वैदिक-पदानुक्रम-कोषः

स च

संहिताब्राह्मणोपनिषत्सूत्रवर्गीय-सपादचतुःशत [४२५] वैदिकग्रन्थस्थ-सकलपदजात-संग्रहस्वरूपः
प्रतिपदप्रतियुक्त-श्रुतिस्थलसर्वस्व-निर्देशैः समवेतश्च यथासंगत-तत्तन्नवपुराणवेदाङ्गीय-
विचारसमन्वितटिप्पणैः सनाथितश्च

संभूय द्वादशखण्डात्मकैः पञ्चभिर्विभागैर्व्यूढश्च

सन्

दयानन्दब्राह्ममहाविद्यालयीयाचार्यपदप्रतिष्ठितपूर्वेण, विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानस्य
च दयानन्दमहाविद्यालयीयाऽनुसंधानविभागस्य च संचालकेन

सता

विश्वबन्धुशास्त्रिणा

भीमदेवशास्त्रिणः

नान्तरीयेण साहाय्यकेन

संपादितः

अयं च तत्र
(सांहितिकस्य)

चतुःखण्डात्मकस्य १मस्य विभागस्य

१मः खण्डः

भूमिका, च
पृष्ठानि I–CLIV, च १–५९२ च

लाभपुरे

विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानेन प्रकाशितः

१९९९ वि०

Printed and bound at the V. V. R. I. Press, Lahore

First edition, first issue, 1942. Quality I, 375 Copies

Price Rs 22 8 0 for the Permanent Members of the V V. R. I. Society and the Advance Subscribers Rs. 25/ for the Registered Subscribers and Rs 30/- for others

लाभपुरस्थे वि. वै. शो. सं.-मुद्रागृहे मुद्रितो बद्धश्च ।

प्रथमं संस्करणम्, प्रथमः प्रकाशः, १९९९ वि. । १मा कोटिः, ३७५ प्रतिरूपाः ।

मूल्यम् २२॥) रु. वि. वै. शो. सं.-सभायाः स्थिरसदस्यानां चाऽग्रिमग्राहकाणां च, २५) रु. स्थिरग्राहकाणां च, ३०) रु. अन्येषां च कृते ।

Prepared and published under the Patronage of the Central Government of India, the Provincial Governments of the Panjab, the United Provinces, Bombay and Madras, the Hyderabad, the Mysore, the Travancore, the Baroda, the Indore, the Kolhapur, the Sangli, the Jammu and Kashmir, the Patiala, the Jodhpur, the Nabha, the Shahpura and the Keonthal States, the Awagarh and the Vijayanagram Estates, the Panjab and the Calcutta Universities and the Vishveshvaranand S. P. Sabha and the Moolchand Kharaitiram Trusts and a large number of other donors and supporters, official as well as private.

Specially commemorating the valuable initial help which Their Late Highnesses Maharaja Sir Sayaji Rao Gaekwad III of Baroda, Maharajadhiraj Sir Bhupindar Singh Mahindar Bahadur of Patiala and Raja Shri Bije Sen Bahadur of Keonthal and High Highness Maharaja Shri Tukoji Rao Holkar, formerly, Ruler of Indore were pleased to grant for this work (cf. Preface, P. XVIII).

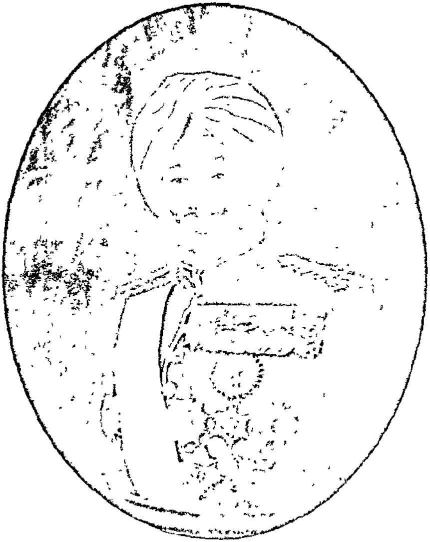
His Late Hihgness Maharaja

Sır SAYAJI RAO GAEKWAD III

of Baroda

Prıme Patron of the V V R Inst tute Lahore

(Vıde Preface P XVIII)

His late Highness Maharajadhiraj

Sir BHUPINDAR SINGH MAHINDAR Bahadur

of Patiala

Prime Patron of the V. V. R. Institute, Lahore

(Vide Preface P. XVIII).

The Late [illegible]

S[illegible] BHUPINDAR SINGH [illegible] Bahadur

of Patiala

Prime Patron of the V. V. R. Institute Lahore

(*Vide Preface P. XVIII*)

His Late Highness Raja

Shri HEMENDRA SEN BIJE SEN Bahadur

of Keonthal

Prime Patron of the V V R Institute Lahore

(Vide Preface P XVIII)

His Highness Maharaja

Shri TUKOJI RAO HOLKAR

Formerly Ruler of Indore

Prime Patron of the V V R Institute Lahore

(Vide Preface P XVIII).

भावना

ऑधीधामप्रचेतिन्यै शब्दब्रह्मस्वयंभुवे ।
भगवत्यै सरस्वत्यै भूयोभूयो नमोनमः ॥१॥

''अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।
अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि ॥२॥

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर् येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः ॥३॥'

तव प्रवाहं प्रततं प्रवेगं शक्तोऽवगाढुं भवति स्वतः कः ।
प्रसादये तत् करुणावति त्वां निष्णापयेर्मां निजहस्तधृत्या ॥४॥

तव प्रसादः खलु देवमातः सौजन्यसौशील्यसुधासुधांवैः ।
पापप्रमुक्तानथ पुण्ययुक्तान् शुद्धान् पवित्रान् यजतांस्तनोति ॥५॥

त्वदेकनिष्ठस्य ममैष यत्नस्त्वद्भक्तिरक्तस्य च विश्वबन्धोः ।
संसारसर्वस्वविधानसारे स्यात् प्रीतये ते श्रुतिशेमुषी-प्रः ॥६॥

वि.-व. शा.

DEDICATED

TO

SARASVATĪ,

The divine spirit of ever-progressive march of the ever-unfathomable and ever-unfordable, eternal *stream* of knowledge

AND

Her sincere devotees of all times and all climes

V.-B. S.

---

[१] एतदादौ वाहृचे द्रष्टव्य उदात्ता एवाऽधोरेखाभिर्निर्दिष्टा द्रष्टव्याः (तु. भू ४, ५, च, ४)।

विषयाः

(CONTENTS)

PREFACE.

I. BRIEF HISTORY AND PROSPECTUS OF THE WORK.

It may not come amiss briefly to recount the circumstances, in which the present work was undertaken. Svāmī Dayānanda Sarasvatī had breathed his last in 1883 after having carried on in North India for over eighteen years an altruistic and patriotic campaign of socio-religious regeneration of his countrymen. His dynamic personality, full of great enthusiasm and sincere fervour as it was, had produced a feeling of general regard for India's glorious past with special emphasis on the importance and sanctity of Vedas as being by virtue of their high teachings the panacea that ill-adjusted humanity so much needed.

It was against this background that Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda started, some ten years after his death, their joint, selfless mission of following in his footsteps in propagating Vedas and their teachings. Keen as they were on popularising the study of Vedas, they very much felt the need of a comprehensive Vedic dictionary being brought within the easy reach of those interested in this line. Seeing that there did not exist any previous work, which could satisfactorily serve this purpose, they announced in 1903 their decision to devote themselves to the task of producing a new one. They published in 1907–8 the four Vedic word-indexes (cf. Intro. I, e, 2, iiff), with a view to base their Dictionary on the same. After the death of Svāmī Nityānanda in 1913, Svāmī Viśveśvarānanda carried on the work alone till, two years before he passed away, the present writer, in compliance with his desire, took charge of it as a labour of love in 1923.

It so happened that a consolidated list of non-verbal entries in the four Vedic word-indexes, अ to औ, had been prepared in the form of basic reductions. In the portion relating to अ, meanings from the commentaries of Sāyaṇa, Uvaṭa, Mahīdhara and Dayānanda had been entered, interspersed with citations of etymological bearing from Aitareya, Śatapatha and Taittirīya Brāhmaṇas, an anthology of such citations up to the end of vowels having been compiled specially for this purpose. As the work had progressed further, details of Pāṇinian frame-work as well as meanings

from Griffith's and Whitney's translations had also been added It was felt that the situation demanded considerable overhauling both in the matter of completion and extension of the scheme Accordingly, it was decided that the Dictionary should be re written from the beginning so that it could include entire verbal, declinable and indeclinable vocabulary as relating to all available Samhitās along with meanings from all known commentators, ancient as well as modern and, also, such other useful side help towards Vedic interpretation as could be culled from extant Brahmanas, Āranyakas, Upanisads, Añgas and Upāngas In view of this decision, previously collected materials began to be checked, amplified and supple mented Besides, a programme was started, in accordance with which full use was to be made of the existing indexical reference books as mentioned in the Introduction to Vol II of this work (pp xxiiiff) as well as here in their proper place below (cf Intro I), and text editions such as those of Maitrāyana and Kāthaka Samhitas and many Srauta Sūtras that had been mutually correlated or supplied with vocabularies When this scheme had been worked on these lines for about five years, its result was published in 1929 under the title, 'Vaidika Śabdartha Parijata, or, 'A Complete Etymological Dictionary of the Vedic Language as recorded in the Samhitas, Fasciculus I'

But although this publication was welcomed and appreciated, it had been fully realised in the course of its preparation that it would be impossible to invest this work with the contemplated high measure of completeness in the absence of thorough going word indexes to the vast range of the source materials intended to be incorporated in it Accor dingly, separate word indexes to several Vedic texts, mostly Brahmanas and Śrauta Sutras, were planned and prepared to the end of their vowel portions As the scheme advanced, it however, became evident that this partial equipment would not do Discussions on indexed words would involve cross references to those not yet indexed and this would naturally very much obstruct a clear view of the situation and check further progress of the work In this way, practical experience as gained after many long years of hard work in this field, impressed on the mind, as nothing else could have done, the imperative need of a universal word index compre hending entire Vedic and sub Vedic texts along with their auxiliary and dependent works as well as some other important offshoots as the *sme*

quo non of Vedic lexicography. The present work is a direct outcome of the efforts that were subsequently made towards fulfilment of this need. At first when it was definitely underaken, the idea was that it would be practicable to go on with the Dictionary and the Concordance simultaneously. But, gradually, the conviction grew that it would be in the interest of the Dictionary itself that the Concordance should be first completed; otherwise, it was feared, the former might again need considerable overhauling in the light of the new data supplied subsequently by the latter. Accordingly, after work had been going on in both the sections during the three years, 1930-32, purely literary considerations in addition to the financial and organisational aspects of the problem, led to the postponement of work in the Dictionary section.

It is now for a full decade that the Concordance has been receiving exclusive attention. Entire materials as needed for it have been almost completed, and editing and publication of the same are simultaneously going on apace. Out of the five volumes as projected (cf. Intro. II, c, 2), two parts of Volume II have already been issued (1935–36) and Volume III is in the press. If every thing else goes all right, the present speed of work may be expected to place the entire Concordance, altogether consisting of twelve parts like the present one, in the hands of the reader by the middle of 1947.

Meanwhile, work in the Dictionary section is being presently restarted so that by the time the Concordance is completed, materials for it should have been compiled and made ready for being released to the press by instalments. Now that its superstructure will be raised on the basis of this Concordance, it may naturally be looked forward to as a complete and scientifically classified statement of entire ancient and modern contribution to Vedic interpretation, critically edited and assessed at its proper value in the light of etymo-morphological, grammatico-syntactical, metrico-phonetico-accentual and semasiological considerations with corroborative citations from and references to original texts, Vedic, sub-Vedic, auxiliary and extensional.

Moreover, a number of by-products are under contemplation, the present Volume being the indextical basis of one of these, namely, 'Catur-Veda-Koṣa', which is already in the press. On account of its limitation to the four principal basic texts, namely, ऋ. मा. शौ. and कौ. (cf. Abb. क),

it may in a way be regarded as a corrected, consolidated and scientifically overhauled recast of the four Vedic word indexes of Svami Visvesvarananda and Nityānanda, which, as indicated above, formed a sort of starting point of this scheme

II EXTENT AND NATURE OF THE WORK

This Concordance is a long range and difficult experiment, having already involved incessant labour during the past twelve years with a further need of continuance of the same during the next five years But considering the extensiveness of the undertaking and the intensive and laborious studies demanded by it, it is not surprising that it is so As it is, it purports to record almost every word form as used in about 425 texts, in scientifically standardised and pedigreed setting, accompanied by complete textual reference and critical apparatus bearing on phonology, etymology, grammar, accent, metre and textual situation from the points of view of uncertainty, obscurity, or emendability on the one hand, and textual repetition and correlation on the other To this end, actual Pada-Pathas of about 420 texts have had to be first prepared and then converted into etymological indexes, which in their turn, have been consolidated volume wise according to the plan as given in its proper place below (cf Intro II, *c*, *2*) These enormous textual materials have been copied out on cards numbering about thirty lacs with another fifteen lacs or so as covered by the critical apparatus, evidently being the most voluminous data ever compiled in this line

From among the topics constituting the critical apparatus, those relating to textual determination and Paninian setting have demanded very careful and special consideration and sifting of previous contribution, ancient as well as modern to those studies While it may be left to the reader to form his own opinion about the intensiveness and complicated nature of studies instituted here in this behalf, an idea of the volume of the same may be indicated just by way of illustration Thus, besides the symbolical machinery which has been specially introduced in relation to the entries in the body of the Concordance and is being described in its proper place below (cf Intro IV, 7), there are altogether 6408 footnotes to the 592 pages of the present part, giving an average of about 11 to a page Out of these, 225, 271 and 511, are concerned with supplemental revision of the Pāninian system, textual emendation and textual variation,

respectively. Unmanageable as the presentation of these vast materials would otherwise have been, it has been necessary to devise over 500 abbreviations, which, when occurring in the footnotes, will have to be completed and supplied with proper case-endings by the reader in order that the related passages may yield connected sense as intended[1]. The method of doing so is duly indicated in its proper place below (cf. Abb. च). About 700 footnotes, directly, and a good many more, indirectly, are devoted to breaking the ground for a new technique in the contiguous fields of etymology, phonetics, morphology, semantics and accent. Some of the important postulations may be referred to here as under[2] :—

1. Ur-Aryan speech, which was non-synthetic, expanded through natural pronunciational variation, out of five primary, monosyllabic, accented, significant, composite sounds.

2. The usage of its sounds was gradually differentiated so as to signify the primary parts of speech in the order of proper nouns, common nouns, adjectives, pronouns, abstract nouns, adnominal prepositions, conjunctions and interjections. Further tendency to convey related ideas through compositive juxtaposition of primary sounds constituted the origin of the entire later synthetic usage leading to the differentiation of the secondary parts of speech in the order of verbs, adverbs, and verb-governing prepositions.

3. The so-called suffixes are fossilised non-initial components of primary compounds.

4. A large number of the Pāṇinian verbal roots, being of composite nature, are further divisible.

5. A large number of the so-called homonyms are only apparently so in that they really represent entirely different original words, which in the course of phonetic decay have reached the stage of complete homo-phonology. The theory of multi-basic roots (cf. abb. बधा.) is

[1] It will be observed that in the history of Sanskrit research in modern times, this is the first considerable attempt towards employment of Sanskrit itself as the medium of expression of entire critical accompaniment. A glossary of special words is being included among the contemplated constituents of the fifth and last volume of this work.

[2] cf. Intro. IV, 1, j, 5, ff.

advanced for the purpose of rendering this explanation consonant with the Paninian setting

6 Double accent had no place in Ur Aryan speech

7 The so called independent Svarita is a late arrival, being based on the original Udatta.

8 All simple and composite vowel sounds are, in the last analysis, residual mechanical differentiations of the original rolling vowel as taken by itself, or in conjunction with a following व् or य् and deprived of its rolling accompaniment through phonetic decay and have regularly exhibited a markedly degradational tendency, ending in disappearance, when not under stress as caused by a following conjunct consonant[1]

When viewed in the light of the above brief indication of the extent and the extremely complicated and very difficult technique of this work, it appears that about twenty years time, which it is expected to take in all, is not very long It may be interesting to note here that Jacob's and Bloomfield's Concordances simple, alphabetic arrangements of verses without any complicated critical apparatus as they were, contained textual representation to the extent of hardly 15 per cent and 30 per cent, respectively, of the textual strength of this Concordance, but occupied their authors for eight and sixteen years, respectively

III ACADEMIC ORGANISATION

The Visvesvarananda Vedic Research Institute was started in the beginning of 1924 for carrying on this work in an organised manner

[1] Putting the original vowel as *ऋ in order that its variational transition into अर्, इर् and उर् may harmonise with the Pāninian conception in this behalf, the idea may be represented as under —

I *ऋ > { अर् > आ > अ >
  इर् > ई > इ >
  उर् > ऊ > उ >

II अर्यं > { आय् > आइ > ऐ > ए > ऍ > इ >
  अय् > अइ > ए > ऍ > इ >

III अर्वं > { आव् > आउ > औ, ओ > ऑ > उ >
  अव् > अउ > ओ > ऑ > उ >

Similarly, while primitive इर्यं, इर्वं, उर्यं and उर्वं have given rise to a number of other composite vocalic sounds as present in later Aryan speech, the original sound इर् is additionally represented by its secondary alternative reversions, ऋ and ऌ.

During the first six years, two or three whole-time scholars and as many part-time ones used to assist the editor. Their number rose to a dozen or so during the next six years. After this, as the work grew in volume as in technique, the system of part-time scholars was practically dropped in favour of that of whole-time ones, whose strength has now for some years past been ranging from thirty to thirty-five. They have been specially trained to attend to the different stages of the several sections of the scheme. Each entry-card passes through about a dozen grades of checking and technical treatment before it reaches the editor for the purposes of final scrutiny and of the critical apparatus, which, besides his general function of planning the methodology to be followed in connection with the preceding stages, constitute his especially personal responsibility. The Planning Committee, consisting of the sectional heads as well as some other senior members of the editorial staff meets every week to regulate the progress of work according to schedule and to consider fresh problems as they arise from time to time in connection with making necessary additions to and alterations in the scheme. Such outside scholars, Indians as well as foreign, as have been taking interest in the scheme in the past, are associated with the Institute as members of the Academic Advisory Board. It has not been practicable so far to hold a considerable number of meetings of this Board; but, nevertheless, correspondence with the members has been a source of continuous and helpful contact with them.

IV. PRINTING ARRANGEMENT.

The Institute had a legacy of valuable association with the Nirṇaya-Sāgara press, Bombay. The four Vedic word-indexes of Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda had been printed by it and it had been contemplated that further work would as well be entrusted to it. And, accordingly, the first fasciculus of Pārijāta was printed there in 1929. But it was realised in the course of that trial experiment that it would not be practicable to arrange satisfactory printing of such a complicated work from anywhere outside Lahore. Local arrangement was therefore tried in connection with the printing of the two parts of Volume II of the Concordance. That the collaboration of three printing concerns had to be sought for this purpose and that, even then, it had taken full four years (1933-36) to print off about 1250 pages, showed

the insufficiency of the local resources in this behalf. Consequently, it was decided three years ago that the Institute should have its own printing department, which has since been organised, being known as the V.V.R.I. Press. Its initial success in respect of the present volume augurs well for its increased efficiency in the future. Printing of this work is being done on three different qualities of paper, the best one having been manufactured under definite specifications, ensuring its fairly long durability.

V. FINANCIAL PROBLEM

In entrusting this scheme to the present writer, eighteen years ago, Svāmi Visvesvarānanda had taken upon himself the entire responsibility of providing necessary funds for it and he saw to it during the first two years which, as Providence would have it, proved to be the last ones of his earthly life. Afterwards, the Visvesvarananda Sampat Prabandhini Sabha Trust, which he had provided in his last will as made a couple of months before his death towards the end of 1925 to take charge of his estate, worth over a lac of rupees, continued to finance the Institute during the next decade. Towards the middle of 1936, the control, management and financial responsibility of the Institute were transferred to the present, independent, registered organisation, the V. V. R. I. Society, which had been specially brought into being on entirely non-denominational lines for the purpose of associating the Central and the Provincial Governments of India, Indian States and Universities, private and public trusts and business concerns and individual members of the public with this scheme.

During the years preceding this change of hands, there had been a constant feeling of discontent and disappointment because it was recognised to be entirely beyond the capacity of the above-mentioned Trust to cope with the growing needs of the Institute. Just to give an idea of how much the same have increased, it may suffice to mention that while an aggregate of Rs. 50,000 or so was spent in this behalf during the first twelve years, now about Rs. 30,000 has been the usual annual expenditure during the past five years and the feeling is still there that much more is needed to secure the scheduled completion of the scheme satisfactorily. It is very encouraging to note that the Institute has recently succeeded in obtaining considerable recognition at the hands of the Government of India, some Provincial Governments, Indian States and Universities as well as some private and public trusts and a large

number of members of the public and that it has been enabled on the basis of this valuable support to push the progress of the scheme as never before.

But it cannot be overlooked that this by itself does not go very far in solving the financial problem of the Institute. For, in the absence of dependable and liberal recurring grants-in-aid, the present writer, who feels himself to be under moral responsibility in this matter, must needs go on as before with the unavoidable daily process of canvassing help from everywhere from sheer fear of the failure of the scheme, of course, to the great detriment of the scheme itself because it cannot, possibly, under the prevailing circumstances receive that measure of his most exclusive and intensive attention which it so badly needs at this stage.

VI. OBLIGATION.

After the above summary of the several aspects of this work, academic as well as organisational and financial, it is now my most pleasant duty to pay homage to the elders in this line and to acknowledge the help received so far. I salute the seers of yore who first saw the light of Vedas and the ancient Pada-kāras, Nighaṇṭu-kāras and Ācāryas, like Yāska, Pāṇini, Piṅgala and others, who formulated and promulgated Vedāṅgas to render Vedas easy to understand. I honour all the Bhāṣya-kāras, ancient, medieval and modern, who have kept the torch of Vedic lore ablaze, and all Vedic editors, translators, exegetists, philologists, prosodists and lexicographers of this age who through their long and laborious services have built up a new tradition in this line. A special reference is most thankfully to be made here to Bloomfield's work on Vedic repetitions and his and Edgerton's joint work on Vedic variants, both of which have been practically fitted into the critical apparatus of the present work. Setting as I do a high value on the sympathetic interest which the present-day scholars, in general, and members of the Academic Advisory Board, in particular, have been evincing in the progress of this undertaking, I specially and respectfully mention the name of Dr. Siddheśvara Varmā who through his own simple, retired and regulated life of ideal dedication to the eternal Śabda-brahman and his highly suggestive criticism of my work, accompanied by supply of useful information from time to time, has during all these years been a never-failing source of inspiration and instruction to me.

While thanking, in general, the entire editorial staff, past and present, for their loyal and effective co operation, I want to put on record my special appreciation of the ability and devotion with which Śrī Bhima Deva Sastri, M A, M O L and Sri Rāmānanda Śāstrī, Vidya vacaspati have been substantially facilitating my work and also to mention the names of Sri Raghunatha Candra Śastri, Vidyā vacaspati for having afforded me considerable relief by efficiently attending to the general duties and Sri Amara Ṅatha Sāstrī, Vyākaranācārya for having ably helped in the difficult task of inspection of press copy and correction of proofs In thanking the printing staff, in general, for satisfactorily seeing this volume through the press, I express my special appreciation of the work of the Manager, Sri Dhanpatrai Sethi, the Head Compositor, Sri Revata Rama and the Printer, Śri Siraja Din

Coming to the financial organisation, so essential for the materia lisation of a gigantic scheme like this, I have first gratefully to refer to His late Highness Maharaja Sir Sayaji Rao Gaekwad III of Baroda and His Highness Maharaja Sri Tukoji Rao Holkar, formerly Ruler of Indore, who as prime patrons of Svamī Visvesvarananda sanctioned generous grants of about Rs 20,000/ each, in support of this work during the initial period of its pre Lahore history A similar reference is to be made to His late Highness Maharajadhiraj Sir Bhupendar Singh Bahadur of Patiala and His late Highness Raja Bije Sen Bahadur of Keonthal, whose joint gift of a valuable piece of land at Simla enabled the original headquarters of this scheme, known as Sānti Kutī, being built there It is very encouraging that the present enlightened Rulers of Baroda and Patiala are very worthily maintaining continuance of the past association of their worthy sires with the Institute by sanctioning further help for it During the recent years, the Government of India the Governments of the Panjab and the United Provinces and of the Hyderabad, the Mysore, the Travancore, the Jammu and Kashmir, the Jodhpur, the Kolhapur, the Sangli, the Nabha, the Keonthal and the Shahpura States, and the Awagarh Estate have been pleased to sanction valuable, non recurring grants towards completion of this scheme The Panjab University has been very generously helping this scheme, since 1938 and the Calcutta University, also, from amongst the other Indian Universities, has sanctioned a grant to signify its interest in this work The Viśveśvarānanda Trust continues to contribute to the funds of the

Institute, and the Moolchand Khairatiram Trust, Lahore, also, has recently extended its patronage to it. The Governments of Bombay, Bihar and Madras have extended their patronage to it in the matter of distribution of its publications. Sārvadeśika-Ārya-Pratinidhi Sabhā, Delhi and the Panjab Ārya-Pratinidhi-Sabhā, Lahore have in recognition of the work of the Institute extended their moral support to it. Besides, a large number of other donors have shown their sympathy by becoming the Patrons or the Members of the V. V. R. I. Society. To every one of my above-mentioned supporters, I owe a debt of deep gratitude. I pray that it may be given to me just to signify it by rendering some humble service to the cause of advancement of Vedic studies, in particular, and of philological studies, in general, through the medium of this work, for my feeling in this matter is too deep for any other formal way of expressing it.

VII. CONCLUSION.

But to wind up, I feel like drawing back as I think of presenting this volume to the Vedic scholarship of the day. I am afraid, its defects are too glaring to be overlooked. In a complex, extensive and, may I add, progressive work like this which, being a result of necessary collaboration, has passed through so many hands, errors of entry and unevenness of treatment are more or less inevitable. But, as I feel, if my concern had been restricted only to the editorial aspect of my present many-sided charge and, especially, if the office routine and the financial organisation could have devolved on some other shoulders, it should have been practicable at least to reduce the proportion of these shortcomings. In the circumstances, without, however, intending to adduce either of these considerations as any justification for my failure to come up to the mark, I crave indulgence of every worker in this field to the extent of kindly apprising me of such mistakes and omissions as he may come across while using this work. Needless to add that the least help which will be rendered in this direction, will be most thankfully received and put to the right use in the further continuation of the work.

VIŚVA-BANDHU ŚĀSTRĪ.

V. V. R. Institute, Lahore.
June, 1942.

INTRODUCTION.

I. KINDRED LITERARY BACKGROUND

(a) VEDIC NIGHANTAVAS

Yaska in a passage which has since assumed classic importance, succinctly indicates the process of advancement of Vedic lore in ancient days Says he, "first came the Seers who had direct vision of reality (Dharma) They initiated their lesser associates, who themselves did not possess direct vision, in the secrets of their heart (Mantras) by means of word of mouth (Upadesa) And these, in their turn, feeling a strong urge further to impart knowledge, compiled Veda and Vedangas that the same might be mastered in their fullness [1] While Siksa and Chandas aided right pronunciation and recitation of Veda Vyakarana and Nirukta aimed at making it correctly understood Vyakarana, presupposing familiarity with the general import of a word on the basis of its radical element as quite discernible from its ordinary pronunciation helped the determination of the exact value of a particular form of it as used in relation to other words in a sentence Nirukta, on the other hand, concerned itself primarily with the task of determining the original radical element in a word, which had become obscure through the complicated working of the natural phenomenon of phonetic decay with a view to justify its meaning if known from tradition, and to guess it if otherwise

To facilitate a proper grasp of the teaching of Nirukta, which grew in importance as with the passage of time, the Vedic language became more and more unfamiliar, it seems, different Vedic schools prepared several lists of select words (Nighantavas)[2]

Only one of these, which bore the stamp of Yāska's editing[3] and was used as the basis of his commentative thesis since known as Nirukta has come down to us though in three recensions[4]. A triple arrange

[1] cf Nirukta, I 20
[2] cf Nirukta, vii 13.
[3] cf Nirukta, op cit
[4] cf PA I 305

ment was followed in these lists in that synonyms, homonyms and deonyms were separated from one another. While synonyms and deonyms offered easy and clear sub-grouping meaningwise and regionwise, respectively, homonyms remained mixed up with residual vocabulary of obscure origin and, therefore, uncertain signification. Having been designed as ready aids to memorise only such Vedic words as seemed noteworthy on account of their obscurity or importance otherwise, these lists did not contemplate exhaustive inclusion of the entire vocabulary of even a single Vedic text. That the extant list of Nighaṇṭavas has to its credit only 24 entries from amongst the first 500 entries in the present volume may suffice to illustrate this point.

(b) CLASSICAL LEXICONS.

Amara-siṇha and other medieval masters of Sanskrit lexicography perfected the technique of the ancient Nighaṇṭavas in producing their well-known metrical works. Synonymic and homonymic arrangements were pointedly distinguished from each other by being treated in separate works. But these lexicons had no immediate function to perform in respect of the Vedic texts as such, classical Sanskrit alone being their primary concern. To illustrate from Amarakoṣa, which is admittedly the most popular work of this class, out of the 35 entries in it as corresponding to the first 500 entries in the present volume, while not one accounts for an exclusively Vedic word, the number of even those which are common to Veda and classical Sanskrit, does not exceed 25. It is interesting that towards the end of the seventeenth century, Bhāskararāya seemingly made up this deficiency in the classical lexicons by adding to their number his Vaidika-koṣa, being a metrical rendering of Vedic Nighaṇṭavas as explained by Yāska.

(c) MODERN DICTIONARIES.

So long as the ancient instructional method of learning the entire course of studies by heart remained in vogue, the classical metrical lexicons continued to render yeoman's service towards maintenance and advancement of Sanskrit studies. But when with the introduction of the printing press, the present system of instruction from books with its visual emphasis as contrasted with the auditory one of the oral system, gradually became the order of the day, compilation of new alphabetical dictionaries soon began to be felt as a great desideratum. The opening

of the last century was hailed by the first production in this line by the Pandits on the staff of the College of Fort William. Wilson's dictionary, which first appeared in 1817, was based on it. The St Petersburg dictionary by Bohtlingk and Roth (1852 75) was the most comprehensive of the many attempts that were subsequently made in this direction The presence in it of 450 entries as against the corresponding first 500 entries in the present volume clearly indicates the fullness of its Vedic section Grassmann's dictionary, though limited to Rgveda, was characterised by neatness of method and thoroughness of execution Monier William's dictionary presented in a handy form the materials as well as conclusions of the above mentioned and other scholars with occasional additions and alterations and casual references to Indian traditional scholarship Tara-Natha's Vacaspatyam (1873 84), based mainly on tradition as it was, was the most extensive work produced in this line in India. But from the point of view of Veda, its utility was almost negligible. Thus, for instance, out of its first 800 entries as corresponding to the first 500 entries of the present volume, it refers only 40 of them to Vedic sources

(d) VEDIC ANUKRAMANĪS

The practical need of the ancient days, instructional and ritualistic, led the way to the compilation of serial hand books, called Anukramanis, enumerating initial portion (Pratika) and names of Rsi, Devatā and Chandas as pertaining to each Mantra They followed the order of the related texts and were composed in prose as well as verse It seems that at first they had been compiled in the form of separate sets of four-fold enumeration, which were later on, in some cases, consolidated into composite lists, known as Sarvanukramanis, enumerating all the four topics together. There is hardly any need of adding that the enumeration of Vedic Padas as aimed at by the present work was, according to the ancient system, the object of Pada-Pathas and not of these Anukramanis

(e) MONO TEXTUAL WORD INDEXES

1. Alphabetical word indexes to Sanskrit texts may in point of time be said to have just preceded the above mentioned alphabetical Sanskrit dictionaries which needed the same as their necessary basis They have been published, generally, as appendages to several text-

editions and, only occasionally, in the case of very important texts, separately also.

2. The following works of this class may be briefly noticed here on account of their special connection with the texts, which are being dealt with in the present volume :—

(i) Max Müller's Word-Index to Ṛgveda first appeared in two instalments in 1872 and 1874 as appended to the last two volumes of his first edition of that text and, afterwards, in a separate volume, as well, at the time of the second edition of the same (1890-92). It was designed merely as an unconsolidated, alphabetic arrangement of the Pada-text as such, omitting a considerable number of words, constituting refrains and repetitions, but repeating all compounds, verbal as well as non-verbal in a separate list, at the end, without referential accompaniment, in the alphabetic order of the non-initial components.

(ii) Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda brought out in 1908 a further reprint of the above, without the repetitional list of compounds, under the title, 'A Complete Alphabetical Index of all the words in the Rigveda.'

(iii) Grassmann's 'Wörterbuch zum Rig-Veda,' (1873), besides being a record of Ṛg-vedic signification as acceptable to the author, can very well be used also as a word-index in that it enters every word form with complete textual references, leaving out repetitions and refrains. According to its method of consolidation, only verbal and non-verbal sections, both arranged base-wise, are distinctly treated, no attempt being made to consolidate and correlate the three columns of the non-verbal sections, namely, primary derivatives (kṛts), secondary derivatives (Taddhitas) and compounds (Samāsas). The reverse index, given at the end, is a very useful accompaniment.

(iv) 'A complete Index of all the words in the Yajurveda,' by Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda (1908) is an alphabetical re-arrangement of the Pada-text of Mādhyandina-Yajurveda.

(v) 'Word Index to Taittiriya Samhita, by Mm Parasurama Śastri, Fasc I, (B O R I Poona, 1930) is a simple alphabetical re production of the Pada text, going even to the absurd extent of repeating compound words Its system of referential notation is inconsistent in that Anuvakas are enumerated side by side with Khandas, which are conti nuously counted Prapathaka wise, besides being a motley combination of Roman and Devanagari numerals and abbre viated Sanskrit ordinals

(vi) Simon's 'Index Verborum' to Schroeder s edition of Kathaka (caraka)–Yajurveda Samhita (1912) follows the methods of grammatical consolidation, giving the verbal and nominal forms distinctly under verbal roots and nominal bases, res pectively Its process of consolidation has however remained incomplete and inconsistent in that it has not been applied to all those declinables which are represented by only one form each

(vii) In 'A complete Index of all the words in the Samaveda' by Svami Viśvesvarananda and Svami Nityananda (1908), words have been taken directly from Samhita text of the Kauthumas as such and arranged alphabetically without their accent having first been converted into the Pada accent Moreover, it does not follow a consistent formula in respect of prepositionally composite verbs, which are sometimes entered as compound words and sometimes as two separate words As it is, it is often very misleading and, therefore, undependable Thus, for instance, it makes, without any justification, seven and ten accentually distinct entries, respectively, in recording the two simple words, अग्नि and अग्नि

(viii) Whitney's 'Index Verborum to Saunakiya Atharvaveda Samhita (1881) is a work of very high order It is a fine model of scientific consolidation and thoroughness of execu tion Its value is further enhanced by having been supplied, at the end, with a reverse index and lists of feminine and verbal stems As in Grassmann's work, the process of

consolidation is limited to the differentiation of verbal and non-verbal sections only. From the point of view of the text, it does not include repetitions and refrains, and, practically, the whole of the last Kāṇḍa. Mere indication of Ṛgvedic resemblance or variation of entries, though useful by way of a notice, is not enough, it being still necessary to gather detailed information from elsewhere in order to make it yield some tangible result.

(ix) 'Index,' as attached to Volume III of S. P. Pandit's edition of Śaunakīya-Atharvaveda-Saṁhitā (1898) with Sāyaṇa's commentary on the same, is mere alphabetical arrangement of the Pada-text. Where the Pada-text is not available, words are entered exactly as found in the Saṁhitā-text as such, with the result that one and the same word is often entered more than once and falsely differentiated merely on the basis of its varying accentual notation as dependent on a preceding or a following word in the Saṁhitā-text e. g. entries corresponding to अ॒श्वस्य and मं॒हिष्ठः.

(x) 'A complete-Index of all the words in the Atharvaveda' by Svāmī Viśveśvarānanda and Svāmī Nityānanda (1907) is a reprint of the above as a separate, handy volume[1].

(f) MULTI-TEXTUAL CONCORDANCES.

With the gradual recognition of the importance of comprehensive Vedic studies towards a right understanding of the texts as well as

[1] Besides their structural limitations and short-comings, if any, as indicated here, these works. as a matter of course, also suffer, without exception, from all such other defects as are inevitably inherent in the very nature of indexical essays of this type and as could be detected and corrected exhaustively only by virtue of the many stages of graded checking, which all materials as compiled for the present volume had to pass through. Just a few of these defects may be illustratively classified below, the related work or works out of the ten which are noticed here being referred to by the corresponding number or numbers of this list as enclosed inside terminal brackets :—

1. *Reference missed*, e.g. अ॒भाः ऋ ५, ६१, २ (iii); अ॒भामः ऋ ५, ६२, ४ (i and ii); अ-मरत्नम् शौ १९, २७, १४, अ॒स्माः शौ ५, ६, १ (viii); अ॒भि ऋ १, १४, ७; ५, ५, ४; ८, १२, २८; १३, ११; १५, ३; १७, ५; १८, ५; ६ (iii); अभितम् शौ १०, ४, ५; ११, अनु-तुपः

reconstruction of the history of growth and development of the ancient cultural heritage of India, it came to be realised towards the close of the last century that it was necessary to compile for this purpose on

शौ १०,५,४९, अस्ताम् शौ १२, ४, ५२ (viii), अस्तु ऋ १, १६२, ११, ८, १७, १० (iii) अस्मत् शौ ७, २४, १, १८, ४, ६९, अस्मि शौ ६, ५८, ३, अस्मे शौ १८, ४, ४६, अहानि शौ १८, १, २७, २८ (viii) आ ऋ ८,८१, ६, ९, ८१, ४ (i and ii), आह शौ १८, २, ३७, स्याम शौ ९, १५, २०, १८, ३, १७, ४, ६९ (viii)

2 *Misprints*, e g अंश्शर्म् < अंश्शर्म्, अंश्शार्य < अंश्शाय, अकृष्टपच्या° < °च्या° (v), अववपति < अप° (vi), अभि–शाचं < °साच (x), उपलान् < °लान्, चक्रम < चक्रम मा १९, ५५ चव्यम् < चप्यम् (iv), जनायथा < अजायथा (v), तवसा < तवसा (iv), ततृपाणा <°पाग्रा (i and ii), शवसानम्<°नम् (ii), प्रविदम्<°श्र (iv), सुप्रशस्तिम्<सु–प्रशस्तम् (ix and x), पचेत < पचते (ii)

3 *Wrong Construction*, e g अनुवासि < अनुवा । असि, अनुमता < °ता, अनुर्द्धिम् < मनु । ऋद्धिम् (vi), अभिसचरण्यम् < अभि । सचरेण्यम् (iii), अर्वाक < अर्वा । अक (vi), अवम < अवसे (iv), अवान्तरा < अव । अन्तरा (vi), अश्मन्वती < अश्मन्वती (iv), अश्विना < अश्विनौ ऋ १, ११६, ५, १८२, ७, ७, ७२, ४, ७३, २, अश्विना (म) < अश्विना ऋ ४, ४५, ५ (iii) अहीतमुप्यस्या < अहीतमुखी । अस्या (vi), आदित्या < आदित्या ऋ २, ४१, ६ (i and ii) आसन् । इपून् < आसचि(न्[न्]-इ)पून् काठ ४५, २१, का < एका काठ २२, ८[३], गायत्र्युनिभक्ता < गायत्री । अविभक्ता (vi), ततऽअपस < ततऽअपसे (ii) तरत् < प्रतरत मा ३५, १० (iv), परिवृता < परिवृता ऋ ३, १७, १ (i and ii), बहिष्कनीनिके < बहि । कनीनिके, मप्पत्ना < मत् । सपत्ना (vi) मा (< अस्मद्–) < मा शौ ८, १, ८ (viii), वाजिन < वाजि । न ऋ ६, १३, ६, सूनृता < सूनृता ऋ ८, १३, ८ (i and ii)

4 *Wrong analysis*, e g २नि शित- < १ निशित- in अ निशित- (i and ii), ²अनु-ट- < *आ-नुट्- in अनानुट्–, अनु भूति- < *आऽनु-भूति- in अनानुभूति- (i, ii and iii).

5 *Wrong reduction* e g अहि हन्- > अहिघ्ने<अहि-घ्न- (vi), अ निमिष्- >अनिमिषम् < °मिष-, अनेन- > अनेन < अनेनस्- (iii), क्रतु- > क्रत्वा < √कृ, √१अस् > आमन् < आमन्- (vi).

6 *Wrong reference*, e g अप मा ७, ८६ < ५, ८१ (ix), गृति ऋ ४, ७, ४, ५ < ४, ६, ४, ५ (ii), मर्वतामिनीम् शौ ११, ११, ७, १६ < ११, ११, १६ (x), प्र शौ २०, ७६, ७[२] < २०, ७३, ७[१] (ix and x), प्रयेन शौ १०, ११५, २ < २०, ११५, २, मदन् शौ २, २८, ४ < २०, २८, ४ (x), पुरू ऋ १, १५९, ३ < १, १५८, ३ पृथे ऋ ९, ११०, ७ < ९, ११०, ९, हम ऋ ७, १५, ३ < ७, १५, १३ (ii), रोचनानाम् ऋ ७, ५, १० < ३, ५, १०, वितुर्वे ऋ १०, ३, ३ < १०, १८, ३, विश्वप ऋ ४, १९, ६ < ४, १६, १८ (i and ii), विश्वे ऋ ०, २२, ३ < ४, २२, २ (ii) शुपणाम् ६०२, ८ < ८४४(= ऋ १०, १८), १२ (iii)

the basis of Vedic literature comparative reference books, collecting and correlating multi-textual data. A reference to the few works which have been compiled so far in this line may be made as under :—

1. Jacob's 'A Concordance to the Principal Upanishads and Bhagavadgītā,' (1891) draws its materials from 56 (also counted as 66) texts. It is in the form of serial groups of citations from these texts, given under an alphabetically arranged list of select words, which are not intended to be provided with any kind of etymo-grammatical treatment or referential fullness.

2. Bloomfield's 'A Vedic Concordance' (1906) represents the materialisation of the last portion of the plan of a three-fold apparatus designed to facilitate and deepen the study of Vedas and consisting of a universal word-index to Vedas, an index of Vedic subjects and ideas and a Vedic Concordance, which he envisaged and announced in 1892. It is a universal Vedic Pratīka-index and, as such, is to be distinguished from the present work which is a universal Vedic Pada-index. It gives every Vedic Mantra, or its every Pāda, when metrical, in a common alphabetic arrangement. Altogether, 119 texts have been drawn upon, out of which 56, forming the original corpus, have been fully utilised and the rest only on a restricted and selective basis according to the nature of each case. That even accented texts have been given unaccented is a serious drawback in this otherwise very useful major work of comparative Vedic reference.

3. 'Vedic Index of Names and Subjects' by Macdonell and Keith (1912), practically embodies the second portion of Bloomfield's scheme as indicated above, consisting of series of articles in the form of digests of previous and contemporary research as well as original conclusions based on and referred to Vedic sources in respect of a number of material and cultural aspects of ancient Indian life, so important for historical, geographical and general researches. These articles are given under an alphabetically arranged list of words, which were selected primarily to form appropriate titles for the same and not for the purpose of being referentially concorded or etymo-grammatically explained.

4. Haṇsa-Rāja's 'Vedic Kosa' (1926) gives serial groups of citations of philological and general interest taken, in the main, from 15 Brāhmaṇa-texts under an alphabetically arranged list of select words,

not intended to be referentially fully concorded or further explained in any other way

II GENERAL AIM, SCOPE AND PLAN

(a) AIM

1 It will be observed that while most of the reference books referred to in the foregoing chapter have been and may continue to be useful in their own way, none of them was designed to be or could serve the purpose of a universal Vedic word index, the definite need of which was indicated by Bloomfield in 1892 as already alluded to The chief object of the present work lies in the fulfilment of this long felt need of Vedic scholarship

2 Primarily designed as the basis of a universal Vedic dictionary, as already projected, varied accompaniments of the pre sentation of its indexical materials as described in detail in the sequel, are intended substantially to relieve the said dictionary of the burden of philological discussions so that it could address itself freely to the exegetical and semasiological data

(b) SCOPE.

1 The number of basic texts registered so far is 407 and is expected further to rise to 425 by the time the last instalment is issued[1].

2 Besides entire Vedic and sub Vedic literature available in print, some other works of ancillary and extensional type, though outside these two classes, are also included in this enumeration on account of their considerable relationship of form or substance with the same

3 The basic texts fall under the following main heads :—

(i) Samhitas, (ii) Khila sūktas, (iii) Brāhmanas, (iv) Āraṇya kas, (v) Upaniṣads, (vi) Srauta sutras, (vii) Ghrya sūtras, (viii) Mantra pathas, (ix) Dharma sutras, (x) Pitrmedha sūtras, (xi) Sulba sūtras, (xii) Pariśiṣṭas, (xiii) Anukra maṇīs, (xiv) Śiksas, (xv) Prātisakhyas, (xvi) Sūtra pātha, Uṇādi pātha, Dhatu pātha, Gaṇa pātha, Phit-sūtras, Vārtikas, Iṣtis and Lakṣyāṇi of the Pāninian grammar,

[1] Contrast this with 180 being the figure which represented the visualisation of the scope seven years ago (cf Vol II, p XII)

(xvii) Nighaṇṭavas, (xviii) Nirukta, (xix) Chandas, (xx) Jyotiṣa, (xxi) Pūrva-mīmāṇsā, (xxii) Uttara-mīmāṇsā, (xxiii) Sāṅkhya, (xxiv) Yoga and (xxv) Bhagavad-gītā.

(c) PLAN.

1. These heads have for the purposes of this Concordance been grouped as under :—

(i) Saṁhitās and Khila-sūktas, (ii) Brāhmaṇas and Āraṇyakas, (iii) Upaniṣads, Uttara-mīmāṇsā, Sāṅkhya, Yoga and Bhagavad-gītā and (iv) the remaining sixteen heads.

2. In order that the distinct types of vocabularies, severally, pertaining to Saṁhitās, Brāhmaṇas, Upaniṣads and Sūtras, in general, could be presented in a form which should facilitate specialised researches into them, the vocabularies of the above-mentioned four convenient groups are arranged in separate volumes, which are designated as Volumes I, II, III and IV, respectively and are being issued in parts like the present one. Volume V is intended to include consolidated indexes of initials as well as finals of all the vocabularies registered in Volumes I-IV along with some other contents of commemorative, referential and bibliographical utility.

III. BASIC TEXTS.

(*a*) The following Saṁhitā-texts are dealt with in this Volume[1]:-

1. Ṛgveda-Saṁhitā. (abb. ऋ.)
2. Ṛgveda-Khilasūktāni. (abb. खि.)
3. Vājasaneya (Mādhyandina)-Śukla-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. मा.)
4. Vājasaneya (Kāṇva)-Śukla-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. का.)
5. Taittirīya-Kṛṣṇa-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. तै.)
6. Maitrāyaṇīya-Kṛṣṇa-Yajurveda Saṁhitā. (abb. मै.)
7. Kāṭhaka (Caraka) Kṛṣṇa-Yajurveda-Saṁhitā. (abb. काठ.)

[1] What follows is mere enumeration, consolidated bibliography to Vols. I-IV, having already been referred to above as a contemplated constituent of Vol V. It is to be observed here that colophons to the basic texts are being treated as integral portions of the latter for the purpose of proper registration of their varied vocabulary.

8 *Kapisthala (Katha) Krsna Yajurveda Samhita* (abb क)
9 Kauthuma Samaveda Samhitā (abb कौ.)
10 Jaiminiya Samaveda Samhita (abb जै)
11 Saunakiya Atharvaveda Samhita (abb शौ.)
12 Paippalada Atharvaveda Samhita[1] (abb पै.)

(*b*) Ancient Pada texts as available in relation to some of the afore said Samhita texts and the technique of their exhaustive correla tion with the Concordance entries are being indicated in the sequel (cf Intro IV, I, a , g)

(*c*) As a further aid to the right understanding and trustworthy analysis of the basic texts, an effort is made to lay under thorough contribution as wide a range of ancient as well as modern Vedic com mentaries and other related treatises and dissertations as practicable at different stages of the work It is unnecessary to enumerate the same here in view of the clear indication in this matter, title wise as well as author wise, being made in its proper place below (cf Abb क and ख)

IV. OUTLINES OF METHOD

1 GENERAL

(a) EXHAUSTIVENESS OF TEXTUAL DATA

This volume possesses characteristic fullness of basic record in that every word form which is found used in the texts treated of here, is registered in it without any exception These extensive materials are given here, for the first time, in a complete analytical setting accompanied by a critical and commentative apparatus in the form of footnotes containing varied and exhaustive discussions on text critical, etymological, phonologi cal, grammatical, syntactical accentual metrical semasiological and exegetical problems involved taking due cognisance of and assessing at its proper value contribution of previous scholarship, ancient as well as modern, on the subject

[1] Books I XVI are included so far, the same only having been available in the transcript editions at the time of original compilation of textual entries The remaining text, namely, Books XVII XX are being added supplementally

(b) TEXTUAL CORRELATION AND VARIATION.

1. The process of internal repetition in Ṛgveda is dealt with, exhaustively and distinctively, from the point of view of each word-unit, both when it is read in the repetitive occurrence of the passage containing it as well as when it is not read in the same.

2. The phenomenon of textual relationship between Ṛgveda, the virtual fountain head of Vedic text-tradition, and other Vedic texts is likewise fully treated. It is graphically differentiated according as the text containing a particular word-unit happens to be a mere repetition of the corresponding Ṛgvedic passage, or has suffered some change, especially in respect of the word-unit in view.

3. When this variation affects only the accentual or morphological aspects of a word-unit, the Ṛgvedic reading is regularly indicated in footnotes, e. g. p.348[e].

4. Likewise, when the change consists of the use of quite another word, which may or may not be synonymous with the Ṛgvedic reading, the latter is mentioned in footnotes, e.g. p.15[k].

5. But when the change involves such structural tampering with a passage as renders equation of the particular word-unit in view impracticable, due report to this effect along with numerical reference to the corresponding Ṛgvedic passage is made in footnotes[1], e. g. p. 39[c].

6. Other mutual textual variation outside Ṛgvedic tradition is also generally referred to in footnotes, e.g. pp. 34[a], 65[i], 80[c], 373[k].

7. Important variative suggestions as derivable from manuscript readings are in the same manner properly referred to in footnotes, e.g. pp. 47[b], 61[k], 354[a], 367[q].

8. Ancient commentative tradition and modern scholarship have likewise been laid under contribution on this point, specially, towards clarification of obscure readings, e.g. pp. 68[f], 78[f], 426[d].

9. Vocabulary of the Brāhmaṇa portion of Black Yajurveda,

[1] In the further continuation of the present volume, this and the other above-mentioned single-sided processes are being developed into double-sided referential tools which students of Ṛgveda on the one hand and those of the remaining Vedic texts on the other will be able to use with equal facility.

as representing the oldest Vedic prose, is given a distinctive treatment to facilitate its special study.

(c) TEXTUAL ESTABLISHMENT.

1. The process of textual record in the Concordance has been preceded by and, indeed, based upon a thorough going and manifold checking of each word unit from the points of view of its accent, morphology, phonology and etymo grammatical setting While ancient Pada pathas have been fully utilised in the few cases in which they are available, it has been necessary to construct new Pada pathas on similar lines in the case of the remaining texts Standard traditional commentaries and modern translational and exegetical works have likewise been exploited. And, these lengthy and laborious studies have revealed as never before that the utmost and most urgent need of future Vedic scholarship still lies in the matter of re editing of these texts, without exception, towards securing a larger measure of correctness of their readings.

2 This will be amply borne out by even a cursory reference to the several hundred footnotes, which are devoted to statement and solution, in so far as suggestible, of this most difficult problem and may be classified for the sake of affording a clear view of the point involved, in each case, into the following main types —

(i) Those indicating obscurity, but not attempting any solution, e g p 7[k]

(ii) Those embodying an effort to solve an obscure problem, e g. pp 199[a], 373[b].

(iii) Those rendering dubious some readings which have hitherto been passing muster, e g pp 6[g], 66[c].

(iv) Those challenging previously established readings, e g. pp. 7[j], 40[f], 77[p], 146[f], 221[e], 222[d], 250[j], 280[f], 315[k], 386[c], 439[f], 443[e]

(v) Those justifying emendation actually introduced, e g pp 7[m], 101[d], 170[e], 230[b], 309[r], 364[e], 371[h], 373[f], 494[k].

(vi) Those supplementing previous deficient editings, e g pp 7[o], 17[p].

(vii) Those making proper assessment of ancient authorities, e g pp 10[c], 36[e], 176[b], 206[j], 252[j], 260[e], 271[c], 319[f], 534[e].

(viii) Those making proper assessment of modern authorities, e.g. pp. 11[d], 18[h], 226[b], 234[h], 244[b], 253[f], 271[n], 297[k], 304[m], 306[f], 360[c].

(d) TEXTUAL INTERPRETATION.

Even though continuous interpretation of Vedic texts lies outside the domain of the Concordance, exigencies of the process of textual determination have necessitated exegetical treatment in the case of a good many passages, e.g. pp. 10[g], 14[h], 18[i], 38[b], 42[f], 58[f], 59[g], 258[b], 259[b], 281[b].

(e) TEXTUAL METRICS.

Occasionally, circumstances similar to those just alluded to above have rendered it unavoidable to undertake, of course, incidently, a critical study of the varied metrical aspects of a number of Vedic texts. The methodology of this process in respect of normalisation and restoration of original measures as developed and followed here (e.g. pp. 458[i], 494[k], 500[i]) will be found well worth a separate, exhaustive pursuit, being a very useful side-help towards necessary textual reconstruction.

(f) TEXTUAL ELONGATION.

The phenomenon of textual elongation has demanded three-fold treatment as follows :—

1. When a word is read (as in Maitrāyaṇī Saṁhitā) as ending in आ, being a peculiar phonological resultant of original terminal अस् or स् before accented initial vowel of another word[1], the said आ is converted into either of its above-mentioned respective bases accompanied, generally, by a footnote reference to this change, e.g. p. 561[a].

2. When a word is read as ending sometimes in a long vowel and sometimes in a short one (as is the case with a few verbal forms and indeclinables) on account of historical or metrical reasons, this double aspect is indicated in juxtaposition, when entering the word at the head of the combined referential section against the practice of the Pada-texts of uniformly reading a word of this type as ending in a short vowel[2], e.g. √अव्>अव>वा, अध>धा, अभि>भी, अभि√रक्ष्>अभि···रक्षथ>था.

[1] The situation needs further consideration, for it may possibly represent a fossilised reminiscence of original long vowels, in which case the treatment referred to here will have to be modified.

[2] cf. Intro. IV, 4, c, xi.

This rule essentially holds good also in the case of prepositionally compositive indeclinables of the above mentioned type[1], e g १ अनु, > नू-राधु, २अ (नु>) नू राधु

3 Initial syllables of reduplicative word forms, mainly of the intenso frequentative type, are sometimes read as ending in short vowels[2] (e g ततृदानु-, ततृपाणु-, वव्रृत्स्व), but more often as ending in long ones (e g तातृपाणु-, अनु…वावृतु, वावृधुध्यै, वावृधस्व) The Pada texts do not observe a uniform rule in these cases (e g ममहन्ताम्, ममृने, ववसानु, ववृपाणु-, beside चाक्लृमे, चाकशीति, चाकनत्)[3] Words of this class are entered here uniformly in accordance with the either aspect of the Samhita texts (e g ततृपाणु, beside तातृपाणु)

(g) TEXTUAL PADA PĀTHAS

Ancient Pada pathas of five texts, namely, Rgveda, Madhyan dina and Taittiriya Yajurvedas, Kauthuma Samaveda and Saunakiya Atharvaveda are available in print Pada patha of Maitrayana Yajurveda is found frequently noted in the critical apparatus attached to its edition A manuscript of this Pada patha is also locally available[4] A few points bearing on the relationship of this Concordance to these ancient records of separation of textual word units may be given as under —

1 When the entries as made here agree with the Pada texts, which holds *good in the case of an overwhelming majority* of them, no reference is made to the latter

2 In cases of discord between the two, and there is a good crop of them, too, the Pada texts are regularly noted and also discussed, if necessary, in footnotes, e g pp 85ᵇ, 219ᶜ, 242ᵈ, 295ᶜ, 346ᶜ, 439ᶠ, 494ᵏ, 587ᵃ

[1] Accordingly, discrepancies here and there (e g अ कृत्र) merely represent *the* preliminary, incompletely developed stage of the application of this technique

[2] From the point of view of the Ur Aryan philology the practice of the Pada texts *in respect of reading long reduplicative syllables as short ones* has hardly any justification

[3] For treatment of long vocalic finals of initial components of certain composite declinables, cf Intro IV, 3 d, viii.

[4] The so called Rāvana s Pada pāṭha of Ṛgveda a manuscript of which, Aṣṭaka VII only, is deposited here does not differ in any way from the familiarly known Pada pāṭha as attributed to Śākalya

3 In cases of doubtful entry, the Pada texts are noted to the accompaniment of descriptive assessment of pros and cons, e g pp 6[a], 147[b], 154[d]

4 While Pada texts, as a rule, do not put Avagraha between the negative particle and the next component in a compound word, the Concordance regularly supplies the requisite mark, thereby lining up negative compounds with all other compounds The value of this departure will be apparent from cases like अ-पतिघ्नी- (as against अपति-घ्नी-according to the Pada text), where accent on the negative becomes more clearly understandable through it than it could otherwise be[1].

5 In many other compounds of doubtful nature, in which Pada texts avoid putting Avagraha anywhere, the mark is supplied here, often as a tentative measure and discussed as such in footnotes, e g p. 61[e].

6. Where there is discord between a Concordance entry and the corresponding Pada text in respect of the position of Avagraha, the subject is duly dealt with in footnotes, e g pp 91[d], 159[l], 163[m].

7 As against the practice of the Pada texts of indicating a prepositional component of a composite verb as such only when the former is unaccented, the same is given here as such, irrespective of its being accented or otherwise This device, affecting as it does thousands of entries, has, in its turn, necessitated close investigation towards determining real existence of mutual affinity between the two parts of each such case[2]

[1] It is, however, to be observed that this departure, useful as it is in cases like the one under reference, where the negative adjunct qualifies an entire following compound and not its initial component alone, has a barely mechanical value of referential convenience as distinguished from a scientific and historical one. For, it seems, the Pada texts had a very significant tradition at their back in refraining from separating the negative component from a following word in that the basic entry १अ is a mere phonetically residual reduction from the original word unit *अर् of diminutive and negative signification and that as such it lacks independent *locus standi*, at least, from the point of view of the Ur Aryan philology (cf. Inn आ अ)

[2] But, it is quite likely, that the Pada texts are here keeping alive the memory of olden times when the so-called accented prepositions as understood by later grammatico-etymologists, were still adverbs, which could be used as unaccented prepositions only on entering into composition with immediately following accented verbs, the implication being that enclitic verbs did not possess compositive potentiality (cf Intro IV, 3, a, 4)

8. As indicated above under the preceding head, the Concordance more often differs from than agrees with Pada-texts in its method of recording cases of textual elongation.

(h) SCHEME OF CATEGORISED RECORD.

1. Partly on morphological and partly on significative grounds, word-units are registered here, under three grammatical categories, namely, verbs, declinables and indeclinables, arranged in one, common, pedigreed, alphabetic order.

2. While detailed mechanism of the distinctive record of these categories follows in the separate sections on them, some general observations on the subject may be made here :—

(i) The verbal section comprehends entirety of tense and mood formations from primary as well as secondary roots, both simple ones and prepositionally composite ones.

(ii) Verbs signifying simple predication, are grouped in distinction from separate sub-groups, relating to those used in causative, desiderative or intenso-frequentative sense. The former, in their turn, are further separated in two sub-groups, one consisting of forms based on developed stems (i. e. Sārvadhātukas) and the other of those based on undeveloped stems (i.e. Ārdhadhātukas.)

(iii) Distinctive groups of declensional forms are pedigreed under connected verbal roots through corresponding *declinable* basic reductions (i.e. Prātipadikas). In cases of obscure geneological connection, unpedigreed entries are made in their own, independent alphabetic order and the same are etymologically treated and discussed in footnotes.

(iv) A clear, gradewise distinction is made in entering declinables of primary nature (i.e. Kṛt) from those of secondary nature (i.e. Taddhita.)

(v) Compositive character of each declinable, whether primary or secondary, is distinctly recorded, both when it appears as a first component and when it is used as a subsequent one. Besides, exhaustive cross-references are made to facilitate a thorough-going study of each compound.

forms a regular feature of footnotes and may along with the division into components be depended upon as the most helpful means of further exegetical efforts in this behalf.

(xiv) Although symbolical distinction which is made between one category and another, has helped very much in dispensing with the general use of numerically differentiated entries of phonologically similar word-units falling under different categories, yet it is found useful and, accordingly, employed, in those cases where it is necessary to bring out accentual variation as well as in many others, in which this treatment is likely to afford a distinct view of separate semasiological aspects (e.g. different kinds of nouns.)

(i) ACCENT.

While detailed treatment of accent in the Concordance forms the subject of a separate, subsequent section, the following observations, being of general nature, may be made here in this connection :—

1. Every accentual entry is explained in footnotes, this along with etymo-grammatical and text-critical discussions being their most essential constituent.

2. Inter-textual accentual variation is regularly indicated and correlated in footnotes, e.g. p. 370[a].

3. Necessary emendation of accent is made and indicated as such, e.g. pp. 7[m], 37[e], 145[g], 221[f], 224[b], 287[i].

4. Textually unavailable or uncertain accent is only occasionally supplied, e.g. pp. 60[f], 65[e].

5. While Udātta and the so-called independent (Jātya) *Svarita* are regularly and distinctively marked, the former alone is recognised as the original accent, ontogeny of the latter being explained on the basis of the same, thereby correlating it with the ordinary Kṣaipra phenomenon, e. g. pp. 537[1], 566[4].

6. The phenomenon of double accent is admitted only as a fossilised representative of a very primitive condition of the Ur-Aryan morphology, in which the subsequently so marked synthetic characteristic of comparatively later Sanskrit had not yet advanced much beyond the initial stage of compositional repetition or juxtaposition

of independently usable, accented word-forms, signifying varied case-relations and, also, tending to develop adverbial and prepositional values. Accordingly, the basic reductions like अग्नी-षोम- and अह्ना-पुरुस्-, which are more in accord with the Pāṇinian notion of them (e.g. pp. 37[b], 49[e]) than with the idea just being indicated here, had better been entered as अग्नि-(+)षोम-, अह्न-(+)पुरुस्-. The present ontogenetical conception of this phenomenon may also be said to have been responsible for the discovery of the three grades of combination of an indeclinable with a verb (cf. Intro. IV, 1, h, 2, xii). This, coupled with the thorough going discrimination which has been made as between the adnominality or adverbiality of each occurrence of an indeclinable, has necessitated a large number of verbs, which have been understood so far as being doubly accented and composite, being recorded here as two singly accented separate words in each case, e. g. pp. 178[l], 184[f], 185[p], 317[l], 319[e], 321[a], 327[n], 329[k].

7. The system of marking Udātta and Svarita as followed here, is an eclectic innovation, which is based upon the traditional systems and, which by virtue of its directness, simplicity and suggestiveness, may be well worth consideration towards uniform adoption in future editions of the texts.

(j) ETYMO-MORPHOLOGY.

1. Yāska and Pāṇini were the brightest, though not the earliest, exponents and systematisers of the long line of ancient Indian school of grammatico-etymologists (Nairuktas), who enunciated the theory of verbal origin of noun and, for the matter of that, adjective and adverb, which were regarded either as mere semasiologically differentiable aspects of or as secondary derivatives from it. They evolved the wonderful technique of verbal roots on the one hand and separate sets of conjugational, declensional, primary, secondary, feminine and denominative suffixes on the other and described every verbal, nominal, adjectival or adverbial form, primary or secondary, as a combination of some ultimate verbal root with one or more suffixes from the corresponding set or sets. While the entire significative range of a verbal root in its varied nominal transition remained exclusively centred upon itself, the suffixal machinery, though void of any meaning in itself, was supposed to possess the potentiality of lending the requisite, distinctive colouring to root-

meaning at each stage of its said transition. Thus, for instance, the presence of the action of eating as found in the denotation of the words, अत्ता, अदनम् and अन्नम् was due to the presence in them of the common verbal root, √अद् to eat; but the active, abstractive and passive relationship of the action of eating as respectively denoted by these words was derived from the respective presence in them of the suffixes, तृच्, ल्युट् and क्त. A frame-work of indicatory letters (Anubandhas) as attached to suffixes was invented, specially by the grammarians as distinguished from the etymologists, readily to help a note being made of particular phonetic and accentual changes in the radical portion as attending suffixal contact.

2. While this analytic treatment was the recognised province of Vyākaraṇa, Nirukta, as following it in principle, was in a way complementary to it in that by bringing to light, as its primary function, the phonetic changes which language underwent in being spoken from generation to generation, it enabled obscure words being passed through a mental process of reversion to the original situation (Pratyakṣa-vṛtti), favourable to their right analysis into radical and suffixal elements.

3. It is, however, noteworthy in this connection that their respective treatment of the phenomenon of phonetic change constituted the real line of demarcation between these two Vedāñgas in that, as stated above, Vyākaraṇa sought codification of this phenomenon on the basis of specially indicatable peculiarities as attaching to suffixal elements when coming into contact with particular basic elements, verbal as well as nominal, and Nirukta recognised the same as inherent in the very nature of the spoken word, both in its basic and suffixal portions and, therefore, admissible as such without attributing its incidence, whether in a base or in a suffix or in both, to either of them as a speciality belonging to it.

4. The following points may be noted as bearing on the treatment followed here in this matter :—

(i) The Concordance is presented in a thorough-going Pāṇinian setting, the above-mentioned etymo morphological principle being strictly adhered to.

(ii) In the case of regular, pedigreed entries, etymological aspect being self-evident, corresponding footnotes concern themselves mainly with the morphological side.

(iii) In the case of etymologically obscure and, therefore, unpedigreed entries, corresponding footnotes are intended to afford a complete view of previous contribution, ancient as well as modern, to the subject, accompanied by its critical assessment as well as new suggestion, if any.

(iv) In most cases, phonetic changes are explained both according to the Vyākaraṇa and the Nirukta sections of the ancient grammatico-etymological system and an attempt is made to correlate their respective terminologies.

5. But while the Pāṇinian system forms the structural backbone of the Concordance on account of its remarkable intrinsic merit and firmly established universal recognition, another quite independent hypothesis in the Ur-Aryan philology is also envisaged in numerous footnotes. The following remarks are intended just to point out some of its salient features :—

(i) The Ur-Aryan speech expanded out of accented, monosyllabic significant, basic sounds.

(ii) Each basic sound was of a composite nature, beginning as an aspirated or sibilated consonant and finishing up as a rolling vowel, with a nasal tendency.

(iii) These basic sounds, which do not seem to have been more than five, but may have been fewer, may be represented as *घॄ, *सॄ, *धॄ, *भॄ and *नॄ[1].

(iv) As a result of natural variation inherent in pronunciation from man to man, each basic sound was uttered in a number of ways in respect of both its elements, consonantal as well as vocalic[2].

(v) Ur-Aryan was a non-inflective language.

(vi) Originally conceived as nouns and used in series to convey

[1] For the elongated representation of the common vocalic aspect of these basic sounds, and for the devolutional phenomenon in the Aryan vocalic system, characterised, in pausa, by an elisional tendency, cf Pre. II, 8, fn.

[2] The general line taken by this phenomenon of variation is being illustrated hereafter in the form of a ready-reference chart in the case of one of the basic sounds (cf. RC. ४).

connected ideas, the above mentioned basic sounds gradually developed interrelated values of different parts of speech, still at the primitive uninflected stage, in the order of proper nouns, common nouns, adjectives, pronouns, abstract nouns adnominal prepositions, conjunctions and interjections and subsequently, through the inter play of the compositional phenomenon, verbs, adverbs and adverbial prepositions[1]

(vii) Frequency and constancy of several serial types of the basic sounds were responsible for the development of compositive tendency in them It manifested itself in a number of ways starting with the primitive compound, consisting of loosely strung two components, which maintained their separate accents intact, and culminating in the rich variety of the several types of consolidated and singly accented compounds of later usage Accordingly, the doubly accented particle चाव [<*मट्- + मट्-)] is of great historical importance, being the only surviving representative of the above mentioned primitive compounds in the form of juxtapositive con junction of two separate word units

(viii) Of the later compounds, oxytone Dvandva was the first to come into vogue, gradually followed by the other principal varieties, namely, oxytone Tatpurusa on the one hand and Pradi *cum* Bahuvrihi, which maintained the accent of the first member on the other[2]

[1] The following table is intended further to render this process clear —

- proper nouns
  - common nouns
    - adjectives
      - pronouns
      - abstract nouns
        - adverbs
          - prepositions
          - conjunctions
          - interjections
        - verbs
        - adnominal prepositions
    - verbs
      - verbs
      - adverbs
        - prepositions
        - conjunctions
        - interjections

[2] Accordingly, as the Ur-Aryan terminology is gradually recognised and the close relationship between Pradis, on the one hand, and Bahuvrihis instead of

Samāsa, the last mentioned formed the common origin of the rest Therefore, there is no essential distinction between the primary verbs and the so called denominative verbs, as understood at present, except that the latter came histori cally later than the former

(k) CORRELATION OF SYSTEMS

Although from the point of view of the hypothesis of uninflected monosyllabic origin of the Ur Aryan speech, as adumberated above, Paninian basic as well as suffixal elements have no objective existence (e g pp 439[f], 443[e]), yet, for reasons as already stated, this Concordance is set strictly in accordance with the Paninian twofold terminology Accordingly, the following points may be noted as indicating how the new hypothesis is given in footnotes in correlation to the Paninian system —

1 Basic monosyllabic sounds are represented as ending in ऋ being the familiarly known, common, theoretical, starting point for the objective triple phonetic variation, namely, अर्, इर् and उर्[1].

2 When a basic monosyllabic sound is referred to in respect of its verbal usage, it is prefixed by the familiar radical sign, e g p 580[b]

3 When a basic monosyllabic sound is referred to in respect of its nominal usage it is put as a derivative and supplied with the familiar terminal hyphen e g p 587[b]

4 Most of the Paninian verbal roots are of a composite nature and, wherever necessary they are explained as such, indicating their components e g p 479[e]

5 A new semantic theory is introduced to explain how, e g √अर्च् > अर्क could denote many unconnected things, e g a hymn, the sun and the plant of that name This is the theory of Bahu prasthāna Dhātu (abb बपा) or verbal roots of multiple origin In the light of this postulation verbal roots of this kind are common, undifferentiable phonetic descendants of entirely separate predecessors with different meanings[2], e g pp 416[d], 437[i], 479[e]

[1] The implication is that but for this correlational consideration it is unnecessary to represent the basic sounds with the long vowel, the short one being quite sufficient.

[2] As a corollary to this hypothesis, it is to be observed that when a root consisting of one of the basic sounds happens to be characterised by homonymic poten

6 Paninian suffixes are occasionally traced to their objective ancestors, e g pp 163[b], 341[k], 381[e], 403[a], 425[e], 426[m], 430[a], 486[b], 490[n], 494[b], 502[b], 504[n]

7 Pronouns and other parts of speech, wherever possible, are brought within the fold of regularly pedigreed entries, e g युष्मद्, अस्मद्-

(I) PĀNINIAN STUDIES

The main lines on which the Concordance serves the purpose of carrying on comprehensive and comparative studies in the Pāninian system may now be briefly indicated as under —

1 Yaska's four fold categorisation of words[1], namely, nouns, verbs, prepositions (Upasargas) and particles (Nipātas) was further consolidated by Panini He treated[2] prepositions under particles and grouped them together along with certain other words listed in Gaṇapatha under स्वर् as indeclinables[3], all of which he put as a special sub class of declinable bases (Pratipadikas) with declensional suffixes dropped[4] But this

tiality, the phenomenon is to be explained on the basis of the distinction to be made between the really basic sounds on the one hand and those only apparently so on the other, the latter being only phonetic remnants of primitive composite sounds The residual process may be represented, e g, as, *घृ- + *मृ- > *घम्मृ > *घाम्मृ- > *घमृ- > *घ्मृ > *ह्मृ > *मृ > √*म, which is obviously different from the original reduction √*मृ, responsible for the second component in the above mentioned primitive compound Just to indicate the potentiality of this theory as a useful tool for further researches, incidental reference may be made to the current theory of the Indo Iranian clash in ancient times It is supposed that as a result of it Deva as a diefic term with Indians became a demonic one with Iranians and Asura as a diefic term with Iranians became a demonic one with Indians In so far as the philological aspect of the theory is concerned, it is obvious that it will fall to the ground if the present hypothesis of multiple origin of homo phonological words is conceded And, quite incidentally, the presence in the Ur Aryan speech of this compositive tendency of its basic sounds, may be said to be additionally vouched for by the persistent use of auxiliary verbs in all Aryan languages, ancient as well as modern

[1] cf Nirukta, i 1

[2] cf Aṣṭadhyayi, i 4 58

[3] cf op cit. i, 1, 37

[4] cf op cit ii, 4 82.

process, which seemed to reduce the number of the categories to two, failed to assume any objective value in that it served merely to side-track into the technical jumble the real problem of finding out the way to etymo morphological correlation of indeclinables with the other two categories The Concordance, as already observed, follows, in substance, only the non technical aspect of the Paninian method in that indeclinables are treated here as a category apart to the accompaniment of adumberation of the fundamental principle of their intimate connection with declinables by virtue of their being recognizable as fossilised declensional forms

2 In correlating Paninian enunciation with the Concordance entries, the scheme which is followed is as under —

(i) When any aspect of an entry is the subject of an Astādhyayi sūtra, Gana sūtra, Unādi sūtra, Phit sūtra, Vartika or Isti, the same is regularly cited, e g p 1[a]

(ii) When an obscure aspect of an entry is not the subject of a specific Pāninian enunciation, an effort is made to explain the former on the basis of special utilisation of the frame work of the latter, often involving lengthy and intricate discussions bearing on textual and technical interpretation, e g pp 6[a], 41[i], 42[k], 76[i], 90[f], 91[i]

(iii) A large number of entries, hypothetical as well as textually preserved, are responsible for the introduction of a very comprehensive process of supplementation and corresponding enrichment of the Paninian tradition in respect of the Pada, the Gana and the Set and Anit aspects of verbal roots and, also, in that of suffixes, Anubandhas primary and secondary formations conjugation, declension, composition, accent and other grammatical and phonological details A substantial portion of the critical apparatus is devoted to proper registration of this process which is specified, in bold type, by the word, उपसंख्यान॰ or उपसंख्येय (common abb उप॰) so familiar to students of Katyayana and Patañjali or, in a few cases, by the word च This device is intended to facilitate utilisation of the data which are recorded here, being, so to speak, a continuation of the

contribution as made in this behalf by those ancient teachers, e. g. pp. 43[b], 227[e], 241[k], 472[d].

(iv) When some aspect of an entry is explained on the basis of the principle of phonetic decay, an effort is often made to correlate the latter by rendering it into Pāṇinian terminology, e. g. pp. 1[e], 472[d].

(v) When an entry is discordant with a specific Pāṇinian enunciation, the same is duly reported, e. g. pp. 11[l], 41[k], 90[h], 223[h].

(m) PREVIOUS AUTHORITIES.

Varied as the nature of discussions in footnotes is, an effort is always made properly to represent and weigh both pros and cons of a case, as viewed by previous authorities, being respectively headed by the comparative and differentiative abbreviations तु. and वैतु., e. g. pp. 168[a], 169[e], 173[m], 174[n], 226[b], 316[g].

2. TREATMENT OF VERBS.

(a) ROOTS.

1. The radical sign, √ is uniformly prefixed to verbal roots as their characteristic graphic representation, e.g. √१अंह्, √२अंह्.

2. In the Pāṇinian system, a verbal root generally consists of two parts, namely, the radical element proper and the indicatory portion, Anubandha. For the purposes of this Concordance, however, only the real radical element is given without the technical accompaniment, which *has no significance outside the Pāṇinian system, but is, on the other hand,* likely to cause serious embarrassment by interfering with the essential alphabetic order, e. g. √अञ्ज्, √कृ < √अञ्जू, √डुकृञ्, respectively.

3. The Pāṇinian 'Idit' roots, namely, those accompanied by the indicatory short इ as a mark of their prospective taking in of a nasal element in the process of their conjugational and derivative expansion, are entered here with their nasal potentiality made manifest, e.g. √१अंह्<√अहि.

4. When a root exhibits this nasal element *only in some* of its conjugational or derivative forms and does not do so in others, it is recorded twice in the Pāṇinian system distinctly to bring out its duplicate character in this matter, which is done here by simply

indicating the nasal aspect in juxtaposition with the preceding non nasal one in the same entry, e g. अभि√दम्, म्म्.

5 It is included in the scheme which is being followed here that such roots as are essentially different on semasiological grounds though phonographically needing identical representation, should in the last analysis be numerically differentiated But at the present stage of the progress made in this matter, the treatment still remains, even if unavoidably, uneven and incomplete for which a reference may be made to fnn to √*अर्,√अर्च्>अर्क् √१अद् √२अद् √१अस्,√२अस In the circumstances the safest course as now emerging for being followed till, at least, the consolidated index stage, (cf Intro II, c, 2) and, may be, the Dictionary stage (cf Intro II, a, 2) are reached, is to indicate, wherever specifically needed, the particular significance in which a root of this type, designated here as a Bahu prasthana Dhatu (abb बधा), is intended, whether in the body of the Concordance or in the related footnote, e g √*अप्, √*अल्, √सन् *सरणे (p 528[1])

6 Prepositionally composite roots have been treated exactly on the same lines as the simple ones Instead of entering them in subordination to the latter, they are given an equal status with the same in order that the primary and the secondary vocabulary is severally connected with and derived from them may the more clearly and independently be represented as each distinct family group and may the more easily be referable as such in its own alphabetic order, e g अति√पद्, अनु√पद्,अभि√पद् But, in a way, centrifugal as this process is, it is regularly accompanied by its centripetal correlative in that the treatment of every simple root is concluded with the indication of the one or more prepositions, in composition with which it is found used, e g √भज् [अनु°, अप°, अभि°] The employment of this duplicate system of record will naturally help in each root being studied comprehensively both in its simple state and in its prepositionally compositive usage The characteristic utility of this referential apparatus becomes the more pointedly remarkable in the case of such roots as are available only in prepositional combination and as such are given in their alphabetic order merely for the purposes of cross reference, e g √अट्ष्
The following points deserve special attention in the matter of the record of these roots —

(i) The treatment of cases which do not offer any scope to crasis between the prepositional and the radical components, is quite simple in that the medial radical sign clearly differentiates them from each other in their juxtapository entry, e g अति√पत्.

(ii) When there is crasis between the prepositional and the radical components, round brackets, containing the combining elements separated by the radical sign is put after the resultant syllable, embodying the said phonetic phenomenon, e g अवा (व√२अ)स्, अवे (व√इ), अभ्य(भि√अ)ञ्ज्

(iii) When there are more than one prepositions attached to a root, the same are divided from one another by means of one or more additional medial hyphens, according to the need of a case, e g अति प्र√क्लिद्, अनु प्र√युज्, अनु-सन्प्र√या

(iv) When there are more than one prepositions attached to a root and there is crasis beetween themselves, round brackets, containing the combining elements separated by a hyphen, is put after the resultant syllable, embodying the said phonetic phenomenon, e g अत्यु(ति उ)द्√ग्रह्, √अन्वा-(नु-आ)√मृ, अनु-पर्या(रि आ)√वृत्

(v) When there are more than one prepositions attached to a root and there is crasis between themselves as well as between the root and the preposition immediately preceding it, the situation is represented by putting round brackets, containing, first, the combining prepositions mutually separated by one or more hyphens and, then, the root and the preposition next to it separated from each other by the radical sign, e g अभ्युदि(भि उद्√इ), अभ्युद्दे (भि-उद् आ√इ).

(vi) In entering a root preceded by more than one prepositions, the order in which the prepositions are arranged depends more on their comparative semasiological proximity to the root than merely on the sequence of their textual occurrence, e g उपा(प आ)√गम् > आ उप गन्तन

7 When an extra Nipata adverb is prepositionally attached

to a root, the latter is treated here just like an ordinary prepositionally composite root, e. g. अन्तर्-आ√धा, अन्तरि(इ्√इ), अस्तमि(म्√इ), अरण्येऽनु√वच्[1].

8. Denominative roots are given as such in their alphabetic order under their respective nominal or adjectival bases. The following special points relating to their somewhat varied entry are to be noted :—

(i) Complete reductional stage is represented by a root derived by means of the Pāṇinian suffix क्विप् from a base ending in अ, being given as unaccented, consonant-ending one, e. g. √अव् > ओम- > √*ओम्.

(ii) A denominative root tending to be employed in its conjugative or derivative expansion as one formed by adding the Pāṇinian suffix णिच्, is given unaccented and as one ending in इ, e. g. अन्त- > √*अन्ति, २अन्ध- > √*१अन्धि (i. e. just like an ordinary Curādi root or a causative base and without following the general modern method of entering a root of this type as one ending in अय्).

(iii) Denominative bases other than the foregoing two types are entered with proper accent, representing the stem-stage, preceding the personal or derivative endings[2], e. g. अंहस्- > √*अंहोयु, अभ्र- > √*अभ्रिय.

9. Our basic literature bears testimony to the presence of a number of defective roots, namely, those which in the course of their chequered fortunes through ages lost a measure of their self-sufficing entity in that while some of their forms remained popular in literary usage, the rest somehow dropped off, making room for the corresponding ones of certain other roots, which were often similarly defective

[1] vs. the practice of modern lexicons not to register roots of this kind, obviously, thereby rendering it difficult for them to explain the presence of prepositionally composite verbal derivative accent (cf. Pāṇini, vi, 2, 139) found in words like अरण्येऽनु-वाक्या-, as sought by them, independently of the radical predecession: also, vs., the alternative course of Taddhita formation as per p. 401[f].

[2] It is to be observed that the limitations of the Pāṇinian technique have prevented the reductional representation being practicable in most of these cases.

in respect of their other forms. In the Pāṇinian system, they have generally been treated as synonymic pairs, one member of which is mentioned as the root proper and the other as a merely complementary substitute for it in certain conjugative and derivative forms. The following points may be noted in connection with the treatment of these roots here:—

(i) When the members of a Pāṇinian pair of this kind happen on immediate[1] philological grounds to be separate from and independent of each other, they are treated as any other two unrelated roots, e. g. √१अस् and √भू, √दा and √यच्छ्, √ब्रू and √आह्, √स and √धाव्, √दश् and √पश्, इ and √गा.

(ii) When the members of a Pāṇinian pair of this kind happen on philological grounds to be interrelated as cognates and, also, readily recognizable as such, the less used of the two is simply entered in its alphabetic order, whence it is cross-referenced to the more used member, in juxtaposition to which it is given in round brackets and under which its entire forms are distinctly registered in a separate paragraph, e. g. √इच्छ्, √ऋच्छ्, √गच्छ्, √यच्छ् and √धम् in relation to √इष्, √ऋ, √गम्, √यम् and √ध्मा, respectively.

10. When the manifold reduction, on purely phonetic grounds, of one and the same root demands plural representation in different alphabetic orders for the purpose of independent record of its several types of conjugative or derivative forms, each type beginning with a different vowel, each radical entry is accompanied by a cross reference to its other correlated entry or entries in round brackets, e. g. √अर्च् (=√ऋच्), √अर्हं(=√*ऋंह्).

11. New roots, simple, composite and denominative, are entered, generally accompanied by the usual top asterisk, to meet the following situations :—

(i) When they are pre-supposed by certain conjugative and derivative formations, e. g. अंहस्- >√*अंहोयु, अंहुर- > √*अहुंरि, √*अप्, √*ऋंह्.

[1] The implication in the use of this adjective is that at least some of the roots, being referred to here, may ultimately come out to be interrelated cognatively on the basis of the Ur-Aryan philology.

(ii) When they are demanded by considerations of referential facility in the matter of alphabetic arrangement, e g √*अर्, √*शर्ध् √*अर्प्.

(iii) When they are indicated by etymological considerations often of the Ur Aryan character, e g. √*ऋ (p 397[p]), √*अस्कृ (p 408[f]), √*मृ (p 408[g]), √*घृ, √*क्षृ (p. 499[c])

12. According to the Paninian system, such roots as expand into forms belonging to different conjugational types have been enumerated separately as so many different roots Here, however, they are accorded a single, consolidated entry, under which the several types of their forms are distinctly arranged according to the general system to be presently described, e g √इ, √कृ

(b) STEMS

1 When there is some special phonetic transformation in a root in passing into the stem stage, whether on account of duplication or some other factor attendant upon the addition of a suffixal intermediary, the same is properly indicated alongside of the root, e g अति√ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ, अभि√हन् > जिघांस, अभि-स√पद् > पादि

2. When such sub stems happen to be rather too many, they are given at the head of their respective paragraphs containing their forms, e g √अति√तृ > अति√तर्, अति√तृ, अति√तुर्, अति√तारि

(c) CONJUGATIVE FORMS

1 In entering the conjugative forms as available, the primary ones belonging to the present and imperfect tenses and the subjunctive, imperative and optative moods related to them, are first given in the order, लट्, लङ् लोट्, लेट् and विधिलिङ्, e g अनु√वृ, √१अस्

2 When the forms belonging to the above mentioned tenses and moods are based on different conjugative varieties (Ganas), they are grouped stemwise, in separate paragraphs, e g अति√तृ, अनु√वृ

3 Then, follow the remaining primary forms in the order, लिट्, लुट्, आशीर्लिङ्, लुङ्, and लृङ्, e g अनु√हन्, अनु√ष्ठा(<स्था), √१अस्, √२अस्

4 When some लेट् forms are more akin to the लुङ् than to the लङ् stems, they are separated from the लङ् stem forms, if any, and treated along with the लुङ् forms, e g अति√तृ > अतिरः, अति तारिषत्

5. Similarly, other modal forms are split up stemwise and the different types are entered separately, e. g. अप√भू > अप॒···भवतु, अ॒पभुत्; अपि√भू> अ॒पि···भूतु; अपि√गम्> अ॒पि···जगम्युः.

6. The single, seemingly incipient, लुट् form is treated as a derivative ending in तृच्, e. g. अन्वा√गम् > अन्वा-गन्तृ-.

7. In the case of the Ubhayapada roots, the Ātmanepada forms precede the Parasmaipada ones, e. g. अभि√मृश्, अभि√रक्ष्.

8. The forms are arranged personwise and numberwise in the order, III, II and I and singular, dual and plural, respectively, e. g. अभि√रक्ष्, √१अस्.

9. When a form is to be recorded both accented and unaccented, its accented aspect precedes the unaccented one, e. g. √अव् > अ॒वति, अवति; √१अस् > अ॒स्ति, अस्ति.

10. Primary forms having been exhausted, next come in order, arranged on the same lines, passive, reflexive, causative, desiderative and intensive forms, e. g. √अञ्ज्, अति√तॄ, √अद्, अनु√शक्.

11. When the final short vowel of a form is lengthened in the Saṁhitā text, the same is shown by putting the original and the emergent aspects in juxtaposition[1], e. g. अप√हन् > अ॒प···ह॒त > ता, अपि√भू > अ॒पि भू॒म>मा, √अव् > अ॒व > वा.

12. The conjugative treatment of a root is concluded by enumerating, inside square brackets, the prepositions which are used in combination with it, e. g. √अद्···[अपि°, आ°, वि°].

13. Peculiar and unfamiliar forms are repeated in their alphabetic order also, whence they are duly cross-referenced to their proper entries, e. g. अप्सन्त < √*अप्, अ॒श्नन् < √२अश्.

14. The following points deserve special attention in the matter of the record of the forms of prepositionally composite roots :—

(i) The prepositional components of these forms are found used in two ways, namely, as their integral components and as separate entities. In both cases, extreme caution is needed in distinguishing between the use of a Nipāta as a genuine

[1] cf. Intro. IV, 1, f, 2 ff.

preposition from its use as a mere adverbial adjunct[1] Indeed, this presents one of the most difficult practical exercises of the Vedic philology in that every individual case, according to its special situation, has to be determined on the basis of mainly semasio syntactical and accentual, and sometimes, also phonological and metrical considerations

(ii) The treatment of prepositionally integrated forms is quite simple in that they have merely to be copied out, e g अति√कृ > अतिक्रोति

(iii) When the prepositional component of a form is used in separation from it, the situation is represented by the typographical device of putting dots between the two components, e g अति√तृ > अुति तरामसि

(iv) When after a prepositionally composite form has been read in a text, the preposition alone is repeated, implying similar repetition of the verbal form, the same is represented by making a separate entry, in which the implied form is supplied in distinct type in juxtaposition to the preposition and inside round brackets, e g अप√नुद् > अुप³(नुदस्व), where the additional device of the degree figure also represents repetitional triplication

(v) When the prepositional component of a composite verbal form occurs in a Pratika as quoted from elsewhere without the verbal component as read in the original text, the latter is duly supplied in distinct type, inside round brackets, (cf Intro , IV, 4, 6 2) e g अभी(भि√ई) > अभि(ईमहे)

(vi) When the occurrence of a preposition in a text implies the contextually needed verbal form having to be supplied from imagination, the situation is represented either by putting the preposition juxtaposed by the empty radical sign followed by a hyphen mark as a head entry and suggesting the radical component in the footnote to the

[1] i e as envisaged by Pānini (1,1, 58) and as against the enunciation of Yāska (1, 1), involving inherent isolation of Upasargas as constituting an independent category (cf Intro iv, 1, j, 5, i ff for the Ur Aryan implication)

same, e g अति√– , or by treating the case under the fully supplied root with this difference that at the particular reference, the implied form is given inside round brackets in distinct type, e g अप√गम् > अप(गमयन्तु)

(vii) In giving prepositionally composite forms, crasis between one preposition and another and between a preposition and a root is fully maintained, e g अभ्यु(भि-उ)पा(प आ)व√हृ >अभ्युपावहरामि

3 TREATMENT OF DECLINABLES

(a) DISTINCTIVE SYMBOLS

1 All declinable bases are distinguished from verbal roots on the one hand and indeclinables on the other by being supplied with a terminal hyphen, which indicates that they enter into actual use only with proper declensional suffixes added to them, e g अग्र-, अग्नि, अग्नि, अग्नायी, आग्नेय, अग्नि-दग्ध

2 An asterisk is put on this terminal hyphen to indicate basic reduction in the case of a word, generally not recognised as pertaining to the category of declinables, e g अन्तर्*, श्वश्रू*

3 When it has to be indicated that a particular declensional form is used as a sub base in that it enters as such into combination with other words, it is accorded a separate, un accented and un hyphened entry at the head of its compounds, e g अग्र > अग्रे

4 A composite base, which is arrived at by combining the components as textually read in separation, is entered with the sign ϕ prefixed to it[1], e g ϕअति-रोहत्, ϕअप ग्नत्, ϕअप-रहत्

(b) ARRANGEMENT OF PRIMARY BASES

1 Every primary declinable base is entered immediately under the verbal root from which it is derived, except when the conjugational forms related to the latter may have to intervene, e g अहोयु, अद्दृत्, अभि दयमान, अपि हीन

[1] So far, only some prepositionally compositive participial bases as representing this type having come under observation, this phenomenon may be correlated to the parallel one in the verb section (cf Intro. iv, 2, C, 14, iii)

2 When a primary declinable is derived from a verbal sub-base treated along with its head base, the foregoing general rule is followed in entering it only after the entire conjugational forms, whether belonging to the head base or one or more sub bases attached to it have been exhausted, e g. अति√तॄ > अति√तर् > अति-तर-

3 Primary declinables, if many, are entered in the alphabetic order, e g √अव् > अ॒व्-, अ॒र-, ऊ॒ति-, ऊम-

4 In the case of group bases, those treated as complementary bases are alphabetically arranged as sub bases under or along with the head base, with which they are connected either on phonological grounds or as being its cognates[1], e g अदुस- > अदुस्-, अमी, अमु, अस्मद्- > अंस्म, अस्मद्-, अहम्, *आव, अहन् > २अह, अहन्-, अहर्-, अहस्-

5 Arrangement of primary declinables is occasionally liable to be interfered by the combined alphabetic entry of one or more cognate indeclinables, e g अनु दृश्य-, अभि-द्रुह्य-, अभि द्रुह्य

(c) ARRANGEMENT OF SECONDARY BASES

1 All secondary declinables are alphabetically arranged under the primary bases to which they may be related

2 Such of them as are homo vocalic in that their initial syllables have not undergone any gradational change, are put in the columns which are separated by a single measure from those in which the related primary bases have been entered, e g अग्नीषोम > अग्नीषोमीय, अ॒म > १अभ्रिय-, २अ॒भ्रिय-, अ॒भ्य-

3 Such of them as are allo vocalic in that their initial syllables have undergone some gradational change, are taken up before the other secondary or compositional entries, which are homo vocalic and put in the columns which are separated by a double measure from those in which the related primary bases have been entered, e g अ॒तिथि- > आतिथ्य

4 But when an allo vocalic secondary base is related to a primary base which is not used as the first member of a compound, the former is put in the column which is separated by a single measure from the one in which the latter has been entered, e g अ॒ग्रयण- > आग्रयण

[1] This treatment is being extended in the continuation to comprehend cases of textual cerebralisation, e g प्र॒तुर्,ण्, मृ,१- पूष्ण्,ण् (vs अर्यमन् as registered here).

5. The arrangement of tertiary bases and those still further removed from their primary originals also follows the foregoing rules in that, in general, every derivative base, whatever its development-stage, is put under the base, which immediately precedes it in the order of development, in the column separated by a *single* measure from the one in which the latter has been entered, e. g. २अ॒-दिति-> आदित्य॒-, आदित्य॒-वत्-.

(d) ARRANGEMENT OF COMPOSITE BASES.

1. Composite declinables are characteristically distinguished from simple declinables by *being given an additional medial hyphen*, e. g. अघ-रुद्-, अघ॒-शंस-, अघ-हार्-.

2. When a primary compound further enters into secondary composition with a simple declinable, the position of the medial hyphen shifts forwards or backwards, as the case may be, so as to lie between the primary compound on the one hand and the new component on the other, e. g. अघशंस-हन्-, अ॒धि-कृष्णाजिन-.

3. When two primary compounds further form a secondary compound, the latter alone is indicated by a single medial hyphen, e. g. अघशंस-दुःशंस॒-, अजात-पुत्रपक्षा-.

4. Compounds are recorded alphabetically, if many, under their first components after the secondary derivatives of the latter, if any, have been entered, e. g. अ॒तिथि- > अतिथि-गृह॒-, अ॒तिथि-पति-.

5. A primary compound is put under its first component in the column next to the one in which the latter has been entered, e. g. १अ॒सुर- > असुर-क्ष॒यण-.

6. A secondary compound is put under its first composite component in the column next to the one in which the latter has been entered, e. g. अघशंस-दुःशंस॒-.

7. When the final syllable of the preceding component and the initial one of the following component of a compound are phonofusively affected, whether either of them or both, the situation is duly indicated inside round brackets introduced between them, e. g. अग्न्यु(ग्नि-उ)पस्थान-, अ॒भिजो(त-ऊ)ति-, अन्तः(<र्)-कोश॒-, अती॒(ति-इ)त्वरी-, अनु-प(<म)त्यु-.

8. When a long vowel with which the first component of a compound ends, represents an ancient phonological phenomenon[1], the

[1] cf. Intro. IV, 1, f, 2 E.

same has been indicated inside inter component round brackets, but only in terms of familiar approximation[1], e g *अ(त्>)श्रा-नुद्-, अ(जि>)ज्ञी-गर्त, अ(ति>)ती-काश्-, अ(नु>)नू-नृत्-

(e) ARRANGEMENT OF FEMININE BASES

1 Declinables which end in a long vowel and are, according to the Paninian technique, derivable only in the feminine gender are entered as such without being accompanied by the bracketed postulation of their pre feminine aspect, ending in a short vowel, e g अहुणा

2 Declinables which, according to the Paninian technique, though usable in different genders, are traceable in their feminine usage only are entered in juxtaposition to their pre feminine aspect, which is indicated along with the angular or arrow like pointer, inside round brackets, e g अनपरोधु(क>)का, अश्रुमा(न>)ना, अति-चुर(त्>)ती-, अश्व पर(शु>)शूं

3 Declinables ending, gender wise, in अ or आ but keeping the same accent intact, are grouped in a combined entry, a comma being put between the two aspects, to which the terminal hyphen is attached in common, e g अघ,घा, १अज्ञ ज्ञा, अम्लान,ना

4 Declinables ending in इ or उ, which is lengthened in the feminine gender without affecting the accent, are also grouped in a like manner, e g अराति,ती, अभि दिप्सु प्सू, अवस्यु,स्यू

5 All other feminine declinables are put separately under their respective pre feminine aspects in the columns next to those in which the latter have been entered, thus obviating unnecessary confusion of declensional forms The main varieties may be noted as under —

(i) Those ending in आ, when representing distinct semasiological and, may be, etymological aspects, e g अग्रा, अपाग्रा

(ii) Those ending in ई and representing their pre feminine aspect with final अ or consonant, e g अ दय- > अ देवी, अ मत् > अमती, अर्हिन्-> अर्हिणी

(iii) Those ending in ई and representing their basic aspect in इ with accent variation, e. g अंहि > अंही, अङ्गुलि > अङ्गुली, अर्णि > अर्णी

[1] According to the Ur Aryan terminology, this long vowel represents the original अर्, इर्, or उर् (cf Intro IV, 1, § 5 1 ff)

(iv) Those ending in ई and representing their basic aspect in इ without accent variation, when subject to further differentiation on various other grounds, e g अहृणि > १अरुणी

(v) Those ending in ई and representing their pre feminine aspect with final, ऋ e g अवितृ > अवित्री , अनुष्ठातृ > अनुष्ठात्री

(f) TREATMENT OF VERBAL DECLINABLES

Verbal declinables, namely, participial bases, which are generally treated as a part of the verbal section in modern lexicons, are here entered just like other regular, pedigreed declinables in common alphabetic order with the same, e g अप√रुध > अप रुद्ध , अप-रुध्यमान-

(g) TREATMENT OF ADVERBIAL DECLINABLES

No distinction is made in the treatment of those declinables, certain declensional forms of which are found adverbially used, from that of those without such usage except that the said peculiarity in the case of the former has been made the subject of special indication in the related footnotes, e g अ विद्वेष > षम् , अनु काम > -मम्

(h) TREATMENT OF UN PEDIGREED DECLINABLES.

The following circumstances have called for a number of declinables being entered, outside the pedigreed arrangement, in their own, independent alphabetic order

1 When, in the case of a primary declinable, etymology is unknown, obscure or uncertain or is proposed in the terms of the Ur Aryan speech, e g अनस् २अन्यु

2 All declinables, whether primary, or secondary or composite, *which have suffered such phonetic change as is likely* to offer some difficulty in their being readily referred to their proper place *of* occurrence in the geneological setting, are treated in this way as *well as* duly cross referenced e g ऊति , ऊम , १अत्र , २अत्र , सुत , भागेय , आतिथ्य , अग्ना विष्णु

3 Every sub base of a group base is treated in this way as well as duly cross referenced, e g अमी , अमु , २अद , अदर्-, अदस्

4 When one or more components of a composite declinable, as proposed, are of dubious nature, e g अनीक , अमीक-, अनर्विश्

5 All primary negative compounds are treated in this way, e g. अ-पति , अ-पतिघ्नी in contrast to अ जात > अजात-शत्रु

(i) NUMERICAL SEPARATION OF DECLINABLES.

1. When a declinable is met with in more than one accentual aspect, the same has been differentiated into so many separate bases, e. g. १अ-मेनि-, २अ-मेनि-; १अपस्-, २अपस्-; २अर-णी-, ३अर-णी-.

2. This treatment is likewise followed in bringing into relief certain other extra-accentual attendant factors, responsible for more than one semasiological aspects of an otherwise one and the same base, e.g. १अप्-, २अप्-; १अ-दिति-, २अ-दिति-; १अरति-, २अरति-; १अरत्नि-, २अरत्नि-; १असुर-, ४असुर-.

3. Declinables are also subject to this treatment when it is intended additionally to distinguish them from homo-phonetic indeclinables[1], e. g. १अङ्गिरस्वत्-, १अनु-.

(j) TREATMENT OF DECLENSIONAL FORMS.

1. As a rule, only the last syllable of a base is repeated in conjunction with the declensional suffixes. The prefixed hyphen indicates that the initial residue is to be supplied from the basic entry to complete each form, e. g. अंश- > -श-, -शाम्, -शस्य.

2. Declensional forms of monosyllabic bases which are fully repeated under the foregoing general rule, are therefore given without the accompaniment of the preceding hyphen, e. g. सत्- > सत्, सन्तः, सन्ता.

3. Generally, the position of accent in declensional forms being the same as in the related bases, it is not indicated. When, however, there occurs declensional shift of accent, the same is duly recorded, e. g. सत् -> सतः, सताम्, सद्भ्यः.

4. Declensional forms are arranged alphabetically and not casewise or genderwise, morphological considerations taking precedence of grammatical ones, even if only to facilitate ready and consolidated reference, e g. अशु- >-शव·, -शवे, -शु ; अम,मा- > -मम्, -मा, -मा·, -मान्.

5. In the case of group basic entries with one or more sub-bases, the forms related to each sub base are separately arranged according to the foregoing general rules, e. g. अदस्- > अमी- > -मी, -मीभ्य, -मीषाम्.

6. Declensional forms used in duplication are separately indicated as such according to the general rules, a medial hyphen being

[1] This practice is however being dropped in the continuation (cf. Intro. IV, 1, b, 2, ix E).

put between the doublets, e. g. अंशु- > -शुः-शुः; अंहस्- > -हसः-हसः; अग्नि- >-ग्निम्-ग्निम्.

(k) NON INITIAL COMPONENTAL REFERENCE.

Each declensional section is concluded with the indication, inside square brackets and in distinct type, of the initial components of compounds, in which the respective declinable is used as a non-initial component, e. g. अंशु- ····[°शु- अन्°, उप°, तृम°].

4. TREATMENT OF INDECLINABLES.

1. All indeclinables are entered without any distinctive mark and, as such, are easily distinguishable from verbal roots with prefixed radical sign on the one hand and from declinables with terminal hyphen on the other, e. g. अथ, अनु, √अद् > अत्त्वा, अत्तवे, अनु√दिश् > अनु-दिश्य, अधरात्.

2. Indeclinables, which whether on account of their remote or obscure origin or otherwise, are treated as being of non-derivative nature, are co-columned with primary verbal roots, simple as well as composite, on the one hand and such declinables as have been accorded unpedigreed entry in their own alphabetic order on the other, e. g. अति, २अथ, २अनु.

3. Derivative indeclinables of the nature of absolutives and infinitives, which are generally treated in the verbal section in modern lexicons, are co-columned with their declinable cognates in common alphabetic order, e. g. √अद् > अत्तवे, अत्तुम्, अत्त्वा.

4. Derivative indeclinables of secondarily extensional nature are put under their respective primaries in the column next to the one in which the latter have been entered, e. g. √अद् > अत्त्वा > अत्त्वाय.

5. Indeclinables, which are not far removed from their basic declensional ancestry, are put under the latter as sub-entries e. g. अधर- > अधरात्.

6. Attention may be drawn to the following points in regard to the record of indeclinables in composition:—

   (i) When they are prepositionally attached, whether in conjunction or in separation, to verbs and declinables, the composite verbal roots and the declinable bases, as the case may be, under which the latter are arranged, are not

treated as their subordinate compounds, but are, on the other hand, co columned with them, the idea being that in these compounds, which are put in the alphabetic order of their prepositional components merely to facilitate reference, the right of priority as a semasiological factum rests with the non prepositional components, explicit or implied, as the case may be, and that the same is helped, at least, partially, in being recognised by means of an independent entry in this wise, e g अनु√१पत्, अनु पथ-, अभि√रुह्, अभि-रूप- in regard to अनु and अभि, respectively

(ii) When, as in the case of a citation from some other text, the indeclinable component of an originally composite word occurs in isolation, the same is entered according to its compatibility under the general rules, the other component being supplied (cf Intro IV, 2, c, 14, v), e g अभी(भि√इ) > अभि (ईमहे)

(iii) When the prepositional component of a composite derivative indeclinable is textually read in separation, the latter is accorded an integrated entry, prefixed by the sign ϕ, (cf Intro IV, 2, c, 14, iii), e g अभि समे(म् आ√इ) > ϕअभिसमेत्य

(iv) An originally enclitically compositive indeclinable is entered independently in its own alphabetic order, its peculiar usage being indicated in a general way [1], e g इव, उ, च, चिद्

(v) When, however, an enclitic indeclinable enters into composition with another indeclinable, it is not separated as an independent word, the compound being entered under the first component, e g अथ > अथो

(vi) But when an enclitic indeclinable enters into composition with another prepositionally compositive indeclinable, it is separated as an independent word so that it may help the main prepositional component stand out in bold relief, e g अपे(प√इ) > अप(एतु) < अपो(एतु), अप√म्यक्ष् > अप म्यक्ष < अपो'' म्यक्ष, अप(प√ई)य् > अप'''अपेयते < अपो अपेजते

[1] Pada Pāṭhas of different schools have in common treated these indeclinables except इव as separate words Pada Pāṭha of the Taittirīyas differs from those of the other schools as available, in treating इव, also, as a separate word.

7. Indeclinables are numerically differentiated in the following cases —

(i) When they are found used accented as well as unaccented, e g १कम्, २कम्, १यथा, २यथा

(ii) When it is intended additionally to distinguish an indeclinable from one or more homo-phonological declinables[1], e g २अनु, २अभि, ३अव

8 In the case of composite indeclinables, the usual double entry system is followed in that they are treated in their own order and that their first components are also cross-referenced when their second components receive their proper entry, e g सम(मृ√/ऋ)धि > समर्धयित्वा, मर्धयित्वा सम्°.

5 TREATMENT OF ACCENT

(a) TEXTUAL ACCENTOGRAPHY.

Of the texts available for the purposes of this volume, seven, namely,, Ṛgveda, Madhyandina Yajurveda, Kanva Yajurveda, Taittiriya Yajurveda, Maitrāyaniya Yajurveda, Kauthuma Samaveda and Saunakiya-Atharvaveda *happen to bear accent marks throughout* In the case of the rest, while some of the Khila Sūktas and a few sections of Kathaka Yajurveda and Paippalada Atharvaveda exhibit accent marks, the other two, namely, Kapisthala Katha Yajurveda and Jaiminiya Samaveda have so far been published without accentuation

(b) THE INDIRECT LINEAL SYSTEM

1 In Rgveda and Taittiriya Yajurveda, along with its Brahmana and Upanisad, Udatta, which is really the accent proper, goes unmarked, being indirectly represented by a horizontal under stroke below the preceding, preparatory Anudatta on the one hand and a vertical up stroke on the following, enclitic Svarita on the other, e g अग्नये One or more Anudāttas are, however, also left unmarked when following a Svarita, except when followed by another Udatta or Svarita, in which case the immediately preceding Anudātta is necessarily marked, e g. °ळे as against पु° in 'अग्निमीळे पुरोहितम् (ऋ १, १, १) To obviate this kind of unmarked post Svarita Anudātta being ever erroneously taken as Udatta,

[1] This rule however, is not being followed in the continuation (cf Intro. IV,1,b 9 ff)

the latter is separated from the preceding Svarita by putting between them the sign १ with no mark on the Svarita vowel, when it is short, and ३ with an under-stroke below the Svarita vowel, when it is long, e g. अप्स्वऽन्तः (ऋ १, २३, १९), क्वेऽदानीम् (ऋ १, ३५, ७). An Anudātta preceding an Udātta or Svarita is always marked, e. g. अग्निम्, कन्या. When more than one Anudāttas occur in the beginning of a sentence or a hemistich, all of them are marked, e. g. अनुक्रामन् (ऋ १, १७, ३).

2. This system, has been mainly followed in Atharvaveda of the Sāunakīyas as well as Yajurveda of the Mādhyandinas, the Kāṇvas, and, in so far as evident from the manuscript sources, of the Kapiṣṭhala-Kaṭhas. But while there is complete agreement between Ṛgveda and Taittiriya-Yajurveda on the one hand and these texts on the other in the matter of denotation in them of Udātta and Anudātta, the latter show some peculiarities in their treatment of Svarita, which it may be useful just to indicate here as under :—

(i) In Śaunakīya Atharvaveda, the sign ऽ is juxtaposed to represent a preceding Svarita, e. g. वीर्यंऽम्, सर्वो ह्यऽस्मिन् (११, ८, ३२), ज्येष्ठवरोऽऽभवत् (११, ८, ९). A post-Udātta Svarita, whether enclitic or phono fusive, is, however, marked, as in Ṛgveda, by the usual up-stroke, e. g. तं व्यूर्णुवन्तु सूतवे (१, ११, ३). A post-Svarita Udātta is treated just as in Ṛgveda, if the Svarita vowel be long, e. g. विकेश्यो ३ वि संताम् (१, २८, ४), but a little differently if the same be short in that the up-stroke lies on the Svarita vowel as against on the intervening sign to make it look like १ as in Ṛgveda ; e. g. अप्स्व१न्तः (१, ४, ४).

(ii) In Mādhyandina-Yajurveda, the detailed under-handle usually represents Svarita, e. g. द्वितीय(८, ५), वीर्यमसि (१९, ९), आस्येन (२, ११). The under-trident, is, however, employed to bring a post-Svarita Udātta into full relief, e. g. वीर्यं मयि (१९, ९), अप्स्वन्तः (९, ६), योऽस्मान् (१, २६). But when it occurs at the head of a new sentence or hemistich, the Svarita at the end of the previous sentence or hemistich is represented by the usual detailed under-handle, e. g. बह्व्यः । बह्वीः (३, १७). When a Svarita heads a sentence or a verse, and, also,

when, both as enclitic and phono-fusive, it follows an Udātta, it is denoted by the ordinary vertical up-stroke, e. g. त्र्यम्बकं यजामहे (३, ६०), भवं देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), उर्व्यां त्र्यंघोत (१२, १).

(iii) In Kāṇva-Yajurveda, the Ṛgvedic and the Taittirīya norm of denoting Svarita, in general, by a vertical up-stroke is strictly adhered to except in the treatment of pre-Udātta Svarita, which, whether short or long, is, to the contrary, always represented by the usual, preparatory, horizontal under-stroke, e. g. अप्स्वन्तः (१०, २, ३), योऽस्मान् (१, ९, ४), प्रसवेऽश्विनोः (१, ३, ६).

(iv) Kapisthala-Kaṭha-Yajurveda, which, as evident from its somewhat defective *manuscript material, falls in line with* Kāṇva-Yajurveda, differs from the latter but in one minor detail, namely, that a pre-Udātta Svarita vowel, if short, is lengthened, *besides being under-stroked*[1], e. g. उर्वान्तरिक्षम् (१, २), अप्स्वान्तः (४८, ४).

(c) THE DIRECT NUMERICAL SYSTEM.

In Sāmaveda, a quite different system of marking accent by means of numerals at the top is followed. The main features of this system may be described as follows[2] :—

1. In general, the top-numerals १, २, and ३ stand for Udātta, Svarita and Anudātta, respectively, e. g. अग्निर्वृत्राणि जङ्घनत् वः (१, २१).

2. The first alone among more than one initial Udāttas is marked, e. g. मो षु (१, १६७), ऐन्द्राग्नं वद आ (१, २०७), न हि (१, २४१).

[1] We have a manuscript, which seems at some stage to have passed through the hands of a scribe who, obviously through absent-mindedness, occasionally confuses the accentuation by introducing, haphazardly, the Mādhyandina-Yajurvedic detailed under-handle and under-trident e. g. प्रसवे (sic वे)ऽश्विनोः (१, ८), सिंहस्यार्थेह (२,१), पुरोरुक्मत् (२, ८). *But no evidence is available from it to support the report* that a small under-ring, e. g. इमानि, sometimes used to denote enclitic Svarita (cf. Sch., ZDMG. II, 151).

[2] References as supplied to some of the illustrations here are to Kauthuma-Samaveda (cf. RC. १).

the latter is separated from the preceding Svarita by putting between them the sign १ with no mark on the Svarita vowel, when it is short, and ३ with an under-stroke below the Svarita vowel, when it is long, e g. अप्स्वर्न्तः (ऋ १, २३, १९), क्वे३दानीम् (ऋ १, ३५, ७). An Anudātta preceding an Udātta or Svarita is always marked, e. g. अग्निम्, कन्या. When more than one Anudāttas occur in the beginning of a sentence or a hemistich, all of them are marked, e. g. अनुक्रामन् (ऋ १, १७, ३).

2. This system, has been mainly followed in Atharvaveda of the Sāunakīyas as well as Yajurveda of the Mādhyandinas, the Kāṇvas, and, in so far as evident from the manuscript sources, of the Kapiṣṭhala-Kaṭhas. But while there is complete agreement between Ṛgveda and Taittiriya-Yajurveda on the one hand and these texts on the other in the matter of denotation in them of Udātta and Anudātta, the latter show some peculiarities in their treatment of Svarita, which it may be useful just to indicate here as under :—

(i) In Śaunakīya Atharvaveda, the sign ऽ is juxtaposed to represent a preceding Svarita, e. g. वीर्यऽम्, सर्वो ह्यऽस्मिन् (११, ८, ३२), ज्येष्ठवरोऽऽभवत् (११, ८, १). A post-Udātta Svarita, whether enclitic or phono fusive, is,however, marked, as in Ṛgveda, by the usual up-stroke, e. g. तं न्यूर्णुवन्तु सूनवे (१, ११, २). A post-Svarita Udātta is treated just as in Ṛgveda, if the Svarita vowel be long, e. g. विकेश्यो ३ वि संताम् (१, २८, ४), but a little differently if the same be short in that the up-stroke lies on the Svarita vowel as against on the intervening sign to make it look like १ as in Ṛgveda ; e. g. अप्स्व१न्तः (१, ४, ४).

(ii) In Mādhyandina-Yajurveda, the detailed under-handle usually represents Svarita, e. g. द्वितीय(८, ५), वीर्यमसि (१९, ९), आस्येन (२, ११). The under-trident, is, however, employed to bring a post-Svarita Udātta into full relief, e. g. वीर्य मयि (१९, ९), अप्स्वन्तः (९, ६), योऽस्मान् (१, २६). But when it occurs at the head of a new sentence or hemistich, the Svarita at the end of the previous sentence or hemistich is represented by the usual detailed under-handle, e. g. बहूव्यः । बह्वीः (३, १५). When a Svarita heads a sentence or a verse, and, also,

when, both as enclitic and phono-fusive, it follows an Udātta, it is denoted by the ordinary vertical up-stroke, e. g. त्र्यंम्बकं यजामहे (३, ६०), भर्व देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), उर्व्या त्र्यंधीव (१२, १).

(iii) In Kāṇva-Yajurveda, the Ṛgvedic and the Taittirīya norm of denoting Svarita, in general, by a vertical up-stroke is strictly adhered to except in the treatment of pre-Udātta Svarita, which, whether short or long, is, to the contrary, always represented by the usual, preparatory, horizontal under-stroke, e. g. अप्स्वन्तः (१०, २, ३), योऽस्मान् (१, १, ४), प्रसवेऽश्विनोः (१, ३, ६).

(iv) Kapiṣṭhala-Kaṭha-Yajurveda, which, as evident from its somewhat defective manuscript material, falls in line with Kāṇva-Yajurveda, differs from the latter but in one minor detail, namely, that a pre-Udātta Svarita vowel, if short, is lengthened, besides being under-stroked[1], e. g. उर्वान्तरिक्षम् (१, २), अप्स्वान्तः (४८, ४).

(c) THE DIRECT NUMERICAL SYSTEM.

In Sāmaveda, a quite different system of marking accent by means of numerals at the top is followed. The main features of this system may be described as follows[2] :—

1. In general, the top-numerals १, २, and ३ stand for Udātta, Svarita and Anudātta, respectively, e. g. अग्ने वेः (१, २१).

2. *The first alone among more than one initial Udāttas is* marked, e. g. मो षु (१, १६७), रेवाँ इद् आ (१, २०७), न हि (१, २४१).

[1] We have a manuscript, which seems at some stage to have passed through the hands of a scribe who, obviously through absent-mindedness, *occasionally* confuses the accentuation by introducing, haphazardly, the Mādhyandina-Yajurvedic detailed under-handle and under-trident e. g. प्रसवे (sic वे)ऽश्विनोः (१, ८), पिपृह्यावेह (२,३), सुपोष्पुरुस्मत् (२, ८). But no evidence is available from it to support the report that a small under-ring, e. g. इमानि, was sometimes used to denote enclitic Svarita (cf. Sch., ZDMG. II, 151).

[2] References as supplied to some of the illustrations here are to Kauthuma-Samaveda (cf. RC. १).

3. An Udātta in pausa is indicated by २ instead of १, e g वैयेम् (१, १४)

4 The first alone among more than one Udattas at the end is given the top numeral २, e g. मेहो हि प (२,५६), डैते द्याम् (२, १५६) नैान्य त्वद् (२, ३३४)

5 When an Anudatta intervenes between two Udattas, the first one is represented by the top numeral, २, e g अंग्ने आ याहि (२, १०)

6 When an Anudātta follows a group of successive Udattas being followed by another Udatta, the first alone of the former is marked with २उ at the top, the other single Udatta taking the usual top-figure, १, e g शयोरभि (१, ३३), वना त्व यन्मातृ (१, ५३)

7 A Svarita following more than one successive Udattas is given the top notation २र, instead of २, e g नि होता (१, १), निर्गा अकृन्तत् (१,५८५)

8 A phono fusive Svarita in pausa or when followed by an Anudatta is also indicated by २र, e g उक्थ्यम् (२, १११६), मनुष्येभि (१, ७१) नीव (२,१००६), दव्येतु (१, ५६)

9 A phono fusive Svarita before an Udatta is marked by the original top numeral २, and the vowel carrying it, whether short or long, develops Pluti as indicated by the juxtaposition of ३ after it (as against the practice in Rgveda of permitting Pluti only to a long vowel in this situation), e g पौष्णू३तं द्वितीयेवा (१ ३२), अंस्यो३दिशे सूरे (१,१२८)

10 When more than one successive Adudattas precede an Udatta or a Svarita, only the last of them is marked as in the indirect system, e g समुद्रम्, इन्द्राम्यो३दिशे (१, १२८)

11 When more than one successive Anudattas follow a Svarita, they are left unmarked as in the indirect system, e g चित्र रायो अमर्त्य (१, ४०)

12 An Anudātta preceding a pre Anudātta or an ultimate Svarita is indicated by ३क instead of ३ (for examples, cf. under 8 above)

(d) THE FIRST DIRECT LINEAL SYSTEM

In Maitrāyaniya Yajurveda, Kathaka Yajurveda and Paippalada Atharvaveda, a distinct method of direct lineal denotation of the accent

proper, namely, Udatta is followed and the same may be indicated here as under —

1 Maitrāyaniya Yajurveda and Kathaka Yajurveda as represented by their manuscripts agree in representing Udatta by means of a vertical up stroke as against the use of this sign to mark Svarita in the Rgvedic indirect lineal system, e g अग्निं

2 They also agree in denoting phono-fusive Svarita, in general, by means of an under hook, द्विहीव (मै १, ०, १४), कु, न्यूसप (काठ ७, १०), शुष्णेऽधि° (मै २, ६, १३)

3 While Maitrayaniya Yujurveda marks preparatory Anudatta with a horizontal under stroke, e g अग्निं, Kathaka Yajurveda uses a vertical under stroke for the same purpose[1], e g अग्निं

4 Their treatments of pre Udātta Svarita, also, differ from each other in that while the figure ३ precedes it in Maitrayaniya Yajurveda, the ordinary horizontal under stroke serves this purpose in Kathaka Yajurveda just as in Kanva Yajurveda, e g. प्रंसु३वेऽश्विनो (मै १, २, १५), as against प्रनवेऽश्विनो (काठ २, ५)[2].

5 But they again agree in not making any denotative distinction between short and long pre Udatta Svaritas

6 Maitrayaniya Yajurveda employs a cross stroke to represent post Udatta Svarita, in general, e g धिंक

7. It, however, marks it with a tri lineal vertical up stroke when it is followed by preparatory Anudatta[3], e g प्रथमं, प्रंसु३वेऽश्विनो (मै १,२,१५)

8 Kathaka Yajurveda denotes the same, in general, by means of an under dot[4]

9 Paippalada Atharvaveda follows this system in the treatment of Udatta by a vertical up stroke, but differs from it in that it uses a vertical under stroke, as in Kathaka Yajurveda, to denotes preparatory Anudatta, e g दातो

[1] Sch, however, does not mark preparatory Anudatta

[2] Sch substitutes reversed under hook (^) for this under stroke

[3] It may be interesting to observe that Pada Pātha of Maitrāyayaniya Yajurveda follows the Rgvedic system of indirect accentuation.

[4] While Sch. leaves enclitic Svarita un marked, साठ uses the under handle (⌞) and the under trident (⌣) to signify the two situations, respectively.

10. It also agrees with Kāṭhaka Yajurveda in the use of an under-dot to mark off enclitic Svarita, e. g. कामः.

11. It has also an under-handle to denote phono-fusive Svarita, in general, but that resembles the detailed variety as in use in Mādhyandina-Yajurveda and not the under-hook as used in the above-mentioned twin texts, e. g. न्यक्, शाश्वत्या यां (पै १४, २, ७), तन्वा शंतमया (पै १४,२,८).

12. Post-Svarita Udātta has the usual up-stroke to denote it, while pre-Udātta Svarita is not differentiated in any way.

13. But post-Svarita Anudātta is treated as enclitic Svarita in that it is likewise marked off by an under-dot, e. g. आस्वाय (१६,१०४,६).

(e) THE SECOND DIRECT LINEAL SYSTEM

In Mādhyandina and Kāṇva Śatapatha Brāhmanas as well as in some other Brahmāna texts[1], another distinct method of direct lineal denotation of the accent proper, namely, Udātta[2] is followed and the same may be indicated here as under:—

1. These texts agree in marking Udātta[2] with a horizontal under-stroke as against the use of the same for denoting pre-Udātta Anudātta in Ṛgveda and the other texts which follow it in this matter and in leaving Anudātta and enclitic Svarita unmarked, e. g. अग्निना.

2. An Udātta preceding another Udātta loses its mark[3], e. g. केतपूः केतम् (५, १, १, १६).

3. Likewise, in a series of consecutive Udāttas, the last one alone is marked, e. g. अग्निं ह्वि वै धूर्य (१, १, २, ९).

4. Phono fusive Svarita is also represented by the same sign[4] placed below the preceding vowel, e. g. वीर्यम्.

5. When the preceding vowel happens to be Udātta, the mark below it serves two purposes in that it represents the following

[1] Cf. C. काशाश. Intro. p 9.

[2] cf. op. cit., pp. 10f. for notice and refutation of the view that the so called Bhāṣika or Brāhmaṇa accent represents a historical development of progressive shift of accent and that, therefore, it is wrong merely to postulate the so called direct system of accentography to explain away the real change that has gradually occurred in the situation of accent in a word.

[3] The illustrative references as being made here are to माशाश.

[4] Web, however, uses a double horizontal under-stroke for this purpose.

Svarita as well as continues to indicate the Udātta accent inherent in that vowel. As a result of this duplicate function of this mark in this position, another preceding Udātta loses its corresponding mark, e. g. यज्ञो वै स्वः (१, १, २, २१), मानुषं नेद् व्यृद्धम् (१, ७, २, ६) as against इति सैषा (१, ४, १, २६), where the pre-Svarita vowel having originally been Anudātta does not necessitate removal of the Udātta mark from beneath the preceding vowel.

6. A Svarita preceding an Udātta or another Svarita does not lose its mark, e. g. यज्ञो वै स्वरहः (१, १, २, २१), देवा वै स्वर्गम्म (१, ६, ३, १४ where Svarita is pre-Udātta) and इति सैवैतम् (१, ४, १, २६ where Svarita is pre-Svarita).

7. Similarly, final or pre-final Udātta (i. e. one occurring on the last or penultimate syllable of the ending word of a Kaṇḍikā-Pratīka, a Kaṇḍikā or a Brāhmaṇa) does not go unmarked before an initial Udātta (i. e. one occurring on the first syllable of the first word of the following text-division), but is indicated by three under-dots instead of the usual under-stroke, e. g. देवत्रा ॥ सः (५, १, ४, ७उ), इति ॥ अथा° (३, ४ २, ९ उ)[1].

8. The same treatment is accorded to a final syllable, whether with or without accent before an initial Svarita[2], e. g. इति ॥ तेऽविदुः (३, ४, ३, ७उ), प्रतिप्रस्थाता ॥ सोऽध्व° (४, २, १, १३उ)[1].

9. A pre-final syllable is also similarly treated towards preparation for a phono-fusive Svarita[2] expected to develop on account of the unavoidable combination of the final and the initial syllables separated by a minor division, e. g. एव । एतद् (३, ४, २, १३), गृहीत्वा । उपनिष्क्रम्य (४, २, ५, १).

When an Udātta, which has its mark, is nasalised, the accent mark is also repeated beneath the attendant symbol of vocal nasalisation, e. g. शतुं॑स्वातरह (३, ४, ३, १८) as against यज्ञं॑ सुमभरन् (३, १, ४, ४).

(f) THE CONCORDANCE DIRECT LINEAL SYSTEM.

1. For the purposes of this Concordance, in which entire word-forms constituting the integral units of all the above-mentioned texts possessing quite a mess of the accent-marks as used in the manuscripts on the one hand, and, often, with considerable alterations, in the printed editions on the other, are to be recorded side by side, it is extremely necessary to devise some uniform system of accentuation so that in the

[1] The application of this rule and the following one is limited to माशब्रा. (cf. C. काशब्रा. Intro. p. 9).

[2] Web. naturally, uses two rows of three dots each to represent this situation.

matter of instituting a comparative study of these texts from the historical point of view, it may be practicable to obtain at once a clear and panoramic view of their relative accentual situation

2 A good deal of intriguing complexity in the previous systems attaches to the changing position of a word form from the beginning to the middle and from the middle to the end of a prose formula or of a Pada or a hemistich of a verse In particular, each system is very much exercised in arriving at some ingenious method of indicating pre Udatta Svarita But it is not at all necessary to make any special provision here for this situation, simply because it does not arise within the compass of a separately registrable word unit, which, by its very nature, carries only one of these, namely, either Udātta or phono-fusive Svarita, as its main, governing accent and is precluded from carrying both of them at one and the same time

3 The object of the accent aspect of the Concordance being only to show in a clear manner the accent proper as carried by each word, it is deemed quite desirable, even if only to avoid confusion entirely to eliminate marking in the case of Anudatta For, Anudātta is no accent, being, in the strict sense of the term, rather negation of it It has been described as a low tone[1] only in its contrast to Udātta it being, as it is, neither a high tone nor a low tone When immediately preceding the accent proper, i e either Udatta or phono-fusive Svarita it definitely becomes a low tone by way of providing preparation for the following accent Similarly, when it immediately follows Udatta it assumes the role of a relief or a glide down and as such there is a sort of temporary, projective accession to its tone value, causing it just to start as virtual Udatta and gently to settle down again to its normal position Entirely accidental as both these aspects of Anudatta are, being always dependent on its position in relation to the accent proper of a word the very sight of which, if properly marked, should as a matter of course lead to the right mode of its respective pronunciation in both the positions, any graphic representation for them in the presence of one for the accent proper would obviously be redundant

4 As already indicated, the accent proper of a word may be

[1] cf Pāṇini, I, 2, 30

either Udātta or phono fusive Svarita[1] Accordingly, the problem from the point of view of this Concordance resolves itself into fixing upon two most suitable signs to be distinctly used to indicate these two varieties of the accent proper As already indicated in detail, out of the fifteen Vedic texts, which are available to us in a more or less accented state, seven namely, Rgveda, Taittiriya Yajurveda, Taittiriya Brahmana, Taittiriya Āranyaka, Taittiriya Upan sad, Kānva Yajurveda and Kapis thala Katha Yajurveda agree in representing Svarita always by a vertical up stroke, which the other two, namely, Madhyandina Yajurveda and Saunakiya Athārvaveda, also, use quite frequently Of the remaining six texts, three, namely, Maitrayaniya Yajurveda, Kāthaka Yajurveda and Paippalāda Atharvaveda have, instead of it, their two signs, namely, the under hook and the detailed under handle, while Madhyandina and Kanva Śatapatha Brahmanas have their pre syllabic horizontal under stroke and Sāmaveda has the two sets of its numerical sign. In other words, instead of having a one, common, alternative sign, these six texts have among them selves five distinct methods to be attended to Besides the weight of overwhelming traditional support at its back, consideration of its deno tative clearness and prominence coupled with typographical simplicity has led to the vertical up stroke of the previously described indirect lineal system being adopted here as the Svarita sign After this appropriation of the vertical up stroke, the selection of the horizontal under stroke of the second variety of the ancient direct lineal system as the Udātta sign has been arrived at by simply eliminating the only other available alternative, namely, the triple set of the Sāmavedic numerical system as being unnecessarily cumbersome and confusing In this way, out of over a dozen marks found previously used, the two which appeared to be the simplest and clearest have been chosen on an eclectic basis

[1] Of the three varieties of phono fusive Svarita, namely, Abhinihita, Praslista and Ksaipra, obviously, the first two could very seldom get a chance of assuming the role of the accent proper of a word [as e g परोऽइु-(मारात्रा ३, ४, ४, २६), अर्मांन्यताम् (मा ११,६१)], because both of them, generally, resulted from the fusion of the final and the initial sounds of two consecutive word units, which would require separate regis tration. And, for the purposes of this discussion, Jātya Svarita, the principal variety which occurs as the accent proper, is included here among the phono fusive varieties of Svarita, because, in the last analysis, it can hardly be differentiated from Ksaipra (cf pp. 427[1], 537[1], 538[b]).

distinctly to denote the two kinds of accent proper in a uniform manner in all accented entries in this Concordance, irrespective of the original textual denotation according to the previous systems[1]

5 The important points which have to be borne in mind towards clear comprehension of this system as actually applied in the Concordance may be summarised as under —

(i) Simple and prepositionally as well as adverbially composite primary verbal roots and such denominative verbal roots as, according to the Paninian technique, end in क्विप् or णिच्, are as a rule entered without any accent mark in order that their conjugational forms, which immediately follow them, may the more markedly be represented with their respective and, often, varied accents, e g √१अक्ष्, √२अक्ष्, अति√सुच्, अल्खली√कृ, (√अव्>)√ओम्, (अन्त->) √अन्ति

(ii) The remaining denominative verbal roots, on the other hand, are given with their accent marks[2], e g अघ >√अघाय

(iii) As indicated just above, conjugational forms are given with their accent properly marked, e g √१अक्ष् > अक्ष्णुते, √२अक्ष् > आक्षिषु, √अघाय् > अघायति

(iv) When conjugational forms suffer loss of accent owing to their non initial position or particular syntactical connections and situations, they are given unaccented[3], e g √१अक्ष् > अक्ष्णुयात्.

(v) Conjugational forms derived from unaccented texts are in

[1] Both of these signs as well as all the previously used lineal signs have to be taken as mere graphic symbols, without possessing any inherent power even indirectly to suggest the relative qualitative or quantitative value of the accent bearing syllables In consequence, it will be simply fanciful to take the horizontal under stroke as an automatic mark of a low tone and the vertical up-stroke as that of a high tone

[2] Obviously, this differentiation owes its origin to the corresponding difference in the mode of registration of these roots, (cf Intro. IV, 2, a 8, iii)

[3] In such cases the primary function of this work, namely, to record word forms in their actual usage in reference to their textual occurrence unavoidably takes precedence of its every other function, so as to obviate there being left any scope for referential confusion in this matter

common with the other vocabulary derived from them given unaccented, e g √अज् > अजामसि, अजन्

(vi) But when some verbal conjugational forms are derived from both, the accented as well as the unaccented texts, those relating to the unaccented texts are entered along with the accented ones[1] taken from the accented texts, e g अनु√ध्व-(<ध्व)म् > अनुदध्वसे

(vii) Derivative bases, whether declinable or indeclinable, are, when taken from the accented texts, given with their accent marks, e g √अत् > अ॒तत्-, अ॒तिथि-, √अद् > अ॒त्त॒वे, अ॒त्तुम्

(viii) When a derivative base is taken from an unaccented text, it is given without an accent mark, e g अग्नि-मेदिन्, अग्नि-यानी-

(ix) When a derivative base is taken from both, the accented as well as the unaccented texts, it is given with the accent mark as vouched for it by the accented texts[2], e g अशु॒-

(x) When a derivative base is set up as a hypothetical postulate, being a step towards etymological approach to another next grade derivative, its accent-mark, also, is, of course, of a hypothetical nature, e g. *अन्त -पर्शु॒-

(xi) When from an expository consideration, it is necessary specially to hypothesize the accent of a derivative base, the same is indicated by placing the asterisk on the particular accent bearing syllable, e g अच्छ*॒ेत-, अप्न्यू दर्*॒-

(xii) When a definite evidence is not available for fixing upon the accent proper of a hypothetical derivative base, it is given without any accent mark, e g √अद् > अद्‌णार- > आद्‌णार-

(xiii) The pronominal bases, which have entirely enclitical declensional usage, are entered without any accent mark, e g अस्मद्- > २*अँ (>*न्), *ई-, एन-, त्व, सम, *सी.

[1] Naturally, this cannot rule out the possibility of original accentual variation, specially when the passages do not happen to be identical or, at any rate, syntactically parallel

[2] It is possible that a non monosyllabic base relating to the unaccented texts might originally have been homo-phonic, but with a different accent.

(xiv) The pronominal bases, which in certain syntactical situations have enclitical declension, are graphically repeated without an accent mark, e g इदम्- > १अ , > ४अ-, अस्मद्- > १मय् , २मय्-

(xv) Sub basically used compositive declensional forms are entered unaccented, at the head of their compounds, e g अग्र- > अग्रे

(xvi) Certain composite bases, which carry two accents, are accordingly given with two accent marks, e g बृहस्पति , वनस्पति-, अग्नी वरुण

(xvii) When declined, a derivative base generally continues to maintain its accent in its original position, rendering it unnecessary to repeat its graphic representation in the following case forms, e g अहस् > -हस (=अहस)

(xviii) When the final vowel of an oxytone base is changed into a semi vowel before a case ending, shifting the accent to the latter[1], the same is not shown in the declensional entry, e g ऊति > -त्या (=ऊत्या)

(xix) When the final इ or उ, short or long, of an oxytone base is gradationally changed into अय and इय् or अव् and उव् before a case ending the accent is not marked in the declensional entry e g अग्नि > -नय (=अग्नय) धी > धिय (=धिय), भानु- > -नव (=भानव), भ्रू > भ्रुव (=भ्रुव)

(xx) When the final vowel of an oxytone base is changed into a semi vowel, rendering the Anudatta initial of the case ending Svarita, the same is properly recorded in the declensional entry, e g १भरणी > -ण्य , अश्वतरी-> र्य

(xxi) When, in declension, the accent is shifted to a case ending, rendering the stem unaccented, the change is specifically

[1] The wording of this rule which is obviously fashioned after Pānini, 6, 1, 174 will have to undergo an essential change when the accentual situation indicated by it turns out after further historical consideration to be rather a fit subject of Pānini, 6, 1, 161 (cf Rule xxii below), the implication being that √*यु योगे > *युर- > *या represents the origin of the Pāninian suffix टा as ready for use in a case like this (cf p 583ᵇ)

shown in the declensional entry, e g मघायुत्- > -यते, १अप्- > अप्, २अप्- > अद्भि

(xxii) When, in declension, the accent shifts to a case ending as a result of a vocalic loss in the preceding base, the same is duly represented in the declensional entry[1], e g असुन्- > -स्न, अस्थन्- > स्न

(xxiii) Vocative forms are either initially accented or entirely unaccented Consequently corresponding graphic representation is essential for clearly bringing out either of these accentual situations For this purpose, the presence or the absence of the accent mark below the characteristic ring which follows the abbreviative hyphen before a vocative form, indicate, respectively, that a particular vocative form is accented or otherwise, e g १अक्ष > -०क्ष, २अक्ष- > -०क्षा, आदित्य > ०त्य

(xxiv) Declensional forms connected with unaccented bases, whe ther taken from the unaccented texts or having enclitical usage, are as a matter of course left without any accent mark, e g अकृतपूर्व > -र्वम्, अस्मद् > (*अर् > *२अँ>)*न्- > न, नौ

(xxv) The occasional duplicate declensional entry is governed by the foregoing rules about the simple declensional entry in that the second member, as a rule, does not carry the accent, e g अशु > शु शु (=अशु अशु)

(xxvi) Such indeclinables as are accented, whether initially or finally or doubly, no other variation being available, are given with proper accent marks, e g अनु, अभि, एतवै, उ

(xxvii) When an indeclinable has the accented as well as the enclitic usage, it is entered in its both varieties separately, e g १कम्, २कम्, १यथा, २यथा

(xxviii) When an indeclinable is met only in its enclitical usage, it is entered without an accent mark, e g इव (cf Intro IV 4, 6, iv fn), उ, घ

(xxix) A compositive indeclinable is so entered that its accentual situation, both when it maintains its accent and when it

[1] cf the footnote to Rule, xvii above as purporting to extend the jurisdiction of this rule to comprehend certain other cases which have so far been otherwise classified and explained

loses it, is clearly shown, e g अति√पृ > अतिपवते, अतिपुवते, अप√गु(>गू)ह् > अप-गूळ्ह-, अप-गूहमान-

6 TREATMENT OF REFERENCES

1 Every pedigreed, conjugational or declensional, and un pedigreed,'declensional or indeclinable', entry is accompanied by exhaustive reference to the textual passage or passages of its original occurrence The following order of referential precedence is observed in respect of the texts which have been dealt with here —

I	Rgveda–	(i)	ऋ	(ii)	खि
II.	Yajurveda–	(i)	मा	(ii)	का
		(iii)	तै	(iv)	मै
		(v)	काठ	(vi)	क
III	Sāmaveda–	(i)	कौ	(ii)	जै
IV	Atharvaveda–	(i)	शौ	(ii)	पै

2 The abbreviated textual names are followed immediately by the referential figures, representing their major divisions and one or more sub divisions of the latter, separated from one another by one or more commas according to the nature of each case and supplied with a dot at the end, e g अकन्त पै १, ४३, ७

3 But when a referential unit is followed by another unit, whether pertaining to the same text or a different one, they are separated from each other by a semi colon, e g अहम्- ह ऋ १, ४२, १, २ २३, ४ , अशु- > शून शौ ५ २०, १०, पै

4 When in a group consisting of two or more homo textual referential units the figures representing the major divisions or medial sub divisions are common, only the first unit is given with all the figures, the common ones being not repeated in entering the subsequent unit or units as the case may be, e. g अहगुा तै ७, ७, ७, ५^{२}, १०, ४, ५ ३, ५, ३^{२}, for ५, ३, ७, ५^{२}, ७ २, १०, ४, ७, ७, १०, ५ ७, ३, ५, ३^{२}

5 A series of consecutive referential units are represented by separating the last sub divisional figure of the first unit in the series from the last sub divisional figure of the last unit in the series, which alone is entered inclusively, by placing a hyphen between them, e g अग्नि > नीहम् मन्त्र १६, ८–११, १०, ३^{२}–८^{२}

6 The consecutiveness in respect of a few rare cases of equally sub divided medial figures is also represented similarly by placing a hyphen between them, e g अहस् > -हस शौ ४, २३ २९, १-७

7 Referential units or groups as pertaining to several conjugational or declensional forms are separated from one another by semi colon, the terminal full stop being supplied only at the end of an article, e g अनु- > शव , शवे , -शो , ३, १२, ४

8 When two or more separate conjugational or declensional forms referentially concur, they are juxtaposed, followed by the common referential unit, e g अति^{४}(चर), (अति)चर पै ३, ३३, ६, अत्याशित > -तस्य, -तेन मै ३, ६, ८

9 When the same entry represents the repeated occurrence in relation to a single referential unit, the latter is provided with the appropriate top degree figure, indicating the number of times a word is thus read, e g अहूरण- > -णम् काठ १०, ९^{२}, अग्नि > -ग्ने काठ १८, २^{३}, ४^{८}, १५, १६^{१४}

10 According to the ancient practice, the number as well as the names of the textual divisions varied more or less from text to text. While the entire appellative appendage of divisions has been dispensed with, their separated numerical representation being quite sufficient, their number as in the case of each separate text is preserved with only a few modifications here and there introduced towards increasing the measure of referential simplicity[1] The following description is intended to supply necessary information in this matter —

(i) Rgveda Samhita has two systems of division, namely, the Astaka Adhyaya-Varga Mantra one and the Mandala Anuvaka Sūkta Mantra one The latter one with the elimination of Anuvaka sub-division by counting the Suktas pertaining to each Mandala continuously, is adopted and represented here by three corresponding figures, being the simpler and the more familiarly known of the two kinds

(ii) Rgveda Khilas are divided into five Adhyāyas, each of them being further sub-divided into Sūktas and Mantras

[1] References to the colophonal entries which are allowed on account of their traditional interest but do not belong to the texts proper, are distinctly indicated by the terminal addition of the abbreviation पुष्पि (=पुष्पिका) to the corresponding referential apparatus, e g हरिमिका, आँशिमिक

The Concordance follows this tri-partite division. The appendages, Saṁhitāraṇya and Pariśiṣṭa are treated for referential purposes as the sixth and the seventh Khila Adhyāyas, respectively, and this along with their internal bi-partite division brings them in line with the preceding five tri partite Adhyāyas. In the second, the third and the fourth Adhyāyas, there are some separately sub-divided bi-partite Sūktas. When an entry is to be referred to a Mantra in the second component of a particular Sūkta of this nature, the corresponding Sūkta figure is supplied with the top degree-figure २, e. g. √१अस् > असि खि ४, ७२, १२. In the case of the penta-partite seventh Sūkta of the fifth Adhyāya, an additional figure is introduced between the Sūkta figures and the Mantra figures as a substitute for the letters of the alphabet, which have been employed in the printed text, to denote the number of the part, in which the Mantra containing a particular entry is read[1], e. g. २अु-द्विति->-तेः खि ५, ७, १, २.

(iii) Mādhyandina-Yajurveda is divided into forty Adhyāyas, each of them containing a number of Mantras. Two figures are accordingly used here to represent this bi-partite division.

(iv) Kāṇva Yajurveda follows the four-fold Daśaka-Adhyāya-Anuvāka-Mantra division It is rendered tri-partite by the continuous counting of the forty Adhyāyas as in Mādhyandina Yajurveda and represented as such by three corresponding figures[2].

(v) Taittirīya-Yajurveda follows the four fold Kāṇḍa-Prapāṭhaka-Anuvāka-Khanda division, which is accordingly represented here by four corresponding figures[3].

[1] This method, however, is followed only in the present part of this volume and is being eschewed, in the continuation, in favour of the use of appropriate top degree-figures as in the case of the above mentioned bi-partite Sūktas.

[2] In Satavalekara's recent edition, published after the Concordance materials had been compiled, further consolidation has been made by the continuous counting of Mantras towards eliminating Anuvākas, the ancient four-fold division being also simultaneously retained.

[3] The Mysore edition counts Khaṇḍas continuously, but the same has not been followed here in view of the textual lacuna of that edition.

(vi) Maitrayaniya Yajurveda is divided into four Kandas, which are severally further sub divided into Prapathakas and Khandas This three fold division is here represented by three corresponding figures

(vii) Kathaka Caraka Yajurveda follows the bi fold Sthanaka Khanda division and the same is represented here by two corresponding figures The thirteen chapters of the Asva medha supplement, though not so designated, have also been counted continuously with the preceding forty main Sthanakas[1], which, in consequence, are denoted by numbers ranging from 1 to 53

(viii) Kapisthala Katha Yajurveda seems originally to have possessed two schemes of division, namely, the one, in which, as in Maitrayaniya Yajurveda, the text followed the tri partite Kanda Prapathaka Khanda splitting and the other, in which, as in Kathaka Caraka Yajurveda the major divisions here known as Astakas, representing a mere mechanical grouping of equi numerical Adhyayas, were only nominal in that the Adhyayas were continuously counted from Astaka to Astaka The text as now available is after the latter scheme, which is represented here by only two figures, corresponding to Adhyayas and Khandas, it being unnecessary to denote the nominal Astaka division Adhyaya 34, which is not sub divided into Khandas, is brought into line with the rest of the text by being treated

[1] The appel ation of Pancama Grantha as used at the head of as well as in the colophon to the Asvamedha supplement indicates that at one time or, at least, in some particular redaction of it, the preceding main text of forty Sthanakas might have been arranged into four Granthas the first three of them correspon ding to the present three Granthas namely Iṭhimika*(<Bhrithimika*=Prathamikā), Madhyamikā and Orimikā* (< Avarimikā*=Avaramikā*) except that Yajyās and Anuvākyās as now included in the body of these Granthas, were taken out of them and grouped into a separate fourth Grantha As will be noted, this is incidently corroborated by a specific reference to Yājyās and Anuvakyas as Caturtha Grantha in the colophon to Sthānaka 40 Reference to this Grantha division has, however been obviated here by counting Sthanakas continuously

as consisting of one, unbroken Khanda, uniformly represented by the number १

(ix) Kauthuma Samaveda has two main divisions, namely, Pūrvārcika with its two appendages, Āranya Kānda or Āranya Samhita and Mahanāmnyārcika, and Uttarārcika, also known as Chanda Ārcika Each of the two Ārcikas is sub divided into Prapāthakas, Ardhas, Dasatis (in Uttararcika, called Sūktas) and Mantras The Pūrvārcika head division into three Kāndas, each consisting of two Prapathakas, is in name only, Prapathakas being counted continuously throughout There is, however, yet another scheme common to both Ārcikas, in which the text is split up into Adhyayas, Khandas and Mantras While both appendages of Pūrvārcika are excluded from the Prapathaka scheme, the Adhyāya scheme takes cognizance of Āranya-Kānda which is counted as the sixth Adhyaya, possessing, like the other Adhyāyas, bi fold sub division. The scheme of representing Pūrvarcika and Uttararcikas by the numbers १ and २, respectively, and counting the Mantras as read in each of them continuously as employed in Bloomfield's Concordance, is followed here But while it indicates the first of the two appendages abbreviatively as Ārs and the second one fully as Mahānāmnyaḥ, here the number ३ stands for the former, which is further divided into Dasatis (or Khandas) and Mantras and the number ४ for the latter, which is sub-divided into Mantras only In this way, Āranya Kanda and Mahanāmnyah are here represented by three and two figures respectively[1]

(x) Jaiminiya Samaveda is referred to by means of three figures, the last two of which correspond to the ancient textual sub division into Khaṇdas and Mantras Each of the four head divisions, textually arranged in the order, Pūrvārcika, Āraṇya *cum* Mahānāmnī, Ūhagāna and Ūhyagana, the

[1] cf RC. १. for the correlation of the references as given here with their actual occurrences in the printed text, which still continues to be presented within the complex framework of both the above mentioned old divisions

last two together representing Uttararcika of Kauthuma Samaveda, is denoted by the first figure, which is one out of the first four numbers (१-४), in the textual order of the four head divisions In the first head division, namely, Pūrvārcika, separate representation of its ancient division into three Parvans, including the further four fold sub Parvan wise splitting of the second Parvan, has been dispensed with by counting its Khandas continuously, thus bringing it into line with the other head divisions[1]

(xi) Śaunakiya-Atharvaveda is referred to by three figures, standing for Kanda, Sūkta and Mantra, respectively This division is followed on account of its simplicity in preference to the other four fold division into Kandas, Prapathakas, Anuvakas and Mantras There is some difference in the Berlin and the Bombay editions, in the enumeration of Suktas in Kanda VII and in respect of treating the eight Paryaya hymns, scattered over seven different Kandas, as one consolidated hymn or as so many separate hymns in each case as also in that of grouping the Mantras of each Paryaya and thus reducing their number[2] The references here follow, as a rule, the Bombay edition[2]

(xii) Paippalada Atharvaveda is referred to by three figures as representing its three fold Kanda Sukta Mantra division in preference to its other four fold division into Kāndas, Anuvakas, Khandas[3] and Mantras Such Suktas (e g III, 37) as need further editing towards being differentiated into their constituent Mantras, have been provided with an artificial Mantra sub division, uniformly denoted by the number १ Also, when some still undifferentiated group Mantra

[1] This device is already used, alongside of the ancient method in Raguvira's Devanāgari reissue of Caland's Roman edition

[2] cf. RC. २, for its referential correlation with the other edition

[3] The manuscript reading, का (=Kānda) for this sub-division, though copied as such in the printed editions, is obviously a mislection for °ख, probably due to the loss of original aspiration in the Kashmirean dialect, followed by a conscious, though wrong, effort at emendation (= ख > का)

(e g IX, 12, 6 7) has to be referred to, only the figure on the right side of the grouping hyphen is entered here

7 SIGNS AND SYMBOLS

The following signs and symbols are used towards consolidation or clarification of record —

1 √ is prefixed to verbal roots as their distinctive mark, e g √१अङ्.

2 √– is, in a number of cases, juxtaposed to such compositive prepositions as implicate their verbal correlate being syntactically supplied from outside the text, e g अति√–

3 – (=full hyphen) is used at the end of a declinable base as its distinctive mark and under a particular syllable of a word to denote the position of Udātta accent in the same, e g अ॒द्ग–, अ॒ग्नि–

4 - (=half hyphen) is used before a shortened declensional form, immediately following a base, to indicate its initial lacuna, अग्नि–> ग्नि as against –ग्निम् It is also used as Avagraha between components of a compound, e g अ॒ग्रे-ग॒-

5 (=vertical line) is put above a syllable to indicate the position of Svarita as the accent proper of a word, e g अ कुघ्रूञ्च्

6 = indicates 'is the same as,' e g तथा गत्या (= तेन प्रकारेण), p 112^{b}.

7 + indicates formative or compositional contamination, e g √जन्+इ p 32^{l}, इ॒अ+इ॒त॑थ p 499^{m}

8 → indicates 'becomes' e g अ॒ग्र(र→)ग

9 > = →, e g २अ॒भि > भी

10 ← indicates 'is derived from' or 'referable to' e g ६अ॒←नम्

11 < = ←, e g अन्त (<र्) क्षेत्र-

12 <> indicates 'derivation from' alternating with 'reversion to,' e g अनड्डह् <> घ् p 165^{b}.

13 ऽ indicates inclusion in or loss of the following अ in the preceding phono-fusive आ, ए or ओ, e g याऽन्यस्य p 13^{f}, स्वरेऽविशेष p 4^{b}, भूरि विग्रहोऽयम् p 13^{f}.

14 ऽऽ indicates inclusion of the following आ in the preceding phono-fusive आ, e g पञ्चम्यर्थस्याऽऽकाङ्क्षितत्वात् p 5^{f}

15 (s) indicates inclusion of the following अ in the preceding phono fusive अ of phonetically reversive nature, e g अग्नि(ऽ)यण

16 , is used as a general separative mark, e g between (i) different portions or aspects of basic or formative entries, e g √१अस्, अस्ति, अनस् (>इ्, ऌ)√१वह्, अघ, अघा, अन्त,न्ता , अनु > नू याज् , and (ii) inter unit referential divisions, e g अनुव्रजति ६, २, ११, ६, and (iii) in foot notes, e g कुवाभाव , p 211[6]

17 , is used as a separative mark between referential units, e g अश > श २, १, ४, २, १

18 is used as a terminative mark at the end of separate paragraphs, e g अनु√दिश्, , १०, ५, अश- , १७ It is also similarly employed in abbreviations but is generally dropped when the same enter into composition with other abbreviations[1], e g नाप् against नापृटि, or are followed by referential figures which may or may not be put inside brackets, e g अश- > -श ग्र २, १, ४, शौ (११, २, ११) p, 8[1]

19 ' ' are used generally to enclose quoted portions with इति appended at the end, e g 'कृत्योक-' p 8[6]

20 ° as a top mark is used in the completive sense, following letter or letters standing for the complete basic entry, e g °ग्रु- (=अग्रु) and preceding letter or letters being indicated as combinative with the basic entry, e g अग्रु > °ग्रु- अन्°(=अनग्रु) It is likewise used in foot notes, to avoid repetition of preceding as well as following separate words in quotations, e g °वासीरतु° (=अग्ने वासीरतु मदति) p 201° When juxtaposed, accented or not as the case may be, between the abbreviating hyphen and a following declensional form it indicates the vocative character of the latter, e g अग्रु- > -°शो, अग्नि- > -°ग्ने

21 * indicates hypothetical nature of (i) a basic entry or a particular meaning of it, when it is placed at its left top-corner, e g *अप्-, √१अस् *हिमापाम् , p 528[1], (ii) accent, supplied or emended, when it is placed above the particular accent carrying syllable, e g अप्सर *ई-, अं*स्यत्र , (iii) declinability of a base, when it is placed on the terminal hyphen, e g अन्तर्* and (iv) compositional division, when it is placed on the medial hyphen, e g अन्तरि*क्ष

[1] cf Abb. for the provision being made towards disuse of dispensable compound abbreviations in the continuation

22 ? precedes basic, conjugational and declensional entries and abbreviated names of texts and follows referential units to indicate obscurity, uncertainty or undependability of the form in which a particular entry is made in general or in reference to certain passage or passages in the matter of the following as related to it —

(i) Textual postulation, (e g १अ-कल्याणी, अक्षी > -क्ष्यौ पै ६, ६, १?)

(ii) Phonology, (e g ?अहारि)

(iii) Intelligibility, (e g ?अकन्त)

(iv) Compositional division (e g ?अप्-सर्)

(v) Etymology, (e g ?३अर्य-)

(vi) Hypothesization (e g ?√*अराय्)

(vii) Accent, (e g अक्षी in मै ४, २, १४?)

In foot notes, it follows a topical abbreviation, (e. g व्यु ?, मुग ?) to signify the doubtful character of the subject.

23 ϕ is prefixed to a prepositionally composite derivative entry to signify the separability of its prepositional component, e g ϕअप-ग्रोशुचत्. It follows a referential unit when a particular entry partakes of this nature only in that passage, e g अप घ्नत् > -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६ϕ

24 ‡ precedes a basic, conjugational or declensional entry or a textual abbreviation to signify variant character of the entry in reference to a corresponding reading in Rgveda or elsewhere as invariably indicated in a foot note[1], e g अ-जर- > ‡रस्य. It follows a referential unit if the signification of this character of a particular entry is to be delimited to that particular passage, e g अभि मत् > -मात् काठ २३,११‡

25 † precedes a basic, conjugational or declensional entry to signify its occurrence in a Rgvedic verse, clause or phrase, which in being repeated in other texts has lent this entry also to them as its integral constituent[2], e g †अग्म, अग्मन्- > †अ. It is applied to the referential

[1] It is to be observed that the present part is defective in respect of the corresponding textual variants to certain Rgvedic entries having not been thus indicated and that this defect is being made good for in the terminal supplement to the whole volume

[2] Corresponding Rgvedic cross references are also being added in foot notes, or otherwise indicted but only with effect from the next part of this volume

apparatus initially or terminally, according to the extent to be covered, when it is intended referentially to delimit this signification of a particular entry, e g अच्युत-च्युत्- >-च्युत् शौ २०, ३४, ९† When it is to be shown that an entry occurs in this repetitional manner only partially in a text in which it is read a number of times, a degree figure is put above it to specify the number of the repetitional occurrences, e g अस्मद्- > °न्-> न मै ४, १४, ९[११], [१]†[९].

26 ¶ precedes a basic, conjugational or declensional entry to signify its occurrence in the Brahmana portion of a Black Yajurvedic text It is referentially applied initially or terminally according to the extent to be covered, when it is intended referentially to delimit this signification of a particular entry, e g ¶अपि√सृज्, अव√पद्>¶अवपद्यन्ते, २अरण्य- > ण्यम् मै ¶१,९,७ When it is to be shown that this characteristic of an entry is found only partially in a text in which it is read a number of times a degree figure is put above it to specify the number of the occurrences, characterised as such, e g अधि मै ४, ४, ५[२],[1]¶

27 $ is a prohibitive mark to exclude jurisdiction of the signification of † and ¶ from a conjugational or declensional entry or certain passage or passages in which it occurs[2], e g † अ-तन्द्र- > $-न्द्रम्[2], ¶अनायतन् >-न $शौ , अपराह्ण > -¶ह्णे पै १०,६ ७$

28 Three bracket sets are used as under —

(i) ( ) Round brackets enclose inter entry formative or phonetic indication, e g अ का(ण>)णा अपि√ष्ठा(<स्था) अभ्या(भि आ)√वह् In prepositionally composite conjugational forms, such of them as are textually implied are also put in these brackets, e g अति√चर् > अति°(चर)

(ii) [ ] square brackets enclose colophons to basic entries, listing first components of compounds in which they are used as subsequent components, e g अशु [°शु अन्°, उप°], √अद् > [अनु>न्द्°]

[1] This semi colon, being unnecessary, is being dropped in the continuation

[2] The post hyphen position of †, ¶ and $ in abbreviated conjugational or declensional entries wherever found in the Concordance, should be taken for their pre-hyphen position, being a more accurate representation of the situation, e g -$न्द्रम् > $-न्द्रम्

(iii) [ ] el brackets enclose such referential units as refer to inter textual repetition, the first unit as indicating a Rgvedic verse or a portion of it with the particular basic, conjugational or declensional entry as its integral constituent being repeated in the texts as indicated by the subsequent units, e g १अुरुय > इन्यै ऋ [६, ६०, १४, ८, ७३, १४]

(iv) [( )] round brackets within el brackets enclose such referential units as refer to inter textual repetition, indicating that a Rgvedic verse or a portion of it as referred to by the referential entry inside the outer el brackets is repeated in the text or texts, referred to by the referential entry inside the round brackets with this difference that the particular basic, conjugational or declensional entry is not repeated, being replaced by some synonym or variant, e g मधु > -शु ऋ ९, [६२, ४, (८२, १)] अ-सपत्न, त्ना > -त्न ऋ १०, १७४, [(१५९, ४) ४], -त्ना ऋ १०, १५९, [४, (१७४, ४)]

(v) In foot notes, brackets have only a punctuative use, bringing into full relief authorities cited and comparisons and counter comparisons made in the course of topical discussions Round brackets are used when only a single set is needed But when in the course of an involved discussion, brackets within brackets are called into service, their order of precedence and repetition may be represented as [([([ ])])]

8 TYPOGRAPHICAL SETTING

1. The text section of the Concordance is presented in three columns to a page

2 The first and the last entries of words on a page are indicated on the top, to the left and to the right, respectively But when a page ends or begins with an alphabetically discrepant secondary entry, the preceding primary entry followed by the sign >, is indicated at the top, to the right or to the left, as the case may be, e g मधु√पा> (p 201)

3 In a divisional column, basic entries are made in distinct significant columns of their own, extending up to five grades according to the nature of the progressive stage of development, which may have to be indicated in the case of the derivatives entered therein in reference to

their primaries. Each succeeding column is removed from the preceding one by a definite measure towards the right, e. g. √अद्, √°अप्, √१अस्.

4. Separate paragraphs are assigned to the Sārvadhātuka and the Ārdhadātuka sections of verbal conjugation as well as to the different Sārvadhātuka conjugational types (e. g. अनु√गम्, च्छ्; अति√तॄ). Similarly, several declensional sub-groups entered together under a common basic entry, are given in separate paragraphs, e. g. अस्मद्-, अहन्-.

5. In this way, the whole material is presented in the form of basic pedigrees, making it very easy for the eye to notice at once where one such series ends and the next begins as also the extent to which a particular base, verbal, declinable or indeclinable, has in actual vedic usage permitted itself to be affected by the phenomena of internal transformation and external accumulation. Thus, while prepositionally composite radical bases like अती(ति√इ) and अप√नुद् have hardly ever gone beyond the second column, simple radical bases like √अद् and √°अर् have freely travelled up to and, sometimes, even beyond the fourth column.

6. The commentary section of the Concordance is presented in the form of alphabetically[1] headed, separate foot-notes, arraged as a rule, in two columns, but, sometimes, from typographical considerations, in three columns also, e. g. p. 186.

7. Three different types have been used according to the following scheme, aiming at bringing out in full relief the several distinct features of each entry :—

I. The bolder black type is used in the following :—

(i) Primary verbal roots, simple as well as composite.

(ii) Un-pedigreed declinable and indeclinable bases as well as cross-referential entries of peculiar conjugational and declensional forms and the first members of alphabetically arranged cross-referential series of derivatives, (cf. II, v below).

(iii) The head figure of every referential unit.

[1] English Instead of Sanskrit letters are used for this purpose only with a view to add to the visual effect towards referential readiness.

II The smaller black type is used in the following —

(i) Conjugational forms

(ii) Pedigreed declinable and indeclinable bases at all stages

(iii) Compounds of declinable and indeclinable bases

(iv) Declinable forms

(v) Members, beginning with the second, of an alphabetically arranged, cross referential series of derivatives, e g अत्तुम् etc. against अत्तवे

(vi) Foot notes, to indicate, (a) quoted words, (b) verbal roots and their conjugational forms, (c) derivative bases and their declensional forms, (d) indeclinable bases, (e) Paninian suffixes, (f) the word शोध and, (g) the abb उस

III The white type is used in the following —

(i) The main body of the referential section

(ii) The main body of the foot note commentary

(iii) The bracketed derivative or phonological analysis as given within the body of a basic entry, e g अ तृप्य(त्→)न्ती, अत्य(ति-अ)हस, अत्य(ति√अ)हं

(iv) The cross referential indication of a principal entry, e g √अद् यः after अत्तवे

(v) Compositional cross references, bracketed or unbracketed as the case may be, terminally supplied to articles, related to compositive basic entries, e g अम-[अति°]

प्रस्तावना

१. ग्रन्थस्य संक्षिप्ते इतिभूतभविष्यती

साक्षात्सरस्वतीसधर्मेव सन् सत्संप्रदायतः सरस्वतीपदसुभूषितस्वनामान्तः स्वामी दयानन्द उत्तरापथे त्रिलाऽष्टादशैव वर्षाणि यावज् जनतोपकारसारं च विश्वोदारप्राग्भारं च परमोदारधर्मप्रचारं कृत्वा पञ्चयूनद्विसहस्रतमेऽब्दे[1] (१९४०) परमं पदं प्राप्तवान्। तदीयायाः सत्योत्साहनिर्भरायाः प्रेरणायाः खल्वेतत् फलेग्रहित्वमिव समपद्यत, यल्लोके समुज्ज्वलाया भारतीयायां प्राच्यां संस्कृत्या सामान्येन, सामाजिकाऽसमन्वयजव्याधिभारपरमौषधंभावुकेषु वेदेषु वैशेष्येण च महादरबुद्धिः प्रादुरासीत्।

एवंविधे किल श्रद्धसौरभाऽऽवासिते सामाजिके वातावरणे महात्मनस्तस्य निर्वाणसंप्राप्तेर्दशम इव वर्षे संजाते तदीयपादपूतां पद्धतिमेवाऽनुसरन्तौ परमार्थनित्यौ स्वामिनावानन्दपदोत्तर-विश्वेश्वरनित्याऽभिधेयौ वेदप्रचारार्थं सायुज्येन बद्धपरिकरावभवताम्। तौ तावद् वेदाऽध्ययनसौकर्यैकनिबद्धमनसौ दृढमेवमन्वमवता यथा यथावदुपयोगवदर्थसामग्रीकेण केनचिद् वैदिकेन कोषप्रवेकेण जनतासुलभेन सतैव तस्योद्दिष्टस्य विषये साफल्यं स्यादिति। न च कोऽप्येवंविधो वेदैकाऽनुसंधानसौविध्यकरः कोषो विरचितपूर्व इति संप्रधार्य च तौ चत्वारिंशदूनद्विसहस्रतमेऽब्दे (१९६०) आत्मीयमभिनववैदिककोषविरचनपरं निश्चयमुदघोषयताम्। तस्योद्घोषणस्य पञ्चमे वर्षे (१९६५) च तौ विरचयिष्यमाणकोषाधारंभावुकाश्चतस्र ऋग्वेदादिवेदचतुष्टयीय-पदानुक्रमणिकाः प्रकाशमनयताम्। प्रवर्त्यमाने चैवं वैदिककोषीये कार्यकलापे सप्तत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९७०) यवीयानेव सन्नपि स्वामी नित्यानन्दो नित्यैकानन्दं पदं प्रापयत। अचिरायुषैव सताऽपि चिरसयुजा तेनैवमपरिहार्यतया वियुक्तोऽपि सन् स्वामी विश्वेश्वरानन्दस्तु तत ऊर्ध्वमेकक एव दश वर्षाणि यावत् तं कार्यभारमुदवहत्। तत्पश्चादेव 'वयमतीव वृद्धाः संजाताः, साम्प्रतमन्येन केनाऽपि कनीयसा कार्यभारोऽयं स्वोपरि ग्रहीतुं साम्प्रतम्' इत्यनया तदीयया सत्-प्रेरणयाऽय जनः सद्भावैकाऽऽजीविकः सप्तशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८०) मेवास्यार्यमिदमूर्यकरोत्।

तस्मिन् समये तावत् पदानुक्रमणिकाचतुष्टयीत ओकारादिपदावधिकोऽनाख्यातिको भागः प्रातिपदिकीकृतः सन् संगृहीतपूर्वोऽभवत्। तत्र चाऽकारादीर्येऽंशे यत्र तत्रैतरेय-शतपथ-तैत्तिरीय-ब्राह्मणवचनैः प्रमाणिताना सतां सायणोवटमहीधरदयानन्दीयाना शब्दार्थानां संग्रहोऽप्यविद्यत। तत उपरितने क्रियतिचिदंशे च मध्ये मध्ये पाणिनीयानि सूत्रादीन्यपि ग्रिफिथह्विन्नीयानि मतान्यपि प्रमाणत्वेनोद्धृतान्यामन्। एवं खलु स्थिते तदेदमन्वभूयत यद् व्याप्तितश्च पूर्तितश्च करिष्यमाणः कोषोऽयं सर्वशाखीयाऽऽख्याताऽनाख्यातोभयविधया वैदिकपदसामग्र्या च यथोपलब्धिकब्राह्मणाऽऽरण्यकोपनिषदङ्गोपाङ्गगतया च तत्तद्भाषीयप्रागर्वाक्तनतद्वेदभाष्यीयया च श्रौतार्थाऽवबोधप्रयोजिकया सामग्र्या चाऽवश्यं सनाथयितव्य इति। एतदनुसारमेव च पञ्चषाणि वर्षाणि यावत् कार्यकलापे प्रवर्तिते सति षडशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८६) वैदिकशब्दार्थपारिजाताऽभिधस्य कोषस्य प्रथम आदर्शरूपः प्रखण्डः प्रकाशमनीयत।

यद्यपीदं प्रकाशनं दिष्ट्या सर्वत एव वर्धापनस्य च प्रशंसनस्य च पात्रतामभाज्यत, तथापीदं तावदेतद्-निर्माणसकालमेव निरवरोपणतया खलु निश्चयपदवीमारोप्यत, यथैवंप्रकारकस्य कोषस्य समुचितं संपादनमनन्यथासिद्ध-साङ्गोपाङ्गसंपूर्णवैदिकवाङ्मयीयसकलपदानुक्रमाऽऽत्मक-कोषान्तर-सव्यपेक्षमेव स्यादिति। एतस्याः प्रतीतेरनुपदम्

---

[1] इह सर्वत्र वैक्रमा एवाऽब्दा अभिप्रेता भवन्ति।

II The smaller black type is used in the following —

(i) Conjugational forms.

(ii) Pedigreed declinable and indeclinable bases at all stages

(iii) Compounds of declinable and indeclinable bases

(iv) Declinable forms

(v) Members, beginning with the second, of an alphabetically arranged, cross referential series of derivatives, e g. अत्तुम् etc. against अत्तवे

(vi) Foot notes, to indicate, (a) quoted words, (b) verbal roots and their conjugational forms, (c) derivative bases and their declensional forms, (d) indeclinable bases, (e) Paninian suffixes, (f) the word, शोध and, (g) the abb उस.

III The white type is used in the following —

(i) The main body of the referential section

(ii) The main body of the foot note commentary

(iii) The bracketed derivative or phonological analysis as given within the body of a basic entry, e g अ तृप्य(त→)=तो, अत्य(ति-अ)हस्, अत्य(ति√अ)हं

(iv) The cross referential indication of a principal entry, e g √अद् यः after अत्तवे

(v) Compositional cross references, bracketed or unbracketed as the case may be, terminally supplied to articles, related to compositive basic entries, e g अत्त-[अति°]

प्रस्तावना

१. ग्रन्थस्य संक्षिप्ते इतिभूतभविष्यती

साक्षात्सरस्वतीसधर्मेव सन् सत्संप्रदायतः सरस्वतीपदसुभूषितस्वनामान्तः स्वामी दयानन्द उत्तरापथे
क्लिाऽष्टादशैव वर्षाणि यावज् जनतोपकारसारं च विश्वोद्धारप्राग्भारं च परमोदारधर्मप्रचारं कृत्वा षष्ट्यूनद्विसहस्रतमे-
ऽब्दे[1] (१९४०) परमं पदं प्राप्तवान् । तदीयायाः सत्योत्साहनिर्भरायाः प्रेरणायाः खल्वेतत् फलेग्रहित्वमिव समपद्यत,
यल्लोके समुज्ज्वलाया भारतीयाया प्राच्यां संस्कृत्यां सामान्येन, सामाजिकाऽसमन्वयजव्याधिभारपरमौषधभावुकेषु
वेदेषु वैशेष्येण च महादरबुद्धिः प्रादुरासीत् ।

एवंविधे किल श्रद्धसौरभाऽऽवासिते सामाजिके वातावरणे महात्मनस्तस्य निर्वाणसंप्राप्तेर्दशम इव वर्षे
संजाते तदीयपादपूतां पद्धतिमेवाऽनुसरन्तौ परमार्थनित्यौ स्वामिनावानन्दपदोत्तर-विश्वेश्वरनित्याऽभिधेयौ वेदप्रचारार्थ
सायुज्येन बद्धपरिकरावभवताम् । तौ तावद् वेदाऽध्ययनसौकर्यैकनिबद्धमनसौ दृढमेवमन्वभवता यथा यथावदुपयोग-
तदर्थसामग्रीकेण केनचिद् वैदिकेन कोषप्रवेकेण जनतासुलभेन सतैव तस्योद्दिष्टस्य विषये साफल्यं स्यादिति । न च
कोऽप्येवंविधो वेदैकाऽनुसंधानसौविध्यकरः कोषो विरचितपूर्व इति संप्रधार्य च तौ चत्वारिंशदूनद्विसहस्रतमेऽब्दे
(१९६०) आत्मीयमभिनववैदिककोषविरचनपरं निश्चयमुदघोषयताम् । तस्योद्घोषणस्य पञ्चमे वर्षे (१९६५) च तौ विरच-
यिष्यमाणकोषाधारभावुकाश्चतस्रः ऋग्वेदादिवेदचतुष्टयीय-पदानुक्रमणिकाः प्रकाशमनयताम् । प्रवर्त्यमाने चैवं वैदिक-
कोषीये कार्यकलापे सप्तत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९७०) यवीयानेव सन्नपि स्वामी नित्यानन्दो नित्यैकानन्दं
पदं प्रापद्यत । अचिरायुषैव सताऽपि चिरसयुजा तेनैवमपरिहार्यतया वियुक्तोऽपि सन् स्वामी विश्वेश्वरानन्दस्तु तत
ऊर्ध्वमेकक एव दश वर्षाणि यावत् तं कार्यभारमुदवहत् । तत्पश्चादेव 'वयमतीव वृद्धाः संजाताः, साम्प्रतमन्येन
केनाऽपि कनीयसा कार्यभारोऽयं स्वोपरि ग्रहीतुं सांप्रतम्' इत्यनया तदीयया सत्-प्रेरणयाऽथ जनः सद्भावैका-,
ऽऽजीविकः सन्नशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८०) मेवाकार्यमिदमूर्यकरोत् ।

तस्मिन् समये तावत् पदानुक्रमणिकाचतुष्टयीत ओकारादिपदावधिकोऽनाख्यातिको भागः प्रातिपदिकी-
कृतः सन् संगृहीतपूर्वोऽभवत् । तत्र चाऽकारादीयेंऽशे यत्र तत्रैतरेय-शतपथ-तैत्तिरीय-ब्राह्मणवचनैः प्रमाणितानां सतां
सायणोवटमहीधरदयानन्दीयानां शब्दार्थानां संग्रहोऽप्यविद्यत । तत उपरितने कियतिचिदंशे च मध्ये मध्ये पाणिनी-
यानि सूत्रादीन्यपि ग्रिफिथह्विट्नीयानि मतान्यपि प्रमाणत्वेनोद्धृतान्यासन् । एवं खलु स्थिते तदेदमन्वभूयत यद्
व्याप्तितश्च पूर्तितश्च करिष्यमाणः कोषोऽयं सर्वशाखीययाऽऽख्याताऽनाख्यातोभयविधया वैदिकपदसामग्र्या च यथो-
पलब्धिकब्राह्मणाऽऽरण्यकोपनिषदङ्गोपाङ्गगतया च तत्तद्भाषीयप्रागर्वाक्तत्तद्वेदभाष्यीयया च श्रौतार्थाऽवबोधप्रयोजिकया
सामग्र्या चाऽवश्यं सनाथयितव्य इति । एतदनुसारमेव च पञ्चषाणि वर्षाणि यावत् कार्यकलापे प्रवर्तिते सति
षडशीत्युत्तरोनविंशतिशततमेऽब्दे (१९८६) वैदिकशब्दार्थपारिजाताऽभिधस्य कोषस्य प्रथम आदर्शरूपः प्रखण्डः
प्रकाशमनीयत ।

यद्यपीदं प्रकाशनं दिष्ट्या सर्वत एव वर्धापनस्य च प्रशंसनस्य च पात्रतामभाज्यत, तथापीदं तावदेतद्-
निर्माणसकालमेव निरवरोपणतया खलु निश्चयपदवीमारोप्यत, यथैवंप्रकारकस्य कोषस्य समुचितं संपादनमनन्यथा-
सिद्ध-साङ्गोपाङ्गसंपूर्णवैदिकवाङ्मयीयसकलपदानुक्रमाऽऽत्मक-कोषान्तर-सव्यपेक्षमेव स्यादिति । एतस्याः प्रतीतेरनुपदम्

---

[1] इह सर्वत्र वैक्रमा एवाऽब्दा अभिप्रेता भवन्ति ।

उक्तपूर्वप्रकारस्यास्यानिवार्यत्वेनापेक्ष्यमाणस्य च सतः साधनग्रन्थस्य महत्त्या आवश्यकतायाः पूर्त्यर्थं योऽयोगततिर्व्यतानि, अयं प्रकृतः कोषस्तावत् तदीयसाक्षात्फलस्वरूपो भवति। एतत्कोषीयप्रारम्भिकप्रवृत्तेस्तृतीयवर्षान्तत (१९८९) खल्वयं विनिश्चयोऽकारि यथा वैदिकशब्दार्थकोषस्य यथेष्टायाः संपूर्तेर्नितरामेतदीयसंपूर्त्यधीनत्वादादौ तावत् सर्वथा शक्यतयाऽयमेव कोषः संपादनीयः पश्चादेव चासावपर एतत्साध्यभूत इति। एवं तावदासाधारण्येन क्रियमाणस्य ग्रन्थस्याऽस्य दशम्य इमा वर्षा भवन्ति। अनया हायनदशत्या च यथापेक्षसामग्रीसंकलनस्य संपूर्तिश्रमसंपादनप्रकाशनमर्यादाप्रयोजिका सती समासादिता भवति। अस्य च ग्रन्थस्य पञ्च विभागा भवन्ति (तु. भू. २, ग, २), ये चाऽपि साकल्येन प्रकृतखण्डसमयेषु सत्सु द्वादशसु खण्डेषु प्रविभक्ता भवन्ति। तत्र तावद् द्वितीयविभागीयं खण्डद्वयं प्रकाशितचरं भवति (१९९२-९३)। खण्डमात्रकः संस्तृतीयो विभागश्च मुद्रणस्थो भवति। भूयश्चेदमपि संभाव्येत यदसति कस्मिन्नपि प्रत्यूहविशेष एत. पञ्चमीभ्यो वर्षाभ्यः (२००४) द्वादशाप्येतद्ग्रन्थीया खण्डा. प्रकाशिताः स्युरिति।

अस्मिन्नेवाऽन्तरे च वैदिकशब्दार्थकोषीयं कार्यमपि पुन. प्रवर्तितं सत् तावता समयेन प्रकाशनाद्योपान्त्यभावेन सुसंपादितं स्यात्। एतावत प्रस्तुतसाधनग्रन्थसाधनैकप्रयोजितात् सतो व्यवधानादनन्तरं भूय इव प्रवर्त्स्यमाणे च तस्मिन् कोषे नितान्तं संकलनविषया च लक्षणविषया च सर्वाङ्गीणा संपूर्तिः स्यादिति वैमुतिकमिव संभाव्येत।

एवमन्येऽपि बहवोऽवान्तरग्रन्थाः प्रकृतग्रन्थाऽऽधारेण विरच्येरन्। तेषा मध्ये तावदेकः प्रकृतविभागीयमुद्रणस्थोऽपि भवति। प्रतिष्ठः ऋ. मा. कौ. शौ. (तु. संके, क.) इत्येतद्वेदचतुष्टयोपाश्रयेण प्रवर्तितत्वाच् चतुर्वेदकोष इत्याख्य. सन्

२. ग्रन्थस्येदन्ता चेयत्ता च

यावताऽस्य ग्रन्थस्याऽतीव महती व्याप्तिर्भवति काठिन्यं च वैचित्र्यं चाऽस्य स्वरूपस्य, तावता नात्र किमपि चित्रमिव स्याद् यदस्य संपाद्यमानस्य द्वादशाब्दी व्यतीतचरी सत्यस्य समाप्त्याशाऽब्दपञ्चकान्तरापेक्षिणीति। अस्मिंस्तावत् कोषे हि सपादचतु.शतसंख्याकानाम् ऋग्वेदादीना यथोपलब्धिकवैदिकवाङ्मयीयानाम् आधारग्रन्थाना यावन्मात्रशब्दरूपराशयो यथावद् व्यवस्थापितया सत्या यौगिकया प्रक्रियया निर्देश्याश्च समग्रै स्थलाङ्कैः सनाकरणतश्च स्वरतश्च छन्दस्तश्च वाक्याऽन्वयतश्च विचार्यं भवति। तदुपरितन आलोचनात्मके टिप्पणग्रन्थे च यथापेक्षं प्रत्येकं शब्दरूपं वर्णतश्च व्युत्पत्तितश्च व्याशोधनापेक्षा वा भवन्ति, तत्र तत्र ते तथा प्रदर्श्या भवन्ति। यत्र यत्र च पाठा अनिश्चितस्वरूपा वा दुरूहा वा भवन्ति, तत्र तत्र तास्तथा सूच्या भवन्ति। यत्र यत्र च पाठानां स्थलवैशेष्येण पुन.श्रुतयो [illegible] तथा [illegible] भवन्ति। यत्र यत्र च [illegible] पाठानां विसंवादा भवन्ति, तत्र तत्र [illegible]। तदेयंन्यतिकरितस्याऽस्य महतः कार्यस्य संपादनार्थं प्रथमं तावद् येषां चतुः[illegible] ग्रन्थानां [illegible] पदपाठा उपलभ्यन्ते, तान् विरहय्य [illegible] आधारग्रन्थानां नूतनाश्च संपूर्णाश्च पद[illegible] यथावर्णमात्रिकेण चाऽनुक्रमेणोपनिबध्य यथाविधानकविशेषं (तु भू. २, ग, २) [illegible]। [illegible] च सामग्री पञ्चचत्वारिंशं [illegible] संपादनप्रकाशनाद्यऽन्तर्गतिर्भवति।

[illegible] आलोचनात्मके [illegible] विषया उपनिबद्धा भवन्ति, तेषां मध्यात् तावत् [illegible] निर्देशानां [illegible] च [illegible] भूयिष्ठाऽविनयपरिश्रीय-

साध्यौ भवतः। एवं स्थितेऽत्र विषये यः प्रयत्नः कृतो भवति, तस्य साराऽसारतः परीक्षणे सदसती विवेक्तुं क्षमा विद्वांस एव प्रमाणं स्युः। तस्येयत्तामात्रं स्पर्शुक इव कश्चित् परिचयस्तु तावदिहाऽपि कार्येत। तथाहि। सालोचनाऽध्ययनसाचिव्यविशेषकरं विशिष्टस्वरूपं (तु भू. ४, ७) निर्देशीयं सांकेतिकं विधानकं विरहय्य प्रस्तुत-खण्डीयानां ५९२ पृष्ठानामुपरि साकल्येन ६४०८ टिप्पणानि भवन्तीति कृत्वा मध्यतरतावत् प्रतिपृष्ठमिमानि ११ भवन्ति। एष्वपि यथाक्रमं २२५, २७१, ५११ पाणिनीयप्रक्रियानुबन्धिवार्तिकीकरणं च तत्तच्छ्रुतिपाठीय-शोधनं च तत्तच्छ्रुतिपाठभेदीयप्रदर्शनं च प्रयोजयन्ति। अपि चाऽपराणि ७०० इव टिप्पणानि स्वरसंस्कारौ चाऽर्थविचारं चाऽधिकृत्याऽऽस्य यावत् परिचितपूर्वायाः सत्या धातुप्रत्ययपयोगीयायाः प्रक्रियाया नितान्तं विविक्ताया इव सत्या अपरस्या अभिनवायाः स्वोपज्ञायाः स्वतःसिद्धनाममात्रयोगीयायाः प्रक्रियाया द्वारमिवोद्घाटयन्ति (तु. भू. ४, १, ल, ५)। एतद्ग्रन्थीययोर्व्याप्तिस्वरूपयोरेतावतस्तावत् संक्षिप्तादेव सतोऽस्मात् संकेतमात्रादपीदं भूयः स्पष्टं प्रतीयेत, यथाऽब्दाना दशतिद्वयेनाऽपि चेदीदृशो ग्रन्थः संपादितः स्यात्तर्ह्यसावल्पीयसैवाऽनेहसा सिद्धः स्यादिति।

३. विद्वत्-संग्रहः

उक्तपूर्वस्याऽस्य महतः कार्यस्य संपादनमनेकाऽभियुक्तजनीयव्यापारव्यवस्थयैव सुसाधं स्यादिति हव्यैकाशीत्युत्तरोनविंशतिशततमस्याऽब्दस्य (१९८१) प्रारम्भे श्रीविश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानस्य किलाऽऽरम्भोऽभवत्। आदौ तावद् द्वित्राः सार्वकालिकास्तावन्त एव चाऽऽर्धकालिका विद्वांस इह कार्यं कुर्वन्ति स्म। प्रथमेन वर्षपट्केन तदीया संख्या द्विगुणिताऽभवत्। तत्पश्चाच्चोत्तरासुत्तरा समा कार्यमानाद्यनुरोधतः सहायकभूताना विदुषा संख्याऽपि विवर्धमानैवाऽभूत्। आ च नान्तरीयाऽतीतपूर्वाद् वर्षपञ्चकात् संप्रति ते त्रिंशत्त्रिंशा एव सन्तस्तत्तत्कार्याङ्गीयनियोगाऽभ्यासविशेषवन्तो भवन्ति। कार्यव्यवस्थायाः सुसिद्ध्यर्थं च तत्तदङ्गीयनियोगा उपदशासु कक्षासु विभक्ता भवन्ति। एकैका निर्देशपृष्ठिका च यथाक्रममतिसर्वकक्षा सती काले-नेमं जन तत्प्रातिस्विकनियोगयोः सतोः चरमनिरीक्षणस्य च टिप्पणीयसंपादनस्य च कृत उपधावति। एवं एवं किलाऽनेन दैनंदिनेन विधानेन व्यवस्थीयमानं सत् कार्यमेतद् नियमेन चाऽप्रतिहतवेगेन च प्रवर्तते। एवं प्रवर्तमानस्याऽप्यस्य कार्यस्य नैष्प्रत्यूहिकप्रगतिसभावनार्थं तत्तदङ्गकार्याध्यक्षभूतवरिष्ठप्रवेक्षोपकल्पिता व्यवस्थापद-समितिश्च प्रातिसप्ताहिकस्य कार्यस्येतिभूतेन चेतिभविष्येण च परिचिता भवन्ती नैत्यिकीं जागरूकतामिव भजते। ये चाप्यन्ये विद्वांसः संस्थानबाह्याः सन्तोऽस्मिन् कार्ये प्रीतिविशेषं प्रदर्शयन्ति च साहाय्यविशेषमातन्वन्ति च, तेऽपि विद्वत्परामर्शसमित्यङ्गता भाज्यमानाः सन्तो बहुविधमिव किलास्य कार्यस्योपकुर्वन्ति।

४. मुद्रण-प्रबन्धः

आदौ तावदनुसंधानविशेषीयाणां विशालकायाना ग्रन्थाना सुप्रतिष्ठित एव कस्मिंश्चिद् मुद्रागृहे समुचितं मुद्रणं संभवेदित्येवं खलु विचार्य वैदिकशब्दार्थपारिजातीयः प्रथमखण्डो मुंबापुर्यां निर्णयसागराख्ये मुद्रागृहे मुद्रापितोऽभवत्। तदुद्भवस्त्वयमनुभवोऽभवद् यथैवंविधानामतिक्लिष्टविधानकाना च बहुजनसाहाय्यकसव्यपेक्षाणा ग्रन्थाना समुचितं मुद्रणं तदीयनिर्माणक्षेत्रादतिदूरे क्वापि नैव संभवेदिति। तत्पश्चात् प्रकृतग्रन्थीयद्वितीयविभागीययोर्द्वयोः खण्डयोर्मुद्रणस्यैकैव त्रयाणा मुद्रागृहाणा सायुज्येन यथाकथंचित् प्रबन्धे संपन्नेऽपि सतीदमेव निरचीयत यथाऽस्य संस्थानस्य ग्रन्थाना स्वक एव मुद्रागृहे साधु मुद्रणं स्यादिति। एतदनुसारं च संस्थानीयस्य मुद्रागृहस्य प्रतिष्ठापितस्य सत इदं वर्षत्रयं संपद्यते। यतश्च प्रस्तुतस्य खण्डस्य मुद्रणेऽनेन पर्याप्तं साफल्यं प्रल-लम्भि, तत एनेनास्मिन् विषय उत्तरोत्तरमपि भूयसी नैपुणी समासादयेतेति सूचितं भवति। अन्यच्च। अस्य ग्रन्थस्य मुद्रणं संभावितभिन्नार्थस्थितिकक्लेन्नूनसौकर्यमुद्दिश्याऽर्पतो भियमानेषु निम्नाकारेषु भागधेषु कृतं भवति। एषां यस्तावच्छ्रेष्ठः प्रकारो भवति, तस्य सुचिरस्थिरत्वं लक्ष्यीकृत्य निर्देशविशेषाऽधीनतया निर्माणं भवति।

५. आर्थिकी समस्या

यदा स्वामिविश्वेश्वरानन्देनाष्टादशभ्योऽब्देभ्यः पूर्वमनेन जनेनाऽयं कार्य-भारो आहितस्तदा तेन यथा-पेक्षमर्थप्रबन्धमहमेव करिष्य इति स्वीकृतमभवत्। एतच्च वर्षद्वयं यावत् सर्वथा सत्यापयन्नसौ द्व्यशीत्युत्तरोनविंशति-शततमस्याऽब्दस्य (१९८२) अन्ते दैवेच्छया दिवंगतोऽभवत्। तदनन्तरं या तेन स्वरारोहणान्मासद्वयात् पूर्वं स्वीयाया अधिलक्षमितार्घायाः संपत्तेः संभारणार्थं विश्वेश्वरानन्दसम्पत्प्रबन्धिनी सभा सनियोगविशेषं संस्थापिता-ऽभवत्, सा दश वर्षाणि यावदस्य संस्थानस्याऽर्थतो भरणमकरोत्। यथा तु तया सभया सुकरस्याऽर्थवितरणस्य मात्राऽतीवाऽपर्याप्ताऽभवत्, तथा तदीयसदस्यानुमत्या मध्येत्रिणवत्युत्तरोनविंशतिशततमाऽब्दं (१९९३) राजकीय-जनतीयोभयविधसाहाय्यसंप्रापणेनाऽस्य संस्थानस्य संरक्षणार्थं समर्थभावुका विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानसभे-त्याख्या सर्वसंप्रदायस्थसहायकसज्जनैः संभाव्यमाना च सर्वसंप्रदायसाधारणा च सत्यपि संस्थान्तरमात्राऽनधीन-तया नितान्तं स्वतन्त्रा च सत्यसनातनसरस्वतीसंपूजनैकस्वधर्मा चाऽपरा संस्था तद्विषयकराजकीयनियमानुसारितया संस्थापिता सत्येतत्संस्थानीयं समग्रं प्रबन्धमात्मसादकरोत्। एतेन प्राबन्धिकेन परिवर्तनेन च संस्थानस्याऽस्य कार्यक्षमताया खलु त्रैगुण्यविशिष्टमिवाऽन्तरं सुलक्षं भवति। तथाहि। यत्राऽऽदितः प्रथमैस्त्रयोदशैर्वर्षैरधिपञ्चा-शसहस्ररूप्यकव्ययेनाऽष्टलक्षमिताः निर्देशपृष्ठिका अक्रियन्त, तत्राऽधुनैवाऽवसितिमुपेयुषा वर्षपञ्चकेनैवाऽध्यर्धलक्ष-रूप्यकव्ययेन च चतुर्विंशतिलक्षमिताः निर्देशपृष्ठिका अकारिषत।

परमेवं संपाद्यमानेषा खलु कार्यक्षमताऽर्थस्य भूयसीं च स्थिराऽऽगमां च मात्रामपेक्षेत। न च तदर्थ-मद्यापि नैश्चिन्त्यकरः कश्चित् प्रबन्धो भवति। तदभावे तु गत्यन्तरादर्शनाद् यथापूर्वमनेनैव जनेन चरमसंपादकीय-नियोगवतापि सताऽवश्यमहरह इतस्ततोऽर्थसंग्रहायाऽविरतायासेन भाव्यमित्येषा दुःस्थितिरन्यथा सुस्थितामपि संस्थानीया कार्यक्षमता चैतद्ग्रन्थप्रकाशनीया प्रगतिं च नितरां विहन्यादित्याशङ्कितमेव चेतः सदा भवति।

६. आभार-प्रकाशनम्

एवं तावदस्य कार्यस्य तया तया शास्त्रीयया च सांस्थिक्या चाऽऽर्थिक्या च दृष्ट्या स्वरूपपरिचापने समासतः कृते सत्येतद्-ग्रन्थग्रथनपूर्वोऽभ्यर्हिताऽभिवादनस्य च यावत्प्राप्ततत्तत्साहाय्यकयथासिद्धात्मोपकार्यतानिवेदनस्य च संप्रति सन्नयं प्रीतिकरः शुभोऽवसरः समुपतिष्ठते। प्रथमं तदहं तांस्तान् प्राथमिकान् वेदमन्त्रद्रष्टॄन् ऋषींश्च तदनु तांस्तान् पदकारांश्च निघण्टुकारांश्च तत्तद्वेदाङ्गोपज्ञानप्रकाशनसुगमितनिगमार्थसुकीर्तीन् यास्क-पाणिनि-पिङ्गल-प्रभृतीना-चार्यवरांश्च भूयो भूयो नमामि। अथाभिवादयेऽहं तांस्तानपि सर्वान् प्राग्मध्यागर्वाक्कालिकान् ब्राह्मणोमुर्वीज्योतिः-शिखोन्मेचनैकमनान् वैदिकभाष्यकारांश्च तांस्तानपि च सर्वानर्वाचः स्वीयाऽजस्रमहापरिश्रमसंप्रवर्तितस्वोपज्ञसंप्रदायविशे-षान् सतः वैदिक्यम् शोधकांश्चाऽनुवादकांश्चाऽऽलोचकांश्च भाषामीमांसकांश्च छन्दोविवेचकांश्च कोषकारांश्च। नामोद्देश-विशेषनयेह द्वे ब्लूमफील्डस्य वैदिकपुन.पाठविवरणी च तत्सहकारितस्यैजर्टनस्य वैदिकपाठभेदविवरणी च कृती ग्रन्थेऽनेनैतद्ग्रन्थान्त पातिते गत्या उपकारकभावेन संकीर्त्ये भवतः। यथायतनीयैरभियुक्तैः सामान्येन च विद्वत्-परामर्शसमितीयसदस्यैर्विशेषेण चाऽस्मिन् कार्ये प्रीतिमद्भिर्भूयते, तदहं बहु मन्यमानस्तदर्थं हृदा सर्वेषामपि तेषां गभाजनं करोमि। नित्यशब्दब्रह्मनिष्ठाऽऽदर्शोद्दिष्टमुनिजनोचितप्रभूततपस्काऽऽत्मभावस्य च समये समये प्रत्युद्भावुकममा-लोचनेन घोरदोषवद्भ्युदर्शनेन च ममोपकाराऽनिश्चयं चोत्साहोद्रेकं चातन्वतश्चात्मनः सुहृदः श्रीसिद्धेश्वरवर्मपरम-शिवस्य सुनाम सादरविशेषमुत्कीर्तयामि। अथाऽपि ये नाम विद्वांसः पुरा चाऽद्य च संस्थानीयकार्मिष्ठतयाऽस्मिन् सर्व-भक्तिप्रदवरे कर्मणि मन्निष्ठमनोमदनिर्भरितसयोगतो मम सयुक्तानोऽभूवन्, सर्वानपि तानहमद्य धन्यान् संभाव-यामि। तत्र एम्. ए., एम्. ओ. एल्. इत्युपाधिधरः श्रीभीमदेवशास्त्री, विद्यावाचस्पतिः श्रीरामानन्दशास्त्री च सर्वकार्यसमभावेन च धीरतया च यथास्वं नियोगभारमुद्वहन्तौ मदीये संपादनकार्ये सौकर्यविशेषं सुतरामकार्ष्टाम्,

तदेतद् विशेषमानार्हतयेहोल्लिखामि । यदपि वियावाचस्पतिः श्रीरघुनाथचन्द्रशास्त्री नियोगसामान्यस्य सम्यग-
नुष्ठानतो व्याकरणाचार्यः श्रीअमरनाथशास्त्री च मुद्राप्यमुद्रणपत्रिकयोर्व्युत्पत्तिसमाधानसहकृतावलोकतो मम
साहाय्यं समपीपदता, तदपीदं विज्ञापयामि । मुद्रणगृहीयकर्मिष्ठवर्गस्य सामान्यतोऽधिष्ठातुः श्रीधनपतिराजश्रेष्ठिनश्च
मुद्रकस्य श्रीरेवतरामस्य च स्थापयितुः सिराजदीनस्य च विशेषतः प्रस्तुतखण्डीयस्य सुमुद्रणस्य कृते साधुत्वं वदामि ।

अथेदम्बृहत्कार्यसिद्ध्येकनिमित्तभूतं सामग्र्यन्तरसंपत्त्येकाधारमिव च सन्तमर्थसंग्रहमधिकृत्याऽऽदौ
तावद् भूतपूर्वो बडौदानरेशो महामान्यो महाराजो गायक्वारः सरपूर्व-तृतीय-सयाजिराव्‌समाख्यश्च पूर्व-
मिन्दौराऽधिपतिर्महामान्यो महाराजो होल्करः श्रीतुकोजिराव्‌समाख्यश्च महत्या कृतज्ञतया संस्मर्त्तव्यौ भवतः,
यौ लाभपुरीयसास्थिकप्रारम्भात् पुरा स्वामिविश्वेश्वरानन्दस्य प्रोत्साहकभूतावेतत्कार्यसंपादनार्थं प्रत्येकमुपविंश-
सहस्ररूप्यकमितं परमोदारं साहाय्यविशेषमकुरुताम् । एवमेव भूतपूर्वः पटियालानरेशो महामान्यो महाराजा-
धिराजमहेन्द्रः सरपूर्वभूपेन्द्रसिंहसमाख्यश्च क्योंथलनरेशो महामान्यो राजा विजयसेनश्च कार्तज्ञेनोत्कीर्त्यौ
भवतः, यौ सिमला-पत्तन एतत्कार्यीयप्रवृत्त्युदयस्थानभूतायाः शान्तकुट्या निर्मापणार्थं तस्मा एव स्वामिवराय
महार्घं भूमिखण्डं सहैव प्रादत्ताम् । इदं च भूयो विशेषेणोत्साहं जनयति यद्वर्तमानौ बडौदानरेशश्च पटियाला-
नरेशश्च स्वपूज्यपितृपादपद्धतिं योग्यतया सुतरामनुसरन्तौ पुष्कलार्थप्रदानतः संस्थानेनाऽनेन सयुक्तावेव भवतः ।
अथ साम्प्रतिकेषु वर्षेषु तावद् अस्य कार्यस्य पूर्त्यर्थं भारतीय-पञ्चापीय-संयुक्तप्रान्तीय-हैद्राबादीय-महीशूरीय-ट्रावन्-
कोरीय-जम्बुकाश्मीरीय-योधपुरीय-कोल्हापुरीय-सागलीय-नाभीय-क्योंथलीय-शाहपुरीय-राजकोषेभ्यश्च अवागढ-
सस्थानाच्च पञ्चापीय-कालिकातीय-विश्वविद्यालयाभ्यां च विश्वेश्वरानन्दनिधानतश्च मूलचन्द्रखैरातीरामनिधानतश्चा-
स्थिरं सदपि महार्घं च महोपकारकं चार्थिकं साहाय्यकं संप्राप्तं भवति । मुंबई-विहार-मद्रास-प्रान्तीयराज्यैश्च
सस्थानीयाना कियताचिद् ग्रन्थाना क्रयणं व्यवस्थापितं भवति । सार्वदेशिक-पाञ्चापिकाभ्यामार्यप्रतिनिधिसभाभ्यां
च प्रस्तावविशेषतोऽन्त्यं कार्यं प्रमाणितं भवति । अपि च बहुभिर्बहुदायिभिः श्राद्धैः सज्जनैः संस्थानीयायाः सभायाः
संरक्षकत्वं वा सदस्यत्वं वा स्वीकृतं भवति । एषा खलूक्तपूर्वाणां नानाविधानां सहायकप्रवेकाणां मध्य एकैकमपि
प्रति तथाविधं मम हृदयमाभारनिर्भरं भवति, यत् तदीयं किमपि वाचनिकं प्रकाशनं कथमपि कर्तुं नितान्तमशक्नुवानः
सन्नेतदेवाऽहं भावयेयं यथा कथंचिदप्यहमेतत्-कार्यीयपरिशीलनेन तुच्छतुच्छेनापि सता वैदिक्याः शेमुष्याश्च विशेषतो
भाषाशास्त्रीयायाः प्रवृत्तेश्च सामान्यतः कमपि प्रकर्षलवं प्रयोजयेयमिति ।

७. उपसंहारः

यथा चेदं विभावयामि ग्रन्थमिमं संप्रति साम्प्रतिकाना वैदिकवियाविशारदाना करगतीकुर्यामिति, तथा
चैव मदन्तर्महद् भयमिवोत्थितं भवति । जानाम्येव ह्यतिदुर्मर्षा एतदीया दोषा इति । एवं स्थिते वितर्कयेऽहं यद-
स्मिन्नतिगहने च विशाले चाऽजस्र प्रगामुके च कार्ये सामान्यतोऽप्यनिवार्योऽनेकजनीयहस्तानुसंक्रमवशाच्च विशेषतो-
ऽपि निर्देशवैतथी च व्यवस्थापनवैषमी च दुष्परिहरे इव स्यातामिति । अपि चेदमनुभवाम्यहं यथा प्राबन्धिके चाऽऽर्थिके
च भारेऽन्यत्र संक्रान्ते सत्यहं चेद् ग्रन्थसंपादनमात्रनियोगोऽभविष्यं तर्ह्यनाऽवरतो दोषाणा मात्रा नूनमूनता-
मैष्यदिति । उभाभ्यामपि त्वेताभ्यां वितर्कानुभवाभ्यां मिथ्यात्मतोपेक्षकराभ्यां सद्रूपा प्रेक्षकाणा समाधानलेशस्याऽप्य-
संभावनादेतदेव तावत् तान् प्रार्थये यद् येऽपि दोषास्तेषा दृष्टिपथमवतरेयुस्तेऽपि तैर्यथावत् समाधाय विज्ञाप्ये-
रन्निति । एतत्त्वाऽऽश्वासनमपि भूयः कैमुतिकीक्रियेत यथाऽस्मिन् विषये क्रियमाणोऽन्याल्पोऽपि सहयोगो मयका प्रह्वोत्त-
माङ्गतयोरीकरिष्यते चाऽऽगामुके कार्यशेषे सुतरामिवोपयोक्ष्यते चेतीति विदुषां वशंवदः कश्चिद्—

लाभपुरे वि. वै. शो. संस्थाने }
श्रावणे, वि. १९९९ तमेऽब्दे }

विश्वबन्धुशास्त्री

भूमिका

१. सजातीयसाहित्य-भित्तिका

(क) वैदिका निघण्टवः

येन क्रमेण गतेषु तेषु प्राचीनेषु दिनेषु वैदिकी सरस्वती भगवती विस्तरभरमुत्तरोत्तरं संबभार, तमेव नितरामुपचितप्रामाण्यनिर्भरेण वच:प्रवेकेण स्वकेन यास्कः निर्लिलेख। तथाहि 'साक्षात्कृतधर्माण ऋषयो बभूवुस्तेऽवरेभ्योऽसाक्षात्कृतधर्मभ्य उपदेशेन मन्त्रान् संप्रादुः। उपदेशाय ग्लायन्तोऽवरे बिल्मग्रहणायेमं ग्रन्थं समाम्नासिषुर्वेदं च वेदाङ्गानि च (१,२०)' इति। एवं तेषु लक्षिताऽलक्ष्याऽऽर्थदृग्व्यापारेषु श्रुतिशेमुषीजुष्परिचितसंचितप्रचारेषु पादसंख्यमन्वयेन सिद्धलोकप्रसिद्धिषु वेदाङ्गेषु तावच् शिक्षायाश्च स्थान-प्रयत्न-स्वर-मात्राऽऽख्यानुगुण्यतस् तत्तद्वर्णसदुच्चारणस्य, कल्पस्य च श्रौत-गृह्य-धर्म-भेदतस्तत्तद्विधिसंगतविविधसत्कर्मणः, छन्दसश्च प्रतिप्रस्तारविशेषं यति-पादाऽर्धविभागतस्तत्तद्गायत्र्यादिमितिमानस्य, ज्योतिषस्य च दिव्य-ज्योतिः सचारतस्तत्तन्नक्षत्रयोगसमयप्रतीतेः, व्याकरणस्य च प्रकृति-प्रत्ययाऽऽगमाऽऽदेश-लोप-परिभाषातस्तत्तद्वाक्यस्थशब्दप्रातिस्विकवृत्तिस्थस्वरूपपरिचायकसूत्रस्य, निरुक्तस्य च वर्ण-लोपाऽऽगम-विपर्यय-विकार-सहकृताऽर्थवैशिष्ट्याऽऽत्मकपञ्चविध्यप्रमाणतः परोक्षाऽतिपरोक्षवृत्तिद्वयप्रत्यक्षतासंप्रयोगतश्च तत्तच्छब्दीयप्रकृतिसिद्धसदर्थभानस्य प्रवर्तनेन यथायथं चारितार्थ्ययोगः संपेदे। यथा यथा च कालेन चाचिरमूलविप्रकर्षप्रकर्षतो वैदिकानां शब्दानां परोक्षाऽतिपरोक्षता वृद्धिमुपजगाम, तथा तथा खलु निरुक्त-वेदाङ्गोपयोगाऽपेक्षाऽप्यधिकाधिकमनुबभूवे। तत्र सौकर्यार्थमेव च तैस्तैराचार्यैस्तत्तच्छाखीया बहवो निघण्टुसमाम्नायाः समामम्निरे (या ७, १३)। तेषामेवाऽन्यतमो भवति, य एको यास्ककृतसंस्कारतः (तु. या. गपू) मुद्रितकायः संस्तदीयेन तदाप्रभृतिरवाप्तनीकृतनिरुक्तसंज्ञाधिकारेण भाष्येण संगुप्तिमिवोपगतोऽधुनापि शाखान्तरेण (शौप १, ३०५) दूरतगतो भवति। एतन्निदर्शनत इदं विदितं भवति, यथा निघण्टुग्रन्था नैघण्टुक-नैगम-दैवत-प्रभेदतः काण्डत्रय्या क्रियन्ते स्म। तत्राऽपि नैघण्टुके काण्डे यथार्थविभागत एकार्थोऽनेकाऽभिधानानाम्, दैवते काण्डे च यथालोकत्रयविभागतः प्राधान्यस्तोतव्यदेवतानाम्नां सरलः संग्रह इति च, नैगमे काण्डे त्वनेकाऽर्थैकाऽभिधानानां चाऽनवगतार्थानां च व्यतिकरितः संग्रह इति चाऽपरः सुवेचो विवेच्य आधीयते स्म। यतश् चैते समाम्नाया ग्रन्थक्षसंस्कारदुरूहाणां च संप्राक्किंचिद्वैशिष्ट्याऽन्तरवतां च सतां कतिपयानामेव शब्दानां संस्मारकमात्रत्वेन प्रवृत्तिमुपागमन्, तत एव प्रकृतकोषीयप्रकारकः पारायणिकः पदसंग्रह एषामविषय इति कैमुतिकायते। एतदत्र निदर्शनं स्याद् यत् सांप्रतिकोपलब्धिविषये निघण्टुग्रन्थे प्रकृतकोषीयेषु प्रथमेषु ५०० शब्देषु केवलं २४ शब्दाः समाम्नातिरनेति।

(ख) प्राक्-प्रतिष्ठाः कोषाः

यद्यप्यस्मिन्नवनेहसि बहवः परिगणितपुरातननैघण्टवविधाननैपुण्यैका निघण्टुप्रसंगतल्लिप्ता अमरसिंहप्रमुखा दाक्षिणात्यान् पदाग्रगान् कोषोत्तमानकुर्वन्, तेषां कश्चैव प्रविभागो भवति यथैक एकार्थाऽनेकाऽभिधानस्वरूपा एके चाऽनेकार्थैकाऽभिधानस्वरूपा इति। किन्तूभयविधानामप्येषां प्राधान्येनाऽर्थगृह्याप्यीयसंस्कृतैकदृष्टीनां सतां

निगमाऽवबोधे न कश्चिदुपयोग इव संभवेत् । तथाहि । संकेत्यमानैतत्कोषग्रन्थराशिप्राथम्यभाज्यमरकोषे प्रकृत-
कोषीयेषु प्रथमेषु ५०० शब्देषु केवलं २५ शब्दा समावेशमलप्सत । न त्वेष्वल्पसंख्याकेष्वपि सन्तु शब्देष्वेको-
ऽपि वेदमात्रविषय इति खलु सुस्मरं स्यात् । यदप्येषा कोषाणा सुदुश्छदं नैगमं नैयून्यं संपूरयितुकाम इव भास्कररायो
मध्येवैकमोनविंशाऽब्दशतकं वैदिककोषाऽऽख्य निबन्धमकरोत्, तदप्यकिञ्चित्करमिव स्यात् । ग्रन्थो ह्यसौ स्वरूपत
उक्तपूर्ववैदिकनिघण्टुपद्यीकरणमात्रत्वादनतिरिच्यमानः सन्नैव वामपि वस्तुनिकाये नवर्द्धिमादधीत ।

(ग) अर्वाञ्चः कोषाः

यावत् प्राचीना पद्धतिमनु शिक्षणविधौ श्रवणस्य च कण्ठाग्रकरणस्य-चाऽप्रतिहत प्रभुत्वमभवत्,
तावन् संस्कृतविद्याप्रचारौपयिकत्वेनोक्तपूर्वाश्छन्दोबद्धा कोषा अपि महान्तमुपकार खल्वकुर्वन् । परं यत प्रभृति
मुद्रणयन्त्रोपयोग समारम्भि, तत एवाऽऽरभ्य नूत्न विधानक्रमन्वक्षरादिक्रमेणोपनिबद्धाना कोषाणा साऽवसरत्वस्य
प्रतीतिरप्युत्तरोत्तर वृद्धिमगात् । सर्वप्रथमश्चाऽत्र विषये प्रयत्न कलिकाता-पत्तनीयाना पण्डिताना स्मर्यते । तदाधारेण
विल्सनेन विदुषा विरचितः कोष (१८७४) प्रकाशं प्रपेदे । तदुपरिविन्ताना कृतिततीना च मध्ये रोथ-बोट्ट-
लिङ्काभ्या विरचित॰ सैंटपीटर्जबर्ग-पत्तनीय कोष (१९०९-२२) मुकुटमणीयते । यत् प्रकृतकोषीयेषु
प्रथमेषु ५०० शब्देष्विह ४५० अपाठिषत, तदस्य वेदाध्ययनौपयिकभावस्य निदर्शनं स्यात् । आसमन्तस्य बाहृच
कोषोऽपि तस्य विधानक्रपाटवस्य च कृतिपारम्यस्य च प्रमापको भवति । मोनियरविलिअम्जस्य कोषश्च प्राधान्येन
कोशान्तरीयविषयस्य सङ्ग्राहुकत्वेन च क्वचित् क्वचित् स्वोपज्ञवस्तुन समर्पुकत्वेन च विशेषत मुग्रहैकुस्तकस्व-
रूपत्वेन चोपकारको भवति । तारानाथीयो वाचस्पत्याऽऽख्य-कोष (१९३०–४१) आकारत एतद्वर्गीयभारतीय-
कृतीना मध्ये प्राधान्यं भजते । वेदाध्ययनौपयिकत्वेन त्वस्य न कश्चिदप्युपयोगसङ्केत सुकर । तथाहि । प्रकृतकोषीयैः
प्रथमै ५०० शब्दै साऽवधिकेष्वेतदीयेषु प्रथमेषु ८०० शब्देषु केवल ४० शब्दा एव वेदगोचरत्वेनोदाह्रियन्ते ।

(घ) वैदिक्योऽनुक्रमण्यः

तत्तच्छाखीयपाठानुक्रमेण पुरातने कालेऽध्ययनार्थप्रयोजिताश्च कर्माऽर्थप्रयोजिताश्च सत्यस्
कण्ठाग्रकरणे साचिव्यं दधाना गद्यपद्याऽन्यतराऽऽत्मिका अनु-
मन्त्रप्रतीकाना चर्षिनाम्ना च देवताना च छन्दसा च कण्ठाग्रकरणे साचिव्यं दधाना गद्यपद्याऽन्यतराऽऽत्मिका अनु-
क्रमण्यो ग्रन्थनं सङ्प्रापु । आदौ तावत् प्रतिशाख मन्त्रप्रतीकादीनि चत्वारि वस्तुजातानि पृथक्त्वेन, कालेन च
क्वचित् क्वचित् सर्वाण्येतानि वस्तूनि समुच्च सार्वसाधारण्येनाऽनुचक्रमिर इत्येवमेतदीयो विकासक्रम संभाव्येत । न
त्वेनासामनुक्रमणीना व्यूढाना वा समूढाना वापि सतीना पदपाठीयतया विविक्ते सति नैगमपदाऽनुक्रमणे किमपि
तात्पर्यमिति कृत्वा तदपेक्षयाऽपि प्रकृतकोषस्य विषयविवेक॰ स्पष्टो भवति ।

(ङ) एकग्रन्थीया॰ पदानुक्रमाः

साकल्येन वैकांऽशेन वा वर्णमात्राऽनुक्रमेण स्मूतानि सति तत्तद्ग्रन्थीयानि पदजातानि सनूक्तपूर्वाणम-
र्थाक्कोषाणां मध्ये ऽस्यौपयिकनामभवतेति सहज प्रतीयेत । एव तावत् प्रभृति कालतत् तत्तद्ग्रन्थीयपदानुक्रमसूचीना-
मुक्तपूर्वकोषान्तरेभ्य किञ्चिदिव पूर्वत्वमभूत् । तासा सूचीना मध्ये कासाञ्चिदेव पृथक् प्रकारा समजनि । एतासा मध्ये
या प्रकृतकोषवस्तुतविभागीयाऽभिसम्बन्धात्तमानिह संकेत क्रियते । तद् यथा—

१. मोक्षमूलरीया बाहृची पद-सूची (१९२९-३१, १९४९-५१), यस्या योगतोऽप्यमूल्येव सन्
पदपाठमात्र वर्णमात्रानुक्रमेण धृत भवति । मन्त्राऽऽदानीदानां च पदानमत्र समावेशो न भवति ।

२ इयमेव सूची रश्मिभ्यां विश्वेश्वरानन्द-नित्यानन्दाभ्यां सम्पादितेव प्रकाशमनीयत (१९६५) ।

३ ग्रासमन्नीय वाह्वृचे कोषे (१८३०) यथाऽऽवृत्तिपुनरुक्तभागीयपदवर्जं पदान्तरसर्वस्वस्य यथायोग च यथास्थल च समावेशो भवति, तथाऽनेन पदसूच्ययोऽपि सुसाधो भवति । इहाऽऽख्याताऽनाख्यातयोर्विभागो यथा स्फुटो भवति, न तथाऽनाख्याताऽवान्तरभेदाना सता कृत्तद्धितसमासाना पारस्परिको विवेक । एतदीयमन्त्याह्तरीय परिशिष्ट प्रत्ययीययोगावीक्षणस्य बहूपकरोति ।

४ स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयोर्यजुर्वेदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणिकाया (१९६५) माध्यन्दिन-यजुर्वदीयानि पदानि योगतोऽसमूढान्येव सन्ति पदपाठमनु वर्णमात्रयाऽनुक्रान्तानि भवन्ति ।

५ मद्दा परशुरामीयाऽजादिपदखण्डमानी तैत्तिरीय-सहिताया पदानुक्रमणी (१९८७) वर्णमातृक व्यवस्थापन विहायाऽखुमानरणाप्यनुवृत्तेतीकृतिद्विरुक्तिपर्यन्तात् सत पदपाठाद् न भिद्यते । स्थलसक्तेतोऽप्येतदीयोऽन्यत शब्दसप्याविमिश्रणादन्यतश्च रोमकसख्यासमिश्रणात् प्रेक्षकाणामप्रीतिकर ।

६ मायमनीये काठक(चरक)यजुर्वदीये पदानुक्रमे (१९६९) योगसमूहनमर्धजरतीयत । तथाहि । यथाधात्वाख्यातसमूहने च यथाप्रातिपदिक नामिकसमूहन चेष्यमाणेऽपि सवषामपि सकृच्छ्रुतीना पदाना विषये धातुप्रातिपदिकाऽन्यतरप्रदर्शन च यथायोग प्रातिपदिकाऽनुक्रमण चाऽनादर एव प्रादर्शि ।

७ स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयो सामवेदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणिकाया (१९६५) कौथुम-सामवदीयानि पदानि स्वरत प्रतिपदसमुचितपरिवर्तनेनाऽसनाथितानि यथासहितापाठमेव धृतानि सन्ति बुधा क्लेशैककराणि भवन्ति । तथाहि । 'अग्नि' इति वस्तुतोऽभिन्नस्वरोऽपि सञ्चायमेव सप्तधो लिखितो भवति । एवम् 'अभि' इत्यस्य दशधा-वृत्त्या न कोऽप्यर्थ । अन्यच्च । उपसर्गस्याऽऽख्यातस्य विषयेऽनियमो भवति । तद्धि क्वचिदेकपदतया क्वचिच्च द्विपदतयाऽकारणमेव भेद्यते । अत शोधकार्यस्याऽनुपयुक्तर्वाणीयमनुक्रमणिकाऽकिंचित्करी स्यात् ।

८ ह्विटि इत्यस्य शौनकाऽथर्वपदानुक्रम (१९३८) ग्रन्थनविधानके ग्रासमन्नीया बाह्वृचीं कृतिमनुविदधानस्तन्मयेनैव सक्तेन गतार्थ सन् नितरामुपकुर्याच् शोधपराणाम् । एतदीया बाह्वृच समलनविमेलनप्रक्रिया तु याह्वृचस्थलसक्तेताऽभावेऽपर्याप्ता स्यात् ।

९ शङ्करपाण्डुरङ्गपण्डितीय शौनकाऽथर्वपदानुक्रम (१९५५) यागतोऽसमूढ सन् पदपाठस्य यथावर्णमात्र प्रणयनमात्र भवति । यत्त्वनुपलभ्यमानपदपाठेषु स्थलेषु यथासहितापाठ स्वरसक्तेतोऽकारि तन्नितान्तमयाऽर्थ च व्यामोहक च स्यात् (तथ तु अश्वस्य, महिष्ठ इत्येत स्थानीयस्तत्सक्तभार) ।

१० स्वामिनोर्विश्वेश्वरानन्द नित्यानन्दयोर अथर्ववदपदानामकारादिवर्णानुक्रमीयाऽनुक्रमणी (१९६५) नान्तरीयपूर्वस्यैव मुद्रणाऽभ्यासमात्रम्[१] ।

---

[१] उक्तपूर्वैस्तैस्तैर्वैधानिकैर्दोषैश्चाऽपर्याप्तभावैश्च साकमेतेषु पदानुक्रमेष्वन्येऽपि सर्वे एतद्वर्गीयग्रन्थनस्वरूपगदृशा दोषा सामान्यनैव सुलभा भवति । त एवह प्रविभज्य निदर्शनमात्रार्थं सकेत्यन्ते । आवसानिकय काठवद्दा गमया उक्तपूर्वाणां दशानां पदानुक्रमणीनां वर्णनक्रमाऽनुप्राप्ता साम्या एव सवादुका भवन्ति–

१ स्वपाठाऽभावेन, तव अथा ऋ ५, ६१, २ (१), अथास ऋ ५, ६२, ४ (१, २) अन्-मरणम् शौ १०, २७, १४, अ-सत शौ ५, ६, १ (८), अमि ऋ १, १४, ७, ५ १, ४, ८, १२, २८, १३, ११, ९५, १, ९७, ५, १८, ५, ६ (३), अमितम् शौ १०, ४, ५, १३, अमु तुप शौ १०, ५, ४९, अम्नाम् शौ १०, ४, ५२ (८), अस्तु ऋ १, १६२, ११, ८, १७, १० (३), अस्मान् शौ ७,

(च) बहुग्रन्थीया अनुक्रमकोषाः

अथ यथा यथा नवजागरितसंस्कृताऽभिरुचौ पश्चापथे यथोपलभ्यग्रन्थराशिपारायणिकस्य वेदाऽध्ययनस्य वेदार्थोपदर्शनप्रयोजकत्वेन च प्रमारतीविश्वासैतिह्यक्रमप्रतिसदर्भकत्वेन चोपयोगस्य प्रतिमानमभूत्, तथा तथा

२४, १, १८, ४, ६९, अस्मि शौ ६, ५८, ३, अस्मे शौ १८, ४, ४६, अहानि शौ १८, १, २७, २८ (८), आ ऋ ८, ८१, ६, ९, ८१, ४ (१, २), आह शौ १८, २, ३७, स्याम शौ ९, १५, २०, १८, ३, १७, ४, ६९ (८)।

२ अप मुद्रणम्, तय, अश्शर्म् < अश्शर्म्, अश्शायं < अश्शाय, अकृष्टपच्या° < °च्या° (५), अववपति < अप° (६), अभि-शाचं < °साचं (१०), उपंलान् < °लान्, चक्रम < चक्रम मा १९, ५५ चर्यम् < चर्प्यम् (४), जर्जायया < अनाययया (५), तंवसा < तवसा (४), ततृपाणा <°पाणा (१, २), शवसानम् <°नम् (२), प्रविदम् <°द्म (४), सुप्रशस्तिम् <सु-प्रशस्तम् (९, १०), पुचेत < पुचते (२)।

३ मिथ्या-पदत्वम्, तय, अनुवासि < अनुवा । असि, अनुमता < °ता, अनुवृद्धिम् < मनु । ऋद्धिम् (६), अभिसचेण्यम् < अभि । सचेण्यम् (३), अर्वाक < अर्वा । अक (६), अवस < अवसे (४), अवान्तरा < अव । अन्तरा (६), अश्मन्वती < अश्मन्वती (४), अश्विना < अश्विनौ ऋ १, ११६, ५, १८२, ७, ७, ७२, ४, ७३, २, अश्विना (स) < अश्विना ऋ ४, ४५, ५ (३), अहीतमुख्यस्या < अहीतमुखी । अस्या (६), आदित्या < आदित्या ऋ ७, ४१, ६ (१, २), आसन् । इपून् < आसन्नि(न् [न्]-इ)पून् काठ ४०, २१, का < एका काठ २२, ८¹, गायत्र्युविभक्ता < गायत्री । अविभक्ता (६), ततऽमपमे < ततऽमपसे (२), तरत् < प्रतरत मा ३५, १० (४), परिघृता < परिवृता ऋ ३, १७, १ (१, २), बहिष्कनीनिके < बहि । कनीनिके, मत्सपत्ना < मत् । सपत्ना (६), मा (< अस्मद्-) < मा शौ ८, १, ८ (८), वाजिन < वाजि । न ऋ ६, १३, ६, सुनृता < सुनृता ऋ ८, १३, ८ (१, २)।

४ मिथ्याऽवग्रह, तय २नि शित- < १निशित- अ निशित- इत्यत्र (१, २), १अनु-दु- < °आ-नुदु- अनानुदु-, इत्यत्र अनु भूति- < °आऽनु भूति- अनानुभूति- इत्यत्र (१, २, ३)। अहि हन्- > अहिमे < १अहि-म-(६), अ निमिष्- > अनिमिषम्

५ मिथ्या प्रातिपदिकत्वम्, तय, अहि हन्- > ... ऋत्वा < √ऋ, √१अम् > आसन् < °मिय-, अनेन- > अनेन < अनेनस्- (३); ऋतु- > ऋत्वा < √ऋ, ... < आसन्- (६)।

६ मिथ्या-स्थलत्वम्, तय, अर मा ७, ८६ < ७, ८¹ (४) पूर्ति ऋ ४, ७, ४, ५ < ४, ६, ४ ५ (२), गयत्वाग्निनीम् शौ ११, ११, ७, १६ < ११, ११, १६ (१०), प्र शौ २०, ७६, ७¹ < २०, ७७, ७¹ (९, १०) प्रवेन शौ १०, ११५, २ < २०, ११५, २, मृदन् शौ २, २८, ४ < २०, २८, ४ (१०) युष्म ऋ १, १५९, ३ < १, १७८, ३ पूषे ऋ ९, ११०, ७ < ९, ११०, ९, दूम ऋ ७, १५, ३ < ७, १५, १३ (२) रोचनानाम् ऋ ७, ५, १० < ३, ५, १०, वितूर्य ऋ १०, १, १ < १०, ६८, ३, विरूप ऋ ४, १९, ६ < ४, १६, १८ (१, २), विश्वे ऋ ९, ७२, २ < ४, २२, २ (२); अदन्ताम् ६०२, ८ < ८४४(= ऋ १०, १८), १२ (३)

अधिपद्माशेभ्योऽन्देभ्य एदमन्वभावि, यथैतदर्थं बहूनपि वैदिकान् ग्रन्थान् संमेल्य तदीयं साधारण्यं समर्पकाश्च वस्तुवैविध्यं संग्राहकाश्च तुलनाऽऽत्मकपरामर्शोपयिकंभावुका अनुक्रमकोषाः संकलनीया इति । अथ ये चैवमभिप्रायुक्ता ग्रन्था अद्याऽवधि व्यरचिषत, ते संकेततः परिचाय्येरन् । तद् यथा—

१. जैकबीयेऽनुक्रमकोषे (१९४८) भगवद्गीतामहकृतानाम् उपनिषदां वाक्यानां प्रातिपदिकीभावित-यथावर्णमात्राऽनुक्रान्त-तदीयमुख्यपदाऽनुपातित्वेनाऽयौगिकश्चापूर्णस्थलीयश्च सन्नप्युपादेय एव संग्रहो भवति ।

२. ब्लूमफील्डीयेऽनुक्रमकोषे (१९६३) ऋग्वेदादीनां ११९ ग्रन्थानां यथावर्णमात्राऽनुक्रान्तानां मन्त्रपादप्रतीकानां संग्रहो भवति । एषां ग्रन्थानां मध्ये ५६ एव मौलिका ग्रन्थाः साकल्येन संगृहीता भवन्ति । अन्येषां तु यथाऽपेक्षमंशत एव संकलनं व्यधायि । यत्त्विहाऽन्यथा सर्वथा बहूपकारके सति संग्रहे उपलभ्यमानस्वराङ्कना अपि पाठाः स्वरराहित्येनैव प्रादर्शिषत, तदस्य गुरुदोषतामावहेत ।

३. कीथसहकृतमैकडानलीये वैदिकाऽनुक्रमकोषे (१९६९) वैदिककालिकसांस्कृतिकविकासं वा प्राचीनेतिहासविज्ञानप्रभृतिविषयान्तरसामान्यं वाऽधिकृत्य संकेतनिर्भरारच सतो यथावर्णमात्रमनुक्रान्तांस्तांस्तान् छन्दान् शीर्षकीकृत्य विरचितानां स्वपरोभयोपज्ञमतवैविध्यसारं समर्पकाणां च निबन्धानां संग्रहो भवति ।

४. इंसराजीये वैदिककोषे (१९८३) १५ ब्राह्मणग्रन्थानधिकृत्य प्राचीननिर्वचनप्रमुखकतिपयविषयप्रदर्शनपरकाणि यथावर्णमात्रमनुक्रान्तानि संकेतितविशिष्टस्थलीयपरामृश्यवाक्यावलिसनाथितानि सन्ति कतिपयान्येव पदानि संगृहीतानि भवन्ति ।

२. सामान्येन लक्ष्यं क्षेत्रं व्यवस्था च

(क) लक्ष्यम्

१. तत्तत्प्रकारान्तरतश्चरितार्थानामपि मतां नान्तरीयपूर्वाध्यायदृष्टोपवर्णनानामनुक्रमग्रन्थानां मध्ये न केनचिदपि यावदुपलब्धनिःशेषवैदिकवाङ्मयीयपदसर्वस्वाऽनुक्रमकोषीया चिरादनुभूयमानाऽपि सती शोधाऽभियुक्ताऽपेक्षा पूरा भवति । तस्याः सापेक्षायाः पूर्तिरेव तावत् प्रकृतस्य ग्रन्थस्य मुख्यं लक्ष्यं भवति ।

२. अन्यच्च । एवान्तरीयोत्तराध्यायसमर्पितया प्रक्रिययेह प्रतिशब्दं विशेषेण योगचिन्ताप्रयोजकं सद् विविधं वस्तुजातं तथा संगृह्यते, यथैतदाधारेण पुरा प्रक्रियमाणे वैदिकशब्दार्थकोषे साक्षाच्छब्द्यर्थपर्यालोचनमप्रतिहतवेगं प्रवर्तेतेति ।

(ख) क्षेत्रम्

१. अत्र तावद् अद्य यावत् ४०७ आधार-ग्रन्थाः कृतसंग्रहाः समपत्सत । आऽन्त्यखण्डीयप्रक्रमं चैषा संख्या ४२५ भावुकेति संभावनीयम् ।

२. अस्यां तावत् संख्यायां मुख्यात् ततो वैदिकात् साहित्याद् बाह्यानां सता स्वरूपतो विषयतश्च तस्य संनिकर्षविशेषमादधानानां च तत्तत्कोशाख्यामस्त्याऽभिमतक्षानां चाऽपरेषामपि बहूनां ग्रन्थानां समावेशो भवति ।

३. अथाऽऽधारग्रन्थाः स्वरूपविभागतः संकेत्यन्ते । तद् यथा—

(क) संहिता , (ख) खिलसूक्तानि, (ग) ब्राह्मणानि, (घ) आरण्यकानि, (ङ) उपनिषदः, (च) श्रौतसूत्राणि, (छ) गृह्यसूत्राणि, (ज) मन्त्रपाठाः, (झ) धर्मसूत्राणि, (ञ) पितृमेधसूत्राणि, (ट) शुल्बसूत्राणि, (ठ) परिशिष्टानि (ड) अनुक्रमण्यः, (ढ) शिक्षाः, (ण) प्रातिशाख्यानि, (त) पाणिनीये सूत्रपाठः, उणादिपाठः, धातुपाठः, गणपाठः, फिट्सूत्राणि, वार्तिकानि, इष्टयः,

गतपूर्वतत्तद्विभागीयलक्ष्यसर्वस्वं च, (थ) निघण्टवः, (द) निरुक्तम्, (ध) छन्दः, (न) ज्यौतिषम्, (प) पूर्व-मीमांसा, (फ) उत्तर-मीमांसा, (ब) सांख्यम्, (भ) योगः, (म) भगवद्गीता च ।

(ग) व्यवस्था

१. प्रकृते ग्रन्थ उपयुज्यमाना एते विभागा यथा समूह्यन्ते तथाऽधुना संकेतो भवति । तद् यथा—

१. संहिताः खिल-सूक्तानि च, २. ब्राह्मणान्यारण्यकानि च, ३. उपनिषद उत्तर-मीमांसा साङ्ख्यं योगो भगवद्गीता च, ४. अवशिष्टाः षोडश विभागाश्च ।

२. यथैतेषां विभागानां सामान्येन संहिता-ब्राह्मणोपनिषत्-सूत्राऽऽत्मतया चतुर्व्यूढानां सतामन्योन्यविवेक-प्रयोजिततत्तद्व्यूहीयवैशेष्यनिर्भरः स्वाध्यायाऽभ्यास उत्तरोत्तरं संप्रवर्तेत, तथा प्रतिव्यूहं पार्थक्येन प्रवर्तमानाः प्रकृतग्रन्थीयाश्चत्वारो विभागा अक्लृप्सत । तद् यथा । प्रथमो विभागः सांहितिकः, द्वितीयो विभागो ब्राह्मणाऽऽरण्यकीयः, तृतीयो विभाग औपनिषदः, तुरीयो विभागः सौत्रश्च । अपर आवसानिकः पञ्चमो विभागोऽपि क्लृप्तो भवति, यस्मिन् प्रथमेषु चतुर्ष्वपि विभागेषु संगृहीतानां सतां शब्दानामाद्याऽन्त्योभयवर्णाऽनुक्रमेण सकलपाठश्च संस्मरणीयपरामर्शीयैतत्क्षेत्रीयग्रन्थराशिपरिचयीयोपयोगवन्ति कानिचिद् विषयान्तराणि च समावेशायाऽभिप्रेयन्ते । एते पञ्च विभागाश्च यथाप्रकृतखण्डं प्रविभज्य प्रकाश्यन्ते ।

३. आधार-ग्रन्थाः

(क) अथ प्रकृते विभागे येषां संहिता-ग्रन्थानां समावेशो भवति[1], त इम इह नामोद्देशमात्रतः कीर्त्यन्ते । तद् यथा—

१. ऋग्वेद-संहिता (संक्षे. ऋ.)
२. ऋग्वेद-खिलसूक्तानि (संक्षे. खि.)
३. वाजसनेय (माध्यन्दिन)-शुक्ल-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. मा.)
४. वाजसनेय (काण्व)-शुक्ल-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. का.)
५. तैत्तिरीय-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. तै.)
६. मैत्रायणीय-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. मै.)
७. काठक (चरक)-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. का.)
८. कपिष्ठल (कठ)-कृष्ण-यजुर्वेद-संहिता (संक्षे. क.)
९. कौथुम-सामवेद-संहिता (संक्षे. कौ.)
१०. जैमिनीय-सामवेद-संहिता (संक्षे. जै.)
११. शौनकीयाऽथर्ववेद-संहिता (संक्षे. शौ.)
१२. पैप्पलादाऽथर्ववेद-संहिता (संक्षे. पै.)[2]

(ख) कस्याः कस्याः संहितायाः प्राक्प्रोक्ताः पदपाठा इदानीमुपलभ्यविषया भवन्ति, किंस्वरूपश्च तदीयः प्रकृतग्रन्थीयाऽभिसंबन्ध इत्येतद्विस्तर उपरि उपपादितमानः द्रष्टव्यः (द्र भू. ४, क, ७) ।

---

[1] एतद्ग्रन्थीया विविधपदाः पुष्पिका कुत्रत्र द्विजेदमादाय प्रभृति मर्यादा द्रष्टव्याः ।

[2] एतदीयदेवनागरमुद्रणतारेषु सन्तस्था का षोडशखण्डान्तादिह गतावेशः समभवत् । चरमखण्डद्वयं तु विभागाऽन्ते परिशिष्यमाणं द्रष्टव्यम् ।

(ग) आधारग्रन्थीयपरिशोधपरिज्ञानयोर्विषये तत्र तत्रोपयुक्तचरीणां चोपयोक्ष्यमाणानां च प्राग्‌-वाग्भाष्यटीकाटिप्पणनिबन्धादिप्रकारककृतीनां तन्नामतश्च तत्कर्तृनामतश्च संक्षेपेणूल्लेखो भवतीतीहापि तत्पुन-र्वचनेऽभिरुचिर्न भवति ।

४. विधानक-सारसंग्रहः

१. सामान्य-प्रकरणम्

(क) सामग्र्याः संपूर्णत्वम्

एतद्‌ग्रन्थीये प्रकृते विभागे आधारभूतेषु श्रुतिग्रन्थेषु यावन्मात्रप्रयुक्तस्य सत एकैकस्य शब्दस्यैकैकस्य रूपस्य स्थलनैःशेष्येण समावेशोऽकारीत्येतदीयं विशिष्टं लक्षणं भवति । एषाऽनतिशयितपूर्वकायविस्तरा सती शब्द-सामग्रीहैव तावत् सर्वप्रथमं सर्वाङ्गीणया यौगिक्या प्रक्रियया व्यवस्थाप्य यथावद् निर्दिश्यते । अथ विश्वप्रागर्वाग्विबुधी-यतत्तद्वैदिकविषयीयतत्तन्मतसामस्त्योल्लेखाऽऽलोचनोभयनिर्भरैश्च तस्य तस्य पाठस्य स्वरूपं च तस्य तस्य शब्दस्य व्युत्पत्तिं च तत्र तत्र विचारणीयतयोपतिष्ठमानास्तास्ताः साहितिकीर्वा वैयाकरणीर्वा वाक्यान्वयीया वा सौवरीर्वा छान्दसीर्वाऽर्थमीमांसीया वा सांशयिकीः स्थितीश्चाधिकृत्य प्रवर्तमानैश्च प्रतिपृष्ठीयैष्टिप्पणैः समग्रोऽयं ग्रन्थो मूलार्थविशदी-कृतिप्रयोजनिकया वृत्त्यैव सनाथ्यते ।

(ख) आधिश्रुतिकौ संवाद-विसंवादौ

१. यदा बाह्वृचे श्रावितपूर्वः सन् पाठः पुनः श्राव्यते, तदा तस्य तत्तच्छन्दविशेषीयपुनःपाठाऽपाठ-विवेकतो यथायोगं प्रतिनियतस्वरूपः संकेतः क्रियते ।

२. यदा बाह्वृचः श्रुतिविशेषो ग्रन्थान्तरीयतया श्रुतिगोचरतामुपैति, तदा तस्य तत्तच्छन्दविशे-षीयतद्‌गतपाठाऽपाठविवेकतो यथायोगं प्रतिनियतस्वरूपः संकेतः क्रियते ।

३. यदोक्तपूर्वस् तत्तच्छन्दविशेषीयः पाठभेदः स्वर-प्रत्ययान्यतरमात्रीयस्वरूपो भवति, तदा बाह्वृच-मूलपाठो नित्यं टिप्पणे प्रदर्शितो भवति, तद्य. पृ. ३४८[c] ।

४. यदोक्तपूर्वस्तत्तच्छन्दविशेषीयः पाठभेदस्तत्पर्यायाऽपर्यायान्यतरभूतशब्दान्तराऽऽत्मको भवति, तदापि बाह्वृचमूलः पाठो नित्यं टिप्पणे प्रदर्शितो भवति, तद्य. पृ १५[k] ।

५. यदा तूक्तपूर्वस्तत्तच्छ्रुतिविशेषीयः पाठभेदस्तच्छन्दविशेषीयप्रातिस्विकस्थानाऽऽपन्नशब्दान्तरतया व्यवस्थापयितुं दुःशको भवति, तदा बाह्वृचं मूलं स्थलाङ्कनमात्रेण विज्ञापितं भवति[1], तद्य. पृ. ३९[c] ।

६. बाह्वृचभिन्न-ग्रन्थान्तरीया अन्योन्याऽपेक्षया वर्तमानाः पाठभेदा अप्येवं यथायथं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तद्य पृपृ. ३४[e], ६५[i], ८०[c], ३७३[k] ।

७. तत्तद्‌ग्रन्थीयमूलकोषीया विशिष्टपाठभेदीयाः संकेता अपि यथासंभवं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तद्य. पृपृ. ४७[b], ६१[k], ३५४[e], ३६७[a] ।

८. प्रागर्वाग्भाष्योपलभ्या दुरूहपाठविमर्शीया विशिष्टसंकेता अप्येवं टिप्पणेषु प्रदर्शिता भवन्ति, तद्य पृपृ. ६८[f], ७८[f], ४२६[d] ।

---

[1] उपरितनात् गणात् प्रभृति बाह्वृचाऽपेक्षयाऽपि तुलनात्मकाध्ययनस्य सौकर्यसंपादनार्थं ग्रन्थान्तरीयाण्यपि पाठभेदा अपि गमानमेव टिप्पणेषु प्रदर्शयिष्यमाणा द्रष्टव्याः ।

१. कृष्णयजुर्वेदीयब्राह्मणभागीया शब्दावलिश्च श्रुत्यन्तरविवेकतोऽध्ययनसौकर्यार्थं संकेतपार्थक्येन निर्दिष्टा भवति।

(ग) पाठ-प्रतिष्ठापनम्

१. इहत्यादेकैकस्माद् निर्देशाच्च प्राक् तद्विषये वर्णतः स्वरतो योगतोऽन्वयतश्चाऽसकृच्च निःशेषं च स्थितिसमीक्षणं व्यधायि। येषां ग्रन्थानां प्राचीनाः पदपाठा उपालप्सत, तदीयानां निर्देशानां समये तेषामुपयोगोऽकारि। येषां तु ग्रन्थानां प्राचीनाः पदपाठा नोपालप्सत, तदीयनिर्देशमैत्र्यर्थं तेषां प्राग्विधयैव नवीनाः पदपाठा अक्लृप्त। एवं यावन्मात्रं प्रागर्वाग्भाष्यीय उपयोगः समभूत्, तावन्मात्रमसौ सम्यगकारि। दीर्घप्रततस्य नितरां परिश्रममाध्यस्य चाऽस्य पर्यालोचनाऽऽमरुस्य वैदिकग्रन्थाऽध्ययनकार्यस्य संपादनात्तावदयमनुभवः प्रापि यथा पाठपरिशुद्धिमुद्दिश्य सर्व एवैते ग्रन्थाः पुनःसंस्करणविशेषाऽपेक्षा भवन्तीति।

२. अस्याश्चाऽऽधारग्रन्थीयाया अपेक्षाया विषये खलु स्थले स्थले तां तां विकटां स्थितिमुद्दिशतश्च यथामंमवं समाधानतश्चोदाहरन्ति टिप्पणानां शतानि साक्षीणि स्युः। एषां टिप्पणानां तावदेते मुख्याः प्रकारविशेषा भवन्ति—

(अ) यत्राऽदर्शितसमाधानं दुरूहतामात्रं संकेतितं भवति, तय. पृ. ७[k]।

(आ) यत्र समाधानप्रयत्नमहकृता दुरूहता संकेतिता भवति, तय. पृष्ठ. १९९[e], ३७३[b]।

(इ) यत्र शुद्धतया प्रसिद्धपूर्वाणां पाठानां विषये सांशयिकत्वं प्रदर्शितं भवति, तय. पृष्ठ. ६,[e] ६६[c]।

(ई) यत्र शुद्धतयोरीकृतपूर्वाणां पाठानां प्रत्याख्यानमिष्टं भवति, तय. पृष्ठ. ७[j], ४०[f], ७७[b], १४६[f]।

(उ) यत्र यथाऽभिप्रेतं शोधविशेषः समर्थितो भवति, तय. पृष्ठ. ७[m], १०१[d], १७०[e], २३०[b], ३०९[r]।

(ऊ) यत्र ग्रन्थविरोधीयमूनमिव सद् यथोपलम्भ-संस्करणं पूर्तिमिव नीतं भवति, तय. पृष्ठ. ७[o], १७[b]।

(ऋ) यत्र प्राचीनाः कृतयोऽर्धत आलोचिता भवन्ति, तय. पृष्ठ. १०[s], ३६[c], १७६[h], २०६[j]।

(ॠ) यत्राऽर्वाक्तन्यः कृतयोऽर्धत आलोचिता भवन्ति, तय. पृष्ठ. ११[d], १८[b], २२६[b], २३४[h]।

(घ) पाठानामर्थतोऽनुसंधानम्

यद्यपि श्रौतपदजातीयवैयाकरणव्यवस्थितिपहकृतनिर्देशमात्रोद्देशस्य सतोऽस्य ग्रन्थस्य श्रुतिपरंपरीयमर्थाऽनुसंधानं विषयो न भवति, तथाऽप्युक्तपूर्वपाठप्रतिष्ठापनशोधनप्रक्रियाऽनुरोधतस्तत्र तत्र तदपि प्रसक्तं भवति, तय. पृष्ठ. १०[s], १४[h], १८[i], ३८[b], ४२[f], ५८[i], ५९[s] २५८[b], २५९[b], २८१[b]।

(ङ) श्रौतछन्दोविमर्शः

तत्तत्पाठपर्यालोचनप्रतिष्ठापनीयप्रयत्नप्रयोजिनश्चेह तस्य तस्य मन्त्रस्य यथानतन्स्थितिविशेषविचारं छन्दोविमर्शोऽप्यानुषङ्गिकधर्मभाक् सन् समावेशं लभते। यथाऽस्मिन् विषये छन्दोऽनुलक्षणीकरणतायानुशरणोभयप्रयोजनकं विधानकं प्रवर्तितं चाऽनुगतं च भवति (तय. पृष्ठ. ४५८[i], ४९४[k], ५००[i]) तद्यथाऽपराङ्गभावेन च पूर्णभावेन च क्रियमाणोऽभ्यासक्रमो भूयिष्ठानां पाठानां यथायथं प्रतिष्ठापकः इत्यादिनि प्रतीयते।

(च) सांहितिकं दीर्घत्वम्

संहितापाठीयं दीर्घत्वं स्वरूपभेदतस्त्रेधाविशिष्टाया निर्देशिकायाः प्रयोजकं भवति। त इमे तावत् प्रयोऽपि विशेषा भवन्ति—

१. यत्र (यथा मै.) उदात्ताद्यन्के पदे परतः पदान्त्याऽऽकारात्मिका श्रुतिर् अस् , ए इत्येतयोर्मध्येऽन्यतरेण समूला भवति, तदाऽसौ यथास्वमूलविवेकतो व्यवस्थाप्य प्रत्यापन्नतन्मूलस्वरूपतया निर्दिष्टा भवति, टिप्पणगतश्च तद्विस्तरो भवति, तु. पृ. ५६१[a] ।

२. कानिचित् तिङ्रूपाणि चाऽव्ययानि च ह्रस्वदीर्घोभयविधान्ततया श्रूयन्ते । तानीमानि प्राक्तनेषु पदपाठेषु नित्यं ह्रस्वान्ततयैव प्रदर्शितानि भवन्ति । इह तावत्तदीयस्याऽस्यौभयविध्यस्य सूचनार्थं समूढस्य सतस्तदीयस्य स्थलाङ्कनस्य मूर्धन्यः संस्तदुभयप्रकारसाधारणीभूत एव तदीयो निर्देशो भवति (तु. भू ६, ४, ग), तु. अघ > घा, अभि > भी, अभि√रक्ष् > अभि···रक्षथ > था, √ अव् > अव > वा ।

अथ यदा कश्चिदुपसर्गः पूर्वपदता गतोऽनयैव द्विविधतया श्रूयते, तदाऽसावपि तदुभयप्रकारसाधारणीभूतमेव निर्देशं भजते, तु. १अनु, >नू-राध- ।

३. यदि परतोऽभ्यासांशः प्रायेण दीर्घान्ततया श्रूयते, क्वचिदेव त्वपि ह्रस्वान्ततया वा ह्रस्वान्तमात्रतया वा । इहैतत् त्रैविध्यं यथायोगं संहितापाठमनु निर्दिष्टं भवति, तु. वावृधध्यै, ततृपाण- इति तातृपाण- इति च, ततृदान-(वैतु. पदपाठानां प्रायिकी ह्रस्वान्तता-मात्रीया क्वाचित्क्येव च दीर्घान्ततामात्रीया प्रवृत्तिः, तु. ववसान-ववृधान-,चाकनत्, चाकशीति) ।

(छ) प्राक्तनाः पदपाठाः

१. ऋग्वेदस्य च माध्यन्दिनतैत्तिरीययोर्यजुर्वेदयोश्च कौथुमस्य सामवेदस्य च शौनकीयस्याऽथर्ववेदस्य च प्राक्तनाः पदपाठा मुद्रिताः सन्त उपलभ्यन्ते । मैत्रायणीयः पदपाठोऽप्यंशतस्तत्संस्करणीयेषु टिप्पणेषु समाविष्टो भवति[1] ।

२. अस्मिन् कोष एतेषां पुराणानां पदपाठानामुपयोगप्रकारमधिकृत्य तावदिमे केचिद् विशेषा भवन्ति—

(अ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः पदपाठादविशिष्टो भवति, तदा पदपाठविषया परामर्शिका नैव क्रियते ।

(आ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः पदपाठाद् विशिष्टो भवति, तदा पदपाठो नित्यं टिप्पणगोचरीक्रियते प्रायेण तत्त्वत आलोच्यते च, तु. पृपृ. ८५[b], २१९[c], २४२[d], २९५[c], ३४६[c], ५८७[a] ।

(इ) यदाऽस्मत्यो निर्देशः सांशयिको भवति, तदा पदपाठष्टिप्पणे दीयते, तत्तत्पक्षोपवर्णनं चाऽपि तत्रैव क्रियते, तु. पृपृ. ६[a], १८७[b], १५४[d] ।

(ई) नञ्समासेषु नञ उत्तरमवग्रहो न क्रियत इति पदपाठीया सामान्या प्रवृत्तिर्भवति । इह तावद् यथायोगं नञ उत्तरमप्यवग्रहः क्रियते । ततः खलु अ-पतिघ्नी- इत्येवंप्रकारकाणां समासोत्तरपदानां सतां नञ्-समासानां स्वरः सुस्पष्टतरः स्यात् (वैतु अपति घ्नी- इति पदपाठीयो निर्देशः, यत इह पृथग्भूतेन पति-शब्देन नञः समासोऽनभिप्रेतो भवति, पति-घ्नी- इत्येतेन समासेन चाऽभिप्रेतो भवतीति दुर्वचमिव स्यात्) ।

(उ) यत्राऽप्यन्यत्र संदिग्धस्वरूपेषु समासेषु पदपाठीयाऽवग्रहाऽप्रवृत्तिर्भवति, तत्र सर्वत्रेहाऽवग्रहः क्रियते च टिप्पणीयेनाऽऽलोचनेन समाप्यते च, तु. पृ. ६१[c] ।

---

[1] एतदीय समग्रो मूलकोशोऽप्येकः पत्रापविस्वविद्यालयपुस्तकालयीयतयाऽस्मत्पार्श्ववर्तितां भजते । यस्तु रावस्यपृष्ठवर्तिहस्तादृश्यपदपाठपत्रसमाहारमात्रो द्वितीयोऽप्येको मूलकोष उक्तपूर्वे पुस्तकालये विद्यते, तस्य शाकल्यप्रसिद्धेः परस्तान्निर्माणभेदाद् रावस इत्यत्र प्रतिलेखक एव कश्चित् स्यान्नतु स्वतन्त्रपदपाठकारः कश्चिदिति स्पष्टम् ।

(ऊ) यदाऽनत्यनिर्देशाऽवग्रहीया स्थितिः पदपाठाऽवग्रहीयायाः स्थितेर्भिन्ना भवति, तदाऽयं स्थितिभेदटिप्पणे सम्यगालोचितो भवति, तय. पृष्ठ. ९१[प], १५९[1], १६३[m] ।

(ऋ) श्रौता उपसर्गा उपसर्ज्यतिङपेक्षया व्यवहिताश्च भवन्त्यव्यवहिताश्च । ये तावद् व्यवहिता भवन्ति ते नित्यं सस्वरा भवन्ति, ये त्वव्यवहिता भवन्ति त उभयथा भवन्ति सस्वराश्च निःस्वराश्च । तद् ये निःस्वरा भवन्ति त एव पदपाठेषु पूर्वपदतया निर्दिश्यन्ते नेतरे । इह तु व्यवहिता अप्यव्यवहिता अप्यथ निःस्वरा अपि सस्वरा अपि येऽपि तिङ्-सापेक्षा भवन्ति, ते सर्वेऽपि पूर्वपदतया निर्दिष्टा भवन्तीत्येवमयं सहस्रशो निर्दिष्टिभेदकरः सुमहान् विशेषो द्रष्टव्यः ।

(ॠ) संहितापाठीयस्य दीर्घत्वस्य निर्देशस्य विषये च यथाऽस्य क्रमस्य पदपाठेभ्यो विसंवादाऽतिरेको भवति तथोपवर्णितचरमेव भवति (तु. भू ४, १, च) ।

(ज) वर्गिता-निर्देशिका

१. इह तावदाधारग्रन्थीयानि पदानि तिङन्तानि सुबन्तान्यव्ययानि चेति त्रेधा वर्गीकृत्य च यथासंभवं यौगिकीभाव्य च सामान्येन सतैकेन वर्णमात्राऽनुक्रमेण निर्दिष्टानि भवन्ति ।

२. यावत् प्रतिवर्गीया नैर्देशिका विशेषा उपरितनाना यथास्वप्रकरणानामेव विषयता भजेरन्, सामान्यायाः सया निर्देशव्यवस्थाया विषये केचिद् विशेषास्तावदिहाऽप्युल्लिख्येरन् —

(अ) तिङन्तीये वर्गे उपसृष्टाऽनुपसृष्टोभयविधाना सता मूलधातूना नामधातूना च यथोपलम्भं सर्वेलकारीयाणि रूपाणि समाविष्टानि भवन्ति ।

(आ) शुद्धक्रियाख्याणि रूपाणि च णिच्प्रभृत्यर्थविशिष्टक्रियाख्याणि प्राक्रियिकाणि रूपाणि च पृथगुपवर्गकल्पनेनाऽन्योन्यतो विभज्यन्ते । एवं सार्वधातुकनिष्पन्नानि रूपाण्यार्धधातुकनिष्पन्नेभ्यो रूपेभ्यो निर्देशक्रमपार्थक्येन विविच्यन्ते ।

(इ) सुबन्तानि रूपाणि यथास्वधातु-साक्षात्परंपरिताऽन्यतराऽभिसंबद्धप्रातिपदिकशिरस्कतया निर्दिश्यन्ते । अस्पष्टयोगत्वाद् धातवीयवंशपरंपरावाच्यनिर्देशाना सता प्रातिपदिकाना च योगपरीष्टिष्टिप्पणगता भवति ।

(ई) तद्धिता यथास्वप्रकृतिभूतेभ्यः कृद्भ्य श्रेणि-भेदेन निर्दिश्यन्ते ।

(उ) कृता च तद्धिताना च पूर्वपदतश्चोत्तरपदतश्च सकलं सामासिकं वृत्तं यथायथं निर्दिश्यते च तुलनात्मकाऽध्ययनविशेषप्रयोजनत्वेन प्रतिपरामर्शिकामुभिक्षेण सनाथ्यते च ।

(ऊ) कार्तं वा ताद्धितं वा सामासिकं वा स्त्रीवृत्तं यथायोगप्रतिविविक्तेन सता श्रेणिबन्धेन पृथङ् निर्दिश्यते ।

(ऋ) यथायोगं निर्दिष्टाना सता सुब्योगिनां प्रातिपदिकानां वैयक्तिकसंज्ञात्वेन वा सामान्यसंज्ञात्वेन वा भावपदत्वेन वा सर्वनामत्वेन वा विशेषणपदत्वेन वा क्रियाविशेषणत्वेन वा कथंचिदन्यथात्वेन वा यथाश्रुति वृत्तिवैशिष्ट्यं यावदपेक्षं टिप्पणेषु निर्दिश्यते ।

(ॠ) विलक्षणानि सन्ति तिङ्-रूपाणि वा सुब्-रूपाणि वा द्विर्निर्दिश्यन्ते, यौगिकेनाऽनुक्रमेण च प्रतिपरामर्शिकासनाथितेन सता यथाप्रातिस्विकेनाऽनुक्रमेण च ।

(ऌ) यौगिकत्वेन चाऽयौगिकत्वेन चोभयथाऽपि निर्देशभाञ्जि मन्त्यव्ययानि सौरतेजाभ्या वर्गान्तराभ्यां सुवेद्यानि भवन्ति ।

१ यत्र (यथा मे) उदात्तायच्के पदे परतः पदान्त्याऽऽकारात्मिका श्रुतिर् अस् , ए इत्येतयोर्मध्ये ऽन्यतरेण समूला भवति, तदाऽसौ यथास्वमूलविवेकतो व्यवस्थाप्य प्रत्यापन्नतन्मूलस्वरूपतया निर्दिष्टा भवति, टिप्पण-गतश्च तद्विस्तरो भवति, तद्यथा पृ ५६१a ।

२ कानिचिन् निङ्रूपाणि चाऽव्ययानि च ह्रस्वदीर्घोभयविधान्ततया श्रूयन्ते । तानीमानि प्राक्तनेषु पदपाठेषु नित्यं ह्रस्वान्ततयैव प्रदर्शितानि भवन्ति । इह तावत्तदीयस्याऽस्यौभयविध्यस्य सूचनार्थं समूढस्य सतस्त-दीयस्य स्थलाङ्कनस्य मूर्धन्यः सन्तदुभयप्रकारसाधारणभूत एव तदीयो निर्देशो भवति (तु भू ४, ४, ग), तद्यथा अ॒घ > घा, अभि॒ > भी॒, अभि√रक्ष > अभि॒ र॒क्षथ > था, √ अव् > अ॒व > वा ।

अथ यदा कश्चिदुपसर्गः पूर्वपदतां गतोऽनयैव द्विविधतया श्रूयते, तदाऽसावपि तदुभयप्रकारसाधारण-भूतमेव निर्देशं भजते, तद्यथा १अनु॒, >नू-राव॒- ।

३ यदि परतोऽभ्यासाश प्रायेण दीर्घान्ततया श्रूयते, क्वचिदेव त्वपि ह्रस्वान्ततया वा ह्रस्वान्तमान-तया वा । इहैतत् त्रैविध्यं यथायोगं संहितापाठमनु निर्दिष्टं भवति, तद्यथा वावृ॒धध्यै, ततृपा॒ण इति तातृपा॒ण- इति च, ववृदा॒न-(वैतु पदपाठानां प्रायिकी ह्रस्वान्तता-मानीया क्वाचित्क्येव च दीर्घान्ततामानीया प्रवृत्तिः, तद्यथा ववसा॒न् ववृपा॒ण-,चाकनत्, चाकनीति) ।

(छ) प्राक्तनाः पदपाठाः

१ ऋग्वेदस्य च माध्यन्दिनतैत्तिरीययोर्यजुर्वेदयोश्च कौथुमस्य सामवेदस्य च शौनकीयस्याऽथर्ववेद-स्य च प्राक्तनाः पदपाठाः मुद्रिताः सन्तः उपलभ्यन्ते । मैत्रायणीयः पदपाठोऽप्यशतस्तत्संस्करणीयेषु टिप्पणेषु समाविष्टो भवति[१] ।

२ अस्मिन् कोषे एतेषां पुराणानां पदपाठानामुपयोगप्रकारमधिकृत्य तावदिमे केचिद् विशेषा भवन्ति—

(अ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः पदपाठादविशिष्टो भवति, तदा पदपाठविषया परामर्शिका नैव क्रियते ।

(आ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः पदपाठाद् विशिष्टो भवति, तदा पदपाठो नित्यं टिप्पणगोचरीक्रियते प्रायेण तत्त्वत आलोच्यते च, तद्यथा पृष्ठ ८५b, २११c, २४७d, २६५c, ३४६c, ५८७a ।

(इ) यदाऽस्मदीयो निर्देशः सांशयिको भवति, तदा पदपाठष्टिप्पणे दीयते, तत्तत्पक्षोपवर्णनं चाऽपि तत्रैव क्रियते, तद्यथा पृष्ठ ६a, १८७b, १५४d ।

(ई) नञ्समासेषु नञः उत्तरमवग्रहो न क्रियत इति पदपाठीया सामान्या प्रवृत्तिर्भवति । इह तावद् यथास्वं नञ उत्तरमप्यवग्रहः क्रियते । तत खल्वु अ॒-पतिघ्नी इत्येवंप्रकारकाणां समासोत्तरपदानां सतां नञ्-समासानां स्वरः सुस्पष्टतरः स्यात् (वैतु अ॒पति॒ घ्नी इति पदपाठीयो निर्देशः, यत इह पृथग्भूतेन पति-शब्देन नञः समासोऽनभिप्रेतो भवति, पति॒ घ्नी इत्येतेन समासेन चाऽभिप्रेतो भवतीति दुर्वचमिव स्यात्) ।

(उ) यत्राऽप्यन्यत्र सन्दिग्धस्वरूपेषु समासेषु पदपाठीयाऽवग्रहाऽप्रवृत्तिर्भवति, तत्र सर्वत्रैहाऽवग्रहः क्रियते च टिप्पणीयनाऽऽलोचनेन समाध्यते च, तद्यथा पृ ६१a ।

---

[१] एतदर्थ समग्रा मूलकोशोऽप्येष पश्चात्त्विश्वविद्यालयपुस्तकालयीयतयाऽस्मत्सारस्वतवर्तितां भजते । यच्च शाकल्यपदपाठीयगणनाऽष्टमाध्यायोऽप्येको मूलकोश उत्तरेऽपि पुस्तकालये विद्यते, तस्य शाकल्यप्रसिद्धः पदपाठनिर्माणमदाद् शाकल्य इत्यत्र प्रतिनिर्देश एव कश्चित् स्यान्नु स्वतन्त्रपदपाठकारः कश्चिदिति स्पष्टम् ।

(ऊ) यदाऽत्रत्यनिर्देशाऽवग्रहीया स्थितिः पदपाठाऽवग्रहीयायाः स्थितेर्भिन्ना भवति, तदाऽयं स्थितिभेदष्टिप्पणे सम्यगालोचितो भवति, तु. पृपृ. ९१[a], १५९[l], १६३[m] ।

(ऋ) श्रौता उपसर्गा उपसर्ज्यतिङपेक्षया व्यवहिताश्च भवन्त्यव्यवहिताश्च । ये तावद् व्यवहिता भवन्ति ते नित्यं सस्वरा भवन्ति, ये त्वव्यवहिता भवन्ति त उभयथा भवन्ति सस्वराश्च निःस्वराश्च । तद् ये निःस्वरा भवन्ति त एव पदपाठेषु पूर्वपदतया निर्दिश्यन्ते नेतरे । इह तु व्यवहिता अप्यव्यवहिता अप्यथ निःस्वरा अपि सस्वरा अपि येऽपि तिङ्-सापेक्षा भवन्ति, ते सर्वेऽपि पूर्वपदतया निर्दिष्टा भवन्तीत्येवमयं सहस्रशो निर्दिष्टिभेदकरः सुमहान् विशेषो द्रष्टव्यः ।

(ॠ) संहितापाठीयस्य दीर्घत्वस्य निर्देशस्य विषये च यथाऽस्य कोषस्य पदपाठेभ्यो विसंवादाऽतिरेको भवति तथोपवर्णितचरमेव भवति (तु. भू. ४, १, च) ।

(ज) वर्गिता-निर्देशिका

१. इह तावदाधारग्रन्थीयानि पदानि तिङन्तानि सुबन्तान्यव्ययानि चेति त्रेधा वर्गीकृत्य च यथासंभवं यौगिकीभाव्य च सामान्येन सतैकेन वर्णमालाऽनुक्रमेण निर्दिष्टानि भवन्ति ।

२. यावत् प्रतिवर्गीया नैर्देशिका विशेषा उपरितनानां यथास्वप्रकरणानामेव विषयता भजेरन्, सामान्यायाः सत्या निर्देशव्यवस्थाया विषये केचिद् विशेषास्तावदिहाऽप्युल्लिख्येरन् —

(अ) तिङन्तीये वर्गे उपसृष्टाऽनुपसृष्टोभयविधानां सतां मूलधातूनां नामधातूनां च यथोपलम्भं सर्वलकारीयाणि रूपाणि समाविष्टानि भवन्ति ।

(आ) शुद्धक्रियाख्याणि रूपाणि च णिच्प्रभृत्यर्थविशिष्टक्रियाख्याणि प्राक्रियिकाणि रूपाणि च पृथगुपवर्गकल्पनेनाऽन्योन्यतो विभज्यन्ते । एवं सार्वधातुकनिष्पन्नानि रूपाण्यार्धधातुकनिष्पन्नेभ्यो रूपेभ्यो निर्देशक्रमपार्थक्येन विविच्यन्ते ।

(इ) सुबन्तानि रूपाणि यथास्वधातु-साक्षात्परंपरिताऽन्यतराऽभिसंबद्धप्रातिपदिकशिरस्कतया निर्दिश्यन्ते । अस्पष्टयोगत्वाद् धातवीयवंशपरंपराबाह्यनिर्देशाना सतां प्रातिपदिकाना च योगपरीक्षाष्टिप्पणगता भवति ।

(ई) तद्धिता यथास्वप्रकृतिभूतेभ्यः कृद्भ्यः श्रेणि-भेदेन निर्दिश्यन्ते ।

(उ) कृतां च तद्धितानां च पूर्वपदतश्चोत्तरपदतश्च सकलं सामासिकं वृत्तं यथायथं निर्दिश्यते च तुलनात्मकाऽध्ययनविशेषप्रयोजनकेन प्रतिपरामर्शिकासुभिक्षेण सनाथ्यते च ।

(ऊ) वार्तं वा ताद्धितं वा सामासिकं वा स्त्रीवृत्तं यथायोगप्रतिविविक्तेन सता श्रेणिबन्धेन पृथक् निर्दिश्यते ।

(ऋ) यथायोगं निर्दिष्टानां सतां सुब्योगिनां प्रातिपदिकानां वैयक्तिकसंज्ञात्वेन वा सामान्यसंज्ञात्वेन वा भावपदत्वेन वा सर्वनामत्वेन वा विशेषणपदत्वेन वा क्रियाविशेषणत्वेन वा कथंचिदन्यथात्वेन वा यथाश्रुति वृत्तिवैशिष्ट्यं यावदपेक्षं टिप्पणेषु निर्दिश्यते ।

(ॠ) विलक्षणानि सन्ति तिङ्-रूपाणि वा सुप्-रूपाणि वा द्विर्निर्दिश्यन्ते, यौगिकेनाऽनुक्रमेण च प्रतिपरामर्शिकासनाथितेन सता यथाप्रातिस्विकेनाऽनुक्रमेण च ।

(लृ) यौगिकत्वेन चाऽयौगिकत्वेन चोभयथाऽपि निर्देशभाञ्जि सन्त्यव्ययानि यौगिकेतराभ्यां वर्गान्तराभ्यां सुवेद्यानि भवन्ति ।

(ए) अव्ययीया पृथक् कृतिस्त्वेषा यथाप्राक्प्रसिद्धिप्रेक्षणमौकर्यमात्रप्रयोजना भवति। व्याकृतिसीमान्तदृशा हि तत्तदव्यय तत्तत्प्रातिपदिकीयतत्तद्विभक्तीयं रूपं क्रियाविशेषणत्वेन वोपसर्गत्वेन वा समुच्चयपदत्वेन वा तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्ययुत सद् भूयो भूयोऽभिक्षतयैव श्रूयमाणत्वात् कालेनाऽसौपमित्यस्या प्रतीतेर्विषयोऽभूत् । एव च तावदास्थायेहाऽनेकानि प्राक्प्रसिद्धितोऽव्ययत्वानि सन्त्यपि पदानि सुबन्ताऽन्तरसन्यायतया प्रातिपदिकशिरस्कीकृत्य निर्दिष्टानि भवति। अन्यानि चापि बहून्येवमनिर्दिष्टान्यपि सन्ति टिप्पणेषु तथात्वेन व्याख्यातानि भवन्ति।

(ऐ) कर्मप्रवचनीयानामन्यत उपसर्गगतीना चाऽन्यतो विवेक इह सम्यक् प्रदर्शितो भवति।

(ओ) प्राक्प्रसिद्धित उपसर्गेतिसामान्यसज्ञावतामव्ययविशेषाणामिह यथाश्रुतिलक्षणत क्रियाविशेषणाऽऽत्मकान्यव्ययानि, औपसर्गिकाण्यव्ययानि, उपसर्गात्मकान्यव्ययानि चेति त्रेधा विषयविभाग कृतो भवति, तद्र पृष्ठ. ३१९[k], ३२३[v]।

(औ) प्रतिसमास यथाश्रुत्यर्यालोचनमिह तत्पुरुषादिभेदनिर्देश कृतो भवति यथायोगमवग्रहश्च। अनया विधया खलु तत्तत्समासवच्छ्रुतिभागीया वृत्तिरिव विरचिता भवति।

(अ) यद्यपि सवर्णाना सता भिन्नवर्गीयाणा शब्दाना संकेतविशेषप्रयोजितो वर्गविवेक एव पर्याप्त इति कृत्वा सामान्येन तदीय साख्यो विवेकोऽन्यथासिद्धत्वादुपेक्षितो भवति, तथापि यत्र यत्र स्वरतो वाऽर्थतो वा वैशद्याऽर्थं साख्यो विवेकोऽपेक्षितो भवति, तत्र तत्र सोऽपि कृतो भवति।

(झ) स्वरः

यद्यप्युपरिष्टात् सौवर प्रकरण पृथग् विरचयिष्यमाण भवति, तथाऽपि तद्विषयीय यत् किंचित् सामान्य लक्षणं भवति, तत्तावदिद सूच्यते—

१. एकैक सौवरो निर्देशटिप्पण उपपादितो भवति।

२ यथाश्रुतिशाखाभेदमुपलभ्यमान स्वरभेदष्टिप्पणे सूचितश्च व्यवस्थापितश्च भवति, तद्र पृ ३७०[a]।

३ यथाऽपेक्षाविशेष स्वर-शोध कृतश्च यथायथ सूचितश्च भवति, तद्र पृष्ठ ७[m], ३७[c], १४५[k], २२१[f]।

४ अनङ्कितस्वरमन्त्रीय स्वर क्वचिदेवेहाऽङ्कितो भवति, तद्र. पृष्ठ ६०[f], ६५[e]।

५. यद्यप्युदात्तश्च जात्य स्वरितश्च यथाश्रुति सर्वत्राऽङ्कितौ भवतस्तथाप्युदात्त एव मौलिक स्वर इत्याश्रय जात्यस्य स्वरितस्य तन्मूलकतया प्रतिपादनेन तदीय क्षैप्रस्वरितेनाऽभेदाऽन्वय इष्टो भवति, तद्र पृष्ठ ५२७[l], ५६६[d]।

६ यद्यप्येकपदाऽवच्छेदेन द्विस्वरत्वमपि यथाश्रुतीहाङ्कित भवति, तथाऽप्यस्मिन् विषय एवमास्थित भवति, यथा मौलिकरूपत्वनुदृष्ट्या सर्वत्राऽपि द्विस्वरवदेकपदताया विषय एकैकस्वरवतोर्द्वयोर्द्वयो पदयोर्यथारूपयोश्च यथास्वरयोरेव च गतो प्रारम्भिकसमागमस्वरूपभूत पारस्परिकगनियोगमात्र भवतीति च तस्मिश्च सनियोगे सति नैरन्तर्यमर्थान्तरविकाराभ्यां च तयो पदयोर्द्वयोः सतोरप्येकतेवाऽन्यरूपा सपन्ना भवतीति च (द्र यथोत्तरखण्डम् पुनर्वै, प्राण, वृहस्पति- इद च पृष्ठ १७८[l], १८४[f], १८५[p], २१७[l], २१९[e])।

७ अतन्त्र उदात्तस्य श्रोदात्तभूमिस्वरितस्य च यथायोगमङ्कनप्रकारो नूतन इव प्रतीयमानोऽपि सन् पुराणाऽऽधारप्रतिष्ठो भवति। अस्य प्रकारस्य प्रथम गारस्याय साधारदिव प्रतीतिकरत्वात् ऊर्ध्वं करिष्यमाणेषु वैदिकमन्त्रीयेषु संस्करणेष्वपि लाभदाङ्कनप्रकारो गतो महती सम्पूर्णदेयता स्यात्।

(ञ) व्युत्पत्ति-योगः

१ यास्क-पाणिनिमूर्धन्याना प्राचा निरुक्तव्याकरणप्रधान-शब्दमीमासाया प्रवर्त्तकानामाचार्याणा मतेन प्रत्येकमाख्यात च नाम च योगज भवति। तत्र तावदाद्य प्रकृत्यात्मको भागो धातुरित्युच्यतेऽन्यश्च तिङ्सुबन्यतर-विभक्त्याऽऽत्मकश्चाऽन्यत कृत्तद्धिताऽन्यतरनामकरणाऽऽत्मकश्चाऽन्यत प्रत्यय इति। केवलौ सन्तौ धातुश्च प्रत्ययश्च न प्रयुज्येते। तदीय-योगसिद्धानि सन्ति शब्दरूपाण्येव तु वाग्व्यवहारं लभन्ते। प्रत्येक चैतद्-स्वरूपं शब्दरूप तत्तत्प्रत्ययीयेन काल-सख्या-कारकाऽऽदिभेदकोपाध्यात्मकेनाऽर्थेन युक्त सन्त क्रियामात्रस्वरूप धात्वर्थमाह। तथाहि। 'अत्ता', 'अदनम्', 'अन्नम्' इत्येतेषु त्रिष्वपि शब्दरूपेषु समानधात्वशीयभक्षणाऽऽत्मकाऽर्थवाचकत्वसामान्ये सत्यपि यत्तदीय यथाक्रम कर्तृपरत्व च भावपरत्व च कर्मपरत्व च परिणत भवति, तत्तद्गत-तृज्-ल्युट्-क्त-प्रत्ययीययथायोगोपाधिसभव भवति। एव तावद् धातूना तत्तत्प्रातिस्विकाऽर्थवत्त्व भवति प्रत्ययाना तु प्रातिस्विकाऽर्थवत्त्वाऽभावे सति धातवीय-तत्तत्प्रातिस्विकार्थोपाधायकमात्रत्वमिति विवेक स्पष्टो भवति।

२ यद्यप्यस्या प्रकृति-प्रत्ययविभागीयाया प्रक्रियाया निरुक्त-व्याकरणोभयवेदाङ्गीय प्रामाण्य प्रसिद्ध भवति, तथापि व्याकरणस्यैवाऽनया प्राधान्येन स-विषयता सपद्यत आनुषङ्गिकमात्रत्वेनैव तु निरुक्तस्य। तस्य हि तावत् प्राधान्येन तत्तत्प्रकृतिकत्वेन तत्तच्छब्दार्थपरीक्षणनिलत्वेन प्रवृत्तिर्भवति। एवमपि तदतिपरोक्षवृत्तीना च परोक्षवृत्तीना च सता शब्दाना वर्णविकाराऽऽगम-लोप-विपर्ययाऽनुसधानत प्रत्यक्षवृत्तित्वस्य प्रत्यापादनेन तदीयप्रकृति-प्रत्ययविभागीय सौकर्यविशेषमातन्वद् व्याकरणस्य कार्त्स्न्यमेव प्रयोजयति।

३ अस्ति तावद् निरुक्त-व्याकरणीययो प्रक्रिययोरन्योऽप्येको विशेष। तथाहि। ये पदे पदे वर्णाऽऽगम-लोप-विकार-विपर्यया भवन्ति, ते वैयाकरण्या प्रक्रियाया तत्तत्कार्यसूचकतत्तदनुबन्धवत्तत्तत्प्रत्ययसनियोगेनाऽनुशिष्टा भवन्ति। त एव तु नैरुक्त्या प्रक्रियाया तत्तत्प्रकृतिप्रत्ययप्रतिनियतसनियोगनिरपेक्ष वाग्व्यवहारमात्रसिद्धेन सता तत्तद्विशेषधर्मकेण प्रातिस्वामान्येनोद्दिश्यन्ते।

४ अथ शाब्दिकीं निष्पत्तिमधिकृत्य या प्रक्रियाऽस्मिन् कोशे चरितार्था भवति, तस्या अय सक्षेपो भवति—

(अ) या नामोच्चपूर्वा पाणिनीयेति प्रसिद्धा सती प्रकृतिप्रत्यययोगनिर्भरा वैयाकरणी प्रक्रिया भवति, तन्मात्राऽनुसारीदत्य निर्देशगर्भत्व भवति।

(आ) विस्पष्टव्युत्पत्तिकत्वाद् यौगिकत्वशपरपरीयत्वेन निर्दिश्यमाना सता शब्दाना विषये धातवीया-ऽशस्य निगदसिद्धत्वात् प्रत्ययीयाश एव टिप्पणीयस्य विचारस्य प्राधान्येन विषयता भजते।

(इ) ये शब्दास्तावद् दुरूहव्युत्पत्तिकत्वाद् यौगिकत्वशपरपरातो बाह्यत्वेन निर्दिष्टा भवन्ति, तेषां व्युत्पत्तेर्विषये यत् किंचित् पुरातन वा नूतन वा कल्पनारूप समभूत्, तत् सकलमपि यावच्छक्येन स्वीयेनोहापोहेन साक टिप्पणेषु दीयते।

(ई) बहुष्वपि शब्देषु लक्ष्यमाणाना वर्णविकारादीनां विषये व्याकरणाऽनुसार च निरुक्ताऽनुसार चो-भयथाऽप्युपपत्ति प्रदर्शिता भवति। एव खलु द्वयोरपि तयो प्रक्रिययोराधारभूतयोर्यथास्व यथापरिभाषयोरितरेतरीयतयाऽनुवाद इव कृतो भवति।

५ यद्यपि पाणिनीयाया प्रक्रियाया प्रातिस्विकगुणप्रकर्षाच्च सुप्रतिष्ठितचतुर्दिक्प्रामाण्याच्च तद्भिन्नक-विधानकत्वेनैवाऽय कोश प्रवर्तितो भवति, तथाऽपीदोपसप्रश्नतेषु टिप्पणेष्वार्ष्यभाषीयां मौलिकीं स्थितिमुद्दिश्य स्वो-पज्ञतयोपकल्पिताया निरांशयत न्यायाच्च सत्या अपरस्या नवीनाया वैयुत्पत्तिक्या प्रक्रियाया अप्युपयोग कृतो भवति। तद्विषयीयास्तावदिमे कतिपये वादा शब्देषु सूच्यन्ते—

(अ) मूलभूताऽऽर्यभाषा सार्थक-सस्वरैकाच्क-ध्वनीनामाधारेण प्रथमां प्रवृत्तिं लेभे ।

(आ) त आधारभूता ध्वनयः स्वगताऽनेकखण्डा इव सन्त आदितो महाप्राणव्यञ्जनाऽऽत्मका अन्ततश्चाऽनुनासिकंभावुक-विलोलस्वराऽऽत्मकाश्च बभूवुः ।

(इ) संख्यातस्तावत्ते ध्वनयः पञ्चाऽनतिरिक्ततया संभाव्यमानाः सन्तो *घृ, *म्रृ, *धृ, *भृ, *श्रृ इत्येवं निर्दिश्येरन्[1] ।

(ई) उच्चारणविषये प्रतिवक्तृभेदप्रातिस्वाभाव्यादेव त एत आधारभूता ध्वनयो व्यञ्जनखण्डतश्च स्वरखण्डतश्च प्रत्येकं बहुविधस्योच्चारणस्य विषयतां व्रजन्तः कालेन पश्चात्परिनिष्ठित-प्रतिविविक्तस्वरूप-तत्तत्स्वरव्यञ्जनाऽऽत्मतया परिणता बभूवुः[2] ।

(उ) त एते बहुविधमुच्चार्यमाणाः सन्त आधारभूता ध्वनयः प्रत्ययप्रकारकध्वन्यन्तरसंयोगनिरपेक्षाऽन्ययप्रकारकतयैवाऽऽदिमं प्रयोगं लेभिरे ।

(ऊ) आधारभूता ध्वनयो मूलतो नामतयैवोपकल्प्यमानाः सन्तस्तस्य तस्येतरेतरार्थसापेक्षतया संबद्धस्य सतोऽर्थस्य बोधनार्थमादिमवाक्यभूततत्तत्स्वीयपरंपराल्पता चाऽन्यतस्तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्यतश्च समासतश्च व्यक्तिसामान्य-भाव-त्रितयपरकसंज्ञाऽन्यतमतया च विशेषण-सर्वनामाऽन्यतरतया च कर्मप्रवचनीयतया च संसर्गि[3]ऽन्तर्गि[4]न्यतरतया चाऽऽख्याततया च क्रियाविशेषणतया

---

[1] दीर्घताऽतन्त्रा भवति । अस्या ऋ > अर्, इर्, उर् इत्यस्य त्रैविध्येनाविर्भवतः परिणामस्य पाणिनीयायां प्रक्रियायामेवमेव संभवात् तत्संवादनैकदृष्टिकत्वेनोपकल्पितमानत्वात् ।

[2] अस्योच्चारणीयस्य परिणामस्य प्रवृत्तिप्रकारसामान्यमुपरिष्टान्निदर्शयिष्यमाणं भवति (तु. आचि.४)। इहापि तावदाधारध्वनीयाऽऽद्यव्यञ्जनाशनिह्नुत्याऽवशिष्टाच्च *ऋ इत्यवं निर्दिष्टव्याच्च सतो मौलिकात् स्वरात् स्वरान्तरीयो निवृत्तिपर्यवसानः परिणामक्रमोऽयं निदर्श्यते—

१. *ऋ > { अर् > आ > अ > ....
　　　　　इर् > ई > इ > ....
　　　　　उर् > ऊ > उ > ....

२. अयं > { आय् > आइ > ऐ > ए > ऍ > इ > ....
　　　　　अय् > अइ > ए > ऍ > इ > ...

३. अवं > { आव् > आउ > औ > ओ > ऑ > उ > ....
　　　　　अव् > अउ > ओ > ऑ > उ > ...

[विशेषः—ऍ, ऑ इत्येतयोः सांध्यन्वविलयाऽनुगामी ह्रिमात्रत्वस्यैकमात्रत्वेन परिणामो द्रष्टव्यः ।]

[3] संयुज्यते वाक्यीयो वा वाक्यप्रदेशीयो वाऽर्थोऽनेनेति कृत्वोपसर्ग-कर्मप्रवचनीयोभयभिन्नानां सतां समुच्चयवाचकानां निपातानामेषा संज्ञा द्रष्टव्या (= conjunction)।

[4] अन्तर्गच्छन्तीति कृत्वा वाक्यीयप्रदेशेष्वन्वयाऽभावेऽपि वाक्यीयार्थसामान्यस्य तदन्तःप्रवेशेनैव प्राणिस्वैच्छिकेनाऽऽश्चर्यादि-मानसभावावेगाऽर्थबोधकानां निपातानामेषा संज्ञा द्रष्टव्या (= Interjection)।

चोपसर्गतया चाऽऽर्थपरिणामवैविध्यं चाऽन्यतो भेजिरे[1] ।

(ऋ) तस्य तस्य संबद्धस्य सतोऽर्थस्य वाचकभूताभ्यस्ताभ्यस्ताभ्य आधारध्वनीयपरंपराभ्यो भूयो-नियतप्रयोगाभ्यः सतीभ्य आदौ यथावस्थिताऽवयवीयस्वरपार्थक्यं चाऽपरिनिष्ठितसमासधर्मं च सत्[2] कालनैकस्वरतामापन्नं सकलं द्वन्द्वादिकं सामासिकं वृत्तं प्रादुर्बभूव। द्वन्द्व-तत्पुरुषावन्तोदात्तौ प्रादि-बहुव्रीही चाऽऽद्युदात्तौ बभूवतुरित्येतया मौलिकसामान्यविवेकदृष्ट्या येऽप्यन्तोदात्ताः समासा बहुव्रीहित्वेन च मध्योदात्ताः समासास्तत्पुरुषत्वेन च पाणिनीयेऽनुशिष्टा भवन्ति[3], तेऽवग्रहस्थितिपरिवर्तनेन यथायोगं तत्पुरुषत्वेन च बहुव्रीहित्वेन चोद्देश्याः स्युः ।

(ॠ) अनेकाच्काः सन्तः कृतश्च तद्धिताश्च तत्परकप्रसिद्धिकप्रत्ययाऽऽख्यानामभावाद् मौलिकस्थित्य-नुरोधेनाऽऽधारध्वनीयाः समासविशेषा एव भवन्ति ।

(ऌ) स्त्रीप्रत्ययान्ततया प्रसिद्धानि शब्दरूपाण्यपि तत्परकप्रत्ययाऽभावसामान्याद् मूलतः समास-सवृत्त-कान्येव भवन्ति (तु. पृ. ३९१[६]) ।

(ऍ) सुप्तिङन्यतरप्रत्ययान्ततया प्रसिद्धानि चाऽपि शब्दरूपाणि तत्तत्प्रत्ययाऽभावसामान्यात् समास-सवृत्तकान्येव भवन्ति[4] ।

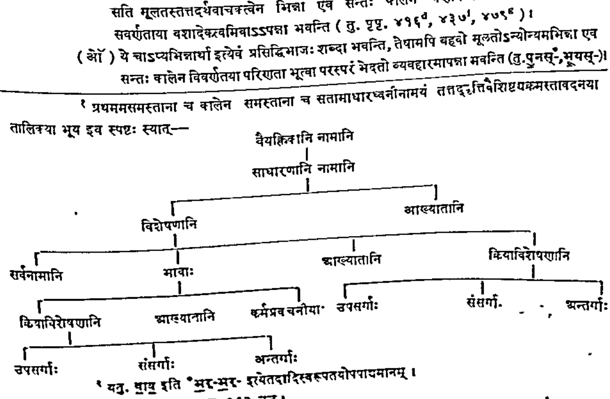
(ए) बहवः पाणिनीया धातवोऽप्यनेकाऽवयवत्वात् समास-सधर्माणो भवन्ति (तु. पृ. ४७९[६]) ।

(ऐ) ये चाऽनेकार्था इत्येवं प्रसिद्धिभाजः शब्दा भवन्ति, ते स्वीयतत्तदर्थपरस्परवैशिष्ट्यात्मकत्वाऽभावे सति मूलतस्तत्तदर्थवाचकत्वेन भिन्ना एव सन्तः कालेन वर्णविकाराऽऽदितः परिणतायाः सवर्णताया वशादेकत्वमिवाऽऽपन्ना भवन्ति (तु. पृपृ. ४१६[७], ४३७[१], ४७९[६]) ।

(ऑ) ये चाऽप्यभिन्नार्था इत्येवं प्रसिद्धिभाजः शब्दा भवन्ति, तेषामपि बहवो मूलतोऽन्योन्यमभिन्ना एव सन्तः कालेन विवर्णतया परिणता भूत्वा परस्परं भेदतो व्यवहारमापन्ना भवन्ति (तु.पुनस्-, भूयस्-)।

---

[1] प्रथममसमस्ताना च कालेन समस्ताना च सतामाधारध्वनीनामयं तत्तद्वृत्तिवैशिष्ट्यक्रमस्तावदनया तालिक्या भूय इव स्पष्टः स्यात्—

[2] यनु. भाव इति *भर-भर- इत्येतदादिस्वरूपतयोपपाद्यमानम् ।

[3] तु. पा ६, २, २ उठ; १६२ उठ ।

[4] 'तर्थ' इत्यन्तानि द्विस्वरादि पदानि चान्यतोऽलुक्समासरचान्यतोऽत्र शापका दान्ति (तु. पुनर्, बृहस्पति-) ।

(ओ) उदात्त एव मौलिकः स्वरः सन् कालेन सामासिके वृत्त आविर्भूते सत्यनुदात्तं चान्यत उदात्ताऽनुदात्ताऽन्यतरभूमिं स्वरितं चान्यतः प्रयोजयामास ।

(औ) एवं तावत् समस्ताऽसमस्ताऽऽधारध्वनिमात्राऽऽधारेण प्रथमतो नामिके वाग्व्यवहारे परिनिष्ठिते सत्येव सकल आख्यातिको वाग्व्यवहारस्तन्मूलकतयाऽऽविर्बभूवेति च तत्तन्नाम्ना पश्चादेव तन्त्रमात्रतः प्रसिद्धिं गताः सत्यः सुप्तिङ्कृत्तद्धितवृत्तयश्चाऽपि स्वरूपतः प्रातिस्विकार्थहीनतत्तत्प्रत्ययाऽऽख्यशब्दरूपाऽन्तत्वाऽभावे सत्याधारध्वनीयसमासाऽऽत्मकता न व्यभिचेरुरिति चाऽत्र संग्रहो भवति ।

(ट) प्रक्रिया-संवादनम्

मौलिकाऽऽर्यभाषीयतत्त्वाऽनुसंधानतो वैयुत्पत्तिकस्य प्रकृतिप्रत्ययीयस्य विभागस्याऽनभ्युपेयत्वे (तु. पृष्. ४३९[1],४४३[e]) *सिध्यत्यपि कथमेतत्कोषोपनिबन्धो यथापाणिनि प्राचीनयौगिकसंज्ञा-परिभाषानुसारित्वेनैव* प्रवृत्तिमान् भवतीत्युपदर्शितपूर्वम् । यया रीत्या त्वेवं सति नूतना मौलिकस्थितीया नाम प्रक्रिया पाणिनीयया प्रक्रियया संवाद्यमाना सती टिप्पणविषयता भजते, सा खल्विदानीमत्र संक्षेपेणोच्यते—

१. अर्, इर्, उर् इत्येतेषां मौलिकाऽच्कानां त्रयाणामादेशानाम् ऋकार एव साधारणभूतः स्थानी स्यादिति कृत्वाऽऽधारध्वनयस्तदन्ततया निर्दिष्टा भवन्ति[1] ।

२. यदा कश्चिदाधारध्वनिराख्यातिकवृत्तिविशिष्टतया विवक्षितो भवति, तदाऽसौ पाणिनीयधातुसामान्येन धातवीयसंकेतपुरस्कारतो निर्दिष्टो भवति (तु. भू. ४, २, क, १), तय. पृ. ५८५[1] ।

३. यदा कश्चिदाधारध्वनिर्नामिकवृत्तिविशिष्टतया विवक्षितो भवति, तदाऽसौ क्विबन्तीकृत्येव निर्दिष्टः सन् सुब्योगीयप्रतिपदिकाऽन्तरसामान्येनाऽऽवसानिकेन विच्छेदकाऽऽख्येन संकेतेन सनाथ्यते (तु. भू. ४, ३, क, १), तय. पृ. ५८७[b] ।

४. परःसहस्राः पाणिनीया धातवः साऽवयवा भवन्तीति सूचितचरं वादमनुसृत्य ते धातवो यथाऽवयवदर्शनपूर्वं टिप्पणेषूपयुज्यन्ते, तय. पृ. ४७९[e] ।

५. एकः शब्दो वृत्तिवैशिष्ट्यभिन्नस्वरूपाऽनेकार्थवाचको न भवतीत्युक्तपूर्ववादेन पाणिनीयायाः प्रक्रियायाः संवादनार्थं धातूना बहुप्रस्थानत्वमुपकल्प्य तज्जाना कृतामेककृन्तगताऽनेकफलन्यायतोऽनेकार्थवाचकत्वमुपपाद्यते, तय. पृष्. ४१६[d], ४३७[b], ४७९[e] ।

६. पाणिनीयाया प्रक्रियाया ये स्वतन्त्रप्रयोगाऽनर्हाश्च प्रातिस्विकाऽर्थरहिताश्च सन्तः प्रत्यया भवन्ति, ते मौलिकस्थित्यपेक्षया स्वतन्त्रप्रयोगाऽर्हप्रातिस्विकाऽर्थवदाधारध्वनिपरिणतशब्दीयवर्णविशेषाः सन्तः पृथग्-निर्देश्याऽवयवधर्माणो भवन्तीत्युपवर्णितपूर्वं वादमनुसृत्य यत्र तत्र पाणिनीयाना प्रत्ययानां वास्तविकाऽऽधारभूतास्ते ते मौलिकाः शब्दा अपि निर्दिश्यन्ते, तय. पृष्. १६३[b], ३४१[k], ३८१[e], ४०३[a], ४२५[e], ४२६[m], ४३०[a], ४८६[b], ४९०[a], ४६४[b], ५०२[b], ५०४[a] ।

७. सर्वनामान्यव्ययानि च प्रातिपदिकानि सन्ति नामाऽऽत्मकप्रातिपदिकाऽन्तरसामान्येन तत्र तत्र यौगिकसंज्ञापरिभाषया सनाथ्यन्ते, तय. तु. २अनु, भम्मुद्- ।

(ठ) अधिपाणिनीयमनुसंधानम्

यथाऽयं कोषः पाणिनीयमनुशासनं साधारिताऽधिकृत्य सर्वाङ्गीणं च तुलनात्मकं चानुसंधानं प्रयोजयेत्, तदिदानी संक्षेपेणोच्यते—

[1] पाणिनीयाया. प्रक्रियाया बहिरङ्गस्य दीर्घस्वरान्यपाणिदत्त्वमित्यभिसंधिर्भवति ।

१. नामाख्यातोपसर्गनिपातात्मकतया चत्वारि पदजातानीति यास्कः (१, १) आह । उपसर्गान् निपातेष्वन्तर्भाव्य (पा १, ४, ५८) च निपातान् स्वरादिगणसामान्येनाऽव्ययीभाव्य (पा १, १, ३७) चाऽव्ययानि लुप्तसुप्कतामात्रेण (पा २, ४, ८२) प्रातिपदिकान्तरेभ्यो भिन्नानि सन्त्यपि प्रातिपदिकान्येवेति कृत्वा च पाणिनिस्तु धातवः प्रातिपदिकानि प्रत्ययाश्चेत्येतत् तत्तत्पदस्वरूपापादकं सद् लाक्षणिकमानस्वरूपकपदार्थत्रितयमित्याह । एवं तावत् प्रत्ययाना साक्षान्निर्देशानर्हत्वाद् धातवश्च प्रातिपदिकानि चेत्येतद् वर्गद्वयमेव निर्देश्यत्वमापद्यते । एवं स्थितेऽपि त्वस्मिन् कोषे लुप्तसुप्कान्यव्ययानि संगृहीतार्थवैस्पष्ट्यार्थं सुप्योगीयेभ्यः प्रातिपदिकान्तरेभ्यो विशेष्य पृथगेव निर्दिश्यन्ते ।

२. अत्रत्यानां निर्देशाना पाणिनीयाऽनुशासनीयसमन्वयस्य तावदयं प्रकारो भवति—

(अ) यदा कश्चिद् निर्देशः साक्षादिवाऽष्टाध्यायी-गणोणादि-फिट्सूत्र-वार्तिकेष्टि-सव्याप्तिकस्य सतः पाणिनीयाऽनुशासनस्य विषयो भवति, तदाऽसावनुशासनविशेषो नियमेन सूच्यते, तय. पृ. १[a] ।

(आ) यदा कस्यचिद् निर्देशीयस्य दुरूहस्य शब्दस्वरूपैकदेशस्य विषये पाणिनीयमनुशासनं न भवति, तदा तदनुसारं तस्योपपादनार्थं तदीयस्य विधानकस्य परिष्कारविशेषनिर्भर उपयोगोऽस्मदीयस्य प्रयत्नविशेषस्य विषयो भवति, तय, पृष्ट. ६[a], ४१[i], ४२[k], ७६[l], ९०[f], ९१[l] ।

(इ) येषां निर्देशाना विषये पाणिनीयाऽनुशासनस्य नितान्तमभावः स्यात्, तानधिकृत्य तत्र तत्र धात-वीय-परस्मैपदात्मनेपदविकरणेडागमान्यतमीये वा प्रत्ययीये वाऽनुबन्धीये वा तैङे वा सौपे वा कार्ते वा ताद्धिते वा सामासिके वा सौवरे वा साहितिके वोच्चारणीये वा पाणिनीये प्रकरणे वार्तिकरीत्योप-संख्यानं (संक्षे. उसं.) क्रियते, तय. पृष्ट. ४३[b], २२७[o], २४१[k], ४७२[d] ।

(ई) यदा कश्चिद् निर्देशो नैरुक्तिकया तत्तद्वर्णलोपाऽऽगम-विकार-विपर्ययाऽऽदिस्वरूपया प्रक्रिययोपपादितो भवति, तदा पाणिनीयया प्रक्रिययाऽपि तदनुवादः क्रियते, तय. पृष्ट. १[o], ४७२[d] ।

(उ) यदा कस्यचिद् निर्देशस्य पाणिनीयेनाऽनुशासनेन विस्पष्टो विरोधो भवति, तदा तद्विषया स्पष्टैव सूचना क्रियते, तय. पृष्ट. ११[i], ४१[k], ९०[h], २२३[h], ४४९[a] ।

(ङ) पूर्वाऽभ्यर्हितीयं निदर्शनम्

टिप्पणगतेषु तेषु तेषु नानाविषयेषु नानास्वरूपेषु चोहापोहेषु प्रवर्तमानेषु तत्तत्पक्षबलाबलपर्यालोचन-सौकर्यार्थं सर्वत्र तु.इतिशिरस्कतया पक्षतः, वैतु. इतिशिरस्कतया विपक्षतश्च पूर्वेषामभ्यर्हितानां मतानि यथावद् निदर्श्यन्ते, तय. पृष्ट. १६८[a], १६६[o,r], १७३[m], १७४[o], २२६[b], ३१६[e] ।

२. तिङन्त-प्रकरणम्

(क) धातवः

१. सर्वे धातवः प्रातिस्विकता गतेन √इत्येतेन संकेतेन पुरस्क्रियन्ते, तय. √१अंह्, √२अंह् ।

२. मा गाद् व्ययं धातवीयवस्त्वंश-वर्णक्रमो वैयाकुली-मागतामिति सर्वे धातवो निरनुबन्धा एव निर्दिश्यन्ते, तय. √अञ्ज्, √कृ (=यक. अञ्जू, डुकृञ्) ।

३. पाणिनीय इदितः सन्तो धातव इद इत्यनुषङ्गमन्वेन निर्दिश्यन्ते, तय √१अंह् <√अहि ।

४ पाणिनीय इदित्तयाऽनिदित्तया चोभयथा निर्दिष्टिं भजमाना धातव पार्थक्येन सख्यायन्ते । इह तु तदनुविधायि धातवीय नुंभावाऽभावत्व युगपदेव निर्दिश्यते, तय अभि√दभ्, दम्भ् ।

५. पाणिनीये केचिद् धातवस्तदादेशा वाऽदन्तत्वेनाऽनुशिष्टा भवन्ति । त इह धात्वन्तरसामान्येन हलन्ततयैव निर्दिश्यन्ते, तय √कथ्, √गण्, √धाव्, √यच्छ् ।

६ सम्भुतय सन्तो भिन्नार्था धातव (तु. सत्ते बधा) तत्स्पष्टविवेचनाऽपेक्षितस्वशक्तिसमुचितमानासद्भावाऽभावविचारत कांचिदेव पृथक् सख्यायन्ते, प्रायेण तु तेन तेनाऽभिप्रेतेनाऽर्थेनैव सनाथ्यन्ते, त्य तु दिदि √अँर्, √अर्च्> अर्क-, √१अश्, √२अश्, √१अस्, √२अस्, चैतु √सन् °सरणे (पृ ५२८[1]) ।

७ उपसृष्टा धातवो धात्वन्तरसात्त्वयमारोप्यमाणा यथास्ववर्णमात्र स्वातन्त्र्येण निर्दिश्यन्ते, तय अति√पद्, अनु√पद्, अभि√पद् । एव स्थितेऽपि कस्को धातु केन केनोपसर्गेणोपसृज्यत इत्यस्य समुदितपरिचयार्थ मनुपसृष्टधातुनिर्देशाऽन्ते यथाश्रुति तदीया उपसर्गा अपि कोष्ठेऽन्तर्बध्यन्ते, तय √अज् [अनु°,]। अनयैव किल द्वैधप्रक्रिययोपसृष्टमात्रतया वर्तमानाना धातूनामपि यथातद्वर्णमात्र परामृश्यत्वेन निर्देश सभवति, तय. √अङ्ख् । ये चाऽप्यन्ये विशेषा इह वैशेष्येणाऽवधेयास्त इमे सूच्यन्ते—

(क) यत्रोपसर्गधात्वशयो स धर्न भवति, तत्र तन्मध्यगो धातवीय सकेत एव तद्व्यवच्छेदायाऽलम्, तय अति√पत् ।

(ख) यत्रोपसर्गधात्वशयो. सधिर्भवति, तत्र साहितिकाद् वर्णादनन्तर बध्यमाने वर्तुलकोष्ठेऽन्तर्मध्यगेन सता धातवीयेन सकेतेन व्यवच्छिद्यमानौ विसहितौ वर्णौ निर्दिश्येते, तय अवा(व√२अ)स्, अवे(व√इ), अभ्य(भि√अ)ञ्ज् ।

(ग) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीय सधिश्च न भवति, तत्र सकृद्वा भूयो वा यथापेक्ष मध्यगेन विच्छेदकाऽऽख्येन सकेतेनोपसर्गीयो व्यवच्छेद प्रयोज्यते, तय अति प्र√किर्, अनु प्र√युज्, अनु-सं-प्र√या ।

(घ) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीय सधिश्च भवति, तत्र साहितिकाद् वर्णादनन्तर बध्यमाने वर्तुलकोष्ठे विसहितयोर्वर्णयोर्मध्ये विच्छेदकाऽऽख्य सकेतो ध्रियते, तय अत्यु(ति-उ)द्√मद्, अन्वा(नु-आ)√भू, अनु-पर्या (रि-आ)√धृत् ।

(ङ) यत्र धातुरनेकधोपसृष्टो भवत्युपसर्गीयश्चोपसर्गधातवीयश्च सधी भवत, तत्र प्रथम सहितस्वरूपो निर्देशो भवति, तदन्ते च वर्तुलकोष्ठे यथापेक्षमुक्तपूर्वयो सकेतयोरुपयोगेन समुचितोऽन्योन्य व्यवच्छेद प्रदर्शितो भवति, तय अभ्युदे(अभि-उद्-आ√इ) ।

(च) यत्राऽनेकधोपसृष्टिर्भवति, तत्रोपसर्गक्रमनिर्देशस्याऽर्थक्रमनित्यस्य मत क्वचिच् श्रुतिक्रमेण विसवादोऽपि प्रतीयेत, तय. उपा(प-आ)√गम् > आ ..उपगन्तन ।

८ यत्र किंचिद् अनैपातिक क्रियाविशेषण (=सुबन्तविशेषात्मक) गतीयते, तत्र तद्युक्तो धातुरप्युपसृष्ट-धातुनिर्देशवत्सदा निर्दिश्यते, तय अन्तर्-आ√धा, अन्तरि (र√इ), अस्तमि (म√इ), अरण्येऽनु√वध्[1] ।

९ अमधातवो यथास्वनामिकप्रकृतिमनु यथावर्णमात्र निर्दिश्यन्ते । तद्विषय एते विशेषा सूचनीया भवन्ति—

---

[1] ऋ.१ ४०.१' यदत्र इत्यादावतप्रयोजनकोऽत्र निर्देशो भवति ।

(क) येऽदन्तप्रकृतिकाः सन्तः क्विपि निष्पन्ना भवन्ति, ते स्वराङ्कनं विनैव निर्दिश्यन्ते, तद्य. √अव् > ओम- > √*ओम्।

(ख) ये णिचि निष्पन्ना भवन्ति, ते चौरादिक-हेतुमदन्यतर-णिजन्तधात्वन्तरवत् स्वराङ्कनमभजमानाः सन्त इकारान्ततया निर्दिश्यन्ते, तद्य. अन्त- > √*अन्ति, २अन्ध- > √*१अन्धि।

(ग) उक्तपूर्वद्वैविध्यविभिन्ननिष्पत्तीनि नामधात्वन्तराणि प्रायेण पाणिनीयप्रक्रिययाऽनभिमततत्क्लेश-नाऽतिरेकव्यतिरेकतो[1]ऽनुवादयितुमशक्यानीति कृत्वाऽङ्गरूपता[2]मापाद्य सस्वराणि निर्दिश्यन्ते, तद्य. अंहस्- > √अंहोयु, अघ- > √अघायु, अश्व- > √अश्विय।

१० पाणिनीये येषां धातूनामन्योऽन्यमादेशादेशिभावो विधीयते, तदीय इहत्ये निर्देशे एते विशेषा भवन्ति—

(क) यदैवंविधयोः कयोश्चिद् धात्वोरापातिक्या[3] भाषाशास्त्रीयया दृष्ट्या पार्थक्यमेव प्रतीयते, तदा तयोरसंबद्धधात्वन्तरद्वयसामान्येन पृथङ् निर्देशो भवति, तद्य. √१अस्, √भू च, √दा, √यच्छ् च, √ब्रू, √आह् च, √स्, √धाव् च, √दृश्, √पश् च, √इ, √गा च।

(ख) यदैवंविधयोः कयोश्चिद् धात्वोरापातिक्याऽपि भाषाशास्त्रीयया दृष्ट्या साजात्यसंनिकर्षः प्रतीयते, तदा तयोर्मध्ये यस्य भूयसी रूपसंपत्तिः स्यात्तदनुगततया चाऽवान्तरपार्थक्येन चाऽल्पीयोरूपसप-त्तेर्धातोर्निर्देशो भवति। एवं स्थितेऽपि परामर्शसौकर्यौपयिकतया तस्य यथातद्वर्णमात्रं पृथगपि धातुमात्रीयो निर्देशो भवति, तद्य. √इच्छ् > √इष्, √ऋच्छ् > √ऋ, √गच्छ् > √गम्, √यच्छ् > √यम्।

११. यदा कस्यचिद् धातोस्तदीयाया रूपसंपत्तेरादिवर्णतो बहुविधत्वाद् विशदवैयुत्पत्तिकप्रतीत्यर्थं तदानुगुण्येनाऽऽदिवर्णभेदतो बहुधा निर्देशः कृतो भवति, तदा प्रतिनिर्देशविशेषं निर्देशान्तरीयः परामर्शो वर्तुल-कोष्ठेऽन्तर्बध्यते, तद्य. √अर्च् (= √ऋच्), √अर्द् (= √*ऋद्)।

१२. नवोपकल्पिता धातवः प्रायेणा[4]ऽधितारकिता भवन्ति। अथ यैरपेक्षाविशेषैस्तदीयोपकल्पना प्रयोजिता भवति, त इमे स्मर्यन्ते—

(क) यदा तन्मूलानि कृत्तिद्रूपाण्युपलभ्यन्ते, तद्य. अंहस्- > √*अंहोयु, अंहुर- > √*अंहूरि, √*अघ्, √*अङ्कूयु, √*अप्, √*ऋद्।

(ख) यदा तदीयेन यथावर्णमात्रेण व्यवस्थापनेन परामर्शे सौकर्यविशेषः संजायते, तद्य. √*अर्, √*अर्ध्, √*अर्प्।

(ग) यदा तद्द्वारा विशेषतो मौलिकीमार्य्यभाषामपेद्य योग-संपत्तिर्भवति, तद्य. √*ऋ (पृ. ३९७[b]), √*अह्कृ (पृ. ४०४[f]), √*मृ (पृ. ४०८[c]), √*घृ, √*धृ (पृ. ४९९[c])।

---

[1] अनभिमतस्तस्याः (= पाणिनीयायाः प्रक्रियायाः) क्लेशनाऽनिरेकस्तद्व्यतिरेकस्तस्मातिनरामिषा-ऽक्लेशायितेत्यर्थः।

[2] णिङि परतः सति नामधातवीयं यदङ्गं तद्रूपतामिति भावः।

[3] मौलिक. अपेक्षया तत्संबन्धसंभवविच्छेदो मा भूदित्यर्थमेतद् विशेषणं दीयते।

[4] क्वचिदनवधानाद् तारकेयं नापि प्रत्त भवतीत्येतत्पूर्वकमिदं विशेषणं द्रष्टव्यम्।

१३ पाणिनीये विकरणभेदेन पृथक् संख्यायमाना धातव उपरिवक्ष्यमाणेन प्रकारेण तदीयेषु रूपेषु गणभेदतः पार्थक्येन संघटितेषु सकृदेकस्मिन्नेव निर्दिश्यन्ते, तद्यथा √इ, √कृ ।

(ख) तैङान्यङ्गानि

१ तिङि परतोऽङ्गीभविष्यति धातौ लक्ष्यमाणमवान्तरप्रत्यय-तत्प्रकारकोपजनाऽन्यतरप्रयोजित द्विर्वचन याऽन्यत् किंचित् कार्यं यद्यवान्तराऽङ्गस्य प्रयोजकमिव स्यात् तेन साकं निर्दिश्यते, तद्यथा अति√ष्ठा(<स्था)>तिष्ठ (=°ष्ठ्), अभि√हन्>जिघांस(=°स्), अभि सं√पद्>पादि ।

२. यद्येवमभिनिर्वर्तमान्यवान्तराङ्गाणि भूयांसीव भवन्ति, तदा तेषां यथास्वं रूपसंघटनामादौ निर्देशो भवति, तद्यथा अति√तॄ >अति√तर, अति√तर्तृ, अति√तुर, अति√तारि ।

(ग) तैङानि रूपाणि

१. यथाश्रुतमधिगृहीतानां सतां तैङानां रूपाणां मध्ये प्रथमं सार्वधातुकलकारीयाणि शुद्धवृत्तीयानि[1] रूपाणि लट्-लेट्-लोट्-लङ्-विधिलिङामानुपूर्व्या निर्दिश्यन्ते, तद्यथा अनु√भू, √१अस् ।

२. यद्येतानि रूपाणि गणतो भिद्यन्ते, तदा तानि प्रतिगणभेदं खण्डपार्थक्येन निर्दिश्यन्ते, तद्यथा अति√तॄ, अनु√भू ।

३. तत्पश्चादवशिष्टलकारीयाणि शुद्धवृत्तीयानि रूपाणि लिट्-लुङाशीर्लिङ्-लुङ्-लृङामनुक्रमेण निर्दिश्यन्ते, तद्यथा अनु√वृत्, अनु√ष्ठा (<√स्था), √१अस्, √२अस् ।

४ आर्धधातुकायमानस्य लेटो रूपाणि सार्वधातुकलेड्रूपेभ्योऽवच्छिद्य लुङ्रूपे साङ्गानि सन्ति तत्रैव निर्दिश्यन्ते, तद्यथा अति√तॄ >अतितर, अति • तारिषत् ।

५ अनयैव दिशा लोड्रूपाणि विधिलिङ्रूपाणि चाङ्गभेदवन्ति सन्त्यन्तरतमलकारान्तरीयरूपाण्यनु विविच्य विविच्य निर्दिश्यन्ते, तद्यथा अप√भू > अप भवतु, अपभूतु, अपि भूत, अपि जगम्यु ।

६ वेदे लुङ्दुर्भिक्षमिव भवति । तत्र एवोत्तरकालिकी तदर्थताऽऽविरभूदित्यभिसन्धायोपलभ्यमानैव सत्येतदीया श्रुतिः कृतयैव निरदेशि, तु अन्वा√गम् > अन्वा गन्तु- ।

७ उभयपदीयानां रूपाणां मध्ये आत्मनेपदीयानां पूर्वभावः परस्मैपदीयानां चोत्तरभावो भवति, तद्यथा अभि√गृध्, अभि√रम् ।

८ रूपाणां पुरुषतः प्रथममध्यमोत्तमक्रमेण वचनतश्चैकद्विबहुक्रमेण व्यवस्थापनं भवति, तद्यथा अभि√रम्, √१,२अस् ।

९ सस्वर नि स्वररूपाणां मध्ये सस्वराणां पूर्वभावो निःस्वराणां चोत्तरभावो भवति, तद्यथा √भू > भवति, भवति, √१अस् >अस्ति, अस्ति ।

१० शुद्धवृत्तीयानि रूपाण्यनु तद्देव व्यवस्थापितानि सन्ति प्रक्रियिकाणि यथा णिच्-सन्-यङ्न्तजातीयानि रूपाणि निर्दिश्यन्ते, तद्यथा √अञ्ज्, अति√तॄ, √अद्, अनु√शक् ।

११ यत्र तङोपलभ्यमानम् तिङ्रूपान्तीय संहितायां दीर्घभावः तत्र निर्दिश्यते (द्र भू. ४,१,च,२), तद्यथा अप√हन्>अप...हता>ता, अभि√भू>अभिभूता>ता, √भू > भूव>वा ।

---

[1] णिजादिप्रत्ययाश्रितप्रक्रियासंपन्नरूपविपरीतं तदपाणिनीयं यद् रूपं भवति तदेवेह शुद्धमिति विवक्षितम् ।

१२. तिङ्-रूपाणि परिसमाप्य तेन तेन प्रकृतेन धातुना योगमाप्नुवानानामुपसर्गाणां संग्रहो वर्गकोष्ठेऽन्तर्वध्यते, तय. √अद्…[अपि°, आ°, वि°]।

१३. विलक्षणानि रूपाणि यथास्ववर्णमात्रमप्यनुक्रम्यन्ते च ततो यथास्वधातु प्रतिपरामर्श्यन्ते च, तय. अप्सन्त < √*अप्, अश्नन् < √२अश्।

१४. अथोपसृष्टधातवीयरूपनिर्देशीयाः केचिद् विशेषा उल्लिख्येरन्—

(क) व्यवहिताऽव्यवहितोभयथाप्रयुक्तानामुपसर्गाणां विषये प्रतिस्थलं वाक्यान्वयीयायाः सौवर्याश् छान्दस्याः सांहितिक्याश् च स्थित्या भूयोभूय आलोच्यत्वाद् नितान्तं दुष्करोऽपि सन्नेष निर्णयो दुर्वारो भवति यथोपसर्गत्वेन निर्दिश्यमानं पदं वस्तुतोऽतिक्रियाविशेषणभावं सदेव संसिद्धोपसर्गभावं भवतीति (तु. भू. ४, १, व, ५, अ उउ)।

(ख) अव्यवहितोपसृष्टानां धातूना रूपाणि यथाश्रुतमेव निर्दिश्यन्ते, तय. अति√कृ > अतिकरोति।

(ग) व्यवहितोपसृष्टाना धातूना रूपाणि तु कतिभिश्चिद् माध्यमिकैर्बिन्दुभिः सह निर्दिश्यन्ते, तय. अति√तॄ>अति…तरामसि।

(घ) यदोपसर्गमात्रस्य पुनःश्रुतेः श्रावितचरस्य तिङ्-रूपस्याऽध्याहारः साऽवसरो भवति, तदोपसर्गे भूयः पृथग निर्दिष्टे सत्यध्याहर्तव्यं तिङ्-रूपं विभिन्नं मुद्रितं सद् वर्तुलकोष्ठेऽन्तर्बध्यते, तय. अप√नुद् >अप[1](नुदस्व)[1]।

(ङ) प्रतीकगताश्चोपसर्गमात्रश्रुतयस्तत्तन्मूलत आहारितैस्तद्युक्तपूर्वैस्तिङ्-रूपैर्विमुद्रितैश्च कोष्ठबद्धैश्च सद्भिः सनाथीकृत्य निर्दिश्यन्ते, तय. अभी (भि√ई)>अभि (ईमहे)।

(च) यदोपसर्गमात्रश्रुतिः कल्पयितव्याऽऽक्षेप्ययोग्यतिङ्-रूपा भवति, तदा तदव्यवधानेन दक्षिणतो विच्छेदिकासनाथितं सद् धातवीयसंकेतमात्रं प्रदाय तदीये टिप्पणे तिङ्ंशो निर्दिश्यते, तय. अति√-। परं प्रायेण यदा साक्षाद् निर्दिष्टस्यैव सतः कस्यचिद् धातोः किंचिद् रूपमुक्तपूर्वविधया प्राकरणिकीं योग्यतामपेक्ष्याऽध्याहार्यं स्यात्, तदा तद् रूपमपि कोष्ठेऽन्तर्बद्धं सत् तद्धातुरूपान्तरसंपत्त्या सह निर्दिष्टमेव भवति, तय. अप√गम् > अप (गमयन्तु)।

(छ) रूपनिर्देशाऽवसर उपसर्गगतो वोपसर्ग-धातुगतो वा संधि. कोष्ठकान्तर्बध्यमानयथास्वविच्छिन्नरूपः सन् यथाश्रुतं निर्दिश्यते, तय. अभ्यु (भि-उ)पा(प-आ) व√हृ > अभ्युपावहरामि।

३. सुबन्त-प्रकरणम्

(क) वैशेषिकाः संकेताः

१. सर्वेषां सुबर्हाणां प्रातिपदिकानामन्ते तत्प्रातिस्विकसंकेततया दीयमानो विच्छेदकसंकेतस्तेषामन्यतो धातुभ्योऽन्यतरचाऽव्ययेभ्य· पृथक्करण· सन् प्रयोगे तदीयस्य सुप्प्रत्यययोगस्याऽवश्यंभाविन्वं सूचयेत्, तय. अंश-, अंशु-, अग्नि-, अग्नायी-, आग्नेय-, अग्नि-दग्ध-।

२. यदा विभिन्न सुबर्हतयाऽप्रसिद्धतरं प्रातिपदिकं तथात्वेन निर्दिश्यते, तदा तदन्त्यो विच्छेदकस्तारकया सनाथ्यते, तय. अन्तर्·* २अवम्·*।

---

[1] अत्र मूर्धन्या सख्याऽऽप्रातिपदिकं सूचयति।

३. अलुक्-समासीयं पूर्वपदं पृथगवान्तरप्रातिपदिकीकृत्य स्वरेण च विच्छेदकेन च विना निर्दिश्यते, तद्य. अग्र- > अग्रे ।

४. व्यवहितपदश्रुति सामासिकं प्रातिपदिकं ϕ इत्येतेन संकेतेन पुरस्क्रियते (तु. भू. ४, २, ग, १४, ग), तद्य. ϕअति-रोहत्-, ϕअप-घ्नत्-, ϕअप-दुहत्- ।

(ख) कृद्-व्यवस्थापनम्

१. धातोश्च तज्जस्य कृत्-प्रातिपदिकस्य च मध्ये सति तद्भावे तद्धातवीयतिङ् रूपाणि विहाय नान्यत् किमपि व्यवधायकं भवति, तद्य. अहोयु-, अह्रुयत्-, अभि-श्वसत्-, अपि-हीन- ।

२. मुख्यधात्वनुगताऽवान्तरीकृतधातुजं प्रातिपदिकं मुख्याऽवान्तरोभयप्रकारकधातवीयरूपसर्वस्वं परिसमाप्य तदुपरि निर्दिश्यते, तद्य. अनु √ गम् > गच्छ् > अनु-गच्छन्ती-, अति √ तॄ > अति √ तर् > अति-तर- ।

३ बहुत्वे सति धातुविशेषजानि कृत्-प्रातिपदिकानि यथास्ववर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तद्य. √अव् > अव्-, अव, ऊति-, ऊम- ।

४ गणभावेन निर्दिष्टानां सतां प्रातिपदिकानामवान्तरीकृता प्रभेदा मुख्यैः प्रभेदैः साकं वा यथास्ववर्णमात्रं च यथाप्रातिस्विकरूपखण्डशीर्षण्यतया च वा निर्दिश्यन्ते[1], तद्य. अदस्- > अदस्-, अमी-, अमु-···, अस्मद्- > अस्म-, अस्मद्-, अहम्, आव , अहन्- > २अह-, अहन्-, अहर्-, अहस्- ।

५ यथावर्णमात्रमनुक्रमस्य क्रमात्रसामान्यात् सुबर्हाणां प्रातिपदिकानां सतां कृतां पार्श्वत एवाऽसुबर्हाणामव्ययानां सतां कृतामपि निर्देशो भवति, तद्य अनु-हृश्य, अभि-दुह्य, अभि-दुह्य ।

(ग) तद्धित-व्यवस्थापनम्

१. ताद्धितानि प्रातिपदिकानि यथास्व नामिकप्रकृतीनामुपरिष्टादव्यवधानेन यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तद्य. अग्नि-> अग्नि-मत्-, आग्नेय-, २अ-दिति- > अदिति-त्व-, आदितेय-, आदित्य- ।

२. येषां तद्धितानां स्वनामिकप्रकृतिभिरायत्तरसामान्यं भवति, ते तत्पूर्वपदे समासे संस्थितय सन्तस् तदीयस्तम्भाऽपेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तद्य २अग्नीषोम- > अग्नीषोमीय-, अग्र- > १अग्रिय-, २अग्रिय-, अग्र्य- ।

३. येषां तद्धितानां स्वप्रकृतिभिरायत्तरेण वैषम्यं भवति, ते तत्प्रकृतिकेभ्यः समासेभ्यः प्रागेव तदीयस्तम्भाऽपेक्षया मात्राद्वयेन व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तद्य अतिथि- > आतिथ्य- ।

४ यदा तु विरमाऽऽयत्तरस्याऽपि गतस्तद्धितस्य नामिकी प्रकृति सामासिकीं पूर्वपदतां नोपेयात्, तदा तन्निर्देश एकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भ एव क्रियेत, तद्य. अग्रयण- > आग्रयण- ।

५. ताद्धितानां तद्धितानां विषयेऽप्य सामान्यो नियमो भवति, यथा यस्य या प्रकृतिस्तस्य तदपेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्देशः स्यादिति, तद्य. २अ-दिति- > आदित्य- > आदित्य वत्- ।

(घ) समास-व्यवस्थापनम्

१. माध्यमिकविच्छेदकान्तरगमन्विनानि सन्ति सामासिकानि प्रातिपदिकान्यन्तमात्रविच्छेदकितसुबर्हप्रातिपदिकान्तरमात्रात् पूर्वेतानि स्युः, तद्य. अप-रुद्-, अप शम-, अप-द्वार्- ।

---

[1] उपरितनात् गणतात् प्रभृति णत्व-तदभावाभ्यां च षत्व-तदभावाभ्यां च लक्षितानि प्रातिपदिकान्यप्यनयैव दिशा मुख्याऽवान्तरीकृत्य निर्दिश्यन्ते, तद्य. प्रभुर, प्, स्,-, पूषण्,न्- (वैतु दद अर्यमन्-)।

२. समासेऽसमस्तप्रातिपदिकान्तरेण समस्य समासान्तराऽवयवतामुपेयुषि माध्यमिकविच्छेदकस्तदीय-पूर्वोत्तरान्यतरपदताया अनुरोधान् तदन्त्यो वा तदाद्यो वा यथायोगं संजायते, तय. अवशंस-हन्-, *अधि-कृष्णाजिन-।

३. समासद्वयेन समासान्तरे जन्यमाने तत्समासान्तरमात्राऽपेक्षया मध्ये विच्छेदको दीयते, तय. अघशंस-दुःशंस-, अजात-पुत्रपक्षा-।

४. स्वपूर्वपदीयेष्वाद्यक्षरेण वैषम्यभाक्षु तद्धितेषु यथायथं निर्दिष्टेषु सत्सु समासा यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अतिथि- > अतिथि-ग्व-, अतिथि-पति-।

५. प्राथमिकः समासः स्वपूर्वपदापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्दिश्यते, तय. १असुर-> असुर-क्षयण-।

६. समासजः समासः स्वसमस्तपूर्वपदापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भे निर्दिश्यते, तय. अग्निष्टोम-प्रायण-।

७. यदा समस्यमानयोः पूर्वोत्तरपदयोरन्त्याऽऽद्यवर्णयोस्तयोरन्यतरस्मिन् वा साहितिको विकारो भवति, तदाऽसौ तन्मध्यप्रवेशिते वर्तुलकोष्ठे यथायथं निर्दिश्यते, तय. अग्न्यु(ग्नि-उ)पस्थान-, अक्षितो(त-ऊ)ति-, अन्तः(<र्-)कोश-, अती(ति-इ)त्वरी-, अनु-ष(<स)त्य-। तदाऽसौ

८. यदा पूर्वपदाऽन्त्यो दीर्घः स्वरः पौर्वकालिकह्रस्वमूलो भवति (तु. भू. ४,१,च, २ उउ.), ह्रस्वो यथापरिचितपरिभाषं सुगमय्य निर्दिश्यते[1], तय. अ(च >)ष्ठा-नड्-, अ(जि >) जी-गर्त-, अ(ति >)ती-काश-, अ(नु >) नू-वृत्-।

(ङ) स्त्रीलिङ्गक-व्यवस्थापनम्

१. पाणिनीयायां प्रक्रियायां स्त्रीलिङ्गकमात्रतया सिषाधयिष्यमाणानि सन्ति दीर्घान्तानि प्रातिपदिकानि तथैव निर्दिश्यन्ते, तय. अर्हणा-। सन्त्यप्युपलब्धस्त्रीलिङ्गकमात्र-

२. यानि प्रातिपदिकानि पाणिनीये संभवल्लिङ्गान्तरतया शिष्यमाणानि कृत्वा निर्दिश्यन्ते, श्रुतीनि भवन्ति, तानि वर्तुलकोष्ठिन-कोणपुङ्खान्यतरसरूपसंकेतसहकृताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपोपकल्पनानि अश्व-पर(शु >)र्शू-। तय. अनपरोधु (क >) का-, अश्युमा(न >) ना-, अति-चर(त् >)न्ती-, प्रातिपदिकानि प्रार्धविराम-

३. स्वराऽभेदेन लिङ्गपर्यायतोऽकाराऽऽकारान्यतराऽन्ततयोपलब्धश्रुतीनि अघ,घा-, १अज,जा-, अज्ञान,ना-। विविधोभयप्रकारसाधारणाऽन्त्यविच्छेदकतया समुच्य निर्दिश्यन्ते, तय.

४. इवर्णोवर्णान्यतराऽन्तानि प्रातिपदिकान्यपि नान्तरीयोक्तपूर्वदाऽवर्णान्तपरया दिशैव निर्दिश्यन्ते, तय. अराति, ती*-, अभि-दिप्सु,प्सू-, अयस्यु,स्यू-।

५. उक्तपूर्वव्यतिरिक्तानि सर्वाण्यपराणि स्त्रीलिङ्गकानि प्रातिपदिकानि यथास्वाऽनुगताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपीय-स्तम्भापेक्षयैकया मात्रया व्यवहिते स्तम्भान्तरे तत्स्वरूपमुखारसंभेदनिश्चयार्थं पृथग् निर्दिश्यन्ते। एतानि तावत् प्रविभज्य किंचित् सूच्येरन्—

(अ) नान्याकारान्तानि सन्त्यर्थतश्च योगतश्च विशिष्टानि स्युः, तय. अपा-, अराड्-।

---

[1] गृभा. परिभाषया स्वेतद् दीर्घत्वं यथायोगम् अट, इट, उट इत्येतदन्यतमनूनं भवति (तु. भू. ४, १, म, ५, म उउ.)।

(आ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्त्यकार-हलन्यतरान्ताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अ-देव- > अ-देवी-, अ-सत्- > अ-सती-, अर्किन्- > आर्किणी- ।

(इ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्ति भिन्नस्वर-ह्रस्वेकारान्त-मौलिकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अक्षि- > अक्षी-, अङ्गुलि- > अङ्गुली-, अर्पणि- > अर्पणी- ।

(ई) यानि दीर्घेकारान्तान्यभिन्नस्वर-ह्रस्वेकारान्त-मौलिकपूर्वरूपाणि सन्त्यन्यथा कथञ्चित् सुवेचानि स्युः, तय. अरुणि- > १अरुणी- ।

(उ) यानि दीर्घेकारान्तानि सन्त्यृकारान्ताऽस्त्रीपरकपूर्वरूपाणि स्युः, तय. अवितृ- > अवित्री-, अनु-ष्ठातृ- > अनुष्ठात्री- ।

(च) कालिकलकारार्थक-सुबर्हकृद्-निर्देशिका

क्त-क्वसु-कानच्-शतृ-शानच्-स्यतृ-स्यमानाऽन्यतमाऽन्ताः सुबर्हाः कृतः सांप्रतिकेषु कोषेष्वाख्यातिकप्रकरणे लकाररूपाऽनुपदं निर्दिश्यमानाः सन्त इह तावत् सुबर्हकृदन्तरसामान्येन यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अप√रुध् > अप-रुद्ध-, अप-रुध्यमान- ।

(छ) क्रियाविशेषणभावुक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

येषां सुबर्हाणां रूपविशेषाः क्रियाविशेषणभावुका भवन्ति, तेषां सुबर्हान्तरनिर्विशेषं निर्देशो भवति, प्रस्तुतवैशिष्ट्यं च तदीयं यथावद् टिप्पण्यते, तय. अ-विद्वेष- > -षम्, अनु-काम- > -मम् ।

(ज) अयौगिक-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

यानि निमित्तान्यादाय कानिचित् सुबर्हाणि प्रातिपदिकानि कृद्बाह्यीकृत्य स्वतन्त्रशब्दतया यथावर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तानीमानि सूच्येरन् –

१. यदा कृज्जातीयस्य सुबर्हस्य प्रातिपदिकस्य व्युत्पत्तिरज्ञाता वा दुरूहा वा संदिग्धा वा मूलाऽऽर्यभाषीया सत्यप्रसिद्धा वा स्यात्, तय. अनस्-, २अन्य- ।

२. यदा कृत्तद्धितसमासाऽन्यतमजातीयं सुबर्हं प्रातिपदिकं वर्णविकारतो यौगिकव्यवस्थितिक्तया दुरीक्षमिव संजायेत, तदेवंविधे स्वतन्त्रनिर्देशे क्रियमाणे सति समुचिता प्रतिपरामर्शिकाऽपि क्रियते, तय. ऊति-, ऊम-, १अग्र-, २अग्र-, सत्-, आग्नेय-, आतिथ्य-, अग्ना-विष्णु- ।

३. यदा समासत्वेनोपकल्प्यमाने सुबर्हे प्रातिपदिकेऽवयवतः संशयो भवति, तय. अनीक-, अभीक-, अनर्विश्- ।

४. अथ गणतो निर्देशभाजां सुबर्हाणां प्रातिपदिकानां येऽवान्तराः प्रभेदा भवन्ति, ते प्रत्येकं प्रतिपरामर्शिकया सनाथ्यैवं स्वतन्त्रतयाऽपि निर्दिश्यन्ते, तय. अमी-, अमु-, २अद-, अदस्-, अहस्- ।

५. पूर्वपदतया समासान्तरमननुप्रविष्टः सन् नञ्-समासश्च प्रथमस्तम्भीयतया स्वतन्त्रं निर्दिश्यते, तय. अ-पति-, अ-पतिघ्नी-, अ-जात- (वैतु. अजात-शत्रु-) ।

(झ) विसंख्यात-सुबर्हप्रातिपदिक-निर्देशिका

१. स्वर-भेदेन श्रूयमाणानि सवर्णानि सुबर्हाणि प्रातिपदिकानि विसंख्याय निर्दिश्यन्ते, तय. १अ-मेनि-, २अ-मेनि-, १अपस्-, २अपस्-, १अद्-त्री-, २अद्-त्री- ।

२. अथ स्वरभेदव्यतिरिक्तकारणान्तरप्रयोजितार्ऽथभेदप्रदर्शनौपयिकतयाऽपि सुबर्हप्रातिपदिक-
विसंख्यानमाद्रियते, तय. १अ॒प्-, २अ॒प्-,१अ॒-दि॑ति-, २अ॒-दि॑ति-; १अर॒ति-, २अर॒ति-; १अर॒त्नि-, २अर॒त्नि-;
१अ॒सुर-, ४अ॒-सुर-।

३. सवर्णाऽव्ययतः पृथक्करणाऽर्थमनपेक्षितमपि सत् क्वचिदेतद् विसंख्यानमाद्रियते, तय. १अ॒ङ्गिरस्वत्-,
१अ॒नु-।

(ञ) सौपरूप-निर्देशिका

१. सुब्योगे प्रातिपदिकस्याऽन्त्यमेकाज्मात्रं तत्पूर्ववर्तिनः प्रातिपदिकावशेषस्य संग्राहकेण सता विच्छेद-
केन पुरस्कृतं संनिर्दिश्यते, तय. अं॒श- > -शः, -शम्, -शस्य ।

२. एकाज्मात्रवर्णा प्रातिपदिकाना सुब्योगीये निर्देशे तावद् विच्छेदकेन संग्राह्यस्य पूर्ववर्तिनः प्राति-
पदिकाऽशस्यैवाऽभावात् तत्प्रयोजनाभावात् तत्प्रयोगाभावो भवति, तय. स॒द्- > सत्, सन्तः, सन्तौ ।

३. प्रातिपदिकाऽपेक्षया स्वरतो विशेषे प्रदर्शयितव्ये सत्येव सुब्योगीये निर्देशे स्वराङ्कनमाद्रियते, तय.
स॒त्- > स॒तः, स॒ताम्, स॒द्भ्यः ।

४. सौपानि रूपाणि संघटितपरामर्शिकासौकर्याऽनुरोधेन यथावर्णमात्रं न तु यथाव्यक्ति वा यथाविभक्ति
वा निर्दिश्यन्ते, तय. अं॒शु- > -शवः, -शवे, -शुः; अ॒म,म्रा- > -म्रम् , -म्रा, -म्राः, -म्रान् ।

५. [1]गणप्रातिपदिकाऽवान्तरप्रातिपदिकीयानि सौपानि रूपाणि यथोक्तपूर्वसामान्यव्यवस्थं पार्थक्येन
निर्दिश्यन्ते, तय. अ॒दस्- > अ॒मी- > -मी, -मीभ्यः, -मीषाम् ।

६. साऽऽम्रेडितानि सुब्-रूपाणि माध्यमिकविच्छेदकवन्ति सन्ति यथोक्तपूर्वसामान्यव्यवस्थं पार्थक्येन
निर्दिश्यन्ते, तय. अं॒शु- > -शुः-शुः, अं॒हस्- > -हसः-हसः, अ॒ग्नि- > -ग्निम्-ग्निम् ।

(ट) उत्तरपदत्व-निर्देशिका

एकैकस्य सुब्-रूपीयस्य खण्डस्याऽन्ते वर्गकोष्ठेऽन्तस् तत्तत्प्रकृतप्रातिपदिकोत्तरपदाः समासाः
पूर्वपदतो विमुद्रं निर्दिश्यन्ते, तय. अं॒शु- ... [°शु- अन्°, उप°, तृप्त°] ।

४. अव्यय-प्रकरणम्

१. अव्ययमात्रं वैशेषिकसंकेतविरहितं सद् यथास्ववैशेषिकसंकेताभ्यां धातोश्च सुब्योगीयात् प्राति-
पदिकाच्च सुवेचं भवति, तय. अ॒थ, अ॒नु,√अद् > अत्वा, अ॒त्तवे; अनु √दिश्>अनु-दि॒श्य, अध॒रात् ।

२. व्युत्पत्तेः पारोक्ष्याद्वाऽन्यथा यतः कुतो वाऽकृज्जातीयतया प्रदर्श्यमानानि सन्त्यव्ययानि यथावर्णमात्रं
स्वानन्त्येण निर्दिश्यन्ते, तय. अ॒ति, २अ॒थ, २अ॒नु ।

३. त्वान्त-तुमुन्तप्रकारकाणि कृज्जातीयान्यव्ययानि साम्प्रतिकेषु कोशेष्वाख्यात-मविषयीक्रियमाणान्यपि
सन्तीह सजातैः सुब्योगीयैः कृदन्तैः सस्तम्भीकृत्य तत्साधारण्येन यथास्ववर्णमात्रं निर्दिश्यन्ते, तय. √अद् >
अ॒त्तवे, अ॒त्तुम्, अत्वा ।

४. अनुपचितकायानि सन्ति कृज्जातीयान्यव्ययानि यथास्वप्रकृतिभूताऽव्ययान्यनु मात्रयैकया
व्यवहिते स्तम्भान्तरे निर्दिश्यन्ते, तय. √ अद् > अत्वा > अत्वाय ।

---

[1] गणभावेन निर्दिष्टे तद्विगो द्रष्टव्यः ।

५. यान्यव्ययानि स्वप्रकृतिभूतेभ्य सुब्योगीयेभ्य प्रातिपदिकेभ्य स्वरूपतो नाऽतिविप्रकृष्टानि स्यु, तानि तदुपरि तदवान्तरप्रातिपदिकतया पृथक् निर्दिश्यन्ते, तद्य अधर- > अधरात् ।

६ समासाऽवयवता प्रपन्नानामव्ययाना विषय एते विशेषा अवधेया भवन्ति—

(क) तत्तदव्ययपूर्वपदतया विशिष्टाना धातूना च प्रातिपदिकाना च तत्तद यथाऽनधीनतया यथास्ववर्णमात्र निर्देशा भवन्ति, तद्य अनु√१पत्, अनु-पथ-, अभि√रुद्, अभि रूप- ।

(ख) मूलत समासाऽवयवभूतानि सन्ति प्रतीकगतत्वेन पृथगिव श्रूयमाणान्यव्ययानि यथोक्तपूर्वसामान्य व्यवस्थ वर्तुलकोष्ठेऽत प्रदर्शिते सद्भिर् मौलिकैरुत्तरपदै सनाथ्य निर्दिश्यन्ते (तु भू ४, २, ग, १४, ङ), तद्य अभी(भि√ई) > अभि(ईमहे) ।

(ग) यदा समस्तस्य कृज्जातीयस्याऽव्ययस्योपसर्गांशो मूले व्यवहित इव श्रूयते, तदा तस्य निर्देश ϕ इत्येतेन सङ्केतेन पुरस्क्रियते (तु भू ४, २, ग १४, ग), तद्य अभि-समे(म् आ√इ) > ϕअभि-समेत्य ।

(घ) मूलत उत्तरपदविधया समासाऽवयवता भजदपि सद् निहतभावुकमव्ययं यथास्ववर्णमात्र स्वातन्त्र्येण निर्दिश्यते[1], तद्य इव, उ, च, चित् ।

(ङ) यदा तूक्तपूर्वं निहतभावुकमव्ययमव्ययान्तरस्याऽन्ते श्रूयते, तदा तद् यथासामान्यव्यवस्थ समासाङ्गभूतमेव निर्दिश्यते, तद्य अथ > अथो ।

(च) एव सत्यपि यदा तु निहतभावुकमव्ययमुपसर्गभावुकस्याऽव्ययान्तरस्याऽन्ते श्रूयते, तदा तत् ततो व्यवच्छिद्य पृथगव निर्दिश्यते येनोपसर्गोपसृष्टसबन्धोऽव्यवहित इव प्रतीयेत, तद्य अपे(प√इ) > अप(एतु) < अपो(एतु) अप√म्यक्ष् > अप·· म्यक्ष < अपो···म्यक्ष, अपे(प√ई)ज् > अप अपेजते < अपो अपेजते ।

७ अव्ययानां विसङ्ख्यानेऽय वक्ष्यमाणो निमित्तोद्देशोऽवधेय —

(क) यदा तानि सस्वर-नि स्वरोभयथा श्रूयन्ते, तद्य १कम्, २कम्, १यथा, २यथा ।

(ख) यदा वैशेषिकसङ्केतस्य पर्याप्तौ सत्यामपि सवर्णात् सत सुब्योगीयात् प्रातिपदिकाद् व्यवच्छेदविशेषोऽभिप्रेतो भवति[2], तद्य २अनु, २अभि, ३अव ।

८ समस्तानामव्ययाना यथासामान्यप्राप्ति द्वेधा निर्देशो भवति । यथास्ववर्णमात्र च पूर्वपदीयप्रतिपरामर्शाभागदर्श यथोत्तरपदनिर्देश च, तद्य सम(मृ√ऋ)र्धि > समर्धयित्री इति च अर्धयित्वा सम्° इति च ।

५ स्वर-प्रकरणम्

(क) आधारग्रन्थीय स्वराङ्कनम्

यथोक्तप्रभेदभिन्नपञ्चविभागीयाऽऽधारग्रन्थानां मध्ये समग्रु तावत् सामस्त्येन स्वरोऽङ्कितो भवति । स एव ऋग्वेदे माध्यन्दिन-यजुर्वेद काण्व-यजुर्वेदस्तैत्तिरीय यजुर्वेदो मैत्रायणीय-यजुर्वेद कौथुम-सामवेदः शौनकीय-

---

[1] एतान्यव्ययानि सर्वाणि तैत्तिरीये पदपाठे, पदपाठान्तरेषु च इव-व्यतिरिक्तानि, पृथक्-पदतया पठ्यन्ते ।

[2] अभिन्नसङ्कारार् प्रकृतप्रय विषयोऽन्यत्राप्यवधेयाणो द्रष्टव्य (तु भू ४, १, १, ग, १)

ऽथर्ववेदश्च सन्ति। अपरेषां मध्ये तु खिलसूक्तेष्वंशतः काठक-यजुर्वेदे च क्वचित् क्वचित् स्वराङ्कनमुपलभ्यते। कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदस्य जैमिनीय-सामवेदस्य चाऽद्यावधि निःस्वरमेव संस्करणमभूत्।

(ख) रेखीयो गम्यः प्रकारः

१. ऋग्वेदे तैत्तिरीय-यजुर्वेदे चोदात्तो नाम मुख्यः स्वरः स्वतोऽनङ्कितः सन्नन्यतोऽधोरेखितप्रागनुदात्ततोऽन्यतश्चोर्ध्वदण्डित-स्वरिततोत्तराऽनुदात्ततो विज्ञप्तो भवति, तय. अग्नये। स्वरितोत्तरवर्त्यनुदात्तमात्रमप्यऽधोरेखितोदात्त-स्वरितान्यतरोदयानुदात्तमनङ्कितं भवति, तय. अग्निमीळे पुरोहितम् (ऋ १, १, १) इत्यत्र पु° इत्येतद्वैपरीत्येन °ळे इति। अस्य खलु स्वरितोत्तरस्याऽनङ्कितस्य सतोऽनुदात्तस्योदात्ततयाऽऽभासो मा भूदित्यर्थं स्वरितस्य च तदुपरितनस्योदात्तस्य च मध्ये संकेतविशेषौ स्थाप्येते। तथाहि। यदा स्वरितो ह्रस्वो भवति, तदा १ इति, यदा चाऽसौ दीर्घस्तदा तस्मिन् स्वयमप्यधोरेखिते सति ३ इति, तय. अप्स्व१न्तः (ऋ १, २३, १९), क्वे३दानीम् (ऋ १, ३५, ७)। उदात्त-स्वरितान्यतरोदयोऽनुदात्तोऽधोरेखितो भवतीति सूचितमिवाऽधस्तात्, तय. अग्निम्, कन्या। मन्त्राऽर्धादौ वा वाक्यादौ वा वर्तमानमनुदात्तमात्रमङ्कितं भवति, तय. अनुकामम् (ऋ १, १७, ३)।

२. अयमङ्कनप्रकारः शौनकीयाऽथर्ववेदे माध्यन्दिन-यजुर्वेदे काण्व-यजुर्वेदे यथामूलकोशं कपिष्ठलकठ-यजुर्वेदे चाऽपि लब्धप्रचारोऽभूत्। एवमपि तावद् उदात्ताऽनुदात्तयोर्विषये सामान्ये सत्यपि स्वरितस्य विषये सन्त्येव बाह्वृचतैत्तिरीयेतरग्रन्थीयाः केचिद् विशेषाः, तथाहि—

(अ) शौनकीयेऽथर्ववेदे स्वरितादुपरि ʃ इति संकेतो भवति, तय. वीर्यʃम्, सर्वा ह्यʃस्मिन् (११, ८, ३२), ज्येष्ठवरोʃऽभवत् (११, ८, १)। उदात्तादुपरितनः स्वरितस्तु बाह्वृचवत् साधारणेनोर्ध्वदण्डेनैव संकेत्यते, तय. तं ग्यूर्णुवन्तु सूनवे (१, ११, २)। उदात्ते परतो ह्रस्वात् स्वरितादूर्ध्वदण्डितात् सत उपरि १ इति संकेतो भवति, तय. अप्स्व१न्तः (१, ४, ४)। तस्यैव दीर्घस्य सतस्तु संकेतो बाह्वृचनिर्विशेषो भवति, तय. विकेश्यो ३ विघ्नताम् (१, २८, ४)।

(आ) माध्यन्दिन-यजुर्वेदे ᒪ इत्येतेनाधो-दीर्घहस्तकेन स्वरितः साधारणेन संकेत्यते, तय. द्विवीव (६, ५), वीर्यमसि (१९, ९), आस्येन (२, ११)। उदात्ते परतस्त्वमावधस्त्रिशूलकेन संकेत्यते, तय. वीर्यं मयि (१९, ९), अप्स्वन्तः (९, ६), योऽस्मान् (१, २६)। यदा तावत् स्वरितोदात्तयोर्मध्ये विरामो व्यवधत्ते, तदाऽधोदीर्घहस्तकस्यैवोत्सर्गो भवति, तय. वरूथ्यः। वसुः (३, २५)। यजुरादौ वाऽर्धर्चादौ वा वर्तमानश्चोदात्तादुपरितनभूतश्च स्वरितस्तु साधारणेनोर्ध्वदण्डेनैव संकेत्यते, तय. त्र्यम्बकं यजामहे (३, ६०), अव देवं त्र्यम्बकम् (३, ५८), ऊर्ध्वा अस्थात् (१२, १)।

(इ) काण्व-यजुर्वेदे उदात्ते परतः स्वरितमात्रमधोरेख्यत इत्येव विशेषः[1], तय. अप्स्वन्तः (१०, २, ३), योऽस्मान् (१, ९, ४). प्रसवेऽश्विनोः (१, ३, ६)।

(ई) कपिष्ठलकठ-यजुर्वेदेऽन्यथा सर्वथा काण्व-यजुर्वेदेन स-प्रक्रिय एव वर्तमान उदात्तोदयोऽधोरेख्यमाणो ह्रस्वस्वरितो दीर्घतामप्यापाद्यत इत्यस्त्येवाऽणीयान् विशेषः, तय. उर्वान्तरिक्षम् (१, २), अप्स्वान्तः (४८, ४)।

---

[1] अस्मदीये मूलकोशे माध्यन्दिनप्रचारीयः संभेदोऽपि लक्ष्यते। एतच्छाखीयम्नेनाऽनुदात्तमिस्वरितीयस्याऽधोवर्तुलकस्योपलम्भोऽपि परैः सूचितो भवति (द्र. ZDMG ४९, १५१)।

(ग) संख्याङ्कीयः सिद्धः प्रकारः

सामवेदे मूर्धन्यसंख्याऽऽत्मको विभिन्नः किल सिद्धः प्रकारः प्रवर्तते । एतदीया मुख्या विशेषा इमे सन्ति[1]—

१. सामान्येनोदात्तस्वरितानुदात्ता यथाक्रमं मूर्धन्यस्थितिभिः १, २, ३ इत्येताभिः संख्याभिः ससंकेता भवन्ति, तद्य. अग्निं वेः (१, २१)।

२. परंपरिताऽनेकोदात्तमध्ये प्रथम एव लब्धसंकेतो भवति, तद्य. आ तु (१, १६७), ईपाहं तद् आ (१, २०७), नं हि (१, २४१)।

३. आवसानिक उदात्तः १ इत्यस्य स्थाने २ इत्यनेन संकेत्यते, तद्य. वैयम् (१, १४)।

४. आवसानिकपरंपरिताऽनेकोदात्तमध्ये प्रथम एव नान्तरीयोत्कपूर्वया दिशैव च संकेत्यते, तद्य. महो हि षः (२, ९६), उतं धाम् (२, १५६), नान्यं त्वत् (२, ३३४)।

५. अनुदात्तव्यवहितयोरुदात्तयोर्मध्ये प्रथमः २ इत्यनेन संकेत्यते, तद्य. अग्ने आ याहि (२, १०)।

६. यदा परंपरिताऽनेकोदात्ताऽनुग उदात्तोदयोऽनुदात्तो भवति, तदा परंपरितप्रथम उदात्तः २उ इत्येवं संकेत्यते, परश्च १ इत्येवम्, तद्य. शयोरभि (१, ३३), वना त्वं यन्मातृः (१, ५३)।

७. परंपरितानेकोदात्ताऽनुग स्वरितः २ इत्यस्य स्थाने २र इत्येवं संकेत्यते, तद्य. नि होता (१, १), निर्गा अकृन्तत (१, ५८५)।

८. यदा उदात्तभूमिः स्वरित आवसानिको वाऽनुदात्तोदयो वा भवति, तदाऽसौ २र इत्येवं संकेत्यते, उक्थ्यम् (२, १११६), मनुर्य्येभिः (१, ७९), नीव (२, १००६), देव्येतु (१, ५६)।

९. उदात्तोदय उदात्तभूमिः स्वरितः २ इत्येवं संकेत्यते प्लुतिं चाऽऽपाद्यते, तद्य. पाश्वे३त द्वितीयया (१, ३६), अभ्यो३दिवः सूरेः (१, १२८)।

१०. उदात्त-स्वरिताऽन्यतरोदयपरंपरिताऽनेकाऽनुदात्तमध्ये चरम एव संकेत्यते, तद्य. समुद्रम्, इन्द्राभ्यो३दिवः (१, १२८)।

११ स्वरितस्याऽनुगतया वर्तमानमनुदात्तमात्रं न संकेत्यते, तद्य. चित्रं राधो अमर्त्य (१, ४०)।

१२. आवसानिकाऽनुदात्तोदयान्यतरस्वरितोदयोऽनुदात्तः ३क इत्येवं संकेत्यते (इह तु. अधस्तनम् ८मीयमुदाहरणम्)।

(घ) प्रथमः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः

अथ यो मुख्यस्योदात्त-स्वरस्य साक्षादिव संकेतन-सिद्धान्तानुसारी प्राक्तनो रेखीय-प्रकारो मैत्रायणीय-यजुर्वेदे, काठक-यजुर्वेदे, पैप्पलादाऽथर्ववेदे चोपलभ्यते, स एवात्र संगृह्यते—

१. मैत्रायणीय-यजुर्वेदे काठक-यजुर्वेदे चोदात्त ऊर्ध्वदण्डेन संकेत्यते, तद्य. मुनिः।

२. उदात्तभूमेः स्वरितस्य स्थाने चोभयत्राऽधोभुग्नः ८ इति सामान्यः संकेतो भवति, तद्य. दिवीव (मै १, २, १४), स्वगाः (काठ ७, १२), सुष्टोऽपि[2] (मै २, ६, ११), यत्र।

---

[1] उदाहरणीयस्वरसंकेताः कौथुमसामवेदीया भवन्ति ।

[2] Sch. निघण्टोरेतत् न प्राप्नोमि । अत एवेदाऽऽमुदाहरणान्तरेणोपन्यासो द्रष्टव्यः ।

३. मैत्रायणीय-यजुर्वेदे सन्नतरो[१]ऽधोरेख्यते (तय. अग्नि-), काठक-यजुर्वेदे चासावधोदण्डेन संकेत्यते, तय. अग्नि- ।

४. उदात्तोदयस्य स्वरितस्य विषयेऽपि चैतयोः शाखयोर्मध्ये भवत्येव कियानपि वि-संवादः । तथाहि । मैत्रायणीयाः ३ इत्यङ्कं ततः पुरस्तात् प्रयुञ्जते, कठाश्च तं स्वरितमेव कण्वसाधारण्येनाऽधोरेखयन्ति[२], तय. प्रसुवे-ऽश्विनोः (मै १, २, १५), वैतु. प्रसवेऽश्विनोः (काठ. २, ९) ।

५. स्वरितीयह्रस्व-दीर्घ-भेदप्रयोजितस्तु नेहोभयत्र कोऽप्यवान्तरविशेषो भवति ।

६. मैत्रायणीया अनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते सामान्येन तिरोरेखां प्रयुञ्जते, तय. धियः ।

७. सन्नतरोदयत्वे त्वस्याऽनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते त ऊर्ध्वत्रिपुण्ड्रकं प्रयुञ्जते[३], तय. प्रथमः, प्रसुवे-ऽश्विनोः (मै १, २, १५) ।

८. कठा अनुदात्तभूमेः स्वरितस्य कृते सामान्येनाऽधोबिन्दुना निर्वाहं पश्यन्ति[४], तय. धियः ।

९. पैप्पलादाऽथर्ववेदेऽप्युदात्तीय ऊर्ध्वदण्डः प्रयुज्यते सन्नतरश्च काठक-यजुर्वेदवदधोदण्डेन संकेत्यते च, तय. दाता ।

१०. यत्तत्राऽनुदात्तभूमिः स्वरितोऽधोबिन्दुना सनाथ्यते तदपि काठकेन सामान्यमावहति, तय. कामः ।

११. माध्यन्दिन-यजुर्वेद-सामान्येन च मैत्रायणीय-काठकयजुर्वेद-भेदेन च तत्रोदात्तभूमिः स्वरितः साधारण्येनाऽधोदीर्घहस्तकेन द्योत्यते, तय. न्यक्, शरव्या या (१४, २, ७), तन्वा शंतमया (१४, २, ८) ।

१२. स्वरितादुपरितनस्योदात्तस्य यथावदूर्ध्वदण्डप्रहात् तस्य स्वरितस्य कृते विशिष्टतरं संकेतान्तरं नाऽपेक्ष्यते ।

१३. स्वरितादुपरितनस्याऽनुदात्तस्य त्वनुदात्तभूमिस्वरितवदुपचार इष्यते यावताऽमावधोबिन्दुना सनाथ्यते, तय. आस्याय (१६, १०४, ६) ।

(ङ) द्वितीयः प्राक्तनो रेखीयः सिद्धः प्रकारः

कण्व-माध्यन्दिनीययोः शतपथ-ब्राह्मणयोः केषुचिद् ग्रन्थान्तरेषु (तु. C. काशब्रा. भू. पृ. ९) चाऽपरः खलु रेखीयः सिद्धः प्रकारो लब्धप्रतिष्ठो भवति । इमे तावदेतदीया विशेषा भवन्ति—

१. अत्रोदात्तोऽधोरेख्यते[५] ऽनुदात्तश्चाऽनुदात्तभूमिः स्वरितश्च नाऽङ्क्यते, तय. अग्निना ।

२. उदात्तोदय उदात्तो नाऽङ्क्यते, तय. केतपूः केतम् (५, १, १, १६)[६] ।

---

[१] सन्नतरो नामोदात्तस्वरितान्यतरोदयोऽनुदात्तः प्रसिद्धो द्रष्टव्यः ।

[२] मैत्रायणीयाना पदपाठ उक्तपूर्वो बाह्वृचः प्रकारो लब्धप्रतिष्ठोऽभूदित्यपरो विशेषोऽप्यत्र वैचित्र्यैक-शृद्धिकरो भवति ।

[३] Sch. त्वस्या अधोरेखायाः स्थान ऊर्ध्वकुञ्चितं काकपदकं (^) प्रयुङ्क्ते ।

[४] Sch. अनुदात्तभूमि स्वरितं नैव संकेतयति । सात. तु मूल्येकस्थितिद्वयनिर्वाहाय वक्र. अधो-दस्तकं (‿) चाऽधस्त्रिशूलकं(‿) च प्रयुङ्क्ते ।

[५] तु. C. काशब्रा. भू. पृ. ९ यत्र भाषिकस्वरस्य स्वरूपत आलोचनायां प्रवृत्तायां पुरातन उदात्तः कालेनाऽनुदात्ततां गत इत्यभिप्रायः परकीयो वादः प्रत्युक्तो भवति ।

[६] एतत्खण्डोदाहरणीयस्थलसंकेताः माशब्रा. द्र. ।

३ परपरितानां सतां बहूनामुदात्तानां मध्ये चरम एवाङ्क्यते, तद्यथा अग्निर्हि वै धूर्य (१, १, २, ९)।

४ उदात्तभूमि-स्वरितस्य संकेतार्थं तदुदयमक्षरमधोरेख्यते[1], तद्यथा वीर्यम्।

५ एवं तावदुदात्तभूमि-स्वरितोदयेऽक्षर उदात्ते सति तदीयाऽधोरेखा तस्य चोपरितनस्य स्वरितस्य च समानग्राहिका भवति। एवं च स्थिते तदुदयमुदात्तान्तरं चेद् भवति, तर्हि तन्नाङ्क्यते, तद्यथा यज्ञो वै स्व (१, १, २, २१), मानुष नेद् व्यृद्धम् (१, ७, २, ९), वैतु इति सैषा (१, ४, १, २६) यत्र तिकारोऽनुदात्त सन्नां मोदयोदात्तमारीयाऽधोरेखाया अन्यथासाधने प्रयोजको न भवति।

६ उदात्त-स्वरिताऽन्यतरोदयस्य स्वरितस्य तत्पूर्वं संकेतो न व्याहन्यते, तद्यथा यज्ञो वै स्वर्ग (१, १, २, २१), देवा वै स्वर्गम् (१, ९, ३, १४), इति सैषैतम् (१, ४, १, २६)।

७ कण्डिका-ब्राह्मणान्यतराऽवसानीय उदात्त कण्डिका-ब्राह्मणान्यतराऽऽद्य उदात्ते परतस्त्रिभिरधोबिन्दुभिः संकेत्यते[2], तद्यथा देवत्रा ॥ स (५, १, ४, ७ उ)।

८ उदात्तो वाऽनुदात्तो वाप्यावसानिकः सन् स्वरिते परत एवमधोबिन्दुत्रिकेण संकेत्यते, तद्यथा इति ॥ तेऽनिदु (३, ४, ३, ७ उ), प्रतिप्रस्थाता ॥ सोऽध्व° (४, २, १, १३ उ)।

९ यदाऽऽवसानिकस्याऽपि सतोऽक्षरस्य परेणाऽक्षरेण सहिते पाठे सति स्वरितः संभवति, तदा तदुदयस्योपात्यस्याऽक्षरस्यैवमधोबिन्दुत्रयेण संकेतो भवति, तद्यथा एव। एतत् (३, ४, २, १३)।

१० अङ्कितस्य सत उदात्तस्याऽनुनासिकता प्राप्तावनुनासिकचिह्नमप्यधोरेख्यते, शतु॰-शत॰ह (३, ४, ३, १८), वैतु यश॰सुमभरत् (३, १, ४, ४)।

(ख) पतत्कोपीयो रेखीयः सिद्धः प्रकारः

१ एवं तावद् यत्र कुत्रचित् किंचित् सामान्यमपि बिभ्राणेषु प्रायेण त्वन्योन्यं नितरामिव विशिष्यमाणेष्वेव पुरातनेषु बहुषु स्वराङ्कनप्रकारेषु विद्यमानेष्वपि कथमिव सर्वशाखीयमौवरस्थितिर्नाम केनाऽपि शाखासर्वस्वसाधारणता मन्यमानेन सता प्रकारविशेषेण युगपदेव हस्तामलकीक्रियतेत्येवमभिप्राया खलु प्रक्रियमाणस्य सतोऽस्य समस्तवैदिकवाङ्मयस्य प्रातिनिध्यमिव कुर्वाणस्य चैतिहासिकदृष्ट्या तदीयतुलनात्मकाऽध्ययनमधिकृत्यौपयिकतां बिभ्राणस्य च बोधस्य बलवत्यपेक्षाऽभूत्।

२ अस्यास्याऽपेक्षाया पूर्त्यर्थं स सम्यग् विचारितः सन् पुराणानां प्रकाराणां सारायमाण इव प्रकारविशेषोऽत्र लब्धप्रवेशो भवति, स सर्वेषां प्रेक्षकाणां प्रकाममभिमतः सन् सुकरत्वाच्च सुग्रहत्वाच्चाऽपि सर्वत्र भविष्यति प्रकाशमेष्यत्सु वैदिकग्रन्थीयसंस्करणेषु चरितार्थ्येत।

३ अस्मिंस्तावत् प्रकारेऽनुदात्तमात्रमनङ्कितं भवति। अनुदात्तो ह्युदात्ताऽभावस्य सूचको भवति। अस्य नीचैस्त्व मात्राऽऽरोपितो धर्मो भवति। उदात्त एव किल मौलिक आर्यभाषीयः स्वरो भवति। तदपेक्षयाऽनुदात्तो नीचैरुच्चार्यते। यदाऽयमुदात्तोदयो भवति, तदा भूयोऽपि नीचैर्गत इव लक्ष्यमाणः सन् सन्नतर इत्युच्यते। यदा चायमुदात्ताऽनुगो भवति, तदाऽस्मिन् सोपानकमिकस्य गत स्वराऽवरोहस्य लक्ष्यमाणत्वादाशत उदात्तधर्मताया समावेश इव भवति, तेन चाऽयं समाहारात्मा सन् स्वरित इत्युच्यते। द्वयात्मकस्तत्र भवति। न चास्या-

[1] web. अत्राऽधोरेखाद्वयं प्रयुक्तं द्र.।

[2] web. स्वदेशाः स्थितिं त्वध्यस्मधोबिन्दुत्रिकान्त्ये संकेत्यते।

ऽनुदात्तभूमेः सनः काऽपि प्रागुदात्तस्वतन्त्रा सती प्रातिस्विकी स्थितिर्भवति । तथा ह्युदात्तान्तरोदयत्वे सत्ययमनुदात्त
एव सन् सन्नतरतामुपगतोऽनुदात्त एव पुनर्भवति । एवं तावच् शुद्धो वा सन्नतर-स्वरिताऽन्यतरत्वोपाधिको
वाऽनुदात्तः पूर्वोत्तरान्यतरपार्श्ववर्तिनः सन्नतर-च्छायास्वरिताऽन्यतरव्यवहितस्य वा नान्तरीयतया स्थितस्य वोदात्त-
स्यैव स्थितिलक्षकमात्रतामनुप्राप्तः संस्तदीयाऽङ्कनत एव स्वतःसिद्धविज्ञप्तिकयथायोगविभिन्नोक्तपूर्वावान्तरस्वरूप इति
कृत्वैव नैतदीयाऽन्यथासिद्धाङ्कनगौरवमिहाऽऽद्रियते ।

४. यदधस्तादुदात्तो मौलिकस्वर इति कृत्वाऽङ्कनार्हत्वेन प्रत्यपादि, तत्र खलूदात्तभूमेः सतोऽभिनिहित-
प्रश्लिष्ट-क्षैप्र-जात्याऽन्यतमत्वेन प्रातिस्विकस्थितिमतो वास्तविकस्य स्वरितस्याप्यङ्कनार्हत्वस्य समावेशोऽभिप्रेतो भवति[१]।
एवं तावदुदात्तश्चोदात्तभूमिः स्वरितश्च द्वावेव स्वराविह पार्थक्येनाऽङ्कनमर्हत इति कृत्वा पुरातनानामुक्तपूर्वाणा संकेता-
नामेव मध्याद् ऋग्वेदे, तैत्तिरीय-यजुर्वेदे, तैत्तिरीय-ब्राह्मणे, तैत्तिरीयाऽऽरण्यके, तैत्तिरीयोपनिषदि, काण्व-यजुर्वेदे,
कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदे चैकान्तिकतया, माध्यन्दिन-यजुर्वेदे, शौनकीयाऽथर्ववेदे च यथास्वोक्तपूर्वप्रक्रियं पर्याप्ततया,
स्वरितसंकेतत्वेन प्रयुक्तपूर्वत्वादूर्ध्वदण्डः (=अ॑) एव चोदात्तभूमिस्वरितस्य, शातपथप्रभिद्भिरधोरेखा (=अ॒)
चोदात्तस्य संकेतौ निर्धारितौ भवतः[२] ।

५. ये चैतद्ग्रन्थीय-स्वराङ्कनीया व्यावहारिका विशेषा भवन्ति, त इमे संगृह्योल्लिख्यन्ते—

(क) अगतिका वा सगतिका वा मूलधातवश्च, क्विब्-णिजन्यतरान्ता नामधातवश्च तदीयविभिन्नस्वराणा
सता रूपाणामसंभिन्नं संकेतनं सुकरं स्यादिति स्वरतो नाङ्क्यन्ते, तय. √१अक्ष्, √२अक्ष्,
अति √मुच्, अख्खली √कृ, √अव् > √ओम्, अ॒न्त- > √अन्ति ।
(ख) नामधात्वन्तराणि तु स्वरतः संकेत्यन्ते (तु. भू. ४, २, क, ७, अ), तय. अ॒घ- > √अघाय॒ ।
(ग) तिङन्तानि रूपाणि स्वरतः संकेत्यन्ते, तय. √१अक्ष् > अक्ष्णु॒ते ।
(घ) संनिहितपदान्तरनिमित्तप्रयोजितनिघातानि तिङ्-रूपाणि स्वरतो न संकेत्यन्ते[३], तय. √१अक्ष्
> अक्ष्णुयात् ।
(ङ) अनङ्कितस्वर-संस्करणेभ्यो ग्रन्थेभ्य. संगृहीतानि सन्ति तिङ्-रूपाणि तदीयशब्दान्तरसामान्येना-
ऽनङ्कितान्येव ध्रियन्ते, तय. √अज् > अजामसि, अजन् ।
(च) यदाऽङ्कितानङ्कित-स्वरेभ्य उभयेभ्यो ग्रन्थेभ्यस्तिङ्-रूपाणि संगृह्यन्ते, तदाऽनङ्कितस्वर-ग्रन्थीयानि
तिङ्-रूपाणि यथाऽङ्कितस्वरग्रन्थीयस्वरवच्छ्रुति[४] निर्दिश्यन्ते, तय. अनु √ध्व(ध्वं)स् > अनुद्ध्वमे॒ ।
(छ) अङ्कितस्वर-ग्रन्थीयं सुब्योगीयं वाऽव्ययं वा कृन्मात्रं स्वरवद् निर्दिश्यते, तय. √अत् > अ॒तत-
अ॒तिथि-, √अद् > अ॒त्तवे, अ॒त्तुम् ।
(ज) अनङ्कितस्वर-ग्रन्थीयः कृद् निःस्वरं निर्दिश्यते, तय. अभि मेदिन्-, अग्नि-यानी- ।

१ मूलतो जात्य क्षैप्रयोरभेदो द्रष्टव्यः (तु. पृष्. ४२७[१], ५३७[१], ५३८[p]) ।

१ मूलतो जात्य क्षैप्रयोरभेदो द्रष्टव्यः (तु. पृष्. ४२७, ५३७, ५३८) ।
२ तस्मिंस्तस्मिन् पुराणे वा नूतने वा गौवरे संकेते प्रतिनियतायाः स्वरविशेषसंकेतननियमायाः स्या-
२ तस्मिंस्तस्मिन् पुराणे वा नूतने वा गौवरे संकेते प्रतिनियतायाः स्वरविशेषसंकेतननिराधाः स्या-
३ अस्य ग्रन्थस्य यथाश्रुतानुक्रमणात्स्वरूपताया एतदीयलक्षणसारस्यसम्पन्नाऽनिरेक्षिवादित्यभिप्राय. ।
४ अपि तानि स्वरतो वस्तुतस्तथा स्युर्न वा स्युरित्यस्य तत्तन्मूलीयवाक्यस्वतन्त्रविचारानिन-
रणादस्मिन् विषयेऽन्यो निर्देशोऽप्रमाणं भवति ।

(फ) अङ्किताऽनङ्कितस्वरेभ्य उभयेभ्यो अन्येभ्य सगृह्यमाण कृद् यथास्वरवद्ग्रन्थीयश्रुति निर्दिश्यते[1], तय अशु- ।

(न) व्युत्पत्त्यौपयिकतयोपकल्पिताना कृता स्वरनिर्देश औपकल्पनिको भवति, तय *अन्त (<इ)-पर्शु- ।

(ट) यदा व्युत्पादनप्रयोजित सन् स्वर उपकल्पनाया विषयो भवति, तदा स्वरवदक्षरं स-तारक निर्दिश्यते, तय अच्छुरा-, अष्ट्रा दष्ट्रु- ।

(ठ) यदौपकल्पनिकस्य सत कृतो विषये सौवरी स्थितिर्दुर्विनिगमना भवति, तदाऽसौ नि स्वर निर्दिश्यते, तय √अद् > अद्‌णार- > आद्‌णार् ।

(ड) निघातमात्रवन्ति सर्वनामानि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अस्मद्- > २*अँ(>न्)-, *ई-, *सी-, एन-, सम-, त्व- ।

(ढ) निहताऽनिहतोभय-प्रयोगवन्ति सर्वनामान्युभयथा पृथग् निर्दिश्यन्ते, तय इदम्- > ३अ-, ४अ-, अस्मद्- > १मय्-, २मय्- ।

(ण) अलुक्-समासे पूर्वपदायमानानि चाऽन्यान्तरप्रातिपदिकीक्रियमाणानि च सन्ति सुब्-रूपाणि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अग्र- > अग्रे ।

(त) द्विस्वर्येण श्रूयमाणा समासास्तथैव निर्दिश्यन्ते, तय बृहस्पति-, वनस्पति-, अग्नी-वरुण- ।

(थ) यथाप्रातिस्विकप्रातिपदिकस्वरवन्ति सुब्-रूपाणि नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अहस्- > -हस (=अहस) ।

(द) हल्पूर्वोदात्तयण्भाव प्रयोजित[2] सुब्-उदात्तो न निर्दिश्यते, तय ऊति > -त्या (=ऊत्या) ।

(ध) यदा सुपि परत उदात्तयोर् इवर्णोवर्णयो स्थानेऽन्यत्र अय् इति वा इय् इति वाऽन्यतश्च अव् इति वा उव् इति वा भवत, तदा सुब्-रूप नि स्वर निर्दिश्यते, तय अग्नि- > -अय (=अग्नय), धी- > धिय (=धिय), अशु- > -शव (=अशुव), अभ्रू- > -भ्रुव (=अभ्रुव) ।

(न) उदात्तयण्भाव प्रयोजित सुप-स्वरितो यथावद् निर्दिश्यते, तय १अरुणी- > -ण्यं, अश्वतरी > -र्यै ।

(प) यदा प्रातिपदिकनिघात-प्रयोजक सुप्-स्वर प्रवर्तते, तदाऽसौ यथावद् निर्दिश्यते, तय अधायुत- > -यते, १अप्- > अप, २अप्- > अद्भि ।

(फ) उदात्तनिवृत्तिप्रयुक्त सुप्-स्वरो यथावद् निर्दिश्यते[3], तय अमन् > -स्न, अहथन्- > -स्न ।

(ब) आद्युदात्त-निघातोभयविधमामन्त्रित पद स्वीयैकैकविशेषभूत-वर्तुलकीयाया अधारेखाया भावाऽभावाभ्या यथायोग विविच्य निर्दिश्यते, तय १अश्व > -श्व, २अश्व- > -श्वा, आदित्य- > -त्य ।

(भ) नि स्वर निर्दिश्यमानानि प्रातिपदिकान्यनुभवन्ति सुब्-रूपाणि कैमुतिकेनैव नि स्वर निर्दिश्यन्ते, तय अ-कृत्स्नर्दे- > -वेम्, अस्मद्- > (*अँ > *अँ >) न्- > नौ, न ।

---

[1] अन्यस्वरवद्ग्रन्थीयोऽनेकार् कृद् बहुतो यथानिर्दिष्टस्वरो मिश्रस्वरो वेत्यस्य निर्देशोऽनैकान्तिको भवति ।

[2] पा सू ५८८ (सु उपरिष्टात् क ण) ।

[3] पा सू ५८८ तदन्यपरत्वात् (द) इत्यत्र प्रत्युदाहरणान्यत्रैव नियमस्य विषयो भवति ।

(म) साम्रेडितानां सुब्-रूपाणां नियताऽऽम्रेडितांशनिघातानां सतां निर्देश उक्तपूर्वसुब्रूपीयनिर्देश-
सामान्यमेव बिभर्त्ति, तय. अंशु- > -शुः-शुः (=अंशुः-अंशुः)।

(य) अव्यय-मात्रं यथास्वरश्रुति निर्दिश्यते, तय. अनु, अभि, एतवै।

(र) सस्वरनिःस्वरोभयविधश्रुतिकमव्ययं यथायथं पार्थक्येन निर्दिश्यते, तय. १कुम्, २कम्,
१यथा, २यथा।

(ल) निहतमात्रस्वरूपमव्ययं तथैव निर्दिश्यते, तय. इव (तु. भू ४, ४, च, ४), उ, घ।

(व) सस्वरनिःस्वरोभयविधश्रुतिकं समासाङ्गभावुकमव्ययं यथायथं विविच्य निर्दिश्यते, तय. अति-
अप-गूहमान-।
√पू > अतिपवते, अतिपवते, अप√गु(> गू)ह् > अप-गूळ्ह-, अप-गूहमान-।

६. स्थल-प्रकरणम्

१. प्रतितिङन्तसुबन्ताऽव्ययनिर्देशाऽनुपदं यथाश्रुति समग्राणि स्थलानि निर्दिश्यन्ते। तत्र तत्तद्-
ग्रन्थोद्देशतस्तावदयं निर्देशक्रमो भवति—

(क) ऋग्वेदे—१. ऋ., २. खि.।
(ख) यजुर्वेदे—१. मा., २. का.,
३. तै., ४. मै.,
५. काठ., ६. क.।
(ग) सामवेदे—१. कौ., २. जै.।
(घ) अथर्ववेदे—१. शौ., २. पै.।

२. प्रत्युपस्थिते स्थलनिर्देशे प्रथमं तावद् यथाऽपेक्षं ग्रन्थनाम्नः संक्षेपो दीयते। तदनु नान्तरीयतया
ग्रन्थीयप्रधानाऽवान्तरविभागप्रदर्शिकाः संख्या दीयन्ते। आसां च मध्ये या प्रथमा भवति सा प्रधानविभागीया
भवति, अवान्तरविभागीयास्त्वितरा यास्ततश्चाऽन्योन्यं च प्रार्धविरामेण व्यवच्छिद्यन्ते। संख्यानामन्ते च विरामो
दीयते, तय. अकन्तः पै १, ४२, २.

३. यदा स्थलविशेषनिर्देशमनु स्थलान्तरीयो निर्देशः क्रियते, तदा ययोः कयोरपि द्वयोः स्थलाङ्कनमात्र-
योर्मध्येऽर्धविरामो दीयते, तय. अंहस्- > -हः ऋ १, ४२, १, २, २३, ४; अंशु- > -शून् शौ ५, २०, १०; पै….

४. ग्रन्थविशेषीयाऽनेकस्थलानामङ्कन उपस्थिते सति प्रथमायामेव तदीयमानायां सर्वास्तत्तद्वि-
भागीयाः संख्या दीयन्ते। उत्तरासु तु तदीयमानासु समानाः सतीः प्रधान-मध्यमविभागीयाः संख्या नावर्त्य यावच्चरम-
विभागीयाः सत्यो विभिन्नाः संख्याः स्युस्ता एव निर्दिश्यन्ते, तय. अक्ष्णया तै ५, २, ७, ५[१]; १०, ४, ५; ३,
५, ३[१]; < ५, २, ७, ५[१]; ५, २, १०, ४, ५, २, १०, ५; ५, ३, ५, ३[१],

५. अनेकेषां परंपरितानां स्थलानां निर्देश उपस्थिते सति प्रथमचरमयोः सतोः स्थलयोरेव निर्देशः
क्रियते, तन्मध्ये विच्छेदकश्च दीयते, तय. अग्नि- > -ग्निम् काठ १६, ८-११, १९, ३[१]-५[१].

६. यदि क्वचिद् मध्यमानां संख्यानामपि विषय उक्तपूर्वप्रकारकं पारंपर्यं निर्देश्यं भवति, तर्हि
तासां मध्याद् अप्येवं प्रथमचरमयोः सत्योरेव निर्देशः क्रियते, तन्मध्ये च विच्छेदको दीयते, तय. अंहस्- > -हसः
शौ ४, २३-२९, १-७.

७. यथा रूपविशेषीयाणां स्थलनिर्देशानामन्योऽन्यमर्धविरामेण व्यवच्छेदो भवति, तथैव विभिन्नरूपीयाणां स्थलसंख्याङ्कव्यूहानामन्योऽन्यमर्धविरामेण व्यवच्छेदः क्रियते, चरमरूपीयचरमस्थलीयसंख्याङ्कादूर्ध्वं च विरामो दीयते, तय. अंशु- > -शव. ''; -शवे''; -शोः ''; ३, १२, ४.

८. रूपविशेषाणां सन्धलानां सता प्रथमं परंपरितो निर्देशो भवति, तदनु च तत्साधारणस्थलीया-संख्या दीयन्ते, तय. अति"(चर), (अति) चर पै ३, ३३, ६, अत्याशित- > -तस्य, -तेन मै ३, ६, २.

९. यदा रूपविशेषस्य स्थलविशेषीया विशेषसंख्यात्वाऽऽवृत्तिः सूचनीया भवति, तदा तदङ्कः स्थलाङ्कशीर्षण्यतया निर्दिश्यते, तय. अंहूरण- > -णम् काठ १०, ९[२], अग्नि- > -ग्ने काठ १८, ३[३]; ४[८]; १६[१४].

१०. तत्तद्ग्रन्थीयतयाऽन्योन्यं प्रायेण भूयोदिशिष्टानि सन्ति तत्तत्प्रधान-मध्यम-चरमविभागीयानि प्राक्प्रसिद्धानि मण्डलाऽध्यायप्रभृतीनि नामान्युक्तपूर्वप्रकारेणेह संख्याङ्कनमात्रेण निर्वाहसंभवादन्यथासिद्धानीति कृत्वा नोपयुज्यन्ते[१]। अयं तावत्तदीयः स्वरूपतश्च संख्यातश्च परिचयः संग्रहेणोच्यते—

(क) ऋग्वेदेऽष्टकाऽध्याय-वर्ग-मन्त्रात्मकश्च मण्डलाऽनुवाक-सूक्त-मन्त्रात्मकश्च चतुष्टयौ सन्तौ द्वौ विभागप्रकारौ भवतः। एतयोर्द्वितीय एव प्रसिद्धतरत्वादिहोपयुज्यते, प्रतिमण्डलं सूक्तानां परंपरितात् संख्यानादनुवाकीयनिर्देशस्याऽन्यथासिद्धत्वात् प्रतिस्थलं संख्यात्रितयस्यैवाङ्कनं च क्रियते।

(ख) ऋग्वेद-खिलानि सूक्त-मन्त्र-प्रविभक्ताऽध्यायपञ्चकात्मकानि भवन्ति। एत एव त्रयो विभागाश्चाऽत्र संख्याप्यन्ते। संहिताऽरण्यं च परिशिष्टं चोभे अपि द्विधा प्रविभक्ते सती यथाक्रमं षष्ठ-सप्तमाऽध्यायतयाऽङ्क्येते। द्वितीय-तृतीय-चतुर्थेष्वध्यायेषु सन्ति कतिचित् सूक्तानि यानि पृथक् मन्त्रप्रविभक्त-खण्डद्वयात्मकानि भवन्ति। तदीयस्थलाङ्कन उपस्थिते सति सूक्ताङ्कीयशीर्षण्यभूतेन २ इत्यङ्केन द्वितीयखण्डीयतायाः विवेकेन परामर्शो भवति, तय. √ १अस् > असि खि ४, ७[२], १[२]। एवं पञ्चमाध्यायीयसप्तमसूक्तस्थ-खण्डपञ्चकस्य विविक्तः परामर्शः सूक्त-मन्त्राङ्कमध्यीयतया धृतेन सताऽङ्कविशेषेण क्रियते[२], तय. अदिति- > -ते खि ५, ७, १, २.

(ग) माध्यन्दिन-यजुर्वेदो मन्त्रप्रविभक्तचत्वारिंशदध्यायात्मकः सन् संख्याद्वयेन परामृष्टविभागद्वितयो भवति।

(घ) काण्व-यजुर्वेदस्य दशकाऽध्यायाऽनुवाक-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूहो विभागश्चत्वारिंशतोऽप्यध्यायानां माध्यन्दिन-यजुर्वेदवत् परंपरितसंख्यापनेन त्रिव्यूहः सन् संख्यात्रयेण परामृष्टो भवति[३]।

(ङ) तैत्तिरीय-यजुर्वेदीयो विभागः काण्ड-प्रपाठकाऽनुवाक-खण्डात्मकतया चतुर्व्यूहः सन् चतुर्धा संख्याप्यते[४]।

(च) मैत्रायणीय-यजुर्वेदः प्रपाठक-खण्ड-प्रविभक्ताऽध्यायचतुष्टयात्मकः सन् संख्यात्रयेण परामृष्टत्रिव्यूहविभागो भवति।

---

[१] तत्तद्ग्रन्थीय-तत्तद्विभागीय-पुष्पिकीयाणां निर्देशानां स्थलाङ्कन उपस्थिते सति यथायोगं केवलाद् ग्रन्थनाम्नो वा विभागविशेष-सहकृतग्रन्थनाम्नो वोपरि पुष्पि. इति संक्षेपो दीयते, तय. पु. इटिमिका-, ओरिमिका-।

[२] एतद्ग्रन्थीय-प्रकृतसन्दर्भस्य सूक्तमन्त्राङ्क-मध्यीयाङ्कस्य सूक्ताङ्कीय-शीर्षण्यतयैव स्थितिः संपादयिष्यमाणा द्रष्टव्या।

[३] एतद्ग्रन्थीयनामभीसंज्ञनात् पश्चात् प्रवर्षं संपन्नः सन्, अध्यायं मन्त्राणां परंपरितपाठेनाऽनुवाकीयो विभागोऽप्यन्यथसिद्ध इव क्रियते।

[४] मैत्र्. मुद्रितपाठ्यात् तदीयः मण्डपरंपरितेन त्रिव्यूहोऽपि सन् विभाग इह नाऽनुक्रियते।

भवति।
(छ) काठक-चरक-यजुर्वेदः खण्डप्रविभक्त-स्थानकात्मकतया व्यूढः सन् संख्याद्वयेन परामृष्टो परंपर-
आश्वमेधिकपरिशिष्टीयास्त्रयोदश प्रधानविभागा अपि स्थानकीकृत्य च चत्वारिंशता स्थानकैः संपद्यन्ते[१]।
यित्वा च परामृश्यन्ते। एवं तावत् संकलितानि सन्ति स्थानकानि त्रिपञ्चाशत्संख्यकानि विभागोऽध्यायपरंपरितेनाऽन्यथा-
(ज) कपिष्ठल-कठ-यजुर्वेदेऽष्टकाऽध्याय-खण्डात्मकतया त्रिव्यूढो
सिद्धीभूताऽष्टकविवेकः सन् संख्याद्वयेनैवेह परामृष्टो भवति[२]। चत्वारिंशोऽध्यायोऽखण्डप्रविभक्तः
सन्नेकखण्डात्मकतया सर्वत्र १ इत्येतेन खण्डाङ्केन सहैव निर्दिश्यते।

(झ) कौथुमसामवेदे प्रथमं तावद् द्वौ विभागौ भवतः। पूर्वार्चिकं चोत्तरार्चिकं च। आरण्य-काण्ड
वाऽऽरण्य-संहिता वेति च महानाम्न्यार्चिकमिति च पूर्वार्चिकाऽनुगता परिशिष्टद्वयी भवति।
पूर्वोत्तरार्चिकयोः प्रपाठकाऽर्ध-दशति-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूढो विभागो भवति। पूर्वार्चिकीया षट्-प्रपाठकी
प्रतिप्रपाठकयुगलं काण्डव्यवहारेण त्रिकाण्ड्यपि भवति। प्रपाठकाना परंपरितेनाऽन्यथासिद्धस्त्वयं
काण्ड-विभागो भवति। यत्तूत्तरार्चिके दशतेः स्थाने सूक्तं व्यवह्रियते तत्तदवान्तरविभागविशेषीय-
संज्ञामात्रीयविशेषवान्न विशिष्यते। अस्ति तावदुभयमुख्यविभागसाधारणोऽध्याय-खण्ड-मन्त्रात्मक-
स्त्रिव्यूढोऽपरोऽपि विभाग-प्रकारः। अस्मिंश्च प्रकारे आरण्य-काण्डस्यापि षष्ठाऽध्यायात्मकतया
व्यवहारो भवति। अपि चोत्तरार्चिके क्वचित् खण्डमन्त्रयोर्मध्यगामितया सूक्तविभागोऽप्युप-
लभ्यते। इह तावदुक्तपूर्वयोः प्रकारयोः कतरेणचनापि विभागे सति परामर्शिका नितान्तं
दुष्करा भवतीति कृत्वा च BC. इत्यत आशिकं संकेत गृहीत्वा च पूर्वोत्तरार्चिके यथाक्रमम् १ इति
२ इति च संख्याप्य परामृश्येते च, तदुभयीया मन्त्राश्च माध्यमिकविभागाऽन्यथासिद्धयर्थं पृथक्-
परंपराभ्यां संकल्यन्ते च। अन्या दिशोभयार्चिकीयस्थलाङ्कनं द्वाभ्यां द्वाभ्यां संख्याभ्यां साध्यते।
एवमारण्य-काण्डम् ३ इत्येवं महानाम्न्यार्चिकं च ४ इत्येव परामृश्येते। आरण्य-काण्डे दशति-
खण्डाऽन्यतरनामको मध्यमो मन्त्रगणात्मको विभागो भवतीति कृत्वा तदीयं स्थलाङ्कनं संख्यात्रिकेण
साध्यते। मध्यमस्य कस्यचिद् विभागस्याभावाद् महानाम्न्यार्चिकीयं स्थलाङ्कनं तावद् द्वाभ्यां
संख्याभ्यामेव क्रियते[४]।

(ञ) जैमिनीय-सामवेदे पूर्वार्चिकमिति प्रथमः, आरण्यं च महानाम्न्यश्चेत्युभयात्मको द्वितीयः, ऊहगान-
मिति तृतीयः, उह्यगानमिति चतुर्थः, इत्येवं चत्वारो मुख्या विभागा [illegible] संख्याभिरभिनिर्दिष्टाः।
तथा द्विधा प्रविभक्ता भवन्ति। एतदीयं स्थलाङ्कनं च त्रिभिः [illegible]
पूर्वार्चिकीय. [illegible] विभागश्चैवं [illegible]
[illegible] मुख्यविभागान्तरविवक्षया [illegible] क्रियते[५]।

[१] [illegible] (< *[illegible] = *प्रथमिका), [illegible]
मिका, [illegible] (< *[illegible] = *[illegible]), [illegible]
[illegible]
[२] [illegible]
[३] [illegible]
[illegible]
[४] [illegible] १.)
[५] [illegible]

(ट) शौनकीयाऽथर्ववेदे द्वौ विभागप्रकारौ प्रवर्तेते । काण्ड-सूक्त-मन्त्रात्मकस्त्रिव्यूढश्च प्रकार काण्ड-प्रपाठकाऽनुवाक-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूढश्च प्रकार । एतयोर्मध्ये प्रथम एव तावदिहानुवर्त्यमान सन् सख्यानिवेशे धोत्यते[1] ।

(ठ) पैप्पलादाऽथर्ववेदे च द्वौ विभागप्रकारौ प्रवर्तेते । काण्ड-सूक्त-मन्त्रात्मकस्त्रिव्यूढश्च काण्डाऽनुवाक-[2]खण्ड-मन्त्रात्मकश्चतुर्व्यूढश्च । एतयोर्मध्ये तावत् प्रथम एवेहानुवर्त्यमान सन् सख्यात्रयेणाऽङ्क्यते । यत्र क्वचिच्च (तु. ३, ३७) सूक्तानि मन्त्रतोऽविभक्तानि भवन्ति, तत्र तान्येकमन्त्रात्मकानीति कृत्वा १ इत्येतन्मन्त्रस्थानीयाऽङ्कप्रदानेन सख्यात्रयेणैवाऽङ्क्यन्ते । एवमविविक्तमन्त्रविभागस्थलीयाङ्कन उपस्थिते सति विच्छेदकव्यवहितयो सतोर्द्वयोर्मुद्रितसस्करणीययो रङ्कयोर्मध्याद् द्वितीयो विच्छेदकदक्षिणपार्श्वीयोऽङ्क एवेह प्रदर्श्यते (तु ९, १२, ६-७) ।

७. संकेत-प्रकरणम्

इह तावद् निदशस्य ममूल्यर्थं वैशद्यार्थं वा ये केचन सकेता प्रयुक्ता, त इमे भवन्ति—

१ √ इति धातुक[3] प्रातिस्विकचिह्नतया धातुमात्रेण पुरस्क्रियते, तय √१भद् ।

२ √- इति स विच्छेदको धातुक प्रकरणत आक्षेप्याऽऽख्यातांशानामुपसर्गाणामुपरिष्टात् प्रयुज्यते, तय अति√- ।

३ – इति विच्छेदक प्रातिपदिकमानाते प्रत्त सस्तदीयसुब्योगीयतामुपदर्शयति । शब्दमानीयाक्षरविशेषस्याऽधस्ताद् दीयमानश्चाय धर्मान्तरमिव बिभ्राण सस्तत्रोदात्तस्य व्यवस्थितिं सूचयति ।

४ - इत्यर्धविच्छेदक प्रातिपदिकादुपरि नान्तरीयतया निर्दिश्यमानात् सङ्क्षिप्तात् सतो रूपविशेषात् पुरस्तात् प्रत्त सस्तदीयावशस्य पूरयितव्यतामुपक्षिपति, तय अग्नि > ग्नि , वैतु –ग्निम् । अय समासेऽवग्रहत्वेनाऽपि प्रयुज्यते, तय अग्ने-ग- ।

५. । इत्यूर्ध्वदण्डो वर्णमूर्ध्नि दीयमान सन् शब्दविशेषीयैकस्वरस्य सत स्वरितस्य व्यवस्थितिं प्रदिशति, तय अ कु।यन्च्- ।

६ = इति संतोल स्वत प्राग्वर्तमानस्य सत स्वत उत्तरवर्तिना सता तुल्यत्व सूचयति, तय 'तया गत्या' (=तेन प्रकारेण), पृ ११२b ।

७ + इति योजक प्रकृतिप्रत्ययीय वा समासघटकीय वा योग सकेतयति, तय √जन्+ड (पृ ३२a), ६अ+रंसुय– (पृ ४९९m) ।

८ → इत्यभिमुख स्वत प्राग्वर्तिन सत स्वोत्तरवर्त्यात्मकतया परिणाम सकेतयति, तय अङ्रो-(र→)रा- ।

९ > इत्यभिकोण =→, तय २अग्नि>ग्नी ।

१० ← इति प्रतिमुख स्वत उत्तरवर्तिन सत स्वप्राग्वर्त्यात्मकतया परिणाम सकेतयति, तय ६भु←भम् ।

---

[1] [illegible] सर्वा इत्येवा काचित्कस्थलाद्दनभेदवती मतो सवादनार्थं तु आपि २ ।

[2] मूलतो [illegible]-> *कण्ड >काण्ड इति काश्मीरवाचनिकश्रुतिगुणभविकारमध्योऽपपाठो द्रष्टव्य ।

[3] धातु सकेतवती नाभिप्रायपरस्मादितो भवति । एवमुपर्यपि सकेतवत्त्वेन प्रयुज्यमाना शब्दविशेष यथायद् बोद्धव्या ।

११. < इति प्रतिकोणः = ←, तय. अन्तः(<र्)-कोशु-

१२. < > इति कोणयुगं स्वतः पूर्वोत्तरवर्तिनोरन्योन्यप्रकृतिविकृत्यन्यतरभावं संकेतयति, तय. अनुड्डह् <>धूँ- (पृ. १६५b)।

१३. ऽ इति चक्रकं संहिताविषय उत्तरवर्तिनोऽकारस्य पूर्ववर्तिनि साहितिक आकार एकार ओकारे वाऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. वाऽन्यस्य (पृ. १३f); स्वरेऽविशेषः (पृ. ४b); भूरिविमृश्योऽयम् (पृ. १३f)।

१४. ऽऽ इति द्विचक्रकमुत्तरवर्तिन आकारस्य पूर्ववर्तिनि साहितिक आकारेऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. पद्मन्यर्थस्याऽऽकाङ्क्षितत्वात् (पृ. ५f); °कर्मताऽऽपद्येत (पृ. ७५a)।

१५. (ऽ) इति कोष्ठितं चक्रकमुत्तरवर्तिनोऽकारस्य पूर्ववर्तिनि पूर्वरूपैकादेशात्मकेऽकारेऽन्तर्भावं संकेतयति, तय. अग्रं(ऽ)यण-।

१६. , इति प्रार्ध-विरामो यत्र तत्र शाब्दिके वा स्थलीये वा निर्देशे यथापेक्षं लघिष्ठव्यवच्छेदकत्वेन प्रयुज्यते, तय. √१अस्, अस्ति; अंनस्(>ड्, ळ्)√१वह्, अध, अधाः; अन्त,न्ता-, अनु,>नू-याज-।

१७. ; इत्यर्ध-विराम एकैकस्याः स्थलाङ्कनमात्राया व्यवच्छेदकतया प्रयुज्यते, तय. अंश- > -शः ऋ २, १, ४; २७, १.

१८. . इति विराम एकैकस्य पदसंग्राहकनिर्देशखण्डस्य च समासाभिमुखे संक्षेपान्तरे वा स्थलाङ्के वा परतोऽसत्येकैकस्य संक्षेपस्य चाऽवसाने व्यवच्छेदकतया प्रयुज्यते, तय. अनु√दिश्,......१०५., अंश-....१७.। पा. (वैतु. पाभे.) इति च, अंश- > -शः ऋ २, १, ४ (वैतु. ऋ.) इति च।

१९. ' ' इति शीर्षण्यं प्रार्धविराम-प्रतियुगं स्वमध्यगतस्य प्रायेणेतिकारेणाऽनुगतस्य सतः पाठस्य ग्रन्थान्तरीयोद्धारात्मकतां संकेतयति, तय. 'कृत्योक-' (पृ. ८c)।

२०. ॰ इति वर्तुलकं शीर्षण्यतया प्रयोगतः पूर्वोत्तरस्थित्यनुक्रमेणाऽधस्तनीं चोपरितनीं च पूरयितव्यतां संकेतयति, तय., अंशु- °शु- अनू° (= अनंशु-), °वामीरनु° (= अग्ने वामीरनु सदृशि पृ. २०१c)। इदमेव च वर्तुलकं यदाऽर्धविच्छेदकस्य च मध्यस्थितस्य सतः सुब्रूपस्य च मध्ये दीयते, तदा तस्य रूपस्याऽऽसमन्वितभावः सूच्यते, तय. अंशु- > -॰शो, अग्नि- > -॰ग्ने।

२१. * इति तारका यस्योपरि धृता भवति, तस्यौपकल्पनिकत्वं संकेतयति। तत्र ये विशेषा भवन्ति, त इमे सन्ति—

(क) यामपार्श्वतः शीर्षगया गतीयं शब्दविशेषस्य तदर्थविशेषस्य बोधपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. √*अप्, √१अस् *दिंगादाम्।

(ख) गरयस्याऽपरविशेषस्योपरि धृता गतीयं तस्य स्वरस्योहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अप्सर-हुँ-, अं-संयाज्य-।

(ग) आवग्रहिक-विच्छेदकस्योपरि धृता गतीयं तन्निर्योगिनः पूर्वोत्तरपदयोः ऊहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अन्तर-*।

(घ) स्वपदस्योपरि धृता गतीयं तस्योहपूर्वं स्वरूपमाचष्टे, तय. अन्तरि*क्ष-।

२२ ? इति प्रश्नक शब्द[1] रूप[2]-ग्रन्थनामसंक्षेपाऽन्यतमीयाद् निर्देशात् पुरस्ताच्च स्थलाङ्कनिर्देशमात्राया उपरिष्टाच्चोपचर्यमाणो यथास्थितस्य तत्तन्निर्देशस्य विषये सामान्यतो वा तत्तद्विशेषतो वा दुरूहता-साशयिकताऽध्यवसेयकल्पतादिप्रकारकमर्थं संकेतयति। येष्वेतद्विषयभूतेषु तावदस्योपचारो भवति, तानीमानि सगृह्येरन्—

(क) पाठ-स्वरूपे, तय ?शु कल्याणी-, अक्षी- > -क्ष्यौ पै ६, ६, १[?]।

(ख) वर्ण-स्वरूपे, तय. ?अहारि-।

(ग) तात्पर्य-स्वरूपे, तय ?अकन्त-।

(घ) अवग्रह स्थितौ, तय ?अप्-सर्-।

(ङ) व्युत्पत्ति-स्वरूपे, तय ?३अर्य-।

(च) उपकल्पना स्वरूपे, तय ?√*अराय्।

(छ) स्वर-स्वरूपे, तय अष्टौ मै ४, २, १४[?]।

एव टिप्पणेषु चाय व्यु मूपा इत्यादितम् तत्तद्विषयीयात् सक्षेपादुपरि ध्रियमाणस्तत्र तत्र निर्णयाभाव सूचयति।

२३ ϕ इति सकेत. कृत पुरस्तादुपचर्यमाणस्तस्य व्यवहितोपसृष्टत्व भवतीति च स्थलाङ्कीयमात्राविशेषादुपरि ध्रियमाणश्च तत्रैव स्थले व्यवहितोपसृष्टत्व भवतीति च सकेतयति, तय ϕ अप-श्रोशुचत्-, अप घ्नुत्- > -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६ϕ

२४ ‡ इति सकेत शब्द-रूप-ग्रन्थनामसक्षेपान्यतमीयाद् निर्देशात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तदधिकृताया पाठस्थितेर् नित्य टिप्पणितस्थलस्य सतो बाह्वृचादिग्रन्थान्तरीयश्रुतिविशेषस्याऽपेक्षया भिन्नाऽऽत्मकत्ता सकेतयति, तय ‡जु-जर-> ‡-रस्य। स्थलविशेषीयपाठस्थितेरेवंप्रकारताया सूचयितव्याया सत्या तु सकेतोऽय तत्तत्स्थलाङ्काऽवसानत क्रियते, तय अभि-मत्- >-मान् काठ २३, ११‡।

२५. † इति सकेत शब्द-तद्रूपाऽन्यतरीयनिर्देशविशेषात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तद्गत श्रुतिसामान्यस्य बाह्वृचमूलकतां सूचयति, तय †अज्म-, अज्मन्->†-ज्म। यदा तु निर्देशविशेषस्य श्रुतिविशेषीयतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदा तच्छ्रुतिविशेषीयव्याप्तिमात्रानुपाततोऽय सकेत स्थलाङ्कीयमात्राविशेषात् पुरस्ताद्वोपरिष्टाद्वोपचर्यते, तय अच्युत-च्युत्- > -च्युत् शौ २०, ३४, ९†। यदा चाऽपि निर्देशविशेषस्य श्रुतिविशेषीयाऽऽवृत्तिबहुत्वविषयत्वे सति क्वाचित्कतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदा शीर्षण्यावृत्तिसूचकसख्यावत स्थलाङ्कविशेषादनन्तर यावदावृत्त्येवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तावदावृत्तिसूचकशीर्षण्यसख्यायुतोऽय सकेत उपचर्यते, तय अस्मद्- >*न्- > -न मै ४, १४, ९[१२,१] †[१]।

२६ ¶ इति संकेत शब्द-तद्रूपान्यतरीयनिर्देशविशेषात् पुरस्तादुपचर्यमाणस्तस्य कृष्णयजुर्वेदविशेषीयब्राह्मणभागीयतां सूचयति। यदा च निर्देशविशेषस्य श्रुतिविशेषीयतयैवैवप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदाऽय सकेतस्तच्छ्रुतिव्याप्तिमात्रानुपातत पुरस्ताद्वोपरिष्टाद्वा प्रयुज्यते, तय ¶अपि√सृज्, अव√पद्> ¶भुवपद्यते, २भुरण्य >-ण्यम् मै¶ १, ९, ७ । यदा तु निर्देशविशेषस्य स्थलविशेषीयाऽऽवृत्तिबहुत्वे

---

[1] धातूनां च व्ययाऽव्ययोभयविधानां प्रातिपदिकानां चैवा सामान्यसंज्ञा द्रष्टव्या।

[2] तिङन्तं वा सुबन्तं वा तत्तत् पदमिह यथास्वप्रकृतिभूतशब्दापेक्षया तत्तद् रूपमित्युच्यते।

[3] ? यदा पर्यागतोऽयमर्थपरिणाम इति कृत्वा प्रश्नसंकेतस्यास्य उपरि प्रयोगो भवति।

सति काचित्तथैवैवंप्रकारकता सूचयितव्या भवति, तदाऽऽवृत्तिसंख्याशिरस्कात् सतः स्थलविशेषीयादङ्कादनन्तर-मेवंप्रकारकतापर्यायसंख्याशिरस्कतयाऽयं संकेतो ध्रियते, तय. अधि मै ४, ४, ५[२] ;[१] ¶[१] ।

२७. $ इति संकेतः † इत्यस्य च ¶ इत्यस्य चोक्तपूर्वप्रकारेण प्रवर्तमाने विपयोत्सर्गे रूपस्थलविशेषा-ऽन्यतराऽपेक्षयाऽपवादभावं सूचयति, तय. अ-तन्द्र- > -$[२]न्द्रम्. ¶अनायतन- > -नः $शौ···, अपराह्ण- > -¶ह्णे···पै १०, ६, ७$.

२८. पृथक्कारेण वैशद्यमुद्दिश्येह प्रयुज्यमानाना त्रयाणां कोष्ठकानां तावदयं विषयविभागो भवति—

(क) () इत्यर्धचन्द्रककोष्ठकेऽन्तर्निर्देशीया योगविषया वर्णविकारविषया वा सूचना क्रियते, तय. अ-का-(ण>)णा-, अपि√ष्ठा(<स्था), अभ्या(भि-श्या)√वह् । उपसृष्टतिङन्तप्रकरणे प्रकरणगम्य आख्यातिकोंऽशोऽप्यर्धचन्द्रककोष्ठके निर्दिश्यते, तय. अति √चर्>अति°(चर)।

(ख) [ ] इति दण्डककोष्ठके प्रतिशब्दीयखण्डान्त औत्तरपदिको निर्देशः क्रियते, तय. अंशु-··· [°शु-, अन्°, उप°···]; √अव्··· [अनु > न्व्°···] ।

(ग) ⌊ ⌋ इति नागदन्तककोष्ठके निर्देशविशेषीयस्तत्तच्छ्रुतिगतत्वेनाऽन्तर्बाह्वृचीयः संवादो निर्दिश्यते, तय. १अश्व्य- > -श्व्यैः ऋ ⌊६, ६०, १; ८, ७३, १४⌋ ।

(घ) यदा बाह्वृचनिर्देशविशेषस्य स्थाने संवादिषु बाह्वृचेषु वा ग्रन्थान्तरीयेषु वा श्रुत्यन्तरेषु तस्य सति तत्पर्यायान्तरं श्रूयते, तदा तन्निर्देशविशेषीये बाह्वृचे स्थले निर्देशविशेषस्याऽश्रवणे नागदन्तककोष्ठके निर्दिष्टे सत्यंशतस्तत्संवादिश्रुत्यन्तरस्थलाङ्कनं नागदन्तककोष्ठकाऽऽभ्यन्तरिके-ऽर्धचन्द्रककोष्ठके क्रियते, तय. अंशु- > -शुः ऋ ९, ⌊६२, ४ (८२, १)⌋, २असपत्न,त्ना- > -त्नः ऋ १०, १७४, ⌊(१५९, ४) ४⌋, -त्ना ऋ १०, १५९, ⌊ ४ (१७४, ४) ⌋ ।

(ङ) टिप्पणेषु संवादि-विसंवादिमतान्तराणां चान्येषा पदार्थाना च वैशद्यविशेषेण समर्पणार्थमेतेषां कोष्ठकानां व्यवच्छेदकमात्रतया प्रयोगो भवति । तथाहि । यदैक एव कोष्ठकोऽपेक्ष्यते, तदाऽर्ध-चन्द्रककोष्ठक उपयुज्यते । यदा तु द्राघीयसि विचारे प्रवर्तमाने सति कोष्ठकानामन्योन्यमाभ्यन्तर-भावेन समावेशः सावसरो भवति, तदा [(⌊(⌊ ⌋)⌋)] इत्याकारकस्तदीय उपयोगक्रमो द्रष्टव्यः।

८. मुद्रा-प्रकरणम्

१. अस्य ग्रन्थस्य मूल-भागः प्रतिपृष्ठं स्तम्भत्रयेण विभक्तो भवति ।

२. प्रतिपृष्ठमादिमः शब्दो वामतोऽन्तिमश्च दक्षिणतः शीर्षण्यतया निर्दिश्यते । यदा त्वेनयोरुभयो-र्वाऽन्यतरस्य वा विभिन्नाऽनुक्रमायत्तत्वात् पृष्ठविशेषीयसामान्याऽनुक्रमविघातकत्वं भवति, तदैनयोरुभयोर्वाऽन्य-तरस्य वा स्थाने कोणिताऽन्त. सन् धात्वादिमूलभूतस्य शब्दस्य निर्देशो भवति, तय. अनु√पा > (पृ. २०१) ।

३. प्रतिपृष्ठविभागीयस्तम्भं शाब्दिका निर्देशाः [illegible] प्रातिस्विकेषु तत्तन्मूलाऽपेक्षया यौगिकपारंपर्येण [illegible] सहजसंभवो-प्रस्तावान्तरयोगमवेक्ष्य मात्रया दक्षिणतो ऽवधीयमानेष्वन्योन्यमापेक्ष्योपरितनाधस्तनिष्पादकमात् पदयोगेषु वैयाकरणार्थनिर्भरेषु स्तम्भेषु क्रियन्ते, यथ. √भर्, √°भर्, √१भर् ।

---

१ द्र. गन्धपृष्ठ १यं टिप्पणम् ।

२ ऋग्वेदे [illegible] संवादो भवति । [illegible] संवादोऽपि प्रदर्शितो ।

४. सार्वधातुकाऽऽर्धधातुकविषयकतिङन्तानां च सार्वधातुकप्रकरणीयभिन्नविकरणरूपाणां च समूढप्रातिपदिकीयाऽवान्तरप्रातिपदिकीयरूपाणां चाऽन्योन्यविवेकार्थं प्रत्येकं खण्डपार्थक्यं क्रियते, तद्. अनु√गम्, √गच्छ्, अति√तॄ, अस्मद्-, अहन्- ।

५. एवं तावत् सर्वे शब्दा इह वंशपरंपराभिरिव निर्दिश्यमाना उपक्रमोपसंहारविवेकतः सुलक्षा भवन्ति । कस्कः शब्दः कियतीं कियतीं वैदिकवाङ्मयीया प्रयोगर्द्धिमासवानित्यनेन प्रकारेण समीक्षितुमुपलभ्यते । तथाहि । यावद् अती (ति√इ), अप√नुद् इत्येवंजातीयानामुपसृष्टानां धातूनामाश्चर्यमिव द्वितीयस्तम्भाऽतिक्रमो भवति, तावद् √अत्, √*अर् इत्येवंजातीयाः शुद्धा धातवः प्रायेण चतुर्थं स्तम्भमभिव्याप्य प्रवर्तमाना उपलभ्यन्ते ।

६. अस्य ग्रन्थस्य वृत्तिभागस्तावट् टिप्पणमयो भवति । टिप्पणानि चैतानि सामान्यतः स्तम्भद्वयेनोपनिबद्धानि भवन्ति (वैतु. पृ. १८६ यत्र स्तम्भत्रितयस्याऽपि प्रयोगो लब्धाऽऽदरो भवति) । प्रत्येकं टिप्पणं च वैलक्षण्यप्रयोजित-दृष्टिसौकर्यमुद्दिश्याऽऽङ्कलवर्णशिरस्कतयाऽऽरभ्यते ।

७. एकैकस्य निर्देशस्य तत्तदङ्गमङ्गान्तरविवेकेन विस्पष्टं लक्ष्येतेत्यभिप्रायेण विभिन्नमुद्रानयी प्रयुक्ता भवति । इयं तावदस्मिन् विषये व्यवस्था कृता भवति—

(क) गुर्व्या कृष्णया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१. शुद्धा उपसृष्टाश्चाऽनुपसृष्टाश्च धातवः ।

२. अयौगिकत्वेन निर्देशभाञ्जि व्ययानि चाऽव्ययानि च प्रातिपदिकानि, प्रतिपरामर्शीयनिर्देशभाञ्जि विलक्षणानि सुप्-तिङन्यतरीयरूपाणि, यथावर्णमात्राऽनुक्रान्तानां प्रतिपरामर्शीयनिर्देशभाजां प्रातिपदिकपरंपराणां मध्ये प्राथमिकानि प्रातिपदिकानि च ।

३ प्रत्येक-स्थलाङ्कीयमात्राया प्रधानविभागीया संख्या ।

(ख) लघ्व्या कृष्णया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१ तिङ्-रूपाणि ।

२. सुप्-रूपाणि ।

३. यौगिकनिर्देशभाञ्जि व्ययानि वाऽव्ययानि वा कृत्तद्धिताऽन्यतरात्मकानि प्रातिपदिकानि ।

४. व्ययाऽव्ययाऽन्यतरप्रकारकप्रातिपदिकीयाः समासाः ।

५. यथावर्णमात्रानुक्रान्तानां प्रतिपरामर्शनीयनिर्देशभाजां प्रातिपदिकपरंपराणां मध्ये द्वितीयप्रभृतीनि प्रातिपदिकानि, तद्. भुत्तवे इत्यत ऊर्ध्वम् भुत्तुम् इत्यादीनि ।

६. टिप्पणेषु तावद्—१. उद्धृताः पाठा , २ धातवस्तदीयानि तिङ् रूपाणि च, ३. यौगिकतया निर्दिष्टानि प्रातिपदिकानि च तदीयानि सुप्-रूपाणि च, ४ अव्ययात्मकानि प्रातिपदिकानि, ५. पाणिनीयाः प्रत्यया , ६ शोधः इति पदं चैतदभिप्रायकं पदान्तरं च, ७. उसं. इति संक्षेपश्चैतदभिप्रायकं संक्षेपान्तरं च ।

(ग) सितया मुद्रया तावदेतानि निर्देश्यानि भवन्ति—

१. उक्तपूर्वमुद्रान्तरनिर्देश्यांशव्यतिरिक्तः स्थलाङ्कनात्मको भागः ।

२ उक्तपूर्वमुद्रान्तरनिर्देश्यांशव्यतिरिक्तः टिप्पणात्मको भागः ।

३. अन्तःशब्दनिर्देशीयो यौगिको वा साहितिको वाऽवान्तरनिर्देशः, तद्. भु-कृष्व(त् >)न्ती- ।

४. प्राधान्यभाजो निर्देशस्य प्रतिपरामर्शिका, तद्. भुत्तवे इत्यतः पश्चाद् '√भद् इ.' इति ।

५. यथोपेक्षितप्रतिशब्दीयमण्डलान्ते संदर्भ्य स्याद्वाऽन्यथा वा क्रियमाणोत्तरवर्तिनी प्रतिपरामर्शिका, तद्. भुज-···· [अभि°···] ।

संक्षेपाः[1] (Abbreviations)

(क) ग्रन्थीयाः[2] (of Books)

अ[3] =अमरकोष-(अमरसिंहीय-)
अक्षी =अमरकोषीयाक्षीरस्वामि-वृत्ति-
अन =अनन्ताचार्य-भाष्य (वा[4], मूको[4])
अप =अथर्ववेद- परिशिष्ट-(=PA)
अभा =अमरकोषीया- भानुदीक्षित-वृत्ति
अवे =अथर्ववेद-(सामान्येन)
आ. =आत्मानन्द-भाष्य-(ऋ)
आनन्द =आनन्दतीर्थ-भाष्य-(ऋ)
आपम =आपस्तम्ब-मन्त्रपाठ-
आपश्री =आपस्तम्ब-श्रौतसूत्र-
आबो =आनन्दबोध भाष्य- (वा, मूको)
उ =उवट-भाष्य-(मा)
उणा =उणादिसूत्र-(=पाउ)
उद्गी =उद्गीथ-भाष्य- (ऋ)
ऋ =ऋग्वेद-सहिता-
ऋप्रा =ऋग्वेद प्रातिशाख्य-(शौनकीय-)

ऐआ =ऐतरेयाऽऽरण्यक-
ऐब्रा =ऐतरेय-ब्राह्मण
क =कपिष्ठल-कठ सहिता-(कृष्णयजुर्वेदीया-)
कउ =कठोपनिषद्-
का =काण्व-सहिता-(शुक्लयजुर्वेदीया-)
काउ =कातन्त्रीय-उणादिसूत्र-
काठ =काठक-सहिता-(कृष्णयजुर्वेदीया)
काल =कालनाथ-भाष्य (वा, मूको)
काशबा =काण्व-शतपथ-ब्राह्मण-
काश्री. =कात्यायन-श्रौतसूत्र-
कौ =कौथुम-सहिता-(सामवेदीया-)
कौनि. =कौत्सव्य-निघण्टु-
कौसू =कौशिक-सूत्र
खि =खिलसूक्तसग्रह-(ऋग्वेदीय)
गोब्रा =गोपथ-ब्राह्मण-
छाउ =छान्दोग्योपनिषद्-

जै =जैमिनीय-सहिता- (सामवेदीया-)
जैउब्रा =जैमिनीय- (तलवकार-)-उपनिषद्-ब्राह्मण-
जैब्रा =जैमिनीय-ब्राह्मण-
ता =तारापादीय-(शौ कतिपय-शब्दार्थविचार-(=CA)
ताब्रा = ताण्ड्य-ब्राह्मण-
तै = तैत्तिरीय-सहिता- (कृष्णयजुर्वेदीया-)
तैआ =तैत्तिरीयाऽऽरण्यक-
तैब्रा =तैत्तिरीय-ब्राह्मण-
द =दयानन्द-भाष्य- (ऋ. प्रभृ)
दु =दुर्ग-कृता- (निरुक्त-वृत्ति-)
दे =देवराजयज्व-कृता- (निघण्टु वृत्ति-)
देव =दैवयज्ञ प्रदीपिका- (विश्वबन्धु-कृता-)
धापा =धातु-पाठ-(=पाधा)
नाप्रप =नागरीप्रचारिणीपत्रिका-(काशी)

---

[1] मितमुद्रा संक्षेपा प्रस्तुतखण्डमात्रगोचरा सन्त इत उपरि नोपयुज्येरन् ।

[2] एते सक्षेपा क्वचिद् ग्रन्थनामत क्वचिच्च तत्कर्तृनामत प्रवृत्तिमन्तो भवन्ति ।

[3] एभ्य प्राचीनग्रन्थसक्षेपेभ्य उत्तर दीयमाना सख्यास्तत्तद्ग्रन्थीयप्रसिद्धमुद्रणाऽवान्तरविभागाऽनुसारिण्यो भवन्ति । यदा तु प्रकरणस्पष्टत्वात् स्थलनिर्देशोऽनपेक्षित स्यात्तदा ग्रन्थसक्षेपनन्तर सख्या नैव क्रियते । अथ यत्र नवीनग्रन्थीयपत्रसंख्या [illegible] स्यात्, तत्राऽपि [illegible] एव [illegible] कृत स्यात्, [illegible] भवति (वेदु ११८ [illegible]) [illegible] भवति) । अथाऽपि यत्र नवीनग्रन्थीयसक्षेपेभ्य उत्तर क्रियमाण स्थलाङ्क [illegible] स्यात्, तत्र ABI इत्येवविधाना वर्णस्य त्रिचतुर्वा प्रसरयमानाना पत्रिकाणा विषये तावत् प्रथम कृष्णाङ्को वर्षपरम्परया पृथक्पृथग्व्याप्यमानस्य भागस्य द्वितीय श्वेताङ्कश्च तस्य वार्षिकभागविशेषस्य पृष्ठस्य निर्देशको भवत । POC इत्यत्र तु प्रथमोऽङ्कस्तदीयभागविशेषाऽभावाद् वर्षविशेषस्य निर्देशको भवति । एव VV इत्यत्र च BAG. इत्यत्र च प्रथमेऽङ्के भागस्य निर्देशके सति द्वितीयोऽङ्कस्तदीयविशेषाऽवान्तरखण्डस्य निर्देशको भवतीत्यपरो विशेष ।

[4] एवविध सङ्केतविशदीकरणं सक्षेपा ग्रन्थीयसक्षेपाऽनन्तरमेवोपरि ग्रन्थे यथास्थान [illegible] इष्टव्य ।

नि. =निरुक्त- (=या.)
नि.,निघ.=निघण्टु-
निस. =निरुक्त-समुच्चय- (वररुचि-कृत-)
पपा. =पद-पाठ- (सामान्येन)
पा. =पाणिनीया-(अष्टाध्यायी-)
पाउ. =(पाणिनीये) उणादिसूत्र-(शाकटायन-कृत-)
पाउना. =(पाणिनीये) उणादिवृत्ति-(नारायणीया-)
पाउभो. =(पाणिनीये) उणादिसूत्र-(भोजीय-)
पाउश्वे. =(पाणिनीये) उणादिवृत्ति-(श्वेतवनवासि-कृता-)
पाका. =(पाणिनीये) काशिकावृत्ति-(वामन-जयादित्य-कृता-)
पाग. =(पाणिनीये)गणपाठ-
पागम. =(पाणिनीये) गणरत्नमहोदधि- (वर्धमान-कृत-)
पाएड. =शंकरपाण्डुरङ्ग- (=शंपा.)
पाधा. =(पाणिनीये) धातुपाठ-
पान्या. =(पाणिनीये)न्यास-(जिनेन्द्रबुद्धि-कृत-)
पापम. =(पाणिनीये) पदमञ्जरी-(हरदत्त-कृता-)
पाभम. =(पाणिनीये) मनोरमा-(भट्टोजीदीक्षित-कृता-)
पाम. =(पाणिनीये) महाभाष्य-(पतञ्जलि-कृत-)
पामवा. =(पाणिनीये) महाभाष्यीय-वार्तिकादि-(=पावा.)
पामाधा. =(पाणिनीये) माधवीया-, धातुवृत्ति-
पारि. =वैदिकशब्दार्थ-पारिजात-(विश्वबन्धु-कृत-)
पावा. =(पाणिनीये) वार्तिक-(सामान्येन)
पासि. =(पाणिनीये)शब्दकौस्तुभ-(भट्टोजीदीक्षित-कृत-)
पासिकौ.=(पाणिनीये) सिद्धान्त-कौमुदी (भट्टोजीदीक्षित-कृता-)
पासित. =(पाणिनीये) सिद्धान्त-कौमुद्यास्तत्त्वबोधिनीवृत्ति-(ज्ञानेन्द्रसरस्वती-कृता-)
पास्व. =(पाणिनीये) स्वरसिद्धान्त-चन्द्रिका-(श्रीनिवासयज्व-कृता-)
पै. =पैप्पलाद-संहिता- (अथर्व-वेदीया-)
प्रा. =प्रातिशाख्य-(सामान्येन)
फि. =(पाणिनीये) फिट्सूत्र-(शान्तनवाचार्य-कृत-)
बा. =बालकृष्ण-भाष्य- (तै.मूको.)
बृउ =बृहदारण्यकोपनिषद्-
ब्रा. =ब्राह्मण-(सामान्येन)
ब्राम. =ब्राह्मणसर्वस्व- (हलायुध-कृत-, मूको)
भ. भर. =भरतस्वामि-भाष्य- (कौ., मूको.)
भा. =भट्टभास्कर-भाष्य-(तै)
भोउ. =पाउभो.
म. =महीधर-भाष्य- (मा.)
मदी. =मन्वार्थ- दीपिका- (शत्रुघ्न-कृता-, मूको)
मभा. =महाभारत-
महे. =महेश्वरवृत्ति (या.)
मा =माध्यन्दिन-संहिता- (शुक्ल-यजुर्वेदीया-)
माप्रा. =माध्यन्दिन-प्रातिशाख्य-(कात्यायनीय-)
माश. =माध्यन्दिन-शतपथ-ब्राह्मण-(=माशब्रा.)
माशब्रा. =माध्यन्दिन-शतपथ-ब्राह्मण-
मु. =मुद्गल-भाष्य- (ऋ.,मूको)
मै. =मैत्रायणीय-संहिता-(कृष्ण-यजुर्वेदीया-)
य. =यजुर्वेद-(सामान्येन)
या. =(यास्कीय-) निरुक्त-
र. =रघुवीर-संस्कृत-(क)
रा. =रावण-भाष्य- (ऋ.)
ल. =लक्ष्मणस्वरूप-संस्कृत-(या., वें.)
वाच. =वाचस्पत्य-(तारानाथ-कृत-बृहत्संस्कृताभिधान-)
विव. =विवरण-(माधव-कृत-, कौ., मूको.)
वें. =वेंकटात्मज-माधव-भाष्य-(ऋ.)
वेंअ. =(वेंकटात्मजमाधव-कृता-) ऋ. अनु.
वेसं. =वेद-संदेश- (विश्वबन्धु-कृत-)
वेको. =वेदार्थकोष- (=दयानन्दीय-वेदार्थसंग्रह-,चमूपति-कृत-)
वेंक. =वेंकटेश-भाष्य- (तै., मूको.)
वेसा. =वेद-सार (विश्वबन्धु-कृत-)
वैको. =वैदिक-कोष-(हंसराजीय-)
वैप. =वैदिक-पदानुक्रम-कोष-(प्रकृत-,अस्मदीय-)
वैभा. =वैदिक-कोष-(भास्करराय़ीय-)
वैवा. =वैदिकवाक्यान्वय-कोष-(प्रचिकीर्षित-, अस्मदीय-)
वैवि. =वैदिक-विश्वकोष- (प्रचि-कीर्षित-, अस्मदीय-)
वैश. =वैदिकशब्दार्थ-कोष-(प्रचि-कीर्षित-, अस्मदीय-)
शं. =शंकरकृत-भाष्य-
शक. =शब्द-कल्पद्रुम- (राधा-कान्तदेव-कृत-)
शचि. =शब्दार्थचिन्तामणि-कोष-(सुखानन्द-कृत-)
शब्द. =शक.
शब्रा. =माशब्रा.
शंपा. =शंकरपाण्डुरङ्ग-संस्कृत-(शौ.)
शाआ. =शाङ्खायनाऽऽरण्यक-
शाश्रौ. =शाङ्खायन-श्रौतसूत्र-
शाब्रा. =शाङ्खायन-ब्राह्मण-
शौ. =शौनक-संहिता- (अथर्व-वेदीया-)

शौच. =शौ. चतुरध्यायी- (प्रातिशाख्य-)

शौप. =शौनकीय-परिशिष्ट-(=अप.)

शौप्रा. =शौ. प्रातिशाख्य-

सभा. =सत्यव्रतसामश्रमि-संस्कृत- (कौ. प्रभृ.)

सा. =सायण-भाष्य- (ऋ. प्रभृ.)

सात. =सातवलेकर-संस्कृत- (ऋ. प्रभृ.)

सावे. =सामवेद-(सामान्येन)

स्क. =स्कन्दस्वामि-भाष्य- (ऋ, या.)

ABI. =Annals (*of the*) Bhandarkar (*Oriental Research*) Institute, (*Poona*).

AG. =Arnold, (*E. V.: Historical Vedic*) Grammar.

AJP. =American Journal (*of*) Philology (*Baltimore*).

AM. =Arnold, (*E. V.: Vedic*) Metre (*in its Historical Development*).

AO. =Acta Orientalia (*ediderunt Societates Orientales Batava Danica Norvegica*)

AR. =Aufrecht, (*Th.: Die Hymnen des*) Rgveda.

AUF. =AR.

AUS. =Allahabad University Studies.

AVM. =AM.

AVS. =Avery, (*John*,) : Verb (*-Inflection in Sanskrit*).

B. =Bloomfield, (*Maurice, art., trans.*)

BA. =Bloomfield, (*Maurice, : Hymns of*) Atharvaveda.

BAL. =Bulletin (*of the*) Adyar Library. (*Madras.*)

BC. =Bloomfield, (*Maurice, : Vedic*) Concordance.

BDG. =Brugmann, (*K.*+) Delbrück, (*B.*): Grundriss (*der vergleichenden Grammatic der Indo-Germanichen Sprachen*).

BDI. =Bulletin (*of the*) Deccan (*College Research*) Institute (*Poona*).

BEG. =BL.

BEN. =BS.

BG. =BL

BI. =Bloch, (*J. : L'*) Indo-Aryan du Veda ause temps modernes.

BKA =Barret, (*L. C.: The*) Kashmirian Atharvaveda (*with critical notes*

BL. =B .

BL. =Bergaigne, (*Abel. : Etudes surf le*) Lexique (*du Ṛgveda; Journal Asiatique, 1883-84*).

BS. =Benfey, (*Th. : Die Hymnen des*) Sāmaveda.

BSOS. =Bulletin (*of the*) School (*of*) Oriental Studies (*London*).

BV. =Bhāratīya Vidyā (*Bombay*).

BW. =Böhtlingk, (*Otto : Sanskrit*) Wörterbuch (*in kürzeren Fassung*).

C. =Caland, (*W., ed. art.*).

CA. =Choudhry, (*Tārāpāda,: On interpretation of doubtful words in*) Atharvaveda.

COB. =Chatterjee, (*Sunītikumāra*) : Origion (*and development of*) Bengali (*Language*).

CR. =Calcatta Review.

DAS. =Delbrück, (*B.*) : Altindische Syntax.

F. =Florenze, (*C. A. : Dasf sechste Buch der Atharva Saṁhitā, übersetz und erklärt.*)

G. =GRV.

GA. =Grill, (*J. : Hundert Lieder des*) Atharvaveda, (*übersetz und mit text-kritischen und sachlichen Erläuterungen versehen*).

GG. =Geldner, (*K.F.: der Ṛgveda in Auswahl, ester Teil*) Glossar.

GK. =Geldner, (*K.F.*+) Kaegi, (*A : Siebenzig Lieder des Ṛgveda und mit Beiträgen von R. Roth*)

GR. =Grassmann (*H.*) : Ṛgveda *übersetzt und mit kritischen* und

erlauterenden Anmarkungen versehen)

GRI =Griffith, (*R P H I trans* ऋ.भा की शौ)

GRV =Geldner, (*K F der*) Ṛgveda (*ıv ubersetzt und erlautert*)

GVS =PG

GW =Grassmann, (*H*) Worterbuch (*zum Ṛgveda*)

H =Hillebrandt (*A art*)

HL =Hillebrandt (*A*) Lieder (*des Ṛgveda ubersetzt*)

HLR =HL

HM =Hillebrandt (*A Vedische*) Mythologie

IA =Indian Antiquary (*defunct*)

IBS =Index (*zu den Harmoneen und Descrıpanzen ın Th*) Benfey s (*Ausgabe des*) Sāmaveda (*Indische Studien Vol III pp 199 247*).

IC =Indian Culture (*Calcutta*)

IHQ =Indian Historical Quarterly (*Calcutta*)

IS =Indi che Studien (*defunct ed Weber, A*)

JA =Journal Asiatique (*Paris*)

JAOS =Journal (*of the*) American Oriental Society

JBAS =Journal (*of the*) Bombay (*Branch of the Royal*) Asiatic Society

JBHU =Journal (*of the*) Benares Hindu University

JBRS =Journal (*of the*) Bihar (*and Orissa*) Research Society

JBU =Journal (*of the*) Bombay University

JC =Jacob (*Col G A*) Concordance (*to the Principal Upanishads and Bhagavadgita*)

JIH =Journal of Indian History (*Madras*)

JMS =Journal (*of the*) Mythic Society (*Bangalore*)

JOR =Journal (*of*) Oriental Research (*Madras*)

JRAS =Journal (*of the*) Royal Asiatic Society (*of Great Britain and Ireland*)

JVI =Journal (*of the Śri*) Venkaṭeśvara (*Oriental*) Institute (*Tirupati*)

K =Keith (*A B, trans*)

KT =K

KZ =Kuhn (*A + Aufrecht, Th*) Zeitschrift (*fur vergleichende Sprachforschung*)

L =Lanman (*C R Noun Inflection ın the Veda JAOS X 325-601*)

LR =Ludwig, (*A der*) Ṛgveda (*order die heilegen Hymnen der Brahmana zum erster Male Vollstandig ıns Deutsche ubersetzt mit Commentar und Einleitung Vol 1-VI*)

LUD =LR

M =Muller, (*Max F, ed art*)

MEI =MGC

MG =Macdonell (*A A Vedic*) Grammar

MGC =Meillet,(*A + Vendryes J Traite de*) Grammaire (*comparee des Langues*) Classiques

MGS =Macdonell (*A A Vedic*) Grammar (*for*) Students

MK =Macdonell (*A A +*) Keith (*A B Vedic Index of Names and Subjects*)

MM =M

MR =Macdonell, (*A A A Vedic*) Reader (*for students*

MV =Muller (*Max F*) Vedic(*Hymns trans*)

MVG =MG

MVM =Macdonell (*A A*) Vedic Mythology

MW =Monier Williams (*Monier, A Sanskrit English Dictionary*)

NIA =New Indian Antiquary (*Poona*)

NW. =Neisser, (*W : zum*) Wörterbuch (*des Ṛgveda*).

OK. =Oertel, (*H. : zur*) Kapiṣṭhala kaṭha (*Saṁhitā*)

ORN. =Oldenburg, (*H.*) : Ṛgveda, (*Textkritische und Exegetische*) Noten.

OV. =Oldenburg, (*H.*) : Vedic (*Hymns, trans.*)

PA. =(*The*) Pariśiṣṭas (*of*) Atharvaveda (*Vols. I-III, Bolling, G M.+ Negelein, J.*)

PG. =Pischel, (*R.+*) Geldner, (*K. F. : Vedische Studien*).

PHQ. =(*The*) Panjab Historical Quarterly (*Lahore*).

PO. =(*The*) Poona Orientalist.

POC. =Proceedings (*of the all-India*) Oriental Conference.

PR. =Peterson, (*P. : Hymns from*) Ṛgveda.

PVR. =PG.

PW. =(*St.*) Petersburg (*Sanskrit*) Wörterbuch (*von Böhtlingk, Otto + Roth, Rudolph*).

R. =Roth (*R., art.*)

REIV. =RI.

RI. =Renou (*L.*) : Index (*Vedique, Vedic Studies, Lahore*)

RJ. =RR.

RR. =Rajwade, (*Vaijnath Kashinath : Words in*) Ṛgveda.

RW. =Roth,(*R.+*)Whitney,(*W.D.,ed.*,शौ.)

S. =Stevenson, (*J., ed.*, कौ.)

SB. =SBW.

SBW. =Schmidt, (*R. : Nachträge zum*) BW.

Sch. =Schroeder, (*Leopold von., art., ed.*)

SI. =Simon, (*R.*) : Index (*Verborum zum* पप.)

SIM. =SI.

ST. =S.

TV. =Thomas, (*F. W*) : Vedic (*Hymns, trans.*)

VB. =(*The*) Viśva Bhāratī (*Quarterly, Shantiniketan, Bengal*).

VPO. =Varmā, (*Siddheshwara : Critical studies in the*) Phonetic Observations (*of Indian Grammarians*).

VV =(*Bloomfield, M. + Edgerton, F.*) : Vedic Variants.

VVS. =Venkaṭasubbiah, (*A.*) : Vedic Studies.

W. =Whitney, (*W. D, trans., art*)

WAG =Wackernagel, (*J.*) : Altindische Grammatik.

wb. =Web

Web. =Weber, (*A., art., ed*)

WG. =Whitney, (*W. D. : Sanskrit*) Grammar.

WI. =Whitney, (*W D.*) : Index (*Verborum to* शौ.)

Wil. =Wilson, (*H. H., ed.* कौ.)

WIP. =Woolner, (*A. C*) : Introduction (*to*) Prakrit.

WIS. =Weber, (*A.*) : Indische Studien.

WN. / WNG. } =WAG.

WSR. =Whitney, (*W. D.*) : Supplement (*to WG.*) Roots, (*etc.*)

WR. =RW.

WS. / WSGS. } =WSR.

WW. =Walde, (*Alois, + Pokorny, Jullius: Vergleichendes*) Wörterbuch (*der Indo-germanischen Sprachen*).

WWA =Wüst, (*W. : Vergleichendes und Etymologisches*) Wörterbuch (*des Alt-indo arischen*), Altindischen.

WZKM. =Wiener Zeitschrift (*für die*) Kunde (*des*) Morgenlandes

Z. =ZA.

ZA. =Zimmer, (*H.*) : Altindische Leben.

ZDMG. =Zeitschrift (der) Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft

(ख) लेखकीयाः (of Authors)

अनन्ताचार्य- तु अन
अमरसिंह- ,, अ.
आग्रायण ,, आग्रा. (या स्मृ.)
आत्मानन्द- ,, आ.
आनन्दतीर्थ- ,, आनन्द
आनन्दबोध- ,, आबो
आपस्तम्ब- ,, आपम, आपश्री
आपिशलि- ,, आपि (पा स्मृ.)
उद्गीथाचार्य- ,, उद्गी
उवट ,, उ
ऐतरेय- ,, ऐआ ऐब्रा
औदुम्बरायण- ,, औदु (या स्मृ.)
औपमन्यव ,, औपम (या स्मृ.)
और्णवाभ- ,, और्ण (या स्मृ.)
कठ- ,, क., कउ, काठ
कण्व ,, का, कश्राग्रा
कपिष्ठल- ,, क.
काश्यप- ,, काश्य (या स्मृ.)
कात्यायन- ,, पाका, काश्री, माग्रा
कामनाथ- ,, कान
काश्यप- ,, काश्य (पा स्मृ.)
कुथुमिन्, कौथुम- ,, कौ ,, कौथु (सा स्मृ.)

कौत्सव्य- तु कौनि
कौशिक- ,, कौसू
कौष्टुकि- ,, क्रौ (या स्मृ.)
क्षीरस्वामिन् ,, अक्षी
गार्ग्य- ,, गा (अा, पा स्मृ.)
गालव ,, गाल (पा या स्मृ.)
चमूपति- ,, वेत्रो
चर्मशिरस् ,, चर्म (या स्मृ.)
चाक्रवर्मण- ,, चा (पा स्मृ.)
छन्दोग- ,, छाउ
जयादित्य- ,, पाका
जिनेन्द्रबुद्धि- ,, पान्या
जैमिनि- ,, जै जैब्रा
ज्ञानेन्द्रसरस्वती- ,, पासित
ताण्ड्य- ,, ताब्रा
तारानाथ ,, वाच
तित्तिरि- ,, तै, तैआ, तैब्रा
तैटीकि- ,, तैट. (या स्मृ.)
दयानन्द- ,, द
दुर्ग- ,, दु
देवराजयज्वन् ,, दे
नारायण ,, पाउना.
पतञ्जलि- ,, पाम
पाणिनि- ,, पा
पैप्पलाद ,, पै
पौष्करसादि- ,, पौ (पावा स्मृ.)
बाष्कायन- ,, बा

भट्टभास्कर- तु भा
भट्टोजिदीक्षित- ,, पाभम, पाश, पासिकौ.
भरतस्वामिन्- ,, भ
भानुदीक्षित- ,, अभा
भारद्वाज- ,, भार (या स्मृ.)
भास्करराय- ,, वैभा
भोज- ,, भोउ.
महीधर- ,, म
महेश्वर- ,, महे
माधव- ,, विद, वें
मुद्गल- ,, मु.
यास्क- ,, या
रघुवीर- ,, र
राधाकान्तदेव- ,, राक
रावण- ,, रा
लक्ष्मणस्वरूप- ,, ल
वररुचि- ,, निस
वर्धमान- ,, पागम.
वाचस्पति- ,, वाच
वाजसनेय- ,, का मा
वामन- ,, पाका
वार्ष्यायणि- ,, वार्ष्या (या स्मृ.)
विश्वबन्धु- ,, देग्र, वेस, वेमा, वैप, वैश्र अग्र
वेंकटा(ऽऽध्वर) माधव- ,, वें, वेंऋ अ
वेंकटेश- ,, वेंक
शंकर- ,, शं
शंकरपाण्डुरङ्ग- ,, शपा
शाकलाग्र ,, शान (या स्मृ.)
शत्रुघ्न ,, मदी
शाकटायन- ,, पाउ, शा. (शा. स्मृ.)

शाकपूणि	तु	शाक (या स्मृ)
शाकल्य-	,,	(पा या स्मृ)
शाखायन-	,,	शाश्रा, शाश्रा, शाश्रौ
शान्तनआचार्य	,,	फि
शौनक	,,	ऋप्रा, शौ, शौच, शौप्रा
श्रीनिवासयज्वन्	,,	पस्व
श्वेतवनवासिन्	तु	पाउश्वे
सत्यव्रतसामश्रमिन्	,,	ससा
सातवलेकर-	,,	सात
सायण	,,	सा
सुखानन्द	,,	शचि
सेनक	,,	से (पा स्मृ.)
स्कन्दस्वामिन्-	,,	स्क
स्थौलष्ठीवि-	,,	स्थौ (या स्मृ.)
स्फोटायन-	तु	स्फो (या स्मृ)
हंसराज	,,	वैको
हरदत्त	,,	पापम
हलायुध	,,	श्रास
हारिद्रविक-	,,	हा (या स्मृ)

Arnold, E V	cf	AG, AM
Aufrecht, Th	,	AR
Avery, J	,	AVS
Barret, L C	,,	BKA
Benfey, Th	,	BS
Bergaigne, A	,,	BL
Bloch, J	,	BI
Bloomfield, M	,,	B, BC, VV
Bohtlingk O	,,	BW, PW
Bolling, L G	,	PA
Brugmann, K	,,	BDG
Caland, W	,	C
Chatterjee S K	,,	COB
Choudhry, T	,,	CA
Delbruck, B	,,	DAS
Edgerton, F	,,	VV
Florenze, C A	,,	F
Geldner, K F	,,	G GG., GK., GRV PG
Grassmann H	,	GR GW
Griffith, R.P H	,	GrI.
Grill, J	,,	GA,
Hillebrandt, A	,,	H, HL., HM
Jacob, Col G A	,,	JC
Keith, A B	,,	K, MK
Kuhn, A	,,	KZ,
Lanman, C R.	,,	L
Ludwig, A	,,	LR.
Macdonell, A A	,,	MG, MGS., MK., MR., MVM
Meillet, A	,,	MGC
Monier Williams, M	,,	MW
Muller, Max	,,	M, MV
Negellein, J	,,	PA.
Neisser, W.	,,	NW
Oertel H	,,	OL.
Oldenburg H	,,	ORN
Peterson, P	,,	PR.
Pischel, R	,,	PG
Pokorny, J	,,	WW
Rajwade, V K	,,	RR.
Renou L	,,	RI
Roth, R	,,	R, PW, RW.
Schmidt, R	,,	SBW
Schroeder, L	,,	Sch.
Simon R.	,,	SI
Stevenson, J	,,	S
Thomas, F W	,,	TV
Varma, Siddheshwara	,,	VPO
Vendryes, J	,,	MGC
Venkata subbiah, A	,	VVS
Wackernagel, J	,	WAG
Walde, A	,,	WW
Weber A	,,	Web
Whitney, W D	,,	W, WG, WI, RW, WRS.
Wilson, H H	,,	Wil
Woolner, A C	,,	WIP.
Wust, W	,,	WWA
Zimmer, H	,	ZA

(ग) सामान्या' (General)

१	=एकवचन
२	=द्विवचन
३	=बहुवचन
अदा	=अदादिगण
अद्र	=अग्रे द्रष्टव्य-(,ष्टा) (=पद्र)
अप	=अपभ्रंश-(मभा)
अभि	=अभिधानकोश-(गला दन)
अध्या	=अध्याय-
अमा	=अर्धमागधी-(मभा)
अव	=अवधी-(नभा)
अव्य	=अव्यय-
अस	=अव्ययीभावसमास-
आचि	=आयुरामरीका-चित्राखि (न्नम)
आत्म	=आत्मनेपद-(,°दिन्)
आधा	=आर्धधातुकोदय-
आन	=आनन्दाश्रम-संस्करण
आसा	=आसामी-(नभा)
इटि	=इत्यत्र टिप्पणं द्रष्टव्यम् (=पद्र टि)
इस	=इतिहासपुराणीय-संस्कृत-
उ	=उणादिवर्तिन्-
उउ	=(अनेकत्वे सति) उणादिवर्तिन्-

उआ =उपर्यु आगामुक-(=वैतु गपू)
उदि =उडिया-(नभा)
उप =उत्तरपद-
उपप्रस्व =उत्तरपदप्रकृतिस्वर-
उपु =उत्तमपुरुष-
उभ =उभयपद-(,°दिन्-)
उस =उपपदसमास-
उस =उपसंख्यान-, उपसंख्येय-
एउ =एकान्तरीय-उत्तर-
एउउ =(अनेकत्वे सति) एकान्तरीय-उत्तर-
एउटि. =एकान्तरीय-उत्तर-टिप्पण-(=एउ टि)
एउटिदि =एकान्तरीयोत्तरस्य टिप्पणस्य दिशा (=एउ टि दि)
एपू. =एकान्तरीय-पूर्व-
एपूटि =एकान्तरीय-पूर्व-टिप्पण-(=एपू टि)
एपूटिदि.=एकान्तरीयपूर्वस्य टिप्पणस्य दिशा (=एपू टि दि)
एपूदि =एकान्तरीयस्य पूर्वस्य दिशा (=एपू दि)
एपूपू. =(अनेकत्वे सति) एकान्तरीय-पूर्व-
एस्थि =एव-स्थित-
औ =औरस गेक-
औम =औपसर्गिक-अव्यय
औप =औपयिक-
क =कण्डिका
कण्ड्वा =कण्ड्वादिगण-
कर =कर्म(परक)पद-
कप्र =कर्मप्रवचनीय-
कस =कर्मधारयसमास-
कतस =कर्तृकारककृत्-प्र समास-
काश्मी =काश्मीरी-(नभा)
काग =कारकसमास-
कास =कारक दर्शक कृत-

कृत्-प्रस्व =कृत्प्रस्व
कृत्प्रस्व =कृत्प्रकृतिस्वर-
क्रि =क्रिया(परक)पद-
क्रिवि =क्रियाविशेषण-
क्र्या =क्र्यादिगण-
ख =खण्ड-
ग =गति-
गद्र =गत-द्रष्टव्य-(,व्या-=यद्र)
गटि. =गत-टिप्पण-(=यद्र टि)
गपू =गत-पूर्व-
गपूटि =गतपूर्व- टिप्पण-(=गपू. टि)
गपूदि =गतपूर्वस्य दिशा (=गपू. दि)
गस =गतिसमास-
गस्व =गति-स्वर-
गुज =गुजराती- (नभा)
च =चतुर्थी-(विभक्ति-)
चस =चतुर्थीतत्पुरुषसमास-
चु चुरा =चुरादिगण-
जु =जुहोत्यादिगण-
टि. =टिप्पण
टिटि =टिप्पण- (अनेकत्वे सति)
त =तत्र
तना =तनादिगण-
तय =तद् यथा (=e g)
तस =तत्पुरुषसमास-
तु =तुलनीय-,(वा- =cf)
तुटि =तुलनीय-टिप्पण (=तु टि)
तुदा =तुदादिगण-
तृ =तृतीया-(विभक्ति-)
तृतस =तृस
तृस =तृतीयातत्पुरुषसमास-
त्रिउ =त्र्यन्तरीय-उत्तर-
त्रिपू =त्र्यन्तरीय-पूर्व-
त्रिपूटि = " " टिप्पण-(=त्रिपू टि)
दशा =दशादि
दि =दिशा-
दिवा =दिवादिगण-

द्र =द्रष्टव्य-(,व्या-)
द्रवि =द्रविडभाषा-
द्वस =द्वन्द्वसमास-
द्वि =द्वितीया-(विभक्ति-)
द्विउ =द्व्यन्तरीय-उत्तर-
द्विउटि = ,, ,, टिप्पण-(=द्विउ टि)
द्विउटिदि =,, ,, ,, ,, दिशा (=द्विउ टि दि)
द्वितीस =द्वितीयातत्पुरुषसमास-
द्विपू. =द्व्यन्तरीय-पूर्व-
द्विपूटि =द्व्यन्तरीय-पूर्व-टिप्पण-(=द्विपू. टि)
द्विपूटिदि = ,, ,, दिशा (=द्विपू. टि दि)
द्विस =द्विगुसमास-
धा. =धातु-
धास्व =धातु-स्वर-
न =नपुंसक-
नभा =नवीना-, भारती-(भाषा-)
ना =नामपद- (=नाप)
नाउ =नान्तरीय-+उत्तर-
नाउउ =(अनेकत्वे सति) नान्तरीय-+उत्तर-
नाउटि =नान्तरीयोत्तर- टिप्पण-(=नाउ टि)
नाउटिदि =नान्तरीयोत्तरस्य टिप्पणस्य दिशा (=नाउ टि दि)
नाउदि. =नान्तरीयोत्तरस्य दिशा (=नाउ. दि)
नाधा =नामधातु
नाप =नाम(परक)पद-
नापू. =नान्तरीय-पूर्व-
नापूपू. =(अनेकत्वे सति) नान्तरीय-पूर्व-
नापूटि =नान्तरीयपूर्वटिप्पणस्य (=नापू. टि)
नापूटिदि. =नान्तरीयपूर्व-टिप्पण-दिशा(=नापू. टि. दि)

नापूदि.	=नान्तरीयपूर्व- दिशा (=नापू.दि)
नापूमं.	=नापू. मं.
नापूश.	=नापू. शब्द-
नि.	=निपात-
निसा.	=निर्णयसागर-संस्करण-
नेपा.	=नेपाली-(नभा.)
नैप्र.	=नैरुक्तिक-प्रक्रिया-
पं.	=पञ्चमी-(विभक्ति-)
पंस.	=पञ्चमीतत्पुरुषसमास-
पंजा.	=पंजाबी-(नभा.)
पर.	=परस्मैपद-(,°दिन्-)
परि.	=परिशिष्ट-(प्रकृतग्रन्थीय-)
पा.	=पाठ-
पाप्र.	=पाणिनीयप्रक्रिया-
पाभे.	=पाठभेद-
पार.	=पारसी-(=ईरानी-भाषा-)
पाली-	=पाली-(मभा.)
पुं	=पुंलिङ्ग-
पुष्पि.	=पुष्पिका- (=colophen)
पू.	=पूर्ववर्तिन्-
पूप.	=पूर्वपद-
पूपप्रस्व.	=पूर्वपदप्रकृतिस्वर-
पूपू	=(अनेकत्वे सति) पूर्ववर्तिन्-
पृ.	=पृष्ठ-
पृपृ.	=(अनेकत्वे सति) पृष्ठ-
प्र.	=प्रत्यय-
प्रग्र.	=प्रकृतग्रन्थ-(,°न्थीय-,तय. इह ग्रन्थ. (=वैर. वा तदीय- वा)
प्रथ.	=प्रथमा-,(विभक्ति-)
प्रधा.	=प्रकृत-धातु-
प्रपा.	=प्रपाठक-
प्रपु	=प्रथमपुरुष-
प्रभृ.	=°प्रभृति-
प्रस्ता.	=प्रस्तावना-(पार्श्वग्रन्थान्तरीय-संकेताऽभावे प्रग्र.)
प्रस्व.	=प्रत्ययस्वर-
प्रा.	=प्रातिशाख्य-(सामान्येन)
प्राकृ.	=प्राकृत-(मभा.)
प्राग्र.	=प्रासङ्गिक-ग्रन्थ-, °न्थीय-
प्राति.	=प्रातिपदिक-
प्राभा	=प्राचीना-,भारती-(भाषा-)
प्रास.	=प्रादिसमास-
बंगा.	=बंगाली-(नभा.)
बधा.	=बहुप्रस्थान-धातु-
बस.	=बहुव्रीहिसमास-
बिहा.	=बिहारी-(नभा.)
बौसं.	=बौद्धसंस्कृत-
भाप.	=भाव(परक)पद-
भाप्र.	=भाषाशास्त्रीय-प्रक्रिया-
भू.	=भूमिका-(पार्श्वधृतग्रन्थान्तरीयसंकेताऽभावे प्रग्र.)
भ्वा.	=भ्वादिगण-
मं.	=मन्त्र-
मपु.	=मध्यमपुरुष-
मभा.	=मध्यमकालीना-,भारती-(भाषा-)
मरा.	=मराठी-(नभा.)
महा.	=महामहोपाध्याय-
महारा.	=महाराष्ट्री-(मभा.)
माग.	=मागधी-(मभा.)
मुपा.	=मुद्रितपाठ-(प्राग्र.)
मूआ.	=मूआभा.
मूआभा.	=मूलाऽऽर्यभाषा- (Ur-Aryan).
मूको.	=मूल-(हस्तलिखित-ग्रन्थात्मक-) कोश-, °शीय- (,या-)
मूकोपा.	=मूलकोशीयपाठ- (=मूको. पा)
मूग्रा.	=मूलग्रन्थीय-पाठ-(=मुपा.)
मूसं.	=मूलसंस्कृत-(भाषा-)
मैमू.	=मैसूरसंस्करण-
मोवि.	=मोनियर्विलियम्स्- (=मूसं, मूआभा. काऽऽदेश)
यक्र.	=यथाक्रम-
यतु.	=यथास्थानं तुलनीय-(,या)- (=यस्था. तु.)
यटि.	=यथास्थानं टिप्पण- (=यस्था. टि.)
यद्र.	=यथास्थानं द्रष्टव्य-(,व्या-)
यनि.	=यथा प्रग्र. निर्दिष्ट- (,ष्टा-)
यमुपा.	=यथामुद्रितपाठ-
यस्थ.	=यथास्थल-
यस्था.	=यथास्थान-
यस्थि.	=यथास्थित-
योउ.	=योग्यक्रियाक्षेप-प्रयोजक-+उपसर्ग-
रुधा.	=रुधादिगण-
रू.	=रूप-
वा.	=वाक्यान्वय-
वि.	=विशेषण-(=विष.)
विग.	=विशेवि-
विप.	=विशेषण(परक)पद-
विभ.	=विभक्ति- .
विशे.	=विशेष्यपद-
विशेवि.	=विशेष्यगर्भित-विशेषण-
विस्व.	=विभक्तिस्वर-
वैतु.	=वैपरीत्येन तुलनीय-,(या-)
वैसं.	=वैयक्तिक-संज्ञापद- (=व्यसं.)
वैसं	=वैदिक-संस्कृत-
व्यसं.	=व्यक्तिपरक-संज्ञापद-
व्यु.	=व्युत्पत्ति-
व्रज.	=व्रजभाषा-(नभा.)
शौर.	=शौरसेनी-(मभा.)
श्रु.	=श्रुति- (textual occurrence).
ष.	=षष्ठी-(विभक्ति-)
षउ.	=षडन्तरीय-उत्तर-
षस.	=षष्ठीतत्पुरुषसमास-
स.	=समास-
स.	=सम.
सं.	=संज्ञा-(=संप.)

स =सबोधन
स =सस्कर्तृ-
स =सहिता-(=सपा)
सक्षे ='सक्षेपा' इत्याख्य मिहत्य प्रकरणम्, क्वचित् सक्षेपविशेष ।
सटि =सस्कर्तृ टिप्पण-
सना =सर्वनामन्-
सनि =समाननिष्पत्तिक- (homo formative)
सप्त =सप्तमी-(विभक्ति-)
सप =सज्ञा(परक)पद-
सपा =सहिता पाठ-
सप्र =समान प्रकरण-
सव्यु =समान-व्युत्पत्तिक- (cognate)
सश्रु =समानश्रुति (co textual)
सस –सप्तमीतत्पुरुष समास
सस्थ =समान-स्थान-
साधा =सार्वधातुकोदय-
साना =साधारण-नामन् (common noun)
सासस्व =सास्व
सास्व =साधारणसमास स्वर-
सि =सिंधी (नभा)
स्थ =स्थल (textual occurrence)
स्वा =स्वादिगण
स्वाअ =स्वार्थप्रधान, अव्यय-
स्वाप्र =स्वार्थ-प्रधान
हिं =हिंदी (नभा)

Abb = Abbreviations (प्रग्र)
abb = abbreviation
Ar = Arabic
Arm = Armenian
art = article
BI = Bibliotheca Indica
Boh = Bohemian
Bret = Breton
cf = confer, compare
ch = chapter
ed = edited edition, editor
e g = exemple gratia for example
Eng = English
Eur = European
f = (and the) following
ff = f (plural)
fn fnn = footnote, footnotes
Fr = French
Germ = German
Gk = Greek
Goth = Gothic
Heb = Hebrew
H G = High German
IA = Indo Aryan
Ice = Icelandic
id = idem the same
IE = Indo European
i e = id est, 'that is'
Intro = Introduction
Ion = Ionic
Ir = Iranian
Iri = Irish
Lat = Latin
Lith = Lithunian
Ms = Manuscript
Mss = Manuscripts
Nor = Norse
O = Old
Op cit. = Opere citato 'in the work cited'
p, pp = Page pages
Pers = Persian
Port = Portuguese
Pre = Preface
Pruss = Prussian
q v = quod vide 'which see'
RC = Ready Reference Charts (प्रग्र)
Rom = Romane
Russ = Russian
Sax = Saxon
Sec = Section
Slav = Slavanic
trans = translation translator, translated
v = vide, 'see'
v s = versus, 'against'
v s v. = vide sub voce 'see under the word
Zd = Zend

—o— o—

(घ) सक्षेपपाठ प्रकार (Method of reading abbreviations)

एते सक्षेपा इह ग्रन्थे मूलभागे च टिप्पणभागे चोभयत्र प्रयुज्यन्ते । मूलभागे तावद् ग्रन्थीया एव सक्षेपा प्रयुज्यन्ते, टिप्पणभागे तु ते चान्ये चेति सुलभ इव भवति ग्रन्थीयभागभेदेन सक्षेपीयभेदप्रयोगभेद । अथ शब्दार्थतात्पर्याद्यनुरोधात् उभयत्र मूलभागे च टिप्पणभागे च सक्षेपा पूरयित्वा पूरयित्वा च यथाप्रकरण विभक्तिनिर्देशयित्वा वाक्ययित्वा च पठनीया भवन्ति । एव स्थितेऽप्यस्मिन् सक्षेपमात्रसाधारणे तत्पाठप्रकारस्वरूपे, सूत्रभागीयानां सक्षेपाणां तावत् सर्वत्र समस्तैकवचनान्तप्रयोग एव प्रधान प्राकरणिकतया भवति इति निर्विशेषलक्षणीया विशेषा भवन्ति, तद् यथा अग्न > अग्ने (ऋ २, १, ४ = ऋग्वेदे द्वितीये मण्डले प्रथमे सूक्ते चतुर्थे मन्त्रे)।

टिप्पणभागीयानां संक्षेपाणां तु यथा प्रकरणानुरोधतो नानाविभक्तियोगीयः प्रयोगोऽभीष्टः स्यात्, तथाऽसाविदानीं टिप्पणद्वयीसंक्षेपीयेण तत्तद्विभक्तियोगेन, विस्पष्टबोधसौकर्यार्थं मध्येटिप्पणप्रयुक्ततत्तत्संकेतीयशाब्दिकपर्याया-ऽनुवादसनाथितेन सता, निर्दिश्येत—

पूर्तिविभक्तियोगात् पूर्वाऽवस्था

४५२°) दकारादुत्तरमीकारोऽपि पठ्यते [तु. मै. प्रभृ. संहि., मा. का. सश्रु. स्थ. (= नाउ. रू.) च]। उ म. च (मा.) सा. च (का.) √अद् इत्यस्य शुद्धं वा लुप्तणिङ्कं वा वृत्तमाहुः [तु. PW.; वैतु. भा. सा. K. च (तै.) यनि. इति (तु. काश्रौ. [५, १०, १२] प्रकृताज् जपात् पूर्ववर्तिनो यजुषोऽवदान-होमे विधानं कुर्वन्)]। यद्वा दकारस्य स्थाने धकार एव मौलिकः स्यात् (तु. संहि. मै १, १०, ४; क ८, १०) इति कृत्वा नेदं यनि. न वा √अद् इत्यस्य वृत्तं किं तर्हि < अव√धा इति द्र.।

५०४k) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। नाउउ. व्यु. औप. द्र.। पूप. √१अश्>*अश्- इति अश्वि- (यद्र.) इत्येतदीयस्य पूप. पर्यायः द्र.। उप. च *स्थिर्- [√स्था + भावे किरिः प्र. (तु. पाउ १, ५२ [=मौलिथ *स्थृ इति भावे क्विबन्तः])] इति नैप्र. > *थिर्- इति द्र. [एस्थि. यनि. अस्मिन तात्पर्य-मिति भावः (तु. [*अष्ठिर्- >] पंजा. टिल्ला, हिं. टीला [< *अष्ठील-])]।

पूर्तिविभक्तियोगादुत्तराऽवस्था[1]

४५२°) × × × × × [तुलनीयानि मैत्रायणीय-कृष्णयजुर्वेदसंहिताप्रभृतिषु संस्कर्तृटिप्पणानि, माध्यन्दिन-शुक्लयजुर्वेदसंहितायाः काण्वशुक्लयजुर्वेदसंहितायाश्च समानश्रुतिनी स्थले (=[इह कोषे] नान्तरीयोत्तरं रूपं) ×]। उवटो महीधरश् × माध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेद-संहितायां) सायणश् × (काण्वशुक्लयजुर्वेदसंहितायां) × × × × × × × × [तुलनीयः (St.) Petersburg Wörterbuch (इति कोष-विशेषः); वैपरीत्येन तुलनीयं भास्करस्य, सायणस्य, कीथस्य × (तैत्तिरीयकृष्णयजुर्वेदसंहितायां [=तदीय-भाष्यादिषु प्रकटितं मतम्]) यथानिर्दिष्टम् × (तुलनीयः कात्यायनः [=सामर्थ्यात् संक्षेपीयो योगविभागो भवति] श्रौतसूत्रे [× × ×] × × × × × × ×)]। × × × × × × × (तुलनीये संस्कर्तृ-टिप्पणे मैत्रायणकृष्णयजुर्वेदसंहितायां × × × [च] कपिष्ठल-कृष्णयजुर्वेदसंहितायां × × [च]) × × × × यथा-निर्दिष्टं × × धातोर् × × × × × °उपसृष्टाद् × धातोर् निष्पन्नम् × द्रष्टव्यम्।

५०४k) बहुव्रीहिसमासे पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पाणि-नीयसूत्रम् × × × [=इह द्रष्टव्यम्]) नान्तरीयोत्तरो-त्तराणां व्युत्पत्तौ औपयिकं द्रष्टव्यम्। पूर्वपदं धातोर् × इत्यतो निष्पन्नमौपकल्पनिकं प्रातिपदिकम् × × (यथा-स्थानं द्रष्टव्यस्य [=सामर्थ्यात् क्रमभेदो भवति]) × × पूर्वपदस्य × द्रष्टव्यम्। उत्तरपदं × औपकल्पनिकं प्राति-पदिकं × [(भवति) धातुः × च (अत्र सामर्थ्यात् × इत्यस्य स्थाने चकारद्वयं प्रयुक्तं भवति) × × प्रत्यय-श्च (तुलनीयं पाणिनीयव्याकरणीयमुणादिसूत्रं × × [भवति मौलिकवस्तुस्थितौ औपकल्पनिको धातुः × × × ×])] × नैरुक्तप्रक्रियायां विपरिणतं (सद्) × औपकल्पनिकं प्रातिपदिकं × × द्रष्टव्यम् [एवंस्थिते यथानिर्दिष्टस्य × × × × (तुलय [औपकल्पनिकात् प्रातिपदिकाद् × इत्यतः विपरिणतं] पंजाबी-भाषायां × हिंदी-भाषायां × [औपकल्पनिकस्य प्रातिपदिकस्य × इत्यस्य विपरिणामः])]।

[1] × इति चिह्नस्थानीयानि शब्दरूपाणि सुस्पष्टं पठितानि भवन्तीति कृत्वा तानि नेह पुनर्निर्देशं भजन्ते।

आशुपरामर्शिका-चित्राणि (Ready-Reference.Charts)

१. कौथुमसामवेदीय-स्थलाङ्कन-संवादनम्

एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनम् त्र्यङ्कः प्रकारः		
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	दशति-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	मंत्र-
१	१-१०	१	१	१	१	१-१०	१	१	१-१०
,,	११-२०	,,	,,	,,	२	१-१०	,,	२	१-१०
,,	२१-३४	,,	,,	,,	३	१-१४	,,	३	१-१४
,,	३५-४४	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	४	१-१०
,,	४५-५४	,,	,,	,,	५	१-१०	,,	५	१-१०
,,	५५-६२	,,	,,	२	१(६)	१-८	,,	६	१-८
,,	६३-७२	,,	,,	,,	२(७)	१-१०	,,	७	१-१०
,,	७३-८०	,,	,,	,,	३(८)	१-८	,,	८	१-८
,,	८१-९०	,,	,,	,,	४(९)	१-१०	,,	९	१-१०
,,	९१-९६	,,	,,	,,	५(१०)	१-६	,,	१०	१-६
,,	९७-१०६	,,	२	१	१	१-१०	,,	११	१-१०
,,	१०७-११४	,,	,,	,,	२	१-८	,,	१२	१-८
,,	११५-१२४	,,	,,	,,	३	१-१०	२	१	१-१०
,,	१२५-१३४	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	२	१-१०
,,	१३५-१४४	,,	,,	,,	५	१-१०	,,	३	१-१०
,,	१४५-१५४	,,	,,	२	१(६)	१-१०	,,	४	१-१०
,,	१५५-१६४	,,	,,	,,	२(७)	१-१०	,,	५	१-१०
,,	१६५-१७४	,,	,,	,,	३(८)	१-१०	,,	६	१-१०
,,	१७५-१८४	,,	,,	,,	४(९)	१-१०	,,	७	१-१०
,,	१८५-१९३	,,	,,	,,	५(१०)	१-९	,,	८	१-९
,,	१९४-२०३	,,	३	१	१	१-१०	,,	९	१-१०
,,	२०४-२१३	,,	,,	,,	२	१-१०	,,	१०	१-१०
,,	२१४-२२२	,,	,,	,,	३	१-९	,,	११	१-९
,,	२२३-२३२	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	१२	१-१०
,,	२३३-२४२	,,	,,	,,	५	१-१०	३	१	१-१०
,,	२४३-२५२	,,	,,	२	१(६)	१-१०	,,	२	१-१०
,,	२५३-२६२	,,	,,	,,	२(७)	१-१०	,,	३	१-१०
,,	२६३-२७२	,,	,,	,,	३(८)	१-१०	,,	४	१-१०
,,	२७३-२८२	,,	,,	,,	४(९)	१-१०	,,	५	१-१०
,,	२८३-२९२	,,	,,	,,	५(१०)	१-१०	,,	६	१-१०

एतत्कोपीयो द्वयङ्कः प्रकारः		प्राचीनःपञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनम् त्र्यङ्कः प्रकारः		
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	दशति-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	मंत्र-
१	२९३-३०२	१	४	१	१	१-१०	३	७	१-१०
,,	३०३-३१२	,,	,,	,,	२	१-१०	,,	८	१-१०
,,	३१३-३२२	,,	,,	,,	३	१-१०	,,	९	१-१०
,,	३२३-३३१	,,	,,	,,	४	१-९	,,	१०	१-९
,,	३३२-३४१	,,	,,	,,	५	१-१०	,,	११	१-१०
,,	३४२-३५१	,,	,,	२	१(६)	१-१०	,,	१२	१-१०
,,	३५२-३५९	,,	,,	,,	२(७)	१-८	४	१	१ ८
,,	३६०-३६९	,,	,,	,,	३(८)	१-१०	,,	२	१-१०
,,	३७०-३८०	,,	,,	,,	४(९)	१-११	,,	३	१-११
,,	३८१-३९०	,,	,,	,,	५(१०)	१-१०	,,	४	१-१०
,,	३९१-३९८	,,	५	१	१	१-८	,,	५	१-८
,,	३९९-४०८	,,	,,	,,	२	१-१०	,,	६	१-१०
,,	४०९-४१८	,,	,,	,,	३	१-१०	,,	७	१-१०
,,	४१९-४२६	,,	,,	,,	४	१-८	,,	८	१-८
,,	४२७-४३६	,,	,,	,,	५	१-१०	,,	९	१-१०
,,	४३७-४४६	,,	,,	२	१(६)	१-१०	,,	१०	१-१०
,,	४४७-४५६	,,	,,	,,	२(७)	१-१०	,,	११	१-१०
,	४५७-४६६	,,	,,	,,	३(८)	१-१०	,,	१२	१-१०
,,	४६७-४७६	,,	,,	,,	४(९)	१-१०	५	१	१-१०
,,	४७७-४८६	,,	,,	,,	५(१०)	१-१०	,,	२	१-१०
,,	४८७-४९६	,,	६	१	१	१-१०	,,	३	१-१०
,,	४९७-५१०	,,	,,	,,	२	१-१४	,,	४	१-१४
,,	५११-५२२	,,	,,	,,	३	१-१२	,,	५	१-१२
,,	५२३-५३२	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	६	१-१०
,,	५३३-५४४	,,	,,	,,	५	१-१२	,,	७	१-१२
,,	५४५-५५३	,,	,,	२	१(६)	१-९	,,	८	१-९
,,	५५४-५६५	,,	,,	,,	२(७)	१-१२	,,	९	१-१२
,,	५६६-५७७	,,	,,	,,	३(८)	१-१२	,,	१०	१-१२
,,	५७८-५८५	,,	,,	,,	४(९)	१-८	,,	११	१-८
	×		×		×		×		

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कःप्रकारः				एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कःप्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-	आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१-३	२	१	१	१	१-२	१	१	१	१-३	२	१०५-१०७	२-	१	२	१६	१-३	२	५	१	१-३
,,	४-६	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१०८-११०	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७-९	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१११-११३	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०-१२	,,	,,	,,	४	१-३	,,	२	१	१-३	,,	११४-११६	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१३-१५	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	११७-११८	,,	,,	,,	२०	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	१६-१८	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	११९-१२१	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१९-२१	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१२२-१२४	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	२२-२४	,,	,,	,,	८	१-३	,,	३	१	१-३	,,	१२५-१२७	,,	२	१	१	१-३	३	१	१	१-३
,,	२५-२६	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	१२८-१३०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२७-२९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१३१-१३३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३०-३१	,,	,,	,,	११	१-२	,,	४	१	१-२	,,	१३४-१३६	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	३२-३४	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१३७-१३९	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	३५-३६	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	१४०-१४२	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
,,	३७-३८	,,	,,	,,	१४	१-२	,,	,,	४	१-२	,,	१४३-१४५	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३९-४१	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	५	१	१-३	,,	१४६-१४९	,,	,,	,,	८	१-४	,,	,,	३	१-४
,,	४२-४३	,,	,,	,,	१६	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	१५०-१५२	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	४४-४६	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१५३-१५५	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	४७-४९	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१५६-१५८	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	५०-५२	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	५	१-३	,,	१५९-१६०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	४	१	१-२
,,	५३-५४	,,	,,	,,	२०	१-२	,,	६	१	१-२	,,	१६१ १६२	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	५५-५७	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१६३-१६४	,,	,,	,,	१४	१-२	,,	,	३	१-२
,,	५८-५९	,,	,,	,,	२२	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	१६५-१६७	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	५	१	१-३
,,	६०-६२	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१६८-१७०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	६३-६५	,,	,,	२	१	१-३	२	१	१	१-३	,,	१७१-१७३	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	६६-६८	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१७४-१७६	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	६	१	१-३
,,	६९-७१	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१७७-१७९	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७२-७४	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१८०-१८२	,,	,,	२	१	१-३	४	१	१	१-३
,,	७५-७७	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३	,,	१८३-१८५	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७८-८०	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१८६-१९०	,,	,,	,,	३	१-५	,,	,,	३	१-५
,,	८१-८३	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१९१-१९३	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	८४-८६	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१९४-१९६	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	८७-८९	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३	,,	१९७-१९९	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९०-९२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	२००-२०२	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९३-९५	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	२०३-२०५	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९६-९८	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	२०६-२०८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	९९-१००	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	४	१	१-२	,,	२०९-२११	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०१-१०२	,,	,,	,,	१४	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	२१२-२१३	,,	,,	,,	११	१-२	,,	४	१	१-२
,,	१०३-१०४	,,	,,	,,	१५	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	२१४-२१६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	२	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	२१७-२१८	२	२	२	१३	१-२	४	४	३	१-२
,,	२१९-२२१	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	२२२-२२४	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२२५-२२७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२२८-२२९	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	६	१	१-२
,,	२३०-२३२	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२३३-२३५	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२३६-२३८	,,	३	१	१	१-३	५	१	१	१-३
,,	२३९-२४१	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२४२-२४७	,,	,,	,,	३	१-६	,,	,,	३	१-६
,,	२४८-२५३	,,	,,	,,	४	१-६	,,	२	१	१-६
,,	२५४-२५६	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२५७-२५९	,,	,,	,,	६	१-३	,,	३	१	१-३
,,	२६०-२६२	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२६३-२६५	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२६६-२६८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२६९-२७१	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	४	१	१-३
,,	२७२ २७३	,,	,,	,,	११	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	२७४-२७६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२७७-२७९	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	५	१	१-३
,,	२८०-२८२	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	२८३-२८४	,,	,,	,,	१५	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	२८५-२८७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३
,,	२८८-२८९	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	२९०-२९२	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	२९३-२९५	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	२९६-२९८	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	७	१	१-३
,,	२९९-३०१	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३०२-३०४	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३०५-३०७	,,	,,	२	१	१-३	६	१	१	१-३
,,	३०८-३१०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३११-३१७	,,	,,	,,	३	१-७	,,	,,	३	१-७
,,	३१८-३२४	,,	,,	,,	४	१-७	,,	२	१	१-७
,,	३२५-३२८	,,	,,	,,	५	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	३२९-३३१	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३३२-३३४	,,	,,	,,	७	१-३	,,	३	१	१-३
	३३५-३३७	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	२	१-३
	३३८-३४०	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	३	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	३४१-३४३	२	३	२	१०	१-३	६	३	४	१-३
,,	३४४-३४६	,,	,,	,,	११	१-३	,,	४	१	१-३
,,	३४७-३४८	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	३४९-३५१	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३५२-३५४	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	३५५-३५७	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३५८-३६०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३
,,	३६१-३६२	,,	,,	,,	१७	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	३६३-३६५	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३६६-३६८	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	३६९-३७१	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	३७२-३७४	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	७	१	१-३
,,	३७५-३७७	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३७८-३८०	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	३८१-३८३	,,	४	१	१	१-३	७	१	१	१-३
,,	३८४-३८६	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	३८७-३९६	,,	,,	,,	३	१-१०	,,	,,	३	१-१०
,,	३९७-४०६	,,	,,	,,	४	१-१०	,,	२	१	१-१०
,,	४०७-४१०	,,	,,	,,	५	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	४११-४१३	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४१४-४१६	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	४१७-४१९	,,	,,	,,	८	१-३	,,	३	१	१-३
,,	४२०-४२२	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४२३-४२५	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४२६-४२८	,,	,,	,,	११	१-३	,,	४	१	१-३
,,	४२९-४३०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	४३१-४३३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४३४-४३६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३
,,	४३७-४३९	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४४०-४४२	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४४३-४४५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	६	१	१-३
,,	४४६-४४७	,,	,,	,,	१८	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	४४८-४५०	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४५१-४५३	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	४५४-४५६	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	४५७-४५९	,,	,,	,,	२२	१-३	,,	७	१	१-३
,,	४६०-४६२	,,	,,	,,	२३	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	४६३-४६५	,,	,,	,,	२४	१-३	,,	,,	३	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	९५५-९५६	२	७	३	१७	१-२	१६	४	१	१-२
„	९५७-९५८	„	„	„	१८	१-२	„	„	२	१-२
„	९५९-९६०	„	„	„	१९	१-२	„	„	३	१-२
„	९६१-९६३	„	„	„	२०	१-३	„	„	४	१-३
„	९६४-९६६	„	„	„	२१	१-३	„	„	५	१-३
„	९६७-९६९	„	८	१	१	१-३	१७	१	१	१-३
„	९७०-९७२	„	„	„	२	१-३	„	„	२	१-३
„	९७३-९७४	„	„	„	३	१-२	„	„	३	१-२
„	९७५-९७७	„	„	„	४	१-३	„	„	४	१-३
„	९७८-९८०	„	„	„	५	१-३	„	२	१	१-३
„	९८१-९८३	„	„	„	६	१-३	„	„	२	१-३
„	९८४-९८६	„	„	„	७	१-३	„	„	३	१-३
„	९८७-९८८	„	„	„	८	१-२	„	„	४	१-२
„	९८९-९९१	„	„	„	९	१-३	„	३	१	१-३
„	४९२-९९४	„	„	„	१०	१-३	„	„	२	१-३
„	९९५-९९७	„	„	„	११	१-३	„	„	३	१-३
„	९९८-१०००	„	„	„	१२	१-३	„	४	१	१-३
„	१००१-१००३	„	„	„	१३	१-३	„	„	२	१-४
„	१००४-१००६	„	„	„	१४	१-३	„	„	३	१-३
„	१००७-१००९	„	„	२	१	१-३	१८	१	१	१-३
„	१०१०-१०१२	„	„	„	२	१-३	„	„	२	१-३
„	१०१३-१०१५	„	„	„	३	१-३	„	„	३	१-३
„	१०१६-१०१८	„	„	„	४	१-३	„	„	४	१-३
„	१०१९-१०२४	„	„	„	५	१-६	„	२	१	१-६
„	१०२५-१०२६	„	„	„	६	१-२	„	„	२	१-२
„	१०२७-१०२८	„	„	„	७	१-२	„	„	३	१-२
„	१०२९-१०३१	„	„	„	८	१-३	„	„	४	१-३
„	१०३२-१०३३	„	„	„	९	१-२	„	„	५	१-२
„	१०३४-१०३६	„	„	„	१०	१-३	„	३	१	१-३
„	१०३७-१०३८	„	„	„	११	१-२	„	„	२	१-२
„	१०३९-१०४०	„	„	„	१२	१-२	„	„	३	१-२
„	१०४१-१०४२	„	„	„	१३	१-२	„	„	४	१-२
„	१०४३-१०४५	„	„	„	१४	१-३	„	„	५	१-३
„	१०४६-१०४८	„	„	„	१५	१-३	„	„	६	१-३
„	१०४९-१०५०	„	„	„	१६	१-३	„	४	१	१-३
„	१०५२-१०५४	„	„	„	१७	१-३	„	„	२	१-३
„	१०५५-१०५७	„	„	„	१८	१-३	„	„	३	१-३
„	१०५८-१०६०	„	„	„	१९	१-३	„	„	४	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीन.पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कःप्रकारः			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	१०६१-१०६३	२	८	३	१	१-३	१९	१	१	१-३
„	१०६४-१०६७	„	„	„	२	१-४	„	„	२	१-४
„	१०६८-१०७०	„	„	„	३	१-३	„	„	३	१-३
„	१०७१-१०७२	„	„	„	४	१-२	„	„	४	१-२
„	१०७३-१०७४	„	„	„	५	१-२	„	„	५	१-२
„	१०७५-१०७७	„	„	„	६	१-३	„	२	१	१-३
„	१०७८-१०८०	„	„	„	७	१-३	„	„	२	१-३
„	१०८१-१०८३	„	„	„	८	१-३	„	„	३	१-३
„	१०८४-१०८६	„	„	„	९	१-३	„	„	४	१-३
„	१०८७-१०८९	„	„	„	१०	१-३	„	३	१	१-३
„	१०९०-१०९२	„	„	„	११	१-३	„	„	२	१-३
„	१०९३-१०९५	„	„	„	१२	१-३	„	„	३	१-३
„	१०९६-१०९८	„	„	„	१३	१-३	„	४	१	१-३
„	१०९९-११०१	„	„	„	१४	१-३	„	„	२	१-३
„	११०२-११०४	„	„	„	१५	१-३	„	„	३	१-३
„	११०५-११०७	„	„	„	१६	१-३	„	५	१	१-३
„	११०८-१११०	„	„	„	१७	१-३	„	„	२	१-३
„	११११-१११४	„	„	„	१८	१-४	„	„	३	१-३
„	१११५-१११७	„	९	१	१	१-३	२०	१	१	१-३
„	१११८-११२०	„	„	„	२	१-३	„	„	२	१-३
„	११२१-११२३	„	„	„	३	१-३	„	„	३	१-३
„	११२४-११२६	„	„	„	४	१-३	„	„	४	१-३
„	११२७-११२९	„	„	„	५	१-३	„	„	५	१-३
„	११३०-११३१	„	„	„	६	१-२	„	२	१	१-३
„	११३२-११३४	„	„	„	७	१-३	„	„	२	१-३
„	११३५-११३७	„	„	„	८	१-३	„	„	३	१-३
„	११३८-११३९	„	„	„	९	१-२	„	„	४	१-२
„	११४०-११४२	„	„	„	१०	१-३	„	३	१	१-३
„	११४३-११४५	„	„	„	११	१-३	„	„	२	१-३
„	११४६-११४७	„	„	„	१२	१-२	„	„	३	१-३
„	११४८-११५०	„	„	„	१३	१-३	„	„	४	१-३
„	११५१-११५३	„	„	„	१४	१-३	„	४	१	१-३
„	११५४-११५६	„	„	„	१५	१-३	„	„	२	१-३
„	११५७-११५९	„	„	„	१६	१-३	„	„	३	१-३
„	११६०-११६२	„	„	„	१७	१-३	„	„	४	१-३
„	११६३-११६५	„	„	„	१८	१-३	„	[illegible]	१	१-३
„	११६६-११७१	„	„	२	१	१-६	„	„	२	१-६
„	११७२-११७३	„	„	„	२	१-२	„	६	१	१-२

एतत्कोषीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार				एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकार		प्राचीन. पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकारः			
आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-	आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	सूक्त-	मंत्र-
२	७५२-७५४	२	६	२	९	१-३	१२	३	३	१-३	२	८६२	२	७	१	९	१	१४	२	४	१
,,	७५५-७५७	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	४	१	१-३	,,	८६३-८६४	,,	,,	,,	१०	१-२	,,	३	१	१-२
,,	७५८-७६०	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	८६५-८६७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७६१-७६२	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	८६८-८७०	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	७६३-७६४	,,	,,	,,	१३	१-२	,	,,	४	१-२	,,	८७१-८७३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	७६५-७६७	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	५	१	१-३	,,	८७४-८७६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	४	१	१-३
,,	७६८-७७०	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	८७७-८८१	,,	,,	,,	१५	१-५	,,	,,	२	१-५
,,	७७१-७७२	,,	,,	,,	१६	१-२	,,	,,	३	१ २	,,	८८२-८८४	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	७७३-७७५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	८८५-८८७	,,	,,	२	१	१-३	१५	१	१	१-३
,,	७७६-७७८	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	६	१	१-३	,,	८८८-८९०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१
,,	७७९-७८१	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	८९१-८९३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	७८२-७८४	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	८९४-८९५	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	७८५-७८९	,,	,,	३	१	१-५	१३	१	१	१-५	,,	८९६-८९८	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३
,,	७९०-७९३	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४	,,	८९९-९०१	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	७९४-७९९	,,	,,	,,	३	१-६	,,	२	१	१-६	,,	९०२-९०३	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	८००-८०२	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	९०४-९०५	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	८०३-८०५	,,	,,	,,	५	१-३	,,	३	१	१-३	,,	९०६-९०८	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-३
,,	८०६-८०७	,,	,,	,,	६	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	९०९-९१०	,,	,,	,,	१०	१-२	,,	,,	२	१-२
,,	८०८-८०९	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	९११-९१३	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८१०	,,	,,	,,	८	१	,,	४	१	१-	,,	९१४-९१६	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	४	१	१-३
,,	८११	,,	,,	,,	९	१	,,	,,	२	१-	,,	९१७-९१९	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	८१२-८१४	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	९२०-९२२	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	८१५-८१७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	९२३-९२४	,,	,,	३	१	१-२	१६	१	१	१ २
,,	८१८-८२०	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	५	१-३	,,	९२५-९२८	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	८२१-८२३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	५	१	१-३	,,	९२९-९३०	,,	,,	,,	३	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	८२४-८२६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	९३१-९३२	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	८२७-८२९	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	९३३-९३४	,,	,,	,,	५	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	८३०-८३२	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	६	१	१-३	,,	९३५	,,	,,	,,	६	१	,,	२	१	१
,,	८३३-८३५	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	९३६	,,	,,	,,	७	१	,,	,,	२	१
,,	८३६-८३८	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	९३७-९३८	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	३	१-२
,,	८३९-८४१	,,	७	१	१	१-३	१४	१	१	१-३	,,	९३९	,,	,,	,,	९	१	,,	,,	४	१
,,	८४२-८४३	,,	,,	,,	२	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	९४०-९४२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	८४४-८४६	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	९४३	,,	,,	,,	११	१	,,	३	१	१
,,	८४७-८४९	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	९४४	,,	,,	,,	१२	१	,,	,,	२	१
,,	८५०-८५२	,,	,,	,	५	१-३	,,	,,	५	१-३	,,	९४५	,,	,,	,,	१३	१	,,	,,	३	१
,,	८५३ ८५५	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३	,,	९४६-९४८	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	४	१-३
.	८५६-८५८	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	९४९-९५१	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	५	१-३
.	८५९-८६१	,,	,,	,,	८	१ ३	,,	,,	३	१-३	,,	९५२-९५४	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	६	१-३

एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः				एतत्कोषीयो द्व्यङ्कः प्रकारः		प्राचीनः पञ्चाङ्कः प्रकारः					प्राचीनश् चतुरङ्कः प्रकारः			
आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	खण्ड-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	खण्ड-	मंत्र-	आह्निक-	मंत्र-	आह्निक-	प्रपाठक-	अर्ध-	खण्ड-	मंत्र-	अध्याय-	खंड-	खण्ड-	मंत्र-
२	९५५-९५६	२	७	३	१७	१-२	१६	४	१	१-२	२	१०६१-१०६३	२	८	३	१	१-३	१९	१	१	१-३
,,	९५७-९५८	,,	,,	,,	१८	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	१०६४-१०६७	,,	,,	,,	२	१-४	,,	,,	२	१-४
,,	९५९-९६०	,,	,,	,,	१९	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	१०६८-१०७०	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९६१-९६३	,,	,,	,,	२०	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१०७१-१०७२	,,	,,	,,	४	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	९६४-९६६	,,	,,	,,	२१	१-३	,,	,,	५	१-३	,,	१०७३-१०७४	,,	,,	,,	५	१-२	,,	,,	५	१-२
,,	९६७-९६९	,,	८	१	१	१-३	१७	१	१	१-३	,,	१०७५-१०७७	,,	,,	,,	६	१-३	,,	२	१	१-३
,,	९७०-९७२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१०७८-१०८०	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९७३-९७४	,,	,,	,,	३	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	१०८१-१०८३	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९७५-९७७	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	१०८४-१०८६	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	९७८-९८०	,,	,,	,,	५	१-३	,,	२	१	१-३	,,	१०८७-१०८९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	९८१-९८३	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	१०९०-१०९२	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	९८४-९८६	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१०९३-१०९५	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९८७-९८८	,,	,,	,,	८	१-२	,,	,,	४	१-२	,,	१०९६-१०९८	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	४	१	१-३
,,	९८९-९९१	,,	,,	,,	९	१-३	,,	३	१	१-२	,,	१०९९-११०१	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	४९२-९९४	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	११०२-११०४	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	९९५-९९७	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	११०५-११०७	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	५	१	१-३
,,	९९८-१०००	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	४	१	१-३	,,	११०८-१११०	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१००१-१००३	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	२	१-४	,,	११११-१११४	,,	,,	,,	१८	१-४	,,	,,	३	१-३
,,	१००४-१००६	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	१११५-१११७	,,	९	१	१	१-३	२०	१	१	१-३
,,	१००७-१००९	,,	,,	२	१	१-३	१८	१	१	१-३	,,	१११८-११२०	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०१०-१०१२	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	११२१-११२३	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०१३-१०१५	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	११२४-११२६	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०१६-१०१८	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	११२७-११२९	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१०१९-१०२४	,,	,,	,,	५	१-६	,,	२	१	१-६	,,	११३०-११३१	,,	,,	,,	६	१-२	,,	२	१	१-३
,,	१०२५-१०२६	,,	,,	,,	६	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	११३२-११३४	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०२७-१०२८	,,	,,	,,	७	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	११३५-११३७	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०२९-१०३१	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	११३८-११३९	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	४	१-२
,,	१०३२-१०३३	,,	,,	,,	९	१-२	,,	,,	५	१-२	,,	११४०-११४२	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३
,,	१०३४-१०३६	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	३	१	१-३	,,	११४३-११४५	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०३७-१०३८	,,	,,	,,	११	१-२	,,	,,	२	१-२	,,	११४६-११४७	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-३
,,	१०३९-१०४०	,,	,,	,,	१२	१-२	,,	,,	३	१-२	,,	११४८-११५०	,,	,,	,,	१३	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०४१-१०४२	,,	,,	,,	१३	१-२	,,	,,	४	१-२	,,	११५१-११५३	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	४	१	१-३
,,	१०४३-१०४५	,,	,,	,,	१४	१-३	,,	,,	५	१-३	,,	११५४-११५६	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१०४६-१०४८	,,	,,	,,	१५	१-३	,,	,,	६	१-३	,,	११५७-११५९	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१०४९-१०५०	,,	,,	,,	१६	१-३	,,	४	१	१-३	,,	११६०-११६२	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१०५१-१०५४	,,	,,	,,	१७	१-३	,,	,,	२	१-३	,,	११६३-११६५	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	[illegible]	१	१-२
,,	१०५५-१०५७	,,	,,	,,	१८	१-३	,,	,,	३	१-३	,,	११६६-११७१	,,	,,	२	१	१-६	,,	[illegible]	२	१-६
,,	१०५८-१०६०	,,	,,	,,	१९	१-३	,,	,,	४	१-३	,,	११७२-११७३	,,	,,	,,	२	१-२	,,	[illegible]	१	१-२

एतत्कोपीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	११७४	२	९	२	३	१	२०	६	२	१
,,	११७५	,,	,,	,,	४	१	,,	,,	३	१
,,	११७६	,,	,,	,,	५	१	,,	,,	४	१
,,	११७७	,,	,,	,,	६	१	,,	,,	५	१
,,	११७८-११८०	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	११८१-११८३	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	११८४-११८६	,,	,,	,,	९	१-३	,,	७	१	१-३
,,	११८७-११८९	,,	,,	,,	१०	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	११९०-११९२	,,	,,	,,	११	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	११९३-११९५	,,	,,	,,	१२	१-३	,,	,,	४	१-३

एतत्कोपीयो द्व्यङ्क प्रकार		प्राचीन पञ्चाङ्क प्रकार					प्राचीनश् चतुरङ्क प्रकार			
आर्चिक-	मंत्र-	आर्चिक-	प्रपाठक-	अर्ध-	सूक्त-	मंत्र-	अध्याय-	खण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
२	११९६-११९८	२	९	२	१३	१-३	२०	७	५	१-३
,,	११९९-१२०१	,,	,,	३	१	१-३	२१	१	१	१-३
,,	१२०२-१२०४	,,	,,	,,	२	१-३	,,	,,	२	१-३
,,	१२०५-१२०७	,,	,,	,,	३	१-३	,,	,,	३	१-३
,,	१२०८-१२१०	,,	,,	,,	४	१-३	,,	,,	४	१-३
,,	१२११-१२१३	,,	,,	,,	५	१-३	,,	,,	५	१-३
,,	१२१४-१२१६	,,	,,	,,	६	१-३	,,	,,	६	१-३
,,	१२१७-१२१९	,,	,,	,,	७	१-३	,,	,,	७	१-३
,,	१२२०-१२२२	,,	,,	,,	८	१-३	,,	,,	८	१-३
,,	१२२३-१२२५	,,	,,	,,	९	१-३	,,	,,	९	१-३

२. शंपा. RW इत्याथर्वणसंस्करणयोः स्थलाङ्कनसंवादनम्

शंपा			<>	RW			शंपा			<>	RW			शंपा			<>	RW.		
काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-	काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-	काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-		काण्ड-	सूक्त-	मंत्र-
७	६	१-२	} =	७	६	१-४	९	७	१-१३	=	९	६	१८-३०	१२	१०	१-१५	=	१२	५	४७-६१
,,	७	१-२	}				,,	८	१-९	=	,,	,,	३१-३९	,,	११	१-१२	=	,,	,,	६२-७३
,,	४६	१	} =	,,	४५	१-२	,,	९	१-१०	=	,,	,,	४०-४४	१३	४	१-१३	=	१३	४	१-१३
,,	४७	१	}				,,	१०	१-१०	=	,,	,,	४५-४८	,,	५	१-८	=	,,	,,	१४-२१
,,	७०	१-२	} =	,,	६८	१-३	,,	११	१-१४	=	,,	,,	४९-६२	,,	६	१-७	=	,,	,,	२२-२८
,,	७१	१	}				,,	१२	१-६	=	,,	७	१-२६	,,	७	१-१७	=	,,	,,	२९-४५
,,	७५	१-२	} =	,,	७२	१-३	,,	१३	१-२२	=	,,	८	१-२२	,,	८	१-६	=	,,	,,	४६-५१
,,	७६	१	}				,,	१४	,,	=	,,	९	,,	,,	९	१-५	=	,,	,,	५२-५६
,,	८०	१-४	} =	,,	७६	१-६	,,	१५	१-२८	=	,,	१०	१-२८	१५	२	१-२८	=	१५	२	१-४
,,	८१	१-२	}				११	३	१-३१	=	११	३	१-३१	,,	४	१-१८	=	,,	४	१-६
८	१०	१-१३	=	८	१०	१-७	,,	४	१-१८	=	,,	,,	३२-४९	,,	५	१-१६	=	,,	५	१-७
,,	११	१-१०	=	,,	१०	८-१७	,,	५	१-७	=	,,	,,	५०-५६	,,	६	१-२६	=	,,	६	१-९
,,	१२	१-८	=	,,	१०	१८-२१	१२	५	१-६	=	१२	५	१-६	,,	१३	१-१४	=	,,	१३	१-९
,,	१३	१-१६	=	,,	१०	२२-२५	,,	६	१-५	=	,,	,,	७-११	,,	१४	१-२४	=	,,	१४	१-१२
,,	१४	१-१६	=	,,	१०	२६-२९	,,	७	१-१६	=	,,	,,	१२-२७	१६	५	१-१०	=	१६	५	१-६
,,	१५	१-४	=	,,	१०	३०-३३	,,	८	१-१०	=	,,	,,	२८-३८	,,	८	१-३३	=	,,	८	१-२७
०.	६	१-१०	=	०.	६	१-१७	,,	९	१-८	=	,,	,,	३९-४६							
	१																			

३. प्रस्तुतकोपीय श्राधिपृष्ठिको वैयुत्पत्तिक-स्तम्भविभागः

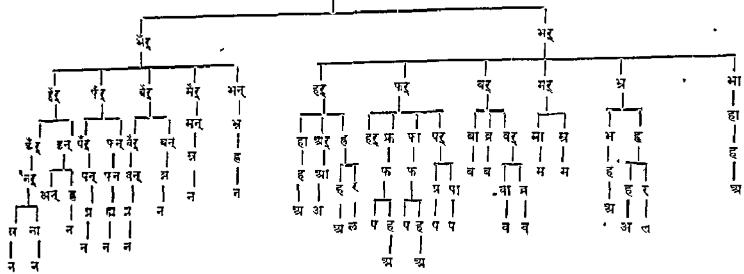
(THE PAGE-PLAN OF THE ETYMO-GRAMMATICAL COLUMNS IN THE CONCORDANCE)

गुया कृष्णा मुद्रा The bolder black type. १मः स्तम्भः 1stColumn.	लघ्वी कृष्णा मुद्रा / The smaller black type २यः स्तम्भः 2nd Column	३यः स्तम्भः 3rd Column	४थः स्तम्भः 4th Column	५मःस्तम्भ 5thColm
१. प्रतिपरामर्शीया निर्देशाः cross-referential entries.	×	×	×	×
२. उपसर्ग-व्यतिरिक्ता निपाताः adnominal prepositions & particles	→ समासाश्च तद्धिताश्च compounds & secondary formations.	×	×	×
३. अयौगिकनिर्देशानि व्ययानि प्रातिपदिकानि unpedegreed declinables.	→ १. नामधातवः denominatives	→ कृतः primary derivatives.	→ समासाः compounds.	×
			× ×	×
	→ २. समासाः compounds.	→ { १. समासाः compounds. २. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondary derivatives } →	→ समासाः compounds. → { विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allovocalic secondary derivatives.	×
	→ ३. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondary derivatives.	→ समासाः compounds.	→ समासाः compounds.	
	→	→ { विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allo-vocalic secondary derivatives.	→ समासाः compounds.	×
४. उपसृष्टाऽनुपसृष्टा मूलधातवः primary roots, simple as well as composite.	→ १. व्यया: कृतः declinable derivatives.	→ { १. नामधातवः denominatives. २. समासाः compounds. ३. समानादिवर्णास्तद्धिताः homo-vocalic secondary derivatives.	→ कृतःPrimary derivatives.	→ समासाः compounds.
			→ समासाः compounds.	,, ,,
		→	→ विभिन्नादिवर्णास्तद्धिताः allovocalic secondary derivatives.	,, ,,
	→ २. अव्ययाः कृतः indeclinable derivatives.	→ उपचयात्मका अव्ययाः कृतः extensional absolutives & infinitives.	× ×	× ×

४. मूलाऽऽर्यभाषीयस्य भृं इत्यस्य त्रिवृत्तविपरिणाम-प्रस्तारः

(THE THREE FOLD VARIATIONAL EXPANSION OF THE UR ARYAN भृं)

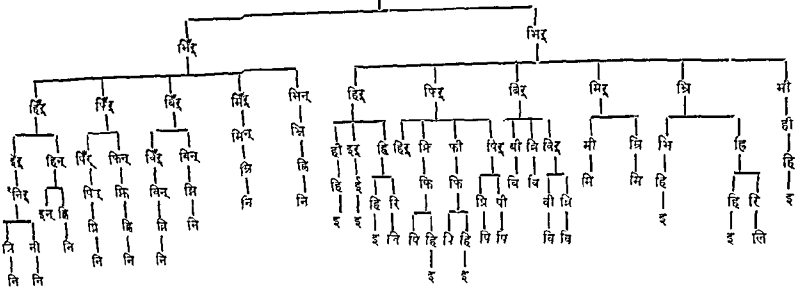
(क) भृ(भ्रं)र्[1]

[1] प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या ।

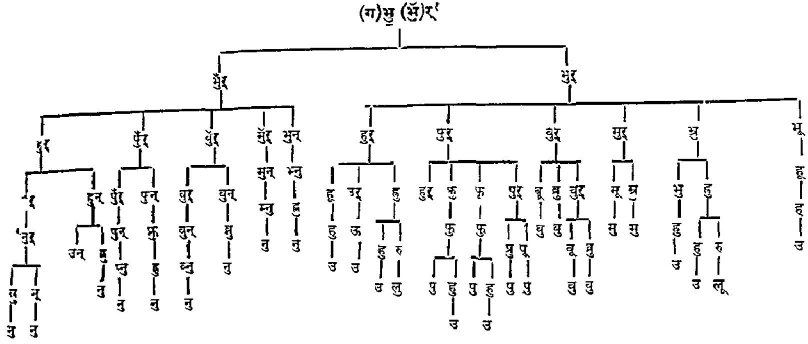
[2] एतत्-प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्याऽऽविर्भावुको न् >ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासंभवं सगतो द्रष्टव्य ।

(ख) भ्रि(भ्रीँ)र्[1]

[1]प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या।

[2]एतद् प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्य याऽऽविर्भावुको न् > ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासम्भवं रागतो द्रष्टव्य ।

¹प्रस्तारगतेषु ध्वनिषु सर्वत्र स्वराङ्कनाऽभावेऽपि स्वाभाविकी सस्वरता सुस्थिता द्रष्टव्या ।

²एतत् प्रभृति पूर्ववर्तिनौ रषौ निमित्तीकृत्याऽऽविर्भावुको न् > ण् इति विपरिणामस्तत्र तत्र यथासम्भव सगतो द्रष्टव्य ।

अथ

वैदिक-पदानुक्रम-कोषे

सांहितिके प्रथमे विभागे

प्रथमः खण्डः

अ

१अ- ←अस्मद् द्र

२°अँ→न् ←अस्मद् द्र

३अ, ४अ- ←इदम् द्र

५अ ←एतद् द्र

६अ[a] ←नञ्

अन्[b]

अंश[c]- -श ऋ २ १,४, २७,१ ५ ४२,५ ७,३२,१२, मा ३४, ५४f, का ३३,२, १७f, मै १, ६,१२¶, काठ ११, १२f, शौ ६,४,२ २०,५९,३f, पै ६, १९,४, -शम् ऋ १,१०२,४ २ १९,५ ३ ४५,४ तै ७, १,६,२¶, शौ ७,५२,४, ११,८,२ पै २,२३,१ ३, ३६,५f,५,१३,४ १६,४ १२,६, ७ १७, १३, २ -शस्य मै १,६,१२¶, -शा ऋ ५ ८६,५ १०,१०६,९ -शा ऋ १०,३१,३ -शान् शौ ११,१,५ पै १६,८९,५ -शाय ऋ १,११२,१ मा १०, ५ का ११,४,२, तै १,८, १३,२ मै २,६,११, काठ १५,७, -शेन मै ३,८,४, काठ ८,१७

[°श- पर्ण°, भूत° द्र]

अश प्र्री- अस- द्र

¶अश प्रासु[d]- -स मै १,६,१२

¶अश-भू[e]- -भुवा तै ६,४,८, २ ३

¶अशु(र→)रा[f]- -रा मै ४,४,१[2]

अंशु[g]- -शव ऋ ८,९,१९,५३, ४, खि ३,५,४, तै ६,४,४, ४¶, ¶मै ३,७,४,९,१,४, ५,४,५, ¶काठ २४,५ २६,२, १०[2], २७,६, ¶क ३७,६ ४०, ५ ४१,८[2], ४२,६, जै ४, १८,८f, शौ ९,६,१४, ११, १,१८,१९,६,१६,२०, १४२,४f, पै ९,५,१४ १६, १०,८,१११,१४, -शवे ऋ १,४६,१०, -शु ऋ ३,३६, ६,४,२२,८,९,४३,४,९, [६२,४,(८२,१)] ६८,४,७४, २,५ ८९,६,९१,३,९२,१, १०,१७,१२,१३,९४,१०, मा ७,२६f, १८,१९,२०, २७, का ७,११,१f, १९,७, १,२२,२,४, तै १,२,६,१, ३,१,८,३¶,१०,१[2]f,४,७, ७,१,६,६,१०,१¶, मै २, ११,५,३,४,१¶, काठ २, ८[2], १८,११,२१,११¶, ३४,३,३५,८[3]f[2], क २८,११, ४८,९f, ¶कौ १,४७३,२, ३५८,४,२,५,८, जै १, ३१,६,४९,७f,३,३०,१f, शौ ५,२९,१३, पै ६,९,१, -शु शौ ५,२९,१२, पै १३,९,१५,१६, -शु शु मा ५,७, का ५,२,५, तै १, २,११,१,६,२,२,४, मै १, २,७,३,८,२, काठ २४,९, क २,२,३८,२, -शुना ऋ ४, ५८,१, मा १७,८९f,२०, २७ का १९,१,३f,२२,२, ४, तै १,२,६,१, मै १,६, २f, कौ १,३०५, जै १, ३२,३, पै ८,१३,१f,

a) नलोप (पा ६,३,७३)। अ-क, अ कनिष्ठ प्रभृ द्र।

b) नुडागम (पा ६,३,७४)। अन्-अक्ष- प्रभृ द्र।

c) प्रथममक्षरम् √१अशेर् वा √अनेर् वा निर्वाच्य मितीवाभिसंधायास्य निर्वचनमनयोर्धात्वोरन्यतरस्य शम् इत्यन्ययेन योगतोऽनुशासत या (२, ५ १२, ३६)। अर्वाञ्चस्तु √१अश् इति धातुमात्राद् व्युत्पादयन्ति। यथेह कैश्चिद् वच प्रभृ आभिधानिकं √अशेर् निर्विवशा प्रकल्पिता तद्दृढप्रतिष्ठ भवति। तादृशस्य मौलिकत्वेन विशिष्टस्य धातोरेव काल्पनिकमात्रत्वात्। न हि तस्य धातोरन्यानि कानिचिदपि तिङ्रूपाणि वा कृद्रूपाणि वोपलभ्यन्ते यदाधारेण तस्य स्वतन्त्रधातुतया सत्त्वं ओकिय्येत। अत √१अश्>°१आशु-<अश- इत्येवम् २आ(शु>) शु इत्यतो विवेकार्थम् आद्यस्याऽनुनासिकताया सिद्धाया तद्धर्मवत्त्वस्य च स्वरपूर्वमकन्तेथाविर्भाव प्राकृतिक। पाप्र घञन्तत्वेऽन्तोदात्ते प्राप्ते (पा ६ १,१५९) आद्यविकार आत्वाभावात्तदभावे वृषाद्याद्युदात्तत्व द्र (पा ६,१,२०३)।

d) षतम। 'थाथ-'(पा ६,२,१४४) इत्यन्तोदात्तत्वम्। उप प्र√२अस्+घञ्। अथवा कर्मण्य् अण्। कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ३,२,१,१,३, ६ २,१३९)।

e) कर्मण्युपपदे √२भू+क्विप्। उप धातुस्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १६२, २, १३९)। अथवा षतम ४ च कर्मणीत्य विशिष्टा सौवरी स्थिति।

f) =अच्छेर इति SBW। व्युत्पत्तिस्तु विस्पष्टेतरत्वाद् विमर्शमपेक्षते। स च किंचिदिवेह प्रदर्शयितु शक्यः। अशान् सस्यप्राचुर्य-निदानभूतान् ऐश्वर्यप्राप्ति-लक्षणान् ईरयद् इति। विस्तरस्तु वैद्रा द्र०।

g) अशुर् अशेन व्याख्यात (तु या २, ५, १२, ३६)। उ- प्रत्यय इह भवतीत्येव विशेष। प्रत्ययस्वरेण

–शुमि ऋ [१, ९१,१७, ९, ६७,२८], ९, १५,५, मा १२, ११४, का १३, ७, १३, तै ६, ४,५,७¶, मै ४, ५,५¶, काठ ३४, १३, शौ २, ६३०, जै ३, ५०, ७, पै १६, ७१, २६,–शुभ्याम् मा ७,१, का ७, १, १, तै १, ४, २, १, ६, ४, ५, ३, मै १, ३, ४, काठ ४, १, २७, १, क ३, १, ४२, १, –शुम् ऋ [१, १३७, ३, (९, ६५, १५)], ३,३६,७,४, २६, ६, ७, ३६, १, ६, १७, ११, ३०, ६,७,९८,१ ८,५,२६, ७२, २, ९, ६८, ६, ७२, ६, ८६, ४६,[(८५, १०) ९५,४], ९७, १४, १०, ९४, ९, ११३, २, १४९, ५ खि १, २, ८, तै २, ३,५,३¶;४,१४,१, ¶३,२, २, १, ३, ४, ३, ¶६, ६, १०, १, २, मै ४, ९, २७, १२,२, काठ २९, ६ ¶, ३४,१४,४०, ५,क४५,७¶,४८,१३, कौ १, २९८, २, १५७†, जै ३, १५, ५†, ४, १०, ४ शौ ७, ८६, ६ २०, ८७, ११†, पै १, १०२, ४, –शुषु मा ८, ५७ का ९, ७, ४ –शू तै ६, ४, ५, ३¶, –शून् तै ६, ६, ४, ४ ¶ ६, ९, २, मै ४,७,७¶, ¶काठ २६, १०, २७, १², ३०, ७ ¶क ४१, ८, ४२, १², शौ ६, ४९, २, ११, १, ९, १२, ३, २०, पै १, ९६, २, ५, ३६, ६, १६, ८९, ९, –शून् शौ ५, २०, १०, पै ९, ६, ९, २४, १०, –०शो मा ७,३, का ७,१,३, शौ ७,८६,३, शो ऋ १, १२५, ३, २,१३,१, ३, ४८, २, ४, १, १९, २५, ३, ९, ९६, ८, १०७, १२, १०, ९४, ८, तै ६,६,१०,२¶, काठ २९, ६²¶, क ४५, ७ ¶, †वी १,५१४,२,११७, †जै १, ५३, ४, ३, १२, ४

[°शु– अन्°,उप°,तृप्र°,सोम°]

अंशु मत्[a]– -मत् तै ३, २, २, १¶,–मन्तम् खि १, ७,४, शौ १३, २,७, –मन्ति तै ३, २, २, १¶, –मान् शौ ८,१,२, पै १६, १, २

†अंशुमती[b]– -ऽती शौ ८, ७,४, पै १६, १२, ४ –तीम् ऋ ८, ९६, १३ काठ २८, ४, क ४४, ४, कौ १, ३२३, जै १, ३४, १, शौ २०, १३७, ७ –त्या ऋ ८, ९६, १४, १५ खि ३, ९, १ शौ २०, १३७, ८ ९

अंशोर– अश ड्र

अंस[c]– -स पै ४,१४, ७, –सम् पै १३, १०,१० –†सयो ऋ ५, ५७, ६, मै ४, ११,४, १४, १८, पै १६, १४७, ६$, –सा मै ४, १३,४, काठ १६, २१, –साभ्याम् ऋ १०, १६३, २, मा २५, ३, का २७, ३, २, तै ५, ७, १३, १,७, ३, १६,२, मै ३, १५, ३, काठ ४३, ६, ५३, ३, †शौ २, ३३, २,२०, ९६, १८, पै ४, ७, २†, ९, ३, ११, –से तै ५,३, १,५¶, शौ ८, ६, १३, –†सेषु ऋ १, ६४, ४, १६६, ९, १०, १६८, ३, ५, ५४, ११, ७, ५६,१२, मै ४,१४,१८,–सौ ऋ १,१५८, ५, मा २०, ८, का २१, ७,७, तै ५, ३,१,५¶, मै ३, ११, ८, काठ २०,१०¶,३८,४, क ३१, १२¶, शौ ९, ४, ८, १२, ७, १०, २,५,९, १९, ११, ३, ९, पै १०, १२, ४, १६,२४, ७, ५३, १५, ५९, ५, १३७, ९, १३९,७

[°स– वि°, शिति°]

†अस-त्र[d]– -त्रम् ऋ ८, १७,१४, शौ १, २५५, जै १, २९, ३, –त्रा ऋ ४, ३४,९

अंसत्र कोश°– -शम् ऋ १०, १०१, ७

¶अस-द्घ्न[f]– -घ्नम् मै १, ६, ६², –घ्ने मै १, २, १०

अंस[g]-(ध्र[h]–>)ध्री– -ध्रीम्[i]

नान्तोदात्त (तु पाउ १, ३७, पा ३, १, ३)।

[a]) मतुप् प्रत्यय । स स्वोदात्त (पा ६, १,१७६)।

[b]) स्त्रियां ङीप् पिवाभिधाने मोऽडविशेष (पा ४,१,६)।

[c]) √अम्+सन् प्रत्ययो नित्-स्वरश्च (पाउ५,-१, पा ६,१,१९७)। इद प्रति० ←√अम् इति मतं (तु स्क.) नेष्ट। धातुगतो नथा त्रामूल इत्यस्य सुवचनत्वात्।

[d]) त्र । √त्रै+क प्रत्यय (पा ३, २,३)। इद-अर्थतस्तद् विरहो प्रति पूर्वपदप्रकृतिस्वरार्थ दार्शाभारा दिवम् उपसङ्ख्येयम् (तु पा ६, २, ९२, ११०)।

[e]) बस । पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद्र ।

[f]) दघ्नच् प्रत्ययश्चित्-स्वरश्च (पा५,२,३७,६,१,१६३)।

[g]) द्वितीयमक्षर ताल्व्यं पै इति विवेच्यम् । तथो-च्चारणमात्रे प्रदेशिक-विकारतया व्याख्येयमित्यतिरोहित मिव भवति ।

[h]) वारवोपपदे √धृ इत्यतो मूलविभुजादित्वात् क प्रत्ययन् धाथादि-स्वरश्च (पावा ३,२,५, पा ६,२,१४४)।

[i]) शौ मुद्रा '-ध्रीम्' इति तृतीयम वर्णेन भवति भूयिष्ठोपाधयात् । सा तु चतुर्थमेवात्र वर्णमद्र ।

शौ १९,१,२३, पै १६,९१,३

¶अंसे पा(द→)द्[f]- पात्,द् मै २, ६, १३, काठ १३, ६, -पादम् काठ १३,६

अंस्य[c]- स्य ऋ १, १९१,७

√१अंह्[d] अहन् अद

√२अंह्[e]

*अंह्- -ह[f] ऋ ६,३,१

†अंहति[g]- -ति ऋ १, ९४, ३, ८, ७५, ९, तै २, ६, ११, २, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, पै १२, १, ९, -तिभ्य ऋ ५, ११, १०, काठ ८, १७, -तिम् ऋ ८, ६७, २, २१

अंहस्[h]- ह ऋ १,४२,१,२,२३, ४,[५,८,१९,६,१०,१२६, १] २८,६,[३३,२,६,४४, १६] ३४, १५ ३, १५,३, ५९, ७, ४, ७, ९, ३, १४, ११, ६, [१२, ६, १०, १२६, ८], २०, ९, ७, ३१, १३, ६१, ११, ६, ७, ४, ३, ७, ४, ८, ११, ६ ३७,४, ६७,८ ७, ४०, ४, ६०, ६ ६६, ५ ८२, ७, ८, १९, ६, ०, १०४ ६, १०, ३५, १४, ३९, ११ ६३, ६, तै २, २, ७, ४¶, ३, ४, ११, ५†, ४, ७, १५, ७†, ¶मै १,१०,८,१०,११[f],१२, १३, १४, ३, १६, ५†, †४, १०, २, १४, ९, १५, †काठ २, १५, २१, १३, २३, १२, ¶३६, ३, ५, ६[c], ७, ८, ११, †कौ १, ३६५,४२६, २,७०२, †जै १, ३८, ४, ४१, ८, ३, ४६, ८, †पै ५, ३९, १, ८, १७, २०, १, -ह( )सु शौ ६, ३५, २, -हस ऋ १, १८, ५ ३६, १४, ५८, ८, ९, ९१, १५ ९३, ८, १०६, [१-६] ११५, ६, ११७, ३, ११८, ८, १३६, ५[२], १८०, ५, २, २६, ४, ३३, ३, ३, ३२, १४, ४, ७, ८, ५३, ६, ५५, ५, ७, ७१, १३, ६, १६, [३०, ७, १५, १५], ३१, [४८, ८, ७, १६, १०] ७,१,१५,१५,३, १३,७१,५ [१०४, -३, १०, ५३,५] ८,१८,६,१०,२४, २७, ३१, २, ९, ५६, ४, १०, २४, ३, २५, ८, ३६, ७ ३, ६५, १२, ६६,५ ९७,१५ १२६, -, १३२, ७[२], १६४,४, खि १, १२, ६, ७, ६, १८, ७,५,१०, मा ४, १०, ६२, ९, ४०, ८०†, १९, १०, २०, १४-१६, ३३,४२†, का ४,४, ४, १३, १, १०, ३, ११, ६, १५†, २१, १, ९, २२, १, १-३, ३२, ३, १३†, तै १, ५, ११,-¶, ६, १२, ३†, ८,१,१, २, २, ७,४¶, ३, १३, १[२], ४, २,२-३¶, ३, १, ४, ३, २, ४, ३[२], ४, २, ६, ४†, ३, १३, ४, ५†, ७, १५, १[९], ९[९], ६[२], मै १, ७, १ ४, ¶१०, २३, १०[९], ११, १२[२],१३, २,२,१०¶,-३, १[०], ५,३¶,७, १३[२]†, ३, ११, ७, १०[३], १६,५[६], †४, ८, ९, १०, १, १२, ३, १३, १, ९, १४, ४, १७, काठ २, १४†, †८,१४,१५,९,१¶, ¶१०,९[४], १०[२], ११, ११[२], १७, १०¶, १६, ८, १३[२]†,२१, १३, १४, २२, १५[६], ३७, ४, ¶३६, ५, ६[२], ७, ३७, १८, ३८, ५[२],७†, क ८,२,४, ४८,५ †कौ १,२४, ३९७,२, ७३१, ११८२, ३, ४, ८९, †जै १, ३, ४, ४४, ७, २, ९, १, ४, ६, १०, शौ २, ४, ३, २८, १, ४, १०, १, ३, २३-२९, १-७, ६, ३, २, ४९, ३†, ९६, १†, ७, ६६,१, ११७,१ ८,२,१८,४,२३†,

a) पै कोशगतस्य '-भ्रियम्' इति रूपं समर्थयति । तत् सम्यग् अवधेयम् ।

b) सप्र । पूप्रस्व (पा ६,२,१) । पूप सांम्या अलुक् । उप लोप समासान्त (पा ५, ४, ११८) ।

c) तास्रग वैवेऽर्थे यति प्रत्यये सरस्त्वादनुदात्त (पा ४, ४, ११० ६, १, २१३) ।

d) √२अह् इत्यस्यैवऽनुनासिकोपजन प्रकारान्तरमि त्यर्थं समभिगम्य भवति (तु GW) । सप च धा √२अह् इति च सप √अह् इत्यनेन √अघ् इत्यनेन च समान मानेनार्थ प्र्यामितो भवति । तु तथम् अवधेयम् ।

e) < √इह् ८ १ म ४, ३५ ।

f) पराम्पर्यर्थमेतद् रूपमित्यत्र विप्रतिपत्त्यभावेऽपि मूलस्वरूपपरिच्छेदतो भवत्येवाभियुक्तानां विवाद (तु सा GW, OR) । प्रकरणेन पराम्पर्यम्याऽऽस्यद्दर्शितत्वात् क्रियतस्य प्रति पत्तिः स्यात् । 'सावेकाच' (पा ६, १, १६८) इति विभक्तिस्वरे प्राप्ते 'न गो' (पा नाउ) इति तन्निषेध उस । स्यद्वा एत अंहस्- इत्यस्यैव द्वि१ । एव तथाद् द्विर्निपात्या पराम्पर्यतया श्रूयमाणत्वात् √२पा इत्यस्य द्विकर्मकता उस (तु पम १,४,४१) ।

g) अप्रिग्प्र चित्स्वरथ (पउ ४,६२, पा ६, १,१६३) ।

h) असुन् प्रत्ययो नित्स्वरथ (पउ ४,२१ पा ६, १,१९७) । अत्र अंहस् > अंहस्- इत्यपि कल्पना भवति कुत्र रस्त (तु मा तै १,४,१४,१) ।

७, १३, १०, ५, २२, ११, ६, १–६, ८, १०–२१, १४, २, ४५, १९, ४४, ८, ९, पै १, १२, १, ४१, ४, २, ११, ३, २४, २–४, २६, १, २, ८५,४, ४, २४, ७, २५, १, ५, २८, १–६; ३३–३९, १–७, ५,१७, ८,३९, २†, ७, ३, ८, १९, ९, ९, २२, ३–२१, १२, १३, ९, १५,३,८,९,१३, १–५, ७–९, १४, १–९, ११, २०, ३†, १६, २, ४, ४, ८, ८, ५†, ११, ३†, १३, ३, १४९, ११, –हस –हस शौ १, ३१, २, पै १,२२,२, –¶हसा तै २, ४,२, ३, काठ १०, ९[२], १०[२], –हसि ऋ १, ५४, १, –हासि ऋ [६, २, ११, १४, ६,(१५,१५)],७, २३, २०, खि २, ६, १९, ७, ५ ८,५, शौ २०, १२, २†
[°हस्- अति°]

अंहसस्(हस -प)ति[a]– -तये मा ७, ३०, २२, ३१, का ७, १२, १, २४, १८, १

अंहसस्पत्य[b]– -त्याय तै १, ४, १४, १, ६,५, ३, ४, मै ३, १२, १३

¶अं(हस्>)हो-गृही(त°→)ता– -ता मै १, १०, ६, १०, काठ ३६, १, ५

अं(हस्>)हो मुच्[d]– -¶मुक् तै २, ४,२,१, मै २,२,१०, ४, ३, ९,काठ १०,९,१०,–¶मुग्ग्राम् तै ७,५, २२, १, मै ३,१५,११, काठ ४५, १९, –मुच मा ४, १३, का ४,५,५, तै १, ६,१२, ३, –मुचम् ऋ १०,६३,९, खि २,४,२, तै १, ६,१२,४, २, १, ११, १T, २, ७, ४¶, शौ १९, ४२, ४, –मुचा मै ४, १४, ६, –¶मुचे तै १, ८, ९,१, २, २, ७, ४, ४, २, २[१], ३[२], ५, १२, ५, ७, ५, २१, १, २२, १[२], मै २, २, १०, ६, ६, ३, १५, ११[१], ४, ३, ९, १२, ३, काठ ८, १६$, १०, ९[१], १०[४], १५, ४, ४५, १८, १९[२], शौ १९, ४२,३$

√*अं(हस्>)हो-य°

अंहो(यु[f]>)यू– -युव ऋ ५, १५, ३.

?अंहारि[g]– -रि क २, ७

†अंहु[h]– -हो ऋ १, [६३, ७, (४, २१, १०)], १०७,१, २, २६, ४, ५, ६५, ४, ६७, ४, ८, १८, ५, ६७, ७, मा ८, ४, ३३, ६८, का ८, १, ३, ३२, ५, १४, तै १, ४, २२, १, २, १, ११, ४, मै १, ३, २६, काठ ४, १०, क ३, ८

¶अंहीय(यस्[i]→)सी– -सी काठ २४, ९, २५, ९, क ३८, २, ४०,२

अंहु-भेदि[j]– -भेद्या खि ५,२२, १, मा २३, २८, का २५, ६,८, शौ २०, १३६, १

---

[a]) यथा अवग्रहाभाव । तत्र च अलुक् । पूप्रस्व प्राते सामान्योऽन्तोदात्त उस (यक. पा ६, ३, २१, २, १८–१९, १, २२३)। पति शब्दस्य मुख्यार्थबाधाद्वा विशेष इत्यूह्यम्।

[b]) प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु पत्युत्तरपदलक्षणो ण्य प्रत्ययो तद्यभाव प्रत्यय-स्वरश्च (पा ४, १, ८४, ३, १, ३, तु भा तै १, ४, १४, १)।

[c]) कृतस । पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, ४८)।

[d]) उस. । क्विबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) नाधा । परेच्छायां क्यच् प्रत्यय (पावा ३,१,८)।

[f]) उ प्रत्ययस्त स्वरश्च (पा ३, २,१७०,१, ३)। स्त्रियाम् ऊङि तत्-स्वरेण सति शिष्टेन स्वर (पावा ४, १, ६६)।

[g]) एव क्रिया मुग भवति। तस्य च चिन्त्यत्व द्र (यतु अहारि))। एवं तु क १, १६ यत्र तादृक् प्रकारक एव मुग भवति।

[h]) [f॰ प्रत्यय प्रत्यय-स्वरश्च (तु पाउ १,७, पा ३, १,३)।

[i]) ईयसुन् प्रत्ययो नित् स्वर स्त्रिया ङीप् च (पा ५,३, ५७, ६, १, १६७)।

[j]) अंहु यथा स्यात्तथा भिद्यत इति कृत्वा उस । उप <√भिद्+इञ् (पावा ३,३,१०८)। 'ञ्नित्यादिर्' (पा ६, १, १९७) इत्याद्युदात्त । 'गतिकारक' (पा ६, २, १३९) इति उपप्रस्व द्र । वि सद् विशेष्यगर्भतया प्राति इद व्याख्येय भवति। तद्विस्तरस्तु वंश अनु संधेय । विवरणे वित्तुवन्तोऽपि भे(द→)दी- इति दीर्घान्त प्राति अत्र भवति यत्र चेत्यन उ च म च B\\ च समनसो भवन्ति । न तु तेनेष्टापत्तिर्भवति । बस पूप्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गात् । उप. आद्युदात्तत्वमिदपर्थं घञन्तत्वेन प्रतिपत्तौ स्त्रीत्वे टाप स्थाने ङीप प्रकृतावपरमप्यलक्षणत्व द्र । न समासावयवयो पूर्वापरविपर्यासोऽपि चिन्त्य इति दिक्। उप इकारान्तस्य स्त्रिया श्रवण संभवेदित्यत्र काम कानिचित् सजातीयानि प्राति निदर्शयेरन् (तु जनि॰, त्विषि॰, वेदि॰ प्रभृ.)। एवंच उप दीर्घान्तत्व-निपातन प्रयासोऽन्यथा-सिद्ध्यमान गुरुज इति गतं चतुरस्रं द्र.।

†अहुर्[a]– -र ऋ १०,५,६, शौ ५,१,६, पै ६,२,६

√*अहु(>हृ)रि[b]

अहूरण,णा[c]– -णम् काठ १०, ९ ¶, -णा ऋ ६,४७,२०, शौ ९,२,३, पै १६,७६,३, -णात्[d] ऋ १,१०५,१७, शौ ६,९९,१

√अक् अङ्क- इ्टिद्र

¶अ-क[e]– -कम् ते ५,३,७,१, मै ३,३, १, काठ २१, २, ३०,१८[v], क ३१,१७,४८,१६[v]

°अक– उप°, परा°

अक- √क्र द्र.

अ-कनिष्ठ[e]– -ष्ठास ऋ ५,५९,६ ६०,५

?अकन्त.[f] पै १,४३,२

¶१अ-कर्ण,र्णा[g]– -र्णया ते ६,१, ६,७, -र्णौ, -र्णान् ते १,८, ९,३.

¶२अ-कर्ण[g]– -र्णः मै ३,९,५.

¶अ-कर्णक[h]– -काय ते ७,५, १२,१, काठ ४५,३

अ-कर्मन्[i]– -र्मा ऋ १०,२२,८

†अ-कल्प[i]– -ल्प ऋ १,१०२,२, पै ३,३६,३

?अ-कल्या(ण→)णी[j]–

†अ-कव,वा[e]– -वा ऋ ७,५८,५ मै ४,१४,१८, -वाभि ऋ १, १५८,१,६,३३,४, -वेभि ऋ ६,६०,३, मै ४,१३,७, काठ ४,१५, -वै ऋ ३,५४,१६

†अ-कवा(व अ)रि[e]– -रिम् ऋ [३, ४७,५ ६,१९,११] मा ७, ३६, का ७,१८,१, ते १,४, १७,१, मै १,३,२१, काठ ४, ८, क ३,६, -री ऋ ७,९६,३

अ-कवच[i]– -च शौ ११,१२,२२

अ-कवि[e]– त्रिपु ऋ ७ ४,४

?अकरादश्ववैत्पुरातक.[k] पै १, ९४,४

¶अकस्य-विद्[l]– -विद मै १,५,१२

¶अ-का(ण→)णा[e]– -णया ते ६,१, ६,७, -णा[m] मै ३,७,४

अ-काम[i]– -म काठ २८,५¶, क ४४,५¶, शौ १०,८,४४, -मा ते ३,२,८,३, काठ ९,१७¶, शौ ६,११४,३, पै १६,४९,३

अ-कामकर्शन[e]– -न ऋ १,५३,२ शौ २०,२१,२, -नम् खि ५, ७,१,१०, मै ४,१३,२, काठ १७,१३

¶अ-कामप्रीत[n]– -ता काठ ३०,१७, क ४८,१५.

अ-काय[i]– -यम् मा ४०,८, का ४०, १,८

?अ-कार.[o] पै १,८६,१

?अ-कार्यम्[p] पै ५,३४,६

---

[a]) पृथा अनवगृहीत । मन्वर्थे र प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च। (तु पा ५,२,१०७, या ६,२७)। उरच् प्रत्ययान्तश् चित्-स्वर इत् स्याद् इति वा (तु पाउ १,४१, पा ६,१,१६३)

[b]) नाधा णिच् प्रत्ययान्त उस (तु पा ३,१,२१)।

[c]) युच् प्रत्ययश् चित्-स्वरश्च (पा ३,३,१०७, ६,१, १६३, GW)।

[d]) विशेष्य-गर्भ वि भवति न तु स (वैतु मा GW JAW)

[e]) तस । अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

[f]) 'अक्रान्तम्' इति शोध समाध्येत (तु 'अवांग्रम्' इति नापू मन्ये)।

[g]) तम पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप कर्ण इति मन्वर्थीयोऽच् प्रत्ययान्त (तु पा ५,२,१२७)। अथवा, बस एव स्यात्। एव सत् उप आद्युदात्तम्। अन्तोदात्त प्राप्तौ (पा ६,२,१७२) नञ्-स्वर औपसंख्यानिक द्र । अयं च सौवरो विशेष ते उपलभ्यते न ग्रन्थान्तरे (वैतु नउ)।

[h]) नापूर्वि द्र । समासान्ते कपि ह्रस्वान्तेऽन्त्यात् पूर्वे स्वरे प्राप्ते कपिपूर्वत्वम् उपसंख्येयम् (पा ५,४, १५४, ६,२,१७३, १७४)।

[i]) बस अन्तोदात्तश्च (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।

[j]) शौ ११४ एव नञ्-पूर्वत्वेन निर्धारितस्तो गन्तो कल्याणी इत्यत्र यथावद् निराकृतो यद्र ।

[k]) दुरूह संस्करणान्तराऽपेक्ष सुधा भवति ।

[l]) तस । उप कर्मणि प अलुक् कारकोत्तरकृत् प्रकृतिस्वरश्च। नञ्-पूर्वत्वे तत्स्वरे प्राप्ते (पा ६,२,२) कृत्-स्वरार्थं नञ्-समासस्तत पूर्वविप्रतिषेधेन द्र (तु पाम ५,१, ११९)।

[m]) मूल एतत् प्रभृतिषु चतुर्षु पदेषु सुधा चिन्त्य तु √क्री इत्यस्य 'क्रीणते' इत्यत्र (मै ३,७,४) सति । पूर्वस्मिन् नञि सस्वरे सति तद्वर्जमवशिष्ट पद निहत द्र । अतस्ततोऽग्रे 'स्यात्' इत्यस्य क्रियापदस्यापि निहतत्वात् '-णा' इत्यत्र निहित स्वरोऽशुद्ध द्र । एव ततोऽग्रे 'असवो' इत्यत्रापि (तु सरि १६)। एवम् एतत् स्पष्ट भवति यत् पूर्वोक्त पदचतुष्टयीस्वर सपादकस्य स्वोपज्ञ पूर्वोक्तदिशा मिथ्याभूतश्च भवति । पूर्वपदस्य नञ उदात्तत्वात् 'स्याद्°' इत्यत्र 'द्' इत्यनेन सस्वरेण भाव्यम् । अन्ततश्च 'असतास्य' इत्यत्र पूर्ववत् नञ उदात्तत्वे 'स्त' इत्यस्य सस्वरत्वमलभ्य द्र ।

[n]) तस । उप तृतस द्र ।

[o]) 'अकार्य' इति मूल सम्भाव्यते ।

[p]) '?उद्-कार्य -म्' इति स्यात्। 'उद्-अकार्य' इति सुधा विमृश्य । 'कुरु' इति पदस्य साक्ष्यात् कश्चित् कर्मस्य विशेषस्य न वक्तव्यस्य सम्भावनीय इति

अ कितव[a]– -वम् मा ३०,८, का ३४, १,८

अ-कुत्र[b] ऋ १, १२०, ८

अ-कुप्यच्[c]– -प्यक् ऋ १०, ८२, १२

अ कुप्यत्[a]– प्यन्त शौ २०,१३०,८

अ-कुमार[a]– -र ऋ १, १५५,६

अ कुश(ल[a]→)ली– -ली मै १, ११, १०

अ कू(र[a]→)रा– -रया तै ६,१,६,७

अ कूपार[a]– -र ऋ १०, १०९, १, शौ ५, १७, १, पै ९, १५, १ -रस्य ऋ ५, ३९, २, मा २४, ३५ का २६, ७, ५, तै ५ ५, ११, १, मै ३, १४, १६ कौ २, ५२३¶, जै ३, ४०,२०¶

¦अ-कृत[a]– -त ऋ १, ६३, ४ -तम् ऋ ६, १८, १५ ८, ६६, ९ खि ३, १०[?], ८[?d], २०, १, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६ शौ २०,९७,३, पै २, २४, ३$, -ता ऋ ४, १८, २, -तात् ऋ १०,६३,८, -ते ऋ १,१०४,७ [°त कृत°]

अ-कृतपूर्व[e]– -र्वम् पै १६, १२३, ३

¦अ-कृत्तरुच्[f]– -रुक् ऋ १०, ८४, ४, शौ ४,३१, ४, पै ४,१२,४

¶अ कृत्वा[a] मै ४, ३, २

अ-कृश[a]– शास तै ३, ५,८,५

अ-कृशीव(ल[a]→)ला– -लाम् ऋ १०, १४६, ६

¶अ-कृष्ट[a]– ष्टम् तै ५, २, ५, २[?], ३ काठ २०, ३[?], क ३१, ५[?]

अ-कृष्टपच्य,च्या[g]– -च्यम् तै २, ४, ४, ३ ४, ७, ५, २$, मै २, २, ४, ४, ३, २, काठ १०, ११ १२, ७, १८,१०$ क २८,१०, -च्या मा १८,१४ का १९,५, २, तै ६,१,३,७¶, मै २,११,५, काठ २६,५¶, क ४१,३¶ -च्ये शौ ५, २९, ७ पै १३, ९, ८

अ-कृष्ण[a]– ष्ण मा २३ १३ का २५, ४, २

¶अ-क्लृप्त,प्ता[a]– -प्तम् तै ३,४,९,३ मै ३, ७,१, काठ २९,१०, ३०, ३, क ४६, ३, ६, -प्तस्य तै ५, ४, ८, ५, मै ३, २, ९[?], ४, १ ७, १, काठ २१, ११, -प्ता तै ३,४,८,३, ७, २,४,१,४,३,६

¶अ क्लृप्ति[a]– -प्तिम् तै ७, २, ७,१

¦अ-केतु[h]– -तवे ऋ १ ६,३, मा २९, ३७ का ३१,२,१, तै ७,४,२०, १, मै ३, १६, ३, काठ ४४, ९ कौ २ ८२०, जै ३,५७,१०, शौ २०, २६,६ ४७,१२, ६९,११

अ के(श→)शी[i]– -श्य पै १६, १०५,१

‡अ-को(श→)शा[i] – -शा मै २, ७, १३ काठ १६ १३

अक्त, अक्ता-, अक्तु, अक्त्वा √अञ्ज् द्र

?अक्म[j] पै ५, १०, १

अ-क्र[k]– -क्र ऋ १,१४३,७,१८९,७,

विमर्शापेक्षम् ।

[a]) तस । अव्यय-पूपस्व (पा ६, २, २)। उप यद्

[b]) '-त्रा' इति संहितायां दीर्घ ।तस उत्तरपदाद्युदात्तत्वम् उपसंख्येयम् (तु पा ६, २, १९९)।

[c]) पपा अनवग्रहेन । नञादित्व सदिग्ध भवति । गा भच्ये तददर्शनात् । यद्यपि भाष्यीये क्वाचित्के मूको॰ (तु अभा)तत्सद्भावोऽपि लब्धप्रवेशो भवति तथापि तत्सद्भावपक्षे नञ्-स्वरस्याऽत्रस्य भावित्वात् (पा ६, २, २) तस्य चैहानुपलम्भात् तदभाव एवाऽनुमीयेत । अथवा यथ' 'भद्रि मच्योर अन्तोदात्तनिपातन कृत्स्वरनिवृत्त्यर्थम्' (पवा ६,१,९२) इति कृत्-स्वरस्य बाधन भवति, एव नञ्-पूर्वत्वे नञ-स्वरस्यापि बाधनम् उपसंख्यायेत । ननु तत्र कुमि इति नैव पठ्यते कुत्सन्तदन्तोदात्त-निपातन मिति चेत् । सत्य, तस्याप्युपसंख्यान कर्तव्य यथा मर>मृभि तथा कुर>कुभि इति (तु पा ६, १, ९५)। यन्तु ।) अकुप्यच्च् इत्यन्तोदात्त निर्दिशन्ति तत्र । उदात्तनिवृत्तिस्वरेण स्वरितत्वैव भावसम्भवात् (पा ८, २,४) प्रमाणसिद्ध-मध्यन्तोदात्तावृत्तित्वाच । नञ्-पूर्वत्व-पूर्वत्वेऽपि उभयोरपि रूप हि॰ भवतीति सम्मतम् ।

[d]) अत्र यदिथ उताहो कृतम् इति पदमिति सदेह । तु 'अज्ञानत' इत्यत्रत्य टि. ।

[e]) तस उप यद्. । इहत्य रूप क्रिवि भवति ।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)।उप 'कृत्त-रुच्' इति बस । अथवा 'अकृत्त-रुच्' इति बस पूपस्व (पा६,२,१)।

[g]) तस । 'कृष्योक' (पा ६,२,१६०) इत्युक्त स्वर ।

[h]) बस अन्तोदात्तश्च (पा ६,२,१७२)। 'अपुष्पा' इति ऋ (१०, ९७, १५) पाभे ।

[i]) बस । स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ५४)। 'वि-केशी' इति शौ (११, २, ११) पाभे यद्र ।

[j]) विमर्शभूयिष्ठ पाठे नैकान्तिकपर्यवसान । तत्र सकारस्य 'अश्मन्' इत्यस्य वा रूप स्यात् 'अक्रम' इत्येव वा मूलत पाठ स्यादित्यु योगमात्रमिह द्र । प्रकरण-सगति-परीक्षित विमर्श-विशेषस्तु वैश अन्वेष्टव्यो भवति।

[k]) नञ्-पूर्वस्य आङ्-पूर्वस्य वा √क्रम् इत्यस्य रूप द्र (पा ६,१७)।ड प्रत्यय । प्रथम कल्पे भावे वा कर्मणि वा यत्र बस तस च । स्वरार्थे तु यक्त पा ६, २, १७२, १६० (कार्यादिषु उभ)। उत्तरे च कर्तरि प्रत्यये पूर्वत्व इद्-उपसस्व (पा ६, २, १३९) चेति विशेष ।

३, १, १२; ४, ६, ३: -क्राः ऋ १०, ७७, २.

†अ-क्रतु[a]- -तुः ऋ १०,८३,५; शौ, पै ४, ३२, ५; -[?]तुम् शौ ३, २५, ६; -तून् ऋ ७, ६, ३.

अकन् √कृ द्र.

अ-क्रविहस्त[b]- -स्ता ऋ ५, ६२, ६.

अ-क्रव्या(व्य-अ)द्[c]- -०व्याद् शौ १२, २, ३; ४२; -व्यादा पै १६, ७१, १.

अ-क्रि[d]- -क्री ऋ १, १२०, २

अ-क्रीळ(ड)त्[e]- -ळन् ऋ १०, ७९, ६.

¶अ-क्रीत,ता[e]- -तः ते ६, १,१०,५; काठ २६, ३; क ३७, २; -तम् काठ ३४,३; -ता[e] काठ २४,१.

अ-क्रुद्ध[c]- -द्धः मै २, ९, ९.

अ-क्रूर[c]- -¶रम् मै ३, २,३;८,२;५; १०,१; ४, १, १०; -रेण पै ६, ९, ८.

¶अ क्रूंकार[c]- -राय ते ५, १, ७, १; काठ १९, ७, क ३०, ५.

अ-क्ल(स्त→)स्ता[f]- -स्ताः मै ४,२,९.

√१अक्ष्[g], अक्ष्णुते, अक्ष्णुयात्, अक्ष्णुयाव मै ४, २, ९ [निर्°]

१अक्षि(त→)तु[h]- -ताः मै ४, २, ९[i]. [°त- अन्°]

अक्षित(व्य→)व्या[j]- -व्यारः मै ४, २, ९[i].

१अष्ट- निर्°, °क्ष्णी-

√२अक्ष्[g], †अक्षतु[j] पै १०, २, ३.

†आक्षिषुः √१अश् द्र.

अक्ष्- अक्षो[k] मै ३, ११, ५.

[a]) बस. । अन्तोदात्त- (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र. ।

[b]) तस. । नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. बस. द्र. ।

[c]) तस. । अव्यय-पूर्वप्रस्व. (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[d]) वैयुत्पत्तिकः संकेतो विमर्शविशेषः वैश. द्र. ।

[e]) -तः इत्येवं मुपा. शोध्यः सु. सोम->-मेन इत्यत्र सस्थटि. ।

[f]) मूलकोशभूयिष्ठमात्यात् 'अक्लस्ता' इति वकारवत् प्रातिपदिकस्वरूपं भवति। व्युत्पत्तिस्तु विमर्शपेशिणी वैश. द्र

[g]) य- √अक्ष् इति पर. च वेट् च विकल्पितश्नुप्रत्ययतया चोपदिष्टः (पा ३, १, ७५) तस्य तावद् यावदुपलभ्ये वैदिके वाङ्मये तिङ्रूपाणि नैव दृष्टिपथमवतरन्ति। 'आक्षिषुः' इति लुङि यद्रूपं भवति तद्विषयेऽभियुक्ता. √१अश् इत्यस्य वेदम् √२अक्षेर् वेदमित्युभयथा संस्कारसंभवात् व्याप्त्यर्थस्य स्याश्च विनिगमकस्यान्तराभावाच्च विवेक्तुमक्षमाः संदिहत एव। एवंभूतेऽपि आक्षाणु- इति कृद्रूपस्य √२अक्षेर् व्युत्पत्ति- सुलभे ति कृत्वा तस्य धातोः सद्भावोऽनुमन्तव्यो भवति। अनुमते च तस्मिन् अक्ष्-, अक्ष-, अक्षि- प्रभृतिशब्दानामपि व्युत्पादनमस्मादेव धातो. कर्तव्यम् इति भवत्येव पन्थाः कर्जायन्। ननु मूलतः √१अक्ष् इत्यस्यापि √१अश् इत्यनेन स्यात् कोऽपि [illegible] संबन्धस्तेन च प्रसिद्धतराद् √१अश् इत्यस्माद् एव यथकथंचिद् आक्षाणु- इत्यस्यापि अक्षादिशब्दानामिव व्युत्पत्तिः द्र. इति चेन्न। एवं गतिसौ [illegible] पृथग् [illegible] नानुपपत्ते.। न [illegible] चेन्न। √१अक्ष् इत्यस्य [illegible]। स्मर हि √१अश् इत्यस्य पृथग्भूतानि [illegible] रूपाणि च [illegible]। असौ यदि [illegible] पृथक् निर्देशमर्हेत् √२अक्ष् इत्यस्य [illegible]

त्वेनैव विश्रुतसत्ताकः स्यात्पर्यंत। अत उक्तदिशोभयोर् √१,२अक्ष् इत्येनयोर् निर्देशो दुष्परिहरो वेदितव्यः। ननु कथम् √१अक्ष् इति √२अक्ष् इतीमम् आश्रितो भवतीति चेदुच्यते। तथाहि। व्याप्तिमात्रे वर्तमान- √२अक्ष् इत्येव व्यतिविधनरूपातिशयितव्याप्तिविशेषं यदाह तदा √१अक्ष् इति जायमानोऽर्थविवेक-सौकर्याय पृथङ् निर्देशमर्हति। वेट् चासौ उभयपदी च। अन्यतरविषयत्वाच्च √१अक्ष् इत्यस्य प्रथमसंख्याकत्वेन पुरस्तान्निर्देशः द्र. ।

[h]) पाप्र. धा. ऊदित्। ततो निष्ठाया विकल्पित इडि प्रत्यय-स्वरः (पा ३, १, ३,७, २, ४४)।

[i]) तस्यति प्रत्यये तिन्स्वरितत्वम् (पा ६, १, १८५)। शेषं नापूटि. द्र. ।

[j]) एवम् इवाऽभिप्रयन् मुपा. चिन्त्य. । प्रत्यक्षकृते मन्त्रे युष्मच्छ्रुतिप्रधाने प्रयु. योगस्याऽसंगतेश्चाऽर्थतोऽन्वयक्लेशाच्च। अक्षतोदक (:) इत्येवं किलाऽत्र साधीयान् मूको. द्र. । युष्मदभिधेयस्योपमेयभूतस्याऽचलोदकेन समुद्रेण साम्यप्रदर्शनेऽन्वयपर्यवसानमुपलभ्यादिति यावत्। अन्यथ, यथा मूको. समुद्रेव° इत्येवमुपलभ्यते तथैतत् प्रतीयेत यद् अत्र समुद्र इव >समुद्रेव इत्याकारकः संधिः धुपभिप्रेतो भवतीति। तथा च सति छन्दश्चरणस्य यथालक्षणत्वमुपजायमानम् अन्येनैव धुल भिप्रायमुपबृंहयेद् इत्यलं मुपा. संस्कारान्तरसापेक्षत्वोपवर्णनविस्तरेण।

[k]) मूको. सादयेषु संभाव्यमानं हर्षावर्णं प्राति. (तु. भर्षा- >-हर्षी इत्यस्य पै ६, ६, १ इत्यत्रत्यं च तत्र उत्तराणि च टि.)। सद्भावानुपगमे द्विवर्णे [illegible] [illegible]नि. द्र. । कस्मिन्नेव प्रकरणे वाजसनेयिन. हर्ष[illegible]त्वम् 'भर्ष्वा.'(मा २१, ४८) इति। तैत्तिरीयाश्चोदात्तान्तम् 'भर्ष्योः' (तैत्रा २,६,१४,१) इति पठन्ति। अत्र तु सम्यग् भर्षी-

[°क्ष् अन्°]

१अक्ष[a]– -०क्ष ऋ ३,५३,१९, –क्ष ऋ १, १६४, १३, १६६, ९, ३, ५३, १७, ६, ७४, ३, ८, ५, ७९, १०, ८५, १०, ¶ते २, ६, ३, ३, ६, ७, ९, १, ¶मै ३, २, २, ४, ६, ८, काठ २९, ८¶, क ४०, १¶, शौ ९, १४, ११†, १४, १, १८†, १९, ५३, ७, पै १२, २, २, १६, ६७, ३†, १५१, ३, –क्षम् ऋ १, ३०, १४, १५ ७, ३३, ४, ¶ते ३, १, ३, १, ६, २, ९, ४, काठ १०, ५¶, †कौ २, ४३५, ४३६, †जै ३, ३३, १०, ११, †शौ २०, १२२, ७, ३, –क्षा मै ४, ५, ९¶, –क्षात् शौ २, १४, ७, –¶क्षान् काठ ८, ७, क ७, ४, –[?]क्षाय[b] खि ५, १४, १, –क्षे ऋ ८, ४६, २७, मै ३, ६, ८¶, पै ५, ९, ४, –†क्षेण ऋ १०, ८९, ४, कौ १, ३३९, जै १, ३५, ८ [°क्ष- अधस्°, रथ°]

¶अक्ष-सङ्ग[c]– -ङ्गम् ते ६, ३, ३, ४, मै ३, ९, २ [°ङ्ग- अन्°]

अ(क्ष→)क्षा-नह्[d]– -नह ऋ १०, ५३, ७

२अक्ष[e]– -क्षः ऋ १०, ३४, ४, –क्षस्य ऋ १०, ३४, २, –क्षा ऋ १०, २७, १७, मै ३, ६, ३¶, शौ ६, ७०, १, ७, ११४, ६, १४, १, ३६, पै १, ४९, २, २, ३५, ३, ४, ९, १, १०, ७, –०क्षा शौ ७, ५२, ९, –क्षाणाम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८, १, ७, ११४, ५, पै ४, ९, ४, १६, ५०, ३, –क्षान् ¶मै १, ६, ११, ४, ४, ६[२], शौ ४, १६, ५ ७, ११४, ७, पै ४, ९, ६, ५, ३२, ५, –क्षास॑ः ऋ १०, ३४, ६, ७, –क्षेभ्यः शौ ७, ११४, २, पै ४, ९, ३, –क्षेषु काठ ३६, १५, शौ ४, ३८, ४, ५, ३१, ६, ६, ३८, ३, ७, ११४, १, १२, ३, ५२, १४, १, ३५, पै २, १८, ४, २६, २, ४, ९, २, ९, २२, १६, १०, ६, ५, १६, १४९, ३, –क्षैः ऋ १०, ३४, १३, मै ३, ६, ३¶, शौ ७, ५२, १, –क्षौ[f] शौ १९, ५०, १ [°क्ष- अन्°, अधि°, अनाक्त°, अपिनद्ध°, आक्त°, कृष्ण°, चतुर्°, धूम्र°, पद्म°, पद्मदलायत°, पद्मपत्रायत°, परस्°, पर्यस्त°, पिङ्ग°, प्रति°, भूरि°, मुक्त°, विरूप°, विष°, शुष्क°, श्येत°, स°, सनिस्र°, सम्°, सहस्र°, हरि°, हिरण्य°]

अक्ष-क- अन्°

अक्ष-का(म→)मा[g]– -मा शौ २, ३, ५, पै १, ७, ५[h]

इत्यस्माद् दीर्घान्ताक्षिपक्षाद् रूपात् पृथग्भूतमेव रूप पठ्यते। पपा अप्येवमेव। ततश्च १अक्ष २अक्ष अक्षि- अक्षी इत्येतेभ्यो विविक्तस्य ह्रस्व तस्य अक्ष इत्यस्य शब्द स्य सद्भाव सम्भाव्यते। स एव नञ्-पूर्व अनक्ष्- इत्यत्र द्र । अपि च 'सौ' (पा ६,१,१६८) इति विभक्तिस्वर द्र।

[a]) अन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (पाउ ५,३३, पा ६, १, १९७)। √१अश् इत्यस्य द् व्युत्पत्तिपक्षे सकारादित्व प्रत्ययस्येष्येत (पाउ ३,६५)। अन्यत् सर्वं समानमिति दिक्।

[b]) अविभिन्न पाठ । श्रुतिविप्रतिपादश्च भूयानत्र भवति । तद् यथा । 'यक्षाय' इति (शौ २०, १२८, १७) पाण्डु मुपा । तत्र 'यक्ष्माय' इत्येव पाठम् उप ११R । शांश्री १२, १५, ५ इत्यत्रापि 'यक्ष्माय' इति पठ्यते। अन्यत तत 'यक्षाय' इत्येवमपि केषुचित् शौ कोशेषूपलभ्यते । मूलत द्विविधाय श्रुति विमर्श विषयत्वेन अनुगमेयम्।

[c]) कारकेऽपरदे √सञ्ज्+अधिकरणे घञ् प्रत्यय । 'थाथ' (पा ६, २, १४४) इत्यन्तोदात्त । रूप विधि उपरि द्र।

[d]) कारके पादे √नह+क्विप्। कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)। पूर्व पदस्यान्त्य दीर्घ (पा ६, ३, ११६)।

[e]) अत्र प्रयत्नस्य निष्प्रयत्नेन विषयेन स्विर निमन्त्र नपूर्व विशेष द्र

[f]) अत्र मूको 'अक्ष्यौ' इत्यपि भवति। (तु अक्षी > -क्ष्यौ मै १, ६, ७ टि)।

[g]) 'अक्षान् देवनसाधनभूतान् कामयते' इत्यभिप्रायवन्त PW, BW, MW, W प्रभृतयोऽर्वाञ्च २अक्ष इत्य् उपपदम् इत्याहु । तच्चिन्त्य भवति। देवन प्रकरणाऽभावाच्च सामान्येन रूप-यौवन सम्पद्विशेषलक्षणभूतस्याऽप्सर - कर्तृक-मनोमोहन श्रेष्ठसाधनभूतस्य कामयुक्तत्वस्य तस्या नेत्रयो श्रुत्या प्रतिपिपादितत्वाच्च । अतोऽक्षि-पर्यायभूत २अक्ष- एवेह प्रकृत द्र । सा उपपदसमासतया व्याचष्टे 'अक्षाणि कामयमाना-' इति । तथात्वे सामान्येन बहुव्रीहिलक्षणस्य पूर्वस्वरस्य अभाव स्यद् उपपदसमासलक्षणस्य कृद्-उत्तरस्वरस्य च भाव स्यात्। भवति तु तत्र पूर्वस्वर (पावा ३,२,१)। घ इत्यपि वा सुवचम् (पाम त)।

[h]) अर्वाग भियुक्त प्रतिपादित-सूतप्रकरणाऽऽभाग्यऽभिभवजनितश्च 'अक्षिकामा' इत्याधारक-मूलकोशसाद्य विरुद्धश्च सुपा चिन्त्य । यस यमेत छात्त्रीयो मूल-कोशप्रदर्शित पाठ शाखान्तरीयस्य 'अक्षकामा' इति पाठस्याऽपेक्षया विशेषेणोपरिणाद् उभयाऽभिप्रायस्य समर्थनाय प्रभवेद् यथा नेह देवनस्य प्रकरण-साङ्गत्यं किमपि भवतीति च यथा चेहाऽक्ष- शब्दो नेत्रवाचक इति च।

अक्ष-द्रुग्ध[a]– -ग्ध शौ ५, १८, २, पै ९, १७, २[b]

अक्ष-पराजय[c]– -यम् शौ ४, १७, ७

अक्ष-राज[d]– -जाय मा ३०,१८, का ३४, ३, ५.

अक्ष-वृत्त[e]– -त्तम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८, २, पै १६, ५०, ४

¶अक्षा(क्ष-आ)वप[f]– -पस्य काठ १'५, ४

¶अक्षा(क्ष-आ)वाप[g]– -पस्य तै १, ८,९,२, मै २,६,५, ४,३,८

अक्षन्[h]– -क्षणि मै ४,४,३, –¶क्षन् तै ६,१,९,१, –क्षभि ऋ १, ८९,८,१२८,३,१३९,२,२,२, ४, ९, १०२, ८, १०, ७१, ७ ७९,५ १२७,१ मा २७,२१, का २७, ११, ८, मै ४, १४, ० काठ १३,१६, ३९, १५, कौ २, १०२४, –क्षाणि ऋ ७, ५५, ६ पै ४, ६, ५, -क्ष्णा ऋ ८, २५, ९ खि ५, ७, ४, ७, मा ४,३२, का ४, १०, ३, तै १, २, ४, १ ६, १, ७, ३, मै १, २, ५ काठ २,६, क १, १९, –¶क्ष्णा मै २, ३, ६, -क्ष्णो खि १, ११, ८, शौ १९, ६०, १

अक्ष(न्>)ण्-वत्[i]– -ण्वते तै ७, ५, १२, १. काठ ४५, ३ –ण्वन्त ऋ १०, ७१, ७, –ण्वन्तम् खि १,५,७,–ण्वान् ऋ १, १६४, १६, शौ ९, १४, १५, पै १६, ६७, ६

१अक्षर[j]– -र पै १२,२,१,–रम् ऋ १, १६४, ४२, ३, ५५, १, खि ५, ३, २[१], ३, –रा ऋ १, ३४, ४, ७, १, १४, –रा शौ १३, ३, ६, –राणि मा २३, ५७,

---

[a]) अर्वाच आभिधानिका व्याख्यातारश्च (PW, BW, MW, W इ) देवन प्रकरणकम् २अक्ष- इति पूर्वपद मुवाणाश्चिन्त्या स्यु । तदेशस्य प्रकरणस्याभावात् । तद्पेक्षयाऽक्षि-पर्यायभूतस्याऽपरस्य तस्यैव शब्दस्याऽत्र ग्रहण साधीय स्यात् । भूयान् विस्तरस्तु वैश द्र

[b]) 'अक्ष-द्रुग्ध' इति मूकोपा । तस्याऽपि 'दुग्धदोहा' इति कठश्रुति-निदर्शनेन व्याख्यान प्रकरण-सगत सभवेदित्यादि-विस्तर वैग अनुसधेय । मुपा च शौ श्रुत्या साम्याऽऽपादने छाया औत्कव्य मूले द्र ।

[c]) तस । 'थाथ-' (पा ६, २, १४४) इत्यन्तोदात्त ।

[d]) तस । समासान्ते टचि चित्स्वर (पा ५, ४, ९१, ६, १, १६३) ।

[e]) सतस । पूस्वस्व (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[f]) कर्मण्युपपदे आ√वप्+अच् (तु पा ३,१,१३४) । थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) ।

[g]) नापूर्व अण् । कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा३,२,१,६,२,१३९) ।

[h]) √१अश्+क्सनि प्रत्यय औणादिक प्रत्ययस्वरश्च (पा ३, १, ३ १, ३) । यद्वा √२अक्ष्+अनि (तु पाउ २,१५९) इत्यस्यां निष्पत्तौ सकार प्रकृत्युपजन स्यात् । पाणिनीयस्त्वक्षि इत्यत इनाऽनङ्ङादेशादुदात्त इत्यु-दात्तवेपु (पा ७,१,७६) । प्रथमे कल्पे गत नेऽर्थे सम न द् भवतो कृत् प्रत्ययनुभिन्न विभिन्न च भिन्ना महीन शब्दयो बहूनां नप्तो मौलिक मविभंव सम्पादेन । उभौ तु मूलत एकस्य तप नैणावस्य प्रधानीभ वेतन्द नप्र सा इत्यादि नसने वैदिकिन-विकारमत्र नि दृष्ठीति विरहे पुरतो मरतस्य समस्ते वि वेचनं विमर्श तात्पर्यतम् ।

[i]) अत्र पाणिनीया मतुपि प्रातिपदिकस्य नकारलोप ततो नुट च कृत्वा (पा ८, २, १६) नुड्-उत्तरस्य पित्त्वि-हतस्य मतुप स्वर सधयेयु । स्यादत्रैवं वाच्य यथैवे-यम् अन्नन्ताना नाम्ना मतुपि नकारलोपो भवति न च भवन्त्येवेयामिति । ननु तत किम् इति । उच्यते । नुटोऽनु-शिष्टेरेव निवार्यत्व प्रसिध्येद् इति । ननु नुटोऽभावे तदुत्तरत्वाभावे कैमुतिके सति 'ह्रस्वनुड्भ्याम्' (पा ६, १, १७६) इत्युक्तो मतुप स्वरो न स्यत् तेन च तद्व-ल्लक्ष्यानुविधायित्व तन्त्रस्य कथ प्रसिध्येद् इति । उच्यते । सति सिद्धे लक्ष्यविशेषाऽननुविधायित्वे तन्त्रस्यैव चोद्य स्यान्नान्यथा । न चेह तथात्वमिव तस्य प्रतीयत । मतुप्-स्वरानुशिष्टेरेव शोधार्हत्वानुदर्शनत् । तथाहि, नुटो मतुप स्वरेऽनुशिष्यमाणे सति पूनन्-वत्, द्रामन्-वत्-, ओमन्-वत्, अश्मन्-वत् प्रभृ नलोपनन्तर भूतपूर्व-गत्याऽनन्तेभ्यो मतुपि नुट गमे इते मतुपम् तदुत्तरत्व-सिद्धौ तत्स्वरे प्राप्ते तदभावेऽप्यसिद्धाऽनुशिष्टि स्यात् । अतोऽत्रैव वाच्य यथाऽनघरलोपेभ्य आद्युदात्तेभ्यो-ऽनन्तेभ्य प्रति मतुप् पित्त्विहत एव भवतीति । यथा निदर्शनेषु प्रति । अन्तोदात्तेभ्यस्तु तन्त्रेभ्य प्रति मतुप् उदात्तो भवतीति च । यथा उदन्-वत्, भस्यन्-वत्, दधन्-वत्, भामन्-वत्, स्वहमन्-वत् प्रभृ इति । अपाऽपि यथा मत् प्रत्ययान्ताना प्रति स्वतन्त्रेण कृद्-भवो भवति, एवम् अनन्तानामपि प्रति आदेशा-भवत्त्वत्र स्वतन्त्र च तावत्समर्थे केनेति पुनरस्य पुन गौरवमिव भवति ।

[j]) √१अश् यद्वा √२अक्ष्+सर प्रत्यय । प्रत्ययाद्युदा-त्तत्वेन प्रत्ययस्वर (पाउ ३,७०, पा ३ १,३) । अ-क्षर इति

५८, का २५, १०, ५ ६, ¶तै २, ४, ११, १[२], ५, ८, ३, ६, १, ५, ३, ७, ९, १[२], ७[२], ३, ४, ६, १, ६, ३, ६, ११, ५, ¶मै १, ७, ३, ११, १०[८], २, ३, ७, ४, ४[२], ३, ६, ५ ४, ७, ५, ¶काठ ९, १, १०, ७, १२, ५, १४, ४[८], २३, १०, ३४, १७, ¶क ८, ४, ३७, १, –¶राण् तै ५, १, ९, १, ६, १, ७, ७; –†रे ऋ १, १६४, ३९, ६, १६, ३५, तै ६, १, ६, ७[६]¶, काठ २३, १०[२]¶, क ३७, १¶, कौ २, ७४७, जै ३, २२, २, शौ ९, १५, १८, पै १६, ६९, ८, –†रेण ऋ १, १६४, २४, १०, १३, ३, शौ ९, १५, २, १८, ३, ४०, पै १६, ६८, २ [°र- अशीति°, अष्ट°, अष्टाचत्वा- रिंशत्°, एक°, एकादश°, चतुर्°, चतुर्दश°, चतु- र्विंशति°, चतुश्चत्वारिंशत्°, त्रयो- दश°, त्रि°, त्रिंश°, त्रिंशत्°, दश°, द्वात्रिंशत्°, द्वादश°, द्वि°, नव°, पञ्च°, पञ्चदश°, शत°, सप्त°, सप्त- दश°, सहस्र°]

अक्षर-त्व– अशीति°

अक्षर-पङ्क्ति[a]– -¶ङ्क्तय काठ ९, ७[२], क ८, १[२], –ङ्क्ति मा १५, ४, का १६, १, ६, तै ४, ३, १२, २, मै १, ११, १०, २, ८, ७, काठ १४, ४¶, १७, ६, क २६, ५ –ङ्क्तिम् मै १, ११, १०¶, –ङ्क्ती. तै ५, ३, ८, २¶

¶अक्षर-ग्रास्( )[b] तै २, ५, ८, ३, मै ३, १, १, ७, ७

†२अक्ष(र→)रा[c]– -रा ऋ ७, १५, ९, ३६, ७, –राणाम् ऋ ३, ३१, ६ मा ३३, ७९, का ३२, ५, ५, मै ४, ६, ४, काठ २७, ९

अक्षि[d]– -क्षि ऋ ९, ९, ४, ¶तै ५, ३, १२, १, २ ६, ४, १०, ५ ¶काठ २७, ८[e], शौ १, ८, ३, १५, १८, ७[२], पै ४, ४, ९, –क्षिणी शौ १०, ९, १४, ११, ३, ३, –क्षिभि. काठ ३५, १‡[f], –क्षीणि शौ ४, ५, ५‡[g].

अक्षि-क- अन्°

†अक्षि पत्[h]– -पत् ऋ ६, १५, १८, १०, ११९, ६, काठ २०, १४, कौ २, ५७, जै ३, ६, ३

अक्षि भू[i]– -भुव मा २३, २९, का २५, ६, ९, शौ २०, १३६, ४

¶अक्ष्या(क्षि-आ)मय[j]– -य काठ २७, ८

अक्षी[k]– -क्षी ऋ १, ७२, १०, [११६, १६, ११७, १७] १२०, ६, २, ३९, ५, १०, ७९, २, पै ६, ६, २, –क्षीभ्याम् ऋ १०, १६३, १, खि ४, १०, ३, तै ७, ३, १६, १, ¶काठ १२, १०, शौ २, ३३, १‡, ११, ४,

नञ्-पूर्वत्वाभ्युपगमपक्षे 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोपसंख्यानम् द्र ।

[a]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप. यद्र.

[b]) वीप्सायां शसि प्रत्ययस्वर (पा ५, ४, ४३, ३, १, ३)।

[c]) अस्मम्त छन्दनपूरा द्र । स्वरमाने विशेष इत्येक कल्प । अस्मिंश्च कल्पे प्रत्ययो निद् भवत् आद्युदात्त- करण शेषं प्रकृत्यादि पूर्ववत् द्र । तस अय नत्र स्वर (पा ६, २, २) इत्यपर कल्प । स्त्रियाम् अर्थविशेष निरूढौ विशेष्यगर्भ विशेषणत्वेनैकस्य प्रति अवान्तर-विशेष इव गम्यते । तद्विस्तर वैश द्र ।

[d]) √१अश्+सिन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु पाउ ३, १५६, पा ६, १, १९७)। यद्वा √२अक्ष्+इन् प्रत्यय स्वर (तु भ्रक्षन् टि)।

[e]) 'अक्षी' इति पठन् ऽाअ चिन्त्य । एकवचन-गत्या स्यक्षणसमीप स्यात् ।

[f]) 'अक्षिभि' इति बहूच (१, ८०, ८) पभे ।

[g]) 'अक्षाणि' इति बहूच (७, ७०, ६) पभे ।

[h]) कस्तोपपदे √१पत्+क्विप् । कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)।

[i]) उस । क्विबन्त कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)। °भु इति ह्रस्वान्त प्राति अनुमन्तव्यो न चिन्त्य । अत्र च बाह्वृचना पभे अवधेय । तद् यथा । काश्मीरीयमूलकोशे 'अक्षीभगो' इति पाठ । स एव च खि ५, २२, ४ इत्यत्र मुद्र । तदीयमूलकोशान्तरी- योऽपर पाठ 'सच्यसाक्षीद्रगो यथा' इत्यपि भवति (तु खि ५, २२, ४ टि)। पूर्वस्मिन् पदे सक्थ्ना प्रमाणभूतेन नार्या देशनस्य भाविनस्योस्म नमुखेनोरवृहणे मनस्कारस्यात् सक्थि-सादृश्य स्थापनाय 'सच्यस्याक्षिभुवा यथा' इति तृतीयान्त पाठो मूलत प्रग्न इति सम्भाव्यते । तन्निश्चयस्तु भूयस्तरां याजुष मूलकोशान्वेषणापेक्ष इति तत्परा अभि युक्ता लब्धगतिका स्यु । शौ तु 'सक्थ्ना' इति नारी-विशे- षण भावयति । भूयिष्ठ-मूलकोशीय-साक्ष्यादपि स एव पाठो लब्धप्रतिष्ठो भवति । अनन्तरकालीय पठ 'अक्षिभुव' इति प्रथमान्त एव मधुरेति विवेकोऽवधेय ।

[j]) बस । उप यद्र ।

[k]) द्विवचनमात्रे श्रूयते । नाग्रस ई इत्यादेश उदात्त (पा ७, १, ७७)। यद्वा 'कृदिकारादक्तिन ' (पग ४, १, ४५) इति बह्वादित्वात् अन्तर्भाव्य ङीष् प्रत्यय द्र । लक्ष्येऽविशेष उभयथाऽपि दिक् ।

३[२]; २०, ९६, १७†; पै ४, ७, १†; १६, ५५, ३; ५६, ३; ५७, ३; —क्ष्यो:[a] मा २१, ४८; का २३, ६, १; —क्ष्यो:[a] तै ३, २, ५, ४; [a], ५, ९, २; शौ ५, ४, १०; ६, २४, २; १२७, ३; पै १, ३१, ४; —क्ष्यौ[b] मै १, ६, ७[c]; काठ २०, ६; क ३१, ८; शौ १, २७, १; ४, ३, ३; [a], २३, ३; २९, ४; ६, ९, १[२]; ७, ३७, १; पै १, ५५, ३; २, ८, ३; ३३, २; ३; ९०, २[२]; ४, २०, २; ६, ६, १?[d]; ७, २, ३?[e]; ८, ३, ८?[f]; १०, ७?[g]; १३, ९, ५?[h]; १४, १७?[h]; १६, ५३, २?[h]; ९६, ८?[h]; १३७, ३?[h].

अक्षी-भग[i]— -गः खि ५, २२, ४.

अक्षु[j]— -क्षुः ऋ १, १८०, ५; -क्षुम् शौ ९, ३, ८; पै १६, ३९, ८.

अक्षु-जाल[k]— -लाभ्याम् शौ ८, ८, १८.

?अक्षु-माला[l]— -लाभ्याम् पै १६, ३०, ६.

[a]) 'उदात्तस्वरितयोर्' (पा ८,२,४) इति स्वरितोत्सर्गे 'उदात्तयणः' (पा ६,१,१७४) इति व्यवस्थापके नियमोऽनुशिष्टो भवति। तस्य नियमस्य विद्यमानेऽपि चारितार्थ्याऽवसरेऽस्मिन् प्रवृत्त्यभावः शुक्लयजुर्निम्नः द्र. शाखान्तरीयायाम् तत्प्रवृत्तेरुपलम्भात् (तु. नाउ. रूपम्)।

[b]) स्वरितत्वं विभक्तेः सर्वनामस्थानत्वाद् उदात्तविधेरभावाद् द्र. (तु. नापृटि.)।

[c]) इह मूको. 'अक्षी' इति च 'अक्ष्यौ' इति चापि भवतः। तेन मूलतः २अक्ष- इत्यस्य अत्रर्थे सद्भावः द्र.।

[d]) मूको. 'अक्षो' इति पाठो भवति। ततश्च 'अक्षी' इत्येवं-प्रकारको मौलिकः पाठ इत्यपि संभावनायोपलभ्येत। तथाऽपि शब्दरूपम् अक्ष- इत्यतो वा २अक्ष- इत्यतो वा जातमिति संदेहः। तत्र 'मधुमंत्ती' इति पार्श्वभूतं स्त्रीकृतं विशेषणपदं विनिगमकं स्यात्। यदनयोरुभयोर्वाऽन्यतरस्य वा स्त्रियाम् एतद् रूपं संभवेत् तदा तदीयमिदं रूपं भवितुमर्हेन्नान्यथा। ह्रस्वाऽवर्णाऽन्तस्य तादृशं तावत् रूपं न संभवति। हलन्तस्य अक्ष्- इत्यस्य तु संभवति। अतस्तदीयमेतद् रूपमिति संभाव्येत।

[e]) 'अक्षौ' इति मूकोपा.। अत्र सभियोगपठितात् स्त्रीविषयाद् हलन्ताद् 'नाम्' इति शब्दाद् भवेद् एतत् सुकल्पं यथा अक्ष्- इति शब्दस्य 'अक्षौ' इति रूपं विवक्षितं न तु अक्षी->अक्ष्यौ इति। भवत्येव तादृशः शाखान्तरे पठः (तु शौ ५,२१,३) परं तत्र 'नाम्' इत्यस्यापि स्थाने 'नामा' इति रूपं प्रयुक्तम् उपलभ्यते। अत उभयोः शब्दयोर्वैदिके [illegible] इति वक्तुं पार्यते। यदेतदनुगतः [illegible] 'नाम्' इति शब्दवत् अक्ष्- इत्यपि शब्दः [illegible] संभवेत (तु. पै ६, ६, १ इत्यत्रत्य [illegible] नापृटि.)।

[f]) 'अक्षी' इति मूको. न तु [illegible] [illegible]। [illegible] पै ४, ६, १ इत्यत्र हि 'अक्षम्' इति [illegible] भवति। [illegible] 'अक्षम्' इति पाठ। [illegible] [illegible] न तु [illegible]।

यथा पूर्वम् आङ्गनस्य [illegible] साम्यमुक्तमेवमधुना तदीयं पर्वत-नेत्रत्वमनुप्रेक्षितुमिष्टमित्यस्य सुवचत्वात्। अतो द्वौ विकल्पौ भवतः। 'अक्ष्यौ' इत्यप्रामाणिकः पाठ एव समीचीन इत्येकः। योऽयं 'अक्षौ' इत्येव मौलिकः पाठस्तदनन्तरं च 'त्वम्' इत्यस्य वाऽन्यस्य वा कस्यचिच्छन्दस्य प्रमादजो भ्रंश इत्यपरः। तद् भूरिविमृश्ययोऽयं विषयः।

[g]) 'अक्षौ' इति मूको. स्पष्टं पठ्यते। तद्विशेषणतया पार्श्वभूताद् दुरुहाद् 'नकरणी' इति शब्दादेतत्तावत् मृहं स्याद् यदत्र स्त्रीविषयस्य हलन्तस्य अक्ष्- इत्यस्याऽभीष्टं रूपम् 'अक्षौ' इति। पै १३,६,५ इत्यत्र 'मोक्षौ' इति मूको. 'अक्षौ' इत्यस्यैव समर्थको भवेन्न तु कथमपि 'अक्ष्यौ' इत्यस्येति सुवचम्। पै १३, १४, १७; १६, ५३,२ इत्यत्र च स्पष्टम् 'अक्षौ' इत्युपलभ्यते। पै १६, ९६,८ इत्यत्रतः 'अक्षम्' इति पाठोऽपि पूर्ववद् 'अक्षौ' न तु 'अक्ष्यौ' इति संकेतयेत्। तत्रत्यो लेखकप्रमादश्च पदत्तदवमान-सुलभाऽऽलम्य-चारित इत्यपि संभाव्येत। पै १६, १३७, ३ इत्यत्र चान्ततः स्पष्टमेव 'अक्षौ' इति पठितं भवति। प्रकरणसंगमनं च तत्रत्यम् अक्ष्- इत्यस्य स्त्रीविषयत्वे पर्यवस्येदित्यप्यनुसंधेयम् (तु. यद्->यौ इत्यत्र पै १६, १३७, ३ टि.)।

[h]) 'अक्षौ' इत्येव पाठः संभाव्येत। विमर्शः नापृटि. द्र.।

[i]) अक्षिभ्- इत्यत्र टि. गद.।

[j]) उन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु. पाउ १, ६; पा ६, १, १९७)। √१भक्षेर् स्तुपभिषद्धे तु क्सुन् प्रत्ययः (तु. पाउ ३, १४०)। स्वर उक्तः।

[k]) द्रस.। समासान्तः सन निदः स्वरः (पा ६,१,२२३)।

[l]) सुपा. 'अक्षमालाभ्याम्' इति मूको. [illegible] शाखान्तरीयश्च पठ (तु नापृटि.) पूर्वं [illegible] इत्यत्र [illegible] तु परं न [illegible]। [illegible] [illegible]। 'अक्षमाला' [illegible] [illegible] [illegible] सिद्धान्तम्। [illegible] नापृटि. [illegible] इति विशेषोऽपि सुपा. द्र.।

५८, का २५, १०,५,६, ¶तै २, ४, ११, १², ५, ८, २, ६, १,५, ३, ०, ९, १², ०², ३, ४, ६, १, ६, २, ६, ११,५, ¶मै १, ७,२, ११, १०⁸, २, ३,७, ४, ४², ३, ६,५,४,७,५, ¶काठ ९,१,१०, ७, १२,५, १४,४⁸, २३, १०, ३४, १०, ¶क ८, ४, ३७, १, –¶राणि तै ५,१,९,१,६,१,०,७, –†रे ऋ १,१६४,३९, ६, १६, ३५, तै ६,१,६,०¶, काठ २३, १०²¶, क ३७, १²¶, कौ २, ७४७, जै ३, २०, २, शौ ९, १५,१८, पै १६,६९,८, –†रेण ऋ १, १६४, २४, १०, १३, ३, शौ ९, १५,०, १८, ३, ४०, पै १६, ६८, २ [°र- अशीति°, अष्ट°, अष्टाचत्वा-रिंशत्°, एक°, एकादश°, चतुर्°, चतुर्दश°, चतु-र्विंशति°, चतुश्चत्वारिंशत्°, त्रयो-दश°, त्रि°, त्रिंश°, त्रिंशत्°, दश°, द्वात्रिंशत्°, द्वादश°, द्वि°, नव°, पञ्च°, पञ्चदश°, शत°, सप्त°, सप्त-दश°, सहस्र°]

अक्षर त्व– अशीति°

अक्षर-पङ्क्ति[a]– -¶ङ्क्त्य काठ ९, ०², क ८,५², –ङ्क्ति मा १०, ४, का १६, १,६, तै ४, ३, १२, ३, मै १, ११,१०, २,८,७, काठ १४, ४¶, १७, ६, क २६, ५, –ङ्क्तिम् मै १, ११, १०¶, –ङ्क्ती. तै ५, ३, ८, २¶

¶अक्षर-शस्( )[b] तै २, ५, ८, ३, मै ३, १, १, ७, ७

†२अक्ष(र→)रा[c]– -रा ऋ ७, १०,९, ३६,७, –राणाम् ऋ ३, ३१, ६, मा ३३, ७९, का ३२, ५,५, मै ४, ६, ४, काठ २७,९

अक्षि[d]– -क्षि ऋ ९, ९, ४, ¶तै ५, ३, १२, १, ०, ६, ४, १०, ५ ¶काठ २७, ८[e], शौ १, ८, ३, १५,१८, ०², पै ४,४,९, –क्षिणी शौ १०, ९, १४, ११, ३, ३, –क्षिभि. काठ ३५,१†[f], –क्षीणि शौ ४, ५, ५†[g].

अक्षि-क अन्°

†अक्षि-पत्[h]– -पत् ऋ ६, १६, १८, १०, ११९, ६, काठ २०, १४, कौ २, ५७, जै ३, ६, ३

अक्षि-भू[i]– -भुव. मा २३, ०९, का २५, ६,९, शौ २०,१३६,४

¶अक्ष्या(क्षि-आ)मय[j]– -य काठ २७, ८

अक्षी[k]– -क्षी ऋ १, ७२, १०, [११६, १६, ११७, १७] १२०, ६, २, ३९, ५, १०, ७९, ०, पै ६, ६, ०, –क्षीभ्याम् ऋ १०, १६३, १, खि ४, १०, ३, तै ७, ३, १६, १, ¶काठ १२, १०, शौ २, ३३, १†, ११, ४,

नञ्-पूर्ववाभ्युपगमपक्षे 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्नोपसंख्यानम् द्र ।

[a]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१) । उप यद्र

[b]) वीप्सायां शसि प्रत्ययस्वर (पा ५, ४, ४३, ३, १, ३) ।

[c]) अप्रमस्त शब्दनपृश द्र । स्वरमात्रे विशेष इत्येव वत्न । अस्मिंश्च कल्पे प्रत्ययो नित् भवत् आद्युदात्त-करणं शेषं प्रकृत्यादि पूर्ववत् द्र । तत्र थाथ नञ स्वर (पा ६,२,२) इत्यपर कल्प । स्त्रियाम् अर्थविशेष-निरूढी विशेष्यगर्भविशेषणवैनैकस्य प्रति अवान्तर-विशेष इव गम्यते । तद्विस्तर वैश द्र ।

[d]) √१अश्+क्सि प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु पाउ ३, १५६, पा ६, १, १९७) । यद्वा √२अक्ष्+इन् प्रत्यय स्वरश् (तु अक्षन्- टि) ।

[e]) 'अक्षी' इति पठन् पाठ चिन्त्य । एकवचन-साङ्गत्या हस्वान्तं साधीय स्यात् ।

[f]) 'अक्षभि' इति बहुच (१,८१,८) पभे ।

[g]) 'अक्षाणि' इति बहुच (७,५०,६) पभे ।

[h]) वास्तोष्पदे √१पत्+क्विप् । कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९) ।

[i]) उस । क्विबन्त-कृद्-उत्तरस्व (पा ६,२,१३९)। °भु- इति ह्रस्वान्त प्राति अनुमन्वानो म चिन्त्य । अत्र च वाह्वृचनाम्ना पभे अवधेय । तद् यथा । काश्मीरीयमूलकोशे 'अक्षीभगो' इति पाठ । स एव च खि ५, २२, ४ इत्यत्र श्रुत । तदीयमूलकोशान्तरी-योऽपर पाठ 'सप्यमाक्षीभगो यथा' इत्यपि भवति (तु खि ५, २२, ४ टि) । पूर्वस्मिन् पदे सक्थ्ना प्रमाणभूतेन नार्यो देशनस्य धावितस्यो मन्नमुखेनो बृंहणे मनस्वारस्यात् सक्थि-सादृश्य-स्थापनाय 'सप्यस्याक्षिभुवा यथा' इति तृतीयान्त पाठो मूलत प्रवृत्त इति गम्यते । तन्निश्चयस्तु भूयस्तरा याजुष मूलकोशान्वेषणापेक्ष इति तत्परा अभि-युक्ता लब्धयशस्का स्यु । शौ तु 'सकुन्ता' इति नारी विशे-षणं श्रावयति । भूयिष्ठ-मूलकोशीय-साक्ष्यादपि स एव पाठो लब्धप्रतिष्ठो भवति । अनन्तरागीय पाठ 'अक्षिभुव' इति प्रथमान्त पाठ साधुरिति विवेकोऽवधेय ।

[j]) बस. । उप यद्र ।

[k]) द्विवचनमात्रे श्रूयते । नापृश ई इत्यादेश उदात्त (पा ७, १, ७७) । यद्वा 'हृदिक्षारादस्त्रि' (पा ग ४, १, ४१) इति षद्वादिषु अन्तर्भाव्य ङीष् प्रत्यय द्र । सदेतद्विशेष उभयथाऽपीति दिक् ।

३[c], २०, ९, १७[f], पै ४, ७, ९[f], १६, ५५,३, ५६,३, ५७,३, -क्ष्यौं[a] मा २१, ४८, का २३, ६,१, -क्ष्यौं[a] तै ३, २,९,४,५, ५,९,२, शौ ५, ४, १०, ६,२४, २ १२७,३, पै १,३१,४, -क्ष्यौं[b] मै १,६,७[c] काठ २०,६, क ३१, ८, शौ १, २७, १, ४, ३,३, ५, २३,३,२९,४,६,९,९[c],७,३७, १, पै १,५५,३, २,८,३ २३,२, ३,१०,२[c],४,२०,२,६,६,१[d], ७,२,३[e], ८,३, ८[f],१०,७[g], १३, ९,५[h], १४, १७[h], १६, ५३,२[h], ९६,८[h] १३७,३[h]

अक्षी मग[i]- -गा खि ५,२२,६

अक्षु[j]- क्षुः ऋ १, १८०, ५, -क्षुम् शौ ९, ३, ८, पै १६, ३९, ८

अक्षु जाल[k]- -लाभ्याम् शौ ८, ८, १८

?अक्षु माला[l]- -लाभ्याम् पै १६, ३०, ६

---

[a]) 'उदात्तस्वरितयोर्' (पा ८,२,४) इति स्वरितोत्सर्गे 'उदात्तयण' (पा ६ १,१७४) इति व्यवस्थापको नियमोऽनुशिष्टो भवति। तस्य नियमस्य विद्यमानेऽपि चारितार्थ्योऽवसरेऽस्मिन् प्रवृत्त्यभाव शुक्लयजुर्वेद्य द्र शाखान्तरीयायाम तत्प्रवृत्तेरुपलम्भात् (तु नउ रूपम्)।

[b]) स्वरितत्व विभक्त सर्वनामस्थानत्वाद् उदात्तविधियत्वाऽभावाद् द्र (तु नापूटि)।

[c]) इह मूको 'अक्षौ' इति च 'अक्ष्यौ' इति चापि भवत। तेन मूलत २अक्ष इत्यस्य अत्यर्थे सद्भाव द्र।

[d]) मूको 'अक्षो' इति पठो भवति। ततश्च 'अक्षौ' इत्येव प्रकरको मौलिक पाठ इत्यपि सभावनायोपलभ्येत। तत्राऽपि शब्दरूपम् अक्ष् इत्यतो वा २अक्ष इत्यतो वा जातमिति संदेह। तत्र 'मधुसदनी' इति पार्श्वभृत स्त्रीगत विशेषणपद विनिगमक स्यात्। यद्यनयोरुभयोर्वाऽन्यतरस्य वा स्त्रियाम् एतद् रूप सभवेत् तदा तदीयमिद रूप भवितुमर्हेन्नान्यथा। ह्रस्वाऽवर्णोऽन्तस्य तादृश तावत् रूप न सभवति। हलन्तस्य अक्ष् इत्यस्य तु सभवति। अतस्तदीयमेतद् रूपमिति सभाव्येत।

[e]) 'अक्षौ' इति मूकोपा। अत्र सनियोग-पठितात् स्त्रीविषयाद् हलन्ताद् 'नास्' इति शब्दाद् भवेद् एतत् सुकल्प यथा अक्ष् इति शब्दस्य 'अक्षौ' इति रूप विवक्षित न तु अक्षी >अक्ष्यौ इति। भवत्येव तादृश शाखान्तरे पाठ (तु शौ ५,२३,३) पर तत्र 'नास्' इत्यस्यापि स्थाने 'नासा' इति रूप प्रयुक्तम् उपलभ्यते। अत उभयो शब्दयो विषये तत्तच्छाखीय पाभे इति वक्तु पार्यते। यद्येवमभ्युपगम स्यात्तर्हि 'नास्' इति शब्दवत् अक्ष् इत्यपि शब्द स्त्रीविषय स्यादित्यपि सभाव्येत (तु पै ६, २, १ इत्यत्रत्यस्य मूकोपा नापूटि)।

[f]) 'अक्षौ' इति मूको न तु ततश्छान्दसमानुपूर्व्यमेव जायते। सुपा अपि चिन्त्य प्रमाणाभावात्। शौ ४, ६, १ इत्यत्र हि 'अक्ष्यम्' इति भूयिष्ठकोशानुमत पाठो भवति। सा तु तत्र 'अक्षम्' इति पपाठ। प्रकरणाच्चेह चतुरर्थ एवाऽपेक्ष्यते न तु तदाधिनम् तादिन वोदन्योऽर्थ। यथा पूर्वम् आन्तस्य न्न-क्तनी निस्या साम्यमुक्तमेवमधुना तदीय पर्वत-नेतत्वमुपेक्षितु मिणमित्यस्य सुवच वान्। अतो द्वौ विकल्पौ भवत। 'अक्ष्यौ' इत्यप्रामाणिक पाठ एव समीचीन इत्येक। कोशीय 'अक्षौ' इत्येव मौलिक पाठस्तदनन्तर च 'त्वम्' इत्यस्य वाऽन्यस्य वा कस्यचिच्छन्दस्य प्रमादतो भ्रश इत्यपर। तद् भूरिविमृश्योऽय विषय।

[g]) 'अक्षौ' इति मूको स्पष्ट पठ्यते। तद्विशेषणतया पार्श्वधृताद् दुरुहाद् 'नकरणी' इति शब्दादेतत्तावत् सूह स्याद् यदत्र स्त्रीविषयस्य हलन्तस्य अक्ष् इत्यस्याऽभाष्य रूपम् 'अक्षौ' इति। पै १३ ६,५ इत्यत्र 'मोक्षौ' इति मूको 'अक्षौ' इत्यस्यैव समर्थको भवेन्न तु कथमपि 'अक्ष्यौ' इत्यस्येति सुवचम्। पै १३, १४, १७, १६, ५३,२ इत्यत्र च स्पष्टम् 'अक्षौ' इत्युपलभ्यते। पै १६, ६६,८ इत्यत्रत्य 'अक्षम्' इति पाठोऽपि पूर्ववद् 'अक्षौ' न तु 'अक्ष्यौ' इति सकेतयेत्। तत्रत्यो लेखकप्रमादश्च पङ्क्त्यवमान-सुलभाऽऽलस्य-कारित इत्यपि सभाव्येत। पै १६, १३७, ३ इत्यत्र चान्तत स्पष्टमेव 'अक्षौ' इति पाठत भवति। प्रकरणमगमन च तत्रत्यम् अक्ष्- इत्यस्य स्त्रीविषयत्वे पर्यवस्येदित्यप्यनुसंधेयम् (तु यद्->यौ इत्यत्र पै १६, १३७, ३ टि)।

[h]) 'अक्षौ' इत्येव पाठ सभाव्येत। विमर्श नापूटि द्र।

[i]) अक्षिभ्रू इत्यत्र टि गद्र.।

[j]) उन् प्रत्ययो नित्-स्वरश्च (तु पाउ १, ६, पा ६, १, १९७)। √१अशेर् व्युत्पत्तिपक्षे तु क्सुन् प्रत्यय (तु पाउ ३,१५७)। स्वर उक्त।

[k]) द्वस। सामान्य समासिक स्वर (पा ६,१,२२३)।

[l]) सुपा 'अक्षमालाभ्याम्' इति मूको नोपात्त शाखान्तरीयश्च पठ (तु नापूटि) पूर्वगत मात्रत इत्यत्र को हेतुरिति तु वय न जानीमहे। वास्तविकपाठभेदान दाय प्रमाण शाखान्तमेवमप्रस्तरेण समन्तन प्रयासेन प्रामाणिकत्वेन वर्तनप्रसङ्गात्। 'अक्षमाला' चेद्दोषवर्णमाना स्वाक्षमालाया प्रस्तनम-मकेनभूता स्यादित्यपि विमर्श्यम्। सुपा नापूटि द्रम, मूकोपा तु तस स्याद् इति विशेषोऽपि सुगम द्र।

?अक्षोर्[a] पै २,८१,२

अक्षन्[b]-

अक्षण-श्रावन्[c]- -वान ऋ ८,७,३५

¶अक्षण्य[d] तै ७,२,७,५[2],१०,४,५,३,५,३[2],४,५,१[2],६,२,८,३[2],३,६,३,१०,६[2] मै ३,२,८[2],९,६,३,८,९,१०,३[2], काठ २०,९[2],२१,७,क ३१,११[2]

अक्षण्या द्रुह्[e]- भुक् ऋ १,१२८,९

अक्षण्या स्तोम[f]-

¶अक्षणया-स्तोमी(य→)या[g]- -या तै ५,३,३,१[2]

अक्ष्य[h]- -क्ष्यम् शौ ४,९,१ [°क्ष्य- आक्ष°]

२अक्ष्- √१अश् यद्र

आक्षाण[i]- -णे ऋ १०,२०,११

अक्षण्वत्- √२अश् द्र

अक्षत् √क्षा>क्षा<ख्या द्र

[a]) सुपा भूयिष्ठैकृत-विशिष्टो भवति। 'अक्षोर् अर सम् (?अलसम्) अपलुम्पतु' इत्यस्मदीय शोध प्रस्ताव भवति। अक्ष्- इत्यस्य च 'अक्षोर्' इत्योसि रूप द्र। तु अक्ष् इत्यत्र यस्था टि।

[b]) √२,१ अक्षेर्व्याप्त्यर्थाद् अतिवेधनार्थाद्वास्य पर्ण-वम्राऽश्न-रत्नाऽऽदिशब्दान्तरवद् औणादिके (पाउ ३ ६) न प्रत्यये निष्पत्तिरित्यर्थ। एव लघीयसा प्रत्ययेन सभवति निर्वाहे 'कृत्यशूभ्या क्स्न' (पाउ ३,१७) इत्यत्र विमिति सानुबन्धो गुरुतरोऽन्य प्रत्ययो विहित इति नैव सहम् इव प्रतिभाति। तस्मिन्नपि सति शब्दसिद्धावभेदो भवति। धात्ववयवभूतस्य सयोगादे ककारस्य लोपे षस्य च कुत्वे प्रत्ययाऽऽदि-सकारस्य षत्वे च तत्सभवादित्यर्थ। यच्च √२अक्षेर् अभ्युपगमे वैशिष्ट्य भवति यच्च √१अश इत्यस्य व्याप्तिसक्तसघाताऽपरार्थस्याभ्युपगमे न तथा सुलभमिव भवतीत्याद्यर्थ विस्तर वैरा अनुसंधेय। यदपि शाक प्रामाण्येन PW प्रभृतयोऽर्वाचोऽस्य क्लीव विषय भेदान्तरमाहुस्तदप्रमाणमिति सुत्यजमिव भवति। सहपठित-कृत्स्न शब्दवाच्य विशेषणमात्रत्व सुवच भवति (तु पाउ ३ १७)। यत्तु तत्रापि नपुसकतया पठो भवति तन्निर्देशगसामान्य-पर न च क्लीबमात्रतानिष्ठापरमिति द्र। यच्चाप्यस्य निघण्टुपादयिषयैव PW √अक्ष् इत्यस्याऽऽवगानिक संकेतमकार्षीत् तन्निर्मूलमिव भवति। कदाचित् तत प्रागुदाहृतस्य वृत पाठस्याऽन्ते 'मुग्धति' इति शब्देन ध्वनिसाम्यजनितभ्रमद्वारेण तदुत्थापित वा दिति दिक्।

[c]) उस √वा+वनिप्। द्रद् उपप्रस्त (पा ६,२,११६)। अक्षण इत्यस्याऽत्राऽपि क्रियाविशेषणतया प्रयोगो भवति तत्राऽपि श्रवितायोग इति सुवचमिव भवति।

[d]) इह अक्षण इत्यस्य भावप्रधानो निर्देशो वक्तव्य। तत्र तिरोभावेन कौम्नियमाऽऽमारन्देनेत्यादितृतीयान्त शब्द-त-शब्दान्तरवत् क्रियाविशेषणतायोग सुवच। यात् प्रत्ययश्चात्र तृतीयार्थे। विस्त्रेगन्तोदात्त (पा ७,१,१,६ १,१६१) द्र।

[e]) उस। किबन्त कृद्-उपप्रस्त (पा ६,२,१३९)।

[f]) बस पूपप्रस्त (पा ६,२,१)।

[g]) तस्येदमित्यर्थे गहादेराकृतिगणत्वाच्छ→ईय प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४,२,१३८ ३,१,३)।

[h]) तु पै ६,६,१ यत्राऽतिशयोक्तिमुखेनाऽऽञ्जनस्य वृत्र-कनीनिकात्व च त्रिककुत्-पर्वताऽचित्व च श्रावित भवति। इह तु तस्य केवलमुत्तर विशेषणमभिप्रेत पर्वताऽक्ष्यत्व श्रूयते। तद्भवति विमर्शो विमेतद् 'अक्ष्यम्' इति। उच्यते। 'अक्षि अक्षे अक्षिणि वा भव तदर्थं हित वाऽक्ष्यम्' इति यत् प्रत्यय (पा ५,१,५)। प्रथमे कल्पे दृष्टिशक्तिपर्यायो भवेद् वाक्याऽन्वयश्च वृत्र-कनीनिकात्व दिशा दृष्टिशक्तिवाऽऽरोपपूर्वकमतिशयोक्त्यैव साध्य। द्वितीये कल्पे तु वाक्यभेदेनाऽन्वय द्र। तद् यथा। 'पर्वतस्याऽसि' इति तत् प्रभवत्वात्तदीयोऽसीत्याचना ऽभिजनोपवर्णनपरमेक वाक्य कर्त्तव्यम्। 'अक्ष्यमसि' इति नेत्ररोगाऽपहरत्वात् तदर्थं हितमसीत्युपयुक्तविशेषणाऽन्त रोपवर्णनपर चापर वाक्य कर्त्तव्यमिति। यद्वा भाव एव प्रत्यय स्यात्। एवमप्यक्ष्णो दर्शन-साधकता-द्वारा तद्भावस्य दृष्टिशक्त्यव्यभिचारात् पूर्वोक्त एवार्थस मन्ये पर्यवसानमिति कृत्वा तृतीय कल्पो नेह विवेचनायोपलभ्येत। 'यतोऽनाव' (पा ६,१,२१३) इत्याद्युदात्तत्व चेह द्र। यत्तु क्वचित् (तु W इत्यस्य OP) तैत स्वरितमिव प्राद्दर्शि तदपलक्षण च समस्तकल्पेन मूको विसवादि च द्र। यदपि क्वाचित्क मूलकोशीय सायणीय च साक्ष्यम् 'अक्षम' इति पाठ प्रत्युपस्थापयितुमुपलभ्यते (तु W पाएड टि) तदप्यसत्। अक्षर-नैयून्यस्य दुर्वारत्वाच्छन्दोबाधात्। यथास्थिते तु यण स्थान इयादेशकरणेन तस्य सुवारत्व द्र। यच्चाप्यन्यतत कश्चिदर्वाचीन (तु W गकेत) 'अक्षय्यम्' इति वा 'अक्षरम्' इति वा शोधमाह तत्तु प्रमाणाभावाचा ऽन्यथा सम्यग् निर्वाह सभवति सर्वथानपेक्षितत्वाच्च नितरां सुत्यजमिति दिक्। तु अक्षी > इयी इत्यत्र पै ६ ६,१ टि।

[i]) टि कानचि चित्स्वरेणान्तोदात्त (पा ३,२,१०६ ६ १,१६३)। तुरभावविमर्शो √१अश् इत्यत्र द्र।

अ-क्षत,ता[a]– -तः ऋ ५, ७८,९; १०, १६६,२; शौ १२, १,११; पै १, ४५,२; ४,६,७,५,३०,४; १२, ६, ५(?)[b]; १३, ३, ११†; १६, ३४,५; –तम् पै ५,३०,४; १४, १,१०; –ताः पै १६,१००,१२; –तानाम् पै १४, १, १०; –तौ पै १०, ९, ३.

अ-क्षतो(त-उ)दक[c]– -कः पै १०,२,३

अ-क्षति– -तिम्[d] पै १६, १००, २.

?अ-क्षतु[e]– -तुः पै १४, ३, ११.

अक्षन् √घस् द्र.

अक्षन्- √२अच् द्र.

अ-क्षय[f]– -ये शौ १९, ५२, ३; पै १, ३०, ३.

°अ-क्षय्य[g]– -य्यम् मै १, ८,६; काठ ३१, १५.

१अक्षर-,२अक्षरा-,अक्षि- √२अच् द्र.

अक्षाः अति √चर् द्र

अ-क्षित्[h]– -क्षित् मै १, ८, ६.

१अक्षित- √१अच् द्र.

२अ-क्षित,ता[i]– -तः तै १, ६, ३,३; ७, ३, ४; मै १,४, ७¶; काठ ५, ५[२]; ८, १३[२]; क ८, १[२]; शौ ४, ५, ७; ६, १४२, २; ९, १, ६; ११,१,२०; पै १६, ३२,७,११, १[j]; –तम् ऋ १, ९, ७; ५८,५; [६४, ६; ९, ७२, ६] १३०,५; ५, ५३, १३; ७, ६५,१; ८, ७, १६; ७२,१०; ९, २६, २; ३१, ५; ६८, ३; ७८, ३; ११०, ५; १०,१०१, ६; मा १८,१०;३८, २६[२]; का १९, ४, ३; ३८, ६, १[२]; तै १, ६, ५, १; २, ४, १४, १; ३, १, १०, ३; ११,७†; ४, २, ५, ५[२]†; मै १, ४, २[२]; ७[२]; काठ ३८,१४‡[k]; ४०, ११; †कौ २, ८५७,९५४; शौ ३, २४,४[२]; ७; २९, ४; ५; ४, २७, २; ७, ८६, ६; १८,४, ३६; १९,५४, ४; २०, ७१,१३†; पै १,१०२, ४; ४, ३५, २; ५,४०, ८; ११, ५, ४;८; १२, २,१४; १६,७०, २; –तस्य शौ ७, ८०,४; –†ता ऋ ३,४०,७,९,६८,३; शौ २०, ६, ७; –ताः काठ ४०, १३[२]; शौ १, १५, ३; ६, १४२, ३[४]; ७, ८६, ६; १०, ६,१४; पै १, २४, ३; १६,४३, ७;७०, १०; –ताम् तै ३,३,११,३; मै ४,१२,६; शौ ७, १७,३; ८५,३; १८, ४, ३३; –ते ऋ ९, ११३, ७; मै ३, २, ६¶; –तौ शौ ९, १, ७; पै १६, ३२,६. [°त- अन्°]

अ-क्षि(त→)ता-वसु[l]– -सुम् ऋ ८, ४९, ६; खि ३, १, ६.

†अ-क्षितो(त-ऊ)ति[m]– -तयः ऋ ८, ३, १५; मै १, ३,३९; कौ १, २५१; २, ७१२; जै १, २६, ९; ३, ५८, ९; शौ २०, १०,१; ५९, १; –तिः ऋ १, ५, ९; ६, २४, १; शौ २०, ६९,७; –तिम् ऋ ४, १७, १६.

---

a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√क्षण् यद्र.।

b) कोषधि-प्रकरणे '–ताः' इत्येव पाठः संभाव्येत।

c) बस.। 'अक्षतु' इत्यस्य √२अक्ष् इत्यत्र टि. यद्र.।

d) मुपा. रिमिति संदिग्ध इति नैव विस्पष्टमुक्तं भवति। मन्त्रोऽयमेव पाठः स्यादित्यत्र तु. २अक्षित- >-तः इत्यत्र पै १६, ६१, १ टि.। यथा -त्र स्थौदनोऽक्षत-तया प्रतिपादितो भवति तथैवेह पयौदनस्य (स्वक्षत-तयैव) अनिश्रमिश्रतया प्रतिपाद्येत। यथा च तत्र शाखान्तरीयपाठप्रतिरभ्यासा भवति तथेह मेदहोस्य इतमहेतुक-मिति गवं निष्पद्यम्।

e) अन्यत्र प्राग्-दर्शितोऽयं निगमः। √क्षण् इत्यस्मात् तु-प्रत्ययेनौणादिकेन क्षणु- इत्यस्य भवे निपातिः स्यात् तत्र 'तर्णादना क्षणुमुणा क्षितिहिता' इत्येवं विशेषणतनुगो प्रक्रमणगंगतिरन्यथा स्यात्। तथाविधा दीनौदना भवान्तनम् इत्य[illegible]दनिरूऽऽशो-पदेव-गतश्च अन्यत्रागमः द्र.।

f) तस.। पूप्रस्व. (पा ६,२,२)। उप. <√१क्षि यद्र.।

g) तस.। [illegible] यदि [illegible] नञ्-स्वरं [illegible] 'हृत्स्रोक-' (पा ६,२,११०) इत्यन्यस्वरः।

h) बस.। अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. भावे क्विप् द्र.।

i) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. क्तान्तम्।

j) मुपा. शाखान्तराद् (तु. शौ ११, १, २०) इह-धृत। मूलकोशीयः पाठस्तु 'अक्षतः' इति भवति। शाखा-द्वयप्रामाण्यन्न्यस्यास्य मौलिकत्वप्रसिद्धी सत्यामप्यच-ताक्षितयोः कतरो मौलः पाठ इति विमर्शार्हो विषयः। तात्पर्ये विशेषाभावाद् विनिगमकान्तराभावे यथाशास्त्रं स्वध्येतव्यं भवति। एवं सति किमिति तथा नेहाकारीति न जानीमहे। तु. अक्षति- > -तिम् इत्यत्र पै १६, १००, २ टि. यत इदानि बौद्धः पाठ एव मौल इति विनिगमन-याप्युपलभ्येतेति दिक्।

k) 'अनुपक्षितम्' इति पाभे. (ऋ १०,१०१,५)।

l) अक्षित-वसु- इति पपा.। बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। अथवा तस. नञ्-स्वरः स्यात् (पा ६,२,२) उप. च बस. स्यात्। उभयथापि मौरे च मात्वे च [illegible]न्त्वं द्र.। पूर्. दीर्घस्तुपसंख्यानोऽम्मन्त्रे (पा ६, ३, [illegible]७) निर्दिष्टदेशस्य।

m) समास-स्वरार्थं नवृत्ति. द्र.।

अक्षितव्य- √१अश् द्र

१अ क्षिति[a]- -त्य तै २,४,१४,१, मै ४, ९, ००, १०, ०, काठ १०, १२, पै १,१०२,४, -ति ऋ [१, ४०, ४, (०, ३४, ७)] [(३, ९, १) ८, १०३, ५ ९, ६६,७]

२अ क्षिति[b]- -त्ये पै १६, ७०, २, १०, -ति का २, ३, ८, तै ४,७, ४, ०, मै २,११, ४, काठ ५, ५ १८, ९, क २८, ९, शौ ११, ९, २५ १०, ४, २६, पै ५, ४०, ७, १६, ८४, ४, ८५, ४, ८७, ६ -तिम् खि ४, १०, ०, ¶तै १,७, १,६ ३,४, मै ४,९,०७,१२,०, काठ १०, १२, शौ १८, ४, ०७ पै ५, ०८, ८, ४०, ४, ५ -त्यै मा ६, २८, का ६, ७, ६, तै १, ३, १३, ०, ६, ३, ३, ७, ३,४, ६, ४, ३,४, मै १, ३, १, ४, ५, २¶, काठ ३, ९, ५, ५ ८, १३, क २, १६ ८, १

अ क्षियत्[c]- -यन्तम् ऋ ४, १०, १३

अक्षी- √२अच् द्र

अ क्षीयमाण,णा[1]- -णम् ऋ ३, २६, ९, तै ३, ३,११, ४, शौ ७,२१, ३ पै ५, ४०, ४ -णस्य तै १, १, १०, २, काठ, क १, १०, -णा ऋ १, १५४, ४, -णा मा १७, ३, का १८, १,४ तै ४, ४, ११, ४, मै २, ८, १४ काठ ४०, १३ -णे पै २, ०३, ५

अक्षु- √२अच् द्र

अ क्षुध्[e]- -क्षुत् मा १८,१०, का १९, ४, ३, तै ४, ७, ४, ०, ५, ४, ८, ०, मै २,११,४, ३,४,१¶ काठ १८, ९ क २८, ९

अ-क्षुध्य[f]- -ध्या शौ ७, ६०, ४, ६ पै ३, २६, ३

¶अ क्षुध्यत्[f]- ध्यताम् मै १ ६, ३, ५ -ध्यन् तै ५, ४, ४, १ काठ २१, ७

अ क्षेत्रविद्[h]- -वित् ऋ ५, ४०, ५ १०, ३२, ७

अ-क्षेम[i]- -मम् पै १४, २, ३ १३, काठ २०, ७, २९,५, २८, १, ३६, १०, क ३१, ९, ३७, ७, ३९, ० ४४, १, ४७, १० -का तै ७, ४,११, २, ०,९,१, मै ३, ८, ६, ४, २, १४, काठ २३,२

¶अ क्षोधुक,का[i]- -क मै १, ४,११ ६, ४, ५, ११, ३, २, ७, ४,१,

?अक्षौर, अक्ष्ण, अक्ष्य √२अच् द्र

?अक्ष्लिली[k]- ली शौ २०, १३४,६

अ-खनत्[l]- -नन्[m] ऋ १०, १०१, ११

अ-खर्व,र्वा[l]- -र्वम् ऋ ७, ३२, १३ शौ २०, ५९,४, -र्वा[n] मै ३, ७, ४¶, -र्वेण तै २, ५, १, ७¶

¶अँ-खलति[l]- ति काठ २८, ८, क ४४, ८

अ-खात[l]- तम् शौ ७, १३, १

अ खि(द्र→)द्रा[l]- -द्रा तै ३, ५, ८, १, काठ २९, ५, ३९, ३, क ४०, ६

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, ०, ०)। उप क्षिति- <√१क्षि+कर्तरि क्तिच् औणादिक यद्र । एव किल नाउ मित्र तोत्तरपदात् सुभेदेऽस्मिन् प्राति यदिह सा (ऋ १, ४०, ४) वम इति च 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, ०, १७२) इत्यनुशिष्ट स्वरो छन्दसि सर्वविधिविकल्पात् भवतीति चाह, तच्छिष्प्रयोगनप्रयोगमान द्र । एवमर्वाक्तोऽपि GW प्रभृ इह त्रिजत्म् उप अविविक्तस्त्वा चिन्त्या इति किमु वक्तव्यम् ।

[b]) उप भावे क्तिबन्तम् इतिमात्रम् नापृग् विशेष उत्तापूर्वा भवति । शेष तत्र गतम् ।

[c]) तस ।नञ्-स्वर (पा ६,०,०)।उप <√२क्षि यद्र।

[d]) उप कर्मणि द्द नच । स्वर प्णृ द्र ।

[e]) नापूर्वि गमागमस्वरौ। उप √क्षुध्+भावे क्विप् यद्र ।

[f]) थग । नग उत्तर क्षुध +यत् (पा ५, १, ६०) यद्र मन्तोदत्त (पा ६, ०, १००) । उप शुद्धिर्विशेषणं विशुद्ध गृ विशेषणमित्यभिमन्यि । तस उप गत् तस्य गद् शुद्धिविशेषणप्रयोगात्मिति दर्शीयाम मिन् मर्ग मत्यपम् म चिन्त्य । तदुपदिशा 'यवनोश्च' (पा ६ ०, १५६) इत्यन्तोदात्तेऽविशेष । यदपि उप य प्रत्ययान्ततया तेन प्रत्यपादि, तदप्यलक्षण स्यात्। यत प्रत्ययौत्सर्ग्यदर्शनात्। अनाऽर्वाच (तु MW) उप च स्वरकेनमनुर्वाणा एव तम इति यद् भवेयुस्तत् नितराम् पुष्पमिति दिक् ।

[g]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,०)। उप शन त यद्र ।

[h]) तस । औत्सर्गिको नञ्-स्वर (पा ६, २, ०)।

[i]) तग । उप यद्र ।

[j]) 'कृ योक' (पा ६ ०, १६०) इति ना उत्तरस्य उक प्रत्ययान्तस्यान्तोदात्ताऽनुशिष्टेरपवाद उस । नञ्-स्वर गमान्य द्र (पा ६,०,०)।

[k]) कौन्तापान्तरगामात्वेन वैकृतभूयरत्वयुत पाठ । अशिक्लिशु प्राति अत्र स्याद् इति RW (तु नाटि)।

[l]) तग । नञ् स्वर (पा ६, ०, २) उप यद्र ।

[m]) यत् GW 'अखनन्त' इति मुग इति मध्यमनो लडि स्पमाह तचिन्त्यम् ।

[n]) मुग निय । मिथ्यास्तदुपस्वान् । मुग अकारा- इत्यद्र ।

अ-खिद्रयामन्[a]– -मभिः ऋ १, ३८, ११.

अ-खिलं[b]– -लः पै ५, ३, ८.

?अख्ख[c]

अख्ख-ल[d]–

अख्खली√१कृ[e], अख्खली-कृत्य ऋ ७, १०३, ३.

√अग् अङ्ग- टि.

अ-ग[f]- अगस्ति- द्र.

¶अ-गत[g]– -तः तै ५, १, ५, ८; ६, १, १, ५; काठ १९, ५; क ३०, ३; -तम् तै २, ६, २, ५; -ईतस्य शौ ११, १२, १६; १४, २, ७४.

¶अ-गतश्री[h]– -श्रीः तै २, ५, ४, ४.

¶अ-गता(त-अ)सु[h]– -सुः मै ४, ७, २.

अ-गदु[b]– -दः शौ ४, १७, ८; ५, २९, ६–९; पै १, ५८, ४; २, २६, ५; ५, ९, ५; १७, ६; १८, ५†; १३, ९, ७; ८; ११; १५, १५, ९; -दम् ऋ १०, १६, ६; ९७, २; मा १२, ७६†; का १३, ६, २†; तै ३, ४, ९, ३¶; ४, २, ६, १†; ५, ७, १३, १; मै २, ७, १३†; काठ १६, १३†; ५३, ३; क २५, ४†; शौ ५, ४, ६; ६, ९५, ३; १८, ३, ५५†; पै २, २६, ३; ११, ६, २†.

¶अ-गर्तमित्[i]– -तम् काठ २५, १०; २६, ५; क ४०, ३; ४१, ३.

अ-गव्यूति[b]– -ति ऋ ६, ४७, २०.

अग(ऽ)स्ति[k]– -स्तिम् शौ ४, २९, ३; ४, ३८, ३; -स्तीः पै ८, १२, ७.

अगस्त्य[l]– -०स्त्य ऋ १, १७०, ३; -स्त्यः ऋ १, १७९, ६; १८०, ८; ७, ३३, १०; खि २, १, ७; मै २, १, ८¶; काठ १०, ११¶; शौ ४, ३७, १; १८, ३, १५; पै १३, ४, १; -स्त्यम् ऋ ८, ५, २६; -स्त्यस्य ऋ १०, ६०, ६; खि ५, ३, ६; तै ७, ५, ५, २¶; ¶मै २, १, ८; ४, २, ९; ¶काठ १०, ११; ३४, ४; शौ २, ३२, ३; ५, २३, १०; पै २, १५, ५; ९, ७, ७; -स्त्ये ऋ १, ११७, ११; १८४, ५; -स्त्येन पै १०, १२, ५.

आगस्त्य[m]– -स्त्यः पै ८, १५, २.

अ-गिरौ(रा-ओ)कस्[n]– -कसः ऋ १, १३५, ९.

?अ-गु[o]–

?अगुवाक[p]– -के पै २, २०, ३.

¶अ-गुप्त[g]– -प्तम् तै ५, ६, ६, २.

अ-गृभी(←ही)त[g]– -तः ऋ ८, ७९, १

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. सोपपदे √पा+मनिन् प्रत्ययः।

[b]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) उप. यद्र.।

[c]) इष्टजन-संदर्शनाऽऽदि-जात-प्रमोदविशेषसूचकतया क्रियमाणस्य शब्दविशेषस्याऽनुकरणम्। तु. नाउ. टि.

[d]) अख्ख-इति शब्दाऽनुकरणं लातीत्यर्थाद् विशेषणता-वचनोऽयं शब्दः द्र.। यत्तु मा. अनुसरद्भिः कैश्चिन् (तु. PW., BW., GW., MW.) समप्रत्याऽस्य अख्खल-इति शब्दस्य शब्दविशेषाऽनुकरण-स्वरूपता प्रत्यपादि तद्-ऽसद्। उदाह्रियमाणायां श्रुतौ हि पुत्रदर्शनेन पितुर्जनस्याऽख्खलीभावो निदर्शितो भवति। एवं तावद् अख्खले-त्येतद्-विशिष्टत्वे तस्य तात्पर्य-पर्यवसानाद् विशेषणतावचनोऽयं शब्दः द्र.। एवं च सति कर्म शब्दाऽनुकरणमात्रः अकर्मेति शब्दोऽस्य यथा प्रयोगमर्हेत्। यथा स्वाद्करोतीति स्वाहेति करोतीति वा भवत्येवं स्यात्तम अख्खकरोतीति अख्खेति करोतीति वा। अख्खल- शब्दस्तु अख्खेति शब्दाऽनुकरणमुख्यमुखेन पितृविशेषणता-वचनतामापा-दितस्ततोऽन्यो नाऽप्यर्थमिति सुवचम्।

[e]) अनख्खलम् अख्खलं करोतीति च्विः द्र. (पा ५, ४, ५०)। एवं चैनं प्रत्ययार्थे शब्दाऽऽम्नायतया निर्दिशन्तः म. तदनुगतार्थास्ततो केचिद् (तु. PW., MW. प्रमृ.) चिन्त्या भवन्ति। यत्तु MW. 'अख्खलीकृत्या' इत्येवं ल्यबन्तं दीर्घमाह। तदसत्। दीर्घाऽऽदेशस्य छन्दोऽयं सांहितिकमात्रत्व-दर्शनात्।

[f]) नञ्-पूर्वाद् √गम्+डः।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[h]) समास-स्वरौ नापू. द्र.। उप. बस. इत्येव विशेषः।

[i]) 'अपाः' इति बाह्वृचः (१०, १३७, ५) पाभे.।

[j]) तस.। उप. गर्त-पूर्वाद् √मि+क्विप् प्रत्ययः।

[k]) पपा. अनवगृहीतः। अग+√२अस्+तिन् प्रत्ययः (पाउ ४, १८०) शकन्ध्वादित्वात्पररूपे कृदु-त्तरपदप्रकृ. (पा ६, १, ९४७; ३, १३९)। विस्तरस्तु वैप. द्र.।

[l]) =अगस्ति- इति। स्वार्थे यत् प्रत्ययः। स्वरः पूर्ववत्।

[m]) 'ऋष्यन्धक-' (पा ४, १, ११४) इत्यपत्येऽर्थे अण् प्रत्ययः।

[n]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. बस. तु. मनुष्य च।

[o]) सतोऽभिमतमपि सतन्त्र-नैरुक्तार्थमहितम् द्र. तु. अगो- इत्यत्र टि.।

[p]) अनु-वाक-इति पाठः संभाव्यते। तदो [illegible]-पोर-नुवके तदीयाऽऽ[illegible]-वचनऽनुपातन-द्वारेण तदनुपातन-मानताऽभिहिताः स्थले प्रयस्य सुगमन्वात्।

¶अ-गृभीतशोचिस्[a]– -चिषं ऋ ५,५४,५, –चिषम् ऋ ५,५४, १२, ८, २३, १, शौ १, १०३, जै १, ११, ७

अ-गृहीत,ता[b]– -त काठ ३५,१०, क ४८, १२, –¶ता तै ३, २, १, २, ६, ४, २, १, मै ४, ५, १, –तेभ्य तै ७, ३, १९, १ २०, १, काठ ४३, ९, १०

¶अ-गृहीत्वा[b] तै ३, २, १, २, ५, ७, ९, १, मै ३, ९, १

¶१अ-गो[c]– गो ऋ ८,०,१४, शौ १, २२५, २,११५५, जै १,२४,३

२अ गो[d]–

अगो-ता[d]– -ताम् काठ ३८, १३, शौ ४, १७, ६, पै ५, २३, ८, –तायै ऋ ३, १६, ५

¶अ गोअर्ध[e]– र्धम् तै ६,१,१०,१[2]

अ-गोपा[f]– पा ऋ २, ४, ५, ७,१८, १०, –पाम् ऋ ३, ५७, १

¶अ-गोरुध[f]– -धाय ऋ ८, २४, २०, जै ४, १७, ८, शौ २०, ६५, २

¶अ गोह्य[f]– -ह्य ऋ १, १६१,१३, ¶कौ[g] १,३९३,२,५५७,¶जै[g] १, ४४,१ ३,४८,१३, –ह्य ऋ ८, ५८,४, शौ२०,६४,१,–ह्यम् ऋ १,११०,३ १०,६४,३, –ह्यस्य ऋ १,१६१,११, ४,३३,७

अघ[h]–

अग्धा(घ-अ)द्[i]– -घाद् तै ३ ३, ८, २

अग्ना[c], अग्नायी-, अग्नि- द्र

अग्नि[j]– -ग्न. ऋ १,५०, ३, ५९,१, १२३, ६, १२७,५ १६४,५१, २, १८, २, ३४,१ ३, २२,४, २६,४, ४, ४१,५ ५, ६, ६, ८७, ३, ६,७ ६, ६६, २, ७, १, ४, ७९,४, ८, ३, २०, १९, ३३, २८, २, ४३, ४, ५ १०, ३५, १, ६ १३, ४६, ७, ८८, १८ मा ८, ४०†, १२, ५०†, १३, ४५[१], १४, ६[१], १५[१], १६[२], २७[२], १५, ५७[२], १८, ३१, ६७, ३३, ९१†, ३† ५२, ३५, ८, का ८, १५, ९†, १३, ४, ६†, १४, २, ११[२], १५, १, ५[१], ४, ३[४], ८, ५[१], १६, ७, १[२], २०, १, २, ४, ९ ३२,१, ११,२१,४,९, ३५, ४, ७, तै १, ७, ७, २, २, ५, ८,६¶, ३, २, ८, ३, ४, २, ४, ३†, ४, ११, १, २, ७, १२, १, ९, १, ८, २¶, ५, ७, ४, ९, १¶, ७, ८, २[१], ९, ३¶ ¶६, २, ७,३, ३,१,३, मै १,३,३३†

a) समासस्वरो नाउ द्र । उप वस इत्येव विशेष ।

b) तस नन्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

c) तत्र नन्-स्वर (पा ६, २,२,)। अन यस्था व्युत्पाद्यमानस्य उप स्तुतिस्तोनन्यतरस्मिन्नर्थे औप चारिकी वृत्ति द्र (तु निघ १, ११, ३, १६)। यस्त्विह मा 'गो' इति प्राति √गै इत्यस्मान् निष्पादयन्परमिव गो-शब्द बोधयमास तद् मौलिक-प्रमाणान्तराऽभावे विमर्शविशेषापेक्षमिव वाच्यम् । भूयानप्येतद्-विस्तर वैद्य अनुसन्धेय । यदिह बस इतीवाभिमन्धाय I.W प्रभृ अर्वाक्ष (तु ORA) अगु इति (GW अगो- इति वापि) प्राति आहुस्तच्चिन्त्य भवति। तथात्वे ह्यन्तोदात्त स्यात् (पा ६,२,१७२)। यथा स्वरतम्नन्-सक्चे सुगु इति प्राति श्रूयते (तु ऋ १, १२५, २)।

d) बस अन्तोदात्त (पा६,२,१७२)।गोर् ह्रस्वाऽभाव बस (वैतु पा १,२,४८)। अगो-ता- इत्यत्र तलि स्वरेऽ-विशेष (पा ६,१,१९३)। सा तु गोमन्द्वति वृत्तिं पश्यन् १अगो-+तल् द्र येवमाह (तु ऋ३,१६,५)। तद्विमृश्यम्।

e) नु (<गघ)-गोधा-इति भूतन वस तो नन्-पूर्वे तत्र स्याद् नन्-स्वर (पा ६, २, २)। अजमध्य-मको [illegible] द्र। यद्वा 'गमसुग्याम्' (पा ६,२, १७) इत्यत्राऽपर द्युपमकमाद्यस्त एव स्यात्।

f) तस नन्-स्वर (पा ६,२,२)। उप उप गो-√रुध इत्यस्मात् कर्तरि क प्रत्यय (पावा ३,२,५)।

g) 'ह्य' इति बाह्वृच पाठे नाउ रू द्र ।

h) होमेनागतम् अग्धमित्यभिप्रायेण सा व्याचष्टे। एव चात्र अग्नि घ इत्यस्यैव मध्यवर्तिनो 'नि' इत्येतस्य लोपात्मको विकार स्यात्। 'अग्नौ धीयते' इति चास्य व्याख्यान सुलभम्। अनुपदम् 'अहुवाद्' इत्यस्य शब्दस्य श्रवणाच्च 'हुताद्' इत्यर्थे 'अग्धाद्' इत्यस्य प्रयोग सुकल्प । यत्तु MW सायणीय व्याख्यान दग्ध इत्यस्माद् अनर्थान्तरमित्याह, तन्न । दग्धमात्रान् सायणोक्तदिशा हुतपर्यायभूतस्य 'अग्धस्य' भेद-दर्शनात् । अथवा, ग्ध-इति √घस् इत्यस्य छान्दस क्तान्त रूप भवेत् (तु MW अग्धाद्- इत्यत्रैव)। यथा 'सग्धिश्च मे' (मा १८, ६) इत्यत्र क्तिनि भाव-वचनस्य 'ग्धि' इत्यस्य श्रवण भवति। एव च न ग्धम् अग्धम् इति कृत्वाऽन्येन केनाप्यजग्ध-पूर्वम् अग्निनैव कृते प्राथम्येन समर्पितमित्यर्थपर्यवसानाद् हुतेत्यर्थलाभ सुलभ । प्रथमे सायणीये कल्पेऽन्तोदात्तता द्वितीये च SSद्युदात्तत्वमित्यर्थगाम्येऽपि भूयान् विशेष । निहत पूर्वपदमात्रतया श्रवणोपलम्भाद् विनिगमन ऽन्तरस्य चा ऽदर्शनात् कतरो योग साधीयानिति विवेक्तुं नोपलभ्यते।

i) कारकोपपदे √अद्+विट्। कृद् उपप्रम्व (पा ३, २, ६८, ६, २, १३९)।

j) √अञ्ज+नि प्रत्ययो नलोप प्रत्ययस्वरश्च (पाउ ४, ५० पा ३, १, ३)। निर्वचनान्तराणि न वैश. द्र ।

१५, १९, मा १२, २७, का १३, २, १०, तै ४, ०, २, ४, काठ २०, १४, कौ २, १५०, ८३२, जै ३, १४, १०, –०ग्नाइइ मा ८, १०, तै १, ४, २७, १, ६, ५, ८, ४, मै १, ३, २९, ४, ७, ४, काठ ४, ११, २८, ८, ३०, १^{३}, क ३०, ९, ४४, ८, ४६, ४^{३}, –०ग्नाइई खि ५, ४, १०, –मि ऋ १, १, २, ५, १२, ६, २७, १२, ३६, १७^{४}, १८, ५९, २, ६, ७, [६०, ४, ७२, १], ६५, ४, ६९, २, ३, ७०, १, [३, (७, १०, ५)], ७१, ८, ७४, ३, ७७, २, ४, ५, [७९, ५, १०, ११८, ३], [१२, ७, १५, १०], ९३, ५ [९८, २^{२}, ७, ५, २, (१०, ८७, १)] ९९, १, [१०५, १४, १४२, ११, १८८, १०] १०७, ३, ११२, १७, १२४, ११, १२७, ७, १२८, १, ३, ४, [६, ८, (१९, १) ३९, ६], ७, १३६, ७, १४१, १२, १३, [१४३, २, ६, ८, २, (७, ५, ७)], ५, ६, १४५, ५, १४८, ?, १५७, १, १६१, ९, १४, १६२, १५, १६९, ३, ११, २, [२, ८, (१०, ११, ५)], ३, [१^{२}, १०, २, २] १०, ४, २, ७, ९, १, १०, १, २, ३, ५, ३, १, ११ १२, १८, २, [२, ५, ४, २], [८, १०, ११०, ११, १५०, ४], ३, १, २, ४, ६, ९, ११, ४, २, [८, ७, ?, ८] [१०, ७, २, १०], ५, १–३, [४, (५, ३, १)], १०, [(१, १, ५) १०, ४] ११, १–३, ५ [६, ५, २५, ५] १३, ४ १४, १, १६, १, १७, १, २०, ४, २२, १, २३, १, २५, २, ३ २६, [३, (८, १२, ३३)] ७, २७, [४, (७, १५, १०)], ५, १३, १४, २९, २, ६९, ३१, ३, ५३, ४, ५४, १, ५५, १० ५^{०}, १, ४, १, १०, २०, २, १, १ २५ ५, २, ३, ४, ६, २ ४, [५, ७ ६, ४] ७, ७, ७, ११, ९, ४, [२, १^{१}, (७, ६०, ११)] १३, १,

१५, १, २, ३, २५, ३, ४, २८, ३ ५५, ४, ८^{२}, ५, १, १, २, ३, [५, ६], २, ९, ३, १०, १२, ६, २, ३^{२}, ९, ?, ११, १, ४^{२}, १३, ३, १४, ४, १५, १, १६, ?, १७, ४, १८, १, २४, २, २५, ४^{३}, ६^{२}, २८, १, २९, ७, ४१, ४, [१०, (६, १२, ४)], ४४, १५^{३}, ४९, ३ ५१, १३, १४, ५८, ३, ६०, ७, ७५, ९, ७६, १, ६, १, ६, ४, २, ४, ६, २, ९, १, १२, १, [४, ७, १?, २] १४, २^{२}, ४, ५, १५, १०, १३, १६, १९, २८^{२}, ३४, १८, १०, ४९, [१, ५१, १०, (१०, १५, ५)], ९, ५२, ६, ६३, ४, ७, १, १४, १५, १६, ४, [२, १०, ११५, २], ३, [४, १०, ४५, ७], ५, ६, ५, २, ६, ३, ५ ६, ७, ७, ३, ५, ८, १, ४, १०, २, ११, ४, १५, ३, ६, १०, १६, १२, ३०, ३, ३४, १४, [२५, ५६, २५, (१०, ६६, ९)], ३५, ४, ३६, १, ३९, १, [७, ४०, ७, ६?, ३] ४०, ३ ४२, ४, ४४, ५ ४९, ४, ५०, २, ५१, ३, ६७, २, ७७, १, ७८, २, ८, ७, ३६, १२, ९, १८, ९, १९, [८, (८४, १)], ११, १९ २२, २३ २३, १३, २५, १९, २७, १, ३९, १, ४, ५, ६^{१}, ७, ८, ९, ४०, १, ४३, ६, ७, ८, २२, ४४, १२, १६, २१, ५६, ५^{२}, ५८, २, ६०, १३, ६९, ११, ७१, १३, ७५, ४, १४, [१०२, ९, (९, ४५, ४)] १०३, २, १२, ९, ५, ११, ६६, २०, ८८, ५, १०, १, १, ६, २, ३, ४, ५, ३, ३, ७, ५, ७, ६, २, ४, ८, १, १६, ६, १०, ११, १७, ३, १९, २, २१, ५, ३१, ९, ४५, १, ४, १२, ४६, ८, ५१, ४, ५२, ४, ६१, १४, [६५, १, (९)], ६९, ७, ११, १?, ७०, ७, ७८, ?, ७९, ४, ८०, १^{४}, [(३, ६१, ७) २^{१}] ३^{४}, ४^{१}, ५ ६, ८४, २, ८५, ८, ३९, ४०, ४१, ८७, १, ८८, ४, ६,

१०, १३, ९५, १२, १००, ६, १०६, ३, १०९, २, ११०, १०, ११३, ८, ११५, ५^{४}, ७, ११८, ४, १२२, १, १२४, ४, १२८, २, १५०, ५, १५१, १ १५८, १, १६२, १, २, १६४, ३, १६५, ?, १६९, २, १७३, ५, १७६, ४, १८७, ५ खि १, ४, ९, ५, २, ३^{३}, ४, २, ६^{२}, २०, ११, १, २, ३, ८, ५^{२}, १५, २० २९, १६, २, १८, १, ४, २, ८, ५, ११, २२, २७, २९, ८, १, ९, १^{२}, २–४ ६^{२}, ७, १०, ?, ४, ११, १३, ५, १, १, ५, १^{४}, ८^{२}, १०^{२}, ७, २, १, १० ३, ११, ४, १८, ५, १?, ७, ७, १^{२}, मा १, ?२, २, ३^{३}, १०, ११, ३०, ३, ९^{३}, १०, १?†, २५†, ३९, ४०, ४, ११^{२}, १५, ५, ४, ९^{३}, ३७, ६, १६ १८, २६, ७, १४, ४४, ८, १७, ५६ ९, ३१, ३९, १०, ९, २९^{२}, ११, १७ २४†, २५†, ३६†, ६८, १२, १†, ६†, १३†, १८, २१, २४, २५ २९, ३३, ३४†, ४७†, १०३, ११७, १३, १४†, १९, ?४, ३०, ४०, ४५ १४, २०, †१५, १०$, २०, २१, २४ २७, ३६, ३८, ४२, ४८, ५१$, ५२$, १७, १६^{२}†, ६२, १८, १४, १६ २२, ३८, ५७, ६४, ६५, ६६†, ७२ ७३^{२}, ७६, १९, १७, ४८, ६५†, २०, १४, ५५, २१, १२, १४, १५ ४०, ४७, ५८^{२}, २२, १६†, २३, १०, १७^{२}, ४६, २५, ३७, ४७, २६ १ ८, ९†, २७, २१, २८, ३३, ४५ २९, ३, ३५†, ३६†, ३१, १२†, ३२, १, १५, †३३, ९, ११, १६, ९३$, ३४, ९, ३७, १५^{१}, ३९, ६, का १, ८, ३, २, १, ४^{१}, २, ७ ८, ७, २, ३, २, १^{२}, ३, ३, २†, १७†, ४, ३, ४, ५, १^{२}, ७, ५, १, ४, ९, ३ ६, ३, ७, ४, १, ७, ३, ७, ६, ३, ७, ४, ९, ३, ४, ३, ३, ७, ४, १०, ६, १, ११, ३, १, ४, ६, ८, ६^{१}, १२

११ १२^{३},१३^{२},१४^{४},१५,१६^{६}, १७, ८, ९, २^{४}, ४^{३}, ५^{६}, ६.८^{२},९^{२}, १०^{८}, १०^{३}, १५^{२}, १६, **९**, १^{४}, २, ३^{३},६, ८ १०,११^{२}, १३,१६, **१०**,१^{६},२^{४}, ३^{४},४^{५}, ५^{७}, ६^{८},७^{४}, १२^{२},१३, **११**, १^{३},२^{२}, ३,५^{३},७,८^{२},१०,**१२**,१^{२},५, ७^{३}, १४, **१३**,१, ३^{२}, ५,६, ९,१२^{२}, १ , १५, **१४**, ४^{३}, **१५**, ५, ६, ७^{२}, १०^{३}, **१६**, २^{३}, ३^{२}, ७, ८^{२}, ९^{४}, १०^{२}, ११, १२, १४–१७, २०^{२}, २१^{४}, **१७**, ३, ८, १०, **१८**, १^{२}, ३, १०^{२}, ११,१४, १६,१७, १८^{२},१९^{३}, २०, २१, **१९**, १^{२}, २^{७}, ३^{२}, ४^{२},५^{२}, ६, ७, ८^{२}, ९^{८}, १०, ११^{४},१२^{२},१३, १४^{२}, **२०**, १^{४}, ३^{२}, ४^{२}, ५^{७}, ६^{२},७^{२}, ८ ९, १०^{२}, ११^{२}, १२, १४^{४}, १५^{२}, **२१**, १^{२}, ३^{२}, ४^{२}, ५^{४}, ६^{२}, ७^{१}, ८^{२}, ९^{२}, १०^{२}, ११^{२}, १२ १४, **२२**, १^{४}, २^{७}, ४, ६^{२}, ७^{८}, ८^{८}, ९^{२}, १०, १३^{२}, १४, **२३**, २,५^{४}, ६^{२}, १२, **२४**, ६–८, ९^{२}, **२५**, ३^{२}, ६^{२}, **२६**, १^{२}, २^{४}, ३, ५, ७^{२}, ९, **२७**, ५–८, **२८**, १, ४, ६^{२}, ९, **२९**, २, ४^{२}, ७^{८}, ८^{२}, ९, **३०**, ६–८, **३१**, २^{२}, ३^{२}, ७^{३}, ८, १०, ११^{४}, ११^{८}, **३२**, १^{३}, ३, ४^{२}, ५–७, **३४**, ६, ८, १५, १९, **३५**, १, २^{२}, ३, ४^{२}, ५, ९,१७, १८, २०^{२}, **३६**, ४^{२}, ८, ९^{२}, १३^{२}, **३७**, ९^{२}, १०, ११, **३८**, २, ५ ८^{२}, १०^{२}, १२, **३९**, १, ४^{२}, ७, ८, १३^{२}, १४^{२}, १५^{८}, **४०**, ३^{२}, ६^{२}, १०^{२},१२, १३^{१}, १४^{१}, **४४**, ६ ७, **४५**, ४^{२}, ११, १७, २०, **४६**, २, ५, **४७**, ८, १२^{२}, १४, २, ३, ११, १४, १६, ३, ३, ७,१०, १२¶, ¶४, १^{२}, २^{२}, ३^{२}, [illegible]

२^{७}, १^{२}†, २†, ३, ५, ६†, ८, **२६**,२, ७, ९, **२८**, २^{२}†,३, १०^{२}, ११, **२९**, ३–५, ६^{२},७^{२},^{२}¶, ८^{४}¶, ¶**३०**,१^{२},†, २,३^{२},४,५,८,¶**३१**,१^{२},†^{२}, २^{४},\$^{२}, ३^{३}, †,५^{२},६^{३}, ७^{६},८^{२}, ९^{२},१०, ११, १२^{३}, १३^{२} \$,१४, १६, १८^{२}, १९^{२}, २०^{२} २१^{२},**३४**, १^{४}¶, ¶**३५**,१^{६},२^{६}, ३^{२}, ४, ५, ८, **३६**, २¶, ¶**३७**, ७^{२}, ८, ¶**३८**, १, २^{३}, ६^{२}, **३९**, ३ ४¶, ¶**४०**, ४^{२}, ५^{४}, ¶**४१**, ३, ५^{२}, ७, ¶**४२**, ५, ६, ¶**४४**, ४, ६^{२}, ९, ¶**४५**,३, ५^{३}, ८^{४}, ¶**४७**, २^{२}, ३^{२}, ७^{३},\$^{२},८,११^{४},\$^{२}, **४८**, १†, २,३^{२}, ४–६, १०¶, १८^{०}¶, †तै **१**,४, २२^{२}, २७, ३०, ४८, ४९, ५१, ६०, ७०,७१, ७३, ७९, ८५-९०, ११०, १११, ११४, ४४७, ४४९\$, **२**, १९४, २५७, २९८, ४५८, ६५५, ७३१,७३२ ७४६, ७५५ ८५४\$ ८६४, ८६७, ८६९, ८८२, ८८८, ८८९, ८९८, ९०६, ९०८, ९०९, ९१२ १०१५, १०६०\$, १०६१, १०८८^{२}, १०८९, १०९६, १०९७ १०९८, ११०२, ११०८ ११७५ ११७७^{२}, ११८१^{२}, १२१५९, **३**, ३, १२, १३९, †जै **१**, १, ४, ३, २^{२}, ७ १०, ५,४ ५‡ ७,६,६ ७,८‡ ९, ८,१ ७ ९,५. १०\$, १२,४, ५, ८, ९\$,४७,१ ३\$,**२**,२,७,८,‡ **३**,१८, १, २२, १ ४, २४,१४, २८, २,३४, १६, ९३८, १, २, ५४, ५, ५६,१ ६, **४**, ६, १, ६, ३, ८^{२}, ९, ६ १२, ८, १२, १३, ३, ८, ११, १६,८‡, १५, १, २, ५, २१, २, ५, **मी १**, ७, ४, ९, १, २, १६, १, २, २५,१, २८,१, ३३,१,२,१,८,१०,२,१२,८,९९,४, २८,२,२९,१, ३८,३^{२}, **३**,१, १–३, ६ २, १, ०, ४, १, ८, १, ३, ११,४‡, १५, ६, ३१, ०, १०, २६, १, २७, १, ३१, ६, **४**, ११, ७, १०, १०, ३१,

२, ३६,१ ३९, २, ९, ५,३, ३†, ८, ३,१२,१०†, ११†, १४,१३,१७,२, १८,४,६, १४,२२,१,२,२३,१,२४, २, २५, ४, २६, १, २७, ३, ५ ११, २८,२, ५,३०, ११, ३१,१२, **६**, ३, २, २७, २, ३४, २, ५, ३५, १, २, ३६,३,३७,२,३९,३,४५,२, ४७,१, ५३,१, ५८,३,७१,१,२,७३,१,७६, १, ८६, २, ८८, २, ९४, ३, ९७,१, १०६, ३, १११, ९, १२०,१, १२१, २, **७**, १८, ४, २१, १, २५, १,३४, १, ५५, २, ३, ६, ६४, १, ६५, १, ६६, २, ७७, १, २,८७, ४,५.११९, २, **८**, ३, १, २४, २६, ५, ५, १०, १८, ८, २३, ९, ६, **९**,२, १३, २०, २४, ३, २१, २२, ४, ३, ५, ६, ७, १२, १, १९, **१०**, ३, १४,४,२६,६, ६, ७, २, ४, १२, ८, ३९, ९, २६, १०, ७, **११**, १, २, ३३, २, ८, ९, १, १०, ८, ९, ११, २५, **१२**, १, १९^{३}, २०, ५३, २, ४, ७, ११, १२, १५, १६, ३३, ३५, ३८, ४४, ५०, ५२, ३, २, २४, २५, ४३, ९, ३, १०, १५, ११, ११, **१३**, १, ११, १७, २०, २७, २८^{२}, ४८, ५३^{१}, २, ४६, ३, ५, १३, ४, ५, ७, ८, **१४**, १, ८, ४८, ४९, २, २–४, ५०–६२, **१५**, ४, ११, ६, २, १०, ७, १४, १५, १५, ३, १८, ३, **१६** १, ७, ८, ४, ४, ७, ९, २, **१७**, १,३०, ३८, १, २७, २८, ३९, २, २८,५४, ३, ११, ५५, ६५, ४, ८, ९, १५ ६८, **१९**, ४, १, ६, ७, १०,४, १७, १, २४, ८, ३१, २, ३३, १, ३७,१, ४३, १^{२}, ४५, ६, ५५, ३, ४, ५०, २, ३, †**२०**,२, २८, ९२,८, ३६, ९‡, ११, १२, १०२, १,२, गो **१**, १०, १, ३, १२, २, १८, १, १९, १, २, २७, ३, ३२, १, ३४, १, ४३, २, ५१,२, ५६, २, ७१, १, २, ८५, २; ८६,२,

१२, ३, १७, ३, १०१, ३, २, ३, २,
५, ७, ६, ४, २४, १, ८, २६, १,
२८, १, ३, ३६, ५, ७०, १, ५१, १,
५९, १, ५८, २–४, ५९, ३, ६६, २,
५ ६८, १ ७१, ५, ७२, १, ७३, २,
४, ७८, ४, ८०, ४, ५, ८५, २, ८६,
१, १०, ५, ३, १, ३, ५, १, २, ६,
१–३, ६, १०, २, ११, १, १२, १,
९, २०, ४, २३, २, २४, १, २७, ६,
३२, ४, ३९, १, २, ४, ३, ३, ५, ७,
४, ४, ८, १, ११, ४, १२, –†. १३,
५, १८, ५, ७, १९, ८, २४, २, ७,
५, ३, ७, ८, ४, ३†, ६, ७, ७, ८,
१०, १, ११, १ १२, ८, १४, ३,
१७, ७, २०, ३, २१, १, २६, ३,
२८, १, ५, ७–९, ३७, २, ६, ४०,
३, ६, ९, ३, १०, ८, १८, १, २२,
२१, २२, ७, २, १, ११, १ १४, १,
१६, १, १८, ३, ८, ६, ५, ९, ३,
१०, १२, २०, २, ६, ९, १, ३, ११,
२, १, ३, १, ४, २, ७, १, ११, ६
१२, ३ १४, १, १५, २†, १७, ३, ९
२१, १, २ २५, १, १०, ११ १०, १,
१०, १२, २, १०, ५, २, ६, ११, ९, ९,
११, १–१०, १२, १–६, १५, १, ११,
१, ३, ५, १२, १२, ३, १४, १६, ५, १,
६, २, ७, १, १३, १, १, २, ५ ३, ३,
५, २३, ८, ४†, ९, १, १७, १०, १,
१४, ११ १५, २, ६ ४, ६ ५, ४
६, ५, ७, ८, २२, ३, १६, ६, १†, १८,
३, ४, १७, ७, १८, ६, २२, २ २४,
३, २७, ५, १०, ३१, ४, ४०, ८
४१, ४, ४२, ६, ५०, १, ९ ५३,
३, १८, ६४, ५, ७०, ९ ७२, ९,
१०, ७७, ३ ७८, १, ४, ८२, १
८५, ७^{२}, ८९, २†, ९२, ३, ९७,
५ १०४, ८, १०७, ७, १३३,
१०, १३८, ७, १३९, १, ३,
१४५, ३, १४६, ९, १५०, ८, ९,
१५१, १, –म्निना ऋ १, १, ३,
१२, ६, ३६, १८, १६२, ११, ८,
४३, ७, ८, ३५, १, ४३, १४,
मा १०, ३०, १७, ६५ १९,
१७, २०, २५, २१, ५८ २०,
३४, २९, १०, ३७, ११, का १९,
९, २, १८, ६, १, २१, २, ६,
२२, २, २, २३, ६, ११, २७, १३,
३, ३१, १, १०, ३७, ३, २, तै १,
४, ४५, ३^{४}†, ¶२, ५, ९, ५, ६, –, १,
३, १, ११, १†, ४, ३, ३¶, ५, ३,
१, ११, ५^{४}† ४, ३, ३, ५†, ४, ८,
१, ६, ५, १, ८, ४†, ¶७, १, ११,
४, ३, ९, १^{४}, ४, ७, १\$, ५, ५, ४^{४},
६, ११, ८, २, ७, ९, ३, ¶६, १, ५, २,
११, ६, ३, ७, १, ८, २, ९, ४, ७,
१, ५, २¶, ३, ११, २, १४, १, ¶मै
१, ६, ६^{२}, ८, ४, ८, १०, ५ १४^{४}, २,
१, ११, ३, ४\$, ५, ३^{२}, ८, ११\$,
१०, ६\$, ३, १, ६^{२}, २, ६, ३, १, ७^{२},
९\$, ८, १^{३}, ९, १^{४}, ४, ५ ७^{२}, ११,
५\$, १६, १†, २\$, ४, १, १४\$, २,
२, ८, १, ९, ३†, ६\$, †१०, २^{३}, ३^{४},
४, १४, १६†, काठ ६, ५–७, ७,
११^{२}, १३, ८, ४^{२}, १०, १०, १^{२}, ७, १३,
४^{४}, ६, १२, १५, १२^{४}, १८, ४, १९,
५ २०, १४, २१, ८, ९, २२, २, ५, ७
२४, ७ ९, १०^{२}, २६, –^{२}, २८, ८, ३४,
१९, ३०, १५, २० ३६, ८^{२}, ३९, ११
४०, ३, ४३, १ ४, ४६, २ ५ ¶क
४, ४–६, ६, ९^{२}, ७, ६†, २८, ४\$,
३०, ३ ३०, १, ३७, ८, ३८, २,
३^{२}, ४०, ५^{३} ४४, ८ ४८, १†, १३\$,
१८, कौ २, १९४†, जै †३, १८,
१, ४६, १ शौ ३, १२, ९, ४, १४, २,
२३, ५, ३९, २ ७, २३, १३ ६, ८५,
३ ८, ८, १७, ९, ३, २३ ५, ५, ११, २,
२६ १३, १, २९, १९, ३७, १, ४५,
६, पै १, २७२, ५४, २, २, ३६, १,
३, ३, २, ४, १८, २, ३०, १, ३३,
५, ५, १३, ७, ७, २, १०, ८, १६,
७, ९, ७, १, १५, ४, ६, २२, ५
१६, ३०, ८, ४१, ३, ५७, ५, ९७, ४,
१०६, ६, –†म्निभि. ऋ १, २६, १०,
३, २४, ४, ६, १०, २, [११, ६ १२,
६], ७, ३, १, ८, १८, ९, १९, ७,
६०, १, १०, १४१, ६, खि ३, ८, ५,
काठ ९, १०\$, ३^{७}, १, ३९, १५ क
४८, २, कौ २, ५६९, ८५३, ८५४‡,
८५५, ९०२, ९६७, जै ३, ४६, ४,
४, २४, ९, २५, ४, शौ ३, २०, ५,
२०, १०३, २, पै ३, ३४, ८, ३८, २६.
१६, १०३, ९\$, –म्निभ्यः ऋ ७ १, ४,
¶तै ५, १, ८, २, ५, १, १, मै २, १३,
१३^{५}, ३, १, १०, काठ १९, ८^{४}¶, ४०,
३^{४}, ५, क ३०, ६¶, शौ ३, २१, १–७,
पै ३, १२, १–७, ७, ११, ३
–¶म्निभ्याम् तै ३, ३, ८, १, मै १, ८,
६, काठ ८, १२, क ७, ७, –म्निम् ऋ
१, १, १, १२, १, [७, १३६, ६] ९,
१४, ३, [२३, २०, १०, ९, ६] २७,
१, ३५ १, ३६, १, २, ७, ११^{२}, ३८,
१३, ४४, ३, ४, ८, ४५, ४, ५८, ७,
७१, ७, [७२, ४, (२, ३५, १४)], ८४,
१८, [९६, १–७], १०६, १, ११२,
१, ११३, ९, ११६, ८, [१२७, १,
८, ७१, ११], [१२८, ८, ५, १, ७, ६,
१४, २, (७, १६, १)], १३९, १,
१४३, ४, ७ १४६, १, १५७, –
१६१, ३, १६४, ४६^{२}, १७०, ४,
१७४, ३, १८१, ९, [१८६, ३, ८,
(१९, ८) ८४, १], २, २, १, ३, ४, १२३,
[८, ५ (८, ६, ३५, ९५, ६)], १०, ४,
६, १२, ३, –४, ७, २५, १, ४१, १९,
३, १, –४, ११, १४, २, ३, ४, [५
१०, १४०, ६], १३, १४, ३, ३, ५,
९, ५, [९, १०, ५२, ६], १[illegible], ६,
११, ४, १२, ३, १३, ३, ५ [illegible] ७, ४,
१९, १, २०, १, [५, १०, [illegible], १]
२३, २, ३, २६, १, २, २७, [illegible] ६,
११, १२, २९, १, ५, १५ [illegible]

४, १, १९, २, १७, १९, ३, १, ६, ८; [११, ५, ३, ४], ३९, २, ४, ५८, ८, ५, १, ४, २, १२, ४, ३, ६, १, १०, [९, ३, ६, १६, ४०], [११, २, १०, १२२, ४] ४^{३}, १४, १, ३, ५, ६, १७, १, २१, ४, [७२, २, २६, ७], २५, १, [४, ८, १०३, ३], ९, [२८, ६, ८, ७१, १२], ४३, ७, ६०, १, ८५, २, ६, १, ३, ८, ७, १, ८, ४, [१०, १, (३, १०, २)], १५, ४, ७, १७, १६, ४६, ४८, २१, ९, ४९, २, ५०, १, ६०, १२, ७, १, १, २, ७, ३, ३, १, ५, ६, ४, ७, १, १०, ३, ५, १६, १, ३, ३९, ५, ४१, १, ४२, ६, ४४, १, ३, [७८, ३, ८०, २], ९९, ४, ८, ७, ३२, [११, ६, १०, १४१, ३], ९, १९, २, [४, ४४, १३], १३, २३, २, [(१, १२७, २) ७, (६०, २, १७)], २०, [७२, ३९, ८; ६०, २, १०२, १०], २५, ३९, १^{२}, ४३, १९, [७४, ४४, ६], २५, ३१, ४४, १, ३, ७, १५, २६, ४५, १, ४८, ६, ६०, १७, ७१, [(५, २१, ४) १०^{४}], १३, १४^{३}, १५^{२}, ७३, ८, ७४, १, ४, ६, [१०२, ४–६] ७, २२^{२}, १०३, १, १०, १०, १, ५, ६, ५, ७, ३^{३}, ५, ११, ३, ४, १६, ९, १४, २०, २, ६–८, ७१, १, ३५ ३, ४५, ६, ४६, ९, ५७, ६, ६१, ९, १६, [(३५, १०) ६३, ९] ६४, ३, ८, ६८, ९, [(७, ११, ७) ७०, ३] ८०, ५^{१}, ६^{१}, ७ ८८, ३, ८–१०, १२–१४, ९१, ६, ८, ९२, २, ११८, ६ १२१, ७, १२६, ५ १३६, १, १५०, ४^{१}, ५, १५५, ५, १५६, १, मि ४, ९, १, ३, ४, ७, १४, १, १०, ७, ३, १, ४, २, २, २, १०, ११, ४, ४, १५ १७ ४, १२, ७, १, २, ७, २, ६, मा मै ७, ३, १, ५, ४, ३१†, ६, २९ †७, २४, ३२, ०, २६†, ११, ०, १०, ११, १६^{१}, १८, १९, २१,

२२, २८^{१}, ३०, ३१, ४६^{२}, ४७^{१}, ५७, ६६^{४}, ७६, १२, ७, २३, ३०, ६१, १११†, १३, १, ४३, †१५, ३२, ४१, ४७, ४९^{१}§, †१७, ७०, ९६, १८, ५१, १९, ३३, २१, ७९, ४०^{१}, ४७, ५८, ५९, २२, ३, १५, १७†, २७, ३, २७, १४, २५†, २८, २३, ७४, ३४, ४६, †३३, ७, ८, ४५, ३४, ३४†, ३५, १८†, १९, ३९, ८, का १, ६, १, १०, ५, ३, १, १, ५, ४, १०, २†, ६, ५, १, †७, १०, १, १४, १, १०, ५, ५†, १२, १, ९, १०, २, २, ५^{३}, ७, ८, १०, ११, २, १^{२}, ३, ४, ४, ९, १०^{२}, ११, ५, ८, ७, १^{४}, ११, १३, १, २ २, ६†, ३, १†, ४, १७, ७, १०†, १४, १, १, ४, ६, १६, †५, १४, २३, ७९, ६, १^{२}, १८, ६, ६†, १९, १, ९†, २०, ३, १, २१, ३, २, २३, ४, १, १२^{२}, ५, ५, ६, ११, १२, २४, १, ३, ४, ७, १०†, २७, ३, २, २९, २, ४, ४, ३†, ३०, २, १२, ३, १, ११, ४, १२, †३२, १, ७, ८, ४, २ ३५, ४, १८, ३९, ६, १, तै १, १, ७, १, २, ८, २†, ३, ११, १, १४, १†, ४, १३, १†, ३६, १, ¶५, १, २, २, १^{३}, ७, ३, ५, ३, १§ ४, ३ ४^{२}, ८, ५, ९, २, ३^{३}, ४^{२}, ५, ७^{२}, १०, ३§, ६, ¶७, १, ३, ८, ३ ७, ६, ४¶, १०, ३†, ८, २२, ३†, ¶२, १, २, ७ ११, १† २, २, १, २^{०}, ३, १^{२}–४^{२}, ४, १^{२}, २, ४, ५ ६^{२}, ५, ५^{१}, ९, ३^{१}, ३, ८, २, ११, १, ५, ८, २, ३^{२}, ४, ५^{१}†, §९, ४^{१}, ५, ६, ५, ६, ६, ४, ९, ४, १०, ३, ३, १, ३, १¶, ११, ८^{४}†, ७, ३, १, ३, ८, ६¶, ५, ११, ४†, ४, १, १, १ ४^{१}, ७, १, २^{४}, ३^{१}, ४^{१}, ५†, ३, १^{१}, २^{१}, ३^{१}, ४, ५, ७, ३, ८, १, ६^{१}†, ‡ [illegible], १^{४}, १०, [illegible], ५†, ११, ४†, २, ७, ३†, ३, १†, ५, २ ७, १†, १०, २, ३, †११, ३, ८, ४, †४, ३–६, ८,

६, ५, २†; ७, १२, ३†, १३, १, ३^{१}, १५, १, ¶५, १, २, ३, ४^{१}§, ५^{२}§, ३, ७†, ४, २, ५, ७^{२}§, ९, ८, ५, १०, १, ४†, ७, १, १, ७, ४§, ५, ३, १^{२}, २^{२}, ३, ४, ५, ३§, ६, ६, २, ४, ५^{२}, ७, २, ५ ८, १, २, ७^{१}, ३, २, ८, ५, २, ५, ७, ४, ९, १, २, १०, ७–४, ११, २, ४, १, १, ७, २, २^{२}, ४, ३, ५, ३, ७, ४, ५, ९, १, १०, १§, ३, ५^{३}, ५, १, ९, ७, ७, १, ३^{२}, ४, ३, १, ४, ३, ४, ६, १§, ७, १, २^{२}, ८, १, ३^{१}, ९, ३, १०, ३, ६^{१}, ६, १, १§, ३, १, ४^{२}, ४, ३–५ ५, ३, ६, १^{२}, ३^{२}, ४^{२}, ७, ३, ८, ३, ४, ९, ७, ३^{४}, १०, १^{२}, २, ७, १, १, २^{२}, २, २, ७, ३, ४, ४, ३, ५, ७, ६, १, ४^{२}, ५^{३}, ६, ८, २, ९, १^{३}§, २^{३}, ३, ४, १०, १, ¶६, १, ४, ६, ११, ३^{२}†, २, १, ७^{२}, २, ६, ७^{२}, ३, १, ५, ५, ६, १, ८, ६, ३, ४, ८, ५, १^{३}, २–४, १०, ५, ४, १, ४§, ५, २, १†, ६, ३, ५ ७, १, ५, २¶, ११, १, ५, ८, १¶, १९, १, मै १, १, ८, ७, ६†, १८, ३, १ ५†, ४, १, ५^{५}, ¶^{४}, १०¶, ५, ४, ७^{३}¶, ९¶, ११, १२¶, १३¶, १४, ¶६, १^{२}§, २§, ३^{१८}, ४^{४}, ६^{३}, ७^{२}, ८, ९^{४}, १०^{२}, ११^{१}, १८^{४}, १३^{६}, ¶७, ४, ५^{१}, ¶८, १^{२}, २^{१}, ४, ५, ६^{१}, ७, ८^{२}, ९, ¶१०, ७^{२}, १२, १७–१९, ११, ४‡, २, ¶१, ३, १०, ११^{२}, ३, ५¶, ४, ६¶, ५, ५¶, ७, १^{४}, २^{१०}, ३^{१}, ४^{३}, ५^{२}, ७^{१}, ८–११, १४†, १६^{२}, १७, १२, ३, ४^{२}, ६, १३, १, ७^{१}†, ८^{१}†, १३, १५, २३†, ३, १, १, २^{२}¶, ३^{११}, ¶^{१०}, ६^{२}, ९^{२}, ¶, १०¶, ¶२, १^{१}, †, २§, ३^{१}–५^{१}, ७, १०, ¶३, १, ३^{२}, ६^{४}, ९^{१}, १०, ¶६, १, ३, ४^{१}, §, ५^{१}, ६^{१}, ७^{०}, ८^{०}, ९, १०^{३}, ५, ५¶, ¶७, १^{४}, ९^{२}, ¶८, १, ४^{१}, ६, [illegible], १, २, ५^{१}, ६, ७^{१}, ¶१०, १, ८ ६ §, ११, २^{१}, ५, ७, १२, १, १६, ३, १६, ५,

४, १, ८, २, १०, १२¶, ¶५, १, २, ९, १२, २३, २५, †१०, १^{२}, २^{२}, ३^{६}, ६^{२}, ५, ६^{२}, †११, १^{२}, २^{५}, ४^{२}, †१२, ५, ६^{२}, †१३, २^{२}, ४, ५^{४}, ६^{२}, ७, ९, †१४, ३, ५, १०, ११^{२}, ऽ, काठ १, ७, २, ६, १४^{३}, १५^{२}, ३, ८, ४, ५, ९, ६, ५^{२}, ४^{२}, ६^{२}, ७^{२}, ८, ७, २, ४, ५^{८}, ५^{४} ७^{३}, ८, ९^{२}, १०^{२}, १२^{३}, १३^{२}, १२^{२}, ८, १^{४}, २ ३, ४^{३}. ५^{५}, ६^{६}, ८^{२}, १०^{४}, ११^{३}. १२^{२}, ९, १, २^{२}, ३, १०, ४, ५^{२}, ११, ८, १२, १३, १५^{२}, १४, ५, १५, ११. १२, १३^{२}, १६, १^{८}, २^{०}, ३^{२}, ४^{२}, ५ ७^{६}, ८–११, १४, १७, २१, १८, ४, ११, १७, १८^{२}, १९, २०^{२}, २१^{२}, १९, २^{६}, ३^{२}–५^{२}, ९^{२}, १०^{३}, ११^{२}, १२^{२}, १३, १४^{२}, २०, १^{५}, ४^{२}, ५^{२}, ६, ७^{२}, १०^{२}, १४^{२}, १५^{२}, २१, २^{२}, ३–५, ७^{२}, ९^{२}, १३, १४, २२, १, २^{२}, ४^{२}, ६^{११}, ७^{४}, ८^{८}, ९, १०^{२}, १५ २३, ५^{२}, ६^{२}, ८^{२}, ९, २४, ८ ९, २५, १, ३^{२}, २६, २, ३, ५, ७^{२}, ११, २७, ८, २९, ८^{२}, ३१, ६, १०^{४}, ३४, ६, १९, ३५, १, २, १७^{२}, १८ ३६, २^{२}, ६, १२, १३, ३७, ८, ३८, ५ ३९, ३^{२}, १३, १४^{२}, १५^{५}, ४०, १ ३, ७ १४^{५}, ४१, २ ४५, १५ क १, ७, १९†, २, १५, ३, ५†, ¶४, १^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ७, ¶५, २ऽ, ३, ४^{८} ५^{४} ८, ९^{२}, ¶६, १, २^{१२}, †, ५^{२}, ६^{९}, ७, ८, ९^{१}, ¶७, १^{५}, २^{६}, ३, ६^{४}, ७^{१} ८^{१}, ¶८, ४, ५^{२}, ६, २५, १, ३, ५†, २९, ४, ५ ६^{२}, ७¶, ८^{१}, ¶^{४}, ३०, १^{२}, † २^{१}, ३^{१} ७¶, ८^{२}, ¶३१, १^{४}, †^{२}, २^{६}, ४, ३^{६} ५, ६, ७^{१}, ८, ९^{१}, १२^{२}, १७^{२}, १८–२० ३४, १^{११}, ^{१५}, ¶३५, १^{५}, ५^{१}, ४^{१}, ¶३६, ५ ¶३८, १ २, ४ ६^{१}, ¶४०, ५ ¶४१, ३ ५^{१}, ४७, ६, ४८, ११† –†:१, १^{०१}¶, १६^{१}¶, †जै १, ३, १७ १८, १९^{१}, २१ ३०, ४५, ४७, ४९^{१}, ५०, ६७, ६९, ७२, ८२ऽ, ८७,

८९, ९१, १३३, ४२०, ४२५, ४६१, ४६५, २, २१, ९९, १४०, १९६, २५९, २९६, ३३४, ४९०, ५०१, ५१८, ५६९, ६८८, ७०३, ७२४, ७६४, ८६५, ८६६, ८७७, ८९३, ९०३, ९०५, ९१४, ९१७, ९८४, १०३८, १०६२, १०८७, ११६३, ११७१, ११७४, ३, ३, ४, †जै १, १, ३, २, ७–९, ३, १, १२, ५, १, ३, ५^{२}, ६, ५, ७, ५, ७, १०, ९, ७, ९, १०, १, १४, ९, ४१, २, ७, ४८, ७, १०, २, १, १०, ३, २, १२, १०, १, १४, १, १८, ३, २२, ६, २४, १२, २८, ६, ३८, ४, ४०, १४, ४६, ४, ५७, १३, ५९, १५, १७, ४, १, ८, १२, ११, १३, ८, १४, ७, ८^{२}, ९^{२}, १५, ७, १०, १७, ४, २१, ३, ४, २४, ५, २५, ५, २८, ४, २९, ४, शौ १, ६, २†, ३३, १–३, ३, १६, १†, ३०, ४†, २१, ८^{२}, ३०, ६, ४, २३, ३, ४, ७, ४०, १, ५, १८, ५, ३०, १२, ६, १८, १, २८, २†, ७, ४७, २, ५२, ३, ६५, १, ८७, ३^{२}, ११५, २, ८, २, ४, ९, ८, २, ९, ३, १४, १५, २८^{१}†, १०, २, २०, २१, ७, ३३, ८, १७, ११, ८, १, १२, १, ६, १९, २०, २, ८†, ९, १०, ५४, १३, १, २५, ४०, ५२, ५७, १४, १, ३९, २, १८, २०, २३–२५, १५, ४, १४, १०, ९, †१८, १, २०, २१, ३, २२, ६०, ९४, १४, ४०, १९, १८, १, २७, ७, †२०, १६, ९, ३४, ३, ६७, ३, १०१, १, १०३, १^{१}, ३, पै १, २५, १–३, ९५, ३, २, ५०, १, ५१, १, ५७, २, ८२, १, ३, १२, ८^{२}, १६, ४, ३४, २, ६†, ३८, ५ ४, १८, ६, २८, १†, ३१, १†, ३३, २ ४, ७, ५, ५, १, १९, ६ ३६, ४, ८, ३८, १†, ६, १०, ६ ७, १७, १ ८, १३, ८†, ९, १, ४, ७, १०, १२, १४,

२, १७, ५, ७, २५, ११, १०, १, १३†, ७, ७, १२, ७, १, १३, ३, ४, १२, ४, १५ ७, ३†, १०, १, १४, १, २, ३‡, ४, ३, २६, १५, १३, १, १६, ३, ४, ८, २९, २, ४०, १, ६१, २, ५, १७, ७, १०३, ८, १४९, १०, –†ग्निमूऽग्निम् ऋ १, १२, २, ६, १५, ४, ८, ६०, [(१, १२७, २, ८, २३, ७, ६०, ३) १७], तै ४, ३, १३, ८, मै ४, १०, १, ५, की २, १४१, जै ३, १४, २, शौ २०, १०१, २, –ग्निपु ऋ १, १०८, ४, ५, ६, ६, ७, १, २२, शौ १५, १२, १, –ग्नी ऋ ५, [४५, ४, ६, ५९, ३], २०, १, तै ¶१, ५, ९, ५, ६, ७, १, ४, २, ११, १†, ¶मै १, ४, ८, १०, ५, ११, ३, ९, १, ४, १०, ५†, काठ ४, १५, ७, ७, २२, १, २६, ७, २७, ६, ३२, ६^{२}, ७, ¶क ४१, ५, ४२, ६, शौ ११, ७, ११, १३, १, ४६, ४७, ४९^{२}, ५०, ५१, पै १६, १५४, १, –ग्नी. खि २, ६, १, १८, –¶ग्नीः तै १, ५, ९, ६, का ८, १२, व ७, ७, –ग्नीन् ऋ ७, १, १४, तै ३, ५, १, २¶, ५, ६, १, २, ६, ३, १, २¶, मै १, ६, ६¶, २, १३, १, ३, ८, १०^{२}, ¶^{२}, शौ १२, २, ४, १६, १, १३, पै १, ३३, ४, –ग्नीनाम् ऋ १०, ७८, ३, तै ५, ६, ९, १¶, ¶मै १, ६, ११, ३, १, ९, २, १, ३, ४, ३, ८, १०, ९, ७, ¶काठ १९, १०, ११, २०, १, २१, १२, ¶क ३०, ८, ३१, १, –ग्ने ऋ १, १, ४, ६, ९, [१२, ३, १०, १५, ४] ५ [१२, ८, ८८, १४, १०, २१, ८], १३, ४, १४, ७, १०, ११, २२, ९, २६, २, २७, [१] १६, [५, ४४, ९] ४८, १, [२, [illegible] ११, २] ५, ७, १०, ११, ४[illegible], ३, २९, ८] [८, (८४, ७, ८, [illegible] २, ९, १८, ४)] १०, ५८, ८, [illegible] ४, ७४, २–५, ७६, ५, ७९, ४, ६[illegible] ४,

१–१४], ९७, १, १०५,१३, १२७,
११, १४४, ७, १४७, ५ १६१, १,
१८८, ३, १८९, १–३, २, १, १५,
[१६, २,१३] २,२, ६ ७, १,४, ५,
९, २, ४, ६ ३, १, १६ [२२, १०,
८०, ७], [२३, ५, ११, ६, ११ ७,
११, १५, ७, २२, ५, २३, ५] ७,६,
३, ७, १०, १०, [२, (६, १४, २)
१०,२१, ७, ११८, ७], ७, ११, ९,
१३, ६, १४, ३, ४, १५, ५, १६,६,
१९, ३, ४, २०, २, ३, २१,३, २२,
२, ३, २३, ७, २४, १, ७, [३, ८,
१९, २५ (१७,१,७५,३)] ४,५,२५,
१, ४, ५, २७, ३, १०, १५, २८,१,
३–६, २९, ८, १२, ५७, ५, ४, [१,
३, (८, २७, ३)], ४, ३, १२, ६, १,
७,२, ९[(१, ३६, १२) १], १०, १
३–५, ७, ८, ९, १, ११, ३, ७, ९
४, ९, ७, ९, [९, ४, ६, २, ९] १०,
१, १३, १, ६, १६, ५, २०,३, २१,
१, २, २२, ४, २३, १, ४, २४, १,
२५, ३, २६, १,३, [४, ५१, १] ६
२७, २, २८, ३, ४, ४६, २, ५६, १
६०, ६, ८ ६, १,१३, २, १, ८,१०,
[११, १४, ६, (१५, १५)] ३, १,
[(१, ११) ४, ६] ८, ५, १०, २, ५
११, १, २, ४, १३, १–३, ५, ६,
१४, १४–१६, १९, १६, ३, ९, [(१०,
५१, ५), १०, (७, १०, १)] १६
२१, ३३, ३६–३९, ४३, ४८, १०
५१,५, ६०,३, ७, ३, ३, ९,५, १४,
३, [१५, १३, ८, ४४, ११] १६,९,
१७, १, ३, ४३, ३, ८, ११, ७, १९,
९, २९^{१}, ३३, ६, ११, २६ २८
[३० (१०, ५)] ३९, ३, ४३, २, १२
१५, १९ १८, ३३, ३६, ३७, ४४,
२ ४ ते ८, २७, २८ २९, ६०, १,
३ ५ ७, १६, १८–२०, ७१, ५, ६
८ ३ ४, ७, ७०, ११ १३, १६, ८४,
९, ०२, १६, १८, १०३, ११ ९,

६६, १९, २१, ६७, २३, २४, २६,
१०, १, २, १२, ६, २१, ६, ७९,५
६, ८७,५ ७, २१, २३, ९१, ३ ९८,
१२ ११८, १, १२२, ६ १२८, ६
१४०, १,१४१, १, १५०, ३, १५६,
४, ५ [(९, ६१, ११) १९१, १]
खि १, २, ७ ५, ५ २, ६, ३, १९,
७, ४, ५ ३, ८, ५ १६, ८, ४, ८,
९ ९, ५^{२}, ६ ५, ७, १, १२, मा १,
५, ११, १८, २, ४, ७, ९, १४,१७,
२०, २७, २८ ३, १७, १८, २४,
२५†, ३८–४० ४, १४, ५, ६, ९^{३},
३६†, ४०, ७, ४३†, ८, २०,३८†,
९, २८†, ३७, ११, ३५† ४३†,
४६, ७५, १२, ७, ८, १० ३१,३७,
४१, ४८†, ४९†, ५१, ५८, ५९,
१०४, १०६, ११५†, ११६†, १३,
१ ११† ३६†,४२,४४, ४९–५१,
†१५, १$, ३०, ३१ ३५, ३७,
४४, ४६, ४८, ५३९, १७, ४–६
८†, ९, ५०, ५३ ६९, ७१, ७३
७७† १९,३८†,४१, २०,२४ २५,
४७ †२६, १३ ४० २७, ३३
३२,१४, †३३, ३ १०९ १२, ४८,
३४, १५†, ३५, १६ ४०, १६†,
का १, ३, १, ८, ६, ३ २, १, ५ २,
१, ४, ९, ४, ४, ५, १, ६, ६, १०
३, ३, ८, ९, १६†, १७†, ४, ३ ४
४, ५, ६, ९, ५ १०,२, ३, ३, २^{१},९,
२†,७,८,६,३,१२,१^{१} †,१३,१^{१} †
९, २, ३†, ३,६, ४, २, १०, ५, ८†
११, १,३, †१२, ३, ८, ४, ६ १०
७, ७, १०, १३, १, ८, ९, ११, ३,
२ ८, १२, ४, ४†, ५†, ७†, १४,
१५ ७, ३ ५†,१४†,१५†, १४,१,
११†,३,१०†,८,५ ३,५,३ ४, १६,
१, १ †५, ११, १३, १२, १९
२६ २८, १०, ६, ५ १८, १,
५–६, ९†, १०, ५, १, ८, ६, ५,
७, ९, ११†, २०, ४, ४, २१,

३, ९†, ११, १२, २२, २, १ २७,
१५, २†, २९, २, १२, ५,१†, २†
†३२, १, ३, १०, १२ ४, ५
३३, १, ९†, ३५, ३,११, ४, १४†
४०, १, १८†, तै १, १, ४, २, ८,१
१०, २, ११,२†, १२,१ १३, २ ३
†१४, ३,४,२,३, १†, ११, १, १२,
१^{२}, †१४,–,५, ३,४, ३, †१४, ३^{२},
५^{२}, ६^{२}, ७ ८^{३}, †४,२९, १ ४३, १
४४,२,४६, २$, ५, ३, ३, ५, ९^{१}†,
३^{२}†,४^{२},६,२^{२}†, ४, ७,५, ८,५ ६
२,२, ६, २^{२}†, ३^{२}, ७,२, ७, ६, ४
६, १०,२†, २,†२,१२, १,२ ४,५,
१ २, ८,१,११, २¶ †५,७,३, ४,
८, १^{२},२, ९,१$, †६, ११,३^{२}, ४^{१},
३, १,४,४†,११,६^{२}†,२,११,१†,३,
१, १, ५, ६, १ †११, १,२^{२},३, ४,
१, ३,३†, †४,२,३,८,३, ९,३,१०,
१,११,१†, २, १, २^{२}, ३,३, १, ३
४, †४, २^{२},३,५,१,२, ७,१, ३†,९,
५†,१०, १, २, ३^{२},११,३†, ३,१२,
१,†१३,२,४,†४,४,३, ४, ५^{१}, ७^{२},
८^{२} ७, २९ ६, १,१^{२}, २^{२},३†,५†,
३, १ ९ ५, २^{२}, ३, ७, १३, ४ ५,
१,५, ८^{२}†, २,२, २^{२}, ६,१†, ३, ५,
१, ११, ३, ४, ६, २, ७,१, २, ५,३,
१^{२}¶,६,१†,९,१^{२}¶, ७,४,१¶,३,७,
९ ६, ३, २, ६¶, मै १, १,८, ९ २,
३ ७^{२}, ८^{२} १३^{२}†, ‡३, ३१ ३८
४, १, ५,७,१४¶, ५,१^{२},†^{४},२,३†,
४, ९, १०†, ११, १४^{२}, ६, १^{४}, †^{२},
२^{४},†,७†,७,१^{२} ४^{१},†, ८,५,६,१०,
२,३†, २,४,४†,७,८,६,३,७,३^{२}†,
४^{१},†^{१}, ७^{२}, १०^{२}, ११^{४},†^{१}, १४^{२},†
१५†,१७^{२},†,८,७,१०,१^{४},†,४,६^{४}
१२,४,६, १३,७^{२}†,८^{२}†, ११,१२^{२},
३, †१,५ ६, २, १†, २, ४, ५†,
१०, ३, ८, ९^{२},†, ४,५†, ८, ५
९,१^{१},११,१०^{१},†, ४, १, ५ ७, ३
९, २४, २६, †१०, १^{२}, २^{०},८, ३,

१०, ७०, ११, ८१, ३८, ८७, ४, ६, ८–१४, १६, १७, १९, २०, २२, २४, २५, ८८, ५ ६१, ४, ७, ९, ९५, ९८, ८, १०, ११, ११०, ३, ११५, ९, ११८, ८, १२०, २, ३, ७, ८, १२४, १, १२८, १, १४०, ४, १४२, १–३, ५, ६, १५६, २, ३, खि १, ४, ८, २, १, १, ८, ५, ११, ५, १३, ४, ५ ३, १५, ९, १६, ७, ४, २, ४, ९, ५, ७, ५, ५, १०, ७, ३, ११², ५, १२ ६, ३, ४, मा १, १७, २, ८, १४, १६ २७², ३, ४, १४†, १७², १९, २२†, २४†, ४, १६†, २८, ५, ८², ६, २९†, ८, १९, २४, ११, २६†, ३०†, २८, ३२†, ३७†, ४०, ४१†, ७०, ७३†, ७७, ११, १, १५–१७, १९, २०, २६–२८, ३२, ३६†, ३८–४०, ४२, ५१† ५०†, १०६†, †१३, १०, १२, १३ १५, २२६, ३७, ४५६, ४०६, †१०, २२, २३, २८, ४१ ५४६, ५५६, ५६, १७, ७२, ५२, ६६, ७४† ७६†, ७९, ८७, १८, ३५, ४६ ५०, ६१, ६२, ७४†, ७५†, १९, ११, ४०, ६४†, ६६†, ६९†, †२०, २०, ७९, †२१, ३, ४, २७, १, ३², ३², ४ ५², ६², ७, ९, १३, ४३†, २९, १, ११, २८†, †३३, ३६, ४, १३–१५, †३४, १२, १३ ३५, १७ ३८, १७, खा १, ६, १, २, ३, ३ ३, ९ ५, ८, ३, १, ४, २, ८², ३, ४† ७² १० १८†, ४, ५, ८†, ५, २, ८², ६, ७, ७†, ०, ३, ५, १२, †०, १५ १६, ३, १, ४, ५†, १०†, ४, ३, ४‡ ७, ८†, १२ १३, १, १०, १६–१८, †०, २ ३, ९–११, ३, ३, ०†, ०–११ १३ †४, १ ८, ७, ८†, १४, †१, १० १०–१ २, ७ ३, ११†, ४, ८, ५, १, ११†, १० ८†, ८, १, २ १, ५, ३ १, ५ १११ १२, १०.

३, २, ४, ५, †५, ७, ८, २१, १, १०, †४, १४, १६, १९, †२२, १, ७, ७, १३, †२३, १, ३, ४, २९, १, १, २²–४², ५², ६², ७, ९, २, ३, ३१, १, १, ११, ४, ४†, †३२, १, ४, १३–†१५, ३३, १, ६, ७, ३५, ४, १५, ३८, ४, १, तै १, १, ७, १, १०, २, १२, १, १३, २², १४, ४†, २, ३, १†, ११, ८², †१४, १, २², ३–६, ३, ३, १, १३, २†, †१४, १, ३, ४, ७, ८, ४, ४३, २, ४४, ३ ४५, २, ३†, †४६, १², ३², ३², ५, २, ४, ३, २², ३, ४, ३ ५, २†, ३†, ४⁴, †६, २, ४, ७, ४³, ६², ८, ५†, १०, १–३, †११, २², ३, ६, २, १, २, ६, २², ४†, १०, २, ७, ६, ४², ७†, २, २, १२, ६†, ३, १०, ३, ११, ५, ४, १४, ४†, †५, ८, १, २, ६, ९, ३, ४, †१२, १३, ३², ४, ५, †६, ११, १, २, १२, ४², ‡, ५, ३, १, ४, १९, ११, १†, †२, ११, १, २, ३, ८, १², २, †११, १, २, ४, १०, ५, †११, १, ५, ३, २², ४, २, ५, ३, ६, ३, †११, ३, ५, ४, १, २, ५³†, ३, १ २², ४†, ४, १², †, ७, १⁴, २⁴, ३², ४, ८, १, ९, ३², १०, १†, २, ११, ४, २, १, ३, ५², †२, १²†, ३⁴, ४² ३, १ ८†, ३², ४², †, †४, ३, ४, ५, १, ७, २†, ९, ४, ५†, १०, ४, ११, ३²†, †३, १३, १², २–४, ६, ४, †४, १² २, ६², ७, ७, २, ११, ३, ४², ६, ३, १, ५, १ ४²†, ५ ७, १२, ३ १३, १, ४, ५², †, १४, १†, १५, ७²†, ५, १, ४, १, ३, ४†, ५, ४†, ८, ५, १०, १९, †११, १, ४, ३, ११, ३, ४, २, ४², ७, ३†, ४², ५, ५, ७, ५², १०, ६ ७, २, १, ४, १ ६, ३, ७, ३², ८, १², ६, १, ४, ६²†, २, २, ७, ७, १, ६, १, २, मै१, १, १, ८, २, ३†, ७², ८, १२, ३, ३†, ३७, ३८, ३², ४, १†, २, ३², †, ५†, ८²†, ९, ५, १²†, ३¹¹, ३²†, ८², ९², १०†, ६, १², †, ३², ७, ७, १², ४, ११, ४†,

२, ३, ४, ७, २³†, ३²†, ४², †, ७², † ८ ९², १०⁴, †, ११², †, १८, १४†, १५², †⁴, १६, १७, †, ८, १४², १०, ४, ६ †² १२, १, ३, ४², ५¹⁴, १३, ७⁴†, ८⁴, †² २०², ३, १, ५², ९²†, ३, ९, ३, ४, ९³, †², ४, ६, ७², २, ९⁴, ७, १०, ८, ० ११, ४†, १६, २², ५²† ४, १, ८, १६⁰ ३, ४, ८, २, ९, ३†, †१०, १², ०⁰ ३¹¹, ९¹⁰, ४²†, ५², ६², †११, १⁹, २⁴ ४⁰, ९², ५², ६², †१२, २९, ३², ४², ९ ५², ६, १३, ३, ५², ६⁰, ७, †१४, ९, १५², १६, १७², काठ १, ४, ७, ८, १०, ११, १२², २, ४², ८², ९², १३², १४², १५¹¹, ३, १², ९, ४, ९, ११ १९², १३², १४², १५⁴, १६², ६, ४ ५, ६², ६, ८², ९¹⁴, १०⁶, ११², ७, १² ३², ६⁶, ८⁶, ११², १२⁴, १३¹⁰, १४⁴, १६⁶, १७³, ८, ३, १४⁰, १६ ९, १², २, ५, ६ १५², १०, १२⁴, ११, ७–९, १३², १२, १४², १३, १४, १५², १४, २, १०, ३, १२², १३, १६, ०², ३⁰, ४⁰, ७⁰, ८⁰, ९², १०⁰, ११⁰, १२, १४², १५², १६, १७⁶, २० २१², १७, ६, १०², १७², १८, ३², ४⁶, १५, १६¹⁴, १७², १८², २०², २१², १९, ३², ४, ५², १०²– १३², १४⁰, २०, ४, १४², १५¹⁴, २१, २, ६, ८, ९², ११³, १४, २२, १, ५² ६ १०, १०², २३, ५² १२ २४, ९ २०, ६, २६, २, ११², २८, ४ ३०, ८, ३१, ३, ६, ११², १४ १४², १५², ३२, ४, ५, ६², ३४, ७, १५², ३५, १², ३², ४, ९, १२, १४², १७ ३६, १०, १५, ३८, ०¹, ५ ९, १०¹, ३९, ३¹¹, ३⁰, १३², १४², १५², ४०, १, २, ३², ५², ६ १०, १०¹, १३², १४², ४६, ०², ८ १, ४ ७, ८, ११²‡, १०², १६², †², २, ०², १², ७², ८², †, १६†, ३, ७ ९†, १०²‡ ११², ४, ७², ८¹⁴, ९, ११†, ३², ४, ५²,

[illegible]

२७, ४, १, २९, २, १ ५. ६, ८ ३२,१,१०†,५, ६ ३५, ४,२ ३७, ०,०, ते ६,१,५,०, १०, १९ ३ १३, ३,०,४,१, १०,१ १०,२ १४, ७† ३, ७, १, १२, १ ८,४३, १† ४५, १,५,४,४¶ ६,०,३, ४, ८, १३, ०, १०,१¶, ११,५, ७,७,४, १. ८, ४, १०,३, ८, ११, १, १४, १, ¶२,१, ०, ७, ०, ५,६, ९, ३, १०, ४, १०, ६†, ३,७, ०,८, १. १०, ३$ ११, १, ४$,४, १०, ० १४, ४†, ५, २, ७,६,६,१, ८,६$,९,८९, ११,-†, ¶३, १,५,०३,$३,३,१,- ४,३, १९ ०, १०, ५९, ४, १,४, ० ५, १† ८, १९, ०३, ०,४, १९. ८,१ ९,६ १०, ४९, ३, ४, २, ९, १, ४, ६,- १०, १, ११, १, - ६, ५, १, ७, १५,१. ¶१०,१,१, ०, ३ ४, -, ५, ३, १० ६, ०, ८, ४, ९, ५ १०, ०, ०, १, ०३, ६३, ३, २, ४३,४,१,५, ०,३ ६, १, ५३, ८, ७, ९, १, १०, ० ६ ३, ४, १$,१०,०, ३ ११, ० ३ ४,-, १, ७, ५, ५, १, १, ५, ७, ३,० ४, ४,६, १†, ७, ५ ८, ०४, ३४, १०, ७, ६,०, १३,३,३ ,८,०३ ६, ३,४ ७, १, ८, १, ६ ७, ३, ८, ४,० ४ ६,५ ८,१,०,९,२ २१,१$ ६,१,१, ३,¶७,१, ३९ ०,१,०,७,१¶, ¶८, ४,६३, ३,५,८३, ८¶, ७,५,७, ०¶, मे ९, १,६, २,५-७ ८३,३,१,३५† ३६,३७†, ३९,¶४,५ ६९ ८, १०$ १२, ¶५, ०८, ६१, ८३$ ९३, १०, ११, ६, १, २९, ३¶ ४¶, ५९,¶ ७¶, १०¶, ७,०¶, ¶८,०१, ६¶, ९, १ १०,१८¶, ०,¶१,१, १०१,१,८१, ५,६¶,५¶, ४,२¶. ६,११ ७,३,४, ५†१ ११९, १२, १५ १७४, ८, ५ १४९ १०९,११९, १२,६९;१३,२०१ ९,१,१, १९,५४,$,०१,१०१,१,१९, ३ १९ $१, ४,५४,६१, ७१,१०$ ३,

१९, २३, ३४, $, ५४, ६९, ९४, ४, २, ३-७,८३,१०९,५,२, ६,९,७,५२,९९, $,८,५९,$९,९,५९. $,१९,४$, १६, ५$, ४, १, ६९ ¶, १३¶, १४¶, ०, १¶ ४,५ ५,०¶, ¶६,०,९,७,३, ८, ३¶,९,३.†१०,०,५,११,६†, †१३, ७४,९,१४,११ १५, पाठ ६,५,१०९. १० २, ६,८, ९९, ३, ४, ९, ४, ९ १३, ५, १. ३, ५, ६, १, ७, ९, ७, ४९, ५, ६९, ८ १३४,१५ १७, ८,१ ३९, ५३, ६, ११ १५ ९, १०, १०, ६०, १, ६३ ६६, १, ७३, ८३, १०, ६२, ५, ६३,४, ६५, ७, ६६, ३, ४९ ११३, १५९ १७९ १७, १, ४, १०९, १८, ४, १३ १७५, २१३, १९, ० ४३, ७३ ८,९९,१०४ ११३, १८३, २०, १४, ३ ५, ७९, ९, १०. १९९ १४,२६, १ ३, ६ ८, ९,११, १०. २२, १, ५१९, १०३ १५, २३, १ ५ २४, ५ ८, २५,६४, २६, १९ ६९ ७९, २७,४ ६. २९, ०, ३९, १० ३०, ६, ३१, ४९,१५, ३२,१९, ३ ४,५३ ७ ३३, ७, ३६, १३, ३९, १ १३, ४०,३ ९, १४, ७३, ११ ३ १, ५, १०, १९, २, ०, ३३, ११ १६,३,७†, ११, १०¶, ४, ६¶, ८, ¶१०,३९,४,५३,$ ¶६,१,३४$, ५ ६, ८३, ¶७,१३,०,८, ८, ०३, ३¶, २५, ०३,६‡ ८३, १०, २६,३,९९,२९,५४, ८¶,३०,२३, ३¶ ८¶, ¶३१, १४, ०३, ३३, ५ ६,७९, ९३ ११,१०, १४$ १८, २१, ¶३०, २, ४३ ७, ¶३७, ६ ३८, १,¶३०,३३,४३,$ ¶४०,४३,४१,८¶,५९,¶,¶४२,४, ६ ४५,३¶ ४,४६,१¶, ४७,४३,¶, १०¶, ११ १, ५००, ०, ०११, ११०‡ ७५५ ३, ५,३, जि १,५४, ० २, ८, ६; ३, २४, ९, ०८, १, ४, ८,६ सं ३, १, ५ २,१, ११,४, ४,१६,१,३१,१ ११,५†, १६,०,५,

२७, १, ५,८, ९,२८,६, ६,१०,१, ७६,०,४, ७,४७,०,७३,४,५ ८,१, ४,०,१३,२७,२८,७,८,१५,१६ ९, १, १, ३, १०, २, ६, ५, ६. ११, १०, ५,७, ११, १, ०५. ४, ५, १०, ९, १२, १,२०, ०,४०,३, ३४, १३, १, ३०, २, ३५†, ७, ८. १५, ६,१, १८, २, ५८†, ४, ८, १९, २६, १, ०७, ५,४५,३, †२०,१०७,१४†, ९ २, ३८, २, ५९, ४, ३, ५, ३. ६, ५, १९, ३, ३८, १, ४, ३९, ५, ३३,१, ७, १५, ३, १६, ३, २०, १, २, ५ ६, १०, ७ ७, ५, ३, ४. ९, १५, ३, ९, १, १, ४, ६, ८, ३, ५, १७,८, २०, ७, ५, १०, २-५. १३, ७, ११, १, १३, २३, ९, ११, १३, २, १४, १, २६, १, ४, ४, ३, ५, ८, १२, ८, १३,५, ६, ३२, १, २, १०, ७३, ४, ७६,५, ८५, ७, ९१,५,९७,५, ९८, ३, १२४, ६३, १२८, १, १५०, ४, -ग्नी ञ १,१०४,१,११२,१९, १८९,८, २, १५,४, २६,१, ३,१०, २, ५५, ३, ५९, ५, ४, ३, [११, १०, ८८, २] [६, ४, ६, ५०, १०] २५, १, ३९, ३, ५, १, १२, ६ [११, १, ७, २, ४] ४०, ३, १०, ६, ३, ८८, १, ७, १६५, ४, १०९, ३, त्रि ४, ०, ७३, ७, १, १ ४, २, मा १, ४, ११, ७६, १५,२५†, १७, ५५, २३, ४, २०, ४२, ३४, ११†, ३८, १६, का १, १, ४, १२, ७, ११ १६, ५, ६†, १८, ५, ६, २५, २, २, ३३, १, ११†; ३८, ३, २, तै १, २, ७,०,५, १,१¶, ¶२, १,१,४,२, ४, ६, ३, ०, ९९, $१२,१, २, ४, १,२, ६,५, ६, ८, ०; ३, ५,५,२¶; ४,४, ४, २†,६,३,०, ९,३†, ¶५,१,८,४, ०,८,१$, ०, ९, ५, ५, ५, २, ७, १, ९, २$, ४, ७, ५,३, ¶६,२,१,७,१, ८,८, ५,१, ४,९, २, ¶७, १,१,१,

५,१०,१[२], ¶मै १,२,७६,४,६[१], ८[१], ५,१०,७,२,८,१[२],२,८[२],११,५ २,१,८ ३,१ १,४,३[१],६,५,५,७, १, १०, ५६, १३, ७†, ३, २, ५[१], ४,१,५,२,७,१[१], १,२[२], ४ ५[२],४, ५,२,६,२,८,६,६१,१,१०, ¶काठ ३, ४६, ६,१[४],२,५[१]६,६,७[१]६,७, ७,१४६,१५ १६,८,२[१],१०,१५ १०,२,७,११,१,२,१२,१,११[२], १५,१३,१२,१४,५ १६,१,१८,३, १९,८,२०,३,५,२१,७,८,२२, १,२३,६,२५,३,२६,३,७,२७,४, २९,१,३४,७,१४[१],३५,१७,३६, १५ ४०,५,४६,५, ¶क २,११६, ३,१२[२],४,१,४[१]६,५,६[१]६,६ १,३६,५,७[१],७,६,८,३,२८,३६, ३१,५,७,३८,६,४१,५,४२, ४,४८,१५,शौ ४,३१,१,५,३१, १,६,२१,१†,३८,१,१०२,३, ७,७६,३†,१२,१,९,५,५,१०, १,१८,४,२२,११,१,२१,७,१३, १२,२,१३,१९,३,७,५४,१७, १,१३,पै २,१८,१,३४,३,५,१६, ६,४०,३,१०,३,४,११,५,२, १३,५,२,१,१,१४,३,१,१५, २२,३, १६ १७,२,३६, ८,५१,७,९१,१,१५४,४ [°ग्नि अन्°, अन्तर्°, आहित°, इद्ध°, इन्द्र°, ईति°, केवल°, जमद्°, दक्षिण°, देव°, परि°, पुरस्°, पूर्व°, समिद्°, सु°, सूर्य°, स्वर्ण°]

†अग्नायी[a]– -यी ऋ १,२२,१२,८, मै ४,१३,१०, शौ ७,५१,२, –यीम् ऋ १,२२,१२

¶आग्नेय[b]– -य ईमा २४,१, २९,५८,५९,३९,५ ईका २६, १,१,३१,६,१,७,१,३९,३,१, तै २,१,२,८,१,५,६[१],३, २,४,५,६,२ ४,५,३,२, ६,३,३,३,५,१,४,५,२, ५,२,५,१,५,२२,१९,२४, १६ ६,४,५,२२,१९,७,५, २१,१,मै ६,६,८,१,१०, १[४]८,११,१,२,१,३[२],४,६ १,७,१३,३ १,५ ६,५,५[१],६, १६,३,५ १२६,१३[१]६,३,१, १,१,५[२],१०,३,१३,२६,४, ३,१[४],८,४,७ ८,७,३[२],८[२], १[१],८,३,६,काठ ८,१०,९, ४[१],५ १३,१०,२,५,१[२], ११,१[१],२[१],५,८,१२,१[४], १३,२ ४,५ १२[२],१४,१, १५,१,२[१],४,१[२],२२,१, १३,२९,७[२]-१[२],१०[५],३४, १६,३७,२[४],३[२],४५,१८ ४८,१,३,५०,२,क ७,६, ८,७[२],८,३५,३,४५,८[२], ४६,३[५],पै १६,७२,१६,–यम् तै १,५,२,२ ८,१,२,३,१, ४,२,७,१,१,१,१७,१, ११,१ २०,१,२,१,२,७[२], ८,१[२],४,६[२],२,५,५,३,२, ३–५,३,१,२,११,१,५,३, १,३,२,२,३,४,३,१[२],५, ४,३ ५,६,५,१[२],६ ६,८, ३,मै १,७,२–४,१०,७,२, १,३[२],११,२,७,१३,३,१, ५ ६,४,६,५,२[२],३[२],५,१, ३,१,८[२],६,१०,७,५ ४,५, १ ८,२,कठ ८,१,१०,१५, ९,१–३,१०,७,१[२],११,१, २[१],८ १३,२[१],३,४[२],५ २२,३[१],२३,७ २९,४,७[२], १०,३२,१,३४,१,१६,३६, २ क ६,६,७,६,८,३–६, ३१,११,३६,४,४५,५,८[१] ४६,३ –यस्य तै २,३,३,२, मै १,५,१२ –या ईमा २४,६, १,१४ ईका २६,२,१,४,३, ४ तै १,५,१,३,५,५,१,१, मै ३,१३,७,१०,१२,१३, १०,१५ काठ १३,३,२३,८, २४,८,२६,७,२८,४[२], क ३८,१ ४१,५ ४४,४[१], –याद् कठ ८,३,क ६,८ –यान् काठ १३,११, –यानि मै २, ५ २,काठ ८,१०,१३,२,क ७,६, –याय मै ४,७,८, –येन तै २,४,६,१,६,६,५, १,८,१,३, मै २,५,२,काठ १०,२[१], –यौ तै २,१,२,१, ३,८,२[२],७,५,२३,१, काठ ४८,२ [°य अन्°, नाना°]

¶आग्नेयी[c]– -यी मा २४, ३१६, का २६,७,१६, तै १,५, १,३,२,२,४,५,५,४,३,२, मै १,७,४[१],८,५,२,५,२, ३,२,८,१०,१[२],१४,१२, ४,३,४, काठ ६,५,७[१], ८,३,११,९,२,१३,१,६, क ४,४,६[२],६,८,७,८,८, ५ –यी तै ५,५,१,१[१],मै १, ६,१,३,२,२,७,४,६,काठ १९,८,२१,४,२२,१२, क ३१,११,३५,५, –यीम् तै २, १,२,४,५[१], मै २,५,२[१], कठ १३,१, –यीषु तै ७,२, ५,५, –य्या तै ३,१,६,१[२],५, ७,१,१,मै २,३,५ ३,१, १[१],४,६,५,८,२, ३,५,

a) लिया ङीपि 'ऐ' आदेश । तस्य चोदात्तत्वम् (पा ४,१,३७)।

b) इदमर्थे देवतासम्बन्धार्थे वा ढक्→एय प्रत्यय । आदिवृद्धि । कित्स्वर (यक. पा ४,२,३३,७,१२, २,११८,६,१,१६५)।

c) स्त्रीया ङीप् । उदात्तनिवृत्तिस्वर (पा ६,१,१६१)।

काठ ८, ११, २१, ८, २६,२[४], २८,४[२], २९,१[३], क ७,८,४०, ५[४],४४,४[२],४५,३[३], –न्या मै ३, १, १, ४, ७

¶आग्नेय-पावमानी[a]— –नीभि मै १, ५, ६, ६, ५[२], –न्याम् मै ३, ३,५[२]

आग्नेयी-त(म→)मा[b]— –मा काठ १९, १, ७, क २९, ८, ३०, ५.

अग्नी-पवमान[c]—

¶आग्निपावमा(न[d]→)नी[e]— –नीभि तै १,५,७,२;–नीभ्याम् तै १, ७, ६,४, –न्याम् काठ २१,५, क ३१,१०

अग्नी-मरुत्[c]—

आग्निमारुत[d]— –¶तम् मै २,१, ८, क ४०,१, –ता मा २४,७, का २६, २, २, मै ३, १३, ८ [°त- वैश्वदेव°]

¶आग्निमारुती[e]— –ती, –तीम् मै २,५,७

अग्ना विष्णु[c]— ष्णू तै २, ३, ११, १¶, –ष्णू तै १,१,१२,१,८, २२, १[१], २,५,१२,१,४,७,१, १,५,७,३,२, मै १,१,१३,४, १०,१[४], ११,२[३], काठ ४,१६[५], ११, १३[२], शौ ७, ३०, १, २

आग्नावैष्णव[f]— –व तै २, ७, ९, १¶, मै २, ६, १, ४, ३, १, १०¶, ४,३, १¶, काठ १५, १, ३, –¶वम् तै १, ८,१,१, ८,१, २,२, ९,१–३,५,६[२],३,११,१, ५,४,२, ३,५, १,४, ५,५, १,४[२], मै १,४,१४§,६,८, २, १,७[७], ३,५, ३, ६,१, काठ १०, १[८], ११,८, १९,९, २२, १३[२], –वा मा २४,८, का २६, २, ३, तै ५, ६, १८,१, मै ३, १३, ९ काठ ४९, ८, –वेन तै २, ५,४, २¶

¶आग्नावैष्णवी[e]— –वीम् मै ३ ६, ८, –व्या तै ५, ७, ३, २, ६, ६, ७, ३, मै ४, ७,२[२]

अग्नि कृत परि°

अग्नि-केतु[g]— तु तै ४, ३, ११,५, काठ २०, ३, ३९, १०

अग्नि-गृह[h]— –हानाम् खि ५,२,२

¶अग्नि चित्[i]— –चित् तै ५, २, ५, ५, ४, ५, २, ७, ४, ५, ९, २[२], ५, १०, ५, ६, ३, १[२], ७,६,१, मै ३, ३,९[२], ४, ३,५, काठ २०, ३, २१, ७, ९[२], १२, २२, २, ६, क ३१, ५, ३४, १, –चित तै ५, ६, २, १, ३, ४, मै ३, १, ९, ४, ३, काठ १९, १०, २२, ७, क ३०, ८, ३५,१, –चितम् तै ५, ४, ७, ४, ९,४, काठ २०, ५, २१, ९, १२, क ३१, ७, –चिता मै ३, ३,१,४,८, –चिते मै ३, ४, ३, काठ २२, ६, क ३४, १

अग्नि-चोर[j]—

अग्निचोर-निपात[k]— –तेषु खि ४, २, ९

¶अग्नि-ज,जा[l]— –जम् मै ३,७,५, –जा काठ ११, ८, २४, ६, क ३७, ७, शौ १०, ४, २३[९], पै १६, १७, ५§

१अग्नि जिह्व[m]— –ह्वा ऋ १,[४४, १४, (५,५१, ८) ७, ६६, १०, १०, ६५, ७] ८९, ७, ३, ५४, १०, ६, २१, ११, ५०, २, ५२, ११, मा २५, २०, ३३,५१, का २७, ११, ७, ३२, ४, १०,

[a]) बस सामान्य समासस्वर । पूप पुंवद्भाव (यक पा ६, १, २२३, ३, ४२) । उप यद्र ।

[b]) स्वातिशायनिकस्तमप् प्रत्यय (पा ५, ३, ५५) ।

[c]) देवताद्वन्द्वे पूप आनङ्-आदेशे पूर्वोत्तरपदप्रकृति-स्वर (पा ६, ३, २६ २, १४१) ।

[d]) अण् प्रत्यय । उभयपदवृद्धिर् इत्थ प्रत्ययस्वरश्च (यक पा ४, २, २४ ७,३, २१, ६,१, १९७, ३,१,३) ।

[e]) स्त्रियां ङीप् उत्पत्तिनिवृत्तिसंयोगोदात्तत्वम (पा ४, १,१५ ६,१,१६१) ।

[f]) 'साऽस्य' (पा ४, २, २४) इत्य् अण् प्र । उभय-पदवृद्धिर् इत्थप्रत्यय प्रत्ययस्वरश्च (यक पा ७, ३, २१ तथ ६, १, १९७, पा ३,१,३) ।

[g]) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १) उप यद्र ।

[h]) बस्तीन् भावे पूप्रस्व (पा ६, २, १८) । शौ 'अग्नि गृहाणाम्' इति पाठे द्र° ।

[i]) स्वरवोपपदे √चि+क्विप् । कृद्-उपप्रस्व (पा ३, २, ९१, ६, १, १६२, २, १३९) ।

[j]) द्रस । उप यद्र. ।

[k]) तस । सुपा प्रथमचतुर्थे अक्षरे उदात्ते भवत । स्वरोऽसौ न प्रामाणिक इति कृत्वा नादर्शि । भूर्यांस पाठे भवन्ति । तकृते मन्ति द्र ।

[l]) स्वरवोपपदे √जन्+ड. (पा ३, २, ६७) । स्वर ण्य् द्र ।

[m]) बस अन्तोदात्त उपसंख्येयो भवति (तु पा ६,२, १६७) । सारण्यासान्तस्वरश्रुतिरिति कृत्वा तस त्व स्यात् समास सामासिकस्वर इतीपाऽस्य् अभिमतोऽपि मा (मै यद्र) । अथवेद उप जिह्व- <√हे इत्यतो सम्प्रति मूलविभुजादित्वात् क-प्रत्यये भवति (पा ३, २, ५) न तु जिह्वा- इति । तेन तस अन्तोदात्त (पा ६, २,१४४) इत्येवं व्यवस्थीयेतेति दिक् ।

तै २, ४,१४,५, मै ४,१२, १, काठ ३५,१, -ह्वेभ्य तै ३,५,८, १,१,२, काठ २९,५, क ४५,६

२अग्नि-जिह्वा[a]- -ह्वा शौ ११,११, १९, पै १६, १५०, ७

अग्नि-जूत[b]- -ता. खि ५, ५, ७

अग्नि-ज्योतिस(→षू)[c]- -तिषम् का ३,२,१

अग्नि-तप्[d]- -तप ऋ ५, ६१, ४

अग्नि तपस्[e]- -पोभि· ऋ १०, ६८, ६, शौ २०, १६,६†

†अग्नि-तप्त[f]- तेभि ऋ ७, १०४,५ शौ ८, ४, ५ पै १६, ९, ४

अग्नि तेजस्[e]- -¶जसम् काठ ८, १२, क ७, ७, -जा शौ १०,५, २५ पै १६,१३१,१

अग्नि-त्रा- अन्°

†अग्नि-दग्ध[f]- -ग्धा ऋ १०, १५, १४, शौ १८, २,३५, -ग्धानाम् खि ३, २१, २, ५,२,२ [°ग्ध अन्°]

¶अग्नि दाह्य[g]- -ह्यम् काठ २३ ९ [°ह्य- अन्°]

अग्नि-दूत[h]- -त ऋ १०,१४,१३, शौ २, १२,७, १८, २, १†, पै २, ५, ८

अग्नि ग्नी(←मि-इ)ध्[i]- -गिन्धृ ऋ [२,१,२, १०,९१, १०] ¶काठ ९, ८[२]§, ९§, ११[२], १२, १५[२], २८, ८[२], -ग्निधम् ऋ १०, ४१, ३ काठ २६, ९[२]¶, क ४१, ७¶, -¶ग्निधे काठ ३५,१८, क ४८,१६, -¶ग्नीत् मा ७,१५§, तै ६,५, ८, ५[२],६,७,१,५,७, मै १, ६, ४,९,१[४],४[२],५,८, ३,८, १०, ४,५,४[२],७,४[२], ८,३, काठ २५, ५, क ८, ११[२], १२, ४४, ८[२], -०ग्नीत् तै ६, ३,१,२, ५, ८, ५, मै ४, ९, ०, -०ग्नीत् खि ५, ७, ५, ४, तै २, ६, ५, ६, क ३९, २, -ग्नीध मै ४, ४,८¶, -¶ग्नीधम् मै १,४,१२, ३,९,८[२], -¶ग्नीधे तै १,८,१८, १, २, ६, ९, १, ६, ६, १, ५ ७, १, ५, ६, ५, ७, २, मै १, ४, १३, ६, ४ ९, ८, ४, ८,२, २, क ४४, ४[1]

आग्नीध्र[k]- -¶ध्र मै ४,५,९, काठ २६, १, २, क ४०, ४,५ -¶ध्रम् मा १९, १८§, का २१, २, ७§, तै ३, १, ६, १, २, ४, २, ४, ७, ८, १, ५, ४, ६, ४, ६, ३, १, १, ६, ४, २, ६, ७, १, ६, ६, ७, २, १, २, मै १, १, ८, ३, ४, ४, ८, १, ८ ९[२], १०[२], ४, ५, ९, ६, ५, ८, २, ३, काठ ९, १५, २१, ८. १२, २४, १०, २५, १०, २६, १, २८, ४, क ३८, ३, ४०, ३, ४, ४४, ४, -¶ध्रस्य मै ३, ८,९, -ध्रात् ऋ २,३६, ४, खि ५, ७, ५, ४, मा २, १०, ११, का २, २, ५,८, तै ४, ४, ९,१, ६, ३, १, १[२]¶, ¶मै ३, ३, ८, ८, १०[३] ९,४, ¶काठ २१, ८, २६, १[४], २८, ४[२], ¶क ४०, ४[४], ४४, ४[२], †शौ २०, २, २, ६७, ५, -ध्रे मा ८, ५६, ३८, १८, का ९, ७, ४, ३८, ५, १, तै ३, १,३,२, ४,४,९,१,७,४, ६, ४¶, ¶६, ३, २, १, ३[२], ६, ४, २,१, ६. ६, १, १[२], ¶मै ३, ४, ४, ९, १, ४, ५, १, ८, ०, ३,९, ¶काठ २१, ८[२], २६, २[४], २८, ४[२], ३४, १४,१५[४], १७, ¶क ४०, ५[४], ४४, ४[४], -¶ध्रेण मै ३,९,१, काठ २६,२,

a) तम सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।

b) कर्मणि निष्ठान्ते पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २,४८)। 'अग्नि-दूत-' इति शाखान्तरीय पाभे यद्र।

c) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

d) कारकोपपदे √तप्+ कर्तरि क्विप् प्रत्यय। कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

e) बस उपप्रम्व उपसंख्येय (तु पा ६, २, १३८)।

f) सतम अन्तोदात्त (पा ६,२,१४४)। उप यद्र।

g) तृतस। उप √दह्+कर्मणि ण्यत् प्रत्यय।

h) कर्मणि क्तान्ते पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,४८)। 'अग्नि-जूत-' इति शाखान्तरीय पाभे यद्र।

i) कारकोपपदे√इन्धृ+कर्तरि क्विप्। कृदुत्तरपद-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९)। अपि च अग्निध-इत्यत्र छन्दोऽनुरोधोच्चारणसौकर्य-प्रयोजित नकारलोपादि-धरूपात्मको भेद द्र। अयमेव च भेदो बाहृचे मूलतोऽधीत इत्यपि सम्भाव्यते। द्रागनग्यसम्र्रेवाऽऽम्नाततत्वात्। यत्तु (ऐब्रा ५,२८, शाब्रा ३०,१; खि ५,७,५,४) इत्यत्र न्याय्य दीर्घमन्य रूपमुपलभ्यते ततो नैवास्य मतस्य किमपि हीयेत। ऋतुप्रैषाङ्गत्वेन हि तस्योपलम्भात्। यज्ञाङ्गतया तस्य मुख्यत्वेन यजुर्विषयता न त्वृग्विषयता स्यात्। यदि चाजुष किमपि प्रकरणं बाहृचे स्वीये ब्राह्मणादौ परिशिष्ट-धिया धृतमुपलभ्येत तर्हि प्राधान्येन यजु शाखास्वेव श्रूयमाणस्य तस्य बाहृचेऽप्रधानैव श्रुतिरिति निरवद्यम्।

j) सस्थ काठ (२८,४,) मन्यपात इति माहि द्र।

k) रुपि प्र पुन स्वार्थे अञ् प्र (पावा ४,३,१२०, ५,४,३६) यद्वा ऐपोपजन अञ् प्र एवैक इत्यत्र ? विमर्श (तु यथा प्रदर्श्यमानस्यास्य प्रति हि)

क ४०,५

¶आग्नीध्रीय[a]- -य तै ६, ३, १, ३

अग्नि-ध्रान[b]- -¶नम् मै १ ८, ७, काठ ६, ७, क ४, १, -नात् शौ १२,३,३५ -नि ऋ १०,१८५, ३, शौ ६, ७७, ३

अग्नि-तुप्त[c]- -प्तानाम् शौ २, १७७१

अग्नि-नेत्र[d]- -त्रा मा ९, ३६, का ११, १, ७ तै १, ८, ७, १ मै २, ६, ३, ४, ३, ४, काठ १५,७ पै २, ५३, १ -त्रेभ्य मा ९, ३५, का ११, १, १

¶अग्नि प्रतिष्ठान[d]- -न काठ १४,९

अग्नि-भ्राजस्[d]- -जस ऋ ५,५४, ११

¶अग्नि-मत्[e]- -मत् मै ४,१, ३[२], काठ २७,५[२] ३१, २[२], क ४२, ५[२], ४७, २[२], -मति मै १, ६, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७[२], ४, ५, २, ८, ७, काठ ९, १६, १९, ३, २४, ४, २७, ८, २९, ३, क ३०, १, ३७,५ ४०,१, -मते मै १, ८,८[२], -मन्ति काठ २४, १०, क ३८, ३, -मान् काठ ८,१२, १९,२,२३,११‡[f], क ७,७,२९,८, शौ ८, ४,७‡[f]

†अग्निमि(म्-इ)न्ध[g]- -न्ध ऋ १, १६२,५ मा २५, २८, का २७, १२, ५ तै ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १ काठ ४६, ४

¶अग्नि मुख,खा[d]- -खा काठ ३७, ३, -खा काठ ३५,१८, क ४८, १६, -खान् तै २, ६, ९, १ ६, ६, १,५ ७, ३,११, ३§, मै ३, ३,१०[२], काठ २१,४, १०, ४३, १§ क ३१, १९

अग्नि-मूढ[h]- -ढानाम् शौ ६ ६७,२

अग्नि-मेदिन्[i]- -मेदी पै १६, ७३,५

अग्नि-या(न→)नी[j]- -नी काठ २२,५

†अग्नि-रूप[d]- -पा ऋ १०,८४,१, शौ ४, ३१, १, पै ४, १२, १

१अग्नि-वत्[k]- -¶वति तै ५, १ ३, २ ६, १,८,३ २, ९,३, ६ ३, ७, -¶वते तै २, २, ४, ६, ७, -वान् ऋ ७, १०४, २, पै १६ ९, २†, ¶तै ५, ५,२,१, २[२]

२अग्नि-वत्[l] पै २, ७८, ४

अग्नि-व(र्ण→)र्णा[m]- -र्णाम् खि ४, २, ८, १२

अग्नि-वर्णा(ऽऽ)भा- चन्द्रसूर्य°

अग्नि-वासस्[d]- -वासा शौ १२ १, २१

¶अग्नि-विद्[n]- -विद् मै ३,१,९

[a]) तात्रजातिकेऽर्थ छ→ईय प्रत्यय प्रत्ययस्वरश्च (पा ४, २, ११४, ३, १, ३)।

[b]) अधिकरणे ल्युट् कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरश्च (पा ३, ३, ११७, ६,१, १९३, २, १३९)।

[c]) कर्मणि क्तान्ते पूप्रस्व (पा ६,२,४८)।

[d]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। उप यद्र।

[e]) 'ह्रस्व' (पा ६,१,१७६) इति मतुप् उदात्त। ऋ तै पै ल छागीयानि ब्राह्मणानि च वकारादि प्रत्यय श्राव-यन्ति। शौ याजुषाणि शाखान्तराणि तु मकारादिमिति विवेको यथायथमनुगन्धय। यतु अग्नि वत्- इति। तव अग्नि मत्- इति च अग्नि यत् इति च वैप २ द्र।

[f]) 'अग्नि यान्' इति पाश्च (७,१०४,२) पाभे। अत्र वतुबन्त प्राति भवति न तु मतुबन्तम् इत्येरत् ॥। न दर्शिण इ्। यथा तत्र यमुचि-द्रासालु वकरादि प्रत्य-योऽपगम्य च मकारादिरिति विवेक इत्येवोपपूर्व। यद्य ।॥ ॥॥ चाऽपर्यमात्रे मकारादि प्रत्ययमात्रनुक्तद-स्याग्दधिस्थानि-द्यो दृष्टं भवति। पै अन्याने, पाणि गद् यानुभेतु शाखासु चोभयंदरा ऽनिव्यारिति भाव।

[g]) कर्मण्युपपदे √इन्धू+अण् प्रत्यय। कृद्-उपपदस्व। मु। मुम्नाम (यथ पा ३,२,१,१,३,६,२,१३९, पा ६, ३, ७०)।

[h]) कर्मणि निष्ठाया पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप √मुह् यद्र। 'अग्नि-गूढानाम्' इति पाभे गद्र।

[i]) कर्मण्युपपदे √मिद्+णिनिस्ताच्छीलिक।

[j]) तस स्त्रिया ङीप् (पा ४, १, १५)। 'अग्ने-यानी' इत्यत्र गद्र।

[k]) यथा चास्मिन् प्राति काश्चिच्छाखा वकारादि काश्चिचापरा मकारादि प्रत्ययमामनन्तीत्यत्र अग्नि-मत् टि द्र। तत्र यथा प्रत्ययाङ्गभूत-मकारवकारविकल्प शाखाभेदेन प्रादर्शि तथा भूयसे विवेकाय (तु काठ २३ ११, शौ ८, ४, ७) विशेषमेन विरहय्योभयत्र याहृच्या श्रुतेरभिन्नैव श्रुतिर्भवतीत्यपि द्र।

[l]) तुल्यार्थे वति प्रत्यय (पा ५, १, ११५)।

[m]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १) यद्य सुपा नाप् मन्त्रे 'अग्नि वर्णाम्' इत्यन्तोदात्तयम् अत्र च पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम् इति विशेषोऽस्कारि तत्र न किमपि प्रमाणमुपपरयकं वा पश्याम। अन्य-पदार्थप्रधाने विशेष णतायाचिनि प्राति अस्मिन् पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वेन मन्द-मुभयत्र च तथैव पठितव्यमित्यत्र किमु वक्तव्यमिव भवति।

[n]) कर्मण्युपपदे √१विद्+क्विप्। कृद्-उपपदस्व (पा ३, २, ६१, ६, २, १३९)।

-विदा मै ३, ४, ८.
अग्नि-विमोचन[a]- -नम् पै ९,७,२.
अग्नि-वेश[b]-
आग्नि-वेशि[c]- -शिम् ऋ ५, ३४, ९
अग्नि-शमन[a]- -नम् पै ९, ७,१२
अग्नि शाल[d]- -लम् शौ ९, ३,७, पै १६, ३९, ७
अग्नि-श्री[e]- -श्रिय ऋ ३, २६,५
¶अग्नि-(स्तु→)ष्टुत्[f]- ष्टुत् तै ७, २,५,५,४,३, ३, -ष्टुता तै ७, ३, ७, १[२]
¶अग्नि-(स्तो→)ष्टोम[g]- -म. तै १, ६,९,१, ३, १, ५, ३,५,४,१०, २, ६,४,३,४, ७, १,४, २, ५, ४, १०, ४[२], २,१,२, २,१, २, ३, २[२], ५, ५[२],६, ३, १३,१९, ४, २, ५, मै ३, ४, ४, ८,१०[२], ९, ५ ४, ४, १०, ५, २, ७, काठ १४, ९, १५, १०[२], २२, १[२], २५, १०, २६, १[२], २८,१, ३३, ६, ३४, ८,१६, ३७,७[२], ४३, ३, क ४०, ३, ४[२], ४४, १, शौ ११,९,७§, §पै ८, १९, ७, १६, ८२, ७, -मम् तै १,६, ९, १, ७, २, ९, २, ४, १०, १, मै १, ११, ९, ४, ४, १०, ५, ७, ६, ६, काठ १४, ९, २६, १, २८, १[२], ३३, २, ३७, ११, क ४०, ४, ४४, १[२], शौ १०, ९, ८§, §पै १४, ३, २६, १६ १३६, ८, -मस्य मै ३, ८,२[२], ४, ५, २, काठ २४, १०[२], २६, १[२], क ३८,३[२], ४०,४[२], -मा तै ७, ४, ७, १, काठ ३३, ३, ४[२], -मात् मै १, १०, ५, काठ ३५, १०, क ४८, १८, -मान् §पै ११,५,३, -मे तै ६, ६, ८, २, ११, ४, मै ३, ८, ९, ९,५, ४, ५, ४, ७, ६, काठ २९, ९, ३७, ११, क ४५, ३, -मेन तै १, ६, ९, १, ७, १, १, २[२], ३, ३, १, ५, ३, मै १, ८, ६, ३, ८, १०, ४, ४, १०, काठ १४, ९[२], शौ ९, ९, २§, §पै ५,१४, २, १६,७१,९, ११४, १, -मै शौ १२,३,३३§, -मौ तै ७, २, ५, ६, ९, १, ७, ४, ११, २, काठ ३४, ८[४]
¶अग्निष्टोम प्रायण[h]- -ण. काठ ३४, ८, -णा. तै ७, २, ९, १
¶अग्निष्टोम सम्मित[i]- -त काठ ३३, ४
¶अग्निष्टोम-साम[j]- -मम् तै ६, ८, १८, १, मै ४, ४, ९, -मानि[k] तै ७, ९,५,५
¶अग्निष्टोम-स्तोत्र[g]- -त्राणि काठ ३३, ४
¶अग्नि-(स्थ→)ष्ठ,ष्ठा[l]- -ष्ठ काठ २९, ८, -ष्ठम् मै ३, ३, १०[२], काठ २१, १०, -ष्ठस्य मै १, ५, १३, -ष्ठा तै ६, ३, ४, ३, -ष्ठा. मै ३, ९, ३, ४, ४, ७,९[२], काठ २६, ५[२], २९, ८[२], क ४१, ३[२], -ष्ठात् मै ४, ७, ९, काठ २९, ८[२], -ष्ठाम् तै ६, ३, ४, ३-५, काठ २६, ५[२], क ४१, ३[२], -ष्ठेन काठ २९, ८
अग्नि-ष्वा(←स्वा)त्त[m]- -त्ता

a) तस ल्युडन्त-कृत्-प्रकृतिस्वर (पा ३, ३, ११५, ६, १, १९३, २, १३९)।
b) अग्नेर्वेश स्वरूपमिव स्वरूप यस्यर्वेरिति बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)।
c) अपत्येऽर्थे इञ्। निस्वर (पा४,१,९५,६,१,१९७)।
d) तस उत्तरपदाद्युदात्तत्वम् (पा ६, २, १२३)।
e) कर्मण्युपपदे √श्रि+क्विब् दीर्घश्च। तत कृद्-उपप्रस्व (पावा ३, २,१७८, पा ६, २, १३९)। यत्तु सा इह सम्प्रसारणाऽभावमिवापश्यत् तदसम्बद्धमित्युपेक्ष्यम्। यदपि ॥॥ बस च उप पूप-निरपेक्ष प्राति चेत्याह तदपि निर्मूल भवति। तथा हि स ति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्व-प्रसगादिति दिक्।
f) नापू द्र। उप धातोर् ह्रस्वादुत्तर तुगागमे षत्वे (पा ८,३,८२) च विशेष।
g) तस समान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।
h) बस पूपप्रस्व (पा ६,२, १)। उप यद्र।
i) तस 'तृतीया' (पा ६,२,४८) इति पूपप्रस्व। उप यद्र।
j) सतस पूप उस-स्वरूपत्वाद् योगविभागाय समासन्त अच् प्रत्ययश्चित्स्वरश्च (पा५,४,७५,६,१,१६३)
k) समासान्तभावाऽभावान्यतरस्य दुर्विचत्वेऽपि नापूदितै तद्भावानुगमाद् एतद् रूप कृतसमासान्तस्य प्राति इति सभव्येत।
l) करणोपपदे √स्था+क प्रत्यय षत्व च। अन्तोदात्त (पा ३, २, ४, ८, ३, ९७, ६, २, १४४)।
m) √स्वद् इति ह्रस्वोपधाद् विविच्य √स्वाद् (तु ऋ ९, ६८, २) इत्यत कर्मणि क्तान्ते पूप प्रकृतिस्वरे (पा ६, २, ४८) प्राप्ते परत्वात् थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) इहाऽवसरं लभेत। ननु नैवमगानुन्मगा विशिष्ट पूर्वविप्रतिषेधेन चाग्निताप्यर्हि पूर्वपदप्रकृतिस्वर बाधेतेति चेन्न। सत्यमेवैतत्। तदप्यभ्यर्हितसमादरपरत्वेनैव व्याख्यायि (तु सा)। तद्गुणानुकूल्यमात्रार्थं तावद् भावे क्ते षत्वम्। तद्वति तादित अच् प्रत्ययश्चेत्यदिसंज्ञो प्राप। वाच्यविशेषसन्नायोगेनर्थोऽय विशिष्ट स्वर स्याद् इति तु सभाव्येत।

मा १९,५८,६०[a],का २१,४,९, १०[a], –ित्वान्क्ष १०,१५,११, मा १९,५९, का २१,४,८, तै २, ६,१२,२, मै ४,१०,६[5], ९, काठ २१,१४[5],६, शौ १८, ३, ६४, –त्तान् मा १९, ६१, का २१,४, ११, मै १, १०, १८[a], ४, १०, ६, काठ २१, १४, ३६, १३[a], –त्तानाम् खि ५, ७, २, ६, मा २१,४३–४५,२४,१८,का २३, ५,३[2], २६,४,३, मै ४, १३,७ काठ १८, २१, –[a]त्तेभ्य: तै १, ८,५,१, काठ ९, ६ क ८, ९ [°त्त अन्°]

[a]अग्नि-सव्[b]– -व: तै ५,६,२,१

[1]अग्नि-हुत्[c]– -त: मा ३८, २८, का ३८, ७, १

अग्नि होतृ[1]– -तार ऋ १०, ६६, ८

१अग्नि-होत्र[1]– -त्रा शौ ६, ९७, १

२[a]अग्नि होत्र[b]– -त्रम् तै १, ५, ९,४, ९, १, ६,९,१[3],१०,२[2] २, ५, ६, १, ३, २, २, २[3], ४, १०, १, ५, ७, ४,२, मै १, ५, १२, ६, १०[5],११,८,१[4], ६, ४, ५, ६[3], ७[12], ८, ९[5], ९, ५[4], ३, ३, ९, ६, ६, १०[4], ४, १, २, ४, ९, काठ ६, १[4],३[4], ४[3], ५[4], ६[4], ७[4], ८[3], ७, ११, ८, ११, ९,१३[2], २३,७[4], ३१, २,३९, ८, क ३,१२[4], ४, २[4], ३[3],४[4], ५[4], ६[3], ७, ७, ८, ३६, ४[4], ४७,२, ६शौ ११,९,९, ६पै ६, १०, २, १६, ८२, ९, १३४,३, –त्रस्य मै १, ८, १, ४–६, ७[6], काठ ६, ५[3], ८[4], ७, ५, २३, ७[4], क ४, ४[3],७[6], ५, ४, ३६, ४ –त्राइम् मै १, ६, १०, ८, ७ –त्राय मै १, ८, ६ ८, –त्रे तै २, २,४,७, मै १,५,५,७,८, ९[2], ४, ६, ७, ८[4] काठ ६, ४, ६[3],७ ७,४[5], क ४,३,५[3],६[3], ५, २[2] ६शौ १०, ३,२२, १५, १२, १ ६पै १६,६४,९ –त्रेण मै १, ८, ७[3], ८, ३, ३,९, काठ ६, ६, ८, ११, क ४,५,७, ८

[a]अग्निहोत्र-तप(न→)नी[c]– -नी,–नीम् काठ ६, ३, क ४,२

[a]अग्निहोत्र-स्थ[1]– -स्थम् मै १, ८, १

[a]अग्निहोत्र-हव(न→)णी[c]– -णी तै १, ६, ८, ३, –णीम्[3], –ण्याम् मै १, ८, ५

अग्निहोत्र-हुत[b]– -ताम् शौ ३, २८, ६

अग्निहोत्र-हुत[1]– -ना पै १४, ३, २८

[a]अग्निहोत्रिन्[1]– -त्रिण मै १, ८,६ –त्रिणा मै १,५,७ –त्रिणि मै १,७,११, –त्रिणे मै १,८,४, ७, काठ ६, ५ ६[3], क ४, ४,५[3], –त्री मै १, ५, १२, ८, ७, काठ ६, ८, क ४, ७

[a]अग्निहोत्रो(न-उ)च्छेषण[b]– -णम् तै २, ५, ३, ६

अग्नि ह्वर[k]– -रेभ्य: मै १,३,३५

अग्नीध्– अग्निध्- द्र.

अग्नी(त्रि-इ)न्द्र[1]– -न्द्राभ्याम् मा ७, ३२ का ७, १४, १[3]

[a]आग्नेन्द्र[m]– -न्द्रम् मै २,६,३, ४, ३, २, काठ १२,७, ३४, १, -न्द्रा तै ५,६,१७,१,काठ ४९,६

[a]आग्नेन्द्री– -न्द्रीम् काठ १३,१२

---

[a]) 'अग्निदग्धा.' इति बाह्रुच (१०,१५,१४) पामे ।

[b]) तस । साधारण समासस्वर (पा ६, १,२२३) ।

[c]) सनाम धाथादिस्वर (पा ६, २, १४४) । 'क्विप मदृक्' इत्येतेन समानाधिकरण वि द्र । उ म Pw प्रमृ °हुत- इति क्विबन्तस्य च रूपम् इत्याहु' । तत्र विभक्तिस्वरो नोपपद्येत । 'अग्नोदात्तात्' (पा ६,१,१६८) इत्युपदिशा स उपपद्येतेति चेन्न । न । तथात्वे हि नित्य उस स्यात् (तु अग्निचित्-, सर्वहुत्-, सुकृत्- प्रमृ)। नित्यसमासे चोहल्लक्षणाप्रसंगेरिति यावत् ।

[d]) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

[e]) सनाम । उप अधिकरणे ल्युट् । स्त्रियां ङीप् (पा ३, ३, ११७, ४, १, १५) ।

[f]) भावे स्व: । प्रत्ययस्वर (पा ३,१,११९,३,१,३)।

[g]) सनाम ... प्रकृत्या (पा ६, १, १९३, २, १९) । उप √हु+कर्मणि ल्युट् प्रत्यय । 'पूर्वपदात्' (पा ८,४,३) इति णत्व द्र । स्त्रियां ङीप् (पा ४,१,१५)।

[h]) सोपपदे क्विबन्ते कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६, २, १३९) ।

[i]) तृतस । उप यद्र ।

[j]) मत्वर्थीय इनि प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च (पा ५, २, ११५, ३, १, ३) ।

[k]) कर्मण्युपपदे √ह्वृ+अच् प्रत्यय । थाथादि-स्वर (तु पा ३, १, १३४, ६, २, १४४) । 'अग्निजिह्वेभ्य' इति तै पाभे यद्र ।

[l]) द्वस आनङ्-आदेशाभावश्छान्दस साधारण समासस्वरश्च (पा ६, १, २२३) । विपरतस्तु 'अग्नीषोम-' इत्यत्र टिप्प ।

[m]) नापूर्ि द्वस आनङ्-आदेशो 'सास्य' (पा ४, २, २४) इत्य् अण् प्रत्यय । उत्तरपदवृद्धिनिषेध प्रत्ययस्वरश्च (तक पा ६, १, २६,७,३,२२, ३, १, ३) ।

अग्नी-पर्जन्य[a]- -न्यौ ऋ[(२, ४०, ५) ६, ५२, १६].

¶अग्नी-वरुण[b]- -णाभ्याम् काठ २९, ३, -णौ तै ६, ६, ३, ३, मै ४, ८, ५[c]

¶आग्निवारुण[d]- -णम् तै १,५, ८, ५ मै २, १, ४

¶आग्निवारुणी[e]- -णी मै २,३, १ काठ १२, १, १३,६, -णीम् काठ १३, ६

१अग्नी-षो(←सो)म[f]- -मयो खि ५, ७, २, ८ १०, मा १, २२ २, १५ २०,५ ६, का १,८,२, २,४,१,२७,५,१,६, १, तै १, ६, २, ३, ४, ४, १ ११, २, ६¶, २, ५, २, ७¶ मै ३, १५, ४ ७ ¶काठ ७, ५ ३२, १[१], ¶क ५,४ -मा ऋ १, ९३,८ १०, ६६, ७, शौ ६, ९३, ३, पै १०, २, ९, -ौमा ऋ १,९३, २,[४, (३, १२, ९)], ६,७,९, १२, १०, १९, १, तै २, ३,१४, १, २[१], मै ४, १०, १[२], ११, २, १४, १८[४], काठ ४, १६[२], §शौ ६, ८, २, १८, २, ५३, §पै ४, ४, १०, -माभ्याम् खि ५, ७, ९, ११[२], मा १, १०, १३, ६, ९[२], २४, २३, का १, ३, ७, ४, ३, ६, २, ३[२], २६, ५, ३, तै १, १, ४, २, ५, १, ८,१,६,¶११, ५ ६, ६, १, ११, ६¶ ¶मै २, १, ३[२], ३, ७,८, १४, ४६, ४, ३, १[२], काठ १, १२[२], ५, १ २३, ८, २४, ७[२], ३१, ११[२], ३२,१[२], क १,१२[२], ३७,८[२]¶, ४७, ११[२], शौ १२, ४, २६, -मौ खि ५, ७, २, ४, ५, ६[२], मा २, १५, का २,४,१, ¶तै १, ६, ९, २[२], २, ३, ३, १, ३, ४, १२, २, ५,२, २[२], ४, ६, ६,२, २, ५,६,१, ३६, ६, १, ५,२[२], ३, ¶मै २,१,४[४],४,३,१३,१६, ३, ७, १[२], ८[२], काठ ५, १, ७, ५, ८,१०[२], १०, २[२], २३, ८, २४,७[२], ३२,१[२], ३०,३, ३९, २, ¶क ५,४, ७,६[२], ३७,८[२], शौ ३, १३, ५, ८, ९, १४, पै ३, ४, ५, १६, १९,४, -ौमा ऋ १, ९३, १, ५, १०, ११, तै २, ३, १४, २[२], ३, ५, १, २, मै १, ५, १, काठ ४, १६[२], -ौमौ शौ ६,५४,२, पै ६,११, ७[g], ८, ९

२अग्नीषोम[h]- -मौ शौ ६, ६१,३

a) यन् सोमवरुणयोरेव् ईद्-आदेशमाचार्योऽन्वशात् तदव्यापमनुशासनं द्र। पर्जन्येऽप्यस्य ईद्-आदेशश्रवणोपलम्भात्। अतः सूत्र (पा ६,३,२७) तस्याप्युपसंख्यानं कर्तव्यमिति दिक्। देवताद्वन्द्व उभयपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१४१)।

b) देवताद्वन्द्व आनङम् बाधित्वा ईद्-आदेश उभयपदप्रकृतिस्वरश्च (यक पा ६,३,२६,२,१४१)।

c) सुपा स्वरोऽत्र सम्भाव्येत। शाखान्तरीयपाठमाश्रित्य वेनोभयपदप्रकृतिस्वरस्यैव यथार्थवान (पा ६, २, १४१)।

d) 'साऽस्य' (पा ४, २, २४) इत्य अण् प्रत्यय। उभयपदवृद्धिर् इत्व प्रत्ययस्वरश्च (पा ७, ३, २१, ६,३, २८ ३,१,३)।

e) स्त्रियाम् उदात्तनिवृत्तिस्वरेण ङीप उदात्तत्वम् (पा ४, १, १५ ६ १, १६१)।

f) अग्नी-वरुण इत्यत्रत्य टि द्र। मूर्धन्यादेशो विशेष (पा ८, ३, ८२)।

g) 'सोमाग्नी' इति वाह्च (६,७४,४) पाभे।

h) देवताद्वन्द्वेऽपीह कथं समासान्तस्वरो न च देवताद्वन्द्वीयमुभयपदीय द्विस्वरम् (पा ६, २, १४१) इति विमर्शार्हमिवेदमाभाति। स्यादेतत्। नाम्नाऽग्निश्च सोमश्च देवतात्वेन श्रूयेते इति। कथमिति। उच्यते। तयोरत्र ब्रह्मात्मभावभावितस्य निखिलजगदुत्पादनवैभवस्यैकैकस्यत्वद्वारेण साधनतामात्रत्वेन हि श्रवणं भवति। यदि तयोरिह कामनाविशेषविशिष्टस्य कस्यचिद् अर्थस्य रार्थपर्यमुखेन स्तुत्यताऽभविष्यत् तदा प्राधान्यस्तुतिभक्त्या किल तयोर्मुख्यं देवतात्वमप्यभविष्यत्। इह तु पूर्वात्मदिशा स्तोताऽऽत्मन सर्वशक्तिसमन्वितत्वमेव प्राधान्येन स्तौति तच्छेषतामात्रतयाऽग्नीषोमयोश्चापि मन्त्र करोतीति तयोर्देवतात्वमिहोपसर्जनीभूतमिन्यर्थं साधारणसमासस्वरेण समर्पयितुमिष्ट स्यात्। एवमपि तद्देवताकस्य विहितत्वात् कथं तदुपाश्रयस्यामेर् ईद्-आदेशस्येह लब्धावकाशतोपपद्येतेति पुनरपि सन्देह मनायते। तत्रापि मन्त्वेवमुच्यते। नात्र देवताकस्य नितरामुपघातो भवति। स्तोत्राऽऽत्मवैभवमाहिमत्वेन गीयते यद् देवते अप्यग्नीषोमौ तत्र साधनतामात्रतां भजत इति श्रूयते। तेन शब्दस्वरूपविषये तद्देवतात्वस्य तदवस्थितत्वे सति, अन्यतः पर्यायतस्तद्विघातो नाम तदुपसर्जनीभाव इत्यापद्यते। सा चार्थी गौणता तावद् देवतात्वश्रितस्वरस्य साधारणसमासस्वरेण बाधितत्वेन प्रदर्श्यते। निगमान्तरेण स्तोतृणां श्रोतॄणां च तथात्वद्योतनपरत्वस्य समर्पयितुमिष्टत्वात्। सौवरेऽर्थस्यानेन प्राधान्यं प्रतीतं भवति। अथ यत्छन्दस्यस्य स्वदीप्र-मयव प्रतीयते तदिदं देवतात्वं भवति तस्य विप्र-

¶अग्नीषोमीय,या[a]– -यः तै ७,५,१५, १, मै १, ५,७,२,१, ४, ६, १$, ३,७,८, काठ १५, १,२४, ७[५], २९, १, ३४,१४, ३७, २[२], क ३७, ८[२], ४५, २, $शौ ९,६,६, $पै १६,१११,६, –यम् तै १, ८, १, १, ८, १, २, ३, ३, ३[२], ५, २, ३, ३, २,२, २, ६, १, ११, ६[५], मै १, ६, ८, २, १, ३, ४[२], ३, ६, १०[५], ८, २, काठ ८, १०[२], १०,२[२], २३, ७, क ७, ६[२], ३६, ४, –यया मै १, ५, ६, ७, काठ ७, ५, क ५, ४, –यस्य मै ३, ४, ६, ७, ८, –या तै ३,४, ३,२, –$या मा २४,८, का २६,२,३, मै ३, १३,९, ४,३,१¶, –यात् मै ३, ८,२, –याम् तै ३,४,३,३, काठ १३,१२, –याया. मै १, ५,१२, –ये मै ३, ७, ८, काठ १०, २, –येन काठ १०, २[२]

अग्ने-या(न→)नी[b]– -नी तै ४, ४, ६, २, मै २, ८, १३

¶अग्न्या(भि-आ)धेय[c]– -यम् मै १, ६, १२, १३, काठ ८, १०[३], ९, १५, क ७, ६[३], शौ ११, ९, ८$, पै १६,८२,८$, –यस्य मै १,५, ६[५], काठ ७, ४, क ५,३, –याय काठ ८, ११, क ७, ८, –ये मै १, ६, ४[५], ५, काठ ९, १५, –येन तै ५, ४, १०, ४, काठ २२, २

¶अग्न्यु(भि-उ)पस्थान[d]– -नम् मै १,५,८,६, १०, काठ ७, ५,६, क ५, ४, ५

अग्न्ये(भि-ए)ध[e]– -धम् मा ३०, १२, का ३४, २, ४

अग्र,ग्रा[f]– -ग्रम् ऋ १, २८,६,११२, १८, ३, ५,[५, ४, ५,८], ३०, १७, ३१, ६, ३९, ३, ५५, ७, ४, १३, १, २७, ५, ४६, १, ४७, १, ६, ६५, २ ७, ९१,५, १०, ८, ४, ७१, १, ७५, २, ४, ८३, [(८, १००, २) ७], ८५, १९,१००,१२, १०३,८, १०७, ५, १११, ८, १३५, ६, खि ४, ९, ४, ७, ७, ७, मा ११, १७, १३,५१, १७,४०†, २३, २४, २७, ३०†, ३३,५९†, का १२, २, ६, १४, ५,५, १८, ४, ८†, २५, ६, ४, २९, ३, ८†, ३२, ५, ५†, तै १, ७, १२, २, ¶२, ३, ४, ३[४],४[५], १४,५‡[g], ६[५]$, ३, ५, ६, २, ४, १, ०, २ ७, १, ०,५,२,१, ५¶, ¶६, ३,९, ५[३], ४, ११, १[३], ६, ११, २ ३, ७, २, ७, २[५]¶, ४, १९, ३, मै १, १, ४[५], ८, ९, १०, ३, २, ५, ६¶, ७, १६, १७, ३, १,४, १०, १[४]¶, १३, १, ¶४, ३, ५[५], ६, ४[५], †, ७, ९, ८, ९, १२, २†, काठ ९, ६, १०, १० १३, ११,४[५], १२, ७,८, १३, ७[५], १४, ३, १६, २,१७, १९, ३, २५, ५[५], २७,९[४], ३०, ३[५], ३८, १४, ४४, ८, ४५, १२ क ८, ९, २५, ८, ३०, १, ३९, २[५]¶, ४६,६[५]¶, कौ १,७०‡[h], १२,९७८,१२०६, ३,३,१२, जै १, ७, ८‡[h], २, २, ८, ४, २३, ९†, शौ २, २६, २, ४,१, ५, १९, ३, ३२, ७†, ६, १३७, ३, ७, १, १, ३, १, ८६, २†, ८७, ४, ५, ८, ७, ३, १२, १०, ८,८, १२, ३,१०, १४,१,२४,

त्वात् तदाश्रयो देवताद्वन्द्वस्तदवस्थो वक्तव्य । तदिदमुपसर्जनीभूतं देवतात्वमुपजीव्याभेर् ईद्-आदेशोऽपीह चरितार्थो भवत्विति सर्वं चतुरस्रमनवद्य च भवति ।

[a]) गहादेर् आकृतिगणत्वाच् छ→ईय. प्रत्ययस् तत्-स्वरश्च (पा ४, २, १३८, ३, १, ३)।

[b]) 'अग्ने' इत्यामन्त्रितं पद तदवस्थमत्र पूर्वपदीभूत द्र । तु वायो-यानी- अन्तरिक्ष-यानी- । एभि पूर्वपदैस्तन्मुख्यो वैदिक्यः स्तुतय संकेत्यन्ते । 'अग्ने' इत्येवमारभ्यमाणस्तुतिकलापद्वारेण यानी शक्तिःऽभीष्टप्रापिकेतीटकविशेषणतायां तात्पर्यपर्यवसानं भवति । एवमेव वायो यानी- अन्तरिक्ष-यानी- इति चेटकविशेषणपदे व्याख्यातव्ये भवत । सर्वत्र देवानामिति संबन्धे षष्ठी भवति । तदवधिन्दर्शीयर्थं । यत्तु मा यानी- इति पदमन्यादीनां विशेषणमद 'ग्रावकोऽसि' इति, तन्मन्दमिव भवति । ... [illegible] ... तथाविधमवन्ध- स्यानौपयिकत्वापत्ते । न ह्यत्र इनिः प्रत्ययो मत्वर्थीय शङ्कितव्यो भवति । तथा सत्यन्तोदात्तत्वस्य दुष्परिहरत्वात् । अपि चोपरिष्टाच्छ्रूयमाणम् 'अन्तरिक्ष-' इत्यस्य विशेषणत्वं नितरां दुर्घटं स्यात् । भूयानप्यत्र विस्तर वैश द्र

[c]) उस कृद्-उत्तरस्व (पा ६, १, २१३, २, १३६)। उप आ √धा+यत् प्रत्यय (पा ३, १, ९७)।

[d]) कारकोत्तरल्युडन्त-कृत्स्वर प्रकृत्या (यक पा ३, ३, ११५, ६, १, १९३, २, १३९)।

[e]) कर्मण्युपपदे आ√इन्ध्+क. प्रत्ययग् थाथादिस्वरश्च (पावा ३,२,५, पा ६,२,१४४)।

[f]) √अङ्ग्+रन् प्रत्यय । अनुनासिकलोपो नित्स्वरश्च (पाउ २, २८, पा ६, १, १९७)।

[g]) विशिष्ट इद वाकुच (२,१५,८) पाभे द्र ।

[h]) 'अग्रे' इति वाकुचः (७,८,१) पाभे द्र ।

६६, १, ६, १८, १, २७, २८, पै १, १३, ४, ३८, ४, ५१, १, २, १२, २, ४, ३२, ७, ५, २, ४, ८, १०, १, ५, ३८, ५, ९, ११, ८, १६, १२, ३, १३, २, १०१, ३, –ग्रम् ऽ ग्रम् ऋ १, १२३, ४, –ग्मा ऋ १०, ८७, १०, शौ ८, ३, १०, पै १६, ६, १०, –ग्रा पै २, २५, १, ५, २९, १, –¶ग्रन् काठ ३०, २[२], –¶ग्रायमै ३, १०, १, –ग्रे ऋ १, ३१, ५, १२६, ४, १२७, १०, १६४, ८, २२, २, १७, ३, ३, ४८, २, ५८, ४, ४, ५, ७, ५, १, ४, ५ ८०, २[२], ७, ८, १, ९, ३, १५, ५, ३३, १४, ४४, ४, ६८, ९, ८०, २, ८, ६, २४, ५३, ८, ५९, ६, [१००, २, (१०, ८३, ७)], ९, ६९, १, ७३, ९, ८६, १२[२], ४२, ५६, १, ५९, १, १०६, १०, १०, १, १, १८, ७, ४५, ५, ६९, १, ८५, ३८, १०७, ९, ११०, ४, १२१, १, १२९, ३, ४, मि १, ४, १०, ६, ६, २, ९, ३, ३, ५, ८, २२, २, ५, ७, ४, ५, ७, ७, ६, मा १, १२[२], ८, ३७, ९, ७, २३ †१२, १३, २२, १०६, १३, १, ४†, ५१, १०, ८७, २३, १†, २५, २५, १०†, २९, २९†, ३१, १७[१], २१, ३७, ५ का १, ४, २, ८, ११, २, १०, ३, ४, ५, १, †१३, १, १४, २, ५, १४, १, १, ४†, ५, ५, २१, ६, ८, २५, १, ११†, ६, ५ २७, १०, ११†, ३१, ४, ५† ३५, २, १, ५[१], ३७, १, ५ ते १, १, ५, १[१], ५, १०, १ ६, ९, २¶ ७, ७, ३ १०, १

२, ४, १४, १‡[२], ६, ७, ४¶, ३, १, ४, २[२], १०, २, ५, ४, २, †४, १, ३, ४, ८, ३, २, १, ४, २, ३, ८, २, १०, ४[२]§, ६, ४, ३‡[a], ¶५, १, २, ४, ४, ५§, ६, ३, ७, २, २, १, ५†, २, ६, ४, ३, ३, ५, १, २†, ६, ४, २, ७, ४, ३§, ५, ३, §९, १, २, ¶६, २, ३, ५[२], ४, ४, ५, २, ३, १०, ४, ४, ३, २, ५, १, ५, ६, १[२], ¶७, १, १, ४, ५, १, २, १०, २, ४, २, १, ५, १, ५, ४, १, ¶मै १, १, ४§, §२, ३[२], १५, §४, ३, ६, १§, ३[१], ७–९, १३[४], ७, २, ८, १[४], ४[२], ९, ४, १०, १८, §११, १, ४, २, २, ७, ५, ५[२], ७, ३†, ८†, ९§, १५[२]§, †, १७§, १३, २३†, ३, १, १[२], ३[१], ५, ६, ८[१], २, ४, ३, ९, ४, ८[२], ९, ६, ५, ७[२], ७, २, ४, ८–१०, ८, ३[२], ९, ३, ४[१], १०, ३, ११, ९§, १२, १६†, ४, §१, २, ८, १२[२], १३, §२, ५, ३, २, ४, २, ९, १०, ५, २[१], ६, ६, ८, ७, २, ८, ३, ८, ९, १§, १२, ६§, १३, ३†, १४, १§, काठ ५, ६, ६, ४[२], ६, ७, ३, ५, ८, १२[१], ८, २, ४[४], १०[*], ९, १२, १२, ३, ४, ६, १३, १४, १४, २, १६, ३, ८, ९, १५, १७, २०, १८, १९[१], १९, २, ४[२], ५, ७[२], ११, २०, ४, ५, २१, ४, ६, २२, ४, २३, ८, २४, ६, २५, ५, २७, ६, २८, ४, ६, ३०, २, ८[१], ३१, १ ६[१], ९[१], ३६, ६, ११, ३७, ९[१], ३८, ३, ४०, १४, ४५, ११, ¶८६४, ३[१], ५ ६५, २–४, ६६, २ ७ ०[१६], ७, ६[४], २५ ६†, ८§,

२९, २§, ७[२], ८, ३०, २[२], †, ३, ५, ३६, १†, ७†, २१, ३७, ७, ३९, २, ४२, ६[२], ४४, ४[b], ६, ४६, ५, ४७, १, ६[२], ९[२], †कौ १, ५३३, ५५१, ५७२, २, २९०, ३८३[२], †जै १, ५५, १, ५६, ३, ५८, ७, ३, २४, ६, ३१, ३[२], शौ १, ३४, २, २, २९, ७, ३४, ३, ४, ३, ४, ४, ९, ६, १२, ५, २२, ३, ४, १, २, २, ६‡[c], ७†, ८, १४, १[२], १९, ४, २८, ४, ५, १२, ४†, २८, ११, ६, ११६, १, ७, ८७, २, ११५, २, ८, १०, १, ९, ४, २, ५, २०, †१४, ८, २१, १०, ७, २८, ८, २१[२], ११, १, २३, १२, १५, १२, १, ८, २४, २, ३१†, ३, १, ६, ४, २४, १३, २, ३९, १४, २, १†, ३२, ५०, १८, ३, ५७, १९, ६, ९‡[c], २२, २१, २३, ३०, ३१, ९, ३५, १, ४१, १, ५२, १†, ५३, १०, ५६, २, पै १, ३०, १, ५३, ३, ९२, ४, २, ९, २, २५, २, ५२, ३, ५५, १, ५९, ९, ७३, १, ३, १, ४, ८, २, २०, ५, ३३, ४–६, ३८, १[२], ४, १, १†, ८, ९, ३, २, ३, ५, १०, १०, २, ११, १, १३, ५, १४, ६, १७, ३, ५, २, १, ७, २५, ३, ४, ६, ६, ४, ९, ५, १४, ४, ८, ९, १, ९, ५, ७‡[c], १०, ५, ९, ६, ८, ११, ४, १, ५, १३, १२, २, १०, १३, ३, ३, ५, ३, १४, १४, १४, ३, ७, १६, २४, २, ४९, ७, ५६, १–१८, ६०, ८, ६६, ८†, ६७, ११†, ७१, ३, ९६, ४, ५, १०२, ८[२], ११३, १, –ग्रेण मि ५, ७,

---

*) इदम् स्थलतो(दक्ष पाहूव (१०, ८५, ११, १०१, ८) पमे 'ग्रमम्' इति।

b) मय पाठ (२८, ४) ग्रमयान इति सति द्र.

c) रिरिष्ट इद ऋडूव.-पैप १०, १२१, ३, १०, ५ शै।

३, ९; मा ६, २; २८, ३०; का ६, १, २, ३०, २, ९; तै १, ३, ५, १; २, ३, १४, ५†[a]; ६, ८, ४¶; ६, ३, ३, ३; ९, ५¶; मै १, २, १४²; ¶३, ८, ४; ९, १²; ३, ६§; ५; १०, १; ६, ¶४, १, १२²; ८, ३; १३, ८†; काठ ३, ३; १९, १३; २५, ५; २६, ५; क २, १०; ३९, २¶, ४१, ३; ५¶; पै १, ८६, ७; –ग्रेपु ऋ ८, ६, ७. [°ग्र- अति°, अन्य°, अयस्°, अशुष्क°, आर°, इषु°, उक्थ°; उपांशु°, ऐन्द्रवायव°, गो°, चन्द्र°; जिह्वा°, ज्योतिस्°, तपुस्°, नख°, मन्थिन्°, मैत्रावरुण°, यद्°, वात°, वायु°, शुक्र°, शुष्क°, स°, सम्°, सायक°, हृदय°.]

अग्र-ज्ञा[b]– -जाम् ऋ ९, ५, ९.

अग्र-जिह्व[c]– -ह्वम् मा २५, १; का २७, १, १; मै ३, १५, १.

अग्र-णी(←नी)ति[d]– -तिम् ऋ २, ११, १४.

अग्र-तस्(→:)[e] ऋ १०, ९०, ७; खि ३, १६, ४; मा ३१, ९†; का ३५, १, ९†; ¶मै १, ८, ७, २, ५, ३; काठ १३, ३¶; शौ ४, १०, २; ५, १७, १४, १९, ३४, ८?[f], पै ४, २५, ३.

अग्र्(ऽ)य(न→)ण[g]–

आग्रयण[h]– -णः मा ७, २०; १३, ५८; १८, २०; का ७, ८, २; १४, ५, १०; १९, ७, ३, ¶तै १, ४, १०, १; ११, १; ४, ३, २, ३; ५, ७, १, ६, ४, ११, ३; ४²; ५, ७, १²; ८, १; १०, १², २²; ७, २, ७, ४, ८, १², २²; ४², ६, ७, क ३, ४; २८, ११, –णम् ¶तै ५, ७, २, ५, ६, ४, १, २, ३², ७, ५, ४, १, पै ४, ४०, १; ४; –णस्य ¶तै २, ३, १०, ३; ३, १, ६, ३§, ६, ४, ११, २; ७, २, ८, ६; ७, –णात् मा १३, ५८; का १४, ७, १०; ¶तै ३, १, ९, १; ४, ३, २, ३§; ६, ५, ७, १²; ८, १; १०, ३²; –णे तै ६, ४, ११, ३¶ [°ण- स्व°].

¶आग्रयण-त्व[i]– -त्वम् तै ६, ४, ११, २.

¶आग्रयणा(ण-अ)ग्र[j]– -ग्रा तै ६, ४, ११, १; –ग्रान् तै ६, ४, ११, १; ७, २, ७, ३.

अग्र-यावन्[k]– -वा ऋ १०, ७०, २.

¶अग्र-त्र(तृ→)ती[l]– -ती तै २, ३, ४, ३²; ४.

अग्र-शस्(→:)[m] शौ १२, ४, ३३; १९, ६, ११†[n], पै ९, ५, ९†[n].

---

a) विशिष्ट इह याकृचः (२, १४, ३) पाभे. द्र.।

b) कारकोत्तर-विडन्त-कृत्-स्वरः प्रकृत्या भवति (पा ३, २, ६७; ६, १, १६२; २, १३९)।

c) यतस. सामान्यः समास-स्वरः (पा ६, १, २२३)। 'राजदन्तादिषु' (पा २, २, ३१) इति जिह्वायाः पर-प्रयोगो ह्रस्वश्च (पा १, २, ४७)।

d) बस. पूस्प्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. √नी+स्त्रियां क्तिन् (पा ३, ३, ९४) णत्वं च।

e) आद्यादेराकृतिगणत्वात् तसिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पावा ५, ४, ४४; पा ३, १, ३)।

f) शोधोन्मुखस्य W. एवाऽयं पा द्र.। 'प्रमने' इति सा. प्र१(?) पठति तथा च व्याचष्टे। तथा-पाठी पाम्द्र. तु प्रमन्-> प्रमने इतीव निपाठयिषति। सायी-याश्चाऽसमृद्धः प्रतीयते। W. शोधस्याऽप्रामाणिकत्वात् 'प्रग्' इत्यस्य श्रवणादनन्तरं तत्पर्यायभूतस्याऽस्य पुनरुच्चारणमात्रत्वानर्थक्यं भवति। यदपि सा. १ऽपे ३ऽग्रम् इति भाष्ये तेन तद्‌प्रयोगोऽत्र मागम्य. पठति।

g) उस.। उप. (<√इ+कर्मणि ल्युट्) लित्-स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १९३; २, ११५)। तत्कर्तृत्वादेः आकृति-गण्त्वात् पात्वर्त्तं (पावा ६, १, ९४) णत्वं च (पा ८, ४, ३)। अथवा कस.। उप. भावे प्र. द्र.। अस्मिन् पक्षे °ण- इत्येवं प्राति. अन्तोदात्तं द्र. (पा ६, १, २२३)। असंज्ञा-विषयत्वाद् णत्वं चापीह उसं.। कल्पद्वये समानमपि सत् पररूपत्वं शाखाविशेषनिघ्नं द्र.। तथाहि यावदुपलब्धि मा. का. तै. च तद् भवति मै. काठ. क. च न भवति (तु. आग्रयण- आग्रायण- इति च)।

h) नापूर्वादि. प्रथमे कल्पे स्वार्थिकः अण् प्र. उसं. (तु भा. तै १, ४, १०, १)। द्वितीये च कल्पे 'ज्योत्स्नादिभ्यः' (पावा ५, २, १०३) इति मत्वर्थे अण् द्र. (तु. वाच.)। उभयथापि प्रत्ययस्वरत्वेनाऽन्तोदात्तत्वं समानमिति दिक्।

i) भावे त्वः प्रत्ययः (पा ५, १, ११९) तत्स्वरश्च।

j) बस. पूस्प्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्द.।

k) कारकोपपदे √या+वनिप् प्रत्ययः। गित्त्वाभिघाते कृत्-स्वरः प्रकृत्या भवति (यक. पा ३, २, ७४, १, ४, ६, १, १६२; २, ११६)।

l) मतुप् प्रत्ययः। गित्त्वाभिघाते स्वरोऽभेदः। नित्रयां ङीप् (पा ५, २, ९४; ३, १, ४; ४, १, ६)।

m) शस् प्रत्ययस् तत्-स्वरश्च (पा ५, ४, ४२; ३, १, ३)।

n) 'अग्रतः' इति याकृच (१०, ९०, ७) पाभे. द्र.।

?अग्र|ग्नि[a]- -ग्निः पै १५, १२,६.

अग्रा॑(ग्र-अ)द्वन्[b]- -०द्वाना ऋ ६, ६१, ६.

अग्रा॑य(न→)ण[c]-

¶आग्रायण[d]- -णः मै १, ३, १३;२,७,१९;११,५;४,३,२[2]; ५, ९; ६, १; ४[6]; ७, १; ४; ८, ७ऽ; ८[3]; ९[2]; काठ ४, ५; १६, १९ऽ; १८, ११; २७, ९[5]; १०; २८, १; ७; ९; १०; ३०, २[5]; ३; क २५,९ऽ; ४४,७;९;४७, १; ४६, ५[4]; ६; -णम् मै ४,३, २[5]; ६, ४[5]; ९; काठ १२, ७[5]; २७,९[5];१०; -णस्य काठ १२, ७; २७, ९; -णात् मै २, ७, १९ऽ; ४, ६, ४; ७, १; ८; ९; काठ १६,१९ऽ,२७,९;२८,७[5]; ९; क २५, ९ऽ; ४४, ७[5]; ९; -णेन काठ ८, ९; १२, ७[3]; क ६, ६.

¶आग्रायण-त्व[e]- -त्वम् काठ १२, ७; २७, ९.

¶आग्रायण-पात्र[f]- -त्रम् काठ २८, १०[3]; क ४५, १[2].

¶आग्रायणा(ण-अ)ग्र[g]- -ग्राः काठ ३०, २[2]; क ४६, ५[2]; -ग्रान् मै ४, ६, ४; ८, ९; काठ ३०, ३; क ४६, ६.

अग्रे[h]

†अग्रे-गा[i]- -गाः ऋ ९, ८६, ४५; कौ २, ९६६; जै ४, २०, ९.

अग्रे-गा[j]- -गाः खि ५, ६, १; मा २७,३१; का २९, ३,३; ते १, ३, ६, १; ३, १, १०, २; मै १, २, १४; काठ ३, ३; १०, १२; २१, १४; २६, ५, क २, १०; ४१, ३; -गाम् खि ५, ७, ४, ५.

अग्रे-(गु→)गू[k]- -०गुवः मा ६, १२; का ६, ४,२; ते १, १,

---

[a]) संदिग्धस्थलीयः पाठो भवति ।

[b]) कारकोपपदे √अद्+वनिप् । प्रत्ययस्य पित्त्वान्निघाते कृद्-उपप्रस्व. (यक्र. पा ३, २, ७५; १,४; ६, २, १३९) । इह पदे पादादाव् आमन्त्रित-स्वरः पाष्ठिकः द्र. (पा ६,१,१९८) । तु. 'सम्-अद्वन्-' तत्रत्यं टि. च ।

[c]) इह चैतदीये नाउ. तद्धिते च सरूपप्रायाभ्यां 'अग्रै-यण-, आग्रयण-' इत्येताभ्यां परस्परतोऽभवमात्रे विशेषः । सोऽपि शाखाविशेषनिबन्धेन भवतीति तत्रैव टि. द्र. ।

[d]) आग्रयण- इत्यत्र टि. गद्र. ।

[e]) भावे त्वः प्रत्ययः (पा ५, १, ११६) ।

[f]) षतस. । उप. यद्र. ।

[g]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१) । उप. गद्र. ।

[h]) 'अग्रे' इत्येतस्मिन्नुपपदभूते सप्तम्या अलुग् एदन्तत्वं वा निपातनाद् द्र. ।

[i]) उप. √गम्+डः (पावा ३, २, ४८) इति प्रायोवादो भवति । वस्तुतस्तु 'सुपि स्थः' (पा ३,२,४) इत्यत्र 'सुपि' इति योगविभागादाकारान्तधातुमात्रादनुपसृष्टात् सुपि के सुसाधे √गा+कः प्र. इति सुलभ ऋजीयान् पन्थाः । थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४) ।

[j]) सोपपदाद् √गा+विप् प्र. (पा ३, २, ७४) । यद्वा √गम्+विट् प्र. अनुनासिकस्याऽऽत्वम् (पा ३, २, ६७; ६, ४, ४१) इत्येवं सम्प्रदाये लब्धप्रतिष्ठं भवतीति विविधन्तु विमृशः । कृद्-उपप्रस्व. चोभयत्र समानः द्र. (पा ६,१, १६२; २,१३९) ।

[k]) अत्र दीर्घान्तं प्राति. इति सम्प्रदायो भवति । तथाहि । 'गमः क्वौ' (पा ६,४,४०) इति √गमेः क्विप् अनुनासिकलोप ऊङ्-आदेशः (पावा ६,४,४०) । यद्वा, औणादिकप्रकरणे 'अग्रेश्च डुः' (२,६८) इत्यनेन चकाराद् √गमेर् अपि डुः प्रत्यय इष्यते । 'अग्रे गच्छति' इति कृत्वा सेवकपरं व्याख्यानं चास्याभियुक्ता वदन्ति । तद् एवमुभयथा दीर्घान्तं प्राति. भवतीत्यविशेषः । अत्र विमर्शविशेषापेक्षैव भवति । सद्योदाहृताद् 'भ्रू-' शब्दादस्य विषयविवेकात् । तथाहि । भ्रू-शब्दो नेत्रयोरुपरि विराजमानाया वालरेखाया चरितार्थो भवति नित्यस्त्रीलिङ्गश्च । 'अग्रे-गू-' शब्दस्तु यावदुपलभ्यं स्त्रियां सन्नपि विशेषणतया प्रयुक्तो भवति पदार्थविशेषवाचकश्च न भवति । तत् स्त्रीत्वमप्यस्य विशेष्यभूताऽब्-अधीनं न तु प्रातिस्विकमिति तद्विषयोऽपि भूयान् विशेषो भवति । एवंभूते यद्यपि नाद्य यावल्लिङ्गान्तरीया एतद्विशेष्यभूताः शब्दा उपलब्धास्तथापि तथाविधाः शब्दा वैदिके प्रयोगे भवेयुरित्यत्रैतच्छब्दस्वारूप्यं न कथमपि विघातकतामुपेयात् । एवं च सम्भाव्यमाने तादृशि प्रयोगे मूलतः अग्रे-गु- इति √गम् इत्यतो वा √गा इत्यतो वा डु-प्रत्ययान्तं (तु. पाउ १, ३३) निष्पन्नं प्राति. अभूत् तस्य च स्त्रियां पा ४, १, ६६ इति प्रकरणे उपसंख्यानाद् ऊङ् प्रत्ययः स्यादित्यत्र विप्रतिपत्तिविशेषो नोदियादिति दिक् । अपि चात्र विषये उत्तरपदभूत '-गु-' इत्यन्ताः 'अभ्रि-गु-, वनर्-गु-'-प्रभृतयः पूर्वोक्तस्यैव प्रामाण्यवैशिष्ट्यमिवादधाना: द्र. । 'अध्रि-गु-' इति पुंसीन्द्रविशेषणतया प्रायेण श्रूयते (तु. ऋ १, ६१, १; ६, ४२, २०; ८, ७०, १) एवं तु. ऋ ८,२२, ११ यत्र 'जन-' इत्यनेन समानाधिकरण्यं श्रूयते । एवं 'वनर्-गु-' इति बाहुचे 'मृग-' इत्यस्य सामा-

५, १, मै १,१,४, ४,१,४, कठ १, ११, २१, १०, –०त्व क १, ११, ४७, १०

अग्रे-णी[a]– -णी मा ६,२,का ६,१,२, –०णीय[b] मै १,१,४

¶अग्रे-दधुस्[c]– -धु, –धुपि मै ४,१, ९

¶अग्रे दिधिषु[d]– -षु, –षौ काठ ३१,७, क ४७, ७

अग्रे पा[e]– -पा ऋ ४,३४, १०, –पाभि ऋ ४, ३४, ७

अग्रे-पू[f]– -०पुव मा १,१२, का १,४, २ तै १, १, ५, १

अग्रे-यावन्[g]– -वा मै ४, १४,९, –वानम् खि ५,७,४,५

अग्रे-वध[h]– -धाय मा १६, ४०,का१७,६,४, तै ४,५,८,१, मै२,९,७ काठ१७,१५ क२७,५

अग्रेत्वरी (अग्र-इत्वन्→)री[i]– -री शौ १२,१,५७ –र्या मै ४,२,१०¶

अग्रि(म→)मा[j]– -मा ऋ ५,४४,१

१अग्रिय,या[k]– -य ऋ १,१६,७ ८, २६, २५ ९,७,२ ३, ६२, २५, २६, ८३, ३, ८६, १२, १०, १२०, ८, कौ २, १२५ १२६, २२७, ३८३, ४७९, ४८०, ३, २, २, जै २, ५, १०, ३, १३, १, २, १०, ११ ३१, ३, ३६, ४, ५, शौ ५, २, ८, २०, १०७, ११ –यम् ऋ १,

धिकरणय भवते (तु ऋ १,१४५,५)। अनेनापि ह्रस्वान्त 'पु' इत्यन्त प्राति अभ्युपेयतामेवोपेयात्। एव स्थिते सम्प्रदायस्यैतद्विषयक प्रामाण्य चिन्त्यम्। पाणिनीया प्रक्रियामनुसृत्य क्विप् अनुनासिकलोपे, ऊङ्-आदेश वदन् म, औणादिकीं प्रक्रिया चानुसृत्य डु-प्रत्ययवादी उ च नितरामप्रमाण स्य तामिति कैमुतिकमिव भवति।

[a]) कारकोपपदे √नी+क्विद् णत्व कृद्-उपप्रस्व च (पा ३, २, ६१, ६, १, १६२, २, १३९, ८,४,३)।

[b]) '–०णिय' इत्यस्य स्थाने प्रयुक्तेऽस्मिन् शब्दरूपे छान्दस ईयङ्-आदेश द्र। एवमेव चैतत् मूलकोशे पदपाठेन च प्रमापित भवतीति साधुतास्य मा शङ्कि।

[c]) तु अग्रे-दधिषु (वैप२), अग्रे दिधिषु-(नाउ) च। तस कृद् उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९) उप √धा+उसि (पउ २,११५) कित्त्व लिड्वच उस.।तेनाऽऽतो लोपो द्वित्व च द्र (पा६,१,८,४,६४)।

[d]) विशिष्णादपि सन्नन्ताद् उ (पा ३, २,१६८)।

[e]) सोपपदात् √१पा+विच् प्रत्यय। कृद्-उपप्रस्व च (पा ३, २, ७४, ६, १, १६२, २, १३९)।

[f]) उप उ √१पा+डु प्रत्यय इत्याह। म च √१पा+क्विप् प्रत्यय ऊडादेशाश्च √१पू+क्विप् वा, इति धातुविकल्पेन पात्र अन्वाचच रे। पूर्वपक्षपातिन इवाव श्री भवन्ति (तु PW MW प्रभृ)। न त्विह √१पा इत्यस्य कोऽप्यवकाश सम्भावनायोपलभ्यते। तथाहि। अपा होतद् विशेषण भवति। 'अग्रे प्रामुष्येण पुनन्ति' इति गुयच च तद्व्याख्यान भवति। अप्-कर्तृकस्य पनस्याप्रसिद्धेस्तत्कर्मरे च पाने तत्प्राधान्यविपातात् तत्कर्तृकस्य प्रनयनशासनस्य सुतरामसार्थक्यात् प्रकरणगमनिप्रसङ्गात् गुयज इव √१पा इत्यस्य विकल्पो भवति। अन्यत्र ऋ १०,१७,१० इत्यनापमेव विशेषण श्रूयते 'पुनन्तु' इति। 'पुनन्तु' इत्या ख्यानमनुपदमेव तत्र श्रूयते। यथा तत्र 'घृतेन प पवित्र

आप' इत्येव प्राकरणिक व्याख्यान न तु 'घृत पिबन्ति' इति वा 'घृत पाययन्ति' इति वा। एवमिहापि √पू इत्येव लब्धावकाश स्याद्वैव धात्वन्तर किंचित्। अथापि 'केत-पू-' इति प्राति 'अग्र-पू-' इति प्राति चेममेवाभिसंधि द्रढयितुं प्रभवत। स्वरस्तु नापू द्र।

[g]) कारकोपपदे √या+वनिप्। पित्वात् प्रत्ययनिघाते कृद्-उत्तरपद धातुस्वर प्रकृत्या (पा ३, २,७४, ६, १, १६२,२,१३९)।

[h]) कारकोपपदे √वध्+अच्। थाथादि स्वर (पा ३, १,१३४ ६,२, १४४)।

[i]) कारकोपपदे √इ+क्वनिप् प्रत्यय। कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरः (पा ३, २, ७५, ६, १, १६२, २, १३९)। स्त्रियां ङीपि रेफान्तादेश (पा ४, १, ७)।

[j]) 'अग्रादि' (पावा ४, ३, २३) इति तात्रभविकेऽर्थे डिमच् प्रत्ययश् चित्स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[k]) तात्रभविकेऽर्थे प्रकृते घ→इयत् च छ→ईयत च प्रत्ययौ विधीयेते (पा ४, ४, ११७)। किमनुबन्धोऽसौ घ इत्यत्र विमर्शो भवति। कथमिति। उच्यते। आद्युदात्तत्वेनान्तोदात्तत्वेन चोभयथा श्रूयमाणत्वादस्य शब्दस्य तन्निमित्तभूतयो क्रमेण भिन्नित्यतरत्व चित्त्वयो प्रत्ययस्यावश्यभावित्वात्। तत्रापि प्रायोभावित्वादन्तोदात्तश्रुतेस्तद्गत शब्दस्वरूपस्य प्राधान्य वाच्यम्। एवमल्पीयस्तया श्रूयमाणत्वादाद्युदात्तस्य शब्दस्वरूपान्तरस्य गुणभावो वक्तव्यो भवति। अथानयो शब्दस्वरूपयोरुपलब्धिविभागोऽनुसन्धेय। स च यथा। प्रथममन्तोदात्त प्राति ऋ तै मै की शौ जै आमनन्ति। तासु शाखासु यत् प्रत्ययान्त शब्द इत्यर्थ। द्वितीयमाद्युदात्त प्राति तै-मात्रगोचर भवति। तत्रैव शब्दस्वरूप

१३,१०;४,३७,४; ६,१६,४८; ७, १२, २; ९, ७१, ४; तै ३, १, ११, ११; मै ४, १२, १०१; शौ ११, ८, ३; पै १६, ५९,४; –या ऋ ४,३४,३; १०,९५,२.

२अ॒ग्रिय[a]– -याय तै ४, ५, ५,२.

अ॒ग्रीय[b]– -यम् मै २, ७, १३; –याय मै २, ९, ५.

अ॒ग्र्य[c]–-ग्र्यः पै ६,१,८‡[d];–ग्र्यम् खि १, ३, ७; –ग्र्याय मा १६, ३०; का १७, ४, ४; काठ १७, १४; क २७, ४.

अ-प्रभ॒ण[e]– -णे ऋ १, ११६, ५.

अग्रॅयण-, अग्रॉयण- ऋग्र- द्र.

¶अ-ग्रह॑[e]– -हः काठ ३०, ७.

¶अ॒-ग्रहण[f]– -णौ मै १, ४, ७; ५, १४; ८, ४.

?अग्राग्नि-, अग्राद्वन्- अग्र- द्र.

¶अ॒-ग्राहयित्वा[f] मै ४, १, ९.

अग्रिम॒ा-, १अग्रिय॒-, २अ॒ग्रिय-, अ॒ग्रीय- अग्र- द्र.

अ॒ग्रु[g]– -ग्रवः ऋ ७, ९६, ४; कौ २, ८१०‡; शौ १४, २,७२‡; १८, २, ४७; –ग्रुः ऋ ५, ४४, ७.

अग्रू॒[h]– -ग्रुवः ऋ १,१४०,८; १९१, १४; ३, २९, १३; ४, १९, ७; ९; ३०, १६; ७, २, ५; ९, १, ८; ६६, ९; काठ ३८, १३; जै ४,४,८; पै १,५९,५‡[d]; ४,१७,६;–ग्रुवै शौ ६,६०,१;३.

अग्रे प्रभृ.; अ॒ग्र्य- ऋग्र- द्र.

√अघ्[i]

अघ॒,घ्रा॑[j]– -घः ऋ १,४२,२; –घम्

घन्-प्रत्ययान्तो भवतीत्यर्थः (तु. श्रोत्रिय- पा ५, २, ८४)। एवमपि कथं तै. उभयथा श्रुतिर्भवतीत्यपरो विमर्शो भवति। अत्रोच्यते । आद्युदात्तैव तच्छाखीया प्रातिस्विकी श्रुतिः । यत्र तु शाखान्तरीयायाः श्रुतेः संनिवेशो भवति यथा (तै. ३, १, ११, १ इत्यत्र ऋ. १, १३, १० इत्यस्य), तत्र मूलशाखास्वर एव द्रियत इति सुकरो विवेको वाच्यः। एवं स्थिते यत् स्वीयपाणिनीयाष्टकसंस्करणेऽवरत उपलभ्यमानस्य घन्-प्रत्ययान्तस्य शब्दस्वरूपस्य संकेतमकरोत् BW. (तु. २भ.गे पृ. ४५५) सर्वथाप्युपेक्षितवांश्च मुख्यशब्दस्वरूपं घिन्-प्रत्ययान्तं तन्मन्दमिव भवति। अतस्तद्वचसः संगतिर्योफक्यासाविशेषमात्रनिष्ठा न सा.वैज्ञिकीत्यपि पूर्वोक्तानुसन्धानादतिरोहितमिव भवति। एवं च स्वयं क्षेत्रिय-शब्दं घिन्-तया पठताऽऽचार्येण तत्राऽन्तोदात्तत्वस्य संकेतितत्वात् (तु.पा ५,२,९२)। इन्द्रिय-शब्दस्य चापि तदानुपदिकत्वनिपातनबलादन्तोदात्तत्वस्य सुबोधत्वात् सुत्यम् अग्रिय- शब्दमनुरुध्याचार्यस्य 'घच्छौ'(पा ४,४,११७) इत्येवंप्रकारकश् चकारानुबन्धनः पाठोऽभिसम्मत इत्यपि सम्भाव्येत। अग्रिमसूत्रे निरनुबन्धस्यैव च प्रत्ययस्य संगतत्वादवश्यं तद्विवेकार्थमिह सानुबन्धः प्रत्ययः पठितव्यो भवेत्। नन्वेवमप्यन्तोदात्तस्यैव शब्दस्वरूपस्यानुशासनतः सुग्रथनात् सत्यमप्याद्युदात्तस्य शब्दस्वरूपस्य विषये सत्पादनुशिष्ट्यभावादवनिर्दिष्टैव सा... इति चेत्। न। सुत्रान्वादाऽऽधाहिनस्य देवस्य । तद् यथा। 'समाद् यत्'(पा ४,४,११६) इत्यत्र 'च' इत्यधिकं पठेत्। तथा सति पूर्वसूत्राद् घस्योऽनुवृत्तिः सुपचा भवेत्। तस्य च सुतरामपि शब्दस्वरूपमात्र... 'अग्रिय-'इत्...

व्यम्। तत् कथमाद्युदात्तविधोपलब्धिरिति चेत्। उच्यते। यथा यत्मध्ये 'य्' इत्यस्य स्थाने 'इय्' इति, 'व्' इत्यस्य स्थाने च 'उव्' इति तै. आम्नानसम्प्रदायो भवति। तथेह अ॒ग्र्य- इत्यस्य यत्-प्रत्ययान्तस्य यतोऽनाद्यीयाद्युदात्तभाजः शब्दस्वरूपस्य स्थाने, अ॒ग्रिय- इत्याद्युदात्ता प्रातिभासिकी श्रुतिर्भवति न घन्-प्रत्ययान्तस्य शब्दान्तरस्य कल्पनासात्रहृद्यत्वमिव भवतीति स्यात्। यथा अभ्न्य॒-प्राति. तै. अभ्निय॒- इत्यामनन्ति (यम्था. ऋ १, १७, ५ प्रभृति। एवं तैत्रा २, ६, ६,२)। एवं तावदिह बहुरिव विमर्शोऽपेक्षितः द्र.। भूयानपि तद्विस्तरो वैश. अनुसंधेयः।

[a]) नापूर्टि. द्र.।

[b]) अत्र निच्-छ→ईयः प्र. द्र. । नित्-स्वरः (तु. पा ४, ४, ११७; पा ६, १, १९७)। शेषं नापूर्टि. द्र.।

[c]) तत्रभवेऽर्थे यत् प्रत्यय आद्युदात्तत्वं च (पा ४, ४, ११६; ६, १, २१३)।

[d]) '१अग्रियः' इति ऋ (१०, १२०, ८) पाभे.।

[e]) बस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[g]) √अञ्ज्+रुन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु. पाउ ४, १०३; पा ६, १, १९७)।

[h]) स्त्रियाम् ऊङ्। प्रत्ययस्वरः (पा ४,१,६६)।

[i]) √२अंह् √२अह् इत्येताभ्यां समूल इत्यर्वाचीनोऽभिमतिः द्र. (तु. GW. अघ- इति)।

[j]) अर्वाञ्च एतच्छब्दनायनिष्पत्त्यर्थं कल्पितम् √अघ् इति धातुम् √२अंह् इत्यस्यैव रूपान्तरमाहुः। √अह् इत्यस्य तु भौवादिकस्य गणपाठे पठितत्वदर्थ इत्यन्तमागः संभाव्येत। ... निन्दार्थं ... निन्दितकर्म... √अह् गुरुणेन ... भावः। भूयस्तत्र विस्पष्टविस्तरस्तु

ऋ [१, १७, १९,७–८], २,४१, ११, ५, ३, ५, ६, ६२, ८, ७, १०४, ७ ८, १८, १४, ४७,१, १०, ३५, ३, खि २, ११, १,४, मा ३५, ६†, ११, २१†, का ३५, ४, १०, २०†, २१†, मै १,५,१०¶, काठ २३,११†, शौ १, २८,३, ४, १७, ३, †३३, १९,७–८, ८, ४, ५†, ६,२६, १०, १, ५, १२, ३, १४, ८,५, १४,२,५९–६०, †२०,९०,६ ५७, ९, पै ४, ८,१–१३,†०९, १९, २–८, ५, २३, ३ ७, १, ५, १४, ३, ६, १६, ९, २†, ८१, ७, १४४,७, –घस्य ऋ १, १०३, ५, ८, ७९, ४, ८३, ५, १०, ८९, १४, पै १५, १६, ४–९, १७, १–२, –घा ऋ ८,४७, ५, १०, १०२, १०, खि ५, ७, ३,४,मा २८,१५, का ३०,२,४, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, –घा ऋ [६, ४८, १६,५९,८] शौ २०, १२९, १६, –घ.त् ऋ १, १२८, ५ १६६,८, शौ १२, १०, १३, पै १६, १४६, ८, –घानाम् ऋ ८,४७,२, –†घानि ऋ २, २९, ५, ७, ८३, ५, मै ४,१२,६, –घाम् पै १,८६,६, –†घाय ऋ १,१८९,५,७,९९, ५, तै १,६,१२,६ मै ४,१२,३, शौ २०, ३७, ७ [°ब- आरे°, येवर°, तार्ष्ट°, पुरु°]

अघा[a]– -घासु ऋ १०, ८५, १३.

अघ-कृत्[b]– -कृते शौ १०,१,५, पै ७,१,५, –कृद्भि शौ १४, २, ६२

अघ द्वि(ष→)षा[c]– -षा शौ २, ७, १

अघ मार[d]– -र. शौ ६, ९३,१, पै ३, १०, २

अघ-मेनि[e]– -नि. पै १०,१२,८

अघ-रुद्[b]– -रुद् शौ ८,१,१९, ११, २, ११, पै १६, २, ८, १०५, १

अघ-ल[f]– -ला शौ ८,८,१०, पै १६, २९, १०

अघ वि(ष→)षा[g]– -षा शौ ५, १८,३, १२,७,१,१५ १०,१३, पै ९,२२, १–९, ९,१७, १०, १०, १६, ४–९, १७, १–३, १६, १४२, १, १४३,६, १४६, ८, –षा शौ ६,९३,२, –षास्य शौ ६, ९३, ३

अघ-शंस[h]– -सः ऋ १, १२९, ६, [२, ४२, ३, ६, २८, ७], ४,४,३, ६,[७१,३, ७५,१०], १०, १८५, २, †मा १,१९, ३, ३२, १३, ११, २९, ४७, ३३, ६९, ८४, †का १,१,२४, ३,३, २४, १४, १, ११, ३२, ५,१५, ६,१५, †तै १,१,१,१४,२,१४, १, ४, २४, १, ४, ६, ६,४, †मै १, १, १४, ३, २७, ५,४, २, ७, १५, ३, १६, ३, ४, १, १४, काठ १, १, ५, ४, १०, ७, २, १६, १५, ३०, १०, ३१, ४[2], ३५, ५, ४६, १, क १, १, ५, ३, ८†, ५, २†, २५, ६†, ४६,८, ४७,४[2],¶, ४८,६, शौ ४, २१, ७, ७, ७९, १, १९, ४७, ६, पै ३, १०, २ ६,२०, ६, १५, १०, १०†, –सम् ऋ ६, ८, ५, ७, १०४, २, १०, ८७, २०, खि ५, ५, ४, ७, ४, १४, मै १,५,१, काठ २३,११†, शौ ८, ३, १९†, ४, २, पै ४, ८, १–१३, †१६, ७, ९, ९,२, –सस्य ऋ १, ४२, ४, –सात् तै १, ६, ३, १, –†साय ऋ ७, १०४,४, ८, ६०,८, १०,१८२, १, शौ ८, ४, ४, पै १६, ९, ५ –से ऋ ५, ३,७ [°स- हत°]

अघशंस-दु.शस[i]– -साभ्याम् शौ १२, २, २

†अघशंस-हन्[b]– -हा ऋ [९, २८,७, २८, ६, ६१, १९] कौ १, ४७०, २, १६५, ३१७, ६४१, जै १, ४९, ४, ३, १६, १, २६, ३, ५१, ६

वेश द्र। पथादिवाद् अघ। चित्स्वर (पा ३, १, ११४, ६, १, १६३)।

a) तत्प्रविशेषात्मकतया सर्वथा पूर्वार्थभिन्नार्थत्वद्वत् पृथङ् निर्देश द्र। तदर्थविमर्शस्तु प्रकरणगाद्यर्यादिभ्यो वैप ग्व द्र।

b) कारकोत्तर क्विबन्त-कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १६२, २, १३९)।

c) तस 'तृतीया'(पा ६,२,४८) इति पूपप्रस्व। उप यद्र।

d) कर्मण्युपपदे √मृ>मारि+अण् प्रत्यय। दृद्-वित्स्य (वक्र पा ३, २, १, १, ३, ६, २, १३९)।

e) कम। उप यद्र।

f) कर्मण्युपपदे √ला+क (पा ३, २, ३)। अथवा, 'सिध्मादिभ्यश्च' (पा ५, २, ९७) इत्यत्र अघ-इत्यस्योपमसस्थाने परविषयत्वेन मत्वर्थीयो लच् प्रत्यय स्यात्। प्रथमे कल्पे 'थाथ-' (पा ६, २, १४४) इत्यनेन, द्वितीये च चित्स्वरेणान्तोदात्त द्र (पा ६, १,१६३)।

g) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १) उप यद्र।

h) कर्मण्युपपदे √शंस्+अण प्रत्यय उस पूपप्रस्व च (पावा ३, २, १)। यद्वा नापूदि समासस्वरो द्र।

i) द्वस सामान्य समासिक स्वर (पा ६,१,२२३)।

अघ-हा्र्[a]– -रः कौ २, १२१४; शौ ६, ६६, १.

√अघाय्[b], अघायति ऋ १, १३१,७.

अघायत्[c]– -यतः ऋ १, ९१,८; ४,२,६; ५,२४,३; [६, १६, ३०; ७, १५, १५]; १०, ६३,१२; मा ३,२६; २५,४८§; का ३, ३, १८; ते २, ३, १४, १; मै १, ५, ३; ४, १०,१; काठ २, १४; ७, १; क ५, १; जै ४, ६,१०; –यताम् शौ १०, ९, १; पै १६, १३६, १; –यते ऋ ६, ५१, ६; ८, ७१, ७, पै ४, ८, १–१३; –यन्तम् शौ १०, ४, १०; पै १६, १५, १०.

अघायु[d]– -यवः मा ४, ३४; ११,७९; का ४, १०,५; १२,७, १४; ते १, २, ९, १; ४, १,१०, ३; मै १, २, ६; २, ७, ७; ३, ७, ८; काठ २, ७; १६, ७; क २, १; शौ १, २७, २; ३; १९, १८, १–१०; पै १, ४२, ३; २, ३१, २; ५; ७, ३, २; ५; १७, १–१०; –युः ऋ १, १४७, ४; खि ४, ५, १८; ते ५, ७, ३, १; शौ ४, ३, २; ५, ६, १०; १०, १–७; १९, ४७, ७; ४९, ९; पै ६, ११, १२; १२, ९–११; १३, १–३; २०, ७; ८, ६, ९; १४, ४, ९; –युना पै ७, ८,७; –यूनाम् शौ १, २०, २; –यूनि खि ४, ५, ३; –योः ऋ १, २७, ३; १२०, ७; ४, २, ९; [(१, ३६, १५) ७, १, १३]; [१०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११], मा १६, ५०‡[e]; ते ३, ३, ११, १; ४, ५, १०, ४‡[e]; मै २, ९, ९[e]‡; काठ१०,१३†; १७,१६‡[e]; क २७, ६‡[e]; कौ २,९८६†; जै ४, २४, ७†; शौ १, २७,१; ७, ५३,१†; †२०, १७,११; ८९, ११; ९४,११; †पै १५, ११,१; १६, ८, ११.

अघा(र→)रा[f]– -रा पै १,८६,६.

अघा(घ-आ)रि(न्→)णी[g]– -णीः शौ ११, ११, १४.

१अघा(घ-अ)श्व[h]– -श्वाय ऋ १, ११६, ६.

२अघा(घ-अ)श्व[i]– -श्वस्य शौ १०,४, १०; पै १६, १५,१०.

?अघासार[j]– -रम् पै १, ५८,२.

¶अ-घात[k]– -ताय काठ २९, १; क ४५, २.

¶अ-घातक[k]– -कः काठ ८, ६.

¶अ-घातुक[l]– -कः मै १,४, ७[2]; ६, ४; ८,५[2]; ३, १, ३; काठ २७, ६[2]; ३०, १०; ३२,५; क ७, २; ४२, ६[2]; ४६, ८.

¶अ-घात्य[k]– -त्येन काठ २६, १०; क ४१, ८.

√अघाय्, अघारा-, अघारिणी-, १अघाश्व-, २अघाश्व- ?अघासार- √अघ् द्र.

अ-घो(र→)रा[m]– -रा मा १६,२; का १७, १, २; ते ४,४, १२, ५; ५, १, १; मै २, ९,२; ३, १६, ४; काठ १७, ११; २२, १४; क २७,१; पै १४,२,८; १५,२,४; १६,७३,२; –रेण काठ ३८,१३; शौ ७, ६२, १; १४, २, १२; पै ३,२६,१; –रेभ्यः मै २, ९,१०.

---

[a]) कर्मण्युपपदे √हृ+अण् प्रत्ययः । कृद्-उपप्रस्व. (यक. पा ३, २, १; १, ३; ६, २, १३९)।

[b]) √अघ-य इति पपा. । परेच्छायां क्यचि पूप. आऽऽकारान्तादेशः (पावा ३, १, ८; पा ७, ४, ३७)। धातु-पराधिकरणकाघस्येच्छायां धात्वर्थपर्यवसानं द्र. । धातु-स्वरेणान्तोदात्तः (पा ६, १, १६२)।

[c]) शतुर् अदुपदेशान्निघाते शपः पित्त्वान्निघाते च शिष्टो धातु-स्वरः (पा ३, २, १२४; ६, १, १८६; ३, १,४; ६, १, १६२)। 'शतुरनुमः' (पा ६, १, १७३) इति विभक्तेरुदात्तत्वम् ।

[d]) उः प्रत्ययस् तत्-स्वरश्च (पा ३,२,१७०;१,३)।

[e]) विशिष्ट इह वाक्चः (२,३३,१४) पाभे. द्र. ।

[f]) कर्मण्युपपदे √ऋ+अण् प्रत्ययः । (तु. पा ३, १, १३४)।

[g]) पपा.अनवगृहीतः। सोपपदाद् आ√ऋ इत्यतो वा, अनुपपदाद्√ऋ इत्यतो वा ताच्छीलिको णिनिः (तु. सा. अर्त- इत्येवं व्याचक्षाणः)। कृद्-उपप्रस्व. (पा ३, २, ७८; १,३; ६,२,१३९)। नन् पूप. √घृ इत्यतो घारिन्-इति उप. चेति PW. प्रमृ. । चिन्त्यं त्वेतत् । नञ्-स्वरानुपलम्भादिति दिक् । स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ५)।

[h]) बस. पूर्वपदप्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१)। उप. यद्र. ।

[i]) सर्पजातिविशेषात्मकार्थविशेषपरत्वात् पृथङ् निर्देशः द्र. । अत्र BW. अघपूर्वात् √श्वसेर् व्युत्पत्तिमाह । सा तु विमर्शविशेषापेक्षिण्यनुसंधेया ।

[j]) सन्दिग्धस्थलीयः पाठोऽत्र भवति ।

[k]) तस. । उप.<√हन् यद्र. ।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। एतत्प्रकारकेष्व् अ-क्षोधुकादिष्व् अनेकेषु शब्देषु 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्तानुशिष्टेरपवादः ऊर्म. द्र. ।

[m]) तस. अव्ययपूप्रस्व. (पा ६,२,२)। उप.<√घुर् यद्र. ।

अघोर-घोरतर्[a]- -रेम्य मै २, ९, १०
अ घोरचक्षस्[b]- -क्षस पै ७, ८, ६
†अ-घोरचक्षुस्[c]- -क्षु॰ ऋ १०, ८५, ४४, शौ १४, २, १७
अ घ्नत्[d]- -घ्नत ऋ ७, २०, ८, -घ्नता ऋ ५, ५१, १५, -घ्नते ऋ ८, २५, १२
१अ-घ्न्य, घ्न्या[e]- -घ्न्य॰ शौ ९, ४, १७, -घ्न्यस्य ऋ १, ३०, १९, -घ्न्या ऋ १, १६४, २७, ७, ६८, ९, १०, ६०, ११, शौ ३, ३०, १, ६, ९१, २†, ७, ७७, ८†, ९, १५, ५, १९, १६, २, २७, १५, -घ्न्या ऋ ९, ८०, २, मा ६, २२, २०, १८, का ६, ५, ३, २२, १, ४, शौ ७, ८८, २, ८, ७, २५, १९, ४४, ९, -घ्न्यानाम् मै २, ५, १०, ४, २, १०, शौ ९, ४, २, ४, १९, -घ्न्याश्च॰ ऋ ५, ८३, ८, -घ्न्याम् ऋ ७, ६८, ८, -†घ्न्याया॰ ऋ १०, ८७, १६, शौ ८, ३, १५, -घ्न्यासु मै १, २, ६‡[f], -घ्न्यौ ऋ ३, ३३, १३, शौ १४, २, १६†, १८, ४, ४९
अ घ्नि(य->)या[g]- -यानाम् तै ३, ३, ९, २, -‡[f]यासु तै १, २, ८, १, ६, १, ११, ३[f]
†२अ-घ्न्य, घ्न्या[h]- -घ्न्यम् ऋ १, ३७, ५, -घ्न्या ऋ ७, ८७, ४, ८, १०२, १९, -घ्न्याः ऋ ८, ७५, ८, ९, १, ९, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, जै ४, ४, ९, -घ्न्यानाम् ऋ ८, ६९, २, १०, १०२, ७, कौ २, ८६२, जै ४, २५, २, -घ्न्यायाः ऋ ४, १, ६ ९, ९३, ३, १०, ४६, ३, कौ २, ७७०
अ घ्नि(य->)या[g]- -या तै २, ६, ११, २
३अ घ्न्य, घ्न्या[i]- -घ्न्य पै १६, २५, ७, -घ्न्या क ४६, ८, पै १, १११, १†, ५, १९, १, १०, ८, ५ १३, ३, १६, १६, ६८, ५†, -घ्न्या खि २, ८, ३, पै २, ७०, २, ३३, ५ ४, २२, ७, ७, १३, ११ १५, १९, १०, १६, १४, ४, -घ्न्यानाम् काठ १३, ९, पै १६, २४, २ ५ २५, ९, -घ्न्याया पै १६, ७, ६, -‡[f]घ्न्यासु काठ २, ६, ४, ९, क १, १९
४अ-घ्न्य, घ्न्या[j]- -॰घ्न्या मै १, २, १८, काठ ३, ८, २८, ५ -॰घ्न्या मा १, १, १२, ७३, का १, १, २, १३, ५, १२, मै १, १, १ २, ७, १२, ४, १, १ काठ १, १, १६, १२, ३०, १०, क १, १ २, १५, २५, ३, पै १५, ३, ९, -॰घ्न्ये शौ १२, १०, १३, १४ -॰घ्न्ये क १, १६४, ४०, मा ८ ४३, का ९, ६, २, शौ ६, ७०, १-३, ७, ७७, ११†, ९, १५, २० १०, ९, ३, ११, २४, १०, १ १२, ११, २, ४, १८, ३, ४, पै १६, ६९, १०, १०७, १, १३६, ३ १३७, १, १३८, ४, १४६, १२
अ घ्निय, या[g]- -॰या तै १, ३, ११, १, -॰या तै १, १, १, १, -॰ये तै ७, १, ६, ८
¶अघ्न्या-त्व[k]- -त्वम् मै ४, २, १२
अघ्न्याँ(घ्न्य-आस्य->)स्या[l]- -॰स्ये खि ४, ५, २६, -॰स्ये[m] खि ४, ५, ३२.

---

[a]) द्वस । सामान्य समासस्वर॰ (पा ६, १, २२३)। अ घोरघोरतर- इत्येवमभिप्रायो विभाग पपा अपि द्र.। तयान्वे तस नञ्-स्वरः (पा६, २, २) इति विवेक सूह।

[b]) तस । उप सोपपदे √चक्ष्+असुन् प्रत्यय (पाउ ४, २३३)। 'घोर-' इति किवि द्र ।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप बस ।

[d]) समासस्वरौ मापू द्र । उप <√हन् यद्र ।

[e]) √हन् इत्यतो भावे घञर्थे क (पावा ३, ३, ५८) ततस् तदर्हतीत्यर्थे यत् प्रत्यये घ्न्य॰ इति। तस नञ् स्वरं बाधित्वाऽन्तोदात्त (पा ५, १, ६७, ६, २, १५६)। अथवा, हन्यमयपर्थवार्थतो मुख्यत्वात् कर्मणि क्यप्। ततो नञ्-स्वरमयोयान्तोदात्तत्वम् (पा ३, १, ११३, ६, २, १६०) यत्तु सा अहननम् अम्र । ततोऽर्हार्थे यः प्रत्ययस् तत्स्वरेणान्तोदात्त इति। तस्म। प्रत्यय स्वरस्य नञ्-स्वरेण बाधे प्राप्ते मयो गुणप्रतिपत्तिपत्स्यार् तत्स्वरबाधयन्तो दात्त तरेव गुरुत्वरत्वर्॥

[f]) 'उस्रियासु' इति वाह्वृच (५, ८५, २) पाभे ।

[g]) '१अ घ्न्य-, २अ घ्न्य-' इत्येतयोरेव शाखान्तरीय उच्चारणभेदोऽत्र निदानम् ।

[h]) उप 'अघ्न्यादयश्च' (पाउ ४, ११२) इति यक्॰ प्रत्ययान्तोऽव्ययपूर्वप्रस्स (पा ६, २, २)। यद्वा 'कृत्योक॰' (पा ६, २, १६०) इत्यस्याऽनाऽपवाद उस द्र । अर्थविशेषद्योतकोऽय भेद इति ।

[i]) स्वराद्यनुपलम्भात् तदाश्रयप्रथम द्वितीयान्यतरविवेको दु शक इति कृत्वा पृथङ् निर्देश द्र ।

[j]) आमन्त्रितत्व-वशात् सौवरो विवेको दु शक इति कृत्वा पृथङ् निर्देश द्र ।

[k]) भावे त्व । प्रत्ययस्वर (पा ५, १, ११९, ३, १, ३)।

[l]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। पादादावामन्त्रितानुदात्त । '॰घ्न्यास्ये' इति सुपा स्वरो मुद्रणप्रमादज स्यात् ।

[m]) '॰भ्रशते' इति शौ (१०, १, २०) पाभे यद्र ।

√अङ्क्

अङ्क^a^– -ङ्क पै २,७१,४, -ङ्का ऋ १,१६२,१३, मा २५,३६, का २७,१३,५, तै ४,०,९, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, -ङ्कान् शौ ६,१०,०, पै १, १७, ०, -ङ्के पै ५,९,६, -ङ्केन शौ ७, १२०,१, पै २, ७५, ५ -ङ्कौ तै १,७,७,२ [°ङ्क-, उद्°, परि°, बाहु°, सम्°]

अङ्का(ङ्क अ)ङ्क^b^– -ङ्कम् मा १७,५, का १६, १, ८, तै ४, ३, १०, ३, काठ १७, ६, क २६,५

?अङ्कावङ्क^c^– -ङ्कम् मै २,८,७

अङ्किन्^d^– -ङ्कि शौ १९,६६, १, पै १६, १५०, ५, -ङ्किनम् पै ७,१२,९, -ङ्की ऋ ३,४५,४

अङ्क(ति→)ती^e^– -तीषु पै ८, १०, ६

†अङ्कस्^f^– -ङ्कांसि ऋ ४, ४०, ४, मा ९,१४, का १०,३,७, तै १, ७, ८, ३, मै १, ११, २, काठ १३, १४

†अङ्कस्^g^– -सम् ऋ ४,४०,३, मा ९,१५, का १०,३,८, तै १, ७, ८, ३, मै १, ११, ०, काठ १३, १४

अङ्कु^h^– -ङ्कुम् काठ ४०, ११

अङ्कुप^i^– -पम् मा १५, ४, का १६, १, ५, तै ४, ३, १२, २, मै २, ८, ७, काठ १७, ६, क २६, ५

†अङ्कुश^j^– -शा ऋ ८, १७,१०, मै ४, १२, ३, काठ ६, १०, शौ ६, ८२, ३S, २०, ५,४, -शम् ऋ १०,४४,९, १३४, ६, कौ २, ४४१, जै ३, ३३, १६, शौ २०, ९४, ९, पै ७, १२, ९S [°श- अयस्तर°]

अङ्कुशिन्^d^– -शिन ऋ १०, ३४, ७

a) लक्षणार्थाद् औणादिकाद् √अङ्क् इत्यतो वा गतियाचनान्यतरार्थाद् √अञ्च् इत्यस्माद् वा करणाधिकरणयोर् घ' प्रत्यय द्र । प्रत्ययश्चासौ 'पुंसि संज्ञायाम्' (पा ३, ३, ११८) इत्युक्तो वा स्यादस्मिन् सूत्रेऽनुक्तसमुच्चयार्थीयचकारप्रयोगितो वा स्यात् । √अञ्च्+घ इति कल्पे कुत्व द्र (पा ७,३,५२)। कौटिल्यार्थेन √अक् इत्यनेनापि नुमागमनिपातनतो यथाकथमपि सम्बन्ध साध्यतामर्थानुसंधानत । यत्तु अच् प्रत्ययान्तता क्वचित् प्रत्यपादि 'तु शब्द' तन्न । कर्त्रर्थासम्बन्धात्। यदपि 'उदङ्क-' इत्यस्य घञ् प्रत्ययेन निष्पत्तिरुपदिष्टा भवति (तु पा ३, ३, १२३) तदप्यचिन्त्य नैव भवति । तद्विस्तरस्तु वैश द्र ।

b) कर्मण्युपपदे √अङ्क्+अण् । कृद्-उपस्व (पा ३,२,१,१,३,६,२,१३९)।

c) '-ङ्कौ-ङ्क-' इति पपा । मा प्रमृ तु 'अङ्काङ्क' इत्येवमनन्ति तद् नापू गद्र ।

d) मत्वर्थीय इनि प्रत्ययस् तत्स्वरश्च (पा ५,२, ११५,३,१,३)।

e) सुपा तु ह्रस्वान्तो भवति। तथाप्यसौ चिन्त्यो भवेत्। कोशसाक्ष्यस्य दीर्घान्तत्वप्रमापकत्वात्। दीर्घान्त चेह साधु द्र । 'बह्वादिभ्यश्च' (पा ४, १, ४५) इत्यत्र गणे 'अङ्कति-' शब्दस्य साक्षात्पठितत्वोपलब्धेर् ङीपन्तस्य तस्य न्याय्यत्वादिति दिक्।

f) असुन् प्रत्यय (पाउ ४,२१६)। निस्स्वर (पा६,१, १९७)। यद्वा √अञ्च्+असुन् (पाउ ४,१८९) कुत्वे च। अथवा, कुटिलगतिवाचकाद् √अक् इत्यस्मात् तस्मिन्नेव प्रत्यये नुमागमो निपात्यताम्।

g) अर्श आदेराकृतिगणत्वान्मत्वर्थे अच् प्रत्ययश्चित्स्वरश्च (पा ५, २, १२७, ६, १, १६३)।

h) अङ्कवन्निष्पत्तिर् द्र । अत्रौणादिक उ प्रत्यय इत्येव विशेष । यत्तु 'नावञ्चे' (पाउ १, १७) इत्यत्र नि-पूर्वत्वमुपदिष्टं तदनैकान्तिक वाच्यम्। निपूर्वाद् अतत्पूर्वाच्च √अञ्च् इत्यस्माद् उ प्रत्ययोपलम्भात्। अत्र कुत्व चाऽऽकृतिगणत्ववचनेन प्रसाध्यम् (पा ७, ३, ५३)। अथवा 'न्यङ्कु-' इत्यत्र 'अङ्कु-' इत्यस्य तदुत्तरपदत्वेनान्तर्भाव द्र । यत्र 'अङ्कु-' इत्यपि मूलकोशप्रमाणित प्राति द्र । वाह्वृचे 'वङ्कु-' इति श्रूयते (तु ऋ. १, ११४, ४)।

i) पपा पूर्वोत्तरपदविभागादर्शनाद् सुपा तदनुसारी द्र । सोपपदात् √२पा इत्यतो वा √१पा इत्यतो वा के थाथादि-स्वरे च (पा ३, २, ३, ६, २, १४४) निष्पत्तौ सुलभायामप्यर्थानुसंधानतो भूदन् विमर्श विस्तर वैश अन्वेष्यो भवति ।

j) लोमादेराकृतिगणत्ववचनात् ताद्धितेन श प्रत्ययेन निष्पत्ति द्र. (तु पा ५, २, १००) यत्र पपा तथाविध प्रकृति प्रत्ययविभागो न प्रदर्शितस्तत्र तादृशी प्रक्रियैव द्र । रोमश प्रभृतिष्वपि तत्रोक्तो विभागो नोपलभ्यते । अथवा कृदेव स्यान्न ताद्धित प्रत्यय । तु उणा. ४, १०७ यत्र √अङ्क्+उशच् नामकरण उपदिष्टो भवति। प्रथमे कल्पे प्रत्ययस्वरेण द्वितीये च चित्स्वरेणान्तोदात्तत्वमुभयत्र समानम् (पा ३,१,३ ६, १, १६३)।

√अङ्क्रूय[a]

अङ्क्रूयत्[b]- -यन्तम् ऋ ६, १५, १७

√अङ्ख् परि°

√अङ्ग्

१अङ्ग°- -ङ्गम् ऋ १०, ८५, ३०, १०९, ५, शौ ५, १७, ५†, ६, ७२, १, १०, ७, २, ९, २५, २६, १४, १, २७†, १८, २, २६, ४, ६४, †पै ९, १५, ५, -†ङ्गम्-ङ्गम् ऋ १०, १७, १२, मा १२, ८६, का १३, ६, १२, शौ ४, ९, ४, ९, ३, १०§, पै ८, ३, ११, ९, ९, २§, १३, ११, ६, §१६, ३९, १०, ८८, ५, -ङ्गा शौ ६, ६६, ३, ११, १०, १२, १२, ९, ४, ११, १०, पै २, ३९, २, ६, ३, ३७, १, १६, ८६, १, १४५, ४, -ङ्गात् शौ १०, ७, २[1], पै १, ५९, १, -ङ्गात्-ङ्गात् ऋ १०, १६३, ६, खि ५, ७, २, ६, मा २१, ४३-४५ का २३, ५, ३[1], मै ३, ११, ६¶, ४, १३, ७, काठ १४, ६¶, १८, २१, शौ ०, २५, १, ८, ७, ३, १०, ४, २५ १४, २, ६९, पै ४, ७, ७†, ११, १, १४, १६, १२, २ १७, ३, -ङ्गानाम् ¶मै ३, १०, ३, ४, ¶काठ १३, १०, ३४, ९, शौ १८, २, २४, पै ९, ७, ४, -ङ्गानि ऋ १०, १०३, १२, मा ६, १०, ८, २९, १७, ४, १७, ४४†, १८, १, १९,

१३, २०, ६, ८, का ६, २, ५, ९, ५, २, १३, १, ५, १८, ४, १२†, १९, २, ३, २६, ६, १४, ७, ५, ७, तै १, ३, ८, १, ३, १, ८, १, ३, १०, १, ४, १, १०, ५ ७, १, २, ¶५, २, ७, ५, १०, ५, ३, ५, ३, ४, ५, १, ५, ६, २, ९, २§, ६, ९, २, ७, २५, १§, ¶६, २, ८, ३, ३, ७, ४§, १०, ६, ¶७, ४, ११, ३, ५, ८, २, ५ २५, १, मै १, २, १५ ११, ६¶, २, ७, ८, ११, २, ¶३, २, ८[2], ५, १, ८, ९, ९, ६§, १०, १, ३[2], ११, ८[3]§, ¶४, ३, ८[2], ५, ५, ९§ ६, ५, ८, ७§, काठ ३, ५ ६, ७, १३, ९, १०, १४, ६, १६, ८, १८, ७ २०, ९, २१, ३, २६, ८[2], २७, १०[5], २८, १[2], ३८, ३, ४[2], ४०, ६, ४५, ५, क २, १२, ४, ६¶, २८, ७, ३१, १८¶ ४१, ६[2], ¶, ४४, १[2]¶, †की २, १२११, शौ ३, २, ५†, ११, ६ ४, ५, ४, १२, ७, ६, १०, २, ९, ४, ११, १३, १९, १०, ५, ५०, ७, १८, १९, ९, ६, २०, ११६, ८, पै १, ६१, ३, ३, ५, ५†, ४, ६, ४, १३, १४, ८, १२, १६, २५, १, ७५, ९, १२ ८२, ६, -ङ्ग शौ १०, ७, १[1], ३[4], ११, २७, -ङ्गे-ङ्गे मा ६, २०[1], का ६, ४, ४[1], तै १, ३, १, १[1], ६, ३, ११, २; मै १, २, १७[1], ११, ६¶, काठ ३, ७[1], १४, ६[5], क २, १४[1],

शौ १, १२, २ २, ११, ७[1]†, ६, ११२, ३, २०, १६, २३†[d], पै १, १७, २, ७०, ४, -ङ्गेन मा २३, ५०, का २५, ९, ६ शौ ६, ७२, १, -ङ्गेभि ऋ १, १४१, ८, ३, ७, ४, -ङ्गेभ्य तै ३, १, ४, १¶, २, ३, २ ४¶ ७ ३, १६, २, काठ ३०, ८, ४३ ६, शौ १, १२, ४, २, ३४, ५ ३, ७, ३, ५, ३०, ८, ६, १० १, ९, १३, ७-९, ११, २, ६ १९, ४४, २, पै ३, २, ३, ३३, ७, ९, १३, ८, १५, ३, ३, १६ ७४, ७-९, १०४, ६, -ङ्गेषु मा २०, १०, का २१, ७, १०, कठ ३८, ४, पै १, १०९, ४, २, ७९, २, १५, २०, १०, १६, ८८, ४, -ङ्गेषु-ङ्गेषु पै १६, १४९, १ -ङ्गैः ऋ १, ८९, ८, २, ३३, ९ ३, १, ५ १०, ४, ६, मा १९, ९३, २५, ६, २१†, का २१, ६, १४, २७, ९, १, ११, ८†, मै १, ४, ७[1]¶, ३, २, १¶, ¶९, ५ ६, ११, ९[2], १५, ८, ४, १४, २†, काठ ३५, १†, ३८, ३, †की २, ११२४, शौ ४, १४, ९, ६, १२०, ३ ७ ५, ५, ८, २, ३, पै ८, ८, ४ १६, ३, ३, ५१, १, ९९, ३ [°ङ्ग अन°, चतुर्°, त्रिशत्°, द्वि°, मीढुः°, यथा°, रथ°, वि°, विश्व°, स°, सम्°, सम्भृत°, सर्व°, सहस्र°, सु°, स्थिर°]

अङ्ग-ज्वर[e]- -र शौ ५, ३०, ९,

---

[a]) कण्ड्वादेराकृतिगणत्वात् यक् प्रत्ययो दीर्घत्वं च (पा ३, १, २७. ७, ४, २५)।

[b]) ऋदुपदेशात् लक्षणर्धातुवरूप शतुर् नित्यं शपश्च तिरस्करणे धातुस्वरेणाद्युदात्तत्व (पा ६, १, १८६. ६, १, १६२)।

[c]) घञ् प्रत्यय (पा ३, ३, १८)। अथवोणादि √अञ्ज् ... 'अङ्गम्-' ... शासक स्यात् (तु पाउ ४, २१६)। तथा च सति √अञ्ज् इत्यस्मादेव घञि प्रत्यये निपातित इ। फिट् सूत्रेण पुनः मित्स्वरेण (पा ६, १, १९७)। यत्तु आ॥ √अम इत्यस्माद् ... ऽभाणि।

[d]) 'अङ्गात् अङ्गात्' इति ऋ (१०, १६३, ६) पाभे।

[e]) कर्मण्युपपदे √ज्वर्>ज्वरि+अण् प्रत्यय। इदं ... (पा ३, २, १; ६ २, १३९)।

–रम् शौ ७, ३०, ८, ९, १३, ५, पै ९, १३, ८

अङ्ग-भेद[a]– –द शौ ७, ३०, १, १९, ४४, २, पै १७, ३, २, –दम् शौ ९, १३, ५, पै ३, १७, ५.

अङ्ग-रोग[b]– –गम् पै १, १०, ४, ९, १३, ९, १६, ७४, ५.

?अङ्गरोग[c]– –गात् पै ७, १५, ७

अङ्ग-वत्[d]– –वते काठ ४७, ३

¶अङ्गा परुस्[e]– –रुषि ते २, ५, ६, १[२]

अङ्गिन्[f]– –ङ्गिने ते ७, ५, १२, २

अङ्गीन- यावत्°, विश्व°

अङ्गे-ष्ठा[f]– –ष्ठा शौ ६, १४, १

अङ्ग्य[b]– –ङ्ग्य शौ ६, १२७, ३, –ङ्ग्या ऋ १, १९१, ७ [°ङ्ग्य- विश्व°]

२अङ्ग[i]– –ङ्गस्य शौ ७, ७२, १४

¶अङ्गार[j]– –र मि ३, १५, २०९, काठ ३७, १८, क ४८, १६, –रम् ते ६, ३, ९, ५[२], मै ४, १, ८, काठ ३१, ६, क ४७, ६, –रा ऋ १०, ३४, ९, तै ३, ४, ८, ४, मै १, ८, ६, काठ ६, ७, २१, १०, क ४, ६, –रान् काठ २६, १, क ४०, ४, –रेण मै ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७, –रेषु तै ७, १, ९, २[२], मै १, ४, १०, ८, ६, २, ५, ५, काठ ६, ७, १९, १०[२], क ४, ६, ३०, ८[२], –रैः तै ६, ३, १, २ [°र- ऋत्°]

अङ्गारि[k]– –रे मै ३, ७, ७

अङ्गिर[l]– –रस्य पै ७, १०, ९, –रा ऋ १, ८३, ४, शौ २०, २५, ४, –रे ऋ ४, ५१, ४, –रेभ्य शौ १९, ३९, ५, पै ७, १०, ५.

अङ्गिरस्[m]– –०र ऋ १, १, ६, ३१, १७, ७४, ५ ११२, १८, २, ७३, १८, ४, ३, १५, १, ७, ५, ८, ४, १०, ५, ११, ६, २१, १, ६, ७, १०, १६, ११, ८, ६०, ७, ७४, ११, ७५, ५, ८४, ४, १०२, १७, खि २, १३, ४, ५, ७, २०, ४, मा ३, ३, ७, ९[२], ११, ४५, १२, ८, १७, २८†, का ३, १, ३, ७, ३, २[२], १२, ४, ८, १३, १, ९, १६, ५, ९†, ते १, २, १२, १[२], †२, ५, ८, १, ४, ६, ११, ७, ४, १, ४, ३, २, १, ३, ४, ४, ३†, ५, १, ५, ६, ६, ७, ७, ३, मै १, २, ८[२], ७, १, २, ७, ४, ८, १३, ७†, ३, ८, ५, ४, ११, ६†, काठ २, ९[२], ७, १३, १७, १६, ४, ८, १९, ५, ११, २२, १२, २५, ६, ३९, १३, १४, ४०, ११, क २, ३[२], ३०, ३, ३१, १, ३९, ३, †कौ १, २९, २, ११, ७५८, ८९९, ९०३, †जै १, ३, ९, ३, २, ७, २७, ५, ४, १४, ३, ७५, ५, शौ २०, १०३, ३†, १२५, ९, –रस ऋ १, ६२, ७, ७१, २, [३, ५३, ७, (७, १०३, १०), १०, ६७, २] ४, २, १५, ३, ११, ७, ११, ६, ४५, ८, ६, ६५, ५,

---

a) कर्मण्युपपदे √भिद्+अण्। कृद्-उपपदस्व (पा ३, २, १, ६, २, १३९)।

b) यथु नादिः। °उदर-इति शौ-शामीय पाभे।

c) 'उदरपाद् अङ्गरोगाद्' इत्येव मूलत सन पा स्थाने 'अङ्गपा आङ्गरोगाद्' इत्याकारक प्रामादिक मुद्रा इ।

d) मतुपो मस्य व (पा ८, २, ९४, ८, ७, ९)।

e) इस 'न दधिपयआदीनि' (पा २, ४, १४) इत्युक्त... 'दुष्प्रा-धर्षिणी' इति- इत् पूर्वपददीर्घ उभयपदप्रकृतिस्वरश्च (पा ६, २, १४०)। यस् वा 'परादिस्' (पा ६, २, १९९) इति ... [illegible]

f) ... [illegible]

g) ... [illegible]

h) तान्नभविके यति रूप ... दादायुदात्त सम् (पा ४, ४, ११०, ६, १, २१३)।

i) जनपदवाचिनाद् शब्दस्य पृथङ् निर्देश।

j) आरन् प्रत्यय (पाउ ३, १३४)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। अथवा 'अग्नि-आर-' इत्येव मूलत मत ... प्राति. सपत्रेश। तत्र च उप <√गद् (लु)इ।

k) एव स्थिल मुद्रा भवति। तस्य च चिन्तनार्थम् 'अङ्गारि-' इति अइ। एवं तु मै १, ७, ५, १२, ३, ८, १० यत्र तादृक्प्रकारक एव मुद्रा भवति।

l) किरन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु. पाउ १, ५२, पा ६, १, १९७)। ... च ... इ।

m) असुन् प्रत्यय ... [illegible] ... (पाउ ४, २३६) इत्यत्र 'असि' प्रत्यय ... [illegible] ... (तु पाउ ४, १८९) असुन् प्रत्यय ... इ। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)।

[७, ४२, १, ५२, ३], १०, १४, ६, ६२, ५, ७८, ५, १०८, ८, १०, १६९, २, खि ४, ८, १, †मा १५, २८, १९, ५०, ३४, १७, †का १६, ५, ९, ३३, १, ११, ¶तै २, ६, ३, २, १२, ६†, ३, १, ९, ४, ५, १, २, ४, ४, ४, २†, ५, १, २, ४, २, ८, ४, ४, २, ३, ३, २, ७, २, २§, ६, १, १, २, ३, ३, २, ६, २², ७, १, ४, १, ४, १७, १†, मै १, ४, १, २, ७, १२, १३, ७†, ¶३, १, ३, ३, ४, ६, ७, ८, ४², ¶४, ८, ३, ५, काठ ४, १४, ५, ४, ८, ४, ९, १६³, १९, २, २१, ६, २२, १०, १३, २३, ४, २८, ३, ३१, १५, ३२, ४, ३८, १३, ३९, १४, ४०, ५, ४४, ६, ¶क ६, ९, २९, ८, ३१, २१, ३५, ४§, ३६, १, ४४, ३², कौ १, ९२, २, २५८†, जै १, १०, २, ३, २२, ५†, शौ २, १२, ५ ३, २१, ८, ८, ८, १३, ९, ५, १६, १०, ६, २०, ७, १८, ३४, ११, ८, १३, १२, ३, ४३, ४५, १८, १, ५८, ६१, ३, २०, ४, ३, २०, ९१, २†, पै ३, १२, ८, ३८, ९, ५, ११, ४, १४, ८, ११, २, ६, १५, १४, ६, १६, ३०, ३, ४४, ३, ९८, ७, १४०, ४, –०रस ऋ १०, ६२, [१–४], पै २, ५, ५, –रसम् शौ ४, २९, ३, पै ४, १८, ३, –रसाम् ऋ १, ६२, ३, १०७, २, १२१, १, ३, १२७, २, २, २०, ५, ६, ११, ३, १०, ७०, ९, मि ३, १५, ३०, ३२, ५, १, ३, मा १, १८, का १, ६, ४, तै १, १, ७, २, ३, ५, १, २¶, ५, ६, १६, १, ७, १७, १, मै १, १, ८, ६, १, २, ५, ४, १, ८, काठ १, ७, ७, १३³, ८, ४, ३१, ६, ३९, १५, ४९, ६, ५३, ७, क १, ७, ६, ९, कौ २, ११६४†, शौ ६, ३५, ३, १६, ८, १४, १८, ४, ८, –रसौ मै ३, ४, २¶, –रा ऋ १, ३१, १, १३९, ९, ३, ३१, ७, ५, ४५, ७, १०, ९२, १५, मा ३४, १२†, का ३३, १, ६†, शौ १९, ३४, ६, ५४, ५, पै ११, ३, ६, १२, २, १५ –†रोभि ऋ १, ६२, ५, १००, ४, २, १५, ८, ४, १६, ८, ६, १८, ५ ७, ४४, ४, १०, १४, ३–५, १११, ४, तै २, ३, १४, ५ ६, १२, ५ ६², ७, १, १८, २§, मै ४, १४, ५, १६³, काठ ४१, ९, शौ २, १२, ४§, १८, १, ४७, ५९, ६०, २०, ७७, ८, पै २, ५, ४§, –रोभ्य ऋ १, [५१, ३, ९, ८६, २३], १३२, ४, १३९, ७, ८, १४, ८, ६३, ३, ९, ६२, ९, खि ५, २०, १, तै ७, ५, ११, २, काठ ४५ २, †कौ २, ३३१, ९९१, जै ३, २७, ७†, शौ १२, ३, ४४, १९, २२, १८, २०, २८, २†, ३९, ३†, १३५, ६, पै १६, ९४, ५ [°स्-आदित्य°, रुद्र°]

आङ्गिरस[a]– -स ऋ ६, ७३, १, १०, ४७, ६, ६८, २, १४९, ५ १६४, ४, मा १९, ७३, का २१, ५, २, मै १, ६, ५¶, ३, ११, ६, काठ ३८, १ शौ ६, ४५, ३†, ८, १३, १५ १०, १, ६, ११, १२, १० १२ १३, १९, ४, ४, †२०, १६, २ ९०, १, पै ७, १९, १, १६ ३५, ६, ९६, ८, १३५, ५ –सम् खि १, २, ९, २, ४, २, शौ ५, १९, २, पै ९, १८, ८, –सस्य ऋ ४, ४०, १, काठ ९, १२¶, –सान् ऋ ६, ३५, ५ –सानाम् शौ १६, ८, १५, १९, २२, १, –साय मै १, ९, ४¶, काठ ९, ९, ११¶

आङ्गिरसी[b]– -०सि शौ १२, १०, ६, पै १६, १४६, २, –सी मा ४, १०, का ४, ४, २ तै १, २, २, २, मै १, २, २, काठ २, ३ क १, १५, पै ३, २२, १, –सीः शौ ८, ५, ९, ७, १७, २४, ११, ६, १६, पै १६, १३, ९, १४, ३, २२, ६, २७, ९

†अङ्गिरस्-तम,मा[c]– -०म ऋ १, ७५, २, ८, ४३, १८, २७, ४४, ८, मा १२, ११६, का १३, ७, १५, तै १, ३, १४, ३, काठ ३५ १७, क ४८, १५, जै १, ५३, ९, –मः ऋ १, ३१, २, १००, ४, १३०, ३, ९, १०७, ६, १०, ६२, ६, कौ १, ५११, –मम् ऋ ८, २३, १०, –मा ऋ ७, ७५, १, ७९, ३

१अङ्गिरस्-वत्[d]– -स्वत मै ४, ९, ९, –स्वते मा ३८, ९, का ३८, २, ३, मै ४, ९, ८, –स्वन्तौ ऋ ८, ३५, १४, –स्वान् ऋ २ ११, २०, ६, १७, ६

a) अपत्य-दृष्ट-समूहाद्यन्यतमेऽर्थे अण् प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (तु. पा ४, १, ११४; २, ७, ३, ११६)।

b) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ४, १, ५, ६, १, १६१)।

c) आतिशायनिकम् तमप् प्रत्ययः । तस्य पित्त्वान्निघाते स्वरः पूर्वपदस्य (पा ५, ३, ५५; ३, १, ४)।

d) मतुपो मस्य वत्वे भत्वम् (पा १, ४, १९)। स्वर नाद्युदि द ।

२आङ्गिरस्-वत्ᵃ ऋ १, ३१, १७, ४५, ३, ६२, १, ७८, ३, २, १७, १, ३, ३१, १९, ६, ४९, ११, ८, ४०, १२, ४३, १३, खि ४, ९, ३, मा ११, ९², १०, ११, १६², २८², ४७, ५८⁴, ६०⁴, ६१⁴, ६५⁴, १२, ५३², १३, १९, २४, २५, १४, ६, १२, १४–१६, २७, १५, ५७, ५८, ६४, २७, ४५, ३४, १६†, का १२, १, ९², १०, ११, २, ५³, ३, १², ४, १०, ५, ९⁴, ११⁴, ६, १, २⁴, ५⁴, १३, ४, ९², १४, २, ४, १०, ११, १५, १, ५, ४, २, ३², ८, ५, १६, ७, १², ६, २९, ६, १, ३३, १, १०†, तै ४, १, १, ३, ४⁴, २, २⁴, ३, १², ५, २, ३², ४², ६, १⁸, २⁴, ३⁴, २, ४, ४², ७, ४, ९, ७, ३, ६, २, ४, ३, ३, ६, २, ५, १, २, ४², ५², ५, २, ४²¶, ५, ४¶, ६, ३, मै २, ७, १, २⁴, ४, ६¹, ११², १५², १६⁸, ८, ७, १४², १३, १४², २०², ३, १, ३², ७¶, ८¹, ४, ९, १², १५, १६ काठ १, ९², १६, १⁴, ३², ५⁸, ६¹⁰, ११², १६, १९, २², ३८ १३, ३९, १, ३²
४⁴, ७, १३, ४०, ३², ५⁴, क २७, २², २९, ८², ३०, ४², ५.

¶अङ्गिरोधा(रस्‌धा)मन्ᵇ– –मान मै ३, २, ९, काठ २०, ११², क ३१, १३²

अङ्गुᶜ-

अङ्गुग्-ष्ठुᵈ– -¶ष्ठम् तै ६, १, ९, ५, मै ४, ५, ८, –ष्ठाभ्याम् मै ४, ६, ३, –ष्ठेन मै ४, ५, ८, काठ १३, ७, २४, ५, क ३७, ६

अङ्गुरिᵉ– -रिम् शौ ४, १८, ६, ७, ३१, ११ २०, १३६, १३ [°रि- अन्°, पञ्च°, सु°]

अङ्गुलᶠ- दश°, द्वि°

अङ्गुलिᵍ– -ल्य मा १८, २२, का १९, ७, ४, तै ४, ७, ९, १, ¶६, १, १, ८, ९, ५², ७, ३, ९, २¶, ¶मै १, १०, १३, २, ११, ६§, ३, ६, ३, क ठ १८, ११, २३, १, ३२, ३, ८, ३६, ७, ३८, ४, क २८, ११, ३⁰, ७, –लिभि तै ६, १, ९, ५¶, शौ ४, १४, ७, –लिभ्य शौ २, ३३, ६, २०, ९६, २२, पै ४, ७, ४, –लिम् मै ४, ५, ८¶, पै ५, २४, ५, –ली मा २०, ६, का २१, ७, ५ मै ३, ११, ८, काठ ३८, ४ᵇ, शौ १०, २, १, पै १६, ५९, १ᵇ, १४७, ८ᵇ, १४९, १ᵇ, –ल्या ¶मै १, ८, ५, ४, ५, ८ [°लि- अन्°, पञ्च°, मृदु°]

अङ्गुलीⁱ– -लीभि पै १६, ९८, १०

अङ्गुलि-काण्डʲ– ण्डम् काठ २६, ४, क ४१, २

अङ्गुलि-मात्रᵏ– -त्रम् मै ३, ९, ४²

१अङ्ग- २अङ्ग- √अङ्ग् द्र

३अङ्गˡ ऋ १, १, ६, ८४, ७–९, १९, [११८, ३, ३, ५८, ३], १६४, ७, २, ४१, १०, ३, ३३, ११, ५, ३, ११, [६, ४४, १०, ८, ८०, ३] ५०, १०, ५२, ३², ७२, ५, ७, २०, ९, ५६, २, ९१, १, ८, [६, २६, ७, २], २४, १२, १५, ९६, १०–१२, ९, १०८, ३, १०, ४, ४, ४२, ३, ५४, ४, ६४, १३, ७९, ४, ८६, ७, १२९, ७, १३१, २, १४६, ४², १४९, ३, खि ४, ७², १०, मा ६, ३७, १०, ३२, १९, ६, २३, ३८§, का ६, ८, ८, ११, १०, २, २१, १, ५, २७, ७, ६§, तै १, ८, २१, १, ३, १, ३, २, ५, २, ११, २, मै १, ४, १२¶, ११, ४, २, ३, ८,

ᵃ) क्रियातुल्यत्वे गम्ये, इवार्थे वा वति । भत्वम् । प्रत्ययस्वर (पा ५, १, ११५, ११६ पावा १, ४, १८)।

ᵇ) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

ᶜ) तु अङ्गु इति । तद्वदौणादिकेन ड प्रत्ययेन निपात्यताम् ।

ᵈ) सोपपदात् √स्था+क (पा ३, २, ४)। थाथादि-स्वर पत्व च (पा ६, २, १४४, ८, ३, ९७)।

ᵉ) अङ्गुलि- इत्यत्र टि. द्र ।

ᶠ) औणादिक उर(→ल)च् प्र (तु पाउ १, ३८)।

ᵍ) उलि प्रत्यय (पाउ ४, २)। प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तत्वम्। ननु यद्र. प्रत्यय चिन्तमनुनेते तद् सस्कार युतमिव स्याद् अन्तस्वरापत्ते । रलयोरभेदे अङ्गुरि इति तद्र । एव डीषन्तम् 'अङ्गुली-' इति अद्र ।

ʰ) स्वराङ्कणाभावादिद विवेक्तु दु शक यथैतद् रूपं ह्रस्वान्तस्य प्रातिपदिकस्याहो दीर्घान्तस्येति ।

ⁱ) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति ङीष् विकल्प । तेन चान्तोदात्तत्वमपि द्र ।

ʲ) पतम । उप यद्र ।

ᵏ) प्रमाणे मात्रच् (पा ५, २, ३७)। तत्प्रयोगनित्त-मन्तोदात्तत्व च (पा ६, १, १६३)।

ˡ) अम् इति चित्रनाम स्वरादिषु पठितम्। तत्पूर्वकाद् √गम् इत्यतो डे प्रत्यये निपातस्य शब्दरूपस्यानुप-त्तेनेष्यतर द्र. । गम उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

३, ११, ७, १२, २, ४, ८, ९, १२, १, १४, २, काठ १२, ९, १४, ३, ३७, १८, ५०, ५, कौ १, २००, २४७, ३८९, ५८३, २, २८८, ६९१–६९३, ८६१, १०७३, जै १, २१, ७, २६, ५, ४३, ९, ५९, ६, ३, २४, ४, ५६, १८–२०, शौ §१, १६, २, §२, ३, २[२] §५, ११, ५; ७, ९, १४, ५ §११, ६, २१, §१३, ३, २१, २०, २०, ५, ५७, ८, ६३, ४–६, ८९, ३, १२५, २, १२६, ७, पै १, ८, २, ६, ४, १०, ८, १, ४, ५, ७, १६, ६६, ७1, अङ्गो॒[a] शौ ६, ६०, २, पै ४, २०, ७[b]

अङ्गार-, अँङ्गारि-, अङ्गिन्, अ॒ङ्गिर-, अ॒ङ्गिरस्-, अङ्गीन, अङ्गुँ-, अङ्गुरि-, अङ्गुल-, अङ्गुलि √अङ्ग् द्र

?अङ्गूषं॒ -

अङ्गे ष्ठा, अ॒ङ्ग्य- √अङ्ग् द्र

अङ्गोप॒[1]-

अङ्गोपि॒न्[e]– -‡[f]पिणम् कौ १, ५२८, २, ४६७, ७५८, जै १, ५४, १०, ३, ३५, २

अङ्गोपि॒*(य>)या[g]– -या पै ६, ३, ११

√अङ्घ्[h]

अ॒ङ्घ्रि[i]– -ङ्घ्रिणा मा २, ८, का २, ७, २, काठ १, १२, ३१, ११, क १, १२, ४७, ११[j]

अ॒ङ्घारि[k]– रि मा ५, ३२, का ५, ८, २, तै १, ३, ३, १, मै १, २, १२, काठ २, १३, –॒रे मा ४, २७, का ४, ९, ४, तै १, २, ७, १, मै १, २, ५ ३, ८, १०, काठ २, ६, क १, ११

?अङ्नार-

?अङ्नार[l]– -र काठ २२, ३

√अच्[m], अप°, आ°, उद्°, वि°

अ॒चत्[n]– -चत मै २, ७, १‡[o]

अ-चक्र॒,क्रा[p]– क्रम् ऋ १०, १३५, ३ –क्रया ऋ ४, २६, ४, १०, २७, १९, –क्रे ऋ १, १२१ ११, –क्रेभि ऋ ५ ४३, १०

¶अ-चक्रवृत्त,त्ता[q]– -त्तम्, –त्ताम् क ठ ६, ३, क ४, २

अ॒-चकि॒वस्[r]– -चक्रुषे शौ ५, १८, ९ पै २, ७१, १

अ॒-चरत्[r]– -रन् ऋ ३, ५६, २

अ॒ चरन्ती– न्ती ऋ १, १८५ २, मै ४, १४, ७†

अ॒ चरम[r]– -मा ऋ ५, ५८, ५ मै ४, १४, १८†

अ॒-चरा॒च(र→)रा[r]– -रा काठ १२, २

अ-चर्म॒क[s]– -काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३

---

[a]) 'अङ्ग॒'इत्यस्योत्तरेण'उ'इति निपातेन निहतेनैकीभाव इवात्राऽऽपन्न । अथवा 'अङ्ग॒' इत्यस्य 'अर्यमन्' इत्यनेन, उनश्च तदुत्तरेण नु निपातेनाऽऽर्थे सम्बन्ध द्र. । अत्र यत् सा उन उत्तरम् अनु पपाठ तदपत् । 'नु' इत्यत्रय टि अद्र ।

[b]) एतद्वन्मन्त्राधाऽविस्पष्टार्थपदो भवति । तु दिवि-श्वम्- दिवि-श्वन्- इत्यत्रत्ये टि ।

[c]) आङ्गूष॒- इत्येतद्व्युत्पत्तावौपयिकी कल्पनेय तत्रैव विस्तरेण द्र ।

[d]) आङ्गूष॒- इत्यनेन समानन्यायत्वात् तदीयनिगमाना च भूरिगत्याक्त्वादस्य वैयुत्पत्तिक सङ्केतोऽपि तत एव सुग्रह द्र ।

[e]) मत्वर्थीय इनि (पा ५, २, ११५) । प्रत्ययस्वर ।

[f]) 'आङ्गूषाणाम्' इति ऋ (९, ९०, २) पाभे ।

[g]) इदमार्थेषु ष→इय प्र द्र. (तु पा ४, ४, ११७) तु त स्तोत्रिय- इनि । ऋ अग्नगिदेव अङ्गुष्-->अँङ्गोष इत्यस्मादिव प्राति प्रान्युत्पादितात् प्र मृक्ते भवतीति द्र । अङ्गोषु अङ्गोपिन्- आङ्गूष- आङ्गूर्ष-अङ्गोपिय- इत्यादिषु प्रत्ययरूपभेदे सुभेदेऽपि मूलत स्तोत्र धातुरभिन्न इति सम्भाव्यम इत्यपि द्र ।

[h]) यतुटि √१अह्, √अघ्, √२अह् ।

[i]) क्रिन् प्र नित्स्वरश्च (पाउ ४, ६६, पा ६, १, १९७) ।

[j]) 'अङ्घ्रिणा विष्णू' इति सुपा । तु मा २ ८ । एव 'विष्णु > -०ष्णो' इत्यत्र टि च ।

[k]) पपा अनवगृहीत । 'अहस अरि' इत्येव व्याचक्षाणौ उ च म च पूर्वपदप्रकृतिस्वरमधिकृत्य चोद्यौ भवेताम् । तन्मता व्युत्पत्तिगमस्तु दासीभारादित्वाच् शक्योऽभिसधातुम् । वस्तुतस्तु सशीतिबहुलत्वाभेदमित्थमिति वक्तु पार्येत । भूयान् व्युत्पत्तिविस्तर वैश द्र । अपपाठान्तरयो कृते ?अहारि- इति अ॒ङ्गारि- इति च गद्र ।

[l]) सस्थ 'अङ्णार॒-' इत्यत्र वैयुत्पत्तिक टि अद्र ।

[m]) √अञ्च् इत्यनेन समानार्थक यद्र ।

[n]) शतृ नापश्च निघाते धातुस्वर (पा ६, १, १८६, १, १६२) ।

[o]) विशिष्ट इद याकृच (५, ८१, ३) पाभे ।

[p]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।

[q]) तस । उप तृतग द्र ।

[r]) तस अव्यय-पूर्वपदस्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[s]) बस समासान्त कप् प्र उस. (पाग ५, ४, १५१) ।

अ-चारुका(क-आस्य>)सन्[a]- -कास्ना शौ २०, ३४, १२.

१अ-चिकित्वस्[b]- -त्वान् ऋ १, १६४, ६; शौ ९,१४,७; पै १६, ६६, ६.

१अ-चित्[c]- -चितः ऋ ७, ८६, ७; १०४, १; ९, ९७, ५४; काठ २३,११; कौ २,४५६; जै ३,३४, १४; शौ ८,४,१; पै १६, ९,१; -चितम् ऋ १०, ८७, १२; काठ ४०, ५ऽ; शौ ८,३, २१; पै १६, ८, १; -चिते ऋ ७, ६१, ५.

१,१अ-चित्त[d]- -त्तम् ऋ १, १५२,५; ६,४६,१२; -त्तात् ऋ ४, ३,१; तै १, ३, १४, १; मै ४, ११, ४; काठ ७, १६; कौ १, ६९; जै १, ७,७; -त्तान् ऋ ३, १८, २; काठ ३५, १४; क ४८, १३.

२अ-चित्त[e]- -त्तम् खि १,९, ४.

¶अ-चित्तपाजस्[f]- -जाः मै १, ९, १ऽ;५; काठ ९,१ऽ;१२; क ८, १२.

¶अ-चित्तमनस्[f]- -नाः मै १,९,१ऽ; ५; काठ ९,१ऽ;१२; क ८, १२.

अ-चित्ति[g]- -त्तिः ऋ ७, ८६, ६; -त्तिभिः ऋ ४, १२, ४; मै ३, १६,५; काठ २, १५; -त्तिम् ऋ ४, २, ११; मा २७,६; का २९, १, ६; तै. ४, १, ७, ३; ५, ५, ४, ४†; मै २, १२, ५; काठ १८, १६; ४०, ५; क २९,४; -त्ती ऋ ४, ५४, ३; ७, ८९,५; तै ३, ४, ११, ६; ४, १,११,१; मै ४, १०, ३; १२, ६; काठ २३, १२; -त्तीः शौ २, ६, ५; -त्त्या शौ ५, १७, १२-१७; १०, ३; ३१, १०; ६, ५१, ३; १२, ४, ५१; ५२; पै ९, १३, ३; १५, ८; १६, ३७, ७.

अ-चित्र[e]- -त्रम् ऋ ६, ४९, ११; त्रे- ऋ ४, ५१, ३.

अ-चिष्टु[h]- -ष्टुः मा २०, ४४; का २२, ४, ९; मै ३, ११, १; काठ ३८, ६; -ष्टुम् खि ५, ७, १, १०[i]; मै ४, १३, २; काठ १५, १३.

अ-चेतस्[e]- -तसः ऋ ७, १८, ८; -तसम् ऋ ७, ६०, ६; ७; -ताः ऋ १, १२०, २.

अ-चेतान[f]- -नस्य ऋ ७, ४, ७.

अ-चोदत्[j]- -दते ऋ ५, ४४, २; खि ४, ९, ५.

१अ-चोदस्[j]- -दसः ऋ ९, ७९, १; कौ १, ५५५; जै १, ५७,२.

√*अच्छ्, ?अच्छे[k] पै १, ११२, २; अश्(?च्)छतु, पै १६, १५२, ३[l].

यद्वा वैकल्पिकश्चरितार्थयितव्यः (पा ५, ४, १५४)। कब्-प्रभावनिगमाश्च मृग्याः। कप्‌ उपान्त्यस्वरे प्राप्ते (पा ६,२,१७४) 'कपि पूर्वम्' (पा ६, २, १७३) इत्युक्तः स्वरः पूर्वविप्रतिषेधेन लब्धावसरः द्र.।

[a]) सा. आधारीकृत्य कल्पितः पाठः द्र.। अतः सर्वथा स्वरूपतश्च स्वरतश्च विमर्शविशेषोऽपेक्षितो भवति। तु. पाण्डु. पाभे.। तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.बस.द्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः। उप. √कित्+क्वसुः प्रत्ययः। √चित्,√कित् इत्येतयोरैक्यमिवातिष्ठमानाः पाश्चात्याश् √चित् इत्यस्मादेव मौलिकत्वेन प्रतिपत्त्यादत्र चान्यत्र चैवंजातीयेषु प्राति. निष्पत्तिमाहुः।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. √चित्+भावे क्विप्। यत्तु कैश्चित् √१,२चि इत्यतोऽपि निष्पत्तिरुक्ता भवति तद्विस्तरः साक्षेपः वैश. द्र.। एवं तु. 'चित्-' इत्यत्रत्यं टि. अपि।

[d]) तत्पुरुषबहुव्रीहिसमासाभ्याम् औभयविध्येन विग्रहे सम्भवति क्रमशः तस. 'परादिश्छन्दसि' (पा ६, २, १९९) इत्यनेन, बस. 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोपसंख्यानाद् वा स्वरो व्याख्यातव्यः।

[e]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. बस. यद्र.।

[g]) तस. स्वरः नापू. द्र.। उप. यद्र.।

[h]) परोक्तनिष्पत्तिकं प्राति.। √अच् इत्यत इत्यर्वाञ्चः। मन्पूर्वाच् √चि इत्यस्माद् वा, √अम्ब् इत्यस्माद् वेति उ. च म. च। 'अ-पाक-' इति नञ्-तत्पुरुषस्य साहचर्यादत्रापि तस. एव तु संभाव्येत।

[i]) 'अ-चिष्टम्' इति मुपा.।

[j]) तस. नञ्-स्वरे (पा ६, २, २) प्राप्ते अन्तोदात्त उसं. (तु. पा ६,२,१६०)। उप. <√चुद् द्र.।

[k]) अविस्पष्टपदभूयिष्ठं स्थलं द्र.। यथानिर्देशं 'वा' इति 'ते' इति पृथक् पदे इव भवतः। तत ऊर्ध्वं 'तानि' इति 'अच्छे' इति द्वे पदे स्यातामुताहो एषां चतुर्णां पदानां स्थाने 'वाते तान् यच्छे' इति पदत्रयी स्यादिति सन्देहो भवति। प्रथमस्य कल्पस्यापेक्षया द्वितीयः साधीयान् प्रतीयते। अर्थस्य स्फुटत्वविशेषसौकर्यात्। एवं च सति मुपा. यथावत् संशोधनीयः। कल्पद्वयापेक्षया √अच्छ्, इति √यच्छ् इति च विकल्पकल्पने तत्त्वं द्र.।

[l]) अविस्पष्टपदसङ्कुलः मुपा. द्र.। अभिगमनार्थे मन्त्रस्वारस्यप्रतिभानात् तस्मिन्नर्थे यनि. धातुः सुकल्पः स्यात्। तस्मिन्नेवार्थेऽयं धातुराधुनिक्यां पश्चिमोत्तर-भारतीये रावलपिण्डी-प्रदेशे प्रवर्त्तमानाया भाषायां लभ्यत इति च भूयस् ऊहोपबृंहणाय द्र.।

१अच्छ— -च्छम्[a] क ३५,७

अच्छु[b]— -०च्छ्र पै २,११,२

२अ॒च्छ, अ॒च्छा[c] ऋ १,२,२,४४,४, १०१, ८, १०५, १४, १२९, ५, १३०, १, ५, [१३२, ५ १३९, १] १६३, १३, १६५, ४, १३, १४, १६७, २, १७३, ११, १८६, ६, २, १९, २, ३, ३९, १, ३, १, १, ४, ३, १५, ५, १९, २, [३३, ५, ६, ४९, ४] [३५, १, (७, २३, ४)], ३९, १[d], ५४, ५, ६१, ५, ४, १, २, १४, १, २०, २, २१, ४, २४, ८, २९, ४, ३४, १, ३, ३८, ५, ४४, ५, ४५, ७, ५, १, १, ४, ४२, १५, ४५, ९[e], ५२, १४, १५, ५९, ६[e], ७४, ३, ७६, १, ६, ६, १, १६, १२[f], ४४[g], ३०, ४, ३२, ४, ३७, ३, ४१, १, ४४, १५, [४७, ७, ८, ७१, ६, १०, ४५, ९], ५१, ३, ६७, ?, ७, १, १८, १८, ४[h], २४, ३, ३४, २०[i], ५७, ७[j], [९०, १[k], (१, १३५, ?, ८, ८२, ५)], ९२, ३[l], ८, २, २८, ५, ३३, १६, १०, २२, ४, ३३, १३[m], ४८, ६, ९३, २३, [१०२, ७, (५, ७, १)], १०३, २, ९, ९, [(३८, १), ५७, १], ६४, १६, ६६, [११, १०७, १?] [१?, (६४, १७)], ६८, १[n], ६९, ९[o], ८१, २[o], ९१, १, ९५, ३, ९७, ८, २५, १०८, २, १०, १, ७, २६, १, ३०, १, ५, ३२, ५, ४५, ९, ११२, ४, १४३, ५, खि १, ४, ८, २, ७, ४, ३, १०, १, ६, †मा १२, २६, १५, २४, २०, ४९, २७, २७[l], २९, २४, ३३, ५५ ७८, †का १३, २, ९, १६, ५, ५, २२, ५, ३, २९, ३, ४, ३१, ३, १३, ३२, ५, १, ६, ९, †तै १, १, २, १३, ५, ६, ३, २, २, १२, ८, ४, २, २, ३, ३, १३, ६, ४, ४, २, ६, ७, ५ मै १, १, २, ६, ४¶, २, ७, ९, १३, ७†, ३, ९, २¶, †४, १, २, १०, १, ६[२], ११, २, ३[२], १४, १८, काठ १, २, २, १५, ८, १७, ९, १८†, १०, १२ १६, ९, ३१, १, ३५, २, ३८, ७, ४६, ३, क ४१, २, ४७, १[२], ¶, †कौ १, २१, ७३, १५१, ४५९, ४६१, ५१४, ५४३, ५४४, ५६३, ५६६, २, ८, ९, १२, ४३, ११७, २२९, २९६, ४६७, १०९६, ११०२,

a) एव किल मूल्कोशीयसाद्यनिमृतो सुपा भवति। शाखान्तरीयायाऽन्यप्रकारकाय पाठाय तु '?अच्छवषट्कारम्' इत्यत्र टि द्र।

b) कर्तर्यु उ प्रत्यय (तु पा ३,२,१६८)।

c) आद्युदात्तत्व साहितिको दीर्घश्च (फि ४, १२, पा ६, ३, १३६)।

d) 'आ जिगाति' इति क्रियया योग वष्टि PW किन्तु मतेरागमनस्य, इन्द्राभिमुख्यार्थविशिष्टत्वस्यात्र प्राधान्येन श्रावयितुमिष्टत्वात्तथात्वस्य चासमासाङ्गभूतेनैव सुतरां वक्तु योग्यत्वात् कर्मप्रवचनीयत्ता समुचिता द्र।

e) तु नापूटि। अनाप्याभिमुख्यार्थस्य श्रावणे मन्त्रस्वारस्यात्तस्य च कर्मप्रवचनीयतायोगेन सुसाधत्वात्तथात्व निरदेशीति दिक्। गतित्वार्थम् तु GW PW।

f) उत्तरेण 'विवाससि' इति क्रियापदेन योग इति सा GW च। तु शाश्रा १,४,१,२७, तैश्रा ३,५,२,२।

g) GW. गतिगमनमाहोत्तरेण 'याहि' इति क्रियापदेन युक्तम्। तन्न। तस्य तदुत्तरेणाऽऽच्छा विशिष्याधयन्तेते। तु सा।

h) 'आ गन्तु' इति क्रियया योग इति GW।

i) 'आ गमन्ति' इति क्रियया गतियोग इति GW।

j) 'आ जिगात' इति क्रियया गतियोगार्थम् तु GW PW। पार्थक्येनान्वयार्थं च तु सा।

k) पूर्वेण 'याहि' इति क्रियापदेन युक्तमिति सा। तद् विमृश्य भवति। तथात्वेऽप्याङ्पूर्वत्ववतोऽर्थस्य प्रकरणापेक्षितस्याक्षेपसाध्यत्वाद् व्यर्थप्रयासादित्यर्थ। तु ऋ ६, १६, ४४।

l) गतिं पूर्वेण 'यासि' इति क्रियापदेनाभिसम्बद्ध सा आह 'प्र' इति स्पष्ट श्रावितमुपसर्गं तु स विस्मरतीति चित्रम्।

m) गतिरिति सा GW च। उत्तरेण 'शृणवत्' इति क्रियापदेन योगात्।

n) प्र √स्यन्द् इत्यनेन गतित्वेन योग इति GW MW च। शीघ्रगमनमात्रे धेनुभिरौपम्यस्य श्रूयमाणत्वात् प्रस्यन्दाऽऽस्यन्दनयोर्यथा मन्त्रस्वारस्य भवति न तथा देवम् अच्छप्रस्यन्दने, अथवाऽच्छाऽऽस्यन्दने। अतो धात्वर्थमात्रद्योतिकायामकर्मिकायामिव क्रियायां तद्द्वारा कर्तुरीप्सितलक्ष्यसमर्पणार्थं देव प्रति सा क्रिया प्रवर्तत इत्यात्मको वाक्यपूर्तिविशेषकरो नूतन इवाऽऽकारविस्तर द्र।

o) तु नपूटि। तत्रोपदिशाऽत्रापि मुख्याया सोमकर्तृकाया क्रियाया शीघ्रगतिमात्रसमर्पणे निदर्शन सापेक्षत्वादकर्मको योग द्र। ततश्च 'कृत्वान्'' अच्छ' इत्याकारक आनुपूर्विको विस्तर इत्युक्त भवति।

१११९; †जै १, ३, १; ८, १; १६, ७; ४८, ३; ७; ५३, ४; ५५, १०; १२; ५७, ८; ३, १, १०; ११; २, ३[a]; १२, ४; २०, १३; २४, १२; ३५, २; ५३, ७; ८; ५३, २; ४, ५, २; ७, ५; शौ ६, ३९, २; ११, १, २; १३, २, ४६; २०, १७, १; ४६, १; १४३, ५†; पै १६, ८९, २†.

अच्छ/द्रु, अच्छ···द्रवताम् ऋ ३, १४, ३.

अच्छ/धन्व्, अच्छ···धन्वाति ऋ ३, ५३, ४.

अच्छ/नक्ष्, †अच्छ...नक्षते ऋ ६, २२, ५; शौ २०, ३६, ५.

अच्छ, अच्छा /नी, †अच्छा···नयन्ति ऋ ९, ८७, १; कौ १, ५२३; २, २·; जै १, ५४, १; ३, ३, ६; अच्छा···नयतु ऋ ४, १, १०; †अच्छा···नयन्तु ऋ १, ४०, ३; मा ३३, ८९; ३७, ७; का ३७, १, ७; मै ४, ९, १; कौ १, ५६; जै १, ६, २; अच्छ···नयतम् ऋ २, ३९, ५; अच्छा···नयत[a] ऋ ५, ५५, १०.

†अच्छ···नेषि ऋ ८, १६, १२; शौ २०, ४६, ३; अच्छ···नेषत् ऋ १, १४१, १२.

अच्छ, अच्छा/या, [d]अच्छयाति तै ६, १, ५, ३[1]; ४; अच्छ···याति ऋ १, १२३, ४; ९, ९६, २; अच्छा···याथः ऋ ३, ३३, २; अच्छयाहि ऋ १, ३१, १७; †अच्छा···याहि ऋ ७, ९, ५; २३, ४; मा ३३, १८; ७०; का ३२, २, १; ६, १; मै ४, १४, ११; कौ २, ७३४; शौ २०, १२, ४; अच्छा···याहि ऋ २, १८, ७; ९, १७, ६. अच्छा···अयासम् ऋ ३, ३३, ३.

अच्छा/गम्, अच्छागच्छति ऋ १, ४१, ६; अच्छागमेम ऋ ४, ५, १३.

अच्छा···गन्तु ऋ ५, ४३, ८; अच्छा···गन्तम् ऋ १, १५१, ७.

अच्छा/गा, अच्छा···गासि ऋ ५, २५, १.

अच्छाजिगाति ऋ १०, ४७, ६; अच्छा···जिगाति ऋ १०, ६, ४; †अच्छाजिगामि ऋ ३, २२, ३; मा १२, ४९; का १३, ४, ५; तै ४, २, ४, २; मै २, ७, ११; काठ १६, ११; क २५, ३; अच्छा···जिगासि पै १, ५१, ३; अच्छा···जिगातम् ऋ २, २४, १२.

†अच्छा···गात् ऋ १, १०४, ५; ३, ३१, ६; मा ३३, ५९; का ३२, ५, ५; मै ४, ६, ४; काठ २७, ९; †अच्छागुः ऋ ३, ४२, ३; शौ २०, २४, ३; अच्छा···गाः ऋ ४, १६, ९.

अच्छा/चर्, अच्छा···चरन्ति ऋ ३, ५७, ३; †अच्छा···चरन्ति ऋ ८, ६०, २; कौ २, ९०३; जै ४, २५, ५; शौ २०, १०३, ३; अच्छाचरामसि ऋ ९, १, ५.

अच्छा/दी, अच्छादीद्ये[b] ऋ ३, ५५, ३.

अच्छा /नश्, †अच्छा नक्षि ऋ ५, २४, २; मा ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; का ३, ३, १७; १६, ५, ३०; २७, १५, २; तै १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८; मै १, ५, ३; काठ ७, १; क ५, १; कौ २, ४५८; जै ३, ३४, १६.

अच्छा /नू, †अच्छा···अनूषत ऋ १, ६, ६; १०, ४३, १; कौ १, ३७५; जै १, ३९, ६; शौ २०, ७०, २.

अच्छा/वच्, अच्छा···विवक्ति ऋ ७, ७२, ३; अच्छाविवक्मि ऋ ३, ५७, ४; ४, २०, ५; अच्छा···विवक्मि ऋ ७, ६७, १; अच्छा-वोचे ऋ ६, ५१, ३; अच्छा···वोचेः ऋ ७, ९३, ७; अच्छा-वोचेय ऋ १, १२२, ५; ४, १, १९; †अच्छा-वोचः ऋ ८, ७५, २; तै २, ६, ११, १; काठ ७, १७; अच्छा···वोचः ऋ [६, २, ११; १४, ६; (१५, १५)]; खि २, ६, १, ११; ७, ५; ८, ५; मै ४, ११, ६; अच्छा-वोचम् ऋ ५, ४१, १४. †अच्छा···अविषे ऋ ३, २२, ३; मा १२, ४९; का १३, ४, ५; तै ४, २, ४, २; मै २, ७, ११; काठ १६, ११; क २५, २. अच्छा···वध्यते[c] ऋ १, १४२, ४.

---

a) अभिनयनानिर्देशनयोः वस्तोः इतिविषययोः प्रतियोगित्वेन श्रवणे मन्त्रस्वारस्याद् गतित्वकल्पना साधीयसी द्र. । कर्मप्रवचनीयनायोग इति सा. ।

b) पूर्वस्थितेन 'नुमि' इति पदेन कर्मप्रवचनीयतया योगमाह सा. । तदनुसारमिव भाति । तस्य पदस्य कर्मत्वयोगपत्त्वात् । वैप. अन्वयस्य द्र. ।

c) कर्मणि यक् (पा ३, १, ६१) द्र. । यथाश्रु सम्प्रसारणाभाव इव प्रतीयते तदर्थं पात्र. सम्प्रसारणे कृते 'वाप्यन्दसि' (पा ६, १, १०६) इति पूर्वरूपविकल्पे सत् द्र. । मतेरच्छोक्तिसाहचर्यस्य श्रुतौ प्रसिद्धत्वात् (तु. ऋ १, ६१, ३ प्रमृ.) अच्छा-वचनस्य चाक्षुतपूर्वत्वात् अच्छा/वञ्च् इति पाठशङ्का कल्पना भवति (तु. ।।।।

¶अच्छा-वाक्[a]– -०क खि ५, ७,५,१०९, -कः तै ७,१,५,५, -कम् मै ३, ९, ८, काठ २६, ९, क ४१, ७, -कस्य मै ४, ४, ८, काठ ३४, १६, -काय तै १, ८, १८, १, मै ४, ६, ५[2]

¶अच्छावाक-साम[b]– -मम् तै ५, ४, १०, ३[2]

¶अच्छावा(क्य>)क्या[c]– क्या मै ४,४,८, काठ २६,९, क ४१, ७, -क्या मै ३, ९, ८

|अच्छो(च्छ-उ)क्ति[d]– -क्तिभि ऋ १,६१,३,१८४,२, ८,१०३, १३, शौ २०, ३५, ३, -क्तौ ऋ ७,४१, १६[2]

१अच्छा√वद्, अच्छावदामसि मा १६, ४, का १७, १, ४, तै ४, ५,१,२, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, शौ १९,२,३, पै ८,८,९, १४,२,६, १९, १५, ४, अच्छा···वदामसि ऋ ८, २१, ६, अच्छावदाम. ऋ १०, ८८, १४, |अच्छावद ऋ १, ३८, १३, ५, ८३, १, ८, ५१, ३, १०, १४१, १, खि ३, ३, ३, मा ९, २८, का १०, ५, ४, तै १, ७, १०, २, मै १, ११, ४, काठ १४, २, क २९, २, शौ ३, २०, २, पै ३, ३४, ३, अच्छा ···वद पै ७, १२, ७

२अच्छा(च्छ-आ)√वद्, अच्छा(च्छ-आ)वदामि शौ ६,५९, ३, अच्छावदामसि शौ ६,१४२, २, अच्छा(च्छ-आ)वदामसि शौ ७, ३९,३, ८, ७,१, १०, १०, ४, १२, १,२७, पै १, २९, १, ३, २९, १, ५, १, ६, ७, १२, १, १६, १२, १, १०७, ४

अच्छा√वृत्[e], अच्छा 'ववृतीय ऋ १, १८६, १०

अच्छा√सृ, अच्छा ''असरत् ऋ ९,९२,२, |अच्छा असर.[f] ऋ ९, ११०, ४, कौ २, ८५८

अच्छा√ह्वे

अच्छाहूत- अच्छा···हूत ऋ ४, १५, ७

१अच्छे(च्छ, च्छा√इ), ¶अच्छैति तै २, ४, ९, ३, १०, ३, ५, २, ६, ५, १, ८, १, ६, ३, ३, १[2], ४, ३, ३[2], मै २, १, ८, ४, ८[2], ४, १, २, ५, २[4], काठ १०, ११, ११, १०, २४, ३, २६, ३, ३१,१, क ३७, ४, ¶अच्छैति मै ३, ७, ६, ४, ५, २, |अच्छ···एति ऋ १०, ३०, ६, काठ १३, १६, अच्छा···एति ऋ २,३६,६, ७,३,३, मा २७, १४, २९,२,४, तै ४, १, ८, १, मै २, १२,६, क २९,५ शौ ५, २७, ४, पै ९, १, ३, अच्छ यन्ति मै ३, ३,८[2], काठ २४,६[2], क ३७, ७[2], अच्छ ''यन्ति ऋ ५, ४७, ६, काठ १८, १७, |अच्छा···यन्ति ऋ १, ७१, ३, ७, १०, ३, मै ४, १४, ३, अच्छा···एधि[g] कौ २, ५७१, जै ३, ४६, ६, अच्छ'' एति तै २, २, १२, ३, अच्छेम मा ११, १६, का १२, २, ५, तै ४, १, २, २, ५, १, २, ४, मै २,७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, अच्छा[2] '' एतु ऋ ७, ३६, ९, |अच्छा··· यन्तु ऋ ८, २१,१०, ७१,१०, कौ २, ९०४, जै ४, १४, ६,

---

साऽच्छोदात्तमेव भवति। सुजिह्व- इत्येतदप्याऽऽराध्य-विशेषणत्वेन श्रूयमाणम् अच्छोक्तेरेवाऽऽराधनीयस्ता मेतयेद् आराध्यप्रियत्वादिति दिक्। अच्छेति कप्र इति गा इहानुसंधेय ।

[a]) गन्तुत्तरपद-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९)। उप अण् प्रत्यय । शुद्धार्थ च स्नद्वादिगण डस (पा ७,३, ५३)। यनु भा (तै १, ८, १८, १) घ प्रत्ययान्तमाह तन्मूलमूलम्। करणाधिकरणयोरेव तद्भावात् ।

[b]) चतग । शेषम् अग्निष्टोम-साम- इत्यत्र टि द्र ।

[c]) तदर्थेऽभिधेये यति निरयान्तर्वात्तियम् (तु पा ४, १, १२१. ६,१,१८५) ।

[d]) कृत् अव्यय-पूर्वपदप्रकृतिस्वरे (पा ६,२,२) प्राप्ते कृदुत्तरपदे गन्तुत्तरपद-प्रकृतिस्वरे च (पा ६,२,१३९) प्राप्ते स्वरितस्वर (पा ६,२,५०) प्रवृत्तो भवति। यनु सा (ऋ १, ६१, ३) कर्म इत्येवं विवृणोति, कर इत्येवं च

पूपभस्व समादधाति तद् व्याहतत्वादाऽलक्षणत्वाच्च दुरन्वयत्वाच्चातीवाऽप्रमाणम् ।

[e]) अभिप्राप्ती तात्पर्यम् द्र ।

[f]) तु ऋ ९, ६८, १, ८१, २ टि यद्वैपरीत्येनेह गतित्वयोग आस्थीयते। सनिष्यदत् सोम सदा वाजाभिमुख्येन सरतीति वाजस्य कर्मेण साक्षात् क्रिययेप्सिततमत्वेन श्रवण प्रतिभाति। ततश्चाभिमुख्यार्थस्य गुणभावस्तद्वाचकस्य गतिवाचीतराद् आपततीति विमुवक्तव्यम्। कर्मप्रवचनीयतादर्शी सा. द्र । 'अच्छा-सनिष्यदत्' इति योगमुद्रान्ती G\\ W\\ तु चोद्यौ भवेताम्। सूत्रार्थस्य पदवृत्तिगमर्पितत्वात् √स्यन्द् इत्यत्र गतियोगस्यान्यथासिद्धत्वाद् वाजप्राप्त्याभिमुख्यार्थस्य च विशेषाभावकत्वात् √सृ इत्यनेन गतियोगस्य चरितार्थत्वादिति दिक्।

[g]) ' एति' इति पादृश (७,३,३) पाठे ।

†अुच्छ यन्तु ऋ ९,१०६,१, कौ २, ४४, ८५८, जै १,५८, १, ३,१६,५,५९,१, शौ ३, ४, १, पै ३, १, १, अुच्छेहि मा ४, २०, का ४, ६, ५, तै १, २, ४, २, ४,१,२,२,५,१,२,४, ६,१, ७,७, मै १, २,४, ३,७,६, काठ २,५, २४,१, क १,१७,३७,४, अुच्छा ''इत ऋ १०, १०, १, अुच्छ ''इतन ऋ ३, २९, ९, अुच्छ'''अयाम ऋ ५, ४५, ५

अुच्छेताम् मै ४, ८, १

अुच्छे(न्द्-इ)त[a]– -त मा ८, ५४, का ९, ७,१, तै ४,४,९,१, काठ ३४, १४

¶अच्छे(न्द्-इ)त्य[b]– -त्य मै ३,९,२

२अच्छे(न्द् आ√इ), अच्छा(न्द् आ)यन्ति शौ १२,४,१४, १५.

?अच्छम्बट्कार[c]– -रम् क ३५,७

¶अ च्-छन्दुस्क[d]– -स्कम् मै ४, ७, ५ ६

¶अ च् छन्दोम[e]– -मम् तै ७, १,६, २ ८, २, ४, १, २ २, २, ६, २

¶अ-च्-छम्बट्कार[f]– -रम् तै १, ५, ७,६, २, १,६,२,४,११,५ ५, ११, ४, ६, २,५ ७, ६, ५, ४, ७, ४, मै १, ५, ५, काठ १२, ४, १३, १०, २३, १, -राय मै २, ४, ५, ३, १०, १, ४, ५, १

अच्छ(र→)रा[g]– -राभि काठ ५३,२

अच्छला[g]– -लाभि तै ५,७,१२,१

अुच्छा २अन्छ द्र

अ-च्-छाय[e]– -य ऋ १०,२७,१४

अ च् छियमा(न→)ना[b]– -नया ऋ २,१२,४, तै ३,१,११,५, मै ४, १२, ६, काठ १३, ६, शौ ७, ५०, १, -ना शौ ८, २, १, पै १६,२,१

अ च् छिद्र,द्रा[h]– -द्रम् ऋ २,१,८, ५, ६२, ९, ६, ४१, ७, ८, २७, ९, खि ५, ७, १, ९, तै ४, १, ११, २, मै ३, ६, ३९, ४, ४, २९, १२, २, १४, १, १०, काठ १५, ११, १७, १८, ३१, १४६, -द्रया ऋ ६, ४८, १८, -द्रा ऋ १, [५८,८, (४, २, ०, ६,५०, ९)], १६२, १८, [२, २५, ५ ३, १५, ५], मा २७, ४१, तै ४, ६, ९, १, ५, ६,८, ६६, काठ ४०,६[२]६, ४६, ५, -द्रा ऋ ६, १५२,१, तै ५, ६, ८, ६, मै १, १, १५ ३, २, ८९, ४,१४,१०†, -द्राम् तै १, ५, ११, ५, मै २, १, ८[१], १३, २, काठ १२, ९[१], पै २, २०, १, -द्रे मा ११, ३०, का १२, ३, ३, तै ४, १, १, २, मै २, ७, ३, ४, ११,४, काठ १६, १, २१, १९, ४[२], क ३०, २[९], -द्रेण मा १,१२, १६, २०, ११[२], ४, ४, १०, ६, का १, ४, १, ५, ७, ७, ४, १०, १[२], ४, २, २, ११, ४, २, तै १, १, ५, १, १०, १, २, १, २, मै १, १, ६, ९, २, १, २, १,८[१], ६, ८, ३, ६,३६, ४, ४, २६, काठ १,५,२,१, १२, ९[१], १५, ६, २३,१, क १,५, १३, ३५, ७

अुच्छिद्र-तनु[i]– -नु मै १,१,२

a) अनन्तरगति-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, ४९)। उप वर्णीति च ।

b) क्यप पित्वान् निघाते कृद् उत्तरपदप्रकृतिस्वर (पा ३, १, १०९, ६, २, ११९)।

c) समानार्थकप्रकरणपाठपाद् मुश चिन्त्य स्यादिति प्रतिभाति। तु सस्य कठ २३, १ । एवमग्रस्यस्य पाभे तु गोश्रा २, १, ११ यत्र 'छम्बट् कुर्यात्' इत्यस्य 'अच्छम्बट् कुर्यात्' इति पाभे उपलभ्यते, एतदर्थे पैरर छम्बट् √कृ इत्यत्र पि द्र.।

d) बस कप् प्रत्यय समासान्त (पा ५, ४, १५४)। 'कपि' (पा ६,२,१७३) इति स्वर द्र ।

e) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप द्र ।

f) छम्बट् √कृ>भावे °कार इति मूलत सन् क्रियाविशेषणत्वेन सोपपद द्वितीयैकवचने प्रयोग उपलभ्यते मुख्य लभ्यमिति विशेषतु दुरवगम्। नम्-समास-स्वरविशिष्टतैव प्रतिपत्तत्त्वात्। नम्-समासभावे

'अच्छम्बट्' इत्यव्ययमुपपदीकृत्य प्रयोग स्यादयता (तु PW प्रभृ) तु प्रथमे कल्पेऽन्तोदात्त (पा ६, २, १४४) स्याद् द्वितीये चोत्तरपदोदात्त (पा ६, १, ११३) स्यादिति विवेक सुलभ द्र.।

g) √ऋम्+आ । प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तत्वम् (पाउ ३,१३१)। अनेनम्-सदृश प्रातिपदिकत्रितयमपरमपि द्र । तद् यथा अप्सु- (र→) ला- इति, ऋम्र- (र→) ला- इति, ऋप्सु (र→) रा- इति च। सर्वाणि चैतानि चत्वारि स्वरूपस्य ऋम्र→रा इति मूलत सत पञ्चमस्य प्रति प्रदेशिकविपरिणामात्मानि द्र. । अत्रायामकत्वे ऋम्र- →ऋप्स-, ऋम्र→अप्स- इत्याद्यक्षरस्य, र→ल- इत्यन्त्याक्षरस्य च परिवर्तनस्य मुनविदत्वाभेद बहु वक्तव्य स्यात्। एतानि ग्रन्थि यथा द्र.।

h) तस. अव्यय-पूर्वस्य (पा ६, २, २)। उप द्र ।

i) बस पूर्वस्य (पा ६, २, १)। पूर्व — नम् द्र ।

[a] अुच्छिद्र-त्व[a]— -त्वाय मै २, ४, २, ३,८,७,१०,४[2], काठ १२,१०, २२, १३, २३, १, क ३५, ७

¶अच्छिद्रे(द्र-इ)ष्टका[b]— -का मै ३, २, ८

अुच्छिद्रो(द्र-ऊ)ति[c]— -ति ऋ १, १४५, ३

अुच्छिद्रो(द्र-ऊ)ध्नी[d]— -ध्नी ऋ १०, १३३, ७

अु च् छिन्न[e]— -न्न तै १, ३, ५, १[2], ९,२, ६, ३,९,३, मै १,४,२,७, काठ ७, २, ९, क ५, २, ८, शौ १९, ५८, १, पै १, ११०, १, —न्नम् मा २०, ४३, का २२, ४, ८, तै १, २, ३, ३, ६, १, ४,९, मै १, ४, ६¶ ३, ११,१, ४, ८, ८¶, काठ २३, ८¶, ३८, ६, क ४८, १[2], शौ ६, १२२, १, पै २, ६०, २, १६, ५१, ५, —न्नस्य मा ७, १४, का ७, ६, ३, ७, ४, तै ३, २, ३, १, मै १, ३, १२, काठ ४, ४, क ३, ३, —न्ना शौ १९, ५८, १, पै १, ११०, १

अु-च्-छिन्नपत्र,त्रा[g]— -त्र मै २, ७, १६, काठ १, ११, २, ७, क २, १, —त्रा काठ, क १,११[2], —त्रा ऋ १, २२, ११, मा ११, ६१, १३,३०, का १२,६,२, १४,३, ४, मै २, ७, ६, ३, १, ८¶, काठ १६,६, १९,७, क ३०,५

अ-च् छिन्नपर्ण[h]— -र्णेन शौ १९,३२, २, पै १२,४, २

अु-च् छिन्नरै[i]— -राय क २, ९, —रायम् काठ ३, २

अच्छु- √ऋच्छ् द्र

१अच्छे, २अच्छे, अुच्छेत , अच्छेत्य , अुच्छोक्ति- २अच्छ द्र

१अु-च्युत[e]— -०त खि ७,३,१, —त ऋ १, ५२, २, १०, १११, ३ मा २०, २७, का २२, २, ४ तै १, २, ६,१, काठ ३४, १¶ शौ ६, ८८, ३, १९, ३३,२, पै १२, ५, २, —तम् ऋ १, ५६, ५ २, ३, ३, ६, १५, १ १७,५ १०, १७०, ३, मै २, ७, १६ काठ ३९,३, कौ २,८०५†, जै ४ ३, १†, शौ ५, २८, १४, १२ ३, ३५, पै ५, ४०, ४, —ता ऋ १ ८५, ४, १६७, ८, २ २४, २, ६, २, ९, २२, ६, ३१, २ ८, २०, ५, १०, ६१, १०, तै ३, १,११,६†, शौ ९,२,१५ २०, ३६,६†, पै ६, ७,४, १६, ७७, ५, —ता ऋ १०, ११५, ४ —तानाम् ऋ ८, ९६, ४, मा ७, २५ का ७,१०,२, तै १,४,१३, १, मै १,३,१५ काठ ४,५ २८, १, क ३, ५, —तानि ऋ ३,३०, ४, —¶तेन काठ ६,६ क ४,५

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। भावे त्व । स्वरा-पेक्षया अ-च् छिद्रत्व- इति द्र (पावा ५,१,११९)।

[b]) कस सामान्य सामासिक स्वर (पा ६,१,२२३)।

[c]) बस पूप्रस्व (पा ६, २,१)। उप <√अव् यद्र ।

[d]) समासस्वरो नापूर्ति द्र । उप ऊधस्→ऊधन् इत्यत्राऽऽदेशपरिभाषा प्राचा भवति (तु पा ५, ४, १३१)। समानार्थे किंचिद् भिन्ने मौलिकप्रकृतिमती द्वे प्राति इत्याऽऽकारिकाऽर्वाचा परिभाषा भवति। तदत्र वर्णनप्रकार-मात्रे भेदोऽवधेय ।

[e]) तस अव्यय-पूप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

[f]) 'अु-च् छिन्नरै' इत्यत्र टि द्र । पाभे च यथायथ-मनुसंधातव्यो भवति ।

[g]) समासस्वरो नापू. द्र.। उप यस द्र ।

[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप बस द्र ।

[i]) अत्र शाखाभेदेन पाभे द्र । तद् यथा। तै १, ३, ५, १ 'अु च्-छिन्न । रायः' इति पदद्वयं श्रूयते। क २,९ इत्यत्र काठ ३,२ इत्यत्र च समस्तमेकं पदं यथानिर्देशं श्रूयते। पूर्वनिर्देशानन्तरं सत्परिवाजनस्थाने यजमा[illegible]नाशीर्निवाया ध्यानेऽपि द्र । पदद्वये तावद् 'यथाऽय[illegible] मन्त्रवर्णेनाऽभिलषितो भवति' इत्याऽस्माकं यजमानं राय उपपद्यन्तां सुवीरश्चासौ भवेद्' इत्याकारिकाऽऽशीर् द्र । यत्तु सा अत्र 'राय' इति द्वितीयाबहुवचनान्त पदमभिप्रयन् 'रायो धनानि यजमानाय देहि' इत्येव व्याख्यत् । तदविचारसहम् । 'ऊडिदम्' (पा ६, १, १७१) इति विभक्तिस्वरापत्तेर्दुर्वारत्वात् । एवमेकपद्ये क २, ९ इत्यत्र 'अच्छिन्ना राय इम यजमानमुपपद्यन्ताम्' इत्याद्यर्थं द्र । काठ ३,२ इत्यत्र तु भवति कश्चिद् अपरो विशेष । पूर्वोक्तशाखाद्वये, अुच्छिन्न- इत्यारभ्य नव वाक्य भवति । अत्र काठ त्वावसानिकयो पदयोर्द्वयोरपि पूर्वयैव त्रिष्टुभाऽथवा तस्या उत्तरार्धेनैकवाक्यताऽन्वय- द्र । एतस्माच्च भेदाद् द्विव्याख्यानम् एतत् प्राति द्र । तथाहि, क वाक्यपार्थक्यकल्पे नञ्-तस (छिन्ना राय छिन्नरायस्तद्भिन्ना इत्यर्थे) अत्र 'छिन्न रै-' इत्यन्तोदात्तं प्राति उप भवेत् । काठ पूर्वान्वितवाक्यकल्पे तु छिन्ना रायो यस्माद्' इति प्रथम बस 'छिन्न रै' इत्याकारकं प्राति भवेत् ततश्च पूर्ववद् नञ् तस अव्यय-पूर्वपदप्रकृतिस्वरो भवेत् (तु पा ६,२,२)। बस-पक्षे उपसर्जनह्रस्वत्वाभावार्थम् 'ईयमो बहुमीदे' (पावा ५,४,१५६) इत्यत्र उम द्र । विवेकभूयिष्ठोऽयं विषय पुनरपि वैद्य प्रमृ द्र ।

२¶अ-च्युत[a]– -तः तै २, ६,३, ३.
अच्युत-क्षित्[b]– -क्षित् मा ५,१३; का ५,४,४; तै १, २, १२, ३; मै १, २, ८; ३, ८, ५; काठ २, ९; क २, ३.
अच्युतक्षित्-तम[c]– -मः मा ७, २५; का ७, १०, २; तै १, ४, १३, १; मै १, ३, १५; काठ ४, ५; क ३, ५.
अच्युत-च्युत्[d]– -च्युत् ऋ २, १२, ९; शौ ५, २०, १२; २०, ३४, ९†, पै ९, २४, १२; १३, ७, ९†; –०च्युत् ऋ ६, १८, ५.
अच्युत-तम[c]– -मम् काठ २८, १.
अच्युत-वल्ल(भ→)भा[e]– -भाम् खि २, ६[२], २५.
√अज्, अजति ऋ ६, ६६, ७; अजन्ति ऋ ९, ९१, १; अजामसि पै ११,२, १०; अजतु शौ ८, ६, १९; पै १६, ८०, १०; अजन्तु शौ ८, ५, ५;६; पै १६, २७, ५, ६; अज(>जा) ऋ १, १७४, ३; शौ ४, ३७, २; पै १३, ४, २; १५, २०, ६; अजन् पै ९, १९, २; आजः ऋ ७, ५,६; आजतम् ऋ १,११२, १६; अजेत ऋ १,१२९, ६.
अज्रुः[f] ऋ ५, ६,१०.
अज्यसे ऋ ६, २, ८. [अनु°, अप°, अभि°, अभ्या°, अव°, उद्°, उप°, निर्°, वि°, सम्°]
अज्- पृतना°
१अज्र,ज्रा[g]– -०ज शौ ९,५,९;१६; –०ज काठ ७, १३; शौ ९, ५, १५, पै ३, ३८, ९; १६, ९७, १०; ९८, ७; –जः ऋ १, ६७, ३; १६२; २; ४; १६३, १२; २, ३१, ६; ३, ४५, २; ६, ५०, १४; ७, ३५, १३; ८, ४१, १०; १०, १६, ४; ६४,४; ६५, १३; ६६, ११; १३४, ६; खि ५, ३, ५; मा ५, ३३; १३,५१; २१, २९; २४, ३२; २५, २५; २७; २९, २३†; ५९; ३४, ५३†; का ५, ८, ३; १४, ५,५; २३, ४, १; २६, ७,२; २७, १२, २; ४; ३१, ३, १२†; ७, १; ३३, ३, १६†; तै १, ३, ३, १; ¶२,१,१,४,५;४,४,१०,३; †६,७,५;८,१,२; ४,५,१,३¶; १२, १; २४, १; ७, १, १,४¶; मै १,२,१२;६,२†; ४¶, २,५, १¶;७,१७; १३,२०;३,११,२; १४,१३;१६,१[२]†; ४, ८, ३¶;

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. भावे क्तः। आद्युदात्तत्वान्तोदात्तत्वयोस्तात्पर्ये तावदेव साम्यं यावद् अप्रतिहत-प्रतिघातरहितेत्येतयोस्तत्पर्यायभूतयोः शब्दयोर्मध्ये भवति। एवं तयोः सामान्येनाऽनर्थान्तरभूतार्थवाचकत्वे सत्यपि यः सूक्ष्मो भेदो भवति तद्विस्तरः वैश.द्र.।

[b]) सोपपदात् √२ क्षि+क्विप्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[c]) तमपः पित्त्वाभिघाते स्वरस्तदवस्थः (पा ५, ३, ५५)।

[d]) 'अच्युत-क्षित्-' इत्यत्र व्यु च स्वरश्च द्र.।

[e]) उस. सामान्य-समासस्वरप्राप्तौ (पा ६, १,२२३) परप्रकृतिस्वरत्वमापवादिकं द्र. (तु. पा ६, २, १२१)। उप. √वल्ल्+अभः प्रत्ययः (पाउ ३, १२५)। तस्य च नित्त्वमाद्युदात्तत्वार्थम् उसं. (पा ६,१,१९७)। अथवा मन्त्रस्य पूर्वार्धे माधव-प्रिया- इति बस. भवतीत्यत्रापि बस. एव संभाव्येतेति सुरा. स्वरतो भ्रष्टः स्यादित्यपि सुकल्पं द्र.।

[f]) 'अज्रुर्यमुः' इत्यभन्यं टि. द्र.।

[g]) कर्तरि पचाद् अच् चित्स्वरश्च (पा ३,१,१३४; ६, १, १६३)। अश्व-प्रकरणे तत्र तत्र तत्तद्देवनादिविशेषणतया बहुधः श्रुतयो भवन्ति। तत्र क्वचित् क्वचिद् १अ-ज(<√जन्)-इत्येवमपि भाष्यकारैर्व्याकृतं भवति। तत्र तेषां पारस्परिकस्य भूयसो वैमत्यस्य सद्भावाद् विमर्शविशेषतो भूयिष्ठेषु तत्प्रकारेषु स्थलेषु तथाविधाया व्युत्पत्तेर् अप्राक्रमणिकत्वावभासाच्च तत्तद्वाच्यविमर्शविस्तरतः करिष्यमाणस्याऽस्मदीयस्य विवेचनस्य वैद्य. एव विशेषेण युक्तावसरत्वाच्चेह व्युत्पत्तिविभागतः शब्दद्वैविध्यनिर्देशो नाऽकारीति मर्षयन्तु युक्तायुक्तविचारिणः। एस्थि. अपि द्विनैरुदाहरणैरेषा मौनमुद्रा किंचिदुपपाद्यत इव। तद् यथा। ऋ. १०, ८२, ६ इत्यत्रोपस्थाप्यमाना द्वितीया व्युत्पत्तिः (तु. GG.)। विश्वकर्मणोऽपां गर्भत्वेन श्रूयमाणत्वाद् अजन्मनस्तथाविधविशेषणस्यानुपपत्तेर् अप्रामाण्यमिवाऽऽपतेत्। एवम् ऋ. २, ३१, ६ प्रभृ. 'शुक्रपाद्-' इति विशेषणाच्च वृष्ण्यत्वविशिष्टस्याऽहेः साहचर्याच्च तत्र माहाभाग्याद् एकेनैव पादेन सर्वत्र प्राप्तुमलंभूष्णुर् अतश्च चातुष्पाद्यं प्रति नितरां निरपेक्षः कश्चिद् अद्भुतमायोऽजाऽन्तरविशिष्टोऽत्र एव शिश्नावयविशितः स्याद् इति संभाव्यते (तु. ऋ. १०, ११७, ८ यत्राऽस्मदभिप्रायत एकद्विचतुष्पदां पारस्परिकौ उत्कर्षापकर्षौ सम्यक् स्पष्टं च श्राव्येते)। यत्तु G. ऋ. १०, ९०, ३ प्रभृ. स्वपक्षसमर्थनमकरवन्, तदपि व्यर्थमिव भवति। तत्र सर्वत्र पाद-शब्दस्य सामान्येनाऽवयवपर्यायत्वदर्शनाद् इति दिक्।

काठ २, १३, ८, ८, १२[२], १३, १, १६, १७, २४, ७[२], ३९, १३, ४६, ३, ४[२], ४७, २, ४८, ३, क २, ७, ¶७, २, ७[२], २५, ८, ३७, ८[१]¶, †की २, ४४१, १०६९, †जै ३, ३३, १६, शौ ४, २४, १, ९, ५, १, ३, ७[२], १०, ११, १३, १६, १८, २०, २१, २१–२६, १०, ७, ३१, ८, ४१, १३, १, ६, १८, २, ८†, १९, ११, ३†, पै ३, ३८, १, ९, ८, १९, १–३, ८, १३, ८, १३†, १६, ९७, १, ७–९, ९८, २, ३, ७, ९९, ६, ८, –¶जम् तै २, १, १, ५, मै १, ६, ४, २, ५, २, ३[२], ५, ११[५], ३, १०, २[२], ४, ८, ३, काठ १२, १२, १३[२], १३, १, २, ४[२], ५, १३, १८, १, शौ ४, १४, ६, ९, ९, ५, ७[२], ११, १२, २२, २४ –२८, ३१, ३७, १८, २, ९, पै ३, ३८, ११[२], ८, १९, ४, ७, १०, ११, ९, ७, २, १६, १७, ७[३], ८, ९८, १, ९[२], १००, २, ४, –¶जया तै ६, १, ६, ३, १०, १, मै ३, ७, ७, काठ २३, १०, २४, २, ६[१], क ३७, १, ३, ७[२], –†जस्य ऋ १, १६४, ६, १०, ८२, ६, मा १७, ३०, का १८, ३, ६, तै ४, ६, २, ३, मै २, १०, ३, काठ १८, १, क २८, २, शौ §४, ४, ८, १४, ७, ८, ९, ५, ११§, १४, ७, पै १६, ६६, ६, §९९, १–२, ५, –जा ऋ २, ३९, २, मा १४, १९, २३, ५६, का १५, ५, ५, २५, १०, ४, तै २, २, ४, ५¶, ३, ४, २, २, ¶३, २, ६, ४, २, १०, ४, ३, ७, १, ¶५, १, ६, ७, ४, ३, २, ¶६, १, ६, ३, ५, १०, १, मै ¶१, ५, १०, ८, १, २, ६, १३, ८, ३, १३, १४, ३, ७, ७¶, ४, ४, ९¶, काठ ६, २, ७, ७, १३, ११, १२[४], १७, ३, १९, ५, २३, १०, ३४, ७, ३९, ४, ¶क ४, १, २६, २§, ३०, ३, ३७, १, ७, –जा ऋ ६, ५७, ३, १०, २६, ८, तै ५, ६, १९, १, ७, ३, १४, १, मै ४, २, १४, काठ ५, ३, १३, १, २४, ६, २८ १०[२], ३५, १५, ४३, ४, ४९, ९, क ४५, १¶, पै १, ४०, ४, –जान् मै २, ५, ११¶, काठ १३, ३¶, पै १२, ६, १०, –¶जानाम् तै २, १, १, ५, ५, ५, १, ३, §पै २, ३७, ४, ६, १५, ८, –जाम् ऋ ८, ७०, १५, ¶मै २, ५, २[१], ३, ७, ७, ४, ८, ८[२], ¶काठ १३, १, २८, ५, क ४४, ५¶, शौ ६, ७१, १, पै २, २८, २, –जाय पै ६, ३, ११, –¶जाया तै ६, १, ६, ३, काठ ८, २, २३, १०, क ६, ७, ३७, १, –¶जायाम् तै ५, ४, ३, ३, मै ३, ३, ४, काठ २१, ६, क ३१, ११, –जायै तै २, १, १, ६¶, –जास ऋ ६, ५५, ६, ७, १८, १९, –जे शौ ५, ३१, २, पै ९, ११, ४, –जेन शौ १८, २, २२ [°ज, जा- गो°, चरम°]

¶अ(जा>)ज क्षीर्[a]– -रम् तै ५, १, ७, ४, मै ३, १, ८[१], –रे तै २, २, ४, ४, ५, –रेण तै ५, १, ७, ४, ४, ३, २, मै ३, १, ८, काठ १९, ७, क ३०, ५

अज-गर्[b]– -र खि २, १४, २, ३, मा २४, ३८, का २६, ८, ३, तै ५, ५, १४, १, मै ३, १४, १९, काठ ४०, ५, ४७, ४, शौ २०, १२९, १७[c], पै १, ९६, ४, –रा शौ ४, १५, ७, ९, ११, २, २५, पै ५, ७, ६, १६, १०६, ५, –रेण तै ७, ३, १४, १, काठ ३५, १५, ४३, ४

अज-रव्[d]– -रवम् तै ६, १, ६, ३

अज-पाल्[e]– -लम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अज-व(शु→)भू[f]– -भु शौ ५, ५, ८, पै ६, ४, ८

अज्-मायु[g]– -यु ऋ ७, १०३, ६, १०

a) पतग मागस्त्व पूप ह्रस्व (पा ६, १, २२३, ३, ६३)।
b) कर्मण्युपपदे √गृ+अच् (पा ३, १, १३४)। मायादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।
c) 'अजक-' इत्यत्र टि यद्र।
d) भावे रवः (पा ३, १, ११९)। पूप ह्रस्व (पा ६, ३, ६४)। प्रत्ययस्वर।
e) कर्मण्युपपदे √पा→पालि+अण् (पा ३, २, १)। कृद्-उत्तरस्व (पा ६, २, १३९)।
f) [illegible] इति कृत्वा [illegible] इ। शौ च पै चोभयत्र समान प्रकरणे सम्बुद्धिप्रयोग। तस्य च पादादित्वाद् षाष्ठिकम् आद्युदात्तत्व द्र (पा ६, १, १९८)। क्वचिद् 'अजबभु.' इति प्रथमान्तमपि रूप-मुपलभ्यते (तु पाएडु टि)। तथात्व उत्तर श्रूयमाणेन 'शिला' इति पदेनास्य समानाधिकरणता स्यात्। एवमेव PW. प्रभृ. च व्याचक्षते। स्वरस्तु दुरवगाद स्यात्। क्वचिद् 'अजबभु-' इत्यविभक्तिकपद पपा. कपि दृश्यते। (तु पाएडु टि)।
g) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र।

अज-मीळ्ह[a]–
आजमीळ्ह[b]– -ळ्हास ऋ ४, ४४, ६, शौ २०, १४३, ६†,
¶अज-रोम[c]– -मै ते ५, १, ६, २, काठ १९, ५, क ३०, ३
अज्-रो(मन्->)म्णी[d]– -म्णी मै ४, २, १४
अज-(शृङ्ग>)शृङ्गी[e]– -ङ्गि शौ ४, ३७, ६, पै १३, ४, ६, -ङ्गी शौ ४, ३७, ६, पै १३, ४, १०, ११, १५.
अजा-स्व[f]– -स्वम् काठ २३, १०, क ३७, १
अजा(जा अ)वि[g]– वय ऋ १०, ६०, १०, मा ३, ४३, ३१, ८†, का ३, ४, ६, ३५, १, ८†, ते ६, ५, १०, १¶, काठ २९, ९¶, शौ ५, २१, ५, ७, २, ५ ८, ७, २५ ११, २, ९, १९, ६, १२, पै ३, २६, ५ ९, ५, १०†, ७, १, २३, ९, १६, १४, ४, १०४, ९, -विभि शौ १०, ६, २३, पै १६, ४४, ५, -विषु शौ ११, २, २१, १२, २, १५, पै १६, १०६, १
†अजा(ज अ)श्व[h]– -श्व ऋ १, १३८, ४[2], ६, ५५, ३, -श्व ऋ ६, ५८, २, ९, ६७, १०, मै ४, १४, १६, -श्वम् ऋ ६, ५५, ४
२अज सुनिर्°
अंजक[i]– -क खि ५, १५, ५.
अजका[j]-
अजकाव[k]– -वम् ऋ ७, ५०, १
अजत्[l]-, अप°, सवि°
अजन, नी[m]- अश्व°, गो°
अजि[n]-
अ(जि>)जी-गर्त[o]-
¶आजीगर्ति[p]– र्ति काठ १९, ११, क ३१, १, -र्तिम् ते ५, २, १, ३
अजिन[q]– -नम् शौ ६, ६७, ३, -नेन शौ ५, २१, ७, -नै शौ ४, ७, ६, पै २, १, ५. [°न अधिकृष्ण°, कृष्ण°, वस्त°]

[a]) वैम नाउ व्युत्पत्तावौपयिक द्र। उप <√मिह् द्र।
[b]) अण् प्र ताद्धित (तु पा ४, १, ११२ यद्वा पा ५, ४, ३८)। प्रत्ययस्वर ।
[c]) तस। अत्र उप मूलतो नकारान्त सन् समासाऽन्ताऽन्तमुताहोऽकारान्तमिति विमृश्यम्। तु गोत्रा १, २, २२ यतो मौलस्याऽकारान्तप्रकारकस्य प्राति अपि सद्भाव प्रत्यक्षमापाद्यते। प्रथमे कल्पे समासान्तदेशित (पा ५, ४, १०३, ६, १, १६३) स्वर। उत्तरे च सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३) इति विवेक।
[d]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, २९)।
[e]) बस 'शृङ्गम्' (पा ६, २, ११५) इति परादि-स्वर। स्त्रियां च ङीपि (पा ४, १, ५५) प्रत्ययस्वर इति विशेष।
[f]) ह्रस्वाभावे रू.। शेषम् 'अज स्व' इत्यत्र द्र.।
[g]) ऋ, मा च पपा अनवगृहीत। शौ तु °ज-अ° इति। द्वस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।
[h]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र।
[i]) 'अजक-' इति विगतस्वरोऽपि मूको पा भवति न त्वसौ कोऽपि वास्तविक पाभे। तु शौ २०, १२६, १७, यत्र 'अजागार-' इति मुपा 'अजगर' इति च मूको पाभे। वस्तुतोऽत्र पदद्वयी वा भवति पदत्रयी वेति पदविभाग प्रति भवत्येव सदेह। उभयथा सभवाद् उभयथाऽपि तात्पर्यस्याविस्पष्टत्वाद् विनिगमकान्तराभावाच्च। इह 'अजक-', 'अविप्र-' इत्यत्रत्ये टि अपि द्र।
[j]) नाउ प्राति तद्गत टि. च द्र।
[k]) 'अजका-व-' इति पपा। तमेवानुसरति सा। व प्रयपयोऽर्णवादिवद् मन्वर्थे द्र (पावा ५, २, १०९)। एतदुत्तरसूत्रे 'अजगव-' इति प्राति धनुर्विशेषसज्ञापरमितोऽन्यदिव भवति। न चासौ सज्ञात्मकोऽर्थ इहाप्यभिप्रेत स्यादिति वचनायोपलभ्येत। तस्यार्थस्याऽनत्यपरिहर्तव्य-विषाद्यनिष्टवस्तुवर्णनपरकप्रकरणेन नितान्तमसगतत्वात्। ये अपि शत्रा ४, १, ५, १९ इत्यत्र, ताण्ड्या २५, १५, ३ इत्यत्र च यक 'अजकाव' इति 'अजगाव' इति च प्राति श्रूयेते ततोऽप्येतद् भिन्नार्थवाचकत्वाद् अन्यदिव भवति।
[l]) शत्रन्त प्राति।
[m]) करणे ल्युट्। स्त्रियां ङीप्।
[n]) नाउ-व्युत्पत्ता औपयिक प्राति। इ प्र (पाउ ४, १४०)। प्रत्यय-स्वर।
[o]) 'अजौ गर्तौ यस्य' इति बस पूप दीर्घ (तु पा ६, ३, १३७)। अत्र अ जी° इति मन्वान MW विमर्शविशेषापेक्ष।
[p]) बाह्वादित्वाद् अपत्यार्थ इञ् प्रत्ययो ञित्-स्वरश्च (पा ४, १, ९६, ६, १, १९७)।
[q]) अज- इत्यनयु ताद्धितमिति MW। प्रायस्तु √अज्+इन प्रत्यय इत्याहु (तु काउ २, २२)। यत्तु (पाउ २, ४८) इत्यत्र (भोउ २, २, १२४) इत्यत्र च इनच् प्रत्यय इत्युक्त भवति तन् लक्ष्यानुविधायित्वादलक्षण्य द्र। न ह्यन्तस्वरा श्रुतिर्भवति यतश्चानुबन्धश्चरितार्थतामियात्। प्रत्ययस्वरेण मध्योदात्तत्वम्।

अजिन-सन्ध[a]- -न्धम् मा ३०, १५, का ३४,३,२

अजिर,रा[b]- -र ऋ ६,६४, ३, ८, १०१, ३, १०, ९८, २, शौ ३, ४, ३, -रम् ऋ १, १३८, २, ३, ९, ८, ४, ४३, ६, [७, ११, २, (१०, ७०, ३)] १०, १०२, ४, खि ४,११,६, मा ३४,६, ¶काठ ९, १, १३,१२, २१,८[2], ¶क ८,४, शौ ८, ८, ३, पै १६,२९, ४, -रा ऋ [१, १३४, ३, ५, ५६, ६], ३,३५,२, काठ ३१, १४, -रा तै २, ४, ७, २, काठ ११, ९, -राय मा १६, ३१, का १७, ४, ५, तै ४, ५, ५, २, मै २, ९, ५, काठ १७, १४, क २७, ४, -रास ऋ १, १४०, ४, ५, ४७, २, ८, ४९, ८, खि ३, १, ८ [°र- खदिर°]

†अजिर शोचिस्[c]- -चिष ऋ ९, ६६, २५, कौ २, ६६०, जै ३, ५५, १, -चिषम् ऋ ८, १९, १३

?अजिरा(र-आ)चरिष्णु[d]- -ष्णु खि ४, ८, ६

अजिरा(र-अ)धिराज[e]- -जौ शौ ७, ७३, ३

√अजिराय[f], †अजिरायते ऋ ८, १४, १०, शौ २०, २८, ४, ३९, ५

†अज्म[g]- -ज्मम् ऋ १, १६३,१०, ३, २, १२, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, -ज्मस्य ऋ ४, ५३, ४, -ज्मेषु ऋ १, ३७, ८, १०, ८७,३, ९, ८७,७, ८,४३, २०, तै४,३,१३,७, मै४,११,२

अज्मन्[h]- -†ज्म ऋ १, १५८, ३, ६, ४, ४, ८, ४६, २८, १०, १०३,६, मा १७, ३८ का १८, ४, ६, तै १, ३, १४, ७, ४, ६, ४, २, मै २, १०, ४, क २८ ५ कौ २, १२०४, शौ ६, ९७, ३ १९, १३,६, पै ७,४,६, -ज्मन् ऋ १,६५,३, ११२,१७ १६६, ५, ६, ३१, २, ८, २०, ५ -ज्मना, -ज्मनि शौ ११, १२, २२ -ज्मभि ऋ ८,४६, १८ -ज्मा काठ १८, ५

?अज्यमान[i]- -न ऋ ५,३०,१४

†अज्र[j]- -ज्रा ऋ ६,२४,८, -ज्रा मै २, ४, ७$, -ज्रान् ऋ ४ १, १७, १९, ७, ५, ५४, ४, ६, ६२, २, ८, १५, २, १०, ४४, ८, ५९, ३, शौ २०, ६१, ५, ६२,९, ९४, ८, -ज्रे ऋ ८ २७,१८ [°ज्र- उरु°, धामे°]

अज्र्य[k]- -ज्र्या ऋ १०, ६९, ६

अ(प्सू→)प्सुः[l]- -प्सुः ऋ ६, ५३, ९, -प्सुम् ऋ ४, ५७ ४

a) कर्मण्युपपदे सम् √धा+मूलविभुजादित्वात् क प्र (पावा ३, २,५)। अन्तोदात्त (पा ६,२,१४४)।

b) किरच् प्रत्यय (तु पाउ १,५७, भोउ २,३,४७)। यच्च (काउ १, २४) इत्यत्र निरनुबन्ध प्रत्यय शिष्टो भवति स स्वरानुरोधरहितलोकमात्रगोचर द्र। वेदे स्वतस्वरतश् चिदनुबन्ध सुवच एवेति किमु वक्तव्य भवति। चित्स्वर (पा ६, १, १६३)।

c) बस पूर्वप्रकृ (पा ६, २, १)। उप यद्र।

d) यसु यनि च द्वैस्वरी दुरुपपादा द्र। प्रातिपदिक चेत् साधु स्यात्तर्हि तम सस्वरधान्य एव द्र। मूलो तु भूय स्येन जरिष्णु इत्येव उप समर्थयन्ति (तु MW)। अजिराजरिष्णु, अजराजरिष्णु, अजराजरिष्णु इत्येतेषां मध्ये मध्यमो वोत्तमो वा पा स्याद् आदिस्वरश्चेति विमृशन्तु विमृशा।

e) द्रग सामान्य समासस्वर (पा ६, १,२२३)।

f) नापा भावकारार्थे क्यङ् दीर्घश्च (पा ३, १,११)।

g) मन् प्र नित्-स्वरश्च (तु पाउ १,१४०, पा ६,१,१९७)।

h) मनिन् प्रत्यय (तु पाउ ४,१४५)। शेषं नपु. द्र.।

i) शानचो निपन्ने मध्-स्वर (पा ६, १, १८६)।

j) रन् प्रत्यय स्फायितञ्च्यादिस्वरान् निरस्वरश्च (पाउ २, २८, पा ६, १, १९७)। एतच्च एधू इति च प्रत्ययमात्र भिन्ने सती अप्यर्थत समाने भवत इत्येतदर्थ तु 'अजिर' इति पाभे तै २,४,७,२, काठ ११,९। यत्तु सा (ऋ ४, १,१७) ६अ-जर -(<√जृ)- इत्येव व्युत्पत्तिं व्यकल्पयत तद् निर्दिष्टशाखान्तरीयव्यवहारविरोधाद् अप्रामाणिकम्। यदसौ तत्रैव गमनशीलतया व्याचक्षाण √अज् इत्यस्माद् व्युदपादयत् तत् साधु। वाच्यविमर्शस्तु वैश द्र।

k) यदत्र यतोऽनावीय स्वरो न भवति भवति च तित्-प्रयोजित स्वरित (पा ६,१,१८५)। तदेतद् अज्र अजिर- इत्यत्रैव भूयो ज्ञापक स्यात्। कथमित्युच्यते। मूलतस् त्य-केऽस्मिन् शब्देऽभ्युपेयमाने (अजिर >अज्र) ततश्चाऽयश्चात् सत प्रत्ययोत्पत्तौ सत्याम् (अजिर्य >अज्र्य) यतोऽनावी यस्वरनिमित्ताभावात् (पा ६,१,२०५) नैमित्तिकाऽभाव इत्यर्थात्। यद्वा 'अनाव' (पा ६,१,२१३) इति यदुक्त तदल्पमिति द्र। अन्येषां यस्त्वे सत्यप्यनाद्युदात्तानां सतां तत्रोपमत्स्येयवत् (यदु उवर्य, कन्या-, धार्य)।

l) प्सुन् प्र (पाउ ४,१६७)। आपान्तर-सम्बन्ध-परिणामार्थे केषांचिदभिमतस्य √भस् इत्यतो निर्वचनम् सम्भवेदर्थे च तु ऋग्भा १,२६। निरस्वर (पा ६,१,१९७)।

६,५८,२; मै २,७,१२; ४,१४; १६†; काठ ३७,१¶; शौ ३, १७, ६†; पै १२, ६, ३.

आ(ष्ट्र→)ष्ट्री[a]- -†ष्ट्री[b] शौ ६, २७, ३; -ष्ट्र्याम् ऋ १०, १६५,३.

अष्ट्रा-दं(ष्ट्रा>)ष्ट्र[c]-

¶आष्ट्रा-दंष्ट्र[d]- -ष्ट्रम् मै १, ११,९; काठ १४, १०.

अष्ट्रा-विन्[e]- -वी ऋ १०, १०२,८.

आजि[f]- -†जयः ऋ १,८१,३; ७, ३२, १७; कौ १, ४१४; २, ३५४; जै १, ४०, ६; ३, २९, ११; शौ २०, ५६, ३; -जा ऋ १, ६३, ६; १०२, ३; १०; ११६,२; १५; ७, ८३, २; ९, ६६, ८; पै ३,३६, २†; -जिम् ऋ १, १७९, ३; ४, २०, ३; २४, ८; ४१,८; ४२, ५; [५८, १०; (९, ६२, ३)]; ५,४१, ४; ६, २४, ६; ७५, २; ७, ९८, ४; ८, ४५,७; ५३,८; ९, ३२, ५; १०, १०२, १२; खि ३, ५, ८; †मा १७, ९८; २९, ३९; †का १९,१,११; ३१, २, ३; ते ४, ६, ६,१†; ५, ३,२, ३¶; ७, ५, ९, २¶; ¶मै १, ११,५;७[१]; ३, १६,३†; ४, ३, २; ¶काठ १०,५; १२,७; १४, ५; ७; ८; २१, १२; २३, ३; ४०,७†; ४६,१†; कौ १, ६८†; जै १, ७, ६†; शौ ६, ९२, २; ७, ८७, १†; १३, २ ४; ५; २०, ८७, ४†; †पै ८, १२, १०; १५, १०, २; -†जिषु ऋ १, ८१, १; १३०, ८[२]; २, ३४, ३; ४, १७, ९; [५, ३५, ७; ८, ८४, ८]; ७, ८३, ६; १०,१५६,१; ते ३, ५,११, ५; मै ४, १०, ३; १२, ४; काठ १५, १२; कौ १, ४११; २, ३५२; ८७७; जै १, ४०, ३; ३, २९, ९; ४, ११, २; शौ २०, ५६, १; -जीन् ऋ ६, ३५,२; शौ २,१४,६; पै २, ४,३; १०,१,६; -(जि→)जीम् ¶मै २, १, ११; ३, ४, ३; -जेः ऋ ४, ४१, ११; १०, १०२, ५; -जौ ऋ १, ५१, ३; ५२, १५, ११२, १०; १७६, ५; ३, ३२, ६; ५३, २४; ४, १६,१९; ६, ११, ३; २०,१३; ८, ९६, १४; ९, ९१, १; ९७, १३; २०; १०, ६१,१; ८;६८, २; ७५, ९; १०२, १; काठ ७, १२; ३८, १२; †कौ १, ५४३; २, १५६; †जै १, ५५, १२; ३, १५, ४; †शौ २०, १६, २; १३७, ८S.

आजि-कृत्[g]- -कृत् ऋ ८, ४५,७.

आजि-तुर्[h]- -तुरम् ऋ ८,५३, ६; खि ३, ५, ६.

आजि[ँ]-पति[i]- -॒ते ऋ ८,५४, ६; खि ३, ६, ६.

अँजक- अजकाव- √अज् द्र.

अ-जग्धपाप्मन्[j]- -प्मा शौ ९, ७, ९; पै १६, ११३, ३.

¶अ-जघ्निवस्[k]- -वांसम् ते २, १, १०, २[१]; काठ १०,६[२]; १२,५[२]; १३, ६[२].

अ-जघ्नुषी- -षी ऋ ८, ६७, १५.

अजत्- अजन-,नी- √अज् द्र.

?अजना[l]- -नाम् पै २, ४०, ३.

अ-जय[m]- -यः पै १५, ६, ५.

१अ-ज़र,रा[n]- -०†र ऋ १,[५८,४; (४,७,९)]; १२७,९[१]; ६,२,९;५, ७; ८, ५; १६, ४५; ८, २३, ११; १०, ११५, ४; मा १८, ७४; का २०,५, ७; ते १, ३, १४, ३; ३, १, ११, ६; कौ २,७३५; -†रः ऋ १, ५८, २; १४४,४; १४६, ३; ३,[२, २; ५, ४, २]; २३, १; ४, ४५,७; ५, ७, ४; ४४, ३; ६, ४, ३;

a) स्वार्थे अण् (पा ५,४,३८)। प्रत्ययस्वरः। स्त्रियां ङीप उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ६, १, १६१)।

b) स१ प्रगृह्यम्। प्र. पूर्वसवर्णता द्र. (शौप्रा १,७४) नाउ. रु. शाखान्तरीयः पाभे. द्र.।

c) नाउ.-स्त्रु पत्तावौपधिकं द्र.। सागम्व. द्र.।

d) मत्वर्थे अण् प्र.(तु.पा ५,२,६१) तत्स्वरश्च। आष्ट्रा॰ इति मुग. भवति (संतु. मूको. च नाउ. काठ. च)।

e) मत्वर्थीयो विनिः(पावा ५,२,१२२)। प्रत्यय-स्वरः।

f) अधिकरणे इण् प्र. (पावा ३, ३, १०८ यद्वा पाउ ४, १३१)। प्रत्ययस्वरः।

g) सोपपदात् √कृ+क्विप्। कृद्-उत्तरस्व. (पा ६, २, १३९)।

h) उप. <√तुर<√त्वर' अन्यद् नाप्. द्र.।

i) तस. 'पत्यौ' (पा ६,२,१८) इति पूपप्रस्व.।

j) तस. अव्यय-पूपप्रस्व. (पा ६, २,२) उप. यस. द्र.।

k) तस. नापूदि. स्वरः। उप. यद्र.।

l) 'नाम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्यमिति कृत्वा प्रति.- मेकत्रोद्धारि। यस्तुरिपनिः संदेहध्वनितैव द्र.।

m) इस. परकर्तृकस्यजयस्यादित इत्यर्थे द्र.। तु. शौ १९, २४, ८ यत्र 'अ-जुर-' इति श्रूयते।

n) बस.। 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम्। उप. <√जॄ।

१५,५, २२,३, ४८, ३ ६८,१, ७, १५, १३, १०,५०,५, ८७, २१, खि ४, ९, ५, ५, ५, ८, मा १७, १०, का १८, १, ११, तै ३, ४, ११, १, ४, ६, १, २, मै २, ७, ८‡ᵃ, १०, १, ४, १०, १, ११, ४$, १२, ६, १४, १५, काठ २, १४, १७, १७, २३, १२, ३५,१४, क २८, १, ४८, १३, कौ १, २४, जै १, ३, ४, शौ ८, ३, २०, $१९, २४, ८, ५३, १, २०, ३६, ३, पै $८, १६, ८, ११,५,५$, १६, ७,१०,८,५, –र्रम् ऋ १, ११६,२,१६४, २, १४, ३, ८, २, [३२, ७, ६, १९, २, ४९, १०], ५, ६, ४, २७, ६, ६, ५, ७, ८, ६, २१, १, ३८, ३, १५, ७, १८,२५ ८, ६, ३५, २३, ४, २०, ९९, ७, १०, ५१, ७, ८८, १, ३, १०६, ६, १५६, ४, मा १८, ७४, का २०, ५, ७, तै १, ३, १४,३,५,४,१¶, ७,३¶, ११, २, ४, ४, ४, ६, ५, ७, ८, २३, मै २, १३, ७, ४, ११, १,१२,१३, १३,१, १४, १५ काठ २, १४, १५ ४, १६, ८, १७, ९,६, १९,१२, कौ १, ३८३, ४१९, २, ३७२, ८८०, जै १, ३०, १, ४१, १, ३, ३०, १५, $शौ ३,१९,१,५, ६, ९८, २, ९, १४, ३, १४, १०, ८, ४४, १३, ३, १८, १८,४, ८८, २०, १०५, ३, $पै ३, १९,५, १३,५, २८, १०, १, १६, ६६, २,६७,४,–‡ᵇरस्य कौ २,३३३, जै ३, २८,५ –राः ऋ १,११३, १३, ५, ३४, १, शौ १०, ८, २६, पै १६,१०३,३, –र्रा ऋ १, ६४, ३, १२७, ५ᶜ, १४३, ३ᶜ, ३, १८,२, ७, ३, ३, १०, ९४, ११, काठ ३५, १४, क ४८, १३, कौ २, ५७१, जै ३, ४६, ६, पै ९,११,८$, –र्राणि ऋ १०,९१, ७, मै ४, ११, ४, –राम् शौ २, २९, ७, १२, २, ३२, पै १५,२, ८, –र्रास ऋ ७, ५४, २, १०, ४६, ७, ८७, २०, मा ३३, १। का ३२, १, १, शौ ८, ३, १९, पै १६, ७, ९, –रे ऋ ३, ६, ४, ६, ७०, १, १०,३१,७, मा ३४, ४५†, का ३३, २, ८† तै ४, ३, ११, १, मै २, १३, १०, ४, ११, ११, काठ १३,१५†,३९,१०ᶜ, कौ १, ३७८†, जै १, ३९, ९†, शौ ८, ३, २५ ९, १२, पै १६, ८,६, १९,२, –०रे तै ४, ३, ११,५ –रेण पै ३, १,८‡ᶜ, –र्रेभिः ऋ १, १६०, ४, ६, ५,४,६,२, ७, १०४,५ तै १,३, १४, ४, काठ ३५, १४, क ४८, १३, शौ ८, ४,५, पै १६ ९,४ –रेभ्यः ऋ १०, ९४, ७ –रै ऋ २, ८, ४, –रौ मा १८,५२ का २०, ३, २, तै ४, ७, १३,१ मै २, १२, ३, काठ १८, ५ क २९, ४, पै ३, ३८, ६ –०रौ ऋ १, ११२, ९

?१२अ जरᵈ– राय मै ४,१४,१७

अ-जर(त्→)न्तीᵉ– –न्तीम् मा २१ ५, का २३,१,५, तै १ ५,११, ५, मै ४, १०, १ काठ ३०, ४ ५, क ४६, ७, शौ ७, ६, २ ५,

अ-जरयुᶠ– –यू ऋ १, ११६,२०

अ जरायुᵍ– –यु पै ११,५,७

अ जवस्ʰ– –वस ऋ २, १५६

अ-जस्र,स्राⁱ– –†०स्र ऋ ८, ६०, ४, काठ ३५, २, जै ४, २८, ९ –स्रः ऋ २, ३५, ८, ३,१,२१, २६, ७, ५४, १, ७, १, १८, १०, ६, २,मा ११, ५४, १८, ६६†, का १२, ५, ५, तै ४, १, ५, २, ३, १३, ६†, मै २, ७,५ ४,१०,१, १२,५†, १४,१५†, काठ १६, ५, शौ ७, ८३, १, १९, ३, २, –स्रम् ऋ १, १००, १४, ९, ११३, ७, १०, ४५, १, १३९, १, १८५, १

ᵃ) 'अ मृत' इति याक्रुच (१०,४४,८) पाभे ।

ᵇ) 'अ-जराणि' इति याक्रुच (१०,९१,७) पाभे ।

ᶜ) विशिष्ट इह याक्रुच (१०, १०३, ६) पाभे ।

ᵈ) प्रामाणिकी स्याच्चेच्छ्रुतिरत्रहि 'जर-' इति भावे अप् प्रत्ययेन (पा ३, ३, ५७) व्युत्पाद्य नम्-तत इ । एवमाकारिकी श्रुति यदा प्रमाणयेत् । 'निधिरज्जुराय' इति सांहितिक मूले गादर्श तु 'अधिरज्जुर आय(त्)' इत्या-कारकत्त्पद-विभागे शास्त्र स्यात् । अन्यत्र 'निधि-' इत्य-स्यान्तोदात्तत्वेन प्रतिपदे यथि 'अधि' इत्यस्यैव विकार-मार्गेन मुख्यत्वात् । तु शौ ६,११८,२, तैभा २,४ च यत्रोभयत्र 'अधिरज्जु-' इति प्राति एव धाय्यते तथ अद्र. ।

ᵉ) तस । एवं च सत्यपि बस प्रकृते 'नञो जर-' (पा ६, २, ११६) इत्यत्र उस इ ।

ᶠ) बस तत्स्वर (पा ६, २, १७२) । यतु वैधिर तत इत्युक्त भवति (तु PW. प्रमृ) । तन्न । नमू स्वरप्रसङ्गात् ।

ᵍ) बस । उप जरोपपदे √इ+अयु प्र (पाउ १,४)।

ʰ) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप <√जु इ।

ⁱ) तस नम्-स्वर (पा ६,२,२) । उप यद ।

खि ५, ५, ८; मा ३, ३३†; ११, ३१; १२, १८†; १३, ४३; १७, ५८†; २६, ६; का ३, ३, २५†; १२, ३, ४; १३, २, १†; १४, ४, ६; १८, ५, ९†; २८, ४, १; ५, १; ते १, ३, १४, ५†; ५, ११, १; ४, १, १, ४; ३, ३; ३, २, १†; २, १०, २; ६, ३, ३†; मै १, ५, ४‡[a]; ६, ३; ७; २, ७, ३; ९; १७; १०, ५†; ३, ३, ८; ९[1]†; ४, ११, १; काठ ४, १६; ७, २†; १४; १६, ३; ९†; १७; १८, ३†; १९, ४[1]; क ५, २†; ६, ४; २८, ३†; ३०, २[1]; कौ २, १०५८; ३, ३, १२‡[b]; जै २, २, ७‡[b]; शौ ६, ३६, १; १३, २, ३६; १६, २, ५; -त्सिश ऋ ७, १, ३; मा १७, ७६; का १८, ६, १२; ते ४, ६, ५, ४; मै २, १०, ६; काठ १८, ४; ३५, १; ३९, १५; क २८, ४; कौ २, ७२५; जै ३, ५९, १६; -त्था ऋ १०, ११, ७; शौ १८, १, ३५; -त्याः ऋ ४, ५५, २; -त्सम् ते १, ४, ३४, १; मै २, ११, १९; काठ ४०, ४; -त्सेन ऋ ६ [१६, ४५; ७, ५, ४]; ४८, ३; सि १, ४, ६; मा ११, २८; का १२, ३, १; ते ४, १, ३, १; मै २, ७, २; काठ १६, ३; कौ २, ७३५†; -त्सैः ऋ १, १८९, ४.

अ-जात,ता[c]- -तः ते १, ५, ८, ५; ७, ६, ५; २, १, ५, ४; मै १, ६, ४; ३, ६, ७; -ताः ते २, १, २, ३; ७, १, १, ३; शौ ११, १०, ५; पै १६, ८५, ५; -तान् ऋ ५, १५, २; मा १५, १; २; का १६, १, १; २; ते ४, ३, १२, १[2]; मै २, ८, ७[2]; ३, २, १०; काठ १७, ६[2]; क २६, ५[2]; शौ ६, १३६, २; ७, ३५, १; ३६, १; पै १, ६७, २.

अजात-पुत्र(त्र→)श्री[d]- -श्रायाः खि ७, ७, २.

अजात-शत्रु[e]- -त्रुः ऋ ८, ९३, १५; ते ४, ४, १२, ४; मै ३, १६, ४; काठ २२, १४; पै १९, २, २; -त्रुम् ऋ ५, ३४, १.

अ-ज्ञानि[f]- -नये शौ ६, ६०, १.

अ-जामि[c]- -मयः ऋ ६, २५, ३; -मि ऋ ५, १९, ४, १०, १०, ९; १०; ते ६, ३, १०, ५, ७, ४, २, ३; १०, २[1]; मै ४, ६, ८[2], काठ ६, ५; ७; ३३, २[1]; क ४, ४; ६; शौ १८, १, १०; ११; -मिभिः ऋ १, १००, ११, -मिम् ऋ १, १११, ३; १२४, ६; ४, ४, ५; ६, ४४, १७; ७, ८२, ६; मा १३, १३; का १४, १, १३; ते १, २, १४, २; मै २, ७, १५; काठ १६, १५; क २५, ६; -मीन् ऋ ६, १९, ८; १०, ६९, १२.

अजामि-त्व[g]- -त्वाय ते २, ६, ६, ४; १०, ४; ५, ५, ६, २; ७, २, ५, ५; काठ १०, ८; १२, ४; २१, ७.

अ-जायमान[c]- -नः मा ३१, १९; का ३५, २, ३.

अजि- √अज् द्र.

अ-जित,ता[c]- -तः[h] सि ५, ५, ११; -ताम् पै १, १३, ४[i].

अ-जितमनस्[j]- -नसः काठ १०, १०.

अजिन-,अजिर-, √अजिराय, अजी-गर्त- √अज् द्र.

अ-जीत,ता[k]- -तः शौ १२, १, ११; -ता शौ १, २७, ४; -ताः ते ५, ७, २, ४; काठ १३, १५; -तान् ते ५, ७, २, ३.

अ-जीति[f]- -तये ऋ ९, ९६, ४; -तिम् ऋ ९, १७, ३०; ते ५, ७, २, ३.

अ-जी(र्ण→)र्णा[f]- -र्णा ते ४, ३, ११, ५; मै २, १३, १०; काठ ३९, १०.

अ-जीवन[c]- -नः शौ १८, २, ३०.

---

a) विशिष्ट इह वाह्लचः (८,१८,५) पाभे.।

b) 'अक्षचः' इति वाह्लचः (३,२९,७) पाभे.।

c) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद.।

d) बस.। उप. तस. यद.।

e) तस. उप. 'जात-शत्रु-' इति बस. द्र.। अथवा बस. पूर्वस्व. (पा ६, २, १)। एतनीमर्यादिरे गंभ-वन्तरे द्वितीयः कल्प एव भाषीयान् द्र.। जातशत्रु-स्त्वभावस्तोपस्थमाशयानुसारेण व्यवहारेऽर्थं इतरत्रैवेनो-पपद्यमानमिति दिक्।

f) बस.। उप. ज्ञाना(→ना)-प्रत्ययान्तो विहृद-मादेशः (पा ५,४,१२४)। 'नञो जर-' (पा ६,२,११६) इत्यत्रोपसंख्यानाद् उत्तरपदाद्युदात्तत्वं द्र.।

g) पदविभागः सस्व. च अजिद्द-त्व- इत्यत्र द्र.।

h) 'अजितः' इति मूको. पाभे.। 'अजितः' इति शांभी. ८,१९ च।

i) 'अजराम्' इति मूको.। 'अ-जुराम्' इति च शाखा-न्तरीयः शौ. (२, २९,७) पाभे.।

j) तस.। उप. जित-मनस्- इति बस. द्र.।

k) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. <√जि इति पा., <√ज्या इति प्रमृ. प्रभृ.।

†अ-जुर्[a]- -रम् ऋ ८, १, २, शौ २०, ८५, २
अ-जुर्य,र्य[b]- -†र्यम् ऋ ६, २२, ९, शौ २०, ३६, ९, -र्ये ऋ २, ८, २, ६, ३०, १, -र्यम् ऋ १, ६७, १, १४६, ४, २, १०, १, ३, ७, ४, ५३, १५, ७, ६९, १, ६, १७, १३, १०, ८८, १३, शौ ५, १, ४, पै ६, २, ४, -र्यस्य ऋ ८, १३, २३, -र्यो ऋ २, ३९, ५ -र्या ऋ २, ३, ५, ३, ७, ७, ४, ५१, २, -र्यास ऋ १०, ९४, १२
?अजुर्यमु.[c] ऋ ५, ६, १०
अ-जुष्ट,ष्टा[d]- -ष्टम् ऋ ७, ७७, २, ७, ७५, १, ७८, ३, मै ४, १२, ६†, पै १६, ६३, ६, -†ष्टा ऋ २, ४०, २, तै १, ८, २२, ५, मै ४, ११, २, काठ ८, १७, शौ ७, १२०, २$, -ष्टत् ऋ [(१, ३६, १५), ७, १, १३], -ष्टन् ऋ ९, ७३, ८ -†ष्टानि ऋ १०, १६४, ३, शौ ६, ४५, २, -ष्टाम् शौ १०, ३, ६
अ-जुष्टि[d]- -ष्टि ऋ ६, ३, ३, -ष्टौ ऋ १, ६३, ५
अँ-जू[d]- -जुर खि ५, ५, ११
अ-जूर्य[e]- -र्यो तै ३, २, २, १
†अ-जूर्यत्[d]- -र्यतः ऋ ३, ४६, १, ७, ४२, ६, मै ४, १४, १४
?अजैथवस.[f] शौ २०, १२८, १६
?अजैपस्[g] पै ५, १४, १
अ-जो(प->)षा[h]- -षा ऋ १, ५, ४,

[a]) बम 'नन्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदत्त । उप हलन्त भावे द्र । PW तु अकारान्तमाह । तदपि विमृश्य भवति । तदर्थं यद्र ।

[b]) तस ।'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तस्वर । उप च <√जू->जुर इत्यत कयवन्त यद्र । यत्त्विह सा ण्यता प्र (जार्य >जुर्य- इति कृत्वा) व्युत्पाह, तदसत् । गुणवृद्ध्यविषये (क्ङिद्विषये) एव √जृ>जुर इत्यस्याऽच्परिणामस्य श्रुतिप्रसिद्धेरिति यावत् (तु ऋ. १, १८२, ३ प्रभृ यत्र श विकरणतयेव श्रुतयो भवन्ति)।

[c]) एकमेव पद सर्वं निहत चेति पपा भवति । 'आख्यातमाख्यातेन क्रियासातत्ये' (पा २, १, ७२) इत्यन्तर्गणसूत्रोक्तदिशा मयूरव्यंसकादिवत्त पातमिव सा वष्टि । न त्वेव स यदि समासावयवयो('अजु' इत्यस्य 'यमु' इत्यस्य च स्वरूपपरिच्छित्ति सुलभा समभ्येत । यस्मिन् कस्मिन्नपि लकार ईदृग्-रूपाप्रसिद्धे । सर्वेषां योगानां तन्त्रेणाणा च छन्दोविषये बाहुलकदर्शनमत्राश्रयणं नाधारणे भवन्त्यपि न सुवच भवति । तथाविध गतिद्वयाभावत् । तर्हि का सा गतिरिति चेदुच्यते । अत्रेय कल्पना विचार्यता यथाऽऽदितम् 'एवासिमजुर्यमगुर' इत्येव मत प्रथमस्य पदस्य कालान्तरे सतप्रभावजो यनि-प्रकारक पाठ प्रचलित इति । एव हि गम्यस्व्रकारेणानुद्धृत्-नाद सञायते । यदि तु नित्यदृपर्यम् एवं इत्याकरक पाठो दीर्घसानुनासिकत्वान्य मात्रागदिदोषगाध्य इवभाति । अजुर्यं इत्येतेन विशेषणेन योगधामेतत्र तत्र दारातर्या सुनम इव द्र । अत्र समर्न्त पर्यासिगारथस्य CW. स-यद् √अजु इत्यस्य च √यम् इत्यस्य च यागमाह । [illegible] भवेत् । तदुक्तिरिति 'अजुरम्' इत्याकारको वा 'अजुर्यम्' इत्याकारको वा पूर्वभाग स्यात् । उभयथापि छन्दोवैषम्यमापतेत् । तन्निवारणार्थमवश्य तेनापि मन्त्रारम्भे 'एवागिनम्' इत्याकारक पाठोऽभ्युपेय । भूयानप्यत्र विमर्शविस्तरोऽन्यत्रानुसधेय । AJP ३८, १ इत्यत्र BL. इत्यनेनोक्तमनुसरन् NW 'अजुर्य यमुर' इत्यादित इव सत पाठस्य ह्मनमभ्युपैति । एवं अस्मदभ्युपगतमेव, नातस्तत्र किमपि चोद्यमिव भवति । 'यमुर' इति प्रस्तावितम् उप √यम् इत्यस्य किं रूप भवतीति नाल परिच्छेत्तुमिति सुलभम् । तदपेक्षया 'अगुर' इत्यस्य न्याय्यतरत्वात् प्रसिद्धतरत्वाच्च ग्रहण सुगमतरमिव भवेत् । अभ्युपगते च तस्मिंस्तदीयान्त्यस्थस्य गकारस्य 'गीर्भिर' इत्यस्मिन् परत नि ध्वनिसाम्यप्रयोजितो लोपोऽपि सुहो भवेदिति दिक् ।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[e]) दीर्घ एव विशेष (पा ८, २, ७६) । अन्यद अ-जुर्य- इत्यत्र द्र ।

[f]) एक वेद पद पदद्वय चेति सादयते । प्रथमे कल्पे द्वैस्वरी दुरुपपादाऽपरे च पदविवेको दुःशक इति भूयोविमर्शापेक्षेव भवति । 'उच्चैःश्रवसम्' इति WR तु पपाठ्ठ इति ।

[g]) 'अजैषम्' इत्येव मूलत स्यात् विकार स्यत् । तथात्वेऽपि विम्यप्रसांगत्यविरहाद् विमर्शविशेषम्स्थान द्र ।

[h]) प्रत्यां मतेन 'अजोषया' इत्यस्य एवं यथा रूपस्य ह्रस्वपतिरिव भवति (तु सा प्रभृ) । PW प्रभृ तु यनि आहु । अत्र उप प्रति विरोधो भवति । √जुष् इत्यत कर्त्रर्थे इद भवयुताहो भाव इति । प्रथमे कल्पे तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) द्र । न तस्य एवंविधो नियम इह निदर्शयितुमुपलभ्येत । द्वितीये कल्पे

शौ २०,७१,१०.

अ-जोप्य[a]– -प्यः ऋ १, ३८, ५.

अ-ज्ञात,ता[b]– -तः खि ४,५,१०; शौ १०, १, ८; पै १६, ३५, ८; –तम् शौ ६,१२७,३; पै १,९०, ४; –ताः ऋ ४,२३,७; ७,३२, २७; कौ २, ८०७†; जै ४,३०, ७†; शौ ८,७,१८;२०,७९,२†; पै १६,१३,७; –ते शौ १०,१, २०; पै १६, ३६, १०; –तेषु ऋ १०,२७, ४; [°त- अन्°]

अज्ञात-केत[c]– -ताः ऋ ५,३,११.

अज्ञात-यक्ष्म[d]– -क्ष्मात् ऋ १०, १६१, १; शौ ३, ११, १; २०, ९६,६;पै १, ६२,१.

अ-ज्ञान[e]–

अज्ञान-तस्(ः)[e] खि ३, १०[2],८.

अ-ज्ञास[f]– -साः ऋ १०,३९,६.

अज्म-,अज्मन्-, १अज्यमान– } √अज् द्र.

२अज्यमान– √अञ्ज् द्र.

अ-ज्यानि[g]– -निम् तै ३, ३,८,३; ४, ७, २; ५, ७,२, ३; काठ १३, १५; शौ ६, ५५, १; –नीः तै ५, ७, २, ५¶.

अ-ज्येयु[h]– -यः मै ४,४,५.

अ-ज्येष्ठ[i]– -ष्ठाः ऋ ५, ५९, ६; –ष्ठासः ऋ ५, ६०,५.

अज्र-, अज्रय- √अज् द्र.

√अञ्च्, अप°, अभि°, अव°,आ°, उद्°,नि°,परा°,प्रति°,वि°,सम्°

अञ्च्- अधर°, अन्व°, असमत्र°, अस्मद्रि°, उरु°, ऋजु°, घृत°, दक्षिण°, दधि°, देव°, देवद्रि°, नर°, भद्र°, मद्रि°, यद्रि°, विश्व°, विश्वद्रि°, शिवति°, सना°, सध्रि°, समि°, सु°.

अञ्च- आ°

√अञ्ज्, अङ्क्ते ऋ १, १२४, ८; ५, १, ३; ८, २९, १; मै ४, ८, ५¶; †कौ २, १०९८; अनक्ति ऋ १,१५३,२; ¶तै २, ६,५,३; ६,१,४,३[2]; ¶मै ३,९, ४; ६; १०,२; अनक्ति ऋ ४, ६, ३; १०, ६८, २; ¶तै २, ६, ५, ३[2]; ६, २, १०, ५[2]; ३, ३, २;४, २; ३[2]; ९, ३; ११, ३[2]; ¶मै ३,९,३[2]; ४, ५, २; ¶काठ ७, १५[2]; १८, १७; २१, ८; २६, ५[2]; ३७, १६[2]; ¶क ६, ५[2]; ४१, ३[2]; शौ ५, २७, २; २०, १६, २†; अञ्जते ऋ ९ १०२, ७; †अञ्जते ऋ ९, ८६, ४३; कौ १, ५६४; २, ९६४; जै १,५७, ११; ४, २०, ८; शौ १८, ३, १८; †अञ्जते ऋ १, ९२, १; १५१, ८; ८, ७२, ९; ९, १०, ३; कौ २, ४७१; ११०५; जै ३, ३५, ६; †अञ्जन्ति ऋ १, ५५, ६; ३, ८, १; १४, ३; ५, ३, २; ४३, ७, ६, ११, ४; ९, १०६, २०; मै ४, ९, ३; १३,१; १४, १५; काठ १५, १२; पै ८, १४, ६; अनज्मि पै १६, ३३, १०; अङ्क्ष्वे ऋ १०, १००, १०; अञ्जे पै १, ११२, १; अनज्मि शौ ४, १४, ६, पै ६, ६६, २; अञ्ज्मः ऋ ९, ४५, ३; अनक्तु शौ ५,२८,३; अनक्तु ऋ ८,३९, १, खि ५, ७, १, २; मा ६, २; २७, १२; ३७, ११; का ६, १, २; २९, २, २; ३७, २, १; तै १, ३, ५, १; ६, १; ६, ३, ३, २;४,२; मै १,२,१४;२,१२,६;

ऽनामाप्तेन नञ्-स्वर. स्यात्। तथा सति 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्युक्तोऽन्तस्वरोऽसौदित उसं. द्र.। अथवा मत्वर्थीयाऽच्-प्रत्ययान्तम् 'जोप-' इत्यपरम् उप. स्यात्। तत्र च प्रथमकल्पवत् समासस्वरौ सुसाधी स्याताम्। निदर्शनाऽभावोऽपि तद्वत् समानं चोद्यो भवेत्। द्वितीय-कल्पे भावपक्षत्वयति तु.ऋ १,१२०,१। यदा अ-जोषम् इत्यत्र उप. कर्तरि असुप् प्र. द्र. प्रथमकल्पवच्च सम्व।

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। यत्र उप.√जुष् >जोपि इत्यतः कृत्यप्रत्ययान्तं भवेद् यदि वा जोप- इत्य-स्य तदर्हि कन्यप्रत्ययान्तं भवेत्। उभयथाऽपि स्वरोऽन्य-स्वर् (पा ६, २,१६०;१५५)। सोऽयं तदपवादः द्र.। यदा नमोऽगुणप्रतिषेधे सति तत्पूर्वस्याऽन्त-प्रति. जोष्टेत्र-द्वैतकेनिरपर्यायेन ...ऽन्त-स्वरस्य सामर्थ्यभावः द्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) उप. द्र.।

[c]) तस-गर्भितो बस. द्र.। अथवा तस. एव। तथान्वे ज्ञात-केत- इत्य् उप. बस. द्र.। उभयथाऽपि नञ्-स्वरो न विहन्येत।

[d]) तस.-गर्भितः कस. द्र.। तेन च साधारणः समासितः स्वरः (पा ६, १,२२३)।

[e]) 'अज्ञानतो कृतम्' इति सुग.। स च 'अज्ञानतः कृतम्' इत्यस्य विकरणमनुसारो 'अज्ञानतः अकृतम्' इति वास्तविकः पदविभाग इति विमृश्यम्। तसिः प्रत्यय-स्वरश्च (तु. पावा ५, ४, ४४)।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √ज्ञा+ कर्तरि असिः प्रत्ययः (तु. पउ ४,२२५)।

[g]) समासस्वरो नञादि. द्र.। उप. <√ज्या।

[h]) तस.। उप. <√ज्या+यत्। नञ्-स्वरापवादो-ऽन्तोदात्तः (पा ६,२,१६०)।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्व।

३, ९, ३, ४, ९, ३, १३, २†, काठ ३, २, ३, १५, १३, २६, ३, ५, क २, ९, १०, २९, ५ ४१, १, ३, पै २, ५९, १, अञ्जन्तु मै ३, १२, १९[१], शौ १८, ३, १०, अञ्जन्तु मा २३, ८[१], का २५, ३, ४[१], तै ७, ४, २०, १[१], काठ ४४, ९[१], शौ ३, २२, २, पै ३, १८, २, अङ्क्ष्व ऋ १०, १५६, ३, कौ २, ८७९†, अङ्क्ष्म शौ ६, ६९, २, ९, १, १९, पै १६, ३३, ९, अनक्तन ऋ १०, ७६, १, अनजन् ऋ ३, १९, ५, आअन् मै १, ८, ४¶, अञ्जीत मै ४, ८, ५¶, अनज्यात् ऋ १०, ३१, ४

†आनज ऋ १, १०२, १, ८ ६३, १, मा ३३, २९, का ३२, २, १२, कौ १, ३५५, जै १, ३७, ४, †आनजे ऋ ८, ६३, १, कौ १, ३५५, जै १, ३७, ४, पै १, ५५, १३, आनञ्ज मा ८, ३०, का ९, ५, ३, तै ३, ३, १०, २, काठ १३, ९, अज्यते ऋ ८, २०, ८, ५१, ९, ९, ३७, ३, ७६, २, १०, ११८, ३, खि ३, ३, ९, मा ३३, ८२, का ३२, ६, १३, †कौ २, १२०, ५७९, ९५९, †जै ३, ४७, ५ ४, १९, १, २७, ५, अज्यसे ऋ ९, ६६, ९, †अज्यमे ऋ ३, ४०, ६, ९, ७८, २, ८५, ५, कौ १, १९५, जै १, २१, २, शौ २०, ९, ६ [अन्तर्°, अभि°, आ°, उद्°, उप-आ°, नि°, वि°, सम्°]

अक्त,क्ता— -क्त ऋ ४, ३, १०, ६, ४, ६, ५, ६, ९, ९६, २२, तै ४, १, ४, २‡[a], मै २, ७, ४‡[a], काठ १६, ४‡[a], —क्तम् ऋ २, ३, ४, ४, २७, ५, ९, ७४, ८, १०, १७७, १, मा २, १६, २०, ३९, का २२, ४, ४, तै १, १, १३, १, मै ३, ११, १, १६, २, काठ ३१, ११, ३८, ६, ४६, २, क १, १२, ४७, ११, शौ ७, १०३, १[१], पै १६, ५०, ३, —क्ता ऋ १, ६२, ८[b], मै ३, ९, ६¶, —क्ते तै १, ३, ७, १, ६, ३, ५, ३, —क्तौ मा ६, ११, का ६, २, ६, तै १, ३, ८ १, ६, ३, ७, ५, मै १, २, १५, काठ ३, ६, क २ १३, [°क्त-, अनभि°, अनुप°, अभि°, आ°, घृत°, घृत नु°, नि°, वि°, सम्°, स्वभि°]

अक्तु°— क्तव ऋ १०, ३, ४, ८९, १५, —क्तवे ऋ १०, ४०, ५, —क्तु ऋ १, १४३, ३, २, ३०, १, —क्तुना ऋ २, १०, ३, १९, ३, —†क्तुभि[d] ऋ १, ३४, ८, ३६, १६, ४६, १४, ५०, २, ७, ९४, ५, ११२, २५, ३, १७, १, ३१, १६, ४, ५३, १, ३, ५, ४८, ३, ८४, २, ६, ६९, ३, ९, ५०, ५, १०, १४, ९, ३७, ९, मा ३४, ३०, ३'[e], १, का ३३, १, २४, ३'[e], ४, २, तै २, २, १२, ३, कौ २, ५५९, ३ ५, ७, १२, जै ३, ४४, ५, शौ १३, २, १७, २२, १७, १, १$, १८, १, ५५ २०, ४७, १४, १९, पै १२, १, ६, —क्तुभ्यः ऋ १०, ८९, ११, —क्तुम् ऋ ७, ६६, ११, १०, ६४, ३, ९२, २, —क्तुषु ऋ ८, ९३, ३१, कौ १, १२८, जै १, १४, ४, —क्तून् ऋ १, ६८, १ ५, ५४, ४, ६, ४, ५, ३९, ३ ६५, १, ७, ७९, २, ८, ५, ८ १०, १, २, १२, ७, मा ११, ४३, का १२, ४, ६, शौ १८, १, ३५, —क्तो ऋ ३, ७, ६, ३०, १३, ४, १०, ५, [५, ३०, १३, ६, २४, ९] ६, ३, ३, ५, ३८, ४, ७, ११, ३, ३९, २, १०, ९२, १, १४, खि ५, ७, ३, १, मा २८, १२, ३३, ४४†, का ३०, २, १, ३२, ४, ११†, मै ४, १३, ८, १४, १५†, काठ १९, १३, —क्तौ ऋ ६, ४९, १०

¶अक्त्वा तै ६, ३, ९, २, मै १, ८, ७, काठ ६, ८[२], १९, १०, १२, २२, १०, २५, ५, ७, क ४, ७, ३०, ८, ३१, २, ३५, ४, ३९, २, ५

२अज्यमान,ना°— -न ऋ ९, ९७, ३५, १०, ३१, ९, —ना ऋ १०, ३१, १०

?अञ्जत्' शौ १९, ५३, २.

अञ्जत्°— -अन् ऋ १, ९२, ५,

---

[a]) 'अनून्' इति बाहुच (१०,१,२) पाभे ।

[b]) निरावाचि विशेष्यनिम्नम् ।

[c]) विर्[द्]ष्ट्र तन्-स्वरश्च (तु पाउ १,७१) ।

[d]) प्रायेणास्य रूपस्य तत्प्रक्रियाव्यापराणु शब्दार्थ-भूतपरमानिजेन तत्पक्तापा क्रियाविशेषणत्वेन प्रयोगा उप-लभ्यन्ते ।

[e]) शाश्वतो निपाते (पा ६,१,१८६) यद्-स्वर ।

[f]) यदत्र सा शाखि रूपमाह तेन प्रतीयते यत्तस्य दृष्टौ सस्वरं रूप बभूवेति । परन्तु यत्नि निपात एव दृश्यते । कोशान्तरस्थ्यस्त सस्वररूपसद्भावोऽपि प्रम-प्यते । ॥ त्वत्र मन्तरीयोत्तरं मन्त्रमादर्शान्तुर्वेन 'अबोद्' इति निपठिशति । तदेवं रूपपरिच्छेदो भूयो-विमर्शापेक्ष्य इ ।

[g]) यत् प्रत्यययत् तत्स्वरश्च (पा ३,२,१२४)

मे ३, १३, ५, –कधाय काठ ४३, ७[a]

अञ्ज्ये(वि ए)त्[b]– -ताय तै ७, ३,१७,१, काठ ४३, ७

आनजान्[c]– -ना ऋ १, १०८,४

√अद्

अद्णार[d]-

¶आद्णार[e]– -र तै ५,६,५,२

√अण्

१अणु[f]- अति°

१†अण्वी[g]– -ण्व्या ऋ ९, १५, १, २६, १, कौ २, ६१६, जै ३, ५०, ४

२अण्वी[h]– -ण्वी ऋ ९, १, ७, –†ण्वीभि ऋ १,३,४, मा २०,८७, का २२, ८, ८, कौ २, ४९६, जै ३, ३८, १०, शौ २०, ८४, १, –ण्व्या ऋ ९, १४, ६,

अणिमन्[i]–

¶अणिम तम् ( )[j] मै ३, ९, ४[2], १०, ४

¶अणिष्ठ,ष्ठा[k]– -ष्ठम् काठ २५, १, क ३८, ४, –ष्ठा तै २, ५, ५, २, काठ २५, १, क ३८, ४

¶अणीयस्[l]– -यास काठ ६,७, क ४,६, –यान् काठ २०, १०, क ३१, १२

अणीयस्क[m]– -स्कम् शौ १०, ८, २५

२[n]अणु[n]– -णु काठ १२, १३[1]

३अणु[o]– -णूनि शौ ११, ९,१०, पै १६, ८२, १०

४अणु[p]– -णव मा १८, १२, का १९,४,४, तै ४, ७,४,२, मै २, ११, ४, काठ १८, ९, क २८,९

५अणु[q]– -णू खि ५, २२,२, –णौ शौ २०, १३६, २

†अण्व[r]– -ण्वम् ऋ ९,१०,५ ११, ३, कौ २, ४७३, जै ३, ३५, ८, –ण्वानि ऋ ९,८६, ४७, १०७, ११, कौ २, १०४०, –ण्वेषु ऋ ९, १६, २

इह सविषयतोदाहार्यो भवति। शेष नापूदि द्र ।

[a]) स्वराङ्कणाभावेऽपि नतिसद्भावलक्षणसाम्यादस्या शाखायामेतत्प्रकरके प्रति स्यादिति कृत्वाऽयमत्र विन्यास द्र ।

[b]) वर्णलक्षणसमास (पा २, १, ६६)। 'वर्णो वर्णेष्वनेते' (पा ६, २, ३) इति पर्युदासवचनाद् एत-शब्द उप सति पूप्रस्व न भवति । साधारण सामासिक स्वर एव च भवति (पा ६, १, २२३)।

[c]) लिट कानच् चित्स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[d]) औणादिक- कर्तरि नारच् प्र प्लुतश्च (तु दु १,१४)।

[e]) गोत्रापलेऽर्थे अण् प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४,१,९२)। 'आह्नार-' इति शाखान्तरीय पाठ अद्नार इत्यत्र द्र ।

[f]) उ प्रत्यय (पाउ १, =) तत्स्वरेणान्तोदात्त द्र । यत्तु ?\\ प्रभृ आद्युदात्तमाहु । तत्र प्रामाण्य चित्त्र भवति । सत्यम्, माश १४, ७, २, ११ इत्यत्र तथात्व दृश्यते । न तु तत्-काण्डगतस्य स्वराङ्कणस्य काण्डान्तरवत् प्रामाण्य भवतीत्यसकृत् तत्तत्प्रकरणेष्व बोधम । यत्र २अणु- इति किवि उपलभ्यते ततोऽप्ये-तदेव शापित भवितुमर्हति यथाऽन्तोदात्त एवात्र प्रमाण नाद्युदात्त इति । कथमित्युच्यते । यदा हि किंचिद् वि किवि मात्रयितुमिष्यते तदा तस्य स्वमप्रयत्नैव नपुंसकवचने रूप प्रयुज्यते । अतो न वि द्वत्र किवि इत्यत्र च गौरव कोऽपि विवेक कर्तुमिष्ट स्यादिति भूयो विचिन्त्य विवेच ।

[g]) ?? द्र. । १अणु- इत्यत्र स्त्रियां ङीपि सति (पा ४, १, ४४) 'उदात्तयणो हल्पूर्वात्' (पा ६, १, १७४) इत्यन्तोदात्तापत्ति स्याद् अत आद्युदात्तत्वसिद्ध्यर्थं ङीन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (तु पा ४,१,७३,६,१,१९७)। वस्तुतो ऽन्तोदात्तशब्देभ्य पित्-पिदनुबन्धावाद्युदात्तत्वसिद्धये समानमकिंचित्करौ द्र । तदर्थं नित्-प्रत्यय एव वक्तव्य । आद्युदात्तशब्देभ्यस्तु पिताऽपि प्रत्ययेनेष्टलाभ स्याद् इति सुकरो विवेक ।

[h]) अतुल्यात्मकविशेष्यविशेषवाचकं द्र। स्वर नापूदि दि।

[i]) प्रन्थान्तर आद्यन्तोभयस्वरोपलब्धिवशाद् इम-निन्-इमनिच्प्रत्ययौ यथयोग द्र तु वैप २ ।

[j]) तसि प्रत्ययस् तत्स्वरश्च (तु पावा ५,४,४४)।

[k]) आतिशायनिक इष्ठन् प्रत्ययो नित् स्वरश्च (पा ५, ३,५५, ६, १, १९७)।

[l]) ईयसुन् प्र (पा ५, ३,५७)। स्वरो नपू द्र ।

[m]) प्रकृत्यर्थवैशेष्ये क प्रत्यय. (तु पा ५,४,२८)।

[n]) किवि द्र ।

[o]) विशेष्यगर्भत्वेन प्रयोगात् पृथग् विन्यास द्र ।

[p]) धान्यविशेषवाचकत्वात् पृथग् विन्यास । अत्र उ प्रत्ययस्तस्य नित्त्वमादिस्वरार्थम् (पाउ १, ९, ६, १, १९७)।

[q]) एकस्यां कौन्ताप्या श्रुतौ शाखभेदेन पाभे द्र । इद प्राति =१अणु- उताहो भिन्नार्थमपरमिति तस्य विमर्श विशेषार्हत्वात् पृथग् विन्यास । आद्युदात्तत्वाद् इद-मपि ४अणु इतिवद् विशेष्यविशेषवाचक स्यादित्यपि सभाव्येत।

[r]) औणादिको वन् प्र (तु पाउ१,१५२)। नापू स्वर ।

आणि[a]– -णिः ऋ ५,४३,८;–णिम् ऋ १, ३५, ६; –णी ¶मै ४, ८, ४[1]; –णीः खि ४, ८, ५; –णौ ऋ १, ६३, ३.

अण्ड-,आण्ड-, आण्डाद्- √अम् द्र.

अण्व-,१,२अण्वी- √अण् द्र.

√अत्,सम्°

?अंत्[b]-

अतत्[c]– -तन् ऋ ६, ६१,९.

अतमान[d]– -नम् ऋ २, ३८, ३; –नाः ऋ ६, ९, २.

†अतस[e]– -सम् ऋ ४, ४,४; ८, ६०, ७; मा १३, १२; का १४, १,१३; तै १, २, १४, २; मै २, ७, १५; काठ १६, १५; क २५, ६; –सस्य ऋ ३, ७, ३; –सा ऋ १०, ८९, ५; तै २, २, १२, ३; –मानि ऋ २,४,७;–से ऋ १, १६१, ३; –सेषु ऋ १, ५८, २; ४; ४, ७, १०.

अतसी[f]– -सीनाम् ऋ ८, ३,१३; शौ २०,५०,१.

?√°अतस[g]

?√अतसाय्[g],

अतसाय्य,य्या[g]– -य्यः ऋ २,१९, ४; –य्या ऋ १, ६३,६.

?अतसि[h]-

अतिथि[i]– -थयः शौ ९, ७, ६; पै १६,११६,१;–¶थये तै ५,२,२, ४; मै १,५,७; काठ ७,५; १९, १२; क ५, ४; ३१,२;–थिः ऋ १, ७३, १; १२८, ४; २, २,८; ३, २,२; ४, १, २०; ४०, ५; ५, १, ८; ९; ३, ५; ४,५; १८, १; ६, २, ७; ४, २; ७, ८, ४; ९, ३; ४२, ४; ८, [१९, ८; (८४, १)]; १०३, १२; १०, ९१, २; †मा १०, २४; १२, १४; ३४; ३३, १६; †का ११, ७, ४; १३, १,१५; ३, ५, ३२, १,१६; †तै १, ६, १२, २§;८, १५, २; २, ५, १२, ४; ४, २, १; ५; ३, २; †मै २, ६, १२; ७,१०; ४,११,१;१२,२§;१४, १५; †काठ २, १५; ८, १६§; १५, ८; १६, ८; १०; ३४, १४¶;†क २५,१; कौ १,८५†; ३७२; जै१,९,५†;३९,३;शौ७, २२,१;७७,९†; ९, ७,४;८,७; १०,६,४;१५, १०, १; ११, १; १२,२; १३,१;३;५;७;९; ११; पै १६,४२,४;११२,१०; ११३, १०;–†थिम् ऋ १,४४,४;५८, ६; [१२७, ८; ८, २३, २५]; [१८६, ३; ८,(१६,८) ८४,१]; २,४,१;३,१,८;२६,२;४,२,७; ५, ८, २; ६, ७, १; १५, १; ४; ६; १६, ४२; ७, ३,५; ८, ४४, १;७४,१; १०३,१०;१०,१,५; ९२, १; १२२, १; १२४, ३;

[a]) इण् प्रत्ययम् तत्स्वरश्च (पावा ३, ३, १०८)।

[b]) अण्व- इत्यत्रत्ये टि. व्युत्पत्तेश्चरमो विकल्पोऽनुसंधेयः।

[c]) शतुः शपश्च निघाते (पा ६, १,१८६) धातुस्वरः पूर्ववत्स्थः।

[d]) शानजन्तत्वमात्रे विशेषेऽविशिष्टं सौवरं नापू. द्र.।

[e]) असच् प्रत्ययः (पाउ ३,११७; भोउ २,३,१७३)। चित्स्वरः (पा ६, १, १६३)। यत्तु (काउ ३, १०) अस् -प्रत्ययमाह तल्लोकविषयमेव द्र.। स्वरविरोधापत्तेरिति यावत्। प्रत्यये चाऽनुबन्धम् तदन्तस्याऽन्तोदात्तत्वस्य लक्षणमित्यागद्भुहतपूर्वं द्र.।

[f]) गौरादित्वात् स्त्रियां ङीप् प्रत्ययस्वरश्च (पा ४, १, ४१)। अतसि- इति स्वतन्त्रम् (असिच्-प्रत्ययान्तम्) पुं. प्राति. इत्येवमपि मतं भवति (तु. PW. प्रभृ. वैतु. ORN.)।

[g]) नापा. कण्ड्वादन्तः। तत्रो भावकर्मणोः कृत्यगमार्गादो यक् प्रत्ययः द्र.। व्यवहारलोके (पा ६, ४, ४८) प्रत्ययात् पूर्वं स्वरः (पा ६, १,१९३)। यदा 'सर्वप्रातिपदिकेभ्यः' (पावा ३, १, ११) इत्यपर्यायार्थे क्विपि √अतस इति नाप. भवेत्। ततः पूर्ववद् भावकर्मणोः कृत्यसजातीयः (पा ६, ४, ५५) इत्यत्र लब्धसंकेतेन आय्येति प्रत्ययः द्र.। इह तावद् अतो लोपे प्रत्ययस्वरः। यत्तु PW. GW. √अतसाय् इत्येवं लुप्तान्त्याकारतया निर्देशमन्वमन्येतां तद् आर्धधातुकविषयत्वप्रवेशात् प्राकरार्थां प्रकृतदशायामपलक्षणमिव स्यात्। केचिद् अतसी- इत्यस्य तद्धितवृत्त्याऽपि व्याचिख्यासवो भवेयुः (तु. ORN. MW. NW.) एवमपि तद्धित भारद-प्रत्यये प्रातिपदिकपुंवद्भावे सुलभो निष्पादनप्रकारः स्वरसंकेतश्च। अथापि गा. √अत्+अः (उपजनः)+आय्यः (प्रत्ययः) इत्येवमनुसंदधान आगमानुदात्तत्वं चादाय प्रत्ययादिस्वरतया गौरवीं स्थितिं समादधानः प्रौढायेत।

[h]) अतसी- इत्यत्र टि. द्र.।

[i]) नञ्पूर्वो बस. इति लौकिकाक्षरो वादः। नासौ वेदे चरितार्थयितुमनम्। स्वरानुपपत्तेः। तथात्वे ह्यन्तोदात्तेन भाव्यम् (पा ६, २, १७२)। अतः √अत् इत्यस्माद् इथिन् प्रत्ययः (पा ४,५; पाउ ४,२; पा ६,१, १९७)। तेन चाऽऽगमस्य माधुर्यं च प्राति. इत्यत्र न कोऽपि विसंवादो भवति।

मा ३, १, ७, २४, १२, ३०, ३३,८, का ३,१,१,७, १०,१, १३, ३, १, ३२, १, ८, तै १, ४, १३, १, ३, ५, ११, ५, ४, २, ३, १, मै १, ३, १५, २, ७, १०, ३, ७, ९¶, ४, १०, ३, काठ ४, ५, ७, १२, १५, १२, १६, १०, ३९, १४, क ३, ५, ६, २, कौ १, ५, ६७, ८७, ११०, २, ४१०, ५१४, ९१४, जै १, १, ५, ७,५,९, ७, १२, ४‡ª, ३, ३८,४, ४८,१०, ४,१५,७, –थीन् ऋ ५,५०,३, शौ ९, ६, ३, १०, ८, ११, ५, पै १६,१११,३, ११५,४,११६, ९, –थीनाम् तै ५, २, २, ३¶, मै ४,८,१¶, क ३१,२¶, शौ ९, ७,१३, पै १६, ११३, ६, –थ्थे ऋ ८,७४, ७, –थे मा ५, १, का ५, १, १, तै १, २, १०, १, ६, २, १, २, मै १, २, ६, ३,७, ९, काठ २,८, २४,८,३०,१¶, क २,२, ३८,१, ४६, ४¶, शौ ९, ८, १–६, पै १६, ११३, ७–९, –थौ शौ ९, ८,८ [°थि- नीप°, प्रिय°, मित्र°, मेध°, मेध्य°]

आतिथ्यᵇ– -थ्यम् ऋ १, ७६,३, ४,४,१०,५,२८,२, मा ५, १, का ५, १, १, ¶तै १, २, १०, १³§,१४,४†, २,२,५, ५, ५, २, २, ४, ६, २,१, १³, २⁴, ४, ७², ७,५,१५,१, ¶मै १,२, ६§, ९, ८, ३, ७, ९ᶜ, §, ८, २,९,१, ४, ११,५†, ¶काठ २, ८§,६,११†,२१,८³,१०, २४, ८⁴,§, क २,२, ३८,१⁴, ¶³, पै ९,१२, ३, –¶थ्यस्य तै ६, २, १,३,४, मै ३, ७, ९, –थ्यात् मै ३,९,१¶, –थ्ये ऋ ४, ३३, ७, काठ ३४, १४¶

आतिथ्य-रूपᶜ– -पम् मा १९, १४, का २१, २, ३

अतिथि-ग्वᵈ– -ग्वम् ऋ १,५३, १०, ११२, १४, ४, २६, ३, ६, १८, १३, ८, ५३, २, १०, ४८, ८, खि ३, ५, २, शौ २०, २१, १०, –ग्वस्य ऋ १, ५३, ८, २, १४, ७ ६,४७, २२, शौ २०, २१, ८, –ग्वाय ऋ [१, ५१, ६, १३०, ७], [६, २६, ३, ७,१९,८], शौ २०, ३७,८

आतिथिग्वᵉ– -ग्वे ऋ ८, ६८, १६, १७

¶अतिथि-पतिᶠ– -ति मै ४,८, १¶, काठ ३०,१¶, क४६,४¶, शौ ९, ६, ३, ७, १, ११, ५, पै १६,१११,३, ११२,५,११६,९

†अतिथि(न्→)नीᵍ– -नी ऋ १०, ६८, ३, शौ २०, १६, ३

†अत्कᵇ– -त्क ऋ ८, ४१, ७, –त्कम् ऋ १, ९५, ७, १२२,२, ४, १६, १३, १८, ५, ९, ७४, ५ [६, २९, ३, १०, १२३, ७], ९, ६९, ४, १०, ४९, ३, ९५, ८, ९९, ९, †कौ २, ७२२, ११९३, ११९७, जै ३, ५९, १४, पै ८,१४,७, १९, १२,५ –त्कान् ऋ ५, ५५, ६, –त्के ऋ ९, १०१, १४, १०७, १३, कौ २, ११८, ७३७, जै ३, १२, ५, ४, २६, ३, –त्कै ऋ २, ३५, १४, ६, ३३, ३

ⁱअत्मन्ⁱ– आत्मन्- यद्र

अत्यʲ– -त्य ऋ १, ५६, १, ५८, २, ६५, ३, १४५,३, १५०,४,

ª) 'अतिथि' इति बाह्वृच (८, ९२, १२) पाभे ।

ᵇ) तादर्थ्ये ण्य प्रत्यय उस (तु पा ५, ४, २६) । प्रत्ययस्वर ।

ᶜ) पलग सामान्य समासस्वर (पा ६, १,२२३) ।

ᵈ) तु पुत्र-ग्व-,नव-ग्व , दश-ग्व- । एतानि सम्पाणि प्राति पूर्व स्वरवन्तीति भेद उपपादयितुमर्ह स्यात् । ननु तिथिग्व- इतीह उप स्यान् नम्-वस च स्वर (पा ६, २, १७२) इति चेन्न । तिथि- इति प्राति हि वेदाङ्गोचरमिव भवति । कुतम् तस्य समासाद्भाव । एतच ग्व- इति प्राति मूलत √गम् इत्यतो वा √गा इत्यतो वा गो इत्यतो वेति च सर्व विमृश्य द्र. ।

ᵉ) अपत्यार्थे अण् प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ४,१,९२)।

ᶠ) तस 'पत्यौ' (पा ६, २, १८) इति पूर्वस्वर ।

ᵍ) अतिथि- इत्यनेन गमनार्थं प्रन्ति प्रत्ययमात्रे भेद इति गा (तु ᴊᴀᴍ) । अतिथि- इत्यतो मत्वर्थे प्रत्यय इत्यपरो वाद (तु ORS, ᴀᴍ) । पूर्वकल्प औणादिक इथिनिच् प्रत्ययस् चित्स्वरश्च । उत्तरे तु मत्वर्थीय इनि प्र तद्धितम् तस्वरश्चेति विवेक । स्त्रियां ङीप् तस्य च पित्त्वान् निघाते स्वरस्तदवस्थ इति दिक् ।

ʰ) 'इण्भी-' (पाउ ३, ४३) इति कन् प्रत्ययो नित्स्वरश्च (पा ६, १,१९७) ।

ⁱ) 'गूढोत्मा न प्रकाशते' (कउ ३, १२) इति सर्वेतलाभाद् आत्मन्- इत्यत्र आ अत्मन्- इत्येव विभाग कर्तव्य इतीवाभिसाधाय मनिजन्त कृदन्तोऽय विमर्शार्हतो निनीष्यते । भूयश्चैतद्-विषयको विस्तर आत्मन् इत्यत्र त्मन् इत्यत्र च टि द्र. ।

ʲ) इ्यगमन्य कर्तर्य औणादिको यत् प्र । अथवा अत् इत्यस्मात् क्विबन्तात् तद्धितो यत् प्र । उभयथाऽपि 'यतो-ऽनाव '(पा६,१,२१३) इत्याद्युदात्तोऽव्यभिचरितो भवति।

२, ४, ४, ३, २, ७, ३८, १, ५, ३०, १४, ६, २, ८, ४, ५, ७, २४, ५ [८, (४९, ५), ५०, ५], ९, ३२, ३, ४३, १, ५ ६६, २, [७६, १, ७७, ५], ८०, ३, ८१, २, ८२, २, ८५, ५, ८६, [३(७०, १०)], २६, ४४, ९३, १, ९६, १५, २०, ९७, १८, ४५ १०, ६, २, ७६, २, ९६, १०, १४४, १, खि ३, २, ५, मा २२, १९, ३३, ७५†, का २४, ६, १ ३२, ६, ६†, तै ७, १, १२, १, मै ३, १२, ४, ४, १४, १५†, काठ ४१, ३, †कौ १, ५३८, ५५८, २ १२०, ५७८, ६६८, ७६८ ९६५, ११२४, †जै १, ५५, ६, ५७, ५ ३, ४७, ४, ५५, ९, ४, २०, १०, २७, ५, शौ २०, ३१, ५†, -†त्वम् ऋ १, ५२, १, ६४, ६, [१२९, २, १३५, ५] ११०, ६, ३, २, ३, १२, १, ५, २५, ६, ४४, ३, ७, ३, ५ ९, ६, ५, ८५, ७, मा १२, ४७, का १३, ४, ३, तै ३, १, ११, ७, ४, २, ४, २, मै २, ७, ११, ४, ११, १, काठ २, १५, १६, ११, क २५, २, कौ १, ३७७, जै १, ३९, ८, -त्यस्य ऋ १, १८०, २, -त्या ऋ ४, २, ३, -†त्या ऋ १, १६३, १०, १७७, २, १८१, २, ३, ५६, २, ५, ३१, ९, ५९, ३, ६, ४४, १९, ९, १३, ६ ८७, ५, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, कौ २, ५४१, जै ३, ४२, ८, -† यान् ऋ १, १२६, ४, २, ३४, ३, ३, ३२, ६, ३४, ९, शौ २०, ११, ९, -त्याय ऋ ३, ७, ९, -†त्यास ऋ ७, ५६, १६, ९, ४६, १, ९७, २०, तै ४, ३, १३, ७, मै ४, १०, ५, काठ २१, १३, -त्येन ऋ २, ३४, १३, -त्यै ऋ ६, ३२, ५.

आति[a]- -तय ऋ १०, ९५, ९, -ति मा २४, ३४, का २६, ७, ४, मै ३, १४, १५.

आती[b]- -ती तै ५, ५, १३, १, काठ ४७, ३

१?अंत्- √अत् द्र

२अंत्[c] < ३अ < इदम्- यद्र

३अंत्[d] <> द्

[१]अ-तण्डाल[e]- -लम् पै १५, १८, १

अतत्- √अत् द्र

?†अ-तथा[f]- -या ऋ १, ८२, १, कौ १, ४१६, जै १, ४०, ८

†अ-तन्द्र[g]- -न्द्र ऋ १, ७२, ७, ७, १०, ५, ८, ६०, १५, कौ १, ४६, जै १, ५, २, $शौ ११, ६, २४, १३, २, २८, ४२, पै १६, २३, ४$, -$न्द्रम् पै ९, १२, ९, १०, २, ९, -न्द्रा ऋ ८, २, १८, कौ २, ७१, जै ३, ७, ९, शौ २०, १८, ३, -न्द्रास ऋ १, ९५, २, ४, ४, १२, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, पै ८, १४, २

[१]अ-तपस्विन्- -स्वी काठ ३४, ९

अ-तस[h]- -स शौ ९, ५, ६, पै १६, ९७, ५.

---

a) इग् प्रत्यय (पावा ३, ३, १०८, यद्वा पाउ ४, १३१)। तत्स्वर ।

b) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति ङीप् । तत्स्वर । शाखाभेदेन पाभे द्र (तु नापू)।

c) अद्धा इत्यत्र अद्धाति इत्यत्र चाऽऽयत्रयवन्वेन प्रस्तावित शब्दरूपम् अद्धा इत्यत्र टि. मूलस्वरूपत परिच्छेद्यम् ।

d) अद्भुत- इत्यत्र अद्भुत- इत्यत्र चाऽऽयवयवन्वेन दृश्यमान त एव टि स्वरूपत परिच्छेद्यम् ।

e) कदाचिद् उत √तण्ड्+आलच् प्र स्यात् (पाउ १, ११६, मोउ २. ३, १०० उउ)। अथवाऽयमस्त प्राति. स्याद् √अव इत्यस्मात्। तद् चिन्त्यम्।

f) तथा > √तथा नथा भवति किंवन्त । सत कृद्-न्तो पुन क्रिरि तथा- इति प्रति भवति। तस्य तथ नम्-पूर्वे नम्-स्वर (पा ६, २, २) इतीवाऽनुसन्धान सा प्यादयें। अर्थान्तरादिग एताऽभिप्रायो भवति। वैद्र सावे BI सटि यत्र तथा < √तद्+लुङ् मपु१ इत्येव कौवि व्याचष्ट इत्युक भवति। अस्मिन् कल्पे माङ्-योगेऽडागमाऽभावश्च 'तिङ्ङतिङ' (पा ८, १, २८) इति निघातश्च द्र ।

g) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप < √तन्द् यद्र । द्वि१सद् -न्द्रम् इत्य् अन्वये किवि द्र ।

h) सन्व नापूटि द्र । अनाम्नायवचन देव तप्यमानस्याऽपि तापाऽभावाभिप्राऽऽशीरभिप्रेता स्यात् । परि कत्र पार्यक्यवचन 'अत ' इति पदम्पन्तोनाऽभिसम्बद्ध । w स्व यथामना सन् पाठविकृतिं शङ्कमान 'परि चेद् अतप्या'इत्येव परि√तपेर् लुङि रूप वपि। तत्र 'अतप्ता' इति दीर्घाऽऽस्वरवत्पाठ प्रदर्शयन् क्वचिद् मूलो साद्यमपि प्रोद्भूत भवेत् (तु पाप्द यपि)। 'तत्र च परोरप्यतः सन्तुलयन् अत्र' इयत्र चमत्काराऽऽधिक्यस्य तु मभाम्नानाताद् यनि एव सार्थयनी मौलिकी धृति स्यादिति मत भवति ।

†अतस तनू[a]- -नू ऋ ९, ८३, १, शौ ९, ५६५, २, २०५, जै १, ५७, १०, ३, २०, ९
अ तप्यमा(न→)ना[b]- -ने ऋ १, १८५, ४
?अ-तमत्[c]- -मत् पै १०, ६ १०
अतमान- √अत् यद्र
अ-तमेरु[d]- रु मा १, २३[२] का १, ८, ४[२]
अ-तवीयस्[e]- -यान् तै २,२, १२,५
†अ-तव्यस्[e]- -व्यान् ऋ ९, ३३,१, ७, १००, ५, मै ४, १०, १, काठ ६, १०, कौ २, ९७६, जै ४, २३, ६
अ-तस्(→) ५अ (<एतद्-) यद्र
अतस, सी, ?√अंतस, ?अतसि, अतसाव्य- √अत् यद्र
अ तस्कर[f]- -रम् शौ १२, १ ४७
अति ऋ १, १३५, ६[२] १४१, ११ १४३, ३ २, ०८,१ ३, ९,४[२] १०,७[h], ६,१०,५[i] [१६, ०[j] (४५,२०)] १८,७[k], ७, ३३,[?] ८२,१[l] ८ १, ३३[m], २, ३४[n],

[a]) बस पूसप्रस्त (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[b]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप <√तप् यद्र ।

[c]) सदिग्ध पा । उप <√तम् यद्र ।

[d]) सस्व एपुटि द्र । उप √तम्+एरु प्र उस (पा ३,३,१)।

[e]) उप <√तु यद्र । शेष नापू द्र ।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[g]) 'यथा मूरो मिहम् अति यथा स्यात्तथा निस्तनुयात् तथा वयमपि विप्रान् अति यथा स्यात्तथा निस्तनुयाम' इति मन्त्रस्वारस्ये कप्र द्र । यद्वा 'यथा सूर अति (तराम्) मिह निस्तनुयात्तथा वयमपि विप्रान् अति (तरा) निस्तनुयाम' इत्यथ अव्य क्रिवि द्र । एवं चान्वये सुलभे सत्यर्वाचाम् अतिनिष्टतन्युः इति स्रुप मृगात्वमलक्षणस्वरायामाग्रहोऽप्रशस्त द्र (तु GW MW) एव निस्√तन्>निष्टतन्युः इति यद्र ।

[h]) यत्तु GW पूर्वव्याख्यानेन गतित्वेन योगमैच्छत् तन्मन्दमिव भवति । अतिविरागनाऽऽत्मिकया पिण्डीभूतया क्रिययाऽस्य कर्तृतया सबन्धे सभवत्यपि स्त्रिया कर्मीभूतविनाना तयाऽकर्मिकया क्रियया सबन्धस्याऽसभाव्यमानत्वात् तदशेनाऽतिक्रमणमात्रेण तत्सबन्धस्य स्फुटत्वाच्च । अत कप्र योग इत्येव साधीयो भवति । तेन कर्तृकर्मणोर् उभयसबन्धयोर् यथायथ सुसाधत्वात् ।

[i]) 'अति अभिमुन्ति' इति सुपमृग्गे योग इति मा । तत्र । अनेथाऽभेथोभयोरपि पृथगन्वयशीलत्वात् तथात्व एव न श्रुतिस्वारस्यवर्तीने । पन्थाऽभावोऽभेदसमर्गान्तरत्वे शापको भवदित्युक्तचरम् ।

[j]) विद्वत्पिशदापानिक्रमणकर्तृ स्वर द जनक्रियाया म स्वनिदारनक्रियाया कर्मभावो विवाचिनो भवति । मन्यो नन्वय मुगमणक्रियाभिमयोऽत्र चरितार्थयितु शक्य ।

[k]) अनोत्तराऽऽख्यातेनोपसर्गतया योग यत् सा अन्ये चाहुस्तन्न । तथात्वे गतिद्वये प्रथमगतिनिघातेन भाव्यम् । लक्षणेन लक्ष्यानुविधायिना भाव्यमिति कृत्वोक्तलक्षणस्य क्वाचित्कोऽपवादोऽप्यनुज्ञेय इति चेत् । सत्य, गत्यन्तराऽभावे यथोक्तं तथैव कर्तव्यम् । इह त्वन्वयस्याऽपरस्य सुलभत्वादपर्थस्तादृश प्रयास स्यात् । कोऽसावपरोऽन्वय इति चेद्, उच्यते । अतिर् अत्र कप्र । 'मानुषाणा जनिम (=जनिमानि) अति अतिक्रम्य यथा स्यात् तथा (क्रिवि) इन्द्रो मज्मनाऽसमर्येन च नाम्ना (अन्यत्र देवाना जनिमस्व् इत्यर्थ) प्रमर्त्त प्रसृतो बभूव' इत्याकारकेऽन्वयेऽतिक्रमणात्मकमतेमतिरिच्याऽन्यत्र प्रमरणाऽऽत्मकस्याप्यर्थस्य सद्भाव विशेष द्र ।

[l]) 'अति वनुष्युति' इत्येव गतित्वसुप सा च व च (वैतु PW प्रभृ)।

[m]) यदत्र सा तमनुमत्तारश्च प्रायोऽथार्वाश्च 'अति दामत्' इत्युपसृष्टा क्रियामाहुस्तन्न । सायोगरासङ्गस्य दानस्तुतावेनच् श्रूयते यथाऽन्यकर्तृकदानमात्रामतिक्रम्य तत्कर्तृक दान प्रवर्त्तत इति । 'अन्यान्' इति कर्मपदमतिक्रमणक्रियाया विषयतामापत्तुमर्हति न त्वतिदान क्रियाया । आसङ्गो ह्यन्यान् सकलान् दातॄनतिक्रम्य ततोऽन्येभ्यो दानपात्रेभ्य एव ददाति । अनया विधया सत्यप्यत्रातिदानस्य प्रासङ्गिकत्वे तस्य सामान्याश्रुतेश्च तदवयवभूताया अतिक्रमण क्रियाया कर्मपदस्य विस्पष्टश्रुतश्च पूर्वपदीभाववशाद् गौणीभूतादतिक्रमणार्थात् कर्मप्रवचनीयतया प्रयोगऽनर्द् मुख्य एवातिक्रमणार्थ साधीयानिति प्रतिभाति ।

[n]) 'त्रिंशत्' इति द्वितीय-पादस्थ पदम् 'एतानि' इत्यनेन प्रथमपादस्थेन पदेन सामानाधिकरण्येन निनीषु सा अति=अतिशयेन इत्यत्र व्याचष्टे । तदसचिर भवति । अनेन् तत्समजातीयानामपरेषा च शब्दाना यथाक्र विशेषणतया प्रयोगानर्हत्वात् । यदपि GW 'अतिशत्रु' इति योगमाह तदप्यनाकलक्षण भवति । सद्योग निर्

-४, २^a, ६२, २^1, ९, ८, ५, ११,६ १७,५ ६३,४^c, ८६, ३१^d, ४७^e, १०, ३३, ९, ४४, ९^f, ७१, ९, ७७, २, ८६,२ ९३,६,१०६,४,५^2, ६^3,७, खि २, १४,९ ७,७,३, ७, ३, १, १०, १, मा १०, १७, का ११, ६, १, तै १, ८, ११, १, १४, २, २, २, ९, २^g, १०, २, ४, १२, ४^h, ५^h, ७^h, ५,४,४¶, १२,२^i, ४, २, ११, ११^i, ७, १,५,५^i, १०,३^2,७,२,३,६,१¶,¶७, २, ७, ४, ५, मै १, ८, ६^2¶, २, ५, १¶, ६, ११, ३, -, ७, ५, १, ३, ४, ५, ६, ८^j, १२, ४^i, १३, ८, काठ १०, १०, १२, ५ १५, ७,

निघाताभावे (पा ८,१,६६) 'तिङि चोदात्तवति' (पा ८,१,७१) इति गतित्वे सत्य् अतिना निहतेन हि भाव्यम् । तर्हि शस्त्र गतिरिति चेन् । उक्तपूर्वेति । कासाविति । विश्वा (=विश्वानि) अति (=अतिशयितो यथा स्यात् तथा) इत्येवमेतद् अवान्तरवाक्यं सत् क्विचि भवेदिति । इन्द्रस्य विश्वातिशायित्वभावेऽ मन्त्रस्य स्वारस्यात् तस्य च प्रकारान्तरेण दु मघत्वाद् गतीयितुमिष्टस्याऽनेद् गतीतरत्व विरहस्य गलन्तराऽभाव इति यावत् ।

^a) 'अति दाशसि' इत्युपसर्गभावमपरे वदन्ति । तथात्वे मघोनामतिदाशनकर्मताऽऽपद्येन । न चेगाऽऽपत्तिरिति वाच्यम् । अन्यथावात् । तथाहि मघवान इह दाशन-कर्तृतया न तु दाशन-सम्प्रदानतया श्राव्यन्ते । किन्तत इत्युच्यते । तत एतदेवाऽऽगच्छति यदत्र सर्वेषामिन्द्रभिन्नाना दातॄणामपेक्षयेन्द्रस्य दान गरीय इत्येतदर्थस्य विवक्षितत्वात् तेषा सर्वेषामिन्द्रभिन्नाना दातॄणामतिक्रमणक्रियाया एव न तु पराभिप्रेताऽतिदाशनक्रियाया कर्मता स्यादिति । तेन चाऽत्रे प्राधान्येन निर्देशस्याऽपेक्षितत्वाद् गति वेनोपसर्जनीभावो नाऽऽदरणीय इति तत्त्व द्र ।

^b) सा वर्णद्वयेन व्याचक्षाण प्रथमे वर्गकेऽति गतिमाह । तन्न । तथात्वे हि गतेर्गतौ निघातोऽभविष्यत् (पा ८,१,७०) । अपर च । प्रवर्धन नामाऽकर्मिका क्रिया भवति । तत्कर्तृ श्रुतिगोचरकर्मीभूतपदार्थान्तराऽतिक्रमण-कर्तृत्व समानत्वेऽप्युक्तदार्थान्तरजातस्याऽतिवर्धनक्रियाया कर्मीभावस्याऽनभिप्रेतत्वाद् उपसर्गवत्त्वेनाऽकर्मकाऽऽख्यातस्य सकर्मकत्व स्याद् इत्यपि वक्तुमसुलभ द्र । अतोऽत्र कथ अन्वये तदर्थेन न कर्मीभूतपदार्थ मासिराडीभाव्य क्विचि वाक्येऽन्वयो द्र । अनया दिशैव GW अप्यत्र गतित्वमुपानुपेक्ष्य । एवावधानु गतिद्रव्याभावत्वेषु श्रुतिषु सर्वत्रैवमेवाऽभ्यादद कथ गति प्रतिरूपकमात्र सर्वत्रैव भवेयुरिति यथायथ न्यायसमान्य परितोषदित्यम् इति दिक् ।

^c) 'अभि' इत्येव सा पठति सम्भाव्यते ।

^d) एनिन्नाऽभिक्रमणस्य प्रदाने स्वरूनातुर्गुणो मुन्दत्वेन समर्पणमुचितमिति कृत्वाऽपेक्षितार्थवचन कथ द्र । गतित्वेन समस्तक्रियाङ्गतामस्य प्रतिपादयिषुस्ततोऽतिक्रमणस्य प्राधान्येन सप्रत्यय च तिरोदिधापयिषु सा चिन्त्य । यथ कथमपि गतित्वपक्षेऽभ्युपगम्यमानेऽपि 'प्रार्थयेति' इयेव व्याचक्षाणोऽसौ विपर्यस्त-पदक्रम द्र । सोमकर्तृकस्य प्रयाणस्य पवित्राऽतिक्रमणाऽनुवर्तित्व-स्वाभाव्याद् 'अतिप्रेति' इत्येव वक्तुमुचितत्वादिति दिक् ।

^e) नापूगिदि यति न्यायत्वे सिद्धे गतिर्वा कथ. वेयत्र चिन्त्यत्वमापन्न सा । यच्च स्व-व्याख्यान इह 'प्र' इत्युपसर्गस्य समावेशमेव न करोति तत् प्रत्यसौ भूयश्चोद्य इति विशेषस्तु द्र ।

^f) 'अति (=अत्यन्तम्) प्रवक्षाण' इत्येव पृथग अव्यय स्यात्त्रियेत्र कल्प ।'अति(कामश्च)'''प्रवक्षाणश्च' इत्यर्थाऽनुगमाद् अति प्र√वक्ष् इति सुपसर्ग स्यादिति द्वितीय कल्प । 'विश्वा सहासि ''प्रवक्षाण (तान्य्) अति (कम्य) आयातु' इत्येवम् अति-आ√या इत्येषा सुपसृष्टि स्यादिति तृतीय कल्प । तदेव श्रूयमाणपदसमावितविकल्प-सुभिन्ने यन् सा अति (-गच्छतीति शेष) इ यत्क्षेपात्तर वाच्यमुद्देश्त, तद् अन्यथा-सिद्ध मन्त्रस्वारस्यविरुद्ध च द्र ।

^g) अत्यन्त वाऽतिक्रमण वा यथा स्यात्तथेति प्र√युनेर् विशेषणतायामव्ययतया प्रयोग द्र । परकृताऽभिचाराऽपेक्षया चाऽस्य कथ अस्ति । तस्य च कर्मणो गम्यत्वाद् अतेर् अव्ययत्व न तु कर्मप्रवचनीयत्वमुक्त भवतानि विवेक द्र ।

^h) तु मै २,४,३^1 इत्यत्र समानप्रकरणे 'अति' इति 'प्र' इति चोपसर्गद्वययुक्तमुत्तरमाख्यात श्राविन भवति । अत एव तत्र प्रथमो गतिर्निहत (तु पा ८,१,७०) । एव तु प्र√यम्→पच्र् इत्यत्र सस्व नि ।

^i) अत्याऽतिक्रमणे वृत्तेर्मुम्यत्वात् कथ भवति । गतित्वेन संघर्षति दुर् मा दद्र √मिद्=√मिह् इता वाभिऽप्रैति तद् भ्रान्त्यैव द्र. ।

^j) 'अति-दीपन्ते' इति यदत्रोपसृष्ट क्रियेति केषांचिन्नभिप्रायो भवति । तत्र । परिधिस्थानं द-सस्त्वनीयाऽ-

१९, ३¶, १०², १२, २०, १४†, क ¶३०, १, ८², ४८, ४, †कौ १, १००, २, ५३२, †जै १, ११, ४, ३, ४१, ८, शौ ४, ३४, ४, ८, ५, ९, १८, १, ३८ᵃ, †२०, ९४, १ᵇ, १०७, १३, १२६, २, १२७, ७६, पै ४, २७, ६ᶜ, ५, ३१, ६², †३९, ४, ५², ६², ७, ६, २२, ४, १५², २०, १३, ५, १४, १६, २७, ९

अति√– ऋ ६, ६१, ९ᵈ

अति√काश्

अ(ति>)ती-काश°– -शा तै ६, १, १,४, पै ४, ४०, ३, –शात् तै १, २, २, २, मै १, २, २, काठ २, ३, क १, १५, –शान् तै ६, १, १, १¶

अति कु(कु)त्वर्ग– क्वम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति√कृ, अतिकरोति तै ६, ६, २, १¶, †अति^{e}... चक्रम>मा ऋ १०, १२, ५, शौ १८, १, ३३

?अतिकृत्वम्ᵇ पै १, ५५,४

अति कृश¹– -शम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति कृष्ण¹– -ष्णम् मा ३०, २२ का ३४, ४,४

अति√क्रम्>क्राम्, ¶अतिक्रामति तै ७,२,७,१, मै १, ५,११ ३, ८,१,४,१,१४, काठ ६,४,८,८, ३०,३ क ४,३,७,२ ४६, ६ ¶अति क्रामति तै २, ४, १,४ काठ ७, ९, १०,७, क ५, ८, अतिक्रामामि पै ९, २२, २६ अति क्रामामि तै ३,५, ३, १, अति क्राम शौ २, ११, १–५, पै १, ५७, ५ ¶अत्यक्रामत् तै ६, २, ४, २ मै ३, ८, ३, काठ ८, ५, २५, २, क ७,१, ३८,५, ¶अति अक्रामत् काठ ६, ६, क ४,५ अति क्रामेत् मै १, ६, ८, अतिक्रामेम ऋ १, १०५, ६ अत्यक्रमीत् ऋ ९, ६९, ४, खि ४, ९, ४, तै ५, ७, २४, १, ६, २, ४, ९¶, काठ २५, २¶, क ३८,५¶ †कौ २, ७२२, †जै ३, ५९, १४, अति अक्रमीत् ऋ ९, ४५, ४ ¶मै १, ६ ७ १०, १७, †अति अक्रमु ऋ १०,९७,१०, मा १२ ८४ का १३ ६,१० तै ४,२,६ ३ मै २ ७, १३ ४,१४ ६† काठ १६ १३, क २५, ४ पै ११, ६,११ अतिक्रमिष्म ऋ १, १८२, ३

अति क्रमे¹ ऋ १, १०५, १६

¶अति क्रम्यᵏ तै ६, २, ३,३, मै १ १०, १८, ३, ८, १, काठ २° १ ३६, १२ क ३८ ४ पै १४, ३, २७६ [°क्रम्य अन°]

१¶अति क्रान्त¹– न्त काठ ७ ९ १०, ७, २०, ६², २१, ७, ४², २२,१०², ३१,११, क ३१,८¹ १७ १९², ३९, ४², ४७,११ –न्ता काठ २१, ४, क ३१, १९

२अति क्रान्तᵐ– -न्त खि २, १४, ५.

मनणार्थस्य प्रसाय विवक्षितवान । तथाविधा च विवक्षा प्राधान्येन कत्र एवातेर निर्दिष्टौ सुसाधा द्र । इहाऽतिक्रमणक्रियाया विषयस्य दानकर्तृसम्प्रदानोभय विलपुगतयाऽतिक्रान्तमात्रगमपणद्वारा निर्दि अन्वये द्र ।

ᵃ) ऋ ८, २४, २ गति द्र ।

ᵇ) ऋ १०, ४४, १ गति द्र ।

ᶜ) सुपा ¹ इति चिह्न नापेद्यते। अत एतन्यत इति पदेन कत्र, अन्वयस्य सुसगततया । न च अतीहि इति घोष सुवचो वाच्य । अग्राजन्यवच्छूद्रे समानदा-भित्रामिर्विद्धभिधाऽभिद्दिमाग्रस्य समानगम्यतया सुगमोरित्यर्थ ।

ᵈ) यर्थेन √नी इत्यस्य वा √माति इत्यस्य वा सम्भुपितस्य क्रियापेक्षयाऽऽक्षेप सुस्म द्र ।

ᵉ) सस उप यत्र कृति पाथादिस्वर पूर्व म दौ (वद. पा ६,२,१४४,१,११३) ।

ᶠ) मा ह्रस्व, पा. दीर्घ इति विरर द्र । प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२) ।

ᵍ) 'घृतम्' इत्येतेन पदेनैरप्यमिच्छन् सा स्वरे चोरा भवेत् ।

ʰ) विकृत पा। 'इत् किल त्वम्' इत्याकारकस्य मूलत पदनयस्य सतोऽय विकार स्यात् तु शौ १,२४,४ ।

ⁱ) प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप मद्र ।

ʲ) सस केवलन्त उद्-उपप्रस्व (पा६,१,१९७,२,११९)।

ᵏ) सस दयबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा६,१,१९३,२,११९)।

ˡ) प्राग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। इह पूर्व प्रादित्वेऽपि नोत्तरसर्गलम् । उप कर्त्रीया क्रियया सावय गम्यन्भावात् । अत एव 'गतिरनन्तर '(पा ६,२,४९) इति न प्रवर्तते । अत्र उप कर्तरि क्त । 'पूनम्' इति पदं च 'पूर्व' इत्यनेनान्वित द्र इति दिक् । (तु न म 'अश्व पश्चाद्' इति 'पुनेन मद्द' इति च) ।

ᵐ) सस उप कर्तरि क्त । प्रवृद्धादित्वादन्तोदात्त (पा ६, २, १४७) ।

अति-क्रामत्[a]– -मन्त. शौ १२, २, २८, २९ -मन्तम् काठ ८, ५ क ७, १

अतिक्रामन्ती[b]– -न्ती खि ५, १२, ७, शौ २०, १२८, ६

अति√क्रुश्

अति क्रुष्ट[c]– -ष्टाय मा ३०, २१ का ३४, १, ५

अति√क्षम्>क्षामि[d], अति··· क्षामत् शौ ७, ६५, १

अति√क्षर्, अतिक्षरन्ति ऋ ५, ६६, ५, अत्यक्षरत् मै २, ५, ७[3], अत्यक्षरन् ऋ ९, ६३, १५ अति अक्षा॰ ऋ ९, ४३ ५.

अति दि(व→)व्या[f]– -व्या ते २, १ १, १९

अति√खन्

अति-खा (त→)ता[f]– -ता ते २ ६, ४, २९.

¶अति खे(य→)या– -या काठ २५, ४, क ३९, १.

अति√ख्या, अत्यख्यत् शौ १०, १०, १५ पै १६, १०८, ५, †अतिख्य ऋ १, ४, ३ ८, २१ ९, कौ २, ४३९, तै ३, ३३, १३, शौ २०, ५७, ३, ६८, ३, अतिख्यतम् ऋ ८, २२, १४, ७३, १५

अति√गा, अति निगाति[g] ऋ ९, १४, ६

अतिगेष्म पै ५, ८ अत्यगात् मा २८, १०, का ३०, २, १, अति अगात् काठ ३६, ११, अति गा तै ३, २, ५, ४ अति अगाम् मा ५, ४० का ५, १०, २, तै १, ३, ५, १, ६, ३, ३, १, मै १, २, १४ ३, ९, २, काठ ३, १, २६ ३ क २, ९

अति√गाह्, अतिगाहते ऋ ९, ६७, २०, ८६, २६, काठ २३, ६[3], अतिगाहेत कठ २३, ६ †अति गाहेमहि ऋ २, [७, ३ (३, २७, ३)] काठ ३५, १०, क ४८, १२

अति√गुर्, अति जुगुर्यात् ऋ ७, १७३, २

?अ तिग्म[b]– -ग्मम् पै ५, ०७, २

अति√ग्रह्

¶अति ग्राह्य– -ह्य काठ ३३, ४[2] -ह्या ते ४, ७, ७, २ ६ ६, ८, १[3], २[3], ७, ५, १, ६, मै १ ११, ९, ४, २, ३[3], काठ १४, ९ २९ ७[2], ३०, ५, ७, ३३, ४[2], क ४[3], ८[2], –ह्याणाम् तै ६, ६ ८, १, –ह्यान् काठ ३०, ७

¶अतिग्राह्य त्व[j]– -त्वम् तै ६, ६ ८, १

अति घातम्, अति घ्नत्– अति √हन् द्र

अति√चर्, अति चरति मै ८, २, १ अति(चर)[k], (अति) चर पै ३, ३३, ६, ¶अत्यचान् काठ ८, ७[3] १३, ९ क ७, ४[2], अति···अचरन् मै २, १०, १०, काठ ३६, ५.

अति-चार(न्[a]→)न्ती[l]– -न्ती मै १, १०, १, काठ १३, ९ ३६, ५

¶अति-चरितवै[m] मै १, १०, १, काठ ३६, ५

अति√चित्>चिति, अति चितयेम ऋ ४, ३६, ९, अति चितयेम ऋ २, २, १०

अति√चृत्, अतिचृतामसि शौ ५, २८, १२, पै २, ५९, ११

---

a) गस तमन्त-कृद्-उपपदस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

b) स्त्रियां ङीप पित्त्वाभिधाने स्वरेऽविशेष । यत्तु खि मुखा गतिस्वरो भवति तत् चिन्त्यम् । 'गतिकारक-' (पा ६, २, १३९) इति स्वरेण तद्-बाधात् ।

c) कर्मणि क्तान्तेऽन्तगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

d) 'अति' पृथग् अव्य इति √क्षै→क्षाम-→ √क्षामि इति च मा अभिप्रयात् । तद् यद. ।

e) मा गतिमनादादेव व्याचष्टे । तद् विस्तरेणैव स्यात् ।

f) प्राग् अव्यय-पूर्वपदस्व (पा ६, २, २) । उर यद. ।

g) 'गस्ता' इति सन्निहितमुनस् कर्म परित्यज्य 'अणुम्' इत्याहरन् मा चिन्त्य ।

h) मद्भिरस्यनव्ययभूत पा चिन्त्य इ । यत्तु मा ... पाद् 'अति-ग्मम्' इति मा स्यात् भिन्नस्तन्त्र च ।

i) गस यदन्त-कृद् उपपदस्व (पा ६, १, १८५ २, १३९)।

j) भावे त्व प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११६)।

k) पूर्वाङ्गगतैर् निदादिभिश्चतुर्भिर् अतिचरणविषया-भावादितुमिष्टेऽन्वयार्थं 'चर' इति चतुर् अतिना योजयित्वा पठ्यम् । तदनु तृतीय पादे 'दुरिता' इत्येतदनिष्टमा-मान्यवचनं भवति । तेन पूर्ववद् अन्वयसिद्धये पूर्वाणि धावित अति पुनरत्र 'चर' इत्यनेन योजयित्वा पाठ्य भवतीति दिक् । (तु अति√तृ> तर मै २, १९, ५, ·तर काठ १८, १६, इति च अति√मह्> महस्व मै ४, १, ७, ३, महस्व मा २३, ६ का २९, १, ६ इति च यथैतत्-समासोऽन्वय द्र)।

l) स्त्रियां ङीप पित्त्वाभिधाने स्वरेऽविशेष ।

m) तवै प्रत्ययान्तस्यान्त्योदात्तत्वेऽन्तस्य गतेश्च प्रकृ (पा ६, २, ५१)।

अति-च्-छन्दस्ᵃ- न्दᵇ काठ ३८, १०, -न्दसम् मा २८,३४, का ३०,३, ११, तै ५, १,८,३¶, मै ३, १, ८¶, काठ २६, ९¶, क ४१, ७¶, -न्दसा मा २८, ४१, का ३०, ४, ११, ¶तै ५, ३, १, ५, ८, ३, ६,१,६, ४, ¶मै ३, ७, ४, ४, ८, ५, ¶काठ २४, ५, २६, ४, ¶क ३७, ६, ४१, १, -न्दसे मा २४, १३, का २६, ३, ३, -न्दाः मा २१, ८, का २३, १, ११, ¶तै ४, ४, १०, ४, ५, ३, १, ५, १, २, ३, ८, ६, ६, १, १, ४, मै ३, ७, ४¶, ११, ११, १६, ४, ४,८, ५¶, काठ २२, १४, २४, ५, क ३७, ६¶

अतिच्छन्दस्ᶜ- -न्दाय तै ७,५,१४, १ मै ३ १५,१०, काठ४५,१०

अति√जन्

अति-जन्ᵈ- -नम् मै ४, ४,९,१०

अति√जि, अत्यजैषीत् शौ १४, २, ७४.

अति√जीव्

अति जीवᵉ- -व शौ ८, २, ८६, पै १६, ५, ६

अति जी(व्य→)व्या- -व्या पै १६, ५, ८

अति√ज्या>नि, अति जिनाति मै १, ८, ७¶

अति√तप्, अत्यतपत् शौ १३, २, ४०, अतितप शौ १८,१,३६

अति√तृद्, अत्यतृणत्ᶠ शौ १९, ३२, ४, पै १२, ४, ४

अतिᵍ ···ततर्द शौ ७, ४१,१

अति तृण्णᵍ- -ण्णम् मा ३६, २, का ३६, १, २

अति√तृ

अति√तर, अतितरनि पै २, २७, २, ¦अति···तराममि ऋ ७, ३२, २७, कौ २, ८०७ जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, ?अतितर ʰ पै ७, १९, १ अति तरन्तु पै १६, ५१,६ अतितर पै २, ८६, ३, ५ अतिᶦ (तर) (अति) तरᶦ मै २,१३,१ अतिᶦ(तर), (अति) तरᶦ काठ १८,१९ᶦ, क२९,४, शौ२,६,५, अति तर पै२,८१,२ अनितराणि शौ४,३५,१-६,अति अतरत् शौ ४, ३५, २ ¦अति तरेम ऋ ३, २७, ३, तै १,२,२, मै ४,११,२ ¦अति तरेम ऋ ८, ४२,३, मै १,२,२, काठ ४०,१४, क १,१५, तै ४,१,९

अति√तर(तना), अतितरत्व पै २, ८६, १

अति√तॄ, अतितरतिʲ शौ १९, ३६, २

ᵃ) प्राम थ्रत्यय-पूरप्रम्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

ᵇ) शाखान्तरेषु सर्वत्र काठ अप्यन्यत्र सर्वत्राऽऽक्षीत्रत्तर्गनाद् इहय सुपा चिन्त्यो भवति (तु नाउउ इ)।

ᶜ) इदमर्थे अण् (पा ४,३,१२०)। प्रत्ययस्वर।

ᵈ) यप रूप भावे घञ्। थाथादि-स्वरो वृक्षभावश्च (पा ६,२,१४४, ७,३,३५)। यद्वा प्र स उप जन्- इति निपात शब्द। तथात्वे 'अनेर्धातुलोपे' (पावा ६, २, १९१) इत्यन्तोदात्त।

ᵉ) समासर्थं स्वरार्थं च तु अति जनु इत्यस्य ?? उप कर्तर् अच् प्र इति विरापस्तु द्र।

ᶠ) 'अत्यतृण' इति मा पाठ।

ᵍ) कर्मणि निऽऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

ʰ) 'तदमन् कामयामोऽमोऽतितो मरुत्भि' इत्येव मूल गत उत्तराऽर्हय विकारम्?? सुगा निनरो मोच-माराव इति समास्येन (तु नमूम चरम पाद, ?काम्यालोते, ?मितक- इत्यन्तरते ?? च)। ?? ?र-???न इव मवत् ???ऽपि गुरुर द्र।

ᶦ) सम्मु शाखाभेदेन स्वरभेद सुवच। मथाहि, मै भिन्नपात गम्बर भवति। शौ प सदेव निरन्तरिति विवक्ष। शौ अपि निघात एकेषा मूलकोशानामभिमतो नैकेषामिन्यपरो विवेर। तदत्र कर्तरे कतरोऽपरतिरिति विचार। 'हि च' (पा ८, १, ३४) इति हिना योगे तिङन्त न निहन्येतेति मै निघाताभावे पूर्वोपपत्ति। पूर्वसूत्राद् 'अप्रातिलोम्ये' इत्यस्यानुवृत्तेर् अत्र हेर् अत्र धारणार्थत्वान् तस्य च प्रातिलोम्य भिन्नत्वाद् हि-योगे न निघात इति यावत्। अथ वि द-दुरिताऽतितरणार्थयुगो ज्यमानत्वाद् अत्नेस्तेन तद्गुणित कर्माऽसर्व विशेषयुगे नैव क्रियेतनगामिति अत्राऽसमर्थवचन इति कृत्वा प्रातिलोम्य-विषयस्य सद्भावादत्र पूर्वोक्तस्य सूत्रस्य प्रत्युदाहरणविषयता द्र। असावेव चाऽपरोऽगति शौ पाठिक निघाते वाच्येति दिक्।(तु 'अति√चर>···चर'इति)।

ʲ) SIM अति कत्र थाह। तच् चिन्त्यम्। पूर्वार्धे निहादीना पार्थक्येन निर्दिष्टानामुत्तरार्धे सामान्येन तस्या एवाऽनितरणक्रियाया विपरीमावपितत्वेन विहता दुरिता इत्येव प्राविनत्वात्, मेत्रोमध्य क्रियाऽवरणम पुनरुपादेयेति तत्वम्। अनुपपद्यस्य√तॄ इत्यस्याऽभीप्साऽनितरणार्थेऽशक्त्वादिति भाव।

ᵏ) स्तुथ साधेति विकरणद्वयमाह मा। मरोपदश लेट्ट् अडागम सुवचनर द्र।

अति√तुर्, अति तुतुर्याम ऋ ५, ४१, ११
अति तारिषत् ऋ ८, ११, १४, अति अतारीत् शौ १३, २, ३४, २०, १०७, १३, अति अतारिम ऋ ८, १३, २१
अति√तारि, अति तारयति नि ४, २, ८
अति-तर^{a}– -र पै २, ८९, १,३,५.
अति-ता(र्य→)र्या^{b}– -र्या शौ ८, २, २७
ॐअति तिर्विर्स्^{c}– -र्याम ऋ १, ३६, ७
अतिथि- °श्व, °पति, अतिथिन् √अन् द्र
अति√दघ्^{d}, अतिधक् ऋ [२,११, २१, १५, १०, १६, ९, १७, १, १८, ९, १९, ९, २०, ९]
अतिधक्तम् ऋ १, १८०, ४
अति√दम्भ्, म्भ
अति-दम्भ- अन्°
अतिदम्भ^{f}– -म्भ पै १६, ७२,५.
अति√दस्>दासि, अतिदासय पै १६, १४६, ७^{g}
¶अति√दह्, अत्यदहत् ते ५, ७, ५, ७, १०, ३
अतिधक्ष्यति ते ५, ५, ७, ४, अतिधक्ष्यति मै ३, ३, ४, ६, ८, काठ ८, ७, क ६, ७, अति धक्ष्यति ते ५, ५, ७, ३, मै १, ६, ३, अतिधाक् ते १, १, ८, १
अति-दह्मा(न→)ना^{h}– -ना ते ५, ५, ७, ३
अति-दाह^{i}– -हात् ते ५, ७, ५, ७, १०, २, काठ २०, ३, ५, क ३१, ५, ११ [°दाह- अन्°]
अति√द्रा, अतिद्राव^{j} मै ४,६, ८^{j}
?अति√दाश्^{k}
अति√दिव्
अति-दीव्यन्^{l}– -व्या ‡शौ ७, ५०, ६, २०, ८९, ९.
अति-दीव्य>व्या^{m} ऋ १०,४०,९
अति दिश्– -दिशः पै १६, ९९,७
अति-दीर्घ^{n}– -र्घम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४.
अति-दूर– -रम् पै २, ७४, १–५, –¶रे काठ ८, १०, क ७, ६
अति√दृश्
अति दृश्न– अन्°
अतिद्भुत– अन्°
अति√द्रु, अतिद्रव ऋ १०,१४,१०,

^{a}) गस कर्तरि अच् प्र (पा ३,१,१३४)।
^{b}) गस थथदन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, ११६)।
^{c}) सस्व नाप् द्र। उप लिट् क्वसु। तरणेऽतिक्रमणार्थस्य स्वरूपत एव विगमानत्वात् तदर्थातिशय इह गम्यते इति कृत्वा सा तमर्थमाह।
^{d}) अत्र प्रकरणे √दघ् (निघ २, १४, या १, ९) इति निदशोऽर्थाक्रान्ताभियुक्तानुसारेण द्र। √दह् इत्याम दानार्थे या कल्पयामास। यत्तु त निरनुस्वारतया मा पठभिव मुद्रापितस्तत्र भाष्यकर्तुरपराध स्यात्। एव यद् या १,७ इत्यत्र इह अति तान्दामेव पाठमभिगेयमान इव भवति तथापि तन्नुत्सामस्कर्तुरेवापराध स्यात्।
^{e}) मधु१ इति आर्षो या प्रभ, प्रधु१ इत्यर्थाव इति विवे। प्रथम कल्प वाकवत्तुण्य मन्त्रस्थोपगाध भवति। उत्तरे कल्प तु निवकर्वा सगोऽपि विवक्ष ग्लभ द्र।
^{f}) प्रतद्दिवाद् स्वार्थे अण् प्र (पा ५,४,३८)।
^{g}) तु शौ १०,५,५० यत्र उपेतिम्य कल्पपूर्वाऽऽस्या लघुतिर् भवति।
^{h}) वर्मणि शानजन्त-कृद् उपप्रस्व (पा ६, १, १८६, ६, ११९)।
^{i}) गस घबन्त इति थाथादि-स्वर (पा ६, २,१४४)।
^{j}) ययाऽक्रिया...ग्नगातर्णास्य सामन्येन विव-चितत्वाद् अतिक्रमणार्थविशेषस्य गम्यमानत्वाद् आश्वलायन च पिण्डीभावेन प्रदर्शितत्वाद् अतेर् गति च मुख्यमिव भवति। यत्रान्यथा तत्र नैवमि द् अति इत्यस्य √द्रा>द्रामत् इयस्य च कृते ऋ ८, १,३३ इत्यादि।
^{k}) पराभिप्रायानुवाद द्र। अति इति यत्र यथा भवति तथा ऋ ६, १६, २०; ८, २४, २, शौ १८, १, ३८। इयत्र टि द्र। एवं √दाश्>दाशमि इत्यस्य कृते ऋ ८, २४, २, शौ १८, १, ३८। इत्यादि। दाशत् इत्येदर्थं च ऋ ६,१६, २० इत्यादि।
^{l}) प्राम अव्ययपूर्वपदस्व. (पा ६, २, २)। यदि इह सा गस इति कृत्वा अति√दिव् इत्यत कृत्-प्रत्यय-मुपादद्यात्, तन्मन्दामिव भवत्। तथा हि गत्युत्तरकृत्-प्रस्व आरभम् (पा ६, २, १३९)। यत्र ननु गत्यर्थधात्वर्थयो संश्लिष्टयोरिव सुन्दर् स्वर्गभव कृतानिराशयिनो भवति तत्र गस गत्युत्तरकृत्-प्रस्व च भवति। यत्र तावद् धात्वर्थमात्रस्य नर्मभूतस्य गत्यर्थविशेषैर् अनुरञ्जनस्थले तत्र प्राम पूर्वप्रस्व न द्र इत्येवस्थात्। ...स्वरूपानुगमात् ...अनुमानो विवेक सर्वत्र सामिर् ...यथावदमनुपपद्य। वाङ्मय पार्श्व नाम्रि द्र।
^{m}) गस द्रवन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
^{n}) गस प्रादय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप ...

शौ १०, ९, ८, ९, १८, ९, ११†, पै १६, १३६,८,९

अति-द्रवं[a]– -वात् माठ २७, ७ [°द्रव अन्°]

अति-द्रुत[b]– -त मा १९, ३[c], का २१, १, ३[c], तै १, ८, २१,१[c], मै ३, ११, ७, काठ १२, ९[c], शौ ६,५१,१[c], –तस्य काठ १०, ५ [°द्रुत• अन्°]

अति√धा

अति हित[b]– -तम् ऋ १०, १८१, २, शौ ७,५५,३, १८,९,२६

अति√धाव्, †अति धावति ऋ ९, ३, २, शौ २, ६११, जै ३,४९,५, अतिधावत शौ ५, ८,४, पै ७, १८,४

अति√ध्वस्, अतिध्वसन्[d] ऋ ८, ५५,५, खि ३, ७, ५

अति√निद्>नेद्, अतिनेदन्ति, अति नेदन्ति तै १, ६, ८, १, मै १, ४, १०, काठ ३२, ७, अत्यनेदत् मै ३, १०, ४

अति-नद– अन्°

अति√नी, ¶अतिनयति काठ २६, ७[c], क ४०,५[c], अति नयति शौ १,४२६‡ †अति नयन्ति ऋ १०, १२६,१, जै १,४१,८, पै ५, ३९, १, अति नयसि ऋ ६, ४५, ६, अति नयथ ऋ १०,६३,१३,अति॰॰॰नयाति शौ ३, ११, ३, २०, ९६, ८‡ पै १,६२,३, अति नय ऋ १, ४२,७,१०,१३३,६, अत्यनयन् पै १४, १,९, अति॰॰॰अनयन्[f] मा १०,१, का ११,२,१, तै १, ८,११,१, काठ १५,६,अति अनयन् मै २,६,८, ¶अतिनयेत् काठ ३५, १६, क ४८, १४ अति ॰॰नेषत् तै ५,७,२,१, शौ ६, ११०,९, पै ५,६,६, †अति नेथ ऋ १०,१२६,२, पै ५, ३९, २, अत्यनैत्, अत्यनैषम् मै १, ८, ७[c]¶

¶अति-नीय[g] मै ३, ६, ६[c]

❖अति नेतृ[h]– -तार ऋ १०,

[a]) गस उप भावे अप्। थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

[b]) कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[c]) 'अति द्रुत' इति सुपा पपा च चिन्त्यौ। मा तु समस्तमेवाह। सस्थ अति-स्तुत• इति पाभे यद्र ।

[d]) अनेकस्य चकारस्य लोप।उत्तरन चनु इत्यन च इति नु इति च पदद्वय द्र। तथा च सति अनिध्वसन् इत्यस्य। क्रियाया निघाताभाव (पा ८, १, ६३)। ननु तत्र प्रथमाया• क्रियाया विषय (पा ८, १, ५९) प्रकृते चैकैवा-द्वितीया क्रियोपलभ्यत इति चेत्। सत्यम्। एका क्रियोपलभ्यतेऽपरा च गम्यते। चक्षुषा च सनुशे न (भवन्ति) इत्याक्षेपस्य सुलभ-त्वादित्यर्थ। तां गम्यमाना क्रिया मपेक्ष्यैव प्रथमा क्रिया निष्प्रत्यूह निघाताभाववता स्यादिति किमु वक्तव्यम्। ननु (पा ८,१,५७) इत्यतोत्तर-वर्ति-चन-योगे तिङो निघाताभावस्य शिष्टत्वात् कथमसौ गरल पन्था नाभिमत इति चेत् चोदनाया पुन प्रसङ्गनिरस्तदुच्यते। प्रथम तावच् चनु इत्यस्येह तिङा नास्त्येव योग। प्रभुवा इति पदेन तत्सम्बन्धस्वारस्यात्। अन्यच्च। गतिपूर्वश्चात्र तिङ् वर्तते तत्र च गतित्वविशेषण प्रादापि। अन्ते नाव तच्छागमनविषय इति सक्षेप। अय च धातु श-विकरणो विकरणास्वर: पाणिनीयच् शप्-विकरणाद् धातुस्वराद् भिन्न द्र। यथ च तुम्भ्यो √ध्वंस् इति वेद-संहिताभ्या ब्राह्मणादि-वाङ्मय गोचर इत्याशिषिरसो √ध्वस् इति द्र।

[e]) पृथिव्या उपरि नेतव्यमिति कृत्वा पूर्वस्मिन् वाक्य /अति√नी इति श्रूयते। उत्तरस्मिं च वाक्ये नपिरस्य मध्यतो नेयमिति कृत्वा अपि√नी इति श्रूयत इत्येव यथा श्रुति विवेक सुगम द्र (वैतु उभयत्रोपरिभाव-वैशिष्ट्यो नयनक्रियायास्तन्मात्रिक पाभे क ४०, ५, सटि च)।

[f]) अद्भिर्निमित्तभूताभिर् देवा इन्द्र तथा समर्थयन्ति यथासौ शत्रून् अतिगच्छती यर्थस्य अतिस्वारस्यसंगतेर् उ अन्यथावादित्वशङ्कया हेय म चाऽतेर् गतित्व विशेषमनुवदन् ग्राह्य इति विवेकस्त्वद्दृष्टीना सुलभ स्यात्।

[g]) गस ल्यबन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[h]) गस उप कर्तरि तृन्। कृद्-उपप्रस्व (पा६,१,१९७, २,१३९)। देवा अस्मान् दुरितानि द्विषश्चातिनमन्य नयन्त्व् इत्याकारकस्यान्वयस्य श्रुतिस्वारस्यसवादित्वात् सुलभ न द्र। यत्त्विह सा 'दुरिता ॰॰अस्मान् अतिनयन्तु' इत्याह। तत्र दुरितान्य् अतिनयनस्य प्रधान कर्मोतास्मान् इत्येतदाकारक सन्देहोपि जायेत। तत्र विपरीता प्रतीतिर्माभूद् दुरिता-येव प्रधानकर्मतयाऽतिनीयेरन्नित्यन तस्यैवोत्तरपाठस्य द्विद् विषयस्य विनिगमकत्वात्। यत्तु मन्त्रस्य पूर्वार्धे सा न इत्य् अस्मद: शनि इ पर इत्येव कल्पयाञ्चकार तद् असमर्थत्वाद् हेयम्। न त्वेक शब्दरूप पूर्वार्धे षष्ठीरूपतयोत्तरार्धे च द्वितीयारूपतयाऽनुगमयितुमुपलभ्यत। ननु भाष्यकर्तुर् तादृग्-बलात्कारमनुमन्यमानस्यापरस्य केनापि हेतुनिरोधेन भाव्यमिति चेत्। गत्यम्। अपरस्य तेन भाव्यम्। पर धुभूयतापि तेन सहेतुनैव भाव्यमित्यपि त्वपरार्थं द्र। यथा च नारी सदतुरित्यत्र नि(रम् >)नो√नी इत्य स्यैनदेव स्पष्ट मह।

१२६, ६.

अति-नेनीयुमान[a]- -नः ऋ ६, ४७, १६.

अति√नु, नू >नावि, अतिनावयेत् तै ६, ३, ४, ४¶.

अति√नुद्

अति-नुत्त[b]- -त्तः शौ ८, ७, १५.

अति√१पत्, †अति···पप्तिम[c] ऋ ९, १०७, २०; कौ २, २७३; जै ३, २३, ५.

अति√पाति, अति···पातयस्व खि ४, ५, २९.

¶अति√पद्, अतिपुद्यते मै २,१,१०; काठ १०, ५; अतिपुद्येत काठ ६, ८[२]; १०, ५; क ४, ७[२].

अति√पादि, अतिपादुयति तै २, २, २, १; ५, ४; अतिपाद्यति मै २, १, १०; अतिपादुयेत् तै २, २, २, १.

अति-पत्तोस्(>:)[d] मै २, ४, ५.

अति-पन्न[e]- -न्ने तै ६, ३, ४,८. [°न्न- अन्°]

अति-पाद- -दात् काठ ३२, ६. [°पाद- अन्°]

अति-पाद्य[f] तै २, २, ५, ४.

अति√पश्[g], अतिपश्यति शौ ४,५, २; १३, १, ४५; पै ४, ६, २; अतिपश्यन्ति शौ ४, १६, ४; पै ५, ३२,२; †अति···पश्यसि ऋ १, ९४, ७; पै १२, १, ७; अतिपश्यामि शौ १८, २, ३२; अतिपश्य[h] पै ८, ११, ७.

अति-पश्यु[i]- -श्यः पै १०, ६, ११; -श्यम् शौ ११,२,१७; पै १६, १०५, ७.

अति-पश्यत्- -श्यन् पै ८,१९, १.

अति√पू, ¶अतिपवते तै ६,५,११, ४; ¶अतिपुवते मै २,४,१; काठ १२,१०; †अति···पुवते ऋ ९, १०६, १३; कौ १, ५७६; जै १, ५८, ११; ३, ५, ५; १२, ७; अति···पवाते ऋ ९, ९७, ४; [j]अति···पवताम् कौ १, ५३५; जै १, ५५, ३; †अति···पुवस्व ऋ ९,२, [१; ३६, २]; कौ २, ३८७; जै ३,३१,७, अतिपवेत काठ १२, १०¶.

अन्यपविष्ट मै २, ३, ९¶; अति···अपाविषुः ऋ ९, ६०, २.

φअति-पुंत्रमान[k]- -नः ऋ ९, ३०, ४.

अति-पवित- -तस्य काठ १२,९¶.

¶अति-पुपुवान्[l]- -नम् [*] मै २, ४, १.

अति-पू(←पु)रुष[m]- -षः पै १३, ३, १४.

अति√पॄ, †अतिपिप्रति ऋ ७, ६६, ५; कौ २, ७०२; जै ३, ४६, ८; अति···पिपृथ ऋ १०,३५, १४; अति···पिपर्तु ऋ २, २७, ७; अति···पिपर्तन ऋ ८, १८, १७.

अति···पर्षत् ऋ ३, २०, ४; ५, २५, ९; ७, ९७, ४; १०, ६३, ६; खि ४, २, ७; जै ४, २८, ४†; अति···पर्षन् ऋ ८, ६७, २; १०, १८७, [१–५]; खि ४, १४, १; ५,४, ६[n]; ७[२]; तै ४, २, ५, २; मै २, ७,१२; ३,२, ४¶; ४, १०,६; काठ १६, १२; १७,१६;१८†; २१, १३†; क २५, ३; जै २, ७, २; ३[२]; †३, ३२,१–३; शौ †६, ३४, १–५; ७, ६५, १; पै ५, २७, ८†; अति[२]···पर्षन्

a) यङि शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३६)

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-प्रस्व. (पा ६, २, ४९)। 'रदाभ्याम्' (पा ८, २, ४२) इति धात्वन्तदकारस्य निष्ठा-तकारस्य च नत्वप्राप्तौ 'नुदविदोन्द-' (पा ८, २, ५६) इति विकल्पः द्र.।

c) अतिक्रमण-विषयोऽपि सन् सूर्यस्तदतिक्रमणाऽनन्तरं प्राप्तव्यात् सोमादभिन्न इतीव यन् सा. अभिप्रैति, तन्न। अन्याऽतिक्रमणेनाऽन्यस्य प्राप्तेर्दर्शनात्। ननु नैव सा. अतिं गतिमतिक्रमणे जग्राहेति चेत्, तर्हि तथाऽकुर्वाणो नैव शोभनं चकारेति वच्मः। अतिक्रमणाऽर्थादन्यत्राऽतेर्गतित्वे प्रमाणाऽभावात्। न चैतदेव प्रमाणं भवेदिति वाच्यम्। सूर्यमतिक्रम्य ततोऽपि परस्तात् पतनस्य संगततरत्वात् तेन चाऽर्थान्तरस्याऽनपेक्षितत्वाद् अप्रामाणिकाऽर्थकल्पनाया वैयर्थ्यात्। एवं नाऽत्र परः इत्येतत् सूर्यस्य विशेषणपदं भवितुमर्हेत्। यथा च किवि. एवैतद् भवेत्तथा द्र.।

d) गस. तोसुन्नन्ते कृति 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूपप्रस्व.। मूको. धातु-स्वरः पाभे. भवति। तच्चिन्त्यम्।

e) सस्व. १अति-क्रान्त- इत्यत्राऽन्वेष्यौ।

f) गम. ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

g) √पशेः √स्पश् इत्यनेन √दृश् इत्यनेन च यादृशः संबन्धस्तदर्थं √पश् यद्र.।

h) सांशयिकं हृ.द्र.। यनि.'ड' इति पृथक् छेदो भवति।

i) गस. उप. श-प्रत्ययः उसं.। कृद्-उपप्रस्व. (यक. पा ३, १, १३७; ६, २, १३९)।

j) नापू. हृ. बाहृचः पाभे. द्र.।

k) गम. शानजन्त-कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६,२,१३९)।

l) गत्युत्तर-कानजन्त-कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

m) 'अत्यादयः' (पावा २,२,१८) इति प्राम. द्र.।

n) 'अति···स्त्रपर्षन्' इति कौ (४,६;७[१]) पाभे. द्र.।

ऋ १, ९९, १, अति ''पारिषत् ऋ १०, ९६, ८[a], शौ २०, ३१, ३[f], अतिपर्षन् ऋ ७, ४०, ४[b], अति'''पर्षन् ऋ ४, ३९, १, अतिपर्षं पै ४, २९, ८, †अति-पर्षं ऋ १, ९७, ८, शौ ४, ३३, ८, †अतिपर्षि ऋ ५, ३, ११, ४, ९[c], ७, २३, २, ८, ९७, १५[d], ९, ७०, १०[e], शौ २०, १२, २, अति'''पर्षि ऋ १, १७४, ९, ३, १५, ३, अ(?अ)तिपर्षथ ऋ ५, ७३, ८[f], अति ''पर्षथ ऋ ८, २६, ५, अति'''पर्षथ ऋ ८, ८३, ३, †अति'' पर्षिष्ठा ऋ १०, १२६, ३, पै ५, ३९, ३

अति√पारि, †अति '' पारयाति ऋ ८, १९, [११, (६९, १४)], जै ४, ५, ४, शौ २०, ४६, २, अतिपारय ऋ ९, ७०, ९, शौ १७, १, २५, २६, †अति'''पारय ऋ १, ९७, ७, [१८९, २, १०, ५६, ७,] तै १, १, १४, ४, मै ४, १०, १, शौ ४, ३३, ७, १९, ५०, २, पै ४, २९, ७, १४, ४, १०, अति'''पारयथ ऋ २, ३४, १५, अत्यपीपर शौ १७, १, २५, २६

अति पारय[g]--य ऋ ६, ४७, ७

अति प्र√कित्[h], प्र'''अति 'चेकिते ऋ १, ५५, ३

अति प्र√क्षर्, अति'''प्र ''अक्षा ऋ ९, ६६, २८

¶अति प्र√च्यु, अतिप्रच्यवेत काठ ८, ८, क ७, २

?अति-प्र√त्वक्ष्

φअति प्रत्वक्षाणं[i]--ण ऋ १०, ४४, १

अति प्र√दा, अति ''प्रादात् मै १, १०, १८¶

अति-प्र√पॄ, अति'' प्र पर्षि ऋ [१, १७४, ९[j], ६, २०, १२]

अति प्र√यम् >यच्छ्[k], अतिप्राय च्छत् मै २, ४, ३[?]

अति प्र√युज्, ¶अतिप्रयुङ्क्ते काठ १०, १, ३०, ३, क ४६, ६ अति'''प्रयुङ्क्ते मै २, १, ७[l] ¶अति ''प्रयुक्त तै ४, ३, ११, ४[?], मै २, १३, १०, काठ ३९, १०[?], अति'''प्रायुक्त मै २ १ ७

a) यद्योगे तिङो निघाताभाव । सा व च यद् अनुपसृष्टमाख्यातसम्बन्ध व्याचष्टे तत्र संस्कार-च्युतिरेव बीज स्यात् । तेन सोभयोर्भाष्यकृतो पारस्परिक कीदृश आश्रयाऽऽश्रयिभाव इत्यपि कियच्चिन्मानया विमर्शक्षम स्यात् ।

b) व्याख्याने शाब्दिक-सामान्यात् परस्पराऽनुबद्धौ सा वे चेति प्रतीयेत (तु ऋ १०, ९६, ८ इत्यत्रापि तद्भाष्ये) ।

c) अस्मद्व्याख्याना दुरिताऽतिक्रमण प्रयोज्यकर्तृतया विवक्षा स्वारस्याद् यत् सा दुरितान मेवाऽतिक्रमण प्रयोज्यकर्तृत्वमाह, तत्राऽवस्य तदाय प्रमाद । दुरिताऽतिक्रमण-पदार्थाऽन्तराऽश्रुतेरिति दिक् ।

d) यत्तु सा 'अतीय पारय' इत्येव व्याचष्टे, तत्र णिच-मतर्भाव्याऽनियाप्याऽतिगमय परये याचावातोऽर्थ इ । अथेतु पार गन्तुरेक व्यक्तिवाद् अध्ययनपारगम-नोभयभावेऽप्यस्य प्रयोज्यकर्तृत्वाभिप्रायादिति दिक् ।

e) यथा सा 'दुरितान्यतीय पारय' इति व्याचष्टे, तथा [illegible] । येषां पारगा विवक्षित, तेषा-मेव दुरितातिगमनस्य विवक्षितत्वात् क्वचिद् दुरिताऽतिक्रमण [illegible] पारयति [illegible] दुरितातिगमन [illegible] देवता [illegible] ।

f) 'समुद्रमतिपर्षि' इत्यत्र 'समुद्र'। 'अति' इत्येव पद [illegible] ।

वति तिङि परतो गतेर्निघातस्य सभाव्यमानत्वात् तथा त्वाऽनुवादिनि पदविभागे बाधकाऽभावाच्च (पा ८, १, ७१, २, ५) ।

g) आख्यातमिति सा । तन्न । तथात्वे तिङो निघातस्य प्राप्तत्वात् तदभावे प्रमाणाऽभावाच्च । [illegible] च यद् नामीभाव्मानस्थिरे तत् तथ्य इ । अतोऽत्र गम उप सोपसर्गादपि श प्र उस (पा ३, १, १३८) । [illegible]-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १३९) ।

h) कोऽत्र धातु कतम च तदीय रूपमित्यत्र बहवो वादा भवन्ति । √कितेर् यङि कर्मणीति सा । √२चेर् वा √चिनेर् वेत्यर्वाच प्रत्यय । यत्तु √२चि च √कित् च ।

i) अति इत्यत्रत्य सस्थ [illegible] ।

j) यदत्र सा समुद्रस्याऽतिक्रमण च पूरण च [illegible] आह, तत् चिन्त्यम् । तस्मिन् व्यतिक्रान्ते सति तस्य पूरणवस्थाऽवगराऽभावात् । वे अतिनयति इति यदह, तत् सुन्दरम् । एवमुभयोर् भाष्यकृतो [illegible] विसवादस्थनान्यपि [illegible] तयो पारस्परिक संबन्ध परिच्छेद्य स्यात् ।

k) तै २, ४, १२, ४, ५, ७[?] इत्यत्र [illegible] 'अति' इति पृथक् पदमिव [illegible] । तथा [illegible] 'आरेण' इति सा [illegible] । [illegible] 'अति' इत्यत्र प्र√यम्—च्छ इत्यत्र [illegible] ।

अति-प्र√रिच्, †अति…प्र…रिरि-
चाथे[a] ऋ १, १०९, ६; मै ४, १०, ४; काठ ४, १५.

अति-प्र√शृध्>शर्धि, अतिप्रशर्धयत् ऋ ८, १३, ६.

अति-प्र√श्रु→श्र, †अति…प्रश्रण्वे ऋ १०, ११, ७, शौ १८, १, २४.

अति-प्र√सृ, †अति…प्रसर्सृते ऋ २, २५, १; मै ४, १४, १०.

अति-प्र√स्था>तिष्ठ, अति…प्र…तिष्ठ ऋ ८, ६०, १६[b].
अति …प्र …तस्थौ ऋ १, ६४, १३[c].

अति-प्र√स्यन्द्, प्र…अति… अभिष्यदत् ऋ ९, ३०, ४.

¶अति√प्लु, अत्यप्रवत तै ७, १, १, २; अति…अप्रवत तै ७, १, १, ३.

अति प्रे(प्र√इ), प्र…अत्येषि ऋ ५, १, ९[d].

¶अति-बहु[e]– -हु मै २, ४, ५.

अति√भा, अतिभाति शौ १०, ३, १७; पै १६, ६४, ६; अति-भाहि पै १६, ६४, ७.

¶अति√भू, अतिभवति मै १, ५, ११; अति…भूयासम् काठ ३५, १५.

अति√मन्, अतिमन्यते ऋ १०, ९१, २; †अति…मन्यते ऋ ६, ५२, २; शौ २, १२, ६, पै २, ५, ६; अति …मन्यते[f] मै १, ८, २, अतिमन्यसे ऋ १, १७०, ३, अतिमन्ये ऋ १, १३८, ४, ¶अतिमन्यातै मै १, ६, १२; ¶अत्यमन्यत ४, २, ७, ३, १; ६, ८[g], काठ २८, ३, क ४४, ३, ¶अत्यमन्यन्त तै ६, ३, ४, ८; मै २, ५, ६; ३, ३, १, अत्यमन्यन्त ¶मै ३, ७, ९, ४; शौ १०, ८, ३५; ¶अतिमन्येत तै ६, ३, ९, ५; ४, २, ३.
अति मनामहे ऋ ९, ४१, २.

अति-मति[g]– -तिम् ऋ १, १२९, ५.

¶अति-मन्यमान[h]– -नाः मै २, ५, ६.

अति-मात्र[i]– -त्रम् शौ ५, १९, १; ८, ६, १३; पै १६, ८०, ५, –त्राः पै ९, १८, ७.

¶अति√मुच्, अतिमुच्यते मै १, ४, ६; काठ ३२, ५; अति…मुच्यते तै ६, ६, ९, २; अत्यमुच्यत तै ६, ४, २, ३, काठ १३, ८; अत्यमुच्यन्त मै ४, ५, १; काठ ३७, १४.

अति-मुक्ति[g]– -क्त्यै तै ६, ६, ९, २¶.

अति-मुच्यमा(न→)ना– -नाः काठ ३२, ५¶.

---

[a]) सोपसर्गवशाद्धातोर्विरेचनाद् अभिधेयाद् भिन्नेऽधिकभावत्मकेऽर्थे प्रयोगं यत् सा आह, तन्न । तस्मिन्नेवाऽर्थेऽनिपूर्वस्य √रिच् इत्यस्य कर्मणि प्रयोगस्वाभाव्यात् । अति√रिच् इत्यस्य चाऽत्र प्रयोगे द्वितीयायाश्च पञ्चम्याश्च समान. संबन्ध· । भाष्यीयाऽन्वयतो द्वितीयान्तकर्मपदानां प्रयाणाम् अतिना कप्र.योगाद् अव्यभिचारितार्थ्ये सति कस्यचिद् अन्यस्य पञ्चम्यन्तस्य पदस्याऽऽकाङ्क्षा भवति यदपेक्षया भाष्यकाराशयेन प्ररिक्तीभावस्याऽऽपमानिधौ श्रुतिरर्थवती स्यात् । तादृशस्य पदस्याऽदर्शनात् पूर्वोक्तेन प्रकारेणाऽनेगतित्वयोगेन पञ्चम्यन्तद्वितीयान्तपदानां समानम् अनायासेनाऽन्वय साध्य । अत इद GW. प्रभृ अप्य् अति गतिमकुर्वाणा मनानमुपेक्ष्या इति किमु पक्षल्यमिव भवति ।

[b]) ऋ १, ६४, १३ इत्यत्र स्वकीयं वचोऽपनोदमिव (नु. नाउटि) सा. इह प्र√स्था इत्यस्य गत्यर्थतामेव समर्थयति । यनु तथा कुर्वाणोऽप्यस्मात् अति गतित्वेन तेनाऽऽग्रहानेन न योजयति, तद् नाउटि. मन्दम् ।

[c]) सा. भाष्ये तस्थौ इत्यत्र प्रः कथित इ । इत्थं ऽपि रूप कृ. भवति । वस्तुतस्तु य एव पूर्वं वाक्यं कर्मणि कर्तरि वा पञ्चम्यन्तेन प्रयुज्यमानात् प्रस्थानक्रियायाश्च कर्मान्तराऽनपेक्षयाऽकर्मकत्वेन समर्थ्यमाणत्वाद् अतेश्च प्रस्य च समानं गतिभाव· । प्र√स्था इत्यस्य च ऋ २, २५, १ इत्यत्र प्र√सृ इत्येतेन गमनार्थवाचकत्वेन साम्यं इ । एभि. यदत्र सा. प्र√स्था=अति√स्था इत्येवमाह, तथेति दिक् ।

[d]) सा. प्रं प्रत्युपेक्षावान् भवति । तथा कुर्वाणोऽप्यनुपेक्ष्य: । श्रुतिक्रमेण प्रं पृथक्कारं पठन् वें अपि चिन्त्य. । अन्वयाऽपेक्षया प्राऽर्थस्याऽयनक्रियया सन्निधानाऽऽधिक्यात् तस्य प्रथमं संबन्ध· कल्पनीयो भवति । ततः पिण्डीभूतेन प्रायणार्थेन कथमन यथो युज्यतामिति यति. प्रदर्शने बीजम् ।

[e]) प्राम अव्ययम्-पूर्वस्य (पा ६, २, २)। विवि. योग· इ ।

[f]) मुरा अति इत्यस्योत्तरत्राऽन्वय· । तथा च चिन्त्यम् । प्रश्नेऽनिमननस्य आन्वयेऽपेक्षित वादुतरवाक्ये चाऽनेः संबन्धविशेषाऽवरित्यर्थादिति दिक् ।

[g]) सस 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूर्वस्य ।

[h]) सस. कर्तरि शानजन्त-ईद्-उपदस्य (पा ६, १, १८६. २, १३९) ।

[i]) बस (पाव २, २, २४) । 'अकेपांलुप्ते' (पावा ६, २, १९१) इत्यन्तोदात्त । उप मात्रा- <√मा इ.

अति मुमुचा(न→)ना[a]- -नाः मै ४, ५, १¶

अति-मोक्ष-

अति-मोक्षि(न्→)णी[b]- -णी तै ६, ६, ९, २, मै ४, ७, ५, काठ ३०, ७.

अति√मृज्

¶अति-मृजान[c]- -ना मै ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७

अति√यज्, ¶अतियजते तै २, ५, ४, ४

अति-याज[d]- -जस्य ऋ ६, ५२, १

अति√यत्, अत्ययतन् मै ३, ८, ३¶

अति√या, अतियाथ· ऋ ५, ७७, २, अतियाथ· ऋ ६, ६२, २, अतियाहि शौ १३, २, ५, अति याहि ऋ १, १३५, ७ अतियेयम् ऋ २, २७, १६

अति√यापि, अतियापयन्ति पै १६, ७५, ७

$अति-यथिवंस्[e]- -िवान् ऋ ९, १५, ६, कौ २, ६०२, जै ३, ५०, ६

अति√राज्, अति···राट् ऋ ६, १२, ५

अति-रात्र[f]- -¶त्र तै १, ६, ९, १, ५, ४, १२, ३, ६, ४, ३, ४, ७, १, ४, २, ५, ४, १०, ४, २, २, २, ३, २, ५, ६, ६, २, ६, १, २, ३, ३, १, १३, १, ४, २, २, ३, २, ६, १, १०, १, ५, १, ३[2], काठ २५, १०, ३३, २, ३४, ८[2], ४३, ३, क ४०, ३, पै ८, १९, ७$, -त्रम् ¶तै १, ६, ९, १, २, ४, ७, १$, ३, १, ७, ३ ७, ३, ३, २, ४, १०, १, मै २, ४, ७ काठ ११, ९, ३३, २[2] ३४, ७, शौ १०, ९, ९, पै १४, ३, २६, १६, ७१, ९, १३६, ९, -¶त्रात् मै १, १०, ५ काठ ३३, २, ३५, २०, क ४८, १८ -त्रे ऋ ७, १०३, ७, तै ६ ६, ११, ४¶, ¶मै ३, ८, ९, ९, ५, ४, ५, २, ७, ६, -त्रेण ¶तै १, ६, ९, २, ७, १, ५, ३, ४, ५, ४[2] मै १, ८, ६¶ काठ १४, ९¶ शौ ९, ९, ४, पै १६, ११८, ३, -¶त्रौ तै ७, २, ६, ३ ५, १, ३, ३, ४, २, ५, ३ ६ २, ७, ४, ८, २ ९, ३, १०, ५, ४, १, ३, २, ५ ३, ६ ४, ३, ५, ४, ६, ३ ७, ३ ५, १, ३, काठ ३४, ८[5] [°रात्र त्रि°]

¶अतिरात्र-चर(म>)मा[g]- -माम् काठ २९, १०, क ४६, ३

अति√रिच्, ¶अतिरिच्यते[h] तै ३, ४, १, १, ४ ७ १, ५, ६, ५ ५, २ अति···रिच्यातै तै २, ३, ६, १

अतिरिच्यते ऋ [८, ९२, १४ २०], तै १, ४, ४६, ११, ७, ५, ५, २¶ मै २, २, १३¶, †कौ १, ११७ २, १०१०, †जै १, २१, ४, शौ ८, ९, २६, पै १६, २०, ४, ¶अतिरिच्युते मै १, ११, ९, २, २, ८, ४, १, २ ६, ४, ७, ४ ९, ८, ५ काठ १४, १०, २६, ४[2], २८ १[2] २९, ३[2] ३१, १[2], ३४, ४

a) गस कानजन्त-कृद्-उपग्रस्व (पा ६, २, १३९)।

b) मत्वर्थीय इनि. (पा ५, २, ११५)। प्रत्ययस्वर।

c) गस शानजन्त-कृत्-उपग्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।

d) गस उप कर्तरि ण प्र उस (पावा ३, १, १४०) कृद् उपग्रस्व (पा ६, २, १३९)।

e) गस उप लिटि क्वसु प्रयय। कृद्-उपग्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) प्राम रात्रि-शब्दान्तसमासान्त अच् प्रत्यय। ततश् चित्स्वर (पा ५, ४, ८७, ६, १, १६३)।

g) क. -मम् इत्येव मूको। ततो लब्धगहेत काठ · -मम् इत्याकारकं मूको -माम् इत्याकारतया शोध· नेद्। उभयथापि साधु भवति। कथमिति। काठ तावद् एकादशिनी विशिष्यते (तु भनुवाद श्रूयमाण मत्रिया इति पदम्)। तैव यथा स्यात् तथेति कृत्वा क च क्रिय श्रुत इत्येव [illegible]। मत्र च ग -रमे इत्यत्र श्रावयितुमिच्छति, तत्र मूको प्रामाण्यमनुपलभमानो ऽस्मात् आपश्रौ १४, ७, २० इत्यत्र प्रयुक्तस्य तादृशस्य शब्दस्य सादृश्यमुदाहरति। निष्प्रयोजनत्वमस्य भवति। अन्या हि काठकी कापिष्ठली च शाब्दा प्रवृत्ति· रन्या च श्रौतसूत्रीया शाब्दी प्रवृत्ति। प्रथमा तावद् एकादशिनी-विशेषण-द्वारिकेत्यवोचाम। उत्तरस्यां च अतिरात्राणां चरम इति कृत्वाऽऽग्नानिकोऽतिरात्र एकादशिन्युपलक्षितकर्मविशेषस्य कृत औपधिककाल-लक्षणतयोपस्थाप्यते। तद् एवमुभयो प्रयोगयो साधुत्वाऽव्यभिचारगामाऽपि शब्दप्रवृत्तिभेदानुरोधेन गौरवाद् वा सांहितिक वा विवेक्तव्य इति दिक्।

h) दिवा कर्तरि प्रयोग। मै १, ११, ९ इत्यत्र श्रूयमाणम् एतद्-समानमपि क स्वरभेदात् कर्मणि यगन्त बहु-स्वर चेत्तेऽस्मत्रे विवक्ष्य भवति (द्वि क)। कर्त्रर्थकर्मार्थयोर् नियमोऽपि सर्वोऽपि तत्सर्वतो· ऽभेद् द.।

क ४१, २; ४४, ९[२]; ४५, ४[२]; ४७, १[२]; ¶अतिरिच्येते तै ७, ४, १०, २; ११, २; मै ४, ७, ५; काठ ३३, २; ४; अति (रिच्येते) मै ४, ७, ५; ¶अतिरिच्यन्ते मै ४, ३, ३; ६, ४; ७, ५; ९[२]; अतिरिच्यसे पै ८, १८, १०; अत्यरिच्यत ऋ १०, ९०, ५; मा ३१, ५†; का ३५, १, ५; तै २, ३, ६, १¶; ¶मै १, ११, ५; २, २, ८; ¶काठ १०, १०; ¶क ३६, १; कौ ३, ४, ७†; जै २, ३, १०†; शौ १९, ६, ९; पै ९, ५, ७; अत्यरिच्यत मै २, ४, ३; ३, ६, ८¶; ¶काठ १४, ५; २३, ४; ३०, ७; अति ...अरिच्यत काठ १०, १०¶; अतिरिच्येरन् काठ ३४, १.

अति...रिरिचे ऋ ६, २१, २; अति...ओचि मै ४, ७, ४¶.

¶अति√रेचि, अतिरेचयति तै ७, ३, १, २; मै ४, १, २; ८, ९; काठ ३१, १; क ४७, १; अति...रेचयतः मै ४, ६, ७; अति...रेचयन्ति तै ६, ६, ११, ५; अतिरेचयेत् मै ३, ६, ८; ४, ८, ९; काठ १३, १०; २६, ४[२]; २७, ५; २८, १[२]; २९, ८[२]; क ३६, २; ४१, २[२]; ४२, ५; ४४, १; अति...रेचयेत् तै २, ५, ११, ४; ३, ४, १, ३.

अति-रिक्त,क्ता[a]- -¶क्तः तै ७, १, ५, ६; १०, ३; ४, १०, २; ११, २; मै २, २, ११; ४, ७, ४[२]; काठ २४, १; २८, ९[२]; ३३, २; ३; क ३७, २; ४४, ९[२]; शौ ८, ९, १७§; पै १६, १९, ७§; –क्तम् ऋ ८, ५८, ३[b]; खि १, ४, १; ¶तै १, ८, ६, २; २, ३, १२, २; ३, ४, १, २–४; ६, ३, ४, ७; ८[२]; ७, ५, ५, २[२]; ¶मै १, ४, ११[२]; २, २, ११[२]; ३, ७, ९[२]; ४, ८, ५[२]; ¶काठ १३, १०[२]; १४, १०[२]; २३, ४; २४, १; २६, ६; २८, ९[२]; ३०, ७[२]; ३४, ४[२]; ४०, ५; ¶क ३६, १; ३७, २[२]; ४१, ४; ४४, ९[२]; –¶क्तस्य तै ३, ४, १, ४; –¶क्ता तै ७, १, ५, ६; –¶क्ताः तै ७, ४, ७, ३; मै ४, ७, ३; काठ २९, ८; ३०, ७; –¶क्तात् तै ७, ४, ७, ३; मै २, २, ११; –¶क्ते तै ३, ४, १, ४; ७, ५, ५, २; काठ १३, १०; ३४, ४; –¶क्तेन तै ७, ५, ५, २; काठ १३, १०; १४, १०; २४, १; २८, ९; ३०, ७; ३४, ४, क ३७, २; ४४, ९. [°क्त-कन°]

अति-रेक- अन्°

अति√रुच्, †अतिरोचते ऋ १०, १८७, २; जै ३, ३२, २; शौ ६, ३४, ३; †अतिरोचसे ऋ १, ९४, ७; शौ १३, १, ३६; पै १२, १, ७.

अति<>ती-कुष्[c]- -रूष्याम् मा २५, ३; का २७, ३, २; मै ३, १५, ३.

¶अति<>ती-रोक[d]- -काः काठ २३, १; क ३५, ७; –कान् मै ३, ६, १; काठ २२, १३.

अति-रोचमान[e]- -नम् ऋ १०, ५१, ३.

अति√रुह्, †अतिरोहति ऋ १०, ९०, २; मा ३१, २; का ३५, १, २; कौ ३, ४, ६; जै २, ३, ९; पै २, ८१, २; अति...अरुहत्[f] शौ १९, ४९, २.

φअति-रोहत्[g]- -हन् ऋ ९, १७, ५.

अति√रेज्[h], अति...रेजन्ते ऋ १, १४३, ३.

अति-लोमश[i]- -शाम् मा ३०, २२; का ३४, ४, ४.

¶अति√वद्, अतिवदति तै ५, ४, ७, ७; ६, १, ८, १; मै ३, ७, ६; काठ २१, १०.

---

[a]) कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।

[b]) 'अति। रिक्तम्' इति पपा. अपेक्षितमध्याऽवग्रह-विहीनोऽनपेक्षितविरामसम्न्यो मुद्रापकप्रमाददुष्टः द्र.।

[c]) मै. उपसर्गस्य किपि दीर्घः (पा ६, ३, ११६)। गन्युत्तर-कृत्-प्रकृतिस्वरः (पा ६,२,१३९)।

[d]) उस. घञन्ते कृति थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४) उपसर्गस्य च दीर्घः (पा ६,३,१२२)। मै. नायं दीर्घः।

[e]) गस. शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

[f]) 'अधि...अरुहत्' इत्यभिमतः पाठः संटि. द्र.।

[g]) गस. शत्रन्ते कृति उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[h]) यदत्र अक्तुः > -क्तुम् इति विभक्ति विपरिणामन्य सा. तत्सम्बन्धेन कप्र. अपश्यत्, तद् भ्रान्तम्। अक्तु-इत्यस्येहोपमानभावेन श्रूयमाणत्वप्रतीते रात्रिपर्यायत्वाऽभावात्। अस्य च योऽर्थः ऋ २, ३०, १ इत्यत्राऽपां गतिमतीनामभिसंबन्धेनाभिप्रेतो भवति स एवेह सिन्धुत्वेन विशिष्टः मन्त्रेः सिन्धूनां सनां स्वेषाणा स्यन्दनशीलत्वमुखेनौपम्यौपयिकतामापद्यमानः द्र.। एवं चाग्नेस्त्वेषा अतिशयेन रेजन्ते गतिमन्तो भवन्तीति मा. अनभिप्रेतोऽपि सन् प्रकरणेन संगततर इति सदर्थः द्र.। 'न' इत्यस्याऽनिषेधार्थीयत्वादिति दिक्।

[i]) प्राम. पूपप्रस्व. (पा ६,२,२)। धातुलोप-विषयाऽभावादिह 'अते.' (पा ६,२,१९१) इत्यन्तोदात्तो न भवति।

अति ''वदति मै ४, २, १, अति ''वदत् खि ७, १५, ६, अतिवदेत् शौ ११, ३, २५, पै १६ ५४, ११

°अति वाद्[b]– दे° तै ६, ४, ५,२ [°द्- अन्°]

अति वादन- } अन्°
अति वादुक- }

अति√वन्, †[d]अति ' वनामहे कौ २, २४३, जै ३, २१, ८

अति√वह, अति ववक्षिथ ऋ [१ ८१, ५ १०२, ८], ३, ९, ३ कौ १, ३१२, जै १, ३२, १०, ४, ९,१, †अति 'वक्षत् ऋ ६, ६१, ७, शौ २०,३६, ७

अति√वा, अतिवाति शौ ४, ५,२

अति√वी, अति वेति ऋ ९,४४,७ अति ''वेव्यत् पै २ ६१,१

अति√१वृ

°अति-वरेण्य[f]– ण्य काठ २४, १, क ३७, २

?अति-वृद्धि[g] पै १६, ६०, २

अति√व्यथ्

अति-व्यथ- दुर्°

अति√व्यध्→विध्, अति विध्यति ऋ ४, ८, ८, अतिविध्यन्ति काठ ३८, १४, शौ ८, ५, १९, पै १६, २८, ८

अतिव्यात्सी तै ७, ५,१०,१

†अति वि(द्ध→)द्धा[h]– -द्धा ऋ ८, ९६,२, मै ३, ८,३, ४, १२, ५, काठ ९, १९

अतिविद्ध-भेष(ज→)जी[i]– -जी शौ ६, १०९, १

†अति विधे' ऋ ५, ६२,९, मै ४, १४, १०

अति-व्याध– अन्°

अति-व्याधिन्[k]– -धी मा २२, २२, का २४, ८, १

अति-व्याध्य– अन्°

अति√व्रज्

अति व्रजत्[l]– -जन्ति ऋ १, ११६, ४

अति√शद्>शीय्, अतिशीयन्ते मै २, ६, १[२], ४, ३, १, काठ १७, १

अति शर्वर[m]– रे शौ ४, ४,५,-रेषु शौ ७, ८५, ४

अति√शास्

अति शास्[n]– शासा खि ७, ५,७

°अति√शिष, अत्युशिष्यत तै २,४, १२, १, ५, २, १, ६, १,३, ३, ४, २, १, ६, ८, १

अति शिष्ट[b]– ष्टाय तै ७, ३, २०, १, काठ ४३, १०

अति-शुक्ल[o]– -क्लम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति√१शुच्

अ(ति>)ती शोक[p]– -क पै १, ३२, ३

[a]) तु अभि ''विदत्, नु ड़ान शौ २०,१३०,१४पामे।

[b]) गम उप घमन्त इति थाथादि-स्वरे (पा ६, २, १४४) प्राते पराद्रि स्वर उस । न च गम मा भूत् प्रस भवविनि वाच्यम् । तथावेऽन्य् अव्यय-पूर्वप्रस्व प्राते (पा ६, २, २) पराद्रिस्वरस्य उस क्षते निर्वाहा-सम्भवादिति यावत् ।

[c]) 'गायत्री ''नातिवादे (भवति)' इत्येवम् एक वाक्य पपा द्र (तु मा)। KT त्यन वाक्यद्वय वस्ति। 'गायत्री (भवति) इत्येक 'नातिवादो (भवति)' इत्य-परम् इत्येव तन्मत प्र१ इति विवेको विमृश्य ।

[d]) 'अति मनामहे' इति ऋ (९,४१,२) पभे ।

[e]) तु ऋ १,१८९,२ । तिमस्रऽपि 'विश्वा' इत्यस्य स्थाने 'वेयम्' इत्पपाठो भवत्य इताहो √धी इत्यस्या-ऽनुपपत्त्यर्थ याऽस्नभी विन-नायध निर् दृष्टमित्यत्र विमृश्भि प्रतनप्रयतेर् आव्यम् ।

[f]) प्रास । त्प ।

[g]) दमु पा चिन्त्य । भ-वृद्धि यह ।

[h]) समासे केऽन्तःस्यानिस्वर (पा ६,२,४९)।

[i]) पनस मध्यास (पा ६, १, २२३) । उप द्विर्दा पांस (पा ८, १, ३०) । दमु मा प्रथमवर्णे वस इत्याह । तन्न । तथात्वे हि पूर्वप्रस्व स्यात् । यदप्युत्तरवर्णके अतिविद्ध- इति कर्तरि क्तान्तमित्याह । तदपि न । अप्रसिद्धेरसामर्थ्याच्च साहसमात्रनाऽव्यभिचारादिति । न चेहाभीष्ट पतस तदविदित इति क्षेप । तद्विद्वानपि क्षिप्रभेषजी- इत्यत्र तत्रैव द्वितीये वर्णके तथा व्याचक्षाणोऽपि यदनायासेनो-ल्लक्षण व्याकरणविहारमभिरोचयते न च तत्र दोषाव-सरि शङ्कते तेनैव चिन्तीयते चेत ।

[j]) केनन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १,१९७,२,१३९)।

[k]) ता च्छील्ये णिनि । कृद्-उपप्रस्व (पा६,२,१३९)।

[l]) गस शप्रन्त कृत्स्वर प्रकृत्या (पा ६,२,१३९)।

[m]) प्रास 'अह सर्व-' (पा ५,४,८७ उउ) इत्यत्र समा-सान्ताऽप्रकरणे पुर्वरी इति उस । तनाऽथान्त-ताप तिथ चिन्त्यस्वध द्र (पा ६, १, १६३)।

[n]) 'अतिशासा' इति मुपा चिन्त्य । असगते । तु तत्रैव सहि यत्न गाहदाऽन्तरवलेन द्वन्दगाशन प्राति गुन-तोऽभिनेतमिति सुत्स भवति ।

[o]) प्रास अव्ययपूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)।

[p]) उप उप भावे घञ् । पूप दार्थ (पा६,२,१२०)। 'अतिशोक' इति शौ (१, २५, ३) पामे ।

अति√शो(→शा), अति ° शिशीते ऋ १, ३६, १६

अति√श्वा>श्व

अति-श्वत[a]- -तम् मै १, ८, २

अति√ष(<स)ञ्ज्[b]

अति ष(क्त>)क्ता[a]- -क्ता शौ १२,३,२३,-¶क्ता ,-¶क्ताभि काठ २५, १, क ३८,४

अति√षि(<सि)[c]

|अति षित[a]- -तम् ऋ १०, ७३, ९, कौ १, ३३१, जै १,३४,९

अति√ष्क<>स्कन्द्[d], अतिष्कन्दति काठ ६, ३ क ४, २, अतिष्कन्दन्ति ऋ ५, ५२, ३

अति-ष्कदस्(>)[e]ऋ १०,१०८,७

अति-ष्कद्रे[f] ऋ ८, ६७,१९

अति-ष्क(द्वन्>)द्वरी[g]- -रीम् मा ३०, ११, का ३४, ३, ९

अति√ष्ठि(<स्ति)घ्[h]

अति√तिष्टिघिष

अति तिष्टिघिषत्[i]- -षन् मै १, ६, ३

अति ष्टिघम्[j] मै १, ६, ३

अ तिष्ठत्[k]- ष्ठन्तम् ऋ १०,८९ ७

|अतिष्ठन्ती[l]- -न्तीनाम् ऋ १, ३२, १०, पै १३, ६, १०

¶अ तिष्ठमान,ना[k]- -ना तै ६, १, ४, १, ४, ११,२, -ना तै २, ७, ११, ४, ५, ६, २, २, १ -ने तै ६, १, ३, १

अति√ष्ठा(<स्था)[m]→तिष्ठ,अतितिष्ठति काठ १३, ४, |अत्यतिष्ठत् ऋ १०,९०,१, मा ३१, १, का ३५, १, १ कौ ३, ४, ३, जे २, ३, ६ शौ १९, ६, १ पै ९, ५, १

अतितस्थौ ऋ १०, ६०,३

अति-ष्ठा[n]-

अतिष्ठावत्[o]- -वान् शौ ३, २२, ६

अति ष्ठावन्[p]- -वा पै २, ६९ ५

अति-ष्ठाय[q] शौ १९, ३३, ५, पै १२, ५, ५.

अति ष्ठाय[r]- -य -यम्[s]काठ १३,४

अति सर्ग- अति√सृज् यद्र

अति√सह्, अति[s] (सहस्व) (अति) °सहस्व तै ४, १, ७, ९ अति[s](सहस्व) (अति) ° सहस्व मा २७, ६, का २९, १, ६

अति√सृ, अतिसर पै ५, ३१,७

अति-सर[t]- -रा शौ ५, ८, ९

---

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २,४९)।

[b]) 'उपसर्गात्' (पा ८,३,६५) इति षत्वम्।

[c]) 'परिनिविभ्य' (पा ८, ३, ७०) इत्यत्र अतीत्यस्य उस षत्वम् द्र ।

[d]) 'परेश्च' (पा ८, ३, ७४) इत्यनाऽतेर् उस द्र । तेन शाखाभदेनाऽतिपरस्य √स्कन्द् इत्यस्य षत्वविकल्प सुसाध स्यात् (तु रू.)।

[e]) गस कसुन्नन्त कृद् उपप्रस्व (पा ६, १, १९७,२, १३९)।

[f]) उप तुमर्थ केन् प्रत्यय । सस्व नाभूद ।

[g]) गस क्वनिबन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३६)। स्त्रिया ङीप् रेफान्तादेशश्च (पा ४,१,७)।

[h]) पा ८,३,६५ इत्यत्रोपसर्गस्थानाद् षत्वम् ।

[i]) सन्नन्तात् शत्र त प्राति द्र । गत्युपपद-कृद्-उपप्रस्व । सनो नित्वादाद्युदात्तत्वे प्राप्ते (पा ६,१,१९७) अभ्यासात् परस्य स्वर उस (पा ६, १, १९२)।

[j]) गस उप कमुल् प्रत्यय । कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६ २,२)। उप यद्र ।

[l]) स्त्रियां ङीप् (पा ४,१,६)पित्त्वान्निघात स्वरऽभेद ।

[m]) षत्वम् (पा ८,३,६५) कृद्रूपं च औपधिक द्र.।

[n]) नाउ मनुबन्त्स्य सिद्धपदिक मदत् प्रातन तत्त्वदस्यभीनगगाक द्र । दाथि उप भव अङ् (पा ३,३,१०६)। तत स्त्रिया टाप् । गत्युत्तर-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[o]) मतुप पित्वाभिधाने नाभू स्वरऽविशाप । यदिह सा एतद्=नाउ इत्येवमभिसंधयैतद् वनिबन्ततया विकल्पेन व्याचिख्यासति, तददाचिरमित्र भवति। यथा 'वान्' इत्यवयवस्याऽवगृहीतत्वाद् मतुपस्तदास्था-विषयत्वस्य स्पष्टत्वाद् वनो नलोपाऽभावस्य च छान्दसत्वन व्याख्येयस्य व्यर्थप्रयासाऽनर्थान्तरत्वात् ।

[p]) गस उप वनिप् प्रत्यय (पा ३, २, ७४)। प्र१ स्प नलोप (पा ८,२,७) द्र ।

[q]) गस ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १,१९३, २, १३६) इह सा 'अधिष्ठाय' इति पाठमाह ।

[r]) गस 'आतश्चोपसर्गे'(पा ३,१,१३६) इति सगति कभ्य आदन्तेभ्यो धातुभ्य क-प्रत्ययेऽनुशिष्ट सत्यपि 'श्याद्' (पा ३,१,१४१) इत्यत्र सोपसर्गादपि √स्था इत्यस्मात् तदपवादात्मक कर्तरि ण प्र उस । युगागम (पा ७,३,३३)।

[s]) 'अति ''हर' इति पाठ ते मा काठ शौ पत्र BC उवेदय भिन्नपाठदर्शनमिति (तु अति√हर> हर, इत्यत्र च अति√हृ> ''हर, ° हर इत्यत्र च टि ।

[t]) पचादचि पाणादिस्वर (पा ३ १, १३४ ६ २,१४४)।

पै ७, १८, २, -०रा शा ५, ८, ४, पै ७, १८, ४,५,-रान् शौ ५, ८, ७.

अति सृत्य पै ७, १८, ५.

अति√सृज्, अतिसृजति काठ २४, ७ अतिसृजामि शौ १०, ५, १५-२१, १६, १, ४, पै १०, ९, १, १६, १२९, १-१० अति'''सृजामि शौ १६,१,७, पै ५, ३२, १, अतिसृजाम शौ १०, ५, १५-२१, अति'' सृजन्तु शौ ४, १६,६, अतिसृजस्व पै ७, २४, ८, अतिसृज शौ १५,१२,२, अतिसृजेत् शौ १५, १२, ३.

अतिसृज्यन्ते मै १, ४, ६

†अति ''असृक्षत ऋ ९,१०७, २५[a], रौ १,५२२, जै १, ५२, १०

अति सर्ग[b]– र्गम् मै २, १३, २२, काठ ४०, १२

अति सृष्ट[c]– -ष्ट मै १, १, २, शौ १५, १२,४ ७, १६, १, १, -ष्टा मी १६, १, १ [°सृष्ट-सृज्?]

अति√सृप्, †अतिसर्पति ऋ ८, १०२, २१, मा ११, ७४, का १२, ७, ९, तै ४, १, १०, १, मै २, ७, ७, काठ १६, ७, शौ ४, १०,९, †अतिसर्पति ऋ ९, ८६, ४४, कौ २, ९६५, जै ४, २०, १०, अतिसृपात् शौ ४, १६, ४, अतिसृपेत् तै ६, ३,१, ५[१], काठ २६, १, क ४०,४

अति-सृपे[d] मै ३, ८, १०

अति√स्कन्द् अति√स्कन्द् द्र

अति स्थूल[e]– -ल मै ३, ९, ४¶, -लम् मा ३०, २२, का ३४, ४, ४

अति√स्रस्[f], अतिस्रसेम ऋ ६, ११, ६

अति√स्रु,अत्युस्रवत् मै ४, २, १२

अति-स्रुत– -त[g] मा १०, ३१ का ११, १०, १, मै २, ३, ८, ३, ११, ७

अति√स्तृ, अति'''स्वर्षन्[h] कौ ४, ६, ७[१]

अति√हन्,अतिहन्यात् मै २,२,१¶

अति-घातम्[i] मै २, ४, ५

अति ह्र[j]-,>ह्री–

अतिह्र्य[k]– -ह्रयः शौ ११,७, १६, पै १६, ८३, ६

अति ह(त→)ता– -ता· पै १३, ५, २.

अति√रहा

अति-हाय[l] ऋ १, १६२, २०, मा २५, ४३†, ¶तै २, ६, ६, ६, ४, ६, ९, ४†, ६, ३, १, ३, ¶मै १, ८, ५, ३, ८, १०, काठ ६, ५, ४६, ५†, क ४,४

?अतिहायति[m] पै ५, २१, २

अति-हित- अति√धा द्र

अति√हु,अतिजुहोति मै ३, ४, १

¶अति√हृ,अतिहरेत् तै ६, ३, ९, ५, अतिहरेत् तै २, ६, ८,४, ६, ३, ९, ५, मै ३, १०, १[२], क ठ २८, १

†अतिजक्षिषे[n] ऋ [९,८६,२९, १००, ९], कौ २, ३६८, जै ३, ३०, ११

अति-ह्रस्व[o]– -स्वम् मा ३०, २२ का ३४, ४, ४

अति√ह्वे,अतिह्वये पै ५, ४, ९

अती(√ति√इ), अत्येति ऋ ६, ४, ५ ९,७२,३ [८५,९,८६,७],

---

[a]) √सृज् इत्यस्य व्यत्ययेन √गम् इत्यनेन समानार्थपर्यवसानत्वात् कर्मीभूतानां सोमानां पवित्राऽतिक्रमेण तत्पूर्वं धारया सृज्यमानत्वेन च समानमिव त्वाद् गतियमभ्युपेयमयथाऽऽस्थश्च सा उपादेय ? ति इत्यत्र द्र ।

[b]) उप पत्नी इति याथादि स्वर (पा ६,२,१४४)।

[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरस्य गते प्रकृ (पा ६,२,४९)।

[d]) केवलनृप-स्वर प्रकृत्या (पा ६,१,१९७,२,११९)।

[e]) प्रग समास-पूर्वपद (पा ६,२,२)। उप यद्र.।

[f]) अति√स्रम् इत्यत्र्य ? द्र ।

[g]) ? ? 'प्रतिद्रुत' इति अति√द्रु ? द्र ।

[h]) ? प्रति'''वर्षन् इति पाठे अति√वृ ? ।

[i]) ? ? द्द-उपपद (पा ३,४,११;

६, १, १९३, २, १३९)।

[j]) घञर्थे टक् प्र उसं (पा ३,२,५३)। उपधालोप पुरत्वम् (पा ६, ४, ९८, ७, ३, ५४)।

[k]) तस्येदमित्यर्थे यति तिरस्वरित द्र (पा ४,३,१२१; ६, १, १८५)।

[l]) अतिक्रमणेऽनिलङ्घन इत्यर्थ । त्यागार्थस्याऽगतेर् अति√हा स्यादिलेय धमो न स्यात् । ल्यबन्त-इद्-उत्तरप्र (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[m]) ? पा ? ? । ? ? अति ? ? ? ? पादो ? ? ।

[n]) ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? ? √भृ ? ? ? ।

[१६, २, १७] १०, ०१, ९, मा ४०, ४, का ४०, १,४, तै ३, ४, ११, ०†, ६, १, ४, १¶, मै ४, १, १¶, १२, ६†, काठ २३,१८†, †कौ २,२५४, ७ ५ †जै ३, ०४, १०, ४१, १, शौ १०, ८, १६, पै १६, १००, ५ ¶अत्येति तै ६, ६, २, १८ मै ४, १, ३, काठ १२ ११, ३१,२ ७ ३७, १२, क ४७, २, ७, अति ˙˙एति मा ३१, १८, का ३५, ०, ० तै ६ ३,२,१¶, काठ २६, ३८, शौ १२, २, ११, अती(←ति) ˙˙˙एति मै ३, ९, ७¶, अति-यन्ति ऋ १, ३२, ८, ९, ८९, ९, तै ३, २, २, १, २, मै ४, ५, २¶ शौ १८ ३, १७ पै १३, ६, ८, †अत्युपि ऋ ९, ९७, ३१, कौ १, ५३४ जै १, ५५, २, शौ १३, १, ५७§ अ॒त्येषि ‡ᵃकौ १, ५६२, २, ६६६, ‡ᵃजै १, ५७, ७ ३, ५५, ७, शौ १८, १,३९‡ᵃ, १९, ३३, ३, पै १२, ५, ३, अ॒ति ˙˙एतु शौ ६, ७५, ३ ‡ᵇ, ¦अ॒तीतम् ऋ १०, ८५, ३०, शौ १४, २, ११, अ॒तीहि ऋ ८, ००, ०१, मा ३, ६१², का ३, ८, ६², तै १, ८, ६,० मै १, १०, ४, ००, काठ ९, ७, ३६, १४ क ८, १० कौ १, ००३†, जै १, ०४, ११†, †अ॒ति ˙˙इहि ऋ ३, ४५, १, ९, १०७, १९, मा २०, ५३, का २२, ५, ७, कौ १, २४६, ५१६ २, २७२, १०६८, जै १, ०६, ४, ५३, ६ ३, ०३, ४, शौ ७, १०२,१, १०, १, १६§ पै १६, ३६, ६§, अ॒ति˙˙˙इहि ऋ ८, ३२, २२, अ॒ति˙˙˙अयाम शौ १२,२,१८, अत्यायन् काठ १२, ३¶, ¶अ॒तीयात् तै ६, ३, १, ६, ४, ९, ३, मै ३, ८, ९, १०, ¶अतीयात् तै ६, ४, २, ३ मै ३, ८, १०³, ४, १, ४, काठ २६, १ , ३१, ३, क ४०, ४ᵇ, ४७, ३, अ॒तीयाम ऋ ५, ५३, १४ अ॒ति ˙˙एष ᶜ शौ ९, ५, ९, पै १६, ९७, १०

अती(ति-इ)त– -ता पै १३, ५, १५.

अती(ति इ)-य काठ ३२, ६³¶

अ॒ती ति-इ)व(त्वन्>)रीᵈ– -रीम् मा ३०, १५, का ३४, ३, २

०अती(ति ई)यि॒वं॑मूᵉ– -वासम्, अ॒ति(ईयिवासम्) ऋ ३, ९, ४

अत्या(ति आ)यु॒ᶠ– -यम् शौ १०, ८, ३, पै १६, १०१, ६

अत्यु॒ (ति-आ)यम्ᶠ ऋ ८, १०१, १४

अ॒त्ये(ति ए)त॒वै॑ᵍ ऋ ५, ८३, १० अत्येतु दुर्ᵒ

अती-काश– अति√काश द्र

अती(ति√ई) क्ष्,अतीक्षेत काठ ३४, १८

अ-ती(क्ष्ण>)क्ष्णाʰ– -क्ष्णाम् काठ २५, १, क ३८, ४

अती रुच , अती-रोरु- अति √रुच् द्र

अ॒ तीर्णⁱ– -र्णम् ऋ ८, ७९, ६

¶अ-तीर्त्तिʲ– -र्त्यै काठ १९, २, क २९, ८

¶अ तीर्थ– -र्थम् काठ २६, ८,

ᵃ) 'पु॒र्यैति' इति बाष्कल (९,८२,१) पाभे ।

ᵇ) एकतरत्र 'अ॒ति इ॒हि॑'इति ऋ(८,३२,२२)पाभे.द्र।

ᶜ) लेटि सिपि अपि मपुर द्र । यत्तु GW प्रभृ √एष् इत्यत एतद् रू इत्याहुस्तन्न । लेडर्थस्येह विवक्षितत्वाद् ग्यस्य रू च ततो लेटि ग्रहीतुमशक्यत्वात् । एषतु (शौ ६,६७,२) इत्यत्र उपेपन्तम् (शौ ८,६,१७) इत्यत्र च कामम् ¹√एष् वा स्यात् तन्मूलभूत √१इष् इति वा स्यात्र त्विहाऽन्यथान्वये प्रकरणे । ननु तत्राऽप्युभयत्र√इ इत्यत एव रूपकल्पना कुरु किंन्याऽनया धात्वन्तरकल्पनयेति चेन् । तर्हि मैव जल्पि । तथाऽभ्युपगमे√इ इत्यस्य लेडन्ताद् इव सतो लोट् मद् अन्यतर-प्रत्ययोत्पत्तिप्रसङ्गात्तद्य च नितान्त दुष्कल्पत्वादिति दिक्।

ᵈ) गस उप क्वनिप पित्त्वाभिघाते धातु-स्वर प्रकृत्या (पा६,२,१३९)। स्त्रियां ङीप् रफान्तादेशश्च (पा ४,१,७)।

ᵉ) स्वरसंस्कारार्थम् अति√या>अतियायिवं॑म्-इति द्र।

ᶠ) समानायां श्रुतौ शाखाभेदेन भिन्नस्वरपर्यवसायिनी भिन्ना शब्दप्रकृतिर् द्र । तथाहि, उभयत्र क्विपि एतदिलेव सत्यपि बाष्कले उप णमुलन्तम् अव्य निति प्रत्यये तत्पूर्वधातुस्वरविशिष्टम् (पा ६,१,१९३) भवति। शौ च ण-प्रत्ययान्तस्य (पा ३,१,१४१) प्रत्ययस्वरेणाऽन्तोदात्तस्य प्राति दि१ भवतीति विवेक. सुलभ । उभयत्र तावद् गत्युत्तरकृत् प्रकृतिस्वर (पा ६,२,१३९) भवतीति स्पष्टम्। अन्यत्राकप्रकारेण भिन्ना शा° प्रकृतिमविविञ्चाना PW GW. MW प्रभृ अर्वाबोऽप्रमाणं स्यु ।

ᵍ) तवै प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६,२,५१)।

ʰ) तस उप तीक्ष्ण- यद्र ।

ⁱ) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√तॄ यद्र ।

ʲ) तस उप √तॄ+भावे क्तिन् द्र ।

क ४१, ६; -र्थेन कठ २६, ७[a]; क ४१, ५.

अती-शोक्- अति √१शुच् द्र.

[†]अती(ति √१इ) प्, अ्चैपन् मै १, १०, १४; काठ ३६, ८.

अ्-तुर[b]- -रः पै ५, १३, ७, -राणाम् शौ ७, ५२, २. ?आ्तुर- यद्र.

?अ-तुर्मुह्य[c]- -ह्यम् मै २, १, ९[¶].

अ्-तू तुजि[d]- -जिम् ऋ ७, २८, ३.

१अ्-तूर्त[b]- -र्तम् ऋ ८, ९९, ७; काठ २, १५[e]; पौ १, २८३, जै १, ३०, १; शौ २०, १०५, ३.

२अ-तूर्त[f]- -र्तः ऋ १, १२६, १. खि ५, ५, १; तै २, ५, ९, २; -र्तम् ऋ ५, २५, ५; मै ४, ११, १; -र्ते ऋ १०, १४९, १.

अ्-तूर्तदक्ष[g]- -क्षा ऋ ८, २६, १.

अ्-तूर्तपथिन्[h]- -न्थाः ऋ ५, ४२, १; १०, ६४, ५.

अ्-तृदिल[i]- -लासः ऋ १०, ९४, ११.

[a]) 'तीर्थेन' इति मुपा. मुद्रणप्रमादजः ।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.<√तुर् यद्र.।

[c]) गुणप्रतिषेधेऽत्र नञ्-तस. 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्युक्तोऽन्तोदात्तः । उप. तुर्मुह्- > तुर्मुह्य- यद्र । यत्तु (अन्तर्मुह्- >) अन्तर्मुह्य- इतीव R. पा. चिक्लृप्सते (तु. SBW.), तदपि विमृश्यम् । तथा सति °अन्तर्मुह्- इत्यतो भावे यः प्रत्ययः द्रसं. (पा ५, १, १२६) तत्स्वरश्च द्र. ।

[d]) तस.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.<√तुज् यद्र.।

[e]) घाह्चयां समानाया श्रुतौ (तु. ऋ ५, २५, ५) उत्तरादिस्वरः । केवलं शाखाभेदेनायं विसंवाद उत वा किमप्यन्यद् भेदकं निमित्तं भवतीत्यादिविमर्शः वैश. निस्तरणीयः ।

[f]) बस.उप.भावे क्तः प्र.। 'नञो जर-'(पा ६,२,११६) इत्युपलक्षणं न त्वत्र परिगणनमिति वक्तव्यम् । किमर्थमेतदुच्यत इति । यथा तू्र्त- प्रकृ. लक्ष्याण्यपि समानिरयेरम्निति । यदा १अ्-तूर्त- इति तस भवति तदा क्तः कर्मणि भवति। यदा च २अ-तूर्त- इति बस. भवति तदा क्तो भावे भवतीत्युक्तपूर्वया दिशोभयोः प्रयोगयोरर्थसामान्याभेदेऽपि सूक्ष्मः कोऽपि शाब्दिको विवेकः द्र.।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । उप. बस. यद्र. । 'अ्तूर्त-दक्षा' इति पपा. भवति । ततो न मन्येत यथाऽत्र नञ्-पूर्वं शब्दरूपं बस. भवतीति च अ्तूर्त- इति तत्र बस. पूप. भवतीति च । प्रकृतिर्येषा पपा. भवति यथा निषेधार्थीयो नञ् नाऽवगृह्यत इति । ततः किमिति । गतोऽत्र तू्र्त- इत्येतद् गुणतो नञा पुरधिगृहीतं भवति तू्र्त-दक्ष- इति वेति विनिश्चयो दुष्कर इति । कथमिति । उभयथापि स्वरार्थविशेषे सामान्यार्थविशेषे च सति विशेषणयोगसामान्यदर्शनि । तथाहि । यदा तू्र्त- इत्यनेन नञ् पूर्वतः समस्यो तदा प्रथमं नञ्-स्वरम् तस. जायते। पश्चात्तो दक्ष- इत्यनेन समस्यमानः बस. पूप्रकृ. ऽवसर्ग्य । बस्याम्भे तस. उप. स्वरः । एवमपेऽपि तस. सेनः समन्तं भवति । तद् यथा । यदा तस. तदा भावविशेषविशिष्टेन पदार्थविशेषेण विशिष्टो नञा विशिष्येत । यदा च बस. तदाऽसौ नञ्विशिष्टभावविशेषेण विशिष्टेन पदार्थविशेषेण विशिष्येत । अत एवंविधेषु निगमेषु तैस्तैर् व्याख्यातृभिः क्वचिद् बस. इति क्वचित् तस. इति क्वचिच्च बस. वा तस. वेति ताटस्थ्येन विकल्पभूयस्त्वमिव यदभाजि तेन नैव कापि चित्रीया सावसरा स्यात् । एस्थि. अपि यथा श्रौती शाब्दी प्रवृत्तिस् तस. विशेषेण पुष्णती दृष्टिपथमवतरति तथा नाउटि. द्र. ।

[h]) नापूटिदि. सस्व. द्र. । अत्र तू्र्त*-पथिन्- इति उप. समासान्तः अः प्र.(पा ५,४,७४) सामान्येनाऽनिवार्यप्रवृत्तिरपि सन् यल्लब्धावसरो न भवति तेनैतज् ज्ञापितं भवति यथा नञ्-संनियोगेन समासान्ताभावीयं यदनुशासनं (पा ५, ४, ७१) भवति तस्याऽयं विषय इति । स च समासान्ताऽभावो नञ्पूर्वशब्दान्तात् तस. एवाऽनुमतो भवति । अत्र पथिन्- इति स्वस्य च तदन्तस्य च समस्तशब्दरूपस्य समानं ग्राहको भवतीति तन्त्रसमयः विदुषां सुविदितः । यच्च 'पथो विभाषा' (पा. नाउ.) इति पथिन्- इत्यस्याऽस्मिन् नञ्-संनियोगेन समासान्ताऽभावप्रकरणे विकल्पविषयत्वमन्वशासि तस्य तावद् अ-पथ- इत्यत्र यस्था. निदर्शनं भवति । तद् विनिगमनाऽन्तरस्य नितान्ताऽभावेऽन्यत्यः समासान्ताऽभाव एव विनिगमको भवति यथैतत्प्रकारेषु नञ्-पूर्वपदेषु समस्त-शब्दरूपेषु सर्वत्राऽगति बाधकाऽन्तरे तस.भवतीत्येवमेवाऽभ्युपेयमिति। अतो यत् सा. 'अतूर्तैस्त्वरारहितः पन्था यस्य' (ऋ १०, ६४, ५) इत्येवं व्याचक्षाणोऽत्र बस. इत्यात्थे तन्मन्दमिव भवति । तथा हि नञ्पूर्वस्याऽभावे स्वपुरणाऽभावे च समासान्ताऽभावस्य दुरुपपादत्वात् । अपरं चाप्यत्र दूषणं भवति । तद् यथा । त्वरा-रहितत्वेन व्याख्यायमानं पूप. बस. भवेत् । तेन च तद् २अतूर्त- इत्याकारकं स्यान्न तु १अतूर्त- इत्याकारकम् । एवं चाऽभ्युपगमे सति प्रकृते बस.पूप्रकृ.नञ्-स्वरो नैवोपपद्येत ।

[i]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <तृद् यद्र. ।

अ-तृप्[a]- -पासः ऋ ४, ५, १४.
अ-तृप्णुवत्[b]- -वन्तम् ऋ ४, १९, २.
अ-तृदित[c]- -ताः ऋ १०,९४,११.
अ-तृष्णज्[d]- -ष्णजः ऋ १०,९४,११.
अ-तृष्य[e]- -ष्याः शौ ७, ६२, ४; ६.
-ष्यासः पै ३, २६, ३.
अ-तृष्य(त्→)न्ती[f]- -न्ती ऋ १, ७१, ३.
अ-तेजस्[g]- -जसम् शौ २, १९, ५; २०, ५; २१, ५; २२, ५; २३, ५; -¶जाः काठ ३५, १७; क ४८, १५.
?अंतैपैतां पै ५, ३१, २.

अत्तोऽधि- एतद्→५अ यद्र.
अत्क- √अद् यद्र.
अत्तवे, अत्तुम्, अत्तृ-, अत्त्रा-, अत्त्वाय √अद् यद्र.
?अत्मन्- अग्य- ~ अत् द्र.
अत्यं(ति-अं)हस्[h]- -हाः मा १७,८०; का १८, ७, १; तै ६, ८, १३, ३; ४,६, ५,५; मै २, ६, ६¶; ११,१; काठ १८, ६; क २८,६.
¶अत्य(ति-अ)म[i]- -मम् तै २, ६, ५, ४[1]; काठ २५,५[1]; क ३९, २[1].
अत्य(ति-अ)णु[h]- -णुः मै ३, ९, ४.
अत्य(ति-अ)न्त- -न्तः पै १५,२३,१२.

*अत्य(ति-अ)न्न-
¶अत्यन्न(न्न-अ)दु[j]- -दुः मै ३,२,६.
¶अत्य(ति-अ)प √हन्, अति···अप-हन्ति मै २, १,५; काठ ११,५.
अत्य(ति √अ)र्ह्, †अति···अर्हात् ऋ २, २३, १५; मा २६, ३; का २८, २, १; तै १, ८, २२, २; मै ४,१४, ४; काठ ४, १६; ४०, ११[k].
†अत्य(ति-अ)वि[l]- -विः ऋ. ९, १२, १; कौ २, ५३७; जै ३, ४२, ३; -विम् ऋ [९, ६, ५; ४५, ५; १०६, ११]; कौ २,

[a]) तस. नञ्-स्वरे (पा ६,२,२) प्राप्तेऽन्तोदात्तः (पा ६,२, १५७)। उप. हि क-प्रत्यय न्तम् (पा ३,१,१३५) भवति। गुणप्रतिषेधे चाऽशक्त्यर्थपर्यवमानके समासः। तृप्- यद्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √तृप् (स्वा.) इत्यस्य शतरि रूपम्।

[c]) समासस्वरौ न पूर्ववदि. द्र.। उप. <√तृप्।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. पाप्र. √तृप् इत्यतो नजिङ् प्र. (पा ३,२,१७२) साध्यमानं क्रिमिति पपा. तृष्ण-ज्- इत्येवं प्रत्ययाऽन्तः खण्डनेन विभज्यत इत्यत्र विमृश्यं भूयसी विमृष्टिः शरणायनाम्। यथा च तृष्णा+अज्- (<√अज्)> तृष्णाऽज्-> तृष्णज्-इत्येवं शाकन्ध्वादित्व-प्रकारिकेव (तु. पावा ६,१,९४) मौलिकी वस्तुस्थितिः संभाव्येतेत्यस्य भूयानपि विस्तरो भवति तथा अ-स्व-मज्- इत्यत्र च यथायोगम् उप. च यद्र.।

[e]) तस. नञ्स्वरे (पा ६,२,२) प्राप्ते 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्यन्तोदात्तः। उप. तृष्- शब्दात् अर्हत्यर्थे यत् प्र. (पा ५,१,६७)।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

[g]) [illegible] च प्रति. द्र.।

[h]) प्रास. अव्ययपूर्वपदस्व. (पा ६, २,२) उप. यद्र.।

[i]) [illegible] भवति। समासस्वरौ नापूर्वि. द्र.।

[j]) [illegible] √अद्+रः प्र. उसं. (पा ३, २, २०)। कृत्स्वरः प्रकृत्या (पा ६,२,१३९)। तु. अन्नादु- टि.।

[k]) [illegible] सुपा. [illegible]।

[l]) इह च अत्यविम्- इत्यत्र च प्राग् अव्ययपूर्वपदस्व. [illegible] (पा ६, २, १८१) [illegible] न

प्रवृत्तिं लभत इत्युपपादनाऽर्हो विषयः। ननु तत्र कृद्विषयत्वमुपात्तं भवतीह च कृदन्तर्भूतोणादिप्रत्यय-साधितविषयस्य कृद्विषयत्वाऽव्यभिचारात् तदविषयत्वमिति चेत्। तर्हि नैवं वाच्यम्। अत्यन्नादु- इत्यत्राऽकृद्विषयेऽन्तोदात्तप्रवृत्त्यभावाऽतिप्रसङ्गात्। न चाव्याप्त्यतिव्याप्तिपरिहाराय 'अतेर धातुलोप इति वक्तव्यम्' (पावा ६, २, १९१) इत्युक्तं भवतीति वा चोद्यपरिहाराय स्यादलमिति मन्तव्यम्। तत्र धातुलोपाऽनुगमदर्शन-सामान्यात्। वस्तावत् समाधिरिति। यत्र मौलिकः क्रियाशः प्रधानो भवन्त्यप्रधानश्च नामीभावस्तत्र तावद् धातुलोपनिरपेक्षमन्तोदात्तः प्रवर्तमानः द्र.। तदेवं-विधेषु निगमेषु प्राग. क्रियाया गम. आस्थेयतरः। तद् यथा अति-जीव-, अति-दातृ-, अति-यात्र-, अति-मात्र-, अति-मर्त्र- प्रभृ. गम. सुलभो भवति। एवम् अत्यन्नादु- इत्यत्र √अद् इत्यनेन नेदीय इव संबद्धः सन् गतीयमानोऽपि [illegible]। गम. [illegible]-प्रकृतिस्वरः। यद्वा, पूर्वटि. [illegible] प्राग. [illegible] स्यात् [illegible] उप. च [illegible] यावत्। [illegible] प्राति-[illegible] प्राग. अव्ययपूर्वपदस्व. च। यथाऽपि धातुलोपे [illegible] अति-[illegible]-, अति-[illegible]-, अति-[illegible]-, अति-[illegible]-, अति-[illegible]-, अत्यञ्जु-, [illegible]-, प्रभृ.। यथा च [illegible] धातुलोपे अति-[illegible]-, [illegible]-, [illegible]- प्रभृ.। [illegible]-, अति-[illegible]- प्रभृ. धातुलोपे [illegible] [illegible] [illegible]।

२९१, जै ३, २४, ७
अत्य(ति√२अ)श→आशि
अत्या(ति-आ)शित[a]- -तस्य, -तेन मै ३, ६, २
अत्य (ति√१अ)स्, अत्यस्तु ऋ ७, १,१४, अति…स्यात्[1] मै ३,२, २¶, अति स्यात् मै ३, २, ६, ३, २, ४, ५, ८, अति… स्याम शौ ११, १, १०, २१, पै १६, ९०, १, ९१, २
अत्यास- वि°
अत्या(ति-आ)√क्रम्
¶अत्या क्रम्य° तै ६, २, ३, ३
अत्या (ति√आ)प्
अत्या(ति-आ)सि[b]- -सि शौ ११, ९,२२, पै १६, ८४, २
अत्याय-, अत्यायम् अती(ति√इ) द्र
अत्या(ति आ)√या, अति…आयातु ऋ १०, ४४, १९, अत्यायाहि ऋ ३, ३५, ५, अति आयाहि ऋ ३, ४३, २, †अत्यायातम्[f] ऋ ५, ७५, २, कौ २,१०९४
अत्या(ति-आ)√रुह्, अत्यारुरत् पै ५, ३१, १
¶अत्या-सारि(न्→)णी[g]- -णी तै २, ६,५,४, -णी. क ३९,९
अत्या(ति आ)√सृज्, अत्यासृजामि पै १६, १२९, १-१०
¶अत्या(ति-आ)√ह्वे, अत्याह्वयति मै ४, २, ७[e], अत्याह्वयन्ति मै १, १०, १६, अत्याह्वयत् मै ४, २, ६, अत्याह्वयन् काठ ३६, ९, अत्याह्वयेत् मै ४, २, ७
अत्याह्वयिष्यामि मै ४, २, ६[2].
अत्याहूयन्ते मै ४, २, ६
अत्यु(ति-उ)द्→त्√पत्→पाति, अति…उत्पातय पै ६ २०,२४
¶अत्यु(ति-उ) द्√ग्रह्, अत्युद्गृह्णीयात् मै १, ६, ६ काठ ८ १२, क ७, ७
अत्युद्-गृह्य[h]- -ह्य मै १, ६, ६
अत्यु(ति उ,प√धा, अत्युपदधाति मै ३, २,४¶
अत्यु(ति√उ) ह्[i], †अति…ओहते ऋ ८, ६९,१४, शौ २०,९२,११
¶अत्यौहीत् मै ४, ३, ८,७,८
अत्यू(ति ऊ)र्मि[j]- -र्मि ऋ ९,१७,३
अत्यृ(ति√ऋ)षृ, †अति…अर्षति ऋ ९, ८६, ४४, १०७, १७, कौ १, ५२०, २, ९६५, जै १,५३, १२, ४,२०, १०
अत्ये(ति-आ√इ),अत्यायन्ति शौ ११, १२, १४, अत्यायन्तु शौ ११, १२,१५,अत्येहि पै ४,१४,२,४

उत्तरवर्त्तिनो नामीभावपूर्त्तावपि मौलिकभावात्मकता नैव विहन्येत तत्र धातुलोपविषय वे सति गस असम्भवत्यप्य् अन्तोदात्त एव प्रवर्त्तमान द्र । यथा अति नाव्-(शना) इत्यत्र । तस्मादस्याऽन्तोदात्तानुशासनस्य कृद्विषयत्वे सति धातुलोपस्याऽन्यथासिद्धायमानत्वात् साक्षाद्-धात्वर्थ-प्राधान्येन विशेषणीयञ्च द्र । अथाऽकृद्विषयत्वे तस्य धौतनिदर्शनाभावे प्राक्तनाचार्यवचनप्रामाण्याद् धातु-लोपे सतीति विशेषणमुपादेयम् । तेन हि अत्यङ्कुश-प्रभृ उक्त स्वर प्रवर्त्तत । शोभनो गार्ग्य अति-गार्ग्य. इत्येवमादिषु च न प्रवर्त्तेत । एव तावत् सूत्रे यथान्या-सम् 'अकृत्पदे' इति भ्रियमाण सदेव 'धातुलोपे सति' इत्येव पुनर्विशेषणमुपाददीत । दिशा चानयाऽस्मान्मात्र-विषयकमस्यानुशासनस्य मूलम आचार्यस्याभिप्रेत-मित्यादिनिष्कर्षं सम्यग् अवधेय ।

[a]) गस (तु अत्यवि-) अत्यन्तकर्मत-कर्मणि चाऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९) ।

[b]) इत्याऽर्थोऽनुरक्तिलोपसर्गार्थविशिष्टत्वं क्रियार्थस्याऽभि-प्रवर्ती धुरि, इत्यस्य गौण क्रियाश च मध्ये श्रावणमनु-सन्धाना द्र । स्पर्शदिसर्गनिरयोगमनुमन्याने लोप नैवेशाऽस्पृश्या शाश्वी प्रकृतिग्नामयेनाभिव्यक्ति-रुपपत्तिनि दिक् ।

[c]) गस इदन्त-इद् उपपदस्त (पा ६,१,१९१,२,११९) ।

[d]) गस अनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,५०) ।

[e]) अति इत्यनत्य सस्थ. टि द्र ।

[f]) मन्त्रादावपि सत क्रियापदस्योपसृष्टत्वाद् अति-द उत्तरत्वे तिङन्तस्य निघातो गतिद्वये च प्रथमस्य गतेर्निघात (पा ८, १, २८, ७०) ।

[g]) णिनि-प्रत्ययान्तात् स्त्रिया ङीप् । तस्य पित्त्वा न्निघाते स्वरस्तदवस्थ ।

[h]) गस कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९) । उप क्यबन्ते (पा ३, २, ११५) प्रत्ययस्य पित्त्वनिघाताद् धातुस्वर-शेष ।

[i]) √२ऊह् इत्यत्रोपसृज्येतेत्यर्वाच. PW. प्रभृ अभिप्रयन्ति । तथा वे लघूपधत्वाभावाद् गुणबाध प्रस-ज्येत (पा ७, ३, ८६) । यदिवह √२ऊह् इत्येवं यस्था शंक्यमानो विनश्यर्थे पाधा भवति, सोऽप्यत्राऽनुपयुक्तो भवति । गुणबाधप्रसङ्गसामान्ये सति धात्वर्थाऽसम्बन्ध-दिति यावत् । न च √ओह्<आ+√२ऊह् इत्येवमु-पसर्गान्तरकल्पनया 'आ+ऊहते' इत्येव व्याख्येयमिति निर्णायम् । तथा च आङ गस्वरत्वे गति 'ओहते ··ओहते' इत्यनुदात्तो स. अपाभाव्यमानत्वादिति दिक् । अपि च उपसर्गस्येह हि पञ्चोऽनर्थक इव द्र ।

[j]) गस. पूर्वपदस्व (पा ६, २, २) । विशर 'अपरि-' इत्यत्र टि द्र ।

अत्ये(ति-इ)त्य काठ १२, ३
अन्येतवै, अ-येतु- अतो(ति√इ) द्र.
१अत्र-,२अत्र √अद् द्र
३अत्र ६अ<एतद्- द्र
[a]अ-त्रपु[a]– -पु मै १,८,१, क ४,३[b]
अत्रप्व पु प)य (←म्)पात्र[c]– -त्रम् कठ ६,३
?अत्रन्या ?जत्र०य- द्र
अ-त्रस्नु[d]– -स्नू मै ४, १३, १
अ-त्रासुक[e]– -का. मै ४, २,३[f]
अत्रि-, अत्रिन्- √अद् द्र
?अनिरिक्तयूते[g] पै १३, ३, ५
अ-त्वक्-
अ-त्वक्क[g]– -क्काय ते ७, ५,१२, २, काठ ४५, ३
?अ-त्राम[h] पै १६, ७२, ४
अ-त्स(रु→)रा[i]– रभि मै ३, १५, ६.
अत्साः √त्सर् द्र
अत्स्यत्- √अद् द्र
√*अथ्[j]
१*अथ[k]–
*अथ-र[l]–
*अथर[m]–
१*अथरि[n]–
अथरी[o]– -र्यं[p] ऋ ४,६,८
√अथर्य[q]

[a]) यस 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६,२,१७२) इत्युक्त स्वर। अत्रपुस्- इति चापि मूको द्र।

[b]) अत्र वैयाकरण-सौकर्यनिदानभूत शाखान्तरीय पाभे भवति। तु अत्रप्वय पात्र- इति नाउ टि द्र।

[c]) त्रपुभिन्नस्याऽयस पात्र- इत्यर्थ। अयस उत्तरपदत्वात् तत्-स्थस्य विसर्जनीयस्य 'अत' (पा ८, ३, ४६) इति प्राप्तस्य सकारादेशस्याऽभावो भवति। शाखान्तरीय (क ४, ७) मूला सकारादेशस्याऽस्य सद्भावस्तत्र पदपार्थक्य ज्ञापयेत्। तद् यथा 'अत्रपु। अयस्पात्रम्' इति। तथात्वे ह्यनुत्तरपदस्थस्य विसर्जनीयस्योक्त आदेश उपपद्यत। अहो सुदर्नैविकाऽऽचार्यस्य यदेवंविधानि तत्त्वार्थानि शाब्दानि प्रवृत्ति रहास्यप्यलक्षयद् इति। एतस्य क. ४, ७ इत्यत्र काठकापपाठभेदनेन सुमुद्रमननाद्रियमाणेन सस्कर्ता टि सार्थनेर शोधनास्याविस्पुटकनमकारीति दिक् (तु अत्रपु-, अयस्पात्र, तद्गने सस्प टि च)। BW प्रभृ पात्र 'अत्रपु अय पात्रम्' इति पदद्वयमनुमेनिरे तचिन्त्यम्।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √त्रस्+क्नु प्र (पा ३, २, १४०)।

[e]) स्तुगादि-त्वार्थस्य अ-पातुक-इत्रि। उप <√त्रस्।

[f]) पुनिरत्र विशेषा विमर्शादो द्र।

[g]) अ-त्वक्क- इत्यत्र टि द्र।

[h]) 'अत्राम' इति शोध स्यात्। (तु <अत्रा-√भृ। 'त्रुत' इत्यत्र सस्य टि च द्र)।

[i]) यस उत्तराऽऽदिस्वर उस. (पा ६, २, ११६)। उप <√त्सर्+करणे क प्र (पा ३,१,५८)वा। [illegible] [illegible] अत्सरु-(तै ५, ७, ११, १) इति पाभे स्म>उ इत्यत्र [illegible] [illegible] [illegible] भवति (तु त्सरु>त्सरा, [illegible] अत्सरु- प्रभृ)।

[j]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (तु [illegible], [illegible] ([illegible]) [illegible] (पा ११, १४) इति च)।

[k]) उ निष्पत्त्यौपयिकत्वैकदृक् कल्पना भवति (तुटि अथ-र्-, √अथर्य)। पचादित्वादच् चित्स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, १, १६३)।

[l]) नाप् >ताद्धित र-प्रत्ययान्त उ निष्पत्त्यौपयिक द्र (तुटि अथरी-, √अथर्य)।

[m]) नाउउ मूलभूतमेतद् <नाप् यद्वाऽन्यथा निष्पन्नम् अग्निपर्यायभूतमाथर्वणीयस्तत्नाभिप्रायद्ध प्राति भवतीत्यत्रैव (तु GW, MW)। एतत् प१ भवति अथ्+अम् (>अर्) इत्यावाऽप्य् अभिमन्धिर् भवति च (तु WW १, ४२)। नाउउ प१ कथ बत मूलनामियाद् इति कृत्वाऽभिमथिर् अयमनादरार्ह।

[n]) एद्, यद्वा नाप् >अस्य नाउ निष्पत्त्यौपयिकी कल्पना भवति (तु GW, MW)। अनुमन्वाना अप्य् अस्य गताम् √अत् इत्यस्माद् एतत् प्राति इतीव प्रायस्त्वानस्थिर (द २, ५)।

[o]) 'कृदिकारात्' (पाग ४, १, ४५) इति नाप् ङीप् प्रत्ययान्त। यद्वा अथर्- इत्यत्र मूल प्राति अस्य च √२अम्>अम्->अर- इत्येवं निष्पन्नस्य सतोऽस्यस्य वा कल्पनि [illegible] यस्य [illegible] प्रकृतिक-विकारानः स्यात् (तु पा ५, १, १० प्रभृ, उदन्तार्थ-यभूत पञ्चा अथरा इति च)। एत च अथ-र- इत्यत्र [illegible] ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वर (पा ६, १, १६१)।

[p]) प१। 'उदात्त-' (पा ८, २, ४) इति स्वरित। यतु प१ इतिवाऽयं हो मन्वते (GW BR) इत्येव गत्। 'उदात्तयण' (पा ६,१,१७४) इत्युदात्त [illegible] [illegible]।

[q]) [illegible] नाप् [illegible] (पा ३, १, [illegible]) [illegible] [illegible] द्र (तु निघ २, १४ [illegible] √इयर्यु इति मुधे [illegible] अपि द्र)। [illegible] च [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] √अथर्य इत्यत्र च [illegible]

अथ॒र्यु॑[a]- -०र्यं मा ३, १७

†अथर्यु[b]- -र्युम् ऋ ७, १,१, काठ ३४, १९,३९,१५.

अ॒थर्व॑न्[c]- -र्वण ऋ ६, १६, १४, १०,४८,२, मा ११, ३३, का १२, ३, ६, तै ३,५, ११, ४, ४, १, ३, ३, मै २, ७, ३, काठ १६, ३, शौ १०, २, २७§, पै १६, ५९, १०§, -र्वणा ऋ १०,२१,५, -र्वणाम् शौ १६, ८, १६, -र्वणि ऋ ८, ९, ७, शौ २०, १४०, २†, -र्वणे शौ ७, १०९, १, -०र्वन् शौ ५, ११, २, पै ८, १, २, -र्वभि काठ ५, ४, १८, १८, क २९, ६, -र्वभ्य. ऋ ६,४७, २४, मा ३०, १५, का ३४,३, २, पै १६, ९४, ६, -र्वा ऋ १, ८०, १६, ८३, ५, ६, १६, १३, १०, ९२, १०, १२०,९, मा ८, ५६, ११,३२^{2};†, १५, २७†, का ९, ७, ४, १२, ३, ४, ५†, १६,५,३†, तै ३, ५, ११, ३†, ४, १, ३, २^{2}, ४,४, १†, ९, १, ¶५, १,४,३^{2}, ६, ६, ३, मै २,७,३†, ३, १,५¶, काठ १६, ३^{2}, †, १९, ४^{2},¶, क ३०,२^{2},¶, कौ १,९†, जै १, १, ९†, शौ ५, २, ९†, १०, ९, २६, १०, १२, १७, १८, ३, ५४, १९, ४,१, ५४, ५ †२०, २५, ५, १०७, १२, पै ५, २, ७, ६, १, ९†, १२, २, १५, १६, ५९, ९ १०८, २, ६, -र्वाण ऋ ९, ११, २, १०, १४, ६, मा १९, ५०†, तै २, ६, १२, ६†, †कौ २,२ जै ३, १, ४†, शौ ४, ३७, १, १०, ६, २०, ११, ८, १३, १८, १, ५८† पै ५, ११,४ १३, ४, १, १५, १४, ६, १६, ४४, ३, -र्वाणम् शौ ४, १,७,

यात् कृद्वृत्तस्याऽपि गत्यर्थेन सबन्धाऽभावसभावनाच्चेति दिक्]) । यक् प्र चेह अ॑थ-र्- इत्यतो वा स्याद् अ॒थर्- इत्यतो वा (तु cw प्रमृ) अथाप् अ॑थ- इत्यतो वा। उत्तमे कल्पे रेफो मध्योपजन द्र. (तु रथ >√रथर्-य्)।

[a]) पचाद्- अच् (पा ३, १, १३४) । चित्- स्वर (पा ६, १, १६३)। एतत्-प्रमृ सजातेषु पपा अवग्रहाऽमात्रो भवति। अय चेह विवेक सुवच । क्यच्-प्रकारकेण प्रत्ययेन निष्पन्नस्य नाधा तिङ्सु च कृत्सु च रू. पपा अवग्रहो भवतीति च (तु अघायति, अघायुर्, अघायु- प्रमृ) यका निष्पन्नेषु च तेषु तेषु रू पपा अवग्रहो न भवतीति च (तु √इरज्य्, √इरस्य्, √इषुध्य्, √दुवस्य्, प्रमृ)। यत्विह √थर्व्-य् इत्येव पपा अवगृह्यमाण. नाधा कण्ड्वादिषु (पा ३, १, २७) आचार्यैर् अपाठि तयोर्न्विवेकत पुनर्विमर्शार्हत्व द्र । √अथ् इत्येतत्-सबन्धसंकेतार्थं नाऽऽदि द्र ।

[b]) उ प्रत्यय 'क्याच्' (पा ३, २, १७०) इत्यत्र यकोऽप् उस द्र । प्रत्यय स्वर । पपाच् च नाप्, य नाउ च प्राभिर् मूलत <√अथ् इत्येवमभिगमधायि (तु याº ११ उ म गा च यस्था)।

[c]) औणादिक (४,११३) वनिन् प्र उस । अतो लोपे (पा ६, ४, ४८) यकारलोप (पा ६, १, ६६)। नित्-स्वर (पा ६, १, १९७)। यद्वा माध्यमिक-रेफोपजन-पूर्वकम् अ॑थ- इत्यत उत्तं अ॑थर्यु- इति तद्धितात् गतन्त-दिते वनिन् प्रत्यये निष्पत्ति । अथापि वा अ॒थर्- इत्यतो वनिप् प्रत्यये तद्धिते निष्पन्नाम्। प्रपन्ने पूर्ववद् नित्-... । उभय च प्रत्यय निरय-निपाते प्रष्टिव्य

द्र.। यत्तु या (११, १८) अथनवन्त इत्याह तद् विमर्शविशेषमर्हेत्। तद् यथा। स्वरूपतोऽर्थतश्च किमेतद् अथन- इति जिज्ञास्येत। सहपप्रायस्य नाप्, निर्वचने अतन वत्- (नि ५, ११) इति यदुपलभ्यते तदेवेह लेखक-प्रमादतो वर्गद्वितीयम यतयोपलभ्येतेति प्रथम कल्प । √अथ् इत्यस्य प्राक्-प्रसिद्ध्यभावाद् इति यावत्। अ॑थर्वण-वन्त इत्यस्य वा अ॑थर्व-वन्त इत्यस्य वा मूलतो यास्केनोक्तस्य लिपिकरितो विकार इति वा स्यादुत्तर कल्प । अयमेव च सदर्थस्य नैर्दानिव भवेत् । 'थर्वतिश्चरतिकर्मा तत् प्रतिषेध' इत्युत्तरस्य तथाविधपाठस्यैर अ-गतिमद्वाचकस्य व्याख्यानतयोपयुक्तत्वात्। अन्यथा च पूर्वोत्तरयो पाठभगयोर् गतिमत्त्व-गतिराहित्याऽऽसम-परस्परविरुद्धाऽर्थकयो सतोर् व्याहतत्वदोषप्रसङ्गात् । अत पूर्वभाग √थर्व्>थर्वु इति वा थर्वुग- इति वा नञ्-पूर्वेश मनुयत्तश्च मौनिक सह-पाठ इति मत भवेत्। अनया च दिशा अ॒थर्वन्- इति तस नञ् स्वर (पा ६, २, २) नाप्, अननवद्-वाचकाद् विपरीतार्थं इतीव या मेन इत्यर्थो निर्गमेत्। तन्मतेन उप थ॒र्वन्-<√थर्व्+ वनिप् इत्येव निष्पन्नं च भवेदित्यपि द्र.। यत्त्वत्र दुर्ग 'किमिदमथनम्' इति प्रश्नमुत्थाप्याऽपि साकाङ्क्षीत्येव विरमति तद् अतीव खेदकरम्। यथाऽपि स्कन्दमहेश्वरीये ततो विशिष्टतर किञ्चिद् व्याख्यानमुपलभ्यते तदपि तत्करणदायभूतस्य्यमस्तं गत् नितराम् अस्पष्टमिव भवति। एव दिङ्मात्रमिह प्रादर्शि विस्तरस्त्वन्यत्राऽनुसधेय ।

५,११,११,७,२,१,पै८,१,११

आथर्वण॒[a]– -॒णः स्त्रि १, ९,४, शौ ६, १,१, –०णः क्रौ १, १७७, नं १,१९,१,–णः ऋ १, ११६, १०, ॰तै ५, १, ४, ४, ६, ५,३ काठ १९, ४॰, क ३०, २॰, पै १, ८, ४, –णम् शौ ४, ३, ७ पै १, ८, ४, ३८, ४[२], –णा शौ १०, ६, २० पै १६, ४४, २ –णानाम् शौ १६, ८, १७, १९, २३,१,

–णाय ऋ १, ११७, २२

आथर्वणी॒[b]– -णी शौ ११,६,१६, पै १६, २२, ६

†अथर्व-वत्[c] ऋ ६, १५, १७,१०, ८७, १२, शौ ८, ३, २१, पै १६, ८, १

अथर्वा(र्व अ)ङ्गिरस्[d]–रसः शौ १०,७,२०, पै ९,२३,११, १६, ८४, ७

√अथर्य्॒[e]

‡अथर्यु॒[f]– -र्युम् कौ १, ७२, २, ७२३, जै १, ७, १०, ३, ५९, १५

अथर्-वी॒[g]– -र्यम् ऋ १, ११२, १०

१°अ॒थ– √अंथ् द्र.

२अ॒थ[h], अ॒था[i] ऋ १, ४, ३, १०, ३, १६, ७, २४, १५, २६,९, [४७, ३ (६)] ५४, ९, ५९, २,

---

[a]) गोत्रप्रत्ययेऽर्थे अण् प्र तत्स्वरश्च (पा ४, १,११४)।

[b]) स्त्रियां ङीप उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्तत्वम् (पा ४, १, १५ ६, १, १६१)।

[c]) तुल्यार्थे वति (पा ५,१,११५)। प्रत्ययस्वरः।

[d]) द्वस सामान्य समासस्वर (पा ६,१,२२३)।

[e]) √अथर्यु इत्यनेन समानन्यायो नाधा द्र०। क्ये पदत्वान्नलोपस्ततोऽकारलोपश्च (यक पा १, ४, १५ ८, २, ७, ६, ४, ४८)।

[f]) oऽछान्दस उ प्रत्यय (पा ३, २, १७०)। अथर्युं इति बाह्वृच पाठे गद्द। यत् मध्यरेफरहित त्वेन क्वचिन् मुद्रापित भवति (तु BI, कमप्र च) तत् मन्दमिव भवति। बाह्वृचे पाठे तत्सद्भावसाध्योपलम्भात् मूले तद्दर्शनाच्च (तु ST)। सा अपि मध्य रेफ पपाठति तदायात् >√थर्व् इति विकल्पकथनात् मुल भानुमान भवेत्। यदिह सा <अथर्व् इतावाऽनुमन्य मान प्रादर्शि (तु कमप्र) तन्न। आद्यस्य नञ् >अकारस्याऽनपेक्षितत्वाद् गानमति तात्पर्याकर् असगतिदर्शनाच्च। √थर्व् गत्यर्थो भवति न तु √?अथर्व इति यावत्। तन च आगम्यम् इति व्या ख्यानमप्य् अ-गम्यम् इत्यव शोध-पूर्वक पठितव्य भवत् (यतु BI)।

[g]) स्वरूपपरिच्छित्ति संदेहग्रस्ता भवति। क्वा वि भवति। ६अ+√थर्व+अच(द)>यत्>थर्वी इतावा ऽभिसदधान सा गमनपर्यायभूत-थर्वणऽभ ववन्या तात्पर्य मह। एव तावत् तम नञ्-स्वरेण (पा ६,२,२) भाव्यम्। स्त्रिया नथन्त्वे द्वि१ अमि पूर्वत्वेन (पा ६, १,१०७) च भाव्यमिति चोभद्वयमपद्यमान दुष्परिहर स्यात्। अम नम्रोऽप्येतद् एवाऽनुवदन् GRI अप्यनेन प्रत्युक्त द्र। एतद्वैपरीत्येन <√अत् इत्येव नपूर्वदि प्राक्तनैकदेशिक- निर्वचनम मान्येनाऽनुमन्यमान वै गमनव ना तात्पर्यमाह। एव तावद् √अत् (<यु>अंथ)+र+व(>वी) इत्येव माध्यमिकरेफोपजनवति तद्धिते व प्रत्यये स्त्रिया गौरादित्वोपसंख्यानत (पा ४, १, ४१) ङीपि प्राप्ते समवत्यपि द्वि१ अमि पूर्वत्वप्राप्ते पूर्ववत् दुर्वारत्व द्र.। एवमपि स्त्रियाम् अथर्वन्- इति वा<√अथरि+व>वी इति वा यद् अर्वाक्तनम् अपर मतद्वय भवति (तु PW GW MW) तदप्युक्तेन चोद्येन समान ग्रस्त द्र। एस्थि अपि एषा तदीयैतद्विषयक-प्रक्रियाऽनुरोधेनाऽव- ग्रहाऽभावेऽपि तम इति मत भवति। पूप तावद् अंथु- इति वा रेफोपजनवद् अंथर् इत वा स्यात्। उप च <√वी+क्विप् द्र। स्वरश्च सामान्य सामासिक (पा ६, १,२२३) वा स्याद् उस इति कृत्वा 'गतिकारक-'(पा६,२, १३९) इत्युक्ते वा। द्वि१ रू च 'एरनेकाच' (पा ६,४, ८२) इति यणए 'उदात्त' (पा ८,२,४) इति स्वरितान्त द्र। वच्यविमर्शस्तु वैश विस्तरणाय इति दिक्।

[h]) मूलतो य-था, त था, क-था, इत्-था इत्यते स-कक्षतया व्युत्पन्नमिदम् अव्य समाप्येत। तस्मिन् दर्शने इदम्>३अ इति यत् सना भवति ततम् थाल्- प्रत्यये लित्-स्वर (पा ६,१,१९३)। अथवोक्ते- शब्दे सपूर्ण-साकल्यार्थ था इत्येव प्रत्यय इत्यस्थय कस्मिश्चि- दतिप्राचीने काले कथमपि स्वरपूर्वसक्रमपूर्वकोऽन्त्यस्याऽचो ह्रस्वाभावेन परिणाम समजनात्युन्यत। यमु भाषान्त राय-साम्यालम्भिरत्र 'AND', 'UND' प्रभृ. समानार्थ शब्दे मवष उत्प्रेक्षि (WW १, ६७) तदभिमतिक्रमिवे तुद्वाक्येन। एव यत् क्वचिद् अस्मदार्यैर् एतत् <√अथ् इति समावत भवति (तु वाच), तदप धात्वर्थान्वयाभावेऽसचद्धप्रपात् अविशिष्ट द्र.।

[i]) नापूर्द मूलतो दीर्घान्तस्य स्वरपूर्वसक्रान्त्या ह्रस्व न्तया परिणतस्य सहितायां छन्दोऽनुरुद्धा पुनर् दीर्घोऽऽपत्ति

७५,२,७६,३,[८१,८;(९१,९;
७, १६, ५)], ८७,४, ९२,९५
९३,७,९४,९, १०२, ६, १०,
[१०८, १ (५) ६ १२], १०९,
२, ११४,९, ११७, ११,११९,
९, १३६, १, २, १६३, १३,
१६४, १२; २, [३, ९, (३, ८,
९, ७, ४७,३)], ३६, ३, ३७,
५, ३८, १, ३, ३, १ ६, ६
९, ३, १३, ३, १७, ३, ५
२८, ५, २९, १०, ३१, ७,
३२, १०, ३४, १०, ४७, २,
५३, ३, ११, ४, १८, ५, ११
२०, ९, २४, १०, ३१, ३ ४,
३६, ४, ४२, ९, ५, ३०, ९,
६, १६, १८, ४०,१, ४, [८३
५-७], ५४, ७, ७, [११, ४
१०, ५२, ३], ९८, ५, ८, ९,
१४, १०, ५, ४०,२, ४६,१५
१६, ४८, ६, ८९, २, [९६,७,
१०, ५२, ५], १०२, १९, ९,
[४, १-१०], ८१, २, ८६,
२८, ८७,६,१०,१,७,१४,१०,
[१९,४,(२७,११)]११,१६,१,
२, २३, ३, २७, २२, ५१, ७
८५, १६, ३३ १०७,३,१०८,
३, ८, १११, ६ १२७, ६
१२९, ६, १४३, ३, १४९, ३
५ [१८२, १, ३] मि १, ५,
९, ७, २, २, ६, १, ६, ३,
१०, ४, ४, ५, २७, २९, मा
३, १४†, ७, २५, ३७†, ८,
३४†, १२, १३†, ५२†, ६५,
१०, ५६†, २७, ३१, †१०,
५५, ५९, २३, २६, २७,
२६, २४, २७, ६, २०, ४४†,
३०, ३२, ३३, ९५†, ४०,
१५, मा ३, ३, ४†, ७,१०,३,
२०, ११†, ८, ८, ११†, १३,
१, १२†, ८, ८†, ५, ४, १६,

६, ८†, †२९, ४, ५, ८, २९,
६, ६, ७, २९, १, ६, ३१, ३,
१३†, ३४,४,४, ४०, १,१७,
तै १, १, १३, १३, १४, १†
२,२,३, ४,४२, १†, ५,१,०¶,
५, ०‡, ९, १, ६९¶, ११, ०†,
६, ४, ३३ १०, ४¶, ७, ¶२,
२-४, १३, ४†, ८, ५, २†.
¶२, १,२, १,३, ४, ७, ८, ५,
२ ८, ४, २, ६, ४, ८, ३,
११, ३, ३, ३, ४, ५, १, १३,
२, १४, ३†, ४, २, १, ४, १,
२, ६, २, १०, २, १२, २, ५,
११, २, ६, १, ५, ३, ५९, ९,
३ ४, ६, १२, २९†, ¶३,१,२,
२ ३, १ ४, ४$, ९, ६, ११,
८† ०, १, २, २ १, ८, ४$
†११, २, ३, ३, ७, ३, ८, १
४, १०, ४,११,६‡, ५,१, ८९$
२, १, ६, १$ ४, १, ७, ३
२, १, ४†, ४, ४†, ५, ३
‡१, १ २, २, ३, ४३, ७, ५†,
७, १३, ५† ¶५, १, ३, ५३,
५, ४, ४, २, २, ३, ४३, १०,
२, ७, २, ५, ३, २, ४, ०,
९, २,३, २६, १$, ¶६, २,१,
१, ३, १३,५५, ४, २, ५, १४
०३, ११, ४३, ३,१,३९, ६, २,
१, १०, ४३, ४, १, ६, ७, २,
५, ८, ६३, १०, १, ११, ४,
६, ४, २९, ४, ६, २, ¶७, १,
३, १, ४, ३, ५,३, ४, ५,६०,
७३, ६, ५, १०, ३. २, १, ४३,
४, १, ३, ७, ३, ४, ९, १,
३, १, १, ३, ४३, ४, १०,१३,
१०, २$, ५, १, १३, २, १,
३, १, ६, ३, १५, १, ¶8 १,
१, ६, १३२२,२, १०$, १८†,
३, ०३†, ३०$, ८, ५३, ६.
१०, १८३, ११११, १५, ५, ५

८; ११, १२, १३, ६,४, ५३,
६०, ८, ९, १० ११, १०,
१३१६, ७, १$, ३० ४, ५, ८,
१, २, ४४, ५६, ६, ७४ ८९ ९३,
९ ४५, ६, ७३, १०, ५९, ६ ८९
१०, ११३, १८,१३ १४,१६६,
१७३,१८३ १९, ४० ११, ५७,
७, ८, ९३, २, १,१ ९९ ३९, ८,
९, १२ २, ४९, ७९, ९, १३३,
३, १३, २९, ३३, ६९, ९४ ४,२३,
३ ४९, ५९, ५, १. २, ३५, ४३,
५ ६, ७ ८, ९९ ६, १ ६९,$७,
८, १२, १३९‡ †, ८, १$, ९,
१०$,१२,५$, ३,१,१३, ३,५,
१०४, २, १४, ९९, ४९, ५३,६०,
७६ ८४, ९४, १०, ३, १४,२६,
३३, ५ ७, ८, १०,४, ३, ६
८. ५, २, ३, ५ ६, ९९, ५९,
६३, ९$, ७, २,३, ४३, ८,९४,
१०, ८, १, २, ३३, ४१४ ६०,
७, ८, ९, १०३, ९, १३, ०२४,
१४, ६३, ७५ ८५, १०, १९,२,
३३ ४४, ५९ १३, १$, ४, १,
१३ ६, ८० ११, १२०, २,१४,
०२, ७, ९, ११, १०$, १३१,
१४३, ३, १९, ०२, ३३, ४, ५,
६९, ७९, ८९, ९३, ४, ११३, २,
५ ८, ९, १०३, ५, १३, २३,४,
५९, ६३, ८, ९, ६, १३, २, ३०,
४८, ५, ७४, ९३, ७, २३, ३३,
४, ५, ६३, ७, ८३, ९०, ८,१३,
३९ ५३,७३, ८९, ९३,१०, ६१†,
११, १†, †१२, १, ५, $१४,
३†, ५†, ६, १२, १३३,१५†,
१७†, १८†, कठ १, १०९,
२, १५, ३, ८, ९, ६, ६, १,
४१, ६१, ७, ७, ८१, ८, ८१,
५-७, १३, ०, ३, १४, १९१,
१०, २, १०१, ११, १९, २,२१;
६१, १०१, १२, १, ३९, ४१,७,

८^{३}, १०^{२}, १२, १३^{२}, १३, ३^{२},
४^{४}, ५^{७}, ६, १४, ५^{४}, ९^{४},
१५, ५^{२}, १०, १६, ८, १८,
३^{२}, १६, १९, ८^{२}, ९, १०,
१२, २०, २, ५ ६^{४}, ७–११,
१४, २१, २^{४}, ३^{२}, ४^{५}, ६^{५} ८,
१०^{३}, १२, १३, १४^{२}, २२, १,
६^{८}, ११^{६}, २३, १, ३, ६, ९,
२४, ८, २५, २, ६, ७, १०^{२},
२६, ९, १०, २७, १, ३^{३}, ४^{२},
१०, २८, ३, ६^{४}, ७, ९, २९,
३, ४^{२}, ७^{२}, ९^{१२}, १०, ३०, १^{२},
२^{३}, ३^{२}, ८, १०^{२}, ३१, ४,
६^{७}, ९^{३}, १३, ३२, ०^{२}, ३, ७,
३३, २^{३}, ६^{२}, ८^{२}, ३४, ३, ५,
८^{२}, ११, १५, ३५, १६, १७,
१८^{२}, १९^{३}, २०^{३}, ३६, ३, ५^{२},
६^{२}, ७, १०^{४}, ११^{२}, १२, १३,
१४, ३७, २, ३^{२}, ४^{२}, ५^{२}, ९,
११, १६^{२}, १७^{२}, ४०, ११-१३,
४४, ४, ४५, ४^{३}, ४६, ३,
¶क २, १५†, ३, १२, ४, ३^{६},
५^{३}, ६, ९^{६}, ७, ४, ८, १,
६, २८, ३^{२}§, २९, ४§, ३०,
६, ३१, ०, ४, ७, ८^{४}, ९–१३,
१७^{३}, १८^{२}, १९^{५}, २१^{०}, ३४, १^{८},
३५, ५^{६}, ७, ३६, ६, ३८, १,
५ ३९, ३, ४^{३}, ५ ४०, २,
३^{२}, ४१, ७, ८, ४२, १§ ३^{३},
४^{२}, ४४, ३, ६^{४}, ४५, ५^{३},
८, ४६, २^{८}, ३^{४}, ४^{२}, ५^{३},
६^{२}, ८^{२}, ४७, ४, ६^{७}, ८, ९^{३},
४८, १५, १६^{२}, १७^{३}, १८^{३}, †कौ
१, ३२४, ३६६‡[a], ४२२‡[a],
४३३, २, ५७, ३९७–४०६,
४३९, ५२०‡[a], ६९६, १०८३,
३, १, ४, †जै १, ३४, २, ३८,
७‡[a], ४१, ४‡[a], २, ५, १, ३,
६, ३, ६‡[a], ३१, १७–२६,
३३, १३, ४०, १६‡[a], ५६,
२३, शौ १, ७, ३, ७. १८, १,
२, ६, ५, ३, ३, ६, ८, १,
१२, ५, २५, ६, ४, १, ५, ४,
८, ७, २, १७, ८, ६, ५०, १,
६६, २, ११६, १, ११९, २,
१२१, १, १३८, २, ७, ९, १,
१५, ३, ५८, ६, ८८, ४, ८,
१, ६, ८, २०. ९, २४, ९, ५,
२७, १४, १२†; १०, १, २८,
४, १, ११, १, ८, ६, १४, १०,
३१, १२, २, ३०, ३, ५५–
६०, ४, २२, २३, २५, २८,
३६, ५२, १४, १, १६†, २१‡[a],
२, २९†, १५, १२, ८, १३,
११, १८, २, ४†, ५^{२}†, ९, ३,
७१, १९, ३४, ८, ५०, ५, ६८,
१, †२०, ११, १०, ५६, ५
५७, ३, ६८, ३, ७३, ४, ८७,
५ १२८, १§, §१३०, १७-१९,
§१३६, ७, ८, १४१, ४, पै १,
३०, ५, ७१, ४, ८९, १, २,
१, १, २६, ५, ५८, २, ७४,
६, ८०, ० ३, ३३, ६, ३४, १‡[a],
४, ४, ३, ४, ७, ५, ३९, २‡[a],
७, ९, ७, १२, १०‡[a], १८, ८,
१९, ३, ८, ७, ५, १२, ०,
१५, ४, १३, १९, ३, २०, ५,
९, १९, २, २२, १५, १०, १,
९, ४, ५, १२, ३, १३, १६,
७, १–४, ९^{२}, १३, १, ३, १६^{२},
३, ८, ५, १८, १४, ४, ७[b],
१५, ५, ९, १०, २३, ९, १६,
१, ६, ९, ३‡[a], १५, १, २०,
१^{२}, ३०, १०, ४९, ७, ५०,
८, ५८, ४^{२}, ६७, २†, ६९,
१२‡[a], ७१, ९, १०^{२}, ११, ८५,
५, १२६, १–३

अथो[c] ऋ १, २८, ६, ५०, १२.
११३, १३^{२}, १५७, ६^{२}, १६४,
[४०, (७, ४१, ५)], ४६, १९१,
१, ०^{२}, ३, ३७, ११, ६०, ४, ६,
७५, १५, ८, ९१, ६, ९, ३९, ५,
[६०, २, (६४, २६)], १०, ०७,
९, ३६, ५, [६०, ८, ९, १०],
८५, २, ३५, ४१, ९०, ५, ९२,
४, ९६, १३, ९७, ९, १६^{२},
१३६, ५, १३७, ४, १५९, ३,
१७३, ६, १९०, ३, खि ३,
१०, २, १५, ६, १४, ५,
१२, ५, १५, ४^{२}, १०^{२}, मा ३,
४३, ११, ८२, १२, १७, ५४,
८३†, ९०^{२}, ९७, १००, १५,
५९, १६, ८, १२, २३, ६०,
३१, ५†, का ३, ४, ७, ९, ६,
११, ६, १६^{२}†, १२, ७, ७, १३,
१, १८, ४, १०, ६, ९†, २१,
१६, ७, २, १७, १, ८, ११,
२५, १०, ८, ३५, १, ५†,
¶तै १, ५, १, ४, ०, ४, ४, १, २,
७, २, ३, ८, ३^{२}, ९, ६, ८, २,
४, ७, १, ६, ३, १^{२}, ४, ३, ६,
३, ८, ६, १§, २, २, ४, ६, ५,
४, ५^{२}, ३, ९, ३, ११, ५, १३,
३, ४, ६, २, ९, ३^{२}, १०, ३,
५, १, ४, ६, ३, ७, ५, १, ७,
२, ८, ७, ११, २^{१}, ३^{२}, ६, ७,
६, १, ६^{२}, ६, ८, ९, १, ४,
१०, ४, ३, १, ५, २, ९, ३, २,
६, ३^{२}, ४, ६, ७, ३, ९, २§,
१०, १§, ४, १, ३, ९, ७, १०,
२, ५, ५, ५, २, ७, २, ३, §४,
१, ९, ३, २, १, ५, ४, ४, ५,
१, ३, ४, ५, १, १, २, ४, १,
६, २^{२}, ४, ८, ५, ९, ५, ६, २,

a) अुध, अुधा इति वाङ्गच पाभे यथायथ द्र ।
b) एतच्-शोधार्थं रात्रि->त्रि इत्यत्र सस्थ टि द्र ।
c) 'अुथ-उ' इति समुदित निपातद्वयम् 'ओत्' (पा १, १, १४) इति प्रगृह्यतामापाद्य पपा इति-करेण पठ्यते ।

२, ८७, २, ३, ५, ४^{२}, १२, ९^{२},
१७, ४^{२}, २६, ५, २८, ६^{२}, २९,
३, ३७, १, ४, ५, ५^{२}, २०, १,
२३, ५, २६, ६†, ७, १, २,
३^{२}, ८, ५, ९, १^{२}, १७, ८†, १८,
२†, २०, ८, २६, १, ९, ३०,
१, ३१, ३, ३३, १०, ३४,
३–६, ३८, ५†, ६, ६, २, ९, २,
४, ६, १४, ४, १५, ३, २१, १,
२२, २०, ७, १, २, १०, २–४,
१२, ५, १३, ३ १९, ९, ८,
११, १, ९, १२, ३^{२}, १८, ९,
९, ४, ११ ५, ७†, १०, २, ४,
१४, ३, २२, २५, २३, ३, ७,
९, २५, ६, १०, १, २^{२}, ७^{२},
३, ४, ११, २, ५, ३, ४^{२}, ५,
२, १२, ६, ११, १३, १, १०,
१४, २, ११, १६, ४, १५,
१५, १३, २ ४, ६, १८, ४,
२०, १०, २१, ६, ८, १६, १२,
१०, १४, १, २१, ३, ९, २२,
७, २४, ५, २५, १०, २८, २^{२},
३९, १, ५९, १०, ६३, ७ ६९,
१०, ७४, ७, ८२, ८ ८६, ४,
५ ८७, ३, ९१, ९, १०२, ९,
१०८, ६ ११०, ३ १३७,
२–१०, १३८, १–५ १४९,
६–८, १५५ ५

?*अथोत्कुस्स्यासे*[a] पै ६ १५, ४

•अ॒थर॒-, अँथ-र्, ?अँथरि॒,
√अथर्यु॒, अर्थंयु॒, †अथर्यु॒-,
अ॒थर्वन्-, अथर्-वी॒-, √अथर्व्यु॒,
‡अथर्व्यु॒- √अंथ् द्र.

√अद्[b], अ॒त्ति ऋ १, १६४, २०, ६,
४, ५, ८, १०२, २१, मा ११,
७४†, २२, ८, २३, ३०, ३१
का १२, ७, ९†, २४, ३, ६, २५,
६, १० ११ तै २, २, ६, २¶,
४, १, १०, १†, ¶५, ३, ४, ६,
७, ६, १०, २, ७, १, १९, ३, २,
१०, ४¶, ४, १९, २, मै ¶१, ६,
५, १०, ९, ११, ५ २, १, २¶,
७, ७†, ३, ६, ७^{२}¶, १२, ३,
१३, १, शौ ९, १४, २०†, अत्ति
ऋ १, ६५, ४, १४३, ५, २,
१३, ४, ३५, ७, ६, १५, १,
१०, २७, १३, १४, ७९, २,
४, १२५, ४, ¶तै २, २, ६, २,
५, २, ९, २, ३, ४, १, ४, १०,
४, ५, ४, २, ६, २, ३, ७, ९,
४^{२}, ७, २, १०, २, ४, ¶मै २,
१, २, २, २^{२}, ४, ७, ५, ८, ३,
¶काठ ७, ६, ८, ६^{२}, ११, १०,
३, १३, १२, १४, ५, १६, ७†,
२०, ३, ६^{२}, ७, ९, १२^{२}, २१,
१, ४, २२, २, ४, ७, २३, ६^{२},
२४, ७, २८, ५, ३४, ८^{२}, ११^{२},
३५, ३†, ३६, ३, ४१, १०, ४४,
८९, ¶क ५, ५ ७, २^{२}, ८ ३०,
८†, ३१, ५, ८^{२}, ९, ११, १४^{२},
१६ १९, ३५, १ ३७, ८,
४४, ५ ४८, ४†, शौ ४, ३०,
४†, १२, ९, ३, १५, १४, २,
४, ६, ८, १०, १२, १४, १६
१८, २० २२ २४ पै १६,
६७, १०१, १४५, ३, १४९,
९, अत्त ऋ १०, ७९, १,
अदन्ति तै २, ३, ७, ४^{२}¶, मै
२, ३, ७^{२}¶, शौ ७, ५८, ७, ८,
६, २३, अद॒न्ति ऋ [१, ९४,
३ २, १, १३] १४, १०, २८,
११, १४६ ३, मै ३, ६, ६¶,
¶काठ ८, ४, ११, १०, ५ १२,
५^{२}, ७, २३, २, ९, ३४, ११,
¶क ६, ९, ७, ८, ३५, ८, ३६,
६ कौ २, ४१६†, जै ३, ३२,
६†, पै १, ४८, ४, ४, २१, २,
१२, १, ४†, १६, ८१, ५,
अ॒सि ऋ १०, २८, ३, अ॒द्मि
शौ ६, ७१, १, २, अद्मि ऋ
१०, ८६, १४, चौ ३, १, ९,
शौ ५, १८, ७, १४, १, ५७,
२०, १२६, १४, पै २, २८, २^{२},
९, १७, ६, ¶अ॒दत् तै ५, २,
१०, ३, ४, २, २, काठ २०,
९, क ३१, ११, अदत् शौ १०,
८, २२, पै ८, ९, १२, १६,
१०२, ९, अ॒दान् शौ ६, ५०,
१, अत्तु ऋ १०, १५, ८, खि
५, ७, ४, १–३, मा १९, ५१†,
मै ३, १०, ६, काठ २९, १, क
४५, २, शौ १, २८, ३, ४, ४,
१७, ३, १८, ३, ४६†, पै ५,
२०, ८, २३, ३, अद॒न्तु ऋ १०,
८७, ७, ११०, ११, मा २९,
११, ३६†, का ३१, १, ११,
४, १२†, तै ३, १, ४, ४, ५,
१, ११, ४¶, मै ३, १६, २, ४,
१३, ५†, काठ १६, २०†, ४६,
२, शौ ५, १२, ११, ८, ३, ७†,
११, १२, २३, २४, पै ५, १६,
२, १६, ६, ७†, अद॒न्तु शौ
११, १२, २६, †अ॒द्धि ऋ १,
१६४, ४०, १०, १५, १२,
११६, ७, ८, मा १९, ६६, का
२१, ४, १६, तै २, ६, १२,
५ शौ ७, ७७, ११, ९, १५,
२०§, १८, ३, ४२§, ४, ६५,
अद्धि ऋ ३, ३५, ३, ५२, ७,
खि ५, २२, ९, मा १२, ६५,
२३, ८, का १३, ५, ४, २५, ३,
५ तै ४, २, ५, ३, ७, ४, २०,
१, मै २, ७, १२, ३, १२, १९,
काठ १६, १२, ३७, १३, १४,

[a]) 'अथोत कुक्षी अदस' इति त्रिपदः शोध विमृश्य । तत्र प्रथमम् 'अथ+उत' इति समस्त पद द्र. ।

[b]) पात्र लुङादिषु √घस् इत्यादेशमाचक्षते । इह तु तद्रूपाणि यथायथ तत्रैवाऽनुसंधेयानि (पा २, ४, ३७ ४०)।

४४, ९, क २५, ३, शौ ४, २२, ७, ५, २२, ८, ६, ६३, १, १२, २, ३, २०, १३६, ११-१३, पै १६, ६९, १०, अत्तम् शौ ६, १४०, २[2], पै १, ८७, २, †अत्त>त्ता ऋ १०, १५, ११, मा १९, ५९, का २१, ४, ८, तै २, ६, १२, २, मै ४, १०, ६, काठ २१, १४, शौ १८, ३, ४४‡[a], अत्त मा २३, ८, का २५, ३, ५, तै ७, ४, २०, १, मै ३, १२, १९, काठ ४४, ९, शौ २, २४, १[3]-८[3], पै २, ४२, १[3]-८[3], ९१, १[3]-५[3], अत्तन ऋ १०, १००, १०, ¶अदानि काठ २२, ७, क ३५, १, †१आदत्[b] ऋ १०, ६८, ६, शौ २०, १६, ६[c], ¶आदन् तै ६, २, १, ५, ७, ५, काठ ११, १०, २०, ५, २५, ६[2], ३६, ७, क ३१, ७, ३९, ४[2], ¶अद्युत मै १, ८, ८, २, १, २, अद्यात् ¶तै २, ५, १, ६, ७, २, ९, २, ७, ६, १, ¶काठ १०, ३, ११, ४, १२, ५ ७, २३, ६[2], २९, २, क ४५, ३¶, शौ ५, १८, २, पै ९, १७, २, १६, ११३, १[2], अद्यु ऋ १०, ९५, १४

अस्युन्ति मै २, १, ३¶

¶अद्युते तै ५, ६, ३, २[2], ¶अद्यते तै ५, ३, ३, २, ३, ४, ४, २, ३, ५, ६, २, ३, ६, ६, ६, ५, ३, मै १, ६, ९, ३, २, १०[2], ४, १, ७, ७, ६, काठ ८, ४, २१, ४, क ६, ९, ३१, १९

√आदि, आदयति काठ १२, ५ [अपि°, आ°, वि°]

†अत्तवे[d] ऋ ३, ३५, ७, ८, ४३, २९, ७७, ८, १०, १६, १२, ७९, ६, ८५, ३४, ९२, ३, मा १९, ७०, का २१, ४, २०, तै २, ६, १२, १, मै १, १०, १८, काठ २१, १४, §शौ १, ११, ४, ५, १८, १, १२, २, ३७, १४, १, २९, १८, १, ५६, ५७, २, ३४, §वै १, ५, ४, ९, १७, १

अत्तुम्[e] शौ १८, ४, ६३

अत्तृ[f]- -त्तार शौ ६, १४२, ३, -त्तारम् खि ५, ७, ४, १०

¶अत्री[g]- -त्री तै ६, ४, १०, ५, -त्री तै ६, ४, १०, ४[2], ५, मै १, १०, १३[2], ४, ५, १[2], ६, ३[2], काठ २७, ८[2], २८, १०[2], ३६, ७[2], क ४५, १[2], -त्रीषु काठ २७, ८

अत्त्वा[h] काठ २१, ७

अत्त्वाय[i] मै १, ८, ५.

१अत्र[j]- -त्राणि ऋ १०, ७९, २

२अत्र[k]- -त्रम् ऋ ५, ३२, ८, -त्रा शौ ९, १०, १६, १०, १०, २१, पै १६, १०९, १, १३९, १४, -त्रै ऋ १, १२९, ८

अत्रि[l]- -त्रय. ऋ ५, [२२, ४[2], ३९, ५[2]] ४०, ९, शौ १८, ३, २०, पै ११, २, ६, -त्रये ऋ १, ५१, ३, ११२, ७, १६, ११८, ७, ११९, ६, १८०, ४, ७, ६८, ५, ८, ७३, ३, ७, ८, १०, ३९, ९, १४३, ३, -त्रि ऋ १, १३९, ९, १८३, ५, ६, ७, १०, ४०, ६, ८, ७३,

---

[a]) अत्तो (त्तु-उ) इत्येवम् उभा निपातेन योगे सति पारिणामिक्यामोदन्तत्वापत्तौ समुदितस्य शब्दरूपस्य निपातेतरत्वेऽप्य् ओदन्तनिपातान्तत्वाद् ओदन्तनिपातवद् व्यवहारोपचारात् पया प्रगृह्यीभाव इतिकरण योगश्च द्र ।

[b]) २आदत् इति क <आ√दा यद्. ।

[c]) गा एनद् क <आ√दा (=२आदत्) इत्यभिगन्धाय व्याचक्षाणः प्रयात्येय । प्रकृते जिह्वया दद्भिर्विचिटस्य चर्वणयाऽभिप्रेतत्वात् । तनूपरिमहणमात्रस्य वर्णने चमत्काराऽभावाद् उपमेयाशेऽर्थाणामभितशोविरा तपानुरयोगार्थेति दिक् ।

[d]) तुमर्थे तवेन् प्रत्यये नित्स्वर (पा ६, १, १९७) ।

[e]) तुमुन् प्रत्यये मातृदि स्वर ।

[f]) कर्तरि तृच् प्रत्यये चित्स्वर (पा ६, १, १६३) ।

[g]) त्रिप्रत्ययान्तः (पा ४, १, ५) 'उदात्तयण' (पा ६, १, १७४) इत्यन्तोदात्तत्वम् ।

[h]) पाप्र क्त्वि क्रियपि सति जग्धाऽऽदेशाऽभाव उस (वैतु पा २, ४, ३६) ।

[i]) क्त्वो यगागमे रूपम् (पा ७, १, ४७) । आगमाऽनुदात्तत्वस्य सुस्थत्वात् क्त्व स्वरस् तदवस्थ द्र ।

[j]) अत् प्र (तु पाउ ४, १६८) । नित्त्वाद् आद्युदात्तत्वम् (पा ६, १, १९७) । स्वरभेदात् (तु नाउ) कर्तृकर्मविवेकेनाभिधेयव्यवस्था । शक्तिविशेषविशिष्टतायां यथेतस्ताद्धित मानुवर्थिक ग्रत गमाव्येत तथा अत्रिन् इत्यत्र टि यद्र ।

[k]) कर्तरि त्र प्र उस (पाउ ४, १६७) तत्स्वरश्च ।

[l]) त्रिप् प्र, तस्य पित्त्वाभिधाने धातुस्वरस्तदयश्च (पाउ ४, ६८) । अथ मतान्तरे भवत । ३अत्र+त्रि- इति वा १अ+त्रि- इति वा (या १, १७) ।

६; ७; ७४, १; ७८, ४; ८, ४२, ५; ¶तै ७, १, ८, १; २; ¶मै ४,८,३; ¶काठ २८,४; ¶क ४४, ४[3a]; शौ १३, २, ४; १२; ३६; ३,१५; १८, ३, १५;१६; पै १४, ३, २३; -त्रिगा पै ५, २८, ३; -त्रिभिः पै १, ९३,४; -त्रिभ्यः ऋ ५, ६७, ५; -त्रिम् ऋ १, ११६, ८; ११७, ३; २, ८, ५; ५, १५,५; ६, ५०,१०; ७, ७१, ५; ८, ५, २५; १०, ८०, ३; १४३, १; २; १५०, ५; खि १, १२, ६; तै ७, १,८, २¶; शौ ४, २९, ३; ४; पै ४, ३८, ३; ५; -त्रीणाम् ऋ ८, ३६, ६; ३८, ८; -०त्रे ऋ ५, ४०, ७; -त्रेः ऋ ५, २, ६; ८, ३५, १९; [३६, ७; ३७, ७]; खि ३, १७[2], ५.

¶आत्रेय[b]- -यः पै ८, १५, १९; -यम् खि २, ४, २९; काठ २८, ४; क ४४, ४; -याय मै ४, ८, ३.

अत्रि-वत्[c] ऋ १, ४५, ३; ५, ४, ९; ७, ८; २२, १; [५१, ८-१०]; ७२, १; मै ४, १०, १†; शौ २, ३२, ३; ५, २३, १०; पै २, १४, ५.

अत्रि-हिरण्य[d]- -ण्यम् काठ २८, ४[2].

अत्रिन्[e]- -त्रिणः ऋ. १, २१, ५; ९४, ९; ७, १०४, १; ५; ९, ८६, ४८; काठ २३, ११†; शौ १, ७, ३; १६, १; ३; २, ४,३; ४, १०,२; ६, ३२, ३; †८, ४, १; ५; पै १, १०, २; ३; ४, ४, ३; २५, ३;४; १२, १, ९†; †१६, ९, १; ४; -†त्रिणम् ऋ १, ३६, १४; २०; ८६, १०; ६, १६, २८; ५१, १४; ८, १२, १;१९, १५; ९,[१०४, ६;१०५,६]; १०,३६,४;११८, १; मा १७, १६; का १८, २,१; तै ४, ६, १, ५; मै २, १०, २; ४, १३, १; काठ १५, १२; १८,१; ३९, १५; क २८, २; कौ १, २२; ११३; ३९४; २, ९६३; जै १, ३, २; १२, ७; ४४, ४; ४, ६, ८; ८, ६; शौ २०, ६३, ७; -त्रिणाम् शौ १, ८, ४.

अत्स्यत्[f]- -त्स्यन् मै २, १, २.

१अद्- अक्रव्य°, आघ°, अहुत°, आण्ड°, आम°, ऊर्ज°, क्रय°, क्रव्य°, करम्भ°, क्रव्य°, पुरुष°, मधु°, यव°, यवस°, विश्व°, विप°, सर्व°, सुहुत°, सोम° हविस्°, हव्य°, हुत°.

अद्- अदाय°, अन्न°, अन्न°, अवक्ा°, गर्भ°, हविस्°.

a) द्विर् सुपा. चिन्त्यो भवति तुटि. अत्रि-हिरण्य-।

b) गोत्रापत्येऽर्थे ढक्>एयः प्र., कित्त्वादन्तोदात्तश्च (पा ४, १, १२२; ६, १, १६५)।

c) तुल्यार्थे वतिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च।

d) अत्रिर् हिरण्यम् इति शाखान्तरे (क ४४, ४) मूको. भवति। यत्तु स एव पा. मं. अप्युररीकृतो भवति तन्नेष्टं भवति। संप्रदान-कारकस्य प्रकरणे कर्तृ-कारकस्य अत्रि-शब्दस्य संगतेरसंगतेश्च। तथाहि। दक्षिणा-दाने प्रकृतेऽत्रिगोत्रापत्यात्मकाय ब्राह्मणाय हिरण्यं यथा दीयेत तथा यजमानो (न त्व् अत्रिः) दद्यादिति विधीयते एवं तावद् अत्राऽत्रिभ्यो हिरण्यम् इति कृत्वा चतस. भवति। त्रिवि. इति कृत्वा च न. द्वि१ भवति। अथ प्रकरणे यस्मैचिदेवस्मा एवाऽऽत्रेयाय दातुमिष्टत्वेन हिरण्यस्य विवक्षितत्वात् संप्रदान-कारकस्यैकविषयत्वे सत्यपि 'जात्याख्यायाम्' (पा १,२,५८) इति विकल्पितं बहुत्वं च बहुत्वे च 'अत्रिभृगु-' (पा २,४,६५) इति गोत्रप्रत्ययस्य लुक् च द्र. (तु. विग्रह-वाक्यम्)। यत्तु क. संटि. काठ. 'आत्रिहिरण्यम्' इत्यभिप्रायः प्रादर्शि तन्नितरामुपेक्ष्यम्। नितान्तसंस्कार-मान्द्यनिदर्शनमात्रत्वात्। 'इत-श्चानिञः' (पा ४, १, १२२) इत्यत्र आत्रेय- इत्यस्यैव लक्ष्यान्यतमत्वेन विहितत्वाद् आत्रि- इत्यस्य च सर्वथाऽप्यश्रुतपूर्वत्वात्। न च श्रुतिरेव स्वयमिह प्रामाण्ये निक्षाय्यतामिति वा सुवचम्। तत्र 'अप्रतिनोदायात्रि०' इत्यत्र अप्रतिनोदायेत्यत ऊर्ध्वं ह्रस्वस्य वा दीर्घस्य वाऽकारस्य पदादित्वेन समानं विसंधेयत्वे संभवत्यपि 'यदत्रि०' इत्यत्र यद् द्वितीयं तदेव शब्दरूपं श्रूयते तत्र 'यद्' इत्यत ऊर्ध्वं पदादित्वेन ह्रस्वस्यैवाऽकारस्य विसंधेयत्वेनोपगमादिति यावत्। अन्ततश्च यद् आत्रेय- इत्यस्य विषये त. एव संटि. श्रुतिसंवाद इव प्रादर्शि तदपि सर्वथाऽन्यथासिद्धमिव भवति। उक्तया दिशा केवलम् 'आत्रेय-'इत्याकारकस्यैव शब्दरूपस्य प्रकरणेऽभिप्रेतत्वात् तद्विषये जागरूकसंस्कारवतां संशयाऽसंभवाच्चेति दिक्।

e) त्रिनिः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पाउ ४,६८)। १अत्र- इत्यस्य भावार्थे वृत्ति-विशेषे संभाव्यमाने ततो मात्वर्थिक इनिः प्रत्ययः स्यात्। एवमपि प्रत्ययस्वरत्वम् अप्रतिहतमिति दिक्।

f) 'लृटः सद्वा' (पा ३, ३, १४) इति पर. लृटः शत्रादेशः। तस्य च स्थानिवत्त्वात् 'स्यतासी लृलुटोः' (पा ३, १, ३३) इति स्यः प्रत्ययः। प्रनिशिष्टत्वाच्च तत्-स्वरः द्र.।

अद्रुत्[a]– -द्रत् ऋ १०, ३७, ११, –द्रन् ऋ १०,४,४, पै २, २, ३, ९, १०, १, –द्रन्तम् कौ ३, १, ९ [°द्रत्- अन्न°]

अद्रन्- अन्न°, विप°

अदान[b]– -नम् ऋ ४, १९,९

अद्म[c]– -द्मा शौ १,२७,३.

अद्मन्[d]– -द्म ऋ १, ५८,२ [°द्मन्-द्रुर°]

अद्म-सद्[e]– -सन् ऋ १, १२४, ४, ८, ४४, २९, –सद ऋ ६, ३०, ३, –सदाम् ऋ ७, ८३,७

अद्म सद्य[f]–-द्याय ऋ ८,४३,१९

†अद्म-सद्वन्[g]– -द्वा ऋ ६, ४, ४, तै १, ३, १४, ७

?१अद्य [h]

२अद्य[i]- अन्न°, अहुत°,हविस्° हुत°

¶अद्यमान,ना[j]– -नम् मै १, ११, ५, –ना मै ४, ८,८, –ना. तै ६, ४, ३, ४, काठ २७, ८, २८, ६, क ४४, ६, –नानाम् तै २, ४, ९, २, काठ ८, ५, क ७, १

अद्रि[k]– -द्रय. ऋ १, १४९, १, २, १६, ५ ३, ३२, १६, ४१, २, ४, १९, ५, ५, ८७,२, ६,४८, ५, ६३, ३ ८, ४, १३, ५३, ३, ६३, २, ७२, ११, ८८, ३, ९, ७९, ४, १०, ७६, ७, ७८, ६, ८९, ६, ९४, ८, ११, १३, १४, १००, ८, १०४, २, खि ३, ५, ३, तै ६, १, ११, ४¶ †कौ १,२९६, २, ४९[‡], ९५३, †जै १, ३१,४, ३, ५, ८[‡], ४, १८,७,†शौ २०,२३,२ ३३,१, –०द्रय. ऋ १०,७६,४,८,१४, १, –द्रि ऋ १,१६५,४,३,३१, ७,५,४५,७, ६,४०,२,७,२२, १,३५,३, ६८,४, १०, ७६,२, खि ३,१५, ३१[m], मा १, १४,

[a]) शतृ-प्रत्ययस्तत्स्वरश्च ।

[b]) आम शानच् प्र चित् स्वर (पा ६,१,१६३) ।

[c]) कर्तरि मन् प्र (पाउ १,१२२) स्वर नाउदि द्र ।

[d]) कर्मणि मनिन् प्रत्यये नित्स्वर (पाउ ४,१४५, पा ६, १, १९७) ।

[e]) सप्तम्युपपदात् √सद्+कर्तरि क्विप् । नाउटिदि स्वर ।

[f]) नापूटिदि भावे क्यब् उस (पा ३,१,१०६ उउ) । प्र पित्वान्निघाते धातुस्वर प्रकृत्या (पा ६, २, १३९) ।

[g]) एपूगिदि वनिप् प्र स्वरश्च ।

[h]) ऋ २, १३, ९ इत्यत्र आद्य >'आ । अद्य' इति पपा भवति । मा वै च ततो द्वितीय पदमिन्द्रपरत्वेन परयनात् एतद्=√अद्+कर्मणि यत् प्र इत्येव चाभिगदधानात् उपनीअय इति पानीय- (=सेव्य-?) इयेर च व्याचक्षाते । अस्मिन् कल्पे प्राति यत् प्रत्ययान्त चादि-स्वर च द्र (पा ६, १, २१३) । आ√दो >आ-अद्य इत्याकारस्मेकश्रुत्यप्रमनिहत च (पा ८, १, ६६) क्रियापदमिद भवतीति चाऽर्वाग्भिरुपस्थाप्यमान कल्पान्तर द्र (तु ORN CII प्रमृ) । प्रथमे कल्प 'युक्ता ह्यस्य हरय· शता दश' (ऋ ६, ४७, १८) इति मन्त्रवर्णाद् इन्द्ररथस्य च हरिभिस्तद्वहनस्य चाऽऽक्षेप स्यात् । एः तावत् शतम् इति पदमनुपयुक्त भवति । इन्द्ररथयुक्तानां हरीणां बहुत्वस्य श्रुतिप्रसिद्धस्य सतो गुण-विशदभावार्थ 'दश शता' इति विशेषणस्योपपत्तौ गम्या मपि तेषां हरीणां रथे युक्तानां सतां साकं भावस्य स्वत - सिद्धत्वात् तद्विपरीतभावस्य चाभावात् साकमिति क्रिया-पदपर्यवसितार्थ किमु वक्तव्यम् । यदि नैवमाभ्युपगिद्यते विना प्रथमे वाक्य परिसमाप्त सति 'युद' इति द्वितीये वाक्ये चोपरिष्टादादास्यमाने 'आ अद्य' इति यद् पदद्वयी स्वाभाविकात् सबन्धादुद्भ्रश्यमानाऽपि सती स्वतन्त्रवाक्यनिर्वाहार्थम तत्रेङ्गयितुमिवेष्यते, तन्नैव रुचि-रम् । असुलभान्वयप्रतीतेरिति यावत् । एव द्वितीये वाक्ये 'युद' इति कालवचन सना सद् यद् इन्द्रसामानाधि करण्येन व्याख्यात भवति तदपि नितरामुपेक्ष्यमित्यत्र नैव बहिव वक्तव्यमस्ति । कल्पान्तरे तावत् प्रतिपाद वाक्यपरिसमाप्ती दृश्यमानायाम् 'आद्य' इति क्रिया-पदस्य सदन्वयो भवति । अथ दशशतोपलक्षितबहु-सख्याका दस्यव इन्द्रेण साक सपदि विनाश्येरन्निति भवत्येव कोऽपि चमत्कारातिरेक । भवन्त्यपि च दस्यु-सख्यानहुत्वसवादिनश्चेन्द्रकर्तृकतद्वधसवादिनश्च बहवो मन्त्रवर्णा (तु ऋ १, १३३, ४, २, १४, ६, ४, ३०, १५ ७, ९९, ५, शौ ६, १०४, १ प्रमृ) यतु आ√दो>आद्य इति ।

[i]) गोपपदाद् भावे क्यप् प्र उस । पित्त्वान्निहते च प्र धातु-स्वर प्रकृत्या भवति (पा ६, २, १३९) । तेन तेन पूप युक्त यद्र ।

[j]) शानचो निघाते (पा ६, १,१८६) यक स्वर ।

[k]) क्रिन् प्रत्यये (पाउ ४, ६६) नित्-स्वर (पा ६, १, १९७) । भाषा तरीयगाजायमीमांसायां त्वेतत् प्राति √अद् इत्येतस्मादनिष्पन्न सद् २°अद्- इत्यस्मादि-दानीमपि व्युत्पत्ति-प्रदर्शन-गावाहात् प्राक्तमत गहपन प्राति प्रति द्र. । ततश्च रिन् प्र मतुवर्थीयरतद्धित इति पाप दिश (तु MW १,१८१) ।

[l]) 'अद्रिगिरः' इति ऋ (९, १०१, ३) पाभे ।

[m]) 'अद्रि' इति शुद्ध विमृश्य ।

३३,७८†, ऋा १,५,२, ३२,६,
९†, तै १, १, ५, २, २, ४,
१४, ३†, ३, ३, ९, २, मै २,
५, १०, ४, ११, ३†, काठ १,
५ ९, १८, १३, ९, १६, ९,
३१, ४, क १, ५, ४७, ४,
†कौ १, ३९८, ५२९‡[a], २,
२७७, ६०३‡[a], †जै १,४४,८,
५४, ५‡[a], ३,२३,९, ४९,१‡[a],
शौ ५, २०, १०[b], ९, ४, ५,
१९,१०, ३†, २०,११७, १†,
पै ९, २४, १०, १३, ८, ३†,
१६, २४, ४, –द्रिणा ऋ १,
१६८, ६, १०,२८,३, –द्रिभि
ऋ १, १२१, ८, १३०, ३,
१३५, [२, ८, ८२, ५, (७,
९०, १)] ५, १३७, १, [३[२],
९, ६५, १५] २, ३६, १, ३,
४४, ५, ५३,१०, [४, ४५, ५,
९, १०७, १] ५, ४०, १,
[८६, ६, (८, १२, ४, १३,
१२)] ८, [१, १७, ९, ३४,
३], २२, ८, ३५, २, [३८,३,
६५, ८] ९, ११, ५, २४, ५,
[२६, ५, ३०, ५ ३२, २,३८,
२, ३९, ६, ५०, ३, ६५, ८]
५१,१, ६३,१३,६६,२९, ६७,
३ ६८,९, ७१,३,७५,४, ८०,
५, ८६,२३,३४,१०१,३, ११,
१०७,१०,१०९,१८, मा १९,
२ २०,३१, का २१,१,२, २२,
२,८, मै ३,११,७†, काठ ३७,
१८†, †कौ १, ४९९, ५१२,
५१३, २, १२१, २५३, ३१४,
४२५ ४५३, ५१७ ५५७

५७५, ,२५, ६६३, ६७५,
७९५, १०३९, †जै १, ५२,३,
५३, २, ३, ३, २१, १८, २५,
१०, ३२,१४, ३४,११,४०,८,
४४, ३, ४७, १, ५२, ५, ५५,
४, ५६,३, ४,२७,६, –†द्रिम्
ऋ १, ७, ३, ५१, ३, ६१, ७,
६२, [३, १०, ६८, ११] ४,
७१, ७, ७३, ६, ८५, ५, ८८,
३, ३, १, १, ४, १, १४,१५,
२, १५, ३, ११, १६, ८, १८,
६, २१, ६, ७, ४३, ४, ४५,१,
५७, ९, ६, १७,५,३२,२, ३९,
२,६२,७, ८,६०,१६, ९, ९७,
३९, १०,२८,९, ४५,६,११२,
८, ११३,४ खि १, ५,१०, २,
३,१,मा१२,२३, का १३,२,६,
तै ४,२,२,३, मै २,७,१९,१३,
६ ४, ११, ७, काठ २, १५,
कौ २, १४९, ७०९, जै ३,५८,
६, शौ २०, १६, ११, ३५, ७,
३८, ६ ४७, ६, ७०, ९, ७७,
८, –द्री ऋ १, १०९, ३, ७,
३९, १, ४२, १, –†द्रे ऋ १,
९३, ६, ११७, १६, [११८,३,
३, ५८, ३], ११९, १०, ३,
३१, ६, ५, ४१, १२, ७, ६,
२, २२, ४, ७९,४, ९, ८७,८,
१०, २०, ७, मा ३३, ५९, का
३२, ५, ५, तै २, ३, १४, ७,
मै ४, ६, ४, १४, १८, काठ ४,
१६, २७, ९, कौ २, ११४८,
–†द्रौ ऋ १ ७०, २, ५, ८५,
७, ९, ९६, १०, मा ४, ३१,
का ४, १०, २, तै १, २, ८,७,

६, १, ११, ४, मै १, २, ६,
काठ २, ६, ४, ९, क १, १९
†अद्रि-जा[c]– जा ऋ ४, ४०,
५, मा १०, २४, १२, १४, का
११, ७, ४, १३, १, १५, तै १,
८, १५, २, ४, २, १, ५, मै २,
६, १२, काठ १५, ८, १६, ८
अद्रि-जूत[d]– -त ऋ ३,५८,८
†अद्रि-दुग्ध[d]– -ग्ध ऋ ९,९७,
११, कौ २, ३७०, जै ३, ३०,
१३, –ग्धा ऋ १, ५४, ९, ४,
५०, ३, शौ २०, ८८, ३
†अद्रि बर्हस्[e]– -र्हा ऋ १०,
६३, ३, मै ४, १२, १
अद्रि-बुद्ध[d]- -द्धम् तै ४,२,१०,१
अद्रि-बुध्न[e]– -ध्न ऋ१०,१०८,
७, खि १, ७, १, –ध्नम् मा
१३, ४२, का १४, ४, ५, मै
२, ७, १७, काठ १६, १७
†अद्रि भिद्[f]– -भित् ऋ ६,
७३,१, शौ २०, ९०, १
अद्रि-मातृ[e]–-तरम् ऋ९,८६,३
†अद्रि वत्[g]– -०व [h]ऋ१,[१०,
७,८, ६४, १], ११, ५,८०,७,
१४, १२१, १०, १२९, १०[२],
१३३,२, ६[२], ३, ३७,११,४१,
१,४,३२,५, ७,३५,५,३६,३,
३८,३, ३९, १,३, ६, ४५,९,
४६, २, ७, २०, ८, ८९, २,
८, १, ५,१३,२, ४०, ६, ७२,
[(७,८६,६),१२,४,(१३,१२)],
१३,२६,१५,४,२१,७, २४,६,
११,३६,६,[४५,११, ६१,४],
४६, २, ११, [(४९, १०) ५०,
१०] ६२,११, ६८,११,७६,८,

[a]) 'इन्दु' इति पाठश्च (९,९७,४०) विशिष्ट पाभे।
[b]) मूलकोशीयसादृश्यम् 'अभि' इत्य् अपि समर्थयति। तथा च प्रामाणिकतयो हरन्ति केचित् (तु PW ५W, वैतु WR.)। तद् विमर्शविशेषापेक्षं द्र।
[c]) उप निडन्त-वृद्- टाप्रस्व (पा ६ ३,१३९)।
[d]) तस 'तृतीया' (पा ६,२,४८) इत्युक्त पूपप्रस्व।
[e]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप बद्र।
[f]) कारकोत्तर-क्विबन्तहृद् प्रस्व (६, २,१३९)।
[g]) मतुप रित्वाभिधाने पूर्ववस्य स्वर।
[h]) आमन्त्रिते 'मतुवसो' (पा८,३,१) इति रुद् आदेश।

८, ८०, ४, ९२, १८, २७, ९७, ९, ९८, ८, ९, ५३, १, १०, १४७, १, खि ३, २, १०, ५, ४, ८, मा २७, ३८, का २९, ५, ७, तै ७, ४, १५, १, मै २, १३, ९, काठ ३९, १२[२], ४४, ४, कौ १, १९४, २९१, ३४५, ३७१, ३८३, ४१२, २, ६१, १६०, २३०, ५२२, ५२४, ६०१, ७०४, १०६४, ४, ८, जै १, २१, १, ३०, ९, ३६, ४, ३९, २, ४०, ४, ४३, ३, २, ७, ३, ३, ६, ७, १५, ८, २०, १४, ४०, १८, १९, ४८, १७, ४, ७, १, ९, २७, १०, शौ २०, २०, ४, २३, १, ५७, ७, ६१, १, ९३, १, ९८, २, १००, २, ११६, १

अद्रि-पु(←सु)त[a]– -त ऋ ९, ७२, ४, –तास ऋ १, १३९, ६

†अद्रि-सहत[b]– -तम् ऋ ९, ९८, ६, कौ २, ६८०, जै ३, ५६, ८

अद्रि-सानु[c]– -॰नो ऋ ६, ६५, ५

अन्न[d]– -न्न[e] पै १०, १, ७, –न्नम् ऋ १, १४०, २, २, २४, १२, ३५, ५, ७, १०, ११, १४, ३, ४८, ३, ४, २, ७, ११, १, १२, १, ६, ४, ४, ५, ४१, ३, ७, ९८, २, ८, ४, १२, १०, ५९, २, ६१, ४, ६९, २, ७९, ५, ९१, ५, ९९, ५, १०७, ७, ११२, ४, ११३, ८, ११७, ६, १२५, ४, खि १, ९, १, ३, १०[१], ७, मा १६, ६६, १८, १०, १९, ५, ४८, २३, ८[१], का १७, ८, १८, १९, ४, ३, २१, १, ५ १, १९; ७४, ३, ५[१], ¶तै १, ३, १४, ७†, ५, २, १, ७, २, २, ३, ३, ४[२], ४, २[२], २, १, ३, ३[२], ६, १, २[३], ४[३], ७, ५[४], ९, १, २, २, ५, १, ५, ६, ६, २[२], ७, २, ३, ३, ६, २, ७, ४, ५, १, ६[२], ७, ३[२], १०, ३, ६, १, २, ३, ३, ५, ५, ६, ३[२], ४, ३, ३, ५, १$, ५, ७, २[२], ४, १, २, ५‡[f], ३, १३, २†, ५, ११, २$, ७, ४, २$, ५, १, २, २[२], ३, ३[२]‡[f], ५, ५, ९, ४[२], २, २, १, ३, ७ ५, ५[२], ८, ६, ७, ९, २[२], ३, १०, ३, ३, ३, २[४]–४[४], ४, १[४], २[३], ३[६], ५[४], ६ ७, ४, २, २, ४, १[३], ४, ७[२], ५, २, ६, ३[२], ४, ५[२], ६[२], ७, २[२], ८, २[२], $, ३[२], ९, २[४], १०, ४, ११, २[२], ५ ६, ३[४], १०, ५ ७, ६, ७, २[२], ३[४], ५[२], ६[४] ३, २[२], १०, २, ३, ७, २, २, ४, ७, ९, ४[२], १०, २[२], ३[५], ६, १, ९, ६, १०, २, ७, ४, ५, ३, ५, ४, ४, ४, २, ६, ४, ५, ५, ३[३], ७, १, ९, १[२], २, १०, २[२] ३, ३, २, ५, ३, ७, ४, ९, १[३], १२, १$, ४, ३, ६, ४, ३, २०, १[२]$, ५, ८, ४, १५, ७, ¶मै १, ५, १४[५], ६, ५[१], ८[१], ९[२], ११[१], ७, ३[१], ८, ८, ९, ७[२], १०, ११ ११, ५[२], ७–९, २, १, ३ ११, ३, ७[४], ९[१], ४, १[१], ५, ७, ७, २‡[f], ९, ९$, ११, ४$ १३, १†, ३, १, १[२], २[४], ३, २, २[४], ४[१], ५[१], ६[१], ८[१], ९[१], १०[५], ३, ६[१], ४, १[४], २[१], ३, ७, ६, ७[५], ९[१], ७, ६, ८, ९[४], ९, ३[१], ४[१], १०, ७[१], $११, ७, १०, १२, १९[२]$, ४[२], १[२] ६[२], १३[२], ५, ४[२], ९, १०$, ११, १†, काठ ६, ५ ७ ३[२], ६, ११[३], ८, २[१], ४[२], ६[४] ७, ८[२], ११, १२ ९, १[२] १५[४], १०, ३, ५ ६, ८, १२ ५[२], ७[२], १०[२], ११[२] १३, १३[२], १४, ५ ६, १०, १६ २‡[f] १८, ९ १९, १[२], ३[२], १०[४], १२, २०, १, ३[५], ४, ५[२], ६ ७ ९[२], १२[९], १३[८], २१, १[११], ३[२] ४[२], ७[२], ८[४], १०, ११[३], १२, २२, २, ४, ७[२], २३, २, ५ ६[६] ८, २४, २, ५, २५, १, २[२], १०[२], २६, ५[२], २९, २[१], ३०, ५ ३१, १२, ३४, ५ ३५, ३, ३६ २, ६, ३७, १[२], १८, ३८, २, १२, ४३, २, ४४, ९[२], ¶क $५, २[२], ५, $६, १[५], ७[५], ९[२], ७, २[४], ३ ४, ७, ८ ८, ४[२], $२७, ६, $२८, ९, २९, ८[२], ३०, १[२]$, ८[४], ३१ २, ३, ५[५], ६[४], ७[१], ८, ९, ११[१], १४[१], १५[२], १६[४], १८[१], १९[१], ३५ १[२], ८, ३७, ३, ६, ३८, ५[१], ४०, ३[१], ४१, ३[२], ४५ ३[१], ४७, ११, ४८, ४†, कौ १२, ३१२ १२१४, ३, १, ९[२], जै ३, २८, ४, शौ ३, २७, ३, ४, ३०, ४†, ५, १८, ४, ७, ६, ६३, १; ७१, १ ३[१], ११६, १, ७, १०६, १ ८ २, १९, ७, १२, ९, ७, ७–९, १० २, २७, ५, ४५, ८, ३३, १०, ८ ११, ७, २५ १२, १, ३, ४, ४२, ६, ४, १३, ५, १, ६, १, १५ ७, ४, ५; ८, २, १४, २ ४ ६; ८, १० १२,

a) नाउदि स्वर । उप <√पु यह । गवाररय गुर्णस्वरेश (पा ८, ३, ९५) ।

b) तग 'तुर्नाषा' (पा ६, २, ४८) इत्युत्त स्वरः । उप <नग्+√हन् यह ।

c) बग पूरपाम. (पा ६, २, १) । कडिणागुणनदथा प्रकाराभ्यादित्यर्थ ।

d) कर्मणि क. । 'निष्ठा च-' (पा ६, १, २०५) इत्द् आयुदात्तत्वम् ।

e) पुण्ड एवदनिर्द् गन्त्रार्थ [illegible]

f) अन्नं इति पा (२, १०, ४) पाभे ।

१४; १६; १८; २०; २२; २४; १९,७,४,२०,८७,२†;पै१,६३, १;२, २८,१;२^{2};४; ३,११,५; २३,१;५,२८,२;४;७; ६, २२, २०; ८, १५,१३; ९,१७,४;६; २०,९; २२,९;२२^{2}; १०, ११, ८; १२,३,१४; १६,४,९;४८, १;५९,१०; १०२,९;१०७,८; ११३,१–३; १३२,७;१४१,४; १५५,४; –न्नम् -न्नम् शौ १०, ६, ५; ३३; पै १६, ४२, ५; ४५, ३; –न्नस्य खि २, ६, १, १०; मा ३, ४३;११, ८३;२४, ५८; ३९, ४; का ३, ४, ७; १२, ७, १८; ३३, २, २१; ३९, २, २; तै ¶२, १, ३, ३; ६, २^{2}; ४, २, ३, १; ५, २, २, १; ४, ८, ३¶; मै २, ¶५, ४; ७; ९, ३; १०, १; ¶३, १, १; ३; २, ४; ५; ४, १^{2}; ३; ९, ४; ४, १४, १६; काठ ५, १^{2}; ७,११; १४, ६^{2}, १६,१०; १९,१; १२; २१,११^{2};३२,१; क २५, १; २९, ८¶; ३१, २; शौ ५, २८, ३; ७, ६२, ५; १५, ८, ३; १९, ३१, ८; पै २, ५९, १; ३, २६, ५; ५, १५, १; २८, ५; १०,५,८; –¶न्नस्य -न्नस्य तै ५, २, ५, ५^{2}; ४, ९, २^{2}; ६,३, २^{2}; मै १,११,८; ३, २, ५; ४, ३; काठ १४, ८; २०, ३; २१, १२; क ३१, ५; –न्ना ऋ १, ६१, ७; १२२, १३; १२७, ४; ३, ३६, ८; ४, ७, १०; ११; ५, ८, ५; ७, ३, ४; ४, २; १०, ९१, ७; मै ४, ११, ४; काठ ७, १६; कौ २, ३३३, जै ३, २८, ५; शौ २०, ३५,७; –न्नात् मा २,२५; १९, ७५; का २, ६, ४; २१, ५, २; मै १, १०, ११¶; ३, ८, ९¶; ११, ६; काठ ३६, ६; ३८, १; पै २, २८, ३; –न्नानाम् मा १६, १८; का १७, २, २; तै ४,५, २, १; काठ १७, १२; क २७, २; शौ १८, ४, ५४; –न्नानि तै ७,३, १४, १; काठ ८, २; ३५, १५; ३७, १^{2}; ४३, ४; क ६, ७¶; शौ १९, ३१, ४; पै १०,५,४;–न्नाय तै१,७,९,२; मै १,११,३;८; २,११,६;¶३, १,३;६,९;काठ १४,१; शौ १२, ३,५७; –न्ने ऋ १०, २९,४; का २, ६,९; मै २, ३,१;३,८,९¶; काठ ७,१४;८,२; ११,२^{2};११; २०,५;२५,१०^{2}; २६,५^{2}; ¶क ६, ७; ३१, ७; ४०, ३^{2}; ४१, ३^{2}; शौ १०, ५, ४४; १२, १, ४^{a}; २०,७६,४†; पै ८,१०, २; १६, १३२, १०; –न्नेन ऋ १०, ९०, २; मा ३१, २†; का ३५, १,२†; ¶तै ४, ३४, ५,१;८,१; ५, ४, ४, ४; ६, २, ५, ४; ७, ३, ९,१; मै १, ६, ९¶; २, ८, १४; ३, ३, ६^{2}¶; काठ १४, ६; २९, २; ३९, ३; ११; क ४५, ३¶; कौ ३,४,६†;जै २,३,९†; शौ १०, ६, २३; १२, १, २२; पै १३, १४, ४; १६, ४४, ५; –न्नेषु ऋ २, २३, १६; मा १६, ६२; का १७, ८, १६; तै ४, ५, ११, १; मै २, ९, ९; काठ १७, १६; क २७, ६; –न्नैः ऋ २, १०,४; ३५,१२; ३,५०, १; १०, १, ४; ५, ४; २८,११; २९, ३; ५; मा ११, २३; का १२, २,१२; शौ २०, ७६,३;५. [अति°, अन्°, उत्त°,घृत°, तद्° दग्ध°,दीक्षित°, हु°, पीवस्°,बहु° वशा°,विश्व°,वृषभ°,सर्पिस्°]

अन्न-करण[b]– -णः पै १६,११३, ६;–णम् ¶मै १,६,११;३,१,९.

अन्न-काम[c]– -¶मः खि५,३,२S; तै २, १,३,३;६, १;२;४;७,५; ९,२; २, ७,२;५, ४,११,२; मै १,९,७;२,५,४;७; ३,४,७; ४, ३,३;४,९; काठ १०,८; १३,७; १२;२१,४;२५,२; क ३१,१९; ३८,५;–¶मस्य तै २,५,१०,३; ५,१,९,४;६,४,३,२;काठ८,१२ १९,१०;२०,४; क ७,७; ३०, ८;३१,६;–माय ऋ १०,११७,३

√अन्न-काम्य[d]

---

a) 'अन्ये' इत्यपि मूको. तदर्थम् १अन्य- इत्यत्र टि.द्र.।

b) कारकोपपदे √कृ+करणेऽधिकरणे वा ल्युट्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

c) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.। यद्वा कर्मण्युपपदे √कम् >कामि+णः प्र. पूपप्रस्व. च (पावा ३, २, १)। नतु. अन्न-काम-।

d) पाप्र. 'काम्यच्' (पा ३, १, ६) इति सुबन्तादि-च्छायां नाधा. अन्तोदात्तः। अथवा कण्ड्वादीनामाकृतिगणत्वात् काम- इत्येतत् तत्रान्तर्भाव्य यक् प्र. स्यात् (पा ३, १, २७)। ननु धात्वधिकारे प्राति. प्र. नेष्टो भवतीति चेत् तर्हि नायमनैकान्तिकोऽभ्युपायो यथोभयथा संभवे धा. यग् भवति प्राति. च न भवतीति मतं भवति। मनस्-,नमस्-प्रमृ. सन्ति हि तावदपराण्यपि कतिपयानि प्राति. येभ्यो यग् विहितो भवति। अथापि सुख, दुःख-प्रमृ. च यद् धापा. नु. पाठ-मात्राद् धा. इति प्रतीतुमिष्येरंस्तदपि सन्मूलमिव न भवेत्। तादृशानामपि धातुत्वेन जिघृक्ष्यमाणानां वस्तुतो मूलतो धात्वन्तरजत्वे सति कृतां प्राति. सतामेवाऽणिजन्तनाम्

अन्न कांम्या[a]– -म्या[b] पै ९, २२, २२

अन्न-तेजस्[c]– -जा शौ १०, ५, ३४, पै १६, १३१, १०

¶अन्न धान[d]– -नात् तै ७, १, १, ५

अन्न-पति[e]– -तये का ३,२,५, तै २, २, ४, २¶, मै २, १,१०¶, काठ १०, ६¶, शौ १९, ५५, ५, –ति ¶तै २, २, ४, २[2],५, ७,२, १, ¶मै २, १, १०[2], काठ ७, १[2], १०, ६[2], ३२, १, शौ १३, १, ७, पै १, ५०, ३ –¶तिम् तै २, २, ४, २[2], मै २,१,१०, काठ १०, ६[2], –०ते मा ११,८३, ३४,५८, का १२, ७,१८,३३,२,२१, तै ४, २,३, १, ५, २, २,१, मै २, १०, १, ४, १४, १६, काठ १६, १०, १९, १२, क २५, १, ३१, २

अन्न-पत्य[f]– -त्याय मै १,६, १,२, काठ ७, ११[2], ८, ६[2], क ६, ४, ७, २[2]

अन्न भाग[g]– -गः शौ ३,३०,६, पै ५, १९, ६, –गम् शौ १२, १, २९, पै ५, ३१, २

?अन्न मय[h]– -येन खि३,१५,७

अन्न योग– -गै पै१६,१२७,३

अन्न-वत्[i]– -वत् काठ ४०,५, पै १, ९६,३, –¶वते तै २, २,४, १, मै २, १, १०, काठ १०,६, –¶वन्तम् तै २,२,४,१[2], मै २, १, १०, काठ १०, ६[2], –वान् ऋ १०, ११७,२, ¶तै २, २,४, १[3], ३, ४,३,३[2], ¶मै १, ९,७ २, १,१०[2], ¶काठ ४, १४, ९, १५, १०, ६[2], शौ १८, ४,२१

¶अन्न वती[j]– -ती तै ५,३, ४,६ काठ २१,१, क ३१,१६, –तीभि मै ३, ३,६, –तीम्याम् मै ३, १, ४

अन्न विद्[k]– -विद शौ ६, ११६, १, पै १६ ४९, ७,

अन्न वृध्[k]– -धम् ऋ १०,१,४

?अन्न सि(त>)ता[l]– -ताः पै ७, ६, ८

अन्ना(न्न-अ)द्[m]– -¶द् तै १, ६६, २,३, ४, ११, ५[2],६[2], ७, २,३,४, २, १, ३,३, ६,२[2],४, ७,५, ९, १, २, २,४, १[2], ५, ४, ७, ३, ३, ६, १, २, ६, ६, ५, ३, २, ९,६, ४, ३, ३[2], ४, ४, ८, १६, ५, ३, ४, ६, ७, ५, ४, २, ६, २, २, ४,२, ७, १, ९, १, ३, ८, १[2], मै १, ४, १५[2], ६, ९[2],११[2], २, १,१०[2], ११, ३, १, ९[2], २, १, ४, ८, १०, ४, २, काठ ६, २, १०, ६[2], १३, १२, २१,१, ११, ३२, १[2], ३९, ११, क ४, १ ३१, १६, शौ १३, ३, ७६, ६पै ९, २१, १, ५, ७, –द्म् मा ३, ५ का ३, १,५, ¶तै १, ५, ३, १६, ८, ५ ७, ६, ५, २, २, ४, १[2], मै १, ६, १, २, ५¶, २, १, १०¶, काठ ७, १३[2], ८, ६[2], १०, ६[2], क ६, ४, ७, २[2], शौ १५, १४, १, ३, १३, १५ १७, २१, २३,

अधातुतया व्यवहारलाभस्य सुवचतरत्वादिति यावत्। एवं च यका प्र लक्ष्यसिद्धौ सम्भवन्त्यां काम्यच प्र कल्पनाऽप्य यथागिदायतामिति दिक्।

[a]) 'अ प्रत्ययात्' (पा ३, ३, १०२) इति स्त्रीत्वविवक्षायाम् अ प्रत्ययोपत्तौ टाप् द्र (पा ४, १, ४)। काम्यच्-पक्षे च अ प्रत्यय-स्वरेण प्रति स्वरो भवति यक्-पक्षे च पनस [illegible] (पा ६, १,२२३) भवतीति [illegible] ।

[b]) [illegible] (तु [illegible]) [illegible] पै ९,२२, ११ [illegible] > -म्या (तृ१) [illegible] द्र । [illegible] 'अन्नकाम्यै१°' [illegible] दिक्।

[c]) [illegible] (पा ६, २, १) उप द्र ।

[d]) [illegible] (पा६,१,१९३,२,११९)।

[e]) [illegible] 'पत्यौ' (पा ६, २, १८) इति [illegible] ।

[f]) [illegible] (पा ५, १, १२४; ६, १, १९७)।

[g]) पनस सासस्व (पा ६,१,२२३)। उप यद्र ।

[h]) भुपा स्वरश्चिन्त्य। प्रत्ययस्वर इष्येत (पा ३, १, ३)। तु दाक-मय, सु-मय-, गो-मय- प्रमृ ।

[i]) मतुप पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष ।

[j]) 'उगितश्च' (पा ४, १, ६) इति ङीप्। तस्य च पित्वान्निघाते स्वर पूर्ववद् द्र ।

[k]) उस क्विन्त-शब्द-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[l]) सृतस। उप <? √मि वा √मो वा √षि वा।

[m]) उस उप अधि प्र धायादिस्वर (पा ३, १, १३४,६,२,१४४)। स्त्रियां दीर्घपम् उप मदद्- मवद्- प्रमृ उस (पञ्च अपर्ण>णा)। अथवा, मदद्- प्र [illegible] [illegible]

–दाः तै ¶७, ३, ८, १; ९, १; २; ४, ७,३; मै ४, २,८; –दान् मै ४, २, ८; –दाय का ३, २, ५; तै २, २, ४, १¶; मै २, १, १०¶; काठ १०, ६¶; शौ १९, ५५,५; –दे काठ ३०, ५; –देन शौ १५, १४, २; ४; १४; १६; १८; २०; २२; २४.

अन्नादी[a]– -¶दी काठ ८, १२; क७,७;–दीः शौ १५,१४, ५;११; –दीभिः शौ १५, १४, ६;१२; –दीम् शौ १५,१४,७: ९;–द्या शौ १५, १४,८; १०.

अन्ना(न्न-अ)दन[b]– -नम् तै २, ५, १, १; २; काठ १२, १०.

¶अन्ना(न्न-अ)द्य[c]– -द्यम् तै १, ५,४,१; २; ६,११,६; २,१,९, १^{२}; २, ५, ३; ३, ६, १; ३;५, १०, ३; ६, १, २; ६, ५; ३, ४, ३, ३; ८, ५; ६^{४}; ५, ४,४, ५; §८,१; २^{२}; ९,२; ३; ६,३, ३; ६, १, ९, ६; १०, २; २, ४, ५; ४, ४, २; ६, ४, ५^{२}; ७, १, ८, २^{२}; ३, २, १; ५,३; ७, ४; ४, ३, १; २; ६; ४, ३; ५, ८, ४^{२}; ९, ३; १०, १^{२}; मै १, ६, ३; ५; ९^{२}; ११; ८, ४^{२}; ९, ७; १०, ६; १२; ११, ८^{२}; ९; २, १, २^{२}; ११^{२}; ४, १;८^{२}; ४, ४; ७^{२}; ३, १, ९; २, २; ५^{३}; ३, १^{२};२^{२}; ४, १^{२}; २; ३^{२}; ७; ८^{२}; १०; ६,७^{३};४,१, ११; ३, ३;४, २; ९^{२}; ६, ९; ७,३: काठ ५, १; ६, २; ४; १०, ३; ८; १२, १०; १३, ७;१४,६^{२}; ८^{२}; ९; १९, १०; २०, ५; २१, ७; ११^{४}; १२; २५, २; २८, ६; २९, २; ३२, १^{२}; ३४,१०; ३६, १; ६; क ४, १; ३; ३०, ८; ३१, ७; ३८, ५; ४४, ६; ४५, ३; §शौ १२, ६, ४; १३, ५, १; ६, १; १५, ७, ४;५; ८,२; §पै ९, २०,९; १६, ४८, १; १४१, ४; –द्यस्य तै १, ५, ४, २; २, ५, ७, २; ११, ७; ७, १, १०, ४^{२}; २,१, ३; २, २^{२}; ३, २^{२}; ५, ५; ३, ८, २; ९, ३; ४, ३, ४; ६; ५, ३; ७, २; ३; ५, ८, ३; मै १, १०, १२^{२}; ११, ७, ८^{२}; ९;२, १, २; ४, ८^{२}, ३, १, २^{२}; ४; ३, १; ६;४, १^{२}; ३^{२}; ६, ९; ४, ३, २; ३^{१}; काठ १०, ३;६; ८; १३, ७^{२}; १४, ८; १०; २१, ११; १२;२३, ५^{२}; ३४, ५; ३६, ६; §शौ १५, ८, ३; –द्याद् तै १, ६, ६,१§; ५, ४, ४, ४; ९, २; काठ २१,७;१२; –द्याय §मा ३, ५;६३; २०,३; §का ३,१,५; २१,७,२; तै §१, ५, ३, १; ७, ९, २; २, १, ९, १० मै ३, ११, ८§; ४, ३, ८; ४, ६; ६, ९; काठ ७, १३^{३}; ८, ४; ६^{५}; ९, १५; २१, ७; २९, २; ३७, १^{२}; ३८, ४; क ६, ४§; ९; ७, २^{२}§; ४५, ३; –द्ये तै २, २, ७, ३; ३, ३,५, ५; ५, २, ३, ७; ३, ३; ४, ६, ४; ६, १०, ३; ७, ३, ३, १; २; ५, १५, २; काठ २०, १; ४; १३^{२}; २१, १०; २३, ८; २४, २; ५; ३६, २; क ३१, ३; ६; ३७, ३; ६; –द्येन तै २, ६, ६, ४; ७, २; ६, ६, ४, ५; मै १, ११, ८^{२}; काठ १४, ८^{२}; §शौ १३, ८, ४–६;९,१;२;५.

√अन्निय[d]

अन्नियत्[e]– -यते ऋ ४,२,७.

a) 'टिड्ढ-' (पा ४,१,१५) इति स्त्रियां ङीप्यू उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा ६, १, १६१)।

b) कस. कृद्-उपपस्व. (पा ६, १,१९२; २,१२१)। उप. करणे ल्युट् प्र. (पा ३,३,११७)।

c) √अद्>२अद्य- गद.। यत् तै १, ५, ३, १ इत्यत्र मा. एतत् प्राति. भाव एव यति सिसाधयिषेत्, तदपि समानलक्ष्यत्वादनवद्यं द्र.। उभयथाऽपि च सामर्थ्यविशिष्ट इह भावोऽभीष्ट इत्यपरं वि. देयम्।

d) आत्मेच्छायाम् उसं. क्यनि प्र. नाधा.। नित्स्वरः (पा ६,१,१९७)। पाप्र. 'क्यचि च' (पा ७,४,३३) इत्यवर्णस्य यो दीर्घ ईकार आदिश्यते तं क्यन्यू अप्यतिदिश्य छान्दसो ह्रस्वः द्र. (तु. सा. नाउ.)। यद्वा ह्रस्वेकारादेशस्यैव मूलतः सतः 'अकृत्सार्वधातुकयोः' (पा ७, ४, २५) इति सर्वत्रान्यनेकारादेशस्थलेषु चारितार्थ्यमाप्नुवानोऽपि दीर्घ इहाऽचरितार्थः द्र.। आदेशाभावस्थलेषु चापि क्वचित् क्वचिद् दीर्घो न भवति (तु. मित्र-यु-, सुम्न-यु- √रथुय, √गातुय प्रमृ.)। तस्माद् 'अकृत्सार्वधातुकयोः' (पा ७,४,२५) इत्यत उपरिष्टाच् 'छन्दसि बहुलम्' इति च 'ई घ्राध्मोः' (पा ७, ४, ३१) इत्यत्र 'इ घ्राध्मोः' इति च 'क्यचि च' (पा ७,४,३३) इत्यत उपरि पुनश् 'छन्दसि बहुलम्' इति च पठ्येत। तेन वेदे क्ये परतः क्वचिद् अकारस्य स्थान इकारादेशो भवति क्वचिच्च न भवति, क्वचिद् अजन्ताङ्गस्य दीर्घो भवति क्वचिच्च न भवतीत्युभयमपि लाघवविशेषेण विस्पष्टं स्यात्, अव्याप्त्यादिदोषश्च नाशङ्क्येत (तु पा ७,४,३५)।

e) सा. अत्र नाधा. क्यच् प्र. इत्याह। तन्न। तथात्वे हि ततः शत्रन्तात् च१ (अजाद्यसर्वनामस्थाने) विभक्तिरुदात्ता स्यात्। चित्स्वरेण नाधा. अन्तोदात्तत्वे सति

आद्- स्कन्न°

आ॒द(क->)का[a]- -काम् तै ५, ७, ११, १; काठ ५३, १.

आ॒दन[b]- -ने ऋ ६, ५९, ३.

आदयितु[c]- -तु खि १, ९, १.

आदिन्- केवल°, शिला°

१¶आद्य,द्या[d]- -द्यः मै ३,१०,३[e], -द्यम् तै २,२,५,१;६; मै १,६,५; शौ ८, २, १९§, पै १६, ४, ९§; -द्या तै ६,४,१०,५; -द्याः तै ३, ४, ३, ७; ६,४,१०,४;५; ७, १,१,५; मै १, ५, १०; ११; १०,१३[2]; २,३,२; ३,७,१; ४, ५, १[2], ६, ३[2]; काठ २७, ८[2]; २८, १०[2]; ३६, ७[2]; क ४५, १[2]; -द्यान् मै १, ५, ११; -द्यासु काठ २७,८. [°द्य- अन्]

१अ॑द्- √अद् द्र

२अ॑द्-३अंत>द्,यक.अ॒द्रि-अ॒द्भुत-टिद्र

१अर्द्- √अद् द्र.

?२अर्द[f] पै २, ८१, २.

अ दक्षिण[g]- -¶णः मै २, ४, ५[2]; काठ १२, ३; -णम् काठ ३७, १२¶; -णाः काठ ३७, १२¶; पै ५, ६, ६; -णासः ऋ १०, ६१,१०; -णेन मै १,४,१३¶.

अ-दक्षिणीय[h]- -यः मै ४, ८, २¶

¶अ-दक्षिण्य[i]- -ण्यम् तै १,५,१,२.

१अदत्- √अद् द्र.

२अ-दत्[j]- -दते ऋ १, १८९,५; -दन् ऋ १०, ७९, ६.

अ॒-दत्त,त्ता[k]- -त्तः शौ ५, ११, ९; १०; -त्तम् पै ८,१,९;१०;१०, ६,४;९; -त्ता शौ १२,४,१३.

अ॒-दत्त्वा[k] शौ १२, ४, १९; २३;४५

अ-दत्रया[l]- -त्रया ऋ ५, ४९,३.

अ॒-ददत्[k]- -दत् शौ १२,४,२०;२१, २६; ३४; -ददते मै १, १०, २.

अ॒-ददिवस्[k]- -ददुषः शौ १२,४, ४८; -ददुषे शौ १२, ४, ३९.

अदन- √अद् द्र.

अ-द(न्त->)न्ता[m]- -न्ताम् पै १६,

'तास्यनु-' (पा ६. १, १८६) इत्यदुपदेशाल्लसार्वधातुकस्य शतुरनुदात्तत्वे सत्यप्य् 'अतो गुणे' (पा ६,१,९७) इत्येकादेशे शत्रन्तस्य प्राति. अन्तोदात्तत्वेन विद्यमानत्वादित्यभिसन्धेः (तु. अघायत्->-यतः, -यते प्रमृ.)। अनो नित् प्र उसं. एवेति दिक् (तु. ORN., WG १०६७A च)।

[a]) ण्वुल् ->अकः प्र. लित्स्वरश्च (पा ६,१,१९३)। पावकादित्वोपसंख्यानेन प्रत्ययस्थकात् पूर्वस्याऽकारस्येत्वाभावः द्र (पावा ७, ३, ४५)।

[b]) ण्यन्ताल् ल्युट् प्र. लित्-स्वरः (पा ६, १, १९३)। करणे वाऽधिकरणे वा प्र. द्र.। कर्मणीति तु सा. आह। अत्र प्रयोज्यकर्तृत्वसमर्पणस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् ण्यन्तात् प्रत्ययोत्पत्तिर् द्र. (तु. पपा., वैतु. च ORN. प्रमृ.)। आदने यस्मिन्निति कृत्वाऽश्वकर्तृकाऽदनक्रियाधिकरणात्मके पात्रविशेषे वृत्तिर् द्र.। यथा तस्मिन् पात्रेऽश्वौ सद्यः संशितभुजौ भवत एवमिन्द्राग्नी देवौ सुते सोमपात्रे भवत इत्याद्यर्थविस्तरः पुनः वैश. विशेषेण उपादेयः (तु. स्यादन- ऋ ५, ७, ६ यत्र सा. अपलक्षणमेव कर्तरि प्रत्ययं पश्यति चमत्कारविशेषकरं करणार्थं च न पश्यति)। कर्मार्थे तु (>अन)-प्रत्ययान्ताः प्रायेणाऽन्तोदात्ता भवन्तीत्यपि सुस्पष्टं द्र.।

[c]) ण्यन्ताद् इत्नुच् प्रत्ययश्चित्स्वरश्च (तु. पाउ ३, २९; पा ६, १, १६३; ८,५५)।

[d]) ण्यत् प्रत्यये तित्स्वरः (पा ३, १, १२४; ६, १, १८५)।

[e]) ?अद्य- इति मूको. शुद्धः इति च सुग. भवति।

उभयथाऽपि स्वरो दुरुपपदः द्र.।

[f]) ?अर्द-गणे- -णम् इति क्रिवि. अत्र श्रुत्यभिप्रेतमिति संभाव्येत (यद्रि. द्र.)।

[g]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[h]) तस. 'नञो गुणप्रतिषेधे' (पा ६, २, १५५) इत्यन्तोदात्तः। उप. यद्र.।

[i]) तादर्थ्ये सत्यपि 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्यत्रान्तोदात्तः उसं.। उप. यद्र.।

[j]) बस. अन्तोदात्त. (पा ६, २, १७२)। उप. पाप्र. दन्त- इत्यस्य 'दतृ->त्' आदेशः (पा ५,४,१४२)। प्र१ 'उगिदचाम्' (पा ७, १,७०) इति नुमागमः द्र.।

[k]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[l]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. < (√दत्रय् नाधा.>) दत्रया- यद्र.। अत्र सा. √अद्+अत्रः प्र. इति कृत्वा 'सुपां सुलुक्' इत्यनेन सामानाधिकरण्याऽऽपादकं याच् (पा७,१,३९) इति सुप् प्र. आह (=अदनीयार्थः)। असावेव जिज्ञासोस् तत एव धातोर् अदत्रा- इत्येतद् प्राति. अपि पदे निष्पाद्य निरङ्कुशं व्याचष्टे। अपरो भरतु नञ्-पूर्वम् √१दा> दत्र- इति प्राति. इत्याशिष्यमाना या इति तृतीयार्थकः प्र. स्यात् प्रयोगतश्च क्रिवि. द्र. इत्येवमाहुः (तु. GW. प्रमृ.)। देवतायाः स्वयं दत्रवत्वात् (ऋ ६, ५०, ८) परकर्तृक-दत्राभ्युपगमनस्य वार्पदाद्यस्मिन्नौपचारिकत्वे मत्वर्थीयस्य प्रत्ययस्य निष्क्रियत्वेन प्रकारेण दत्र-या- इति प्राति. सुवचं द्र.।

[m]) समासार्थम् 'अ-सुर-' इत्यत्र टि. द्र.।

१५२, ३

अदन्तक[a]- -न्तक तै २,६,८,५¶, -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४७, ३

¶अ-दन्दशूक[b]- का तै ६,१,१०,४

अ-दब्ध,ब्धा[b]- -ब्ध. ऋ १, २४, १३, ७६, २, ८९, ५, १२८, १, २, ६, ६, २७, १३, ४, ४, ३, ५, १९, ४, ६, ७, ७, ७, ३६, २, ८, ५९, ३ ७८, ६, ९, ७७, ५, ८५, ३, ९७, १९, १०७, २, १०, १२८, ६, खि १, ६, ३, ४, ९, ५, मा ४, १५, १३, ११†, २५, १८†, का ४, ५, ७, १४, १, ११†, २७, ११, ५†, †तै १, २, १४, १, ३६, २, ४, ११, ६, २, १, ११, ४, ४, ३, १३, २, ६, १, ५ ७, १४, ३, मै १, २, ३, २, ७, १५†, ३, १६, ४, ४, १०, ५†, ११, ४, काठ ७, १, १६, १५†, २१, १३†, २२, १४, ३२, १, ४०, १०†, क २५, ६†, †कौ २, ६६४; ९७४, जै ३, ५५, ५†, शौ ६, ७३, २, १७, १, १२, †-ब्धम् ऋ ४, ५०, २, ६, ५१, १, १०, ८७, २४, खि ६, ३, २, शौ २०, ८८, २, पै १६, ८, ८, -†ब्धस्य ऋ ७, ६६, ६, ८, ४४, २०, १०, ७५, ९, काठ ४०, १४, कौ २, ७०३, जै ३, ४६, ९, -ब्धा ऋ ३, ५४, १६, १०, ७५, ७, -†ब्धा ऋ १, १७३, १, २, २७, ९, ३, १, ६, ४, ७, १२, [(२, २८, ३) ७, ६०, ५], ८, १८, २, १०१, ६, ९, ९७, ५७, मै ४, १२, १, १४, १४, काठ ३१, १०¶, -०ब्धा ऋ [२, २८, ३, (७, ६०, ५)] -ब्धान् ऋ ६, ५१, ४, ९, -ब्धानि ऋ [१, २४, १०, ३, ५४, १८] -ब्धास ऋ १, ८९, १, २, २७, ३, ६, ६७, ५, ८, ६७, १३, मा ३, १८ २५, १४†, का ३, ३, ९, २७ ११, ११†, तै १, १, १०, २, ३, ५, ६, १, काठ २६ ११†, -ब्ध ऋ ४, ५५, ३, -ब्धेन मा १, ३०, का १, १०, २, तै १, १, १०, ३ मै १, १, ११, काठ १, ६, १०, ३१, ७, क १, ६, १०, ४७, ५, शौ १७, १, १२, -†ब्धभि ऋ १, ६५, ९, [१४३, ८, ६, ८, ७] ६, ७१, ३, मा ३३, ६९, ८४, का ३२, ५, १५, ६, १५ तै १, ४, २४, १ मै ६, १, ३, २७, काठ ४, १०, क ३, ८, शौ १७, १, १६, पै ८, १४, ९, -ब्धे ऋ ६, ४८, १०

अदब्ध-क्षत्र- -त्रम् काठ २२, १४

अदब्ध-चक्षुस्[c]- -क्षु शौ १३, २, ४४

अदब्ध धीति[c]- -तीन् ऋ ६, ५१, ३

†अदब्धव्रत प्रमति[d]- -ति ऋ २, ९, १, मा ११, ३६, का १२, ३, ९, तै ३, ५, ११, २, ४, १, ३, ३, मै २, ७, ३, काठ १६, ३

अदब्धा(ब्ध आ)यु[c]- -०यो मा २, २०, का २, ५, १, तै १, १, १३, ३ काठ १, १२, ३१, १२, क १, १२, ४७, ११

अदब्धा(ब्ध-अ)सु[c]- -सु शौ ५, १, १ पै ६, २, १

अ-दभ[e]- -भा ऋ ५, ८६, ५

अ-दभायु[f]- -यु पै ७, २, ७

अ-दभ्र[b]- -भ्रम् ऋ ८, ४७, ६

†अ-दाय[g]- -य ऋ १०, १०३, ७, मा १७, ३६, का १८, ४, ७, काठ १८, ५, क २८, ५, कौ २, १२०५

अदस्[h]-

अदस्- -द ऋ १, १०५, ३, १८७, ७, ६, ५६, ३, ८, १०, १, २६, १७, ९, ६५, २२, १०, ७२, ६, १२०, ३, १५५, ३, १८६, ३, खि २, १४, ९, ५, १४, १, मा २६, १४, २, का २८, १, १४,

a) बस समासान्त कप् प्रत्यय (पा ५, ४, १५४)। स्वरार्थम् 'अ घर्मक' इत्यत्र टि द्र।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

c) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

d) सस्व नापूदि द्र। समानाधिकरण बस इति मा, तथा वा व्यधिकरणो वेति आ॥। एतद्विस्तर वैश द्र।

e) बस 'नञ' (पा ६, २, ११६) इत्यत्र उस उत्तरादिस्वर ।

f) तस। उप <√दमाय (तु शौ ४, १, ७)।

g) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। अ-दाय इति तै आ-दाय- इति मै च पाभे यद्र। अ-दाय- इत्यत्रत्य टि च द्र।

h) इअ+दस् (<√दस्+कर्मणि क्विप्) इतीव व्यु-त्पादयन् शऊ चिन्त्य। एव हि नाम तम नञ्-स्वर स्यात्। अन्तोदात्तस्तु भवति। अत उप भावे प्रत्यय-मुक्त्वा बस इत्यवदिष्यत्तर्हि सार्धीयोऽभविष्यत्। वस्तु-तस्तु सना सदिद न यौगिकत्वमर्हेत्। आयोऽकार उत्तरस्य मौलिकस्य दकारघ्वनिविशिष्टस्य सना. गुण-विशेषाऽऽधायकम् आगममात्र भवतीति मन्दविज्ञानव-र्त्मना दृष्टिरत्र भवति (तु ।।।। १,९८)।

३, तै ४, २, ८, ३†, ५, २,३, ३^{२}¶, ६, १, २, ¶६, १, ६,४, ११, ५, २, १, ३, ¶मै १, ३, २६$, ४, १^{२}$, ६, ३, ५, १०^{२}, ८, १, १०, ५, ८, ९, ११, ९^{२}, २, १, २, ५, ५, १३, १$, ३, १, २, ३, ४, ६, ७^{२}, ७, ७–९, ८, ३, ५^{२}, ७^{२}, ९, १, ४, २, २, ६, ४, ९, १०, ५, ३, ७, १–४, ८, २, ६, काठ ५, ३, ७, १२, ८, १०, ११, ४, १०, १४, ९, १६, १५, २३, १०, २४, ६, २५, ५, ६, २६, २, ९, ३५, २०, ३९, २, ४०, ८, ¶क ७, ६, २५, ६$, ३७, १, ३९, २, ४, ४१, ७, ४८, १८$, †कौ २, ५१३, ८३५, ११९२, †जै ३, ४०, ९, ४, ५, ७, ३०, ४, शौ २, ३, १, ३, ७, ३, १३, १, ४, २, ४, १९, ४, ५, २, ३†, ६, १८, ३, १०, ९, ५, ११, १०, ३३^{२}, १३, १, ५५, १९, ५२, ४, २०, १०७, ६†, १२८, १२, पै ३, २, ३, ४, १, ७, २५, ४, †६, १, ३, ८, ७, १६, ७, १२, ३, १५, १३, १, १५, १४, ३, १६, १५, २३, ८, १६, १३६, ६, –द्र –द्र शौ १६, ७, ९

अमी— -मी ऋ १, २४, ६, १०, १०५, ५ ९, १०, १२७, ८, १४१, ११, ४, १८, ११, मा ९, ४०, १०, १८, १३, ८, १७, ४७, का १४, १, ८, १८, ४, १५, ¶तै ३, २, ११, ३†, ३, ७, १ ६, १, ५, ४, ¶मै १, १०, ८; २, २, १, २, ६$, ७, १५$, ४, ७, ३, १२, ५†, काठ ७, १२, १०, १०, †कौ १, ३६८, †जै १, ३८, ९, शौ ३, ८, ५, २९, १, ५, ८, ५, २१, ८, ६, १४, १, १०३, ३, ७, ८५, ४, ८, ८, १०, २४, ९, १५, १८‡, १३, २, १३, पै १, १०२, १, ५, ६, ८, २६, ८, ७, १८, ६, १६, २९, १०,

–मीम्य शौ ८, ८, २४,

–मीषाम् ऋ ६, ७५, १६, १०, १०३, १२, खि ३, २१, १, †मा १७, ४४, ४५, †का १८, ४, १२, १३, मै २, ५, ९¶, †कौ २, १२११, १२१२, शौ †३, २, ५, १९, ८, ८, ८, १९, ११, ११, २०, १२, १९, १२, २, ५५, १९, ५२, ४, पै १, ३०, ४, ५६, ४, ३, ५, ५†, १६, ३०, ९

अमु^{a}— -मुना मा २६, १, का २८, १, २, तै ६, ४, १०, २¶, ¶मै १, ८, ९, २, १, २, ४, ५, ४, काठ २६, ४¶, पै १३, ६, ८‡,

–मुम् ऋ १, ७, ६, ८, १२, ३०, खि ३, १०, १, २, मा ९, ३८, ३१, २२, का ११, १, ४, ३, २, ६, २, ३५, २, ६, ¶तै १, ५, ४, ४, ९, ४^{२}, ३६, २, ४, ६, १, ११, ६, ७, ६, २$, २, १, ४, १, ८, १, १०, ३, ३, १, ३$, २, ३, ५, ३, १२, २, ५, ७, २, ३, ३, ६, १, ५, १, ३, ४, ४, ६, १, १३$, ७, २, १, ७, ९, ५$, ४, ४, १, ६, ५, ३, ८, ३^{२}, ६, १, ५, ५, ४, ५, ६, ५, ११, १, ६, १, १, ७, १, ५, २, २, १, ४, ४, २, ३, ४, ७, १०, ३, ¶मै १, ५, ५, ६, १३^{१०}, ८, १, ६, ९^{२}, $, १०, १९^{२}, ११, ७^{२}–९^{२}, २, १, २, २, १^{२}$, ५^{२}$, ७^{२}, १३, ३, १^{५}$, ५, ११, ६, ६, ३, १, ४$, ४, ४, ६, ७, ५, १, ६, १०, ७, ८, ८, ४^{२}, ९, १^{२}, ३^{२}, ४, ३, ४, ४, ८, ६, २$, ३^{२}$, ६$, ८, ७, २ ६, ७, ९^{२}, $, ८, १०, ९, १^{२}$, काठ १, १२, ५, १, ६, १^{२}, ३^{२}, ७, ८, १५, ८, ८, ९^{२}, १२, ९, ३^{२}, ११, ३^{२}, ४^{२}, ६^{२}, १२^{२}, १४, २, ७, ८^{२}, १०^{२}, १९, ९, २०, ८, २१, २^{२}, ६, ७, २२, ३ ६, १३^{४}, २३, १, ८, ९, २६, १, २^{२}, ६, २७, ५^{२}, २८, १०, २९, ७, ८, ३१, ११, ३२, १, ३३, ८, ३४, ६, १८, ३६, १३, १५, ३७, १३^{२}, ४०, ९, ¶क १, १२$ ३, १२, ४, २^{२}, ६, ५ ७, ३^{२}, ५^{२}, ७, ८, ६, ३१, १०$, १०^{२}, २१, ३४, १, ३६, ५, ६, ४०, ४, ५^{२}, ४१, ४, ४२, ५^{२}$, ४५, १, ८, ४७, ११$, †कौ २, ६५१, ९७१, शौ २, १२, ४, ३, १, १, ७, ८, ७, २२, १२, ६, ७५, १, १३५, ?, ३, ८, ६, १२, ९, ११, १३, १०, ५, ४४, १६, ८, २^{२}, ५^{२}–२९^{२}, ३१^{२}, २०, ७०, १२†, १२८, १, पै १, ४३, २, ५०, ४, ५९, ३, ६३, ३, २, ५, ४, ३७, ५, ६४, १, ७४, १‡, ८५, १, ४, २०, ६, ५,

^{a}) १अ-वा ५अ-वा>अम् (द्वि १)+उ (भार गता) इतीव समरतं सता स्यादित्युरेपलेऽभा १,१८७। अनदेव [रा ना ११, प्रकारान्तरतो प्राति करि बधिरनिमाचीनः | सार्वनामिक समास उतोभयत्र १अ+म- (=अस्मदर्थ मौलिकं सता)+(बन्धिनिपाऽऽपायवमात्र) उ (इति ति) इत्यपि विमरशम् (तु ।।।। १,१८८) । भूयश्च वैश।

१७, ३, २५, ७, २७, २, ७,
१८, ५, ९, १६, ३८, ३, ७७,
३^{२}, ८०, ३, १३२, १०,
–मुष्मात् ऋ ४, २६, ६, तै २,
३, १, ४, ५ ७, ३, ११, १,
मै १, १०, १७¶, ३, ३,५, ४,
८,८¶, काठ ७,९, ८,४^{२}, २४,
१, ६, ८, १०^{२}, २६, ६, ३६,
१२, ४३, १, ¶क ६, ९, ३७,
२, ७, ३८, १, ३^{२}, ४१, ४,
शौ १२, ८, ११, पै ५,
२६, २^{a}, १६, १४४, १०,
–मुष्मिन् मा १७, २, का
२, ३, ८, १८, १, ३, ¶तै
१, ५, ४, ४, ६, ३, ३$,
७, ३, ४^{४}$, २, ५, ८, १,२,
६, २, ४, ३, ४, ६, ४, ३, ३,
८, ४, ५^{२}, ४, ४, ११, ४$,
१, २, १, ६, ७, ५, ३, ५,
२, ६, ३, ७, २, ४, १, २, २,
४, ४, १, ८, १, ९, ४^{२}, ११,
१^{२}$, ५, १, ५^{२}, २,३, ४,३^{२},
४, ८, ३^{२}, ६, ६, ३, ९, २,
७, २, २, ३, ४, १०, २, ६,
१, १, १, ८, ५, १०, ५^{२}, २,
३, ५^{२}, ३, १, ?, ४, २, ५,
५, ९, २, ६, ८, ३, ७, १,
६, ४, ३, ४, १^{२}, ५, १, २^{२},
१०, १, ४, ११, १, ¶मै
१, ५, ५, ६, १२, ७, ५$,
१०, १७^{२}, २, ५, ११, ८,
१४$, ३, १, ५, १०^{२}, २,
६, ७, ३, १^{२}, ४$, ४, १, ६,
२, ७, ७, १०, ८, ७, ९,
९, ४, ४, १, ८^{२}, ११, १३,
२, १, ३, १, ४, १०^{२}, ८, २^{२},
१०, काठ ८, ८, १३^{२}, ९, ३^{२},
१२, १४, ६, २१, २, ४^{२}, ६
११^{२}, १२, २२, १३, २३, ९,
२४, ६, २६, १, २७, १, २,
२८, ४^{२}, २९, २, ३०, ५, ७,
९^{२}, ३१, ६^{२}, १०, ३३, ५,
३४,८, ३६,११,१२, ¶क ७,
३, ८, १^{२}, ६^{२}, ३१,१७,१९^{२},
३६, ६, ३७, ७, ४०,४, ४२,
१; २, ४४, ४^{२}, ४५, ३, ४७,
६, १०, शौ ११,६, १८, १२,
१०, ११, पै २, ४, ५, ९, २१,
८, ११, ५,४, ८, १६, २२,
८, १४६, ७, –मुष्मै ऋ ५,
४४, ४, मा १०, २^{२}, ३^{५},४^{१०},
का ११, २, २^{२}, ३^{१५}, तै १,
५, ६, ४, ८, ५ ६, ६, ३, ७,
६, ५, ८, ११, १, ¶६, १, ८,
५, ४, २, ५, ७, ५, १३, १,
मै १, १, ५, ६, २, १५–१७,
५, १०¶, २, ३, ४^{६}, ५, ६,
७^{२}, ३, ३,४¶, ८,१०¶,९,६,
१०, १^{२}, ¶^{२}, ४, ८, ८¶, काठ
३, ५, ६, ७, ७, ११, ७,
२१, ४, २४, ३^{२}, १०, २५,
१०, २६, ५,८, ३१, ३,४,७,
३६, १५^{४}, ४५, ९^{२}, ¶क $२,
१२, १३, ३१, १९, ३७,
४^{२}, ३८, ३, ४०, ३, ४१, ३,
६$, $४७, ३, ४, शौ ७,
११८, १, १६, ६, ७, ११,
–मुष्य ऋ १, १६४, १०, ८,
३४, १, मा ९, ४०, १०,१८,
२०, का ११, १, ४, ३, २,
६,२, तै ३, ४, ८,६, ६,४,५,
६, मै १, ४, २, ७^{२}¶, ¶८,२,
५ ६, २, १, २¶, ९, २, १,
¶५, १०, ११^{२}, ६, १^{२}, १२^{२},
¶३, २, १, ३; ४,३, ५$, ६,
१, ७, ७ १०, १^{२}, ४, ३,
१^{२}, ४, ६^{२}, ५, ५^{२}, ६, ३, ७
६^{२}¶, ¶८, २, ३,५, १०, काठ
८, २, ११, ६, १५, १^{२}, ८^{२},
२१, ७, ३०, ५, ३१, १३,
३२, ५, ३४, १८, ३७, १३,
१४, †कौ १, ३४८,२,११५७,
११५८, ११५९, †जै १, ३६,
७, शौ ६, १३०, ३, १३५,
१–३ ९, ९, १०†, पै ३,२९,
३, ३७, १, ५, ९, ८,३३, ७–
९, ७, १८, ४, १०, १०, ४,
५, १६, ६६, १०†, –मुष्या
का ११, ३, २, ६, २, ¶तै ३,
२, ९, ६, ५, २, ३,३, ¶मै १,
६, ३^{२}, २, ४, ५ ६, ६, ९$,
३, २, ३ $४, ४, ३, ६, २^{२},
३^{२}, ७, ९, काठ ११,६, ११^{२},
१४, २, ८, १५, ७, २१, ६^{२},
२७, ५^{२}, २८, १, २९, ८,
३४, १८, ३६, १५^{४}, ४०, ९,
¶क ६, ७,३१,२१,४२, ५^{२}$,
शौ ६, १३८, ४, ५, ८, ८,
१६, १०, ५, ३६, ४४, १६,
७, ८, ८, २, ५–२९, ३१,
पै १, ६३, ३, ६८,५, २, ३७,
५, १०, १०, ४, ५, १६, ३०,
७, ७७, ३, १३२, १०,
–॰मुष्या[b] शौ ४, १६, ९,
–मुष्याम् ¶तै ५, ?, ३, ३,४,
७, ३, ७, १, ४, ३, मै १,
१०, १८^{२}¶, २, ६, ६¶,९, ३,
३,५, ४, ४, ३, ६, २, ३, ६,
काठ ११,६¶,१५,७,२१,९^{२}¶,
२७, ५, क ४२, ५, –मुष्यै
मा ९, ४०, १०, १८, तै २,३,
१,४, ५, मै ४, १, ११¶, काठ
३१, १३¶
अमु-तस्( )[c] ऋ १, १७१, ४,

---

a) 'अमुष्यात्' इति सस्करणान्तरसापेक्ष मुपा नितरां भ्रष्ट । अमुष्माद् (लोकाद्) इति शोध सुलभ द्र.।

b) आमन्त्रिते पराङ्गवन्निपात (पा २,१,२,८,१,१६)।

c) पञ्चम्यर्थे तसिल् प्रत्यय । ल्निस्वर (पा६,१,१९३)।

९,८१,२,१०,८५,२५³,१५५, २, खि ४, ३, १, मा ३, ६०, का ३,८,५, तै ३, ३, ६,२³¶ ५, ५, ३, ४, ७, १४, ४, ¶५, १, १, ४, ४, ७, ३, ७, ५, ७, ४¶, ¶मै १, ७, ५³,११, ८,४, ६, १०, १२, २, १, ८, ४, ८, ५, ७, ३, ३, ४³, ७, ३, ९, १०, १³, ४, ३, ७, ५, ५, ६, ३, ९, ७, ३³, १४, १७$; काठ ९, १२, १२, ११, १३, ७, २१, ६, ९, २५, ५, १०³, २६, ५ ६, २७, १, २९, ७³, ३०, ४, ३३, २³, ७, ८, ३४, ५, ३६,१, ४०,१०, ¶क ३१, २१, ३९, २, ४०, ३³, ४१, ३, ४, ४२, १, ४६, ७, शौ १, २०, ३, ५, ३, ११, ८, ३, ७, १२०, १, ८, ९, ६, ११, १२, ९, १४, १४, १, १७, १८³¹, १८,३,३८, पै ७, १८, ३, १६, १८, ६

¶अमुत प्रदान[a]- -नम् तै ३, २,९,७, -नात् मै १, १०, ६, काठ ९, ३[b], क ८, ६[c]

अमु त्र[d] मा १७,२, का २, ३, ८, १८, १,३, तै १, ६, ३, ३, ७, ३, ४, ४, ४, ११, ४, ५, ४, २, ४¶, ६, ६, १, ४¶, ¶मै १, ४,७³, ८, २, ८,१४$, ३, ३, ४, ४, ३, ७, ८², ९,१, ७, ८, १०, १³, २-४, ४, २, ९, ७, २, ८, २³, ¶काठ २२, ६³, २७,१, ३२, ६, ¶क ३४, १³, ४२, १, शौ ८, १, १८, ९, ३, १०, १३, १, ३९, पै १६, २, ७, ३९, १०

अमुत्र भूय[e]- -यात् मा २७,९, का २९,१,९, तै ४,१, ७,४, मै २, १२, ५, ३, ४, ६, काठ १८, १६, क २९ ४, शौ ७, ५५, १

१[f]अमुया[f]

२अमु-या[g]- -मुया[h] ऋ १, २९, ५, ३२, ८, ४, १८, १,

---

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। तस पूप 'अव्यये नञ्कुनिपातानाम्' (पावा ६, २, २) इत्युक्तदिशा परिगणितान्यतमत्वाभावेऽप्य् अव्यय-पूपप्रस्व उसं (यतु भा) इति तु न वक्तव्य बस इत्येव च वक्तव्यम् । अन्यथा हि पञ्चम्यर्थप्रत्ययान्तस्य पूप कारकत्वाऽभ्युपगमाद् 'गतिकारक-' (पा ६, २, १३९) इति कृद्-उपप्रस्व स्यात् । यथा चात्र पूप कारकतया गृह्येताव्ययतया च न गृह्येतेति तथा अमुत्र भूय- इत्यत्रत्य टि यद्र । यदपीह भा सार्वविभक्तिक तसिं प्र अन्लितमाह, तदपि नोपादेयम् । तथात्वे स्य् अमु-न्तु इत्येव प्रत्ययस्वर भावयेत (तु त इत मदानम् इति)। तस्मात् लिदेव प्रयय इह मुख्य इति दिक्।

[b]) इह SIM पूप च उप च पृथक् पदे इत्यातिष्ठते । तत्र, उभयाभिनिर्वृत्तस्य संश्लिष्टितार्थस्य हेतुत्वेन श्रावणे श्रुतिस्वारस्यप्रनीते । (तु नाट् मै स्थ)।

[c]) -प्रदानाद् इति मुद्रो अत्र भवनीति नाट्, पाठ स्थ [illegible] भवति (यद्र)।

[d]) [illegible] अत् प्र निट्-स्वर (पा ५, ३, १०; ६, १, १९३)।

[e]) [illegible] उप भावे क्यबन्तम् (पा ३, १, १०७)। [illegible]

[f]) एतत् प्रयोगदुर्भित्ते तु एउटि ।

[g]) तस सामान्य सामासिक स्वर (पा ६,१,२२३)। उप >√या यद्र ।

[h]) -मुया > -या इत्येव प्राकृतायित-सहङ्गतं च सौवरोत्तर-सकम-विशिष्ट च तृ१ द्र । पपा अवग्रहाऽभावो भवति । तत एतद् ऋ यनि समस्तस्य प्राति इति भा शङ्कि । पपा अवग्रहस्य भावाऽभावयो सामान्येन समासाऽसमास विनिगमकत्वे सत्यप्य् एकान्तेन तथात्वाऽभावात् । तथा हि । पाप्र प्राति सम समासेतरत्वे सति घ्ण्यु-या इत्यस्य च अमुया इत्यस्य च रू. सुपादेशान्ततायाम् इष्टायामपि पपा पूर्वेऽवग्रह उत्तरे च तदभाव । तेन पदकारमतेनैवाऽवग्रहस्य समासमात्रसंकेतात्मकतावादो विहन्येत । यदपीहाऽऽचार्यो या इत्यंशस्य सुपादेशमात्रतामाह (पा ७,१,३९, GII प्रमृ)। तथाऽऽकारेऽस्य रू श्रुतिप्रकारद्वैविध्यं बाधक भवति । तद् यथा । याद्गुचे त्रि पापुया इति रू. समानाधिकरणे वि भवति (१,२९, ५ १०, ८५, ३०, १३५, २)। अन्यत्र च नर्वमेतत् विधि भवति । पूर्वस्मिन् प्रकारे तावद् एतत् विधि न भवति ना च भवतीति सुलभम् । [illegible] [illegible] इति कृत्वा [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] अमु-य->अमुया (तृ१) [illegible]

५, ३४, ५, १०, ८५, ३०, ८९, १४, १३५, ७, काठ ३१, १४, शौ ५, २२, १, ७, ५८, ६, १०४, १, १४, १, २७†, २०, ७४, ५†, पै १, ४८, २, १३, १, १

आमुष्यायण[b]- -०ण शौ ४, १६, ९, -णा तै १, ८, १७, ७, मै २, ६, ९, ३, ६, ९, ४, ४, २, काठ १५, ७, २३, ५, क ३६, ७, -णम् तै १, ८, १०, २, मै १, ८, ९, २, ७, १, ६ ६[¶], ३, ३, ५, ४, ६, -[२], ३[२], ७, ९, ९, १[२], काठ ११, ६, ११[२], १४, २, ८, २१, ७, २७, ५[२], २९, ८, ३३, १८, ३६ १५[४], ४०, ९, क ४७, ५[१], शौ १०, ५, ४४, १६, ८, ७, ५-०१, ३१, पै १, ६२, ३, ७, ३७, ५, १६, ७७, ३, १३७, १०, -णस्य तै ३, ४, ८, ६, मै २, १, ९, ६, १[२], ४, ३, १[२], ५, ५[२], ६, ६, काठ ११, ६, १०, १, ३४, १८, शौ १०, ५, ३६, पै १०, १०, ४, ५, -णाय काठ ३६ १५[४], -णे शौ १६, ७, ८

अमु- -मू नि ५, १७, १, काठ २२, ७[¶], क ३५, १[¶], शौ ३, ७, ४, १३, ६, ७, २०, १२८, १; पै १, ४९, ४, -मू ऋ १, २३, १७, ६, ४७, ३१, ९, ११३, ८, खि ५, १५, ७, मा ६, २४, २९, ५७, का ६, ६, ३†, [¶]तै २, ४, १०, ३[२], ४, ६, ६, ७†, ५, ३, ९, १, [¶]मै २, ४, ८[२], ३, ७, ३, १६, ३†, [¶]काठ ७, ८, ११, १०, ४६, १†, शौ १, ४, ०†, १७, १, २७, १, ६, ६७, १, ९, ४, ६, ११, ११, १८, १२, २०[२], २०, १२९, ५, पै १, ४७, ३, १६, ७४, ६, -मून् खि ३, १, ८, शौ ५, ८, ८, ६, ७९, १, ८४, २, ८, ८, ३[२], ४, ८-११, २४, १०, १, ६, ३१, ११, १, ७०, पै २, १६, १, ९, २५, १४, १६, २९, ३, ४[१], ८-१०, ३०, १, ३५, ६, ९१, १, -मूम् ऋ ८ ५१, ८, १०, १२५, ७, [¶]तै ३, २, ९, ७, ५, ३, ७, ४, ३, ११, १, ६, ८, ५ ८, ६, मै २, १, ८[¶], शौ ४, ३०, ७†, ६, ९, ३, १२६, ३, ११५, ३, ७, ११८, १, ८, ८, २, १४, १५ १७, १८, ११, १२, १३, १९, ५३, ५, पै २, ९०, ४, ३, २५, १, १२, ७, ५, १५, १२, १, १६, ३०, ४, ६, ८, १०२, ३, १५३, १

असौ[b] सौ ऋ १, १०५, १६, १९१, ९, ५, १७, ३, ८, ९१, २, ६, १०, १३७, ४ १४६, १, १५९, १, खि ३, २१, १, ४, ८, ५, ५, १, ४, मा ७, ३, ९, ३८, १०, २०‡, १६, ६, ७, १७, ४७, ३५, २७, ४०, १७[२], का ७, १, ३, १७, १, ६, ७, १८, ४, १५ ३५, ४, ५ २१, ४०, १, १६[२], [¶]तै १, ७, ६, ३, ८, १२, ७९, २, १, २, ४, ४, १ ८, १[२], २, ९, ७, १०, १, ३, २, ७, ४, १[२], २, ६, २, ४, १०, ७, ५, २, ५[१], ५, ५ ७, २, ६, ९, ७, ३, १, ७, ७, ७, ९, ६ ७, ३, ८, ६, ४, ५, ६१, २; ३, ५, १, ४, ३, ५ ८, ८, ६, १०, ३, ७, ५ ४, ७, ३, ४, ३, ३, ५, ७, ४, १०, ३[१], ४, ६, ६, ७, ३, १२, ७, ५, ४, १[१], ६, ८, ३, ५[१], १०, ७, ७, १, ३ ६, ७ ५ २ ४, ६

[illegible] 'तया गया' (=तेन प्रकारेण) इति [illegible] √या> [illegible] अमु- इति [illegible] अमुम्- >अमु [illegible] (वैतु [illegible]) [illegible] ।

[illegible] ।

a) (अमुम् >अमुय+[illegible] > [illegible] (पा ४, १, १०, ६, १, ७१, १, १(५)) ।

b) [illegible] <[illegible]<[illegible] (पा ७, २, १०६, १०७) । [illegible] अमुम् [illegible] ।

६,१, ६, १, ३,११, ३,४,१०, २, ५, ४, १², ११, १, ६,४, ४, ७, १,१, ६, ४, ३, २, १, २, ४, २, ३, ४, २, ७, २, ३, ५, ३, ६, २, ७, ३², ९, २, ३, १०, १², ५², ४, १, १, २, २, ४, ४, २, ३, ११, १, ५, १, ३, २०, १$, ¶मै १, १, ३³$, ५, ५³, ७,९, ११², ६,३, ६, ८, १०², ८, १, ६, १०, १६, ११, ७, २, १, २², २,९⁴, ३, ३², ६, ९, ४, ५⁴, ८², ५, ४, ७, ९², १०², ११, $६, ९, १२², ९, २$, ३,१,१, ३, ६, २, ६³, ८, ९, ३, ३, ४², ५, ८², $, ६, १, ९$, ७, ७, ८,३, ९, १, ३, १०, ४, ११, ८$, ४, १,३, ५, ८, ११², १२, १३², २, १,२, ३,२, ४, २$, ६², ७ ५, ३, ५², ६, ३², ६, ८, ७, ३³, ९$, ८, २, ५ ८, १०², काठ ६, ३, ४², ७, २, ४⁴, ६ १४, ८, ४⁰, ८², ९, १५, १०, १, ५, ८², ९, ११, ४², ५, ७², १०, १२, ४, ६, ७, १०, १३, ७, ८, १२², १४, ७, १५, ७,

८², १७, ११², १८, १९, १९, २, ४, ५, २०, ५³, ६², १३², २१, ५, ८, ९, २२, ८, १३², २३, ५, ८, २४, ६, ९, २६, १, ४, २७, १, ८, २८, २², १०², २९, ७³, ३०, ३, ४, ५³, ३१, २ ६², ९, १०, १३⁴, ३२, २², ३३, ३, ८, ३४, ८, ९, ३६, १०, १५⁴, ३७, १०, ११, १३, ४३, १², ४७, १७, ¶क ४, २, ३², ७, २$, ३⁴, ६, ४$, ९², ७, ३², २७, १²$, २९, ७, ८, ३०, २, ३, ३१, ७³, ८², २०, ३४, १, ३५, २, ५, ३६, २$, ३७, ७, ३८, २ ४०, ४, ४१, २, ४२, १$ ४४, २², ४५, १², ८², ४६ ६, ७, ४७, २, ६ ९ १०, †क २, १२१०, १२१४, शौ १, २६, १, २, २९, ५† २, १४, ३, ३, २, ६ ४, २, ३, ४, १६, ३, ७, ८, ३, ७, ६, १३०, १, २², ३², ४, १३१, १, २, ७, ७३, १, २, ११, १२, ११, १२, ३, २०, १३, १, २३ १५, १०, ७, १५,

४, ५, १८, २², १६, ८, २ ५, २९, ३१, १८, ४, २९ पै १, १०, ३, ११, ४, १०६, १, †२, ३५, १, ४१, १, ३ ५, ६, ४, १९‡ᵇ, १²-६², †२६, २, ६, †५, ३, १, २, १२, १, ६, ११, ७-९, ७, २, ७†, १८, ३, ८, २०, १ ९, २५, १६, १४, २, ९, १६, ४२, ९, -०सौ° मा ३८, २³, मा ३८, १, २³, तै २, ४, ९, ३¶, मै १, ४, २, ४, ४, ४¶, ९, ७², १९, काठ ११, १०², -०सौ मा ९, ३०, ३५, ६ का ३, ९, ६, तै ७, ३, ५, २, मै ४, ९, १०, शौ ४, १६, ९, ५ ६, २-७ १८, ४, ३३

असक्नौᵈ मा २३, ९२, ३३, का २५, ६, २, ३, मै ३, १३, १

अ-दृस्त°- -स्तम् तै ४, २, ५, ५†ᶠ, मै ४, १, ३², ¶, काठ १, ३, ३१, २²¶ ३८, १४‡ᶠ, क १, ३, ४७, २², ¶, -°स्ता काठ २७, ५, क ४२, ५

अ-दाति॰- -तिम् पै १६, ४२, ४

१अदान्- √अद् द्र

ᵃ) एकतरत्र मूलवैशिष्ट्ये ॥ इत्यत्र स्वरो यथायथमनुसंधेय । एवं पदमिव काठ १२,४ इत्यस्य मन्त्यमपि द्र।

ᵇ) विशिष्ट इह पाठ्च (१, १९१, ११) पामे ।

ᶜ) इह सर्वोप्यव्यक्तिविशेषनामस्थानीयत्वाद् आमन्त्रितवदुपचारे पाठिक आद्युदात्त (पा ६,१, १९८)।

ᵈ) प्रानि स्वमय-परिच्छिन्नौ तु अमी इत्यत्र गति । अत्र प्रागिरीय अङ्गच् प्र भवति चित्-स्वरश्च। एतावान्वद् शिष्य (पा ५, ३, ७१, ६, १, १६३)।

ᵉ) तस नमू-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√दृस् यद्।

ᶠ) विशिष्ट इह पाठ्च (१०, १०१,५) पामे ।

ᵍ) तत्र तत्र <√दा यद । नितरां मरणगत्यान्तरा-ऽपि इद मुर द्र । अन्यो तावद् हिरण्यशृङ्ग- >प्रो इति हिरण्यगसृ- > -सग इत्येवं बोध्यः (तु शौ १०, १६, ४)। अत्र ...... प्रतिपद्य स्वान्त पा यथोपलब्धि समादरणीय इति। ओमिति। तन् कथमिति। यमु मूको न समादरणीय इति। मूको श्रयथाज्ञितत्वादिति । कथमिति । उच्यते। तत्र हि हिरण्यशृङ्गय मगिर् इति पा °शृङ्ग° इत्युत्तरवर्ति या ओंकारमात्राया अभावो लिङ्ग भवति यथा मूलत °सगयम् इत्यत्र सन °श्रगय > °शृङ्गयम् इत्येव वर्णविकार समभवीति। प्रकरणचैतत् स्पष्ट भवति यथाऽत्र °मन् इत्येव मौलिर प्रानि भवति नापरमिति । तथाहि । सादिरकालहृतस्य मणेर् अनुसृत हिरण्यशृङ्गाऽनुगमन कृत्वा बन्धनं प्रवृत्त भवति (तु पै त २, ६, ७, शौ १०, ६, २, ६ प्रभृ, कौसू ३, २) तद् हिरण्यानुसूत्रग-विशामादाय हिरण्यशृङ्गयो मारे स्वाभाविकस्वरो भवति हिरण्यशृङ्गयोरवर्णेन च न काप्युपपत्तिरव्यो। एव पदपाठनगस्याय इन्द्रगायपदनाम्नाय पूर्वोक्त

२अ॒-दान[a]– -नाय शौ १२,४, ५१.

¶अ-दानीय॒[b]– -याय मै ४, २,८[२].

अ-दान्य॒[c]– -न्यान् शौ २, ३५, ३.

अ॒-दाभ्य,भ्या[a]– -०भ्य ऋ १, ३१, १०; ७, १५,१५; काठ ६,८; क ४, ७; –भ्यः ऋ १, २२, १८; ३, ११,५; ४, ५३, ४; ५, ५, २; ९, ३, २; २८, ६; ३७, ५; ५९, २; ७५, २; ८५, ६; १०३, ४; १०, ११, १; २५, ७; २६, ७; मा १८, १९; ३४, ४३†; का १९, ७, १; ३३, २, ६†; तै ४,४, १२,१; ७, ७, १; ¶६, ६, ९, १; २[२], मै २, ११, ५; १३, १३; ३, ४,१; ४,७,७¶; काठ १८,११, ३०,७¶; ४०, ३; क २८, ११, †कौ २, ५१; २७०‡[d], ६११; ६३५‡[d]; ६४१; ६४६; ९०६; १०२०; †जै ३, ५, १०; २३, २‡[d]; ४९, ५; ५१, ६; ५३, ४; ४, ९, १; १५, १; शौ ३, २१, ४; ७, २७,५†; १८,१, १८†; पै ३, १२, ४; –भ्यम् ऋ ३, ६२, ६; ७, १०४, २०; ८,[५, १२; ८५, ५]; ६१, १२;१०१, १२; ९, २६, ४; १०, ११८,६; मा ३, १८; ७, २; ८, ४९; १७, ७८; ३३, ४०†; का ३, ३, ९; ७, १, २; ८, २२, ३; १८, ६, १४; ३२, ३, ११†; तै १, १, १०, २; ४, १, २; ५, ५, ४; ३, ३, ३, २; ४, २[२]; ५, ६, १, ६, ४, ४, ३¶; मै १, ३, ४; ५, २; २, १०, ६; ४, ५, ७; काठ ४, १६; ६, ९; २७, १,३०,६;७†; ३९,३; क ४,८; ४२, १; कौ २, ११३९†; जै ४, ३, ३†; †शौ ८, ४, २०; २०, ५८,४; पै १६,१०,९†; –भ्यस्य ऋ ८, ७,१५; तै ६, ६,९, १¶; मै ४, ७, ७¶; –भ्या ऋ १, १५५, १; तै ५, ७, ४, १¶; मै ३,३,९¶; –०भ्या ऋ ५,७५, ७; ८; ७, ६६, १७; –भ्याः ऋ ३, २६, ४; –०भ्याः ऋ २, ३४, १०; –भ्यानि ऋ १०,५४, ४; –†भ्यासः ऋ [(२,२,४)९, ७०, ३], कौ २, ७७५; –¶भ्ये तै ६, ६, ९, १; २; –भ्येन ऋ १०, ११८, ७; तै ६, ६,९,१¶

¶अदाभ्य-त्व॒[e]– -त्वम् तै ६, ६, ९, १; मै ४,७,७; काठ ३०,७[२].

१अ-दासन्[f]– -मानः ऋ ६,४४,१२.

२अ-दासन्[g]– -मानः ऋ ६, २४, ४.

‡अ-दाय॒[h]– -यः तै ४, ६, ४, २; शौ १९, १३, ७, पै ७,४, ७.

अ॒-दाया(य-१अ)द॒[i]–

अ॒दाया(य-अ)दी– -दीः तै ६, ५, ८, २.

¶अ॒-दायिन्[i]- -यी काठ ६,६; क४,५.

अ॒-दारसृत्[a]– -सृत मै ४,२,१४¶; शौ १, २०, १.

अ॒-दाशु[a]– -शून् ऋ १, १७४, ६.

अ॒-दाशुरि[a]– -रिः ऋ ८, ४५, १५; खि ५,१२,४; शौ २०, १२८,४.

†अ॒-दाश्वस्[a]– -दाशुषः ऋ ७,१९, १; ९, २२, ३; शौ २०,३७,१; –दाशुषाम् ऋ [(१, ८१, ९; ५, ६, ६; ८, ४५, १५; १०,१३३, २)]; शौ २०, ५६, ६.

अ॒दा(श्वस्+तर>)शुष्टर[k]– -रस्य ऋ ८, ८१, ७.

अ-दास[l]– -सः पै १, ६४, १.

अ॒-दास्यत्[l]– -स्यन् मै ४, ५, १¶;

एवाशयो लब्धप्रनिष्ठो भवति (तु. त. २, १ इत्यत्र 'वर्मंमह्यमयं मणिः' इति)। अतः पा. सर्वप्रकारिकीं संगतिम् अनुरुध्यैव शाखासु तत्र तत्र प्रातिस्विकी नवताऽन्वेष्टव्या नाऽन्यथा यथेह मुपा. इति दिक् । अथापि द्वितीयस्य पादस्याऽऽदितः मूको.(ईउ)द्वाहम् (यद्र.) इति केवलम् उकारांऽशेऽस्पष्टेऽन्यथा सुस्पष्टे सत्यपि तत्स्थाने तृतीयस्य पादस्य साम्यतो यद् दधद् इति पठित्वा मुपा. छन्दोभङ्ग इव क्रियते श्रुतिस्वारस्यं च विहन्यते तदत्रीवाऽन्याय्यं द्र.। वसुनोऽदाति प्रत्युद्वादो हि यथा सार्थक इव भवति न तथा तद्धानम् असामर्थ्यादिति यावत्।

a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

b) तस. 'नञो गुण-' (पा ६,२,१५५) इत्य् अन्तोदात्तः। उप. अर्हार्थे छ→ईयः प्र.। यत्तु उप.अनीयर्-प्रत्ययान्ते 'कृत्योक-'(पा ६,२,१६०) इत्यू अन्तोदात्त इति केचिन्माधवेयुस्तद्विमर्शार्हम्। प्रयमस्य मौलिकस्याऽभावप्रसङ्गात् सर्वत्रैव ल्युडन्तादर्हार्थे छ-प्रत्ययेनेष्टाऽऽपत्तिदर्शनाच्च।

c) तस. 'ययतोः' (६, २, १५६) इत्युक्तः स्वरः।

d) विशिष्ट इह बाह्वृचः (९,२५,३) पाभे.।

e) भावे त्वः प्रत्ययस् तत्स्वरेणाऽन्तोदात्तश्च।

f) बस. अन्तोदात्तः(पा ६,२,१७२)। उप. <√१दा यद्र.।

g) नापूदिदि. स्वरः। उप. <√२दा <√दो यद्र.।

h) 'अ-दयुः' इति ऋ (१०,१०३,७) पाभे. 'आ-दायुः' इति मै.पाभे यद्र.। सस्व. एपूदिदि.द्र.। उप. ?√१दा यद्र.।

i) तस. उप. कृते अदायाद- इति. द्र.।

j) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. <√१दा यद्र.।

k) अर्थापेक्षया नञ्-समासात् तरप् प्र.। तस्मिंश्च संप्रसारण-दीर्घाऽऽदिकार्यंजातं द्र.। पित्त्वाच्च तस्य निपाते स्वरेऽविशेषः द्र.।

l) तस. उप. √दस्+भावे घञ्। एतदादिमन्त्राधेनात्रमत्र वैदनभूयिष्ठे सूक्ते दुरूहमिव भवति।

शौ ६, ७१, ३, ११९, १, पै २, २८, २, ६६, ५०, ६

¶अ-दाहुक[a]– -क मै १, ८, ९¶

?अदित्[b] पै ५, २७ १

१अ-दिति[c]–

२अ-दिति[d]– -तय ऋ ७, ५२, १, काठ ११, १२, –तये ऋ १, २४, १, २, १५, ४, ३, ८, ५, ८२, ६, ६०, ८७, १८, ११०, ४, मा १२, १२, २९, २९, का १३, १, १३, ३१, ४, ५ तै १, ५, ११, ४, ४, २, १, ४, मै १, २, १८, ४, १३, ३, १४, १७, काठ ३, ८, १६, ८ २०, ४०, ११, क २, १५, कौ ३, १, ४, जै २, ५, १, शौ ७ १२, ४ ७, ३५, १९, ८८, ३, ८, ३, १६, १८, ४, ६९, पै १६, ७, ८, –ति ऋ १, ४३, २ ७२, ९, ८९, १०[६], [९४, १६ ९५, ११, ९६, ९, ९८, ३, १००, १९, १०१, ११, १०२, ११, १०३, ८, १०५, १९, १०६, ७, १०७, ३, १०८, १३, १०९, ८, ११०, ९, १११, ५ ११२, २५, ११३, २०, ११४, ११, ११५, ६, ९, ९७, ५८] [१०६, ७, ४, ७५, ७] [१०७, -, ४, ५४, ६ १० ६६, ३] १७३, ३ [१६२, २२, ४, ३९, ३] १९१, ६, २, १, ११, २७, ७, [४०, ६, ७, ४०, ४], ३, [४, ११, ७, २, ११, (५, ११, २, १०, १५, १०, ७०, ११)], ५४, १८, २०, ४, १, २०, २५, ५, ५, ३१, ५, ४२, २, ४४, ११, ४६, ६, ४९, ३, ५१, ११, ५९, ८, ६, ५१, ११, ६७, ४, [७५, १२, १७, ८, ४७, ९], ७, ९, ३, ३५, ९, ३८, ४, ४०, -, ५१, २, ६०, ८, [६६, ६, ८, १२, १४], ९३, ७, ८, १८, ६[२], ७, -५, ३, १०, ४७, ९, ४८, २, ९, ८१, ५, १०, ११, २ १२, ८, ३६, ३, ६३, ३, ६४, १३, ६५, १, ६६, ४, ७२, ४, ५, ९, ९२, ११, १३९, ६, मा १, १४, १९, ४, १९, २१, ९, ३४, १०, ९, ११, ५७, ५९[२], ६१ १३, १८, १४, २९ १७, ४८†, १८, २२, २७, २३[६]†, ४५, २८, २५, २९, ४, ४९†, †३३, १६, ४२, ३४, ३०, का १, ५, १ ७, १, ४, ६, ३ ७, १, १०, ६, ४ ११, ४, ६ १२, ५, ८–१०, ६, १ १४, २, ३, १५, ९, २, १८, ४, १६†, १९, ७, ४, २७, ११, १०[६]† ३०, ३, २, ३१, १, ४ †३२, १, १६, ३, १३, ३३, १, २४†, तै १, २, ४, ३, ५, १, ५, ३, ३, ११, ५[२]†, ¶, ६, १२, ६†, ७, ११, २७, ८, १८, २, ¶२, २, ६, १, ३, १, २, ३, १, ४, ४, २, ५, १, ३, ११, ३, ४, ११, २†, ५, ६, २, ४, १, ५, ३, ४[२], ६, १, २, ९, १, ३, १०, १, ४, ९, १, १०, १, १२, ५, †६, ६, ४, ९, ४ ७, ९, १, ¶५, १, ७, १९, ११, २, ३, ४, ४, ५, १, ६, ¶६ १, ५, ३, ७, ५९, ४, ७, २, ५, ६, १, ७, ५, ४, २¶, मै १, २, ४[२], १५, ६, १२[२]¶, ९, २, १०, -०¶, ११, ६¶, १०[२], २, १, १२¶, ३, ५¶, ५, २¶, ६, ९, ७, ५, ६[२], ८, ६, १४, ११, ५ ६, १३, २०, ¶३, १, ७[२], ९ ८[२], ९, २, ६, ७, १[२], २, ५, ८, ९, १, १६, २९, ३†, ¶४, १, १९, २[२], ५–७, १३, २, ३, ३, ८, ४, ३९, ९, ८, १०[२], ९, १९, ११, ४†, †१२, १[२], ९, २, ४, ६, †१४, १, ४[७], काठ १, १०, ११[४], २, ५[२], ७, २, ९ १५, १६, ८, २, १०, १६, १७, ९, १०, ११, ६, ८[२], १२, १४[२], १३, १, ३[२], १४, १४, ४[२], ६ १५, ७, १६, ५[२], ६, १६, १७[२], १७, ५, १८, ११, १९, ६ ७[२]

---

a) अ शोपुक- इत्यत्र टि द्र ।

b) 'माद्, इद्' इत्येव मूलत पदद्वयाऽऽत्मकस्य पा सत गतो उत्तरस्य पदस्य मकारेण प्रयोनितो भ्रमपाठ इव भवति किमपि √१दा इत्यस्य गमत क इत्यभिगधे रिरो तत्र । इत पूर्वस्य 'म' इत्यस्य पुनरपि 'मे' इति प्रत्यावर्तनं चास्य मिथ्यापाठस्य परिणाम इति दिद् (तु १मदिन्मद्दम् इत्यत्र टि)।

c) उत <√१दा इति कृत्वा नाउ पृथग् भूत दर्शन इदमिति भवति प्रवाद । यथा तैव माऽऽस्यन्दी-न्दत्र पोदर्न्हिसमगेषु निगम-स्थलेषु टि गंकल्पमान यद्र (तु नाउ > -तिम् ऋ १, १४२, ६, ४, २, ११, –तये ऋ १०, ८७, १८) । एष्विपि एकमेव भेदकाऽहनिर-पेक्षम् अ दिति- इति प्राति इति द्र ।

d) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√२दा <दो यद्र (वैतु शत्रा १० ६, ५, ५ यत्र √अद्+ इनिन् प्र इतीव व्युत्पत्ति शक्येत । एव नापूदि सके-तित-स्थलेष्विह टि च यत्र क्वचिद् उप <√१दा इत्येव मपि भवतीति कृत्वाऽस्माद् मिश्रस्य शब्दस्य प्राति कल्पना परं मियमाणा प्रदर्शिता भवति । या ४, २२ इत्यत्र उप <√१दी इत्येवमपि मन्येत)।

२१, १, २२, १४, २३, ८[४], ९, १२, २४, ३[२], ४, ६, २६, २, ३०, ४, ५, ८, ३१, १, ४, ५, १४, ३२, १, ३४, १, १४, ३६, १४, ३९, ३, १३, ४०, ९, ४६, १, २, ५, क १, ११[३], १७, १८, ५, २, ६, ५, ७¶, ७, ६¶, २६, ४, २८, ११, ३०, ४, ५[१], ३६, ५¶, ३७, ४[२], ५¶, ७¶, ४०, ५¶, ४६, ७¶, ¶४७, १, ४, ५, †कौ १, १०७, २९९$, २, ७०३, १७१६, ३, १, २, †जै १, ११, ६, ३१, ७$, २, ५, २, ३, ४६, ९, शौ ३, २२, १, ५, २६, ६, ६, ३, १, ४, १, २, ७, १, ६८, ७, ८१, ३, १२०, २, ७, ६, १[६]†, १८, ३, ८, ९, २१, ९, १२, १०, ११, १, १, ११, ३, ४, १२, १, ६१, १५, ६, ७०, १८, ४, १८, †१, १९, ३६, ३, २७, १९, १०, ९†, पै २, ३६, ४, ६६, ५, ८०, ३, ३, १५, २, १८, १, २३, ३, ४, ७८, ७[१]† ५, ११, ५, ३७, ७, ४०, २, ६, १०, ३, ८, १४, ११†, ९, २, ६, १७, ७, १०, ६, २, १२, १, १६†, १३, ८, ९†, १६, १९, ९, ४७, ५, ५३, ९, ८९, १, ९०, २, १३९, ११, -तिम् ऋ १, ८९, ३, १०६, १, १३६, ३, १५७, ६, ४, २, ११[a], २५, ३, ५५, ३, ५, ४२, १, ४६, ३, ६२, ८, ६९, ३, ६, ५०, १, ५१, ३, ४, ७, १०, ४, १८, ८, ३९, ५, ८, १९, १४, १०१, १५, १०, ६३, ५, १०, [६५, ९, (६६, ४)], ९२, १४, [१००, १-११] मा ९, ५, १०, १६†, १३ ४३, ४९, १८, ३०, २१, ५, ६†, २५, २, १६†, ३३, ४९ा, का १०, २, १, ११, ५, ७†, १४, ४, ६, ५, ३, २०, १, १, २३, १, ५, ६†, २७, ७, २, ११, ३†, ३२, ४, ६†, तै १, ५, ११, ५[१]†, ७, ७, १, ८, १२ ३†, ४, २, १०, २[२], ५ ५, ४, ४†, ७, १३, १, ६ १, ५, ३[३]¶, मै १, ११, १, २ ६, ९, ७, १७[२], ३, ७, १[६]¶, १५, २, ४, १०, १†, काठ २, ३ ७, २, १५, ७, २३, ८, ३०, ४, ५, ४०, ५, ७३, ३, क ५, २, २५, ८, ४६, ७, शौ ३, ८, २, ७, ६, २, ७, १, २, १८, ४, ३०, पै २, ३०, २†, ३, ९, ४, ४, २८, १†, ११, ५, २,

[a]) अत्र सा च अर्वाचश्च (तु PW GW प्रभृ.)नापू तैरुप-कल्प्यमानं पृथग्-भूत √१दा> प्राति पश्यन्ति । अय तावत् तेषामभिप्राय । 'हे देव ! अस्माक राये दितिं रास्व' इत्येव ह्यत्राऽऽशसन भवति । आशंस्यमानस्य धनस्य च देवकर्तृक-दानैकसाध्यत्वाद् √१दा> दिति- इति वैयु-त्पत्तिक क्रम सुकल्पो भवति । तेन च 'भूयो भूयो दान देहि' इत्येव देव प्रार्थ्येत । यथा च धनप्राप्तिर्देवकर्तृ-कदानसाध्या सती देवाऽऽराधनत सिद्ध्येत् तथैव प्राप्त-सन् तद्धनमनुत्सर्गेण दानाऽभावेन नाम सरक्ष्येतेति कृत्वा-ऽनुपदमेवाऽऽमन्तृक उक्तपूर्व-दित्यभावोऽप्याशास्येतेति भवत्येव तत् प्राति अपि लब्धाऽवसरमिति । एतत्त्वत्र द्र. । यत्र तत्र मन्त्रेषु प्रार्थ्यमानं धनं सर्वत्र दानार्थैवेष्यते (तु ऋ १०, १४१, ६) न तु क्वापि कदर्यवृत्त्या सुगुप्तय । कदर्यवृत्तीना पणीना पौन पुन्येन निन्द्यत्वेन तत्संगृहीत-सुगुप्तस्य धनस्य प्रसह्याऽपहरणस्य च प्रशस्य-कर्मतया श्रावण भवति (तु ऋ ६, ५३, ३, ५-७, ९, १११, २) । अत श्रुतिस्वारस्य विहन्यादेवाय परकीय प्रवादो यथा प्रकृते स्वस्य कृते देवकर्तृक दान धनप्राप्त्यनन्तरमात्म-कर्तृकस्य दानस्य निवारण चेष्येतेति । एस्थि 'कदर्याणा धनस्याऽपहरण कृत्वा तद्दनाऽवखण्डनाऽऽत्मिका दितिं (<√२दा√दो) स्वरूपामैश्वर्यादि वाऽस्मभ्य देहि दानशीलानामस्माक त्वत्प्रसादप्राप्तस्य धनस्य च परकृताऽवखण्डनाऽभाव च सुरक्षितं कुरु' इत्याकारकमाशा-सनमेव श्रुत्यनुकूलतया मन्त्रसदर्थतया च संभाव्येत । तेन यत्र यत्राऽन्यत्राऽप्यन्यैरहपूर्वा पृथग्-भूतस्य प्राति कल्पना क्रियते तत्र तत्राऽप्यसौ व्याख्यानस्याऽस्य सविप-यत्व-मद्भावात् तद्विघातक-लिङ्गाऽन्तरस्य चाऽनुपगमात् समानमेवान्यथासिद्धायतामिति नैव भूयास वचोविस्तरम-पेक्षेत (तु GW ऋ १, १५२, ६, १०, १८७, १८ यत्र देवताशक्ति प्राति भवतीति विरोधाऽभाव द्र.) । ननु 'दितिश्च दाति वार्यम्' (ऋ ७, १५, १२) इति मन्त्र-वर्णाद् दानार्थकस्य क्रियापदस्य सनियोगाद् दिति- <√१दा इति द्र इति चेन्न । बहुदेवसामान्येन दान-क्रियायामुपस्थितायां सत्यां दिति-विषयत्वेन श्रुत्युपलम्भात् (तु त एव नापू मन्त्रे च भग-विषयत्वेन श्रवणं भवति) नैतदैकान्तिकमिव भवति यथा क्रियापदमेतद् दिति-इत्यस्य वैयुत्पत्तिक-संकेततयैव गृह्येतेति । अन्यथा तद्युक्त-त्वावपि मन्त्रस्वारस्याऽविहतत्वोपगमात् । तथाहि । याऽऽ-त्मगताऽवखण्डनरहिता सती देवताऽदिति- इत्येवमुच्यते सैवाऽऽत्मकर्तृकपरगताऽवखण्डनमूलहेतुभूता सती दिति-इत्येवमुच्यत इति द्र । यदपीह सा अदितिम्>अदितेर् इति विभक्तिपरिणाममभ्यरोचयत् तत्सत्यपदने । √उरुष्य

७, ११, १३, ५, २, ९, –०ते ऋ २, २७, १४, ८, २७, ५, मा ३, २७, ८ ४३, ३८, ?, का ३, ३, १९, ९, ६, २, ३८, १, ?, तै १, ६, ३, १, २, ३, १, २, ७, १, ६, ८, मै २, ?, १, ४, ?, ५, ९, ७, –०ते ऋ १, ९४, १५ २, २९, ३, [४, ५५, १, ६?, ४], ५, ५१, १४, [६, ५१, ५, १०, ६३, १७, ६४, १७], ७, ६०, १, ८, १८, ४, ६७, १०, १४, १८, १०, ३९, ११, ६४, ५, मा ११, ५६, का १२, ५, ७, तै १, ५, ३, १, २, ३, १०, ३, ४, १, ५, ३, मै १, ६, १, २, २, ३, ४, ?, ५, †४, १२, ४, १४, ११, काठ ७, १३[३], ८, ६, ११, ७, ८, १६, ५, ३६, १५, क ६, ४, ७, २, शौ २, २८, ५, १२, ३, ११, पै १२, १, १५†, १५, ५, ३, –ते ऋ १, ११३, १९, १६६, १२, १८५, ३, ४, १२, ४, ४?, ४, ७, ४१, ?, ६०, ५, [८२, १०, ८३, १०] ८७, ७, ८८, ७, ८, १८, ५, ९, २६, १, ६९, ३, ७१, ५, ७४, ३, ५, ९६, १५, १०, ५, ५, ११, १, ६३, ?, ७०, ७, ७?, ४, ८, १८५, ३, खि ५, ७, १, २, †मा ३, ३३, ३४, ३५, का ३, ३, २५†, १५, ८, ४, ३३, ?, ३†, तै ४, ७, १५,

७†, मै १, ३, ९, ५, ४†, ३, १६, ४, ५†, †४, ६, ९, १३, २, काठ २, १५†, ७, २†, १५, १२, ३१, १४, क ५, २†, शौ २, २८, ४, ३, १६, २†, ७, ८, १, ११, १, २४, १३, ?, ९, १५, ६, २१, १८, १, १८†, पै ४, ३१, २†, ६, ?, ९[a], १५, २, ३, १६, ९१, ४, –०ते[b] ऋ [२, २८, ३, ७, ६०, ५[c],]–¶त्या तै ५, १, ७, १, ६, १, ५, २, काठ १९, ७, क ३०, ५, –त्या मा १, ११, १४[२], १९[२], ४, २२, ३०, १४, ५, का १, ३, ८, ५, १, २, ७, १, ?, २, ३, ४, ५, ३, ४, ७, २, १०, १, १५, १, ५, तै १, १, ४, २, ५, १, ?, ६, १[२], २, ८, १[२] १०, १[२], ३, ४, २[२], ६, ५, १, ६, १, ११, २[२], ३, २, ४[२], मै १, १, २[२], ३, ५, ६[४], ७[५], २, ६, १३, २, ७, ६, ८, १, ५, ३, १, ७¶, ७, ८¶, ९, १, १५, ४, ७[२], ४, १, २[२], ५, ६¶, ७[२], १३, २, ३¶, ३, ८¶, ९, ७[२], काठ १, ?, ५[२], ६[२], ९, २, ६[२], ७[२], ३, १[२], ५, १, १६, ५, १७, १, ४, १९, ६[२], ¶, २०, १०, २१, १, २४, ६[२], २६, २[२], ३१, १, ४, ५[२], ३२, १, ४७, १०, ५३, १२, क १, ?, ५[२], ६[२], ९, १९[२], २, १[२], ८[२], २५, १०, २६, ३, ३०, ४[२], ¶, ३१,

१२, ३७, ७[२], ४०, ५[२], ४७, १, ४, ५[२], शौ ३, २२, १, ५, १, ९, १३, १, ३८, २, ३७, पै ३, १८, १, –त्याम् ¶तै ५, १, ७, १, ६, १, ५, १, काठ १९, ७¶, क ३०, ५¶, पै ९, १?, ३[d], –त्यै मा १ ३०, २, २, ४, ३०, ११, ५९, १४, २५, २२, २०[२], २४, ५, ९, २५, ४, ८[२], २९, ६०, ३८, १, ३, का १, १०, २, २, १, २, ४, १०, १, १२, ५, ९, २४, ७, २[२], २६, १, ९, २, ४, २७, ४, १, ८, १[२], ३१, ५, १, ३८, १, १, ३, तै १, १, २, २, ४, १, ५, ४, ३, ९, १, ५, ३, ४, ३, ५, २०, १, ६, १८, १, ७, १६, १, २२, १, ७, ३, १५, १[२], ५ १४, १¶, मै १, ११, १०, २, ५, २¶, ६, १३, ३, १?, ५[२], १३, ६, १०, १५, १०, काठ ८, १०, ११, ८, १२, १३[२], १३, ३, १५, ४, ९, ३०, ४[४], ५[२], ३६, १४, ४३, ५[२], ४५, १०, ४७, १०, ४९, ८, ५३, ६, क ७, ६¶ ४६, ७[४]

†आदितेय[e]– -यम् ऋ १०, ८८, ११, मै ४, १४, १४

आदित्य,त्या[f]– -०स्य मै १, ७, १, ५, शौ ५, २१, १०, ११, १२, ४, १७, १, १५, –०स्य ऋ १, २४, १५, ३, ५९, ?, ८, ५२, ७, १०१, ११, गि ३, ४, ७, †मा ८, ३, ५६, १?, १२,

इत्यस्य धारणाऽर्थस्य गतोऽर्नाम्यितस्य पराम्यन्तस्य (वैतु. पा १, ४, २७) गम्यत्वे सति द्वितीया-योगस्य श्रुति-दृष्टिचरत्र (तु ऋ ८, २५, ११, ७१, ७, १०, ७, १) ।

[a]) 'अदित्या' इति शौ (७, १, ९,) पाभे ।

[b]) पञ्चम्यन्तस्य पूर्वामन्त्रिताद्वद्भावे (शाता २, १, २) निघात (पा ८, १, १९) इ ।

[c]) मन्तुर्द्विवचनभावस्य निघाताभाव इति विशेष ।

[d]) यनु 'ॽमादित्या' इत्यत्र टि. ।

[e]) शुभ्रादराङ्गिणत्वाद् अपत्येऽर्थे ढक् (>एय) प्रत्यय । आदिवृद्धिर् अन्तोदात्तश्च (यम पा ४, १, १२३; ७, २, ११८; ६, १, १६५) ।

[f]) प्रारदीव्यतीया येऽर्थास् तेषु ण्यः प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (यम पा ४, १, ८५, ३, १, ३) ।

३३, ३९, †का ८, १, २, ३S, ६३, १, १३, २२, ३, १०, ¶तै १, ४, २२, १, ५, ११, ३; ३, ४, ११, ५, ४, २, १, ४, ६, ५, ६, ५¶, ¶मै १, २, १८, ३, २६, ४, ६, १S, १०, २, १४, १७, काठ २, ८, ४, १०^{२}, ८, १४, ९, ३, १६, ८, २३, १२, २८, ६, ४०, ११, क २, १५१†, ३, ८^{२}, †, ८, २, ६, ४४, ६, †का १, २७६, २, ११३८, ३, १, ४, †जै १, २९, ४, २, ५, १, ४, ३, २, शौ ७, ८८, ३†, ९, १०, २२, १३, २, ३, २८, १९^{२}, १८, ४, ६९, २०, ५८, ३†, पै ४, १६, ८, ५ ३९, ५†^{a}, १६, १०, ९^{b}, १५१, ४, १५२, ७, —त्य ऋ १, २५, १०, ५०, १३, १०५, १६, १६३, ३, १९१, ९, २, २८, ४, ३, ५९, ५, ७, ८४, ४, खि ७, ७, ८, मा २६, १, २९, १४†, ३२, १, ३९, ६, का २८, १, १, ३१, ३, ३†, ३७, ३, १, ३९, ४, १, ¶तै १, ५, ९, ४, ७, ६, ३, २, १, २, ४, ४, १, ८, १, २, २, १०, १, ३, २, २, ४, १^{२}, २, ४, १०, २, ५, ८, १, ६, ६, ३, ३, ३, ८, ५, ६, ५, ५, २, ४, ६, ७, १†, ७, ७, २S, ५, १, ८, ६, १०, ३, २, ५, ४, ३, ३, ५, १०, ३^{२}, ४, ६, ६, १२, २, ५, १, ६, ७, १, ३, ४, २, ५, २, ५, ७, २६, १^{२}S, ६, १, ५, १^{२}, ७, ५^{२}, २, १, ६, ४, १०, २, ५, ३, ४, ४, १^{२}, ६, २, ३, ४^{२}, ५ ७, १, १, ६, २, ७, २ ३, १०, १^{२}, ५^{२}, ५, ४, १, १६, १S, १९, २S, ¶मै १, ५, ७, ९, ११, ६, ३, ६, ८, १२, ८, १, २, १०, १S, १६, २०, ११, ७, २, १, २^{२}, २, २^{२}, ३, ३^{२}, ६, ५, ७, ९^{२}–११^{२}, ६, ५, ३, १, १०, ३, ८^{२}, S, ६, १, ७, १, २^{२}, ५^{२}, ७, ८, ८, ४, ९, १^{२}, ३, ४, १, ५, ८, ११, १२, १३^{२}, २, १, २, ३, ८, ५, ५, ६, ३^{२}, ६, ८, १^{८}, ७, ३^{२}, ८, ५, ८, १०^{२}, S९, २३, २५, १४, १४^{२}S काठ ६, ३, ७, ६, ८, ४^{२}, ८^{२}, ९, २, १५, १०, ८^{२}, ११, ४^{२}, ५, ६, १०, १२, ६, १३, ७, ८, १२^{२}, १४, ७, २०, ५, १३^{२}, २१, ८, २२, ८, १३, २३, ८, २४, ६, ९, २६, २, ४, २७, ८, २८, २^{२}, ६^{४}, १०, २९, ७^{२}, ३०, ३, ५^{२}, ३१, ६^{२}, १०, १३, ३२, २, ३३, ८, ३४, ९, ३६, १०, ३७, ९, १०, ११, १३, १४, ४०, ६, ४५, ४^{२}, ११, १५, ¶क ४, २, ६, ९^{२}, ७, ३^{२}, ८, ६, ३१, ७, ३५, २, ५, ३७, ७^{२}, ३८, २, ४०, ५, ४१, २, ४४, २^{२}, ६^{२}, ४५, १, ८^{२}, ४६, ६, ४७, ६, १०, जै १, १२, १०, शौ २, १२, १, ४, १९, ६, ६, ५२, १†, ९, २, १५, ११, ११, २५, १२, ११, १६, १५, ४, १८, १०, ७, १५, ४, १८, २, १७, १, २४†, १९, ९, १०, पै २, १४, १, ३, १७, ५, ४, १६, १, ७, ८, २०, १; ९, १२, ७, १२, ७, २, १५ १३, ६, १६, ७५, १२, ७७, ५, १५०, १०, १५२, ४, ६, —त्यम् ऋ १, २४, १३, ४, १, २, १०, ३६, ४, मा १३, ४१, का १०, ५, ५†, १४, ४, ४, ¶तै १, ८, १, १, ९, १, २०, १, २, १, ४, १, ८, १, १०, ३, २, ६, १, ३, १, ३, ५, २, ३, ५, ३, १२, २, ५, ८, २, ३, ३, ८, ६, ५, ५, २, ४, ३, १०, १S, ५, ३, ६, १, ६, २, ६, १, ५, ६, ५, ¶मै १, ६, ८, १०, २०, २, २, १^{२}, ३, ५, ५, ११, ७, १०S, १२, १५S, ३, ६, १०, ८, ४^{२}, ४, ३, ४, ४, ८, ६, ९^{३}, ८, १०, S९, २३, २५, काठ ६, ९^{२}, ३^{२}, ८, ९^{३}, १०, १२, १४, २, १६, १७, २२, १३, २३, ८^{३}, ९^{४}, २४, ३^{२}, २८, ६, ३०, ५, ३३, ६^{३}, ८, ३७, १७, ¶क ३, १२, ४, २^{२}, ७, ५^{३}, ३६, ५^{३}, ६^{४}, ३७, ४^{२}, ४४, ६, कौ १, ११‡^{c}, जै १, १०, ११‡, ५†, शौ ३, २०, ४‡^{c}, १०, ८, १७, १५, ४, १७, १०, ११, १३, ९, पै ३, ३४, ६†, ९, १२, १, १२, ७, २, १४, ३, २६, १६, १०३, ८, —त्यस्य ऋ २, २८, १, ३, ५९, ३, ¶तै १, ३, ६, ३, २, १, २, ५, ४, २, ५, १, ८, ६, २, १, ३, ५, ८, ६, ३, ८, ३, ४, ५, ५, ¶मै १, ८, ७, ८, २, ५, ६, २, १, २, ५, १०, ३, २, १, ८, ६, १, ३, ७, १०, १^{२}, ४, ६, ९, ८, २, ३, ५, १०, ८†, ३१, १४६, काठ १२, १०, २३, १^{२}, २६, ८, २७, २, ३२, ५, ३३, ६^{२}, ३४, ६, ¶क ३५, ३, ४२, ८, ४२, २, शौ १३, २, १, —त्या

a) अग्निम् इति ऋ (१०,१२६,५) विशिष्ट पाभे । तिक्रो दार्प द्र ।
b) सुपा 'आदित्य देवा' इत्यत्र द्वितीये पदे साहि-
c) 'आदित्यान्' इति ऋ (१०, १३१, ३) पाभे

ऋ ५,६७,१,–०त्या ऋ ७,८५, ४, –त्या ऋ [१, १३६, ३, २, ४१, ६] ५, ६१, ४, मा ४, २१, का ४, ७, १, तै १, २,५, १, २, ३, १, ३¶, मै १, २,४, २, ५,२¶, ६, १३ ¶४, ३,१, ४,९, काठ २,५, १३, १, ३४, १, क १, १८, की २, २६२†, जै ३, २२, ९†, –०त्या ऋ १, ४१, ५, २, २९, १, ८, १८, [१२, ६७,१८], १९, २२,४७, ११, ६७, ७, १५, १६, २०, १०, ६६, १२, मै १,३, १, २, २, १, शौ ६, १४४, १, २०, १३५, ६, ९, –०त्या ऋ १, [१०६,२, १०,३५,११],१८८, ४, २, ३,४, २७,५,६,८, ११, १६, ६ [५१,५, १०,६३, १७, ६४, १७], ६२, ८, ८, २७, २२, ४७, १, ६, ८२, ५, १०, ३५, १२, ६३, ७, तै २, १, ११,५²†, मै १, ६,१२¶, †४, १४, ११, १४³, काठ ३,९,११, ६,१२, क २, १६, शौ १, ३०, १, ७, २८,४, ६, ११४, २, पै १, १४,१, २, ५९,२, ७०, ५, ४, २८, २†, १६, ४९, १, २, –त्या ऋ [३,८, ८, ७, ३५, १४,(१०,६६,१२)] ७,५१,३, ६०, ४, ८, ४७, ४, ९, ११४, ३, १०, [६५, १, (६६,४)], ८५, १,२, १२८, ९, गि ५, ५, १, ५, ४, ११, ३०, १, ६, मा २,५, ९, ३४, ११, ५८, ६०, ६५, १२, ४४, १४, २०, ३०, १४, १२, २१, २५ २३, ८, ३४, ४६†, पा ७, १, ७, १०, ६, ८, १२, ५, ९, ११,७, १०, १३, १, १५, १४, ५, ६, ९, ४, १९, १, २, २३, १, १,

२५, ३, ४, ३३, २, ९†, तै १, १, ९,३, ५, ३,२,३², ४,४¹¶, ७, ११,२, २, १, ११, ३, ¶२, १, १³, ४ ५ ५, ३, ४, १४, १, ¶३,३, ३,१४, ४,९,७, ५, १, २², २,३ ४, १ ५, ४, ६, १,३, २,३,४, ३, ७,२,१०,३, ४, २,२,५, २, ७, १४,४†,७, २, २, ५, ¶३, ४, ३, १०, २², ¶५ २,६, ९,४, ६,७,३¶,१९, १ ७ २,२ ६,५,६,१¶, ¶७, १ ५ ९, ३, ४, १, ५ १³,१३ १४, ४,६,१, २०,१४ मै १ १, १०, २,८ ४ ३ ६,१२¶, ७, १⁴, ५⁶, ¶३, ९, २, ११, १०³, २, २, १⁶¶, ७,६³,१२, ८, ३, ९, ११, ५, ¶३, १, ७, १०³, ४, २, ६, ७, १, ११, १२४, १२, ११४, ¶४, १, १०, ३, १, ४, ३, ५, ५ ४, ६, ८, ९, २७४, १२, २४, ४†,१३, २†, १८, १७४, काठ १, ९, ७, ६, १५³, ८, १४⁴, ९, ८⁵, १०, १६⁴, १०, १२, ११,६¹⁰, १४, ४³, १५, १०, १६, ५³,६,१७, ३, ८, १९, ९³, २१, १, ५ २२, ६², ७, १०, २४, ४, २५, ५, ६³, २६, ९, २८, ३³, ६³, ३१, ८, ३४, ७, १६, ३५, ७, ३७, १७, ३८, ११, १२, १३, ४०, ५³, १०, ४३, ३, ४४, ९, ४५,१, ¶क१,१४,५,५,६ ५³, ८, २³४,६²,४³,४२६,२ ४,७, ३१, २०, ३४, १³, ३५, १ ४४ ३७,५ ३९,२८,४³, ४१, ५,४४,१³, ६³, ४७, ८, ४८, ४४, शौ १ १,१, ३, २७,१,५, †१, ९, १०, ६, १८, ११ ७८, १, ८, १, ११ १०, ७, ३२, ९, ८, ११, ८, ११, १२, २, १

३, ४३, †१४, १, १ २, १५, २, २, १८, ३, १८,४,३ १९, ९, ११, ११, ४†, १६, २,२७, १५, २०, १३५, ६, ९ पै १, १९, १, ५०, २, १०१, २ १०२, ४, २ २५, १, ८०, ३, ३, २४,१, ५, ४, १४†,१४,८, ६, ७, ९, १८, २, ८, ९, २, १०, ३, ५, ८, ५, ११,२,३, १३, ३,१६, ५, १७, ८,१४†, १४, १, १, १५, १४, ६, १६ २, ६, ७०, ५ ७२, २, १३६, ८, –¶त्यात् मै १, १०, १७, ४, ८, ८, काठ ३६, १२, –त्यान् ऋ १, [१४, ३, ६,१६, २४, (१०, १४१, ४)] ४५, १, ९४, ३, ३, २०,५, ४, ९५, ३, ६, ५१, ४, [७, ४४, १, १०, ३६, १] ८, ६७, १, १०, ६३, ३, ५, [६५,९, ६६, ४] १४१,३, खि ५,७,४,१३, मा ९, २६†, १५, ६, २५, १, ३३,४५†, का १६, २,३, २७, १, २, ३२, ४, २†, तै १, ७, १०,३†, २,१,२,४¶,११,५†, ३, १, १⁵¶, ५, ५, ३¶, ३, ५, १, २, ४, ४, १, २, ५, ३, ६, १¶, ७, १२, १, ६, ५,६, ३¶, ¶७, १,५,१,३, मै १,६,१२¶, ११, ४†, २, २, १⁹,¶, ८,८, ३, १५, १, १, ४, १२, १⁶†, काठ ९, १६, ११, ६, १७,७, २८, १, ३७, १७, ७३, २, ¶ २६, ६, ४४,३¶, †की १,९६, २, ४१६, जै ३, ३२, ६†, शौ ३, ८, १, १०, ९, १०, ११, ८, ५, १३, २, १७, पै १२,१, ४†, १३, ५,१८, १७, ११,५, १६, ११६, १०, –त्यानाम् ऋ २, २७, ११, ३, ५६, ४,

७,५१,१, ८, १८,१, २, ३१,
१२, ४७, ५, ६७, ३, १०१,
१५, १०, ३५, ९, ४८, ११,
१०३, ९, मा १४, २५, १७,
४१†, २२, १९, २४, ६, ३९,
२५, ६, का १५, ८, ३, १८,
४, ९†, २४, ६, १, २६, २,
१, ८, ४, २७, ,, १, तै १,
१, ११,२, †२, १, ११,४, ६,
४, ३, ९, २, ४, ११, ३, ६,
४, ३†, ५, ३, ४, ३, ६, १६,
१, ७, १७, १, ६, १, १, ४¶,
७, १, १२, १, मै १, १, ८,
१२, ३, १, ३६, ९, २, २, ८,
५, १०, ४†, ३, १२, ४, १३,
७, १४, २०, १५, ६, ५,१,८,
१३, ९, १२, १४, १४^{२}†, काठ
१, ११, ३, ९, ७, १३^{१}, ९,
१०, १७, ४, १८,५ १९,९,
२१, १, २२, ५, ३१, १०,
३९, १, ४१, ३, ४९, ६,
५३, ७, क १, ११, २, १६,
२६, ३, २८, ५†, ४७, १०,
कौ २, १२०७†, शौ ९, १, ४,
४, १३, १५, २,४ १८,४,८,
१९, १३,१०†, पै ७,४,१०†,
१६, २५, ३, ३२¶ ४‡, १२४,
१^{२}, —त्याभि मै ३, ८, ५¶,
—त्याम् तै १, ८,१९,१¶ काठ
१३, १, ३४, १, —त्याय काठ
२४, ३^{२}, ३३, ६ ४१, १, क
३७, ४^{२}¶ शौ ४, ३९, ५^{२},
१२, ३, ५५ पै २, ३६, ४,
१३, ५, १९ १६, ११८, ५,
—ऽत्यास ऋ १, ४१, ४, १०७,
१, ८, १८, १०, ११, १८,
४७, २, ७, ६७, ५ १४, १९,
२१, मा ८, ४†, ३३, ६८,
का ८, १, ३†, ३२, ५, १४,
†तै १, ४, २२,१, २, १, ११,

४^{२}, मै १, ३, २६, काठ ४,
१०, क ३, ८, †कौ १, ३९५,
३९७, †जै १, ४४, ५, ७,
शौ १९, ५६, ४, पै ९, १२,
९, —ऽत्यास ऋ ८, १९, ३४,
१०, ६३,१३, —त्यान ऋ २,
१, १३, २७, २-४, ३, ५४,
१०, ५, ५१, १२, ७, ५१, २,
५२, १, ८, २७, ६, ६७, २,
१०, ७७, २, १२६, ५, ७,
मै ४, १२, १, काठ ११, १२^{२},
पै ३, ८, ४६, ५, ३९, ४, ५,
—त्ये मा ४०, १७, मै ३, ७,
१०¶, काठ ८, ८, २७, १, २,
३४, ५, ¶क ७, ३, ४२, १,
२, शौ १०, ३, १८, पै १६,
६५, २, —त्येन ऋ १०, ७७, ८,
खि १, १, १, ¶मै १, ८, ९, ४,
८, १०, काठ १३, ५, २६, ४,
३०, ५, क ४१, २¶, शौ ४,
३९, ६, —त्येभि ऋ १,२०,५,
७, १०, ४, ३५, ६, ४४, ४,
८, ९, १२, ९, ६१, ७, तै ७,
१, १८, १, काठ ४१, ९, कौ
२, ४३१†, जै ३,३३, ६†, शौ
२, १२, ४, १९, १०, ६†
२०, १४१, २†, पै २, ५, ४,
५,३७,६, १३,८,६†, —त्येभ्य
ऋ २,२७,१, खि ५, ७, ४,१७,
मा २, १६, ८,१ २,३,४,१५,
६, २२,२८, २४, २७, ३४,
५४†, का २, ४, २, ८, १,
१-३, १६, २, ३, २४, १४,
२, २६, ६, २, ३३, २, १७†,
तै १, १, १३, १, ४, २२, १,
२, १,२, ३^{२}¶, ३, १,१^{२}¶, ४,
३, ५, ६, २, ४, ४, १, २, ६,
२, ५, ५,२,७¶, ६ ५,६,१¶,
७, १, ५, २^{२}¶, मै १, ३, २,^{२}
३६, ६, १२¶, ७, १, ५, ११,

१०, २, २, १¶, ६, १, ८, ८,
१३, ३, ७,१०¶, १२,७, १४,
९, ४, ३, १¶, काठ ४, १०^{२},
८,१४, ९, ३, ११, ६^{२}, १२†,
१२, १३^{२}, १५, १, १७, ७,
१९, ९, २२ ५, ७, ३०, ६,
३७, १७, ५१, ३, क ३, ८^{२},
८, २,६, २६,६, ३५,१¶, शौ
१२, ३, ४४, १५,२, ३, १९,
३९, ५, पै १, ९३, १, ७,
१०, ५, १६, १२४, १-११,
—त्येषु ऋ ८, २७, ३, पै २,
१८, ५, —त्यै ऋ [१, १०७,
२, ४, ५४, ६, १०, ६६, ३],
[२, ३१, १, ८, ३५, १], ३,
५४, २०, ४, ३४, ८, ५, ५१,
१०, ८, [३५, १३, १४, १५],
१०,९८, १, १२५,१,१५०,१,
१५७, २, ३, खि ५, ७, ३,७,
मा २, २२, ५, ११, १४,७,
२०, ३९, २५, ४६^{२}†, २८,
४, २९, ८, का २, ५, ५, ५,
४, १, १५, २, १, २२, ४, ४,
२७, १५, १^{२}†, ३०, १, ४,
३१, १, ८, तै १, २, १२, २,
२, १, ११, २,३, २,११, ५¶,
४, ३, ४, ३, ५, १, ११, ३¶,
¶६, २,२,१,७,५, मै १, २,८,
२, २, ६¶, ८,१, ३, ७,१०¶,
११,१, १६,२, ४, ९,५ १२,
२^{२}, १३, ८†, काठ २, ९,
१०, १२^{२}, ११, ३, १७, १,
१९,१३, २४,९, ३८,६, ४६,
२, क २,३, २५,१०, ३८,२¶,
†कौ २, ४६१, ४६२, †जै ३,
३४, १९, २०, शौ ४,३०,१†,
८, ८, १२, १०, १०, ९, १८,
३, २७, १९,१७,४, †२०,६३,
१,२, १२४,४,५, पै ७,१६,४,
१५,५,४, १६,३०,२,१०७,९|

-त्यौ शौ ८, २, १५ पै १६, ४, ५. [°त्य- स°, सु°]

आदित्य-ग्रह[a]- -ह, -हम् तै ६, ५, १०, १¶

आदित्य-जूत[b]- -तः ऋ ८, ४६, ५

¶आदित्य-धामन्[c]- -मान मै ३, २, ९, काठ २०, ११[2], क ३१, १३[1].

¶आदित्य-नामन्[a]- -मानि मै ४, ४, ५

¶आदित्य-पात्र[a]- -त्रम् मै ४, ८, ८, काठ २८, १०[9], क ४५, १[2]

आदित्य-रथ[a]-

आदित्यरथ-वेग[d]- -गेन खि २, १, २

आदित्य-व्रत[e]- -वत खि ५, ७, ४, १७, -वते मा ६, ३२, ३८, ८, का ६, ८, ३, ३८, २, २, तै १, ४, १, १, २, २, ११, ६[1]¶, मै १, ३, ३, २, २, ६¶, ४, ५, ४, काठ ३ १०, ११, ३, क २, १७ -वन्तम् शौ १९, १८, ४, पै ७, १७, ४

आदित्यवद्-गण[c]- -णस्य तै ३, २, ५, ३

आदित्य-वनि[f]- नि मा ५, १२ का ५, ४, २, तै १, २, १२, ३, ६, २, ८, २, मै १, २, ८, ३, ८, ५ काठ २, ९, २५, ६, क २, ३, ३९, ४

आदित्य-वर्ण[c]- -र्णम् खि ४, ११, ९, मा ३१, १८, का ३५, २, २, -र्णे खि २, ६, ६

आदित्या(ऽ)ङ्गिरस्- -रस पै १३, ५ १०

¶आदित्या(त्य-अ)न्त- -न्तम् काठ २८, ६, क ४४, ६

¶आदित्ये(त्य-इ)ष्टका[g]- -का तै ५, ३, १०, २, ३ काठ २२, ६, क ३४, १

¶अदिति देवत्य[h]- -त्या तै ६ ४, ७, ३

†अदिति-च[b]- -वे ऋ ७, ५१, १, तै २, १, ११, ६, मै ४, १४, १४

अदित्सत्[i]- -त्सन्तम् ऋ ६, ५३, ३, मा ९ २४, का १०, ५, ३, तै १, ७, १०, १, मै १, ११, ४ काठ १४, २, शौ ३, २०, ८, पै ३, ३४, ९

?अदित्सदम्[j] पै ५, २७, १

अदिप्सत्[k]- प्सत शौ ४, ३६, २, -प्सन्तम् पै १०, १२, ७

*अ-द्रिव्[l]- -*वा

¶अ-दीक्षित[l]- -त तै ६, १, २, १ काठ २३, २, क ३५, ८, -ता काठ ३४, ६[2]

अ-दीन[m]- -ना मा ३६, २४‡[n]

?अदीप[o] पै १६, ५०, २

अ-दीव्यत्- -व्यन् पै १६, ५०, ६

अ दु(ग्ध>)ग्धा[l]- -ग्धा ऋ ७, ३२, २२, मा २७, ३५ का २९, ५, ४, तै २, ४, १४, २, मै १, ४, ५[2]¶, २, १३, ९, काठ ३२, ३¶, ३९ १२, कौ १, २३३, २, ३०, जै १, २५, १, ३, ४, १, शौ २०, १२१, १

†अ-दुच्छुन[p]- -न ऋ ९, ६१, १७, कौ २, २४०, जै ३, २१, ५

---

[a]) तस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[b]) कर्मणि क्तान्ते पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) उप यद्र।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[d]) तस गामस्व द्र। '-वेग-' इति सुना भवति। स्वरम्वगी चिन्त्यो भवति (तु पा ६, १, २२३)।

[e]) मतुप्-स्वरस्य (पा ६, १, १७६) 'न गोश्वन्-' (पा ६, १, १८२) इति निषेधे स्वरेऽविशेष।

[f]) कर्मण्युपपदे √वन्+कर्तरि इन् प्रत्यय। कृद्-उत्तरस्व (सक पा ३, २, २७, ६, १, १९७ २, १३९)।

[g]) तादर्थ्ये यत्। [illegible] स्वर (पा ५, ४, २४, ६, १, १८५)।

[h]) [illegible] प्रत्ययम् [illegible] (पा ५, १, ११९)।

[i]) [illegible] (पा ६, २, २) उप यद्र।

[j]) [illegible] सुना भवति। 'निर्ऋतिर् म [illegible] ' [illegible] नैर्ऋत [illegible] [illegible] [illegible] 'अन्' [illegible] 'दद' [illegible] [illegible] इत्यत्र च सद्->-दम् इत्यत्र च सस्य टि।

[k]) उप <√दम् द्र। शेषम् एपृि द्र।

[l]) कस (=३अ- +२°द्रिव्-)। सासस्व (पा ६, १, २२३)। तृ१, पक्षेऽन्तोदात्त सत् (पा ६, १, १६९) 'अद्रि-वा>अद्रिआ>अद्रा इत्येव प्राकृतायितक्रमेण प्रथमम् ५अद्रा इत्यामतया ततश्च छन्दोऽनुरोधत ३अद्रा इत्यात्मतया पर्यवसान स्यात्। (तु टि ३-५अद्रा, २°द्रिव्-, २°व)।

[m]) नस्य त्रिपूटिदि द्र। उप <√२दा<√दो द्र।

[n]) विशिष्ट इह ऋ. (७, ६६, १६) नाभे द्र।

[o]) '(अरुण) आदीप' (<आ√१दा) इत्येव शोध द्र। [illegible] [illegible] [illegible] (अरुणा आदीप>) 'अरुणादीप' [illegible] [illegible] 'अरुणा [illegible]' [illegible] [illegible] [illegible]।

[p]) बस [illegible] (पा ६, २, १७२) उप यद्र।

†अ दुर्मख[a]– -खस्य ऋ ८, ७५,१४, तै २, ६, ११, ३, मै ४, ११,६
अ-दुर्मङ्ग(ल→)ली[b]– -ली शौ १४, २,४०, -ली ऋ १०,८५,३३
†अ-दु(स्-क्)ष्कृत्[a]– -ष्कृतौ ऋ ३, ३३, १३, शौ १४, २, १५
[1]अदुस् – -दु खि ४, ७[2], ३
अ-दू[d]– -दुव ऋ ७, ४, ६
अ दून[e]– -ना शौ २, ३१, ३, पै २, १५, ३
अ दूपित[a]– ताय ऋ ४, ३, ३, -तेभि ऋ [१, १४३, ८, (६, ८, ७)]
अ दृप्त[a]– -प्त ऋ १,६९,२, -प्तम् ऋ ८, ५९, ७, खि १, ६, ७
अदृप्त क्रतु[f]– -तु ऋ ८, ७९, ७, -तुम् ऋ ६, ४९, २
अ-दृप्यत्[a]– -प्यता ऋ १, १५१, ८
अ दृश्यमान[a]– -न शौ १०, ८,१३, पै १६, १०२, २
अ-दृष्ट,ष्टा[g]– -ष्ट शौ ५, २३, ७, पै ५, ३, ६, ७, २, ८, -ष्टम् शौ २, ३१, २, पै २, १५, २, १६ १४९, ८, -ष्टा ऋ १, १९१, १, ६, ४, शौ ६, ५२, २†, पै ५, ३, ३, १५, ९, ९, ६, २, ७†, ९, १२, -ष्टा ऋ १, १९१, [५, ६] ७, -ष्टान् ऋ १, १९१, २ ८, शौ ५, २३, -†, ६, ५२, ३, ८, ८, १५, पै ७, ३, ८, ७, २, ७, १६ ३०, ५ -ष्टानाम् पै ५, ३, ५ ९, ६, ५, ८, -ष्टेभ्य पै ९,६, ११
अदृष्ट दह(न→)नी[h]– -नीम् पै ९, ६, १
†अदृष्ट-हन्[i]– -हा ऋ १, १९१, ८, ९, शौ ५, २३, ६ ६,५२, १, पै ५, ३, १, २, ७, २, ७
अदृष्ट हन(न→)नी[h]– -नी पै ५, ३, ४
†[1]अ-देव[a]– -व ऋ ६, १७, ८, १८, ११, २२, ११, ८, ४६, २१, ५९, २, ७०, ७, ७१, ८, १०, ३७, ३, ३८, ३, कौ १, २६८, जै १, २८, ६, शौ ६, ६, १३, २०,३६,११, पै ७, १८, ३३, -वम् ऋ २, २२, ४, ३, ३२, ६, ९, १०४, ६, १०५, ६ कौ १, ४६६, २, ९६३, जै १, ४८, ६, -वस्य ऋ [१, १७४, ८, २, १९, ७] १०, १११,६, -वात् ऋ १०, १२४,२, -वान् ऋ ३, १, १५, १०, १३८, ४, -वानि ऋ ६, ४८, १०, कौ २, ९७४, -वेन ऋ २, २३, १२, काठ ४, १६
अ-देवी – -†वी ऋ १, १७४, ८, ३, ३१, १९, ५, २,९,१०, ६, २५, ९, ४९, १५ ७, १,

a) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।
b) सस्व नापूर्गिदि द्र । उप बस ङीप् प्रत्यय उस (पा ४, १, ३०)।
c) तु =अदस्- इत्यत्र (पै ६, ४, ३) टि ।
d) सस्व द्विपूटिदि द्र । उप <√१दु(>दू)+कर्तरि क्विप् यद्र (वैतु MW यत्रास्य दुवस् इत्येतत्-सङ्क्र तया समर्पणाद् भावे प्र भवतीतीव सकेत्यते । तथात्वे प्रकृते बस सत्य् अन्तोदात्तेन माव्यमिति तु चोद्य द्र)।
e) तस नञ्-स्वर प्रकृत द्र । उप <√२दु >दू+क्त इति विशेष ।
f) बस पूपप्रस्व (यतु टि अवार्यु क्रतु-)।
g) तस नञ्-स्वरे (पा ६,२,२) प्राप्ते परायुदात्त उस (पा ६,२,११६)। ननु कथ बस प्रकृते तस उस इति। उभ यविध खल्विह उस भवति समासस्य च प्राति चेति। किं तत इति। तेन बस अन्यत्रापि नञोऽनन्तरवर्त्तिनामपरिगणितानामपि सता प्राति अयुदात्तत्व सिद्ध्यदिति। एव चेह सभाव्येत, यथा नञ उत्तर परायुदात्तात्मिका सौवरी प्रवृत्तिरादौ समानावैशेष्येण केषुचित् प्राति प्रवर्त्तमाना सती कालेन व्यवस्थितिमिवाऽऽप बस अय स्वरो भवतु न तस इति (यतु अ दृष्ट- वैप१)। एव च सति पुरावर्त्तिनामसतामपि तस केषाचिदेवविधस्वराणा प्राति विषय उपपत्ति मार्गयमाणानामाचार्याणामिय दृष्टि सजाता यथा तादृशेष्वपि सर्वेषु प्राति बस एव यथा भवेत् तथा तद्व्याख्यान कर्त्तव्यमिति । एस्थि यथा भाव निष्पन्नानि उप इति कृत्वा अनुर-, अमुर- अमृत- इत्यत्र बस इति सुवचमेव भावे क्तान्तम् उप इति कृत्वा अ-दृष्ट- इत्यत्रापि काम बस इत्यु येत। न त्वेवविध उत्तरकालीनस्थितिमात्रसवादिनि व्याख्यान-कौशल उक्तप्रकारकप्रवृत्त्यन्तरवत्त्या श्रुत्या स्वारस्यमिवाऽनुभूयेत । तद् यथा । 'दृष्टमदृष्टमतृहम्' (शौ २, ३१, २) इत्यत्र प्रथम क्तान्त कर्मणि श्राव्यते तदनुपद च तद्विरुमात्रसमर्पक द्वितीय च तदेव क्तान्त शब्दरूपम् उक्तपूर्वया प्रक्रियया 'दृष्ट दर्शन तद्रहितम्' इत्येव भावे निष्पन्नमिति कृत्वा श्राव्येतेति प्रतिपत्तौ दवीय इति नैव श्रद्धेयमिव भवेत् । एस्थि उक्तदिशा स श्रपि प्राति अपि च उस इति वा बस एवेति वेति भूयोऽपि विमृश्यम्।
h) वास । उप बाहुलकात् कर्तरि ल्युट् स्त्रिया ङीप् च (पा ३, ३, ११३, ४, १, १५)।
i) क्विबन्त-कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वर. (पा ३, २, ८८, ६, २, १३९)।

१०, १८, ५, ८, १९, ३, ६१, १६, १६, १५, खि १, ११, ३, तै १, २, १४, ७², काठ २,१५ शौ ८, ३, २४, २०, ८७, ५ १३७, ९, पै १६, ८,२, –व्या काठ ३७, १५, १६, पै ६, १२, ८.

२अ-देव[a]– -व शौ ५, ८, ३, –वा ऋ ८, ९६, ९

अ-देवयजन[b]– -न तै १, १, ९, ७, –नम् तै ३, ४, ३, ७, मै १,१, १०, ४, १, १०, काठ १, ९, २५ ४,३१,८, क १,९,४७,८

अ-देवत्र[c]– -त्रात् ऋ ५, ६१, ६

अ-देवयत्[b]– -यन्तम् ऋ २, २६,१

†अ-देवयु[b]– -यु ऋ ८, ९७, ३, –युम् ऋ ७, ९३, ५ ८, ७०, ११, ९, ६३,२४, कौ १,४९९, २, ५८७, जै १, ५१, ६, ३, ४८, ३, –यून् ऋ १०, २७, २ ३, –यो ऋ १, १५०, २

अ-देवृघ्नी[d]– -घ्नी शौ १४, २,१८

?अदेह्य[e]– -ह्यम् पै २, ३, ५

?अ दोमद[f]– -दम् शौ ६, ६३, १

?अ-दोमधु[g]– -धौ शौ ८, २, १८, पै १६, ४, ८[h]

अद्- √अद् द्र

†अद्-धा[i] ऋ १, ५२, १३, [३,५४, ५, १०, १२९, ६, (१०,११४, २)], ८, १९, ९, १०१, ११, १०, १११, ७, मा ३३, ३९, का ३२, ३,१०, मै २, १,८¶, ४, १२, १, शौ २०, ५८, ३

[a]) वस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।

[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद्र ।

[c]) सस्व नापूटिदि द्र । उप 'देवास् त्रा , देवाना (=तद्दत्ता) वा नाऽस्य' इति कृत्वा मध्योदात्तो बस यद्र।

[d]) सस्व एधूनिदि द्र । उप सोपपदाद् √हन्+टक् प्र उस (पा ३,२,५२)। स्त्रिया ङीप् (पा ४,१,१५)।

[e]) स्पष्टमपि यन्त मूलो कथ स ग्रचिदतिवेलसरक्रणोत्साहोऽस्पष्टमय विपरीतार्थं च कुर्यादित्यत्र मन्त्रोऽय निदर्शन द्र । तद् यथा। औपसहारिकेऽस्मिन् मन्त्रेऽरमीभावयितु सकल्यमानस्य विपस्य प्रथम पिण्डात्मतयाऽपिष्टात्मतया च तदनु (गृहे भव >) गृह्य-इत्येतदात्मतया च (देहे भव- >) देह्य-इत्येतदात्मतया च विशेषा श्राव्यन्ते यत सर्वेऽपि ते ते विशेषा देवै स्तूयमानैर् अरगीक्रियेरन्निति । एव मूलो च मन्त्रमगतेश्च सनादे सत्यपि यन् नञ्-पूर्वत्वमिष्ट भवति तदनिष्टमेवेति । उत्तरार्धऽप्येवमेव 'देवास् सर्वस्य विद्वांसो (अ)रस कृणुता विषम्' इत्यस्य मूलो स्याने 'देवस्य सर्वस्य विद्वान् मोऽरस कृणुतां विषम्' इति यदेक वचनतामापाद्य वास्तविक कर्तृपद कर्मता नीयते काल्पनिक कर्तृपद च प्रत्याग्न-यत्नाजात-विपर्यासभावात् प्रहेलिकायत इव तत् सर्वे व्यर्थ ऽऽयामकर श्रुतिवनत्यर्थतो दुराडवेन च द्र ।

[f]) पपा अवग्रहाऽभावस्तु स्थाने उप अनिरस्तत्वस्य सूचक स्यात् । अप्+मद्- (<√मद्) इत्येव विभज्य ग स्यात्। एत विविदिषेन मिश्रेन नाउ सकृत्तमिर गादथयन् श्रूयते, 'अ-चम्पाद्धी' इति (गा 'ऐस यग-ड्मी' इति यद्र)। एतस्माद् अ-दोमद्- इत्यत्र च नाउ अ दोमधु-इत्यत्र च नञ्-पूर्वत्वे कल्प्यमान उप (√अद्>) दोमद (दस)+(√दा वा √धा वा >) दु-वा धु- कदे-[निरु? स्यात् (तु । ॥ ॥॥ ग्रगृ. प ॥ ॥ १,७(७ प)।

अत्र पै (१९ तमे काण्डे तु w) अनमीव-इत्येतत् प्राति श्राव्यमाणमस्यामुत्प्रेक्षाया गमक द्र । अस्मिश्चोत्तरे दर्शन बस अन्तोदात्त द्र (पा ६, २, १७२)।

[g]) नापूटिदि व्युत्पाद्येऽत्र प्राति अदुस्- इति मधु इति च समासाऽवयवतया वाऽसमासाऽवयवतया वा श्रावयन् सा चिन्त्य । पै हि नापू स्थाने अनमीव- इत्यस्येह यनि स्थ चाऽस्यैव श्रवणादुक्तया दिशा शौ उभयत्र नञ्-पूर्वत्व समस्तत्व च प्राति सुदृढतर स्यात् ।

[h]) अधोमधौ इति मूको विकृतपूर्वभागा श्रुतिर् द्र ।

[i]) स्वरादिषु चादिषु च (पाग १, १, ३७, ४, ५७) पठितत्वाद् अव्य एतद् इत्युक्त भवति । नानाप्रकृतीनि तावद् अव्य भवन्ति। कानिचिद् मूलत समस्ताऽसमस्तसुरूपतया व्याख्यानाय सुगमानि भवन्ति कानिचिच्च न भवन्ति। प्रकृत तावद् ३अ (<इदम्)->२अँत् (>द्) इत्येतत् प्रथमाऽवयवत्वेनोपलभ्यमान सार्वनामिक शब्दरूप सत् प्रयोगवशाद् गतिमात्रत्वेनोपचरित भवति (पाग १, ४ ६१)। एतदुत्तर च धा- (<√धा) इति प्राति कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरविशिष्ट (पा ६, २, १३९) भवति। तस्यैतस्यैव परिणतस्य गस प्राति यत् तृ१ भवति तदेवेह पूर्ववत् प्रयोगवशादव्ययत्वेनोपचरित सत् स्वरादिषु च चादिषु चाऽऽचार्यै पठित भवति। एवजातीयेष्वव्ययपरिणामेषु सुसूक्ष्म विशेषाणा क्रियाविशेषणार्थसमर्पकतया प्रयोगगौरव्य च मौलिकप्रकृतिनिमित्ततयाऽवधेयम्। अस्मिन् दर्शने (२अँत् [>द्]+√धा इत्यत नाउ तस्माद् नाधा भिन्ना दिव गत धा >) अद् धा इत्येव मूल प्राति कल्प नीयमिति दिक् । अत्र पुन <√अस्+धर्मणि क्विप्, उप वा <√धा+कर्मणि क्विप् प्र, इत्यत्र यद् यास्क अभिप्रेतं भवति तद् प्रति कर्तृत्वस्याऽभावाद् न यथार्थमिति द्र ।

√*अद्रा[a]

अद्राति[b]- -तय. ऋ १०, ८५, १६, शौ १४, १०, ७, १४, १, १६†, पै १६, ८५, १०, -ति शौ ६, ७६, २

?अद्र्यालोहकर्ण अध्यालोहकर्णि- टि द्र

१अद्भुत[c]- -†०त ऋ ५, १०, २, ६, १५, ?, ८, २६, २१, ९, २०, ५, मा २७, ३४, का २९, ३, १०, कौ २, ३२२, जै ३, २६, ८, -त ऋ १, ९४, १२, १३, [१४२, ३, ९, २४, ६, (७)], २, ७, ६, २६, ४, ७, २३, २, ६, ८, ३, ८, १३, १९, ९, ८३, ४, ८५, ४, १०, १५२, १, खि १, ५, १, मा ११, ७०†, २१, २०, का १२, ७, ५†, २३, २, ९, †तै १, ३, १४, ७, ४, १, ९, २, मै २, ७, ७†, ३, ११, ११, काठ १६, ७†, ३८, १०, कौ २, ३१६†, जै ३, २६, २†, शौ २, १?, १, पै २, ५, १, ८८, १†, †१२, १, १२, १३, पै १६, ७२, ६[2d], -तम् ऋ १, १८, ६, १४२, १०, १७०, १, ८, ४३, २४, १०, १०५, ७, खि ४, ५, ?६, २९, ८, ७, मा २७, २०, ३२, १३†, का २९, २, १०, ३७, ३, १०†, तै ४, १, ८, ३, मै २, ७, १६, १२, ६†, काठ १८, १७, ३९, ३, क २९, ५†, कौ १, १७१†, जै १, १८, ७, शौ ७, २७, १०, पै ९, १, १०, -तस्य ऋ १, ७७, ३, -ता ऋ १, २५, ११, -०ता ऋ ५, ६६, ४, -तान् ऋ ४, २, १२.

अद्भुत-क्रतु[e]- -तुम् ऋ ८, २३, ८, -०तू ऋ ५, ७०, ४

अद्भुतै(त-ए)नस्[g]- -नस[f] ऋ ८, ६७, ७, -नसाम् ऋ ७, ८७, ७

२अद्-भुत[c]- -तस्य ऋ १, १२०, ४

अद्मन्- √अद् द्र

?१अद्य } <√अद् द्र
२अद्य- }

३, ४अद्य } <१अद्यु- द्र
७अद्य- }

अद्यमान- √अद् द्र

१अ॑-द्यु[h]-

३अद्य[i] ऋ १, २८, ८, ३४, ३, ३५, ११, ३६, २, ६, ४४, ९, ४५, ९, ४८, १५, ४९, २, ५०, ११, [५८, ८, ४, २, २, ६, ५०, ९], ८४, १६, ९३, १४, १५, ९३, २, १००, १०, १२०, ३, १२३, ३, ८, १३, १२५, ३, १३६, ४, १४२, १, [८, २, ४१, २०, ५, १३, २], १५९, ५, १८२, ८, १८४, १, १८८, १, २, ३, ३, १३, ८, ?७, २, ३२, ५, ३७, ५, ४१, ३, २१, ३, १४, ५, १७, २, १९, ४, २९, १६, ५३, २१, ४, १०, ४, १६, २, २४, ७, २५, १, ३७, २, ५१, ३, ४, ९, १, ११, ४५, ५, ४९, १, ५३, १२, ५६, १, ५८, ३, ७३, १, ७४, ७, ७९, १, ६, ४, १, १५, १४[2] १६, २६, १८, १३,

---

[a]) नाउ व्युपत्त्यौपयिक विश्रन्त नाथा सुकल्प ।

[b]) कर्तरि ति प्र (तु पाउ ४, १८०)। तत्स्वरेणान्तोदात्त । उप *अति-<√अद् इति मतान्तर भवति (दे ३, १५)। तथात्वे पपा अवग्रहाऽभावस्तु दुरुपपद स्यादिति ।

[c]) =अभूत इति कृत्वा ६अ ३*अुत् (>द्)+भू (>भु) त- (तु या १, ६)। पपा अवग्रहाभावोऽपि पूप ३*अुत् इत्यस्य नञ्मूलकतामिमा सङ्केतयेत । *अत्-(<√अन्)+√भा> भुत इति यद् वाच उक्त भवति । तन्न । अन्तोदात्ते २अद्भुत इत्यत्र कथचित् तत्सम्भवेऽपीहाऽऽद्युदात्ते प्राति तस्य नितरामप्रवृत्ते । यदपि G\\ प्रभृ पूप =अति इत्येतल् लघितमित्याहुस्तदपि न । अ दूक्ष्ण (यद्र) इत्यत्र तथात्वस्य नितरामसंगतिदर्शनात् । तस्मान्मूलतोऽतिशयविशेपद्योतनार्थम् *अति-अ-भूतम् > अद्-भुतम् इत्येव परिणति-क्रम काम सभाव्येत न तु नञ विना निर्वाह इत्यभिसन्धि । \\\\ (१, ८५०) ६अ+(√दभ्>) द्भुत-(=दब्ध) इत्येव यदुत्प्रेक्षते तदप्य् अ दूक्ष्ण- इत्यत्रत्ये पूप व्यञ्जनभक्तिमिवाऽऽपतन्तीं न स्पर्शयितु क्षमम् (यतुटि *अतिद्भुत, अनतिद्भुत)। स्याद्वा अ दूक्ष्ण-इत्यस्य स्वतन्त्र एव कश्चिदपरो निष्पत्तिप्रकार (यद्र)। तेन तदिह ये निष्पत्तिप्रकारे साधकबाधकाऽन्यतरत्वेन नैवोदाहार्यमिति निष्कर्षे भूयोविमर्शापेक्षाऽवशेप द्र ।

[d]) अत्र '?अद्बुध' इति सदिग्ध सस्करणान्तरसापेक्ष सुपा । 'अद्भुतः स्वाद्यो निहित ' इत्येव प्रथम पदनिक शोधमियादिति विचारणीयम् ।

[e]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[f]) यत्त्विद G\\ स३ आह तच्चिन्त्यम् । 'नामन्त्रिते' (पा ८, १, ७३) इत्यामन्त्रितस्य पूर्वस्य विद्यमानत्वे निघातप्रसङ्गात्

[g]) नापू मत्वर्थीय अच् प्र (पा ५, २, १२७) अन्तोदात्तकरणश्च नापू भेदनश्चेति दिक् । अर्थवैशेष्य वैश द्र ।

[h]) नाउ व्युत्पत्तावौपयिकीय परकीया तर्कणा तत्रैव टि सङ्केत्यमानाऽनुसंधेया ।

[i]) प्रागिभर् ३अ इत्यत थे प्रत्यये तत्स्वरे

निगायो (वा ५, १, २२)। एव नामाऽगमम्न मानि इर्म्मनि इत्या तदा थनयर्द्दान्मवतिन्ने। सम्य चैन्न् प्रयोगम द.। अथाऽगांवार्मीट्नी धाम्न भवति यगाऽग्य 'य' इत्युत्तरोऽमो १प्रिय्-> १पु- इत्येनदेव मूलत गद् अवगान्नवाऽऽर्य भवतीति (द्र अ॥)। क्वचिद् न्यमनु त्रैध यथा १धे-नु >अ-नुद्धि इति गा१ मूला मणेऽन्वोऽग्धमीग ऽप्रमद्यविवार इति (द्र GW)। यथ [अन्तर्वं शिम्न: अवतरि: सपन्नामाऽऽनी दोऽधो

भवति ग उत्तरांऽश-वाच्यगुणविशेषभूद् आगममात्र भवति यथा अङ्गुम्- इत्यत्रेति (द्र ॥ ॥ १,१८)। एव चतुर्थेनु कल्पेनु त्रिनु पूर्वेनु पूर्वांऽशे, उत्तरेनु च त्रिपूत्तरांऽशो गाम्य इ.। एतावति पराभिप्रायन्तोऽकारा ततयाऽऽगम-मात्रम् -नु इति स्थिति इति न द्वि१ गय अन्य इत्युपवर्दन विभक्तिलोगानुसारयो पन्लोऽभेदादिरयभिप्रायै। यथापुनरनु °भ द्विर् > °भरिद्रा (दू१) इत्यस्य प्रारताधिगंभार्यदेन भया (>भद्रा) इति (द्र द्वि. °भ द्विप्र॰, २ °द्र)।

१, ६, ४६, ३, ५९‡, १९, ११, ५, ४७, ५, ६, ४९, ९, ५०, २, ६, †२०, ७७, २, ९६, २, ९७, १, ११२, १, १४०, ४, पै १, २३, ३, ९१, ४, २, १३, २, ३०, ३†, ३७, ४, ३, १८, ३, ३३, ७, ३७, १[२], ३, ५, ८[३], १४, ८, ?२, ६, ६, २०, ४, ६, ७, ९, ८, १०, ८, ८, ६, ११, ११, ९, १७ २, १०, ६, ३, १०, २†, ५, ९, ८, १५†, १४, ४, ६, १२, १६, ७, ?, ४, २३, १, ८५, ३, ८६, ६, १०२, १०, १०८, १, १५२, १०

४°अद्य[a] ऋ १, २३, [२३, १०, ९, ९], ७६, ५, ९२, १४, १५, ११३, ७, १?, १३, १६१, ११, १६७, १०, ४, १०, १, ७, ९२, १, ८, ९, १३, १०, ५, ३३, १५, ४७, १८, १०, १४, १?, ३२, ८, खि ५, ७, १, ८, ६, †मा १५, ४४, १७, ७७, २०, २२, ३४, ९, का २, ?, ?, १६, ५, २६†, १८, ६, १३†, २२, १, ७†, तै १, १, १४, १†, २, ५, ५, ४¶, ३, २, ४, ४, ३, ११, ३, ४, ४, ४, ७†, १२, ५, १५, ५, ७, ७, ४, १¶, मै १, ३, ३९, ५, १२¶, ६, ६¶, १०, ३†, ?, १०, २†, १३, ८†, ४, १०, २†, ११, १†, १३, ?[२], ७, ८, काठ ४, ९, १३, ७, १०¶, १३, १३, १५†, १७, १३[२], १९, १३[२], २८, ४, २९, ३, ३४, १७¶, ३८, ५†, क ३, ७, ११, ५, ९, ४४, ४, †कौ १, ४३४ १०८२, १०८३, ११२७, जै १, ४?, ८, शौ ३, २, ४, ४, ४, ६[२], ६, ६७, १, ११८, १ ११, १२, २, १६, ४, ६, ६, १[२], १८, २, १३†, २०, १४१, ३†, पै १, ३३, १, ३, ५, ४, ४, ५, ८, १०, ९, १०†, १६, ५०, ३

५°अद्य[b]– -द्या ऋ १, १३, [?, (६ ५३, १०)], ६, २५, १९, ३४, १, ४४, १, ३, [४७, ३, (६)], ५४, ५ ११३, १७, ११५, ६, १६१, १३, १६३, १३, १८०, [१०, ४, ४४, १], २, २९, २, ६, ३, ३६, ३, ४, २५, ३, ३०, २३, ४४, ३, ५, २२, [२, २६, ८], ५१, १३, ७४, १, ७९, ३, ८२, ४, ७, ६, १८, १३, ३०, ३, ५०, [४, (१५)] ५६, ६, ७, १०४, १५, ८, ३, ८, १५, ६, २०, २, २२ १, ९, ६५, २८, १०, ३०, २ ३ ३५, १ २, [३६, २-१२], ५५, ५ ६३, ८, ८१, ७, †मा ८, ४५§, १७, २३, २१, १, २९, ?४, ३३, १७, ४?§, ५१ ९७, †का ८, १९, १§, १८, २, ७, २३, १, १, ३१, ३, १३ ३२, १, १७, ३, १३, ४, ८, †तै २, १, ११, ६, ४, ११, २, ६, २, ६, ७, ५, †मै ४, ९, १?, १०, २, १२, ६[२], १४, ४, १७, †काठ ४, १६, १८, २§, २१, १३, ३०, ५, ४०, ११, ४६, ३, क २८, २†, †कौ १, ४०, ३२५, ४९८, २, ४८७, ६९८, ९२४, ९३५, १०९२, ११३०, ११३२, †जै १, ४, ६, ३४, ३, ५?, ९, ३, २०, १६ ३७, २, ५७, २, ११, ८, शौ ७, ८७, ६, ८, ४, १५, ९, १५, ९, †२०, ६१, ३, ९९, २, १४३, १, ३, पै १४, ४, १६, ६८, ८†, -†द्या -द्या ऋ ८, ६१, १७, कौ २, ८०८

अद्या श्व(←श्वस्)[c]– -श्वात् तै ३, १, ७, २

२अ-द्यु[d]– -द्युम् ऋ ७, ३४, १२

अ-द्युत्[e]– -द्युत ऋ ६, ३९, ३

अ-द्यूत[d]–

१अद्यूर्त्य[f]– -त्ये ऋ १, ११?, ?४

a) सहिताया सन्ध्युपेताया ह्रस्वदीर्घयोर् विवेको दुशक इति कृत्वा नापू वा नाउ वाऽभिन्नस्य सत पृथङ् निर्देश.।

b) एपूदि पाप्र. दीर्घश्छन्दोऽनुरुद्ध सहितामात्रगोचरो भवति। ह्रस्व प्रकृतित्वाच्चाऽसौ पपा ह्रस्वता पुनरापादितो भवति। यत्तु ाााा वेदे दीर्घान्तमेव प्राति आतिष्टेत तन्नेति। नापू. रूपस्य सद्भावादिति। एभिश्च -द्यु>-द्य इत्यभिप्रायतस्तावद् उभयो प्रकारयो श्रूयमाण-त्वाद् ह्रस्वस्य दीर्घाया प्रकृते प्रादुर्भाव-कल्पनाया अपेक्षया दीर्घस्य ह्रस्वाया प्रकृते प्रादुर्भाव कल्पनाया लघीयस्त्व स्यादिति कृत्वा एपू. क्रिवि इति मूलतो लुप्तविभक्तिकस्य सत सामान्याऽकारान्तमिद प्राति. इति कृत्वा प्रथमसस्कारविस्मृताविव सया पुनस् तृ१ प्र टा इत्यस्य प्रसूतौ क्रिवि वेदम् अन्य वेत्युभयो फलतोऽविवेकादिति दिक् (तु सद्यस्- टि)। अद्या>अद्य इत्यस्य मौलिकत्व तु एपूटिदि द्र।

c) द्वस 'अच्' इति योगविभागात् समासान्त अच् प्रत्यय (पा ५, ४, ७५)। चित्स्वरप् टेर्लोपश्च (पा ६, १, १६३, पावा ६, ४, १४४)।

d) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) उप १द्यु- यद्र।

e) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

f) स्वार्थे यत् प्र उस (पा ५, १, १२५)। तस्माच्च स्वरसिद्ध्यर्थं नञ्-समासस्य पूर्वविप्रनिषेधः उस (पामा ५, १, ११६)।

†२अ-द्यूत्य[a]- -त्ये मा ३४, २९, का ३३, १, २३

अद्रि- √अद् द्र

†अ द्रुह्[b]- -ध्रुक् ऋ ६,५,१,११,२, ६२,४, -ॱध्रुक् ऋ ६, ५१,५, मै ४, १४, ११, -द्रुह ऋ १, ३, ९, [१९, ३, ९, १०२, ५] १५९, २, २, १, १४, ३, ९, ४, २२, ४, ८, ४६, ४, ६७ १३, ९७, १२, ९, ९ ४ ७३, ७, १००, १, ७, १०, ६६, ८, मा १२,५०, का १३४,६, मै४, १०,३, कौ १,२०६,५५०,२, २८१‡[c], २८७‡[c], ३६७, जै १, २२,३,५६,८, ३,२३,१३,२४, २‡[c] ३०,१० शौ६,७,१$,२०, ५४, ३, पै ६, १७, ३, -०द्रुह ऋ ८, १९, ३४, २७, ९, १५, -द्रुहम् ऋ [६ १५, ७, ८, ४४, १०], कौ २ ९१७, जै ४, १५, १०, -द्रुहा ऋ ३, ५६, १, ४, ५६, २, ५, ६८, ४, ७, ६६, १८, कौ २,८१६, जै ३,५७,६, -०द्रुहा ऋ २, ४१, २१, मै ३, ८, ७ -द्रुहे ऋ ९, ९, २

†अ-द्रुह्वन्[d]- -०ह्वाणा ऋ ५,७०,३, कौ २, ३३६, जै ३, २८, ८

अ-द्रूक्ष्ण[e]- -क्ष्णम् शौ ८, २, १६ पै १६, ४, ६

†१अ-द्रोघ[f]- -घम् ऋ ८, ६०,

तेन तित्स्वरितत्व द्र (पा ६,१,१८५)। यत्तु सा इह बस चाह उप च <√द्युत्+भावे ण्यत् इति चापश्यत् तदुपेक्ष्यम्। √दिव् इत्यस्य तत्र तत्र उत्ते'द्यू'इत्याकारिकाया वर्णव्यापत्त्या प्रसिद्धेर् (यद्र) √द्युत् इत्यस्य च उत्तमात्रे तस्या अप्रसिद्धेरिति यावत्। यथा च तन्मते स्वर सर्वथाऽपि नोपपद्येतेति तस्य तत्राऽवश व्यत्ययशरणायितात् स्पष्टमिति वचोऽन्तर माऽपेक्षि। यथा च शाखान्तरे नञ् समासाद् भावप्रत्यय पूर्वविप्रतिषिद्ध स्यादित्येष विषय नाउ द्र।

a) नापू समानेऽपि मन्त्रे शाखाभेदेन शाब्दी सौवरी च प्रकृतिर्भिन्ना भवति। तद् यथा। उक्तपूर्वया दिशा वाह्वृचे नञ्-समासात् सिद्धात् सत प्र उत्पद्येतेह मा च का च सति सिद्धे तद्धिते नञ् समास उत्पद्येतेत्य् अनेन प्रकृतिभेदेन तावत् स्वरे भेद आपद्येत। तथाहि। यथा वाह्वृचे प्रत्ययस्वर प्रधानो भवति, एवमिह समासस्य स्वर प्रधानो भवतीति। एस्थि चेह 'ययतो' (पा ६,२, १५६) इत्यन्तोदात्त प्राप्तस्य नञ्-स्वरस्य (पा ६, २, २) बाधक द्र। यत्त्विह उ च म च'तत आगत 'इत्यर्थे वा 'तत्र भव' इत्यर्थ वा प्र आहतुस्तदगन्। तन्नदयस्याऽपार्थत्वादिति यावत्। तौ हि अवमे इत्युत्तर पदम् अवसइत्यस्य प्राति रू इति भ्रान्तौ सन्तौ तस्य प्रकृत प्राति वि इत्यन्वयमिन्धत। (नु √अव्>अवमे इत्यत्र गस्थ ?)।

b) पस नञ्-स्वर (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

c) '-द्रुहे' इति वाहृच पाभे द्र।

d) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √द्रुह्+ वनिप् प्र यद्र। AUP इह 'अ द्रुहाणा' इति पा पपाठ। ग्रन्थप्रामाण्यस्याऽपि गतस्तस्य पा अपेक्षया उप दानज[illegible]

e) [illegible]

गर्त। WR प्र.॰ मध्यमो दकारमपास्य 'अरूक्षणम्' इति निर्भर्त्सयन्ति। स्यात् अप्रमाणमिदमित्युरीदम्। उप-प्रकारक वस्त्रं रूक्षण न स्यादित्यस्याऽर्थस्य स्वाभाविकत्वेनाऽभीष्टत्वात् पूप नञ् भवति च उप रूक्षण- भवति चेति स्पष्टम्। माध्यमिको दकारस्तावत् कुत इति समाधानमपेक्षते। ६अ>३अंत् (द्) इत्येक कल्प (तु टि १अद्भुत-)। ६अ+द्रूक्ष्ण*-(<√द्रु(>द्रू)ह्+ क्स्न प्र इति च द्वितीय कल्प (यतु ता)। ६अ+ [(√द>) १*द्रु-+रूक्षण- (माध्यमिकसमानध्वनिद्वयैकरूप्ये)>द्रूक्षण-] इत्येव च स्याच्चरम कल्प प्राकृतिकवर्णलोपमहकृत। अस्मिंश्च कल्पे 'यन्न दृणाति न च रूक्षण भवति' इत्युभयथा वस्त्र विशिष्येतेति विशेष। अस्मिंश्च १द्रुं- इति प्राति छेदनार्थस्तथैव प्राधान्येन द्र यथासौ वृक्षपर्यायता गते पदार्थविशेषपरे २द्रु- इत्यत्रापरे प्रसिद्धे प्राति भवति। (वैतु भोउ यत्र √द्रु >द्रु- इतीव शिष्ट भवति)। अय तावद् भेदोऽत्र द्र यथा वृक्षवाचिनि २द्रु- इत्यत्र कर्मणि प्र भवति १द्रु- इत्यत्र च कर्तरीति दिक्।

f) एपूदि समास स्वरश्च। उप. च १द्रोघ- (<√द्रुह्) यद्र। प्रयोगत क्रिवि। सा वैं GRI च २द्रोघ- इत्य् उप भवतीति कृत्वा माम् इत्याक्षिपन्ति तस्यैद वि च भावयन्ति। यथा तु २द्रोघ- इत्यस्य पृथग् अवस्थिति सदिह्येत तेन च सा उक्त व्याख्यान विप्रतिष्ठ स्यादित्येतद्विस्तर॰ २द्रोघ- इत्यत्र यद्र। यदपि PW MW च यदा २अद्रोघ- इति क्रिवि भवति तदा १अद्रोघ-इत्येतन् गपयत इतीवाऽभिसदधीयातां तद् निर्मूलं द्र। इह स्वरभेदे समासस्यैव नियामकत्वात् क्रिवि भवतीति न वा भवतीत्यस्याऽन्यथासिद्धत्वात्। तथाहि। यदा 'अद्रोघ' (=द्रोहाऽभाव) यथा स्यात्तथेत्यर्थात् क्रिवि भवति तदा अद्रोघम् इत्याद्युदात्तत् तत पर्यायि तव्यो भवति। यदा च (बहुव्रीह) 'अद्रोघ' (=द्रोहरहित) यथा स्यात्तथेत्यर्थात् क्रिवि भवति तदा अद्रोघम् इत्यन्तोदात्त यग पर्यायितव्यो भवति। विशेष सुगम।

४[a], जै ४, २८, ९

२।अ-द्रोघ[b]- -०घ ऋ ३, ३२, ९, -घ. ऋ ६, १२, ३, मै ४,१४, १५, -घम्[c] ऋ ७, ५२, १, -घेण ऋ ३,१४,६, काठ ६,१०

अ द्रोघवाच्[d]- -वाचम् ऋ [६,५,१, २२, २], शौ ६, १, २, २०, ३६, २†

?‡अद्रोघा(घ अ)विता[e] शौ ११,१,२, पै १६, ८९, २

?अद्र्युं[f]- -द्र्यु जै २, ५, ३‡

अद्वन्- अग्र°, वि°, मम्°

अ-द्वयत्[g]- -यन्तम् ऋ ३, २९, ५.

†अ द्वयस्[h]- -या ऋ १,१८७,३,८, १८,६, खि ५,४,९, काठ४०,८

अ-द्वयाविन्[i]- -विनः ऋ १,१५९,३, -विनम् ऋ ३, २,१५, ७,७५, ५, -वी ऋ ७, ५६, १८

अ-द्वयु[j]- -यु कौ ४, ९[1], -युम् ऋ ८, १८, १५

¶अ द्वितीय[k]- -यम् मै ४, ७, ४, काठ २८,९[2], क ४४, ९[2]

†अ द्विषेण्य[l]- -ण्य ऋ १,१८७,३, काठ ४०, ८, पै ६, १६, ३, -ण्यम् ऋ १०, १२२, १

?अद्बुध[m] पै १६, ७२, ६

†अ-द्वेष,षा[n]- -षः ऋ १,१८६,१०°, -षे ऋ [९, ६८, १०, (९७, ३६), १०, ४५, १२], मा १२, २९, का १३, २, १२

अ-द्वेषस्[p]- -षः ऋ १, २४, ४[q], ५,८७, ८, १०, ३५,९

अ-द्वे(ध्य→)ष्या[r]- -ष्ये मै २, ७,९

[a]) GW. इहाऽन्तोदात्त र श्रावयति । तदेतत् साद्याऽन्तरसर्वस्व-विसवादादुपेक्ष्य द्र ।

[b]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२) । उप एपूटि द्र ।

[c]) त्रिवि इतिGR। वि (श्रवस्-इत्यस्य)इत्यन्ये सा प्रभृ ।

[d]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २) । यथा उप द्रोघ वाच्- इति कास भवति बस च न भवति तथा यद्र (वैतु सा प्रभृ) । इह प्रकृतेऽपि नापू पूप इति कृत्वा बस एवाभिमतो भवति परेषाम् (तु सा प्रभृ) । एस्थि अपि स्वरतस्तात्पर्यतश्चाऽविशेषेऽपि च यदत्र तस एव भवतीति भवत्याग्रहस्तत्राप्युक्तो मतभेद. (=द्रोघ वाच्-इत्येतद्विषयक) वीरं द्र ।

[e]) '°अवित्ता' इति (क्वचिद् °अविता इति च) समस्तं शब्दरूप पपा भवति । प्रथमा दिशमनुसरन्नेव च सा '°अवितृ->°अवित्ता' इत्युपकल्पयति । एव तन्मते तस भवति १अद्रोघ- इति वा २अद्रोघ- इति वा पूप च भवति । उभयथाऽपि तस स्यादन्तोदात्तश्चेत्याद्युदात्ता श्रुतिस्तु दुरुपपदा द्र । द्रोघावितृ- इत्य् उप स्यात् तेन च तस नञ्-स्वरश्चेत्येव यथाकथमपि स्वर-संगतौ सत्या-मपि सा अनुमतेन प्रकारेण मध्येपाद वाक्यभङ्गो नितरा-मरुचिर द्र । यच्च पपा द्वितीया दिशमनुरुन्धाना PW. प्रभृ '°अविता ' इत्येव पा इच्छन्ति तत्राप्युक्तपूर्वं सौवर चोद्य सामान्येन चारितार्थयितव्यम् । √अव् इत्यस्य क्ते प्र अवित्त- इति रू. चाऽश्रुतिगोचरतया तदीयक्लिष्ट-कल्पनामात्रमुपदिशेत् । 'अस्रेधन्त इतन वाजमच्छ' (ऋ ३, २९, ९) इति विशिष्टपाठभेद-युताया सत्य मौलिक्या श्रुतेरपेक्षया च छन्दोऽनुरोधेन चैतत् सभा-व्येत यथेह प्रथमात् म३ रू उपरि पादमात्रवाक्यपरि-समाप्तिकरेण केनापि क्रियापदेन (लोटि म३ रू) भाव्य-मिति । एव तावद् 'अद्रोघा( )भवता वाचमच्छ' इत्या-कारिकाया मौलिक्यामाथर्वणश्रुत्या सत्या मध्यवर्तिनि क्रियापदे साहितिको दीर्घ (तु ता) ।

[f]) एत्र पठन् मूको दूषितः द्र । अर्थत आसंगत्याच् छन्दस्तश्च वैषम्यात् । प्रथमेषु त्रिष्वपि पादान्तेषु (ऽ।ऽ)इति गणक्रमे सिद्धे सतीहाऽकस्माद् अक्षरत्रुटेश्च(ऽऽऽ) इति पादान्त-क्रमस्य चाऽनभीष्टत्वं द्र (तु कौ ४, ९, यत्र 'अद्वयु- >-यु ' इति शुद्ध पा. भवति । अपि च अद्वया (<अ द्वयस्-) इति बाह्वृच पाभे. यद्र. ।

[g]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २) । उप <√द्वय (<द्वय-<द्वि-)+शतृ-प्रत्यय ।

[h]) सस्व नापूटि द्र । उप √द्वय+कर्तरि असि प्र ।

[i]) मस्व एपूमि द्र । उप यद्र ।

[j]) '?अद्र्युं ' इति जै पासे गद्र ।

[k]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप यद्र ।

[l]) तस नञ्-स्वरे प्रसेऽन्तोदात्त (पा ६,२,२,१६०)। उप (यद्र) 'केन्य' इत्यस्य प्र कृत्यार्थत्वात् (पा ३, ४, १४) कृत्यवदुपचारादित्यभिसंधेरिति यावत् ।

[m]) १अद् भुत- > -त. इत्यत्र पै टि द्र. ।

[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप <√द्विष्+भावे घञ् ।

[o]) त्रिष्वादीना त्रयाणामुत्तरेषा पर्यायैरैकैकस्य संबन्ध द्र (वैतु सा यो विष्णुनैव संबन्धमाह, GR. प्रभृ च यदन्विह नाउ प्राति शिभावयिपित भवति)।

[p]) मस्व एपूटिदि द्र । उप द्वेषस् यद्र । अन्वयत क्रिवि (तु ४R) ।

[q]) भग-इत्यस्य नि सद् नापू. प्राति अत्र भवतीति सा. अभिप्रैति ।

[r]) तस उप √द्विष्+ण्यत् प्रत्यय । 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्युक्तो नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्त ।

√*अध्[a]

*अ॒ध्-→अ॒द्- २अप् यद्र

अ॒ध्वन्[b]- -ध्वन् ऋ १, ३७, १३, ६, १२, ३, २९, २, ५१, १५, ८, ८३, ६, १०, ३७, १०, मै ४, १४, १५†, -ध्वन ऋ १, ४२, १, ७१, ९, ७२, ७, १०४, २, १४६, ३, ३, ३०, १२, ४, ५, १२, १६, २, ५, ५३, ७, ५४, १०, ६, १६, ३, ७, ६०, ४, ८, २७, १७, ५९, २, १०, २२, ४, ११५, ३, १७९, २, खि १, ६, २, मा ४, १९, ९, १३, २६, १ का ४, ६, ४, १०, ३, ६, २८, १, २, तै १, २, ४, २, ७, ८, १, ४, १, २, ३ ५, १, २, ६, ६ १, ७, ६, मै १, २, ४, ३, ७, ६¶, ४, १२, ४†, काठ २, ५ ६, १०†, १३, १४, २४, ३, क १, १७, ३७, ४ कौ २, ८२६†

जै ४, ४, ७†, शौ ४, ११, २, ७, ७५, २, २०, ७७, २†, पै ३, २५, ३, ५, ३५, १२, -ध्वनाम् मा ५, ३३, ¶तै २, ५, ११, ?, ५, १, २, ४, काठ १९, २¶, क २९, ८¶, -ध्वनि ऋ ६, ४६, १३, ५०, ५, खि १, २, १, -ध्वने ऋ १, ४२, ८, -†ध्वभि ऋ १, २३, १६, ९, ५२, २, शौ १, ४, १, -†ध्वसु ऋ १०, १८५, २, मा ३, ३२ का ३, ३, २४, मै १, ५, ४, काठ ७, २, क ५, २, -ध्वा ऋ १, ११३, ३, १७३, ११, २, १३, २, ७, ४२, २, ५८, ३, ८, ३१, ११ १०, ६१, २६, १०८, १, का ११, १, ४, कौ २, ११०१†, शौ १३, २, १४, -ध्वान तै २, ५, ११, २¶, -ध्वानम् ऋ १, ३१, १६, १०, ५१, ६ ११७, ७, खि ४, ९, १, मा ११, १८, २५, ३, का १२, २, ७, २७, ३, २, मै १, ११, २, २, ७, २, ३, १, ४, ७ ६ १५, ३, काठ १६, २, १९, ३, २०, ५¶, क ३०, १, ३१, ७ शौ ३, १५, ४†, पै १, ५१, ४ [°ध्वन्- अभि°, कृष्ण°, प्र°, वि°]

अध्व-ग॒°- -गौ ऋ ८, ३५, ८

अध्वग घातिन्[d]- तिना पै १६, १०४, ७

अध्व गत्[e]- -गत शौ १३, १, ३६, ४३

अ॒ध्व पति[f]- -०ते मा ५, ३३

अध्वर्[g]- -र ऋ ८, १९, १९ २७, ३, ९, ७, ३ मा २, ८, ६, ३३ १५, ३८†, का २, २, ३ ६, ६, १, १६, ५, २०†, तै १, १, १२, १ ३, १२, १, ३, १, ९, १,

[a]) अनुमध्यश्च सनुमध्यश्चेति द्विधा धातुरय प्रतिपत्तव्य । अनुम् तावद् नाउउ न्तु औपयिको भवति। सनुम् च √*४अन्ध् इत्येव लब्धसंकेत यद्. (तु २अ॒न्धस् टि, GW अध्वर् इत्यत्र, WW १, १३०) । √अम्+√धा इत्याकारको मौलिकधातुद्वययोगश्चास्मिन् पारिणामिक धातौ सम्भावनीयो गत्यर्थपुष्टिपर्यवसान । एतद्वैपरीत्येन च √अध्, √अह इत्यत्र √अम्+√ह(<घ)न् इत्याकारको मौलिकधातुद्वययोगो गत्यर्थनिरोधपर्यवसान द्र. । एव नाम √२अह्, √१अह् इत्याकारको योऽनुम् च सनुम् च द्विधा भिन्नो धातुर्भवति (यत्र पाभ १२७१, ६३५) तत्र धकारान्तस्य मूलत सतो हकारान्तताऽऽपत्ति प्राकृतिकी सभाव्येत । अनयैव दिशा √२अह् इत्यत्र च हकारो मौलिक-धकारस्थान इत्येव प्रतिपत्तव्यम् (तु पदार्थीय √अह् पाभा १०९)। यत इत पूर्वम् √१अह् इत्यस्य च √२अह् इत्यस्य च यद् धकारान्तत्वा सम्भावना समुन्ना समर्थिता (तु पृ ५ f d) तद् यथायथम् द्रष्टव्य द्र । गत्यर्थस्य √१अह् इत्यत्र हकारो धकारमूल इत्यत्राऽपरोऽपि भवति सवाद (तु अंग २,१,१० अध्व इत्यत्र न्यु)।

[b]) वनिप् प्रत्यय । तस्य च तिरोहितमूलो धातुस्वर (भाषान्तरीय-सजन्मसंकेतार्थं तु WW १, १३०) । नापूर्गिदि मूलतो धकारान्ते धातौ सुवचतरेऽपि यत् प्राग्भिर् √अत् इत्यतो धकाराऽऽपत्तिपूर्विका व्यु उक्ता भवति (पाउ ४, १२६, भोउ २,१,२८३) तत्र प्राकृतापिततिरोधापितवस्तुस्थितित्वमेव बीज द्र ।

[c]) सोपपदाद् √गम्+कर्तरि ड प्र । कृद्-उपस्वर अन्तोदात्त (पा ६, २, १३९)।

[d]) कर्मण्युपपदे √हन्+णिनि प्र (पा ३, २,७८)।

[e]) कारकोपपदे √गम्+क्विप् प्र । अनुनासिकलोपे तुकि च (पा ६, ४, ४०, १, ७१) एपूर्गिदि स्वर ।

[f]) पतत्र 'पत्यौ' (पा ६, २, १८) इति पूर्वस्वर ।

[g]) वरच् प्र उस (पा ३, २, १७५)। 'अध्वति व्याप्नोति कर्तव्यभावन जीवनम्' इति (तु WW १, १३०, GW)। यथा ऋत॒ इत्यत्र समानप्रकरणे प्रातिगत्यर्थो धातुर्मूल भवति तथाऽत्रापीयमिष्टि । १अ॒+(√ध्वृ>) ध्वर॒- इत्येव मत अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इत्यपराऽपि प्राग् सामान्या व्यु द्र (तु तै ३, २, ?, ३)। यत्तु तत्र भा उप कर्तरि वा कर्मणि वा अच् प्र इत्याह, तत्र। धौ निर्मदिंमनाऽन्याराऽऽलम्बनार्थाऽऽदिन्ताऽन्यस्य तात्पर्याद् भावे अच् प्र इत्यस्य सुवचत्वमिति दिक् । एव तु मै ३, ६, १०; काठ २३ ७)।

मै १, १,१३; ३, १; ९, ५^{३}¶; १०, २; ४, १, १४; १२, ५†; काठ १, १२; ३, ९; ९, १३^{४}; १२, ३; ३१, ११^{२}; ३९, १५; क १, १२; २,१६; ४७, ११¶; †कौ १, १११; २,४८०; ९०९; †जै १, १२, ५; ३, ३६, ५; ५६, १६; शौ ४, २४, ३; ७, ६०, १‡^{a}; ११, ९, ७; १८, २, ३२; पै ४, ३९, २; १६, ८२, ७; –रम् ऋ १, १,४, [१४,११; २६, १]; १८, ८; १९, १; २३, १७; ४४, १३; ७४, १; ४; ९३, १२; १०१, ८; [१३५, ३; ७, ९२, ५]; ७^{२}; १५१, ३; ७; २, २, ५; ३, १७, ५; २०, १; २४, २; २८, ५; ५४, १२; ४, २, १०; ९, ६; ७; १५, २; ३७, १; ५, [४, ८; ६, ५२, १२; ७, ४२, ५]; ५१, २; ७१, १; ६, ६८, १०; ७, २, ७; ५६, १२; ८२, ७; ८, ३५, ६; ४३, २०; ६३, ६; ७२, ९; ९, ४४, ४; ८३, ५; १०, ३०, ११; ६३, ६; ८५, १८; ९२, १५; ९४, १०; ११०, २; खि १, १२, ८; ३, २२, १०; मा ३, ११; ५, १७; ६, २४†; २५; ३०; २७, १७; १८; २८†; २९, २६†; ३३, १५†; ३७, १९; का ३, ३, १; ५, ५, ४; ६, ६, ३†; ७, १; ८, १; २९, २, ७; ८; ३, ९†; ३१, ४, २†; ३२, १, १५†; ३७, ३, ५; तै १, २, १३, २; ३, १३, १; ४, १, १; †५, ५, १; ७, १; ४, १, ८, २^{२}; ११, १†; ६, २, ऽ, ३; मै १, ३,१; ३; †५,१;५;६; ९,५^{२}; २,१२, ६^{२}; ४, ५, ४¶; ९, ६; १०, ३†; १२, २†; †१३, ३; ४; †१४, २; १८; काठ २, १४†; ३, ९; १०; ६, ९†; ७, ४†; †१६, २०; २१; १८, १७^{२}; २३, ७; ३८, १२; क २, १६; १७, ४, ८†; ५, ३†; २९, ५^{२}; ३६, ४¶; †कौ १, १६; २, ७२९; †जै १, २, ६; ४, १८, ५; शौ १, ४,२†; ५,१२, २†; २७,८; ९; १४, १,४६‡^{b}; †पै ६, १७, १; ९, १, ७; ८; –†रस्य ऋ १, १२८,४; ३, ८, ८; ११, १; २३, १; ६०, ७; ४, ३, १; ७, ८; ५, ४९, ४; ६, ६६, १०; ७, ७, १; ११, [१; १०, १०४, ६]; ४; १६, १२; ४२, १; ८, १०, ४; १०, १,५; ७, ५; ६६, १; १४०,५; मा १२, ११०; का १३, ७, ९; तै १, ३, १४, १; ३, २, २, ३¶; ४, २, ७, ३; मै २, ७, १४†; ३,६, १०¶; ४,११, ४; १४,११; काठ २, १५; ७, १६; १६, १४; २३, ७¶; क २५,५; ३६, ४¶; कौ १,६९; २,८६४; ११७०; जै १,७,७; ४, २१, २; –†०रस्य^{c} ऋ ४, ६,१; ६,१५, १४; ७, १४, २; तै ४, ३, १३, ४; मै ४,१०, १; –रा ऋ ३, ६, १०; खि ५, ५, १; ७, २, १०; मा २१, ४७; का २३, ५, ५; –राणाम् ऋ १, १, [८; २७, १; ४५, ४; ३, १२,२; ८, ८,१८]; [४४, २; ८, ११, २]; ९; ३,३, ८; १०, ४; ४, ७, ३; ६, ७, २; ८, ४४, ७; १०२, ७; १०, २, ६; [(७, १०,५), ४६,४]; ६६, ८; खि ५, ५, १; मा ३, २३†; का ३, ३, १५†; तै १, ५, ६, २†; ६, १२, ३; २, ५, ९, २; मै १, ५, ३†; काठ ७, १†; ८; १२; क ५, १†; †कौ १, १७; २१; २, २९६; ४९२; ९८४; ११३१; जै १, २, ७; ३, १; ३, २४, १२; ३८, ६; ४, ११, ९; २४, ५; शौ १९, ४२, ४; –०राणाम्^{d} खि ५,३, १; –†रान् ऋ १, ४८, ११; १३५, ५; ८, ३५,२१; १०, २, ३; ३२, २; ७६, ३; तै १, १, १४, ४; मै ४, १०, २; १३,७ऽ; काठ २, १५; १८, २१ऽ; शौ १९, ५९, ३; –†राय ऋ ३, २, ७; ४, ७, ७; ७, २, ३; ४१, ६; ४३, २; ८२, १; ८, १९, २; १०; मा ३३, ७५; ३४, ३९; का ३२, ६, ६; तै २, ५, १२, २; मै ४,१२, ४; १४, ६; कौ २, १०३८; जै ४, २९, ४; शौ ३, १६, ६; पै ४, ३१, ६; –रे ऋ १, [१२, ७; (१३६,६)]; १५, ७; [१६, ३; ८, ३, ५]; ४७, २; ५७, ३; ९४, १३; १२१, १; ७; १४२, १३; १६५, २; ३, ४, ४; ८,१; १०, १; ७; १४, ७; १६, ६; २७, ४; १२; २८, ३; ५३, १०; ५७, ४; ४, ९, ४; १५, १; ५५, १; ५, २६, ३; [२८, ६; ८, ७१, १२]; ४४, ५; ६, २, ३; १०, १; १५, ७; १६, २; ४६; ५०, ९; ७, ३, १; ७, ४; १६, ५; ३९, ४; ८४, १; १०४, १८; ८, ३, ५; ७, ६; १२, ३१–३३; १३, ३०; २७, १; ३५, २३; ४६, १८; ५०, ५; [१०; (४९, १०)];

a) '-रम्' इति ऋ. (६, ६८, १०) पाभे. (वैतु. BC.)।
b) '-रे' इति ऋ. (१०, ४०, १०) पाभे.।
c) पस्थ्या आमन्त्रिते पराङ्गवत्स्वरः (पा २, १, २)।
d) -राणाम् इति मुपा. स्वरस्वलक्षणः। शेषं नापूदिष्ट.।

६०, २, ६६, १, ९३, २३, ९, ६७, १, ७२, ५, ८२, ३, ९८, ३, १०२, ६, ८, १०, ८, ३, ११, ४, १७, ७, २१, ६, ३०, १५, ४०, १०, ७७, ८, ९४, १४, १२२, ७, खि ३, २, १०, ४, ९, २, ७, ५, ६, ६, मा २, ४, ४, ५, २१, ५७, का २, १, ५, ४, २, ३, २३, ६, १०, तै १, १, ११, २†, २, १, २, मै १, २, २, २, १३, ८†, ३, ११, ५, †४, ११, ३, १२, १, १३, १, ४, काठ १, ११, ९, ५, १८, १०, १३, १२, ४, १५, १२, १६, २१, १७, १८, ३५, १, ३८, १२, ३९, १४, क १, ११†, ८, ८, ४८, २†, †कौ १, ३२, ४८, ५०‡[a], ६१, १००, १५१, २३७, २४९, २, ३७, ५६९, ५९०, ६६७, ६७३, ८२५, ८७३, ९०३, ९१७, ९३७, †जै १, ३, १२, ५, ४, ६‡[a], ६, ७, ११, ४, १६, ७, २५, ५, २६, ७, ३, ४, ८, ४६, ४, ४८, ५, ५५, ८, ५६, १, ४, ४, ६, १५, १०, २३, ४, २५, ५, २९, ५, शौ ८, ४, १८†, १८, १, २१†, ४१†, ४, ४५, १९, ३३, ३, †२०, १५, ३

१०३, ३, ११८, ३, पै १२, १, १३†, ५, ३, १६, १०, ८†, –रेषु ऋ १, [५८, ७, १०, ३०, ४], ७७, २, १६२, १७, २, १, १३, ३, २७, ८, २९, ७, ५३, १, ६२, ५, ४, [७, १, ८, ६०, ३] ५१, २, ५, १, ७, ४, १, १४, २, २२ १, २८, ४, ६, ४९, २, ६३, ४, ७, १, १६ [१०, ५ (१०, ४६, ४)] ९३, २, ८, ११, १०, १०, ३०, ८ ७६, ३, ९८, ९, ११४, ५, मा ३, १५†, १९, २६†, २५, ४०, २७ १४, ३३, ६†, का ३, ३, ५†, १६, ५, ७† २९, २, ४, ३२, १, ६†, †तै १, ४, ४६, ३, ५, ५, १, ४, १, ८, १६, ६, ९, ३, मै १†, ५, १, ५[२], ¶, २, १२, ६, काठ ६, ९ ७, १६, १८, १७, २३, ११, ४६, ५, क ४, ८†, २९, ५, †कौ १, ३३८, २, ८२८, †जै १, ३५, ७, ४, २६, ९, २८, ८, शौ ५, २७, ५, ६, ११०, १†, १४, १, ३७।, पै ९, १, ४ [°ध्वर- जीर°, दाशु°, वितत°, वि°, सु°]

¶अध्वर-क(ल्प→)रा[b]– –ल्पा मै २, १, ७, काठ १०, १, –राम् तै २, २, ९, ४

अध्वर-कृत्[c]– –कृत् तै १, ४, १, १, मै १, ३, ३, ४, ५, ४¶, काठ ३, १०, क २, १७, –कृतम् मा १, २४, का १, ९, १

¶अध्वर वृ[d]– –वम् तै ३, २, २, ३, मै ३, ६, १०, काठ २३, ७, क ३६, ४

अध्वर य(त्→)ती[e]– –तीम् तै २, ५, ८, ५¶

अध्वर श्री[f]– –श्रिय ऋ [१, ४७, ८, (९२, ३, ८, ४, १४, ८७, २, ४)], १०, ७८, ७, –श्रियम् ऋ १, ४४, ३, १०, ३६, ८

अध्वरे[g]

अध्वरे-ष्ठा[h]– –ष्ठा ऋ १०, ७७, ७

√अध्वरीय[i], अध्वरीयसि[j] ऋ १०, ९१, ११, अध्वरीयति ऋ [२, १, २, १०, ९१, १०]

अध्वरीयत्[k]– –यताम्[l] ऋ १, २३, १६ [४, ९, ५, ६, २, १०] शौ १, ४, १†, –यन्त काठ १८, ३, २१, ८

√अध्वर्य[m]

अध्वर्यत्[k]– –र्यन्त मा १७, ५६, का १८, ५, ७, तै ४, ६, ३, ३, मै २, १०, ५, क २८, ३, –र्यन्ता ऋ १, १८१, १

अध्वर्यु[n]– –र्यव ऋ १, १५३, १

a) 'अध्वरम्' इति ऋ (१, ४४, १३) पाभे ।

b) असमासी बवचप् प्र (पा ५, ३, ६७)। तस्य च नित्वाभिघाते स्वरेऽविशेष ।

c) कर्मण्युपपदे √कृ+कर्मणि क्विप्। कृद्-उपपदस्व (पा ६, २, १३९)।

d) भावे स्वः प्रत्ययस्वरश्च ।

e) 'हस्व-' (पा ६, १, १७६) इति मतुप्-स्वरस्य 'न गोश्वन्-' (पा ६, १, १८२) इति निषेधे पूर्वस्वरः स्वर ।

f) कर्मण्युपपदे √श्रि+क्विप् प्र. दीर्घश्च (पावा ३, १, १७८)। कृद्-उपपदस्व. (पा ६, २, १३९)।

g) अध्वरे इत्यस्मिन्नुपपदस्थे। ग अलुग् द्र ।

h) वाररोपपदे √स्था+विच्। एपूद्रिदि स्वर ।

i) क्वचि प्रत्ययेऽवर्णस्य ईत्वे नाधा द्र (पा ३, १, ८, ७, ४, ३३)।

j) अस्य च नाउ च द्र ग्रारिपयस्वेऽप् अध्वर्-इत्यस्य क्वचि लोपाऽभाव उस. (पा ७, ४, ३९)।

k) शतुर्निपाते धातुस्वरेऽविशेष (पा ६, १, १८६)।

l) 'शतुरनुम.' (पा ६, १, १७३) इति विभक्तिस्वर द्र.।

m) नाधा । द्विपृद्दि तद्विपरीतेन ग्रागमृत्वामानेनैव अध्वर्- इत्यस्य क्वचि लोप द्र (तु पा ७, ४, ३९)।

n) 'क्याच्' (पा ३, २, १७०) इत्य् उः प्र। तत्स्वरश्च। क्वचि प्र अध्वर्-इत्यस्यान्त्यलोपार्थ नायुदि. द्र। या (१, ८)

३, ४, ५, ५, ३१, १२, ७, ९२, २, १०३, ८, ९, ९७, ३७, १०, ३०, ६, मा २३, ४२, का २५, ८, ४, तै २, ६, ७, ४, ५, २, १२, १, मै ४, १३, ५, काठ १३, १६†, ५०, ६, कौ २, ७०७†, जै ३, ५८, ४†, पै २, ७३, ५, –†०र्यव ऋ २, १४, [१, १०, ३०, १५], [२, ३७, १, (७, १६, ११)] ३–११, ७, ४३, ३, ७, २, ४, ९८, १, १०, ३०, २ ३ १४, मै ४, १४, ५, शौ २०, ८७, १, –०र्यव ऋ ८, ४, १३, –¶र्यवे तै १, ८, १८, १, ६, ६, १०, ७, ७, १, ७, २, मै १, ६, ४, काठ ८, ८, ३५, १६ १८ क ७, २, ४८, १४, १६, –र्यु ऋ १, ९४, ६, १६२, ५ २, ५, ६, ३, ५, ४ ४, ६, ४, ५, ३७, २, ६, ४१, २, ८, ७२, १, १०१, १०, मा २५, २८, का २७, १२, ५, ¶तै २, ६, ५, ६, ३, १, २, $४^{२}$, ७, $१^{२}$, १०, २, २, ९, २, ५, $६^{२}$, ३, ५, १, ७, २, ५, ९, १, ४, ६, ८, २†, ५, १, ३, $१^{२}$, ७, ४, ५, ९, ४, ३, १, ५, ९, ७, १०, ३, ६, ३, ४, ७, ८, १, २, ९, १, ६, १, ८, $३^{२}$, ४, ९, १, १०, ३, २, ९, $२^{२}$, ३, ४, १०, ७, ३, १, $५^{२}$, ६, ८, ३, ४, ३, १, १०, ६, ११, ३, ५, १, ४, ३, ४, ९, $३^{२}$, ६, १०, २, ७, ५, ८, २, ५, ¶मै १, ४, १०६, ६, ११, ९, $१^{२}$६, ४, ५, १०, १३, २, ३, ९, ३, १, ४, २, ८, ४, ४, ६, $८^{२}$, ७,

$४^{२}$, $७^{२}$, ८, ८, ७, ८, $१०^{२}$, ९, ६, १६, १†, ४, १, ७, $५^{२}$, $९^{२}$, $१४^{२}$, ४, ८, ५, $२^{२}$, $६^{२}$, ६, $१^{४}$, ६, ८, ७, $४^{२}$, ८, ५, काठ ९, $८^{२}$, ९, $११^{२}$, १२, १२, १०, १९, $३^{२}$, २०, ६, $८^{२}$, २४, ४, २५, ५ ८, २६, $१^{२}$, ६, २७, १, $५^{२}$, $६^{२}$, $१०^{२}$, ३१, १, $३^{२}$, १०, ११, $१३^{२}$, ३२, ७ ३५, $१६^{२}$, ३६, ७, ४६, ४, ¶क ८, $११^{२}$६, १२, ३०, $१^{२}$, ३१, ८, $१०^{२}$, ३७, ५, ३९, ७, ४०, १, $४^{२}$, ४१, ४, ४२, १, $५^{२}$, $६^{२}$, ४७, १, $३^{२}$, १०, ११, $१४^{२}$, †जै ४, १६, ४, शौ ७, ७७, ५, १८, ४, १५ १९, ४७, १, पै ४, ४०, ६, ८, ९, ५, १२, १, ५†, –र्युणा ¶मै ३, ८, १०, ४, ८, ८, –र्युभि ऋ १, [१३५, ३, ६], २, ३७, २ ३, ७, ७, ४, २७, ५, ७, ९०, १, ९, १०, ९, १०, ३०, १३, मा ३३, ७०, का ३२, ६, १, †कौ २, ४७७, †जै ३, ३६, २, शौ २०, ६७, ७†, –¶र्युभ्याम् काठ २८, ५, क ४४, ५ –र्युम् ऋ १०, ४१, ३, ¶तै ३, २, ९, १, ४, ७ ५, १, ५, ८, ४, ३, १, ५, ९, ७, १०, ३, ६, ७, ४, ६, १, १०, $१^{२}$, ¶मै ३, ३, ४, ७, ७, ९, ८, १०, ५, ४, ६, $५^{२}$, ¶काठ १९, ५ २१, ६, ¶क ३०, ३, ३१, ९१, ४१, $७^{२}$, –र्यू ऋ ७, १६, ५, खि ५, ७, ५, ११, मा १४, १–५, $७^{२}$, का १५, १, १–५, ३, $१^{२}$, तै ७, ६, ४, १¶, ४, ३, ४, $१^{२}$, $-^{२}$, $३^{२}$,

¶६, ७, १०, १, ३, ६, ३, ४, ४, १; मै १, ९, १, ४¶, २, ८, $१^{७}$, ¶४, ५, ४, ६, ८, काठ ९, ८, ११, १७, $१^{६}$, २६, $९^{२}$, २८, ५, ३४, ५ क ८, ११, २५, $१०^{७}$, ४४, ५¶, –०र्यू खि ५, ६, ४, ७, ५, ११, मा ३३ ३३, ७३, का ३२, ३, ४ ६, ४, –र्यूणाम् तै ३, २, ९, ६¶, –०र्यो ऋ ६, ४२, ४, ४४, १३, ८, ४, ११, ३२, २४, ९, ५१, १, मा २०, ३१, २३, ७३, का २२, २, ८, २५, ६, ३, तै ६, ४, ३, ४, मै ४, १, ११¶, †कौ १, ३०८, ४११ २, ५७७, ७९३, †जै १, ३२, ६, ५२, ३, ३, ४७, १, शौ २०, १३५, ४, –०र्यो ऋ ३, ५३, ३, ८, २४, १६, १०, ३०, ५ खि५, ११, १, तै २, ५, ९, ६¶, काठ ३१, $१३¶^{२}$, †कौ १, ३८५, ७, १०३४, †जै १, ४३, ५, शौ ११, १, ३१, २०, ६४, ४†, पै १६, ९२, १, –०र्योः मै ४, ५, २¶, –र्यो ऋ ३, ३५, १०, १०, १७, १२, मा ७, २६†, का ७, ११, १†, ¶तै २, ६, ५, ४, ३, १, ७, $३^{२}$, १०, १†, २, १, ३, ¶मै ३, ८, १०, ४, ४, ८, ५, $६^{२}$, ६, $५^{२}$, काठ २६, १, २७, $५^{२}$, $६^{२}$, १०, ३५, $८^{२}$, ¶क ४०, ४, ४२, $५^{२}$, $६^{२}$ [°र्यु- अन्°, चमस°, मु°]

आध्वर्यव[a]– –वम् ऋ १०, ५२, २, खि ५, ७, ३, ८, मा २८, १९, का ३०, २, ८, मै ४, १३, ८†, काठ १९, १३¶, –वात् खि ५, ७, ५, ११

अध्वर्यु-पात्र[b]– –त्रम् मै ४, ६, $२^{४}$¶

<अध्वर-यु-(<√युज्+कर्तरि ड्ड प्र औणादिक°, यद्वा अधीयत 'यु' इत्युपबन्ध) इत्यधिकमप्यत्र द्र।

a) तस्येदमित्यर्थे अञ् प्र (पा ४, ३, १२०) नि स्वरश्च।

b) तत्र सामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

१अध, अधा* ऋ १, १५, १०, ३८, १०, ४२, ६, ५५, ५, ५७, २, ७२, १०, ९४, ११, १०१, ९, १०२, ७, १०४, ५, ७, ११४, १०, १२०, १२, १२१, ६, १२२, ११, १२७, ६, ९, १२९, ११, १३२, ३, १३९, १, १०, १४०, १०, १४४, २, १५१, २, १५३, १, १५६, १, १६७, २, १६९, ६, १७०, ५, १८०, ७, १८६, ९, २, १३, ५, १७, ३ [४, ९, ११०, ९] २२, २, २८, ९, ३०, ३, ३१, २, ४, ३, [४, ९, ७, २, ९], ६, २, ३२, ११, ३८, २, [४२, ६, ८, (४५, १३) ७५, १६, ९८, ११], ५५, १, ६, ४, २, १४–१६, ५, १०, १४, ६, ७, ७, २, १०, २, १६, १७, १७, ७, १०, १८, ९, १३, २२, ६, २७, १, ३–५, ३१, ६^{२}, ५, ९, ५, १६, ४, १७, ४, २९, ५, ३८, १, ४०, ६, ४६, २, ५२, ३, ११^{२}, १६, ५४, ६, ६६, २, ४, ८५, ८, ६, [१, २, (६, ७, १, ५, १०, ५२, २)], २, ७, ६, ४, ५, १०, ४, १२, ७, १५, ९, १६, ४, १७, ८–१०, १८, १४, १९, १२, २५, ७, ३०, २, ३१, ३, ३६, १, ४६, १०, १२, ६६, ६, ८, ७, ३, २, ४, ८, १५, १४, १८, १२, २१, २०, ३, ५ २१, ६, २९, ३, ४, ३४, २, ३८, ६, ४५, ३, ५६, १, ७, २२, २४, ७४, ५, ८२, ९, ८३, ५, ८८, २, ९०, ३, ९१, ५, १०४, १५, ८, १, १६, १८^{२}, २८, ३३^{२}, १२, १९, १३, २४, ४६, २९, ३१^{२}, ३३, ६२, ९, ६९, १६, ८३, ८, ९, ८४, २, ६, ९२, २९, ९३, १२, १४, ९६, १५, ९८, ७, [१००, २, १०, ८३, ७], १०१, १०, ९, ४८, ५ ६१, २, ९७, ११, ९९, २, १०२ १, २, १०, १, ६, ६, ७^{२}, १०, १४, ११, ४^{२}, २२, ६, २५, १–३, ३०, १०, ३३, १, ३, ५४, ६, ५९, १, ६१, २०–२४, ८५, २७, ९२, १४, ९५, १२, १४^{२}, ९७, २, १११, ९, ११३, ८, ११५, १, १३२, ३, १३३, ५, खि १, ८, ३, ४, ९, ४, ५, ७, ५, १२, मा ८, ५, १२, ८, ७६†, †१५, ४५, ६२, १७, ६३, ६४, १९, ६९†, २७, ९, २४†, ३३, ४८†, का ८, २, १, १३, १, ९, ६, २†, †१६, ५, २७, ७, ५, १८, ५, १४, १५, २१, ४, १९†, २९, १, ९, ३, २†, ३२, ४, ५†, †तै २, ६, ११, ४, १२, ४, ३, १, ११, १, ४, १, ७, ४९, ४, ३, ३, ४, ७, ५, १०, ३, ७, ४, १५, १, †मै २, ७, १६९, ८, १४, १२, ५९, ११, ८^{२}, ३, ४, ६९, ४, १०, २, १२, ३, १३, ६, १०, १४, २, ६, ८, ९, १२, काठ ४, १३, १५, ८, १६^{१}, १७, १६, ८, १२, १३, १७, १०, १८, १८, १६, २०, २०, १४, २३, १२, ४४, ८, क २५, ३, ४†, २६, ९†, २९, ४, †कौ १, ५२^{२}, ६४, ४०६, ४६१, ५७०, २, ६०, १७५, १८९, ३६३, ३६४, ३७०, ५६१, ५७०, ८३८, ८४६, ९०१, ९११, ९८१, ११२८, †जै १, ५, ८^{२}, ७, ३, ४७, ८, ४८, ७, ५८, ५, ३, १६, १३, १७, ११, ३०, ६, ८, १३, ४५, ३, ४६, ५, ५८, २, ४, ११, ३, १४, ५, १६, २, ४, २४, २, शौ १, २८, ४, ३, ४, ४, २०, १‡ ४, ३२, ७†, ५, २२, २^{२}, ६, ६५, १, ७, ७७, ११, ८८, ३, ८, ४, १५†, ९, १५, २०, १०, २, ७, ४, २५, १२, ३, २, ९, १३, १, ३०, १४, २, २०, १८, १, १६†, २१^{२}, ५१‡, २, ११‡, २३, ३, १७, २१†, ४, ४८, ६३, ६९, ७०, १९, ३३, ५, ४७, ८, ५०, १, †२०, १५, २, २४, ६, ६०, २, ८३, २, ९२, १३, १००, १, १०८, २, ११७, ९, पै १, ४१, २, ६८, २, २, ३०, ५, ३२, २, ४, ३२, ७, ५, २, ६, ६, २, १०, ६, ३, ११, ६, २†, १२, १, ९‡, ११†, १३, २, ९, १६, १०, ५†, १७, ३, ५९, ८

a) अध, अधा इत्यत्र पदव्यापत्तिमात्रेण किंचिदिव विभ्य मदर्थेनदव आति गृत्स द.। नि च अन्य थेनि तत एव इत्थम्। यद्वा निभेव तमोऽस्य स्तु। तद् यथा। उभयी धुनिर् भवति। ह्रस्वान्ता च दीर्घान्ता च। दंपर्न्ते च अ. गृत्सन् १°अ-ध- (वग १अ+भवे (√धा>) धा- इत्यत्र स्तु दीर्घविकल्पेन (ह्रस्वस्य गृ१ गत विद्य च (तु ५अंधु- > -धा इत्यत्र टि, [अध+उ] > अधो > अंधु > अधुना इति च) छन्दोऽनुरोधमात्रेण ह्रस्वान्ततया परिणतं धेनि च अध इति व्युत्पन्नं वाऽव्युत्पन्नं धेनि च विमृश्यम् (तु ।।७।। १, ९९, कधा, तुभा, पुधा, पूर्ध° इत्यत्र टि. च यद्)। तुल्य ह्रस्वान्ताय दीर्घान्ताय निगमा इद महाऽवबन्धिमा गन्तग् मनदाम्नायतो विवे वाचंमनुन स्या।

अुंध प्रिय[a]- -०या ऋ ८, ८, ४
२*अु घ[b]- -धा
?अधद्रा.[c] कौ १, ३२३
अधम् , अुध(- अधस् द्र ।
!अधराकासी[d] पै २, ७४,५.
अु धर्म[e]- -र्माय मा ३०, १०, का ३४, २, २

अधुस्[f] -ध ऋ ७, १०४, ११, ८, ३३, १९, १०, ११९, ११, १२९,५ १६६,२, मा १६,५७, ३३, ७४[f], का १७, ८, ११, ३२, ६, ५[f], तै ४, ५, ११, १, ५, ६, ९, १[¶], [¶]मै १, ६,६,९, ६, ११, ७ २, २, ५ ४, १,९, १६, ३, २, १, ४, १, २, काठ १, २, ८, १२, ९, १४, १२, १०, १७,६,१९,११,२७,४ , ६, २६, ६[२], ३१, १, क १, २, ७, ७[¶], २७, ६, ३१, १[¶], [¶]३९,१[२],२, ४१, ४[२¶], ४७, १ कौ १,१७२, शौ ३,१८,४[†],

a) तस निपात-पूपरस्व (पा ६,२,२)। तत्र हि अव्य इत्यत्र नि परिगणन कृत भवति। उप प्रियु <√प्री यद्र. । स्याद्वा अध-प्री* (उस) इत्यतत् प्राति क्विबन्तम् । ततोऽपीप्रनिगमसमानसिद्धेरिति यावत् (तु कध प्री* यत्रापि GW कुध प्रिय इत्येवमेव प्राहुयितु-कामो भवति)। सा इह पूप अुधम्>अुध इत्यव स्यात् (कथा>) कध>अध इत्येव (वर्णलोपत) वा स्यादिति ब्रुवाण कध इत्यस्य 'अुध' इत्येतस्य च सना. विवेक विलुम्पेदित्युपेक्ष्य ।

b) अुध, अुधा इत्यत्र व्यु औपयिक सत् त ि यद्र ।

c) 'अधत्त' इति पाभे भवति (ऋ ८, ९६, १३)। सा स्वाये बाह्वृचभाष्येऽमु पाभे सधात्र्याऽर्थतोऽभिन्न सन्त वर्णविकारमात्रत्येव समाधत्ते। कौ (क्सग्र स) त्वमौ 'अपद्रा' (यद्र) इति पाभे उपश्रावयमाण अप√द्रा इत्यस्य तिङ्क्तत्तया व्याचिख्यासुर्भवति। तदेव शाखाभेदेन व्यवस्था द्र । तथा हि। बाह्वृचभाष्ये सव्यमाना छान्दोगी शाखा कौ अपरा सती भिन्नपाठ वता बभूवेति स्यात् । एवमपीह्ययमन्त साममुपलभ्य-मान पाभे एतज् ज्ञापयितुमल स्याद् यथा 'अुध। द्रा।' इत्येव वा 'अुप। द्रा' इत्येव वा मूलत पदद्वयत्मके सामवेदिना पाभे सति 'द्रा' इति द्वितीय पद <द्रा (<√द्रा) स्यादिति। एष्वि च यत् सा 'अधद्रा' इत्यमु पाभे बाह्वृचेन पाभे समेतायितुकाम इव √धा इत्यस्यैव विधिवित्तिष्कृत्तविशेषतया प्रतिपिपादयिषति तन्निर्मूल द्र । अथ वाक्यान्वये तावदयमपरो विवेक द्र।यथा बाह्वृचे तुरीये पादे 'अुप अधत्त' इत्येपा श्रुता सती क्रिया वाक्यकरी भवति। साव तु 'अुप' इत्युपसर्ग-श्रुतिरलेनोन्नीयमानाऽऽक्षेपार्हा तत्-पूर्वा 'चकार' इत्ये-पेति च।बाह्वृचे वाक्ये 'स्तुहितिम्' इत्येक कर्म साव तु तत्र 'द्रा' चेति द्वे। अथ काठ क च 'अदधाम्' (यद्र) इति पाभे भवति। स च बाह्वृचस्य पाभे नेदा-यानिति कृत्वा √धा इत्यस्य रेफोपजनाऽऽदिमत्तिङ्-वृत्तविशेष स्यादति वा साव पाभे अपि नेदीयनिति कृत्वा अधद्राम्>अदधाम् इत्येव माध्यमिकवर्ण-यत्यास-मात्र वेति समान सूह सद् विमृश्य द्र । कौ 'अधद्रा' इति पाभे अपि कश्चित् स श्राव्यते (तु स BI BE WIL)। यत्त्वमु पाभे तदीयम् 'अधत्। रा' इति पपा चोपनीय LUD 'राट्' (<राज्) इत्यस्य सतोऽन्य-विकारतया द्वितीय 'रा' इति पद प्रतिपद्यते तत्तथ। स्यान्न वा स्यादिति। कथमुत्तर कल्प इति। 'अधत्(>द्) द्रा' इत्येव मूलन सति माध्यमिक दकारद्वयम् 'अनचि च' (पा ८, ४, ४७) इत्यनुशासनीयत्वाद् वैकल्पिकमि-तीवाभिमतयैकदकारवत्तया श्रुतिप्रवृत्त्युपागमस्य पि सम-वादिति। एवमप्युत्तरे कल्पे प्रथम पदम् 'अधत्' (<√धा) इति स्यान्न 'अुध्' इति तु वच सावकाशी भवत् पुनरपि भूयोविमृश्यत्वमस्य विषयस्य प्रख्यापयेदि त्यलम् (तु अपद्रा, ०द्रा, अदधाम्, *अधद्द्रा)।

d) इद्दाकिंचित्करे मुपा 'अधरान्च्>अधराग् (यद्र) आसीत्' इति शोधो विमृश्य ।

e) तस नन्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र. ।

f) इअु+धस् (<√धा+भावे असुक्) इत्याकारक-मौलिकाऽवयवस्य च बस अन्तोदात्तस्य (पा ६,२,१७२) प्रयोगत क्विवि च सत न द्वि१ रू एतद् वस्तुतो भवति यत् स्वरादिपु (पाग १,१,३७) पठ्यत इति कृत्वा अव्य इद-मित्युच्यते। एष्वि 'अधो वसति' इत्यत्र अधा (=आत्मनो-ऽपेक्षयाऽऽधरीकर्तुमुचितस्य वुभ्याऽवस्थितिमतोऽन्यस्य कस्यचिदभावाद्) अनाधार आधाररहितो यथा स्यात्तथा <उपरिस्थितपदार्थान्तराऽपेक्षया नीचैस्तरा वसतीत्यर्थ द्र । प्रयोगत क्विवि एवोपलभ्यते वि सतो रूपा तर च किमपि नोपलभ्यते इत्येतन्मूलैतदव्ययत्वप्रसिद्धि खलु द्र। यत्तु प्राभिर् अुधर->अध्+अवि प्र ताद्धित (पा ५,३, ३९) इत्युक्त भवति तन्नोपपद्येत। अुपर ,अुवर प्रमृ (यद्र) समानप्रकारकनिष्पत्तीना शब्दान्तराणा साम्यानुसंधानतस् अुधर इत्यस्यैतन्मूलकत्ववचनस्यौचित्यदर्शनाद्वैतत्तन्मूल स्यादिति यावत् (तु अुधर ि)। यच्च भाषान्तरीयपु सजन्मस्व् अनुनासिकारा श्रूयत (तु ML १, ३२३)

६, ४२, २, ८, ४, ११†, पै १, २९, १, २, ८९, ५ ३, १९, ४, ७, १२, २‡[a], ६, ८, ११, ३, १०, ७, १०, १३, ३, ११†, १६, १०, १†

अध-ईपु[b]- पम् तै ६,३,३,४¶

अधुस्तात्[c] ऋ ३, ३०, १६, खि २, २, ३, मा २४, १, का २६, १, १, ¶तै २,६,३,४ ५ ५ ९, ५, ६,२,१, ६,०,११,१ ३,६, ४, ४,११,४, ५, २,१, ¶मै २, १,९, २,२,४, १, ३,२, १,२, ६, १०, ३, १३, २९, ४, १, ८९, १३, ४, ४, ५, २, ८, ८, काठ ९, १७, ११, ४, १३, ३[१], २०, ५, २५, ८, ९, २६, ८, २७, ५, २८, १०, ३१, ६, ¶क ३१, ५,७, ४०,१,२,४१, ६, ४२, ५, ४५, १, ४७, ६, ८, शौ ४,४०, ५, पै १५,१९,६

¶अधुस्ता(त्→)ल्-लक्ष्मन्[d]- -क्ष्माणम् मै ३, २, ७.

अधस्पद[e]- -दम् ऋ [१०,१३३, ४, १३४, २] खि ४, ५, १९, मा १५, ५१, का १६, ६, ३, तै १, ६, १२, ४‡[f], ४, ७, १३,३, ५, १, २, ६¶, मै २, १९, ४, ४, १२, ३‡[f], काठ १८, १८, क २९, ६, कौ २, ४४२†, शौ २, ७, २, ५, ८, ५, ८, ७, ३५, १, ६४, १, ११, १, १२, २१, पै ५,२३,५, २६,१, २९,८,७, १८,६,९, १६, ९०,१, ९१,२, —दा[g] पै ७, १५, ८, —दा[h] ऋ ८, ५, ३८, —दात् ऋ १०, १६६, ५, —देन शौ १०,४,२४, पै १६, १७, ६

अधो (<धस्-अक्षु[i]- -क्षा[j] ऋ ३,३३, ९

तत्राऽऽद्याऽक्षरस्य ऽनुदात्तत्वे सिद्धे सति तत्प्रोद्बलनविषयकस्य तत्तत्प्रदेशस्थवक्तृप्रवृत्तिविशेषस्य तथाविधाऽऽनुनासिक्याभक्तपरिणामतया समाधानं सुवचम् (तु २अँ→न्। अुद्य- इत्यत्र टि च)।

a) 'अुय' ऋ (१०, १४५, ३) पाभे।

b) अप. 'अध ईपयो' इति कृत्वा 'पारे मध्ये' (पा २, १,१८) इत्यत्र उस। 'गोस्त्रियो' (पा १,२,४८) इति ह्रस्वाऽऽपत्त्याऽदन्तत्वे सम्पन्ने 'नाव्ययीभावात्' (पा २, ४, ८३) इत्य् अम् भावे (सुब्मानस्य) द्वि१ इद क्रिवि चेति द्र। 'अध ईपे सति' इत्यर्थे 'तृतीयासप्तम्यो' (पा २,४,८४) इत्य् अम् भाव ध्रुवत भा अपार्थं गौरव द्र। सागस्व (पा ६,१,२२३)। भूयानपि सामासिको विमर्शो अधस्पद्- इत्यत्राऽनुपदमिव द्र।

c) पाप्र अुधर- >अुध्+अुस्तातिः प्र (पा ५, ३, ३९ उ)। यथा त्वत्र स्वयम् <अुधस् इति कृत्वा अधर्- इति स्वत पूर्ववर्तिन प्राति मूलत्वेन न व्यवह्रियेतेत्यादिविषय भवेतितपूर्वं (अुधस् इत्यत्र द्र)। तदन्विहापि अुधर्+तातिल् (तु अधरात्तात्) उस. इत्येव सुवचम्। तित्-स्वर (पा ६,१,१९३)।

d) यग पूर्वस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

e) सग.गागम्य (पा ६,१,२२३) क्रिवि चेति कृत्वा अध-ईपु- इत्यनेन व्यत्ययगामार्थं द्र। पाप्र. पूप °र्>>स् इति पुन षत्व नागमिर् द्र (पा ८, ३, ४७)।

f) 'अुधरम्' इति ऋ (१०,१५२,४) विशिष्ट पाभे।

g) 'नाव्ययीभावात्' (पा २,४,८३) इति सुब्लुगोऽमोऽभावे प्रर्ते 'तृतीयासप्तम्यो' (पा २,४,८४) इति द्र। अमोऽभाव प्राप्तिवत् टा-प्रत्यय इत-भावविशिष्ट द्र।

h) एतद् रू (प्र३) ज्ञापक भवति यथा प्रकृताकारक अस. मूलत वि भवतीति (तु. अधोअक्षु-> -क्षा)। एव सत्यपि क्रियाविशेषणतयैव श्रुतिसुभिक्ष भवति। तथात्वेन च न द्वि१ रू एव प्राधान्येन प्रयुज्यते क्वचित् क्वचित् तृ१, प१, स१ च। अदन्ताना प्राति द्वि१ रू अमन्तत्वोपलब्धेरेवैतदुक्त भवति यथाऽदन्तेभ्य अस सुप-लुङ् न भवति सुपोऽम्भावश्च भवतीति। अनदन्ताना प्राति च न द्वि१ रू अमुव्वृत्तयोपलब्धेरेवमप्युक्त भवति यथाऽनदन्तेभ्य अस सुपो लुग् भवतीति।

i) सस्व अधस्पद्- इत्यत्र गतौ द्र। पूर्वरूपैकादेशे प्राप्ते (पा ६,१,१०९) प्रकृतिभाव उस।

j) प्र३ रू वि च द्र (तु अधस्पद्->-दा)। एवंविधे प्रयोगे विशेषणभावे सत्यपि तस्य क्रियापरत्वाभावात् वामम् अव्ययीभावभाग् समासविशेषो भवतीत्युच्येत न तु सम्यङ् निष्पन्न अस भवतीति वक्तुमुपलभ्येत। सुसिद्धे हि अस पूर्वपदभूताऽव्ययार्थस्याऽधिकरणविशेषाऽऽत्मकस्य प्राधान्येनेह भाव्यम्। न तु प्र३ रू प्रवृत्ते तद् भवति। तदधिकरणविशेषवर्तित्वोपलब्धेरिति यावत्। स्याद्देहाऽधोवर्तित्व नामाऽधोभाववत्त्व भवतीति कृत्वा पूर्वमुक्तप्रकारमदभिनिष्पन्नाद् अस मत्वर्थीयप्रकारकमन्वित अच् प्र यत्तव्यम्तत्स्वरेण चान्तोदात्तसद्वश्च द्र। एवं हि १अधस्पद्- (अग) इत्येवं निर्दिष्टं स्याद् यदीयानि न द्वि१, तृ१, पं१, स१ च रू भवेयु। तत्रान्यत २अधस्पद् इत्यस्य तादिनस्य वि गत पृथक् च गौणी च निर्दिष्टि स्याद् यदीयं च प्रवृत्तं प्र३ रू. भवेत्। अथाऽन्यतर् तस्य वा स्याद् मयूरव्यंसकादिप्रकारक (तु पा २,१,७२)। अभिनिवृ

¶अ(धस्>)धो-नाभि[a]– -भि मै ३,२,१,काठ१९,११,क ३१,१

अ(धस्>)धो-भाग[b]– -गे पै ९, १०,१२

अ(धस्>)धो-राम,मा[c]– -म. मा २९,५८, का ३१,६,१,तै ५,५,२२,१, मै ४,७,८¶, काठ ४८,१,–माम् काठ १३, १, –मौ मा २४,१,२९,५९, का २६,१,२,३१,७,१,तै ५,५,२४,१,मै ३,१३,२, काठ ४८,३

अ(धस्>)धो-वचस्[d]– -चस शौ ५,११,६,पै ८,१,६

अध॒म,मा॒[e]– -मे [(५,२२,७), ७,१०४,१६], शौ ८,४,१६, पै १६,१०,६,–मम् ऋ १, २४,१५,[५,२२,७,(७,१०४, १६)], मा ६,१६,१२,१२†, का ६,३,६,१३,१,१३†, तै १,३,९,२[?],५,११, ३†,४,२,१,३†,६,३,९,?, ३, मै १,२,१६,३,१०,१,४, १४,१७†,†काठ ३,६ऽ,८, १६,८,४०,११,क २,१३, १५†,कौ ३,१,४†,जै २,५, १†,शौ १,२१,२[?]†,२,८,१,३, ७,४,७,८८,३†,८,२,२४, ९,२,१७,१८,१०,३,९, १३,१,२२,१८,४,६९,पै २, ८८,३[?]†,१०,१०,२,१५,२३, ९,१६,६३,८,७७,६,७, १५२,१०,–माशौ ९,२,४, ९,पै १६,७६,८,–मा शौ ६, १२१,१,७,८८,४,पै १६, ५१,२,–मान् ऋ ४,२८,४, –†मानि ऋ १,२५,२१,काठ २१,१३,–माया पै ३,१५,५

अ॒धर,रा[f]– -र ऋ १,३२,९,३, ५३,?१,मै १,२,१५,३,४, १०[?]¶,कठ २०,११¶,३०,८, ९,क ३१,१३¶,४७,११,शौ ७,३२,१†,१९,४६,५,पै १,७८,१,४,२३,४,५, ३३,५[?],१३,६,९†,–र -रः शौ ६,१३४,२,–रम् ऋ २, १२,४,१०,९८,५,१५२, ४,१६६,३,†मा ८,४४,१८, ७०,†का ८,१८,१,२०,५,३, तै १,३,२,१,३,१,४,४, २,१०,२,मे १,१०,७¶,४, ५,८,¶काठ २८,७,२९,८[?], ३१,१४ऽ,३२,२,३४,१८, ३६,१,¶क ४४,७,कौ २, १२१८†,शौ २०,३४,४†,पै ७,१८,९,१३,७,४†,१६, ५,४,–¶रस्मै काठ २८,७,४४, ७,–रस्या शौ ८,२,१५,पै १६,४,५,–राः ऋ १,३३, १५,१०,१४५,३,शौ ३,१८, ४,पै ७,१२,३,–†रात् ऋ [१०, ४२,११,४३,११,४४,११], तै ३,३,११,१,काठ १०, १३,शौ ७,५३,१,२०,१७, ११,८९,११,९४,११, –रान् ऋ १,१०१,५,खि २, ११,५,४,६,९,मा १७,६३; का १८,५,१४,तै १,१,१३, १,६,४,२,३,२,८,५,५,३,१, ४,६,३,४,मै १,१,१३,२, १०,४,१२,३,काठ १,१२, ५,२,१८,३,३२,२,क २८, ३,शौ २,२९,३,३,६,६, ५,८,८,२८,१४,६,८८, ३,१०,३,३,६,१९,३०, १३,१,३१,१९,३३,२,पै १,१९,२,४,२७,२,१२,५, २,१३,३,८,१६,४४,१, ४५,१,६३,३,–राभ्य. ऋ १०,१४५,३,शौ ३,१८,४, पै ७,१२,३[?]‡[h], –रे मै १,६, ९¶,३,२,९[?]¶,४,१२,३, काठ २६,१०¶,३१,१४[?],क ४१,८¶,शौ १,९,२,४,३, १९,३,४,२?,६,१३,१, ३१,पै १,१९,४,२,४,५, ३,१९,४,२१,६,–रेण मा २५,?,का २७,२,१,तै ५, ७,१२,१,मै ३,१५,२,–रौ शौ १०,२,२,पै १६,५९,२.

कल्पे पूप अधो-वर्तिनि वृत्तिरिति विदोष सुल्भो भवति । सासत्र चेह भवतीत्यपि वचोऽन्तरं नापेक्षेत । यत्तु प्रकृते ह.मा वृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वमिव मन्यमानो ऽन्तोदात्तं समर्थयामास । तन्न । गतिगारकोपपदादेव तस तत्प्रवृत्तेस्तस्य चेहाऽदर्शनात् तदधीनस्य कार्यस्य नितरामनुपपत्तेरिति यावत् (वैतु नाउ अधो नाभि- यत्र सा. भ ध्य उक्तं दिरामनुरुध्य पराऽऽद्युदात्ताऽऽत्मरप्रकृतिस्वर-प्रसङ्ग स्यात्) ।

[a]) अधईव प्रभृ टि यदुक्तं तदिहापि सगतं द्र. । अनदन्तत्वात् पाप्र. अस मुस्-ह्रस्व द्र इत्यपि सङ्केतित-चरमेव स्मारितं भवति ।

[b]) कम वर्तीतिमध्यमपदलोप (पावा २,१,६०) ।

[c]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप रामं-(< √रम्) इति सौन्दर्यलक्षणविशेषपरं यद्र. ।

[d]) सस्व नापूर्नि द्र । उप यद्र. ।

[e]) 'अत्रोधसो' (पावा ४,३,८) इति म॰ प्र अन्त्य॰ लोप । प्रत्ययस्वर (तु अवम्- टि) ।

[f]) 'अ॒धरम्' इति ऋ (१०, १५२, ४) पाभे ।

[g]) 'अ॒धस्-' इत्यत्र 'अ॒वर-' इत्यत्र च टि द्र ।

[h]) 'उ॒त्तराभ्य' इति ऋ (१०,१४५,३) पाभे ।

अधरात्[a] ऋ ६, १९, ९, [७, ७२, ५, ७३, ५] [१०४, १९, १०, ८७, २१], ८, ६१, १६, १०, २७, १५, ८७, २०, मै ४, ११, ४†, काठ ९, १९, शौ २, १४, ३, ६, ४०, ३, ८, ३, ११†, २०, ४, १९†, ५, १७, ११, २, ४, १२, १, ३१, ३२, २, ४१, १८, ४, ११, १९, १५, ५ ४८, ४, पै १, ३६, ३, ५२, १, ३, ३५, ५, ६, २१, ४, ८, ११, ८, १५, ११, १†, १९, ३, †१६, ७, ९, १०, ८, ११, १०, १०, २८, ७$, १०४, ४$

अधराचात्[b] ऋ १०, ३६, १४.

अधर-कण्ठ[c]– -ण्ठेन मा २५, २, का २७, २, २, मै ३, १५, २

¶अधर-लक्ष्मन्[d]– -क्ष्माणम् ते ५, २, ८, ३, ४, काठ २०, ६, क ३१, ८

¶अधर-सपत्न[d]– -त्न॰, –त्नम् मै ३, ४, १०

?अधर-स्था[e]– -स्था खि २, ८, २

अधर हनु[c]– -नु शौ ९, १२, २, पै १६, १३९, २

अधरा(र-अ)ञ्च्[f]– -[g]राक्, गृ खि ५, १२, २, १७, १–४, मा ६, ३६, १०, १९, का ३, २, ६, ६, ८, ७, ११, ६, ४, तै १, ४, १, २, ८, १४, २, ६ ४, ४, ३, मै १, ३, ४, २, ६, ११, ४, ४, ५, ५, ७, काठ ३, १०, १५, ७, ३७, १०, ३९, १, क २, १७, शौ २०, १२८, २, १३४, १–६, –राङ् शौ ५, २२, २, १२, २, १, –†राच[h] ऋ १०, १३१, १, १३३, २, कौ २, ११५२, जै ४, १, ५, शौ २०, ९५, ३, १२५, १, –राञ्च शौ ३, ६, ७, ९, २, १२, पै २, ५५, ५, ३, ३, ७, १६, ७७, २, –राञ्चम् शौ ५, २२, ३, ४, ६, १२७, ३, १०, ५, ३६, १६, ८, ४–२९, ३३, १९, ३९, १०, पै १, ९०, ४, ७, १०, १०, १३, १, ४, ५ [॰ञ्च्-भूमि॰]

अधराची[i]– -ची मा १६, ५, का १७, १, ५, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १ पै १, ५९, ५, –चीम् पै ६, २२, १५, १६

अधराचीन[j]– -नम् ऋ २, १७, ५

अधराचीन प्रवण– ण काठ ३४, १८¶

अधराच्य[k]– -च्यम् शौ ४, ७, २, पै २, १, १, ५, २१, १

अधरो(र-उ)त्तर[l]– -रम् काठ १२, ४

अधरो(र-ओ)ष्ठ[c]– -ष्ठेन काठ ५३, २

?अ ध स्प र्ध्ये तां म ध ने भ वा न्वे न[m] पै २, १९, ४

अधि ऋ १, ६, [९, ४९, १, ५, ५६, १, ८, ८, ७], १०[n], १६, ६, १९, ६, २१, ६, २५, १८[o], २८, ९[p], २९, ६, ३३, ७,

a) स्वार्थे आति प्र (पा ५, ३, ३४)। तत्स्वर ।

b) स्वार्थिक-प्रत्ययान्तादपर स्वार्थिकस् तातिल् प्र उस त च स्वरेऽविशेषकर (पा ६, १, १६३)।

c) तस सारास्व (पा २, २, १, ६, १, २२३)।

d) बस पूपप्रम्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

e) 'अधिरस्था' इति शुपा भवति (यद्र)। तस्य स्थाने यनि शोध गनि द्र। अभ्युपाये 'अधरे स्था स्थितिर्यस्य' इति यग कृत्वा नाद्युदि. स्वर ।

f) उग दृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप √अञ्च्+क्विन्।

g) प्रयोगतो न द्वि१ गदपि विवि द्र ।

h) 'धी' (पा ६, १, २२२) इति पूर्वपदस्याऽन्तोदात्त द्र।

i) स्त्रियां ङीप्प् उदात्तनिवृत्तिस्वर बाधित्वा धी पूर्वपदस्याऽन्तोदात्त (पा ६, १, २२२)।

j) स्वार्थे ख→ईन प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ४, ८)।

k) शैषिकोऽर्थे यत् प्र. तित्स्वरश्च (तु पा ४, २, १०१, ६, १, १८५)।

l) द्वस एकवद्भावो नपुंसकत्वञ्च (पा २, ४, १२, १७)।

m) सस्वरणान्तरसापेक्षो नितरां दुरूह सुपा तत्त्वतोऽवधेय ।

n) 'अधि ईमहे' इत्युपसर्गभाव सा आह (वैतु स्व वें प्रभृ)। अपादानविकल्पस्य प्राधान्येन शिश्रावयिषितत्वात्तु तदनुवादी कप्र एवेति वाद सार्धीयान्। प्राप्तिमात्रार्थविवक्षायाम् अधीत्यर्थस्य प्रासङ्गिकत्वाच्चेति दिक्।

o) 'अधि दुर्शम्' इति सा गतियोगमभ्यमन्यत। तत्र। देवताया रथस्याऽधिकदर्शनस्याऽपेक्षया पृथिव्यधिकरणतया श्रावणे श्रुतिस्वारस्य विशेषप्रतीतेरधिकरणाऽर्थस्य प्राधान्येन समर्पयितुमिष्टत्वाच्च तदनुवादी कप्र एवायमिति (तु वें, Gw प्रभृ च)।

p) '…निधेहि' इत्युपराख्यातेन योग व्याचक्षाण सा चिन्त्य। सुनिपुण चिन्तयनाऽपि सेन विवेचयितुमिष्टयो सोमाधिकरणतावच्छेदकस्येनाऽध्यारोपणस्थानविषययोर्भेदमदमा दुर्धर्षत्वाद् निधाननिर्देशेनाऽध्यारोपणस्य पि सामर्थ्याद् गतार्थत्वाच्चेति भाव ।

३३,३,४,३६, ११,३९,४,४२, ३, ४३, ७[a], ४६, ३, [४७, ७, ८, ८,१४] ४८,७, ५१,५,७३, १०,८०,४,६,८३,३[b],८५,२[c], ७,८८, ३, १२३,४, १२५,५, १२६, १, १३९, २[२], [३, ८, ९२, २०] ४, ११, १४०, ११,१४४,५ १४६, ३ [१५५, ३, ९,७५,२], १६४, ९[d], ५, १८, २२[e], २३, २९, ३९[f], ४२[g] १६६,१०,२, २,१०,[३,

७, ३, २९, ४] १३, ७, १६, ७, २९, ५, ३०, ३, ४०, ४, ३, ३, ३[h], ५, ९, ८, ३, ७, २१, ७, ५३, १६, ४, ४, ५, ५, ७, ९, १८, १२, २७, ४, ३०, १२, १४, १५ ३५, ८, ३८, ७, ४५, १, ५८, ११[i], ५, ३६, ३, ५२, १७, ५७, ६[२], ६०, ७, ६१, १२, ६२, ५, ७८, ९[२], [८३, ९, ८, ४९, ७, (५०, ७)] ८७, ४,

६,६, ४, ७,६,१६,१३,२०,९, ३४, १[j], ३५, २[k], ३८,३[l],४५, ३१[m], ४८, ५, ५९,८, ७५, ३, ७, १८,१४, २७, ३, ३३,११, ३६, १, ७६, २, ५, १०३, ५, ८, १, १८, २, ८, ४, १३, ७, ७, १४, ९, १४, १०, १, [३, (१,१०५, १३)], ४, १२, १७, १७, ११, १९, ३७, २०, ११, १२, २३, २६, २५, [७[n], (४, २, १८, ७, ६०, ३)], ३०,

a) 'अुधि निुधेहि' इत्यत्र यद्वाह्नै GW. MW प्रभृ उत्तरवर्तिन न्युपसर्गस्य सत क्रियापदस्य गत्यन्तरतया व्याख्यान कृत तन्मन्दम् । तथात्वे हि 'गतिर्गतौ' (पा ८, १,७०) इत्युक्तदिशा निघातप्रसङ्गात् । ननु द्वैस्वर्यमनुमन्यताम् अन्यत्र तथाऽनुदर्शनादिति चेद् नेत्युच्यते । अनिष्टसख्याकानि न्यायसंगतद्विस्वरयुक्तानि कानिचिदेव पदान्यतिरिच्याऽन्यत्र सर्वत्राऽविवेकेन योऽय केषाचिदभियुक्तानमेकपदावच्छेदेन द्वैस्वर्यवादो नम प्रवर्त्तते तस्याऽस्माभि साध्यसमत्वाऽव्यभिचारमात्रतयैवाऽङ्गीकारात् । तर्हि काऽत्र गतिरिति । सप्तम्यर्थानुवादी कप्र इति । प्रकृते हि शतसख्याकाना नृणा या श्रीर्भवति तस्या अस्मद्वाच्याऽधिकरणकमात्रताया आशास्यमानत्वादस्मद्वाच्याऽधिकरणार्थे विशिष्य विवक्षित सति तत्साधनताभियादय कप्र इति दिक् ।

b) सप्तम्युपबृंहण कप्र (वैतु PW प्रभृ) ।

c) सप्तम्यर्थानुवादकतया कप्र.द्र (तु GW प्रभृ वैतु सा)

d) 'अुधितस्थु' इत्येवमभिसयोज्य गतिरिति GW. प्रभृ आहुस् तन्न । विश्वभुवनकर्तृकपरमव्योमाऽधिकरणकाऽऽश्रय प्राप्तिमानत्वस्य विवक्षित वाद् गतिभावे चाऽधिपदार्थभूतस्याऽधिकारोपरिभावाद्यर्थविशेषस्य परमव्योमविषयकतयाऽन्वय नौचित्यादिति दिक् ।

e) अधिकरणस्य विशेषेण विवक्षातस्तदुपबृंहण कप्र द्र. (वैतु GW अुधि सुवते) ।

f) इह 'अुधि''निपेटु' इत्येवमभिसयुयाना सा GW प्रभृ एपूर्गिदि चिन्त्या स्यु ।

g) GW 'अुधि वि क्षान्ति' इत्येक पदमालस्थे । न त्वेव द्वैस्वर्यं सूपपद स्यात् । अत पञ्चम्यर्थानुवादकता मात्रत्व द्र । यत्तु सा अधिकार्थे अव्य इत्याह तदपि न । उपयोगाऽभावात् । समुद्रकर्तृकस्य चरणस्य पूर्वत एव विशेषणेन न्युपसर्गेण विशिष्टत्वादिति यावत् । प्रकरणाच्च सामुद्रिक-चरणक्रियाया अपेक्षया प्रकृततदपादानभूतगौर्या एव सक्तेतस्य बलवत्तया विवक्षितत्वोपगमाद् अपादानार्थानुवादक कप्र इत्येवाऽत्र साम्प्रतमिति द्र ।

h) 'अुधि सद्धु' इत्यत्र सा भिन्नक्रम इवाभाति । युस्मिन् इत्यस्याधिकरणतावच्छेदकतया तत्सन्निधानस्यापेक्षितत्वात् । गतित्व ब्रुवाणा PW GW MW प्रभृ अपि चिन्त्या । स्वराऽनुपपत्तेर् अर्थे चमत्काराऽभावाच्च (तु वें) ।

i) यत् GW च सा च पदमिदम् 'श्रितुम्' इत्यनेन समन्वितमुक्त, तदरुचिर द्र । कर्मप्रवचनीयतयैवात्राऽर्थसङ्गते ।

j) सामान्येन ऋ ९,९४,१ इत्यत्र गतार्थत्वं द्र । इह सा क्रिवि अव्य एतदितीवान्वय प्रदर्शयतीति विशेषस्त्वनुसंधेय ।

k) 'गोषु' इत्यनाऽधिकरणवचनत्वेनान्वय प्रदर्शने कप्र एव स्यात् । विशेषेण वक्तुमर्हस्य सप्तम्यर्थस्याऽनुवादक इति यावत् । गो नेत्र तरस्याऽप्रकृत वात्तदपेक्षाकृताधिकभावस्य नितरामभावात् तादृग्भावसमर्पकस्याध्युपसर्गस्याऽनपेक्षितत्वमिह भवतीत्यपरोऽभिसन्धि । (वैतु सा GW MW) ।

l) पूर्वस्मिन् पादे ब्रह्मणा गिरामाधारत्वेन विशिष्य श्रवणादधिकरणप्रवचन कप्र द्र । (वैतु सा GW प्रभृ 'अुधिवृधत्' इति गतित्वमिति) ।

m) यत् सा GW. प्रभृ च (तु ऋ ९, ८५, १२ टि) गतित्वमाहुस्तच्चोद्य भवति । दध्यातर्याप्य् अधिपूर्वस्य √स्था इत्यस्य सकर्मकत्वोत्सर्गात् तद्पव दाऽनुपलम्भाच्च (तु ऋ १,४९,२,१६३,९ ३,३५,४,५,३१,१,८,१०,६, १०, ८१,४) । अत कर्माऽभावे तथात्वस्य प्रकृतेऽसम्भवात् सप्तम्यर्थानुवादी कप्र द्र (तु ऋ १,१६४,७ टि) ।

n) 'बृहत् दिव' इत्यभ्युक्तताऽपादानार्थसमर्पके पदे सती भ्रान्त्या कर्मतामापाद्य यदत्र सा 'अुधि''''पुद्यत' इति साक्षेप गतित्वमिषेष, तन्न । उक्तस्याऽपादानार्थस्यैव प्राधान्यन विवक्षोपगमात् तदनुवादिनि कप्र साम्प्रतत्वात् ।

३[a], ३२, ४, [३४, १३, १७, ५, ९, १२, ६, १०७, १४], ४१, ४, ४५,३२, ४७, ३,११, ६४, ११, ६५,११, ६८, ११[b], ६९,५, ७२,२,७,७५,१५, ९, ८,८,११,३,१४,१, १९,३, ४, [२५, ३, २८, ३], २६, १, ३, ५, २७, १, ५, ३१, ७, ५, ३७, ४, ५७, ४, ६३, [८, ६५,१६] २७, ६५, २५, ६६, ९[c], २९, ७३, २, ५, ६, ७५,१[d], ३,७९, ४,८२,४,[८५,१२[e],१०,१२३, ७,(८)], ८६,[३, ९७,४०] ६ २५[f],२७,९१, [१,९२,४] २[g], ९४, १[h], ९६, १३, ९७, ४०[i], ५३[j], १०१, ११, १६, १०५, ४[k], १०, १, २, ४, ३, १०,१, १३,३,४३,२, ४८, २,४९, ९[l],

a) 'अ॒धि नैष्ट<√नी' इति गतियोग मन्वाना PW प्रभृ चिन्त्या । अनुष्टुब्मध्यवर्तिन्य् अध्यन्ते आगते (त्रैष्टुभे ? वा) पादे त्यक्तुमनभीष्टस्याऽपादानीबुभूषितस्य पदार्थस्य विशेषेण विवक्षातस्तन्मात्रगामितया कप्र एव द्र ।

b) वाजबन्धुत्वविशिष्ट युष्मदभिधेयाऽधिकरणतयाऽवद्य-धारणस्य नितान्ते तु शकत्वेऽभिप्रायवती श्रुतिरिति कप्र द्र । (वैतु सा PW GW. प्रभृ अधि√धृ>धारि)।

c) सप्तम्यर्थानुवचन कप्र द्र । स्वन्- इत्यनोत्तरत्र धात्वर्थविशेषणीभूत पृथग् अव्य इति सा श्राहेति विशेषो विमृश्य । यत्तु PW MW च अधि√ष्व(<स्व)न्>(ण्) >अधिष्वणि इतीव पठतश् चिण् प्रत्ययान्तक्रियापदतया व्याचक्षाते च तदतीवोपेक्ष्य(वैतु GW) द्र । सस्वरस्योपसर्गी-बुभूषितस्याऽधीत्यस्य निघातप्रदर्शनस्य च चिण्णन्तस्य रू निघातविषयस्य सतोऽनिघातप्रदर्शनस्य चाऽनिघातानुमतौ सत्यामपि चित्स्वरविषयस्य सतो धातुस्वरप्रदर्शनस्य च णिति प्र परत उपधाऽकारस्य वृद्धिविषयस्य सतोऽवृद्धिप्रदर्शनस्य च सर्वथाप्यपलक्षण वादिति दिक् ।

d) यथा कश्चित् प्रियमाण स्वेषा प्रियाणा प्रियचिकीर्षया तानुद्दिश्य दवीयासमप्यध्वानमश्नुवीत, एव सोमो नाम प्रियाणि नामानि (=प्रियनामभाञ्जि> [लक्षणया] पयासि [तु निघ १, ११]) अभिलक्ष्य पवमान सन् तेषु पय स्व् अ॒धि (=तेषामुपरिभागे) वर्धमान (=मराड दधान) तानि स्वच्छन्नछाययेव गोप यतीत्येवमधिकरणार्थस्य विशेषेण शिथावयिषितत्वात् तदुपबृहण कप्र द्र (वैतु सा PW प्रभृ च)।

e) तु ऋ ६ ४५, ३१ गति । यथा तत्र बृबुसञ्ज्ञकस्योपरिभावविशिष्टायां स्थित्यां सतामपि तस्योपरिभावस्य पणिगणकीयवरिष्टमूर्धामत्र विशिष्टाधिकरणविशिष्टतया विवक्षितत्वे गति तस्याधिकरणविशेषस्यैवत्वेन सम्पादयितुमिष्टत्वात् तत्साधनभूत सप्तम्यर्थानुवादी कप्र इष्टुत भवति, एवमिहापि गन्धर्वस्यौर्ध्वविशिष्टस्योर्ध्वत्वा स्तरणविशेषे स्थित्या भाव्यमित्यनुक्त्वैव श्रुत्या स्वीया स्थितिमाकाशस्यौर्ध्वविशिष्टाधिकरणकत्वादनुगता भवति तदधिकरणविशेषस्य सप्तम्यर्थासाधारण

च तदर्थानुवादी कप्र नियुज्यत इत्युभयो स्थलयो कप्र प्रयोजनसामान्य द्र ।

f) '···अहेषत' इत्युत्तरेण क्रियापदेन गतित्वेन युक्तमिति यदाह सा तदयुक्त द्र । उपसर्गार्थस्य प्रकरण श्रावयितुमनिष्टत्वोपगमादिति दिक् (वैतु GW प्रभृ)।

g) उपसर्ग इति कृत्वा योग्यक्रियाऽध्याहार-पक्षपाती सा भवति । उत्तरेण सुवान्- इत्येतेन गतित्वेनाऽन्वयकामा PW प्रभृ भवन्ति । तच्चिन्त्यम् । तथा सत्यैकपद्ये द्वैस्वर्याऽनुपपत्तेर् 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इत्युत्तरादेः षत्वप्रसङ्गाच्च । वस्तुतस्तु 'य सोमोऽब्यादिभिर् (उपसर्गश्रावित्राभि) साधनभूताभि प्रमृष्टो भवति स एव दिव्यस्य जनस्य वी॒ति (=वीतौ) अ॒धि (=वीत्यर्थे) भवतीति कृत्वा सूयते' इत्याकारकेऽन्वये सप्तम्यर्थाऽनुवचन कप्र एवेति तत्त्व स्यात् (तु ऋ ८, ५४, ६ यत्र 'वा॒जे' इति स१ सम्बन्धतया वी॒ती इति रू श्रूयते)।

h) अधिकरणस्य विशेषेण विवक्षाया मन्त्रस्वारस्यप्रतीतिस्तदुपबृहण कप्र द्र । यत्तु सा च GW प्रभृ अर्वाक्पथोत्तरत्र 'स्पर्धन्ते' इति व्यवहिते क्रिप गतित्वेनाऽन्वयमाहुस्तच्चि सारमिव भवति । प्रतीयमानस्याऽर्थस्य तादृश-गतित्वसबन्ध राहित्येऽपि प्रतीत्युपलम्भात् (तु ऋ १, ३३, ५, ६१, १५, २, १९,४, ६, १४, ३, ७, १८,३, ८५, २)। प्रकृते च गत्युपाधयेणाऽर्थविशेषाऽऽधानस्य प्रतीत्यनुपलम्भादिति दिक्।

i) 'अ॒धि वावृधे' इति यदाह सा तन् नाऽऽदृतम्[?] चिन्त्यम्

j) अन्यथादर्शी सा चिन्त्य (तु ऋ ९, ६७,५२)। तत्र हि प्रथमेऽर्धर्चे सोमस्य मांश्चवसरोऽधिकरणत्व पवनमत्र च तद्विशेषेण श्रवाय्यतीर्थाऽधिकरणत्व पवन श्रूयते । अतोऽधिकरणत्ववचनमात्र द्र ।

k) सोमस्य वर्णस्य शुद्धितमस्य स्थापनार्थ त गोषु नाम तद्विकारेषु पय सु श्वेतश्वेतेष्वपि सत्सु तदभिभावकत्वेन स्थापयाम इति कृत्वा गवामध्यधिकरणत्वशाब्दप्रवचन कप्र द्र (वैतु सा । W GW प्रभृ अधि√धृ>धारि)।

l) गङ्गानद्युपरिष्टदधिकरणतयाऽपि प्रवत्-स्वकीना नदीनाम् यदप्रतिष्ठो भवति प्रयाहस्तत्रेन्द्रस्य पूषणं

६८,२[a], १२, ६५, ११, ७१,
२, ७३,५, ७५, ९, [७९, २,
(३, १४, ५, ६, १६, ४६)],
८२,६, ८५, १, ४६, १०, ५,
९४, ३, ९[b], १४, ९८, ६,
१०४,९, १२१, ६, ८, १२३,
२, ३, १२९, ४, १३०, २,
[१३३,१-६] १३८,६[c],१५३,
२,१६३,१,३, १७३,१[d],१९०,
१,२, खि २, ६, ६, ३, १, ७,
८,३[e],१५,१३,१६,१,४,६,५,
९,१,४, मा १, २२, ७, १९†

८,५२, ११, १[f], ११[f], १२,
२२, ३२†, ४३†, ७१†, १२,
११†, ६३[g], १३, १३†, ३४[h],
४५, १५, २२†,५०,५४, १६,
५४, ५५, १७,१, १४[i],३०†,
५४,५५,७३, ९९†, १८,५४,
५५, ६१, ६७, १९, ३४, २०,
१७, ३२,२७,४,२६†, २८,१,
†२९,३१,४०, ३१,५, ३२,२,
७, ३३,४७†, ३४ १५†, ३५,
२२, का१,८,३,७,८,१†,९,६,
४, १२,१,१,११, २,१,११,३,

५†,४,६†,७,६†,१३,१,१२†,
१३,५,२[g], १४, १,१३†,३,८,
४,८ १६,५, ३†,६,२,६, १७,
८,८,९, १८,१,१,१४[i],३,६†,
५,५[i], ६, ६,९, १९, १,१२†,
२०,५,४,४,९,२१,३,३,२२,१
४,३,१,†२९,१,४,४,२,४,३०
१,१, †३१, २,५,४,७,३२,४,
४†,३३,१,९†, ३५,१,५†,३,
२,४,७१, तै १, १,८,१,२,१४,
२†, ४,१०,१†, ४३, २,५,५,
४,९,३[j],७,१३, ५†, ८,३,१,

नाम नितान्त वर्षणशीलत्वमेव निदानमित्यर्थे श्रु॑त्यभिप्रेते सत्य् अधिकरणार्थप्रवचन कप्र द्र (वैतु सा PW GW प्रमृ अधि√धृ>धारि इति समस्तम ख्यातमिच्छन्त)।

a) 'अधि'''अयसत' इति सबन्धमाह GW । तच्चि न्त्यम् । बन्धनाऽर्थस्य प्रकृतत्वाद् अधिना योगे तद्विपरीतो सर्गत्सकार्थं प्रतीतेरिति यावत् (तु ऋ १, ८५, १२, वैतु ऋ १०,८०,१२ यत्र विना योगे सत्यपि बन्धनार्थ प्रकृतौ न विहन्यत इति कृत्वा नेर् गतित्व सुवच भवति)। अत सप्तम्यर्थोपबृंहण कप्र एवाऽत्राऽय स्यादिति दिक् (तु ऋ १, १३५, ३, ६ प्रमृ)।

b) सप्तम्यार्थानुवादी कप्र इत्येव सुवच (वैतु GW अध्यामते)।

c) 'अधि'''अदधा' इत्येव गतित्वम् MW आह। तच्चिन्त्य भवति। मासां हि दिवसगणम न्नामकतया दिव सापेक्षयाधिकारौपर्याऽन्यतरप्रकारकस्य र्थस्याऽनपेक्षितत्वात् साधारणसप्तम्यर्थमात्राऽनुवादकतेह द्र ।

d) अत्र GW उत्तरेण √अश् इत्यनेन गतियोगमनुमनुते (वैतु PW) तन्न। √अश् इत्यस्याऽध पतने निरूढत्व-दर्शनाद् उपर्यर्थस्याधे. कुतश्चिदध पतने विशेषणतायोगो नितरामयुक्त स्यात्। अत पञ्चम्यर्थानुवादित्वमात्रेण चरितार्थ इव भवन्नन्यथाऽनर्थक इति ।

e) 'अति' इति बाष्कच (८, ५६, ३) पाभे द्र. ।

f) 'अध्याभरत्' इत्युदात्तगतिमति क्रियापदे सस्वर-गन्यन्तरानुप्रवेशमीहमानाधिन्त्सा PW प्रमृ । अन्व यान्तरगद्भावसभवे सति परेष्टद्वैस्वर्यवादस्य साध्य समवाय्यभिचारादिति यावत् । पृथिव्या अभिदेवता कन्यादग्नेर्ज्योतिष पृथिव्या सकाशादाहरणश्रुते स्वाभाविकत्वोपगमात् पृथिव्या अपादानभावस्य विशेषेण श्रावणार्थं तदनुवचनस्य कप्र सावसरत्व भवति । यदिह प्रथमोक्ते स्थले (मा ११,१) गतिरयमुचान्वय इति द्वितीये च स्थले (मा ११, ११) कप्र इति व्याहृतमिव मृत उ च म च ततस्तयोरनवधानतैव प्रतीयेतेति दिक् ।

g) शाखाभेदेनोभयीह प्रवृत्तिर्भवति । तद् यथा। मा (वैतु १८,५१) का (वैतु २०,३,१) मै काठ क चाधिकरणत्वोपबृंहणतयाऽस्य श्रुतिर्भवति (उत्तमे नाके अधि) इति। 'इतो रोहन्तं तथा रोहय यथा तस्य रोहणपर्यवसानमुत्तमनाकाधिकरणक भवति' इत्येव चात्र व्याख्येयम् । इह रोहणक्रियाया अपेक्षया तत्समाप्त्यधिकरणस्य विवक्षा मुख्येत्यर्थ । तै शौ पै त्वपादानोपरिभावविशिष्टस्य क्रियार्थस्य प्राधान्येन श्रावयितुमिष्टत्वादय गतित्वेन श्रूयते (उत्तम नाकम् अधि-रोहयेनम्) इति। 'इत उपरि यथा स्यात्तथा रोहन्तमधिरोहत सन्तमुत्तमनाकप्राप्त्यवधिकत्वेनाधिरोहय' इत्येव चेद् व्याख्येयम् । इह रोहणसमाप्त्यधिकरणस्याऽपेक्षयोक्तप्रकारेणोपरिभावविशिष्टक्रियाया विवक्षा मुख्येत्यर्थ सुवेच द्र । एष्विप तै शौ पै चाधिकरणभावापेक्षयोक्तया क्रियायेप्सितमत्वस्य मुख्यत्वेनोपलम्भाद् 'उत्तम नाकम्' इति कर्म श्रूयते (√रुह् >रोहय इति रु धस्य सकेता , अधि√रुह्>अधिरोहय इति रु च शाखान्तरीया सकेता यद्.)।

h) जातवेदोऽनिमधिकृत्याऽरण्यादिकारणान्तराऽपेक्षयोक्षाया प्राधम्यस्य स्तवने म न्नस्वारस्यादनन्तरपर्यायोपर्यर्थेऽधिगंतातरतया स्वातन्त्र्येणाऽन्वयमर्हति ।

i) 'अभ्याहृत्य' इति वदन् क्रियांऽश प्रवेशयितुमिच्छति सा । उपर्यर्थक पर्यवसानवचन कप्र इत्येव तु सुवचम् । अनर्थकत्व समर्थयन् मा तावद् उपेत्य इति विमृश्यम् ।

¶२, १, ५, २, ०, २, १, ४, ८$, ८, ६, ३, ९, ३, ४, ६, १, ११, १^{२}, १२, ०, ५, ३, ३, ४, ५, ६, ६, ६, ११, ३†, ३, ३, ३, ३, ¶४, ३, १^{२}, २, ५, १, १^{a}, ¶४, १^{२}, २, ३, ५, ३, †११, १, ३, ४, १, १, १, २, १, ४, ३, २, ४, २†, ७, २, †८, ५ ६, ९, २†, ११, ३†, २, १०, ४, ४, ४, ११†, १२, ३, ५, ११, १, ६, १, १, ४^{२}, ३, ३^{२}†, ३, ३^{२}, ५, ३, ६, १†, ७, १२, १-४, ५, १, ४, ४†, ५, ४†, ¶५, १, ६, ५, ४, ६, ४, ४†, ७, ७, २, ¶६, १, १०, ५, २, १०, ५, ११, ४^{२}, ३, १, २, ९, १, १०, ४, ५, ५, ३^{२}, १०, २, ७, १, २०, १, ¶२, ८, ५, १०, १-३, ३, ११, १^{b}, ४, २, ५¶, मै १, १, ९, १२, २, ८^{१}, १४, १५, ३, १३†, ३७, ४, ३^{c}, ३^{१}, ४, ५,

६¶, ९¶, ६, १, २†, ३^{६}¶, ७†, १०¶, ¶७, २, ३^{२}, ४^{२}, ¶८, ८^{२}, ९^{२}, ९, ७¶, १०, १, ८¶, १०¶, ¶११, ६^{२}, ७^{२}, २, १, १०^{d}, ¶२, १, ३, ५, ११, ३, ५^{६}¶, ¶४, ३, ४^{४}, ¶५, ४, ९^{२}, ७, १^{२}, २^{२}, ३†, ४†, ७†, १२, १५†, १७, ९, ९^{२}, १०, १^{२}, ३^{२}†, ५^{३}, ६, १२, ३^{२}, ४, ५, १३, ७†, २३‡, ३, १, १, ३, ५^{४}¶, ९†, ¶२, ४^{e}, ७, ३, १¶, ¶६, २, ३, ७, ९^{२}, ¶७, २, ७, ९, ¶८, ३, ५, १०^{४}, ¶९, १^{२}, ३^{२}, ¶१०, ३, ४, ११, ७, १६, ३†, ४^{२}, ४, १, १, ९, ११^{२}¶, ¶३, २^{२}, ३^{४}, ४^{३}, ५, ४, ३, ४¶, ५^{२}, ¶, ७^{२}¶, ९, ५, ५, ६, ४, ६¶, ७, ४, ९¶, ८, ९, ९, ११, १०, ३†, ११, ४†, †१२, ४, ६, †१३, १, ३, ५, ¶१४, १, १४, १५, १८, काठ १, ८, ११, ४, ३‡^{f} ५, ९, ९, ६^{४},

६, १, २^{२}, ७, १२, १३, १७, ८, ४^{४}, ८, १०^{२}, १२, १५, ९, १^{२}, ३, १०, ५, ७^{२}, ९, ११, ८^{३g}, १२, ७, ८^{२}, ११^{२}, १३, २^{h}, ३, १२, १५ १४, ७, ८, १०, १५, ११, १२^{२} १६, १-४, ७, १२, १५^{२}, १७, २०, २१, १७, १६^{२}, १७^{२} १८, १^{२}†^{i}, २१, ३^{२}, ४, १५, १६^{२}, १८, १९, ५^{j}, ¶, १०, २०, ४, २१, ६, ७, २२, ९†, १४, २३, १, २, ५^{२}, ८^{२}, २४, ६, ७, ८^{२}, २^{२}, ५ २९, ७, ३०, ८, ९ ३१, ७, ९^{२}, ३२, ६^{१}, ३४, २^{२}, ३, ६^{२}, १२, ३५, ७†, १६ २०, ३६, २, ३^{२}, ५, ३७, २^{२}, ३, ५, ९^{२}, १६^{g}, ३८, २, ५, १२^{२}, ३९, २^{१}¶, १४, ४०, १, ३ ७†, ४१, ११†^{g}, ४३, १, ४६, १, क १, ८, ११, ३ ४† ७, ११^{k}, १२, ४, १^{१},

a) सप्तम्यर्थानुवादी कप्र । 'अधिसुवसन्ते' इत्येव गतित्वं मन्वाना PW प्रभृ चिन्त्या ।

b) पञ्चम्युपबृंहण कप्र । 'अधि···सुभामतु' इत्येव गतित्व मन्वनौ भा सा चिन्त्यौ ।

c) 'अधि । आमते' इत्यत्र पपा उत्तरहितङ्यभिदत इव प्रादर्शि तत् प्रमादिक द्र । यद्योगीयस्वरस्य तन्नाऽवरय-भावित्वादिति यावत् । एव तावद् अय गस्वर यत्र एव गुरुच । गतित्वे गति 'तिङि चोदात्तवति' (पा ८,१,७१) इति निघातप्रसङ्गादिति दिक् ।

d) अपादानत्वस्य विशेषेण तिभावयितत्वात्तदुपबृंहण कप्र द्र । यत्तु केचिद् 'अधि-यतु-' इति समस्त प्रति प्रतिपेदिरे (तु BR MW) तदसत् । तथा वे हि पूर्वप्रत्व द्र ।

e) उपरिष्टे वा क्रियाया विशेषणत्वाद्रेवयाऽधिकर-णार्थविशेषस्य विवक्षितत्व नै कप्र द्र कारकोद्गल ।

f) तु ऋ १, ४४, १ यत्र अनु इति श्रूयते । तुल्य-तादा इव गाया ऋश पुरे पाठे यथा पाठे केचि सामान्यत तथात्र कृपत्वमेवे अनु इत्यत्रे टि द्र. ।

g) एकवाक्य पररूपैकवाक्यत्वासाद स्वराङ्कदोषाभावात् ···

नात् कप्र एवेति सुवचम् । यत्तु MW अधिवियातयतीति क्रिया सुपसृग्णामश्रोदाजहार तदुक्तमीवराऽनुपपत्तौ मन्द-मिति किमु वक्तव्यमिव । यत्र च कारणाऽन्तरादेकपद-व्यवस्था तत्र तथा द्र तु अधि वि√यत् इत्यत्र पाठ २४, ८, २६, १०, २९, ९, ३९, ३, ४०, ३, ५ टि ।

h) पञ्चम्यर्थानुवादक कप्र द्र । यत्तु SIM 'अधि-निष्कीय' इत्येव गतित्वमाह । तन्न । प्रकरणेऽस्यार्थानुर-श्रितत्वनिर्णयमात्रस्य विवक्षितत्वात् (तु निर्याप्य मै २, ५, ६) ।

i) 'अधि···अर्पितम्' इत्येकव्यवहितेन निष्ठान्तेन समा-समिन्तु SIM चिन्त्य । अधिकरणार्थस्यौक्त्येन प्रका-शयितुमिष्टत्वात्तदनुवचनस्य कप्र एव सागतत्वात् (तु तस्यैव स्वयमनुपदम् 'अधि श्रितम्' इत्यत्र तथाऽनुगमा-दिति दिक्) । इह द्वितीये स्थले 'निदधति' इत्येव योगं मन्वान SIM चिन्त्य । (तु ऋ ६, ४५, ११ टि) ।

j) एकवाक्य 'अधिमन्यति' इत्येव योगमुक्त SIM चिन्त्य । पञ्चम्यर्थानुवादित्वस्यैव प्रकरणानुरोधात् (तु मै ३, १, ५) ।

k) अभ्यर्थेऽधिरिह अविति इति द्र तु काठ ४, ११; मै १, १, १९, एवम् ऋ १, ११, १८; १४१, १२

६, ९[३a],¶७, ३, ६[२], ७, ¶८,
३,४[२],६, २५,३, ६†, ८,२७,
६[२], २८, १[२], २[२]†, ३[२], ४,
२९, ४[५],†, ६[२],†३०, ३, ८,
३१, २१¶,¶३५, ३†, ७, ८,
¶३६,२,६, ¶३७, ७, ८, ३८,
१[२]¶,३९,२¶, ४१,८¶, ४५,
८¶,४७,७,४८,९†,१८[२]¶,†कौ
१,९,५२,१२०,१५९,२९८§[b],
४८६,५१८,५२९,५३८,५३९,
५४३,५५४,५७४, २,५०,५२
७३, ७५, १८३, २०६, २३१,
२३७,२७०,३५०,४५३ ४५५,
५३६,५३९,५४८,५५१,५६७,
६०३,६२२,६३४‡ ६३६,६४७
८४०,९६१, १०२४‡ १०५०,
१०८०,१११४,११५१ ११५३
११९४,११९७, ३,१,२, ४,७
†जै १,१,९, ५,८, १३,६,१७,
५, ३१,६§[b],५०,१०,५३,८,
५४, ५,८, ५५,८,१२,५७,१,
५८,९,२,१,१,३,१०, ३,५,९,
११,७,११,८,१,१७,४,१९,१,
२१, २, २३,२, २९, ७, ३४,
११, १३, ४२, २, ४३, ४, ७

४९, १, ५१, २, १०, ५२, २,
५३, ३, ४, १, ४–६, ७,
८, १०, १, १६, ९, २८, ६,
शौ १, ३, ६, ९, १४, १,
२४, ४, ३२, ४, ३४, १, ३५,
३[c], २, १, ५, ३,१, ४, ५, ७,
१, ३, ९, १, ४, १०, ८, ३०,
१, ३३, १, ४, ३, ६, १[२], ७,
१, ४,२, ६[d], ४, ७, ६, ४, ७,
१, ८, ४, १०, २, ६, १९, ४,
७, ३४, १, ५, ४, ७, ६, ४,
१२, ६, २१, ४, ६, २१, १,
३०, १, ७०, १, २, ३[२],
७३, ३, ७६, १, ८७, १†,
१०१, ३, १०९, २, १११, १[२],
१२४, ३, १३३, ४, १३६, १,
१३८, ४, ५, ७, ९, १, ५५, १,
६७,१, ८७,३ १२०,३, ८, २,
२७,६, २४[२],७,२,–,१३, १४,
१६,१९, ९, ४[२],५ ९, १, १०,
१६, १७, ३, २०,५,४, ६[२], ८,
१५,१३,१२ १४,२†, ६, १८,
२१,१५,१,७,१८,२१, १०,२,
५,१४,१७,२६,७, १[२e],२,१२,
१५[२], २९, ३०, ४३, ८, १९,

४१, ९, १२, १०, ५, १९,
२१, ११, १, २४[f], २६, ३६,
६, ४, ७, १५, २४, ९, ८, ९,
१४, १८, १०, १, ३०, ३६,
११, १०, १२, १,८, ५२,५६,
२,४१,३,३,२६,३६,४७, १३,
१,१४,२५, ३७[२],४२,३,२, ६,
१८†,७,५,१४, १, १, २, ९†,
२३,४३, ४८g, ४९, १८,१,१,
२, ३२, ४७, ४, ३, ४, १९,
३,१, ५,१,६,९,१६,२४,२,३,
२६, १,२७,१०,३१,१२, ३४,
६,४५,३, ४८,६, ५३,३, ५६,
१–३,५, †२०, ५,५, १७, २
२२,५,२५, ३, ७०, ५ ६, ७४,
६,९२,२, ९३, ५, ९५, २–४,
९६,१७, २०, ११०,२, १११,
२, १४१, ४, पै १, ८, ३, ४,
१५, १, ७३, ४, २९, ४, ३८,
१, ५५, ३, ६७, १, ६८, ५,
७९, १, ८९, १, २, ६, ३, ९,
१, १०, ३, १७, १, २६, ४,
३२, १, ६५, ३, ३, २, १, ३,
१, ५, ३, ८, १,२,३, ५, १३,
५[h] १५, २, ३, १७, १, २२,

(यनाभ्यर्येऽच्छेति श्रूयते)।

[a]) एकतरनापादानभूतस्य विशेषेण विवक्षातस्तदुपबृह-
णा कप्र भवति। तदेव सुपा 'अधिसज्यते' इति चिन्त्यम्।

[b]) यत् सा गतिरित्याह तद् ऋ९,७५,१ टिदि चिन्त्यमू।

[c]) इन्द्रियाऽधिकरणभूतेन्द्रायमाणस्येद्मा परामृश्य-
मानस्याऽधिकरणतावैशिष्ट्येनाऽऽप्यतेज प्रभृतीना धार-
णस्य शिश्रावयिषित वादुक्ताऽधिकरणार्थप्रवचन कप्र.
द्र (तु सा)। शेषम् ऋ८, ६८, १९, प्रभृ ि गद्र।

[d]) यद् उत्तरक्रियायोग इत्याह सा तच चिन्त्यम्।

[e]) अत्र 'अधितिष्ठति' इत्येत योग वदन् WI चिन्त्यो
भवतीत्यनानुपदमेव पुन श्रूयमाण कप्र प्रमाण द्र।
तत्र हि यद्यय कप्र नाऽभविष्यद् गतिश्चाऽभविष्यत् तर्हि
प्रथमस्याऽस्य गते सतोऽवश्य निघातोऽभविष्यत् (पा ८
१, ७०) इति तर्कणा साधु भवति।

[f]) दर्विकर्तृकमोदनगात्रवेदितृत्व नाम यथागात्र यथा-
तत्तद्गात्रोचितवेदिभाग चौदनचयनीपयिक स्यादिति
कृत्वाऽधिक्रियमाणापेक्षयेवाऽधिकरणापेक्षयाऽपि समान
तन्महत्त्व भवतीत्यधिकरणार्थप्रवचन कप्र द्र (वैतु
WI MW अधि "चिनोतु इति गतित्वमिति)।

[g]) 'अध्य् असजामि' इत्यत्र सस्वरमधिमुत्तरेण सस्व-
रोपसृष्टक्रियापदेनैकपद्य निनीषु MW चिन्त्य, एकस्मिन्
पदे द्वैस्वर्यस्यऽनुपपत्ते (तु पदद्वयपार्थक्यदर्शी WI)।

[h]) तृतीयपाद उत्तरशब्दश्रुतेश्चतुर्थे पादेऽधेरुभयो
पार्श्वयोर्यदपेक्षयोत्तरत्वमभिकाम्यते तद्वाचकयो पञ्चम्य-
न्तयो पदयोरवस्थितिर्मूलत सती समयेन विकृतपाठतया
परिणतेत्यनुमातु सुलभम् (तु शौ ३, ५, ५ यत्राधिस्था
निन उतेत्यस्योभयो पार्श्वयो पञ्चम्यन्ते पदे भवत)।
एव स्थिते 'मनुष्या' इति 'सराव' इति च पदे विकृतपाठ-
संशोधनपूर्वक 'मानुष्या' इत्येव 'सवत' इत्येव च कथ
सुपठे इत्यस्य कृते तु तान्पदगते ि।

१, २८, ३, ३३, ४, ३८, ५, ७, ४, †१, ५, ७, २, ५, ३, १[a], ५, १०, ७, ३, १६, १, २१, २, २५, २, ३, ३७, ६, ५, ८, ३, १०, १०, १२, ७, १३, ८†, १७, ६, २०, ३, २५, ४, २९, ३–५, ३३, १०, ३६, १, ७, ३७, ४, ४०, ३, ६, ६, ३, ८[2], ७, ४, ८, ९, १७, ६†, २१, ६, २२, १, १४, ७, ५, ३, १०, ६, ८, ८, ३, ८, १०, २, ४, १३, ११†, ९, ३, ४, ५, ७†, १४, ६, २, ५, ७, २, ८, २, १२, ७, २३, २, १०, १, ४, २, ७, ८, ७, १०, ११, ३, ६, १२, २, ३, ४, ३, ५, ५, १३, ३, १, ६, ७†, १४, २, २, ३, ९, १२ १५, १, ८, ४, ३, ५, ९, १०, १०, ३†, ११, ३†, २१, ४, ९, २२, ७, २३, ५ १६, ५, ८ १२, २, ७, १३, ३, ४, ६, ८, १८, ४[2], ५, २१, ४, ३२, १०, ३३, ७, ८, ४०, १०, ५१, २, ५२, १, ५९, ५, ९, ६०, २, ५, ७, ८, †६६, २, ५, †६७, ८, ११, †६८, १, ७, †६९, ८, ११, ७०, १, ७५, २, ८०, ४[2], ८१, ४, ८२, ८, ९, ८३, ४, ८, ८५, १, १०, ८८, १, ३, ९१, ४, ६, ९२, ६, ९७, २–४, ९७, ५, ९८, ५ १०२, ६, १०४, १०, १०७, ५, १०८, ९, १०९, १, १३७, २, १५२, ४, १५४, १[b], ५, १५५, ३

अधि कल्पिन्- अधि√क्लृप् द्र

अधि√कृ, अधिक्रियते मै ३, ७, ७, ४, ५, ५.

अधिकरण- -स्वप्न°

¶**अधि कृष्णाजिन**[c]– -न काठ ३४, ५.

अधि√क्रम्, ¶अधिक्रामति तै ५, ४, ४, ३, ५, ३, ५, ७, १, ९, ३, ७, ६, ४, ¶अधिक्रामति तै ५, ४, ४, ५, ७, २, काठ २१, ७[2], ९[2]

*अधि क्रा[d]– -क्रा ° पै ११, ७, ४

अधि√चङ्क्रम्

अधि-चङ्क्र(म>)मा[f]– -माम् शौ ११, ११, १६

?**अधिक्रस्य**[g] पै ११, ७, ४

अधि√क्रीड्, ¶अध्यक्रीडन् मै १, १०, १६, काठ ३६, १०

अधि√क्लृप्

अधि कल्पिन्[h]– -पिनम् मा ३०, १८, का ३४, ३, ५.

अधि√क्षि, †अधिक्षियन्ति ऋ १, १५४, २, ७, ९६, २, मा ५, २०, का ५, ५, ८, मै १, २, ९, काठ २, १०, क २ ४,

[a]) पूर्वपादनये तथा तथा विशिष्टत्वेनोपवर्णितस्याऽधिकरणविशेषस्य विशेषेण श्रावयितुमिष्टत्वात्तत्पर क्रम द्र।

[b]) मूको च सा (शौ ११, ७, ११) च 'अति' इतीव श्रूयत। यत्तु सा 'इद्रा' इत्येवसमासमाहतनस्तदीये पुस्तके स्वराङ्कणे कश्चिद् भेदोऽभवदिति प्रतीयेत। अथवा पृथक्-स्वरयो सतोरपि समास वदत स्तस्य प्रमाद एव स्यात्। अथ मूलत अधि इत्यस्मिन्नभ्युपगम्यमाने क्रम एवाय सप्तम्यर्थानुवादीति सुवचम्। एभ्य च 'तयो.' इति पद 'नभसो' इति विशेष्यसामान्य द्र न तु मन्त्रोक्ताभिद्रयसमेनकमिति (वैतु सा)। तेन च गरुड अधिकरणवाचिना क्रम अनेन भूय प्रोद्बलितार्थेन सता 'धयन्ते' इत्यस्य क्रियापदस्यान्वय द्र (तु शौ १०, ७, ३८, ११, ३, ५१, १२, ३, ३८, प्रमृ.)।

[c]) बस पूर्वप्रक्न (पावा ७, २, २४, पा ६, २, २)। उप पद्र।

[d]) गोवरदाद् √क्रम्+विट् प्र आय प (पा ३, २, ६७, ६ ४, ४१ [यत्र दधि द्र])।

[e]) द्वित पमु प्रारनिर्मापनणिनोऽपपाठ द्र। पनि —ा प्र १ क शरीर इत्येतत्-समानविषयत्व च द्र.।

[f]) गस उप अच् प्रत्ययान्ते थाथादिस्वर (पा ६ २, १४४)।

[g]) 'अधिक्रा(>)य् अस्य' इत्याकारके (विसर्गलोपे पुनस्तत्पूर्वोत्तरस्वरसन्धिनिरोधकयकारवति) पा मूलत सत्यनुपद श्रूयमाणस्य या(.) इत्यनत्यस्य यकारान्तरस्य समानध्वनितिरस्कारकेणेव प्रभावेण यकारनिवृत्तौ सत्यां पुनस्तन्निरुद्ध स्वरसन्धि प्राप्ततत् पाठकप्रमादतो ह्रस्वभाव चोपागमत् (पाप्र 'भो भगो' [पा ८, ३, १७] इत्यत्र 'लोप शाकल्यस्य' [पा ८, ३, १९] इत्यत्र चाय विषय सङ्केतित द्र)। ननु माध्यमिकयकाराऽनुप्रवेशलोपाऽऽत्मककार्यद्वयगौरव किमित्यनुमत भवति तदपेक्षया विसर्गलोपानुपाती प्राकृतिक स्वरसन्धिरित्येव लाघव किमित्यादरविषयो न भवतीति चेद्। उच्यते। मूको एतद्विषये सङ्केतलाभादेवैव गुरुत्वमनुमत भवति लघुत्व चोपेक्षित भवतीति। तथाहि। प्रकृत एव मन्त्रार्धे 'त(ः) इत' इत्यस्य स्थाने 'तावित' इति मूको भवति (एतदर्थक मुरा ?)। 'अधिक्रा' इत्यस्य शब्दरूपस्य कृते तु द्वि. अधि√क्रम्> अधिक्रा-।

[h]) गस उप मिनि प्र। इद्-उत्तरस्य (पा ६, २, ११९)।

शौ ७, २७, ३; अधिक्षितः[a] ऋ ८, ४०, ३; ४१, ९; अधिक्षितः ऋ ८, २५, ५.

अधि√३क्षि

अधि-क्षित्[b]- -तम् ऋ १०, ९२, १४.

अधि√गम्>गमि, अधिगच्छेम[c] पै १६, ८९, ८.

अधि…गहि ऋ ८, २४, ७; ९, ७२, ९.

अधि…अगन् शौ २, ९, ३.

अधिगम्यते शौ ७, १०६, १.

?अधि…गमयामसि[d] पै ३, १, ८.

अधि-गर्त्य[e]- -र्त्यस्य ऋ ५, ६२, ७.

अधि√गा, अधि…गात ऋ ८, २०, २२; [(५, ५५, ९) १०, ७८, ८]; अधि…गातन ऋ [५, ५५, ९; (१०, ७८, ८)]; अध्यगात् शौ २, ९, ३; पै २, १०, ५; अधि…अगात् पै २, १०, ५.

अधि-गो-

अधि-गव[f]- -वम् शौ ९, ८, ९.

अधि-चङ्क्रम- अधि√क्रम् द्र.

अधि√चर्, अधि…चराव ऋ ७, ८८, ३.

अधि-चरण- स>स्व°

अधि√जन्, अधिजायते मै ३, ९, २; काठ १३, ४; अधिजायेत काठ १३, ४.

अधिजज्ञे[g] ऋ ८, ५८, ३; पै ८, ९, १; अधिजज्ञिरे पै १३, ५, ११.

अधि-जरायु- -युः पै ११, ५, ४; -युम् पै ११, ५, २; ३; ५; ८; १०.

अधि-ज्य[h]-

¶अधिज्य-धनुस्[i]- -नुः काठ ३४, ५.

अधि√तिष्ठ, अधि√ष्ठा द्र.

अधि√दिव्

अधि-देव- -वाः पै १५, ९, ५.

अधि-देवन[j]- -नम् मै ४, ४, ६; -ने तै ३, ४, ८, २¶; शौ ५, ३१, ६; ६, ७०, १, पै २, ३५, ३; १३, १०, ५![k]; १६, १४९, ३. [°न- मध्य°]

अधि-द्यो[c]- -द्यौः तै ४, ४, ५, २; मै २, ८, १४.

?अधि-दिव- -?अधिवम् द्र.

अधि√दिश्, अधि…दिदिष्ट[l] ऋ १०, ९३, १५.

अधि√द्रु

!अधि-द्रुत[m]- -द्रुतः पै १, ७८, १.

अधि√धन्व्, अधि…धन्व ऋ ९, ९७, [१६[n]; (१९)].

अधि√धा, अधि…धत्ते काठ ११, ८¶

¶अधि…दधाति काठ २२, २; ६; !अधि…दधाति क ९, ७५, २; कौ २, ५१; जै ३, ५, १०; अधिधत्थः क १, १५७, ६; अधि…धत्थः ऋ ७, ६८, ६; अधिदधामि पै ५, ४०, ३;

---

a) यथा नापू. स्थले हि-योगेन, एवमिह यद्-योगेन प्रयोजितो निघाताभावम् तिङः द्र.। यत्तु सा. 'यस्य' इत्यनेन समानाधिकरणमिदमिति कृत्वा प१ रू. इदमित्यभिदधे, तन्नितरां प्रमादिकमित्युपेक्ष्यं द्र.। तथात्वे हि कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वेन धातुस्वरेण भाव्यम्। नन्वेकाजन्तस्य समासस्यापि सुपेक्षयैकाच्त्वमाश्रित्य 'सावेकाचः' (पा ६, १, १६८) इति रूप उदात्तत्वं स्यादिति कथं भाष्ये प्रमादः शङ्क्यत इति चेद्। न। 'अन्तोदात्तादुत्तरपदात्' (त. नाउ.) इत्यत्राऽनित्यसमासविषयकविकल्पशासनस्य नित्यसमासे सर्वथा तद्विषयत्वाभावस्य सूचकतया व्याख्यातत्वात् तदनुगतमात्रनिगमोपगमाच्च (तु. अग्नि-दुह्- टि.)। अत्र मन्त्रे पदान्तरमाप्येऽपि प्रमादो भवतीत्यपरा चैतत्-समर्थिनी दिक् (यनु. √पृ> पप्रुः ह. मस्य. टि.)। इह CRI. ऋपि प्र३ रू. स्रुवागः समानं चोच इति वचोऽन्तरं नारेचयेत। अथ मूको. (अधि त्वा…>) अद त्वा… इतीव तकारे परतो धकारस्य दकारापत्तावसंभाव्यमानायां सत्यामेवमुत्प्रेक्ष्येत यथा 'अद्य त्वाऽऽगमयामसि' इत्याकारिकी मौलिकी श्रुतिर्बभूवेति।

b) स-उत्तर-क्षियन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

c) 'अथ गच्छेम' इति शौ (११, १, ८) पाभे.।

d) अभि…शृतामसि (ऋ १०, १७३, ६) इति अव…नयामसि (शौ ७, ९४, १) इति च पाभे. द्र.।

e) प्रास. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

f) प्रास. समासान्तम् टच् प्र. चित्स्वरश्च (पा ५, ४, ९२; ६, १, १६३)।

g) यद्योगे निघातानुपपत्तेः सुपा. निघातश्चिन्त्यः।

h) 'प्रादिभ्यः' (पावा २, २, २४) इति बस.।

i) बस. पाक्षिकः समासान्ताऽभावः (पा ५, ४, १३३)।

j) गस. उप. अधिकरणे ल्युट्। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

k) '!आदिदेवनम्' इति वा '!अदिदेवनम्' इति वोभयथापि संस्करणान्तरसापेक्षः शोधो सुपा.।

l) अधि कप्र. मन्वानः GW. उपेक्ष्यः।

m) सुपा. स्वरितत्वाद् दुःसाधेऽसंदिग्धान्वये प्राति. इदं स्वरूपतो विमृश्यं द्र.।

n) तु. नाउ. स्थ. यत्र परिणा समानोऽन्वयः श्रूयते GW. MW. चोभयत्राऽन्यथा परयन्तौ चिन्त्यौ।

अधिधेहि ऋ ६, ३५, ४; ६५, ६; अधि···धेहि[a] ऋ ३, १९, ५; ४, १७, २०; ७, २५, ३; काठ ८, १४; क ८, २; अधि··· दधात ऋ ५, ३, ७; अध्युधत्तम् ऋ १, ११७, ८.
अधि··· धिषे ऋ १०, २१, ३.
अधि···दधे ऋ [२, ८, ५; (१०, २१, ३; १२७, १)]; अधि···दधिरे ऋ १, ८५, २७; अधि···धिरे ऋ ८,२८,५; अधि ···अधित ऋ ९, ७१, ९; १०, [(२, ८,५; १०,२१,३); १२७, १], †काठ १३,१६; †अधिधाः ऋ १,५४,११; मै ४,१४,१८; काठ ३८, ७, अधि···धाः ऋ ७, २४, ५.
†अधिधायि ऋ ४, ३६,७,१०, ९६, ४; शौ २०, ३०, ४.
०अधि-दुधा(न→)ना[c]— -†ने ऋ १०, ११०, ६; काठ १६, २०.
अधि-धीयमा(न>)ना[d]— -ना शौ १२, ८, ३.
अधि-हि(त>)ता[e]— -ता शौ ११, ३, १४.

अधि√धू, अध्यधूनुत पै ११, ७, १२.
अधि√धृ>धारि, अधिधारय पै २, ७३, १.
अधि√ध्वन्
अधि-ध्वन्- -ध्वनः[f] शौ २०, १२७, १४[f].
अधि-नि√धा, ¶अधिनिदधाति काठ २५, ८; अधिनिदधमसि शौ ६, १३८, ३; अधिनिधेहि शौ २, २९, २; पै १५, ५, २.
अधि···निदधुः ऋ १, ७२,१०; ७३, ४.
¶अधिनि-धाय[g] तै ६, ५, ९,३; ७, ५, १०, १.
अधि-निर्√(नि→)णिज्
अधिनिर्-णिज्[h]— -र्णिजः ऋ ८, ४१, १०.
अधि-निर्√१मा, ¶अधिनिरमिमीत मै ४, १, ९[१].
अधिनिर्-मित— -तः पै ९, २३, ८; १२.
अधि√नी, ¶अधिनयति काठ १०, १०; अधिनीयते पै १६, ५४, ८.
अधि-नीयमान[d]— -नः ऋ १०, ८९, ६.
अधि√नृत्, अधिनृत्यतु शौ १०,१, २; पै १६, ११६, २; अधिनृत्य शौ ५, २०, १०; पै ९, २४, १०.
अधि-न्यस्(नि√२अस्) ¶अधिन्यस्यति काठ २०, २; क ३१, ४, ¶अधिन्यस्येत् काठ २९, ८.
अधि-पति[i]— -तयः मा १४, २९-३१; १५, १०-१४, १६, ५९; का १५, ९,२; ४[३]; १६,३, १;४;७,१०;१३; १७, ८,१३, तै ३, ४, ५, १; ४, ४, २, १[२], २[३]; ११, ३; ५, ११, १; ¶५, ५, ५, १; १०, ४; मै २, ८,६[१], ९[५]; ९,९; काठ १६, १३; १७, ५[३]; ८[५]; १६; २२, ५[५]; ३३, ६[२]; क २६, ४[१]; ७[५]; २७, ६; शौ ५, २४, ६; पै १२, ७, ८; -तये मा ९, २०; १८, २८, २२, ३०; ३२; का १०, ४, १; १९, ९, १; २४, १७, १; १९, १, तै ७, ४, १६, १; मै १,११, ३; ३, १२, ११; काठ १४, १, ३५, १०; ४४, ५; क ४८, ८, शौ ६, १०, १-३; १२, ३,

a) गतित्वकर्मप्रवचनीयत्वान्यतरत्वस्य समत्वेन समवन् संनिहितनरान्वयस्य वरीयस्त्वमिति गतित्वं निर्दिष्टं सदपि पुनर्विमर्शमपेक्षं द्र. ।
b) पदपूरणत्ववादी वें. चिन्त्यः । धीधारणविषयकस्य उपरिभावस्याऽन्वयोपपत्तेर्गतित्वं सार्थकं द्र. ।
c) गपुत्तर-शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९)।
d) उप. कर्मणि शानचो निपाते यक्-स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १८६; २, १३९) ।
e) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।
f) मुसा. शौनकशाखान्यपदिदर्शी श्रुतिर् द्र. । यनि. मात्स्यपाठपक्षे तु यथापाठं गंगतौ ११ R. 'वनादधिध्वनो गिरः' इत्यस्य स्थाने 'वनो दधिध्व नो गिरः' इत्याकृत्यपूर्वाविर्भिन्नं पाठम् उहः । वस्तुतस्तु प्रथमे मन्त्रार्धे (=पदपाठेन स्फुटं) दृश्येऽधुना पाठपरम्परेन रूपते 'वनाद् अधि-ध्वनो 'गिरः' इति । एवं च संभाव्यमाने स्वरत एव शोधो लब्धावसरः स्याश पदत इति विशेषः द्र. । अत्र प्रथमं पदं √वन्>लेटि रू. (=वनाति) द्र. । द्वितीयं च प्रकृतं पदं क्विबन्तोत्तरपदस्य गस. प्राति. षष्ठि रू. द्र. (गिरः इत्यस्य वि. इत्यर्थः) ।
g) गस. उप. ल्यप् । कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९१; २, १३९) ।
h) प्रास. अव्यय-पूर्वप्रस्व.(पा ६,२,२)। उप.यद.। यत् सा. 'अधि' इत्यस्योत्तरक्रियया योगम् आह रुपिन्त्यम् । तथा गपू उप. पृथक् गता 'निर्णिजः' इत्येवं स्वरस्य हि भाव्यम् (वैतु. पपा.) । यथागाप् 'अधिचक्रे' इति क्रियां प्रगृह्य पुनर् 'चक्रे' इत्यनुपदमेव व्यवहरति, तदपि निमान्तं चिन्त्यं द्र. ।
i) प्राग. पूर्वप्रस्व. (पा ६, १, २) । उप. यद. ।

५५-६०; -तिः मा १३, २४; १४, ९; १४; २८^{४}; २९^{४}; ३०^{२}; ३१^{२}; १५, १०-१४; ५८; १८, १९; २०, २२; का १४, २, १०; १५, ३, १; ४, ३; ९, १^{४}; २^{२}; ३; ४^{४}; १६, ३, ३; ६; ९; १२; १५; ७, १; १९, ७, १; २२, ३, १; तै १, २, १, २; ६, ६, ४; ७, ९, १; ३, १, ५, १¶; २, ७, २; ४, ९, १^{२}; ७, २; ५, २, ४; ४, ३, ५, १; १०, १^{७}; २^{५}; ३^{२}; ४, १, २; २, ३; ६, १^{३}; ९, १; १२, १; ७, ७, १; ११, २; ¶५, ३, १, ५; ६, २; ४, २, ३; ५, १०, १^{३}; २^{५}; ७, ४, ४६; ६, २, ३, २^{२}¶; ७, ४, १६, १^{२}; मै १, २, ३; २, ७, १६^{३}; ८, ९; ६^{१३}; ९^{५}; १४^{३}; ११, ५; १३, २१^{१४}; ३, ४, १; ६, ९¶; ८, ८¶; ४, ९, ११; १२, २; काठ ७, २; ९^{२}; ८, १७; ११, ५^{२}; १७, २; ५^{१२}; ७; ८^{५}, १०^{३}; १८, ११; १२; २०, १; १०; २६, २; २८, १; ३४, १४; ३७, ९; १७; ३९, १; ४४, ५^{२}; क ५, २; ८¶, २६, १, ४^{१२}; ६; ७^{५}; ९^{३}; २८, ११; २९, १; ¶३१, ३; १२; ४०, ५¶; शौ ३, २७, १-६; ४, ८, १; ३५, ६; ५, २४, १; २; ४; ७-१४; ३०, १५; ७, ५, २; १२, ५, ४; १३, २, २५; ४१; पै १, ५३, ४; ९७, १; २, ६६, २; ३, २४, १-६; ४, २, १; २२, ४; ५, १४, ४; ९, १४, ५; १२, ७, १-३; ४^{२}-७^{२}; ८; ९^{२}; १०; ११^{२}-१४^{२}; १३, ५, २४; १५, १, ३; १६, १४०, ४; -तिना मा १५, ९; का १६, २, ७, मै २, ८, ८; -तिभ्यः शौ ३, २७, १-६; पै ३, २४, १-६; -तिम् तै ७, ४, १६, १; मै ३, ६, ९¶; काठ ११, ५; २०, १^{२}; ४४, ५; क ३१, २^{२}¶; पै ६, ९, ६; १२, ७, १, २; ४-७, ९; ११-१४; -ती शौ ५, २४, ५; पै १२, ७, १०^{२}; -तीन् तै १, ६, ६, ४; ३, २, ७, २; पै १२, ७, ८. [°ति- राजन्°]

अधि-पत्नी[a]— -त्नी मा १४, १३; २९; ३०; १५, १४, का १५, ४, ३; ९, २; ३; १६, ३, १३; तै ४, ३, ४, २; ६, २; १०, १; २; ४, २, २; ५, ५, १०, २¶; मै २, ८, ३; ६; ९; १३, २१, काठ १७, ३; ५^{२}; ८; २०, ११^{२}; क २५, १०; २६, २; ४^{२}; ५; ३१, १०३^{२}; शौ ५, २४, ३; पै १२, ७, ३; -त्नीः तै ५, ४, २, ३¶; -त्नीम् मा १४, ५; का १५, १, ५, मै २, ८, १; काठ १७, १; पै १२, ७, ३.

आधिपत्य[b]— -त्यम् ऋ १०, १२४, ५[c]; खि १, ४, ९; ३, १६, ७, मा १४, २४^{४}; २५^{४}; २६^{२}; १८, ४; का १५, ८, १^{२}-४^{२}; ५; १९, २, ४; तै ४, ३, ९, १^{५}; २^{५}, १०, ३^{२}, ७, २, १; ¶५, १, ८, २; २, ३, १; मै २, ५, ११^{२}¶; ८, ५^{१०}; ११, २; ३, २, ३¶; १०; काठ १७, ४^{१०}; १८, ७; २०, १२^{२}; २१, १^{१०}; ३; २९, ७^{२}; ३३, ६; क २६, ३^{१०}; २८, ७; ३१, १४; १८¶; ४५, ८¶; शौ १८, ४, ५४; १९, ५६, ३; पै ३, ८, ३; -त्याय मा १८, ८; का १९, ९, २; तै १, ८, १०, २; १२, २; काठ १५, ५; १८, १२; २७, १; ४०, ९; क २९, १; ४२, १¶; -त्ये मा ३७, १२^{५}; का ३७, २, २^{५}, तै ३, ३, ५, १^{५}, मै ३, १६, ४, ४, ९, ३^{५}; काठ २२, १४, पै १५, १, ८[d]; -त्यैः तै ४, ४; १२, ३; ५; मै ३, १६, ४^{२}; काठ २२, १४^{२}; पै १५, २, १.

अधिपतिक- सु>स्व्°

¶अधिपति-व(त्→)ती[e]— -तीः काठ २१, ३; क ३१, १८.

अधि√२पा, अधिपाहि पै ५, १७, ७.

अधि-प[f]— -पः पै ५, ७, ८; १०, २, १०; -पेभ्यः पै १६, १००, १३.

---

a) स्त्रियां ङीपि नकारान्ततापत्तिः (पा ४, १, ३४)।

b) 'पत्यन्त-' (पा ५, १, १२८) इत्युक्तदिशा यकि प्राप्ते कर्मणि भावे वा ष्यञ् प्र.(पा ५, १, १२४)। निस्वरः (पा ६, १, १९७)।

c) पपा. आचवृद्धिर्न प्रादर्शीति यन्-प्रत्ययान्तमपरमेवैतन् प्राति. स्यादित्येवं मा विप्रतिपादि। समाननिष्पत्तिकस्य लक्ष्यान्तरमात्रस्य बाहुल्ये च संहितान्तरे चाऽनुपलम्भाद् एवमस्यापि लक्ष्यभूतस्यान्यत्र सर्वत्र श्रुतिमात्रे वृद्धोपक्रमत्वेन श्रुतिगोचरत्वात्, प्रकृते च सवर्णदीर्घसन्धिस्थले वृद्धाऽवृद्धान्यतरोपक्रमतयाऽस्य समानं पठितुं शक्यत्वात्, पपा. यद् ह्रस्वोपक्रमतया प्रादर्शि तस्य तत्पोपकविनिगमनान्तराभावे सति पुष्ट्यभावतयोपेक्ष्यत्वं द्र. (यतु. क्षैत्रपत्य-, गार्हपत्य-)।

d) नाउ. ह. शाखान्तरीयः पाभे. द्र.।

e) 'छन्दसीरः' (पा ८, २, १५) इति मतुपो मकारस्य वकारादेशः। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ६)।

f) गस. उप. कः प्र. (पा ३, १, १३६) द्र.।

अधि-पा[a]- -पा काठ २२,१५, -पा ऋ ७, ८८, २, १०, ८४, ५, मा १२, ५८, क १३, ४, १४, तै ४, ७, ५, १, मै १, ५, ४, ११, २, ७, ११, ४, १४, १२, काठ १६, ११, क२५, ७, शौ ४, १५,१०,३१,५†, ६,११९, १, ७, ५५, ७, १०, १, २२, १२, ३, ९, १९, ३१, २, ६; ११, ५६, ६, पै ३, ८, ६, २७, ६, ४, १२, ५†, १०, ५, २, ६, ११, १५, २७, ५, १६, ३७, १, ५०, ६, १५०, ६, -[a]पाम् तै ५, ६, ६, २, ६, १,४, ६, ७, ६, मै २, २, ४, काठ १०, ११, पै ४, १८, ६§

अधि प्र√-च् छिद्, अधिप्रच्छिन्द्धि पै १६, १४६, ११

अधि√ब्रू, अधिब्रवत् ऋ १, ८४, १७, १०, १७३, ३, शौ १, १६, १, ६, ५, ३, ८७, ३†, १४१, १, ‡अधिब्रुवत्[b] काठ ३५, ७, क ४८, ९, अधिब्रुवन् मा १७,५२, मै२, १०,४, काठ १८,३, ३७,९, क २८,३, शौ ४, ८, २, पै ४,२,२, अधिब्रवन् का १८, ५,३, तै ४,६, ३, १, अधि...ब्रुवाथ मै ३, १६, ५, ‡अधिब्रवीतु ऋ ६, ७५, १२, मा २९, ४९, तै ४, ६, ६, ४, मै ३, १६,३, काठ ४६,१, शौ १२, १,५९§, §पै १, ७८, २, ६,९, ३; अधि...ब्रवीतु मै ४, १४, १, †अधिब्रुवन्तु ऋ १०, १५,५, ६३, १, मा १९, ५७, ५८§, का २१, ४, ६, ९§, तै २, ६, १२, ३, काठ २१, १४[c], शौ १८, ३,४५, अधि ब्रुवन्तु तै ४, ७, १५, ४, ५, मै ३, १६,५[2], काठ २२,१५[2], शौ ४, २७, १, पै ४, ३५, १, अधि-ब्रूहि शौ ८, २, ७, ८, पै १, ९५, ३, १६, ३, ७, ९, ४६, १-१०, ४७, १-१०, ४८, १-५, अधि ब्रूहि ऋ [१,३५, ११, ११४, १०] मा १५, १, २, ३४, २७†, का १६, १, १, ७, ३३, १, २१†, तै ४, ३, १२, १, ५, १०, ३†, ७, ५, २४, १†, मै २, ८, ७[2], काठ १०, १२, १७, ६[2], ४०, ३, ४१, १, क २६,५[2], शौ २, २७, ७, ११, २, २०, पै २, १६, ५, १६, १०५, १०, अधिब्रूतम् पै १५, २१, २, अधि ब्रूतम् शौ ४, २८, ७, पै ४, ३७, ७, अधिब्रूत शौ ३, २६, १-६, पै ३,११,१-६, अधिब्रूयात् तै २, ५, ११, ९[f], अधि ब्रूयातम् तै ४, ७, १५, ६

अधि√भुज

अधि-भोजन[c]- -ना ऋ ६, ४७, २३

[e]अधि√भू, अधिभवति मै १, १०, ११, २, ३, ३, ४, २, काठ १२, ६, ७[2], १२, ३६, ६, १४ अधिभूयासम् काठ १२, २

अधि√१भूष्

ϕअधिभूँपत्[d]- -पन् ऋ १, १४०, ६

अधि√मन्थ्

अधि मन्थन[e]- -नम् ऋ ३,२९,१

अधि√यत्→याति, अधियेतिर ऋ [१, ६४, ४, (५, ५४, ११)]

ϕअधि-यातयमान[f]- -न ऋ ६, ६, ४

अधि√यम्>यच्छ्, †अधि.. यच्छत ऋ १, ८५, १२, तै १, ५, ११, ५, मै ४, १०, ४, काठ ८, १७

अधि√या, †अधि याति ऋ ९, १०७, ८, कौ १, ५१५ २, ३४७, जै १, ५३, ५, ३, २९, ४

अधि रज्जु[g]- -ज्जु शौ ६, ११८, २, पै १६, ५०, ४, -ज्जू काठ ३०, ९[f]

अधि-रथ[h]- -थम् ऋ १०, ९८, ४, १०२, २, -था ऋ १०, ९८, १०, -थानि ऋ १०, ९८, ९

अधि-राज्[i]- -जः तै १, ३, ७, २,

a) गग त्रिजन्त-स्ट्- उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

b) नापू = पाभे द्र.।

c) प्राग अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६, २, २)। उप √भुज् +कर्मणि ल्युट् (पा ३, ३, ११३)। अर्थतो वस्त्र इत्यस्य वि भवति। तत एव किल या उप धनपर्यायसंत मादविण्या माध्यमिकस्य कस्यचिद् धातुजस्य लोपमरस्वकनि (तु पावा ७, २, २४) बग अयमिति दिदर्शयितारूपं भूय प्रवग्ग इव भवति।

d) ५° गवार उपजन। गस्य ... द्र। गा प्रम् तु अधि" नुनते (<√नम्) इति योगमाहु। तन्न। स्वारस्यविघातादिति दिक् (तु वैरा)।

e) गग उप करणे ल्युट् उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)।

f) गस दानयो निपाते धातु-स्वर. प्रकृत्या (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

g) बग पूर्व धातुजस्योत्तराऽऽस्य लोपे पूपप्रस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १)। उप यद्द।

h) प्राग अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्द।

i) प्राग अव्यय-पूपस्य समासान्ते टचि निस्वरेण

२, ३, ६, २¶; ४, १४, २; मै १, २, ७; २, २, ११¶; ४, ३, २¶; १२, २; ३[२]; काठ ३, ४; ८, १७; १२, ७¶; २४, २¶; क २, ११; ३७, ३¶; शौ ६, ९८, १; २; ९, १५, २४; १९, ४६, ४; पै १३, ९, १; १५, २२, ३; –†जम् ऋ १०, १२८, ९; मा ३४, ४६; का ३३, २, ९; तै २, ३, ६, १¶; ४, ७, १४, ४; काठ ४०, १०; शौ ५, ३, १०; पै ५, ४, १४; १४, ३, २५§; –जाः तै ७, ३, ४, २¶; –जाय तै २, ३, ६, २¶; ५, ६, १७, १; ¶मै २, २, ८; ११; काठ १०, १०¶; ४९, ७; –¶जौ तै ७, ३, ४, २. [°ज- अजिर°]

¶आधिराज्य[a]– -ज्यम् मै २, २, ८; ११.

अधि-रु(क्म→)क्मा[b]– -क्मा ऋ ८, ४६, ३३.

अधि√रुह् > रोहि, अधिरोहति शौ १३, ३, २६; पै १३, ३, १; अधिरोहन्ति वौ २, २२६‡[c]; अधिरोहतु शौ १०, ६, ३१; ३२; अधिरोह ऋ १, ५६, २; शौ ३, १२, ६; ११, १, ७; पै १६, ८९, ७.

अधि…रुहेयम्‡[d] मै १, २, २; काठ २, ३; †अधि…रुहेम ऋ ८, ४२, ३; तै १, २, ३, २; क १, १५.

अध्यरुक्षत् शौ ११, १, १२; १६; पै १६, ९०, ३; ६; १५०, १०; ?अधि…अरुहत्[e] शौ १९, ४९, २.

अधिरोह्य[f] तै ४, २, ५, ३; शौ १, ९, २; ४; ६, ६३, ३; ८४, ४; ११, १, ४; ३०; १४, २, ३७; १८, ३, ४; पै १४, ३, ४; १६, ८९, ४; ९१, १०.

∮अधि-रोहण[f]– -णाः मा १८, ५१; का २०, ३, १.

अधि-रूढ[g]–

अधिरूढा-कर्णी[h]– -र्णीः मै २, ६, १३; ३, १३, ५.

अधी-(रोह>)लोध[i]–

अधीलोध कर्ण[j]– -र्णाः तै ५, ६, १६, १; काठ ४९, ६.

अधीलोधकर्णी[k]– -र्णी काठ २५, १; क ३७, २.

?अधियंता[l] पै ५, ६, ४.

अधि√वच्, अध्यवोचत् मा १६, ५; का १७, १, ५; तै ४, ५, १, २; मै २, ९, २; काठ १७, ११; क २७, १; अधिवोच ऋ १, १३२, १; अधिवोचः पै १, ७६, २; अधि…वोचः मा ६, ३३; का ६, ८, ४; तै १, ४, १, २; मै १, ३, ३; काठ ३, १०; क २, १७; अधिवोचतम् ऋ ७, ८३, २; काठ २२, १५; अधिवोचत ऋ २, २७, ६; ८, [२०, २६; ६७, ६]; ३०, ३; ४८, १४; १०, १२८, ४; तै ४, ७, १४, २†; शौ ६, ७, २†.

अध्युच्यते शौ ११, १०, २४[m].

अधि-वक्तृ[n]– -क्ता ऋ [१, १००, १९; १०२, ११]; ८, ९६, २०; मा १६, ५; का १७, १, ५;

बाधितः (यक. पा ६, २, २; ५, ४, ९१, ६, १, १६३)।

[a]) ब्राह्मणादित्वाद् भावे वा कर्मणि वा ष्यञ् प्र. ञित्स्वरश्च (पा ५, १, १२४; ६, १, १९७)।

[b]) बस. पूपप्रस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १) उप. यद्र.।

[c]) 'अधितिष्ठन्ति' इति क्ष (९, ८३, २) पाभे.।

[d]) नाउ. द्र. पाभे.।

[e]) मूको. प्रतिपदं पाभे. भवन्ति। एवमपि स्पष्टोऽर्थो दुर्लभ इति कृत्वा सा. WR. च किंचित् स्वोपज्ञमिवापि संशोध्य पठन्ति। तदेतत् सर्वमाकरेऽनुसंधेयम्। प्रकृते ग्र. 'अति' इति पिपठिषति। तच् चिन्त्यम्। राज्या अन्धकारस्य विश्वाधिरोहणस्य सुवचतरत्वात्। न हि विश्वातिरिक्तं नाम किमप्यन्यद् वस्तु भवति यद् रात्रिर् विश्वं क्रान्तवती सती खलु रोढुं शक्नुयादिति दिक् (तु. सस्थ. टि. अति√रुह्>अरुहत्)। एवम् 'अति…अर्हत्' इति यत् सा. पठति, तदपि प्रकृतस्वारस्यप्रतिकूलतयोपेक्ष्यम्।

[f]) 'अधि' इत्युपरि मा १२, ६३ टि. द्र.।

[g]) तस. अवृद्धादित्वाद् अन्तोदात्त· (पा ६, २, १४७)।

[h]) बस. 'कर्णः' (पा ६, २, ११२) इत्युत्तरपदाद्युदात्तः। पूप. लक्षणवाचकस्य दीर्घः (पा ६, ३, ११५)। (=अधीलोध-कर्ण-, =अध्यालोह-कर्ण-, इति यद्र.)।

[i]) गप. उप. घञन्ते 'उपसर्गस्य' (पा ६, ३, १२२) इति दीर्घः। र>ल इति ह>ध इति च प्रादेशिकप्राकृतिकविकारतया द्र.।

[j]) एपूदि. समास-स्वरौ सिद्धौ द्र.। लक्षणस्य सतोऽपि पूप. दीर्घाऽभावात् तद् विष्टादिष्व् उसं. (पा ६, ३, ११५)। यतु. अध्यालोह-कर्ण- इति।

[k]) 'नासिकोदर-' (पा ४, १, ५५) इति स्त्रियां विकल्पितो ङीप् द्र.।

[l]) पुनः संस्करणीयः मुपा. प्रयत्नविशेषमपेक्षः द्र.।

[m]) अत्र पूप. पृथक्पदतया निर्दिशति w1.। एवमपि क्रिवि. इव तद्द्वैविध्यविशेषः द्र.।

[n]) गत्युत्तर-तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९;)।

तै ४, ५,१,२, मै २, ९,२, ४, १२, ४†, काठ १२, १४†, १७, ११, क २७, १, पै ९, ३, १[२], १६, ५, ७, -त्कारम् ऋ २, २३, ८

अधि वाक्[a]– -क पै १२, ४, ९b, -काय ऋ ८, १६, ५, शौ ६, १३, २

अधि√वद्, ¶अध्यवदन् मै ३,२,२

¶अधि-वाद[a]– -दम् मै ३, २,२[२], काठ १९, १२[२], क ३१, २[२]

अधि√वप्, अधि···वपते ऋ १, ९२, ४, ¶अधि · वपते तै १, ६, ९, ३, अधिवपामि तै १, १, ६, १

?अधिवम्[c] पै १४, ३, २५

अधि√२वस्, अधिवस्ते ऋ १०, ७५, ८

अधि-व(स्त्र→)स्त्रा[d]– -स्त्रा ऋ ८, २६, १३

अधी वास[e]– -¶स मै २, ५, १, काठ १३, १, -†सम् ऋ १ १४०, ९, १६२, १६ १०, ५, ४, मा २५, ३९, का २७, १४, १, तै ४, ६, ९, २, मै ३, १६, १, काठ १३, १, ४६, ५

अधि वि√१कृत्

†अधिवि कृर्तन[f]– -नम् ऋ १०, ८५, ३५, शौ १४, १, २८

अधि वि√यत्,याति, ¶अधिवियातयति[g] काठ २४, ८, २६,१०, २९, ९[२], क ३८, १

¶अधिवि-यत्त– -त्त काठ ३९, ३, ४०, ३, ५

अधि वि√राज्[h], अधि विराजत ऋ १, १८८, ६.

अधि√वृत्→वर्ति, अधि ··वव्रृत्यु[i] ऋ १०,२७, ६

¶अधिवर्तयति काठ ३१, ६, क ४७, ६

ϕअधि वर्तमान[j]– -नम् ऋ ४, २८, २

°अधि-शाखा[k]-

¶अधि शाख्य[l]– -ख्य मै ३,९,२

अधि√शी, अधिशेमहे शौ १२, १, ३४

अधि√श्रि, ¶अधिश्रयति तै १,६,९, ४, मै ४, १, १२, ¶अधिश्रयति तै १, ६, ९, ३, २ ३, ५, ६ ११, १, ३, ६, २, ७,३, मै ४, १, १२[२], काठ १२, ५, ३१, ९[२], क ४७,९[२], अधि श्रयन्ते शौ ११, ७, ११, अधि·· श्रयामि शौ ९, ५, ५, पै १४, ३, ९, अधिश्रय तै ४, २, १, ४†[m],५,२,१,४†[m], मै ४,९,२, काठ १६, ८, १९, ११, क ३१, १

अधिशिश्राय शौ १०, २, ७, १३, पै १६, ५९, ८

¶अधि श्रित[n]– -तम् मै १, ८, ३, १०,४,१,९, काठ ६,३ ३१,७, क ४, २, ४७, ७, -ते मै १, ५, ७, ८, ४, शौ १५, १२, १

¶अधि श्रित्य[o] मै ४, १, १२, काठ ६, ३[२], ४[२], ६, ८, २३, ६ क ४, २[४], ३[२], ५, ७

¶अधि श्रीयमाण– -णम् काठ ६, ३

---

a) गस उप पद ते इति थाथादिस्वर (पा६,२,१४४)।

b) शौ १९, ३२, ९ अवसाने 'यरणो दिवा क' इति पाण्डु मुपा 'ऽधकोऽधिवाक्' इत्येव पै श्रुत्या समेन्य शोधनीय (तु WR)।

c) 'धनिमध्वा अधिदिवम् अहिनवम्' इत्येव मूलत सात पा लुममाप्यमिकपयमादरो विकार प्रमादजनित इति गमाव्यते। तदनुगमधानोचित शोध द्र। एव म·द् अधि दिव- इति सातम्यर्थे याग गति गमा-ग·तपुरुष् तनोऽस्मावध द्र (यक पा २, १,६, ५,४, १०७, २, ४,८३)।

d) बस पूपस्त्र (पावा २, २,२४, पा ६, २, १)। ·· यः।

e) गस्य दिपूर्वि द्र। पूप दीर्घ (पा ६ ३, १२२)।

f) गस स्युडन्तपूर्व-प्रत्र (पा ६,१,१९३ २,१३९)।

g) पदे समान ·················· (वैतु अधि ·································)।

h) निपातानामुभयी गति। प्रायिरी च गतिरूपा ·· ·की च कर्मप्रवचनीयरूपा। प्रकृतेऽनपेक्षितरवादुत्तरस्या पूर्वया क्रियार्थवैशिष्ट्य द्र। स्याद्वा अधि इति पृथक् पदम् अन्य त्रिवि च। तथापि तात्पर्यत सामान्योपरचेरिति यावत्।

i) एव किल GW MW प्रभृ। यत्तु सा उपर्यर्थ अस्य अधिमाह, सभवदपि तद्देयम्। उपर्यर्थस्य विभ त्तयाऽपि वस्तु ग्रमत्वात्। साधिभारवर्तनक्रियायां पवि कर्तृत्वायां मन्त्रस्वारस्यात्, तत्पार्थस्य च शुद्धया क्रियया वस्तुसमलात् गाधीयोऽधेगतिसमिति दिक्।

j) गस शानजन्त-पूर्व उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)।

k) प्रास अव्यय पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप द्र।

l) मत्वर्थे यत् प्र उस (पा ५, २, १२०)। तस्य च तिरवासिपाते स्वरेऽविशेष द्र।

m) 'अधिश्रयात्' इति ऋ (१०, १०१, १) पाभे।

n) यमानि ···· -स्वरः (पा ६,२,४९) उप द्र।

o) स्वरन्त-पूर्व-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

अधि√प(←स)द्[a]
¶अधि-पद्य[b] मै २, २, २[१].
¶अधि-पादम्[c] काठ ११, ४.

अधि√पु(<पु)
अधि-पदण[d]- -¶णम् तै १, १, ५, २; मै ३, ८, ८; ४, ५, ९; ८, ५; काठ १, ५; २५, ९[१]; ३१, ४[२]; क १, ५; ४०, २[२]; ४७, ४[२]; -णे मा १८, २१; का १९, ७, ३; तै ४, ७, ८, १; ¶६, २, ११, ३; ४[२]; मै २, ११, ५; ¶३, ८, ८[१]; ¶४, ५, ४; ९; ८, ५; काठ १८, ११; २५, ९[४]; २९, ३; क २८, ११; ४०, २[४]¶; ४५, ४¶; शौ ५, २०, १०.
अधि-पवर्ण्य[e]- -ण्या ऋ १, २८, २.

आधि√ष्क(←स्क)न्द्[f], अधिष्कन्द शौ ५, २५, ८; पै १३, २, १५[g]; अध्यस्कन्दत् मै २, ५, ६¶; शौ १०, १०, १६; पै १६, १०८, ७.
अधिष्कुन् ऋ १०, ६१, ७.
¶अधि-ष्क(क→)श्रा[h]- -श्रा तै २, २, ८, २. [°न्न- अन्°]

अधि√ष्ठा(←स्था)[i]
अधि√तिष्ठ, अधितिष्ठति ऋ १, ५१, ११; काठ ३८, १२; अधितिष्ठति शौ १०, ८, १; पै ९, ६, ४; अधितिष्ठतः शौ १९, ५४, ५; पै १२, २, १५; अधितिष्ठन्ति ऋ ९, ८३, २; जै ३, २०, १०[j]; पै १६, १५१, ४; अधितिष्ठसि ऋ १०, १३५, ३; अधितिष्ठथः ऋ ८, १०, ६; †अधितिष्ठथः ऋ ५, ६३, १; १०, ४१, २; मै ४, १४, १२; †अधितिष्ठत् ऋ ८, ६९, १५; शौ २०, ९२, १२; †अधितिष्ठाति ऋ १, ८२, ४; कौ १, ४२४; जै १, ४१, ६; अधितिष्ठतु शौ २, १४, ४; पै ५, १, ४; अधितिष्ठ शौ १२, ३, १; १३, २, ७; पै १६, ९६, १; †अधि…तिष्ठ>ष्ठा ऋ ५, ३३, ३; मा १०, २२; का ११, ७, २; अधितिष्ठतम् खि १, ७, ४; †अध्यतिष्ठत् ऋ १, १६३, २; मा २९, १३; का ३१, ३, २; तै ४, ६, ७, १; †अध्यतिष्ठत् ऋ १, १६३, ९; १०, ८१, ४; मा १७, २०; २९, २०; का १८, २, ५; ३१, ३, ९; तै ४, ६, २, ५; ७, ४; मै २, १०, २; काठ १३, ३¶; १८, २; क २८, २; ४०, ६; ४६, ३.
अधि…तस्थौ ऋ ६, ६३, ५; अधि…तस्थौ ऋ १०, १०५, ५; अधितस्थुः[k] ऋ १, ३५, ६; †अधि…तस्थुः ऋ १, १६४, २; शौ ९, १४, ३; पै १६, ६६, ३.
अधिष्ठास्यति काठ ३, ३; क २, १०; अधि…स्थास्यति मा ६, २; का ६, १, २; तै १, ३, ६, १, अध्यस्थात्[l] ऋ ९, ८६, ८; अध्यस्थात् शौ १०, १०, १३; अध्यस्थात्[l] ऋ ५, २१, १; काठ १२, १३¶[m]; पै १५, १२, २[j]; अधि…अस्थात् ऋ ९, ८५, ९; मै २, ७, १६; काठ ३९, २; ३; अधि…अस्थुः

a) 'सदिर्' (पा ८,३,६६) इति सस्य मूर्धन्यादेशः।
b) गस. ण्यन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।
c) णमुलन्तं सत् क्रिवि. द्र. (पा ३, ४, २४)।
d) गस. अधिकरणे ल्युट् प्र.। कृद्-उत्तरपद-लित्स्वरः प्रकृत्या। उप. आदौ मूर्धन्यापत्तौ सत्यां नः>णः (यक. पा ६, १, ११३; २,१३९; ८, ३. ६५; ४, २)।
e) तादर्हिको यत् प्रत्ययः स्वरितत्वं च (पा ५, १, ६६; ६, १, १८५)।
f) उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य सस्य मूर्धन्यादेश उसं. (पा ८, ३, ७२)।
g) मूको. खण्डिते सति '–कन्द' इति सुपा. कौत-स्त्यं प्रामाण्यं चोभयमपि विमृश्यम् (वैतु. नाउ. रू.)।
h) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।
i) 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इति षत्वम्।
j) 'अधिरोहन्ति' इति कौ (पा २, २२६) पाभे.।
k) एवंविधेषु सोपसर्गेषु क्रिप. पदकाराणामुभयी प्रवृत्तिर्भवति। यत्रोपसर्गांऽशे स्वरो भवति तिङ्ंशे च निघातो भवति, तत्र समस्तैकपदत्वे सत्यपि तेऽवग्रहमना-द्रियमाणा उभौ तावंशौ पार्थक्येन निर्दिशन्तीति। यत्र च गत्यंशे निघातो भवति तिङ्ंशे च स्वरो भवति, तत्र ते सामान्यसामासिकलक्षणमनुरुन्धाना इवाऽवग्रहं प्रदिशन्तीति च। तत्र तावत् प्रथमप्रकारिक्यां प्रवृत्तौ पाठतः स्वरवतो गत्यवयवस्य प्राधान्यानुभवो निदानं स्यात्। एवं सत्यपि वैयाकरणदृष्ट्या त्वर्थत एवाऽनुसंधेयत्वाद् गतित्वभावाऽभावविवेकस्य ततः सिद्धे सति सगतित्वसंबन्धे पदकाराणां प्राथमिकीं प्रवृत्तिमेवोपजीव्य गत्यंशस्य पृथक्पदत्वं मा संभावि। तथात्वे गतित्वलक्षणस्यैव बाधप्रसङ्गादिति दिक् (तु. माश्रा. ५, १६)।
l) 'प्राक् सितात्' (पा ८, ३, ६३) इत्यड्-व्यवायेऽपि षत्वे प्राप्ते शाखाभेदेन तद्विकल्पः द्र. (तु. नाउ. रू.)।
m) 'अध्यस्थात्' इति सुपा. स्वरो मुद्रणप्रमादजः गद्र.।

ऋ १०, १२३, ४, अध्युस्था ऋ १, ४९, २, अध्य॑स्थाम् शौ १२, १, ११
अधि तिष्ठत्[a]- -ष्ठन् ऋ ३, ३५, ४, शौ १३, २, ३१, २०, ८६, ११.
अधि-ष्ठा[b]- -ष्ठा पै ६, ३, ७
अधि-ष्ठातृ[c]- -ता शौ ४, १६, १
अधि-ष्ठान[d]- -नम् ऋ १०, ८१, २, मा ७, १३, १८, १७, १८†, का ७, ६, २, ७, ३, १८, २, ३†, तै ४, ६, २, ४†, मै १, ३, १२[२], २, १०, २†, ४, ६, ३[२], काठ ४, ४[२], १८, २†, २७, ७[२], क ३, ३, २८, २†, पै १६, ३१, ३, -नात् शौ १२, ४, ४, ५, -ने काठ ३४, ५, शौ १२, ४, ३३
अधि-ष्ठाय[e] खि ३, १६, ५, ४, ५, २०, काठ ३४, ५¶
¶अधि ष्ठीयमान- -न काठ १३, ३
अधि-(गम्>)सं√वृत्, अधि … समवर्तत ऋ १०, १२९, ४
अधि-(गम्>)सं√हन्, अधिसं- जहि पै ४, २४, ६
अधि-(गम्>)सं√भू, अधिसंबभुवुः पै १, १०१, २
अधि-सर्पिस्[f]- -पिः पै १०, ११, ३
अधि√सृज्, अधिसृजस्व पै ८, ११, ६[१६].
¶अधि√स्पृश्>स्पशि, अधिस्पर्शयेत् तै ६, २, ६, १
अधि हित- अधि√धा द्र
अधि√हृ
अधि ह्रियमाण- -ण काठ ३४, १४
१अधी(धि√इ), अध्येति ऋ ४, १७, १२, ५, ४४, १३, ¶मै ३, ३, ६[१], अध्येति ऋ [९, ६७, ३१, ३२], मा ३, ४२, का ३, ४, ५, तै २, ३, १२, २¶, मै ३, ३, ६[१], ४, ८, †कौ २, ६४८, ६४९, शौ ७, ६२, ३ १४, १, ३०, पै ३, २६, ४, अधि… एति पै १, ७०, ३, अधियन्ति काठ १२, ६, १४, ६, अधीथ ऋ ७, ५६, १५ अध्येमि ऋ ३, ५४, ९, अधीमसि ऋ १, ८०, १५, अधि इमसि ऋ ८, ९१, ३, पै ४, २६, ४†, अध्येतु ऋ १०, १००, ४, अधीहि ऋ १, ७१, १०, अधि इहि ऋ १०, ३३, ७, शौ ५, ३०, ६, पै ९, १३, ६, १५, १७, ८, अधीतम् शौ ६, ११८, ३, पै १६, ५०, ५, †अधि इत ऋ ८, ८३, ७, मा ३३, ४७, का ३२, ४, ४, ¶अध्यैत् मै ३, ६, ५, ४, २, १२, अधीयात् मै ३, ३, ६
अधीत[h]- -तम् खि ३, १५, २७, ७, १, १, ४, १ [°त- दु°]
अधीति[i]- -तिम् पै २, १०, ५, -ती शौ २, ९, ३, -ती ऋ २, ४, ८
अध्ययनम्- -नम् खि ७, १, १, ४, १
२अधी(धि√ई), अधी(धि-ई)यति ऋ १०, ३२, ३, ¶अध्यैयन्त मै १, १०, १४, काठ ३६, ८.
अधी(धि√ई)र्, अधीरयन्त खि ४, १०[२], ३, अध्यैरयन्त मा ३३, १०, का ३५, ३, ७
अ धीर,रा[j]- -र शौ ५, ३१, १०, -रा ऋ १, १७९, ४, -रा शौ ११, ११, २२.
अधी लोध- अधि√रुध् द्र
अधी वास- अधि√वस् द्र
¶अ धृत,ता[j]- -तः काठ १०, ३, ११, १[१], ६, -ता तै ५, ३, ३, १, ४, २, १, मै २, ५, १, -ता तै ७, २, ४, ३, मै ३, २, १
†अ धृष्ट,ष्टा[j]- -ष्ट ऋ १०, १०८, ६, -ष्टम् ऋ ६, ६७, २, ८, ६१, ३, ७०, ३, शौ १, २४१, २, ५०५, जै १, २६, १, ३, ३१, ४; शौ २०, ९२, १६.

[a]) गतुत्तर-न्यवन्त-पूर् ग्रस्य (पा ६, २, ११९)।
[b]) कर्तरि विप् प्रत्यय (पा ३, २, ७४)। तु दि-ष्ठा-।
[c]) तृन् पूर्वपद-प्रकृति-स्वरश्च (पा ६, १, १६१, २, ११९)।
[d]) अधिकारे ल्युट्। ल्युत्तर-पूर्व-स्वरः प्रकृत्या (पा ६, १, १९३; २, १३९)।
[e]) नाप ल्यप्। स्वर अन्य° द्र।
[f]) पूर्वे इन्-स्वरित सद् दम द्र (तृणा ८ १, २४)। अन् मन्त्रस्य प्रथमे पादेऽनन्तो [...] द्र, 'अधि' इत्येतत् पदस्य उत्तरपादे प्रथमस्य- मापिन 'आगाम्' इति पदस्य (तु मूको) अन्य प्रकार द्वितीयपादादौ श्रूयमाणस्य 'भन' इत्यस्याऽऽदर्शानन्दा पठित्वा 'मन' इत्येतत् पदमाविर्भावयेत् पुग्ना नाऽऽदरणीय।
[g]) लोप मात्रेऽपि पुग्ना अधि>धि>ध्य इत्येव विकार-क्रम आभात्येव (तु शुचि->शी = नापटि°)।
[h]) कर्मणि क्तान्तमन्तोदात्तत्वम् (पा ६, २, ४०)।
[i]) स्त्रियां क्तिनि उद प्रकृत्या (पा ६, २, ५०)।
[j]) नञ् समासे स्वरः (पा ६, २, २)। उप. द्र.

-ष्टा ऋ ६, [५०, ४, १५], ६६, १०, ७, ३, ८, ८, ६६, १०, १०, १००, १२, १०१, ८, मै ४, १४, ११, काठ ३८, १३, शौ १९, ५८, ४, पै १, ११०, ४३, -ष्टाय शौ २०, ४९, २, -ष्टास ऋ ५, ८७, २

अ-धृष्णत्[a]- ष्णत पै २, ४०, ३

अ धेनु[b]- -नवे शौ ६, ५९, १, -नुम् ऋ १, ११७, २०, -न्वा ऋ १०, ७१, ५

अध्य(धि अ)क्ष, क्षा- क्ष ऋ १०, १२९, ७, मै २, २, ५¶, ४, १, १[2], ३, ९, ११[?d], १२, १, काठ ३०, १०¶, क ४६, ८¶ शौ ९, २, ७, १०, १, ६, पै ५, २६, ७, १५, १७, १-१०, ८, १-७, ९, ९, १-३, १६, ३५, ६, ७६, ६, -क्षम् ऋ ८ ४३, २४, १०, ८८, १३, तै १, ६, १, १ मै ३, ७, ६¶, काठ २४, ३¶, क ३७, ४¶, -क्षा पै १५, ८, ८, -क्षान् खि ५, ७, ४, १३, -क्षाभ्याम् तै ३, २, १०, १[2], -क्षाय मा ४, १९, का ४, ६, ४, तै १, २, ४, २, ६, १, ७, ६[2], मै १, २, ४, ३, ७, ६, काठ २, ५, २४, ३, क १, १७, २७, ४, -क्षेण ऋ १०, १२८, १, तै ४, ७, १४, १, मै १, ४, १, काठ ४, १४, २७, ४¶, ४०, १०, क ४२, ४¶, शौ ५, ३, १, पै ३४, ३०, १-९, ५, ४, १, -क्षेभ्य शौ १, ३१, १, पै १, २२, १, १६, ९५, ६ [°क्ष- सु >स्व°]

आध्यक्ष्य[e]- -क्ष्याय मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अध्ययन √१अधी द्र

अध्यर्ध- -र्ध[f] शौ २०, १३१, २२, -र्धम्[g] खि ५, १५, १५.

अध्यर्धे(र्ध-इ)ड[h]- -डम् काठ ३४, ६

अध्य(धि अ)व√सो>सायि, ¶अध्यवसयति तै ५, २, १, ७, काठ १९, १२, २०, १[2], २३, ६, क ३१, २, ३[2], ३६, ३

¶अध्यवसाययति, अध्यवसाययति तै ५, २, ३, १

अध्यवसान- सु >स्व°

अध्यव-साय तै ६, १, ५, १

अध्यव-स्यत्[k]- -स्यन् मै २, १, १¶

¶अध्य(धि अ)स्थ[l]- -स्थात् तै २, १, २, २, मै २, ५, २[2m]

‡अध्या[n] पै १, ६, १

अध्या(धि-आ)√रुह्, †अधि "आ "अरुहत् ऋ ९, ७५, १, कौ १, ५५४, २, ५०, जै १, ५७, १, ३, ५, ९, अध्यारुहन् पै ११, २, ७

अध्या(रो>)लोह°-

अध्यालोह-कर्ण- -र्णं मा २४, ४, का २६, १, ७

अध्या(धि√आ)स्, अध्यास्ते काठ

---

a) तस । उप √धृष्+इना+शतृ प्र द्र ।

b) तस नञ्स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

c) वस पूपप्रस्व (पावा २, २, ४, पा ६, २, १)। उप २अक्ष- (वैतु पाप्र अक्षि-+अन् उस [पा ५, ४, ११३])।

d) सुपा अन्तोदात्त उपपत्तौ विमृश्य ।

e) ब्राह्मणादित्वात् ष्यञ् प्र उस (पा ५,१,१२४)। आदिवृद्धिश्चाऽऽद्युदात्तश्च द्र (पा ६, १, १९७)।

f) एव किल WR शुशोधयिषत । 'अध्यर्धं' इत्येव पाण्डु पठति। वस्तुतस्त्वमन्वेष्यम्। पाण्डु पा पदद्वयमिति तु सुवचम्।

g) नापू रू शाखान्तरीय पाभे अय द्र ।

h) बस ।उप इडा- यद्र । तु द्वीड परिस्तुब्भेद-, होड्ड-, प्रमृ ।

i) 'ओत श्यनि' (पा ७,३,७१) इत्य् ओकारलोप ।

j) ल्यबन्त ह्रस्वर प्रकृया (पा ६,१,१६३,२,१३९)।

k) गस उप धातुर्निघात उदात्तनिवृत्तिस्वरेण विकरणस्वर (पा ६, १, १८६, १, १६१)।

l) विभक्त्यर्थे अस (पा २, १, ६)। पाप्र उप अस्थि->अस्थन्- (पा ७, १, ७६)। वस्तुतस्तु पृथक् प्राति यद्र । 'नपुंसकादन्यतरस्याम्' (पा ५, ४, १०९) इति टच् समासान्त । चित्-स्वर (पा ६, १, १६३)।

m) 'अध्यस्तात्' इति तकारोपेतम् सुपा प्रामादिक स्यात्।

n) 'अध्या' इत्यस्य मूलत सत प्रादेशिको विकार द्र। (तु शौ १, १, १, मै ४,१२,१)। यत्तु सुपा अधि आ इति पदद्वय स्यादितीव सदह उदपादि, तन्न तथेयुपेदयम्।

o) अधी रो(>लो)ह(<ध)-इत्यत्र अधीलोध-कर्ण, इलन च टि व्युत्पत्त्यायर्थं द्र । इहाऽऽङ् इत्यस्याधिक्यमात्रतो भेदऽप्यभेदादित्यर्थात्। एस्थि अद्धया° इति यद् दकारद्वितीयवर्णत्व पराभिमत (तु PW) तदयुक्तम्। अर्थत आयशस्य 'अद्धा' इत्यभिनिर्देशे दाऽनुमाने दकारवत्ता मग्नेति चेन्। न। परदृशार्थमवन्धस्याऽसंभाव्यमानत्वात् । भूयानप्येतद्विस्तरस्तु वैरा द्र.।

२३,३, अध्यासते ऋ१,२५,९[a]
अध्या(धि√आ)हृ, अध्याह तै २,५, ११, १, अध्याह तै २, ५, ११, १, शौ १, १६, २
?अध्यु(धि-उ)प√धा, अध्युपदधाति मै ३, ३, १
?अध्यु(धि-उ)प√स्था[b], अध्युपति ष्ठामि पै ५, ३७, १
अध्यू(धि-ऊ)धी[c]- -ध्नीम् मै ३,१०,४
अध्यू(धि√१ऊ)हृ, अध्यूहते मै ४,४, ४, अध्यूहति तै ३, ५, ७,३[२], काठ २८, ७, क ४४, २, अध्यूहामि काठ २७, ५, क ४२, ५, अध्यूहेत् क ठ २७,५, क४२,५
?अ-ध्रि[d]-
?अ(-?)ध्रि(-?)गु[e]- गवे ऋ १, ६१,१, शौ २०,३५,१, -गु ऋ ६,४५,२०, ८,७०,१,९३,११, मै ४,१३,४ऽ कौ १,२७३, २, २८३ जै १,२९,१,३,२३,१५ शौ२०,९२,१६,१०५,४, -गुम् ऋ १,११२,२०,८,१२,२ २२ १०, ६०, १७, शौ २०, ६३ ८, -गू ऋ ५, ७३, २, ८, २२, ११, -०गो मै ४, १३, ४ ऽ -०गो ऋ ३, २१, ४, ५, १०, १, ९, ९८, ५ मै ४, १३,५ काठ १६, २१[१], कौ १, ८१, २ ५८७, जै १, ९,१ ३,४८,६
?अंध्रि-गो[f]- -गाव[g] ऋ १, ६४,

a) 'वातम्' इत्यस्य कर्मपदस्याऽऽक्षेप पूर्वाधात् सुकर द.।

b) °धिपति° इत्येव मूको वर्णवि-न्यासाद् अधि प्र√स्था इति समाधयितुमुचिततर द्र ।

c) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पाप्र उप स्त्रिया ङीप् ऊधम्->ऊधन्->ऊध्न् द्र (पा ८, १, २६, ५, ४, १३१, ६, ४, १३४)। वस्तुतस्तु पृथक् प्राति यद्र ।

d) नाउ एतत् पूप भवति केषाचिन्मतेन (तु त टि)। शौ ५, २०, १० इत्यत्र च 'अद्रि' इत्येव मूलत सत स्थाने क्वचिच्छोधाऽभिप्रायेण पठ्यते (तु पारड यटि)। वस्तुतस्तु नेह शोधापेक्षिणी श्रुति । सोमाभिषव उपमामुखेन प्रवृत्ते ग्रावसामानाधिकरण्येनाऽद्रीत्यस्य प्रासङ्गिकत्वात् । ननु सोमप्रकरणे ग्रावपर्यायतयाऽद्रिस्तन तत्र मन्त्रवर्णेषु प्रसिद्धो भवति न समानाधिकरणतयेति । मैव वाचि । सामान्येन ग्रावपर्यायत्वप्रसिद्धावप्यद्रेस्तत्-समानाधिकरणत्वेनापि श्रुतिवर्णोपलम्भात् (तु ऋ १०, ७६, २ [यत्र ग्राव शब्दो बहुवच् श्राव्यमाण सन्नेकवा परारणे मवयू अद्रि शब्देन], ७८, ६)। एष्विप्रकरणगतत्वाद् मूको च पपा च प्रमाणितत्वाच्च अद्रि- इत्येवेहाऽऽद्रियेत न तु तच्छोधनयोपस्थापितम् श्रुतपूर्व यनि प्राति इति तत्त्वम् । ग्राव-शब्देन विवक्षितार्थवत्त्वे सिद्धे तत्पर्यायभूतस्य शब्दान्तरस्य श्रवण मा भूदिति पुरस्त्याद्यदि तर्हि शब्दान्तरस्य वैयुपत्तिप्रमादगतत्व गुणविशेषमन्तरा तन्मुखेन ग्राव शब्दस्य विशेषणमभीष्ट स्यादिति गुणयम् । यथाकथमपि शोधप्रस्तावेऽपि नेऽभ्युपगम्यमानेऽपीह 'अध्रिर गम्यन्' इति पन्दपेपदा (√अध्रिगम्यु>अध्रि-गम्युन्>) -ग्युन् इ...र्द पारीय स्यात् । एवमनामागम्य ... निति निपुणतर्मं ...दिमम् ।

e) अध्रि-गु- इ...र्द पता भवति । तत्र अ ध्रि इत्या-मारक समस्त पूप द्र इति सा । इदपर एव च तदु सारिणामर्वाचा प्रायोवाद (तु PW GW MW WW)। एतन्मतानुसार तावद् यथाऽवयवम् ६अ इत्यस्य च (√धृ+कि प्र >) ध्रि[*]- इत्यस्य च पूप समावेशो भवति । द्वितीये चेहावयवे कर्मणि प्र (ध्रियते धृतो भवतीत्यर्थे, तु यस्य सा)। अथ गु- इत्य् उप <√गा द्र (तुटि अग्र-गू-)। एवं च (ध्रिर् यथा स्यात्तथा गाति' इति कृत्वा) *ध्रि गु- (दुर्गत इत्यर्थे) तस स्यात् तद्गर्भश्चात्र प्राति नञ पूर्व नञ्-स्वरश्च द्र । अथ पक्षान्तर भवति, यथाऽत्र तस नञ उत्तर ध्रिगु-इति उप भवतीति (तु NW त संकेतितो भाषान्तरीय सजन्मशब्दरूपसंवादश्च)। अस्मिन् पक्षेऽप्यत्यमपि माच्यप्रति भवति । तद् यथा । यो नाम √ध्रन् इति भौवादिक पठ्यते गत्यर्थक (पाधा २१९), तस्यैव √ध्रिज् इत्याकारतया स्वरूपपरिणाम (तु MW) कुत्सितगतिपरत्वेन चार्थपरिणाम द्र । तत ध्रुकि प्र दुर्गत- इत्येतद्-वचन *ध्रिगु-इति प्राति निष्पद्येत (तु मृगु, वल्गु- प्रमृ)। वामनस्यैव प्राति (*ध्रिगु>*ध्रिग्>) धिग्-ग् इति अव्य प्राकृतिकपरिणामतया द्र । अद्यापि खलु पत्ता 'धिग् जीवन' इत्याकारके प्रयोगे 'धिक्कार' इत्यत्र शब्दे चोक्तपूर्वो परिणामप्रक्रिया निगम्यमाना लक्ष्येत । अपरं च। पजा धिगी इति तद्या इत्यस्य वि भवति। तच यान दाम-शैथिल्यवचनम् । एव तु नाउ उप *ध्रिग् इति च पजा √धिक्,हि √धक् √धद्र प्रमृ कम्पनार्थीया ।

f) अध्रिगु-गो- इत्येव मूलत सत स्थानेऽन्त्ययोर्द्वयो पदऽवयवयोर् ध्वनिगाम्यप्रयोजिते प्रथमस्य प्राकृतिक लोप सति यनि प्राति आविर्भाव इत्यभिप्रायर्भवति । एषिय च पत पूपप्रस्व च द्र । उप उपसर्जनत्वादि सतो ह्रस्वाभावश्च उस (पा १,२,४८)। भूयानपि विशेष नाउटि द्र ।

g) का अर्थश्च नाउ, एव प्राति एतद् म इत्या-

३a, ८, २२, ११b
अ(?)ध्रि(?)ज(न्?)c- -ध्रिज ऋ ५, ७, १०
अध्रुक् अ-द्रुह्- द्र
¶अध्रुव- -व काठ २८, १, -वम् काठ २८, १, क ४४, १, -वा काठ १२, २ -वाणाम् काठ २८, १
¶अध्रुव तम- -तमम् काठ २८,१
¶अध्रुव-त्व- -त्वम् क ४४, १

अध्वन्-, अध्वर-, √अध्वरीय } √अध् द्र
¶अध्वर्तव्यd- -व्या तै ३, २,२,३
अध्वर्यe- -र्यं काठ ३५, ७, क ४८, ९.
√अध्वर्य-, अध्वर्यु √अध् द्र
अध्वस्मन्f- -स्मभि ऋ २, ३४, ५, ३५, १४, ९, ९१, ३, -स्मान ऋ १, ११९, ४
¶अध्वृतg- -त मै ३, ६, १०

√१अन्, अनतिh शौ ४, ४, ३, पै ४, ५, ४
आनीत् ऋ १०, १२९, २, आनीत् ऋ १०, ३२, ८ [अनु-प्र°, अप°, अभि वि°, उद्°, प्र° वि°, वि-अव°, सम्°]
१अन्i-
१अनिलj- -लम् मा ४०, १५, का ४०, १, १७
११अन्य,न्याk- -न्याम् ऋ ८,

ऽऽतिष्ठन्ते। अतस्तदीयाऽनत्या व्याख्या नापू निर्विशया द्र। कुतोऽसिन्नेव रु सुपो णिद्वद्भावेनेव प्रयोनिता वृद्धिराक्सिकीव ऽऽनायत इति प्रश्नस्तु प्रयेण स्वगणि। यत्रापि क्वचिदयमालोचि, तत्र गु' इत्यत प्राति अविघात्यैव मिथ्यालक्षणदीर्घभावतया (=°गव >°गाव इति) वाऽविस्पष्टनिमित्तकगोवद्भावतया वा समाधायि (तु ORN ऋ ८, २२, ११, NW च)। यथा त्वस्य रु उभयो स्थलयो परस्परविविक्त नापू च विशिष्ट व्याख्यान सव सर भवतीति नाउ फि संकेतित द्र।

a) प्रकृते पर्वतोपम्येन मरुता वोट्टत्व स्तूयते। जलभारवाहका मरुत किमावारा भवन्तीत्यपेक्षाया तदुप मानभूता पर्वता अष्टगमनत्वेन वा (तु सा प्रभृ) प्राशस्त्यादिगुणवत्तया वा (त NW) विशपयितु नोचिता स्यु। उभयथाऽपि वोट्टत्वेैरोस्प्यऽनाविर्भावप्रतीतेरिति यावत्। यथाऽऽमन उपरि सचारिणोऽध्रिगु-गवादिपशून् वहन्त पर्वता शोभेरन्तथ सचरणशीला वर्ष्या अपो वहन्तो मरुत इत्येव विवियमाणे तावदुभयेया पर्वताना च मरुता चोपमानोपमेयभावस्तद्वहनसकेतेन सुस्पष्ट स्यात्। एदिथ अत्र रु गो इत्यु उप तत्सङ्कप्रसिद्धपशुपरमिति तत्त्वमवधेयम्।

b) नापूरिदि अत्र प्रकृते स्तुत्ययोरध्रिगुतया विशिष्टयो स्तोत्राऽध्रिगुना माध्यमुताध्रिगु वाचेलेव विचार्यमाण उत्तर रूप एव साधीयान् स्यादिति कृत्वाऽस्य रु अपि व्याख्यानार्थं नापू प्राति भिन्नस्य प्रस्ताव द्र। एव सत्यप्यय विशेषो भवति यथा नापू स्थलाद् विशिष्टतयेह स्थल गो इयु उप वाच् पर भवति न पशुपरमिति निष्कर्ष।

c) यस नञ् पूर। उप √ध्रिन्+भावे क्विप्। अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। एकमात्र रु प९। एव तावद् नञ उत्तर पद विभाग द्र। सा तु 'अ ध्रि' +'ज-' इति द्विर्विभक्त प्राति आह। तत्र च समस्ते पूर्व नञ उत्तर 'ध्रि'<√घ (तुमि अध्रिगु) इति वा <√घृष् इति वेति निनाभिप्राय विकल्प्य तत उत्तर 'ज-'<√जन् इत्याह। तत्र (√जन् >)'ज' इत्येतद् यत्र कुत्रापि उप भवति तत्र सर्वत्र पपा अवगृह्यते। अत्र चाऽवग्रहादर्शनश्चैतदन पपा अभिमतमित्यस्य स्पष्टत्वात्। यदि रु च सा मतेन प१ इत्यनापरो विवेक द्र। GW MW चाप्येववादिनौ सन्तौ बहुशेन सा अनुवादकौ भवत। ORN तदनु NW च प्राति जकारान्ततया प्रतिपद्येते। प्रकृत रु च प१ वा प३ वेत्यत्र तद्विवेक आकरत एव प्रतिपत्तव्य।

d) सस्व नाउ द्र.। उप च तव्यत् प्र इति विशेष।

e) तस नञ्-स्वर बाधित्वा 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त। उप √ध्वृ इत्यतो यत्प्रत्ययान्त-निपातनम् उस (पा ३, १, १२३)।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप √ध्वस्+भावे मनिन् प्र।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२) उप √ध्वृ+क्त प्र.द्र.।

h) लुग्विकरणे लेट्रूप् अडागमो द्र। तिप पित्त्वाद् अन्थाऽऽगमस्वामाव्याद् निघाते धातुस्वरो भवति। यद्-योगीयम् तिङ्-स्वर (पा ८, १, ३०)।

i) भावे क्विप्। धातुस्वरस्तदवस्थ।

j) तद्धित इलच् प्र। चित्स्वर (पा ६,१,१६३) एतन् प्राति उद मत्पाद् इलच प्रत्ययान्तात् प्रातरतया श्रूयमाणात्, कृत पृथग् द्र (तु तिरव् >तिरिवार् प्रत्ययस्वर।

k) तत्र साधितेति वा तस्मै हितायेति वाऽर्थे यत् प्र (यक पा ४, ४, ८९ ५, १, ५)। द्वय कन्यादाद्युदात्त (पा ६, १, २१३)। क्वचिद् ति क्वचिच विशेषगर्भ वि इन्यस्य यस्य विवेक पराभिमतविमर्शमयिव वैश अनुमधय। यतु सा G (तु ११) च एतन् प्राति,

१, १०, २७, ११, मै १,२९५, जै १, २१, ३, -त्यैः शौ १२, १, ४, -त्येभ्यः शौ १२, २, १६, -त्येषु शौ ११, ४, २३

†अनृत्[b]- -नत् ऋ १, १६४, ३०, शौ ९, १५, ८, पै १६, ६८, ९ [°नत्- <अप°,अनि°,अध्यव°, प्र°, वि°]

अनन-, अनितुम् <प्र°

२अनिल्[c]- -ल खि ४,५,२७,२९

†१अनु[d]- -नव ऋ ५,३१,४,७, १८,१४, तै १, ६,१२, ६, मै ४, १२, २, १४, १३, काठ ८, १६, कौ १,४४०, जै १,४६,४, -नवि ऋ ८, १०, ५, -नुषु ऋ १, १०८, ८

†आनव°- -व कौ १, ४५८[f], -वम् ऋ ८, ७४, ४, मै १,८९, जै १, ९, ९, -वस्य ऋ ७,१८, १३, -वाय[g] ऋ ६, ६२, ९, -वे ऋ ८, ४, १, कौ १, २७९, २, ५८१, जै १, २१, ५, ३, ७, ७, शौ २०, १२०, १

१*अन्- √१अन् द्र

√२*अन्[h]

२*अन्[i]-

३*अन्[j]

४अन्<६अ<नन्

√३*अन्[k]

अन-, -ना, -ना इदम्- द्र

अन (न्-अ)शु[l]- -शु तै ३, २, २, १

अनक्त- घृत°

अन(न्-अ)क्ष्[l]- -नक् ऋ २, १५, ७

अन(न्-२अ)क्ष,क्षा[l]- -क्षा ऋ १०, २७, ११, -[क्षास ऋ ९,७३, ६, पै ६, ११, ३

अनक्षक[m]- -काय काठ ४५, ३

अ-नक्षत्र[l]- -त्रा. काठ ३७, १२

¶अन(न्-अ)क्षसङ्ग[n]- -ङ्गं काठ २६, ३, क ४१, १, -ङ्गम्° तै ६, ३, ३, ३, मै ३, ९, २

अन(न्-अ)क्षि[l]-

अनक्षिक[p]- -काय तै ७, ५,१२,१

अन(न्-अ)क्षित,ता[n]- -ता मै ४,३,९[f]

अ नग्न,ग्ना[n]- -¶ग्न मै ३,१,५, ९,३, -ग्ना ऋ ३,१,६, शौ १२,३,५१, -¶ग्ने काठ २५, ९, क ४०, २

¶अ-नग्नंभावुक[q]- -क काठ २५

२अनु- इत्यतोऽभिन्नत्वे सति तदर्थविशिष्टवैशिष्ट्यप्रवृत्तितया व्याचिख्यासतम् तदुदचिरमिव भवति। स्वरपूर्वगत्नमाऽनुपपत्तेरिति यावत्। अथ यत् PW प्रमृ (तु MW) ६अ+नि+(√या>) या- (=अ निया-) इत्येव तत्र सतो माध्यमिकाऽनुलोपमिवाऽऽस्थाय तदाश्रयमर्थं निरूणुयु, तत्र लक्षणतोऽदोषो भवति। आर्थ्या तु दृष्टया तावत् तुत्र क कल्प कथमुपस्थप्लतामित्यत्रापि पुन वैश एव शरणम्।

[a]) मूको 'अये' इत्यपि पठ्यते (यद्र)। एतदेव च प्रामाणिकमिव स्यादिति कृत्वेह यनि प्राश्निक चिह्न प्रत्त द्र।

[b]) 'नास्यनुदात्तेत्' (पा ६, १, १८६) इत्यस्याऽलब्धावसरत्वाच् शात् स्वर।

[c]) इल्च् प्र (पाउ १, ५३)। चित्स्वर (पा ६, १, १६३)। तु मृदिर-, सलिर- प्रमृ।

[d]) उ प्रत्यय (तु पाउ १, ७)। तस्य च नित्वादाद्युदात्त (पा ६, १, १९७)। व्युत्पत्तित प्राणिसामान्य परं सत् प्राणिनो मनुष्यविशेषपर प्राति एतद् द्र।

[e]) प्रत्यर्थ्यतो यद्रूपान्तेन् अण् (पा ४,१,८६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)।

[f]) 'आनुषमानव' इत्येव [illegible]

[g]) [illegible]

मूलभूतस्य प्राति १अनु- इत्यस्य मौलिक्या प्रवृत्ते सामान्यपरत्वमनुमीयेतेति दिक्।

[h]) मूलत स्वगनात्मकप्रतिबन्धसामान्ये प्रवृत्तस्य सतोऽस्यैव धातो शब्दविशेषत्वेन परिणामे मूर्धन्यान्तत्व द्र (तु पाधा √अण् [शब्दे=शब्दप्रतिबन्धे ?], पत्रा √अड, आड प्रमृ)। अनस्-, अन्त, अन्ति, प्रमृ तद्वद्वाथैतत्-प्रकृतिकत्वेनोपदर्श्यमाना यद्र।

[i]) भावे क्विबन्तं प्राति भवति। २अनु इत्यत्रास्योपयोग यद्र।

[j]) अभ्यन्तरार्थीय नि। ३अन्तम-, अन्तर-, अन्तर्-, ?अनीक- प्रमृ चैतत्-प्रकृतिकत्वेनोपदर्श्यमाना. यद्र।

[k]) अन्तर्यामी धा। ?अनीक-, आन-(लोके आननइत्यपि) प्रमृ शब्दार्थैतत्विशेषा यद्र।

[l]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[m]) समासान्त कप् प्र। तै पाभे उप इकारार्त यद्र।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[o]) प्रयोगत सिवि भवति।

[p]) समासान्ते कपि ह्रस्वान्तोऽन्त्यात् पूर्वं स्वरे प्राते कपि पूर्व स्वर उस (पा ५, ४, १५४, ६, २, १७३, १७४)। उप इकारान्तत्वे द्विप् काठ पाभे विशेष द्र।

[q]) सस्व नात् द्र। उप नग्नोपपदात् √१भू सुकञ् प्रत्ययो सुमागमश्च (पा ३, २, ५७, ६, १, (७))।

५, ३१, १०, क ३९, ३, ४७, १०

¶अन(न् अ)ग्नि[a]– -ग्नि काठ ८, १२, क ७, ७, -ग्नौ तै ५, १, ३, १, ४, ६, १, ८, ३, २, ९, २, काठ १२, १, १९, ३. २४, ४[२], २५, ८, क ३०, १, ३७, ५[२], ४०, १

¶अन(न् अ)ग्नि(न्→)त्रा[b]– त्रा ऋ १, १८९, ३, मै ४, १४, ३

¶अन(न् अ)ग्निदग्ध[c]– -ग्धाः ऋ १०, १५, १४ शौ १८, २, ३५

¶अन(न् अ)ग्निदाह– -हम् काठ २३, ९

¶अन(न् अ)ग्निष्वात्त– -त्ता[d] मा १९, ६०, वा २१, ४, १०

अन(न् अ)ङ्ग[e]– -ङ्गाय तै ७, ५, १२, २

अनङ्ग-क[e]– काय काठ ४५, ३

¶अन(न् अ)ङ्गार– -रम् काठ २४, ६, क ३७, ७

अन(न् अ)ङ्गुरि[a]– -रे शौ ८, ६, २०

अन(न् अ)ङ्गुलि– ले पै १६, ८१, ४

अनडुह्- अनस्- द्र

¶अ(न् अ)तिक्रम्य[c] मै ३, ८, १

¶अन(न् अ)तिदाह[c]– -हाय तै ५, २, ५, ३, १०, ३, ५, २, ४, ५, मै १, ६, ३, ३, २, ४, ६, ८, काठ २०, ३, ५, क ३१, ५, ११, ४०, ४

¶अन(न् अ)तिदृश्न[f]– -श्नम् तै २, ६, ५, ७[२]

अन(न्-अ)तिद्रुत[g]– -ता ऋ ८, ९०, ३

¶अन(न् अ)तिद्रव[c]– -वाय काठ २७, ७

¶अन(न् अ)तिनेद[h]– -दाय मै ३,

१०, ४[२]

¶अन(न्-अ)तिपन्न[c]– -न्नम् काठ ६, ८[२], क ४, ७[२]

¶अन(न्-अ)तिपाद[i]– -दाय काठ ३३, ६[२]

¶अन(न्-अ)तिरेक[c]– -काय काठ ३१, १, क ४७, १[j]

¶अन(न्-अ)तिरेच[k]– -चाय मै ४, १, २

¶अन(न्-अ)तिवाद[c]– -दाय मै ३, १, ७[l]

¶अन(न् अ)तिवादन[m]– -ना काठ ३१, १२

¶अन(न्-अ)तिवादिन्[n]– -दिन मै ४, १, १३

¶अन(न् अ)तिवादुक[o]– -क तै ६, ४, ५, २

अन(न्-अ तिव्याध[p]–

अनतिव्याध्य[q]– -ध्यम् शौ ९, २, १६, पै १६, ७७, १

---

a) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप बस वा उप वा। तत्रापि पूर्वे कल्पे उप √त्रा+कर्तरि क प्र। उत्तरे च कल्पे सोपपदात् √त्रा+क प्र। (तु अ-देवत्र- टि)।

c) सस्व नापूटि द्र। उप यद्र।

d) 'अनग्निदग्धा' इति चाकृष (१०, १५, १४) पाभे। शेषं नापू द्र।

e) समासान्त कप् प्रत्यय (पा ५, ४, १५४)।

f) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप प्राम। तत्राप्य् उप √दृश्+भावे नङ् उस (पा ३, ३, ९०)।

g) सस्व नापूटि द्र। उप कृते १अद्-भुत- इत्यत्र टि द्र।

h) सस्व एपुंगिदि द्र। उप अति√निद्+भावे घञ्।

i) तस उप अति√पद्+घञ्।

j) क्वचिद् मूको '-चाय' इत्यपि पा. भवति (तु नाउ)

k) उप कृदरो कुत्वाभाव एव नापू विशेष सम्व द्विपूटि द्र।

l) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र। यत्तु सुपा °तु° इति स्वरो निर्देशि तदप्रमाणं स्यात्।

m) सस्व नापूटि द्र (तु नाउउ समानप्रकरणके शाखान्तरीये प्राति) उप अति√वद्+ताच्छील्य. कर्तरि ण्युच् उस (पा ३, २, १४८ उउ)।

n) सस्व एपुंगिदि द्र। उप अति√वद्+णिनि प्र।

o) कथमिह तस नञ्-स्वरो भवति (पा ६, २, २) यवता नञ उत्तरवर्तिन्य् उकञ् प्रत्ययान्ते कृत्य् अन्तोदात्त शिष्टो भवति (पा ६, २, १६०) इति। उच्यते। उकोऽन्तोदात्त उकञ्कृदर्थप्रवृत्तिनिमित्ततच्छीलादि-प्रतिषेधविषयत्वेनैव शिष्ट। तेन यत्र नञ् सिद्धमप्र-कृदन्तार्थाद् भिन्नार्थोपस्थापनार्थो भवति तत्रोत्तरस्यान्तो-दात्तस्यानवसरत्व सामान्यस्य नञ्-स्वरस्य च सावसरत्व द्र। एवम् अनास्य नञादे प्राति अतिवादुक-इतर-गुणवति वृत्तिर्भवतीति तत्त्वमनुसन्धेयम्।

p) नाउ ण्यु औपयिक द्र। तस. नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अति√व्यध्+भावे घञ् थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

q) तद्धित यत् प्र. (पा ५, १, ६६) तित्स्वर (६, १, १८५)। ननु किमिति नञ्-संहितात् प्राति प्र उच्यते न नञ्-योग पश्चादिष्यत इति। उच्यस्वर-

अन(न्-अ)तिसृष्ट[a]– -ष्ट शौ १५, १२, ८, ११

अन(न्-अ)त्युद्य[b]– -द्यम् शौ १०, ७, २८.

अन(न्-अ)दत्[c]– -दन्त. शौ ६, ५०, २

अनदती[d]– -ती ऋ ३, १, ६

¶अन(न्-अ)धिस्क(ष—>)न्ना[e]– -न्ना मै २, ५, २

¶अन(न्-अ)ध्वर्यु[e]– -र्युम् मै ३, १०, ५

¶अन(न्-अ)नुकृत्य,त्या[f]– -त्यम् ऋ १०, ६८, १०, शौ २०,१६, १०, -त्या ऋ १०,११२,५

¶अन(न्-अ)नुख्याति[e]– -त्यै मै ४, ७, ५[1], काठ ३७, १६

¶अन(न्-अ)नुगति[e]– -त्यै काठ ८, ४, क ६, ९

¶अन(न्-अ)नुध्यायिन्[e]– -यिनम् मै १, ८, ५[4], काठ ६, ८, क ४,३, ७, -यी मै १, ६, ४, ११

¶अन(न्-अ)नु>नूयाज[g]– -जम् तै ६,१,५,३, मै३,७,२, काठ २३, ९, २४, ८, क ३६ ६ ३८,१

¶अन(न्-अ)नुशस्त[e]– -स्तम् मै १, ९, ७, काठ ३४, २

¶अन(न्-अ)नुसर्ग[e]– -र्गाय तै ७, ५, ७, ४, काठ ३३, ७[4]

अन(न्-अ)न्त[h]– -न्त खि ७, ३, १, -न्तं ऋ १, ११३,३, ६,६१, ८, शौ २, ११०१, -न्तम् ऋ १, ११५,५, १०, ७५, ३, मा ३३, ३८, का ३२, ३,९, मै १, ८, ७¶, ४, १४, ४, शौ ८, ४, १७[i], १०, ८, १२§, २०, १२३, २, पै २, ८१, ३§, १३, ४, ६§, १६, १०, ७, १०१, ८[2]§, -न्तान् ऋ ७,१०४, १७, -न्ताय मा ३०, १९, का ३४, ४, १, -न्तास ऋ ५, ४७, २, -न्ते ऋ १, १३०, ३, ४, १,७, -न्तै ऋ १, १२१,९

अनन्त-नामन्– -मानि खि ७,३,३

अनन्त शुष्म[j]– -ष्मा ऋ १, ६४, १०

अन(न्-अ)न्तर[h]– -र, -रम् खि ३, १५, १२, -रा पै १, ६५, १

¶अन(न्-अ)न्तरय[k]– -याय काठ ८, १२, क ८, १

¶अन(न्-अ)न्तराय[e]– -यम्[l] तै ६, १, ८, ४, २,१०,२, -याय तै ५, ४, १२, ३

अन(न्-अ)न्तरित[e]– -त मै ४,४, १०

¶अन(न्-अ)न्तरिति[e]– -त्यै तै ५,२, ५, ६

¶अन(न्-अ)न्तर्हित[m]– -त मै १,८, १, ३, ६, ६[2], काठ २३, १[2], ३७, ६, क ३५, ९[2]

¶अन(न्-अ)न्तर्हिति[m]– -त्यै मै १, ४, १३, ३, २, ५

?अनंत्रद्य्या[n]– -०व्ये पै ६, ८, ५

अन(न्-अ)न्ध[e]– -न्ध खि २, १०,२, तै ५, ६, ४, २¶, वै ११, १, ८

¶अन(न्-अ)न्न[o]– -न्नम् मै २, १,२[1], ५, ७[2], काठ १०, ३, -न्नेन मै २, १, २, ५, ७

अन(न्-अ)न्य[h]– -न्यान् तै ३, २, ८, २, पै १, ८८, २

¶अन(न्-अ)न्वग्भाव[p]– -वाय मै ३, ८, ५[1]

¶अन(न्-अ)न्ववचार[e]– -राय तै १,

गिदपर्थमिति । तथाहि । नञ्-योगात् पूर्वमुत्पद्यमाने तद्धिते तदर्थने वा प्र अगुणप्रतिषेधीयत्वे वा नञः समास नञ् स्वरेण भाव्यमथाऽनदर्थने च प्र गुणप्रतिषेधीयत्वे च नञोऽन्तोदात्तेन भाव्यम् (पा ६, २,१५६)। उभयथाऽपि नैव निर्व्यारितपदस्य हृदये विद्यमानस्याऽदर्शनं स्यात् । यदि प्रकारेण व्याख्यायमाने तु निरवद्यम्भोऽर्थनिर्दिष्टमनुमन्तव्यम् ।

[a]) तत्र नञ् स्वरः (पा ६, २,२) । उप अति√सृज्+क्त प्र ।

[b]) [illegible] √वद् [illegible] ।

[c]) [illegible] ।

[d]) [illegible] (पा ४, १, ६) [illegible] ।

[e]) तत्र नञ् स्वरः (पा ६, २, २) । उप द्र० ।

[f]) तत्र नञ्स्वरापवादः 'कृत्यो' (पा ६, २, १६०) इत्युत्त स्वर । उप अनु√कृ+क्यप् प्रत्यय ।

[g]) यत्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र । तै °नू° इति दीर्घ (पा ६, ३, १३७)।

[h]) यत्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।

[i]) 'अनन्तान्' इति पादृच (७, १०४, १७) पाभे ।

[j]) यत्र पूर्वपद (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

[k]) तत्र उप अन्तर् √इ+भावे अच् (पा ३, ३, ५६) यद्र ।

[l]) नु स्थाने द्वि [illegible] भवति ।

[m]) तत्र नञ्-स्वर । उप <अन्तर्√धा यद्र ।

[n]) [illegible] भवति ।

[o]) तत्र 'विभाषा तृन्' (पा ६,२,१६१) इत्यन्तोदात्त । उप. यद्र ।

[p]) तत्र नञ् स्वर । [illegible] उप [illegible] । उप अन्वग्-भाव- यद्र ।

६, ८, ४, २, २, २, ३, ६, ६, ३, ६, २, १, ६, ४, २, ६, ९, ५

¶अन(न् अ)न्ववजय[a]- -याय मै ३, ९, ५, ३, १०, ६[२]

¶अन(न्-अ)-ववाय[b]- -याय मै १, १०, १३, २०, २, ५, ६, ३, २, ४[२], ६, १, ४, ५, १, ८, ५, काठ २०, ६, १३, ३१, १०, ३६, ७, १४, क ३१, ८, ४०, १, ४७, १०

¶अन(न् अ)न्वारब्ध[c]- -ब्धम् तै ६, ३, ८, २

¶अन(न् अ)न्वारभ्य[b] तै ३, १, २, ४[२]

अन(न् अ)पक्रमिन्[d]- मिण मै २, ३, २, ५

¶अन(न्-अ)पक्रामत्- -मन्त, -मन्तौ[२] काठ ७, ५

अन(न् अ)पक्रामुक[e]- -का मै ४, २, ४

अन(न् अ)पक्षेयुत(म>)मा[f]- -मा मै ३, ७, ३

¶अन(न् अ)पग,गा[b]- -गा तै १, ५, ८, २, २, १, १, २, -गान् काठ ११, ८, ३७, १६

अन(न् अ)पगामि(न्→)नी[g]- -नीम् खि २, ६, २, १५

†अन(न्-अ)पच्युत[h]- -त ऋ ४, ३१, १४, ८, ९३, ९, ९, ४, ८, १०, २६, ८, मै २, १३, ६, काठ ३९, १२, कौ २, ४०४, ५७४, जै ३, ३१, २४, ४६, १२, शौ २०, ४७, ३, १३७, १४, -तम् ऋ ४, १७, ४, ७, ४४, ६, ८, ९२, ८, १०, ९३, १२, कौ २, ९९३, जै ४, २७, २, -ता ऋ ८, २६, ७, ९, १११, ३[२], कौ २, ९४१[२], जै ४, १, २

¶अन(न् अ)पच्छेद[i]- -दाय मै ४, ६, ५

¶अन(न् अ)पजय्य[j]- -य्यम् तै १, ७, ५, ४[२], ५, २, १, १[२], मै ३, २, १[२]

अन(न् अ)पत्य[k]- -त्यम् शौ १२, ४, २५, -त्यानि ऋ ३, ५४, १८

अनपत्य ता[l]- -ताम् शौ ४, १७, ६, पै ५, २३, ८[m]

अन(न् अ)पत्यवत्[b]- -वन्त. शौ १८, २, ४७

¶अन(न् अ)पदोष्य[n]- -ष्यम् मै २, १, ४[२]

¶अन(न्-अ)परुध्य[o]- -ध्य तै २, २, ८, ५, ३, १, २, -ध्यम् ते २, ३, १, ५

अन(न्-अ)परोधु(क→)का[p]- -का मै ४, ४, २¶

¶अन(न्-अ)परोध्य[q]- -ध्य मै २, २, १, काठ ३८, १२[२]

अन(न्-अ)पवाच(न→)ना[r]- -ना शौ ८, ८, ९.

अन(न अ)पवृज्य[s]- -ज्यान् ऋ १, १४६, ३.

†अन(न् अ)पव्ययत्[b]- -यन्त. ऋ ६, ७५, ७, मा २९, ४४, तै ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ७

अन(न्-अ)पस्पृश्[b]- -स्पृक् शौ १३, १, २७

†अन(न् अ)पस्फुर्[b]- -स्फुर ऋ ८,

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अन्व(नु अ)व √जि+भावे अच् प्रत्यय ।

b) सस्व नापूटि द्र। उप यद्र ।

c) सस्व एपूटि द्र। उप अन्वा√रभ्+क्त प्र द्र ।

d) तस नञ्-स्वर। उप अप √क्रम्+इनि प्र (तु पाउ ४, ६)। यद्वा ॰द्धित इनि प्र (पा ५, २, ११५)।

e) तस 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्युक्त स्वर। (वैतु अक्षोधुक, अनपरोधुक, अनिर्दाहुक प्रभृ)। उप अप√क्रम्+उकञ् प्र यद्र ।

f) सस्व नापूदि द्र। उप अप√१क्षि+यत् प्र कृते ख्यातिशायनिकस्तमप् प्र ।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अप√गम्+णिनि प्र ।

h) सस्व नापूटि द्र। उप <अप√च्यु यद्र ।

i) उप अप√छिद्+भावे घञ्। सस्व एपूटि. द्र ।

j) तस 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इति नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्त। उप इत्य प्र शक्यार्थे द्र तस्माद्-चर्येण धातोरयादेशस्य निपातनात् (पा ६, १, ८१)।

k) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

l) 'अनप-त्यताम्' इति पपा भवति। तत्राऽवग्रहो भिन्नक्रम द्र। न ह्यु अपत्य- इत्येतद् अनपत्य- इत्येतद्वाऽवगृह्णन्ति (तु ॥)। भावे तल् प्र लित्स्वरश्च (पा ५, १, ११९, ६, १, १९३)।

m) 'अनुपश्यताम्' इति मूको ।

n) तस नञ्-स्वरापवाद 'कृत्योक'-(पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त द्र। उप अप√दुष्+ण्यत् प्र ।

o) सस्व नापूटिदि द्र। उप अप√रुध्+क्यप् प्र ।

p) 'अक्षोधुक-' इत्यत्र टि. रुस्व. द्र। उप अप √रुध्+उकञ् प्र ।

q) सस्व द्विपूटिदि. द्र। उप ण्यदन्त यद्र ।

r) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप < अप√वच् यद्र. ।

s) सस्व कृते 'अनपजय्य-' इत्यत्र टि द्र.। उप अप √वृज्+क्यप् प्र ।

६९, १०, शौ २०, ९२, ७

अन(न्-अ)पस्फुरत्ᵃ– -रन् शौ १०, १०, २७, पै १६, १०९, ७, –रन्त पै ५, ६, १, १०, १६, १, –रन्तम् शौ १८, ४, ३६, पै ५, ४०, ८, –रन्तौ शौ ९, १, ७, पै १६, ३२, ६

अनपस्फुरन्ती– –न्ती शौ १२, १, ४५, पै २, ७३, ०, –न्ती शौ १८, ४, ३४, –न्तीम् ऋ ४, ४२, १०, मा ७, १०, का ७, ४, २

अन(न्-अ,पस्फु(र→)राᵃ– -राम् ऋ ६, ४८, ११

अन(न्-अ)पायिन्ᵃ– -यिन का २, ५, ८

अन(न्-अ)पावृत्ᵇ– -वृत ऋ ६, ३२, ५, १०, ८९, ३

अन(न्-अ)पिगृह्य काठ २७, ८¶

¶अन(न्-अ)पिधायᵃ मै ४, ६, ३²

अन(न्-अ)पिनद्धᵃ– -द्धम् ऋ ६, ७२, ४

अन(न्-अ)पिमन्य– -न्य काठ १३, १¶

¶अन(न्-अ)पेक्ष– -क्षम् मै १, ५, ७

¶अन(न्-अ)पेक्षमाण,णाᵃ– -णा मै १, १०, १३, २०, ३, ३, ४, ४, ८, ५ काठ ३६, ७ १२

अन(न्-अ)पे(त→)ताᵃ– -ता मा १८, ६५; का २०, ४, ८, तै ५, ७, ७, ३

¶अन(न्-अ)पोढ्यᵃ– -ढ्य तै २, ४, १३, १², काठ ११, ४².

अनसᵈ– -सम् ऋ ९, १६, ३

अन(न्-अ)प्नसᵉ– -मस ऋ २, २३, ९

अन(न्-अ)भिक्रम्यᵃ तै ३, १, २, ३¶

¶अन(न्-अ)भिगतᵃ– -तम् मै २, २, ७, ४, ६, ४

¶अन(न्-अ)भिचारितᵃ– -तम् तै २, ६, ३, ५.

¶अन(न्-अ)भिघृतᵃ– -तम् मै १, १०, २०, ३, १०, ५, काठ २३, १, २५, ८, ३६, १४, क ३५, ७, ४०, १

¶अन(न्-अ)भिचरत्ᵃ– -रन् मै ४, ५, ५

¶अन(न्-अ)भिजितᵃ– -त मै ३, ८, १, काठ ३०, ५, –तम् तै ३, ४, ३, ४², ५, ४, ६, ४, मै ३, ८, १०, ४, ५, १, काठ ८, ७, ९, १५, क ७, ४, –तस्य तै ७, ५, ९, २, मै ३, ४, १, काठ २१, ११

अन(न्-अ)भिद्(ह– -हाय काठ २६, १

†अन(न्-अ)भिद्रुह्ᵃ– -द्रुहा ऋ २, ४१, ५, कौ २, २६१, जै ३, २२, ८

अन(न्-अ)भिद्रोहᵃ– -हाय मै ४, ३, ४

¶अन(न्-अ)भिधृष्णुवत्ᵃ– -वन् मै १, १०, १४, काठ ३६, ८

¶अन(न्-अ)भिध्वंसयत्– -यन् काठ २७, ८

¶अन(न्-अ)भिप्रपाद– -दाय क ४५, ३

¶अन(न्-अ)भिम्(नुकᶠ– -क मै १, ४, १३, ३, १०, १², ५

¶अन(न्-अ)भिमृतᵃ– -तम्, -ते मै १, ६, ३

†अन(न्-अ)भिम्ल(तवर्णᵃ– -र्णो ऋ २, ३५, १३, काठ ३५, ३, क ४८, ४

¶अन(न्-अ)भिविद्धᵃ– -द्धम् तै २, ६, ८, ४

†अन(न्-अ)भिश (स्त→)स्ताᵃ– -स्ता ऋ ९, ८८, ७, कौ २, ८२३, जै ४, ४, ४

१अन(न्-अ)भिशस्तिᵃ– -स्तिᵍ मा ७, ५, का ७, २, २

२अन(न्-अ)भिशस्तिᶜ– -स्ति मै १, ४, ३, ८, काठ ५ ४, ३२, ४, ३४, १९, क ४८, १

ᵃ) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्.।

ᵇ) तग नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अप√वृ+ क्विप्। प्र उपसर्गस्य दीर्घ (पा ६, ३, ११६)।

ᶜ) नस्य नावृद्धि इ। उप <अप√ईक्ष्। प्रयोगत क्विप् भवति।

ᵈ) अन्-अस इति पदविभाग प्रागर्थक गमनो भवति। अत्र शायद् गा वै च उप भास (<√भास्) इत्यस्य इतिनिर्दिश्यान्तरमिति मन्यते। [illegible] अनु च २अनु इत्येतस्य अभिगमार्थ [illegible]। वस्तुतस्त्वे- तद् √अन् इत्यस्य [illegible] २अनु- इत्यस्य च [illegible] [illegible] √अन् इत्यस्मात् [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] च [illegible] [illegible] 'दुस्तर-' इत्येतत्-सम्बद्धतया सोमस्य समुचित वि भवेदिति विचारयन्तु तत्त्वत सुधिय ।

ᵉ) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) उप यद्।

ᶠ) समासस्वरार्थम् अ प्रोघुक- इत्यत्र टि द्र ।

ᵍ) क्विप् भवति। तेनैतद् [illegible] न [illegible] इति । यत्तु उ सदृशु म च [illegible] चैव [illegible] इति कृत्वा 'आप्यम्' इत्यस्य वि इत्याहु । सत्र । तथा सति अन्तोदात्त नाम प्राप्ति (तु नाउ) [illegible] स्यात् (पा ६, २, १७२)। एतदादीनि त्रीणि पदानि [illegible] [illegible] [illegible] इत्यस्य [illegible] [illegible] [illegible] भवन्ति [illegible] [illegible] (उ म च) [illegible] [illegible] भवन्ति (यथु [illegible], [illegible])।

अन(न्-अ)भिशस्तेन्य[a]– -न्यः मै १, २, ९; –न्यम् मा ५, ५; का ५, २, २; तै १, २, १०, २; ६, २, २, ४[2]¶; मै १, २, ७; काठ २, ८; क २, २; –न्याय मै १, ४, १४¶.

¶अ॒न(न्-अ)भिषुत[b]– -तस्य तै ६, ६, ९, २; मै ४, ७, ७; –तान् काठ २७, १; ३०, ७; क ४२, १.

अ॒न(न्-अ)भिहित[b]– -ताय तै ७, ४, २२, १; काठ ४५, १.

अन(न्-अ)भीशु[c]– -शुः ऋ [१, १५२, ५; ४, ३६, १]; ६, ६६, ७.

¶अ॒न(न्-अ)भीष्ट[b]– -ष्टः मै ३, १०, ४; –ष्टाः मै १, १०, १७; २०; काठ ३६, ११; १४.

अ॒न(न्-अ)भ्यक्त,क्ता[b]– -क्तः खि ५, १३, १; मै १, ८, २¶; शौ २०, १२८, ६; –¶क्ताः तै ७, १, १, ३; मै १, ८, २; काठ ६, २; २५, १०; २६, ५; क ४, १; ४०, ३; ४१, ३.

¶अ॒न(न्-अ)भ्यवचारु(क→)का[d]– -का मै ३, ८, ७.

अ॒न(न्-अ)भ्यारूढ[b]– -ढम् शौ ११, ७, २३; पै १६, १५५, ४.

¶अँ॒न(न्-अ)भ्यारोह[e]– -हाय काठ ३६, ७.

¶अ॒न(न्-अ)भ्युदित[b]– -तम् मै ४, ६, ४.

अन(न्-अ)भ्रि[c]– -भ्रयः शौ १९, २, ३; पै ८, ८, ९; १२, ९; ९, ११, ९.

अन(न्-अ)भ्रिखा(त→)ता– -ता पै ९, ९, ५.

अ॒-नमस्यु[b]– -स्युः ऋ १०, ४८, ६.

१अन(न्-अ)मित्र[f]– -त्रम् मा १८, ६; का ३, २, ६[4]; १९, ४, २; तै ४, ७, ३, २; मै २, ११, ३; काठ १८, ९; ३७, १०[4]; क २८, ९; शौ ६, ४०, ३[4].

२अन(न्-अ)मित्र,त्रा[g]– -त्रम् शौ १२, १, ४७; –त्राः काठ ३७, १०; –त्राम् शौ १२, १, १०; –त्राय तै १, ८, १०, २; –त्रैः काठ ३७, १०.

अन(न्-अ)मीव,वा[c]– -वः ऋ ७, ४६, २; ५४, १; मा ३३, ८६; तै ३, ४, १०, १; मै १, ५, १३; शौ २, २९, ६§; पै १, १३, ३§; ५, २८, ७§; ७, ६, १०; –वम् ऋ १०, १४, ११; शौ १८, २, १२; –वस्य ऋ ३, १६, ३; मा ११, ८३; का १२, ७, १८; तै ४, २, ३, १; ५, २, २, १; मै २, १०, १; काठ १६, १०; १९, १२; क २५, १; ३१, २; –वा शौ ११, १, २२; –वाः ऋ ३, २२, ४; ६२, १४; १०, १७, ८; १८, ७; ३५, ६; ३७, ७; खि २, ८, ३; मा १, १; ४, १२; १२, ५०†; का १, १, २; ४, ५, ४; १३, ४, ६†; तै १, १, १, १; ४, २, ४, ३†; मै १, २, ३; २, ७, ११†; काठ १, १; १६, ११†; ३०, १०[2]; ¶; क १, १; २५, २†; ४६, ८[2]; ¶; शौ २, ३०, ३; ३, १४, ३; १२, १, ६२; २, ३१†; १८, १, ४२†; ३, ५७; ४, ४६; –वान् शौ १२, २, २६; –वाम् ऋ १०, ९८, ३; पै १४, ३, २; –वासः ऋ [३, (५४, २) ५९, ३]; मै ४, १०, २†[h]; १२, ६.

?अनय[i]– -यम् पै ५, १८, २‡[j].

अन(न्-अ)राति[k]– -तिः पै ९, ३, ९–१३.

---

[a]) तस. नञो गुणप्रतिषेधीयत्वादन्तोदात्तः उसं. (पा ६, २,१५५)। उप. अभिशस्त- (यद्र.)+स्वार्थे एन्यः प्र.उसं. (पा५,३,११५)।यत्तु भा.(तै६,२,२,४) कृत्तया तुडागमपूर्व-कम् एन्य-प्रत्ययेन व्यु विकल्प्याऽन्तोदात्तं छान्दसत्वेन व्याचष्टे। तदयुक्तम्। अर्थतः प्रस्ताव्यमानस्य प्र. कृत्याऽन्त-र्भाव्यन्वान् 'कृत्योक-' (पा ६, २,१६०) इत्यन्तोदात्तस्य सुलक्षितत्वादिति भावः। यदपि उ.म.च (मा ५,५)'°शस्ते-नी(<√नी)-' इति कृद्-उत्तरपदप्रकृतिस्वरलक्षणं प्राति. वदन्तौ लिङ्गव्यत्ययं च विभक्तिव्यत्ययं चाहतुः। तदप्य-सत्। तथा हि सति 'उदात्तस्वरितयोः' (पा ८, २, ४) इति विभक्तिस्वरितत्वाऽऽपत्तेः।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. यद्र.।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[d]) उप. अभि-अव √चर्+उकञ् प्रत्ययः। शेषम् अ॒नपरोधुक- इत्यत्रत्ये टि. द्र.।

[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. अभि-आ √रुह्+भावे घञ् प्र.।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। भावप्रधानो निर्देशो भवति। अथवा 'अव्ययम्' (पा २,१,६) इत्यर्थाभावे नञ् अव्य. उ. सुपा समस्तं स्यात् तेन च अस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) इति दिक्।

[g]) बस. प्रयोगतः वि. इति नापू. विवेकः।

[h]) '°भीमामः' इति मुपा. मु-शोधः।

[i]) मूको. विकृतो भवति। शोधस्य सावसरत्वे सति शाखान्तरसंवादितरत्वाद् 'आमयम्' इत्येव सुश्रवतरम्।

[j]) 'य॒क्ष्मम्' इति बाहृचः (१०, १३७, ४) पाभे.।

[k]) ओषधिसेवनसमकालमेवाऽरातिभ्यो रोगरूपेभ्यो मुक्त इत्यभिप्रायाद् यग. द्र. (तु. महौषधि-)।

?अनरुप.[a] खि ५ ७, ४, ८

अन(न्-अ)र्पण[b]- -णम् शौ १२, ४, ३३

†अन(न्-अ)र्मन्[c]- -र्मणाम् शौ ७, ८, १

अन(न्-अ)र्व,र्वा[d]- -र्वम् ऋ १, १६४, २, १८५, ३, शौ ९, १४, २†, १३, ३, १८, पै १६, ६६, २† -र्वा[e] ऋ [२, ४०, ६, ७ ४०, ४]

अन(न्-अ)र्वन्[f]- -र्वण ऋ ५, ५१ ११[g], ८, ३१, १२[h], -र्वणम् ऋ १०, ९२, १४[i], -र्वणाम् ऋ १०, ३६, ११, ६५, ३, -र्वन् ऋ १, ११६, १६, -र्वा ऋ १, ९४, २, ४, १७, २०, ५, ४९, ४, [(६, १८, २) ७, २०, ३] १०, ६१, ५[j], ९३ ९९, ३, मा ६, १२ का ६, ३, १, तै १, ३, ८, १, ६, ३, ८, ४¶, मै १, २, १६, ३, १०, १[k], ४, १४, १†, काठ ३, ६, ९, ४, क २, १३, ८, ७, पै १२, १, २†, -र्वाण ऋ १, १९०, ६, ८, १८, २, -†र्वाणम् ऋ १, ३७, १, ५१, १२, ११६, ५, १९०, १, २, ६, ५ ६, ४८, १५, ७, ९७, ५ ८, ९२, ८, तै ४, ३, १३, ६, मै ४, १०, ५ काठ १७, १८, २१, १३, कौ २, ९९३, जै ४, २७, २

¶अन(न्-अ)र्वाञ्च्[b]- -र्वाक् मै ३, १०, ४

?अनर्विंश् अनस् द्र

?अन(न्-अ)र्श्[l]-

†अनर्श-राति[m]- -तिम् ऋ ८, ९९, ४, शौ २०, ५८, २

अन(न्-अ)र्शनि[n]- -निम् ऋ ८, ३२, २

¶अन(न्-अ)वक्लृप्त[b]- प्त तै ७, १, १, ३, ६

¶अन(न्-अ)वक्राम[b]- -माय मै ४, १, १४

¶अन(न्-अ)वक्लेश[b]- -शाय काठ २३, ६

अन(न्-अ)वक्षाम[o]- -म पै १६ १२४, ७

¶अन(न्-अ)वगत[b]- -तम् तै २, ३, १, ४, मै २, २, १

अन(न्-अ)वग्लायत्[p]- -यता ऋ ४, ४, ७, ६, १०१, ३

¶अन(न्-अ)वच्छित्ति[q]- -त्यै तै ६, १, ११, ५, २, १, २, ९, २

¶अन(न्-अ)वजय[r]- -याय काठ २६, ७, क ४१, ५.

---

a) अ-नरविस्- >अ-नरुप इति मूको साद्यसुपुष्ट शोध स्यात् (तु सटि)।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

c) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। यथ 'अनर्वणाम्' इति ऋ (१०, ३६, ११) पामे स उप वकार मकारान्यतरमध्यन्वे प्रकृतायित इव समाव्येत।

d) समासस्वरार्थं न पूटि द्र।

e) यनि वा स्त्री रू एतद् अनर्वन् इत्यस्य वेति विवेक्तु दुष्करमिव भवति (यनु उभयत्र उप)।

f) गस्व द्विपूटि द्र।

g) इह मा एतद् रू प्र१ चोत्तरार्धे 'पूषा' इत्यनेन समानाधिकरण चेति प्रतिपद्यते। प्र१ च गम चाऽदिति-गरुद्देवविशेषपरमित्यर्वाय (तु BW GW MW, वेतु SW OR) च यत्र यनि प्र३ इति व्यवस्थापयितुमिह मर्शा)। तथा अन्-अर्वन्- इति पृथक् प्राति यत् कल्प्यते तयोरत्तमस्वराऽलक्षण आपद्यतेति तस्य प्राति एव स्वरूपनिधिरयमनुगच्छेत्। मन इद द्वि३ रू 'मा' इत्येतत्समानाधिकरणमिति विराड्भिर्विधार्यताम्।

h) मार्गेऽपि प्र१ एतद् रू नि धेनि यत् वैश्विद-र्'ऽमत्तान्यपि भवति तत्र ज्वेरी विप्रतिपत्तिः गा द्र।

i) इह रू उपधाया दीर्घाभावश्छन्दस प्रयोजित। एतस्मिन् नेत्येवेंद्रप्रमाणिति यद् वेदितव्य कारिष पत तत्र चोद्यम् एपूटिदि द्र।

j) अनर्व इत्यस्य स्त्री रू इति PW। तचिन्त्यम्। प्रकरणेऽस्त्रीविषयत्वाच पु सामानाधिकरण्याचेति दिक्।

k) "°र्वाक्' इति सुपा चिन्त्य। तु नापू स्थलम्।

l) नाउ व्यु औपयिक इति कृत्वा निर्देशोऽय द्र (तु नाउ टि)।

m) पूप उप सद् अर्श- इति भाववचनो वा वि वेये-तद्विवेचनमुपाश्रित भवति यथेह बस स्यादुत तस इति। प्रथम भावपक्षे तावद् नापू प्राति बस अन्तोदात्तन भाव्यम् (पा ६, २, १७२)। अत्रापि च बस पूर्वप्रस्व सता "°र्शा°" इत्येव स्वरसंस्तेन भाव्यम्। न चैवमुपलभ्यत। अत नापू प्राति तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २ [वेतु अर्श- इत्यत्र GW])। अथवा, नापू प्राति मा निर्दशि। 'अर्श-राति इत्येतद् मौलिक प्राति स्यात्। तस्य च बस सत प्रकृते तस नञ्पूर्वकेन परामर्श इति मत स्यादिति दिक् (यतु 'अर्श-राति)।

n) वैग सत स्वरत पदविभाग इव प्रादर्शि।

o) उप अव√क्षै+क्त >म (पा ८, २, ५३)।

p) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अव √ग्लै+शतृ प्र।

q) उप अव√छिद्+स्त्रियां क्तिन् प्र। गस्व नापूटि द्र।

r) तस उप अव√जि+भावे अप् प्र।

¶अन(न्-अ)वत्त, त्ता[a]- -त्तम् मै ३, १०, ३, -त्ताम् मै ४, ८, १

¶अन(न्-अ)वदानीय[b]- -यम् काठ १३, ५[२], -यानि मै २, ५, ५

अन(न्-अ)वद्य,द्या[c]- -०द्य ऋ १,३१, ९, १२९, १[२], १७४, २, १०, १४७, २, -द्य ऋ ९, ६९,१०, -†द्यम् ऋ १, ७१, ८, मा ३३, ११, का ३२, १, ११, तै १,३, १४, ६, मै ४, १४, १५, -द्यस्य ऋ १, ३३, ६, -द्या ऋ १, ७३, ३, -द्या ऋ १, १२३, ८, २, २७, ७, ३, ३१, १३, ६, १९, ४, मै ४, १२, १[d]‡, -द्याभि ऋ ४, ३२, ५, शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, ७, ९, ३, -†द्यास ऋ ७, ५७, ५, ९१, १, मै ४, १४, २, -†दै ऋ १, ६, ८, शौ २०, ४०, २, ७०, ४

†अनवद्य-रू(प→)पा[e]- -पा ऋ १०, ६८, ३, शौ २०, १६, ३

अन(न्-अ)वद्राण[f]- -०ण काठ ३७, १०[२], -ण काठ ३७, १०[२], शौ ८, १, १३, पै १६, २, ३

अन(न् अ)वधर्ष्य[g]- -र्ष्यम् शौ ८, २, १०, पै १६, ३, १०

¶अन(न्-अ)वपाद- -दाय काठ ३३, ६[२]

अन(न् अ)वपृग्ण[g]- -ग्णा ऋ १, १५२, ४

†अन(न्-अ)वब्रव[h]- -व ऋ १०, ८४, ५, शौ ४, ३१, ५, पै ४, १२, ५.

अन(न् अ)वभ्र[i]-

अनवभ्र राधस्[g]- -धस ऋ १, १६६, ७, [२, ३४, ४, ३, २६, ६], ५, ५७, ५

¶अन(न् अ)वरुद्ध,द्धा[a]- -द्ध मै ३, ९, ४, काठ २४, ८, क ३८, १, -द्धम् मै १, ५, ७[२] ९, ७, ११, ९, ४, ७, ३, काठ १४, ९[२], २९, ७, क ४५, ८, -द्धस्य तै ५, २, ५, ६[२], मै ३, ४, १, काठ २१, ११, -द्धा तै १, ७, ६, ७, काठ ८, १२, क ७, ७, -द्धाः तै ५, १, ८, २, काठ ९, १५, १९, ८, २२, ७, क ३०, ६, ३५, १

¶अन(न्-अ)वरुध्य[j] काठ १०, १

अन(न्-अ)वस[k]- -स ऋ ६, ६६,७

¶अन(न् अ)वस्तीर्य[a] तै ६, २, १०, ४, ३, ४, २[२]

अन(न् अ)वस्यत्[a]- -स्यन्त ऋ ४, १३, ३

अन(न्-अ)वहाय[a] तै १, ४, ४३, २, मै १, ३, ३७, ४, ८, २, काठ ४, ९, क ३, ७

†अन(न् अ)वह्वर[l]- -रम् ऋ २, ४१, ६, कौ २, २६२, जै ३, २२, ९

¶अन(न्-अ)वानम्[m] तै ६, ६,

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

b) तस उप अवदानीय- इत्यू अव-दान- (<√२दा <√दो+भावे ल्युट्)+तदर्हिकर् छय्→ईय प्र उस (पा ५, १, ६९)। चिदनुबन्धप्रयोगित अन्तोदात्त (पा ६, १,१६३ [तु तैना १,३,८,४])। अत्र गुणप्रति-षेधीये नञि पूप अन्तोदात्त (पा६,२,१५५)। नन्व् उप तद्धितात मा भूत् कृ यान्तम एव स्याद् अनीयर्-प्रत्ययान्तम् (पा ३,१,९६) इति मा वचि। उपोत्तमस्वरापत्ते (पा ६, १, २१७)। एरिय अपि दुर्दन स्यादेर् इत्य-नवतरम् तर्हि 'अनीयर्'प्र उस। वस्तुतस्तु (ल्युट्>) अनाऽन्तात् कृत स्वरस्य ततोऽनुबन्धकेन तद्धितेन प्र निर्वाह एव गर्भी यार् स्याद् अन्यथानिदात्तो येन कृत्य प्र इति दिक्।

c) तस नञ्-स्वरे प्राप 'कृत्योक-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त। उप यद्र।

d) 'अनिमिषा' इति पा'२, २७, ९) विरिद्द पाभे।

e) तस पूपप्रा (पा ६, २, १)। उप यद्र।

f) बस अन्तोदात्त (पा६,२,१७२)। उप अव√द्रा+क्तप्र।

g) तस नञ्-स्वर (पा६,२,२)। उप अव√पृच्+क्त।

h) बस. अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप <अव √ब्रू यद्र। (तु पा ६,२१, [illegible] १०,८४,५। [illegible] शौ ४,३१,५ यत्र अनवमव-इताव तस इत्युक्त भवति)।

i) सस्व नापूगिदि द्र.। नाउ पूप भवति। अत्र अव√भृ> अव भ्र- इति भावे क-प्रत्यये उप द्र। यत्तु वि इति कृत्वाऽस्य उप भावे निष्पत्तिमपरे नेत्र समर्थयेयु (तु मा. GW प्रभृ च) तथोप स्यात्। अ-भावनिष्पत्तौ हि तस नञ्स्वर स्यान्न तु बस. अन्तोदात्त इति यावत्। यदपि सा (ऋ २, ३४,४) अव भ्र <√भ्र+क प्र (पा ३,२,४८ इत्यत्र उस) इत्याह, तत्र। गुणविशेषेऽगति गौरवमात्रत्वात्।

j) तस उप अव√रुध्+(क्त्वा→)ल्यप्।

k) बस अन्तोदात्त (पा ६,२, १७२)। उप √अस् +असच् प्र (पउ ३,११७) इति वा (तु मा GW च), अव√सा<सो)+क प्र इति वा (तु GW MW)।

l) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप अव√ह्वृ+ अच् प्र (पा ३, १, १३४)।

m) सस्व नापूगिदि द्र। उप अव√१अन्+णमुल् प्र। यत्तु मै पत्रा 'अनवानम्' इत्येव निर्दिष्टं, तत् शोधनीयम्। पूप नञ्-[illegible] 'अव' इत्य-[illegible] उप उप [illegible] प्र परे [illegible]। ननु पूप

१०, २, काठ २६, ८, ९, ३६, ४, क ४१, ६, ७

†अन(न्-अ)वाय्[a]– -यम् ऋ ७, १०४, २, काठ २३, ११, शौ ८, ४, २, पै १६, ९, २

¶अन(न्-अ)चार[b]– -रम् तै ७, ५, ३, २, काठ ३३, ५

¶अन(न्-अ)वेत[c]– -तः, –तौ तै २, ६, ३, ५.

¶अन(न्-अ)वेष्ट[c]– -ष्टम् मै १, १०, ११, १२; काठ ३६, ७

?अनव्याधात्[d] पै ७, १५, १

अन(न्-अ)शन- अशन°, साशन°

अन(न्-अ)शन्नि[e]– -न्नि तै २, ४, ७, १

¶अन(न्-अ)शित[c]– -तम् तै १, ६, ७, ४

†अन(न्-अ)श्नत्[c]– -श्नन् ऋ १, १६४, २०, शौ ९, १४, २०, पै १६, ६७, १०

अ-नश्यत्[f]– श्यत. काठ ३८, १२

अन(न्-अ)श्रु[b]– -श्रव. ऋ १०, १८, ७, शौ १२, २, ३१†, १८, ३, ५७, –श्रू मा ४, ३३, का ४, १०, ४, तै १, २, ८, २[g], काठ २, ७[h]

†अन(न्-अ)श्व[b]– -श्व ऋ [१, १५२, ५, ४, ३६, १], ६, ६६, ७, –श्वम् ऋ १ ११२, १२, १२०, १०, –श्वास ऋ ५, ३१, ५, तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२, २, काठ ८, १६

अन(न्-अ)श्वदा[c]– -दाम् ऋ ५, ५४, ५

अ-न(ष्ट→)ष्टा[c]– -ष्टा मै ४, १, १

†अनष्ट पशु[i]– -शु ऋ १०, १७, ३, शौ १८, २, ५४

अनष्ट वेदस्[i]– -दसम् ऋ ६, ५४, ८

अनस्[j]– -न ऋ २, १५, ६, ४, ३०, ११, १०, ५९, १०, ७३, ६, ८५, १०, १२, ८६, १८, १३८, ५, तै ५, २, २, ३¶, ¶मै १, ८, ९, ४, ८, २, ३, ¶काठ १९, १२[2], २४, ६, २६, २, २८, ४, ५, ¶क ३१, २[2], ३७, ७, ४०, ५, ४४, ४, ५, †शौ १४, १, १०, १२; २०, १२६, १८, पै १५, ११, ३[k], –न सु काठ २, ७, –नस ऋ ४, ३०, १०, ८, ९१, ७, १०, १०२, ६, शौ १२, १, ४७, १४, १, ४१†, पै ४, २६, ७†, –नसा ऋ ३, ३३, ९, १०, ¶तै ५, २, २, ३, ६, १, ९, ३[2], ¶मै ३, ७, ८[l], ¶काठ १९, १२, २४, ६[2], ¶क ३१, २, ३७, ७[2], –¶नसि तै ५, ४, १०, २, –¶नसे

एक एवोपसर्गो न द्वावित्यत्र विनिगमक भूहीति। उच्यत, तु शाश्रा १, ३, ५, १४ यत्र 'अवान्यात्' इति पद श्रूयते अन्यथा 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इति सतोर्हि द्वयोरुपसर्गयो पूर्वस्य निपाते 'अवान्यात्' इत्यनेन भाव्यमित्यभिसन्धे। ननु भो कथम् 'अवानिति' (चाश्रा ४, ३, २, ६) इति समाधित्सेरिति। यद्-योगीये तत्र तिङ्निपाताऽभावे धातुस्वरस्य सामञ्जस्यादिति।

[a]) सास्व नाउटि द्र। उप अव√इ+भावे अच् प्र (पा ३, ३, ५६)। प्रयोगत त्रिवि द्र।

[b]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[d]) तु पै २, ८५, ३ यत्र समानेऽपि मन्त्रे 'अनव्याधात्' इत्यस्य प्रामादिकस्य मूलो स्थाने 'पुन व्य् अधात्' इति प्रामादिकशोधमुख सुपा भवति। उभयत्र मन्त्रस्य तृतीये पादे प्रमादत 'पातु' इति पदस्य भिन्नक्रमस्य सभाव्य 'पातु पश्चाद् अनुव्याधात्' इति शोध पर्येष्टव्य।

[e]) [illegible] पास्व द्र। प्रयोगत त्रिवि द्र।

[f]) तस नञ्-स्वर। उप <√श्नश् यद्र। तैआ १, ५, २ इत्यत्र 'अनु -श्यत' इत्यस्यान्यस्य च पाभे इति मतु मैस्व टि।

[g]) अन सुर् इत्यस्य वा अनाधिरु- इत्यस्य च मूलत प्राति सत यनि प्राति विकारमात्रमितीवाभिप्रयन् भा विमृश्य.।

[h]) मूको एकदेशमुपाश्रित 'अनश्रू' इतीव सुपा।

[i]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[j]) √२अन्+कर्तर्य् असुन् प्र (पाउ ४, १८९)। नित्वादाद्युदात्त (पा ६, १, १९७)। अथवा मूलत अन्-अर्- इति तस नञ्-स्वर (तत्र च उप √१ऋ+कर्तरि विच् प्र)। एव चास्य स्वतोऽगतिमति (=भाररूपेऽन्येनोह्ये) पदार्थमात्रे सामान्याया प्राथमिक्या वृत्त्या सत्या वहने भारो यदधिकरणत्वनोह्यते तस्मिन् शकटे वैशिष्ट्य समजनीति सुवचम् (तु ॥ ॥ १, १३२)। मूलतो रेफान्तत्वेऽस्य प्राति अनर्विश्- इत्यत्रस्य पूप विनिगमक द्र. (एवम् अनड्वाह्- इत्यत्र पूप अनर्-> *अनष्->अनड् इति प्राकृतायित सुलभम्)। अथापि वा १अ+नह्-(>ष्>द्, ड, र्) इत्येषा मौलिकी स्थिति स्यात्। एतस्य अस्मिन् पक्षे नाप्. कल्पाद् उप प्रत्ययमात्रे भेदः द्र। तथाहि तत्र उप <√१ऋ इद च उप <√१नह् इति सुवचम्। उभयत्र विनिगमिका सामग्री तु समानेति दिक्।

[k]) 'मनः' इति सुपा चिन्त्य (तु अधिनरिम्- इत्यत्रस्य टि)।

[l]) 'मुनसा' इति सुपा चिन्त्य (तु क. पृ २०१ मटि ७)।

तै ६, २, ६, १; –¶नासि तै ३, १, ३, १; ६, ३, २, ३: [°नस्-अर्चन°]

*अनस्(>इ,ल)√१वह्[a]

अनडु(इ-उ)ह्<>धुं[b]–

-डुत्सु ऋ ३, ५३, १८; –डुद्भिः मै २,७, १२; पै २, २२, ४; –डुद्भ्यः शौ ६,५९,१;–¶डुहः तै २,२,९,४; मै १,६,४;८; २, १,७; ३,६,१; काठ ६, ३; १०, १[२]; २२,१३; क ४,२; §शौ ४, ११, ३; ८; ९; ११; §पै ३, २५, ५; ७; ९; १०; –¶डुहा तै ६, १, १०, २; मै ३, ७, ७; काठ २४,२; क ३७, ३; पै१२, ३, ९§[c]; –डुहि शौ ४, ११,७.

आनडुह[d]– -हे मै ३, ७,४.

अनड्-वाँह्[e]– -ड्वान् मा १४, १०; १८, २७; २१, १८; २२,२२; २९,५९; का १५, ३, ४; १९,८,४; २३, २,७; २४, ८, २; ३१,७,१; तै ¶१,५, २, ४; ¶२, २, २,१; १०, ५[२]; ६, २, ३; ४; ४, ३, ५, १; ७,१०, २; ५, ५, २४,१; ¶६, १, १०, २; २, १, १; ७, ५, १८, १; ¶मै १, ६, ४[२]; ७, २; ८, ९; २, १,१०; ५,४;६, १[२]§; २;८, २§; ११,६§; ३, ७,४;९;११, ११§; १२, ६§; ४,३, १[२]; ४, ८; ८, ६; काठ ६, ३; ८, ८; १५; १३, ६; १५, १[२]; १७, २; १८, १२;२४, ८;२९, ४; ३८, १०; ४५, १४; ४८, ३; ¶क ४,२; ८,३; २६,१§;२९, १§; ३८, १; ४५, ५; शौ ४, ११, १[४]; २; ४, १०; ५, १७, १८;८, ५, ११; ९, १, २२; ११, ६, १३; ७, १८; १२, ३, ४१, १९, ३९, ४; पै ३, २५, १[४]; २; ३; ८; ११; १२; ५, १, ५; १४, ५; ६, ५, ५; ७, १०, ४; ८, १२, ११; ९, १६, १;१६,२२,३; २८,१;१५४,८.

अनड्-वाह्[f]– -ड्वाहः मा २४,८; १३; का २६, २,३; ३, ३; तै ५,६,१८,१; मै ३,१३,९; १८; काठ ४९, ८; शौ १९,५०, २; पै २, २२, ३; ८, १८, २; ९, १०, ११; १४, ४, १२; –ड्वाहम् ऋ १०, ५९, १०; खि५, ५, ४; मा २८, ३०;३९, १३; का ३०, ३, ७; ३५, ४, १२; तै १, ८, १८, १¶; ¶मै १, ६, ४[२]; २, १, ६; काठ ११, ५¶; क ७,२¶; शौ ९, ५,२९; १२, २, ४८; पै ५, ३१, ६; –ड्वाहौ ऋ १०, ८५, १०; तै ५, ६, २१, १[२]; मै ४, ४, ९¶; काठ ५०, १[२]¶; शौ ३, ११, ५; ७, ५५, ५; १४, १, १०†; पै १, ६१, ३;८, ११, ३.

¶अनड्-वा(ह्)>ही[g]– -ही

a) एकार्थवृत्तीनां सतामपि प्रत्ययभेदतः किञ्चिन्मानविरूपान्तानां नाउउ.कृतां व्यु.औपयिकोऽयं धातुर् द्र.।पूप. स्>इ इत्येतद्विवरणार्थं तु. माप्रा.३,४५, वस्तुतः इ>द् स्>द् इत्येतद्विरणार्थं तु. माप्रा.३,४५, वस्तुतः इ>द् द्विपूटि. च। यत्तु नाउ. कृति उप. वह्- इत्याकारकमिच्छेयुः केचित् (तु.GW. प्रमृ.) तद्युक्तम्। किब्-भिन्न प्रत्ययान्तरे निष्पन्नस्य सतोऽसर्वनामस्थानेऽजादिप्रत्यये परतः संप्रसारणं स्यादित्यस्य द्राघीयसः पयोऽपेक्षया क्विपि निष्पन्नस्यैव निर्वाहलघीयस्त्वदर्शनाद् उपधावृद्ध्यभावे सति संप्रसारणवद्रूपाभावाऽननुपपत्त्यदर्शनाच्चेति दिक्। यदपि तदेव उप. वाह्- इत्येवंमानम् PW. इच्छति। तदप्ययुक्तमेव। तथा सति 'वाह ऊठ्' (पा ६,४,१३२) इत्यस्य प्रसङ्गाद् स्यु अनडुहः प्रमृ.उदुपधत्वम् अनड्वाही- इत्यत्र संप्रसारणेतरोपधत्वं च नोपपद्येत। एस्यि. यनि. तत्तत्प्रत्ययपरत्वं नाउउ. कृत्नु यथाव्यर्थ्यं साध्ववधेयमिति दिक्।

b) उस. क्विप् उसं. तदन्तकृद्-उपप्रत्व. क्वित्वात् संप्रसारणं च (यक. पा ३, २, ६१; ६, २, ११९; १, १५)। भ-संज्ञायां परिणतहकारान्तता चरितार्था भवति। ततोऽन्यत्र (=पदान्ते) मौलिकवर्गतृतीयान्तता मुप्रतिष्ठिना द्र. (तु. टि. √१वह्; वैतु. पा ८, २, ७२ यदनु ह्>द् इत्याकारको वर्णपरिणामो भवति)। यथेह उप. वह्- इति वा वाह्- इति वा परामिमतं सदपि नैव युक्तं भवति, तथा नापूटि. गतार्थं द्र.।

c) '-डुहान्' इति मूको. '-ह्याम्' इति पऱ मूलतः सतोऽपभ्रंशः स्यात्। मुपा. तु नितरामपलक्षण वाडुपेदयः।

d) तस्येदमित्यर्थे अण् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ४, ३, १२३; ६, १, १९७)।

e) उप. णिवः प्र. (पा ३,२,६४)। सस्व. एपूदि. द्र.। मौलिकोपधाभूतोऽकारः सानुनासिकः सन्नपि वृद्धिविषयः द्र. (वैतु. पा ७, १, ९८; ८२ यदनु सौ परे एपू. प्राति. आम् च नुम् चेष्येते)।

f) नापू. उपधायाः निरनुनासिकत्वमात्रन्वे विरोधः (वैतु. पा ७, १, ९८ येन द्विपू. प्राति. आम् भवति न तु भिन्नं प्राति. क्रियते)।

g) उस. कर्मण्यण् प्र. ततः स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा ३, २, १; ४, १, १५; ६, १, १६१)। व्यु. यनु. अनोवाहु- (वैतु. पाग. गौरादिषु पाठाद् ङीषन्तता च अनडुह्- इत्यत्र आम् च [पाग ४,१,४१; पावा ७, १, ९८])।

मै २,६,२, ४,३, ४, काठ १३, ६,१५,२, –हीम् काठ १३,६

?अन(न् अ)र्विश्[a]– -र्विशे ऋ १, १२१, ७

अनस् वत्[b]– -स्वन्त ऋ १, १२६, ५, –स्वन्ता ऋ ५, २७, १

अनस्वती[c]– -ती शौ १०, १, १५

¶अनस्विन्[d]– -स्वी तै ५, २, २, ३, काठ १९,१२, क ३१, २

अनस्विनी– -नी पै १६, ३६, ५.

अ(नस्>)नो वाह[e]– -हौ तै ५,६, २१, १, काठ ५०, १

¶अ(नस्>)नो-वाह्य[f]– -ह्यम् तै ६, १, ९,४, मै ३, ७, ८, काठ २४, ६, क ३७, ७

?अनस्(तैं>)ता[g]– -साम् पै ८,१६,५

अन(न्-अ)स्थ[h]– -स्थ ऋ ८, १, ३४, –स्था शौ ४, ३४, २, पै ६, २२, २

¶अनस्थक[i]– -कम् मै ३, ३, ५, काठ २१, ५ क ३१, २०, –कात् मै ३, ७ ५, काठ २४,५, क ३७,६, –काय काठ ४५ ३६

†अन(न्-अ)स्थन्[j]– -स्था ऋ १, १६४, ४, शौ ९,१४,४, पै १६, ६६, ४

अन(न्-अ)स्थि[k]-

अनस्थिक[l]– -काय तै ७, ५, १२, २, –केन तै ६, १, ७, १¶

¶अन(न् अ)स्थिचित्[m]– -चित् मै ३, ५, १.

अ-नह्यमान– -नस्य पै १६, १२०,१

अना इदम्- द्र

अना(न्-आ)कृत[n]– -त. ऋ १,१४१,७

a) साशयिक पद विभाग । अनस्- +विश्- इत्येव काम इति PW प्रमृ केचित्। सा अपि विकल्पेन व्यु एतामनुमनुते। तथा सति 'गतिकारक-' (पा ६, २, १३९) इति स्वरेण भवितव्य पूपप्रस्व च न भवितव्य-मिति चोद्यम्। अत अन्+अर्विश्- इति यत् सा पक्षान्तर भावयति तत् स्वरत साधीय (=तस नञ्-स्वर)। उप अपि कास भवत्य् उपप्रस्व । तत्र च पूप √१ऋ+भावकर्मणोर् विच् प्र इति सकेतितमात्र द्र (तु अनस्- टि)। अथवा वस पूपप्रस्व । तत्र च 'अनो विद् विरयत इति कृत्वा निवासो यस्य' इति वा (तु GW) 'अनोयुक्ता विशो यस्य' इति वा (इह मध्यमपदलोप) 'अनासि च विशश्च यस्य' इति वा विग्रह । अनस्> अनर् इत्यत्र तु उपर्बुध् (उपस्>उपर्)।

b) मतुपो वत्वे भ वम् (पा १, ४, १९)। प्रत्ययस्य च पित्त्वाभिधाने स्वरे विशेषाऽभाव ।

c) स्त्रियां ङीप् (पा ४,१,६) पित्त्वाभिधाने स्वरस्त-द्वस्य ।

d) मत्वर्थे विनि प्रत्ययस्तत्स्वरश्च (पा ५,२,१२१)।

e) कर्मण्युपपदे √१वह्+अण् प्र । कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) उग 'गति-' (पा ६, २,१३९) इत्युक्त उपप्रस्व । [illegible] <√१वह्+ण्यत् [illegible] स्वरश्च (पा ६,१,१८५)।

g) अनु √[illegible]+क्त प्र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अतिशोकिमिव भवेत्। [illegible] इह अनुगमाम् इति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible](तैं>)ता- ।

h) [illegible] '[illegible]' (पा ५, ४, १२१) इत्यत्र अस्थि- इत्यस्य उस द्र । तेन विकल्पेन समासान्तोऽप् चित्स्वरेणाऽन्तोदात्त । स्याद्वा पक्षान्तर (तु नाउ टि)।

i) उक्तसमासान्तादपि कप् उस॰ (पा ५, ४, १५४)। कपि च परे 'ह्रस्वान्ते' (पा ६, २, १७४) इति स्वर । ननु समासान्तात् समासान्तो मा भूदित्य् एउ अनस्थन्- इत्यस्मादनुक्तसमासान्तात् कपि ह्रस्वान्तीय उक्त स्वर स्यादिति । नेति । कथमिति । 'नलोप' (पा ८, २, २) इति स्वरविधौ नलोपस्याऽसिद्धत्ववचनाद् ह्रस्वान्तत्वाऽभावादिति दिक् । (तु. अचर्मक-, अच्छ न्दुस्क- प्रमृ)। इह च नापू च मूलत अस्थि- इत्यतो विवेच्यस्य *अस्थ-(यद्र) प्राति उपाश्रयेण वा सर्व चतुरस्र स्यादिति दिक् ।

j) पाप्र उप (अस्थि->अस्थन्) इत्यत्र अनङ् समासान्त उस (पा ७,१,७५) तत्स्वरेण चा तोदात्त । मूलत अस्थन्- इति अस्थि- इत्यत पृथक् प्राति (यद्र) इति कल्पे तावद् अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इत्युक्त इति विवेक सुलभ ।

k) समासान्तप्रत्ययाऽभावे विकल्प (तु द्विपृ॰)। अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)।

l) समासान्त कप् (पा ५, ४, १५४)। दर् कपि परे ह्रस्वान्तीय स्वर॰ (पा ६, २, १७४) न भवति कपिपूर्वीय (पा ६, २, १७३) एव च स्वरा भवति, तत्र सामान्यविशेषनिक्षविशेषयो समाधानमनुसंधेयम॰ ऽन्यथा वेति विमृश्यम् ।

m) सस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उस कर्म ण्युपपदे √१चि+क्विप् प्र कृद्-उपस्वरश्च (पा ६,२, १३९)।

n) [illegible] [illegible] । उप आ√कृ+कर्मणि [illegible] प्र।

अुना(न्-आ-अ)क्राक्ष[a]– -क्ष गि ५, ११, १, शौ २०, १२८, ६[b]

¶अुना(न् आ)क्रम[c]– -माय मै ४, १, १४

†अुना(न्-आ)ग,गा[d]– -गा ऋ ७, ८७, ७, ९७, २, १०, ३६, १२, मा ३३, १७, का ३२, १, १७, तै ४, ७, १५, ७†[e], -गान् ऋ ३, ५४, १९, ४, १२, ४, १०, १२, ८, मै ३, १६, ५, काठ २, १५, शौ १८, १, ३६, -गास् ऋ ८, १०१, १५

¶अुना(न् आ)गत[f]– -तम् तै २, ५, ५, १, -ताय तै ६, २, १, १

अुना(न्-आ)गमिष्यत्[f]– -ष्यत शौ १६, ६, १०

१अुना(न् आ)गस्[g]– -गास ऋ १, २४, १५, १२३, ३, २, २३, ७, ४, ५४, ३, ५, ८२, ६ ७, ६२, २, ८, [४७, १८, १०, १६४, ५] ६७, ७, १०, ३५, ३, ३६, ९, ३७, ७, ६३, ४, खि ४, ५, ३, मा ४, १२, १२, १२†, का ४, ५, ४, १३, १, १३†, तै १, ५, ११, ४, ४, १, ११, २, २, १, ४, मै १, २, ३, १८†, ४, १०, ३†, १४, १७[2], †, †काठ ३, ८, १६, ८, ४०, ११, क २, १५†, कौ ३, १, ४†, जै २, ५ १२†, शौ ७, ७, १, ३५, १, ८८, ३†, ९, ५, २, १६, ६, १† १८, ४, ६९, पै २, २९, २, १४, ४, १७, १६ ३५, ७ -गासम् ऋ [(१, १६२, २२) ४, ३९, ३], १०, ६३, १०, मा २१, ६†, ७, का २३, १, ६†, ७, तै १, ५, ११, ५†, मै ४, १०, १†, काठ २ ३;७, १६†, शौ १९, ४४, ३, पै २ ३, १, १९, ३, १, १६, ३६, ८, -गा[h] ऋ ५ ८३, २, ७, ६०, १, ६६, ४, ८६, ७, मा ३३, २०, का ३२, २, ३, मै ४, १२, ४, कौ २, ७०१, जै ३, ४६, ७

†अनागास्-त्व[h]– -त्वम् ऋ १, ९४, १५, [१६२, २२, (४, ३९, ३)] १०, ३५, ३, मा २५, ४५, तै ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५ पै १२, १, १५ -त्वे ऋ १, १०४, ६, ६, ५०, २, ७, ५१, १, तै २, १, ११, ६, मै ४, १४, १४, -त्वेन ऋ १०, ३७, ९

अना(गस्>)गो हत्या[i]– -त्या शौ १०, १, २९, पै १६, ३७, १०

२अना(न् आ)गुस्[j]– -गास शौ १०, १, ७, १९, ५०, ७, -गसम् शौ २, १०, १-८, १०, १, १८, -गा[h] ऋ १०, १६५, २, शौ ६, २७, २

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यम द्र। तत्रापि पूप <आ√अञ्ज्, उप च २अक्ष- यद्र।

b) अन -क्रा इति पाएडु स्वर-सङ्केतो दुरूह द्र।

c) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप <आ √क्रम् यद्र।

d) सस्र एउगिदि द्र। उप आगु (<आ√हन् [<घन्>] गन्+कर्तरि ड प्र) इति वा (=[√अङ्घ्+कर्तरि अच् प्र] >अङ्घु- >*आघु-) इति वा प्राकृतिकवर्णपरिणामभाग् द्र। व्यु २आगुस्- इत्यस्मात् प्रत्ययमाने भिन्नम्। यत्त्वेतद् =१आगस्- इति कृत्वाऽपरे (तु GW प्रभृ) बस इह भवतीति प्रतिपन्नास्तच्चिन्त्यम्। बस सत्यन्तोदात्त आपद्येतेति दिक्। भूयानपि विस्तर इह नाउउ वैश च द्र।

e) 'अुनागान्' इति ऋ (४, १२, ४) पाभे।

f) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

g) समास स्वरौ नापू द्र। उप २*आगुस् इत्य् असुचा प्र निष्पन्नम्। यदपीहाऽन्ये PW प्रभृ १आगस इत्यतद् उप इति कृत्वा बस इत्याहुस्तद् द्विपूगिदि. चिन्त्यम्।

h) भाव त्व प्र (पा ५, १, ११९)। प्रत्यय-स्वर। प्र१ ऋ व्यवहारप्राचुर्यात् प्राति तत्सरूपतायामिव प्रतिभातायां तत एव भावे प्र उत्पत्तिर्जातेति मुतर्कं सच् छान्दसमिति वा प्राकृतिकमिति वोपवर्ण्यताम्।

i) यतस सासस्व (पा ६, १, २२१)। उप < √हन् यद्र।

j) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप १आगस्- इत्यत्र असुन् प्र। यत्त्विह तस इति MW आह, तन्न। तथात्वे नञ् स्वरापत्तेरिति यावत्। यदपि GW इह आ√गा>आगा इति कर्त्रर्थे निष्पन्न प्राति उप भवतीति च नञ्पूर्वत्वे च तस भवतीति चाह तदुभयमसत्। '-गास' '-गसम्' इत्येतयो रू व्याख्यानार्थमस्य यनि प्राति अवश्यमभ्युपेयत्वादभ्युपते चास्मिन् '-गा' इत्यस्य रू. अप्येतदीयत्वेन सुवचत्वे सिद्धे पराभिप्रेतस्य प्राति अन्यथासिद्धायितमात्रत्वाच्च, यसरे यतरेऽपि च प्राति अभ्युपगते सति गपूदि स्वरतस् तस अनुपपन्नत्वाच्चेति (तु AW)। एव तावद् अस्य प्राति अर्थत गपू अतिसूक्ष्ममिवाऽन्तर भवति। (गपू =आगसोऽकर्तृ- इत्य् एतच्च =आगसा रहित- इति)। अस्य चातिसूक्ष्मस्याऽर्थान्तरत्वस्य स्वरभेद एव लक्षण भवतीति किमु वक्तव्यम्। एस्थि अपि गपू एव निगममुभिद्ध भवत्यस्य तु प्राति

¶अना(न्-आ)ग्नेय[a]— -यम् मै १, ७, ३[2], ४[2], काठ ९, १[2], २[2], १८, १९, क ८, ४[2], ५[2], २९, ७

¶अना(न्-आ)चिछन्नस्तुक[b]— -कस्य मै ३, ८, ५

¶अना(न्-आ)च्छृण्ण[c]— -ण्णम् तै ७, १, ७, ४, काठ १९, ७, क ३०, ५

अना(न्-आ)जानत्[d]— -नन् शौ ६, ११९, ३, पै १६, ५०, ७

¶अना(न्-आ)ज्ञात[d]— -तम् तै २, १, ६, ५[2]

¶अनाज्ञात-यक्ष्म[e]— -क्ष्म काठ १३, ६

¶अनाज्ञातयक्ष्म-गृहीत— -त काठ १३, ६[2]

अना(न्-आ)तत[d]— -तम् खि ७, १५, १७, शौ २०, १३२, ७, -ताय मा १६, १४, का १७, १, १४, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, पै १४, २, १२

१अना(न्-आ)तुर,रा[f]— -†रम् ऋ १, ११४, १, ८, ४७, १०, १०, १७, २०, मा १२, ९५, १६, ४८, का १३, ६, २०, १७, ८, २, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, पै १७, १५, २

-रस्य पै १, ९७, ३, -रा ऋ १०, ९४, ११, -०रे पै ४, २२, ६, -रेण पै २, ६१, १

२अना(न्-आ)तुर[g]— -रम् ‡[h]तै ४, ३, ६, ५, ५, १०, २, -रान् शौ १२, २, ४९

१अना(न्-आ)त्मन्[d]— -त्मने तै ७, ५, १२, २

२अना(न्-आ)त्मन्[i]-

अनात्मक[j]— -काय काठ ४५, ३

†अ-नाथ[e]— -थम् ऋ १०, १०, ११, शौ १८, १, १२

अना(न्-आ)दि(ष्ट→)ष्टा[d]— -ष्टाम् शौ १७, ६, १६

¶अना(न्-आ)दृत्य[d] तै २, ५, ३, ५, ५, ३

अना(न्-१आ)दृ,धृ[k]— -धम् तै ५, ७, ९, २¶, शौ ८, २, १९, पै १६, ४, ९ -धा शौ ७, १८, ३, पै ९, १७, १०, -धाम् शौ ५. १८, १, पै ९, १७, १

अना(न्-आ)धृष्[l]— -धृष शौ ६, २१, ३

अना(न्-आ)धृष्ट,ष्टा[d]— -ष्ट मै १, ४, ९, -ष्ट ऋ ७, १५, १४, तै ४, ४, ८, १, काठ ३९, ११, -ष्टम् ऋ ८, २२, १८, खि ४, १, १, मा १, ३१, ५, ५, ९[1], १४, ९, का १, १०, ४, ५, ३, ३, ३, ३[1], १५, ३, २, तै १, ३, १०, २, १२, १[1], ४, ३, ५, १, ४, १२, २, ६, २, २, ३[1], मै १, १, ११, २, ७, ८[1], ४, ४, ३, १६, ४, ४, १४, १७, काठ १, १०, २, ८, ९[1], ५, ६, ७, १४, २२, १४, ३२, ६, क १, १०, २, २, १[1], ६, ४, पै २, ३०, ५, -ष्टा मा ७, १२, १७, ३७, १२, का ७, ६, २, ७, ३, ३७, २, २, मै १, ३, १२, ४, ९, ३, काठ ४, ४, ३७, ८, क ३, ३, -ष्टा मा १०, ४, ७, का ११, २, ४, ४, ३, तै १, ८, १२, १, मै २, ६, ८[2], ४, ४, २¶, काठ १५, ६[2], पै १, ३८, ३, १६, १५१, ५, -ष्टानि ऋ १०, १३८, ४, खि ५, ५, २, -†ष्टाभि ऋ ४, ३२, ५, ८, १०२, १५, कौ २, ९२२, जै ४, ६, ७, -ष्टाय तै १, ५, १०, १, -†ष्टास ऋ १, १९, ४, पै ६, १७, ५

अनाधृष्ट-रथ[e]— -था खि ५, ५, ९

अना(न्-आ)धृष्य पै १३, १०, १०

अना(न्-आ)धृष्य,ष्या[k]- -ष्य मा २७, ७, का २९, १, ७, तै ४, १, ७, ३, मै १, ९, १, ५¶, २, २, १२¶, १२, ५ ४, १४, १३, काठ ९, ९ १२,

ऋ. दशममण्डलमात्रे च शौ च यस्य विरलमेव श्रवणं भवतीति विविचामनुसंधानाय कल्प्यताम् ।

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र । यत्तु नानाग्नेयम्(=न । अना°)इत्यत्र सुगा 'नानाऽग्नि > नाना ग्नेयम्' (तु BW , SIII) इतीव वा 'नाना। आग्नेयम्' (तु SIII) इतीव वा पदद्वय प्रासताति, तदगत (तु तैब्रा १, १, १, २, ६)।

[b]) तस नञ्-स्वर द्र । उप यस द्र ।

[c]) तस नञ् द्र । उप √छृद्+ कर्मणि क्त प्र ।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[e]) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[g]) शाखाभेदात् तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। '-रम्' इति वा विवि द्र ।

[h]) 'अनातुरम्' इति ऋ (१, ११४, १) पाभे ।

[i]) सस्व द्विपूर्णिदि द्र । अय सकेत नापू, विकार्यो नाउ स्वरसिद्धावौपयिकश्च द्र ।

[j]) समासान्त कप् प्र (पा ५, ४, १५४)। स्वरविधौ नलोपाऽसिद्धे (पा ८, २, २) ह्रस्वान्तीयस्वराप्रवृत्तौ कपिपूर्वीय स्वर (पा ६, २, १७३ उ) तु अनूरस्क, अनस्थिक- इत्यत्र टि.।

[k]) तस उप कृत्या न्त्याद् नञ्-स्वर बाधित्वा 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त ।

[l]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप आ√धृष्+क्विप् प्र।

१८,१६; क८,१२¶;२९,४; शौ ७,८४,१; पै ३, ३३,७; –ष्यम् ऋ ४, १८, १०; मा ५, ५; का ५,२,२; तै १, २, १०,२; ६, २, २, ३[2]; मै १, २, ७; ८[2]; २, ८,२; ४,४, १¶; काठ २, ८; ९[2]; ७, १४; १७, २; क २, २; ३[2]; ६,४; २६, १; पै १५, १, ५; –†ष्या ऋ १०, ४४, ५; शौ २०, ९४, ५; –†ष्याः क्र १०, १०३, १३; १५४, २; मा १७, ४६; का १८, ४,१४; तै ४,६,४, ४; मै ४, ४, १; कौ २, १२१२; शौ १८, २, १६; पै १, ५६, १; –ष्याय मा ३८, ७; का ३८, २, १; मै ४, ९, ८; –ष्यौ कौ २, १२१९.

†अना(न्-आ)नत[a]– -०त ऋ ६, ४५, ९; –तः ऋ ८, ६४, ७; ९०, ४; कौ १, १४२; जै १, १५, ८; –तम् क्र [७, ६, ४; १०, ७४, ५]; –तस्य क्र ८, ६८, ४; कौ १, ३६४; जै १, ३८, ३; –ताः ऋ १, ८७, १.

¶अना(न्-आ)नीत[b]– -ताः काठ ८, ११[2]; क ७, ८[2].

अना(न्-आ)नुजा[c]– -जाम् तै ४, ३, ११, ३[d]; काठ ३९, १०.

†अना(न्-आ)नुद[e]– -दः ऋ १, ५३, ८; २, २१, ४; २३, ११; शौ २०, २१, ८; –दम् ऋ १०, ३८, ५.

†अनानुदिष्ट(?<ष्ट)[f]– -ष्ट(?<ष्ट): ऋ १०, १६०, ४; शौ २०, ९६, ४.

अना(न्-आ)नुभूति[g]– -तीः ऋ ६, ४७, १७.

अना(न्-आ)पि[h]– -पिः ऋ [(१, १०२, ८) ८, २१, १३; (१०, १३३,

a) तस. नञ्-स्वरः (६, २, २)। उप. आ √नम्+क्तः।

b) सस्व. नापू. द्र.। उप. आ √नी+क्तः।

c) सस्व. एपू. द्र.। उप. <अनु-ज्ञा- (<२अनु √जन्) यद्र.।

d) सा. पुं. यजमानपरतयाऽन्वयमिच्छति। तथा सति प्राकरणिकानामनेकेषां पदानामर्थानामपार्थं क्लिष्टकल्पनमिव द्र.) तु.सस्थ.टि.२अनु √जन् >अनु-ज्ञा- > -जाम्, √वद् >वदत्- > -न्ती-)।

e) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. आ √नुद्+(इगुपधलक्षणः) कः प्र. (पा ३,१,१३५)। पपा. तु अनानु-दः- इत्याकारको भवति। ततः अनु-दः- (<२अनु √१दा) इत्य् उप. भवतीति कृत्वाऽन्यैरेतत् प्राति. व्याख्यायि (वेतु. सा.ऋ १,५३,८ यत्र तेन उप. <आनु (<अनु) √२दा(<दो) इत्यास्थायि)। यदत्र यनि. उप. भवति तत्र ऋ १०, ३८,५ इत्यत्र स्व-वृज्- इत्यत्रत्यस्य स्वेति विशेषणस्य च रध्र-चोदन- इत्यत्रत्यस्य नोदनपर्यायभूतक्रियार्थवचनस्य च साहचर्यं ज्ञापकं भवेद् यथा स्तूयमान इन्द्र आनुदाऽन्तररहितः स्वत एव दुष्टदमने च दानाभिमुखतया धनवन्-प्रेरणे च प्रवृत्तो भवतीति यावत्। अन्यच्च। यदपि GW. MW. चेह तस. इतीव पश्यन्तौ व्याचक्षतुस्तदपि भ्रान्तमिव भवति। तथा सति नञ्-स्वरः स्यान्नान्तोदात्त इति। एस्थि. यत् पपा. अनुसारिभिः प्राक्तनैरभियुक्तैर् उप. सांहितिको दीर्घ इवाऽऽस्थायि तत् सारतो विमृश्यम्।

f) आतिशायनिक इष्ठन् प्र.। नित्स्वरः (पा ६,१,१९७) (तु. चोदिष्ठ- प्रमृ.)। यमु. प्राति. ष्ठ>ष्ट इत्यतिप्राचीनो विकारः संभाव्येत। अत्र 'अनानु-दिष्ट-' इति पपा. तदनु २अनु √दिशेः क्तान्तं कृतसांहितिकदीर्घप्रथमाऽच्कम् उप. इत्येवं च (तु. नापूटि.) प्रागभ्यर्हितानां व्याख्यानं द्र.। एस्थि. अपि नापूदि. सर्वेषु वीर्योपलक्षितेषु कर्मसु परप्रेरणां प्रत्यसहिष्णुरिन्द्रो ब्रह्मद्विड्घननेऽतिततमामिव तथा भवतीति प्राकरणिकस्वारस्यसंवादनसहचरीवोक्तपूर्वाऽऽतिशायनिकी संभावनाऽनुसंधीयतां विविग्भिः।

g) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. (आ[=आस-] *अनु-भूतिम् इति कृत्वा) *आऽनुभूति- इति प्रास.(तु.पावा २, २, १८)। यद्वा (आ[=आसा] *अनु-भूतिरासामिति कृत्वा) *आऽनुभूति- इति बस. (तु. पावा २, २,२४)। उभयथाप्य् अननुभूतपूर्वाः शरदः इत्यर्थतोऽभिसंबन्धः समानः। यावता पूर्वीरनुभूतपूर्वाः शरदोऽवधून्वान इन्द्रोऽननुभूतपूर्वा अपि तास्तर्त्तरीति, अतः स पूर्वाणि सख्यानि परिवृज्याऽपराण्यभ्येतीति यत पूर्वार्धे श्रुत्यभिप्रेतं भवति तत् सत्यमिति निदर्शनालङ्कारः (तु.नाउ. अप्य् अपरस्यै व्यु)। अत्र अनानु-भूति- इति पपा. तदनुवर्त्तिनो चोभयी प्रागर्वाचामभिप्रवृत्तिर् द्र.। तद् यथा। बस. (=अनुभूतिरहिताः [प्रजाः]) इति सा.। उक्तः बस. वा तम. वेति विकल्पिनोऽर्वाञ्चश्च (GW. MW. NW.)। उभयत्र २अनु° >आनु° इति दीर्घापत्तेश्च साहितिकं निपातनं द्र.। यथा चैवमन्यतरतोऽपि साध्वन्वयाभावो भवतीत्यत्र भूयः वैश. अनुसंधेयम्।

h) बस. भवति नञ्-पूर्व इति प्रागर्वागभ्यर्हिता आहुः। तन् कथं नान्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इति चोद्यम्। तन् साध्यं कथमिति। तम. भवतु न बस. इति। तेन तावन् सौवरी चातुरश्री कामं निष्पद्यताम् (पा ६, २, २) न

२)], १०, ३९, ६, कौ १, ३९९, २, ७३९, जै १, ४५,१, शौ २०, ११४, १

अना(न्-आ)प्त,प्ता[a]– -प्त ऋ १, १००,२, तै ७,१,१०,३¶, काठ ८, ७¶, क ७, ४¶, –¶प्तम् तै २,५,११,४, ५, १, ९, १², ६, १,२,७², मै १, ४, ११, ५, ७², ११, ९, २, २, १२, ५, २, काठ १०,८, –¶प्तस्य तै ७, १,५,६, –प्ता काठ ३८, १४, –प्ता शौ ४,७,७,५, ६, २, पै ६, ११, २, –प्ताम् तै ७, ४, ५, ३¶, –प्तेन मै ४, २, ११

अना(न् आ)प्य[b]- -प्यम् ऋ ७,६६,११

अ॑ना(न् आ)ययु[c]- -॒यो शौ ६,१६,१

†अ॑ना(न् आ)भयिन्[d]– -॒यिन् ऋ ८, २, १, कौ १, १२४, २,८४, जै १, १३, १०, ३, ८, १०

अ॑ना(न्-आ)भव[e]– -॒व काठ ६, ७, क ४, ६

¶अ-नाभि– -भिम् काठ २०, ७, क ३१, ९

अ॑ना(न्-आ)भु[a]– -॒भो मै १, ८, ५.

अना(न् आ)भू[a]– -भुव ऋ १,५१,९

अ-नामग[f]– -ग शौ १९, ४५, २

अनामन्[g]– -नात् शौ १२, ४, ५ ८

१अ॑ना(न् आ)मय[a]– -[b]य पै १६, ५, ७

२अना(न् आ)मय[i]– -या खि ५, १५, ५[j], शौ २०, १२९, २०, –या शौ ९, १३, १३–१८, पै १६, ७५, ३–८

अना(न् आ)मयत्[k]– -यत् मा १८, ६, का १९, ४, २, तै ४, ७, ३, २, मै २, ११, ३, काठ १८,९ क २८, ९; पै १०, १२, १

†अना(न्-आ)मयित्नु[l]– -त्नुभ्याम् ऋ १०, १३७, ७, शौ ४, १३, ७, पै ५, १८, ८

†अ-नामिन्[m]– -मि ऋ ३, ६२, ५ ६, ८, ६, तै १, ५, ११, २, मै ४, ११, १, काठ ४, १६

अना(न्-आ)मृण[n]– -ण. ऋ १,३३,१

¶अना(न् आ)मृत[o]– -तम् तै ५, २, ३, १, काठ ७,१२²,२०,१,२२, ६², क ६, २², ३१, ३, ३४, १², –ते तै ५, २, ३, २, काठ २०, १, क ३१, ३

अना(न् आ)यत[p]– -त ऋ [४, १३, ५ १४,५]

त्वाऽऽर्थीति (आपि-रहिते वृत्तर्नाऽऽपि भिन्न इत्यभिसन्धे)। उच्यते। इह उप वस भवत्विति। सोऽपि कल्पना-मूलत्वाद् विकल्पितविग्रह द्र। तद् यथा। नन उत्तरस्य (सहु>)॑साऽऽपि- इति मूलत सतो नैरुक्तिक सकारलोपो नकारोपजनश्च स्यातामिति प्रथम कल्प (तु अगोपा)। 'आ(ऽऽप्ता) आप्तयोऽनेनाऽनया वा' इति माध्यमिकधातु-जलोपे सत्य् अ॑ाऽऽपि इत्य् उप इति द्वितीयः कल्प (पावा २,२,२४)। 'अन्-(आप्ता) आप्तयोऽनेनाऽनया वा' इति नञ्मात्रातिरिक्तस्य धातुजाऽऽशस्य पूप. लोपे सति वस पूपप्रस्व इति कृत्वा नञ्मात्रस्य पूप स्वर प्रकृत्येति च तृतीय कल्प इति दिक् (चरमश्चाय प्रकार नापू अपि द्र)।

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६ २,२)। उप यद्र।

[b]) तस नञ्-स्वर बाधित्वा 'कृत्य' (पा ६,२,१६०) इत्यन्तोदात्त। उप यद्र.।

[c]) आपयुं मत्वेव तदुपवशमनायेव नञ् पूर्वत्वेन धार्येत। उप आपयु यद्र। सस्व एपूटि द्र।

[d]) तस नञ्-स्वर। उप आ√भी+कर्तरि इनि प्र (तु पा ३, २, १५७) इति वा अ॑ा भय-(त्रास)+मत्वर्थे इनि प्र (पा ५,२,११५) इति वा।

[e]) सस्व नापूटि द्र। उप आ-भवं-(आ√भू+अप् प्र)। एतिप माध्यमिकरेफोपजन मुपा चिन्त्य।

[f]) सस्व नापूटि द्र.। उप १॑नाम-ग (नाम्ना —ति नाम-गृहिरयं) इति तस्यत्र पर्येष्टव्यम्। कथमिति। मूको पा बहुविकृत वेनोपलम्भात् (तु पाएइ)। यत्तु सा अ नामक इति बस अन पठित्वेव व्याचष्टे, तदसत्। तथा सति कपिपूर्वीय स्वर स्यात् (पा ६,२,१७३)। 'माम् अगतस्य' इति पै (तु w) यच्छ्रयते तेनापि सुगमो निर्वाह इति (कल्पनान्तरकृते तु W WR च)।

[g]) पपा अवग्रहो न भवति। व्यु ?। ६अ+(भावार्थे) आ-मनु (<आ√मन्) इति वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इतीव w द्र। ६अ+आमन (<√२अम् >आमि+भावे ल्युट्) इतीव च LUD द्र।

[h]) अय मुपा 'अनामयत्' इति मूको स्थाने सस्कारमा न्याद् धृत। '-यम्' इत्य् अस द्वि१ सत् क्रिवि इत्येव मुपठम्।

[i]) वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[j]) 'अनामया' इति मुपा स्वरश्चिन्त्य।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √२अम् >आमि+शतृ प्र।

[l]) तस उप <√२अम् >आमि+इत्नुच् प्रत्यये णेर् अय् आदेशे (तु पाउ ३,२९, पा ६,४,५५) नञ्-स्वरापवाद 'कृत्योक-' (पा ६,२,१६०) इत्यन्तोदात्त उस।

[m]) सस्व एपू द्र। उप √नम्+ताच्छीलिक णिनि।

[n]) वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप आ √मृण्+क (पा ३, १, १३५)।

[o]) तस नञ्-स्वर। उप आ√मृ+क्त प्र।

[p]) उप आ√१यम्+क्त प्र। शेष नापू द्र।

¶अना(न् आ)यतन,ना^{a}– -न मै ३, ४, १०, ४, ७, ६, काठ १०, ३, २६, ३, २८, ३, ३०, ७, ३४, ९, ३५, १८, क ४१, १, ४४, ३, ४८, १६, §शौ ११, ३, ४९, §पै १६, ५८, ४, ५, -नम् मै ३, ४, १०, ४, ७, ६, काठ २१, ८, २६, ३, क ४१, १, -ना तै ३, १, ९, २, ३, ७, १, ५, ४, मै ३, ८, १, १०, ५^{2}, काठ २४, १०, २९, १^{2}, क ३८, ३, ४५, २^{2}, -नानि काठ १२, ५ -ने मै १, ६, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७, ४, ५, २, ८, ५, काठ ३५, १८, क ४८, १६

अना(न् आ)युध^{a}– धास ऋ ४, ५, १४, ८, ९६, ९

¶अना(न् आ)रब्ध^{b}– -ब्ध तै ६, ४, २, १

¶अना(न् आ)रभ्य^{b} तै १, ६, ८, १, काठ ३२, ७, ३६, ११

अना(न् आ)रम्भण^{a}– -¶ण तै २, ६, ५, ६ -णम् काठ २१, ८¶, -णे ऋ १, ११६, ५ [१८२, ६, ७, १०४, ३] सि १, २, १ शौ ८, ४, ३, पै १६, ९, ३

अना(न् आ)रूढ– -ढ पै १६, ७२, ६

¶अना(न् आ)र्त,र्ता^{b}– -र्त तै ३, ४, ३, ६, काठ १२, १०, -र्तम् पै ९, २२, २४, -र्ता तै ७, ५, १, ३, -र्ताम् काठ ३५, १९, क ४८, १७, -र्तेन मै २, ४, १

¶अना(न् आ)र्त्ति^{b}– -र्त्यै तै २, ६, ९, ३, ८, ३, १, ७, १, २, ४, २^{2}, ५, ७, ४, २, ४

¶अना(न्-आ)र्त्विजीन^{c}– -न काठ १३, ४

अना(न् आर्य→)र्या– -र्या पै २, ३१, २

अना(न् आ)र्षेय^{b}– -याणाम् शौ ११, १, ३३, पै १६, ९२, ३, -याय मै ४, ८, ३¶

१अना(न् आ)ल <(र)-ब्ध^{d}-

¶अनालब्धा(ब्ध आ)यता^{e}– -ता काठ २४, ३^{2}, क ३७, ४

२¶अना(न् आ)लब्ध^{f}– -ब्धम् तै ६, ३, ५, २

¶अना(न् आ)लभ्य^{h} मै १, ४, १०, ४, १, ४^{2}, ५, ६, काठ ३१, ३, क ४२, ६, ४७, ३

अना(न्-आ)लम्बु(क→)का^{i}– -का काठ ३५, १८, क ४८, १६

¶अना(न्-आ)लेश^{a}– -शे तै ५, १, ५, ५.

अना(न् आ)वयस्^{j}– -या शौ ७, ६५, ३

†अना(न् आ)वि(द्ध→)द्धा^{b}– -द्धया ऋ ६, ७५, १, मा २९, ३८, का ३१, २, २, तै ४, ६, ६, १, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, १

अना(न् आ)व्या(ध→)धा^{k}– धाम् शौ १४, १, ६४

अना(न् आ)वृत^{b}– -वृत ऋ १०, ९५, १४

अना(न् आ)वृ(त>)त्ता^{b}– -त्ताम् शौ १५, ६, १९

१¶अना(न् आ)वस्क^{l}– -स्काय तै ३, १, ५, १, ६, १, १०, ३, ३, ८, ३

२अना(न् आ)वस्क^{m}– -स्कः शौ १२, ४, ४७

†अना(न् आ)शस्त^{a}– -स्ता ऋ [१, २९, १, २, ४१, १६] शौ २०, ७४, १

*अना(न् आ)शिस्^{a}–

a) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

c) तस उप ऋत्विज् +तादर्थिक- खञ् प्र (पा ५, १, ७१)।

d) अर्थपार्थक्यनिदानोऽयं नाउ पृथङ् निर्देश इ। तच्च ऽर्थपार्थक्यं किञ्चिदानभिधेयेद् १आ√लभ् इत्यस्या-ऽनुसन्धेयनाम्।

e) बस पूर प उप चोभे तस नञ्-पूर्वी भवत (=अना[र→]लब्धा यागाद् अवना चाति तु तै ६, १, ७, ५ यथास्थस्य पूर स्थाने 'अबद्धा' इत्येनेद 'अयता' इत्यत्र् च पृथक् द्वे पद भवत)।

f) मूको 'अनालब्धा' इति पूर भवति। तत्र 'अना ऽऽलब्धा' इत्यस्य मूलत बस तत्र महेन्नोऽपि सुमद तया सत्यपि यनि कम अव्यभिचरित।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <१आ √लभ् यद्र।

h) नापूर् गस्व.द्र। उप १आ√लभ्+क्त्वा>ल्यप्।

i) उप <१आ√(र>)ल(म्ब>)म्ब् यद्र। शेषम् अनपरोधुक इत्यत्रे टि. द्र।

j) गस्व द्विपाद् द्र। उप आ-वयस् यद्र। यनु w.l. आकारान्त प्राति निरदेशि तदप्रमाण्यम्।

k) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७०)। उप आ √व्यध्+भावे घञ् प्र।

l) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप आ√वस्क्+भावे घञ् प्र कुत्वम् (पा ७, ३, ५२)।

m) गस्व दृष्टि. द्र। उप नापूर् द्र।

¶अना(न्-आ)शीर्क[a]— -र्कैण तै १, ६, १०, ४.

अना(न्-आ)शीर्द[b]— -र्दाम् ऋ १०, २७, १.

†अना(न्-आ)शु[c]— -शवः ऋ १, १३५, ९; ८, १, १४; शौ २०, ११६, २; -शुः खि ५, १३, ६; शौ २०, १२८, १०§; -शुना ऋ ६, ४५, २; -शोः ऋ १०, ३९, ३.

¶अना(न्-आ)शुमवत्[b]— -वन्ति काठ २३, ३[२].

¶अना(न्-आ)श्वस्[d]— -श्वान् तै १, ६, ७, ३; ४[२].

अ-नाप्टृ— -प्टुः पै १०, २, ५; -प्टूम् पै ५, २८, २.

अना(न्-आ)स्[e]— -नासः ऋ ५, २९, १०.

अ-नासिक[f]— -काय तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३.

¶अना(न्-आ)स्क(न्-द्)ना— -न्ना काठ १२, १३.

?अनास्त[g] पै ७, ८, ९.

अना(न्-आ)स्थान[f]— -ने ऋ १, ११६, ५.

अना(न्-आ)स्माक[h]— -कः शौ १९, ५७, ५; -कम् शौ १९, ५७, ४.

?अनास्य[i]— -०स्यौ क २, १.

अना(न्-आ)स्राव[f]— -वम् शौ २, ३, २; पै १, ८, २.

अना(न्-आ)हत[b]— -तः पै २, ३१, ४.

अनाहत-शी(र्पन्)र्ष्णी[j]— -र्ष्णी तै ३, २, ५, १.

¶अना(न्-आ)हित[b]— -तः मै १, ६, ४

¶अनाहिता(त-अ)ग्नि[k]— -ग्निः काठ ६, ७; ८, ११; क ४, ६; ७, ८; -ग्नेः काठ ९, १५.

अना(न्-आ)हुत[b]— -तम् पै ६, १४, १.

¶अना(न्-आ)हुति[b]— -तिः तै ५, ४, ३, २; -तिम् ऋ १०, ३७, ४; ६३, १२.

¶अ-निखात,ता[b]— -तः काठ ३७, १६; -ता मै ३, ८, ९.

अनितभा[l]— -भा ऋ ५, ५३, ९.

¶अ-निधाय[m] मै १, ६, ६.

†अनि(न्-इ)ध्म, ध्मा[f]— -ध्मः ऋ २, ३५, ४; १०, ३०, ४; तै २, ५, १२, २; शौ १४, १, ३७, -ध्माम्? मै ४, १२, ४‡[n].

अनि(न्-इ)न[o]— -नस्य ऋ १, १५०, २.

a) बस. समासान्तः कप् (पा ५, ४, १५४)। 'कपि पूर्वम्' (पा ६, २, १७३) इत्युक्तः स्वरः। अयस्मयादित्वञ्च उसं.। तेन पदत्वादुत्वं भत्वाद्विसर्जनीयाभावश्च (पावा १, ४, २०)। यत्तु भा. 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदात्तत्वमाह तद् भ्रान्तमिव स्यात्।

b) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद्र.।

c) घार्वादित्वम् उसं. तेन तस. नञ्-स्वरापवादोऽन्तोदात्तो भवति (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

d) तस. नञ्-स्वरः। उप. √२भश्+क्वसुः प्रत्ययः (पा ३, २, १०९)।

e) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. नास्-इति GRI.। आस्- (<>आस्य-) इत्यन्ये। 'मृध्रवाचः' इत्यनुपदभूयमाणविशेषणान्तरापेक्षयोत्तरो बहुसंमतः कल्प एव ज्यायानिति मतं भवति।

f) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

g) मर्गान्तम् एव मुपा. भवति नितरां दुष्पठः। अना(न्-आ)स->-सम् ("पनम्") इति शोधः संप्रष्टव्य द्र.।

h) तस. नञ्-स्वरे प्राप्ते घार्वादित्वाद् उसं. अन्तोदात्तः (पा ६,२,२;१६०)। उप. (अस्मद्>) अस्माक-+अण् (पा ४, ३, २)। यद्वा अस्माक- (यद्र) इत्यतः प्राति. मृ [illegible] प्र. उप. [illegible] बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इत्येवं सुवचतरं द्र.।

i) वास्तविकः पाभे. वा अनश्रु- इत्यत्र मपू (यद्र) प्रामादिकविकारमात्रं वेति विमृश्यताम् (तु. संटि.)। प्रथमे कल्पे अ-नास्य- इत्येवं पदविभागः स्याद् अन्-आस्य- इत्येवं वेत्यपरो गवेषणार्हो विषयः।

j) बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१)। उप. शीर्षन्-+ङीप् प्र.उपधालोपश्च (पा ४, १,२८; ६,४,१३४)।

k) बस पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। अन्-आहिताग्नि- इत्येवं तस. नञ्-स्वरे (पा ६, २,२) स्वरतः समाने संभवत्यपि यदसौ नोररीकृतम् तत्र नञः क्रियार्थरूपगुणप्रतिषेधे वर्तमानाया मुख्याया वृत्तेः क्रियावतः पदावयवस्याऽऽहितेत्यस्य समासान्तरोपसर्जनीभावे गति बाधो मा भूदित्येतद् बीजं द्र.। अर्थनित्यत्वेन परीदयत्वाल् लक्ष्यलक्षणानामित्यभिसन्धेः।

l) वैपं. इतीवाऽनवग्रहः पपा. भवति। तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. °इत-भा- (बस.) इति पदविभाग-कल्पना श्रु. निमित्तमात्रतया गृह्येत।

m) तस. नञ्स्वरः। उप. नि√धा+क्त्वा>ल्यप्।

n) '-ध्मः' इत्यस्य स्थानेऽपपाठः स्यात् (तु. ना[illegible] ऋ [२,३५,४] स्थलम्)। अस्मे इति पपा. (तु. संटि.) प. पाभे. भवति सोऽपि दुष्पठः द्र.।

o) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

अ-निन्दा[a]– -न्दा शौ ११,१०,२२, पै १६, ८७, २
अ-निन्द्य[b]– -न्द्य ऋ ९, ८२, ४, -०न्द्या ऋ १, १८०, ७
अनि(न्-इ)न्द्र, न्द्रा[c]– -न्द्रम् ऋ ७, १८,१६, -न्द्रा ऋ १, १३३, १, ५, २, ३, १०, ४८, ७, -न्द्रान् ऋ १०, २७, ६, -न्द्राम् ऋ ४, २३, ७
अनि(न्-इ)न्द्रियं[d]– या॰ पै १६,७६,९
†१अ-निपद्यमान[a]– -नम् ऋ [१, १६४,३१, १०, १७७, ३] मा ३७,१७, का ३७,३,४, मै ४, ९, ६, पै १६, ६८, १०
२?अ-निपद्यमान[e]– -नम् शौ ९, १५, ११
अ-निबद्ध[a]– -द्ध ऋ [४, १३, ५, १४, ५]
अ-निबाध[f]– -ध ऋ ३,१,११ [५, ४२, १७, ४३, १३]
अ-निभृष्ट,ष्टा[g]– -ष्ट ऋ १०, ११६, ६ शौ १९, ६०, २, -ष्टम् मा १०,६, का ११,४,२, तै १, ८, १२,१, मै २, ६,८,४,४,७?,५?, काठ १५, ६, -ष्टा तै १, ८, १२, १
अनिभृष्ट-तविषि[h]– -षि ऋ २, २५, ४, ५ ७, ७
अनिभृष्ट-तेजस्– -जा काठ १८, १६, क २९, ४
†अ-निमान[i]– -न ऋ १, २७, ११, ६, २२, ७, कौ २, १०१४, जै ४, ९, ५ शौ २०, ३६, ७
अ-निमिष्[a]– -मिषा[j] ऋ ३, ५९, १, ७, ६०, ७, तै ३, ४, ११, ५[k], काठ २३, १२, ३५, १९, क ४८, १७
१अ-निमिष[l]– -षम्[m] ऋ ५, १९, २, ७, ६१, ३
†२अ-निमिष[c]– -ष ऋ १०,१०३, १, मा १७, ३३, का १८,४, १, तै ४, ६, ४, १, मै २, १०, ४, काठ १८, ५, क २८, ५ कौ २, ११९९, शौ १९, १३, २, पै ७, ४, २, -षम्[n] ऋ १, २४, ६, -षा ऋ २, २७, ९, -षेण ऋ १०, १०३, २, मा १७,३४, का १८, ४, २, तै ४, ६, ४, १, मै २, १०, ४, काठ १८,५, क २८, ५, कौ २, १२००, शौ १९, १३, ३, पै ७, ४, ३
अ-निमिषत्[a]– -षन्ति ऋ [१, १४३, ८, (६, ८, ७)], -षन्त ऋ १०, ६३, ४
†अ-निमेष[a]– -षम्[n] ऋ १,३१,१२, १६४, २१, मा ३४, १३, का ३३, १, ७, शौ ९, ९, २२, पै १६, ६७, १२
१अनि(न्-इ)र[o]– -रेण ऋ ४, ५, १४
२अनि(न्-इ)रा[p]– -रा ऋ ८, ४८, ११, मा ११, ४७, का १२, ४, ११, मै २, ७, ५, काठ १६, ४, -०राम् ऋ ७, ७१, २, ८, ६०, २०, १०, ३७, ४, खि ५, २१, ३, मा १२, १०५, का १३, ७,

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२, २)। उप यद्र।
[b]) तस उप ण्यदन्ते कृति 'कृत्योक' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त।
[c]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र।
[d]) यप। निरिन्द्रिय- इति पाभे (शौ ९,२, १०)। स चापि समानार्थ बस यद्र।
[e]) नाप् स्थाने स्वरलोऽपपाठो वा स्यात् पाभे वा (तु ऋ १, १६४, ११)। उत्तरे कल्पे <आ नि√पद् इतीय मौलिकी स्थिति स्यात्। तत प्रथमाज्ह्रस्वत्वनिर्देश प्राकृतिको वा स्याद्वाऽसाविव प्रामादिको वा स्याद् मूको एव विद्यमान। उभयथाऽप्य् उपरस्व गनिद्वयात्मक एव उपकल्पयेदित्यव्यभिचरित द्र। एव तावद् वस्तुतोऽर्थभेदवर्णी श्रुतिद्वयीति मम स्येत विस्तरत वैरा चानुमर्थीयत।
[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नि √बाधृ+भाव घञ् प्र।
[g]) तस नञ्-स्वर। उप नि√भ्रश्+क्त यद्र।
[h]) बस पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६,२,१)। तुमि अनाहितामि यजलया दि तस नह लब्धादर। उप यद्र।
[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नि √१मा+ल्युट् प्र।
[j]) तृ१ सत् प्रयोगत क्रिवि द्र। एतद् <१अ निमिष- (=नाउ) इति PW विमृश्य (तु SW, वैतु GW MW)।
[k]) उप कर्तरि क प्र इति तृ१=द्वि१ इति च कृत्वा देव पर्यायत्वेन यद् मा विकल्पेन व्याचष्टे तत् क्लिष्टकल्पनाऽव्यभिचरित द्र.।
[l]) तस नञ्-स्वर। उप नि√मिष्+भाव क प्र।
[m]) एतद् रू <नाप् इति प्रतिपत्तौ GW MW च चिन्त्यौ द्र.। प्रयोगत एतत् क्रिवि भवतीत्यभ्युपगमसामान्ये सति नपुं. न द्वि१ अनिमिद् इत्याद्यपरक स्वप यनि इत्यनुपपत्तिदर्शनादिति दिक्।
[n]) द्वि१ सत् प्रयोगत क्रिवि द्र।
[o]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप <इरा यद्र.।
[p]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र.।

४; तै ४, २, ७, २; मै २, ७, १४; काठ १६, १४; क २५, ५; शौ २०, १३५, १३.

अ-निरा(र्-आ)हित[a]- -तः शौ १२, २, ३५; ३६.

¶अ-निरुक्त,क्ता[b]- -क्तः तै ७, ४, २, ३; मै १, १०, ५; ११, ९[2]; ३, ६, ५; काठ १२, ९, १४, १०[2]; २०, ५; २४, ८; २६, १; २८, १०; ३३, ४; ३५, २०; क ३१, ७; ३८, १; ४०, ४; ४५, १; ४८, १८; -क्तम् तै ६, २, ७, ३; मै ३, २, ५; ४, ६; ८, ९; ४, ८, ६; काठ ६, ५; ९, १५[2]; १६; २९, ४; ३२, १[2], क ४, ४; ४५, ५; -क्तया मै ३, ६, ५; ४, ८, ६; -क्ता काठ १२, ९; -क्ताः मै ३, ४, ६; ८, १०[2]; काठ १४, १०[2]; -क्तानि काठ २१, २[2]; क ३१, १७[2]; -क्ताम् तै २, ५, ७, ३; काठ ३६, १३.

?अ-निरुक्तसामन्[c]- -मा काठ १४, १०.

¶अ-निर्ऋतिगृहीत[d]- -तम् मै ४, ३, १.

¶अ-निर्घात[b]- -ताय तै ३, १, ८, ३; २, ४, २; मै ४, ४, ४.

¶अ-निर्दाह[e]- -हाय तै २, ३, ६, २; ७, ४, मै २, ३, ७; ३, ३, ३; ४, १, ९; काठ १२, ५, ३१, ७; क ३०, २; ३; ३१, ७; १८.

अ-निर्दाहुक[f]- -कः मै १, ४, ८; काठ ३२, ४.

¶अ-निर्दिष्टभाग[g]- -गाः तै २, २, ४, ६.

¶अ-निर्मार्ग[h]- -र्गाय मै १, ८, ५; २, ३, १[2]; ४, ३, ६[2]; ४, १; काठ १२, ५, ८; १३; २४, १०; क ३७, ७[1]; ३८, ३.

¶अ-निर्याच्य[b] तै ५, २, ३, १; मै ३, १, ३; २, ३; काठ २०, १; ३०, ९; क ३१, ३.

¶अ-निर्वाह[i]- -हाय मै ४, ८, ५

¶अ-निर्वीर्य[k]- -र्यः काठ २८, ८.

१अनिल- २अनिल- √१अन् द्र.

अ-निविशमा(न->)ना[b]- -नाः ऋ ७, ४९, १.

†अ-निवेश(न->)ना[l]- -नानाम् ऋ १, ३२, १०; पै १३, ६, १०.

अ-निवीर्य[m]- -र्यः काठ २७, ९.

अ-निवृत[b]- -तः ऋ ३, २९, ६.

अ-निशित,ता[n]- -तः मा १, २९; का १, १०, १; काठ ३१, १४, -तम् ऋ २, ३८, ८; ९, ९६, २[o]; तै ४, ७, १५, ४[p]; -ता मा १, २९; का १, १०, १; -ताः मै ४, १, १२[2]; काठ १, १०, ३१, ९[2]; क १, १०; ४७, ९[2]; ¶.

†अनिशित-स(र्ग->)र्गा[q]- -र्गाः ऋ १०, ८९, ४; कौ १, ३३९; जै १, ३५, ८.

अ-निःशस्त[r]- -स्ताः ऋ ४, ३४, ११[s].

---

[a]) नाउटि.सस्व.द्र.। उप.<निर्-आ√धा यद्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[c]) यनि. तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। वस्तुतस्तु सुपा. चिन्त्यो भवति। निरुक्त-सामन्-(यद्र)इत्यस्याऽनवः प्राति. एव प्राकरणिकत्वात् (तु. मै १, ११, ९)।

[d]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. निर्ऋति-गृहीत- इति कृतस. द्र.।

[e]) उप. <निर् √दह यद्र। शेषम् द्विपूटि. द्र.।

[f]) तस. इस्योडीयस्वराभाव-कृते अ-क्षोधुक- टि. द्र.।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. निर्दिष्ट-भाग- इति बस. यद्र.।

[h]) गस्व. नापूटि. द्र.। उप. निर् √मृज्+भावे घञ् प्र.।

[i]) काठ. गम नञ्प्रकरणे अनुदाह- इति श्रूयमाणं यद्र. (तु. संटि.)।

[j]) उप. निर् √वह्+घञ् प्र.। शेषं द्विपूटि. द्र.।

[k]) गस्व. एपूटि. द्र.। अनिवीर्य- इति प्रमाद-भ्रंशितमध्योदात्तः पाभे. यद्र.। उप. बस.।

[l]) बस. कन्योदात्तः (पा ६, १, १७२)। उप. नि √विश्+करिष्यत्ती ल्युट् प्र.।

[m]) तस. नञ्-स्वरः। उप. *नि-वीर्य- बस. (पावा २, २, २४)। यद्वा =निर्वीर्य- (गपूटि. द्र.)।

[n]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. १निशित- (<√निश्) यद्र. (तु. शमा १, ३, १, ६; ४, १, २, २५ यत्र यक. अनुपरत- इति चराचर- इति चैतत्पर्यायभावतो निर्दिश्येते; अर्वाञ्च [GW.MW.NW.प्रमृ.])। एस्थि.सर्वत्र पपा. अनि-शित- इत्येवं निरदेशीतीव कृत्वा सा. प्रमृ. भाष्यकारैर् उप. =२नि-शित- (<नि√शा<शो) इत्यवधार्य तत्र तत्र व्याख्यानप्रौढिं प्रदर्शयद्भिस्तत्प्रयोजितान्वय-पीडनादौ व्यर्थमादरः प्रादर्शि (भूयानप्यत्र विस्तरः √निश् इत्यत्र द्र.)।

[o]) क्रिवि. सद् न. द्वि१ द्र.।

[p]) यनु. १अ-निशित-> -तम् तत्रत्यं टि. च।

[q]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[r]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. निर् (<>ग्) √शंस्+क्तः प्र.।

[s]) इह श्रूयमाणं रूप. प्र३ (तु. 'गज्ञोपसः सूरयः' ऋ ४,३४,९ प्रमृ.)। एस्थि. एतद् रूप. गं३ इति यद्र GW. आह तन्निःसारं द्र.।

अ-निपङ्ग[a]– -ङ्गाय ऋ १, ३१, १३.
अनि(न्-इ)प(व्य→)न्या[b]– -न्याः ऋ १०, १०८, ६.
?अ-निपिञ्जनः[c] पै १५, १५, ९.
?अ-निपित[d]– -तम् मै ३, १६,५; काठ २२, १५.
अ-निष्कृत[e]– -तः पै ३, ३३, ४[f]; -ऽतम् ऋ ८, ९९, ८; ९,३९, २; कौ २, २४९; जै ३, २१, १४.
अ-निष्कृति– -त्या पै ३, १७, ३.
¶अनि(न्-२इ)ष्ट,ष्टा[e]– -ष्टः काठ ३५, १७; क ४८, १५; -ष्टम् तै ६, ६, ६, २; -ष्टाः तै २, ६, १, ५; -ष्टेभ्यः काठ ५, ४; ३२, ४; -ष्टेषु काठ ३५, १८; क ४८, १६.
¶अनि(न्-इ)ष्टक[g]– -के तै ५, ४,१०, ३[2]; मै ३, ४, ५; काठ २२, २.
अ-निष्कर्त्य[h]– -कर्त्यम् काठ २४, ५; क ३७, ६.
अ-निष्टृत[i]– -तः ऋ ८, ३३, ९; मा २७, ४; का २९, १, ४; ७; तै ४, १, ७, २; ३; मै २, १२, ५[2]; काठ १८, १६[2]; क २९, ४[2]; कौ २, १०४८†; शौ ७, ८२, ३; †२०, ५३, ३[j]; ५७, १३; पै ३, ३३, ७.
¶अ-निष्ट्य[k]– -ष्ट्यः काठ ७, १३[2]; क ६, २[2].
¶अनि(न-२इ)ष्ट्वा[e] काठ १२, ७[2]; ३५, १७; क ४८, १५.
अ-निहत्य[l] शौ १२, ३, ४४.
अनीक[m]– -कः पै ४, २४,७; -ऽकम् ऋ १, ११३, १९; ११५, १; १२१, ४; १२४,११; १६८,९; २, ३५, ११; ३, ३०, १३; ४, ५, ९; १५; ११, १; १२, २; ५, २, १, ४८, ४; ७६, १; ६, ४७, २८; ५१, १; ७, १, ८; ९; ८८, २; ८, ९६, ९; १०, २, ६; ७, ३; ४३, ४; ४८, ३; ६९, ३; मा ७, ४२; ८, २४§; १३, ४६; २९, ५४; का ८, १७, १; ९, २,२; ४,२§; १४, ४, ९; तै १, ४, ४३, १; ४५, १§; २, ३, ८, २; ४, १४, ४; ४, ३, १३, १; ६, ६, ६; ६, २, ३,१¶; मै १, ३,३७;३९¶; २, १, १०¶; ३, १६, ३†; ४, १४, ४; काठ ४, ९; १३; २२, ५; ६; ८; २९, ३; ४६, १; क ३, ७; ११§; ३४, १; ४५, ४§; कौ ३, ११० २; ३, ५, ३; जै २, ४, ६; शौ ४, २७, ७§; ६, १२५, ३; ७, ३७, १§; १३, २, ३४§; ३५; २०, १७, ४; १०७, १३; १४; पै ४,३५, ७; १५, ११, ७; १२, ४; १६, १५१, ५; -का ऋ ३, १९, ४; ४, २३, ७; -कात् पै ८, १३, ११‡; -कानि मै २, १, १०¶; -के ऋ ४, ५८,११; ६,४७,५;

a) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. नि √प(>स) ञ्ज् + घञ् पत्वं कुत्वं च।

b) तस. उप. साध्वर्थक-यदन्ते नञ्-स्वरापवादो ऽन्तोदात्तः (पा ४, ४, ९८; ६, २, १५६)।

c) मुपा. नितरामकृतसंस्कारः। वस्तुतः पूर्वमन्त्रस्य यः 'एषा' इत्य् उत्तरार्धो भवति सोऽस्य मन्त्रस्य पूर्वार्धं स्यात्। 'अनिषेचनं चक्षुषी' इत्यनेन शोधितपाठेन तृतीयेन पादेन च तस्य मन्त्रस्य गायत्र्या छन्दसा पूर्तिः स्यादिति विचारयन्तु सुधियः। एवं तावदिह तस. नञ्-पूर्वः। उप.नि √षि(<सि)च्>नि-षेचन- इति यद्र.।

d) अ-निशित- >-तम्(गद्र.)। अत्र मूको. पा. वैकृतं द्र. (तु. संटि.)।

e) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

f) 'अनिष्टृतः' इति (शौ ७, ८२, ३) पाभे.।

g) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। विशेष्यगर्भं वि. द्र.। उप. इष्टका- <√यज् यद्र.।

h) तस. नञ्-पूर्वः। 'कृत्य-' (पा ६, २,१६०) इत्यन्तोदात्तः। उप. निष्कर्त्य- यद्र.।

i) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. <नि √ष्टृ<स्तृ यद्र.।

j) पपा.निस् √स्तृ> *निः-स्तृत- इतीव उप. निर्दिष्टं विवेक्तव्यम्।

k) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. नि-ष्ट्य<निस्+त्यप् प्र. षत्वं च (पावा ४, २, १०४; पा ८, ३,१०१) यद्र.।

l) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. <नि √हन् यद्र.।

m) √२*अन्+ईकन् प्र. (पाउ ४,१७)। नित्स्वरः (पा ६, १, १९७)। यद्वा तस. स्याद् नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. च (नि>)नी+क- (<१अक- <√अच्, ञ्च्)। अथवा, नापू कल्पे नञोऽभावे सति नि इत्यस्य स्थाने अनु इति द्र.। तथा च सति समाननिष्पत्तेर् अनूक- इत्यस्मात् प्राति. विवेचनप्रयोजनः ऊ>ई इति वर्णपरिणामः। अथापि वा नापू. एव कल्पे नञभावे सति नि इत्यस्य स्थाने ३*अन् यद्र. (तु. अन्तर्, २अन्तर-)। माध्यमिक ईकार उपजनः (तु. सम् (ईक-)। अन्ततस्तदेव उप. दर्शनार्थेन √२अक् इत्येतेनाभिसंबद्धं स्यात् पूप. च सप्तमीप्रकारकम् (२अन्- >) अनि इति रू. सद् दीर्घीभूतं स्यादित्यपीशाभियुक्तनामूहः द्र. (तु. WW. १, १२, ६; १६९)।

५, ७, ४, ३, ८, ७४, ४, १०२, १३, ९, १७, २२, खि ५, ५, ८, मा १७, ९९†, २०, ३६, का १९, १, १९†, २२, ४, १, मै ३, ११, १, काठ ३८, ६, ४०, ७, १४, †कौ १, १३, ५३७, २, १२०, †जै १, २, ३, ५५, ५, ४, ३, ४, ६, ५, —केन ऋ २, ९, ६, मा ५, ३४, का ५, ८, ५, तै १, ३, ३, १, †४, ३, १३, २, ६, १, ५, मै १, २, १२, ¶१०, ५, १४[२], ३, ९, ५¶, †४, १०, ५, ११, ४, काठ २, १३, २१, १३, ३५, २०, ३६, ८[२], क २, ७, ४८, १८¶, —केषु ऋ ८, २०, १२, —†कै ऋ [३, १, १५ ५४, १], ४, १०, ३, ७, ८, ५, मा १५, ४६, का १६, ५, २८, तै ४, ४, ४, ८, मै ४, १०, २, ५, ११, ४३, काठ २०, १४, कौ २, ११२८, वै ४, २७, ६ [°क- चतुर्°, ज्योतिस्°, तिग्म°, त्रि°, द्वि°, पुरु°, बृहद्°, शत°, सु>स्व्°]

¶अनीक-स्व[a]— -स्वाय मै १, १०, १४, काठ ३६, ८

अनीक-वत्[b]— -वते मा २४, १६, २९, ५९, का २६, ४, १, ३१, ७, १, तै १, ८, ४, १¶, ५, ४, ५, ४[२]¶, ५, २४, १, मै १, १०, १, २, १, १०¶, ३, १३, १४, काठ ९, ५, ४८, ३, क ८, ८¶, —वन्तम् खि ४, १४, १, —वान् तै ५, ४, ५, ४¶[२]

अनीक-शस्(>)[c] शौ ५, २१, ८, ९, ६ १०३, ३

¶अनी(न्-ई)जान[d]— -न मै १, ४, ६, ४, ८, ६, —नम् तै ६ ६, ७, ३, —ने मै ४, ८, ६

†अ-नीड(ळ)[e]— -ड ऋ १०, ५५, ६ कौ २, ११३३

अनी(न्-ई)शान[d]— -न तै ६, २, ५, १, मै १, ७, १

अनी(न्-ई)श्वर[d]— रा शौ १२, ३, ४२

१अनु √१अन् द्र

२अनु[f] ऋ १, ६, ४[g], १०, १२[h], १५, ५ २५, १६, ३३, ११[i], ३७, ९, ३८, ११[j], ४४, १० ४६, १४[k], ४९, ३[l] ५०, ३[m] ६[n],

---

a) भावे त्व (पा ५,१,११९)। प्रत्ययस्वर ।

b) मतुप पित्त्वान्निघाते स्वर पूर्वावस्थ ।

c) शस् प्र (पा ५, ४, ४२)। प्रत्ययस्वर ।

d) तस नम् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

e) सस्व नापृद्र । यत्तु सा प्रभृ उप आश्रयपर्याय-तया पश्यन्त घस अत्राहु, तन्न । तथा सत्यन्तोदात्ता-पत्ते (पा ६, २, १७२)। यथा त्वेतद् उप सहपादाश्रय-पर्यायात् सप विविक्त सद् वि इति सभाव्येत तथा विवरणत १°नीड- इत्यत्र यद्र । तस्मिन्न् उप वि गनीह तस भवतु न घस इति तु तत्त्वम् ।

f) =२अनु- इति ह प्रयोगत द्वि१ मिवि च गद् उभा नि योगमुपेत्यैकत्वमिवापन्न द्र ।

g) लक्षणे कर्मप्रवचनीय (पा १, ४, ९०)।

h) अत्र उ म (तु. मा ७, २९) यद् 'अनु-वृद्य' इत्येवं पदमित्याहतुरतन् स्वरदोषादुपेक्ष्यम् । [illegible] इव गन्[illegible] पदपूरणात्मामाहति सम्भाव्यते । इदमभिलक्ष्य [illegible] गवां वृद्धयश्च गवां जुष्टयश्च [illegible] न केवल [illegible] (तु ना वै [illegible] प्रभृ)। तथा [illegible] [illegible] भूयते ।

i) [illegible] इति ना वै [illegible] प । √[illegible] इत्यनेन [illegible] योगम् [illegible] वष्टि । तन्न । [illegible] न तु [illegible] विपरीतम् [illegible] ।

j) रोधस्वतीर् अनुलक्ष्यत्येत्यर्थत कप्र (तु सा वैं, वैतु GIV अनु···यात्)।

k) उपस उपाचरणमकर्मकमाख्यातमभिप्रेत द्र । आश्विनश्रीरनुलक्षणस्य विषयो न त्वनूपाचरणस्येति विवेकाद् गतित्वदर्शी वें चिन्त्य ।

l) लक्षणे वेत्थभूतलक्षणे वा कप्र । अध्याहार मुखेन सा अप्येनमेवार्थमभिप्रयन् स्यात् । गतित्व तु नितान्तमनपेक्षितमित्यभिसन्धि ।

m) सा एव केवलम् 'अनु वि-अद्यम्' इत्याख्यात योगमाह । तत्र चाऽऽख्यातिकप्रत्ययस्य कर्तरि [illegible] बीजम् । रूप चेद कर्मणि न तु कर्तरीत्यस्य इते तु √दृश् । ऋ १०, ३०, १३ इत्यत्र स्वयमसौ भाष्यकारोऽपि द्र ।

n) उत्तरमन्त्रेण प्रकरणसामानाधिकरण्ये सति [illegible] पृथिव्यादिलोकत्रयदर्शकत्वे तात्पर्यं द्र । तत्राप्य् 'अनु अनान्' इत्यत पृथिवी सङ्केतिना (पृथिव्यामित्यर्थ)। √भुरण्य इत्यस्य योभयथा वृत्त भवति सकर्मक च (तु ऋ १, १५५, ५, ५, ७३, ६, ८, ५९, १, १०, १७, ९) अकर्मक च (तु ऋ ४, २७, ३, ८, ९, ६)। तदिहाकर्मकत्वं द्र । यत्तु सा PW च 'अनु' प्रदयमि' इति योगमाहतुस्तन्न । उत्तरेण म न्त्रेण तात्पर्यगमनस्य दर्शन [illegible] √पन् इत्यस्योपयुक्त- [illegible] (तु GW W)।

७१,६,८०,[१-१६],८[a],९, ८२,३[b] ८४,[१०-१२],८८, ६[c],९५,३[d],११३,१३,१२०, ११[e],१२१,३,७,१२६,३[f], ५,१२८,१[g],१३६,५,१३८, ३[g], १४१,३[h],९[i],१४८,४, १६१,३[j],१६४,२८[k],१६५,५[l], १६६ १०[m],१६७,१० [१७५ ६[n],१७६,६],१७६,२[o],१८०, ८,१८१,५,१८३,३[p],१८७, ४[q],१९१,१५[r],२,१,१५[s],२, [४,९,७०,३] ५[t],८,८,५[u],

a) क्प्र इति खलु सा साध्वाह । कर्मापेक्षातोऽधिकरणापेक्षाया बलीयस्त्वप्रतीते ।

b) उद्दिश्य प्रयाणेऽभिप्रायाद् अनुप्रयाण यद् GW PW ऊाहतुस्तन्न । तस्यानुगमनपर्यायत्वात्तस्य चेहाऽसग तत्वात् ।

c) अतिक्लिष्टान्वय उत्तरार्धे कदाचिद् 'अनु'''अस्तो भयत्' इत्यारयातमभिप्रेत स्यात् ।

d) 'अनुष्टु'''अनु'''विदधौ' इत्यन्वय वष्टि सा । न त्वसौ सुवच ।'अनुष्टु' इत्यनेनैवाऽनोरनुक्रमार्थस्याऽऽगतत्वाद् व्यर्था पुनरुक्तिर्भवेदिति । समग्रश्च तदीय उत्तरार्धर्चीयोऽन्वयो व्यत्यस्त । न ह्यृतून् प्रशासता सूर्येण पार्थिवाना पूर्वा दिग् अनुविधीयते । पूर्वां दिशमनु (=तस्यामित्यर्थ),प्रशासता तु तेनर्तवोऽनुष्टु विधीयन्ते । इहैतावतैवाऽल विस्तर वैश अनुसन्धेय ।

e) 'जनान्' इत्यनेन च 'सोम-पेयम्' इत्यनेन च पर्यायेणाभिसबद्धुमनोरेकस्याऽध्याहार कर्तुं योग्य । एव कृते च तयोरर्थविवेक द्र (तु सा)।

f) 'मा' इत्यस्य प्रामुख्यसाधको लक्षणार्थ क्प्र (तु सस्थ उप, वैतु PW GW अनु आगात्' इति)।

g) अनुसृत्येति यत् सा व्याचष्टे तदनुलक्ष्येत्यर्थे द्र । 'ता नियुतम् अनु' इति च तत्राऽन्वय ।

h) 'अनु मथायति' इतीवाभिप्रयन् सा चिन्त्य (तु ऋ ३, ४३, १, ५०, २ प्रभृ GW च)।

i) सीम् इत्यनेनान्वित क्प्र भवति । यत्तु सा इममन्वय व्यभिचार्य 'अजायथा' इत्यस्य क्रिप वि अव्य (=गतिभिन्नत्वे सति तत् सकृत्तम्) इतीव सम्बन्धमभाषत, तच्चिन्त्यम् । गतिमत्कारके सबन्धेऽपि सीम् इत्यस्य रू कर्माऽऽकाङ्क्षापूरकत्वेन दर्शनादिति यावत् । लक्षणार्थप्राधान्यात् क्प्र एव स्यादिति तु स्थिति (तु GW)।

j) 'व' इत्येतदनुबद्धो लक्षणे क्प्र (वैतु सा पश्चादर्थे अव्य इति भाषुक)।

k) 'अनु'''अमीमेत्' इति गतियोगवादिन पर्यास्या भवन्ति । तत्र हि तेऽभिप्रेतमनुलक्षणामरसर्थमन्तर्भावयन्ति । तदय वादधिन्त्यो मवयप्रामाणिकत्वादन्यथाप्रसिद्धेश्च । तथाहि । अनुगमनाऽनुशब्दनाऽनुभोजनादिप्रयोगषु योऽनोरर्थो भवति तेनैव त सदृशेनैव वाऽर्थेनेहापि भाव्यम् । स चाऽऽनन्तर्यसादृश्यादिविशिष्टो नितरा लक्षणार्थविलक्षण इत्यभियुक्तानामतिरोहितमिव भवति । अतो यथाऽभिमतव्याख्यान लक्षणोद्देशार्थ क्प्र एव प्रकाश्यताम् । सामर्थ्यात् प्रसिद्धेश्च । सा च क्प्र अभिप्रयन्नप्यर्थस्य विषये न साधुवादी । तद्विस्तरस्तु वैश द्र ।

l) स्वधामनुलक्ष्य (=तद्विषय इति यावत्) त्वमिन्द्राऽस्माक भवसीति तुरीयपादस्याऽर्थं पूर्वां पादत्रयीं प्रति हेतुतयोपन्यस्त ।यत्तु सा 'अनु'''बभूथ' इति योगमाह तद् विमृश्यम् ।

m) तु सा , वैतु च PW प्रभृ । येषा 'वि-अनु धिरे' इत्यारयातयोगोऽभिमतो भवन् 'गतिर्गतौ' (पा ८,१,७०) इत्युक्त पूर्वगतिनिघातमुपक्षिपेद् अथ 'श्रिय.' इति द्विरनन्वितमिव कुर्यादिति नैवाऽऽद्रियेत ।

n) 'अनु ''जोहवीमि' इति सा गतित्वमपि विकल्पयति । तन्न । निविदामनुहवनस्य हवनस्य वा श्रुत्याऽप्रसिद्धत्वाद् निविद्द्वारकस्य हवनस्य च प्रसिद्धत्वात् (तु ऋ १, ८९, ३, ९६, २ २, ३६, १६)।

o) कर्मणि प्रयोगमाहु PW MW GW ।तच्चिन्त्यम् । 'युम्' इति कर्मपदस्य तथा सति सबन्धक्लिष्टत्वात् ।

p) वै सा PW च 'अनु'''वर्तते' इति योगमाहु । तथापि विमर्शसह स्थल द्र ।

q) गतित्वेऽपार्था द्वैस्वर्यापत्तिरित्यसकृद्वोचाम ।

r) PW MW अनु प्रवावृते इति योगमाहतु ।तथा सति प्राधान्येनाभिप्रेतो लक्षणार्थो गौणो भवेत् । अनुपूर्वकगत्यर्थानामारयातानामर्थे लक्षणार्थाऽन्तर्भावश्चाऽप्रसिद्ध ।

s) पूर्वेण 'भुवत्' इत्याख्यातन गाततया युयोनदिपुर् वै चिन्त्य ।

t) चिन्त्यमेतद् यत् सा कर्मप्रवचनीयतयोपक्रम्य गतित्वे पर्यवसाययति । √चित् इत्यस्याऽकर्मक प्रयोग द्र (तु ऋ २, ३४, २)।

u) सा इहाऽर्थनरतीयताव । स्वराज्य-पदे कर्तरि प्रत्ययश्चेद् भवेत्तर्हि का गतिरनोरिति नासौ स्पष्टमाह । 'अनु'''वावृधु' इति योगश्चेदभिमत स्यात्तर्हि णिजर्थान्तभावेऽपि सति न कोऽपि प्रसिद्धोऽन्वयोऽन्वय सभवदिति दिक् ।

[१३, १३, १४, १२] २१, ३ª, १४, १३ᵇ, २८ २ ३०, २ ३६ ६ᶜ, ३७ १ ३८ ३ ५ᵈ

६ᵉ, ७ᶠ, ४२, २, ३, ७, ६ᵍ १२, ७, १५ ३ʰ, १७, १ⁱ ५, २३, २ २६

८ʲ ३३, ३ᵏ, ४ ३५ ८ˡ ४३ १ᵐ, ५१, १०ⁿ ११ ५५ ४ ४ ४ १ᵒ, ८ १ १६, १८ᵖ

a) लक्षणे इति सा , आनन्तर्ये इति वें । उभयथाऽपि कप्र एव ।

b) च्युतस्वरसस्कार एव सा आदिस्वर वृधा- इति पद गवार्थे परयन्नगतिकत्वादनोर्गतित्वविकल्पमाचष्ट (तु 'अ॒नु वृ॒धान्' इति प्रयोग [ऋ १,८२,३ प्रमृ])। विस्तरस्तु वैश द्र ।

c) पूर्व्या निविदोऽनुसृत्य प्रवृत्तस्य मे हुवस्य बोधत- मित्यन्वय । सा √शस् इताममध्याहरति गतित्वेनाऽनु च तेन योजयति । श्रुतिस्वारस्यविरुद्धस्त्वय योगो भवति। विस्तरस्तु वैश द्र ।

d) वें अ॒नु "इ॒षि॒तम्" इति के॒तमिति चोभय भाग- मित्यनेन समानाधिकरणमित्याह । अन्त्रादि वाक्यान्तर तु द्र । केतमनुलक्ष्य सविनेषितमित्यन्वय ।

e) लक्षणे कप्र । सा 'जायते' इति पदमिति शेष इत्येव सुग्रह द्र. ।

f) सप्तमीवचन कप्र (तु GW , वैतु PW) ।

g) तृतीयार्थ कप्र । स्वेन धाम्नेति मन्त्रांशस्वरस । 'अ॒नु "व॒यु॒ध' इति योग यत् सा आह तच् चिन्त्यम् (तु सस्थ टि परि√इवध्)। अन्यत्र च 'अ॒नु॒घोष॑म्' इति ब्रुवाण स एव स्वरद्वय प्रति चोद्यो भवेत्।

h) वें सा 'अ॒नु " वि॒भा॒हि' इत्य एवंतयोगमाहतु । तत्कर्मतया च ज्वालाशब्दोऽध्याह्रियते पूर्वी शब्दस्य च पुरुशब्दात् स्त्रियां रूपापत्तिरुच्यते। परमेतावत क्लेशवत पथ सरलतर कप्र मार्ग । 'पू॒र्वी (कृष्णा) अ॒नु (अनु गम्य सह इत्यर्थ) वर्तमानासु कृष्णासु त्वम् अग्ने वि॒भा॒हि' इति सुश्लिष्टोऽन्वय ।

i) 'अ॒नु"'स॒मि॒ध्यमा॑न' इति गतित्ववादी वा पद्ये ... कर्मप्रवचनीयत्ववादी वा सा उभयथाऽप्युपेक्ष्य (तु समानाभिप्रायाः धूर्ता ऋ १, १६४, ४१, ५०, १०, ५६, १, ८०, १६ प्रमृ.)। ... प्रथम कल्प ... आदिस्वर ... शब्दम् ... तया ... ... [illegible] ।

j) सा ... अ॒नु प्र॒जा॒नन्' इति ... [illegible] (... १ ...)।

k) सुलभ सप्तम्यर्थे कप्र । 'अ॒नु॒स॒चर॑न्ती' इति द्व्युपसर्गयोग ब्रुवाण GW स्वरद्वयीं प्रति चोद्यो भवति ।

l) वें 'अ॒नु "आ॒ग॒त्य' इति सा च 'अ॒नु प्र॒जा॒नन्' इति योगावाहतु । समानश्रुतिस्वारस्य तु कप्र इव द्रष्टव्येत् (तु ऋ ३, १२, ७ ७, ७,२, १०,१४ २)।

m) 'सोम॒ पे॒य॒म्' इत्यनेन सबन्धाल्लक्षणे कप्र (तु ऋ १, १४१, ३ ३, ५०, २ ७, ९०, ४, १०, ३७, ३)।

n) लक्षण कप्र । इदमाऽस्याऽन्वय । नापू मन्त्रे कृता प्रार्थनामुद्दिश्येत्यर्थ (वैतु सा य इदाऽसगतमिवा ऽनुक्रमाऽर्थमाह)। यत्तु वें एतदन्वयार्थं 'त्वाम्' इति पद मिन्द्रपरमाचिक्षिप्सति तदप्ययुक्तम् । तथा हि सतीदम 'सु॒तम्' इतिपदेन विशेषणत्वेन सबन्धे सिद्धे उत्तरार्धे 'अ॒स्य' इत्यस्य पदस्याऽन्वादेशीयेन सर्वनिघातेन भाव्यम् (पा २, ४, ३२)। ननु त्वदभीष्टऽन्वयेऽपि समान चोद्यमन्वादेश सामान्यादिति चेद् । नेति ब्रूम । 'सु॒तम्' इत्यत्र सस्य माविऽभिप्रायात् पूर्वार्धेन च प्रथमस्य वाक्यस्य परिसमा सिदर्शनाद् (वैतु सा) उत्तरार्धीयेनेदमा सुतस्य सत सोमस्य प्रथमत एव उपस्थापनाद् अन्वादेशविषयाभावाद् 'ऊडिदम्'(पा ६,१,१७१) इति स्वरस्य चारितार्थ्यादिति।

o) प्रथमे कल्पे प्रमितिति शब्द सेनापर्यायीकुर्वन् सा 'अ॒नु॒ वृ॒णा॒न' इति योगमाह । आस्तां तावत् तच्चिन्ता तस्य नितान्त निर्मूलत्वात् । प्रमितेरुक्तोऽर्थो व्युत्पत्ति मात्रावष्टम्भ प्रवृत्तिप्रामाण्यशून्य । गत्यर्थो √मृ (स्वा) √मृ (क्या) इत्यस्माद् विविक्त इत्यल विस्तराद्यतरेण । द्वितीये च कल्पेऽनो कोऽर्थो भाष्यकृतोऽभिमत इत्येव न स्पष्टमुक्त भवति । यदि नाम तृतीयार्थे कर्मप्रवचनीययोग इत्युच्येत तर्हि कृष्णीम् इति तृतीयार्थे द्वितीयेति तच्चर्चा स्यात्पर्यायपरेण । ... एव ... । न यदीह निरुक्तप्रामाण्यात् तृतीयार्थेऽनुरभिगम्यतस्तस्यैव ... पादैन । तदुद्दो निरुक्ताश्रा तृतीया... पाठे पलम्भात् । यदि हि नाम द्वितीयापरतृतीयायेन परि ... अनुना ... निरुक्तकारस्याभिप्रेतोऽभविष्यत् ... परिणमत ... पुन पाठ्यन्तरी ... ।

p) लक्षण कप्र (तु सा [...] भवे ... ... प्रति ... ... [illegible]

२२, ७^a, २९, ३^b, ४०, ४^२, ५२, ६, | ७, २९, २^c, ३२, १०^d, ३३, १^e, ४४, १^f, ३, | ५२, ६^g, ५३, ५, ६^h, १०^i, ५९, १^j, ६१,

स्वत एव पु भावयति, तद् यथा दाशतय्या वाचोयुक्तया विरुध्येत तथा यद्र] वैतु वें GN च लक्षणार्थमलक्ष यन्ताव् अनु…आजगन्म इति द्व्युपसृग्गऽऽख्याताऽऽख्यायिनौ ।

a) सीम् (=पूर्वार्धश्राव्यमाणा स्वसृ) अनुलक्ष्येति सबन्ध (तु वें सा च)। यथेहाऽपरोऽनु श्रूयते तदर्थं यतु अनु√बन्ध्>अनु…बद्धधान- इति (वैतु सा य 'बद्धधाना' इति पद 'सीम्' इत्येतत्-समान प्रकृतेन कप्र अनुनाऽन्वितमिच्छति)। एव यश्चेह प्र. श्रूयतेऽसौ गतितया √स्यन्द्>स्यन्दयुध्यै इत्यनान्वित यद्र (वैतु सा यो द्वितीयमुक्तपूर्वम् अनु 'स्यन्दयुध्यै' इत्यनेन प्र च 'मुच' इत्यनेन गतितया योजयितुमिच्छन् 'प्रमुच' इत्येकस्मिन् पदे द्वैस्वरी कथ, तिङि चोदात्तवति गतिनिघाताभावश्च कथमिति चोद्य नेव पश्यति । नापू मन्त्रे च समानप्रकरणके प्र√सृ इत्यस्य प्र√क्रम् इत्यस्य च ये श्रुती भवतस्ते च नितरामिवोपेक्षते)। यत्तु PW प्रभृ 'अनुप्रमुच' इति द्विगतिक निस्वरमश्रुतपूर्वं क्रिप श्रावयेयुस्तदतीव निस्सार द्र । निपातद्वयप्राकरणिकसबन्धाऽविभावनदुर्विपाकमात्रत्वात् स्वरसचारसौक्ष्म्यं प्रत्य् अक्षम्यसाहसमात्रत्वाच्चेति दिक् ।

b) यद्वें 'अनु श्रावय' इत्याह तच्चिन्त्यम् (तु सा)।

c) कप्र । ईम् इत्यनेन सना वा यदित्येतच्छिरस्केन पूर्वार्धमितेन वाक्येन वाऽन्वय । प्रथमे कल्पे ईम् इत्यनेन नापू. मन्त्रे श्रावितचरोऽर्चनप्रकार परामृश्यमान द्र । उत्तरे त्वृ ईम् 'इन्द्रम्' इति समानाधिकरण सबन्ध । प्रथमे कल्पे लक्षणार्थ उत्तरे तु पश्चादर्थे ऽनुर इत्यपरो विवेकोऽपि द्र (वैतु PW प्रभृ 'अनु…आर्चन्' इत्येव योजुका)।

d) पादादौ 'यद्' इत्याक्षिप्य पश्चादर्थे वा लक्षणे वा तदभिसम्बद्ध कप्र (वैतु सा सर्वयोत्तन्त्रमिव 'क्षितय' इत्यस्य वि इतीव भापमाण, PW प्रभृ च 'अनु…नमन्त' इत्यनपेक्षिताऽन्वर्थोपसृष्टिमाख्यातिक योग द्रुवाणा)।

e) 'या (धिय) अनु इत्था जोप वृक्ष' इत्यवमन्वय (वैतु सा 'अनु…वृक्ष' इति योगोऽस्पष्टान्वितार्थ)।

f) लक्षणे कप्र । सामान्येन द्वितीयाया प्राप्तायामिह 'ग्रामु' इति सप्तमी द्र । अनु वर्धमे इति योग GN मनुते म चात्र प्रत्याख्येय ।

g) 'एनान्'' विद्युतो मरुतो…अनु अह अनुगच्छन्त्येव' इति सा √गम् इतीममध्याहरन् अनोर्गतित्व प्रतिपिपादयिषति । न चासौ यत्नस्तदीय शोभन । लक्षणार्थे कप्र. सुवचत्वे तेनैव च विद्युन्मरुत्-साहचर्यालक्ष्य श्रुत्यर्थस्वारस्यस्य सुवेदे ऽध्याहारस्य तदुपाश्रयस्य गतित्वकल्पनस्य वा सुतरामनागलत्वनायमानत्व न व्यभिचरेत् । यच्च सा 'एनान् मरुत' इत्यन्वादेशस्य चाऽन्वादिष्टस्य चोभयो सपदि योगमेकस्मिन्नेव वाक्येऽन्वय च बभाषे तदपि तस्याऽसद्दशमिवापतेत् । अन्वादेशस्याऽन्वादिष्टस्थानित्वेनैव सावकाशत्वादित्यस्य निगदसिद्धत्वात् । न चेहैवोपरिष्टाद् दिव इति षष्ठी न च तत्सगत्यर्थं 'मरुद्गणस्य' इत्यश्रौतोऽध्याहारोऽपेक्ष्यत इत्यादिविस्तरस्त्वसदीये वैश.द्र । उक्तादेव न्यायाद् अन्वादिष्टाऽन्वादेशविषयकाद् उत्तरार्धमात्रव्यापकैकवाक्यत्वकल्पनामुपाश्रित्य प्रवर्तमानस्य MW 'अनु…अर्ते' इति योगोऽपि सुत्यज स्यादिति न बहु वक्तव्यमिवास्ति ।

h) 'अनु…यन्ति' इति योग भाषमाण PW उपेक्ष्य (वैतु GN)। तथा सति 'रोदसी' इत्यस्याऽन्वयस्य स्वारसिकस्य दुर्लभत्वप्रसङ्गात् । यत्ति तु पर्जन्यविसर्जनानन्तर मरुतामुभयलोकससर्गुक्तेनेव सतेन्द्रधनुषा द्यावापृथिव्योर्मध्ये गति सुवचेति तदुपपत्ति । यदपि सा पर्जन्यविमोचनस्य द्यावापृथिवीविषयत्वमनुमन्येत तदपि चिन्त्यम् । 'दिव' पूर्वार्धे पर्जन्यकोशच्यावनाऽपादानत्वेन श्रावितत्वे सति तस्या सपदि पर्जन्यविमुक्तजलाधारत्वस्य दुर्घटत्वाद्वायुक्तत्वाच्चेति दिक् । अपि च 'अनु…वि…सृजन्ति' इत्येव योगमातिष्ठमान MW चिन्त्य । '…यन्ति' इत्यनेन च 'वि…सृजन्ति' इत्यनेन चैकस्यै वानोर्युगपद्योगमुशन् PW विमृश्य ।

i) पूर्वार्धगते 'शर्धम्' इति 'गणम्' इति च पदे अनुलक्ष्यत्वेनानेन कप्र सताऽन्विते भवत । सकलमन्त्रमये ऽनैकस्मिन् वाक्ये सति यत् सा पूर्वार्धोत्तरार्धभेदेन वाक्यभेद चकार । तन्मन्दम् । तदीययोजनाद्वयेऽप्यनुप्रयन्ति' इत्येकपदे द्वैस्वर्यप्रसङ्गादिति दिग् (अस्मदीययोजनाया तु ऋ ७,५३,५)। PW प्रभृ गतित्व मन्वानास्तथैवापेक्ष्या ।

j) इह 'श्रथयन्ते' इत्यकर्मकमाख्यानम् (तुटि अनु √श्रथ्, श्रन्थ्>°शिश्रथ, वैतु GN य इहाप्युपसृष्टमाख्यातमाह,सा च य उपसृष्टि न मर्मयति.√श्रथ्=√श्लिप् इति धात्वन्तरसाम्य च [तु सा ऋ ४,३२,२२ अपि]। एव तावत् 'स्व मानुमनु' इत्येव यति कप्र एव द्र ।

१९[a], ७३, ४[b], ७८, २[c], ८१, | २[d], ३[d], ८६, ५; ६, १५, ९, | १७, १२[e], २३, ८, २८, ४[f],

a) लक्षणे कप्र. (तु सा. GW)। गतिरेव वा स्यात्। तदा 'गोमतीर् ''अनु'''क्षेति' इति सकर्मकतयाऽन्वयो वक्तव्य। प्रायेण तु √क्षि इत्यस्याऽकर्मकतयैव श्रुतयो भवन्ति। क्वाचित्कमेव च सकर्मकमपि श्रवणं भवति (तु ऋ ५, ३७, ४)।

b) 'वाम्' इत्येतेनाऽन्वित पश्चादर्थे कप्र द्र (तु GW, वैतु सा PW यदनु 'अनुष्टुवे' इति समस्तमाख्यातं भवति न्याय्येतरद्वैस्वर्यं च प्रसज्यते)। यथा च स्तुव->-वे इति स१ स्यान्न चाऽऽख्यातमिति यद्र.।

c) लक्षणे कप्र द्र।

d) पाश्चात्यास्तु प्रथमे मन्त्रे 'अनु'''विराजति' इत्याख्यातं द्वितीये मन्त्रे च 'अनु'''ययुः' इत्याख्यातं पश्यन्ति। तदेतत्तदीय दर्शनमदर्शनमिव भवति (तु सा)। उभयत्र लक्षणादिकर्मप्रवचनीयार्थविशेषोपपत्तेः। तथाहि। उष कर्तृकया प्रयाणक्रियया सवितृकर्तृकाया विराजनक्रियाया लक्ष्यलक्षणसबन्धो वा पौर्वापर्यसबन्धो वा मन्त्रस्वारस्यानुरोधेन काममुपपद्येत। स एव च कर्मप्रवचनीयार्थ इत्यभिप्राय। गतित्वे प्रयाणविराजनक्रिययोरभिधेयार्थस्वरूपसामान्ये सत्येव तयो क्रिययोर्गतिद्वारा पौर्वापर्यसम्बन्धो भवेन्नाम वाच्य। न तु 'पत्युर्मरणमनु म्रियते पत्नी' इतीह प्रयुक्तमरणद्वयवत् प्रयाणविराजनक्रिययो काऽप्यभिधेयार्थस्वरूपसमता संभवति येन प्रयाणापेक्षया विराजनस्याऽऽनन्तर्यद्योतकत्वेनाऽनोर्गतित्वमुपपद्यताम्। समानवाच्यार्थस्वरूपतायामानन्तर्यसाहचर्यसजातीयोऽनोरर्थो गतित्वद्योत्यो भवति विभिन्नवाच्यार्थकक्रियाप्रयोगे चाऽमावेनार्थः कर्मप्रवचनीयत्वं प्रयोजयतीत्याकारको विवेक इहाभिप्रेतो भवति। अथोत्तरस्यामृच्ययमपरो विवेकविषयोऽवधेय। तद्यथेह सवितृकर्तृकदेवान्तरकर्तृकयो प्रयातियातिक्रिययोरभिधेयस्वरूप प्रति भेदाभवो भवति, तथा पूर्वोक्तदिशा तदीयाऽऽनन्तर्याद्यर्थो गतिगोचरीक्रियेतेत्येवं प्रत्यवस्थीयमाने उच्यतेऽयमपि नैव गतिविषय इति। कर्मान्तरसद्भावात्। को भाव। उच्यते। यत्र कर्तृविशेषकर्तृकक्रियामपेक्ष्य कर्मान्तरकर्तृकायास्तज्जातीयाया अपराया क्रियाया आनन्तर्याद्यर्थो गतिद्योत्यो भवति तत्र पूर्वा क्रिया कृद्वृत्तिं वाऽऽपाद्यते कर्मणि वाऽन्तर्भाव्यते। सा चैवं कृद्वृत्तिमापाद्यमाना वा क्रिया तदन्तर्भावविशिष्टो वाऽर्थो कर्मान्तरमपराया उत्तरस्या क्रियाया कर्मतया निर्दिश्यते। तद्वति वाक्ये कर्मान्तरं च न सम्भवति। यथा 'रामो गच्छति' इति राम कर्तृकैका क्रिया। 'लक्ष्मणो गच्छति' इति लक्ष्मणकर्तृकाऽपरा क्रिया। तयो परस्परसम्बन्धावच्छेदो द्विविध संभवति। 'रामस्य गमनमनुगच्छति राम वाऽनुगच्छति लक्ष्मणः' इति। न तु 'रामस्य वनगमनमनु लक्ष्मणः कीर्त्तिं जगाम' इत्यत्र गतित्व सम्भवति। उभयोः क्रिययोर्गत्यर्थसामान्येऽपि द्वितीयस्य कर्तुरीप्सिततमत्वेनाऽपरस्य कर्मण. प्रदानात्तदपेक्षया प्रथम कर्तुर्वा कृद्वृत्तिमापन्नायास्तत्कर्तृकाया क्रियाया वा द्वितीयकर्तुरीप्सिततमत्वाभावेऽनुगतिविषयत्वाभावात्। अनुना कर्मप्रवचनीयेन तयोर्मध्ये वर्तमान आनन्तर्यसम्बन्धस्तु द्योत्यत एव। तद्वदिहाऽपि (ऋ ५, ८१, ३) सवितृकर्तृकप्रयाणक्रिया कृद्वृत्तिमापन्नामनु (अनुलक्ष्याऽनुसृत्य वा) अन्ये देवा स्वीयमीप्सिततमकर्मभूतं महिमानं ययुर्नत्वनुययुरिति विवेक कर्तव्य।

e) तासां नदीना सबन्धिन. पन्थां पथो मार्गान् प्रवत प्रवणान् अन्वकार्षीरिति शेष इत्येवम् अन्वित्युपसर्गयोग्य क्रियाध्याहारं च तत्प्रकारकमन्वय च तद्भाष्यं च सा अनुमेने। अत्र प्रत्येकस्मिन् पदे द्योदक्षमे सत्यपि न विस्तारेणार्थ इति सङ्केतमात्रमुच्यते। 'प्रवत:' इति शसि रूपस्य 'नीची' इत्यस्य च 'अपस.' इत्यस्य च समानाधिकरणभूतस्य तद्वद् अपां विशेषणत्वेन सहजेन चारितार्थ्यमुपागतस्य 'पन्थाम्' इत्यमि रूपेणैकवचनेन विगतिगतीयमान वचनव्यत्ययमुपाश्रित्य सामानाधिकरण्येन योजयितु मनीषाऽनीशा तदीयेत्यवधेयम्। 'प्रवत' इत्यस्योहान् स्त्रिया शसि सामर्थ्यात् (तु ऋ ७, ३२, २७ प्रमृ.)। अत उक्तो वचनव्यत्ययप्रस्तावो निरर्थक। एवं चाऽनो कर्मप्रवचनीयतया पन्थाम् इत्यनेनाऽन्वय ऋजुरत्युत्तरार्धमानव्यापकमेकमेव वाक्य च भवेदिति।

f) 'उरुगायम् अभयम् अनु विचरन्ति' इत्याकारिका योजना GW MW प्रभृतीना पाश्चात्यानामभिमता भवति। तत्र विमर्शो भवति। किमिह तासा गवामभयविशिष्टलोकविशेषं प्रति संक्रमण शिश्राविषित भवत्युताहो तासामिहैवाऽभयेन विचरणमिति। सूक्तगानि लिङ्गानि तावद् द्वितीयमेव विकल्पं द्रढयन्ति। ओपक्रमादोपसंहाराद् हि समग्रं सूक्तमेतद् गवामाप्यायने सुगविशेषाधाने पालने पोषणे च सुगठ भवति। अत. कप्र. उरुगायेनाभयेन इति तृतीयार्थे योग.। अभयस्य गिदकस्प्राविंतत्वात् नाऽय साप्य भिप्रायोरशादित्यप

३६, २[a]; ४६, १४[b]; ५४, ६[c]; ६३, ६[d]; ७; ६४, | ५; ६६, ४[२e]; ६७, ६; ७५, ६[f]; ७, ७, २[g]: १८, | १२[h]; ३१, ९[i]; ७०, ४[j]; ७७, ३; ८७, ७[k]; ८, १,

पदार्थवचन इति विवेरस्य सुकरः । तदकुर्वन् सा. तु चिन्त्यः ।

a) 'अनुप्रथेजे' इति योगं सा.GW.चाहतुस्तदनभिमतं भवति। यत ऐन्द्रस्यौजसो लक्ष्यत्वेन समर्पयितुमिष्टत्वात्त-दर्थीयोऽनुः कप्र. एव स्यात् । अन्यथा द्वैस्वर्यमप्य-नुपपन्नं भवतीत्यपरं चोद्यं स्यात् ।

b) इन्द्रचोद्यमानाऽश्वविशेषणपरेयमृक् । अनु-पदवाच्य-लक्षणार्थविषयतया तेऽश्वा इह श्राव्यन्ते । तान् 'अनु' तानुद्दिश्य यदि 'क्रोशं'क्रोशनपूर्वकं 'स्वनि' शब्दोऽकारि तदा 'ये' उत्तरार्धश्रावितप्रकारेण 'आ···ववृर्तति' इत्या-कारकोऽन्वयो भवति। अस्मिन्नन्वये 'क्रोशम्' इति पदं √क्रुश् इत्यस्य क्रियाविशेषणतया प्रयुक्तो घञन्तः परिणामो वा णमुलन्तः परिणामो वा द्र. । सा. तु पूर्वस्या ऋचश् 'चोदयासे' इत्याख्यातमिहाप्यनुकृष्य तद्वत् ततोऽपि पूर्वतरयर्चोऽन्वयमाह । तद्विस्तरस्तु तत एव द्र. । स इहाऽनुं कर्मप्रवचनीयं 'क्रोशम्' इत्यनेन योजयतीति विवेकस्तु सम्प्रत्येव द्रष्टुं साम्प्रतम् । उभयोः √क्रुश् √स्वन् इत्येतयोः शब्दार्थयोर्लक्ष्यलक्षणसंबन्धावच्छे-दकतानुपपत्तेः । न त्विह √क्रुश् इति भये इति वक्तुं लभ्येत । अप्रमाणात् । नतिश्चेहाऽनुपसर्गनिमित्ता सादि-तिरी द्र. । लौकिक्या उपसर्गविशेषनिमित्ताया नतेर्भोज-नमात्रगोचरतया (पा ८, ३, ६९) विधानादिति यावत् । यच्च MW. स्वीयशोधनाऽभिवर्धनपरिशिष्टे अनु √स्वन् इत्येवं योगमनुमेने । तदलक्षणम् । उभयस्वरोपपत्त्यभावा-दिति दिक् ।

c) लक्षणार्थः कप्र. । यत्र यत्र यथा यथा च गाव-प्रायुस्तत्र तत्र तथा तथा च प्रेहीत्यर्थः (एवं नाम ताः संसृजन् संस् ताभिः सह गत्वा तासां प्रत्यायनसमये-ऽरिष्टाभिस्ताभिः प्रत्यागन्तुमर्हेरित्यभिसन्धेः [तु. माउ. मन्त्र॰])। एत्थि.अपलक्षणमपि सतीं द्वैस्वर्यमनुमन्वाना 'अनुप्र···इहि' इति योगं च ब्रुवाणाः PW. प्रमृ. उपेक्ष्याः ।

d) अनु-प्र √१पत् इतीवेह कल्पयन्तः सा.प्रमृ.नाद्रि-येरन् । लक्ष्यमात्रभूतयोरश्विनोः प्रपतनक्रियया कर्तृत्व-संबन्धाभावे सति कस्यचिदपि तदनुप्रपतनकर्तृत्वेन वक्तु-मनुपपद्यमानत्वात् लक्षणार्थः कप्र. पृथगन्वयः स्यादि-त्यभिसन्धेः ।

e) एकतरत्र 'धिया दीप्त्याऽनुगताः' इत्यनोस्तृतीयार्थे कर्मप्रवचनीयतामभिप्रैति वें. । सा. ऽपि तद्वन्मानी भवति। एवं तु सति कर्मप्रवचनीयेन तृतीयार्थस्याभिहितत्वे 'धिया' इत्यनया तृतीयया नाममलाभोऽपेक्षणीयः 'कर्म-' (पा २, ३, ८) इति सामान्यनियमाद् द्वितीयैवेह भाव्यमिति विमृशन्तु विविचः ।

f) पूर्वार्धे यथाऽभिलषिते पुरोनयने श्राविते सत्युत्तरार्धे इह तत्प्रत्यनीकतया मनोऽनुसारि पश्चाद्यमनं श्रावितं द्र.। एवं सत्य् अनोः कप्र.'मनः' इत्येतेन कर्मपदेन 'पश्चाद्' इत्यस्य क्रिवि. च 'यच्छन्ति' इत्येतेन संबन्धः (वैतु. या ९, १६ यदन्विव सा. 'पश्चाद्' इत्येतत् पदं '(इमयः' इत्येतेन योजयन्नपि मनोऽनुकूलमित्युक्त्या-ऽनोरिवार्थं परिसमापयन्नपि तदीयं पुनःप्रसवमिवेच्छन् 'अनुयच्छन्ति' इत्यपि भाषते,GW. च यः'अनुयच्छन्ति' इति योगं समर्थयन् 'पश्चाद्' इत्येतद् अनोरर्थे कप्र. इतीवाऽभिसंदध्यात्) ।

g) तृतीयार्थे कप्र. इति सा. साध्वाह। 'अनु···आयाहि' इत्येवं योगं पश्यन् GW. चिन्त्यः स्यात् ।

h) माहरयार्थे कप्र. (द्युम्नम् अन्व् इति संबन्धः) । प्रथमे पादे श्रूयमाणे 'श्रुत-' इति 'वृद्ध-' इति च कवप-इत्यस्य वि. श्रसती वैसं. भवत इति कृत्वा सा. आनुपूर्व्ये अव्य. इत्यातिष्ठते । PW. प्रमृ. च द्युम्न-कवपयोः सामा-नाधिकरण्यमिव पश्यन्तोऽनुं 'नि वृणक्' इत्येतद्व्यव-हितं क्रिप. गतीकृत्याऽनुप्रवेशयन्ति । तदेतत् सर्वं सार्थ-विमर्शं द्र. ।

i) कृष्टिकर्तृकसंननमनस्य सोमकर्तृकोर्ध्वीभावस्य च समानं देवताराधनमुद्दिश्य कृतत्वेन श्रावण एव मन्त्र-स्वरसः । अतो 'सुवन्' इति क्रियायोगमुशन् GW. चिन्त्यः ।

j) 'चक्ष्यधुः' इत्यनेन व्यवहितेन क्रिप. गतित्वाऽभि-संबन्धं सा प्रमृ. उद्युः । उपसृष्टधातुवाच्यभूतस्या-ऽन्वेषणविशिष्टदर्शनार्थस्य प्रमङ्गाऽभावात् कप्र. मनोऽनोः सदृशार्थस्य च प्रासङ्गिकत्वान्न तथेति दिक् (तु. ऋ ९, ९७, ५)। यथा च √ख्या इत्यस्योपसृष्टस्यानुपसृष्टस्य च सतोऽकर्मकमपि व्रतं भवति तथा मा ११,१७[२] इत्य-त्रत्ये टि. यद्र. ।

k) गतिरिति वें.सा.PW.प्रमृ.च। तथा च मति'मतानि' इत्येतत् सकर्मकत्वेनाऽभीष्टस्याऽन्तर्भावितण्यर्थस्य 'अनु-√गत्->-न्तः' इति शत्रन्तस्य कर्मतया योजयितुमिष्यते।

१४[a]; २, ३३[b]; ४, ८[c]; १०, २०[d]; ६, ३८[e]; ९, २; १०, ६; [११, ८; ४३, २१]; १७, ५[f]; १९, ३५; २०, ७, २१, १८; ३२, १९[g]; ४१, ३[h]; ७[i]; १०; ४८, १३, ५८,

यथा चेदमारुयातं न सकर्मकं न चाऽन्तर्भावितण्यर्थं भवितुमर्हेत् तथा बाह्वृच्य एवास्याऽपराः श्रुतयो विस्पष्टं दर्शयन्ति (तु. ऋ ६, २, ४; ३, २; ८, ४६, २३ यत्र ऋधद्-वार- वीत-वार- शब्दयोश्च विवेकोऽप्युक्तमेवार्थं द्रढयति)। एस्थि. मध्यमयोः पादयोर्हेतुहेतुमद्भावः द्र.।

a) '(वयम्) अमन्महीत् (यथा वयं) शूर ! ते महता राधसा स्तोममनु सकृत् सु मुदीमहि' इत्येवमन्वयः। अनुरत्र तृतीयार्थे कप्र. भवति। स्तोतॄणां स्तोमसहकृतानामैन्द्रेण महता राधसा निमित्तभूतेन वा साधनभूतेन वा (सिध्यमानस्य) मोदातिशयस्याऽन्तर्विच्छिन्नपर्यायराहित्याऽऽत्मकमहत्त्वविशिष्टस्याऽनुभवस्य प्रार्थ्यमानत्वेन समर्पणे तात्पर्यवती भगवती श्रुतिर् द्र. (वैतु. सा. प्रमृ. यैः पूर्वार्धेन वाक्यमेकं परिसमाप्योत्तरार्धेन तदसंबद्धमिव वाक्यान्तरं कर्तुं कृतोत्साहैः सद्भिर्वेलात्कारेणैव 'अनु…मुदीमहि' इति योगमुरीकुर्वाणैर् अनु √मुद्=अनु√भू इतीव वामाप्यते)। उक्तपूर्वेऽस्मदीयेऽन्वये 'सु' इत्य् अव्य. क्रिवि. 'मुदीमहि' इत्यनेन क्रि. संगच्छेतेति दिक्।

b) 'मघं हविर्लक्षणं धनं तद्वतो यजमानान् अनुमन्यनुमोदको भवति' इति प्रथमे कल्पे सा. गतित्वमाह। अत्र तावच् छसन्तस्य 'मघोनः' इत्यस्य 'अनु…मन्दी' इत्येवं कृताऽन्वयो दुर्घटश्चिन्त्यः। न च स्यान्नाम 'मघोनः' इति षष्ठी विमतो नरिष्यत इति वाच्यम्। अनुपसृष्टस्य 'मन्दी' इति शब्दस्य बाह्वृचे प्रसिद्धत्वात् (तु. ९, ५८, १ प्रमृ.)। उत्तरस्यामृचि 'वाजद्रावा मघोनाम्' इत्युपस्थितान्यौतालिङ्गादिहापि बहुत्वविशिष्टमघवद्विषयताऽनुमानाच्च। मध्यमे कल्पे तावदसौ 'मन्दी स्तुत्यः' इति नितान्तमन्यमर्थमर्थमिच्छन् वाक्यपूर्णावशात् 'ताननुगृह्णातीति शेषः' इत्यनपेक्षिताऽध्याहारमुपाश्रयति। ततोऽपि मन्त्रोऽसमनाप्नुवन्निव चरमे कल्पे 'यस्य मघोनो धनवत इन्द्रस्य मन्दी स्तोता (अनु) अनुगामी भवति' इत्युक्तमगम्यदमनो(?)ग्नुगार्थे प्रयोगं वान्दति। येनाप्यत्र प्रभृतमन्त्राधिकामपर्यालोचमातिमपरवंश 'अनु युतानि' इत्युत्तरस्यैव वाक्यत्वमाह।

c) सु. सा. यः ऋ ३, १२, ११ इति श्रुत्यन्तरसंवादेन पूर्वपादपर्यन्तमस्य कप्र. गमः स्वीकृते (वैतु. GW. 'अनु …वावर्त' इति योग)।

d) लक्षणे कप्र.। अनु सा. पश्चादर्थमस्य परमन्

'यूथानि' इत्यनेन कर्मणाऽस्य संबन्धं मन्वानश्च 'निर् अजे' इति क्रिप. अकर्मकमाह, तन्न (यतु. निर् √अज्)।

e) इह पपा. 'वर्ति' > 'वर्ति' इति शोधः द्र. (इन्द्रमनुलक्ष्य द्यावापृथिव्यौ वर्तनशीले भवत इन्द्रवच्चमनुलक्ष्य तदनुसारितया चक्रं वर्तनशीला भवन्ति यथाऽश्वमनुलक्ष्य तदनुसारितया चक्रं वर्तनशीलं भवत्येवं मन्त्रान्वयस्य सुश्लिष्टत्वात्)। एस्थि. √वृत् इत्यस्य लुप्तप्रत्ययतश्चारं प्रपु. इति यदन्ये प्रतिपद्यन्ते (तु. सा GW.) तदसंगतम्। निदर्शनवाक्ये तिङन्तापेक्षया कृदन्तस्य सतश् चक्रस्य वि. नेदीय इवाऽऽकाङ्क्षितत्वादित्यभिसन्धिः। एवं च तावदत्र मन्त्रे अनुर् द्विः श्रूयमाणतया सकृच्चाऽऽक्षिप्यमाणतया कप्र. द्र.।

f) सकलगात्राऽनुलक्षणस्य प्राधान्येन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतिरत्र च लक्षणे कप्र. एव द्र. (तुटि. शौ २०, ४, २)।

g) स्वधा आहुवश्चानुलक्ष्य यत्रैव तास्तत्रैवेत्यर्थे कप्र। यत्तु सा. द्वितीयमनुं पूरणमाह। तन्न। 'आहुवः' इत्येतेन द्विरुक्तस्याऽन्वयस्य सुवचतरत्वात्।

h) लक्षणे कप्र.। 'तस्य वरुणस्य व्रतम् अनु तिस्र उषो धेनीरवर्धयन्' इत्यन्वयः। यत्तु वें. सा. च 'तिस्र उषः' इति द्विरुक्त इतीवाभिसन्धाय कालात्यन्तसंयोगार्थतयेव व्याचक्षाते। तच्चिन्त्यम्। 'तिसृभ्यः' (पा ६, १, १६६) इत्युपदिशा 'तिस्रः' इत्येतद् रू. प्रश्न स्यात्। एतत्-समानाधिकरणं सद् 'उषः' इत्येतदपि च तथैवाभिसन्धेर् (उषसः > उषः इत्येवं सकारलोपश्च संजात इत्यपरो विशेष इह समवधेयः। न तु क्विप् उष्- इति भिन्नं प्राति. स्यादिति। तथा सति जस्य् अन्तोदात्तानुपपत्तेरिति दिक्)। उक्ते चान्वये धेनीर् इति द्विरुक्त रू (वैतु. सा. प्रभृ रू. इति प्रतिपन्नः [यथा चैतद् रू. √धी > धय(न>)नी- > धेनी- इत्यस्य प्राति. भवति न च पराभिमतस्य √धेम् इत्येतन्निष्पन्नस्याऽन्तोदात्तस्य सतः गरुपकल्पस्यान्यस्य प्राति. इत्येतद्विमर्शः द्र.])। एस्थि. उषस्त्रित्वोपलक्षिताः सर्वेऽपि काला वरुणव्रतानुसारिणः सन्तो धेनीर्नाम नदीर् वर्धयन्तीति तत्तन्मन्त्रवर्णप्रसिद्धेः स्रोतसां वरुणानुसारित्वे तात्पर्यं द्र.।

i) इत्थंभूताख्याने इह कप्र.। वरुणव्रताधीना देवा इत्यर्थः। इतस्य देवकर्तृकानुवर्तनक्रियाकर्मीभावेन विवक्षितत्वेऽनेऽर्गलं वा वाक्ये तत्प्रयोग-

२ᵃ, ६३, ५ᵇ, ६९, १८ᶜ, ८८, ५ᵈ, १०३, ९ᵉ, ९, ७७, ६ᶠ, ७९, १ᵍ, ५४, १, ६३, ६ ७०, ३ʰ, ९२, ३ⁱ, ९७, ५ʲ, ३२ᵏ, १०३, ५ १०९, ७ˡ, १०, २, ३ᵐ

सामर्थ्याच्च योग्यक्रियाऽध्याहारो वक्तव्य (तु वैं सा GRI प्रभृ)। उभयो कल्पयोरियानेव भेदो भवति यत् कर्मप्रवचनीयकल्पे देवाना वरुणव्रताधीनतामुखेन गतिकल्पे च तेषा तद्व्रताऽनुगमनाऽऽख्यानमुखेन वरुण स्तूयते। प्रथमे तद्व्रतानुसारित्व फलत्वेन कैमुतिक द्वितीये प्रधानतया शाब्दस्तन्निर्देश इति दिक्।

ᵃ) लक्षणे कप्र (तु ऋ ८, ११, ८, ४३, २१)। यत्तु 'अनुप्रभूत' इत्येक पदमिति GII MII च। तदसत्। स्वरद्वयोपपत्तिविरहात्।

ᵇ) लक्षणे कप्र (क्रतुम् अन्व् इति सबन्ध । 'ते' इत्यस्य चोत्तरार्धे सबन्ध)। विवि अव्य इति सा आह। तदीयेऽन्वये 'अनूषत' इत्यनेन क्रिप गतिभावेन सबन्धवचन साधीय स्यादिति।

ᶜ) पश्चादर्थे अव्य क्रिवि (वैतु 'अनु'''आशत' इत्येव योजुक सा [एरिय प अन्वय आपद्येत न त्वसौ सुपोप इति चिन्त्यत्व द्र])।

ᵈ) 'अनु'''ववक्षिथ' इत्येव योग इति कृत्वा यत् सा सन्नन्ताद् *अनु√वह् इत्यत एतद् रू आह। तन्न। अकर्मकस्य √२वक्ष् (यद्र) इत्यस्याऽनुपसृष्टस्येह सगततरत्वादिति दिक्।

ᵉ) अधिकरणाऽनुलक्षणवचन कप्र। 'पृथिव्या विवर्तमान यद्यपि देवान् अच्छ मज्मना नाकस्य सानौ प्रतिष्ठन् इव' इत्यभिप्रयती श्रुतिर् द्र (वैतु मा य देवान् इत्यनेनास्य सबन्धमाह, I II प्रभृ च येऽत्र 'अनु वि बाधसे' इति योगमाहु, एव वैं य 'अनु'''प्र विबाधते' इति योगमाह)।

ᶠ) 'प्रवृत' (द्वि१) इत्येतदनुगत कप्र (तु ऋ ६ १७, १२ प्रभृ, वैतु सा [यस्य प्रवृत. इति प्र१, 'अनु'''भातान' इत्युपसर्गवती क्रिया चेति चिन्त्योऽयम । पूर्वमन्त्रानुवर्तिनबहुत्वनिर्दिष्टगोमानि-[illegible]तरानुपपत्तेरिति दिक्])।

ᵍ) सहार्थे कप्र। 'अनुमभूषत' इति द्वैस्वर्येऽप्युत्तरेण [illegible] CII प्रभृ [illegible]।

ʰ) [illegible]

कप्र द्र (तु सा, वैतु वैं PII प्रभृ च 'अनु सन्तु' इति)।

ⁱ) सप्तम्यर्थे कप्र द्र (तु नाप् स सक्षा श्रुति। एव तु ऋ १, ९८, १, १८६, ११, ३, १६, ४, ५, ३७, १, ९, १११, ३, १०, ७५, ३ प्रभृ यत्र √यत् इत्यस्य वृत्तम् अकर्मक सत् तृ वा स वा सहकृत श्रूयेत)। एस्थि 'अनु यतते' इति योगमिच्छव सा प्रभृ चिन्त्या स्यु। अपर च। सा अनु√यत् इत्यस्य सकर्मकतामभिप्रयन् कर्मपदवाच्यस्याऽनुगमनरूपे यतने यदस्य वृत्तिमाह तदसमर्थमिव द्र। अनोर् यतन क्रियार्थाननुरूपकत्वात्त प्रति गतिभावाभावाच्चोह्याय। क्रियाया कर्मपदवाच्यानुगमनसप्रयोजनतायामनोर्लक्षणार्थवाचकत्वेन पर्यवसानाच्चति दिक्।

ʲ) 'धाम' इति 'इन्द्रम्' इति च पर्यायेण कर्मकारकता नयन् यत् सा अनुमुपसर्गीभावयत्यप्युभयत्र तथा न करोतीत्यर्धजरतीय तन्मतेनापि नितरामजोष्यम्।

ᵏ) गतित्वमनुरूत्थान इव मा (तु MI) 'अभिक्रनिक्रदत् पुन पुन शब्दायते' इति चेदभणन्, तदासौ चिन्त्य। एव हि सति 'पृन्याम्' इति कर्मपदमनन्वितमिवापद्यते। अन्तर्भावितप्रधानकर्मण क्यङन्तस्य √शब्दाय इत्यस्य कर्मान्तरापेक्षाभावात्। अतस्तदर्पितक्रियया अधिकरणलक्षणतया अनुना कप्र द्वितीयान्त 'पृन्याम्' इति पद समन्वित स्यात्।

ˡ) 'पूर्व्यै' इति (<पूर्वी) द्वि३ इति कृत्वा तदन्वित कप्र द्र (वैतु वैं मा यन्मते 'अनु पवस्व' इति योग)।

ᵐ) देवानां मार्ग उपाधायि। तत्र किं लक्ष्यमिति। उच्यते, 'यच्छकनुवाम' (=यावता शक्तिर्भवति) 'तन्नु' (तावती शक्तिमनुलक्ष्य=यथाशक्ति) प्रवोढुम् (=प्रकर्षेण क्षमितु चलितु=लक्ष्य प्राप्तुम्) इति। एव तावदस्मिन्नन्वये प्र√वह् इत्यस्याऽकर्मकतया प्रयोग (तु ऋ ५, ३०, ३, ४४, ८, ८, ४६, २६ प्रभृ)। 'प्रवोढुम्' इत्यनेन (भावप्रधानेन नाम्नैव सता द्वि१) तदधभूतेनाऽनोरन्वय इत्येवमभिप्रयन् भा भवति (तु ते १, १, १४, ३)। [illegible] 'यच्छकवाम तत् प्रवोढुम् अनु (-[illegible])' इत्येव सकर्मकस्य अनु√वह् इत्यस्य प्रयोग [illegible] समयेत्। तावती 'तन्नु' (=[illegible]) इति [illegible]

६[a], ७; ११, ३; १४, १[b]; २[b], ७[b]; १७,११[४c]; १८, १[d], २७, ५; ३७, ५, ४०, ९, १०[e]; ४५, ११, ५१, ६[f]; ५६, ३[२g]; ६१, २१[h]; ६८, १२[i]; ९१, ७, ९७, १९; १०३, ६[j],

संभवत्युक्तप्रकारके वाक्ययोजनान्तरे नाऽऽद्रियेत। सा.ऋनु॰क्रमार्थे अनुम् अव्य. (प्र॒वोढुमित्येतत्-संबद्धं) भिवि चेन्द्धति। तदपि विमृश्यम्। यत्तु GW प्रभृ. अ॒नुप्र॒वोढुम्' इति योगमाहुस्तदसत्। एकस्मिन् पदेऽपलक्षण-स्वरद्वयाऽनुपपत्तेः। ननु लक्षणस्य लक्ष्यानुविधायित्वो॰पगमाद् अत्रत्यं द्वैस्वर्यमनुलक्ष्य लक्षणान्तरं क्रियेतेति चेत्। न। सति संभव उपपत्त्यन्तरस्य सामान्यलक्षणाप-वादाऽनौचित्यादिति दिक्।

[a]) लक्षणे कप्र. (वैतु सा अ॒नु॰॰॰आ॒यजस्व इत्येव-मपि विकल्पुकः)।

[b]) अत्र पूर्वेषा पितृणा स्वा॒ः पथ्या॒ अ॒नु(=स्वैः पथिभिस् [तृतीयार्थे कप्र.]) परायणं य॒त्रेति सप्तम्यर्थेन पदेना-धिकरणमुखेन श्रावितं भवति। अनयैव दिशा परायण-मार्गविवेकेन परायणाधिकरणनिर्देशः ऋ १०, १४, ७ इत्यत्र विस्पष्टः कृतो भवति। अत एव कारणाद् ऋ १०, १४, १ इत्यत्र 'प्र॒वतो मही॒रनु' इत्यत्र सप्तम्यर्थ-पर्यवसानकलक्षणोऽनुर्वेह्व्यः। प्रवत्सु महीषु परेयिवा-निति यमस्तुतौ तात्पर्यम्। एवंस्थिते समानाधिकरणे 'प्र॒वतो मही॒ः' इति पदे व्यधिकरणतया व्याचक्षाणोऽनुं च गतितया योजयितुकामः सा चिन्त्यः। एवम् ऋ १०, १४, २ इति मन्त्रेऽपि सा. सप्तमीतृतीययोर्मध्येऽव्यव-स्थया भ्रान्तचित्त एवाऽनोर्मन्त्रस्थं संबन्धमपश्यन्नध्याहार-मुखेन नवीनं वाक्यमुपकल्पयति। ऋ १०, १४, ७ इत्यत्र त्वधिकरणविवेकस्य निगदसिद्धत्वान् सा. अपि साधु भाष्यमाह।

[c]) 'प्रथ॒मान्' इति च 'पू॒र्वान्' इति च समानाधिकरणे पदे अन्यथा विगृह्णन् सा चिन्त्यः। तद्विस्तरस्तु वेश द्र.। तार्तीयीकपादस्थस्याऽनुः वैधिदुरत्र शाखन्ते कृत्य-मनुगमयितुमुपलिप्सितं भवति। तत्र। स्वरविरोधादेव। पूर्वोक्तदिशाऽत्र कर्तृभिन्नकारकान्तराऽनपेक्षया भावस्य-रूपस्य प्रधानस्य क्रियार्थस्य समर्पणमार्गेणाऽऽसवती [illegible]भवति। अतः प्रधानकर्मतयाऽनाकाङ्क्षितत्वादत्र योनि-शब्द क्रियाम्पराऽधिकरणाऽन्दरार्थपर्यवसायितया [illegible]समर्थेनाऽनुना कर्मप्रवचनीयेन योगाद् द्वितीयाया भाविनो भवति। अथ तुरीये पादे सा. अक्षरक्रमेव [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

त्ययाद्यपार्थप्रयासपुरस्कृताऽनुजुहोमीत्याद्यनेक-विकल्प-विकल्पकर्दमकलिलायम नोऽसौ न कस्य दयनीयः स्यात्।

[d]) तुल॰. ऋ १०, १४, १; २; ७. यत्रोक्तदिशाऽत्रापि तृतीयार्थे कप्र.। परेण पथा परेहि दूरं गच्छेत्यर्थः। तद्दूरगमनाधिकरणभूतदेशविशेषार्थश्चेह तुरीयपादस्थयाऽस्मदीयप्रजादिनिवासाधिकरणभूताऽस्मत्-संनिहितप्रस्तुतदेशव्यतिरेचनमुख्यया प्रार्थनया संकेत्यते। 'अ॒नुप॒रेहि' इति योगमिच्छवस्तु GW. MW. प्रभृ. सौवरीमनुपपत्तिमधिकृत्याऽनुयोक्तव्या भवेयुः (तु. सा)।

[e]) लक्षणे कप्र। यत्तु सा GW. प्रभृ च 'अ॒नु॰॰॰दीधियुः' इति क्रियायोगमाहुः स्तच्चिन्त्यम्।

[f]) 'अ॒ध्वानम्' इत्येतदनुबद्ध॰ कप्र.। यथा कश्चिद् रथी मार्गप्रस्थितः सन् कस्यचिदन्यस्य नियोगमुरीकुर्याद् अध्वानं प्राप्यैतदप्यन्वाचयेनेव संपादयिष्यामीति, तथाऽमेस्ते पूर्वे भ्रातरो देवान्तरोद्दिष्टहविर्वहनात्मकं नियोगमुरीकृतवन्त इत्यर्थः। एस्थि. तृतीयार्थे वा स्यात् सप्तम्यर्थे वा (वैतु सा. PW.प्रभृ. 'अ॒न्वा॒वरीवुः' इति द्व्युपसृष्ट-माख्यातं स्यादिति कृत्वा व्यर्थमपलक्षणं द्वैस्वर्यम् अभिलापुकाः)।

[g]) प्रथ॒मा॰॰॰सत्या॒॰॰॰ध॒र्मा (=धर्माणि) अ॒नु' इत्येकत्र 'प्र॒थ॒म अ॒नु' इत्यन्यत्र यथाश्रुतमन्वयः। सा. तु विहायैनमृजीयासमन्वयं 'गा.' इत्यनेन किप गतित्वेन योगमपश्यत्। तस्य मन्ददर्शनस्यैवैतत् फलं यत् साधन-तया श्रम्यमाणयोर् घर्मपत्मनो (तु ऋ १,१६४,४,२;५०, ६,३,७,८,८,२३ प्रभृ) गाम्याऽनुप्रवेश. समजनीति दिक्।

[h]) 'क॒न्या॒याः॰॰॰उ॒पमातिम्॰॰॰अ॒नु' इति संबन्धे सादृश्ये कप्र। (वैतु वें. सा GW. ये अ॒नु॰॰॰प॒रेयु. [<२अनु-परा√इ] इत्यातिष्ठन्ते)।

[i]) 'पृ॒र्वीर्' इत्येतेनाऽभिसंबद्ध॰ कप्र। 'अ॒न्वा॒नो॒नवीति' इति योगं ब्रुवाणाः PW.प्रभृ. द्वैस्वर्यं प्रत्यनुयोक्तव्या स्युः।

[j]) अत्र लक्षणे कप्र.। तु. अनुपदमेव मन्त्रे श्रूयमाणम् 'अ॒नु सं॒रभध्वम्' इति। यत्रेन्द्रस्य प्रागुपदेशेनाऽऽदर्शीकृत्य [illegible] तल्लक्षणः कप्र. भवति। [illegible] स्थानेषु सामान्यतः प्रथमं कप्र [illegible] निहततया सचयन्ती गतिभावं प्रापयन्ती च प्रतीयते। (वैतु वें. सा. PW. GW. प्रभृ. च येषाम् अ॒नुवी॒रयध्वम् इति अ॒नुसं॒रभध्वम् इति च योगाक-[illegible] भवन्ति)।

१०५, २[a?]; ११५, ६[b]; १२२, २[c]; १२४, ९[d]; १२५, ७[e]; १३५, ४[f]; १४२, ७[g]; १४५, ६[h]; १४९, ३; १५९, २; १६८, २[i]; . खि २, १४, १०; ३, १५, १; २६[j]; १८, १[k]; ५, ४, ४; ११; ६, १[l]; मा १, २०[g]; २, १५[2m]; २६[n]; २७[n]; †३, १६; ५२[g]; ४, २८[o]; ५, २९†; ४०[2]; ६, १२; ७, १२†; ८, ३७, ४०†; ९, १४[2]†; १०, १९[p]; ११, १२[g]; १७[q]; †; १२, ३†;

a) 'अनु√?वी>अनु' 'वेः' इत्यत्रत्यं सस्थ. टि. द्र.।

b) अस्य मन्त्रस्य 'यः...वृरम्...अनु...तृपु...च्युवानः...अनुद्रे...चिद्...घृपता...धन्वना... इद् (अविष्यति तस्मै=) अविष्यते (वाजिन्तमत्वादिविशिष्टाय) जातवेदसे सुविम्य (स्तुतिपरो भवेति शेपः)' इत्येवमन्वयः स्यात्तत्र च वृरम् इत्यनेनाऽन्वितो लक्षणार्थः कप्र. अनुर् इति सरलः पन्थाः (वैतु. सा. LUD., GRI. यन्मतेन अनु√च्यु> °अनु-च्युवान- इत्येकं समस्तं प्राति. भवति; एवं तु. ORN. यदीयविमर्शविस्तरानुविमर्शः वैद्य. अनुसन्धेयः)।

c) 'अनु...अजनयन्' इति क्रिययाऽन्वयं ब्रुवाणाः PW. प्रमृ. चिन्त्याः। देवानां (विश्व-) जननव्यापारस्याऽग्नेस्तादृशव्यापारात्मकं व्रतमनुलक्ष्याऽभिनिर्वर्त्तत्वेन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतिर्लक्षणाऽर्थो गतित्वे सति समासाङ्गीभावाद् गुणतां मा गादिति कृत्वा कप्र. इत्यभिसन्धेः। एस्थि. क्रिप. भावसामान्ये प्रयुक्तत्वात् सकर्मकस्य सतोऽपि कर्मनिराकाङ्क्षत्वं द्र.। अथवा समुचितं कर्माऽऽक्षिप्येत (तु. सा.)।

d) उत्तरेण श्रुता शानजन्तेन 'चर्चूर्यमाणम्' इत्यनेन गतिसमुरेनैकपद्यमिच्छन्तः MW. प्रमृ. सौदर्या अनुपपत्तिविषये चोद्या भवेयुः (तु. सा.)।

e) अधिकरणानुलक्षणः कप्र. (तु. ऋ १, १८७, ४; १०, ९७, ५; १९; वैतु. PW. MW. अनु...धिष्ठिते' इति ब्रुवाणौ)।

f) यः कुमार-मानसोपत्ते स्यः नापू. मन्त्रेऽभावि यद्विषये च तदितरेषां विज्ञानं प्रत्यक्षभाव इह समवेति, तमनुलक्ष्य (तदाभावर्गेऽन्वर्थः) इतोऽग्रे साम तयाऽनभिप्सवां गंस्यामिलक्ष्य, यथा नाम्यादिनं मत् किञ्चिद्गन्तु मन्देसागरमपि सुरक्षितं भवेदिति श्रुतिस्वरसे प्रतीयमानेऽपि यद् सा. प्रमृ. सर्वे व्याख्यातारः 'अनुप्रायतेन' इति द्विस्वरं द्व्युपसर्गं च योगमनुमन्वीरंस्तत्राऽऽस्थाऽभावः नाऽर्थः स्यात्।

g) लक्षणे कप्र. द्र.।

h) 'अनुप्र...धावतु' इति योगं ब्रुवाणाः PW. प्रमृ. चिन्त्याः। आपान्तेन विशेषणस्य स्पष्टार्थस्य स्थाने पुरुपवत्कदेशचिह्नि अपि द्विस्वरं ब्रुवाणेष (तत्पदं समस्तं सदेकपिण्डीभूतमेकस्वरं च स्यादित्यभिसन्धिर्भवति [तु. W. शौ ३, १८, ६])।

i) 'वातस्य' इति षष्ठ्या सहाऽनुं कप्र. युयोजयिषुः सर्वथोत्तन्त्रः सा. उपेक्ष्यः। द्वितीयान्तेन 'वि-प्रुष:' इत्यनेन पदेनास्याऽन्वयः द्र.।

j) पाठः खण्डितोऽतो विवेक्तो दुःशकः।

k) तु. ऋ ७, ७७, ३; ८, ५८, १।

l) सप्तम्यर्थे कप्र. द्र.।

m) 'अनुक्षेपम्' इति द्व्युपसर्गं द्विस्वरं च योगमुशन्तौ PW. MW. च चिन्त्यौ भवतः। अनुर् लक्षणे कप्र. द्र.। *तथाऽन्वयस्य स्वारसिकत्वात्।*

n) 'सूर्यस्याऽऽवृतमनु(=उद्दिश्य)आवर्ते' इति वाक्यार्थस्य सुस्पष्टत्वाल् लक्षणार्थे कप्र. (वैतु यस्या. अन्वावर्त्ते इति तै. काठ. शौ. पै. सौवरः पाभे. यतम् तत्राऽन्तोदात्तता स्पष्टा भवति। सूर्यस्याऽऽवृतः कर्मतया विवक्षितत्वे सत्य् अन्वा√वृत् इत्येतस्य सकर्मकता चेति दिक्)।

o) 'अमृतान्' इत्येतत्संबद्धो लक्षणे वाऽऽनन्तर्यार्थे वा कप्र. द्र.।

p) लक्षणार्थे समन्विते सत्यपि 'अनुरीयमाणाः' इत्येकपदावच्छेदेन द्विस्वरं योगमनुमन्यमानौ PW. MW. च चिन्त्यौ द्र.।

q) सा. (तै ४, १, २, ?) म. च स्ववदितेन 'अस्यत्' इत्यनेन क्रिप. गतित्वेन योगमाहतुः। तन्न। अनूपसृष्टधातुवाच्यार्थस्य प्रकरणाभावादिति यावत् (तुटि. ऋ ७, ७०, ४)। प्रथमयोर्द्वयोः पादयोश्चतुर्थे च पादे लक्षणार्थस्तृतीये च पादे सहार्थः कप्र. (तु. ऋ ५, ८१, २ यत्र सवितृ-संबन्धेन समानं वर्णनं भवति)। ननु √ख्या सकर्मकोऽकर्मको वेति। उभयमिति। कथमिति। उच्यते। यदा कर्मविशेषनिरपेक्षं सामान्येन दर्शनप्रकाशनादयो भवन्ति तदाऽयमकर्मकः (तु. ऋ १, ४६, १०; १२३, २; ४, ११, १; १४, १; १९, ९; २४, ८; १०, १२७, १ प्रमृ. शौ ७, ८२, ५ प्रमृ च) तत्र स्थलेषु क्वचित् क्वचित् प्रति अनोः स्थाने प्रयुक्तः। तत्र यदि प्रति. कप्र. न स्यात्तर्हि प्रागुक्तिवशाद् विशेषितस्याऽर्थस्य प्रतीतिः स्यात् प्रतिख्यानमात्रकस्य।

५[१a], २८†, ९३†, १३, ५[१]†, ६, ७, ९†, १७, ३८[२]†, ६६[b], १९ ४०[b], ५४†[b], २०, ४९†, २७, १६, २९, ११[१]†, ४३†, ३२, ४, ३३, ३२†, ३५, ७†, का १, ७, ४, १०, ५[b], २, ४, १[१c], ६, ५[d], ७[d], ७, ५[e], ३, ३, ६†, ७, २†, ४, ९, ५[e], ५, ७, ५†,

७, ६, १†, ८, ११, २, १५, १†, १०, ३, ७[२]†, ११, ६, ४[f], १२, २, १, ६[१g], †, १३, १, ३†, ६[१a], २, ११†, ६, १९†, १४, १, ५[१]†, ६, ७, ९†, १८, ४, ६[२]†, ६, २[h], २१, ३, ११[h], ४, ४†, २२, ५, ३†, २९, २, ६, ३१, ?, १०†, ३, ८[१]†, ३२, ३, ३†, ३५, ३, ४, ४, ६†,

तै १, १, १०, ३[b], १४, ३†, २, ४, २[१], ६, १[१i], ८, १[j], १०, १, १४, १†, ४[२]†, ३, १, २†, ७, १[२j], ८, २, ४, ९, १†, ४४, ३[k], ५, १, ३¶, २, २¶, ५¶[b], ५, १†, ७, १†, ८, ३¶, १०, ४[l], ६, ४, १[५], २[१], ५, २[४m], ¶७, १, १[n], ६[o], ४, २[२p], ५, १[२h], १[q],

न च तदुपयुज्येतेति यथा प्रतिस्तथाऽनु प्रकरणसामान्ये कप्र एव स्यादित्यभिसन्धि ।

[a]) कप्र द्र । (तुटि तै १, ६, ५, २, वैतु मै २, ७, ८ यत्राऽनुगतत्वाद्यर्थे विक्रमणक्रियाया एकपिण्डीभावेनेव विवक्षाया. समाव्यमानत्वाद् अनोर्गतिभावस्तदर्थाऽनुप्राणितक्रियाया सकर्मत्व च भवति) ।

[b]) सप्तम्यर्थे कप्र [तु पूर्वस्मिन् पादे 'पशुषु प्रविष्ट' इति, वैतु सा अनु वितस्थे इति द्व्युपसृष्टमाख्यात मिच्छन् (तथा सभवत्यपि 'वि-क्रमाम्' इत्यत्राऽनुव्याप्यत्वमभिप्रेतमिति कृत्वा 'कालाध्वनो' (पा २, ३, ५) इति द्वि द्र । सा तु 'अनुसृत' इति भाषमाण कर्मणि द्वि इतीवाभिप्रैति)] ।

[c]) तुटि मा २, १५[१] ।

[d]) तुटि मा २, २६, २७ ।

[e]) तुटि मा ४, २८ ।

[f]) तुटि मा १०, १९ ।

[g]) तुटि मा ११, १७[१] ।

[h]) लक्षणे कप्र द्र ।

[i]) तृतीयार्थे वा लक्षणार्थे वा कप्र द्र ।

[j]) लक्षण कप्र । गातरिति ब्रुवन् MW चिन्त्य (तु सा भा च) ।

[k]) आनन्तर्ये वा (तु सा भा च) लक्षणे वा कप्र द्र । प्रथम कल्पे यमोर्धर्मस्य च दिवमाऽऽस्थानक्रियाया मान्याऽपेक्षया तत्पूर्ववर्तिन्या देवगणकर्तृकाया क्रियाया अपेक्षयाऽऽनन्तर्य द्र (वैतु सा भा च वसुधर्मविषयस्याऽऽस्थानस्यापेक्षया पृथिवियस्याऽऽस्थानस्याऽऽनन्तर्यमाहुरिति) । द्वितीये कल्पे वसुधर्ममनुलक्ष्येति सबन्ध (तु शौ ७, १०२, ४ पाभे) ।

[l]) लक्षणार्थे कप्र । (वैतु MW K प्रभृ 'अनुगृभ्णन्ति' इत्यत्र [illegible] योगमभ्युपगच्छन्ति रायं वेऽनुगच्छमाना) ।

[m]) लक्षणे कप्र । पृथिव्याम् [illegible] विक्रमणादि [illegible] अनुयायि [illegible] (तु K, वैतु सा भा च पश्चादर्थे कप्र इत्यत्र वि-क्रमम् इत्येतम् [illegible] गतिसंज्ञा [illegible]) ।

[n]) लक्षणे कप्र (तु भा) । K. त्व् अनुभ्र 'उपतिष्ठन्ते' इत्येतेनाऽऽख्यातेनाऽनुगमयति । पशूना पाकयज्ञमनुलक्ष्योपस्थानस्य विवक्षितत्वात्तस्य च गतित्वे गौणतापत्ते प्रथम एव कल्प साधीयानित्यभिप्रेम ।

[o]) दक्षिणाया यत्तद्वैशेष्येण युक्ताया पश्वन्तरसक्रमण लक्ष्यत्वेन शिश्रावयिषितत्वात् तदर्थीय कप्र द्र ।

[p]) सा भा च 'लक्षण' (पा १, ४, ९०) इति कप्र । 'तृतीयार्थे' (पा १, ४, ८५) इति च K । यथा तु MW. आनन्तर्यार्थे ग्राहयितु गतित्व सप्रधारयामास, नैतत् तथा सभवेत् । गतित्व ह्युपगतोऽनुर्यदा भवति, तदैतदुपसृष्टस्याऽऽख्यातस्य द्विधा प्रवृत्ति भवति । कस्यचिदपरकर्तृकस्य स्वजातीयस्य स्वाभिन्नस्य वा भावस्यापेक्षयैतद्वाच्यस्य भावस्य भौतिके वा दिक्कालादिलक्षिते बौद्धे वा चितिसस्कारलक्षिते पश्चाद्भावविशिष्टे सादृश्य-सामीप्याद्यर्थबोधने तात्पर्यमित्येकम् । प्राक्ताविशिष्टस्य भावस्य वा नामीभूतस्य वा तत्कर्तुर्वा तेनाऽनूपसृष्टेनाऽऽख्यातेन कर्मसबन्धाद् उपसृष्टेस्तस्या पूर्वमकर्मकस्यापि सत सकर्मकता भवतीत्यपरम् । एव च सत्य् अनुश्चेद् उपसर्ग स्यात्तर्हि यजमानकर्तृका देवकर्मिका वा देवोज्जितिकर्मिका वा तदनुपातिन्युज्जितिरवगम्यत । देवा पूर्वं विजयिन सन्तो यजमानेन पश्चाज्जिता इत्यर्थ । नचेयमिष्टापत्ति । तात्पर्यविरोधात् । देवकर्तृकेण विजयेन तत्साधनकस्य तदनुलक्षितस्य वा यजमानकर्तृकस्य विजयस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात् । देवविजयस्य पूर्वसिद्धत्वात् तत्प्राप्त यजमानकर्तृकस्य विजयस्य च पश्चात् तद्द्वारा च सिद्धत्वात् तदनन्तरता स्वत एव सिद्धा सती शब्देन वचननापेक्षत । एव खलु कर्मप्रवचनीयत्वादेवेद युक्तिमत् । स एव च गौणकल्पणानुरूप (तुटि मा २, १५[१]) ।

[q]) लक्षणवचन कप्र न गति (वैतु K 'अनु [illegible] इति) । सा मन्त्रे त्व् 'अनुपश्यति'

६, ३¶[a], ७, २b, ८, ३[2]†,
८, ५, १[3c], १४, २¶[d],
¶२, १, ४, ५[e], ५, १[f],

६[g], २, १, ४[h], ५[i], ९,
५[j], ३, ३, १[×k], ५, ३[l],
७, १[m], १२, २[m], ४, २,

१[2n], २[o], ४[o], ८, १†, २[p],
५, ३, २, ३, ४ २[×q], ५, ३[q],
६, २[r], ८, ७[s], ६, ५, ६[t],

इति गतिर्न कप्र इति स्वरविवेकेन विज्ञाप्यमानो-ऽसावुभयो प्रयोगप्रकारयोर्विषये विवेचनीय । तद् यत्र लक्षणाद्यर्थे कर्मकारकाद्यनुबद्धतया प्राधान्येन शिश्रावयिष्यते, तत्र तद्वाचका प्रातिस्विकस्वरा कप्र प्रयुज्यन्ते । अथ यत्र त एव नि अर्थान्तरवाचका मन्त आख्याताऽङ्गभूतास्तदर्थविशेषणपरत्वेन शिश्रावयिष्यन्ते, तत्र त उपसर्गधर्मिण आख्यातस्वरभावाभावव्यवस्थितस्वरा भवन्तीति । अन्यथैतावता सनिरूपेणाऽपार्थस्वरभेदश्रुतेरनुपपत्तेरिति दिक् ।

[a]) 'अनु-पर्यावर्तते' इत्येवमत्र प्रथमोत्तमस्वरवत् त्र्युपसर्गयोगमिवाऽऽतस्थिवान् MW (तदनु h च) चिन्त्य स्याल्लक्षणार्थस्य विस्पष्ट श्राव्यमाणत्वात् ।

[b]) तृतीयार्थे कप्र इति h । लक्षणेऽपि सुगम । गतित्वमुशन् भा विह चिन्त्य । स्वराऽनुपपत्ते ।

[c]) प्रथमो द्वितीयश्चाऽनू इत्थभूतलक्षणे, तृतीयश्च लक्षण इति विवेक (तु ऋ १,८२,३) । 'अनु···प्र·· यासि' इति योगे कृताऽऽस्थो भा चिन्त्य । दश-शब्देन तत्त्वतोऽपरिचयात् । अथाप्यसाविह सुधैव दिक्‌प्रस्त द्र ।

[d]) गतिरिति भा h च । द्वैस्वर्यं त्वनिष्ट तथाऽऽपद्येतेति लक्षणे कप्र एव द्र । (तुटि तै १,६,५,२) ।

[e]) 'जघनत ' इत्यर्थे जघने (द्वि२) इत्यनेन सम्बद्ध कप्र भवति । भा h च जघने इति स१ पश्यन्तौ 'अनूदेत्' इति ह्युपसृष्टत्वे सति द्विस्वर योग ब्रुवाणौ चिन्त्यौ, तन्मतेनैव पश्चादर्थस्य जघन-शब्देनोक्तत्वात् । प्रकरणे तन्मात्रतया सभवस्याऽन्यर्थस्य चारितार्थ्याभाव प्रति, मत्यैकपद्ये द्वैस्वर्यस्याऽपलक्षणता च प्रति तौ चोद्यता नन्त । ननु जघन- इति प्राति पु श्रूयत (तु ऋ १, २८,२ प्रभ) इति चेत् । सत्यमेतद् अज्ञात एव । न ह्यपि श्रुत्युपलम्भात् (तु तैब्रा २, ४, २, ७ [यच्छ्वाखासम्याद् नेदिष्टतया प्रामाण्यमर्हेत्]) । नन्वेवमपि कुपापपा च प्रगृह्य वल्लक्षणाऽनुपलम्भश्चोद्य स्यादिति चेत् । श्रोमिति ब्रूम । अस्मद्व्याख्यानेऽस्यानस्य प्रामादिकविकारतयाऽनभ्युपाये सति भूयस्समाधानान्तरत्वादिति दिक् ।

[f]) लक्षणे कप्र । 'अनुदायन्' इति गतित्व मन्वानौ MW h च चिन्त्यौ । तथा तु सति स्वराऽनुपपत्तिर् द्र ।

[g]) भा h चाऽत्र लक्षणार्थमपश्यन्तौ 'अनुसतनोति' इति ए प्रनिपन्नौ न्याय्येतरद्वैस्वर्यपक्षपातिनौ सन्तौ चिन्त्यौ ।

[h]) पश्चादर्थे अव्य (तु नाउ स्थ यत्र 'उपरिष्टात्' इति प्रयुज्यते, वैतु MW 'अनुनिर्वपेत्' इति) ।

[i]) आनन्तर्यार्थबोधकम् अव्य क्रिवि सबन्धश्च (वैतु मै २, १, १ यत्र समाने प्रकरणेऽनु पृथग् अव्य क्रिवि असन् नाउ क्रिप गतिभावेनाऽनुप्रविष्टो भवति [तु मस्थ टि अनु प्र√यम्> अनुप्रयच्छति]) ।

[j]) प्रधानभूता वाचमनुलक्ष्याऽन्या वाच प्रवदन्तीति वाक्यार्थप्रतीतेर् अनु कप्र (वैतु MW अनुप्रवदन्ति' इत्यन्याय्यो योग) ।

[k]) लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् ह्युपसृष्टिश्च तामनु द्विस्वरता चाऽनभीष्टा सुवारा द्र । प्राक्त्वेवमेव विकृतस्वरस्वपि गतित्वमेवाऽनुमन्वाना MW K प्रभृ चिन्त्या ।

[l]) आ√प्याय् इत्यस्य शुद्धस्याऽकर्मकत्वाद् भिन्नकर्तृक ऽऽप्यायनयोर्द्वयोर्मध्ये लक्षणलक्षितसबन्धस्यैवोपपन्नत्वान् कप्र एव सुवच ।

[m]) लक्षणे कप्र । अन्यथादर्शी MW चिन्त्य ।

[n]) लक्षणे (हीने वा तु भा) कप्र । (वैतु PW प्रभृ 'अनु-सम्-आ-रभामहे' इति त्र्युपसृष्ट द्विस्वर योगमनुमन्यमाना सन्तश्चिन्त्यतामुपगता । तथा हि सति 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इत्युक्तदिशा निहत स्याद् अनु [तु नाउ नि सम् इति, एवमपि तुटि ऋ १०, १०३,६]) ।

[o]) अनो कप्र सप्तम्या योग समवधेय ।

[p]) अन्तर् इत्यर्थेऽन्तर्भागाद्युलक्षणवचन कप्र (वैतु अनुवि√दिश् मै २, ४, ७, ८ यत्राऽस्य कर्मण्येव कारकान्तरसबन्धस्याऽन्तर्भावादिव गुणभावाद् गतिभाव प्रापितो भवति) ।

[q]) पश्चादर्थे अव्य द्र. ।

[r]) सप्तम्यर्थपर्यवसानक कप्र द्र ।

[s]) एपूर्गिदि कप्र द्र । 'अनुप्रपिपते' इति योगम् PW प्रभृ आहु । तन्मन्दम् । ऐकपद्ये स्वरद्वयस्याऽपलक्षणत्वान् ।

[t]) तु तै २, ६, ५, ५ यथा तत्र प्रस्तरस्याऽऽहवनीये प्रहरण श्रावित भवति तथाऽत्र तत्सबन्धतया तदुत्तरविधितया च प्रस्तरस्य तदेवाश्रयेत्यर्थे बहिरनु (बर्हिषि) प्रहरण श्राव्यते । एव चेह सप्तम्यर्थपर्यवसानो लक्षणे कप्र एव वक्तव्य । गतित्वऽध्यवसान MW विस्पष्टेतरान्वय h च चिन्त्यौ भवेताम् ।

१०, ४[२a], १२, २†, ¶३, १, ३, १[b], ४, २§[c], ८, ३[४]†, २, १, ३[d], ४, ५[e], ५, ५[२f], ६[२g], ६, १§[h], ३, ६, ३[२i], ७, १[२i], ९[j], ४, ८, ३[j], ६[k], ५, १,

३[d], ४[d], २, ३[l], ४[२l]; ६, २[m], ३[४m], ४, १, २, १[d], २[४n], ३[n]†, ८, २[o], १०, ४†, २, १, १[३p], २[p], २, ४†, ८, २†, ३[४]†, ९, ५[४]†, ३, १०, ३[q], ११, १[२r], ४[२] ४, ४,

८[s], ६, ४, २[२]†, ५, १, ६, ३†, ७, ३[४]†, ¶५, १, १, ४[t], २, ६, ३, १[d], ७, ४[d], ८, ६[d], २, १, ३[२], ३, ६, ५, ४[४u], ६, १, ७, ३[v], ८

[a]) हेतुवचन कप्र इति भा अभिप्रैति। तथात्व लक्षणवाचकताद्वारकमेवाऽनुवेदितव्यम्। पञ्चत्वसख्यामनुलक्ष्य तत्पूर्तिहेतुना प्रायणवन्-समिग्यजु सकलनेनोदयनपञ्चकस्योक्तत्वात्।

[b]) तुटि तै २, १, ५, ६।

[c]) लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र। यत्तु भा ऐकपद्यमिवोत्तरेण कर्मणि शानजन्तेन कृताऽभ्युवाह 'अनुरज्यमाना' इत्येव च व्याचचक्षे, तन्नोपपद्यते। प्रथमा सत्त्वापत्ति औवरी सुविदिता विमृशा भवति। कर्मणि प्रवृत्तिमत पदस्य कर्तरि व्याख्यान दुर्वचमित्यपरा। उपेक्षिताऽनुपद h तूपेक्ष्य।

[d]) लक्षणे कप्र द्र।

[e]) यत्तु MW 'अनुप्रसर्पन्ति' इत्य् आख्यातिक योगमाह तदमत्। स्वरविरोधात्। अत एवविधेषु लिङ्गान्तरै सामान्येन गतितया वा कर्मप्रवचनीयतया वा सुवहेषु स्थलेषु स्वर एव विनिगमक स्यात्। लक्षणाद्यर्थस्य प्राधान्ये द्वैपद्य द्वैस्वर्यं च। तस्याऽऽख्यातान्तर्भावेण गौणत्व ऐकपद्यमैकस्वर्यं चेति दिक्।

[f]) इत्थभूतलक्षणे कप्र। यथाऽनु विष्णु मरुतस्तद्वदित्यर्थं। वस्तुतस्त्व् अनुगतत्वाऽऽदिबोधकाऽऽख्यातस्य गम्यत्वमिह द्र। एव च गर्भीकृताऽऽख्यातानुप्राणितार्थवचनसामर्थ्यमित्थभूतलक्षणार्थ इति सुवच भवति।

[g]) हीने कप्र इति भा सुवच।

[h]) हेत्वर्थानर्थान्तरभूते लक्षणे कप्र।

[i]) नापृष्टिरि कप्र। गतित्ववादी MW चिन्त्य।

[j]) इह द्वयो पश्यनाऽऽदयभावयोर्मध्ये प्रथमोक्तमनुलक्ष्य पश्चादुत्तरस्य गमाश्रितया थावित वायाऽनुवस्पगाऽऽख्यभयोगगुणभावस्याऽप्रगल्भिकत्वाच यथावयमप्यभ्युगमं गति लक्षणविषयभूतवाचकस्य द्वितीयान्तपदस्याऽऽवर्दविधानस्याच गतित्वगमयापिनी मतिरयांक्तनी (तु MW प्रमृ) माऽऽद्रियेतेति दिक्।

[k]) आनन्तर्य गतित्वकर्मप्रवचनीयत्वस्पर्धिनि इह प्रतिविधाऽऽवपदीयमध्यदमनुगन्तव्यमिति।

[l]) अनन्तर्य इति भा, तृतीयार्थ इति h। गत्यर्थ-सामान्येऽथवा वक्तव्य कप्र अनुपदमोषध्यादिषु पश्वादीना प्रनिष्ठापनात्मकाच्छ्रुतिलिङ्गात्। सर्वथाऽपि कर्मप्रवचनीयतामात्मनस्तु न जहातीति। अनु स√तन् इत्येव वितथाऽनुमानीव प्रतीयमान MW चिन्त्य एव स्यात्।

[m]) लक्षणे कप्र। अनन्तरपर्याय स्वतन्त्रम् अव्य इति भा।

[n]) लक्षणे कप्र (तु ऋ ८, ४८, १३, तुटि मा ११, १७[४], वैतु सा अ॒नु॰॰॰आ॒ततान' इति)।

[o]) अनु√दद्<√१दा>'अ॒नु॰॰॰ददन्ते' इत्यत्र टि द्र।

[p]) तुटि मा १२, ५[४], वैतु अनु वि√क्रम्>अनु वि॒क्रमस्व मै २ ७, ८[४]।

[q]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (वैतु 'अनुव्यायन्' मा १४, ३०)।

[r]) इह 'अ॒नुस॒चरन्ती' इति पद ब्रुवाण गा चिन्त्य। एकस्मिन् पदेऽनेकस्वरानुपपत्ते। अत एवम्पर्यवसानके लक्षणे कप्र एव प्रथमोऽनु। अथ 'ऋ॒तस्य प॒न्थामनु' इत्यत्र तृतीयार्थ वा लक्षणे वा द्वितीयोऽनु कप्र एव। ऋतस्य मार्गेण वा मार्गमुद्दिश्य वाऽऽगमनमात्रस्योपमा विवक्षितत्वात्। कुत। उच्यते। अनुपद ज्योतिषा अयाणा घर्माणामन्वागमनस्य श्रूयमाणत्वात्। आगमनमेवान्व् अन्वागमनस्योपपन्नत्वात् (तु 'रे॒त' शौ ८, ९, १३)। एवमस्या कण्डिकाया त्रयोऽनवो भवति। तेषा द्वौ कर्मप्रवचनीयावादिमौ चरमस्तु गतिरिति विवेक। अन्यथैवाभिप्रयन्तौ सा h चोक्तदिशा चोद्यौ भवत (तुटि सस्थ अन्वा√गा>अ॒नु आ॒गु)।

[s]) इत्थभूतलक्षणे वा हेत्वाभवलक्षणे वा कप्र द्र। भाष्ये तु गतित्वमुपागत (तु ऋ १, १२७, १)।

[t]) तृतीयार्थे वा हेत्वर्थतात्पर्यको वा कप्र द्र।

[u]) लक्षणे कप्र। 'अनु॒सृजन्ति' इति 'अ॒नुप्र॒वर्तन्त' इति च द्रष्टव्यं द्विस्वर च योग पश्यन्तौ h MW चाऽयथार्थदर्शिनौ भवत।

[v]) यत्तु तै ५, २, ७, २ दशपाद् 'अनु उप√धा' इति यागा दृश्ये पृथक्कृत्वाऽनुके प्रयोग सूक्ष्मेक्षिकया विशेष कथन भवति। तदपरपरा MW h प्रमृ चिन्त्य।

४[a]; ७[b]; ९, ५[c], ३, १, ३[d], ४, ७[e], ५, २[f]; ७, ४[g]; ४, २, १; ६, २; ७, १$; ६[h], १०, ३[i], ५, २, १[h]; ५, २[j]; ७, ५[i]; १०, ६[1]; ६, ४, १; ७, ४, ४$; ७, १$; ९, २[k]; ¶६, १, ५, ३[l], ४[२], ७, ७$, ८, १[m], ९, ५[n]; ११, २$[o], ३, ४, ७[p], ५, ३$[q]; ७, १; ८, ३, ४$; ४, १, २[r]; २, ६[r];

a) एकतरत्र गतिमदग्निरोभि प्रसर्पतःपुरोडाशस्य केवल गच्छन्तमनुगच्छति इत्याकारकः पौर्वापर्यात्मकोऽनुसार्यानुसरणविशिष्टः संबन्धो न भवति। किन्तु स्वर्गं यतोऽङ्गिरस उद्दिश्य (=तत्-सहभावप्राप्तये) स्वभावतश्चलितुमशक्नुवन्नपि कूर्मत्वमुपगच्छन् पुरोडाश आत्मनः प्रसर्पणमकारयदिति तात्पर्यात् कूर्मीभूतस्य पुरोडाशस्योद्देशविशेषसाधनतामुपगतायाः प्रसर्पणक्रियायाः श्रावणे मन्त्रस्वारस्यात् कप्र अनुर् न गतिरित्यभिसन्धिः। अन्यत्र लक्षणे कप्र (तुटि. तै ६,५,११,१)। उभयत्र वैतु PW. प्रमृ. 'अनु-प्र√सृप्' च 'अनु-परा√भू' च।

b) 'तृतीयार्थे' (पा १, ४, ८५) इति चीयमानाग्नेर्वेदिप्रवेशे करणं समर्पयितुमिष्टं द्र.। उलूखलमुपधेयमिति विधिर्भवति। नाभिर्हि तद् अग्नेश्चीयमानस्य भवति। तदुपधाने सति स्वनाभ्येवामावग्निर्वेदिं प्रविशति। तदनुपधाने स्वनाभिमपश्यन् यजमानस्य प्रामादुकस्य नाभ्या द्वाराऽग्नौ वेदिप्रवेशं कुर्वाणस्तं विहृणीयात्। मैवं भूदित्युपधेयमुलूखलमिति श्रुत्यर्थो भवति। अथवाऽधिकरणात्मकः सप्तम्यर्थोऽभिप्रेतः स्यात्तद्वचनश्च कप्र द्र. (तु मै ३, २, ७, काठ २०, ७; क ३१, ६ यत्र नाभि- इत्यस्य स१ श्रूयते)। उभयथाऽपि नाभिपदार्थस्य मुख्यलक्ष्यत्वेन समर्पणे सति स्पष्टे प्राकरणिके तात्पर्ये यदेतदपश्यन्तः केचिद् 'अनुप्रविशति' इत्येकपदात्मकं द्विस्वरं योगं प्रतिपद्यन्ते (तु MW. K.) तन्नाऽऽद्रियेतेति दिक्।

c) तुटि. तै ५, २, ५, ४।

d) तृतीयार्थे कप्र. (तु. K.; वैतु. भा. लक्षण इति)।

e) अर्क्यम् (=अर्कमयं) साम शस्त्रं चाऽनुलक्ष्याऽर्के तदाधारेण विधा विधीयत इत्येव श्रुतिस्वारस्यं स्यात् (तु. तै ४,३,८;९ च तदुपरि सा. भाष्य च [K. टि. च])। गतितया योजयन्तौ MW. K. च चिन्त्यौ भवतः।

f) प्रणुदिनान् भ्रातृव्यान् उद्दिश्येत्येवंप्रकारकेऽर्थे कप्र. द्र.।

g) तृतीयार्थे कप्र.।

h) लक्षणे प्रकरणस्य मुख्यं तात्पर्यमिति कृत्वा तदुद्भवप्रयोजनः कप्र.। एकपदे सति द्वैस्वर्यानुपपत्तेः। (वैतु भा. PW. प्रमृ. 'अनुप्रविशद्' इति)।

i) लक्षणे कप्र. द्र.।

j) पश्चादर्थे अव्य. वा लक्षणार्थे कप्र वा। प्रथमे कल्पे प्रथमायाः स्वयमातृण्णाया उपधानं कृत्वा (पश्चात्) प्राणनक्रिया कुर्यादित्यन्वय स्यात्। द्वितीये कल्पे प्रथमा स्वयमातृण्णामुपधीयमानामनुलक्ष्य प्राण्यादिति संबन्धः। एवं चाऽन्यतरार्थकोऽनुरुत्तरयोर् उपधानयोरप्यनुवर्तयितव्यो भवति। नन्व् 'अनुप्राण्यात्' इत्येका द्व्युपसृष्टा क्रिया स्यादिति। नेति। कथम्। यावता सक्थे उत्तरे 'व्यन्यात्' इति च 'अपान्यात्' इति चोभे अपि क्रिये अद्व्युपसृष्टे सती 'प्राण्यात्' इति क्रियाऽपि तद्वद् अद्व्युपसृष्टेत्युपलक्षितामिति। अन्यथात्व ऐकपद्ये सति द्वैस्वरी नोपपद्येत।

k) लक्षणे कप्र.। यत्राग्निर्भवति तत्रैव पशव उपतिष्ठन्त इत्यर्थः। 'अनूपतिष्ठन्ते' इति सकर्मको द्व्युपसृष्टो योग इति यद् भा. च K चोपेतस्तन्न। तदभिप्रेतस्य पश्चादर्थस्य प्रकरणेऽनभिप्रेतत्वाद् ऐकपद्ये सति द्वैस्वर्यस्याऽनुपपत्तेश्च (वैतु मै ३, २, ३, ७, ९, २; ४, ७, ९ यत्र लक्षणार्थस्याऽप्राकरणिकत्वात् साकल्यार्थस्य च स्वारसिकत्वादिहाऽसंगतः पराभिप्रायः संगतो भवति)।

l) तुटि. तै ३, ४, ८, ३।

m) लक्षणे कप्र। निक्रमणक्रिया पदपङ्क्तिपरिमितेत्यस्यैवाऽर्थस्य न त्विहाऽनुनिष्क्रमणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात्। अत एवाऽनौ पृथक् स्वरोऽप्यत्रैव ज्ञापको भवेत्। चिन्त्या अतो गतित्ववादिनो भा. MW. K. प्रमृ (तुटि. 'अनु-नि√क्रम्>अनुनिक्रामति' इति)।

n) सप्तम्यर्थे कप्र तु ततः किंचिदिव प्राक् श्रूयमाणं 'सर्वासु···उप' इति। एस्य. भा. प्रमृ. 'अनुसंचरति' इति योगमनुजानानाश्चिन्त्याः स्युः। अपलक्षणद्वैस्वर्यापत्तेः।

o) अन्तरिक्षमुद्दिश्य वाऽन्तरिक्षेण वाऽयनस्य विवक्षितत्वगंभवाल्लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र.।

p) अनन्तरार्थे स्वार्थप्रधानम् अव्य.।

q) छन्दोभिरेवैनं प्रजनयन् मातुरधिकाल्पिरात् तृतीयार्थे कप्र. इति भिदमिव। चिन्त्यवादी MW. चिन्त्यः।

r) लक्षणे कप्र.। न त्वनुचरन् अनन्वचार- इति

५, १[a], ६, ३[b], ७, १[c], १०, ४[a], ५, ३, ३[२d], ८, १[२a], ३[e], १०, १[f], ११, १[g], २[२h], ६, ४, २[i], ६, १[२b], ¶७, १, १, ४[२], ५[२], ६[२], ५, ५[j], ६, ८[k], ७, ४[l], २, ४, १[m], ५, १[२a], ८, २, ४,

५, ३, ७, २, ४, ४, १[n], ८, ३[२], ९, १[o], ११, ४[३l], ५, ६, २[२p], मै १, १, ७[f], २, ६[q], ११†, १५[r], १६, ३, ११†, ३३†, ३९[s], ४, ७[२t], ५, १†, ५[२]†, ६†, ६, २, ८, ५¶f, ९[u],†¶,

१०, ३†, १७[२u]¶, ११, २[२]†, २, १, १०¶[v], २, २[२]¶, ४, ७†, ५, ३¶[v], ७[२]¶[w], १०[४]†, ६, ११[f], ७, २[२s], ८†, ९†, १५[२],†, १०, ४[२]†, ६, १२, ४[x], १३, ८[y], १०[v], ३, १, ४[२t], ¶ ५[३z],

शब्दश्रवणादिहाप्यु अनु-अव√चरु इति भ्रम स्यात्। इह लक्षणार्थस्यैव विवक्षितत्वात्। तस्मिन् शब्दे च हेतुमानिति वाऽऽनुपङ्क्ति इति वाऽनोरर्थ । विस्तरस्तु वैश द्र ।

[a]) तृतीयार्थे कप्र ।

[b]) यत प्राणो न्यूतस्तत एवाऽपानोऽपि 'न्यूंच्छेत्' इत्यस्यार्थस्य विवक्षातो लक्षणे कप्र इत्येव युक्तम्। यत k अत्र वैस्पष्ट्यमर्हेत्।

[c]) तृतीयार्थे कप्र द्र । वाचमनु वाचा तया सहाय-भूतयेत्यर्थ । 'अनुप्रयन्ति' इति योग मन्वाना k प्रभृ तु चिन्त्या ।

[d]) गतिन्व कर्मप्रवचनीयत्वाऽन्यतरसद्भावापेक्षया स्वार्थप्रधानम् अव्य इत्येव साधीय द्र ।

[e]) सप्तम्यर्थे कप्र द्र ।

[f]) लक्षणे कप्र ।

[g]) लक्षणार्थस्यैव प्राकरणिकत्वाद् अनुर् अत्र कप्र भवति। परा√भू इत्यस्य चाऽकर्मक वृत्त भवति (वैतु MW य 'अनु-परा√भू' इति कल्पयन् सकर्मक क्रिप इच्छति)।

[h]) हेवामके तृतीयार्थे कप्र (तु भा, वैतु PW प्रभृ 'अनु पुरा (अु वा) भवन्ति' इति)।

[i]) तुटि तै ५, ७, ९, २ ।

[j]) अनुक्रमार्थेऽव्ययमित्यभिप्रैति भा । अथापि मन्द् अधि परि-वन् (तु पा १, ४, ९३) अनुप्रयुक्तविभक्त्यर्थाऽनुवादकत्वमात्रेण सार्थकोऽप्यनर्थक इव स्याद् अन्यथा सिद्धे ।

[k]) लक्षणे कप्र द्र । एनमनुलक्ष्याऽस्य विषय इति यावत्। आनन्तर्यार्थे अव्य इति भा.।

[l]) तुटि तै १, ७, ९, ३ ।

[m]) तुटि तै ३, ४, ८, ३ ।

[n]) प्रत्यर्थिकर्तृकस्तुतिप्रयोगाऽभावे देयान्तरवर्तृकतदनुगरिष्यप्रयोजितस्तु यनुप्रयोगाऽभवाधाऽस्य प्रत्यर्द्धस्वयंसगद्भाच गतिभावेन अनुर् उत्तरां प्रत्यूर्वां क्रियां नानु-

प्रवेशयितव्य इति ।

[o]) तृतीयार्थे कप्र । तत्र सत्रे केशवपन सशिख कुर्यादिति विधेरभिप्रेतत्वात्। अत सशिख विशिख-वपनविवेकाऽननुदर्शी k चिन्त्य ।

[p]) एकतरत्र तृतीयार्थे कप्र । 'अनुप्राणन्ति' इत्येव योगमुशन् MW चिन्त्य ।

[q]) तुटि मा ४, २८ ।

[r]) लक्षणे वा तृतीयार्थे वा कप्र ।

[s]) पश्चादर्थ अव्य द्र ।

[t]) तुटि मा ११,१२,१७[४]। अन्यत्र 'यज्ञमनुलक्ष्य दम्पती अभ्रातम्' इत्येव प्रकरणसगत्या कप्र द्र (वैतु MW 'अनु अभ्रातम्' इति)।

[u]) 'तान् अपिपद्यमानान् अन्वपिपद्यते' इत्यत्र तावद् अनुर् 'गतिगतौ' (पा ८,१,७०) इति गतिलक्षण निघातमनुभवन्नपि सजातीयप्रयोगान्तरसाम्येन सस्वर कप्र स्यादित्यपेक्षा बलवतीव भवति। कदाचि मूलतो विद्यमान स्वर प्रमादाच्च्युति गमित इतीव चोत्प्रेक्ष्यते। तु अनुपदमेवोपरिष्टात् 'तान् प्रजायमानान् अनु प्रजायते' यत्र अनुर् इति पृथक् कप्र, 'प्रजायते' इति च पृथक् क्रिप भवति।

[v]) तुटि तै १, ७, ४, २ ।

[w]) एकतरत्र यत्तु मुपा 'अनुवर्षति' इत्येवमुपदृष्टमा-रयात शिश्राविषयिपित भवति तदसङ्गत वाच्चित्त्य द्र ।

[x]) कप्र यथा भवति तथा 'अनु सम् प्र√या>[अनु-सम्प्रयात' इत्यनन्ये टि यद्र ।

[y]) तुटि तै ४, ४, ४, ८ ।

[z]) सकृद् 'अनुप्रतितिष्ठति' इत्यत्र गतिर्भूत्वाऽय कि कप्र द्र । यदा द्वयो समानभावयोर्लक्ष्यलक्षणभावो विवक्षितो भवति पौर्वापर्यप्रकारकस्तदा तद्वचन अनुः कप्र वा स्याद् गतिर्वेत्युभयथाप्युतेर्विकल्प । यदा चैकस्मिन् वाक्ये प्रयुक्ताया गतिभूताऽनुविशिष्टाया क्रियाया अर्थो वाक्यान्तरेऽनुपदिष्टमनुवर्तयितुमिष्टो भवति तदा तदर्थं प्रकारद्वयमुपयुज्यमान द्र । तद् यथा ।

२, १[२]†, ५¶[a], ६[२],†¶[b],
१०, ¶३, ५, ६[c], ८, ४,
५[d], ६[३]¶, ¶६, ४, ८, ९,
१[e], ६[३], ७, ८, ४¶, ९,
७[f], १०, १[२g], २[h], ७¶[h],
११, १०[h], १६, ३†, ४, १,
७[i], १०¶[j] २, १¶[k], ३,
१¶[l], ३[m], ४, ५¶,
¶५, १, ३[i], ४[६n], ७,
८[o], ६, ७¶, ३[४i], ५[l],
६¶[p], ७, ४[२i], ८, ९†,
९, १०[३]¶[i], १०, २†, ६†,
११, २[२q], ३†, ४[२]†, ५[२]†,
१२, ४[२]†, १४, १२†,
१४†, १६[२]†, १८†, काठ
१, ६, २, ६[२r], १२†,
१५†, ३, ४[३], ६[l], ४,
११†, १३[s], १६[q], ६, २[t],
८[३], ९†, ११[२]†, ७, ४†,
५†, १३[३], १४[३t], ८, ५
७[२], ८[२], १५, १७†, ९,
१[२], ३, ४, ६[४u], †, ११[४], १४[२],
१८†, १०, ४[२], १०[v], ११,
२, ३[२], ४[२], ८, ९†, १०, १२,
५[३], १३, ८[२], ९[४]†, १४[२]†,
१६†, १५, ७[१], १६, १, २[४w],
८[५x], ९† १५[५]†, १७, ८†,

अनु पश्चादर्थक कप्र एव पुन श्राव्येत तस्य चाऽऽक्षेपेणाऽनुवर्तनीयया मूलक्रियया क्रिवि सबन्ध स्यादिति प्रथम प्रकार यथेह। अथ लक्ष्यलक्षणभूतसमानभावाभ्या कर्तृत्वसबन्धविशिष्ट-पूर्ववाक्यगतपदद्वयमक्षतया समर्प्यमाणे स्व स्व भाव प्रति कर्तृभूते पदान्तरे एवोत्तरे वाक्ये श्राव्येयाताम्। पश्चादर्थकगतिभूताऽनुसहिता समग्रैव च क्रियाऽऽक्षेप्या स्यादिति द्वितीय प्रकारो भवति यथा मै ३, ३, १०, काठ २२, ७ इत्यत्र।

a) 'हीने' (पा १, ४, ८६) इति कप्र। अधिकशक्तिहीनशक्तिभ्रातृव्ययो प्रणोदनस्य सममभीष्टत्वात् तयोस्तत्ताऽति अनुभ्या द्योतिता भवति।

b) तु नापूनि। न चह 'स्यात्' इत्याख्यातस्य विद्यमानत्वात् तेन गतित्वेन योग स्यादित्युच्येत। प्रतिवाक्य क्रियान्तराभावे भ्वस्तिरूपस्य क्रियासामान्यस्य विद्यमानत्वदर्शनान् नेह किमपि विवेकविनिगमक विशेषान्तरमुपलभ्याम। पूर्ववदेव च सदृक्-पदस्य 'अति' इति कप्र सान्निध्याद् विषयविवेकार्थं हीनार्थवचनोऽय कप्र एव द्र।

c) तृतीयार्थवचन कप्र। तादृक्-सकक्षपदसाहचर्यात्।

d) प्रायिकसामान्यवत्तु सत्स्वपि बहुपु स्थ एप तावत् परस्पर विशेषो भवति यथा कश्चिद् निपातोऽन्यत्र गतिर् भवत्यन्यत्र च कप्र इति (प्रकृते तु अनु प्रति √स्था>अनुप्रतितिष्ठति मै ३, ३, १०, ४, ४ यत्र अनुर् गतिर्भवति)। एस्थि यथोपलब्धि सौवरी स्थितिरेवाऽत्र नियामिका स्यादिति दिक्।

e) तुटि तै ६, १, ५, ३।

f) तुन मै १, २, १५।

g) एकतरत्र तुनि तै३,३,११,१। अन्यत्र लक्षण कप्र।

h) लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् 'अनु प्रनायन्ते' इत्येव योग पश्यन् तदन्तर्धापक MW चिन्त्य। कप्र इत्येव साम्प्रतम्।

i) लक्षणे कप्र द्र।

j) 'मूलम्' इत्यनन सम्बद्धो लक्षणार्थे तृतीयार्थे वा कप्र द्र।

k) हेत्वर्थपर्यवसानके लक्षणे कप्र। वितथदर्शी MW चिन्त्य। अकर्मकस्य जागरणस्य कर्माभिसबन्धनैरपेक्ष्यात्।

l) तृतीयार्थे कप्र।

m) तुनि मै २, ५, ७।

n) चतुर् स्थाने वारद्वय तु लक्षणे कप्र।

o) हीन कप्र द्र।

p) आनन्तर्यार्थे अव्य वा लक्षणे वा कप्र द्र।

q) 'नु' इति सुपा १ (तु पपा सनि नाउ काठ ४, १६ च)। लक्षणे कप्र (तु प्रति तै १, ८, २२, १, २, ५, १२, १, मै ४, १०, १, शौ ७, २९, १, वैतु SIM 'अन्व् आचरण्यात्' इति)।

r) एकतरत्र तुटि मा ४, २८, अन्यतरत्र लक्षणे कप्र द्र।

s) गतिर् इति ब्रुवाण SIM द्वैस्वर्यं प्रति चोद्यो भवति। स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र।

t) सप्तम्यर्थे कप्र द्र।

u) तृतीयार्थे वा लक्षणे वा कप्र द्र।

v) तुटि तै २, ४, २, १[२]।

w) तुटि मा ११, १७[४]।

x) कप्र (वैतु टि मै २,७ ८ अनु वि√क्रम्>अनुविक्रमस्व इति स्वराङ्कणाभावादिह काठ श्रुतिस्तत्र मै सकेतित कतर वर्गमनुवद्धा स्यादित्यध्यवमातुमशक्यमित्येव सत्यपि यद्येवैव मौलिकी वाक्-प्रवृत्ति स्यादितीव कृत्वाऽत्र गतीतरपक्ष उरीकृतस्तत्र सदसद्विवेचने प्रमाणम्।

११[४a], १८, ४, ५[३]†, ११ ¶[b], १९, ३[c], ५¶[d], ९¶[e], २०, १, ३[f], ६[g], ७, ९[२], १०[६h], १२[२i], २१, १, ३, ७, ८†[j], ९,

१४†, २२, १[k], २[b], १०, २३, ८[२b], ९, २४, ६[l], २५, ४[m], ५, २६, ७[b], ८[b], २७, २, ८[२n], २८, १[२o], ९[२p], २९, ८[q], १०[b],

३०, १[b], २, ३[२b], ७[३], ८[r], ९[r], ३१, ५[b], ८[१]¶[s], ३२, ५[b], ३३, ३[४t], ३४, ७¶, १२[४u], ३५ ८[४]†, १६[२]¶[v], १७[२w], १८, ३७, ११[२],

[a]) तुमि काठ ७, १४[२]।

[b]) लक्षणे कप्र. द्र ।

[c]) तुटि मा ११, १७[४]।

[d]) स्वार्थप्रधानम् अव्य वा स्याल्लक्षणवचन कप्र. वा योग्यक्रियाऽध्याहारो वेति भूयोऽपि विमृश्य द्र ।

[e]) सयोनिरग्नेश्चयन कर्तव्य तद् द्वारा वेदिं प्रविशाद् नेद् यजमानस्य योन्या द्वारेति कृत्वा तृतीयार्थे कप्र द्र ।

[f]) तुटि सस्थ मै २, ७, ८, तुटि तै ५, ३, ४, ७।

[g]) तुटि तै ६, ५, ११, १।

[h]) आनन्तर्यार्थे कप्र (वैतु मै ३, २, ९ यत्र पश्चादर्थे नाऽऽख्यातार्थो नेदीय इवाऽनुरञ्जितो भवति। तेनाऽकर्मकस्याप्याऽऽख्यातस्य सकर्मकत्वाऽभिनिर्वृत्तौ सत्या तस्य च तदीयस्य कर्मपदस्य चाऽन्तरा तदीय कर्तृपद श्रूयते [वैतु प्रकृतेऽस्य कप्र सतो व्यवधापनीव श्रुति])।

[i]) लक्षणे कप्र (तु मै ३, २, १० यत्रत्या समानप्रकरणिका सौवरी स्थितिरिहापि विनिगमनी भवति ।

[j]) तु ऋ १०, १४५, ६, शौ ३, १८, ६ यदन्विहापि 'माम् अनु' इतीव लक्षणाऽभिप्राय सबन्धो भवति ।

[k]) प्रेत्य समारोक्ष्यस्य स्वर्गस्य मान सम्प्रति क्रियमाणस्य यज्ञस्य मानमन्वित्यर्थविवक्षाप्रामुख्यान् कप्र द्र (तु तैब्रा २, १, २, १०, यत्रत्य स्वरसंकेतोऽप्येतत्समर्थकतो भवति [तु वैप२ यस्था टि])। एस्थि PW. प्रभृ 'अनुसमारोहति' इति त्र्युपसृष्टौ सम्भाव्यमानाऽभिन्त्या स्यु ।

[l]) तु सस्थ टि तै ५, ७, ९, २।

[m]) लक्षणे कप्र । अनु√सन्>अनुसनेत् इत्येव योजुक SIM चिन्त्य ।

[n]) तुमि मै ४, ६, ३[१]।

[o]) तुटि मै ३, १०, २।

[p]) तुमि मै ४, ५, ४[१]।

[q]) सप्तम्यर्थे कप्र द्र ।

[r]) तुटि मै १, २, १५, शौ २, १४, ३।

[s]) एतत्पाठ तुमि काठ १६, ८। सर्वेद विशेषोऽदर्शि। तथा हि। अमुष्य सोऽदित पृथिवी सवस्येमाऽऽग्ददिदेवे धुनिर्भ्यर्नी देन नस्मायमनुनविश्य अनोर् अर्थो विधात्रनार्थमनुरध्ययेदिति गतिपक्षानादर द्र (वैतु PW. MW)। अन्यतरत्र तु सस्थ टि मै ४, १, १०।

[t]) तुटि तै ७, ४, ११, ४[२]।

[u]) सप्तम्यर्थे कप्र भवति (तु तत्रैव श्रूयमाण 'पूर्वपक्षेषु' इति)।

[v]) भावलक्षणस्य विषयस्य प्रामुख्येन श्रावयितुमिष्टत्वात् तस्य च यथा कप्र न तथा ग गमयितु शक्यत्वात् कप्र. एव द्र । अथ कप्र एतदपर लक्षणम्। तद् यथा। यत्र लक्ष्यभूतो भावश्चाऽन्यत पृथक् क्रियापदेनोच्यते लक्षकभूतो भावश्चाऽन्यत पृथक् क्रियापदान्तरेणोच्यते तत्र सामान्येन कप्र अनुर् द्र इति। तस्माद् यथा 'डिम्भस्य मरणमनु मरण डिम्भस्य' इत्यत्र कप्र अनुर् भवति तथैव 'डिम्भ म्रियमाणमनु म्रियते डिम्भ' इत्यत्राऽप्यय कप्र इति। यत्र तु लक्ष्यलक्षकयोर्भावयो समानत्वे वा सजातीयत्वे वा सति लक्षकभूते भावे गम्ये सति लक्ष्यभूतो भावोऽनुपूर्वेण सकर्मकेण सता क्रियापदेनोच्यते तत्र ग अनुर् भवतीति। यथा 'डिम्भमनुम्रियते डिम्भ' इति। एव तावत् प्रकृते कल्शस्योपधान पृथक् शब्दतेन क्रियाप्रधानेन पदेनोच्यते तदनुलक्ष्य प्रवर्तमानश्च प्राणोपदसनभाव पृथक् क्रियापदेनोच्यत इति कृत्वा कप्र. अनुर् अत्र भवतीति निर्विवाद सद् अन्यत्र च सदृक्षासु वाचोयुक्तिषु निदर्शयितव्यमिति दिक् (तु प्राण >-णेन इत्यत्र क ४८, १४ टि, गपू पृ१८० टि D च)।

[w]) प्रयास्यद्यजमानकर्तृकाऽन्यन्वाधानादिक्रियाविरोधाधीनप्रीतभावा कामास्तेन तस्या क्रियायां कृतायामेव त प्रति कामप्रीता सन्तस्तेन प्रयाता सह प्रयायुर्नान्यथेत्येवं लक्षणार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वात् कप्र अनुर् न गतिरितीव कृत्वा पृथक् स्वरो भवति (वैतु काठ ९, १७ यत्र समानकल्पया श्रुत्या तत् सजातकर्तृक प्रयातोऽनुप्रयाण सूचित भवति। अयं तु तत्र विशेषो भवति यथा प्रयाता क्रियमाणाया क्रियाया इन्द्रामादयस्तावन्न तु प्रयन्त आत्मीय कर्मादि विशेषगुरुत्वाऽप्रमाणमपि कर्ता सजातानां तदनुप्रयाणे प्रवृत्ति सजायत इति कृत्वा प्रयातानुप्रयातृत्वे सदृशस्वस्वगत्याभावे सति लक्षणार्थस्य गम्यत्वेनाऽभावाद् न कप्र अनुर् (टि))।

३८, २; १२[a]; ३९, १०[५]; ४०, ८†; ९; १३; †४६, १; ३[४]; क १, ६; १९[b]; २, ११[३c]; १३[२]; ३, ३†; ९†; ११[d]; ४, ७¶; ८†; †५, ३; ४; ६, ३[४e]; ७, २; ३¶[a]; ४[२]¶[a]; ८, ३; ४[२]; ६; ७[a]; ९[४]; †; २५, ६[२]†; २८, ४; ५[२]†; २९, ७[२]¶[a]; ३०, १[f]; ३¶; ¶३१, ३[f]; ५§; ८§[g]; ९[h]; १०[२i]; ११[२a]; १२[६]; १४; १६; १८; ३५, ४; ¶३६, ३[a]; ६; ३७, ५[२a]; ७[j]; ¶३९, १[a]; २[a]; ४१, ५; ६¶[k]; ४२, २¶[l]; ४४, १¶[m]; ४६, ३[a]; ४; ५; ६[२]; ४७, ५[j]; ८[२n]; ¶४८, १५[२o]; १६; †कौ १, ५१; १६५; २२९; ३६७; ४०९; ४१०; ४१२; ४१३; ४३६; ४६५[p]; २, ८७; ८८; १०५; २०१; ३३३; ३५५; ३५६; ३५७; ५१७; ७७५; ९१९; ९२७; ९५६; १०४४; ११५५; ११६३[p]; १२०४[२]; ३, ४, २; ५, ८; ११; §४, १; †जै १, ५, ७; १८, १; २४, ५; ३८, ८; ४०, १; २; ४; ५; ४२, १०; ४८, १०[p]; २, ३, ३; ७, २; ३, ९, १; ३; ११, १; १८, ८; २८, ५; २९, १२; १३; १४; ४०, १३; ४, २, ८; १६, २; २०, २; २१, ५; २२, १०; शौ १, २२, १[q]; २, ३४, ३[r]; ३, ७, २[s]; ९, ६[t]; १८, ६†; ४, १५, ४[u]; ७[u]; ८[v]; ९; १२, २१, ४†; ५, १, ३; २७, ७; ६, १७, १–४[w]; २६, २[x]; २९, ३; ३९, १†; ६९, २; ७२, १; ९०, २; ९७, ३[२y]; १०५, १–३; १२१, ४[z];

[a]) लक्षणे कप्र. द्र.।

[b]) तुटि. मा ४, २८।

[c]) तुटि. तै १, ३, ७, १[२]।

[d]) तुटि. काठ ४, १३।

[e]) तुटि. मा १७, ६६; काठ ७, १४[३]।

[f]) तुटि. मा ११, १७[४]।

[g]) तुटि. तै ६, ५, ११, १।

[h]) तुटि. काठ १९, ९।

[i]) तुटि. तै ५, २, ९, ५।

[j]) तुटि. तै ५, ७, ९, २।

[k]) तुटि. काठ २६, ८।

[l]) तुटि. मै ३, १०, २।

[m]) तुटि. तै ३, ४, ८, ३।

[n]) तुटि. मै ४, १, १०।

[o]) तुटि. काठ ३५, १७।

[p]) तुटि. तै ४, ४, ४, ८।

[q]) तृतीयार्थे वा लक्षणे वा कप्र.। 'अ॒नु····उ॒दयताम्' इति योगं पश्यन्तौ PW. MW. उपेक्ष्यौ।

[r]) 'अ॒न्वैक्षन्त' इत्येवं क्रिप. अन्वयाद् 'दु॒ीध्यानाः' इत्यनेन तद्गतस्याऽनु-पदार्थस्य पारम्परिकसंबन्धस्य मिद्धत्वे सत्यपि यदन्यैर् 'अ॒नुदी॒ध्यानाः' इतीव संबन्धोऽपरम् अनु कप्र. सन्तं 'बध्य॒मानम्' इत्यनेन शानजन्तेन नापू. अन्वितं व्यर्थं गतीकारमिष्यते (तु. सा. WI. च) तन्नाऽऽद्रियेत। आर्थस्य संबन्धस्योक्त्या दिशा सुसंगतत्वे सत्यप्यनुपपन्नद्वैस्वर्यप्रसङ्गादिति दिक्।

[s]) तृतीयार्थे कप्र. (तु. नापू. मन्त्रे 'स॒ क्षेत्रियं॒ विषा॒णया' इति)। एस्थि. 'अ॒नु····अक्रमीत्' इति योगपरः WI. चिन्त्यः।

[t]) सप्तम्यर्थे कप्र. द्र.।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. W.; वैतु. सा. यस्य अनुगतम् इति भाष्यमव्ययपरतया नेयमुतोपसर्गतयेति विमर्शमपेक्षेत)।

[v]) कप्र. अयमिह भवति। अत्र पूर्वार्धीयं प्रत्याशं वियोतनस्य च प्रतिदिशं वातस्य वानस्य चाऽऽशंसनं ज्ञापकं स्यात्।

[w]) लक्षणे कप्र.। आनन्तर्यं इति W.। 'अ॒नुभू॒तुम्' ('-त्रम्' इति पाएडु.) इत्याकारकमेकं पदं सा. पपाठ।

[x]) सा. 'अ॒नुव्याव॒र्तने' इत्येकं पदं पठंश्चिन्त्यः। तृतीयार्थे कप्र.। अन्येन पथा पाप्माऽनुपद्यतामिति यावत्। अथवाऽनर्थिका गतेर्द्विरुक्तिः। 'अ॒नुपद्यताम्' इति क्रियायामेव विवक्षापर्यवमानात्।

[y]) कप्र. भवति (तु. ऋ १०, १०३, ६ इत्यत्रत्यं टि., सस्थ. च टि., 'वीरयध्वम्', 'सं॒रभध्वम्', 'हर्षध्वम्' इत्यत्र च यस्था. टि.)।

[z]) नापूटिदि. निवासक्रियाया अपेक्षया प्रकृतद्वितीयाऽन्तपदवाच्यस्य तदभिव्याप्य तदधिकरणतया समर्पणे श्रुतिस्वारस्यप्रतीतेस्तत्साधनभूतः कप्र. द्र.। गपूदि. गतिपदयः MW. मिथ्याप्रत्ययं प्रति चोद्यः।

१२२, १[a], २[b], ७, ४४, १,
५९, १, ८७, ४[vc], १०२,
४[d], ८[e], ९, ८, १२, १३[२],
१५[२], १६, १७, ९, १,
१९, २४[२], ४, २४, १०, २,
२२, २३[f], ४, ६[g], ५,
२५–३५[h], ३७[i], ४५[j], १०,
७[?k], ११, २, १०[l], ७, १२,
१०, ११[l], १९–२२, २४,
२७[n], १२, २, २१†, ३,
१७[m], १३, १, १०[n], २,
१४[o]; १८† २१†, ४०[n],
३, १[p], २०[m], ६, ५[g], १४,
१, ६०[g], २, १०†, ७४,
१५[n], २, १, ९, १५, २१, ६,
१, ४, ७, १०, १३, १६, १९,
२२[२], २४, ९, १, १४, १, ३,
५ ६, ९, ११, १३, १५,
१७, १९, २१, २३, १८, १,
२०†, २७[vc], ५०†, २, ९,
१३†, ४, २८[v]†, ७५[n], ७६[n],
८६[n], ८७[n], १९, ६, २†,
१३, ६[२]†, २६, ३[n], ४९, २[q],
६[n], ५८, ३[<n], †२०, ४, २[r],
१५, २[s], ४०, ३, ४२, २,
४७, १५, १८, ६९, १२,
९२, १५ १०९, १–३, ११६,
२, १३१, २S, १३९, २,
पै १, २८, १, ५९, ४[t], ६३,
१[j], ९२, १[u], १०७, २†,
२, ३३, ०[v], ६०, २[w], ८६,
१–६, ३, २, २[x], ७, १, १५
५[y], २८, ४, २९, १, ३३, ४[z],

[a]) तृतीयार्थे कप्र (वैतु सा PW प्रभृ 'अनु-सुतरेम' इति योग वदन्त । इह तु नाउ मन्त्रे कप्र श्रूयमाणस्तथैव सा व्याख्यायमानश्च)।

[b]) तृतीयार्थे कप्र (तु शौ ६, १२२, १ सौवरी स्थितिस्तत्र चेह च यनि विनिगमिका स्यात्। एस्थि तत्र ग इतीह च कप्र [सोऽपि च लक्षणार्थीय] इति सा तद्व्यत्यासेन तत्र कप्र इतीह च ग इति W च व्याहतवाचाविव स्यातामिति दिक् [तु तैआ २, ७, २ यनत्ये पाभे स्वरो भूयोऽपीह यनि एव पुष्टिं विदध्यात्])।

[c]) तुटि. मा ११, १७[y]।

[d]) तु सस्थ टि. तै १, ४, ४४, ३।

[e]) तै ४, ३, ११, १–२ सस्थ टि द्र।

[f]) द्वितीयान्त स्वविपर्यीभूतमधिकरणार्थकतयाऽऽपा-दयन् कप्र द्र। पुरुष-कर्तृकस्य निवासस्य देवाधिकरणक-तायां तन्मध्यगतत्वपर्यवमानरूपाया प्रकृतस्य प्रश्न-स्योत्तरस्य च स्वारस्यप्रतीते॰। एस्थि उत्तरेण √२श्वि इत्यस्य निद्दृतन यद् MW गतित्वानुसन्धमाह तच्चिन्त्यम्। द्वितीयान्तपदवाच्यकर्तृकनिवासस्याऽपेक्षया तदनुगतस्य वा तत्पश्चाद्भवस्य वा पुरुषकर्तृकस्य निवासस्य प्रमाणे प्रश्नप्रश्नोत्तरयो स्वारस्याऽभावादिति दिक्।

[g]) पश्चादर्थे कप्र द्र।

[h]) तु गस्थ टि मा १२, ५।

[i]) 'दक्षिणां दिशमनुलक्ष्य या सूर्यस्याऽऽवृत् तामहमन्वावर्ते' इत्यत्र लक्षणे कप्र द्र।

[j]) गत्यर्थे कप्र द्र.।

[k]) प्रवेशनक्रियायां कर्मणोऽनिर्देशात् साकाङ्क्षा॰न्यत्र स्पष्टम् W निन्त्र। तस्या प्राधान्येन प्रतिपादनेऽनि-र्दृष्टस्य पुरुषस्यानुगन्तव्य भावे गत्यपि गतिते क्रियाया प्राधान्यविशेषाऽऽधानेन कर्मणो भूयस्तरा गौणीभावापत्तेस्ततःप्राधान्यविशिष्टप्रतीत्यर्थं तदधिकरण-ताऽऽपत्तौ विवक्षिताया सत्या सप्तम्यर्थेऽनु कप्र द्र।

[l]) गतिरिति सा अभिप्रयन् प्रतीयते। तथा तु सति द्वैस्वर्यापत्ति स्यादित्यसौ चोद्यो भवेत्। शरीरस्य प्राधान्येनोपस्थापनेन श्रुतिसफलतायामभ्युपगताया लक्षणे कप्र (न तु पश्चादर्थे तु W, नापूटि च)।

[m]) तृतीयार्थे कप्र।

[n]) लक्षणे कप्र द्र।

[o]) मा ८, ४० सस्थ टि द्र।

[p]) 'अनु त्रिन्चाक्रशीति' इति योग द्व्युपसृष्ट पश्यन्तौ PW MW उपेक्ष्यौ। अनोर्लक्षणे कप्र सत सगतत्वात्।

[q]) तु पाण्डु टि W टि च। वैकृतभूयिष्ठे पाठेऽनु कप्र (अनु सा) इति सम्भाव्यते।

[r]) आधारलक्षण कप्र। एव किल सा इहाभिप्रयन् समाव्यते। याहृचे तु (तु ऋ ८, १७, ५) गतितामेवा-ऽस्याराविच्छति।

[s]) द्वितीयाया प्राप्तायां 'ते' इति प छान्दसी वक्तव्या भवति।

[t]) वातस्य प्र(प्र)वानम् अनु प्रवानमनुलक्ष्येत्यर्थ इति लक्षणे कप्र। एव द्वितीयोऽप्यनु स्यात् तथैव मध्ये च 'अध' इति शोध सभाव्यत।

[u]) पूर्वमनु, आनुपूर्व्येणेत्यर्थ।

[v]) लक्षणार्थे कप्र।

[w]) शौ ६, १२२, १ सस्थ टि द्र।

[x]) शौ ३, ७, २ सस्थ टि द्र।

[y]) गत्यर्थे कप्र (तु गस्थ टि मस्यामध्यम->मं)।

[z]) शौ २, १४, ३ टि. द्र

४, १७, ५†, २०, ७[a], २४, २[b], ५, ६, २, ७, ६[c], ९, ११, २१, ६, ४०, २[d], ६, १६, ४†, २२, १९, ७, ४, ६[e], †, ८, १, ४[e], १४, ३†, ९, १, ६, ५, २[f]‡, ११, ७, ९, १३, ६, १†, १४, ४, ६[g], १५, १०, ६†, १२, १०[h], २३, ८, १६, १५, ६[i], १८, ८[j], १९, २[j], ३[j], ५[j], ६[j], ७[j], ३३, ९, ३४, ९, १०[j], ५१, ५[k], ६१, १[l], ७२, ४[j][m], १०७, ७[n], १३१, १[o]–१०[o], १४७, ७[p], ८[p], १४८, ३, १४९, १[p], १५४, २[q].

अनु√- मा ५, ९[r], ३७, १८[r], का ५, ३, २[r], ३७, ३, ५ शौ १८, ३, ४०[s]

¶अनु-क,का[t]- -कम् मै ४, ३, ८, -का मै ४, ३, ७[t], ७, ८, -कान् तै २, २, ८, १, ५, १०, १, मै ४, ३, ७, -काम् मै २, १, ९, ५, ८, ३, ३, १०, ४, ७, ८

अनु√कम् > कामि

१अनु-काम[u]- -म मा १८, ८, का १९, ३, ४, तै ४, ७, ३, १, मै २, ११, ३, काठ १८, ८, क २८, ८

†अनुकाम-कृत्[v]- कृत् ऋ ९, ११, ७, कौ २, ७९७

२अनु-काम[w]- -मम् ऋ १, १७, ३, ८, ४८, ८, ९, ११३, ९

३अनु-काम[x]- -मा ऋ ८, ९२, १३

अनु कामि(न्→)नी[y]- -नी तै ३, ५, ६, १

अनु√काश्

अनु,>नू-काश[z]- -शम् तै ५, ४, १, ३, ७, १२, १, काठ ५३, २, -शेन मा २९, २, का २७, २, १, मै ३, १५, २ [°श- श्वेत°]

अनु√कि, अनु चिकिते काठ ३७, ९, अनु चिकिताम् शौ ६, ५३ १

---

[a]) तुटि काठ २१, ८ ।

[b]) पाठस्य व्यवस्थाऽभावाद् अविस्पष्टान्वयोऽनु ।

[c]) तुटि शौ ४, १५, ७, ८ ।

[d]) लक्षणे कप्र (तु 'मदम् इष्यमाण' इति पूर्वस्यामृचि मस्कृता श्रुति)।

[e]) सन्दिग्ध पाठ । 'नु' इत्यस्य स्थाने 'अनु' इत्युपात्ताऽकार सभाव्यते।

[f]) पश्चात् पूरित पठ (तु ऋ १०, ९०, ४)। निमित्तभि-स्थानेऽनुरनुपूरित इति चिन्त्यम्।

[g]) लक्षणार्थे कप्र ।

[h]) सन्दिग्धान्वय पाठ ।

[i]) पश्चादर्थे कप्र द्र ।

[j]) तै ४, ३, ११, १ इत्यत्र सस्थ टि द्र ।

[k]) शौ ६, १२२, १ सस्थ टि द्र ।

[l]) तुटि शौ १०, २, २२, २३ ।

[m]) 'मूर्धस्याऽग्नेश्चन्द्रमसोऽनु भूति धातस्याऽऽमूमिर् (भग्वाम>) अनु स्वम् आऽभव' इतीव शोधमुपठमिद बहुविहन श्रेष्ठमसमर्थर्च द्र । तमिय पोटमुपठमिद बहुविहन ... गोऽपनत्तुपठ मुग्ध ग शाप-स्मृद्धिमेव विशोधयेत्।

[n]) तुटि शौ १०, १०, ७ ।

[o]) तृतीयार्थे कप्र । प अभिमवद द्र । मूलो शोध गतेयो भर्ग (तु सस्थ टि. अव√क्रम्>भवक्राम)।

[p]) तु सस्थ टि. शौ ११, ७, १२ ।

[q]) लक्षणार्थे कप्र द्र ।

[r]) तु उ म च यावनु √ह इहाऽऽक्षेप्यो भवति । वस्तुतस्तु 'त्वया (=अग्निना द्वाभूतेन)' इति तृ अत्र एव स्यात्।

[s]) 'अनु√इ>अन्वैत्' इतीवेह सभाव्यते। सा तु √रह् इतीममेव पूर्ववद् आचिक्षिप्सति (तु पागड टि., ११ टि च)।

[t]) 'अनुक' (पा ५, २, ७४) इति कन् प्र । नित्स्वर (पा ६, १, १९७)।

[u]) गम उप भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[v]) अरकोपपदे √कृ+कर्तरि क्विप्। कृद्-उपप्रस्य (पा ६, २, १३९)।

[w]) अम समान्य समास-स्वर (विस्तरार्थं तु मा ऋ १, १७, ३)। अदन्तस्य अम रूपतो 'नाम्यर्थाभावात्' (पा २, ४, ८३) इति कृत्वा विभक्त्यर्हतया निर्देश ।

[x]) प्राग 'अनो' (पा ६, २, १८९) इत्यू अव्ययप्राधान्ये मतुरगर्भनतो सस्य उत्तरपदान्तोदात्त द्र । यत्तु PW प्रभृ नात्, अस्मात् प्राति समासतो न निविष्यु-त्यदगत्। अर्थतोऽन्वये मूद्धनभेदोऽस्मादिति दिक् (तु वैप)।

[y]) स्त उप णिनि प्र । कृद्-उत्तरस्य (पा ६, २, १३९)। स्त्री ङीप् निरयाप निपाते स्वरोऽविशेष ।

[z]) भवे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। मै विहरण सहितायामस्य दीर्घ (पा ६, ३, १२२)।

अनु-कूल[a]- -लम् शौ ५, १४, १३; पै २,७१,५ [°ल- विश्वमनस्°, विष्णुमनस्°]

अनु√कृ

अनु-कर्[b]- -रेण शौ १२, २, २.

¶अनु-कृति[c]- -तिम् काठ १९, १२; २७, १; क ३१, २; ४२, १. [°ति- एतद्°]

अनु-कृत्य- अन्°

अनु√१कृप्>क्लृप्, अनुकल्पयाति पै ५, १५, ४.

अनु√२कृप्, अनु···कृपते[d] ऋ १, ११३, १०; अनु···अकृपेताम् ऋ ८, ७६, ११.

अनु√कॄ, अनुकिरामि शौ १८, ३, ६९; ४, २६; ४३.

?अनुक्चूता° पै १६, ७३, ४.

अनु(न्-उ)क्थ[e]- -क्थः काठ ३०,७¶, -क्थाः ऋ ५, २, ३.

†अनु√क्रन्द्, अनुचक्रदे ऋ ८, ३, १०; शौ २०, ९, ४; ४९, ७.

अनु√क्रम्→क्राम्, अनुक्रामाम मा ३८, १९; का ३८, ५, २; अनुक्रामेम ऋ ५, ५३, ११.

अनु···अक्रमीत् ऋ ९, ११४, १; †अनु ···अक्रमुः ऋ ९, २३, २; खौ १, ५०२; जै १, ५२, ६.

अनु√क्रुश्, अनुक्रोशन्ति ऋ ४, ३८, ५.

अनु√क्शा[g]

¶१अनु-क्शाति°- -क्शात्यै मै ३, १,१; ३; ९,४; ४,८,३; काठ ७, ७; ८; १०; १९, २; ३; २०, ६; ११; २१, ३; २२,७. [°ति- अन्°]

¶२अनु-क्शाति[h]- -क्शात्यै मै ३, १, ४.

अनु-क्शातृ[i]- -क्शात्रे काठ २६, १२.

¶अनु-क्शाय[j] मै १, ८, ९.

अनु√क्षद्

अनु-क्षत्तृ[i]- -त्तारम् मा ३०, ११; १३; का ३४, २, ३; ५

†अनु√क्षर्, अनुक्षरन्ति ऋ ८, ६९, १२; मै ४, ७, ८; शौ २०,९२, ९, अनुक्षर ऋ ९, १७, ८; जै ४, २१, ६.

?अनुक्षमाहि[k] पै १६, १४९, १२.

अनु√ख्या[g], अनु···अख्यन् काठ ७, १०, क ५, ९.

¶१अनु-ख्याति°- -ख्यात्यै तै २,५, ११,३; ६, २,१, ५,१,८,६,२, ८, १; ३, २, ३; ७, ४; ४, १, ४; ६, ३, ७, २; ५, ४. १; ६, १, ५; ७, २, ६, २; ४, ३, २, ३, २; ६, २; ५, १, ३; क ५, ९; २९, ८; ३१, ८; १३; १८; ३५, १.

¶२अनु-ख्याति[h]- -ख्यात्यै तै५,१, २, ६; क ३०, १.

¶अनु-ख्यातृ[i]- -ख्यातारम् तै ३, ३, ८, ५[२].

अनु√गम्→च्छ,गमि,¶अनुगच्छति मै १, ८, ९; ४, ५,५; काठ ६ ६; क ४, ५; ¶अनुगच्छति मै १, ८, ८; ३, ४, ५, अनुगच्छथ ऋ १, १६१, ११, पै १, ५१, ३; १६, ५१, ४, ¶अन्वगच्छत् मै २, १, ४[२]; ¶अन्वगच्छन् मै १, ६, ३; ¶अनुगच्छेत् मै १, ८, ८[३]; ९[२], ३,४,७, काठ ६,६[२], क ४,५[२], अनुगच्छेम मा १५, ५०; का १६, ६, २; तै ४, ७, १३, ३; मै २, १२, ४[२], काठ १८, १८, क २९, ६; शौ ११, १, ३६.

अनु ··· गमन्तु ऋ ४, ३५, १; अनु ···गमानि ऋ ४, १८, ३;

---

[a]) अस. उत्तरपदाद्युदात्तः (पा ६, २, १२१)। उप. यद्र. । यनि. विभक्त्यर्हतार्थं तुटि २अनु-काम-।

[b]) गस. उप. 'पुंसि संज्ञायाम्' (पा ३, ३, ११८) इति घः प्र.। कृद् उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[c]) गस. क्तिन्नन्ते इति 'तादौ-' (पा ६,२,५०) इति पूप्रस्व.।

[d]) मत्र. इतीव च रू. <अनु√१कृप् इतीव च व्याचक्षाणः सा. व्यादृतश्च चिन्त्यपदगश्च द्र.। धातु- विवेकः यद्र.।

[e]) 'अनु'न् उ)प-क्षितः' इति शोधः द्र.।

[f]) बग. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[g]) क्शा,क्षा>ख्या इत्यस्य प्रकृतिभूतस्य परिणामस्य शाखाविशेषनिघ्नो व्यवहारविवेको यथायोगं द्र.।

[h]) प्रास अव्यय-पूप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. क्तिन् प्र.। प्रथमसंख्याके सरूपे प्राति. अनुदात्ता- द्धातो. प्र. तेन च गस. उक्तो भवति। इह च अनुप- सृष्टाद्धातो प्र. सति प्रास. इति विवेकः स्पष्ट इति दिक्। यद्यपीह सरूपयोर्द्वयोः स्वरतोऽभेदो भवति तथाऽप्यर्थतो भवत्येव स्यांश्चित् सूक्ष्मो भेदः (तु. वैश.) इति कृत्वोभयोः पार्थक्येन निर्देशः।

[i]) गस. तृजन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

[j]) गस. ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १,१९३;२, १३९)।

[k]) नितरामसंस्तुतेऽत्र सुपा. अप√रप्>'अप··· अरप्स्महि' इति शोधः द्र.।

अनु जग्मु ऋ ४, ३३, ६, †अनुगमन् ऋ १, ६५, १, ७, ४९,४, ६, १, २, ३, १०, ४६,२, मै ४,१३,६[2], काठ १८, २०[2], अनुगमन् ऋ ३, ३९,५, अनु अगमन् ऋ ६, ६३,८[a]

अनु-गच्छ(त→)न्ती[b]- न्ती शौ १२, ७, १६, पै १६, १४३,७

¶अनु-गत[c]- तौ मै १, ८, ७

अनु-गति- अन°

अनु-गम्य[d] तै ६,४,५,६¶, शौ १९, ४४, १०, पै १७, ३, १०

¶अनु-गमयित्वा[e] काठ ६, ६, क ४, ५.

अनु√गा, अनुगाति ऋ ४, १८,३ अ-न्वगात् शौ १०, ४, २६, १२, २,४३, पै १६, १७, ७, अनुगात् पै २, ५२, ४, †अनु गु ऋ १, ६५, २, १०, १२, ३, शौ १८, १, ३३, अनु गु ऋ ३, ७, ७, अनुगा शौ ७, ३०, १, ६, ८, १, ७, १०, पै ९, १३, १, ६ १६, १, ७ १०

अनुगात ऋ १०, १९, १, शौ ७, ६३, ७, अनुगथम् तै १, २, ३, ३, ६, १, ४, ९

अनु-गायस्[f]- -यसम् ऋ ८, ५, ३४

†अनु√१गॄ>गृ, अनु गृणाति ऋ १, १४७, २, मा १२, ४२, मा १३, ३, १३, तै ४, २, ३, ४, काठ १६, १० क २५, १

१अनु(न-उ)ग्र[g]- -ग्र ऋ ७, ३८, ६

२†अनु(न-उ)ग्र[h]- -ग्रास ऋ ८, १, १४ शौ २०, ११६, २

अनु√ग्रह्>गृह्>गृ, अनुगृभ्णाति ऋ ७,१०३,४, ¶अनुगृह्णाति तै १, ७,०,४, ¶अनुगृह्णाति तै १, ७, २, ३, ४ अनु गृह्णातु पै ५, १७, ४, †अनुगृभाय ऋ २, २८, ६, मै ४, १४, ९

¶अनुगृह्यते काठ २७, ३, १०, क ४२, ३

¶अनु-गृह्य[i]- ह्यन्त मै ३, ८, ७ काठ २५, ८, क ४०, १

अनु घ्नन् अनु√हन् द्र

अनु√घुष्

†अनु-घुष्य>ष्या[j] ऋ १, १६२, १८, मा २५, ४१, तै ४, ६,९, २, काठ ४६, ५.

अनु√घ्रा→निघ्र

अनु निघ्र[k]- -घ्रम् शौ ८, ६, ६, पै १६, ७९, ६

अनु√चक्ष्, अनु चक्षत ऋ १, १२१, २, अन्वचष्ट ऋ ४, १८, ३

अनुचचक्ष ऋ [५, २, ८, १०, ३२, ६]

अनु√चर्, ¶अनुचरति तै ५, ५, ६,२ अनु चरति ऋ ३,५५, ७ पै ७, १५, ५, २६, ३, †अनु चरत ऋ १०, १४, १२ पै १०, ९, १०, ¶अनु चरन्ति काठ १२, १३, अनु चरसि ऋ ३, ६१, १, अनु चरामसि ऋ ८, २५, १६, †अनु चरामसि ऋ ८,६१,८ कौ १, २५३, २, ९२९, जै १, २७, १, शौ २०, ११८, १, अनुचर ऋ ८, १, २८, अनु चरन्तु पै ५, ६, ३, ७, ६, २,

a) 'रातिमनु' इत्येवमन्वय पश्यत सा कप्र अनु। तस्व। क्रियाया सकर्मिकाया सत्यास्तथा सत्यध्याहार मुसन निराकरणशरणमुधाप्रयासस्याऽनिवर्त्यत्वप्रसङ्ग- दिति दिक्।

b) गस शत्रन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)। स्त्रियां ङीप विवक्षिते स्वरेऽविशेष।

c) प्रम क्रम्यय पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप दद्र।

d) गम स्वन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)।

e) समा गम्यो दयध् वदे भवति च न भवति च (पा ७, १, ३८)। एव तत्वदिह ऽदभावपद।

f) गम पूर्वप्रस्व (पावा २ २, २४, पा ६, २, १)। उप √गै+असुन् प्र (पाउ ४,१८९)। यत्तु 'अनुगानस्य' इत्यव व्याख्यान रा एतत् प्रति <अनु√गै इत्यादाऽभिगदधान, तत्र। इद नति तत्र अनुतात्यन्द कृद्-उपप्रस्व प्रगच्छन।

g) इग नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप दद्र।

h) तस उप कृत्-पूर्वत्व (पाउ २, २८) सति घाती- दिष्व् उस द्र। कृत्प्रयासनिमित्तानकगुणप्रनिपधीयनम् पूर्वरे नञ्-स्वर बाधितोऽन्तोदात्तो भवतीति (पा ६, २, १६०)। नापू सम्पान तम मतोऽपि विवेकश्चोपपाद्य- ताम्। उप मूल उस तस्य च उप <√रा इति सन् काऽऽतमिति वा कृत्वाऽऽकर्षे नञ्-पूर्वेऽन्तो- दात्त (पा ६, २, १५७)। शिष्ट ग्र, कल्पन समानम्। एषि उप यु इह गौवरे विनिगमकत्वन् तद्विस्तर द्र। यद्वा उग्र- इति ति च भवति गप च (तु द्र)। उप गस प्रधान्ये शति विकल्प्य घस् नञ्-स्वर मुचव स्यात् (पा ६, २, १७०)। एवमपि यथायोग्य धृतयस्तु सम्यः।

i) 'हृह्यो' (पावा ३,१,८४) इति ह्य्व म।

j) गम शत्र-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)।

k) गम कृद्-उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)। उप दा प्र (पा ३, १, १३७)।

अनुचरत पै १६,२६,३, ¶अन्वचरत् काठ १२, ५ १९, १, क २९, ८, अन्वचरन् शौ १२,१, ८, अनुचरेम ऋ ७, ५१, १५ शौ १२, १,१७,† अनु चरेम ऋ ४, ५७, ३, मै ४, ११, १, शौ २०, १४३, ८
†अन्वचारिषम् ऋ [१, २३, २३, १०, ९, ९] मा २०,२२, का २२, १, ७, तै १, ४, ४५, ३, ४६, २, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, २९, ३, ३८, ५, क ३, ११, पै १, ३३, १

अनु चर्,रा[a]– -रम् मा ३०, १३ का ३४, २, ५ -¶रा काठ २१, ३, क ३१, १८, -राणि, -रे तै ६, २, १, २¶
¶अनुचर्-व(त्->)ती[b]– -ती तै ५, ५, ६, २

अनु√चित्, अनु चेतथ ऋ ४, ४५, ६
अनु चेति ऋ ४, ३७, ४

१अनु(न्-उ)चि(त->)ता[c]– -ताम् पै ६, २ २

२अनु(न्-उ)चित[d]-
¶अनुचि(त)-च्याद्वय[e]– -द्वयम् पै ७, ८, ९

अनु√च्-छो, अनुच्छ्य[f] शौ ९, ५, ४, पै १६, ९७, ३

अनु√जन् >जा, अनुजायते ऋ ६, ४८, २२, तै ७, ५, २५, २[g], मै १, ९, ६¶, काठ ९, १४¶, अनुजायताम् खि २, १०, ३, शौ ३, २३, ३, अनुजायन्ताम् शौ २, १३, ५, पै ३, १४, ३, १५, ६, १, अन्वजायन्त ऋ १० ७२, ३, ५

अनु-जा[g]– -जाम् तै ४, ३, ११, ३[h], काठ ३९, १०
आनुजा[i]- अनु° द्र

*अनु-जावर[j]-

---

[a]) पचादित्वाद् अच् प्र । थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[b]) 'ह्रस्व' (पा ६, १, १७३) इति मतुप उदात्तत्वे प्राप्ते 'न गोश्वन्' (पा ६,१,१८२) इति निषेधात्स्वरस्तदवस्थ ।

[c]) 'अनुदि(त->)ताम्' इति पाभे (शौ ५, १, २)। तदिह मूक वर्णविकारो वा स्यात् प्रामादिक ,उप √वच् (>√उच्)+क्तिच् (पाउ ४, १९३) इति वा सेत्क-न्तान्तप्रकारकत्व वाऽभ्युपेयम् ।

[d]) उप √उच्+क्त इति नापू विविक्त नाउ. म्यु औपयिक च प्राति द्र ।

[e]) मूको मध्ये तकारलोप प्रामादिक इतीव कृत्वा यनि शोध द्र । [illegible] स्यात् । उप च √च्यध् >च्याध +[illegible] तद्धित [illegible] प्र । तद् च्याध्य >च्याद्वय- इति दकारोच्चारणयोः पूर्ववर्णान्तर लोपाऽनुप्रयोजिनमात्र प्रामादिक एव स्यात् ।

[f]) 'ओतः श्यनि' (पा ७, ३, ७१) इत्योश्चर-णात ।

[g]) [illegible] विट् प्र । धातोरात्व [illegible] च (पा ३, २, ६७, ६, ४, ४१, ३, ११४)। [illegible] (पा ३, २, १०१) [illegible] । [illegible] √जन् [illegible] √ना [illegible] 'अनु-ना >अनु जा- [illegible] (पा ३, २, ७१)।

[h]) यद् इष्टका-पर सदेतद् ह यजमान-परतया सा निनीषति, तदयुक्तमिव भवति । अपार्थ स्वारसिकाऽन्वयपीडनप्रसङ्गादिति यावत् (तु मुदत्->मुदन्ती इति रू प्र१ सत् प्र३ इति कृत्वा तेनाऽनुपद विनियमाणम् । एतत्तदीयमपथानुधावनमेव च अनुष्ठानपरतयाऽस्य प्राति नितरामप्रसिद्ध तदीये व्याख्याने बीज द्र)।

[i]) 'साप्ताय-' (पावा ५,४,३६) इत्यत्र उस स्वार्थिक अण् (तु नाउउ)। यत्तु सा अनु° (यत्र) इत्येतद्व्याख्याने आह चाऽनु च इत्युपसर्गावुपपदीबिभावयिषति तच्चिन्त्यम् । नञ् विमुक्तस्य उप स्वय श्रुत्याऽनुपदमेवाऽदीर्घाऽकारादितयोपकल्पितत्वात् । यथा चाऽर्थतोऽपि गा चिन्त्यो भवति, तथा नापूटि द्र ।

[j]) प्राग पूप्रस्व । उप मत्वर्थीयस्तद्धित वरच् प्र उस (पावा ५, २, १०९)। यद्वा 'जा' इत्येतद्वाक्यनिष्पन्नोपपदाद् √वृ कर्तरि अच् प्र इत्येव व्याख्यान उग गति कृद्-उपप्रस्य इति विमृशा विचाराय [illegible] । [illegible] च प्रागविद्वाद् उप 'ज्ञा-' इत्यदव 'ष्ठा-'<√था इत्यस्य प्राकृतिको विकारो वा स्यात् √जन् इत्यतो निष्पन्न गत् प्रापदामव प्रदुर्भावर्थे वा कृग द्र । अन्यच्च । 'पश्चुधाऽनु पूर्वेणाम्' (तै ७, २, ७, २) इत्येतत्[illegible] च यथावच्छपि [illegible] [illegible] । [illegible] अनु [illegible] । [illegible] 'अनु' इत्यु उप भवति [illegible] इति [illegible] भवतीति । [illegible] च । [illegible]

¶आनुजावर्°- -र तै २, ३,४,२,३, ४³ ६, ६, ११, २, ७, २, ७, २², मै २, ५, ६, ४, ६ ४, ८, ९, काठ ११, ४⁴, १३, ७³, २७, ९, ३०, ३⁵, क ४६, ६², -रम् मै २, ५, ६, पै ४, २०,१६, -रस्य तै ७,२, १०, २, -रौ तै ७, २, ७, २, मै २, ५, ६, काठ १३, ७, ३०, ३, क ४६, ६

¶आनुजावर-तर्ᵇ- -रा काठ २७, ९

?अनुजास्यन्वा° खि ४, ५, ३४

अनु जिघ्र- अनु √घ्रा द्र

अनु √जीव्, अनुजीवति खि ७, ७, ९, अनुजीवान् मै १, २, ९, अनुजीवाय तै ५, ७, ४, ४, अनुजीव पै २, ८०,१, अनुजीवाम तै १, २, १३, १

अनु √ज्ञा>जा¹, अनुजानन्ति पै १६, १३२, ११, अनुजानन्तु शौ ६, ११२, १, १०, ५, ५०, †अनु अजानन् ऋ १०, ८५, १४, शौ १४, १, १५

अनुज्ञास्यन्ति तै ६, ३, १, ६¶

¶अनु-ज्येष्ठ्°- -ष्ठम् मै १, ८, ४², काठ ६, ४, क ४, ३, पै ६२, २३, १

अनु √तक्ष्, अनु अतक्षत ऋ १, ८६, ३

अनुतक्षु तै ५, ६, ८, ६, अनु-तक्षिषु काठ ४०, ६

अनु √तन्, अनुतन्वन्ति शौ ९,१२, १४, पै १६, ७५, ४, अनु··· तनुहि का २, ६, ९, अनु तनु मै १, ४, २, काठ ७, २, क ५, २, अन्वतनुत शौ १०, २, १६ पै १६, ६०, ९

?अनुतन्तुनाम्ᶠ पै ३, २९, २

अनु √तप्, अनुतप्यन्ताम् पै २, ५, १, अन्वतप्यन्त तै ३, २, ८, ३, मै २, ३, ८, शौ २, ३५,१, पै १, ८८, ३

१अनु-तप्यमानᵍ- -ना मै २,३,८

२अनु-तप्यमान,नाʰ- -नम् शौ २, ३५, २, -ना तै ३, २, ८, २, पै १, ८८, १

अनु √तिष्ठ अनु √स्था द्र

अनु √तृद्, अनुतृन्धि ऋ ७, १२, २, अनु अतृन्तम् ऋ ७, ८२, ३

†अनु ततर्द ऋ १, ३२, १, कौ ३ ३ ११, जै २, ३,१, शौ २, ५, ५

¶अनु √तृ→तर्, अनुतरति¹, अनु-तारन्ति मै ३, ६, ९

†अ नुत्त,त्ता¹- -त्ता ¹ कौ १, २४८, २, ७२१, जै १, २६, ६, -त्तम् ऋ १, ८०, ७, १६५, ९, ७, ३४, ११, मा ३३, ७९, का ३२, ६, १०, मै ४, ११,३, काठ ९, १८, कौ १, ४१२, जै १, ४०, ४, -त्ता ऋ ८, ९०, ५ -त्ता ऋ ३, ३१, १३

†अनुत्त मन्युᵏ- -न्यु ऋ ८, ९६, १९, -न्युम् ऋ [७, ३१, १२, (८ १२,२२)] ८, ६, ३५ कौ २, ११४५ जै ४, २९, ९

अनु(न्-उ)त्त(म>)मा¹- -माम्

ऽश्विनोर्वाभिमम्बधेनाऽस्य प्राति आर्यवादिकी श्रुति-र्भवति। न त्विन्द्रस्य वाऽश्विनोर्वा कस्यचिदनुनस्या-पेक्षयाऽवरत्व नामपरत्वतरत्व श्रुतिप्रमाणितमिव भवति। यत्तु यस्य गा मा द्योभावप्य् अनुत्, अवर- इत्ये-तयो प्राति तत इत्याम्पिनी, तच्चिन्त्यम्। यद्येवमभ तयो विप्स्पर्धं आनु-जावर्- इत्यागरक पथा न स्यभविष्य-दिति। कथङ्कारमभविष्यदिति। आनुज अवर्- इति (तु भूत भवा-, उप अनु, उप-अयन, उप-अराग, उप-अर्- प्रभृ)।

ᵃ) नात्, प्रति स्वार्थे अन् (पावा ५, ४,३६)। तद्-स्वर। नु अनु जा >आनुज्ञा- (यथा आनु-ज्ञा इति)।

ᵇ) सान्तिदान्तनिकस्मात् प्र (पा ५, ३, ५७)।

ᶜ) अनु √जन् >जा)> 'अनुजावरं त्वम्' इत्यत्र ... पर समास ... । यद्वा द्वितीयस्य पदस्य स्थाने सु+आ>'स्वा' इति ... । ... 'आ' इत्यस्य 'जावर' इत्यनेन ...

उपयोगश्च द्र। 'अनुतम्'मा' इति शोध (तु सटि) त्वशोध एव द्र। अनतिवतन्वाप्यभिचारादिति दिक्।

ᵈ) 'ज्ञाजनोर्जा' (पा ७,३,७९) इति 'जा' आदेशः।

ᵉ) अस मामस्त्व (पा २, १, ६; ६, १, २०३)। अदन्तत्वात् सुबर्हतया निर्देश द्र (तुटि अधस्तात्)। यद्वा प्रस. अन्तोदात्त (पा ६, २, १८९)। वा द्विवि चेदेव सुवचम्।

ᶠ) 'अनु-तन्तन[√तन् >√तन्तन्+अच् प्र]>) न्ना- -नाम्' इति शोध द्र (तु अभि-शोच्- शौ ७, ३९, १)।

ᵍ) गस उप कर्तरि इयन् प्र। तानतन-शब्द-उपपरस्य (पा ६, १,१८६, १६७ २, १३९)।

ʰ) उप कर्मणि यक्। शेषं नत् द्र।

ⁱ) तस नपुंस्वर (पा ६ ०, ०)। नप् यद्र।

ʲ) 'त्ता' इति (ऋ ८, ९०, ५) पभे।

ᵏ) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। यद्वा तस स्वात् प्रकृतिस्वर (पा ६ २, २) उप व बस।

शौ २०, १३५, २

¶अनु(न्-उ)त्तरवेदि-क[a]– -कम् काठ ३७, ४

¶अनु(न्-उ)त्पूत[b]– -तम् मै १, ४, १३, काठ २९, १, क ४, ३, ४७, २

¶अनु(न्-उ)त्सर्ग[c]– -र्गम् तै ७, ५, ३ २, काठ ३३ ५.

¶अनु(न्-उ)त्सह्य[d] मै १, ८, ८

अनु(न्-उ)द्र(क→)का[e]– -का ऋ ७, ७०, ४

अनु√दक्ष्

?अनु-दक्षि[f]– -क्षि ऋ २, १, १०

अनु√दद्(<√१दा), अनु ददन्ते[g] मै २, १२, ६, काठ १८ १७, क २९, ५, अनु अददताम् कौ २, ३३९‡[h]

अनु√दह्, अनु दहन्ति ऋ १०, २८, ८[i], †अनुदह ऋ १०, ८७, १९, कौ १, ८०, जै १, ८, ८, शौ ५, २९, ११, ८, ३, १८, पै १६, ७, ५, ¶अन्वदहत् मै १, ८, ?

अनु-दुहत्[j]– हन् शौ २, २५, ४

अनु√१दा>दद्, ददा, †अनुददाति ऋ २, १२, १०, शौ २०, ३४, १०, पै १३, ७, १०, अनुददासि ऋ १, १९०, ५, अनुदत्ताम् मै ४, १४, १७[k], शौ ६, ११८, १, पै १६, ५०, ३, अनुदत्तम् मै ४, १४, १७, शौ ६, ११८, २, पै १६, ५०, ४, ‡अनु अददाताम् जै ३, २८, ११[l], अनु अददु ऋ ५, २९, ५

अनु'''ददु ऋ २, १३, १०, अनुदात् ऋ ७, ४५, २, अनुदु ऋ १, १२७, ४

†अनुदायि ऋ १, ६१, १५, २, २०, ८, शौ २०, ३५, १५

†अनु''' दायि ऋ ६, २५, ८, तै १, ६, १२, १, ७, १३, १ २, ५, १२, ५, मै ४, १२, २, काठ ८, १६

[a]) यस समासान्ते कपि 'इस्वान्ते-' (पा६,२,१७४) इत्युक्त स्वर (तु तैना २, ७, ५, २ यत्र उप दीर्घान्तत्वाद् -वेदीक- इति कपि-पूर्वीय [पा नापू] स्वर श्रूयते)। उप यद्र ।

[b]) तम नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उद् √पू+क्त ।

[c]) नापू सस्व भवत । उप उद्√सृज+घञ्। वा क्रिवि द्र (वैतु भा य उप णमुलन्त व्याप्त्यन्)।

[d]) उप उद्√सह्+ल्यप्। शेपम् एपू द्र ।

[e]) यग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[f]) वग पूरप्रस्व (पावा २, ?, ४, पा ६, २, १)। उप <√दक्ष् यद्र । क्रिवि च सामान्य (=वि) च भवतीति कृत्वा द्वि१ च न च रू द्र। एतद् क्रिप न नाप इतीव कृत्वा चाऽत्र (अनु√दह्>) '-धक्षि' इति पपा भवति (तु ऋग्रा ४, ४१, ३१७ तदनु गा मम् च)। यथा चिद् यनि ग्यु सर्वीयस्य समाम्यत यथा ...यताम् उप ...णाणां निगमानां संहितायां √दह् इत्यता निगमेभ्यो धकारविशिष्टतया ...मात्रस्य ...यावनिगमान्तरेभ्यो विवेचयन्यामिव ...तया ...मान्तामपि ग्यु ...नुगमानिव समाम्नतेऽदेर्शिमत्वं √दक्ष् इत्यत्र यद्र.।

[g]) ...भेदेन ... पद ...त्तरे भवति ...नु पद...त्वात् ...भेद द्र । सद् यथा। ... 'द्वारः' इति ... सद् वाक्य कर्तृतयाऽन्वित भवति। 'विश्वा' इति रू च न द्वि३ सद् 'अता' इत्यनेन न द्वि३ सता सामानाधिकरण्य भजद् वाक्ये कर्मतामुपैति। शाखान्तरेषु (तु मा २७, १६, का २९, २, ६, तै ४, १, ८, २, शौ ५, २७, ७) तु 'द्वार' इति रू द्वि३ सन् लक्षणार्थेन अनुना कप्र योगमुपैति प्रधानवाक्ये च 'विश्वे' इति प्र३ रू कर्तृता भजति। पूर्वऽन्वय दिव्यात्मनां द्वारामभिन्नताऽनुधारकतया मुख्य संकेतो भवत्युत्तरे चाऽभिभिन्नाना विश्वेषा (=देवानां) तद्द्वारपालानामिव सतां तद् मतधारकत्वस्य संकेतो भवतीति विवक्ष सुलभ। शौ √दद् इत्यस्य स्थाने √रक्ष् श्रूयत इत्यपि भेदान्तर द्र ।

[h]) अनु√२क्लृप्>'अनु'''अक्लृपेताम्' इत्य् अनु√१दा> अनु अददाताम्' इति च श्रुतौ (यक तु ऋ ८, ७६, ११, जै ३, २८, ११) अनु√मद्>'अनु अमदेताम्' इति च भाष्ये (तु सा) पाभे द्र ।

[i]) अत्र कप्र अनुद् इति सुवाच्य सा चिन्त्य (तु नाउ रू)।

[j]) यग शत्रन्त-हद्-न्यत्रय (पा ६, २, ११९)।

[k]) मूको 'अनुदत्तान्' इत्यपि पपा च 'अनुदत्तानि' इत्यपि यत् आदर्श (तु संटि) तदुभय चिन्त्य द्र (तु शौ ६, ११८, १)।

[l]) अनु√२क्लृप्>'अनु अक्लृपेताम्' इति अनु√दद्>'अनु'''अददेताम्' इति च पाभ सदुपरि द्र (तु ऋ ८, ७६, ११, कौ २, ३३९)।

अनु-देय[a]- -यम् ऋ ६, २०, ११
†अनुदेयी[b]- -यी ऋ १०, ८५, ६, १३५, ५ ६, शौ १४, १, ७
¶१अनु(न-१उ)दित- -ते काठ ८, ३[२], क ६, ८[२], -तेन काठ ८, ३, क ६, ८
२अनु(न-२उ)दित, ता[c]- -ताम् शौ ७, १, २, -तास ऋ १०, ९५, १
अनु √दिश्, ¶अनुदिशति तै १, ५, ४, ३, ७, १, ५, मै ३, २, ६, ६, १०, ७, ७, काठ १४, ७, २३, ६, २४, ६, क ३७, ७, ¶अनुदिशति तै ६, १, ४, ८, १०, ५, ३, १, ६, अनु दिशामि मा १३, ४८-५१, का १४, ५, २-५, तै ४, २, १०, १-३, ४[२], ७, २, ९, ५, मै २, ७, १७[४], काठ १६, १७[४], २०, ८, क २[०], ८[४], ३१, १०, ¶अनुदिशेत् तै ६, १, ४, ८, १०, ५
अनु-दिश्य[d] मा १, २८, का १, ९, ६, मै १, १, १०
¶अनु दिष्ट[e]- -ष्टे मै १, ११, ७[२], काठ १४, ७[२] [°ष्ट- अनानुदिष्ट (?)-]
अनु √दृश्, अनु···ददृशे ऋ ८, १, ३४
अनु दृश्य[d] ऋ १०, १३०, ७, मा ३४, ४९†, का ३३, २, १९†, तै १, १, ९, ३, काठ १, ९, क १, ९
अनु दृष्ट[f]- -ष्टे काठ २६, १२
¶अनु(न्-उ)द्दाह[g]- -हाय काठ १०, १०, १९, ४, ५, २०, ५, २१, ३, २४, ६
¶अनु(न्-उ)द्धत[h]- -ते काठ ३७, ६
¶अनु(न्-उ)द्धृत[i]- -तम् मै १, ८, ७
अनु(न्-उ)द्रू[j]- -द्रे ऋ १०, ११७, ६
अनु √द्रु, अनु···द्रवस्व पै १६, १००, ३, ¶अनुद्रवेत् मै १, ८, ७, क ४, ५
¶अनु-द्रुत्य[i] तै ७, १, १, २, ४, ५, ५, ७, ७, मै १, ६, १०, ८, ४, ३, १, १, ९, काठ १८, १९, क ४, ३, २९, ७
अनु(न्-उ)द्वृत्त- -त्तम् पै १६, १२१, ५
†अनु √धन्व्, अनु[k]···दधन्वे ऋ २, ५, ३, तै ३ ३, ३, ३, मै २, १३, ५, कौ १, ९४, जै १, १०, ४
अनु √धा>दध्, अनु दधाते मै ४, १४, ९, अनु दधे ऋ ७, ५३, ५[l], अनुदध्मसि पै ६, २२, १८
अनु दधिरे ऋ ६, ३६, २
अनु···धायि ऋ ६, २०, २
अनु √धि[m]
अनु ··धिपीय[n] तै ३, ५, ६, ३[o] काठ ३, ९[p], क २, १६[q],

a) सस यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, २१३, २, १३९)।
b) 'वयस्यचरमे' (पावा ४, १, २०) इति ङीप् पित्वान्निघात स्वरेऽविशेष ।
c) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यदृ ।
d) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)। उप <√दिश् वा √दृश् वेत्यत्र शाखाभेदेन सम्भवन्त्यामपि व्यवस्थायां मूलस्वरूपतोऽनुसन्धेयमेव ।
e) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
f) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।
g) तस उप उद् √दह्+भवे घञ् ।
h) तस उप उद् √हन्+क्त ।
i) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यदृ ।
j) सस्थ इते त्रुटि 'अनु द्रिय' इति ।
k) 'अनुबोधम्' इत्येव सम्प्रमनुसन्तनौ स (ऋ.), मा (तै) वेकारादऽस्माकं द्वैस्वरी नरि वोदौ स्यात्तम्। प्रकारान्तरस्यान्तरदरदर्शेयाद्रि यति सदत्त एव वरीमन्ति पूर्वभोक्ताये सन्निपथस्मान्निरो[ि]स स्यात्। स्ति अनु कर बा परतागो वेति सदरोपेति त्रि स्यात् वैमुखे ६ ३ (सर. तु स्न य रिर य त)।
l) कस इति सा । √धा इत्यस्य सकर्मकत्वाद्यागी 'सामर्थ्यात् स्तुतीरिति लभ्यते' इति यद् सायकर्माऽऽहेप माह तच्चिन्त्यम् । तदपेक्षयोरन्यथाऽऽख्यानेन 'रयान्' इत्यस्यैव कर्मणोऽभिसम्बन्ध सुवचन्त्र इति यत्न ।
m) √धा>°धि>√धि इति सम्प्रसंकेत (सस्तु टि)।
n) पात्र मीयुट इडागमो निपात्यते, आतो लोपश्च (सक पा ७, ४, ४०, ६, ४, ६४)। यति तु मीयुट शाखाभेदविकल्पेनाऽऽत इत्त्वम् उस (पा ३, ४, १०४ [वितु नाउ क])।
o) 'अग्ने धाम्नानु मन्ति' इत्येवमिव मूलस्य पादस्य सत स्थाने '°धामीतनु°' इत्येव सुसा धूयमाणे लोपधानेभ्य विद्रयत भवति (तु सस्थ टि. †धामी> मी)।
p) 'अग्ने धाम्ना ते मन्ति' इत्येवमिव मूलस्य पादस्य सत स्थाने 'धामी ते मन्ति' इत्याद्यदेरोलन्या सुसा धूयमाने लोप विद्रयत (तु सस्थ टि. आ √धा>√धि>आ धिपीय)।
q) प्रथने टि 'सम्' इत्यस्यमान्तरदरानेन द्वन्द्व सुमोधस्य इ (तु स्पृ°)।

अनु…धेयीय[a] मै १, ३, १[b]
अनु-हित[c]- -तम् मै १, ६, ४
अनु√१धाव्, अनुधावति खि ५, २२, ९, शौ २०, १३६, ११, ¶अनुधावन्ति मै १, ६, ३, अनु …धावसि ऋ ९, १७, ५५, ‡अनु धावताम्[d] शौ १, ३७१, जै १, ३९, २, अनुधावत शौ ५, २१, १०, ११, १२, १
१अनु√धी, धि(<√धा)
२अनु√धी(<ध्या<√ध्यै)
अनु√?दीधी[e], अनु…दीधियु ऋ १०, ४०, १०[f], अनु दीध्यु[g] शौ १४, १, ४६
अनु-दीध्यान[h]- -ना[i] ऋ [३, ४, ७, ७, ८]
अनु√धूप्
अनु-धूपित[c]- -तास. ऋ २, ३०, १०.
अनु√ध्मा→धम, अनु…धमन्ति ऋ ८, ७, १६
¶अनु√ध्यै>ध्या, अनुध्यायति तै ३,१,३,१, अनु …ध्यायति काठ ६, ४, ८[j], क ४,३,७, अनुध्यायन्ति काठ ३०, ९
अनु ध्या[k]- -ध्या. शौ ७,११९,२
¶अनुध्यायिन्[l]- -यिनम् मै १, ८, ४, -यी मै १, ६, ४, ५, ११, ८, ५ [°यिन्- अन्°]
अनुध्यायिनी[m]- -यिनी मै ३, ६, ६
अनु√ध्व(<ध्वं)स्, अनुदध्वसे[n] मै १, ७, १, काठ ८, १४, क ८, २
अनु√नह्
¶अनु नद्ध[c]- -द्ध मै ४, ५, ७
¶अनु नद्धि[o]- -द्धै मै ३, ९, ४, काठ ३०, ५
‡अनु√१नश् अनु 'आनट्'[p] ऋ [१, १६३, ७, १०, ७, ३] मा २९ १८, का ३१, ३, ७, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३
¶अनु नि√क्रम्, अनुनिक्रामति[q] काठ २४, ४[r]
अनु√निज्, अनुनिक्षन्ति शौ ५, १३, १५, पै १६, ७५, ५
¶अनु नि√धा
अनुनि हित[c]- -ता मै ४, ६, ७
अनु-नि√भञ्ज्
?अनुनि-भञ्जन[r]- -नम् खि ५, १५, ११, शौ २०, १३१, १

a) सीयुट् क्त्वाऽभाव द्र (तु नापू रू टि)।
b) पा शोध अपेक्षितो भवति। प्रथमे पादे 'अग्ने वाम्या' इत्यादिमे पदे स्याताम् (तु एपूटि)। एवमन्तिमे पादे 'वामीरनु'>वाम्यनु (तु निपूटि)।
c) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
d) अनु भुवत' इति (क्र १०,१४७,१) पाभे।
e) एवं च नापू. च क्र अनु-पूर्वाद् >√१दीधी (यङ्) वा √२दीधी (यङ्) वेयस्य विषयस्येदानीमपि विमर्शापेक्षत्वात् नामायन भूयस्तरा विमृश्यवेनेह निदेश द्र.।
f) गा √धा→धी इति परिणाम समर्थयन्ति स्वापि। एवं दीधियु=दीधियुर् इति PW (तु GW) सदनन् गां वैश द्र।
g) अन्त्याक्षरे वर्णविकारेऽन्तर द्र (तु नापू. यादृच दस्य दुःदन्त नार्थीवस्ता स्यात्)।
h) गाग शानजन्त-कृद् उपप्रस्व (पा ६ १, १८९, २, १३९)।
i) कृत्र अनुर् इति कृत्वा 'अनुम्' इत्यनेन मात संपमात ना आह। ना.मतो √दीधी इत्यनुगृहा-तर्दीशन्तीनुगन्ने मत (तु GW) वैशु अनुगोप।
j) अमुम् आर्ति मन्यमान ORL उपविश्यते अर्थत (तु मम्, ॰)।
k) ... मस ना विरती भव भव्र म। ... शति
कृद्-उपप्रस्व (पा ३, ३, १०६, ६, २, १३९)।
l) गम णिन्यन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।
m) स्त्रिया ङीप (पा ४, १, ५) पित्त्वान्निघाते स्वरे नापू अभेद।
n) तै (१,५,३,२) 'अनुदध्वसे' इति पाभे भवति। तेन तत्र कत्र अनुर इति कृत्वा 'पृथिवीम्' इत्यनेन नापू अस्य सम्बन्ध शाखाभेदेन व्यवस्थेय। तद्यथा। मै प्रभृ अनु√ध्व(<ध्व)स् इति सकर्मको धातुर्भवति। तै तु √ध्व(ध्व)स् इत्यकर्मको धातुरुपदृष्टो भूत्वा सकर्मकतां नोरीकरोति।
o) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इत्युक्त स्वर।
p) आडागम (तु वि√२नृ>नृ…आव)।
q) तु अनु नियामति (तै ६, १, ८, १) इति च अनु निष्क्रामति (मै ३, ७, ६) इति च यथोभयत्र क्त भवत् अनुर् अर्थमित्त्रा च तदुत्तरा (यं) इत्यत्र तनुहत गर्थमित्रा) विशेषे दिश।
r) पौ तारगामान्यात् शोधनापेक्षता द्र। पाणु °भञ्जि° इति स्वर प्रदर्शि। तत्र यदि प्रथम शोध गाभुणात् ... (पा ६, २, १३९, तु गि)। एवो भवत (गि भ शौ पा) अनु° इत्येव मुख्य भवति, ... स्यात्। पूर्वोक्तत्वोरवमाधान्यदर्थो मध्यमार्थेय क्र ... द्र। ... 'अनु' इति मात्र विगुत्र

¶अनु-नि√युज्, अनुनियुनक्ति काठ १०, ११; ११, १; १३, ३; २१, १०; २९, ९; १०[३]; क ४६, ३[३].

अनु-निर्√दह्, अनुनिर्दह[a] शौ ९, २, ९; पै १६, ७६, ८.

अनु-निर्√द्रु, अनुनिर्द्रव पै १५, २३, ८.

¶अनु-निर्√वप्, अनुनिर्वपति काठ ८, ८; १०; १०, १; क ७, ३; ६; अनुनिरवपन् काठ ८, १३; क ८, १; अनुनिर्वपेत् मै १, ६, ८; काठ ८,८;१०[३]; ११, ५; क ७, ३; ६[३]; पै ९, २१, १-१२; १६, ११९, १-३.

अनुनिर(र्-उ)प्य[b]- -प्यम् काठ ८, ८[२]; -प्याणि क ७, ३[२].

अनुनिर्-वाप्य[c]- -प्यः तै २, ५, ३, १; ४, १; -प्यम् तै २, ५, ३, १.

¶अनु-नि√पि(<सि)च्
अनुनि-पिञ्चत्- -ञ्चन् काठ ३६,४.

¶अनु-नि(स्>)ष्√क्रम्
अनुनिष्-क्रम्य[d] मै १, ६, १०.

अनुनि-हित- अनु-नि√धा द्र.

अनु√नी, अनु...नयः ऋ ४, ३०, १९.

¶अनुनेषि ऋ १, ९१, १; ६, ४७, ८; मा १९, ५२; का २१, ४, २; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २१, १४; शौ १९, १५, ४; पै ३, ३५, ४; अनुनेपथ>था ऋ ५, ५४, ६; अनु...नेपथ>था ऋ ८, ४७, ११.

अनु...नीयते पै ६, ६, ६.

अनु√नु,नू
अनु√नोनु(>नो),अन्वनोनवुः ऋ १, ८०, ९.

अनु-नोनुवत्[e]- -वतः ऋ ८, ९२, ३३.

अनु(न्-उ)न्मदित[f]- -तः शौ ६, १११, १-४; पै ५, १७, ६; ७.

¶अनु(न्-उ)न्माद[g]- -दाय तै ५, ५, १, २; ७, ३, १०, ४; मै ३, १, १०[२]; काठ १९, ८.

¶अनु(न्-उ)न्मुक्त[h]- -क्तः मै ३, ७, ८; -क्तम् मै ४,६,२; -क्ताः मै ३, ९, ७.

?¶अनु(न्-उ)पक्रामत्[i]- -मन्तः, -मन्तौ[२] क ५, ४.

अनु(न्-उ)पक्षित[i]- -तम् ऋ ३,१३, ७; १०, १०१, ५; मै ४, ११, २; काठ २, १५; -तौ शौ ६, ७८, २.

¶अनु(न्-उ)पगत- -तम् काठ ११,२.

¶अनु(न्-उ)पग्रथ्य[j] तै ६, १,१०,४.

¶अनु(न्-उ)पजीवनीय[k]- -यः तै ५, ४, ४, ३; -यानि तै ५,१,६,२.

¶अनुपजीवनीय-तम[l]- -मः मै ३, १, ३; ५.

अनु√१पत्, ?अनुपातयति[m] पै ५, ३३,७, अनुपातय शौ ६,१३४, ३; पै ५, ३३, ६.

अनु-पथ[n]- -थाः ऋ ५, ५२, १०.

अनु√पद्, ¶अनुपद्यते मै ३, १, ९; काठ ३०, ४; क ४६, ७; अनुपद्यताम् शौ ६,२६,२; ¶अन्वपद्यत मै ४, ८,१[२]; ¶अनुपद्येत तै ७, १, ४, ३.

अनु-पद्[o]- -पत् मा १५, ८; का १६, २, ५; -पदः काठ ७, ८; -पदे मा १५,८; का १६, २,५.

¶*अनु(न्-उ)पदस्[p]-

पृथक् श्राव्यतामित्युभयत्र द्वितीयः शोधः द्र.। यत्तु WR. अनो. स्थाने √कृ>'कर्त' इति शोधमाहतुस्तस्य तावतैव चाऽनवसरत्वं भवतीति किमु वक्तव्यम्।

[a]) द्युपसृष्टौ प्रथमो गतिर्निहन्यते (पा ८, १, ७०)।

[b]) गस. ण्यति प्राप्ते क्यब् वा उसं. (तु. नाउ.) संप्रसारणं च द्र. (यक. पा ३, १, १२६; ६, १, १५)।

[c]) गत्युत्तर-कृद्-उपप्रस्व. प्रवर्त्तमाने तित्स्वरश्चरितार्थो भवति (पा ६, १, १८५)।

[d]) गस. ल्यबन्त-कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३; २,१३९)।

[e]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८९; २,१३९)।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[g]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. उद्√मद्+घञ्।

[h]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. उद्√मुच्+क्तः। मुपा. -नु- इति स्वर-भेदः।

[i]) प्रकरणतोऽनुपक्रमस्याऽनवसरः क्रियाऽनपक्रमस्याऽवसर इति कृत्वा 'अप' इत्येवेहापि मूलतः ग. अभिप्रेतः स्यादिति मुपा. शोधमर्हेत् (तु. काठ ७, ५)।

[j]) तस. नञ्-स्वरः। उप. उप√ग्रन्थ्+ल्यप्।

[k]) 'अनवदानीय-' इत्यत्र टि. द्र.।

[l]) आतिशायनिकस्य तमपः (पा ५, ३, ५५) पित्त्वान्निघाते स्वरेऽविशेषः।

[m]) प्रकरणतः '-यन्' इति वा '॰यामि' इति वा शोधः द्र.।

[n]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। 'अ' इत्यस्य प्राप्तस्य समासान्त-प्रत्ययस्य बाधकः अप् प्र. उसं. (पा ५, ४, ७४; ११६)।

[o]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)।

[p]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. उप√दस्+भावे क्विप्।

अनुपदस्-वत्[a]– -वत् काठ २०, ७, -वत शौ ४, ११, ९, १२, पै ३, ७५, ८, ९

अनुपदस्वती[b]– -तीम् शौ २, ३६, ५, ७, ८५, २, पै २, २१, ५

¶अनु(न्-उ)पदस्यत्[c]– -स्यत् तै ५, २, ९, २[२], क ३१, ९

¶अनु(न्-उ)पदासु(क->)का[d]– -का तै ६, १, ७, ८, ७, ३, ३, २

¶अनु(न्-उ)पद्रष्ट्[e]– -ष्टा मै ४, ६, ९, काठ २८, ६, क ४४, ६

¶अनु(न्-उ)पयामगृहीत[f]– -त, -तम् मै ४, ५, ५

¶अनु परा√गम्, अनुपरागच्छति, अनुपरागच्छेत् मै १, ८, ९

¶अनु परा√पत्, अनुपरापतति काठ २६, ३, क ४१, १

¶अनु परा√२हा
अनुपरा हाय[g] मै १, ६, १२

¶अनु परि√क्रम्
अनुपरि क्रामम्[h] तै ५, ४, ३, ४[२], ५, १०, ६, मै ४, ३, ४

¶अनु-परि√चर्
अनुपरि-चारम्[h] तै ५, ४, ५, ३, काठ १२, १, २०, ५, क ३१, ७

¶अनु परि√लिख्, अनुपरिलिखति मै ३, ७, ७

¶अनु परि√वृत्>वर्ति, अनुपरिवर्तयेयु मै १, ६, ६

¶अनु-परि√वि(<सि)च्, अनुपरिविञ्चति मै ३, ९, ३

¶अनु-परि√हृ
अनुपरि-हारम्[h] तै ५, ३, १, ३, १०, १, ४, काठ २०, ८, १०, क ३१, १०, १२

अनु परी(रि√इ), अनुपरियन्ति शौ १५, १७, ८

¶अनु परे(रा√इ), अनुपरैति मै ४, १, ८, काठ ३१, ६

¶अनु-पर्या(रि-आ) √वृत् >वर्ति, अनुपर्यावर्तन्ते मै ३, २, ४[i] अनुपर्यावर्तयति मै ३, ९, ३

अनुपर्या-वर्तमान[j]– -नम् मै ३, १०, १

¶अनु(न्-उ)पलाभ[k]– -भाय तै ६, ३, २, १, २

अनु पलाल– पलाल°

अनु√पश्, अनुपश्यते ऋ ९, ७०, ४, ¶अनुपश्यति तै २, ५, ६, १, ६, २, १, ६, १, ५, २, ३[२], अनुपश्यति मा ४०, ६, का ४०, १, ६ मै १, ५, १२, अनुपश्य शौ १८, ४, ३ ¶अन्वपश्यत् तै ५, १, ४, ३, मै २, ३, ४S, ३, १, १, ३, ४, ८, ३, काठ ११, ७S, १९, २, क २९, ८, अन्वपश्यत् तै ५, १, ४, ४¶, †अनु···अपश्यत् ऋ १, १६४, ९, शौ ९, १४, ९, पै १६ ६६, ९, ¶अन्वपश्यन् तै २, ५, ११, ३[२], ६, ३, ७, १, २, मै १, ५, १२, ३, ७, १[१], काठ ७, १०, ३७, १६[२], क ५, ९, पै १३, ५ १९S, अनुपश्येत ऋ १०, ११७, ५, अनुपश्येत् काठ ३७, १६

अनु पश्यत्[l]– -श्यत मा ४०, ७, का ४०, १, ७

अनु पश्यमान[l]– -न, -ना मै २, १३, २२, काठ ४०, १२

अनु(न्-उ)पसेचन[m]– -न शौ ११, ३, २४, पै १६, ५४, १०

अनु पस्पशान- अनु√स्पश् द्र

¶अनु(न्-उ)पहूत[n]– -त काठ ११, १, -तेन मै २, ४, १, काठ ११, १, ११, १०

¶अनु(न्-उ)पहूयमान[n]– -न मै २, २, १३

अनु√२पा, अनुपाहि पै २, ८०, १

---

[a]) म (>व)तुपो मत्व (पा १, ४, १९) मित्त्वाभिपाते स्वरेऽविशेष ।

[b]) स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ६) पित्त्वात् स्वरेऽभेद ।

[c]) तत्र नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उप√दस्+शतृ प्र. ।

[d]) सस्य नापु. द्र । यथा च कृत्योकेष्ट (पा ६, २, १६०) स्वरो न प्रवर्तते तथा मुद्रि अुक्षोधुक- । उप उप√दस्+उकञ् द्र ।

[e]) सस्य एपृटि द्र. । उप यद्र ।

[f]) सस्य टिप्पृटि द्र । उप यद्र ।

[g]) गस दवमन्त कृद्-उत्तरस्व (पा ६, १, १९१, ७, ११९)।

[h]) गस णमुलन्त कृद्-उपप्रस्व (पा ६, १, १९१, ७, ११९)।

[i]) सकर्मिका वृत्तिर्भवति (वैतु मै १, ४, ७, ३, २, १०, ७, ६ यत्राऽकर्मक चाऽऽस्यात स्त्र च अनुद इति)।

[j]) गस शानजन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उप√लभ् +घञ् द्र ।

[l]) सस्य एपृटि द्र. । उप शतृ-प्र इति विशेष ।

[m]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <उप√ह्वे >हू यद्र ।

अनु पाल[a]—
*अनु√पालि[b]
अनु-पालय(त्→)न्ती[c]— -न्ती शौ १८, ३, १
¶अनु(न्-उ)पाक्त[d]— -क्त तै २, ६, ३, ३[२]
अनु√विश्, अनु ''विपेश शौ १४, १, ६०[e]
अनु√पुष्, अनुपुष्यासम, अनु[e]-(पुष्यासम) मा २६, १९, का २८, ११, १
अनु√पू, अनु'''पवन्ति पै १४, १, १७
[f]अनु-पूर्व[f]— -र्वम् ऋ १, ११७, ३, १०, १८, ५, ६, १३१, २, मा १०, ३२, १९, ६, २३, ३८§, का ११, १०, २, २१, १, ५, २५, ७, ६§, तै १, ८, २१, १, ५, २, ११, २, ७,४, १०,१¶, मै १, ११,४, २, ३, ८, काठ १२, ९, १४, ३, ३४, १¶, ३७, १८, शौ १२, २, २४, २५, २०, १२५, २

अनुपूर्व-व(त्→)ता[g]— -त्साम् शौ ९, ५, २९
अनु√पृ>पृण्, अनु'''पृणन्ति[h] ऋ ८, ४९, ३, खि ३, १, ३
*अनु(न्-उ)पेयमान,ना[i]— -ना काठ ११, ३, —ना मै २, २, ७, -नानि काठ ११, ३
¶अनु(न्-उ)पोप्त[j]— -से तै ६, ५, २, २, मै ४, ६, ६, काठ २८,१
¶अनु(न्-उ)पौप्य[k] तै ३, ३, ८, ३
अनु प्र√गा, अनुप्रगोप्म पै १६, ९२, ६
अनु प्र√चित्, अनु ''प्र ''चेतयते[l] ऋ ९, ८६, ४२
¶अनु प्र√जन्>जा, अनुप्रजायते मै ३,२,९, काठ[m] १०,३,२०,१०, १२, २६, ७, ३६, ११, क[m] ३१, १२, १४, ४१, ५, अनु प्रजायन्ते मै १, १०, ७, १३[२], ३ २, ९, ४, ५, १[२], ६, ३[२] काठ[m] ६,५ ११, २, १३, ८, २२ ६, २६, १, २७, १[२] २८, २, १०[c], ३४, १[२], ३६, २, ७[c], क[m] ४, ४§, ३४, १, ४०, ४, ४२, २[२], ४४, २, ४७, १[c], अनुप्रजायन्ते मै २, ३, ७, ३, ९, ५

अनु प्र√ज्ञा→ना, ¶अनुप्रजानात् काठ २३, ८[२], क ३६, ५[२], ¶अनुप्रजानीयात् काठ २६, ६, क ४१, ४
अनुप्रज्ञेयम् पै ३, ३८,९, १६, ९८, ७
अनु प्र√निज्ञास, ¶अनुप्राजिज्ञासन्त काठ २१, २, २३, ८, क ३१, १७, ३६, ५
[l]अनुप्रज्ञपु[n] पै ६, २२,१२
*अनु प्रति√ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ
अनुप्रतितिष्ठति[o] मै ३, १,५,३, १०,४,४, काठ २२,२, अनुप्रति तिष्ठन्ति मै १, १०, ७, काठ ३६, १
अनु√प्रथ्, अनुप्रथताम् तै ३, ३, १०, २; अनुप्रथन्ताम् मा ८, ३०, का ९, ५,३, काठ १३,९
¶अनु प्र√१दा
अनुप्र-दातृ[p]— -ता तै २, २, १, ४, म २, १, १[२], काठ ९, १७[२]

---

[a]) प्रास पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप <√२पा यद्र।
[b]) नाउ व्यु औपयिक्र नापृ आचारार्थे व्यत नाधा द्र। हेतुहेतुमद्भावविरहात्तदर्थीये णिचि लुगागमस्य (पावा ७, ३, ३७) शासनमशिष्ट द्र (यतु ि √२पा>पाल्)।
[c]) गस शत्रन्त कृन्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)। क्रिया च ङीप वित्त्वाभिघाते स्वरेऽविशेष।
[d]) तस नञ् स्वर (पा६,२,२)। उप उप√अञ्ज्+क्त।
[e]) 'अनु मध्यत' इतीव योग पश्यन् कप्र अनुद इति कृत्वा यद् ११ व्याचष्टे तन्न। तसि प्रत्ययान्तेनोक्तस्य योगस्याऽयुक्तत्वात्।
[f]) अस मासस्व (पा६,१,२२३)। उप यद्र। वा निवि।
[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।
[h]) अनुपूर्तिश्च सरसो रचनानुपातिनी भवतीति द्र।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उप √इ+कर्मणि शानच्।

[j]) सस्व नापूटि द्र। उप उप√वप्+क्त।
[k]) सस्व एपूटि द्र। उप उप √उप्>ओपि+क्त्वा>ल्यप् प्र (तु भा)।
[l]) P॥ प्रमृ अनु कप्र इतीवाऽऽतिष्टम नाधित्या। 'धुभि' इति हि तृ रू सन् कप्र विनैव तद्योगनिननयिपितार्थवाचक स्यादिति कृत्वाऽन्यथा प्रसिद्धस्यैव तादृशस्य योगस्याऽपार्यत्वात्।
[m]) स्वराङ्कणाभावादेषु स्थलेषु गतिर्वा कप्र वाऽनुद इत्यस्य दुर्वचत्वे सत्यपि नापृ प्रकरणन सवादतो गतित्वेन निर्देश।
[n]) 'अनुप्रज्ञेपस्' इति वा रू स्यात् क्विप्यन्यद्वेति सस्कारान्तरसापेक्षेऽत्र सुपा विमृश्यम्।
[o]) यथेहाऽऽक्षेपविषयत्व भवति तथा '२अनु' इत्यत्र मै ३, १, ५ इत्यत्र ये ि उत्तरे कल्पे निदर्श्यमान द्र।
[p]) गस तृन्नत-कृन्-प्रस्व (पा६,१,१६३,२,१३९)।

अनु प्र√१पत्>पाति,?अनुप्रपातय[a] पै ६, २२, १७

¶अनु-प्र√पद्, अनुप्रपद्येत तै ६,५, ३, ३

¶अनु-प्र√१पा,अनुप्रपिबन्ते मै १, १०, १८, काठ ३६, १३

¶अनु-प्र√२यम्→च्छ, अनुप्रयच्छति मै २, १, १[cb], काठ ९, १७[2]

¶अनु-प्र√या, अनुप्रयान्ति काठ ९, १७[2c], क ४८, १५

?अनुप्र-याण[d]--णम् शौ ७,७७,६‡

¶अनुप्र-याय[e] काठ ३५, १७, क ४८, १५

अनु-प्र√युज्, अनुप्रयुङ्क्ते शौ ११, २, १३, पै १६, १०५, ३, अनुप्रयुञ्ज्माम् शौ १२, १,४०

अनु प्र√वह अनुप्रवोढुम्[f] शौ १९,५९,३‡

अनु-प्र√विश्,अनुप्रविशतु पै ८,२०, ४, अनु...प्रविश शौ ६,११३, २, ¶अनुप्राविशत् मै ३, ४, ८, काठ २२, ७, ३६, १, क ३५, १, पै १६, ८६, २, अनुप्राविशताम् मै २,५,९¶, अनुप्राविशन् पै १६, ८६, ९, १०, ८७, १, २, ४, ७, ८८,४-६, अनुप्राविशथा शौ १०, १०, २२, पै १६, १०९, २

अनुप्र विष्ट[g]– -ष्टा पै १, १०६, २, -ष्टा ¢तै ४, २,६,५[h]‡, पै ५, ६, १

¶अनु-प्र√वृत् →वात, अनु...प्रवर्तयन्ति तै ३, १, ३, १, ६,३, २, ३

अनु प्र√वि(←सि)च्,अनुप्रविच्यते पै १६, १३५, १०[i]

अनु-प्र√सृ→सारि, अनु प्रासारयन्त[j] ऋ १०, ५६,५. ?अनुप्रसारयम्[k] पै ६, ६, २

अनु-प्र√सृज्, अनुप्रसृज्यते पै १६, १३५, १०[l]

¶अनु प्र√हृ, अनुप्रहरति काठ ६, ८[2], २५, ५ क ४, ७[2], ३९, २, अनुप्रहरेत् मै १, ८, ७

अनु-प्रा(प्र√अ)ण्, ¶अनुप्राणन्ति मै ३, ९, ३, अनुप्राणन्तु मा ४, २५, का ४, ८, ४, मै १, २, ५, ३, ७, ४, ४, २, ५ काठ २, ६, २४, ५, क १, १९ ३७, ६, अनुप्राण मै ४, २, ५, अनुप्राणिहि मा ४, २५, का ४, ८, ४, काठ २, ६

---

a) (प्रपततो) मृगान् इत्यभिसन्धायाऽनोर् गतित्वमास्थायि । अरण्योपलक्षणाऽधिकरणार्थविवक्षाया तु लक्ष्यमात्रे तात्पर्याद् अनु कप्र द्र ।

b) शाखान्तरप्रवृत्त्यन्तर भवति (तुटि २अनु [तै २, २, १, ५]) ।

c) तुटि २अनु (काठ ३५, १७[1]) यद् वापातिके यद्यपि प्रकरण-भाष्ये किंचित् सूक्ष्मतरमन्तरमुपजीव्य वाक्ययोजने परस्पर वैमिश्येते ।

d) नाग ल्युडन्त-कृद्-उपपदस्य (पा ६, १, १९३, २, १३९)। वस्तुतस्तु पपाठ इवाय भवति । यनि गतिभावेऽनोरर्थाऽऽगमयात्। सनिकृन्तृकविराननक्रियया तत्कर्मी भूमिलस्योपग प्रयाणस्यैव सम्बन्धविशेषाऽभावात्। अनुपूर्वे गति तस्य निरर्थकस्यैव सतो नितरामिव सम्बन्धाऽभाव इत्यभिगम्य । परिध 'अनु प्रयाणम्' इत्य कारके पदद्वयात्मके पा मूलो यथा च समभ्यमानेऽप्यथ य द्वे मूले (५, ८१,२) विद्यमानेऽपि यद् पापद्द ॥ R च तथा न उदाहि तत्र हेतुर्मयो भवति (तु ॥ टि म मनगादी स्दाशेऽनुबन्ध)। न मध्य् अग स्यादिति कृत्वा समाधान सम्भवति । स्या न गणस्व स्याभ तु यनि उपलभ्य इत्यलम् ।

e) नाग ल्यबन्त-कृद् उपप (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

f) मुमुनि प्र 'नादी' (पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वर । 'अनु। प्रवोढुम्' इति पदद्वयात्मक (ऋ १०,२,३)पाभे यद्र।

g) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

h) गस अथवा 'पृथिवीम् अनु' इति सबन्धे सति सप्तम्यर्थे कप्र अनुर् द्र (तु 'विष्टिता ...' [ऋ १०,९७,१९] इति मौलिक पाभे)। एव तावद् ऋ ते चोभयत्र अनु√विश् इत्यस्याभाव स्यात् ।

i) इह नितरामपहृत मूलो द्र । यनु सरभ टि अनु-प्र√सृज्>अनुप्रसृज्यते ।

j) यदिह वे गा च कप्र अनु 'प्रज्ञा' इत्येतदनुवद इतीव वदन्तो प्र√सारि इत्यस्य स्वाभाविकी कर्मपदाकाङ्क्षा वाक्यपदाक्षेपेण विपूरयिषेता न चाऽनु यनि गतितां नीत्वा 'प्रज्ञा' इति पद समस्तायाः क्रियाया कर्म भावयेतां तच् चिन्त्य द्र (तु I ॥ C॥ ५॥)।

k) यनि नितरां दुष्टे मुपा 'अनु। प्रसारय। स्वम्' इति पदत्रयात्मक शोध स्यात्। एवं तावद् अनु कप्र । 'प्रसारय' इत्यस्य चोत्तरत्र 'अक्षी' इत्येतेन सम्बन्धेण केनचिद् द्वितीयपादगतेन कर्मपदेन सम्बन्ध द्र ।

l) '-अज्य' इति पुनरुक्तविरुद्ध मूलो भवति । 'अनुविविच्यते' (शौ ८, १५, ४) इत्येतदनु 'अनुप्रविच्यते' इति यद् मुपा भवति तद् अ साद्दशमात्रम्। मूलो सहेतुको विशेष इत्यत्रो हेतुः । यत्त वाऽनन्यगामिन्यत्र इति ।

¶अनु-प्रा(प्र√२अ)स्, अनुप्रास्यति मै ३, १०, १[२].

?अनुप्रास्य[a] पै १५, १२, ११.

¶अनु√प्री, अनुप्रीणाति मै ३,९,८.

अनु-प्रे(प्र√इ),अनुप्रायाय मै ३,७,१.

¶अनुप्रयन्ति मै ३, ७, १¶; पै १, ७८,१[b]; अनुप्रेमः शौ ५,७, ३; पै ७,९,४; ¶अनुप्रेहि[c] मै ४, ९, ७; अनुप्रेत मा १८,५८; का २०,४,१.

अनुप्रेयतुः शौ १९, ४४, १०; पै १५, ३, १०.

अनु-सव[d]– -वम् पै ७, ७, ४.

अनु√वन्ध्>बध्, ¶अनुबध्नाति तै ५, ४,७,७; ६, ६,५, ३; अनुबध्नन्ति शौ ५, १९, १२.

¶अनुबध्यते काठ २९, ४; क ४५,५; ¶अनुबध्यन्ते मै ३, ९, ७.

◊अनु-वद्धधाने[e]– -नाः ऋ ४, २२, ७.

¶अनु,>नू-बन्ध्या[f]– -न्ध्या तै २,२,९, ७; ५, ५,४; ५; मै ३, १०, ५[g]; ४, ८, ५; ६; काठ १०, १; २९, १; ४[2]; क ४५, २; ५[3]; -न्ध्याः तै ५, ६, २२, १; काठ २९, ४; ५०, २; क ४५, ५; -न्ध्याम् मै २, १,७.

अनु√बुध्, ¶अनुबुध्यते काठ ६, ६; क ४, ५; ¶अन्वबुध्यन्त काठ ३०,७; ¶अनुबुध्येत काठ १३, १०.

अनु···अभुत्मत शौ १२,४,१.

अनु-बुद्ध[h]– -द्धम् शौ ४, २४, ६; १०, १, १९; पै ४, ३९, ६; १६, ३६, ९.

अनु√ब्रू, अनुब्रवे खि ४, ८, ४; अनुब्रूहि तै २, २,११,२[4]¶; ६, ३, ५, ३[2]; ४; ७,१; १०, ३¶; ११, ४; मै १, ४, ११; २, ३, ७[6]; ४,५, ३; ९, ९; काठ १२, ५[6]; २७, ३; क ४२, ३; ¶अन्वब्रवीत् मै ४, ६, ४; ¶अन्वब्रुवन् काठ १३, ३; ¶अनुब्रवीतु काठ ११, १०; ¶अनुब्रूयात् तै २, ५, १०,१[2]; २[2]; ३[4]; ४[4]; ६, १,४,४; मै १, ९, ८; ३, २, २; ८, १०; ४, ५, ३; काठ १०, ११; ११, ५, १२, ४[2]; २३, ५[3]; २५, ३[2]; २६, ८[6]; क ३६,२[3]; ३८, ६[2]; ४१, ६[6].

¶अनु-ब्रुवत्[i]– -वतः मै ४, ५, २; -वन् तै ६, २, ६, १; मै ३, ८, ४; ७; काठ ३४, २.

अनु-ब्रुवाण[j]– -णः ऋ ५, ४४, १३.

अनु√भा, ¶अनुभाति मै १, ८, ७; काठ ६, ६; क ४,५; अनुभासि ऋ ३, ६, ७.

¶अनु√भिद्

अनु-भिद्य[k] काठ १२, १.

अनु√भू, अनु···भुवतः ऋ १०, १४७,१; ¶अन्वभवत् तै ७,३, १४, १.

¶अनु···भूयासम् काठ ३५, १५; अनुभूत् ऋ ३, ३२, ११; अनु···भूत् ऋ १, १७३, ८[l]; अनु···भुवत् ऋ १, ५२, ११.

अनु-भूति– -तिम् पै १६, ७२,४.

अनु√१भृ, अनु···भरामि मा २, १७, का २, ४, ५; तै १, १, १३, २; मै ४, १, १४; काठ १, १२, अनु···अभरत् ऋ ९, ७२, ३[m].

¶अनुबिभर्ति काठ १९,१०; क ३०,८; ¶अनुबिभ्रति मै ३,४, ३[2]; काठ ३७,११; ¶अनुबिभृताम् काठ ३६,१०; ¶अन्वबिभृताम् मै १, १०, १६.

¶अनु-भर्तृ[n]– -र्तारः काठ ३७,११[4].

---

[a]) 'अनुप्रास्येवान्' इति मुपा. ?। तत्र '-स्यै-' इति शोधमनुसंधाय गस. ल्यबन्तं रू. '°स्य' इत्येकम्, (√इ>१एव->) एवान् (द्वि३) इत्यपरं च पदं स्यादिति संभाव्यते।

[b]) खण्डितः मूको. इति कृत्वाऽऽनुमानिकः मुपा. द्र.।

[c]) 'अनु। प्र। इहि' इति पपा. कप्र. अनुद्र इति विवेकः।

[d]) वस. (पावा २, २, २४)। उप. यद्र।

[e]) गस. कानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[f]) गस. ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८५;२,१३९)।

[g]) एतदन्तेषु स्थ. पूप. ह्रस्व उकारोऽन्यत्र दीर्घः उसं. (पा ६, ३, ११६)।

[h]) कर्मणि क्तऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[i]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[j]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. शानच् प्र. इति विशेषः।

[k]) गस. उप. ल्यबन्तं द्र.।

[l]) स्तोतृषु प्रीतिबुद्धिं कुर्वतीन्द्रे गवा (वाचा) निश्वानि जोष्याण्यनुभूतान्येवेत्यभिप्रायवती श्रुतिर् द्र.। अनुद्र अव्य. क्रिवि. पश्चादर्थं इति वें., अनुक्रमार्थं इति सा., इत्येवं भिन्नाऽन्वयं पक्षान्तरं भवति। तदनु वाक्ययोजनाद्वयेऽपि परस्परमन्तरमनुसंधेयम्।

[m]) PW. GW. च यथा 'ज्रोपम्' इत्येतदनुबद्धं कप्र. अनुम् आहतुस्तथा निराकाङ्क्षं वाक्यं न पूर्येत (मकर्मकत्वाद् √१भृ इत्यस्येत्यभिमन्येः)।

[n]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

अनु भर्त्री[a]– -त्री ऋ १,८८,६.

अनु भृत[b]– -तम् ऋ १०,६१,५

अनु मत-, अनु-मति अनु√मन् द्र

अनु√मद्, †अनु मदति[c] ऋ ८, १५,९, कौ २ ९९७, शौ २०, १०६,३, अनु…मदति ऋ ४, ३८,३, अनुमदन्ति ऋ ४,१७, ५, †अनुमदन्ति ऋ १, १७३, ७, ३,४७,४, १०, १२०,४, मा ३३,६३, का ३२,५, ९, शौ ५,२,४, २०, १०७, ७, पै ६,१, ४, †अनु…मदन्ति ऋ १,१६२,७, ३, ३४, ८, १०,७३,८, मा २५, ३०, का २७, १२,७, तै ४, ६, ८, ३, मै ३, १६, १, शौ २०, ११, ८, †अनु…मदन्ति ऋ १,१८४,४, १०, १२०, १, मा ३३,८०, का ३२, ६,११, कौ २, ८३३, जै ४, ५, ५ शौ ५,२,१ १०७, ४, पै ६,१, १, †अनु…मदाममि ऋ ९,११०,२, कौ १,४३२, २,७१६, जै १,४२,६, ३, ५९,८, †अनु मदन् ऋ ६, १८,१४, मै ४,१२,३, काठ ८, १६, अनु[?] मदतु काठ ३७,९, अनु मदताम् ऋ १, १२१,११, अनुमदन्तु मा २७, ८, का २९,१,८, तै ३, ३, २,२, ४,१,७,४, ६,४,५†[d], मै २,१२,५,४,९,२, काठ १८,१६, क २९,४, शौ ७, १७,१, ३६,१, अनु' मदन्तु ऋ ६,७५,१८, मा ६, २०, १७,४९†, का ६,४,५ १८, ४,१७†, तै १, ३, १०, १, ६,३,११,३, मै १,२,१७, काठ ३,७,४६, ४†[e], क २, १४, कौ २, १२२०† शौ ७, १२३, ११†, †अनुमद>दा ऋ १०,६३,३, अनुमदात् मै ४,१२,१, अनुमदाम ऋ १, १०२,३, अनु…अमदन्त मै ४,१४,१३, अन्वमदन् खि ५,५,२, अनु अमदन् ऋ १,५२,९, ७,१८,१२, †अनु अमदन् ऋ १, [५२, १५, १०३,७, (७,१८,१२)], १०२,१, ९,८६,२४, मा ३३,२९, का ३२,२,१२, अनु(अमदन्) ऋ १,१०३,७, †अनुमदेम ऋ १,९१,२१, १०,६७,९, मा ३४,२०, का ३३,१,१४, मै ४,१४, १, शौ २०,९१,९, अनु मदेम ऋ ५,३६,२[f] †अनु अमादिषु ऋ ९,८,४, कौ २,५३१, जै ३,४१,७

अनु मदित- विप्र°

†अनु-मद्यमान[g]– -न ऋ ७,६३, ३, १०,९८,८, मै ४,११, २, काठ २,१५

†अनु-माद्य,द्या[h]– द्य ऋ ६,३४, २,९,२४,४,६,७६,१,१०७, ११, कौ १,५५८, २,३१५,

---

[a]) स्त्रियां ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरेणोदात्त (पा ६, १, १६१)।

[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[c]) यत्तु लक्षणे कप्र इति GRI, यच्च विकल्पेन तथेति सा तच् चिन्त्यमिव भवति। मारुतस्य शर्धसो मदितृत्वस्याऽपेक्षया मदयितृत्वेनोपवर्णनस्य योग्यतरत्वात्।

[d]) 'अनु मदन्तु' इति याहृच (६,७५,१८) पाभे।

[e]) 'अनु मदन्ति' इति याहृच (१,१६२,७) पाभे।

[f]) 'त्वा त्वामनु त्वया सह' इति वा अनुः कप्र इति गा। तच्चिन्त्यम्। तथा गति तदभिप्रेतस्याऽन्वयस्यैव दु साधत्वात्। तथा हि 'गीर्भि हिन्वन् हि यन्तरणो प्रीणयन्त वन्तो मदेम' इति वदता तेन विग्रहे यथा वेदस्य कप्र योग सति छाण्शद्वे पुनः 'हिन्वन्' इत्यादास्य वर्णनयोरलम्भो न गमयतीति। तदभावे च 'त्वया सह गीर्भि हिन्वन्त' इत्याद्यास्वस्य सम्बन्धाऽऽभिर्भवो नामाऽवगाऽऽर्तत। उपगतेरनभीष्टार्थान्तर्थे। तद् यथा। √हि इत्यस्य सकर्मकत्वात् कर्मापदस्य चोपदिष्टानुपलम्भात् गम्यतुत्य दुर्वारम्। क्रियाया कर्मकारकाऽभावे 'गीर्भि' इत्यस्य करणकारकस्यापि प्रयोगे प्रयोजनाऽभाव इवाऽऽपतति। साध्यसद्भाव एव साधकतमस्य करणस्यापेक्षितत्वात्। अथाऽयमपरोऽपि दोषो यद् उपमानोपमेयसवक्तत्वविघातो भवतीति। तथाहि। उपमानवाक्ये कश्चिद् अर्वतोऽश्वान् गीर्भिर्हिन्वन् प्रेरयन्न् उक्तो भवति, तदन्वेवोपमेयवाक्येऽपि कस्यचित् कर्तुं कस्यचित् कर्मणश्चाऽवश्यभाविस्व वक्तव्यम्। अनयाऽवश्यभवितव्यतयेव बाधित सा च्युतसंस्कार इव स्वेति कर्मपद पुन पिपठिषुरिव भवति। अनोर्गतित्वयोगे स्वन्वय सुलभ सुश्लिष्टश्च भवति। तदुपमानवाक्य तावद् 'यथा अर्वतो हिन्वन् तान् गीर्भिरनुमदेत्' इति। तथोपमेयवाक्यम्। 'तथा पुरुहूत राजन् त्रिवे (यय) गीर्भिस्त्वाअनु मदेम' इति। क्रियाया गत्या सकर्मकत्वनिदर्शनार्थं तु ऋ १, १७३, ७, ३, ४७, ४, १०, १२०, ४।

[g]) गग कर्मणि शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[h]) गग कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप ण्यति तु 'ईडः' (पा ६, १, २१४) इत्यत्र वक्ष आद्युदात्त।

३१६, ५७८, १०४०, जै १, ५७, ५, ३, २६, १, २, ४७, ४, –ध्यस्व ऋ ७, ६, १, वौ १, ७८, जै १, ८, ६, –ध्या शौ १४, १, ४७§, –ध्यास ऋ १, ११५, ३, मै ४, १०, १

अनु√मन्, अनुमन्यते मा २३, ३१, का २५, ६, ११, ¶तै २, ३, १, २, ¶अनु…मन्यते तै ३, ४, ९, १, २, अनुमन्यन्ते पै १२, ७, १०, अनुमन्ये ऋ ६, ५२, १, अनु…मन्यासै मा ३४, ८, का ३३, १, ३, तै ३, ३, ११, ४, मै ३, १६, ४, काठ १३, १६, अनुमन्यताम् खि २, ११, १, तै ३, १, ४, १¶, ३, ११, ४, काठ ३०, ८[२], ३७, ९, शौ ४, ८, १, ५, २८, ११, ७, २१, ३, १८, ३, ६९, ४, २६, ४३, पै २, ५९, ९, ३, ३२, १, ४, २, १, ५, ४०, २, अनु मन्यताम् मा ४, २०, ५, ६, ६, ९, ३४, ९, का ४, ६, ४, ५, २, ४, ६, २, ३, तै १, २, ४, २, १०, २, ३, ३, ११, ३, ६, १, ७, ७, २, २, ४, मै १, ७, ४, ७, १५, ३, ७, ६, ९, ६, १६, ४, ४, १३, ४, काठ २, ५, ३, ५, १६, २१, २४, ३, २६, ८, क १, १७, २, १२, ३७, ४, ४१, ६, शौ ७, २१, १, पै ७, ११, १[२], ४०, २[२], अनु(मन्यताम्) मा ५, ६, का ५, २, ४, तै १, २, १०, २, ४, ४, १७, ५, ७, १५, ५, ६, १, ७, ७, मै १, २, ७, १५, ३, ७, ६, ९, ६, १६, ५, ४, ९, १०, १२, ६, काठ २४, ३, २६, ८, क ३७, ४, ४१, ६, पै ५, ४०, ७, अनु[१](मन्यताम्) मा ४, २०, ६, ९, का ४, ६, ४, ६, ७, ३, तै १, २, ४, २, मै १, २, ४, १५, ४, ९, १०, १३, ४, काठ २, ५, ३, ५, १६, २१, क १, १७, २, १२, अनुमन्यन्ताम् तै ३, १, ८, २, शौ १, ३५, ४, ८, २, ७१, ९, ४, २०, पै ७, ३७, ८, १६, ५, १, २५, १०, अनुमन्यस्व खि ३, १५, ३[२], तै २, ३, १, ७, ३, १, ४, १¶, ३, ९, १, मै २, २, १, काठ ३५, १२, क ४८, १२, अनु मन्यस्व शौ ६, १३१, २, अनु(मन्यस्व) मा ७, ६, का ७, २, ४, अनु[२] मन्यध्वम् काठ २, ७, क १, १४, अनु…अमन्यत ऋ ६, ७२, ३, †अनु मन्यत ऋ ४, १७, १, मै ४, ११, ४, काठ ६, १०, ¶अन्वमन्येताम् मै २, १, ३[२], काठ ३७, २[२], अन्वमन्यन्त ऋ १, ११६, १७, ¶मै २, २, १०[२], काठ ३७, ४¶, ¶अनुमन्येत काठ २४, २, क ३७, ३, अनु मन्येत मै १, ९, ६¶ अनु मसीष्ट ऋ ७, ३८, ६, अनुमसीरत ऋ १०, ३७, ५, अनुमसते ऋ ५, ४६, ४, †अनु मसते ऋ ८, ६२, ११, काठ ४४, ४, अनु मसते तै ७, ४, १५, १[a], अनु…मसते शौ ७, २१, २, अनु(मसमे) तै ४, ४, १२, ५, ६, अनु(मसमे) तै ४, ४, १२, ५, ६, ७, १५, ५, मै ३, १६, ५, ४, १२, ६, काठ २२, १४, १५ अनु[३]…अमस्त मा ७, ४०, का ७, ९, ७, ¶अन्वमसाताम् मै २, १, ३, अनु अमसाताम् मा ३८, १३, का ३८, २, ७, मै ४, ९, ९, अनु अमसाथाम् मै ४, ९, १

अनु-मत, ता[b]– -¶त मै ३, ७, ६, ९, ६, –तम् ¶तै ६, २, १, १, ३, ११, ३, ¶मै ३, ७, ९, ४, ३, १, काठ १३, १६, १६, १२, २४, ८¶, क २५, ३, ३८, १¶, शौ ६, ७१, २, ७, २१, ४, –¶तया तै ६, १, ७, ७, –ता मा १२, ७०, का १३, ५, ९, तै ४, २, ५, ६, मै २, ७, १२, शौ ३, १७, ९, –ताम् मै ४, ९, २[c], –तेन ¶काठ ३०, ९

¶अनुमत वज्र[d]– -ज्र मै २, १, ३, काठ ३७, २

अनु मति[e]– ति खि ३, १५, २, मा ३४, ९, तै ३, ३, ११, ३, ¶४, ९, १, २, ६[२], ४, ४, १२, ५, ७, १५, ५ मै ३, १६, ४, ५, ४, ¶३, १[२], ५[२], ८, १२, ६, काठ १२, ८[२]¶, शौ १, १८, २, ६, ११, ३, ७, २१, १, ५, ६, ७५, १, पै २, १२, २, १३, ५, २१, –तिम् तै ३, ३, ११, ४, शौ ५, ७, ४, पै ४, ११, ३, ११, १, ६, –तीन् पै २, २५, ५ –०ते ऋ [(८, ४८, ८), १०, ५९, ६] खि ३, १५, ३, शौ ६, १३१, ९, ७, २१, ४, ६, –०ते खि २, ९, ४, मा ३४, ८, का ३३, १, ३, तै ३, ३, ११, ३, ४, ४, १२, ५, ७, १५, ६, मै ३, १६, ४, ५, ४, १२, ६,

---

[a]) 'अनु ''ममते' (ऋ ८, ६२, ११) इति पाभे।

[b]) कर्मणि केऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[c]) '-तान्' इति मुपा चिन्त्य, (तु पपा)।

[d]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र.।

[e]) गस क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व।

काठ १३, १६[२], २२, १४, १५, ३५, १२, क ४८, १२, शौ २, २६, २, ७, २१, २, —था ऋ १०, १६७, ३, मै ४, ३, १¶, शौ ९, ४, १२, पै १६, २५, ८, —स्यै मा २४, ३२, २९, ६०, का २६, ७, २, ३१, ५, १, तै ¶१, ८, १, १, ८, १, ५, ५, १७, १, ¶७, ५, १४, १, २२, १, मै ¶२, १, ३, ६, १[२], ३, १४, १३, १५, १०, ११, ४, ३, १, काठ १५, १, ३, ४५, १०, १९, ४७, ७

¶अनु-मन्तृ— -न्तारौ काठ २४, ३, २६, ८, क ३७, ४, ४१, ६

अनु-मन्यमान,ना[a]— -नः शौ ७, २१, ३, —ना तै ३, ३, ११, ४, —नौ शौ १४, २, ४२

अनु-मातृ[b]— -०न्[c] मै १, २, १५, ३, ९, ६, —न काठ ३७, २

¶अनु√मन्त्रि(<मन्त्र), अनुमन्त्रयते तै ५, १, ६, ८, काठ २५, ७, २८, १०, ३१, २, क ३९, ५ ४५, १, ४७, २, अनु मन्त्रयते काठ १९, ६, क ३०, ४ अनुमन्त्रयन्ते मै २, ३, ९ काठ २५, ७, क ३९, ५ अन्वमन्त्रयत मै ४, ३, ४, अनुमन्त्रयेत तै २, ६, ६, ४, काठ १९, १२, २५, ७[f], क ३९, ५[f]

अनु√मन्द्, अनु अमन्दन् ऋ ३, ५१, ९

अनु√१मा, †अनु ममे[d] ऋ १, ५७, ५ शौ २०, १५ ५, †अनु ममिरे ऋ १, १६३, ८, ७, २१, ७, मा २९, १६, का ३१, ३, ८, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३

अनु-मेय[e]— -य पै १, ६७, ४, —या शौ ६, १३७, २

अनु√मृच्, अनुमृक्षीष्ट[f] ऋ १, १४७, ४

अनु√मृज्, ¶अनुमार्ष्टि मै ४, २ १०, क ४७, ८ अनुमार्ज्मि मै ४, २, १०, अनुमार्ष्टु मा २, २४, ८, १४, १६, का २, ६, १ ९, ३, २ तै १, ४, ४४, २ अनु मार्ष्टु मै १, ३, ३८, ४, १४, १७, काठ ४, १२ क ३, १०, शौ ६, ५३, ३, ¶अनु मृज्यात् मै ४, २, १०

अनु मर्मृजान[g]— -न ऋ १०, १४२, ५

अनु√मृश्→मशि, ¶अनुमृशति मै ३, ८, ८

¶अनुमर्शयन्ति काठ २५, ९ क ४०, २

अनु-मृश्य[h] ऋ १०, ६८, ५ तै ६, १, ३, ६¶, शौ २०, १६, ५†

अनु√म्ना, अनु मम्नाते[i] ऋ ७, ३१, ७

अनु√म्रु, >म्रुच्

अनु म्रोकं[j]— -०क शौ २, २४, ३, पै २ ४२, ४

a) गस शानज् त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

b) घञि प्र. थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

c) सा पाक्षिकमाद्युदात्तत्व द्र । (तु गति यदनु समानप्रकरणे च अस्य प्राति श्रवणाऽभाव)।

d) यनि योगो वा स्याद् 'हीने' (पा १, ४, ८६) इत्युपदिष्टा कत्र अनुर्वा स्यादित्यैव सभाव्येत यद् यास्कचे तावद् द्वितीयकल्पानुसारिणी सती शाब्दी प्रवृत्ति [illegible] प्रथमकल्पामनया पर्यगाऽस्तनि (तु गा व सनु ऋ ७, २१, ७ इत्यत्र द्वितीयमेव कल्पमादाय [illegible] यनि ऋ. स्थल- [illegible]। तथाहि। ऋ १, ५७, ५ इत्यत्र [illegible] [illegible] ऋ ७, २१, ७ इत्यत्र [illegible] १, ५७, ५ इत्यत्र 'अनु ममे' इति [illegible] अनु [illegible]। एवम् ऋ १, १६१, ८ इत्यत्र [illegible] 'त्वा' इति पद पूर्वतोऽनुश्राव्येव तदनुबद्धोऽनु कत्र उक्त इति च 'वीर्यम्' इत्यनेन च पदेनाऽनोर्न कोऽपि सबन्ध उक्त इति च प्रथममण्डलीयो भाष्यकृदन्योऽन्यथ सप्तममण्डलीय इत्यतो सभावना भूयोऽपि पुनर्णायाताम् ।

e) गस यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, २१३, २, १३९)।

f) <√मृज् इति यदाह सा तद् विमृश्यम् ।

g) गस शानच्‌-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)।

h) गस ल्यबन्त कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

i) 'अनुमन्यते' इति भाष्यमाण सा यनि च <अनु-√मन् इत्युपदिष्ट (तु [illegible] √मन् >मन्न्)। [illegible] √म्ना इत्यस्य √मन् इत्यनेन [illegible] यथा [illegible] [illegible]।

j) गस कृत् प्रस्व (पा ६, २, ११९)। [illegible] 'श्रुति' (पा ६, १, ११८) इति च [illegible]।

अनु म्लोच(त्>)न्ती[a]- -न्ती मा १५, १७, का १६, ४, ५, तै ४, ४, ३, २, काठ १७, ९, क २६, ८

¶अनु√यज्, अनुयजति तै ६, ३, ११, ६, मै १, १०, ९, ४, ६, ७, ९², ७, १¹, ४², काठ २७, ५ २८, ८, ३६, ४, क ४२, ५, ४४, ८, अनुयजेत् मै ४, ६, ७, ७, १, ४, काठ २८, ८, क ४४, ८

अनु,>नू[b]-याज[c]- -ज ऋ १०, १८०, ७, मै ४, ६, ९[e], -जा ऋ १०,५१,९ ¶तै २ ६,१,६, ६, १, ५, ४², ३, ११, ६, ¶मै १, १०, ८, ३, ७, ९, ९, ८², १०, ४, ४, ७, २, ¶काठ १२, ७, २३, ९, २४, ८, २५, १², २६, ९², ३६, २, ९, १४, ¶क ३६, ६, ३८, १, ४¹, ४१, ७¹, शौ १, ३०, ४, प १, १४, ४, -जान् ऋ १०, ५१, ८, मा १९, १९ का २१, २, ८, ¶तै २, ६, ९, ४, ६, १, ५, ४, ३, ११, ६², ¶मै १, १०, १५, ३, ७, २, ४, ८, ५, -¶जानाम् मै १, ७, ४, ९, ५ काठ ९, १, १४, क ८, ४, ४१, ५, -¶जेषु तै २, ६, ९, ४, मै १, १०, ९², काठ ३४, १६, ३६, ३², -जै क ४१, ७¶, -जौ तै ६, ६, ३, ३[e] [°याज अनु°, प्रयाज°]

¶अनुयाज व- -वम् क ४१, ७

¶अनु,>नूयाज-वत्[d]- -वत् तै ६, १, ५, ३, ५², मै ३, ७, ७², -वती काठ २३, ९, क ३६, ६

?अनुयाजा(ज अ)ह्न- ह्वे पै १६, ५२, ३°

अनु√१यम्->च्छ्, अनुयच्छतु ऋ ४, ५७, ७

अनु·· येमाते ऋ [(३, ३१, १७) ४, ४८, ३], अनुयेमु ऋ ६, ७१, ६

अनु-यच्छमान,ना[f]- -ना ऋ १, १२३, १३, -ना ऋ १, १०९, ३

अनु यत[g]- -तम् ऋ ५, ४१, १३

अनु√२यम्>च्छ्, अनुयच्छे[h] काठ ३९, १०

ϕअनु युच्छमान[i]- -ना ऋ ७, ५६, १३[i]

अनु√या, †अनुयाति ऋ ६, ६, २, १२, ५, तै १, ३, १४, ४, †अनु याति ऋ ९, १११, ३, कौ २, ९४१, जै ४, १, २, अनु यासि ऋ ३, १, १७

†अनु ययु ऋ ५, ८१, ३, मा ११, ६, का १२, १, ६, तै ४, १, १, २, मै २, ७, १, काठ १५, ११

अनु-या[j]- -या मा १५, ६, का १६, २, २

[e]अनु-यावर[k]- -रा काठ ३४, ९

अनु√रक्ष्, अनुरक्ष पै १६, ७२, ३.

ϕअनु-रक्षमाण[l]- -णा ऋ ५, ६२, ५[l], -णौ ऋ ५, ६९, १[m]

---

[a]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)। स्त्रिया ङीप पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष ।

[b]) दीर्घान्त पूप तै एव श्रूयते, तत्परत्वन बाहुलक द्र (पा ६, ३, १२२)।

[c]) गस घञन्ते कृति दुत्वाभाव , थाथायन्तोदात्तश्च (यक पा ७, ३, ६०, ६, २, १४४)।

[d]) 'ह्रस्व-' (पा ६, १, १७६) इति प्राप्तस्य मतुप स्वरस्य 'न गोश्वन्' (पा ६,१,१८२) इति बाधे स्वरेऽविशेष ।

[e]) 'अनुर याजाह्वे' इति नितरामिवाऽसस्कृत सुपा उपेत्य यनि सु शोधश्च भवति ।

[f]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[g]) कर्मणि क्तऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[h]) 'अन्विच्छे' इति (तै ४, ३, ११, ३) पामे ।

[i]) यथा विद्युतो वृष्टिप्रदानतो विशेषेण रोचन्त एव मरुत आयुधरत मन्त स्वधाया अनुदानार्थं तान्यायुधानि प्रयुज्य शोभेरन्निति इव श्रुतिस्वरस द्र (तु सा, वैतु अत्र अनु√२यम् >च्छ् इत्येतद्दर्शिनः GW प्रभृ)।

[j]) गस विजन्त कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[k]) गस शुद्धाद्धातोर् वरच् प्र (पा ३,२,१७५)।

[l]) शुद्धाद्धातो शतरि निष्पन्न सद् 'वर्धत्' इति द्वि१ 'वर्हि ' इत्येतत्समानाधिकरण भवति । तदेव <अनु √वृध्>वर्धि इति प्रतिपिपादयिषुर्नन् सा 'अनुवर्धयन्तौ मित्रावरुणौ' इत्याकारक सबन्धमाह तन् नितरामुपेक्ष्यम्। यथा च GW ww चाऽनुमिह कथ आहृतुम् तथा 'रक्षमाणा' इत्यस्य कर्मसाकाङ्क्षत्वमन्यथा पूरणीय स्यात्। वरमेव ततोऽय यनि सरल स्वन्वितो योगो येन दाशतम्या-ममृद् रक्षणवर्धनसजातीयक्रियाया कर्मतया श्रावित मध्यस्वरम् 'अमति ' इति पद मित्रावरुणकर्तृकाऽनुरक्षण-क्रियाया कर्मतया निनाशित भवतीति (तु ऋ ७,६६,१, ७, ३८, २)।

[m]) द्रष्टिपथ दवश्रयादिव सा भनोर्मध्यमिह नाह ।

?अनुरत्त[a] पै ४, २७, १
अनु √रभ्, अनु रमस्व शौ १९, ५, २
अनु √रम्, अनुरमन्तु पै ८, १८, ३
¹अनु √राज्, अनुराजति ऋ २, ४३, १, ९, ९६, १८, कौ २, ५२६, जै ३, ४१, २.
अनु √राध्, अनुराध्यास्म शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २
१अनु, >नू राध्, धा[b]– -धा शौ १९, ७, ३; -धा· तै ४, ४, १०, २, मै २, १३, २०[c], काठ ८, १५¶, ३९, १३, क ८, ३¶, -¶धासु मै १, ७, २[d], क ८, ३, -¶धेषु काठ ८, १५.[e]
२अ(नु>)नू राध्[e]– -धम् शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २
अनु √री, अनुरीयते ऋ १, ८५, ३
अनु √रुध्, ¹अनुरुध्यसे ऋ ८, ४३, ९, मा १२, ३६, का १३, ३, ७, तै ४, २, ३, ३, ११, ३, मै २, ७, १०, काठ १६, १०, क २५, १
अनु, >नू-रुध्[f]– -रुत् ऋ ३, ५५, ५, -रुधम् मा ३०, ९, का ३४, २, १.
अनु-रोधन[g]– -नम् शौ ६, १०२, ३
अनु √रुह्, अनुरोहते ऋ [२, ५, ४; ८, १३, ६], अनुरोहति काठ ३८, १३‡[h], अन्वरोहत् शौ १८, ३, ४०, ¶अन्वरोहन् काठ ३७, १४, अन्वरोहम् ऋ १०, १३, ३
अनु … अरुहत् ऋ १, १४१, ५
ϕअनु-रू(ढ>)ढा– -ढा पै ८, १६, १
अनु, >नू-रोह[i]– -ह तै ४, ४, १, ३, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -हम्, -हाय, -हेण मै २, ८, ८
अनु रूप[j]– -प मा १९, २४, का २१, २, १३ -¶पम् मै ३, १, ४[2], काठ १९, ३, क ३०, १, -¶पा तै ५, १, २, ६, ३, १, काठ १९, ३[2], क ३०, १[2]
-¶पाभ्याम् तै ५, १, २, ६, ३, १, काठ १९, ३, क ३०, १, -पाय तै ७, ३, १८, १, काठ ४३, ८, -¶पेण मै ३, १, ६, ४, १, ७
¶अनुरूप-त्व[k]– -त्वाय तै ५, ५, १, २, मै ३, ४, ७
?अनुरोतिः[l] पै ९, ३, १३
¶अनु √लम्ब्, अन्वलम्बत मै ३, ६, ७
अनु-लोम[m]– -¶मम् तै ३, ५, १, ३[2], ४, ६, १, १, ५, -मौ खि २, १२, १
अनु(नू-उ)लण[n]– -णम् ऋ १०, ५३, ६, तै ३, ४, २, २†, ३, ६¶, काठ १३, ११†, १२[2]¶, -णेन ऋ ८, २५, ९, खि ५, ७, ४, ७
अनु √वच्, ¶अनूच्यते मै ३, १०, १, ¶अनूच्यते तै २, ५, ८, ४, काठ १०, ५, ११, ¶अनूच्येते तै २, ५, २, ५, ¶अनूच्यन्ते काठ ९, १, १२, ४, क ८, ४
¶अनु-वक्ष्यत्[o]– -क्ष्यन् तै १, ६, १०, ४

[a]) अनु । रन्+ते(>°रत्त इति वा रन्त इति वा) इत्यस्य यनि वर्णत्रेयमानम् । एवं तावत् त्रिपदात्मकं शोधः द्र (अनु रन्-) ।

[b]) 'अनु(गत-) राधाम्' इति कृत्वा प्राम । 'अनो' (पा ६, २, १८९) इत्यन्तोदात्त । इहापि नाउ सम्पे इव उप धात्वर्थ एव प्रधान स्यादित्यपि शुला संकेत्यते (तु मै १, ७, २, काठ ८, १५)। नक्षत्रीय वैम स्त्री च न च (तु विशाखं नक्षत्रम् मै २, १३, २०, काठ ३९, १३) भवति । सौ एकवच पूर्व अदीर्घत्व । अन्यत्र गर्भेण (दनि यातुपीपु शामासु) बहुदच पूर्व दीर्घत्व इत्येव निगमा भवन्तीति विवर ।

[c]) तु भ° यदनु पद एकदेव धावयितुमिष्ट भाति ।

[d]) अनु° इति यद् मुख पूर्व दीर्घान्त न प्रादर्शि, तत् विन्त्यम् । मुखे दीर्घान्तमादनयादि मन्त्रावन्यत्र पूर्वान्तर-…दर्थ दीर्घान्त्यत्वपाठेऽभिमताम ।

[e]) भावे यत् प्र । धात्वादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। पूर्व दीर्घत्वम् (पा ६, ३, १११)। वा. विवि (वैतु मा य इन्द्रस्य नि इति कृत्वा कर्मणि प्र इति भापत)।

[f]) गस क्विपि कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। दाशतय्या पूर्व दीर्घत्वम् उस (पा ६, ३, ११६)।

[g]) सस्व नापू द्र । उप भावे ल्युट् ।

[h]) नापू रू बाहुच पाभे द्र ।

[i]) सस्व कृते तुटि १अनु, >नू राध्- । मै काठ व पूर्व दीर्घत्वम् उस (पा ६, ३, १२२)।

[j]) प्राम अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद । '-पम्' इति द्वि१ सद् वा विवि द्र ।

[k]) भावे त्व प्रत्ययहतस्वरश्च ।

[l]) =अनरातिः (तु नापू मन्त्रेषु) इति शोध । मुद्रा प्रामादिक द्र ।

[m]) प्राम समासान्त अच् । चित्-स्वर (पा ५, ४, ७५ ६, १, १६३)। गामादेन वि यद् यत्र सामर्थ्याद् विवि भवति तत्र न द्वि१ भवतीति यथार्थ द्र ।

[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद ।

[o]) गस तृच् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप दा धातु प्र (पा ३, ३, १४)।

अनु वाक्[a]- -के पै २, २०, ३, -कै शौ १९, २२, १ [°वाक- प्रथम°, प्रातर्°, याज्या°]
¶अनु वा (क्य>) क्या[b]- -क्या मै २, १, ८, काठ १०, १०, ११[२], १२, ५[२], -क्या मै २, २, ८, ३, ७, २[२], ८, १[२], काठ १०, १०[२], ११, १०, २३, ९[२], क ३६, ६[२], -क्याम् काठ ८, १०, क ७, ६, -क्याया मै २, ३, ७, काठ १२, ५, -क्यायै मै १, ४, ११, काठ १८, १९, क २९, ७, -क्ये काठ ३६ १३. [°क्य,क्या- अरण्ये°, पुरस्°, याज्या°]
¶अनु-वाच्[c]- -वाच मै ४, ५, ३
अनू(नु-उ)क्त[d]- -क्तम् खि ४, ८, ४, -¶क्ते काठ २८, ३, क ४४, ३ [°क्त- अभि°]
अनू(नु-ऊ)चान[e]- -न ऋ ८, ५८, १, खि ३, १८, २, -नम् मै १, ९, ७¶
¶१अनू(नु-उ)च्य[f] तै २, १, २, ८, ५, ७, ४, ११, ३, ६, २, २[२], १०, ४, ३, ४, १०, ४, ५, ३, ३, १[२], ६, ३, ७, १, मै १, ८, ३, २, १, ९[२], २, ८[३], ३, ७[६], ३, ६, ८[४], ९, २, काठ ९, १६, १०, १०[३], ११[२], १२, ५[६], २०, १३, क ३१, १५
¶२अनू(नु-उ)च्य,च्या[g]- -च्यम् तै २, ५, ११, १, -च्या मै ३, ९, ५[h], -च्यानि तै २, ४, ११, १
¶अनू(नु-उ)च्यमान,ना[i]- -नासु मै ३, ८, ७, काठ ९, १४, -ने तै २, २, ५, ७, ११, १, काठ १०, ११
अनु√वञ्च्
अनु वञ्चत्[j]- -ञ्चते तै ७, ४, २०, १, काठ ४५, १
अनु-वत्सर[k]- -र काठ ४०, ६, -राय काठ १३, १५ -रे काठ ३९, ६
अनुवत्सरी(य>)या[l]- -या काठ १३, १५
अनु√वद्, अनुवदति क २, १३, ३
¶मै १, ११, ६, ¶काठ १४, ६ १९, ३, ४, ¶क ३०, १, २; अनु वदन्तु पै ५, ७, ११
अनु-वन[m]- -नम् खि ३, १५, १०.
अनु√वन्द्, अनु ववन्द मै २, ७, १०‡[n].
अनु√वप्, अनुवपते शौ १२, २, ५०
अनूप्यन्ते पै १६, १११, १४
अनु-वर्तयत्, अनु वर्ति, अनु वर्त्मन्- अनु√वृत् द्र
अनु-वर्षत्- अनु√वृष् द्र
†अनु√वश, अनुवष्टि° ऋ १, १२७, १, मा १५, ४७, का १६, ५, २९, काठ २६, ११, ३९, १५, शौ २०, ६७, ३
¶अनु-वषट्√कृ, अनुवषट्करोति[p], अनुवषट्कुर्यात् तै ६, ५, ६, ५, ७, १, ८, ५[२], काठ २७, ५, क ४२, ५
अनु√२वस्, अनुवस्ते शौ ११, ६, १०, १३, ३, ११, †अनुवस्ताम् ऋ ६, ७५, १८, खि ३, ११, १,

[a]) सस्व 'अनु,>नु-राग' इलत्र द्र । पुस्त्व कुत्व च (पा २, ४, २९, ७, ३, ५२)। चिन्त्यत्वेनाऽङ्कित ?अनु वाक्- इतिमुपा यनि शोधमपेक्षते। तुटि ?अनुवाक्-'।
[b]) गस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप यति तित्-स्वर (पा ६, १, १८५)।
[c]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पावा ३, २, १७८, पा ६, २, १३९)।
[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।
[e]) गस कानजन्त कृत् प्रस्व (पा ३, २, १०६, ६, १, १६३, २, १३९)। यत्तु उप <√उच् इतीवापि ।।। थ्याद् तन्मूलयनिगमतया सम्भावनामात्रम् भवेत्।
[f]) गस ल्यबन्त कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[g]) गस क्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[h]) मुपा स्वरश्रष्टा स्यादिति कृत्वा 'नानूच्या' इति स्वरद्वयवत्तया शोध द्र ।
[i]) कर्मणि शानचो निपाते यदृ-स्वर नाउमिदि द्र ।
[j]) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
[k]) प्रास 'अनो '(पा ६, २, १८९) इत्यन्तोदात्त । उप यद्र ।
[l]) छ→ईय प्रत्यय (पा ५, १, ९१)।
[m]) प्रास पूपप्रस्व (पा ६, २, २)। तु उद्-वन-, सु-वन-।
[n]) 'अनु ... गृणाति' इति ऋ (१, १४७, २) प्राभे ।
[o]) √वश् इत्यस्याऽकर्मकमिव अत्र श्रावयितुमिच्छु PW MW च कत्र अनुद इति प्रतिपेदानौ विमृश्यौ द्र ।
[p]) अत्र यत् पपा 'नानु°' इत्यत्र न इति च अनु° इति चोदात्तयोरेकादेश इव प्रादर्शि । तत्र । उदात्तानुदात्तयो- रेकादेशेऽपि परिणामेऽविशेषात् । अन्यथैकपदे स्वरद्वय- मापद्येत । उक्तप्रकारेण च स्वरलक्षणस्य सगतिमभवे- ऽप्यैकपद्ये मुपा अङ्कितमपि स्वरद्वयमभ्युपेयम्, एत- ज्जातीयेभ्यो निदर्शनेभ्यश्च तत् समर्थनीयमित्याप्रद्र्येत- तांशावन्यत्र गाप्यममाप्यभिचरितश्च (तु पपा तै ६ ५ ८, ५ यत्र 'यन्नानुवषट्कुर्यात्' इत्यत्र 'यत् । न । अनु° इत्येवमनोऽस्तुदात्तत्वविशिष्ट पदविभागो भवति)।

मा १७, ४९, का १८, ४, १७, कौ २, १०००, शौ ७, ११८, १

अनु√वह्, †अनूहिरे ऋ १०,१५,८, मा १९, ५१

¶अनु-वाहु[a]- -ह मै १, ५, १३

अनु√वा, †अनुवाति ऋ [१, १४८, ४[b], ७, ३, ८] ४, ४०, ३, मा ९,१५, १५, ६९[c], का १०, ३, ८, १६, ७, ५, तै १, ७, ८, ३, ४, ४, ३, ३, मै १, ११, २, २,८, १४, काठ १२,१३[c]¶, १३, १४, १७, १०, क २६, १, कौ २, ५७०, जै ३, ४६, ५, शौ १०, १, ७१७, पै १२, ६, १७, अनुवाति ऋ ४, ७, १०, १०, १४२,४, ¶अनुवातु तै ५, ५, ७, ३[२] ४[२]

?अनु-वु[d]- -वाय मै २, ८, ८

अनु वा[e]- -वा तै ३, ५, ०, ३, ४, ४, १, १, ५, ३, ६, १¶, काठ १७, ७, ३७, १७[f], क २६, ६,

अनु वाक, अनु-वाक्य-, अनु-वाच्- अनु√वच् द्र.

अनु वि√क्रम्, अनुविक्रमते शौ ९, ७, १२, अनुविक्रमस्व[g] मै २, ७, ८[४]

अनु वि√चल्, अनुव्य(वि अ)चलत् शौ १५, १४, १ ३, ५, ७, ९, ११, १२, १५, १७, १९, २१, २३, अनुव्यचलन् शौ १५, २, २, १०, १६, २२, ६, २, ५, ८, ११, १४, १७, २०, २५, ९, २

अनु√१विद्, †अनुवेद ऋ १०, १७, ५ मै ४, १४, १६, काठ २९, १, ७ ४५, २, शौ ७, १०, २, पै १६, ६७, ८ अनुवेद ऋ १, १६४, १८, अनुविदु ऋ ७, ३३, ७, अनु विदु ऋ १, ३४, २ अनु अवेदम् ऋ ४, २७, १ अन्ववैत् ऋ १०, १३९, ४

अनु विद्वस्[h]- -द्वान् काठ ७, १४, ८, ३, १८, ४, ३४, १९, क ६, ८, शौ १२, ३, ३८, ५२

अनु-वेद- द्रु२[c]

अनु√२विद्, अनु…विदे ऋ १, १३२, ३

¶अनुविन्दति तै २, ५, ३, ६, अन्वविन्दत् ऋ १०, १०९, ५, ¶तै १, ५, १, ७, ५, १, २, २, ७, १, ६, १, ¶मै १, ८, २, ¶काठ २५, ७, २८, ४, ३१, १४, ¶क ३९, ५

---

[a]) मस कृते 'अनु,>नू-राध' इत्यत्र गि द्र ।

[b]) क्त्र अनुद इति सा । अथाऽर्थे कियान् भेद इत्यते। शोचिषोऽनुलक्षकतया वा तदनुगततया वा वातस्य वानमेक भवति, यत्र शोचिप कर्मण क्रियया साक्षात् सबन्धाभाव । तस्य कत्र द्वारा वातस्य वानक्रियाया लक्षणगादचर्यानुकूल्यादि-विशेषणाऽऽधाननिमित्तभावेन चारितार्थ्यं भवति । गतित्वे तु गर्भीकृतलक्षणाद्युक्तार्थे विशेषणाया अनुवानक्रियाया साक्षादिव ८न् कर्म प्राधा न्येन निर्देशवन् सदाप्सिततमत्वेन विषयो भवति । अत एव कत्र योग कर्मणा विप्रकृष्टसबन्धाद् याऽक-र्मिका क्रिया भवति सैव गगतिकनाया कर्मणोऽनाव सनि-इटत्वात् सकर्मिका गच्छति । उभयथा गभते वाऽत्र गतिरिति द्रष्टव्यम् । अत्र हि वात यस्या दिश कि कुर्वन् वा वाती त्याऽनभिप्रायवती गती श्रुति प्रस्तुतमन्त्रदेश-तायां अग्नेस्तच्छोचिरनुवानेन (स्वयान तत्समर्थीकरणेन तत्पाक्कलनेनेत्यर्थाद्) वातिप्राय तन्मायुज्य विन्नोताति यत्नेन स्मनुतिपरैव भवती । अस्य प्रतिपित्सादिविवस्य वाऽर्थस्य नतितर्यकाऽसौ गायायो निर्वाहात् तथात्वमेव स्य भवतु । यथा नैतदेवमेव गाश्चिति स्थितुरस्मा-ऽऽगा स्नुष्यव श्रुति अयमुपदर्शयति (तु ऋ ५,७,१०)।

[c]) अनु√वा इत्यस्य सकर्मकत्वे स्थित (तु ऋ १, १४८, ४) 'यस्मिन् वात अनुवाति' इति पद उ आह तदसुवचम् । यच्च तस्योपरि स 'वातो वायुर-स्याग्नेरनुवाति अग्निमनुलक्ष्य प्रसरति' इत्याह तदपि तथैव नि सारम् । प्रधानकर्मोऽभावे तत्कर्मसबन्धिनोऽग्नेरन्वादेश-मात्रेण षष्ठीस्थेन सकर्मिकाया क्रियाया कर्माऽऽकाङ्क्षा पूर्त्यसभवात् । तस्य शोचि ' इति प्रधानकर्मणश्चाऽग्नि समानाधिकरणतद्विशेषणतया व्याख्यानकौशलादाभ्यामहो महती स्वात्मीया वैदुषी प्रदर्शिता । यच्च चिराय्यव स्थयेव स अनुपद क्त्र अनुद इति तदन्वित 'शोचि' इत्येतच्च कर्मपदमिति पक्षान्तरमवतारयति, तस्याऽऽलो चनमुक्ते बाढ्च नापूर्ति गृहमिति नेह पुनरुच्यते ।

[d]) गस उप के प्र थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)। सुपा तु विहत इवाऽऽभाति (तु मा १५, ६, यत्र इहापि नाउ तृ१ '"अनुवया' इति शोध स्यात् [तु प्र√वा >प्र-य])।

[e]) गस वि-त-कृत्-प्रत्य (पा ६,१,१६२,२,१३९)।

[f]) 'अनु-या । असि' इति पदद्वयमजानान 'अनुवासि' इति चैक पद मन्येतयमान ऽऽ। नितरा भ्रान्त इव ।

[g]) तुटि २अनु मा १२, ५ का १३,१,६, तै १,६, ५, ३ यदनु शाखाभेदप्रयुक्तनानाप्रयोगो विषयभेद प्रतीते शब्दस समानार्थपि श्रुतिषु भिन्न पदविभागा अनुकल्पेन ।

[h]) गस उप दानु>पमु। कृत् प्रत्य (पा ६,२,१३९)।

४४, ४; शौ २, २७, २; ५, १४, १; १७, ५; पै २, १६, २; ७, १, १; ९, १५, ५†; १०, ७, ९; अन्वविन्दत् ऋ २, १२, ११; शौ १९, २७, ९; २०, ३४, ११†; पै १३, ७, ११†; अन्वविन्दन् ऋ ४, ५८, ४; ५, ११, ६; ४०, ९; ७, ७६, ४; १०, ७१, ३; †मा १५, २८; १७, ९२; †का १६, ५, ९; १९, १, ६; ¶तै २, ५, ३, ६; ६, ६, २; ९, ४; ४, ४, ४, ३†; ६, २, ८, ४; ११, १; मै २, १३, ७†; ३, ८, ८¶; काठ २५, ९; २६, १; ३१, १२; ३२, ६; ३९, १४; ४०, ७†; ¶क ४०, २; ४; ४७, ११; †कौ २, २५८; †जै ३, २२, ५; शौ १३, १, ४; ७; पै ४, ३३, ६; ७, ६, १; ८, १३, ४†; १५, ७; अन्वविन्दन् शौ ४, २३, ६; ३५, २; अनु ···अविन्दत् ऋ ३, ९, ४; †अन्वविन्दः ऋ ८, ९६, १६; कौ १, ३२६; जै १, ३४, ४, शौ २०, १३७, १०; अनु ···अविन्दः ऋ १, ६, ५; कौ २, २०२, जै ३, १८, ९; शौ २०, ७०, १.

अन्वविदाम शौ १०, १, ११; पै १६, ३६, ९.

अनुविद्यते शौ १९, ५०, ४, पै ९, ३, ५; १४, ४, १४.

अनु-वित्त[a]– -त्त. ऋ ४, १८, १.

¶अनु-वित्ति[b]– -त्त्यै तै ५, १, २, २; काठ २५, २, ६, ९; ३१, १२; ३२, ६; क ३८, ५, ३९, ३. ४०, २; ४७, ११.

¶अनु-विद्य[c] काठ २५, ७, ९ २६, १; क ३९, ५; ४०, २, ४

¶अनु-वि√धा, अनुविधीयते मै ३, २, ४; १०.

अनु-वि√२नश्>नाशि, अनु ··· विनश्य[d] शौ ६, ११३, २; अनुव्यन-श्यन् मै १, ६, ६¶.

अनुविनाशयति[e] काठ ११, ४.

अनु-वि√मृज्, अनु··· विमृड्ढि[f] शौ ११, १, ३१; पै १६, ९२, १.

अनु-वि√विश्, अनुविविशन्तु काठ ११, ९; अनुविविशत[g] मै २, ४, ७, ८.

अनु-वि√वृत्>वात, अनुव्यवर्तयन्त शौ १५, ७, २.

?अनु√विश्, अनुविश्यताम्[h] पै १६, ९, १०.

अनु-वि√षि(<सि)च्, अनुविषिच्यते शौ ८, १५, ४.

¶अनु-वि√ष्ठा(←स्था)>तिष्ठ, अनु-वितिष्ठते मै २, ५, २.

¶अनु-वि√सृज्, अनुविसृजति काठ २१, २; क ३१, १७.

अनु-विसृज्य[c] काठ ३०, १; ३४, ३, क ४६, ४.

¶अनु-वि√हृ, अनुविहरति मै २, ५, २.

अनु√१वी, अनुवेति मै ३, ८, ९¶, अनुवेतु[i] पै ९, १८, ४; १अनु ···वेः[j] ऋ १०, १०५, २.

अनु-२वी(वि√इ), अनुव्यायन् मा १४, ३०; का १५, ९, ४; मै २, ८, ६; काठ १७, ५; क २६, ४.

अनु-वी(वि√ई)क्ष्, अनुवीक्षस्व मा १३, ३०; का १४, ३, ४; मै २, ७, १६.

¶अनु√वीध्र, अनुवीध्रति[k] मै ४, ६, ३.

---

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९)।

[b]) गस. क्तिनि 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूप्रस्व।

[c]) गस.। उप. ल्यबन्तं द्र.।

[d]) वैतु. w1. यत्र कप्र. 'अनुः' इत्युक्तं भवति। तदपि विमृश्यम्। नदीफेनानां विनाशक्रिययाऽधिकरण-संबन्धस्य विवक्षितत्वादसौ संबन्धः प्रधानभावेन समर्प-यितुमिष्ट उत वा गुणभावेनेत्येतद्विवेकाधीनत्वादत्रापेक्षि-तस्य निर्णयस्य। इहाऽन्वयाय यत्र कुत्राऽपि विनाशो-ऽभिप्रेत इत्याशयेन यनि. द्र. (तु. MW)। मा. इह 'अनु (ति) विविड्ढ' इतीव श्रावयन् यद् व्याचष्टे तदाऽऽकरादेव यथावदनुसंधाय तस्य प्रथमस्य गतेः स्वरूपतः परिच्छेदः कर्तव्यः।

[e]) अत्राऽनुः सतत्यर्थानुवादी गतिर्वा यनि. मारल्या-र्थं इति भूयोऽपि विमर्शपदवीमारोप्यम्। उभयथा संभ-वात् सौवरत्वात्रविनिगमकान्तरस्य चाऽनुपलब्धेरिति दिक्।

[f]) w. अनुड् इतीव कप्र. मन्यते यदनु वि√मृज् इत्यस्याऽकर्मकवृत्तस्य मृग्यत्वं द्र.।

[g]) तुटि. २अनु तै २, ४, ८, २।

[h]) मैयादिको विप्रयोगार्थीयो √विष् अभिप्रेतः स्यादिति कृत्वा तदनुसारी शोधः द्र. (तु. नि ···हीयताम् इति [ऋ ७, १०४, १०; शौ ८, ४, १०]) पाभे.।

[i]) सुपा. प्रश्नचिह्नमपार्थं द्र.। यनिस्थ. संगतिसंभवात्।

[j]) एवं किल सा. योगमाह। PW. प्रमृ. तु कप्र. पृथग्, वि- >वेः इति पद च पृथगित्याहुः। भूयो-विमृश्यान्वयोऽयं मन्त्रः द्र.।

[k]) तु. संटि. लिपिप्रमादमात्राः मूको. पाभे.। अर्थतः (यद्व.) वीध्र- >√वीध्र इति नाधा. (यद्व.) सिद्धेन मत्वा-ऽन्योऽर्थेगः कर्मानुलक्षणायथार्थानुरक्तिनः पश्चात्तनः द्र.। अथ स्वरतः वीध्र-(=वि-इध्र[<√इन्ध्]) इत्यस्य 'वि' इत्यंशः नाधा. स्वरशिक्षाऽऽधान् पर्यकर्यं मजक्षार्मीया

अनु√वृज्
अनु, >नू वृज्[a]- -वृग्भ्याम् तै ५, ७, २३, १, काठ ५३, १३, -वृजौ शौ ९, ४, १२, पै १६, २५, २

अनु√वृत्→वर्ति, अनुवर्तते ऋ ५, ६२, ४, १०, ३७, ३, अनुवर्तते शौ १२, ७, ३७, ¶अनुवर्तताम् शौ ११, ११, २१, अन्वयवर्तत[2], अन्ववर्तत मै ४, ३, ४¶
अनुवावृते कौ १, ३७२, जै १, ३९, ३, शौ १७, २२, १, अनु वावृतु ऋ ४, ३०, २, †अनु अवृत्सत ऋ [५, ५५, १-९], तै २, ४, ८, २, मै २, ४, ७[b], काठ ११, ९, ३०, ४, क ४६, ७[c]
अनुवर्तयामसि खि ३, १५, १९
अनु-वर्तुयत्[d]- -यन् शौ ११, १०, १८
अनु-वर्ति°- -र्तय पै २, ७५, ४[2], ५[2], -र्ति पै २, ७५, १[2]-३[2], -र्तिम् पै २, ७५, १-५.
¶अनु वर्मन्[f]- -र्म मै ३, ३, १०, काठ ११, १, २१, १०[2], -र्मन काठ ११, १, -र्मना काठ २१, १०, -ऽर्मान. मा १७, ८६[2], का १८, ७, ७[4], तै ४, ६, ५, ६[2], मै २, ११, १[2], ३, ३, १०, काठ १८, ६[2], २१, १०, क २८, ६[2], शौ ३, ८, ६, ६, १४, २, -र्माणम् तै २ २, ५, ७, ११, २, ५, ४, ७, ७, -र्माणौ मै ३, ३, १०
अ(नु>)नू वृत्[g]- -वृत् मै २, ८, ८, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -वृता मै २, ८, ८, -वृते मै २, ८, ८, काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६

अनु√वृध्
φअनु-वृधंत्[d]- -धंत् ऋ ५, ६२, ५

अनु√वृप्
अनु-वृपंत्[d]- -पंते तै ७, ५, ११, २, काठ ४५, २

†अनु√वेन्, अनुवेनति ऋ १०, १३५, १, अन्ववेनत् ऋ ४, १८ ११, तै ३, २, ११, ३, मै ४, १२, ५.
अनु-वेनत्[d]- -नन्तम् ऋ १०, १३५, २

¶अनु√वेष्ट्, अन्ववेष्टत काठ १२, ४, २३, ३, क ३०, ९

अनु√व्यध्
?अनु-व्याध[h]- -धात् पै २, ८५, ३, ७, १५, १

¶अनु-व्यु(वि√उ)च्, अनुव्यौक्षत[i] मै २, ५, ७

अनु व्रत,ता[j]- -त ऋ ८, १३, १९, शौ ३, ३०, २, पै ५, १९, २, -ता तै १, १, १०, १ ६, ३, १, काठ १, १०, शौ ३, २५, ४, १३, १, २२, १४, १, ४२, -ताम् ऋ १०, ३४, २, -ताय ऋ १, ५१, ९, -ते ऋ १, ३४, ४

अनु√शंस्, ¶अनुशसति तै ५, ६, ८, ६, मै १, ९, ७, काठ ३४, ५
अनुशासिष खि ५, ४, १, कौ ४, १, जै २, ७, १
अनु-शस- द्र शस°
अनु शसे[k] ऋ ५, ५०, २
अनु-शस्त- अन्°

†अनु√शक्, अनु शकत्[l] ऋ १०, ४३, ५, शौ २०, १७, ५.
अनु√,शिक्ष्, अनुशिक्ष पै ५, २७, ६

अनु√शास्, अनुशासति ऋ ६ ५४, १, अन्वशासत् खि १, ९, ४

मौनिशीमिव गतीमौपमार्गिकी स्थिति लभते। तत्रैव गतिद्वये गर्भे प्रथमो गतिर्निहन्यतेऽपरश्च स्वरभाग् भवति (पा ८, १, ७०)।

[a]) गस क्विबन्त-कृद्-उपपदस्व (पा ६,२,१३९)। पूर्व पाठ हस्व, अन्यत्र च दीर्घत्वम् द्रष्ट (पा ६,३,११६)।

[b]) शुभम् >शुभे इति पाठे गत्य् अनन्वित इवा-ऽर्थत द्र अनु।

[c]) 'अनु अवृत्सत' इति मुद्रा चिन्त्य, तु यनि द्र।

[d]) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[e]) गस। न्य बर्तेर् इन् प्र (पाउ ४,११९)।

[f]) प्राग् दम च मर्वति। यत्र न धुनिर्भवति तत्र पूर्वं, यत्र चाऽन्यथा तत्रोत्तर इति विवेक। उभयत्रापि पूर्वपदप्र भवति (पा ६ २,१,२)। यत्तु 'अनोरप्रधान-' (पा ६, २, १८९) इत्यन्तोदात्तोऽनुशिष्टो भवतीह तत्प्रकृतस्यभावे सर्वशाखासाधारण उस।

[g]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,२,१३९)। पूर्व दीर्घत्वम् (पा ६, ३, ११६)।

[h]) भावे घञ् प्र। '?अनव्याधात्' इत्यन्यत्र टि द्र।

[i]) 'तिङि चोदात्तवति' (पा ८,१,७१) इति पूर्वगति-द्वयस्य निपातन।

[j]) यस (पावा २,२,२४)। स्वरः त्रिपदि द्र।

[k]) गस केनन्त कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९७,२,१३९)।

[l]) शाकपूर्वपदम् 'अनुकर्तुम्' इति क्रियार्थेऽत्र वा ध्यातव्यम्। तस्य। √शक् इत्यस्य स्वराकरवैव गत्यं-ऽप्रयोगादर्शनात् (तु ऋ १, १०, ६, ७३, १०, ९४, ३ प्रमृ)।

अनु शासत्[a]– -सता ऋ १,१३९,४
अनु-शासन[b]– -नस्य ऋ १०, ३२, ७
अनु शिष्ट[c]– -ष्ट ऋ [५, २, ८, १०, ३२, ६, ७] -ष्टा शौ १९, ५६, ४, पै ३, ८, ४
अनु√शिक्ष्, अनु√शक् द्र
अनु√शी, अनुशेरते शौ ८, ६, १९, पै १६, ८०, १०
अनु√शुच्, अनुशोचतु शौ ६,१३०, १–४, १३१, १, २
अनु√शुष्, अनुशुष्यति खि ४, ५, ३८, अनुशुष्यतु खि ४, ५, १७, शौ ७, ६१, १
अनु√श्रथ्, श्रन्थ्>श्रन्थ्[d], अनुश्रन्थति तै ६, १, ९, ७
अनुशिश्रथ[e] ऋ ४, ३२, २२
अनु√श्रु>श्र, अनुश्रृण्वन्ति ऋ २, २४, १३
अनुशुश्राव शौ ११, ६, २५, पै १६, २३, ५.
¶अनु श्लोक[f]– -केन तै ७,५,८,२
अनु√ष(←स)ञ्ज्
¶अनु-षक्त[f]– -क्त मै ३,८,४, काठ २७, ३, क ३८, ६, -क्ता मै १, १०, १९, काठ ३६, १३
*अनु षज(>क्)[g]-
†आनुषक्[h]– -षक् ऋ १, [१३, ५, ३, ४१, २, ८,४५,१], ५२, १४,५८,३,७२,७, २,६,८, ३, ११, १, ४, ४, १०, ७, २ ७, १२, ३, ७, ६, ६, १०, ९, १, १६,२, १८, २, २१, २, [२२, २, २६, ८], ६, ५, ३, ४८, ४, ८, ९, १७, [१२, ११, ५३,६] १३, ३०, २३, ६, २६, ६, २७, ७, ४४, ८, ९, १०२, ७ १०, ४९, ५, ६, ८३, १, १७६, २, खि ३, ५, ६ मा ७, ३२, का ७, १४, १, १६, ५, १२, तै १, २, १४, ४, ३, ५, ११, १, मै ४, १०, ४, ११,५, १२, ६, काठ २, १५, ६, ११, १३, १५ १७ १२, ३९, १४, कौ १,८२ऽ, १३३, २,४२१‡[i], ६८८, जै १, ९, २ऽ,१४,९, ३, ३२, ११‡[i], ४, १७, ४, शौ ४, ३२, १, २०, २३, २, १४२, २, पै ४, ३२, १
अनु-ष(<स)त्य[j]– -त्यम् ऋ ३,२६,१
अनु√षि(←सि)च्, अनुषिच्यते मै ३, २, १¶, शौ ६, ११, २.
अनु षिक्त- घृत°
¶अनु षिञ्चत्[k]– -ञ्चन् मै १, १०, ९
अनु√षि(<सि)ध्, ?अनुषिष्यध्यते[l] पै ९, २५, २
अनु-सेषिधत्[a]– -धत् ऋ १, २३, १५
अनु√स्पृ(<सृ)
*अनु-स्पृ-
*अनुस्पृ-क-
¶आनुस्पृक[m]– -क तै २,३, ४, ४[२], -कम् तै २, ३, ४, ३, ४, -का, -कानाम् काठ ११, ४

---

[a]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८९,२,१३९)।
[b]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा. ६, २, ४९)।
[d]) छान्दस सम्प्रसारणम् (तु भा)।
[e]) अनु कश्र नोपसर्ग इत्यपि विमृश्यताम् (तु सा यद्यप्यसौ विहतावयो भवति)। अस्मिन् पक्षेऽकर्म-कमाख्यात न सकर्मकमिति विवक्ष (तु ऋ ५,५४,१०, ८५,४,९,६८,२ प्रभृ)। एव तावदेतच् शुद्धाया प्रकृते-र्धौरादिक कर्तरि रू न तु ण्यन्तान् प्रयोजककर्तरीति (वैतु GW)।
[f]) प्रास अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र।
[g]) उस क्विप् तन्-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।
[h]) सस्व नापू द्र वा क्रिवि। अत्र मूलत पादान्त उच्चारणसौकर्यप्रयोजित पूर्वपदादौ छान्दसो दीर्घ (तु. दे, PW प्रभृ)। शब्दानुशासनतस्तस्य न्याय्येतरत्वात् पद्य अवग्रहाऽभाव समाधेय स्यात्। दीर्घो न भवति प्रत्युत 'आ अनु' इत्येतद् गतिद्वयं भवतीत्यपि मत भवति (तु मा ऋ १, १३, ५। उप अपि <√मच् स्यादित्येव भूयोविमर्शसहोऽय विषय द्र।
[i]) 'विश्व-मानुष' इति (ऋ८,४५,४२)विशिष्ट पाभे।
[j]) प्रास वा (पा २, २,१८) बस वा (पावा २,२,२४)। सर्वथाप्यु प्रथमे कल्पेऽप्यु उप द्वि वा स्यात् तृ वा (तु सा)। 'अनो' (पा ६, २,१८९) इत्यन्तो-उप अप्रधानवाद् दात्त। यत्तु सा निरुदकादित्वम् (पा ६,२,१८४) उपचर्य स्वर समाधित्सति तच् चिन्त्यम्। समाविष्टपदम्पर्यायानां प्राम वा बस वा तस्मिन् गणेऽन्त प्रवेशस्य न्याय्य-त्वात्। इह तदप्रसङ्गाद् अनुर्यत्र पूप भवति तत्कृते पृथग-नुशासनसद्भावे तदपेक्षाऽभावाच। मूर्धन्यादेशे सुपामा-दित्व द्र (पा ८, ३, ९८)।
[k]) गस शत्रन्त-कृत प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[l]) 'अनुपेपिष्यते' इति मूलत सतो विकार सन्नु सुपा. स्यात्। एव तावत् 'स्यादिषु' (पा ८, ३,६४) इति 'उप-सर्गात्' (पा नाउ) इति चानुशासनद्वयोक्त मूर्धन्यद्वय द्र।
[m]) क्रिपा (पा ३,२,६१) निष्पन्नात् कृत् प्रागिवीयेन क-प्रत्ययेन (पा ५,३,७०) न्यधिनात् तादितात् विकारार्थे अण् उम (पा ४, ३, १५२)। प्रत्ययस्वर।

†अनु√ष्टु(<स्तु)[a], अनुष्टुवन्ति ऋ [८,३,८,१५,६] मा ३३,९७, कौ २, २३२, ९२४, जै ३,२०, १६, शौ २०, ६१, ३, ९९, २

अनु ष्टुति[b]- -ति ऋ ८, ६३, ८, -तिम् ऋ ८,६८, ७

अनु√ष्टु(<स्तु)भ्[a]

अनु-ष्टुभ्[c]- -¶ष्टुक्[d], गृ तै २, ५, १०, ३, ५, २, ११, १, ४, १२, १[2], ६, १, २, ५[2], ४, २, ५, ७, ४, ४, १[2], -ष्टुप् मा ८, ४७, १०, १३, १३, ५७, १४, १०, १८, १५, ५, २१, १४, २३, ३३, का २, ३, २, ८, २२, १, ११, ५, ४, १४, ७, ७, १५, ३, ५, ५, ३, १६, १, ७, २३, २, ३, २५, ७, १, तै १, ८, १३, १, २, ५, १०, ३¶, ३, १, ६, २, ¶४, ९, ६, ७, ४, ३, १, १, २, २, ५, १, १२, २, ¶५, १, ३, ५[2], ५, २, ९, १, ३, ८, २, ५, ६, २, ¶६, १, २, ५, ६, ११, ६, ¶७, १, १, ५, ४, ३, ४, ४, २[2], मै १, ४, ११¶, ९, २, १०, १८¶, २, ३, ७¶, ६, १०, ७, ११, २०, ८, २, ३, ७, १३, १४, ¶३, १, २, ४, ९, २, ८[1]; ३, २, ८, ६, ५[1], ९, ५, ११, ११९, १२, २९, ¶४, ३, ५, १०[2], ४, ९, १०[2], ५, १, ३, ७, ५[1], ६, काठ ¶७, ४, ९, १०, ¶१२, ५[2], ८, १५, ७, १६, १९, १७, २, ३, ६, ¶१९, १, ३[1], ५, १०[1], ¶२१, ३[1], ८ ¶२३, २[1], ¶२६, ९, ¶३२, ४, ¶३४, १२[2], ¶३६, १२[2], ३८, १०, ३९, ४, ७, ५०, ५ ¶क ५, ३, २५, ९९, ९२६ १, २, ५, २९, ८, ३०, १[4], ३, ८[2], ३१, १८[2], ३५, ८[2], ४१, ७, शौ ८, ९, २०, १९, २१, १, -¶ष्टुप्सु मै ४, ४, ९[2], काठ ३३, ६[2], -¶ष्टुब्भि मै ३, ३, २, काठ २१, ४, क ३१, १९, -ष्टुभ मा १३, ५७, का १४, ७, ८, तै ४, ३, २, २, ¶५, ३, ८, २, ४, १२, १[2], ७, १, ४, ३¶, ५, ५, १, मै २, ७, १९, ३, ६, ५¶, ४, ४, १०¶, काठ १६, १९, ३३, ६¶, ३७, १३, क २५, ९, -ष्टुभम् ऋ १०, १२४, ९, मा २८, २६, का ३०, ३, ३, तै ४, ३, ११, २, ५, ७, ९, ४¶, ६, ६, ११, ६¶, मै १, १०, १८[2]¶, ११, १०, २, ३, ७¶, ३, ७, ९¶, ४, ५, ३, ७, ५¶, ९, २, ¶काठ १४, ४, १९, ११, ३३, ६, ३६, १२, ३८, १४१, क ३१, १¶, शौ ८, ९, १४, पै १६, १९, ४, -ष्टुभा ऋ १०, १३०, ४, मा १३, ३४, २८, ३७ का १४, ३, ८, ३०, ४, ३, तै ५, ४, १२, ३, ¶७, १, ३, ५[1], ५, २, ९, १, ५, ६, २, ७, १, १, ¶६, १, २, ५, ४, २, ५ ३, २ मै १, ५, ५¶, ६, १, ८, ८, ¶३, १, ४[1], ९, ३, ८[2], ६, ५, ११, ४१, ¶४, ५, १, ¶काठ ३, ४१, ७, ४, ११९, १०, १[2], १०, २१, ८, २२ ८१ १८ २३, २ २४, ८, ¶क ५, ३, ३०, १[2], ३, ८, ३५, २, ८, ३८, १, ¶१५, १, ८, १६, १०३, १० -ष्टुभे मा २४, १२, का २, ३, ७, २६, ३, २, तै ६, ३, १, ३¶, मै ३, १३, १७, काठ ३४, ४¶, ३५, १०, ५१, ४, क ४८, १२, -ष्टुभौ मै १, ६, ८¶

आनुष्टुभ[e]- -¶भ तै ७, ४, ४, १[2], मै ४, ४, १०, ७, ५[1], ६, -भम् मा १२, ५, का १३, १, ६, तै ४, २, १, २, मै २, ७, ८, ४, ७, ५¶, काठ १६ ८, -भस्य ऋ १०, १८१, १, मै २, ८, ११, कौ ३, २, ५ जै २, ५, ७, -भाभ्याम् मा २९, ६०, का ३१, ५, १, तै ७, ५, १४, १, मै ३, १५, १०, काठ ४५, १०, -भेन मा ११, ११, ५८, ६०, ६५, १३, ५३, का १२, १, ११, ५ ९, ११, ६, ५, १४, ६, १, तै १, ६, ५, २, ४, १, १, ४, ५, २, ४, ६, १, ३, ¶५, ५, ८, ३ ७, १, १८, १, मै २, ७, १, ६[2], १८, ८, ११, ४, २, ११, काठ २, ११, ५, ५ १६, १, ५[1], ६, १८, २२, ५[1], ३६, १५ ३८, १२, ४१, ९, क २, ५ २५, ९

¶आनुष्टुभी[f]- -भी मै ३, ८, ९, ९, ५, काठ ६, ८, क ४, ७, -भी तै १, ७, ५, ४, ० २, १, १

अनुष्टुप्-छन्दस्[g]- -न्दा मै २, १, १, काठ १२, ६, १७, १०

a) गृहं सा°न्त (पा ८, ३, ६५)।

b) [illegible] 'नाडि' (पा ६, ३, ५०) इति पूर्वपद [illegible]।

c) [illegible] (पा ६, १, १(२, २, ११०))।

d) [illegible] ३१ [illegible] । [illegible] <°अनु-ष्टुप् <अनु√ष्टु(<स्तु) [illegible]।

e) [illegible] (पा ४, १, ८६, ६, १, १०७)।

f) [illegible] पा ४, १, १५ [illegible]।

g) [illegible] पूर्वपद (पा ६, २, १)। [illegible]।

¶अनुष्टुप्-प्रतिपत्क[a]- -त्कानि मै ४, ५, ३

अनुष्टन अन्व(नु√१अ)म् द्र

अनु√ष्ठा(<स्था)>तिष्ठ[b], अनुतिष्ठते शौ ९, ११, ६, अनु तिष्ठते[c] शौ १९, ४९,२, अनुतिष्ठति शौ १५,५, २, ५, ७,९,११, १३, १५, पै १६, ११६,१०, अनुतिष्ठत शौ १५,४, ३,६,९, १२, १५, १८, अनुतिष्ठन्ति शौ ११, १२, २७, १९, ४८, ५, पै ६, २१,५, ८,९,८, अनुतिष्ठसे शौ १७,१,१६,अनु तिष्ठथ[d] ऋ १, १८३, २, अनुतिष्ठथ काठ ३७,१०, अनु तिष्ठाति ऋ ४, २०, २, अनुतिष्ठतु शौ ११, ६, २४, अनु तिष्ठतु ऋ १, १३४, १, अनुतिष्ठन्तु काठ ४०,१०ं[e], अनुतिष्ठ पै १०,१५, १-१०,१६,१ १०, ¶अन्वतिष्ठत तै ६, ५, १, २, मै १, १०,५, ¶अन्वतिष्ठत तै २, ४, १२, ७, ६, ५, १, ३, काठ १२, ३,३५, २०, ३७, ११[१], क ४८, १८, ¶अनु ···अतिष्ठत मै ३, १, ५.

अनु···स्थाति ऋ २, ३१, ३

अनुतस्थु ऋ १, ५२, ४, अनु···तस्थु ऋ ३, ३०,४[f], अनु···तस्थिम ऋ ९, ११२, ३, ¶अनु···अस्थित मै ३,१,५.

अनु तिष्ठत्- -ष्ठन् पै ८, १५, ४

?अनुष्टा[g]- पै १६, १११ १

अनु-ष्ठा[h]- -ष्ठा ऋ १, ५४, १०

अनु ष्ठातृ[i]- -०त पै १०, १५ १-१०,१६,१,६-१०,-ता शौ १५, ५, २, ५ ७ ९, ११, १३, १५, -तारम् शौ १५,५ १, ४, ६, ८,१०, १२, १४, -तारौ शौ १५, ४, २, ५ ८, ११, १४, १७

अनुष्ठात्री- -०त्रि पै १०, १६, २-५.

अनु ष्ठित[j]- -तम् ऋ १०, ६१,५ [°त- विष्णु°]

अनु ष्ठु[k]- ष्ठु ऋ १, ९५,३, शौ १२, ४, ४७ पै ८, १४, ३ी

†अनुष्ठुया[l] ऋ ४,४,१४, तै १, २,१४,६, मै ४, ११,५ १३,४, काठ ६, ११, १६, २१

अनु√ष्य(←स्य)न्द्[m]

अनु ष्यदे[n] ऋ २, १३, २

†अनु ष्व(<स्व)ध[o]- -धम् ऋ १,८१, ४, २, ३, ११, ३, ६, ९, ४७, १, ५,५२, १, ९, ७२, ५, मा ७, ३८, १७, ८८, का १९, १, २, २८, ८, १, तै १, ४, १९, १, मै १, ३, २२, ४, ११, १, मै १, ३, २२, काठ ४, ८, क ३, ६, वौ १, ४२३, जै १, ४१, ५[p], शौ २०, १३,४

अनु√ष्व(←स्व)प्[q]

अनु ष्वापम्[r] ऋ ८, ९७, ३

अनु-स√रभ्, अनुसरभेथाम् शौ ६, १२२, ३, पै १६, ५१, ७

अनु-सं√वह्, अनुसवहन्ति शौ १०, ८, ८, पै १६, १०१, ३

अनु-स√१विद्, अनुसंविदु शौ १०, ७, १७, २६

अनु स√विश्, अनुसविशस्व शौ १८, ३, ९

अनु-सं√क्रम्, अनुसक्राम शौ १८, २, ५७

अनु√सच,सश्च्, अनु[s]···सचते ऋ

---

a) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप समासान्त कप् (पा ५, ४, १५४)। मूढो पामे यद्र।

b) सस्य षत्वे षस्य ठ (पा ८, ३, ६५, ४, ४१)।

c) पपा शोध द्र। 'अधि(ᶦअति)। विश्वानि। अरहत्। गम्भीरा। उ(ᶦगम्भीरु)। वपिष्टम्। अह्-हन्त। श्रविष्ठा। उशती। राष्ट्री। अनु। सा। भद्राभि (ᶦभद्रा। ᶦअभि)। तिष्ठते। मित्र इव। स्वधाभि' इति।

d) वप्र इति वे वगि, तन्न। तथा सत्यू ऋस्वप्रार्थन्वात्।

e) 'अधिरोचत>ता' इति ऋ.(१०,१२८,४) पाभे।

f) पश्चमोऽय मन्त्र इति PW आह, तद् भ्रान्तम्।

g) 'अनु ष्ठु' इति वा 'अनु-ष्ठ्वा (=-ष्ठु। आ)' इति वा शोध (तु शौ १२, ४, ४५)।

h) गस त्रिन्नन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।

i) गस तृजन्त-कृत् स्व (पा ६,१,१६३,२,१३९)।

j) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

k) गस क्रा प्रस्व (पा ६,२,१३६)। उप कु प्र उस (पाउ १, २५)। आकारलोप (पा ६, ४, ६४)। वा किवि।

l) तृ१ याजादेशे चित्-स्वर (पा७,१,३९,६,१,१६३)।

m) 'अनुवि-' (पा ८, ३, ७२) इति षत्वम्।

n) गस केनन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९७,२,१३९)।

o) बस सामस्व (पा ६, १, २२३)। उप ह्रस्वत्व षत्व च (पा १,२,४८, ८,३,१०६)। वा किवि द्र।

p) 'अनुष्वध' इति मुपा प्रमादजन्य द्र।

q) 'उपसर्गात्' (पा ८, ३, ६५) इत्यत्र √स्वप् इत्यस्याप्य् उस पत्वम्।

r) गस णमुलन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

s) सा अनुनमेऽर्थे अव्य इति मेन। तद् विमृश्यम्।

१, १४०, ९, ¶अनुसचन्ते तै ६, ३, १०, ३, अनु…सचन्ते ऋ ९, ८२, ५, अनु…सचताम् मा १३, ३०, का १४, ३, ४, मै २, ७, १६, काठ ३९, ३, अनु… सचन्ताम् मा २९, २, का ३१, १, २, तै ५, १, ११, १, मै ३, १६, २, काठ ४६, २, अनु… सश्चत[a] ऋ [(३, १६, २), ७, १८, २५]

अनुसेचिरे शौ ८, ९, २३, पै १६, २०, २, अनु…सश्चिम[a] ऋ ८, २५, १७

अनु-सं √चर्, ¶अनुसंचरति मै ३, २, ८[2], काठ २१, ३, क ३१, १८, अनुसंचरेते मै २, १३, १०, अनुसंचरन्ति शौ ३, २१, ७, ४, ३८, ५[b], पै २, ५७, ४, ३, १२, ७, अनु…संचरन्ति[c] शौ ४, ३८, ५, अनु(संचरन्ति) शौ ३, २१, ७, पै ३, १०, ७, अनुसंचरेम[d] शौ १९, ५८, ३[c], पै १, ११०, ३[2]

अनुसंचर(त्>)न्ती[e]- -न्ती शौ १८, ३, ४

अनु सं √तन्, ¶अनुसंतनोति मै ३, ९, ४, ४, ५, २[2], काठ ७, ९, १३, ५, ३१, ११, ३२, ५, ३७, १७[2], क ५, ८, ४७, ११, अनुसंतनोतु का २, ६, १०, अनुसंतनु मै २, १३, ३, ¶अनुसंतनुयात् मै ३, ९, ४

¶अनुसंतत[f]- -त मै ४, ६, ५.

¶अनुसंतति[g]- तत्यै मै १, ८, ७, १०, १३, १५, १८, २, २, ८, ३, ७, २, ४, ४, ९, १०, काठ ७, ९, १२, ३, ४, २२, २, ३६, ७, १३, क ५, ८

¶अनु-सं √तॄ, अनुसंतरति मै ३, ६, ९

अनु-सं √दह्, अनुसंदह शौ १२, ११, २, पै १६, १४६, १२

अनु-सं √दिश्, अनुसंदिशामि शौ ४, १६, ९

अनु-समि(म् √इ), अनुसंयन्ति[h] खि ४, ११, १०, अनुसंयन्ति शौ ११, ७, २, अनुसंयन्तु कौ २, १-१४, पै १६, १५३, ३[i]

¶अनु-सं √पश्, अनुसमपश्यताम् काठ २३, ८, अनु…समपश्यन् मै ३, ७, १

अनु सं प्र √या, अनुसंप्रयाहि शौ ११, १, ३६, पै १६, ९२, ६, ?अनुसंप्रयात[j] तै ४, ७, १३, ४, ५, ७, ७, २

अनु-सं √भिद्, अनुसंभिन्दन्ति[k] काठ ३६, ७

अनु-सर्प[*]- अनु √सृप् द्र

¶अनु-सवन[l]- -नम् तै ६, ५, ११, ४[2], ७, ५, ६ ४, मै १, ९, ५[2] ३, १०, ५[2], काठ ९, १४, २३, ७, २९, १[2], ३७, ७, क ३६ ४, ४५, २[2]

*अनु-सीत[m]- -तम् तै ५, २, ५, ५

---

[a]) अभ्यस्तीभूताया प्रकृते रू (वैतु दे २, १४ यत्र छान्दस शकारोपजन इत्युक्त भवति)।

[b]) स्वरणाऽथ कत्र अनुद्द इतीव व्याचक्षाण सा चिन्त्य। तथा हि सति पृथक् स्वरवान् अय स्यात्।

[c]) तु नाप्, सस्य शुपसृष्ट रू तत्रत्य टि च, यदनु सम्यग् व्याख्यातुमशक्नुवन् सा इहाप्युपेक्ष्य। उभयत्राऽपंत प्रयोगसाम्यात्।

[d]) पाण्डु पपा च 'अनुमुचरेम' इति पठत। तत्र अनु समन्यर्थे कत्र द्र।

[e]) गस शन्नन्त-नूम्-प्रस्त (पा ६, १, १८६ २, १३९)। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, ६) स्वियामभिधाने स्वरेऽभेद।

[f]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[g]) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूर्वस्य।

[h]) 'अनुसंयन्ति' इति त्रिस्वर. मुसा नितरामशुद्ध।

[i]) तु 'अनुसंयन्ति' इति शौ (११, ७, २) गस्य पाभे।

[j]) दयोरनर्था स्तुत्यर्दि[illegible] ऐश्वर्यं य श्रूयते। तद् अकदेव मौलिक[illegible] मुसा ग दद। [illegible] पृथक्-व्याख्यानं [illegible] (तु भा वैतु गा, मासामा ८, १, १, ११ यत्र उपसृष्टपाठ [मा १५, ५१] इत्यस्य व्युपसृष्टस्यैव पा प्रामाण्य भवति]) 'सम्' इत्यस्य निघातप्राप्तेर्दुर्वारत्वात् (पा ८, १, ७० [तु मा १५, ५१ यत 'सम्' इत्यस्य मूलतो निघात एवानुमीयेत])। तत् का गतिरिति ? शाखान्तरीयमेवाऽपरमपि साद्य मौलिक स्थितिपरिच्छित्त्यर्थमुपयुज्यतामिति (तु शौ ११, १, ३६ यदाधारेण 'अनु' इत्यस्यापि 'सम्' इत्येतद्वदिह निघातोऽनुमातु सुलभ)। यत्तु शौ एकदन्छुतिर्यजु पु च बहुवदिति तत्र कतरा मौलिकतरा स्यादिति भूयो विमर्शो विमर्शमर्हेत्। स्यादतद् गतित्रयमपि सस्वर मूलतो यजुष्विति प्रतिगति विरामो दातुमिष्ट। एवमपि त्रिस्वर त्रिगति किर न सिद्ध्येत्। प्रतिगति 'यात' इत्याख्यानस्य पृथगन्वयस्याऽभ्युपेयत्वादेव गतिद्वया[illegible]ऽऽख्यातश्रितयस्य लाभादिति।

[k]) पश्चादर्थे वर्तमानोऽनु (तु मै १, १०, ११) अत्र [illegible] गतिरिति स्वराङ्कणाऽनुपलम्भाद् [illegible] दुर्लभ द्र।

[l]) [illegible] (पा ६, १, २२३)। [illegible] द। [illegible] द्र।

[m]) समास-स्वरार्थं तुनि 'अनु-स्वप-'।

६, २, ५, काठ २०, ३, क ३१, ५.

१अनुसूया[a]– -या खि ३, १७[2], ५.

?अनु-सूर्य[b]– -र्यम् शौ १९, ४९, ५

अनु√सृ, अनु…असरन् ऋ ९, ६, ४.

अनु…सस्रु ऋ ५, ५३, २[c], ७, ९०, ४[d]

अनु√सृज्, ¶अनुसृजति काठ १३, ६, अनुसृजन्तु पै ५, ७, ५, अनु…असृजन् ऋ १०, ६६, ८ ¶अन्वसृजत तै ७, १, १, ४[10], ६[20], काठ ८, ११, ३४, ७, क ७, ८, ¶अन्वसृज्यन्त मै १, ६, ११, ¶अन्वसृजयन्त मै २, ५, ५

अनु-सर्ग- अन्°

१अनु-सृष्ट[f]– -ष्ट मै २, ५, ५¶

२अनु सृष्ट[g]– -¶ष्ट मै २, ५, ५, काठ १३, ५[2], –¶ष्टम् मै २, ५, ५, काठ १३, ५, –¶ष्टस्य मै ४, २, १४, –ष्टान् मा २४, १६, का २६, ४, १, मै ३, १३, १४

¶अनु-सृष्टि[h]– ष्टि मै ४, २, १४

अनु√सृप्, अनुसर्पति शौ ९, १२, ७, अनुसर्पन्ति शौ ९, १२, १७, पै १६, ७५, ७, ८, अनुसर्पतु, अनु(सर्पन्ति) पै १६, ७४, ७

अनु सर्प[i]– -र्पे शौ २, २४, ४ पै २, ४२, ३

अनु-सृप्ता- १अनसृप्ता द्र

अनु-सृप्य[j] पै १६, ९१, ५.

अनु-सेविधत्- अनु√षिध् द्र

अनु√स्तृ>स्तृ, ¶अनुस्तृणाति काठ २५, ५ क ३९, २

¶अनु-स्तर(ण→)णी[k]– णी तै ६, १, ६, ७, ७, ५, मै ३, ७, ४[2], ४, ७, २[2], काठ २९, २, क ४७, ३, –णीम् तै ६, ६, ७, १, ७, १, ६, ४[2]

अनु√स्पश्

अनु पस्पशान[l]– -न शौ ६, २८, ३, –नम् ऋ १०, १४, १, मै ४, १४, १६, शौ १८, १, ४९

---

[a]) मुपा भ्रष्ट इति कृत्वा 'अनु-असूया' इति शोध द्र ।

[b]) पाठ याथार्थ्यं प्रति भवति सन्देह । यनि स्वर-विरोधाद् मूलो व्यवस्थाऽभावाच । स्वरविरोधस्तावत् । अत्र प्रास वा स्याद् अस वा वस वा । प्रथमोत्तमयो कल्पयो पूपप्रस्व स्यात् मध्यमे च सासस्व, न तु कथञ्चिदपि परादिस्वर इति । अथ मूलो अपि द्वैविध्यमुपलभ्यते । भूयश्च 'अहिसूर्यम्' इति पठनेऽल्पीयश्च 'अनुसूर्यम्' इति । प्रथम प्रकार 'अहि । सूर्यम्' इति पदद्वयी समान्वियेत (तु पै १४, ४, ५, वैतु सा पाएड च)। द्वितीये प्रकारे 'अनु । सूर्यम्' इति पदद्वयी समान्वियेत (वैतु ॥ 'अनु-सूर्यम्' इति [तु ओ सूर्यम् शौ ४,५,७])। प्रकारद्वयेऽपि यनि स्वर 'सूर्यम्' इत्यस्य पृथक्-पदता सूचयस्तत पूर्वम् 'अन्वहम्' इत्यस्य मौलिक श्रवणमुपस्थापयत् ।

[c]) 'मरुत' (द्वि३) इत्येतदाक्षेपेण प्रकरणमुलभेन कर्माकाङ्क्षा पूरणीया (वैतु मा यस्य वृष्टि इत्येतन् वर्तृप्रत्ययान्ततया मरुत्परतया च विब्रुवाणस्य कर्म नैराकाङ्क्ष्य दुर्लभ [तु सस्थ नि वृष्टि-])।

[d]) 'यज्ञकर्मानुराधितेन्द्रवायुकृतत्यविनाशाम्' इति शेष । अनेन गतित्वाभावमिच्छत GW अन्वयधिन्त्य ।

[e]) एतदादिषु स्थलेषु अनुर्न कप्र (तु मै १, ६, ११, वैतु मा यस्तृतीयार्थे कप्र अनुद इयाह)।

[f]) अनन्तरगतिस्वरे (पा ६, २, ४९) सुलभेऽप्यन्तो-दात्तनिगमान्तरसर्वस्वविरोधात् प्रामाण्येऽस्य सन्देहो भवति (तु सा॰)।

[g]) अनन्तरगतिस्वरे प्राप्ते (तु नापूटि) प्रवृद्धादित्वम् उस (पा ६, २, १४७)।

[h]) गस क्तिन्नन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २,१३९)। ननु नित्-प्रत्ययान्तत्वादाद्युदात्तेन उप भाव्यमिति । सत्य-मेतत् । सामान्येन तथैव भवति । एव सत्यु अपि कानिचिदुक्तप्रत्ययनिष्पन्नानि सन्त्यपि प्राति अन्तोदात्तानि श्रूयन्ते (तु वृष्टि-, साति- प्रमृ [पा ३, ३,९६,९७])। प्रकृतस्य तु प्राति अयमपरो विशेषो भवति । यथेद सामान्येनाऽऽद्युदात्तत्वेनैव श्रूयमाण सत् क्वचिदिदाऽन्तोदात्तत्वेन श्रूयते (तु माश्रा ११, २, १, ३)। ननु गम 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व स्यादिति। नेति। 'निति' इति विशेषणादायुग-त्तनिगमपरतयैव तस्याऽनुशासनस्य चरितार्थयितुमौचि-त्यादद च प्र नित्वस्य वस्तुनोऽनन्वयात् ।

[i]) पचादित्वाद् अचि याथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

[j]) गस ल्यबन्त म । 'नि सृप्य' इति शौ (११, १, ७५) पामे ।

[k]) गस कर्मणि ल्युट् । कृत्-प्रस्व (पा ३,३,११३, ६, १, १९३, २,१३९)। स्त्रियां ङीप् (पा ४, १, १५) पित्त्वाभिघाने स्वराऽपरिवर्तकत्वम् ।

[l]) गस कानजन्त- कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

अनू-काश- अनु √काश् द्र
अनूक्त अनूचान्, १अनूच्य, २अनूच्य-
अनूच्यमान- अनु √वच् द्र
अनूचीन- ३अनूच्य- अन्व(नु √अ)-न्च् द्र
¶अनून्छ्रि(नु-उद् √श्रि), अनूदुश्रयत म २, २, ८, काठ १०,१०.
¶अनू(नु-उद्)ज् √जि, अनूदजयत् मै ४, ३, २, काठ १२, ७[२]
अनू(न्-ऊ)ति[a]- -ती[b] ऋ ६, २९, ६
अनूत्था(नु-उद् √स्था), अनु "उत्तिष्ठतु खि ६, १, २, ¶अनूदतिष्ठन् मै ४, ८, ५
¶अनूत् थाय[c] तै ३, ४, १०, ३, ६, २, ५, ५ मै १, ९, ८, काठ ९,१५ २२,११, क ३७,५
¶अनू(नु-उद्)त् √सृज, अनूत्सृजति मै ३, २, ७, काठ २०, ८, क ३१, १०, अनूत्सृजन्ति मै ३,२,४, अनूत्सृजेत् काठ १३,३
¶अनू(न्-ऊ)दक[d]- -कम् मै ३,१०,७
¶अनू(नु-उ)द् √अय् (< √इ) अनूदु(द्-अ)य्य[e] काठ २४, ४, क ३७,५
¶अनू(नु-उ)द् √इ, अनूदयाय मै ३, ७, १
अनूदति काठ ८, ५, क ७, १, अनूद्यन्ति मै १, १०, १८, ३, ७, १[२], काठ ३६, १२, अनूदेत् मै १, ६, १२, २, ५, ३, काठ १३, ३
अनूद्-यत्- -यन्तम् काठ १३, ४
¶अनूदे(नु-उद् आ √इ) अनूदेत्य काठ २२, ११ क ३७ ५
¶अनू(नु-उ)द् √द्रु, अनूद्द्रवन्ति काठ ८, ११, क ७, ८, अनूद्द्रवेत् काठ ६, ६
अनूद् द्रुत्य काठ ६, ४, ९, १६[८] १०,५ २१, ८, १०
¶अनू(नु-उ)द् √धृ(<हृ) अनूद् धृ य[e]- -त्य तै २, २, ४, ७
†?अनू(न्-ऊ)धस्[f]- -धा ऋ १०, ११५,१, कौ १,६४, जै १,७,२
अनू(न्-ऊ)न,ना[a]- -न खि २,१०, २, शौ ७, ८६, ३, पै ११, १, ८, -नम् क्र १, १४६, १, २, १०, ६, ४, २, १९, ६, १७, ४, खि ३,७,५, मै ४,१२,४† काठ १६ २१†, शौ ७, ८६, ३, १२, ३,४८ -नस्य क्र ८,५५,५,-ना ऋ ७, २७, ४ -ना ऋ ३, १, ५ ८,१६,४, -नेन क्र ४,५,१
†अनून-वर्चस्[g]- -र्चा ऋ १०, १४०, २, मा १२, १०७, का १३, ७, ६, तै ४, २, ७, ३, मै २, ७, १४, काठ १६, १४, क २७,५ कौ २, ११६७
¶अनू(नु √उ)न्द्, अन्वौन्दन् काठ २७, ५ क ४२, ५
†अनूप[h]- -पा ऋ १०, २७, २३, -पे ऋ ९, १०७, ९, कौ २, ३४८, जै ३, २९,५

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[b]) स१ द्र (वैतु सा तृ१ इति, GW प्रभृ च१ इति [क्व चन रत्ताया अभावमप्युदिश्य देवताया मुहवव काम्येतति त्वत्राऽर्थाय प्रण्व्या स्यु])। सा व्यु ? (तु सस्य टि ऊती)।
[c]) गम ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१ १९३ -,१३९)।
[d]) सस्व कृते तु अनुदका । उप नैरुक्तिक दीर्घादित्व द्र।
[e])गम क्यबन्त कृत्- प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। सकारान्त प्राति नकारान्तमुतेत्यत्र पूर्वमिति पपा । तेन च तन्मतेऽत्रीपरमेतद् भवति (तु पावा ७ ४, १३१)। एतदन्यु पायेऽपि यत् सा लोकशब्दयोर्नेन यथापृथि योरश्रीत्व मिथाधयिपति, तन्मन्दम् । पूर्वार्धे तयोर्मातृत्वनोपचारस्य तेन स्वयमभ्युपेतत्वात् । एतस्य अस्याऽश्रीवि पपन्व सति कैम्पर्यस्य व्यवस्थेयन्वमवधेयम्। अथवा कृतसमासान्तन्व द्र । महिताया तथापि निर्विशेष मभया भिगमान्तराऽभाव विनिगमनस्य दु साधत्वाच । एव तावदत्राविषयव भयय समासान्तो भवतीत्यस्य लोकमात्रपरत्वमुक्त्वा यथाश्रुत्येव वेदेऽनुशिष्यम्। तत्राऽत्र समासान्तस्य मात्वमरत्व भवतीत्यव तथ्यम् । सकारान्तनकारान्तयो प्राति अन्योन्यनिरपेक्ष श्रुत्युपलम्भात् पूर्वोक्तदिशा विनिगमनाऽभाव यतरस्य कतरस्यापि प्राति इह स्वादिपस्य सुवचत्वात्।
[g]) बम पूपप्रस्व (पा ६, २, १)।यद्वा तस नञ्-स्वर (पा ६, २, -)। उप ऊनवर्चम् इति बम द्र ।
[h]) बम पाप्र अनु-ऊ(<२अप्)-+अ (समासान्त)। इत्येव व्याकृतौ स-याम् उप आदि विकार (पा ७,४,७४, ६ ३,९८) प्रयन्तरवश्च । यत्तु सूत्रे 'ऊद्' इत्यस्य स्थाने 'उद्' इत्यनेनापि पठितेन सता पूर्वमवगतार्थत्वेनाऽभीष्टरूपसिद्धिप्रस्तावे प्रत्युरस्याप्यमानेऽवग्रहदोष पाम अचोदि, तद् यावदुपलब्धि पपा अवग्रहस्यैवानुपलम्भाद् उप ह्रस्वदीर्घान्यतरादिन्वस्य विनिर्णेतु दु शकत्वात् तद्विषयस्योद्ग्रहनस्य नितरामनवसरत्वाद् समभिलिकत्व द्र । पामड च दार्घोच्चारणाभ्याऽलावरयक्त्वा भवस्याऽवग्रहाभाव हेतुत्वनिव प्रदर्शनमानमपि नादरणीयम् । यथाक्रमह्रस्वदीर्घान्यतरोच्चारणसद्भावस्याभीष्टमपाठस्य सतो नितान्ताऽवग्रहाभाव प्रति कारणतानुपपत्तेरिति यावत्। वस्तुतस्त्वत्र वैदाकरणे प्रकरणे पूर्वमवगत-

अनूर्ध्व[a]- र्ध्या काठ २,१,क १,१३, शौ १,६,४,१९,२,२, पै८,८,८

¶अनू(नु-उ)प√जीव्, अनूपजीवन्ति मै ३, १०, ४

¶अनू(नु-उ)प√धा>दधा, अनूपदधाति काठ २१, ४, अनूपदध्यात् तै ५,२,७,२, क ३१,१९ अनूपधीयन्ते मै ३, २, ९[३]

¶अनू(नु उ)प√नम्, ?अनूपनमति[b] मै ४, २, १

¶अनू(नु-उ)प√स्था>तिष्ठ, अनूपतिष्ठन्ते[c] मै ३,२,७, ४,७,९, अनूपतिष्ठन्ते मै ३, २, ३, ९, २, काठ २९, ८, क ४, १

अनूपा(नु-उप√आ)स्, ?अनूपास्ते[d] पै १६, २१, १०

¶अनूपे(नु उप√इ), अनूपयन्ति[e] तै १, ७, ५, ४

अनू-राध- अनु√राध् द्र

अनू रोह- अनु√रुह् द्र

अनू(न्-ऊ)र्ध्वभास्[f]- -भासः ऋ ५, ७७, ४

¶अनू(न्-ऊ)र्ध्वभावुक[g]- कम् तै २, ६, ५, ३.

†अनू(न्-ऊ)र्मि[h]- -मिम् ऋ ८, २४, २२, शौ २०, ६६, १

अनू-वृज- अनु√वृज् द्र

अनू वृत्- अनु√वृत् द्र

¶अनू(न्-ऊ)परिह्[i]- -रिह मै१,६,३.

†अनृ(न ऋ)त[j], ता[j]- -र ऋ १, ४१,४,२, ४७, ६, -रा ऋ १, २२, १५, मा ३५, २१, ३६, १३, का ३५, ४, १०, ३६, १, १३, मै ४, १२, २, काठ ३८, १३, शौ १८, २, १९, -रा ऋ १०,८५,२३, शौ १४,१,३४

अनृ(न ऋ)च्[k]- -च ऋ १०,१०५,८

¶१अनृ(न ऋ)च[l]- -चम् मै ३, ३, ५, काठ २१, ५, क ३१, २० [°च- एक°]

२?अनृ(न-ऋ)च[m]- -चाय पै ८,११,७

अनृ(न-ऋ)च्छ(त-> न्ती- -न्ती पै १, ३६, १-३

अनृ(न-ऋ)जु[n]- जो ऋ ४, ३, १३

अनृ(न-ऋ)ण[o]- -ण मा १९, ११ का २१, १, १० तै ३ ३, ८, २, ४¶, ६, ३, १०, ५¶, मै ३, ७, ८¶, ४, १४, १७, ¶काठ १३,२, २६,२, क ४०, ५¶,शौ ६,११७,१,२, पै १६, ४९,१०, -णम् पै १६ ५०,१, ८, -णा मै १, १०, २०¶, काठ ३६, १४ ¶, शौ ६, ११७, ३[४], पै १६, ५०, २[४],

दीर्घातिमेव मौलिकी शाब्दी प्रवृत्ति । तन्मूलश्चाप्यवग्रहाभाव । पूर्वोत्तरयोरुभयोर्वर्णयो स्थान एकस्य समानस्य सत आदेशस्य विभागानर्हत्वात् । एव च अनूप-, अभीपं-, द्वीप, नीपं, प्रतीपं, इत्येतान्येव प्रानि मौलिकानि सन्तीतरेषा सजातीयनिष्पत्तीनां श्रुतिसामान्योपजनितप्रवृत्तीना सताम् अन्तरीप, समीप प्रभृ आदर्शस्थानीयानि द्र । अनूप- इत्यस्माच् च देशात्मकशक्तिविशयवत सतो विवेककरणीव 'अन्वीप' इत्यस्य साम्यप्रश्नितो द्वितीयवर्गानुपातिनी प्रवृत्तिर् द्र. । इद च गर्वम उप विषये २अप्- इति स्याद्√आप् इति वेलस्य विनिर्णय २अप्- इत्येतन्-प्रसङ्गेन यद्र । अनन्त, 'अन्तर्' इत्यादिविषयोपनिबन्ध 'अनवर्णे निपातेभ्योऽर पूर्वसवर्णदीर्घ', 'समन्तर्यामीन्', 'अनोरदेशं' इत्याद्यात्क स्याद् इति विगृह्य विमर्शाय कल्पताम् (तु पा ६, ३,९७,९८) ।

[a]) तात्पर्याधिसो यन् प्र स्वरितश्च (पा ४,४,११०, ६ १,१८५) ।

[b]) विहम इव मूको मरुन्ति (तु नंटि) । यस् तु स्वरोऽनुसारो वीरनम विमर्शनार्थ इति कृत्वा '१अनू-(नु उ)पनमति' इत्यादाय शोध विचारयेऽत्र द्र ।

[c]) वैतु दि १अनु (तै १, ७, ० ,१) । यदनु तत्रादौ नि सर यो भवति नांन्य मेव इति ।

[d]) 'अनुवस्ते' इति शौ (११,६,१०) पाभ । '(अ)नूपस्ते' इति पै मूको ज्ञापयति यथा मूलतस्तत्रापि शौ अभिकेव सती श्रुति प्रामादिकम् (अनूवस्ते>°नूपस्ते >°नूप°) इत्याकार वर्णविकारमुपगतेति । एरिथ मुण चिन्त्यकोऽमिनुप्रविष्ट सन् शोधार्हं स्यान्न तु वास्तविकस्य कस्यचित् पाभे सूचक इति ।

[e]) वेतु मि २अनु (तै १,७,५,३) यत्रासौ नि यप्र ।

[f]) पदविभाग सस्व च 'अजात शत्रु-' इत्यत्र द्र (उप तु ऊर्ध्व भावन्-) । यत्तु सा 'ऊर्ध्व भास्-' इत्यस्य उप अग्निपरत्वमपि विकल्पयति, तच्चिन्त्यम् । नञ्पूर्वन्वे बस अन्तोदात्तत्वप्रसङ्गात् (पा ६, २, १७२)।

[g]) अ-नक्षभावुक- इत्यत्र गति अत्रापि प्रमाण्यत ।

[h]) तत्र नञ्-स्वर (पा ६,२,२) । उप यद्र ।

[i]) सस्व नापूर्ति द्र । उप ऊन +√रि(लि)ह+क्विप् ।

[j]) यत्र अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२) । उप √ऋ +क्तन् (पाउ ३,७५) । निस्स्वर ।

[k]) सस्व नापूर्ति द्र । समासान्त प्र विमृश्य कर (तु नाउ)।

[l]) यत्र समासान्त अ प्र (पा ५,४,७४) । तत्स्वरेणान्तोदात्त । समासान्ताऽभावपक्षे तु नाउ ऋ ।

[m]) सौराप्रिय पदविभागो भवति विमर्शविशेषणीयः ।

[n]) यत्र अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२) । उप यद्र ।

[o]) 'अनृण' इति शोध द्र (तु '?अनृणिर' इत्यत्र नाउ टि)

–णेन काठ १३, ३¶

१अनृ(न् ऋ)त, ता°– -तम् ऋ १, २३,[२२, (२३), १०, ९, ८, (९)] १०५, ५, १३९, २, १५२, ३, ७, २८, ४, ८, ६२, १२, १०, १०, ४, १२४, ५, †मा ६, १७, †का ६,५,५, ¶तै २,४,१,२, ५,५, १, ६, ¶मै १, ९, ३, १०, ११[२], २, १, ४[२], ४, २[४], ४, ७, ५, १४, १७[४]§, ¶काठ ६,७[२], ८,७, ९, ११, १०,७, १२, ५ ११[४], १४,५[२], २३, १[२], ६,२७, ४, ७[२], ८, ३४, ११, ३६, ७[२], ३७, १[२], ¶क ४, ६[२], ७, ४, ३५, ७[२], ४२,४, शौ १, १०, ३,२, १५,५, ४, ९, ७, १६, ६, ६, ६१, २, ३, ७, ९४, ३†, ९, १५, २३†, १०, २,१४, ५, २२, १२, ३, ५७, १८, १, ४†, १९, ४४, ८, पै १, ९, ३, ३३, ३, २, २६, १, ५, ३२, १, ३६, ४, ५, ८, ६, ५, १२, ८, ३, १३, ९, २२, ४, १२, १६ २३, १७, ३, ८, १६, ६०, ५, ८, ६९, १२†, १३०, १, –तस्य ऋ ५, १२, ४, ७, ६०, ५, ६५, ३, ८६, ६, १०, ६७, ४, १००, ७, मै ३, ७, ३¶, शौ २०, ९१, ४†, –ता ऋ २, २४,६,७, ७, ६१, ५, ८४, ४, –ता पै २, ५५, ३, ४, –ताद् मा १, ५, का १, ३, १, ¶मै १, १०, १२[२], २, ४, २, ¶काठ १२, ११, ३६, ६[२], पै ७,८,८, –†तानि ऋ १, १५२, १, २, ३५, ६, मै ४, १४, १०, –ते मा १९, ७७, का २१, ५, ४, मै ३, ११, ६, काठ ११, २, ३८, १, –तेन ऋ १०, ८७, ११, ¶मै १, ९, ३, ११, ५, २,४,२, ¶काठ ९, ११, १२, ११, १४, ५ शौ ६, ७१, ३, ७,७३,२, ८, ३,११†, पै २, २८, २, ५, ३२, ६, १६, ७, ११†, –†तेभि ऋ ७, १०४, ८, शौ ८, ४, ८, पै १६, ९,८ [°त- सत्य°]

†अनृत-देव[b]– -व ऋ ७, १०४, १४, शौ ८, ४, १४, पै १६, १०, ४

अनृत द्विष्[c]– -द्विष ऋ ७, ६६, १३

¶अनृत-पशु[d]– -शू मै १, १०,१२, काठ ३६, ६[२]

अनृत वाच्[c]– -वाक काठ ४, १६, शौ ४, १६, ७, पै ७, ३२, ८

अनृत वादिन्[f]– -नम् पै ९,१९,२

¶अनृतवादिनी[g]– -नी मै ४, ५, २

२अनृ(न् ऋ)त[h]– -ता. ऋ ४, ५, ५

¶अनृ(न् ऋ)तु[h]– -तु[i], –?तुभि[j] मै ३, ६, ७

अनृ(न् ऋ)तुपा[k]– -पा ऋ ३,५३,८

¶अनृ(न् ऋ)त्विज्[a]– त्विजे काठ २८, ५[२], क ४४, ५[२]

अने(न् एक>)का– -काम्?[l] पै ६, २, ६‡

अनेक-वत्– -वन्तम् काठ २१, १३

¶अने (न् ए) कादशि (न्→) नी– -नीम् काठ २२, ७, क ३५, १

अने(न् ए)जत्[a]– -जत् मा ४०, ४, का ४०, १, ४

अने(न् ए)जित[m]– -त पै ९, ६,१२

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

[b]) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[c]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ३,२,६१,६,२,१३९)।

[d]) तस मध्यमपदलोप सासस्व च (पा ६,१,२२३)। तु अनृतेष्टका माशाव्रा ६, २, १, ३८ ।

[e]) उस ताच्छीलिक क्विबन्त-कृत् प्रस्व उप दीर्घश्च (पावा ३,२,१७८, पा ६, २,१३९)। यद्वा 'अनृ ऋत-षाच्' इति नञि पूप वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। अस्मिन् कल्पे उप तस मध्यमपदलोप (तु नापूटि.)।

[f]) उस णिन्यन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[g]) स्त्रियां ङीप (पा४,१,५) पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष।

[h]) वस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।

[i]) द्वि१ अन्वये विवि द्र ।

[j]) विकृत इव मूको असगतश्च सुपा द्र । तत्स्थाने °मित् नाविष्कृतदताभिक्रम्यम् (=न्। आविष्कृत-दता। अभि-क्रम्यम्)' इत्येव शोध-पूर्वक पठ्येतेति मत भवति।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप सप्तम्यन्त उपपदे √१पा+विच्।

[l]) '°मिद्देकाम्' (>°मेद्दे°>°मने°) इत्याकारो विकार मूको प्रक्षेतव्य (तु ऋ १०, ५, ६, शौ ५, १,६)। अन्यथाऽनभीष्टार्थ प्रतीतिकरत्वे मर्पितेऽप्यवरतो ऽ. द्वित्वद् बहुत्वद्वा स्यान्न त्वेकत्ववदिति दिक्। एतस्य शोध सावसर द्र ।

[m]) तस उप √एज्>एजि+त (कर्मणि)। अथवा वस उप √एज्+क्त (भावे)। अथपि वा तम एव स्याद् उप च (√एज्>)एज-+इतच् (पा ५, २, ३६)। एव मूको वैविध्येनाऽर्थवनि सत्यपि यद् 'अनेनाव' इति निनरा दुरूहो सुपा धृतो भवति तच्चिन्त्यमिति नेव वचोऽन्तराऽपेक्षि ।

†अ-न्नेद्य[a]- -०द्य ऋ [८, ३७,१-६], -द्य ऋ १, [८७,४,(२, २३, ११)], १६५,१२,५, ६१,१३, मै ४, ११, ३, काठ ९, १८, -द्या ऋ ६, १९, ४

अने(न् ए)नस्[b]- -न ° ऋ ६,६६,७, -नसम् तै १,८,५,३, -ना ऋ १, १२९, ५, ७, २८,४, ८६, ४, मै ३, १०, १¶

अने(न्-२ए)व[d]- -वम् काठ १३, ३, -वा शौ १६, ७, ४[20]

†अने(न् ए)हस्[b]- -ह ऋ १, १८५, ३, ६, ५०, ३, ८, १८, २१, ३१, १२, ६७, १२, -हस ऋ ३, ५१, ३, [५, ६५,५, ८, ४७, १-१८], ८, [(५,६७,४), १८, ५], ४५, ११, १०, ६१, २२, मै ४, १२, ३, -हसम् ऋ १, ४०, [४, ३, ९, १, (५, ३४, ७, ८, १०३, ५, ९, ६६, ७)], ६, [६,५१, १६,८,६९, १६] ८, २२, २, ४९, ४,५०, ४, १०, ६३, १०, खि ३, १, ४, २, ४, मा ४, २९, २१, ६, का ४, ९, ६, २३, १, ६, तै १, २, ९, १, ५, ११, ५, मै १, २, ५, ४, १०, १, काठ २, ३, ६, क १, १९, कौ १, ६२, जै १, ६, ८, शौ ७, ७, १, २०, १२, १३, -हसा ऋ १, १२९, ९, ६, ७५,१०, मा २९, ४७, तै ४, ६, ६, ४, काठ ४६, १, पै ४, २४,७, १५, १०,१०

?अनेहा ऋ १०, ६१, १२[f], शौ ६, ८४, ३[g]

अन्त,न्ता[h]- -न्त ऋ १, ५४, १, १६४, ३५, ६, २९, ५, १०, १११,८, मा १७,२, २३,६२, का १८,१,३,२५,१०,१०, ¶तै ७, २, ७, २, ८, ५, ३, १, ४, ¶मै १, ९, ७, १०, १८[2], २, २, ९[4], ८, १४, ४, ३, १, ४, ३[2], ६, ६, ¶काठ १०, ८, ११, ४, १२, ४, १७, १० १९, ९, २६, १, ३०, ३, ३२, ३,३६, १२[2], ¶क २६,९, ४०,४,४६, ६, शौ ९, १५, १४†, पै १६, ६९, ४†, -न्तम् ऋ १, ३३, १०, ३७, ६, ५२, १४, [१००, १५, १६७, ९], १६४, ३४, १७९, २, ५, १४, ५, ६, ४३, २, ७, २१, ६, ९९, २, ८, ४६, ११, १०, ५४, ३, ११४, १०, मा २३, ६१†, का २५, १०, ९†, ¶तै २, ४, ११, २[2], ३, ७, २, ७, २, ३ ८, ६, ४, १५, १†, १८, २[2]†, ५, ८, १[2],२, ¶मै १,६,१३,९,७,१०, १६, १९, २, २, ९[2], ११, ४, ४[2], ५, ३, ६,६, ४, ४,३ ५[2], ६, १, ७, ७, ८, १०[2], ¶काठ १०, ८[2], ९, ११, ४[2], १२, ४[2], २६, १, २७, १, २९, ४, ६[2], ३०, २, ३[2], ५, ३६ १०, १३[2], ४४, ४, ७[2], ¶क ४०, ४, ४२, १, ४४, १, ४५, ५ ७[2], ४६, ५ ६[2], †जै २, ३, ४, शौ ९, १५, १३†, १०, ७ ४२, १२, ३, ३४, १५, ७, १ पै १, ८७, ४, १६, ६९, ३†, -न्ता ऋ ४,१,११, -न्ता ऋ ७, ६७, २, ८३, ३, १०, ८२, १, मा १७, २५, का १८, ३, १, तै ४, ६, २, ४, मै २, १०, ३, काठ १८,२, क २८,२, ६शौ १, १७, ३, १४, २, ५१, -न्तात् ऋ १, ३०, २२, ३, ६१, ४, १०, ८९, ११, तै ७,

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र।

b) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

c) वा इद म प्र१ <अने(न् ए)नु इति, उप च पुन-रस् पुनस्- इत्येतन्-नाजन्मैतीदाभिप्रैति G (तु RN, यत्तु तत्र मा अप्येदमभिप्रैतीति समर्केति, तदसत्। दनि. टि१ द्विवि चेदयदमेव तस्याभिप्रेतत्वात्)। यदपि PW. GW MW चेद उप पुन- (=पुन-=हरिण-) इत्य-नुसर धूयमाणस्य 'अनहनु' इत्यस्य गत्वारताम्यादा [illegible] चिन्त्यम्। अमहनु- प्रभृ पदानामन्यथा [illegible] (तु मा)।

d) नाप [illegible] उप २एनु- > -नम्, > -ना यद्र।

e) पस 'अनेव' इति [illegible]। [illegible] 'एवम्' [illegible] (तु नाप २एनु > -ना)।

f) 'कारुव' इत्येतदन्वित सन् प्र३ इ (वेतु सा प्र१ [=इद्र] इति [उभयथापि पपा विसर्गो तत्वाऽभाव समान दुर्घट])। प्र३ इति पद '?'अने(न् ए)हुदा' इति वा स्यात्, 'अनेहस्- > (लौकिके सपा) *ऽनेहास्. >(उत्तरे सपा) *अनेहा (=अन्त्याधिकार-च्युति) >(उत्तरतरे नपा.) ऽनेहा' इति वा (वेतु GW. L५५१b,५८९b 'अनेहस > *अनेहुअ >अनेहा' इति)।

g) 'निर्ऋति-' इत्यस्य वि इति प्र१ सद् '<*अने (ह>)हा-' इति वा '<अनेहा (=विसर्गच्युति) <अनेहस्' इति वा (तु W. टि 'अनेन' इति)।

h) √१अम्+तन् प्र नित्स्वरश्च (पाउ ३,८६; पा ६, १,१९७)। यद्येनम् प्राति <√अन्त् इति MW. [illegible] तत्र। तदपेक्ष्या भाषा अगाविद्यस्य मानस्य तात्वस्य नैदीदर्शम्। (तु GW W WW [१,६०७]

२, ७, ३¶; ¶काठ ११, ४; ३०, ३; क ४६, ६¶; कौ १, ७१‡; जै १, ७, ९‡; शौ १८, ३, ६५‡, –न्तान् ऋ १, ९२, ११; ४, ५०, १; ५, ४७, ४; ५९, ७; ६, ६२, १; ७, ४५, २; ६९, ३; ८, २५, १८; १०, ८, १; २०, ४; ८९, १; १०८, ५; †मै ४, १२, ५; १४, १०; †काठ ९, १९; ११, १३; २५, ६; †क ३९, ३; शौ १४, १, ४५; २०, ८८, १†; पै १५, ५, ६; १६, १०३, ६; १५०, ६; –न्ताय मा ३०, १९; का ३४, ४, १; तै ७, २, २०, १; काठ ४२, १०; –न्ते ऋ ४, १६, २; १०, २४, ११; ¶तै १, ७, ६, ४; ६, १, ९, ३; ७, १, ६, ६; ५, ८, १[2]; ¶मै १, ९, ७; २, २, ९[2]; ३, ९, २; ४, २, १४, २; ६, २; ¶काठ ७, ११; ११, १०; २४, २; २६, ३; २७, ४; ३९, ६; ¶क ३७, ३; ४२, ४; शौ २०, ७७, २‡; –न्ते मै ४, २, ५; –न्तेन ¶मै २, २, ९[2]; ४, ४, ३; –†न्तेभ्यः ऋ १, ४९, ३; ८, ८८, ५; काठ १६, १३‡; क २५, ४‡; कौ १, ३६७; जै १, ३८, ८; –न्तेषु ऋ ७, ७९, २; तै ५, ७, १०, ३¶; काठ ३७, १६¶; –†न्तौ ऋ ५, ४७, ३; खि ३, २२, ६; मा १७, ६०; का १८, ५, ११; तै ४, ६, ३, ४; मै १, १०, १४¶; २, १०, ५; ३, ६, १¶[a]; ४, ३, १[2]¶; काठ १८, ३; ¶१९, ९; ¶२२, १३; ¶२८, १; ३६, ८; क २८, ३; ४४, १¶; §शौ ६, ८९, ३; १३, २, ६; १३; पै २, ३५, ५§; ३, १५, ६§; १६, १०३, ७. [°न्त- अन्°, आदित्य°, इडा°, ईर्म°, उप°, तीव्र°, त्रिष्टुभ्°, दूरे°, नि°, बहुल°, भस्मन्°, भिन्न°, मण्डल°, यज्ञ°, विष्ट°, वेदि°, सम्°, समुद्°, संहिता°, सूक्त°]

¶अन्त-मा(त->)ता[b]- -ताः तै १, ५, ९, १.

¶अन्त-नामन्[c]- -मानौ तै ७, ४, ८, १[2].

¶अन्त-तस् (:)[d] तै १, ७, ४, ४; २, २, ७, ५; ५, ४, ३, ३; १०, २; ७, १०, ३; मै १, १०, ५[2]; ३, १, १[2]; ४, २; ८, ५[2]; ४, ३, ८; ८, ३[2]; ६[2]; काठ १८, १९[2]; २१, ११[2]; २२, १; २३, ९; २४, ४; २५, १०; ३२, ३; ३४, १[5]; ३५, २०[2]; क २९, ७[2]; ३६, ६; ३७, ५; ४०, ३; ४८, १८[2]; §शौ १४, १, ६४.

१अन्त-म,मा[e]- -¶मम् तै ५, १, १, ३; ६, ३, ९, ५; मै १, ५, १३; काठ ३५, १६; क ४८, १४; –मस्य ऋ ३, ५५, ८; –¶माः तै ६, ४, २, ३[2]; मै ४, २, ७; –¶माम् तै ५, १, १, ३; –†मेभिः ऋ १, १६५, ५[f]; मै ४, ११, ३; काठ ९, १८.

अन्त-वत्[g]- -वत् शौ १०, ८, १२; पै १६, १०१, ८.

√अन्ति[h]

अन्तक[i]- -कां[j]? पै २, ८५, १; –कः शौ ६, ४६, २; ८, १३, ७; १६, ५, २; ४-७; ९; १९, ९, ७; पै १६, १३५, ३; –कम् ऋ १, ११२, ६; –काय मा ३०, ७; १८; ३९, १३; का ३४, १, ७; ३, ५; ३९, ९, ३; शौ ८, १, १; पै १६, १, १.

अन्तक-द्रुह्[k]- -ध्रुक् ऋ १०, १३२, ४.

१अन्त्य,न्त्या[l]- -न्त्यः तै १, ७, ९, १; ४, ७, ११, २; मै १, ११, ३; काठ १८, १२; क २९, १; –न्त्या काठ १०, ८; –न्त्याय काठ १४, १; –¶न्त्ये तै २, २, ७, ५; काठ १०, ९[2].

यतो मूलतः '√२°अन्' (यद्र.) इति प्रकृत्यंशतया 'त' इति च प्रत्ययांशतया निर्धार्यत्वेनोपतिष्ठेयाताम्)।

[a]) 'अन्तौ' इति सुपा. अन्तोदात्तश्चिन्त्यः।

[b]) सतप्त. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[c]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[d]) तसिः प्रत्ययः (पावा ५, ४, ४४)। तत्स्वरः।

[e]) पपा. अवग्रहाभावः (तु. परम्-, परम्-, मध्यम्-प्रमृ.)। मः प्र. उसं. (पावा ४,३,८)। तत्स्वरः। मा. स्व् अन्तिम्->अन्तम्- इति च्छान्दसः (=प्राकृतिकः) वर्णविकारो वा स्यात् प्र (डिमचः) आदिलोपो वा स्यादिति विकल्प्य 'अन्तिक-+तमप्' इत्येवं प्राति. तादिलोपमुपाश्रित्य विकल्पान्तरं ब्रुवाणोऽपार्थगौरवश्रद्धः स्याद् अन्ति- इत्यस्य प्राति. (यद्र.) 'म' प्र. च यनि. पृथक्सुवलत्वात्।

[f]) अस्य रूपस्य प्रवृत्तिनिमित्तान्तरमुपजीव्याऽर्थान्तरवृत्तित्वं स्यादिति वैश. विचारसहं द्र.।

[g]) मतुपः पित्त्वाभिघाते स्वरः पूर्वाऽवस्यः।

[h]) तत्करोतीत्यर्थे णिजन्तो नाधा.।

[i]) ण्वुलि लित्स्वरः (पा ३,१,१३३; ६,१,१९३)।

[j]) नितरां दुरूहस्य पा. मध्ये स्थितं भूयस्तरविमर्शापेक्षिस्वरूपं सांशयिकमेतद् द्र.।

[k]) उस. क्विबन्त-द्रुह्-प्रस्व. (पा ३,२,६१; ६,२,१३९)।

[l]) ताभवित्यर्थे यत्। आद्युदात्तः (पा ६,१,२१३)।

१आन्त्य[a]- -न्त्याय मा ९, २०[b], १८, २८, २२, ३२[c], का १०, ४, १[b], १९, ९, १, २४, ११, १

आन्त्यायन[c]- -न तै १, ७, ९, १, ४, ७, ११, २, -नाय मा ९, २०, १८, २८, का १०, ४, १, १९ ९, १, २४, ११, १

२आन्त्य[d]- -न्त्य मै १, ११, ३, काठ १८, १२, क २९, १, -न्त्याय काठ १४, १

†२अन्त(न्त)म,मा[e]- -म ऋ ३, १०, ८, ५, २४, १, ६, [४५, ३०, ८, ५, १८] ४६, १०, ८, १३, ३, ४५, १८, ६४, ९, १०, १००, ६, मा ३, २५ १५, ४८, २५, ४७S, का ३, ३, १७, १६, ५, ३०, २७, १५, २S, तै १, ५, ६, ३, ३, १, १०, ३S, ४, ४, ४, ८, मै १, ५, ३, १०, २, १३, ८, काठ ७, १, ८[c], क ५, १, कौ १, ४४८, २, ९८, ४५७, जै १, ४७, २, ३, ९, १२, ३४, १५, शौ २०, ८३, २, -मम् ऋ ८, ३३, १५, -मस्य ऋ १, २७, ५, कौ २, ८४९, जै ४, १२, १, -मा ऋ ७, २२, ४, कौ २, ११४८, -मा ऋ ६, ५२, १४, कौ ३, ३, ९ -मानाम् ऋ १, ४, ३, कौ २, ४३९, जै ३ ११, १३, शौ २०, ५७, ३, ६८, ३

अन्तः °कोश, °परिधि, प्रमृ नाउउ द्र

अन्तु(न् तॅ)र्(> ,श)[f]- ऋ १, २३, १९, [२०, १०, ९, ६] २४, ७, ५४, १०, ६७, ५ ७०, २ ९५, १०[g], ९६, ५[h], १०५, १ ११६, २४, १३०, ३ १३२, ३[i], १३५ ९[j], १५७, ५ [१५९, ४, १०, १७७, १] १६१, ४, १६३, ४, १६४, ९, १७, [३१, १०, १७७, ३] ३२[k], ३३ १६८, ५ १७३, ३[g], १८०, ३, १८२, ६ २, १३, ३ २७, ३[l]

[a]) गर्गादिषु उस अपत्येऽथ यञ् प्र ञित्स्वरश्च (पा ४, १, १०५, ६, १, १९७)। समानार्थीयो भिन्नशाखीयोऽन्तोदात्त (तु मै काठ क) एउ द्र।

[b]) अत्र पपा उ म च 'अन्त्याय' इत्येवमुशन्त शुक्ल्यतु सम्प्रदायानुरोधाद् ममभिमित्त एव (तु सा [का इत्यत्र] BC. च)।

[c]) यञन्ताद् गोत्रापत्येऽर्थे फक् प्र कित्स्वरश्च (पा ४, १, १०१, ६, १, १६५)। यत्तु म (मा १८, २८) अन्त्य अयन- इति समुदितशब्दद्वयात् तत्रभविकेऽर्थे प्र इत्याह तत् पपा विरोधाच्चिन्त्यम्।

[d]) शिवादिषु उस अप येऽर्थे अण् (पा ४, १, ११२)। तत्स्वर। समानार्थीय एव मा या शाखयोर् आद्युदात्त एउ, द्र।

[e]) पपा अवग्रहाभावो विमर्शार्ह (वैतु ग्रा तम)। अत्र √२°अन्>२°अन्- इत्यस्य स्थाने अन्तिकं- इति पूर्व भवति तादिलोपश्चेति प्राग (पावा ६ ४, १४९)। अन्त इति पूर्व भवतेत्यर्थ (द्र I\\ अन्)। तमप् प्र गर्भगमत इति।

[f]) १°अन्+(√तृ>)°तर-(वा) इत्येव गम विभक्त्यन्त (पा ६, २, ११९, द्र ॥॥ १, १२६ वैतु √अम्+[त]अर[अन्] प्र [पाउ ५, १०] ञित्स्वर [पा ६, १, १९७])। यत्तु [illegible] अन्तीक-, अन्तम, अन्तर, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (पा २, ३, ५) [illegible] द्वि१ एव सतो र सामान्येनैतत् क्रियि इयू अव्य इति ग इति कप्र इति चोत्तरोत्तर वृद्धय समनुनिपत (तु पाम १, ४, ६५)। एस्थि एउ (अन्तरा) एतदीय प्राचीन तृ१ एव सद् अव्य इत्य् एतद्वद् दिक्कालाधिकरण ताऽनुरञ्जितवाक्यप्रधान-शब्दान्तरवत् प्रसिद्धिमगात् (तु °पुर >पुरा, दक्षिण- >दक्षिणा, °पश्च ->पश्चा, उत्तर->उत्तरा, मध्य >मध्या) एवम् द्वि उ अव्य स्यैव स१ इति द्र (वैतु G\\ °अन्तरि>अन्तर इत्य न्यलोपत इव परिणाम सम्भावयन् सन् वस्तुतो जातर मात्र जनश्रीयमान इत्युपेक्ष्य)।

[g]) सप्तम्ययाप्रगृह्यण कप्र द्र (वैतु सा G\\ प्रभृ 'अन्तश्√चर' इति)।

[h]) 'द्यावाक्षामा' इत्येतदभिसम्बद्धम् अव्य (वैतु G\\ SI\\ 'अन्तर्विभाति' इत्यत्रमपलक्षणतां सौवरीमवगण य्योपगर्गीयमाणौ)।

[i]) अनुपदभावितदर्शनक्रिया प्रत्यु अधिकरणान्तरस्य विनद्धक द्र (वैतु सा प्रथमे स्थले 'द्विताऽन्तर' इत्य सम्बुध, I\\ C\\ च 'अन्त पश्यन्ति' इत्येव योजुगौ [इह कर्मणोऽन्तर्दर्शनं नेष्टमिष्ट च फलयविदन्त स्याऽन्तस्तरार्थाभूलयन्त्रदर्शनमिति विवेक यति विनिगमक])।

[j]) 'अन्त (√१पत्>)पतयन्ति' इति योग गंभा पयन् C\\ विगृह्य।

[k]) गार्भीवेषन कप्र द्र (वैतु C\\. 'अन्त " पुरी षीन ' इति)।

८, ३५, ७, [४०, २, ६, ७२, ४] ३, १, ३, १४, ६, ४, ३८, ३[a], ४४, ३[b], ५४, ९, ५५, २, ५, [९[b], १०, ४, २], १२, १५, ५८, १ ४, १, ७[c], [१३, ५, ३१, ३] १३, ४, १६, १७[d], १८, ४, २७, ४[d], [(१, १२४, १०) ५१, ३], ५८, ६, ११[c], ५, ५९, २, ६२, ५, ६, ६, ४, ४, ९, ५, ११, २, २७, ७[b], ४३, ३, ४४, २४, ५८, ३, ६६, ४, ७२, ४, ७, २, ३, ११, ३, १२ १, १८, २४,

७१, ५[e], ८६, २[f], ८७, २, ५[g], १०४, ३, ८, २, ४, २९, २, ३, ३९, १[h], ४८, २, ६८, १८, ७२, ३[i], १००, ९, १०१, ९, १३, १४, ९, १२, ५, ७, १५, ३, ६७, २३, ६९, २, ७२, ७, ७३, ८[j], ७८, ३[k], ८२, ४, ८६, ४, ८७ ८, ८९, ५, ९६, ७[l], १०७, १, १०८, ६, १०, ५, ५[m], ८, ७, २७, ९, १७[b], ३०, ४, ३९, १३, ४२, ८, ४५, ३, ४[n], ४६, ६[o], ४८, १०[l], ६१, १, ७९, ३, ८०,

३, ८६, १५, १०१, ११[b], १०६, ११, १२४, ४, १२५, ७, १६२, ४, १७३, १ १७७, २, १८३, ३, १८९, २[b], खि ४, ४, ३, ५, ३५, ११, २, ३, ५, १६, ६, मा ३, ७† ४, १२, ८, २५ ३०[p], ९, ६†, १०, ७, ११, ३१, १२, २†, ६†, ११[q], १५[r], १६, २०†, २१†, ३३†, ३९, १३, ३८†, †१७, ७०, ९४, ९९[r], १९, २ ८७, ९४, २०, १९, २३, ५१[r], ५२[r], ६३, २९, १५†, ३१, १९[s] ३२, ४, †३३, ८५ ९०,

a) अ तर्धापनार्थस्य प्रसङ्गाऽभावाद् 'अन्तर्'' धु' इत्येव योजुक G\\ चिन्त्य ।

b) सप्तम्यर्थोपबृहण क्प्र (तु सा, वैतु P\\ प्रमृ) 'अन्तश्√चर्' इति ।

c) सप्तमीवचन कप्र (वैतु G\\ 'अन्तु परिवीत' इति [एतदीयाऽयुक्तत्व स्वरतोऽपि सुवेदमिव]) ।

d) सप्तम्यर्थानुगामी तदुपबृहण क्प्र (तु सा P\\, वैतु G\\ अन्त √१पत् इति) ।

e) निधानक्रियाधिकरणोपबृहणार्थम् अव्य (तु सा P\\, वैतु G\\ 'अ तु '''नि ' धातम्' इति) ।

f) 'भुवानि' इत्युत्तरेण व्यवहितेन क्रिप गतियोग इति P\\ प्रमृ आहु । तन्न । यन्तर्भावस्य गस सतोऽन्तर्भाव्यस्य सत्तायामन्तर्भावुकस्य सत्ताया पार्थक्येनाऽभिव्यत्त्यभावे सति विलयानर्थान्तरत्वेन प्रसिद्धेरिह च तथाऽधस्य स्तोतृ सत्ताया देवता-सत्ताया विलयस्य प्रमङ्गाऽश्रुते । यदपि सा स्तोतुर्देवताभिसब धेनाऽऽन्तरिवी सतीमपि पृथग्भूता स्थिर्नि स्पष्ट भाषमाणोऽप्यन्तर्वर्तित्वमाने गस अनुमन्धान इव लक्ष्यते, तदपि ट्दुपष्टम्भकश्रौतप्रामाण्यानुपलम्भादेवाऽप्रमाग द्र ।

g) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र ।

h) 'उभे त्रिदुथे' इत्यतदन्वयी कप्र (वैतु सा त्रिदुथे इत्येतन् सर इत्येव भ्रान्त सन् द्यावापृथिव्यादप शरण, P\\ प्रमृ च 'अन्तरुचरति' इत्येवमनुपपन्नस्वर माप्यात साधुत्र सन्तो दूर्ध्वं√चर इत्यस्या साध्याया वाचोयुक्तया स्यान पुनरुक्तदुर्गमिव सती दूस्यम् अन्तर् √घर् इत्याकारिका वाचोयुक्तिं प्रवर्तयितुकामा) ।

i) 'ज्ञने' इत्यधिकरणार्थोपबृहण कप्र (तु सा P\\, वैतु GW M\\\ 'अन्तुरिच्छन्ति' इति) ।

j) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र (वैतु P\\ G\\ M\\\ 'अन्तुरादधे' इति [स्वरतोऽनिष्टमर्यतोऽपगत च] ब्रुवन्तौ) ।

k) अव्य क्रिवि (वैतु G\\ M\\\ च 'अन्तर् √आस्>अन्तु ' आसीना ' इति) । अप्सरसा सोमाभिमुख्येन चरण तदीयस्य मध्यवर्तित्वस्य तन्मुख्यसाधकत्वन शिश्रावयिषितत्वान् मध्यात्मकस्याऽर्थस्य प्राधान्येनैव श्रुतिरुपयुज्येतेति (तु सस्थ टि अभि) ।

l) तुटि ऋ १, १३२, ३ (तु सा P\\, वैतु G\\ 'अ तु पश्यन्' इति विफलद्वैस्वर्यानुमान) ।

m) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र (वैतु G\\ 'अन्तुर्येमे' इति)।

n) आधेयप्रधानम् अव्य (तु माशत्रा ६, ७, ३, २ प्रमृ P\\, वैतु G\\ [अन्तर्- आ√भा इति ह्युपसृष्टयभिमान]) । इह आ√भा सकर्मक (तु ऋ १, ४९, ४, २, ४, ६, ३, २५, ३, ४४, ४ प्रमृ, गपू मशात्रा, वैतु सा भा उ म च) ।

o) नापृगिदि अव्य (तु वे सा P\\, वैतु G\\ 'अन्तु नि 'सीदत्' इति)।

p) 'आनश' इत्यारयातिक योग मन्यमाना P\\ प्रमृ चिन्त्या (तु तै ३, ३, १०, २ यत्र तदेवाऽऽरयातनुपसृष्ट त्रियताचिन् पाभे श्रावित भवति)।

q) अन्तर्भावुकस्य चाऽन्तर्भाव्यस्य च मतयो पृथक् सन्धोरेवाऽन्तर्वर्तित्वमात्रस्य विवक्षितत्वादुत्तरेण 'अम्' इति क्रिप गम न भवति (इह तुटि ऋ ७, ८६, २)।

r) तुटि ऋ १, ९६, ५।

३४, २, ३, ३७, १७†, ४०, ५, का २, ३, ५, ३, १, ७†, ४, ५, ४, ९, ४, ३, ५, ३, १०, २, ३†, ११, ४, ३, १२, ३, ४, १३, १, २†, ७†, १२[a], १६, १७, †२, ३, ४, ३, ४†, १०, १४, ४, १†, १८, ६, ६†, †१९, १, ७, १२[२], २१, १, २, ६, ८, १५, २२, १, ४, २५, ९, ७[२], ८[२], १०, १०, ११, ३१, ३, ४†, ३५, २, ३, ३, ४, ३७, ३, ४†, ४०, १, ५, तै १, ३, †१४, २, ७, ४, ४५, २, ५, ३, १†, ७, ७, २†, ८, १२, २, २२, ५†, २, १, ११, ५†, ४, १३, १¶, ५, २, ३¶, ४, १, ३, २, ९, ३[c], १०, ५, २, १, २†, ४, ५†, †२, १, २, ३, ३, ९, ६†, ३, ११, १, ४, ११, ४, ६, ५, २, ७, २†, ७, १२, ३, १३, २, ५, ७, ९, १, ६, १, २, १¶, ६, ३, ४[२], ७, ५, ८, १¶, मै १, ३, ३९, ६, १[२], †, १२¶, †११, १, ६, २, १, ९, १२¶, ४, ३[d]¶, ६, ८, ७, ३, ८[७], †[३], ९, १०, १७,

१२, ३, १३, ५†, १०[e], १३[३], ¶३, २, १[४], †[२], ६, १, ६[३], ८, ३, ८[४], ११, ७†, ४, ५, ८¶, ९, ६, ५[२]¶, ८, ५, ९, ६†, १२[१b], १०, ४†, ११, २†, १२, ५†, १३, ४, १४, ५†, ९, १४†, १६†, काठ २, १४, ४, १३, ९, ३, ७, १२, १३†, ८, १७, ११, ६, १२, १३†, १३, १४†, १४, ६†, १५, ६, १६, ३, ८[५], †[३], ९, १०†, १६, १८, ४, १५[c], १९, ४, २८, १[२d], ४[e], ३१, १४, ३५, ३‡[f], ४, ७, ३६, १५, ३७, ९, १४, १८†, ३८, ३, ५, †३९, १०, १३, ४०, ३[३], ६†, ७[३]†, क ३, ११, ६, २, ४†, ९¶, २५, १, २९, ४, ३०, २, ४४, ४, ४८, ४†, ५, ९, †कौ १, ४१७, ५१२, ५८५, २, २९५, ५५०, ५५२, ६१९, ६५४, ६६३, ७२१, ७२७, ३, ४, १, ५, ५, †जै १, ४०, ९, ५३, २, ५९, ८, २, २, ९, ६, ४, ३, २४, ११, ४०, २, ४३, ६, ८, ५०, ६, ५४, ४, ५५,

४, ५९, १३, १९, ४, १६, ३, ५, शौ १, २, ४[g], ४, ४, ६, २†, १३, ३, ३०, ३, २, १०, ५, ३१, ५, ३२, १, ३, ६, ३, १०, ४, २०, ८, २१, १, २[२], ७[३], २२, ३, ४, ८, ७, १०, ७[a], ११, ३[a], २६, ५, २८, ५, ३०, ७†, ५, ११, ८, ९, ३०, १६[h], ६, १, २, ३१, २†, ७३, २, ८०, ३, ८७, १[i], १३२, १-५, ७, ३७, १[j], ४४, १, ९२, १, ८, १, ११, ४, ३†, ९, ११, ९, ३, ६, २२, १३, ७, ९, १४, ९[a], १५, १०, ११, १२†, १०, २, ७, ५, १५-२१, ७, १०, ८, १३[a], २८, १०, २५, २८[k], ११, २, ११, २४, ६, २०[l], ७, २[m], ९, १, ६, १०, २, ६, १२, १, १९, ३७, ६०, २, ३३, १३, १, १, २, ४०[l], २, ३०, ३, १५, २०, १४, १, ३७, १७, १, ८, १३, १८, ४, ८९, १९, ३, २, २७, १०, ४८, १, ७२, १, †२०, ३४, ३,

---

[a]) सप्तम्यर्थोपबृंहणः कप्र द्र ।

[b]) नापूर्त्तिदि कप्र (तु सति यत्र मै तैआ च मूले पैकृतं परिच्छिन्न भवति)। इह 'मो ष्वस्यम- र्मोऽसमस्यन्तराघाद्' (=मा । उ । श्वस्य [श्वस्य वा तु सटि पपा] । अस्मान् । तमसि । अन्तः । आ- घात्' इति पदानि) इत्येवं मूलत शतश्चैप्दुभस्य पादस्य भूयानय स्वरूपतिरोधायको विकार' द्र ।

[c]) 'समुद्रे'''अन्त' इति सबन्ध (तु मा १८, ५५, वैतु ऽ।ऽ। 'अन्त'''देहि' इति नितरामुपेक्ष्य)।

[d]) शुरा गादिमने (तु क ४४, १ [मपि च], मै ४, ९,९ यत्तु 'अन्तम्' इत्येव प्राकरणिकमामाति न यनि)।

[e]) 'अन्त'''नयति' इत्याख्यातिके योगमिच्छु ऽ।ऽ। चिन्त्य ।

[f]) गाम्यर्थे कप्र । श्रु (२, १५, ११) विशिट पाभे ।

[g]) इह दि.=न, गर्भिणबद्धय कप्र (=अप्ये, तु मा)। एतु ॥. ऽ।॥ पा 'अन्तर्निर्दधि' इति योगमाहतु, तन्न । ऐवपत्रे युया-न्योग तिङ् निघाताभावे गतीयितस्यास्य निघातप्रसङ्गात् (पा ८, १, २६, ७१)। न चात्र पराभिमतास्तिरोधायनार्थे सगच्छेत । मध्य- वर्तित्वस्य शक्यमात्रस्याऽर्थस्य प्राकरणिकत्वादुपपत्ते ।

[h]) आधिकरणिकवृत्ति अव्य (वैतु ॥T 'अन्तर्वै- दति' इति ।

[i]) तुपि मा १२, ११ ।

[j]) हृदोऽधिकरणत्वस्य प्राधान्यश्रुतेस्तत्प्रत्यायक कप्र । स्वानभिमत' पराभिप्राय द्विउटिदि द्र ।

[k]) सप्तम्यर्थोपबृंहणम् अव्य. (वैतु ॥I 'अन्तर्- दीपति' इत्युपसर्गभावमाख्यायुक)।

[l]) सप्तम्यर्थोपबृंहण कप्र (वैतु ॥L 'अन्तम्(√चर्)।

[m]) उत्तरेण √कृ इत्यस्य तिङ्वृतेन युयोजयिषदा गर्भीभाव पराभिमत (तु ॥I) नेष्ट । गर्भीकरणे न तु गर्भस्याऽन्त करणे श्रुतिस्वारस्याऽनुगमात् । एरिव वा विधि द्र ।

१२६, ४८, ५, ५६, ६, ८९, ८, ९६, १४, १२६, १५, १३३, ६६, पै १, ८७, ३, १०४, ४, २, १४, १,१५,५, ३१, ६, ७७, ३, ३, ३, ४, १२, १², १², ७², १५, ४, १८, ४, २५, ५, ३४, ९, ४, २, ४, २५, ७, ३६, ४, ३७, ३, ७, १०, ९ª, १५, ३, २२, ३, ६, ७, २, ५ १०, ८, १२, ६, २१, १, ७, ३, ११², ११, ७†, ८, १, ८, ९, †१३, ६, ११², †१४, १०, ९, १४, ६, २५, २, ९, १०, ७, १०, ९ᵇ, १, १३, ४, ४, †७, ३, १२, १७, २२, ४, १६, २, १, ९, ३†, १९, १², २२, १०ᶜ, ३९, ६, ४१, ४, ६२, ४, ६६, ९†, ६८, १०†, T६९, १, २, ७४, ७, ९, ७५, २, ८२, १, ६, ८५, २, ६, १०२, २ª, १०३, ५, १०५, १, १०६, ४, १०९, ५, ८, १२९, १–१०, १५०, ७, १५१, ५, १०, १५३, २, १५४, ४

अन्त (<र्)-कोश[d]– -शम् शौ ६, १४, ४, पै ६, १५, ४

अन्त (<र्)√स्था[e], अन्तु … अरथत् ऋ ५, ३०, ९, अन्तु …रन्त ऋ ६, ८१, ९

¶अन्त (<र्)-परिधि[f]– धि काठ ३७, १८, क ४८, १६

°अन्त (<र्)-पर्शु[g]-

अन्त पर्शव्य[h]– -व्येन मा ३९, ८, का ३९, ६, १

अन्त -पात्र[i]– -त्रे शौ ११, ११, १५

अन्त (<र्)√स्पा

अन्त -पेय[j]– -यम् ऋ १०, १०७, ९

१अन्त (<र्)-पार्श्व[k]– -र्श्वेन तै ६, ४, ३७, १

२°अन्त (<र्)-पार्श्व[k]-

अन्त पार्श्व्य[l]– -र्श्व्येम् मा ३९, ९, का ३९, ७, १

¶अन्तर(र् अ)ग्नि[g]– -ग्नि क ठ ८, ४[m], क ६, ९

¶अन्तर(र् अ)वचारिन्[n]– -णम् तै ५, ४, ३, ४

¶अन्तरा(र्-आ)स्मन्[o]– -स्मन् मै १, ९, ३, काठ ९, ११

¶अन्तरा(र्-आ)मं[p]– -मम् काठ २८, ५, क ४४, ५

अन्तर्-आ√धा

¶अन्तरा(र्-आ)धान[q]– -नाभ्याम् तै ६, ५, ९, २

---

a) सप्तम्यर्थोपबृहण कप्र द्र ।

b) तुटि शौ ५, ३०, १६ ।

c) तुटि शौ ११, ६, २० ।

d) तम मध्यमपदलोप सासस्व च (पा ६, १, २२३) । सा भाष्यऽसमस्त पदद्वयमिति प्रतीतिर्मा भूत् । स्वरविरोधप्रसङ्गात् ।

e) गतिरिति वें PW प्रमृ च (वैतु सा यन्मते अव्य क्रिवि इवऽन्वितम्) ।

f) अस 'पारे मध्ये' (पा २, १, १८) इत्यत्र पूप उस सामस्व (पा ६, १, २२३) । पाप्र अस्माद् अनदन्ताद् असं यनि सुबर्हता चिह्नस्याऽनुपयोग सुक्- लुग्विषयत्वात् । एव तावदर्थान्तरतीयत्वमा पनेद् अदन्तस्य अस सुबर्हत्व स्यान्नाऽपरस्येति । मा भूदेवम् । इह सर्वस्य असं सुबर्हत्व मधानमास्थाय क्रिवि अन्वय इति कृत्वा तस्य न द्वि१ ह सम्पाद्यते । तेन यथायथ सुपोऽभावश्च लुक् च (पा २, ४, ८२ इउ) प्रवर्तते । एस्थि अपि यददन्तस्यैव अस सु प स च स्वगम्नतिर्भवति नापरस्येति तन् प्रागुक्तनुप्रवृत्त्यधीन वचोयुक्तिवैशिष्टय यथोपलम्भ निर्देश्य न पर्यनुयोज्यम् ।

g) गस्व अन्त कोश इत्यत्र टि द्र ।

h) तात्रजातिकेऽर्थे य प्र उस (पा ४, २, ९४) । प्रत्ययस्वर ।

i) अस सासस्व । इह 'तृतीया-' (पा २, ४, ८४) इति सप्तम्या अम्भावाऽभावविकल्पो भवतीति विशेष इति सप्तम्या अम्भावाऽभावविकल्पो भवतीति विशेष द्र । समासाभावमभिप्रयन्निव यत् सा विकृतोपलम्भ प्रतीयेत तथाऽऽस्थितेत । यथोपलम्भ स्वरत ऐकपद्यस्याध्यवसयन्वात् ।

j) गस यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

k) पाभे भवति (तु अन्त पर्शव्य) । यथा अन्तर् घा- प्रभृ समासेष्व् अन्तर् इत्यस्य निपात भावोऽभिनिष्पन्नतमो भवति तथेहापि भवतीत्यभिसन्धाय अन्तर्गतार्थे तन् प्रयोग इति कृत्वा मध्यमपदलोप प्राप्त वा स्याद् तदभि निर्वृत्तपदार्थान्तरार्थप्राधान्ये समानाधिकरण बस वा स्यात् । एव चोभयथा पूप्रस्व समानमुपपद्येतेति दिक् ।

l) निप्रत्ययं तु अन्त पर्शव्य- ।

m) विसर्गरहिते सुपा शोधोऽपेक्षित ।

n) गस कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९) । नप अव√चर्+ता च्छीलिको णिनि ।

o) अस सामस्व (पा ६, १, २२३) । तु नाउ ।

p) गस्व नापृ टि । समासान्ते टचि टेलॉर असमादेशश्च (यक.पा ५ ४, १०८ ६, ६, १४४, २, ४, ८३) तु नापृ ।

q) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १) । उप द्र ।

ϕअन्तरा(र्-आ)हित[a]- -त. ऋ ९, ७०, ५.

अन्तर्-आभर[b]- -र ऋ ८, ३२, १२

¶अन्तरि(र √इ),अन्तरेति तै २, ६, ९, ८, ३, १, ७, २[२], ३[२], ०, ३, ७, ५, १, १०, ४, २, ८,४, ७, ८, १,२, ६, १,८,५, ४, ६, ३, ६, ३,३, मै ४,८,४, काठ ९, २[२], १४, ९, २०, ४, २३, ९, २५, ९, २९, ६, ३७, ११, क ८, ५[२], ३१, ६, ३६, ६, ४०, २, ४५, ४, अन्तरेति तै ५, ७, ८, १, ६, १, ५, ५, अन्तरितु तै ३, ५, ९, १, अन्तर्यन्ति तै ६, ४, ११, २, ७, १, ३, १[२], ३, मै १, ७, ४, काठ २७, ९, ३१, १२, क ४७, ११, अन्तर्यन्ति तै ५, ३, १, १, ७, १, ३, १[२], २[२], ३, मै ३, ७, १, ४, ५, १, अन्त...यन्ति मै ४, ६, ४, अन्तरायन् तै २, ६, ८, ३, ६, ५, ६, ३, मै ३, ३, ४, अन्तरियात् तै ५, ६, १०, २, ६, १, ४, ५, ५, ४[२], मै १, ७, ३[२], ४, ३, ७, २, ४, ६, १, काठ ९, १[४], २[२], २२, ४, २३, ९, २६, ३, २७, ५, २८, ८, क ३६, ६, ४२, ५, ४४, ८, अन्तरियुत् तै ६, १, ५, ४, मै १, ७, ३[२], ४, ३, ७, २, अन्त ...इयात् मै ३, ७, १०

अन्तरेष्यामि तै ५, ७, २६, १, मै ३, ७,८, अन्तरेष्यामि मै ३, ७, ८

अन्तरय-, अन्तराय[c]- अन्°

§अन्तरि(र्-इ)त,ता[d]- -तम्, -ता का १,८,३, तै १,१,८,१, [°त-अन्°]

अन्तरि(र्-इ)ति[e]- -त्यै मै ३,७, ८, ८, ८[२], १०, १[२], ४, ३, ४ [°ति- अन्°]

अन्तर्√ई[f], †अन्तरीयते ऋ [१,३५,९, १६०,१] ३, ३,६, ४, ८, ४, ९, ८६, ४२, मा ३४, २५, का ३३, १, १९ काठ १२, १५, अन्त ...ईयते ऋ ३, ३, २, अन्तरीयसे ऋ ४, २, ३, अन्त ...ईयसे ऋ २, ६, ७, अन्त ईयसे ऋ ४, २, २,७, ८

अन्तर्√गा, †अन्त ...जिगाति ऋ ७, ४, १[६], मै ४, १४, ३, काठ ७, १६

अन्त ...गात्[h] ऋ ३, ३१, २१, ¶अन्तरगाम् मै ४, ७, ६, काठ ८, १३, २९,७, क ८, १, ४५, ८

¶अन्तर्-गो(ष्ठ->)ष्ठ[i]- -ष्ठासु मै ४, २, ११

अन्तर्-दाव[j]- -वे शौ ६, ३२, १

[a]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)। गतिद्वययोग द्र (वैतु वें सा 'अन्तर् हित 'इति'आ...हर्यते' इति च,GW 'आ...हित 'इति, अन्तर् अव्य इति च)।

[b]) प्रथमम् उप (<गस कर्तर्य् अचि थाथादि-स्वर. (पा ६,२,१४४) (<आ√रभ्)। तत यनि पूप तस. सासस्व च (तु म भर् , वेतु अन्तर-आभर्- इति पपा यदनु विवि पूप मा भूत् कर्म च पूप स्यादित्यत्र तु सजातीयान्तराणि धृप भर्-,वाज भर्-,सुत भर्-,सहस्र-भर-,पुष्टि भर्-, हरि-भर-, प्रमृ [यत्तु सा एतदनुवादी मतप्य् उप √रभ् इतीवाऽऽह, तत्र । अर्थासाततेश्च ऋ २, ९,१ प्रमृ. अन्यत्र तदीयाऽन्यथोक्तेश्च], अन्तरा भर्- इति PW प्रमृ [यत्राऽर्थभेदे सति यनि स्वरेयाऽऽम्यरायितमिव प्रतीयेत])।

[c]) गस उप भावे घञ् प्र.।

[d]) मस्व द्विपूरि द्र।

[e]) भावे क्तिनि 'तादौ' (पा ६,२,५०) इति पूप्रस्व।

[f]) यत्र √ई इति दिसा. यत्र पृथक् निर्देशि। √इ इति वा स्यात्, तत्रैव इयनि सार्वधातुके गत्य् अपि दीर्घ उस (पा ७, ४, २५ [तु ३६५१])। √इ इत्यस्य यत्-वृत्तमिति GW MW च, तच्चिन्त्यम्। आद्युदात्तत्वानुपपत्ते (तु ऋ १,३०,१८,१४४,२ [यदपीह कर्मणीति, तदपि तत एव हेतोर्दुर्वचम्] १९७,७,२,६,७, प्रमृ)। यनि उपसृष्टत्वे सा त्व् अव्यभिचरिताऽनभिमति-र्विमृश्या भवति। देशमानतो मध्यभवत्वेन √इ(ई) इत्यस्यार्थो न विशेष्येत द्रुतक्रियाप्रकारत्वेन चासौ विशेष्येतेतिदर्शनात् तस्य चार्थविशेषस्योपसर्गधर्मिणैव अन्तर् इत्यनेन सुद्योतितत्वाद् यनि तूपपन्न द्र।

[g]) तु नापूरि।

[h]) 'कृष्णान्' इत्येतेन पदेनास्याऽऽख्यातस्य शुद्धस्य सकर्मकता द्र (तु PW प्रमृ, वेतु सा णिजर्थमन्तर्भाव्य् अथाऽन्तर् इत्येतत् पृथग् अव्य इतीवाभिधायुकश्च [तदभिमतेऽस्मदनभिमते चाऽन्तर्धानार्थे सपा अव्य. गतोऽस्य सामर्थ्याभावादित्यभिप्राये])।

[i]) मस पूप्रस्व (पावा २,२, २४, पा ६, २,१)।

[j]) 'पारे मध्ये' (पा २, १, १८) इत्यत्र पूप उस अस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यस। इह 'तृतीया-' (पा २, ४, ८४) इति सप्तम्या अम्भावाऽभावविकल्पो भवति।

अन्तर्-देश[a]— -शा काठ ३३, ४¶, शौ ८, ८, २२, १०, ६, १९, पै १६, ३१, २, ४४, १, -शात् शौ १५, ५, १, २, ४-८, १०-१३, -शान् शौ १५, ६, १४, १४, २३, -शेभ्य. शौ ४, ४०, ८, ५, १०, ७, १५, ५, १४, १५ [°श- स°]

अन्तर् √धा>दधा, ¶अन्तर्धत्ते तै ३, २, ९, १[२], २, ५, १, १०, ३, ४, ४, ४, ६, ४, ६, १, २, मै १, ४, ६, ३, २, १, ३, ६, ६, ३, ४, ४, ४, ५, ४, काठ १९, ११, २१, ७, २६, १०, २७, २, ३२, ५, क ३१, १, ४१, ८, ४२, २, ४७, ८, ¶अन्त …धत्ते तै ५, ४, ४, ४[२], काठ २१, ७[b], ¶अन्त (धत्ते) तै ५, ४, ४, ४, काठ २१, ७, ¶अन्तर्दधाति तै २, ६, ५, ३, ३, ५, ५, २, ६, ५, ६, ४, मै १, ४, १३, ३, ६, २, ९, ३, १०, १, ४, ६, ९, काठ २६, १, २८, ६, क ४०, ४, ४४, ६, ¶अन्तर्दधाति तै ५, ५, ७, १, मै ३, ८, ६, ४, ४, ४, काठ २८, ६, ¶अन्तर्धत्त काठ २७, ७, ¶अन्तर्दधति मै ३, ६, १, अन्तर्दधे शौ ८, ५, ६, १७, १, २९, पै १६, २७, ६, अन्त[२] दधे मै १, २, १, ३, ६, ३, काठ २, १, क १, १३, अन्तर्दधामि मा ७, ५ का ७, २, २, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १, अन्त …दधामि मा ७, ५, का ७, २, २, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १, अन्त[२] दधामि तै १, ४, ३, १, ६, ४, ६, २, †अन्त …दधताम् ऋ १०, १८, ४, मा ३५, १५, का ३५, ४, १६, अन्तर्धेहि शौ ११, १२, ४, अन्त धत्तम् पै १, १०९, ४, ¶अन्तर्दधाम काठ ७, १०, क ५, ९, ¶अन्तरधत्त तै ६, ४, ६, १, काठ २३, १, क ३५, ७, [अन्त अदधात् ऋ ६, ४४, २३, अन्त अदधाव् ऋ १०, ५४, ६] ¶अन्तरदधत मै ४, ५, ६, काठ २०, ५, २६, १०, क ४१, ८, ¶अन्तरदधु काठ २८, ६, क ४४, ६, ¶अन्तर्दधीत तै ६, ४, ९, ४, ¶अन्तर्दध्याव् तै ५, ५, ७, १ काठ ८, १०, २६, १, क ७, ६, ४०, ४ अन्त दधिषे ऋ १, ६२, ९ ¶अन्तर्धीयते मै ३, ९, ४, काठ ३४, ५ ¶अन्तर्धीयेत काठ ३५, १६ क ४८, १४

अन्तर्-दधान[c]— -ना शौ ५, २८, ८, पै २, ५९, ६

अन्तर्-धा[d]--धा पै १, १०२, ३

अन्तर् धि[e]-- -धि मै ४, ९, ४, शौ १२, २, ४४

अन्तर् हित,ता[f]— -¶त तै ६, १, १, १, मै ३, ६, १, ६[२], काठ २२, १३, २३, ३[२], पै १३, १२, ३, ४[२], ६, -तम् ¶काठ ८, ५, ३५, १६, ¶क ७, १, ४८, १४, शौ १९, ४२, १, पै १३, १२, १, ३, ८, १३, -ता ¶मै १, ८, ३, १०, १७[२], ¶काठ ३६, १२[२], शौ ११, ११, १६, पै १३, १२, १, ५[२], ७[२], ८, ९[२], १२[२], १३, -ते पै ८, ९, ५ [°त- अन्°, सवत्सर°]

¶अन्तर् हिति[g]— हित्यै तै ५, २, ४, ४, ६, ६, ३, ५ काठ १०, ५, २०, ५, २३, १, क ३१, ७, ३५, ७ [°ति- अन्°]

¶अन्तर्-मांस[h]— -से काठ २३, ३[i].

अन्तर्मुख- !अ-तुर्मुख- द्र

अन्तर् √१यम्>यच्छ, अन्तर्यच्छ ऋ १०, १०२, ३; मा ७, ४, का ७, २, १, तै १, ४, ३, १, २, २, १२, ४, मै १, ३, ५, काठ ४, १, २७, २, क ३, १, ४२, २

अन्तर्-याम[j]— -म मा १३, ५५, १८, १९, का १४, ७, ४, १९, ७, १, तै ४, ३, २, १, ७, ७, १, ¶६, ४, ६, १, ३, मे २ ७, १९, ११, ५, ¶४, ५, ५, ६, ७, १, काठ १६, १९, १८, ११, ¶२७, २[१] ३, २८, ७¶, क २५, ९, २८, ११, ¶४२, २[१], ३, ¶४४, ७, -¶मम् मै २, ७, १२९, ४, ५, ६[१], काठ २७, १, क ४२, १,

---

[a]) तस. मध्यमपदलोपे सामस्व (पा ६, १, २२३)।

[b]) पूर्वेण 'कुर्वीत' इत्याख्यातेन सम्बन्धमिच्छु प्राकरणिकम् यनि योग तिरस्कुर्वन् SIM उपेक्ष्य ।

[c]) गस दानअन्त-स्वर प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)।

[d]) गस. कृन् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूर उपसर्ग-वद्भावे उप स्त्रियां भावे अङ् (पावा १, ४, ६५ पा ३, ३, १०६)। प्रयद-स्वर । टावि रूपरेऽविरोध ।

[e]) उप कि प्र (पा ३, ३, ९२)। शेष नापूर्ति गतार्थ द्र ।

[f]) 'अन्तर्' (पा १, ४, ६५) इति गतित्वे गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[g]) गस भावे क्तिनि पूपस्व (पा ६, २, ५०)।

[h]) बस पूपस्व (पा ६, २, १)। उप यद्द्र.।

[i]) यदर्थाश्च केनाप्यन्तं स्थलं नोदहृरे तन् चिन्त्यम्।

[j]) गस उप करणे घनि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

–मस्य तै ३, १, ६, २, ६, ४, ६, १¶, –मात् मा १३, ५५, का १४, ७, ४, तै ४, ३, २, १, मै २, ७, १९, काठ १६, १९, क २५, ९, –मे मा ७, ५, का ७, २, २, तै १, ४, ३, १, ६ ४, ६, ३, मै १, ३, ५ काठ ४, १, क ३, १, –¶मेण तै ६, ४, ६, १, क ४१, ८, –मेन मै ४, ५, ६, काठ २६, १० [°म- उपांशु°]

¶अन्तर्याम-त्व[a]– -त्वम् तै ६, ४, ६, १

¶अन्तर्याम-पात्र[b]– -त्रम् मै ४, ८, ८, काठ २७, २[२] २८, १०[२], क ४२, २[२], ४५, १[२], –त्रेण तै ६, ५, ७, १[२], मै ४, ७, १, काठ २८, ७[२], क ४४, ७[२]

?¶अन्तर्यांत्[c] क ८, ४[४], ५[२]

¶अन्तर्-लोम[d]– -मम् मै ३, ६, ६, काठ २३, ३

अन्तर्-वत्[e]– -वन्त मै ४, २, १३¶, –वान् मै ४, २, १¶, शौ ९, ४, ३, पै १६, २४, ३

अन्तर्-वती[f]– -¶ती काठ ७, १२, ८, १०, क ७, ६, –र्ती ऋ ३, ५५, ५, १०, ९१, ६, कौ २, ११७४, पै १४, १, १७, –तीम् काठ ११, २¶

अन्तर्-वत्नी[g]– -त्नी मै ४, २, ९

अन्तर् √१वस्

अन्तर् उष्य- दश°

अन्तर् √वा

?*अन्तर्-वा-

?अन्तर्वा वद्[h]– -वद् ऋ १, ४०, ७, ६, ८, ३

अन्तर् √१विद्

अन्तर् विद्वस्[i]– -द्वान् ऋ १, ७२, ७

¶अन्तर् √वृत्

अन्तर् वर्त[j]– -र्ते काठ २५, १०, क ४०, ३, –र्तान् तै ६, २, १०, ७

---

[a]) भावे त्व प्रत्ययस्तत्स्वरश्च ।

[b]) पतस सामान्य समासस्वर (पा ६, १, २२३)।

[c]) मूलत 'अन्तरियाद्' इत्यस्य रू सत (तु सगि) 'अन्तर्यांयाद्' इत्यस्य वा रू सतो लिपिविकारमात्रमेतद् इति कृत्वा मुग्ग शोधाऽवकाश ।

[d]) वस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। उप समासान्तस्य अप (पा ५, ४, ११७) पित्त्वान्निघाते स्वराऽभेद । अकारान्त वेह उप (तुटि अज-लोम) तेन च समासान्ताऽनपेक्षा स्यात् ।

[e]) मतुप पित्त्वान्निघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

[f]) 'अन्तर्वत्' (पावाम ४, १, ३२) इति स्त्रिया ङीपि छ दसि वैकल्पिको नुग-अभाव ।

[g]) नुग्-विकल्प । शेष नापूगि द्र ।

[h]) स्पष्टेतरा मर्ता निर्वृत्तिविमर्शविशेषसापेक्षा द्र । 'अन्तर्-वावत्' इति पपा । तेन तत्र गस उपप्रस्व अभिप्रेत स्यादिति कृत्वा उप <(√वावद्<√वद्) इति वा (तु सा ऋ १, ४०, ७), <(√वावा <√वा) इति वा (तु सा ऋ ६, ८, ३) यङ्लुग्-न्त सद् आद्युदात्त (पा ६, १, १८९) स्यात् । वस्तुतस्त्व् अन्तर्वा-वत्- इत्येव विभक्तुमर्हं गत् पपा उक्तप्रकारेण विभक्त स्यादिति सुवचम् (तु पपा पातु मावत् इति)। अस्मिश्च यति विभाग अन्तर्वा- इति गत्युपसर्ग-वत-प्रस्व द्वितीये स्थले √वावद् इत्यस्यार्थावगमेऽनतो निष्पत्तिर्नाऽऽद्रियेत । एव √वावा इत्यस्याऽपि निष्पन्नस्य सता हस्वाप[illegible] योगपद्येतेति कृत्वा मुग्ग एव गति मार्गान्तरे विभक्त-वत् प्रस्व गति [illegible] स्वराऽविरोधतो मधुरा सुग्रस्य द्र (तु सा ऋ १, ४०, ७)। प्रथमस्थलीयं च किचि द्वितीयस्थलीय च रू 'तम' इत्येतत्-समानाधिकरणमिति कृत्वैतत् सगमनीयम् । एतत् प्राति =अन्तर्-वत् (यद्) इत्येव कृत्वा यद् उप प्रत्ययशामन्यथासिद्धयित्वेव क्वचिद् व्याख्यान कर्तुमिष्ट भवति (तु ORN), एव च यद् यत्र क्वचित् (तु GW MW NW) उप प्रकृतिप्रत्ययोभयोपेक्षापुरस्सरमिवैतद् अन्तर्- इत्यतो निष्पन्न सदपि ततोऽभेदेनैव ग्राहयितुमिष्ट भवति, तदरुचिर भवति । प्रकृतिप्रत्ययोभयसार्थकत्वे सत्येव प्रथमे स्थलेऽन्त प्रथितगतिमद् यथा स्यात् तथेति कृत्वाऽन्तर्विशालत्वपर्यवसानकस्य स्वारसिकस्याऽर्थस्य च (तु PG २, २१४) द्वितीय स्थल तथैवान्तर्भिन्नत्वपरिणाम्यर्थस्य च (तु गपू) लाभदर्शनात् [(तु पना वाभदा- [<°वावन्त] इत्य् अप्रतिबद्ध, विशाल, असहृत इत्याशर्थ)] इति दिङ्मात्रमिह स्मर्तेति । विस्तरस्तु वैश अनुसन्धेय ।

[i]) गस कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप √१विद्+शतृ→वसु (पा ७, १, ३६)। यत्तु सा पूप 'द्यावापृथिव्योर्मध्ये' इत्येव व्याचष्टे तन्न समास विभक्तीव, तच्चिन्त्यम् । उप आम्नाताऽस्य [illegible] धर्माभिगत[illegible]प्रसङ्गाद् द्वि अनुपयोगात् ।

[j]) गस उप कर्तरि अच् (पा ३, १, १३४)। अन्तरात्[illegible]दार्थ[illegible] द्र (तु से मा [illegible] [अन्तर्वर्तनप्रयापक[illegible] परयण् [illegible]], aiw. च [अन्तर्वर्तनभाव[illegible] परयन् [illegible] निष्पादुक । वस्तुतस्तु अन्तरात्[illegible] [illegible] भावस्य द्र तु h])। गर्भादाऽपि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) यथायोग

¶अन्तर्-वेदि[a]– -दि तै १,७,५,३, २,४,९,२,५,११,२,६, ६,४,१, ७,५,९,४, मै २, २,१, ३,८,९,९,४[२],४, १,९, काठ २८,६[२], ३१,७, ३४,५, क ४४,६[२], ४७,७

अन्तर्-हस्त[a]– -स्तम् शौ ७,५२,२

अन्त(र्> >)श्√चक्ष[b], अन्त··· ··चष्ट ऋ १,११०,७

अन्त(र्> >)श्√चर्, अन्त ··· चरति ऋ ३,५५,८

अन्त(र्> >)श्√छद्→छादि, अन्तश्छादयसि शौ ९,३,१४, पै १६,४०,१

¶अन्त(<र्)-दार्[c]– -रा तै ५,२,६,२,६,१,३,५

अन्त(<र्)√क्षिप्

अन्त-क्षेप[d]– -प मा १३,२५,१४,६,१५,१६,२७,१५,५७, का १४,२,११,१७,१,५,४,३[२],८,५,१६,७,१, तै ४,४,११,१, मै २,८,१२[२],३,३,३, काठ १७,१०[२], क २६,९[१]

¶अन्त-ज्ञेपण[e]– -णम् तै ५,४,२,१, मै ४,६,५, -णाय काठ २७,१०

¶अन्त(<र्)-सदस्[f]– -सद्[g] तै ७,३,१,३

अन्त(<र्)√स्था>तिष्ठ, अन्तस्तिष्ठाति[h] शौ ६,५३,२, अन्तस्तिष्ठतु[i] शौ १,२,४

|अन्त स्थु[j] ऋ १०,५७,१, शौ १३,१,५९

अ(न्-तं)न्तर,रा[k]– -र ऋ १,३१,१३,४४,१२, [२,४१,८, ६ ६३,२, (८,१८,१४)]

चरितार्थयितव्य इति। (तु समानार्थे सप्रक्रिय च पना पचर-[<°अपि चर्-])।

[a]) अम सामस्व (पा ६,१,२२३)। वा क्रिवि भवति। उप यद्र।

[b]) वर्मान्तश्चक्षणमभिप्रेत स्यादिति कृत्वा गतिभाव (तु GW, वैतु सा PW प्रमृ. च चष्ट स्यि यभि-प्रायत अन्य इति)।

[c]) तस मध्यमपदलोपे मासस्व (पा ६,१,२२३)। उप १°नार- यद्र। यत्त्व् अन्त √दृ इत्यत प्र भा इच्छन्ति, तन्न। प्रधानखण्डपातनार्थं शरणक्रियायां प्रवृत्तायां मध्येऽनायासेनैव पतता शकलानामभिप्रेतवा-[illegible] ते दारु अन्तर् इत्यस्य साक्षान्-[illegible] [illegible]भावे सति तेषां पतनक्रियायास्तद् वि स्यादित्येव [illegible]वात्। एवंस्थ तस सति मध्यमपदलोप एव [illegible] कश्चिदप्यवसर स्यादिति। यदपि BW [illegible] इह २दार- (यद्र) इत्य् उप भवतीत्याहुस्तत्र तेषां प्रकरणाऽनवबोधजनितो भ्रम एव बोध्यम्।

[d]) गम. उप भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)। यत्त्व् उ तम इति कृत्वा उप < कर्तरि √क्षिप् इत्यादि, [illegible] एतदनुविरोधमप्य् उप कर्मणि प्र इति [illegible] [illegible] (तु म तै ४,४,११,१) [illegible] करोति, [illegible]। इह [illegible] इति कृत्वा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (तु [illegible])। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

[e]) [illegible] (पा ६,१,१९३,२,१३९)। [illegible] [illegible] कृत्वा [illegible], [illegible]।

पूपप्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गात् (न नापू.)।

[f]) अस शरत्प्रभृतिष्व् उस समासान्ते टचि चित्स्वर (पा ५,४,१०७, ६,१,१६३)।

[g]) 'नाव्ययीभावात्' (पा २,४,८३) इति सुब्लु-गभाव प अमादेशाऽभावश्च। विवेच्यमानस्य शब्दस्या-ऽपक्रमण क्रियामपेक्ष्याऽपादानकारकसामान्ये प द्र (तु पाम, वैतु भा यन्मते ल्यब्लोपे कर्मणि प भवति)।

[h]) 'न (अस्माकम्) अन्तर्' इति सधन्वमास्थाया-ऽसबद्धे इवाऽऽपद्यमाने 'दुरितानि विश्वा' इति पदे 'विना-शयन्' इत्यस्या आक्षिप्ताया क्रियाया कर्माभावयन् सा चिन्त्य। परिग्रहणार्थान्तरभूते तिरोधापनार्थे अन्तर् इत्यस्य गतिभावस्य (पा १,४,६५) प्रागनुमतत्वात्।

[i]) रोगस्य चाऽऽस्रवस्य चोभयस्याऽपि कारकत्वेन मुख्यस्य तन्मध्यवर्तिनो मिथोनिराशमिता भवतीति यत् मा आचष्टे, तन्न। मध्यवर्तिनो मध्यवर्तिनस्तयो परस्पर-सम्पर्कबाधकत्वेनैवोपयोग-परिसमाप्तिदर्शनात् [illegible] -[illegible] न चेह मुख्यत्वोपचारो रोग-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] तु [illegible] [illegible] मध्येऽवस्थानमपि भवति येन मुख्यभावात् [illegible] रोगस्य चाऽऽस्रावस्य च तिरोधानं [illegible]। एवंस्थ 'अस्माद् [illegible]' [illegible] चाऽऽस्रव [illegible] [illegible]' इति [illegible] द्र। [illegible] अन्तर् [illegible] (तु W)।

[j]) अत्र 'अ' इति [illegible] न तु प१ (वैतु म, तु. टिप्पणी 'अन्तस्तिष्ठति')।

[k]) १°अन्+[illegible]=१°अन[(गम)][illegible] [illegible])। द्र च [illegible] द्र।

६, ५, ४, ८, १८, १९, १०, ५३, १, मा १९, १६, २०, ८२†, का २१, २, ५, २२, ८, ३†, काठ ३५, १४†, क ४८, १३†, पै २, ५८, २, ३, ६, २२, २१, २२, –रम् ऋ १, १०, ९, ६, ७५, १९, ७, १०१, ५, १०, ८२, ७, खि ३, १५, १२ ४, ५, ३७, ४०[२], मा १७, ३१†, १९, ८२, २५, ७, का १८, ३, ७†, २१, ६, ३, २७, २, १, तै ४, ६, २, २†, ५, १, १०, ३¶, मै २, १०, ३†, ३, ११, ९, १५, २, ४, ८, ८¶, काठ १८, १†, २०, १५†, ३८, ३, क २८, २†, कौ २, १२२२[२]†, शौ १, १९, ४†, २, ३०, ४[२], ७, १०५, १, पै १, २०, ४, ५८, २, ७०, २, २, १७, ४, ७३, ५, ५, १३, ६, ९, ७, १२, –रस्य ऋ [६, १५, ३, १०, ११५, ५, (६, १६, ३३)], –रा ऋ १०, ९१, १३, मै ४, ३, ५¶, –¶रात् काठ २२, १३, २३, ३, –†रान् ऋ ३, १८, २, काठ ३५, १४, क ४८, १३, –राम् ऋ १, १०४, ६, तै ५, ७, १४, १, काठ ५३, ४, –¶रे तै ७, २, ९, २, ३, मै ४, ८, ८, काठ २७, ५, ३४, ८[१], क ४२, ५ –रेण ऋ १०, ३३, १, खि ५, ७, ४, ८, तै ५, ७, १२, १, काठ ६, ७, ५३, २, पै १, ६५, २, –रै ऋ ६, ६७, १०, –रौ काठ ३४, ८[२] [°न्तर- अन्°, अव°, माया°]

¶अन्तर-कोश[a]– -शे तै ३, ४, १, ४, काठ १३, १०

¶अन्तर-त(र>)रा[b]– -रा तै ६, २, २, ७

¶अन्तर-तस्(:)[c] तै ६, १, १, ३, २, ११, २[२], ३, ३, ६, ४, ४, ९, ३, ५, ७, २, १०, ४, मै ४, १, १२[२], ५, ४[२], काठ २५, ९, १०, २६, १[२], ८, २७, १[२], ३४, ११, क ४०, २, ३, ४[२], ४१, ६, ४२, १[२]

अन्तरा[d] ऋ ३, ४०, ९, ९, ८६, १३, १०, [८६, १६, १७] ८८, १५ १३९, २, १६२, ४, मा १३, २५, १४, ६, १५, १६, ७७, १५, ५७, १७, ५९†, १९, ४१, ४७†, २९, ६, का १४, २, ११, १५, १, ५, ४, ३[२], ८, ५ १६, ७, १, १८, ५, १०†, २१, ३, १२, १८†, ३१, १, ६, तै ¶१, ६, ७, १, ७, १, १, ¶२, ५, ११, १[२], ६, २, २, ४, ३, ५, ४, २, ४, ४, ११, २, ६, ३, ४†, ५, १, ११, २¶, ७, २, ३, ¶६, १, १, ५, २, ६, ३[१], ३[१], ७, १, ३, ८, ४, ३, १०, ३ ५, १, ४, ५, ¶मै १, ४, ८, १०, १२[०], ५, ११, ६, ७, ८, ६, ७[१], ९, ९, ८, १०, १७, ११, ९ २, १, ११, २, ५, ३, ६[१], ८†, ५, ९, ८, १२[२]$, १०, ५$ ३, २, ७, ३, ४, ६, ३, ७, १०, ८, ४[२], ५[२], ८[२], १०, ९, ४, १०, ४, ६, ११, १०$, १६, २$, ४, ५, ६, ६, ३[२], ५[४], ८, ३, १२, ३†, काठ ७, ७, १०, ५[१], ७[१], ११, १, १२, २[२४], १३, १०, १५ १४, ४[२], १६, २१, १७, १०[२], १९ १८, ३, २०, ८, २१, ६, २४, १[२], ६[२], २५, २, ६[२b], ९[२], २६, ९, २७, १०[२], २८, ४, ८, ३२, ६[२], ७, ३३, ७, ३४, १६, ३६, १२, ३८, २[१], ४६ ३, ¶क ४, ६, २६, ९[२]$, २८, ३†, ३१, १०, २१, ३७, २[१], ७ ३८, ५, ३९, ३[२], ४०, २[१], ४१, ७, ४४, ८, शौ ३, १५, २ ४, १६, ५, ५ २०, ७, ६, ५५, १, ७, ११४, ३, ८, ६, ३, ९, ३, १५, १३, ९, १०, ७, २८, ८, ३९, ११, ६, १४, ७, ११, १०, ३४[१], १२, २, ४४, १३, १, ५७, ५८, ३, ६, १४, २, ३४, १९, ५६, ४, †२०, ६, ९

म्यु द्र °अव-न्तर-, उत्-न्तर-, प्रै-न्तर-, °प्रि-न्तर-, यतु GW अन्त-+(तरप्>)र इत्येव म्यु आह, तचि-न्त्यम्। तत्र तत्र श्रुतौ तेनोपदिदर्शयिषितस्य अन्तर्गतत्व-परिच्छिन्न-गम्भीरत्वशिष्यन्वयपरयाऽर्थस्याऽपेक्षयाऽन्तरानुभा-वाऽनुगच्छितस्याऽर्थस्य प्राकरणिकतराधेन प्रतीतेरिति मावत्। पा वि द्र।

ª) तस्य मध्यमपदलोपे नापाम्य (पा ६, १, २२३)। तु अन्तः-कोश-।

ᵇ) आतिशायनिकस्य तरप् तिरुपाभिपाने स्वरेऽविशेष।

ᶜ) तसिः प्र उस (पा ५, ४, ४४)। प्रत्यय-स्वरः।

ᵈ) तुदि अन्तर्-इति (पा प्र स्व् असातेरर्थे आप् प्र उसं। चित्स्वरः [पा ७,३, ३६, ६, १, १६३])।

ᵉ) 'अन्तराऽऽहुति-' इति पदमेकमुरिय सदितानः ऽसाभा चिन्त्य (यनि तु मै १, ४, १०, ५,११)। तु नाउउ पि।

ᶠ) वेतु ऽसाभ'अन्तरे(रा-इ)दि 'इति (तुदि मा, नाउ च)

ᵍ) वेतु एकतरत्र 'अन्तराऽऽहुति-' इत्येक पदं इर्यद ऽसाभ (तुदि एउ, नाउ, च)।

ʰ) 'अन्तराऽतिष्ठत्' इत्येवं दोष क्वाच ऽसाभ नितरां चिन्त्यः (तु न एव काठ १०, ७[१] इत्यत्र)।

९६,९४; १२६, १६; १७; पै १, ६५, २; ९३, ३; २, ७२, ३; ३, ८, ४; ४, ९, ५; २१, ४; २२, ३; ५, १२, ३; ३२,५, ६, २२, १९; ७, ११, ५†; ८, ९, ११¹; ९, ७, ५; २४, ८; ११, ५, ६; १६, २२, ४; ४०, ५; ७९, ३; १०३, ७†; १५४. १.

¶अन्तरा-शृङ्ग[a]– -ङ्गम् मै ३, ८, ५; काठ २५, ६; क ३९, ४.

अन्तरात्मन्- अन्तराधान-, अन्तरामन्-, अन्तर√इ, अन्तर° द्र.

अन्तरि॑क्ष[b]– -क्ष मा ४, ७; का ४, ३, १; तै १, ३, ८, १; मै १, २, २¹; १५; ३, ६, ४; ९, ७¶; काठ २, २¹; ३, ६; क १, १४¹; २, १३; शौ ६, १३०, ४; –क्षम् ऋ १, ५२, १३; [७३, ८; १०, १३९, २]; ८९, १०; ९१, २२; [११५, १; ४, १४, २; (७, १०१, ६)]; २, १२, २; १५, २; ३, ८, ८; २२, २; ३०, ९; ३४, १०; ५४, १९; ४, ५२, ७, ५३, ५; ५७, ३; ५, १, ११; ४२, १६; ५४, ४; ५५, २; ८५, २; ३; ६, ८, २; ४७, ४; ६१, ११; ६९, ५; ७, ३५, ५; ९८, ३; [१०४, २३; १०, ५३, ५]; [८, १४, ७; १०, १५३, ३]; ९, ८१, ५; १०, ५९, ७; ६५, २; ६६, ९; ११; ८८, ३; ८९, ६; ९०, १४; १२४, ६ १२८, २; १४९, १; १९०, ३; खि ४, ११, १२; ५, ५, ७; ८; ११; ७, ३, ९; मा १, ७; ११; १८; ४, ३०‡°; ३१†; ५, १३; २७; ४३; ६, २; २१; ७, २; ५; ४२†; ४५; ८, ९; ६०; ११, १५; २०; ४५; ५८; १२, ५; ४८†; १३, ४६†; १४, ११; १२¹; १९; १५, ६; ६३; १७, ५९; ६७; ७२; १८, १८; २३, ४३; ५९; ६०; २५, ८; २३†; २६, १; २८, २०; ३१, १३†; ३४, २२†; ३५, ९†; ३६, १७; ३८, ५; का १, ३, ३; ८; ६, ३; ४, १०, १‡°; २†; ५, ४, ४; ७, २; १०, ४; ६, १, २; ५, १; २; ७, १, २; २, २¹; ८, ६, २; १७, १†; ९, २, २†; ६; ७, ९; १२, २, ४; ९; ४, ८; ५, ९; १३, १, ६; ४, ४†; १४, ४, ९†; १५, ४, १; २¹; ५, ४; १६, २, १; ७, ६; १८, ५, १०†; १९, ६, ३; ८; २९, ६, ३; २५, ८, ५; १०, ७; ८; २७, ८, १; ११, १०†; २८, १, १; ३०, ३, ९; ३३, १, १६†; ३५, १, १३†; ४, ८; ३६, १, १७; ३८, १, ५; तै १, १, २, २; ४, २; ७, १; २, २, १; ८, १¹; †; ‡°; १२, ३; ३, १, २; ५, १; ६, १; ९; २; ११, १; ४, २, १; ३, १¹; †४३, १; २; ५, ३, १; ६, ५, २; ७, ५, ४¶; ८, ५, ३; २, २, १२, १; ४, १४, ४†; ३, ३, ५, ४¹¶; ६, १¶; ११, ४; ४, २, २; ५, ५, १; ४, १, २, २; ३; ४, ३; ५, ३; २, १, १; ४, ३†; ३, ६, १¹; ७, १; ४, १, १; ५, २; ६, २; ६, ३, ३†; ५, १; ३; ७, ६, २; १४, १†; ¶५, १, ५, ६§; २, १, १; ७, २; ३, २, १¹; ६, १; ३; ११, १; ४, २, १; ६, ४; ७, १§; ६, ५, ३; ७, ३; ८, १§; २¹; ३; ५¹; १०, २; ७, ५, ४; ६, २§; ११, १§; २५, १§; ६, १, २, ३¶; ११, २; ३¹†; २, १०, ४; ३, ३, ३;

a) 'अन्तरा द्वितीयया वा' इत्येवम् उसं. (पा २, १, १८; ३, ४)। अन्. सामस्व. (पा ६, १, २२३)। वा. मूलतः द्वि१ सन् क्रिवि. द्र.।

b) पत्रा. दुरूहावबद्धत्वात् नावगृह्णन्ति। अन्तरा (वा, द्यावोरन्तरार्थम् अन्तरा इमे [द्यावापृथिव्यौ] वा) क्षान्तम् इति या (२, १०) द्वि-प्रस्तारः प्रथमः कल्पः। तत्र अन्तर- इति वा तस्य 'अन्तरा' इति क. वा. पूर. भवतीति स्यादिति प्रतीयेत। एवं क्षान्तम् इत्युभय-कोटिगभागम् उप. <√क्षम् इति च प्रतीयेत (=क्षान्तं रसान्तराल्मम् [तु. गटू. स्क.]। न सर्वः कचि- त्स्वेदेनेव कृत्वा उप. क्ष- अन्तम् इतीव वा विभज्येत [=पृथिव्यन्तरिति गटू. तु.; तु. या २, ६])। क्षान्तम् इति द्विपदयोर्दि न स्यादिति क्ष- इत्य् उप. <√२क्षि (एवं पुनर् या [२, ६]) गंमितव्यः द्र. इति च, ओषी: इत्येतदाद्यंऽश्याऽवद्योरमात्रं वेति स्क. आह। अथ '(शरीरस्य) अन्तरक्षयम्' इति वेति द्वितीयः या (गटू.) कल्पो भवति। तदेतद् 'अन्तर्- इति अक्षय- कल्पो भवति। तदेतद् 'अन्तर्- इति वा विभज्येत (तु. स्क.; √२क्षि (=क्षय-रहित-) इति वा विभज्येत (तु. स्क.; √२क्षि इत्येतदर्थानुगतिशब्दकल्पार्थम्) अन्तर- इति क्षय- इति वेति। अथाप्य् उप. <√ईक्ष् इत्यपरः कल्पो भवति (तु. अपी. ममा. MW. च)। अथान्ततः नैरु. अन्तर् >रि इति स१ पूर. स्यात्, (√२क्षि + अधि- करणे कः प्र.)>क्षं- इत्य् उप. च (तु. GW; गटू. या. 'अन्तरिक्षयम्' इति मूको. पभे. च [सम.]) । एवं स्यात् यादे कल्पे नम. पूर. प. इति कृत्वा पुनस्त. (पा ६, २, २), प. अनुद् च (वेतु. पुरु- [तत्र उप. कृत्-प्रत्ययस्त. स्यात्])।

c) 'विश्व-वेदाः' इति ऋ (८, ४२, १) विपरिहः पत्रे.।

४, ३, ९, ४, ४, १, २[२],
५, ५, ६, २, ६, १, ४, ¶७,
१, ५, ३[१], २, ४, २[२], ३, ५, २,
६, १, ७, २, ९, २, १२, १§,
४, १, १, ४, ७, ११, १, ५, १९,
१§, २०, १§, २५, ९, मै १, १,
२, ४, ५, ८, १२, ७, ६[२], †, ‡[a],
८, १३, १४[२], १६, १८, ३, ४, ५,
२६, ३७[१], †, ४, ८¶, ५, ११¶,
१०, ३, ११, १०, २, २, १३¶,
४, ५¶, ७, २[२], ४, ६, ८, ११†,
१५[३], ८, ३[२], ८, १४[४], १०, ५,
६[१], ११, ५, १३, २, ३, १४,
१५, १८, २३‡[b], ¶३, १, २,
३§, ४[१], §, ७, २, १, ६, ९[२],
३, ३[२], ५, ९, ४, ६, ६, ४,
८[२], ७, ८[२]§, †, ‡[a], ८, ५[१], §, ७,
९[१], ९, १[२], ३[१]§, ४§, ७[१], §, १०,
१§, ४[२], ७§, १५, ७§, ४, १, २,
३[१]¶, ४, ५[२], ८[२], ११¶, १२¶,
२, २[२]¶, ५, ५¶, ६[२], ७, १[२]¶, ८,
७, ३¶, ९, २३, २५, २७,
११, १[१]†, †१३, ४, ८, १४,
१†, ४†, ५†, ७, १७, काठ १,
२, ४[२], ७, ११, २, ६[१], ९,
१२, ३, १, २, ३[२], ६, ८, ४,
१[२], ९[२], ५, ५, ६, ७, ८, ७,
७, ९, १४, ८, ६, १२, ९, ६,
१२, ४, १३, ११, १२, १५,
१४, ४, १६, १, २, ४, ५, ८,
११, २१, १७, ३[२], ७, ८[५],
१[१], १८, ३, ४[२], १०, १६,
१९, १, ?, ५, ११, १३, २०,
११, २१, ३[१], ५, ८[२], ९[१], २२,
३–५, २४, ६[१], १०, २[५], १०,
२६, २[४], ३, ५, ६, १०, २७,
१, ?[१], २८, ४, २९, ७, ३१,
१, २[१], १[१], ९[१], ९, ११, ३२,
६, ३३, १, ३४, ५ ६, १४[१]
३७, १७, ३९, १, २, ४, ८[२],
९, ४०, १, ३[१], ५, १०, ४३,
२, ४, ४७, ५, १२, १५, १७,
५३, ६, ७१, २, ४, ७, ११,
१९[२], †, २, ३, ६, ९, १०[२], १३,
१५, ३, १[२], ७[१], †[२], ¶४, ६, ७,
५, ८¶, ६, ३, ¶७, २, ७, ८,
१०, २५, २†, २६, २[२], ६, ७[५],
२८, ३†, ४[२], १०, २९, ४,
८[२], ¶, ३०, ३, ¶३१, १, १३[५]
१८[२], २०, ३७, ७[२], †, ३८,
३¶, ४०, ३, ५[४], ¶[२], ४१, १,
३, ४, ८¶, ४२, १, २[२], ¶, ४४,
४, ४५, ८¶, ४७, १, २[१]¶,
३[१], ६[१], ¶, ९¶, †कौ २, ९९०,
३, ३, ३, ५, ३, †जै २, १, ३, ४,
६, शौ २, १२, १[१], ३, २१, ७,
२९, ८, ४, २, ४, ११, १, १४,
३, २०, १, ३५, ३, ३९, ४,
५, ३, ३†, ९, ७, २८, २, ६,
४०, १, १२०, १, २, ७, १,
२, ६, १†, ७, २, ८, १, १९,
४, २३†, ८, ५, ?१, २२, ९,
१, २१, ३, १५, ५, २०, १२,
५, १५, २४, १०, २, २४, २५,
५, २६, ७, ३, १?, ३२, ३५,
८, ३६, ९, १०, ११, ?, १०,
२७, ७, ४, ८, ६, ११, ४, १२,
१, २०, ५३, ३, २०, २६,
१३, १, ७, ९, १६, ३३, २,
३२, ३५†, ४५, ७, ३, १४,
२, ६९, १५, १७, २, १७, १,
१३, १८, २, ९, ४९, ३, ५९,
४, ५, ६, १९, ६, ८†, ९, १,
१४, १०, ५†, १५, ५,
३३, ९, ५८, २, †२०, ११,
१०, २८, १, ३४, २, ३९, २,
४९, १९, ७९, १, ८७, १, ९३,
६, १०७, १४ १४३, ८, पै १,
२३, २, २७, १, ४०, ३ ९३
३, ११०, २, २, ३, २, ५, १[२],
७२, १, ७६, ५, ८०, ५ ८२,
४, ३, १२, ७, २३, ३ २५१,
३५, ५, ३८, ८, ४, १, ४‡[a],
११, ५, ५, ४, ३†, ५, २, १३,
३, २९, ?, ३२, ३, ४०, ?,
६, ५, २, १८, ५ २३, १२ ८, ६,
१, १९, ३, ९, ११, ३, २३, २,
१२, ४, ९, १३, ७, २†, ८,
५†, १२, १, १४, ३, १०
१५, १३, ४, १६, २, २, ११,
३†, २९, ५, ३०, ११, ३१, १,
३४, १, ४०, ६, ५०, ९, १०,
६१, ३, ४, ७०, १, ७१, ४,
९६, २, ८, ९८, ६, ९९, ६,
१०४, १०, १०५, ४, १०६, ७,
१३१, २, १३६, १०, १३९,
६, १५०, २, ९, १५१, १,
१५३, ४, –ऋग्य ऋ १,
११०, ६, खि ५, ७, ४, १३,
मा ६, १९, १४, ५, १२, १४
का ६, ४, ३, १५, १, ५, ४,
२, ३, तै १, ३, ६, २, १०, २,
२, ४, ११, ५¶, ३, ४, ५, १,
४, ३, ६, १, ४, ६, १, २, ७,
१, मै १, २, १७, २, ४, ५¶,
७, १६, ८, १, १४, १३, १८,
३, ८, ९¶, ४, ¶१, १, ३,
९, ४, ६, १०, काठ ३, ३, ७,
७, १२, १७, १, १०, २२, ५[१],
२६, ६, ३०, १०, ३७, ११,
३९, ९, ४०, ३, क २, १०,
१४, ६, २, २५, १०, २६, ९,
४१, ४, ४६, ८¶, शौ ५, २४,
८, पै २, ६१, १, १५, ७, ३
–क्षा ऋ ६, २३, ८, ७, ७५,
३, री २०, ३६, ८, –क्षाणि
ऋ १, ३५, ७, ८, १९, १५

a) 'दिवद्धः पेराः' इति ऋ (८,४२,१) दितिदः पाभ। | b) 'अन्तरिक्षे' इति ऋ (१०,१२१,५) पाठे।

१२,२४], १०,४४, ८,६५, ४,शौ १९,२७,३, †२०,५४, ८, पै १०,७,३, –क्षाद् ऋ १, ४८,१२, ६१,९,३, ३०,११, ४६,३,५,५३,८,८,३,२०, ८,३,४, ९, ६३, २७, १०, ६८,५, ७०, ११, ८९, ११, १५८,१, खि ५,७,४, ९, मा ४,६, ७, १९, ६,११,१७, ६७,१८,५५, का ४,२,४, ५, ५,७, ६,२,७, १८,६, ३, २०,३, ५, तै १, २, २, ३, ११,२,६,६,१,२,४,८,१, १४,२†,३,१,१०,२,२,८, ३,३,३,३,५,५,१,२,४,६, ५,१,७,१३, २, ५,७,६, ७,६,१,४,२¶, मै १,२,२, ९, २,४, ७[१], ७, १५, ८, १४,१०,६,१९,३,१३,३, ३,१,४¶,३,४¶,९,६,८, १६,३¶, ४, ३,४¶, ६,६, १२,२†, काठ २, ३,१०,७, १३[१],१४, ८,१७, ११,९[१], १८,४,१५,२१,६,९,२४, १०[१], ३४,४, ३५,७,३९, ८,क १,१६,२,४,६,२,३, २८,४, २९,४, ३१,३१¶, ३८,३[१]¶, ४८, ९, कौ २, २३६¶, १०५०†, जै ३, २१, १¶, शौ ४, १०,१, १४,३, ४०,६,५,१०,८,६,१२४, १,२,७,८७,८, ९,१,१, १०,१,११,५,२६,१२,११, ११,१३, ७,३, १६,४,४, ७,६,१८,४,९,१९,३,१, १५,४, †२०, १६,५,१०, ९, पै २,५७, १,३, ११, १-८ १८,८ ४,२५,१ ७,

१३,३, १०,६, ८, ११,४, ४,१३,१४, १४, १७,२९, ८,१६,३८,१,३६,३,९८, ६,१३१,२,–क्षाय मा ५,२६, ६, १, २२, २७, २९, २४, २६, ३०, ३१, ३९, १,का ७,७,१,६,१,१,२४,१३, १,१६,१, २६,६,१,३४, ४,३, ३९,१, १, तै १, १, ११,१ ३,१,१,६,१,१०, २,८,१३,३,२,६,५,१¶, ३,५,८,१, ४,४,१,१,२, ३,६,२,६,२,१०,२¶,३, ४,१,७,१,११,१,१५,१, १७, १,५, ११,१, २३,१, मै १,२,११,१४,३,२५,२, ८,८,३,८, ९,९,३, १०, ७,१०,१२, १४, ७, ४,१, १¶, काठ १, १२, २,१२, ३, ३, ५,१[१], ५[१],१५,३, १७,७,२६,५ २९,५ ३०, ५[४], १०, ३१, ११, ३४, ५ ३७, १५–१७, ४०,४, ४१, २ ६,८, ४७, २,२०, ७१, ६, क १, १२, २,६, १०, २६, ६ ४१,३,४७, ६,४६, ८¶, ४७,११, शौ ७,९,३, ४,६, १०, २, ७, १०७,१, ११,२,४,पै ६, १३,११,१६, १२,८, १०४,४, ११८,६, –क्षे ऋ १,२५,११, १६५,२, २,१४,३ १०,३,४०,४,३, ६,८,५,५२,७ [७१,९,८, १७,५] ८७,५ ६,४६,११ ७२,१३ ७८,२ ७,३९,२, ८,९,२ १०,६ ९,७०,६ १०,५ ५ ८०,५,८७,३, ६,१३९,५ १६८,३ मि १,

१२, ३ २, १४, १०, ४, ११, ११, मा २, २५, ६, ३३, १३, १०, १३, ६,१७, १०–१४, १६, ५५, ६५, १८,३६, २३, २,३२, ६१†, ३३,५३†, ३४, २७†, ३८, १८,का २, ६, ३, ६,८,४, १२,२,१,१४,१,६,१६,३, २, ५,८, ११, १४, १७,८, ९,१८,२०,१,७,२५,१,२, २९, ४,१†, ३२, ४, १०†, ३३, १, २१†, ३८,५, १,तै १,४,१,२, ¶२,४, १२,३ ४, १४, ५†, ६, १,३, ३,२, ८,६,५,४,१,३¶, ४,१,२, १,८,५†, २,८,३†, ४, ७, १,५,११, १,२, ७,१३,२, ६,¶२,७,१,२,¶३,२,१, ११,१,६,१,१,४, ¶६,१, २,३,४, २,३, २,१,६,१, १ ८,३,७,४, ११,१¶,५, २४,१†,मै १,३,३,१५ ४,२, ३[१],८¶, ११,५¶,२,२,१३¶, ४,३[१]¶,७,२,१५†,८,९[१],१३, ९,९[१],१२,१,१३,१[१], १६,३, १,३,२,६¶, ८,१[१]¶, ४,१, ८¶,३, ४¶, ६,६, ९,१०[१], ११,३†,१२,१†, †१४,१,५, १६, काठ ३, १ १०, ५,६,७, १३[१],९,१८,२४,५ ९,१६, १, १३, १५ २७, ११,१८, ११,२०,५[४],२१,३,२२,५ २३,३,५ २[४],८, २६,८, २७,३,२८, १,४, ३१, ६, १४[१], ३२, ६[१], ३३, ३,५ ३४,५ ३[४],७,४१,१,४२, ८,१५,६ २, २५,६ २७, ६[१],२०,३,¶३१, ७[१], १८

) 'अत्र । उरुक्षयम्' इति पदद्वयमिह ऋ १६.), १७) विशिष्ट पाठः ।) 'अन्तर। क्षयम्' इति पदद्वयमिह ऋ ९,८९,४) । विशिष्ट पाठः ।

३५, ८¶, ३६, २¶, ¶४०, १, ५, ४२, २¶, ४४, १, ४¶, ४७, ६¶, ४८, ९, कौ २,६४०†, ११६४, †जै ३,५१, ७, शौ १, ३०, ३, ३२, २, ३३, ३, २, १०, ३, ४, ८, ५, १४, ८, २५, २, ३९, ३², ७, ६८, १, १०२, ८, ८, †३, ३, ५, ११, १, ९, ४, १०, ११, ८², ११, २, २३, १२, २, ८, १३, २, ३०, ३, २२, १५, १३, ४, १७, १, १२, १८, ३, ६३, १९, ८, १, १७, १२, २०, १३९, २, पै १, १४, ३, २५, ३, ८४, ४, ९१, १, ४, १०७, ४, ५ २, ७६, ६, ४, ७, ६, ३४, २, ५, १३, २, २६, ८, ३६, २, ७, १३, ४, ८, ८, २, १०, ८, २‡ᵃ, १४, १, ४, ११, १५, १९, ८, २१, ८, २२, ४, १६, †६, ३, ६, २४, १०, ९९, २, १०६, ३, ११७, २⁴, १३३, ८, –क्षेण ऋ १, [२५, ७, ८, ७, ३५, १०, १३६, ४], १६१, १४, ९, ५, २, [६३, ८, ६५, १६], मा १५, ६, ३८, ६, का १६, २, १, ३८, १, ६, ते २, ६, ७, २², ३, १, ६, १¶, ५, २, १२, २, ६, ४, १, २¶, ७, ५, २१, १, मै ४, ९, ७, काठ ६, ८, १२, ४, २२, ७, २६, १०, ४५, २०, ५०, ६, क ४, ७, ३५, १¶, ४१, ८¶, †कौ २, १८३, ५६७, †जै ३, १७, ४, ४, २८, ६, शौ ४, २०, ९, ३८, ५–७, ६, ८०, १†, ११, ४, ८, १३, ३, १३, १९, १७, २, १९, २, पै ७, ३५, २¹, ३८, ४†, ७, १४, २, १६, २, ८, ६, १०, १७, २, १६, ५७, १०, –क्षेपु काठ ३९, ५

अन्तरिक्ष क्षित्ᵇ– -क्षिते तै ७, ५, २४, १, काठ ४१, १

अन्तरिक्ष दाᶜ– -दा काठ ३९, ९

अन्तरिक्ष-देवता-

¶अन्तरिक्षदेवत्यᵈ– -त्य तै ६, १, ११, २, २, २, ६, ४, ५, ५ मै ३, ७, ८, ९, १, ७, १०, १, काठ १९, २, २३, ५, २४, ६, २६, २, ६, २७, १, २, क ३७, ७, ४०, ५, ४१, ४, ४२, १, २, –त्या मै ४, १, १, काठ ३०, १०, क ४६, ८

†अन्तरिक्ष-प्राᵉ– -प्रा ऋ ७, ४५, १, ९, ८६, १४, मै ४, १४, ६, काठ १७, १९, –प्राम् ऋ १, ५१, २, १०, ९५, १७

अन्तरिक्ष-प्रुत्ᵇ– -प्रुति ऋ १, ११६, ३

अन्तरिक्ष भागᶠ– -गा तै २, ४, ८, २, मै २, ४, ७ ८¶, काठ ११, ९

अन्तरिक्ष-यानीᵍ– -नी तै ४, ४, ६, २, काठ २२, ५

अन्तरिक्ष-वत्ᵇ– -वन्तम् शौ १९, १८, २, पै ७, १७, २

अन्तरिक्ष-सशितⁱ– -त शौ १०, ५, २६, पै १६, १३१, २

अन्तरिक्ष-सद्ᵇ– †सत् ऋ ४, ४०, ५ मा १०, २४, १२, १४, का ११, ७, ४, १३, १, १५, तै १, ८, १५, २, ४, २, १, ५ ४, ७, १६ ५, ३, ११, १¶, मै २, ६, १२ ८, १३$, ३, १, ६¶ २, १, ४, ४, ६ काठ १५, ८, १६, ८ २२, ५$ –सद शौ १०, ९, १२ ११ ८ १२, पै १५, १४, ७, १६, १३७, २, –सदम् मा ९, २, का १०, १, ३, तै १, ७, १२, १, मै १, ११, ४, ३, २, १¶, काठ १४, ३, –सद्य शौ १८, ४, ७९

अन्तरिक्ष-स्पृश्ʲ– -स्पृक् मै ४, ९, ७

अन्तरिक्षात्ᵏ

अन्तरिक्षात्-सद्ᵇ– -सद पै २, ५३, ६ –सदे पै २, ५४, ६

१†अन्तरिक्ष्य,क्ष्याˡ– -क्ष्या ऋ [९, ३६, ५, ६४, ६] कौ २, ३८६, जै ३, ३१, ६, –क्ष्या ऋ ५, ५४, ९

ᵃ) इह ऋ (१, ११९, ११) विशिष्ट पाभे ।
ᵇ) उप क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।
ᶜ) कर्मण्युपपदे √१दा+विच् ।
ᵈ) तादर्थ्ये यनि निरस्वर (पा ५, ४, २४; ६, १, १८५)।
ᵉ) कर्मण्युपपदे विजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
ᶠ) बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप पद ।
ᵍ) 'अग्ने-युानी' इत्यत्र टि द्र ।
ʰ) मतुप निरर्थकत्वे स्वरस्तदवस्थः ।
ⁱ) बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप सम् √शो+क्त (यतु अप्सु-संशित-)।
ʲ) उस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप √स्पृश् +क्विन् (पा ३, २, ५८)।
ᵏ) नाउ प्सु औपयिक द्र । अस्ताततेः अर्थे भाति प्र उस (पा ७, १, ३४)। प्रत्यय-स्वरः ।
ˡ) तस्येदमित्यर्थे सिद्धत्वात् स्वराऽविशेषकर यत् प्र उस (पा ४, ३, १२१)। मध्यर्थ प्रसिद्धो यत् प्र भवति (तु पावा ५, २, १२०)। तस्येदमीयोऽर्थप्र स्वयमेव मत्वर्थत प्रति भवनीयमिति पिः ।

२अन्तरिक्ष्य[a]- -क्ष्या काठ ३७,९, -क्ष्यान् मै १, ३, १५ ४, ६, ६, काठ ३५, ७, क ४८, ९, -क्ष्येण काठ ७, १३[१], क ६, ३, -क्ष्यै काठ ३७, ७, क ४८, ३

१आन्तरिक्ष[b]- -क्ष मा २४, ३४, का २६, ७, ४, तै ५, ५, २०, १, मै ३, १४, १६, काठ ४७, १०, -क्षा मा २४, १०, का २६, २, ५, मै ३, १३, ११

†२°आन्तरिक्ष[c]- †क्षा शौ १९, ९, ७

अन्तरी(र√ई), अन्तर√गा, अन्तर-गोष्ठ, अन्तर√छद्, प्रमृ अन्तर- द्र

अन्-तस्[d]

अन्तस्-पथ[e]- -था ऋ ७,५२,१०

†अन्ति[f] ऋ १, ७९, ११, ८४,१७, ८९, ९, ९४, ९, १६७, ९, १७६, १, २, २७, ३ ४, [२, १८, (७, ६०,३, ८, २५,७)] ४, ३, ५, १०, ५, ४४, ११, ७६, २, ८, ११, ४, [७३, १-१८] ९, १९, ७, ६७, २१, ९१, ४, मा १३, ११, २५, २२, का १४, १, ११, २७, ११, ९, तै १, २, १४, २, ६, ३, १६, मै २, ७, १५ ४,१४, २, काठ १६, १५, ३५, १, क २५, ६, कौ २, ११०३, शौ ६१०, ४, ९, ८, ३२[१], १८,३, २३ पै १२,१,९, १६,१५,९६

अन्ति-क[g],का[a]- -कम् ऋ १०, १६१, २, तै ६, २, २, ४¶, मै ३, ८, २¶, काठ २४, ९¶, क ३८, २¶, †शौ ३, ११, २, २०,९६,७, पै १,६२,२, -कात् शौ ४, १६, १, १२, २, ३८, ५० ५२, -काम् खि ७, ७,२, -के ऋ [(७, ७७, ४), ९,७८, ५] मा ४०, ५, का ४०, १,५

अन्तिक-स्थ[b]- -स्थ खि ४, ५, १४

अन्ति-गृह[i]- -हात् ऋ १०, ९५, ४

†अन्तितम्[j] शौ ६, ४, २, ८, ५ ११

†अन्ति-तम्( )[k] ऋ १,१७९,५,

[a]) तात्रभविके यति तित्-स्वर (पा ४, ४, ११०, ६, १, १८५)।

[b]) साऽस्यदेवतीये अणि प्र (पा ४,२,२४) तत्स्वर ।

[c]) अव्यवस्थित इति कृत्वा बोध-सापेक्ष पा द्र.(तु गम्य टि †पाथवाऽऽन्तरिक्ष-)। यनि तत्रभवीय अण् प्र (पा ४,३,५३)। तत्स्वर । अर्थत नापू विवेक्तव्य ।

[d]) १अन्+तसिल् प्र लित्स्वरश्च (पा ६,१,१९३)।

[e]) बप्र पूप्रस्व (पा ६,२,१)। उप समासान्तमात्रे प्रातस्य 'अ' इत्यस्य बाधक अप् प्र (पिच्चिहत) उस (पा ५,४,७४, ११६)। तस्मात् स्वरेऽविशेष ।

[f]) √२अन्+भावे क्तिन्। नित्स्वर (पा ६, १, १९७) इत्येव निष्पद्यमानं क्विचिद् इव वा प्रादि-वद् वा स्मरत् नाऽसमस्त चोपलभ्यते। तेन न द्वि१ इतीषोर-मन्यमान शब्द अव्य इतीषोन्नीयत। एव तावदत्र प्रति अन्ति-क- इत्येतद् प्रकृतिक लघ् (११ १, ६७) पत्र तद्वित्तिमया (पाव ६, ४, १४९) प्रतिपादमान मूलतो विशेय भवति। उभयोरपि प्रकारयोर्नैमित्त-√२अन् इति वा, एतदभिनिर्गेण इदन्त शब्दभेदविपरीत प्रयतोऽवयवो यदा भवति तदा तद भूयस्त्वसमान द्र.।

[g]) स्वार्थे क प्र उस (पा ५, ४, २८)। मूल-प्रकृतिस्वर (तु द्र-पु- ऋ ९,७८,५)। [illegible] >अन्तिक >अन्ति- इत्यस्मिन् [illegible] (पा ५, १, १०९)। [illegible] इत्यर्थे दन् उस (पा ५, १, १०९)। [illegible]

ठच् उस (पा ४,२,८०) स्यात्। आ√नी>अन्तिक- इति या (३,९) मत भवति ।

[h]) उस थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। उप √स्था+क (पा ३, २, ४)।

[i]) अधिकरणार्थप्रधान-निपात-भूत पूप इति कृत्वा प्राग पूप्रस्व (पा २, २. १८, ६, २, २)। 'अन्तिगत गृहम्' इति विग्रहेऽभिसन्धि ।

[j]) द्विमिद द्र । अनवकोप्मितया [illegible] दिति । तथाहि। 'अन्ति तम्' इति द्वे पदे इति मा प्रथम कल्प (वैतु [illegible]) [illegible] ऐकपद्यम् [illegible] मा कल्पि। तथा गति तदभिमतस्य द्वितीयस्य कल्पस्य (अद्र) [illegible]]। <अन्ति तम->-मम् इदेव [illegible] (द्वितीये कल्पे) इ । अन्तितम् इति मौलिक पा इति । तृतीय कल्प । [illegible] । मध्यम इति । [illegible] मूलस्वर [illegible]।

[k]) [illegible] उस (पा ५,३,५५, [illegible], पा ६, ४, १४९ [illegible]) । [illegible] ।

२अन्धु,न्धा[a]— न्ध ऋ १, १६४, १६, ४, १९, ९, ८, ७९, २, ¶ते २, २, ४, ४, ५, १, ३, १, २, ६, १, ८, ३[2], २, ९, ७, ३, ४, १०, ६, ¶मै १, ६, ४, ११, ३, १, ४, ४, ४, ७, ७, ४, ५, २, ८, ५, ¶काठ१९, ३[1], ३४, १४, ¶क ३०, १[2], शौ ६, १८९, ३, ९, १४, १५†, ११, ४, ३, पै ६, २०, ८[b], १४, ४, ११[c], १६, ५६, ३, ६७, ६†, —न्धम् ऋ १, ११२, ८, [११६, १६, (११७, १७)], [१४७, ३, ४, ४, ११], २, १३, १७, ४, ३०, १९, १०, २५, ११, खि १, ५, ७, १२, ७, मा ३०, १०, ४०, ९, १२, का ३४, ७, २, ४०, १, ९, १२, ते १, ७, १४, ५†, मै ४, ११, ५†, काठ ६, ११†, शौ ९, १३, ४, पै १६, ७४, ३, —न्धस्य ऋ १०, ३९, ३, पै ८, १२, ५, —न्धा ऋ ४, १६, ४, मै १, ४, १०¶, शौ ९, ७, १०, २०, ७७, ४†, पै १६, ७६, ९, —न्धा ऋ १, १४८, ५, खि ३, ७१, २, काठ ३४, ८¶, कौ २, १२२१, —न्धाम् ऋ १०, २७, ११, —न्धाय ऋ १, [(११६, १६), ११७, १७], १८, —न्धे ऋ १, १००, ८, मै १, ६, ६¶; —न्धेन ऋ [१० ८९, १५, १०३, १२] मा १७, ४४†, ४०, ३, का १८, ४, १२†, ४०, १, ३, कौ२, १२११†, शौ १८, ३, ३, पै १०, १२, १२, १५, १९, ४ [°न्ध- अन्°]

¶अन्धम् भावुक[d]— -क. काठ २७, ८

अन्धा(न्ध अ)न्च्-

अन्धार्ची[e]- -चीम् पै १७, १८, ३

अन्धा(न्ध-आ)यु— -यून् पै ८, ७, ७

अन्धा(न्ध अ)हि[f]— -हीन् मा २५, ७, का २७, ७, १, मै ३, १५, ९, —हे ते ५, ७, १७, १, काठ ५३, ७

√१°अन्धि[g]

१अुन्धस्[h]— -न्धः ऋ १, ६२, ५, ९४, ७, ७, ८८, २, मै ४, ६, ७¶, —¶न्धस काठ ७, ६[1], क ५, ५[1]

३°अन्- √धा[i]

३°अन्धु[j]-

√२°अन्धि[k]

२अुन्धस्[l]— -न्ध ऋ १, १२२, १, १५३, ४, २, १४, १, ३, १५, १, ४, १, १९, १६, १,

√२°अन्>२°अुन् इति कारकोपपदरूप स्यात्। यद्वा, तत्रैव प्रतिषध्यमानस्य सतो दर्शनस्य बाधत्वविशिष्टत्वसामान्यमादाय ३अन् इति गतिरूप स्याद् यनि। पूर्वोऽशाव्यव मयन्वमूचकस्य शिरसि प्रश्नचिह्न द्र । उभयथापि समान मय समस्त धा सुबन्त इति तु तत्त्वम्। यच्च पाधा तु √अन्धि पठ्यते, असौ नाउ >नाधा मत्वेव तत्र कारणतामियदितरा दिर् (तु पउ टि)।

[a]) गग वा वाम वा स्यात्। उप क प्र थाथादिस्वरश्च (पा ३, २, ४, ६, २, १४४)। या (५, १) त्व् मशाऽयवद्दनद, तुमप्यम् १अ इति च √ध्यै>!धु- इति च। तदेव तन्मते यग स्यादन्तोदात्तश्चेति विशेष । [illegible] स्वरूपेव विमृश्यम् ।

[b]) 'अुप' इति शौ (१९, ४७, ८) पभे ।

[c]) 'अुप' इति शौ (१९, ५०, १) पाभे ।

[d]) वाक्योरादे √भू+शुकञ् प्र मुमागमश्च (पा ३, २, ५७, ६, ३, ६७)।

[e]) [illegible] विमर्श इति मरन ।

[f]) [illegible] (पा ६, १, २२३)। उप द्र ।

[g]) [illegible] (तु २°अन्- √धा टि)।

[h]) करणे, अधिकरणे वा, असुन् प्र (पाउ ४, २०६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यत्तु या (५, १) √ध्यै नन्-पूर्व इति च वस इति चाऽऽह, तन्न। तथा सत्यन्तोदात्तो नाम हि स्यात् (तु २अन्धु- टि)।

[i]) द्वित व्यु औपयिक. भवति (तु त टि)।

[j]) निष्पत्त्यर्थम् १°अन्धु- द्र ।

[k]) नाउ व्यु औपयिको भवति (तु √१°अन्धि)।

[l]) करणे असुन् प्र (पाउ ४, २०६)। अन्ध्यतेऽच क्रियते [तु दे (४, २, ६) उद्धृत अन्धीयते (=अन् धीयते प्राप्यते [तु दे (४, २, ६) उद्धृत तां])अनेनेति। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। विमिनि नाऽऽस्र कल्पनाबहुलो दर्वीधश्च पन्था स्वीकृतो न च ३°अन्- √धा इत्येन एव प्र उप इति। इद्-उपपदस्य मा भूत्‌अनुदात्तश्च स्यादित्यर्थमिति। मवतु वा १°अुन्+ °धस्- (√धा+भावे असुन्) इति वा, पूर्वस्य एवेति। √अद्+असुन् इत्येवमपि व्यु उपपद्यते (पाउ ४, २०६, दे २, ७, १)। एवमपि स्वर- [illegible] स्यात्। यद्वा √अन्ध् (तुटि √°अन्ध् [√°४अन्ध् इति त्वि [illegible] द्र])+असुन् इत्येवमपि व्यु विमृश्येत। यत्तु या (५, १) आ √ध्यै इत्येवमपि [illegible] [illegible]

२३,१, २७,५, ५, ३०,६,४५, ९, ६, ६३, २, ६८, ११, ७, २१, १, १२, १; ८, २, १, ९, ६२, ५, ६८, ६, ८६, ४४, १०, ११६, ४, मा ३, २०^2$, ७,७, ८,५४$ का ३, ३, ११^2$, ७, ३, १, ९, ७, १$, तै १, ४, ४, १, ३, ४, २, १, ४,४, ९, १$, मै १, ३, ६, काठ ४, २, १३, ११, क ३, २, कौ १, १२४, ३१३, २, ८४, ३५९, ९६५, जै १, १३, १०, ३३, १, ३, ८, १०, ३०, २, ४, २०, १०, शौ ७, ६०, २, २०, ७७, १, पै १२, १, ७, –न्धस ऋ १, ९, १, ५२, ३, ८०, ६, ८२, ५, ८५, ६, १३५, ४, १५५, १, २, १४, ५, १९, १, ३६, ३, ३७, १, ३, ४०, १, [४१, ६, ६, ४५, २७] ४८, १, ४, ३१, २, ३३, १४, ५, ३४, २, [५१, ५, (६, १६, १०), ७, ९०, १], ६, ४२, ४, ४३, ४, ६३, ३, ७, २१, १, ९०, १, ८, १, ३५, १३, १५, २१, १७, ४, ८, २४, १६, ३३, ३८, ३३, ४, ७, ३५, २४, ४६, १४, ६१, ३, ६५, २, ६६, ३, ७८, १, ८८, १, ९२, १, ४, ९५, २, ९, १८, २, ५१, ३, ५५, २, ५८, १, ६१, १०, १०१, १, १३, १०, २५, १, ३२, १, ५०, १, [७, ५४, ८] ७६, ६, ९६, ९, ११५, ३, १४४, ५, १६७, २, मा १९, ७२–७९, २६, ११†, १६†, २४, २७, ४०†, ३३, २३†, २५†, ७०, ३६, ५†, का २१ ५, १, २^2, ३, ४, ५^2, २९, ५, ९†, ३२, २, ६ ८†, ६, १, ३६, १, ५†, मै २, १३, ९†, ३, ११, ६^c, ४, ९, २७†, काठ ३८, १^c, ३९, १२†, †कौ १, १४५, १५५, १८०, २३६, २६५, २८९, २९७, ३१३, ३८५, ४२२, ४६७, ५००, ५४५, ५५३, २, २२, ३३, ३५ ३८, ४७, ६३, १२४, ३२६, ४०७, ४४४, ५७६, ७३६, ७४२, ७९३, १०३४, १०४६, †जै १, १६, १, १७, १, १९, ६, २५, ४, ३०, ७, ३३, १, ५२, ४, ५६, १, ९, ३, ४, ४, ६, ९, ५, ६, ७, १, १२, ८, २७, ३, ३१, २७, ३४, २, ४७, २, ४, २६, १, शौ ६, २, २, †२०, १, १, ४, १, ५, २, ६, १, ९, १, १३, २, २३, ६, ३१, ४, ४९, ४, ५३, १, ५७, ११, ६४, ४, ७१, ७, १२४, २, –<u>०</u>न्धस मा १६, ४७, का १७, ८, १, तै ४, ५, १०, १, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, –†न्धसा ऋ १, ५२, २, ५, ४, २०, ४, ९, ५४, ८, ७, २०, ४, ९, १, ४, १६, ३, ५३, १, ५५, १, ३, ६१, १९, ६७, २, १०७, २, मै ४, १२, ३, कौ १, ४७०, ४९६, २, १६५ ३२५, ३२७, ६६४ †जै १, २८, ३‡^{a}, ३१, ५‡^{a}, ४१, ४‡^{a}, ४३, ५‡^{a}, ४९, १‡^{a}, ४, ५१, १०, ३, ३, १‡^{a}, १६, १, २७, १, ३, ५५, ५ –न्धसी ऋ ७, ९६, २, –न्धासि ऋ १, २८, ७, ४, ६९, ७, ५, ४१, ३, ७, ५९, ५, ६८, २, ७३, ४

<u>अन्न</u>- √अद् द्र

१<u>अन्य</u>- √१अन् द्र

२<u>अन्य</u>, <u>न्य</u>[b]– -न्य ऋ, १, ५२, १३, ५७, ४, [८४, १९, ८, ६६, १३] १२५, ७, १६१, ९, १६४, २०^2, १८१, ४^2, २, ४०, ४^2, [५^2, ६, ५२, १६^2], ३, ३१, २^2, ५, ३३, ३, ७७, २, ६, २१, १०, ३०, ४, ४८, २२, ५२, १६^2, ५७, २^2, ६८, ३^2, ७, [(१, ८१, ५), ३३, २३], ३६, २, ५६, १५, ८२, २^2, ५, ६^2, ८३, ९^2, ८५, ३^2, १०३, ३–५, ८, ५, ३९, १५, ११, ७८, ४, १०, १०, १४, ३८, १, ३४, १४, ४३, ५, ६४, २, [(२, ३५, २, ४०, ५), ८५, १८^2] ११९, ११, ११३, ४,

a) 'अन्धस' इति ऋ (यक ८, ४६, १४, ३३, ७, १०, ३५, १, ८, २४, १६, ९, ६१, १० [द्वि]) पाभे ।

b) २अन्(<√२अन्)+तादर्थ्ये यः प्र उस ([पा ५, ४, २४] अने प्रतिबन्धानुपातिने पार्थक्याय भवत्यर्थ द्र)। प्रत्ययस्वरः । एव न्यदस्य अरण, २अरि, अन्य, प्रमृ मौलिकयत्वं नाम स्यात् (वैप्र ११, १, ६७, ८६, २, ३३७ यत्र °अन् इति च °अन्- इति च नाना. यमानं सतौ एतन्मूलत्वाऽभिप्रेते [तयो सना अपि सतोर् √२°अन् इत्यनेन सदिज् जन्यजनकसम्बन्ध स्यादिति परमप्राचीनं मूलमभिप्रेतं नाऽत्र कोऽपि विरोधः इव स्यादिति स्वभिप्रायः]) । मनु या १, ६, इत्यत्र अनु+आनुषं (<आ√नी+यत्) इति नाट् >२अन्य- इत्याह तदपि विमृश्यम् । तथाऽपि 'इन्योऽ-' (पा ६, २, १६०) इत्यन्तोदात्त इ. ।

१३७, २², १४६, ५, खि ३, १५, ९, २१, १, २२, १०², ५, ७, १, ८¹, मा ६, ३७†, ८, ३६, १०, २०†, १७, ४७, २३, ६५†, २७, ३६†, ३१, १८, ३५, ७‡ᵃ, का ६, ८, ८†, ८, ११, १, ११, ६, ५†, १८, ४, १५, २५, १०, १३†, †२९, ४, ४, ५, ५, ३५, २, २, ४, ६‡ᵃ, ¶तै १, ५, ८, २², ७, ४, ३², ८, १४, २†, २, २, ४, ६², ११, ५, ४, २, ३, ५, ११, २², ६, ८, १, ३, २, ५, ६†, ५, ६, ९, ३, ६, १, ५, १, ६, ७, ७, ६, २, १, १², २, १, २, ४, १०, १, ५, ३, ३², ७, २, ८, ६, ७, ५, ४, २², ९, ३², ¶मै १, ५, १२, ६, ८, ९, ५², १०, ८², २, २, ६, ६, १२†, १३, ९†, ३, ६, ८, ७, १, ९², १०ᵛᵇ, ९, ६¹, १०, २, ४, ३, ४, ४, १², ८, ६, ७²ᶜ, ७, ७, †१२, २², ४², ६, १३, २²†, †१४, १⁴, १८, कठ ६, १, ४, ७, १०, ८, १३, ९, ११², १२, १३, १३, ३, ४, १५, ८, १३², १७, १९², २०, ७², २३, ८², २४, १, ८², ९², २६, ६, ७², २८, २ २९, ५ ३४, ३, ५¹, ३६, ३¹, ३७, १६, ३८, ७, ३९, १२, ¶क ३, १२, ४, ३, ५, ९, ८, १, ३१, ९¹, ३६, ५¹, ३८, १¹, २¹, ४१, ४, ५¹, ४४, ३, ४०, ६, †कौ १, २४७, ३०३, २, ३१, १०७३ १२१०, †जै १ -६, ५ ३९, ४,

३, ४, २, शौ २, ४, ५², ३, २, ६, ३०, १, ५ ४, १३, २²†, ५, ११, ४, ७, ८४, ४, ८५, ३†, ८६, १²†, ८, ९, १९, ९, १४, २०²†, १५, २६‡ᵈ, १०, ८, २३, ११, ६, २६, ७, १०², ११², १२, ३, ५०, १३, १, ७०², २, ११†, १४, १, २३², १८, १, १६†, १९, ३५ ५ †२०, १५, ४, १७, ५ १२१, २, पै २, ११, ५², ५२, २, ३ ५, ६, ४, १४, ३, ५, १०, ६, १०, १८, २²†, १९, १, ५, ८, १, ४, १६, २३, ६ ६७, १०²†, १०२, १०, १५३, १०², १५४, १², —न्य —न्य मै ४, ६, ७¶, पै २, ३९, ५², —न्यत्ᵉ ऋ १, [३०, १९, ५, ७३, ३] ५२, १४, १०३, १², ११५, ५², १२३, ७², १४०, ७, ३, ५५, ११, १५², ५, २९, १०², ३१, २, ६, २४, ५², ५८, १², ६६, १, ७, ३२, १९, ८, १, १, २, १७, २२, ४, १०, [२७, २१, ३१, ८] ३७, २, ३, ८२, ७, १२९, २, १४२, १, १४९, ३, मि ३, १०, २, १, २१, १, मा १७, ३१†, ३३, ३८²†, ४०, १०², १३², का १८, ३, ७†, ३२, ३, ९²†, ४०, १, १०², १३¹, तै २, ५, १, ६¶, ३, ४, १, ३¶, ४, १, ११, २²†, ३, ११, ५ ६, २, २†, ¶६, २, ३, ३, ३, ५, १¹, ¶मै १, ९, ३, २, १०, ३†, ११, १०६, ३, ६, ३¹, ८, ४, ७¹, ९,

१, ४, ६, ८, ८, ८, १०, ३²†, ११, ११†, †१४, ४², १६², कठ ४, १५², ६, ३⁴, ८, ३², १०, ११, ९, ११, ११, २², १३, १०², १८, १, २०, १५ ३४, ७², ३७, ५, ३९, १०, ४२, ४, ¶क ४, २², ६, ७², ७, ६, ८, २८, २†, †कौ १, ७५², २४२, २, ७०, ७१०, ११४०, †जै १, ८, ३², २५, १०, ३, ७, ८, ५८, ७, शौ ५, ११, ५ ६, ६, १२, १, १०, २, २२, २१, ७, ३१, ११, १०, २३, १३, २, ४३², १८, २, ३१, ५१, १९, ५३, ४, †२०, १८, २, ८२, २ ८५, १, १२३, २², पै १, ३७, ४, ५, २, २८, १, ८, १, ६, १२, २, ४, १३, १, ३, १६, ६१, १, ८७, ३, —न्यत् —न्यत् ऋ २, २४, ५, ३, ३८, ७, ¶तै ५, ४, १२, २, ७, ५, ४, १, मै १, ५, १०¶, —न्यम् ऋ १, ९३, ६¹, १२९, १०, १६४, ३८², २, २३, २, ३३, ११, ५, ३४, ८, ६, ४७, २१, ७, १०३, ३, ४, ८, २४, १३, ७५, १३, ८०, १, ९९, ९९, १०, १०, १० १४, ४९, ८, ९१, ८, ११७, ४, ११९, ७, ११, १४२, ७, मा १२, ६२, १६, ५२, १७, ४७, ३३, ६०, का १३, ५, १, १७, ८, ६, १८, ४, १५ ३२, ५, ६, तै १, ७, १, २९, †२, ३, १४, २¹, ६, ११, १ ३, २, २, १, ७

ᵃ) ऋु' इति ऋ (१०, १८, १) पभ।

ᵇ) [illegible] ३ इति ड (पु तै ६, २, ७, ७)।

ᶜ) यने प [illegible]म्>[illegible]म् इति [illegible] (पु [illegible] प. [illegible])।

[illegible])।

ᵈ) [illegible] इति ऋ (१, १६४, ४७) [illegible]।

ᵉ) [illegible] (प ७, १, २५)।

२३,१, २७,५, ५, ३०,६,४५, ९; ६, ६३, २, ६८, ११, ७, २१, १, १२, १; ८, २, १, ९, ६२, ५॰ ६८, ६, ८६, ४४, १०, ११६, ४, मा ३, २०[२]$, ७,७, ८,५४$, का ३, ३, ११[२]$, ७, ३, १, ९, ७, १$, तै १, ४, ४, १, ३, ४, २, १, ४, ४, ९, १$, मै १, ३, ६, काठ ४, २, १३, ११, क ३, २, कौ १, १२४, ३१३, २, ८४, ३५९, १६५, जै १, १३, १०, ३३, १, ३, ८, १०, ३०, २, ४, २०, १०, शौ ७, ६०, २, २०, ७७, १, पै १२, १, ७, –न्धस ऋ १, ९, १, ५२, ३, ८०, ६, ८२, ५, ८५, ६, १३५, ४, १५५, १, २, १४, ५, १९, १, ३६, ३, ३७, १, ३, ४०, १, [४१, ६, ६, ४५, २७] ४८, १, ४, ३१, २, ३२, १४, ५, ३४, २, [५१, ५, (६, १६, १०), ७, ९०, १], ६, ४२, ४, ४३, ४, ६३, ३, ७, ७१, १, ९०, १, ८, १, २५, १३, १५, २१, १७, ४, ८, २४, १६, ३२, २८, ३३, ४, ७, ३५, २४, ४६, १४, ६१, ३, ६५, २, ६६, २, ७८, १, ८८, १, ९२, १, ४, ९५, २, ९, १८, २, ५१, ३, ५५, २, ५८, १, ६१, १०, १०१, १, १३, १०, २५, १, ३२, १, ५०, १, [७, ९४, ८] ७६, ६, ९६, ९, ११५, ३, १४४, ५, १६७, २, मा १९, ७२–७९, २६, ११†, १६†, २४, २७, ४०†, ३३, २३†, २५†, ७०, ३६, ५†, का २१ ५, १, २[२], ३, ४, ५[२], २९, ५, ९†, ३२, २, ६, ८†, ६, १, ३६, १, ५†, मै २, १३, ९†, ३, ११, ६[c], ४, ९, २७†, काठ ३८, १[c], ३९, १२†, †कौ १, १४५, १५५, १६०, २३६, २६५, २८९, २९७, ३१३, ३८५, ४२२, ४६७, ५००, ५४५, ५५३, २, २२, ३३, ३५ ३८, ४७, ६३, १२४, ३२६, ४०७, ४४४, ५७६, ७३६, ७४२, ७९३, १०३४, १०४६, †जै १, १६, १, १७, १, १९, ६, २५, ४, ३०, ७, ३३, १, ५२, ४, ५६, १, ९, ३, ४, ४, ६, ९, ५, ६, ७, १, १२, ८, २७, २, ३१, २७, ३४, २, ४७, २, ४, २६, १, शौ ६, २, २, †२०, १, १, ४, १, ५, २, ६, १, ९, १, १३, २, २३, ६, ३१, ४, ४९, ४, ५३, १, ५७, ११, ६४, ४, ७१, ७, १२४, २, –न्धस मा १६, ४७, का १७, ८, १, तै ४, ५, १०, १, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, –†न्धसा ऋ १, ५२, २, ५; ४, २०, ४, ५, ५४, ८, ७, २०, ४, ९, १, ४, १६, २, ५२, १, ५५, १, ३, ६१, १९, ६७, २, १०७, २, मै ४, १२, ३, कौ १, ४७०, ४९६, २, १६५ ३२५, ३२७, ६६४ †जै १, २८, ३‡[a], ३१, ५‡[a], ४१, ४‡[a], ४३, ५‡[a], ४९, १‡[a], ४, ५१, १०, ३, ३, १‡[a], १६, १, २७, १, ३, ५५, ५ –न्धसी ऋ ७, ९६, २, –न्धासि ऋ १, २८, ७, ४, ६९, ७, ५, ४१, ३, ७, ५९, ५, ६८, २, ७३, ४

अन्न- √अद् द्र

१अन्य- √१अन् द्र

२अन्यु,न्या[b]– -न्य ऋ, १, ५२, १३, ५७, ४, [८४, १९, ८, ६६, १३] १२५, ७, १६१, ९, १६४, २०[२], १८१, ४[२], २, ४०, ४[२], [५[२], ६, ५२, १६[२]], ३, ३१, २[२], ५, ३२, ३, ७७, २, ६, २१, १०, ३०, ४, ४८, २२, ५२, १६[२], ५७, २[२], ६८, ३[२], ७, [(१, ८१, ५), ३२, २३], ३६, २, ५६, १५, ८२, २[१], ५, ६[२], ८३, ९[२], ८५, ३[२], १०३, ३–५, ८, ५, ३९, १५, ११, ७८, ४, १०, १०, १४, २८, १, ३४, १४, ४३, ५, ६४, २, [(२, ३५, २; ४०, ५), ८५, १८[२]] ११९, ११, ११३, ४,

[a]) 'अन्धस' इति ऋ (यक ८, ४६, १४, ३३, ७, १०, २५, १, ८, २४, १६, ९, ६१, १० [द्वि]) पाभे ।

[b]) २अन्य(<√'२अन्)+तादर्थे य प्र वम ([पा ५, ४, २४] अने प्रतिबन्धानुपातिने पार्थक्याय अवर्माग्दर्यं द्र) । मत्यदन्तर । एव शब्दस्य अ्राण, २अरि, अन्य्-, प्रमृ. मौलिकर्थ- बशे नग्न स्याद् (वैपु ११।। १, ६७, ८६, २, ३३७ यत्र 'अन् इति च 'अम्. इति च गना कन्यधा-यमान सती एत मूलतयाऽन्विष्येते [तयो सना अपि सतोर् √२°अन् इत्यनेन यथिज् जन्यजनकसम्बन्ध स्यादिति परमप्राचीन मूलमन्विच्छता नाऽत्र कोऽपि विगवाद इव स्यादिति त्वभिगन्धि]) । यतु या १, ९, इत्यन २अ+आनुर्ये (<आ√नी+यत्) इति गद् >२अन्यु॰ इत्याह तदपि विमृश्यम् । तथाऽपि 'इ'योक-' (ग ६, २, १६०) इत्यन्तो-दात्तत्व द्र ।

*) श्रु° १°) न (१०, १८, १) पनं ।

b) एतदर्थमनेकार्थं ३ इति द्र. (तु. ते ६, २, ७, ३)।

c) पाने प. १मितवोःप्तुत>तुतवोःप्तुत टि° ।

a) ...मवयत्र ...तिमा...न्यत (पाने तु. टिऽा प. ...त्तम प. ...रहं....।

d) तु...इ° म (१, ११४, २४) पाने ।

e) ...रमोर् अट्ट द्व...त् (पा ७, १, ३९)।

४, २, ५, ४, ५, १०, ४†, ५, ६, १, ३^{२}†, ५, ¶५, १ १०, ३^{२}, ४,४,५, ¶६, १, ५,१, ६, ७, ७, ६, ४, १०, १, ५, ३, ३^{२}, मै १, २, १०, २, ७, १२, ¶३, ६, ९, ८, ७, ४, ३,४¶, ६,७^{२}¶, ११,६†, १४, १८^{२}†, काठ ४, १६^{२}, ६,४, १६,१२, २५, ८, २८, २, ३९, १३, क ४, ३¶, २५, ३, २७, ६, ४०, १¶, ४४,२¶, †कौ २, ३३४, ८३८, १२१०, †जै ३, २८, ६, शौ ३, २, ६, ३०, १, ४, १८, ३, ६, २०, १, २६, ७, ९, ५, २७, १५, १६^{२}†, १२, ३, ५०, १३, २, ११‡, †१८, १, ११, २६, ४०, पै ३, ५, ६, ५, १९, १, २४, ३, २७, ६, ७, ३, १, ८, १९, १०, १३, २, ९, १६, ६९, ७^{२}†, –न्यम्- –न्यत् मै ४, ११, १, –न्यम्- –न्यम् ऋ ५, ४४, ११, ६, ४७, १५, १६, १०, ११७, ५, ¶ते ७, ५,१,६, ५, ४,१, ¶मै ४, ८, १०, काठ ३०, ५¶, –न्यया ऋ ३, ३२, ११, ते ६, ३, ९, ३^{२}, ¶मै १, ८, ३,१०, १८^{२}, ४, ८, ३, ¶काठ ६, ३, ११, १०, ३६, ११^{२}, क ४, २¶, शौ ११,४,५,१८, पै १६, ५६, ६, १७, –न्यस्मात् पै ५, १०, ६, –न्यस्मिन् ऋ ३, ५५, १७, खि ३, १५, २६, ते ७, २,१,४¶, ¶मै १, ६,९, ३, ७, १, ४, ४, ३^{२}, शौ ८, ९, १९, १२, ४, १५ –न्यस्मै ¶मै २, ३, ११, ५, ५, ४, ३^{२}, ६, २, २, १, २, ७, २, ८, ७, ¶मै १, ७, ५^{२}; ०, ५, ३, ७,

१०^{२}, १०, २, ¶काठ ९, १२, २४,९, ३४,१८^{२}, ¶क ३८,२, शौ ३ ३०, ५, १२, ३, ४६, पै ५, १९, ५, ९, ४, ७, –न्यस्य ऋ १, १४०,२,१७०, १, १८१, ५, ६, २, ३५, १३, ६, ५७, ३^{२}, ७, १०३, ५, ८, ३३, १६, ¶ते २, ५,१,५, ३, २, ४, ४$, ५, ६, ८, ३, ७, २, ८, ६, ¶मै १, ४, ११, ५, १२, २, २, ६, ३, ४, ७, ७, १०^{२}, ९, ४, १०, ३, ४, ७, ७, ¶काठ ७, १०, ८, १३, १०, ४, ११, ५ १३, ३, २४, ९, २६, ४, २९, ५, ३१, १५, ३५, ३^{२}†, ¶क ५, ९, ८, १, ४१, २, ४५, ६, ४८, ४†, शौ १०, ८, २३, पै ५, १०, १०, १२, ३, ५, ६, ७, १६, १०२, १०, –¶न्यस्य-न्यस्य ते ६, ३, ११, ४, –†न्यस्या ऋ २, १८, २, [३, ५५, १३, १०, २७, १४] ९, ७९, ३, १०, ९७, १४, १२४, ३, मा १२, ८८, का १३, ६, १४, तै ४, २, ६, ३, मै २, ७, १३, ४,५, ८¶, क २५,४, पै १, ६५, ४$, १३, १३, ७, –न्यस्याम् ऋ १,९५,१^{२}, †मा ३३, ५^{२}, †का ३२, १,५^{२}, शौ १, ३२, ४^{२}, पै १, २३, ४, ८, १४, १^{२}†, –¶न्यस्यै मै ३, १०, ३, काठ ९, २^{२},१६,१३, क ८, ५^{२}, –न्या ऋ १, १०९, १, ६, १२१, ७, १६१,५, २, १५, ८, ३, ११, २, ५५, ४, ५, ७३, ३, ६, ४९, ३^{२}, ७, २६, ३, ९, ७०, १, १०, १०, ११, ८९, ३, ९७, १४^{२}, खि

५, ७, ३, ४^{२}, ५^{२}, १०, मा १२, ८८^{२}†, १७, २७†, २८, १५^{२}, १६^{२}, २१, का १३, ६, १४^{२}†, १८, ३, ३†, ३०, २, ४^{२}, ५^{२},१०, तै २, ४,१२,३¶, ४, †२, ६, ३^{२}, ११, १, ३, ११, ४^{२}, ६, २, २†, ¶५, ३, ७, ४, ७, ३, ३^{२}, ¶मै १, ७, ३, ८, ३, २,४, ३, ७, १३^{२}†, १०, ३†, ३, ९, ५, ४, ५, ८, ७, ७, १०, ४†,१३,८^{४}†, १४, ६†, काठ ४, १५, ९, १, १०, ११, १३, ४, ५, १६, १३^{२}, १८, १, १९, १३^{४}, २३, ८, २७, ४, २९, ५, ३४, ५^{२}, ३५, ३, ३९, १०^{२}, क ८,४¶, २५,४^{२}†, २८, २†, ४२, ४¶, ४५, ६¶, ४८, ४, †कौ १,५६०, २,७७३, †जै १, ५७,९, शौ १, ३२,४^{२}, ६,३०, २, १०, ७,४२^{२}, १८,१,१५†, पै १, २३, ४, ६५, ४^{२}, ९, ३, ४^{४}, १२, ३, ६^{२}, †१३, १३, ७^{२}, –†न्या –न्या ऋ १, ६२, ८, ९५, १, ११३,३, मा ३३, ५, का ३२, १, ५, कौ २, ११०१, पै ८, १४, १, –न्या ऋ १, १२३, ११; २, ३५, ३^{२}, ६, ६१, ९, १३, ७, ९५, १, ८, १०१, १४, ¶ते २, २, ९, ५, ५, १२, २^{२}†, ३, १, ९, २^{२}, ५, ४, १, ४^{२}, ५, ६, २, ६, २, ५, ६, ३, १, ४, ४, १०, ४, ५, २, २^{२}, ¶मै १, १०, ५^{२}, २, ५, १^{२}, १३, १^{२}†, १०, ३, २, २^{२}, ६, १०^{२}, ८, ४^{२}, ४, १, ९^{२}, ३, ३^{२}, ४, ९^{४}, ५,३^{४}; ४, ८, ६, ९, १२, ४†, १४, ७†, काठ १२, ७^{२}, २३, ९^{२};

३, ११, ५, ७, ९, १४, १२†, १२, ३, ४२, ५१, ४, २२, †२०, ९६, १, १४३, ५, पै १, १२, १, ६१, २, ५, ३, २१, ६, ३३, २, ५, १०, ७, ९५, ११, ९, ४, ८, १६, ६७, २†, ७७, ८, –¶न्ये न्ये तै ५, ४, १२, २, –न्येन ऋ १, १४०, २, ६, ९, ३, ७, ३३, ८, १०, १०, ८, १२, ३७, ३, मा २३, १५, का २५, ४, ४, ¶तै ७, २, ८, ५, ¶मै ३, २, ६², ४, ८, ८, १०², ¶काठ २३, ६, २९, १, ३०, ५², ¶क ४५, २, शौ ११, ४, १, ४, ८–१२, †१८, १, ९, १३, १९, ६, ४‡ª, पै २, २४, १–५, ७, १५, ५, ८, १५, ३, ९, ५, ४‡ª, १०, ४, ८, १६, ५६, १, २, ५, ९–१३, १२४, १–११, –न्येन-न्येन मै ३, ८, ९²¶, –न्येभि ऋ २, १८, २, शौ ८, ५, ९, पै १६, २७, ९, न्येभ्यः ¶तै ७, १, १, ५, ¶मै २, ५, १, ४, ३, ३, ४, ३, ५, ६, शौ १२, ४, २३, –न्येषाम् ऋ ८, ३३, १४, १०, ३४, १०, ११, ¶तै ५ ३, १२, २, ६, ५, २, २, ¶मै १, ४, ११, ११, ९², ४, ४, ५², ¶काठ ८, ११²; २२, ७ १०, ¶क ७ ८² ३०, १ ४, शौ १२, २, ५१, १४, २, ८, पै ३, ४०, ४, १२, ७, १–१४, –न्येषु ऋ १, ३०, ६, खि ३, १५, १४, १६², ५, ४, ९, ¶तै ५ ४, ११, ४, कौ २, ९५१† शौ २०, ४५, ३†, पै १६, २३, ३, –न्यै ऋ १, १६१, ५ खि १, ९, ४, तै ५, १, ६, ४¶, ¶मै १, १०, ११, ३, १, ३, ¶काठ १९, ६², ३६, ५, ३७, १०², क ३०, ४²¶, शौ ११, ४, ६, ७, पै १६, ५६, ७, ८ [°न्य-अन्°]

†अन्यकु[b]– –के ऋ ८, २१, १८, [३९, १–१०, ४०, १–११ ४१, १–१०, ४२, ४–६] तै ३, २, ११, ३, –केपाम् ऋ [१०, १३३, १–६], तै १, ७, १३, ५, मै ४, १२, ४, कौ २, ११५१–११५३, जै ४, १, ४–६, शौ २०, ९५, २–४

अन्यु-कृत[c]– –तम् ऋ [६, ५१, ७, (७, ५२ २)] मै ३, ९, १¶, काठ ३०, ३†, क ४६, ६†, पै २, २४, ३, ३०, ५ –¶तानि तै ६, ३, २, २, –†तेन ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९, –†तेभ्य. ऋ ८, ७९, ३, मा ५, ३५, का ५, ९, १, तै १, ३, ४, १, ६, ३, २, ७, मै १, २, १३, काठ ३, १, क २, ८

अन्य-क्षेत्र[d]– –त्राणि शौ ५, २२, ८, पै १३, १, ६, १३, –त्रे शौ ३, ३, ४, ७, २२, ९, पै २, ७४, ४, ५, २१, ७, १३, १, १४

अन्य-जन[e]–

¶अन्यजन-ता[f]– –ता मै ३, ८, १०

अन्यु-जात[g]– –तम् ऋ ७, ४, ७, [(५२, २, ६, ५१, ७)]

¶अन्यतर, रा[h]– –त् काठ २७, ८, –रम् काठ २९, ८, क ४०, १, –रस्य तै ७, १, ४, ३, –रान् तै २, ४, ३, १, मै २, १, ११, ३, ८, ५, काठ १०, ७, –राम् काठ २०, ६, २१, ७, क ३१, ८, –रेण मै २, ३, ६

अन्यु-तस्()[i] ऋ १, ४, ५, ¶तै २, ४, १, १², ५, १, ९, ४, ७, ३, ५, २, ७, ३, ९, ३, ¶मै १, ६, १२, १०, १७ ३, ४, ५², ४, २, १०, १३, ५, ५ ¶काठ १०, ७², १९, १०, २२, २², ¶क ३०, ८, शौ १३, ३, १२², २०, ६८, ५†, पै १, ८६, ६, ५, २०, ३[2]

१अन्यु(त >)त ए(त→)नी[k]– –नी मै ३, १२, ९, –न्य मा २४, ८, का २६, २, ३

[a]) 'अन्येन' इति ऋ (१०, ९०, २) पाभे ।

[b]) प्रागिवीयेष्वर्थेषु टे प्राग् अकच् प्र चित्स्वरश्च (पा ५, ३, ७१, ६, १, १६३)।

[c]) तृतम पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप यद्र ।

[d]) पनम गागम्व (पा ६, १, २०३)। उप यद्र ।

[e]) बस स्वरो नापु. द्र । नाउ ष्यु औपधिर द्र ।

[f]) भावे तल्ति नित्स्वर (पा ५, १, ११९, ६, १, १९३)।

[g]) गलग. पूप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[h]) द्वयोरेकस्य निर्धारणे कर्तव्ये डतरच् प्र उसं चित्स्वरश्च (पा ५, ३, ९२, ६, १, १६३)।

[i]) पदम्यर्थे तसिलि लित्स्वर (पा ५, ३, ७, ६, १, १९३)।

[j]) 'परद् घराण्य् अत ' इत्यत्र मुधा अनिपुणमिव सस्कृत । 'चर। अन्यत ' इत्येवमत्र प्रासङ्गिके पदे शोधपरे द्र ।

[k]) य समास ? तम पूप्रस्व न स्याद् 'अन्यय-' इत्यस्य नञ्-कु-निपातत्वेन परिगणितत्वात् (पावा ६, २, २)। यग नु स्वयमेव न स्याद् उप वि सतो पर्णविशेषविशिष्टश्रुतित्वादिति। अन्यतरथाऽपि स्यात्। कथमिति। तग तावत् परिगणनपरिभाषाया इह शागमेदेन चारितार्थ्याऽचारितार्थ्ययोर् व्यवस्थेयत्वात्। तथाहि। मा का मै परिगणनाऽभावे गति पूप्रस्व स्यात्। तै. च तद्भावे गति गासस्व स्यादिति

२*अन्य(त →)त ए(त>) नी[a]- -नी तै ७, १, ६, ५

*अन्यत -क्ष्णुत्[b]- -क्ष्णुत् मै ३, १, २[२], -क्ष्णुता काठ १९, १, क २९, ८

अन्युत शितिबाहु[c]- -हु मा २४, २, का २६, १, ४, तै ५, ६, १३, १, मै ३, १३, ३, काठ ४९, ३

अन्युत शितिरन्ध्र[d]- -न्ध्र मा २४, ७, का २६, १, ४, तै ५, ६, १३, १, मै ३, १३, ३, काठ ४९, ३

*अन्यु(तस्>)तो दत्[e]- -दत तै २,६,२, २[२], काठ १९, ३, क ३०,१, -दक्ष्य तै ५ १,२,६ -दन् तै २, १,१,५ ५ ५,१,३

अन्युतो(<तस्> अ)रण्य[f]- -ण्याय मा ३० १९,का३४,४,१

¶अन्यु(तस्>)तो-वैश्वानर[f]- -र तै ७, २, १०, १

अन्यु-त्र[g] ऋ ७, ५९, ५ ८, २४, ११ १०,८६,२, खि २, ११, ३, *तै ३, ३, ८,१, ¶मै ३, ६, ६, १०, ४, ४, ५, ६, ६, ९, ¶काठ ६, ६, २३, २[२], २७, ६, २८, ६, ३७, १, ¶क ४, ५ ३५, ८[२], ४२ ६, ४४, ६ शौ ३, २३, १, ६, ११, ३ २६, ३, ४०, २, ९३, २, १४०, ३, ७, ११६, १, १२०, २ ९, २, ८५, १०, १, १६, ११, २, १९, २१, ७६ २०,१२६, २†, पै १, २७, ३ ६४, ३, २, ६, २, ३, ५, २२, १-९, ७, ३, ५, १६, ३६, ६, ७८, ७, १०५, ९, १०६, १ ६

¶अन्युत्र दीक्षित[h]- -तम् मै ३, ६, ९

¶अन्यत्रो(त्र-उ)तु[i]- -तम् मै ४, ५, ७

अन्यु-था[j] ऋ ४, ३२, ८, ६, ३५, ५, मा ४०, २, का ४०, १, २ ¶तै ५, ३, ३, १[४], ४, ९, ४, ¶मै ३, ६, ९, ७, २, १०, ४, २, ८, ¶काठ २०, १३[२], ¶क ३१, १५[२], कौ १, ३०५[k], जै १, ३२, ३[k]

अन्य देवतु[l]-

¶अन्य देवत्य,त्या[m]- -त्यम् मै ३, ८, ९, -त्या मै २, ४, २[२], काठ १२, १२[२], -त्याम् तै ३, ४, ३, १, -त्यौ मै ४, ६, ३

अन्यु-नाभि[f]- -भि शौ १, ३०, १, पै १, १४, १

अन्यु-बन्धु[f]- -न्धु काठ ३५, ५ क ४८, ६

†अन्यु-रूप,पा[f]- -प ऋ ७,१००, ६, तै २,२,१२,५, मै ४,१०,१, कौ २, ९७५, जै ४, २३, ७, -पा ऋ १०, १, ४

¶अन्य-लोकु[l]- -के मै ३, ७,७

अन्यु व(र्ण→)र्णा[f]- -र्णाम् शौ १२, ३, ५४

अन्य-वापु[n]- -प मा २४, ३७, का २६, ८, २, तै ५, ५, १७, १,

(तु नाउ)। अथ बस अप्यू उप विशेषकवर्णविशेषगत्तिदर्शनाद् उपपद्येत। उप स्त्रिया न-आदेश सहङ्कतस्य ङीप (पा ४,१,३९) पित्त्वान्निघाते स्वराऽभेद।

[a]) तम सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप एतवर्णविशिष्टवृत्तित्व द्र। शेष नापू ग्नि ऊह्यम्।

[b]) कारकोत्तर क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप २*शिति-बाहु- यद्र। यथा अन्युत शिति-बाहु इत्येवमवजिघृक्षु भा सा च शिति इत्येतद्भावप्रधानमिति कृत्वा पूप बस भावयित्वा बाहु- इति उप पुन बस इच्छन्तौ पपा विरुध्येयाता तथाऽऽकरे द्र। यनि २*शिति-बाहु- इति तस सामस्व तत्रैव नापू श्रूयमाणात् १शिति बाहु इत्यस्माद् बप उत्तरपदाद्युदात्तात् (तु पा ६,२,११६) सुवेच भवति। यत्तु यनि एवाऽवग्रहे म तस इति धृत्वा उप बस इच्छेत् तत्र परिगणनपक्ष परिख्याय अव्यय पूपप्रस्व स्यदितीव तन्मत द्र (तु १अन्युत एनी)। अन्ततो यत् स्वव्याख्यानीयाऽवग्रहविरोधमपनुनुत्सु भा १शिति बाहु- इत्येतदेव भावप्रधान सद् उप स्यादिति पश्यति, तन्न तथा सुभवमिति कृत्वा नादरार्हमिव भवति।

[d]) सस्व नापू द्र। उप २*शिति-रन्ध्र- यद्र।

[e]) सस्व एपू टि द्र। उप पाप्र दन्त→दत्- इति समासान्त (पा ५, ४, १४२)। पक्षान्तरे तु टि *दुत्।

[f]) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र।

[g]) सप्तम्यर्थे त्रलि प्र लित्स्वर (पा५,३,१०,६,१,१९३)।

[h]) तस अव्यय पूपप्रस्व (पा ६,२,२)। उप यद्र.।

[i]) क्तम थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। उप √वे+कर्मणि क्त। तु टि अमुत्र-भूय-।

[j]) प्रकारवचने थाल् प्र लित्स्वरश्च (पा ५, ३, २३, ६, १, १९३)।

[k]) ?आद्रुन् इत्यत्र सस्थ टि द्र.।

[l]) कम सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र.।

[m]) तादर्थ्ये यति प्र तित्स्वर (५,४,२४,६,१,१८५)।

[n]) कर्मण्युपपदे √वप्+अण्। कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप २वापु <√*वापि(नाधा)<१*वुप (=हिं

मै ३, १४, १८, काठ ४७, ७.
अन्यु-व्रत[a]— -तः ऋ १०, २२, ८, -तम् ऋ ८, ७०, ११, -तस्य ऋ ५, २०, २, मा ३८, २०, का ३८, ५, ३, मै ४, ९, १०
¶अन्य-शृङ्ग[b]— -ङ्गे मै १, ४, १५
¶अन्यु(न्यु-अ)म[a]— -मान् मै ४, ८, ९.
अ(न्य>)न्या-दृश[c]— -दृङ् मा १७, ८१, का १८, ७, ९, तै १, ८, १३, २, ४, ६, ५, ५, काठ १८, ६, क २८, ६

*अन्ये[d]
*अन्ये-द्यु[e]-
अन्येद्युस्(:)[f] मै ३, २, २[2]¶; शौ १, २५, ४, ७, १२१, २; पै १, ३२, ४.
?अन्येद्युष्-क[g]— -कम् पै १, ४५, १
?अन्यो(न्य-उ)दर्[h]-
अन्योदर्य[i]— -र्यैः ऋ ७, ४, ८.
?अन्योऽन्यश्रैष्ठ्य[j]— -ष्ठ्याय क ३८, २.
?अन्यवद्[k] पै ५, ३१, ६.
अ-न्यस्त[l]— -स्ते?[m] मै ४, ५, १.
अ-न्यो(नि-ओ)कस्[n]— -काः शौ १२, २, ४.
अन्वक्त- अन्व(नु√अ)ञ्ज् द्र.
अन्व(नु√अ)ज्, अन्वज तै ७, ४, १९, १; काठ ४४, ८.
अन्व(नु√अ)ञ्च्
अन्वुच्,ञ्च्[o]— -नूच.[p] ऋ ३, ३०, ६,

वाप [यन्-सजन्मानौ √वाप्, √वप् यद्र.])।

[a]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१)। उप. यद्र.।

[b]) तस. सासस्व. (पा ६,१,२२३)। उप. यद्र.।

[c]) उस.उप √दृश्+क्विन् प्र., पूप. दार्घत्वं कृद्-उप-प्रस्व. च (यक. पा ३, २,६०, ६,३, ९१, २,१३९)।

[d]) सप्तम्यन्तमिदं नाउउ.व्यु औपयिकं द्र.। सुप्-अलुग्-विधया पूप. भवतीति शाब्दिकप्रकृतिविचारसौकर्यमात्र-प्रयोजन. पृथङ् निर्देश उपपद्येत।

[e]) तस. सासस्व. (पा ६,१,२२३)। उप. <√दिव् यद्र.। नाउ. व्यु. औपयिकतया सुकल्प द्र.।

[f]) नाप्. सुघ् प्र. उसं. (पा ५, ४, १८)। पाप्र. तु अन्यु-+एद्युस् प्र निपात्यते (५, ३, २२)। ननु क्रियाभ्यावृत्तिगणनार्थेऽयं प्र. इष्यत इह च तदभावे कथम् उसं. इति। उक्तार्थद्वयमुपलक्षणमात्रं भवति। क्रियावृत्तिविशेषणसामान्ये तु तात्पर्यं प्रतीयेत। नाप्. यनि. पदविभागे च पपा. अपि प्रामाण्यमुपलभ्येत (तु उभय-द्यु शौ १, २५, ४, ७, १२१, २)। ननु अस्मिंस्तावत् प्राति. नाऽवग्रहो भवतीति। सत्यम्। तत्र पूप. सुपलुगिति कृत्वाऽवग्रहाभाव. (वैतु अमे-द्यु [ऋ ४, १४, १०] यत्र पूप सुपोऽलुकि गत्यप्यवग्रह. पपा. भवति तत्र पदकारमतेन पूप. विभक्तिप्रतिरूपकम् अव्य. इति कृत्वा विवेकः सुलभः द्र.)।

[g]) तत्रभवीयः कन् प्र उसं. पत्वं च (पा ४,३,२३. ८,३,५९)। यद्वा '?अन्येद्युकम्' इति पा. स्यात् (तु मूको. 'अन्येद्युकम्' इति)।

[h]) बस. सासस्व (पा ६,१,२२३)। उप. यद्र.। पाप्र. नाउ. व्यु औपयिकतया सुकल्पं भवति।

[i]) तत्रभवीय. यत् प्र. कोदर्यपोशान: उसं. (पा ४, ४, १०८)। यद्वा, उदर->उदर्य- इति तत्रभ-वार्थे यति प्र. [नित्य] भवनम् ...। [illegible] (पा ४, ३, ५५, [तु. च] ५, १, १२४)। एवं तावद् बस. पूपप्रस्व स्यात्। 'अन्यद् भिन्नम् उदर्यम् उदराभिसंबन्ध. प्रभवो यस्य' इत्येवं च व्याख्यानं सुवचम्। एस्थि. 'समान-' (पा ४, ४, १०८) इत्यनुशासनमन्यथासिद्धायताम्। समानोदर्य- इत्यस्यापि समाननिष्पत्तेः सम्भवादिति। यत्तु अ॰ इत्याद्युदात्तम् PW. आह, तच्चित्तान्तमप्रमाण-मित्युपेक्ष्यम्।

[j]) मुपा सन्देहः। कथमिति। शाखान्तरीय-विसंवादात् (तु. मै ३, ७, १० 'अन्योन्यस्य श्रैष्ठ्ये' इति, तै ६, २, २, १ 'अन्योन्यस्मै श्रैष्ठ्याय' इति। अत इहापि 'अन्योऽन्यम्' इत्येवं सतोऽनुस्वार-च्युति सम्भाव्येत [एस्थि. च स्वराङ्कितानि निगमान्तराण्यनु 'अन्यः। अन्यम्' इति पदद्वयीव निर्दिश्येत], वैतु RcIV. यनि. इति)।

[k]) 'अव्य् अन्वं(यथा क्रममित)' इत्येवं मुपा सु-शोध द्र.।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद्र.।

[m]) अत्र मुपा. '-स्तोऽस्य' इत्येवं मूलत. सत. '-स्तेऽस्य' इति यनि. प्रमादमूलं विकारमात्रं संजायमानमनुपदं मूलत 'यत्र.' इत्येवं श्रूयमाणस्य सतः 'यत्रे' इत्येव विकारान्तरनिमित्तमभूदिति सम्भाव्येत। अन्यथा हि यत्तु अपां परिहरणाभिप्रायदर्शनमिष्यमाणो विश्वदेवाग्निका-भ्योऽङ्गप संप्रत्तपूर्वस्य यज्ञस्याऽन्यायलक्षणो लाभ एवाद्यपरत्वयः सञ्जायेतेति (तु उपरि श्रूयमाणं नम्-पुरस्कृतमेवाऽप्-परिहरणस्य रचोऽनन्यायलक्षणमर्थं [illegible])। एस्थि. इह च तस्य यत्र->-त्रे इत्यत्र च यथावच् शोध. द्र.।

[n]) गस्थ. नाप्. द्र.। उप. बस. यद्र.।

[o]) गस क्विन्-क्त-स्वर (पा ३,२,५९, ६,२,१३९)।

[p]) अव्याऽऽकारस्य लोपे दीर्घत्वं विभक्तिस्वरश्च (यक पा ६, ४, १३८. ३,१३८, १, १७० [वैतु माउ. क.])।

–¶नूच[a] शौ ३, १, ४, पै ३, ६, ४, –न्वक्,ग् तै १, १, २, १, ८, १०, ३, काठ ३९, १, –¶न्वङ् मै २, ४, ३[२], काठ २३, १, २५, १०, क ३५, ७, –¶न्वञ्च तै २, २, २, ५, ७, ४, २, ३, –न्वञ्चम् मै २, ६, ९, ४, ४, ३, काठ २३, १¶, क ३५, ७¶, शौ ६, १३४, ३, पै ५, ३३, ६, –न्वञ्चौ तै २, ६, २, ४¶

१†अनूची[b]– -ची ऋ १, ११३, २, खि २, ११००

२अनूची[c]– -ची तै ५, ५, ७, २¶, शौ १०, १०, १०, पै १६, १०७, १०

अन्वग्-भाव[d]- अन्°

¶अनूचीन[e]– -नम् तै ६, ३, ९, २, मै ३, ८, ९

†अनूची(न>)ना[f]– -ना ऋ ४, ५४, २, मा ३३, ५४, का ३२, ४, ११

¶अनूचीना(न अ)हु[g]– -हम् तै ७, १, ५, ४

३अनूच्य[h]– -च्ये शौ १५, ३, ५

अन्व(नु√अ)ञ्च्

अन्वक्त- घृत°

?अन्वत[i] पै ९, ४, १०, १२

¶अन्व(नु-अ)ति√मुच्, अन्वतिमुच्यते मै ४, ७, ७

¶अन्व(नु-अ)ति√पि(<–मि)च्>न्च् अन्वतिपिञ्चति मै १, ८, ९, ४, ८, ९

¶अन्व(नु-अ)त्या(ति-आ)√वृत्> वर्ति, अन्वत्यावर्तय मै १, ८, ९

¶अन्व(नु-अ)प√क्रम्>क्राम्, अन्वपक्रामति मै ३, ९, ३, अन्वपक्रामन्ति मै ४, २, ८, अन्वपाक्रामत् मै २, ३, ७, अन्वपाक्रामन्, अन्वपक्रामेयु मै ४, २, १२

¶अन्व(नु अ)भ्य(भि-अ)व√चर्, अन्वभ्यवचरति मै १, १०, २०

अन्वभ्यव-चारम्[j] मै १, १०, २०

¶अन्व(नु-अ)भ्या(भि आ)√रुह् >रोहि, अन्वभ्यारोहयत् मै १, १०, १३

अन्वय- अन्वि द्र

अन्व(नु√अ)र्ज् अन्वृ(नु√ऋ)ज् द्र

अन्वर्तितृ अन्वृ(नु√ऋ)त् द्र

अन्व(नु√अ)व्, अनु 'अवतु काठ ३७, ९, पै ४, ३, ५, ६, अनु[२](अवतु) पै ४, ३, ५ अनु[२] ''अवताम् काठ ३७, ९, पै ४, ३, ६, अनु ''अवन्तु काठ ३७, ९, पै ४, ३, ५, अनु आवताम् ऋ १०, ११३, १[k], अनु[१] ''आवन् ऋ ८, ७, २४, अनु आव ऋ ३ ५०, २, अनु'''आवीत् काठ ३७, ९[२], पै ४, ३, ५, ६

¶अन्व(नु-अ)व√कृ, अन्ववाकरोत् मै १, ८, ४

¶अन्व(नु अ)व√गम्>जिगास, अन्ववाजिगासन् तै ३, २, २, ३

¶अन्व(नु अ)व√चर्, अन्ववचरति काठ ३६, १४, अनु'''अवचरन्ति तै ६, ४, ९, ५

अन्वव-चार- अन्°

¶अन्व(नु-अ)व√जि, अनु 'अवजयेयु मै ३, ९, ५, १०, ६

अन्वव-जय- अन्°

¶अन्व(नु-अ)व√नी, अन्ववनयति काठ २४, १०, क ३८, ३, अन्ववनयेत् मै १, १०, २०, ३, ३, ४, ४, ८, ३, काठ ३६, १४[२]

¶अन्व(नु-अ)व√सृज्, अन्ववसृजति तै ६, ५, ८, ५, अन्ववसृजति मै १, ६, ६, अन्ववसृजतात् काठ १६, २१, अन्ववासृजन्, अन्ववासृजन् मै १, ६, ६, अन्ववसृजेत् तै ६, ५, ६, ५, ७, १, ८, ५, मै ४, ६, ७

अन्व(नु अ)व√सो>सा

अन्वव-साय[l] मै १, ८, ८, ९, ३, ४, ५[२], काठ ६, ६, २२, १[२], क ४, ५

अन्वव-सायिनी पश्चात्°

---

[a]) पूप अन्तोदात्त (पा ६, १, २२२ [वैतु नाट् द्र])।

[b]) स्त्रिया ङीप् प्र उदात्तनिवृत्तिस्वरेणान्तोदात्त (पावा ४, १, ६, पा ६, १, १६१)। सौवर प्रकृतिभेद तु नाउ ।

[c]) उदात्तनिवृत्तिस्वर बाधित्वा एपू. स्वर द्र । सौवर प्रकृतिभेद शाखाभेदेन व्यवस्थापनीय (तु नापूए)।

[d]) उप भावे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

[e]) स्वार्थे ख→ईन प्र (पा ५, ४, ८)। प्रत्ययस्वरः।

[f]) शाखाभेदेन स्वर्थे खञ् प्र उस । चित्स्वर (पा ६, १, १६३)।

[g]) कम. समासान्ते टचि (पा ५, ४, ९१) नाट्. स्वर । उप अहन् द्र । वा द्विवि भवति ।

[h]) तत्रभवीय यत् उस तित्-स्वरश्च (पा ४, २, १०१, ६, १, १८५)।

[i]) 'अनु।अत' इति पदद्वय वा स्यात् (अनु√इ>) 'अन्वितम्' इत्येव मूलत सतो विकारो वा स्यात् ।

[j]) गस णमुलन्त-कृत् प्रस्व (पा६, १, १९३, २, १३९)।

[k]) तु GW च ऋ ८, ७६, ११ इति सवादिनी श्रुतिश्च (वैतु ग्रा प्रभृ. 'शुष्मम्' इति कर्मपदम् अनुना कर्मप्रवचनीयेन √अव् इत्यस्य कर्मान्तरमध्याहारकाश्च)।

[l]) गस घञन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

¶अन्व(नु अ)व√स्था(>तिष्ठ,अन्व-यातिष्ठत् मै ३, ९, ४

¶अन्व(नु-अ)व√स्रु→स्रावि,अन्व-वस्रावयति तै ५, ६, ३, २, ६, २, १०, ५, क ४०, ३.

अन्व(नु-अ)वार(व√ऋ)>च्छ, अन्ववार्च्छति मै ३, ९, ६

¶अन्व(नु-अ)वा(व√२अ)स्, अन्ववास्यति तै ६, ६, ७, ४, काठ २९, ४, क ४५, ५, अन्ववास्यति मै ४, ८, ६.

¶अन्ववे(नु-अव√इ), अन्ववैति तै ६,६, ३, १, मै ३, ८,१, अन्ववैति मै ४, ८, ५, अन्ववैत् मै ४, ८, ५, अन्ववैताम् तै २,४, ४, १, २, अन्ववायन् तै ३,२, २, ३, ५, ३, ३, १, मै १, ९, ८, ३, ६, १०, ८, १, ४, ९, ११$, काठ १३, ५, २०, ६, ११, २४,१०, क ३१, ८,१५, ३८, ३, अन्ववायन् तै ६, ३, १, २

अन्ववा(व-अ)यु[a]- -याय काठ २०, ८ [°वाय- अन्°]

अन्ववा(व-आ)यिन्[b]- -यिन खि ३, १६, ५$

अन्ववे(व-इ)त्य काठ २२, ७, २५, ८[2], क ३५, १, ४०, १[2]

अन्ववै(व-ए)तुम् काठ २४, १०, क ३८, ३

†अन्व(नु√१अ)श्, अन्वश्नोति ऋ २, १६, ३, अन्वश्नुवन्ति ऋ ७, ९१, १, मै ४, १४, ५ अन्वानशे शौ ४, २५, २$, अनु आनशे ऋ १, ८४, ६[c], कौ २, ३००, जै ३, २४, १६, पै ४, ३४,२, अनु···आनशु ऋ १, ५२, १४[d], अनु···आनट्[e], अनु···अष्ट ऋ ८, ७०, ५ तै २, ४, १४, ३, काठ १२, १५, कौ १, २७८, २, २१९, जै १, २९, ८, ३, १९, ७ शौ २०, ८१, १, ९२, २०

१अन्व(नु√१अ)स्, अनुष्ण[f] मै २, १३, १, काठ ३९, २, शौ ३, ११, २, पै ३, ४, २, अनुस्यन तै ५, ६, १, ३, अनु आसन् ऋ १०, २७, १७, अनुष्यात् ऋ १, १६७, १०[g], १८२,८, ३,३९,८[h], अनुष्यात् काठ ३५, १४‡[i], कौ १, ८२[j], जै १, ९, २, अनुष्याम ऋ १, १८५, ४.

¶२अन्व(नु√२अ)स्, अन्वस्यति, अन्वस्यति तै ७, २, ४, २

¶अन्व(नु-अ)ह्[k]- -हम् खि २, ६[2], १६$, तै २,४,१०,१, ५,५,६, २, मै २, ४,८, काठ ११, १०.

¶अन्वा(नु-आ)√कृ, अन्वाकुर्वन् काठ २४, ७, क ३७, ८

¶अन्वा(नु-आ)√क्रम्, अन्वाक्रमत तै ६, ५, ६, ३

¶अन्वा(नु-आ)√क्शा

अन्वा क्शायम्[l] मै १, ९, ८.

अन्वा(नु आ)√श्लि, अनु···आश्लि-यति पै १६, १३२, ७

अन्वा(नु-आ)√गम्>च्छ, ¶अन्वागच्छत् काठ ८, १०, १०, २[2], ११,३, क ७,६, ¶अन्वागच्छन् काठ ८, ७[2], क ७, ४[2]

¶अन्वागमन् तै ७, ३, ५, १, अनु आगन् पै १६, ७१,८

[a]) गस भावे अचि थाथादि स्वर (पा ३, ३, ५६, ६, २, १४४)।

[b]) उप णिन्यन्त-कृद्-उपप्रस्व (पा ६, २,१३९)। 'आ' इति सुपा स्वरो भ्रष्ट ।

[c]) सा सादृश्ये कत्र इति कृत्वा √१अश् इतीममाक्षिप्य तृतीयचरणान्तेन प्रथम वाक्यमाह, तुरीयचरणस्थे वाक्यान्तरे च केत्र ३ 'त्वा' इति पदमनुवर्तयति न तु 'त्वा। अनु' इति पदद्वयम्। तच्चिन्त्यम्। तथाहि, सादृश्यार्थ गतु अनोर् अग गतित्वेनाऽऽख्यातयोग न प्रसिद्धो भवति न तु तथा सत्य लक्षणाद्यर्थत्वतः कत्र गत। अतोऽध्याहारमुखेनाऽपि गतित्व एव पर्यवसानाद् अस्मैव तत्र 'आनशे' इत्यस्योभयोरपि वाक्ययोरन्वयत्वेन याऽऽयोगलिङ्गेन याग (तु ऋ २,१६,३ यत्र्या सादृश्य प्रतिविधेयाभिगर्भ नि ग देहनामाराद्ध्वनि)। एवमपि GW. अनोर् गतित्वमदृष्टुं ५।

[d]) अनेदर्शी GW. अन्यथाऽर्थवादा भवति गतिस्व-मित्रगतेरभावाद् अनोर् इति यावत्।

[e]) एतद् रू अनु√१नश् इत्यत्र द्र.।

[f]) नति उस (वैतु पा ८, ३, ८७)। शाखाभेदेन व्यवस्था स्यात्। पाप्र. चेह शाखाविशेषमात्रानुसारिणीति तु तत्त्वदृक् (तु नाउ रू)।

[g]) गतिस्थमूला नति. (पा ८, ३, ८७)। कत्र इतीव सा अभिप्रयस्तां नतिं प्रति पर्यनुयोक्तव्य।

[h]) गतित्वमपश्यन् GW मन्त्रस्थां नतिं प्रति चोद्यो भाति (द्र नापूटि)।

[i]) 'अनुष्यात्' इति याकृच (६,५,४) पाभे.।

[j]) पादपूर्तिकर अनुरु इत्यभिप्रायी विव गतिमूलां नतिं प्रति चोद्य।

[k]) अत समासान्ते टचि निःस्वर (पा ५,४,१०८,६, १, १९२)। उप अहन्- यद्। या किपि भवति।

[l]) गस णमुलन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, ३, ११९)। '-क्शा' इत्यप्येकमिमम् मुको. पा। न तु

अन्वा-गन्तु[a]- -न्वा मा १८, ५९, का २०, ४, २, तै ५, ७, ७, १, काठ ४०, १३, शौ ६, १२३, १, २

अन्वा (नु-आ) √गा, अनु[..] आ- (आ-अ)गु तै ४, ३, ११, १[b]

¶अन्वा(नु आ)√चक्ष्, अन्वाचष्टे मै १, १०, १८, ४, ४, ७, काठ ३६, १३

अन्वा(नु-आ)√तन्, अन्वाततान मा ८, ६२, शौ १८, ७, ३२, पै ११, ५, ३, अन्वातासीत् मा १५, ५३, का १६, ६, ५, तै ४, ७, १३, ५, काठ १८, १८, क २९, ६, अन्वातासु मै २, १२, ४

अन्वा(नु आ)√तप्, अन्वातपन्ति पै ५ ३१, ७[2c]

¶अन्वा(नु-आ)तम्[d]- -मम् काठ २३, १, क ३७, ७

¶अन्वा(नु-आ)√धा

अन्वा-धाय[e] काठ ३५, १७[2], क ४८, १५[2]

¶अन्वा(नु-आ)√धाव्, अन्वाधावन्ति काठ १३, ४

अन्वा(नु आ)√(ध्यै>)धी>दीधी, अनु[...]आदीधीयाम्[f] शौ २, १२, ५, अनु आदीध्याथाम् पै २, ५, ५[2g]

¶अन्वा(नु-आ)न्त्र[h]-

¶अन्वान्त्र्य[i]- शौ २, ३१, ४, पै २, १५, ४

¶अन्वा(नु आ)√प्यै>प्याय्, अन्वाप्यायते, अन्वाप्यायत मै २, २, ७

¶अन्वा(नु-आ)√प्री, अन्वाप्रीणाति क ४१, ७

अन्वा(नु आ)√भज, ¶अन्वाभजति तै ६, १, ९, ६, ४, ६, ३, ५, १, ३, ¶अनु आभज तै ६, ४, ६, २, ¶अन्वाभजत् तै ६, ४, ६, ३, अनु(आभजन्)[j] ऋ ३, ४७, ३

अन्वा(नु आ)√भू, अन्वाभवत् काठ ३५, १५ ४३, ४, क ४८, १३

¶अन्वाभविष्यन्ति तै ६, ३, ४, ७, १०, ?, ५, ३, १

अन्वा भूति[k]- -ति काठ ३५, १५

¶अन्वा(नु आ)√यत्

अन्वा-यत्त[l]- -त्त, -त्तम् तै १, ६, ११, १, मै १, ४, ११

अन्वा(नु-आ)√रक्ष्, अन्वारक्षत् पै १६, ६३, २

अन्वा(नु-आ)√रभ्>रम्भि, ¶अन्वारभते तै ३, १, १, ४, ६, २, १, १,

क्षा<>क्ता<>क्षा इत्येव वर्णसंकरज परिणाम द्र।

[a]) गस तृन्नन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)। अस्य व्याख्यान द्विवर्णक भवति। यनि कृदन्तमिति प्रथम वर्णक (तु उ ५१ च)। लुटि प्रपु१ इत्यपर (तु भा सा.म. Pw. प्रमृ)। इह 'न लुट्' (पा ८, १, २९) इति तिङो निघाताऽभावे सति गतिद्वयस्यानुदात्तत्व द्र (पा ८, १, ७०, ७१, तु भा)। ननु किमिति नेह भूयोमतमन्वमानीति। उच्यते। लुट्-रूपमपि मूलत √१अस् इत्येतल्-लड्-रूपताऽनुप्रयुक्तान् तृन्नन्त-कृतोऽनर्थान्तरमिलभिसन्धेरल्पायोऽभिमतपदत्वमेवोरीकृतमिति दिक्।

[b]) अत्र 'आगु' इत्येक पदम्। यनि अपर पदमिति विवेक द्र। तुटि 'रअनु' तै ४, ३, ११, १[1]।

[c]) '-ती' (=दाद्यन्तस्य ङीपि द्वि३) इति मुग शोधमर्हति। अन्यथा हि वाक्यासम्भवत्वप्रसङ्ग स्यात्। नाउ पद च मूलत 'ईर्मम्' इति सदेव 'ईरिमम्' इति मध्य इकारोपजनवत्तया मूको अदकाराति सभाव्येत (तु ईर्म मध्य टि)।

[d]) अस. समासान्ते टचि चित्-स्वर (पा ५, ४, १०८, ६, १, १६३)। उप आमन्- यद.। वा किवि।

[e]) गम इयबन्त इत्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।

[f]) 'अरङ्कामस्य कर्ता माऽभिभूद् माम्' इत्यस्य इत उपरूपिम् मन विस्मरणेनकुर्वते ममाऽन्वातम्भन लम

पृष्ठपायाए वितन्वायताम्' इत्यस्य मन्त्रस्वारस्यस्याऽतिरोहितत्वेऽपि यन् सा ५१ च 'मा अनु' इत्यन्वयमिच्छतस्तवि सार द्र। तदभिमतस्य √२दीधी इत्यस्य च √दीदी इत्यस्य पर्यायभावस्याऽप्रामाणिकत्वादिति दिक् (तु सस्य अनु आरभ्यत्वम् इति)।

[g]) मुपा चिन्त्य। 'दीध्यताम्' इति मूको हि पर लिङि मपु२ ह दीधी-यातम्>दीध्यातम्' इति संकेतयेत्।

[h]) प्राप्त पूपप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[i]) तत्रभवार्थे यति प्र तिस्वर (पा ४, ३, ५५ ६, १, १८५ [तु भा यत्त्वशात् आन्त्र- इत्यत यत् इत्याह, तत्र। तथा सत्य् अनुना प्राप्त पूपप्रस्व हि स्यात्। अर्थतोऽस्य प्राम अमगतेश्च। सा समये स्वरितस्वर मूको बभूवेन्यस्य तत्प्रमाणेन सुवचत्वाश नाप् इह मूलभूतस्य प्रानि सद्भाव मूह द्र। एवेस्य सम्प्रदायदुदात्ततया यदस्य प्राति मूको दपलम्भो भवति तत्र समाधान मृग्यम्])।

[j]) सामर्थ्याच्छन्नचरी किया पुरुषवचनपरिणामपूर्वकमध्याहृता द्र. (तु सा. [अनु-मामनुमत्संति] वैतु Pw. प्रमृ 'रअनु' इति दाग्त अनु कत्र इत्यभिप्रायुश्च)।

[k]) गस किवि 'तादौ-' (पा ६, २, ५०) इत्यतु स्वरशोधे सति °भूति- इति मुग चिन्त्य।

[l]) कर्मणि क्तेऽन्तरप्रकृतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

३,८,२,१,४ मै ३,६,६³,८,९, ९,१, ४,६,८, काठ १०,५, ११, ४², १३, ७, २४, ८, ३०,३, क ३८, १, ४६,६, ¶अन्वारभते तै ६, ३, ९, ४, मै ३, ९, ७² ¶अन्वारभन्ते मै ४, ६, ३², अनु आरभे तै ३, २, १, १³, ७, ५, ११, १², २, काठ ३५, २, ६, ९, ३८, १२, ४५, १५³, क ४८, ३, ७, १० शौ ६, ४८, १-३, ‡अन्वारभामहे[a] मा ९, २६, ३५, १३$, का १०, ५, ५, ३५, ४, १२$, तै १, ७, १०, ३, मै १, ११, ४ काठ १४, २, २१, १४$, कौ १, ९१, जै १, १०, १, अनु आरभामहे[b] शौ ५, ८, ९, पै ७, १८, ८, ?अन्वारप्स्व[c] पै ४, १८, ६ अन्वारभेथाम् शौ ६, १२२, ३, १२, ३, २०,४७, पै १६, ५१, ७, अन्वारभध्वम् १२, २, ४७,४८, अनु आरभध्वम् काठ ३५, २, ६, ९, क ४८, ३, ७ १०, शौ २, १० ५[d], पै २, ५,५,१०,९,६ ¶अन्वारभन्त काठ ७, ६, क ५, ५, ¶अन्वारभेत तै ३, १, ५, १, ६, ३, ८, १ .

¶अन्वारम्भयति तै २, ६,२,५, मै २, १, २, ४, १, १२
¶अन्वा-रभ्य[e]- रभ्यम् तै ६, ३, ८, २ [°रभ्य- अन्°]
¶अन्वा-रम्य[f] तै २, २,५,५,३,११, ४,५, ३, ९, २, ६, १, ११, १, ७, ३, १, १, काठ २४, ८, क ३८,१ [°म्य अन्°]
¶अन्वा-रम्य[g]- -म्य , -म्याः[h] तै ६ ३, ८, १
¶अन्वा-रम्भ[i]- -म्भ तै ६, १ ११, ५ २, १, २, ९, २, मै १, ४,८, ११, ८, ३, ७, ९, ८, ७, ४, १, १२, ४, ५, ८, २, काठ १४, ८, २४, ४, ८, २५, ८, ३१, ९, ३२, ४, क ३७, ५, ३८, १, ४०, १, ४७, ९, -म्भाय मै ३, ७, ९, ८, ७
¶अन्वा रम्भयित्वा[j] काठ ११, १०, १२,२ २४,८, क ३८, १
¶अन्वा(नु आ)√रुह् >रोहि, अन्वारोहति तै ५, ४, १०, २, ६, ८,१, मै १,८,६,३,५,५ अनु-आरोहति तै ३, २, १,१,२, अन्वारोहन्ति तै ७, २, १, २, ४, ६, २, ४, ३, २, ७, २, मै ३, ९, ४, $अन्वारोहामि मै २, ७, १६¹, काठ ३९, ३², शौ ६, १२२, ४, पै २, ६०, १, अन्वारोहत् मै ४, ३, ४, अन्वारोहेत् तै ५, ६,८,१ अन्वारोक्ष्यन्ति मै ३,९,४,१०, २, ४, ७,५ $अन्वारुहन् खि १, ११, ४[k]
अन्वारोहयति मै ३, १०, ४, अन्वारोहयेत् तै ३, ४, १०, ४, अन्वारोहयेयु मै ३, ९, ४
ϕअन्वा-रू(ढ>)ढा- -$ढा पै ८, १६, १[l],२,३
अन्वा-रोह[i]- -ह तै ५, ६, ८, १, मै ३, ८, १, -हा तै ३, २, १, ०, -हान् तै ३, २, १, १, मै ३, ५, ५
अन्वा रोहयितव्य[m]- -व्यम् मै ३, १०, ४
†अन्वा(नु आ)√लभ्, अन्वालेभिरे ऋ १०, १३०, ७, मा ३४, ४९, का ३३, २, १२
†अन्वा(नु-आ)√वह्, अनु‴ आवहत[n] ऋ १०, २९, २, शौ २०, ७६, २
अन्वा(नु आ)√वृत्, ¶अन्वावर्तते काठ ३२,५, अन्वावर्ते[o] तै १,६, ६, २, ७, ६, ३, काठ ५, ५, ३२, ५, शौ १०,५, ३७, पै १०, १०, ३, १६, १३२, २,

---

[a]) 'गीर्भिरीडामहे' इति ऋ (१०,१४१,३) पाभे ।
[b]) वैतु ।।। अनु यत्र इति ।
[c]) 'अन्वारभि' इत्यस्य वा 'अन्वारभ्य' इत्यस्य वा मूलत सतो विकारः स्यादिति विमर्श-सापेक्षो विषय ।
[d]) तु ।।।, वैतु सा. ।।। च अनु यत्र इति (तु अन्वा√दीधी>°याम् इत्यत्रत्य नाट टि) ।
[e]) कर्मणि गेडनन्तरगतिस्वरः (पा ६,२,४९) ।
[f]) गत ल्यबन्त-शब्द-प्रस्त (पा६,१,१९१,२,११९)।
[g]) गत यदन्त-शब्द-प्रस्व (पा ३,१,९८,६,१,२१३, २,११९)।
[h]) स्तुताव इ (पा ८,२,९७)।
[i]) गत अप यति ध्यावर्णादि-स्वरः (पा ६ २,१४४)।
[j]) गत छन्दसि ल्यप्-अभाव पाक्षिक ।
[k]) सुपा सन्नपि स्वरो प्रेत्यामवत्वादुपेक्षित द्र ।
[l]) मूको आदद् दर्शन प्रमादजमभूदित्यनीक्षितवा तदभावत प्रवर्तित सुपा चिन्त्य (तु उत्तरो मन्त्रो)।
[m]) गत तव्यदन्त-शब्द प्रस्त (पा ६, १, १८५ २, ११९)। इत्येव मौलिक स्वर स्यात्। यत्तु मूको सुपा च णयन्तेऽपि स्वरो भवति तदनुपद श्रूयमाणेन 'अन्वारोहयति' इत्यनेन द्वन्दोक्त' कारित स्यादिति शोभो यथावत् सावगत: द्र ।
[n]) तु में ।।। प्रभृ प, वैतु सा य अनु निपातमात्रमनुपरपरतया व्याचक्षाणोऽसमर्थमिव समाये ।
[o]) तुलि रअनु मा २,२६ ।

अनु(आवर्तें) पै १६, १३२, २
†अनु आववर्त ऋ ५, ६२, २, मै ४, १४, १०
¶अन्वावरीवर्ति मै ३, २, ९
अन्वा(नु-आ)√शी, अन्वाशये शौ १०, ७, ९
¶अन्वा(नु√आ)स्, अन्वास्ते तै ५, ३, ७, ३, मै १, ४, ८, काठ २१, २, क ३१, १७, अन्वासते मै ३, ३, १, अन्वासीत मै १, ४, ८
अन्वा(नु-आ)√सृप्[a], आ अनुसर्पेत मै ४, २, ५
अन्वा(नु आ)√स्था>तिष्ठ, अन्वातिष्ठथ काठ ३, ९, अन्वातिष्ठत मै १, ३, १, क २, १६, अनु आतिष्ठत[b] मा ८, १९, का ९, ३, ५, मै १, ३, ३८, काठ ४, १२, क ३, १०
¶अन्वा(नु√आ)हृ[c], अन्वाह तै २, ३, ६, २, ७, ४, ५, ७, १, २[१], ३[१], ४, ८, २, ४, ५, ११, १[२], २, ५, १, ८, ५[१], ६, २, १, २, २, ३, ४, ७, २, ६, १, ५, ३, ३, ५, ३, ४, ७, १[२], ४, ३, २, मै १, १०, १५, १८[७], ११, ७, २, ४, ४, ५, ३, ९, ५ ३, ७, ४, ६[१], ८, ७, ९, ५[१], ४, ५, ३[१], काठ १४, ७, २०, ५[४], २६, ८[१], २९, ६, ३६, ९, १२[१], १३, १४, क ३१, ७[४], ४१, ६[२], ४५, ७, §पै १, १०, १[d], अन्वाह तै १, ५, ८, ३, २, ४, ११, १, ५, ८, १, २, ५, ११, १, ५, ४, ६, ४, ६, १, ५, ३, मै १, १०, १८[२], २, ४, ४, ३, १०, २[२], ४, ५, ३[१], अन्वाहु मै ४, ५, ३, अन्वाहु मै ३, २, ५
¶अन्वा(नु-आ)√हृ, अन्वाहरति तै १, ७, ३, २, अन्वाहरति मै १, ४, ६, अन्वाहरन्त तै १, ७, ३, ३, अन्वाहरेयु मै १, ५, १२, अन्वाहरेयु मै १, ५, १३
अन्वा हर्तवै[e] मै १, ५, १२
अन्वा हार्य[f]– -र्यः तै १, ७, ३, २[२], ३[२], -र्यम् तै १, ७, ३, १, २[२], ३, मै १, ४, ६, काठ ८, १३, क ८, १, -र्यस्य तै १, ७, ३, २, -र्येण तै १, ७, ३, १, काठ ८, १३, क ८, १
अन्वाहार्य-स्थ[g]– -स्थम् तै १, ७, ३, २
अन्वाहार्य-पचन[h]– -न तै १, ६, ७, १, काठ ३२, ७
अन्वि(नु√इ), अन्वेति ऋ १, ११३, ८, [१२४, ३, (१०, ६६, १३)], ५, ८०, ४, ७, ६३, ५ [१०, २७, १३, (१४२, ५)], ¶तै ५, १, २, ३, ५, १, २, ६, ४, ५, ६, ३, ९, ५, ५, १, ४, ¶मै ३, १, ३, १०, ४, ४, ५[१], १४, १४, ¶काठ १४, ७, १९, २, ८[२], २२, ९, ¶क २९, ८, ३५, ३, शौ १०, २, १९, पै १२, ६, १३‡[i], अन्वेति मै ४, ६, ५¶, कौ १, ६४‡[j], जै १, ७, २‡[j], ¶अन्वेती३[k] तै ७, १, ७, ४, ¶अनुयन्ति तै ६, ५, १, ४, मै ४, ६, ५, काठ २७, १०, †अनु यन्ति ऋ १, १६३, १२, ४, १३, २, ८, ४०, ८, १०, ८५, ३१, १३६, २, मा २९, २३, का ३१, ३, १९, तै ४, ६, ७, ५, काठ ४६, ३, अन्वेषि तै ४, २, ५, ४, शौ १२, २, ४९, १७, १, १६, अन्वेषि ऋ १०, [(२७, १३) १४२, ५], अन्वेमि ऋ १०, [(१, १२४, ३, ५, ८०, ४), १३, ३], ६६, १३, मा १, ७, ११, ७, २, ३८, ५, का १, ३, ३, ७, १, २, २, २, ३८, १, ५, मै ४, १, ५[२], शौ ११, ११, ४, अन्वय.[l] पै ४, २२, ६, †अन्वेतु ऋ ६, ५४, ५, तै ४, १, ११, २, मै ४, १०, ३, ११, १, काठ ४, १५, २०, १५, §शौ ६, ८९, २, १९,

---

[a]) आङोऽनोरपेक्षयाऽर्थतो धातुना नेदीय इवाभिसबद्धत्वमुपजीवुक. यनि श्रुतिक्रमव्यत्याम द्र ।
[b]) अनु लक्षणे कप्र आतिष्टमान म त क्रियया समनुगमयतीति चिन्तम् ।
[c]) यया दीर्घादिरय धातुरिष्येत न तु पराभिमतदिशा ह्रस्वादिरित्यस्य कृते तु टि. √आह् ।
[d]) 'अन्वाह' इति शौ (१, १६, २) पाभ ।
[e]) सधे-प्र यया-तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६, २, ५१)।
[f]) गस ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८५, २, १३९)।
[g]) भावे स्व प्र. (पा ५, १, ११९) । तन्-स्वर ।
[h]) काम अधिकरणीय-ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।
[i]) 'अभियन्तु' इति ऋ (४, ५७, ८) पाभे ।
[j]) 'अभ्युति' इति ऋ (१०, ११५, १) पाभे ।
[k]) वाक्यस्य टेर् उदात्तप्लुत (पा ८, २, ८२, ९७) पदस्वरात् पृथग्भूत द्र. ।
[l]) साशयित्वेन सकेतयन् स चिन्त्य । लेट मपु१ इत्येव मुवचवात् ।

४, ४[a], §पै २, १२, ३, ५, ६, १, अनुयन्तु कौ २, १२१४, शौ ३, १७, ५, अनु यन्तु खि ६, ३, २, पै ५, ३८, १‡[b], अन्विहि ऋ १०, ५३, ६, मा १२, ६२, २२, १९, का १३, ५, १, २४, ६, १, तै १, १, २, २, ४, २, २, ८, १, ३, ९, २, ४, २, १, ३, १, †३, ४, २, २, ३, ६, ४, १, २, २, ६, ३, ९, ४, ४, ५, ५, ७, १, १२, १, मै २, ७, १२, ३, १२, ४, काठ †१३, ११, १२, १६, १२, क २७, ३, अनु इहि मै ४, ९, ११, ¶अन्वेस् तै २, १, २, १, ३, ५, १, ५, २, १, २, काठ १०, ११, ¶अन्वैताम् मै २, २, ४, काठ १०, ११, अन्वायन् ¶तै १, ५, १, १, ७, ३, ५, १[२], ¶मै ३, ८, ६, ¶काठ २४, ६, २६, १, ¶क ३७, ७, ४०, ४, शौ ११, ७, २, पै ३, ३८, ७, ¶अन्वायन् मै ३, ८, १०, अनु…आयन् ऋ [४, २६, २, १०, ६, ७] अनु आयम् ऋ ५, ३०, २, १०, ९५, ५, ¶अन्वियात् तै ७, १, ७, ४ †अन्वियाय ऋ ४, ४, ११, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, †अनु ' ईयतु ऋ ८, ९९, ६, मा ३३, ६७, का ३२, ५, १३, कौ २, ९८८, शौ २०, १०५, २, †अनु…ईयु ऋ १, १६३, ८[c], मा २९, १९, का ३१, ३, ८, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३

अन्वय- स°>सा

¶१अन्वि(नु-इ)त[d]– -तम् मै ३, १०, ४

¶२अन्वि(नु-इ)त[e]– -तम् मै १, २, १५.

अन्वि(नु-इ)ति[f]– -ति तै ३, ५, २, २, ४, ४, १, १, ५, ३, ६, १[¶], काठ १७, ७, ३७, १७, क २६, ६, -त्या मा १५, ६, का १६, २, १, मै २, ८, ८

¶अन्वि(नु-इ)त्य[g] तै ६, २, ९, २, ६, ३, १

अन्वे(नु-ए)तवे[h] ऋ ७, ३३, ८

†अन्वे(नु-ए)तवै[i] ऋ [१, २४, ८, ७, ४४, ५], मा ८, २३, का ९, ४, १, तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११

अन्वि(नु√इ)न्ध्, अन्वैन्द्ध शौ १०, २, १६, पै १६, ६०, ९,

?अन्विये[j] पै १३, ५, १५.

अन्वि(नु√२इ)प्→च्छ्, ¶अन्विच्छति तै १, ५, ९, ७, अन्विच्छे तै ४, ३, ११, ३, अन्विच्छ शौ ६, १३४, ३, पै ५, ३३, ६, १३, १, ९, ¶अन्वैच्छत् मै १, ८, २, अन्वैच्छत् शौ १२, १, ६०, ¶अन्वैच्छन् मै १, ७, २; ४, २, ६, ४, ७[१२], काठ ८, १५, २५, २, क ८, ३, ३८, ५

अन्वि(नु इ)च्छत्[k]– -च्छन् शौ ६, ३७, १

अन्विच्छती[l]– -ती खि ४, ५, २१

¶अन्वे(नु-ए)ष्टुम्[m] काठ २४, ७, ३०, ४, क ३७, ८, ४६, ७

अन्वी(नु√ई), अनु ईयते ऋ ५, ३४, १

¶अन्वी(नु√ई)क्ष्, अन्वैक्षत काठ ७, ९, §अन्वैक्षन्त मै १, २, १५, ३, ९, ७, काठ ३०, ८, शौ २, ३४, ३, पै ३, ३२, ४, अन्वीक्षेत तै ६, ५, ६, ५, काठ ७, ९, ¶अन्वीक्षेत तै ६, ५, ६, ५.

अन्वीक्ष्य[n]– -क्ष्य. तै ६, ५, ६, ५.

---

a) 'अन्येतु' इति मा ।

b) 'अनु…यन्ति' इति ऋ (१०, १३६, २) पाभे ।

c) 'अनु त्वा' इत्यनुवर्तयन् मा पर्यनुयोक्तव्यो भवति । पैप्पलाद् वैपरीत्याय । विस्तरस्तु वैश द्र. ।

d) या अनुबद्ध गृतायन्त पद कर्तरीति कृत्वा यति धा गत्यर्थत्वात् गत कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९) । गत्यर्थस्य वा निपातस्याऽभोर् गतित्वकर्मप्रवच-नीयत्वेऽसत्यपीनस्य गतेऽनुगतत्वेन इत- इत्यनेन कर्तरि प्रत्यय 'अनुगत इत' इति कृत्वा अत्र अन्वय-स्वरश्च (पा ६, १, २) । एवं च उपगृहे न्यो गत्यर्थेभ्यः क्त प्र उभयथैव विधा संभवन्ती यत्र प्रकारान्तोऽनुगभिदेति ।

e) मूले भर इर्न देश, तु समानस्वरत्वम् 'इन्वि-तम्' मे ३, १, ४, ४ (तु मा[?] भवतु, उभयथापि सम्भव यन्वयेऽन्यथाऽऽद्युदात्तत्वेन भाव्यम्) ।

f) गस भावे क्तिन्य् अनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ५०) ।

g) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

h) गस तुमर्थीयस् तवेन् प्र पूपप्रस्व च (पा ६, २, ५०) ।

i) 'तवै' (पा ६, २, ५१) इति द्विस्वरी द्र ।

j) मूले शोध मोपेच । ' अन्वयी महा' इति वा '…अन्वये महानाम्' इति वाऽपपाठ पाद स्यादिति ।

k) गस शत्रन्त-इद्-विकरण स्वर (पा ६, १, १८६) ।

l) -च्छ° इति मुपा स्वरो निरस्तस्त । 'शतुरनुम' (पा ६, १, १७३) इति नदीस्वरस्याशिर्वाद् ।

m) गस उप तुमुन् प्र द्र ।

n) गस इद्-उपस्वर (पा ६, १, २११, २, १३९) । उप यत् प्र इस (पा ३, १, १०७) ।

¶अन्वीप्[a]– -पम् तै ६, ४, २, २ मै ४, ४, १[२], काठ २८, ५, क ४४, १

अन्वृ(नु√१ऋ), अनु…अर्तं[b] ऋ ५, ५२, ६

¶अन्वृ(नु√ऋ)ज्, अन्वर्जेयु तै ७, ५, ३, २[१], काठ ३३, ५.

अन्वृ(नु ऋ)जु[c]– जवे तै २, २, ८, १, मै २, २, १० काठ १० ९, -जुम् तै २, २, ८, १, -जून् मै २, २, १०, काठ १०, ९

अन्वृ(नु√ऋ)त्[d], ?अन्वर्तिष्ये[e] शौ १४, १, ५६

†अन्व(नु-अ)र्तितृ[f]– -र्तिता ऋ १०, १०९, २, शौ ५, १७, २, पै ९, १५, २

*अन्वृ(नु २*ऋ)ति[g]- √*अन्वृतीय, अन्वृतीयामहे[h] मै ३, ७, ३, *अन्वार्तीयन्त मै ३, ७, ३[i], काठ २४, १, क ३७, २

अन्वृ(नु√ऋ)घ्, अन्वानृधु पै ५, २९, ७, अनु ऋध्या ऋ ८, ४८, २[j]

ɸअन्वृ(नु-ऋ)घत्[k]– धन्त ऋ ७, ८७, ७

अन्वे(नु-आ√इ), ¶अन्वायन्ति तै ६, ५, १, ४, मै १, ६, ११, ३, ७, ९, काठ २४, ८[२], २७, १०, क ३८, १[२], अन्वायन्ति मै ३, ७, ९, ४, ६, ५ अन्वायसि २, ९, २, अन्वेहि[l] काठ ४१, ३, अन्वेत पै ५, १३, ९, अनु एत[m] शौ ३, ८, ६, ६, १४, २

¶अन्वे(न्वा इ)त्य[n] मै २, १, ३

अन्वेतवे, अन्वेतवै √अन्वि द्र

अन्वेष्टुम् √अन्विष् द्र

?अन्वैतत्[o] शौ १८, ३, ४०

√*अप्[p], अप्सन्त[q] ऋ १, १००, ८ [नि°]

---

[a]) 'अनूप' इत्यत्र नि द्र ।

[b]) उत्तरार्धमात्रैकवाक्यत्वे सति यनि भानु-कर्तृको ऽन्वय सुलभ स्वारसिकश्च द्र । एस्थि यत् सा 'अनुगच्छन्ति' इत्याक्षेपेण क्रियान्तर चिकीर्षति 'विद्युत' इति द्वि३ रू 'मरुत' इत्यतत्-समानाधिकरण सत् प्र३ इति कृत्वा तत्-कर्तृतया च युयोजयिषति, तदसत् । तथाऽन्वयस्य हि तस्याऽवशिष्टै पदैर्वाक्यान्तर चिकीर्षतस्तदर्थं च 'दिवु' इति प१ मत् प१ इत्येव मन्त्रस्वारस्यविरुद्धमनुजिगमयिषोर्नितरा दयनीयत्वप्रसङ्गात् (तु PW प्रमृ) ।

[c]) प्रास अव्यय-पूपप्रस्व (पा ६, २ २) । अनु (=सन्ततम्) ऋनु- (=प्रापणशील) इत्यव तात्पर्यं च द्र (वैतु भा गस इति वा वस इति वा ब्रुवाण । [तथा हि व्याख्यायमान मदेतत् काममिन्द्रपरतया साध्वन्वित स्यान्न तु शाखान्तरोपस्थापित सजातपरतया (तु नाउ यनि मै काठ स्थले) । न हि कोऽपि यजमान सजातानभिभावुक सस्तानेवाऽऽत्मविधेयीकरणमर्थयत्वाऽऽत्मकविपरीतार्थप्रतीतिकरत्वेनेच्छेत् । अत इन्द्र-सजातोभय-सम्यगन्वय प्रास एव सुवचतर इति दिक्]) ।

[d]) यनि √ऋत्-√१ऋ > *अर्तं > √अर्त् यद्र ।

[e]) यनि पपा अनुवर्तत इव (वैतु नाउ नि BW. प्रमृ.) ।

[f]) गम तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३ २, १३९) । वै मा चैतन् प्राति <अनु√ऋति इतीदाराल्तधातुमूलता प्रतिपन्नौ भवत (वैतु BW प्रमृ एतद् क <अनु√घृत् इति कृत्वा माध्यनो यर्णलोपमास्थित्न [तु OR २ ३३२]) ।

[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप <√२ऋ यद्र ।

[h]) मूको शोधितो भवति (तु सनि) ।

[i]) शोधनप्रवण मुषा स्वरत स्वय शोध-सापेक्ष द्र । अन्यथा ह्य अनुपपन्नद्वैस्वर्य प्रसज्येतेति (तु तत्रैव 'व्युद्ध्यन्त' इति) ।

[j]) अनेवपश्यन्तौ PW MW च यथार्थदर्शिनौ न भवत, अनोर्गतित्वभिन्नगतेरसम्भवात् ।

[k]) अन्विच्छत् इत्यत्र नि द्र ।

[l]) 'अन्विहि' इति मा (२२, १९) पाभे ।

[m]) कप्र इति WI । यत्तु 'अनुचित्तेभि' इति सा सबन्धमैक्षत, तदसाधु । अपलक्षणद्वैस्वर्यप्रसङ्गाद् असबद्धार्थप्रतीतिप्रसङ्गाच्च । परस्य स्वचित्तानुसारेण विवक्षित स्यान्न तु स्वचित्त प्रत्य् आगमनमिति ।

[n]) तु 'अन्विष्य' इत्यत्रत्य नि ।

[o]) मा अपि पूर्वत मूको विशन्त इति सभाव्यते (तु पाण्डु नि) । 'अनु येत् तद्' इत्येषा मौलिकी पदस्थिति स्यादिति कृत्वा मध्यमतकारपुनरावर्तनपुरस्सर 'अन्वैतत्' इत्येष शोध-ज पा सुधीविमर्शगोचर द्र ।

[p]) नाउउ व्यु औपयिक धा (मूलत [√१ऋ>] अर्-+प-[<√२पा] > *अर्प > √*अर्प् > √*अप्प् = √*अप्प् > √ अप् √आप यद्र [तु √जल्प् > [पक्षा √जप्प् >] √जप्]) ।

[q]) नेनि मिप-अटौ (पा ३, १, ३४, ४, ९४) । अन्ये त्व √आप् इत्येतस्य सगान्नस्य सता हस्विताऽऽकारत्व सनाद रू इत्याहु । तद् यथा । नेति कस्य

१अप्[a]- अप्[b] ऋ १, १५१,४

अप्-तुर्[c]- -र ऋ १, ३, ८, ११८, ४, २, २१,५ ९, ६३, ५, -रम् ऋ ३, २७, ११ ५१, ?, ९, ६१, १३ ६३, २१, १०८, ७, कौ १, ४८७, ५८०, २, ११२, ६८५ ७४४, जै १, ५१, १, ५९, ३, ३, ११, ८, २०, ४, ५६, १३

†अप्-तूर्य[d]- -र्यम् ऋ ३,१२,८, कौ २, १२८, १०४५, जै ४, २, ?, -र्ये ऋ ३, ५१, ९, खि ५, ५, २

*अप्-सु -

√*अप्सु[f]

अप्सस्[g]- -प्स ऋ [१, १२४,७ ?, ८०,६] ८,४५,५, मा १४, ४, १५, ३, का १५, १, ४, १६, १, ३, तै ४, ३, १२, २, मै १, १०, २ २, ८, १ ७, काठ ९, ४, १७, १, ६, क ८, ७, २५, १०, २६, ५, शौ ६,४९,२, -प्ससा शौ ६, ४९,२ [°प्सस्- दीर्घ°, सहस्र°]

२अप्[h], >*अध>द्-, आप्-

इति सा, सन्नन्तप्रकारकमिति च PW प्रभृ (भूयसेऽपि विकल्पाय तु √*अप्सु)।

[a]) व्याप्तिविशिष्टकमाऽऽख्याया क्विपि निष्पन्न सद् यनि सद्भावत सदिश्येत। एतदभिसबन्धेन व्याचिख्यासिताना निगमाना परै प्रायेण प्रागर्वाक्सामान्येन (वैतु BW MW) नाउ २अप् इत्येतदभिसबद्धतयैवाऽनुगमयितुमिष्टत्वात् (तु NW)। एरिथ अपि सर्वेषा तेषा निगमाना भूयोविमर्शसहत्वाऽभ्युपगमत्वाद् यनि प्राति पृथग् उपपद्येत। वस्तुतश्च २अप्- इत्येतद्वाच्यभूतोऽर्थ १अप्- इत्येतदीयवाच्यभूतार्थवैशिष्ट्यमात्रता सश्रयमाणो मूलत २अप्- इत्यस्य सिद्धयपेक्षयाऽपि १अप इत्येतत् तत्पूर्वजभूत प्राति उपकल्पयेदित्यपि मौलिकशब्दप्रवृत्तिगवेषणसहकारिणी दिक्।

[b]) यनि रु द्वि३ इति कृत्वा 'युव बृहतो दिवो (धुरि गां न, अप उप) आभुव दुक्ष युञ्जाथे' इति वा द्र (वैतु सा अप =१अपस् इत्येव स्वरविवक्षाभावाद् नितरा भ्रात सन् वर्णवैविध्येन पदान्तराण्यप्येतत्-सामानाधिकरण्य निनीषुर्व्यर्थभूरिप्रयास)। यनि स्त् उप इति कप्र इति कृत्वा 'यथा गामनड्वाह शकटस्य धुरि युञ्जीरस्तद्द्वारा साध्य कर्मजात च साध्नुयु, एव मित्रावरुणौ बृहतो दिव (पु ५१ तत आगत्येत्यर्थ) यजमानमनोरथससिद्धयिषयेव तेन क्रियमाणेषु कर्मस्व् आभुव नाम सर्वसाधक दुक्षमुत्साह युञ्जाने इत्यहो गम्भर्मप्रशस्तिषु देवोऽनुग्रह' इत्येव व्याख्यान मुवच द्र।

[c]) उप उप √तुर्+क्विप् कृत् प्रस्व च (पा ६, २, १३९)। निर्देश-याथार्थ्यस्य भूयोविमृश्यत्व एपुटि गतम् (एव तु ऋ १ ३ १६६ यत्र २अप् इति पूप आस्थायि)।

[d]) काप कृत् प्रस्व (पा ६, २,१३९)। उप √तुर् (>तूर्)+भाव क्यप् उस (पा ३, १, १०७)। तस्य च निरवाभिधाने स्वरोऽविशेष। सा तु ऋ ३ ५१, ९ २अप्-तूर्य (<√तूर्+भाव यत्) इति कृत्वा पतग कर्मणि घ कारकभावादप्रच्युता भवतीति दर्शनादिव कृत् प्रस्व आह (तु द्विपूटि)।

[e]) उस उप √सन्+ड प्र उस (पावा ३,२,४८)। स्वरो नाप् द्र (तु नाउउ च यस्थ अप्सरस्-, अप्स(र>)रा- च यदीयाया व्यु अस्यौपयिकता स्यात्)।

[f]) नाउ व्यु औपयिक इति सुकल्पो नाधा (तु √*अप्>अप्सन्त यस्मिन् रू अयमवान्तरभूत धा अपि विकल्प्येत)।

[g]) असुन् प्र (पाउ ४, १८९)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। √*अप् (<√आप्)+ससुन् प्र (तु या ५, १३ [यस्थ स्क दु., दे ३, ७ च]) इतीव प्राचामभ्या दवीयानित्युपेक्षि। एतत्-सरूप भिन्ननिष्पत्तिकम् (<६अ+√प्सा) अपरमपि प्राति प्रागभिमत भवति (तु गपू या [मै १,१०,२, काठ ९, ४, क ८, ७], म [मा १५, ३])। तत्रापि यनि प्राति एव स्यादिति तु सभाव्येत। विशिष्टार्थवृत्तित्वे सत्य् अत्याचरणप्रकारकपाप पर्यायत्वपर्यवसानादिति दिङ्मात्रमिह स्याद् विस्तरश्च वैश द्र। एरिथ भक्ष्याऽभक्ष्यप्रसङ्गाऽकल्पनाया √प्सा इत्यस्माद् व्यु विकल्पस्याऽनवसर। यच्चापि मा १४, ४ इत्यत्र उ म च २अप्- इत्युपपदे सति √सन् इत्यस्य कर्त्रर्थे क्रुद्वृत्तमातस्थाते, तन्न। स्वरानुपपत्ते। तथात्वे हि कृद् उपप्रस्व स्यात्। किञ्च यद् मा १५,३ इत्यत्र म अकारान्तमेतत् प्राति इतीव प्रतीतिं कारयेत्, तदपि सकारान्तत्वविनिगमकरूपान्तरसगमनाभावफलमित्युपेक्ष्यम्।

[h]) १अप्- इत्येतत् समाना व्यु द्र (वैतु √आप् [>√*अप्]+क्विप् [पाउ २,५८])। यथा तूभावप्य् √आप् इति च √*अप् इति च <√*अप्प् इति सगोत्रौ सन्तौ स्वाधीनावेव धा भजत इत्यर्थम् √*अप् इत्यत्र सकेतितपूर्वोऽर्थ द्र। अथ पात्र यदस्य प्राति सुब्-वृत्ते सर्वनामस्थानाये ऽ आप: प्र ३ इत्यत्र दीर्घत्वमनुशिष्यते (पा ६, ४, ११) तद् भूयोविमर्शसह द्र। अगर्वनामस्थानविध-

*अध्>द्- अद्भि॰ ऋ १, १५, ८, १२२, ६, १६१, १४, ४, ५४, ६, ६, ४९, १४, ८, ३५, ३, ९, ६५, ६, ६८, ९, ७४, ९, ९१, २, ९३, २, ९७, ४५, १०९, १७, १०, १४, ९, ६१, २६, मा ६, २८, १८, ३५, का ६, ७, ६, २०, १, ६, तै १, १, ८, १^{२}, २, ४, ८, २, १०, ३, ¶६, ५, १^{२}, ८, ३, ७, ¶५, ६, २, २, ७, ९, २^{२}, ३, ६, ६, ३, ४¶, ७, ५, २३, २, ¶मै १, ४, ६, ८, ३^{२}, २, ४, ७$, ८, १२, १$, ३, ७, १०, १०, १^{२}, ४, ३, १०, ५, ५ काठ ६, ३^{२}, ११, ७, ९, १०, १८, १३ २१, ७, २२, १३, २५, ५, ७, ९, २६, ८, २९, ६, ३०, १, ३२, ५, ३५, १५, ४३, ४, ४५, २०, ¶क ४, २^{२}, २९, २$ ३९, २, ५, ४०, २, ४१, ६ ४७, ७, ४६, ४, †जै २, १३५, ५११, ७६९, †जै ३, १३, ११, ४०, ७, शौ २, १०, २, ४, २७, ४, ५ १२, ३, ३०, १७, १४, ६, १८, १, ७५†, पै २, ३, २, ४, १०, ४, ५, १४, ७, ३५, ४, ५ ५, ३४, ५, ७, ८, ८, ५, १४, ८†, १४, १, ८, १४,
अद्भ्य॰ ऋ १, ३४, ६, ८०, २, ११२, ५ २, १, १, ३८, ११, ७, ३१, ९, ७६, ४, ६, ६२, ६, ९, ५९, २, १०, २९, ४, ६३, २, ८०, ३, मा ६, ८, ७, २१, ११, २७†, १७, १, १९, ७३, ७४, २२, २५, २९, २४, २१, ३१, १७, ३९, २, का ६, २, ३, ७, ८, ४, १२, २, १६†, १८, १, १, २१, ५, २^{२}, २४, ११, १, ११, १, २६, ५, १, ३५, २, १, ३९, १, १, तै १, १, ८, १, ३, ८, १, ९, १, ११, १, ५, १, ४¶, ८, १३, ३, २, ४, ९, ३^{२}¶, ३, ३, ¶२, २, ३^{२}, ५, ८, १, ४, १, २, ५†, ६, १, १, ६, १, ७, १¶, २, ६, ३, ४¶, ७, १, ११, १, ४, १४, १, ५, २३, १, मै १, २, १५ १६, ३, ३५, ७, -¶, २, ७, -†, १५, १०, १, ३, ९, ६^{२}, १०, १^{२}, ¶, ११, ६^{२}, १२, १०, १४, २, ¶४, १, ९, ५, १, ३^{२}, काठ ३, ५, ६, ८, ८, १५ ११, १०^{२}, १५, ३, १६, २, १७, १७, १९, २१, ४, २६, ६^{२}, ८^{२}, ३०, ५^{४}, ३१, ७, ३८, १^{२}, ३९, २, ४१, २, ४४, ३, ४५, २०, ¶क $२, १२, १३, ७, ३, ८, ३, २८, १$, ४१, ४^{२}, ६^{२}, $, ४७, ७, शौ ३, ३, ३, १०, ५, ३३, १३, ७, ९, १५, २, १७, १९, ४३, ७, पै २, ७४, ३, १६, १२४, ८
¹*अप(?) शौ २, ३, ६^{b},

यत्वेऽपि द्वि३ दीर्घत्वस्योपलम्भात् (तु ऋ १, २३, २३, शौ १०, ७, १०)। एस्थि मूलत *आप्- इत्येतद् दीर्घादेर् √आप् इत्यतो निष्पन्न स्वाधीन प्राति सदपि कालेन २अप् इत्येतेनाऽर्थाभेद-वशात् समभित्तेति कृत्वा स्वतन्त्रानुक्रमणार्हस्य सतोऽपि तस्य यदिहैवाऽवान्तरस्य प्राति इव निर्देशो भवति तत्र पूर्वागत-प्रसिद्धिमानानुरोधो बीज द्र। एवमप्य् २अप्- इत्यस्यैव भादौ प्र परे त द्वारादेशो (पा ७,४,४८) भवतीति यदुक्त भवति तदपि नैव रुचिरम्। भकारे परत सति प्>ब् इत्यस्य वर्णसङ्क्रमस्य स्वाभाविकत्वेऽपि प्>व् इत्यस्याऽतयात्वात् (तु अप्-दु-, अव् भ्र-प्रभृ)। तदेवं सर्वयाऽप्य् √अघ्>*अध्- इत्यस्य भिन्न-व्युत्पत्तिकत्वेन सभाव्यमानस्य सतोऽपि समानप्रवृत्तिकत्वाद् २अप्- इत्यनेन संभिद्यमानस्येहावान्तरभावेन निर्देश द्र.।

ª) पाप्र सुप्-स्वरार्थम् 'ऊड्-' (पा ६,१,१७१) इत्यत्र २अप्- इत्यनुरुध्य *अघ्- इत्यस्याऽपि उम. द्र।

ᵇ) यनि प्र३ (=आप तु सा [यस्य पा ' भव-न्त्वाप ओष॰ ' इति समाम्नेत तु पाएङ्] ११, L. ४८१ d उउ)। एस्थि सौवरो विरोधस्त्वपरिहार्य स्यात्। सर्वनामस्थानविभक्तिस्वरानुपपत्तेरिति यावत्। स्यादेतद् यथा सुपा निवृत्त इति। तथाहि 'शं न.' इति 'इन्द्रस्य वृत्र' इति च जागतपादद्वयात्मके पूर्वार्धर्चे सति 'आरात्' इत्यारभ्य गायत्रपादद्वयतया मूलत सभाव्यमान उत्तरार्धर्चे 'पतन्तु' इत्यत पूर्वम् 'अस्मत्' इत्यस्य (तु शौ १, १९, १ प्रभृ) वा 'परः' इत्यस्य वा (तु शौ ८, २, १२) च्युतस्येव सन पदस्य सुपूरता द्र। अथ प्रथमस्य जागतस्य पादस्य यतिभङ्ग-भङ्गार्थं 'शं नो भवन्तु, *अपोऽपधय शिवा' इति वा 'शं नो भवन्तु, *अप ओषधी शिवा' (तु नाउ टि) इति वा मौलिकी स्थिति स्यात्। प्रथमे कल्पे 'अप' इत्युपसर्गश्रुते '*भवन्तु' इति क्रिप 'हन्तु' इत्यत परि-णामग्याध्याहार्य्यम्। 'ओषधय' इत्येतत्-कर्तृ-शिरस्क 'शं भवन्तु' इति च 'रक्षसोऽप भवन्तु' इति च वाक्य द्वय क्रियेत। द्वितीयेऽपि कल्पे तावद् वाक्यद्वयान्तरं भवति। '(२अप्->) *अप (प्र३) शं नो भवन्तु' इति च 'ओषधी शिवा॰ (भवन्तु)' इति च।

६, २३, ३ᵃ, अप् ऋ १, [१०, ८, ८, ४०, १० ११] २३, १८, ३२, १, ३६, ८, ५१, ११, ५२, ६, ८, १२, ५५, ६, ५६, ६, ५७, ६, ६४, १, ६, ८०, ३–५, ९१, २२, ९६, २, १००, १८, १०३, ७, ५, १०५, ११ १२२, ९, १३१, ४², १५७, ५ १६१, ११, १६४, ४७, १६५, ८, १७४, २, [९, ६, २०, १८] १८०, ४, ५, २, ११, ५, १३, १, १४, ७, २०, ७, २२, ४, २७, १३, ३६, १, ३, ६, ७, ९, २, ३१, १६, ३२, ५, ६, ३४, ८, ४, १६, ६–८, २६, २, २८, १, [३८, १०, १०, १७८, ३], ४२, ४, ५, २, ११, १४, ४, २९, २, ३०, ५, ६, ३१, ६, ८, ४१, १४, [४६, ३, ७, ४४, १, १०, ३६, १], ४८, १, ८३, ६, ६, २०, २, २२, ८, २८, ७, ३०, ४, ५, ३२, ५, ३९, ५, ४७, १४, ५७, ४, ६०, २¹, ११, ६२, २, ६४, ४, [६८, ८, ७, ६५, ३] ७२, ३, ७३, ३, ७, ९, ५ [(२, ११, २), ३१, ३], ३२, २७, ५६, २४ ६८, ८ ९५, १, ८, ३, १०, ६, १३, १६, ७, २२, २८, १२, ३, १५, २, ६, २६, २५, [३२, २, ९, १०९, २७] ७६, ३, ८३, ३, ९६, १८, ९७, १५, ९, ७, ३, ३, ६, [७, २, ९९, ७], १६, २, ४२, १, ६१, २२, ६२, २६ ६३, ७ ६८, ४, ७०, २, ७८, १, ८५, ६, [(९, ८३, ५) ८६, ४०] ९०, ४, ९१, ६, ९४, १, ९६, ३, १३, १०७, ४, १८, १०९, २१, १०, ९, ५, १६, ३, ३०, १–५, १०, ३६, १, ४३, ८, ५१, १, ५८, ७, ६१, १६, ६४, ८, ६५, ७, ११, ६६, ८, ७६, ३, ८९, ४, ९५, १०, ९८, ५, १०४, ९, ११३, ६, १२१, ९, १२४, ७, १३८, १, १४७, १, खि ५, ५, ७, ७, १४, ३, मा ४, १३, ६, २२, ८, २४, १०, १, ११, ३८, १२, ३८, ३९, १०२†, १४, ८, १८, ५५, २०, २२‡ᵇ, २३, ७, १७¹, २५, १, ९, ७, ९, ३३, ४९†, ३४, २२†, ४०, ४, का ४, ५, ५, ६, ५, ३, ९, ४, २, ११, २, १, १२, ४, १, १३, ३, ९, १०, ७, १†, १५, २, ३, २०, ३, ५, २२, १, ७†, २५, ३, ३, ४, ६², २७, १, १, २, २, ७, १, ९, १, २९, ४, ४†, ३२, ४, ६†, ३३, १, १६†, ४०, १, ४, तै १, ४, ४५, १, ३‡ᵇ, ४६, ‡ᵇ२ᶜ, ५, ११, ४†, ¶६, ७, ४, ८, १, ८, ११, १, १८, १¶, ¶२, १, ११, ४†, ३, १२, २, १४, ६$, ४, १०, ३, ६, ५, १², २, ६, १, ३, १, ११, ७¹†, ३, ४, ३¶, ११, ५†, ५, ६, १, ४, १, २, ४, २, ३, ३², ७, १†, ३, ४, ३, ७, १२, २, ¶५, १, ३, १², ५, १, ६, ५, २, ३, २, ३, १, ३, ६, २, १, ४², $७, १२, १, २०, १, ¶६, १, १, ३, ७, २, ६, १, १०, ३, ११, २, ३, ४, १, ४, १, ५, २, ३, ४², ३, २, ३², ५, ८, ६, ६, ३, १, ७, १, २०, १, ४, २०, १, मै ¶१, ३, ३९²‡ᵇ, ४, ४$, १०², ६, ३¹, ७, २, ८, २, ३, ९ ९, २$, १०, ५ १९, २, १, ५¶, २, १३²¶, ४, ७¹, ८¶, ६, ८, ७, ४, १०², १४†, ८, २, १२, ३, ¶३, १, ५¹, $, ६¹, २, ४, ९, ३, ५ ६, ७, ७, ९², ७, ७, ८, ४, ९, ३, १०, १, ७, १२, १८$, $१५, १, २, ८, ९, ¶४, १, १†, ३, ४¹, ९⁴, २, २¹, ३, ४,

ᵃ) नात्र हि द्रा नो भवन्तु, 'अप ओषधीः शिवा' इति मौलिक्यां स्थितौ समाम्नायमानायाम् ''अप' इति पदस्याऽऽपंगतिक्यानुराधतो यते पूर्वं पाठप्रवृत्तेरा-विर्भावाद् यते (१,७>७,५) इत्युत्तरगमस्य समजनि, तत्र ''अप>अप्' इति 'स्वरपरिणामश्च। एवं च यदि 'भवन्तु' इत्यन्ते यत्-गतिरनिष्टः स्यात्। गायत्र्-यर्थेन आगतत्वादेव सुबोधत्वमिद (तु श्री २, ३, ९ [यत्र द्वितीये कल्पे (तु कि) आगतत्वात् पूर्वपद-स्थ 'ओषधी>ओषधय' इति वा परिणाम मुख्यः]) । एवं चेद 'अप>अप' इत्येव परिणामो [तेनैव (तु ११, ११, ५) हि नहि 'अप>अप्' इत्यवमविपर्जनीयान्त च सयतिक चेति (यतिमात्राधीनतया परिणामस्य पर्यवसेयत्वादिति दिक्) ।

ᵇ) 'आप'(=आप्->द्वि३)इति श्रु(२,२१,२३)गाभे (यत्र 'सौ' (पा ६, १,१६८) इत्यस्य च 'ऊद्' (पा ६, १,१७१) इत्यस्य च समान प्रवृत्यभाव इ) ।

ᶜ) अत्र भा 'क्षमाणि' इत्येव व्याचक्षाणाधिन्त्य। कर्माचाचिनो हि १अप्स्- इत्यस्य भिन्नस्वरत्वात् बहुप्-व्याख्याऽऽश्रयणम्। एवं चेदनिह कर्मोपनिबन्ध-स्वादि १अप्- इत्यस्यैवेद न युक्तमिति। न चैनदपि सुवच भवेत्। तदर्थं समासवृत्प्रत्ययान्तसमग्रताद्यपि इ। तस्मै द्वन्द्व स्वरं भविनुमर्हति यथा कथमद १अप्-

४, १, ३, ५, १^{६}, २^{६}, Տ^{२}, ३, ४^{३}, ७,७, ८, ५^{५},९, ९, २७†, †१०, २, ६, †११,२,३, १२, ३Տ, ५^{२}†,Տ, †१४,१,७, ११, १३,१४^{२},१८, काठ ४,१३^{३}‡^{a}, १५^{२}, १६, ५, ६, ६, २, ३, ८, २, ९^{२}, १५, ९, १०, १८, १९, ११,५ ९, १३^{२}, १२, १४, १३, १५, १५, ६, १६, ४, १०^{२}, १४, १७, १, १९, ५^{३}, २०, १०, २१, १४, २३, १, ६, ११, २४, १, ४^{२}, २५, २, ३, ७^{३}, २६, १^{२}, ८, २७, ४, २९, ३^{२}, ५, ३१, ३^{२}, ७^{३}, ३२, ५, ७^{२}, ३४, १८, ३६, १, १३, ३७, १२, ३८, ५,७, ४०, ११, ४१, ११, ४४, ९, ५३,२,१०, ¶क ३,११Տ^{a}, ४, १,२, ६, ७, ७,५^{३}, ८,३, २५, १^{२}Տ,५†,१०Տ, २९,४Տ, ३०, ३^{२},Տ, ३१, २Տ,१०,१२, ३५, ७, ३७, २, ५ ३८, ५, ६^{२}, ३९, ५^{२}, ४०, ४^{२}, ४१, ६, ४२, ४, ४५,४Տ,६^{२}, ४७,३^{२}, ७, †की १, ५३, १४८, ३३९, ३७१, ४१३, ४६६, ४७८‡^{b}, ४९३, ४९४, ५११, ५३२, ५३९, २, २५, ११४‡^{b}, १२६, २३२, ३६२‡^{c}, ३८९, ४७९, ५००, ५६६, ६०७, ७६०, ७७४, ८०७, ३, ३, ३, ११, †जै १, ५, ९, १६, ४, ३५, ८, ३९, २, ४०, ५ ४८,६,५०,२‡^{b},५१,७,८,५३, १, ५४, ८,५५, ८, २, १, ३, ३,१, ३, ३,४, १२,१‡^{b}, १३, २, २०,१६, ३०,५‡^{b}, ३१,९, ३६, ४, ४४, ६, ४९, ९, ५७, १२, ४, २८, ५, २९, १, ३०, ७, शौ †१, ४, ३, ५, ४, २, ५,५, ४, १५, १२^{९}†, २१,७†, २७, ४, ६, २२, १†, २, २३, १, ७, ४२, १, ७९, १, ९४, १‡^{a}, ११४,२, ८, ९,२३, ११, ८, १०, ९, ६, ४, १५, २२, १०, २, ७, ५, ३३, ४६, ९, २७, १०, ८ ११, १, १५, १८, ७, ७, ८, ११, १०, २८, १३, १, २, २१†, ३, ९†, १४, १, ३७†, २, ६९, १५, १४, ५, ११, ४, १८, २, ७†, १९, २, ५^{३}, १८, ६, †२०, ९, ४, ११, ८, १५, ६, १७, ८, ३६, ८, ४९, ७, ६१, ३, ५, ६२, ९, ६३, ९, ७५, २^{२}, ७७, ६-८, ७९, २, ९०, ३, १२८, १४Տ, पै १, ८४, ९, २, ८३, १, ३, ३१, १-८, ४, ९, ३, २४, १, ३५, ४, ५, २, ८, ७, १०, ११, ६, ३, १, १०, २, ७, १७, ६, ८, ८, ४, ५, ११^{३}, १०, ८, १३, ६, १†, १४, १, १, ६, ८, ३, ९, १५, १४, ४, १६, २०, २, ५९, ८, ६०, ३, ९, ६९, १३†, ८७, ९, ९०, ५ ८, ९१, ७, १०७, ८, १११, ४, ११२, ८, १३१, १-१०^{c}, १३३, ११, १३८, ८, १५०, ९, १५३, ७, †अपा ग्र ८, ४, ३, कौ १, २५२, २, १०७१, जै १, २६, १०, अपाइ^{d} ते ६, ४, ३, ४, अपाम् ग्र १, २३, १९ ३२, ११, ४६, ४, ५१, ४, ५४, १०, [५६, ५ ८५, ९], ५७, १, ६१, १२, ६७, ५, ७०, २, [१००, ११, ६, ४४, १८], १२२, ३, १३४, ५, १४४, २, १४९, ४, १५८, ६, [१६४, ५२, ३, १, १३] १६८, २, १८१, १, १८७, ८, २, [४, २, १०, ४६, २] १२, ७, १७, ५, १९, ३ २३, १८, ३०, १, ३, १, ५ १२, ५, ३, २५, ५, ४५, २, ४, २१, ८, ४०, १, ५८, ११, ५, ४६, ७, ६, ८, ४, १३, ९, १७, १२, ४७, २७, ५२, १५ ६४, १, ७, ९, ३, ८२, ३, ८८, ३, ८९, ४, १०१, २, १०३, ४, ८, १४, १०, १३, १६, २, [१८, १६, (३१, १०)], १९, ४, २५, १४, ४४, १६, ९३, २२, ९, ३३, १, ४९, १, [७२, ७, ८६, ८, (२१)], ७४, ३, ७६, ५ २५, ३६, ९५, ३, ९६, १९, ९७, ४१, ५७, १०८, ५, १०, १०९, १३, १०, ८, [१, ४५, ३] ५, १७, १४, ३६, ८, ४६, १, ४९, २, ५१, ८, ७७, ४, ८९, १०, ९३, ५ ९८, १२, १२३, १, १२४, ९, १४२, ७, १६८, ३, खि ४, ७, १, ७, २, ६, ५, ५, ३^{३}, ११, मा ३, १२†, ६, १०, ७, १६†, ९, ३^{२}, ६†, १०, ३^{४}, ७, ११, ०९, ४६, १२, २०, ३७' १३, २, १४†, १७, ३०, ३१, ५१^{१२}, १४, ५, १५, २०†, १७, ६, ७, ३२, ८७,

इत्येतदेव प्राति सावकाश न क्रिमप्यन्यत् कमवाचाति दिक्। भूयास्तु विस्तर वैरा द्र ।

^{a}) पभे कृते मा २०, २२ टि. गत द्र ।

^{b}) 'अपाम्' इति यक ग्र (९, ३३,१, १०८,१०) पाभे ।

^{c}) अपाम् इति मूको शोध-मापद्यो भवति (तु सस्य टि अप./क्रम्>अपकाम) ।

^{d}) प्रथान्त उदात्तस्यान्ति प्लुति उस (पा८,२,१००)।

१९†, १८, ५४, १९, ७१†, १४, २२, ६, २४, ३७, २५, ५, २९, ५३†, का ३, ३,२†; ६, २, ४, ७, ७, १†, १०, १, ४², ३,२†, ११, २,३⁴, ४,२, १२, ३, २, ४, १०, १३, २, २†,३,८, १४, १२,१४†, ७, २, ३, ४, ५, ६, १¹², १५,१, ५, १६, ५,१†, १८, १, ७,८, ३, ८, १९, १, १,१२†, २०, ३, ४, २१, ४, २१†, ६, १५, २४, २, १, २६, ८, २, २७, ४, १, तै १, ३, ८, १, १०, २, १३, २, ४, ८, १†, †५, ५, १, १०, ३, ७, ७, २†, १२, २², ८, ११, १², १२, १, २, १, ¶१, २², ३, ११, १†, ४, ७, १, १, ३¶, ३, १, ११,२†, ३, १,२, ४,१²¶, ५, १,३¶, १,१, ४, ५, १, ४, १, ३, १, ४, ३, २, ३, ३, ८, १, ३, १,१¹², ४,३, ११,५,४, ४,१†, ६,१, २,२†, ७,४, ६, ६†, ७, १३, २, ५, १, ४,१, ७¶, ५,७,८¶, २,६,५²¶, ४, ४,२¹¶, ५, १०, ६,७, २०,१, २१, १, ¶६, २, १, ४, ४, ३, ५, ७, २१, १, ¶६, १, ९, ३, ३, ६, ४²४, ४, ३, ३, ४, २, ६, ५, ४², ७, १, १४, १, १६, १, मै १, २,१५, १७, ३, १०†, †५,१,५, ११, १†,४², २, ४, ८¹¶, ५, १०, ६, २¶, ७², ८, ७, ३, ४, १०, १६², १८¹¹;८,१, १०,१²,†,३, १२, ३,११, १०, ३,१,५², ६², ३, ६¹¶,६,२¹,¶, ७,२¹¶, ४, ६², ११, ६, ९, १३, ७, १४, १८ १५, ४, १६, २१, ¶४, ३ ४², १०⁶; ४, १², ५, २², ४², ७,

७, ९, १०$, ११,७†;१२,३†, १३, १०†, काठ २,१,१५, ३, ५, ७, ४, ३, ६, ९, ८, ५,११, १६, ११, ९, १०², १३, ९, १४, १५, १४, ३², १५, ६³, १६ ३, ४, १०, १५, १८¹², १७, १ १७², १८, १ १५ १०, ४² ५², १४ २० ७ ७², २१, ७², २२, ९⁴ १३ २३, १, ११, २४, २ २६,८,, २९, ३, ५, ३०, ७, १०², ३५, ४, ३६, १५⁸, ३७, १², ३८, ३, ३९, १, ३², १०, ४०, ६-८, ११, ४१, ५, ७, ४६, १, ४७, १० ११, ५३, ११, क १, १३, २, १२, १४, ३, ३†, ४, ८†, ¶७, १, ८, २५, १,६, ९¹², १०, २८, १². २, २९,४, ३०, २², ३², ३१, ७², ९²¶, ¶३५, ३², ६, ७, ¶३७, ३, ४१, ६, ४५, ६¶, ४६, ८²¶, ४८, ५†, †जै १, २७, ७१, ७७, २११, ३३७$, ४३१, ५४२, ५४४, ५८४ २, ५२७, ६०५, ७८५, ८८२, १०६९, ११-५, †जै १, ३, ७, ७, ९, ८, ५, २२, ८, ३५, ६$, ४२, ५, ५५, ९, १०, ५९, ७, ३, ४०, १, ४१, ३, ४९, २, ४, ७२, ६, शौ १, ४, ४²†, ३५, ३, ४, ४, ५, ८,५, १५, ०, ३, १०, १२, ३७, ३, ५, ५, ७, १९, १३, १४, २४, ४, २८, ६, २९, ८, ६,१०६,२†, १२४, १, १२५,२†, †७,४०, १, ५१, १, ८, ७, ८; ९,, ४, २, ५, १०, ५, ७-२१, ५०, ८, ३४, ३५, ११, १,११, ६, २६, १०, ३, १८, १६, १,

१, ६, १८, ३, ५, ५६†, ६५†, १९, २, ४³, ३३, १; ४५, ३, †२०, १५, १, २८, ४, २९, ३, ३४, ७, ३५, १२, ३९, ५, ४४, २, पै १, ८३, ३, १०७, ४, २, ३२, ३, ३६, ३, ५९, ४, ७६, १, ८७, ३, ३, २१, ४, ४, २, ६, ५, ५, ५,७, २, ४, ८, ११, १०, ५, ६, ४, ६, १६, ९†, ८, ८, १०³; १३, ११†, ९, १६,५, २२,१०,२३, १९, ११, १, १०, १२ ३,१०, ५,१, ७,१४³, १३ ३,७,४,३, ६, ११†, ७, ७†, ९, ७, १५, ४, ३, ७, २, ११, ६† १६, १२, ८, १३, १, २३, ५, २४, २, ४, ९०, ३, १२४, ८², १२८, १-९, १२९, १-१०, १३१, १-१०, १३३, ११, १५०, ९, १५२, १, २, अप्सु ऋ १, २३, १९¹, [२०, १०,९, ६] [५९, ३, ११, ४], ६५, ५, ९५, ३, १०४, ६, १०५, १, १०८, ११, १०९, ४, ११६, २४, ११७, ४,१३५, ६, १५१, १, १६३, ४, १८३, ६, १८४, ३ २, [११, ५, ३, ३९, ६, १० १४८, २] ३५, ४, ५, ७, ८, ३८, ७, ३, १, ३, ९, ४, १३, ४ ३३, २, ४, १३, ४, ५, ४४, ६, ४५, ११, ८५, २, ६, १९, १३, [३५, ४, ६६, ८], २९, ५, ३१, १, ४६, ४, ७, १८, १२, ७०, ४, १०३, ५, ८, १, १७, ९, ५, ४३, १, ६८, ९. ८३, ८, ९, २, ५, १६, ३, २०, ६, [२४, १, ६५, २६, (६७, ७, १०१, ८)], ३०, ५, ४३, १, ६०, ४, ५, ७१, ३;

७१, ४, ८०, ५, ८५, १०, ८९, २, ६६, १०, २४, १७, ८७, ४८, १०७, १, २, १०, १०, ४, २७, १७, ३०, ४, ३२, ६, ४५, १, ३, ५, ५०, २, ३, ५१, ३, ६३, १५, ६५, ९, ७३, ९, १०४, २, १२५, ७, खि १, १२, २, २, १४, ९, मा ८, २५ ९, ६[3]†, २३, †१२, १८, २० २२, ३५S, ३६, ४८, १३, ८, १८, ५५, १९, ९, १४, २०, १९, २३, १४, २९, १५†, ३३, ९०†, का २, ३, ५ ९, ४, ३ १०, २, ३[3]†, ९, १, †१३, २, १, ३, ५, ३, ६S, ७, ४, ४, १४, १, ८, २०, ३, ५, २२, १, २, ६, १५, २२, १, ४, २०, ४, ३, ३१, ३, ४†, त १, ३, १४, ५†, ४, ४५, २, ७, †७, १, २, १० १, २, ३, १२, २¶, १३, १, १४, १†, ५, १, ६¶, १२, २†, ३, २, ५, ७, ४, ३, ८¶, †४, २, ३, १[3], ३, ३, २, ४, ३, ८, ३, ११, २, ६, ७, २, ¶५, २, २, ४, ५[3], ३, १०, १, ५, ९, ३S, ¶६, १, १, २[3], ४, १, ५, ३, १, ४, -, ९, ९, ६, ३, १, ४S, ¶७, १, ६, ९-४, मै १, ३, ३९[3], ८, २[3]¶, ११, १[3]†, ४, ६[3]†, २, १, ९, ३, १, ७, ९[3], १०[3a], †, ११†, १५, १३, १०, १३, ¶३, २, २, ६, ६, २[3], ३, १०, ७, ४, ११, ७†, ९S, ४, ¶२, ३, ९, ¶६, २[3] ८, ५, ९, ६, †१०, ३, ४[3], †१२, ४, ५, काठ २, ४[3], ४, ११[3], ६, २, ७, ११[3], १४[3], ८, ८, ९[3], १०, ११[4], ११, १० ११ १३, १३,

१२, १४[3], १५, १४, २, ६[3], १६, ९[3], १०, ११, १५, १९, १२[3], २२, १३, २३, १, ६, २७, ४, २९, ३, ३५, ३, ४, १२, १४, ३७, ९, १८, ३८, ३, ५, ३९, ५, ४०, ३, ५ ६, क ३, ११[3], ४, १¶, ६, ३[3], ¶७, ३, ५[3], २५, १†, २, ६, ३१, २[3]¶, ३५, ७¶, ४२, ४¶, ४८, ४†, ५ १२, †कौ १, ३३१, ४१७, ४७३, ५१२, ५६४‡[b], २, ३११, ३२३, ३५८, ३५९, ३६१, ६६३, ६६४, ९६४‡[b], ११९४, †जै १, ३४, ९, ४०, ९, ४९, ७, ५३, २, ५७, ११‡[b], ३, २५, ७, २६, ९, ३०, १, २, ३१, ११, ५५, ४, ५, ४, १९, ८, २०, ८‡[b], शौ १, ४, ४[3]†, ६, २†, ३०, ३, २, ३१, ५ ३, २१, १ २२, ३, ४, ८, ७, १०, ७, ३०, ७†, ३७, १०, ६, ३८, २, ८०, ३, ११२, १-५, ७, ८८, १, ९२, १, ८, १, ११, १०, ५, १५-२१, ८, ४०, ११, २, २४ ४, १२, ७, १३, ८, २३, १०, ३४, १२, १, ३७, १३, १, १, २, ५०, २, ३०, ३, ११, १४, १, ३७†, १६, १, ७, १७, १, ८, १३, १८, १, ४†, ३, ६०‡[c], ४, ८९†, १९, ३, २[3], ८, १, २७, १०, †२०, २३, १, १३९, ५, पै १, १४, ३, ७०, २, ९१, २, १०४, ४, २, १५, ५, ३१, ६, ३४, ३, ३, १२, १, ४, २, ४, २५, ७ ८, १०, ७, १४, ३†, ९, ३, ४, १०, ७, १०, ९, १, १३, ४, ४, १५, २१, ९, २२, ४

१६, २, १, १९, १, ५६, ११, १०६, ४, १२९, १-१०, १५०, ७, १५१, ५, १५४, ४

आप- ०आप ऋ [१, २३, २१, १०, ९, ७, (५७, ४)], ३, ३३, १३, ७, ४७, १, १०, ९, १, ८, मा ४, ७, १०, ३[3], ४, †११, ५०, ५२, १२, ३५, †३६, १४, १६, का ४, ३, १ †१२, ५, १, ३, १३, ३, ६, †३६, १, १४, १६, तै १, १, ५, १, ८, १, २, १, २, २, १, ८, १, २, ११, १, १३, १, ४, १, ५, १[3]†, २, ३, २, ६, १, २, २, ३, ३, ६, ४¶, ८, ४, ७, ४, १९, ४[3]†, मै १, १, ३, २, १, ९[3], १८, २, ७, ५[3]†, १०[d], १३, १[3], †, ३, १, ६†, ६, ४, कौ २, ११८९†, काठ १, ३, ३, ८, १२, १५[3], १६, ४[3], १०, ३५, ३[3], शौ १, ५, १, ३, ६, ३, २, २३, १-५, ७, ८८, २, ११, ८, २३, १२, ३, ४[e], १४, २, १६, १८, ४, ४०, १९, ४०, २,

०आप ऋ [१, २३, २२, १०, ९, ८], ६, ५०, ७, ७, ४७, २, ८, ७४, १५, १०, ३०, ७, ८, ११, १२, ७५, १, मा १, १२, ४, १२, ६, १३, १७†, २७, ८, २६, ९, ६, का १, ४, २, ४, ५, ४, ६, ३, २, ५, ५†, ७, ४, ९, ४, ४, १०, २, ३, तै १, २, ३, ३, ३, १३, २, ४, ४५, ३, ८, १२, १, ६, १, ४, ९, ४, ३, ३, ६, ३, ४, मै १, १, ४, ११, २, ३[3], १६, ३, १, २, ६, ७[3], ८, १३, १, ३, ६, ९, १०, १, ४, १, ४, ४, २, काठ १, ११,

a) 'बिभृता मु' इति मुपा सम्पत पचारभेर इव इ (तु पग', मा १२, ३५ च)।

b) 'भामु' इति प्र (९, ८६, ४१) विशिष्टः पाम ।

c) इह प्र (१०, १६, १४) विशिष्ट पाम ।

d) स्वरराहिते मुपा चिन्त्य ।

e) तु गम्प.टि अभि समे मृ-मा√इ)> 'समेत्य ।

७, १४ ८, २, ५, ८, १०, १५ १६, ११, २, ५, १३, २, ४^{२}, १६^{२}, १६, ११, १७, ९, १०^{२}, १८, १^{२}. १०, १४, १९, ५, १२, १४, २०, १०, २१, ७^{२}, ११ २२, ९^{२}, ११, २३, २, ५^{२}, ६^{४}, ८^{२}, २४, ९^{२}, २५, २^{२}, ३*, ५, ७, ९ २६, ८^{२}, २८, १, २९, ३^{२} ५^{२}, ६, ९, ३०, १, ३१, २^{२} ३^{४}, ७^{२}, १०, ३२, २, ७, ३४, ८, १८, ३५, २^{४}, ४, ११, १५, १६^{२}, ३७, ९^{२}, ३८, ५^{२}, १०, १३, ३९, १३, ४०, १, ६, १४, ४३, ३, ४५, १२, ¶क ६१, ८, १३^{२}, †^{२}, ६२, १४, १५, १६^{२}, ३, ११^{२}६, ४, १, २^{४}, ६, ३६, ७^{२}, ७, १, ३, ६ ८, ३, २५, २† ६२६, ८, ९^{२}, २८, २^{२}†, १०६, २९, ३६, ३०, ३ ३१, २, १०, ३५, ३^{२}, ५, ८, ३८, २^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ३९, २, ५, ४०, २, ४१, ६^{२}, ४४, १, ४५, ४^{२}, ६, ७, ४६, ४, ४७, २^{२}, ३^{४}, १० ४८, ४६, ११६, १४^{२}, †कौ १, ६८, २६१, २, -१४, ३१२, ३९०, ६६७, ८२३, ९२१, ९७९, ९९६, ११७४ ११८७, ३, ३, ६, ४, १२६ †जै १, ७, ६, २७, ९, २ १, ६, ८, ३, १९, ९ २५, ८ ३१, १०, ५५, ८, ४, ४, ४, ६, ६, २३, ३, १०, २८, १०, २९, २, शौ १, ६, १† ४^{२}, २५ १, ३३, १-४, २, ५, ६, ७, १, २९, ५, ३, ७, ५^{२}†, १२, ९, १३, ५^{२}, ३१, १०, ३६, ३ ३१, ३, ४, २, ६†, ८, ८, ४-६, १५ १, ५, ९, ११, ५, १७, १† ३८, २, ६, २३, २, २४, १, २ ५१, २†, ५८, २, ६१, १, ६८ २, ८५, ३, ९१, ३^{२}†, १२४, २ ७, १९, २, ४१, १, ६६, १, ११२, १, ११७, १, ८, १, ५, २, १४, ४, ८, ७, ३, ९, १, ९^{२}, २, २०, ३, २२, ६, ५, १६, १०, २, ११, १६, ५, २२, २३, ६, ३, १४, ७, ६, १०, ११, ३७, १०, ४, २९, ११, १, १७, २, ८, २४, ७, १३, ९, २, २०, १०, २९, ३०, १२, १, ३, ९, १९, २३, ३०, ५३, २, ४०, १३, १, ४५ ३, ६, ७, ९, १४, १, ३९, ४०^{२}, २, ४५, १५, २, १६, ७, २, ३, १५, ७, १६, १, १०, १८, १, १७, ३, ११, ४, ३९^{२}, १९, २, १^{२}, २^{२}, ३; ९, १, १४, १०, ८†, १७, ६, २७, ३, ९, ४३, ७, ४४, १, ९, ५४, १, †२०, १२, ४, १५, २, १७, ७, २५, १ २, ५२, १, ५७, १४, ७१, ३, ९२, ८, १०६, २, १४३, ८, पै १, १३, २, २५, १-३, ४^{२}, ३२, १, ३३, १, ३-५ ४०, ३, ४७, २, २, ४०, ४, ५६, २ ७५, ४, ८५, ४, ३, २, ७^{२}, ४, ५^{२}, ११, २, १७, ६, २३, ४, ४, १, ७†, ८, २, ५, ६, ३, ३, १८, ७, २०, ४, २७, ५, ४०, ७, ५, ७, १, १०, १४, २, १८, ६, ९^{२}†, ६, ३, ३†, ४, ५, ८-१०, १८, ९, ७, ३, ९, ११, १, १६, ६, ८, ८, २, ४, ६, ७^{२}, ८^{२}, ९, १८, ३, ९, ३, १, ११, ५, १५, १†, २१, ८, २३, ३, १०, ४, ७, ७, ३, ९, ९, ४, ९, ११, ७, १०, १२, २, ११, ७, १^{२}-१४^{२}, १३, ३, ८†, †६, २, ८, १०, ११, ८, ८†, १०, १०, १४, ४, १४, १, १-१७, १५, ३, १, १५, ५, १६, १, ५, ४, ४, ९, ८†, १२, ३, ३२, ९^{२}, ४१, ३, ४, ४२, ३, ४३, ८, ७०, १, ७१, ३, ७२, ७^{२}, ७८, २, ४, ८२, २, ८३, १०, ८७, १०, ८८, १, ९०, ७^{२}, १०३, ११, १०४, ८, १०६, ४, १०७, ४, १०९, ९, १११, ५ ११२, ३, १३०, १, २, १४९, ९ [°प्- रीति°]

आप^a^- -पस्य कौ २, १००६, जै ४, १७, ११

¶आपींय^b^- -यानाम् काठ ३१, ७

¶आपीय-त्वं^c^- -त्वम् काठ ३१, ७

¶आपेयु^d^- -यानाम् मै ४, १, ९, क ४७, ७

¶आपेय-त्वु^c^- -त्वम् मै ४, १, ९, क ४७, ७

१^e^अप^e^-

^a^) समूहार्थे अञि नित्-स्वर (पा ४, २, ३७, ६, १, १९७ [तु लोके 'आप-गा-']) ।

^b^) शैपिकः छण्→ईय प्र उस (पा ४,२,१३८)। प्रत्यय-स्वरः। मै क च सपु आपेयु-(यद्र) इति पाभे एउ द्र (तु आग्नीय)।

^c^) भावे त्व प्र (पा ५, १, ११९)। तत्-स्वर ।

^d^) शैपिकः ढक्>एय प्र उस । कित्-स्वरः (पा ४, २,९७, ६,१,१६५)। काठ सपु आपींय- (यद्र) इति पाभे एपू. द्र. (तु आग्नेयु-)।

^e^) कृतादितोमयविलक्षणसुधारणमैकर्यमहत्तच्छन्दोमानापेक्षाप्रयोनित-स्वरमतदवमानमिव सदिदं प्रानि ऐतिहासिक्या दृशा नाउ.प्रकृतिमद् द्र (=°अप्-वत्->नाउ)।

अप-व्रत्[a]– -वान् शौ १८ ४, २४

अपा-योग[b]– -गे पै १६, १२७, ५

अपा(नपात्-)[c] ऋ १,२२,६, १२२, ४, १४३, १, १८६, ५, २, ३१, ६, ३५, १–३, ७, ९, १०, १३, [३, ९, १, (८, १९, ४)] ५, ४१, १०, ६, ५०, १३, ५२, १४, ७, ३४, १५ ३५, १३, ४७, २, १०, ८, ५ ३०, ३, ९२, १३, मा ८, २४, का ९, ४, २, तै १,६,१२,४†, २,५,१२,१, २†, मै १,३,३९, २, १३, १[२]†, ४, ५, २, १२, ४[२]†, काठ २,४, ३,९, ४,१३ ११, ९ १२, १५[२], १३, १४, १४, ६, १७, ६, २२, २, ३५, ३[२], क ३, ११, ४८ ४[२]† †क्रौ १ ६२ २,७६४, ३, ३, ६ †जै १, ६, ८, २, १, ६, २, ४, शौ १९, ११, ३†, ४२, ४, पै १३, ८, १३†, ०अपा(नपात्) ऋ १०, ३०, ४, १४९, २, तै १, ४, ४५, १ ७, ७, २, २, ४, ८, १, मै १, ११, १, ६, २, ४, ७ शौ ६, ३, १, ३, १४, १, ३७†, ०अपा(नपात्) मा ६, २७, का ६, ७,४, १०, २, २, तै १, २, ३,३,३, १३,२, ६, १,४,९,४, ३,३, मै १,२,३,३,१,२,६,७[२], ३, ६, ९, काठ ३, ९, २३, ६, क १,१६, २,१६, पै ३, ३१,५

१अपा(नप्तृ-[c]) ऋ २, ३५, ११,६,१३,३, १०,३०,१४, तै १, ८, १६, २, ५, ५, १३, १, मै २, ६, १३, ४,४, ७, काठ १५, ८, ४७, ३

२[*]अपां-नप्तृ[d]-

¶अपानप्त्रीय[e]– -य. काठ १२, ६

१[*]अ(प॰>)पो (नप्तृ-)[f]

२[*]अ(प>)पो-(नप्तृ)[d]-

¶अपोनप्त्रीय[e]– -य मै २, ३, ३, –यम् तै २, ३, १२,२, –याभ्याम् मै २, ३, ३

अप्सु[g]-

अप्सव्य[h]– -¶व्य मै २,३,३, –व्या काठ ३५, १५, –व्यौ काठ १२, ६¶

†अप्सु क्षित्[i]– -क्षित ऋ १, १३९, ११, मा ७, १९, का ७, ८, १, मै १, ३, १३, ४, ६, ४

अप्सु-च(र→)रा[j]– -रा पै १६, ७३, १

अप्सु-ज[k]– -ज तै ५, ३, १२, २¶, पै १, ४५, २, –जम् पै १, ४५, १

[a]) 'अपूप वत्' इतीव प्राति पुनरावर्त्य पिपठिषु सा चिन्त्य । यावदुपलभ्येषु तद्भिन्नेषु मूको यनि एवोपलभ्येथ (तु ऊि पाएड) छन्दोऽनुरोधश्चेति । ननु कथं यनि छन्दोऽनुरुद्ध भवति सा च तद्विरुद्धमिति । उच्यते । इह स्य षोडशाद् मन्त्रात् प्रभृति नवसु मन्त्रेषु पूर्वार्ध निचृतोऽनुष्टुभो मानमिव भवति । द्वितीयपादस्य-सन्धिभावाभावविवेकात् चतुर्दशानां पञ्चदशानां वाऽक्षराणां सद्भावदिति यावत् । सस्य एतद्भिन्नेष्वपि मन्त्रेषु सर्वत्र प्रथमे पादेऽव्यभिचारेण सप्ताक्षराणां श्रवणात् तद्वदिहापि प्रथम पादे सप्तानामेवाक्षराणां श्रवणस्य मौलिकत्वेन प्रतिपत्ते, सा च [illegible] श्रवणप्रसङ्गादुत्पन्नौत्थित्येति [illegible] । [illegible] इति । [illegible] [illegible] (पा ६,१,१७६) [illegible] इति दिक् ।

[b]) [illegible] । पूर्वमन्त्रेष्वपि [illegible] (तु शौ १०,५,५) [illegible] (द्र.) [illegible] ।

[c]) द्वैपद्ये सत्यप्यार्थस्य सबन्धस्यैक्यश्रुतिकरत्वप्रदर्शनार्थमेव सामासिक इव निर्देश ।

[d]) नापू अभिन्न सदपि नाउ तद्धितोत्पत्तौ प्रकृतिभूतमिति कृत्वाऽभिनिर्वृत्तसमासतयाऽस्य पृथक् निर्देश सुकल्प द्र । पतरा सासस्व च ।

[e]) साऽस्यदेवतीयश् छ→ईय. प्र (पा ४, २,२८) । प्रत्यय-स्वर ।

[f]) एवविधाया श्रुतेरभावेऽपि द्विपू सत्त्वतया नाउउ च मूलतया सुकल्पमेतत् स्वरूपतो द्वित्वविभक्त सदप्यर्थत ऐक्यमापन्नमिव प्राति द्र । एस्थ २अप्-इत्यस्य लोकविलक्षणतयैकवदप्युपचारो वेदानुमतो भवति ।

[g]) सा१ सप् नाउउ. सुप्-अलुक्या पूप भवतीति कृत्वा पृथक् निर्देश (तु पा ६, ३, १४ उउ) ।

[h]) तत्रभवीये यति तित्स्वर सुप्-अलुक् च (पा ४, ४, ५४, ६, १, १८५, पावा ६, ३, १८) ।

[i]) उस उप √क्षि + क्विप्, तुक्-प्रत्य (पा६,१,७१९) ।

[j]) उस उप [illegible] [illegible] ट प्रत्यय [illegible] (पा ३, १, ११४, २, १६) ।

[k]) उस उप √जन्+ड: प्र । स्वर: पूर्ववद् द्र ।

अप्सु-जा[a]- -जाः ऋ ८, ४३,२८: मा २३,१४; का २५, ४,३; ¶मै १, ११,६; २, ३,३; ¶काठ १२,६;१४, ६; शौ १०, ४, २३.

†अप्सु-जित्[b]- -जित् ऋ ८,१३,२; [३६,१-६]; ९ १०६, ३; कौ २, ४६; ९७; जै ३, ९, ११.

अप्सु-धौत[c]- -तस्य काठ २९, ३.

¶अप्सु-मत्[d]- -मत् मै २, १, ९.

¶अप्सुमती[e]- -तीः मै ३,४, ६[२]; -तीभ्याम् मै ३, ४, ४; -तीम् मै ४, ५, ३[२].

अप्सु-योग[f]- -गैः शौ १०, ५, ५

¶अप्सु-योनि[g]- -निः तै २, ३, १२, २; ५, २, २, ४; ३, १२, २.

अप्सु-वाह्[h]- -वाहः‡[i] कौ १, ३४१; जै १, ३५, १०.

अप्सु-षद्[j]- -षत् तै ४, ४,७,१; ५,३,११,२; मै २, १३, १८; ३, ५, २; काठ ३९, ९; -षदः तै १,४,१०,१‡[k]:११, १; ५, ६, १, २; मै २, १३,१; काठ ४, ५‡[k]; क ३, ४‡[k]; शौ १२,२,४;१६,१,१३; पै१,३३, ४; २, ४०, ४; १६, १५०, ८; -०षदः पै ३, ३१, ५; -षदम् ऋ ३, ३,५; मा ९,२; का १०, १, ३; तै १, ७, १२, १; मै १, ११, ४; काठ ७, १२; १४, ३; -षदे मा १७, १२; का १८,१, १२; तै ४, ६, १, ४, मै २, १०, १; काठ १७, १७; क २८, १.

अप्सु-षद[l]- -दाय पै १६,११८,३;१२१,३;१२२,३.

?अप्सु-षदस्[m]-

अप्सु-संशित[n]- -तः शौ १०, ५, ३३.

†अ(प्-जा)ब्जा[a]- ब्जाः ऋ ४,४०,५; मा १०,२४;१२,१४; का ११, ७,४; १३, १, १४; तै १, ८, १५, २; ४२, ४, ८, २; १०, ३; ४, २, १, ५; मै २, ६, १२; काठ ११, ९; १५, ८; १६, ८; -ब्जाम् ऋ ७, ३४, १६.

अ(प्-जि,ब्जित्[b]- -ब्जित् ऋ ९, ७८, ४; -ब्जिते ऋ २, २१, १.

?१अब्द[o]- -ब्दः मा १२,७४; का १३,५,१३; तै ५,६,४,१[२];

---

[a]) उस. उप. √जन्+विद् प्र. आत्वं कृत्-प्रस्व. च (पा ३, २, ६७; ६, ४,४१; २,१३९)।

[b]) उस.उप.√जि+क्विप्। स्वरः नापू. द्र.।

[c]) सतस. उप. √२धाव्+क्तः यद्र.।

[d]) इह प्रकृतिभूतस्य शब्दानुकृतौ वृत्तिः द्र.। मतुपः स्वरः (पा ६, १, १७६)।

[e]) स्त्रियां ङीपः पित्वान्निपाते स्वरस्तदवस्थः।

[f]) षस. यन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।

[g]) बस. पूप्रस्व. (पा ६,२,१)। उप. यद्र.।

[h]) उस. उप. √१वह्+कर्तरि ण्विः। कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)। प्राति. ह्रस्वोपधमुपकल्पयन् MW. चिन्त्यः (तु. अनड्-वाह्-)।

[i]) विशिष्ट इह पादः (१, ८४, १६) पाभे.।

[j]) उस. उप. √सद्+क्विप् षत्वं च (पा ३,२,६१; ८, ३, ५९)। स्वरः नापू. द्र.।

[k]) 'अप्सुक्षितः' इति ऋ (१,१३९,११) पाभे.।

[l]) उस. उप. अच् प्र. (पा ३, १, १३४)।

[m]) पराभिमतं (तु.MW. GMW.) पद निष्प्रामूतमेतद् अनिर्देश्यं प्राति. द्र.। वस्तुतः षस. अनुरोधनः स्वरलोऽर्थ-तश्च 'अप्सु। सदासि' (पद.) इत्येवं द्वैपदमेव न्याय्य-तरम्। उस. नहीत्यत्र प्रमाणमिति स्वरूपम्।

[n]) सतस. पूप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. सं√शो +क्तः यद्र.। पूप. सप्तमी विषयार्थे भवति नाऽधिकरण इति। किं तत इति। तेन कस. न भवतीति। कस्मिति। सं-शान-क्रियां प्रत्य् अपामधिकरणत्वाभावे सति संशितस्यैव सतो विषयत्वेऽभिप्रायादिति (वैतु. अग्नि-तप्त-, अग्नि-दग्ध- यत्राऽग्नेस् ताप-दाह-क्रिये प्रति तत्साधकताद्वारिकाऽधिकरणता भवति)। एतदुक्तं भवति, यत्र अग्नि-तप्त- प्रभृ. सप्तम्यन्तस्य पूप. उप. कृदन्तो मूलभूतां क्रियां प्रति तत्-साधकताद्वाराऽधिकरणता भवति, तत्रैव काग. इति कृत्वा उपप्रस्व. वा थाथादि-स्वरस्य वा भावपरत्वं द्र.। यत्र तु. प्रकृत इव पूप. सप्तमी वैषयिकी भवति, तत्र अभ्र-दोग्ध-, पान-दोग्ध- प्रभृ. इव पूप्रस्व. एव स्यादिति।

[o]) नु. संदेहे सति यनि. संनिवेशः संदिग्धेत। कथम्। उच्यते। २अप्- इति पूप. सत् उप. <√१दा इतीव प्रायोवादः (तु. सा. [ऋ ५,५४,१] उ. म. [दनि. मा.] PW. प्रभृ. WW. १,४७)। न त्वेवम् उपप्रस्व. प्राते पूप्रस्व. च पस. अवग्रहाभावयोगादेयानाम् (वैतु. नापू. पस.)। अतस् तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२) इति कृत्वा °ब्द- इत्य् उप. (<√वद् इति) संभाव्येत। पानस्य निम्नगमनस्वभावाद् तन्नामनिर्देशो नहत्पाऽज्रस्त्वाभि

मै २, १२, ३, १३, १० ३, ४,४[२],¶, काठ २२, ५[२],६[२] ¶, क ३४, १[३],¶

अब्द्-यु[a] ऋ ७,५४,३

२अ(प् द)ब्दु[b]- ब्दा खि ४ ५, २८

अभ्र[c]- भ्र ¶तै ३,४,३,७, ८, शौ ९,१०,६ पै १६,११५, ३ -भ्रम् ऋ १०, २०, ४, ६८,५ ¶तै १, ६, ११, ३, शौ ४,१५,९, ८, ६, १९, ११,५ ९, १२, १८, १०,१, १३, ११,३,६ २०, १६,५†, पै ५, ७, ७, ३३, ५, ९, ११, ६ ११, २, ८, १३, १४, ३, १६, ३६, ३ ५४, २, ८०, १०, १३३, १०, १३९, १९, -†भ्रस्य ऋ ५, ८४, ३ खि २, ५, १ ६, ३, २४ काठ १०, १२ -†भ्रा ऋ १, ७९, २, ५, ६३, ६, ९, ७६, ३, तै ३, १, ११, ५ मै ४, १२, ५ १४, १२, काठ ११, १३, सा २, ५८०, जै ३, ४७, ६ -भ्राणि शौ ४, १५, १ ६, ४४, १२ ११, ९, २१, पै ५, ७, १ १६, ८४, १ -†भ्रात् ऋ ७, ९४, १, १०, ७५, ३ ७७, ३, काठ १३, १५, कौ २, २६६ जै ३, २२, १३, शौ १२ ३, २५६, प ८, १२, ३६, -भ्राय मा २२, २६, का २४, १२, १, -भ्रे ऋ ५, ४८, १, शौ ११, ७,१३, पै १६,१५४, ४, -भ्रेण ऋ ५, ६३, ४ ८५, ४ पै ५ ३३,५ -†भ्रै ऋ ४, १७, १२, ५, ६३, ३, ९,८७, ८ मै ४ १४, १२

अभ्र-जा[d]- -जा शौ १, १२,३, पै १,१७,३,१६,१७,५

अभ्र-प्रुष्[e]- -प्रुष ऋ १०, ७७, १

अभ्र-वर्ष[f]- -र्षा ऋ ९, ८८, ६

अभ्र-सुनि[g]- नि तै ४, ४,६,१ मै २,८,१३,काठ २२,५

√अभ्रि[h]

अभ्रय(त्>)न्ती[i]- -न्ती तै ४, ४,५ १, मै २, ८ १३, काठ ४०, ४

१†अभ्रिय[j] -याय ऋ १०,६८,१२ शौ २०,१६,१२

२†अभ्रिय,या[j]- -य ऋ १०,९९,८ -यस्य ऋ १०, ६८,१, तै ३, ४,११,३, मै ४, १० ६, काठ २३,१२ शौ २० १६, १, -या ऋ १ ११०,१,

---

तथात्व स्वत सिद्ध भवति। तन नासौ बैंद (>ब्दै्द्) =स्थिर (किं तर्हि चाचलि) इति सूपपन्न स्वरूपवर्णन स्यात्। अथवा पूर्वमवगृहीताना सतीनामपा वर्षसु समागतास्व्(स्थावरभावुकाना पूर्वोक्तनिष्पत्तिरेव सज्ञा स्यात् तन्साहचर्यप्राधान्याच्च वर्षर्तुवाचकत्वमुत्तरोत्तर परिणत स्यात्। अथ ब्यु मूलत एवाऽपा योग आग्रहश्चेत् स्यात्तर्हि धा-(<√धा) इति भावनिष्पन्ने उप 'अपा धा (धान) यस्मिन् इति कृत्वा सहितायां प्राकृतिकवर्णविकार घनी मेघस्य वा प्रावृषो वा सज्ञा स्याद् बस पूपप्रस्व चेति। अथाप्य् √°अप् इत्यतो (वा, √अव् इत्यतो वा) दन् प्र स्यात् (पाउ ४, ९८) निरस्वरश्च, इतीवाऽपर प्राचीन प्रकारो भवति। तदवस्थतिकरितेऽस्मिन् विषये वस्तुस्थित्यवधारणे भूयान् विमर्शमपेक्षमाण द्र (तु नाउ टि)।

a) ब्यु टि१ सन् विविध भवति (तु अद्रुम्->२अमु-या इत्यत्रग्य टिप्पणद्वयम् [वैतु साय अब्-दुर्गाव प्राति उपलभ्य तु टि अर्थे श्रूयत इत्याह, GW अमृ च यदनु अब्-दा इत्यस्य यो प्राति तृ१ क भवति [स्वरतश्च यत्र 'दा' इत्यत्र पूर्वमवग्रहणतश्च भावाभ्यत्र ते भवतु, वैतु अद्रा >अदुया)])।

b) उस उप √२दा+कर्तरि क प्र। थाथादि-स्वर (पा ३,२,३,६,२,१४४)। नापू चैतच्च प्राति व्यु भिन्न सती अपि समानप्रवृत्तिनी समजनिषातामिति तत्त्व द्र (तु एपू टि)।

c) नैप्र *अ(प्>)व्-भ्र इत्येव सत पूप अन्त्य लोप द्र। उस उप √१भृ+कर्तरि क प्र उस थाथादि-स्वरश्च (पावा ३, २, ५, पा ६, २, १४४ [तु श्रुतिलिङ्गोपबृहित या ५, ५, श छाउ २, १५, १, वैतु दे [१, १०] √अभ्+अच् प्र इति वा, <२अप्+√रा इति वा, ६अ+√भ्रम्>भ्र- [बस] इति वा, ६अ+√भ्राज्>भ्र- [तस] इति चेत्येव नाना व्यु प्रदर्शक सन्नपि मुख्यभूतमिव गुण तिरस्कारक])।

d) अप्सु-जा- इत्यत्र टि द्र।

e) उस उप √प्रुष्+क्विप्। कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) उप कर्तृ-वचन वा स्याद् भाव वचन वा। प्रथमे, तस पूप तृतीयान्त सत् प्रस्व भवति (पा ६, २, २)। उत्तरे, षस पूपप्रस्व भवति (पा ६, २, १)।

g) उस इषन्त-इन्-प्रस्व (पा ३,२,२७,६,१,१९७, २, १३९)।

h) गिजन्ता वृत्तिर् भवति।

i) धातु क्रियां दीपय निपाते धातु-स्वर (पा ६,१,१८६)

j) १अभ्रिय- २अभ्रिय- इत्यत्र टि द्र।

-याः ऋ २, ३४, २; -याम् ऋ १, १६८, ८; -ऽ॒ये शौ २, २, ४; पै १ ७, ४.

†अ॒प्य,प्या°- -प्यः ऋ १, १४५, ५; ९, ८६, ४५; कौ २, ९६६[b]; जै ४, २०, ९; -प्यम् ऋ २, ३८, ७; ८; १०, ८६,१२; तै १, ७, १३,२; काठ ८, १७; शौ २०, १२६, १२; -प्या ऋ १०, १०, ४; ११, २; ९५, १०; शौ १८, १, ४; १९; -प्याः ऋ ३, ५६, ५; ६, ५०, ११; ७, ३५, ११; ९, १०८, ६; मै ४, १४, ११; शौ १९, ११, २; पै १३, ८; १२; -प्यानि ऋ ६, ४९, ६; -प्येभिः ऋ ४, ५५, ६.

‡अ॒पि(य→)था°- -याः कौ १, ५८५; जै १, ५९, ८; ३, ४०, २.

१†अ॒पस्[d]- -पः ऋ १, ११०, १; २, १४, ११; १७, ५; २२, ४; ३२, ४; ३८, ६; ४, ३३, ९; ५, ७९, ९; ६, २२, ५; ३०, ३; ७, २०, १; ४०, ४; १०, १२, ४, ३५, १; ५३, ६; ८८. ६, खि ५, ७, १, ९[e]; तै ३, ४, २, २; ३, ६§; मै ४, १२, ६; १३, २[f]; काठ १३, ११; १२; १६; १५, १३§; १७, १८; कौ १, ४६६[c]; जै १, ४८, ६; शौ ७, ५०, १§; १८, १, ३१, -पसः ऋ ३, १२, ७; ६, ६९, १; तै ३, २, ११, २; मै ४, १२, ५; काठ १२, १४; कौ २, ९२७; १०४४; जै ४, २, ८; २२, १०; -पसा ऋ १, ५४, ८; ४, २, १४; -पांसि ऋ १, ६८, ३; ७०, ४; ८५, ९; १७४, ३; २, ३, ६; १७, ८; ३, ३, ३; ४, १९, १०; ५, ४७, ६; ७, [(४,१६, ३) २१, ४]; ६३, ४; ८, ९६, १९; २१; काठ १०, १३; [°पस्- तद्°, नर्य°, विभ्रन्°, सु>स्व्°]

१अपस्य॑°- -स्यम् ऋ १०, ८९, २.

?२अपस्य॑[f]- -स्यः मा १०, ७;

a) तत्रभवीये यति यतोनावीयः स्वरः (पा ४, ४, ११०; ६, १, २१३)।

b) सा. इह 'आ॒प्यः' इति दीर्घादितया पठति (वैतु. पपा. सा. अपि च स्वयं वाह्वृचेऽस्मिन्नेव निगमे)।

c) नापू. प्राति. य>इय इत्येवं प्रादेशिकमुच्चारण-मात्रं द्र.। 'इ॒यः' इति भिन्ने प्रत्यये सति अ॒वि॒य- इति जरत्व-मध्यस्य मध्यस्वरस्य च प्राति. श्रवणापत्तेः। यथा यच्कत्वविघातेऽपि नाऽऽद्युदात्तत्वविघात इत्यपरथार्थं यत्-प्रत्ययान्तत्वे हेतुः (तु. अ॒प्रिय-, अ॒क्षिय-; अ॒प्याः इति ऋ [९,१०८,६] पाभे. च)।

d) असुन् प्र.(पाउ ४,२०८)। नि स्वरः (पा ६,१,१९७)।

e) तत्साधनीये यति नित्-स्वरः (पा ४,४,९८; ६, १, १८५)। यत् PW. प्रभृ. ३अ॒पस्- (<२अ॒प्-) इत्यतः प्र. उत्पत्तिमाहुः, तद् मन्त्रस्वारस्यानिबद्धचेतोभिर् विमृश्यम्।

f) यनि. नापू. प्राति. अभिन्नमिनीव उ. च म. चाभिप्रयन्तात् अपां विशेषणतया चाऽन्वयमुशन्तौ जमः सुमादेशमाचक्षाते। का. मै. कठ. इत्यत्र शाखान्तरेष्वपि समानः पा. इति समानो न्यायः प्रवर्तेत। छन्दोऽनुरोधात् मा. प्रभृ. यः पा. भवति स एकेनाऽक्षरेणोनः द्र.। यद् माशब्रा. ५,३,५,१९ इत्यत्र व्याचक्षाणः मा. 'अपस्युवः' इत्येवमाक्षरकं पा. पपाठ, ततः किमेतद् निद्धेद् यथा तादृशस्यैवाऽक्षरपूर्तिकरस्य मूलतः सतः पा. संप्रति मा. प्रभृ. उपलभ्यमानः पा. क्रेममनुगाहो तै. शाखया विशेषेणाऽभिसंबद्धत्वात् तदीयसंस्वरवशात् मा. उक्तपूर्वं पा. इह पपाठेत्यादिर् विषयो विमृश्यः। 'अपस्युवः' इति पा. मूलतो विद्यमानश्चेत् स्वाँकियेन तदर्थं शाखासापेक्षो विवेकः द्र.। तै. स्त्रियामिह ऊङ् भवति मा. प्रभृ. शाखान्तरेषु च न भवतीति। तै. अपि न ऊङ्-अन्तं प्राति. इति भा. इत्यपि यस्य. उक्तपूर्वं समवधेयम्। पाम ४, ४, १४० इत्यत्र 'स्वार्थेविज्ञानात् सिद्धम्' इत्युक्तिमुपजीव्य प्रवृत्तम् 'उक्तं वा' (पाम ५, ४, ३०) इत्येतदप्यत्रानुसंधेयम्। तत्र ह्येतदुक्तं भवति। 'अपस्यो वसानाः' इत्यत्र प्रथमं पदम् अपः इत्यस्य स्थाने स्वार्थिकमिति। तथात्वे त्वन्यो दोषः संभवेत्। अपां विशेषणतयाऽन्वयेऽभ्युपगम्यमाने तासां स्वाच्छादकत्वमनुपयुक्तं स्यादिति। अन्यद् हि यदन्यद् वसत इत्यत्र श्रुतिप्रामाण्यमुचितं द्र. (तु. ऋ. १, १६४, ४७, ९, १६, २ प्रभृ.)। यथास्माभिरिहैव द्वितीये ब्राह्मणारण्यकीये विभागे प्रथमैकवचनतया यस्यापदेनोत्तरार्धवर्तिना सामानाधिकरण्यमुखेन विविक्षयामिदं तदपि मन्त्रपदयुक्तिस्वारस्यविसंवादमिवा मुख्यजमिति शोधः द्र.। यत्राऽर्वाक्तनैः (PW. प्रभृ.) १अपस्य॑- इत्यतः १अपसी- इति स्त्रीलिङ्गं शब्दरूपं संभाव्यते। एवं च १अपस्य॑- इति प्राति. १अपस्य॑- इत्यतः सर्वथा पृथक् सद् ३अ॒पस्-(<२अ॒प्-) इत्यतो यत्-प्रत्ययान्तं द्र.। तत्र किमत् तत्त्वं भवतीत्यत्र विनर्णे सुधिय एव शरणं स्युः। तथात्वे भावोऽपस्या उक्तं भवेयुरित्युक्तोऽन्वयः पूर्ववद् भविष्यतीति दिक्।

का ११, ४, ३, मै २, ६, ८ काठ १५, ६ [°स्य- सु>स्व°]

√अपस्यु[a], अपस्यात् ऋ १, १२१, ७

१अपस्या[b]- -स्यया ऋ ५, ४४, ८, -स्याम् ऋ ७, ४१, २

†अपस्यु[c]- -स्यव ऋ ९, १४, २, -स्युभि: ऋ ९, ७६, २, कौ २, ५७९ जै ३, ४७, ५

†अपस्यू[d]- -स्युव ऋ १, ७१, १ ९, [८, ७ ३८, ३], ५६, २, १०, १५३, १, तै १, ८, १२, १8°, ३, १, ११, ५, कौ १, १७५, २, ३१३, ६२९, जै १, १९, १, ३, ३१, १३, ५२, ६, शौ २०, १३, ४

२अपस्[f]- -पस ऋ १, ७१, ३, ९२, ३, २, २८, ५, ३, २, ७, ८, ५ ६०, ३, ४, ३३, १, ५, ४२, १२, ६, १७, १२, ८, २, १७, ९, ७२, ६, १०७, १३, खि ३, १३, १, ४, ११, २, मा २१, ३७, २८, ८, ३३, ७५†, ३४, २, का २३, ४, ९, ३०, १, ८, ३२, ६, ६†, तै १, २, १०, २, मै १, ९, ४, ३, ११, २, †४, १३, १, १४, ९, काठ ९, ९, क ८, १२, †कौ २, ७०, ११८, ११०७, †जै ३, ७, ८, १२, ५ शौ ६, २३, १, १९, २, ३, २०, १८, २१†, पै ८, ८, ९, ९, ११, ९, -†पसम् ऋ १, २, ९, कौ २, ११९, जै ३, १८, ६, -पसा ऋ १, ३१, ८, ६, ६७, ३, १०, १०६, १, तै ७, १, १८, १, †मै ४, ११, १, १४, १०, काठ ४१, ९[f], -पसाम् ऋ १, ९५, ४, १६०, ४, ३, २, ५, ६, ६१, १३, १०, ५३, ९, ७५, ७, खि ५, ७, १, ९, मै ४, १३, २†, काठ १५, १३, ३५, १२, क ४८, १२, पै ८, १४, ४†, -पसि ऋ ३, १, ३, ११, -प(>)सु[g] ऋ ८, ४, १४

अपस्-तम,मा[h]- -म ऋ १, १६०, ४, १०, ५३, ९, ११५, २, -मा ऋ ६, ६१, १३, १०, ७५, ७, काठ ३५, १२, क ४८, १२, -मा खि ५, ७, १, ९, मै ४, १३, २ काठ १५, १३

३अपस्-(<२अप्-)[j]

अपस् व(त्->)ती[j]- -ती, -तीभ्याम् काठ २२, १

३अपस्य[k]-

२¶अपस्या[l]- -स्या तै ५, २, १०, १[२], ३[२]; ३, १, ४[२], मै ३, २, ८, ९, काठ २०, ९[४], १०[४], क ३१, ११[६], १२[६]

अपस्य-व(त्->)ती[m]- -तीभ्याम् तै ५, ४, ४, ५.

¶४अपस्य[n]- -स्यम् ऋ १०, ८९, २

¶अपसी[o]- -स्ये मा १०, ७, का ११, ४, ३, मै २, ६, ८, काठ १५, ६

अस- अन्°

अप्स्यु[p]- -प्स्यस्य ऋ १, १२४, ५.

---

[a]) १अपस्- इत्यत क्यजन्तो नाधा द्र ।

[b]) स्त्रियां भावे अ॰ प्र ततश्च टाप् (पा ३, ३,१०२, ४, १, ४) ।

[c]) उः प्र (पा ३,२,१७०)। प्रत्यय-स्वर ।

[d]) 'ऊङुत' (पा ४, १, ६६) इत्यत्र उम स्त्रियाम् ऊङ् प्र. तत्स्वरश्च ।

[e]) पान्दग उवङ् इत्येव वदन् भा ह्रस्वान्तं प्राति मेन इति विमृश्यम् ।

[f]) कर्मणि असि प्र उम (पाउ ४, २२१)। प्रत्यय-स्वर ।

[g]) अप्- इति प्राति क इद मन्वान [illegible] भ्रान्त इव । तादृशया कल्पनया अनवगतत्वात् (तु शौप्रा. ३, ११, ४, OHN 'अप्सु > अप्सु' प्रमृ च) ।

[h]) आतिशायनिकस्य तमपः स्वराद्वि नयने स्वरेऽभेद ।

[i]) १अपस्य- -[illegible] इत्यत्र [illegible] प्राति [illegible] [illegible] । तद् यथार्थं विमृश्यम् ।

[j]) आतिशायनिके मतुपि स्त्रियां ङीप् ।

[k]) नाउव प्राति निष्पत्तिप्रदर्शनमात्रप्रयोजनमिदं प्राति द्र ।

[l]) असुगन्तत्व-परिणाम्य्-अप्-शब्द-वन्मन्त्रोपधेय-यज्ञियेष्टकाविशेषवचन स्त्री प्राति द्र (पा ४, ४, १२५, भा च यद्र) ।

[m]) २अप्(- >-प्-[=१अपस्] तै १, ४,४५,३,४६,२ इत्यत्र भा द्र । अत्र पूर्वोक्त स्वार्थिक-यत्-प्रत्ययव्याख्यानपरं (पाम ४,४,१४०, ५,४,३०) इत्यन्यत्रं व्याख्यानमप्यनु-संधेयम् ।

[n]) नाउ. प्राति निष्पत्तिप्रकारविशेषप्रदर्शनार्थं [illegible] न स्यात्, पृथगुपात्तं द्र । १अपस्य- इत्यत्राप्येतदेव प्राति [illegible] तु [illegible] ।

[o]) [illegible] इत्यत्र [illegible] प्राति द्र तु [illegible] (तु १अपस्य- इत्यत्र [illegible]) ।

[p]) [illegible] प्र [illegible] (पा ४, १, ८०) । [illegible] । [illegible] मूर्धन्यादि [illegible] वेद अनुपपेद ।

अप्तु॰- -प्तु मा ५, ३५, का ५, ९, १ तै १, ३, ४, १, ६, ३, २; २, मै १, २, १३, काठ ३, १ २६, २[३], ३४, १५ क २, ८, ४०, ५[३], -प्तुभि मै १, १, १३, ४, १, १४, -°प्तुम् तै ६, ३, २, १, २, मै ३, ६, १[३], काठ २६, २, क ४०, ५.

¶अप्तु-म॒(त्→)ती[b]- त्या मै ३, ९, १[३]

अप्तु शस्( )[c] खि ५, ५, १०

अ॒प्न[d]-

अप्न-रा॑ज्[e]- राजौ ऋ १०, १३२, ७

†अ॒प्न वान्[f]- वान ऋ ४, ७, १ मा ३, १५ १५, २६, ३३, ६ का ३, ३, ५, १६, ५, ७, ३२, १, ६, तै १, ५, ५, १, मै १, ५, १, ५[१]¶, काठ ६, ९, क ४, ८

°आप्नवान[g]-

अ॒प्न-वान[h]-

†अप्नवान व॒त्[i] ऋ ८, १०२, ४, खि ४, ९, २, तै ३, १, ११, ८ मै ४, ११, २, काठ ४०, १४, कौ १, १८, जै १, २, ८

†अ॒प्नस्[j]- -स ऋ १, ११३, ९ २०, १०, ३६, १३ १०६, ९, मै ४, १४, ११, -सस ऋ १०, ८०, ७ [°प्नस्- अन॰, दान॰, सु>स्व॰]

†अप्न (<स्)-स्थ॒[k]- -स्थ ऋ ६, ६७, ३, मै ४, १४, १०

†अ॒प्नस् व(त्→)ती[l]- -ती ऋ १०, ४२, ३, शौ २०, ८९, ३, -तीम् ऋ १, ११२, २४, मा ३४, २९, का ३१, १, २३, -तीषु ऋ १, १२७, ६

अ॒प ऋ १, ११३, १६[m], १०, १०५, ३[n], तै ६, ६, ८, २[o],

---

[a]) कर्तरि तु प्र (तु पाउ १, ७५)। प्रत्यय स्वर।

[b]) 'ह्रस्व-' (पा ६, १, १७६) इति मतुप उदात्तत्वम्। स्त्रीवृत्ते ङीप (पा ४, १, ६) पित्त्वान्निपाते स्वरेऽविशेष।

[c]) 'अस्तुश' इति शाश्री (८, २४, १) पाठ।

[d]) नन् प्र. उस (पा ३, ३, ९१ [तु अ॒भ, दिव॒स-, स्व॒प्न- प्रभृ])। यत्तु केषाचित् (तु भा [तै १, ५, ५, १], MW) अ॒प्नस्- इत्येतदेव लुप्तान्त्यसकारतया श्रूयत इति मत भवति, तच्चिन्त्यम् (यनि >√°अप्न्>अ॒प्नस्- इति वस्तुस्थितेः [पाप्र कृते तु अ॒प्नस्-])।

[e]) उस क्विन्त-कृत्-प्रस्व (पा ३, २, ६१, ६, २, १३९)।

[f]) यम पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप √°वान् (=√वन् [तु √°अप्, √आप् च])+भावे क्विप् >°वा॒न्- इति (तु उ म च [मा ३, १५] वैतु भा [तै १, ५, ५, १] अ॒प्नम-[>?] अ॒प्न-+मत्वर्थीय वनिप् प्र (पावा ५, २, १०९) तस्य च पित्त्वाद् निपाते स्वर प्रकृत्या भवति। अ॒प्नवाक्षामा कश्चिद् भृगूणामन्वये जातम् तदवान्तरकुलप्रवर्तक ऋषिर् बभूव। तदपत्यभूता बहुषु '(="आप्नवान [=नाउ]>)अ॒प्नवान' इत्युच्यते। भृगुत्वसामान्याच्च ते भृगव इत्यवविशिष्य क्वचि श्रूयन्ते (तु मै १, ५ ५ वैतु [पदे] मा, मा प्रभृ च भृगुल्योऽस्य कश्चिदृषिर् अ॒प्नवान [=एउ >प्र१])।

[g]) अपत्येऽर्थे अण् प्र (पा ४, १, ११४)। नार् दमि म. यत्तुनाऽस्य प्राति द (बहुवचनार्थकस्य प्र लुग्विधानार् [तु पा २, ४, ६५])।

[h]) मात्र स्तु पौरादिक भवती। मस्व एद् द। तत्र √वन्+भावे घञ्। यत्रा नत्र स्य द्वन्द्वाऽनु रूढोऽन्त्याऽवारोपजन द (=एपू इत्यभिसन्धिः [तु टि. २अ॒प्->°१अ॒प-, औ॒र्व॒° (=उ॒रु->औरव- इत्येव सुपठ द])। यत्तु क्वचित् (तु GW) शानजन्त-प्रकारकतया व्यु समवेति, तद् √°अप्न्> अ॒प्नमान->यनि इत्यन्यतो निरवय च √°अप् >°अप्नुवान->यनि इत्यन्यत स्वरविसवादतश्चिन्त्य च द। सर्वथापि एपू. चैतद्वोभे प्राति एकार्थवृत्तिनी भवत इति तत्त्वमवधेयम्।

[i]) तुल्यार्थे वति प्र (पा ५, १, ११५)। तत्-स्वर।

[j]) पाप्र असुन् प्र नुडागमा निस्वरश्च (पाउ ४, २०८, पा ६, १, १९७ [वस्तुस्थित्यर्थ तु अ॒प्न])।

[k]) उप उप √स्था+क प्र अन्तोदात्तश्च (पा ३, २, ४, ६, २, १४४)।

[l]) आतिशायनिकस्य मतुप, स्त्रियां ङीपश्च (पा ४, १, ६) पित्त्वान् निपाते स्वरेऽविशेष।

[m]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु पपा, वैतु सा प्रभृ 'अपप्रागाद्' [इति कृत ऽनिष्टदैस्वर्यं प्रसज्युक्त])।

[n]) वर्तने कप्र 'यो' (°अयो [तु OR९]) इत्येतदवित। 'यद् तावयौवान् इद्र या-युयुन, (तद् अगी) अप यो पापने [√पज्>पापज्+केन् प्र] बभूव') इति द (वैतु सा 'अप-यो (=अपयोजिता) इति व्युत्पतिन स्वरतो व्यपगत मिथ्याभूत प्राति प्रतिपादुद, GW प्रभृ च 'अप ''पापजे' इत्याख्यातमात्रायुक्ता सातत्सितृ-स्वरप्रामण्य प्रति पर्यनुयोज्या)।

[o]) वर्तने कप्र 'सम्' (=द्वि उभ [पा २, १, १२]) इत्यत्रान्वित (वैतु भा. 'अपर्न्यवम [<अप-नि-√पा] इति व्याप्यतादैस्वर्यवृत्तिनाऽर्थपत्नोऽसमन्वय योग इति [दिवानमते तस्य दर्व वरस्य निपात एव प्रजाते-

शौ १९, १०, १ᵃ; पै १, १०८, १ᵃ; २,४१,३ᵇ, ३ २९, ४?ᶜ; ५, ३४, ४ᵈ; ९, ७, १०?ᵉ.

अप√कप्, अपाकपन् शौ १०, ७, २०.

अप-काम[f]– -मम् ऋ ६, ७५, ७; मा २९, ३९†, का ३१, ७, ३†; तै ४, ६, ६, १†; ५, ६, १, ३ᵍ; मै २, १३,१ᵍ. ३,१६, ३†; काठ ३९, ७ᵍ; ४६, १†; शौ ३, १३,३ᵍ; पै ३, ४, ३ᵍ; १५, १०, २†; –मस्य शौ २, १२, ५; पै २, ५, ५, –मात् शौ ९,१२,८; पै १६, ७४, ८.

अप√कि>√२चि द्र.

अप√कित्<>चित्, अपचिकित्सति शौ १३, ७, १५.

अप√कृ,†अप···करत् ऋ ८, १८, ७, शौ १, १०२; अप···करात् जै १, ११, ६‡ʰ.

अपकृणुत>ता शौ ३, ९, १; पै ३, ७, २.

अप-कृत– -तः पै १, ८९, २.

¶अप-क्रियमा(ण→)णा– -णा काठ २७, ९.

अप√१कृत्, अपकृन्तत् पै ७, १३, १–१०; ¶अपाकृन्तत् मै २,५, २; ¶अपाकृन्तन् तै २, १, २, २; काठ ११, ६.

अप√क्रम्→क्राम्, ¶अपक्रामति तै २, ३, १३, २, ३, १, १, २; ५, २; ६, ३, १०, ३; मै १,९, ४ᵏ, २, ४, ८; काठ ९, १२ᵏ; १२, १३²; १३, १२²; २५,१; २९,४; क ३८, ४, ४५, ५, शौ १२, ५, ६$; ¶अपक्रामति तै २, ३, ३, ४; १३, २; ६,५, १०, ३; मै ४, ८, ६; ¶अप···क्रामति तै २, २, १, २; ४, ३, १, १, २; ६, ६, ७, ३: काठ १३, १; २०, ८; ¶अपक्रामत तै २, १, १, ३², काठ २७, २, क ४२, २; अपक्रामन्ति ¶तै ५,७,९,२; ६, ४,८,२; ¶मै १, ४, ५; ६; २, १, ३; ४, ८, ६; ¶काठ ७, ७; ८, १३; २९, ४; ३२, ३²; ३४, ४; ¶क ८, १; ४५, ५, शौ १२,६, ५; पै १६, १४१, ५. ¶अपक्रामन्ति मै ४, ५, ६; ¶अप···क्रामन्ति तै २, ६, ८, ७ ३, ५,४, ३, ५, ५, ९, ३; ६, १, ४, ७, अपक्रामः पै ३, ३६,१; अपक्रामतु पै १६, १४०, ६; अपक्राम ऋ १०, १६४,१; शौ १०; १,१४; †२०, ९६,२४, पै १६,३६,४;

स्तत्तद्वयादेशनस्य तात्पर्यस्वामाव्याद् विचारपूर्वके कस्यचिद् यज्ञस्य गोपने तदसंभवाच्चेत्यभिसन्धे.]) ।

ᵃ) वर्जने कप्र. 'वधम्' इत्येतदन्विनः ('यं [यजमानम्] अग्न्यादयो देवा न्यधुः [=रक्षितवन्तः] स पौरुषेयं वधम् अप [भवति], इति वा. द्र. [तु. WI.; वैतु. सा. अपन्यधुः]) ।

ᵇ) तु. ऋ १०, १५९,२ यनत्यः 'अनु···उपाचरेत्' इति गाधुरन्वयः सुलभो भवति । इह त्व् अप इति पदं दुरन्वयं द्र. ।

ᶜ) अयं मन्त्रार्धः पै २, ७७, १; ९०, ३ इत्यत्र श्रुतपूर्वो भवति । यत् त्रिष्वपि स्थलेषु सूक्ते. 'अप' इत्येवं समानं श्रूयमाणेऽपि स्थलद्वये नाम्नान्तराऽनुवृत्तिमात्रपरेण सं. 'अह' इत्येवमपाठि (तु. शौ १, १४, ४), यथेदाऽन्ते चौर्यमयानान्तेनैव सूक्ते. 'अप' इत्येव पुनः प्रतिष्ठामियाऽऽशदि, तद् अर्धजरतीयमानं चाऽगधेति भूयस्तरामिव [विचार्य] गदरं द्र. । वस्तुतस्तु सर्वत्रेह 'अपि' इति शोधः द्र. । एवं हि नाम समानश्रुतिमनाऽन्तिमेन पादेन सामञ्जस्यं भवेत् । यथा च सर्वापि पादे शोधोऽपेक्षितो भवति तथा धनम्->-नि इत्यत्रापि गरप.टि.अद्र ।

ᵈ) परंनार्थीनः कप्र. (पा १, ४, ८८) ।

ᵉ) 'अपम्' इति शोधः सुगमः द्र. ।

ᶠ) कतमस्तावदिह समासः ? अर्थाऽभावे अस. इति (तु. सा. [ऋ ६, ७५, २]; उ. म. च. [मा २९, ३९]) । नेति । किमिति । अत्यन्तीयस्य वा संसर्गीयस्य वाऽन्योन्यीयस्य वाऽपि विशिष्टस्य सतोऽभावस्याऽप्रकरणिकत्वात् । न हि प्रकृतायां श्रुतौ शत्रोः कामाऽभावो धनुःसाध्यत्वेन शुश्रावयिष्यते । किं तर्हि, तदीयानां कामाना वैपरीत्यं नाम नैष्फल्यमिति यावत् । न चासावप्यन्ययार्थ एव भवति, अतस्तत्प्राधान्येऽप्य् अस. एवेति कृन्वेषापत्तिरिति । तथा स्थिते √कृ इत्यस्य साक्षात् कर्माऽनुपलम्भानुपपत्तेः श्रुत्यन्तरे (शौ २,१२,५) च कर्मषष्ठ्या अभ्युपाऽभावानुपपत्तेश्चेति । एवं तावत् प्रास. स्यादिति (तु सा.शौ २,१२,५) । नेति । कुतः । तथा सति पूपप्रस्व. स्यात् (पा ६,२,२) । तर्हि का गतिः । विशिष्टप्रकारकोऽव्ययंभविष्णुस् तस. इति कृत्वा वैपरीत्यलक्षणाव्ययार्थप्रधानः सासस्व. इति । भवतु वा विशिष्टप्रकारकः (अपगतं [भावे क्तः] कामाद् कामस्य वेति) प्राग. एव यत्र पूप. प्रधानं भवति स्वरधान्तोदात्तः उसं. (पा ६, २, १८७ [तु भाष्यन्तरेणैतदभिप्रयन्तः PW. प्रमृ.]) ।

ᵍ) पा. विनि. द्र. ।

ʰ) नापू. बाहुप. पाभे. द्र. ।

अपक्रामत पै १३, ४, १२[a], ¶अपाक्रामत् तै १, ४, १, १; २, ३, ७, १[२], ३, ३, ७, १; ५, ४, १, २; ९, १; ७, ४, १; ६, १, ४, १; ८, ११, २; ७, ५, ८, १; मै १, ९, ४[५]; २, २, १; ४, ८; ५, ५; ३, १, २; ९; ३, १; ६, ६[२]; ८, ५; १०, २[६]; ४, १, १३[२]; ३, ९; ४, २; ५, ९; ६, ४; काठ ८, २[२]; ९, १२[६]; ११, ६; १२, ३, ५; १९, १; २; २३, ३[३]; २५, ६; २६, १; २७, १, ९; ३०, ४; ३१, १०; १२; ३२, ६; ३६, १; क ६, ७[२]; २९, ८[२]; ३९, ४; ४०, ४; ४२, १; ४६, ७; ४७, १०; ११; ¶अपाक्रामताम् मै ३, १०, ६; काठ २३, ३; २९, १; क ४५, २; ¶अपाक्रामन् तै २, ६, ३, २; ३, ३, ७, २; ५, १, १, २, ६, ४, ८, १; मै १, ८, १; २, ३, ७; ३, ६, १०; १०, ६; ४, ५, ८; काठ १०, ११[६]; १२, ५; १८, १९, २३, ३; २९, १, ९; ३७, १; क २९, ७, ४५, २; ¶अप···अक्रामन् काठ २७, ४; क ४२, ४; ¶अपक्रामेत् काठ ८, १२; १२, १३; १३, १२; २५, १; क ७, ७, ३८, ४.

अपचक्राम पै १६, ७३, १; ¶अप···क्रमिष्यन्ति तै ६, ४, ८, २; ¶अपक्रमिष्यामि काठ २८, ७; क ४४, ७; अप···अक्रमीत् शौ ८, १, २१; पै २, २७, ४, ३, २, ६; १६, २, ११; अप··· अक्रमीत् तै ६, १, ६, ६¶; पै ३, २, ६; अप[२](अक्रमीत्) पै १६, २, ११.

¶अप-क्रम[b]– -मः काठ ८, १२[२]; क ७, ७[२]; –मम् काठ १८, १९; क २९, ७; –मात् काठ २९, ९.

अप क्रमिन्- अन्°

¶अप-क्रम्य[c] तै २, ४, ३, १; २[२]; ६, १, ३, १; ६, ६; २, ७, १; ३; काठ १८, १९; क २९, ७.

अप-क्रान्त,न्ता[d]– -न्तः खि ५, १८, १; मै २, ५, १¶, शौ २०, १३५, २; –न्तम् पै ८, १०, ९; –न्ताः काठ १०, ११¶; –न्तानि तै २, २, ८, ३¶, –न्तायाम् तै ६, ४, ११, २¶.

¶अप-क्रान्ति[e]– -न्ति. मै १, ८, ४.

अप-क्रामत्[f]– -मन् शौ ७, ११०, १; –¶मन्तः काठ २३, ७, क ३६, ४. [°मत्- अन्°]

¶अपक्रामन्ती[g]– -न्ती मै १, ४, १२.

¶अप-क्रामम्[h] मै १, ४, १२[२].

¶अप-क्रामुक[i]– -काः तै ५, ७, ९, २. [°क- अन्°]

अप-क्रियमाणा- अप √कृ द्र.

अप √क्री

अप-क्री(त→)ता[j]– -ता पै ३, २२, ६; –ताः शौ ८, ७, ११; पै १६, १३, १.

अ-पक्व- -क्वम् पै ९, २२, २१.

अ-पक्ष[k]– -क्षः तै ५, २, ५, १¶; –क्षाः शौ ११, ७, २१; पै १६, १५५, १.

अप √१क्षि, °क्षी, अपक्षीये[l], अप-(क्षीये) पै ५, १४, ६, अपक्षीयेत[m] तै ३, ५, १, ३¶.

¶अप-क्षीयमाण[n]– -णम् तै ३, ५, १, ३.

अपक्षेय-तम- अन्°

अप-क्षुध[o]– -धम् पै १६, ९३, १–१०; ९४, १–७; ९५, १–९.

¶अप √क्षै, अपक्षायति मै १, ८, ९[२]; काठ ३५, १७; क ४८, १५; अपक्षायेत् मै १, ८, ९[२]; काठ ३५, १७[२], क ४८, १५[२].

अप √गम् >गमि, अप ··गमेत् शौ ६, ४, २.

अप(गमयन्तु) ऋ ८, १८, ९.

अप-ग-, अप-गामिनी- अन्°

---

a) 'अपधावत' इति शौ (४, ३७, १२) पाभे.।

b) गस. थाथादि-स्वरः। उप. भावे अप् प्र. उसं.। नाप्र. तु. घञि वृद्ध्यभावः (पा ७, ३, ३४; ६, २, १४४)।

c) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

d) प्रास. अव्यय-पूप्रस्व. (पा ६, २, २)। उप. कर्तरि क्त प्र. उपधाया दीर्घत्वम् (पा ३, ४, ७२; ६, ४, १५)।

e) गस. उप. क्तिन्नन्ते पूप्रस्व. (पा ६, २, ५०)।

f) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८६; २, १३९)।

g) स्त्रियां ङीपः (पा ४, १, ६) नित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेदः।

h) अत्र यनि. णमुलन्त पाठः समीचीन उत वा 'अप-क्रामन्' इति शत्रन्त इत्यत्र मूलकोशीयविसंवादार्थं यस्य. संटि. द्र.

i) गस. उकञन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

j) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरे प्राप्ते प्रवृद्धादित्वम् उसं. (पा ६, २, १४७)। अथ प्रवृद्धादीना मूलतो भावे क्ते निष्पन्नाना मता मतुबर्थकाऽच्-प्रत्ययान्तत्वं संभाव्यमानं भूयोविमर्शसापेक्षमित्यन्यनाऽनुसंधेयम्।

k) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

l) लटि उपु १ इति कृत्वा '°क्षीय' इति मुपा. यनि. शोधः द्र.।

m) यथेदं रू. च नापू. च नाद. रू. चाऽस्य धा. कर्तरि श्यन्नन्तत्वमपि विजनयेयुरित्यर्थे मूले धा. पुनरुपादीयमानः यस्य. द्र. इति दिङ्मात्रम्।

n) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९७; २, १३९; यतु. नापूटिदि. भूयोविमर्शः)।

o) बस. उप. क्षुधा- यद्र. (तु. सस्य. दातु-धार-)।

अप√गल्भ्
अप-गल्भ॒[a]– -ल्भ॰ तै २, ५, १, ६, ५,३, –ल्भम् मा ३०, १७, का ३४,३,७ –ल्भाय मा १६, ३२, का १७, ५, १, तै ४, ५, ६, १, मै २, ९, ६, काठ १७, १४, क २७, ४

अप√गा, अ॒पगातम् शौ ३, ११,६, अ॒पगात मा ३, २१, का ३,३, १३, तै १, ५,६,१,८,२, मै १, ५,२,९, काठ ७,१,७, क ५,१.
अ॒प-गा[b]– -गा शौ १, ३४,५, २, ३०,१,६,८,१–३

अप√गुर्, अपगुरते, अ॒पगुरेत ¶तै २, ६, १०, २
अप-गुर॒माण[c]– -णाय तै ४, ५, ९, २, मै २, ९, ८, काठ १७, १५, क २७, ५
¶अ॒प-गूर्ति[d]– -र्ति मै ४, ६, ८, –र्त्या॰, –र्त्यै काठ ७, १५, क ६ ५
अप-गूर्य[e] शौ ५, ३२, ६, तै २, ६, २, ५¶

अप√गुह्→गूह्, ¶अ॒पगूहत तै २, २,१,१, मै २, १,१, काठ ९, १७, ¶अ॒पगूहन्ति मै २, ५,४, ।अ॒पगूह॰ ऋ ७, १००, ६, १०, २७,२४, तै २, २, १२, ५, मै ४, १०, १, कौ २, ९७५, जै ४, २३, ७, अ॒पगूहया शौ ४, २०, ५, पै ८, ६, ११, ¶अ॒पागूहताम् तै २, २, १, १, मै २, १, १, काठ ९, १७, अ॒पागूहन् ऋ १०, १७, २, शौ १८, २, ३३
अ॒प अघुक्षत ऋ ५, ४०, ८, ¶अ॒पाघुक्षताम् तै २, ?, १, १, काठ ९, १७
अ॒प-गूळ्ह(ढ)[g]– -ळ्हम् ऋ १, २३, १४, ११६, ११, ४, ५, ३, १०, ३२, ६, ८८, २, –ळ्हा ऋ १, १२३, ६
अप गू॒हमान,ना[h]– -न शौ १९, ५६,२, पै ३, ८, २, –ना ऋ ७,१०४,१७, शौ ८,४,१७†[i], पै १६, १०, ७†

अप-गोह॒[j]– -हम् ऋ २,१५,७
अप√२गृ>जर्गुर्
अप गर- अभिगर°
अप-ज॒र्गुराण[k]– -ण ऋ ५, २९,४
¶अप√ग्रह्>गृह्, अ॒पगृह्णाति तै ५, १, १, २, ६, ४, ५, ४ अ॒पाग्रहीत् मै १,६,८, ३,८,९
अप-ग्रहण- सव्य°
अप ग्राह– -हम् काठ ११,१, २६, १०, क ४१, ८
?अपघोरपाउतनद्[l] पै २, ७०,१
अप घ्न॒त्-, अप घ्नु- अप√हन् द्र
अप√चत्>चाति, अप[१]…चातयामसि पै ७, ७, ३, अप… चातयात् पै १३, १३, १०
अप√चाय्<>चि[m]
अ॒प-चित[f]–
¶अ॒पचित तम[n]– -मौ तै ५,?, २,३, काठ १९,१२, क३१,३
अ॒प चिति[d]– -ति॰ मा २०, ९, का २१, ७, ८, मै ३, ११, ८, काठ ३८, ४, –तिम् ऋ ४, २८, ४, मा २१, ५८, का २३, ६, ११,

[a]) गस उप पचाद्य्-अजन्ते थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। ठ च म च (मा १६, ३२) चस आहतु, तन्मन्दमिव भवति। पूपग्रस्व दुर्वारत्वप्रसङ्गाचाऽनौचित्याच्च । न चापि यद् उ उप गुर्भ शब्दाऽनर्थान्तरत्वेन व्याचष्ट म च यद् विकल्पतोऽन्वमन्यत तच्छोभन भवति। गु॒र्भ-शब्दस्याऽऽद्युदात्तत्वादन्त्यस्वरस्य प्राह्नस्याऽसम्भवात् (तु भा ५।११ च यावस्मदभिप्रायसमर्थकानिव भवत)।

[b]) यग. (=अप[गत]-+गा इति [पावा २, २, २४]) पूपग्रस्व (पा ६, २, १)। उप √गा+भावे क्विप् यद ।

[c]) गग शानजन्त-विस्वरगस्वर (पा६,१,१८६,२,१३९)

[d]) गग. उप क्तिन्नन्ते पूपग्रस्व (पा ६,२,५०)।

[e]) अत्रापि '-र्त्यै' इति संशोधयमान SIM चिन्त्य ।

[f]) गग क्तवत्वन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[g]) कर्मणि क्तान्तमन्तगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[h]) गग शानजन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[i]) अत्र सा 'अ॒प' इत्यस्य स्थाने 'उ॒प' इति पपाठ। 'अ॒प' इति वा स्याद् 'उ॒प' इति वोभयथापि नक्तचारिण्यास्तत्तन्वपगूहनोपगूहनान्यतरसङ्केतमुखेन विशेषणतापर्यवसानत्वान्नच्छुतितात्पर्यस्य यत् सा उपसर्गश्रुतेर् गमनार्थं योग्यक्रियान्तराध्याहार सावसर पश्यति तद्वस्तुतोऽनवसर आयास इत्युपेक्ष्यम् ।

[j]) गस उप घञन्ते थाथादि-स्वर. (पा ६,२,१४४)।

[k]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)। यच्चाह McC. अन्तोदात्तत्वमाह तत् सत्कारमान्यमानमिति ।

[l]) भूयसीं विमृष्टिमपेक्षमाण शोध-सापेक्ष पा. द्र । तदभावे पदविभागो भयावह ।

[m]) 'चायश्चिभावो निपात्यते' (पाम ७, २, ३०)। अन्ततो गत्या यदि √चाय्<√चि इत्येव रूपान्तरतया समाख्येत तर्हि अप√चि इत्यस्य निष्ठायां चाय्-भावो विकल्पेन स्यादित्येव पाठ व्यत्यासेन योजनीयम् ।

[n]) तमप विधानाभिधाने स्वरेऽभेद ।

¶ तै ५, १, ३, ३; २, २, ३; म ३, २, २[२]¶; ११, ५; काठ १९, ३¶; क ३०, १¶.

¶ अपचिति-मत्[a]- -मान् तै ५, १, ३, ३; २, २, ४.

अप√१चि, अप…चये काठ ३८, १३.

अप-चित्[b]- -चित् शौ ६, ८३, ३; पै १, २१, ४; -०चित् पै १, २१, ५; -चितः ¶काठ २५, १[c]; ¶क ३८, ४; शौ ७, ८०, २[२]; -०चितः शौ ६, ८३, १; पै १, २१, २; -ताम् शौ ६, २५, १-३[d]; ७, ७८, १.

अप√२चि<>कि,[e] अपचिकीहि[f] शौ १, १०, ४; पै १, १, ४.

अप…चिक्यतुः पै १, २१, ५.

अप√चित्>चेति, अपचेतयातै मा २, १७; का २, ४, ५; तै १, १, १३, २; मै ४, १, १४; काठ १, १२; क १, १२.

अप-चित्त-, अपचित-तम-, अप-चिति- अप√चाय् द्र.

अपन्चिती[g]- -तीम् तै ५, ७, ४, ३.

अप√च्यु, †अपच्योष्ठाः ऋ १०, १७३, २; काठ ३५, ७; क ४८, ९; शौ ६, ८७, २.

†अपचुच्यवत् ऋ २, ४१, १०; कौ १, २००; जै १, २१, ७; शौ २०, २०, ५; ५७, ८.

अप-च्यव[h]- -वम् ऋ १, २८, ३.

अप-च्युत- अन्°

अप-च्-छेद- अन्°

अप-जह्नत्- अप√हन् द्र.

अप-जर्गुराण- अप√२गृ द्र.

अप√जि, अप…जयते पै २, ७३, ३; ¶अपजयति मै ३, २, ३; ४, ८, ३; काठ १९, १२; ३०, ९; क ३१, २; ?अप…जयाम[i] पै २, ३८, १; ¶अपाजयत् मै ३, २, २; काठ १९, १२; क ३१, २; ¶अपाजयन् तै ६, ३, १, १, काठ २६, १; २८, ४; ३०, ९; क ४०, ४.

अपाजैत् शौ १२, ३, ५४.

अप-जय्य- अन्°

अप-जित्य[j] तै ६, ३, १, २.

अप√तक्ष्, अपातक्षन् शौ १०, ७, २०.

अप-तक्षण- -णम् पै ४, १७, १.

¶ अप-तर[k]- -रम् मै १, ४, १२[२]; ६, ८[२]; ३, ८, ६[२].

अप-तस्थिवस्- अप√स्था द्र.

अ-पति[l]- -तिः शौ ८, ६, १६[m]; पै १६, ८०, ७.

अ-पति(हन्>)घ्नी[n]- -घ्नी ऋ १०, ८५, ४४; शौ १४, २, १७†; १८; पै २, ६६, ३; -घ्नीम् शौ १४, १, ६२.

¶ अप-तुरीय[o]- -यम् मै ४, ५, ८.

¶ अप-तू(ल→)ला[p]- -लया ते ६, १,

[a]) मतुपः पित्त्वान्निघाते स्वरेऽविशेषः ।

[b]) उस. कर्मार्थ-क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९; तु. सा.)। अप√चित् इत्यस्य कृद्वृत्तमिति वदन् MW. चिन्त्यः, रोगविशेषाभिधानार्थस्वरूपस्याऽपचेतनपेक्षयाऽपचयनेन सन्निहिततरसंबन्धदर्शनादिति ।

[c]) 'अपरिचितः' इति मुपा. यनि. शोधमपेक्षमाणः द्र. ।

[d]) इह पूजितपर्यायभूतम् आद्युदात्तं प्राति. ब्रुवाणः सा. चिन्त्यः । अन्यत्र सर्वत्र यथा रोगविशेषवाचकत्वेन<अप √१चि इत्येवं प्राति. सा. व्याचष्ट तेनैव षष्ठकाण्डपूर्वभागस्य भाष्यकारस्तस्मादऽपर एव कश्चिदासीदिति संभाव्येत ।

[e]) मूलतः कृच्योर् विरोधे विमृश्यः । पाम. कृत्वं मौलमस्थाने व्याख्यानभिधेत्यनवीनो विषयः । यत्तु शौ १, १०, ४ इत्यत्र सा. √क्षि इत्यनेन योगं वदन्निव प्रादर्शि तत् √कि इत्यस्य स्थाने मुद्रणाऽनवधाननाम्नं स्यात् । तथाविधस्यैव धा. तु. दर्शनात् तदन्वेन च तत्र संकेतितत्वात् ।

[f]) यदप्य् अत्र ना. अप इति गतिमभिधित्स्य योग्यक्रियाध्याहारमाह तद् अनपेक्षितमिव भवति । गतिस्वमात्रेण योगार्थगतिरेवम्पूर्वमनुपपद्य क्रियया योगाङ्गीकारात् ।

[g]) प्राग. पूर्वप्रस्व. (पा ६, २, २)। 'चिती-' इति उप. बह्वादिष्वन्तर्भाव्य ङीषन्तं (पा ४, १, ४५) यद्र. अनया दिशा यद् भा. वर्णव्यत्ययमात्रतामुपजीव्य दीर्घान्तत्वं व्याख्यातुमुपचक्रमे तदगतिकमात्रगतीयताम् ।

[h]) गस. उप. भावे अप् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ३, ३, ५७; ६, २, १४४)।

[i]) 'अपि…' इति मूको. च मुपा. च यनि. शोधपद् चिह्नितभूयोविमृश्यावसरः द्र. ।

[j]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[k]) १अव-तर- इत्यत्र च, २अव-तर- इत्यत्र च मन्दायमानामेतादृशानामपि प्राति. व्यवस्था द्र. (तु टि. अन्तर-)।

[l]) नस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र. ।

[m]) बस. इति ब्रुवाणः सा. चिन्त्यः । स्वरविरोधात् प्रकरणविरोधाच्च ।

[n]) नस. नाप्. द्र. । उप. कर्मण्युपपदे √हन्+टक् प्र. स्त्रियां ङीप् च (पा ३, २, ५२; ४, १, १५)।

[o]) बस. 'बहुर्व्रीहौ' (पा ६, २, १६२) इत्यत्रत्येषु पू. 'अप' इत्यस्यापि उसं. द्र. यथा नञ्पूर्वपि परस्य पूर्वपदस्यान्तस्य उप. अन्त उदात्तः स्यादिति ।

[p]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र. ।

१, ६², मै ३, ६, ३
अप√तॄ→तिर्, अप॰॰ तिर शौ ६, ६, ३†[a]
¶अप-तेजस्[b]– -जसौ तै २, ५,२,६
अ-पत्य[c]– -त्यम् ऋ १, १७४, ६ १७९, ६, ८, ४९, ८, ९, १०, ८, खि ३, १,८, कौ २,४७६†, जै ३, ३५, १०†, शौ ७,११३, १, –त्याय ऋ ७, ५, ७, मा १३, ३५, का १४, ३,९, मै १, ८, ८, –त्ये ऋ १, ६८, ४ [°त्य- अन्°, सु>स्व्°]
‡अपत्य-ता[d]– ता पै १६, १४९, ७
अपत्य-वत्[e]– -वत् शौ १२, ४, १ [°वत् अन्°]
अपत्य-साच्[f]– -चम् ऋ [१,११७, २३, ६, ७२, ५], २, ३०,११
अप√त्रस्, अप॰॰॰अत्रसन् ऋ १०, ९५, ८
अप√त्वर्,अप त्वरी पै १,२१,५
अ-पथ[g]– थम् शौ ६, ७३,३, १०, १,१६, पै १६,३६,६, –¶थात् तै २, २, २, १, ७, २, ८, ६, –थेन ¶तै २, २, ३, १, ७,२, ८,५,३,१,१ शौ ५, ३१,१०
†अ पुद्[h]– -पदे ऋ १,२४,८, मा ८, २३, का ९, ४, १ तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११
†अपुदी[i]– -दी ऋ १, १८५, २, १०, २२, १४, मै ४, १४, ७
अ पद्[j]– -दम् शौ ६, २९, २
अप√दस्, अपदस्यन्ति ऋ १, १३५, ८
अप√दह्, अपदह ऋ ७, १, ७
अप दग्ध,ग्धा[k]– -ग्धम्, –ग्धा पै ७, ७, ८
ϕअप-दुंहत्[l]– -हन् शौ १,२८,१
अप√दुप्
अप-दोग्ध- अन्°

[a]) 'अव तिर' इति बाह्वृच (१०,१३३,५) पाभे ।
[b]) बस पूपप्रस्व (पा ६,२,१) । उप यद्र ।
[c]) तस नञ्-स्वर. (पा ६,२,२) । उप <√१पत्+ क्यप् (मोउ २,३,४) । यक्-प्रत्ययान्तमिदमित्यपि मत भवति (तु पाउना ४, १२१) । उभयथा लक्ष्येऽभेद । यत्तु पक्षान्तरे या३,१ 'अप' इति पूप नामीभूतम्, उप त्य- (<√तन्) इति चेत्याह । तथात्वे तस अव्यय-पूपप्रस्व बोध्य. ।
[d]) नापू मन्त्रे 'अपुत्रता' इति श्रवणाच्च नाउ 'अप-शुता' इति श्रुतेश्च 'हपतिता' इति मूको साद्याच्च श्रुति-स्वारस्यमवादी 'अपति-ता' इति शोध द्र ।
[e]) म(>व)तुप पित्वान्निघाते स्वरस्तदवस्थ ।
[f]) उस उप √सच+ण्वि प्र उस कृत्-प्रस्व च (पा ३, २, ६२ ६, २, १३९) ।
[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। पूप ६अ इति, उप. √पथ्, न्थ्>पुंथ् इत्यभावान्तरप्रकृतितया निर्दिश्यमान पथुं इति यद्र । पात्र तु तस पुथिन् इयत अ समासात (पा ५, ४, ७२, ७४) इति कृत्वा गतिरिष्टतया प्रत्यय-स्वरेणान्तोदात्ते प्राप्त नञ्-स्वरबलापस्त्व यथायथमप्युपपादित (तु पाम ६, १, १५८) । इह दमरस्थों प्रक्री लाघव स्याद् अगावा-स्थया विशिष्ठिरिति दिक् । यथैतद् न प्राति भवति (पा २,४,३०) तथापि गामागिरीयं प्रतिभवति मूलतो नपुणन्नइति नाम्ना वा भवनीन्दाति मूलोविमर्श गर्ह द्र. ।
[h]) बस पूर्वोदात्त (पा ६,२,१७२)। पुद्-इ यनद् उप अ-पाद्- इत्यस्य श्रवणात् (तु यस्थ) तस्यैव प्रत्यय-विशेषेषु पात्र भाऽऽह्वयस्य ह्रस्वीभावात्मकमादेशमान भवति (पा ६, ४, १३०) । अनया दिशा अ पुद्- इत्येतदेव प्राति न अ पुद् इति । नञ्-उत्तरस्य पाद- इत्येतस्य बस अन्त्यलोपो यद्यपि साक्षान्न शिष्टस्तथापि तथाविधनिगमबलात्तस्य 'सङ्ख्या' (पा ५,४, १४०) इत्यत्र उस कर्त्तव्यम् । अथवा पुद्- इत्येतन् मूलत √पद् इत्यत करणे क्विबन्त सद् वर्गीकरण-व्यापृतेर् वैयाकरणौ स्वीयप्रक्रियानुरोधात् पाद→ पाद्→पुद्- इत्याकारकपरिणाम विषयतयान्वशासि । अस्मिन् दर्शने अ पुद्- इत्येतन्मात्र प्राति निर्देष्टव्य भवति । बस स्वरश्चोक्तपूर्वेण गतार्थ इति पिष्ट मा पेषि । यत्तु भा, सा, उ, म, K तत्र तत्र स्वव्याख्यातायां शाखाया (यस्थ द्र) अ-पुद- इत्येवमकारान्त प्राति इष्यते बस इति सप्तमीति च व्याचिख्यासयते तद् मन्दमिवा-ऽऽभाति । तथात्वेऽन्तोदात्तत्वप्राप्तौ मध्योदात्तत्वानुपपत्ते । अवयपौर्वापर्यानुरोधाच्च 'अपुदे' इत्येषा चतुर्थी श्रुतिर् भवतीति दिक् ।
[i]) पुद्- इत्येतन् क्विबन्त पाद्- →पाद्- इत्यत पृथ-गिति दर्शने स्त्रियां ङीप (पा ४, १, ६) पित्वान्निघाते स्वरेऽविशेष द्र । पाद्-→पुद्- (पा ६, ४, १३०) इति दर्शने तु वेदन्तिके ङीपि (पा ४, १, ८) शेषं पूर्ववद् द्र ।
[j]) तस नञ् स्वरः (पा ६,२,२)। उप <√पद् यद्र ।
[k]) गस कर्मणि निष्ठान्त द्र ।
[l]) गस शत्रन्त-दुह् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

अप-दुष्पद्[a]- -ष्पदा ऋ १०,९९,३.

अप √दृ>दृ, अपदृण[b] पै १५,४,१[c].

φअप-दुद्र्द[d]- -द्र्द ऋ ६,१७,५.

अ-पद्यमा(न→)ना- -ना तै ४, १, ६, ३; ५, १, ७, ३.

अप √द्रा, अपद्रान्तु ऋ १०, ८५, ३२; शौ ६, १२९, १-३; १४, २,११†; अपद्राहि शौ ६,१४,३; ¶अपद्रा ‡[e]

अप √द्रु, अपाद्रवत् मै ३, ८, ६.

अप √धा, अपधामसि पै ७,७,७. अपधत्ते काठ ७, ७; †अप··· दधातु ऋ १०, १६४, ३, शौ ६, ४५, २; अप···धत्स्व पै १०, ४,५; †अप···अधत्त[f] ऋ ८,९६, १३; शौ २०, १३७, ७; ‡अप···अदधाम्[f] काठ २८, ४; क ४४, ४. अप···धायि ऋ [४, २८, २; ६, २०, ५] ¶अपधापयते मै ४, ३, ७. अपधिस्सामि[f] पै १६, ५०, ७.

†अप-धा[g]- -धा ऋ २, १२, ३; मै ४, १४, ५; शौ २०, ३४, ३; पै १३, ७, ३.

अप √१धाव्, अपधावत शौ ४,३७, १२; ¶अपाधावन् मै ३, ८, ३.

¶अपधुः[h] पै १, ९८, २.

अप √ध्मा>धम, अपधमन्ति ऋ ९, ७३, ५; अप···धमन्तु पै १३, १,१; †अपाधमत् ऋ ८, ८९, २; मा ३३, ९५, अप··· अधमः ऋ ५, ५१, ५.

अप √ध्वंस्

अप-ध्वंस[i]- -सेन शौ ४, ३, ५.

¶अप-ध्वंसमान- -नम् काठ ९, ११.

अप √नम्, अप···अनमत् ऋ ६, १७, ९.

अप-नत- उदीचीन°

¶अप-नाभि[j]- -भिम् तै ५, २, ८,७.

अप-नि √धा, अप···निदध्मसि शौ ३, २३, १; १४, २, ६९; पै २, ८१, १; १६, २, ११; अप[2]-···निदध्मसि शौ ८, १, २१; पै १६, ५२, १; ¶अपन्यधत्त काठ २९, ७[2]; क ४५, ८[2]; ¶अपन्यदधाताम् काठ २४,७; क ३७, ८.

¶अपनि-धाय[k] तै ६, १, ३, १.

अप-निर् √णु(<नु)द्, अप··· ¶निर्णुद[l] पै ६, २२, १४.

अप-नि √प(<स)द्

¶अपनि-षादु(क→)का[m]- -काः मै ४, २, १४.

अप √नी, अप(नये) तै १, ३, १३, २; अपनयामसि पै १, २६, ४.

‡अप-नी(त→)ता[n]- -ता शौ ५, १७, ६; पै ९, १५, ६.

अप √नुद्, ¶अपनुदते तै १, ७,४, २; २, ४, १, ४; ५, ७, ३,१; ६, ४, १०, २; मै ४, ६, ३; काठ ६, ४; १०, ७; २०, ६; २१, २; ४; २२, १०; २५,७; २८, १; ३१, ११; क ४, ३; ३१, ८; १७; १९; ३५, ४; ३९,५; ४४, १; ४७, ११; ¶अपनुदति तै ५, १, ८, ६; अपनुदामः शौ १०, १,१;२; पै १६,३५,१; अप···नुदामः शौ १२, ३, ४३; अपनुदताम् मा २, १५[2]; का २, ४, १[2];

---

a) तस. अव्यय-पूप्रस्व. पा ६,२,२)। उप. दुस्>प् √पद्+भावे क्विप्। इह प्रयोगे नृ१ सद् वा.क्रिवि.भवति।

b) पाभ. अत्र श-विकरणोऽपि उसं. (पा ३, १,८५)। नपा च विकरणद्वये, आकारलोपे सति हेलोंरः (पा ६,४, ११२; १०५)।

c) 'अविशण' इति शौ (१९,४५,१) पाभे.।

d) गस श्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८९;२,१३९)।

e) तु. यस्या. टि. °अपद्राः।

f) तु. 'अप···मुचामि' इति शौ (६,११९,३) पाभे.।

g) स्त्रियां दधातेः भावे अङ् प्र. (पा ३,३,१०६)। प्रत्यय-स्वरः। नृ१ आ प्र. रू. द्र. (तु. PW.GW. GG.; वैतु. सा. यस्मिन् पं१ स्यात्; अप-नि->-धा म१ इति ORN. NW.)। ऐतिहासिकं पक्षमत्र स्वमानस्य मा पल्लो नाम कश्चिद् गवा निरोद्धाऽसुरो भवतीति इत्याद्यं शाब्दम् तद्-धर्मं निरोधमाह पं विभ.चेन्द्रकर्तृक मोदजनक्रिया भवति तस्य ऋतदान समाप्नत्। वस्तु- तस्तु √२वृ इत्यस्मात् सतो>वल- इत्यस्य निरोधमात्र-स्वरूपत्वात् तन्निवारणमात्रफलस्वरूपत्वाच्चाऽवलद्रूपाणां गवामुदजनस्य 'इन्द्रो वलस्य निवारणेन गा उदाजत्' इत्यर्थाद् हेतौ सुप् द्र.। एवंच. इह तृ१ भवति न च पं१। उत्तरस्यां विभ. आ प्र. अप्रसिद्धेरिति यावत्।

h) दुष्पठत्वात् संदिग्धम्। अतः अप √धा इत्यतः पृथक् निर्देश आहतः। तत् संस्करणान्तरे विमृष्टिः सावधाना स्यात्।

i) गस. उप. घञन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।

j) बस. पूप्रस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १)।

k) गस.ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

l) '···निर्णुद' इति मुपा. शोधार्हः।

m) गस. उप. कर्तरि उकञ् प्र. कृद्-उप्रस्व. च (पा ३, २, १५४; ६, १, १९७; २, १३९)।

n) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २,४९)। 'उपनीता' इति ऋ (१०, १०९, ४) पाभे.।

अप नुदताम् मै १,५,१ अप-नुदेताम् काठ ३१,१४, अप ...नुदन्ताम् मा २८, १३ का ३० २ ? अप... नुदन्तु शौ १२,३,४९, †अप...नुदस्व ऋ ३,४७,२,६,२१,७ १०,१३१, १, मा ७, ०७, का ७, २०, १, तै १, ४, ४२,१, मै १, ३, २३, शौ २० १२५, १, †अप[1](नुदस्व) ऋ १०,१३१ १, शौ २०,१२५ १ अप...नुद मै १, २ ९, ¶३, ८, ७, ¶अपा-नुदत काठ ८, ४ २७, ८ क ६, ९, ¶अप अनुदत तै ६, २, ७, ८ अपानुदत् पै १, ७१,२ ¶अपानुदन्त तै १, ७, ४, २, २, ४, १,२, ३, ५, ७, ३, १, ६, ३, १, ४, ४, १०, ४, ६, ४, ४, मै १, ९, ८, ३, ६, १०, ८, १०[२], काठ १०, ७[१], अपनुदन्त ऋ १, १६७, ४, †अपानुद ऋ १०, १८०, ३, तै १, ६, १०, ४, काठ ८ १६ शौ ७, ८९, २, पै १, ७७, १

?अपनुद्यतु' पै ७, ८, १

अप नुत्त[b]- -त्त पै १६, १३१, १-१०, -त्ता काठ २७, ८, क ३, ३ -त्तौ तै ६, ४, १०, २¶, मै १, ३,१२ ४, ६, ३

¶अप-नुत्ति[c]- -त्यै काठ ८,४,२७, ८ क ६, ९ [°त्ति- भ्रातृव्य°]

¶अप-नुद्य[d] तै ६, ४, १०,२, मै ४, ६, ३

¶अप-नोद[e]- -देन मै ४, ६, ३

*अ पन्न[f]-

अपन्न गृह[g]- -हस्य मा ६, २४, का ६, ६, २, तै १, १, १३, ३ ३, १२, १, मै १, ३, १, काठ ३, ९, क २, १६

*अपन्न-दत्[h]- -दन् मै ३, ९, ५

¶अपन्नदती[i]- -ती तै २ १, २, ७, मै २, ५, २, काठ १२, १३

अप√पत् >पाति, ?अपपपात' पै ५, १६, ५

अपपातय पै ४, १३, ५ अप-(पातय) शौ १९,५०,५, पै १४, ४, १५[k]

अप√पद्, अपपद्यते शौ ४, २८,५, पै ४, ३७, ३, ७, २२, ३

अप-परा√जि

φअपपरा-जित[l]- -तास ऋ १०, ८४, ७, शौ ४, ३१, ७

अप-परे(रा√इ), अप...परैत[m] ऋ १०, ६१, ८

¶अप√पश्, अपापश्यन् मै १, १०, १६

अप-पाप[n]- -पम् शौ १९, ८, ५

अप√पि

अप-पित्[o]

अपपित्-त्व[p]- -त्वम् ऋ ३, ५३, २४

---

[a]) सदिग्धस्थलीय पा । 'उपनद्यातु' इत्याकारको मुपा यनि वाऽन्यथा वा शोधार्ह द्र ।

[b]) निष्ठा-तकारस्य न-आदेशाऽभाव (पा ८,२,५६)। शेषम् अप-नीत- इत्यत्र नि गत द्र ।

[c]) गस उप क्तिन्नन्ते पूपप्रस्व (पा ६,२,५०)।

[d]) गग ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[e]) गग उप घञन्ते थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

[f]) तग नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र । नाउउ व्युत्पत्तावौपधिक प्राति द्र ।

[g]) षग पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[h]) गरव नाप् द्र । उप दन्त→दत्- इति समा-सान्त (पा ५,४,१४२ [यथा °दन्- इत्यपि द्र])।

[i]) ङिपा ङीप (पा ४,१,६) गिर. तथा पा ३ स्वरेऽभेदः।

[j]) मूको '(अ)पपात' ←(अ)प-पपाथ' (?<प) इति पा प्रर्गदो। तथा'ने √पत् इत्यस्य छान्दसीम् अनिट्‌ताम् आश्रित्य तत्क्रि मपु१ स्यात्। तद्दिग्धपाठीयवाद् भूयसी विमर्शनीयार्ह द्र ।

[k]) पूर्वम् न्तर धाश्याचार्यैः द्र (तु मग्न नि. √२पत्> पातय >पातः)।

[l]) वैतु सा प्रभृ 'अपनिलयन्ताम्' इति योग कुर्वाणा सन्तो द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्या । अनन्तरगतिस्वर ।

[m]) आ इत्यस्य पुरा इत्यस्य च गत्यर्थेन धा प्राति-योगिकोऽभिसबन्ध श्रुतिप्रसिद्ध (तु ऋ १, १२३, १२, १६४,३१, १९१,२)। इह 'अप' इति 'पुरा' इत्यस्याऽर्थस्य भूयोऽप्य् उपबृहण करोतीति विशेष (तु GW यस्य प (आ√इ), PW, वैतु वें य स्मत्(यद्र) =अस्मत्त इतीव कृत्वा आ इति पञ्चम्यर्थानुवादी कत्र इतीवाभिप्रे-यान्, सा च आ-अप परे(-रा√इ) इति त्र्युपसर्ग धा [कथं तस्य आ इति पुरा इति चाऽव्यवहितावपि गती युगपत् स्वरभाजौ स्यातामिति कृत्वा स्वगावनुयोक्तव्य स्यात्])।

[n]) अभावार्थे अस। वा मिबि भवति। अत्र 'अप' इति 'पापम्' इति च पृथक् पदद्वयीति सा कतिपये मूको चा तथात्वे सा अन्व् अप इत्युपसर्गश्रुतेर् योग्यक्रियाध्याहार द्र। अथवा यत्रेत्र तस्य च अह्रादश पापम् इत्यनेन द्वि योग।

[o]) नाउ व्युत्पत्तावौपधिक द्र। गप क्विबन्त- कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। अपरे √२पत् इत्यतो निष्पन्न मन्यन्ते (तु आW प्रभृ)। तद्विग्रहम् (तु पित्त-)।

[p]) भावे त्व प्र मध्यतम् तकार-श्रवित (तु वादा-

अ-पपिवस्[a]– -पुषः शौ ६,१३९,४.

अप√पु, अप⋯अपुनत पै ५, १९,७.

अप√पृ→पर, अपपर्पि ऋ १, १२९,५.

अप-प्र√गा, अपप्रगाः पै ५, ३६, ४; ८.

अप-प्र√१वह्, अप⋯प्र⋯वहन्तु शौ १०,५,२४; पै १६, १३०, २; अप(प्र⋯वहन्तु)शौ १६,१, १०; (अप)प्र⋯वहन्तु शौ १६, १,११; (अप)प्र(वहन्तु) शौ १०, ५, २४²; १६, १, ११; पै १६, १३०, २.

¶अप-प्रा(प्र√अ)न्
अप-प्रा(ण>)णा[b]- -णाः तै ५,३,६,२

अप√प्रुथ्, ।अपप्रोथ ऋ ६, ४७, १०; मा २९,५६; तै ४, ६, ६, ७; मै ३, १६, ३; काठ ४६,१; पै १५, ११, १०.

अप-प्रोथत्[c]– -थन्तः ऋ ९, ९८, ११.

अप-प्रे(प्र√इ), अप⋯प्रेयात् ऋ १०, ११७,४.

¶अपप्रेष्यति मै ३, ६, ७².

¶अप√प्लु>प्लावि, अपप्लावयति तै ६, ४,३, ४; मै ४, ५, २².

¶अप-बर्हिस्[b]– -र्हिष तै ६, ६, ३, २; मै १, १०, १८; ४, ८, ५; काठ २९, १,३६,१२; –र्हिषम् काठ २५, १०; २६,५; क ४०, ३; ४१, ३; –र्हिषौ तै ६, ६, ३, ३.

अप√बाध्>बाधि, अपबाधते पै २, ११, ३; ।अप⋯बाधते ऋ १, ३५,९; मा ३४. २५; का ३३, १, १९; अप⋯बाधन्ते ऋ १, ८५, ३; अपबाधे पै ५, २०,१; अपबाधताम् ऋ ७, ५०, २; १०, ३५, ३; मै १, २, ३; शौ ५, २२, १; पै १, ४६, ५; ७, ५, १२; १३, १, १; ।अपबाधस्व ऋ १०, ४२, ७; मै ४, १४, ५; शौ २०, ८९, ७; अप⋯बाधस्व ऋ ६, ६, ६; पै ७, १९, २; अपबाधध्वम् ऋ ७, ५६,२०; अपबाधत[d] पै ७, १९, ७; अपबाधाम पै ५, ४, १४[e].

अपबाधय शौ १२, १, ४९.

अप-बाधमान,ना[f]– -नः ऋ १, ३५, ३४; ९, ९७, ४३४; १०, १०३,४; मा १७, ३६; का १८, ४,४; तै ४,६,४,२; मै २,१०,४; काठ १८,५; क २८,५; कौ २, १२०२; शौ १२, ३, १५S; १९, १३, ८; पै ७, ४,८; १२, ६, ८S; १५, ११, ४[g]; –ना ऋ ५, ८०, ५४; ७, ७८, २४; तै ४, ३, ४, २४; मै ४, १४, ६; –४नाः ऋ १, ९०, ३; मा १७, ५४; १९, ८४; का १८, ५,५; २१, ६, ५; तै ४, ६, ३, २; ५, ४, ६,२; मै २, १०, ५; ३, ११, ९; काठ १८, ३; ३८, ३; क २८, ३.

अप√ब्रू, अपब्रवत्[h] शौ ६, ५७, १; ¶अपाब्रुवन् मै १, ५, १२.

अप√भज्, अपभजन् पै ५, २१, २; अप⋯भजाम ऋ १०, १०८, ९.

अप-भरणी-, अप-भर्तवै, अप-भर्तृ- अप√२भृ<ह्र द्र.

।अप√भिद्, अप⋯भिनिव ऋ ८, ४५, ४०; कौ १, १३४; २, ४२०; जै १, १४, १०; ३, १२, १०; शौ २०, ४३, १.

अप√भू, ।अप⋯भवतु ऋ ९, ८५, १; कौ १, ५६१; जै १, ५७, १०; ।अपभवन्तु ऋ १०, ६७, ११; शौ २०, ९१, ११; ।अप⋯भवन्तु ऋ १०, १२८, ९; मा ३४, ४६; का ३३, २, ९; तै ४, ७, १४,४; काठ ४०,१०; शौ ४, ३५, ७S; ५, ३, १०; २२, १S; पै २, ३८, १S; ५, ४, १४.

अपभूत ऋ १, १३१,७[i]; अपभूत ऋ ४, ३५,१; ।अपभूतन ऋ ७, ५९, १०; तै ४, ३,१३, ५; मै ४, १०, ५; काठ २१, १३; अपाभूत ऋ ४,३४,११; ।अपभूः ऋ [१०, ११, ९[i]; १२, ९]; शौ १८, १, २५.

चिन्कं सरव->सत्व- इति)। प्रत्यस्वरः। अप-रिपु-द्वन्द्वारकः पस. कस्मद्दशाः द्र.।

[a]) तस.नञ्स्वरः (पा ६,२,२)। उप. √१पा+क्वसुः।

[b]) बस.पूर्वपदस्व (पावा २,२,२४ पा ६,२,१)। उप.दद.।

[c]) गस.शत्रन्त-इ-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[d]) 'अपबाधथा: परयमानः' इत्यस्य मूलतः गतः स्थाने 'अपबाधता परयमानः' इति प्रत्नादिषु विमर्शः संभाव्यते।

[e]) 'अपबाधामहे' इति ऋ (१०, १२८, ९) पामे.।

[f]) गस.शानजन्त-इत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[g]) 'परिबाधमानः' इति ऋ (६, ७५, १४) पामे.।

[h]) लेटि अट्-आगमे (पा ३, ४,९४) आगमानुदात्तत्वाभावे धातुस्वरः। यत्तु सा. 'अपमवत्' इत्येवं पाठं तच् चिन्त्यम्, उपबोऽसंभाव्यमानत्वात्।

[i]) इह स्थले भाष्ये इन्द्र-हतमेतदिति भाषमाणः स्वरशास्त्रं परिचिन्नाय: सा. अधर्देयः स्यात्।

¶अप भूत[a]— -त तै ३, ४, ८, २, ७

अप भूति[b]— -तये शौ ५, ८, ५.

अप√२भृ<हृ, अप भरताम् ऋ १०, ५९, ८, अपाभरत् ऋ १ १६१, १०

अप-भर(ण>)णी[c]— -णी तै ४,४, १, ३, क ठ ३९, १३

†अप भर्तवै[d] ऋ १०, १४, २, मै ४, १४, १६, शौ १८, १, ५०

†अप भर्तृ[e]— -र्ता ऋ २, ३३, ७, पै १९० २०, ५

¶अप√भ्रश्, अपभ्रशते, अपाभ्रशन्त, अपाभ्रशन्त मै १, ६ ९ अप अभ्रशन्त काठ ९, १६

१अपम[f]— -मस्य ऋ १०, ३९, ३

२अप म— -मा[2g] शौ १०, ४, १, पै १६, १५, १

[a]) अन्तर्भावितण्यर्थतया सकर्मकत्वोपाचारादिव कर्मणि निष्ठायामनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[b]) क्तिनि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इत्युक्त स्वर ।

[c]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)। नक्षत्रविशेषस्य सञ्ज्ञा भवति। यत्तु कर्तरि ल्यु प्र ततश्च गौरादित्वाद् ङीप् (पा ४, १, ४१) इति शक मन्येत, तन्न । अन्तोदात्तत्वप्रसङ्गात् ।

[d]) तवै-प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं भवति (पा ६,२,५१)।

[e]) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,१३९)।

[f]) शौ १०, ४, १, पै १६, १५, १ इत्यत्राप्येत देव प्राति -म इत्याकारक प्र१ च रूपमिति W पाण्ड MW इत्येतेषा कल्पना साधीयसी न वेत्यत्र भूयसी विमृशा विमृग्गिरपेक्ष्यते (तु नाउ नि)।

[g]) शौ मूको एतदेव शब्दरूपमुपलभ्यते, तदीये पपा 'अप-मा' इत्याकारक सावग्रहो विभागश्च प्रदर्श्यते । पै मूको 'उपमा' इत्याकारक च शब्दरूपमुपलभ्यते । तत्रैव कियानपि विमर्शो सावसर स्यात् । प्रथम तावद् यनि भिन्न-संख्ययोर् अवगृहीताऽनवगृहीतयो प्राति मध्ये सूक्ष्मेक्षिकया विवेक द्र । प्रथमऽनवगृहीते प्राति अप इति निपातोऽनुपसर्गोऽगतिसञ्ज्ञो निकर्षसामान्यवाचक । तस्मात् तात्रभाविकस्य तद्धितस्य सामान्येन शैषिकस्य वा म प्रत्ययस्योत्पत्ति । इत्थ निकर्षे भवो निकृष्ट इत्या यर्थोऽस्य प्राति संजायते। ननु नाम्नस्तद्धितोत्पत्ति प्रसिद्धा न निपातमात्रादिति चेद् न । नाय नियमो यत् तद्धितो नाम्न एवाऽऽगच्छति न निपातादिति । तद् यथैव समानमनवगृहीता बहव शब्दा म-प्रत्ययान्ता भवन्ति । तेषु प्रथम- मध्यम परम आदिम- प्रभृतयो नामभ्य प्रत्ययपरतया सम्भूता । तथान्ये अवम अपम- उपम प्रभृतयो नामेतरेभ्यो निपातेभ्य प्रत्ययोपरतया सम्भूता । तथाद् अपम- इति शब्दो नामनिपातो भयतरभूतदव्ययाद् अपम् इत्यस्माद् प्रत्ययोपरतया सम्भूत । [illegible] निर्भर [illegible] ।तस्मात् [illegible] शब्देभ्य [illegible]

अव्ययात्मकेभ्य स्वरादिभ्योऽतिविरलतयोपसर्गप्रतिरूपकेभ्यो निपातेभ्योऽभिव्यक्ति लभमानात् तद्धितोत्पत्तिर् भवतीत्येव सुवचम् । तादृशश्चार्थो निकर्षप्रकारक इह 'अप' इति निपातगम्य इति कृत्वा तस्मात् तद्धितोत्पत्तिर् निर्बाधा भवेत् । ननु कैश्चिन्नवीनैरभियुक्तै (तु PW GW MW प्रभृ) एवंविधेषु सकेतितवरेषु स्थलेषु निपातेभ्य एभ्य आतिशायनिकस् तमप् प्र उच्यते स एव स्वीक्रियताम् इति चेत् । सत्य, शक्नुयाम चेदवश्य तद् अङ्ग स्वीकुर्याम। का बाधेति चेद्, उच्यते। नेह कोऽपि नवीनानामेव प्रतिभाया अय प्रकाशो यन्निपातेभ्य आतिशायनिक प्र उच्यते। प्राक्तनैरपि स्वीयया प्रक्रियया सोऽनुमत । तथाहि अर्थतो निपातविशेषस्य गतित्वेऽध्यवसिते तादृक्तत्प्रयोगबलेनाऽध्याहृतयोग्यक्रियाया निष्ठान्ताया घसञ्ज्ञकस्य प्रत्ययस्योत्पत्ते सुवचत्वसम्भवात् । तेन यथा ऋ (१०, ९७,१८) इत्यत्रौषध्यन्तरापेक्षयौषधिविशेषस्य श्रेष्ठत्वापादनार्थम् उत्तमा-इति शब्द श्रूयते। तत्र 'उद्गततमा उत्तमा' इति मध्यमपदलोपविशिष्ट प्रयोग द्र । अनयैव दिशाऽन (शौ आस्थ) इन्द्रादीना प्रथमवादिविशिष्टेषु त्रिषु रथेषु श्रावितेष्व् अहीना चतुर्थस्य रथस्य रथान्तरापेक्षया अपगततमस्य भूयस्तमा निकृष्टस्य श्रुतिर्भवति । तत्र प्रकरणतोऽर्थतो हीनताविशेषप्रद्योतनार्थे तमप सावकाशता भवति। यथा च उत्तम-शब्दे मध्यमपदस्य गतेर्यस्य लोप उक्त एवमिह तस्य प्रत्ययाद्यक्षरसहितस्य लोप द्र । एवम् उपम शब्देऽपि समानो न्याय । नन्वेव निपातेभ्य स्वीकृत एवाऽऽतिशायनिक प्र, किमित्यवोच स्वीकर्तुं न शक्यत इति चेत् । नैतदुक्त निपातेभ्य आतिशायनिको न भवतीति। एतदेवोक्तं यत् पूर्वोक्तेषूदाहरणेषु सर्वत्राऽऽतिशायनिक एव प्र इति या केषाचिदभिहि गा न प्रशस्येति। यत्र यत्राऽऽतिशायनिक प्र सगत स्यात् तत्र तत्रैव स सुवच । अन्यत्र पूर्वोक्तम् तात्रभविकम् तद्धितो म प्रत्यय इति । प्राक्तनाना पदकाराणा यत्रैव [illegible] भवति यद् ते तमबन्तेषु प्रयोगेष्व् अवगृह्णन्ति नाऽन्यत्र च तद्धितया प्रक्रियया गतेषु प्रयोगेषु। तदयमवभाषाऽभावाभ्यां शब्दराशिद्वयपार्थक्य

अप√१मा, अुप मिमीमहे शौ १८, २, ४०

अप-माय[a] पै ३, ३०, ६

?अप√१मि, ?अुपमया[b] शौ १९, ५७, ५

अप मित्य, अप मित्य- अप√मे द्र

अप√मृ

°अप-मार[c]-

¶अप-मारिन्[d]- -री ते २, ५, १, ७

अप-मृत्यु- -त्यु खि ७, ७, १० [°त्यु पापत्युघ्°]

अप√मृज्, अुपमृज्महे शौ ४, १७, ६, ७, १८, ८, ७, ६७, २, ३, पै ५, २३, ८, अुपमार्ष्ट्, अप[1] (मार्ष्टु) शौ ४, १८, ७, पै ५ २४, ७, अुपमृड्ढि शौ ११, १, २१, पै १६, ९१, ९, अुपमृजे- याम् शौ १८, ४, ४९, ¶अपा-मृष्ट काठ ६, १, क ३, १२

अप मृज्य°, अुप(मृज्य) शौ ४, १८, ८

अुप-मृष्ट[f]- -ष्ट मा ७, १२, १७, का ७, ६, २, ७, ३, -ष्टम् शौ ६, ११३, ३

अ(प>)पा-मार्ग[g]- -र्गं मा ३५, ११, का ३५, ४, १०, शौ ४, १७, ६, ७ १८, ८, ७, ६७, १-३, पै २, २६, ४, ५, २३, ८, २४, ८, -र्ग शौ ४, १७, ८, १८, ७, १९, ४, पै २, २६, ५, ५, २३, ४, २४, ७, २५, ४, १६, १४७, १-८; १४८, १-१०, १४९, १-१०, -¶र्गान् मै २, ६, ३, ४, ३, ४, काठ १५, २

?°अप√मृप्[h], अपमृप-[i] पै १, ६४, ३

अप√मे>२मि[i], अुपमयेत मै ४, २, ७

अप मित्य शौ ६, ११७, २[k], पै १६, ५०, १

सनायते। तेन ऋ(१०,३९,३) इत्यत्राऽऽतिशायनिकार्थ-स्याऽभावे म प्रत्ययान्तम् अवग्रहनिरपेक्षम् १अपम- इति प्राति, शौ आस्य चाऽऽतिशायनिकार्थस्य रद्भावे तमप् प्रत्ययान्त सावग्रह २अप-म- इति प्रानि द्र। एवम् १उपम- इत्यस्य २उप-म- इत्यतो विवेक यस्य अद्द। शौ पै च यत्र 'अपमा' इति दीर्घान्तस्य रूपस्य क्रियाविशेषणतया निर्वाह यत् ॥ प्रास्तीत् तन् निर्मूलमिव भवति। सत्याद् रथविशेषणस्यापेक्षितत्वान् मन्त्रपूर्वार्धपठितरथान्तरविशेषणीभूतप्रथमादिशब्दान्तर-सवचनादनवरय पुरस्तरवादित्यर्थ। अतस् तेनैव पाठ्ठ प्रभू च प्रस्ताविन 'अपम' इत्याकारक शोध एव युक्त स्यात्।

[वैतु पाएड])।

[c]) घञन्त प्राति नाउ व्युत्पत्तावौपयिक द्र।

[d]) इनि प्र मत्वर्थीय (पा ५,२,११५)। तन्-स्वर।

[e]) गम ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[f]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[g]) गम उप करणे घञि पूप दीर्घत्व थाथादि-स्वरश्च (यक पा ३,३,१२१, ६, ३,१२२, २,१४४)।

[h]) अश्रुतपूर्वत्वमात्रसमर्पक प्रश्नचिह्न न सांशयिकम्। तर्हि कथमय धा इति। यथा √हृप्, √सृप्, √रप, √सृप् इत्येते भवन्तीति। कोऽभिप्राय। ऋदन्ते धा मूले सति √२पा इत्येतन्मूल पकारोपजन इति (मनु पत√मृप)।

अप मित्य[a]– -त्यम् शौ ६, ११७, १, पै १६, ४९, १०

†अप √म्यक्ष्, अप म्यक्ष ऋ २, २८, ६, मै ४, १४, ९

अप √म्लुच्

अप म्लुक्त[b]– -क्तम् ऋ १०,५२,४

अप √यज्, अपयजामहि पै ४, १८, २

अप √या, अपयाहि शौ १९, ५६,६, पै ३, ८, ६, अपयात शौ ६, ७३, ३

अप √यु, अप युयोति ऋ १, ९२, ११, अप···युयोधि ऋ ९, १०४, ६, अप···युयोधि ऋ ८, ११, ३, अप युयोतन ऋ ५, ८७,८, अप[१]···युयोतन ऋ १०, ६३, १२, अप(युयुयाताम्) ऋ ८, १८, ८

१अ-पर,रा[c]– -र ऋ १, ७४, ८, १२०,२,६,२७,५, १०,१८,४, ५, २७, ७, १३६, ५, मा ३५, १५†, का ३५,४,१६†, ¶तै १, ६,७,२, २, २,२,५,४, ७[२], ६, १, २ ६, मै १, ८ ४, ८, ९, ६, ३, ७, ४[२], ९, १, काठ ६, ६, ८, ३, ४[४], ९, १४, १३, ४, २३, ४, २५, २[२], ३[२], ¶क ४, ५, ६, ८, ९[४], ३६, १, ३८, ५[२], ६[२], शौ ९, ५, २८, १०, १,२७[२], ४, १, †१२, २, २३, २५, १३, २, १४, १४, २,३‡[d], पै ५, २०,१, ८, १९,११, १६, १५, १,३७,८[२], –रम् ऋ १, ३१, ४, १४५,२ ६, ४७, १५, १०, १३९,२ मा १७, ५९†, का १८, ५, १०†,

[a]) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। एपूंदिदि धा इत्वं न्याग्य द्र ।

[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[c]) प्रथम प्राति आद्युदात्त वि द्वितीय च प्राति अन्तोदात्त वा क्रिवि भवत । तदिह किमेकमेव शब्दरूप विशेषणतया क्रियाविशेषणतया वा प्रयोगभेदाद् भिन्न-स्वरमुताहो भिन्नव्युत्पत्तिक सरूप शब्दद्वयमित्यादिर् विमर्शविशेषापेक्षोऽन्यत्रविस्तरो विषय द्र । सत्तेपस्त्वे-वमवधेय । आद्युदात्त प्रथम.प्राति पक्षद्वयान्यतरसुसाध भवति। 'ह्अ+पर-' इत्येव तस नञ् स्वर (पा ६,२,२) इत्येक पक्ष । इह पर-शब्दस्य मुख्यतया वर-पर्यायताया मत्यामवराणा स्वाभाविकीमनुयायिनीं वृत्तिमुपादायाऽवरप-र्यायभूतस्याऽपरशब्दस्यापि तथाविधा वृत्तिं कल्पयित्वा-ऽनुयान वाभिक्तया परिगमग्य भाक्त उत्तरभावेऽपि पाक्षि-षमर्थपर्यवसानं द्र । एवं तावन्मुख्यामुख्यार्थद्वयमुनिदर्शन प्रथम पक्ष । अथ द्वितीय । यथा अपम्-, अवम्-, उपम् प्रमृ अपाऽऽदिभ्योऽव्ययेभ्यो म प्रत्ययेन तद्धितेन निष्पन्ना उत्तरा (तु २अप-म्) तथैवेह निकर्षसामान्यवाचिनो ऽपादव्ययात् तद्धितो मत्वर्थीयो रन् प्र नित्-स्वरेणाद्यु-दात्तश्च द्र । काल्पनिकोत्तरभावपरिणामप्रक्रिया चापि प्रथम-पक्षवदिहापि प्रवर्तनीया भवति । एतयोर् द्वयो पक्षयोर् मध्येऽपि किंचित् तारतम्यमिव भवति । तथाहि वैया-करणगुनाचार्यप्रभृतिर् ज्ञापयति यथा द्वितीय एव पक्ष गाधायान् इत्यादिति । कथमिति चेद् उच्यते । सर्वादिषु (पा १, १, २७) हि पर-शब्दे पठ्यमाने तस्मो बहुव्रीहौ सर्वनामसंज्ञाप्रसङ्गस्य पूर्ववद् अबाधितत्वात् पुनर् इह अपर-शब्द पठित न स्यादेव यथाऽप शब्दो बहुव्रीहौ पाठ्यत्वाद् भिन्न एव स्याद् अतोऽन्यथैवेद-पक्षगतप्रक्रियया निष्पन्न इति। न च बहुव्रीहौ सर्वनामताया बाधितत्वात् (पा १, १, २९) तस्या पुन प्रसवार्थम् अपर- शब्द पठ्यमानोऽत्र २अपर्-इत्यस्य ग्राहक इति सुवचम्। तस्य क्रियाविशेषणतया प्रयोगभूयस्त्वाद् विशेष्यगर्भतया भविष्यत्सामान्यवाचकत्वात् सर्वनामतयोदा हार्यत्वाप्रभवात्। अथ तृतीय पक्ष । अपर =अपगततर इति कृत्वा 'अप' इत्यव्ययाद् घ स्यादातिशायनिक इत्येव मभिप्रयन्त PW प्रमृ अवग्रहाभावविषये चोद्या भवेयु । काम सावग्रहनिदर्शनाभावाच् चोद्यपरिहारे प्रयत्न क्रियेत न त्वसौ चरितार्थ स्यात्। समानप्रक्रियया घान्ततया व्याख्यातेष्व् १अपम्-प्रमृ शब्देषु सावग्रहत्वस्य विद्यमानत्वा दिति दिक्। अथ द्वितीय प्राति अन्तोदात्तम्। तत्र विमर्श-सक्षेप । इह पर-शब्दस्य वर पर्यायताऽनवकाशा भविष्यद र्थपर्यन्तमानकालिकविप्रकर्षार्थवाचकता च सावकाशा भवति। निमित्ति भेदोऽय विधीयत इति चेत्। नाय विधिरपि तु यथाश्रुत्यव्याख्यानमात्रमिद भवतीति। एव च सति पूर्व-वदत्रापि पक्षत्रयमुपस्थाप्य 'न परमुत्तरभव यतस्तद् यथा स्यात् तथा' इति कृत्वा भविष्यत् सामान्ये क्रियाविशेषण-तया वम त्यय तोदात्ततया च (पा ६,२,१७२) निगमा यथा-यथ व्याख्येया । निरर्थार्थस्य च श्रुतिषु निदर्शनाऽभा वाद् द्वितीयस्य तद्धित-र प्रत्ययान्ततया व्याख्यानरत पक्षस्य, घान्ताच् छान्दसे भसु प्रत्ययेऽन्तोदात्तत्वा सूपपादायामपि पूर्वाहदिशाऽवग्रहाभावाच्च 'अपराय, अपरीभ्य:, अपरीषु' इति निगमानाम् अमन्तपान्ततया व्याख्यातुमभ्युपगमानर्हत्वात्, तत्प्रधानस्य तृतीयस्य चापि पक्षस्य PW. प्रमृ गृहीतस्य मत सुग्रहता निर्बाधा द्र ।

[d]) विमिश्र इह श्र (१०, ८५, ४०) पाभे ।

¶ते २, २, २,५, ३,१२,२, ४, ६, ३, ४†, ६, २, ४, १, ¶मै १, ४, १०, ६, १०[२], ८, ४, ९[२], २, १,११, ५,४, १०,५§, ३, १, ३[२], १०, ४, ¶काठ ६, ६[२], ११, ६, १२, ६[२], १३, ४, १८, ३†, १९, २, ३२, ७, ¶क ४, ५ २८, ३†, २९, ८, शौ ९, ५, २७, १३, १, ५६, ५७, १४, १, ६४, १८, २, ३८, ४५ ५०, ५१[२], ४, ४४, पै ७, ३८, ५†[a], ८, १९, १०, ९, ७, ४, १६, १०३, ७†, १५३, ६, –¶रया काठ ११, ६, –¶रस्मात् मै १, ८, ४, –¶रस्मिन् मै १, ८, ४, काठ २३, ६, –¶रस्य मै ४, २, ८, –†रस्या ऋ १०, ९९, ७, शौ २०, ७६, २, –¶रस्याम् मै २, ५, ९, –रा ऋ १, १२४, ९, १८५, १, मै ३, ८, ७¶, –रा ऋ ३, ५५, ५, ५, ४८, ७, शौ १०, १०, ८, पै १६, १०७, ८, –रान् ऋ ७, ६, ३, शौ १०, ३, ११–१५ पै ३, ३, ३, १६, ६४, ३, ५, –¶राभ्याम् ते ७, ५, ३, १, काठ ३३, ५, –राम् ¶काठ २०, १०, २८, ४[२], ¶क ३१, १२ ४४, ४[२], शौ ६, १८, १, –राय ऋ ७, २०, ७, पै १, १७, ४[b], –†रास ऋ ५, ४७, ६, शौ १८, १, ४६, पै २, ३०, ३, –रे ऋ १०, ४४, ७, शौ ९, ११, ३, १८, ३, ७२, २०, ९४, ७†, पै ८, १९, ५, १६, ५७, २[c], –रेण ऋ २, २९, ३, मै १, ८, ६¶, क २, १०, ४१, ३, शौ १०, ४, ३, पै १६, १५, ४, –रेभि ऋ ६, ४७, १७, ¶रौ मै २, ५, १, ३, ९, १, काठ १३, १

अपर-जु[d]— –ज काठ ३६, ७, –जान् ते ३, ५, ३, २, पै १६, १३१, ३–१०, –जाय मा १६, ३२, का १७, ५, १, ते ४, ५, ६, १, मै २, ९, ६, काठ १७, १४, क २७, ४

¶अपर-पक्ष[e]— –क्ष ते ३, ४, ९, ६, मै १, ५, ७[२], ९, ३, काठ ९, ११, –क्षा ते ५, ७, ६, ६, –क्षान् काठ ३४, १२, –क्षाय मै १, ५, ७, काठ ७, ५, क ५, ४, –क्षे काठ ७, ५, क ५, ४

अपरा(र अ)ह्ण[f]— –ह्ण शौ ९, १०, ५, पै १६, ११५, २, ३, –ह्णम् मै ४, २, ११, –¶ह्णे ते ७, १, २, ५[२], ४, २[२], मै २, १, ७, काठ १०, १, ३३, ७[२], ३४, ३, पै १०, ६, ७§, –ह्णेषु पै ९, १२, १२

¶अपरेद्युस्(>)[g] मै ३, ७, ८, काठ १९, १२, क ३१, २

२|अ-पर[h]— –रम् ऋ १, ३६, ६, १८४, १, १८९, ४, २, २८, ८, २९, २, ८, २७, १४, १०, ८६, ११, मा ३३, ९४, ते १, ७, १३, १, काठ ८, १७, जै ४, १९, ४, शौ २०, १२६, ११, –राय ऋ ६, ३३, ५ [°र- पूर्व°, शिव°]

|अपरी[i]— –रीम्य ऋ १, ३२, १३, पै १३, ६, १३, –रीषु ऋ १, ११३, ११, १०, ११७, ३, १८३, ३, ते १, ४, ३३, १

¶अप-रज्जु— –ज्जु काठ ३०, ९

---

[a]) 'अुपर' इति ऋ (१०, १३६, ५) पाभे ।

[b]) 'अुवराय' इति शौ (१, १२, ४) पाम ।

[c]) 'अपरे' इति प्र॰ पत ' इ॰याख्यानेन वर्तितयाऽन्विन-मुतात्हो 'अपरा । इह' इत्यत्र पदविभाग साधीयानिति विमृशन्तु भूयस्तरां विमृश ।

[d]) उस उप ✓जन्+ड प्र। कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) कस सामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद.।

[f]) घास उप अुहन्- +समासान्तश् टच् अह्नादेशश् चिस्वरश्च (पा ५, ४, ८८, ९१, ६, १, १६३)।

[g]) 'मद्यस् ' (पा ५, ३, २२) इत्युक्तनिपातनमावपरि-घर्षितक्रुपिभि पाणिनिदेर यद् अहन्वभिधेये अपर-रन्साद् एधुसुय् प्र उच्यते तद् यस्तुस्वर्निरो भावदेवाऽन भवर। उप द्रि इदमेतस्मिन् शब्दविशय इत्यन्तराऽऽपतितायां भुवत्वात्। तपत्वाद् क्र। केवलम पर-शब्दस्य प्रवयमादन्येषणे निर्विज्ञस्य दिगापर्यायक-त्वस्य निराधारत्वादनुपपन्नत्वादित्यलमभियुषाना काचि-त्कच्छिद्रगाऽन्वेषणेन।

[h]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। शब्दनि-ष्पत्तिर् १अु-पर- इत्यत्रत्ये टि. सकेतितत्वरी तत्र एवानुसधेया। अपरी- इत्यस्य द्वि अपि द्र.।

[i]) 'केवल-' (पा ४, १, ३०) इत्यत्र टाप (पा ४, १, ४) बाधित्वा छान्दसनित्यनिपातनतया यो ङीप् निपात्यते न केवलमदमेव विवेको यत्नोत्र टापा निर्वोढ्वा छन्दसि च ङीपा इति। विनिर्येवमुच्यते। अव्याप्तिपरिहा-रायैवमुच्यते। तद् यथा। टाबन्तस्यापि क छन्दसि सुलिङ वर्तते। तद् एव क्विन्द विवेकी यक्ष्यो यथा यम. अन्तोदात्ताद् २अ-पर- इत्यस्माद् नित्य छन्दसि ङीप् भवति, अपरस्माद् अनुदात्ताद् १अु-पर इत्यस्मात् टाबिति। एतर्थं विविच्यमानमेतद्भिन्नस्वर-भवयशब्द-द्वयनिष्पत्तिकी पूर्वोक्ते इत्यत्रत्यन्तरत्वमपि सुमद्र द्र.।

अपर-पक्ष- १अ-पर- द्र

¶अ परशुवृक्ण[a]— -क्णम् तै ५, १, १०, १[२], मै ३, १, ९, काठ१९, १०, क ३०, ८

अ परागत[b]— -तम् तै ६, ६, ७,२, मै ४,७,२, काठ २९,२, क ४५,३

¶अप√राज्, अपाराड्[c] मै १, ६,३, ४, ८, ३

अ पराजित,ता[d]— -त खि ५, ५, १०, मै ४, १०, ५, शौ ५, ३०, १७, ८,५, २२, १०, ४, १५, पै ९, १४, ७, १६, १६, ५, २८, ११, –तम् [ऋ १, ११,२, ५, २५, ६], १०, ४८, ११, खि २, १०, ७, ५, ४, ६, ७, मा २८, २, का ३०, १, २, ¶तै ६, ३, १, १[२], ४, २, ६[२], मै ४, ११, १†, काठ २, १५†, कौ २,१७८†, ४,६,७, †जै २, ७, २, ३, ३, १६, १६ पै १, ११२, ३, १६, ८८, ५, ६, –ता [ऋ ३, १२,४, ८,३८,२] तै ४, ४, ५, २, मै २, ८, १४, काठ ४०, ५, †कौ २, ४२४, १०५२, †जै ३, ३२, १५ ४, २३, १, –ता तै ५, ७, २,५¶, –ताम् शौ १०, २,३३, पै १६, ६२, ५

?अपराणुत्वा[e] पै ७, ६, ३

अप√राध्, अप रराध तै ३, २, ८, २, मै २, ३, ८, पै १, ८८, २, अप रराध शौ २, ३५, २, ¶अपरात्स्यामि तै ६, ४, ११, ३, अपरात्सी तै ७ ५, १०, १, अप अरात्सी शौ ५, ६, ७, पै ६, ११, ९, ¶अपाराधम् तै २, ५, ३, ६, ६, ५, ५, २

अप-राद्ध[f]— -द्ध शौ ६, ११६, १ पै १६, ४९, ८

¶अ परानश[g]— -शाय काठ २४,३, क ३७, ४

अ परापरण[h]— -ण शौ १२, ९, ७, पै १६, १४५, ७

¶अ परापात[d]— -ताय मै ३, ६, ७

¶अ-पराभाव[i]— -वाय तै १,५,२,२ ५, ७, २, ५, ६, ६, २, ३[२]

?अपरावता[j] पै १, ९८, ४

?*अ-परावप[k]-

अपरावपिष्ठ[l]— -ष्ठम् तै ४, १,३,१

¶अ परावाप[m]— -पाय मै ४, १,२, काठ ३१, १, क ४७, १

अ पराहत[d]— -त शौ १८, ४, ३८

अपराह्ण- १अ-पर- द्र

¶अ परिगृहीत[d]— -त काठ २६, १०, क ४१,८, –तम् काठ २०, ४, क ३१,६, –ते तै ५,२,६,२

¶अ परि(त्त>)त्ता[n]— -त्ता मै ३,१,८

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप परशु-वृक्ण- इति तूतस द्र ।

[b]) सस नापू द्र । उप. <परा√गम् यद्र ।

[c]) अकर्मकस्य सतः सकर्मकतापत्तौ सत्या लुङि लेर् लुक् उस (पा २,४,८०)।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[e]) *अ-पराणुत्ति-> 'अ-पराणुत्त्या' इति मूलत सतो भेद मुद्रणदोष स्यात् ।

[f]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६,२,४९)।

[g]) तस । उप परा√१*नश् + भावे घञ् [=मैव सोम-मयणा पराचीं गा दिर्यथमेतद् यजुरति (तु ते ६, १, ७, ७, मै ३, ७, ६), यतु BW च *अ-परानम इतीवाऽत्र-दोषुर (तु [1]BW उप), SIM 'अपरान्। अनाव' इति पदद्वयात्वाऽऽम्मीय वानिरय प्रत्युक्तः]।

[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप *परा-पुरण <परा√पृ (तु परा-पुर-, परि√पृ>परि-पुर्) सः [तु [1]W, MW, वैतु IW *अ+पर-+१अपर-+ण? (वैतु. ला 'अपर-रे > *अपर रा- + *अपर रण-')]।

[i]) तस नञ्-स्वरः। उप परा √भू+भावे घञ्।

[j]) नञ्-पूर्वं पर-वृत्' इति मूल उप वा विमत्य-दिह शब्दरूपमिति भूयो विमृश्यम् ।

[k]) नाउ निष्पत्तावौपयिक द्र । तत्र द्वौ मार्गौ भवत । परा√वप् इत्यस्माद् घ-प्रत्ययेन निष्पन्नस्य नञ् पूर्वस्य बस यनि सत इष्ठन्नन्तत्वम् (पा ५, ३, ५५) उच्येताऽथवा परावप्- इत्येतस्यैव प्रथम मतुबन्तत्वे तत आतिशायनिके इष्ठनि प्र 'विन्मतो' (पा ५, ३, ६५) इति मतुपो लुकि *अ+परावपिष्ठ इत्येव तस स्यात् । परावप वत् इत्यपर प्राति च कल्प्येत। एवमनेक-कोटिस्पृक्त्वस्येह विद्यमानता भवति ।

[l]) यनि प्राति मार्गद्वय नापूर्वि प्रादर्शि । औभय-विध्ये स्वरेऽभेद । अन्तोदात्तान् नञ्-पूर्वाद् नापू बस इष्ठनि नित्स्वरेण (पा ६, १, १९७) इष्ठन्नन्तस्या ऽऽद्युदात्तस्य चापि तस नञ्-पूर्वस्वरूपेऽव्यय-पूर्वस चाभीष्टत्वात् इति ।

[m]) तस नञ् स्वर । उप परा√वप्+भावे घञ् ।

[n]) सस नापू द्र । उप परि √१दा+कर्मणि क्त सस्थानादेशाय (पा ७, ४, ४७)। अत्र 'दस्ति' (पा ६,३, १२४) इत्युक्तस्य गतिनिर्दिष्टस्याऽऽभावो मीनिरो वा प्रामादिको वेत्य् उपगतस्य गत सन्तस्य √१दा इत्यस्य निगमान्तरेषामपेक्ष्य विमर्शनीय विषय ।

१अ-परिपर^a^– -रेण शौ १८,२,४६
¶२अ परिपर^b^– -र मै ३,७,७, ४, ८, ५, काठ २४, ६, क ३७, ७
¶अ-परिमित,ता^c^– -त तै १, ७, ३, २, ५, १, ८, ४, मै ४, १, १०, ७, ४, काठ ८, १३, ९, १२, २६, ४, ३४, ९, क ६, ८, ८, १, ४१,२, §शौ ९, ५, २१, १५,१५,९, §पै १६,३४, ५, ९९, ८, –तम् तै २, ५,१०, ४, ११, २, ३, १, ७, ३, ६, १, १, ६, मै १, ६, १०, ८, ६, ७, ३, २, ५, ६, ३, ७, ४, ८, ७, काठ ८, १, १३, १३, १, २४, ५[१], ३१, १५ क ६, ८, ८,१, ३७,६[१], शौ ९,५,२२[२]§, –तस्य तै २, ५, १०, ४, ५, १, १, ४, २, ६, ३, मै ३, १, २, ६, ९, ७, ४, ४, ५, ३, काठ ८, ३, १९, १, ६, २६, ६, ३४, ९, क ६,८, २९,८, ३०, ४, ४१, ४, –ता तै ५, १, १, ४, मै ३, १, २, काठ २५, ६, क ३९,३, –ता मै १,१०,१७, ३, २, ५, ९, ५[२], ४, ५, ३, काठ २०, १, ३४, ९, ३६,११, क ३१, ३, §शौ १५, ११, ९, १०, –ताम् तै २,६,४,२,३,१, ७, ३, मै ३, ८, ६, काठ २५, ४, क ३९, १ –तान् तै ६, १, ४, ८, –ताभि तै ५, २, ६,३, –ताम् काठ १९, १, ६, क २९, ८, ३०, ४, –ते मै १, ६, १०, काठ ८, ३
¶अपरिमित-उन्द्रस्^d^– -न्द्रस तै ५, १, ८, ४
¶अ-परिमित्य^e^ तै ५, २,६,३, काठ २०, ४, क ३१, ६
¶अ-परिमोष^f^– -षाय तै ६, १, ११, ५
¶अ-परिवर्ग^g^– -र्गम्[१] तै ३, ४,१०, ४, ५,३, १०,४, ४,३,४,१,३, ५, १०,६, ६,१,१,८, ३,४,३
अ-परिविष्ट^c^– -ष्टम् ऋ २, १३, ८
¶अ-परिवीत^c^– -तम् काठ २६,६[२], क ४१, ४[२]
¶अ-परिश्रित्य^e^ मै ३, ५, ३[२]
अप√रिप्>रेपि, अप रिपत् पै ४,२०,५.
अपरीरिप पै ९, १०,५.
¶अ-परिविह्वृत्^c^– -ह्वृन् मै १, १०, १९[२], ३, ३,५[२b], काठ २१,७[२], ३६, १३
[अ-परिहृत^i^– -त ऋ १०,६,२, मै ४, १४,१५, –ता ऋ ८,७८,८, –ता ऋ [१,१०, १९, १०२, ११], १०, ६३, ५, मै ४, १२, ४, काठ १२, १४
अपरी २अ-पर- द्र
[अ-परीत^j^– -त ऋ ५, २९, १४, –तम् ऋ ८, २४, ९, –ता ऋ १, १००, ३, –तास ऋ १, ८९, १, मा २५, १४, का २७, ११, १, काठ २६,११
अ-प(रि>)री वृत^c^– -त ऋ २, १०, ३.
अप√रुध्, अप अरोधम् ऋ १०, ३४, २
¶अपरुणद्धि काठ २७, ५, २८, १, क ४२,५, अप रुणद्धि ऋ १०, ३४, ३, ¶अपरुन्धन्ति काठ १०,८, ¶अपरुन्ध्यु काठ २७, ५, २८,१, क ४२, ५
अप अरुधन् शौ १८, २,२७.
¶अपरुध्यते तै ६, ६, ५, ४,
¶अपरुध्यताम् तै ६, ६, ५, ३
अप-रुद्ध^k^– -¶द्ध तै २, १, ४, ७, ८, २, ८, ४, ३, १, १, ६, ६, ५, ३, ४, काठ १०, ८, ९, ११, ६, २७, ५[२], २८, १[२], क ४२, ५[२], –द्धम् ¶काठ २७,५,२८,१[२], ¶क ४२, ५, शौ ३, ३, ४, पै २, ७४, ४. [°द्ध- ज्योग्°]
¶अप-रुध्य^l^ काठ ३५,१८, क ४८, १६
अप रुध्य- अन्°
¶अप-रुध्यमान^m^– -न तै २, २, ८,५, ३, १, १, २
¶अप√रुरुत्स
अप-रुरुत्समान^m^– -न काठ १०, ९, ११, ६, ३७, ११

a) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप परि पर्<परि√पृ+कर्मणि अप् प्र (पा ३,३,५७)। यत्तु मा उप चौरपर्यायेइत्य बस इति व्याचष्टे, तत् चिन्त्य भवति नम्स्वगऽनुपपत्तिप्रसङ्गात्।
b) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप भावे निपातन्मित्येव नत्। शिरोऽनुपात्त ।
c) तस. नम् स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।
d) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप यद्र.।
e) नम् एद् ३। उप परी√(मा+करणे>क्त्वा)।
f) या ऋति इति कृत्वा ददि म सुपदम्।
g) सस्व नार्ड। उप परि√श्रि+करणे>क्त्वा।
h) अविकलतम यद् विकरण-स्वरमादस्थेन प्राद शि तदुपत्यचिन्त्यम्।
i) तम,नम्-स्वर (पा ६,२,२)। उप परि√हृ+क्त।
j) नम्स नम्-स्वर ३। उप परी√इ+कर्तरि क्त ।
k) कर्माण नेडपन्तस्वनि-स्वर (पा ६, २, ४९)।
l) नम्-स्वर-प्रत्यय-स्वर (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
m) प्रत्यानन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

¶अप-रोद्धृ[a]– -द्धा मै २, २, १०, काठ १०, ९, -द्धार तै २, ३, १, १, मै २, २, १ काठ ११, ६

¶अप-रोध[b]– -धात् मै २, २, १०

¶अप रोधु(क>)का[c]– -का मै २, २, १, ४, ४, ० [°क- अन्°]

¶अप-रोध्य- अन्°

¶अ-परस्[d]– -रपि मै ३, ९, २

अप-रूप[e]– -पम् ¶तै ३, ५, ७, ३, ¶काठ २२, ८[२], ३५, १९, ¶क ३५, २[२], ४८, १७, शौ१२, ४, ९

अपरेद्युस् १अ पर- द्र.

¶अपरेहि[f] पै १६, ३७, ९

¶अ-पर्ण,र्णा[d]– -र्ण काठ २६, ३, क ४१, १, -र्णम् तै ६, ३, ३, ४, पै २, ७०, ५३, -र्णा मै ४, १, १, काठ २६, ७, क ४१, ५.

अप(प-अ)र्तु[g]– -र्तुं शौ ३, २८, १

अ-पर्वन्[d]– -र्वन् ऋ [४, (१७, ७) १९, ३]

अ-पलायित[h]– -ताय काठ ४१, ४

अ-पलाश[d]– -शा ऋ १०, २७, १४

अप√लिख्, अप[2] लिख्यात् शौ १४, २, ६८.

अ-पलित[i]– -ता शौ १९, ६०, १

¶अ-पालितभावुक[j]– क मै ४, १, ९

अप√लुप्>म्प्, ¶अपलुम्पति मै १, ६, ५ ¶अपलुम्पेते मै १, ६, ४, अपलुम्पतु पै २, ८१, २, १६, १४७, १–८, १४८, १–८, १४९, १–८, अपलुम्पतु पै ५, १४, १[k], ¶अपालुम्पत् मै १, ६, ५, ¶अपालुम्पन् काठ १२, १३[२], २७, २, ¶अपालुम्पन् काठ १२, १३, २७, २, क ४२, २[२] अपालुपत् पै ८, १५, १२ अपलुप्यते शौ ५, १७, ७, पै ९, १५, ७

¶अप-लुम्पम्[l] मै १, ६, ५.

अप√वच्, अपावोचत् पै २, २, ४

अप-वक्तृ[a]– -क्ता ऋ १, २४, ८, मा ८, २३, का ९, ४, १, तै १, ४, ४५, १, मै १, ३, ३९, काठ ४, १३, क ३, ११, पै २, २, ४३, -क्तार शौ ५, १५, १–११, पै ८, ५, १–११

अप-वाचन- अन्°

अप-वत्- २अप्- द्र

अप√वध्, अप वध्यासम् मा १, २६, का १, ९, ४, अप- (वध्यासम्) मै १, १, १०, ४, १, १०, अपावधीत् ऋ १०, १४६, ४, मा ५, ८[६], का ५, २, ८[६], काठ २, ८[४], क २, १[४], ¶अपावधीत् मै ४, ३, ४, अपावधी मै १, २, ७, कौ १, २५३, जै १, ३७, २, अपावधीम् तै १, २, ११, २[m].

अप√वप्, अपवपति[n] काठ १०, ५, अपवप[o] ऋ ८, ९६, ९, अपावपद् शौ८, ८, ५, १९, ३६, ४, पै२, २७, ४, ९, ६, ८, ११, ७, ९, १६, २९, ५, अपावपत् ऋ २, १४, ६, तै ३, ३, ७, ३¶, अपावप ऋ१, ११३, ४

अप-वर्तृ-, अप···वम् अप√२वृ द्र

अप√२वस्

अप-वासु[b]– -से शौ ३, ७, ७[१], पै ३, २, ६[१].

अप-वास्यमा(न—>)ना– -ना पै१३, ५, १६

अप√१वह्, ¶अपवहति काठ ३७, ११, अपावहत्[p] शौ २०, १३०, १, अपवहे पै ३, २५, ११

*अप-वाह[b]-

¶अपवाह-तस्(>)[q] तै ६, ६,

[a]) गस तृजन्त-इन्-प्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।

[b]) गग उप घञि थाथादि-स्वर॰ (पा ६, २, १४४)।

[c]) गग ठकन्त तन्-इन्-प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।

[d]) बग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[e]) सग अव्यय-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। अथवा बग पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) स्यात् (तु यस्य मा) [illegible] च [illegible] द्र। [illegible] भवतीति। भूयान् [illegible] अनुगवेषः।

[f]) भेदवान् [illegible] पा। परा√इ इत्यत 'परेहि' इति [illegible] द्र. तु शौ (१०, १, २८)।

[g]) बग. [illegible] (पा ६, २, १, १) [illegible] (पा ६, २, १८७)।

[h]) तग. उप <प रा> इ √इ> अप् यद्र।

[i]) तम नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[j]) 'अ-नग्नभावुक- इत्यत्रस्य टि. द्र.।

[k]) अत्र सुरा उपोत्तमादौ सकारस्य स्थाने मकार एव सुपठ शोध द्र।

[l]) गस उप शकयार्थे णमुल् प्र। कृद्-उपप्रस्व. (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[m]) शाखान्तरीयस्य मपु१ स्थाने उप१ (तु मा ५) [illegible] विमर्शः [illegible]।

[n]) 'अव°' इति [illegible] विमृश्य।

[o]) '–पः' इत्येवमुरा [illegible] प्रकरणे [illegible] प्रयोगस्य दर्शनात्।

[p]) [illegible] भवितिरम्। तदिह मूले [illegible] [illegible] पाठ्य सुरा द्र।

[q]) [illegible] प्र (पा ५, ४, ४९)। तद्-[illegible]।

५, ४, मै ३, २, ८

अप√वा, †अपवाति ऋ १, १६३, १०, मा २५, ३३, का २७, १३, २, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४

अप-वात्ª- -वान् शौ १९, ५०, ४

?अपवाचिराम्ᵇ पै १६, २९, ९

अप√विच्, अप विनक्तु शौ १२, ३, १९, अपाविनक् शौ ११, ३, ४, पै १६, ५२, ९

अप√विज्

ⴰअप विजमा(न>)ना°- -ना शौ १२, १, ३७

१¶अ-पवित्रᵈ- -त्रम् मै ४, ५, ७

२¶अ-पवित्रᵉ- -त्रौ तै ६, ४, ६, ३

¶अ-पवित्रपूतᶠ- -त, -तम् मै ४, ५, ५.

अप विद्ध- अप√व्यध् द्र

अप√विश्>वेशि, अपवेशय>या शौ ९, २, २५, पै १६, ७८, ७

अप√वी, †अपवेति ऋ ५, ६१, १८, १०, ४३, २, शौ २०, १७, २

अ पवीरवत्ª- -वान् ऋ १०, ६०, ३

अप√२वृ, अप "वरत् ऋ ६, ४५, २४, कौ २, १०१८, जै ४, ९, ९, शौ २०, ७८, ३

अप"'वर्षय ᵍ ऋ ८, ५, २१,

†अ(प>)पावृधि ऋ १, ७, ६, २, २, ७, ४, ३१, १३, ७, २७, २, ८, २३, २९, तै २, २, १२, ६, मै ४, १२, २, कौ २, ९७१, शौ २०, ७०, १२, अप"'वृधि ऋ १, १०, ७, अपावृत ऋ ५, ४५, १

‡अप "वृणुतेʰ कौ १, ३०३, २, १०१, जै १, ३२, १, ३, १०, ३, ¶अपवृणोतिⁱ काठ १३, ३, अपा(पु)वृणु ᶦ का ४०, १, १५ अपावृणोत् ऋ १, १३०, ३, ३, ४४, ५, ४, २८, १, १०, १३९, ६, मै २, ५, ३¶, ४, ९, ११, ११, २१, काठ ९, १९, १३, ३¶, †अप"'अवृणोत् ऋ [३, ३१, २१, १०, १२०, ८] ८, ६३, ३, पै ६, १, ८ अपावृ-ण्वत ऋ २, २४, १, अपावृणो ऋ २, ११, १८, अपावृणो ऋ ८, १००, ६, अप"'अवृणो ऋ १, ५१, [३, ९, ८६, २३], ४, अप"'अवृणो. ऋ १, १३२, ४

†अप"'ववार ऋ, १, ३२, ११, पै १२, ६, ११, अप -ववर्थ ऋ ३, ४३, ७, अप -आवᵏ ऋ १, ११३, १४, ३, ५, १, ७, ७५, १, अप"'व ऋ १, १२१, ४, अप' व ऋ २, १४, ३, †अपव्रन् ऋ ४, २, १६, ५५, ६, ५, २९, १२, मा १९, ६९, का २१, ४, १९, तै २, ६, १२, ४, काठ १६, ९, शौ १८, ३, २१, अप व्रन् ऋ ४, ५, ८, †अपाव ऋ १, ११, ५, कौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, अप वम् ऋ १०, २८, ७

अप-वर्तृˡ- -र्ता ऋ ४, २०, ८

अपावृत- प्रम्°

†अ(प>)पा-वृतᵐ- -तम् ऋ १, ५७, १, शौ २०, १५, १

ª) बस. द्वान्त-हृन् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

ᵇ) 'अनपवाचना' (शौ ८, ८, ९) इत्यस्य स्थाने धाद्-पवाचिराम् इति दु ... सहिता द्र । यमु छेदे 'वात्' इत्यस्य 'वाऽऽत्' इत्याकारिका व्यवस्था भविनी कल्प्यया वेत्यादि सर्वं भूरिविमर्शारपेमेव ।

ᶜ) गम शानजन्त-हृन् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

ᵈ) तस नञ स्वर (पा ६, २, २)। उप यद ।

ᵉ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद ।

ᶠ) सम्ब एव् द्र । उप तृनम पूपत्स्व द्र ।

ᵍ) नेटि मिथ् भवौ द्र । सर्वत्रनिष्पवशाद् इपय मिष्पवम पिहितद्वारनिरोधपरितवस्तुवश्चव इतिरय-मवसेषु । तन्निरोधारम्य द्वारतिधानम्यव मतम् तन्निरोधनमप्सररगमातित भवति [तु पा प्रमृ , वेतु गम दस्ते अप इत्यस्य योग्यक्रियाधाय योगदर्म-पाधऽऽपेरेषु 'मेघदरहन' इति कृत्वा पृथगन्वयो भवति। 'वर्षय' (<√वृ३) इति किम च मेवनर्थम्य मत 'वृष' इत्यनैव कर्मण्डन्वन इष्यते (न मिष्पृन् इत्ये-तेनासाध्यमितःभिध)। चिन्त्य त्वेतन्मत भवति। आक्षेपव-हुलवस्य स्वारस्यविघातकत्वाद्व्यभिचाराद् द्वारा इत्यस्य द्वि३ प्रनगृ तृ१ एतदिति कृत्वा व्याख्यानस्य समानप्रकर-णान्तरसर्वस्वविरोधाय (तु ऋ १, १२८, १, ३, ५, १प्रमृ)]।

ʰ) अपो(प+उ) इति निपातद्वयमनुदित पा। विशिष्ट इह ऋ (७, ८१, १) पाठे ।

ⁱ) 'अप, आ' इति द्वयुपसर्ग क्रिया मकतयमान SIJI चिन्त्य । मूग वैशरालदर्शनात् ।

ʲ) द्वैस्वर्यं यमु निर्दिष्टम्। तत्र प्रमादो वा रहो वा स्मिप्पपर बीज वेत्यत्र विमृश प्रमाणम्। 'अ(प>)पा' इत्येव छन्दोऽनुरुद्ध दार्घत्व तु समाप्येत।

ᵏ) यदत्र छान्दस आद् आगमो भवति न च 'आद्' उपसर्ग इत्यत्रऽस्य गर्त-निपात एव प्रमाणु स्यात्। अन्यथा तु आट स्वर स्याद्विर्भिकन्धे ।

ˡ) गम तृजन्त-हृन् प्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।

ᵐ) कर्मणि ... पूर्व दीर्घत्व च (पा ६, ३, ४६ ३, १३७)।

अ(प>)पा वृति^a^– -तिम् ऋ ८, ६६, ३
अप√वृज्,अपवृङ्क्ते ऋ १०, ११७, ७, अपवृञ्जाते शौ १०, ७, ४२, अपवृङ्क्ष्व शौ ३, १२,६, अपावृक् शौ १३, २,९
अप-वृज्य- अन्°
अप√वृत्>वर्ति, अपावर्तन्त मै १, ९,८¶
अप वर्तयति शौ १९, १२, १‡^b^, अप···वर्तय ऋ२,२३,७
!अपवृमायिमजुजह्रा^c^ पै ५, १४,५
अप√वि,अपवय ऋ १०, १३०, १
अप√विन्,अपवेन शौ ४, ८, २
!अपव्यक्ता^d^ पै ५, १३, ६
अप√व्यध्→विध्, अप विध्यत मै ३,१६,३‡^e^, †अप···विध्यताम् ऋ ६, ७५, ४, मा २९, ४१, का ३१, २, ४, ते ४, ६, ६, २, काठ ४६, १, पै १५, १०, ४,
अप विद्ध- अन्°
अप√व्ये, अप व्ययति ऋ ७,८१, १, अपव्यये शौ ६, ११, १
अप व्ययत्- अन्
१अप-व्रत^f^– -तम् मै ४, २, १२
२अप-व्रत^g^– -तान् ऋ १,५१,९, ५, ४२, ९, –तेन ऋ ५, ४०, ६, खि ३, २१, १, मा १७, ४७, का १८, ४, १५, की २, १२१०†, शौ ३, २, ६, पै ३, ५, ६
अपव्रन् अप√२वृ द्र
अप√व्रश्च्→वृश्च्, अपवृश्चामि पै ७, २,६^h^, अप वृश्चतु पै ४, ४, ७
अप√शंत्>शाति^i^, अप शातय शौ १९, ३४, ३
¶अ पशव्य^j^– -व्य ते ६, २, ३, ४, काठ २६, ५, क ४१,३, –व्यम् ते ६, १, ९, २, काठ ६, ३, क ४, २
¶अप√शास्, अपाशासु मै ३, ८, ५, ६, ४, ५, ८, ६, ३
¶अप शीर्षन्^k^– र्षा, -र्षाणम् ते ५, ५, ४, ३.
¶१अ-पशु^l^– -शव ते ५, २, ९, ४
¶२अ पशु^m^– -शु ते १, ७, १,३,६, २, ६,६,६ ८, २ ५ २,६,३^२^, ९, ३, ४, ३, १, ४^२^, ६, १, ९, २^२^, ३, २, ५, ३, ४^२^, ११,५^२^, ६, ३, ५, ४,४, मै १, ८, ९ ३, २, ७^२^, ४, ८, ७, ७, ४, १, ११, काठ ८, ८, १०, ११,१२, १, २ ५,२०, ३, ४^२^, ८,१०^२^, २१, २, २४, ४, ६, २६, २, २७, ६ २८, ३, २९,२,३०, ९, ३१, १३, ३५, १८, १९, क ७, ३, ३१, ५, ६^२^,१०, १२^२^, ३७, ५ ७ ४०, ५ ४२, ६, ४४, ३, ४५, ४, ४८, १६, १७
अपशु-ता^n^– -ता पै १६, १४९, ८, –¶ताम् मै २, १, ८
अ पशु(हन्>)घ्नी^o^– -घ्नीम् शौ १४, १, ६२
अप√१शुच्>शोशुच्
†φअप-शोशुचत्^p^– -चत् ऋ [१, ९७, १^२^, २–८], मा ३५, ६, २१, का ३५, ४, २०, २१, शौ ४, ३३, १^२^, २–८, पै ४, २९, १^२^, २–८
अप√शुप्, अपशुष्यति शौ ६, १३९, ४

^a^) गस किति 'तादौ' (पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वरः।
^b^) 'अप सुवर्तयति' इति ऋ (१०,१७२,४) पाभे।
^c^) अयन्त दुरूह पा विमृशोऽनुसदष्यु ।
^d^) अपव्यक्ता इत्याकारकस्यान्यस कलचिद्वा मूलस्य दुरूहो भ्रेयो विमृश्य ।
^e^) 'अप विध्यताम्' इति ऋ (६,७५,४) पाभे ।
^f^) प्राग यव्यय- पूपप्रस्व (पा ६,२,२)।मै सतेतिते स्थल पर्तृतया योग कर्मतया वाऽथापि क्रियाविशेषणतया वाऽयन भूयन् निमर्गोऽथापि साकारा द्र।क्रियाविशेषणतया इति चेदप्यवर्गीयन तर्हि स्वरूपतो बस इत्येव सुवचम्।तथा व स्थलान्तरीयनिगमान्तरे सागनवगामा यात्। कर्तृत्वकर्मत्वभ्मरस्तु तस इत्येव सुवचम् । तथा चे अपि एतद् निगमान्तरीयत् प्रति बस इत्यर्थं स्यादित्येवाद् भिन्न वाच्यम् । एनद् गर्ग यस्य मुघीमि मुनी-भिर्दीक्षितः ।
^g^) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। नापू समानस्वर त्रिविद्-भिन्नार्थयोग प्राति वस्तुतो भेदेन प्रदर्शनार्ह न वेयत्र नापूटि द्र स्वय च विविविमर् विवेच्यम्।
^h^) 'अपिवृश्चामि' इति शौ (२, ३३, ७) पाभे ।
^i^) पाप्र तु √शद् इत्यस्य णिचि दस्य त (पा ७, ३, ४२ [यतु √*शात्]) ।
^j^) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप. यद्र ।
^k^) बस पूपप्रस्व (पावा २,२,२४, पा ६,२,१) उप यद्र।
^l^) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।
^m^) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।
^n^) भावे तलि प्र नित्-स्वर (पा ६, १, १९३)।
^o^) तस्य द्विपु, द्र । उप पशु- √हन्+टक् प्र (पा ३, २,५२)। स्त्रीत्वे ङीप निरवारस्वरेऽविशेष ।
^p^) गस यङ्‌न्त-नृच्-प्रस्व (पा ६, १, १८९, २, १३९)। वा 'अपशु' इति कर्मपदमेनार्ऽर्या द्र ।

¶अप-शुष्क[a]— -ष्काः तै २, १, ४, ८[2].
?अ-पश्चा[b] शौ १९, ५५, ५.
?अ-पश्चा-दग्घृ[c]— -ग्धा शौ १९, ५५, ५.
‡अ-पश्चा-द्घ्वन्[d]— -घ्वने कौ १, ३५२; २, ७९०; जै १, ३७,१.
अ-पश्चा(त्>)द्-दघ्वन्[e]— -घ्वने ऋ ६, ४२, १; -घ्वा मै ३, ९, ४[2]; ¶.
†अप√श्नथ्, अप…श्नथिष्टन ऋ ९, १०१, १; कौ १, ५४५; २, ४७; जै १, ५६, १; ३, ५, ६.
अ-पश्य[f]— -श्याः ऋ १, १४८, ५.
अ-पश्यत्[g]— -श्यते तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३; -श्यन् ऋ १०, १३५, ३; -श्यन्तः तै ३, २, २, १.
?अ-पश्यमान[h]— -नः पै ७, १९, ७.
अप√श्रि
अप-श्रयु[i]— -यः शौ १५, ३, ८.
अप-श्रित[j]— -तः ऋ [(१, ८४, १४); ५, ६१, १९]; ८, २४, ३०; -तम् ऋ [१, ८४, १४; (५, ६१, १९)]; मै २, १३, ६;

(तु. सस्थ. आ√१शुच् > आ…शुशुग्धि)। अत्र सा. कल्पद्वयं भवति। प्रथमे कल्पे तावद् 'अप' इति कप्र. 'नः' (द्वि३) इत्येतदभिसंबद्धो भवति तद्धीनमाख्यातं च सकर्मकत्वे सति लेटि साऽड्के तिपि रू. (तु. उ. मा ३५, ६)। अथोत्तरे कल्पे सगतिकमुक्तपूर्वमेवाऽऽख्यातमकर्मकत्वेनाऽन्वितं भवति। उभयत्र 'अघम्' इति च कर्तृपदम्। अथापीह सा. 'आ…शुशुग्धि' इत्युत्तरे किप. √२शुच् इत्यस्माच् शोकाऽर्थकतयाऽभिसंमतात् प्रथमाद् धा. दीप्त्यर्थकं सन्तमपरं धा. विवेचयिषति। तदेतत् सर्वं चिन्त्यं भवति। अग्निकर्तृकाऽऽशोचनाऽपशोचनक्रिययोर्विपर्यीभावेनाऽभिन्नप्रतियोगिकयोः सतो रयेश्चाऽघस्य चोपस्थाप्यमानत्वप्रतिमानाद् अपाऽऽङो-रुपसर्गयोर् भिन्नार्थयोनैकत्वचमत्कारसमर्पणे श्रुतिस्वारस्यस्योपपन्नतरत्वादिति यावत्। एस्थि. पराभिमतस्य भिन्नधातुकल्पनस्य च प्रथमे वाक्ये अघ- इत्येतत्कर्तृत्वस्य च किप. सकर्मकत्वाऽकर्मकत्वान्यतरत्वं प्रत्यौदासीन्यस्य च समानं वैयर्थ्यं द्र.। ननु यदुक्तं सा. 'नः' इति द्वि३ इत्य् 'अप' इति च कप्र. तद्युक्त इति चादेति, तन्न। भाष्ये 'नः' इति द्वि३ इत्येवम् उक्तत्वाद् 'अप' इत्यस्य गतित्वेन प्रदर्शनार्थेति। सत्यं, वचमेवमेव तत्र भवति तात्पर्यतस्त्वन्यथेति। तत् तु कथमिति। 'अप' इत्यस्य गतित्वे पर्यवसन्ने सति तदर्थस्याऽऽख्यातमात्रानुरञ्जकत्वे चरितार्थत्व-स्वाभाव्याद् 'अस्मत्तो निर्गमय' इत्याकारकस्य पदार्थस्येन गता. योगतः प्रवर्तयितुमिष्यमाणस्य व्याख्यानेहव नितान्तमन्वयदन्ते सम्पत्स्यमानप्रस्तावितबोधप्रकारत एव सुपलम्भात् (तु. गपू. उ. नः =अस्मात् इति स्पष्टं भाषमाणः)। अथाऽन्यतः गपू. सा. स्थ. दश म. अनुसिध्यमाणं लेटि रू. इत्याकारकं कल्पान्तरमाह, तद्युक्तम्। एतावता व्याख्यायां कथंचित् गिष्पन्नापि निपातभावे (तु. सा.) तदर्थं हि मनुष्यकल्पनादेश व्याख्याने तदनुसरणेरिति दिक्।

[a]) सास. कस्कव-पूर्वपदस्व. (पा ६, २, २)। अत्र पूर. निन्दायाम् उप. यद्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. (पा ५,३, ३३) यद्र.। कः संदेहः? यनि. अत्र प्राति. भवत्युत नाउ. प्राति.। कुत इति। पपा. यनि. उपलम्भे सति एउ. च द्विउ. च प्राति. साम्यमुपजीवुकस्य नाउ. प्राति. संभवे च सत्युभयथाप्यर्थतोऽनवद्यत्वसामान्यादिति।

[c]) सस्व. नापू. द्र.। यनि. संदेहे तु. नापूटि.। यत्तु पपा. 'दग्ध-अघस्य' इति वा 'दग्ध-अघस्य' (तु. पाएडु. टि.) इति वा प्रादर्शि, तदसत्। शाखान्तरीयात् पाभे. (तु. मै ३, ९, ४[2]) चाऽर्थानुसंधानाच 'अन्नस्य' इत्यस्य कर्मभूतस्य पदस्य नितान्तपार्थक्यस्याऽनिवार्यत्वात्। एस्थि. 'अ-पश्चा। दग्धा। अन्नस्य' इति त्रिपदी वाऽवधार्या भवति। 'अ-पश्चादग्धा। अन्नस्य' इति द्विपदी (तु. सा.) वेति तत्त्वम्।

[d]) सस्व. एपू. द्र.। इह उप. 'पश्चा' इति पूप. भवति, नाउ. तु 'पश्चात्' इति। अन्यथैनयोरभेदः। उभयत्र उप. √२ दघ्+वनिप् प्र.।

[e]) नापू. किंचिदिव भिन्नं सदेतत् प्राति. तत्रैव टि. गतं द्र.।

[f]) तस. उप. पाप. √दृश्+शः प्र. (पा ३,१,१३७)। 'अपश्यौ' (पा ६, २,१५७) इत्यत्र श-प्रत्ययस्यापि उसं. अन्तोदात्तत्वं द्र.। अथवा सनन्नात् सनः √पश् इत्यतः कर्तरि वा भावे वा छन्दः द्र.। नञ्-पूर्वत्वे च पूर्वे कल्पे कृत्योकियोऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उत्तरे च कल्पे तावद् बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) इति विवेकः।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) उप. यद्र.।

[h]) अप√बाध् > 'अपबाधन' इत्यन्यं टि. द्र.।

[i]) गस. उप. भावे अपि थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।

[j]) गस. अव्यय-पूर्वपदस्व. (पा ६, २, २)। उप. कर्तरि क्तः।

काठ ३९, १२, कौ २, २६४, जै ३, २२, ११, शौ २०, ४१, २, -तौ शौ ६, १२७, २

अप√ष्णि(<स्नि)ह्

?अप ष्णिह्[a]- -हाम् पै १२, ३,९

१अपस्, २,३अपस् √अप् द्र

अप-सं√विश्, अपसंविशस्व पै १६, ७८, ७

।अप-सं√वृत्>वर्ति, अप संवर्तयति ऋ १०, १७२, ४, कौ १, ४५१, जै १, ४७, ५, शौ १९, १०, १

अप√सच्,सश्च्, अप[1] सश्चिरे[b] ऋ ५, २०, ९, अप[1] सश्चिम[c] मा ३८, २०, का ३८, ५, ३, मै ४, ९, १०,

१अप सत्य- -थम् क ३५, २, -त्याइम् काठ २२, ८[d]

अप√सह्, अप सहताम् पै ४, ८, १-१३

φअप साह्वस्[e]- -ह्वान्[f] ऋ ९, १०५, ६, कौ २, ९६३

अप√साध्>साधि, अप साधय पै ११, ३, ३

अप√सिध्, अपसेधति शौ २०, १३५, १३, अपसेधन्ति शौ ५, १९, ९ अप...सेधसि शौ ६, ८१, १, अपसेधामि शौ ८, २, ११, पै १६, ४, १, अप सेधतु ऋ १०, ३६, ४, पै ७, ५, ७, अपसेधन्तु ऋ १०, १००, ८, ।अपसेध ऋ ६, ४७, २९, मा २९, ५५, का ३१, २, १२, तै ४, ६, ६, ७, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १ शौ ६, १२६, १, २‡[g], पै १५, ११, ९, २०, ३‡[h], अप...सेध ऋ ८, ६०, २०, १०, २५, ७, अप...सेध ऋ ८, ७९, ६[1], ।अप[1] सेध ऋ १०, ९८, १२, मै ४, ११, २, काठ २, १५, अप सेधतम् मै ४, १४, ६, १अप[1] सेधतम् शौ ४, २५, ४[i], पै ४, ३४, ६, ।अपसेधत ऋ [८, १८, १०, १०, १०५, २] खि ५, २१, ३, कौ १, ३९७, जै १, ४४, ७, अप (सेधत) ऋ १०, १०५, २, ।अप[1](सेधत) ऋ ८, १८, १०, कौ १, ३९७, जै १, ४४, ७, अप ...असेधत् ऋ ६, ४७, २१, अप असेध ऋ ५, ३१, ७

अप सिध्य[j] शौ ८, २, ७

अप-सेधत्[k]- -धन् ऋ १, ३५, १०, ९, ८२, २, ११०, १२φ, मा ३४, २६।, का ३३, १, २०।, काठ ३८, १२φ, कौ २, ६६८।, जै ३,

[a]) 'अपष्णिहान्' इति मूको यनि शोध द्र। ष्णिह्- इत्यत्र सस्थ टि द्र।

[b]) तु PW प्रमृ, वैतु सा एक चाऽप 'नुवस' इत्यनेन मृषा तृतीयारूपतया परिणिनमथिपितनाऽभिगवद् कत्र प्रतिपादयन् ('अप' इत्यस्य कत्र सत तृ सव-धाऽयोग्यत्वमित्यभित धे) अथापर चाऽप यनि योनथित्वाऽपि मिथ्यार्थं भावमाण (धात्वर्थवैपरीत्यप्रकारक एवाथ-ऽप येतत्पूर्वस्य सामर्थ्यमभवान्ततोऽन्यप्रकारकस्यार्थस्य धात्वंनिर्दिशस्याऽयुक्तवादित्यभिगन्धे)।

[c]) तु मारा‍श १४, ३, १, १९ (यतो वाक्यद्वयस्य मिथ्याऽऽमाणमिव गृहीतवन्तौ उ म च 'द्वेष' इति 'द्वर' इति च द्वि१ गता प्र१ इति कृत्वा 'अप'(=अपगच्छतु' इति च 'सम्यमन-' इति देवतागमिति च व्याचक्षाते)।

[d]) 'अपद्याइअपसत्याइम्' इत्येव मूलत गति पा पतुने प्रथमाया उत्तरं आदकारस्य स्थान 'गु' इत्येवमाशो भेद द्र।

[e]) गप द्वयवत्-तन्त्र प्रव [पा ६, १, १२, २, ११९ (उप दर्शि. प्र भिन्नवे तु टि यथा)]।

[f]) 'ध्वन्दिद् (=दर्शा गवंम्) [भव (तु सम्यक् च क)] ... द्युत्...

द्यु (च) यनि (भव) इति वाक्यत्रयात्मकः वा द्र [तु ऋ ८, ४५, ४० यत्र 'अप' इति 'परि' इति च नियक भिन्धि', 'जहि>ही' इत्येते क्रिप उपसृजन्तौ विप्रपयेता यथा प्रकृतेऽपि तौ नि च 'आ' इति च क्रियार्थप्रधान 'साह्वान्' इति पदमुपसृजेयुरिति ('अस्मद्' इति प. च वारणार्थप्सितवचना द्र [पा १, ४, २७])। यद्वैते नि कत्र एव स्तु यक 'द्युम्', 'बाध', 'अस्मद्' इत्येभि पदैर्युक्ता [तु यस्था टि ?φआसाह्वस् >-ह्वान्', ?φ'परि साह्वस् > ह्वान्' (यत्रापि वैतु PW. प्रमृ भिन्नप्रकारकस्य वा आलोचनम्) वैतु सा 'साह्वान्' इति चाध्याहृताऽऽख्यातोऽस्य क्रिप 'अपगमय' इति च (नितान्तमनुचिता मता तदीयाऽन्यतरवाक्यकृतिराकरत द्र)]।

[g]) 'अपसेध' इति ऋ (६, ४७, ३०) पाभे।

[h]) 'दुरितो दुयोधि' इति विशिष्टः पा (२, ११, ३) पाभे।

[i]) वैतु सा अप+इत (<√इ) इति। नितान्तं चिन्त्य सेवेद्। 'इत' इत्यस्याऽनिहतत्व सत क्रिप एतादिरहस्य वचन गत्यन्तरस्त्वभिमानन्वे गति मधुर इति कृत्वा व्याख्यानप्रकारे सागमात्राऽनधिक्रिकारिरि। 'इत' इति गति प्रायपाठ च।

[j]) गप द्वयवत्-तन्त्र-प्रव (पा ६, १, १६१, २, ११९)।

[k]) गत प्रवत ...

५५, ९‡[a], पै १०, १, १०७

अप √१सू, अप…सुवे काठ ३८, १३, अप सुवामि शौ ६, ११९, ३, अप[२] सुव ऋ १०, ३७, ४, अप[b] सुव मा ३५, ११, का ३५, ४, १०

अप सावियत् ऋ १०, १००, ८

अप √सृ, अप सरत् ऋ ४, ३०, १०

अप √सृज्, अपसृजामि पै १६, १३०, ३

अप-सेधत्- अप √सिध् द्र

अप √स्कन्द् > स्कन्दि, अपस्कन्दयतु पै २, २४, १, ४, अप स्कन्दयन्तु पै २, २४, २, ३, ५

अप-स्कन्द- -न्देन पै २, २४, ५

अप-स्कन्द्य पै २, ७०, १

अप √स्कम्भ्

अप-स्कम्भ°- -म्भस्य शौ ४, ६, ४, पै ५, ८, ३, ११, २, ४

अपुस्तम २अपुस्- द्र

अप √स्था > तिष्ठ, अपतिष्ठान् पै १३, ९, १२, अप तिष्ठन्तु पै १, ९४, ३, अप अतिष्ठन् ऋ १०, १२४, ८

अपस्थातम् ऋ १०, १०६, २,

†अपस्यात > ता ऋ ८, ७०, १,

कौ १, ४०१, जै १, ४५, ३

अप अस्थु[d] ऋ ८, ४८, ११

†अप-तस्थिवस्[e]- -स्थुप ऋ ९, १९, ६, कौ २, १११, जै ३, ११, ७

?अपु-स्थम्[f] मै ३, १०, ७

अप √स्पृ, †अपस्पृण्वते ऋ ८, २, ५, तै ४, १६, ६, ¶अपास्पृणुत काठ २४, १, क ३७, २

अप-स्पृश् अन्°

†अप √स्फर्, अपस्फरी ऋ ६, ६१, १४, मै ४, ११, २, काठ १७, १८, ३०, ३, क ४६, ६

अप √स्फाय् > स्फा

अप स्फान- -नस्य पै १, ५८, १

अप √स्फुर्

।अप-स्फुर्[b]- -रम् ऋ ८, ६९, १०, शौ २०, ९२, ७ [°स्फुर्- अन्°]

¶अप-स्फु(र् >)रा[i]- रा मै २, ६, ५ ४, ३, ८[j], काठ १५, ४ [°स्फुर अन्°]

अप-स्फुर(त् >)न्ती- -न्ती पै १४, ३, १ [°रत् अन्°]

१, [२]२, ३, [२]४ अपस्य-, √अपस्य, १अपस्या, २अपस्या-, अपस्यु- √अप् द्र.

अप √स्रु

अप-स्रवण-कुम्भ°

अप √हन्, ¶अपहते तै २, ४, ?, ४, ५, ३, १, ३, २, ९, ५, ५, ३, ४, ७, ७, ५, २[१], ६, १, ३, ५, मै २, १, ११[२], ५, ५, ६[२], ८, ९[२], ३, ६, २, ६, ४, ३, ४, काठ १०, ९[२], १०, १३, ?, ३, ६[२], ७[२], १४, ६, १९, ३, ११, २२, १, २३, ४, ३१, ११, ३४, १२, क ३०, १, ३१, १, ३६, १[k], ४७, ११, ¶अपहते मै ४, ८, ३, ¶अप…हते तै २, १, १०, ३, २, ५, १, ¶अपहन्ति तै २, १, २, ८, १०, १, ३, २, २, २, ७, ५, ६, ४, ?, ६, ३, ५, १, ३, ४, ८, ६, १०, २, २, १, ५, ३, २, ७, ४, ५[२], १०, १, ६, २, १, ६, ४, ५ ९, २, ६, ३, २, मै २, ५, ९, ३, १, ९, २, ६, ७, ४, ८, ७, ९, ७, ४, १, १३[२], ३, ४[२], ८, ५[२], काठ १०, ४, ५, ११, ५[m], १३, ७, १९, ३, २०, ५, २५, ४[२], ८, ३१, १, ३, ७-१०, ३४, ५ क ३०, १, ३१, ७, ३९, १, ४०, १, ४७, १, ३, ८[२], ९, १०[२], §शौ ९, ५, ?, ११, §तै १६, ९७, ८, ९, ¶अपहन्ति तै २, ६, ६, ३, ६, २, १, ६,

---

a) 'अप-मेघम्' इति मुपा वास्तविक ऋ. पाभे दत श्रेयनात्रमिति विवक्षव्यम् ।

b) एकतरत्र अपो(प-उ) इति समुदितो निपात द्र. ।

c) गस उप घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

d) वें 'अपतिष्ठन्तु' इति यदाह तद् यथाधातुर्थिति यत्र । यत्तु 'अपगच्छन्तु' इति वें च मा चाहतुस् तत् तात्पर्यतः प्रयोपेक्षितनाऽनुपक्षपर यत्र द्र ।

e) गस क्वसवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) उपुस्थ- इत्यत्रन्य सस्थ टि द्र ।

g) दह प्रयुत्र तिङ्न्तस्य[…]दात्तेऽन्तोदात्तो विशेष । […] देष्वपि केषुचिदन्यत्र तादृशो विशेष […]

दृशनो भवति (MeG ४६० टि ४)। यत् मा 'अप' इत्यस्य धात्वर्थानुवादकत्व पद आह तदबोदसमनया पेक्ष्य श्रुतिस्वारस्येतरत्वात् ।

h) गस क्विवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

i) गस उप इगुपधलक्षण क प्र थाथादि स्वरश्च (पा ३, १, १३५, ६, २, १४४)।

j) नन्द्र स्थ पा. च कान्वे सत्यपि स्वरविहानो मुपा भ्रष्ट ।

k) 'अहपते' इति मुपा मुद्रण प्रमादज द्र ।

l) एकतरत्र चिन्त्योऽत्र गत्यन्त स्वरो भवति (यतु टि अपहन्ति मै ?, १, ५)।

मै २,१,५[a], अप…हत[b] ऋ ६, ६०, ६, ¶अपघ्नन्ति मै २, १, ५, अपहुसि मा १८, ५२, का २०,३,२, तै ४,७,१३,१, मै २, १२, ३, काठ १८, १५, क २९, ४, पै ३, ३८, ६, अप…हथ ‡[c] कौ २, २०५, जै ३, १८, १२, अपहन्महे काठ ३८, १३, अपहन्मः शौ १, १८, ३, ८, ६, ४, पै १६, ७९, ४, अपहन्मसि शौ ८, २, १२, ६, ५, पै १६, ४, २,७९,२,५,८१,५, अप हन् ऋ [१०, १८२, १-३], अप हनत् तै ४, १, ४, ४, ५, १, ५, ९, अप हनाथ शौ १४, १, ५९, अपहन्तु शौ २, ३, ६, ६, १३४,१, ८,७,१४,१२,३,१४, पै ५,३७, २; १६, १३, ४, १७, ७, १५०, ८२, अप… जहि ऋ १, ४२, २, ९४, ९, ९, ४, ३; [१३, ८, ६१, २८], मा १,१७, ११, ४७, का १, ६, १, १२,४, ११, तै १, १, ७, १, ३, ५, ८, १[१], मै १, १, ८, २, ७, ५, ४, १, ८, काठ १, ७, ९, १६, ४, २५, ४, ३१, ६, ८, क १, ७; ९, ३९, १, ४७, ६, ८, †कौ १, ४७९, २, १२८, ३११, ५४४, †जै १, ५०, ३, ३,११,४, ३१,१९,४२,१०, †अप जहि ऋ ९, ८, ७, ६३, २८, कौ २, ५३४, जै ३, ४१, १०, †अप(जहि) ऋ १०, १५२,५[२], तै ३, ५,८,१, ९,२, शौ १, २१, ४[२], पै २, ८८, ५, †अप हतम् ऋ १, १३२, ६, १०, ४०, १३, मा ८, ५३, का ९, ६, ५, शौ १४, २, ६, अपहत ऋ [(७, १०४, ७) १०, ७६, ४], शौ १२, ७, ४७, †अप …हत>ता ऋ ९, १०१, १३, कौ १, ५५३, २, ७३६, जै १, ५६, ९, ३, १२, ८, ४, २६, १, ¶अपाहत तै २, ५, ३, १, ५, १, १०,२, मै २, १, ११[२], ३, १, ९, ४, १, १३, ३, ४, काठ ८, ५ १०, ९[२], १३, ७, क ७, १, ¶अपाहत मै २, ५, ५[२], अपाहन् ऋ ३, ३३ ६, ¶मै २, ५, ९, ४, १, ९, १०, ८, ५, ¶काठ १०, ५, २७, ३, ३१, ७, ८, ¶क ४२, ३, ४७, ७, ८, अपाघ्नाताम्, अपाघ्नाताम् ¶मै २, ५, ९, ¶अपाहताम् मै २,१,५, ¶अपाघ्नत तै १, ५, ४, १, २, ४, २, २, ६, २, १, ६, मै १, ४, १०, ३, २, ६, ३, ५, ७, काठ १०, १०, २२, ७, ११, २४, ८, क ३१, ७, ३५, १, ५, ३८, १, शौ ११, ७, ११९, ¶अपाघ्नन् मै २, ५, २, ४, ५, ७, काठ ११, ५, १९, १०, ३२, ७ क ३०, ८, ¶अपाघ्नन् तै २, १, २, २, मै २, ५, २, ४, ५, ७ ¶अपघ्नीत मै ३, ९, १, ¶अप हनीत तै ३, २, ९, ५

अप जघान ऋ ४, १८, ९

†अप घ्नत्[d]– -घ्नन् ऋ ८, ४३, २६ϕ, ९, २७, १ϕ, [६१, २५[२०], ६३, २४], २९, ९६, २३, ¶मै ३, १, ३, ४, १२, ३; काठ ३९, १५, कौ १, ४९२, ५१०[२०], २, ५६३[२०]ϕ, ५८७, ६३६ϕ, जै १, ५१, ६, ५२, १४[२०], ३, ४४, ९[२०], ४८, ३, ५१, २ϕ, -घ्नन्त ऋ [९, १३, ९, (३९, ६), ४१, १ϕ, ६३, ५, २६ϕ], कौ १, ४९१ϕ, २, २४२ϕ, ५४५, १०५१ϕ, जै १, ५१, ५ϕ, ३, २१, ७ϕ, ४३, १, -घ्नन्तम् ऋ ८, ४३, २३ϕ

अप-घ्नु[f]– -घ्नो पै १४, ३, ५

अप√जङ्घन्

†अप-जङ्घनत्[g]– -नत् ऋ ९, ४९, ५, कौ २, ७८९

अप हत,ता[e]– -त तै १, १, ९, १[१], २, -तम् मा १, ९, १६, का १, ३, ६, ५, ७, मै ४, १, ६, काठ १, ५, ३१, ४, क १, ५, ४७, ४, शौ १०, ७, ४०ϕ, -ता काठ १,५, ३१,४, क १, ५, ४७, ४, -ता मा २,२९, का २, ७,१, -¶ते मै २,५,२

¶अप हति[h]– -त्यै तै २, २, २, ४,

a) समुच्चयपरस्य 'च' इत्यस्य लोपे सति 'पृथ' इत्यस्याऽयथपरत्वार्थे प्रयोगो भवतीति कृत्वा निघो निपाताद्मवश् [illegible] (पा ८, १, २८, ६२, ७१)। [illegible] स्वरपश्च [illegible] (गु गति) मुरा [illegible] (वैप्र ... पन्न ११, ५ यत्र स्वरगापन [illegible] [illegible] ... [illegible] पाणभेदेन वा ... [illegible] वा [illegible] स्वपरथा- [illegible] १)।

b) इहाऽप गतीनरतयाऽभिप्रयन् GW. चिन्त्य ।

c) 'अप हत' इति ऋ (६, ६०, ६) पाभे ।

d) नाप घावन्त-शब्द-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

e) एकतरस्य 'अप' इत्युपसर्गस्य 'अपघ्नन्' इत्यत्र धात्वन्तराऽध्याहारः।

f) कर्तरि कु प्र उग (पाउ १, ३६)।

g) कर्मणि [illegible] (पा ६,२,४९)।

h) नाप उप [illegible] प्र पूर्वपदस्य (पा ६,२,५०)।

५, ७, २; ११, ७; ६, ४, ४; ६, २; ३, ४, १, १; ५, १, ३, ३; ४; ५, ९; २, २, ३; ४, ६, २; ३; ६, १, ४, ६; ८, ३; ११, ३; ४; २, १, ६; १०, १; ३, २, २; ७, २; ८, १; २; ९, ४; १०, ३; ४, २, ६; १०, ३; ६, ३, १; २; मै १, ४, १०; ३, १, ९; २, ५; ६[२]; ३, ५; ७; ७, ९; ८, ७; ९, ७[२]; १०, १; ४, १, २; ३; ४[२]; ५; ६[२]; ७–९; १२[२]; ३, ४; ८, ५[२]; काठ ८, ५; १३, १२; १९, ३; १०; २०, ५; १३; २१, ८; २२, ७; ११; २४, ४; ८; २५, १; ४; ९[e]; २६, १; ८; २७, ५; २८, ४; २९, ८[३]; ३१, २; ३[२]; ४[२]; ६; ७; १०; क ७, १; ३०, १[२]; ८; ३१, ७; ३५, १; ५; ३७, ५; ३८, १; ४; ३९, १; ४०, २[e]; ४; ४१, ६; ४२, ५; ४४, ४; ४७, २; ३[२]; ४[२]; ५–७; १०.

¶अप-हत्य[a] तै ६, १, १, २; ३, २, १; ७, ४, २, १[२]; २; मै २, १, २; ५, ७–९; ३, ४, ६; ४, १, ८; काठ १३, ३; २२, १३; ३२, ६; क ४७, ६.

¶अप-हन्तोस्(>:)[b] मै ४, ८, २.

अप√२हा, अप ···हासते[c] ऋ १०, १२७, ३.

अप ···जिहीते ऋ ७, ७१, १.

†अप···अहासत ऋ ९, ७३, ६; पै ६, ११, ३; अपहास्याः शौ १८, २, ७३.

अप√हृ>भृ, अप ···भरताम् ऋ १०, ५९, [८–१०].

अप ···जभार[d] ऋ ४, २७, २.

¶अप ···हरेत क ३७, ७;

¶अपहरेयुः काठ ३४, ३.

¶°अप-हृत°– -तम् काठ ११, २.

¶अप-हृत्य[a] काठ १२, १०.

अप√ह्नु, ¶अपह्नुते तै १, ५, ४, २; अपह्नुवे ऋ १, १३८, ४;

¶अपह्नुवीत काठ ३७, १४.

अपाक, अपा(प√अ)ञ्च् द्र.

१अ-पाक[e]– -कः ऋ ६, ११, ४; मा २०, ४४[g]; का २२, ४, ९; मै ३, ११, १; ४, १४, १५[f]; काठ ३८, ६; पै १६, १५१, ९; –कम् खि ५, ७, १, १०; मै ४, १३, २; काठ १५, १३; –का: ऋ १, ११०, २; –के ऋ ६, १२, २. [°क- सु>स्व°]

†अपाक-चक्षस्[h]– -क्षसः ऋ ८, ७५, ७; तै २, ६, ११, २; मै ४, ११, ६; काठ ७, १७.

२अपा(ऽऽ)कु- अपा(प√अ)ञ्च् द्र.

अपा(प-आ)√कृ, अप···आकृधि ऋ ३, १६, ५; १०, १४२, १; शौ १, २, २; अप ···आकृतम् ऋ ६, ५९, ८.

¶अपाकरोति तै २, ५, ५, ५; मै ४, १, १[२]; काठ ३०, १०; क ४६, ८; ¶अपाकुर्वीत मै ४, २, ७; ¶अपाकुर्यात् मै २, २, १३; ¶अपाकुर्यात् मै ४, २, १२.

¶अपा-कर्तोस्(>:)[i] मै १, ४, ५; काठ ३१, १५.

अपा-कृत°– -¶तम् तै ६, ४, ११, ४; –¶ताः काठ ३५, १७; क ४८, १५; –तौ पै १, ९०, २.

---

[a]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[b]) गस. उप. तोसुनि पूप्रस्व. (पा ६, २, ५०)।

[c]) '···हास्महि' इति पठन् GW. विमृश्यः।

[d]) अभ्यासचुत्वं ज्ञापकं भवति यथेह मूलतः √हृ इति कण्ठ्यादिर्भवति √२भृ इत्य् ओष्ठ्यादिश्च न भवतीति।

[e]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

[f]) तस. नञ्स्वरः (पा ६, २, २) उप. पाकु- इति वि. (तद्विलक्षण ऐदंपर्यं द्र.)। यत्तु MW. तदुपजीव्याश्चेहाऽन्यथादर्शना भवन्तो यत्र यत्रास्य श्रुतयो भवन्ति तत्र तत्रैनत् २अपा(ऽऽ)कु- इत्येतदेवेति प्रतिपन्ना भवन्ति, तन्न। तथात्वे हि सति उपाकु, पराकु-इत्यादिवद् अन्तोदात्तस्याऽनिवार्यत्वेन प्राप्तत्वात्। अत्र तु. GG., यदुक्तप्रकारतो द्वे भिन्नस्वरे प्राति. एवाऽभ्युपेये भवतः। यदपि मा २०, ४४ इत्यत्र उ. च म. च बस. इत्याहतुः, तद् निस्तत्त्वम्। 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्यन्तोदात्तस्य तथात्वे दुर्वारत्वप्रसङ्गादिति यावत्।

[g]) यथेह उ. च म. च सौवरं तत्त्वमप्रतिपन्नौ भवतस्तथा नापू. टि. गतार्थं द्र.

[h]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। यद्वा तस. नञ्स्वरः (पा ६, २, २)। उप. पाक-चक्षस्- इति बस. द्र.। अस्य प्राति. विषयेऽपि १अ-पाक- इत्यत्रत्ये टि. संकेतितः २अपा(ऽऽ)कु- इत्यत्रत्ये टि. च गतार्थो मतभेदः पक्षप्रतिपक्षसमानन्यायश्च चोद्यपरिहारविवेकः द्र.। उपाकु-चक्षस्- इत्यपि तत्सापेक्षतया चेह कश्चित् सूक्ष्मो विवेको भूयोऽन्वेष्यो येनात्र पूप. २अपा(ऽऽ)कु- इति न भवति १अपाक- इत्येव च भवतीति सुतरां विशदीभवेत्।

[i]) गस. तोसुनि प्र. अनन्तरगतिस्वरे प्रथमो ग. निदर्श्यते (पा ६, २, ५०; ८, १, ७०)।

अपा कृति[a]- -तिम् ऋ ८, ४७, २
¶अपा-कृ(त्य>)त्या[b]- -त्या मै ४, २, १२
†अपा(प√अ)च्, अप अच ऋ ९, ९७, ५४, कौ २, ४५६, जै ३, ३४, १४
अपा(प√अ)ज्, अपाज पै ९,११,४, अप अज ऋ १, ४२, ३, †अप आजत् ऋ १०, ६८, ५ शौ २०, १६, ५[c], ¶अपाजन् मै १, ६, ३
†अपा(प अ)नत्[d]- -नन् ऋ १०, ३,१, कौ २,८९६, जै ४,१३,९
अपा(प√अ)ञ्च्
२अपा(ऽऽ)क्[e]-
अपाका[f] ऋ १, १२९, १
अपाक्त्[g] ऋ ८, २, ३५.
अपा(प अ)च्,ञ्च्[h]- पाक्[i] ऋ ३, ५३,११, ८ [४,१,६५,१] १०, ५, १०, ४४, ७, खि ५, १२,४, १७, १-४, मा ६, ३६, का ६, ८, ७, तै १, ४, १, २, ६, ४, ४, ३, मै १, ३, ४, ४,५,७, काठ ३,१०, ३९ १ क २,१७, †कौ १,२७९, २,५८१, †जै १, २९,५, ३,४७,७, †शौ २०, ९४, ७, १२०, १, १२८, ४§, §१३४, १ ६, -पाङ ऋ १ १६४, ३८, मै १, ५, ४, ११, शौ ९, १५,१६†, पै १६, ६९, ७†, -पाच ऋ १०, १३१, १, ¶काठ ८,४, ११,४, ¶क ६, ९, शौ २०, १२५, १†, -पाञ्च काठ ४०,१०‡[j], शौ ५,३,२‡[j], पै ५,४,२‡[j], ७,८,७, -पाञ्चम् शौ ३ ३, ६, पै २, ७४, ६, -पाञ्चौ शौ ७, ७३, ४ पै १३, १३, १,
†अपाची[k]- -ची ऋ ५ ४८, २, -चीम् ऋ १०, ६७,५ मै ४, १२,५, काठ ९, १९ शौ १८, ३, ३, २०, ९१, ५ पै ४, १७, ५‡[l], ६, २२, १५ १६
‡अपाक् तस्(>)[m] शौ ८, ४, १९ पै १६, १०,१०
अपाक् तात्[n] ऋ [७, १०४, १९, (१०, ८७, २१)]
अपाचीन[o]- -नम् ऋ ७, ७८ ३, शौ ६, ९१, १, -ने ऋ ७, ६, ४.
अपाच्य[p]- -च्या ऋ ८, २८,३
¶अपा(प-आ)त्मन्[q]- -त्मा,-त्मानम् तै ५, ५, ८, ३

[a]) गस उप क्तिन्। स्वस्य कृते तु टि अपा-कर्तोस्(>)।

[b]) गस उप कर्मणि क्यपि कृत्-प्रस्व (पा ३,१, १२०, ६, २, १३९)।

[c]) '॰उदानत्' इतीव पठित्वा सा व्याचष्टे। तद् विमृश्यम्।

[d]) गस शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६, २,१३९)।

[e]) गस उप घञि थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। नलोप उस [पा ६, ४, २७ (तु उपाक्-, पराक्)]। यद्वाऽननुनासिकोपधस्य मूलभूतस्य √अच् इत्येतस्यैतत् कृदन्तमिति सुवचम्। नाऽऽऽ अस्यैव विभक्ताय प्रत्य द्र। अनेकमेव वैदिक प्राति तच्च २अपा(ऽऽ)क्- इत्यनेनाभिन्नार्थं अ-पाक- इत्यनेन च समानस्वर मिन्यर्वाचामेकेषा दृष्टिर् भवति (तु ॥॥)। क्रियान्वि तद्वितर द्र यस्या च १अ पाक- इत्यत्र च द्र।

[f]) नाप् विवि भाविनि सति [=द्वि दा तृ था स चाऽर्थे (=न तु प)] सुप्प्रतिरूपक [पाप्र अन्यत्र परामर्शार्थीयार्थे चित्स्वदिदिष्ट उस (५, ३, ३६)] आ प्र प्रत्यय-स्वरेण (तु उत्तरा, पश्चा, मध्या)।

[g]) नादि एर् विवि भाविनि सति [=द्वि च (वैतु पाप्र प्र इति) तृ च (वैतु पाप्र परामर्शाभाव) प च न चार्थे सुप्प्रतिरूपक अनिः प्र उस (पा ५, ३,३४ [तु अधरात्, उत्तरात्, परस्तात् (वैतु पाप्र निपातनमात्रसमेत)]।

[h]) गस उप क्विनि पूपप्रस्व (पा ३,२,५९ ६,२,५२)।

[i]) पाप्र देशवृत्तेरस्मात् स प प्र चाऽर्थे अस्ताति प्र तस्य च लुक् (पा ५, ३, २७, ३०)। यद्वा क्विवि भाविनि सति न द्वि रु अमो लुक् (पा ७, १, २२) इति सुवचतर द्र।

[j]) 'प्रत्यञ्च' इति ऋ (१०, १२८, ६) पाभे।

[k]) स्त्रियां ङीप पित्त्वान्निघाते स्वरेऽभेद (पा ४,१,६)।

[l]) 'पराची' इति ऋ (१,१९१,१५) पाभे।

[m]) तसि प्र प्रत्यय-स्वरश्च (पावा ५,४,४८)। 'अपाक्तात्' इति ऋ (७, १०४, १९) पाभे।

[n]) पाप्र अस्ताति प्र एव विषये तातिल् प्र [तु तातिल् प्र (पा ४, ४, १४२ उउ, ५, ४, ४१)] च तस्य लुकोऽभावश्च उस [पा ५, ३, २७, ३० (तु प्राक्-तात्)]।

[o]) 'विभाषाञ्चे' (पा ५, ४, ८) इति ख→ईन प्र तत्स्वरश्च।

[p]) 'द्युप्रागपाग्' (पा ४, २, १०१) इतीहाऽनुवर्तमाना य प्र उस। तेन ह्यन्तोदात्तो निर्बाध स्यात्। प्रत्ययगानुवृत्तौ हि स्वरितानवस्याऽनिवार्य स्यापत्तिरिति दिक्।

[q]) बस पूप्रस्व (पा ६,२,१) उप यद्र।

अ पाद्[a]– -पात् ऋ १, ३२, ७, १५०, ३, ४, १, ११, ६, ५९, ६, मा ३३, ९३, मै ४, ५, २¶, कौ १, २८१†, जै १, २९, ९†, शौ ९, १५, २३†, १०, ८, २१, पै १३, ६, ७†, १६, ६९, १०†, १०२, ८, –पाद ऋ १०, ९९, ४, –†पादम् ऋ ३, ३०, ८, ५, ३२, ८, मा १८, ६९, का २०, ५, २

अ पादक[b]– -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४७, ३

¶अपा(प-आ)√धा, अप आद्ध्यात् मै १, ६, १३[२]

अपा(प√अ)न्, अपानति शौ ११, ६, १४, पै १६, २२, ४, ¶अपानत् मै १, ९, ३, ¶अपानेत् मै १, ९, ६ ¶अपानिति काठ २९, १, क ४५, ७, ¶अपानीत् काठ ९, ११, ¶अपान्यात् तै ५, ५, ५, ३, काठ २९, ६[२], क ४७, ७[२]

अपा(प-आ)न[c]– -न मा १८, २, २२, १३, का १९, २, २, २४, २०, १, ¶तै ६१, ३, १०, १, ७, ९, १, २, १, १, २, ३, ५, २, ४, ३, ४, १, ४, ६४, ७, १, १, १०, २, ७, ३, ४, २ ५, ५, २, ६, ३, १, ५, ११, २, ४, ६, ३, ७, १, १, १, ३, ३, १, १२, १६, ५, १, ३, मै १, २, १७, २, ११, २, ¶३, ४, ४, ६, ३, ¶४, ५, ५, ६, ३, काठ ३, ७, ११, २[२], १३, १०, १८, ७, १९, ११, २१, १, ११, १२, २२, ८, २३, १[२], २६, १, २७, २, ३, ३१, ६, ३४, ६[२], ८, ३५, ५ ३७, १[२], १५, ४०, ५, ४३, २, ¶क २, १४६, २८, ७६, ३१, १, ३७, २, ७[२], ४०, ४, ४२, ७, ३, ४७, ६, ४८, ६६, शौ २, २८, ३, ७, ३०, १५ ७, ५५, ३, ४, ११, ६, १३, १२, ६, ३, १७, १६, १–७, १६, ४, ३, १८ २, २६, ४६, १९, ५१, १, पै १, १२, ४, २, २१, ४, ६, ५, १०, ९, १४, ५ १६, २२, ३, १४१, ३, –नम् मा १४, ८, १७, का १५, २, २, ५, १, तै १, १, ७, १, २ ५, ७, ५¶, ३, १, ८, १, २, १०, २, ३, ५, १, ४, ३, ४, ३, ६, २, ४, १, ३, ७, १, ¶५, २, १०, ६, ३, ६, २, ५, ५, ३, ६, ५, ५, ३[२]¶, ७, ५, १९, २, मै १, ३, २, २, ८, २, ३, ८, १३, ३, ¶३, २, ४, ¶४, १, ७, ७, ७, काठ ३, १०, १७, १, ३, ७, २१, ३, २७, २[२], ३, ३१, ५, ३७, १७[२], ३९, ८, ४५, १५ क २, १७, २०, १०, २६, २, ६, ¶३१, १८, ¶४२, २[२], ३, ¶४७, ५, शौ १०, २, १३, १९, २७, ६, पै २, ८०, १, १०, ७, ६, १२, ४, १३, ९, १३, १६ ६०, ७, –¶नस्य तै ६, ४, ६, ३, मै ३, १०, ३[२], –ना तै ४, ६, ५, ३, मै १, ५, १४[२], ¶, काठ १२, -¶, शौ ६, १०४, १, ८, १, १, ११, ३, -९, १५, १५, ७, पै १६, १, १, –नात् मै २, १३, ३, काठ ३९, ८, –नान् पै ९, २०, ७, १०, १२, १०, –नाय मा १३, १९, २४, १४, १२, १४, १७, ५८, ६४, २२, २३, २३, १८, का १४, ७, ४, १०, १५, ४, २, ३, १६, ७, १, ६, २४, ९, १, २५, ५, १, तै १, १, ६, १, ४, ३, १, ३, २, ३, १, ५, ८, १, ९, २, ४, २, ९, १, ३, ६, १, ४, १, ३; ३, ३, ६, १[२], ¶५, ७, ५, ४, ७, १, १९, १, ४, २१, १, ५, १३, १, मै १, १, ७, ३, ५, ३५, २, ७, १६[२], ८, ८, १४[२], ३, १२, ९, २०, ४, १, ७, काठ १, ६, ४, १, १७, ७, १०[२], २७, २, ३१, ५, ३७, १७, ३९, ३, ४०, ३, ५, ४१, १०, ४४, १०, ४५, ९[२], ५१, ३, क १, ६, ३, १, २६, ६, ९[२], ४२, ७, ४७, ५, शौ ६, ४१, २, १९, ४५, ६–१०, पै १५, ४, ६–१०, –¶ने तै ६, ३, १, ५, मै १, ९, ६, काठ २६, १, क ४०, ४, –नेन मा २५, २, का २७, २, १, ¶तै १, ७, २, १, २, ५, ५, ५, ३, मै ३, १५, २, ४, ५, ६¶, क ६, १[२]¶, शौ १३, ३, ४, –नै काठ ७, ११ [°न- अभि°, प्राण°]

अपान दा[d]– -दा मा १७, १५,

[a]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप पाद- इत्यस्याऽन्तलोपार्थं 'मत्यासुपूर्वस्य' (पा ५, ४, १४०) इत्यत्र नेम् उस द । पाप्र अ-पुद्- (यद.) इत्येतस्येद प्राति रथानिम्प मूल स्यात्।

[b]) 'अघर्मक-' इत्यत्र ग्नि द ।

[c]) उप 'अनु' इति हस्वाद्यक्रमिति तै. पपा प्रादर्शि, तद् चिन्त्य (वैनु 'उद् आनु', 'सम्-आनु' इति तत्रत्य प्रकार, मा पपा सांत्रिक प्रकारश्च)। उप <आ√मी इति वाच । तद् चोदचम न वेनि विमृश्यम् (तु यस्या. टि.)।

[d]) उम उप √१दा+विचि प्र कृत्-स्वर (पा ६, २, १३९)।

का १८, १, १५, तै ४, ६, १, ५, ५, ४, ५, ३, मै २, १०, १, १३, १६, ३, ३, ६, काठ १७, १७, २१, ७, ३९, ९, क २८, १

अपान दृह्[a]– द्दक् तै ७, ५, १९, २, काठ ४७, १५

अपान-प्रा[b]– -पा मा २०, ३४ का २२, ३, २, तै ३, २, १०, २

अपा(प-अ)नत्[c]– -†नत्[d] मै १, ६, १, शौ ६, ३१, २, २०, ४८, ५ –नता[e] मै ४, ७ ७¶, –नते शौ ११, ६ ८, पै १६, २१, ७

अपानती[f]– -†ती ऋ १०, १८९, २, मा ३, ७, का ३, १, ७ तै १, ५, ३, १, काठ ७, १३[6], क ६, ४, कौ २, ७२७, ३, ५, ५, जै २, ६, ४, ३, ५९, १९, –¶ती तै ५, ३, ६, २.

¶अपा(प अ)न्य[h] मै ४, ७, ७, काठ २७, ३[2], क ६, १[2], ४२, ३

अ-पापकादा(न>)नी– -नी पै १४, २, ८

अ पापकाशि(न>)नी[i]– -नी मा १६, २, का १७, १, २, तै ४, ५, १, १, मै २, ९, २, काठ १७, ११

अ-पापत[j]– -ता पै १३, १२, ५

अ-पापविद्ध[k]– -द्धम् मा ४०, ८, का ४०, १, ८

¶अ पामभविष्णु[l]– -ष्णव मै ३, ६ ८

अपा मार्ग अप√मृज् द्र

अपा(प आ)√मे>मि[m]

अपा मित्य[n]– -त्यम् मै १, १०, २, काठ ९, ५

अपा(प-आ)√१यम्

¶अपा यति[o]– -ति काठ २८, ३, क ४४, ३

अपायिन् अपे(प√इ) द्र

अपार्(प√१ऋ), †अप ऋण्वन्ति ऋ ९, १०, ६, कौ २, ४७४, जै ३, ३५, ९, अप ऋणुत ऋ ५, ४५, ६, अप ऋणो ऋ ९, १०२, ८

अ पार,रा[p]– -रः ऋ ५, ८७, ६, ८, ६, २६, –रम् ऋ ४, १७, ८, तै ७, ५, ३, २¶, काठ ३३, ५¶, कौ १, ३३५†, †जै १, ३५, ४, ४, ११, १ पै १६ ५२, ३, –राम् ऋ ३, ३०, ९, –रे ऋ ३, १, १४, ३०, ५, ४, ४२, ६, ९, ६८, ३ –†रेण ऋ १०, ४४, १, शौ २०, ९४, १

*अपार्ष्टि अयोपाष्टि- टि द्र

*अपाष्ठ- अपाष्ठ- टि द्र

†अ पा(ल>)ला[q]– -लाम् ऋ ८, ९१, ७, शौ १४, १, ४१, पै ४, २६, ७

अपाव' अप√२वृ द्र

?अपावकीय[r] पै १७, १७, ८

?अपाव(न>)री[s]– -री पै १, ८९, ३

अपा(प-आ)√वृज्

अपा-वृक्त[t]– -क्ता ऋ ८, ८०, ८

अपा(प-आ)√वृत्>वर्ति, ¶अपा-वर्तयेत् काठ ३५, १७, १८[1], क ४८, १५, १६[2]

---

[a]) सस्व नाउ द्र । उप √दृह्+क्विप् प्र । पदान्ते धत्व मपूत्वश्च (पा ८, २, ३२, ३७)।

[b]) उस विजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) गम दाग्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। दामायजादिर्विभक्तिरुदात्ता (पा ६, १, १७३)।

[d]) 'अपानती' इति ऋ (१०, १८९, २) पाभे । इह तमि प्र इति कृत्वा 'अपान त' इत्येवमवग्रहे सति 'यस प्राणाऽपानाभ्यां, सूर्योऽर्णवेऽन्तश्चरति' इत्यन्वयस्य सुशकत्वेऽपि यनि एवाऽऽदर । माकृचमूलसवादनी-रिपान् (तु यरथा) परा तथन्वाथ (तु गाः)। एरिथ मनि शाम्यायीयौ पा थयोदना नितरां विविक्तौ भवत इति यथायथमादरस्त्याऽनुम रेदमिति दिक् ।

[e]) सुरा स्वरोऽप्रत्य प्रयान्युन्यज ।

[f]) स्त्रियां ङीप् प्र स धोन्तत (पा ४, १, ६, ६, १, १७३)।

[g]) स्वाकर्णार्थं स्वार्थिक मत्वार्थ SIBL चिन्त्य ।

[h]) गस्, स्वरवन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[i]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप पाप + √काश्+ण्यर्थे णिनिः ।

[j]) तस उप √१पत् > √पापत्+कर्तरि अच् प्र । यस्थ वा प्र३ सत् 'साध्या' इत्येतदीय वि द्र ।

[k]) तस नञ् स्वरः (पा ६, २, २)। उप तृतस यद्र।

[l]) सस्व कृते तु टि अ-ओषुक- । उप पाम √१भू+गिष्णुच् प्र द्र ।

[m]) अप√मे>मि इत्यग्रत्य टि द्र ।

[n]) यदेतत् प्राति =अप मित्य- इतीव प्रयपादि (तु MW SBIII.), तत् प्रकरण-सगतस्य मध्यस्थस्याऽस्य सदर्थाऽप्रदनिदानमित्युपेक्ष्यम् । भूयस्तु वैरा एव द्र ।

[o]) तिनि 'अनुदात्त' (पा ६, ४, ३७) इत्यनुनासिकलोप ।

[p]) यग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[q]) स्त्रियाम् अग्निदुहितृनामतया निगमा भवन्ति ।

[r]) शाश्विधरपलीय गस्करणान्तर-गावेद्य पा द्र ।

[s]) सुगा असमको भवति । तेन ष्टु निर्णेदा द्र । यनिप-तस्य प्राति स्वार्थिना वि गत स्त्री ग३ स्यादिति तावत् समाधेय ।

[t]) कर्माणि निष्ठान्तस्यातिस्वर (पा ६, १, ४९)।

¶अपा-वृत्त[a]— -त्तः मै ३, ९, ७.
अपा-वृत्य[b] शौ १२, २, ३४
अपा-वृत-, अपा-वृति- अप√२३ द्र.
¶अ-पाव्य[c]— -व्यानाम् काठ ३०, ९.
¶अपाव्य-त्व— -त्वम् काठ ३०, ९.
अपाष्टि- अयम् (>यो)[c]
अपाष्ठ[d]— -ष्ठात् शौ ४, ६, ५, पै ५, ८, ४; ११, २, ४ [°ष्ट-शन°]
†अपाष्ठ-वत्[e]— -वत् ऋ १०, ८५, ३४, शौ १४, १, २९
२१अपा(प√१अ)स्, अप "असिम[f] ऋ १०, ८३, ५, पै ४, ३२, ५
२१अपा(प√२अ)स्, अपास्यति तै ६, ३, ९, २[¶]; अपास्य ऋ ३, २४, १; मा ९, ३७, का ११, १, ३, जै ४, २५, १; अप''' अस्य ऋ ६, ५१, १३, कौ १, १०५, जै १, ११, ९
¶अपा(प-आ)संग— -गः काठ २९, २, क ३८, ५
¶अपा(प-आ)√हृ, अपाहरन्ति, अपाहरत् काठ ३४, ३.
अपि ऋ १, १६४, ६; २, ५, ८; ३४, १०; ३, [१, २१, ५९, ४, ६, ४७, १३; १०, १४, ६; १३१, ७][g], ३८, ६; ५, ३१, ९; ४६, ७, ६, ५९, ९; ७, १६, ८; १८, ६; ३१, ५, ३८, ३[h]; ८, १९, ८[i]; ४४, २४[j]; ४५, १९; ५६, ४, ९१, १; ९७, १२; १०, २, ३[k], १९, ४[l], ५; ४४, ४; ७१, ५[m]; ६[n];

[a]) प्रा॰. उप. कर्तरि क्त॰। पूप. अपाऽऽङो. अव्य. मतोः समस्तीभावे सामस्त्व. भवति, स एव चेह शिष्यते (पा ६, १, २२३, २, २)।

[b]) गस इत्यन्त-कृत्-स्वर. (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[c]) सांशयिकोऽवग्रहः। प्रकृताया श्रुतावेव व्यु द्वैध-दर्शनात्। तथा हि। अपाव्यानाम् अपूतपावन ववचनात् तावत् इअ+पाव्य-(<√पू) इति संकेतो गृह्येत (तेन च पावकाऽन्तरेणाऽऽप्यत्वे सति स्वत पूतत्वे च तात्पर्यं स्यात् नु भा तैत्रा)। अथाऽनुपदेनाऽऽप्याऽपजय-वचनाद् 'अपगतम् आव्यम् (<१आव्य- यद्) एभ्य' इति कृत्वा संकेताऽन्तरं च गृह्येत (बस आव्याऽपघरकत्वे च तात्पर्यं स्यात्)। अथ सा (तैत्रा) १अव्य- इति उप. इत्याह। तदेवं पूप. च नप चोभयत्राऽपि भूयान् विमर्शः साऽवसरः द्र।

[d]) व्यु [?]। अप√ऋष्+य प्र.यार्थीय स्वरश्च (पा ६, २, १४४)। √नेत्र. अपाष्ठ- >यनि. इति कृत्वा रेफ-लोप. [तु ,टि. अपोनाष्टि-, ऋष्टि- (<√ऋष्), वैतु.सा.प्रमृ. अपष्ट- (पा ८,३,९७) इत्यतोऽपकल्पमाना इव मन्तः यनि. <अ(प>)पा√स्था इति प्रतिसाद्वा]।

[e]) स्वरस्य कृते तु. टि. आदित्य-वत्-।

[f]) तु. GW ,वैतु वे सा. च 'अपपुरेऽ' इति यौगं सन्तौ चोदयौ (एकपदे द्वैस्वर्याऽनुपयोगात्, तद्वैपरीत्येन सति नानार्थे तत्वसंगात् प्रकरणे सगतत्वात्)।

[g]) संभावनायां समुच्चये वा क्व. [तु ऋ १, ९८, १; ३, ५९, ३; ७, १८, ३; २०, ८, ४१, ४ प्रमृ यत्र प्रकरणगाम्ये सत्यनुपसृष्ट एव √१अस् इति श्रूयते, वैतु. GW. प्रमृ. 'अपि ''स्याम' इत्येवं योजुकाः सन्धिनाः। न साराणको देवतायाः सुनस्यानतो-ऽन्तर्गतां घटे, किन्तर्हि तस्या विरस्मारस्त्ति]।

[h]) अन्ववसर्गे क्व. 'स्तूयेतैव' इत्यर्थ॰ (वैतु सा. समुच्चय इति, PW. प्रमृ 'अपि'''अस्तु' इति च)।

[i]) 'यतस्त्वं रक्षिता राजाऽत. संभाव्यते यथा त्वयि साधव क्षेमासः स्यु' इत्येवं वा सांभावनिकः क्व.। नाऽ.√१अस्>'सन्ति' इत्यत्र यच्-परे सत्यपि (पा ८, ३, ८७) पत्वाऽभावोऽप्यत्र लिङ्गं स्यात् (वैतु. GW. 'अपिसन्ति' इति)।

[j]) साभावनिक क्व (वैतु PW. प्रमृ. 'अपि''' स्याम' इति)।

[k]) 'दुर्गमत्वेन प्रसिद्धमपि पन्थाम्'इत्येवं देवानां पथोऽप्यु-क्तेनापि सता पदार्थेन विशेषणार्थको यद्वा भिन्नक्रम सन् द्वितीयपादगतस्य पदार्थस्य संभावनया विशेषणाऽर्थकः क्व.। यनु सा (शौ) GW.च अपिः ग.इति कृत्वा 'पथो-ऽप्यागमनम्' समयाचक्षुस्तत्सन्दम्। पथो गत्यागति-विषयत्वे सति प्रवेशविषयताऽभावात् तद्गतस्याऽपिगत-नार्थयोगाऽयोग्यत्वात्। न हि लोकः पन्थानं प्रविशति, किन्तर्हि गच्छति वाऽऽगच्छति वेत्यभिसन्धि। एवं च, यत PW. MW. चाऽऽदं पृथग् मर्यादार्थकं क्व. मन्यमाना इव 'अपि''' अगन्म' इत्येवंरूपं क्रिप. आहुस् तन्नितरां मन्दायनाम्। पथो मर्यादीमानेन गन्तव्यत्वे सति कर्मान्तराऽभावात् सकर्मकस्य अपि√गम् इत्यस्य साकाङ्क्षताऽऽपत्तेरिति यावत्।

[l]) यन्दन्देन प्रगण्य प्रत्युपस्थापितस्य तत्सन्द-यन्तस्य संभावनाविषयत्वेन दुष्करत्वात् क्व. [तु. WI. (शौ ६, ७७, २); वैतु PW. 'अपि'''हुवे' इति]।

[m]) सा. अन्वर्थे गत्विकमपि विकल्पेनाऽऽह, तद्विमर्श-गवेषणीय भवति।

[n]) तु. सा ; वैतु. PW. प्रमृ. 'अपि'''भक्ति' इति

७७,७[a],८६,४,९५,१८,१०४, १०, १६७,४ खि १, ११,४, ६, १२, ३, २, १, ९, १०, ५, ३, ८, ४, १०[२], १,३, १७[२],४, ५[१], ४, ४, ३, ५, १४, ३२, ११, १३, ५, ७, ३, ३, ७, १, १, †मा १९, ५०, २०, ५२, २३, ५०$[b], का २२, ५, ६†, २५, ९, ६[b], ¶तै १, १, ७, २$, १४, ३†, ४, ४६, २†, ५, १०, ४$, ७, १, २, १३, ५†, २, ४, १२, २, ६, ३, १, ७, १, १२, ६†, ३, ४, ३, १, ५, १, ५, ५, २, ५, ६, ३, १२, १, ७, ९, १, ६, १, ६, ६, ९, ६, २, ४, ४, ३, ३, २, ५, ६, ३, ७, ३, ८, २, ४, ६, ३, १[c], ८, २, ११, ४, ७, १, ६, १, २, १०, ४[२], ¶मै १, १, ८$, २, १५$, ६, ९, १०, २[c]$, १५ २०, २, १, ४, ७[२], ८–१०, ३, १, २, ४, ५[d], ३, १[२], ७[c],

५, ७, ३, ४, ४[१], ५, ७, ९, १०, ९, १, ५, ७[२], १०, १, ४, ४, १, ८$, ३, ६, ४, १०, ५, ८, †१०, २, १२, ५†, १३, ८$, १०†, १४, १२†, ¶काठ १, ७$, २, १५†, ७, ८, ११, १२[e]$, ८, १, १६†, ९, ४$, १०, ७, ११[१], ११, १, ५[२], ६, १०, १२, ३, ४ ५[२], १९, १३, २१, १२, २२, १[f], २३, ३, २४, ५ २५, ४, २६, १, २, २७ ३[४], २८, ३[१], ३०, ४[h], ७, ३१, ६$, ७, ३२, २, ४, ३४, ५ ३५, १३[i]$, ३६, ९, १४, ३७, ४ ६, ११[j], ३८, १३$ ¶क ६, २$, ६, ८, ७, ३१, ५, ३६, १, ३७, ६, ३९, १, ४०, ४ ५, ४२, ३[४], ४४, ३[१], ४६, ७[b], ४८, १३$[i], कौ १, ३६१, २, २८१†, जै १, ३८, २ ३,

२३, १३†, शौ ६, ४५, ३[k]†, ५५, ३†, ७७, २†, †७, ५१, १, १७, १, ९, ५, १४, १४, ७†, १०, १०, ३३, ११, ९, ३, १२, १२, १, ४, २५, २, ९, ५३, ४, ३८, ३९, १३, ५, ३–५, १४, २, २९, †१८, १, ५८, १९, ३८, २, ५९, ३†, †२०, १८, ५, ५४, ३, ९४, ४, १२५ ७, १२६, ४, १२७, १२ पै १, ५१, १, ५९, ४, ६०, ४, ६६, १, ३, ३५, ७, ४, ३६, १†, ५, १५, ४, ९, ६, २, २०, १०, २२, २५, ७, ११, ५, ९, १३, १०, ३, ८, १६, २४, २, ५२, ५, ६६, ६†, ८२, ३, ८३, २, ९६, १, ९७, ५[l], ९८, ४, ११०, ३, १४५, ११, १४९, १२

अपि-त्वम्[m]– -त्वम् मै १, ११, ५[¶], काठ १४, ५¶, शौ १०, ८, ५ पै १६, १०१, ४

†अपि-कक्ष[n]– -क्षे ऋ ४, ४०, ४,

गतित्वपक्षगतिन । 'यो ज्ञानं त्यक्तवानस्ति, तस्य ज्ञानेऽभागता स्वतः सिद्धा सती तस्य वाच्यप्यभागता प्रयोजयेत्' इत्यर्थं गामुखयनिक वत्र श्वाशाक्षेदिति कृत्वा यनि उपपन्नतरत्व द्र । अपि च भाग शब्दस्य साक्षात् श्रुतत्वात् सतागमर्पत्वेनेप्यमाणे गतित्वे चमत्काराऽभाव स्यात् (वैतु ऋ १, १६२, ८ यत्र भागा मक्षस्याऽर्थस्य गम्यत्वे सति गतित्वमारयातीति) ।

[a]) भागतया न तु भागवत्तया सभाव्यमानस्यैव 'अपि-भाव' इत्र इति कृत्वा गतिवाऽप्रग्रह द्र (अपि तु नापूर्ति)।

[b]) यदिह गोभावनिर्दे सत यत्र गतितयारि PW विरम्येद्, तदनध्यवसायत इत्युरेदयम् (तु नाप्, प ल्, च ि) ।

[c]) ममुच्चयार्थद्योतक वत्र [तु पया भा, वैतु PW MW 'अपिकोति' इति (द्वैस्वर्यादापद् चिन्त्यो)]।

[d]) तु इ अपि√इ> अपिइयांत् (मै ३, २, ५) इत्यूर्ध्वस्त 'अपि' इव स्थित भवेत् ।

[e]) समर्थं-पुर्दिवाननम् भाव ।

[f]) आवसर्गे वत्र (वैतु SIM अपि√युज्>अपि-युनक्ति' इति चिन्त्ययोग)।

[g]) अन्तरर्थे स युक्त वत्र उस (पा १, ४, ९६)।

[h]) सभावने वत्र (वैतु SIM 'अपि' वर्धति इति)।

[i]) सभावनाया वत्र (वैतु SIM 'अप्येति' इति)।

[j]) 'अपि कार्यम्' इत्येवपद्यमिति यत् SIM. आह, तत् स्वरतश्चाऽर्थतश्च चिन्त्यम्।

[k]) 'अभिद्रोह चरामसि' (ऋ १०, १६४, ४) इति पाभे विशापयेद् यथा प्रकृतेऽपि 'मृषा चरणम्' एवा भिप्रेत स्यात 'मृषाऽपिचरणम्' इति। एरिय गर्हा-निशिष्टसभावनायामय वत्र इति तत्व (तु सा W, वैतु W अपि√चर् इति)।

[l]) उपसर्गे वत्र द्र.। अपि (शौ ९, ५, ६) इति पञ्चमीपयनः वत्र पाभे गत ।

[m]) समुच्चयार्थस्य द्योतकाद् भावे त्व प्र स्वरश्च।

[n]) कक्षस्याऽवयविन गतत्वदभिप्रदेशविशेषे वर्तितिरिति कृत्वा नाप प्राग वा बस वा प्राग.

मा ९, १४; का १०, २, ७; तै १, ७, ८, ३; काठ १३, १४; २१, ५[२]¶; क ३१, २०[२]¶; –क्षेभिः ऋ १०, १३४, ७.

अपिकक्ष्य[a]– -क्ष्यम् ऋ १, ११७, २२.

अपि-कर्ण[b]– -र्णे ऋ ६, ४८, १६.

अपि√कृ, अपि····कृणोतु शौ ९, ४, २; ¶अपिकुर्यात् मै ३, २, ५[c].

अपि√१कृत्, ¶अपिकृन्तति[d] काठ २४, ४; २५, ९; १०; २६, ५; क ३७, ५; ४०, २; ३; ४१, ३; अपिकृन्तामि मा ५, २२; २६; ६, १; का ५, ६, १; ७, १; ६, १, १; तै १, ३, ५, १; २; ३, १, १[२]; ६, १, ८, ४; २, १०, २; मै १, २, १०[२]; ३, ८, ८[२]; काठ २, ५[२]; ९[२]; ११[२]; १२[२]; ३, ३[२]; २४, ४; २५, ९[२]; १०; २६, ५; क १, १८; २, ३; ५[२]; ६; १०; ३७, ५; ४० २[२]; ३; ४१, ३; अपिकृन्त पै १६, १४६, ११.

अपिकृन्त्स्यामि शौ १०, १, २१; पै १६, ३६, १०.

?अपि√क्षै→[a]क्षापि, अपिक्षापयति, शौ १२, ९, ६; ?अपिक्षापयतु पै १६, १४५, ६; अपिक्षापय शौ १२, १०, ५; पै १६, १४६, १.

अपि√गम्>च्छ्, अपिगच्छति शौ १२, ४, ३१; अपिगच्छन्ति मा ४०, ३; अपिगच्छतु शौ २, १२, ८[e]; ९, ५, १; पै १४, ३, ३; १६, १७, १; अपि···गच्छतु शौ १२, २, ४; अपिगच्छन्तु शौ १२, २, ४५; अपिगच्छ शौ १२, ३, ५३; †अपिगच्छतात् ऋ १०, १५४, [१–५], शौ १८, २, १४–१८.

अपि···जगम्युः[f] ऋ १, १७९, १.

अपिग्मन् ऋ ५, ३३, १०; †अपि····अगन्महि[f] ऋ ६, ५१, १६; मै १, २, ५; काठ २, ६; २४, ६; क १, १९; ३७, ७; †अपि···अगस्महि[g] तै १, २, ९, १.

अपि√गा, अप्यगात् शौ २, ९, २; पै २, १०, ४; अप्यगुः शौ १०, ३, ९; पै १६, ६३, ८; अपिगुः ऋ ७, २१, ५.

¶अपि√ग्रह्, अपिगृह्यते तै ६, ५, ८, ५; अपिगृह्यताम् तै ६, ४, ९, १; काठ २७, ३[२]; क ४२, ३[२]; अपिगृह्णेताम् तै ६, ४, १०, १.

अपि-गृह्य[h] तै ६, १, ३, ८; ४, १०, २; काठ २७, ८.

अपि-गृह्य[i]– -ह्यम् काठ २७, ३; क ४२, ३.

?अपि√घस्[j], अपिग्घ ऋ १, १५८, ५.

?अपिच्छंनेवशंगुणी[k] पै ३, २८, ५.

वा किन्तु तस. एव सुप्सुपीयः प्रकारविशेषः सामस्व. सन् पाव. निरुदकादिषु (पा ६, २, १८४) उसं. [तु. भा. (तै १, ७, ८, ३); वैतु. पक्षे मा. (गपू.) समुच्चयेऽपि कप्र. च तस्य समासान्तःप्रवेशं च युगपदभिसंदधानः समगनर्थमिव पदयोगं ब्रुवाणः, उ. (मा ९, १४) एकस्वरत्वेन स्पष्टं गंकेनितेऽप्येकसमस्तपदत्वे 'अपि' इति 'कक्षे' इति च पृथगिव मनी द्वे पदे ब्रुवाणः, म. (गपू.) मार्गाप्यार्थे अन्. इति ब्रुवाणः (स्वरतः माधुन्येनार्थतः सुदनेवानुपपत्तिरित्वह द्र.। पदनाबन्धनाभिकरणतया कक्षाऽपिगमन-विशिष्टस्य कक्षाऽवयवस्यैव न तु तस्य कस्यचित् तत्समीपवर्तिनः दा(रा)वकस्यान्तरस्याभिनेतत्वादिति दिक्)]।

[a]) तात्पर्यभिवेक पनि प्र. नित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।

[b]) 'कर्णे' इत्यनेन मतम्यन्तेन कर्मप्रवचनीयतयाऽभिसंबन्धकत्वात् (तु. ऋ ५, ३१, ९; ८, १७, १२; १०, ८९, ४) गलान अवेद् उत्तरेण्नितोऽन्योन्याग्नः द्र. उच्चैरगंन्धानिपाता दिशा ब्रुवाणः द्र.। अथवा म. विभक्त्यर्थे अव्य. द्र. तेन च मामस्य. स्यादिति कोऽपि विशेषः स्यात्।

[c]) अन्तर्भावयेदित्यर्थः (वैतु. मै २, २, ५ यत्राऽन्तर्भाव्यानां बल्वजानां प्रविवक्षिततया तत्समुच्चायकः कप्र. अपिर् भवति न तु 'अपि····स्युः' इतीव गतिरिति)।

[d]) अपिर् इति मनि. निगमेषु ग. स्यादुत पदार्थसंभावनार्थेषु कप्र. इति भूयोविमर्शसहत्वमनादत्तं द्र.।

[e]) तु. PW.; वैतु. सा. समुच्चये कप्र. अपिर् इति।

[f]) संभावनार्थः कप्र. इति सा.। गतिरित्यर्थवाचकाः (तु. ऋगुक्ता यत्र समानयोगः गम् इत्युपसर्गो विनिगमयन्निव भवति)।

[g]) =नापू. म. विगतनाभिकर्म च रक्षितमिष्टं च। अपिः कप्र. च यं इति भा.। तद् विमृश्यं (तु. नापूटि.)।

[h]) गम.ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[i]) गम. उप. क्यप् प्र. (पा ३, १, ११८)।

[j]) यनि. निगम एकमुख्यर्थं पदं भवति (तु. PW. प्रमृ.) यद्वा पृथग्भूतपदद्वयं (तु. वे. सा.) इत्यस्य विषयस्य भूयोविमर्शसहत्वं प्रभिन्नं भवति। निद्रुरि <√पत् इति यनि. PW. प्रमृ. आहुः; <√हन् इति वे. सा. च।

[k]) 'अपृच्छं नेव शं गुणी' इति शोधः विमृश्यः।

अपि√जन्
अपि-जुa– -ज तै १, ७, ९, १, ४, ७, ११, २, काठ १८, १२, क २९, १, -जाय मा ९, २०, १८, २८, २२, ३२, का १०, ४, १, १९, ९, १, २४, १९, १, मै १, ११, ३, काठ १४, १
अपि √जू
अ(पि>)पी-जूb– -जुवा ऋ २, ३१, ५
अ पितृc– -तः ऋ ७, ८२, ३
¶अ-पितृदेवत्य- -त्यम् काठ २४, ८, क ३८, १
अपि-त्व- अपि द्र
¶अपि√दह्, अपिदहति तै २, १, ४, ७ ५, ४, ५, ४, अप्यदहत् तै २, १, ४, ६. ५, ४, ५, ४ अपिधक्ष्यति काठ १०, १०
अपि दह्यd मै २, ५, ३२, ३, ३, ७२, काठ १३, ४२, २१, ८२
¶अपि√दुह्, अपिदुदुह्रे मै ३, ३, ४, ४, ७, ४.
अपि√धा, ¶अपिदधाति तै १, ७, ३, १, २, २, १०, ४, ५, १, ९, ५, १०, १, २, ७, ३, ८, १ ९, २, ३, ४, १, ४, ६, १, ५, १०, ७, ७, ४, २, ६, ३, ५ ४, १०, १, मै १, ६, ३ ५, ९, ८, ९, ७ १, ६, १० ६, १, ३, १, ९, ३, १०, ७, ६, ९, ५ १०, ४२ ४, १, ३, ३, १, ५, ५२, ७, ४२, काठ ६, ६, १०, ६, ११, ५, १५, १, १९, १०४, २०, ६, २१, १, ८२, ९२, १०, २४, ७, २६, २, ७, २७, ६, २८, ६, ९, ३१, २२, ३७, १४४ क ४, ५२, ३० ८४ ३१, ८ ३७, ८, ४०, ५, ४१, ५ ४२, ६ ४४, ६, ९, ४७, २२, ¶अपिदधाति मै १, ८, ६, अपिदधामि मा ११, ७७ का १२, ७, १२, तै ४, १, १०, २, मै २, ६, १, ७, ७, ४ ३, १ ५, ५ काठ १५, १, १६, ७, ३७, १३, शौ ४, ३६, २, १६, ७, ३, पै १, ४२, १ १०, १२, ७, अपिदध्म मै १, ७, १, ८, ९ पै १६, १५१, ६, ।अपिधत्स्व ऋ १०, ८७, २, शौ ८, ३, २, पै १६, ६, २, अपि धेहिe ऋ १०, १८, ११, पै १३, ९, १०, ¶अप्यदधु मै ३, १०, ४, अपि अदधुf ऋ १०, ५६, ४, ¶अपिदध्यात् तै २, ६, ६, ६, ८, २, ५, २, ५ ३ ७, २ ३, ७, ४, ४, १, ४, ६, ६, २, ६, ३, ५, २, मै १, ४, ११, ६, ९, १०, २०, २, ३, ७, ३, ३, १, ९, १, १०, १२, ३, ४, १, ३२, २, १०, ५, ५२, ७, ७, काठ ८, ८, १२, ५ २०, ३ २३, ६ २८, ६, २६, २; ३, ३१, २२, क ७, ३, ३१, ५, ३७, ७, ४०, ५, ४७, २२, ¶अपिदध्यात् मै ४, ५, ५, ¶अपिदध्याम् मै २, १, १०
¶अप्यधात् मै २, १, २, ३, ३, ९, अप्यधाम् शौ ७, ३६, २
¶अपिधीयते मै ३, १०, ५
¶अपिधीयते मै १, ८, ९, अपिधायि शौ ५, ३०, १५ पै ९, १४, ५
१अपि-धानg– -नम् शौ ७, ३६, ३, ११, ३, ११, १८, ४, ५३, पै १६, ५४, १, -।ना ऋ १, ५१, ४, १६२, १३ मा २५, ३६ का २७, १३, ५, तै ४, ६, ९, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४
अपिधान-वत्h– -वन्तम् ऋ ५, २९, १२
¶२अपि-धानi– -न काठ ११, १ ४
¶अपि धायd मै २, ६, ६, ४, ६, ३२, ९ काठ १७, ५, २०, ८, क ३१, १० [°धाय अन्°]
अपि वि्रj– -धीन् ऋ १, १२७, ७
¶अपि-व्रेयk– य मै ४, ५, ५
अपि-हितl– -त पै ८, २०, ११, -तम् ऋ १, ३२, ११, ५, १२, १, १०, १२९, ३, मा ४०, १७, का ४०, १, १७ तै १३, ६, ११। १६, ३९, ८, -।ता

a) गस इत्स्न इ द्र प्रस्त्व (पा ३,२,१०१,६,२,११९)।
b) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्त्व पुर दीर्घत्व च द्रस (पा ३,२,१७७, ६, ३,११९, ३, ११६)।पास इत्वान्तमा-दाराद यस्या आन्तरत्वमात् द्र।
c) बस अन्तोस (पा ६, २, १७२)। उप √वि <√धे + मांत वा बमाति वा किर प । सस्तु ऋ।।। ग्ग ई १ ८, ग्ग । तथा ते न्स यथुपान्तस्वरान्तार।
d) गस इबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९२,३,११९)।
e) सु ७।।; वेंसु समुभय भीततद्दार्थो उप्ययार्
सद्वादिनी व मा च निन्त्यौ।
f) देवेषु मनोर्विधानस्य भाविनो अविरं गति द्र (उ १९९ प्रमृ, वैसु गा)।
g) गस ल्युडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,११९)।
h) म(>व)तुप तिरस्तापित्ते स्वर पूर्वोत्तरस्य एव।
i) सस उप वर्ति ल्यु>भन: प्र (पा ३,१,११४)।
j) सास्य मातृ, द्र। उप भाव किम प्र (पा ३,३,९२)।
k) गस यदन्त-कृत् प्रस्त्व (पा ६,१,२१२,२,११९)।
l) कर्मणि क्तान्तस्यास्यविक्त्वार (पा ६,२,४९)।

ऋ ४, २८, १, मै ४, ११, २, काठ ९, १९, –नानि ऋ ४, २८, ५ [°त अपूप°]
¶अपि हिति[a]– -यै मै २, ४ २,३, ८,७ १०, २ काठ १२,१२
अपि√१धाव्, अपिधान पै ५,२८,३
¶अपि धिष्ण्य[b]– -ष्ण्यम् मै ३,९,३
अपि√नह्, अपिनह्यते[c] पै ९, ६, ४, अपिनह्यसि पै ५, ३२ ९, अपिनह्यामि ऋ १०, १६६, ३, शौ १, १४, ४ ७, ७३, ४, ५[२], १००, ३, पै १, १५, ४ १४,१, २ ७ २०,५ १३, ११,१ २[२], अपिनह्यन्तु पै १३, १०, १०, अपिनह्य>ह्या शौ १०, ९, १ पै १६ १३६,१ अपिनह्यतम् शौ ६ ५०, १ अपिनह्यत शौ ७ ८,४, पै ५, ९, ८, २०, ६ ¶अपिनह्युः काठ ३३, ७
अपि नद्ध[d]– -द्धम् ऋ १०, ६८, ८ शौ ९, ३, १८, २०, १६, ८१, पै ९, ६, ५, १६ ३९, ८, ४०, ९ [°द्ध- अन°]
¶अपिनद्धा(द्ध अ)क्ष[e]– -क्ष मै २, १, ६
अपि नह्यमान[f]– -ने शौ १२, ७, १४, पै १६, १४३, ५
¶अपि नि√धा
अपिनि-धाय[g] मै ३, ६, ६
अपि नि√ष्ठा<-स्था
अपिनि-ष्ठि(त->)ता– -ता पै १६, ३९, १०
अपि√नी, ¶अपिनयति ते २, २, २, १, मै १, ८, ९, २, १, १०, ४, ८, ३ काठ १०, ५ २६, २[h], अपिनयाम पै १६ ३६,५.
¶अपि-नीय[g] ते ७,२,८,२
अपि पक्ष[i]– -क्षम् ते ७,५,८,२¶ –क्षं[j] मै १, ११, २ ३, ३,५[२]
¶अपि√पद्>पादि, अपिपद्यते मै १, १०, १७[k], काठ ३६, ११[k]
अपिपादयति मै १, १०, १७, काठ २८,४, ३२, ३, ३६,११, क ४४,४
अपि पद्यमान[l]– -नान् मै १, १०, १७, काठ ३६, ११
अपि√पृच्>प्च्, ¶अपिपृञ्चन्ति[m] शौ ५, २, ३, २०, १०७, ६ अपि अप्राक् शौ १०, ४,२६, पै १६, १७, ७
अपि√प्रा
अपि प्रा(ण>)णी[n]– णी ऋ १, १८६, ११
अपि√बन्ध, अपिबध्नामि पै ६, ६, ९
¶अपि-भाग[o]– -ग मै २, ५, ११[२], काठ १३, १२[२]
अपि√भू, ¶अपिभवति काठ ११,२, १२ ६, १०, ३४, ८, ¶अपिभवत काठ १२,६, ¶अपिभवन्ति काठ १०, १०[२]
अपि "भूत ऋ ८, ४४, २८[p],

---

a) गस भावे क्तिनि 'तादौ'(पा ६,२,५०) इत्युक्त स्वर ।
b) अस मासत्व (पा २, १, ६ ६, १, २२३)।
c) 'अपिनह्यन्ते' इत्यस्य ... मूलत सत स्थाने विहृत ... मु शोध द्र ।
d) कर्मणि क्तेऽनन्तगतिस्वर (पा ६ २,४९)।
e) वस उप । 'उपसर्गात्' (पा ६, २, १७७) इत्यतोपसर्गातोऽन्त सामर्थ्यादुपुज्यमानेन धातु नेन सहितस्याप्युपसर्गस्य ग्रहणादन्तोदात्त उस द्र । भवतु वा अक्षन्- इति उप । तदा समासान्त-षजन्तत्वे सति चित्स्वर स्यात् (पा ५,४, ११३, ६, १, १६३)।
f) गस कर्मणि शानजन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१८६, ७,१३९)।
g) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१९३,७,१३९)।
h) तु ... सस्थ अति√नी> नयति।
i) मस्व पूर्वे तु अपि क्ष्य । यतु भा (तै ७ ५,८,२) अ वि-पक्ष- इति प्राति इति मत्वा ... ने पर्याधास्यत, भाष्यमेव तत् । यथाकथनपक्षेणोभाम उपयमनशि ... तिरोभाव (तु मै ३ ३, ५ दद) एकत्वविशिष्टविशिष्टमात्र-वेदिगाणी ... गान विधीयते न तु भा यथा द्वित्वविशिष्ट-वेदिकोण-विशेषाधिकरणत्वेनेति । एतस्य च यदपि भा प्रतेद् वीप्सार्थे गतित्वमिवाह, तदपि भ्रममूल द्र । मै अनु सामर्थ्येऽसौ का इत्येवमेव सुवचः वान् । तत्स्वरपार्थक्यमप्येतन्-मूलक भवतीति चाऽपरा दिक् ।
j) 'अपि-पक्ष' इति पपा चिन्त्य [तु 'अपि-कक्ष' इति पाभे (ऋ ४, ४०,४)]।
k) तु ... स्थ ... स्थतु । सगतिकमाख्यातिक मन्वान SIM चिन्त्य ।
l) गस शानचो नियते सतिशिष्ट स्वयपन्ने नित् स्वर प्रकृत्या (पा ६, १, १८६, १९७, २, १३९)।
m) 'अपिपृञ्चन्ति' इति ऋ (१०, १००, ३) पाभे ।
n) गस उप कर्तरि ल्युट् । कृत् प्रस्व [यक पा ३, ११३, ६, १,१९३ ७, १३९ (तु वे ORS ११ च, वेतु सा PW GW MW च <अपि-प्र√१अन् इत्युत्सरत्कल्पमिव पन्त मन्त उरेत्ता)]।
o) बस पूप्रस्व (पावा २,२,२४, पा ६,२,१)।न्य यद्र।
p) तु GW वेतु ग PW च समावनाया कथ भविर इति [वेतु ऋ १०, १४२, १ यत्र स प्रकरण-

अप्यभूत् पै २,३,५, अपि…अभूत् ऋ १०,१४२,१[a], अप्यभू शौ २, १०,७, अप्यभूम ऋ २, ११, १२[b], अपिभूम>मा ऋ ७, ५७,४[c], तै ३, ३, ११,४[d], शौ ७, २१, ३[e]

†अपि√मद्, अपि…मसथ>था[f] ऋ १, १८६, १, मा ३३, ३४, का ३२, ३, ५

°अपि मन्त्र- -न्त्रम् काठ १३, १ [°न्त्र अन्°]

†अपि√मृष, अपिमृष्यते ऋ ६,५४, ४, अपिमृष्ये ऋ ७, २२, ५, कौ २, ११४९

अपिमृष्टा ऋ ३, ३३, ८

अपि यत्- अपी(पि√इ) द्र

अपि√या, अपियामि[g] शौ ४, ३७, ७, अपियातु पै १३, ४, ९

अपिया- अप्य- <√*अप् द्र

अपि√रिप्

अपि रिप्त[h]- -साय ऋ १, ११८, ७, ८,५, २३

अपि√रुह्, अपिरोहति ¶तै २,५, १, ३, शौ ८, १२, २, पै १६, १३४,१, ¶अपिरोहात् तै २,५ १, ३, अपिरोहतु शौ ४, १२, ३, १२, १, ३५.

अपि√लिह्, ‡अपिलेलिह्यते[i] पै ११, ७, ७

अपि[j]√वत्[k]>वाति, अपि वतेम ऋ [७,३,१०,४,१०,(६०,६)] अपिवातयामसि ऋ १, १२८, २, †अपिवातय ऋ [१०, २०, १, २५, १] कौ १, ४२२ जै १,४१,४, †अप्यवीवतन् ऋ १०, १३, ५, शौ ७ ५९, २

स्वेऽपि PW यनि अनुमन्वाना व्याहन्येत (तु नाउ टि)]।

[a]) तु PW प्रमृ , वैतु सा सामावनिक कत्र अपिर् इति [तथाभापी प चाऽश्रुतिं स च श्रुतिं प्रत्यसाविह च ऋ ८, ४४, २८ इत्यत्र च (तु नापू च नाउ च टि) अपि पर्यनुयोज्य स्यात्]।

[b]) तु PW ORN प्रमृ , वैतु सा सानुनयप्रश्ने कत्र अपिर् इति (तु नापू टि यदनु पर्यनुयुज्यमानो ऽमाविराऽध्याहारमुखेन स उपपत्तिमिवाह)।

[c]) तु PW प्रमृ , वैतु सा ईषदर्थे कत्र अपिर् इति (नापू. टि कत्र पत्ते स विषये पर्यनुयोगो जागरूक एव द्र । अस्मद्वाच्येषु दियुत साधिकरणतायामुपपद्यमानायामप्यस्मद्वाच्याना द्युति साधिकरणताया कल्पनस्य नितरामसगतेरिति दिक्)।

[d]) तु h , वैतु सा भा च (सप्रकरणत्वात् तु नापू. टि , श्रुत्यभेदाद् नाउ टि च)।

[e]) तु PW प्रमृ , वैतु सा [तु नापू. टि (विषयतामकमविना ग वाच्य सन् स इद वाच्यमिति चाऽनुसदधान उक्ष्य)]।

[f]) नेटि मिथि युधा-युक्तत्वातिङो निघाताऽभाव । 'न ' इति 'जगत्' इति च कर्मद्वयमेतदभिमवद्ध द्र । गत्र्मकत्वे तु ऋ ४, ३१, २, ६, ४४, १६, ८, १४, १ (तु GW , वैतु धं सा PW अपि संभावनायाम् कत्र इत्यभिप्रायुक्त)। यत्तु सा 'युधा' इत्येतद् उत्तमार्थीयम् अस्य इतीवाऽभिगदधान एतच्छिरस्कमन्यद् न्यमानस्य चाऽऽपिशिष्टिन प्रयोगेनच्छिरस्कं अन्यदुत्तमस्यास्य चाऽऽत्मवेत्, तदसत् । तथा हि सति 'युधा' इत्यस्य भिन्नमभिप्रायेण क्रिर गमयत्ता ऽनर्थाद्धाव् धूममार्गेण च प्रश्नेन क्रिर साधारणैव-न्याऽभावाद् यनि तिङो निघाताऽभावोऽनुपपन्न स्यादिति दिक् [एव तु उ म (मा ३३, ३४) यदीये वा 'विश्व जगत्' इत्येतत् पदद्वय सत सबन्धादपास्त सदपार्थ चिक्लेशयिषितमिवाऽऽपद्यते]।

[g]) अन्तर्भावितण्यर्थं रू द्र (तु तल्लिङ्गयद् नाउ पै रू)। एस्थि 'अपिद्यामि' इति WR सर्वसादय विरुद्धा च छन्दोदूषणा च सती शुशोधयिषा नैवाऽऽद्रियत। यदपि शोधममुमुपादाय W सधान परतया व्याचष्टे, तदप्यपुष्ट भवति। शोधोऽपुष्ट इति च तदभ्युपगमेऽपि √दो इत्यस्योक्ताभिप्रेतार्थेऽप्रवृत्तेश्च (यतु टि √३दा)। अस्य नापू पाभे द्र ।

[h]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[i]) 'तेनापि लब्धीव तेन' इति मूको अनु सुपा पादो भवति। तत्र 'तेनाऽपिलेलिह्यते न' इति निपदात्मक शोध सुवच (भूयसेऽपि सम्य शोधाय तु टि अहि->-ना)।

[j]) तु PW , वैतु सा यमन्व् अयम् अपि ऋ १, १६५, १३ इति १०, ७०, १ इति च द्वे स्थ वर्जमन्यत्र यनि स्थ अगति कत्र भवति।

[k]) तु PW प्रमृ , वैतु सा यमन्व् अय धा ऋ ७, ६०, ६ इत्येतत् स्थ वजमन्यत्र यनि स्थ आख्येयो न भवति। यनि णिजन्तानां रू पाधा तु √वात इत्यतो निष्पन्नत्वेन प्रतिपत्तेश्च ऋ ७, ३, १० इत्यत्रत्यस्य रू वर्णान्तरागममात्रपूर्वक √वन् इत्यतो निष्पन्नत्वेन सक्ताणि यावत्। तत्त्वतस्तु पारिणामिकोऽय धा भवति √वन् इत्यनेन च √वन् इत्येतेन चाऽभिसबद्धमस्तदुभयगम्यस्य पृथग्भूतस्य शक्तिमंभवयामकम्पाऽर्थद्वयस्याऽपि वाचक पदद्वयोपनिबन्धनालौपम्यमागमिति दिङ्मात्रम्।

♦अपि वृतत्[a]– -तन्त ऋ [७, (३, १०, ४, १०) ६०, ६]
अपि वात- मु°
†अपि वातयत्[b]– -यन्त ऋ १, १६५, १३, मै ४, ११, ३, काठ ९, १८
अपि √वप्, ¶अपिवपति तै ३, ४, १, १, ¶अपिवपन्ति मै ३, १०, ४, अपि वपामि शौ १२, ३, २२, ¶अप्यवपन् मै ३, १०, ४
अपि √वह्, ¶अपिवहति मै १, ८, ९, २, १, १०
अप्यूहे ऋ १०, ५२, ३, †अप्यूहे ऋ ७ १०४, १४, शौ ८, ४, १४, पै १६, १०, ४
अपि √रव्, अपि व ‡[c] मै ४, १४, ५
अ(पि>)पी-वृत[d]– -त ऋ १०, ३२, ८, -तम् ऋ १, १२१, ४, २, ११, ५
अपि √वृच्, अपिवृक्तम्[e] ऋ ६, ६२, १०
†अपि √वृज्, अपिवृञ्जन्ति[f] ऋ १०, १२०, ३, तै ३, ५, १०, १, शौ २, ८३५ जै ४, ५ ७ पै ६, १, ३
अपि वृञ्जन्ति[g] ऋ ६, ३६, २
अपि अवृजन् ऋ १०, ४८, ३[g]
अपि √वृत् > वर्ति, अपि ... अवर्तय ऋ १, १२१, १३
अपि √व्ये, अपिव्ययामसि शौ १, २७, १
¶अपि व्रत[h]– -ता मै ३, ९, १
अपि √व्रश्च् > वृक्ण, अपिवृश्चामि शौ २, ३२, २, ५, २३, ९, १०, ६, १, अपि वृश्चतु शौ १, ७, ७, †अपिवृश्च ऋ ८, ४०, ६, १०, ८७, १६, शौ ७, ९५, १, ८, ३, १५, पै १६, ७, ६
अपि-दार– -रम् पै ११, २, १०
अपि-शर्वर[i]– -रे ऋ ३, ९, ७, ८, १, २९
आपिशर्वर[j]– -र तै ७, ३, १३, १, काठ ४३, ३
अपि √शास्
अपि-शस्[k]– -शास मै ४, १३, ४, काठ १६, २१
अ पिशात्वधीत[l]– -त खि २, १०, २, पै ११, १, ८
अपि √शृ > श्र, अपिश्रणीमसि शौ २, ७, ५, अपिश्रणातु शौ ६, ३२, २, अपिश्रण शौ १९, ४५, १, अपि श्रणीहि शौ १६, ७, १२, अपि-श्रणीतम् शौ ६, ५०, १
¶अपिशीर्यते काठ ३५, १६
अपि-शीर्ण[m]– -र्णा शौ ४, ३, ६
अ पिष्ट– -ष्टम् पै २, २, ५
अपि √ष्ठा (<स्था) > तिष्ठ, अपि ष्ठात > वा शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५ अप्यतिष्ठत् तै ५, ६, १, ३, मै २, १३, १, काठ ३९, २, शौ ३, १३, ४
अपि-ष्ठित[n]– -तम् ऋ १, १४५, ४
¶अपि-स √नह्, अपि सुनह्यद्[o] तै २, २, ८, १, ३, १, ५
¶अपि √सृज्, अपिसृजति तै ६, ४, ४, ४[2], ६, ६, २, ९, २, मै ३, ९, ४, काठ १२, ५, २६, १, २७, १[2], ३०, १, ७, क ३७, ८, ४०, ४, ४२, १[2], ४६ ४
अप्यसृजात् मै १, ९, ८, २, ३, ७, ५, ५

[a]) गस अन्तर्भावत ण्यर्थक-शप्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
[b]) सस्व नापू द्र। विशेषस्त्विह णिच श्रवणमाने द्र।
[c]) 'अप व' इति ऋ (२, १४, ३) पामे।
[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)। 'निपातस्य च' (पा ६, ३, १३६) इति कृत्वा पूप दीर्घत्व भाव्यमाण मा उपेक्ष्य। पूप दीर्घे तदशिष्टत्वात्। तर्हि कथ दीर्घ इति। उस इति। 'नहि-' (पा ६, ३, ११६) इत्यत्र धा च प्र चति।
[e]) अत्र धा प्रति विप्रतिपत्ति द्र.। तद् यथा। √वृच् इति सा McG च। √व्रश्च् इतीतरे PW प्रमू.। अर्थत उत्तर कल्प प्रकरण नेदीय इव स्पृशेदिति कृत्वा √व्रश्च् इत्येतन्-मन्त्रमा यनि धा (यद्र) कृताऽऽदर द्र।
[f]) अपि सामुच्चयनिक क्य भाव्यमाण सा उपेक्ष्य (वैतु ऋ १०, ४८, ३ इत्यत्र स्वयमसौ)। इह च तदुद्धृत श्रुत्यन्तरमपि सावधान समभ्यमानम् अपेद् गतित्वमेव साधयेदिति दिक्।
[g]) 'अपि' यथा गतिस्तथा नापूनि द्र।
[h]) बस पूपप्रस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १) उप यद्र।
[i]) सस्व कृते तु नि अति शर्वर-।
[j]) तानभविक अण् प्र (वैतु मा 'अपि-शर्वरी' इत्यतोऽकृतसमासान्तादेव स्वार्थे प्र इति)।
[k]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[l]) तस नञ्-स्वर- (पा ६, २, २)। उप तृतस। अन्तोदात्त मुपा चिन्त्य (तु आपम १, १३, १)।
[m]) सस्व नापू द्र।
[n]) सस्व कृते तु टि अति √क्रम् > २अति क्रान्त।
[o]) बन्धनानामवेध्ये सनह्यत्वेन विधानश्रुते सनह्यान्तरम्य चाश्रुते समुच्चयार्थेऽस्वे कर्मप्रवचनीयत्वमनुपयुक्त स्यात् (तु भा)। सहार्थस्य च प्राधान्येन योग्यत्वदर्शनाद् गतित्वमुपपन्न तदर्थमनभीत दिक्। एस्थि 'इध्मे' इति स१ द्र।

अपि···असृज्यन्त[a] काठ ३४,८

अपि-सृज्य[b] तै ३, २, २, १

¶अपि √हन्, अपिहन्ति मै ४,५,५, अपिघ्नन्ति खि ५, २२,७$, तै २, १,५,३, अपिहन्यात् मै ३, १०, ४, ४, ७, ४, काठ १२ ५, २६, १०, क ४१, ८

¶अपि √१हा

अपि हीन[c]- -ना मै ४, २,११

अपि हित-, अपि हिति अपि √धा द्र

अपि √हृनु, अपिहुनुत ऋ ८,३१,७

अपी(पि √इ), अप्येति ऋ १, १६२, २, ३, ३३, २, ९, ७१, ६, मा २५, २५†, का २७, १२, २†, तै †४, ६,८, १, ३, ५, ६, ६, ४¶, शौ ५, १८, १३, १०, १०, ६, पै ३, ३२,३[d], अप्येति ऋ १०, ११५, १, तै ३, १, १०, २, काठ ३५, ८, अपि यन्ति ऋ १, १४०, ७ [(२, ३, ९) ३, ८, १, ७, ४७, ३], मा ३४, ११, का ३३, १, ५ तै ७, २, ८, ६¶, शौ ४, ३४, २, पै ६ २२, २, अप्येतु ऋ [२, ३, ९[e], (३, ८, १, ७, ४७,३)] मा ८, ६१, २९, २ का ३१, १, २, तै १, ५, १०, ४ ६, ३, २, ३ १, ४ ३[f], ११,२†, ५, १,११,१¶ मै १, ७, १, ८, १, ३, १६, १‡[f], २, ४, १४, ८†, काठ ३०, ८, ३४, ११, ३५,५, ४६, २, ४‡[f], क ४८, ६, शौ २, ३४,२, पै ९, १७, ३[g], १४, ३, १, १६, १०७, ६, अपीहि मा ८ ५०[i], का ८, २२, ४[i], तै ३, ३ ३, २[i], शौ १८, २, ११‡[h], अपीतम् मा २, १७[i], का २, ४,५ शौ १२,३,४४, अपीत तै १, ८,५ २‡[i], अपीतन शौ १०,

५, २३, पै १६, १३०, ३

†अपि-वृत[k]- -यन् ऋ ८,४३,७$, -यन्तम् ऋ १, १६०, २० मा २५,४३, तै ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५

अपी(पि-इ)ति[l]- -ते ऋ १, १२१, १०

अपी(पि इ)त्य[b] ऋ २, ४३, २

?अ पी[m]- -प्या. ऋ ६, ६७, ९

अपीच्य अप्य(पि √अ)ञ्च् द्र

अपी-जु- अपि √जू द्र

अपी वृत- अपि √१वृ द्र

अपी(पि √१इ)ष्, अपि इष्यते[n] ऋ ९, ६९, १

¶अ-पुत्र[o]- -त्र मै ३, २, ६

अपुत्र-ता[p]- -ता पै १६, १४९, ६

अ पु(त्य>)त्या[q]- -त्या पै ५, ३७, ३

†अ पुनर्[r]- -न ऋ १०, ६८, १०, शौ २०, १६, १०

---

[a]) 'अन्त सस्वलनपूर्वम्' इत्युपसर्गाय प्रकरणसगत मत्य् अविमगर्ति कुर्वाण SIM चिन्त्य ।

[b]) गस ह्रस्वन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[c]) गस क्तऽनन्तरगतिस्वर (पा ६, २, ४९)।

[d]) 'अप्येतु' इति शौ (२, ३४ ,२) पाभे ।

[e]) अपेर् गतिरऽव्यवस्थितचित्त सा चिन्त्य । देवाना पायसोऽस्मद्विषयाया अन्न गमावेशविशिष्टाया अगति-पर्यायभूताया एव मत्या गतेर्विवक्षित वादिति दिक्। एरिय 'अस्मे' इति न द्वि३, किन्तर्हि स३ द्र ।

[f]) 'अप्येति' इति ऋ (पा १, १६२, २) पाभे ।

[g]) 'अप्वेति' इति शौ (४, १८, १३) पभे ।

[h]) 'उपेहि' इति ऋ (१०,१४,१०) पाभे । 'अपेहि' इतीव इष्टे पा गत्य् अपमुरस्याऽर्थे ग्राहयिष्णुतया च पदे तदीये पर्मनार्थ दृश्यिते गनि त पूर्वार्धीयेन द्वि धर्मन्नेन 'सारमेयौ' इति पदेनाऽगमर्थयोगमिव यार-दिष्णुतया च नितरा दर्शीय। मा उपेक्षय ।

[i]) द निपातार्थ म स्यात् । तदपि विमृश्यम् ।

[j]) 'उपेहि' इति ऋ (१०,१४,१०) पाभे ।

[k]) गग यावन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, ११९)।

[l]) विधि 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूर्वपद ।

[m]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। यनि रू पु प्र३ द्र । उप √पी (<√प्री)+क्विप् [वैतु पाप्र <√प्यै (उस पा ६,१,२८ उ) <√२पा वा (उस ई प्र क्वित्व च पाउ ३, १५९)]। यथु १अपस (+यत् >अपस्य- > -स्या =यनि रू इतीव सा, २अप् >अप्य- >अप्या- >अपी >यनि रू [स्त्री प१ (=अयज्ञसाच), वैतु सा पु प्र३] इति PW प्रभृ चाऽऽहु, तत्र सदसतोर्भावयोर्विविच प्रमाणम् [इह 'हे मित्रावरुणौ ! य ओहसा न देवास न मर्ता (भवन्ति, ये च) अ-यज्ञसाच (=अ-देवपृणाश्च) अप्या (=ऋ पितृपृणा) पुत्रा न (=इव न शून्यघ्ना भवन्ति), तेऽसुरा। यद् वो स्पूर्धन् (=स्पूर्धेनि स१) युव-धिता धिया धाम प्रमिनन्ति (तद्) अह 'विषयिष्णम्' इति नाप् मन्त्रान्त्यभागेन या द्र]।

[n]) तु GW, वैतु इतरे मा IW प्रभृ च यत्र पृथग् अप्य चति हृ या योजुक ।

[o]) यग अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप य" ।

[p]) भावे तल् प्र, नित्स्वरश्च (पा ४, १, ११९, ६, १, १९३)।

[q]) तग उप पुत्र्य- (पुत्र+यत्)।

[r]) गस्य द्विरु. द्र । पा. ति पा विति या भवति ।

¶अ पुनराभाव[a]– वाय मै ३, ८,२
अ पुनर्दीयमा(न→)ना[b]– -ना शौ १२, ९, ६, पै १६, १४५, ६
*अपुर्- √*अस्पृ द्र
अ पुरोगव[c]– -वास खि ५, २०, २, शौ २०, १३५, ७
¶अँ पुरो(रु)क[d]– क काठ २७, १०
?अपुरोहि[e] पै १०, ४, ६
¶अ पुरोहित[f]– -तम् काठ २७, ८
अ पुल– -लम् पै १५, ६, ८.
?अपुलंपतु[g] पै २, ८१, २
*अपुव √*अपुवाय् √*अस्पृ द्र
†अ पु(ण→)ण्णा[h]– -ण्णा ऋ १०, ९७, १५, मा १२, ८९, का१३, ६, १५ तै ४,२, ६,४, –ण्णाम् ऋ १०, ७१, ५
¶अ पूत,ता[i]– त तै ६, ४,९ २, मै २,१,३,५,५, –तम् मै १,६,८, काठ ६, ४, ३०, ९[२], –ता तै २, १, १०, २, काठ २३, ९, क ३६, ६, –तौ तै ६, ४, ९, १
अपूत-पा[i]– -पा तै ४, ४, ९, १
अ पूतभृत्[i]– -भृत मै २, ११, ५ काठ १८, ११, क २८, ११
अपूप √*अस्पृ द्र
†अ पूरुष[h]– -षम् ऋ १०, १५५, ३, पै ६, ८, ७
अ पूरुषघ्न[i]– घ्न ऋ १, १३३, ६
अ पूर्व[h]– -र्वम् खि ४,११,२,मा ३४, ७, -र्वेण शौ १०, ८, ३३
†अ पूर्व्य,र्व्या[k]– -र्व्य ऋ ८, २१, १,८९,५, कौ १,४०८, २,५८ ७७९, ३, २, ७, जै १, ४५, १०, २, ६, १, ३, ६, ४, शौ २०, १४, १, ६२, १, –र्व्य ऋ १, १३४, ६, –र्व्यम् ऋ ३, १३, ५, ५, ५६, ५ ८, १८, १, १०, २३, ६, –र्व्या ऋ १, ४६, १, ६, ३२, १, ८, ६६, ११, कौ १, १७८, ३२२, २, १०७८, जै १,१९,४, ३३,१०
अ-पृणत्[l]– -णत ऋ ५, ७, १०, ६, ४४,११,–णन् ऋ १०,११७,१, –णन्त ऋ ७,४२,९, –णन्तम् ऋ १, १२५, ७, १०,११७,७
अ पृतन्य– न्य पै ६, ९, १०
अपे(प√इ),अपायति ऋ ८, ६६, १५ शौ ४, ३, ५, ६ ६, २, २०, १, १०, १, १३, १९, ४९, १०[३], पै १४, ४,१०[३], १६, ३६, ३, अप…अयति ऋ ८, ६६, १५, अप…अयत् पै ५, १, १, अपायातै शौ ७, ९५, ३, अपायत ऋ १०,७२,६ अपैति ऋ १, १२४, ८, अप एति ऋ १,१२३,७, ¶अपयन्ति तै ६,५,११,२, मै ४, ३,८, २, ३, २[२], †अप…यन्ति ऋ १, ५०, २, कौ ३, ५, ७, शौ १३, २, १७, २०, ४७, १४, अपैतु शौ १०, १, १०, पै १, २१,५, १६,३५,१०, अप…एतु ऋ ८, ६७, १५, काठ ३८, १३, अप-(एतु) ऋ ८,६७,१५[m], पै१,२१, ५, अप…यन्तु मा ३५, १, का ३५,४,१, पै १, ५९, ५, अपेहि ऋ १०, १६४,१, शौ ५, ७,७, ६,१६,३,४५,१ ७,९३,१,२०, ९६,२४†, पै ५, १,२[२], ७, ९, ६[n], अप (इहि) पै १४,३,१०[o], †अपेत ऋ १०, १४, ९, मा१२, ४५, का १३, ४, १, तै ४, २, ४, १, ५, २,३,१[२]¶, मै २, ७, ११, ३, २, ३, काठ १६, ११, २०,१, क २५, २,३१, ३, शौ १८, १, ५५, $पै ३, ९,७, ४, १७, ७, १९, ७, ५, १, ५, १३, ४, ११, अप…इत ऋ १०, १०८, १०, अपेतन शौ ६, ८३, २, पै १, २१, ३, ¶अपेयु मै ३, ८, ४
*अपा(प-अ)य-
अपाय वत्– -वान् पै४,५,१०[p]
अपा(प-आ)यिन् अन्°

---

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप पुनर्+आ √भू+घञ् प्र।
[b]) सस्व नाप्. द्र। उप <पुनर् √१दा।
[c]) सस्व एपूगि द्र। उप यद्र। ? न पुरोगवाम' इति पाएडु पा।
[d]) सस्व. कृते तु टि अ च् छन्दुस्क-।
[e]) 'एकयता विधिना भजन्तु पुरोहिता' इत्येव शोध युक्तोऽधिप्यक्षरो जागत पाद स्यादिति कृत्वा तत्तत् पद यद्र।
[f]) वा वि सद् यस. भवति। उप यद्र।
[g]) एतच् शोधार्थं तु टि '√२अभ्>?अभ्रीर'।
[h]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।
[j]) उभ उप √१पा+विच्। कृन्-प्रस्व (पा ६,१,१३९)।
[k]) सस्व एपूटि द्र। उप यद्र। अत्र पूप नञ गुणप्रतिषेधादन्यस्मिन्नर्थे द्र।
[l]) मूको सकृद् 'अपायत' इति पा (तु ॥१)। ताश्चन्त्यम् असगते।
[m]) मुपा 'अर+उ' इति निपातद्वयसघातमात्रम्।
[n]) मुपा प-स्थाने 'म' इति मुद्रणप्रमादन (तु शौ ५, ७, ७)।
[o]) ('साप'>)'माप' इति मुपा 'मा। अप' इत्येन द्विपदतया विमधेय।
[p]) नितरामसिद्धचरपरिष्कार मुपा पादचतुष्टयेऽपि

अपेत°- अन्°

अपे(प√ई)क्ष्, अपेक्षन्ते मा १७,६८, का १८,६,४, तै ४, ६, ५, २, ५, ४, ७, १, मै २, १०, ६, काठ १८,४, २१, ९, क २८, ४, शौ ४, १४, ४, पै ३, ३८,४

अपे(प-ई)क्ष- अन्°

अपे(प ई)क्षमा(ण>)णा[b]– -णा शौ १२, ७, ८, पै १६, १४२, ६ [°ण- अन्°]

अपे(प√ई)ज्, अपेजते ऋ ६, ६४,३, अप अपेजते[c] ऋ ५, ४८,२

†अपेशस्[d]- -शसे ऋ १, ६, ३, मा २९, ३७, का ३१, २, १ तै ७, ४, २०, १, मै ३, १६, ३, काठ ४४,९, कौ २, ८२०, जै ३, ५७, १०, शौ २०, २६, ६, ४७, १२, ६९, ११

*अपै(प आ√ए)य्[e], अप...ऐये[f] ऋ ५, २, ८

अपो(प√वश्>√उ)च्छ्, अप ... उच्छत ऋ [१, ४८, ८, ७, ८१, (१), ६] अप(उच्छत) ऋ १, ४८, ८, अप... उच्छताम् पै १, ९९, १, अपोच्छतु ऋ ७, १०४, २३, शौ ६, ८३, १, पै १, २१, २, अप उच्छतु ऋ ८, ४७, १८, शौ २, ८, २[i], ३–५ १४, २, ४८, १६, ६, २†, अप[2] उच्छतु शौ ३, ७, ७, अपोच्छन्ताम् पै १६, ११, ३†[g], अपोच्छन्तु शौ ८, ४, २३†[g], अप उच्छन्तु शौ २, ८, २

अपो(प-उ)च्छ(त्>)न्ती– -न्ती पै १, ९९, १

अपो(प-उ)ष्ट[i] – ष्टम् पै १, ९९, १

¶अपो(प-उद्)त्√क्रम्, ?अपोदकामत्[i] तै ६, १, १, ७

अपो(प उ)दक,का[j]– -क शौ ५,१६, ११, पै ८, ४, ११[k], -कम् शौ ५, १३, २, पै ८, २, २, -कस्य शौ ५, १३, ६, -काभि ऋ १, ११६, ३

अपोदि(प उद्√इ), अपोदित शौ ६, ५०, २

¶अपो(प उ)द्ध(ह√ह), अप...उद्धरेयु मै १, ५, १३.

?अपोन्नुन्तुतामस्सधदमसपोनतवातस्ते[l] पै १, ८९, ३

अपो(प√उ)म्भ्,म्भ्, अपोम्भत शौ ८, ८, ११, पै १६, ३०, १, ¶अपोम्भत् मै २,१,१२, काठ ११,४, ¶अपौम्भन् तै २, ४,१३, १

सुबोध स्यात्। तद् यथा। 'उत्तिष्ठाग्ने विधूनुष्व, वि ते श्रायन्तु नाड्य । अथो उद्रास्त्र् अपायवान् अवग्लाया-ऽधि मुष्कयो '।

[a]) उप कर्तरि क्तः प्र ।

[b]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)

[c]) पादादौ ग पठितस्यापि सतोऽर्थतो व्यवहितिर्माभूदितीवाऽऽस्यातपार्श्ववर्तिनी द्विरुक्ति द्र (वैतु सा एक ग पादपूरण इति)।

[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[e]) अपाऽऽड्दो म सतो किमिदम् √°एय् इति । √यज् इत्यस्य सनाभि धा इति । कथमिति । मूलत √इ> अय्-> (नाधा) √°अयि [=√°अयुय् (-ज)] >√°एय् [>√°इय् (ज्)] इति पक्षऽन्यस्याथा-ऽथोदमुख्या, >√यप् (-ज) इति पक्षान्तरेऽन्यस्या-स्थाऽऽदिलोपविशिष्टया वर्णपारिणामिक्या विधाया आस्थयाऽदर्शि ।

[f]) किमेतद् रू इति । यनि धा लिङि मपु१ इति । काऽत्र विशेषोऽस्तीति । न कश्चनेति । तर्हि कथ प्रश्न इति । परामर्शनिरासायेति । कथमिति । उच्यते । तद् यथा । मा श्राम गत √ई इत्यस्य प ऐय >ऐये इति कर्तरि विकारोऽयमिदमित्याद, रूप । तद्रूपस्य वा अर्थोपसम्बन्धमात्र आडागमा-भावाद् ऐकारादित्वेनाऽसिद्धेरिति यावत्। एवमपि यत् LUD प्रभृ √ईप् इत्यस्य लिङ्वृत्तम् इत्याहु, यच्च ORN √ईय् इतीव लिङन्ततया परिणतस्य √इ इत्यस्य तदेवेत्यभिमेने, तदपि समान चोद्यम्। लिङ्वृत्त आडागमानुपपत्तेरेवेति। यनि अर्थत उपपत्तिविशेषश्च द्र [तु आ√यज (ऋ १, १४, २, ३, ४, २)]। अथ स्वरतो हि-योगेऽनिहन्यमाने माकाङ्क्षे तिङि परत सत्य् आड ग निघात (यक पा ८, १,३५, १,७१)।

[g]) 'अपोच्छतु' इति पाभे (ऋ ७, १०४, २३)।

[h]) क्त छस्य पचम् (पा ८, २, ३६)।

[i]) पा प्रच्यव विकृत द्र । यस्थि द्वैस्वर्याऽनुपपत्ते । 'अप (<२अप् द्वि३) अपोदक्रामत्'>अपोऽपोदक्रामत् (प्रथमस्य 'पो' इत्यशस्य अन्यथा) यनि. वैकृत-मन सुगम । एस्थि 'अपोदक्रामत्' इति शोध तथा च पत्रा न यथावदुन्नेय (तु भा 'अपोपोदक्रामत्' (मुपा ?)='अपोपोह्यपोध्र्वमगच्छत् इति प्रतिपद विवरणत स्पष्ट सकेत)।

[j]) बस पूर्वप्रस्व (पावा २, २, २४, पा ६, २, १)। उप <√°उद् यद्र ।

[k]) मूको 'पूर्वोदक' इति पा ।

[l]) अद्दनिर्वचनसमान मुग्ध भवति। तत्कालान्तरमन्तरेण पद विभागो दुशक ।

¶अपो(प-उ)ब्ध[a]- -ब्धः तै २, ४, १३, १; मै २, १, १२; काठ ११, ४. [°ब्ध- अन°]

¶अपो(प-उ)म्भन[b]- -नात् तै २, ४, १३, १[c]; काठ ११, ४.

अपो(प√ऊ)र्णु, अपोर्णुते ऋ १, ९२, ४; २,३४,१२; तै ६,१,१,३¶; मै ३, ७, ८¶; काठ २४, ६¶; क ३७, ७¶; †अपोर्णुते ऋ १, १५६, ४; ९,१०८,४; मै ३, ७, ८¶; कौ २, २८९; जै ३, २४,५; अप···ऊर्णोति[c] ऋ १०, ८८,१२; अपोर्णुतः ऋ८,४०,५; अप···ऊर्णुथः ऋ १०,४०,८; †अपोर्णु ऋ९,९६,११; मा१९, ५३; का २१,४,३; तै२,६,१२, १; मै ४, ९,११४; १०,६; काठ २१,१४; †अप···ऊर्णुहि ऋ १०, ७३, ११; काठ ९, १९; कौ १, ३१९; जै १,३३,७; ¶अपौर्णोत् तै २,१,५,१; अपोर्ण्वीत्, अपोर्ण्वीत तै ६, १, ३, ३¶.

अपोर्णुवत्[d]- -वन् शौ ९, ३, १८; पै १६, ४०, ९; -वन्तः ऋ १, १९०, ६; ४, ४५, २.

अपोप्य- अपोच्छ द्र.

अपो(प√१ऊ)ह्, ¶अपोहति काठ १०,४;२६,६; अप-अप ऊहति ऋ ५, ३४,३; अपोहामि मा २, १५[2]; का २,४,१[2]; शौ १४,१, ३८; अप···ऊह शौ १८,२,५७; अपोहत ऋ १०,६१,५; ¶अपोहेत काठ ३०, ६; क ३१,८.

अत-, अप्तु-, अप्तुर-, अप्तुय-, अप्त्य-, अप्न, अप्नस्-, अप्य- √*अप् द्र.

अप्य(पि√अ)ञ्च्

अप्यञ्च्,ञ्च्[e]-

अपीच्य[f]- -च्यः ऋ ८, ४१,८; तै ७, ४, १९, २; काठ ४४,८; -†च्यम् ऋ १,८४,१५;२,३५, ११;८,२९,६;४७,१३;९,७१, ५,[(१,१५५,३) ७५,२], ८६, १०;८७,३; मै २,१३, ६; काठ ३९,१२; कौ १,१४७; २. २९; ५१;२६५;३८१; जै १,१६, ३; ३, ३, ८; ५, १०; २२, १२; ३१,१; शौ २०, ४१,३; -च्या ऋ ८, ४१, ५; -†च्ये ऋ १०, १२,८; शौ १८, १,३६; -च्येन ऋ ७, ६०, १०; १०,५३,११.

¶अप्य(पि√अ)द्, अप्यत्त, अप्यादन् मै ४, ५, ९.

१अप्य(पि√१अ)स्, अप्यस्ति मै १, ४, १२[g]; काठ ५, २[g], ६, ७[g]; क ४, ६[g]; शौ ११, १, ३३[h]; †अपि···अस्ति[i] ऋ १०,१२,५; शौ १८, १, ३३; †अपिष्मसि[j] ऋ ८, १८, १९;२२,७[k]; ४७, ८; ६६, १३[l]; कौ १, २३०; जै १, २४, ६; ¶अप्यसत्[m] तै ७, १, ३, १[2]; २[2]; ३; अप्यस्तु पै १, ७०, २[g]; १६, ९२,३[h]; †अपि···अस्तु[n] ऋ १, १६२,

a) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९)।

b) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

c) सुपा. 'अपो इत्यत्र (प-उ)' इति निपातद्वय-संघात-मात्रम्।

d) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

e) सस्व. कृते तु. टि. अन्वञ्च्,ञ्च्- ।

f) तान्नभविके यति प्र. तित्-स्वरः, उप. अकारलोपः, पूर्वस्यैकारस्य दीर्घत्वं च द्र. (यक्र. पा ४, ४, ११०; ६, १, १८५; ४, १३८; ३, १३८)। यत् सा. विकल्पेन ऋ १, ८४, १५ इत्यत्र अपि√१चि+यत् प्र. इत्येवं व्यु. आह, तद् अपि-चेय- >अपीच्य-इत्येवं-प्रकारकस्य परिणामस्याऽत्यन्तं दुर्गमत्वाद् उपेक्ष्यम्।

g) यदा 'पदार्थ-' (पा १, ४, ९६) इत्युक्तदिशा-ऽऽक्षेप्यः पदार्थः कस्यचित् कुत्रचिद् भागरूपो भवति तदाऽपिः ग. भवतीति च तदर्थं 'अभिरभागे' (पा १,४, ९१) इत्यत्र तस्य उसं. च द्र. (वैतु. SIM. कप्र. इति)।

h) तु. नापूटि.; वैतु. W. पदार्थार्थे, सा. च संभावनायां कप्र. वदन्तौ।

i) तु. LUD.ORN.; वैतु. GW. W. समुच्चयार्थे कप्र.। निघाताऽभावः (पा ८, १, ३५)।

j) अन्तःसमाश्रयणं गत्यर्थः स. तद्योगश्च। यच्च उप. √१अस् इत्यस्याऽच्-परस्याऽपि सतः षत्व-विषयत्वं श्रूयते, तदर्थम् उसं. सावसरं स्यात् (पा ८,३, ८७)। यत्तु सा. ऋ ८, ४७, ८ इति विरहय्याऽन्यत्रेह सर्वत्र 'अपिः' कप्र. इतीवाऽभिसंदधे, तन्मन्त्रार्थस्वारस्य-विघातकत्वाच् चिन्त्यम्।

k) अपिभावाऽऽक्षेप्यमाणं 'स्वे' इति पदं गम्यं द्र. (तु. ऋ ८, ६६, १३)।

l) हेतुहेतुमद्भूताऽशवलस्मिन्नर्थे यत् सा. अपिं सांभावनिकं कप्र. कृत्वा 'स्वे' इत्यनेन सह सता 'विप्राः' इत्यस्याऽसमर्थमिव सबन्धमाह, तच्चिन्त्यम्। तत्स्तोतृत्व-तदधीनत्वयोरुभयोरप्यर्थयोः प. एवाऽव्यभिचारेण श्रुत्युपलम्भात्। अथ संभावनार्थोऽपि लिङ्माकाङ्क्षेत लडमिलपरा दिक् (पा ३, ३, १५४)।

m) तु. टि. अप्यस्ति (काठ ५, २); वैतु. मा. सा. च कप्र. अपिरिति।

n) 'देवेषु (=तन्मध्ये प्रातवनः) सुवा ता (प्र३ =तदात्मकः) ते अपि···अस्तु (=तव भागः स्यात्) इत्येवं

[८, ९, १४] मा २५ ३१, ३२, ३८, का २७, १२, ८, १३ १, ७, तै ४, ६, ८, ३, ४, ९, २, मै ३, १६, १[३], काठ २८, ३$, ४६, ४[२] ५ अप्येधि तै ४, ४,७,२, ५, ३, ११, ३, अपि'''आसीत् शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, अपिष्यात्[a] ऋ ६, ६८, ६

¶२अप्य(पि√२अ)स्, अप्युस्यति मै ३, २, ७, ४, ७, ७

अप्या(पि√आ)प्, ?अप्याप्य[b] शौ २०, १३६, ७, ८

अ प्रकेत[c]- -तम् ऋ १०, १२९, ३

अ प्रक्षित[d]- -तम् ऋ १, ५५, ८

अ प्रचङ्कश[e]- -शा शौ ८, ६, १६ पै १६, ८०, ७

?अ प्रच(?चि)ति[f]- -ति खि ५, १३, ३

¶अ प्रचेतस्[g]- तस ऋ ९, ६४, २०, ९८, ११, -ता ऋ १, १२०, १, १०, ७, ६, ११७, ६, खि ५, १२, २, शौ २०, १२८, २

अ प्रच्युत[g]- -तम् खि ५, ७, ३,१०, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, -तानि ऋ २, २८, ८

अ प्रजनन- -नाय काठ ४५, ३

¶अ-प्रजनिष्णु[h]- -ष्णु मै १, ६,१०

अ प्रजस्[i]- -जसम् शौ ७, ३६, ३, १२, ९ ७ पै १६, १४५, ७ -¶ना तै ६ ३,२,५ काठ २३, ९, ३१, १३ ३५, १८, १९, क ३६, ६, ४८, १६ १७

अप्रजस्-ता[j]- -ताम् शौ ९, २,३ पै १६, ७६, ३

अप्रजास्-त्व[k]- -त्वम् शौ ८, ६, २६, पै १६, ८१, ७ -त्वाय शौ १०, १, १७ पै १६, ३६,७

अ-प्रजस्य[l]- स्यम् खि २, ११, ४, तै ५, ६, ८, ४¶

अ प्रजा[m]- -जा ऋ १, २१, ५

¶अ प्रजात,ता[g]- -त मै ४, ३, २, काठ १२,७, -ता काठ १३,१२

अ प्रजज्ञि[n]- ज्ञय ऋ १०, ७१, ९

¶अ-प्रज्ञात[n]- -तम् तै ६, ३, ४, ८

¶अ प्रज्ञात्र[o]- -त्रम् तै ७, १, ७, ४

अ प्रति[p]- ता ऋ ८, ३२, १६

गम्येन भाग-पदेन कर्तृभूतेन बहुत्ववदुपश्राव्यमाणयोरपि 'सुत्रौ ता' इति पदयो सामानाधिकरण्य स्यात्। यद्वा ऽन्तर्भावित इह ण्यर्थ इति कृत्वा देवेभूदीयमानस्तव (भाग) 'सुर्वौ ता' (द्वि३) अपिभावयतु (अन्त समावेशयतु) इत्येव व्याख्येयम् [तु PW प्रभृ, वैतु यनि स्थ सा प्रभृ, SIM च अपि कप्र वदन्त (यत्तु सा क्रिप वचनव्यत्ययमुपाधित्स 'सुत्रौ ता' इत्येतद्वा याना सताम-श्वोपकरणाना वाऽश्वशरीरावयवाना वा देवभावमपि साधयेत्, तदसाम्प्रदायिकत्वात् नितरामुपेक्ष्यम्)]।

[a]) तु PW (म न्त्रमत्या ?), वैतु सा समुच्चये कप्र भपिरिति (तुरीयपादेऽपेक्षितस्याऽपि सत समुच्चयाऽर्थस्य गम्य चोपपत्तेश्चाऽपेस्तद्वाचकत्वाऽभ्युपगमे गतित्वाऽभावाद् न उ विग पत्ताऽनुपपत्तेश्चेति दिक्)।

[b]) 'घ्रष्टा अप्याप्य भू भुव पिप्प्ली स्तथैव इति' इत्येव मूलत सन पा कौ तापसाधारण वैदन सुबोध स्यान्न चेति विमर्शसापेक्षमेव द्र। एव तावद् यनि दयपन्न क पा स्यात्, उद् √स्था >'उत्थाप्य' इति वा 'भुव' इति पृथग् विभज्य आ√ अप् >'आऽप्य' इति वा गुणान्तरीय मदपि समाननिष्पत्तिक क इति भूदगे विमर्श कल्पताम्।

[c]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप.प्र√ १क्षि+क्त प्र।

[e]) यस्य नाद्. द्र। उप यङ्लुगन्तात् प्र√ काश्+ अच् प्र (पा ३, १, १३४)। अन्त्यागमस्य नुगागम डस (पा ७, ४, ८६)।

[f]) सदिग्ध पा भवति (तु सटि पाभे 'अप्रदद्धि' 'अप्रतिदिश्यय' इति)। यनि सस्व एपू द्र।

[g]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[h]) सस्व कृते तु टि अ क्षोधुक। उप यद्र।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप प्र√जन् +कर्तरि डसुच् प्र (कर्मणि प्र निष्पन्नस्य उप कृते तु वैप२ २अ प्रजस् इति)।

[j]) भावे तलि प्र लित् स्वर (पा ६, १, १९३)।

[k]) सस्व कृते तु टि 'अनागस्- >°गास् त्व'।

[l]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप प्र√जन् >°जस् +तद्धिता य प्र (पा ५, १, ६७)।

[m]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√जन्+कर्तरि विट् [तु PW GW. च, वैतु सा MW च ड प्र इति (यथो अ प्रज इति प्राति इति सुवचम्)]। एवमस्मिन् व्यतिकरे क स्यात् प्र श्रुत्यभिप्रेततर इत्यर्थो भूयाऽपि √जन् >ज, जा इत्यत्र प्र√जन् >प्र-ज, प्र-जा इत्यत्र च प्राप्यमाणमवेक्ष्य द्र।

[n]) सस्व नापूटि द्र। उप प्र√ज्ञा+कर्तरि कि प्र लिट्वच्च (पा ३, २, १७१)।

[o]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २,७२)। उप प्र√ज्ञा +ष्ट्रन् प्र (पाउ ४, १५९)।

[p]) गस्य नाप्.द्र। उप यद्र। '-ता' इति क ग१ इति GW प्रभृ। यत्तु सा एतत् १अ+प्र√तन्+विट् प्र इत्येव

-ति ऋ १, ५३, ६; ६, [४४, १४; ७, २३, ३]; ८३, ४; ९९, ५; ९, २३, ७; तै ३, २, ११, ३†; ५, ३, २; ¶५, ४, ६, ३; ४; मै १, ३, १२; ३, ३, ७¶; †४, १०, ५; १२, ५, काठ ४, ४; २१, १०[२]¶; शौ ७, ५२, १[२]; ९८, १; ११५, १; †२०, १२, ३; २१, ६; –ति· ऋ ५, ३२, ३; –†तीनि ऋ २, १९, ४; ४, १७, १९, ६, ३१, ४, ७, ८५, ३; ८, ९०, ५; कौ १, २४८; २, ७६१; जै १, २६, ६.

¶अ-प्रतिक्शात[a]– -तम् मै १, ११, ५; ४, २, ७[२].

¶अ-प्रतिख्यात– -तात् काठ १४, ५

¶अ-प्रतिगृहीत[a]– -तम् तै ७, १, ६, ५.

अ-प्रतिघात्य[b]– -त्यः पै ३, २७, १.

¶अ-प्रतिजग्ध[a]– -ग्धेन मै १, ४, १०[२], काठ ३२, ७[२].

?अ-प्रतिदिद्ययः[c] शौ २०, १२८, ८.

*अ-प्रतिधृष्ट[a]-

†अप्रतिधृष्ट-शवस्[d]– -सम् ऋ १, ८४, २; मा ८, ३५; का ८, १०, १; तै १, ४, ३८, १; मै १, ३, ३४; काठ ४, ११; क ३, ९; कौ २, ३८०; जै ३, ३०, २३.

अ-प्रतिधृष्य[e]– -¶ष्यः मै १, ९, १; ५; काठ ९, ९; १२; क ८, १२; –ष्याय मा ३८, ७; का ३८, २, १; मै ४, ९, ८.

¶अ-प्रतिनोद[f]– -दाय मै ३, ३, ९; ६, ६; काठ २३, ३; २६, ३; ४: २८, ४; क ४१, १; २; ४४, ४.

अ प्रतिपद्[g]– -दम् मा ३०, ८; का ३४, १, ८.

अ-प्रतिब्रुवत्[a]– -वद्भिः शौ २, ८, ३; पै १, १८, ३.

अ-प्रतिमन्यूयमान[b]– -नाः शौ १३, १, ३१.

†अ-प्रतिमान[i]– -नम् ऋ ८, ९६, १७, शौ २०, १३७, ११.

¶अ-प्रतिरथ[j]– -थम् तै ५, ४, ६, ३; ४; मै ३, ३, ७[२]; काठ २१, १०; –थस्य तै ५, ४, ६, ४; मै ३, ३, ७; काठ २१, १०; –थेन मै ३, ३, ७.

¶१अप्रतिरथ-त्व[k]– -त्वम् तै ५, ४, ६, ४.

¶२अ-प्रतिरथत्व[l]– -त्वम् मै ३, ३, ७; काठ २१, १०.

अ-प्रतिवध– -धम् पै ३, २७, ४; ६.

¶अ-प्रतिवादिन्[m]– -दिनः तै १, ६, १०, १.

अ-प्रतिविद्ध[n]– -द्धाय तै १, ५, १०, १.

¶अ-प्रतिषिक्त[o]– -क्तः मै १, ८, ३; –क्तम् मै १, ८, ३; काठ ६, ३[२]; क ४, २[२]; –क्तेन काठ ६, ३; क ४, २.

¶अ-प्रतिषेक्य[p]– -क्यम् मै १, ८, ३[२]; काठ ६, ३; क ४, २.

†अ-प्रतिष्कुत[q]– -तः ऋ १, ७, ६; [८; ८४, ७]; १३; ५, ६१, १३; ७, ३२, ६; मै २, १३, ६; काठ ३९, १२; कौ १, १७९; ३८९; २, २६३; ६९१; ९७१; ९७२; जै १, १९, ५; ४३, ९; ३, २२, १०; ५६, १८; शौ २०, ४१, १; ६३, ४; ७०, १२; १४; –तम् ऋ ३, २, १४; ८, ९३, १२; ९७, १३; कौ १, ४६०; जै १, ४८, ४‡[r]; शौ २०, ५५, १.

अ-प्रतिष्ठा– -ष्ठा पै १६, ४७, ७.

तस इति कृत्वा व्याचष्टे तन्न। तथात्वे ह्याद्युदात्तत्वापत्तेः नाउ. रू. वा. क्रिवि. द्र.।

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) 'हन्ताऽयमस्तु अप्रतिघातियः' इत्येवमन्त्यविसर्जनीयपूर्त्या सु-बोधश्च विसंहितः सन् सुपठश्च त्रैष्टुभः पादः द्र. (तु. नाउ. शु.)।

[c]) तु सस्थ. 'अ-प्रददिः' इति मूको. पा., WR. एतमेव पा. श्रङ्गीचक्रतुः।

[d]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[e]) तस.उप.क्यपि कृत्योकीयः स्वरः (पा ६,२,१६०)।

[f]) उप. प्रति√नुद्+भावे घञ्। शेषं नाउटि. द्र.।

[g]) तम.नञ्-स्वर.(पा६,२,२)। उप. प्रति√पद्+कर्तरि क्विप् प्र.।

[h]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. प्रति√मन्यूय्+शानच् प्र.।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. बस. द्र.।

[k]) भावे त्वः प्र. तत्स्वरश्च।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. भावे त्वः प्र.।

[m]) सस्व. नापूटि. द्र। उप. प्रति√वद्+ताच्छीलिके णिनिः प्र.।

[n]) उप. प्रति√व्यध्+क्तः। शेषं एपूटि. द्र.।

[o]) उप. प्रति√षि(सि)च्+क्तः प्र.। शेषं द्विपूटि. द्र.।

[p]) तम. उप. प्रतिषेक-(प्रति√षिच्+भावे घञ् प्र.) +तादर्थिकः यत् प्र.।'ययतोः'(पा६,२,१५६)इ यन्तोदात्तः।

[q]) तम. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. प्रति√स्कु→ष्कु+कर्मणि क्तः प्र.।

[r]) 'अ-प्रतिष्कृतम्' इति मुपा. ऋ. पाभे.। यद्वा लिपिप्रमादजः।

अ प्रतिष्ठान्[a]– -न ¶ते १, ७, ६,६, २, २,६,५, ¶काठ २७, ६, ¶क ४२, ६ शौ ११, ४, १८, पै १६, ५६, १७ ५८, ४, ५

¶अ-प्रतिष्ठाप्य[b] ते ३, १, २, ४

¶अ प्रतिष्ठायुक[c]– कम् मै ४,१,१२[३]

¶अ प्रतिष्ठित,ता[d]– -त ते २,१,४, ७, ३, १,२, ४[४], ५, ४, १२, ३, ६, ३, ३, ४[३], ७, ३, ७, १, १०, ४ ४, ११, ४, मै १, १०, २०, २, ५, २, काठ १३, १ ३३, ३, ३६, १४, –तम् मै १, १०, २०, ३, ३, ३, काठ ३६, १४, –ता मै १, ८, ६, –ता ते ५, ४, १०, १[२], ७, ३, १०, ४, मै १, १०, २०, ३, ४, ४, काठ २२, १, ३४, २, ३६, १४, –तात् ते ६, ६,६,१, –तानि ते ३, १, २, ६, ५, ४, १०, १

¶अ प्रतिष्ठिति[d]– -त्या मै ३, ३ १०

¶अ प्रतिहृ(त>)ता[e]– -ताभि ते ७,५, ८, २

अ प्रतीक[d]– कम् मै ४, १४, १२

¶अ प्रतीत्तम्[f] ते ७, २, ४, ४, ६, ६, ३, ५

अ प्रतीत[d]– -०त ऋ १, १३३, ६, –ीत ऋ ३,४६, ३ ४,५०, ९ ५,३९,९ ६,२०,९ ७३, ३, १०, १११, ३, काठ ४,१६, ४०, ११, शौ २०, ९०, ३, –तम् ऋ १, ३३, २, ११७,९, ४, ४२, ६ ५ ३२, ७, १०, १०४, ७, मै ४, १२, १७, –तस्य ऋ ५, ४२, ६, –ता मा ८,५९, का ९, ७, ८, मै ४, १४, ६, –तौ शौ ७, २६, १

अ प्रतीत्त[g]– -त्तम् ते ३, ३,८, २, ४, शौ ६,११७,१, पै १६,४९ १०

¶अ प्रत्रास[h]– -सात् काठ ७, ७

?अ प्रददि[i]– दि शौ २०,१२८,८

¶अ-प्रदाह[j]– -हाय ते १, ७, ६, ७ २, १,१,१, २, ८, ६[२] मै ३, ७, ७, काठ २७, ७, ३२, ५

अ प्रदु(ग्ध–>)ग्धा[k]– -ग्धा ऋ ३, ५५ १६

अ प्रदृपित[l]– -त ऋ १, १४५, २

अ प्रपा(ण–>)णा[m]– -णा खि ५, १३, ३ शौ २०, १२८, ८

¶अ प्रपाद[n]– -दाय ते ५, ६, ९, १, काठ १९, ११, २४, ५ २८,६, क ३१, १, ३७, ६, ४४, ६

¶अ प्रपादुक[o]– -का मै ३,७, ५

अ प्रभु[d]– -भु ऋ ९, ७३, ९

अ प्रभूति[d]– -ती[p] ऋ १०, १२४, ७

?अ प्रमय[q]– -यम् पै १४, ३, ८

अ प्रमाद[d]– -दम्[r] मा ३४, ५५

a) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप प्रति √ष्ठा(<स्था)+अधिकरणे ल्युट् (पा ३, ३, ११७)।

b) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप प्रति √ष्ठा (<स्था)>ष्ठापि+क्त्वा>ल्यप् प्र ।

c) सस्व कृते तु मि अ प्रोषुक- ।

d) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

e) सस्व ना॰, द्र । उप प्रति √हृ+कर्मणि क्त ।

f) सस्व कृते एपू॰ द्र । उप प्रति √ईक्ष्+णमुल् प्र।

g) सस्व द्विपू॰ द्र । उप. प्रति √१दा + कर्मणि क्त । धा ताऽऽदेशे पूर्व दीर्घत्वम् (पा ६,३,१२४,७,४,४७) बोध्येन, प्रतिदत्त >प्रतिभत्त >यनि इत्येवमजमध्यस्थ वर्णलोपाऽऽनुपदिक पूर्वगवर्णदीर्घो वति मस्वविविधो विमर्शमर्हेत् । एवंविधेषु नादिनिदाऽऽत्यतिविशेषगुस्थ पदा नाऽस्तइति (तु ते ६,३,१०,४, मा९,९, शौ ६, ११७, १)। एषिव अपि यदिह से पदा उप 'प्रति इत' इत्यवनयस्य नादर्शि, तत्र इदस्य मन्तव्यम् । ... [illegible] ... 'प्रति भत >प्रतिदत्त' ... [illegible] ... √इण्+क्त प्र इत्यर्थं निष्पन्नतया वा समाधानमाह, तदहेतुकत्वाचाऽप्रासङ्गिकत्वाच नैवाऽऽद्रियेतेति दिक् ।

h) तस उप प्र √त्रस्+घञ् प्र ।

i) विकृत-भूयिष्ठ की तापी श्रुति । 'अप्रदतिश् घय' इति खि ५,१३,३, शांश्री १२,२१,२,३ इयत्र 'अप्रति-दिश्यम' इति शौ (पाण्डु) २०, १२८, ८ इत्यत्र च सुपा भवत । यनि पा अपि मूको उपलभ्यते । तत् सर्वं विमर्शार्हं द्र ।

j) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र √दह्+भावे घञ् ।

k) उप प्र √दुह्+क्त । सस्व ना॰ द्र ।

l) उप प्र √दृप्+कर्मणि क्त प्र । सस्व एपू॰ द्र।

m) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप प्र √१पा+अधिकरणे ल्युट् प्र ।

n) सस्व शिपू॰ द्र । उप प्र √पद्+भावे घञ् ।

o) तस कृद् ... स्वर (पा ६,२,१६०)। उप द्र।

p) तृतीयायां पूर्वसवर्णदीर्घत्वम् (पा ७, १, ३९)।

q) 'अप्रमाद' इति मूको पा । ... [illegible] ... 'मा प्र-माय' (<मा+प्र √१मा) इति पा शोधयितुं ... [illegible] ।

r) सा विशे॰ द्र ।

का ३३,२,१८, मै ४, १४,११, शौ १२, १, ७, ९, १८, १३, १, २३, ३,११, १९, ४६, ५०, पै ४, २३, २, १६, ७२, २, ७३, ३, १०३, ११

अ प्रमायुक[i]– ¶क काठ ८, ११, क ७, ८, –कम् शौ १९, ४४, ३, पै १५, ३, ३

अ प्रमूर[c]– –रा ऋ १, ९०, २

†अ प्रमृष्य[d]– –ष्य ऋ ४,-,५, तै १, ६,६,४,३,१,११,१, मै१,४,३, काठ ५,६, ३२, ६¹, –ष्यम् क २, ३५, ६, ६, २०,७, ३२,५

¶अ प्रयाज,ज्ञा[e]– –जम् तै ६, १, ५, ४, मै ३, ७, २, काठ २३,९, क ३६, ६, –जा मै ३, ७, ९

?अ प्रयात[f]– –तम् शौ १९, ५५, १

अ प्रयावन्[g]– –वन् शौ ३, ५, १

अ प्रयावम्[h] मा ११, ७५, का १२, ७, १०, तै ४, १, १०,१, मै २, ७, ७, १३, २९, ३, १, ९, काठ १६, ७, १९, १०, ४०, १२, क ३०, ८

¶अ प्रयुक्त[i]– –क्तम् मै १, ९, ७, –क्ता काठ ९, १५

अ-प्रयुच्छत्[j]– –च्छत् ऋ १०,६६, १३, –च्छद्भि ऋ १, १४३,८, –च्छन् ऋ १, [१०६,७,४,५५, ७], १४३,८, २, ९,२, ११, ८, ३, ५, ६, ३०, २, ५, ८२, ८, १०, [४, ७, ७, ७], १२, ६, १७, ५, [(७, ६३, ४) ८८, १६], मा ४, १४,५, ४, १५, ५२, २७, ३, का ४, ५, ६, ५, १, ४, १६, ६, ४, २९, १, ३, तै †३, २, ११, १, ५, ११, ३, ४, १, ७, २, ७, १३, ४, मै २, ४, ४†, १२, ४,५, ४, १०, ४†, १२, ६, १४, १६†, काठ २, ४, १५, ९, १९, १०,१२, १८, १६, १८, क १, १६,२९, ४, ६, शौ २, ६, ३, ६, ४, ३, ७, १०, २, १८, १, ३४, पै ३, ३३, ३, ४, २८, ७†

अ प्रयु(त→)ता[i]– –ताम् ऋ ७, १००, २

†अ प्रयुत्वन्[k]– –त्वभि ऋ ६, ४८, १०, कौ २, ९७४

अ प्रवी(त>)ता[i]– –ता ऋ ४, ७,९, ¶काठ १२,८, १५,३,९, –वा ऋ ३, ५५, ५

[a]) यत्तु सा बस इति कृत्वा पदद्वयेन व्याचचक्षे, तदसत्। तथात्वे नञ् स्वरस्याऽनुपपन्नत्वात्।

[b]) सस्व इति तु अनतिवादुक-।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <प्र√मूर्छ् यद्र।

[d]) तस उप क्यपि कृन्योकीय स्वर (पा ६,२,१६०)।

[e]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। मुपा साश थित्र। किमिति। सर्वत्र मूको (तु पाण्डु) यनि उपलम्भाच, सा एउ इति कृत्वा व्याख्यानप्रवृत्तेश्च, समानप्राये याजुषमन्त्रेऽपि एउ एव सर्वशाखामामान्थन श्राविनत्वाच, सश्च पै अपि एउ एव पर्यायभूतस्य 'अप्रयुच्छन्' (ऍ म) इत्यस्य श्रावणाच् चेति (तु w)। एस्थि एउ भूय सपुष्टत्वे सत्यपि शाखाभेदीय पाभे श्रति सभवेदिति कृत्वा यनि उप प्र√या+भावे वा कर्मणि वा क्त द्र। कथ प्र वा ये विकल्प इति। वा विवि इति कृत्वा भावे प्र स्यात् (प्रयात नाम नाशो व्यवच्छेद-स्तदभावो यथा स्यात् तथेति। प्रयात समासावधिकमन भिनञमिति कृत्वा तु) घासु इत्येतत्-समानाधिकरणमिति कर्तरीति (पा पक्षान्तरे एउ ऻ द्र)।

[g]) सस्व च उप पदद्वय च नापू द्र। तथा हि। प्र√या+वनिप् इति कृत्वा सा प्र१ वा स१ वेति प्रतिपद्यमानो यथाक्यमपि न्याय्य च सिषाधयिषति। न त्वसौ फलेग्रहिपरिश्रम। प्रथमे कल्पे पु रु सन्यू उपधार्दीर्घाभावस्याऽव्याख्यातत्वात्। द्वितीयेऽप्याद्यमिकाऽऽमन्त्रितनिघातप्रसङ्गस्याऽवारितत्वादिति। एस्थि नापू दि शौ प्रातिस्विकोऽय विशेष इति कृत्वेह प्र√या इत्यस्यैव श्रुतिरभिप्रेता चेत् स्यात्, तर्हि वनिबन्तस्य प्राति वा क्रिवि सत द्वि१ रू इत्येव सुवचम्। तथा च सति नलोपऽभाव उस (पा ८, २, ८)। अथ पक्षान्तरम्। अभिप्रेतार्थत प्र√१यु इत्यस्य प्रसिद्धतरत्वेनोपगमाच पै प्र√युच्छ् इत्यतच्छ्रावणेन तत्-सवादकत्वाच [तु पै ३, १३, १ यत्र मूको 'जिन्वन्त्वप्रयच्छ'>चिन्वत्वप्रयुच्छम् इत्येव सुपठ, वैतु w °च्छन् इति (तु नापूटि), 'जिन्वतु प्रयच्छन्' (यद्र) इति च] नाउ इह पठितव्यमिति (तु BW प्रमृ)।

[h]) सस्व एपू द्र। उप प्र-यावम् (<प्र√१यु+णमुल्) इति। स्याद्वा घजन्त प्र-याव- इति तत स्वरतो विविक्त प्राति वा क्रिवि सद् द्वि१ प्रयुक्तमिति। तत् का गतिरिति। समानचातायानाम् उप तत्र तत्र श्रुतौ प्रयोगचारिता-र्थ्याऽनुपात पर्येष्य। ततो हि विनिगमनमुपलभ्येतेति दिक्। अपि वा 'अ प्रयावम्<°अ प्रयापम् (<प्र√या>यापि)' इत प्राकृतायिनमात्र (तु पाभे अप्रयातम्)।

[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[j]) सस्व नापू द्र। उप प्र√युच्छ्+शतृ प्र।

[k]) उप प्र√यु+क्वनिप् प्र। शेष एपूटि द्र।

अ प्रवे(द>)दा[a]– -दे मै ४, १३, ९
अ प्रव्लय[b]– -याय काठ ३३, ६
१अ प्रशस्त[c]– स्तान् ऋ १,१६७,८
२अ प्रशस्त,स्ता[d]– -स्ता ऋ [(१, २१,९) २, ४१, १६], ४, २८, ४
¶अ-प्रसूत[c]– -त मै १, १०, ९[२], काठ ३६, ३
¶अ प्रसूप्त[c]– साय मै ४, ८, ३, काठ २८, ५[३]
¶अ प्रस्तुत[c]– -तम् तै ५, ४, १०,२
¶अ प्रस्रंस[e]– -साय तै २, ५, ७,२, काठ २३, ९, क ३६, ६
†अ प्रहन्[f]– -हणम् ऋ ६, ४४, ४, कौ १, ३५७, जै १, ३७, ६
¶अ प्रहा(वन्>)वरी[g]– -री मै २, ६, ७, –रीणाम् मै ४, ४, १
अ-प्रहित[c]– -तम् ऋ ८,९९,७, कौ १, ३८३, जै १, ३०, १, शौ २०, १०५, ३, –तौ शौ ६, २९, २
?अप्रहिन[h] पै १५, २१, ८

¶अ प्रहत्य[c] तै ६, ५, ९, २
अप्राक् अपि√पृच् द्र
?अप्राकाम[i] पै १६, १३१, १–१०
अ प्राण,णा[j]– -णा शौ ८, ९, ९, पै १६, १८, ९, –णाय तै ७, ५, १२, १
अ प्राणक– -काय काठ ४५, ३
अ प्राणत्[c]– -णत् मै १, ९, ४[२]¶, ¶काठ ९, ९, ११, १२[२], शौ १०, ८, ११, पै १६, १०२, ३, –णते तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३
¶अप्राणती,न्ती– -ती मै १, १०, १०, –न्ती काठ ३६, ५
¶अ प्रास[c]– स मै ३, ७, ८, ९, १, काठ २३, १, -सम् मै ३, ९, ७, १०, १, काठ २४, ६, २६, २
¶अ प्रासमद[k]– -द क ३७, ७, ४०, ५
अ-प्राप्य[c] तै ६, १, ६, २[२], काठ २३, १०[२], क ३७, १[२]

*अ प्रा(प्र-आ)मिन्[l]-
अप्रामि-सत्य[m]– -त्य ऋ ८, ६१, ४
†अ प्रायु[n]– -यु ऋ ५,८०,३ –युभि ऋ ८, २४, १८, कौ २, १०३६, शौ २०, ६४, ६, –युव ऋ १, ८९, १, मा २५, १४, का २७, ११, १, काठ २६, ११
अ प्रायुस्[o]– -युषे ऋ १, १२७, ५
¶अ प्राशित्रिय[p]– -य तै २, ६, ८, ५
अ प्रिय[c]– -य शौ ८,१२,२ पै १५ ४, ७, १६, ९९, ८, १००, ५–११, १३४, १, –यम् शौ ८, १५, ४, १५, १, ८, पै ५, ३४, २, १६, ९९, ८ १३५, १०, –यस्य शौ ९, ५, ३१, ३२[२]–३६[२], पै १६, १००, ५–११, –या शौ ९, ७, ६, पै १६, ११६, १, –यान् पै १०, ४, १०, –याय काठ १०, ३[२], –ये शौ ८, ६,२६ १२,१,३०,

[a]) तस नञ्-स्वर. (पा ६, २, २)। उप को धातुरिति सदेह। प्र√१विद् इति MW, प्र√२विद् इति सा. (तु माशश्रा १, ७, २, ५)। तद् यस्था यथावद् अवधेयम्।

[b]) तस उप प्र√ब्ली+भावे अच् प्र (पा ३,३ ५६)।

[c]) सस्व एपुगि द्र। उप यद्र।

[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप न भावे जातं सत् क्वचित् तद्वसामान्यवृत्त्यपि यस्य द्र.।

[e]) सस्व नाउ द्र। उप प्र√स्रंस्+भावे घञ् प्र।

[f]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप प्र√हन्+कर्तरि क्विप् प्र तु ORN।

[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√१हा+कर्तरि वनिप् प्र स्त्रियां ङीप् रान्तादेशश्च (पा ४, १, ७)।

[h]) [illegible]

[i]) [illegible] अप। अपनुत्त सपत्नहा' इत्येव शोध-पुरस्सर सुपठं द्र (तु तृतीयो मन्त्रो यत्राऽशत साधु पठ्यते)।

[j]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[k]) तस। उप बस यथायथ द्र।

[l]) नाउ व्यु औपयिक प्राति द्र। तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र√१अम्+ताच्छीलिक णिनि प्र [वैतु सा प्रभृ प्र (>प्रा) मि-(<मी-<√मी)]। यनि विनाशपर्यवमानकचरणशीलत्वे तात्पर्यं स्यात्, परामिप्राये तु विनाशामरे हिंसार्थ इति विवेक द्र।

[m]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप प्र+आयु [√इ+उण् प्र (तु पपा), वैतु GW प्रभृ प्र(>प्रा) +यु- (<√१यु)='प्रा-युत्' इति क्रियान्तभिगति (यतु अ प्रयत- > -तम्, अ प्रयावम्, अ प्रायुस्-)]।

[o]) उप प्र+आयुस्- इति भावकर्मकोऽभिनितम् इत्येतावानेव विशेषः। शिष्ट नापु द्र।

[p]) तस, उप प्राशित्र-+तार्दर्थिक घ>इय प्र। नञ्-स्वरापवादोऽन्तादात्त (पा ६, २, १५५)।

१९,५७,१‡ª,पै२,३७,३‡ª,३, ३०,१,१६,८१,७ [°य- प्रिय°]

¶*अ-प्रीत^b– -त मै १, ८, ५, -ता मै १, ४, ६

¶*अ प्रोषित^b– -तम् काठ ८, ७, क ७,४

¶अ-प्रोच्य^b मै १, ६,१२, ४, ४, २, काठ २२, ८, क ३५, २

¶अ प्रोदित(त>)ता^c– -ताम् तै २, २, ९, ५.

†अ प्रोषिवस्^b– -वान् ऋ ८, ६०, १९, खि ७, ५, १०, कौ १, ३९, जै १, ४, ५

अ-प्लव^d– -वा शौ १९, ५०, ३, पै १४, ४, १३

अप्वा^e– -प्वाम् शौ ९, १३, ९, -०।प्व ऋ १०, १०३, १२, मा १७, ४४, का १८, ४, १२, कौ २, १२११, शौ ३, २, ५, पै ३, ५, ५

*अप्स- √*अप्स्,अप्सन्त √*अप् द्र

?अप्-सर^f-

अप्सरा– -राम्य शौ २, २, ५ ७, ११४, २, पै १, ७, ५, ४, ९, ३, १८, ४, १५, १९, १-१२, -राम् शौ ४, ३८, १^२, २^२, ४, -रासु शौ २, २, ३, पै १, ७, ३, १६, ९६, १

अप्सरा-पति^g– -ते शौ ४, ३७, ७, पै १३, ४, ९

?अप्सर-द्रु^h– द्रु क ४८, १३

अप्सर-द्रू^i– -द्रू काठ ३५, १४

?अप्-सरस्^j– -रस ऋ ७, ३३, ९, १२, ९, ७८, ३, मा १८,३८-४३, का २०,२,१-६, तै ३,४, ७, १^४, २^४, ३^२, ५,३,७, २¶, ७, १५, १, मै २, १२, २^२; काठ १८, १४^२, २१, २, ५३, ५, क २९, ३^२, ३१, १७¶, जै २, ४, ७†, शौ ४, ३७, २, ३, १२, ६, १११, ४, ७, ११४, ३, ८, ५, १३, ९, १२, १०, ११, ११, १५, १२, १, २३, ५०, १४, २, ९, १४, ३५, पै १, ८७, १, ८९, ३, २, ७६, ४, ४, ९, ५, ५, १७, ८, २६, ६, ६, २२, १३, ७, ११, ३, ९, ११, ७, १३, ४, २,३,

^a) 'आप्वे' इति ऋ (८, ४७, १७) पाभे ।

^b) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

^c) सस्व नापू द्र । उप प्र+२उदित- यद्र ।

^d) सस्व एपूनि द्र । उप √प्लु+कर्तरि अच् प्र । यत्तु ।। 'हरि-रहित' इति बस इव व्याचष्टे, तन्मन्दम् । तथा वे हि नञ्-स्वरस्याऽनुपपत्ते ।

^e) रोगविशेषवाचकमद प्राति बहुभि प्रकारैरभि युक्तैर् व्याख्यात भवति। अथ तत् भवेत । अप √वी इत्यत धयन्तात् ड प्रत्यये उस स्त्रिया टाप् प्र पूप अन्त्य लोपश्च (पाउ ५, ४७, दे ४, ३, ७, ३, यस्य उ म च)। √आप्+वन्(ईच्) प्र (पाउ १,१५४) ततो यथेष्ट-सिद्धिरिति द्वितीय पन्था । एवम् नञ् पूर्वान् √पुव समुचितप्रक्रियथेष्टगम द्र (तु अपुर- अपुव-, √अपु पाव <√*अप्)।

^f) अवयव-निर्देशे सांशयिक । तथाहि। परा अव-यव-संबेताऽदर्शनात् तदीयत्वाऽभावे ६अ इति पूप स्यात्, प्सर-(<√*प्स्+अप् प्र यद्र) इति उप च स्यात्, वस कृत्तोदात्त [तु PW GW L५५१ (?पु स प्सर- देव-प्सरस्-, भुष्पु प्सरस्, सु प्सरस्)]। यद्वा (√*अप्>) *अप्स +र- (<√२रा+क) इत्येवम् उप याथीय भर स्यात् (पा ६, १, १४४)। नन्वू क्वे भुप्सम् इति पूप वैकल्पवान्तर इव कल्प स्यात् (पा ५,११)। यद्वा, १ अप्- (<अप)+√सृ+ अच् प्र (पा ग्रहू) इत्येव यजुरनुसंभृ सर्वस्य एव स्यात्। अथापि वा २अप्- इति पूप इतिमान नापू कल्पाद् विशेष स्यात् (तु शौ २, २, ३, PW प्रभृ)। यत्तु ?अप्सरस्- ।

^g) तस सासस्व (पा ६,१,२२३)। 'पत्यौ' (पा ६, २,१८) इति न प्रवर्तते पति-शब्दस्य भर्तृपर्यायत्वात् ।

^h) तु सपा काठ ३५, १४। तेन तावत् यनि पा अङ्गीकृत (तु नाउ टि)।

^i) महावृष्टा श्रुति शौ ६, ४९,२, क ४८, १३ इत्य-त्रापि कियताचिदिवाऽन्तरेण द्र। उक्के शौ 'उत्तरद्रौ' इति श्रवणाद् उत्तर द्रु- (तु पूमु द्रु-, सु द्रु-) इति प्राति भवति। ततश्चेहाऽपि तत्-सदृश पद विभाग समादृत द्र । उक्के क मूले 'अप्सरद्रे' इति यच्छ्रूयते तत अप्सरद्र-इति प्राति भवेत्, तच मूलत 'अप्सर द्रु' इत्यस्य सत प्रामादिकोऽपपाठोऽपनेयश्चेति मन्यते। तदेव त्रीणि प्राति भवन्ति। उत्तर द्रु- इति शौ, अप्सर द्रु-इति क, अप्सर द्रु- इति काठ (सुपा)। अथागामपि समानमन्निविशयत्वाऽनुपदश्रूयमाणोपरशब्दनिर्दिष्ट-वैतुल्यानिपरत्वमास्थाय, अप्सर-विशेषणसामर्थ्याद् अव-द्रूपतया सापर्यंत पदैवमन सुकल्पमिति दिक् ।

^j) व्यु इत्ते तु ?अप्-सर- । उप प्र तु तो विशिष्ट द्र । तथाहि। तत्र कल्पविशयेण तन्नू-यर्थमुद्दिश्य उप अप् इति वा क इति वा अष् इति वा प्र यक् स्यात्। इह तु असुन् इति वा असुप् इति वा असुप् इति वा यक् प्र द्र. इति दिक् ।

११;१२;१५;१५,१८,४; १६, २८, ३; १३९, ११; –०रसः शौ ४,३७,३-५; पै १३, ४, ४-८; १५, १८, १; –रसाम् ऋ १०,१३६,६; मा २४, ३७, का २६, ८, २; तै ५,५,१६, १; मै ३, १४, १८; ४, १४, १७; काठ ४७, ६; शौ ६, १३०, १; पै १, २९, १, ८९, २; ५, २९, २; ३८, ६†; १३, ४, ६; –रसौ मा १५, १५; १६, १७–१९; का १६, ४, १; ३; ५; ७; ९; तै ४, ४, ३, १[१]; २[२]; मै २, ८, १०[२]; काठ १७, ९[५]; क २६, ८[२]; शौ ६, ११८, १; पै १६, ५०, ३; –०रसौ शौ ६, ११८, ३; पै १६, ५०, ५; –रस्सु खि ४, ८, ३; –राः ऋ १०, १२३, ५; पै ४, १६, २; १३, १०, ४; १६, ४६, १०. [°रस्- गन्धर्व°]

१अप्-सव[a]– -१वम्[b] ऋ १०, ६५, ३.

अप्सव्य- २अप- <√*अप् द्र.

अप्सस्- √*अप् द्र.

१अप्-सा[c]– -प्साः ऋ ९, ६५, २०; ७१,८; ८४,१; कौ २,३४५; जै ३, २९, २; –प्साम् ऋ १,९१, २१; ६, १४, ४; मा ३४, २०; का ३३, १, १४; मै ४, १४,१.

अप्सु- २अप्- <√*अप् द्र.

अ-प्सु[d]– -प्सवः ऋ ७, ४, ६.

अ-फ(ल>)ला[e]– -लाः ऋ १०, ९७, १५; मा १२,८९†; का १३,६, १५†; तै ४, २, ६, १‡[f]; ४; मै २, ७, १३[१]†;‡[f]; काठ १२, १३¶; १६, १३[१]†;‡[f]; क २५, ४‡[f]; शौ ८, ७,२७; पै ११, ६, ३‡[f]; १६, १४, ६; –लाम् ऋ १०, ७१, ५.

अ-फालकृष्ट– -ष्टम् पै १५, २३,१३.

अ-बद्ध,द्धा[g]– -द्धम् तै ३,१,१,२,६, १,७,२¶; –द्धया मै ३, ७, ६; –¶द्धा तै ६, १, ७,५; –¶द्धाः मै ४,२,१३; –¶द्धेन मै ३,७,५.

अ-यधिर[g]– -रम् ऋ ८, ४५, १७.

---

[a]) सांशयिकोऽवयवसंकेतः । पपा. तदभावो भवति । अप्सस्- + मत्वर्थीयो वः प्र. इतीव सा. अभिप्रेयात् (तु. अनुपदं श्रूयमाणम् अर्णव- इति)। '२अप्->अप्सु' इत्यतोऽभावेव प्र. इति NW. (अन्यत्र अर्णव- इति साहचर्येण समुद्र- इत्यस्य श्रुतेस्तत्-पर्याय एवेहाऽपि श्रूयेतेत्यभिसंधिः) । २अप्- +सव-(<√१सू इति GW.)। जलोपचरत्वमात्रस्याऽर्णवशब्देनैव गतार्थत्वात् तत्-पुनरुक्तमात्रं मा भूदिति जलजनकत्वेन विशेषणे चमत्कारः स्यादित्यत्र विशेषः द्र.।

[b]) त्रिमिदं स्. इति सन्देहः । कुत इति । यनि. द्वि१ सतोऽपर्याप्तत्वादिति । कथमिति । वा. क्विप. अभावे सति तदाक्षेपस्याऽनिवार्यत्वप्रसङ्गादिति (तु. सा. प्रभृ.)। का हानिरिति । संभवति खलु समाधान आकाङ्क्षापूर्त्यभावाऽऽत्मको दोषः स्यादिति । किं तत् समाधानमिति । उच्यते । नापू. >√*अप्सव (नाधा.)> -वनूं इति लङि प्रपु१ स्. इत्येवं सति 'अर्णवं जलधिमात्रं सन्तं जलजनकमकुर्वंस्तेन दैवेन चित्रेण राधसा प्रभावितेन सता जनता-नाशाऽपहत्या इव स्वीयजलप्रदानमप्यकारयन्' इति कृत्वा तृतीयपादमात्रेण वा. अपि पूर्येत च, यच नाम परिष्कारस्तस्याऽस्य पादस्य चित्रराधस्तया देवा विशेष्येरन्निति मुख्यं प्रयोजनं भवति, तदपि निर्वहेदिति । अनया दिशाऽस्य गंतुर्णवाक्याऽऽत्मकस्य पादस्य सारोऽनेन गत्या संकलनके पुरोदेश पादेन समीपीनं प्रतियोगित्वं प्रतीयेतेत्यत्र वाक्यार्थीभावो विशेषः द्र. । नन्वेवमपि कर्षमिव '-वमर्णवम्' इति श्रूयते न '-वनर्णवम्' इति। छान्दसमत्र रह इति। किं च तदिति । यत्याख्यमिति । किं तत इति । मूलतो जागतं नामैतच् छन्दो भवति। यत्र प्रथमद्वितीयतुरीयेषु पादेषु पञ्चमादक्षरादनन्तरं च तृतीये पादे तु चतुर्थादक्षरादनन्तरं च यतिर् भवति । यतिसौकर्यप्रयोजितेन '-वन्' इत्यन्त्यस्याऽचो विलम्बितेनेव सतोच्चारणेन तद्ध्रस्वत्वाऽभावप्रतीतेः '-वन्+ अर्णवम्' इत्यस्यां संहितायामुपस्थितायां नकारद्वित्वं प्राप्नुवानमिव सद् बाध्येत,कालेन च '-वनर्णवम्' '-वमर्ण-' इत्येवं यतिसंस्कारच्युत्याऽन्याय्यसंध्यच्च्येव नकारस्य मकाराऽऽपत्तिः परिणमेदिति सुवेचा संभावनायाऽलं स्यात्।

[c]) १अप्- + √सन्+विट् प्र.। अनुनासिकस्याऽऽत्वं कृत्-प्रस्व. (यक. पा ३, २, ६७; ६, ४,४१; २,१३९)। प्रायेण सोम-विशेषणतया श्रुतीनाम् १अप्- इति पूप. इत्यत्रल्पि । यज्ञियकर्मणां मुख्यसाधकत्व-दृशा २अप्- इति वा पूप. इत्यपि सुवचं स्यात् । उभयथा स्वरसंस्कारौ समानौ द्र. ।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. १प्सु- इति कर्तरि निष्पन्नं यद्. [वैतु. GW. प्रमृ उप. भावकर्मणोर्निष्पन्नं स्यादिति कृत्वा बस. इति प्रतिपन्नाः सन्तः स्वरतश्चोद्यमापद्यमानाः (तु. टि. अ-नृ-)] । यत्तु सा. १अ+अप्सस्- इत्येतज्जन्यं बस. इव प्रतिपेदे, नाऽत्राऽपि सुभेदं तत्त्व इति भूयसी विमृद् शरणायताम् ।

[e]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद. ।

[f]) विशिष्ट इह पाठः (१०, ९७, १) पामे. ।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद. ।

अ-यन्धन्[a]– -न ऋ ३, ५५, ६
अ-यन्धु[a]– -न्धव ऋ ८, २१, ४, -न्धु[b] शौ ६, १२२, २, पै १६, ५१, ६, -न्धुनः ऋ १, ५३, ९, शौ २०, २१, ९
अ-यन्धुकृत्[c] शौ ४, १९, १, पै ५, २५, १
अ-यन्धु[d]– -न्ध्र काठ ४, १६, शौ ४, १६, ७[10], पै ५, ३२, ८[11]
अ-यल,ला[a]– -लः ऋ ५, ३०, ९, -लान् शौ ३, १९, ७, पै ३, १९, ६, -लेन शौ ३, २९, ३
अयल धन्वन्[g]– -न्वन शौ ३, १९, ७, पै ३, १९, ६
अ-यलास[h]– -सौ शौ ८, २, १८, पै १६, ४, ८
¶अ-यलीयस्[i]– -यस मै ४, ६, ८[2]
¶अयलीयसी– -सी मै ४,६,८, -सी काठ २९, ८, -सीम् मै ४, ६, ८
अ-याधित[i]– -तः ऋ १०, ९२, ८
अ यिमीजस्[i]– -म्युप ऋ १,११, ५, शौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, -म्युपा ऋ १,६,७,९,५३, २, शौ २, २००, १०६५, जै ३, १८, ७, ४, ७, २, शौ २०, ४०, १, ७०, ३
अविम्युपी– -पी शौ ३, १४, ३
अ विम्यत्[i]– -म्यत ऋ ६,२३,२, शौ १९, ६५, १, पै १६, १५०, ४
अ-युघ्न[a]– -घ्ने ऋ १,२४,७, -घ्नेषु ऋ ८, ७७, ५
अ-युघ्य[i]– -घ्यम् ऋ ४, १९, ३
अ-युध्यमान,ना[i]– -नम् ऋ ४, १९, ३, -ना ऋ १, १२४, १०,४, ५१, ३, -नान् पै १३, ७,१०[1], -ने ऋ १, २९, ३, शौ २०, ७४, ३
?अब्जत्[k]– -ब्जन्त सि ५, १५, ७
अब्जा-, १अब्द, २अब्दु- २अप्- <√°अप् द्र
?अग्दि[l]-
अग्दि-मत्[m]– -मान् ऋ ५,४२,१४
अ-ब्रह्मन्[i]– -ह्मा ऋ ४, १६,९, १०, १०५, ८, सि ५, १३, १, शौ २०, १२८,६[n], -ह्मण ऋ ७, २६, १
अब्रह्म-ता[o]– -ता ऋ ५, ३३, ३, मा १०, २२, का ११, ७, २
¶अ-ब्रह्मवर्चसिन्[i]– -सी मै ३, ६, ५, काठ २३, २
अ-ब्राह्मण[i]– -णः तै २, ५, ११, ९, मै १, ४, १२[2], काठ ९, १६, ३२, २[2], शौ १२, ४, ४३, ४४, ४६, -णस्य मै १, ४, १२, -णा मा ३०, २२[2],

[a]) वस. अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।

[b]) वा क्विपि भवति।

[c]) तस नम्-स्वर । उप यन्धु +√१कृत्+कर्तरि क्विप् [तु w ि, वैतु PW प्रभृ √कृ इति (एक एव पदार्थो जामि कृचाऽजामि [=अबन्धु] कृच कथ वत स्यादित्येते व्याहतवाचस्तु स्यु)]। यदपि सा 'अ बन्धु ' इत्येतत् पूप इति कृत्वा व्याख्यत्, तदपि स्वरतो दुष्येत् । उस सति उपप्रस्व ह्यापद्येत, पूपप्रस्व च नैवोपपद्यतेति यावत् ।

[d]) वस अन्तोदात्त (पा ६ २, १७२)। उप √बन्ध्+करणे रन् प्र उस (पाउ २, २७)।

[e]) सभाव्यमानलिपिप्रमादतश् च्युत रेफस्य सा एव प्रामाण्येन ध्रियमाण अबन्ध्र ' इति मुपा चिन्त्य । मूको कुत्राऽप्यसत्त्वेतित वाच शाखा तरविरोधाच्च (तु नापू काठ. च नाउ पै च स्थ)।

[f]) अप्रामाणिक खल्वय मुपा अ-वध्रि°- इत्यस्य प्राति (यद्र) मूको उपलब्धेस्तत्तया सु शोध द्र ।

[g]) वस पूपप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र ।

[h]) 'न बलासो यत ' इति कृत्वा वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। यत्तु सा बलाऽक्षेप्तृपरत्वेन वृत्ति-माचष्ट (शौ ४, ९, ८), तन्न । उप बल क्षप्तृगत्तितया दु साधत्वात् (यतु टि)।

[i]) तस नम्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र ।

[j]) तम उप क्यवन्ते कृत्योकीय स्वर (पा ६, २, १६०)।

[k]) '°अ विनत् > -जत ' इत्येतेन चतुरक्षरेण शोधे-नाऽऽनुष्टुभ पाद सुपूर स्यात् सुश्लिष्टश्च प्रतीकस्या-ऽर्थ । √विज् इत्यस्य √कुप् इत्यस्य चाऽर्थयो प्रतियोगित्वसासङ्गेरित्यभिसधे ।

[l]) स्पष्टेतरत्वात् व्यु प्रश्निता भवति। तस कृत् प्रस्व (पा६,२,१३९) इति, पूप २अप् इति, उप च भावे< √१दा इति सा। अस्य प्राति २अब्दु इत्येतेन समानप्रवृ-त्तिकत्वे सति उप कर्तरि प्र इतीव कृत्वा PW प्रभृ मन्त्रे सह-चरितम् 'उदनिमान्' इत्यपर वि लिङ्गमुद्भावयेयुर्यथेहापि तदर्थसंनिधापकम् २अप् इति पूप स्यादिति । पूर्वार्धीये 'स्तनय त स्वन्तम्' इत्यते अपरे वि तु लिङ्गान्तर सती पर्जन्यघोषप्वभिप्राय सङ्केतयेताम्, आ√बद्> °आ-बद्रि->°आग्द्रि>अग्दि- इत्याकारक वर्णपरिणाम चोपस्थापयेताम् (तु उपग्दि इ यनायम् उप)।

[m]) मतुप् प्र स चोदात्त (पा ६, १, १७६)।

[n]) 'ब्रह्मण ' इति पाएडु मुपा ?।

[o]) भावे तल् प्र । लित्स्वर (पा ६, १, १९३)।

का ३४, ४, ४[२], मै १, ४, ११¶, शौ ५, १७, ८, ११, १, ३२, पै ९, १६, ६, १६, ९१, ६, –¶णाय काठ २८, ४, ५, क ४४, ४, ५

¶अब्राह्मणो(ण-उ)क्त[a]– क्त तै २, ६, १०, १[२]

°अभ[b]-

अभक्त[c]– –क्तम् ऋ १, १२७, ५, ३, ३०, ७, तै १, ७, ३, ७¶, –क्ते ऋ १०, ११२, १०

¶°अभक्तुं[d]– –तुं काठ ७, १५, क ६, ५

¶अभक्षणीय[e]– –यान् काठ ३५, १६, क ४८, १४

¶अभक्षयित्वा[e] मै ४, ६, १

अभग्न[f]– –ग्न शौ ५, ३१, ११, पै ५, २४, ५

१अभय[g]– –यम् ऋ २, २७, ११, १४, ४१, १२, ३, ४७, २, ४, २९, ३, ६, २८, ४, ४७, ८, १०, ७, ७७, ४, ८, ६१, १३, ९, ७८, ५, १०, ६३, ७, १३१, ६, खि २, २, २, ४, ४, ७, ४, ४, २, ५, २४, मा ७, ३७†, १८, ६, २०, ५१†, ३६, २२[२], का ७, २०, १†, १९, ४, २, २२, ५, ५†, ३६, १, २२[२], तै †१, ४, ४२, १, ७, १३, ४, २, १, ११, ६†, ४, ७, ३, २, मै १, ३, २३†, २, २, १०¶, ११, ३, ४, ९, २७, १०, ५†, १४, १४†, काठ ७, १२†, ८, १६† १३, १६†, १८, ९, ३७, १०, क २८, ९, ४८, २ †कौ १, २७४, २, ६७१, †जै १, २९, २, ३, ५५, १२, शौ ४, २१, ४†, ६, ३२, ३, ४०, १[४], २, ५०, १ ७, १६, १†, ८, १, १०, ११, २, ३१, १३, १, ५, १८, ३, ६१, १९, ३, ४, ८, ७, ९, १३, १४, १, १५, १†, ४†, ५[५], ६[६], १६, १, २७, १४, ४४, १, २०, ७, ५७, १०, १२५, ६, पै १, २७, १[४], २, ४, ३, ३५, १†, ४†, ५[५], ६[६], ५, १७, ३, १०, ८, ४ १३, ३, १५, १४, १४, १५, ३, १, १६, १, १०, –यस्य पै १, २७, ३, –या शौ १९, ४५, ४, पै १५, ४, ४, –यानाम् ऋ १०, ९२, १४, –यानि ऋ ९, ९०, ४, मा ११, १५ का १२, २, ४, तै ४, १, २, २, मै २, ७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, क २९, ८, कौ २, ७६०†, –ये ऋ ३, ३०, ५ तै ५, ७, २, ४, काठ १३, १५

अभय-कर्[h]– –र ऋ १०, १५२, २, खि १, ५, ४, शौ १, २१, १†, ८, ५, २२, पै २, ८८, ४†, १६, २८, ११, १५२, ८

अभय-कृत्[i]– –कृतौ मै ४, १२, ९

†अभय-तम[j]– –मेन ऋ १०, १७, ५, मै ४, १४, १६, शौ ७, १०, २

[a]) तृतस पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप यद्र।

[b]) तु टि. १°अभि-, २अभि ऋ (८, ५९, ३), °उभ-, °द्रु-।

[c]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[d]) नस्व नापू द्र। उप भक्त-क्रतु इति थस।

[e]) तस नञ्-स्वर [पा ६, २, २, नञ् नेह गुणप्रतिषेध-विषय इत्यभिसंधे (वैतु पा ६, २, १५५, १६०)]। उप यद्र।

[f]) थस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप √भी > भय- (यद्र.) इत्यस्य भावे च सदेतौ च शृतिगुरुजीव्य यनि प्रति. क्वचि भय भावाऽभावे न च (तु ऋ २, ४१, १२, ३, ४७, २ प्रमृ) भयहेतु वाऽभयच्छेदवत्सदा वि च (तु ऋ २, २७, ११ १४ प्रमृ) श्रूयते। यत्तु गा प्रमृ. बस इति कृत्वा वि नञ् यनि प्राते स्वापयान्, ससाद। अन्तोदात्तत्वाऽऽपात (पा ६, २, १७२)। ऋ ६, ४७, ८ इत्यत्र वि सदप्येतत् नञ्, पदन सामानाधिकरण्येऽर्थेन गा। तत्र अर्थेन तु निर्वाप (तु ८ ॥)। तथ ऋ ७, ७७, ४ इत्यत्र चाऽर्थो स्वया द्र [तु ऋ ९, ७८, ५, वैतु सा प्रमृ यनि शृति-सामान्येन इतीव कृत्वा भिन्नलिङ्गेन नापू. सप तत्सामानाधिकरण्यमिच्छव (श्रुतिस्वारस्य प्रतिकूलस्त्वेष वाद द्र)]। अथापि यत् सा ऋ १०, ६३, ७ इत्यत्र वि सदप्येतत्तथा न प्रति-पेदे या चाऽथापत्तपेणाऽन्य पृथक् कर्मभाव चाऽऽतरथै, तत्र। विशाप्यतयेष्टस्य सत नृर्मन् इत्यस्य नाउ तेन तेन वि युक्तया श्रुति प्रसिद्धे (तु ऋ १, २२, १५, ३४, ६, ५८, ९ प्रमृ)।

[h]) उस उप कर्तरि भप् प्र धात्वीय स्वरश्च (पा ३, १, ११४, ६, २, १४४)। गुणोऽलुगर्थ द्वि विभक्त्यनुक उस (पा ६, ३, १-२४)। एव तावद् अनुक-न्यमात्रशिष्ट सन् शप् प्र (पा ३, २, ४१, ६ १, ६७) इति पृथग् व्याख्यायितो भवेत्। तत्र [illegible]। सापर्न च समानाधिकरण्यान्तरसान्यायस्य धेनि (तु माउ)।

[i]) उस उप कर्तरि क्विप्। कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[j]) सस्व [द्र] । °भय-तम इति उप द्रस, यद्वा पृषा [='भय'र् तम (भाते < √तम् < √भीम्) प्रातिपदिकोपा (तु पंभा. √तम्; एवं √भीम)]। [illegible]

अभय त्व- -त्वम् काठ ३५, १
अभय-सुति[a]- -ति मा १९, ४८, का २१, ३, १९, मै ३, ११, १०, काठ ३८, २
२अ भयु[b]- -यम् खि ४, २, १०[1]
¶अ भर्तृ यु[c]- -यम् मै ३, ६, ७
अ भविष्यत्- -ष्यत् पै १६, ४६, ३

अ भागु-गा[d]- -गा ऋ १०, ८३, ५, मै १, ४, १२¶, काठ ५, २¶, शौ ४, ३२, ५f, पै ४, ३२, ५f, -¶गम् तै २, ६, ४, २, -¶गा मै २, ८, १, -¶गानि तै २, ६, ३, २, ५, १, १, १
¶अ भागधेय[c]- -य मै ३, ३, ९, काठ १०, ७, -यम् मै १, ६, ५

१अभि[e]-
२अभि>भी[f] ऋ १, ५, १[g], ११, २[h], [८[i], ६, १०, ७[j]] १९, ९[j], ३१, १८[k], ३३, ९[l], ११, ३७, १[m], ४२, ८[n], ४५, ८, ५१, १[o], १०, ३, ६०, ७, ७, ३२, २२ ८, ३, ३, ६, ३४, ८, १२, १२, १५ २१, ५ ६९, ११, ८८, १, ९, १२, ७, १७, ६, २६, २, [३२, ५ ३३, ५], ५६, ३, ६४, २१, ६८, ८, ७१, ७, ८०, ७ ८६, १७, २५, ९९, ४, १००, १, १०३, ३, १०४, ४ ११०, ६, १०, ६८, १, १२३, २ मा २०, ६९, पै २, ६, १ ५, १९, १ प्रमृ (यदेतत्-प्रकारकेष्व् अन्ति चत्वारिंशत सख्यातेषु स्थ अन्ये अभिना √नु, नू इत्यस्य तिङ्गत्तमुप-सर्गयेषु [तु यस्थ ।टन्], तदनिष्टम् । मौस्थि आत्मा-ऽनुयोगकगतिमितिवचनस्य √नम् इत्येतत्-मनातस्य सत √नु नू इत्यस्य वर्णकभेदेन सकर्मकत्वे सभवन्यपि [तु यस्था नि √नम्, √नु नू] प्राधान्येनाऽकर्मक वृत्त-मेव श्रूयते । एस्थि स्वाभाविकमेवैतद् यथा तत्र यदभि-प्रायणैतद् नवनाऽऽख्यमास्मग कर्म प्रवर्तेत, तच् च वा अभि-युहृया द्वि वा श्राव्येतेति । एव तावद् 'अभि प्रणोनुम [ऋ १, ११, २ ७८, १-५] इति द्वयोरपि नि स्वर श्रावयन्ती साहितिकी प्रवृत्तिश्च 'अभि अनूषत' [ऋ ९, ८०, २] इति स्वरद्वयपरा पपा उपलभ्यमाना प्रवृत्तिश्च भूयोप यदुक्त भवति तत्र प्रामाण्याय कल्पेताम् इति दिक्)]।

…तृत्वाद् अज्ञातपदार्थभयहेतुकगतिप्रतिबन्धाऽभावपूर्वक पूषा-ऽस्मानयत्व् इत्याकारक श्रुतिस्वरसो भवतीति कृत्वा पा तृ१ सत् क्रिवि द्र [वैतु 'तम' इत्यश तमपो ऽनर्थान्तरीकुर्वाणो विशेष्यभूतमार्गार्थमुपचिचाप्यु सा (तु GW अनु MW श्रुत्यपुष्टे (तु द्विपूनि) भयराहित्य-सामान्ये पूष वृत्तिमदिति कृत्वा ततोऽगुणवचनादपि सत आतिशायनिक प्र ऊचिवान् सन्नितरामुपेक्ष्य (तु MW)]।

[a]) कर्मण्युपपदे √सन्+इन् प्र । कृत् प्रस्व (पा ३, २, २७, ६, १, १९७, २, १३९)।

[b]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। सुपा 'मे' इति नापू सना 'मा' (द्वि१) इत्यव कृत-दीर्घ स छन्दो ऽनुरोधतो विसर्गहितमेव श्राव्येत ।

[c]) तस उप कृति कृन्योक्तीय स्वर (पा ६, २, १६०)।

[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[e]) तु नि २अभि (ऋ ८, ५९, ३, कौ २, १००५) अभित (माशमा ४, २, १, २५) च।

[f]) छन्दोऽनुरोधत क्वचित् सता दीर्घ श्रूयते (तु ऋ २, ४१, १० ४, ३१, ४, ७, ३२, २४, प्रमृ)। अथवा मौस्थि (तु नि अभ्या√धा>अभ्यादधामि मा २०, २४) क्वचित् न प्राति ह्रस्वाऽभाव उस (पा १, २, ४७) इतीय सुवचम् ।

[g]) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [त सा वैतु PW प्रमृ 'अभिप्रगायत' इत्येव योजुका सन्त एकपदा-ऽव च्छेदनाऽन्याय्या द्वैस्वरी प्रति चोद्या (यथा त्वत्र नि कप्र एव स्याम ग इत्यत्र तु ऋ १, ४, १० ८, ४-३७, ४, यथोक्त एव लक्षणार्थ च समर्प्यते)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'त्वाम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा PW प्रमृ 'अभि प्र√णु'<नु)' इति द्विपदत्व था उपकल्प्य ततोऽन्याय्यद्वैस्वर्यविशिष्ट क्रिप श्रावयन्त चिन्त्या' (तु नाउनि)]।

[i]) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येनदन्विन [वैतु सा GW प्रमृ 'अभि√नु नू' इति तु ऋ १, १४४, १, ३, ५१, १ ४, १, १६, ३२, ४, ५, ५, ४ ६, ३८,

[j]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्यतदन्वित (तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि यजामि' इति)।

[k]) लक्षणे कप्र 'वस्य ' इत्यतदन्वित [तु ऋ १, १४१, १२, १०, १८२, १ प्रमृ, वैतु सा (प्रमादा च्युतपद इव), GW 'अभि · प्रणवि' इति]।

[l]) इत्थभूताख्याने कप्र [अमन्यमानानामभ्यत्र यथा स्यात् तथा मन्यमानवत्सयुग्वन इन्द्रस्य दस्युनिर्माणृत्वे श्रुतिस्वारस्य द्र (वैतु सा 'अभिमन्यमाने ' इत्येक-पदावच्छेदेन द्वैस्वर्यमनुजानान, GW च 'अमन्यमानान् अभि अधम ' इत्येव पृथग् वाक्य कुर्वाण)]।

[m]) तु टि ऋ १, ५, १ ५१, १।

[n]) लक्षणे कप्र 'सुयवसम्' इत्येनदन्विन (वैतु मा PW प्रमृ 'अभि नय' इनि)।

[o]) लक्षणे कप्र 'विप्रम्' इत्येनदन्विन [वैतु वें मा PW प्रमृ 'अभि√अर्च' इनि तु ऋ १, १०१, ७, ९, १, १४,

५१, ५[a], ५४, १०[b], ६१, १०[c], ७१, १०[d], ७८, [१[२] २-५][e], ८४, ४[f], ९१, १०[g], १०१, ६[h], ७[i] १०८, ६[j], ११९, १, १२१, ८[k], १२५, ७[l], १३४, १, १३५, ४, ६[m], १३६, ३[n], ८[o],

५, २९, १२, ४१, ८, ६, २१, १०, २२, १, ५०, ६, १५, ७, २३, ६, ८, ४०, ४, ९, १७, ४, १०, १, ३, ६४, ३, ९२, १३ १४८, ३, मा ४, २५, शौ ७, ८७, १, १३, ३, २३ प्रमृ (यदेतत् प्रकारकेव् श्रुति विंशतिं सख्यातेषु स्थ यनि कप्र सन् परेषा केषाचित् [यस्थ द्र] √अर्च् इ येतमिद्वृत्तेन युक्त ग अभिमतो भवति, तच्चिन्त्यम्। √गै, √नम्, √स्तु, नू इत्यादिसमानतातपर्यक- धावन्तरसमानन्यायमात्तवे सति √अर्च् इत्यस्य मौस्थि अकर्मकस्य सत सहपसनातपरिणामपरिभाषया सकर्मक- त्वाऽऽविर्भावस्य सुपपद वदर्शनात् [तु यस्थ टि]। एरिय एवजातीयाना धा अकर्मकाणा सता कप्र द्वारा तद्वाच्य क्रियालक्ष्यभूत पदार्थजातमभिद्योतित भवतीति मत भवति। प्रकृते चैतत् प्रोद्वल्क किंचित् सौवरमपि प्रदर्श नायोपलभ्येत। तद् यथा। ऋ ४, १९, ५, ५८, ८, ६, ३६, २, ७, ३४, ५ ८, ४९, १, ६१, ४ ९२, ५ प्रमृ स्थ द्वौ नि सह श्राव्यमाणौ सन्तौ स्वरपार्थक्य- सोतितपृथगन्वयौ [तु यस्थ टि] भवत [वैतु ऋ १, १२६, ७, ९, ११०, ५ प्रमृ स्थ यत्र सहश्रुतिमपि भजमानौ नि एरस्वरसवर्तितैवान्वयौ भवत तु यनि टि ऋ १, ५, १, ११, २ प्रमृ.])]।

a) उपमानोपमेयभाववैशद्यार्थमभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन समर्पयितव्यत्वात् कप्र (तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि मन्तु' इति)।

b) लक्षणे कप्र 'ईम्' इत्यतदन्वित (तु GW प्रमृ, वैतु सा 'अभि जिघ्नते' इति)।

c) 'अभि अमुष्णन्' इति क्रियायोगमाह वें। नत्वमी म न्त्रस्वारस्यमधादी। कर्मप्रवचनीयत्वे हि तृतीये पादे यत्नलभाचन धास्यते, तदव चतुर्थे पादे ध्रुवोऽभिग्धदो [रस्य येति प्रतिपादनेन हेतुयोगत उपपादत इव (तु GW प्रमृ.)। गा अध्याहृतक्रियान्तरेण अभेराभिमुख्याऽऽत्म- कमर्थमतार्पमिव युयोजयिषति।

d) स्वार्थप्रधानम् कप्र।

e) तु टि ऋ १, ११, २ ८ ५१, १।

f) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्यन्वितः [तु दिव (दर्श) वैतु, वें सा PW प्रमृ 'अभ्यधरत्' इति]। 'शुष्णस्याभि, अधरत्' इतीर्व विर्मध्य पाठ इ।

g) इत्थंभूताख्याने (=तु कर्मे) कप्र इ [वैतु सा. न कर्मेति न कृत्वा 'अन्व' इत्यध्याहियते; PW प्रमृ

च 'अभि शुम्भमाना' इत्येक पदमिच्छन्त सन्तोऽपार्थं सामान्य स्वरलक्षण तिरोधापयन्तश्च आत्म अकर्मकवृत्तस्य √शुम्भ् इत्येतस्य धा कर्मतयाऽनन्वितेनापि वर्ण-पदेन सकर्मकतामापादयन्तश्च नितरामुपेक्ष्या (तु ऋ १, ८५, १, ६, ६४, २ प्रमृ)]।

h) लक्षणे कप्र 'यम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ३, ३, ३ यत्र 'अधि' इति कप्र समाने वा श्रूयते, ऋ. गपू, ३, २०, ३, १०, १००, ४ च यत्र स √धा इत्यकर्मक वृत्तमितीव कृत्वा श्रूयते, वैतु सा PW प्रमृ 'अभिस दधु' इति)।

i) तु टि ऋ १, ५१, १।

j) यच्छिरस्त्वेन पूर्वार्धवाक्येनोपक्रान्तस्य तदा परामृश्य श्रद्धा पदार्थस्य प्राधान्येन समर्पयितुमिष्टत्व प्रतीयते। तत्-साधनभूतोऽभि कप्र भवति। 'अभ्या यातम्' इति योग ब्रुवन् GW चिन्त्य। अभ्यथस्योपसर्जनीभावाऽनिष्टाऽऽपत्तेश्चाऽपलक्षणगतिद्विस्वर्यदोषप्रसक्तेश्चेति दिक्।

k) लक्षणे कप्र ['यत त्वया युद्ध कर्तव्य (योधान् इत्यत्र हतौ प्र द्र) अतो द्युम्नसद्मुलम् (=सोमम्) अभिलक्ष्य (=स त्वया प्राप्येत) हरी दिव (=दिवि स्थितौ) आदय (येन दूरमध्वान सपारयेताम्') इति वा द्र, (वैतु सा प छो नव वाक्य ब्रुवाणः 'उत्स=शत्रुम् अभि(भव)', इत्येवमध्याहारमुख वा इच्छु, PW प्रमृ च 'अभियोधान्' इत्यत्राऽनुपपन्नद्विस्वरत्वेऽप्यैकपद्यमिच्छन्त)]।

l) पृणद्-अपृणद्-विवेक शिक्षावयिषित इ। तदर्थं लक्षणे कप्र इति मत भवति। स्वार्थं प्रधानम् अस्य इति मन्वानः सा विमृश्यः। 'अभिसुयन्त' इति गतिं वदन् PW प्रमृ तु नितरां चिन्त्या। तद्विवक्षितार्थस्य प्राधान्येन आवगमस्य बाधितत्व प्रसंगात्, अपलक्षणे पदाधिकरणक-द्विस्वर्यप्रसंगाच्चेति दिक्।

m) लक्षणे कप्र 'याम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु PW प्रमृ 'अभ्यवृक्षत' इति)।

n) यद्यपरस्मिन प्रगिदपादोद्देशद्रूपमावारेपद तथा द्वितीयस्य कर्तृपदस्य विशेषणतयाऽभिधानवदर्भिमदीति सा., तथापि अन्त्र पाल्पाम्यम्। एव 'इप्सा' इति प्रत्यय धृदमाणम्नाऽभिला अन्वयेनाऽऽविशम्ब तृतीयान्तत्वेन व्याख्यान प्रदर्शोऽपि तदीयोऽपार्थ इति दिक्।

o) लक्षणे कप्र 'ग्रीष्मा' इत्येनन्वितः 'अभि' ...

१४०, ५[a], १४४, २[b], १४६, ३[c], १६२, ११, १६४, ३[d], २८[e], १७०, १[f], १७९, ३[g], १८३, ७[h], २, २, २[i], ४, ७[j], ९[k], १५, ५[l], १६, ८[m], २३, ६, ९[n], १६[o],

पौंस्यानि युष्माकं द्युम्नानि सना भूवन्, तान्यस्मन्मा जारिषु ' इति वा. द्र (तु GW , वैतु सा 'अभि भू.न्' इति योगमभिप्रयन् 'अस्मत् >अस्मान्' इति स्वैरं परिवर्तुकश्चाऽपरिवर्तनपक्षेऽभिमव्याख्यायुकश्च) ।

[a]) लक्षणे कप्र 'अवनिम्' इत्येतदन्वित । पक्षान्तरनिरासाय तु √इ>एति इत्यत्रत्य सस्थ टि. ।

[b]) तु टि ऋ १, ११, ८, ५१, १ ।

[c]) लक्षणे कप्र 'वस्तम्' इत्येतदन्वित [तु पपा , वैतु सा PW प्रमृ 'अभि सचरन्ती' इति शत्रन्तेन गतित्व ब्रुवाणा (यनि वा सुलभे सति द्वैस्वर्यदर्शनाच् चिन्त्या स्यु)]

[d]) लक्षणे कप्र 'रथम्' इत्येतदन्वित [तु पपा , वैतु सा PW प्रमृ 'अभिसनवन्ते' इति (उपपत्त्यन्तरे सभवत्यपलक्षणद्वैस्वर्यस्याऽङ्गीकारस्याऽनिष्टत्वाच् चि स्या. तु टि. ऋ १, ११, ८, ५१, १)]।

[e]) लक्षणे कप्र 'घर्मम्' इत्येतदन्वित (तु [१]सा , वैतु GW. MW 'अभि√वश्>अभिवावशाना' इति)।

[f]) लक्षणे कप्र ['उत (=अपि च) आधीत (सत्) अन्यस्य चित्तमभि (=तदुपाश्रयेण) सचरेण्य (भवत्) विनश्यति (तद्विपाकस्याऽन्याधीनत्वात्)' इति वा द्र तु GRV GRI(टि), वैतु या (१,५) प्रमृ 'अभि सचरेण्यम्' इत्येव प्रतिपादुका सन्त स्वरदोषमपश्यन्त (तु ऋ १, १४६, २, ३, १२, ३ प्रमृ स्थ यत्र सा कप्र उत्तरवर्तिन एकोपसृष्टात् पदाद् विवेकेन निर्दिशति, PW प्रमृ च सत्यामपि स्वराऽनुपपत्तावैकपद्यमेवोपाश्रयन्ति)]।

[g]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'मिथुनौ' इत्येतदन्वित [='यदि सम्यञ्चौ मिथुनौ सन्तौ आनिमजाव' (तु पपा स्वरसकेत , वैतु सा √अन् इत्यस्य√जि इत्येतेन पृथक् सताऽपि सभेद ब्रुवाण 'अभ्यु(भि-अ)जाव' इति योगमिच्छु , PW प्रमृ च तदनुगतिमात्रेण कृतार्था)] ।

[h]) लक्षणे कप्र 'क्षाम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा '*अभि वर्तते*' इति, *PW प्रमृ 'अभि'''युन्' इति च)* ।

[i]) लक्षणे कप्र [तु ऋ ३, ५७, २, ७, ७५, १ (यत्र 'प्रति' इति च 'अच्छ' इति च तथा प्रयुक्तौ भवत), सा च, वैतु PW प्रमृ 'अभि√वाश्' ऋ ९, ९०, २, ९४, २, १०, १२३, २ इत्यत्र च इति] ।

[j]) 'ऊर्वम्' इत्येतदन्वित गतम्यर्थे वेयभूतलक्षणे वा कप्र । उत्तरे कल्पे 'ऊर्वम्' इत्यत्राऽन्यन्तसयोगे द्वि द्र (पा २, ३, ५) । यत्तूत्तरेण 'दुक्षत्' [<√दक्ष् , वैतु पपा , ऋप्राति (४, ४१) PW प्रमृ च<√दह् इति] इति क्रिय योग इति सा प्रमृ अभिमन्वीरस्तदसत् । एकपदाऽवच्छेदेन द्वैस्वर्याऽनुपपत्ते । एवमभिकर्तृक-विष्टानदक्षण क्रियाप्रतियोगिक-पृथिव्यभिव्याप्त्यर्थस्य प्रविवक्षितत्वात् तत्-समपक्ततरतयाऽपि कप्र एव सुवच स्यादित्य परा दिक् ।

[k]) स्वार्थप्रधानम् अव्य स्वार्थेन नाउ क्रिय उपरञ्जयत् सत् तदीय वि इव भवति । तेन गस तत्फलतयोपनस्यत्यैकपद्याऽनुपातिन्यैकस्वर्ये प्राप्त उदात्तवत्तिङ्कुत्तरत्वात् ग निघातश्च नेह भवति [पा ८, १, ७१ (वैतु सा प्रमृ 'अभिष्यु ' इति)]। तर्हि कथ क्रिय पत्वमिति । तत्पूर्ववर्तिनोऽभे समासवृत्त्या क्रियायोगस्याऽभावेऽनुपसर्गसज्ञकत्वात्तदप्रयोजकत्वादित्यभिसधे (पा८,३,८७)। नेति । किं नेति। अभेरिहोपसर्गसज्ञाया अभाव इति । कथमिति । गतित्वाऽभावेऽपि तस्योपसर्गत्वोपगमनेऽस्य निगमस्य ज्ञापकत्वेनाऽङ्गीकारात्, सामान्येनैतत्-सज्ञाद्वयपार्थक्योपपत्तेश्चेति । एतस्थ प्रादीना समासमात्राऽनुयोगिकत्वेन क्रियासबन्धे सति गतित्व स्यात्, समासेऽसमासे चोभयथाऽपि क्रियायोगसामान्ये तूपसर्गत्व चेति विवेक सुवच [वैतु सा प्रमृ गस इति (यथा च 'उपरौं' =उपरा <२उपर-) इत्येतत्र (पपा अनु) द्वि३ भवति, किन्तर्हि प्र३ इति कृत्वा सकर्मिकया क्रियाया अनाकाङ्क्षितत्वात् सकर्मकैकप्रवृत्तिर् अभिभवार्थश्च [१]अभ्य(भि√१अ)स् इति धा इहाऽर्थानुमधानतोऽपि नाऽपेक्ष्येतेत्यर्थ २[ँ]उपर- इत्यत्र सस्थ टि पुनरुपादीयमान यद्र)] ।

[l]) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (तु सा , वैतु. PW प्रमृ 'अभिप्रतस्थु ' इति) ।

[m]) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतदन्वित [तु पपा , वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति]।

[n]) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतदन्वित [अस्मद्विषये ये दूराऽदूरवर्तिनोऽरातय सन्ति तानि यार्थः द्र । एवञ्च अभेरुपसर्गत्वाऽभावादेव 'सन्ति' इत्यत्र पत्वाऽभाव द्र (तु द्विपूटि , वैतु सा MW च 'अभिसन्ति' इत्युक्तलक्षण समास वदन्तौ)] ।

[o]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [=भी राद्वि यथैशिष्यत्पूर्वकम् =मौस्थि क्रिवि इति कृत्वा न द्वि१ (तु टि १अभि) 'निरामिग ' इत्यस्य वा 'जागृधु' इत्यस्य वा क्रिय वि.द्र

३१,२[a],३९,७[b], ४१,१०[c], ३, ४,५[d],१४,४,१५,५[e], १६,४[f] | २९, १३[g], ३२, १५[h], ४६, ४, ५१ १[i], ४[j], ६२, ९[k], ४, १, | ३[l], १३[m], १४[l], १६[n], ६, १[o], ७, ४[p], १६, १९[q], १९, ५[r],

(वैतु PW प्रभृ केनापि पदान्तरेण ग इति वा कप्र इति वा ऋन्वाऽयोजुका मतोऽप्यस्य कैंपर्यमप्रतिपादुका , वें सा च 'अभि जागृधु ' इति योग वदन्तौ चिन्त्यौ। तथा सति 'भुवपु' इति स अयोग्यत्वमापद्येतेत्यभिसधे)]।

[a]) लक्षणे कप्र 'रथम्' इत्येतदन्वित [= विद्वु वानयु तमभिलक्ष्य न उत्थाप्याऽवत' (तु PW प्रभृ , वैतु सा 'अभि उद्वत>ता' इति योगमभिलापुक सन्नपि वा सगमयितुमशक)]।

[b]) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतदन्वित [न पपा GW. ORN प्रभृ., वैतु सा ?PW 'अभिमददुी' इति]।

[c]) औ अव्य नाउ 'सुत्' इत्येतस्य वि [='अभितो वर्तमानम्' (तु टि ऋ २, ४, ९, २३, ९), वैतु सा MW च 'अभीपत्' इति गतियोग प्रतिपेदाते। तन् स्वरतोऽसन्। तथा हि स्वरद्वयस्योल्लक्षणत्वात्। अथ वा अपि चिन्त्य स्यात् १अभ्य(भि√१अ)म् इत्यस्य कर्मसाकाङ्क्षत्वात् तद्योग्यस्य कर्मपदस्य चाऽश्रुते]।

[d]) इदमा निर्दिश्यमानस्य यज्ञस्य वाक्यसारस्याऽऽकाङ्क्षितप्राधान्यसंकेतस्य विद्यमानत्वात् लक्षणे कप्र द्र (तु सा , वैतु GW MW 'अभि विचरन्त' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र 'यानम्' इत्येतदन्वित ['=वाजमभिलक्ष्य नोऽस्मान् रोदसी वक्षि' (वैतु सा 'ददान्' इत्याभिन्नेन पदेन कप्र योगमिच्छु वा सर्वथा विपर्यासुक , GW 'अभि वक्षि' इति)]।

[f]) इत्थभूते कप्र (=विश्वभुवनाऽऽभिमुख्येन)। वैतु सा अस्य गतिविभावयिषया पदद्वयम्। 'विशति' इति क्रिया चाक्षिप्येनेति च 'अभिमासमहि ' इत्येक पद कियेतेति च। तदुभयमयुक्तम्। प्रथमस्याऽनपेक्षितत्वाद् द्वितीयस्य चोल्लक्षणद्विस्वरयोगाऽऽपादकत्वादिति दिक्।

[g]) 'अभिमुरमन्ते' इति योगमाहु PW प्रभृ । तन्न। अनिष्ट द्विस्वर्याऽऽपत्तेर् अनौचित्याच। न हि जातोऽभिरकुर्मिमि सतुर्भिर्मूलाभिर्गृणीन। अत्राऽभिर् भाव लक्षण प्रधानः कप्र द्र । एतदुक्त भवति। जातमात्रमभिलक्ष्याऽकुलयम् सद्यन ऋत्विजादय स्वस्वनियोगपरा भवन्ति। स√रम् इत्यस्य स्वर्माभावेऽर्थसंगतिरिह द्र ।

[h]) लक्षणे कप्र 'दुग्धम्' इत्येतदन्वित [तु PW, वैतु GW 'अभि गम् भाववन्' इति स्युगपद्योगं ब्रुवन् (२स्वरपदम् अपवैधिरपाऽवलोभेरिति)]।

[i]) तु टि ऋ १, ११, ८, ५१, १।

[j]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ५१, १, वैतु सा प्रभृ 'अभिप्र अर्चत' इति सगमयन्त सतोऽनुपपन्नद्विस्वर्यतश्चिन्त्यता भजन्त)।

[k]) इत्थभूते कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ ३, १६,४)। तथा हि सति निदर्शनसदर्शनयोर्विवेकेन समर्पण सुसगत स्यात् [तु टि अभि वि√पश्>'अभि विपश्य' ऋ (३,२३,२), शौ (१२ १,३३), W शौ (६, ३४, ४) वैतु सा PW प्रभृ 'अभि विपश्यति' इत्यनुपपन्नद्विस्वर्यत पर्यनुयोज्या]।

[l]) लक्षणे कप्र 'सुप्रायम्' इत्येतदन्वित (तु पपा सा , वैतु PW प्रभृ 'अभ्या(भि आ)वञ्चस्व' इति)।

[m]) लक्षणे कप्र 'ऋतम्' इत्येतदन्वित [तु ऋ १०, ३२, १ (यत्र 'वरान्' इत्यतदन्वित) वैतु PW. प्रभृ 'अभिप्रसेदु ' इत्युल्लक्षणद्विस्वर्यतश्चिन्त्या]।

[n]) लक्षणे कप्र 'द्या ' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र विश्वम्' इत्येतदन्वित (तु पपा , वैतु सा प्रभृ 'अभ्य(भि अ)सि' इति)।

[p]) लक्षणे कप्र [='विश्वाश्वर्पणीरभिलक्ष्य (तु 'दूतौ जनान् अनु' ऋ १०, १४,१२) यो विवस्वत आशुर्दूत तम्']। यत्तु वें सा प्रभृ केचित् (तु G SBW GRI, वैतु GW) 'विश्वाश्चर्पणीरभिभवति' इत्येव योग्यक्रियाध्याहारपूर्वकमग्नेर्विवस्वतो दूतस्य सत सर्वत्राऽभिभावकत्व प्रतिपादयेयु , तन्नेष्टम्। दूतकर्मणि किंचित्प्रतियोगिवचनादिवस्तुविशेषप्रापणमात्रलक्ष्यभूताया अभिभवनक्रियाया नितरामप्रासगिकत्वादित्यभिसधि ।

[q]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित ['त्वदाभिमुख्येन नृभिर् वय शुभ्रैर् द्यात्र इव (विराजमाना) सन्त (येन त्वत्प्रसादस्य प्रत्यक्षपात्रतां भजेम) अर्य (?) क्षप (=मलराज्यम् तन्प्रचारनिरोधिकास्तमारोकहेतव) च (स त) पूर्वी शरदो मदेम' इति वा , वैतु वें सा प्रभृ 'अभिसन्त ' इति [उल्लक्षणद्विस्वरमपि सदेक पदमिच्छन्त स्वारसिक वा अशयन्त सततश्चिन्त्यतामनुरक्षा)]।

[r]) लक्षणे कप्र 'गर्भम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रभृ 'अभिप्रदद्रु ' इति युगपद्द्वस्माम्नाय शिष्याप्यित गन्त प्राकरणिकार्थविरोधनधाऽऽपन्नलक्षणद्विस्वर्यतश्च चोद्या)।

२०, ५[a]; २३, १[b]; २४, ८[c]; ३१, ४[d]; ३२, ४[e]; ४३, ५[f]; ४६, ३[g]; ५६, ५[h]; ५८, ९[i]; १०[j]; ५, ३, ७[k]; ४, १[l]; ५, ४[e]; ९, ७[m]; २९, १२[n]; ३३, २[o]; ३[p]; ४१, ८[n]; ६५, ३; ८६, २[q]; ६, ५, ७[r]; ७, २[e]; ४[e]; ९, ५[s]; १०, ५[t]; १६, ४४; १७, ८[n]; १८, ९[l]; ११[l]; १९, ३[v]; ९[w]; २१, १०[n]; १२[g]; २२, १[x]; २[x]; ३४, ४[y];

[a]) लक्षणे कप्र. 'योषाम्' इत्येतदन्वितः [वैतु. सा. PW. प्रभृ. 'अभिमन्यमानः' इति (द्विस्वरदोषं मन्यमानाश्चिन्त्याः)]।

[b]) अनन्तरवर्त्तिनीं साक्षात् श्रूयमाणां समर्थां सकर्मिकां ('जुषाणः' इति) क्रियां सुधैवाऽकर्मकतया निर्वाहयन्तौ उपसर्गश्रुतेः उचितक्रियाऽध्याहारमनुमन्वानौ वें. सा. चिन्त्यौ। तच्चिन्तितोपसर्गस्याऽनन्तरोत्तरवर्तिना कर्मपदेन कर्मप्रवचनीयतया योगस्य सूपपदत्वादिति दिक्।

[c]) लक्षणे कप्र. 'आजिम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रभृ. 'अभ्यु(भि-अ)ष्यत्' इति (द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्याः)]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ २, १६, ८)।

[e]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'वाम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. प्रभृ. 'अभिवर्त्तते' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र.(तु.टि.ऋ१,११८,४ (परि.द्र.);३,१५,५)।

[h]) लक्षणे कप्र. 'वाम्···पृथ्वी [द्वि. न तु सं.; (वैतु. सा.?)] इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. प्रभृ. 'अभि···प्र···भरामहे' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'तत्' इत्येतदन्वितः (तु. सा. GW.; वैतु. PW. 'अभि···पवन्ते' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र.'(अस्मभ्यम्) आजिम्' इत्येतद्युक्तः [वैतु. वें.सा.GW.प्रभृ. 'अभि···अर्षत' इति (व्यर्थाभिसंधेः)]।

[k]) लक्षणे कप्र. 'पुनः' इत्येतदन्वित.[='योऽस्माकमाग एनसे (=अस्मदीयपापोद्घोषणाय) चिमृदात्' (वैतु. सा. PW.प्रभृ.आगस्-इत्यस्य 'पुनस्-'इत्यस्य च मध्ये लक्षणविषयकस्य संबन्धस्य स्थाने समुच्चयविषयकं संबन्धं पश्यन्तः 'अभि···मृराति' इत्येवं योजुकाः, 'नः' इत्येतत् च. (सा.) इति वा, द्वि. (PW.प्रभृ.) इति वा भणन्तः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. [वैतु. सा. GW.प्रभृ. 'अभिम√मन्द्' इति (तु. ऋ १,५१,१२;८,१२,१७;५४,२;१०,४ प्रभृ. यतः √मन्द् इत्यस्याऽकर्मकं वृत्तं परिपोषमियात्)]।

[m]) लक्षणे कप्र. (वैतु. सा. 'अभि···आमर' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'जनान्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. 'अभिप्र···सर्षि' इति)।

[p]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. ['(ये) अनह्यता (=अधर्मपरतया) अभि (=भी-राहित्येन) अस्मत्तोऽयुक्ताः(=वियुक्ताः) असन्, ते नैव ते (=तव)' इति वा. (वैतु. GW. कर्मसाकाङ्क्षत्वे सत्यपि 'अभि···असन्' इति)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'चर्षणीः' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'रक्षत' क्रियापदमध्याहारुकः)।

[r]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. इति मतं भवति [तु. सा.; वैतु.म. (मा १८,७४) 'अभि···अश्याम' इति, उ.GW. 'अभिवाजयन्तः' इति (अन्त्यस्तु कल्पः स्वरतो दुष्टः द्र.)]।

[s]) 'अभिवियन्ति' इति योगं PW. प्रभृ. आहुः, तन्न। कथं लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विवक्षायामभिः कप्र. स्यादित्यत्र निगमस्याऽस्य विशेषेण विनिगमकत्व-दर्शनात्। तथाह्यत्रैकविशेषणप्रदानेन लक्ष्यभूतस्य क्रतोस्तमभिलक्ष्य बहूनां व्येतृणामपेक्षया तत्तद्दृग्-एकवेन्द्रतया प्राधान्येन विवक्षा स्पष्टं प्रतीयते। सा च कप्र. अभिना यथा समर्पिता भवेत् न तथा तेन ग. (गतित्वेनाऽऽख्याताऽनुप्रवेशेन तदुपसर्जनभावोपगमात्) इति कप्र. एवेहाऽभिः स्यात् न गतिरिति निर्गलितोऽर्थः। एतदाश्रयश्च न्याय एवंप्रकारके विवेके कर्त्तव्ये यथायथं सर्वत्र द्र.।

[t]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'जनान्' इत्येतदन्वितः [वैतु.सा. GW. प्रभृ. 'अभिसन्ति' इति योजुकाः सन्तः स्वरद्वयवतीं च यत्वाऽभाववतीं च स्थितिमवहेलयन्तः (तु. टि. ऋ २, २३, ९)]।

[u]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'देवान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रभृ. 'अभ्यौ(भि-औ),हिष्ट' इति]।

[v]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः (तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रभृ. 'अभ्या(भि-आ)वधृत्स्व' इति)।

[w]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'विश्वतः' (=विश्वा दिशः) इत्येतदन्वित. (वैतु. सा. 'अस्मान्' इति सना. वा. आक्षेपुकः; GW. अभिसमेतु' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'तम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. ऋ १, ५१, १; वैतु. सा. PW.प्रभृ. प्रथमे स्थ. 'अभ्यर्चे' इति, द्वितीये स्थ. सा. 'अभि तुष्टुवुः' इति)।

[y]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. °धन्वं>°धन्वन्>°धन्वम् (<°धन्व- [दः.]) इत्यनेन वनिप्रयोगित्वेनोपभोग्यभावमिष्यायत्यादिनत्वाद्द्वयप्रकृत्यात्मका

३१,२[a],३९,७[b], ४१,१०[c], ३, ४,५[d],१४,४,१५,५[e] १६,४[f] | २९, १३[g], ३२, १५[h], ४६, ४, ५१, १[i], ४[j], ६२, ९[k], ४, १, | ३[l], १३[m], १४[l], १६[n], ६, १[o], ७, ४[p], १६, १९[q], १९, ५[r],

(वैतु PW प्रमृ केनापि पदान्तरेण म इति वा कप्र इति वा कृत्वाऽयोजुका सतोऽप्यस्य कैंपर्यमप्रतिपादुका, वें सा च 'अभि जागृधु' इति योग वदन्तौ चिन्त्यौ। तथा सति 'प्रक्षु' इति स श्रयोग्यत्वमापद्येतेत्यभिसंधे)]।

a) लक्षणे कप्र 'रथम्' इत्येतदन्वित [= विष्णु वान्यु तमभिलक्ष्य न उथाप्याऽवत' (तु PW प्रमृ वैतु सा 'अभि उद्वत>ता' इति योगमभिलाषुक सन्नपि वा सगमयितुमशक्त)]।

b) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित [तु पपा GW ORN प्रमृ, वैतु सा ?PW 'अभिसद्दी' इति]।

c) औ अव्य नाउ 'सुत्' इत्येतस्य वि [='अभितो वर्तमानम्' (तु ग्रि ग्र २, ४, ९, २३, ९), वैतु सा MW च 'अभीपुत्' इति गतियोग प्रतिपेदाते। तन् स्वरतोऽसत्। तथा हि स्वरद्वयस्योल्लक्षणत्वात्। अथ वा अपि चिन्त्य स्यात् १अभ्य(भि√१अ)म् इत्यस्य कर्मसाकाङ्क्षत्वात् तद्योग्यस्य कर्मपदस्य चाऽश्रुते]।

d) इदमा निर्दिश्यमानस्य यज्ञस्य वाक्यस्वारस्याऽऽकाङ्क्षितप्राधान्यसंकेतस्य विद्यमानत्वात् लक्षणे कप्र द्र (तु सा, वैतु GW MW 'अभि विचरन्त' इति)।

e) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित ['=वाजमभिलक्ष्य नोऽस्मान् रोदसी वक्षि' (वैतु सा 'दधान्' इत्याक्षिप्तेन पदेन कप्र योगमिच्छु वा सर्वथा विपर्यासुक, GW 'अभि वक्षि' इति)]।

f) इत्थंभूते कप्र (=विश्वभुवनाऽऽभिमुख्येन)। वैतु सा अस्य गतिविभाववियया कल्पद्वयम्। 'विशति' इति क्रिया्माक्षिप्येतेति च 'अभिसासह्रि' इत्येक पद क्रियेतेति च। तदुभयमयुक्तम्। प्रथमस्याऽनपेक्षितत्वाद् द्वितीयस्य चोल्लक्षणद्विस्वरयोगाऽऽपादकत्वादिति दिक्।

g) 'अभिमुरभन्ते' इति योगमाहु PW प्रमृ। तन्न। अनिष्टद्विस्वराऽऽपत्तेर् अनौचित्याच्च। न हि जातोऽभिरुनिभि गर्भुर्भूताभिर्योधेन। अत्राऽभिर् भावलक्षण प्रधानः कप्र द्र। एतदुक्त भवति। जातमात्रमग्निमभिलक्ष्याऽकुलयन् तदन्त अन्विजाद्य स्वस्वनियोगपरा भवन्ति। भ√रम् इत्यस्य स्वर्माभावेऽर्थसगतिरिह द्र।

h) लक्षणे कप्र 'द्युम्नम्' इत्येतदन्वित [तु PW, वैतु GW 'अभि सुम् आवपयन्' इति स्युरपर्द योग सुचन् (=विन्दम् पर्यवेष्टिपाऽप्रमीभरिति)]।

i) तु टि ऋ १, ११, ८, ५१, १।

j) लक्षणे कप्र 'स्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ५१, १, वैतु सा प्रमृ 'अभिप्र अर्चत' इति सगमयन्त सतोऽनुपपन्नद्विस्वर्यतश्चिन्त्यतां भजन्त)।

k) इत्थंभूते कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु ग्रि ऋ ३, १६,४)। तथा हि सति विदर्शनसदर्शनयोर्विवेकेन समर्पण सुसगत स्यात् [तु ग्रि अभि वि√पश्>'अभि विपश्य' ऋ (३,२३,२), शौ (१२,१,३३), w शौ (६, ३४, ४) वैतु सा PW प्रमृ 'अभिविपश्यति' इत्यनुपपन्नद्विस्वर्यत्व पर्यनुयोज्या]।

l) लक्षणे कप्र 'सखायम्' इत्येतदन्वित (तु पपा सा, वैतु PW प्रमृ 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' इति)।

m) लक्षणे कप्र 'ऋतम्' इत्येतदन्वित [तु ऋ १०, ३२, १ (यत्र 'वरान्' इत्यतदन्वित) वैतु PW, प्रमृ 'अभिप्रसेद्दु' इत्युल्लक्षणद्विस्वर्यतश्चिन्त्या]।

n) लक्षण कप्र 'सा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १)।

o) लक्षणे कप्र विश्वम्' इत्येतदन्वित (तु पपा, वैतु मा प्रमृ 'अभ्य(भि अ)सि' इति)।

p) लक्षणे कप्र [='विश्वाश्चर्षणीरभिलक्ष्य (तु 'दूतो जगान् भनु' ऋ १०, १४,१२) यो विवस्वत आसुर्दूत तम्']। यत्तु वें सा प्रमृ केचित् (तु G SBW GRI, वैतु GW) 'विश्वाश्चर्षणीरभिभवति' इत्येव योग्यक्रियाध्याहारपूर्वकमग्नेर्निवस्वतो दूतस्य सत सर्वप्रजाऽभिभावकत्व प्रतिपादयेयु, तन्नेष्टम्। दूतकर्मणि किंचित्प्रतियोगिकवचनादिवस्तुविशेषप्रापणमात्रलक्ष्यभूताया अभिभवनक्रियाया नितरामप्रासङ्गिकत्वादित्यभिसंधि।

q) इत्थंभूतलक्षणे कप्र 'स्वा' इत्येतदन्वित ['त्वदाभिमुख्येन नृभिर् वय शुम्भैर् यात्र इव (विराजमाना) सन्त (येन त्वत्प्रसादस्य प्रत्यक्षपात्रतां भजेम) अर्य (प) क्षप (=खलराज्यम् तत्प्रचारनिरोधिकास्तत्प्राशोक-हेतव) च (स त) पूर्वी शरदो मदेम' इति वा, वैतु वें सा प्रमृ. 'अभिसन्त' इति [उल्लक्षणद्विस्वरमपि सदेक पदमिच्छन्त स्वारसिक वा अशयन्त सन्तश्चिन्त्यतामनुपन्ना)]।

r) लक्षणे कप्र 'गर्भम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रमृ 'अभिप्रदद्' इति प्रग्रहमाग यात शिथलयिपन्त सन्त प्राकरणिकार्थविरोधतश्चाऽनलक्षणद्विस्वर्यतश्च चोद्या)।

२०, ५[a]; २३, १[b]; २४, ८[c]; ३१, ४[d]; ३२, ४[e]; ४३, ५[f]; ४६, ३[g]; ५६, ५[h]; ५८, ९[i]; १०[j]; ५, ३, ७[k]; ४, १[l]; ५, ४[e]; ९, ७[m]; २९, १२[n]; ३३, २[o]; ३[p]; ४१, ८[n]; ६५, ३; ८६, २[q]; ६, ५, ७[r]; ७, २[e]; ४[e]; ९, ५[s]; १०, ५[t]; १६, ४४; १७, ८[u]; १८, ९[l]; ११[l]; १९, ३[v]; ९[w]; २१, १०[n]; १२[g]; २२, १[x]; २[x]; ३४, ४[y];

[a]) लक्षणे कप्र. 'योपाम्' इत्येतदन्वितः [वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभिमन्यमानः' इति (द्विस्वरयोगं मन्यमानाश्चिन्त्याः)]।

[b]) अनन्तरवर्त्तिनीं साक्षाच् श्रूयमाणां समर्थां सकर्मिकां ('जुषाणः' इति) क्रियां मुधैवाऽकर्मकतया निर्वाहयन्तौ उपसर्गश्रुतेर् उचितक्रियाऽध्याहारमनुमन्वानौ वें. सा. चिन्त्यौ। तच्चिन्तितोपसर्गस्याऽनन्तरोत्तरवर्त्तिना कर्मपदेन कर्मप्रवचनीयतया योगस्य सूपपदत्वादिति दिक्।

[c]) लक्षणे कप्र. 'आजिम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्य(भि-अ)ख्यत्' इति (द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्याः)]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ २, १६, ८)।

[e]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'वाम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. प्रमृ. 'अभिवर्तते' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र.(तु.टि.ऋ१,११८,४ (परि.द्र.);३,१५,५)।

[h]) लक्षणे कप्र. 'वाम्···द्यावी [द्वि. न तु सं.; (वैतु. सा.?)] इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. प्रमृ. 'अभि···प्र···भरामहे' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'तत्' इत्येतदन्वितः (तु. सा. GW.; वैतु. PW. 'अभि···पवन्ते' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र.'(अस्मभ्यम्) आजिम्' इत्येतद्युक्तः [वैतु. वें.सा.GW.प्रमृ. 'अभि···अर्षत' इति (पर्यभिसंधेः)]।

[k]) लक्षणे कप्र. 'एनः' इत्येतदन्वितः[='योऽस्माकमाग एनसे (=अस्मदीयपापोद्घोषणाय) विमृशात्' (वैतु. सा. PW.प्रमृ.आगस्-इत्यस्य 'एनस्-'इत्यस्य च मध्ये लक्षण-विषयकस्य संबन्धस्य स्थाने समुच्चयविषयकं संबन्धं पश्यन्तः 'अभि···मराति' इत्येवं योजुकाः, 'नः' इत्येतत् च. (सा.) इति वा, द्वि. (PW.प्रमृ.) इति वा भणन्तः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. [वैतु. सा. GW.प्रमृ. 'अभिप्र√मन्द्' इति (तु. ऋ १,५१,१२;८,१२,१७;५४,२;६०,४ प्रमृ. यतः √मन्द् इत्यस्याऽकर्मकं वृत्तं परिपोषमियात्)]।

[m]) लक्षणे कप्र. (वैतु. सा. 'अभि···आभर' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'जनान्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. GW. 'अभिप्र···सक्षि' इति)।

[p]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. ['(ये) अब्रह्मता (=अधर्म-परतया) अभि (=भी-राहित्येन) अस्मत्तोऽयुक्ताः(=वि-युक्ताः) असन्, ते नैव ते (=तव)' इति वा. (वैतु. GW. कर्मसाकाङ्क्षत्वे सत्यपि 'अभि···असन्' इति)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'चर्षणीः' इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'रक्षत' क्रियापदमध्याहारकः)।

[r]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. इति मतं भवति [तु. सा.; वैतु.म. (मा १८,७४) 'अभि···अश्याम' इति, उ.GW. 'अभिवाजयन्तः' इति (अन्त्यस्तु कल्पः स्वरतो दुष्टः द्र.)]।

[s]) 'अभिवियन्ति' इति योगं PW. प्रमृ. आहुः, तन्न। कथं लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विव-क्षायामभिः कप्र. स्यादित्यत्र निगमस्याऽस्य विशे-षेण विनिगमकत्व-दर्शनात्। तथाह्यनेकविशेषणप्रदानेन लक्ष्यभूतस्य कतोस्तमभिलक्ष्य बहूनां व्येतॄणामपेक्षया तत्तद्दृग्-एककेन्द्रतया प्राधान्येन विवक्षा स्पष्टं प्रतीयते। सा च कप्र. अभिना यथा समर्पिता भवेन् न तथा तेन ग. (गतित्वेनाऽऽख्याताऽनुप्रवेशेन तदुपसर्जनभावोपगमात्) इति कप्र. एवेहाऽभिः स्यान् न गतिरिति निर्गलितोऽर्थः। एतदाश्रयश्च न्याय एवंप्रकारके विवेके कर्त्तव्ये यथायथं सर्वत्र द्र.

[t]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'जनान्' इत्येतदन्वितः [वैतु.मा. GW. प्रमृ. 'अभिसन्ति' इति योजुकाः सन्तः स्वरद्वय-वतीं च पत्वाऽभाववतीं च स्थितिमवहेलयन्तः (तु. टि. ऋ २, २३, ९)]।

[u]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'देवान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्यौ(भि-औ)हिष्ट' इति]।

[v]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः (तु. पपा.; वैतु. सा. PW. प्रमृ. 'अभ्या(भि-आ)वबृत्स्व' इति)।

[w]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. 'विश्वतः' (=विश्वा दिशः) इत्येतदन्वितः (वैतु. सा. 'अस्मान्' इति सना. वा. आक्षे-पुकः; GW. अभिसमेतु' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'तम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. ऋ १, ५१, १; वैतु. सा. PW.प्रमृ. प्रथमे स्थ. 'अभ्यर्चे' इति, द्वितीये स्थ. सा. 'अभि तुष्टुवुः' इति)।

[y]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. °धन्वं > °धन्व-न् > °धन्वम् (< °धन्व- [यद्र.]) इत्यनेन यनिप्र-योजितोत्तधातुरूभावमिथ्याप्रलापितनकारद्वयप्रकृत्यापरया

३६, ५[a], ३७, ६[b], ३८, ३[c], ४४, १७[d], ४५, २५[e], ४९, १४[e], १५[f]

५०, ६[g], १५[g] ५३, २[h], ६०, २[i] ६१, १४[j], ६३, ७ ७ १५, २[k] १८,

१६ २३, ६[g], ३१, ४[l] ३२, २२[o], २४[m], ३३, ९[n], ३४, ५[o], ३७, ७[p],

सुशोधेनाऽन्वित [वैतु सा 'अभि' इति स्वार्थप्रधानम् अव्य इति 'स-युत् (<सम्√इ, =सन्यैत्य ' आप) इति च नितरामुपेक्षितस्वरसस्कार (स्याद्वा कथमपि क्रिवि इति कृत्वा 'स-युत्' ? इति न द्वि१ इतीव प्रत्या युक्त) उपेक्ष्य , GW 'अभिसुम् वावृधु ' इत्यन्याप्योभयगतिस्वरत्वेन योजुक LUD GRI 'अभि' इत्येत 'जनुम्' इत्येतेन योजुकौ सन्तावपि मा वा नदीय इव स्पृशन्तौ समान चिन्त्यौ]।

[a]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'भूम' इत्येतदन्वित [–'भूम्ना (विस्तारेण) 'अर्यु' (<अरि) राय (प्र३ वैतु सा द्वि३ इति वदन् स्वरतश् चिन्त्य) शुन्मदशा ' इति वा द्र (तु GW , वैतु सा 'भवसि' इति क्रिप आक्षेपतस्तत्स्वर गतित्वमुपकल्पुक)]।

[b]) लक्षणे कप्र 'श्रव ' इत्येतदन्वित [='अश्वा इन्द्र श्रव अभिलक्ष्याऽच्छा वह्यु ' (अच्छ>अच्छा [वैतु ? पपा] इति 'वहेयु ' इत्यस्य वि सद् गतित्वमाप्नुयातरामिति कृत्वा गपू. [पृ ५४] सस्थ निर्देशस्य यथाकाम शोध मुवच , वैतु सा 'अभि वहेयु ' इति योग (रथेऽवस्थितिभाज इन्द्रायाऽश्वकर्तृक हविरभिवहनाऽऽख्यमश्रुतपूर्व कर्म कुतूहलेनहेतु सद् उपचयम्) PW प्रमृ. 'अभि ऋज्यन्त ' इति]।

[c]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १,११,२,८ ५१,१)।

[d]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [तु पपा वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्यादेदिशानान् इति द्विस्वरयोग मन्वाना (आ√दिश् इत्यस्य च दारातम्या [तु १०, १३३, ४] सकर्मकता-प्रगमात्) उपेक्ष्या]।

[e]) लक्षणे कप्र 'रातिपाच (द्वि३=यजमानान्)' इत्येतदन्वित [=तानुद्दिश्य राये भगस्तत् (–चन) ओषधाभि प्रतिन्वतु' (तु PW प्रभृ वैत सा 'अभि' इत्युपसर्गश्रुतिरिति कृत्वाऽध्याहृतेन क्रिया तृतीयपादग पृथग् वाक्य रचयन्त्य)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'त्रिदा ' इत्येतदन्वित ['श्वात्रेवीभ्यो विश्वभ्यो जनान् (=पुत्रपौत्रादान्) अथवाम (च) अदेवी रक्षभोऽभिक्रमाम च' इत्येव स्वारसिक था मन्यु उत्तरार्धे मध्यम पादोऽभिक्रम द्र (वैतु सा PW प्रभृ प्रथम पादगत जन-पाद पातुरर्थाय इति कृत्वाऽभिक्रम्य वेन तत्पादगत उत्तम पादे 'अभ्यदनुवाम' इत्यन्याप्यस्वरस्वर्य दूषित योगमङ्गीकुर्वाणाश्च)]।

[g]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १, ५१, १)।

[h]) लक्षणे कप्र 'वसु' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW प्रभृ 'अभि नय' इति)।

[i]) 'फोधिष्टम्' इति क्रियायोगमाहुरर्वाञ्च । तथा तु सति कर्माऽऽकाङ्क्षाया गवादीना सनिहितवार्त्ते सहेन्द्राग्नी युद्धमकुरुतामित्याकारकोऽनिष्टोऽर्थ प्रसज्यत । तानभिलक्ष्य वृत्रादिभिरित्यन्वय तु सर्व सुन्दरमिति दिक् ।

[j]) लक्षणे कप्र 'वस्व ' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि नेषि' इति)।

[k]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'चर्षणी ' (अत्यन्तसयोगे द्वि) इत्येतदन्वित [तु सा GW वैतु PW MW 'अभि निषसाद' इति (उल्लक्षणस्वरत उपेक्ष्यौ)]।

[l]) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १,११,२,८,५१,१)। यत्तु सा 'त्वाम् ' इत्यस्योपक्षेपमिव कुर्वाणस्तदभिसबद्ध कप्र अभिरिति कृत्वा व्याचष्ट, तदशतोऽसत् । उपक्षेप्यस्य श्रूयमाणत्व सति तदुपक्षेपणस्य व्यर्थश्रमाऽव्यभिचारात् । कथ तच्छ्रवणमिति । 'त्वायुव ' इत्यत्र 'त्वा । आयुव (<आयु)' इत्येतयोर्द्वयो पदयो सद्भावोपगमादिति [वैतु पपा प्रभृ 'त्वायु >युव ' इति, तु ऋ १,१३९, ३ (यत्र सा 'अभ्यायु ' इतीवैक पद सिपाधयिषु पपा उदात्तपूर्ववर्तिन स्वरितस्य विशिष्यमाणमपि सक्तमव जानान स्वय नितरामुपेक्ष्य द्र), ८, ३, ७ च (यत्रा ऽऽयवो देवतामभिलक्ष्य स्तुतिवाचनपरतया समान श्राव्यन्ते)]। एस्थि छन्दोनुरोधतो वयमिन्द्र त्वा आयुवो अभिप्रणोनुमो वृषन्' इत्येषाऽऽर्षची मूलस्थिति द्र ।

[m]) श्री अव्य प(<रु)तु [<सुस् <√१अस्, द्वि३ (वैतु सा प१)] इत्यस्य वि (तु नि ऋ २, ४,९, पपा च, वैतु सा 'अभि आभर' इति, GW 'अभीपतु ' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र 'निण्युम्' इत्येतदन्वित (वैतु वे सा PW प्रभृ 'अभिसुचरन्ति' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र 'यनुम्' इत्येतदन्वित । शप तु नि ऋ २, १५, ५ ।

[p]) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'युम् (=यस्य समुद्र)' इत्येतदन्वित (तु PW प्रभृ , वैतु सा 'अभि नक्षन्ते' इत्य् अभिपूर्वक योग पश्यन्त् उपेक्ष्य)।

३९, ४[a], ४८, ३[b], ६०,
२[c], ६९, २[d], ८३, ५[e],
८८, ९[f], १०४, २[g], २१[h].
८, २, १९[i], ४०[j], ३,

३[k], ६, ७[k], ३४[k] ४२
८, १२[l], १२, १५[k], २३[k],
१३, २८, १५, १[m], १७,
७[n], १५[o], २१, ५[k], २३,

२६[p], २५, २१[q], २७,
६[r], ३२, २८[s], ४०, ४[m],
४५, २२, ४८, १[t], ४९,
१[u], ५५, १, ५९, ३[v],

[a]) सा 'सुन्ति' इति क्रियायोगमाह, तन्न। तथात्वेऽर्थवैपरीत्यप्रतीतेः। देवा हि यज्ञेषु सधस्थ (=साधस्थ्य सहभावम्) इच्छन्ति न तु तस्याऽभिभवनं कुर्वन्ति। उपसर्गवाऽभावे पत्वाऽभावस्य द्वैस्वर्यप्रसक्तेश्च ज्ञापकताऽपि पूर्वोक्तं मतं द्रढयति (तु टि ऋ २,४,९, २३,९)।

[b]) नापूर्टि दिशा कप्र द्र।

[c]) लक्षणे कप्र 'उभे' इत्येतदन्वित (तु वें मा, वैतु GW MW 'अभि् उदेति' इति)।

[d]) लक्षणे वेत्थंभूताख्याने वा कप्र 'पुत्र भूमा' इत्येतदन्वित। उत्तरे कल्पे 'भूमा' इत्यत्राऽत्यन्तसंयोगे द्वि द्र (तु GW प्रमृ, वैतु सा 'अभि् आयातु' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र 'मा' इत्येतदन्वित [तु पपा GW, वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्या(भि् आ)तपन्ति' इति। तच् चिन्त्यम्। आ√तप् इत्यस्येहाऽकर्मकवृत्ते (तु शौ ८,६, १२, १२, ३, ५०)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'अ्न्ध', 'व्पु' इत्येतदन्वित (वैतु. सा PW प्रमृ 'अभि् निर्नीयात्' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'अघ्दासम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ, वैतु सा 'स्म् अभि् (भवतम्)' इत्याक्षेपपूर्वकं गतित्वपक्षपात, GW 'स्म् अभि् ययस्तु' इति च]।

[h]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [तु सा प्रमृ (=प्रत्यक्षे पूना पराणा परोक्षे पूनाविध्वमकानाम्)]।

[i]) लक्षणे कप्र 'अस्मान्' इत्येतदन्वित (तु सा MW, वैतु GW 'अभि् हृणीथा' इति)।

[j]) लक्षणे कप्र 'मे्ध्यातिथिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभि्युन्(<१अभि्युव्) इति)।

[k]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,११,२ ८ ५१,१)।

[l]) लक्षणे कप्र 'स्तो्मम्' इत्येतदन्वित [='एव स्वन्वय स्तोमो मयाऽकारि, यथाऽश्विनौ इममभि वह्नी(=एतद्ग्रहणाऽभिप्रायाविव) सन्तौ अनूपाताम् (=आत्मनो नमनमिवाऽकार्ष्टाम्') तु टि ऋ १,११,२,८,५१,१]।

[m]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,५१,१)।

[n]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (वैतु सा अभि् 'प्र् सर्पंतु' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र 'भूयस' इत्येतदन्वित [= एकोऽपि सन्नभि बहून् भूर्णिमरवमनयत्' इति तृतीयपादान्तमेकं वाक्यं द्र (वैतु सा पूर्वार्धेन वाक्यपरिच्छेत्तुमाक्षेपमुखं 'अभि-भवति' इति गतित्वपर)]।

[p]) उत्तमे पादे देवता निषदनक्रियमानस्य विवक्षितत्वात्तस्य च कर्मनिरपेक्षत्वात् पूर्वार्धर्चश्रावितपदार्थाऽभिलक्ष्यत्वं तदानुषङ्गिकसामीप्यसङ्केतमात्रत्वं वा द्र (तु टि ऋ ४,६,१,७,१५,२,सा, वैतु [?]वें अभिनि√षद्' इति)।

[q]) उद्√चर् इत्यस्याऽकर्मकवृत्तौ प्रसिद्धायामपि (पा १,३,५३) यत् सा PW प्रमृ सम्भवद्वाद्योगान्तरमपि गत्यन्तरतया 'उ्च्चर' इत्याख्यातेनैवाऽभिनद्धुमिच्छन्ति, तत्तेषां सौवरानुशासनस्याऽभिध्यातादुल्लङ्घनहठान् न व्यतिरिच्येत। अतो लक्षणे कप्र अनाभिरि् इत्येवाऽवदातम्।

[r]) लक्षणे कप्र 'ह्व्या' इत्येतदन्वित [तु GW, वैतु सा PW 'अभि् प्रयाथ्न' इति (वस्तुतस्तु 'अभि् या ह्व्या प्रयाथ्न, [अभि् ता ह्व्या] इत्यवमुत्तरार्धर्चशिरस्यावर्य 'इन्द्रादयो बर्हिरासदन्तु' इति वा द्र)]।

[s]) लक्षणे कप्र 'व्रता' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ, वैतु वें सा च 'अभि् चेतति (देवे्षु)' इति]।

[t]) लक्षणे कप्र 'य्ुम्' इत्येतदन्वित [अभिलक्ष्यभूतस्य प्राधान्येन समर्पणे श्रुतिस्वारस्यात् (वैतु सा GW प्रमृ 'अभि्सच्रन्ति' इत्युत्तन्त्रमिव योजुका)]।

[u]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,५१,१, ३,५१,४)।

[v]) '१°अभि्' इत्यस्य विवि सत न द्वि१ द्र [तु पपा, वैतु GW प्रमृ २अभि् इतीह भवतीति कृत्वा 'अभि्प् ति' इत्यन्याय्यद्वैस्वर्यदूषित योग प्रकुर्वाणा) °अभ्-, °उभ्, °ह, द्वि इत्येते प्राति (यद्र) सनाते सयू १°अभि्- इत्यत्र द्विरुक्तार्थे विशिष्टे वास च उपग्रस्व पा ६, २, १३९) च प्राति अन्य्त् (>द्) इति पूप च (भावे) √मृ>°म्रि>°भि्- इति उप च द्र (°अन्यद्रि्- >°अभ्रद्भि्-> °अँभि्->१°अभि्- इति वर्णसमापत्तिश्च निपातमुत्तरतरवर्णलोपश्चेत्यभिसंधि (तु WW १, ५४३)]। एस्थि 'य अदब्ध वाम् अभि् (=इन्द्र चाऽन्यतो वरुण चाऽन्यत) चित्तिभि पाति' इति वा द्र। न चापि २अभि् इत्येव लक्षणे कप्र 'वाम्' इत्येतदन्वित इति सुवचम्। तथा सति √२पा इत्यस्य कर्माऽऽकाङ्क्षाया दुष्पूरत्वात्। २अभि् इत्यनेवाऽऽपद्येत्तर्हि स्वार्थप्रधानम् अव्य तद् द्र. इति दिक्।

६०, ४[a], ६६, १०[b], ६७, ९[c], ६९, ४[d], ५[e], ११[f], ७२, २[f], ७४ १४[g] ७५, १५[h]

[(७६,५) ८८, १][d] ४[i], ८९, ४[j], ९२, १[d], ५[d], ९३, १ ४[k] १९[l] २१[m] ९५,

१[d], ९, १, २[n]; ४[o], ३, १[p], ४, ७[q], ८[q], ६, २[r], ३[s], ७ ३, ८, १[t], ९, ५[u],

[a]) लक्षणे कप्र 'प्रयासि' इत्येतदन्वित [तु पूर्वार्धे 'वीतये' इत्यस्य सक्तो योग, वैतु सा 'अभि'''गहि' इति, GW च यनि इति वा 'अभि आ गहि' इति वा सकल्पुक]।

[b]) अभिभावकत्वेन प्रतिमानवचन कप्र 'पणीन्' इत्येतदन्वित (वैतु वें सा गतित्वपरौ सन्तौ 'भवति' इत्याक्षेपुकौ)।

[c]) लक्षणे कप्र 'न ['अस्मानभिलक्ष्य रिपूणा मृचा मा प्रमृक्षत =प्रकर्षेण मृक्षा (<√मृक्ष् <मृक्ष- <√मृच् यद्र) भवत]' इत्येतदन्वित (वैतु सा 'मृक्षत' <√मृश् वा√मृज वेति विकल्पुक, पूर्वे कल्पे PW प्रभृ अपि तमनुसरन्तश्च सन्त 'अभिप्रमृक्षत' इत्येव योगऽप्रलक्षणद्वैस्वर्यं स्वैर पोषुका)]।

[d]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १,११,२ ८,५१,१)।

[e]) 'युत्र अभि' इत्येव सबन्धे सति स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र [='यत्राऽभितो वर्तमाना सन्त' (तु टि ऋ १, ११,२, वैतु वें सा GW प्रभृ 'अभिसनुवामहे' इति)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'अशुम्' इत्येतदन्वित (तु GW प्रभृ, वैतु वें 'अभि नि सीदत' इति, सा च्युतपद इव द्र)।

[g]) लक्षणे कप्र 'प्रय' इत्येतदन्वित [तु GW, वैतु PW, सा चाऽपि व्यामुग्धभाषी]।

[h]) लक्षणे कप्र 'अवरान्' इत्येतदन्वित [=परस्या सवनोऽधि यत्राऽहमस्मि (तत्र) अवरान् (=मत्प्रदिष्टान्) अभिलक्ष्य भ्रातर तान् अव (च) (तु पपा, वैतु सा मा [तें] उ म च [मा], PW प्रभृ च 'अभ्या[भि-आ] तर' इति)]।

[i]) 'योद्धाऽसि' इति च पृथक्, उपसर्गश्रुतिबलात् 'अभि भवसि' इति च पृथग् योगात् इति सा अभिप्रैति। तच् चिन्त्यम्। एकेन वाक्येनाऽपर्यवसितौ वाक्यद्वयी दुष्कल्पा भवतीति दिक्। अथवा अभियोद्धृ इति प्राति विवक्षित स्यात्। तद् योद्धा सन् 'अभि भवसि' इति च प्रथम कल्पे 'अभियोद्धाऽसि' इति च द्वितीये कल्पेऽन्वयी भवेताम् इति विवक्षो विमृश्य (तु GW)।

[j]) लक्षणे कप्र [तु टि ऋ ४,५९,७ वैतु सा GW प्रभृ 'अभिप्रभर' इति (सा 'भर' <√भृ वा √हृ वेत्येव विवृत्य प्र√हृ>भृ इत्यत्र गत्वे विस्पष्टमार्ग द्र)]।

[k]) लक्षणे कप्र 'युत्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु PW प्रभृ 'अभि उद्गा इति)।

[l]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित (='अस्मभ्यम्') 'स्तोतृभ्य' इति श्रुतिरेतदेवाऽभिवदति [तु टि ऋ ५, ४,१ वैतु सा स्वार्थप्रधानम् अव्य इति, PW प्रभृ च 'अभिप्रमन्दसे' इति]।

[m]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित 'अस्मभ्य रयिं दाशुपे प्रयन्ता बोधि' इति वा (तु एपू श्रु वैतु वें. सा योग्यक्रियाऽध्याहारिणौ)।

[n]) 'अभि आसदत्' इति योग इति सा। तच्चिन्त्यम्। योनि सधस्थयो पार्थक्यान्वये मन्त्रस्वारस्यप्रतीत। यथा चाऽभिलक्षणविषयत्वेन योनिम्' इति पृथग अन्वयमर्हति द्रोणाधिकरणक साधस्थ्य च आ√सद् इत्यस्य कर्मतया पृथग् गम्यत इति मा २६ २६ इत्यत स्पष्ट प्रतीति गोचर भवति। उपाश्रयमभिलक्षयमाण सोमो द्रोणकलशे तमुप लभत इति निर्गलितोऽर्थो भवति। एस्थि अपि व्यधि करणसमानाधिकरणपद्द्व विभक्तिव्यत्ययस्याऽगतिगती यमानस्य यदुपाश्रयम् उ म च जगृहतुस् तन् नितरां साहसमात्रतामुपेयाद् इत्युपेक्ष्यम् (तु एउ टि)।

[o]) इत्थभूतलक्षणे 'वीतिम्', 'वाजम्', 'श्रव' इत्येतदन्वित कप्र (तु टि ऋ ९,६३,१२, वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्यर्ष' इति)।

[p]) इत्थभूतलक्षणे वा सप्तम्यनुवादी वा कप्र द्रोणानि' इत्येतदन्वित (तु एपू. टि, सा GW च, वैतु PW MW 'अभि आसदम्' इति)।

[q]) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष इति)।

[r]) लक्षणे कप्र 'मदम्', 'अर्वन' इत्येतदन्वित (वैतु मा 'अभि' क्षर' इत्येव साभेदुक्ततयाऽरचिरप्रयोग)।

[s]) लक्षणे कप्र 'मदम्', 'वाजम्', 'श्रय' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभि अर्ष' इति)।

[t]) लक्षणे कप्र 'कामम्' इत्येतदन्वित (वैतु GW, सा 'कामम्' (=काम्यम्) इति कृत्वा 'अभि अक्षरन्' इति)।

[u]) तच्छब्देन परामृष्टस्य पदार्थस्याऽभिलक्ष्यत्वेन प्राधान्यगाम्भीर्यप्रतीतेर् अभिरत्र कप्र भवति (वैतु सा 'अभि अगच्छ' इति, GW अभिगच्छ' इति)।

१२, २ᵃ, ८ᵇ, १३, -ᵃ ७ᶜ, १४, ७ᵈ, १७, २ᵉ, ६ᶠ, २०, ४ᶠ, २१, ३ᵍ, २३, १, ४ʰ, २५, २ⁱ, २६, २ᵃ, ३०,	४ʲ, [३२, ५ ३३, ५]ᵃ, ३४, ५ᵏ, ३५, ३ˡ, ३६, २ᵐ, ३७, २ⁿ, ३८, ६ᵒ, ४२, ५ᵖ, ४४, १ᵍ, ४५, २ʳ, ४८, ३ˢ,	५१, ५ᵗ, ५६, ३ᵘ, ५७, २ᵛ, ६२, १, २३, २५ᵛ, २८, ६३, १२ʷ, २५ˣ, २६ʸ, ६४, २१ᶻ, ६५, १९ˣ, ६६, १ʸ, ४,

ᵃ) लक्षणे कप्र (तु ऽि ऋ ६, ५,१, ११, २, ८, ५१, १)।

ᵇ) लक्षणे कप्र 'दिवु [प (वैतु सा प इति)]' 'प्रिया पदा' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW 'अभि अर्षति' (वैतु ऋ ९, ३४, १, ६७, ४, ९७, ३२, १०७, १५ यत्र धा अस्याऽकर्मिका वृत्ति श्रूयते)]।

ᶜ) लक्षणे कप्र 'वत्सम्' इत्येतदन्वित [= यथा वत्सम्अभिलक्ष्य धेनवो वाश्रा स्युस्तथा वाश्रा सन्त इन्द्वोऽर्षन्ति', (वैतु सा 'अभि अर्षन्ति' इति, GW प्रमृ 'अभि दधन्विरे' इति च)]।

ᵈ) लक्षणे कप्र पतिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ. 'अभि समग्मत' इति)।

ᵉ) लक्षणे कप्र 'पृथिवीम्', 'इन्द्रम्', इत्येतदन्वित (वैतु. सा GW प्रमृ 'अभि अक्षरन्' इति)।

ᶠ) लक्षणे कप्र '(मधुवद्स्य) यज्ञ ' इत्येतदन्वित (वैतु सा. GW 'अर्म्यर्प' इति)।

ᵍ) लक्षणे कप्र 'सधस्थम्' इत्येतदन्वित [तु GW, वैतु सा आक्षेपमुख सन् 'अभि अक्षरन्' इति (तु यनि सवादनाया श्रुतय ऋ ९, १२, ३, ३९, ४, ८५, १०)]।

ʰ) लक्षणे कप्र 'सदम्', 'कोशम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ. 'अभि² पुवन्ते' इति)।

ⁱ) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा आक्षेपमुख सन् 'अभिविश' इति, PW प्रमृ. 'अभि कनिक्रदत्' इति च)।

ʲ) तु ऽि ऋ ९, ३, १।

ᵏ) लक्षणे कप्र 'ईम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ. वैतु वें सा 'अभि दुहत' इति (आम त्वेव मति चिन्त्य द्र)]।

ˡ) लक्षणे कप्र 'वार्यम्' इत्यतदन्वित (वैतु सा. 'अभि क्षर' इति)।

ᵐ) लक्षणे कप्र कुलेतम्' इत्येतदन्वित [तु PW प्रमृ. वैतु मा 'अभि पुवस्व' इति)]।

ⁿ) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (तु GW वैतु सा उपसर्ग इति) योग्यक्रियामध्याहारक।

ᵒ) तु नापूऽि यत 'अभि अर्षति' इति योग इति सा इत्यत्र विशेष द्र.। उभयत्र क्रन्दनस्याऽभिलक्ष्यवस्तुममर्पणे श्रुतिस्वरस द्र।

ᵖ) लक्षणे कप्र 'वार्या', 'देवान्' इत्येतदन्वित [अर्पणस्याऽभिलक्ष्यवस्तुममर्पणी श्रुतिरित्यभिसधि (वैतु सा. GW. प्रमृ 'अभि अर्षति' इति)]।

ᵍ) लक्षणे कप्र 'देवान्' इत्येतदन्वित (वैतु सा श्रुतिस्वारस्यविप्रैकफल वाक्यान्तरं कुर्वाण क्विप अध्याहारतो गतिवमस्याऽभिलाषुक-, GW 'अभि अर्षसि' इति च)।

ʳ) लक्षणे कप्र 'न ' इत्येतद्युक्त ['अस्मदभिप्रायत इन्द्राय दूत्यमर्प च (अस्मभ्य) मखिभ्यो वरम् आ (=यावद्) देवान् तोशस च' इति वा द्र। एस्यि नेय गायत्री स्यात्। किं तर्हि द्विपदा त्रिष्टुव् वा जगती वा यस्या 'तोशसे' इति-प्रभृति द्वितीय पाद इति। प्रथमे पादे 'अभी' इति क्वचिद् दीर्घो यच्छ्रूयते ततो मौलिक्या यते संकेतलाभ स्यादिति दिक् (वैतु सा. प्रमृ 'अभि अर्प' इति)]।

ˢ) लक्षणे कप्र 'रयिम्' इत्येतदन्वित (तु सा. प्रमृ)।

ᵗ) लक्षणे कप्र 'पवित्रम्', 'वाजम्', 'श्रव ' इत्येतदन्वित [वैतु सा एकत्र 'रक्ष' इति क्रियामाक्षेपुक, अन्यत्र च (तु GW च) 'अभ्यर्प' इति]।

ᵘ) लक्षणे कप्र 'प्रियाणि काव्या' इत्येतदन्वित (वैतु सा प्रमृ. 'अभि अर्षति' इति)।

ᵛ) लक्षणे कप्र काव्या' इत्येतदन्वित (तु वें सा वैतु GW 'अभि पुवस्व' इति)।

ʷ) लक्षणे कप्र 'रयिम्', 'वाजम्', 'श्रव ' इत्येतदन्वित (वैतु वें सा GW 'अभ्यर्प' इति)।

ˣ) इत्थभूतलक्षणे कप्र 'काव्या' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु सा 'अभि'' असक्षत' इति)।

ʸ) लक्षणे कप्र 'शुष्मम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW 'अभ्यर्ष' इति)।

ᶻ) लक्षणे कप्र 'द्रोणानि' इत्येतदन्वित (तु वें सा वैतु GW 'अभि अर्ष' इति)।

६७, ३[a], १४[b], ६८, ८[c], ७०, १०[d], ७१, ७[e], ७२, ३[e], ७५, १[f], ३[c] ७७ १[g], ४[b], ७८, ३[i], ७९, ३, ८०, २[c] ८२, २[j], ८६, २[k], ३[d], १५[l] १७[m], २५[c] ३५[n], ३६[o], ८७, १[d], ५[p], ६[d], ७[q], ८८, ६[r], ८९, ७[s], ९०, २[t], ९३, २[u], ९४, २[v],

a) लक्षणे कप्र 'शुष्मम्' इत्येतदन्वित (तु सा, वैतु GW 'अभ्यर्ष' इति)।

b) लक्षणे कप्र 'द्रोणा' इत्येतदन्वित [=द्रोणाभिप्राप्तये कनिक्रदत् सन् धर्म विगाहते [तु ऋ ९,४३,५, (वैतु सा प्रथमे वर्णके 'गच्छति' इति क्रिप गतित्वेन योजुक, GW MW 'अभि कनिक्रदत्' इति च)]।

c) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ११,२,८,५१,१)।

d) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्यतदन्वित ।

e) 'अभि लक्ष्य अत्येति' इति योगमभिप्रयन् सा न साधुवादी । कर्मभेदात् । अभि√इ इत्यस्य हि गावोऽभिलक्ष्यत्वेन कर्मभूता । अति√इ इत्यस्य तु पवित्र कर्म गम्यम् (तु ऋ ९, ९७, ३१)। अत कर्मप्रवचनीयता द्र अभेर्यथाऽऽह GW । अथवा 'अभि' इत्यनेन योग्यक्रियाध्याहारमुखेन √इ इत्यस्याऽभ्यास द्र । उभयथाऽपि अति√इ इत्यस्य गम्य-कर्मत्व न विहन्यत इति दिक् ।

f) लक्षणे कप्र 'नामानि' इत्येतदन्वित (तु सस्थ टि 'अधि', वैतु मा PW GW 'अभि ··पवते' इति)।

g) लक्षणे कप्र 'ईम्' (=इन्द्रस्य वज्रम्) इत्येतदन्वित ('=तमभिलक्ष्य 'वाश्रा ' सत्य ऋतस्य [धेनव] अर्षन्ति [अपरा धेनव] पयसा [पयोदोहनिमित्तमातुराय माणा सयो वाश्रा यथा])।

h) लक्षणे कप्र (वैतु मा PW प्रमृ 'अभ्युर्षति' इति)।

i) लक्षणे कप्र 'सोमम्' इत्येतदन्वित (तु सस्थ टि. अन्तर् इति, वैतु सा PW प्रमृ 'अभि ··अक्षरन्' इति)।

j) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित [='वाजाय मृज' (तु ऋ ९,३,३) इति वा, 'वाजाय अर्षसि' (तु ऋ १, १८०, २, ४, २१, ८, ५, १०, १, ४३, २०, ६२, १८, ७७, १, ८६, ३४, ८७, ५ प्रमृ) इति वा (वैतु मा प्रमृ 'अभि अर्षसि' इति)]।

k) लक्षणे कप्र यद्वा यथाऽऽह मा योग क्रियान्तराभिप्रायम् । [illegible] वाक्यद्वये गौरव तु द्र ।

l) लक्षणे कप्र 'मधुन' इत्येतदन्वित (वैतु PW प्रमृ 'अभिसुवानि' इत्य आत्यन्तिक योगमाहु, तत्र । [illegible] , पदविशेषाभावाऽभावेऽपि [illegible] नार्थ [illegible] अनुत्पन्न

प्राधान्येन विवक्षितत्वाच् च तदर्थं तत्साधनतया कप्र ग्रहणौचित्यादिति दिक्)।

m) लक्षणे कप्र एकतरत्र 'सोमम्' इत्येतदन्वित, अन्यत्र च सप्तमीवचन 'ईम्' इत्येतदन्वित (प्रथमे स्थ तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १ द्वितीये स्थ वैत वें सा GW प्रमृ 'अभि · अशिश्रियु' इति)।

n) लक्षणे कप्र '(अस्मभ्यम्) इषम्, ऊर्जम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW प्रमृ 'अभ्यर्षसि' इति योजुकाथिन्त्या (सोमकर्तृकस्येषयोर्जश्च साक्षादभ्यर्षणस्य सुगत्यसभवादिति यावत्)]।

o) लक्षणे कप्र 'शिशुम्' इत्येतदन्वित [='सोमाख्यस्य नवशिशो प्रादुर्भावे मातृत्वमुपगता' तु ऋ ९, १०२,४ यत्रैना मातृत्वप्रतिष्ठामुपजीविनीव श्रुति प्रवर्तत, वैतु वें सा प्रमृ गतित्वाऽभिप्राया सन्त 'गच्छन्ति' इत्येतदध्याहारुका]।

p) लक्षणे कप्र 'गव्या', 'श्रवांसि' इत्येतदन्वित (तु वें GW प्रमृ, वैतु स 'अभि · असृग्रन्' इति योगमुशन् असौ व्याहतस्तु भवति । गव्यलक्ष्यीकरणमात्रेणाभेर्गतार्थताश प्राक् तदुक्तवतोऽनुपद क्रियाभिसबन्धवादिनस्तस्य मतेऽभे पुन प्रसवस्य दुरुपपदत्वात् । न च पवित्रैर्गव्यानि लक्ष्यीकृत्य सोमा सृज्येरन् इति वक्तु लभ्यते। कर्तृभेदात् । गव्यलक्ष्यीकरण हि सोमकर्तृक सोमसृष्टिश्च पवित्रकर्तृकेति भावात्)।

q) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित ['परि अदधावत्' इति सबन्ध (तु GW, वैतु वें सा 'गा असृग्रन्' इत्येव सदन्वयकौ सतौ 'गच्छति' इत्यध्याहारमुखेन युयाजयिषन्तौ)]।

r) लक्षणे कप्र 'कलशान्' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु मा PW 'अभि · असृग्रन्' इति)।

s) लक्षणे कप्र 'दधीतिम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ९, ९७,२१, GW च, वैतु मा 'अभि पवस्व' इति)।

t) लक्षणे कप्र 'कृपणम्' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ २, २,२ वैतु मा PW प्रमृ 'अभि·· अवावशन्त' इति)।

u) लक्षणे कप्र 'योषाम्' इत्येतेनाऽन्वित (वैतु मा प्रमृ 'अभि···युः' इति)।

v) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ २, ३, ३)।

५[a], ९६, ८[b], १६[ᵛc],	९९, २[n], ४[o], १००,	१०६, ११[s], १२[t],
९७, ४[d], १२[e], ७१, २५[f],	१[o], १०१, ९[p],	१०७, १४[u], २१[v],
३९[g], ४५[h], ४९[vi], ५०[vj],	१०२, ७[q], १०३, ३[o],	२३[w], २५, १०९, ४[x],
५१[vk], ९८, १[l] २[m],	१०४, २[r], ४[o],	११०, २[y], ६[o], ८[z],

[a]) लक्षणे कप्र 'इषम्', 'ऊर्जम्', 'अश्वम्', 'गाम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष' इति)।

[b]) लक्षणे कप्र 'वाजम्' इत्येतदन्वित।

[c]) लक्षणे कप्र 'भाम' 'वानम्', 'वायुम्', 'गा' चेत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभ्यर्ष' इत्येतत् समस्त क्रिप दर्शुकौ)।

[d]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ५१, १)।

[e]) लक्षणे कप्र प्रियाणि [नामानि वा द्रोणानि (तु सा) वा]' इत्येतदन्वित [वैतु GW 'अभि पवते' इति। सा वा चिन्त्यो भवति। तृतीयपादस्य पूर्वार्धी यायास्तदभिप्रेतायाः सगतेरयुक्तत्वात् (तु सस्थ टि √व्ये > अभ्यत)]।

[f]) लक्षणे कप्र 'वीतिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा GW 'अभि अर्ष' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित [तु सा GW, वैतु PW MW 'अभि उष्णन्' इति (चिन्त्य त्वेतद् भवति। सोम ज्योतिष्करणकस्य गवायुभयसमानकर्मकस्य दहनस्य प्रसिद्धिप्रयोजनाऽभावात् (तु सस्थ टि √उष् > उष्णन्)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'निम्नम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि अक्षा' इति)।

[i]) लक्षणे कप्र 'वायुम्', 'मित्रावरुणा', 'नरम्' 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [='तत्तद्देवताया उद्दिश्य वीतये' (वैतु सा GW प्रभृ 'अभि अर्ष' इति)]।

[j]) लक्षणे कप्र 'न (च न द्वि)', 'वस्त्रा' धेनू' 'अश्वान्' इत्येतदन्वित [वैतु सा GW (व्यर्थमन्तर्भावितण्यर्थे) 'अभि अर्ष इति)]।

[k]) लक्षणे कप्र 'वसूनि', आर्ययम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि अर्ष' इति)।

[l]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ ९, ६३, १२)।

[m]) लक्षणे कप्र 'द्रुणा' (< *द्रुण < द्रोण यद्र) इत्येतदन्वित [= द्रोणान्यभिलक्ष्य हित प्रेरित (तु GW, वैतु सा 'अभि हित' इति, PW 'अभि अक्षा' इति च)]।

[n]) लक्षणे कप्र 'वाजान्' इत्येतदन्वित [तु सा वैतु PW प्रभृ 'अभिप्रगाहते' इति (आख्यातस्याऽकर्मकत्व सभवे तु ऋ ९, ८६, ४०)]।

[o]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ १, ११, २, ८, ५१, १)।

[p]) 'तिष्ठति' इत्याक्षेपमुखेन युयोजयिषन्तौ वै सा भवत। तस्मिन् दर्शने य श्वोनिष्ठ सन्' इति कर्तुर् विशेषणतामानम्। कप्र कल्पे तु 'श्वोनिष्ठो भवति' इत्यस्य विधेयत्वमिति विवेक द्र।

[q]) 'यज्ञे प्राप्ताऽञ्जन सोम उभे अपि द्यावापृथिव्यौ व्याप्नोति' इत्यर्थस्य स्वारसिकत्वन प्रतीतेरभिव्याप्यस्य प्रामुख्यवचन कप्र द्र (वैतु सा गतिवपर 'गच्छति' इत्याक्षेपुक)।

[r]) लक्षणे कप्र 'ईम्' इत्येतदन्वित (तु GW, वैतु सा 'अभि सृजत' इति)।

[s]) लक्षणे कप्र 'त्रिष्टुभम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभि समस्वरन्' इति)।

[t]) 'अभि असर्जि' इति योग पश्यन् MW अपश्यो भवत। तथात्वेऽलङ्कृतिमुद्दिश्योपमामुखेन समर्पयितुमिष्टस्य वस्तुन पङ्गुभावप्रसङ्गात्। मीळ्हु-सस्त्वस्योपमयभूतस्य कलश-पदार्थस्य लक्षणे कप्र अभिना प्राधान्येनाऽभिलक्षितत्वे त्वाल्ङ्कारिक्याकाङ्क्षा सम्यक् पूर्त्तिमियादित्यसावेव पन्था अभ्युपेय (तु सा GW)।

[u]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ ९, २३, ४)।

[v]) लक्षणे कप्र '(अस्मभ्य) रयिम्' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रभृ 'अभ्यर्षसि' इति योग इति कृत्वा अभ्य(भि√अ)र्ष इत्यस्योपरि अभि√क्षर् इत्यस्यार्थ मिथ्याऽऽरोपुक्त)।

[w]) लक्षणे कप्र (तु टि ऋ ९ ६२, २५)।

[x]) लक्षणे कप्र 'धाम' इत्येतदन्वित (तु वै सा, वैतु GW 'अभि पवस्त्र' इति)।

[y]) लक्षणे कप्र 'वाजान्' इत्यतदन्वित (तु टि ऋ ९, ९९, २, सा च, वैतु PW प्रभृ 'अभि प्रगाहसे' इति)।

[z]) भाव-लक्षण-प्रधान कप्र द्र. (तु सा MW, वैतु GW 'अभि समस्वरन्' इति)।

९[a], ६०, १, ३[b], ४,	७[i], ४५, ९, ५३, ७, ८[j],	८३, ६[p], ७[q], ८४, १[r],
२[c], १७, ६, १८ ८[2d],	११[k], ६४, १[l], ३[b], ६५,	८७, ९[s], १४, ९०, ४[t],
२५, ३[e], २९, ३[f], ३२,	१५[m] ६६, ९, ६८, १[n],	९२, १३[b], ९६, २[u],
१[g], ३७, १९[h] ४३,	७१, ३[b] ७५, ४[o]	९८, २[v], ५[w], १०३,

[a]) सप्तम्यर्थपर्यवसायिनीत्थंभूतलक्षणे कप्र 'रोदसी', 'भुवना' इत्येतदुभयान्वित (वैतु सा गतित्वाऽभिसंब-न्धेनैव चरितार्थशङ्कीनि सन्ति पूर्वार्धीयानि पदानि दार्ष्टान्तविरचनपर पुनरपि यागान्तरेणोपयुयोजायषु सन् असमर्थमापीति पर्यनुयोज्य)।

[b]) लक्षणे कप्र (तु पै ऋ १,११,२,८ ५१,१ १६४,३)।

[c]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (तु टि ऋ ८, ४८, १, वैतु सा GW 'अभिसंचरन्ति' इति)।

[d]) उभयत्र लक्षणे कप्र 'जीवलोकम्', 'जनित्वम्' (द्वि१) इत्येतदान्वित [तु सा, वैतु सा (शौ १८,३,२), PW. प्रमृ च 'अभिसंबभूथ' इति (='जनित्वम्' इति प्रदर्शन)]।

[e]) स्वार्थप्रधानम् अव्य । चित् > 'चित्' इत्येतत् नाउ. पद वस उप इव निहत द्र (तु पै ऋ ६, १७, ९)। वा 'वधात्' इत्येतेन (क्रिप अपेक्षया) नेदीयानिवाऽभिसंबन्ध [तु सा, वैतु GW 'अभि मृळा' इति योग चिकीर्षु (तदर्थं व्यर्थं वाक्यद्वयमिति कृत्वा क्रिप आवर्तयश्च 'न' इति च१ सन् द्वि३ इत्युपगमयश्च [तु मा अपि])]।

[f]) लक्षणे कप्र 'गिर' इत्येतदन्वित ('यत इमा स्तुतयस्तत्रया एव दुरो विधाव यथा रन्त्य मद प्राप्नुया इति'। वैतु सा. प्रमृ 'अभि विधाव' इति)।

[g]) लक्षणे कप्र 'वरान्' इत्येतदन्वित (तु पै ऋ ४, १, ११, सा च, वैतु GW प्रमृ. अभि...प्रमी दतः' इति)।

[h]) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वितः (तु सा प्रमृ)।

[i]) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित [यथा च मित्रु कुम्भानां च इदमभिलक्ष्यैव सोमानामिन्द्रमभिलक्ष्य गमनेऽउपमाया हृदय भवति । न तु तत्तदभिलक्षित-स्थानगमनमात्र इत्यभिसंधि (वैतु सा 'अभि...स मुद्रम्' इति)]।

[j]) लक्षणे कप्र 'ग्रामान्' इत्येतदन्वितः [तु सा 'ग्रामम् ऊत्तरम' इति (नदीम् इति येषस्तया कर्मतया ग्रहणमन्)। एवम् अग्रदन्तो दवनीयाः इतु W विर-हय PW प्रमृ. 'अभि ऊर्णोम' इति योगमुदाहरन्]।

[k]) लक्षणे कप्र 'योषणाः' इत्येतदन्वितः (तु GW प्रमृ, वैतु वै सा च 'अभि वनते' इति)।

[l]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु पपा, वैतु सा PW प्रमृ 'अभ्या(भि-आ)ववर्तति' इति)। यद्वा कप्र 'ऊती' [=ऊतीर् (=साहितिको यति विशेषितप्रवृत्तिकोऽजमध्यस्थ-रेफलोप नैप्र द्र [वैतु सा =ऊत्यै])] इत्येतदन्वित ।

[m]) लक्षणे कप्र 'भुवना' इत्येतदन्वित (तु पै ऋ २, १५, ५)।

[n]) लक्षणे कप्र 'बृहस्पतिम्' इत्येतदन्वित [तु पै ऋ १,११,२,८,५१,१, वैतु सा प्रमृ 'अभि अना-वन्' इति कृत्वोपमानाशीयस्वारस्य प्रतिघातुका (तु सस्थ टि उद मुत्->त, वि->वय, √वद् >वावदत् > -दत)]।

[o]) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वित (वैतु सा PW प्रमृ 'अभि अर्षति' इति)।

[p]) लक्षणे कप्र 'माम्' इत्येतदन्वित (तु पै ऋ २, १६, ८)।

[q]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु सा PW प्रमृ अभिप्रेहि' इति, सथु शौ (४, ३२, ७) इत्यत्र सा च 'न' इत्याक्षितेन सता कप्र इति, W WI च 'तान्' इत्याक्षिप्तेन सता कप्र इति]।

[r]) स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र (वैतु सा GW 'अभि-मयन्तु' इति)।

[s]) लक्षणे कप्र प्रथम स्थ 'रक्षांसि' इत्येतदन्वित । द्वितीये स्थ एतदन्वयार्थ 'तान्' इत्येतदाक्षेप्तव्यम [वैतु सा (प्रथमे स्थ एव स्वप्र मापते), PW प्रमृ 'अभिशो शुचानम्' इति)]।

[t]) चननाचेतनाभिव्याप्तिपूर्वक विक्रमणे तात्पर्ये लक्षणे कप्र द्र ।

[u]) लक्षणे कप्र 'योनिम्' इत्येतदन्वित (तु ऋ ९, १०६, ११, वैतु सा प्रमृ 'अभि समस्वरन्' इति)।

[v]) अस्मद्-वाच्यस्य प्राधान्येन समर्थयितुमिष्टस्यात् तत्-साधनभूतोऽभि कप्र द्र. [वैतु PW GW 'अभि अगच्छन्' इति, सा. 'अभि आ अगच्छन्' इति (तु पै गस्य आ√गम्>आगच्छन्)]।

[w]) गतमीक्षण कप्र (तु द्र. सा, वैतु PW प्रमृ 'अभि अगृभ्णन्' इति)।

.१२[a]; ११३, ४[b]; ११५, ७[c]; १२३,२[d]; १३२,१[e]; १३४,७[f]; १४८,३[d]; १८०,३[g]; १८७,४[h]; खि १, ६, ३; २, ८, ३; ११, २; ३, २२, ४[२]; ४, ५, २१[f]; ३५; १०, १; ५, ४, ५; ५, १०; मा ३, ३८[२]–४०[d]; ४, २५[२d]; ३४[i]; ७, ४५[k]; ११, ४७; ७१†; १२, २६†; ५७[l]; ७०[m]; १०३[n]; †१७, ४४; ९७; ९८; १८, ४५[२o]; ७४†; २०, ५४†; ६९[d]; २५, ३४†; †२६, ११; २६; २७, ३५†; २९, ६[p]; ३१, ४†; ३२, ११[q]; †३३, ३५; ८१; ३५, १०†; ३६, ७†; का ३, ४, ३[२]; ४[v]; ९, १[r]; ४, ८, ३[२]; १०, ५; ९, २, ५; १२, ४, ११; ७, ६†; १३, २, ९†; ४, १३; ५, ९; ७, २; १८, ४, १२†; †१९, १, १०; ११; २०, २, ८[२]; ५, ७†; २२, ५, ८†; ७, ३; २७, १३, ३†; २९, ५, ४†; ३१, १, ६†; †३२, ३, ६; ६, १२; ३५, १, ४†; ३, ८; ४, ९†; ३६, १, ७†; ते १, १, ४, २[s]; २, ३, २; ३[t]; ६, १; ९, १; ३, ४, ३; १४, ३†; ४, ४३, २[u]; ४६, २†; ५, ९, ३¶; ६, ३, १¶; १२, ४†; ७, ६, ७¶[v];

[a]) लक्षणे कप्र. 'अमित्रान्' इत्याक्षिप्तेनाऽन्वितः (तु. म.; वैतु. सा. उ. PW. प्रभृ. 'अभिप्रेहि' इति (द्युदात्तमेकं पदं ब्रुवाणाश्चिन्त्याः)।

[b]) लक्षणे कप्र. 'पौंस्यम्' इत्येतदन्वितः (तु. ऋ ७, ३०, १; ८, ९६, १६; वैतु. सा. 'रुणम्' इत्यनेनाऽस्याऽन्वयं पश्यन् यत् साधनं तत् साध्यतया प्रतिपादुकः, PW.प्रभृ.च 'पौंस्यम्' इति संप.इह न भवति। किं तर्हि। 'रुणम्' इत्यस्य वि. इतीवाऽभिमन्यमानाः 'अभि···प्रापयत्' इति योजुकाः)।

[c]) लक्षणे वेत्थंभूतलक्षणे वा कप्र. 'मानुषान्' इत्येतदन्वितः [=तानभिलक्ष्येति वा तानभित इति वा (वैतु. सा. PW. प्रभृ. 'अभिसन्ति' इत्येवं योजुकाः सन्तः स्वरतश्च पत्वाऽभावतश्च पर्यनुयोज्याः [तु. टि. ऋ २, ४, ९; २३, ९; ७, ३९, ४])]।

[d]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १,११,२; ८; ५१,१)।

[e]) लक्षणे कप्र. 'ईजानम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. वें. सा. च आक्षेपमुखौ 'अभि-वर्धयति' इति, PW. प्रभृ. च 'अभिप्रमृपणि' इति)।

[f]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. [वैतु. PW. प्रभृ. 'अभिसंरभामहे' इति वदन्तः (अव्ययार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितत्वाद् गतिभावे तदलाभाद् अनिष्टद्वैस्वर्यस्य दुष्परिहरत्वाच्च चिन्त्याः)]।

[g]) लक्षणे कप्र. 'क्षत्रम्' इत्येतदन्वितः (तु.सा.GW.)।

[h]) लक्षणे कप्र.(वैतु सा. स्वार्थप्रधानम् अव्य., GW. 'अभिविपश्यति' इति च)।

[i]) लक्षणे कप्र. 'द्युम्नम्', 'सहः' इत्येनदन्वितः (वैतु. PW. प्रभृ. 'अभि···आयच्छस्व' इति, उ. म. च 'अभि' इत्य् अपि ग. अपि कप्र. इति च 'यच्छस्व' इति √१,२यम् इत्युभयथा व्याचक्षाणौ च विकल्पप्रस्ताविव)।

[j]) लक्षणे कप्र.'धामानि' इत्येतदन्वितः (तु. उ.म., टि. तै ६,१,११,५; मै ३,७,८ इत्यत्र सश्रु.ब्राह्मणभागे 'अभिप्रच्यवते' इति; वैतु PW. प्रभृ. 'अभिप्रच्यवस्व' इति)।

[k]) लक्षणे कप्र.'रूपम्' इत्येतदन्वितः(तु.पपा.,टि. तै १, २,३,३; वैतु. उ. म. च 'अभ्या(भि-आ-अ)गाम्' इति)।

[l]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. [तु. पपा.; वैतु. उ. म. 'अभिसंवसानौ' इति (अनिष्ट-द्वैस्वर्यप्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[m]) लक्षणे कप्र. 'अस्मान्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा. म. च; वैतु. उ. 'अभ्या(भि-आ)ववृत्स्व' (तु. तै. पपा. ४, २, ५, ६, यत्रैकस्वर्यं श्रूयते) इति]।

[n]) मा. पपा. 'अभि आवर्तस्व' इत्युभयत्र स्वरदर्शनात् 'अभि' इति स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. तदभिमतमिति द्र.। का. अपि तथैव स्यादिति च मतं भवति। (वैतु. PW. प्रभृ. [द्वैस्वर्यदोषाच् चिन्त्याः] सश्रु. तै ४, २,७,१ 'अभ्या(भि-आ) वर्तस्व' इति तु. नापूटि.)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'मा' इत्येतदन्वितः [तु. सा. तै (४, ७, १२, ३), उ. च; वैतु. म. 'अभि···वाहि' इति]।

[p]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र.'मुखं यज्ञानाम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा.; वैतु. उ. म. PW. प्रभृ. 'अभिसंविदाने' इति (अनिष्ट-द्वैस्वर्यं प्रति चोद्याः)]।

[q]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य.। यद्वा 'आत्मानम्' इत्येतदन्वितः कप्र.धा.चाऽकर्मकत्वेन वृत्तिः द्र [तु.पपा.; वैतु.उ.म. PW.प्रभृ. 'अभिसंविवेश' इति (नापूटिदि. चिन्त्याः)]।

[r]) लक्षणे कप्र. 'यद् (रेतः)' इत्येतदन्वितः (तु.सा.)।

[s]) लक्षणे कप्र. 'सुवः' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. सा. स्वार्थ-प्रधानम् अव्य., PW.प्रभृ.'अभिविख्येषम्' इति)।

[t]) लक्षणे. कप्र. 'श्रेयः' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. मा. 'अभि···प्रेहि' इति योगं मन्वाना उपेक्ष्यौ)।

[u]) लक्षणे कप्र.'रूपम्' इत्येतदन्वितः [वैतु.भा.सा.PW. प्रभृ. 'अभ्यै-(भि-आ-ए)मि' इति (द्वैस्वर्यं प्रति चोद्याः)]।

[v]) प्रत्यर्थः कप्र. इति सा.। 'तदाभिमुख्येन' इति भा.

८,७, २[a], २,१, ११, ३[b], ¶०, २, ४[c], ४, ७[2d], ८[e], ६, ४[f], ७, ४[2g], ११, ६[2h], ३, १, ३[i], ६, १[2]¶[j], १४, ६[k], ४, १, १¶[l], १२, २¶[m], १४, २†, ¶५, २, २[m], ३[n], ३, १[o],

अपि क्रिवि मन् कप्र. इत्यभिप्रेतोऽसि प्रतीयत । इष्टमपि चैतत् । तथाहि, अनुवाद्यप्रधानोऽश्माजि यज्ञनिवर्तनपुनरालम्भविदि यनिक्तर्येव विधेयप्रधानोऽस्यास्यापि समाविशनस्य साधीयस्त्वम् । तस्य च यथा कप्र निगदविस्पष्टत्व स्यान् न तथा गतित्वेन योगेऽभ्युपगते कर्मकारकमात्रतया गुणभूते तत्पदे सम्भवेदिति विवेकोऽवधेय । अस्मिन् कल्पे च द्वैस्वर्यादिविप्रतिपत्तयोऽप्यनवकाशा वात् पुरस्तादेव वाच्येरन् । एरिथ K कृतेऽप्यनुवादे to इत्यस्य स्थाने towards इत्येव सुवचमिति दिक् ।

[a]) स्वार्थप्रधानम् अव्य अर्थत 'अहम्' इति कर्तृपद नेदीय इव, 'रक्ष' इति कर्मपद च परपरयैव स्पृशति [=अभिमुखभावुकोऽहं यथा स्या तथा भूत्वा रक्ष सद्हामि (तु तत्रैव श्रूयमाण 'सुदश्च रक्ष' इत्यश्रूयमाण च 'अभिमदश्च रक्ष' इति, वैतु सा 'अभि' इति कप्र 'रक्ष' इत्येतदन्वित इति कृत्वा सकर्मिकाया क्रियाया कर्माऽऽध्याहाया पूर्वयमर्यादाऽध्याहारप्रदर्शितकौशल, भा K. च 'अभिसुदहामि' इति योगमातिष्टमानौ गत्नौ सुवचऽपि गपू गत्यन्तरेऽपलक्षणद्वैस्वर्यमेव परिपोषुको)] ।

[b]) स्वार्थप्रधानम् अव्य (तु टि ऋ ८,५९,३, कौ २,१००५, वैतु भा सा 'अभिसमजानत' इति) ।

[c]) लक्षणे कप्र 'पुरान्' इत्येतदन्वित [तु पगा, वैतु भा प्रमृ. 'अभिनिर्दिशति' इत्येव योजुकाः सन्तोऽस्यापोऽन्यगणद्वैस्वर्यवदया उपेक्ष्या (यदेव 'शमयित्वा' इत्यस्य कर्म भवति तदेव 'निर्दिशति' इत्यस्येति च तत्र तदभिलक्ष्य नेष्टारः पृथग्भूतमिति चाऽभिमधि)] ।

[d]) लक्षणे कप्र । एकत्र 'पुत्रमामम्' इत्येतदन्वित [तु मै ३,१,८, इत्यत्र 'अभिसमभवत' प्रमृ (पद) यत्र समानप्रघाणे [illegible] प्रदार्थवैशिष्ट्य निदर्शयन्निव गतिवगुणन्त्वो (वैतु K.'अभिसमभवत' इति । तत्र । [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] न चोऽपि [illegible] इति [illegible] [illegible])] । [illegible] 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित (तु भा; वैतु प्रमृ. 'अभि .. [illegible]' इति) ।

[e]) लक्षणे कप्र 'पुरम्' (-[illegible]) इत्येतदन्वित । [illegible] [illegible] [illegible] ।

[f]) लक्षणे कप्र (तु टि मा ४, ३४) ।

[g]) इत्थभूतलक्षणे कप्र. 'राष्ट्राणि', 'युम्' इत्येतदन्वित [वैतु भा PW प्रमृ 'अभिसमियु' इति 'अभिप्रवेपेरन्' इति च (निर्दिष्टस्यार्थस्य प्राधान्येन विवक्षितस्य सामान्यकर्मतामापादयन्तोऽन्याय्यद्वैस्वर्यप्रसङ्गवादिनश्चिन्त्या)] ।

[h]) लक्षणे कप्र 'एनम्', 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित ['=अस्मै ज्यैष्ठ्याय समाना सजानते यथेन्द्राय ज्यैष्ठ्याय देवा समजानत' (तु नापू करिडकाया 'अन्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्याय' इति, वैतु मै २ २, ६ 'अन्योन्यस्य श्रैष्ठ्ये' (?=श्रैष्ठ्ये यद्र)] यत्त्वत्र 'अभिसजानते', 'अभिसमजानत' इति योग इति भा PW प्रमृ. समर्थितवन्त, तन्न । अन्याय्यद्वैस्वर्यप्रसङ्गाच्च श्रुतिस्वारस्यविघाताच्चेति दिक् ।

[i]) लक्षणे कप्र 'अमुम्' इत्येतदन्वित ['हे मरुत उप (इत) (च) एना (एनम्) विश्पतिनाऽमु शत्रुभूतमभिलक्ष्य प्रेत च' इति वा द्र (वैतु. भा अविस्पष्टयोग)] ।

[j]) लक्षणे कप्र 'लोकम्' इत्येतदन्वित [तु भा सा. (लोकऽपेक्षया पृथग्भूतस्याऽतिरिक्तवस्तुन श्रावणे तात्पर्यम्), वैतु PW प्रमृ 'अभ्यतिरिच्यात' इति 'अभ्यु' (भि अ)त्यरिच्यत' इति च)] ।

[k]) लक्षण कप्र (तु सा , वैतु भा 'अभिप्रतस्थौ' इति) ।

[l]) 'तेषु देवेषु मृतेषु (रात्रि) व्यौच्छत्' इत्यभिसमन्यनुवादी वाऽऽनन्तर्यवचनो वा कप्र द्र । प्रथमे कल्पेऽपि सप्तमीद भावान्तराऽपेक्षया तत्प्रावर्तिभावचना द्र । न च तान् मृतान् अभिलक्ष्य (तु सा) विशेषणो रात्रि प्रमाना । तस्या प्रमातमावस्य सामान्येन सर्वमृताऽमुल्लोकेनाऽभिगच्छत्वात् । अथा नैवाऽभिलक्षणाऽऽभिमुख्यादिप्रकारको कोऽप्यर्थो गभिवमनुप्रविष्ट इद सर्वथाऽवकाशो भविनुमुत्सहन ।

[m]) लक्षणे कप्र (तु टि तै २, ३, ४, ७) ।

[n]) लक्षणे कप्र 'ग्रामम्' इत्येतदन्वित (तु सा) ।

[o]) लक्षणे कप्र 'इन्द्रम्' इत्येतदन्वित (='एनमभिलक्ष्य [illegible] [illegible] तु टि तै २, ३, ७, ४; वैतु भा सा । PW प्रमृ 'अभिप्रावेपन्त' इत्यत्र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) ।

६[a], ७[२a], ५, २[b], ४[b], ६, ५[c], ८, ५[d], ६, ८, ३¶[g], ११, ४† ३, १, १, ४[e], ९, २[f], २, ३, ३[२], ४ ¶९, १[g], ७[g], ३, ४, ३¶[h], ४, १, ३¶[i], ११, ३†, ४, १, ४, ४, ८, २¶[j], ९, ३, २, २, ३† ५, १[k], ३, ११, ४, १३, ७†, ४, ११, २[l], ६, २, १[m], ४, २†, ८, ४†, ७, १२, ३[३], ५, १, ५, ९¶[n], ११, २[o], ¶२, १, ३[p], ४, ३[q], १०, २[r], ३, १, ३¶[s], ¶४, ९, ३[t],

[a]) लक्षणे कप्र 'तम्', 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित (तु भा सा, वैतु PW प्रभृ 'अभिसमगच्छन्त' इति)।

[b]) चन्द्रस्य निरुक्त 'हविः' वा 'ईजानम्' वाऽभिलक्ष्योदये वैशेष्याऽभावात् सप्तम्यनुवादी वाऽऽनन्तर्यवचनो वा कप्र (तु K., वैतु PW प्रभृ 'अभ्युदेति' इति)।

[c]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु भा PW प्रभृ 'अभिसमनह्येताम्' इति (अनिष्टद्वैस्वर्यस्य व्यर्थाऽभ्युपगमप्रसङ्गादुपेक्ष्या)]।

[d]) लक्षणे कप्र 'अग्निं दूतं वृणीमहे' इत्येतन्मन्त्रगतविषयेण युक्त (तु भा वैतु PW प्रभृ 'अभिपर्यावर्तत' इति)।

[e]) लक्षणे कप्र (तु नि तै १, २, ३, ३)।

[f]) लक्षणे कप्र 'वसीय' इत्येतदन्वित ।

[g]) लक्षणे कप्र 'एनम्' इत्येतदन्वित [तु भा K., वैतु PW MW 'अभिप्रवर्तयति' इति (द्वैस्वर्यदोषप्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[h]) लक्षणे कप्र 'हिरण्यम्' इत्येतदन्वित [तु K., वैतु भा सा प्रभृ 'अभिन्यनिति' इति (स्वरत उक्तलक्षण योजुरा [वैतु माशश्रा (४,१,२,२७) 'अभिन्युनिति' इति यत्रासावेव योगो द्व्युपसृष्ट सन् साधुर्धातुमात्रस्वर])]।

[i]) स्वार्थप्रधानम् अव्य [वैतु PW MW 'अभिसमूहति' इति (द्वैस्वर्यदोषदुष्टत्वाच्चिन्त्यौ)]।

[j]) सप्तम्यनुवादी कप्र वा द्र । अग्निजिह्वाऽभिगतमग्निजिह्वाया वा वर्तमानमित्यध्वरविशेषणेऽभिप्राय । मै २, १२, ६ काठ १८, १७ इत्यत्र तु जिह्वाया करणत्वेन श्रवणात् तद्गतत्वमध्वरस्याऽऽक्षेपात् द्र। एव च श्राविताक्षिप्तविषयविवेकात् समस्तस्य अभि√१गृ इत्यस्य तत्रैवाऽऽक्षेपश्रुत्यो सावकाशत्व स्यात् । न त्विह यथाऽऽह K. तद्दृग्गोऽध्वरस्याऽग्निजिह्वा वाऽऽरो पश्चाऽप्रसिद्ध इत्यधिक च ।

[k]) लक्षणे कप्र (तु नि मा १२ ५७)।

[l]) प्रथम सप्तम्यनुवादी वा लक्षणार्थो वा कप्र 'शैशिराद्वृतू' इत्येतदन्वित । यच्च शाखान्तरे 'अभिकल्पमाना' इत्येकपदश्रुतिर् भवति (मा १३, २५), तदपि गत्यशो स्वराऽभावात् सुपदमित्यतिरोहितमिव। तत्र च अनुपदे द्वितीयाया' अत्यन्तसयोगे योगो वक्तव्य । द्वितीयोऽप्यभि (तऽभय शैशिराद्वृतू) अभि (कल्पमाना एतत्कर्मवेष्टकादिपदार्थविशेष वा देवा इन्द्रमिव सविशन्तु) इति सामर्थ्यात् पूरयित्वाऽऽक्षेप्यस्य वाक्यस्याऽवशेषमात्रमिति द्र । अथवा द्वितीयोऽयमभि शाखाविशेषायत्तद्वैस्वर्यवैशेष्योपाश्रयेण गतिरेव काम भवतु, न तु तथा सत्यपि प्रथमस्याऽभेस्तथात्व सुवचम् । अपेक्षाविरहात् (तु K सा च)।

[m]) लक्षणे कप्र 'न' (=अस्मान्) सत (=लब्धजनुष) इत्येतदन्वित [अस्म मनोरथपूर्त्यर्थम् इति यावत् (तु पपा, वैतु सा 'अभ्या [भि-आ] जजान' इति)] षष्ठीति सा । तथा वऽभिरनभिसम्बद्ध इव भवेत् । तस्य पञ्चमीयोगाऽप्रसिद्ध । गतित्वे च तस्य द्वैस्वर्यस्याऽनुपपन्नस्य दुर्वारत्वात्। यद्यपि 'न' इति द्वि३ इति K आह, तथाऽप्यसावभेर्गतित्व एव कृतास्यो भवति । तेन चोक्ता स्वराऽपत्तिस्तदवस्था भवति। 'सत्' इति पदस्य 'न' इत्यनेन सामानाधिकरण्य वदतश्च तस्य वचनव्यत्ययो दुर्वार स्यात् । विशिष्टस्य पाभे कृते ऋ १०,८१,१ द्र।

[n]) लक्षणे कप्र 'युनमानम्' इत्येतदन्वित ।

[o]) इत्थभूतलक्षणे कप्र (तु नि मा २९, ६)।

[p]) सप्तम्यर्थे वा लक्षणार्थे वा कप्र द्र। (वैतु भा 'अभिपर्यावर्तते' इति)।

[q]) समीपवचन कप्र इति भा । इष्टकाऽऽधानस्य प्रकृतत्वात्, तस्य च शिक्याऽधिकरणतयाऽविवक्षितत्वादित्यर्थ । आधानस्य शिक्याऽधिकरणकत्वे सप्तम्यनुवादित्व सुवच स्यात् [वैतु MW 'अभ्यु(भि उ) पदधाति' इति (शिक्य-कर्मकत्वाऽभावात्त्वाऽऽधानस्य गतित्वाऽसगते)]।

[r]) लक्षणे कप्र 'स्वम् आयतनम्' इत्येतदन्वित [तु भा K., वैतु MW 'अभिपर्यूहते' इति (द्वैस्वरीपुरस्सर ऐकपद्ये य आग्रह स दुराग्रह इति) तु अभ्यू(भि√१ऊ)ह् यद्र)]।

[s]) लक्षणे कप्र 'अपु' इत्येतदन्वित ।

[t]) लक्षणवचन उद्देशवचनो वा कप्र 'अन्नाद्यम्' इत्येतदन्वित [तु पपा, वैतु मा PW प्रभृ. 'अभ्युपावर्तन्त' इति (श्रुतिस्वारस्यमवहेल्यन्तो द्वैस्वर्यं प्रति पर्यनुयोज्या)]।

४[a]; ५, १; ३¶[b]; ७, ४, ३[c]; ४[c]; ¶६, १, १, ७[d]; २, २[e]; ४, ४[f]; ७[२g]; ५, ५[h]; ९, ४; ११, ५[३i]; $; ६[j]; २, ६, १[k]; ३, ३, ५; ५, ४[l]; १०, २[l]; ४, १, ५[m]; २, १[n]; ३[d]; ३, २[f]; ४, १[o]; ११, ४[p]; ५, ७, २[q]; ६, १, १[r]; २[s]; ७, ३; १०, २[t]; ११, १; ५[२u];

[a]) लक्षणे कप्र. 'एनम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. सस्थ. टि. 'अभिपवते' इति)।

[b]) लक्षणे वा विषयसप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र.। पशूनां नानारूपत्वेऽपि वायव्यत्वविशिष्टत्वाद् वायुमेव सन्तं पुरोडाशमभिलक्ष्य तद्विषय इति यावत् तेषां संज्ञानमेकीभावो भवतीति श्रौतोऽभिप्रायः। तदेवमेकीभावं संप्राप्ताः पशव उपतिष्ठन्त इत्युक्तं भवति। अभेः 'संजानाना.' इत्युत्तरेण स्वरवता कृदन्तेन गतित्वेन योग इति भा.। तन्न। स्वराऽऽपत्तेरेव। 'अभि···उपतिष्ठन्ते' इति चाऽभिप्रैति K. एवं तु सति 'एतम्' इति च 'एनम्' इति चैतद्द्विरुक्तिरसम्यग् व्याख्याता स्यात् (तु. टि. तै २, २, ११, ६)। विस्तरस्त्वत्र वैश. द्र.।

[c]) लक्षणे. कप्र. (तु. टि. ऋ १,५,१;११,२;५१,१)।

[d]) सप्तम्यनुवाद्युपर्यर्थः कप्र. 'अपः' इत्येतदन्वितः [तु. भा. K.; वैतु. PW. MW. आशौचप्रसङ्गात् 'अभ्यम्रियत' इति योगं मन्वानौ (तादृशस्याऽऽशौचस्यानुवादमात्रत्वेन संकेतने श्रौताऽभिप्रायाच्चिन्त्यौ)]।

[e]) लक्षणे कप्र. 'यन्तम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. भा. PW. प्रमृ. 'अभिप्रयुङ्क्ते' इति)।

[f]) लक्षणे कप्र. 'यज्ञम्' इत्येतदन्वितः (तु. भा.)।

[g]) लक्षणे कप्र. एकत्र 'पशून्' इत्येतदन्वितः [तु. भा. K.; वैतु MW. (ब्राह्मणान्तरीये समानप्रकरणे) 'अभिदीक्षेत' इति (द्वैस्वर्याऽऽपत्तेश्चिन्त्य.)]। अन्यत्र 'माम्' इत्येतदन्वितः।

[h]) लक्षणे कप्र. 'उदयनीयम्' इत्येतदन्वितः [तु. भा.; वैतु. MW. K. अभिनिर्वपति इति (अनिष्टद्वैस्वर्यप्रसङ्गादुपेक्ष्यौ)]।

[i]) लक्षणे कप्र द्वयो.स्थ.। 'धामानि' उद्दिश्य 'ग्रथ्यन्ते' इत्यभिप्रायवती श्रुतिः (तु. मै ३, ७,८; टि. मा ४,३४)। एकत्र च यत् क्रीत उपनद्धः सोमो (ह्रियते) यजमानमभिलक्ष्य वरुण एवैतीत्य् अभिप्रायवती श्रुतिः। तेन वरुणेन यजमानस्याऽऽशङ्कितस्य ग्रहणस्य निवारणार्थमेवाऽनुपदं शान्तिः श्राव्यते 'नमो मित्रस्य' इति।

[j]) लक्षणे कप्र. 'युञ्जमानम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. तै २, ३, ४, ७)। अनुपदं यज्ञस्य निष्क्रयणं श्रूयते तदेवैतदऽभिना संकेत्यते। 'अभिसंभवतः' इति योगं व्याचक्षाणः K. चिन्त्य। द्वैस्वर्याऽऽपत्तेः। न चाऽग्नीषोमयोर्यस्य यजमानमभिभवस्येह विवक्षाऽऽस्ति। भा अपि कल्पद्वयमाह। तच् चिन्त्यम्। तत्राऽपि हि चोद्यमुक्तम्।

[k]) लक्षणे कप्र. 'अग्निम्', 'अपः', 'आदित्यम्' इत्येतदन्वितः [वैतु. भा. 'अभिविपश्यति' इति (द्वैस्वर्यदोषाच्चिन्त्यः)]।

[l]) लक्षणे कप्र. 'हृदयम्' इत्येतदन्वितः। 'समेति' इत्यस्य 'लीयते' इत्यर्थात् अकर्मकता च द्र. [तु. K.; वैतु. भा. 'अभिसमेति' इति (अपलक्षणद्वैस्वर्यप्रसङ्गाच्चिन्त्यः)]।

[m]) नापूटि. तै. शाब्दप्रवृत्ति-विशेषस्य शाखा-विशेषगतस्येदमपरमुदाहरणं द्र.। शाखान्तरे समान-प्रकरणे गतित्वयोगदर्शनात् (तु मै ३, १०, ७)।

[n]) सप्तम्यनुवादी कप्र. 'यस्य (वसतीवरीषु) अगृहीतासु (सूर्यः) निम्रोचेत्' इत्यर्थात् (तु. भा. 'अभिलक्ष्य' इति, K. च वसतीवरीरगृहीतवन्तमभीत्यादिव्याचक्षाणस्तात्पर्यबद्धदृष्टिरिति; वैतु. PW. प्रमृ. 'अभिनिम्रोचेत्' इति)।

[o]) लक्षणे कप्र. 'उपांशुसवनम्' इत्येतदन्वितः (तु. भा.)।

[p]) लक्षणे कप्र. 'वत्सम्' इत्येतदन्वितः [तु. पपा. K.; वैतु. भा. प्रमृ. 'अभिनिवर्तते' इति चिन्त्ययोगाः (भा. 'यत्र यत्र···तत्र तत्र' इत्यनेनैवाऽभ्यर्थस्य परिसमाप्तत्वेऽपि पुनस्तदाख्याताऽनुप्रवेशोऽर्थान्तरनिर्देशश्च दुर्वच इत्यभिसंधेः)]।

[q]) लक्षणे कप्र. 'तृतीयसवनम्' इत्येतदन्वितः। गतिवोपाश्रयः K. प्रतिभाति। तेन तु तस्य द्वैस्वर्यापत्तेर्मोक्षो दुष्करः स्यात्। सप्तम्यनुवादिनि कप्र. 'सवितारम्' इत्येतदन्विते सति तु सुश्लिष्टोऽन्वयो द्र.।

[r]) लक्षणे कप्र. 'सदः' इत्येतदन्वित. (वैतु. भा.)।

[s]) लक्षणे कप्र. 'रूपम्' इत्येतदन्वितः (तु. टि. मा ७,४५)।

[t]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. तै ३, ३, ४, ३)।

[u]) ज्यायश्छन्दोऽभिलक्ष्य तद्विषये वा कनीयसा छन्दसा व्यशंसन् (=विहृतं शंसनमकुर्वन्) इति लक्षणार्थे वा विषयसप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र. (एकेन छन्दसा छन्दोन्तरस्य विहरणप्रकारार्थं तु. आश्रौ ६, ३, १२; १३)। यत्तु भा. PW. प्रमृ. अभिव्यं (वि-अ)शंसन्, अभिविशंसति' इत्याख्यातिरौ योगावाहुस्तच्चिन्त्यम्। द्विस्वराऽऽपत्तेः। द्वितीये प्रयोगे चाभेश्च वेश्च पपा. भेदतो निर्देशोऽप्यस्मदभिमतं द्रढयेत्। गति वे हि मामोदात्तवति तिङि चित्वद् अभेरपि निपातप्रसङ्गात्। अपवादाऽभावात्। यच्च छन्दे

६[a]; ¶७, १, १, १[b], २, १[c]; ७, ४[d]; २, ७, ४†, ३, ११, १२§[d]; ४, ८; ३[e]; १०, २[f]; ११, २[f]; ५, ५, २[g]; मै १, २, ५[2h]; ६[i]; ३, ३९; ४, ३[j]; २, २, १; ७, ५; ७†; ९†; ११[k]; १०, ३†[l]; १२, ३[l]; १३, ८, ९†; ३, १, ९¶[d], २, ९¶; ७, ४; ८[u], ¶; ¶८, ३[x]; ४[xh]; १०[l]; ११, ४[h]; १६, १†; २[m]; ४, २, ५[x]; १०[n]; ¶३, ६[o], ८; ६, ९¶[d]; ७, ८¶[d], ८, ६¶[m]; १०, ५†; †११, २; ४; †१२, ३; ४; ६; †१४, ३; ५; १०; १२; १६; काठ २, ६[b]; ७[l]; ४. ९[p]; १३[q], ५, ६[j]; ७, १६†; ८, २¶[r]; ५¶[d]; ७¶; ९¶[d]; १०[vs]; १६[2]†; १०, ४¶[t]; १३[u]; ११, ३¶[u]; ५¶[t]; ६[u]; ¶१२, ८[v]; १३[t]; १५†; १६, ४; ७†; ९†; ११[k]; १७, १८†; १८, १; १४[3]; १९, ५; ८[u]; ¶२०[d], ३; ७[u]; १०; २१, ६¶[d]; ९[u]; १३†; २३, ६¶[k], ९¶[v]; ११†; १२†; २४, ५; ७[u]; २५, ७[x]; ९¶[y]; १०¶[t]; ¶२६, २[z];

ज्यायश्छन्दोऽभितः कनीयसोश्छन्दसोर्दर्शनात् कनीयसी छन्दसी अभितः कृत्वा ज्यायश्छन्दो विशंसतीति K. व्याचष्टे, तन्मन्दमिव भवति। विहरणप्रकारस्य तथात्वाऽभावात्। तत्र हि कनीयसैकेन च्छन्दसाऽपरस्यैवस्य ज्यायसश्छन्दसो विहरणं भवति। तयोः पच्छो व्यत्यासपूर्वकं शंसनं विशंसनं भवतीति भावः। विस्तरस्तु वैश. द्र.।

[a]) लक्षणे कप्र. (तु. भा; वैतु. K. 'अभिसंपादयति' इत्यानुष्टुभेन शस्त्रसंपत्तौ तात्पर्याद् अनुष्टुप्संपत्तिमात्रपर्यवसितो गतिलदर्शी चिन्त्य॰)।

[b]) नापूदि. दि. लक्षणे कप्र. द्र.।

[c]) स्वार्थप्रधानम् अव्य. द्र.।

[d]) लक्षणे कप्र.।

[e]) सप्तम्यनुवादी कप्र. द्र. (तु. तत्रैव 'पूर्वपक्षे' इति)।

[f]) लक्षणे वा सप्तम्यनुवादे वा कप्र. द्र.। विराजमभिलक्ष्य विराजि वा संपद्यन्ते संपूर्णा दशत्वसंख्या विमज्यविशिष्टा भवन्ति, विराट्तया परिणता भवन्तीति भावः। K. तु 'अभि-सं√पादि' इति ण्यर्थे सकर्मकतया व्याचक्षाणोऽप्रमाणः स्वरदोषयोरुद्दिशा द्र.। सा. अपि शुद्धा सकर्मकता समर्थयंस्तद्दिशैवाऽनुयोक्तव्यः।

[g]) लक्षणे वोद्देशवचने वा कप्र. (तु. भा. K. च)।

[h]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १)।

[i]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. मा ४, ३४)।

[j]) उत्तरेणाऽऽम्यानेन स्वरवता गतित्वेन योग इति आशः यदाह तच्चोद्यम्।

[k]) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य. (तु. टि. मा १२, ५७)।

[l]) लक्षणे कप्र. 'सुव' इत्येतदन्वितः (तु. टि. तै ४, १, २, १)।

[m]) इत्थंभूतलक्षणे कप्र. (तु. टि. मा २९, १)।

[n]) सप्तम्यनुवादे कप्र. द्र.। अनुपदम् 'स्वे कुलाये सुवेशयति' इति श्रौतालिङ्गादिति दिक्।

[o]) प्रजापत्युद्देशेन परतः प्रतिष्ठामनो सृष्टेर् अहेतुत्वेनोपन्यासाद् उद्देशार्थस्य प्राधान्येन समर्पकः कप्र. द्र.।

[p]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. मा. ७, ४५)।

[q]) लक्षणे कप्र. भवति। यदपि माशत्र ४, २,१,२९; ३१ इत्यत्र चाऽन्यत्र च समाने प्रकरणे अभ्युद्√नी इति सुपसृष्टो धातुरस्माभिरुच्चरो भवति (वैप २,१२०) तत्राऽयं शोधः समर्पितो भवति यथा कप्र. एवाऽभिः स्यादिति।

[r]) द्यावापृथिव्योर्विभागे प्रकृते पृथिव्या दिव्यसत्त्वसृष्ट्यभिलक्ष्यत्वेन श्रवणात् तत्प्रवचनः कप्र. द्र.।

[s]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ११, २; ८; ५१, १; वैतु. SIM. 'अभि√नम्' इति (एकत्र तस्य 'अधि॰॰॰ अभिनमतु' इति दृष्टुपसर्गदोषो नितरां चिन्तनीयः)।

[t]) सप्तम्यनुवादी कप्र. द्र.।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. तै २, २, ११, ६)।

[v]) तु. मै. ४, १, ६ यत्-संवादन इह हेरश्रुतावपि तदर्थो गम्य इति सुवचम्।

[w]) लक्षणे कप्र. 'पूर्वाम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. SIM. 'अभिप्रतितिष्ठति' इति)।

[x]) लक्षणे कप्र. 'देवता.' इत्येतदन्वितः (वैतु. SIM. 'अभिप्रप्यायति' इति)।

[y]) वीप्सायां कप्र. 'पृतायत्' इत्येतदन्वितः [तु. संटि. यदनु क. कप्र. अभावः स्यात् (वैतु. क. सुग. च संटि. च)]।

[z]) लक्षणे कप्र. (वैतु. SIM. 'अभिप्रयन्ति' 'अभिप्रतितिष्ठति' इति)।

३[२a], २७, ९¶[b], २८, १¶[c], २¶, ४[२d], ¶३०, १[e], २[f], ३†, ४[g], ५[२h], ६$, ७, ¶३४, ७[२i], १७[२j], ३५, १६¶[k], ३६, १[l], ३७, ९[m], ३८, ९ १३†, ३९, १०, ११, १२†, ४०, ७[२]†, ४३, १[२], ४६, २[n], ५†, क १, १९, २, १, ३, ७, ११, ६, ७¶, ¶७, १, ४, ५, ६[o], २५, २, २८, २‡, ५†, २९, ३[२], ३०, ३, ३१, ५, ९, १२, २१, ३७, ६, ८, ३९, ५, ¶४०, २, ३[२], ५[२], ¶४१, १[२], ४४, ४, ४६, ४, ५¶, ६†, ७, ४८, १४, १८[२]¶, †कौ १, १२५, १२६, १३२, १४६, १५५ १६१, १६४, १६८, २००, २३३, २३६, २५०, २६५, ३०९, ३२० ३४४, ३४९, ३७४, ३७६, ३८२, ४०७, ४२९, ४३२, ४६४[२]$, ५०३, ५०९, ५१७, ५२१, ५२२, ५२३, ५२८, ५३५, ५४९, ५५०, ५५४, ५५६, ५६९, ५७५–५७७, २, २७, ३०, ३५ ४०, ५०, ५२, ६३, ८१, ९०, १२५, १६१, १७०, १७८, १८०, २०६, २२०, २७१, २९१, २९२, २९९, ३२१, ३४१, ३४४, ३७१, ४०३ ४०४, ४१२, ४२९, ४४८, ४८०, ४९१, ४९२, ५०३, ५०८, ५१८, ५२८, ५३८, ५४३, ५४७, ५५४, ५८८, ५९१, ६०२, ६०६, ६२८, ६४३, ६६७[o], ६६८, ६७५, ७०९, ७१६, ७३४, ७५८, ७६९ ७७६[२], ७७७[२], ७७८[२] ८००, ८३९, ८४०, ८४४ ८४५, ८४६, ९३६, ९५७, ९८१, ९८३, १००५$[p], १०४९, १११२, ११९३१, ११९६, १२१०, १२११, १२१५$[q], ३, ३, ५, ४, ४ ४, ५, †जै १, १४, १ २, ८ १६, २, १७, १, ७, १०, १८, ४, २१, ७, २५, १, ३ ४, २६, ८, २८, ३, ३३, ७, ३३, ८, ३६, ३, ८, ३९, ५, ७, ४२, ३, ६, ४३, २, ४५, ९, ४८, ५$[२], ५२, ७, १३, ५३, ७, ८, १०, ५४, ६, १०, ५५, ३, ५६, ८, ५७, १, ३, ७, ५८, ४, १०, ११, १२, २, १, ७, ३, ७, ७, २$, ३, ३, ६ ४, १, ६, ५, २, ८$, ९, ११, ७, १, ८, ७, ९, ४, १३, १ १५, ९, १६, ८, १६, १७, १, १९, १, २०, २, २३, ३, २४, ७, ८, १५, २६, ७, २८, १३, २९, १, ३०, १४, ३१, २३, २४, ३२, ३२, ३, ३३, ४, ३४, ६, ३६, ५ ३८, ५, ६, ३९, २, ४०, ४, ४१, ४, ४२, ४, ९, ४३, ३, १०, ४८, ४, ७, ४९, ४, ५२, १, ८, ५३, १, ५५, ८, ९, ५६, ३, ७, ५८, १, ३, ६, ५९, ८, ४, २, ३, ७, ६, ८, ७, १७, १०$, २१, ८, ३०, ६,

[a]) लक्षणे कप्र (तु मश्रु तै ६, ३, ३, ५)।
[b]) लक्षणे कप्र (तु टि तै ६, ४, ११, ४)।
[c]) लक्षणे कप्र 'भागधेयम्' इत्येतदन्वित ।
[d]) एकत्र लक्षणे कप्र (तु टि मा ७, ४५)।
[e]) सम्यनुवादी कप्र (तु टि तै ५, २, ४, ३ यत्रत्या गौवरी स्थिनिर् विनिगमिका)।
[f]) कर्मविशेषस्य पर्यवसानमायौगिकम् उद्धृत श्रूयते। तेन पर्यवसानवाचिनोऽन्त शब्दस्य कप्र योगेन प्राधान्येन निर्देशा उचितो भवति। एव समानप्रकरणे एवा ३, १३, इत्यत्राऽप्यस्मदीये पूर्वोक्ते (वैप २, १२०) शोध सुलभो भवति (तु सविय-दर्शी MW)।
[g]) लक्षणे कप्र (वैतु SIM. 'अभि पर्येति' इति)।
[h]) लक्षणे कप्र 'यताम्', 'दिवाकीर्त्यम्' इत्येतदन्वितः [वैतु मा. (तथु 'अभिमुखमुपयन्ति' 'अभिगृणन्ति' ऐआ १, १, १, १), MW प्रमृ च]।
[i]) दम्यर्थो दशस्यागत्यानवस्थितपर्येन गद्देशिविष्य धान्यमान्यत्वम् प्राधान्येन लङ्विशेषोऽपमानः कप्र।
[j]) लक्षणे कप्र 'नम्यम्', 'नाम' इत्येतदन्वितः (वैतु SIM 'अभिप्रतितिष्ठन्' इति)।
[k]) लक्षणे कप्र (तु टि काठ ४, १३)।
[l]) लक्षणे कप्र ।
[m]) स्वार्थप्रधानम् अव्य द्र ।
[n]) लक्षणे कप्र (तु टि मा २, ६)।
[o]) लक्षणे कप्र 'गा' इत्येतदन्वित (तु GW. वैतु सा. PW प्रमृ. 'अभि…असरन्' इति)।
[p]) प्रथमपादतापर्याऽनुबन्धाभवो द्वितीय पादोऽत्र भवतीति द्योतसर्गश्रुतेर् 'योजय' इति योग्यक्रियापदस्याऽध्याहार स्यात्। सगत्यन्तराऽदर्शनादित्यभिसन्धे [वैतु सा अविस्पष्टयोग (सुपा अत्र इन्द्रवर्तुकाऽश्वकर्मकाऽभ्यागमनस्याऽऽशागनाऽविषयत्वादिति भाव)] इति प्रथम कल्प। अथ द्वितीय। '२अभि' इत्यस्याऽत्र निगमो न भवति इति मन्येकतुर्दम्नाऽतेश्चाऽन्यस्य मूर्तिर्यथा ध्यानया(=मातृत्वविशिष्टतया) 'उपगतेः' इत्युत्तरत्राऽभिसंबन्ध इति।
[q]) लक्षणे कप्र (तु टि. ती ३, १, ३)।

२३, ३; २४, २; ४; २८, ९; शौ १, १, ३[a]; २, १, १[b]; ३, १, २[c]; ३[d]; २, ५†; २१, ५[e]; ४, १, ३[f]; ८, २[g]; १४, ६[h]; २१, ४; २७, ४[i]; †३२, ६; ७, ५, १, ५[j]; ११, ७[k]; १९, ४[l]; ६, २५, १–३[m]; ३४, ४†; ४७, ३[n]; ९९, १; १०२, १[o]; ७, १०, १[p]; १५, १[q]; ८७, १[r]; ८९, २†; ८, २, ४[s]; १४[t]; १५[u]; ३, ९†; ४, २†; ७, २६[u]; ९, ६[v]; १५[u]; ९, १, ८†, १४, ३†; १५, ६[?]†; ‡; ११, १, ३७[b]; २, १९[w];

[a]) स्वार्थप्रधानम् अन्य. [तु. सा. WL.; वैतु. PW. 'अभिविवृतु' इति (द्विस्वरं द्व्युपसृष्टं योगमातिष्ठमानः उपेक्ष्यः)] ।

[b]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ११,२;८; ५१,१) ।

[c]) अत्र तिङ्-त्रयं भवति, अभिश्च वा. प्रत्येकं क्रिवि. भवति (तु. WL.; वैतु. PW. 'अभिप्रेत' इति)।

[d]) 'गच्छ' इति योग्यक्रियापदाऽध्याहारमुशन् सा. √शत्रूय इत्यस्य 'उपमानादाचारे' (पा ३, १, १०) इति क्यजन्तस्याऽकर्मकता प्रत्यवस्थाप्य 'पुत्रीयति माणवकम्' इत्यस्य निदर्शनेन पाम. (३. १,८) उक्तदिशा सकर्मकता समर्थयति । एवं तावदमावनुयोक्तव्यो भवति 'अस्मान् अमित्रमेना शत्रूयति' इति तदभिमते वाक्ये किमुपमानं किमाऽप्युपमेयमिति । यथा तेनैव स्वयमुक्तमिह शत्रुलक्षणमुपमानकर्म क्यजन्ते धात्वर्थेऽन्तर्भूतं भवति। न च तदभिमतप्रकारेणाऽनभिहितोपमेयकर्माऽपेक्षया सकर्मकत्वमुपपद्येत । इच्छाया क्यचि पुनर्माणवकवदुपमानोपमेयभावेन स्थितयोः कर्मणोः प्रथमस्याऽन्तर्भावे द्वितीयाऽपेक्षया कामं क्यजन्तस्य सकर्मकताऽभिनिष्पद्यतां न तु खल्वाचार उपमानात् क्यचि तत्संभवः । उपमेयस्य कर्तृत्वेनोपस्थानाद् उपमेयकर्मणोऽविद्यमानत्वात् तदाश्रयेणोक्तसकर्मकत्वस्य च नितरां खपुष्पायितत्वादिति दिक् । न चाऽत्र 'अस्मान्' इति पदमुपमेयकर्मतया नेतुं शक्यम् । तस्य क्यजन्ताऽपेक्षयोपमानोपमेयोभयाऽनभिसंबन्धात् । अतो विषयसप्तम्यनुवादिनाऽभिना तस्य क्यजन्तलक्षितशत्रुक्रियाविषयत्वमुपस्थाप्यते ।

[e]) स्वार्थप्रधानम् अन्य. [तु. WL.; वैतु. सा. PW. 'अभिसंविदुः' इति (द्विस्वर्यादुपेक्ष्यौ)] ।

[f]) लक्षणे कप्र. 'स्रुधाः' इत्येतदन्वितः [तु. सा. WL.; वैतु. PW. MW. 'अभिस्रुवस्यौ' इति (द्विस्वर्ये त्वपनुदोपक्ष्यौ)] ।

[g]) स्वार्थप्रधानम् अन्य. (तु. WL; वैतु. PW. 'अभिब्रूहि' इति) ।

[h]) लक्षणे कप्र 'नाकम्' इत्येतदन्वितः ।

[i]) सप्तम्यनुवादी कप्र.'पृथिवीम्' इत्येतदन्वितः (वैतु. PW. 'अभि√धृत्' इति)।

[j]) 'against' इति विरोधपरमर्थं यत् W. आह तदभेः सप्तम्यनुवादकता विस्मरन्नेवाऽऽह ।

[k]) सप्तमीवचनः कप्र. 'पणीन्' इत्येतदन्वितः ['एतावन्तु बहुषु पणिषु सु भूद् इत्येवं मा वोचन्' इत्यादिप्रकारकः वा. द्र. (वैतु. W. अभि√भू इत्यस्याऽर्थमनर्थीकुर्वंश्च व्यर्थं पुरुषव्यत्ययमिच्छंश्च नितरां दयनीयो भवति)] ।

[l]) लक्षणे कप्र. 'यावत्' इत्येतदन्वितः [तु. WL; वैतु. PW. MW. 'अभिविजञ्हे' इति (अनिष्टद्विस्वर्याविन्त्यौ)]।

[m]) परस्पराऽभिलक्ष्यविवेकस्य विवक्षितस्य तन्मात्रविनिगम्यत्वाद् अभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन लक्षणे कप्र. द्र. (तु. WL.; वैतु. सा PW. MW.'अभि…संयन्ति' इति)।

[n]) लक्षणे कप्र. 'वस्यः' इत्येतदन्वितः ।

[o]) लक्षणे कप्र. 'माम्' इत्येतदन्वितः (तु. सा. WL; वैतु. PW. MW. 'अभि…समतु' इति (मन्त्रस्वारस्यप्रातिकूल्याद् विमृश्यौ)] ।

[p]) लक्षणार्थो वा सप्तम्यर्थो वा कप्र. 'उभे' इत्येतदन्वित. (तु. सा. W. WL.) ।

[q]) लक्षणे कप्र. (तु. टि. ऋ १, ५१, १) ।

[r]) लक्षणे कप्र. 'जातम्' इत्येतदन्वितः [तु. WL; वैतु. PW. MW. 'अभिसंयमामि' इति (अभिलक्ष्यस्य प्राधान्येन निर्देश्यत्वाद् द्विस्वर्यस्याऽपलक्षणस्याऽभ्युपगमस्याऽन्याय्यत्वाच्चिन्त्यौ)] ।

[s]) लक्षणे कप्र. 'त्वा' (='ते' पूर्वार्धे) इत्येतदन्वितः (वैतु. PW. WL 'अभिक्षरन्तु' इति) ।

[t]) उद्धरणक्रियाया उदर्तृभूम्यवधिकत्वं स्वतः सिद्धम् । अत इह भूमिद्वयस्य दूरभूम्या अधिकरणता द्र. । भूमिद्वयपक्षे च सामर्थ्याद् मध्यभूम्यवधिकत्वमुद्धरणस्य भूम्या उत्तरस्या (=उत्तमाया)श्च तदभिलक्ष्यत्वं द्र. ।

[u]) लक्षणे कप्र. (तु. WL) ।

[v]) आपाततः सप्तमीवचनः कप्र. वाक्यान्वयतः =आ पश्यतीति प्रतीयते। तद्विमर्शदिशा भवति। वाऽन्यत्रोऽनुसंधेया ।

[w]) लक्षणे कप्र. 'नः' इत्येतदन्वितः [तु. सा. W.; वैतु. PW. WL MW. 'अभिपाः' (प्र१) <अभि√पा

१२, १, १२ᵃ, २९ᵇ,
३३ᶜ, ३४, २, २६†, २७
३, ८ᵈʳ, १०ᶜ १६ᶠ,
१७ᶠ, २६ᶠ, ३०ᵍ, ५२ᵇ,
४, १५ १३, १, ३३ⁱ,
३, २३ʲ, १४, २,
३४ᵏ, ३५ᵏ, १८, ३,
२²†, ४०‡ˡ, ७३ᵐ,
४, १०ⁿ, १३ᵒ, †२०,
५, १ ७, १, ८,
३, ९, १ १२, ६,

१६, १, १७, ७,
१८, ४, २०, ५, २२,
१, ४, ५, ३०, २,
३५, १०, ३६, १, २,
४८, १²Sᵖ, ४९, ४, ५१,
१, ५७, ८, ६१, ४,
६२, ८, ६८, ११,
७६, ३ ९२, १, २, ८,
१०४, १, ११२, १, १२१,
१, पै १, ४१, १,
४५, ३ᵍ ५१, ३ᵍ,

७६, ३, ७७, १†,
८६, ३ʳ, ९१, १ ३ˢ,
९७, २ˢ, ३ᵗ, २, ६,
१, २०, ५ᵘ, ३५,
३, ६५, १, ३, ५, ५†,
६, २, ३ᵛ, १२, ५ˢ,
१९, ६, २०, १ʷ, २७,
३ˣ, ४, २, २, ३२, ७,
५, २, ३, १२, ५,
१९, १ʸ, २१, ३, ३४, ८, ६,
१०, २ᶻᶻ, १७, ९†,

(तु MW, <अभि√सृज् इत्यन्ये (द्विकर्मकत्वाऽभावाचिन्त्या इति)]।

ᵃ) लक्षणे कप्र 'न' इत्येतदन्वित (तु W, वैतु PW WL 'अभि पवस्व' इति)।

ᵇ) सप्तम्यर्थानुवादी कप्र (तु नि. ऋ ७, १५, २)।

ᶜ) तुत्राऽभिर् उपसर्ग उत च गतिर् विवक्षित इत्यत्र विवेक इह मन्त्रे विशेषेण सुकर द्र।

ᵈ) एकत्र सप्तमीवचन कप्र 'पात्रम्' इत्येतदन्वित (तु W WL, वैतु PW MW 'अभि पर्यावर्तेथाम्' इति)। अन्यत्र च 'दिवम्' इत्यतदन्वित [वैतु PW WL MW 'अभिनक्षमाणो' इति (अनिष्टद्वैस्वर्याचिन्त्या)]।

ᵉ) स्वार्थ प्रधानम् अव्य [तु WL, वैतु PW MW 'अभिसुस्वन्तस्व' इति, W (अपि व्याहत)]।

ᶠ) लक्षणे कप्र 'स्वर्गं लोकम्' इत्येतदन्वित (तु W, वैतु PW WL 'अभि√दी' इति)।

ᵍ) स्वार्थ-प्रधानम् अव्य।

ʰ) लक्षणे कप्र (तु नि मा १२, ५७, वैतु PW. प्रमृ. अभिसवमानी इति)।

ⁱ) लक्षणे कप्र (तु नि ऋ १, ५१, १)।

ʲ) PW मल्या-मंत्रेन शोधनीय। शेष मार्गि द्र।

ᵏ) लक्षणे कप्र (तु W, WL, वैतु PW 'अभि... प्रेहि' इति)।

ˡ) 'भुवि' इति पाठम् (१०, ९१, १) पाभे। भवर्यत इति W. WL. च। अभि-नरू सप्तम्यर्थानुवादी वा [वैतु. PW 'अभिगुनाति' इति (द्वैस्वर्यदाहारती चिन्त्या)]।

ᵐ) स्वार्थ प्रधानम् अव्य (वैतु PW 'अभिनेहि' इति)।

ⁿ) लक्षणे कप्र गोष्ठम्' इत्येतदन्वित (तु WL, वैतु सा 'अभि' 'वहाथ' इति)।

ᵒ) लक्षणे कप्र 'ईजानम्' इत्येतदन्वित [वैतु सा (ण्यर्थे) 'अभि'''एति' इति]।

ᵖ) लक्षणे कप्र 'त्वा', 'वत्सम्' इत्येतदन्वित। (नाउ मन्त्रेण युग्मक द्र, तद्गतम् 'अर्पन्ति' इति समान क्रिप च)।

ᵍ) लक्षणे कप्र 'गोष्ठम्' इत्येतदन्वित।

ʳ) करवानि पाधान्य् अभिलक्ष्येति कृत्वा कप्र द्र।

ˢ) लक्षणे कप्र यदोपवर्णितस्य प्राधान्यन शिक्षावयितत्वात्, तत्-समर्पकेन 'तद्' इत्यनेनाऽन्वित (तु नि अभि स√(गृ>गृ)।

ᵗ) लक्षणे कप्र 'आतुम् (<आतु- यत्र) आनम् (<आन- <आ√३'अन्), इत्येतदन्वित (सुपा सुवारप्रश्नचिह्ननिवार शोध द्र)।

ᵘ) सुपा अर्थवैशद्येतरकरवाच् चिन्त्यो भवति। 'अरुन्धति त्वाम् अभि(-लक्ष्य) सर्वं जीवम् आयुषम्' इत्यासरवधेदन्य सार्थक सगतथ, तर्हि अभि कप्र स्यात्। अन्यथाऽन्वयान्तर प्रदर्श्य भवति। तदेतत् सर्वं विमृशा इत्न समकति।

ᵛ) तु नि शौ ३, १, ३।

ʷ) लक्षणे कप्र 'त्वा' इत्येतदन्वितः [तु 'उप' इति शौ (३, १२, १) पाभ]।

ˣ) लक्षणे कप्र 'वसु', 'गव्यूतिम्' इत्येतदन्वित।

ʸ) 'अभी' इति दीपामच शोध द्र [तु गुण 'अभिन्नुर' यनयोऽस्युनर गदाग एतत्-परावाँ मौलिय सापक स्यात् (तु तत्थ नि √धु >नवन)]।

ᶻ) पाठो वैद्गमर्धिशोऽतो भूयाविमर्शाऽपेक्ष।

७, ६, ५[a]; ९[a]; †८, १३, ९; १०; ९, १९, १[b]; १३, १, ११; १४, १, ८[c]; ११[d]; ३, १५; १६; १५, २, ५[c]; १६, ३, ४[f]; ४, ४; ५[f]; ६, ९†; ९, २†; ११, १†; १४, ४[g]; १८, ६; १९, ५; ९[h]; ३२, ८†; ४१, ३; ६६, ३†; ६८, ६[२]†; ‡[i]; ७३, २[j], ९०, ६; १०५, ९; १३२, ९.

(*अभि-अ अ क)- नाउ. टि. द्र.

¶अभि॒ -क[k]– -काः काठ ७, ७; ८.

*अभि॒-तर-

¶अभितर॒म्[l] मै १, ४, १२[२].

अभि॒-तस्(>:)[m] ऋ १, ५३, ३; ८३, १; १०५, ८; १८२, ४; २, १३, ७; ४, १, १४; ५०, ३; ५, १५, ३; ३०, १०; ७, ५५, ५; ५९, ७; ९८, ६; ९९, ३; १०१, ४; १०३, ७; ८, ५, ३८; १०१, १४; ९, १०१, ११, १०, २७, ८; ५३, ७; ७६, ६; ८१, ६; १३३, ४; १३४, ५; मा ५, १६†; ११, २९; १३, २; १६, ६; १७, २२†; २०, ४०; का ५, ५, ३†; ८, २०, १†; १२, ३, २; १४, १, २; १७, १, ६; १८, २, ८†; २२, ४, ५; तै १, २, १३, २†, ¶५, २, ३; ४, ४; ७, ७, २; ¶२, १, २, ९; ३, ८, २[२]; ४, १, ३; ३, १, ५, २¶; ४, २, ८, १; ५, १, २; ६, २, ६†; ५, ७, १, २¶; ६, ४, १०, ३[२]¶; ¶७, २, ५, ६; ६, ३; ३, ४, २; ५, ३; ६, २; ७, ४; ८, २; ९, ३; १०, २[२]; ३[२]; ५; ४, १, ३; २, ५; ३, ६; ४, ३; ५, ४; ६, ३; ७, ३; ११, २; ५, १, ५; २५, २; ¶मै १, २, ९†; ८, ५; २, ३, ६; ७, ३S; ९, २S; १०, २†; ३, २, ७; ९[२]; ३, ५[२]; ११, १S; ४, ३, ९; ४, ७; ६, ८; ७, ९; १४, ५†; काठ ६, ६[n]; १०, १; ७; ११, १[२]; १२, ५; १३, ३; १६, ३; १५; १७, ११; १८, ३; २०, १०; २१, १३; २२, ८; २५, ८; २७, ३; ६; ८[१]; २८, १; २९, १०; ३३, ३; ३७, ११; ३८, ६; ¶क २, ४†; ४, ५; २७, १S; २८, २†; ३१, १२; ३५, २; ४०, १; ४२, ३; ६; ४४, १; ४६, ३; †कौ २, ४५३; ९३९; †जै ३, ३४, ११; शौ १, २७, ३; ३, ५, ६; ७; ३०, ६; ४, ५, ६†; १०, ८, ३†; १७; १२, ३, ४२; १३, १, ३५; १४, १, ४५; १९, १६, २; २७, १५; †२०, २१, ३; २५, १; ८७, ६; ८८, ३; १३६, १५S; पै २, ७२, ४; १०, ८, ५; १३, ३, १६; १०, ९; १४, २, ९; १५, ५, ६; १६, ६७, ६‡[o]; १०१, ६†; १०३, ८.

अभि-क्रनिकदत्- अभि√क्रन्द् द्र.

¶अभि√कम् >कामि, अभि[१]··· कामयते काठ २९, ५; क ४५, ६; अभि॒कामयन्ते मै ४, २, १; अभ्यकामयत मै ३, ६, ८; ४, २, १; १२; ५, ७; काठ ७, ५; ८, ५; १३, ३; १९, ३; २३, ४; क ५, ४; ७, १; ३०, १; ३६, १; अभ्यकामयन्त मै १, १०, ६; काठ ८, ५; २८, २; ३६, १; क ७, १; ४४, २.

अभि-क्लृपमान- अभि√१क्लृप् द्र.

अभि√काश्>चाकश्[p], †अभि॒चाकशीति ऋ १, १६४, २०; शौ ९, १४, २०; पै ८, १३, ९‡[q]; १६, ६७, १०; †अभि॒चाकशीमि ऋ ४, ५८, ५; ९; मा १३, ३८; १७, ९३; ९७; का १४, ४, १; १९, १, ७, १०; तै ४, २, ९, ६; मै २, ७, १७; काठ १६, १६; ४०, ७[२]; पै ८, १३, ५; अभि॒चाकशीहि मा १६, २; का १७, १, २; तै ४, ५, १, १; मै २, ९, २; काठ १७, ११; क २७, १; पै १४, २, ८; अभ्यचाकशम् ऋ १०, १३५, २; †अभि॒···अचाकशम् ऋ १०, ८६, १९; शौ २०, १२६, १९.

अभि√कृ, अभि[१]···कृणोमि पै ८, १०, ६; अभिकृणुत>ता पै २, ६४, १.

a) तु. टि. पै ३, २०, १.
b) तु. टि. शौ ५, १९, ४.
c) तु. टि. शौ ४, २७, ४.
d) तु. टि. ऋ १, ५१, १.
e) तु. टि. तै ४, ६, २, १.
f) तु. टि. शौ ८, २, ४; १५.
g) तु. टि. शौ ८, ७, २६.
h) तु. टि. शौ १८, ४, १३.
i) 'अ॒नु' इति ऋ (१, १६४, २८) पाभे. ।
j) संहितेह दुष्पठा भूयोविमर्शापेक्षा द्र. ।
k) 'अभि॒-गत्त-' इत्यतो मूलभूतात् प्राग्. पूपस्स. सतः प्राति. स्वार्थे कपि प्र. सत्य् *अभि॒-गतक->*अभि॒ अ अ क-> यनि. इति नैप्र. द्र. [वैतु. पा ५, २, ७४; यदत्तु 'अभि॒' इत्यतः कनि प्र. आद्युदात्तं प्राति. निर्दिष्टव्यं स्यात् (किमिति तत्तु नाऽऽस्थायीत्यत्र तु. टि. अभी॒क-)] ।
l) तु. यस्था. टि. *अ॒व-तर->अवत॒रम्, अ॒न्तर- ।
m) तसिल् प्र. लित्स्वरश्च (पा ५, ३, ७; ६, १, १९३) ।
n) 'अभितस्थौ' इति सुपा. भ्रष्टः (तु. सश्र. क ४, ५, SIM. च 'अभितः । तौ' इति) ।
o) 'अ॒नु वि॒' इति ऋ (१, १६४, १६) विशिष्टः पाभे. ।
p) यङ्लुकि रूपं भवति ।
q) ऋ ४, ५८, ९ यत्र प्रपु. स्थाने उपु. श्रूयते।

अभिचक्र शौ ३,९,१, पै २, ६४, १, ३, ७, २
अभि-कूचर[a]- -राणाम् पै १६, ७०, ६
अभि-कूवरी- -री शौ २,८,२
अभि√१कृप्>क्लप्
अभि-क्लृपमान[b]- -०न पै १६, ७२, ४, -ना मा १३, ५९ १४, ६, १५, १६, २७ १५, ५७, का १४, २, ११, १५, १, ५, ४, ३[2], ८, ५ १६ ७, १, काठ १७, १०[2], क २६ ९[2], -नौ मै २, ८, १२[2]
¶अभि-क्लृप्ति- -प्त्यै क ३९,१
†अभि-क्रतु[c]- -तूनाम् ऋ ३, ३४, १०, मै ४, १४, ५, १३, शौ २०, ११, १०
अभि√क्रन्द् >क्रन्दि, अभिक्रन्दति शौ ८, ७, २१, ११, ६,३,४ पै १६,१३,११‡[d],२१,३,४,अभि क्रन्दन्ति ऋ १०, ९४, २ पै ६, १०,३, अभिक्रन्दसि पै १४,३, २६, अभिक्रन्द ऋ ५,८३,७,तै ३, १,११,६†, काठ ११,१३†, शौ ४, १५,६, ९, २०, ७,२१, ४-६, पै ५,७, ३, ९, २४, ८, अभ्यु(भि अ)क्रन्दत् काठ १३ १२¶, शौ १९ ३०, ५ पै १३, ११, २३
अभि चक्रन्द पै १, ५५, १, अभ्यक्रन्दीत् पै १६, २१, ५, अभिक्रन् ऋ ७ ५, ७
†अभि अचिक्रदत् ऋ ९, ६८,२, ८२,१, कौ १,५६२,२, ६६६, जै १,५७,१, ३, ५५,७
†अभि क्रनिक्रदत्[e]- -दत् ऋ ९, ९७, १३, १० ६७, ३, तै ३, ४, ११, ३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, कौ २, १५६, जै ३, १५,४, शौ २०, ९१,३
अभि क्रन्द[f]- -न्द पै २, ७०, ४
अभि-क्रन्दत्[g]- -दन् ऋ ९, ८६, ११,१०,२१,८, कौ २,३८२†, जै ३, ३१, २†, शौ ५, २०, २, ११, ७, १२, पै ९,२४,२, ११, १, १०‡[h], १६, १५४,९
अभि-क्रन्दम्[i] पै ७, १, ९
अभि√क्रम् > क्राम्, क्रमि,
अभि क्रमते ऋ १, १४४,१, ¶अभिक्रामति मै १,७,३, काठ ९,१,१८,१९, क ८,४,२९,७, अभि क्रमाम ऋ ६,४९,१५ †अभ्यक्रमीत् ऋ ९, ८६, १४, १०८, २, काठ ३५, १६S, कौ २, ४३, जै ३, ५९, २, †अभि अक्रमीत् ऋ ९ ४०, १, मै २, २, १३¶, कौ १, ४८८, २, २७४, जै १, ५१, २, ३, २१, ६
¶अभिक्रमयति तै ५, १, १,२
¶अभि क्रम[j]- -मम् काठ १८, १९[2], क २९, ७[2]
अभि क्रम्य[k] ऋ १, ८०, ५ तै ३, १, २,३¶, काठ १८,१९¶, क २९, ७¶ [°म्य अन्°]
अभि क्रम्य[l]- -म्यम् मै ३, ६,७
¶अभि क्रान्त- -न्तेन काठ ६, ५, ८, ५ क ४, ४, ७, १
¶अभि-क्रान्ति[m]- -न्ति तै५,१,१, २, -न्त्या मै ३, १, १, -न्त्यै तै ५, ४, ८,५, मै १, ८, ४[2], ५[2], काठ ८, ५, क ७, १
¶अभि क्राम(त>)न्ती[n]- -न्ती मै १, ४, १२[2]
¶अभि-क्रामम्[n] तै २,६,१,४,मै १, ४,१२[2], काठ ६, ५[2], क ४,४[2]
अभि√क्रुश्,अभिक्रोशन्तु शौ५,२१, ९, ¶अभ्यक्रोशन् तै २,५,१,२
अभि-क्रोशक[o]- -कम् मा ३०,२०, का ३४, ४, २
अभि√क्षद्[p]
अभि क्षत्तृ[q]- -त्तार ऋ २,२९,२, -त्तु ऋ ७, २१, ८
?अभि क्षद्[r]- दान्? ऋ ६,५०,१

[a]) गस उप क्लृप् प्र वस । कृत् प्रस्व (पा ३,२,१६३, ६, २, १३९)।
[b]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[c]) 'अभिगामी क्रतुरस्य' इति कृत्वा बस. पूप्रस्व च (पावा २, २ २४ पा ६, २, १)।
[d]) विशिष्ट इद् ऋ (५ ८३, ४) पाभे ।
[e]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८९,२,१३९)।
[f]) गस उप. भावे घञ् प्र (पा ३, ३, १८)।
[g]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
[h]) 'अभिक्रन्द' इति ऋ (५, ८३, ७) पाभे ।
[i]) णमुल् प्र (पा ३, ४,२२)। 'अभिस्कन्दम्' इति ऋ (५, १४, ११) पाभे द्र ।
[j]) उप भावे घञ् वृद्ध्यभावश्च(पा ३,३,१८,७,३,३४)
[k]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[l]) 'अनृतु- > -तु' इत्यत्र टि द्र ।
[m]) गस उप भावे क्तिनि पूप्रस्व (पा ६,२,५०)।
[n]) गस णमुलन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[o]) गस ण्वुलन्त-कृत् प्रस्व शेष नापू टि द्र ।
[p]) √क्षद् इत्यस्याऽर्थवैमत्यस्य कृते यस्था टि द्र ।
[q]) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[r]) गस उप वर्तय् अच् प्र धाथादि-स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, २, १४४)। ऋ च 'च आनृत् देवान्' इत्येतत्-समानाधिकरण सन् नकारान्त च द्वि च द्र [वैतु सापा '-म्' इति पपा '-द्रां' इति, सा

अभि√क्षम्, अभिक्षमध्वम् ऋ २, २८, ३; अभि…क्षमध्वम् ऋ २, २९, २; †अभि…क्षमेत ऋ २, ३३, १; पै ७, ३, १०.
अभि…चक्षमीयाः ऋ २, ३३, ७.

अभि√क्षर्, †अभिक्षरन्ति ऋ ९, ६१, ५; कौ २, १३८; जै ३, १३, १४; पै २, ३९, ६; अभिक्षर शौ ७, ११४, ४[a]; †अभि…अक्षरन् ऋ ९, २३, २[b]; कौ २,११५; जै ३,१२,२.

अभि√क्षिप्
अभि-क्षिपत्[c]- -पन् ऋ ५,८३,३.

अभि√ख्या, अभि…ख्यत् ऋ १०, ५३, २; अभि…अख्यन् तै ३, २, ८,३; अभिख्यः ऋ ६, ४८, १९; अभि…ख्यः ऋ ६, १५, १५; अभिख्यम् ऋ ७, ८६, २.
अभि-ख्या[d]- -ख्या ऋ १, १४८, ५[e]; ८, २३, ५; १०, ११२, १०.
अभि-ख्यातृ[f]- -ता ऋ ४, १७, १७.
†अभि-ख्याय[g] ऋ १, १५५,५; २, ३०, ९; खि १, ११, ८.

अभि√गम् >गच्छ्, गमि, अभि-गच्छति ऋ १०, १४६, ५; ¶तै ५, १, ३, २; ३; ६, १, २, २; ४, २; ७, ४, ३, १०, ४; ¶मै ३, ६, ८; ७, ५; ¶काठ २१, ७; २३, २; ¶क ३५, ८; अभिगच्छतः[h] शौ ४, ११, १०; अभिगच्छन्ति का ४०, १, ३; अभिगच्छामि शौ १६, ७, ११; अभिगच्छात् पै १०, १. ९; अभ्युगच्छन् शौ १६, ७, ९.
अभि…जग्मुः ऋ ३, ६०, १; ¶अभ्यगन् मै १, ६, १३[i].
अभि-गत[i]- -तः खि ५, १८, १; शौ २०, १३५, १. [°त-अन्°]
(*अभि-गतक-) अभिं-क- टि. द्र.
¶अभि-गन्तृ- -न्ता काठ २५, ७[2]; क ३९, ५[2].
अभि-गमन- दार>रा°
¶अभि-गमयत्[c]- -यन् तै २, ३, ६, २; ४, ११, ५.

अभि-गर- अभि√१गृ द्र.

अभि√गा, †अभि… जिगाति ऋ ७, ७१, ४; १०, १२३, ८; कौ २,११९८; †अभि… अजिगात् ऋ १, ३३, १३; मै ४, १४, १३.
†अभि…गात् ऋ १०, ५, ६; शौ ५, १, ६[j]; पै ६, २, ६; अभिगु मै ४, ९, १२; अभ्यगाम पै १, ५१, २.

अभि√गाह्
†◊अभि-गाहमान[k]- -मानः ऋ १०,१०३,७; मा १७,३९; का १८,४,७; तै ४, ६,४,२[l]; मै २, १०,४,४,१४,१२[m]; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०५; शौ १९, १३, ७; पै ७, ४, ७.

अभि-गीत- अभि√गै द्र.

अभि√गुप्, अभ्यगोपायन् पै ९, ११, २.

अभि√गुर्, अभि…जुगुरत् ऋ ८, ८१,५, अभि…जुगुर्याः ऋ १, १४०, १३.
†अभि-गूर्त[n]- -र्तम् ऋ १, १६२, १५; मा २५,३७; का २७,१३, ६; तै ४,६,९,२; मै ३,१६,१;

'-द्रा-' इत्याकारान्तं प्राति. इति कृत्वा तस्य पु. द्वि१ सद् मकारान्तं चैतत् रू. इति प्रतिपत्तव्यम्त्यः (व्यु. प्र. प्रति पर्यनुयोक्तव्यत्वादित्यभिसंधेः), PW. प्रमृ. 'अ-भि-क्ष-द्रा-' (पूप क्रिवि. इति कृत्वा उस. इत्यभिसंधिः) इति प्राति. इति यदाहुस्तद् व्यर्थमिव पपा. विरुध्येतेति कृत्वा सुकल्पितं सदप्युपेक्ष्यम्]।

[a]) तु. PW. WI.; वैतु W. पूप. कप्र. इतीव कृत्वा-ऽन्वाचक्षाण उपेक्ष्यः।

[b]) 'द्रोणानि' इत्यत्यन्तसंयोगे द्वि. इति कृत्वा तदधिकरणक-गोमद्वाजस्य बभ्रुकर्तृके धारयाऽभिक्षरणे तात्पर्यं द्र. (तु. सा.; वैतु. GW. अभिः कप्र. इति)।

[c]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

[d]) गस. उप. भावे अङ् प्र.। ततस् स्त्रियां टाप् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ३,३,१०६; ४,१,४; ६,२,१३९)।

[e]) तृ१ रू. स्यात् (वैतु. सा. द्वि१ इति)।

[f]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[g]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[h]) अत्र मूको. च सा. च मन्त्रान्ते 'कीनाशस्याभि-गच्छतः' इति पाभे. द्र। तथात्वे 'अभि-गच्छतः' इत्येवं शत्रन्तस्य ष१ स्यात्। न तु स्वरतस्तादृशे पा. प्रमाणमुपलभ्येत।

[i]) सस्व. कृते तु. टि. १अति-क्रान्त-, अभिं-क-।

[j]) इह विरोधपर्यवसिताऽऽभिमुख्याऽर्थस्याऽऽख्याता-न्तर्भावेन मन्त्राऽर्थस्वारस्याऽनुकूलत्वाद् अभेर्गतित्वेन योग. (तु. PW. WI.; वैतु. W. अभिः कप्र. इति)।

[k]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[l]) 'अभिगोत्राणि' इत्येकपदतया व्याचक्षाणः सा. चिन्त्यः। तथा सति द्वैस्वर्यानुपपत्तेरेवेति दिक्।

[m]) उपसर्गश्रुतेःप्रतीकमात्रेऽपठितेन शानजन्तेन संनन्वयः।

[n]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४८)।

काठ ४६, ५ [°र्ते- सु>स्व्°, स्वयम्°]

†अभि-गूर्ति[a]- -र्ति ऋ १, १६२, ६, १२ मा २५, २९ ३५ का २७, १२, ६, १३, ४ तै ४, ६, ८, ३, ९, १, मै ३, १६, १[1], काठ ४६, ४, ५

अभि-गूर्य[b] ऋ २, ३७, ३

अभि√१गृ→गृ, ¶अभिगृणाति तै ५, १, ४, ४, अभिगृणाति ऋ १, ५४, ७, अभि गृणाति ऋ ५, २७, ३, ७, ३८, ४ अभि · गृणीत ऋ ३, ६, १० अभिगृणन्ति ऋ १, १००, १७ २, ४३, १, १०, ७, २, अभि- · गृणन्ति ऋ १०, ४९, ११ अभि गृणन्ति ऋ ५, ७९, ४ अभि[1] गृणन्ति ऋ ७, ३८, ४, अभिगृणीमसि ऋ १, ४२, १०, अभि··· गृणातु ऋ ५, ४१, १९ १०, १३६, ५, †अभि गृणी ताम् ऋ १०, ४७, ८, पै ७, ६, १, अभिगृणन्तु मा १४, ४, १५, ३, का १५, १, ४ १६ १, ३, तै ४, ३, ४, २ मै २, ८, १, ७, काठ १७, १, ६, क २६, ५, शौ १८, १, ५२‡°, पै १५, २, ४, अभि गृणन्तु मा १४, २, का १०, १, २, तै ४, ४, १२, ५ मै २, ८, १, ३, १६, ४, काठ १७, १, २२, १४, क २०, १०[1], अभि- गृणीहि ऋ १, १०, ४, ४८, १४, २, ९, ४ पै १८ ७, १

अभि गृणीहि ऋ १, १५, ३, मा २६, २१†, तै ४, ४, १२, ५, मै ३, १६, ४, काठ २, १५ २२, १४, अभिगृणीतम् मा २७, १८, का २९, २, ८, मै २, १२, ६ काठ १८, १७, क २९, ५ पै ९, १, ८, अभिगृणत शौ ५, २७, ९, †अभिगृणीत ऋ १०, १५, ६ मा १९, ६२, का २१, ४, १२

अभि-गर[d]- र मा ८, ४७, का ८, २२, १, -¶रौ मै १, ९, १[e], ५, काठ ९, ९, १२; क ८, १२

¶अभिगरा(र अ)पगर- -रौ काठ ३४, ५

ɸअभि गृणत्[f]- -णन्त मा २, १८, का २, ४, ६, तै १, १, १३, ३, मै १, १, १३

अभि√गै

अभि गीत[g]- -त ऋ ९, ९६, २३

अभि√ग्र(>गृ)ह्, ¶अभिगृह्णीते क २७, ५, ¶अभिगृह्णाति तै ६, ४, ११, ४, ५, ७, ३, ६, ११, ३, मै ४, ५, १, ३, ७, १, काठ २४, ४, २७, ९[1], २८, ७[2], क ४४, ७[1], ¶अभिगृह्णाति तै ६, ५, ७, ३, मै १, ६, ९[2], अभि गृह्णाति तै १, ६, ९, ४¶, ¶अभ्यंगृह्णात् तै २, १, ७, २, मै २, ५, ७, काठ १३, ८

अभिजग्रह पै १६, ४९, १-१०, ४७, १-१०, ४८, १-५[h]

अभि ग्रहीतृ[i]- -तार मै १, ३, १२

अभि घातम् अभि√हन् द

अभि√घृ>घारि, ¶अभिजिघर्ति मै १, १०, ७, ४, ६, ९, काठ ३६, २

¶अभिघारयति तै २, ६, १, ६, ६, ३, १०, २, मै ३, १०, १, ४, १, ११, ¶अभिघारयति तै २, ६, १, ६, ६, ६, ८, ४, ६, ३, ९, ६, मै ३, १०, २ ४, १, ९, काठ ३१, ७, क ४७, ७, ¶अभि घारयति मै १, ८, ४, ३ ६, २ काठ २३, १, २५, ८, क ३५, ७, ४०, १, ¶अभिघार- यन्ति मै ४, १, १२, ¶अभि- घारयन्ति तै २, ६, ३, १, ¶अभि घारयन्ति मै ३, १०, ५ ४, ५ २, ७, ४, अभिघार- यामि तै १, ६, १, २, मै १, १, ११ ४, १, १२¶, काठ १, १०¶, ¶अभिघारयान् तै २, ६, ३, १, अभिघारय शौ १२, ३, ३७, ¶अभिघारयेत् मै १, १०, ७[1], ४, ४, ९, काठ ३६, २[1], १४, ¶अभिघारयेत् मै १, १०, २०, ३, १०, १, ¶अभि ··घारयेत् तै २, ६, ८, ४

अभि घारित[a]- -त शौ ५, २१, ३, पै ६, ९, १२, -तौ शौ १०, ९, २५, पै १६, १३८, ६ [°त धन्°]

¶अभि घार्य[b] तै २, ६, ३, ५, ६, ३, ९, ६, मै १, १०, ७, ३, १०, १[1]

---

[a]) गस. भाव. क्तिनि पूप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

[b]) गस. क्यबन्त-गृत् प्रस्व (पा ६, १, १२२; २, ११९)।

[c]) 'अभिगृणीत' इति ऋ (१०, १५, ७) पाभे।

[d]) गस. उप मा. का इत्यत्र भावे अप् प्र। अन्यत्र कर्तरि अच् प्र इत्यन्तरानो विवादम्। तमपमात् घाथादि स्वर (पा ६, २, १४४)।

[e]) 'अभिगरा' इति पपा।

[f]) गस. शत्रन्त इन् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[g]) कर्मणि क्तऽन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[h]) 'अभिजिग्रह' इति मुपा प्रमाणन्ज द।

[i]) गस. तृजन्त-गृत प्रस्व (पा ६, १, १६१; २, १३९)।

¶अभि-घ्रार्य[a]- -र्याः मै १,१०,२०; काठ ३६, १४[2]; -¶र्यांः मै १, १०, २०[2]; काठ ३६, १४[2].

¶अभि-घृत,ता[b]- -तम् मै ३,९,२; ४,१,१२; -ताः मै ४, ५, २; -तानाम् तै ६, ४, ३, ३. [°त- अन्°, सत्य]

अभि-घ्नत्-, †अभिघ्नन् अभि-√हन् द्र.

¶अभि√घ्रा>जिघ्र, अभिजिघ्रति तै ६, ४, ११, ४[2]; मै ४, ६,४.

अभि-जिघ्र(त>)न्ती[c]- -न्ती ऋ १,१८५,५.

अभि√चक्ष्,†अभिचष्टे ऋ १,१६४, ४४; २, ५९, १; ६, ५१,२; १०, ११९,२; ३;मा १२, ६६; १७,५९;का १३,५,५; १८, ५, १०; तै ३, ४, ११, ५; ४, २,५, ४; ६, ३, ४; मै २,७, १२; १०, ५; काठ १६, १२; १८, ३; २३, १२; ३५, १९; क २५, ३; २८, ३; ४८, १७; पै १६,१०३, ७; †अभिचष्टे ऋ ७, १०४, ८; १०, ८५,१८; खि ३, २२, १०; शौ ८, ४, ८; ९, १५, २६; पै १६, ९, ८; अभि···चष्टे ऋ १, १०८, १; ७, ६१, १; †अभिचक्षते ऋ ८, १०१, ६; शौ १८, ४, २९; अभि···चक्षते ऋ १०, १००, ४; अभि···चक्षते ऋ १,११०, ६; अभिचक्षसे ऋ ५, ३, ९; अभि···चक्षाथे ऋ ७, ७०,५[d]; अभि···अचष्ट ऋ ३, ५४, ६; अभ्यचक्षत शौ १८, ३, ६६; अभिचक्षु.[e] ऋ १०, ९२,१५.

अभि-चक्षण[f]- -णम् शौ ६, १२७, ३; पै १,९०, २.

अभि-चक्षणा[g]- -णाः शौ ९, २, २१; पै १६, ७८, ५.

†अभि-चक्षाण[h]- -णः ऋ २, ४०, ५; मै ४, १४, १.

†अभि-चक्षे[i] ऋ १,१०२,२;११५, ५;५,३१, १२; खि ३, २२, ९; मा ३३, ३८;का ३२, ३,९; मै ४,१४,४;शौ २०, १२३,२.

अभि-चक्ष्य ऋ १, ९२, ९; ८, १, ३४.

†अभि-चक्ष्य[j]- -क्ष्यम् ऋ ८,४,७; कौ २, ९५५; जै ४,२०, १.

अभि√१चर्, ¶अभिचरति तै २,२, ९,१[2];४,११,३; मै २,४,५;५, ७;९; काठ १०,६; २७,१[2]; क ४२, १[2]; ¶अभिचरति मै ३,८, ४; ¶अभिचरन्ति काठ १०, ७; अभिचर शौ २, ११, ३; पै १, ५७, ३; अभि···चरत ऋ १०, ३४,१४; ¶अभिचरेत् तै ६, ४, ५, ६[2]; मै ३, ३, ५[2]; ४, ५,५[2]; ६, ४; ६; ७, ९; ८, ७; ९; काठ २१, ७; २७, १; २९, ८[2]; ३०, ९; ३७, ११; क ४२, १.

अभिचेरुः शौ ५, ३०, २; १०, १, १८; पै ९, १३, २; १६, ३६, ८.

¶अभि-चर- -रः काठ ३७, १४.

अभि-चरण- प्रति>त्य्°

¶अभि-चरणीय,या[k]- -यम् मै २, ५, ८; -याः काठ २१, २; ६; २२, ६; क ३१, १७; २१; ३४,१; -याम् काठ १९, ६; क ३०,४.

¶अभि-चरत्[c]- -रतः तै ५, १, ६, ४; काठ २०, ४; क ३१, ६; -रता तै ३, ४, ८, ५; -रते काठ १०, ४; १३, ३; -रन् तै २, १, ५, ७; ७, ७; ८, २; २, २, ३; ३, २; ९, १; २; १०, ४; ४, ११, २; ३; ३, २, ३, ४; ७, २, ५, ३; ७, ३; मै २, १, ६; ७; ९[2]; ४, ५; ५, ६; ७; ९; ११; ३, १, ९; ८, ४; ४, ५, ५; काठ ९, १६; १०, १[2]; ६; ७; ११, ५; १२, ३; १३, ३; ४; ८; २१, ४; ३०, ३; क ३१, १९; ४६, ६; -रन्तम् तै २, ३, ९, २. [°रत्- अन्°]

¶अभि-चरित[b]- -तम् मै ३, ८, ८; काठ २५, ९; ३७, १४; क ४०, २.

¶अभि-चरितवै[l] तै ५, ६, ३,१.

---

[a]) गस. यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।

[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[c]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[d]) तु. सा. PW. च; वैतु. GW. 'अभि' इति पृथग् अव्य. इतीवाऽभिप्रयन् उपेक्ष्यः।

[e]) अभ्यस्तज् क्षि>जुम् (पा ३, ४, १०९)।

[f]) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १,१९३;२,१३९)।

[g]) गस. उप. स्त्रियां ल्यु>अनः प्र. उसं.। लित्स्वरः (पा ३,३,१०७; ६, १, १९३,२,१३९)।

[h]) गस शानजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[i]) गस.केनन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६, १,१९७; २,१३९)।

[j]) गस. ण्यदन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)। उप. 'ईड-' (पा ६, १, २१४) इत्याद्युदात्त उसं.।

[k]) गस. अनीयरन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, २१७; २, १३९)। यद्वा ल्युडन्तात् तद्धितश् छ>ईयः प्र. तत्स्वरश्च द्र. [तु. टि. अनवद्यानीय- (संशोध्यांऽशसंकेताय तु. टि. अव-दानीय->अन्° इत्यत्र)]।

[l]) तवै-प्रत्ययान्तस्य द्वैस्वर्यं द्र. (पा ६,२,५१)।

¶अभि-चुर्य[a] मै २, १, ७.
¶अभि-चर्युमाण[b]- -ण तै २, २ ३, २, ९, २, ४, ११, ३, ७, २, ५, ३, ७, ४, मै २, १, ७^{२}, १०, काठ १०, १^{२}, ७, ३०, ३, क ४६, ६
अभि-चारु[c]- -र ¶तै ५, ६, ३, १, ¶मै ४, ४, ४, शौ ११, १, २२, -रा शौ १९, ९, ९, -रात् शौ ८, २, २६, १०, ३, ७, पै १६, ५, ६, ६३, ७
अभि-चारिन्[d]- रिण शौ १०, १, ९, पै १६, ३५, ९
अभि√१चि
अभि-चित- -ता पै १६, ५७, १९,
अभि च् छायु[e]- -यम् शौ १३, १, ५७
अभि√जन्>जा, अभिजायते ¶काठ ७, १५, १२, १३, ¶क ६, ५, शौ १२, ४, १०, ¶अभिजायेते तै २, १, १, ६, काठ १२, १३, ¶अभिजायेते मै २, ५, १, अभिजायन्त ऋ १, १६८, २
अभि-जा(त>)ता- -ता पै ११, १ ७
अभि-जायमा(न>)ना- -ना पै १३, ५, १६
अभि√जभ्>जम्भ्
अभि-जुम्भमान[b]- -न शौ ५, २०, ६, पै ९, २४, ६
अभि√जल्प्
अभि-जल्पमा(न>)ना- -ना पै १३, ५, १६
अभि√जि, ¶अभिजयति ते १, ७, ५, ४^{२}, २, १, ३, १, ५, ७, २^{२}, ११, ३, ५, ६^{२}, ६, १^{२}, ४, ३, ४, ५ २, १, १^{२}, ७^{२}, ४, ६, ४, ९, ४, ६, २, १, ३, ४, ८, २^{२}, ३, ७, ९, ४^{२}, ६, ५, ११, १^{२}, मै १, ८, ६^{२}, ३, १, ६, ३, ७, ८, २, ९, ५^{२}, ४, ४, ४, काठ १४, ६, १९, ८, २१, १०, १२, २६, २, ७^{५}, ३२, ६, क ३०, ६, ४०, ५, ४१, ५^{५}, ¶अभिजयति तै २, ५, ५, ४, ¶अभि जयति तै ३, ५, १०, २, ५, ३, ११, २, ६, ४, ५, ७, ५, ७, ६, २, ६, १, ¶अभिजयन्ति तै ७, २, १, ४, ३, ४, २^{२}, ५, ८, ४^{२}, अभि जयन्तु शौ ६, १२६, ३, पै १५, १२, १, अभि जय शौ ९, ५, ६, १२, पै १६, ९७, ६, ९८, १, ¶अभ्यजयत् तै २, १, ३, १, मै ४, ८, १०^{३}, काठ ३०, ५^{२}, ¶अभ्यजयन्त काठ ८, १३, ¶अभ्यजयन् तै १, ७, ५, ४, ५, २, १, १, मै १, ६, ४, ३, १, ६, ३, ७, ८, १०, ९, १, ७, ४, १, १३, काठ ८, १०, ९, १५^{२}, २१, १०, २६, १, २, २८, ४, ३१, १०, ३४, ५, ३७, ११, क ७, ६, ४०, ४, ५^{२}, ४४, ४, ४७, १०, ¶अभिजयेत् तै ६, ६, ४, १, ¶अभि जयेत् तै ६, २, ६, १, ¶अभिजयेयम् तै ३, ४, ३, ४, ¶अभिजयेम काठ ८, १०, क ७, ६, अभि जयेम शौ १२, ३, १५.
¶अभिजेष्यन्ति काठ २५, २, क ३८, ५ ¶अभि जेष्यन्ति मै १, ६, १०, ¶अभिजेष्याम मै ४, २, ३^{२}
¶अभि-जयत्[f]- -यन्त मै ३, २, ४, ९, १, काठ २४, १०, क ३८, ३
¶अभि-जयन्ती- -न्ती मै ४, ७, ९, काठ २६, २, क ४०, ५
अभि जित्[g]- -जित् तै ३, ५, २ ४, ४, ४, १, २, ५, ३, ६, १¶, ७, ५, १, ६¶, मै २, १३, २०, काठ १७, ७, ३३, ६¶ ३७, १७, ३९, ५, क २६, ६, शौ ११, ९, १२ १९, ७, ४, पै १६, ८३, २, -जिता मा १५, ७, का १६, २, ४, ¶तै ५, ६, ५, १, २, मै २, ८, ८, ¶काठ २२, ३^{२}, [°जित्- सन्>त्रा°]
¶अभि-जित, ता- -तम् तै ७, ५, १, २, काठ १४, ६, -ता तै ३, ५, १०, २, मै ३, ४, ३, ९, ५, ४, ४, ४, काठ २१, १२, ३२, ६, ३३, ४, शौ १२, ३, ६३, -तौ काठ ६, ८, क ४, ७ [°त- अन्°]
¶अभि जिति[h]- -त्या तै २, ६, १, ४, -त्यै तै २, ५, ११, १, ६, ३, ३, ३, १, ७, २, ३, ६, १, ५, २, ४, ५, ३, ६, २, ६, ५, २, ६, १, १, २, ६, ४, १, ११, २, ७, १, ५, ७, १०, ४, २, २, २, ३, २, ५, ६, ४, ५, ३, ५, १, ६, ९, २, १५, ३^{२}, मै १, ६, ४, ३, ४, १, ३, ८, १^{२}, ९, १, ४, ८, १०, काठ ८, १०, १२, ७, २१, २, ११, २२, ३, २६, १, २८, ४, ३०, ५, क ७, ६, ३१, १७, ३८, ४ ४०, ४, ४४, ४

[a]) गस ण्यत-त-मृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[b]) गस शानच्-त-मृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[c]) गस उप. भाव घञ् मित्र प्राथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।
[d]) गस णिन्-णिनि-त-मृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[e]) गस सासस्व (पा ६, १, २२३) । वा किवि द्र ।
[f]) गस शतृ-त-मृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९) ।
[g]) गस. क्विबन्त-मृत्-प्रस्व (पा ६, १, १६२, २, १३९)।
[h]) गस उप भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०) ।

¶अभि जित्य[a] तै ३, ३, ६, २, मै १, ६, ४, ३, ८, १०[२], ४, २, ३, काठ ८, १५, २५, २, २९, ६, क ८, ३, ३८, ५, ४५, ७, §शौ १२, ३, ३६, १९, ५४, ५, पै १२, २, १५§

¶अभि जि(त्य>)त्या[b]- त्या तै ७, ५, १५, ३

अभि√जिघांस अभि√हन् द्र

अभि जिघ्रन्ती- अभि√घ्रा द्र

अभि√जुष्, अभि जुजुषन्त ऋ ४, ३३, ९[c]

अभि ''जुजोषत् ऋ ४, २३, ४

अभि-जुष्ट- ष्ट पै ५, २८, ३

?अभि-जू[d]- ?जुवा जै ३, ७, ३

†अभि ज्ञु[e]- ज्ञु ऋ १, ३७, १०, ७२, ५, ३, ३९, ५ ७, २, ४ ८, ९२, ३, खि ५, २२, १०[f], कौ १, २२१, २, ६५ जै १, २३, ८

†अभि√तन्, अभि तनिषे[g] ऋ ८, ६, २५, ९, १०८, ६, कौ १, ५८५, जै १, ५९, ८, ३, ४०, २

अभि ततनाम[h] ऋ १, १६०, ५ ५, ५४, १५

अभि√तप्, अभितपति पै ९, १०, १२, ¶अभितपेत् मै ४, २, १०

अभिताप्सीत् मा १३, ३०, क २४, ३, ४, मै २, ७, १६

अभि तपत्[i]- -पन् शौ १९, २८, ८, पै १३, ११, ३.

अभि तप्त, प्ता[j]- प्ताम् शौ ४, ४, ३, पै ४, ५, ४, -प्ताम्[k] खि ३, १६, ३

अभि-तर, अभि तर्- २अभि द्र

अभि√तस्, †अभि ततस्रे ऋ ४, ५०, ३, १०, ८९, १५, शौ २०, ८८, ३

φअभि-तस्थिवस्- अभि√ष्ठा द्र

अभि√तृद्>तितृत्स, अभितृणत्ति ऋ ८, १०३, ५ ¶अभि[?] तृन्दन्ति त ५, ६, ४, ४, काठ २२, ९, क ३५, ३, अभितृन्धि ऋ ६, १७, २, †अभि तृन्धि ऋ ६, १७, ३, शौ २०, ८, १,

अभि'''अतृणत् ऋ ८, ७७, ५,

अभि''अतृणत् ऋ २, २४, ४, अभि'''अतृन्दन्[l] ऋ ३, ३१, ५

अभि तर्द ऋ ६, १७, १[m]

†अभ्यभि'''ततर्दिथ ऋ ९, ११०, ५, कौ २, ८५७

†अभि तितृत्सान् ऋ १०, ७४, ४, मा ३३, २८, का ३२, २, ११.

¶अभि-तृप्ति[n]- -तृप्त्यै काठ २५, ४

अभि√तृप्>तर्पि

अभि-तर्पय(न्>)न्ती[o]- -न्ती शौ १८, ४, ३९

अभि√तॄ>तर, अभि तरेते ऋ १, १४०, ३.

---

[a]) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[b]) गस उप क्यप् प्र उस । कृत्-स्वर (पा ३, १, ११७, ६, २ १३९)।

[c]) 'मनसा दीध्याना देवा एषा कृत्वा हि श्रप' इति वा द्र [वैतु सा प्रभृ 'अभि दीध्याना' इति (तु ऋ √ध्यै>'दीध्यान->ना')]।

[d]) तु ऋ ८, ९२, ३, कौ २, ६५, यत्र 'अभिनु आयमत्' इत्येव श्रूयते। अय वास्तविक- सगताऽर्थश्च पाभे भवत्युत वा शाखान्तरीयस्यैव पा प्रादेशिको वा प्रामादिको वोच्चारणविशेष इति चिन्ताऽर्थं सुधिया प्रादर्शि।

[e]) अस (आभिमुख्याऽऽमके सपरस्यर्थेऽभिप्राय द्र) सासस्व [पा २, १, ६, ६, १, २२३ (वैतु सा ऋ [१, ३७, १०] पा [५, ४, १२९] अनु बस इति कृत्वा व्याख्याने सुप्रयास सनपि चिन्त्य । तथा सति पूपप्रस्व स्यादित्यभिसधे [तु मितु ज्ञु-वस्तुतस्त्वत्र स च पूप च उप चाऽपि सर्वत्र उस विपय द्र । स च पूप च तावद् यथा यनि । अथ उप यथा 'ज्ञु ज्ञाध्' इत्यत्र यतो ज्ञु इत्यस्य समासान्ताऽऽदेशमानत्वेनाऽनुशिष्टेश्चिन्त्यत्व प्रतिभायात्])] वा किंवि द्र ।

[f]) 'अभित, अभिकु' इति शौ (२०, १३६, ११५) पाभे ।

[g]) 'तनिपत्यो' (पा ६, ४, ९९) इत्युपधालोप ।

[h]) ह्यादसे इलौ लोटि उपु३ आडागम । तस्य च 'छन्दसि' (पा ३, ४, ११) इति कृत्वाऽऽर्षधातुकतामुपजीव्य 'अभ्यस्तानामादि' (पा ६, १, १८९) इत्युक्तः स्वरो भवतीति सा । तथात्वे साक्षात् तिङ कथ स्वराऽभाव इति चिन्त्यम् । एगिय ण्यन्तात् लुङि चङि रूपमित सुवच स्यात् । तथात्वे 'चङ्यन्यतरस्याम्' (पा ६, १, २१८) इत्युक्त स्वर द्र ।

[i]) गस शत्र त-कृत् स्वर (पा ६, १, १८६, २, १३९)।

[j]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[k]) सुपा '-प्ताम्' इत्यन्तोदात्तत्व विमृश्यम् ।

[l]) '=अभ्यमोचयन्' (तु ऋ६, १७, ३, PW GW प्रमृ वैतु मा 'अभि' इति कत्र 'सती' इत्येतदन्वित इति)।

[m]) मन्त्रस्वारस्याऽनुरोधिनमन्वयमुपेक्ष्य स्वीय चोत्तर माप्यमविचारयन् सा उपेक्ष्य ।

[n]) तु मश्र क ३९, १ यत्र 'अभि-वल्गृत्यै' इति पाभे भवति ।

[o]) सस्व कृते तु टि. 'अभि तुपद्' इति।

अ-भित्ति

अ-भित्ति[a]– -भित्यै मा ११,६४, का १२,६,५, तै ४,१,६,२, ९,२, मै २,७,६,३,१,८[२],¶, काठ १६,६

¶अभि √त्वर्

अभि-त्वरमाण[b]– -णः मै ४,५,५

अभि √त्सर्, ¶अभित्सरति काठ २७,९, †अभित्सरन्ति ऋ ८,२,६, जै ४,१६,७

¶अभि-त्सार[c]– -र मै ३,७,४, काठ २७,९

?अभिदना[d] पै १,९८,३

अभि √दम्भ्, म्भ्>दिप्स[e]

अभि दिप्सु प्सू[f]– -प्सु ऋ २,२३,१०, -प्स्वं[g] ऋ २,२३,१३

?अभि √दस्

ϕअभि दस्यु[h]– -स्यु ऋ १०,२२,८[i]

¶अभि √दह्, अभिदहेत् काठ ३५,१६, क ४८,१४

अभि-दाह- अन्°

अभि √१दा, अभि ददाति पै ५,३१,४[j]

¶अभि ददि[k]– -दिम् तै ६,६,७,२

अभि √२दा, अभिदाति[l] कौ १,३३६ जै १,३५,५

अभि √१दास्[m], अभिदासति ऋ १,७९,११,७,१०४,७, १०,९७,२३,१३३,५,१५२,४, खि ३,१५,९,४,५,१४,२०, †मा ८,४४,१२,१०१,१८,७० †का ८,१८,१, १३,६,२५,२०,५,३,तै १,६,१२,४†,३,२,१०,२,५,७,३,१,मै ४,३,९¶,१२,३†, काठ ७,२[१],९¶,१३[१],२२,१५,३७,१५, क ५,२[१],८¶,६,२[२], कौ २,४४२‡[n],१२१८†, शौ १,१९,३,२१,२†,२,२७,७,४,१९,५,६,६,३†,१५,१†,२,५४,३,८,४,७† पै १,२०,४,६६,४,२,१६,४,५ ८८,३†,५,२५,५,६,१२,७,१६,९,७†, अभिदासन्ति शौ ४,४०,१-८, अभिदासत् ऋ ६,५,४, काठ ३१,१४,३५,१४†, क ४८,१३† अभिदासात् मै १,५,४,

a) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र।

b) गस शानज त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

c) गस उप घञि थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

d) स्वरूपत परिच्छेद्य पा द्र।

e) सनि धातोर् इत्वेऽभ्यासलोपे बशो भष्त्वाऽभाव श्छान्दस (पा ७,४,५६,५८,८,२,३७)।

f) गस उप उ प्र। कृत् प्रस्व (पा ३,२,१६८, ६,२,१३९)। स्त्री ऊङ् प्र।

g) दासो विभक्तरुदात्त वाऽभावे यणादेश स्वरित (पा ६,१,१७५ ८,२,४)।

h) गस कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)। उप यद्र।

i) 'योऽकर्मवादिविशिष्टो दासोऽस्मान् अभिदस्यु' इति सघन्ध द्र (वैतु सा प्रभृ 'अभि' इति स्वार्थ-प्रधानम् अव्यय इति वा 'न' इत्येतदन्वित वप्र इति वा)।

j) छन्दस्त मूलो विरोधतश्च मुग चिन्त्य। त्रैष्टुभ-स्ताय यमर्धर्चं 'प्रथमेदमागन् पूर्वस्मादग्र, एतामस्मिँ-ल्लोकेऽमुष्मा ददामि' इत्यत्र सु-शोध द्र (तु गरथ टि १न>ना- <आ√इ)।

k) गस बपत-कृत् प्रस्व (पा ३,२,१७१,२,१३९)।

l) यद्दोमीयः स्वर (पा ८,१,६६,७१)। 'अस्माकमभिमुख्येन गमनपरो भवतीत्यर्थ द्र। (यदेव क छन्दानुरोधप्रयोजित्या नेत्र, यदि परिणत भवति तदपि सुवचम् [तु भर 'अभिदासति')]। यत् सा अभ्यागमनपरतया बभाषे तत् खलु साध्यभूतक्रियार्था-पेक्षया तत्साधनभूतक्रियार्थं नेदीय इव स्पृशेदिति कृत्वा नादरणीयम्। न चाऽप्यस्य धा गतौ साक्षाद् वृत्ति प्रसिद्धा भवति। यदपि विव √१दा इत्यस्याऽर्थ सगमने कृतप्रयासो भवति, तदपि हेयम्। अभ्यस्थो नि अर्थोऽविवेकमात्रप्रयोजितत्वादस्येति दिक्।

m) दुस्यति>दुस्सति<दासति<√दास् इति नैप्र √दस् इत्यस्य श्यन्नन्तस्य सतोऽङ्गस्य शबन्ततया प्रति-भासमान परिणाम द्र.। ननु √दस् इत्यस्याऽकर्मिका वृत्तिर् भवतीति। किं तत इति। √दास् इति धा सकर्मक सन्न तत उक्त्या नैप्र परिणमेदिति। सत्यम्, न त्वसौ सकर्मक, किं तर्हि, अकर्मक इति। कथममुष्य तत्र तत्र वा कर्माऽभि-सबन्ध इति। 'अभि' इत्यनेन योगे सति सकर्मकत्व-परिणामादिति [वैतु सा GW च √दस् इत्यस्य णिजन्त वृत्तमिति (णि-लोपेऽभ्युपगम्यमानेऽप्युदात्तनि-वृत्तिस्वरस्य दुर्बोधत्वे सति स्वरपूर्वसक्रमस्याऽनुपपन्नत्वा-दित्यभिसंधे) MW √२दास् (यद्र) इत्यनेन सभे-दुक, WW. १,८१४ १दास- इत्यत्र नाधा इति च √१२दास् इत्यस्य उपलम्भ्यर्थस्य (मूलत √दिव् इत्यस्य वा √दस् इत्यस्य वा गजभूतस्य सत) वृत्तमिति चाऽनभ्युपगाय गवेषुक]।

n) 'आदिदेशति' इति ऋ (१०,१३४,२) पाभे।

४,५, ८, शौ ५, ६ १०, १०, १–७, ७, ११३, २, १२, १, १४ पै ६, ११, १२, १२,९–११, १३, १–३, अभिदासान्[a] शौ १९, १८, १–१०, पै ७, १७, १–१०, अभिदासतु पै ५, २६, ४

अभि दासत्[b]– -ासत. ऋ १०, १०२, ३, १५२, ३, तै १, ६, १२,५, कौ २, १२१७, शौ १, २१, ३, पै २, ८८, २, –सते तै १,६,२,२, –सन् ¶मै १, ५, १०,११, शौ ६,६६ १ –सन्तम् शौ ८, ३, २५, पै १६ ८,६

अभि दिप्सु- अभि√दभ् द्र

!अभि√दिव्[c]

अभि√दिह्

अभि दिग्ध[d]– -ग्धा शौ ५, १८, ८

अभि√२दी→दिदी, †अभि दिदीहि ऋ ९, १०८, ९, कौ १, ५७९, २, ३६१, जै १, ५९,२, ३, ३०,४

¶अभि√दीक्ष्, अभिदीक्षते काठ २२ १३, अभिदीक्षन्ते तै ७, ४,८,१[1]

अभि√?दीधि[e]

अभि दीधय>या ऋ ३,३८, १, १०, ३२, ४, अभि(दीधय) ऋ १०, ३२, ४

अभि√दीप्>दीपि

अभि दीपयत्[b]– -यन् शौ ४, १९, ३, पै ५, २५, ३

अभि√२दु

अभि दुन्वत्[b]– -न्वन् शौ ५, २२, २

¶अभि√दुह्

अभि-दुह्य काठ ६, ३[2], क ४,२[4]

¶अभि दु(ह्य>)ह्या[f]– -ह्या मै १, ८, ३

†१अभि-द्यु[g]– -द्यव· ऋ १, ४७, ४, १२७, ५, १३४, २[2], ३, २७, १, ६, ५१, १५, ८,७, २५, ८३, ९, १०, ७७, ३, ७८,४, ¶तै २, ५, ७,४, मै १, ६, १, जै ४, १, ७, –द्यवे ऋ ८, ७५, ६; तै २, ६, ११, २, मै ४, ११, ६, काठ ७, १७, –द्युभि ऋ १,६,८, ५३,५, ८, ४, २०, मै २, २, ६, काठ १०, १२, शौ २०, २१, ५, ४०, २, ७०, ४, –द्युम् ऋ १, ११९, १०.

२अभि-द्यु[h]– -द्यु खि १, ३, ४

अभि√१द्रा, अभि···द्रासत् ऋ ८, ४७,७

अभि√द्रु,अभ्यद्रव ऋ १०, ७५,२

अभि√द्रुह्>दुद्रुक्ष्[i], ¶अभिदुक्षति तै २, २, ६, ३, मै २, १, २, ५, ६, काठ १०,३, १३,१, ¶अभिदुक्षति तै २, २, ६, २, मै २,१,४, ¶अभिदुक्षेत् काठ १०, ३, १३, १

†अभिदुद्रोह ऋ १, २३, २२, १०, ९, ८, मा ६, १७, का ६, ५, ५, शौ ७, ९४, ३

†अभिद्रुहन् ऋ १, ५, १०; शौ २०, ६९, ८, अभिद्रुह शौ ९, ५, ४, पै १६, ९७, ३

अभिदुदुक्षेत् काठ १०, ३, १३, १

अभि द्रु(→ध्रु)ह्[j]– -द्रुहे ऋ २, २७,१६, –ध्रुक् ऋ १,१२२,९ [°द्रुह्- अन्°]

¶अभि-द्रुह्य[k] तै २, २, ६,२, मै २, १, ४

अभि द्रोग्धु[l]– -ग्धम् ऋ ७, ८९,५, १०, १६४, ४, तै ३, ४, ११, ६, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, शौ ६, ५१, ३, –¶ग्धात् मै ३, ७, १०, –¶ग्धाय मै ४, ३, ४ [°ह- अन्°]

¶अभि ध्रोक्ष्यत्[m]– -क्ष्यन् मै २, १, २, ५, ६.

†अभि√धन्व्, अभि · अधन्विषुः ऋ ९, २४, २, कौ २, ३१२, जै ३, २५, ८

---

[a]) 'अभिदासात्' इति पाण्डु सात च सुपा द्र ।

[b]) गस दाश्रत कृत-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) धातोरस्य सदसद्भावे विमृश प्रमाणम् (तु २अभि-द्यु- इत्यत्रत्ये टि. प्रथम कल्प)।

[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[e]) सभाव्यमाना द्यु यस्था द्र ।

[f]) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[g]) प्रास बस वोभयथाऽपि पूपप्रस्व. च (पावा २,२, १८, २४, ६, २,२)। उप द्यु- यद्र.।

[h]) नापू. प्राति. गत्यशस्वराद् वस्तुत प्राति भिषमद उत वा प्रमाद-सुलभविकार एवेति विषये विमृशा विमृष्टि· साऽवसरा स्यात्। प्रथमे कल्पे अभि√दिव् इत्यस्माद् यथायथ कृद्योग द्र । उत्तरे√दिव् इत्यनुपद्गात् प्रथम कृद् भवति। तत सिद्धवद्भूतेन कृता नाम्नाऽभे समास ।

[i]) सनि 'एकाच' (पा ८, २, ३७) इति प्राप्तस्य भष्त्वस्याऽभावश् छान्दस द्र.।

[j]) गस उप क्विप् प्र बशो भष्भाव कृत्-प्रस्व च (पा ८, २, ३७, ६, २, १३९)।

[k]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[l]) गस उप. घनि थाथादि-स्वर· (पा ६, २,१४४)।

[m]) सस्व कृते अभि-द्रासद्- द्र.। उप. द्विपूटि. दिशा भष्-भाव ।

अभि√धा→धित्स, अभिधात्तम् ऋ १, १२०,८, अभिधेतन[a] ऋ ८ ६७, ५
¶अभिदधाति तै ५, १, २, १, ¶अभि · दधाति क ३८, १, ¶अभि दधति मै ३, ९, ६, अभिदधामि शौ ८, ८, ८, ९, पै १६, २९, ८, ९, अभि दधामि शौ ७, ३८, १, अभि···धत्ताम् शौ ४, ३६, १०, अभि(धत्ताम्) शौ १३, १,२०, अभिधेहि काठ ४, १६, शौ ४,१६,७, पै ७,३१,२,१२, ८, १६, १७, ४, अभिधत्तम् शौ ११, ११, ३, अभि दधिध्वम् ऋ ७, ३४, ९[b], अभ्यधत्त शौ ३, ११, ८, पै १,६१, १, ¶अभिदध्यात् काठ ३०, ९ अभि अधित खि ५, ७, २, ८, मा २१, ४६, का २३,५,४, मै ४, १३, ७[c], काठ १८, २१, अभि अहित[d] शौ ३, ११, ८, पै १, ६१, २, अभ्यधीताम् ऋ १०, ४, ६, अभि अधाम् ऋ १०, १४५, ६, शौ ३, १८, ६† पै १, ९८, ३

¶अभिधीयते मै ३, ७, ८
अभिधित्सते ऋ १०, ८५,३०
अभि धा[e]– -धा मा २२, ३, का २४, १ ३ तै ७, १, ११, १, मै ३, १२,१ काठ ४१, २
अभि-धानी[f]– -नी ¶मै २ ६,५, ४, २, २ शौ ८ ११, ५ पै १६, १३३, १० [°नी अरव°]
अभि-धाय[g] काठ १८, २१, शौ ८, ८, ५, ७, १९, ५०, ५, पै १४, ४, १५, १६ २९, ५
अभि हित,ता[h]– -त ऋ ५,५०,४, काठ २३, ६, शौ ६, ६३, ३, ८४, ४, पै ८, ११, ४, –तम् शौ ९, ३, ८, –ता शौ १०, १, ३०, पै १६, ३८, २, –ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, –ते ऋ १०, ८५, ११, शौ १४, १, ११ [°त-अन्°, श्रृ°]
अभि√१धाव्, अभिधावति ऋ ९, ६०,३, पै ४,२०,६, †अभि धावति ऋ ९, २८,४, ३७, ६, कौ २, ६३३, ६४७, जै ३, ५२, १, ५३,५, अभिधावामि शौ ६, ११९, ३, पै १६, ५०, ७, अभिधाव(?म)न्तु[i] पै १६, ७३, ४, ¶अभ्यधावन् मै ४, ६, १

¶अभि√धिन्व्,अभिधिनोति[j] तै ६, ६, १०, २, मै ४, ६, १[2], काठ २७, ५, २९, ६, क ४२, ५, ४५ ७, अभ्यधिन्वन् काठ २७, ५, क ४२, ५
अभि√धृष्→धर्षि, ?अभ्यधृष्णुवत् मै ४, ५, ९¶, ¶अभ्यधृष्णुवन् काठ २५, ६[2], क ३९, ४[2]
अभिदाधृषु[k] शौ १, २७, ३
¶अभ्यधर्षयन्[l] मै १,१०,१६, काठ ३६, १०
‡अभि-धृषे[m] मै २, ७, २, काठ १६, २
अभि-धृष्णु– -ष्णव पै ८, १२,७
अभि धृष्णुवत् अन्°
अभि√धी[a]
अभि-धीत[b]– -त मा ८, ५४, का ९, ७, १
अभि√ध्मा>धम,
*ϕअभि-धमत्– -मन्ता ऋ १, ११७, २१
¶अभि√ध्यै, अभ्यध्यायत् तै १,५,

[a]) √धा>√*धे<>√*धि इत्यत्र तु टि √धा। यनि प्रामाणय तु 'निधेतन' सा (ऋ १०,३७,१२), वैतु स्क द मा (=या ६,२७ अनु) √धाव् इत्यस्यैतत् रू इति।
[b]) अभिद् अत्र कत्र भवतीति मा। तदपि विमृश्यम्।
[c]) नेश तु 'आधित' इति पा भवति।
[d]) लुप्ति स्र भवति (तु यस्य मा ,मूर्धावर्ति 'अभ्युधत्त' इति पदान्तर च)। एषि 'दधातेर्हि' (पा ७,४,४२) इति यन्तुशिष्ट भवति मद्यत्वात्वादन्यादो भवतीति द्र।
[e]) गस विभक्त कृत्-स्वर (पा ३, ३, ७४, ६, २, १३९)। यथाऽनुपदमेव यज्यमानस्य ध्रियमाणस्य च रिपवे वन्तुर्न भर्तृत्व च धूदने, तथाऽभिधीयमानस्य गलेऽभिधानेन धावन स्थाविति कृत्वा धर्ति र इह दर्शनीर्य (तु १३ ,1.४४०,अनु-पा- प्रभृ , मैंतु अ११ , मा त म च वर्त्ते त्रिना निग्रहा)।

[f]) गस ल्युडन्त-कृत्-स्वर (पा ६,१,१९३,२,१३९)। स्त्रिया ङीप् प्र।
[g]) गस नाव्टिदि स्वर।
[h]) गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,४९)।
[i]) मुपा सदेह स्वलित द्र।
[j]) यथाऽन्यथा सत्यपि सम्भवे पाश्च अनुरोधपरोऽय धा निर्देशप्रकारा भवति, तथा यन्था अस्योपरि च समानजातीयानाम् √इन्व् प्रभृ धा उपरि च टि द्र।
[k]) 'दाधृषु' (<√धृष्) इति सा पपाठ।
[l]) मुपा उदात्ताऽनुपातित्वात् स्वरितो नाङ्कि। स्व स्वरान्ततया सुशोध च द्र।
[m]) गस केवल कृत्-स्वर (पा ६,१,१९७,२,१३९)। 'अभिमृषे' इति ऋ (२, १०, ५) पाठे।
[a]) धा प्रभृ इत तु टि √धा>√धी<√ध्यै।

९, ४; ५, ५, ४, १; ६, १, ३, ६; ४, ४, ३; अभ्यंध्यायन् तै ७, २, ८, ६; अभिध्यायेत् तै १, ७, ४, ६.

अभिध्रुक्, अभि-ध्रोद्युत्- अभि- √द्रुह् द्र.

¶अभि √ध्वंस्>ध्वंसि, अभिध्वंसयेत् काठ २७, ८.

अभि-ध्वंसुयत्[a]– -यन् काठ ११, ९. [°यत्- अन्°]

अभि √नक्ष्, †अभिनक्षति ऋ १, ९५, १०; पै ८, १४, १०; अभि····नक्षति ऋ २, २०, २; अभि···नक्षन्ति ऋ ६, ३४, ३. अभि····नेनक्षुः ऋ ५, १५, २.

अभि-नक्षत्[a]– -क्षन्तः ऋ २, २४, ६; ८, ९६, ५.

अभि-नक्षमाण[b]– -णाः ऋ १०, १७, ९; शौ १८, १, ४२†; ४, ४६.

अभि √नन्द्, अभिनन्दति शौ ९, २, २; पै १६, ७६, २.

अभि-नन्दत्[a]– -न्दन् शौ १९, ८, ३.

अभि-नभ्य[c]– -भ्यम् ऋ १०, ११९, १२.

¶अभि √नम्

अभि-नति– -तिम्, –त्यै काठ ८, १०; क ७, ६.

अभि √१नश्, †अभिनट् ऋ ७, १०४, २३; शौ ८, ४, २३; पै १६, ११, ३; अभि···नशत् ऋ ८, २०, १६; अभि···नशत् ऋ ४, २३, ४; अभिनशन् ऋ २, २७, १४; †अभ्यां(भि-आ)नट्[d] ऋ ६, ४९, ८; मा ३४, ४२; का ३३, २, ५; तै १, १, १४, २.

अभि-नि √क्रम्, अभि···न्यंक्रमीः ऋ १०, ६०, ६[e].

अभि √निद्>निनित्स, †अभि····निनित्सुसि खि ५, १५, ४.

अभि-नि √धा, ¶अभिनिदधाति मै ३, ८, ९; ४, ७, ९; काठ २५, ४; क ३९, १; ४०, १; ¶अभिनिदधाति मै ३, ८, ७; अभिनिदधामि मै ४, ७, ९; काठ ७, १३[3]; क ६, २[2]; अभिन्यदधात् काठ २५, ४; क ३९, १; ¶अभिनिदध्यात् मै ४, ७, ९.

¶अभि-नि √म्रुच्, अभिनिम्रोचेत् मै १, ८, ७[2]; ३, ६, ९; ४, ५, १; काठ २३, २; क ३५, ८.

अभिनि-म्रुक्त- सूर्य°

¶अभि-निर् √वप्, अभिनिर्वपति काठ २३, ९; क ३६, ६.

अभि-नि √वृत्, †अभि ''निवर्तताम् ऋ १, ८९, २; मा २५, १५; का २७, ११, २; मै ४, १४, २; पै २, ३०, १; अभि निवर्तस्व शौ १०, १, ७; पै १६, ३५, ७; अभि[f] निवर्तस्व मा १२, ७; का १३, १, ८; काठ १६, ८; अभि···निवर्तस्वम् मै ४, २, ५.

¶अभिनि-वर्तम्[g] तै ६, ४, ११, ४; काठ २७, ९[2].

अभि-नि √पद्

¶अभिनि-पण्ण[h]– -ण्णम् मै ३, ८, ७; ९, ६.

अभि-नि(स्→)ष् √कृ

अभिनिष्-कारिन्[i]– -रिणः शौ १०, १, ३१; पै १६, ३८, ३.

अभिनिष्-कृत[j]– -तात् शौ १०, १, १२, पै १६, ३६, २.

अभि-नि(स्>)ष् √१पत्

अभिनिष्-पतत्[a]– -तन् शौ ७, ६६, १.

अभि-नि √हृ(<घ)न्, अभि[k]····नि (चित्[l])···जघान ऋ ६, १७, ९.

अभि √नी, ¶अभिनयति मै २, २, ५; काठ १०, १०[2]; २०, ७; क ३१, ९; ¶अभ्यंनयत् तै २, ५, २, ४.

¶अभि-नीति[m]– -त्यै तै ५, ७, ८, ३; ६, ३, २, ३; ६, १, १; मै २, २, ७; काठ ११, २.

अभि-नेतृ[n]– -ता ऋ ४, २०, ८.

अभि-न्नी(नि √इ)[o], अभि···न्येतु ऋ १०, १४९, ४.

---

[a]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८६; २, १३९)।

[b]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. । शेषं नापू. द्र. ।

[c]) अस. सामस्व. (पा २, १, १४; ६, १, २२३)। वा. क्रिवि. द्र. । उप यद्र. ।

[d]) मध्य आडागमो न त्व् आङुपसर्गः । अन्यथात्वे 'गतिर्गतौ' (पा ८, १, ७०) इत्यभेद् निघात-प्रसङ्गात् (तु. दे २, १८; वैतु. उ. म. च) ।

[e]) 'नि' इति स्वार्थप्रधानम् अव्य.इति मा.। तच्चिन्त्यम् ।

[f]) वैतु. उ.म. च लक्षणे कप्र.'मा' इत्येतदन्वित इति ।

[g]) गस.णमुलन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[h]) प्रास. पूपप्रस्व. (पा ६, २, २) । उप. प्रति द्वावपि नि. सासस्व. स. एकीभूयेव पूप. इत्युपचर्येयाताम् ।

[i]) गस.ताच्छीलिक-णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व.(पा६, २, १३९)।

[j]) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९) ।

[k]) वैतु.सा.PW.प्रमृ. 'अभ्यो(भि-ओ)हसानम्' इति ।

[l]) यथा 'चित्-' इति भावे निष्पन्नं प्राति. समासाऽनुप्रवेशतोऽनुदात्तं सत् अव्य. इतीव कृत्वा व्यवहियेत, तथा यस्था. विनियमाणं द्र. । तदनु प्रकृते घस. इवाऽवधेयः ।

[m]) गस. उप. भावे क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६, २, ५०) ।

[n]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[o]) न्यभी(नि-अभि √इ) इति सा. भिन्नक्रमः (तु. टि. अभिनि √क्रम्) ।

अभि √नुद्, अभिनुदति पै १, ७१, २
अभिनुदन्ति पै ६, १०, ४
अभि-नेतृ- अभि √नी द्र.
१अ भिन्न^a- -न्न तै १, ५, १०, ४,
-न्ने ऋ ६, २८, २
२अ भिन्नु^b- -न्ने शौ ४, २१, २^c‡
अभि न्यु(नि √उ)ब्ज्, अभि न्युब्ज शौ ८, ८, ६
अभि √१पत् > पाति, ¶अभ्यपतन् मै २, १, ८, ४, ५, ६, काठ १०, ११, २६, १०, क ४१, ८
अभ्युपसत् शौ ६, १२४, २, अभ्यपसत् शौ ६, १२४, १, पै ९, १०, ८^d
¶अभ्यपातयत् मै ४, १, ९, काठ ३१, ७ क ४७, ७
अभि √२पत्^e, †अभि···पत्यते ऋ ८, १०२, ९, कौ २, २९८, जै ३, २४, १४
अभि-पत्यमान^f- -न पै १३, १४, १७, -ना ऋ १०, ११२, २
अभि √पद्, अभिपद्यस्व पै १०, १२, १२
अभि-पद्य^g ऋ १०, ७१, ९
¶अभि-परि √लिख्, अभिपरिलिखत् काठ २४, ४, क ३७, ५.
अभि-परी(रि √इ), ¶अभिपरीहि मै १, ३, १२ अभि परीहि^h मा ७, ११, १८, का ७, ६, २, ७, ३
अभि-पर्या(रि आ) √ह^i, अभि पर्याकरो मि ५, १४, २

अभि पर्या(रि-आ) √वृत्, ¶अभिपर्यावर्तते मै १, १०, १७, २, १, ११, ३, ३, ४, काठ ३६, ११, अभिपर्यावर्ते पै १६, १३२, ३-५, ¶अभिपर्यावर्तत मै २, १, १२, ३, ६, ८ ४, २, १२, काठ २१, ६, क ३१, २१, अभिपर्यावर्तन्त शौ १५, ७, ४
¶अभिपर्या(रि-आ)वर्त^j- -र्तात् तै २ ४, १२, ३, मै २, ४, ३
¶अभिपर्यावृत्य^e मै ३, ८, १०
¶अभि पर्यू(रि √१ऊ)ह्, अभिपर्यूहति काठ २०, ९, क ३१, ११, अभिपर्यौहन् मै ४, ५, ८, ७, १, अभिपर्यूहेत् काठ २९, ८
अभि √पश्, अभिपश्यति ऋ १, २५, ११, ९, ७२, ८, †अभि पश्यति ऋ ९, ९, ६, १०, ९, कौ २, ४७७, जै ३, ३६, २, अभि पश्यत ऋ ८, २५, ७, अभिपश्यन्ति पै १६, १५१, १०, †अभिपश्यथ ऋ १० १३६, ३, पै ५, ३८, ३ अभि अपश्यत् ऋ ३ ४८, ३, अभ्यपश्यन् लि १, ६, ६, अभ्यपश्यम् ऋ ८, ५१, ६
अभि पश्यत्^k- श्यत शौ १० ८, २४
अभि पश्यन्ती- -न्ती ऋ ७, ७५ ४
अभि √२पा, अभिपाति ऋ १०, १, ३, अभिपासि ऋ ३, ९, ६

अभिपातु मा १३, १९, १४, १२, १७, ६४, का ३, २, ७, १४, २, ४, १५, ४, २ १६, ७, ६, तै ४, २, ०, ३, ३, ६, १, ४, ३, ३, मै २, ८, १४^l, काठ ३९, ३, ४०, ३, ५, अभिपाहि काठ ३९, २^l, अभि···पाहि मा ७, २०, का ७, ८, ३, तै १, ४, १०, १, ११, १, मै १, ३, १३, २७, काठ ४, ५, क ३, ४
*अभि √पि, पी
*अभि पित्^l-
†अभि पित्व^m- -त्वम् ऋ ४, १६, १, ७, १८, ९, १०, ४०, २ शौ २०, ७७, १, -त्वे ऋ १, १२६, ३, १८६, १, ६, १८९, ७, ४, ३४, ५, ३५, ६, ५, ७६, २, ८, ४, २१, २७, २०, मा ३३, ३४, का ३२, ३, ५, कौ २, ११०३, -त्वेषु ऋ १, ८३, ६, शौ २०, २५, ६
φअभि पीप्यान- -ना ऋ ७, ३६, ६
अभि √पिश्, अभ्यपिशत् काठ ३७, ९, पै ४, ३, २, †अभि···अपिंशन् ऋ १०, ६८, ११, शौ २०, १६, ११०
अभि पिपिशे ऋ ५, ६०, ४
अभि √पू, ¶अभिपवते तै ३, ३, ३, २, ४, ५, ४, ९, ४, मै ४, ७, ४,

---

^a) तस नव-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र।
^b) बस अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।
^c) 'भु भिन्ने' इति ऋ (६, २८, २) पाभे।
^d) 'अभ्यपहानि > यनि + हानि' इत्येव सुपा शोप द्र।
^e) तु । ॥ प्रमृ (वैतु GW 'अभि' इति कप्र वा इत्यादिविषयमिथस्य । प्रिय प्रतीपरभावादतिरिक्त-स्दा(सादर्पस्यादनर्थकत्वादिति दिक्), यैतु, मे गा च √१पत् इत्यस्य निगमो भवतीति ।
^f) तम शानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६ २, ११९)।
^g) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, ११९)।
^h) तु उ, वैतु म PW प्रमृ अभि कप्र इति।
^i) भूयांस पाभे भवति (तु शौ २० १२८, १३, शांश्री १२, १६, १)। एषिय पा सस्वर्तृप्रयत्नविशेष सापेक्षो भूयस्तरामिव विमृश्यः द्र ।
^j) तस उप घञि थाथादि स्वर (पा ६, २, १४४)।
^k) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, ११९)।
^l) *अप √पि > *अप पित्- इत्यत्र टि द्र ।
^m) सस्व इने तु टि 'अप पित्व' इति।

काठ २१, १२; क ४४, ९.
अभि…पुनातु पै ९, २२, १.
¶अभि-पूर्व[a]– -र्वम् तै २,१,४,२;५, ३, ३, ३[२]; ६,२, १, ५; ७, २, ४,३; ३, ९,२[२]; ४, १, २[२]; ४, २[२]; मै ३, ४, ५; ८, ३; काठ १९, ११; २०, १२; १३; क ३१, १; १४; शौ ११, २, २२४; पै १६, १०६, २४.
अभि√पृ>पूरि, अभि…पृणध्वम्[b] ऋ ७, ३७, १.
¶अभिपूरयति काठ ३६, १;
¶अभिपूरयेत् मै १, १०, ७; काठ ३६, १; ¶अभि…पूरयेत् काठ ३६, १.
अभि-पूर्त[c]– -र्तम् शौ ९, ५, १३; पै १६, ९८, ३.
¶अभि-पूर्य[d]– -र्यं मै १, १०, ७[२].
अभि-प्र√चक्ष्
अभिप्र-चक्षे[e] ऋ १, ११३, ६.
अभि√प्रच्छ्
*अभि-प्रश्न[f]-
अभिप्रश्निन्[f]– -नम् मा ३०, १०; का ३४, २, २.
¶अभि-प्र√च्यु, अभिप्रच्यवते मै ३, १०, १; अभिप्राच्यवेताम् काठ २४, ७; क ३७, ८;
अभिप्राच्यवन्त मै ३, ७, ८; काठ २४, ७; क ३७, ८;
अभिप्रच्युवेत मै ३, १०, १.
अभि-प्र√जन्, अभि…प्रजायन्ते ऋ ५, १९, १.
¶अभि-प्र√ज्ञा>जा, अभिप्राजानीम मै १, ५, ९.
अभि-प्र√ण(<न)द्, अभि…प्र…ननक्षे ऋ ८, ५१, ८; खि ३, ३, ८.
¶अभि-प्र√णी(<नी), अभिप्रणयति काठ १२, १३[२].
¶अभि-प्रति√गृ>गृ, अभिप्रतिगृणीयात् तै ३, २, ९, ५.
¶अभि-प्रति√१धाव्, अभिप्रतिधावति, अभिप्रतिधावन्ति मै ४, ६, ४.
अभि√प्रथ्>प्रथि, अभि…अप्रथेयाम् कौ ३, ४, ८, जै २, २, १.
अभिपप्रथे ऋ ९, ८०, ३.
¶अभिप्रथयति तै २, ६, ३, ४.
अभि-प्रयत[g]– -यता पै २, २५, ५.
¶अभि-प्र√पद्, अभिप्रपद्यते, अभिप्रपद्यते मै ४, ६, ७; अभिप्रपद्यते काठ २९, २[२]; क ४५, ३[२]; अभिप्रापद्येताम् काठ ३०, १[२]; क ४६, ४[२]; अभिप्रपद्येताम् काठ २८, २[२]; क ४४, २[२]
अभिप्र-पाद- अन्[०]
अभि-प्र√भञ्ज्
अभिप्र-भङ्गिन्[h]– -ङ्गिणः ऋ ८, ४५, ३५.
अभि-प्र√मन्, अभिप्रमन्वते शौ ६, ८४, १.
अभि-प्र√मन्द्, अभिप्रमन्दुः ऋ ८, १२, १३; अभि…प्रमन्दुः ऋ ७, ३३, १.
अभि-प्र√मृश्, अभि…प्रमृश ऋ ८, २१, १६[१]; ८१, ६.
अभि…प्र…मृक्षः ऋ ४, ३०, १३.
अभि-प्र√मृ
अभिप्र-मुर्[j]– -रा ऋ १०,११५,२.
¶अभि-प्र√२यम्>यच्छ्, अभि प्रयच्छति काठ ३६, १३.
¶अभि-प्र√या, अभिप्रयाति मै २,१, १[२]; २; ३, २, २; काठ ९, १७.
अभिप्र-यात्[k]– -यान् मै २, १, १[२]; २; काठ ९, १७.
अभिप्र-यायिन्[l]– -यी काठ २०, ११–१३; २१, १; २; क ३१, १३–१५; १७. [°यिन्- उत्तरतस्°]

---

[a]) अस.सासस्व.(पा ६,१,२२३)। उप.यद्र.। वा किवि.।
[b]) अभिम् कप्र. मन्वानाः PW. प्रभृ. चिन्त्याः। साध्वन्वयाऽन्तरादर्शनात् (तु.सा.)। तिङि 'श्ना, श्न' इति विकरणद्वयम्।
[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।
[d]) गस. क्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)।
[e]) गस. केनन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,१३९)।
[f]) नाउ. व्यु. औपयिकः संकेतो भवति। मत्वर्थीय इनिः प्र. (पा ५, २, ११५) तत्-स्वरश्च।
[g]) शत्रन्तं प्राति.। इदैतदन्तानां त्रयाणां मन्त्राणामेकवाक्यतयाऽन्वयः द्र.।
[h]) गस. उप. कर्तरि घिनुण् प्र. उसं.। कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १४२; ६, २, १३९)।
[i]) 'इळा चिदर्यः (पा<१अरि-; वेंतु. सा. प्र१ <अर्य-) प्रमृशामि, आ भर' इत्येवं द्वि-यतिको जागतः पादः द्र. (वैतु. सा. 'अभि' इति औ. अव्य. इतीव कृत्वा 'आभर' इत्यनेन योजुकः)।
[j]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)। एतत् प्राति. <√१मुर्छ् (तु. सा. PVS. VIS.) इति वा, <√मुर् तुदा. (तु.मा.) इति वा, <√मृ(=>√मृण् तु. PW. GW. ORN. MW.) इति वा यत् परेषां विप्रतिपन्नाः व्यु. भवन्ति, तच्चिन्त्यम्। प्रकृते त्यागविसर्जनद्रावणप्रकारकाऽर्थकस्य यनि.√मृ इत्यस्यैवाऽर्थाऽनुगमदर्शनात् (तु. eng. √pour) इति दिङ्मात्रम्।
[k]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।
[l]) गस. णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

¶अभि प्र√युज्, अभिप्रयुङ्क्ते मै २, १, १०, काठ १०, १, १२, ३, १३, ४, ८
अभिप्रायुक्त मै २, १, ७
अभि प्रव- अभि √प्रु द्र
¶अभि प्र √वृत् >वति, अभिप्रवर्तयेत् मै ४, १, १
अभि प्रश्लिन् अभि √प्रच्छ् द्र
¶अभि प्र √स्कन्द् >स्कन्दि, अभि प्रस्कन्दयति मै ४, ६, ४, ९
अभि-प्र √स्था, अभि प्र अस्थात् ऋ १, ७४, ८
†अभि-प्र √हन्, अभिप्रघ्नन्ति ऋ ६, ४६, १०, शौ २०, ८३, २
अभि प्र √हा, अभि "प्रजिहीते[a] खि ५, १०, ४, शौ २०, १२७, १०
अभि-प्र √हि
अभिप्र-हि(त>)ता[b]- -ताम् शौ १०, १, १५.
¶अभि प्र √हृ, अभिप्रहरति मै ३, २, ५.
अभिप्रह्रियते मै ३, २, ५
अभि प्रा(प्र √आ)प् >प्रेप्स
†अभि प्रेप्सी[c] पै १५, १५, ८
अभि √प्री
†अभि प्री[d]- प्रिय ऋ ९, ३१, ३, -प्रियम् ऋ १, १६२, ३, मा २५, २६, का २७ १२, ३, तै ४, ६, ८, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४
अभि √प्रु, †अभिप्रवन्त ऋ ४, ५८, ८, मा १७, ९६, का १९, १, ९, काठ ४०, ७, पै ८, १३, ८
¶अभि प्रव- -वान् काठ ३३, ८
†अभि √प्रुष, अभिप्रुष्णुते ऋ ६, ७१, १ १०, २३, ४, शौ २०, ७३, ५.
?अभि √प्रुषाय[e], अभि"'प्रुषायति ऋ १०, २६, ३
?अभि प्रेत[f]- -तम् पै १, ४७, २
अभि प्रे(प्र √इ)ष्, अभिप्रेष्यामि शौ १६, ७, २
¶अभि-प्रो(प्र √उ)क्ष्, अभिप्रोक्षेत् मै १, ८, २
अभिप्रो(प्र-उ)क्ष्य[g]- -क्ष्य मै १, ८, २
¶अभि प्रो(प्र √ऊ)र्णु, अभि प्रोर्णुवीत काठ २६, १, क ४०, ४
¶अभि √प्लु
अभि प्लव[h]- -व तै ७, १, ४, २
अभि √बाध्, अभिबाधते ऋ ८, ५, ३४
अभि-बुभूषु- अभि √भू द्र
अभि √भञ्ज्
अभि भङ्ग[i]- -ङ्गाय ऋ २, २१, २
†अभि-भ(ञ्जत् >)ञ्जती[j]- -तीनाम्[k] ऋ १०, १०३, ८, मा १७, ४०, का १८, ४, ८, तै ४, ६, ४, ३, मै २, १०, ४, काठ १८, ५, क २८, ५, शौ २, १२०, ६, शौ १९, १३, ९ पै ७ ४, ९
अभि भर्तृ अभि √भृ द्र
अभि भव-, अभि भवन्ती, अभिभवितुम् अभि √भू द्र
अभि √भा
अभि-भा[l]- -भा ऋ २ ४२, १ -भा काठ ४०, १०, शौ १, २०, १, ५, ३, ६, ११, २, ११, १८, ४, ४९, १९, ४४, ७, पै १५, ३, ७, १६ १०५, १ -भाम् शौ ४, २८, ४, पै ४, ३७, ४
अभि √भाष्, अभिभाषथा मा २३, २३, का २५, ६, ३
अभि √भू >बुभूष, ¶अभिभवति मै १, ५, ११, २, १, १, काठ ९, १७, ¶अभि भवति मै १, ४, १२, ४, १, १२, काठ ७, ९, ३१, ९, क ५, ८, ४७, ९, ¶अभि "भवन्ति तै ७, ४, ७, १, मै १, ६, ३, अभि भवाति ऋ ५, ३७, ५ †अभि भवासि[m] ऋ ४, ३१, ३, खि ६, ३, ४, मा २७, ४१ ३६, ६, का २९, ५, १०,

[a]) अभि कप्र वा स्याद् गतिद् वेयुभयी तद्-गति मुवचा द्र.। ननु तयाऽन्ऽर्थेऽप्यभेद इ यपि समान सुवच मियधिकम्।
[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ४९)।
[c]) सस्वर्त्तृ प्रयत्नान्तरअपिच्छलीयत्वाद् दुरूह पा द्र। तथाहि तिङि लुङि गिप् एतच्छन्दस्य भव युताऽऽहो स्वो नामीभूतस्य रिव्रयामेतद् भवतीति चिन्त्यम्।
[d]) गस क्रियन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[e]) वेनु गा 'अभि' कप्र इति कृत्वा 'अस्मान्' इत्युपेयुच। √प्रुषाय् इयस्य मु य-।
[f]) दुरूह इति इत्वा पा भूताविमर्शगारेरा द्र।
[g]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (तु पा ६, १, २१४, २, १३९)।
[h]) गस उप अप् प्र थायादि-स्वर (पा ३, ३, ५७, ६, २, १४४)।
[i]) गस उप कर्तर्यू अच् प्र। न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वम्। नापनि स्वर द्र (पा ७, ३, ५३)।
[j]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व। स्त्री ङीप् उदात्त (पा ६, २, १३९, १, १७३)।
[k]) 'इया' (पा ६, १, १७८) इति नाम उदात्तता।
[l]) अनु √ख्यै >अनु-ख्या इत्यत्र टि द्र।
[m]) 'इक' (पा ६ ३, १२४) इति संहितायां दीर्घ।

३६, १,६, मै २, १३,९, ४, ९, २७, काठ ३९, १०, कौ २, ३४, जै ३, ४, ५, शौ २०, १२४, ३, पै ४, २७, ६६, ¶अभिभवाम तै ६, ३, १०,५, ¶अभ्यभवत् मै १, ४, १२, ४, १,१२, काठ ३१,९, क ४७,९, अभि ˙अभवत् ऋ २, २३,२, तै ७, ४,७,१¶, कौ २,८३८†, अभि(अभवत्)a शौ १०, ३, १८, पै १६, ६०, १०, ¶अभ्यभवत् तै ६, २, २, ७, ८, १, ३, ७, १, काठ १९, २, १०, क २९, ८, ३०, ८, अभ्युभव शौ ६, १२९, २, ¶अभ्यभवम् काठ ७,६, क ५,५, ¶अभि भवेयम् तै ७, ४, ७, १, ¶अभिभवेम तै ६, २, ८, १, अभि ˙भवेम ऋ १०, ५९,३ अभि ˙बभूव मा ३८, १७, का ३८, ४, १, तै ४, १, ६,३, मै ४, ९, १, †अभि बभूव ऋ ४, १६, ५ शौ २०, ७७,५, अभि॰ बभूव ऋ ३, ५९, ७, †अभि˙˙˙बभूथ ऋ ८, ९८, ५ कौ २, ५९८, जै ३, ४८, १४, शौ २०, ६४, २, ¶अभिभविष्यन्ति काठ ३१, ८, क ४७, ८, ¶अभिभविष्यसि मै १, ४, १२, ¶अभिभविष्यथ तै २,४, २, १, ¶अभिभविष्याम काठ १०, १०, अभि भूयासम् मै १, ५, ४, ११, काठ ७, २, १२, २, क ५, २, †अभि˙˙˙ भुवत् ऋ ८, ३१, १५-१८, ९२, ६, तै १, ८, २२, ४, मै ४, ११, २४, काठ ११,१२४, अभि ˙ भुवत् ऋ २, २२, ४, अभ्यभूत् मा २८, २१, का ३०, २, १०, मै २, ६, १२, ४,४,६, काठ १५, ८, अभि˙˙˙अभूत् तै १,८, १६,२b, अभिभूत् शौ ७, ३६, ३, अभि˙˙˙भूत् ऋ १, १७८, ४c, शौ ७, ११, ७, पै ८, १, ७, †अभि भूत् ऋ १०, ३, ३, ९९, ३, ११, कौ २, ८९७, जै ४, १३, १०, शौ २०, ६७, ३, अभि भुव ऋ १, ८६, ५, कौ १, ४६६†d, जै १, ४८, ६†d, †अभि भू ऋ ७, २१, ६, तै ७, ४, १५, १, काठ ४४,४, अभि अभुवम् पै १, ६०, १, अभि॰ ˙ भुवम् ऋ १०, ११९, ८

¢अभि-बुभूषु- -षुम् पै १, ७३, ३

अभि भवe- -व मै २, ७, २०, शौ १, २९, ४, -वम् पै ४, २७, ५, १३, ३, १३f.

अभि भव(त्>)न्तीg- -न्तीम् पै १६, १००,८, -न्तीम्-न्तीम् शौ ९, ५, ३६

¶अभि भवितुम्h तै ६, ४, १०, १

अभि भुi- -भवे काठ ३५, १०, क ४८, ८, -भुम् शौ १०, ६, २९

अभि-भूj- -भुव. काठ ३९, १, -भुवम् शौ ९, ५, ३६, -भुवे ऋ २, २१, २, मा २२, ३०, का २४, १७, १, काठ ३४, ४२, ३५, १०२, क ४८, १२२, -भूः ऋ १, १००, १०, ८, ८९, ६, ९७, ९, ९८, २, १०, १५३, ५, १६६, ४, मा १०, २८, का ११, ८, ३, तै १, ६, २,१२, १०, १२, २, ३, ९, १, ४, ३, २, ४, ३, ३, २, मै १, ५, ४, ११, २, १, ११, ३, २२, काठ ७, ९. १०, ७, १२, २, ३९, ७, क ५, २, †कौ २, ३७६, ७८०, जै ३, ३०,१९†, शौ २, २७, १, ६, ९७, १४, ९, ५, ३६, ११, १, ६, १४, २, १९, †२०, ६२, ६, ९३, ८, पै १, ६०, ३, २, १६, १, १६, ८९, ६, -भ्वै मै २, १३, १७, ३, १२, ११, १४

†अभिभू-तरk- -रम् ऋ ८, ९७, १०, कौ १, ३७०, २, २८०, जै १, ३९, १, ३, २३, १२, शौ २०, ५४, १

अभि-भूतिl- -तये पै ७, १८, ६, -†ति ऋ ४, २१, १, ४१, ४, १०, ७६, २, मा २०, ४७, का २२, ५, १, -ति ऋ ८, १६, ८,

---

a) वैतु॰ प्रतिमानाऽर्थे क्प्र 'पुर्वतान्', 'कुर्माणि' इत्युभयाऽन्वित ।

b) भा अभिम् क्प्र अपि विकल्पेनाऽऽह ।

c) पक्षान्तरेऽनर्थक इत्यपि सा प्रतिपेदे । तत् द्र. ।

d) अभि˙˙˙भुवत्' इति ऋ (२, २२, ४) पामे ।

e) गस उप कर्तर्यू अच् प्र । थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

f) '-वु' इति शौ (१, २९, ४) पामे भवति ।

g) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

h) तुमुनि प्र 'तादौ' (पा ६, २, ५०) इति पूपप्रस्व ।

i) गस उप हु प्र वस, कृत्-प्रस्व (पा ३, २, १८०, ६, २, १३९)।

j) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

k) तरप पित्वान्निघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

l) गस उप क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

तै ३, २, ५, १, ४, ४, १२, १, मै ३, १६, ४, काठ २२, १४, शौ ६, ९८, २, पै १५, १, ३, -तिम् ऋ १, ११८, ९, ४, ३८, १, ९, -[†]०ते ऋ १, ५३, ३, ६, ११, ६, १०, ८४, ६, १३१, १, शौ २०, २१, ३, १२५, १, पै ४, १२, ६[a], -त्यै तै ३, १, ७, १, ७, ५, ५, १, ¶काठ १९, ७, १०, ¶क २९, ८, ३०, ८ [°ति-भ्रातृव्य°]

[c]अभिमूति-मत्- -मत् काठ ८, १, क ६, ६.

†अभिमूत्यो(ति ओ)जस्[b]- -जसम् ऋ १, ५२, ७, मै ४, १२, ३, -जा. ऋ ३, ३४, ६, ४८, ४, ४, ४२, ५, ६, १८, १, १०, ८३, ४, मै ४, १२, ३, शौ ४, ३२, ४, २०, ११, ६, पै ४, ३२, ४

अभि-भूय[c] ऋ ३, ४८, ४, तै ६, २, ८, १¶

अभि भूय[d]- -याय शौ १९, ३७, ३, पै १, ५४, ४

†अभि-भूव(र>)री[e]- -री ऋ १०, १५९, ५, ६, पै २, ४१, ५.

अभि √२भृ

अभि-भर्तृ[f]- -र्ता पै ७, १२, ४

अभि मज्मन्[g]- -ज्मना सि २, ८, ३

अभि √मद्, †अभि मदत>ता[h] ऋ १, ५१, १, कौ १, ३७६, जै १, ३६, ७, अभि(मदत) सि १, १, ४, अभि अमदन्[i] ऋ ३, ३१, १०

अभि √मन्, अभिमन्यते ऋ १०, ८६, ९, ¶तै १, ६, ७, ४, ३, १, ९, ६, ७, ५, १५, २, काठ २२, १२¶, क ३५, ५¶, शौ २०, १२६, ९†, पै १२, ७, १०, अभिमन्यते मै ४, ३, ८¶, शौ ६, ६, १, अभि… मन्यते शौ ५, ११, ९ पै ९, १७, ५, अभिमन्यन्ते तै ३, ४, ९, ३¶, पै १२, ७, १०, ¶अभिमन्यन्ते मै ३, ९, ७, अभिमन्याते ऋ १०, २७, ११, ¶अभ्यमन्यत तै ३, १, ९, ६, काठ ३०, १०, क ४६, ८, ¶अभ्यमन्यन्त काठ १३, ८, ¶अभिमन्येत तै १, ६, ७, ४, ७, ५, १५, १, काठ ६, ७, १०, ६, ७, २२, १२, क ४, ६, ३५, ५.

¶अभिमस्ये तै ३, १, ९, ६, अभिमस्त शौ ८, १, १२, पै १६, २, २, अभिमास्त शौ ११, ३, ८, पै १६, १०४, ८, अभिमस्था मा १३, ४१, का १४, ४, ४, काठ १६, १७, शौ ९, ५, ४, पै १४, ३, ६, १६, १७, ३

अभि-म(न्य>)न्या- -न्या पै १२, ७, १०[२].

अभि-मन्यु- -न्युना पै ५, ४, १३[1], -न्यूनाम् पै १६, ७०, ६

अभि-मान- बहुल°

¶अभि-मानुक[k]- -क. मै १, ६, ४ ११, ३, १, ३, ७, १०, ९, १, [°क- अन्°]

अभि मनस्[l]- -नस काठ ११, ६

अभि √मनस्य[m], अभिमनस्येत शौ ११, ३, २५, पै १६, ५४, ११

अभि √मन्त्रि(<मन्त्र-), ¶अभिमन्त्रयते मै ४, १, २, ३[२], २, ११, ४, ३, काठ १९, २, २५, ८, १०, ३१, २, क २९, ८, ४०, १, ३, ४७, २, ¶अभिमन्त्रयन्ते काठ १२, ११, †अभिमन्त्रये ऋ १०, १९१, ३, पै १, ५१, ५, अभिमन्त्रयध्वम् मै २, २, ६‡[n], पै १, ५३, ४, ¶अभिमन्त्रयेत तै १, ६, ८, ३, ७, १, १, ३, १, २, १, ८, ३, मै १, ४, ९, ८, ८[२], ९, ३, १, ३, ८, ६, ४, २, ८[४], १०, ४, ३, ८, ७[३], काठ २३, ५[३], ३४, १८

अभि √मन्द्, अभि.. मन्दसे ऋ १०, ५०, २.

अभि अमन्दिषु. ऋ ८, ५०, ३, सि ३, २, ३

---

a) 'सहभूते' इति शौ (४, ३१, ६) पाभे ।

b) बस. पूस्वस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

c) गस. क्त्वन्त-कृत् प्रस्व.(पा ६, १, १९३, २, १३९)।

d) गस क्यबन्त-कृत्-प्रस्व । शेष नाउटि द्र. ।

e) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

f) तृजन्त प्रति । पा नादिम-स्वरीय द्र. ।

g) गस. कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९) । उप यद्र. ।

h) तु 'अनुमदन्ति वाजैः' ऋ (१, १७२, ७) इति यत्र समान. वा. भवति ।

i) 'स्तुम्' इत्येवं सति. कर्म नाद् यद् 'अभि' इत्येतेन कथ गताऽन्वितमिति सा MW, G (तु VRS १८) च, तच्चिन्त्यम् ।

j) समस्त चैतत् यनि प्राति सताऽऽहो 'जिघांसति' इत्याख्यातेनाऽभि संबन्ध इति विवेकु द्र यस्मिति द्र. ।

k) गस अकजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १५४, ६, १, १९७, २, १३९) ।

l) बस पूस्वस्व (पावा २, २, २४, पा६, २, १)। उप यद्र.।

m) √मनस्य इत्यस्य स्नु √मन्>मनस्- इति यद्र ।

n) 'अभि-मन्त्रवे' इति ऋ (१०, १९१, ३) पाभे. ।

अभि-मृमृशत्- अभि√मृश् द्र.

अभि√मा

अभि-मा[a]- -मया मै १, ४, ११, काठ ५, ४, ३२ ४, -¶मा मै १, ४, ११, काठ ३२, ४, ३४, १४

*अभि-मात[b]-

अभि-मातिन्[c]- -नम् ऋ १, ८५, ३

अभि-माति[d]- ˚-तय ऋ १, २५, १४ शौ २, ७, ४, -|तये ऋ ८, ३, २, कौ २, ७७२, -ति ऋ ५, २३, ४, -ति ऋ १०, ६९, ५, तै २, १, ३,५¶, ¶मै २, ५, ८[२],९[२], काठ १३, ३[२]¶, -तिम् ऋ ८, ७५, १५, १०, ८४, ३, १०२, ४, तै २, १, ३, ५¶, ¶मै २, ५,८[२],९[२], शौ ४, ३१,३|, १९,३२,६, पै ४, १२, ३| ५, १, ७, १२, ४, ६, -|तिषु ऋ ३, ३७, ७, शौ २०, १९, ७, -ती ऋ ३,२४, १, ६२, १५, ८, ७४, २६, १०, १८, ९, ११६, ६ मा ९, २७ का ११, १, ३, १४, २, १३, मै २, ७, १०[३]¶, ४,१२, ३, १४, १७, नै ४, २५, १|, शौ १८, ०, ५९|.

अभिमाति-जित्[e]- -जित् मा २७, ३, का २९, १, ३, तै ४, १, ७, २, मै २, १२, ५, काठ १८, १६, क २९, ४, शौ २, ६, ३, पै ३, ३३, ३

अभिमाति-षा(<सा)ह्[f]- -|षाह ऋ १,९१,१८,२,४,९, ६,७,३,६९,४, मा १२, ११३, का १३, ७, १२, तै ४, २, ७, ४, मै २, ७, १४, काठ ४, १६, १६, १४, ३७, ५, क २५, ५, कौ ३, ३, ७, जै २, १, २, -षाहम् ऋ १०, ४७, ३, १०४, ७, तै १, २, ७, १, ४, ७,१४,३|, मै ४, १४,८|, काठ २, १५, -षाहे[g] तै ५, ७, २,३, मै २,२,१०¶, १३,१७, ३, १२, १४, काठ १३, १५.

अभिमाति-षाहु[h]- ह ऋ १०, ८३, ४, मै ४, १२, ३|, शौ ४, ३२, ४|, ५, ३, ९‡[i], २०, २,११, पै ३, २७, ३, ४, ३२,४|, ५,४,८‡[i], ९,२४,२, ११, -हम् ऋ १०, १२८, ७, काठ ४०, १०|, पै १०, ४, १२

|अभिमाति-षाह्य[j]- -ह्ये ऋ ३, ३७, ३, मै ४, १२, ३, शौ २०, १९, ३

अभिमाति-हुन्[k]- -घ्ने[l] मा ६, ३२, ३८, ८, का ६, ८, ३, ३८, २, २, तै १, ४, १, १, २, १, ३, ४¶, मै १, ३, ३, २, २, १०¶, ¶४, ८, ९, १३, १७, ३, १२, १४, काठ ३, १०, १३, ३, क २, १७, -|हनम् ऋ ३, ५१, ३, तै २, १, ३, ५¶, मै ४, १२, ३, काठ ३९, ५, -हा ऋ ९, ६५, १५, मा ५, २४, १२, ५, का ५, ६, ३, १३, १, ६, तै १, ३, २, १, ६, ५, २, ७, ५, ४, ४, २, १, १, ५, २, १, १, मै १, २, १०, २, ७, ८,

[a]) सस्व कृते तु ? अनु√ध्यै>अनु ध्या ।

[b]) प्रास उप भावे क्ते परत इकारादेश विकल्प उस पूपप्रस्व च (पा ७, ४, ४१, ६, २, २) ।

[c]) मत्वर्थीय इनि प्र तत्स्वरश्च [पा ५, २,११५, तु सा ऋ ५,२३,४, वैतु सा PW प्रमृ अभि√मन् इति]।

[d]) उभयथा निगमा भवन्ति । माव इति च वि वा विशेष्यगर्भ वि सन् शत्रुपर्यायो वेति च । प्रथमे कल्पे स्त्री च प्रास पूपप्रस्व च उप क्तिनि धा एपू? दि इत्वाऽभावश्च द्र । अथ द्वितीये कल्पे विशाष्यनिङ्गता च बस पूपप्रस्व चेत्येव विशेष द्र [वैतु सा PW प्रमृ <अभि√मन् इति (वैतु सा ऋ ५, २३, ४ हिंसक-पर्यायतया भाषमाण)] । यत्तु GW. नापू. व्यु एत मूल-तामातस्थे, तन्नाऽऽद्रियेत । यनि भावे क्तान्तत्ववचने लाघवादिति दिक् ।

[e]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) सोपपदात् √सह्+ कर्तरि ण्वि प्र, कृत्-प्रस्व च (पा ३,२, ६३,६,२,१३९)। ऋ. शौ च पपा उप. 'सुह्' इति ह्रस्वोपध भवति, तद् विमृश्यम् ।

[g]) उप आदाय 'सावेकाच' (पा ६, १, १६८) इति विभक्तेरुदात्तत्व मा भूत्। नित्यसमासे तदप्रवृत्ते । 'अन्तो-दात्तात्' (पा ६, १, १६९) इत्यनित्यसमासविषयत्वेन विकल्पित त्वात् ।

[h]) उप अण् प्र (पा ३,२,१)। सस्व कृते एपूटि.द्र ।

[i]) 'अभिमातिषाहुम्' इति ऋ (१०, १२८,७) पाभे ।

[j]) उस उपप्रस्व । उप चाऽधिकरणार्थीय-ण्यदन्त सदाद्युदात्तम् उस (पा ६, १, २१४)। यद्वा पाप्र. √सह इत्यत्र √*साह् (यत्र) इत्यस्यापि समावेशाद् यत् प्र (पा ३, १, ९९) । पपा. एपू नापू. च दि उप ह्रस्वप्रथमस्वर भवति । तन् सर्वत्राऽर्वाचीन-लौकिकप्रयोगाऽपेक्षया तदनुवादमात्र स्यादिति विमृश्यम् ।

[k]) तु ? 'अभिमाति-जित्-' इति ।

[l]) उदात्तनिवृत्तिस्वरेण विभक्तिरुदात्ता (पा ६, १, १६१)।

४, १४, १२[४]; काठ १६, ८; ३४,१५; क २,५; पै १,६९,२.

अभिमातिघ्नी– -घ्नीः काठ ३९, १.

अभि-मानुक- अभि√मन् द्र.

अभि√मिह्, [¶]अभिमेहताम्[a] शौ १९, ८, ५.

अभि√मुच्>ञ्च्, अभिमुञ्चताम् पै २, ११, ५.

अभि√मुद्

[•]अ(भि>)भी-मोद्[b]-

अभीमोद-मुद्[c]– -मुदः शौ ११, ९, २६; १०, २४; पै १६, ८४, ८[d]; ८७, ४.

[¶]अभि√मृ

अभि-मृत[e], ता– -तम् क ३९, ४; -ता काठ ८, २; क ६, ७; -तायाम् मै ४,१,९.[°त- अन्°]

अभि√मृश्, अभि···मृशते ऋ १, १४५, ४; [¶]अभिमृशति तै १, ५, ८, २; २, ६, ५, ६; ५, २, ७, ३; ४, १०, १-३; मै ३, २, ५; ६; ४, ७; ४, ८, ९; काठ २०, ५; २२, १[२]; ३१, १५; ३२, ३; क ३१, ७, पै १६, १२६, १; ४[२]; [¶]अभिमृशति तै १, ७, ३, ४; अभिमृशामसि शौ ३, २४, ६; ४, ११, ७‡[f]; पै ५, १८,८‡[f]; ३०, ८; अभि···मृशामसि ऋ १०, १७३, ६; [¶]अभ्यमृशत् तै ५, ५, २, ४; [¶]अभिमृशेत् तै २, ४, ३, ३; ३, १, ६, १; २, १, ३; ५, ५, २, ४; ४, ४; ७, १, १; ३; मै १, ४, ५; १२; ५, १२; ९, ५[४]; ८; काठ ९, १४[३]; १०, ७; २२, ८[२]; क ३[२]९, २.

अभिमृक्षः तै ४, २, १०, १.

ɸअभि-मृशत्[g]– -शत् ऋ ३, ३८, १.

अभि-मर्शन- शिव°

†अभि-मृशे[h] ऋ २,१०,५; मा ११, २४; का १२, २, १३; तै ४, १, २, ५; क ३०, १.

[¶]अभि-मृश्य[i]– -श्यः मै ४, ६, ६[२].

अभि √म्लै

अभि-म्लातवर्ण- अन्°

अभि√यज्, [¶]अभियजते मै १, ४, ५[२]; ८; १०, ८; ३, ८, ७; ४, १, १३; काठ ३१, १५; ३६, ३[२]; [¶]अभियजते मै १, १०, ८; [¶]अभ्ययजन्त काठ ८,१३; क ८, १.

अभ्यर्यष्ट ऋ ६, ४७, १५.

अभि-यत्- १अभी(भि√इ) द्र.

अभि√[•]यक्ष्

अभि√इयक्ष्, अभि···इयक्षति ऋ ९, ७८, १.

ɸअभी(भि-इ)यक्षत्[j]– -[‡]क्षते ऋ ९, ११, १; मा ३३, ६२; का ३२,५,८; कौ २, १; ११३; जै ३, १, ३; ११, ९.

अभि√या, अभियाति शौ ४, २९, ७; पै ४, ३८, ७; १६, ३२, ८‡[k]; अभियातु शौ ६,४०, ३; पै १, २७, ३; अभियाहि शौ १०, १, १५; पै १६, ३६, ५; अभियातम् शौ ११, २, १; पै १६, १०४, १.

अभि···यासिषत् ऋ १, १७४, ५.

अभि-यात[l]– -तः शौ ११, २,१३; पै १६, १०५, ३.

अभि√यु, अभियोधि तै ३, ५, १०, १‡[m].

अभि√युज् अभियुज्यताम् पै २, ५, ३.

अभि-युक्त– -क्तस्य पै २, २५, २.

१अभि-युग्वन्[n]– -ग्वना ऋ ६, ४५, १५.

†अभि-युज्[o]– -युजः ऋ ३, ११, ६; ४, ३८, ८; ५, ४, ५; ६, २५, २; ८, ४५, ८; ९, २१, २; मै ४, ११, १; १४, १३; काठ २, १५; कौ २, १०८; जै ४, १५, २; शौ ७, ७७,१.

२अभियु(ज्>)ग्-वन्[p]– -ग्वा मा ३९, ७; का ३९, ५,१.

---

[a]) 'अभिमेघताम्', 'अभिमेघताम्', 'अभि । मे । हताम्' इत्येवंप्रकारको भूयान् विकृतः पा. ।

[b]) गस. उप. घञ्, पूप. दीर्घत्वम्, थाथादि-स्वरश्च (पा ६, १, १२२; ३, १४४) ।

[c]) द्वस. गागस्व. [पा ६, १, २२३; (वेतु. PW. प्रमृ. घञन्तात् कर्तरि क्विप् इत्येवं म्यु. सुवाणाः)] ।

[d]) मुपा. अयं शोधः द्र. ।

[e]) गस. पूस्वर. (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[f]) 'उपस्पृशामसि' इति ऋ (१०, ११७,७) पाभे. ।

[g]) गस. शत्रन्त-कृत्-स्वर. (पा ६,१,१८९;२,१३९) ।

[h]) गस. केनन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १,१९७;२,१३९) ।

[i]) गस.क्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ३,१,११०;६,२,१३९) ।

[j]) धातुर्निपाते सघन्ते निस्स्वर एव (पा६,१,१८६;१९७) ।

[k]) विशिष्ट इह ऋ (१, १६४, २७) पाभे. ।

[l]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४८) ।

[m]) 'अभिप्योधीः' इति ऋ (१०, १२०, ३) पाभे. ।

[n]) गस. उप. क्वनिप् प्र., कुत्वम्, कृत्-प्रस्व. च (पा ७, ३, ५३; ६, २, १३९) ।

[o]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

[p]) दस. उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९) । उप. √वन्+

अभि√युध्, अभियोधत् ऋ ६, ३१, २.
†अभियुध्याः ऋ ७,९८,४; शौ २०, ८७, ४; †अभियुध्य ऋ १, ९१, २३; मा ३४, २३; का ३३, १,१७; अभि…युध्य ऋ ६, ३१, ३; अभ्ययुध्यत ऋ १०, ८, ८.
अभि…अयोधीत् ऋ ४, ३८, ८; †अभियोधीः ऋ १०,१२०, ३; कौ २,८३५; जै ४, ५, ७; शौ ५, २, ३; २०, १०७, ६; पै ६, १, ३; †अभि…योधिष्म् ऋ ६, ६०, २; काठ ४, १५.
◊अभि-योद्धृ[a]- -द्धा ऋ ८,८८,४.
अभि√रक्ष्, अभिरक्षते ऋ ४,५३, ४; ७, ८३, ९; अभिरक्षति ऋ १, १३६, ५[b]; ९, ७३, ३; मै १, ४, १५¶; शौ १०, २, २७; पै ५, १७, ५; १६, ५९, १०; ९६, ६; अभि…रक्षति ऋ ४, ५३, ५; †अभिरक्षति ऋ १०, १७०, १; मा ३३, ३०; का ३२, ३, १; मै १, २, ८; काठ २, ९; कौ २, ८०३; ३, ५,२; जै २, ३, २; ४, २, ९; अभिरक्षतः शौ १०, ६, १२; पै १६, ४३, ५; †अभिरक्षन्ति ऋ १, १६३, ५; मा २९, १६; क ३१, ३, ५; तै ४, ६, ७, २; काठ ४०, ६· पै १६, ९२,३S; †अभिरक्षसि ऋ १०, ८६, ४; शौ २०, १२६, ४; अभिरक्षथ शौ १०, ७, २३; अभि…रक्षथ>था ऋ ८, ४७, १; अभिरक्षाति शौ ३, १२, ८; अभिरक्षतु खि २, ९, २; तै २, १, ११, २; ३, ३, ८, २; मै १, ५, १४[2]; ४, १२, २; काठ ७, ३; १०, १२; क २, ३‡[c]; ५, २; शौ ३, १७, ४‡[d]; ४, १०, ७; ६, ७९, १; १०, ३, ११–१५; १९, ४६, १–७; पै ४, २३, १–७; २५, ७; ९, ११, ३; १२, १०; १६, २३, ४; ४४, ८; ६४,३–५;७; ९६, ७; १५३, ९; १०; अभिरक्षताम् शौ २, ४,५; पै १३, १०, ११; अभिरक्षन्तु शौ ५, ३, ४‡[e]; ८, १, ७; ११, १, ३३; पै ५, ४, ४‡[e]; १६, १, ७; अभिरक्ष ऋ ९,११४, [३; ४], शौ ४, १९, ८; १२, ३, ११; पै ५, २५, ८; अभिरक्षतात् मा ३५, १७; का ३५, ४, १५; तै १, ३, १४, ५; ३, ३, ८, १; शौ २, १३, १; अभिरक्षत पै १, १४, १; २, १९, १–४; अभ्यरक्षत् पै ९, ११, २; अभ्यरक्षताम् पै ९, ११, १.
अभ्यरक्षीत् मै १, ५, १४.
अभि-रक्षत्- -क्षन् पै ९, १२, ७.
अभि-रक्षमाण[f]- -णः खि ४,१०[2], ५; पै २, ६, ५; –†णाः ऋ १०, १५७, ४; शौ २०, ६३, २; १२४, ५.
अभि-रक्षित- इन्द्र°
अभि√रा
अभि-रावन्- -व्णाम् पै १६, ७०, ६.
†अभि-राष्ट्र[g]- -ष्ट्रः ऋ १०, १७४, ५; शौ १, २९,६; पै १,११,५.
¶अभि√रिच् >रेचि, अभिरेचयेत काठ २३, ५.
अभि√रिप्,अभिरिपात् शौ ४,३५,१.
अभि√रु, अभिरव शौ ५, २०, ३.
अभि√रुद्
अभि-रोरुद्[h]- -दम् शौ ७,३९,१; पै ३, २८, ५.
¶अभि√रुध्, अभ्यरुन्ध तै ६, १, ६, ३.
अभि-रोद्धृ[i]- -द्धारः मै २, २, १३; ३, ९, ४.
अभि√रुह्, अभिरोहतु पै १६,४५, २; अभिरोह पै ९, २४, ४; ¶अभ्यरोहन् मै १, ६, ३.
अभि…ररुहुः ऋ ५, ७, ५.
अभि-रू(प>)पा[g]- -पाम् शौ ८,९, ९; पै १६, १८, ९.

कर्तरि क्विप् प्र. (वेतु. म. अभि√युज्+क्वनिप् इति कृत्वा तथान्वे उप. प्राप्यमाणमाद्युदात्तत्वमुपेक्षमाणः; PW. प्रभृ. च मुपा. उप. आद्युदात्ततया संस्कारकाः)। वस्तुतस्त्वत एव यनि. ज्ञापितं स्याद् यथा मूलतः १अभि-युग्वन्- इति उपप्रस्व. गस. न वक्तव्यः, किन्तर्हि अभियुज्- +वन्- इति कृत्वा पूपप्रस्व. बस. इति। एवं च तत्र उप. भावे क्विप् प्र. स्यादित्येतावन्मात्रं विशेषः द्र.।

[a]) गम. तृजन्ते पूपप्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,५०)। विश्वेषां जातानामिन्द्रकर्तृकेऽभियोधने कर्माऽभिसंबन्ध एव स्वारसिक इत्यभिप्रायः (वैतु. सा. वाक्यभेदभ्रान्तः सन् 'भवसि' इत्येतदाक्षेपुकः; GW. अभिः कप्र. इति)।

[b]) अभिम् अगति-तया भाषमाणः GW. उपेक्ष्यः।

[c]) 'अभिरक्षति' इति ऋ (१०, १७०, १) पाभे.।

[d]) 'अनुयच्छतु' इति ऋ (४, ५७, ७) पाभे.।

[e]) 'अधिवोचता' इति बाकृपः (१०,१२८,४) पाभे.।

[f]) गस.शानजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[g]) यम. पूपप्रस्व. (पावा २, २,२४; पा ६, २, १)।

[h]) गम. उप. यङ्लुगन्ताद् अच् प्र.। थायादि-स्वरः (पा ६,२,१४४); वैतु. सा. यनि. उप.<√रुध् इति।

[i]) गम. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

अभि-रोद्धृ- अभि√रुध् द्र
अभि-रोरुद्- अभि√रुद् द्र.
अभि√लप्
*अभी-लाप-
अभीलाप-लप्[a]- -रप शौ ११,१०,२५, पै १६, ८७,५
अभि√लभ् >लिप्स
अभि लिप्समान- -ना पै १६, ५०, ३[b]
¶अभि√लिप्
अभि लिप्य[c] तै ५, ७, १०, २
अभि√वद्, अभिवदति शौ ९,१०, ८, पै १६, १११, ४, ११५,४, अभिवदति मै २, ३, ९¶, काठ १२, १०¶, शौ ९, ६, ४, अभि · वद खि २, २, ५, ¶अभ्यवदत् तै २,५,८,३[2], मै १,८,१[3], काठ १३,३, अभि वदेत् काठ ४०,५, पै १,९६,२
¶अभि-वदत्[d]- -दन्त तै ७, ५, ७, ४, काठ ३३, ७
अभि√वन्, अभि ··अवन्वन् ऋ १, ५१, २
¶अभि-वा(न्य>)न्या[e]- -न्याया मै १,१०,१७,-न्यायै तै१,८,९,१
¶अभिवान्य-व(त्स>)त्सा- -त्साया काठ ३६, ११

अभि√वप्, ¶अभिवपते[f] काठ २८, ९ अभि वपन्त ऋ ७,५६,३
अभ्यु(भि-उ)प्य>प्या[c] ऋ २, ५५, ९
¶अभि√वम्, अभ्यवमत् मै ३, १०, ३
अभ्यवमीत् तै ६, ३, ७, ४
अभि वान्त[g]- -न्त मै ३, १०,३
अभि वयस्[h]- यस ऋ १०,१६०, १ शौ २०,९६,१, -यसे मै २, १३, १७, ३, १२, १४, -या काठ ३९, ११
?अभि वरि सपत्नहा[i] पै १,११,२
अभि वर्त-, अभि वर्तयत् अभि √वृत् द्र
अभि-वर्ध- अभि√वृध् द्र
अभि-वर्षत्- अभि√वृष् द्र
अभि√वल्ग्, अभिवल्गन्ति शौ १२, ३, २९
अभि√वश्, अभिवष्टि ऋ २, २५, ३, ४, १, ८, अभिवावशे ऋ २, १४, ९
अभि√२वस् >वासि, अभिवस्ते पै १०, ६, १०, १६, १२, ५, अभिवस्ताम् तै ४, ६,४,५[j]
¶अभिवासयति तै २,६,३,४[2],
¶अभिवासयति मै ४, १, ९[4],

काठ ३१, ७[3], क ४७, ७,
†अभिवासयामसि ऋ ९,१०४, ४, कौ १,५७५ जै १,५८,१०,
अभिवासय>या ऋ९,७५५
अभि अवासयत् ऋ १,१६०, २, ¶अभिवासयेत् मै ४,१,९[2], काठ ३१, ७, क ४७, ७
अभि√वह् > उह्, ¶अभिवहति तै ५ ४, १०,१, काठ २२,१
¶अभ्यवहताम् मै १, १०,१६
अभि वोढाम् ऋ ८,[३३, २९, ९३, २४]
अभिववक्षे[k] ऋ १,१४६,२
अभि वह(त>)न्ती[l]- -न्ती मै २, १३, १०
*अभि-वाह-
¶अभिवाह-तस्[m](>) तै ६, ६, ५, ४
अभ्यूढ[n]- -ढ शौ १५, १५,५
अभि√वा, ¶अभिवाति मै ४, १,५, काठ ३१, ३, ४४, ६[o], क ४७,३, †अभिवातु ऋ ७,३५, ४, १०,१६९,१, तै ७,४,१७, १, मै ४, ९, २७$, शौ १९, १०, ४, पै १३, ८, ४
¶अभि-वातु[p]- -तम् मै २, ३, १, काठ ११, ६

a) सस्व. इते तु टि अभि√मुद्>अभीमोद-मुद्-।
b) 'उपलिप्समाना' इति शौ (६,११८,१) पाभे ।
c) गस्व ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
d) गस्व शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।
e) गस्व यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा६,१,१८५,२,१३९)।
f) 'अभिपवते' [मै ४, ७, ४, क ४४,९ (तु सटि)] इति पाभे ।
g) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।
h) बस पूप्रस्व (पावा २, २, २४, ६, २, १)। उप √वी>वयस्- यद्र ।
i) ओदृशपदस्य स्थाने 'अभिवृत्य, सपत्नान्' इति शोधः द्र (तु ऋ १०, १७४, २, शौ १,२९,२)।
j) 'अनुवस्ताम्' इति ऋ (६,७५,१८) पाभे ।

k) लिटि रूप द्र. (वैतु सा लटीति, PW प्रभृ च √उक्ष्>एतद् रूप इति)। कथ यनि √वह्=√*वद् >√*वक्ष् (=√उक्ष् इत्येतत्-सजन्मा सरततोऽपर धा) इत्यादि-विस्तर √वह् इत्यत्र यद्र ।
l) गस्व शत्रन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)। ततश्च स्त्री ङीप् निरवानिपाते स्वरेऽभेदः।
m) तसि प्र तत्-स्वरश्च। पूप कृते तु टि अति√वह्>अति वाह् इति।
n) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर स्वरितत्वम् (पा ६,२, ४९, ८, २, ४)।
o) 'अभिवातु' इति ऋ (१०, १६९, १) पाभे ।
p) बस शागस्व (पा ६, १,२२३)। वा किवि द्र । उप यद्र ।

अभि-वान्त- अभि√वम् द्र.

अभि-वान्या- अभि√वन् द्र.

?अभि-वासिन्- वस्त°

अभि-वाह- अभि√वह् द्र.

अभि-वि√क्शा, अभिव्यंक्शम् मै १, १,५[a]; २,१३; ३,९,१; ४,१,५.

अभि-वि√ख्या, अभिवि॒ख्येषम् मा १, ११; का १, ३, ७; अभिव्यं-ख्यम् काठ १, ४; ३, १; २६, २; ३१, ३; क १, ४; २, ८; ४०,५; ४७, ३.

अभि-वि√चक्ष्, अभि॒···वि॒चष्ट ऋ ३, ५५, ९; अभि॒·· विचष्टे शौ २, १०, ४; पै २, ३, ३.

†अभि√विज्, अभि॒विक्त ऋ १, १६२, १५; मा २५, ३७; का २७,१३,६; तै ४, ६, ९,२; मै ३, १६, १; काठ ४६, ५.

अभि-वेग[b]- -गः ऋ १०, २७, १.

अभि√२विद्, अभि···अविदन् पै २, १०, ३.

†अभि-वि√दिव्, वि॒···अभि॒द्यौत्[c] ऋ ४, ४, ६; तै १, २,१४, ३; मै ४, ११, ५, काठ ६, ११.

अभि-वि√पश्, ¶अभिवि॒पश्यति मै ३, ९, १; ४, १, ५; काठ २६, २; ३१, १; क ४०,५; ४७, ३; पै ९, १०, १२६; अभिविपश्य काठ ३९, ३[d]; अभि॒···वि॒पश्य ऋ ३, २३, २.

अभिवि-पश्य(त्>)ती- -ती(:)[e] पै ९, १६, ४.

अभि-वि√भा, अभि॒···वि॒भाति[f] ऋ ७, ५, २; अभि॒···विभा॒ति शौ १३, २, ४२[g].

अभि-वि√या, अभि॒···वि॒याति ऋ १, ४८, ७[h].

?अभिवियोक[i]- -कौ[j] पै ४, २४,१.

अभि-वि√ष्ठा<स्था>तिष्ठ, अभि॒··· वि॒तिष्ठसे[k] ऋ ५,८,७; ¶अभिव्य-तिष्ठन्त काठ ३०,१; क ४६,४. अभि॒···वि॒तस्थे ऋ ६, २१, ७.

अभिवि-ष्ठित- -तः पै ६, २२,११.

¶अभि-वि√सृज्, अभिव्यसृजन्त काठ २६, २; क ४०, ५. अभिविसृज्येते काठ २८, २; क ४४, २.

अभिवि-सृजमान- -नः काठ २६, २; क ४०, ५.

अभिवि-सृज्य काठ २५, २; क ३८, ५.

अभि√वी

अभि॒-वी(त>)ता[l]- -ता ऋ ७, २७, ४.

†अभि॒-वीर[m]- -रः ऋ १०,१०३,५; मा १७,३७; का १८,४,५, तै ४, ६,४,२; मै २,१०,४; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०३; शौ १९, १३, ५; पै ७, ४, ५.

अभि-वीवृपत्- अभि√वृप् द्र.

---

[a]) 'अभिव्यंक्श्यम् '?अभिव्यंक्ष्यम्' 'अभिव्यंक्षम्' इति मूको., 'अभिव्यंख्यम्' इति पपा. (तु. संटि.)। एतत् सर्वं √क्शा<>√क्षा<>√ख्या इत्येतेषां प्रादेशिकविकारतया द्र.।

[b]) गस. उप. घञि थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)।

[c]) 'अर्यः अस्मे दुरः (गृहेष्वेव=अत्यन्तसंयोगे द्वि.) विश्वानि सुदिनानि रायः द्युम्नान्य् अभिविद्यौत्' इत्येवं था. द्र. (तु. PW. प्रमृ.)। यत्तु वें., सा. च अभिः कप्र. इति कृत्वा 'दुरः' इत्यनेन योजयन्तौ सन्तौ वा. द्वंयोरपि कर्मपदानि कुर्यातम्, तदसंगतम्। काऽत्राऽसंगति-रिति। क्रिप. अकर्मकेन सता संबन्धाऽभाव-लक्षणेति। एवं तावत् सा. प्रदर्शितं वाक्यविभागा-ऽऽत्मकं कल्पाऽन्तरमास्थाय 'सुदिनादीनि भवन्ति' इति सामान्या क्रियाऽऽक्षेप्स्येति। नेति। कथमिति। उच्यते। तथा सति 'सुदिनादीनि' कर्तृपदानि स्युर्न कर्मपदानीति। काम तथा स्युः, का ते हानिरिति। स्वरदोष आपद्येतेति। कथमिति। उच्यते। 'रायः' इत्यत्राऽसर्वनामविभक्ति-स्वरः (पा ६, १, १७१) न सिध्येत्, असः सर्वनाम-स्थानसंज्ञत्वादिति। तस्मात् यनि. क्रियाऽभ्युपगमेऽन्वे सति सर्वस्मिन्नपि कर्मपदानां यथावद् योगः सुवचः। यदप्यत्र √दिव् इत्यस्य स्थाने √द्युत् इत्यस्य श्रवणं सा.PW. प्रमृ. आश्चिक्युः, तदप्यरुचिरमिति दिक्।

[d]) 'अनुवीक्षस्व' इति मा (१३, ३०) पाभे.।

[e]) मूको. असंगमयिता मन्त्रितरां भ्रष्ट उत्तरार्धीयः मुपा.। 'दुर्या उष्णोःस्मा ओषधीर् याः काश्चाऽभिवि-पश्यती.' इत्येव यथापदं सु-शोधः द्र.। यनि. रू. ७३ इति दिक्।

[f]) तु. PW. प्रमृ.; वैतु. सा. अभिः कप्र. 'विश.' इत्येतदन्वित इति।

[g]) तु. शौ १३, २, १०; २८ यदनु यनि. सकर्मकं वृत्तमास्थेयम् (वैतु. WI. अभिर् इति सप्तम्यनुवादी कप्र. 'लोकान्' इत्येतदन्वित इति)।

[h]) नापू. समानो न्यायः द्र.।

[i]) तालव्यस्य यकारस्य स्थाने मूर्धन्यः प्रमादजः द्र.।

[j]) 'ष' इत्येतद् अन्ताच् च्युतम् इति गुदर्शम्।

[k]) कप्र. इहाऽभिगिति GW.। लक्षणविषयभूतस्य प्राधान्येन विवक्षाभावाऽभावाऽन्यतरविवेकाऽर्थानर्ह-त्वीयः शिष्ट. टि. उहपूर्वः द्र.।

[l]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[m]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद.।

अभि √२वृ, अभिववा॑र[a] पै १ २३, ४

†अ(भि>)भी-वृ॒त, ता[b]- -स ऋ ८,३९,५, १००,९, १०,१७६, ३, तै ३, ५, ११, १, मै ४, १०, ४, काठ १५, १२, –तम् ऋ १, ३५, ४, ३, ४४, ५, मै ४, १४, ६, –ता ऋ १, १६४, २९, १०, ७३, २, शौ ९,१५, ७, १०, १०, १६S, पै १६, ६८, ७, १०८, ७S, –ते ऋ ६, ७०, ४

अभि √वृज्, अभिवृञ्जन्ति पै १३, १४, १५

अ(भि>)भी-व॒र्ग[c]– -र्गात् शौ ११, २, ४, पै १६, १०४, ४, –र्गे शौ ३, ५, २, ६, ५४, २, पै ३, १३, २

अभि √वृत्>वर्ति, अभि॒ वर्तते ऋ १, १८३, २[d], अभि॒वर्तस्व खि ४, ५, ४, †अभ्यु॒वर्तन्त ऋ ९, ३१, ५, तै १, ६,१२, ६, मै ४, १२, ७, काठ ८, १६ अभिवावृ॒ते ऋ १०, १७४, १, पै १, ११, १[e]

†अभि॒ · वर्तय ऋ १०,१७४, १, पै १,११,१[f], अभि॒···वर्तयत ऋ २, ३४, ९, अभ्यु॒वर्तयन् मै ४, १४, ११, मी १२, १, ५

†अभि॒[g].. अवीवृतत् ऋ १०, १७४, ३, पै १, ११, ३[g]

१अभि,>भी-व॒र्त[b]- -र्तं मा १४, २३, का १५, ७, १, तै ४, ३, ८, १ ¶५, ३,३,३[२], ¶७, ५, १, ६, ७, ४[२], मै २, ८,४, काठ १७, ४, २०, १३, ३३, ७[१]¶, क २६, ३

¶अभि-व॒र्तयत्[i]- -यन्त तै ७, ५, ७, ४, काठ ३३, ७

¶अभि॒ वृत्त[b]- -त्तं मै ३, ८, ७

¶अभि॒-वृत्ति[j]- -त्त्यै तै ७,५,१,६

†अभि-वृ॒त्य[k] ऋ १०,१७४,२, शौ १, २९, २

२†अ(भि>)भी-व॒र्त[l]- -र्तं ऋ १०, १७४,३, शौ १, २९,३,४S, पै १,११,३, –र्तेन ऋ १०,१७४, १, शौ १, २९,१, पै १,११,१

अभि √वृध्>वर्धि, अभि॒ वर्धसे ऋ ३, ४४, २, अभि॒वर्धताम् शौ ६, ७८, १, २, अभि॒ वर्धताम् शौ ६, ७८, २ अभि-वर्धस्व पै ४, २७, ४, ६, अभि॒···वृ॒र्धस्व ऋ ५, ४४, ५ अभि(वर्धस्व) पै ४, २७, ४, अभ्यु॒(भि-अ॒)वर्धत ऋ २, १७, ४, अभ्य॑(भि॒ अ)वर्धत ऋ ९, ४७, १, अभि॒(अवर्धत) ऋ २, १७ ४, अभि॒[m] अवर्धताम् ऋ १०,१३२,१,‡अभ्य॑वर्धया[n] कौ १, ५०७, जै १, ५२, ११ अभिवावृ॒धे शौ १, २९, १‡[o], †अभि॒ वावृधे ऋ १०, २९, ७[p], शौ २०, ७६, ७

अभि॒ वर्धय शौ १,२९,१‡[q], अभि॒[r] · अवीवृधत् शौ १, २९, ३‡[r]

अभि,>भी-व॒र्ध- -र्धे पै ४, २७,४, –र्धम् पै ४, २७, ५, १३, ३, १३

अभि √वृष्, अभिव॒र्षति तै ३, १, १, २¶, अभि॒वर्षति शौ ५, १९, १५, पै ९, १६, २, ¶अभि वर्षति काठ ३०, ४, क ४६, ७, अभि॒वर्षतु खि २, १३, ६, मा ३६, १०, का ३६, १, १०, पै ११, ७, ३, ¶अभि व॒र्षेत् मै ४, २, १०

अभ्यु॒(भि-अ॒)वर्षीत् ऋ ७, १०३, ३, शौ ११, ६, ५, १७, पै १६, २२, ७

अभि-व॒र्षत्[i]- -र्षते तै ७, ५, ११, १, काठ ४५, २

अभि-वीवृ॒षत्- -वृषत् पै ८, १८, २

अभि॒-वृद्ध,द्धा[b]- -द्ध ऋ ७, १०३, ४, –द्धा शौ ११, ६, ६, पै १६, २१ ६

---

a) द्र टि यस्या '?अभीवार' इति।

b) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर । पूप दीर्घत्वम् उस (पा ६, २,४९, ३, १२२)।

c) गस उप घञि थाथादि स्वर । पूप दीर्घत्वम् (पा ६, २, १४४, ३, १२२)।

d) अभिः इत्र इति मन्यमाना PW., प्रभृ विमृश्या ।

e) 'अभिवावृ॒धे' इति शौ (१, २९,१) पाभे ।

f) 'अभि॒ वर्धय' इति शौ (१, २९,१) पाभे ।

g) 'अभि॒··· अवीवृधत्' इति शौ (१,२९,३) पाभे ।

h) गस उप घञ् प्र । थाथादि-स्वर । तै विरहय्य पूप दीर्घत्वम् (पा ६, २, १४४, ३, १२२)।

i) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

j) गस उप भावे क्तिनि पूपप्रस्व (पा ६, २, ५०)।

k) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

l) गस उप अचि पूप दीर्घत्वम् उस थाथादि-स्वरश्च (यक पा ३,१,१३४, ६,३,१२२, २,१४४)।

m) अगतितयाऽभिमातिष्मानी PW. W. I च चिन्त्यौ।

n) 'अभ्य॑वर्धत' इति ऋ (९, ४७, १) पाभे ।

o) 'अभिवावृ॒त' इति ऋ (१०, १७४, १) पाभे ।

p) अभि गतिमवन्तौ PW. GW. च चिन्त्यौ।

q) 'अभि॒ वर्तय' इति ऋ (१०,१७४,१) पाभे ।

r) 'अभि॒ अवीवृतत्' इति ऋ (१०,१७४,३) पाभे ।

अभि-वेग- अभि√विज् द्र.

अभि√वेन्

ϕअभि-वेनत्[a]- -नन्तः ऋ १०, १२३, ६.

अभि√व्यध्>विध्, ¶अभिविध्येत् तै २, ६, ८, ४.

अभि-विद्ध- अन्°

अभि-व्याधिन्[b]- -धिनः शौ १, १९, १, पै १, २०, १.

¶अभि-व्य(वि√अ)न्, अभिव्यनिति काठ २९,६; ३७,१४; क ४५, ७; अभिव्यन्यात् काठ ३७, १४.

अभिव्यानीत् काठ ३७, १४.

¶अभि-व्या(वि-आ)√१दा, अभिव्याददात् काठ ३७, १४.

¶अभि-व्या(वि-आ)√हृ, अभिव्याहरति तै ६, ४, ३, २.

¶अभि-व्यु(वि√वश्>उ)च्छ्, अभिव्यौच्छत् काठ १०, ६; ७.

अभि√व्ये, अभिव्ययस्व ऋ ३,५३, १९.

अभि√व्रज्

अभि-व्रजत्[c]- -जद्भिः ऋ १,१४४, ५; -जन् ऋ १, ५८, ५; ९, ६८, ३.

अभि√व्लङ्ग्

अभि-व्लग्य>ग्या[d] ऋ १, १३३, १; २.

अभि-व्लङ्ग[e]- -ङ्गैः ऋ १, १३३,४.

अभि√शंस्, ¶अभिशंसति मै २, ५, २; ¶अभिशंसन्ति तै २, १, १०, २[१]; मै २, १, ३[१]; ५, २[२]; ५[२]; ३, ८, ४; ¶अभिशंसन्ति मै २, ५, २[१]; काठ १०, ६; १२, ५; १३, ६; ¶अभ्यशंसन् मै २, १, ३; ¶अभिशंसेयुः तै २, १, १०, २; मै २, १, ३; काठ १०, ६; १२, ५[२]; १३, ६.

अभि-शस्[f]- -शसा ऋ १०, १६४, ३.

¶१अभि-शस्त[g]- -स्तः तै २,५,१, ६¶, पै ९,१७,९[h].[°स्त-अन्°]

२अभि-शस्त[i]-

अभिशस्तेन्य- अन्°

अभि-शस्ति[j]- -स्तये ऋ ५, ३, १२[k]; ७, ९४,३; ८, १९, २६; कौ २, २६८; जै ३, २२, १५; -स्तिम् ऋ ३, ३०, १; ५, ३, ७; मा ३४, १८†; का ३३, १, १२†; शौ ३, १,१; २,१; पै ३, ५, १; ६,१; -स्तीः ऋ ८,८९, २; मा ३३, ९५†; काठ १९, १२[२]¶; क ३१, २[१]¶; -स्तेः ऋ १, ७१, १०; ९१,१५;९३, ५, ६, ४२, ४, ७, १३, २; ८, ६६, १४; १०, ३०, ७; ३९, ६; १०४, ९; मा २७, ९; का २९, १, ९; तै १, ५, ११,७†; २, ३, १४, २†; ४, १, ७, ४; मै २, १२, ५; ३, ४, ६; १६, ५†; ४, १०, १†; काठ ४,१६†; १८, १६; क २९, ४; कौ २, ७९३†; शौ ७, ५५, १; -स्त्या शौ ६,१२०,२;१२,१०,१२; पै १५, ५, ५[१]; -स्त्याः तै १, १, ११, २; ३, १, ७, १; मै १, १, १२; ५, २;८[२]; काठ १,११; ६, ९; ७, ६; ३७, १५; १६; क १, ११; ४, ८; ५, ५; पै ६, १२, ८; १६, ५०, १०; -स्त्यै मा २, ५; का २, १, ६. [°स्ति-अन्°]

¶अभिशस्ति-कृत्[m]- -ते मै १, ४, १४.

अभिशस्ति-चातन[n]- -नः ऋ ३, ३, ६.

१अभिशस्ति-पा[o]- -पाः ऋ ९, २३, ५; ९६, १०; मै १, २,९; शौ २, १३, ३; ४, ३९, ९; ५, १८, ६; ८, ७, १४; १९, २४, ५; ६; पै ९, १७, ८; १५, ६, २; ३; १६, १३, ४; -पाम् ऋ ६, ५२, ३.

२अभिशस्ति-पा[p]- -पाः मा ५, ५; का ५,२,२; तै १,२,१०,२;

[a]) वैतु. वें. सा. अभ्य(भि-अ)चक्षत । शेषम् एउटि.द्र.।

[b]) गस. णिन्यन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २,१३९)।

[c]) गस.शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६; २,१३९)।

[d]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[e]) गस. उप. घञि थाथादि-स्वरः (पा ६, २,१४४)।

[f]) गस.उप. भावे क्विप् । कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

[g]) कर्मणि क्ते प्रवृद्धादित्वादन्तोदात्तः(पा ६,२,१४७)।

[h]) 'अभिशस्ता' इति शौ (५,१८,१४) पाभे.।

[i]) उप. भावे. क्त । स्वरस्य कृते एपुटि. द्र.।

[j]) गस. उप. भावे क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६,२,५०)।

[k]) कर्मर्थतया व्याचक्षाणः सा. चिन्त्यः। तथान्वेऽन्तोदात्तत्वप्रसङ्गादिति ।

[l]) दुरूहः खलु पा. भूयोविमर्शसापेक्षः ।

[m]) उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[n]) तु. टि. 'अमीव-चातन-'।

[o]) उस.विजन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,२,१३९)।

[p]) पंतस. मासस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. भावे विप् प्र. इत्येतावानेव नापू सत्पादस्य विशेषः द्र.। एवं तावद् 'भवान् शरणम्' इत्यादि-साम्येनाऽस्यौपचारिकी वृत्तिश्च द्र. नियतलिङ्गता च (वैतु. भा. प्रभृ. यनि. एतदीयेषु स्थ. अप्य् १अभिशस्ति-पा- इत्येतदेव वर्णयितु-कामा लिङ्गव्यत्ययं शरणायमाणाः)।

६ २, २, ४[e]¶, मै १, २, ७, काठ २ ८, क २, २.

अभिशस्ति प्रावन्[a]– -वा ऋ १, ७६, ३, ७, ११, ३, मा ५, ४, का ५, १, ४, मै ४, १४, ६

अभिशस्ति हुन्[b]– -हा मा ३३, ६५, तै १, ६, ५, २, ४, २, १, १.

अभि शस्तृ[c]– -शस्ता शौ ५, १८, १४

¶अभि-शस्यमान[d]– न तै २, २, ५, १, ३, ७, ४, –नम् मै २ १, ३, ३, ७, ५, २, ५, ३, ८, ४

अभि √शास्, अभिशासति ऋ ६, ५४, २

?‡अभिशिप.[e] मै ४, ९, १२

?अभिशिप्यतम्[f] पै ६, ६, ४

अभि √१शुच्>शोचि, अभिशोचति तै ४, ७, १५, ५, मै ३, १६, ५, शौ ४, २६, ७, पै ४, ३६, ७, अभिशोचतु पै ९, २५, ६, ८, †अभि शोचतु ऋ ६, ५२, २, पै २, ५, ६, अभिशोच तै १, ३, ११, १ अभिशुच काठ १६ ४ १९, ५ क ३०, ३, अभिशोच. ऋ १०, १६, १, काठ १६, ८, अभिशोची मा ११, ४५, १२ १५ का १२, ४, ८, १३, १, १६ मै २, ७, ८, १७

¶अभि शोचयति काठ १९ ५, १० क ३०, ३, ३१, २, अभिशोचय पै १३, १, १६, अभिशुशुचन् मा ३५, ८, का ३५, ४, ७, अभिशुशुच तै ४, १, ४, ३, ९, ३, २, १, ५, ५, १, ५, ६, शौ १८, २, ४‡[g]

अभि-शोक[h]– -क शौ १, २५, ३

अभि शोच[i]– -चान् शौ ४, ३७, १०, पै १३, ४, १४

अभि शोचन[j]– -नम् शौ ४, ९, ५, पै ५, ३४, १–४, ८, ३, ५, –नात् शौ २, ४, २

¶अभि-शोचयत्– -यन् काठ १०, ३

अभि शोचयन्ती– -न्ती पै १३, ४, १५.

अभि शोचयिष्णु[k]– -ष्णु शौ ६, २०, ३, पै १३, १, २

अभि √शुप्, ?अभिशुप्यत[l] खि ४, ७[१], ९[m]

अभि √श्नथ्

अभि श्नथ्[n]– -श्नथ ° ऋ १०, १३८, ५

अभि √श्रा(<श्रै), ?अभिश्राप्येताम्[l] पै १६, ७१, १

अभि श्राव- अभि √श्रु द्र

अभि √श्रि, अभि अश्रैत् शौ १३, २, ९

१†अभि श्री[p]– -श्रिय ऋ १०, ६६, ८, –श्रियम् ऋ ८, ४४, ७, ७२, १३, मा ३३, २१ का ३२, २, ४, कौ २, ८३०, –श्रिया ऋ १, १४४, ६, ६, ७०, १, मा ३४, ४५, का ३३, २, ८, मै ४, ११, १, काठ १३, १५, कौ १, ३७८, जै १, ३९, ९, –श्रियौ शौ ८, २, १४६, –श्री ऋ १, ९८, १, ७, ९१, ३, १०, ११०, ५, मा २६, ७, २७, २१, का २८, ७, १, २९, ३, १, तै १, ५, ११, ३, मै ४, ११, १, १४, २, काठ ४, १६

---

[a]) उप कर्तरि वनिप् प्र । सस्व कृते नाऽग्नि द्र ।

[b]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) गस. उप तृनि प्र अनन्तर-गति स्वर (पा ६,२, ५०)। अत्र यथम् इन्द्रोऽभिशस्तिपा अपि सन् स्वयम् अभिशस्तिरावक स्याद् इत्यापातिक विरोध परिजिहीर्षव केचिदभियुक्ता 'अभि शस्तिम्' इति PW च, 'अभि शस्तम्' इति ? च, 'अभि-शस्याः' इति यद्वा 'अभिशस्तिपा' इति W च पाठ यथाक्रम परिवर्तयितुमनसो भवन्ति, तद् भावशर्ममिव भवति । परकृताऽभिशस्तिहर्तृत्वेऽपि परकर्म-काऽऽक्रमकर्तृकाऽभिशस्तिकर्तृत्वेऽस्य विरोधाऽभावात् ।

[d]) गस कर्मणि शानच् प्र । कृत् प्रस्व (पा ६,२,१३९)।

[e]) एत स्वतु निगमान्तर्विहगमात् शुद्धा भवति [तु मन्ति, ऋ ८, १, १२ सतु अभि √शिप् >अभि शिप्- >-शिप इति शोध (तु सस्था. ऋ. टि)]।

[f]) शरिशपः शेषरान्याऽन्यथाऽऽलेपः पा ।

[g]) 'अभिशोच' इति ऋ (१०, १६, १) पाभे ।

[h]) गस उप घञन्ते थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

[i]) गस उप कर्तर्यू अच् प्र । नापूर्वि स्वर द्र ।

[j]) गस ल्युडन्त कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[k]) गस उप इष्णुच् प्र । कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १६३, २, १३९)।

[l]) पा विकृत इव स्यात् [तु 'अभिनिश्वदे' इति शौ (५, ५, ९) पाभे]।

[m]) पै ६ ४, ९ इत्यत्राऽपि मूले अयं पा द्र ।

[n]) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व [पा ६ २, १३९ (तु सा CW, वैतु PW MW च उप आर्षे मन्वन् इति)]।

[o]) प१ (वैतु पै म१ इति)।

[p]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पावा ३, २, १७८। पा ६, २, १३९)।

अभि√श्रिप्
†अभि श्रिप्[a]– श्रिप ऋ ८, १, १२, कौ १, २४४, जै १, २६, २, शौ १४, २, ४७
अभि√श्री, †अभिश्रीणन्ति ऋ ९, ९३, ३, कौ २,७७०, अभि श्रीणन्ति ऋ ९,८४,५ †अभि श्रीणन्ति ऋ ९, १, ९, जै ४, ४,९, †अभि[b] श्रीणीन्त ऋ ९, ११, ६ कौ २ ७९६
अभ्यशिश्रयु[c] ऋ ९, ८६, १७, †अभि अशिश्रयु ऋ ९, ११, २, कौ २, २,५०३, जै ३, १, ४, ३९, २
२अभि श्री[d]– श्रिय ऋ ९, ७९, ५, ८६, २७
अभि श्रीणत्[e]– -णन् ऋ ९, ९७, ४३[द].
अभि√श्रु>श्रू, अभि शृण्वन्तु पै ५, ११, ४
†अभि-श्राव[g]– -वाय ऋ १, १८५ १०, –वे ऋ १०, १२, १, शौ १८, १, २९
अभि श्रु(त>)ता[h]– -ता शौ ६, १३८, १, पै १, ६८, २
अभि√श्वस्
अभि-श्वसत्[e]– -सन् ऋ १, १४०, ५
अभि श्वसस(>)[i] ऋ १०, ९२,८
अभि√ष(<स)च्, अभि सचते ऋ ९, ७४, ७ अभिसचन्ते ऋ १, ७१,७, †अभि सचन्ते ऋ ३, ४०, ७, ४, ४४, २, ७, ७२, १, ९०, ५, शौ २०, ६, ७, १४३, २, अभि सचताम् शौ ९, ४, २२, अभि सचन्ताम् ऋ १, २२, ११, अभि सचस्व ऋ ३, ५३, १७, ५ ३१, २, अभि सच काठ ४०, ३, अभिसचध्वम् पै १६, २६, ३ अभि सचध्वम् शौ ६, ४१, ३, ९, ४, २४, १८, ४, ६२, अभि असचन्त ऋ ३, ३१, ४
अभि सिषक्ति ऋ ७, ६७, ३
†अभि षाच्[j]– -षाच ऋ ६, ६३, ९, ७, ३५, ११, १०, ६५, १४, खि ५, ५ ७, मै ४, १४, ११, शौ १८, ४, ४४[k], १९, ११, २, पै १३, ८, १०, –षाचम् ऋ ३, ५१, २
अभि√ष(<स)द्>षीद्, ¶अभि षीदति काठ ३२, ५, †अभि-सीदति क ९, ७,५, कौ २, ४८२, जै ३, ३६, ७, ¶अभि-षीदेत् क ३८, ३
¶अभि षण्ण[l]– -ण्ण तै २, ४, २, ३, काठ १०, १०, –ण्णा काठ १०, १०
अभि√ष(<स)न्
अभि षात[l]– ता ऋ ५, ४१,१४
अभि षवणी अभि√१षु द्र
अभि√ष(<स)ह्, षाह्, †अभि[m] ससाहे[n] ऋ ८, ९६, १५ शौ २०, १३७, ९, †अभि सासहत् ऋ ५, २३, १, तै १, ३, १४ ७
अभि सासहीष्ठा क ६, ४५, १८, †अभ्यसाक्षि ऋ १०, १५९, १, पै २, ४१, १
अभि षाह्[o]– -षाट् मै ४, १२, ३, –षाहे मै ३, १०, ११

[a]) गस क्विब्-त-कृत् प्रस्व (पा ६ २, १३९)। यत्तु भा (तैआ ४, २०, १) लुङि मपु१ इद रू इति या ख्यत्, तन्मन्दम्। तथा सत्य् अड स्वरस्य प्राप्तौ धा तदनुपपत्तेरिति दिक्।

[b]) कप्र इति मन्वान GW पर्यनुयोक्तव्य।

[c]) PW अभि√श्रि इत्यस्य रू आह तद् विमृश्यम्।

[d]) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) एकतरत्रोपसर्गश्रुत शत्र-तस्याऽध्याहार। अभ्यर्थस्य भूयोऽपि श्वसणविशेषणत्वेन योगे श्रुतिस्वरस इत्यभिप्राय (वैतु वें सा 'अभिगच्छसि' इत्याद्येपपर)।

[g]) गस उप घञ् प्र उस, थाथादि-स्वरश्च (पा ३, ३, २५ ६, २, १४४)।

[h]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरे प्राप्ते प्रगद्धादित्वाद् तोदात्त (पा ६, २, ४९, १४७)।

[i]) गस कसुन्नन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)। GW अदन्त प्राति इतिसंकेतयमानश् चिन्त्य।

[j]) गस उप ण्वि प्र उस। कृत् प्रस्व (पा ३, २, ६३, ६, २, १३९)।

[k]) 'अभिष्टाच' इति मुपा प्रमादज द्र।

[l]) कर्मणि क्तऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[m]) तु सा, वैतु GW अभि कप्र 'विद्ध' इत्येत दन्वित इति, PW MW च 'अभ्याचरन्ती >-न्ती' इति (न्याय्येतरद्वैस्वर्य-दूषित योग प्रयोजुकौ चिन्त्यौ)।

[n]) पपा 'ससहे' इति भा उपधायां वृद्ध्यभाव प्रादर्शि [तु √सह् इत्यस्य समानार्थाणि रूपान्तराण्यपि यत्र सर्वत्र पपा समानी विधा भवति। वस्तुतस्तु √सह् इत्येतत्-सन्नात √साह् अपि मूलत द्र (तु टि यस्या)।

[o]) गस उप ण्वि प्र। कृत् प्रस्व (पा ३,२,६३,६, २,१३९)। यच 'सहे' (पा ८, ३,५६) इत्यत्रोक्त भवति तदल्पमेव [तु पृतनाषाहम् क (६,७२,५) एत रूप च]।

ϕअभि-पाह्वस्[a]– -ह्वान्[b] ऋ ९, २०,१,कौ २,३१८,जै ३,२६,४
ϕअभि-पेहान्[c]– -न ऋ ८,३७,२
¶अ(भि>)भी पह्[d]– -पहा तै २, ३,२, ६, ६, १, १०, ३, ४, ५, ११, ३
अ(भि>)भी पाह्[e]– पाट् ऋ ७,४,८, काठ ३९, ११, शौ १२, १, ५४, १३, १, २८ –पाहे मै २, १३, १७, ३, १२, १४
अभी-पांह्य[f]– -ह्य काठ ३९, ११
अभि प्राच्- अभि √पच् द्र
अभि-पात- अभि √पन् द्र.
?अभि √पि(<सि), अभि पिनन्ति[g] पै २, ५७, ३
अभि √पि(<सि)च्,ञ्च्, ¶अभिपिञ्चते मै २, ४, १, ४, ३, १[५], ४, ४, ९[३], ¶अभिपिञ्चति मै ३, १०, १, ४, ३, १०, ४, ३, ¶अभिपिञ्चति तै ५, ६, ३, २[४], ३[२], मै ४, ४, २[४], ५, काठ २५, ७, ३७, १, क ३९, ५, ¶अभिपिञ्चन्ति मै ४, ३, ९, ४, २, ¶अभिपिञ्चन्ति तै ५, ६, २, २, मै ४,३, ९, १०[४], अभिपिञ्चामि शौ ६, १२२, ५, १०, ९, २७, ११, १, २७, अभिपिञ्चामि मा ९, ३०, १०, १७, १८, ३७, २०, ३[१], का १०, ५, ८[१], ११, ६, १, २०, १, ७, २१, ७, २[३], तै १, ७, १०, ३[२], ८, १४, १, ५, ६, ३, ३[१], मै १, ११, ४[२], २, ६, ११, ३, ४, ३[२], ११, ८[२], ४, ४, ५, काठ १४, २[२], ८, १५, ७, ३६, १५[६], ३७, ९, ३८, ४[१], ४०, ९[२], शौ ३, १२, ६, ४, ८, ५, ६, १३६, ३, पै १, ६७, ३, ४, २, ६, १०, ७, ८, १०, १-५ १६, ९१, ७ १३८, ८, अभिपिञ्चतु सि ७, ७, ५, काठ ४०, ९, अभिपिञ्चताम् पै २, ७९, २, ६, ७,२, अभिपिञ्चन्तु मै ३, ११, ८[२], ‡[b]अभिपिञ्च शौ ४, १५, १६, पै ५, ७,१४, अभि सिञ्च शौ १९, ३१, १२ गै १०, ५, १२, अभिपिञ्चत शौ ६, ५७, २, अभ्युपिञ्चन् मा १०, १, का ११, २, १, तै १, ८, ११, १, मै २, ६, ८, काठ १५, ६, ३७, ४, पै १४, १, ६, १४, अभि असिञ्चन् शौ ४, ८, ६, अभिपिञ्चेत् शौ ८, १५, १, अभि पिञ्चेत् मै ३,४,३[१]¶, शौ १६, १, ९, पै १६, १३५, ९, ¶अभिपिञ्चेयु मै ४, ४, २ अभि असिचम् काठ ३६, १५ ३७, ९
¶अभिपिच्यते मै ४,३,२, काठ १२, ७, १०, १४, १०, ३७, १, २[१], ३[६], ४[६], ५[६], ६[४], ७[४], ८[४], अभ्युपिच्यन्त शौ १४, १, ३६, पै ४, १०, ७, १४, १,१, अभ्यषिञ्चि मै ४, ४, ९
अभि षिक्त[i]– -क्त ¶तै ५, ४, ९, २, ¶मै ४, ३, ७[२], १०, ¶काठ ३७, ५, शौ १९, ३१, १२, पै १०, ५, १२, –क्ते पै ५, २९, ३ [°क्त- उद°, धारा°, राजसूय°]
अभि षिच्यमान[j]– -नस्य मै ४, ३, ९, ४, ४, ५
ϕअभि षिञ्चत्[k]– -ञ्चन् ऋ १, १२१, ६
¶अभि षिषिचान[c]– -नम् मै २, ४, १, ४, ३, ५
¶अभि षेक[l]– -क तै ५, ४, ९,१, मै ३, ४, ३, काठ २१, १२, १४

---

[a]) गस उप शतृ>वसु प्र उस । कृत् प्रस्व (पा ७, १, ३६, ६, २, १३९)।
[b]) तु PW प्रमृ, वेतु वें मा यनि स्वारसिक योगमनीक्षमाणा इवाऽऽक्षेपमुखेन 'अभि(भवति)'इति भाषुरी।
[c]) गस कानन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६३ २,१३९)।
[d]) गस उप क्विप् प्र । पूप दीर्घत्वम् । कृत्-प्रस्व (पा ६, ३,११६, २, १३९)।
[e]) गस उप पात्र ण्वि प्र [पा ३, २, ६३ (वस्तुतस्तु √°साह् इत्यस्याऽभ्युपगमे (यस्या नि द्र) प्रणिरव नैवाऽपेक्ष्येतेति दिक्)] कृत् प्रस्व पूप दीर्घत्वम् उम (पा ६, २, ११९, ३, ११६)। पश. पूप, दीर्घत्वमत्यासमिति कृत्वाऽवग्रहाऽभावादेव तत्-ञ्चुप नमेव ज्व दीर्घोऽभावतो निर्देश्यवेहाऽभाव द्र ।
[f]) सस्व नापूर्टि द्र । उप कृते तु टि अभिमाति-पाह्य-, पृतना-साह्य ।
[g]) सदिग्ध-स्थलीय पा भवति। यनि अभिप्रेत भवत्युत √खिन्द्>खिन्दति >°रिवन्ति> खिनन्ति इति वेति विमर्शसह भवति। उभयथाऽपि नतिरप्रमाण द्र ।
[h]) निपिञ्च' इति ऋ (५, ८३, ८) पाभे ।
[i]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।
[j]) गस कर्मणि शानच् प्र । कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
[k]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९, तु PW MW, वेतु सा अभि वप्र इति, GW. 'अभि भाष' इति योग कुर्वाणश्च)।
[l]) गस उप घञ् थाथादि-स्वर (पा ६, १, १४४)।

अभि-षेक॒[a]- -कारम् मा ३०, १२; का ३४, २, ४.
अभि-षेचन[b]-
¶अभि-षेचनीय[c]- -यस्य मै ४, ४, १०[2]; काठ १५, १०.
अभि √१षु(<सु), ¶अभिषुणोति तै ३,१,२,१; मै ४,७,७; ¶अभि॒षुणोति तै ३, १, ८, २; ६, ४, ५, १; मै ३, ७, ८; ४,५,५[2]; ६; काठ २६, १०; क ४१, ८; ¶अभिषुण्वन्ति तै ६,४,४,४; ६,७,१; ९,२; मै ४, ५, ६; ७, २; ७; ८, ३; अभिषुण्वन्ति ¶तै ६, १, ६, ४; ¶काठ २३, १०; २६,१; २९,२; ३०, ७; ३४, ३[2]; ¶क ३७, १; ४०, ४; ४५, ३; पै ५, ३६, ६[d]; १६, १५१, १; ¶अभ्यषुण्वन् काठ २६, १०; क ४१, ८; अभि॒षुणुयात् तै ३, २, २, १; काठ २६, १०; क ४१, ८; ¶अभिषुणुयुः काठ ३४, ३.
¶अभ्यसुषुवुः मै ४, ७, २.
अभि-ष॒वणी[b]- -णीः शौ ९, ६, १६; पै १६, ११२, ३.
¶अभि-षुण्वत्- -ण्वन्तः काठ २७, ४; क ४२, ४.
अभि-षु॒त[e]- -तः तै ४, ४, ९, १; काठ ३४, १५; -¶तस्य काठ २९, ६; क ४५, ७; -¶ताय काठ २७, २; ३०, ७; क ४२, २. [°त- अनु°, सकृत्°]
¶अभि-षुत्य[f] तै ६, २, ११, ४.
¶अभि-षुत्य[g]- -त्यः मै ४,५,६; काठ ३४,३[2]; -त्यम् तै ६,४,५,३.
¶अभि-षूयमाण[h]- -णस्य तै ३,१, ८, २.
¶अभि-षोतोस्(>:) काठ २७, १; ३०, ७; क ४२, १.
अभि √१षू(<सू), ¶अभि॒षुवति मै २, ५, ६; काठ १३, २.
अभि-षेक- अभि √षिच् द्र.
अभि √षेणि(<सेना)[i]
अभि-षेण[j]- -णान् ऋ ६,४४,१७.
अ(भि>)भी-षेण[k]- -णम् पै ४,२७,५
अभि-षेहान- अभि √षह् द्र.
अभि √षो(<सो), अभि॒ष्यामि शौ ४, १६, ९.
अभि √ष्ट(<स्त)न् > स्तनि, तंस्तन्, अभि॒ष्टन[l] शौ ६, १२६, २[†m].
¶अभ्यस्तनयन्[n] तै १,६,११,४.
अभितंस्तनीति[o] पै ९, २४, १; अभि॒तंस्तनीहि शौ ५, २०, १.
अभि-ष्टन[p]- -ने ऋ १, ८०, १४.
१अभि॒-ष्टि[q]- -ष्टयः ऋ १, ५२, ४; ११९,८; ४,३१,१०; १०,२२, १२; -ष्टये ऋ १, १२९, १; २, ३४, १४; ५, १७, ५; ३८, ३; ८, ८, १७; १२, ४; २७, १३; ५०, १; ६०, १; १०; ६८,५; १०१, १; ९, ८४, २; १०, ९, ४; ४९, ४; ९३, ११[2]; खि ३, २, १; ४, २, १३; ५, ६, २; मा ४, ११; ३३, ८७†; ९१†; ३६, १२; का ४, ५, २; ३६, १, १२; तै १, २, ३, १;

---

[a]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९)।
[b]) गस ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।
[c]) तु. टि. अभि √चर् > अभिचरणीय- ।
[d]) सुपा. नकारोऽपलक्षणः ।
[e]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।
[f]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।
[g]) गस. क्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।
[h]) गस. कर्मणि शानच् प्र. । कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८६; २, १३९)।
[i]) णिजन्तो नाधा. (पा ३, १,२५)।
[j]) गस. कर्तरि अच् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६,२,१४४)। यत्तु सा. दस. इति कृत्वा व्याचष्टे, तन्न । तथा देऽन्तोदात्ताद्यनुपपत्तेः, अभेः उप. प्रति गतित्वाऽभावाद् नतित्वऽप्यसंभवेनेति दिक् ।
[k]) सास्. एव रूपान्तरं भवति । अत्र पूप. दीर्घत्वं विशिष्यते (तु. पा ६, ३, ११६)।
[l]) यवम् उसं.(पा ८,३,६५)। यत्तु सा. पा ८,३,८६ इत्यनेन षत्वमाह, स्थितिन्यम् । तस्य मते णत्वादयपरे विशेषपरकत्वादिति ।
[m]) 'निः ष्टनिहि' इति ऋ (६, ४७, ३०) पाभे. ।
[n]) अड्व्यवायेऽपि षत्वाभावनुपलब्धं 'प्राक्-'(पा ८,३, ६३) इत्युक्तदिशा सितात् उत्तरवर्तिताऽस्य धा. उसं. ।
[o]) प्रागुक्तदिशा सितोत्तरवर्तित्वेऽस्य धा. 'स्थादिषु' (पा ८,३,६४) इत्येतद्-विषयत्वाभावः सुगमः। अत्र मूको. '°नयति' इति पा. । एवं तु. '°नीहि' (शौ ५, २०, १) इति । अभ्यासे नलोपाऽभावो विमृश्यः ।
[p]) गस. उप. अप् प्र. उसं. । थाथादि-स्वरः (पा ३, ३, ५८; ६, २, १४४)।
[q]) प्रास.उप. √स्था+भावे किः प्र. पूप्रस्व. (पा ३.३, ९२;६,२,२)। नेप्र.ऽथरस्य टकाराऽऽपत्ति । यत्र.अवग्रहाभावोऽन्याप्यवर्णपरिणामस्य वाऽस्पष्टाऽवयवविभागस्य वा सूचकः द्र. । भूयांसो ह्यत्र कल्पना भवन्ति । तथाहि । उप. शिनि < √यम् इति वा (तु. सा. ऋ १,१२९,१; मा. तै १,२,३,१), √१,२इष् इति वा (तु. सा. स्क. ऋ १,५२,४;४७,५), √१अम् इति वा [तु. PW. GW. प्रमृ., WW १,१६१, (तु. १उप-स्ति-, परि-ष्टि-, स्ति-)]।

२, १, ११, ५†, मै १, २, ३, ४, १२, १†, काठ २, ४, १३, १६†, ३८, १३†, क १, १६, कौ १, ३३†, २, ९१०‡[a], †जै १, १, १३, ३, ५६, १७‡[a], ४, २८, १०, शौ १, ६, ९†, ६, ३, २, २०, ५१, ३†, –†ष्टिभि ऋ १, ४७, ५, १२९, ९[1], ४, ४६, २, ५, ३८, ५, ८, ३, २, १९, २०, ५३, ५, खि २, १३, ५, ३, ५, ५, ५, ४, २, मा १५, ४०, का १६, ५, २२, कौ १, २८२, २, ७७२, ४, २६, जै १, २९, १०, २, ७, १, –†ष्टौ ऋ १, १५८, १, ४, १६, ४, ९, ५, ४१, ९, ६, ३३, ५, ६७, ११, ७, १९, ८, ९, १०, ६, १, ६१, २२, मै ४, १४, १५, शौ २०, ३७, ८, ९, ७७, ४ [°ष्टि सु>स्व°]

†अभिष्टि-कृत्[b]– -कृत् ऋ ४, ११, ४, २०, १, ९, ४८, ५, मा २०, ४८, का २२, ५, २, कौ २, १८९, जै ३, १७, ११

अभिष्टि-पु॒°– -ष्टिपा( )ऋ २, २०, २

अभि॒ष्टि-दाय॒स्[1]– -उसे ऋ ३ ५९, ८.

अभिष्टि- सु>स्व°

२अभि॑-ष्टि॒°– -ष्टि ऋ १, ९, १, ३, ३४, ४, १०, १००, १२, १०४, १०, खि ४, ६, ४, मा २०, ३८, ३३, ३५†, का २२, ४, ३, ३२, २, ८†, मै ३, ११, १, ४, १२, ३, काठ ३८, ६, †क्रौ १, १८०, †जै १, १९, ६, †शौ २०, ११, ४ ७१, ७, –ष्टी तै २, ४, १४, २

अभिष्टि-द्यु(म्न>)म्ना[f]– -म्ना ऋ ४, ५१, ७

अभिष्टि म॒त्[g]– -मत् ऋ १, ११६, ११

अभि √ष्टु(<स्तु), ¶अभिष्टुवन्ति मै ४, ६, २, अभि॒ष्टुहि ऋ १, ५४, २, मै ४, ९, २, शौ २०, ४९, २, ३[h], अभि॒ष्टवाम ऋ ८, १००, ३

अभि॒-ष्टुत,ता[i]– -त ऋ ९, ३, ६, २७, १, ६७, १९, २०, †क्रौ २, ६०७, ६३६, †जै ३, ४९, ९, ५१, २, शौ ९, २, १, पै १६, ७६, १, –तम् पै १०, ३, २ –ता शौ ८, ७, ११, पै १६, १३, १, –ते ऋ ७, ३९, ७

?अभिष्टताम्[j] पै ६, ७, १

अभि √ष्ठा(<स्था)>तिष्ठ, अभि॒तिष्ठते[k] शौ १९, ४९, २, ¶अभितिष्ठति तै ५, ४, ३, ५, ¶अभि॒तिष्ठति तै ६, ६, ३, २, मै ३, १, ४[2] अभितिष्ठसि खि ४, ७, १, ६, अभि॒तिष्ठामि मा ६, १६, का ६, ३, ६, शौ ६, ४२, ३, अभि तिष्ठन् ऋ १०, १२३, ३[l], अभितिष्ठ पै ७, १८, ८, अभिति ष्ठतु पै १६, ७३, ४, अभि तिष्ठतु पै १, ९४, ३, अभि॒तिष्ठ>ष्ठा ऋ १, ४२, ४, ५, २८, ३, १०, ६९, १२, मा ११, २०, ३३, १२†, का १२, २, ९ ३२, १, १२†,

a) 'अभिष्टिभि' इति ऋ (८, १९, २०) पाम ।

b) उस कियन्त कृत-प्रस्व (पा ६, २, १३९) ।

c) तस सास्त्व, उत इति कृत्वा वा कृत्-प्रस्व द्र (पा ६, १, २२३, २, १३९) । पूप मिवि इति कृत्वा न द्वि१ इति वर्तयित्वा योजनीयम् । उप √२पा+विधू प्र । एस्थि सपा प्रथमपादान्ते 'स्त्रायतो'>'°त्वायतो' इति च द्वितीयपादान्त 'जनान् >°जनाम्'(=प३) इति च द्वि>प इति प्रकृतिप्रत्या-पत्यामर्श बोध द्र । 'अभिष्टिपा असि' इत्यत्र विग धिश [तु समाननिष्पत्तिकस्य 'त्नि-पा' इत्यस्य च (ऋ १०, ६९, ४) 'पा' इत्येतदुत्तरपदा । मन्येशमणि प्राति तत्र तत्र वा, तु पपा अविगर्जे-नैयान चिरय क (तु ि निनेहा), सा पूप शत्रु पर्याय इति समप्रयीतप्रतिविदिविग्रहमतुद भाग्यमाण पतन इति कृत्वा व्याचक्षाण GW LUD च अभि ष्टिपासि>'अभिष्टि(<अभिष्टी<अभिष्ट्या) । पासि' इति पदविभाग इति (न रीत्वं पाद ऊनाक्षरताया अप-हार्यत्वमर्थादिति चिन्त्यम् [तु L ४४४ एतत्तुल्यप्रकाण्य लेऽप्यनध्यवसित])] । GG १अभिष्टि- इति पूप इति कृत्वा तृतस इतीव विवृणोति ।

d) व्यधिकरणे बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

e) गस उप √स्था+कर्तरि वा भावे वा कि प्र कृत् प्रस्व (पा ३, ३, ९२, ६, २, १३९, तु २उप स्ति)। नैप्र ठस्य ट ।

f) समानाधिकरण बस । शेषम् एपूटि द्र ।

g) 'हस्व-' (पा ६, १, १७६) इति मतुबुदात्त ।

h) एव स्ति WR शिथावयिपत (वैतु मूले अष्ट ष्टुहि?)। वस्तुतस्तु 'उरूवाचो [='उरु । उवाच । उ' ('वाम्नो घाचम्)] अ ष्टुहि' इति बोध स्वारसिकश्च गुनभश्च द्र ।

i) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ४९) ।

j) सस्वर्नोधित सदिग्ध पा द्र (तु √स्था इत्यत्र अतिष्ठताम् इत्यत्र य सस्थ टि) ।

k) सा W च 'वितिष्ठते' इति पा आहतु ।

l) पूर्वस्या ऋचो 'योनिम्' इत्यस्याऽध्याहार द्र 'सुनीथा' इति साचाय्यनेश्च (तु वें, वेतु सा PW आW 'अभिपावनात्' इत्यन्याप्यद्धेरयर्थप्रासयोग्य) ।

तै ४,१,२,३; मै २,७,२; ३,१, ४²;४,११,१†;१२,३; काठ २, १५†; १६,२; शौ ५, ८,९;७, ७७, १०†; १९, ४६,५; पै ३, ३, ३; २१, ६; ४, २३, ४; अभि॒…तिष्ठ क्र ६, २१, ७; †अभि॒¹…तिष्ठ ऋ १०, १७४, २; शौ १, २९, २; पै १, ११, २; अभि॒तिष्ठेम क्र १, ११०, ७; अभि॒…तिष्ठेम ऋ ८, २१,१२. अभि॒…तस्थौ ऋ ४, ५०, ७; †अभि॒…तस्थौ ऋ ६, २०, १; ७,८,४; मा १२, ३४; का १३, ३, ५; तै २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २; मै २, ७, १०; काठ १६, १०; क २५, १, अभितस्य पै ९, २२, १५; अभ्यंस्थात् तै ४, २, ८, १; काठ ३९,१; †अभि॒-…अस्थात् ऋ १, १४९, ४ᵃ; १०,३,३; कौ २,८९८;११२५; जै ४, १३,११; अभ्यंष्ठाम्ᵇ शौ १०, ५, ३६; १६, ९, १; पै १६, १३२, १; अभ्यंस्थाम् मै १, ५, ३; ६, २.

◊अभि-तरिषत्रुस्ᶜ– -†वांस. ऋ ४, ४, ९; तै १, २, १४, ४; मै ४, ११, ५; काठ ६, ११.

अभि॒-ष्टितᵈ– -तः खि ५, १८, १; मा ८, २३; का ९, ४, १; तै १, ४, ४५, १; ६, ६, ३, २; काठ ४, १३;२९,३; क ३,११, शौ ५, १४, १०; २०, १३५, ३; पै ७, १, ८; -†ताः क्र १०, १६६, २; पै १३, ३, ११.

अभि √ष्य(<स्य)न्द्, अभि॒सिष्यदे शौ ५, ५, ९; पै ६, ४, ९.

¶अभि-सं √या, अभिसंयाति काठ २२, ६; क ३४, १.

¶अभि-सं √युज्, अभिसं॒युद्क्ते मै २, ३, २; ७; अभिस॒मयुङ्क्त मै २, ३, ७.

अभि-सं √विश्, अभिसंविशन्ति शौ १५, १७, ९; पै ९, १२,१; अभिसं॒विशन्तु मा १३, २५; १४, ६; १५; १६; २७; १५, ५७; का १४, २, ११; १५, १, ५; ४, ३²; ८,५; १६, ७, १; मै २, ५, ६; ८, १२²; १३, २२; ४, ६, ६; काठ १३, २; १७, १०²; ४०, १२; क २६, ९²; अभिसं॒विशस्व शौ ९, २, २५; अभिसं॒विशध्वम् शौ ३, ३,४; ६, ६४, २†ᵉ; ८,५, २०; २१; पै २, ७४, ४; १६, २८, ९; १०.

¶अभि-सं √शंस्, अभिसं॒शंसति मै ४, ७,५.

¶अभि-सं √श्रि, अभिसंश्रयति काठ १०, ४.

अभिसं-श्रित– -ताः काठ १०, ४¹.

¶अभि-सं √श्लिष् > श्लेषि, अभिसं॒श्लेषयन्ति मै २, ४, ६.

अभि-सं √स्वृ, †अभि॒…स॒मस्वरन् ऋ ८,३,७ᶠ; ९,६७, ९ᶠ; कौ १, २५६ᶠ; २, ९२३ᶠ; जै १, २७, ४ᶠ; शौ २०,९९,१; ‡ᵍअभि… समस्वरन् पै ६, ११, ४?.

अभि-सं √हन्
अभिसं-हत्य पै १६, ९०, ६ʰ.

¶अभि-सं √हृ, अभिसंहरति काठ २७, ५; क ४२, ५.

¶अभि-सं √क्रम्, अभिसंक्रामन्ति, अभिसं॒क्रामन्ति मै ४, २,६.

¶अभि-सं √गम् > गच्छ्, अभिसं॒गच्छन्ते, अभिस॒मगच्छन्त मै २, १, ४; ३, ६, ५.

अभिसं-ग॒त्यᶦ शौ ११, १, १६.

¶अभि-सं √ज्ञा > जा, अभिसं॒जानते मै २, २, ६ʲ; ३, २, ३¹; काठ २६, १; क ४०, ४; अभि-सम॒जानत मै २, २, ६ʲ.

†अभि॒-स(>ष^k)त्वन्¹– -त्वा ऋ १०, १०३, ५; मा१७, ३७; का १८,४, ५; तै ४, ६,४,२; मै २, १०, ४; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०३; शौ १९, १३, ५; पै ७, ४, ५.

¶अभि-सं √तन्, अभिसं॒तनोति मै १, ११, ९; ४, ४, ३; ८, १०; काठ १४, १०; २७, १०; २८, १; क ४४, १; अभिसंतन्वन्ति काठ ३०, ५.

अभिसं-तत– -ताः काठ २७,१०¹.

ᵃ) एवं हि त्वें. सर्वांश्च । सा. तु पर्वतोकाऽभिष्ठितो हेतुभूतदीप्यमानुवादकेन 'शुशुचानः' इति पदेन योगं वदन् लोकविलक्षणमिव किंचिचिकीर्षति । तदनवर्णनीति तेन मर्षणीयम् ।

ᵇ) पन्थं तदभावश्च शाखाभेदेन द्र.(तु एद्र. च नाउ.च रू.)।

ᶜ) गग. अस्वन्त-गृत्-प्रस्व. (पा ६, २, ११९) ।

ᵈ) गग्य. इते तु. टि. अभिनि-ष्पत- ।

ᵉ) विशिष्ट इद ऋ (१०, १९१, ३) पामे. ।

ᶠ) √स्व इत्यस्य √मी इत्येतत्-पर्याय इतत्-न्यायादेतु स्य. 'अभि॒' इति कप्र.अपि युवचः(तु. टि.ऋ१,५१,१)।

ᵍ) 'अव…समस्वरन्' इति ऋ (९, ७३, ४) पामे. (तु. टि. अव-सं √स्वृ) ।

ʰ) 'अभिसं-ग॒त्य' इति शौ (११, १, १६) पामे. ।

ⁱ) गग. स्पवन्त-हृत् प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,११९)।

ʲ) मन्त्रान्तरेऽपाऽन्यत्र अभिः कप्र. भवति नोपसर्गः (तु. ते २, २, ११, ६) ।

ᵏ) यत्र. षत्वं भवतीति विशेषः ।

ˡ) गग. पूर्वस्व. (पा ६, २, १) । उप. सेट्. ।

अभिस तत्य काठ २३, ५
अभि सं√तप्>तापि, अभिसुतपाति शौ २,१२,६[a], अभिसतपताम् पै १०, १०, ८
अभिसुतापय शौ १९, २८, २
¶अभि-स√तृ>तर्, अभिसतरति काठ २३, ६
अभि-सं√धा, ¶अभिसुधत्ते मै ४ ४, ५, ¶अभिसुधत्त मै २,४ २, काठ १२, १२, २४, ७ २६, ७ क ३७, ८, ४१, ५
†अभि ···सुधेहि ऋ १०, ८७, ३, शौ ८,३,३[b] पै १६,६,३
अभि सुनधात् शौ १०, ५, ४३[c]
¶अभिसुधीयते मै ३, ७, २
अभि√सप्, अभि सपन्ते[d] ऋ ७, ३८, ५.
¶अभि-समा(म् आ)√गम् अभि समागच्छन्ति मै ४, ८, १०, अभिसमागच्छान् मै १, १०, १७
¶अभि समा(म् आ)√वृत्, अभिस मावर्तते मै ३, ८, ९, अभिसमावर्तन्ते मै १, ६, ६, २ २, ६, काठ ३७,१, अभिसमा वर्तन्त मै १, ६, ६[e], २, ८,६[2], काठ ३७, १
अभि-समि(म् √इ), अभिसुमेति मै ३, १०,७¶, अभिसुयन्ति शौ ११, ७, ३, अभिसुयन्तु मै १,६,२[3], काठ ७, १४, क ६, ३, पै १६, १५३, २०, ¶अभिसुमियात् काठ २४, ५, क ३७,६
अभि समू(म् √१ऊ)ह्, अभिसमूहामि मै २, ६, ३, ४, ३, ४[f], काठ १५, २
अभि-समृ(म् √ऋ>अर्पि), अभिसुमरीत[g] ऋ ९,७९,३
अभिसमर्पय पै ४, १६, ८
अभि समे(म् आ √इ)
φअभिसमे(मा इ)य[h] शौ १२,३,४
¶अभि स√पद्>पादि, अभिसपद्यन्ते काठ ३३, २-४
अभिसपादयते काठ २७, ९,
अभिसुपादयति मै ४, ५, ३[2], काठ २०, ४, क ३९, १
अभिस पद्य- च काठ ३३, २,३
अभि स√पश्, अभिसपश्य पै १, ९७, ४
¶अभि-स√बन्ध्, अभिसमबध्नीत मै ४, ७, ८
अभि स√भू, अभिसुभवत मै ३,७ ८¶, अभिसभव पै १६ ७२,१
¶अभिसुमभवताम् मै २,४,३,
¶अभिसुमवेताम् मै ३, ७, ८
अभिसुवभूव शौ ३, २८, ५ ६, अभिसवभूवु काठ ७, ६ ३९, २
अभिस भूय[1] शौ ५, २८, ८, पै २, ५९, ६
¶अभि संमु(ख>)खा- -खा काठ २५, १०, २६, ६
¶अभि-समु(ख>)खी- -खी क ४१, ४
¶अभि स√मिल्, अभिसुमुमिलद् मै १, ५, १२
¶अभि सं√मृश्, अभिसममृशत् मै २, १,११
अभि√साध्>साधि, अभिसाधय>या पै ५, १०, १०
अभि√सृ
अभि-सर्तृ[i]- -तारम् मा ३०, १४, का ३४,३, १
अभि√सृज्, अभि सृजन्ति पै ४, ३५, ४, ¶अभ्यसृजत् काठ १३, २, ¶अभ्यसृजन्त काठ ३५, २० अभि असृजम्

[a]) 'अभि शोचतु' इति ऋ (६, ५२, २) पाभे ।
[b]) मूको अभि' इत्यस्य स्थाने 'अपि' इति श्रूयते (तु w)। यत्वाह w1 अभि कप्र इति, तचिन्त्यम्।
[c]) शौ ८, ३, ३ इत्यनेन समर्थ्य च चोद्य च प्रति सविषयता द्र ।
[d]) लक्षणे कप्र इति मन्वान मा चिन्त्य (तु वें)।
[e]) 'अभिसुयन्ति' इति शौ (११,७,३) पाभे ।
[f]) मुगा सनिगर्गस्याऽभे स्थाने 'अभि' इति शोधः द्र।
[g]) तु वें PW प्रभृ, वैतु सा तृतीयपादीय 'तान्' इति पद तुरीयपादीयवाक्यान्तर्गत प्रयुञ्जानः 'अभि' इत्यस्य वा रिर्मति प्रति प्रमादुक ।
[h]) 'अभि-सुविशध्वम्' इति योग इति यत् AW चमिमानुकरत्व । स्वरसत्त्वाऽर्थत्वोमयथाऽप्यसत्ते । यदपि 'अभि' इति स अर्थे कप्र 'आप' (=द्विः <२अप्) इत्येतदन्वित इति w उल्लेखुस्तदपि न। एवविधे वा अभ्युपसृष्टस्याऽऽरयातस्य सकर्मकत्वाऽव्य भिचाराद् 'आप' इत्यस्य द्वि३ सत कर्मतयैव सूपयोगात् स अर्थे कप्र प्रयोक्तव्यस्याऽप्रसङ्गात्। तथा चासलक्षणद्विस्वरत्वामकस्य चोद्यस्य दुष्परिहरत्वाच्च । का तावदत्र गतिरिति । उच्यते । वा समवबोध इति । कथमिति। शृणु। नेह 'आप' इति प्र३ वा द्वि३ वा भवति। किं तर्हि। स३ इति । पुग्राम' 'जीवधन्या' इत्युभे च 'आप' इत्येतत्-समानाधिकरणे वि भवत [तु शौ १२, ३, २५ च (पुस्रवस्य चेह प्रियचोपलक्षवमात्रत्वात् पुस्त्व मतन्त्र द्र)]। एदिथ 'आपो जीवमभिसमेत्य सविशन्तु' इति वा तात्पर्यं भवतीति दिक्।
[1]) गस ल्यबन्त-कृन् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,११९)।
[i]) गस तृजन्त-कृन् प्रस्व (पा ६,१,१६३,२,११९)।

पै ४, २, ७[?a], ८, १०, १०[?a]

¶अभ्यंसृज्यन्त मै १, १०, ५.

¶अभि-सृज्य[b] मै ४, ७, ७

¶अभि सृज्यमा(न>)ना[c]- -ना मै ४, ६, ८

†अभि सृष्ट[d]- -ष्ट ऋ ३, ३५, १, १०, ९१, ५, कौ २, ३३२, जै ३, २८, ४

अभि√सृप्, ¶अभिमर्पति काठ २८, ८, क ४४, ८, ¶अभिसर्पन्ति मै १, ४, ५, ८, ७, अभिसर्प शौ ३, २५, ४

¶अभि-सृप्य[e]- -प्यम् मै ४, ६, २

अभि√स्कन्द्, अभिचस्कन्द शौ ७, ११०, २

अभि-स्कन्दम्[f] शौ ५, १४, ११

†अभि√स्तु, अभिस्रवन्तु ऋ १०, ९, ४, मा ३६, १२, का ३६, १, १२, काठ १३, १६, ३८, १३, कौ १, ३३, जै १, ३, ११, ४, २८, १०, शौ १, ६, १

अभि√स्फूर्ज्, अभिस्फूर्जति शौ १२, ७, ९

†अभि√स्वृ, अभिस्वरन्ति ऋ १, १६४, २१, शौ ९, १४, २२, पै १६, ६७, १२, अभिस्वरन्ति ऋ ९, ८५, ३, अभिस्वरन्तु ऋ ८, १३, २८, अभिस्वर ऋ १, १०, ४, ८, १३, २७, ९, ९७, ३, कौ २, ७५१

अभि-स्वर[g]- -स्वरा ऋ २, २१, ५ ८, ९७, १२, शौ २०, ५४, ३

अभि स्वर[h]- -रे[i] ऋ ३, ४५, २, १०, ११७, ८, कौ २, २८१‡[j], १०६९, जै ३, २३, १३‡[j], शौ १३, ३, २५.

अभि स्वर्तृ[k]- -र्तार ऋ १०, ७८, ४.

अभि√हन्>जिघांस, †अभिजहि ऋ ७, १०४, १९, शौ ८, ४, १९, पै १६, १०, १०, अभि जहि[l] ऋ ९, ८५, २, अभि हन् ऋ ५, २९, २

†अभि ... जघन्य ऋ ३, ३०, ८, मा १८, ६९, ऋ २०, ५, २

†अभि जिघांसति ऋ ७, ५९, ८, मै ४, १०, ५, ¶अभिजिघासन् क ३५, ५.

¶अभि घातम् काठ १२, ४

अभि घ्नत्[m]- -घ्नते मा १६, ४६, का १७, ७, ५, तै ४, ५, ९, २, मै २, ९, ८, काठ १७, १५, क २७, ५.

¶अभिघ्नन्[n] खि १, २, २

अभि-हत[o]- -त शौ ११, १२, २२, -¶तम् शौ १९, ९, ९°, -¶तस्य मै ३, ९, ३ [°त-उन्का°]

अभि√हर्य्, अभिहर्यन्ति ऋ १०, ११२, ६, अभिहर्यत शौ ३, ३०, १.

अभि√हस्,

अभि हस्य[p]- -स्यम् शौ ६, ३०, २.

¶अभि√२हा

अभि-हाय[b] मै ?, ५, ७, काठ १३, २९.

अभि√हि, अभि>भी हिन्वन्ति[r]

---

[a]) 'अभि असृजन्' (अपु१) इति मुपा शोधार्हः । मूको विरोधाभावाऽन्यथासिद्धत्वाच [तु नाप् मन्त्रे च तैब्रा २, ७, १५, ५ च उपु१ एव श्रुति (यदनुरोधादिहापि अभि√पिष्, ... इत्यस्यैव निगमस्य सन [तु शौ ४, ८, ६] यनि विकारमात्र समाध्येत)] ।

[b]) गस ल्यबन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[c]) तु टि. 'अति√दह्>अति-दह्यमान-' इति ।

[d]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९) ।

[e]) गस क्यबन्त-कृत् स्वर (पा ६, २, १३९) ।

[f]) गस णमुलन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[g]) गस विजन्त कृत् स्वर (पा ६, २, १३९) ।

[h]) गस घान्त कृत् स्वर (पा ३, ३, ११८, ६, २, १३९) तु विर ।

[i]) ... PW मन्तृ ... , AW. ... इत्यत्र । ... विमृश्यम् ।

[j]) 'अभिस्वरा' इति ऋ (८, ९७, १२) पाभे ।

[k]) गस तृजन्त-कृत्-स्वर (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

[l]) वेतु सा 'अभ्या (गच्छ)' इत्येव व्यर्थं द्विस्वर च क्रियाध्याहारवत च योग मन्यमान, PW प्रभृ. च 'अभ्या जहि' इत्यादिष्टमाना । अत्र 'आ पिब' इति योग द्र ।

[m]) गस शत्रन्त-कृत् स्वर. (पा ६, २, १३९) ।

[n]) यद्यपि यमु यद्-योगीय-स्वर सति प्रकृ रूपं भवति, तथापि मूलत 'अभिहूनम्' इत्यस्य सतोऽयं विकार इति सुकल्पम् (तु मद, ऋ १, ११६, ६, ११७, ९ प्रमृ च) ।

[o]) 'उल्कुषिभिहतम्' इति मुपा स्थाने 'उल्कुा-भिहतम्' इति प्रकरणानुरोधात् शोध WR सम्म । ... एवं वे भन्दे, वैदिकद् मूको ... द्र ।

[p]) गस ... । कृत् स्वर (पा ३, १, ९९, ६, १, २१३, २, १३९) ।

[q]) 'अभिहाय' इति मूको पा ।

[r]) अभिम् ... PW प्रभृ. विमृश्या ।

ऋ ९,१०१,३, अभि(हिन्वन्ति) कौ २,४९

अभि हिं√कृ, अभिहिङ्कृणोत शौ १२,३,३७

अभिहिंकरोति, अभिहिङ्कुरोत् काठ २७,९

अभि हित- अभि√धा द्र

अभि√हु, ¶अभिजुहोति तै ३,१,५,२,६,६,३,२, मै ३,२,८,९,५,४,१,१४, काठ ६,८[२], २५,१०,३६,११, क ४,७[२], ४०,३,४७,११, अभिजुहोमि तै १,३,२,२, अभि जुहोमि पै २,६६,४, ¶अभिजुहुयात् तै २,६,६,६,३,४,८,३, काठ ३५,१९, क ४८,१७

अभि-हुत,ता[a]– -ता शौ ६,१३३,२, पै ५,३३,२, –¶तौ काठ ६,८, क ४,७

¶अभि-होतवै[b] मै १,८,६

अभि√हृ, अभिहरन्तु शौ १९,४५,४, पै १५,४,४

¶अभि-हृत्य[c] मै २,५,७

अभि√हु

अभि हुत्[d]– -हुत ऋ १,१२८,५[२], १०,६३,११, शौ ६,४,१, -हुताम् ऋ १,१८९,६

अभि-हुति[e]– -ती शौ ६,३,३[f], -ते ऋ १,१६६,८.

अभि√ह्वृ

अभि ह्वार[g]– -रे शौ ६ ७६,३

१अभी(भि√इ), ¶अभ्यायत तै २,५,२,२,५, अभ्यायत[h] शौ ४,२४,६, पै ४,३९,६, अभि-आयत ऋ १,८०,१२, ‡अभ्ययत्[i] कौ २,१८८, जै ३,१७,९, ¶अभ्यायन्त तै ६,२,७,४,४,६,१

अभ्येति कौ २,१२१०, शौ १,२५,४,७,१२१,२,९,१,८, अभ्येति ऋ १,११५,२,१२४,९,१४०,६,९,१७,७,१०१,१६,१०,३,३,११७,८, †मै ४,१४,४, ¶काठ २४,७, ¶क ३७,८, †कौ १,५०४,२,४६६,८९८, †तै १,५४,२,३,३५,१,४,१३,११, शौ ८,९,९, †१३,२,२७,३,२५, †२०,१०७,१५, पै २,६५,१ १६,१८,९, अभि एति ऋ १,१२३,७,७,१०४,२१,९,९६,२२,१०,६३,१६, शौ ८,९,२१,१३,२,४३[j], अभियन्ति शौ १०,७,४६, अभि यन्ति ऋ ८,१००,१, शौ ५,४२, अभि यन्ति[k] ऋ १,१९०,४, अभ्येषि पै १६,१४९,१०, अभ्येमि मै १,३,३७,४,८,२, अभ्येतु मै २,७,१२‡[l], शौ ५,१३,४,७,१२१,२,१३,१,१०, पै ८,२,३, ‡अभि एतु[m] शौ ८,४,२१, पै १६,११,१, †अभि यन्तु ऋ ४,५७,८, मा १२,६९, का १३,५,८, तै ४,२,५,६, काठ १६,१२, क २५,५,६, काठ १६,१२, क २५, ३; पै १५,५,६७, †अभीहि ऋ १,८०,३,१०,८३,३, कौ १,४१३, जै १,४०,५, शौ ४,३२,३, पै ४,३२,३, †अभि...इहि ऋ ९,६४,१३, कौ १,५०५,२,१९१, जै १,५२,९,३,१७,१३,

[a]) यर्माणि केऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।

[b]) तवै प्रत्ययान्तस्य ह्रस्वत्वं द्र (पा ६,२,५१)।

[c]) गस ल्यबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[d]) गस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१६२,२,१३९)।

[e]) गस तिनि पूप्रस्व (पा ६,२,५०)। मात पाठद्व wR तु 'भूमि°' इत्येव पा व्याहुरतत्-पात्र द्र।

[f]) 'अभि-हुत' इति r प्रस्तावित पा w अनुमुमोद विषति, तत्र वा गाम यति च वा पतिद् इति विमृश्य विविगतिः।

[g]) गस घञन्त इति पापादि स्वरः (पा ६,२,१४४)।

[h]) अभ्या√इयम् इत्यस्य क इति इवाल गा भिन्नः।

[i]) 'अभि' इति ऋ (०,४८,३) पामे।

[j]) शौच. १,१५, यत्र 'अभ्युन्' इत्यस्मात् भिदा निघाताऽभावे 'एति' इति स्यात्। पा ८,१,६५ अनु म एव निघाताऽभावो वैकल्पिक इ यू एतत्सर्व शाखाभेदे नोद्यम्।

[k]) 'मृगाणामिव वृहस्पतेर्हेतयोऽहिमायान् यून् (<°यु यन्)' इति मध्-ध. द्र। च- योगे तिङ् नानुदात्त [पा ८,१,५८ (वैतु सा मूर्धेव च-लोपमुपस्थाप्य 'यन्ति' इति प्रथमा तिङ्-विभक्तिरिति कृत्वा नानुदात्तेति च, 'अभि' इत्येतदुपसर्गाऽऽख्यातान्तरमध्याहार्यमिति च मापुक, GW 'अभि' अत्र पूर्व <१यु [यन्] इत्येतदन्वित इति, ११५ १८१,[तु (VS ३,१३८]) *अभि√यु>*अभि यु>¶अभि यून्>(घोषपूर्वकम्) अभियून् इति स्यादिति]।

[l]) 'अभियन्तु' इति ऋ (४,५७,८) पामे।

[m]) 'अभि...एति' इति ऋ (७,१०४,२१) पामे।

अभीतम् पै १३,५,८‡[a]; ¶अभ्यै-ताम् काठ २७, ८; अभ्यायन् ¶काठ २९,१; ¶क ४५,२; पै ५, २६,५; अभि…आयन् ऋ १०, २८,८; अभि…आयन् ऋ ७, १०३,२; ¶अभीयात् मै ४,६,७. अभि…ईयुः ऋ ७, १८, १०.

अभि-युत्[b]– -यन्तौ शौ ५, ३, ५.

अभियुन्ती– -न्ती शौ ७,४८,३.

अभी(भि-इ)ति[c]– -तिम् ऋ ७,२१, ९; खि २, ६[1], २९; पै १०, ५, ११[d]; –†तीः ऋ २, ३३, ३; पै १५, २०, ३.

अभी(भि-इ)त्य[e] ऋ ४, ३२, १०; ९, ५५, ४; १०,९९,५; ¶काठ २६, १; ९[1]; ३६, ८; ¶क ४०, ४; ४१, ७[1]; कौ २, ३२८†; जै ३, २७, ४†.

अभी(भि-इ)त्व(र>)री[f]– -रीः मा ११, ७७; का १२, ७, १२; तै ४, १, १०, २; मै २, ७, ७; ३, १, ९; काठ १६, ७; १९, १०[2]; क ३०, ८[2]; पै १, ४२, १.

¶अभ्या(भि-आ)युक– -कः काठ २८, २; क ४४, २.

२अभी(भि√ई), †अभि…ईमहे ऋ १, २४,३; तै ३, ५, ११,३; मै ४, १०, ३; काठ १५, १२; †अभि(ईमहे) मै ४, १३, १; काठ २८, ७; क ४४, ७.

(°अभीअयक-, °अभीक्क-) नाउ. टि. द्र.

†अभीक[g]– -कम् ऋ ९, ९२,५; –के ऋ १, ७१, ८; ११६, १४; ११८,५; ११९, ८; १२१,१४; १७४,५; १८५, १०; ३, ३९, ७; ५६, ४; ४, १२, ५; १६, १२; २४, ४; २८, ३; ४३, ४; ६, २४, १०; ५०, १०; ७, १८, २४; ८५, १; १०, ३८, ४; ५५, १; ६१, ६; १३३, १; खि १, ८, ३; मा ३३, ११; का ३२, १, ११; तै १, ३, १४, ६; ७, १३, ५; मै ४, ११, १; २†[h]; १२, ४; १४, १५; काठ २, १५; कौ २, ११५१; जै ४, १, ४; शौ २०, ९५, २.

अभी(भि√ई)क्ष्, †अभ्यैक्षेताम् ऋ १०, १२१, ६; मा ३२, ७; का २९, ४, २; तै ४, १, ८, ५; अभ्यैक्षन्त तै ३, १, ४,२.

(°अभीगत-, °अभीगतक-) एपू. टि. द्र.

अभीच्छुत्- अभी(भि√२इ)१ द्र.

?अभीत्सम्[i] पै ९, ६, ६.

अभी(भि√इ)ध्, न्ध्, ¶अभी(भि-इ)-न्धे तै ५,१,७,२; अभीन्धे मै ३, १,८; काठ १९,७; क ३०,५; शौ ११,३,१८; पै १६,५३,७; अभी-(भि-इ)न्धते तै ७,४,९,१; अभी-न्द्धाम् मै २,७,६; अभीन्धाताम् मै ३,१,८; अभीन्धताम् मा ११, ६१; का १२,६,२; अभी(भि-इ) न्धताम् तै ४,१,६,२; काठ १६,६.

१अभी(भि-इ)द्ध[j]– -द्धः ऋ १,१६४, २६; ¶मै ३,१,८; ३,६[k]; शौ ७, ७७,७†; ९,१५,४; पै १६,६८, ४; –द्धात् ऋ १०, ११०, १.

---

[a]) 'इद्देपि' इति ऋ (१, १६२, २१) पाभे. ।

[b]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

[c]) गस. उप. क्तिनि पूपप्रस्व. (पा ६, २, ५०) ।

[d]) मूको. 'अभिति(मू)' इति । शौ (१९, ३१, ११) 'अमतिम्' इति वा (तु. मा.), 'अमितम्' इति वा (तु. मूको.), 'मयूर्तिम्' इति वा (तु. WR.) पाभे. द्र. ।

[e]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३; २,१३९) ।

[f]) गम. क्वरबन्त कृत्-प्रस्व. (पा ३, २, १६३; ६,२, १३९) । 'अग्रेत्वरी-', 'अतीत्वरी-' इत्यत्र (पृ. ४२; ८९) यथायथं शोधः द्र. ।

[g]) 'अभितो गतम् (भावे क्तः)' इति कृत्वा °अभी(<भि)-गत- इत्यतः प्राग. पूपप्रस्व. मतः प्राति. कपि प्र. सत् °अभीगतक->°अभी अ अक-> यनि. इति वा, 'अभितः ईर- (भावे <√ईर <√ऋ)' इति कृत्वा °अभीर-[भि-ईर- (वैतु. पत्रा.)] इत्यतः पूर्ववत् कपि प्र. सत् °अभीर्क->°अभीक-> यनि. इति वा नैप. द्र. [वैतु. पा (५, २, ७४) यदनु अ(भि>)भी+कन् इति म्यु. आद्युदात्तः (पा ६,१,१९७), यस्मिन् चाऽनगमात् कर्षणो विरोधश्च प्रसज्येत (प्रक्रमं श्रौतसरूपाभ्यां भिन्ने एव सती °अभिक- इत्य् °अभीक- इति च प्राति. उपकल्प्य-माने आचार्योऽनुशासनस्य विपर्यासक्रियेतातामित्यभिसंधेः [तु. टि. अभिं-क-]; या. (३, २०) '=अभ्यंक-' इति यदनु अभि+°अक- (=√अञ्ज्+भावे क्तः) इति गस. वा स्यात् प्रास. वा यस. वा (सर्वथाऽपि तु मिथ्यास्वर एव प्रसज्येत । गस. थाथादिघोऽन्तोदात्तत्वाऽन्यथा पूपप्रस्व. स्यादित्य् °अभ्यंक- इति मध्यस्वरित इत्यभिसंधे.); दे.(२, १७) अभि√इ+ईकः प्र. (तु. पाउ ४, २६; मा. ऋ ९, ९२, ५) इति धात्वर्थोपनिर्भरः पक्षो वा, अभि+भी- (<√भी) इत्यतः यस. मतः कप् प्र. इति वा (तु.टि. अनूक- यदनु उप. <√अञ्च् इति वादोऽप्य-विशिष्टस्वरः स्यात्) इति दिक् (तु टि. प्रतीक-, समीक-)] ।

[h]) विशिष्ट इद ऋ (६, ७४, ४) पाभे. ।

[i]) संदिग्ध-स्वरूपः संस्कारान्तरापेक्षः पा. ।

[j]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगतिस्वरः (पा ६, २, ४९) ।

[k]) 'आभीद्धः' इति दीर्घादिः मुपा. चिन्त्यः । आङ्-पूर्वत्वस्य प्रसिद्ध्यभावादित्यभिसंधे. ।

२¶अभी(भि-इद>)द्वा^a- -द्वा तै ५, १, ७, ३ काठ १९, ७ क ३०, ५.

°अभी(भि-इ)घ्[b]- भीव् शौ १९, २८, २[c], पै १२, ११, २[d]

अभी(भि√इ)न्व्, अभि ''इन्वत, अभि॰ इन्वतु पै १२, ६, १२

अभीप°-

अभीप-तुस्'(>) ऋ १, १६४, ५२, तै ३, १, ११, ३†, ¶मै ३, ७, ८, ४, ८, ५, काठ १९, १४†, २०, १¶, २९, ३¶, ¶क ३१, ११, ४५, ४, शौ ७, ४०, १†

अभीप्सत् अभ्या(भि√आ)प् द्र

अभीमोद मुद् अभि√मुद् द्र

अभी(भि√ई)र्, अभ्यीरयन्त खि ४, १०, १, ३

(°अभीर्-, °अभीर्क-) अभीक-टि. द्र

१अ भीरु[g]- -रव ऋ १, ८७, ६, ८, ४६, ७ तै २, १, ११, ८, ४, २, ११, २, मै ४, ११, २, काठ ८, १७ -रु ऋ ४, २९, २, -वम्[h] ऋ ८, ४६, ६

?¦अ भीरुण[i], ?अभीरुण- -णम् मा ६, १७, शौ ७, ९४, ३, पै १, ३३, ३

अभीलाप-लप्- अभि√लप् द्र

अभी वर्ग- अभि√वृज् द्र

१,२अभी-वर्त- अभि√वृत् द्र

अभी वर्ध- अभि√वृध् द्र

अभीवार(भि-इव√°अर्)[j], ?अभीवार[k] शौ १, ३२, ४

अभी-वृत- अभि√वृ द्र

a) १सख्याकादभेदेऽपि स्वरितत्वाऽभाव तै द्र नान्यत्र [तु अभी(भि√इ)घ् इत्यस्य तिङ्न्तम्]।

b) गस क्रिय त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। 'धर्मे' इत्यस्य वि द्र।

c) 'अभीन् [पपा, ६अ+भी-(<√भी)]' इति 'दुर्हार्दे' इत्येतद्गामि वि इति सा [तु नाव टि यद्तु पै मूले विज्ञापित भवेद् यथेहाऽन्त्यस्य तकारस्य मूलत सन 'न्त्' इतीव विकार ममनति (तकारस्य नकारमकारयोर्मध्ये व्यञ्जनभक्तिमात्रतया मिथ्याऽऽमाणादियभिसधे)]। एस्थि 'अभिसुतापय' इति वा (तु w R.), 'अभिन्' इति वा (तु मात) यत्र पिपठिषित भवति, तदपुरमिति चान्यद्गमिनि च कृत्वा दुर्ग्रह द्र।

d) 'अभीन्' इति दुवा यनि मूले सगमय्य प्रकृतिप्रयावर्तितया सुशोध द्र [विकृतस्य मत शौ (तु नापृष्टि) तस्याच्छिन्नमात्र वाऽभिसंधे]।

e) तु टि. अभीन्।

f) तमि प्र तनू-स्वरश्च [वैतु सा शौ (७, ४०, १) अभि√पत्+क्विप् इति व्यु पादुक]।

g) तत्र नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

h) अभि पूर्वस्यैकारे द्याभाव। 'अभीरवम्' इत्यनि [illegible] अमरहति द्र (तु । ४००)।

i) [illegible] इति [illegible] (१, ३३, ३२) [illegible] 'पुरत्य [illegible] अभीरुणम्' इति [illegible] (तु यनि मा) [illegible] 'अभीरुणम्' इति [illegible] (तु यनि शौ) [illegible] [तु यक धरुण इति च वरुण- इति च, वैतु उ म PW प्रभृ च तम ६अ+?भीरुण (=भीरु-) इति (उप का व्यु कथ च नञ्-स्वराऽप्रवृत्तिरिति त्वस्पृष्ट भवति), उ अभि√लू>रू इत्यपि विकल्पयति (पूप दीर्घत्वम् इत्यभि सधि)]। अथ द्वितीय कल्पो द्वे पदे इति। के ते इति 'भीरु (क्रिवि)-ऋणम्'>°भीरु रुणम्>°भीरुणम्> अ° (यनि) इति वा 'शेपे अभीरु ऋणम्'>°प अभीरु (क्रिवि)रुणम्>॰पे अभीरुणम्> इति वा वर्णसमापत्तिलापानुपातिसौवरसक्रमश्च पत्त छन्दोनुरोधप्रयोजितो मिथ्याप्रत्यायितपूर्वसवर्णैकादेशादिव विसर्ज्यमानोऽकारोपजनश्च द्र (वैतु सा [शौ] अभि रुणम् (ऋणम्) इत्युपसर्गभूतस्य प्रथमस्य पदस्य दीर्घभावश्चाऽध्याहृतयोग्यक्रियायोगश्च)। एस्थि भूयोविमर्शमहताऽस्य विषयस्य सुस्पष्टेति दिङ्मात्रम्।

j) अभ्युपचयभूतस्य 'इव' इत्यस्य तदङ्गत्वेनापसर्गवदुपचार द्र (यनि समात आलोचनार्थं तु नाव टि)।

k) =अभि-इव-आर (तिङो निघाताऽभावे तु पा ८, १, ६५ वैतु [illegible] 'अभि इव आर' इति)। [illegible] यनि इवोपचिताऽभ्युपसृष्ट [illegible] निष्पन्नमिद [illegible] न त्वेषा वा वस्तुस्थिति स्यात्। कथमिति। [illegible] [illegible] इति। यद् विश्व [illegible] इति वा [तु तैआ ३ ७, १०, ३) [illegible] इति वा (तु पै १, ७३, ४)] तत् [विश्व (कर्तृ)] [illegible] [illegible] इति हि [illegible] पादे 'विश्वम्' [illegible] [illegible] [illegible] 'विश्वमभ्याऽभिवार' (<अभि√इव [illegible]) इति प्रथमस्य [illegible]

अभी(भि√ई)शु

अभी(भि-ई)शु[a]- -शवः ऋ १,३८, १२; ५, ६१, २; ८, ३३, ११; जै ४, २०, ४; शौ ८, ८, २२; २०, १३१, ४; पै १५, १२, ८; १६, ३१, २; -शुना शौ ६, १३७, २; पै १, ६७, ४; -शुभिः ऋ ५, ४४, ४; खि ४, ११, ६; ५, १५, ११; मा ३४, ६; -शुम् खि १, १२, ५; -शून् ऋ ६, ५७, ६; -शूनाम् ऋ ६, ७५, ६; मा २९, ४३; का ३१, २, १०; तै ४, ६, ६, २; मै ३, १६, ३; काठ ४६, १; पै १५, १०, ६. [°शु- अन्°, दशन्>श°, स्मत्°, सु>स्व्° हिरण्य°]

अभी(भि√इष्)प्>ष्ट्, अभीष्टात्[b] शौ १२, ३, ३४;४१; अभि... इष्टात् शौ १२, ३, ४२.

¢अभी(भि-इ)ष्टु(त>)त्ती[c]- -त्ती ऋ १, १६४, २७.

१¶अभी(भि-इ)ष्ट,ष्टा[d]- -ष्टः मै १, १०, १७; २०; काठ ८, ७; ३६, ११; १४; क ७, ४; -ष्टम् काठ २८, ५; क ४४, ५[2]; -ष्टाः मै १, १०, १७[4]; २०[2]; ३, ४, २; ४[2]; ८, १०; ९, ४; १०, ४; ४, ४, ८; १०; ८, ३[2]; काठ ८, ५; ११, १०; २८, ५[2]; ३६, ११[4]; १४[2]; क ७, १; ४४, ५[2]; -ष्टे मै ३, ४, २; ४.

२¶अभी(भि-इ)ष्ट[d]- -ष्टाः तै २, ४, १०, ३. [°ष्ट- अन्°]

¶अभी(भि-इ)ष्टि- -ष्टै काठ ८, ८; २८, ३;४; क ७,२; ४४,३;४.

अभी-षह्-, अभी-षाह्-, अभी-षाह्य-, अभि√सह्, साह् द्र.

अभी-वेशु-, अभि√वेशि द्र.

अ-भुज्[e]- -भुक् ऋ १०, ९५, ११.

°अ-भुजिष्य[f]- -ष्यः शौ २०, १२८, ४.

°अ-भुजिष्य[g]- -ष्यः खि ५,१२,४[b].

अ-भुञ्जत्[h]- -ञ्जतः ऋ १, १२०, १२; ८, १, ६; कौ १, २९२; जै १, ३०, १०; -¶ञ्जतः तै ६, ५, ९, ४; मै १, १०, ७, काठ ३६, १; क ४४, ९.

अ-भूति[e]- -तिः शौ ११, १०, २१; १२, ८, ८; पै १६, ८७, १; -तिम् खि २, ६, १, ८; ¶मै ४, २, १३; -त्या शौ १६, ७, १; -त्याः शौ ७, १०५, १; १६, ५, ५; ८, ६; -त्यै मा ३०, १७; का ३४, ३, ४.

¶अ-भूत्वा[e] तै ५, ५, १, ६.

?अभेद्या[i] पै १३, ४, १३.

°अ-भोज[f]-

अभोग्घ(ज्-घ्)न्[j]- -घ्नः ऋ १, ६४, ३.

(°अभ्यक-) अभीक- टि. द्र.

अभ्यक्त- अभ्य(भि√अ)ञ्ज् द्र.

?अभ्यगौः[k] पै ५, ९, ५.

अभ्य(भि√अ)घाय, अभ्यघायति शौ ७, ७३, ३; १९, ५०, ४; पै १४, ४, १४; अभ्यघायन्ति शौ ५, ६, ९; पै ६, ११, ११.

आथर्वणिकः पा. गत् काले विकारमुपागमदिति संभाव्यते (वैतु. गपू. तैमा. 'अभिवावृधे' इति)। यत्तु सा. अभीषारः (<अभि √१,२ षृ) इति ग्रथ इति कृत्वा पठकस्य भ्रान्ति. सतो धातुविश्लेषेण घञि प्र. निष्पत्तिमभिदधाद पर्यवस्यदेष विभक्तिपरिणामादिप्रपञ्चं रचयेत्, तन्निरा-न्नमधोदयमिव स्यात्। पर्याय-स्वरे प्राप्ते उप. आयुदात्तस्याऽसंभवादिति दिक्। विस्तरस्तु पुनः तनिमि-त्तान्तरोऽन्वेष्यः।

[a]) गस. उपपदस्व. (पा ६, २, ११९)। उप. वन् प्र. तमं. नित्स्वरश्च [पाउ १, १०; पा ६, १, १९७ (तु. दे १, ५; वैतु मा ३, ९; दे १, ५, ।।४. प्रमृ. च अभ्य [भि√१अ]न्+शुगू प्र. इति)]।

[b]) 'अभि' इति वप्र. इत्येव योतुक' ॥. विन्दः (तु. मस्य. टि. 'अभिष्टि- >ष्टाः')।

[c]) तस. पाश्चान्त-पूर्व-स्वर. (पा ६, २, ११९)। दश. योगस्य पृथो तु. पत्त.; वैतु. सा. ।।४. प्रमृ च 'अभ्युपात्-शु-शात्' इति (ईश्वरदेदेष्य विन्दः)।

[d]) मस्व.इत्ने १अभीद- २अभीद- इत्यत्र यक टि.द्र.।

[e]) बस. अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप. भावे क्विप् द्र. (वैतु. सा. कर्तरि प्र. इति कृत्वाऽनुपपन्नस्वरं तम. दुवाणः)।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √भुज् >°भुजिष्टि->°भुजिष्य- इति तादर्थ्ये यत् प्र.निष्पन्नं द्र. [तु.नाड. (पाभे.) च ॥ R.'अ-भुजिष्ट-' इति शोधुक; वैतु. मूको. अभुजिष्य- (यत्तु '√°भुज् >भुजिष्टि->°भुजि-ष्यं-' इति कल्प्यमानम्)। एम्पि. अपि दा पाण्डु. तदनु मात. धाऽन्यान्दैश्वर्ययोरिन्यपि गृह्ये. सुरा. प्रामाण्यं शारदम् तत्सादिदेत]।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. दृ.।

[h]) मुरा. उपगादिस्वरः शोधार्हः द्र.। तत्पुरुषत्वाच्च पूर्वपदप्रकृतिस्वरोपाय (तु. सा., पाभे)।

[i]) 'अभेद्यात्' इति शोधनीयः सुरा.। 'हविर्-दुत्' इति शौ (४, १७, ८) पाभे.।

[j]) उप. क्विबन्त-पूर्व-स्वर. (पा ६, २, ११९)।

[k]) शोधनीयः संस्करणान्तरेषु मुरा.।

अभ्य(भि√अ)ञ्च्

अभ्य(भि अ)न्च्- -म्यञ्च पै६,२,५.

अभ्य(भि√अ)ञ्ज्, ¶अभ्यङ्क्ते तै २, ५,१,७, ६, १,१,५, काठ २३, १ ¶अभ्यङ्क्ते तै ६, १, १, ५, मै ३, ६, २[1], काठ २२, ११, क ३५,७, ¶अभ्यनक्ति तै ५,२, ८, ६, काठ २०, ७[1], २३, १, २५, ८, क ३१, ९[1], ३५, ७, ४०, १, ¶अभ्यनक्ति तै २, ५, ११, ३, ५, २, ८, ६, ?अभ्यनुक्ति खि ४, १०[2], १, †अभ्य अते ऋ ९, ८६, ४३, कौ १, ५६४, २, ६६४, जै १, ५७, ११, ४,२०,८, शौ १८,३,१८

अभ्यं(भि-अ)क्त,क्ता[a]- -क्त. मै ४,९, १९, -क्ता शौ १०, १, २५, पै १६, ३७,५, -क्ता खि ४, ५, ३०[b] [°क्त- अन्°, मु>स्व्°]

अभ्यु(भि-अ)अन[c]- -न पै ७,१५, ८, -नम् ऋ ८, ३, २४, ७८, २, १०, ८५, ७, ¶तै २, ५, १, ६[1], ¶मै ३, १, २, शौ ६, १२४, ३, १४, १, ६†, पै १६, १११, १२†, -नस्य पै ४,१०, ८ [°न- भाञ्जन°]

◦अभ्य(भि अ)ञ्जन[d]- -न ऋ २, ८, ४, ¶मै ३, ६, ६

¶अभ्य(भि अ)ति√हन्, अभ्यतिघ्नन्ति मै ४, ४, ४[1]

¶अभ्य(भि-अ)ति√मुच्, अभ्यतिमुच्यते काठ ३०, ७

¶अभ्य(भि अ)ति√रिच्, अभ्यतिरिच्यते तै ७, १, ५, ६, मै १, ११, ९, २,२, ११, ४, ७ ६[2], काठ १४, १०, २६, ४, २८, ९, ३४, ४, क ४१, २, ४४, ९, अभ्यतिरिच्यन्ते मै ४,७,४

¶अभ्य(भि अ)ति√प(<स)ज्,ञ्ज्, अभ्यतिषजति काठ १२, ५

अभ्य(भि अ)ति√सृज्, अभ्यतिसृजाम शौ १०, ५, १५-२१, १६, १, ५, ¶अभ्यत्यसृजन्त काठ २४, ७, क ३७, ८

¶अभ्य(भि-अ)त्यू(ति√१ऊ)ह्,अभ्यत्यूहति मै २, ३,७, अभ्यत्यूहत् काठ १२, ५

अभ्य(भि अ)द्यु[e]- -द्वे शौ ४, २८, २, पै ४, ३७, २

अभ्य(भि-अ)नु√दिश्, अभ्यनुदेष्टु वै ५, ११, ५ ९

¶अभ्य(भि अ)नु√वच्, अभ्यनूवाच तै ५, ६, ६, ३, काठ २८, ४ क ४४,४

अभ्यनूच्यत तै ७, १,५,५.

अभ्य(भि अ)प√क्रम्, अभ्यपाक्रमी शौ १२, ७, १८

अभ्यपा(प√अ)न्

अभ्य(भि अ)पान- -नम् पै ८,१,७

अभ्यपे(भि-अप√इ), अभ्यपेहि शौ ७, ९३, १

?अभ्यप्रयुङ्क्त[f] पै २, ६५, २

अभ्य(भि√अ)म्,अभ्यमीति[g] मा २२, ५, का २४,१,५ तै ७, ४,१५, १, मै ३,१२,१, काठ ४४, ४, †अभ्यमीषि ऋ १० ८६,८,शौ २०,१२६,८, अभि अमन्ति ऋ ७, २५ २[b] अभ्यमन्त ऋ १, १८९, ३, मै ४, १४, ११

अभ्य(भि√अ)य्

¶अभ्य(भि-अ)य्य काठ १३ ८

अभ्य(भि√*अ)र्घ्

*अभ्य(भि अ)र्घ

अभ्यर्घ-युज्वन्[h]- ज्वा ऋ ६, ५०, ५

¶अभ्य(भि-अ)र्ध[i]- -र्धे तै २ १, ७, १, मै २, ५,४[1], ३, ६, ६ ८, ३, काठ १०, ११ १३, १

?अभ्यर्धयम्[k] पै १, २६, ५

†अभ्य(भि√अ)र्ष्, अभ्यर्षति ऋ ९, ६६, २२, अभ्यर्षन्ति ऋ ९, ६२, ३, ६३, ६, ८५, ७, कौ २, १८२, जै ३, १७, १ अभ्यर्षसि ऋ ९, ६४, ८, शौ २, ३०५, जै ३,२५,५ अभ्य ऋ ९, ८५, ४, ८

†अभ्यु(भि-अ)र्षत्[l]- -र्षन् ऋ ९,

a) [illegible] (पा ६, २, ४९) ।

b) सुपा स्वर [illegible] ।

c) [illegible] (पा ६ १,१९३ २,१३९)।

d) [illegible] (पा ६,१,१९३,२,१३९)। [illegible]

e) [illegible] (पा ७, ४, ८५ ६, १, १९३) ।

f) [illegible] ।

g) [illegible] ।

h) 'अभि'इति स्थाने अभ्य इतीव कृत्वा यत् 'सुनाम' इत्येतत् [illegible] निनायति, तदप्रमाणम् ।

i) [illegible] । अत्र नाउ एव पूर्वदेशिक मतम् (तु MVG २४७) [illegible] ।

j) [illegible] [पा ६ १, १९३ २, १३९, [illegible]] । [illegible] ।

k) [illegible] सुपा [illegible] [तु '[illegible]' इति शौ (१, २४, ४) [illegible]]।

l) [illegible] [पा ६,१,१८६; २,१३९ (तु [illegible])]।

१६,६ф;६२,१९ф; १०६,१३; कौ १, ४८९ф; जै १,५१, ३ф; ३,५, ५; १२, ७.

अभ्य(भि√अ)र्हं, अभि ·· अर्हत्[a] पै १४, ४, २.

†अभ्य(भि√अ)व्, अभि···आवीत् ऋ ९, ९७, ३९; कौ २, ७०९; जै ३, ५८, ६.

¶अभ्य(भि-अ)व√क्रन्द्, अभ्यव-क्रन्दति काठ २५,७; क ३९,५.

अभ्य(भि-अ)व√क्षि,अभि···अव ····क्षेपि ऋ ७, १८, २१[b].

अभ्य(भि-अ)व√चक्ष्
अभ्यव-चक्षाण- -णो पै १२,३,४.

¶अभ्य(भि-अ)व√चर्, अभ्यवच-रति काठ ३६, १४.

अभ्यव-चारम् अनु >न्व्°

अभ्यव-चारक- अन्°

अभ्य(भि-अ)व√तन्, अभ्यवतनोमि शौ ८, ८, २४.

¶अभ्य(भि-अ)व√दह्, अभ्यवदहेत् मै १, ६, ६.

अभ्य(भि-अ)व√निज्, अभ्यवनिक्षि शौ १०, ५, १५–२१; १६, १, ४; पै १६, १२९, १–१०.

¶अभ्य(भि-अ)व√नी, अभ्युवनयेत् काठ ३५, १६; क ४८, १४.

अभ्य(भि-अ)व√पश्, अभ्यवप-श्यसि, अभ्यवपश्य पै ८,२०,७.

अभ्यवर-वुशिक°

¶अभ्य(भि-अ)व√रुह्, अभ्युवरो-हति मै १, ११, ८[2]; ४, ४,६[2]; काठ १४, ८[2].

अभ्यव-रोहत्[c]- -हन् मै ४, ४,६.

अभ्य(भि-अ)व√सृज्, ¶अभ्यवसृ-जन्ति काठ २१, ४; ९; क ३१, १९; अभ्युवसृजामि शौ १६, १, ६.

अभ्य(भि-अ)व√स्ना
अभ्यव-स्नात- -तेन पै ९,२२,१८.

अभ्य(भि-अ)व√हृ, ¶अभ्युवहरति मै ४, ४, ६[2].

अभ्य(भि-अ)व-ह्रियुमाण[d]- -णः मा ८, ५९; का ९, ७, ७.

¶अभ्यवे(भि-अव√इ), अभ्यवैति मै ३,६,२;७;८,४; अभ्यवयुन्ति मै १,१०,१३[2]; मै ४,८,५[2]; अभ्यु-वयन्ति मै ४, ८,५[4]; काठ २९, ३; क ४५, ४; अभ्यवैत् काठ ८, १०; क ७, ६; अभ्यवायन् तै २, ६, ३, २; काठ २४, ७, क ३७, ८; अभ्यवेयात् मै ३, ८, ४; अभ्यवेयुः मै ४, ८, ५[2]; काठ २९, ३[1]; क ४५, ४[1].

अभ्यवा(व-आ)यन[e]- -नम् मै ३,८, १०.

अभ्यवे(व-इ)त्य[f] तै १, ५, ४, ४.

अभ्यवे(व-इ)त्य[g]- -त्यम् तै ३, १, ९, ६.

अभ्य(भि√१अ)श्, अभ्यंश्नुते, अभ्यश्नुते तै ७, १, १, २¶; †अभि···अश्नोति ऋ ३, ११, ७; कौ २, ९०७; जै ४, १५, ३: अभ्यंश्नवातै शौ १२, ३, ३४; अभ्यश्नुवातै पै १, ७०, १; अभ्यंश्नवाव ऋ १, १७९, ३.

अभ्यानशे पै ३, २, ५[h]; अभि-····आनशुः ऋ २, २४, ६; अभ्यानश्म ऋ १०, ३१, ३; अभि···अश्याः ऋ ४, ५, ७; †अभि···अश्याम् ऋ १, १५४, ५; १६६,१४; ६,१३,६; मै ४, १२,१; अभ्यंश्याम ऋ ७, ९३, ८; अभि ···आष्ट तै १, ३, १४, ६[i]; काठ १०, १३[j]; अभि··· आष्ट्र शौ ४, १, ५[k]; पै ५, २, ४[l].

[a]) 'अुवि···अरुहत्' इति शौ (१९, ४९, २) पाभे.।

[b]) विमर्शसहं स्थ. द्र. [=जनिभी राजेव द्युभिस्त्वम् (अस्माकं स्तुतीरिव)विदुर् अभ्यवक्षेपि(=दिव अवेत्याऽस्मद-भिमुखीभूयेहैव निवससि),तु.वें.'अभ्युपगच्छसि'इति; वैतु सा.(मुपा.!) अभि√अव्>'अभि···अुव'(=लोटि मपु१) इतीव पृथक् कुर्वाणः; ORN. सा. कल्पं कर्माश्रुतेरवगणयन् समानमच्चोदक्षममपि सद् असत्-त्वल्पान्तरत्रयमपरमुप-दर्शुकश्च ऋ १,७१,१०; ७, ६४, २ इत्यत्रत्यन्यायमनु-सिसीर्षुरपि मंस्तमन्याय्यमिवाऽऽभासुकश्च 'द्यु-' इति दिनपर्यायीकृत्य अुव >उप इति पा. परिवर्तुकश्च]।

[c]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[d]) उप. कर्मणि शानच् प्र.। शेषं नापूटि. द्र.।

[e]) गस.ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[f]) सस्व. नापूटि. दिशा द्र.। उप. ल्यप् प्र.।

[g]) गस.क्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ३,१,१०९;६,२,१३९)।

[h]) व्यानश्रे इति (शौ ३, ७, ६) पाभे.।

[i]) एकतरत्र तु. अनुपदमेव याज्यात्वेन श्रूयमाणं 'त्रुष्माद् यो अुग्रमभ्यार्ति' इति यदनु यनि. √१अश् इत्यस्य योगेन कर्माकाङ्क्षापूर्तेरपरिहार्यत्वेनौचित्यदर्शनाद् 'अभि' इति तद्युक्तः ग. इत्येव साधु द्र. [वैतु. मा. सा. K. च 'अभि' इति कप्र. 'अुग्रम्' इत्येतदन्वित इति]।

[j]) नापूटिदि. मा. प्रमृ. समानपक्षत्वेन 'अभि' कप्र. इत्यातिष्ठमानः SIM. उपेक्ष्यः।

[k]) आख्याते रेफोपजनः प्रामाणिकः द्र. [तु. मूको. पपा. च; वैतु. सा., WR., शाखान्तरीयः पामे. च (=नापू. रू.)]। अभेर्गतित्वे एषूटि एव प्रमाणं स्यात्। आलोच्यश्रुत्यभेदात् (वैतु. सा. W. चामी कप्र. इति)।

[l]) नापू. स्थ. आलोच्यविषयस्य साम्यं द्र.।

१अभ्य(भि√१अ)स्, †अभ्युस्ति ऋ ४, २१, ७ ८, २४, १९, २१, कौ १, ३८७, जै १, ४३, ७, ४, १७, ७, ९, शौ २०, ६५, १, ३, अभि अस्ति ऋ ८, १, १७ª, अभि सन्ति ऋ ३, १६, २ अभ्यसि ऋ ६, २५, ५, †अभि · असि ऋ ८, ९९, ५, ९, ५९, ४, मा ३३, ६६, का ३२, ५, १२, कौ १ ३११, २, ९८७, जै १, ३२, ९, शौ २१, १, ६, २०, १०५, १; पै १६, ८९, ६६, अभ्यसि ऋ ८, १००, ४, अभि² असि ऋ १०, ४८, ७, अभिस्म. ऋ ८, १०२, ३, ¶अभिस्म मै १, १०, १८, काठ ३६, १३, अभ्यसत् ऋ १, १५६, २, २, २६, १, †अभ्यस्तु ऋ १, ९४, ८, २, ४, २, २८, १, ४, १२, १, ८, १, ३२ पै १२, १, ८, अभिसन्तु ऋ ७, १, १०, अभि…असानि शौ ६, ९७, १, अभि असाम ऋ १०, ५३, ४, अभिष्यात् ऋ १०, ११७, ७, अभिष्यु· ऋ १०, ९९, १५, अभिष्या ऋ १०, ६९, ६, काठ २, १५, अभिष्याम् ऋ ७, १, १३, अभिष्याम ऋ १ १०५, १९, १७८, ५, २, ८, ६, ३, १, १६, ५, ४, १, ९, ३५, ३, १०, १३२, २, सि ५, ७, ३, १०, †तै १, ४, ४६, ३ मै १, ४, १४¶, ४, १२, ८†ᵇ, १३, ८†, काठ ७, १६†, १२, १४†, १९, १३, कौ १, ३३६, जै १, ३५, ५, शौ ७, ९८, १, १३, १, २२, †अभि…ष्याम ऋ ७, ४८, २, ५६, २४, काठ २३, ११

अभि आस ऋ ४, २७, २

¶२अभ्य(भि√२अ)स्, अभ्यस्येत् काठ २१, ७

अभ्य(भि-अ)स्त- हस्त°

ⁱअभ्यस्थनहमि° पै ३, २८, २

ⁱअभ्याᵈ पै १, ८६, ७

अभ्या(भि आ)√क्रम्

अभ्या-क्रामम्° शौ १०, ७, ४२

अभ्या(भि-आ)√गा,अभ्या(भि-आ) गावᶠ शौ ९, १५,५, पै १६, ६८, ५

अभ्या(भि आ)√चर्

अभ्या-चार्°- -रम् शौ १०, ३, २, पै १६, ६३, २

अभ्या(भि आ√अ)ज्, अभ्याजति सि ३,७,१ᵇ ¶अभ्याजन् मै १,६,३

¶अभ्या(भि-आ)√तञ्च्, अभ्यात-क्ति तै २, ५, ३, ६

¶अभ्या(भि-आ)√तन्, अभ्यातनुते तै ३, ४, ६, २, अभ्यातन्वत तै ३, ४, ६, १, २²

अभ्या-तान्ᵍ- -ना , -नान् तै ३, ४, ६, १, -नानाम् तै ३, ४, ६, ३, -नै तै ३, ४, ६, २³.

अभ्यातान-त्व- -त्वम् तै ३, ४, ६, २

¶अभ्या(भि-आ)√२दु

अभ्या-दाव्यᵈ- -व्य , -व्येन मै १, ८, ९

¶अभ्या(भि आ)√द्रु, अभ्याद्रवति मै ४, ६, ९³

अभ्या(भि-आ)√धा>दधा, ¶अभ्या दधाति मै ३, ४,५, काठ २२, २,६, क ३४,१, अभ्यादधामिʰ मा २०, २४, का २२, ३, १, ¶अभ्यादध्यात् तै २,२,१०,५ ५, ८, ६

अभि…आधित सि ५,७,२,८

¶अभ्याधीयते मै १, ८, ७

अभ्या (भि√आ)प् > अभी (भि√ई)प्स,

¶अभीप्स(त् >)न्ती- -न्ती काठ २७, १, क ४२, १

ª) √१था २था दम्(यङ) > १था २था दगुन-(यङ.) > -ना (न द्वि १) इत्यत्र कर्म इ [पैतु गा कर्मोपाद्वाप्रदर्श धातु- राव्यमाधिकेन 'दगुना' (नृ १) < √१दम् इत्येव यदथ; GW नानुगत इति द्वितीमाणोऽपरिहाऽने ग समान]।

ᵇ) 'अभिस्याम' इति मुगा । (तु ऋ ८, १०५, १९)।

ᶜ) …

ᵈ) मुरा अस्य् आ > अभ्या इति शोधः इ । [तु …]

निगमान्तराऽश्रुतपूर्ववादप्रमाणत्व चेत्यभिमपे)]।

ᵉ) गत णमुलन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

ᶠ) 'अभि । आ । अगात्' इति ऋ (१, १६४, २७) पाभे । तथात्वेऽपि स्वाप अभ्य इ. ।

ᵍ) गत घञ ते कृति थाथादि-स्वर (पा ६,२,१४४)।

ʰ) 'अभ्यायुनि' इति मूको पाभे ।

ⁱ) गत ण्यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८५,२,१३९)।

ʲ) पता यद् अभे स्वरः प्रादीश, … इ (तु उ । ११ प्रन् 'अभि मादयामि' इत्येव निर्णिय)। यद्वा (अ+(√भी>) भी (बग) > अभि (न द्वि १ = अभीः) …

अभ्या(भि आ) √पृ, अभि(ᵃआपप्रिय)ᵃ ऋ ३, ३०, ११

¶अभ्या(भि-आ) √प्लु
अभ्या-प्लवमान- -नात् काठ ७, ६, क ५, ५.

?अ भ्याम्ᵇ पै १, ७५, ३

अभ्या(भि-आ) √१यम्, ¶अभ्यायच्छति मै २, १, ८, काठ १०, ११, २१, १, ¶अभ्यायच्छन्ति मै ७, १, ८ काठ १०, ११, ¶अभ्याच्यछन् मै ४, ६, ८.
अभि आयमत्‌ᶜ कौ १, १२८, जै १, १४, ४, अभि आयमन् ऋ ८, ९२, ३१

अभ्या(भि आ)यसेन्यᵈ- -न्या ऋ १, ३४, १

¶अभ्या-युत्यᵉ मै ३, ८, ३, ४, २, १२

अभ्या(भि-आ) √या, अभि आ-याहि ऋ ५, ५१, ५ᶠ, अभिᶠ (आयाहि) ऋ ५, ५१, ६, ७

¶अभ्या(भि आ) √यु, अभ्यायुवते मै ४, ५, ६

अभ्यायुक- १अभी द्र

अभ्यारम् अभ्यृ(भि √ऋ) द्र

¶अभ्या(भि आ) √रुध्, अभ्यारुणत् काठ २३, १०, क ३७, १

¶अभ्या (भि आ) √रुह् > रोहि, अभ्यारोहति तै २, ५, ५, ६, अभ्यारोहति तै २, ५, ५, ५, ५, ६, ६, ४², ८, ३², ६, २, ३, ३, मै १, ९, ८, ३, ३, ९, ४, ६, ६, १, ६, ८, १०, ४, ३, १, ४, ९, १०, काठ ९, १५ २३, ३, शौ ३, २९, ३ऽ, अभि आरोहति तै १, ५, ९, ५, अभि² आरोहति मै १, ९, ८, काठ ९, १५, अभ्यारोहन्ति तै ७, ३, १, १, ३, ५, २ ३, ७, ३, ४, ९, २, ३², १०, ३, ४, १, ९², ५, ३, ५ ४, ७², ३, ५, ७
अभ्यारोक्ष्यति मै ३, ४, ६
अभ्यारोहयति काठ २४, ६ २६, ४, २७, ६, क ३७, ७ ४१, २, ४२, ६
अभ्या रुह्यᵉ त ७, ४, ४, १
अभ्या रूढᵍ- -ढ तै १, ५, ९, ५ २, ५, ५, ६ ७, ४, ५, १ [ᵒढ- अन्ᵒ]
अभ्या-रोह- अन्ᵒ

अभ्या-रोहत्ʰ- -हन् मै ४, ४, ४, -हन्त तै ७, ५, १, ६; काठ ३३, ७², ८, ऽशौ ४, १४, ६ᶲⁱ, -हन्तम् काठ २४, १
अभ्या-रोहु(क>)काʲ- -का मै ३, ८, ७, १०

अभ्या(भि आ) √वह्
अभ्या वोढृ- -ढा पै ८, ११, २

अभ्या(भि-आ) √वृत् > वर्ति, अभ्यावर्तते, अभ्यावर्तते मै ३, २, १¶, अभ्यावर्ते शौ १०, ५, ३८-४१, अभ्यावर्तस्व तै ४, २, ७, १, मै २, ७, १४, काठ १६, १४, क २७, ५, शौ ७, ११०, १, ११, १, २२, पै १५, २, ६, १६, ५०, ९, अभि···आवर्तस्वᵏ तै ४, २, १, २, मै १, ७, १, अभ्यावर्तध्वम् तै ५, ७, ४, ४, ¶अभ्यावर्तन्त मै ३, २, ४
अभि···आ(आ-अ)वर्त् ऋ ७, ५९, ४
अभ्याववृत्स्व तै ४, २, ५, ६ˡ, मै २, ७, १२, काठ १६, १२, क २७, ३, शौ ३, १७, ९

ᵃ) 'न (=अस्मान्) इयथ वानाथाम्यापप्रिथ' इति स्वारसिक वा अनभिरोचयन् 'अस्माक ममाक त्वम् इव (-तिष्ठासु ?) सन् वानान् (=अश्वान् ?) अभिप्रेरय' इत्येवमप्रसिद्ध चाऽसमर्थं च वा ब्रुवाण सा चिन्त्य ।
ᵇ) त्रुटितमध्यशरीर पद भवति ।
ᶜ) बाह्वृचस्य पाभे कृते तु नाउ द्र ।
ᵈ) गस उप पून्य प्र सकारोपजन कृन् प्रस्व च (तु पाउ ३, ९८, ६, २, १३९)।
ᵉ) गस स्यबन्त कृन् प्रस्व (पा ६, १, १९२, २, १३९)।
ᶠ) तिग्रुष्वप्यृक्षु गायत्रीमानादतिरिच्यमाने 'अभि । प्रय' इति पदे मन्त्रगतार्थस्यानुवादकतया च तत्परिगतार्थतया च देवताप्रेरणमर्थेऽर्थे पर्यवस्यत । अत 'अभ्याहि' 'अभ्यागच्छतम्' इत्याद्याकारकोऽन्वयो द्र । सतम्यापीच 'प्रय' इति कर्मपद कर्तृविशेषणतया नियुञ्जानो 'यन्ति' इति क्रियया चाऽभेर्योग परयन् सा नितरामुपेक्ष्य ।
ᵍ) सस्व कृते तु टि अभिनिपण्ण- ।
ʰ) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १८६, २, १३९)।
ⁱ) 'नाकम् (=दिवम्) अभ्यारोहेम ततश्च सुकृतलोकभूत स्वर् गच्छेम' वा द्र (तु एप मन्त्रो यत्र दिवो नाकस्य पृष्ठात् [=पृष्ठ प्राप्य] स्वर्गमन साक्षाच्छ्रावित भवति, वैतु सा 'स्वर्' इत्यस्य 'नाकम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्य दर्शुक, PW प्रभृ च अभि कत्र इति कृत्वा 'नाकम्' इत्यनेनैनमभिसबध्नुवा)।
ʲ) गस उकञन्त-कृन् प्रस्व (पा ६, १, १९७, २, १३९)।
ᵏ) अभि कत्र अभिलक्षणार्थं इति यथा सा आह, तन्न । तथा गत्य आभिमुख्यविशिष्टाऽऽवर्तनस्याऽऽगमनविषयत्वे पर्यवस्या सद्युन्मित 'अभ्यावर्तिन्' इत्यस्य वि वैयर्थ्याऽऽपत्तेरिति यावत् ।
ˡ) पपा स्वरमधौ शाम्याभेदो भवति [तु टि २अभि (मा १२, ७०)]।

¶अभ्यावर्तयन्ति मै ३, २, ५, काठ ८, ५[२], क ७, १[२], अभ्यावर्तये[a] पै १६, १३२, २
अभ्या वर्तिन्[b]– ॰र्तिन् मा १२, ७ का १३, १, ८, तै ४, ७, १, ७, मै १, ७, १, २, ७, ८, काठ १६, ८, १९, ११, २२, १२, क ३१, १, पै १, ४१, १, –र्तिने ऋ ६, २७, ५, –र्ती ऋ ६, २७, ८
अभ्या-वृत्त[c]– -त्त मा ८, ५८, का ९, ७, ७, काठ ३४, १६
¶अभ्या वृत्य[d] तै ६,२,५,५[२], काठ ८, ४[२], २३, ५[२], क ६, २
¶अभ्या(भि-आ) √शंस्, अभ्याशासेत काठ ११, २
अभ्या(भि-आ) √सृ
अभ्या-सरि(न्>)णी– -णी काठ २५, ५.
¶अभ्या(भि-आ) √स्था>तिष्ठ, अभ्यातिष्ठति मै १, ११, ७[२], ४, ४,५, काठ ८, ८, १४, ७, २३, ९, क ७, २, ३६, ६
¶अभ्या(भि आ) √ह्वे, अभ्याह्वयते तै ३, २, ९ १, ४, ७
¶अभ्यु(भि √ उ)च्, अभ्युच्यति मै १, ८, ९, अभि उच्यति तै २, २, २, ५[१]

¶अभ्यु(भि-उद्>)त् √क्रम्, अभ्युत्क्रामति काठ ६, ४, ८, ७, क ४, ३, ७, ४, अभ्युदक्रामन् काठ ८, ७[४], क ७, ४[४]
अभ्युत्था(भि उद् √स्था) >तिष्ठ, अभ्युत्तिष्ठति काठ३४,९¶,अभ्युदतिष्ठत् शौ १०, ८, २, अभ्युदतिष्ठन् काठ ३४, ९¶
अभ्यु(भि-उद्>)त् √ सद् >सीद, सादि, अभ्युत्सीदति मै १, ७, २, ३[२]
*अभ्युत्-सादया[e]-
*अभ्युत्सादयां √कृ[f], अभ्युत्सादयामक मै १, ६, ५.
¶अभ्यु(भि-उद्>)त् √सृज्, अभ्युत्सर्जेत तै ६, २, ९, १
अभ्युत्सृजति काठ २०, ३[२], क ३१, ५[२]
अभ्युदि(भि-उद् √इ), ¶अभ्युदेति मै १, ८,९, २, २,१३, ४, १,९, अभ्युदिहि शौ ३,२०,१०,१७, १, ६, ७, ¶अभ्युदैत् मै २, ५, ३, ¶अभ्युदियात् मै १, ८,७[२], ९[२], २, २, १३, ¶अभ्युदियात् मै ३, ६, ९, काठ २३, ९, क ३५, ८.
अभ्यु(भि-उ)दित- अन्°, सूर्य°
अभ्युदे(भि-उद्-आ √इ), ¶अभ्युदैति मै ३, ९, १.
अभ्युदे(दा-इ)त्य[d] शौ १०, ११,३, १२, २
अभ्यु (भि-उ)द् √वस् > वासि, अभ्युदवीवस. मै १, ८, ४
¶अभ्युद्धृ(भि-उद् √हृ), अभ्युद्धरन्ति मै १, ८, ८, अभ्युद्धरेयु तै २, २,४,६, अभ्युद्धरेयु मै १,८,८
अभ्यु(भि √उ)द्, -न्द्, अभि उनत्त ऋ ५, ४२, ३
अभ्यु(भि-उ)त्स[g]-
*अभ्युत्सि(न्>)नी[h]– -नी पै १२, ३, ५.
†अभ्यु(भि-उ)न्दुद[i]– -न्दत्[i] ऋ ९, ६१,४, कौ २,१३७, जै ३, १३, १३
¶अभ्यु(भि-उ)प √क्रम्, अभ्युपक्रामति मै ३, ९, ७
¶अभ्यु(भि-उ)प √धाव्, अभ्युपधावेम मै १, ७, २, काठ ८, १५ क ८, ३
¶अभ्युप(भि-उप-आ) √कृ, अभ्युपाकुर्यात्,अभ्युपाकुर्यात् मै४,८,८
अभ्युपा(भि-उप-आ)व √हृ, अभ्युपावहरामि मा १०, २५.
¶अभ्युपा(भि-उप-आ)वृत्, अभ्युपावर्तते मै १, ४, ७, अभ्युपावर्तमहि मै १, ७, २

[a]) 'स्वमभ्यावर्तये' इति मौलिकस्य मकारस्य च्युतस्य सतः पुनः पाठः शोध्य द्र.।
[b]) गस गिम्यन्त-कृत्-प्रत्य (पा ६, २,१३९)।
[c]) कर्मणि ... तरगति-स्वर (पा ६ ... , ४९)।
[d]) गस ... -कृत् प्रत्य (पा ६,१,१९ ३,२,१३९)॥
[e]) गस ... [पा ३ ३, १०४ ('ते ... ' ...) ... (?)]। कृत् ... (पा ६ २, १३९)।
[f]) गस ... [...] ... 'अभ्युत्सादयां ... ' इति 'न प्राम् ... ' (पा १, ४, ८०) ... सधि]। विमिति प्रागभिमत निपातनम् (पा ३,१, ४१) नोह्यमिति । यनि लक्षणमभवादिति । एवि ऋपि 'आम्' इत्यस्य कृदनुप्रयोगस्य चैव ... ऽत्र उस स्यादित्येव विमिति नोह्य भवतीति। ... यान एव मौलिय नेदीय ... स्पर्शेव ... दिष्टमात्रम् (तु ... √गम् >गमि >'गमया √कृ)।
[g]) कर्तरि मः प्र (तु पाउ ३, ६९)।
[h]) मत्वर्थीयः इनि प्र। ततश्च ङी ङीप् (पा ५,२, ११५, ४,१,६)। एव सति विमर्शार्हं स्यर्स स्यात्।
[i]) गस शतृन्त-कृत् प्रत्य (पा ६, २, १३९)।
[j]) विमर्शार्हता (पा ६, १, १७३)।

†अम्युपे(भि-उप√इ), अभि···उपयन्ति ऋ ६,२८,४; काठ १३,१६; शौ ४,२१,४[a].

अम्युप्य अभि√वप् द्र.

¶अम्यु(भि√उ)षू

अम्युंपस्(>:)[b] काठ २६,१; क ४०,४.

अम्यूढ- अभि√वह् द्र.

अम्यू(भि√ऊ)र्णु, अम्यूर्णुते शौ १४,१,२७‡[c]; अम्यूर्णोति ऋ ८,७९,२; अभि···ऊर्णोमि शौ १८,२,५२; †अभि··· ऊर्णुहि ऋ १०,१८,११; शौ १८,२,५०; ५१; ३,५०; ४,६६

अम्यूर्णवा(न>)ना[d]– -ना ऋ ५,४१,१९.

¶अम्यू(भि√१ऊ)हू[e], अम्यूहति तै ५,२,३,७[2]; मै ३,४,५[1]; ७,४; ४,१,९; काठ २२,२[1]; ३१,७; क ४७,७; अम्यूहति मै ३,७,४[1]; काठ २०,१; क ३१,३; अम्यौहताम् काठ ३६,१०.

अम्यृ(भि√ऋ>√*ऋर्), अभ्युर्ति तै २,३,१४,६; पै ५,२,८.

†अभि···ऋणोति ऋ १,३५,९; मा ३४,२५; का ३३,१,१९; अम्यृणोः पै १३,१,१५. अम्य.रुः ऋ ३,१,४.

†अम्यारम्[f] ऋ ८,७२,११; खि २,१३,१; कौ २,९५३.

¶अम्यृ(भि-२ऋ)ति-

√अम्यृतीय, अम्यार्तीयत काठ १०,११.

अम्यृ(भि√ऋ)ञ्ज्, अभि····ऋज्यते ऋ १,१४०,२.

अम्ये(भि-आ√इ), अम्यैति खि ३,२१,१; मा १७,४७[g]; का १८,४,१५; ¶काठ २४,६; २८,४[h]; ३२,२; ¶क ३७,७; ४४,४; पै ३,५,६; अभि····प्रैति शौ ३,२,६; अम्यैमि शौ ६,११८,३; पै १६,५०,५; अम्येहि शौ ८,२,२; पै १६,३,२; अभि···एहि पै २,२३,१.

†¶अम्योपदधाति[i] काठ २०,७; क ३१,९.

अभ्र- √*भ्रप्>२भ्रप्- द्र.

अ-भ्रातृ[j]– -तरः ऋ ४,५,५; शौ १,१७,१; –ता ऋ १,१२४,७.

१अ-भ्रातृव्य,व्या[j]– -†व्यः ऋ ८,२१,१३; कौ १,३९९; २,७३९; जै १,४५,१; शौ २०,११४,१; -¶व्याः काठ २१,२; क ३१,१७.

¶२अ-भ्रातृव्य[k]– -व्यः तै २,४,२,४; मै १,२,१०.

-*अ-भ्रातृहन्-

अभ्रातृघ्नी[l]– -घ्नीम् शौ १४,१,६२.

अभ्रि[m]– -भ्रिः मा ११,१०; का १२,

---

[a]) वेतु. सा. अभि: कप्र. इति कृत्वाऽपार्थम् उप+√इ इत्यस्य दुष्पूरमर्थसाकाङ्क्ष्यमुत्पादुकः।

[b]) गस. कसुबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७,२,१३९)।

[c]) 'अभिधित्सते' इति ऋ (१०,८५,३०) पामे.।

[d]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१६३;२,१३९)।

[e]) रू. द्विविधः स्वरः श्रूयते। यदा गत्यंशे स्वरो निहतश्च तिङ् भवति, तदा 'उदात्त-' (पा ८,२,४) इति स्वरितो भवति। यदा चाऽनिहतत्वात् तिङो गत्यंशे निपातः (पा ८,१,७१), तदा स्वनुदात्तयण उत्तरः स्वरस्तदवस्थ एव भवतीति।

[f]) गस. णमुलन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३,२,१३९)। यत्तु आर- इत्यनेन विभक्त्यर्थं इवाऽव्ययीभाव इतीवाऽभिप्रेतः PW. MW. च, तन्मन्दम्। तथा सत्यन्तोदात्तस्य (पा ६,१,२२३) दुर्वारत्वप्रसङ्गात्।

[g]) 'अभि । आ । एति' इति पपा. चिन्त्यः। पदोपोदनिपाताऽभाववति शिष्टे गतिद्वन्द्वनिघातस्य न्याय्यत्वात् (पा ८,१,७१)। 'अभि' इति 'मः' इत्येतदन्वितः कप्र. अन्यथाऽनुपपत्तेः स्यादप्यु 'आ' इत्यस्याऽव्यवधानतः भावात्परं तेन निपातेन भाव्यम् (तु. पवा. कौ ३,?,६)।

[h]) 'अभ्येमि' इति मुपा. मु-शोधः द्र. (तु. संटि. क ४४,४)।

[i]) यनि. रूपमवास्तविकं संभाव्यते। काठ. च क. च पा. संस्करणान्तरसापेक्षतयोपलम्भात्। तथाहि। काठ. संस्कर्तुः यस्य. टि. 'कर्मण्यम्योप°' इति 'कर्मण्यत्वाप°' इति च क. मूको. पा. इत्युक्तं भवति। तेनैतत् संभाव्यते यदत्र मूलतः 'कर्मण्यत्वायोप°' इत्येवं सतः पा. उभयत्र वैकृतमुत्तरं समजनीति। क. मूको. पा. यत् संस्कर्त्रा न प्रादर्शि, काठ. पा. एव च तत्रत्यं टि. अप्यनवलोक्यता स्वकीये संस्करणे संन्यवेशि, तद् इचिरेतरं भवतीति दिक्।

[j]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद.।

[k]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप. यद.।

[l]) गस्य. नाप् द्र.। स्त्रियां ङीप् प्र., हन उपधालोपश्च (पा ४,१,५; ६,४,९८)।

[m]) व्यु.!। (√*भृ>) *भ्र- >भ्राम्+*भ्रि- (कर्तरि वा करणे वा <√*भृ) कस्यचित् पृथिव्यादेः पदार्थस्य शरीरं आत्मानं प्रवेश्य तदीयस्य प्रविद्यमानस्यांशस्य भर्त्री भरणसाधनभूता वेति कृत्वा खनित्रविशेषसंज्ञा [*भ्राम्भ्रि- (उस. कृत्-प्रस्व.) >*हम्भ्रि- >*अम्भ्रि- >यनि. (तु. पंजा. (द)रम्भि-; हिं. रम्भे- इति

१, १०, तै १, ३, १, १, ४, १, १, ३, ५, १, १, ४¶, ६, २, १०, १[२]¶, मै १, २, १०, २, ७, १, ३, १, २¶, ८, ८[२], ¶, ४, ९, १, काठ १६, १, –भ्रिभि शौ १०, ४, १४, पै ५, ९, २, १६, १६, ४, –भ्रिम् मा ११, ११, का १२, १, ११, तै ४, १, १, ४, ५, १, १, ४¶, ६, २, १०, १, मै २, ७, १, ¶३, १, २, ४, ¶काठ १६, १$, १९, १, २५, ९, १०, २६, ५, ¶क २९, ८, ४०, २, ३, ४१, ३ [°भ्रि- अन्°]

?अभ्रिया[a] पै ९, ३, ३

अभ्रि-खा(त>)ता[b]– -॒ते शौ ४, ७, ५, ६[c], पै २, १, ४, ५, ४, २१, २ [°ता- अन्°]

√अभ्रि, १अभ्रियु-, २अभ्रिय- √*अप्>२अप्- >अभ्र- द्र.

१अभ्व[d]– -भ्व ऋ १, ३९, ८, –भ्वम् ऋ १, २४, ६, ९२, ५, १४०, ५, १६८, ९, १६९, ३, २, ४, ५, ३३, १०, ४, ५१, ९, ५, ४९, ५, ६, ४, ३ ७१, ५, –भ्वा° ऋ १, ६३, १, –?भ्वात् ऋ १, १८५, ९–८, मै ४, १४, ७[२]

२अभ्व[e]– -भ्वम् शौ ४, १७, ५, ७, २४ १, १३, ६, ४, पै ५, २३, ७

√१अम्, अमीष्व तै २, ३, ५, १ आमीत् तै २, ३, ५, १ [अभि° सम्°]

१अम[f]– -म ऋ ५, ५६, ३, ६, ६१, ८, ८, ९३, १४, मा १८, ४[b], का १९, २, ४, तै ४, ७, २, १, मै २, ११, २, काठ १८, ७, क २८, ७, शौ १३, ८, ५, –मम् ऋ १, ६६, ४, –?मात् ऋ ५, ५९, २ ८, १२, २४[1], कौ २, ४६७, जै ३, ३४, २, –माय ऋ ८, २०, ६ –मे ऋ १, ६३, १, ६७, ९, ४ १७, ७, ८, ५३, ८, खि ३, ५, ८, –मेन ऋ ४, २२, ३, ९, १०, ६, –मेभि ऋ ७, ३४, १९, –?मै ऋ ८, ७५, १०, तै २, ६, ११, २, मै ४ ११, ६, काठ ७, १७, कौ १ ११, २, ९९८, जै १, २, १ [°म- स्तनयत्°]

?अम-वत्[i]– -वत् ऋ १, ५२, ९, ४, ५५, ४, ५, ३४, ९, ५८, १, ८६, ३, ८, ७५, १२, तै २, ६, ११, ३, मै ४, ११, ६ –वत्सु ऋ ६, ६६, ६, –वन्त ऋ १, ३६, २०, ३८, ७, ८, २०, ७, जै ४, ८, ६, –वान् ऋ १, ५२, १०, ४, ४, १, ५ ८७, ५, १०, ११, ७, मा १३ ९, का १४, १, ९, तै १, २, १४, १, मै २, ७, १५, काठ १६ १५, क २५, ६, शौ १८, १, २४

अमवती[k]– -ती ऋ १, १६८, ७

अमवत्-तर[l]– -रेभ्य ऋ १०, ७६, ५

१अमति[m]– -ति ऋ १, ६४, ९, ७३, २, खि ३, २२, ४, मा ४, २५

साजात्यसङ्केतदिङ्मात्रम्, वैतु भा तै (१, ३, १, १) √अभ्+इन् प्र इति च, २अप्+√१मृ+इ प्र इति च)]।

[a]) 'अभ्रिया । अस्तनम्' इति पद-विभागोऽत्र भवतीति कृत्वा तादृशो निर्देश एवेहाऽकारि । तत्-साधुता तावत् परीक्षणीं दिग्मिनुसरेत् ।

[b]) तृतत उप कर्मणि के पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) ।

[c]) इह सा '-पाते' इति यत् पठन्निव प्रादर्शि, तन् मूर्धन्यतरव्ययोरुच्चारणसावर्ण्येण व्यामोहितस्य लिपिकृत एव प्रमाद इति सभाव्यते ।

[d]) घ्यु[?] । भावार्थप्राधान्ये सति *१आ भू- (प्राप्त वा भग वा)>*१आभूक >*१अभूभ->यनि इत्येवमाद्या न्योरन्त्यवर्णतत्परिणामाः नेप्र द्र (प्रकृतिसवादार्थं तु दे १, १२; ३, ३, सा. यस्थ, PW. प्रमृ.) । न. द्रोणान्तिध द्र. (तु एडटि) ।

[e]) यद् 'भुम्याः' इति PW GW आहतु ऽम (तु OR[?]) ।

[f]) पर्यायत्वेन भप्, भेदे सति *२आ भू- (गम्) >*२आभूक >*२अभूक >यनि इत्युदात्तयणोऽनुदात्त-स्वरितपर्यवसाना नेप्र द्र ।

[g]) अप् प्र उस (पा ३, ३, ५८) । प्र पित्त्वाभिघाते धास्व ।

[h]) म. १अ+कर्मणि *२म (<√१मा) इति कृत्वा तस नञ्-स्वर इति [पा ६, २, २ तु सा तै (७, ४, २, १)] । एस्थि वा 'माम-' इत्यस्य वि एवैतद् न 'अम्म' इत्येतत्-सवत्त सत् तद्वत् कर्तृपदमिति यद-भिप्रेत भवति, तन् मन्त्रपदस्वारस्यविघातप्रसङ्गाविन्यम् ।

[i]) सा √?२अम् इत्यतो निष्पत्तिमाह ।

[j]) म(>व) तुप पित्त्वाभिघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

[k]) ङीप (पा ४, १, ६) पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेद ।

[l]) तरप पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेद ।

[m]) पाप्र अति प्र (पाउ ४, ६१), तत्-स्वरश्च [वैतु या ६, १२ (तुपा तदुपरि स्क. च दु च दे च विकल्पेन प्रति- इत्यपि उप अभिप्रेतमित्युपकल्पयमाना तु शोभा द्र) <*अमा-मति- वा <*आम्म-मति-वा, म (मा ४, २५) १अ+मति (<√१मा), RJ ३१९ १अ+मति (बस)] ।

का ४, ८, ३, तै १, २, ६, १, मै १, २, ५ काठ २, ६, क १, १९, कौ १, ४६४, जै १, ४८, ५, शौ ७, १५, २, पै १६, १४४, २, –तिम् ऋ ३, ३८, ८, ५, ४५, २, ६२, ५ ६९, १, ७, ३८, १, २, ४५, १ [°ति-हत°]

†१अमत्र°– -त्र ऋ १, ६१, ९, ३, ३६, ४, तै २, ४, १४, २, मै ४, १२, २, काठ ८, १७, शौ २०, ३५, ९, –त्रम् ऋ ४, २३, ६

†२अमत्र^b– -त्रम् ऋ १०, २९, ७, शौ २०, ७६, ७, –त्रे ऋ ५, ५१, ४, त्रेभि ऋ २, १४, १, ६, ४२, २, कौ २, ७९१

अमत्रिन्^c– -॰त्रिन् ऋ६, २४, ९

अममान- सम्॰

*अमस्^d-

अमसू-व(र>)री^e– -॰री मै २, ४, ७, ८

√?२अम्^f

√*२अम् २अमत- टि द्र

*१, २अम्- ?२अम-, अमिन-, अम्मस्-, अम्भृण- टि द्र.

१अम √१अम् द्र

?२अम^g-

अमा ऋ [१, १२४, १२, ६, ६४, ६], २, ३६, ३, ३८ ६, ६, २४, १०, ५१, १५ १०, २७, २, ६३, १६, १२८, ६, १८५,

a) अत्रन् प्र निस्वरश्च (पाउ ३, १०५, पा ६, १, १९७)। मौस्थि त्व् अम-+*त्र-(<√त्रा) इति कृत्वा बस पूपप्रस्व इतीव समाख्येत [तु WH १, १७८, वैतु या ६, २३ (तु दे ४, ३) अमात्रतया व्यु विकल्पयथिन्य, 'अविद्यमाना मात्रा यस्य' इति कृत्वा बग अन्तादात्तप्रसङ्गात् (पा ६, २, १७२) इत्यभिसंधे, RJ ३११, २अमत्र इत्यतोऽपि लिङ्ग-भेदनिवृत्तिवैशिष्ट्यमात्रतयाऽपि विकल्पेन निर्ब्रुवाणश्च]।

b) व्यु?। आ+*मत्र- इति कृत्वा बस (पावा २, २, २४) पूपप्रस्व स्यात् पूप नैप्र ह्रस्वश्च। *मत्र- इति पुन सेचनार्थात् √*मद् इत्यतो वा √मद् इत्यतो वा कर्मणि त्रनि प्र द्र (*मद्त्र इत्यत्र वा *मत्त्र- इत्यत्र वा नैप्र सयोगान्त्य् हलो लोप इत्यभिसंधि)। अथ *४अ-म-+१मत्र (<√मद् यद्र) इति बस पूपप्रस्व इतीव कृत्वा शाकन्ध्वादित्वपर या ५, १ द्र [=अमाना मानमकुर्वताम् (६म्+कर्तार *३म [<√१मा] इति कृत्वा तस नस्-स्वर इत्यभि-संधि। 'अनिर्मिन भवति' इति यदुक्त भवति तत् एस्थि पर्यायान्तरेण व्याख्यानमात्र स्यात् न वैयाकरण प्रदर्शनम् (=अमा अमि वन्त सन्तो येऽनुस्तेऽनिर्मितम् अनि शिष्मान यथा स्यात् तथैवाऽयु। स्थिरपीताना मन्त्रो शरावादिलघुपात्रमानैरतृप्यता घटादिवृहत्पात्रमलम्न-मुमवपरजनोक्तिप्रमिदेरिति यावत्) वैतु GW मौस्थि अमात्र (यद्र) इत्येतेन योजयन् नैप्र तत एव निष्पादुक-, WH १, ५२, √*३अम् इत्यतो धारणार्थविशिष्टात् प्रम्पुदश्च]।

c) मत्वर्थे इनि प्र तत्स्वरश्च।

d) असुन् प्र निस्वरश्च। नाउ व्यु औपयिक निर्देश द्र।

e) मत्वर्थे वरप् प्र उम, ङी रीप तिवक्रिपन्ते स्वारतद्वस्य इत्येव मयत द्र (पावा॰ २, १०९, पा ४, १, १५)। वन्नन्ताद् रादेश गौरवादिलभिसंधे।

f) सदिग्धसत्त्वोऽय धा द्र [तु यस्या टि. आम >√*१आमि (यत्रैवैतदीयनयाऽभिप्रयमाणानि ऋ अपि द्र), वैतु पावा चु]।

g) नाउ व्यु औपयिकतयोपकल्प्यत्वे सिद्धेऽपि स्वरू-पत मदिग्धनिर्देश प्राति द्र.। क सदेह इति। "अम्' इति स्यात् यनि वेति। कथमिति। 'अमा' इति रू. हि द्वयोरर्थप्रवृत्त्यो स्थान भवति। सामीप्यसा-युज्यप्रकारिकैका च गृहाभिप्रायिकाऽपरा च। तत प्रथमा प्रवृत्तिमभिलक्ष्य "सम्-(>सम् इति किवि इति कृत्वा न द्वि१ इत्युच्यमान यद्र)>*हम्>*अम्->अमा (=तृ१ तु पार 'हमा') इत्युच्येत (यतु सम<>सम् इति सानाभ्यप्रकारविवेक)। अथ द्वितीया प्रवृत्तिमादाय *घर्म-(तु ग्राम-)>*हर्म-(तु हर्म्य)>हूर्म्म>*हम (तु जल्प>*जप्प->जप-; eng home)>यनि>अमा (=तृ१ किवि प्रते स्वरप्रक्रम) इ यु येत। 'अमात्'(यद्र) इत्यपि संदिहविषयतामुपैति। कथमिति। एक पदमित्येव विप्रतिपत्त्यन्तरे सत्यपि यथा प्रभृ सर्वद्रष्टत्वाश्च प्रकरणा ऽनुमयानतस्तु 'अमा। आत्' इत्येवं द्वैपदस्य सुविभजत्वौ-चित्यात्। तथाहि। प्रथमे निगमे ऋ (५, ५३, ८) मर्ता मभूय [=यथा न तेषा कथनापि परावर्तोऽवतिष्ठते (तु तृतीय पद)] दिवश्चाऽन्तरिक्षाच्च यनद् आयानमारा मिन भवति (=सामीप्यनुर्या मतामायानाऽऽगमनदाऽनव-सरप्राप्तत्वनिषेधि)। द्वितीयेऽपि स्य ऋ (१०, ९७, ८) हमन्तो सभूवैवाऽस्मम् =सोमगृहम्) यनि प्रयाण्म(तत्र प्राप्य च) गाक सोम प्रति प्रवदन श्रावित भवति (=गृहाद् गृहगमनस्याऽविप्रकृष्टत्वपरक्रन्दिगमपिधि निगमस्य गृहार्थ वाम्पुत्रम्न मन्युतरार्थे 'मारूम्' इत्यम्य किवि पुष्टिलापवाऽभिधेय [वैतु GW. १अम- इत्यस्य ऋ दृश्यमानवचनमाऽयमतमरमस्कारश्च, PW. प्रभृ. गपु.

२, मा ३, ३२†, २६, २४, का ३, ३, २४†, तै २, ५, ३, ६, ४, ७, १४, ३†, ६, १, ९, ३¶, मै १,५,४†, काठ ७,२†, १०²¶, ४०, १०†, क ५, २†, ९²¶, शौ ४, १८, ३, ५, ३, २†, ११, ७,१५, १२, ४,३८, ५३, २०, १२७, ५², पै ५, ४,२†, २४,३, १६, १५४, ५

अमा-जुर्ª— -जुर ऋ ८,२१,१५, १०,३९,३, -जू ऋ २,१७,७

अमा-स्यᵇ— -स्य मा ५,२३, का ५, ६,२, तै १,२, ६, १, ६, १, ९, ३, -†स्यम् ऋ ७, १५, ३, कौ २, ७३१

*अमा-मति— १अमति- टि द्र

¶अमा-वस्याᶜ— -स्या काठ ७, ५, १०, ९, १३², १४, १०, ५², १२, ८, ३९, ८, क ५, ४, ९, पै १, १०३, ४$, -स्याम् काठ ६, ६, १०, ५², ११, ३², क ४,५, पै १,१०३,१$,-स्याया काठ १२, ८, -स्यायाम् काठ ८, १², १०, ९, १४, १०, ५, ३१, १५ ३३,७, क ६, ६²

अमा वास्याᶜ— -¶स्यया तै ७, ५, ६,१², -स्या ¶तै १, ६, ९,१, २, ५, ४, १, ३, ४, ९, ६, ५, १, ४², ¶मै १, ४, १५ ६,९², ९,५ ४, ३,५, शौ ७, ८४,२, १५, ?, १४, १६, ३, -स्याम् ¶तै १, ६, ९,१,२, २, २, २, १² ५, ४², ५, ३,६, ४,२, ६, ४, ¶मै १,६,१०, २,२,१३ ४, २,१२, शौ १,१६,१,१५,१७, ३, पै १, १०, ३, -¶स्याया तै २, ५, ३, ७, ३, ५, १, ३, मै ४, ३,५ -¶स्यायाम् तै १, ६,७,२, २,३, ५,३, ५, २,५², ३, १, २, ४, १, ५, ४², ५, ६, ४, ६, ६, ३, ३, ७, १,४, ३, ५, ७, १, मै १, ४, ५,६, ९², २, २, ७², ३, ६, १० -स्यायै शौ ७, ८४, ३, -स्यै शौ ४, ३६, ३, -ऽस्य तै ३ ५, १, १¶, शौ ७, ८४,१,४†ᵈ

¶अमावास्य त्वᵉ— -त्वम् तै २, ५, ३, ७

अमे(मा २इ)ष्टᶠ— -ष्टम् मा १०, २०, का ११, ६, ६

अमो(मा-उ)तᵍ— -तम् मै ४, ५, ७¶, शौ ९,५,१४, १२ ३ ५१, पै १६, ९८, ४

३अमʰ— म काठ ३५ १८², क ४८, १६², शौ १४, २, ७१

*४अम- २अमन टि द्र

अ-मज्जुकⁱ— काय तै ७,५,१२,२, काठ ४५, ३

अ मणिʲ— -णि खि ५, १३, १, शौ २० १२८, ६

उभौ निगमौ <३अम- द्र (तु यस्था टि)]।

ª) उस उप. √जृ>जुर्+क्विप् प्र । कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

ᵇ) स्यप् (पा ४,२,१०४) पित्त्वाभिघाते स्वरेऽभेद ।

ᶜ) उस उप √१वस्+ण्यत् प्र वृद्धिभावाऽभावौ च द्र । कृत्-प्रस्व (पा ३,१,१२२, ६,१,१८५,२,१३९)।

ᵈ) 'प्रजापते' इति विशिष्टः ऋ(१०,१२१,१०) पाभे।

ᵉ) भावे त्वः प्रत्ययस्तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

ᶠ) उस थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)।

ᵍ) उप. √वे+क्त प्र । सस्व कृते नापूटि द्र ।

ʰ) 'सामन्'>'साम' इत्यत्र 'सा' इति 'अम' इति चेत्येव विभजनपुरस्सरम् 'अम' इत्यस्योत्तर्गंऽशस्य शब्दाऽनुकृतिमात्रस्वरूपस्य सतोऽपि तत्तत्प्रकरणार्थभोग्य-वमधिकारधियामात्रप्रयोनित तत्र तत्र यनि प्राति पु प्र१ इति कृत्वा माही श्रुतिरनुमता भवति [तु वेर २, १२१ (अम- इत्यत्र टि च), वैतु PW प्रमृ. इदमपोयम् मना इति निष्प्रमाणमुप-कल्पन्त (तु ¹w ₩ २,२३६) 'अमः' 'अमात्' इति निम्नयोरन्दाधारेण गायुग्मशृहप्रकरणोभयार्थयोरपरानि रिरंविशतो भवन्त्यधिन्या । तद् यथा । यनि यातु-पयो शौ च स्थ विवाहप्रकरणे पत्न्या 'सा' इत्येत द्वाच्य पत्युश्च 'अम' इत्येतद्वान्य इत्युपचार श्रूयते। तथाऽय परमतेनोपपद्येत। पुरोवर्तिसनिहिताऽर्थकतयाऽभि प्रेयमाणस्य 'अम' इत्युक्तस्याऽपुरोवर्तिपरोक्षाऽर्थकतया प्रसिद्धस्य (तद्->) 'सा' इत्युक्तस्य च वैवाहिकोपचारस्याऽसभवात् (तु ऐब्रा ३, २३ यत्र पराभिमतस्य 'सा' इत्येव स्त्रीत्वसामान्यश्रुते पत्न्या विषये कथमप्यभिमतस्य सतोऽप्युपचारस्य पुस सतो राज्ञो विषये नितरामसगति सुस्पष्टा द्र, माशब्रा १४, ४,१, २४ यत्र प्राणस्य सामोपचार-श्रुति गपू सामेतिशब्दानुकृतिमात्रानुप्राणितया विभजनशैलया विशदयिष्यते)]। एतावता तावत् यनि प्राति नितान्तम् सना न सभवतीति नेह प्रतिपाद्यते। किं तर्हि। गपू. स्य एव तादृशस्य व्याख्यानस्य निवर्तनमिष्यते। किमत इति। 'अमु' 'अमी' इत्यादिवत् '२अम-' इत्यस्याऽपि कस्यचिद् अदसीयपरिवाराद्भिन्नस्य सत २अ+अस्मदर्थे *१म- इत्यादिप्रकारिका सामासिकी वृत्ति नाम सभाव्येत, तदुपाश्रयेण च 'अमा' इत्यस्याऽर्थसगतिरर्थाप्येत। एरिय 'अमा' इति स्वरूपमप्यर्थाऽपि भूयोविमर्शगह भवतीति।

ⁱ) सस्व कृते तु टि 'अ मर्मक-'।

ʲ) अत्र पौन्नास्मामान्यगुणभ वैद्दर्त भवति । तद

१अमति- √१अम् द्र.

२अ-मति[a]- -तये ऋ ३,१६,५;७,१, १९; -तिः ऋ १०,३३,२;३९, ६; शौ १०,२,१०; पै १६,६०, २; -तिम् ऋ १,५३,४; ३,८, २;५३,१५; ४, ११,६; ८,१८, ११; १०,[४२,१०; ४३, १०; ४४,१०];७६,४; मा १७, ५४; १९, ८६; का १८,५,५;२१, ६,५; तै ४, ३, ४, २; ६, ३, २; ५, ४, ६, २; मै २, १०, ५; ३, ११, ९; †४, १३, १; १४, ६; काठ १५,१२†;१८,३; ३८, ३; क २८, ३; शौ ४, १०, ३; ७, ५२,७†; १२, २,४८; १९, ३१, ११; ३४, ३; २०, १७, १०; २१,४; ८९, १०; ९४, १०; पै ११, ३, ३; -तीः तै ४, १, ४, ४; ५, १, ५, ९; -†तेः ऋ ५, ३६, ३; ८, ६६, १४; १०, ४३, ३; शौ २०, १७, ३.

['अमतिर्-, 'अमती- √'अमतीय्[b] 'अमतीया-, 'अमतीया-वन्-] नाउ. टि. द्र.

?अमती-वन्[c]- -वा ऋ ८, १९, २६.

¶अ-मत्त- -त्तः काठ १४, ५.

?अमत्यु[d]- -त्युः पै ५, १४, ३.

१,२अमत्र-, अमत्रिन्- √१अम् द्र.

अ-मध्यम[e]- -मासः ऋ ५, ५९, ६.

¶अ-मनस्[f]- -नसः मै २, ३, २[2]; काठ ११, ६; -नसे तै ७, ५, १२, २§; -नाः काठ १२, २.

¶अमनस्-तर- -राः काठ १२, २.

अ-मनस्क[g]- -स्काय काठ ४५, ३.

†अ-मन्तु[f]- -न्तवः ऋ १०,१२५,४; शौ४,३०,४;-न्तु-ऋ१०,२२,८.

अ-मन्त्र- -न्त्रम् खि ३, १०[2], ७.

अ-मन्द[e]- -न्दान् ऋ १, १२६, १.

†अ-मन्यमान[e]- -नान् ऋ १,३३,९; २, १२, १०; शौ २०,३४,१०.

?अ-मन्युता[h]- -ताः शौ १२, ३, ३१.

अममान- √१अम् द्र.

अ-मत्रि[i]- -म्रिः शौ ८, २, २६; पै १६, ५, ६.

'अमर-

'अमर-वल्लभ- -भम् खि ७, २, २.

¶अ-मरुत्वतीय- -यान् काठ २८,३; क ४४, ३.

अ-मर्त[e]- -र्तः ऋ ५, ३०, ६.

अ-मर्त्य,र्त्या- -†र्त्यं ऋ १, ४४,१; १२९, १०,५, १८, २; ८,४, १८; १०, २१, ४; १४०, ४; मा १२, १०९; का १३, ७, ८; तै ४, २, ७, २; मै २, ७, १४; काठ १६, १४; क २५, ५; कौ १, ४०; २, ११३०; ११६९; जै ४,११,८; §शौ ११, २, ३; १३, १, ४४; §पै १६, १०४, ३; -र्त्यः ऋ १, [३०, १८; ५, ७५, ९]; ५८, ३; १६४.[३०; ३८]; १७५, २; ३, [२, ११; २७,५]; ११, २; २४, २; [७; ८, १९, २४]; ४, ९, २; ५, १८, १; ६, ३, ६; ९, ४; ७; १२, ३; १६, ६; ७, १५, १०; ८, १९, २५; [४८, १२; (४,५८,३)]; ९, ३, १; ९, ६; २८, ३; ६८, ८; ६९, ५; ८४, २; १०३, ५; १०८, १२; १०, ८७, २१, १२२, ३; १४४, १[i]; मा २१, १४;१५; २२,१६†; ३७,१६;

यथा। 'अमगिः, अमगिवः, अमगिवः' इत्येवं पाभे. उपलभ्यन्ते (तु. पाएङ.)।

[a]) व्यु. कृते तु. टि. यस्या. 'आम-'।

[b]) नाउद. व्यु. औपयिकः संकेतः द्र.।

[c]) व्यु.?। 'अमती- इति दीर्घान्त उपपदे √वन्+ कर्तरि क्विप् प्र. (पा ३, २, ७६), उस. उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९) इति प्रथमः कल्पः। √'अमतीय् > 'अमतीया- (पा ३, ३, १०२) इत्युपपदे पूर्ववत् उस. कृते सति नैप्र. 'अमतीया-वन्- > यनि. इन्यन्तोदात्त-प्रयोजिततत्पूर्वलोपाऽऽन्तकः परिणाम इति द्वितीयः कल्पः। अथ पाप्र. √'अमतीय्+वन् प्र. उसं. (पा ३,२,७५)। ततोऽकारयकारलोपौ (मक. पा ६, ४,४८; १, ६६) इति वा। 'अमतीया- +वन् प्र. तद्धितः उसं. (पावा ५, २, १०९) इति कृत्वा मध्ये उसं. (पा १, ४, २०) कर्मलोपे (पा ६, ४, १४८) पूर्ववद् यन्तेप इति वा। 'अमतिर्- +वन् प्र. (गपू.) इत्येवं वा कल्पयन्त्वतयं समूहं द्र.। तत्राऽपि द्वितीये कल्प आस्थाविरोपधेति दिक् (तु. अराती-वन्-; वैतु. पत्रा. Pw. प्रमृ. च अमति-वन्- इत्यत्र-प्रहमुखा भवन्तो मध्ये दीर्घं नोपपादुकाः; या. उत्तरांऽशं वनिप् प्र. इति वचनतः पित्-स्वरतः प्रसज्यमान-लक्ष्यविघातं प्रति पर्यनुयोज्य इत्यपरो विशेष.)।

[d]) 'अ-मृत्यु-' इति शोधो विमृश्यः।

[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[g]) तु. टि. अ-च्छन्दस्क-।

[h]) सस्व. कृते एप्टि. द्र.। उप. मन्यु- +ता- [<√तन्+विट् प्र.; वैतु.PW.प्रमृ.मन्यु-(त>)ता-]।

[i]) सस्व. कृते द्विपू. टि. द्र.। उप. √मृ+क्रिः प्र. लिड्वद्भावश्च (पा ३, २, १७१)।

[j]) मं१ एतदिति GW. प्रभृ।

का २३, २, ३, ४, २४, ४, ८†, ३७, ३, ३, तै ४, १,११, ४†, ५, ७, ९, १, मै १, ६, १, ३, ११, ११ᶜ, ४, ९, ६ १० १²†, ११, ५ १४, १५†, काठ २, १४†, ७, १२, १९, १४†, ३८, १०², ४०, १४²†, क ६, २, †कौ २, ६०६, ६३२, ७८३, ८२७, †चे ३, ४९, ४, ५१, १० ४, २६, ८ शौ ६, २६, ३ ७, ८९, १ †८, ३, २०, २६, †९, १५, ८, १६, पै ३, १०, ४, ५, २१, ७ १३, १, १४, १६, ७, १०, ८, ४†, ३७, ७, ६८, ९†, ६९, ७†, –र्त्यम् ऋ १, ४४, ११ ८४, ४, १३९, ८, २, ११, २ ३७, ४, ३, [१०, ९, ४, ८, १, ८, १०२, १७], ५१, १, ४, १ १, ५, ४, १०, १४, १, २, ८, १९, ३, १०, ११८, ६, खि ५, ७, ५, १०, मा २२, १५, २८, ३, २७, ३३, ६०, का २४, ४, ७, ३०, १, ३, ३, ४, ३२, ५, ६, तै १, ४, ४६, १† ४, १, ११, ४†, ६, २,६,५,५,४,३ᶜ, †मै २,११, ५, ४, १०, १, १०, ३, †काठ १२, १५, १०, १४, †कौ १, ११, ११२, १४४, १७४, २, २९९, ७६१, †जै १, २, २ ४, ६†ᵃ १२,६, ३६, ३, ३९, ५ ३ २४, १७ ४, १९, ५ शौ १८, ४, ४१ १९, ८, ३ᵇ २०, ६७, २†, पै १३, ३, ४, –र्त्यस्य ऋ ८, ११, ५, १०, ७९, १, १४९, ३, तै १, ६, २, २, –र्त्या ऋ ३, ६१, २, ७, ७३, १, १०, १२७, २, काठ १७, १८, –०र्त्या ऋ ८, ५, ३१, २६, १७ खि १, १२, ८ –र्त्या ऋ १, १६८, ४, ६ १८, १५, ९, २२, ४, मा २१, १७, का २३, २, ६ मै ३, ११, ११ ४, १२, ३†, काठ ८, १६†, ३८,१०, शौ ६, ४१, ३, १२, १, २४, पै १३ ६, ४, १२, –०र्त्या शौ ४, ३७, १२, –र्त्यान् शौ ७, ५, ३, –र्त्ये ऋ ७, १, २३, कौ १, ८५†ᶜ, जै १, ९, ५†ᶜ, –०र्त्ये ऋ १, ३०, २० –र्त्येन ऋ ६, १८, ७ [१०, ६३, १७, ६४, १७], शौ ७, ५, ३, –र्त्येषु ऋ १, ११०, ५ –र्त्यैः शौ ८ ७, २०, पै १६, १३, १०

अमर्त्य-जा– -जा पै १६, १५१, ९

†अ-मर्धत्ᵈ– -र्धन्त ऋ ७, ७६,२, ५ –र्धन्ता ऋ ३, २५, ४, मै ४, १२, ६

अमर्धन्ती– -न्ती ऋ ५, ४३, १

अ-मर्मन्ᵉ– -र्मण ऋ [३, ३२, ४, ५, ३२, ५] ६ २६, ३

अम-वत् √१अम् द्र

अ-मविष्णुᶠ– -ष्णव ऋ १०, ९४, ११

अमस् ,अमस्वरी- √१अम् द्र

अ-महीयमा(न>)नाᵍ– -नाम् ऋ ४, १८, १३

अमा ²२अम- द्र

*अ मा- २अमन-ि द्र

अ मासकᵉ– -काय तै ७, ५, १२,२, काठ ४५, २

अमा-जुर्- अमा-त्य अमा द्र

?अमात्ʰ ऋ ५, ५३, ८, ९ १७, ८

अ मात्रᶦ– -त्रम् ऋ १, १०२, ७

अ मानुषᵈ– ष ऋ १०, २२, ८, –षम् ऋ २, ११, १०, ८, ७०, ११, १०, २२, ७, खि ५, १४ १ʲ, शौ २०, १०८, १२ʲ

अमानुषी– -षीषु ऋ १०,९५,८

अमा-वस्य-, ०वास्या- ²२अम द्र

अ मितᵈ– -तम् ऋ ४,१६,५ कौ ३, ४, ८, जै २, २, १, शौ १०, ७, ३९, २०, ७७, ५†, –ता ऋ ५, ३४, १, ६, ६२, २, ७, ८४, ४, १०, ५६, ५ शौ ४, २६, १, जै ४, १६, १, –ता ऋ १, ११९, ३, ५, ५८, २ –†तानि ऋ ८, २४, २१ जै ४ १७, ९, शौ २०, ६५, ३ –तेभि तै ४, ७, १५ १

ᵃ) 'अमर्त्य' इति ऋ (१, ४४, १) पाभे ।

ᵇ) अस्मिन् मन्त्रे भूयिष्ठ-विकार पा भवति । अयं [illegible] 'अमर्त्यम्' [illegible] 'इत्याकारक पाभे (तु [illegible]) [illegible] भवति । यस्तु [illegible] अमर्त्यम् [illegible] इति मुत्पद्यम् ।

ᶜ) 'अमर्त्ये' इति ऋ (१०, १८, १) पाभे ।

ᵈ) [illegible] (पा ६, २, २) । उप यद ।

ᵉ) [illegible] (पा ६, २,१०२) । उप यद ।

ᶠ) [illegible] । तु. टि 'अमविष्णुक्' । उप √अम् +इष्णुच् प्र । अम विष्णु ' इत्येदमवग्रह [illegible] [illegible] उपेक्षाविषयो भवति ।

ᵍ) यत समासान्ते कपि [illegible] पूर्वे स्वरे प्राप्ते [illegible] स्वर उस (पा ६,२,१७४, १७२) ।

ʰ) तु टि ?अम >अमा, यदनु नैतत् पद भवति । किंतर्हि । 'अमा । आत्' इति पदद्वयीति ।

ᶦ) अम [illegible] (पा ६, २,१७२) । उप मात्रा यद । वा विति इति यत् । [illegible] आद्युदात्तस्वरम् ।

ʲ) अत्र मानुषम् इति पाभे [illegible]

मे ३, १६, ५; काठ २२, १५; –तै॰ ऋ ७, ३, ७.

अमित-क्रतु^a^– तु॰ ऋ १, १०२, ६.

अमित-वीर्य^a^– -र्य शौ १९, ३४, ८; पै ११, ३, ८.

†अमितौ(त-ओ)जस्^a^– -जाः ऋ १, ११, ४; कौ १, ३५९; २, ६००; जै १, ३७, ८; ३, ४८, १६.

अमिति– -तिः पै १६, ४६, ६.

(√अमित्र) अमित्रायत्- टि. द्र.

१अ-मित्र^b^– -त्रः ¶मै ४, २, १४.

२अ-मित्र^c^– -त्रः शौ ४, २२, २; ६, ६७, ३; ११, ११, १९; १२, २२; २६; पै १, २०, ३; ३, २१, ३; –†त्रम् ऋ ६, ७३, ३; [७, ७७, ४; (७८, ५)]; ८, ७५, १०; तै २, ६, ११, ३; मै ४, ११, ६; काठ ४, १६; ७, १७; ४०, ११; कौ १, ११; २, ९९८; जै १, २, १; शौ २०, ९०, ३; §पै १०, ४, १२; –†त्रस्य ऋ ६, २५, २; १०, १५२, ३; तै १, ६, १२, ५; मै ४, १४, १२; कौ २, १२१७; शौ १, २१, ३; पै २, ८८, ३; –त्राः ऋ १, १३३, १; २, १२, ८; [१०, ८९, १५; १०३, १२]. खि ३, २१, २; †मा १७, ४४; †का १८, ४, १२; †कौ २, १२११; शौ २, २८, ३; ५, ११, २; ८; ६, ६७, २^d^; १०४, २; ९, ८, २; ११, १२, २१; २३; २०, ३४, ८†; पै १, १२, ४; ९, ४, ९; १३, ७, ८†; –०त्राः कौ २, १२२१; शौ ८, ८, १९; पै १६, ३०, ९; –त्राणाम् खि ५, २, १; ¶तै ३, ४, ८, ४; ¶काठ २१, १०; शौ ३, १, ५; ५, २१, ९; ६, ६७, १; ८, ८, १; ११, ११, ३; ५; १८; २०; २३; १२, १६; २०^२^; पै १६, २९, १; –त्रात् शौ १९, १५, ६; पै ३, ३५, ६; –त्रान् ऋ १, ६३, २; ५; १००, ५; ३, १८, २; ४, ४, ४; १२, २; ६, ३३, १; ३; ४४, १७; ४६, ६; ८; ७३, २; ७५, ४; ७, १६; ७, १८, ९; २५, २; [(६, ४६, ४; ४८, १५;) ३२, २५]; ८५, २; ९२, ४; ८, १६, १०; ९, ९७, ५४; १०, १०३, ४; १३१, १; खि ५, २, ३; †मा ११, ८२§; १३, १२; १७, ३६; ४५; २९, ४१; ४४; †का १२, ७, १७§; १४, १, १२; १८, ४, ४; १३; ३१, २, ४; †तै १, २, १४, २; ४, १, १०, ३§; ६, ४, २; ४; ६, २; ३; †मै २, ७, ७§; १५; १०, ४; ३, १६, ३^२^; †काठ ४, १६; १६, ७§, १५; १८, ५; १९, १०§; ३५, १४; ४६, १^२^; †क २५, ६; २८, ५; ३०, ८§; ४८, १३; †कौ २, ४५६; १२०२; १२१३; †जै ३, ३४, १४; ४, ५, ३; शौ १, १९, २; ३; ३, २, ५; १९, ३; ८†; ४, २२, १; ५, २०, ८; २१, ४–७; १२; ६, १०४, १; ११, ११, १२^२^; १८; २१; २३; १२, १; ३; १३; १८; १९; १९, १३, ८^२^†; †२०, ४६, १; ८०, २; ९०, २; १२५, १; पै १, २०, २; ३; २७, २; ५६, ४; २, २५, ५; ७३, ४; ३, ५, ५†; १९, ४; २१, १; ७, ४, ८^२^†; ९, २४, ७; १५, †१०, ४; ७; १२, ६; १६, २९, ६; –त्रेभ्यः शौ ५, २१, ३; ६, १०४, ३; ११, ११, १, १५; २२; २४; १२, ६; पै ३, ६, ५; १०, १३, १–१०; १४, १–१०; –त्रेषु ऋ १०, ८९, ९; शौ ५, २१, १^२^; ११, ११, ९; ११; २५; –त्रैः ऋ ३, ३०, १६; पै ४, १४, ५. [॰त्र- अन्°, अन्ति°, दूरे°]

†आमित्र^e^– -त्रः ऋ ६, २८, ३; शौ ४, २१, ३.

आमित्री^f^– -त्री शौ ५, २०, ५; ११, १२, २५; पै ९, २४, ५.

†अमित्र-खादु^g^– -दः ऋ १०, १५२, १, पै २, ८८, १.

†अमित्र-दम्भन^h^– -नः ऋ ४, १५, ४; –नम् ऋ २, २३, ३; काठ २६, ११.

अमित्र-साह्^i^– -हः शौ १, २०, ४†.

^a^) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद.।

^b^) स्वरम् चिन्त्यो भवति। पामे. इन्ते द्रु. संस्कर्तुः टि.। नाउ. २संस्थाद्यत् गम्पात् तात्पर्येऽभेदो भवति। एवं सति गंदिग्ध-स्वतन्त्र-सत्ताकं प्राति. द्र.।

^c^) 'नमः' (पा ६, २, ११६) इत्यत्रोक्ते बस. तात्पर्यतः तम. इत्येव पर्यवसीयते [वैतु. सा. प्रमु. (शौ १९, १५, ६) √१अम्+इत्रः प्र.]।

^d^) सामिचितात्वेऽपि प्रकरणं भवति (तु.पा.४५. च)। तथा सति सुपा. चिन्त्यो भवति।

^e^) संबन्धार्थे अण् प्र. तत्-स्वरश्च (पा ४, ३, १२०)।

^f^) उदात्तनिवृत्तिस्वरेण ङीप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १६१)।

^g^) उस. अण्यन्त-कृत्-प्रत्य. (पा ३, २, १, ६, २, १३९)।

^h^) गस्थ. आद्युदि द्र.। उप. √दम्भ्+क्यु हि ल्युः प्र.।

^i^) गस्थ. इन्ते एट्. टि. द्र.। उप. सर्वोदि निषेधमात्रो दीर्घ इतीव पा. मध्यगदानप्रवृत्ति नियमसामान्येनैव सम- वेति (तु. टि. अमिमाति- षाह्- प्रमृ.)। 'अमित्रसाहः'

अमित्र-सेना[a]- -नाम् कौ २, १२१५, शौ ३, १, ३[b], ५, २०, ६, पै ३, ६, ३, ९, २४, ६

†अमित्र हन्[c]- -०हन् ऋ ६, ४५, १४, १०, २२, ८, १३४, ३, जै ३, ३३, १७, -हा ऋ ९, ११, ७, ९६, १२, १०, ८३, ३, १७०, २, ऽमा ५, २४ ऽका ५, ६, ३, कौ २, ७९७, ८०४, जै ४, २, १०, शौ ४, ३२, ३, पै ४, ३२, ३

अमि(त्र>)त्रा-युध्[d]- -ध ऋ ३, २९, १५.

√*अमित्रि द्विवटि द्र.

*अमित्रय-

√*अमित्रय[e]

†अमित्रयत्[f]- -यन्तम् ऋ १, १३१, ७, ५, ३५, ५, १०, १८०, ३ तै १, ६, १२, ४, काठ ८, १६, पै १, ७७, १

अमित्रयु- -यु खि ५, ११, ३, शौ २०, १२७, १३

*अमित्राय-

√अमित्राय[e]

अमित्रायत्[g]- यन्तम् शौ ७, ८९, २

अमित्रिन्[h]- -त्रिणे ऋ १, १२०, ८

†अमित्रिय[i]- -यम् ऋ ९, ६१, २०, कौ २, १६६, जै ३, १६, २, -या ऋ ६, १७, १, ८, ३१, ३

अ मित्रशोचन[j]-

¶आमित्रशोचनि[k]- -नि मै ४, ३, २

अ-मिथित[l]- -त ऋ ८, ४५, ३७

¶अ-मिथुन[l]- -न मै १, ९, ६ काठ ९, १४, -नम् मै ४, २, १४

†अमिन[m]- -न ऋ ६, १९, १ १०, ११६, ४, तै १, ४, २१, १, मै १, ३, २५ काठ ४, ८ क ३, ६

अ-मिनत्[n]- -नत् ऋ १०, ८८, १३, -नते ऋ ४, ५, ६

अमिनती- -ती ऋ [१, ९२, (११) १२, १२४, २], ४, ५६, २

अमी अदस्- द्र

*अ-मीत[l]-

अमीत व(र्ण->)र्णा[o]- -र्णा ऋ ४,

इति ऋ (१०, १५२, १) पाभे ।

[a]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[b]) मूतो च सात च '-से ' इत्युत्तरादिस्वरश् चिन्त्य (तु WI)।

[c]) उस क्विब त कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[d]) सपा पूप दीर्घत्वम् (त पपा)। सस्व नापूनि द्र । रुप <*आ√युध् इति वाऽपि विमृश्यम् ।

[e]) पाप्र कर्तुराचारेऽर्थे क्यच् प्र उस । दीर्घत्वमावाऽभावौ यथायथ द्र (पा ३, १, ११ ७, ४, ३५)।

[f]) शप्शयोर्निघाते (पा ६, १, १८६) धास्व तदवस्थ द्र ।

[g]) यत् पपा द्विपूप् अविवेकेन <√अमित्रयु इतीव भवति, तदरुचिरम् । व्यु सूक्ष्मविविक्तिविघात प्रगम्यात । अथेह व्यु प्रक्रियान्तर सकेत्यते । तद् यथा । अमित्र >√*अमित्रि [=आचारे णिच् उस (पा ३, १, २१)] >*अमित्रयु [कु प्र उस (पा ३, १, १३८)] >√*अमित्रयु (>अमित्रयत्-, अमित्रयु- [उ प्र उस (पा ३, २, १६९)] इति च । √*अमित्रि >*अमित्राय [*णण् प्र उस (पा ३, १, १३८)]>√अमित्राय>यनि इति च। अस्मिन् दर्शने '√अमित्र+अयु' इति च, '√अमित्र+आयु' इति च वस्तुस्थित्यनुवादी पंथा सुवच इति दिङ्मात्र पात्र सम्यनुगुम्फितम्। अथवा (पतन) अमित्र +(√१इ>) अयु >अमित्रयु (शकन्ध्वादित्वात् पादविकल्पेन) इति च अमित्राऽय- इति च द्र । एतज्जयो करोत्यर्थयो क्विन्तयो सतो नाधा च गपू रू स्युरित्यपरा पाप्र अप्यत्र गुम्फितेति दिक् ।

[h]) ताच्छीलिक इनि प्र उस (पा ३, २, १५७, वैतु वें सा PW प्रभृ अ मित्र +मत्वर्थे इनि इति मन्वान)।

[i]) स्वार्थ वा तुल्यार्थे वा तद्धितो घ>इय उस प्रयय-स्वरश्च (पा ४, ४, १३५)।

[j]) तस नञ-स्वर (पा ६, २, २)। उप सोपपदात् √२शुच्+कर्तरि ल्यु प्र ।

[k]) अपत्याऽर्थे इञ् प्र ञित्-स्वरश्च (पा ४, १, ९५, ६, १, १९७)।

[l]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[m]) पाप्र √१अम्+इनच् प्र उस (पा ३, ३, १)। चित् स्वर [तु (पचे) या ६, १६ भा तै (१, ४, २१, १), सा ऋ (१०, ११६, ४)]। अथवा *१अम् (<√१अम्+भावे+क्विप्)+इन- (<√इ) इति कृत्वा तस मासस्व च (तु GW)। अथाऽपि वा √१अम्+कर्तरि न प्र उस (पा ३, ३, ९०) इति नैप्र माध्यमिक इकार स्वःभक्तितया व्याख्येय । स्याद्वा १अ+*मिन- [<√१मा+भावे नन् प्र कित्त्वश्च उस (पा ३, ३, ९०)] बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इति [तु (पचे) या भा च गपू., सा च ऋ (६, १९, १)]।

[n]) गस्य एपूनि द्र.। उप √मी+शतृ प्र । ऋवि प्रयु१ इति मायमाण सा चिन्त्यः, निपाताऽऽपत्ते ।

[o]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

५१, ९

अ-मीवन्-

अमीव-चातन[b]- -ˉ ऋ १०,९७, ६, मा १२, ८०†, का १३ ,, ६†, तै १, ४, ४६, १, ४, २, ६, २†, मै २, ७, १३† काठ १६, १३†, ३८, १२, क २५, ४†, शौ १ २८, १, ८, २, २८, १९, ४४, ७, पै ७, ५, ८, १०, १, १२, ११, ६, ९†, -†नम् ऋ १,१२,७, ७,८,६, कौ १,१२ जै १,३,१२, प १५, ३,७§, -नेभि खि १,११,७

†अमीवचातनी[c]- -नी ऋ १०, १३७, ६, शौ ३, ७, ५, ६, ९१,३, पै ३, २, ७, ५,१८,९

†अमीव हुन्[d]- हा ऋ १,[१८,२, ९१, १२], ७, ५५, १, मा ३, २९, का ३, ३, २१, तै ४, ३, १३, ५, मै १, ५, ४, १३, ४, १०, ४, १२, ४, काठ २, १४, ७, २ क ५, २

अ-मी व>)वा[e]- -†वा ऋ ६, ७४, २, ९, ८५,१, [१०, १६२, १, २], तै १, ८, २२,५, मै ४, ११, २, काठ ११, १२, कौ १, ५६१; जै १, ५७, १०, शौ ७, ४३, १, २०, ९६, ११² १२, पै १, १०९, १, -वा ऋ १, १८९, ३, २ ३३, २, ३,१५, १, ७, ३८, ७, ८ [३५, १६-१८], ४८, ११, †मा ९, १६, ११, ४७§ ४९ २१, १०, †का १०, ३, ९, १२, ४, ११§, १३, २३, १, १०, †तै १, ७, ८, ३, ४, १, ५, १, मै १, ११, २†, २, ७,५²,†, १२, ५ ४,१४,२†, काठ १३,१४†, १६ ४² †, १८ १६ क २९, ४, शौ ७, ८९, १ ८, ७,१४, १९, ३४, ९, ४४, ७, पै ३ ३३, ७, ७, ७, ३ ७, ११, ३, ९, १७, ३, ७, २०, १†, ६, १६, १३, ४ -वाम् ऋ १,३५, ९, ७, १, ७ ७१, २, ८, १८, १०, ९, ९७, ४३, १०, ३७, ४ ६३, १२ ९८, १२, १००, ८, खि ५, ५, ४, ७, ४, १४, मा १२, १०५, ३४, २७†, का १३, ७, ४, ३३, १, १९†, तै ४, २, ७, २, मै २, ७, १४, ४, ११, २† १४, ६², काठ २, १५† १६ १४, क २९, ५ कौ १, ३९७† जै १, ४४,७†, शौ ४, १०, ३, पै ४, २५, ५, १५, २,८, -वाया पै १, १०, १[१०] [°वा- अन्°]

अमु- अदस्- द्र

अ मुख[f]- -खाय तै ७, ५, १२, १

अ मुखंक[g]- -काय काठ ४५, ३.

?अ मुची[h]- -च्या शौ १६, ६,१०

?अमुवान[i]- -ने पै ६, ८, ५.

अ मुपि(त>)ता[j]- -ता शौ १,२७,४, -¶ते काठ २५, ९, क ४०,२

¶अ-मुष्क- -ष्क काठ २६, ७, क ४१, ५

अमु अदस- द्र

अ मूर[k]- -ऽर ऋ ८, ७४, ७, -०र ऋ ४, ४,१२, १०, ४,४, तै १, २, १४, ५†, मै ४, ११, ५†, काठ ६,११†, शौ[l] ५,१,९, ११, ५, पै ६, २, ८, ८, १, ५, -र ऋ १, १४१, १२, ३, २५,३, ४,६,२, २६,७, ७, ९, ३, खि ५, ७, १, ४, मै ४,१३, २, काठ १५, १३, -†रम् ऋ ३, १९, १, [४, ११, ५, (५, ८, १)], ६, १५, १७, १०, ४६, ५, कौ १, ७४, जै १, ८, २, -रा ऋ ७, ६१, ५[m], -रा ऋ १, ६८, ४, ७२, २,

---

[a]) व्यु कृते तु ग्नि यस्था माम् ।

[b]) उस उप √चत् >चाति+कर्तरि ल्यु(ट्) प्र । कृत् प्रस्व (पा ३, १,१३४, ६, १, १९३, २,१३९)।

[c]) स्त्रियां ङीप पित्त्वाभिघाते स्वर पूर्वाऽवस्थ ।

[d]) उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[e]) 'अमीवायस्तु चा(त)नम्' इति मूको 'अमीवाया । तु । चातनम्' इति पदत्रयाऽऽत्मक पद विभाग द्र [वैतु 'अमीवा-यातु-चातनम्' इति समस्तैकपदाऽऽत्मक मुग चिन्त्य । प्रथमाऽवयवीयस्य दीर्घान्तत्वस्याऽन्याय्य-त्वादिति दिक्]।

[f]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[g]) तु ग्नि अ-दन्तक- ।

[h]) तस उप √मुच्+कर्मानुपपदेऽपि टक प्र उस, स्त्री ङीब् नव्-स्वरश्च (पा ३,२,८,४,१,१५,६,२,२)। अथवा 'अ-मुचान्' इति 'पाशान्' इत्यस्य वि स्यात् (तु 'अ मुचा' इति मूको पाभे)। तथा सति उप क प्र (पा ३, १, १३५) इति कृत्वा व्यु सुगमतरा स्यात्।

[i]) सदिग्धस्थलीय पा । तस स्यात्, उप च √मू+शानच् प्र स्याद् इति विमृश्यम् ।

[j]) तस्व कृते एपूटि द्र । उप यद्र ।

[k]) सस्व द्विपूटि द्र । उप <√*मृ विनाशे।

[l]) ह्रस्वमध्य पाभे द्र (वैतु सात दीर्घमध्योऽपि)।

[m]) स्वरूपत संदिग्ध रू भवति (तु सा. पु सर इति, वैं न प्र३ इति, GW प्रमृ स्त्री प्र३ इति। एस्थि भूयमे विमर्शायाऽवसर द्र ।

४,५५,२, ६, ६७, ५, ७,४४, ५, १०, ६१, २७

अ-मू(ल>)ला[a]- -लायाम् शौ ५, ३१, ४

†अ मृक्त, क्ता[b]- -क्त ऋ ३, ११, ६, ७, ३७, १, ८, २, ३१, कौ २, १०८, जै ४, १५, २, -क्तम् ऋ २, ३७, ४, ६, १, ४, ५०, ७, ७, ३७, २, खि ७, ७, ५, १०, मै ४, १३, ६, काठ १८, २०, -क्ता ऋ ८, १४, १, -क्ता ऋ ४, ३, १२, १०, १०४, ८, -क्ते ऋ ३, ६, ४, -क्तेन ऋ ९, ६९, ५

अ-मृडय[c]- -य तै ३, ४, ७, २, मै २, १२, २

अ मृत, ता[d]- -ृत ऋ १, २६, ९[e], -०त ऋ १, ४४,५, ११४,६, ३, १४, ७, ४, ११, ५, ५, १८, ५, ३१, १३, ६, ५, ५, ७, ४, २१, १०, ८, ४८, ३, ९, ११०, ४, तै ३, २, ५, ४, कौ २, ४५१, ८५८ जै ३, ३८,५, -त. ऋ १,३८,४,५८, १, ७०, २, [७७, १, ४, ९, १], २, १०, १, २, ३, १,१८, ३, १, ४, ५, २, ४१, १, ६, ४, २, ७, [४, ४, १०, ४५, ७] २०, ७, ८, ७१, ११, ९, ९१, २, १०,४१,८, मा †१२, १, २४, २५ १९, ९०, ९५, का †१३, १,१, २, ७,८, २१, ९, ११, १६, †तै १, ३, १४, ७ ४, १, १०, ४, २, २, २, ४, मै २, ७, ९†, ३, ११, ९[2], ४, ९, ३‡[f], १४, १५†, काठ †१६, ८, ९[2], ३८,३[2], कौ २, १०५†, जै ४, १४, ७†, शौ ८, २, १३, २६ १०, ८, ४४, १२, २, ३३, १३, १, ४३, १६, ४, २, पै ‡४,१९, १-६, १३, १४, ११, १६ ४, ३, ५ ६, ७१,|११, १५१, ५, -तम् ऋ १, ७३, १९, ३५, २, ४४, ५, ६८, २, ७१, ९, ७२, ६, ८३, ५, १२५, ६, १५९, २, १८५, ६, ३, १, १४, २३, १, २६, ७, [2]२९, ५ १३, ५३, १५ ५, २, ३, ३, ४, ५७, ५, ६ ९, ४, १५, ६ ८, ३७, ३, ४४, १६ २३, [४८, १, ८, ७४, ५] ७, १६, १, ७६, १, [८१, ६ ८,१३, १२], ८,२३, १९, ५२, ७, ९, ७४, ४, ६, [११३, ८-११], १०, १२, ३, १३, ४, ३०, १२, ९०, ३, १२१, २, १२९, २, खि ३, ४, ७, १०, १, १२, १-३, ४, ६, ५, १०, २, ३, १०[2], २, ११, ३ मा १, ३१, २, ३४, ४, १८, २६, ८, ३†, ९, ६†, १०, १५, १९, ३२†, ३३[2], १८, ६, ६६† १९, ७२[2], ७३-७९, ८१, ८४, ८९, ९१, ९३, २०, ७, २१, ५५, ‡२२, १, २५, ११†, २७, ४२†, ३१, १, ३२, ९, १०, ३३, ४१†, ३४,१, ११, ४०, ११, १४, १५, का १, १०, ४, २, ७,७, ३, ९,१, ४, ६, २, ९,१ ८, १, २†, १०, २, ३†, ११, ५, ६, १६,५,१४†,१५[2], १९ ४, २, २१, ५, १[2], २[1], ३, ४, ५[2], ६,२, ५, १०, १२,१४,७, ४, २३, ६, ८, २४, १, १ २७, १०, ४†, २९, ५, ११†, ३२, ३, १४†, ३३, १, २५† ३५, १, ३†, ३, ६,७,४०,१, ११, १४, १७, ¶तै १, २, ४, १$, ७, १, ४, २२, १†, ७, ५, ३[2],[¶] ७, २†, ९, २$, ८, १४, १$, २, ३, ३, १, २[1], ११, ५, ४, ५, १$, ६, ८,७[2], ३, २, ६, ३[2], ३, ३, ३$, ४, ३[2]$, ४,११,२†, ४,१,८,४†, ४, ४ ४†, ७, ३, २$, ५, १, १०, ३[2], २, ७,२, ९,२,३ ५ ५, २, ६, २, १, ४, २, ६, ६, १०, २[2]; ७, ५ १७, १†, ¶मै १, १, ११$, $२, ४, ५, ३, २६†, †११, १, ६, २, २,२[1], ३, ४$, ५, ११,३$, †१३,८, ९, २२$, २३†, ३, २, १, ६ ३, ६,४,७,$११,५ ६[1],८,९[1], १२, ४, १, ९[1], २, १[1], ११[1], ४, ३, ४, ६, ६, ७, ७, १२, ४$, ७†, ६†, काठ २, ५, ६, ४, १०, ११, ४[4], १३, १३, १४, १४, ६, १८, ९, १९, ११, २०,५, २१,६, २२,११ २४,५, ६[1], २९, ६[1], ३०,६, ३१,७[2],३३,८,३४,६, ३५ ६,

a) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

b) तस नमू-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√मृच् (वेतु [R] १११, <√मृज्)।

c) तस नम्-स्वरे प्राप्तऽन्तोदात्तत्वम् उस. (पा ६, २, १६०)। उप पा सत्यानिष गति√मृड्>मृडि+त प्र।

d) बस मारे नम्. प्र उत्तरपदादिस्वरश्च (पा ६ २,११६)।

e) पा प्रति म देह। कुत इति। ध्रुवस्त पादस्य विमानत्वाच 'उभयेषाम्' इत्यस्य गाथाहत्वादिष चेति। ततश्च 'अमृतानां मृन्यां (>तिपा)नाम्' इत्यस्य मौलिकया श्रुते परिणाम सभाव्येत (द्र भ२ २ १५७, ЗІВС १५८)।

f) 'अमृतन्' इति विशिष्ट ऋ (९,४१,७) वमे।

२१, ११ का १०, ३, ११,२३, १,१२, तै १, ७,८,२, ४,७, १२,२, मै १, ११,२, –†तात् ऋ ७ ५९, १२, १०, १७६, ४, मा ३,६०, का ३,८,४ तै १,८,६ २,२,३, ११, ५¶, ३,५,११,१, मै १, १०,४ २,३,५¶,४,१०,४, काठ ९, ७, १५, १२, ३५, १६¶, क ८, १०, ४८, १४¶, शौ ८, २, १३§, पै १६,४, ३§, –तान् ऋ ६, १५,१८,७,४,५ १७, ४,[१०, ६५, १५ ६६, १३], मा ४, २८, का २,७,५ ४,९, ५ तै १,२,८,१, मै १,२,६, काठ २,६, क १,१९, –तानाम् ऋ १,२४,१, २, ७, ५, १, १०,३१,३,३३, ८, ७४,३, मै ३, १६,५ –तानि ऋ १, [(६०,४)७२, १] ३, ३८,४, १०,१२३,४, १३९, ६, †मा ३३, २२, †का ३२, २,५, †तै २, २, १२, २, †मै ४, ९, ११, †काठ ३७, ९, शौ ४, ८, ३†, ५, १, ३, ६, १, ३, ८, १,५, पै ४,२,३†, ६, २, ३, १६, १,५, –ताम् ऋ १०, १७, २ गि ४, १०[१],३, मा १९ १, का २१,१, १; तै १, ८,२१, १ मै २, ३,८, काठ १२, ९, ३७, १८, शौ १८, २,११†, –†ताय ऋ १, ९१, १८, ३, २५, २, १४ २ ४, २, ९, ३, ३; ७, १७,५ ८,११, ९; ९, ६२, १ ८७ ५ १०६, ८; १०७,

३,१०, ५३, १०, ९१, ११, १२२,५, मा १२, ११३ का १३ ७ १० तै ४ २, ७,४, मै २ ७, १४ ४ १२ ३‡[a], काठ १६, १४ १७, १८, ३७, ५, क २५,५ कौ २, ३६०, ६७७ ७१८ ३,३,२ जै २, १, ७ ३ ३०,३, ५६,५ ५९, १० शौ १४, १, ४२§, २०, ११ २, –†तास ऋ १, १२३, १ १२७,८ २,१,१४, ४,३५, ८, ५, ४२, ५ ७, ७५, ३, ९७,५ ९, १५, २, २५, ४, १०,१०, ३, काठ १७, १८, कौ २, ६१७, जै ३, ५०, ५, शौ ७ ७७, ३§, १२, ३, २७§[b] १८,१,३, ३, ३९‡[b], –०तास ऋ १, १६६, १३ –तासु ऋ १०, ९५, ९, पै ६, २, ६[c], –ते ऋ १, ११३, २, ३, २५, ३, ९, ११३, ७, ¶तै ५, २, ७, २, ¶मै ३,२,९, ४, ४ ७ ४,६ ६ ¶काठ २०, ५ ¶क ३१,७ †कौ २,११००, शौ १०, ८, ४१ ११, ९, ११, पै २, ७९, १, १६, ८३, १ –तेन>ना ऋ ६, ७५, १८, खि ४, ११, १ मा ४, २६, १७, ४९† १९,१ ३४, ४, का ४, ९, १, १८, ४, १७†, २१, १, १, तै १ २, ७, १, ८, १२, १ २१, १, २, ३, १०, ३ ३, ३,४,३९ ४, २, ९, ४ ४, ५,२ ६,४, ५†, ० ५,५ २९ मै १, २ ५ ७, २, २[e],

३, ८, ७, १६, ८, १४, ¶३[1] २, १, ३, ६, ¶४, ४, ३, ४, ५, २, ७, ७, काठ २, ६, ११, ४[२], ७, १२, ९, १९, ११ २१, ६, २४, ५, ६[२], २९, ६[२], ३७, १४[२], १६ १८, ३९,३, ४०,५ ¶क १,११§, ३१,१,२१, ३७,६, ७[१]§ ४५, ७[२], †कौ २,१२२० शौ ३,१२, ८[२], ९,५,२८,८, ७, १२३, ११, ९,३, २३, १०, २, २९, ११, ७, ५, २३, १८, ४, ४, १९, १९, १०, पै २, ५९,६, ७५,५,५, ३१, १०[१], ७,१४, १०,८,१७, १०, १६ ५, ७, ४१, ३, ६२, २, १५०, २, १५३, ५, –†तेभि ऋ १, १८९, ३, १०, २०, १०, मै ४, १४, ३, –तेभ्य शौ १, ३१, १, पै १, २२, १ –तेषु ऋ २, २, ९, ३, ३१, १ २६, ३, २८, ५, ४, ४३, १, ६ १५, १०, १०, ३२, ५, खि ५, ७, २, ९, मा २९, ८, का ३१, १, ८, तै २, ५, १२, ५†, ५ १, ११, ३¶, मै ४, १३, ५†; ७‡[d], काठ ७, १६†, १६,२१ १८, २१, ४६, २, पै १६, ७१, ३ –तौ शौ ९, ३, ११, पै २, ७९,१, १६, ४१, १

अमृत-गर्भ[e]– -भ शौ ६, ४६, १

¶अमृत पित्[f]– -पित् मै ३, ४,४

अमृत-त्व[g]– -त्वम् ऋ १, ९६, ६; ११०, ३; ४, १६४, २१ ३, १०, ३; ४, ३३, ४, ३६, ४

[a]) [विनिश इह ऋ (१०, ८३, ८) पाभे।]

[b]) 'अमृतत्व' इति ऋ (१०, ११, १) पाभे।

[c]) [पुरा विशवा भवति। तु ... इति १७ वन 'अमृतासु' इति ... पुनः ... नु 'मर्त्येषु' ... ।]

[d]) [विनिश इह ऋ (१०, ७०, १०) पाभे।]

[e]) [... (पा ६, २, १११)। उ ... नः।]

[f]) [उन ... । ... <√वि।]

[g]) [भाव ... (पा ५, १, ११९)।]

५४, २, ५८, १, ७ ४, १०, ६३, २, ६, ७, ४, ९, ५४, ४, १०, ५२, ५, [५३, १०, ६३, ४] ६२, १, ९२, ३ १०७, २, १२४, २, खि ३, १०, ६, ७, ५, १, मा ७, ४७⁴, १७, ८९†, ३३, ५४† का ९, २, ७, ८¹, १९, १, ३†, ३२, ४, ११†, ते १, ४, ४६, १†, मै १, ६ ७†, ९, ४⁵, १०, १७³¶, २, २, ७ ¶, ४, १४, १२†, काठ ९, ९¹, ३६, ११¹, ३९, ३, ४०, ७, क ८, १२¹, †कौ २, ४९१, ६५३, †जै २, १, ५ ३, ३८, ५, शौ ७, १११, १, ९, १५, १†, १५, १७, १०, १८, ४, ३७, १९, ६४, ४⁸, पै २, ७३, १, ८, १३, १†, ९, १२, १, १५, २२, ७, १६, ६८, १†, –†त्वस्य ऋ १०, ९०, २, मा ३१, ७, का ३५, १, २, कौ ३, ४, ६, जै २, ३, ९, शौ १९, ६, ४, पै ८, १, २६, ९, ५, ४, –त्वाय ऋ [१, ७२, ९, ३, ३१, ९] ९, १०८, १, खि १०, ३, १२, ते १, ७, ८, ४, †कौ १, ५८३ २, २८८ †जै १, ५९, ६, ३, २४, ४, –त्वे ऋ १, ३१, ७, ५, ५५, ४, शौ १८, ३, ६२, पै १६, ७१, ७, –त्वेन मा ९, १९, मै १, ११, ३, काठ १४, १ [°त्व- प्रजा°]

अमृत-बन्धु[b]– -न्धव: ऋ १०, ७२, ५

अमृता(त-अ)सु[b]– -सु शौ ७, १, १, ७, पै ६, २, १

अमृते(त-ई)श– -शाय खि ७, ९, ३, ३, २

?अमृनासासुरम्[c] पै ४, १७, ४

अ-मृत्यु[d]– -त्यव ऋ ३, २, ९, ९, ७०, ३, १०, ९४, ११, कौ २, ७७७†, –त्यवे मै १, ३, ३५¶[e], –त्यु ऋ ६, ४८, १२

¶अ-मृत्पात्रप[f]– -प मै २, ५, ९

†अ-मृध,ध्रा[d]– -ध्र ऋ ७, ४३, १३, ६, ११, ७, ८, ८०, २, ९, ८२, ५, –ध्रम् ऋ १, ३७, ११, –ध्रा: ऋ ३, ५८, ८, ७, ३७, १, ६, ७५, ९, मा २९, ४६, ते ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ९, –ध्राम् ऋ ६, २२, १०, ७, ६७, ५, शौ २०, ३६, १०, –ध्रे ऋ ५, ४३, २

!अमृरित्यु[g] पै २, २०, ४

¶अ मेदस्क[h]– -स्कम् ते ६, ३, ११, ५

¶अ मेध्य,ध्या[i]– -ध्य ते ६, ४ ९, २, मै १, ६, ४, २, १, ३, ३, ९, ६ काठ २७, १३ २६, ८, क ४१, ३, ६, –ध्यम् ते २, ६, ४, २ ३, १, १, २ ३, ७, १³, ५ १, ८, १³, ७, ३, २, ९, २, ६, १, ३, ४², २, ४, ५, मै १, ८, ९, ७, ३, २, ३, ६, २²; ७, ८, ६³, ७, ९¹, ९, ३², ६³ऽ, १०, १, ४, १, १०², १२, काठ २०, ८¹, २२, १३², २३, ४, २५, ४, ६, २६ ८, ३१, ८², ९, क ३१, १०², ३६, १, ३९, १, ४, ४१, ६, ४७, ८¹, ९, –ध्यस्य मै ३, ६, ७, ८, १०, ४, १, १०, काठ २३, ४, ३१, ८, क ३६, १, ४७, ८, –ध्या ते २, ६, ५, १, ६, १, १, ७, काठ २३, ९, ३१, ८, क ३६, ६ ४७, ८, –ध्या ते ५, १, ८, १, मै ४, २, ९, काठ २०, ८, ३२, ७, क ३१, १०, –ध्यानि मै ३, २, ७, काठ २५, ५, ३४, १२², क ३९, २, –ध्याम् ते ६, १, १, २, काठ ३१, ८, क ४७, ८, –ध्ये काठ २५, ९, क ४०, २ –ध्येन काठ २०, ८, क ३१, १०, –ध्यै ते ५, १, ८, १

अ मेनु[i]– -नान् ऋ ५, ३१, २

१अ मेनि[k]– -नि मा ३८, १४, का ३८, २, ८.

२अ मेत्रि[l]– -त्रय शौ ५, ६, ९, पै ६, ११, ११, –त्रिम् पै ६, ११, १२, –त्रीन् शौ ५, ६, १०

अमेष्ट- [1]१श्मन >श्मा द.

---

a) '-त्वे' इति WR मात. च।

b) बस पूपस्न (पा ६, २, १)। उप यद्र।

c) मदिशयस्थनीयः पा। 'अमृतानाम् स्वासुराम्' इति शोध उत्तरभाव्येन (तु पूर्वार्धे त्वेति द्वि ध्वनित पदम्)।

d) तस नञ स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

e) 'अमृत्यव' इति ऋ (३, २, ९) पाभे।

f) नसत एपृ्टि द्र। उप मृत्-पात्र +√पा+क द्र।

g) दुरुहो दुष्पठश मुत्र. भवति। 'अमृत्पुर उरिर' इति शुनीत पदो विमृग्य।

h) मन्व इति तु टि अ-स्कन्ध्नक-।

i) तस 'पयतो '(पा ६, २, १५६) इति स्वर। उप यद्र।

j) बस कन्तोगान (पा ६, २, १७२)। उप मृना यद्र।

k) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। इद न्प मेनि- इति वि ...विशेष्यगर्भ... द्र.। वा विति भवति (वैतु उ म म च)। PW प्रभृ. ...त ... ...।

l) मन्व एपृ्टि द्र। ... PW प्रभ. तस. इतीव स्वर्णयो, ... विमृग्यम्।

¶अ मेह्[a]- हेन तै ६,२,९४ १०, ७ मै ३,८,७ काठ २५,८ ३३,७ क ४० १
अ मोच्य[b]- क्यै शौ ३,६,५
अ मोघ[c]- घम् पै १६ १५२,११ -घाय मै ४,४,५.
अमोत् ?२अम > अमा द्र
?अमोतगा इवासते[d] शौ २०, १२७,५
?अमोतपुत्रका.[e] खि ५,९ २ शौ २०,१२७,५
(√*अम्न्, *अम्नु, *अम्नुर-) नाउ टि द्र
¶अम्नस्(>)[f] मै १ ६,१०[g] १०, १०, काठ ६ ५ ८,८[2] ३६, ५ क ४, ४ ७,३[2] शौ ८, ६,१९[g]
अम्नस्तस्(>)[h] पै १६,८०१०
?अम्नस्ता[i]- स्ताम् पै ३ ३१ २
?अम्र्यं नि°,नाउ टि च
अम्बर[j]- रे ऋ ८ ८ १४

[a]) तस नञ्-स्वर (पा६,२,२)। उप √मिह्+घञ् प्र।

[b]) तस नञ्-स्वरे प्राप्ते कृत्योकीय स्वर (पा ६ २,१६०)। उप √मुच्+ण्यत् प्र कुत्वश्च।

[c]) मत्व कृते एपुटि द्र । उप यद्र ।

[d]) वैकृतभूयिष्ट पा (तु टि पागडु सटि खि ५ ९,२)। इह 'अमा । उत । गाव । आसते' इत्येव शोध द्र [तु WR 'अमोत गा उपासते' इति नाउ च वैतु BW अमोतक > -का 'इत्येव निर्देशे सन्यू अमोत +तद्धित क प्र इत्यभि मदधान सधिन्त्यता भाजुक (गपू तद्धिते पित्त्वेन वा नित्त्वेन वा प्रसिद्धे सत्यन्यतरेणाऽपि यनि उपोत्तमपूर्व स्वराऽनुपपत्तेरिलमित), MW 'अमा' इति पूप सति 'उत' (<√अव्) इति उप, ततश्च गपू एव तद्धित इयु प्रेक्षमाण मौवरीमनुपपत्ति प्रति समान चोद्य]।

[e]) खि स्वरनिर्देश सदिग्धो भवति । पा विकार भूयस्त्व नापुटिदि द्र । इह 'अमा । उत । पुत्रका ' इ येन पद-त्रयी सु शोधा भवति (वैतु BW MW च नापुटिदि एव यनि समस्त प्राति मन्यमानौ च, 'उत' इति वा ऊतु' इति वैयत्र विसवादिनौ च सन्ताव साध्यतादितस्वराऽदर्शनसमाधि प्रति पर्यनुयोज्यौ द्र)।

[f]) व्यु ?। अपूर्णाऽवयविक्रमादुर्भाव वृत्तौ सत्यां वि मत सा विवि इव श्रूयते (वैतु MW वि इति)। अपक्रमावे वर्तमान *अ म्र इत्येतमि पक्ष ये यनि √*आम् इत्येतत् महान्तर√*२अम् इत्यत्राऽस्य जन्मभू स्यात् [√*२अम्+ *अम्नु (>√*अम्न्+कर्तरि असुन् प्र =) यनि (तु स्वार्थिकत्वे यनि सत्वकारकजन्म √*अप्>भुमस्) इत्यभिसधि]। यद्वा २अम्+त्नुम् इति कृत्वा अस फ-ाताम (पा ६ २,१७२) इ ने समस्त प्राति स्यात्। तत्र च पूर्वो वर्तमाने √*म् इत्यत्र जन्म (√*मृ>मर्त (तु. मर्त)>√*मर्त न (तु मे स्य सुप-नीकनिवृत्त्यन्त पुंलिङ्ग विशदभावुका,+भाव असुन् प्र उत्तरपदान्त उस [पा६ ४,१८ (=*स्मन्)] इति, वैतु BW प्रभृ मृतम् इति यद् सक्तुर्ण पद ... मिरदित्यर्थान्यार्थाभिप्राय । ...

तत्र तत्र वा अस्राग-युगमात (ताद्दृस्तस्तु वैश द्र)। यत्र स्वरूपत *अम्नुर् इतीवाऽपि विकल्पेन प्रत्यपादि (तु पा ८ २,७०, वैतु शौप्रा २,५२) तत प्राति तत्प्रकारताऽपि किंचिच्छाखाविशेषीयतयाऽनुमीयत । तथा च सति द्वे इमे विविधिद्विग्व्युत्पत्तिके सती समा-नार्थके प्राति इति द्र । कथमिति । प्रथमे कल्पे असुन प्र स्थान अरुच् प्र. च, द्वितीये कल्पे कसुन प्र स्थाने कस्न् प्र पाप्र उस इति (मौसिश तु प्र इत्यव त्यव ह्रियमाणानि शब्दरूपाणि प्राति सति तत्र तत्र स उप भूतानि द्र । तद् यथेह प्रथमे कल्पे √१अस्> *अस् इति,द्वितीये च√*अद्(यद्र)>*अद इति।एस्थि प्रथम कल्पे *अम्न +*अस इत्येव वा *अम्नु +*अद इत्येव वा कृत्वा तस उपप्रस्व च शकन्ध्वादित्वश्च द्र । अथ द्वितीये कल्पेऽप्यनयैव दिशा यथावत् द्र इति दिक्)।

[g]) णमध्यत्वविशिष्ट पा द्र (तु नापुटि)।

[h]) तसि प्र (पा ४,३,११३)। ये स्त ' इति यच रस्यसत मूका येऽम्नस्त 'इति व्यचरतया सु शोध द्र (वैतु सुपा अम्न ' इति शौ [८,६,१९]गश्च एवाऽनुलापुक)।

[i]) भाव तल् प्र (वैतु मूको 'अम्नस्तम्' इति सुपा 'अम्न । ताम्' इति पन्द्वयमिति)।

[j]) व्यु अस्पष्ट भवति । अन्तर्थार्यमाणां दृष्टिं न गणद्वीति कृत्वा १अन् इति पूप आम्ने √*मृ> *मर इति उप च घस पूपप्रस्व द्र (*अन्मर >*अम्मर >यनि इत्यभिसधि)। यद्वा परितो विश्वमभ्यन्तरस्थ मिव कृत्वा तदवरणहेतुत्वात् गपू गव सम्य च पूप च नमृ√*वृ>वर इति उप स्यात् (=*अवर >यनि)। अथवा मृतमर्दांशी√*मृ>मर इति उप सति शग गपू,दि (=*अन्मर >*अम्भर >यनि)। अथाऽपि वा १अम् इति पूप सति गपू अन्यतमत् उप द्र [वैतु दे १ ३ √अम्+अरच् (अनुबन्धान्तर स्वरानुपपत्त) इति वा, अम्बु (>*अम्ब)+र (<√रा णत्वमपि स्वरतो विशेष द्र)इति वा अम्बु (>अर्ब) +ई(-√राज+ड: प त्वमपि स्वरा दुष्टेत) इति वा

अम्बरीप[a]— -प. ऋ १, १००, १७, -पात्, -षे तै ५, १ ९, ४¶

अम्बा[b]— -०म्ब मा ६, ३६, ११, ६८, का ६, ८, ७, १२, ७,३, तै १, ४, १, २, ४, १, ९, १, ६, ४ ४, ३, मै १, ३, ४, ७, ७, ७, -०म्ब ऋ २, ४१, १६, १०, ८६, ७[२], ९७, -, खि ५, १५, ६, मा १२, ७६†, का १३, ६, २†, तै १, ८, ६, २, ४, २, ६, १†, मै १, १०, ९[c], ४, २०, २, ७, १३†, ४, ५ ७, काठ ३, १०, ९, ७, १६, ७, १३†, ३६, १४, क २, १७, ८, १०, २५, ४†, शौ २०, १२६, ७[४]†, पै ३, ९, १, ५,१, २[१d], ११, ६, १†, -म्बा तै ४, ४, ५, १, मै २, ८, १३, काठ ४०, ४, -०म्बे° मा २३, १८, का २५, ५, १, तै ७, ४, १९, १, २[२], ३[२], काठ ४४, ८[५]

अम्बिका[f]— -कया मा ३, ५७, का ३, ८, १, तै १, ८, ६, १, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७, ३६, १४, क ८, १०, -¶का मै १, १०, २०, काठ ३६,१४, -०के मा २३, १८, का २५, ५,१, तै ७, ४, १९,१,२[२],३[२], मै ३, १२,२०, काठ ४४, ८[२]

१अम्बी[g]— -०म्बि मै ३, १२,२०, -¶म्बी मै १, १०, २०, काठ ३६, १४

अम्बाली[i]-

°अम्बालिका[i]— -०के मा २३, १८, का २५, ५, १, मै ३, १२,२०

°अम्बाली[i]— -०लि तै ७, ४, १९, १, २[२], ३[२], काठ ४४, ८[२].

†अम्बि[j]— -म्बय ऋ १, २३, १६, शौ १, ४, १

२अम्बी[k]— -म्ब्यम्[l] ऋ ८, ७२, ५.

अम्बितमा— -०मे ऋ २, ४१, १६

?अम्बु- कस°, ?किय°

°अम्भ्- नाउ टि. द्र

अम्भस्[m]— -म्भ ऋ १०, १२९, १, मा १८, ४, का १९, २,४, तै १, ५, ६, १[२], ८, १[२], ४, ७, २, १, मै १, ५, २[२], ९[२], २, ११,२, ¶४, २,१, काठ ७, १[२], ६, ७[४], १८, ७, क ५,१[२], ५, २८, ७, शौ १३, ५, १, ६, १, ८, ५,६, पै ९, २०,९,

---

[a]) °अम्बु- (>अम्बु-)+मत्वर्थे र प्र (स्वराऽनुपपत्तिस्त्वेवमपि तदवस्था द्र) इति वा]।

[a]) व्यु ?। °अ-म्रु- (=आम्र-) इति वा, °३अन् इति वा, पूप सति °भ्रीप- (=√°भ्रीप्+स्त्ल् प्र उस) इति उप सति उस वा गस वा उपप्रस्व [अपक्वपचनपर्याय इति वाऽन्त पचनपर्याय इति वा, वैतु (पाउ ४, ३०) √अम्ब्+ईप प्र =मध्ये 'अर्' इत्युपजन (वैतु सा ईपन् प्र इति ब्रुवाण आद्युदात्तप्रसङ्ग प्रति चोद्य)]।

[b]) व्यु ?। गस उपप्रस्व । °३अन् इति पूप सति उप <√१मा वा √म्रा वा √°भ्रा वा √°म्रा वेति कृत्वा विजन्त वा काऽन्तम् (=ततश्च स्त्री टाप्) वा द्र [तु टि अम्बि-, पजा हिं अम्माँ, मां-, ?मा-, बे-मम्, वैतु भोउ (२, २, २२०) √१अम्+ब प्र)]।

[c]) 'अम्ब' इति पपा विमृश्य ।

[d]) श्रुतिश्च विकृतश्च पा भवति । '(भव त्वम्) हाऽम्ब ! ·· मे शतमा' इत्येव सुपठश्च शोध्य द्र ।

[e]) घ१ ह्रस्व-विकल्प उस (पा ७, ३, १०७)।

[f]) स्वार्थे कन् प्र, नित्-स्वर काम्पूर्वम्याऽऽत इत्वच (पा ५, ४, २९, ६, १ १९७, ७, ३, ४४)।

[g]) नाप्.>°अम्बिआ->यनि इत्येव नेप्र द्र (तु °अम्बाली)।

[h]) व्यु दुर्ण भवति । मातुर् कल्पोपदेशेभ्योऽप्यम्बस्वाऽभ्यन्तराऽवस्थानेन वारणात्मक गुणमादाय °३अन् +°वार्- (=<√वृ+अण्) इति स्यात् [=°अंवारा->यनि (तु पा ६, १, ११८ यत्र 'अम्बाले' इति स१ रू. [=नाउ रूपाभे] किंचिल्लुप्तचरशाखीयमुपलभ्यते)]।

[i]) नाप्. >°अम्बालिआ->यनि इति नेप्र द्र (तु १अम्बी)।

[j]) व्यु ?। तु टि. अम्बा-। यत उप प्र एव विशेष [=यथा तत्र विच् प्र वा य प्र वेत्युक्तमेवमिह किं प्र उस (पा ३, २ ९८)]। वा. स्त्री द्र ।

[k]) ङीप् प्र तत स्वरश्च (पावा ४, १, ४५)।

[l]) द्वि१ अभि पूर्ववाभाव उस । स्वरित (पा ८,२,४, (वैतु ?सा अम्बर्य->यनि इति)।

[m]) व्यु ?। °३अन्+°१भस्-(<√भा+भावे कसुन् प्र) इति वा, °अर्-(भावे <√°अर्)+°२भस्-(=√°भृ+भावे इसुन् प्र) इति वा, °भस्- (=√१भस्+भावे क्विप् प्र)+°२भस्- इति वा कृत्वा बस पूपप्रस्व द्र [पावा २, २, २४ पा ६, २, १ (=अन्तर्हितप्रकारार्थद् इति वा गतिमूर्तिमद् इति वा) वैतु (पाउ ४, २१७) √आप् [?>°अम्भ्(यत °अभ्ं>°अम्भ्>°अब्-(=२अप्) इत्यस्य च °आप् (=आप्) इत्यस्य च मैव्लसाम स्यात्)]+ इसुन् प्र, ऋ ११ १, १११ भाग °अम्भ्-(?=पाथा. √अम्भ्) इत्येतन्मूलत पाऽवगन्तु]।

१६, ३८, २, ४, -श्मोम्य ते ७, ४, १४, १, काठ ४४,३
अश्मृगा॰- -गम् श्व १,१३३, ५, -गौ मा १९, ७७, का २१, ८, १६
(॰अ-मृ-) अमग्-, अम्वीय- टि द्र
अम्यक्, अम्यि √॰म्यच् द्र
√अय्[b]
अय॰- †[a]य. शौ १, ३, जै १, १, ३, -[a]या श्व ६, ६६, ४॰, -या श्व १०,११६,९,-[¶]यान् ते ७, ७, १०, ७, -यानाम् का ११, ८, ३ तै ४, ३, २, १[1], ७[1], ७, ७, १०, ७, मै २, ७,२०[b], काठ ३९,,७[b], -येभ्य मा ३०, ८, का ३४, १, ८, -यै. ते ५, ७, १०, ७[¶], शौ ४, ३८, २ [॰य- आ॰,प्र॰]
?अयथ[i]- -थम् ऋ १०, ९८, १०, ११
अयन[e]- -नम् श्व २, ३३,७, ¶ते ७, १, ५, ७, ५, ०, २, [¶]काठ ३३, १, शौ ५, १०, ७, १०, १, ८, १०, २१, १८ ४, ८[1], १५, १०, १, ५ पै २ ६ ० ३, ५, २०, २[1], ९, १३, ७, १४, २, ११, १६, ३५, ८, १०९, १ ११६, ९, -[¶]नस्य मै ३, ७ २ -ना शौ १०, १, १६, पै १६,१६,६, -नाय मा २२, ७, ३१, १८, का २४, २, २, ३५, २, २, -ने मा १३, ५३, का १४, ६, १, तै ४, २, १, १, ६, १, ८, १[¶], मै २, ७, १८, काठ १६, १८, क २५, ९ [॰न- अवमा॰, अधि॰, आ॰, उद्॰, उप॰, जन॰, तत्त॰, नि॰, निर्॰, प्र॰, वि॰, वित्त॰, सुप्र॰, स्वस्ति॰]
अयनीय- उद्॰, प्र॰
अयमान[b]- -न. ऋ ८, १००, ८, -नम् श्व ४, ३८, ५
अयस्[i]- -य श्व १, १६३, ९, ४, २, १७, ५, ६२, ७, ६, ७५, १५, मा १८, १३, २९, २०†, का १९, ५, १, ३१, २, ९†, ते ४, ६, ७, ४†, ७, ५, १, मै १, ८, ७[¶], २, ११, ५, ३, ८, ०[¶], काठ १३, १५† १८, १०, ४६ ३†, क २८, १०, शौ ११, ३, ७, १८, ३, २२†, १९, ५०, ६, पै १४, ४, १६ १६, ५३, १०[1], -†यस श्व ६, ३, ५ ४७, १०, मै ४, १४,११, -यसा मै ४,२, ९[¶], काठ ६, १[¶], क ४, २[¶] शौ ५,२८,९, पै २, ५९,३, -यसि मै १, ८, ७[¶], शौ ५, २८, १, पै २,५९, १०
१अयस्म[j]- -स ऋ १, ५६, ३, ८०,१२, ८,९६,३,१०,९६,३, ४८, शौ †२०,३०,३ ४,३१, ३, -†सम् श्व १,५२,८, ८१, ४,१२१,९,१०,४८,३, ११३, ५, कौ १, ४२३, जै १, ४१,५, -[¶]सानि मै २, ६, ५
१आयसी- -सीम् श्व ८ -९, ३, १००, ८
॰२आयस[k]-
२१आयसी- -सी श्व ७, १५, १४, ९५, १, मै ४, १४, ७†, -सी श्व २, २०, ८, ४, २७, १, १०, १०१, ८,

[a]) व्यु १। ग्राम टि इति कृत्वा (√१अम्+भाव विर् प्र =) ॰१अम् +॰मृग-(=√॰मृ+कर्तरि नक प्र उप (पा ३, ३, ९०, तु दे ३, १, पाउ ३, -)। ग्रा ग्रामत्व द्र (पा ६,२,११९)। नग नाशवचन (तु मा का च) इति कृत्वा ॰३अम् (नेत्र =१अम्-)+गम् तत्र उप च गत्व च [वैतु ग्ना √अग्>अमृण् (=१अग्)+ अण् प्र.>यनि १GW.मृम्मग्->मृम्मर- >यनि]।
[b]) यनि तस्य यस्त्वीय यात्न तत्र तत्राऽर्थनि स्तनतिगुनादावर्थत्वाय गुणमानुबन्ध √इ (वृद्ध) इत्यस्य वा, मुर्वे >√॰अय् (वद्ध) इत्यस्य वा मतान्तरनिमम भवतीति विस्मायेदं नतिग्न्य। विस्तारस्तु मैत्र इ। व्यांख्यनतिन्य √इ इत्यस्य शाखायेनाऽऽदस्या नदं गुण नत्र बाधा इ। बहु मर्त्यानि प्रधायनदृष्ट भूर्ते गुणतनितिनि।
[c]) कर्तरि अन् प्र वस (पा ३, १, ५८)। पावक।
[d]) 'तु इम्' इति विनिर्ण श्व (४ ०, १) गाभ।
[e]) नु क्ता., गण च [वरन विष्णदि कृत्वा गुण इति प्रतिपन्न ('जनुष' इत्येतत्-कर्मकतया 'इयन्ते' इति क्रिया इत्यभिप्रायः)], वैतु । ३५८ वर्त्मार्थे 'अयाः' (प्र३) इति कृत्वा √इण् इत्यस्य च योजुत्त्वसामान्य मात्राय 'जनुष' इति पञ इति।
[f]) अय प्र इम तत्-स्वरथ [(पाउ ३, ११२) तु PW प्रमृ, वैतु वे गा 'अयस्नेन' इत्येव व्याख्याणी स्वर प्रति चार्या (१अ+१युथा, १युथम् इत्येव नग वा अग मा गयाद्युदात्त स्याद् अथ १अ+॰युस्त (<√यम्) इत्येव च स्म आद्युदात्त बग चाऽन्यो न्यात् स्यान्तस्वमिगथ)]।
[g]) ल्युट् प्र तित्स्वरथ (पा ६, १, १९३)।
[h]) शप्-शानचोर्निपात धातुस्वर ।
[i]) असुन् प्र नित्-स्वरथ (पा ६, १, १९७)।
[j]) विकारार्थे अण् प्र तत्स्वरथ (पा ४, ३,१३४)।
[k]) विकारार्थे अण् प्र, नित्-स्वरथ (पा ४, १, १५४, ६, १, १९७)।

काठ ३८, १३; शौ १९, ५८, ४१; पै १, ११०, ४; –सीभिः ऋ १, ५८, ८; ७, ३, ७; –सीम् ऋ १, ११६, १५.
अ॒य(स्>)स्॒-दाफ[a]– -फान् काठ ३८, १२; पै ९, ६, ४.
अय(स्>)स्॒-शा(य>)या॒[b]– -या मा ५, ८; का ५, २, ८.
अ॒य(स्>)ः-शिप्र[a]– -प्राः ऋ ४, ३७, ४[c].
अ॒य(स्>)ः-शीर्षन्[a]– -र्षा ऋ ८, १०१, ३; ¶मै २, ५, ९.
¶अ॒य(स्>)ः,श्॒-शृङ्ग[a]– -ङ्गः मै २, ५, ९; काठ १३, ४.
*अयस्-तर-
अयस्तरा(र-अ)ह्कुश– -शाः पै २, ८१, २.
अयस्-ताप॒[d]– -पम् मा ३०, १४; का ३४, ३, १.
अयस्-पात्र॒[e]– -त्रम् क ४, २¶[f]; शौ ८, १३, २; पै १६, १३५, १; –¶त्रेण मै ४, २, १; १३.
अयस्-म॒य[g]– -यः ऋ ५, ३०, १५; –यम् मा १२, ६३; का १३, ५, २; तै ४, २, ५, ३; मै २, ७, १२; काठ १६, १२; क २५, ३; शौ ५, २८, ९; पै १, ३७, ५[2]; २, ५९, ७; – यान् शौ ६, ६३, २; ८४, ३; पै १, ३७, ४; ५; –ये शौ ६, ६३, ३; ८४, ४; –येन मै २, १, १२¶; शौ ७, १२०, १; –यैः शौ १९, ६६, १; पै १६, १५०, ५.
अयस्म॒यी– -¶यी तै ६, २, ३, १; मै ३, ८, १; काठ २४, १०; क ३८, ३; –यीः शौ ४, ३७, ८; पै १३, ४, १३.
?*१अय(स्>)ः,स्-स्थूण॒[h]– -॒णौ तै १, ८, १२, ३.
२अ॒य(स्>)ः,स्थूण[i]– -णम् ऋ ५, ६२, ८; मै २, ६, ९; काठ १५, ७.
अ॒(यस्>)यो-अ(ग्र>)ग्रा[a]– -अया ऋ १०, ९९, ६.
अ(यस्>)यो-गू॒[j]– -गूम् मा ३०, ५; का ३४, १, ५.
अ॒(यस्>)यो-जाल[a]– -लाः शौ १९, ६६, १; पै १६, १५०, ५.
!अ॒(यस्>)यो-दंष्ट्र[a]– -ष्ट्रः ऋ १०, ८७, २; शौ ८, ३, २; –ष्ट्रान् ऋ १, ८८, ५; पै १६, ६, २; –ष्ट्राय पै १६, १५१, ६S.
अ॒(यस्>)योऽपाष्टि[k]– -ष्टिः ऋ १०, ९९, ८.
अ॒(यस्>)यो-मुख[a]– -खाः शौ ११, १२, ३.
अ॒(यस्>)यो-हत[l]– -तम् ऋ ९, १, २; ८०, २; –तौ ![m] मा

[a]) षस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।
[b]) उस. उप. √शी+अच् प्र. थायादि-स्वरश्च (पा ३, २, १५; ६, २, १४४) । कृष्णयजुश्शाखासु 'अयाशया' इति पाभे. इदुम्- इत्यत्र द्र. ।
[c]) '-प्रासः' इति GW. L ३४५; वैतु. ORN. ।
[d]) उस. उप. √तप्>तापि+अण् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९) ।
[e]) तस. सागस्व. (पा ६, १, २२३) । उप. यद्र. ।
[f]) तु. अ-त्रपु- इत्यत्र नस्थ. टि., 'अत्रप्वयःपात्र-' इत्यत्रत्यं च टि., यदनु क. संटि. उपेत्य क. इत्यस्य च घाठ. इत्यस्य च पाभे इह सुवेची द्र. ।
[g]) विकाराऽर्थे मयट् प्र. तत्-स्वरश्च (पा ४,३,१४३)।
[h]) तस. सागस्व. वा (पा ६, १, २२३) । दनि. क. सं. मतः पादादावाद्युदात्तो भवति (पा ६,१,१९८) । मित्रावरुणयोपचर्यमाणयोः मनोर्बाह्योर्लोमोपमाप्रवारकं वौपचारिकं वा वि. [=अयःस्थूणे इव सन्तावेवमुक्त्येनैव (बाहुबन्धस्तरात् उप. मिथुपरिणामः स्यात् । मूलतः पुं. इत्येवमपि संभाव्यमानं 'स्थूण-' इति उप. वा द्र.)] । यत्तु भा. 'हिरण्यरूप' (ऋ. ५०) इत्यादुरात्वमाह, स्फिन्त्यम् । बन्होर्मित्रावरुणोभयनाममात्रोरयाघुतौ मत्वां दनि. 'त्रिरुपवर्ण-' इतीव तदीयं वि. इति कृत्वैव चारितार्थं सदुपमेयनामधेयत्वाऽभावात् गप्. लक्षणस्याऽविषय इत्यभिसंधेः । यथा चाऽयं याहृद्रहणाऽऽत्मककर्मविशेषस्याऽभिविवादयिषमानेण प्रयोजितः ते. एव ऋक्परिणामो भवति तथा नाट. अवधेयम् ।
[i]) लुप्तमध्यः षस. पूपप्रस्व. (पावा २, २, २४; पा ६, २, १) । सा. 'गर्तम्' इत्यस्य वि. (वैतु. नाप्. पाभे. मित्रावरुणयोः वि.) ।
[j]) उस. उप. √गम्+डुः प्र. कृत्-प्रस्व. च (पाउ २, ७१; पा ६, २, १३९) ।
[k]) षस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. *अपाष्टि- [वैतु.पूप. सन् नेप्र. डोपधं ध्रुपन्तरम् (माराम्रा १२,७,१, ६; ७, १५)] =अप+√अर्ष्+क्तिच् (नैप्र.*अपार्ष्टि->दनि.) इति कृत्वा गप. मति कृत्-प्रस्व. द्र. [तु. टि. अपाष्ट्- यत्रत्या भा. (<अव√स्था इति) स्यु ! इहाऽपि चरिताऽर्थदितुनिष्टेन (तु. MW.) यदपि तु तात्पर्यत: मौरिष. प्रकृतस्य प्रति. नेदीय इति कृत्वा समानन्यायभावत्वेनैव सुनिष्पदं स्यात्; वैतु. भा. अ॒र+*मुष्टि- (!=मुष्टि<√!मश्) इति षस. इति भावनागः (तस्य पूपप्रस्व. असमर्थं प्रति पदनुदोत्पदः)] ।
[l]) तृस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,४८) । उप. यद्र. ।
[m]) नाप्. क. बहुधः पाभे. भवति ।

२६,२६, कौ २,४०, जै३,५,१
अ(यस्>)यो हनु[a]– -नु ऋ ६, ७१,४.
अय- √अय्, अ-यास्-, अयास्य- टि चद्र.
अ-यक्ष्म,क्ष्मा[b]– -क्ष्मम् मा १६, ४, १८, ६, का १७, १, ४ १९, ४, २, तै ३, २, ८, ६, ४, ५, १, २, ७, ३, २, मै २, ११, ३, काठ १७, ११, १८, ९, क २७, १, २८, ९, शौ ५, २९, १३, पै ५,३०,९, ८,१८, ६, १३, ९, १६, १४, २, ६, -क्ष्मया मा १६, ११, का १७, १, १२, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९,२, पै १४, २,१७, -¶क्ष्मस्य तै ५, २, २, १, काठ १९, १२, क ३१, २, -क्ष्मा ऋ ९, ४९, १, मा १, १, ४, १२, का १,१, २,४,५,४; तै १, १,१,१, काठ १, १, ३, ३०,१०[२], ३१,२[२]¶, क १,१, ४६, ८[२], ४७, २[२]¶, †की २, ७८५, शौ ३, १२, ९, ९, ३, २३, १२, १, ६३, पै २, २०, ३, १६, ४१, ३, -क्ष्मान् शौ ६, ५९, २, -क्ष्माय मा ११, ३८, ५३, का १२, ४, १, ५, ४, तै ४, १, २, ४, ५, २, मै २, ७, ४, ५ काठ १६, ४, ५, -क्ष्मेण काठ १७, ११ क २७१
अयक्ष्म-कृ(त्>)ती[c]– -ती शौ १९, २, ५ पै ८, ८, ११
अयक्ष्म-ता[d]– -ताम् पै ५,३४,५
अयक्ष्म-ताति[e]– तिम् शौ ४, २५, ५
¶अ-यक्ष्यमाण[f]– ण मै १, ६,११
√*अयज् अपै(प-आ√ए)ग् टि द्र.।
अ-यजमान[f]– -¶न. काठ २७,६, क ४२,६, -नम् मा १२, ६२, का १३,५,१, तै ४, २,५,४, मै २, ७, १२, काठ १६, १२, २७, ६¶, क २५, ३, ४२, ६¶, पै ५, २७, ६, -¶नस्य तै २, २, ९, ४, -¶नान् तै २, ६, ५,३[२], ६, २, ४, ५[२], १०, ७[२], काठ २५, ५[२], १०[२], क ३९, २, ४०, ३[२], -¶नेन काठ २५, १०, क ३९, २
¶अ-यजुस्[b]– -जुषा मै ३, १, ७, ६, ८, ८, ९, काठ १९, ६, २३, १, ४[२], ६, २५, ८, क ३०, ४, ३५, ७, ३६, १[२] ४०, १
¶अ-यजुष्क[b]– -ष्केण तै ५, १,२,१, काठ २९, ३, क ४५, ४
¶१अ-यज्ञ[f]– -ज्ञ तै १ ५,७, १, २, ५, ८, १, मै १, ५, ५, १२, काठ ९, १५, -ज्ञा मे १, ९,८
२अ-यज्ञ[b]– -¶ज्ञ काठ ८,१२, क ७, ७, -ज्ञम् ऋ १०, १३८, ६, -¶ज्ञा काठ ३७, १२, -ज्ञान् ऋ ७, ६, ३
¶अ-यज्ञवाह[f]– -ह्वानि काठ २१, २ २३, ३, २९, १, क ३१, १०, ४५, २.
*अ यज्ञवेशस[f]– -साय तै ६, ३, ४, ९
अ-यज्ञसाच्[i]– -साच ऋ ६,६७,९
अ यज्ञिय[k]– -य ¶मै १, ६, ४, ३, ९, ६[l], शौ १२, २, ३७, पै १, ९, ६[l], शौ १२, २, ३७, पै १, ७०, १, -¶यम् मै १, ८, ७, ३, २, ३, ४, १, १२, काठ २५, ४ २६, ८, ३१, ८, ९, क ३९, १[m], ४ ४१, ६, ४७, ८, ९, -¶या मै १, ४, १०, -यात् ऋ १०, १२४, ३ -यान् मै २, ३, ८ -¶यानि मै ३, ९, ७
†अ-यज्यु[i]– -ज्यव ऋ ७, ८३,७, -ज्युम् ऋ १, १३१, ४, शौ २०, ७५, २, -ज्यून् ऋ १, १२१, १३, ७, ६, ३, -ज्यो ऋ २, २६, १
अ-यज्वन्[i]– -ज्वन ऋ १, १०३, ६, [८,३१,१५-१८] १०,४९, १, तै १,८,२२,४†, मै४, ११, १[२]†, काठ ११, १२[२]†, शौ ३, २४,२, १३, २, २३, पै५,३०, २, १६,१०६,३, -ज्वनाम् ऋ ७, ६१,४, -ज्वान ऋ १,३३, ४,५, -ज्वानम् ऋ ८,७०,११
अ-यत,ता[i]– -¶त तै ५, ४,१२,३, -¶तम् मै १, ५, १२[२], ६, १०, -ता तै ६, १,७,५¶ १, ९,३;

[a]) बस पूर्वपदस्य (पा ६,२,१)। उप यद्र.।
[b]) बस अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। उप. यद्र ।
[c]) उप उप √कृ+क्युन् प्र उस पूप मुमागम कृत् ...(पा ३, २, ५६, ६, ३,६७,२, ११९)। ... ...।
[d]) भावे तल् प्र (पा ५, १, ११९)।
[e]) भावे तातिल् प्र. (पा ४, ४,१४४)। नित् स्वरः।
[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[g]) मुपा. ... भवति (मु. क. ३९, १ इत्यत्र समान-विषय टि)।
[h]) द्र टि अ-यजुष्क ।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप. यज्ञ- √वह्+अण् प्र ।
[j]) उप यज्ञ-+ √सच्+ण्वि प्र.। शेषम् नापृ. द्र.।
[k]) तस 'यज्ञ' (पा ६, २,१५५) इत्युत्तरपदाऽन्तोदात्त । उप यद्र ।
[l]) 'अयज्ञिय' इत्येवं मुपा स्वरे प्रमादः सम्भाव्यते।
[m]) -जीय- इत्येवं मूको. भवति।

मै १, ८, ६¶ᵃ, ३,७,६, —¶ता मै ३, १०,१, ४, ७, ४

अ-यतत्ᵇ— -तन्ता ऋ २, २४, ५.

?अयुथ- √अय् द्र

¶अ-यथादेवतᶜ— -तम् तै ३ १,६, १³, ५, ७,१,१, ६,१,४,८

¶अ-यथापूर्वᶜ— -र्वम् तै ५, ५,४,४, मै १, ४, १५ ४, ४, १०, काठ ८, ११, क ७, ८

अयन- अयनीय- √अय् द्र

अ-यन्त्रᵈ— -न्त्रे ऋ १०, ४६, ६

अ-यम्याᵉ— -म्या खि ५, १३, ३, शौ २०, १२८, ८.

अयम् इदम्- द्र

¶अ-यमदेवत्यᶠ— -त्य मै ३, २,३

अयमान- √अय् द्र.

¶अयलᵍ— -ल क ३९, ५.

अ-यवᵇ— -वा मा १४,३१ का १५, ९, ४, मै २ ८, ६, १३, १२ᵇ, काठ १७, ५ क २६, ४, —वानाम् मा १४, २६ का १५, ८, ५ मै २, ८, ४, काठ १७, ४ २१, १, क २६, ३

अ-ययस्ⁱ— -योभि मा १२, ७४ का १३, ५, ११

अयश्-दाया प्रम्.,अयम्-,अयस्ताप् , अयस्पात्र , अयस्मय- √अय् >अयस्- द्र

अया इदम्- द्र

?अया ?अ-यास्- टि द्र

¶अ-याचितᵇ— -तम् तै ५, ५, ७, २

अँ-याजितᵇ— -ता खि ३, १०³, ८

अ-यातᵇ— -तम् शौ १०, ८, ८, पै १६, १०१, ३

¶अ-यातयामᵇ— -म काठ ३०, १, क ४६, ४, —मम् तै २, ६, ३, १, मै ४, १, १२, काठ ३०, १, ३१, ९, क ४६, ४, ४७, ९, —मा ? काठ २९, ४ʲ

¶अ-यातयामत्वᵇ— -त्वम् काठ १२, ५ —त्वाय तै १, ५, १, ४, २, ३, ६, २, ७, ३, ५, १, ८, ३, ६, २, ३, ४ ६, ७, ४, मै ३, १ १०² ४, ८, ६ काठ १९, ८, २३, ३, २८, २ २९, ४, क ३०, ६, ३५, ९, ४४, ३, ४५, ५.

¶अ-यातयामन्ᵇ— -मा तै २, ६,३, ७ ५, ७, ५, ६ मै ३, १,१०, ४, १, १२ ८, ९, काठ ३१, ९, क ४७, ९ —मान तै ५, ५, ६, ७ —मानि तै ३ ४, ९, ५

मै ४, ३, ५, ६, काठ १२, ८², —म्ना तै ३, ३, ६, २

¶अयातयाम्नीᵏ— -म्निया म्निया तै ६,१,९,५, —म्नी तै ५,५, ३, १,६,२,७,५,६, काठ २७, ९², २८, १, क ३८, ४ˡ¹, —म्नीम् मै २, ३, ७, ३, ७, ९, —म्न्या क ३८, ४, —म्न्या-म्न्या मै ३, ७, ४, काठ २५, १ᵐ.

¶अयातयाम-रूप— -पम् काठ ३३, ६

ⁱअ-यातुᵇ— -तु ऋ ७, ३४, ८, —तुम् ऋ ७, १०४, १६, शौ ८, ४, १६, पै १६, १०, ६

¶अ-यामᵇ— -मम् तै ६, ३, १, ६

अ-यामन्ᵇ— -मन् ऋ १, १८१, ७, ८, १२, ५, खि ३, ४, ५.

अ-यामिन्ᵇ— -मी शौ २०, १२८, १०, ११

¶अ-यावᵇ— -वा तै ४, ४, ७, २, ५, ३, ४, ५ ६,४, १, —वानाम् तै ४, ३ ९, २, १०, ३

अ-यावन्ᵇ— -वभि तै ५, ६, ४, १

अया-दाया इदम्- द्र

अ-याशुᵒ— -शव शौ ८, ६, १५, पै १६, ८०, २

ᵃ) 'अयता' इति क्वाचित्क मूको पा ।

ᵇ) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

ᶜ) तस्य नार्थ्यार्थ द्र । वा शिवि भवति । उप यद्र ।

ᵈ) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

ᵉ) तस अन्तोदात्ताऽपवादो नञ् स्वर (पा६,२,१६०,२)।

ᶠ) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १५६)। उप यद्र ।

ᵍ) यंप भवति । अस्यैव नाम्न विविधद्भिधानि स्थानतरा भवन्ति । तद् यथा । अयंल (काहादि), अयोंल (काहादि), अर्यल (खाहोदि) इति (तु नटि)।

ʰ) 'आयवा','अयावा' इति शाखान्तरे पाभे भवत (तु तै ४, ४, ७, २, काठ २२, ५)।

ⁱ) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप. ᵒयुवम् (यद्र.) इति विशेषस्तु द्र ।

ʲ) मुश नामन्दिग्ध मिथ्या ममन्वि । मदरसूरि शोध द्र (तु सटि सप्र क ४०, ५)।

ᵏ) स्त्रियां टाप् ङीप्-निर्देशेषु प्राप्तेषु छन्दोविषये नियतेन ङीप् प्र (पा ४, १, १२, १३, २९)।

ˡ) अयातयाम्न्य (प्रश)इति प्रहरणमगत शोध द्र।

ᵐ) 'अयातयाम्न्योऽयातयाम्न्या' इति प्रथमांशे प्रश शोध द्र ।

ⁿ) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) इत्यद (तु मा शौ ८, ४, १६ OR\ ऋ ७, १४, ८, ३।१२ च)। यम. प्रत्युगाहत-नञ्-स्वर इत्यारे (तु ११. शौ ८, ४, १६)। एतस्य पदस्य स्वरः प्रत्यन्तरेऽपि नियतो धातु-छन्दस्य धातुधान-रूपपदोपरावाङभावनिर्णयापाने भवति । तद्विषयस्य विमर्शं यन्न उपादेय ।

ᵒ) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र। 'अय। आशु' इति विभज्य च चिन्त्य । पदा

१अ-यास्ᵃ- -या ऋ १, ८७, ४ᵇ, ६, ६६, ५ᶜ, मै १, ४, ३ᵇ, ८ᵈ, काठ ५, ४ᶜ, ३२, ४ᵈ,¶, ३४, १९ᶜ, क ४८, १, -ासः ऋ १, ६४, ११, १५४, ६, १६७, ४, ३, १८, २ ५४, १३, ४, ६, १०, ५, ४८, १५, ६, ६६, ५, ९, ४१, १, खि १, १०, २ᵈ, मा ६, ३, का ६, १, ३, तै १, ३, ६, २, मै १, २, १४, काठ ३, ३, ३५, १४, क २, १०, ४८, १३, कौ १, ४९१, २, २४२, जै १, ५१, ५ ३, २१, ७, -ोयाम ऋ ७, ५८, २, -ासम् ऋ ९, ८९, ३, ४, जै ४, ११, ९, १०, -यासाम् ऋ १, १६८, ९, १६९, ७

१अ-यास्कᵉ- -यस्का पै ८, १५, २

अ-यास्यᵈ- -स्य ऋ १, ६२, ७, ८, ६३, २, ९, ४४, १, १०, ६७, १, १०८, ८, १३८, ४, मै १, ९, १, ५¶, काठ ९, ९, १२, क ८, १२¶, कौ १, ५०९, जै १, ५२, १३†, शौ २०, ९१, १†

(√*अयि) √*अयि द्र

अ-युक्तᵇ- -क्त तै ३, ४, १०, ४, -क्तम् क्र १०, २७, ९, -क्ता ऋ ९, ९७, २०, मै ४, ६, ४¶, -क्ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, -क्तास ऋ ५, ३३, ३, मा १०, २२, का ११, ७, २, -क्ते तै ३, ४, १०, ३, -क्तेषु मै १, ५, १३

अ-युज्ᶠ- -ज ऋ ८, ६२, २ [°ज युष्मद्°]

१अ-युतᵇ- -त ᶠ, -तम् ᶠ शौ १९ ५१, १

२अ-युतᶠ- -तम् ऋ ४, २६, ७, मा १७, २ᶠ, का १८, १, २ᶠ, तै ४ ४, ११, ३, मै २, ८, १४ᶠ, काठ १७, १०ᶠ, ३७, ६, क २६, १ शौ ८, २, २१, ८, ७, १०, ८, २४, पै १४, ३, ११, १६, ५, १, २९, ७, १०३, १, -तस्य पै १, ९४, २, -ता ऋ ८, [२, ४१, २१, १८] ४६, २२, -तानि ऋ ८, ३४, १५, -ताय ऋ ८, १, ५, तै ७, २, २०, १, काठ ४२, १०, कौ १, २९१†, जै १, ३०, ९†, -ते काठ ३९, ६, -तेन तै २, ४, ५, १

१अयुतत्ᵏ पै १३, ५, ७

अतथादर्शनात्, ऋ १, १२६, ६ इत्यत्रत्येन भाष्येण विरोधाबेति दिक्।

ᵃ) व्यु वैमत्यमहतीति भूयोविमर्शसहा द्र। यनि बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप भावे <√*यास् (यद) [तु मै १, ४, ८ (यत्राऽयास्त्वं नाम धैर्यविशिष्टत्वमिनीव श्रावित भवति), वैतु PW प्रमृ यनि अविप्रतिपद्यमाना अपि उप √*यास् इत्यस्य सनाभेः सन् √यम् इत्यतो निष्पादयन्त, या २, ७, पाउ ४, २२, वें मा गा प्रमृ. चाऽऽस्माका विवृत (तत्र तत्र) आगमस्त प्राति इति कृत्वा √इ इत्यतो निर्युवन्त।]।

ᵇ) यनि क प्र१ द्र (तु GW, वैतु पपा. विसर्जनीयरहितत्वमिच्य, गा L ३५८ च <इदम्- इत्येतद्दृश प्रभिन्नौ)।

ᶜ) यनि मात्रात अदिवात। मैत्रे पादान्ते पुरुष्मन्नून। द्रविय "अयाः' इति वा "आयाः' इति वा प्रैमिकी धुतिरिनीव संभाव्यत। वर्यमिति। मौरिय वा √*याम् इत्यदः <√*याम् (<>याम्) इत्येवं निर्देश्यत्वानुर्मिर्णय प्रवृत्तेन च लिङ्गमार्ग मृ. दृश्यि "अ-याम् > *अय्याम्' इति वा "अयाम्' (तु यन ४, ३११) इति पदमनाष्टिव प्रतिनिर्दिश्यत। या. पैल्य च विवि इति कृत्वा च द्रि१ द्र ['अस्त्रे अस्तु अमाऽऽश्यत्य (१०,७१) वैतु

(मरुत्सु) अया (=श्रान्तिराहित्यपूर्वकम्) मनु न (=इव) दोहसे चित् (भवेयु)', वैतु सा √इ> *अयु इतीतो पकल्प्य तस्य प्र३ इति व्याख्यायुक, GW L ३५८ च इदम् >अस्या >*आयु >यनि इत्येवम् (=इत्थं पं१) प्रतिपादुका सन्त वा प्रति पर्यनुयोज्या]।

ᵈ) विप्रा स्वर सुपा (तु सटि द्र)।

ᵉ) नम्-पूर्वत्व सदिग्ध भवति। सहचरितेषु समान विषयेषु शब्दान्तरेषु तददर्शनाद् इति दिक्।

ᶠ) बहुषु गोत्रप्रत्ययस्य लुग् भवति (पा २, ४, ६३)।

ᵍ) व्यु ? । एपु, स्वार्थ यत् उस (पा ५, ३, १०१)। यद्वा "अयु+"२आस्य- (=√२अम्+भावे ण्यत् प्र) इति बस (=अये गतौ आस्य प्रक्षेपो यस्य) इति कृत्वा पूपरस्य [वैतु मारामा (१४, ४, १, ९, ११ २६) 'अयमास्यैऽस्ति' (=इदम् >अयम्>१अयु+१आस्य- इति तस) । वें सा च (तत्र तत्र) १अ+√यम् +यम् प्र >*याम-> *याम्य-(यत् प्र) इति तस इत्येव मुभयथाऽपि समानं स्यरे नोरपात। कावे प्रकारे नामस्व उत्तर च पूपरस्य व्याख्यानोसमार]।

ʰ) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद।

ⁱ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद।

ʲ) तस उप √२यु+कर्मणि क्त- च उत्तरपदादि-स्वर श्च (पा ६, २, ११६ तु ५६)।

ᵏ) नैरुप्य पा अव्यवस्थितपाठीयः द्र।

*१अ-युद्ध[a]-

अयुद्ध-सेन[b]– -नः ऋ १०,१३८,५.

*२अ-युद्ध[c]– -द्धः ऋ १०, २७, १०.

*३।अ-युद्ध[d]– -द्धः ऋ ८, ४५, ३; कौ २, ६९०; जै ४, १७, ६.

अ-युधिङ्गम[e]– -मः खि ५, १३, ५[f]; शौ २०, १२८. १०.

अ-युध्य[g]– -ध्यः ऋ १०, १०३, ७; मा १७, ३९[h]; का १८, ४, ७; तै ४, ६, ४, ३; काठ १८, ५; क २८, ५; कौ २, १२०५; -ध्यम् का ८, २१, १; १८, २, ९.

अ-युध्विन्[i]– -ध्वी ऋ १०, १०८, ५.

अ-युपि(त>)ता[j]– -ता मै १, १, २.

?अयो[k] पै १०, ९, ४.

अयोः इदम्- द्र.

अयो-गु- √अय्>अयस्- द्र.

।अ-योद्धृ[l]– -द्धा ऋ १, ३२, ६; पै १३, ६, ६.

अ-योध्य[m]– -ध्यः मै २, १०, ४‡[n]; शौ ५, २०, १२‡[n]; १९, १३, ७‡[n]; पै ७, ४, ७[o]‡; ९, २४, १२; -ध्या शौ १०, २, ३१; पै १६, ६२, ३; -ध्येन शौ १९, १३, ३‡[o]; पै ७, ४, ३[o]‡.

¶अ-योनि[l]– -निः मै २, ३, ३; ३, ४, १०; काठ १२, ६; २६, ३; क ४१, १; -निम् मै ३, ४, १०; काठ १९, ९; २६, ३; क ४१, १; -नीन् काठ २४, ४; क ३७, ६; -नौ तै ५, ६, ८, ३.

(*अय्याः *अय्यास्- *अ-यास्-) १अ-यास्- टि. द्र.

√*अर्[p]

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. १युद्ध- (=√युध्+क्तः प्र.)।

[b]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[c]) सस्व. एपू. द्र.। उप. *२युद्ध- [=(√युध्+भावे क्विप् प्र.=) १युध्- +√धा+कः प्र. (पा ३,२,३) इति कृत्वा उस. थाथीय-स्वरः। (क्षीणानामिवाऽबलाना सताम-भियोधनं प्रति सोपेक्षो भूत्वाऽनायासेनैव तद्धनं विभजानि)]।

[d]) सस्व. नापू. सरूपे द्र.। उप. *३युद्ध- [=(√युध्+करणे क्विप् प्र.=) *२युध्- +√धा+कः (पा ३, २, ३) इति कृत्वा उस. थाथीय-स्वरः (=अनाहतशस्त्रस्पर्श एव सन् सत्त्वानां प्रतापेन शस्त्रभरेण कृतमपि शत्रुमाजति)]।

[e]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[f]) नजा हीनो मुपा. प्रकरणविरुद्धत्वादप्रमाणम् (तु.नाउ.)।

[g]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१५६)। उप. १युध्+तदर्हीयः यत् प्र. (पा ५, १, ६६) द्र. [वैतु. सा. उप. क्यप् प्र. इति। एस्थि. कर्मणि प्र. इति कृत्वा तस. सति कृत्योकीयः स्वरः स्यात् (पा ६, २, १६०)। अथ भावे प्र. इति कृत्वा वा बस. सति 'नञ्सुभ्याम्' (पा ६, २, १७२) इत्युक्तस्वरः स्यादिति दिक्]।

[h]) सांहितिकं स्वरितम् अनुवादयमानः पपा. चिन्त्यः।

[i]) सस्व. नाउटि.द्र.। उप. √युध्>१युध्- +मत्वर्थे विनिः प्र. (पा ५, २, १२२)।

[j]) तस. नञ्-स्वरः। उप. √युप्+क्तः। 'अयु-पिता' इति संटि. पपा. चिन्त्यः।

[k]) मुपा. संस्करणान्तरसापेक्षो नितरा दुष्पठश्च।

[l]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[m]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

[n]) 'अयुध्यः' इति ऋ (१०, १०३, ७) पाभे.।

[o]) 'युत्कारेण इति ऋ (१०, १०३, २) पाभे.।

[p]) √*ऋ इत्यस्यैव तदीयसगुणोपक्रम-कृद्वृत्तसंबन्ध-प्रदर्शनवैशद्यप्रयोजनकं निर्देशप्रकारान्तरमात्रं द्र.। धा. चाऽयमर्थवैविध्यस्य विषयो भवति। तद् यथा:—

१मः प्राप्त्यर्थः अम्नस्-, अम्भस्-, *१अर्-, १अर-, १अरण-, १अरत्नि-, अरि-, √अर्ण्, अर्ण-, अर्णव-, √*अर्द्, अर्त-, √अर्थ्, अर्थ-, १अर्घ-, अर्प्-, √*अर्भ्, अर्बुद-, अर्म-, अर्मन्-, अर्य-, अर्द्ध- इत्येतेषु ;

२यः संसर्गप्रतिबन्धार्थः मौस्थि २अ-र्-(यद्र.) इत्येतज्जः नाधा. सन् २अर्-, १अरण-, अरर्-, अराज्ञिन्-, अरावन्-, १अरु-, अर्यमन्- इत्यत्र ;

३यः तपनदीप्त्यर्थः मौस्थि.(यद्र.।√*१घृ>√*१हृ इत्येतत्परिणतः सन् *३अर्-, ?२अरण-, १अरणी-, १अरणि-, ?२अरणी-, अरुण-, -णी-, *२अरु-, अरुणि-, अरुष-, अर्क-, अर्जुन- इत्येतेषु ;

४थः सामीप्यार्थः *४अर्-, अराल-, अर्व्-, अर्वन्-, अर्वाञ्च्-

५मः शब्दार्थः अर्क- इत्यत्र ;

६ष्ठः हिंसार्थकः मौस्थि. (यद्र.) √*२घृ>√*२हृ इत्येतत्परिणतः सन् *५अर्-, अराटकु-, २अराय-, अराड-, अराध्य-, अरावन्-, अरुस्-, √अर्श् इत्येतेषु ;

७मः रक्षार्थः *६अर्-, १अराय- इत्यत्र ;

८मश्च वलनार्थः १अरत्नि-, अराल- इत्यत्र। ननु भोः कथमेकस्य धा. एतावान् परस्परविविक्तार्थविस्तर इति। अर्थवैशिष्ट्यं नाम प्रथमो हेतुः। इममेव प्रायः 'धा. तदर्थाऽतिशयेन योगः' इति कृत्वा पश्चमनिरुक्तप्रकारत-याऽऽहुः। अथ नैप्र. वर्णपरिणामो द्वितीयो हेतुः। एतद्-विषयीभूता मौस्थि. भिन्नध्वनिमन्तोऽपि सन्तोऽनेके धा. समयेनाऽभिन्नध्वनयो भूत्वेवाऽऽमतामिव संप्राप्ता एक-

*१अर[a]-

†अरम्[b] ऋ १, ६६,३, ७०,३, १०८, ७, १४२, १०, १७०, ४[c], १७३, ६, १८७, ७[c], २, ५,७, ८[c], १७, ६, १८,२, ३, ३५, ५, ४, ३२, २४[2c], ३३, २[c], ५, ४४, ८[c], ६६, ५, ६, १३, ४, १६, ४३, ४१, ५, ६३, २[c], ७४, १, ७, ७, ६, ६६, १४, ६८,२[c], ८६,७[c], ८, १५,१३,[४५, १०[c], ९२,२६] ४६,१७[2d], ८२,३, ९२, २४[2], २५[2].[२५, ९, २४, ५] [(४५, १०) २६[2]], २७[c], १०, ९,३[c], ६३,६[c]; ७१, १०,९६,७, ९७, १८, १०१, २[c], १०६, ८; ११७, ३, मा ११,५२[c]. १२, ९२, १३, ३६, ३६,१६[c], का १२.५,३[c], १३, ६, १८, १४, ३, १०, ३६, १, १६[c], तै ४, १, ५, १[c],२ ९, ५, ५, ६, १,४[c], ७, ४, १९,४[c], मैं २,७, ५[c], १७, ४, ९, २७[c], ११, २; काठ ११,१२, १२,४[c], १६, ४[c], २२,५, ३५,३[c], ४०, ८[c], की १, २५,११८[3],२०९$[2], २, ३ ४,७३३, १०१२[3], ११८९, जै १, ३,५, १३, ४[3],२२,६[2]$, ३, २५,१०, शौ १, ५,३[c],२०, ३१,२, पै १, १०९,३, ६, १६, ७[c],१२,३, १६[c]$, १७,६, १[c]

अरं√कृ[e]

†अरं-कृत्[f]– -कृत ऋ [१,१४,५, ८, ५,१७], काठ ५, १[2g], -कृतम् ऋ ८, १, १०, कौ १, २९५, जै १, ३१, ३, -कृते ऋ २, १, ७, ८, ६७, ३

अर-कृत[h]– -त ऋ १०, १४, १३, ११९, १३, शौ २ १२,७, १८, २,११, पै २,५,८, -तम् शौ १२, १, २२, -ता ऋ १, २, १० [°त-सु>स्व°]

अर कृति[i]– -ति ऋ ७, २९, ३

अर-कृत्य[j] >त्या ऋ १०, ५१, ५

अरं√गम[k]

अरं-गम[l]– -म· तै ५, ६, १,४, मै २, १३, १, काठ ३५, ३, ३९,२, शौ ३,१३,५, पै ३, ४, ५, -†माय ऋ ६, ४२, १, ८, ४६, १७, कौ १, ३५२, २, ७९०, जै १, ३७, १, -मास शौ १३, २, ३३

अर√१गृ

अर-गर[l]– -र शौ २०, १३५, १३[m]

अन्तगताऽनेकफलत्वस्य निदर्शनं भवन्तीति । एस्थ किमित्युक्तोभयहेतुजन्मान समानध्वनिभाजोऽपि बहुत्वमापन्ना एते धा इह पृथक् न निर्दिश्येरन्निति । वाढम् । अन्ततोगत्या पार्थक्यमेव शरणं भवेत् (=वैश) न त्विह (=वैप) इति । कुत इति । वैप प्राधान्येन यथाध्वनिशब्दस्वरूपमात्रपरत्वाच्च प्रकृतौपयिकविचारसामग्र्या भूयस्तरामिवाद्यापि परिशिष्यत्वात्त्वाच्चेति । एवमन्येषामपि धा. वैश विभेदार्हाणां मतामिहाऽभेदनमुपपादनीयमित्यपरा दिक् ।

[a]) अप् प्र (पा ३,३,५७)। तस्य च पित्वाभिघाते धास्व ।

[b]) सर्वत्र पा विवि (तु वे प्रभृ, वैतु PW प्रभृ माउ ऽपि विषयभूतेषु क्ष. गतित्वेन योजुका) इति कृत्वाऽकर्षनिकारेण न द्वि१ सद् समासे अन्य इत्युपपन्न (तु पाग १, १, ३७ यत्र वर्णभेदेन यनि> 'अरम्' इति सर्वोपपत्ते) । तदेव च माउ पदान्तरेण समासभावमनुप्रविष्टं सद् यथायोगं प्राग वा (तु मुरमित्) गत. वा (तु. अरं√कृ प्रभृ) नृप भवन्तीत्यभ्युपगन्तव्यानि ।

[c]) [illegible] वैतु इत्यर्दता ? ।

[d]) [illegible] इत्यत्र ? ।

[e]) [illegible] निरस्त ? । [illegible]

मृग्यत्वात् [तु पपा ऋ २, ५, ८, ४, ३३, २, यत्राऽव्यवहिते यद्वतीयस्वरवति तिङि परतोऽपि 'अरम्' इति पृथक्-स्वरतया पृथक् पदं भवति इतीव कृत्वा सर्वत्राऽस्य पदपार्थक्यमेव प्रादर्शि, वैतु PW प्रभृ अनादृतस्वरविवेका सन्तः गपृ स्थ अपि ऋ ५, ४४, ८ प्रभृ (√कृ इत्यत्र यस्थ द्र) अन्येषु स्थ चाऽपि ग. भावयन्त]। यत्तु 'भूषणे' (पा १, ४, ६४) इत्यत्राऽर्थविशेषे मध्ये लत्वापन्नस्य 'अरम्' इत्यस्य गतित्वमनुशिष्ट भवति, तद् भवेदपरत्वेन व्याख्येयम् । वेदे पर्याप्तिमात्रे भूषणार्थप्रकारतयाऽपर्यवसाने श्रुत्युपलम्भात् ।

[f]) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[g]) वा ?। यनि यत्र इत्यस्य वि संभाव्येत । अथ अरं-कृत्- इत्यस्य द्वि३ सद् 'देवान्' इत्यस्य वि इत्यपि विमृश्य द्र ।

[h]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[i]) गस उप क्तिनि पूप्रकृ (पा ६, २, ५०)।

[j]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[k]) निर्देशस्य प्रयोजनादावर्याचां वैशये च अरं√ए इत्यत्र गतार्थता द्र ।

[l]) गस उप. अधि धापादि-स्वर. (पा ६, २,१४४)।

[m]) 'अगारः' इति (वि ५, २१, ३) पाभे ।

अरं√घुप्

अरं-घुष[a]- -षः शौ १०, ४, ४.

अरितृ[b]- -ता ऋ२,४२,१;९,५५,२.

१अरित्र[c]- -त्रम् ऋ १, ४६, ८; -त्राः ऋ १०, ४६, ७; मा ३३, १; का ३२, १, १.

२अरित्र[d]- -त्राणि शौ ५, ४, ५. [°त्र- दश°, नित्य°, शत°, सु°]

अरित्र-पर(ण>)णी[e]- -णीम् ऋ १०, १०१, २.

¶अर्तोस्(>ः)[f] काठ ९, १६.

*अर्- अन्नस्-, अम्भस्-, १अरण-, द्र.

१अर- √अर् द्र.

२अर[g]- -रम् काठ ३४, १७; -राः ऋ ५, ५८, ५; १०, ७८ ४; खि ४, ११, ५; मा ३४, ५; मै ४, १४, १८; काठ १०, ४[१]; शौ ३, ३०, ६; १०, ८, ३४; पै ५, १९, ६; १६, ३१, ३; १५२, १; -राणाम् ऋ ८, २०, १४; -रान् ऋ [१, ३२, १५; १४१, ९]; ५, १३, ६; ८, ७७, ३; तै २, ५,९,३[६]; मै ४, १४, १३; पै १३, ६,१५. [°र- त्रि>त्र्य्°, त्रिंशद्°, द्वादश°, पञ्चन्°, प्रत्य्°, षष्>इ°]

अर-मणस्[h]- -णसम् ऋ ६,१७,१०.

३अर- अरणि- टि. द्र.

४अर- अराल- टि. द्र.

*५अर- अराटक-,अराड-,अरावन्-टि.द्र.

६अर- अराय- टि. द्र.

?अरंसम्[i] पै २, ८१, २.

?१अरक[j]- -कः खि ५, १५, ५.

*२अरक- अरावन्- टि. द्र.

¶अ-रक्षस्[k]- -क्षः[l] ऋ ५, ८७, ९; -क्षमः ऋ १, १९०, ३; -क्षसम् ऋ ७, ८५, १; ८, १०१, ८; -क्षसा ऋ १, १२९, ९; २, १०, ५; मा ११, २४; का १२, २, १३; तै ४, १, २, ५; ५, १, ३, ३; मै २, ७, २; काठ १६,२; १९,३; क ३०,१.

¶अ-रक्षोहत[m]- -तः तै ६, १, ७, ३[२]; -तम् मै १, १०, २०[n]; काठ ३६, १४.

¶अ-रत्तस्य[o]- -स्य मै ३,७,७;४,८,५.

अरगराट[p]- -टेषु शौ ६, ६९, १.

अ-रज्जु[q]- -ज्जुभिः ऋ ७, ८४, २; -ज्जौ ऋ २, १३, ९.

अरट्व[q]- -ट्वे ऋ ८, ४६, २७.

अरदु[r]- -दुः खि ५, १५, १४.

!अरदु-परम[s] शौ २०, १३१, १५.

१अरण[t]- -णः ऋ २, २४, ७;

---

[a]) गस.उप. कः प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६,२,१४४)।

[b]) तृच् प्र. चित्-स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[c]) इत्रः प्र. तत्-स्वरश्च (पा ३, २, १८४)।

[d]) आद्युदात्तार्थं प्र. निदवधेय इति नापू. विशेषः।

[e]) कास. कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। उप. अन्तर्भावितण्यर्थात् √पृ+कर्मणि ल्युट् प्र.।

[f]) ईश्वरे तोसुन् प्र. नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

[g]) व्यु.!। ६अ+*१रा- [<भावे √*ऋ(तु.ऋदन्तेभ्यः धा. समाननिष्पत्तिकानि प्राति. *घ्रा-, *व्रा-, *द्रा-, *स्रा-, *म्रा-, *ध्रा- प्रभृ.)] इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः [तु. टि. १अरण-; पा ६, २, १७२ (चक्रनाभिनेमिगतस्वस्वस्थानाधिकरणकत्तत्स्थैर्यपर्यवसानके तत्-संसर्ग-राहित्ये तात्पर्यम्; वैतु. गतिप्राप्तिसामान्यमादाय या. (४,२७) प्रभृ. √*१अर्+अच् इतीवाऽभिप्रयन्तः; WW. (१, ६९) गतिराहित्याऽऽख्यं गुणं पश्यन्नप्यात्मश्वरमुच्चारणार्थकमात्रतया प्रतिपन्नः)]।

[h]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. <√मन् यद.। अत्र पूप. 'अरम्' इति मतमसद् भवति (तु.PW. प्रभृ.)। तथात्वे हि यनि. स्वरस्याऽनुपपत्तेरर्थासंगतेश्च। 'सुम्नम्' इत्यनेन पराभिमतस्य संबन्धस्याऽपेक्षया (तु. PW.) अहिम् इत्यस्य वि. इत्येव मन्त्रस्वारस्यं नेदीय इव स्पर्शुकमिति दिक्।

[i]) शोध-सापेक्षः पा. (तु.टि. √२अक्ष्>!अक्षीर्)।

[j]) अस्पष्टोऽत्र पा.भूयाश्च पाभे.(तु. संटि.च 'अजक-' इत्यत्र गपू.टि.च)। एस्थि. भूयसी विमृडेव शरणायताम्।

[k]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद.।

[l]) MW. क्रिवि. (वैतु. मा.)।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२)। उप. तृतस. द्र.।

[n]) 'अरक्षो हतम्' इति सुपा. स्वरो भ्रष्टः।

[o]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप. यद.।

[p]) व्यु !। [तु सा २अर- +?गर-*(<√२गृ)+!अट्- (<√अट्) इति उस. इव भावयन् स्वरतो मिथ्यात्वं प्रति पर्यनुयोज्यः]। वाच्यस्याऽस्पष्टत्वाद् भूयोविमर्शस्याऽप्रतिहतोऽवसरः द्र.।

[q]) व्यु !। वैस. इति प्रकरणात् संभाव्येत।

[r]) व्यु !। प्रकरणतो वृक्षविशेषस्य नामेति सुलभम् [तु. नाव. टि. (पाग. ४, २, ८०)। यत अरड्वाद्यन्तर्गते 'अरडु(डु)-' इत्यत्रेह तात्पर्यमिति संकेतलाभः स्यात्]।

[s]) तु. खि ५, १५, १४ 'अरदुः परमः' यत इहाऽपि पदद्वयाऽऽत्मक एव पा. मौलिकतया व्यवसीयेत [वैतु. WR. 'अरदुपर्णः' इत्येकं पदमिति ('परमः' इत्यस्य स्थाने *पर्णः इति सुपठः शोधश्च यद.)]।

[t]) व्यु.!। √*२अर्+कर्तरि ल्यु>अनः प्र. नित्-स्वरश्च (पा ३, १, १३४; ६, १, १९७)।

५, २,५, ६,७५,१९, ७, ४,८ खि ४, ५, ३७, काठ २, ११, क २,५ कौ २, १२२२।, शौ १, १९, ३।, ५, ३०, २, ७, ११३, १, पै ९, १३, २, १०, ११, १, १३, ३, १४, –णम् ऋ ३, ५३, २४, ५, ८५, ७, ८, ४, १७, १०, ११७, ४, काठ ३१, १४, शौ ५, २२,१२, पै ६, २२, १७, ८, १२, १०, –णस्य ऋ ७, ४,७ मै ४,६,६, –र्णा ऋ ८, १,१३, शौ २०, ११६, १, –र्णानि ऋ ६, ६१, १४, तै ७, २,७,५[१], काठ १७, १८, ३०,३[१],$, क ४६, ६[१],$, –णाय मा २६, २, का २८, १, ३, शौ ६, ४३, १; –णे ऋ १०, ६३, १६, –णेभि शौ ७, ५४, १, –णेभ्य खि ५, १, २ मै २, २, ६, काठ १०, १२ [°ण- आ°, उप°, सम्°]

?१आ॒रण[a]– -णाय मै ३,१४,२०

१अ॒रण्य[b]– -ण्याय मा २४, ३९, का २६, ८, ४, तै ५, ५, १६, १, काठ ४७, ६

*?२अ॒रण[c]-

१अ॒रणी[d]– -णी शौ ७, ११३, १ –णीम् ऋ १०, १२४, २

२अ॒रण्य[e]– -ण्यम् मा २५, ३, का २७, ३, २, तै ५, ७, ११, १, ¶६, २, १०, ७, ५, ११, २, मै ¶१, ९,७, ११, ६, ¶२, १, ६, ३, १५, ३, ¶काठ ९, १६ १४, ७, ३०, १, ५३, १$, क ४६, ४¶, शौ १२, १, ११, ५६, पै ६, २२, १७, –¶ण्यस्य मै ४, १, १, काठ ३०, १०, क ४६, ८, –ण्यात् मै ४, १,१¶, काठ १९, ११¶, क ३१, १¶, शौ २,४,५ पै २ ११,५ ६, २२, १७, –ण्यानाम् मा १६, २०, का १७, २,४ तै ४, ५, ३, १, मै २,९,३ काठ १७, १२, क २७, २, –ण्यानि ऋ १०, १४६, १[f], मै ४, ११, २[f][g], –ण्याय तै ७, १, १७,१, काठ ४१, ८, –ण्ये ऋ ६, २४, १०, खि ७, १, १ मा ३, ४५, २०, १७, का ३, ५, २, २२, १, ४, तै १, ८, ३, १, ¶२, १, १०, २, ५, १, ६, मै १, १०, २, २०¶, २, ५, ५¶ काठ ९, ४, ¶२१, ९, १०[१], ¶३०, १०, ३८, ५, क ८, ७, ४६, ८¶, पै १, ९९, ३, †ण्येषु ऋ १, १६३, ११, मा २९, २२, का ३१, ३, ११, तै ४, ६, ७, ४,

या (३, २, ११, ४६) अनु =६अ॒(=अ॒प)+*?१रण- [=ऋ॒ण- (तु पावा ६, १, ८९, ऐब्रा ७, १३, यस्य स्क द्र. च) इति वा, =अ॒र्ण- (MW) इति वा, =√रम्> *२रण॒- इति वा] इति कृत्वा बस इति वा [अस्मिन् कल्पेऽन्तोदात्त प्रसज्येत (पा ६, २, १७३)]। नैष *अ॒पार्ण- (प्राग पूपप्रस्व) >*अ॒भार्ण >*भार्ण->यनि इति वाऽभिसंधीयेत। ६अ॒ + *?२रण॒- (कर्थे ?<√रम्) इति कृत्वा तस पूपप्रस्व (पा ६, ?, २) इत्यपरा कश्चित्त्वी व्यु [तु यँ (ऋ ६, ७५, १९ प्रमृ), मा (ऋ २, २४, ७, ६, ७५, १९, ७,४, ८ प्रमृ)]। अथ *?१भुर- इति परार्थ गता इति कृत्वा तत व्यु पर्येष्येयपि मत भवति (MW १, ८४)।

[a]) पा ? पता स्[?] १अ॒रण्य- (यद्र) इति प्राति प्रादर्शि (तु मा २४, ३९)। यनि तावदुभयी व्यु गभवीनि नर्दिशी गामाणिशी च [='अरण्यानाम् अपराण्यप्रदेशानां राजा इति कृत्वा तद्धाभीयः अण् प्र उभ नित्स्वरश्च (पा ४,१,१८,६,१,१९७)। यद्वा 'मागममपिव[?]ऽरण्य वन' इति कृत्वा मध्यगतस्मात् '२अ॒रा अरण्य' (यद्र) इति यग स्यात् पूरजस्व (पावा २,१,२४, पा ६,२,१ (तु मु-देव))]।

[b]) 'अरणर्ध्वहनः' इति कृत्वा तद्धाभीय ण्य प्र इले एतमरणस्य [पा ५, १, ११२ (तु मन्[?]))]।

[c]) व्यु ?। √*३अर्+करणे ल्युट् प्र लित्-स्वरश्च [पा ३, ३, ११७, ६, १, १९३ (=ज्वलनप-रिणामितापजनने करणम्)]। अग्न्युत्पत्तिकारणता-विशिष्टे तात्पर्यदर्शने सदृश सन्तोऽपि √*१अर् इत्यत व्यु आहु या (५, १०) प्रभृ (यत्तु या मत-मुदाजिहीर्षुरपि सन् MW यनि नापू सद्रूपात् प्राति अभेदमाह, तन्मन्दम्। या मतमनु मौरिथ च तयो प्राति पार्थक्येन निर्देशार्हत्वात्)।

[d]) स्त्री ङीप् प्र (पा ४, १, १५) स्वरेऽभेदकर।

[e]) स्वार्थिक यप् प्र उस [पा ५, २, १२० (तु या [९, २९] दे [५,३] यौ १अ॒रण- इत्येतदीया व्यु (यद्र) एषाऽनिदिशन्तौ तस्मादभेदमिव यनि तद्दितगन्य प्रतिपादुको भवत [तु ऋ ६, ६१, १४ यत्रान्यस्य १अ॒रण इत्यस्य स्थाने मै ४, ११, २ इत्यत्रान्यः २अ॒रण्य- इत्यासव पाठे अपि यनि व्यु धीत निर्व स्यात्], पैतु पाठ [३,१-२] √*१अर्+अन्य[त] प्र इति निर्माप्यमा व्यु इति)]।

[f]) द्विरुक्तयोः सन्धयोर्मध्य गत यनि [द्र१ एदं च ?अरण्यानी- (तु द्रि) >तं१ [तु या (९, १०)] इति योभे चपि स्. द्रि१ इति येन्गत्र भूयोऽपि विमृश्यतम्]।

[g]) 'अरणानि' इति ऋ (६, ६१, १४) पाठे।

काठ ४६,३ [°ण्य- अन्यतस्°]
आरण्य[a]– -ण्य मा ६, ६, २४, ३०, ३२, ३८, का ६, १, ७, २६, ६, ५, ७, २, ८, ३, तै २, १, १०, २¶, ५, ५, १२, १, मै २, ५, ५¶, ३, १४, ११, १३, काठ ४७, २, पै १५, १२, ७, –ण्यम् मा १३, ४८–५१, का १४, ५, २–५, तै १, ६, ७, ४¶, ४, २, १०, १, २, ३^{२}, ४, ¶५, २, ८, ६, १, ३, ५$, ४, ५, २, ¶मै १, ४, १०, ६, ५, ११, ८, २, ७, १७^{४}$, ३, २, ५, ४, ३, १०, ४, ४, १, काठ १२, ७, १६, १७^{४}, २०, ८, २१, ६, २९, ८, ३२, ७, क २५, ८^{४}, ३१, १०, २१¶, –¶ण्यस्य तै १, ६, ७, ३^{२}, मै १, ४, १०, काठ ३२, ७, –ण्या मा १४, ३०, १८, १४, ३१, ६‡[b], का १५, ९, ४, १९, ५, २, ३५, १, ६‡[b], ¶तै १, ६, ७, ३, २, ४, ६, २, ३, १, ४, २$, ४, ३, ५, $४, ३, १०, ३, ७, ५, २, ५, १, ४, ३, २, ५, ५, ९, ५, ४, ९, २, १२, २, ६, १, ८, १, ३, ७, ५, ५, ११, २, ७, २, २, १, ३, ४, १, ¶मै १, ६, ५, $२, ८, ६, ११, ५, ३, २, ३, ९, ७, ४, ३, २^{२}, काठ ७, ८, १२, ७, १३, १२, १७, ५, १८, १०, २०, ३, २८, १०, २९, ८^{२}, ३०, ८, ९^{२}, ३५, १५, क २६, ४¶, २८, १०, ३१, ५¶, ४५, १¶, शौ ५, २१, ४, ६, ५०, ३, ११, २, २४, ७, २१, ८, ८, १२, १, ४९, १९, ६, १४‡[b], पै ३, ३२, ६, ५, २२, ५, १५, १३, ८, १६, १०६, ४, १५५, १, –¶ण्यात् काठ २५, ५, ३०, १०, क ३९, २, ४६, ८, –ण्यान् ऋ १०, ९०, ८, ¶तै १, ६, ७, ३, २, ५, ११, २, ५, १, ४, २, २, ९, ५, ६^{२}, ४, ३, २^{३}, ५, ५, २, ६, ६, ४, ५, ७, ३, १४, १$, ¶मै १, ४, १०^{२}, ३, १, ५, २, ७, ३, ६, ४, ४, ६, ८, ८^{२}, ¶काठ १९, ५, २०, ५, ८, २१, ७, २८, १०, ३२, ७^{२}, ४३, ४$, ¶क ३०, ३, ३१, ७, १०, ४५, १, पै ९, ५, १२।, –¶ण्यानाम् तै ५, ४, ३, २, काठ ३७, ४, –¶ण्येन मै १, १०, २०^{२}, ३, ३, ४, काठ २१, ६, ३६, १४, क ३१, २१, –¶ण्येभ्य काठ २६, २, क ४०, ५, –ण्येषु तै ५, ४, ४, ३¶, –ण्ये शौ ३, ३१, ३

अरण्यानि[c]– -नि ऋ १०, १४६, २, ३, ५, –निम् ऋ १०, १४६, ६ –न्या शौ १२, २, ५३, –न्याम् ऋ १०, १४६ ४.

?अरण्यानी[d]– -ऽनि ऋ १०, १४६, १^{२१०}

अरण्ये(र्ये-अ)नु√वच्

¶अरण्ये(ण्ये अ)नुवाक्य[e]– -क्य मै ३, ३, १०^{४}, काठ २१, १०^{३}

१अरणि[f]– -णय पै १३, ३, ३ –णिभि ऋ १, १२७, ४, १२९, ५ –¶णिभ्याम् मै ३, ६, ९,

[a]) तात्रभविक ण प्र तत्-स्वरश्च (पावा ४, २, १०४)।

[b]) 'आरण्यान्' इति ऋ (१०, ९०, ८) पाभे ।

[c]) व्यु ? । १अरण्य +(√जन् >जनि->जि°->) °ग्नि- (-ग्ना- यद्र) इत्येवम् 'अरण्या (-अरणेऽधि कृता) भ्निर्मीता' इति कृत्वा क्स सासस्व च। एस्थि उप गकारस्य नैप्र नकारसमापत्तौ 'अरण्यन्नि- > यनि इत्यभिसधि [तु या (९, ३०) यत्र 'अरण्यपत्नी' इति शब्द व्यु 'ग्ना' इत्यनेन कमपि मौस्थि सवन्ध सकेतयेत्, वैतु सा ऋ (१०, १४६, २) नाउ (?अर ण्यानी इत्यस्य) ह्रस्वाऽऽपत्त्या सिषाधयिषु सन् मौस्थि व्यु व्यत्यासुक (जनि->°जनी इति परिणाम- क्रमो भवति न तु °जनी >जनि इत्यभिप्रधे)]।

[d]) ङीप् प्र तत्स्वरश्च (पावा ४, १, ४५, वैतु पा ४, १, ४९ आनुगागमपूर्वकम् १अरण्य-(?) इत्यत प्र इति)। एस्थि उप दीर्घान्तमित्येव नापू विशेष । यद्वा मौस्थि ङीपन्तेन सतैव उप नापूदि स्वतन्त्र क्स द्र.।

[e]) तु सस्थ गि २अरण्य >-ण्यानि। यद् वेक रू द्वि३ एकत्र स१ स्यात् (तु या वें मा च, वैतु GW NW चोभे अपि रू स१ इति, ORN चोभे अपि द्वि३ इति)।

[f]) गतिसमासगर्भित उस, उप ण्यत् प्र, कृत् प्रस्व च (पा ६, २, १३९) वैतु मा तैत्रा (१, ७, ७, ३) गम अनुवाक् इत्यतस्तद्धित यत् प्र इति [वैतु अरण्ये- ऽनूच्य- वैप (२, १२७) यनल कृत्य क्यप् इहापि ण्यत कृत्यमेवोद्भावयेत्]।

[g]) व्यु ? । √°३अर् > °३अर्- (=अग्नि)+जनि- (=प्रादुर्भाव) इति कृत्वा बस पूपप्रस्व, नैप्र वर्णलोप शकन्ध्वादित्वश्च द्र [तु °?२अरण- (तेजोहिरण्यवैशिष्ट्य- श्च निर्मन्थनक्रियायोगश्चाप्यत्र श्रौत लिङ्गम् ऋ १, १२७, ४, १२९, ५ १०, १८४, ३), वैतु या (५, १०), तदनु पाउ (२, १०२), ते ते प्रागर्थाद्यो विगतश्च <√°१अर् इति कृत्वा समेदुक्रृताय इव।

–णी ऋ १०, १८४, ३, मै १, ८, ९¶, ¶काठ ८, १०², २३, ६, २६,३,७, ¶क ७,६², ४१,५,शौ १०,८,२०, पै १६, १०२, ७, –ण्यो ऋ ३, २९, २, ७, १, १, ¶तै ३, ४, १०, ४–५, †काठ ३४, १९, ३९, १५, †क ४८,१, †कौ १, ७२, ७९, २,७२३, †जै १, ७, १०, ८,७, ३,५९,१५, पै ११,१,३

?२अरणी^a– णी ऋ ५, ९, ३

२अ॒–रणि^b– -णिम् शौ १, १८, २

?अरणीयमान^c– –न मै ४, ९, ५

१,२अ॒रण्य-, अरण्यानि १,२अरण्

१अरति^d– -तये ऋ ७, ५, १, –†ति ऋ १, ५९, २, [१२८, ६, (८, १९, १, ३९, ६)] २, २, २, ४, २, ४, २, १ ६, ३, ५, १२, ३, ६७, ८, १०, ३,१, २, ६ ७, ४५, ७, ६१, २०, मा १२ २४, का १३, २, ७, तै ४, २, २, २, मै २, ७, ९, ४, १४, १५², काठ १६, ९, कौ २, ८९६, ८९७, जै ४,१३, ९, १०, –†तिम् ऋ १, ५८, ७, [१२८, ८, (५, १, ७, ६, १४, २) ७, १६, १], २, २,३, ३, १७, ४, ४, १, १, ३८, ४, ६, ७, १, १५, ४, ४९, २, ७, १०, ३, [(१, १२८, ६) ८,१९, १,(३९, ६)], २१, १०, ४६, ४, मा ७, २४, १५,३२, ३३, ८, का ७, १०, १, १६, ५, १४,३२, १, ८, तै १, ४,१३, १, ४, ४, ४, ४, ६, ५, २, १, मै १, ३, १५, २, १३,८, ४, १३, ५,१४,३, काठ ४,५ १८, २१, २८, १, ३९, १५, क ३, ५ कौ १, ४५ ६७,१०९, २, ९९, ४९०, १०३७ जै १, ५, १,७, ५, १२, ३, ३, १०, १, ३८, ४,४, २९, ३, –तीन् मै २, ६, १२, काठ १५, ८

?२अरति^e– -तौ ऋ ५, २, १

१अरत्नि^f– -त्नि· तै २, ५, ७, ५¶,

^a) यनि सत्तात सदेहो भवति । क्थमिति । स्वरतश्च सबन्धतश्चाऽनुपपत्तेरिति । तथाहि । स्वरतस्तावत् । नाप्.+ङीप् प्र (पावा ४,१,४५) इति कृत्वाऽन्तोदात्त-प्रसङ्ग इति । अथ सबन्धत । प्र१ इति कृत्वा हि PW प्रभृ 'ज॒निष्ट' इति क्रिप अस्य सबन्धमाहु । तच्चोप-पद्येत । अरण्या अग्ने प्रादुर्भावयितृत्वे सति स्वतस् तात्कालिक्या क्रियाया योगत प्रादुर्भवितृ वाऽभावात्। ननु ण्यर्थे क्रिप एतदिष्येतेति। नेति । कथमिति । श्रुतिलि ङ्गत सामर्थ्याऽभावात्। दाशतय्या हि स्वरभावाऽभावा-भ्यायाऽद्भावाऽभावाभ्याञ्च चतुर्धा व्यूढस्य सतोऽस्य क्रिप २० निगमा भवन्ति । तेषु मध्ये १९ निगमेषु ण्यर्थाऽभावे विप्रतिपत्त्यभावात् प्रकृते विशे निगमेऽपि ण्यर्थो नैव समाव्येतेत्यर्थात् (यनि रू. नाप् एव प्र२ इत्येव प्रतिपद्य क्रिप तत्परतया वचनव्यत्यय चिकारयि-षन्त सा. प्रथपि ण्यर्थविषये समान चोद्य द्र.) इति । अरण्या कर्तृत्वे प्रतिहते कथ वा इति । उच्यते । अत्र 'सुयो ज॒निष्ट अरणी' इत्येव मूल्त सन पादस्य स्थान वर्तमान शोध-सापेक्ष पा इ (एतद्नु सु>सु , गिशु >गिशुर, सुव>नवा, धर्तार>धर्ता भुर, अग्नि> अग्नि , स्वध्वर्>स्वध्वरः इति द्वितीयान्तानां प्रथमा-न्तया शोध किंचेत, 'अरणी' इति च गर द्द् कर्म प्रादुर्भावाऽधिकरणतया योज्येत (तु ऋ ७, ३,९, १०, ११, १० यत्र यक्ष. 'मात्रो ' इति 'विप्रो ' इति पदे गत्र धात्वेवे, ऋ ८, ७, ५ यत्र च चरमे पादेऽपेव 'जातम्' इति प्र१ गर्त्र कर्तृश्वन 'सुनु अष्ट' इत्यनेन किर योज्येत 'रो॒दसी' इति च स विषयेऽत्यन्तसयोग-करणी हि द्र, वैतु सा प्रभृ 'रो॒दसी' इति प्र२ इति कृत्वा वाक्यपार्थक्येन वर्तृतया योजुका) ।

^b) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२) । उप <√२रण् यद (वैतु सा विकल्पेन<√*१अद इति) ।

^c) पा ?, पपा ? (अह्व । अनी । यमान)। 'अ॒हरहर्णी-य॒मान ' इत्यनुष्टुप्पादतया शोध द्र (तु तैब्रा ६,५,३, वैतु BC 'अ॒हणीयमानः' इति)।

^d) व्यु ? । √*१अद+अतिच् प्र इति संप्रदाय [तु पाउ (४, ६०), ते ते प्रागर्वाचो विवृतोऽर्थवैशिष्ट्ये स यथ्येनां व्यु अव्यभिचारुका , वैतु VVS १०४ √*३अद इत्यतो निष्पादुक ,उ म (मा यस्थ) नैघ्र ="अलमति इति, म (गपू) भा (तैब्रा २,५,४,४) ६अ+(√रम्>) रति-इति कृत्वा बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इति] ।

^e) सा (तु यनि स्य) अरमणीयप्रदेशाऽरण्या यतरा-ऽभिधान सत् नाप्. सरूपात् प्राति भिन्नमेतत् यनि इतीव व्यु भेदमपश्यतप्यभिरादध्यात् । एव BW. पा ऋसाधुरिति कृत्वा 'अ-रत्नि- इति प्राति शोधतया भ्रियेतेति । न तु पृथक प्राति इहाऽपेक्ष्येतेति मत भवति । नाप् प्राति एव श्रुतिस्वारस्यस्य सुस्फुटरबो-धगमात् [जना अस्याऽनीकम् (अग्निम्) अरतौ निहित सन् न मिनत् (भवत्) पुर परयन्ति (=धा-मात्रमेव निहितमनिष्टते । धनेनैव च जनैस्तद् [अग्निम् न मिनर्=] सर्वत्र गच्छमाणं प्रत्यक्षीक्रियते)] ।

^f) व्यु ? । १अर- +(√तन्>) *त्नि- इति सतो

–¶ग्निना तै ५, २, ५, १, –¶त्निम् तै २, ५, ७, ५ –त्नी मा २०, ८, का २१, ७, ७, मै ३, ११, ८, ४, ६, २ᶜ¶, काठ ३८, ४¶, –त्नीन् शौ १९, ५७, ५, पै ३, ३०, ६, –त्नौ ऋ १०, १६०, ४, तै २, ५, ७, ५ᶜ¶, शौ २०,९६,४†, –त्न्यो पै १६,१४७,७ [°त्नि- अष्टन्°, एकविंशद्°, एकविंशति°, एकादशन्°, त्रयस्त्रिंशद्°, त्रयोदशन्°, त्रयोविंशति°, दशन्°, द्वादशन्°, नवन्°, पञ्चन्°, पञ्चदशन्°, पञ्चविंशति°, सप्तन्°, सप्तदशन्°, सप्तविंशति°]

¶अरत्नि मात्रᵃ– त्रम् मै ३, २, ४, काठ २०, ३, क ३१, ५. (*अरत्निमात्रक- *अरत्निमात्रिका-) नाउ टि द्र

¶अरत्नि मात्रीᵇ– त्री मै ३, १, २, ७ काठ ६ १ क ३, १२, –त्रीम् काठ १९, १, ६, क २९, ८, ३०, ४

?२अरत्निᶜ– त्नय ऋ ८, ८०, ८

¶अ-रत्निन्ᵈ– त्निन मै ४, ३, ८

अ-रथ°– –†था ऋ ५, ३१, ५ ९, ९७, २०, १०, ९९, ४, तै १, ६, १२, ६, मै ४, १२, २, काठ ८, १६, शौ ११, १२, २४$, –थेभ्य मा १६, २६ का १७, ३, ५ तै ४, ५, ४, १

अ-रथीᵈ– –थी ऋ ६, ६६, ७

अ-रभ्रᵈ– –भ्रम् ऋ ६, ६१,३, –भ्रस्य ऋ ६, १८, ४

अ-रपस्ᵉ– –†प ᶠ ऋ [१०, १५, ४, ३७, ११] मा ८, ५$, १९, ५५, का ८, २, १$, २१,४,५, तै २, ६, १२, ३, मै ४,१०,६, काठ २१, १४, शौ १८, १, ५१, –पा ऋ २, ३३, ६, ८, १८, ९, १०, १३७, ५ तै ३, २, ८, ४, शौ १, २२, २, ४.१३, ४†, पै १, २८, २

अर-मणस् २अर- द्र

†अरमतिᵍ– –ति ऋ [(१, ३५, ८) २ ३८, ४] ७, १, ६, ३४,२१,

उस वा (=प्राप्त्यर्थ तनने तात्पर्यम्) इति कृत्वा सास्व वा उपप्रस्व वा द्र [तिन नैप्र *अर्त्नि- इत्यत्र पूप अन्तेऽकारोपजन इत्यभिमधि (तु कुर्मन्- >कुर्म > पजा करम प्रमृ), वैतु पाउ (४, २) √*१अद्+ अत्निच् प्र इति कृत्वा चिदन्तोदात्त इति, WW १, १५७ <√*८अद् इति]।

ᵃ) उस उप √१मा+कर्मणि त्र प्र कृत् प्रस्व च (तु पाउ ४, १६७, पा ६, २, १३६)। पाप्र उप तद्धितस्य मात्रच प्र सत मौस्थि स्वरूपमिति द्र।

ᵇ) उप मात्र >मात्री- इति परिणामस्य तिस्रो विधा सम्भवेयु। यनि उप अनाम्नि सति मात्रच् इति प्र चित्स्वरकरस्तदन्तात् स्त्री ङीप् (पा ४, १, १५) इति प्रथमा विधा परिचितचरी। √१मा+त्रि प्र इति कृत्वा *मात्रि- इत्यस्य भिन्नस्य प्राति सत स्त्री ङीप न्तत्व स्यात् (पावा ४,१,४५) इति द्वितीया विधा स्यात्। '–मात्र >*-मात्रक- >*-मात्रिका >-मात्रि आ- > -मात्री' इति चरमा विधा नैप्र द्र (तु अम्नाली)। तद् एस्थि एतामामुपादेयत्वतारतम्ये विमृशा धी प्रमाणम्।

ᶜ) यनि सत्तात सदेहो भवति। अपेक्षाया अदर्शनात्। नन्व् अपा√वृज् इत्यनेन निवारणार्थेन सता कर्मसंबन्धेन युक्ततया श्राव्यमाण किंचिदशुभमेव स्यादिति कृत्वा यनि १सख्याकात् सरूपाद् भिन्नार्थ सद् भिन्ननिष्पत्तिकतयाऽभ्युपेयमिति [तु सा BR च १अ+(√रम्>)*रत्नि- इति कृत्वा तस इति (तथा सति स्वरतश्चोपसयाऽपरिहार्यैव तु द्र)। अतोऽस्मिन् पक्षेऽपि उप भाव इति कृत्वा बस एव सुवच स्यात्]। मा त्वेव मानि। अपा√वृज् इत्यस्य परत पृथक्कृतिपूर्वकम् आभरणे वृत्त्युपगमात् [अपाऽऽङोरर्थयोर्विषयविभागेन कस्यचिद् वस्तुत कुतश्चिदपकरणे कस्मैचिद्परस्मै चाऽऽवर्जन इत्यभिसधे (तु अप√मे>मि, अपा√मे>मि इत्येतयो शौ ६, ११७, १ इत्यत्र मै १, १० २ इत्यत्र च समानप्रकारो विवेक इहोक्ता दिश परिपुष्णत्विाऽऽद्योगवति मै स्थ 'सुभर' इति क्लिप निदर्श्यमान)]।

ᵈ) तस नञ्स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

ᵉ) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

ᶠ) अदन्त प्राति इति परमतमनभिमतमिव भवति (तु भा K च, वैतु सा उ म PW MW vw च)। कथमिति चेत्। उच्यते। उ म च स्वपक्षपुष्ट्या उदाहृतस्य यास्कीयवचनस्य तन्मतविनाशकत्वाद् अरप इत्यस्य न द्वि१ सत मिवि इति कृत्वा वा सुवचतरत्वाच्च। यच्च सा (तै) 'विश्वे' इत्यनेन सामानाधिकरण्यमिच्छन् 'अरपा' इति प्र३ रू आह, तदप्यसद्। 'एधते' इत्येकवचनिक्या क्रियया 'अरपा' इत्यस्य संबन्धस्य निगदस्पष्टत्वादिति [तु 'जायते विन्दुते' इति सांनिध्येन श्रूयमाणे ऐकवचनिके क्रिप (विश्वे' इत्यत्र तै स्थ समाम्नायमानो भेप यद्र.)]।

ᵍ) अरम्→ अरम्→ अर-मति- इत्याकारिका मतिर्वाचामभियुक्तानामत्र यद् भवति (तु PW. प्रमृ), तद् असद् इवाऽऽभाति। यथा अवग्रहाऽभावान्

८, ३१, १२, १०, ६४, १५, १२, ४, तै ४, ३, १३, ६, -तिम् ऋ ५, ४३, ६, ५४, ६, ७, ३६, ८, ४२, ३, १०, १२, ५

अ-रममाण[a]— -ण ऋ ९, ७२, ३

?अरमि(मृ-इ)षु[b]— -मिषे ऋ ८, ४६, १७

*१अररि-, *२अररि- नाउ टि. द्र.

अररिन्द[c]— -न्दानि ऋ १, १३९, १०

?अ-ररिवस्[a]— -रिवान् ऋ १, १४७, ४, -रुष ऋ [१, १८, ३, ७, १४, ८], १५०, २, ३, १८, २, ५ ७७, १, [(१, ३३, १५) ७, १, १३] १४, ८, ९, २९, ५, मा ३, ३०, का ३, ३.२२, मै ४, १२, ६ काठ ७, २, ३५, १४, क ५, २ ४८, १३, -रुषे ऋ ७, ५६, १९, मै ४, १४, १८

अररुषी— -षी शौ १९, १५, २, पै ३, ३५, २

अरुरु[d]— -रु तै १, १, ९, १-३, मै ४, १, १०[२], काठ १, ९, २५, ४[३]¶, ३१, ८[५], ¶[२], क १, ९, ४[३]¶, ३१, १[३]¶, ४७, ८[५], ¶[२], शौ ६, ४६, १[e], -रुम् ऋ १, १२९, ३, १०, ९९, १०, मा १, २६, का १, ९, ४, मै १, १, १०, ४, १, १०, काठ १, ९, २५, ४, ३१, ८, क १, ९, ३९, १, ४७, ८, -०रो मा १ २६, का १, ९, ४, पै २, ३७, ४

काम नञ्-समास इह भवतु, न तु पराभिमत बस। रमति- इत्येतत् प्राति हि निद्-अनिद्-अन्यतर-अति-प्रत्ययान्ततया (तु पाउ ४, ६५) मनोबन्ध-तद्वद्- अन्यतर- वाचकतया च श्रुत्यन्तरप्रसिद्ध (तु शौ ६, ७३, २, ३, ७, ७९, २)। अत्र चैतत् प्राति उप भवति नञ् च पूप भवतीत्यत्र बाह्वृचश्रुत्यन्तरसाधारण्येन विशेषणमात्रतया 'अनर्वन्-' इत्येतेन 'अनेहु-' इत्येतेन च साहचर्येण च श्रूयमाण (तु ऋ ८, ३१, १२) ज्ञापक भवेत्। उत्तरपदाद्युदात्तस्तावत् उस (पा ६, २, ११६)।

[a]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[b]) 'अरम् इषे' इति प्राग पूपग्रस्व (पा ६, २, २), वैतु पपा ARV च द्वे पदे इति, वें सा च तथेति कृत्वा उप √२इष्>इषे (लटि उपु१) इति पूप च तन्सबद्ध सत् (१अर->) कर्मणि द्वि१ इति च, I W प्रमृ. च यनि प्राति गस (=*अरम्+√१इषु इत्यस्य वृद्धत्तम्) इति च वदन्त स्वरत पर्यन्तु योग्या। तथान्वे हि कृत्-प्रस्व स्यादित्यभिसंधे। 'मह्' (द्वि१) च (द्वि१) [अरमिषादिविशेषणयुताय (इन्द्राय= सर्दाय यूयमिति कृत्वा युष्मदर्था या तत्प्रातये)] 'स्तुवामहे' इति पूर्वार्धे वा द्र (वैतु गा वाक्यद्वय प्रयुर्ष्याणि प्रथमे वाक्ये 'मह्' (द१) इत्यस्य च (>व१=तव) इत्यस्य च समानाधिकरण्येन द्वितीये वाक्ये च 'स्तुवामहे' इति भिन्न योग वदन्, GW. गा द्वितीय वाक्यमनुवदन्)। एतेव. अनु 'स्तुवामहे' इत्यत्र निघातोऽभाव [illegible] इति। [illegible] इति। [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible]। आनुष्टुभ तु तानमत्र द्र। नेन 'स्तुवामहे' इत्येतद् [illegible] भवन्तीति (तु ORN)।

[c]) व्यु ?। *१अररि- [=अ+(√२रा>कर्तरि वा भावे वा) ररि- इति वस वा (=अदातृक-) तस वा (=अदत्त-यस्मिन् कल्पेऽन्तोदात्तस्तु दुरुपपद द्र)] इति कृत्वा तत्पूर्व (√१दा>कर्तरि) दु- इति उस इति दे (१, १२) यस्य सा च, पूर्वस्मिन्नेव कल्पे पूप <√*१अर् इति वेति सा, *२अररि- [=कपाटपर्याय (व्यु ?)]+(√३दा>कर्तरि)दु- इति कृत्वा उस इति PW. अनु GW L ४४१। सर्वथापि त्वेव पूपप्रस्व अनुपपन्न इति कृत्वा कोऽपि भूयोविमृश्यस्वरूप बस एव शरणीय।

[d]) व्यु ?। (√*२अर्+भावे विच् प्र=)*२अर्-+*१अरु- [=√*२अर्+कर्तरि उन् प्र उस (पाउ १, ९)] इत्येवम् उस. उपप्रस्व स्यात् (=बाधया बाधमान-) इति प्रथम कल्प। यद्वा (√*२अर्+कर्तरि विच् प्र =)२अर्-+६अ+रु- (<√२रा) इत्येव बस [=अ (बाधमान) चासाव् अर (अदाता) च इति कृत्वा निन्दाऽर्थे उल् प्र तद्धित उस (पा ५, ३, ७४) ञित्वात् स्व तदवस्थ इति द्वितीय कल्प। अथाऽपि वा *२अरु- इत्यस्यैवाऽतिशयितेऽर्थे ऽभ्यास स्यात्, नापूदि. प्र स्व चेति तृतीय कल्प। अपि चाऽऽद्युदात्त क्वाचित्क पाभे (तु पागु शौ यस्थ) ज्ञापक स्याद् यथा पुराकाले प्रकृतिमान् सत्यपि सामासिक स्वर कालेनेहाऽऽत्यानाऽभ्यस्त-विधया (पा ६, १, १८९) आद्युदात्ततया पर्यणंसीदिति। स्याद्वा द्वितीये कल्प एव पक्षे उन् प्र तद्धित उस (पा ५, ३, ७४)। एतस्य √*२अर् इत्येतदर्थप्राधान्येन अनु इत्यभिसंधि [तु GW शत्रुपर्यायवाचिना अरि- इत्येतेन पक्षे संक्षिप्तदिशु, वैतु पाउ (४, ८४) √*१अर्+अर प्र इति, I W प्रमृ. ६अ+(√२रा>)रु- (स्वरा) इति तत इति (स्या सम्मुत्तरादि [illegible] उत्तरनिपातप्राप्त द्र.)]

[e]) अन्तोदात्तोऽपि पाभे (तु पागु [illegible] [illegible]

√°अरण् २अर्णव- टि द्र

¶अ-रशान्[a]– -नम् काठ २६, ६, क ४१, ४, –नान् मै ३, ९, ४

अ-रश्मन्[a]– -श्मान ऋ० ९७,२०

अ-रस,सा[a]– ०स शौ ६ १३८, ३, –०स शौ ४, ६, ६, पै १, ६८, ४, ४, १७, ४, ५, ८, ५, –स शौ ४, ६, ६, ५, १६, १-१०, २२, २, पै १, ६८, ४, ३, १६, ५, ७, ८, ५, ८, २, ६, ४, १-११, –सम् ऋ १, १९१, १६[२], शौ ४, ६, १, ६[२], ७, २[२], ५, ४, ९, ८, ६, १३, ८, १०, ११, ६, २९, ३, १००, ३, १३८, ३, ७, ५८, ३, ५, १०, ४, ३, ४, ११, १२, १७, १९, ३४, ३, पै १, ४४, ४, ४८, ४, ६८, ४, ९३, ४, १११, ३, २, १, १[२], २, १, ५ ३, ९, १[२]-६[२], ७, ४, १७, ३[b], ४, ५, १९, ४, ५, ७, ५, ८, ५[२], ८, ७, १८, ७, ८, २, ९-११, ७, १-४, ११, ९, १०, ५-८, १२[२], ११, १२, ११, ३, ३, १०, १६, १५, २-४, –सस्य शौ ४, ६, ६, ७, ५८, ५, पै १, ४८, १, ५, ८, ५ –सा शौ १०, ४, ८, पै १६, १५, ८, –सा शौ २, ३१, ३ ४, १८, १, ९, २, १०, १९, ३४, ३, पै २, १५, ३, ५, २४, १, ७, ८, ५, ११, ३, ३, १७, १९, ३, १६, ७६, ९, –०सा शौ ५, १३, ७, –सान् शौ २, २७, १-६, १९, ३४, २, १०, ३५, ५, पै २, १६, १, ८, २, ७, ७, ७, ११, ३, ?, ४, ५, ७, ३, –सास शौ १०, ४, ९, पै १६, १५, ९

अरस-तम– -मम् शौ ५, १३, ९' पै ७, ३, ५ ८, २, ८.

अरस-तर,रा– -रा शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

?अरसावधी[c] पै ३, १६, ४.

°?अराज़ु- अराजिन्- टि द्र

अ-राजन्– -जान पै १, ९२, २

¶अ राजन्य[d]– -न्य मै १, ५, ८.

अराज़िन्[e]– -जिन ऋ ८, ७, २३

°अराटकि नाउ टि द्र

अराटकी[f]– -की शौ ४, ३७, ६, पै १३, ४, १०, ११

¶अराड[g]– -ड मै २, ५, ९

अराड्य[h]– -ड्यौ तै ५, ६, २१, १.

°अराढ- अराड- टि द्र

°अराढकी- अराटकी- टि द्र.

अराण सम्°

अ-राति[i], °ती[j]– -तय ऋ १, २९, ४, ४३, ८, २, २३, ५, ९, ३५, ६,

---

[a]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।

[b]) 'स्वषारसम्'(मूको)>'स्व् अवारसम्'(सुपा ?)।अत्र 'तव। अरसम्' इति द्विपद शोध द्र (तु टि सुपाव् >-पाव)।

[c]) 'अरस। अवधीत्' इति शोध द्र।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

[e]) व्यु ?। √°२अर्>२अर्-+आज़िन्- [=आ √अज्+ताच्छीलिक इनि. प्र (तु पा ३,२,१५६) इति उग उपप्रस्व. [पा ६, २, १३९ (=प्रतिबन्धवान् विशवदित्)], वैतु वें ग्र. GM MW च पर्वत-विषयतया १अ+(√राज्>)°१राज़िन्- इति तस इति (तथा सत्यन्तोदात्त उपपत्तिमाकाङ्क्षन् कथमपि पा ६, २, १५५ उउ उस स्यात्), सा मरद्विषय-तया १अ+°२राज़िन् (=राजन्- +मत्वर्थे तद्धित इनि प्र) इति तस इति वा, ?°अराज़ु (=१अ+राजन्- इति बस)+तद्धित इनि प्र इति बस इति वेति, पवा ऽप्यवमदाऽभावो नञ्-पूर्वत्वस्य मनेत स्यात्]।

[f]) मूको दीर्घाऽऽदिरपि पा. द्र.। व्यु ?। √°६अर् [मैस्व <√°२हर(=√°२हृ)<√°भर(=√°भृ) <>√°कर (=√°कृ)] >°५अर्- [=मज्ञ: तु १२रिमा॰ ग्र ग्र (१, ४०१उ)]+१अर्ध- (=प्रकर्ष <√ऋध्) इति पस सगम दृद्र कृत्वा °१अरार्ध- इत्यस्मिन् प्राति उपपदे सति [√°कृ+इ प्र उस (पाउ ४, १३९)=] °क्रि- इति उप योगे °अरार्ध-क्रि->[स्त्री ङीप् (पावा ४, १, ४५)]–क्री- इति त्रिप्रस्थानस्य प्राति मौलिक अभ्युपेयमानस्य सत नैग. °अरार्धक्री >°अराढ(>ड>°ट)क्री- इति परिणाम अनुसंधेय (तु सह श्रूयमाण ग्रहपदप्रधान वि, नाउ ?सनि प्राति च, वर्धकि- प्राति च लोके)।

[g]) व्यु ?। (√°६अर्>) °५अर्- +१अर्ध- (तु नाउ, टि) इति कृत्वा बस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) द्र (=गृह्यप्रदर्धवत्)। स्वरूपतस्तु नैग °१अरार्ध->°अराड-> यनि इति सुलभ भ्रम।

[h]) व्यु ?। नाउ स्वार्थे यत् प्र (पा ५, ३, १०३) यद्वा °३अर् +१अर्ध- इति पनग गतन्तप्रमाधवीय यत् प्र (पा ४,४,९८)। उभयथाऽपि तिस्वर (पा ६, १, १८५)। दाधादि प्राति कृपि यद्र।

[i]) द्विप्रकृतीनां ना स्थान द्र। तद् यथा। यत्र भावपरो-ऽर्थस्तत्र १अ+(√३रा>)°१राति- (=प्रतिनिराधप॰) इति। यत्र च तद्विशिष्टपर मद् वा वि भवति, तत्र उप कर्तरि क्तिन्न °२राति- इति विशेष द्र। उभय-थाऽपि तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)।

[j]) तु टि इहैव '-तिम्' (तै ५, २१, १-६)।

३८, १, ५, २, ६, [६, ४८, १६, ५९, ८] ७, ८३, ३; ५, ८, ९, १, ७१, ४, ९, ७९, १, १०, ५७, १, ८५, ३२, १३३, ३, १७४, २, मा १, ७², १४, १६, १९, २९⁴; का १, ३, ३², ५, १, ६, ७, १, ८, ३, १०, १⁴, तै १, १, २, १, ४, १, ५, १, २, ६, १, ७, १, ८, १, १०, १, २, ५, १, ३, १, १, ६, १, ८, ३, २, १०, १, †कौ १, ५५५, २, ११५३, †जै १, ५७, २, ४, १, ६, शौ १, २९, २†, ५, २३, २, ६, १२९, १-३, ११, १०, २१, १३, १, ५९†, १४, २, ११†, १९, ५०, ३, †२०, ७४, ४, ९५, ४, १३९, १, पै १, ११, २, ७, २, २, ९, ७, ८, १४, ४, १३, १६, ८७, १, -तये मा १, ११, का १, ३, ७, मै १, १, ५, ४. १, ५², शौ ५, ७, १, ३, पै ७, ९, ४, १९, ३, ४, -ति ऋ २, ७, २, ८, ४८, ३, १०, ३४, १४, खि ४, ५, १४, तै ३, २, ५, ४†, मै १, १, २, ४, ६, ७², ८, ११, २, १६, ३, १०, १, ४, १, ७, काठ १, २, ४, ५¹, ६-८; १०, ३, ६, ३१, ४³, ५ ६, क १, ५¹, ६, ४७, ४³, ५, शौ २, ७, ४, ६, १२४, ३, १२, ३, १७ पै ८, ३, ४, १३, ३, १४, -तिम् ऋ ४, ४, ४, १०, ६३, १२, मा १३, १०†, २७, ६, का १४, १, १२†, २९, १, ६, तै १, २, १४, २†, ८, १०, २, ४, १, ७, ३, मै १, १, ११, २, ११, १४, ४, ३², ५, १ª, २, ७, १५†, १६, काठ १, १०, २, १२, ३, ३, ५, ४, १६, १५†, १६, ३१, १४, क १, १०, २, ६, १०, २५, ६†, ‡ᵇकौ १, ५४०, २, ३६९, ‡ᵇजै १, ५५, ७, ३, ३०, १२, शौ १, १८, १², २, १०, ७, ३, १, १, २, १, १५, १, ५, ७, ३, ६, ८, २, १२, १२, २, ३, ४५, १९, ३१, ११, पै १, ६९, २, ८६, २, ३, ५, १, ६, १, ४, ८, १-१३, १८, ५, ५, २६, ३-६ᶜ, ९, ७, ९, ४, ८, १०, ५, ११, १६, ४, २, ९५, ७, -°तियम्ᵈ पै ५, २६, ४, ६, ८, -ती ऋ १, ११६, २१; ३, १८, १, २४, १, ४ [२६, ७, २७, २] [५०, ११ (७, ६४, ५, ६५, ५, ९७, ७)] ५, ५३, १४, ६, ४, ५ᵉ, १६, २७², ४४, ९, ७, १, ७, ९७, ९, ८, ११, ३, ३९, २², ९, ९६, १५, ९७, १०, खि ३, १६, ३ᶠ, ४, ५, ५ १३, मा ५, २६, ६, १, ९, ३७ १०, १, १२, ९९, १३, २६, का ५, ७, १, ६, १, १, ११, १, ३, २, १, १४, २, १२, तै १, ३, १, २ २, २, ६, १, ६, १, १, ८, ११, १, ४, १, ४, ४, २, ८, १, ९, २, ५, १, ५, ९, मै १, २, १, ५, ३, ६, २ २, ६, ८, ३, ६, ३¶, ४, १४, ६‡ᵍ, १७, काठ २ १, १५, ६, ३९, १, क १, १३, जै ४, २५, १†, शौ १, २, २, १०, ५, ३६ १३, १, २०, १६, ९, १, पै ३, ३३, ६, ५, ६, ८ʰ, ७, १५, ४, १२, ६, ८, १४, १, ९, १६ १३२, १, -तीनाम् खि १, ५, ५, -°तीम्ᵉ पै ५, २६, ७, ९ -ते शौ ५, ७, ८, -०ते शौ ५, ७, १, २, ७ १४, २, १९, पै ७, ९, १-३, ५ -ते

ᵃ) 'अरातिम्' इति केषाञ्चिद् मूको पा ।

ᵇ) '-ती' इति ऋ (९, ९७, १०) पाभे ।

ᶜ) अत्र सूक्ते प्रथमे मन्त्रे पूर्वोत्तरविरहितस्य 'रा!' इत्यस्य पूर्तिकर द्वितीये च मन्त्रे 'अराय्या' इति द्र., ४थे, ६ठे, ८मे च मन्त्रेषु मूको 'रातीयम्'(=°अरातियम्) इति द्र.; ९मे च मन्त्र मूको 'रात्रीम्' (=अरातीम्) इति द्र. च °अराती-(>तु खि १, ५, ५ '-तीनाम्') इत्यस्य दीर्घान्तस्य (पावा ४, १, ४५) सद्भावप्रमाणये सकेत द्र.। एविघ १मे मन्त्रे 'रा'=°अराय्या, २ये मन्त्रे 'राय्याद्' =°अराय्या, ४र्थे, ६ठे च मन्त्रयो 'अरातिम्'=°अरातियम्, ७मे मन्त्र 'अरातीन्'=°अरातीम्, ८मे मन्त्रे 'अरातिन्'=°अरातियम्, ९मे च मन्त्रे 'अरातिम्' =°अरातीम् इत्येवं लोप-पतनम द्र. (अनयैव दिशा-ऽन्येष्वपि बहुषु स्थ मूको अनुसधानतो दीर्घान्तस्य प्राति सद्भावोऽङ्गीकार्येतेति सभाव्येत) ।

ᵈ) तु नापूर्नि ।

ᵉ) प्र१ छन्दोऽनुरुद्ध दीर्घत्वम् (तु सा =अरातिरिति, L.३७६, वैतु.सा द्वि१ इत्येवमपि मृषा विकल्पुक)। यद्वा °अरातिर्-[=६अ+°रा-तिर्-(=√२रा+भावे वा कर्तरि वा+तिर्-(<√तॄ) इति तस) इत्यस्य प्र१ द्र. (तु °अमतिर्-)] ।

ᶠ) मुपा स्वरभ्रेष द्र. ।

ᵍ) निरिष्ट इह ऋ (७, ८२, १) पाभे ।

ʰ) मकारान्त मुपा मु-लोप द्र. । अत्यन्तकार हीन मूको पा विगर्जनीयेन पूर्वेत, न तु नकारेण। पूर्व प्रयोगस्य श्रुत्यप्रसिद्धत्वात् ।

ऋ८,७१,१; कौ १,६; जै १,१, ६; –त्या शौ ३, ३१, १; –त्याः ऋ ९, ७९, ३[2]; शौ १०,३,७; १३, ८, २; –त्याः पै ५, २६, १[a]; २[a]; १६,६३,७; –त्यै तै १, १, ४, २; काठ १, ४; ३१, ३; क १, ४; ४७, ३; शौ ५, ७, १०. [°ति- अन्°]

अराति-दुविधु[b]– -विधम् खि १, ५, ११.

अराति-दूपण[c]– -णः शौ १९, ३४, ४; पै ११, ३, ४.

अराति-दूपि[d]– -पिः शौ २, ४, ६.

अराति-हु[e]– -हम् शौ १९, ३५, २; पै ११, ४, २.

अराति-हन्– -हनम् काठ ३९, ५.

अरातिघ्नी– -घ्नीः काठ ३९, १.

√अरातिय्[f], अरातियात् शौ ४, ३६, १.

*अ-रातिर्- *अरातिर्-वन्- *?अ-राती- अराती-वन्- टि. द्र.

√अरातीय्[g], अरातीयति तै १, ३, २, १; ६, ३, १[e]; ३, ५, ८, १; मै १,२,१०; ३,८,८[¶]; काठ २, ५; ९; ११; १२; ३, ३; ७, ६; २५, ९; क २, ५; ५, ५[¶]; ४०, २; अरातीयन्ति खि २, ८, ३; मै ४, ३, १[1]; ८,२[¶]; काठ २८, ४[¶]; क ४४, ४[¶]; अरातीयात् मा ११,८०; का १२, ७, १५; तै ४, १, १०, ३; मै २, ७, ७; ३, १, ९, काठ १६, ७; १९, १०; क ३०, ८; पै १, ४२, ४.

अरातीयत्[h]– -यत्.[i] ऋ १, ९९, १; मा १२,५; का १३, १, ६; तै १, ६, १, १; ५, २; ४, २, १, १; ९, २; मै १, २, १०; २, ७, ८; काठ १६, ८; क २, ५; –यन् काठ ३१, १४; –[¶]यन्तम् तै ३, १, ४, ४; मै ३, १, ३.

*अरातीया- अरातीया-वन्- अराती-वन्- टि. द्र.

अरातीयु[j]– -योः शौ १०, ६, १; पै १६, ४२, १.

†अराती-वन्[k]– -वा ऋ १, १४०, ४[l]; २, २३, ७; ८, ६२, ११; ९, ११४, ४; तै ७, ४, १५, १; काठ ४४, ४.

?अरादविदुरथ्वसहनुः[l] पै ५, २, ५.

अ-राद्धि[m]– -द्धयै मा ३०, ९; का ३४, २, १.

†अ-राधस्[n]– -धसः ऋ ५, ६१,६; ८, ६४, २; १०, ३३, २; ६०, ६; कौ २, ७०५; जै ४, ७,१०; शौ §१२, १०, १४, ११, ४; २०, ९३, २; –धसम् ऋ १, ८४, ८; ९, १०१, १३; कौ १, ५५३; २, ६९३; ७३६; जै १, ५६, ९; ३, १२, ८; ५६, २०; ४, २६, १; शौ §५, ११, ७; ८, २०, ६३, ५; §पै ८, १,७; ८; १६, १४६, १०.

[a]) तु. टि. -त्विम् (पै ५, २६, ३–६)।

[b]) पतस. सासस्व. (पा ६, १, २२३)। सुपा. ध्वयमाणन्तोभयस्वरः सन् सु-शोधः द्र.।

[c]) उस.उप. √दुष् > दूपि+कर्तरि ल्युः प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९)।

[d]) उस. इथन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७; २,१३९)।

[e]) घस्व. एपू. द्र.। उप. √हन्+डः प्र.(पा ३,२,४९)।

[f]) क्यजन्तः नाधा.। दीर्घत्वभावाऽभावौ यस्या. द्र.।

[g]) आत्मन इच्छायां क्यचं ब्रुवाणः भा. चिन्त्यः। अरातेरात्मन इच्छाया विषयत्वाऽयोग्यत्वात्।

[h]) शतृशपोर्निपाते पास्व. (पा ६, १,१८६; १९२)।

[i]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७३)।

[j]) सार्वधातुकः उः प्र. तन्-स्वरश्च (पा ३,२,१७०)।

[k]) यनु ?। *अराती- इति दीर्घान्त उपपदे √वन्+ कर्तरि विट् प्र. (पा ३,२,७६) इति कृत्वा उस. उपप्रस्व. (पा ६, २, १३९) इति प्रथमः कल्पः। √अरातीय्> *अरातीया- (पा ३, १, १०२) इत्युपपदे पूर्ववद् उस. कृते सति नैव. *अरातीया-वन्- > इति. इत्यन्तोदात्त-योजिततत्पूर्वलोपात्मकः परिणाम इति द्वितीयः कल्पः। अथ पाश्र. √अरातीय्+वन् प्र. उसं. (पा ३,२,७५)। ततोऽकारयकारयोर्लोपः (यक. पा ६, ४, १४८; १, ६६) इति वा। *अरातीया+वन् प्र तद्धितः उसं. (पावा ५, २, १०९) इति कृत्वा भवे उसं. (पा १, ४, २०) पूर्ववद् अवर्णलोपे यलोप इति वा। *अरातिर्+वन्- (गपू.) प्र. इति केचित्वं कल्पसम्भवनयं समूह्यं द्र.। तत्राऽपि द्वितीये कल्प आस्थाविशेषधीति दिक् [तु. अमती-वन्-; वैतु. पत्रा. प्रभृ. प्रभृ. च अराति-वन्- इत्यवग्रहमुखा भवन्तो मध्ये दीर्घं नोपपादुकाः; भा. तै. (७, ४, १५, १) सा. ऋ (१, १४०, ४) चोपपदाऽगां वनिप् प्र. इति वचनतः पित्-स्वरतः प्रगच्छमानतद्य-विघातं प्रति पर्यनुयोगविषयौ विशेषः]।

[l]) 'अर्धं त्रिदिवे मसुन्' इति शौ. (५,१,६) पाभे.। प्रकृते कृते पा. 'अरात्' 'अविदुर.' 'सह-नुः' इति विपठितव्ये।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यह.।

[n]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यह.।

१अ-राय[a]- -यास ऋ ८, ६१, ११

२अराय[b]- -०य पै २, ६७, २, -य पै २, ६७, १, ६, १४, ७, ८, -यम शौ २, २५, ३, पै ४, १३, ४, ६, ७, ११, ६, -या शौ १२, १, ५०, -यान् शौ ८, ६, ४-६, १२, ११, ६, १६, १६, ६, ७, पै १५, १४, ९, १६, ७९, ४-६, ८०, ३, ८१, २, ५, -येभ्य शौ ८, २, २०, पै ५, ३४, ५[c], १६, ४, १०

अरायी[d]- -०यि ऋ १०, १५५, १, २, -य्यै शौ १, २८, ४, २, १४, ३, ४, १७, ५, १८, ७ ८, ७, २३, १, पै २, ४, ५, ५, २३, ७, २४, ७, ८, -य्यम् ऋ १०, १५५, २

अराय क्षयण[e]- -णम् शौ २, १८, ३

अराय चातन[e]- -नम् शौ २, १८, ३

?√*अराय्[f]

अराय्य[g]- -य्यम् खि ५, १०, २

*अरार्ध- अरान्की, अराड- टि द्र

अराल[h]- -ला खि ५, १७, १

†अरावन्[i]- -रावा ऋ ७, ५६, १५, ६८, ७, ८, २८, ४, ९, २१, ५, १०, ३७, १२, -राव्ण ऋ १, ३६, [१५ (७, १, १३)],

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप *राय- (=√२रा+कर्तरि ण प्र युक् च), वैतु या (६,२५) प्रमृ. बस इति कृत्वा उप. रै-पर्यायीकुर्वाणा घञन्तमिव प्रतिपादुका सन्त प्रसज्यमानाऽन्तोदात्ता (पा ६, २, १७२) चिन्त्या ।

b) व्यु ? । रक्षोऽसृक्पाव-गर्भाद जिघत्सुत्वादिहिंसा-प्रधानविशेषणसहश्रुतिभि (तु यनि स्थ) लिङ्गित मर्वति, यथेह √*६अर > *५अर् +(√इ+भावे घञ् प्र =) *आय- इति कृत्वा बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) ='अराऽऽय-' इति [वैतु या (६, ३०) प्रमृ तस इति कृत्वा नञ्-पूर्वत्वे सति √२रा इत्यत एव निष्पादुका सन्त स्वरतश्चिन्त्या]।

c) '-यम्य' इति मुपा शोधाऽर्हे ।

d) रक्षोजातिविशेषीयत्वाद् योपधत्वे सत्यपि ङीप् प्र उस (पा ४,१,६३)। यनि रू आमन्त्रिताद्युदात्त द्र। [वैतु मा (शौ १,२८,४) स्त्री पुयोगीयम् (पा ४, १, ४८) प्र प्रस्तावुक]।

e) याग स्युट-त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

f) √*७अर् [मौलिक <√*ह (घ, ग, ख, क, श, ष, स्क)र् <√*अस्कृ सनने] > *१अर् ([illegible] - इत्येतन्नामधातुमित्य-[illegible]) >यनि नाउ व्यु [illegible] [illegible] [illegible] ।

g) भावे य प्र कृत्येषु उस (पा ३,१,९५ उव) प्र स्वरश्च [तु मूलो √*मृ>मराय- इति शौ (२०,१२७, ८), शांश्रौ (१२, १७, १) [illegible] (=मौलिक [illegible] इति च पाठे]।

h) व्यु ? । √*८अर (तु [illegible] १, १५७) । यद्वा √*४अर [तु [illegible] (शौ २०, १२८, १)] [illegible] इति [illegible]+आल प्र [वैतु [illegible] प्र. इति गो इति [illegible] (यथा [illegible] स्वरश्च [illegible] [illegible])] प्र स्वरश्च। यत्तु *अरालाच्,-ञ्च् > -लाक् इतीव गपू शौ. (पाएडु) अश्रावि, तन्नेष्टम् । नाउउ मन्त्रेषु प्रागादीनाम् अधरागन्ताना चतुर्णामेव किवि. सता पदानामावृत्तिदर्श-नाद् न प्रकृत पद तत्सजातीयमित्यस्य विषयस्य सुवच त्वाच्च नाउउ मन्त्राणा वा दि एव च प्रपु१ सता क्विप कर्तृसबन्धेन युक्तस्य सत प्र२ कस्यचिदास्र एवाऽऽका-ङ्क्षितत्वाच्च ।

i) व्यु ? । (√*२ वा ६ वा अर्+भावे अप् प्र =) *अर- (>स्वार्थे *अरक->नैप्र) *अरा + *वन्- (=√वन्+भावे क्विप् प्र) ='अरे (प्रतिबन्धे वा हानौ वा) वन (मन) यस्य (पाप्र वन् प्र तद्धित उस (पावा ५, २, १०९) इति बस पूपप्रस्व (वैतु पपा अनव गृह्णन् नञ् पूप इतीव विज्ञापुक)। PW प्रमृ तु १अ + *रावन्- (<√२रा) इति तस इति मवादुका । यत्तु ऋ ७,६८,७ इत्यत्र यनि भिन्न मदपर सरूप प्राति इति कृत्वा भिन्नाया व्यु विषय. [तु सा (<√*१अर् इत्यभिसधाय) 'अरणयानभिगन्ता' इति, PW =२अर् घत्- (=रूप) इति (तथा च सति स्वरस्तु दुरवर द्र)] इति पराऽभिप्रायो भवति, तदनिष्टम् । यनि प्रति प्राकरणिकाऽर्थस सुसगतत्वात् कल्पनान्तरस्याऽनपेक्षा सिद्धे ['यदा भुज्यु तस्याऽऽत्मीयत्वेनाऽनुभूयमाना गसायोऽपि पारावृत्तयो भूत्वा मध्येसमुद्र जहु:, तदा [illegible] [illegible] एव निता तमसमद्र (=१भुरण) [illegible] [illegible] गमधिनो: [illegible] मनोभिः [illegible] [illegible] इव प्रेरितो भूत्वा सं निस्तारयामास' इति [illegible] [illegible] (वैतु [illegible] च भुज्युरेव [illegible] 'भुराधा' इति [illegible] 'पर्षन्' इति [illegible] प्रपु१ [illegible] मपु२ [illegible], PW प्रमृ च देवताभिसबन्धेन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] प्रतर्कयाम) ।

१६[a], ८,६०,१०[a], ९,[१३,९, ६३,५,(३९,५)], ६१,२५, कौ १,५१०, २,५४५,५६३,८९५, जै १,५२, १४, ३, ४३, १, ४४,९, ४, १४, २, –राव्णे ऋ ७,३१,५, शौ २०,१८,५.

१अरि[b]– –रय खि ४, ५, १, –रये ऋ ६,१३,५, –रि ऋ १, ४, ६,९,१०,१५०,१, ७, ६४, ३, ८, २, १४, ५१, ९, ७२, १६, ९, ७९, ३, १०, २८, १, ३९, ५, खि ३, ३, ९, ५, ११, १, मा ३३, ८२, का ३२, ६, १३, कौ १, ९७ २, ९५९, जै १, ११,१, ४, १९,१, शौ २०,६८, ६, ७१, १६,१२७, ११, –रिम् ऋ २,८,२,[c],४८,५, –र्यं ऋ १,७०,१,७१,३, ७३,५,११८, ९, १६९, ६, १८४, १[c], १८५, ९, २,१२, ४[d], ५, ३,४३, २[c], ४,२,१८[c], १६, १९, २०, ३[e], २९, १, ३८,२, ४८, १,[५०, ११, ७, ६४, ५ ६५, ५, ९७, ९], ५, २, १२, ३३, २, ६, ३४, ९, ५४, १२, ६, १४, ३, [१५, ३, (१६, ३३), १०, ११५, ५] १६, २७[२], २०, १, २४, ५[c], २५, ७ ३६, ५[c] ४५, ३३, [४८, १६, ५९, ८], ७, ८, १, २१, ९, ३४, १८, ४८, ३[२], ५६, २२, ६०, ११, ६८, २, ८३, ५, ९२, ४, ८, १, ४, २१, १६[c], २४, २२[c], ३४, १०[f], ३९, २, ४८, ८, ६०, १२, ६५, ९[c], ६६, १२, ९४, ३, ९, २३, ३, [६१, ११, १०, १९१, १], ७९, [१, १०, १३३, ३], १०, २०, ४, २७, ८[२], ४२, १, ५९, ३, ७६, २, ८६, १[c], ११६, ६[c], १४८, ३, मा १५, ३०[g], २६, १८[g],

[a]) उतोबृहत्या विषमयोर्जगतयो पादयोरवसाने ल्गौ स्याता (तु तृतीये पादे) इति कृत्वा 'अरावण' इत्येवमत्र मूल्त पा सभाव्येत [येनाऽक्षरद्वयेनोनेऽत्र पादेऽक्षरमप्येक सुपूर स्याच्छन्दश्च सुपठमित्यभिसधि (तु L ५२५)]।

[b]) √°अर्+इ प्र उस (पाउ ४,१४०)। तत्स्वर। ननु स्वामि-स्तोत्राद्यर्थपर प्राति अन्यच् शत्रुपर चाऽन्यदिति प्रागर्वागभिमत विवेक [तु या (५, ७) प्रमृ] आदाय पृथगङ्किते द्वे प्राति किमिति न निर्दिश्येयातामिति। व्यु च वृत्ते च विशेषाऽभावाच्छब्दतोऽभेदप्रतिपत्तेरिति। ननु शत्रुपरस्य प्राति ६अ+°रि- (<√२रा भावे) बस इति कृत्वा प्रकाराऽन्तरेण व्यु इष्यतां (वैतु या गपू) तेन च प्राति भिन्ने निर्दिश्येयातामिति। नेति। कथमिति। उक्ताया व्यु अन्यथासिद्धत्वादिति। कुत इति। गतितत्प्रतिबन्धप्रभृत्यनेकाऽर्थवाचकत्वेनोपगतस्य सत √°अर् (तु यस्या टि) इत्यस्यैव तत्तदर्थवाचकस्य सत अरि- इत्यस्य मूलतयाऽभ्युपेयत्वादिति। अथ तत्र तत्र विषयविभागे विदुषा वैमत्यादपि भिन्ने प्राति न निर्दिश्येयातामिति। कथमिति। उच्यते। तद् यथा। ऋ १,४,६ इत्यत्र शत्रु पर इति सा। न तथेति PW. प्रमृ। ऋ १, ७३, ५ इत्यत्र शम्बर्थ इति सा PW. च। न तथेति GW. । ऋ १, ११८, ९ इत्यत्र शम्बर्थ इति सा. PW. च। न तथेति GW.। ऋ १, १८४, १ इत्यत्र शम्बर्थ इति PW.। न तथेति सा GW. च। एवमन्येष्वपि भूरिसख्याकेषु स्थ प्रतिपत्तिभेदो भवति। अथाऽयाऽवधि प्रसिद्धि प्राप्तवतो विषयविभागस्याऽपर्याप्तत्वादपि द्वे एव भिन्ने प्राति. निर्दिश्येयातामिति नोचितम्। तथाहि। मा ६, ३६ इत्यत्र प्रनाऽर्थ साक्षाच्छ्रौतप्रमाणोपबृहितो भवति (तु माशब्रा ३, ९, ४, २१)। ऋ ९, ७९, ३ इत्यत्र वृक- इत्यस्य साहचर्याद् हर्यर्थ सभाव्येत। एवमनुसधानभूयस्त्व-निबन्धना विशिष्टतराऽर्थभूयस्त्व प्रसिद्धि सभवेदिति विमुवक्तव्यम्। ननु तत्तत् स्थ सम्यगनुसधाय तत्तदर्थविषयविभागमनुपतन्ति काम तानि तानि भिन्नभिन्नानि प्राति निर्दिश्यरन्निति। सत्यम्। एवमेव कर्त्तव्य न त्विहेति। तत् कुत्रेति। वैश इति। कुत इति। अर्थविवेकाऽधीनतत् विषयविभागाऽनुपातिनो निर्देशविभागस्य तत्रैव प्राप्ताऽवसरतरत्वाच्चाऽनुसंधेयसाधनसामग्रीसमृद्धिजस्य पर्याप्ततरस्य विभागप्रकारस्य सभवाच्चेति। अथ किमिति २अ रि- इतीहाऽपि पृथग् निर्दिश्येतेति। स्वरतो भेदात् व्यु भेदस्य शब्दस्वाभाव्य प्राप्तत्वादिति। अत्र यत्र यत्र 'अर्यु' इति शब्दरूप १अरि इत्यस्य द्वि३ वा प१ वा ष१ वा सत् १अर्यु इत्यस्य प्र१ इतीवाऽन्येषा मिथ्या प्रतीत भवति तत्र तत्र यस्य टि समवेतीति दिक् (तु टि इहैव 'अरे' इति)।

[c]) १अर्यु- इत्यस्य रू इति सा तद् विमृश्यम्।

[d]) १अर्यु- इत्यस्य रू इति PW. तच्चिन्त्यम्।

[e]) यत्तु '१अर्यु->अर्यु' (स१)='इन्द्रे' इतीव PWS (१७२ टि १) इत्यत्रोक्त भवति। तच्चिन्त्यम्। 'सुपा' इति पदेन तस्य गतार्थत्वात्।

[f]) 'अर्य' इति स१ इति पठन् सा. चिन्त्य।

[g]) द्र म द्विपूटि दि मन्त्रानौ चिन्त्यौ।

का १६,५,११ तै २,६,११,४ ४,४,४,४, मै २, १३,७, ४, १४, १५, काठ २, १५, ८, १७, १७, १८, कौ १,७०, ५५५,२,२४, ११५३, ३, १, ८, जै १, ७, ८, ५७, २, २, ५,५ ३,३,३, ४, १, ६,१०, १०, शौ ६, ६३,४, १८, ३, २३, २०, ३४,४, ५, ६६, १, ८५, ४, ८९, १, ९५, ४, १२६, ३, पै १३, ७, ४, ५ [°रि- ?अह°, ?अङ्ग°, अङ्ग°, कव°,मित्र°, मृग°, सु>स्व°]

अरी[a]– -री मा ६, २६, का ६, ८,७, मै[b] १, ३,४, ४, ५, ७, काठ[b] ३, १० क २,१७, -यं° कौ १,३२७ जै १, ३४,५

अरे[d] मा २३,५५ ५६, का २५, १०,३, ४, मै ३, १, ४, पै ५, ३४, ६

अरि-क्रूर[e]– वैम्य पै१६, १०४,२

अरि-गूर्त[f]– -र्त ऋ १, १८६,३

अरि धायस्[g]--यस ऋ १,१२६,५

अरि-यमन्- अर्यमन्- टि द्र

अरि ष्टुत[h]– -त ऋ ८, १, २०

२अ रि[i]– -रि शौ ७, ९३,१[2], १३, १,२९

अ रिक्त[i]– -क्त काठ ४०,५, -¶क्ता तै ६, ४, ९,५ काठ २७, ५, क ४२ ५, -¶क्तानि तै ६, ४, ९, ५[2], -क्ताय तै ७, ३, २०, १, काठ ४३, १०

¶अ रिक्तत्व[i]– -त्वाय मै ४, ६, २

?अरित[k]– -त पै ४, १४, ६

अरितृ-, अरित्र- √*अर् द्र

अ रिप्र,प्रा[l]– प्रम् ऋ ७, ४७, १ १०, ७१, १, -ऽप्रा ऋ ८,८, ९, -प्रा ऋ ७, ९०, ४, १०, १२०, ९, शौ १०, ५, २३, १६, १, १०, पै ५, २, ६, ६ १, ९†, १६, १३०,२, -प्रे‡[m] शौ ५, २, ९, २०, १०७,१२

*अरिर्य ?३अर्य- टि द्र

अ रिषण्य[n]– -ण्या ऋ २, ३९,४

¶अ-रिषण्यत्[i]– -ण्यन् ऋ १, ६१, ५, २, ३७,३, ६, २४, ९, २५, २, मै ४, १४, १२

अ रिष्ट,ष्टा[o]– -ऽष्ट° शौ १९, ७, ३, -ऽष्ट शौ ८, २, २४, -ष्ट ऋ [१, ४१, २, (१, ५२,४, ६७, ३,) ८, २७, १६, १०, ६३, १३], ५, १८, ३, ३१, १, १०,१६६, २, मा १०,२१, का ११, ७, १, तै ३, ३,८,४, शौ ४, ५, ७, ७, ५५,५,८, २, ८, १०, ३, १०, पै १, ६१, ४, ९६, ४, २, ८७,५, ४, ६, ७, १३, ३, ११†, १५, १२, २†, १६, ३, ९, ५,४, ६३, १०, -ष्टम् ऋ २, ३४, ७, मा २, १३, का २,३, ११, काठ ३४, १९, पै ४, ४०, २, -ष्टा मा ११, ६९, ३७, २०, का १२,७,४, ३७,३,६, तै ४, १, ९, २, ५, ५, ९, २, मै २, ७, ७, काठ १६, ७, १९,१०,

[a]) ङ्गी ङीप् [पावा ४,१,४५(तु माशब्रा ३,९,४,२१)]।

[b]) 'अरि' इति पा (वैतु मै १मे स्थ मूको 'अरी' इत्यपि पा)। एरिथ. अपि मै काठ च ए स्त्रीत्वपरत्व शाखा तरसामान्येन सुस्थित द्र ।

[c]) सस्मी > '-री' इत्येतत्-सामानाधिकरण्यात् यनि द्र. (वैतु. सा. 'अरीन्' इति व्याख्यानात् '१अरि-' इत्यस्य पु दि३ एतदिति प्रतिपन्न सन्धिन्त्य)।

[d]) मौरिय प्रजाऽर्थस्य सत १अरि- इत्यस्य स१ गमाख्येत [वैतु ग्रW (१,८९) शब्दाऽर्थवाद् √*अल्प (तु पना भत्राभ-<आलाप-) इत्यतो निष्पादुक]।

[e]) बस पूपप्रस्व [='कर्त गुणविशिष्टक्रत्वविशिष्ट-'] तु अरि क्रूर इति शौ (१९, २,२) पाभे ।

[f]) तस [=अरिरिव वा अरिरिति वा अरि (=प्रयद्द पुरुषस्य दथा स्यातथेति कृत्वा मिरि गत म दि१ [तु १ ॥ प्रमृ, ॥ ॥ १,६९, ९ ॥)] वा गूर्त]। धायाव स्वरः [वैतु मा गलम इति, ग्र] १०५ ४", १६५ च दृगम इति वदन्ते स्वाभ्यिन्त्यौ (तु. पा ६, २, २१ ८८) विहृत-गूर्त इति मति च)]।

[g]) बस पूपप्रस्व (= समृद्धधायोविशिष्ट-')। उप भावे धायस्- यद [वैतु सा उप कर्मणीति कृत्वा तृतस इति, GW च उप कर्तरीति कृत्वा उस इति च वदन्तौ स्वरतश्चिन्त्यौ (सा उप गुणवचनत्वे सति पूप कृतत्व- स्येष्टवादस्य विशेषणद्वयस्यापि प्रकृते चाभावात् GW च कृद्-उपप्रस्व प्राप्तत्वात् पूपप्रस्व अनुपपत्तेरित्यभिसधि)]।

[h]) सस्व द्विपू दि द्र (तु ग्र ॥ ममृ, PW, MW, वैतु सा प्रमृ तृतम इति वदन्त पूर्ववच्चोद्या)।

[i]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप √ऋ+ कर्तरि इक् प्र उस [पावा ३,३,१०८, यद्वा पाउ ४, १४२ (=ऋच्छु सन् परान् परिपन्थुर)]।

[j]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद ।

[k]) कूट भवति। तु सस्थ टि √पि>मित्-।

[l]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद।

[m]) '-प्रा' इति पाठ्यन (१०, १२०, ९) पाभे ।

[n]) उप √रिषण्य+कर्तरि अच् प्र। शेषं निरूहि द्र।

[o]) सपुदेशस्वात् अरिष्टम् इति मूपा शंभाव्यो (तु ग्र।)। 'अरिष्ट-मूलम्' इति च मा निर्दिश्य

क ३०, ८, पै ११, १, ७, –ष्टा ऋ २, २७, २, ७, १६, ५, ४२, ८, ६, १९, ४, ७, ४३, ५, १०, १२८, ३, तै ४, ७, १४, २†, ५, ७, ९, १, काठ ४०, १०†, शौ ५, ३, ५†, १०, ५,२३, पै १, १०६, २ ३, २६, ६, ७, ४, ५†, १५, ३, १६, ७, ६, ८, ८, १६, १००, ३, ११०, ३, –†ष्टान् ऋ ७, ४०, ४ १७, ४, काठ १७, १८, –ष्टानि शौ १९, ६०, २, –ष्टाभि ऋ ६, ५४, ७, –ष्टाम् ऋ १०, ८५, २४, काठ २, ३, क १, १५, –ष्टास शौ ७, ५२, ७, १९, ४७, २, २०, ८९, १०†ᵉ, पै ६, २०, २, –ष्टे वा २, ६, २, पै ८, ७, ३, –ᶠष्टेन तै १, ६, ११, २², मै ४, ५, ५, ६, ८, काठ २६, १०, क ४१, ८, –†ष्टैमि ऋ १, ११२, २५, ८, २७, ४, मा ३४, ३०, वा ३३, १, २४, –†ष्टै ऋ ६, ६९, १, तै ३, २, ११, २, मै ४, १२, ५, काठ १२, १४

अरिष्ट-गातुᵇ– –तु ऋ ५, ४४, २

अरिष्ट-गु– –गु शौ १०, ३, १०, पै १६, ६३, १०

अरिष्ट-ग्रामᵇ– –मा ऋ १, १६६ ६

अरिष्ट-तातिᵈ– –तये ऋ [१०,६०, ८-१०], ९७,७, मा १२, ८१, वा १३, ६, ७, तै ४, २, ६, ४, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, §शौ ३, ५, ५, ५, ३०, १२, ६, १९, २, ८०, २, ८, २, ६, ५, ५०, ७, ६, २७, १९, ३८, ३, §पै १, ३१, ३, ३, १३, ५, ५, १७, ८†, ७, ५, ११, ८, ३, ९, ९, १४, २, १७, १८, ८, ९, ६, १६, ३, ६, १४, ६†, २८, ९, –तिभि ऋ १०, १३७, ४, शौ ४, १३, ५, पै ५, १८, २

अरिष्ट-नेमिᵇ– –मि ऋ १,८९, ६, मा १५, १८ २५, १९†, वा १६, ४, ७, २७, ११, ६†, तै ४, ४, ३, २, मै २,८, १०, ४, ९, २७†, काठ १७, ९, ३५, १†, क २६, ८, शौ ७, १२२५†, –†मिम् ऋ १,१८०, १०, १०, १७८, १, खि २, ४, १ शौ १, ३३२, जै १, ३५, १, शौ ७, ९०,१, –ᵒमे ऋ ३, ५३, १७, काठ ४०, ३

अरिष्ट-पशु– –शु पै १, ९७, ४

अरिष्ट-भर्मन्ᵇ– –ᵒर्मन् ऋ ८, १८, ४

अरिष्ट-रथᵇ– –थ ऋ १०, ६, ३

अरिष्ट-वीर,राᵇ– –रा ऋ १,११४, ३, काठ ४०,११† शौ ३,१२, १, पै ३, २०, १, –राम् पै ७, ६, ५

अरिष्टा(ष्ट-अ)सुᵇ– –सु शौ १४,२, ७२

अ-रिष्टिᵉ– –ष्टिम् ऋ २, २१, ६, –ष्टौ मा २, ३², ३०, १३, वा २, १, ३, ४², ३४, २, ५, ¶तै ७, ४, ११, ३, ५, १, ४, काठ ३३, ३ᶠ, ३५, १०², क ४८, १२²

अ-रिष्यत्ᵉ– –ष्यन् मै १, २, १², –ष्यन्त ऋ [२, ८,६, ८, २५, ११, (९, ३५, ३)], ४, ५७, ३, ८, २५, १२, मै ४, ११, १†, शौ २, ४, १, १९, ५०, ३, २०, १४३, ८†, पै २, ११, १, १४, ४, १३, –ष्यन्तम् ऋ १०, ६३, १४

अ-रीळ्ह(ढ)ᶠ– –ळ्हम् ऋ ४, १८, १०

१अरुᵉ– –रुम् पै १,९४,४ [ᵒरु-पाद]

ᵒ२अरुᵇ– अरणि-, अरणी-, अरण्य-नि द्र

१अ-रुक्मᶠ– –क्मम् पै १४, ४, ८

अ-रुग्णᵉ– –ग्णम् ऋ ६, ३९, २, पै १, ९४, ३¹

अ-रुच्ᵏ– –रुच ऋ ६, ३९, ४

अ-रुज्– –रुह पै ६, ९, १०, –रुजा पै ११, २, ८

अरुण,णाᶠ– –ण मै ४,१४,९ᵐ, –ण ऋ १, १०५,१८, ११०,९ ०, ४०, २, १०, ३०, २, ५५, ६, मा १६ ९, १७, ६०† २४,१,

(तु पन्नु) विमत । एतदादय प्रमत्र ।

ᵃ) विराट इह बाहुव (१०, ४२, १०) पाने ।

ᵇ) बस पूगमन्व (पा ६, २, १) । उप मद ।

ᶜ) गमव कृते नातृभि द्र । उप <गृो- मद ।

ᵈ) भावे तातिः प्र निद्-प्रस्थय (पा ४, ४, १४४, ६,१,१९३) ।

ᵉ) नस तत्-स्वर (पा ६, २, २) । नप मद ।

ᶠ) गमव कृते नर्पुरि, द्र । नन ्/रिह+क्त द्र ।

ᵍ) पु । ्/२भर इत्य नप्रमत्र (=...

[illegible]) । 'विन' इत्यस्य स्थाने 'विन्तम्' इति च पृथग् पदनिर्दि कृत्वा मुग्ग मुत्तोष द्र ।

ʰ) न्न न वि (वेंदु ॥॥ १, १५९ वि ...) ।

ⁱ) [illegible]

ʲ) [illegible]

ᵏ) बस अ... (पा ६ २,१०२) । उप मद ।

ˡ) ्/१अर्+उनन् द्र [वैद् ... (३, ६०) <्/१अर् इति, द्र [illegible]] । विमता ।

ᵐ) 'अनुर' इति ऋ (२, ३८, ७) सत्रे ।

२९, ५८, का १७, १, ६, १८, ५, ११†, २६, १, ५, ३१, ६, १, तै २, १, ६, ३¶, ४, ५, १, २, ६, ३, ४‡[a], ५, ५, २२, १, ¶६, १, ९, २, ४, ५, १, ¶मै १, ४, १०[b], ५, ९ २, ५, ९[२], ९, २$, १०, ५‡[a] ३, ६, ४, ६, ७, ४, ८, ६, १०, ५, १३, ४$, ४, १४, १४$, काठ १३, ४, १७, ११, १८, ३‡[a], २१ ८, २६, १०, ३२, ७, ३७, ७, ४८, १, क २७, १ २८, ३‡[a], ४१, ८¶, †कौ २, २७५, ११३३, †जै ३, २३, ७, शौ ५ २२, ३, ११, ७, १२, पै १, ४५, २, १३, १, ४, १४, २, ९, १६, १५४, २, —णम् ऋ १, ७३, ७, ७, ९८, १, ८, १०१, ६, ९, ४५, ३ ७८, ४, १०, १४४, ५, तै २, १, ६, २¶, काठ १३, ४¶, शौ १२, १, ५२, १३, २, ३६, ८, ६, २०, ८७, ११, —¶णया तै ६, १, ६, ७, —णस्य ऋ १०, ९४, ३, —णा ऋ १, ११४, ३ मै ३, ७, ४¶, ४, २, ४, १४¶, —णा ऋ १, ९२, २, तै ५, ६, १५, १, मै ३, १३, २०, ४, २, ११ काठ ४९, ५, कौ २, ११०६†, शौ १०, २, ११, ११, १२, ७, पै १६, ६०, ३, —णान् ऋ १, ९३, १५ मा २४, ११, का २६, ३, १, कौ २, १०८३†, —णानाम् ऋ १, १२४, ११, —णानि ऋ १०, १६८, १, पै १, १०७, १, —†णाम् ऋ ५, ६३, ६, मै ४, १४, १२, —णाय ऋ ९, ११, ४, मा १६, ३९, का १७, ६, ३, तै ४, ५, ८, १, ७, ३, १८, १, मै २, ९, ७, काठ १७, १५, ४३, ८, क २७, ५, कौ २, ७९४†, शौ ६, २०, ३, पै १३, १, २, —णास ऋ ६, ६४, ३, —णेभि ऋ १, ८८, २, ११३, १४, २, ३४, १३, ५, ८०, ३, —णेषु काठ ४०, ४, —णै ऋ २, १, ६, ३४, १२, तै १, ३, १४, १†, शौ ११, १२, २ [°ण त्रि>न्यू°]

¶आरुणि°- -णय काठ १३, १२, -णि काठ ७, ६, ९, क ५, ५ -णिम् काठ ७, ६, ८, क ५, ५

¶आरुणि विद्[d]- -विद मै ३, ६, ४

?अ॒रुणी[e]- -णीभि मै २, १२, ३, ३, ४, ४, -णीषु ऋ १, ६४, ७

¶अरुण पिशङ्ग[f]- -ङ्ग तै ६, ६, ११, ६

†अरु॒ण प्सु[g]- -प्सव ऋ १, ४९, १, ८, ७, ७, -प्सु ऋ ८, ५, १, ७३, १६, कौ १, २१९, जै १, २३, ६, -प्सुम् ऋ ५, ८०, १

अरु॒ण-ब॒भ्रु[h]- -भ्रु मा २४, २ का २६, १, ३, तै ५, ६, ११, १, मै ३, १३, ३, काठ ४९, १

अरुण-यु॒ज्[d]- -युग्भि ऋ ६, ६५, २

अरु॒ण-ल्लाम,मा[e]- -मा तै ५, ६, १२, १, २०, १, काठ ४९, २, १०

अरु॒णा(ण-अ)श्व[e]- -श्वा ऋ ५, ५७, ४

अरुणै(ण-ए)तु[i]- -ता तै ५, ६, १८, १, काठ ४९, ८, -ताय तै ७, ३, १७, १, काठ ४३, ७

अरुणि[j]- -णय ऋ १०, ९५, ६

[a]) 'अरुव्' इति ऋ. (पा ५, ४७, ३) पाभे ।

[b]) [illegible] काठ [illegible] 'आहारुण' इत्यत्र 'आरुण' इत्यत्र दीर्घाद्युदितया द्वितीय पद विसद्धान SIM [illegible] इत्युक्तम् ।

[c]) [illegible] इग् प्र (पा ४, १, ९५) ।

[d]) उग द्विबन्ल-पृत्-प्रस्व (पा ६, २, ११९) ।

[e]) [illegible] मै पा प्रतियोगित्वन 'अरुणी-' इत्यस्य [illegible] (तु मा १२, ७४) । ऋ. [illegible] 'सुताग्णीषु' इत्यत्र (सुतास = सुतारुणीषु' इति [illegible]) 'सुत् सुता अरुणीषु' इति [illegible] [तु ऋ ९, ५८, ७, [illegible] (सुत् सुतार्णीषु' इति), ८ [illegible] ('सुता अरुणीषु' इति)] । [illegible] 'सुता अरुणी' [illegible] विकल्पयोर्मध्ये विनिगमनाया दु शकत्वादिति दिक् ।

[f]) तस पूपप्रस्व प्राभे 'पिशङ्ग-' इत्येतदपि पर्यु दस्यतया उस (पा ६, २, ३) । तेन सागस्व इ (पा ६, १, २२३) ।

[g]) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद ।

[h]) तस, पूपप्रस्व (पा ६, २, ३) । उप यद ।

[i]) 'वर्णे' (पा ६, २, ३) इत्यत्र [illegible] इत्यस्य पर्युदासात् सागस्व (पा ६, १, २२३) ।

[j]) पात्र [illegible] अरुण- इत्यस्य [illegible] एव [illegible] सुवचम् । तद् यथा । तत्र [illegible] (पाउ ३, ६०) [illegible] [illegible] । नैघ. [illegible] (√*[illegible]>)*[illegible] (√ज्म्<>√*गम्>) [illegible]

१अरु॒णी[a]– -र्णी ऋ १, ११२, १९, १२१, ३, ४, १, १६[b], २, १६, १४, ३[c], मा १९,६९, का २१, ४, १९, तै २, ६,१२, ४, काठ २२,६[¶], क ३४,१[¶], कौ ३, ३, ५, जै ७, १, ७ शौ १८ ३, २१, -र्णी म् ऋ १०, ११, ७ मा १९, ६३, का २१, ४, १३, शौ १८, ३, ४३, -णीषु ऋ १०, ६१, ४, -र्ण्यं ऋ १, १४०, १३

°१२अरु-णी- नाउ टि द्र

°१२अरु॑णी[d]– -णी तै ५, ६, ४, १, -णीभि मा १२, ७४, का १३, ५, १३, तै ५, ६, ४, १, काठ २२, ५

?°अरुएड[e]-

°अ॒-रु॒त[f]-

अरुत हनु[g]– -नु ऋ १०,१०५,७

°अ॒-रु॒न्धत्[h]-

अरु॒न्धती[i]– -०ति काठ ३७, १०[¶], शौ ४,१२,१, ७,५,५, ९, ६,५९,१, पै २, २०,५, ६, ४, ४, ९, १०, ८, ७, ९, १५, १५, १, ७, १६, २-९, १७, १-७, -ती खि ३, १७[३], ५, ४, ७, १, ५, ६, ७[२], ४, ९, १०, काठ ३७, १०[¶], शौ ६, ५९, २, पै १, ८५, ३, २,२०, ५ ९, ११, १०, १५, १५, ४, ८, ९, -तीम् शौ ८, ७, ६, पै ८, ७, १०, १६, ३, ६, १२, ६, -त्य पै १५, १६,१ [°ती-वसिष्ठ°]

अरुद्रा[j]-

मरुद्रा हनू[k]– -ह्रा ऋ १०,११६,४

१[अरु-॑प्[l]– -प ऋ ३, १५,३, २९, ६, ४, ५८, ७ ५, १, ५, ४७, ३, ५६,७ ६ ३, ६[३], ४८,६[२],

इत्यत्र °मिनु- इति चेह उप इति (तु टि अरण्यानि-)। यत्तु PW प्रभृ अरुण >अरुणी (=नाउ)> -णुय (प्र३) इति प्रतिपद्यमाना यनि पार्यक्य नैवाऽनुजानीरन्, तन्नोचितम्। अरुण- इत्यस्मादनुदात्तान्तात् सत स्त्री ङीप प्र (पा ४, १,४०) असमभवात्। नाउ प्रादुर्भावोऽपि यनि प्रकृत एव समवायीत्येव सुवचत्वात्। अथाऽपि ङ्यन्तस्य प्राति पूर्वसवर्णादेशवद्वा यणादेशवद्वा रू अनादौ सुपि प्रसिध्यद् न तु पराभिमत सदप्यपुष्ट गुणाऽऽदेशवत् रू इत्यपरा दिक्।

[a]) ङीप प्र (पावा ४, १, ४५) तस्वरश्च।

[b]) प्र१ भवति। तद् कथ सोरलोप इति। छान्दस इति सा [=वेद सर्वविधिविकल्प इत्यभिसंधि (तु L३०१)]। स्याद्वेह प्रकृतात् यनि भिन्न सदपर °२अरु-णी इति प्राति द्र [=°२अरु-+(√नी>) °नी (= 'अरु सूर्यमग्नि वा तत्पूर्ववर्तिनी सती नयति') इति कृत्वा उस उपप्रस्व]। अथवा 'अरुणी ई (<°ई- यद्)' इति पदद्वयं द्र (= 'इयमेवाऽरुणी)। अथवा 'अरुणी- ई' इत्येक समस्त पद द्र (यत्र उप °ई- इति सौस्थि सना सद् अवधारणाऽर्थे निपातास्मान (तु हिं ही) सामासिक गुणमनुधावति [यथा 'चित्' (सौस्थि = °चित्) इति नि इत्यभिसंधि (चित्' इत्यत्र निपात वस प्रदर्शित इति कृत्वा दरथ उपपादन द्र)]। एभिष प्रश्ने सुप्सुपीय स मासस्व। यस्माद् सा. प्रभृ 'अरुणवर्णा' इति सांपयनाद् 'अरुण-' इत्यत ङीप प्र (पा ४, १,४०) आपन्नमपि यदपरन्, तद् यथा न सद् तथा ०दिपादिपूर्वमिति चेह पुनरन्यत्विति दिक् (तु टि अरुणि)।

[c]) द्वि३ भवति [=(उषा) 'अरुणा (=रश्मिगवी) आवहन्ता ज्योतिषाऽऽगात्' इति वा द्र (वेतु सा स्वरूपत प्र३ सदथत प्र१ इति वदन् (नाउ टि. सकलितचर्ची स्वीया सुलोपाऽभावपरा दिशमपि विस्मारकथाऽऽवहनक्रियाया निगदसिद्ध कर्म परित्याजितः सँस्तदर्थमध्याहारसुखेन वा पूरकथ), L३३६ प्र१ (तु नाउ टि) इति चेलावहनस्य कर्मणो विषये पर्यनुयोज्य)]।

[d]) °२अरु-+(√नी भाव=) °२नी इति यस. पूपप्रस्व (मिन्न स उपजीव्य स्वरभेदवत्-समानार्थसरूप-प्रकृतिर्वर्तुविवक्षाऽर्थेति किमु वक्तव्यम्)।

[e]) 'उरुण्ड-' (शौ ८, ६, १५) इत्यस्य स्थाने सा. यनि पठति। तद् यस्था द्र।

[f]) तस. नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप २रुत- यद्र।

[g]) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[h]) सस्व एतु॰ द्र। उप यद्र।

[i]) आक्रोशभिन्नेऽप्यर्थे 'सज्ञायाम्' (पा ६, ३, १५९) इति नस परस्याऽन्तोदात्तत्वम् उस।

[j]) नाउ स्यु औणादिक प्राति द्र.। स्यु[१] १अरु-+द्रा प्र (पा ५, २,१००) स्यात् [-शत्रु (तु सा) वेतु PW प्रभृ =नाउ इति]।

[k]) उस डियन्त- कृत्-स्वर (पा ६, २, १३९)।

[l]) स्यु १। °२अरु-+(√सन+इ प्र=)°सु >°पु- इति उस कृत् स्वर (='सन्निर्दिशिपदार्थभाज्-')। यात्र अनु तु √°३अर्+उपस् प्र उस (नाउ ४,७०)। चिन्त्यार [तु. स्व. (ऋ १, ११४, ५) 'मांसपन-' इति पदस्य प्रयुक्तस्य सन्निर्देशाभिमुख, पा.स. १, १५९ (वेतु टि °२अरु-), वेतु सा (ऋ १, ६, १)

७, ३, ३, ९, ८, ६, २५, ५, ६१, २१, ७१, ७, ७२, १, [(९, ७,४, ६२, २३), ७४,१], ८२, १, १११, १, १०, १, ६, २०, ९, ४३, ९, मा १७,९५, का १९, १, ८, ते ४, १, ३, ४, ४,४,४‡[a], मै २, ७,३, ९६, काठ १६, ३, ९६, ४०, ७, कौ १,४६३,५६२,२,१६७,५३३, ५७१, ६६६, ९४०, जै १, ४८, ९, ५७, ७, ३, १६, ३, ४१, ९, ४६, ६, ५५, ७, ४, १, १, शौ २०, १७, ९, पै ८, १३, ७, –पम् ऋ १, ६, १, ३६, ९, ११४,५. ३, १, ४, ४, १५, ६, ७, ४३, १२, ६, ४९, ३, ७, १७, ६, ८, ६९, १६, ९, ८१, ३, १०, ४५, ७, ८९, ९, मा ११, ३७, १२, २४, १३, ४३६, २३, ५ ३८, १७, का १२, ३, १०, १३, ७, ७, १४, ४, ६६, २५, ३, १, ३८, ४, १, ते ४, १, ३, ४, ७, २, २, १०, २६, ७, ४, २०, १, मै २, ७, ३, १७६, ३, १७, १८, १६, ३, ४, ९,३, १४, ४, काठ १६, ३, १७६, १७, १८, ३७,९६, ४४, ९, कौ २, ८१८, जै ३, ५७, ८, ४, १९, ९, शौ २०, २६, ४, ४७, १०, ६९, ९, ९७, १३, –पस्य ऋ १, ८५, ५, ३, ७, ५, ३१, ३, [७,१२, २ ६] ६, ८,१, ४९, ३, १०, ९७, २, कौ ३, ३, ८, जै २, ७, ३, –पा ऋ १, ९४, १०, २, १०, २, ४, २, ३, ६, २७, ७, ७, १६, ७, मा १५, ३३, मा १६, ५, १५, कौ २, १०० जै ३, १०, २, पै १२, १, १०, –पा ऋ १, ११८, ५, ५, ७३, ५, ७,४२,२, ६पै ६,१८, ३, ९, ६, १०, –पाय ऋ ७, ७१, १, –पास ऋ १, १४६, ७, ४, ६, ९, ४३, ६, ७,५९, ५, ७, १६, ३, ७१, ६, ९७, ६, ८, ३४, १७, ते ४, ४, ४, ५ काठ १७, १८, ३९, १५ शौ ३, ३, २६, पै २,७४,२६, –पेण ऋ २,७, ८[b], –पेभि ऋ १, १४१, ८, खि ५, ७, ४, १८, –पै ऋ ३, ३१, २१

°१अरुपी- नाउ टि द्र

†१२अरुपी°- -०वि ऋ [१,३०, २१, (४, ५२, २)], –पी ऋ ३, ५५,११, ४,५२,२ ८,६८,१८, कौ २, १०७६, –पी ऋ १, [१४,१२, ५,५६,६] ७२,१०, ९२,१,२[२], ४,५६,६ ८,६९,५ १०, ५,५ ८, ३, कौ २ ८४०, ११०५, ११०६[२], शौ २०,२२, ५, ९२, २, –पीणाम् ऋ ८, ५५, ३, खि ३, ७, ३, –पीभि ऋ ९, १११, २, कौ २, ९४२, जै ४, १, ३, –पीन् ऋ १, ७१, १ [°पी- नि>ष्य°]

†अरुपु स्तूप[d]– -प ऋ ३, २९, ३ मा ३४, १४, का ३३, १, ८

२अर-॑प, अरु॑पी- एपू टि द्र

अरुस्°– -र खि ४, ७, १, ३, शौ ५, ५, ४, पै ६, ४, ३[f]

६अ+(√१रुष् हिंसाया+कर्तरि क प्र इत्यभिप्रायत =) १रुषु- इति, (ऋ १, ३६, ९) ६अ+(√२रुप् रोषे+ भावे क प्र.=)२रुपु- इति च कृत्वा वस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२), म (मा १७, ९५) ६अ+ (√रुप्+कर्तरि क प्र =) ३रुपु- इति कृत्वा तस इति वदन् स्वरतोऽनादरार्हः]।

[a]) 'मरुपा' इति ऋ (७, १६, २) पाभे ।

[b]) 'रुपेण'(<√१उप् दाहे>१उपु) इतीव शोध- पर PW चिन्त्य । जागतस्य पादस्य त्रुटिप्रसङ्गात् १उपु- इत्यस्य दनि दृग्मानात्वाऽभ्युपगमात् (तु टि यस्था) मिथ्यार्थोहत्वाऽनवद्याऽर्थस्य नितान्तनिवृत्तेर- प्रसङ्गापत्ति दिक् ।

[c]) स्वरत प्रति स्वरूप सदिग्ध भवति । दति हि स्त्री ङीप् प्र (पा ४,१,४०) प्राप्नुयात्। तथाता- दात्म्य प्रसज्येत। तद् ङीन् प्र. उस (पा ४, १, ७१) देन निरस्वरः (पा ६, १, १९७) प्रवर्तेत । अथवा २अरु-प- इति (अवयवत १अर-पु- इत्यनेन सामान्ये सति वस इति कृत्वा) पूर्वप्रस्व अपर प्राति स्यात् ततश्च स्त्री ङीप् उस. (पा ४, १, ३०)। अथापि वा दस सति अरु-पी इतीकारान्त प्राति स्यात् । तत्र च पूर विग्रहे १अर-पु-इत्यनेन अभेदे सति (√सद्+भावे ङी प्र उस =°सी>) °पी- इति उप स्यात् पूर्वप्रस्व च [१अर-पु इत्यस्मात् स्त्री निष्पन्नस्य सत °१अरुपी इत्यस्य च समाप्यमानाया निवृत्तौ यनि पदभिन्नार्थवाचकस्य स प्रशान्तमनाभो दीनमित्यभिसंधि (तु २अरु-पी-)]।

[d]) वस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[e]) √°६भर+उसि प्र नित् [पाउ २, ११६ तु टि °१भरु-, वैतु ५११. (२ ३५८) समानाऽभिप्रायत्वे सति विनेस्तने सम्य पृथक् धा उपरत्युक्त (तस्य यनि धा हिंसार्थस्य वैशिष्ट्यमात्रस्य वाचकत्वे सति तदर्थ- पात्तान् तथाविध पृथग् निर्देशो नेष्ट इत्यभिसंधि]।

[f]) अरुर् इति मूले लिपिप्रमादाद् (तु शौ ५,५,४)

¶अरुस्>)प्-चित्[a]- -चित् काठ २२, १०, क ३५, ४
?अरुम्-त्राग[b]-
अरुम्-पान- -न पै १, ८, ४, -नम् पै १, ८, ३[c]
अरुम्-स्राण[d]- -णम् शौ २, ३, ३, ५
¶अ-रूक्ष[e]- -क्षम् मै १, ८, ५[f]
†अ-रूक्षित[e]- -तम् ऋ ४, ११, १, तै ४, ३, १३, २
अ-रूक्ष्ण[f]- -क्ष्णम् शौ ८, २, १६
अ-रूप[e]- -पेण तै ५, ७, १९, १, काठ ५३, ९
अरे १अरि- द्र
अ-रेडत्[g]- -डता तै १, ६, ३, २, मै १, ४, १, काठ ३२, ३
†अ-रेणु[h]- -णव ऋ १, ३५, ११, १५१, ५, १६८, ४, ६, ६६, २, १०, १४२, २, मा ३४, २७, का ३३, १, २१, तै ७, ५, २४, १, मै ४, १४, ११, काठ ४१, १, -णु[i] ऋ १, ५६, ३, -णुभि ऋ १, १६३, ६, ६, ६२, ६, मा २९, १७, का ३१, ३, ६, तै ४, ६, ७, ३, काठ ४६, ३.
•¶अ-रेतस्[h]- -ता काठ २४, २.
अ-रेतस्क[j]- -स्काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३
अ-रेपस्[h]- -पस ऋ १, ६४, २, ५, ७३, ३, ५७, ४, ६१, १४, ९, १०१, १०, १०, ७८, १ [(५, ५५, ३)९१, ४] कौ १, ४४२ ४५८, ५४८, २, ४५११, जै १, ४२, ६, ४८, २, ५६, ६१, ३, २४, ९१, शौ ७, २३, २, -†पसम् ऋ ५, ६३, ६, ७३, ६, ९, ७०, ८, मै ४, १४, १२, -पसा ऋ १, १२४, ६, १८१, ४, ५, ७३, ४, -पसौ ऋ ५, ५१, ६, मा ५, ३ १२, ६०, का ५, १, ३, १३, ४, १६, तै १, ३, ७, २, ४, २, ५, २, मै १, २, ७, ८, ८, ३, २, ३, ९, ५, काठ ३, ४, १६, ११, क २, ११, -†पा ऋ ४, १०, ६, ६, ३, ३, १० १०५, १०, तै २, २, १२, ७, मै ४, १२, ४
•अ-रोग[k]-
आरोग्य[l]- -ग्यम् खि २, ६[२], २४
अ-रोगण[m]- -णम् शौ २, ३, २
अ-रोगि(न्>)णी[n]- -णी पै १५, २१, ३
¶अ-रोचुक[o]- -क मै १, ४, १२
अर्क, अर्क्य- √अर्च् द्र
¶अर्केधि[p] पै १३, १, ६
•?अर्ग- √अर्ज् टि द्र
√•अर्घ् तु टि √अर्ह्
•अर्घ[q]- अगो°, गो°, बहु°, सहस्र°
√अर्च्(= √ऋच् यद्र)[r] >अर्चि, †अर्चति ऋ ७, २२, ३, तै ३, ३, ७, ३¶, मै ४, १२, ४, काठ १२, १५, कौ २, २७९, जै ३, २१, १०, शौ २०, ११७, ३, अर्चति ऋ १, ६, ८, [९, १०, (१०, ९६, २, १३३, १)] १०१, ७[s], तै ३, ३, ७, ३¶, †शौ २०, ४०, २, ७०, ४, ७१, १६, †अर्चन्ति ऋ १, १०, १, ९२, ३, १६५, १, १६६, ७, ५, २९, १, ६, ३०, ६, १०, १४७, ३, तै १, ६, १२, ३, ७, ३, १,

[a]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। यत्तु सटि (काठ) *२अरु- इति पूप इति समकेति, तन्न। सबन्धाऽभावात् (भाव सरिकभृत्यभाव उरुयोऽपूर्ण सन् विकीर्ण इव भणित इव भवतीति श्रुतिस्वारस्याभिसधे)।
[b]) अरुम्-स्राण (एउ द्र) इत्यस्य स्थाने मौलिकत्व-सम्भावन-पूर्वक शोध उपस्थाप्यते। शाखान्तरीयम् अरुम् पान- (नाउ) इत्यत्र ज्ञापक भवति।
[c]) 'अरुस्पाम्' इति मूको विसवादी शाखान्तराय-सकेत-विसवादी च सुपा शोधार्हो भवति।
[d]) घास ल्युडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।
[e]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।
[f]) तु टि अ-रूक्ष्ण यदनु पराभिमत नेग भवति।
[g]) सम्व एपृटि द्र.। उप √रेड्+शातृ प्र।
[h]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र।
[i]) टि१ वा किवि द्र।
[j]) बस समासान्त कप् प्र कपिपूर्वान्यस्वरश्च (पा ५, ४, १५४, ६, २, १७३)।
[k]) नाउ व्यु औपयिक सकत।
[l]) भावे ष्यञ् प्र ञित्-स्वरश्च (पा ५, १, १२४, ६, १, १९७)।
[m]) तस नञ्स्वर (पा ६, २, २)। उप √रुज्>रोजि+ल्यु प्र।
[n]) तस उप रोग+इनि प्र (पा ५, २, ११५)। स्त्री ङीप् च।
[o]) तस कृत्योकीयस्वर (पा ६, २, १६०)। उप यद्र।
[p]) 'अर्केऽद्धि' इत्येव सुपठ स्यात् (तु शौ ५, २२, ८, यत्र 'वृन्ध्वद्धि' इति पाभे)।
[q]) घञ् प्र नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।
[r]) अस्याऽनेकप्रकृतिपरिणामत्वे सत्यमौलिकत्वप्रति-पत्तिसङ्गार्थं तु टि अर्ह इति। स्वरूपत सकर्मकाकर्मको भयविधश्रुतिमभवेऽप्यकर्मकस्य व्यवहारस्यैव सुभिक्ष भवति। तेन विदर्थीभावेनाभिप्रेतस्य लक्षणार्थेन कम योगेन निगमा भवन्ति (तु वैप १, ३१७ टि)।
[s]) तु सस्थ टि अभि।

३¶, मै ४,११,३, काठ ९,१८, कौ १,३४२, ४४५$ २ ६९४, ११०७, जै १,३६,१ ४६,९$, ३, ३४, २८$, ५६, २१, $शौ १,२,३, १२, १,३८, †अर्चन्ति ऋ १, १३२, ५, ५, २९,१२ᵃ, ६, २१, १०ᵃ, ५०, १५ᵃ, ७, २३, ६ᵃ, १०, १, ३ᵃ, खि १, २, १, मा २०, ५४ᵇ, का २२, ५, ८ᵃ, काठ ८, १६ᵃ, शौ १३, १, ३३$ᵃ, २०, १२, ६ᵃ, पै १४, १, ११$ᵃ, अर्चसे ऋ १०, ६४, ३ᵃ, अर्चथ. ऋ १, १५१, ६, †अर्चे ऋ ५, ४१, ८ᵃ, ६, २२, १ᵃ, शौ २०, ३६, १, †अर्चामि ऋ १, १३८, १, ४, ४, ८, १०, १२, ४, खि ३, २२, ४ᵃ, मा ४, २५ᶜ, का ४, ८, ३ᵃ, तै १, २, ६, १ᵃ, २, १४, ३, मै १, २, ५ᵃ, ४, ११, ५, काठ २, ६ᵃ, ६, ११, क १, १९ᵃ, कौ १, ४६४ᵃ, जै १, ४८, ५, शौ ७, १५, १ᵃ, १८, १, ३१, अर्चामसि ऋ ६, २१, ६, अर्चत ऋ १, १७३, २, †अर्चत् ऋ १, १६५, १४ मै ४,११,३, काठ ९,१८ †अर्चात् ऋ ४, १६,३, शौ २०, ७७, ३, अर्चन् ऋ ३, १४, ४, ४, १, १४ᵃ, †अर्चान् ऋ ५,२१५ तै १, ६, १०, ६, मै ४, १२ २ काठ ८, १६ अर्चन्तु ऋ १०, ३६, ५ †अर्चन्तु ऋ ८, ६९,८, कौ १, ३६२, जै १, ३८, ५ शौ २०, ९२, ५, †अर्चन्तु ऋ ८, ९२, १९, कौ १, १५८, २, ७२ जै १, १७, ४, ३, ७,१०, शौ २०, ११०, १, †अर्च>र्चा ऋ १, ५४, २, ३, ५, १६, १ ८, ४१, १, कौ १, ८८, २, ४६४, †अर्च>र्चा ऋ ३, ५४, २, ५ २१, ७, ६, ५०, ६ᵃ, ८, २३, २४,४०,४ᵃ, १०, ७६, ५, ८९, ३, ११२, ९ १४८, ३ᵃ, मा २६, १२, तै १, १, १४, ४ काठ ३९, १४, कौ १, ८६, २, १६१, जै १,९, ६,८ १८,४, ८५,३, ४,२८,२, अर्चतम् पै ५ १४,६, †अर्चत ऋ ६, ४५, ४ ८, ६९, ८ᶜ, कौ १, ३६२², जै १, ३८,५², शौ २०, ९२,५², अर्चत ऋ १,५१,१,८०, ९,८४,५, २, १७,१,५,५४,१, ८ ६९,८,६३, २६, ९, ११,४, १०,६४,९, ९२, १३ᵃ, ९४,७, [(९, ९,१०)९६,२,१३३,१], †कौ १, ३६२, ३७६ᵃ, २, ३०१, ७९४, जै †१, ३९, ७, ३, २४, १७ शौ ७, ८७,१‡ᵇ, १८,३ ६३ ४,५४, †२०, ३०, २ ९२, ५ ९१, २ †अर्चाम ऋ १, ६२, १, १७३, १, मा ३४, १६ का ३३ १, १०, †अर्चाम ऋ ९, ९७, ४ᵃ, १०, १६५, १ कौ १, ५३५ᵃ, जै १, ५५, ३ᵃ, शौ ६, २७, १, आर्चत् ऋ ५, ३३, ९, आर्चन् ऋ १, ५२, १५ ५, २९, २ᶜ, ४५,७ आर्चन् शौ १३,३,२३ अर्चय ऋ ३, ४४, २

अर्कᵈ– -र्के ऋ १, ८३, ६, १६७, ६, ३, २६, ७, ६, २१, ४, ७, २४, ५ ८, ८८, ४, ८९, ६, १०, ६८, ४, मा १८ २२,५०, ६६†, का १९, ७, ४, २०,२, १३, तै २, २, ७, २¶, १२, ४, ४, ७, ९, १, ¶५, २,५, ५, ३, ४, ६, ४, ३, ३, ५, ६, ३², ७, ५, २¹$, मै १, ६, २ २, २, ९¹¶, ११, ६, ६३ १, १, २², २, ४², ५², १०। ३, ३, ४, ५², ४, १२, ५†, काठ ७, १४, १०, ८², १८, ११ १९, १², २०, ३¹, १२², २१, १², ५ ६², ३५, ११, क ६, ४, २८,११, २९, ८¹६ ९३१, ५², १४², १६², ३०, ३१², ४८, ११, †कौ २, ७८०, ३, १, १२, जै २, २, ७†, शौ ४, १५, ५ २४, ५ ६ ७२, १

ᵃ) 'अमि' इत्यत्र शम्य ट्टि द्र ।

ᵇ) 'अर्चन' इति ऋ (४, ५८, १०) पाभे ।

ᶜ) 'अनु' इत्यत्र शम्य टि द्र ।

ᵈ) पर्यायेण कर्तृकर्मकरणाद्यन्यतमसाधनभूत घ प्र कुत्वप्रयोजकप्र स्व स्वरोदात्तत्वमतशस्य उस [यस्क पा ३,३,११८, ७,३,५२, ३,१,२ (वैतु पाउ [३,४०] तदनुयायश्च दे [८,२०,५,१] च क प्र यदि [वैतु पा १,१,८] चाऽनिद्दत्तम [तु पा ७,३,६] च कुत्वप्रयोजकस्य [पा८,१,३०]दिति दर्शनात् यथा [°अर्कु->दिति द्रष्टव्यमि-त्यभे] १४ [०,४] यस्तोऽत्मत्वात् यथास्तरयति कृत्वाऽनु-पपत्त °[सुपा एतदनु सुसाधं द्र] इति वचनात् सम्भवित घञ्-पक्षपात स्वरसुरेतुक)]। यति परस्पराऽप्रतिपन्ने वार्थे भवति(तु स्क दे गपू.)। ततो विशदित भवति। यथा √अर्च् अनेकमूल सँस्ताद्दशाऽनेकाऽर्थान् अभिधारते दिति । कथमिति। मौल्य अस्य अनेकप्रकृतिनिष्ठा स्वरूपेण गति पूर्वाऽदशाऽनेकगतपारिणामस्वरूपेण शब्द नेकप्रकृतिप्रातिपिप्यमाण इव सतः√°३,७अर्द इत्यनेऽ-भेदाऽभिमंधेरिति [√°अर्द इत्यस्य प्राप्तिनोऽत्रा गतेताऽर्थं यस्था टि द्र (दति तारन्तकृतिराताऽर्थ परित्यज्यमिन्नस्तु वैरा एवाऽनुसन्धेया)]।

१३, ३, २३, †२०, १६, ४, २५, ६, पै ४, ३९, ५ ५, ७, ४, –र्कम् ऋ १,१०,१, १९,४, ६१, ५, ८, ६२, १, ८५, २, १६४, २४, १६६, ७,१८६,४ ३, २६, ८, ५, ३०, ६, ३१, ५, ६, ४९, ८, ६६, ९, ७, ९, २, [३९,७, ४०, ७, ६२, ३] ९७, ५ ८, ५१, ४, १०, ९२, १९, १०१, १४, ९, ७३, २, १०, ६७, ५, ७८, ४, १०७, ४, ११२, ९, ११४, १, १५३, ४, १५७, ५ खि ३, ३, ४, १०, †मा ३४, १६, ४२, †का ३३, १, १०, २,५, तै †१, १, १८, २, ६, १२, ३ ६, ४, १, ११, ३, ३, ११, २, ५, १, ५, ५¶, मै २, १३, १०, ¶३, १, २[2], २, ४, ५, ३, ४[2], ५, †४, १०, ३, १२, २, ५, १४, ११, काठ ८, १६†, ९, १९†, १७, १८†, १९, २, २०, १५†, २१, ५ ३९, १०, ¶क २९, ८, ३१, २०, †कौ १, १५८, ३४२, ४४५§, २, ७२, ६९४, ९६०, †जै १, १७, ४, ३६, १, ४६, ९§, ३, ७, १०, ३४, २२§, ५६, २१, ४, १९, २ शौ ३, ३, २, ९, १५, २†, १०, ८, ३†, १२, २, ५५, १३, १, ३३ १८, ३, ४०‡[a], ४, २९†, †२०, ३५, ५, ८, ६३, ३, ९१, ५ ९३, ७, ११०, १, ११९, २, १२४, ६, पै २, ७४, २, ५, ३४, ५ ६, १७, ५†, †१६, ६८, २ १०१, ६, –र्कस्य ऋ १, १३१, ६ ८, ६३, ४, [९, २५, ६, ५०, ४], ¶तै ५, १, १, ४, ४, ३, ३, ¶मै ३, १, १, २, १०, ¶काठ १९, १, २१, ६, ¶क २९, ८, ३१, १४, १६, २१, कौ १, ४७२‡[b], २, ४२६‡[b], ५५८†, जै १, ४९, ६‡[b], ३, ३३, १‡[b], ४४, ४†, शौ २०, ७२, ३†, –[?]र्कौ° काठ १०, ९¶, –†र्कां ऋ ३, ५४, १४, ५, ५, ४, ५७, ५, ८, ६३, ५, ५, ९, ९७, ३५, १०, ६८, १, तै ३, ४, ११, ३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, कौ २, २१०, जै ३, १९, ५, शौ २०, १६, १, पै ६, १८, ३§, –¶र्कात् काठ २१, ६, क ३१, २१, –¶र्के तै ५, २, ५, ५, ३, ४, ७, मै ४, ८, १०, काठ २०, ३, क ३१, ५ –र्केण ऋ १, १६४, २४, ६, ६५, ५, १०, ६८, ९, ¶मै ३, १, २, २, ४, ५ ३, ४[2], ¶काठ २१, ६, ¶क ३१, २१, †शौ ९, १५, २, २०, १६, ९, पै १६, ६८, २†, –†र्कैभि ऋ १, ७, १, ६, ५, ५, ८, १६, ९, तै १, ६, १२, २, मै २, १३, ६, काठ ८, १६, ३९, १२, कौ १, १६८, २, १४६, जै १, २१, ५, ३, १४, ७, ४, ५, २, शौ २०, ३८, ४, ४७, ४, ७०, ७, –र्केषु ऋ १, १७६, ५ –†र्के ऋ १, ३३, २, ४७, १०, ६२, ७, ११, ८८, ४, १४१, १३, १५०, १, २, ११, १५, ३, ३१, ९, ११, ३४, १ ६१, ६ ६२, ५ ४, ३, १५, १०, ३, १६, ४, ४४, ३, ५५, ३, ५६, १, २, ५, २९, १२, ३१, ४, ३३, २, ४१, [६, (१०, ६४, ७)], ७, ६, ३, ८, ४, ६, २०, १३, [२१, १०, ५०, १५, ७, २३, ६], ३८, ३, ४९, १४, ६२, १, ६९, २, ७३, ३, ८, १२, २३, ९, ९७, ३१, १०, ६, ४, १५, ९, ६८, ६, ११६, ९, १४८, ५, मा १५, ४६, २०, ५४, का १६, ५, २८, २२, ५, ८, तै १, ६, १२, ६, ४, ४, ४, ७, मै ४, १०, २, ६, १२, २, १४, ७, काठ ४, १६, ८, १६[2], २०, १४§, ४०, ११§, कौ १, ४३९, ५३४, २ ११२९, जै १, ४६, ३, ५५, २, शौ १८, ३, ४७, २०, ११, १, १२, ६, १६, ६, ७७, ४, ९०, ३, १४३, ३ [°र्क- उद्°, चन्द्र°, बाल°, सु°>स्व्°, स्वर्ण°]

¶अर्क-त्व्[d]– -त्वम् तै ५, ४, ३, ३, काठ २१, ६, क ३१, २१

¶अर्क-पर्ण°– -र्णेन तै ५, ४, ३, ३, मै ३, ३, ४[2], काठ २१, ६[2], क ३१, २१[2].

¶अर्कं वत्[f]– -वते तै २, २, ७, २, ३[2], मै २, २, ९[5], काठ १०, ८[4], ९, –वन्तम् तै २, २, ७, २.

अर्कवती– -ती काठ १०, ८, ९¶.

†अर्क शोक[e]– -कै ऋ ६, ४, ७, मा ३३, १३, का ३२, १, १३

अर्कं-साति[g]– -तौ ऋ १, १७४, ७ ६, २०, ४, २६, ३

---

[a]) 'पुताम्' इति ऋ. (१०, १३, ३) पाभे ।

[b]) 'ऋतस्य' इति ऋ. (९, ६४, २२) पाभे. ।

[c]) 'इयम्' इत्यनेन सामानाधिकरण्यार्थं स्त्रिया श्रुति । अथवा अेत्तनाप्रमिति स्यात् । ऋस्त्रियामपि सुमगते ।

[d]) भावे त्व प्र (पा ५, १, ११९) । तत् स्वरश्च ।

[e]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३) । उप यद्र ।

[f]) तु टि रअदिति >आदित्यु यद्र ।

[g]) तम पूरस्व उम (पा ६, २,४२) । उप यद्र ।

अर्क स्तुभ्- स्तुभः खि ५, ५, ९

अर्का(र्क-अ)श्वमेध[a]- -धयो तै ५, ७, ५, ३¶, -धौ तै २, २, ७, ५¶, शौ ११,९, ७, पै १६, ८२, ७

¶अर्काश्वमेध-वत्[b]- -वते, -वन्तम् तै २, २, ७, ५

¶अर्काश्वमेधिन्[c]- -धी तै ५, ७, ५, ३

†अर्किन्[c]- -किण ऋ १,७,१, १०, १, तै १, ६, १२, २, ३, मै २, १३, ६, काठ ८, १६ ३९, १२, कौ १, १९८,३४२, २, १४६, ६९४, जै १ २१, ५ ३६, १, ३, १४, ७ ५६, ११, शौ २०, ३८, ४, ४७, ४, ७०, ७, -किणम् ऋ १, ३८, १५ [°क्विन्- बृहत्°]

अर्किणी- -णी ऋ ८,१०१, १३

¶अर्क्य[d]- -र्क्यम् तै ५, ३, ४, ७, ७, ५, ९, १, काठ ३०, ५[२], -र्क्यस्य काठ २०, १२, २१, १, -र्क्येण तै ७, ५, ९, १ -र्क्ये मै ३, ३, ५, काठ २१, ५[२], क ३१, २०[२]

*[१]अर्च् नाउ टि अर्चद्-धूम- टि च द्र

अर्च[e]- -र्चा ऋ ६, ३४, ४

†१अर्चत्[f]- -र्चत ऋ ७, २२,४, [२८, ५, २९, ५, ३०, ५] १०, ८९, १६, तै ४, १, १२, मै २, ७, १[g], काठ १५, ११ कौ २ ११४८, -र्चते ऋ १,८७, २,१११,२, ५,६४,२, तै ४ ३, १३, ८, -र्चन् ऋ [१, ८०, १-१६] ३,३१,७, १०,१४९, ५ तै २, २, १२, ४$, कौ १, ४१०,४१२ ४१३, जै १,४०, २,४,५, -र्चन्त ऋ १,६२,२ ८५, २, ३, ३२, ३, ५, ११, १[३], ८, २९, १०, मा ३४, १७ का ३३, १,११, कौ २,२२६[h], -$र्चन्तम् खि ५, ५, २

*२अर्चत्- नाउ टि द्र

†अर्चद्-धूम[i]- -मास ऋ १०, ४६, ७, मा ३३, १, का ३२, १, १

---

[a]) द्वस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र। 'अध्वर्युक्रतु' (पा २, ४, ४) इत्यस्य विषयत्वे सत्यपि नैकवद्-भाव। द्वैवचनिकीनामेव श्रुतीना मन्त्रब्राह्मणयोर् यावदुपलभ्ययोरुपलम्भाद् एकवद् भावस्य निदर्शन ततो बहिर् मृग्यम्।

[b]) तु टि २अदिति >आदित्य वत्।

[c]) मत्वर्थे इनि प्र (पा ५, २, ११५)। तत्-स्वर।

[d]) ण्यति कुत्वे तित् स्वर (यक पा ३, १, १२४, ७, ३, ५२, ६, १, १८५)।

[e]) वर्तरि अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ३, १, १३४, ६, १, १६३)। वा द्विर सद् *२माम् (यद्र) इत्यस्य वि। यद्वा प्र२ सद् *२माम् इत्यस्यैवोद्देश्यस्य सतो विधेयम्। प्रथमे कल्पेऽर्धर्चव्याप्तमेक वाक्य स्याद् द्वितीय च प्रतिपाद पृथग वाक्यमिति विवेकस्तु द्र [वैतु गा PW च स्तोमपूर्वाऽन्यतरसमाधिनौ सन्तौ घस्य प्र सम्भमिव प्रवेशुकौ ततश्च कुत्वाऽभाव प्रति पर्यनुयोज्यौ (पा ३, ३, ११८, ७, ३, ५२), GW BW च *१अर्च्- इत्यस्य प्रतिपत्ती सतौ 'ऋच्-' इत्यस्याऽगुण-वत्... [illegible]...). ORN (LRN ...) [illegible]

वा अभिसधि [तथा सति 'अस्मै एतद्' इत्यस्या वाचोयुक्तेर् अपूर्णेनाऽपि सता नाह्य ऋचा सामान्येनोच्यमानाऽप्युपपत्तिर्भूयोविमर्शसहैव द्र])।

[f]) शतुर्निघाते धातु स्वर (पा ६, १, १८६)।

[g]) 'अचत' इति अग्रेफ मुपा उपेक्ष्य।

[h]) 'शोचन्त' इति ऋ (९, ८३, २) पाभे।

[i]) व्यधिकरण बस उस (पा २, २, २४)। एतत्प्रकारकेषु स पूप शत्र-तस्य सतोऽपि सूक्ष्मवृत्ति विवेकसमर्पणप्रयोजनक लसार्वधातुकाऽनुदात्तत्वाऽविषयत्वम् उस [पा ६,१,१८६ (तु MVG ४५५, वैतु सा प्र आर्धधातुकत्वविकल्प [पा ३, ४, ११७] समाश्रित्य निघाताऽभाव प्रतिपादयथिन्त्य [तथात्वे धारयत्-कवि प्रभृ णि-लोपाऽभावाऽनुपपत्तेरिति यावत्] सा प्रभृ च समानाधिकरण बस इति कृत्वा वंहेरावरकस्याऽपि सतो धूमस्याऽर्चद्भावं नाम प्रकाशकत्व (तु PW प्रभृ) ब्रुवाणा अर्थतश्च स्वरतश्च चोद्या [समानाधिकरणे बस शत्रन्तस्य पूप धातुस्वरीयसामान्यविषयत्वाऽभिसध])। यद्वोक्तम् उस। न वक्तव्यम्। कथमिति। पूपस्य सतो साधारणेन समानाधिकरणे स्वरा निर्वाहात्। कथमिति। पूप *अर्च्यन् >*२अर्चन् इत्येव नैम परिणतिसभावना दिति। किमेतद् *अर्च्यन्- इति। मौलिक *अर्च्-(भावे) >*-र्च+य '(<*यु-<√या) इति कृत्वा उग =अर्च्यु (<*अर्च्यु)। तत आचारे क्विप् प्र (=अर्च्युति<√*अर्च्यु)। [illegible]

•अर्चत्र[a]-
अर्चत्र्य[b]– -त्र्य ऋ ६, २४, १
अर्चत्रि[c]– -त्रय ऋ ६, ६६, १०, मै ४, १४, ११†.
•अर्चन्[d]-
अर्चना(न-अ)नस्[e]– -नसम् ऋ ५,६४,७, –ना शौ १८,३,१५
अर्चि[f]– -र्चय ऋ १,३६,३ २० ४४, १२,४८, १३, ४, ६,१०, ५, ६, ७, ९, ५, १०, ५, १७, ३, २५, ८, ८, ४४, ४, १७, ९, ६६, ५, १०, १४०, १, खि ४, ९, ३, मा १२, १०६, का १३, ७, ५, तै १, ३, १४, ८, ५, ५, ३, ४, २, ७, २, मै १, ५,१, २, ७,१४, काठ १६, १४, ४०, १४, क २५, ५, कौ २, ८८४, ८९१, ११६६, जै ४, ८, ६, १२, १३, १३, ६, २८, ३, –र्चिभि ऋ ५, ७९, ८, ६, ४८, ७, मा १२ ३२, का १३, ३, ३, तै ४, २, ३,१, मै २, ७, १०, काठ १६, १०, क २५, १, कौ १,३०†, जै १, ४,३१†, शौ ८, ३, २३‡[g], पै ७, ३, १†, १६, ८, ७‡[g]
अर्चिमत्[h]– -मता ऋ १०, ६१, १५
†अर्चि-वत्[i]– -वत् ऋ ७, ८१, २, ९, ६७, २४, कौ २, १०२, जै ३, १०, ४
¶अर्चितृ[j]– -तार तै ७, ३, १,३
†आर्चिन्[k]– -चिन ऋ २,३४,१,५, ४५, १, –र्चिना ऋ ८, ४१, ८
अर्चिस्[l]– -चि ऋ १, १२, ५, ३, ६, ३, ४, ७, ९, ८, ४३, १०, १०, १६,४, १४२, ६, मा ३७, ११, का ३७, २, १, तै १, १, १०, ३, ५, ७, ८, १, मै १, ५,२, ६,१†, २, ¶१, ८, ११, ४, ९, ३, काठ ३, ३, ६, ९, ७, १८†, ८, ९[3]¶, २६, ६, ४०, ५, क २, १०, ४, ८, ६, ८†, ७, ५¶, ४१, ४, शौ १, २५, २, २, १९, ३, २०, ३, २१, ३, २२, ३, २३, ३, १२,१,५१, १८, २,८†, पै १, ३२, २, २, ४८, ४, ९, ७, ४, ११, –र्चिपा ऋ १, १५७, १, २, ८, ४, ५, १७, ३, ७९, ९, ६, ४८, ३, ६०, १०, ८, ७, ३६, ४३, ८, १०, ८७, २,११, १४, १७, ८८,९, १२, मा १२, १५, का १३, १, १६, तै ४, १, ९, ३, २, १, ५, मै २ १, ११¶ ७, ८, ४, १०, २†, काठ १६, ८, †कौ २, ४९९,११०८, जै ३, ५७, ११†, शौ ५, २९, १५, ६, ३२, ३, †८, ३, २, ११, १३, १७, २५§, १०, ५, ४९, १३, २, २, १९, ६५, १[2], पै २, ६२, ३, ५, ५, २०, ३, ७,३, २, ९, २५, ३, ११, १७, १०, १२, ३, †१६, ६, २, ७, १, ३, ७, १५०, ४ §, –र्चिपि ऋ ९, ६७, २३, मा १९, ४१, का २१, ३, १२, तै १, १, १०, ३, ५, १, ९, ९¶, मै ३, ११, १०, काठ ३८ ९, –र्चिषे मा १७ ११, ३६, २०, का १८, १,१२, ३६,१,२०, तै ४, ६,१,३ मै २,१०.१, ४,९, १ ३, काठ १७,१७, क २८,१, पै १,२९,४, –र्चीपि ऋ ७ ६२. १, शौ ११, ७, १३, पै १६, १५४, ४ [°र्चिस्- सु>स्व्°]
√•अर्च्यं, •अर्च्यं-,अर्च्यन्- अर्चद् धूल- टि द्र
√अर्ज्, आर्जत् काठ १०, ३¶ [अनु>न्व्°, स्व°]
•†अर्ग[m]- इष्•
अर्जुन[n]– -ुन ऋ ७, ५५, २, पै ४, २४, ६, –न मा १०, २१, कौ २,११८‡[o], जै ३, १९,५‡[o],

प्रकृतिस्वरमिति । कथमर्थ इति । 'अर्चन्त [=अर्चयन्त (=अर्च्यर्चिर्भवान् प्रचिकाशिषव,] धूला येषां (=तादृशा सन्त)' इति । एवमपि सर्वत्र सप्रकृतिषु पदसमस्तोदात्त स्वरत पूर्व तत्त्विरोधाऽपेक्षया नेत्र यथायथ व्याख्यातमान वर्ण इति दिक् ।

[a]) अत्रन् प्र उस (पाउ ३, १०५) । नित्स्वर ।

[b]) आर्हीय यत् प्र नित्-स्वरश्च (पा ५, १, ६६, ६, १, १८५) ।

[c]) अत्रि प्र उस (पाउ ४, ६९) । लित्-स्वर ।

[d]) युच् प्र उस चित्स्वरश्च (पा ३, ३, १५१, ६, १, १६३) । नन्द्र प्रवु औणादिक प्रति इ ।

[e]) बस पूर्वपदस्वर (पा ६, २, १) । उप दृ. । यथा स्वमहाऽभाव ।

[f]) इ प्र उस (पाउ ४, १४०) । लत्स्वर ।

[g]) 'अर्चिभि' इति ऋ (१०,८७,२३) पाभे ।

[h]) 'हस्व-' (पा ६,१,१७६) इति मतुप उदात्तत्वम् ।

[i]) प्रत्ययमस्वरस्य वत्व (पा ८,२,१५) । शेष नाप्रति इ ।

[j]) तृचि चित्स्वर (पा ३, १, १३३, ६, १, १६३) ।

[k]) णिनि प्र (तु. पा ३, १,१३४) । लत् स्वर ।

[l]) इसि प्र (पाउ २, १०८) । तत्स्वर ।

[m]) धनि पा. पृष इ (पा ७, ३, ५२) ।

[n]) उनन् प्र नित्-स्वरश्च (पाउ ३, ५८, पा ६, १, १९७) ।

[o]) 'अर्जुन' इति ऋ (९, १०७, १३) पाभे. ।

शौ १३, ३, २६, पै २, १४, २, ७, २, ६, -नम् ऋ ३, ४४, ५, ६, ९, १, ९, ६०, ४, कौ २, ७२⁺†, जै ३, ५९, १४†, शौ २, ३२, २, ५, ९३, ९, ३८, ५, ५, पै १, ९७, ०, २, ५९, ३, ७, १७, १८, १, १६, ५३, १३, -नस्य ऋ १, १२०, ५, -ना ऋ ३, ३९, २, १०, ७१, ३, -ना शौ ४, ३७, ५, पै १३, ४, ८, -ने ऋ ९, १०७, १३

अर्जुनी[a]- ॰नि शौ २, २४, ७, पै २, ४२, ७, -॰|नि ऋ १, ४९, ३, ७, ८४, २, तै २, २, १२, ३, कौ १, ३६७, जै १, ३८, ८, पै २, ९१, १६, -न्या खि ५, १५, ६, शौ २०, १३०, ६, -न्यो ऋ १०, ८५, १३

¶आर्जुन[b]- -नानि काठ ३४, ३[1]

आर्जुनेय[c]- -यम् ऋ १, ११२, २३, ४, २६, १, ८, १, ११, -|याय ऋ ७, १९, २, शौ २०, ३७, २

अर्जुन काण्ड[d]- -ण्डस्य शौ २, ८, ३

√*अर्ण् २अर्णव-, अर्णस्-, आर्णि- टि द्र

|अर्ण, र्णा[e]- -र्णम् ऋ ३, २२, ३, ७, ३२, ८, मा १२, ४९, का १३, ४, ५, तै ४, २, ४, २, मै २, ७, ११, काठ १६, ११, क २५, २, -र्णा ऋ ३, ३२, ५[f], ७, ५०, ४, -र्णा ऋ १, १७४, २[g], ७, ४१, १४

अर्ण-साति[b]- -तौ ऋ १, ६३, ६, २, २०, ८, ४, २४, ४

अर्णा चित्ररथ[i]- था ऋ ४, ३०, १८

√*अर्णव् एउ टि द्र

*१अर्णव नाउ टि द्र

२अर्णव[j]- -|व ऋ १, ५५, ३, ३, २२, २, ६, ६१, ८, ७, ६३, २, ९, ८६, ४५, १०, ६६, ११, १९०, १, मा १२, ४९, का १३, ४, ४, तै ४, ३, ४, ३, मै २, ७, ११, काठ १६, ११, क २५, २, कौ २, ५६६, जै ४, २०, ९, पै ३, ३७, १३, -वम् ऋ १, १९, ७, ५१, १, [५६, ५ ८५, ९], १५८, ६, २, २३, १८, ३, ५१, २, ५३, ९, ८, ४०, ५, १०, १०, १, ५८, ५ ६५ ३, ११५, ३, मै ४, ११, २[k], काठ ३३, ५¶, ४०, ११†, कौ १, ३७६†, जै १, ३९, ७†, शौ ७, ८६, १†[l], १३, १, ३६, ०, ११†[l], १४, १, २३, १८, १, १†, पै १, ८४, ५, ६, १७, ८[k], १६, ५३, ३, -|वस्य

---

[a]) स्त्रियां ङीप् प्र उस (पावा ४, १, ३९)।

[b]) संबन्धाद्यर्थे अण् प्र (पा ४, ३, १२०)।

[c]) ढक्>एय प्र उस कित्-स्वरश्च (पा ४, १, १२३, ६, १, १६५)।

[d]) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[e]) √*अर्+नन् प्र उस नित्-स्वरश्च (पाउ ३, १०, पा ६, १, १९७)।

[f]) अस्य क्र विमर्शनीयार्थतम् ऋ १, १७४, २ दिशा क्वाचिदिवा जातोत्तरैवोत्प्रेषा द्र। निदर्शनस्य सापेक्षनैकान्तिकत्वात्। तत्र वेधोभयथा विश्लेषण-समवाय (तु OR. पदविवेदोभदनीदेहत्व), शोध-विशेषकल्पनाय (तु नाग्पि)। एवं च इह दिगर्गरहित यथा एव निर्देश इति तत्त्वम्।

[g]) 'अर्णोबृतो अनवद्यवर्णा' इत्येव मूलम् पा समाप्तेन [तु ऋ १०, १८, ३, ('तपृाँ सुबृर्णा अरसस्-कन्या') [मा], -वैतु OR. पदे 'अर्णा' इत्येकिं चिति अस्य 'अनवस-अर्णा' इति समस्त पर्द निर्देशस्य समञ्जसमान्यदर्शनम (तु सायाण)]।

[h]) यस का तत्र वा। उभयथा पूस्वरश्च (पा ६, २, १ ४१)। तत्र यद्र।

[i]) इस देवताविषयत्वाऽभावेऽपि पूप आनङ् पूर्वोत्तर पदयो प्रकृतिस्वरत्वञ्च उस (पा ६, ३, २६, २, १४१)।

[j]) मत्वर्थे व प्र [पावा ५, २, १०९, (वैतु पाग। [गपू] अर्णस् [=नाउ] इत्यत्र [मौलिय तु 'अर्ण' इत्येतद्रीत्यप्रत्ययस्थानीयात् सत] तदन्त्यलोपप्रयोजक प्र इति दवीयसी सरणि, GII [तु ॥॥ (१, ११७) कति तत्तद्विशिष्टतरश्वये]। √*अर्>√*अर्ण>√*अर्ण इयत [ममभिजातविकरणात् नाउ] नामकरण इति [चिन्त्यस्तवेप पद्य द्र]। मौलिय √*अर्, √*अर्ण् इत्येतदो धा मध्ये अर्ण-इत्यस्य नाम्नो जन्य जनकभावेनोपस्थापितत्व वाऽभिप्रेत्य 'अर्ण+*अव् (=*२अर्व<*अर्व-<*अर्व-[*=अर्-+*प्रा-<√प्रा]) इति कृत्वा तत्र शाकल्यादिन्यायतोऽनवमाद्यत्वेन निष्पादन् सत *१अर्णव इत्यत्र √*अर्णव् (=√*अर्ण) इत्यस्य निष्पत्तिरभ्युपगमाय (मौलिय सर्वत्र प-नाम प्रकरणमात्रयाभिप्रेतः)। एवंच सति यदिह हर्ष उपकल्पित भवति तत्र पाप रूपयोः पत्ती दमपामिह' इनुवाम्मात्रमिति दिक्।

[k]) 'ओजसा' इति पाठ (१, १९, ८) विशिष्ट पदे।

[l]) 'अरवयम्' इति मू (१०, ८५, १८) विशिष्ट पदे।

ऋ[१०,६७,१२,१११,४] शौ २०,९१,१२, -वात् ऋ १०, ११०, २, मै ४, १४, १७, शौ १, १०, ४, १३, १,२६, पै १, ९, ४, १६, ५२, १, -वान् ऋ ५, ३०, १, कौ १, ३१५†, ३४०‡[a], जै १, ३३, ३†, ३५, ९‡[a], -वाय मा २२, २५, का २४, ११, १, मै ३, १२, १२, ४, ९, ८, काठ ४०, ४, -वे ऋ ८, २६, १७, खि ३, २२, ६, मा १३, ५३, १६, ५५, २३, ६३, का १४, ६, १, १७, ८, ९, २५, १०, ११, तै ४, ३, १, १, ५, ११, १, मै १, ६, १‡[b], २, ७, १८, ९, ९, काठ १६, १८, १७, १६, क २५, ९, २७, ६, शौ ३, ६, ३, ११, १०, २, ६, १२, १, ८ ६०, १३, १, ४०, २, २, पै ३, ३, ४, १५, ४, ६, ७, २, ५, १६, ८५, २, ६, -वेन शौ ५, ६, ४‡[c], -वै. ऋ ५, ५९, १.

†अर्णस्[d]- -र्णः ऋ १, ३, १२, १२२, १४, १६७, ९, २, १९, ३, [३, ३२,११, ४, १९, ७, ६, ३०, ४], ४, १९, ६, [५, ४५, १०, ७, ६०, ४], ६, ४७, ५, ८, २० १२, ९, ८६, ३४, १७, ३१, १०, ८, ३, मा २०, ८६, का २२, ८, ७, मै ४, १२, ४, १४, १८, काठ ३८, ७, -र्णम ऋ १, ११७, १४, १५८, ३, १८२, ७, ६, ६२, ६, ७, ६९ ७, मै ४, १४, १०, -र्णसा ऋ ९, २१, ६, १०७, १२, कौ १, ५१४, २, ११७, जै १, ५३, ४, ३, १२, ४, -र्णांसि ऋ १, ५२, २, ६१, १२, १७४, ४, १८०, १, ४, १६, ७, ६, ७२, ३, ७ १८, ५, ८७, १, १०, ४९, ९, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६, १२, १५, शौ २०, ३५, १२, ७७, ७, -र्णोभि ऋ ४, ३, १२ [°र्णस्- सादस्°, गो°, धनु>न्व°, मधु>घ्व°]

अ(र्णस्>)र्णो वृत्[e]- तम् ऋ २ १९, २

अर्णस्[f]- -सम् ऋ ५,५ ४, ६

अर्णसी[g]- -र्णसि रि ४, ७, १, ६

अर्णि आणि- टि द्र

√°अर्णु २अर्णव- टि द्र

√°अर्त अन्न्(तु√ऋ)र, °अर्त-, √°अर्थ, अर्थ-, √°अर्धु, २अवत- टि द्र

°अर्त[h]-

---

[a]) 'अर्णवम्' इति ऋ (१०, १०, १) पाभे ।

[b]) 'रोचना' इति ऋ. (१० १८९, ?) पाभे ।

[c]) विशिष्ट इह बाह्वच (९, ११०, १) पाभे ।

[d]) पाप्र √°अर्ण्+असुन् प्र नित्स्वर [किंतु पाउ (४, १९७) √°अर् इत्यत एव नकारोपजनप्रयोजक प्र इति]। नैप्र तावत् मौलिय इतरथैवोपकल्प्येत । तद् यथा। अर्ण-+°अस्- (यद) इति कृत्वा यस पूर्वप्रस्व च वर्णसमापत्तौ शकन्ध्वादिन्यायप्रवृत्तिर्थेति (तु नापू टि)। एरिथ मौलिय बहून्यपि नामानि सन्ति पाप्र से ते कृत प्र इत्येवमाप्र वेनो यन्त इत्यभिमधि ।

[e]) उप कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) । उप √२वृ+क्विप् प्र ।

[f]) मत्वर्थीय अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,२,१२७, ६, १, १६३)।

[g]) स्त्रियां ङीप् उम । पा सदिग्धो भवति (तु टि)।

[h]) ननु तत्र (पृ २५७ टि d) °अर्त->√°अर्त [[illegible]] इत्येव धा [illegible] माभास्यमानो विरोध प्रतिपत्तिविशेषहेतुतया द्र । तद् यथा। °अर्-+°त-(=√तन्+ड प्र) इति मौलिय बम सन् °अर्त- इति कृत्वा सुप्तादितसमासाऽन्यतमवृत्त च √°अर्त इति नाधा सरितदृग्न चोरयान्। अस्मिन् दर्शने कृद्वृत्त नाभ्युपेयेत । कृतया विवृचितानां तेषां तेषा नाम्ना प्रादेशिकप्रवृत्तिभेद-मूलार्थभेदाऽन्यतरप्रयोजित-स्वरभेदपरिणमित-गुणवृद्धिगमागमरूपभेदहेतुक-वर्णवैशिष्ट्यलोपाऽऽगमप्रभृतिप्रकारकस्वरूपा[illegible] [illegible] क्वचिद् मौलिक-नामरूपनामा[illegible] क्वचिद् मौलिक-नाम-स्वरूप-प्रकृतिपरिणाममात्रतया च [illegible]ऽर्हता-भिमध । एरिथ अपि यदाचार्यैः √°अर्त इत्यस्य स्थाने √°अर्द् इत्येव निर्दिश्येत, तत्र मौलिय [illegible] [illegible] तत्र तत्र √°अर्त इत्यस्य [illegible] [illegible] [illegible]

अर्तन्[a]– -नम् मा ३०, १९, का ३४, ४, १

अर्ति-, अर्तितृ- अनु>न्व्°

?अर्ति– अवर्ति- टि द्र

*आर्त्नि– १अरत्नि- टि द्र

?आर्त्विरनः[b] पै ११, ५, १३

√*अर्थ्[c]

अर्थ[d]– -र्थे मा १८, १५ का १९, ५, ३ तै ४, ७, ५, २, मै २, ११, ५, काठ १८,१०, क २८, १०, –र्थम् ऋ १, १०, २, ३८, २, १०५, २, ११३, ६, १२४, १; १३०, ५, १४४, ३, १५८, ६, २, ३०, ७, ३९, १, ३, ११, ३, ५३, ५, ६१, ३, ४, ६, १०, १३, ३, ६, ३२, ५, ७, १८, ९, ८, ६९, १७, ७९, ५ ९, १, ५, १०, १८, ४, २७, २०, २९, ५ ५१, ४, ६, ५९, १, ७३, ५, १४३, १, खि ५, ७, २, ७, मा ३५, १५†, का ३५, ४, १६†, तै ४, ३, ११, ५ मै ४, १३, ७, काठ १, १२[10], १८, २१, ३९, १०, कौ २, ६९५†, जै ३, ५६, २२†, शौ †१२, २, २३, १५, १७, ८, †२०, ७६, ५, ९२, १४, पै ९, १२, १, १६, १५२, ९, –र्थान् मा ४०, ८, का ४०, १, ८, –†र्थानि ऋ ७, ६३, ४, काठ १०, १३, –र्थाय शौ १, ७, ६, –र्थेषु ऋ १०, १०६, ७, पै ९, २५, २ [°र्थ- उपकार°, कद्°, तदिद्°, तूर्णि>र्ण्य्°, दूरे°, नि°, प्र°, शग्या°, शान्ति>न्त्य्°, सद्यम्°, समुद्र°, सर्व°, सु>स्व्°]

?अर्थ-दर्शिन्[f]– -नम् खि ३, १५, २८

अर्थिन्[g]– -र्थिन ऋ १, ४८, ६, १०५, २, ८, २७, १२, ७९, ५ १०, २६, ८, १२७, ५, –र्थी ऋ ७, १, २३ [°र्थिन्- कूचिद्°]

अर्थे(र्थ-इ)त्[h]– -र्थेत मा १०, ३[1], का ११, २, ३[1], तै १, ८, ११, १ काठ ३९, १

√अर्थि[i], †अर्थयाचे ऋ १, ८२, १, कौ १, ४१६, जै १, ४०, ८, अर्थयेथे ऋ १०, १०६, १

√अर्द् >अर्दि, अर्दति शौ १२ ४, ३, ?अर्दत[j] खि ५, २२, २,

अर्दन् ऋ ४, १७, २

¶अर्दयति मै ४, ५, ६[2], अर्दयाति शौ ४, १५, ११, पै ५, ७, १०, अर्दयः ऋ ८, ५३, २, खि ३, ५, २, अर्दय ऋ १०, १४७, २; अर्दय शौ ४, १५, ६, †अर्दय ऋ ८, ७५, १०, तै २, ६, ११, ३, मै ४, १०, १, ५, ११, ४ऽ, १ काठ ७, १७, कौ १, ११, २ ९९८, जै १, २ १ शौ ६ ६५, १ऽ, पै ५, ७, ३ऽ, आर्दयत ऋ १०, १०४, १०

अर्द[k]–

?अर्द गण[l]– -णम् पै २, ८१, २

अर्दयत्[m]– -यन् शौ ६, ४९, २

*अर्द्र– आर्द्र- टि. द्र.

√*अर्ध्[n]

१अर्ध[o]– -र्धे ¶तै १, ७, ६, १,

*अर्न इति च) प्रदर्श्येयातां तन्नोभयथा प्रतिपादनप्रकार-गमपंणे तात्पर्य द्र. न तु कश्चिद् विरोध शङ्कनीय इति दिक्।

[a]) युद् प्र उस चित्स्वरश्च (पा ३, २, १५१, ६, १, १६३)।

[b]) 'भरद्वाजो गोतमो अथ स्योनम्' इत्येव मूलत पाद समाप्य सुपा व्यर्थनार शोधः साऽवगर स्यात्।

[c]) वर्णवैशिष्ट्ये गति नेत्र =√*अर्ग् । एभिय पाधा सुरा गम्य र (तु √अर्थि) भेद सुगम ।

[d]) नेत्र =*अर्न- (यद) । पात्र भावकर्मणोर् घञ् प्र नित्-स्वरश्च [पा ३, ३, १८, १९, ६, १, १९७, वैतु पाउ (२, ४) √*अर्+थन् प्र (तु ॥॥ १, १३६), अा. <√अर्थि इति इत्या पुत्र नियुक्तिपूर्वामित स्थीयुर] ।

[e]) 'अन्यम्' इति शोध द्र (तु मधु काठ ३१, ११, मै १, १, ११, १)।

[f]) स्वरो भद्र नत् सुपा अन्यो शब्दता तु शोधः स्यात् (तु सहथ 'सर्वज्ञम्' इति समान अन्स्वर स्त् प्रकृतेऽपि तथाव ज्ञापुकम्।

[g]) मत्वर्थीय इनि प्र (पावा ५, २, ११५) । तत् स्वर ।

[h]) उस कृत् प्रत्व (पा ६, २, १३९) । उप √इ+क्विर् प्र द्र ।

[i]) =पाधा सुग । यनि अर्थ >नाधा इत्यभिमति ।

[j]) सुपा दुरापदो भवति [तु 'कुर्दत' इति शौ (२०, १३६, २) पाभ] ।

[k]) नाउ निपातार्थ्यविवेऽत्र प्राति. भावे प्र द्र ।

[l]) सुपा नितान्तमगस्त्र इव भवति (तु १इमर इत्यत्र १इगण-इत्यत्र च सस्य टि) । पलग द्वि प्रयोग स्थिवि । उप अप् प्र उस (पा ३, ३, ५८) ।

[m]) नानुनिपातो धा स्वर (पा ६, १, १८६)।

[n]) तु टि √*अर्ग् >*अर्न- (=√अर्घ् यद)।

[o]) आद्यन्ता यतरस्वरभेदो द्विश प्राति भवति (तु पाउ) । अर्थभद्रताभ्यम अपूर्वताभ्याम् मिश्र वै भाद- नेत्रपत्तिजर्न गमारूप्यायाँ पत्मपद्धतिवनोद्रव मन

५, २ १, ३, ५, ४, ३, ३, ५, ४, ४, ५, १, ¶मै ३, २, १०, ७, ६, ¶काठ ९,११, १९,११, २०, ९, २४, ४, ¶क ३१, १, ११, शौ ८, ९,१, पै १६, १८, १, -र्धम् ऋ १, १६४, १७, ६, ४७, २१, १०, २८,५, ¶मै १, ११, ८, ३, २, १०, ७,६², १०,५ शौ ९, १४,१७†,१३, १,४१, पै १६,६७,७†,-¶र्धात् मै ३,७,८, -†र्धे ऋ १,१२,१, १२४, ५, १६४, १२, ६, २७, ५ खौ २, ११०५, शौ ४, १, ६, ९, १४, १२, पै १६, ६७, २, -र्धेन मै ३, ७, ६¶, -र्धौ ऋ २, २७, १५

२अर्धे-- -र्धं ऋ १०, २७,१८, तै ६, १, ८, ५¶, क ८, १¶, -र्धम् ऋ २, ३०, ५, ४, ३२, १, ६, १०, १, ४४, १८ᵇ, ७, १८, १६, मा ३३, ६५†, का ३२, ५, ११†, ¶तै २, २, १०, ५², ७, ४, ८, ३, ¶मै १, ९, ४⁴, ६¹⁰, २, ४, २¹, ३, ७, ७², ८, १⁴, ९, ४², ४,३, १², ११, ४†, ¶काठ ६,१०†, ८,४⁴, ९, १०⁴, ११, ५¹⁰, १२, १२², १३, २¹, १४, ८, १५, ५², २६, ६¹, ८, २८, १¹, २९, ८, ३५,१८², ¶क ६ ९⁴, ४४, १², खौ १, १८१† जै १ १९, ७†, शौ ७, १, ९, १०, ८, ७, ११, ६,११, ६, २२, २, १०१, २, १०२,२, -¶र्धां तै ७,५,२,१, काठ ३३, १, -¶र्धात् काठ २६, ६², क ४१, ४², -¶र्धे मै ३, ७,२, काठ ३७,१८, क ४८ १६, पै ५, २१, २६, -र्धेन शौ ७, १, ९², १०, ८, ७, ११, ११, ६,२२, पै ६, २, ८²,१६, २३, २, १०१, २, १०२, २

[°र्ध अधि>ध्य्°,अभि>भ्य्°, उत्तम°,उत्तर°, जघन°,दक्षिण°, धन°, परा°, पूर्व°, प्र°]

¶अर्ध ऋचᶜ- -च मै ३, ७, ८², १०, ४², ४, ६, ८², -चाभ्याम् मै ३, २, ८, -चे मै ३, १०, ४, -चेन मै ३, १, ५², -ऽर्चे मा १९, २५, का २१, २, १४.

†अर्धगर्भᵈ- -र्भा ऋ १, १६४,३६, शौ ९, १५, १७, पै १६, ६९, ५

अर्ध देवᵈ- -वम् ऋ ४, ४२, ८, ९

¶अर्ध भाज्ᵉ- -भाक् मै ३, ६, १, ४, ६, ६, काठ २०, ११, २८, १, ३९,११, क ३१, १२, शौ ६, ८६, ३९, -भाज मै ४, ६, ६

अर्ध-मासᶠ- -¶मम् तै २, ५, ५, ४, ५ मै २, ४,३, -¶सयो तै ७, १, ४, ३, -¶सस्य तै २, ५, ६, ४, ८, ३, ५, ६, ७, २, ७, ३, ७, २², मै १, ७, ३, काठ ९, १, २१, ५, ३३, ८, ३४, ९, क ८, ४, ३१, २०, -सा मा २३, ४१, २७, ४५, का २५, ८, ३, २९, ६, १, ¶तै २, ५, ७, ४, ७, १, ८,५, ७, १२, १९, ३, ४, ५, ६, ७, २, ७, २, ५, २५, १९, ६, २, ३, ५, ७, १, १, ६, ४, १, ३ २, २, ५, ३, ४, ११, ४, ५, १, ३ २०, १९, २५, १, ¶मै १, ८,६, ३,४, ६², ४, ९, १८९, ¶काठ ६, ७, १०, ७, १४, ४², २१, ५, २२, १, ३३, २, ३, ३४, ९, ४०, ६, ४५, ५, १७, ५०, ६, ¶क ४, ६, ३१, २०, शौ १०, ७, ५, ११, ९, २०, १५, ६, १७, पै १६, ८३,१०, -¶सान् तै ५, ७,२, ५, ६, २,३,५, -सानाम् मा २४, ३७, का २६, ८, २, तै ५, ५, १७, १, ७, १८, १, मै ३, १४, १८, काठ ४७, ७, ५३, ८, शौ १५, ६, १८, १६, ८, २२, -सै ¶तै २, ५, ६,६², ७, १, ४,३, ¶मै १, ४,८, ४, १, १२, ¶काठ ३१,१२², ३२, ६, शौ ८, १२, ५ ६ पै १६,

√ᵃअर् इत्यस्य स्वयमनेकपमतरप्रकृतिपरिणत वदरान नेयपायता [तु टि √ᵃअर्, (वैतु ११ [१,१४३] स्वरतोऽर्थतश्च विवेचमपरस्य पृथग्भावार्थविशिष्टमेवैकम् √ᵃअर् इति धा प्रस्तावुक)]। पात्र दनि घञ् प्र मिरस्वरश्च द्र (तु टि अर्ध)।

ᵃ) तु नार् सम्प टि । घ प्र तस्वरश्च द्र (पा ३, ३, ११८)। वस्तु समऽसमासाऽर्धभागपरतया स्वरविवेक मात्राभिमतो भवति (शौप्रा ?, २,१) तस्य भूयोविमर्श गहवन् वेश पुनरपरदान द्र ।

ᵇ) वि इति कृत्वा सा अस्य 'सूरीन्' इत्यनेन सामानाधिकरण्य वष्टि । त्यचिन्त्यम्। यदि अप्य् अन्वयसौष्ठव्यात् (तु वैश)। ८॥. अत्र नार् आद्युदात विशिष्टमिति । तदपि वैश भूयोविमृश्यम्।

ᶜ) तस समासान्त अ प्र (पा २, ३, २, ७, ४, ७४)। तत्-स्वर ।

ᵈ) कस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद ।

ᵉ) उप विव-अन्तगृन् प्रस (पा ६, २, १३९)।

ᶠ) तस, सामस्व (पा २,२,२, ६,१,२२३)।

१२४, ३^२, –¶सि-से मै १, ४, ८, ४, १, ९, काठ ३१, ७, ३२, ६, –सम्य मा २२, २८, का २४, १४, १, तै ७, १, १५, १, मै ३, १२, ७, काठ ४१, ६, –सै तै ७, ५, ६, १^२¶, मै ४, १०, ६

¶अर्धमास ग्रास(>)^a तै २, ५, २, ३, ५, ६, ७, २, ७, ३, ७, २^२, काठ २१, ५^२, ३३, २^३, ३, ८^२, क ३१, २०^२

¶अर्धमासा(स-आ)यतन– -मा काठ ३४, ९^२

°अर्ध(र्ध-इन्)द्र^b– -चं तै ६, ३, ११, ३^२, –चम् तै २, ५, ७, ४, –चात् तै ३, २, ९, ५, –चें तै १, ६, १०, ५^२, ६, ३, ११, २, –चेन तै ५, १, ४, १, शौ ९, १५, १९8, पै १६, ६९, १8, –चौं तै २, ५, ७, ५^२.

¶अर्ध-वशा^c– -शाम् मै १, ११, ७, काठ १४, ८

¶अर्धिन्^d– र्धिन तै ६, ५, ०, १, २, –र्धी तै ६, ५, ०, १ [°र्धिन्- सु>स्व्°]

१¶अर्ध(र्ध-इ)न्द्र^e– -न्द्राणि तै ५, ४, ८, ३, मै ३, ४, १^२, काठ २१, ११^२, –न्द्रै मै ३, ४, १

°अर्धेन्द्र- नापू टि द्र

¶१अर्धुक^f– -क मै १, ८, ४

२अर्धुक^g-

अर्धक घातिन्^h– -तिना शौ ११, २, ७

अर्धयित्वा सम्°

अधि– प्रति>त्य्°

¶अर्धुक^i– -क तै ६, ३, १, ३, काठ ६, ४, २६, १, क ४, ३, ४०, ४, –कम् तै २, ५, ५, ४, ५, ६, ४, ५ ६, २, ३, ५^४, काठ २२, ९, क ३५, ३, पै १०, ९, ३8 [°क- वि>व्यृ°, समृ°]

१अर्घ्य^j– -र्घ्य ऋ १, १५६, १, –र्घ्यम् ऋ ५, ४४, १०

?२अर्घ्य^k– -र्घ्य मै ३, ४, १¶

३अर्घ्य उत्तर°, दक्षिण°

√°अर्प्>अर्पि^l, अर्पयते काठ ११, ४¶, ¶अर्पयति तै ३, १, ९, १^२, मै ४, १, ४, ¶अर्पयति तै २, ६, ४, ४, ५, १, १, ३^२, ४, ३, ६, २, ४, ४, २, ३, ५, ५, ५, २ ६, २, ४, ६ ५, ९, २, १०, ४, २, ७, ५, ४, १, ५, ५, १, ५^२, मै २, २, ३, ३, १, १^२, ५ ३, ५^२, ४, ८, ४, ६, ५^२, काठ १८ ११^२, १९, ५, २०, ८, २१, ७^२, २२, १९, १३, २४, ४, २७, १०^२, ३१, ३, क २९, ७^२, ३०, ३, ३१, १०, ३५, ५ ६, ३७, ५, ४७, ३, अर्पयन्ति मै १, ११, ८¶, ¶अर्पयन्ति मै १, ११, ८^२, काठ १४, ८^२, अर्पय तै ५, ७, ४, ३, शौ १०, ९, १ पै २, ८५, १, १६, १३६, १ अर्पयतम् खि १, ११, ३ शौ ८, ४, १, ¶आर्पयत् तै ५, १, ४, १, आर्पयन् शौ ५, १९, २, पै ९, १८, ८, ¶अर्पयेत् तै ५, १, ४, २, ६, २, ३, ७, १, २^२, ४, ३, ३, ६, ४, १, ५^२, मै ३, १, ५ ४, १, ४, २, ५, काठ १९, ५^२, ३१, ३, क ३०, ३, ४७, ३, °अर्पयेयम् तै ५ १, १, ३^२, ६, ५, १, ४, ५^२, मै ३, १, १^२, काठ १८, ११^२, २७, १०^२, क २९, ७^२.

अर्पिपम् शौ १२, १, ३५.

°अर्पु नापू.टि, ?अर्णव- टि द्र.

a) वीप्सायां द्वसम् प्र तत् स्वरश्च (पा ५, ४, ४३)।

b) अत्र पूर्वोत्तरयो पदयोर् अन्यतरयोर् अचो प्रकृतिवद्-भावाऽभाव इति विशेष । शेषम् 'अर्ध ऋच्' इत्यत्र द्र।

c) तस गासस्व (पा २, २, २, ६, १, २२३)। उप यद्र।

d) मत्वर्थ इनि. प्र तत्स्वरश्च (पा ५, २, ११५)।

e) तस सासस्व ('अर्ध यथा स्यात्तथा इन्द्राणि= ऐन्द्राणि इति प्रत्याऽनिप्रत्तर पा विग्रह 'अर्धेन्द्र-इयेन सु-लोपः स्यात्)। अथ वन एवाऽस्मद्धेतुके बोधे नाऽऽदरश्च, तर्हि यदि इतरिरावगम-पादान्तादात-प्रयासे द्वन्द्व- इति द्रर्ष (पा ६, २, १६५)।

f) ण्वुल् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, १, १११, ६, १, १९३)। अर्धुक- इति सामान्यतोयः पाभे द्र ।

g) मात्र पूत मात् निरुक्तार्थ संभाव्य। तद् विमृश्यम्।

h) उप गिन्यन्त- कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

i) उकञ् प्र उस नित् स्वरश्च (पा ३, २, १५४, ६, १, १९७)।

j) ण्यत् प्र आद्युदात्तता उस (पा ३, १, १२४, ६, १, २१४)।

k) ण्यत् प्र तित् स्वरश्च (पा ६, १, १८५)। मूको 'अर्द्धे' इति 'अर्द्धो' इति च सारस्वरो यत्र शोधित भवति तत् नाम्येवाऽकारी ति संभाव्येत। एव सत्यपि विमृश्यमेव।

l) पाठ.=पुगन्त (तु ॥ ॥ १, ६१) √ऋ(>√°ऋ) +णिच् प्र (पा ७, ३, ३६)। मौलिक अनु नैव 'ऋ +°पु-[=°मु-(तु ॥ ॥ १, ७१)]=°अर्पु इत्यस्य वाग गम नाभा युवय । √°अप्>°अर्पु इति च स्यद्-गैनोऽस्य पाव पुनर्निदर्श द्र. (नु टि √°अर्ग, °अर्ण)।

अर्पण[a]– -णेन शौ १२, ३, २२. [°ण- अन्°, प्र°]

°अर्पयितोस्(>:)[b] मै ३, ९, ४.

अर्पयित्वा प्रति°

१अर्पित[c]– -|तः ऋ ६,५८,२; ९, ८६,१४; ३९; ४५; मै ४, १४, १६; कौ २, ३०५; ९६६; जै ३, २५,१; ४, २०, ९; –|तम् ऋ १, १६४, १२; १० ८२, ६; १७०, २; मा १७, ३०; का १८, ३, ६; तै ४, ६, २, ३, मै २, १०, ३; काठ १८, १[d]; क २८, २; कौ २, ८०४, जै ४, २, १०; शौ ९, १४,१२; पै २, १७, ५ई; १६, ६७, २; –ता ऋ १, १४२, ९; १६४, १४![e]; पै १,६६,२; –ताः काठ ३७,९, पै ४, ३,१; ९, १०, ५; –तानि मा २३, ५१; ५२; का २५, ९, ७, ८; पै १, ९१,४; –ते तै ४, ७, १३, २. [°त- नि>न्य्°]

२अर्पित[f]– -ताः ऋ १, १६४, ४८.

°अर्प्र– २अर्णव- टि. द्र.

°अर्बु-, √°अर्बुद् नाप्त. टि. अर्बुदि- टि. च द्र.

१अर्बुद[g]– -दम् ऋ २, ११, २०,१४, ४; ८, ३२, २६; मा १७, २, का १८, १, ३; तै ४, ४, ११, ४; मै २, ८, १४; काठ १७, १०[२]; क २६, ९; –दस्य ऋ ८, ३, १९; ३२, ३; –दाय तै ७, २, २०, १, काठ ४२, १०; –दे काठ ३९, ६[¶].

|२अर्बुद[g]– -दम् ऋ १, ५१, ६; –दस्य ऋ १०, ६७, १२, शौ २०, ९१,१२. [°द- नि>न्य्°]

°अर्बुदि(न्>)नी– -नीः काठ २६, ४; क ४१, २.

अर्बुदि[h]– -दिः शौ ११, ११, ४; २३; –॰दे शौ ११,११,५,१२, ५, –॰दे शौ ११, ११, १-३; ७–११; १३; १४; १५[२]; १८; २०; २२; २४; २५, १२, २३.

?अर्बुदेनम्[i] पै १६, ८९, ७.

√°अर्भ्[j]

१अर्भ,र्भा[j]– -र्भस्य ऋ ७, ३७,३;

---

[a]) ल्युट् प्र. लित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९३)।

[b]) तोसुन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

[c]) पाप्र. कर्मणि क्ते विभाषितमाद्युदात्तत्वम् (पा ६, १, २०९)। मौस्थि. तु °अर्प्-(<√°अर्प<°अर्प-)+(भावे) इत-(<√इ) इति कृत्वा बस. (='आर्पि इतं यस्य') पूपप्रस्व.। एस्थि. यद्यपि २अर्पित- इति प्रस्व. इति कृत्वा पाप्र. संवादः सुलभः, तथापि तद्विपयकमामान्यलक्षणा मौस्थि. अनु °अर्प्- +(कर्तरि) इत- इति उस. याथीयः स्वरः। यद्वाऽनिट्क्तान्तलक्षणामामान्यमनुरुध्य √°अर्प्>°अर्पि-(भावे)+°त-(<√तन् गपू. दि. एव पर्यायेण भावे च कर्तरि च) इति कृत्वा मस्व. द्र.।

[d]) 'अधि' इत्यत्र सस्य. टि. द्र.।

[e]) स्वरूपतः संदेहः। 'आ। अर्पिता', 'आ-अर्पिता' इत्युभयथा सुवचत्वात्। तथाहि प्रथमे कल्पे 'आ' इति कप्र. 'तुस्मिन्' इत्येतदन्वितः स्यात्। द्वितीये च प्रास. वा गस. वा पूपप्रस्व. (पा ६, २, २; ४९) स्यात्। यद्वा 'आर्पिता' इत्यविभक्तः पपा. इति कृत्वा मौस्थि. °आर्-> °आर्प->√°आर्प् इति सर्वत्राऽऽदिमाऽचरवैरिष्ट्यमुपकल्प्य निर्वाहे संभवत्यू आद्युदात्तत्वे '१अर्पित-' (तु. एपूटि.) इत्यनेन सन्यायता द्र.। वैं. मा. प्रभृ. अत्र किमप्यनालोचयमाना मौनमुद्रिता इत्यहो प्रमादः।

[f]) १अर्पित- इत्यत्र टि. द्र.।

[g]) तात्पर्याऽभेदेऽपि सति यत् स्वरतो द्वैविधी भवति, तत्र स. कारणं स्यात्। तद् यथा। बस. पूपप्रस्व. इति कृत्वाऽऽद्युदात्तः स्यात्, उस. उपप्रस्व. इति कृत्वा चाऽन्तोदात्त इति(पा६,२,१;२,१३९)। अथ कात्राऽवयवाविति। °अर्बु (तु. या ३,१० यत्राऽऽद्युदात्तत्वस्योपपत्तिसंकेताऽभावे सति 'अम्बु-' इत्यस्य पर्यायमात्रता स्यादिति कृत्वा '°अर्बु अरणाद् अम्बु भवति' इत्येवं सुपा सु-शोधः द्र.) इति पूप. भवति, द-(<°ध-<√धा) इति उप. चेति। °अर्बु- इत्यपि °अर्- +(भावे) °बु-(=°भु-<°भु-<√भू) इत्येवं बस पूपप्रस्व द्र. [वैतु. या. गपू उप. दु (<√१दा? [अनुपदमेव √भा, √भू इत्ये तयोरर्थसांगत्योपलब्धेः या. स्थ. भूयोविमर्शादित भवति])]। °अर्- इत्यत्र च √°अर् इत्यस्य धात्वर्थविशेषः संगततम. स्यात् (तु दस्था. टि.) इत्यपर्यवसितविमर्शो द्र.।

[h]) १अर्बुद- इत्येतेनैव व्याख्यानं द्र.। नत्वयं न्यायमन्न इह °दि- इति उप. भवतीतिमात्रे विशेषः (वैतु. वाच अर्बुद->√°अर्बुद्+इन् प्र. इति व्यर्थं प्रार्थयांपन्यानमनुबाज्ञकः)।

[i]) तु शौ ११, १, ७ यदन्विह 'कद्रुन्नेत्रे(मज-0)नम्' इति पदद्वयाऽऽसक्ततया पा. सु-शोधो भवति।

[j]) पाप.निर्दिष्टार्थ धा. संकेतः द्र. (तु. √°अर्द् प्रमृ.) तेन यथाऽऽद्युदात्त एतन्नः नाउ. इन् धृदने तत्र पम. प्र यत्र चाऽन्तोदात्तः स्थाने तत्र परस्य प्र. पित्त्वो भवतीति विवेकः। मौस्थि. तु °अर्- +(भावे वा कर्तरि वा

काठ ३९,१३‡ᵃ कौ २,३३४‡ᵃ, जै ३, २८, ६‡ᵃ, -र्भा पै १, ९, २, -र्भात् ऋ १, १२४, ६, ८, ४७, ८, -र्भाम् ऋ १, ५१, १३, -र्भाय ऋ १, १४६, ५, -र्भे ऋ १, ७,५ ४०, ८, ८१, १, ६, ५०, ४, १०, ९१, ८, मै ४, १२,४, कौ १, १३०, ४११, २, ३५२ जै १, १४ ६, ४०, ३, ३, २९, ९ शौ २०, ५६, १, ७०,११ -र्भेषु ऋ १, १०२, १० पै ३,३६,९

२अर्भुᵇ- र्भस्य शौ ७, ५८, ३

१अर्भकुᶜ- -कं ऋ [८,३०,१, ६९, १५], शौ २०, ९२, १२, -कम् ऋ १, ११४,७, मा १६, १५, का १७, १, १५, तै ४, ५, १०, २, शौ ७, ५८, ६$, ११, २, २९, $पै १, ४८, ९, १६, १०६, ९, -का शौ १, २७, ३ १९, ३६, ३, पै २, २७, ३, -कास ऋ ७, ३३, ६, -के ऋ ४, ३२, २३, -केभ्य ऋ १, २७, १३, मा १६, २६, का १७, ३, ५ मै २, ९, ४, काठ १७, १३, क २७, ३

*२अर्भक- नाउ टि द्र

?अर्भगᵈ- -गाय ऋ १, ११६, १

√*अर्म्

अर्मᵉ- र्मात् पै ५, ३४, ४ᶠ, -र्मेभ्य मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अर्मकुᵍ- -के ऋ १, १३३, ३ᶠ

**अर्म-कपालुʰ- -ले तै ५, १, ६, २

अर्म्यᶦ- -र्म्या खि ३ २२, ९ -*र्म्ये काठ १९,५ᶠ, क ३०,३

अर्मन्ᵏ- र्मे पै २, ८१, ३ᶠ [ᵒर्मन् अन्ᵒ]

अर्मण्य- दुद्ᵒ

√*अर्यु

१अर्यु,यांᵐ- -र्ये ऋ १, ३३, ३

*म-(<√मा) इति कृत्वा यनाऽऽद्युदात्तस्तत्र वस पूपप्रस्व, यत्र चाऽन्तोदात्तस्तत्र उस उपप्रस्व सुवच [तु १अर्बुद- टि, वैतु पाउ (३, १५८) √*अर्+ मन् प्र इति]। इह √*अर् इत्यस्य मूलभूतस्य सतो हिंसाविशेषभूतनिरसनाऽऽत्मकाऽर्थविशेष-प्रतीत्यर्थं तु WW १, १८३ (तु टि √*अर्)।

ᵃ) 'अर्भे' इति ऋ. (१०, ९१,८) पाभे।

ᵇ) तु टि १अर्भ-।

ᶜ) कुत्सार्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ३, ७४)।

ᵈ) ण्वुल् प्र लित्स्वरश्च (पा ६, १, १९३) इति =*२अर्भक- इत्यस्य सतो वर्णविकार। यद्वा १अर्भ +अनुकम्पोपाधिके स्वार्थे कन् प्र नित्स्वरश्च द्र [पा ५, ३, ७६, ६, १, १९७, वैतु ग्रा (पा ५, ३, ७५ इति मतविषयवाभावविरय)] यदपि गा गातस्यपदस्थाननाम्ना 'अर्भ-ग इति स्वरूपतः उग इति कृत्वा उप √गं+टक् प्र (पा ३, २, ८) इति वैकल्पिकी व्यु आह, तत् पदा अनुपलम्भात् गौणपिव स्यात्। ननु गा गवान पदा तथापलभ इति चत् तर्हि उग पूपप्रस्व अनुपयोगाद् नद्दमिति दिक्।

ᵉ) पाव मात् भा उपकृत्य तत प्रत्र प्र नित्स्वरश्च द्र। मौपिप तु *अर्+*म (यद्र) इति कृत्वा वग पूपप्रस्व सुवच [तु टि अर्भ, WW १, १४२ (वस्तु इदमार्थ च √*अर् इति मूलभूता प्रकृतिः, तत्रापि स्पष्ट द्र। उपरिनिर्दिष्टः √*अर् इत्यस्य तत्त्वार्थ- [...] अनुसन्धेयम्। तद् यथा। अथवा [...] मानं वा तपनमात्र वाऽभिप्रेत स्यात्। सूपात्रेष्टकादिना कार्यं निर्मिते [अर्मन् > *अम्मभ > *आमा >] पजा आवा- इति प्रसिद्धेऽभिधेयेऽत खननाऽऽत्मक गृहीकरणमभिप्रेत स्यात्। अथवा तत्राऽपि तपने एवाऽभिप्राय स्यात्। तेन प्रकरणानुसारव्यवसेयतत्तद्विशेष्यपर √*अर् [तु टि] अत्र मूलभावमुपेयादिति तत्त्वम्), वैतु पाउ (१, १३०) √अर्+मन् प्र इति]।

ᶠ) मुपा पदविभाग सु शोध द्र।

ᵍ) अज्ञाताद्यर्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ३, ७१ प्रभृ)।

ʰ) तग मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

ᶦ) तात्रभविर यत् प्र यतोनावीय आद्युदात्तश्च (पा ६, १, २१३)।

ʲ) मूलो भवे इति पा (तु सापि)।

ᵏ) पाव कनिन् प्र नित्स्वरश्च (पा ६,१,१९७)। मौपिप तु *अर्-+*मन्- (यद्र) इति कृत्वा वग पूपप्रस्व द्र।

ˡ) यथोर्मे' इति पा 'यथा। उ। अर्मे' (=विग्रहात्मक शोध) इत्येव वा 'यथा। उर्मे' (*<उर्मन् द्र) इत्येव वा विभज्यत।

ᵐ) स्वामिभाव वर्तमानात् नात् भा कर्तरि अच् प्र नित्स्वरश्च (पा ६, १, १९३)। मौपिप तु *अर्-+*य-(<√या कर्तरि) इति कृत्वा उग उपप्रस्व स्यात् ['=स्वा। स्वामिभावेन यन्ति' (तु पा पाभा च ३, १, १०३ √ऋ+यत् प्र इति स्वर्थेऽणोन्तमेवेति), तत्र यदिप गौणदिव नित्पुरवर्तिनो मनी गतार्थमन्यमात्रा तु द्र, यदि च तु टि १अर्य]।

८१, ६; ९[a]; ११६, ६[b]; १२१, १५; १२२,१४[c]; २, २३,१३[d]; १५; ३५, [२; ४०, ५; (१०, ८५, १८)]; ४,१, ७[b]; २, १२; ४, ६[d]; २४, ८; ५, ३३, ९[a]; ६, ४७, ९; ५१, २[d]; ७, २१, ५; ३१, ५[d]; ६४,३; ८६, ७; १००, ५; ८, १९, ३६[a]; ६३,७; १०,२७,१९; ३४,१३; ८६, ३; ८९, ३; मा २६, ३; का २८, २,१; तै १, २, १४,३; ८, २२, २; २, २, १२, ५; मै ४, १०. १; ११,५; १४, ४; काठ ४, १६; ६, १०; १२; १२, १५; ४०, ११; कौ २, ९७६; जै ४, २३, ६; शौ २०, १८, ५; ५६, ६; १२६, १; –र्यम्[e] ऋ ८, ३३, १४; –[e]र्यया ऋ ५, ७५, ७; –र्यो ऋ ७, ६५. २; –र्ये ऋ ५, १६, ३; ८,५१, ९; ५४, ७; खि ३, ३, ९; ६, ७; मा ३३, ८२; का ३२, ६, १३; कौ २, ९५९; जै ४,१९, १; –र्येषु कौ ४, ९; जै २, ७, ३. [[°]र्य-साधु>°वृ[°]]

†अर्यु-प(ति>)त्नी[f]– –त्नी ऋ ७,६,५; १०, ४३,८; शौ २०, १७, ८.

अर्यु-समान[g]– –नः खि १, ५, १०.

२अर्य,र्या[h]– –र्यस्य मै ४, ६, ६; –र्याय मा २६,२; का २८,१,३; –र्यायै मा २३, ३१; का २५, ६, ११; –र्ये मा २०, १७; का २२, १, ४; काठ ३८,५.

अर्य-जारा[i]– –रा मा २३, ३०; का २५, ६, १०; तै ७, ४, १९, ३; मै ३, १३, १; काठ ४४, ८.

?३अर्य,र्यां[j]– –र्यां ऋ १, १२३,१; –य तै १, ८, ३, १.

[a]) १अरि- इत्यस्य रू. इति B. JAOS ४५, १६६।

[b]) तु. PW. प्रभृ.; वैतु. NW. १अरि- इत्यस्य. रू. इति।

[c]) तु. सा. प्रभृ.; वैतु. PW. १अरि- इत्यस्य रू. इति।

[d]) तु. सा.; वैतु. GW. १अरि- इत्यस्य रू. इति।

[e]) यनि. द्वि१ द्र. [वैतु. GW. (>L ४००) अरि- (=तदीयं शत्रुपरम्)>प३ इति। चिन्त्यस्त्वेष प्रस्तावः स्यात्। अभ्युपगमे सत्यनुपदमेव क्वचिदाकाङ्क्षा पूरकतयैव श्राव्यमाणयोर् 'अन्येषां या' इति पदयोरन्य-पाश्रिदन्वयप्रसङ्गात् (तदभिप्रायेण 'अर्याम्' इतीव श्रविते सति तृतीयपादेनैव नैराकाङ्क्ष्यसंभवादित्यभिसंधेः)। अन्यच्च। ऋगंगतेश्च परप्रस्तावस्य चिन्त्यत्वं द्र.। तद् यथा। अरिरनियोगिक-भवनकर्मक-तिरस्कारे संदर्भे सति अन्यप्रतियोगित्वेन यद्विशेष्यत्वेन च शिश्रावयिषितस्य सतः 'भुवनानि' इति पदस्य सकृद् द्वि३ च प्र३ चेत्यु-भयथा श्रावकार्यमनुपलम्भादित्यर्थात्। यथाऽपि परपदे 'अन्येषाम्' इति पदं तात्पर्यतः [illegible] नैव स्यदभि-[illegible]। [illegible] च ?'अर्याम्' इत्यस्य [illegible]दिति दिक्।

[f]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। स्त्री. [illegible] [illegible]देशः ङीप् प्र. च (पा ४, १, ३४)।

[g]) तृस. पूप्रस्व. उसं. (पा ६, २, ११)।

[h]) कर्मणि यत् प्र. [illegible] [पा ३, १, ९९ ([illegible] द्र.); ६, १, १९७]। [illegible] तु. °[illegible]-°+[illegible]- <√[illegible] (भावे) इति कृत्वा बस. पूप्रस्व. स्यात् [='[illegible] (=दानं) [illegible]' (वैतु. पा. [६, १, १०३] [illegible] [तु. १अर्य- टि.] आद्युदात्तार्थ पा. [६, १, २१३] च (अपि तु. टि. ?३अर्य-])]।

[i]) बस. पूप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) व्यु. ?। १अरि- +यत् प्र. तद्धित इति कृत्वा लक्ष्या-ऽनुरोधाद् भस्य सतोऽर्णवर्णस्य लोपाऽभावः उसं. (पा ६,४,१४८)। तेन °अरिर्य- इत्यस्य [illegible] (पा ६, १, १८५) सतः नैप्र. यनि. [illegible] परिणामः स्यात् (तु. टि. १अभियु-, अर्म्य-)। छन्दस्तो विमानश्च पाद इह मानं स्यात्। तद् यथा। ऋ १, १२३, १ इत्यत्र [illegible], 'अर्यां [illegible]' इत्येव श्राव्यमाणः सन्नेव त्रैष्टुभः पादः साधीयान् प्रतीयेत। ते. इथ. [illegible] [illegible]। तथाहि। '[illegible] °अरिर्य उ' इत्यक्षरद्वयगाकाङ्क्षः पादः सुपूरः स्यात्। पुनः 'उ' इति नि. इति। दशि. पा. 'अर्यं' इत्यत्रा-ऽऽवर्तनस्य 'य>अय्>अ' इत्यनेन संधिपरिणामेना-[illegible] [illegible] '"उ' इत्यस्य सुगं[illegible]-दिति। ननु 'पुनः' इत्युप[illegible] [illegible] संधिः प्रवर्तेतेति। नेति। पुन इति। [illegible] पादस्या-[illegible] सतः शधु. मा. (२०,१७) [illegible] पुन- पूर्वेण [illegible] संधौ निमि-त्ताऽसंभवात् (तु. काठ ३८, ५ [illegible] पुन-पूर्वत्वं विहितं द्र., मा. [illegible], का २२, १, ४ च [illegible] [illegible] [illegible] पादः [illegible] द्र.)। [illegible] °अरिर्य-' [illegible] १अर्य-, २अर्य- [illegible]

ते ¶२, ३, ४, १², २, ५, ५, ११, १, २१, १, ¶मै २, ३, ५, ६, काठ ११, ४¶, कौ १, २५५†, जै १, २७, ३†

¶अर्यम-गृहपति^{a}– -तय. मै १, ९, ५ काठ ९, १०

अर्यम्य^b– -म्यम् ऋ ९, ८५, ७

अर्यल^c– -ल काठ २५, ७.

√अर्व, °अर्वस्व मै ४, १२, ३^d.

°अर्व°-

°१अर्व^e- अन्°

°२अर्व- २अर्णव- टि द्र

°अर्विम् आविस् द्र

अर्वत्^{f}– -र्वत ऋ १, ७३, ९, ९३, १२, ११२, २२, ११८, २, १६२, ८, १२, १४, ४, ३१, ४, ३९, २, ५, ३६, २, ६, ३९, ५, ४५, १२, ४६, १, ११, ५४, ५, ६०, १२, ८, ४७, ११, ९, ६, २, ६४, ३, ७९, २, १०, ६१, १६, ७६, २, मा २५, ३१, ३५, ३८, २७, १७, का २७, १०, ८, १३, ४, ७, २९, ५, ६, ते २, ४, १४, ३, ४, १, ११, २, ६, ८, ३, ९, १¹, मै २, २, १६, १३, ९ ३, १६, १¹, ४, १०, ३, काठ ४, १५ ७, १६, १०, १२६, १७, १८, ३९, १२¹, ४६, ४, ५¹, कौ १, २३४, २, ११३, १५९, १८१‡, ५०१, जै १, २५, २, ३, १३, ९, १५, ७, १७, २‡ ५७, १३, शौ १०, ४, ७६, १९, ५०, ५६, २०, १८, १, ६पै १४, ४, १५, १६, १५, ७, -र्वता ऋ १, ८, २, ११६, १७, १५५, १, १६२, ३, २, २, १०, ४, ३७, ६, ६, ४५, २, ८, ४०, २, ६३, ३, १०३, ५, मा २५, २६, का २७, १२, ३, ते ४, ६, ८, १, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, शौ २०, ७०, १८, -र्वताम् ऋ ७, १०७, २, ८, ६, ४७, ९, ४७, ५, १०, ९४, ६, खि ५, ८, ३, शौ ४, ९, २, २७, ३, २०, १२७, ३, पै ४, ३५, ३, ८, ३, ३, ६, ५, -र्वति ऋ २, ३३, १, ८, ७१, १२, पै ७, ३, १०, -र्वत ऋ १, ४३, ६, ६३, ५ १११, ३, १५१, ३, १६२, ६, ५, ८६, ५, ६, ३६, २, ९, ११, ३, ६२, २, १०, ४०, ५, मा २५, २९, का २७, १२, ६, ते ३, २, ३, १, ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, कौ २, ३, जै ३, १, ५ -र्वत्सु ऋ ५, ८५, २, मा ४, ३१, का ४, १०, २, ते १, २, ८, १, ६, १, ११, ३¹, मै १, २, ६, काठ २, ६, ४, ९, क १, १९, -र्वद्भिः ऋ १, २७, ९, [६४, १३, (२, २६, ३, १०, १४७, ४)] ७३, ९, ६, ४५, १२, ७, ९०, ६, ८, २, ३६, ११, १०, ९७, ११ १०, ९६ ७, ८, कौ २, ७६७, शौ २०, ३१, २, ३, -र्वन्त ऋ ५, ६, १, २, ७, ३५, १२, ४०, ६ [१०, ७, ९१, ७], ९३, ३, ८, १९, ६, ९, १०, १, ६६, १०, १०, ६४, ६, ७४, १, मा ९, १७, १८, ४१ ४२, का १०, ३, १०, १६, ५, २३, २४, २३, १, ११, ते १, ७, ८, ७, मै १, ११, ७, २, १३, ७², ४, ११, १ काठ १३, १४, ३९, १४, कौ १, ४२५, २, ७, ४६९, १०८७, १०८९, जै १, ४१, ७, ३, १, ९, ३५, ४, ५३, ६, शौ १९, ११, १, पै १३, ८, ११, -॰र्वन्त कौ १, ४३५^b, जै १, ४२, ९, -र्वन्तम् ऋ १, ९१, २०, ११२, २१, १६२, १६, १६३, ९, [४, १५, ६, ८, १०२, १२], ५, ५४, १४, मा २२, ५, २५, ३९, २९, २०†, ३४, २१†, का २४, १, ५ २७, १४, १, ३१, ३, ९†, ३३, १, १५†, ते †४, ६, ७, ४, ९, २, ७, ४, १५, १, †मै ३, १२, १६ १६, १, ४, १४, १, काठ ४४, ४६, ४६, ३, ५ -र्वन्ता ऋ ८, २५, २४, १०, १०५, २, -र्वान् ऋ १, १६३, १३, ९, १७, २५ मा २९, २४, का ३१, ३, १३, ते ४, ६, ७, ५, काठ ४६, ३

अर्वती– -ती ऋ १, १४५, ३¹, ७, ८७, १, काठ १२, १५†,

---

^{a}) बप पूरनम्व (पा ६, २, १)। उप यः।

^{b}) स्वार्थे यत् प्र.। तित्-स्वर (पा ६, १, १८५)।

^{c}) मधु क ३९, ५ 'अयल' इति पाभे (तु MK ११)।

^{d}) 'अवस्व' इति मुपा स्वर-शोध द्र. [तु विहन मर्च पर अपि (तु सस्थ टि आ√°मुस्याय> मुमुस्व]।

^{e}) भावे क्विप् प्र (तु टि. मुर्वन्-, अर्वन्-, °अर्वा)।

^{f}) भाव घञ् प्र मित्-स्वरश्च (पा ६, १, १९७)।

^{g}) °मुर- (वा) °मुर्व- (वा) + मतुप् प्र [उभयत्र अन्ते बन्ति परतो बस्य लोप द्र. (पा ६, १, ६६, तु PW प्रमृ. बैतु पा ६, ४, १२७ दरतु अर्वन् [तु यस्य] इत्यन्येद प्रमदर्विशेषरूपे मति तत्रगार्थस्यापि (एतन उपदेश)]।

^{h}) द्विः इति मुद्रन् तत्. लिपरी चिन्त्य (तु GRL)।

^{i}) 'मुवती' 'मुवती' इत्युभयत्रा प. पी.

शौ १०, ४, २१, पै १६, १७, १, —नीभि ऋ १०, ५, २

अर्वन्[a]– -[b]र्वन्[b] ऋ १, १६३, १, ३,४,८,११,६,१२,६, मा ११, ४४$, १७, ८७$, २९, १२, १४, १५, १९, २२, का १२, ४, ७$, १९, १, १$, ३१, ३, १, ३, ४, ८, ११, तै ४, १, ४, २$, २, ८, १, ६, ७, १[२], २-४, मै १, ६, २, २, ७, ४$, काठ १६, ४$, ३९, १, ४०, ६[२], ४६, ३[२], शौ ६, ९२, २, —र्वां ऋ १,१०४,१[c], १४९, ३, [१५२,५, (४, ३६,१)] १६३, १२, ३, ४९, २, ४, ७, ११, ११, ४, ३६, ६, [३८, १०, (१०, १७८, ३)], ६, १२, ४, २८, ४, [३३, २, ७, ५६, २३], ७, २२, १, ३७ ६ ४४, ४, ५८, ४, ९, ८७, ७, १०, २७, १४, ९९, ४, १३२, ५, खि ४, ९, ४, ५, ७, ३, २, मा ११, ११, २२, १९, २९, ९, २३†, का १२, २, ११, २४, ६, १, ३१, १, ९, ३, १२†, तै १, ५, ११, ४†, ७, ८, १, २, ४, १४, ४†, ४, १, २, ४, ६, ७, ५†, ९, १, ११, ३, ६, ३, ८, ४[¶], ७, १, १०, १, ५, १९, १[३], २५, २[¶], मै २, ७, २, ३, १०, ४, १६, २, ४, १३, ८†, काठ ७, १६†, १३, १६†, १६, २[d], १९, १३, ४१, ३, ४७, १५[३], ४६, २, ३†, †कौ १, ३६८, २, ७७०, ११२४, †जै १, ४४, ८, ३, ९३, ९, शौ ४, २१, ४†, २०, ११७, १†, १२९, ११, —र्वाण शौ १८, ३, १९, —र्वाणम् ऋ १०,४६,५, मा २८, १३, का ३०, २, २, [°र्वन्- अन्°]

१अर्वश[e]— -शा ऋ १०, ९३, ६

२अर्वश[f]— -शेभि ऋ १०, ९३,६

°अर्वा[g]

†अर्वा(र्वा आ)कृ[h]— -के ऋ ८, ९, १५, शौ २०, १४१, ५

अर्वा(र्वे अ)च्,ञ्च्[i]— -र्वाङ्,ङ् ऋ १, ९, ५, ४७, १०, [९२, १६, ७, ७४, २, ८, ३५, २३] १०८, ४, ११८, २, २, ३६, ३, ५, ३, [४, ८, ७, २, ८] ३३, १३ ४३, ६, ५८, २, ४, ४, ८, ३२, १४, ६, ४३, ५ ८, ४५, १०, ६३, ४, ६, १८, ११, ३७, १, ६०, ३ ६३, ११, ६३, १, ७, २७, ३, ३९, ३, ६४, २, ६७,२ ७, ६९,३,

वर्तुक LRV चिन्त्य. (तु ORN)। √अर्व् इत्यस्मात् यथा सतो निष्पन्नस्य सत यनि. एवं प्राक्करणिकार्थमन्वयसमवाच् शोध प्रस्तावस्याऽन्यथासिद्धमानत्वादिति दिक्।

[a]) °अर्-(वा) °१अर्व (वा)+°वन्- च °वान् च [<√वन् भाव (तु टि अश्व-वान्-)], पर्यायेण सर्वनामस्थानेषु °वान् अन्यत्र °वन्- उप इति विवेक इति कृत्वा यम पूर्वप्रस्व [वैतु पाप्र तदित वनिप् प्र (पावा ५, २, १०९) इति वा, √°अर् (वा) √अर्व् (वा)+वनिप् प्र (पा ३, २,७५, [पाउ ४, १०९ च] तु या [१०, ३१], द [१,१४] गा. [ऋ १,८,२] PW प्रमृ. WW [१, १४१] च) इति वा]। यत्तु °१अर्वण इत्यपि पृथक् वैदिकि निर्दिष्ट भवति, तत्र (तु टि अन्वर्वन्-)।

[b]) ना नाद् यनि वा, अर्वन्- इत्यस्य वेद क. इति भूयोविमर्शविषय। मौलिक उभयथाऽपि गमपाव मनुष्यस्य पदपाठप्रसङ्गे (पा ८, ३, १, WG ४५२b) अनेकान्तिकत्वं चोपपन्नम् (तु. । ५२०)।

[c]) स्व नाद् मौलिक =अर्वान् (<इति तु अश्ववान्<°अश्व-वान्- इति वा,=अर्वन्->अर्वान् इति वे°) विमर्शनशिष्य द्र (तु । ५१०१)।

[d]) 'अर्वा । अह' इति पदद्वयमुपपन्नमानम SIM उपेक्ष्य।

[e]) °अर्- (वा) °अर्व् (वा)+१वश- (भावे<√वश्) इति कृत्वा यम पूर्वप्रस्व (तु टि अर्वन्-, वैतु मा प्रभृ अर्वन्-+श प्र [पा ५, २, १००] इतीवाऽभिप्रयन्तश्चिन्त्या सन्त नाउ टि पर्यनुयोज्यमाना)।

[f]) उस उपप्रस्व., उप च पचाद्यन्त मद न्तोदात्तमितीव नाद् मध्याद्देशग द्र (वैतु सा प्रभृ यनि नाद् च सम्पयो गतो स्वरतो विविक्तयोर्नयो भेदमनुर्वाणा उभयत्र समान मत्वर्थ श-प्रत्ययान्तत्वमिच्छन्त यनि अन्तोदात्त कथमप्युपपादयन्तोऽपि नाद्याद्युदात्तस्योपपादनेऽशक्ता)।

[g]) °अर्व्- इत्यस्य सामीप्यगते सन नृ१ नद् द्विवि द्र, 'पुरा' (यद) इत्यस्य वा प्रतियोगि।

[h]) उप थाथादिस्वर (पा ६, २, १४४)। तत्र °आकु- =√अक् (=√अच्)+घञ् प्र (=°अक-[१७] इत्यत्र शोध) द्र [वैतु दे (७, १६) °१अर्व- +√अम्+आक प्र (पाउ ४, १८) पा मोपयेन! अपि यद् GW प्रभृ इत्यत अर्थ ... प्रतिपत्ति, तत्र। तथान्ये अय् प्रत्ययान्त व गम्यादाद्रि प्रमाणादिति दिक् (तु आकु-, उपाकु-, पराकु-)]।

[i]) तत्र विकल्प-पूर्वप्रस्व (पा ६, २, ११९)।

का २४, १०, १¹,१३,१, मै ३, १२, ८ᵇ
अर्वा(च्>द्>)ग्-वसु^a— -सु मा १५, १९, का १६, ४, ९, तै ४, ४, ३, २, मै १, ५, ९¶ २, ८, १०, काठ ७, ६, १७, ९, क २६, ८, —०सो मै १,५, २, काठ ६, ९, ७ ६, क ४, ८
१†अर्वाचीन^b— -न ऋ ४, ३,२,२०,२,३९,१४, [(३ ४३, ३), ७, २९, २] ८, ३, १७, १०, ११६, २, मा २०, ४९, का २२,५, ३, कौ १, ३०१, जै १, ३१, ९, —नम् ऋ ४, २४, १, ७, ४१, ६, मा ३४, ३६, शौ ३, १६, ६, पै ४, ३१, ६, ९, २२, ४३, १६, १३०, १३, —ना ऋ ५,७४,९^c, [८,२२,३, (१०, ३८, ४)], —ना ऋ १०, ६, ६, —नास ऋ ६, २५, ३
२अर्वाचीन^d— -नम् ऋ [१,८४, ३, ३,३७,२], मा ८,३३†, का

८, ९, १†, तै १, ४, ३७, १†, ३, ४,१०,२¶, ६, ६, ३, १¶, ¶मै ३, १०, ५, ४, ३,९, काठ ३७,९†, कौ २,३७९†, जै ३, ३०, २२†, शौ १०, ५, २२, २०, १९, २†, —नै ऋ ९, ९७, २८
†अर्वा वत्^e— -वत ऋ [३, ३७, ११, ४०, ८, (९)] ८, ८२, १, ९, ३९, ५, खि ५, ७, ४, ९, मै ४, १०, ३, कौ २, ५५२ जै ३, २१, १७, शौ २०, ६, ८, २०,४, ५७, ७, —वतम् ऋ [३, ४०, (८,३७, ११) ९], मै ४, १०, ३, शौ २०, ६, ९, —वति ऋ ७, ७२, १, ८, [१३, १५ १७,४], ३३, १०, [५३, ३, ९३, ६, ९, ६५, २२] खि ३, ५, ३, कौ १, २६३, २६४, २, ५१३, जै १, २८, १, २; ३, ४०, ९, ४, ८, ९, १८, ७, २०, ३ शौ २०,

११२, ३
√^f अर्श्(=√ऋश् यद्र)
अर्श^g- ^hअन्°
^hअर्श राति^g- अन्°
अर्शसान^b— -नम् ऋ [१,१३०, ८ ८, १२, ९] —नस्य ऋ २, २०,६, —नाय ऋ १०, ९९, ७
अर्शत^i— -शत् मा ४०, ४, का ४०, १, ४
अर्शनि^j- अन्°
अर्शस्^k— शंस मा १२, ९७ का १३, ६, २१.
√अर्प्(=√ऋप् यद्र), अर्पति ऋ ९, ५६,२, ७७, ४¹, अर्पति ऋ ९, ३,९, ५,२, १२, ८¹, [१३,१, २८,६, १०१,७] १६,७,[१७, ३ ३७, १] [२३,५ ३७,३¹, ३८,६¹] [(५, ५१,७, ९,३३, ३) ३४, २, ६५, २०] ३८,१, ४२, ५¹, ५७, ३¹, ६३, १०, ६७,४,१५ ८६, ११ १२ ४४, १०७, ५, १७, मा २३, ७७

इति वदन्त वा प्रति नि सत्वा]।

^a) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

^b) वैभाषिक स्वच्>ईन प्र उस चित्-स्वरश्च (पा ५, ४, ८, ६, १, १६३)।

^c) आमन्त्रिततया व्याचक्षाण मा चिन्त्य।

^d) स्व>ईन प्र (पा ५, ४, ८)। तत्स्वर।

^e) वा उपसर्गसमानदृशे सत पूप वति प्र उस (पा ५, १, ११८)। तत्स्वर। यथा पूप ह्रस्वाऽभावो ज्ञापयति यथाऽन्यत्रालभ्यमानो दीर्घ सञ्ज्ञो भवति इद -प्रयोजितः सन् सांहितिकश्च न भवतीति [वेतु ऋ यथापूर्णोति प्राति (तु पा ६, ३, १३३), PW च *अर्व->अर्वा इति]।

^f) अप् प्र विन्स्वरश्च (पा ३,१,१३४,६,१,१६३)।

^g) वस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र। (तु. टि. अशर्सा-राति-)।

^h) उस उस √सन्+असुम् प्र पापादि-स्वर [(पा ३,२, १; ६,१,१४४ तु अर्शि-सान- प्रभृ सा(सा)ना(न)- इत्ये-तदुत्तराणि प्रति; वैतु पस. अनवमदरपशनाः, पाठ (२,८८) √ऋ+(श)अमानच् प्र इति (तु सा [ऋ ८, १२, ९], वैतु मा.[ऋ १, १३०, ८ इत्यत्र यनि इव सर्वात्कल्प सन् व्याहत], GW प्रभा सिनन्ता-दक्षात् शानच् प्र इति (तथा सति सिधि इटोऽभाव प्रति पर्यनुयोज्यस्तु द्र)]।

^i) हिंसाकर्मण √२रिन् इत्यस्य तुदा नञ्-पूर्व लुमाऽकार शतरि रूपमिति उ म. चाऽऽहतु। तन्न। हिंसार्थस्याऽप्राकरणिकत्वाद् गत्यर्थस्य प्राकरणिकस्य च √अर्प् इत्यतो गत्यर्थात् तालव्यान्तताऽऽपत्तिमात्रेण भिन्नस्य धात्वन्तरस्य सुकल्पत्वेन सुकरोपलम्भात्। भूयान् अपि विमर्शो वैश द्र।

^j) अनि प्र उस तत्-स्वरश्च (पाउ २, १०२, तु अरुणि, *अर्शनि, अवनि, अनुनि, धमनि- प्रभृ)।

^k) असुन् प्र नित्-स्वरश्च। यत्तु पाउ (४ १९६) √अ इत्यत्र प्र परत गति पाकागत जनोऽन्यत्राणि, कर्मश्च। ध-यानि गजातानि मलद्य धा तव शब्दान्तरत्वरस्य नेदीयस्त्वयोगमात् (तु " " १, १६०)।

^l) तु सस्थ टि. 'अर्म'।

पै ८, ९, १, अर्हत. खि ५, ७, ३, ८, मा २८, १९, का ३०, २, ८, मै ४, १३, ८, काठ १९, १३, अर्हन्ति ऋ ८, २०, १८, ¶मै ४, ८, ३, अर्हन्ति ¶मै १, ११, ६, ३, १, ५, ४, ८, ८, काठ २७, ८, पै ५, ३७, २, अर्हसि ऋ [१, १३४, ६[२], (४, ४७, २, ५, ५१, ६, ८, ६, १९)], ५, ७९, १०, खि ४, ५, २५, पै ११, २, ९, १६, ३७, ६[१a], †अर्हथ ऋ [(१, १३४, ६) ४, ४७, २, ५, ५१, ६, (८, ६, १९, ३२, २३)], कौ २, ९७९, जै ४, २३, १०, ¶अर्हामि काठ ७, १०, क ५, ९, अर्हामसि ऋ ४, ५५, ७ [अति>त्यू°, अभि>भ्यू°, उद्°, प्र°]

अर्हणा[b]— -णा ऋ १, १२७, ६, १०, ६३, ४, ९२, ७

†अर्हत्[c]— -र्हते ऋ १, ९४, १, मै २, ७, ३, कौ १, ६६, २, ४१४, जै १, ७, ६, ३, ३२, ४, शौ २०, १३, ३, पै १२, १, १, -र्हन् ऋ २, ३, [१, १०, २, २], ३, ३३, १०[३], ७, १८ २२[d], १०, ९९, ७, तै २, ३, १४, ४§, मै ४, ९, ४[२], पै १५, २०, ७[२]§, -र्हन्त ऋ ५, ७, २, ५२, ५, तै २, १ ११, ३, मै ४, १२, ४, -र्हन्ता ऋ ५, ८६, ५ खि ५, ७, ४, ६

अर्हसे[e] ऋ १०, ७७, १

*?अ(र्ह>)र्हा- -?र्हे[f] पै ४, १५, ४

*?अर्हरि-, *?अर्हरिप्- नाउ टि द्र

?अर्हरिष्वणि[g]— -णि ऋ १, ५६, ४

√अल्(=√*अर्), अलर्ति[h] ऋ ८, ४८, ८, †अलर्षि[i] ऋ ८, १, ७, कौ १, २७१, जै १, २८, ९, ४, १०, ५

अल[j]— -लम् ¶तै २, १, १, ३, ३, ३, ५, ५, ३, ४, ९, १, २, १, १, ५, २ ८, ६, ३, १, १, ५, ३, १०, २ ६, ३ १, २, ¶मै २, १, १[२], ४, १, ५, ४[२], ५ ८, ११[२], ¶काठ ८, ११[३k], ९, १७ १०, ४, ११, ५, १२, १[३], १३, २, ४, ८[२], २९, २, ४०, ५, ¶क ७, ८[३], ४५, ३, शौ ६, १०९, १, पै १, ९६, २, -लस्य पै ११, २, १३.

?अल गर्धु- नाउ व्यु औप द्र

?आलगर्धु[l]- -र्धं शौ ६, १६, ३

अल√कृ[m]

अल-कृत- सु>स्व्°

*अल-मति- १अरति- टि द्र

अलक[n]— -कम् ऋ १०, ७१, ६, १०८, ७

*अ-लक्ष्मी[o]— -क्ष्मी खि २, ६, ५ ६, पै १६, १४९, ६, -क्ष्मीम् खि २, ६, ८

अलजु[p]— -ज मा २४, ३४, का २६ ७, ४, तै ५, ५, २०, १ मै ३, १४, १६, का ४७, १०

¶अलज चित्[q]— चितम् तै ५, ४, ११, १, काठ २१, ४, क ३१, १९

[a]) 'अर्हति' इति शौ (१०, १, २६) पाभे ।

[b]) स्त्री भावे युच् वा क्यु >अन प्र उस (पा ३, ३, १०७, पाउ २, ८२)। तत्-स्वर । वा हेतौ तृ१ द्र ।

[c]) शतु शपश्च निघाते धास्व (पा ६, १, १८६, १९२)।

[d]) प्र१ द्र. मद् 'अहम्' इत्यनेनाऽध्याहृतेनाऽन्वितम् (वैतु GW प्रिव सत् प्रपु१ इति)।

[e]) तुमर्थीय असे प्र (पा ३, ४, ९)। तत्-स्वर ।

[f]) ' र्हेऽयाऽस्मि ' इत्येव सुपा सु-शोध द्र ।

[g]) व्यु ? । अर्हरि-स्वनि- इति पपा । तदनु मा *?अर्हरि- (*अर- +हरि- इति उस)+*?स्वनि- (=√स्वन्+इन् प्र) इति कृत्वा पुन उस इति। अन्ये च (तु OR९) *?अर्हरिप्- (<√हप् वा √अर्ह् वा, अर्ह+रिप्- इति वा)+वनि प्र इतीवाऽभिप्रायुका । मर्दर्थ भूयोविमर्शगह्वर द्र ।

[h]) परस्मैपदम् अन्यार्थंअस्तीयत्वम् । अभ्यासाभावे ... ।

[i]) ?मुन्ति शाखि टि द्र. ।

[j]) भावे अप् प्र (पा ३, ३, ५७)। तस्य पित्त्वान्निघाते धातु-स्वर । यनि अमन्त द्र द्वि१ सत् वा त्रिवि भवति (=अरम् टि अलला- टि च द्र)।

[k]) उत्तरवर्तिभ्या √कृ,√भू इत्येतदायतिकृताभ्यां समासाऽभाव द्र (तु टि अर√कृ)।

[l]) =आल >सुपा 'आल[l]'इत्यत्र शोध (तु सस्थ टि)।

[m]) अनारत्यातिक पूर्वभाग मौलिक द्वि१ सद् भूषणेऽर्थे प्रयोगतो गतित्वमापन्न द्र (पा १, ४, ६४)।

[n]) व्यु ? । इअ+*लक-(<√*लक् प्रकाशे) इति कृत्वा तस नञ्-स्वर । वा अमन्त द्र वि वा भिति वा द्र.। यद्वा √*अल् लाघवे वा दर्पे वा [तु पपा हस्त्का, वैतु ww (१, ८८) इनार्जने इति]+क्वुन् प्र (पाउ २, ३७) इति ।

[o]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यः । सुपा अन्तोदात्तत्व भ्रष्ट द्र । तथात्वे हि यत स्वरानस्य चाऽप्रकरणिकत्वात् ।

[p]) व्यु मृग्या भवति । अर्थाऽप्रतिपत्ते ।

[q]) उस क्विबन्त-पूर्व-प्रम्य (पा ६, २, ११९)।

?अलजि[a]– -जे शौ ९, १३, २०, पै १६, ७५, १०

*अलन्दा ?अलर्पि-राति- टि द्र

अ-लपत्[b]– -पन् शौ ८, २, ३

अलर्ति √अल् द्र

*अलर्प- टिउ टि द्र

अलर्षि √अल् द्र

*?अ-लर्षि[c]-

?अलर्पि-राति[d]– तिम् कौ २, ६७०, जै ३, ५५, ११

*?अलला[e]

अलला√भू

अलला-भव(त्>)न्ती[f]– न्ती ऋ ४, १८, ६

?अ-लवति[g]– -ते पै ११, २, ५.

अलसाला[h]– -ला शौ ६, १६, ४

√*अला १अरि->अरे टि द्र

*?अलाण्डु अलाण्डु- टि द्र

?अलातृण[i]– -ण ऋ ३, ३०, १०, –णास ऋ १, १६६, ७

*?अलादु- अलाय- टि द्र.

?अलापु, बु[j]– -पुना मै ४, २, १३, –बुना शौ ८, १५, १, पै १६, १३५, ९, –बूनि शौ २०, १३४, १

अलाबुक[k]– -कम् खि ५,१५,१५[1], शौ २०, १३२, १[1], २[1].

अलाबु-पात्र[m]– -त्रम् शौ ८, १४, १४, पै १६, १३५, ८

?अलाय्य[n]– -य्यस्य ऋ ९,६७,३०.

---

[a]) 'वाल्जे>वा अल्जे' इति पपा तदनु च यनि द्र । सहचरितानां सता नयाणामपरेषां यद्मवि-शेषनाम्नां वकारादित्वाच्च 'वा' इत्यस्य पदस्य पार्थक्ये नाऽनाकाङ्क्षितत्वे सत्यकिंचित्करत्वाच्च ''*वाल् जि' (यद्र) इत्यस्य रू. श्रवण तु सभाव्येत । एस्थि यनि चक्षूरोग तया वा (तु PW प्रभृ) रुग्णविशेषतया वा (तु ता ३८ ३९) व्याख्यान निराधारतामापतेदिति किंतु वक्तव्यम् ।

[b]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[c]) सदिग्धसत्ताक मन् नाउ व्यु पूप इति कृत्वा विकल्प्यमान द्र ।

[d]) बस पूप्रस्व (पा ६,२,१) । पूप प्रति तु स्वरूपत संदेहो भवति । तद् यथा । अनर्दा- इति ऋ. (८, ९९, ४) पामे श्रुते नैप्र (=अनर्दा >*अनल्दा->*अलन्श->*अलर्प इत्येव) वर्णविपरिणाममात्र सद् √अल्>अलर्पि (यद्र) इत्येतन तिष्ठा सभेदमुपगतमिति १म कल्प । तद्गतिकर्थविशिष्टत्वेन उप अर्थस्य विवक्षायामनुन्य निवोऽपि सन सुप् प्रतिरूपकत्वेनोपचार उस (पावा २, २,२४) इति २य कल्प । नञ्-पूर्वत्वे सति तस पूप्रस्व (=नाप्), यत्र उप (कर्तरि *लर्पि)<√*लर्प् लापने इत्यतत् प्राति इति ३य कल्प ।

[e]) व्यु ?। पाप स्वरूपत डाजन्तम् उस (पा ५,४, ५७ उउ) सद् गतीभूय (पा १, ४, ६१) नाउ आम्रेडि तस्मात्तद्भवेत स्यात् । एव तावदेतदाम्रेडितनकार शब्दस्य वेगेन वहन्तीनां पार्वतीनां नदीनां शब्दस्याऽनु कृतिमात्र स्यात् (तु सा प्रम वैतु ॥ ॥ [१, ८९] √अल् इत्यत धात्वे वर्तमानमित्यवादुक) । यद्वा √अल्(प्रयाग)>अल+*ल-(<√ला) इति कृत्वा उस इत्यत् वा च न्नु पाप डाजन्तत्वा (नैप्र = तु १ गम्यमानकर्तृत्वात्मकसदा) भवतीति दिक् ।

[f]) गस शत्र त-कृत् प्रस्व (पा ६ १,१८६,२,१३९)।

[g]) नञ्-पूर्वं (√लू>) *लवति- प्राति भवति । '-ती' इति मूको पा 'देवी' इत्येतत्-समानाधिकरण इति कृत्वा साधायान् स्यात् ।

[h]) व्यु मृग्या भवति । अप्रतिपत्ते ।

[i]) व्यु ?। अल(म्)+*आतृण-[नैप्र =*आतृण्ण- (=आ √तृन्द्+क्त)] इति कृत्वा उस यार्थीयस्वरथेतीव 'अल-मानर्दन' इत्युक्तवान् या अभिप्रेयात [वैतु दे (४,३) चप ण प्र उस (पाउ ३,१५) इति वा, ल्युट् प्र इति वा कृत्वा नैप्र भूयासमसभाव्यमिव सत वर्णविपरिणाम प्रस्तावुक (द्वितीये कल्पे बस इति कृत्वा व्याख्यातुकश्च सन् [तु स्क. अपि] पूपप्रस्व आपद्यमानस्य सतोऽभाव प्रति चोद्यमनुक्त्वा)] । ६अ(>अन्>अल्)+भावे *आतृण- इति कृत्वा पस अन्तोदात्त इतीवापि सा विकल्पयेत् (वैतु MW नञ्-पूर्वत्वे सति *?लातृण उप इति) ।

[j]) व्यु ?। नैप्र =(अ)*लु(पु)बु <*लम्बु- <√*लम्ब् (लम्बने) इति वा,=<*आ लम्बु <*आ√लम्ब् इति वा (प्रथमे कल्पेऽकार न्यवरणार्थ द्वितीय तु ह्रस्वाऽऽगतित इति विवेक द्र) ।

[k]) उस स्वार्थिकस्य कप्र निपात पूर्वपद स्वर ।

[l]) मूको मानुनाश श्रुति (तु टि पञ्च) ।

[m]) तस गामस्व (पा ६, १, २२३) । उप यद्र ।

[n]) व्यु ?। *अमा-(दन्)+१अर्य इति गस्त पूप्रस्व (पा ६,२,२) इति कृत्वा *अमार्य इत्यस्य सत नैव वर्णविपरिणाम समादेश [=गामनार्थं हिंसायाविदेवस्य विभाग् इत (वैतु सा. स्तुत्यायत्या, PW. प्रभृ चेदपरतत्त्व नमूर्ते तस स्त्र स्क. उप <√क्ष <√क्षी क्षी, B 'मुण्डापि कमर्थं' इति देवपद इति, OR\ श्रम>यति [तु उणम>उणमाय्य] इति बहुनी स्त्र समतमेव स्वरतोऽनुपपत्ता)] ।

अलि गाउउ व्यु औप द्र
अलि क्लव[a]– -वा शौ ११, ११, ९, -वेभ्य शौ ११, २, २
अलि-वन्दु[b]– -न्दाय काठ ५२, १
?अलिंश[c]– -श शौ ८,६, १, पै १६, ७१, १
?अलिन[d]– -नास ऋ ७, १८, ७
*अलि श्र– अलिंश- टि. द्र
अलीक[e]– -काः[i] शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५.
अ-लुभ्यत्[f]– -भ्यत शौ ३, १०, ११, पै १, १०५, ३
¶अ-लू(=रू)न[g]– -न तै २,५,११,३
¶अ-लून[h]– -न मै २, ५, ११.
¶अ-लोक– -कम काठ २७, ३,२६,४, २७,६, क ३८,६,४१,२,४२,६
अ-लोमक[b]– -कम् माठ २५, २[२], क ३८, ५[२], -काय तै ७, ५, १२, २, काठ ४५, ३
¶अलोमका[j]– -का तै २, ६, ५,१, ७४, ३, १, काठ १२, १३
¶अलोमिका[j]– -का मै २, ५, २.
अ-लोहित[k]– -ताय तै ७, ५,१२, २, काठ ४५, ३
?अल्कशा- वि>व्यु[?]
√*अल्ग्
अल्ग[l]– -ल्गाभ्याम् मा २५, ६, का २७, ६, १, मै ३, १५, ६
?अल्गण्डु[m]– -ण्डून् शौ २, ३१, २, ३, पै २, १५, २, ३[n]
√*अल्प्
अल्प, ल्पा[o]– -ल्प तै ५, १, ३, २, शौ ११, ३, २४, पै १६, ५४, १०, -¶ल्पम् तै २, ४, १, १, काठ २८, १[१], -¶ल्पा तै २,१, २, ३, -¶ल्पा तै ६, ५, ९,३, काठ ७, ८, २८,९, क ४४, ९, -ल्पे शौ ४, १६,३, पै ५, ३३, ३, -¶ल्पेन तै २, ५, ४, ३
¶अल्पक[p]– -कम् काठ १०, ७
अल्पिका– -का खि ५, ३३, ३, शौ २०, १३६, ३
अल्प-पशु[q]– -शुम् शौ १२, ४, २५.
अल्प-शयु[r]– -यून् शौ ४,३६,९.

[a]) तु टि अरि-क्लव-। यकारान्त मुपा (पाएड)।
[b]) उस. उप अच् प्र याथीय स्वरश्च (पा ६,२,१४४)।
[c]) व्यु [?]। 'अनेरिव शरणं दरानमस्य' इति कृत्वा =*अलि+श- (=नैव |<*शर-<√शॄ) इति यम पूपप्रस्व । यद्वा (अ)लिंश- (<√*लिश् हिंसायाम्) इत्यवमाथोऽकार उच्चारणमात्रफल द्र । अथवोत्तरे कल्पे नम्-पूर्वे वे सति उप च भाव-परे सति बस इति कृत्वो-त्तराऽऽदिस्वर उस [पा ६, २, ११६ (वैतु मा 'अली [लि ईं]श' इतीव कृत्वा व्याचक्षाण [तथा सति सामस्व अभाव प्रति चोद्यस्तु द्र])]।
[d]) व्यु [?]। √अल्+इनन् प्र (पाउ २,५०)। नित् स्वर (पा ६, १, १९७)। यद्वा अलि-नाम् इति प्राति स्यात् (तु तत्रैव अल्प नस्- इति)। उपर्यपि 'विपाणिन' इति गद्दपरित वि भवति। तथोत्तरे कल्प ज्ञापक भवत्।
[e]) व्यु [?]। √अल्+कीकन् प्र इति सम्प्रदाय [पाउ ४, २५ (तु ४ ११ १, १९७ अनाजेयपरत्वेन धा अर्थ-बोधाप्त्य हानि तत्त्व समर्पुक)]। मौलिष तु [illegible] +*लीक- (नैव <*लिक् <√*लिश् प्रकाशन) इति कृत्वा [illegible] नम्-स्वरश्च समाप्यते।
[f]) [illegible] गा१ [illegible] ११ [illegible], [illegible]। [illegible] (तु [illegible] टि [illegible] न > -नाः)।
[g]) [illegible] नम्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद.।
[h]) तु टि अ-लिङ्ग-।
[i]) [illegible] (पाभा ७, ३, ४५)।
[j]) कात् पूर्वस्याऽत इत्वे ह्रस्वान्तीये स्वरे च (पा ७,३, ४४, ६, २, १७४) नापू विशेष द्र, शाखाभेदेन व्यवस्थाप्यश्च।
[k]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २,१७२)। उप यद्र।
[l]) घ प्र (पा ३, ३, ११८)। तत्-स्वर [वैतु उ म च अल(म्)+*ग- (<√गम्) इतीव कृत्वा नैव वर्णविकार पश्यन्तौ]।
[m]) व्यु [?]।'अल्गाद् अन्दति' इत्यर्थेत अल्ग + *अन्दु- (<√*अन्द्) इति उस स्याच्छकन्ध्वादितवमूर्धन्याऽऽप-सिध्यामिप्रमिदिश्च। यतु ११ R अल्गण्डु- इति प्राति स्वल्पमिति, तन्न मूलो ल्ग >ल- इत्याद्याधारान् समाम्दमा नमात्र्यमित्रलिपिविकारादन्यत् किमपि प्रमाण नोपलभ्याम।
[n]) 'अल्गाण्डून्' इति मुपा चिन्त्य।
[o]) १मुभं इयन नैव वर्णविपरिणाममात्रमिति इ वा-ऽप्याऽपि तत्रत्य टि अनु पाप धा प्र च निर्देश द्र।
[p]) प्रागिर्वीय क प्र (पा ५, ३, ७०)। तत्-स्वर।
[q]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।
[r]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पूप तदर्थो [illegible] [illegible] द्वि१ स्यात्। उप च कर्तरि *१शयु- (<√शी यद्र)। यद्वा बस स्याद् [illegible] । तथा [illegible] उप *१शयु- इति भावे निष्पन्नमिति [illegible] द्र [वैतु [illegible] (१९-४१) ऋ ८,१९,२६, शौ १२,४,२५ [illegible] [illegible] 'अल्पशयुन्' इ येव [illegible] अनु [illegible] एव निगामुक]। यतु गा *१शयु [illegible]

मा २०, ७६‡a, का २२, ७, १०‡a, मै ३, ११, ४‡a, आवम् ऋ ४, २६, ३, आवम् ऋ १०, ४९, ३ आव ऋ २, ११, ११, १०, ८०, ३, †आविथ ऋ १, १३१, ५[a], [२, १३, ९, ८, ३, १२] ३, ९, १२, २, ६८, १०, ८०, २, ९, ६१, २२, १०, १२०, ७, तै ३, २, ११, १‡b, कौ १, १०८‡b, ४९४, २, ११७२‡b, जै १, १२, ०‡b, ५१, ८, ३, ४४, ६, ४, २७, ९, शौ ५, २, ६, २०, ९, ३, ४९, ६, ५७, ३, ६३, ८, ७१, ३[2], १०७, ९, †आविय ऋ १, ५३, १०, ५४, ६, ८, ३७, ६, ४६, ११, शौ २०, २१, १०, पै ६, १, ७, ११, १, १०, †आवृधु ऋ १०, १३१, ५ खि १, ३, ५, मा १०, ३४, २०, ७७, का ११, १०, ४[c], २२, ७, ११, मै ३, ११, ४ काठ ३८, ९ शौ २०, १२५, ५, आव ऋ ८, ७, १८, अविष्टु ऋ १, १११, ५, १०, २६, ९, अविष्टाम् ऋ १, १८५, ९, अविड्ढि ऋ २, १७, ८, अविड्ढि ऋ [१, ११०, ९, ६, ४४, ९], २, २४, १, ३०, ८, ४, ३१, १२, †अविष ऋ ३, १३, ६, मै ४, ११, २[d], काठ २, १५, अविष्टम् ऋ [४, ५०, ११, ७, ६४, ५, ६५, ५ ६७, ९], ७, ६७, ६, अविष्टम् ऋ २, ३०, ६, ५, ६२, ९, ७, ६७, ५, ८, ९, ५ मै ४, १४, १०†, पै १३, ५, १६[e], अवित् > ता[f] ऋ ७, ५९, ६, अविष्ट[g] ऋ ७, ३४, १२, अविष्टन् > ना ऋ ७, १८, २५ अव्यात् तै २, १, ११, २, मै ४, ९, ११, १२, २ १४, ६, १२, अव्या ऋ २, ३८, १०, १०, ११९, ५ अवीत् ऋ ७, १४, १४ आवीत् खि ५, ७, ३, ७, मा २९, ८, का ३१, १, ८, ¶तै ५, १, ११, ३, मै ३, १६, २, ४, १२, ८, काठ १९, १३, ४६, २, आविषु ऋ ४, ३६, ६, मा २३, २९ †आविषु ऋ १, ११, ५ कौ २, ६०१, जै ३, ४८, १७, शौ २०, १२६, ४३, अवी ऋ [६, १०, ६, (२६, २)] आवयत् मै २, ४, १¶, आवयत् ऋ १०, ११३, ८, मै २, ४, १¶ काठ १२, १०¶, शौ ४, ६, ३, ५, १९, २, आवय शौ ६, १६, २, आवय ऋ ८, ४५, ३८ [अनु>न्व्°, अभि>भ्य्°, उद्°, उप°, प्र°, प्रति>त्य्°, वि>व्य्°, सम्°]

[1]अव्[h]- अवो[i] ऋ ६, १७, ११, ७, ६७, ४, १०, ११२, ५.

[1]१अव[j]- वेण ऋ १, १२८, ५.

*अव-मात्रा ओमात्रा- टि द्र.

a) ऋ १०, १३१, ४ इत्यत्रत्यस्य 'आववम्' इत्यस्य वचनपरिणाम द्र. । यत्तु उ म च यनि ऋ आ.√अव् इत्याऽऽहतु, तच्चेष्टम् । न स्वरस्याऽदर्शनात् (तु पपा) ।

b) 'आवुर' इति ऋ. (८, १९, ३०) पाभ ।

c) 'ध्रु' इति मुत्र भ्रम (तु ऋ १०, १३१, ५) ।

d) 'हविष' इति मुश पपा च प्रमादज एव द्र. ।

e) शोधार्ह मुश द्र. ।

f) [illegible] द्र. । [illegible] 'अविष्ट' इत्यस्य [illegible] √अव् इत्यस्य [illegible] ।

g) स 'ड' [illegible] ।

h) [illegible] (तु [illegible]) ।

i) [illegible]

ऋ द्र. । तथाहि । यनि [illegible] (पा ६, १, १६८) इति वै सा च वेतु गा ऋ (१०, ११२, ५) [illegible] अव > वो [illegible] ।

[illegible] = भावपो (तु [illegible]) इति वा, -भपो (L १४४) इति वा [illegible] । [illegible] ऋ १०, ११२, ५ [illegible] ।

j) [illegible] (पा ३, ३, ५८) । [illegible] √अव् > १अव इत्यस्य [illegible] 'अवेन' इत्यस्य [illegible] ।

*२अव- २अर्णव-, अवर-, २अवस्- अवस्तात् टि द्र

अवत्[a]- -वत मा १५, ६३, का १६, ७, ६, तै ४, ४, ३, ३, मै २, ७, १६, ८, १४, काठ १७,१०, क २६,९, -वताम् पै ४,१०,२[b], १०,६, १२, -वन् ऋ ७, ४६, २, -†०वन्[c] ऋ १,२४,३, तै ३, ५, ११, ३, मै ४, १०, ३, काठ १५, १२, -वन्तम् ऋ ८, ७३, ७.

अवन्ती- -न्ती ऋ १,१८५, ४, -न्ती ऋ १, १५२, ६, ७, ४६, २, तै ७, ४, १२, १[१], काठ ४४, १[१]

अवत्क[d]- -त्कम् शौ २, ३, १

अवत्-तर- -रः शौ १८, ३,५, -रम् तै ४, ६, १, २[e]

*अवन- २ओमन्- टि द्र

†अवनि[f]- -नय ऋ १, १८६, ८, १९०, ७, ५, ८५, ६, -ना ऋ ५, ५४, २, -नि ऋ १, ४, १०, १८१, ३, ८, ३२, १३, शौ २०, ६८, १०, -निम् ऋ १, १४०, ५, ४, १९, ६, -नी ऋ १, ६१, १०, ६२, १०, २, १३, ७, ५, ११, ५, ६, ६१, ३, ७, ८७, १, १०, ९९, ४, मै २, १३, ७, काठ १२, १५, शौ २०,३५,१० [°नि-दशन्°]

१अवस्[g]- -†व. ऋ १, १७, १, [३९, ७, ४२, ५], ४६, १२, ११४, ९, ११९, ४, १२७, ५, १५१, १, १५८, ३, [२, २६, २, १०, ३५, ३] ३, १, १५, १७, ३, २६,५, ३१, १४, ५८, २, ५९, ६, ४, १, २०, २५, ३, ५, ३५, २, [(१, १०, १०) ३] ७०, १, ६, ६, १, २६, १ ६५, ३, ७, २१, ८, ८८, ७, ८, ९, १३, १६, २ २४, २५, २७, १, [३८, १०, १४, ८] [४७, १, ६७, ४], ६७,१, [७३, १-१८] ८३,१, ९७, ८, १०, २२, ७, ३५, १, २, [३६, २-१२] १००, ११, ११५, ५, १३२, ५, १८५, १, खि ४, १३, ३, मा ३, ३१, ११, ६२, ३३, १६, १७, का ३, ३, २३, १२, ६, ३, ३२, १, १६, १७, तै २, १, ११, ५, ५, १२, ३, ३, ३, ११, २, मै १, ५, ४, ११, ४, ११, १, १२, १[१], काठ २, १५ ७, २, ९, १०,१३, ११, १२$ १२, १४, क ५, २, कौ १, ४८, १३८, १९२, २, ३३५, जै १, ५, ४, १५, ४, २०, ८, ३,२८, ७, ४,२३,६, शौ ७, ८, ११[b], २०, ४४, २, १४१ ३, -†वस ऋ २, ४८, २७,५, ३,५१,६ [४,२१,१०,

सत नैत्र यथोपलब्धि विपरिणाम मुवच । मौस्थि √अव् इत्यस्य √अर्द् इत्येतज्जमानत्वात् तात्पर्यतो नैर्विरोध्य द्र। उभयत्र च वर्पूर्वीयोऽश √*५अर् इत्यत इति प्रतीति सभाष्य शब्दार्थे प्राकरणिक स्वारस्यम न्वेष्टव्य [मरुता शब्दवस्वाच्य गुण निरहय्याऽग्निनोप-मेयपदेण सतोपमानपद्य वससाधुरस्य गुणान्तरस्य दुर्लभत्वादित्यभिसधे (तु LRV प्रभृ [=GRV, ?ORN, GRI, AW] 'अरनु रुयण' इत्येव विसधायुक्ता, उत्तरं पद रुव[<√द] इत्यभिमदधत [अन्यथासिद्धत्वेनत द्र। मौस्थि रुव-इत्यस्याऽपि *१भुर्व-इत्यत एव नैत्र विपरिणतत्र गति पाव √द इत्येवमेवेन परिभाषितमात्रपदर्शनाशित दिङ्मात्रम्] वेतु मा प्रभृ (=I W, L ५५४ [१भुवन्->भुव <>भुव- इति गभेदजा भ्रान्तिमतिर्युक्त], GW, ?ORN) √अव् इत्यस्य प्रगिदेन सता रपणप्रका(?)गोवाऽर्थेन प्रकरण निर्मातुका)]।

[a]) शतृ-नायोर्निपात धातुस्वर (पा ६, १, १८६)।

[b]) 'पन्थाम् अवनाम्' इति मुद्रा स्थाने 'पन्थाऽवि-नाम्' इति शोधो विग्रह : 'पन्था' इति मद्पदीन्पन्दो-ऽनुवृत्तिसिद्धौ 'पति-भा' इत्येव द्र। अवि(त>)ना-इत्यस्य निष्ठायाम् ऊठोऽभावे सेट्प्रक्रियया निष्पत्तिर् विकल्पयितव्या। यद्वा १अव- इत्यत इतच् प्र स्यान्मत्वर्थीय।

[c]) 'सुदावन्' इत्येक समस्त पदमाहतु भा सा (ऋ) च, तन्न। पपा पदपार्थक्योपलब्धे।

[d]) प्रागिवीय क प्र (पा ५, ३, ७०)। तत् स्वर। अवत्>अवत्-कम् इति संदिहान MW कल्पयेत्।

[e]) 'अव√तृ>अवतर' इति मा का पाभे अयथाशीय। 'अवतरम्' इति मै (२ १०,१) पपा। 'अवस्तरम्' इति शोध K प्रस्तावितोऽनवरार, 'पितुम्' इत्यनेनाऽस्य सामानाधिकरण्येऽन्वयस्य सुलभत्वात्। अन्यत् वैश द्र।

[f]) व्यु ?। यनि अनि प्र तत् स्वरश्च [पाउ २,१०२ (वेतु GW '१अव' इति पूर्व इत्युचिवान् सन् °अवि इति उप इनीवाऽभिमदधान शकल्यादिरवार, MW. (१, २५४) याथाऽसार उच्चारणार्थे गति<√°वन् (उन्दने) इति)]।

[g]) असुन् प्र नित्-स्वरश्च (पाउ ४, १८९, पा ६, १, १९७)।

[h]) MW एव विपठिषुर् भवाते (तु टि अव√ई> भुव °°कारिषम्)

५, ५७, ७] ५, २२, ३, ८, ७१, १६, ९, ५८, ?, तै २, ६, ११, ४, कौ २, ४०८, जै ३, ३१, २८, –वसा ऋ १, १७, ६, २?, ११, ?४, ५, २९, ७, ७७, ४, ८५, ११, [८९, ७, १०७, ?, १०, ३५, १३], १०२, ५, [११०, ७, ७, ५९, ?], १२४, १३, १३८, ३, १५?, ७, १६६, २, १७७, १, [५, ६, २५, ९, १०, ८९, १७], १८५, ४, ६, ९, १८७, ६, ३, ३२, १३, ५, [४२, १८, ४३, १७, ७६, ५, ७७, ५], ४६, ६, ४९, ५, ७६, २, ३, ६, [२, ११, १४, ६, १५, १५], २०, १०, ३१, ५, ५०, ९, ५?, ५, ६, [(५, ४५, ४) ५९, ३], ७, २१, ९, ५१, १, ८?, ८, ८३, १, ३, ९४, ७, ८, ६१, ४, ९, ६१, ?४, ९८, ८, १०, १५, ४, ४०, ७, ६४, ९, ८९, १६, १?०, ७, १२१, ६, खि २, ६, १, १९, ७, ५, ८, ५, ३, १३, १, ५, ५, २–११, ७, ४, ५, मा १८, ३१, १९, ५५, २५, २०, ३२, ७, ३३, ७२ का २०, १, २, २१, ४, ५, २७, ११, ७, २९, ४, ?, ३२, ४, ९, मै २, १, ११, ६, ६, १२, २, ४, १, ८, ५, ?, १२, १, मै २, १२, १, ४, १०, ६, १४, १३, १४, १८, काठ १८, ११ २१, १८, ३९, १? ३८, ७ ४०, ८ क २९, ?,

कौ २, ११०३, ११०४, ज ३, ४४, ७, शौ ५, २, ६, ६, ७, १९ १८, १, ५१, २०, १०७, ९, पै ४, १, ५, ६, १, ७, १६, ६, –वसाम् ऋ ४, २३, ३[a], –वसि ऋ ५, ६५, ५, ८, ४७, ५, –वसे ऋ १, १७, २, २२, ६, १०, [३४, १२, ११२, २४], ३५, १, ४५, ५, ४७, १०, [४८, १४, ८, ८, ६], ५२, [१, १६८, १], १२, ८९, ५, १००, ८, १०२, १०, ११४, ४, ११८, १०, १२७, ४[२], १२८, ८, १२९, १०[२], १३५, ४, १६४, ५२, १८३, ५, १८६, १०, २, १२, ९, १६, १, २९, १, ३४, १४, ३, १३, २, २६, २, [४७, ५, ६, १९, ११], ५४, १२, ५७, ५, ६२, २, ४, २, १३, ३, १, २०, १, २, २१, १, ३, २५, १, ४१, ७, ८, ?, १७, १, २२, ३, ?५, १, [३५, १, (७, ९४, ७) ८, ५३, ७], ४१, ५, [४५, ४, (६, ५९, ३)] ६५, ३, ६, १४, १, ३, १७, १३, २१, ९, २३, ८, ९, २४, १०, २९, १, ३३, ?, ३८, ५, ४०, ५, ४६, ६, ४८, ४, ६१, २, ७, १, २, २१, ८, २६, ?, ३?, ८, ३८, ६, ४८, ४, ५१, २, ७४, १[b], ८५, ४, [१०, ७, ९१, ७] ८, ८, ९, ९, १, ११, [९, १०, १४१, ३] ९, [१?, १९, २?, १३] १९, ३?, ??, [१, १०, ३८, ४] १६ ?३, २५ १२,

१०, ३४, ४, ५३, ७, ५४, २, ३, ७, ६१, ८, ६३, ४, ७०, २, ७१, १४, ८६, ४, ९९, ८, ९, १०८, १४, १०, ३१, १, ३९, ५, ६३, ११, [(६५, ९) ६६, ४], ७४, ५, ८१, ७, १०१, १, १४९, ५, खि १, ३, २, ७, ६, २, १५, १, ३, ५, ७, ६, २, ३, ७, †मा ६, २०[a], ७, ३६, ८, ४५, ९, २६, १७, २३, २०, ४७, ४८, ४९, २१, ५[a], २५, १८, ३३, ९१, ३४, २९, †का ६, ४, ५[a], ७, १८, १, ८, १९, १, १०, ५, ५, १८, ?, ७, २२, ५, १–३, २३, १, ५[a], २७, ११, ५, ३३, १, २१, †तै १, ३, १०, १[a], १४, १, ४, १७, १, ४६, २, ५, ११, ५[c], ३, १, ११, ३[२], ४, ६, २, ६, ६, ३, ११, ३[a], †मै १, २, १७[a], ३, २१, २, १०, २, ४, १०, १[a], २, ११, ४[१], १४, ७, †काठ ३, ७[a], ४, ८, १६[a], ७, १६, १४, २, १८, २, १९, १४[१], [a], २०, १४, २१, १३, ३०, ४[a], ५[१], [a], ३९, १४ ४०, ११, क २, १४, ३, ६[f], ?८, २[f], २९, २, ४६, ७[c], †कौ १, ४९, ६९, २१७, २८५, ३०४, ३७?, ?, १०३[b], ?८४, ४४७, ५१८, ७?४, ९१२, †जै १, ५, ५, ७, ७, ११, ४, १०, १, ३२, २, ३९, ८, ३, १०, ५[c], २१, १६, १४, ५, ४०, १४, ५[c], १७, ४, १४, ८

a) भुव-मा-(<√मा) इत्यस्य [?] इति। ?? ??? [तु वै ?? ??? ???????, वैतु अव-?? , अव-स्थान- (?????? ?????? दुर्बोधत्वम्)]।
b) मू ?? ??।
a) 'अदुवचन' इति ?? '' अदुवन[=अद्> अदुव्+भुवने] इत्येव मु नोप इ। ?? ?>अप् ?? ?????? ??????? 'अद्दे भुवने' इत्यस्य ???????? ???? [तु ऋ ७, ७८, १, कौ २,

शौ ३,२०,४†, ५, २५, २, ६, १०८, २, ७, ६, २, ४१, १, ८, ७, २३, २४, †२०, ३४, ९, ८० २, ९२, १७, १०३, १, १०५,५ १३९, १, पै १, ६८, १, †३, २४, ६, ३६, २, ४, १०, ८, ५, ३१, ८, ७, १५, ९, ११, १, ६, १३, २, १, ७, ९†, १६, १४, ३, –†वासि ऋ ४, ५५, ५ ७, ९७, २, ८, [२६, २१, ६७, ४], मा २७, ३४, का २९, ३, १०, काठ ११, १२, –†वोभि ऋ १, ८६, ६,११७, १९, १६७, २, १८५, १०, ११, ४, २२, ७, ४१, २, ६, ५, ७४, ६, [६, ४७, १२, १०, १३१, ६] ७, २०, १, ३५, १, ३६, ९, ८, २६, २, ८१, २, १०, ६, १, खि २, ११, ६, मा २०, ५१, ३६, ११, का २२, ५, ५, ३६, १, ११, तै १, ७, १३, ४, मै ४, १२, ५ १४, ७, १५, काठ ८, १६, १७, १८, कौ २ ७९, जै ३, ८, ५ शौ ७, ९९, १, १९, १०, १, २०, १२५, ६ पै १३, ८, १

√अवस्यु[a]

१अवस्युत्[b]– -स्यते[c] ऋ १, ११६, २३

अवस्यु, स्यू[d]– -†स्यव ऋ १,१४,५ १०१,१, ११४, ११, १३१,३, २,११,१२,१३, १९, ८,२१, ५, ३, ४२,९, ७, ९४, ४, ८,[१३, १७, ९, १७,१७, ६३, २०] २१, १, ६३, १०, ९, ८६, २४, कौ १, ३८०, ४०८, २, ५८, १५०, जै १, ३९, ११, ४५, १० ३, ६, ४, १४, १०, शौ २०, १४, १ २४, ६ ६२ १, ७२, २, ७५, १ –०†स्यव ऋ ९, १३, २ कौ २, ५३८, जै ३, ४२, ४, –स्यवे ऋ २, ६, ६, ४, ५०, ९, मा ३८, ७, का ३८, २, १, मै ४, ९, ८, पै ७, २०, ५ –स्यु ऋ १, २५, १९, ३, ३३, ५ ४, १६, ११, ७ ३१, १०, ७,३२,१७ [८,३५,२२-२४] मा २१. ९†, का २३, १, ९†, तै १, ३, ३, १ २, १, ११, ६†, ४, ७, १२, ३, मै १, २, १२, २, १२, ३, †४, १०, २, १४, १७, काठ २, १३ ४, १६†, १८,१४ ४०, ११† क २ ७, २९,३, कौ २ ९३५†, –स्युमि ऋ ८, १३, ९ –स्युम् ऋ ५, ७५, ८, –स्युव ऋ ९, ४३,२, –स्युवम् ऋ ५,४६,१

अवस्यु वा(त>)ता[e]– ता मै ३, १६, ४, काठ २२, १४, –ता तै ४, ४, १२, ३

*अवस्यु(स्-°यु)द्[f]– -स्यू मा ५, ३३, १८, ४५, का ५, ८, २, २०, २, ८

अवस् वत्[g]– -स्वन्त शौ ३, २६,६, पै ३, ११,६, –(स्वान् तै ५, ५, १०, ४

अवस्व(त>)द्-वत्[h]– -द्वते मै २, ६,३, काठ १५,२, पै २ ५४, ५ –द्वन्त मै २, ६, ३ काठ १५, २

अवस्वद्व(त>)न् नेत्र– -त्रा पै २, ५३, ५

अवस्[i]– -सम् ऋ १,१३,४,११९, ६ ६, ६१, १, मा ३, ६१ ६ ६, ६१ ¶तै २, २, ५, ५, ५, ४, ६ १ मै ४, १४, ७†, काठ ४, १६† २१, ८¶, –†साय ऋ १०, १६९, १, तै ७, ४, १७, १ काठ ४४,६, –सेन का ३,८,६ तै १,८,६,२ ५,७,२,४, मै १, १०,४,२०, काठ ९,७ १३,१५ ३६, १४, क ८,१० [°स क्रन°]

अवसे[j]

१अवि[k]– -वि शौ १०, ८, ३१[l]

१०३ (वनागयन्न मुग्ना तनया शोपार्द द । अन्यथा प दस्ना जागममानाऽनुगपति प्रगत्र)]।

[a]) नाउड प्यु भौगविव ववज्ञ त नाधा द ।

[b]) धातु-तायोनिपत धातु-स्वर (पा ६, १, १८६)।

[c]) विभक्तिस्वात्ता भवति (पा ६ १, १७१)।

[d]) क्रा प्र. औ ऊङ् च द (पा ३ २, १७०, पावा ४, १, ६६)। तद्-स्वर ।

[e]) वत पूरदस्य (पा ६, २, १)। उप मद ।

[f]) वग [illegible] (पा ६, १, ११९)। उप <√°यु मद [वैनु ना ग म च 'यनु' इयत्र प्र ईषर्थ [illegible] इति भा (√अव>) भुव +°यु-

(<√मिथ्) इति भा (वैनु पगा अनवमद)]।

[g]) तु टि १अग्निरस्वत्- ।

[h]) मतुप् द्वयेऽपि प्र विचार स्वरे विशेषाऽभाव ।

[i]) तु टि अनवस् । मौलिक [illegible] तु टि पुवस ।

[j]) तुमर्थ असेन् प्र (पा ३,४,९) इतीव [illegible] विराग्य पुथक् [illegible] निर्दिदिक्षित भवति मौलिक [illegible] [illegible] एतद् न भवतीति तथात्वेन दरया [illegible]

[k]) इन् प्र निग्-स्वरश्च (पाउ ४, ११८, पा ६, १, १९७)। भा वि द (तु भाउ टि)।

[l]) भा विपर्य [illegible] देवतां [illegible] [illegible]

–विम् शौ ५, १, ९![a].
°अवितरी- अवित्री- टि. द्र.
अवितवे[b] ऋ ७, ३३, १.
†अवितृ[c]– -०तः ऋ १, १२९, १०; –वा ऋ १, ३६, २; ४४, १० [८१,८;९१,९;७,९६,५]; १८७, २; २, १२, ६; ३, ११, ५; ६२, ९; ४, १६, १८; २०; १७, १८; ३१, ३; [५, ४, ९; ७, ३२, ११; १०, १०३, ४]; ६, ३३, ४; ३४, ५; ४४, १५; ४५, ५; [४६, ४; (४८, १५) ७, ३२, २५]; ४८, २; ७, १९, १०; २४, १; ३२, १०; ८, २, ३६; ४, १८; १३, १५; २६; ३६, १; ४६, १३; ७१, १५; ८०, ३; ९, ६७, १०; १०, ७, ७; २४, ३; १५७, ३; मा १७, ३६; २७, ४१; ४४; ३६, ६; का १८, ४, ४; २९, ५, १०; १२; ३६, १, ६; तै ४, १, ११, १; ६, ४, २; मै २, १०, ४; १३, ९[२]; ४, ९, २७; १०, १; ३; काठ २, १४; १५; १८, ५; १९, १४; २२, १४ऽ; ३९, १२[२]; ४०, ८; क २८, ५; कौ १, २६३‡[d]; ३१४; २, ३४; ५४; १२०२; जै १, २८, १‡[d]; ३३, २; ३, ४, ५; ५, १३; ४, ३, ५; १४, ९; शौ १९, १३, ८; २०, ३४, ६; ३७, १०; ५६, ५; ६३, २; १२४, ३; ५; पै ६, १६, २; ७, ४, ८; १३, ७, ६; –तारम् ऋ ६, ४७, ११; ७, ३६, ८; ८, २१, २; खि ५, ७, ४, १०; मा २०, ५०; का २२, ५, ४; तै १, ६, १२, ५; मै ४, ९, २७; १२, ३; कौ १, ३३३; २, ५९; जै १, ३५, २; ३, ६, ५; शौ ७, ९१, १; २०, १४, २; ६२, २; पै ५, ४, ११; –तारा ऋ १०, ३९, ३; –०तारा ऋ १, १८१, १; –तुः ऋ ७, २५, ४. [°तृ- अद्रोघ°, प्र°]
†अवित्री– -त्री ऋ २, ३२, १; ६, ६१, ४; ७, ९६, २[e]; तै १, ८, २२, १.
अविद्ध[f]– -द्धः ऋ [७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५].
?अविप[g]– -पम् तै १, १, १३, ३.

√अविष्य

†अविष्यत्[h]– -ष्यते ऋ १०, ११५, ६; –ष्यन् ऋ १, ५८, २; ७, १, २; मा १५, ६२; का १६, ७, ५; तै ४, ४, ३, ३; मै २, ८, १४; काठ १७, १०; क २६, ९; कौ २, ५७०; जै ३, ४६, ५.
अविष्या[i]– -ष्याम् ऋ २, ३८, ३.
अविष्यु[k]– -ष्यवः ऋ ८,

°न्तया न. तद्- इत्यस्य च, पुं. देव- इत्यस्य च, स्त्री. देवता- इत्यस्य चाऽभेदेन प्रकृतत्वे सत्युद्देश्यत्वस्य स्वाभाविकत्वोपगमात् (तु. २५–३२ तमा मन्त्राः)। एतेष. प्रकृत इदं देवता- इत्यस्य वि. एव द्र. [तु. टि २अवि->–विः (मा १३, ४४)]।

[a]) नापूटि. टि. अस्य वि. सतो वरुणेन सामानाधिकरण्येऽनवद्ये सत्यपि पा. सांशयिकत्वादव्यभिचारक इव भवति। 'घृधाम' इत्यनेन रू. ण्यर्थ-साकाङ्क्षस्य दुष्पूरत्वाथ, 'अर्धावृधाम' इत्यस्य रू. अर्थतः सुसंगतस्य सतः मूको. (तु. पागडु. च W. च टि.) वै. (६,१,९) च पुष्टुपलब्धेश्च तत्परः शोधः सुवचः द्र. [तु. BG. II. (SIV.)]।

[b]) तवेन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ३,४,९; ६,१,१९७)।

[c]) तृन् प्र. नित्-स्वरश्च (पा ६, १, १६३)।

[d]) 'अवृकः' इति ऋ. (८, ३३, १०) पाभे.।

[e]) छन्दस्तः 'मा नो बोधि, अवितरी महत्वन्या' इत्येवं विसंधिवर्जितः पादः सुपठः द्र. [तु. L ४२६ (यतः प्रकृते सौविध. 'अवितरी->'-त्री'- इति नैव. विपरीतक्रमः सुवचः। √तृ>°त्रा-(>ता-), °तर-, °तरि-, (°री-), °तार- इत्येवमनेकधा व्युत्पन्नं सतो रूपं 'र' प्र. इति पाव. मतद्वये भिन्नाद्ऽवस्थं पारिभाषिकत्वविमत्र-मात्रं च द्र. [तु. टि. °एतरी-])]।

[f]) इष्टनि प्र. नित्-स्वरः (पा ६,४,१५४; १,१९७)।

[g]) स्वरूपतः संदेहः। उप. विवद्-गृणीति कृत्वा तस. नञ्-स्वर इति भा [वैतु. K. प्रस. इति सुवाणोऽन्तोदात्ताऽभावं प्रति चोद्यः (वैतु. सपु. माश्रा. (१, ९,२,२०) अन्तोदात्तः)]। भवतु वा यनि. अनञ्-पूर्वं यद् °अवि-+°स-(<√सन्) इति कृत्वा बस. पूर्वपदस्व इति (=रक्षणप्रार्थिषमरभूत-)। अपरस्य हि वि. भवति। तथ विपराहित्येनाऽपि रक्षणमूलाधारत्वेनाऽपि समानं प्रवृत्तिमद् भवितुमर्हं यत् स्वरतः संदेह्यमानविवेकं शाम्याभेदेन भिद्यत। पाव. नेमां स्तु √अव्+इषन् प्र. उसं. (पाउ १,४५ टउ) इत्येवमनूद्य नित्स्वरः (पा ६,१, १९७) द्र.।

[h]) पाव. √अव्+लटः स्थाने शतृ प्र. (पा ३, २, १४)। यनि. एतत् सौविध. नाप्. नामेवाऽन्यासूयेतरत् स्यान्तरवाहः नाधा. यद् स्तुते गमदि सुरसदाऽर्थ-वैशिष्ट्यविशिष्टं व्यवहारमुदेवादित्यभिसंधिः।

[i]) विभक्तिस्वरो भवति (पा ६, १, १७१)।

[k]) क्यचि. अः प्र. तत्स्वरश्च (पा ३, २, १०३)।

[l]) उः प्र. तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)।

४५,९३, कौ २, ८२, जै ३,८,
८, शौ ३, २६, २, ११,२, २,
२०, २२, २, पै ३, ११, २,
५,३,३,१६,१०४,२, –०प्यय
ऋ ८, ६७, ९, –व्यवे ऋ १,
१८९, ५

अवी- उप°, सुप्र°.

आव्य- दुस्>दू°

ऊत इन्द्र°, इन्द्रत्व°, त्व°, युष्म°

ऊति[a]– -तिय ऋ १, ८, ९,
११, ३, ५१, २, ५२, ४,
५, ९, ८४, २०, ९१,९, १००,
७, ११९, २, [१३४, २, ३,
१३, २], १६७, १, ३, १४,
६, ४, ३१, १०, ५, ५४, ७,
६, २४, ३, ३६, ३, ४४, ६,
४५, ३, ७, २५, ३, २६, ४,
८, ४६, ७, [(५, ६५, ५) ४७,
१[२]–१८[२]], ६६, १२, तै ४,
१, ११, १, मै ४, १०, ३, १२,
३, १४, १८, काठ २, १४, ६,
१०, ३८, ७, कौ २, १७९,
१०७४, जै ३, १६, १७, शौ
२०, ६०, ५, ७१, ५, –तये
ऋ १, ४, १, ८, १, ९, ९,
२२, ५, २३, ३, ३०, ६, [७,
८, ३१, ९], ३५, १, ३६, १३,
४९, ४, [४८, १४,(८, ८, ६)],
५६, ४, १०४, २, १०५, १७,
१०६, १, ६, १११, ४, १२९,
४, १३०, ९, [१४४, ५, ३,
९, १, ०, २२, ३, ८, ११, ६]
२, ५, १, १२, ८; १४, १४,
३, १४, २, २७, ६, [३०, २२,
३१, २१, ३२, १७, ३४, ११,

३५, ११, ३६, ११, ३८, १०,
३९, ९, ४३, ८, ४९, ५, ५०,
५, ६०, ८९, १८; १०४, ११],
३७, ८, ४, ३२, २, ४४, ३,
४७, ३, ५, ५, ३, ५, ८, १,
१०, ६, १३, १, १७, १, २०,
४, [४६, ३, ७, ४४, १], ६,
९, ७[२], २१, ९, ७, २६, ५,
९४, ५, ८, १, [३, १५, १२,
६८, ५] [४, ६०, १८], ५, ४,
६, २७, ४४, ७, ६, १२, [१४,
७१, १०], १५, २१, २, २२,
१, ३२, ४, १०, ३४, ६, [३८,
९, ४२, ६], ४५, १७, ५०,
४, ६०, १८, ६६, १, ६८,
१, ८३, १, ८८, ४, ९२,
७, ९, ५१, ४, ६२, ७,
६५, १७, ६६, ४, ६०, ४३,
१, ६१, २७, ६३, ११, ६४,
८, ६६, ९, ८१, ७, १०१, ९,
१२, १२६, ३, ७, खि ३, २,
४, ४, १४, १, ५, ४, ६, २२,
११, मा ८, ४५, ६६, १४,
४२, ६७, २३, ६८, ७२६, २२,
१०, २६, ८६, २७, ४१, ३३,
४९, का ८, १९, १, १२, २,
३, ४, ५, १८, २, ७, २०, ५,
५६, २४, ४, २ २८, ६, १६,
२९, ५, १०, ३२, ४, ६, तै
१, ४, २५, १, २, २, १२, २,
३, ४, ११, ४, ४, १, २, १, ४,
२, ६, २, ५ ५ (६, ६७, १५,
१–५, ०, १, २, २, ५, १, मै २, ७,
२, ४, १०, २, ११, १६, ३,
१६, ५[२]६ ४ १०, १ १२,

२, ३, १३, १, १४, ६[२]६,
काठ ४, १६ ८, १७, ११,
१३, १५, १२, १६, १, ४,
१८, २, १९, २, ५, २०, १५६,
२१, १३[२], ६, १४, ६२२ १४,
१५[४], ३०, ५, ४०, १४, क
२८, २, २९, ८, ३०, ३, कौ
१, १०६, ५७, ६२, १२९
१३८, १६०, १६३; १७०,
२१७, २३७, २७४‡[b], ३२९,
३५४, ३७१, ४००, २, ३४‡[c],
३७, ५९, ९३, १५१ १८५
३७९, ४३७, ६७१‡[b], ६९८‡[d],
९०४, ९४३‡[c], ९५१, ९८०,
९९२, ११२१, जै १, १, १०६,
६, ३, ८, १४, ५, १५, ४, १७,
६, ९, १८, ६, २३, ४, २५,
५, २९, २‡[b], ३४, ७, ३७, ३,
३९, ६, ४५, ?, २, ७, २६,
३, ४, ५‡[c], ८, ६, ५, ९, ७
१४, ११, १७, ६ २७, ५,
३३, १२, ५५, १२‡[b], ४, १४,
६, २४, १, २७, १, शौ ६४,
१८, १, २५, ६, २७, १ ३६,
३५, १, ८०, २, १०, २४, ७
२०, ११, ११, १४, २, १
१७, १, २०, १, २६, १, ४५
१, ५७, १, ४, ६३, २ १
६८, १, ७०, १७, ७१, १५
८५, १, ४, ११७, २, १४१,
१, पै ३, ३४, २६, ४, २८,
१, ६, ३४, ४६, ३५, १६, ५,
२४, १६, ३९, ३; ४, ०, ११,
११६, १३, १, ४६, १५, ६, ४,
–ति ऋ १, ६१, ६, ११४ ११

a) उदात्त विषृ प्र उपात्त कारणाद्य (पा ३, ३, ९७; ६, ४, २०)। यौगिक ...
√*अव्=√*अव्) ... √*अवं> *ऊर् (=√*अव्>*ऊर्) + मोरे *ति (<*त्रि- <√तृ) इति ... (=*ऊति >नैव सं॰)।

b) 'ऊतिभि' इति ऋ (८, ६१, ११) पाठे।

c) 'ऊतिभिः' इति ऋ (४, ३१, ३) पाठे।

d) विशिष्ट इह ऋ (ग १, ११, २) पाठे।

e) 'वीतये' इति ऋ. (६, ५१, १०) पाठे।

२, ३४, १५, ६, ०५, १, ४५, १४, ७, ५९, ४, ¶मै ३, १, ३, जं १, २७, ८, –तिभि श्च १, [७, ४, १२९, ५], २३, ६, [३०, ८, १०, १३४, ४], ३९, ८, ९, ४६, १५, ५३, १०, ७९, ७, ८३, १, ११२, १–२३, १२९, ५, १८७, ३, २, ८, ६, ११, १९, ०३, १, ३१, ३, ३, [१, १९, ३१, १८, ४, ३२, १], ३६, १, ५३, २१, ४, १६, ९, ३१, ३, १२, १३, ३२, ५, ४१, १०, ५, ९, ६, ३३, ७, [४०, ३, ८, १३, ३३], ४२, ८, ६, ८, ६, १०, ३, १९, ८, ४४, ३, ७, १९, ३, [२४, ४, ८, ८, १, १८, ८७, ३], ५८, [३, ८४, ३], ८, ५, ०४, [१२, ५, ३२, १२, ६१, ५ १०, १३४, ३], १३, १७, २४, २५, १९, २८, ३०, २०, २४, २२, १६, ०४, ११, ३७, १, [२–६], ४८, १५, ५३, ५, ८, ६१, १३, ६७, १६ ७०, ६, ९५, ८, ९७, ११, १०२, १५, ९, [४, ५, ६], ५२, ५ ६२, २५, १०, ४९, ३, भि १, ८, ३, ३, ५, ५, ८, ५, ५, २–११, मा ०८, ०, †३३, ४६, ६५ ३४, ०८†, †३६, ६, ३८, १०, ष ३०, १, २, †३२, ४, ३, ५, ११, ३३, १, २०†, †३६, १, ६, ३८, २, ६, †ते १, ४, १२, १‡°, ५ ११, ३ २, ३, १४,

३ ३, २, ११, १, †मै २, १३, ६, ९, ४, ७, २७, ९, ९६, १०, ५, ११, १, ४, १०, ४, ०९, १४, १५ †काठ ४, १६, ६, १०, ८, १७, १०, १३, १०, १४, १७, ११६, ३९, १२[२], ४०, ८, †कौ १, १०८, १८१, २५३, २८०, २, ८२, ९३, १२५ १४५, १४८, २१३, ४०१, ४०२, ७५३, ८७४ ९२२, ९०९, ११७०, ३, २, ४, †जै १, १२, ०, १९, ७, २७, १, २९, १०, २, ५, ९, ३, ९, ८, १३, १, १४, ६, ९, १९, ८, २३, १४६, ३१, २१, २०, ३३, १७, ४, ६, ७, शौ ७, ३२, १‡ १७, १, १०, १०, १५, १†, †२०, ०१, १०, ०५, १, २६, २, ३७, ३, ५४, ०, ७०, १०, ८१, ०, ९२, ०१, ११८, १, १२४, ३, †पै ३, ३५, १, ६, १६, ३, १२, ३, १५६ –त्विम् ऋ १, [१०, १०, (५, ३५, ३)], ८, [१४, ६, (९, ६५, ९)] १०, १०४, ५, ¶ते ५, १, १, ४ ¶काठ ३४, ३, कौ १, ४११‡^{b}, २, ३५०‡^{b}, पै १, ४०, ३‡^{b}, ३, ०९, ९‡^{b}, †शौ २०, २७, ६, –त्विषु ऋ ८, २०, १५ –†तीं ऋ १, [६४, १३, (१६६, ८)] [१००, १–१५] १२९, ८, १३६, ६, ७, १५८, १, १७०, १, १७८, १, १८५ ९, २, ११, १३ [१३, १४, ३०, ३] १७, ८, ३०, ३

३, २५, ५, ४, १, ५ ०३, ०, ०५, २, २९, १, ४, ३१, १, ३४, ९, ४१, ११, ४३, ४, ५, ३०, १, [४३, १०, १०, ३५, १३] ६, ०, ४, ५, ७, १०, ५, १९, १०, ०३, ३, ६४, ९, ९६, ५, ०९, ५, ६^c, ३३, ४, ४३, ४, ४५, १७, ७, १९, ११, २०, २, ०५, १, ०७, ४, ३७, ५, ५७, ७, ५९, ९, १०, ८, ०१, ७, ६६, १४, ६८, ४, ७१, ५ ६२, ७, ९९, ७ ९, ९७, ३८, १०, १५, ४, ६४, १^d, १०४, ४, मा १८, ३१, ७४, १९, ५५ २१, ४, २७, ३९, ३३, ५२, ३६, ४, का २०, १, ०, ५, ७, ०३, ४, ५ २३, १, ४, २९, ५, ८, ३२, ४, ९, ३६ १, ४, ते १, ३, १४, ३, ७, १३, २, २, ५, १२, ३, ६, १२, ०, ४, ०, ११, २, ३, १३, ३, ७, १२, १, मै २, १२, १, ११, ९, ४, ९, ०७, १०, ४–६, १२, ३, ४‡°, १४, १७, काठ ८, १६, १८, ११, २१, ११, १४, ३४, १९, ३९, १०, क ०९, ० पौ १, १६९, ०६०, ०८३, ३६४, ३६५, २, ३०, ७०८, जै १, १८, ५, ३०, १, ३८, १, ४, ३, ४, ३, ५८, ५, पौ ७, ८०, १ १८, १, ५१, ००, ३३, ३, ३४, १५ ३७, ११, १०५, ३, १०४, १ पै १३, ७, १५ –†ताः ऋ १,

---

a) [illegible] द्र. (१, ९१, १७) [illegible] ।

b) '[illegible] ।ईम्' इति द्र. (१, ८१, १) [illegible] ।

c) [illegible] अ[illegible] ।

√अव् [illegible] (पु [illegible]) [illegible] [illegible] (पा ६, १, ८०)। [illegible] मु[illegible]' [illegible] (पु [illegible]) [illegible] [पु [illegible] (पु [illegible] मुर्दि->-र्ती)]।

d) [illegible] ।

e) [illegible] द्र. (१, १०५, १०) [illegible] ।

११९, ८, १३०, ५ ८,५,२२ १०, ६, ६, –स्या ऋ १, १३५, ५, ६, ४८, ९ ८, १८, ७, ९२, ११, १०, १५६, ७, †मा ३६, ७, †का ३६, १, ७, तै १, ५, ११, १, ४, ४, १०, ५ ७, १५, ६, मै ३, १६, ४ ५, ४, १०, १, ११, १, १२, ४, †श्री १,४१,१००,२८७८, ९३६, ९७२ †जै १, ४, ७, ११, ६, –ष्यै काठ १९, २, क २९,८ [°ति-,अचित°,अन्°, अन्ति>न्तू°, ²उप°, उर्वी >र्व्यू°, चित्र°, त्व°, शत° शतम्°,सयम्°,सन्य°,सहस्रम्°, सु>स्व्°]

ºऊति-मु(त>)ती°– –त्या मै ३, १,३². †ऊम[b]– –मा ऋ ३, ६,८, ४,१९, १, ५, ५२, १२, [७, ३९, ४, १०, ७७,८] १०, ६, ७, ३१, २ १००, १ ३, मा ३३, ८०, का ३२, ६, ११, तै ३, ५, १०, १, ४, ४, ७, ०९, मै २, १३, १०९°, काठ २२, ५९, कौ २, ८३३, ८३५, जै ४, ५, ५, ७, शौ ५, ७, १ २, २०, १०७,४, ६, पै ६, १, १ ३ –मास ऋ १, १६६, ३, –मेभि ऋ ७,५१,१, –मेभ्य ऋ १०,३२, ५ –मै ऋ १, १९९, ७

†ओम[d]– –ओमास ऋ १, ३, ७, मा ७, ३३, ३३, ४७, का ७, १५, १, ३२ ४, ४, तै १, ४, १६, १, मै १, ३, १८, काठ ४, ७, क ३, ५.

√ओम्

ओम्[e]– ओम्[f] खि २,१, ४, ४, २, ९–११, ७,७, ६ मै ४, १, ११, ५, २९, ९, २, ९, २१[g], ओ३म्[g] मा २, १३, ४०, १५, १७, का २, ३, ११, ४०, १, १७

ओम्या(म्-या)[h]–

ओम्या-वत्[i]– –वन्तम् ऋ १, ११२, ७

ओम्यावती– –ती ऋ १, ११२, २०

१ओमन्[j]– –मभि ऋ ५,४३,११

ओमन्-वत्[k]– –न्वन्तम् ऋ १०, ३९, ९.

[a]) श्री. ईप पित्त्वाभिधाने मतुप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १७६)। अभिविशेषस्यैव सज्ञा।

[b]) वमन् प्र ऊठादेशो नित् स्वरश्च (पाउ १, १४४, पा ६, ४, २०, १ १९७)। मौथ्यि तु √°उद् (=√°अद्)> भाव °उद् +°म- (भावे <√मा) इति कृत्वा वस पूपग्रम्य (=°ऊर्म >नैव यति)। एतावा-मात्र्यं पात्र पाथा ठम √°ऊम्+घञ् इत्येत मुलभाऽनुवाद इ।

[c]) 'ऊमा' इति पथा चिन्त्य।

[d]) मौथ्यि (√अव्>)°अव् +°म (भावे<√मा) इति स्थिते सम्य एपूति दि इ। पूप सप्रसारणे गयकारस्योऽस्य च गुणपरिणाम इ। तदेतत् पात्र √अव्>√°ओ [=अनुनासिकनिमित्ते वकारमात्रा ऽपभूत ऊठ् (पा ६ ४, १९) गुणादेश च]+मन् प्र इत्येवमेव सुवच स्यात् यथा [वैतु सा (ऋ १,३,७) √अव्+वमन इत्युद्धरणे प्र विरत्ममुपयुज्य गुण निषेध्युपाक्रुष्ट मध्याप्रत्यय पूर्वाग म (मा ७, ३३) महि प्र सप्रसारण प्रगाक्ष मन् स्वरविरोध-मपरादन्]।

[e]) बिट् प्र [वैतु पाउ (१, १४०) √अव्+म् (<मन्) प्र इति। मनु चिन्त्यम्। भा नामाभावे स्वरव्यवस्थान प्र ऊणादिष्वाऽऽसाऽभाव मात्रमनुस्य इति गूहान्यापनमर्थान्ति]।

[f]) वा क्विवि इति कृत्वा रूपत न द्वि १ इ (वैतु अनुमति प्रणवा यतरपर्यायतयाऽर्थवैशिष्ट्ये परिणते सति शालन अव्य इति अकारोकारमकारात्मकमिति च प्रवृत्तिमन् तत्तद्वादभूयस्त्वम्)।

[g]) 'ओमभ्यादाने' (पा ८, २, ८७) इति प्लुतत्वम्। शेष नापूटि इ।

[h]) ओम अनुमत्यर्हाऽऽनुवृत्यस्य या गति' इति कृत्वा मौथ्यि पतम सामस्त (पा ६, १, २२३) इ। उप °या (भावे <√या) इ। पात्र तु कुतुते √°ओम् इत्यतस्माद्वितवृत्ते न ओम् इत्यतो भावकर्मणो य प्र ठस (पाउ ४, १०९, पा ५, १, १२६)। प्रस्व श्री रूपगमश्च सुवच [वैतु सा (ऋ १ ११२, ७) १ओमन् +आर्हीय य प्र (पा ५, १, ६७) उस इति कृत्वाऽपाप्नुवानम् न्लोप (पा ६, ४, १६८) उस इतीवाऽभिमदधानमिन्त्य (तु GW)। न्लोपगौरवाच-र्थाऽऽगतेनेति दिक्]। यन् BW उसा च मै १, ८, ९ इति स्थ उदात्तत्वम्, लघ्वनुपलम्भात्।

[i]) म(>व)तुप पित्त्वाभिधाने प्राऽभेद।

[j]) अत्र पात्र मनिन् प्र (पाउ ४, १४५) इति। मौथ्यि म °मन- इति भावे उप इति ओम इत्यो विरोध इ।

[k]) म(>व)तुप् प्र। मारत्य नलोपाऽभाव च इ तु टि अक्षन्-वन्- (मनु तत्राऽकमान्ता मतुपि

ओमन्वती- -ती तै२,६,१,५
२।ओमन्ᵃ- -मना ऋ७,६९,४, मै ४,१४,१०, -मानम् ऋ १,३४, ६,११८,७,६,५०,७ ७,६८,५
ओमा(त्र>)त्राᶜ- -त्राम् ऋ १०, ५०,५
¹अव्-, १अव-, °२अव- √अव् द्र.
३अव गौ ७, ८,१¹ᵈ, ५७, १ᵉ
¹४अवᶠ- -व पै १४, ३, ७
¹अ-वक्षुᵍ- -शान् ऋ ७, ५८, १, -शा ऋ २, १३,२, ४,५६, ३, मै ४, १४, ७
अव-ऋति- अवर् (व√ऋ) द्र
¹अवकाʰ- -कया मा १७,४, का १८, १,५, मै २, १०, १, ३, ३, १¶, काठ १७, १७, २१, ७¶, क २८, १, -¶का मै ३, ३,६¹, काठ २१,३,७, क ३१,१८ ३पै ९, ७, ३, १३, -¶का तै ५, ४, ४, ३, -काभि तै ५, ४,४, ३¶, ७,११, १, काठ ७३, १, पै ९, ७, १०, -काम् मा २०, १, का २७, १, १ तै ५, ४, २, १¶, ७, ११, १, मै ३, ३, ३¶, १५, १²¹, काठ २१, ३¶, ७३, १¹, क ३१, १८
अवका(वा-अ)दुʲ- -दान् शौ ४,३७, ८-१०, पै १३, ४, १३, १४
अवक्रो(का-उ)रवᵏ- -वशा शौ ८, ७, ९, पै १६, १२, ९
¶अव-कर्ण- -र्णम् काठ १०, ६
अव√काश्>चाकश्
¶अव काशुˡ- -शम् मै ४, १,१०, काठ ३१,९ क ४७, ९, -शे मै ४, ४, ७, ५, १
अव-चाकशत्ᵐ- -शत् ऋ [८, ३३, २०, १०, ४३, ६] ९, ३०, ४, १०, १३६, ४, शौ ६, ८०, १† १३, २, १२, ४, १, २०, १७, ६†, पै ५, ३८, ४
अव√१कृत्
¶अव-कृत्तⁿ- -त्तम् मै ३, ९, ०
¶अव√१कृप् >कर् > कल्पि, >कल्प् अवकल्पत तै५,४,१०, ३, अवकल्पते तै ५,४,९,४, मै ४ ७,६ काठ २९,१, क ४५,० अवकल्पयति काठ२९,१ क४५, ० अवकल्पयन्ति तै६,६,११,५ अवाकल्पयन् काठ२३,७,क३६,४
अव-कल्पᵒ- ह तै ७, १, १, २ [°प्त कल्°]
अवकल्प-तमᵒ- -मम् मै १, ८, ४, ६
अव√कृश्>कर्शि, अवकर्शनीयात्

नञ्याऽसोमविवेक्यो द्वैविध्यमुपैति, तत्र मौंस्थि नञ्स्वरान्तस्वरः भावाऽभावविशेषत एव द्वैविध्यमित्यपर कोष-स्था विज्ञा द्र)।

ᵉ) पाठ कर्तरि मनि प्र ज्रस (पाउ ४, १५२)। तस्वर। मौंस्थि च पूर्व च उप च कर्तरि निपातनया पश्य इति विवेक पुनर। [illegible]

ᶠ) यत्तु भावनिर्वचनस्य स्पुष्टतस्य 'अवन इत्यस्य पर्याय इति या (६,४), नैत्र स्पष्टतरमिति च दे (४,१) पाठतु, तन्नेदम्। आद्युदात्तस्य गत १ओमन् इत्यस्य [illegible] तन्निगमनिग [illegible] नैव [illegible] परिगमस्य [illegible]। एतेन इद. प्रभृ अपि [illegible] द्र.।

ᵍ) मौंस्थि 'अव् +'मात्रा इति कृत्वा बन पूर्व [illegible]। [illegible] √°ओम्+°आत्र इ इ वेत [illegible] (वैतु [illegible] <√¹°उम्<√अम् इति [illegible] <=१ओमन्- इति)। [illegible] यथा "अव-मात्रा > -त्राम्' इ इव [illegible] (पु [illegible]) [illegible]।

ʰ) [illegible] (=वय [तु पा २ १, १२] =तृप्तम् [यथा [illegible] वर्तमानानां गणाम् [illegible] पुत्राणामिवैव वा द्र])] वेतु [illegible] (तु [illegible]) म इति [illegible] गतिः वदन् [illegible] 'अव हारिपम्' इ [illegible] 'अवम्' इति [illegible] (वैतु [illegible] नि इति)]।

ⁱ) [illegible] 'इत्यस्वन्वित।
ʲ) अ-स-(=अमृ-पूर्व [illegible])>-स इति शोध द्र।
ᵏ) बस [illegible] (पा ६, २, १४०)। उप यद।
ˡ) [illegible] (पा ६, २, २) [illegible]। उप 'वत्तु (<√°वह्) यद. (वैतु [illegible] <√अव् इति)।
ᵐ) इह 'अवकाश्' [illegible] [illegible]।
ⁿ) उप. उप बवि [illegible] (पा ६,२,१४४)।
ᵒ) बस पूर्व [illegible] (पा ६, २, १) [illegible]।
ᵖ) [illegible] (पा ६,२,१४४)।
ᵠ) [illegible] (पा ६,१,१६१,२,११०)।
ʳ) [illegible] (पा ६, २, ४०)।
ˢ) [illegible] [illegible] [illegible]।

मै ३, ६, ९

अवकर्शयन्ति ऋ ६, २४, ७

अव√कॄ, अवाकीर्यन्त काठ ८, १, क ६, ६

अव कीर्ण यज्ञ°

*१अव-केश^a-

√*अवकेशि

२अव केशि^b— -शा शौ ६,३०,२

अव√क्रच्

†अव क्रक्षिन्^c— -क्षिणम् ऋ ८,१, २, कौ २, ७११ जै ३, ५८, ८, शौ २०, ८५, २

अव√क्रन्द्>क्रन्दि, अव क्रन्दतु ऋ १, ५८, ६, अवक्रन्द ऋ २, ४२, ३

अवचक्रदत् ऋ ९, ७४, १, ८६, ३१, †अव अचिक्रदत् ऋ ९, ७५, ३, कौ २, ५२, जै ३, ५, ११, अवचक्रद ऋ [९, (७, ३) १०७, २२]

अव-क्रन्द^d— -न्दाय मा २२, ७, का २४, ३, १, मै ३, १२, ३, -न्देन मा २५, १, का २७, १, १, तै ५, ७, ११, १, मै ३, १५, १, काठ ५३, १

अव-क्रन्दत्^e— -न्दते तै ७, १, १९, १, काठ ४१, १०.

अव√क्रम्>क्राम्, ¶अवक्रामति तै ५, १, २, ३, मै ३, १, ३, काठ १९, २, क २९, ८, ३०, १

अव॰अक्रमीत् शौ १९, ३६, ५, †अवक्रमु ऋ ७, ३२, २७, कौ २, ८०७, जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, अवक्रमिषम् मा २, ८, का २, २, २, तै १, १ १२, १, २, ३, ३, ६, १, ४, ९ काठ १, १२, २, ४, ३१, ११, क १, १२, ४७,११

¶अव क्रम्य^f तै ६, ४, ७, ३

*अव-काम^g- अन्°

अव-क्रामत्^e— -मन् मा ११, १५, का १२, २, ४, तै ४, १, २,२, ५ १, २, ३ मै २, ७, २, ३, १, ३, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, शौ ४, ११, १०, १३,१,२०, -†मन्त ऋ ६ ७५, ७, मा २९, ४४, तै ४, ६, ६, ३, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ७

अव-क्रामिन्^e— -मी शौ ५, १४, १०

अव√क्लिश्

*अव क्लेनु^d- क्लन्°

अव√क्शा, अवक्शात मै १, २, ५, ११, ३, ९, काठ ४, २^h, क ३, २

¶अव क्शाय^f मै १, ६, ७

अव√क्षिप्>क्षिपि, अव क्षिपत ऋ ४, २७, ३^h, अवक्षिप ऋ २, ३०, ५

अवचिक्षिपन् शौ १८, ४, १२, १३

†अव क्षिपत्°— -पन् ऋ १०, १६, ४, शौ २०, १६, ४

अव√क्षै

¶अव क्षाण^i— -णानि तै २, २, ४, ८, ३, ४, १०, ४, मै १ ८,९, -णेभ्य, मै १, ८, ९

अव-क्षाम^j— -मम् खि ४, ५, १४, शौ ६, ३७, ३

अव√क्ष्णु अवक्ष्णौमि ऋ १०,२१,३

अव√खाद्

अव-खाद^k— -द ऋ १, ४१, ४

अव√ख्या, अवाख्यत ऋ १,१६१, ४, १०, २७, ३, अवख्यत तै ३, २, १०, २, अव ख्यत ऋ ८, ४७, ११, अवख्येयम् तै ३, २, ५, १

अव√गण्

अो-गण^l— -णास ऋ १०,८९,१५

अव√गम्>च्छ्, >गमि, अवगच्छति ऋ ८, ६४, ८ १०, ८६, १०, ¶तै २, ३, १,४ ५^l, ६,६,५,४ मै २ ३,१^l

a) यथा पूर्वप्रस्व । नाउउ स्थु थौपयिक इ ।

b) नाम् अप-तार् नाथा पचापच् थाथीय-स्वरथ इ (पा ६, २, १४४)। एरिय गग पर्यंयगानमिति दिय् (तु पाथु वि-केनु-)।

c) गग गिम्यन्त इन् प्रस्व (पा ६, ०, ११९)।

d) गग उप भावे पनि थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।

e) गग शत्रन्त इन प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,११९)।

f) गग क्त्वान्त इन प्रस्व (पा ६,१,१०३,०,११८)।

g) 'अवक्रम्' इति मुरा गुण्यत । अवराणाइगार। (तु भाग)।

h) 'मूभर' इत्यनेन कान इति मा । तथाऽपि नति कर्तरि थेनि अनुप्पर्वणिमा । ॥ ।

i) गग क्नुडन्त-कृन्-प्रस्व (पा ६ १,१९३,२,११९)।

j) गग कर्मणि क्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६ २,४९)।

k) गग घञ् प्र थाथादि-स्वरथ इ (वैतु गा शान. इतीय कुषाणा गन् पूर्वप्रस्व. समावे प्रति, प्राग दुगा पम्य थाथीयम्य स्वरम्य च भाव प्रति पर्यनुयोज्य, GII ३।।। च पचाचजन्तमिव प्राति इच्छन्ती)।

l) गग प ।रि अप् प्र थाथीय स्वरथ [नकार गण्य-(सातु), वैतु मे गा च गण्वी शिमाश्वी, ।। भव गज इत्यनेन भगेतुक इवे। GII. ३।८ (११८) 'अवहिता गगात्' इतीव इ चा आग अद्याली पूर्वस्व अनार्थ प्रति पर्यनुयोज्यी (तु ।। ५८[१,५४] ।।। [१, १३])]। गपशे अव>ओ इति नैव इ, (तु ।।।। म्)।

काठ ११, ६[२]¶; शौ ६, ७६, ४, २०, १२६, १०†, पै ८, ३, १२, ¶अवगच्छति मै २, ७, १, †अव · गच्छति ऋ ९, १५, ६, कौ २, ६२२, जै ३, ५०, ९, अव-गच्छथ ऋ ८, ३५, [७-९], १०, ४०, ३, अव ··गच्छात् शौ ४, १, ७, पै ५, २, ७, ९, २५, १७, ¶अवगच्छतु तै ६, ६, ५, ३, अवगच्छतात् शौ १८, ७, ५६, अवगच्छतम् ऋ ८, ३५, [४-६], अवगच्छाम पै १५, १६, १, ¶अवगच्छेत् तै २, ३, १, ४, ५[२], मै २, २, १[३], काठ ११, ६[२], २७, ५, २८, १, क ४२, ५ †अवजग्मुः ऋ १, ३२, २, मै ४, १४, १३, शौ २, ५, ६, पै १३, ६, २, अवागन् मै २, ७, १¶, काठ ११, ६¶, ३५, ११, अवगम्म पै १६, १७, ४.

¶अवगमयति मै २, ७, १, ११, काठ ११, ६[३], २७, ५, २८, १[२], क ४२, ५, ¶अवगमयन्ति तै २, ३, १, ५[२], मै २, २, १[५], काठ ११, ६, अवगमय शौ ३, ३, ६, पै २, ७४, ६, अवगमयत मै २, २, १, काठ ११, ६

¶१अव-गत,ता[a]- -त तै ४, ४, ९, १६, ६, ६, ५, ३, ४, काठ २८, १, क ४२, ५, -तम् मै ४, ६, २, काठ २७, ५[२], २८, १[२], क ४२, ५[२], -ता तै २, ३, १, ४ [°त- अन्°]

*२अव-गत- अवाश्तृत- टि द्र.

†अव-गत्य[b] ऋ ६, ७५, ५, मा २९, ४२, का ३१, २, ७, तै ४, ६, ६, २, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, पै १५, १०, ५

अव-गन्तोस् (>·)[c] तै २, ३, १, ४.

¶अव-गम[d]- -माय काठ ११, ६

¶अवगम-काम- -म. काठ १०, ८

¶अव-गमयितृ[e]- -ता मै २, २, १, -तार तै २, ३, १, १, मै २, २, १

¶अव-गामम् (>)[f] मै २, २, १

अव √गा, अवगान् शौ १२, ३, ४६, अवागान् क ४८, ११[g], अव ·· गा ऋ १, १७४, ४, अव-गाम् मै ३, ९, ४

अव √गाह्, अवगाहन्ते पै ७, १३, ११, १५, १९, १०, ¶अवगाहेत[२] ¶अवगाहेत मै ३, ६, ९

अव √गु(>गू)ह्, अवगूहति शौ २०, १३३, ४, ५, अवगूहमि खि ५, १६, ४, ५, अवगूहामि तै १, ३, ६, २

अव-गूढ- -ढम् पै ७, १९, ३.

अव √२गॄ>गर्>जर्(>ल्)गुर-(>ल्)[h], अव ·· गरत् शौ १६, ७, ४

अव जल्गुल[i] ऋ १, २८, [१-४]

¶अव √ग्रह्>गृह्, अवगृह्णाति काठ १९, ३, २१, ८, अव ·गृह्णाति काठ ७, ९, क ५, ८, अवगृह्णीयात् मै १, ५, ११[२], ३, ४, ८, ४, ५, ८, काठ २२, ७, क ३५, १. §अवगृह्यते शौ २०, १३१, १२

अव-गृहीति- वि>व्य्°

अव √ग्ले>ग्लापि, अवग्लाय[j] पै ४, ५, १०.

†अवग्लापयन्ति ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०, अवग्लापयन्त शौ ९, १४, १०

अव ग्लायन्- अन्°

अव घ्नत्- अव √हन् द्र

अव √घ्रा>जिघ्र,>घ्रापि, अवजिघ्रसि तै ५, ७, २६, १[२], अवजिघ्रताम् काठ १४, १, अवजिघ्र तै ५, ७, २६, १, काठ ४५, ४[२], अवजिघ्रतम् मै १, ११, ३, ७, अवजिघ्रत मा ९, ९, १९, का १०, २, ७, ३, १३, तै १, ७, ८, ४, अवजिघ्रम् मै ४, १४, १७, ¶अवजिघ्रेत् तै ३, १, ७, ७, काठ २९, ७, क ४५, ३

¶अवघ्रापयति तै ३, २, ६, ३, ५, ७, १, ३, काठ १४, ७, ३२, ८, ३०, ९, ¶अवघ्रापयेत् तै ७, १, ६, ६

अव √चष्>चषि, †अवचष्टे ऋ ८,

---

a) इह पात्र गत सति तै (७, ३, १, ४) इत्यतोऽन्यत्र न कर्मणि क्त प्रत्युत कर्तरीति कृत्वाऽनियतवैशिष्ट्येऽपि पूर्वपदस्व उभ (पा ६, २, ६१)। उक्ते तै स्थ तु यथा योग गस्व (पा ६, २, ४९) इति विवेक । यद्वा भावे क्तान्मिति इत्वाऽस्य बम पूर्वप्रम्व (पा ६, ७, १) यत्र मध्यमपदभूतस्य कृतो लोप स्यात् (पावा २, २, ·४)। एमिय. अपि यत्र कर्तरि क्त तत्र कर्तु 'गतेन' प्रतियोगित्वाऽऽमत. भवन्ध 'गन्तस्य' इत्येव विग्रहवाक्ये निर्देश । यत्र तु कर्मणि क्त तत्र कर्मणा 'गतेन' अनुयोगित्वाऽऽमत. गवन्ध 'गतमस्मिन्' इत्येव प्रदर्शं इत्यस्तत्वेतरो विवेक ।

b) गम ल्यबन्त कृत् प्रम्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)।

c) गम उप तोसुन् अनन्तरगति-स्वर (पा ६, ७, ५०)।

d) गम उप अप प्र थाथादि-स्वरश्च (पा ६ ७, १४४)।

e) गम तृजन्त-कृत् प्रम्व (पा ६, १, १९३, ७, १३९)।

f) गम कमुलन्त कृत् प्रम्व [पा ३, ४, १३ ६, १, १९७, ७, १३९, तु सपु (=मै ७, ३, १, ४) अव-गन्तोस् (>) इति]।

g) 'अवागन्' इति पाठ (२०, ११) पाभे ।

h) दन्तुगन्त धा द्र ।

i) √गल् इत्यस्य कृत्म् इति दत् गा. क्वाह, तदन्यथाऽनुपपत्तेर √२गॄ इत्यस्य-रहित-तत्कर्मेव भोगद् इति।

j) तु टि अपे>अवाय-यत्।

६२,६, ९,३८,५, कौ २,६२७, जै ३,५२,९,अव चष्टे ऋ१०, ३०,२,अवचक्षि ऋ९,९७,३३ अवचक्षत ऋ ९, ७१, ९ अवाचचक्षम् ऋ ५, ३०, २

अवचक्षाण- अभि>भ्य्°

†अव-चक्षे[a] ऋ ४, ५८, ५ मा १७, ९३, का १९, १, ७, काठ ४०, ७, पै ८, १३, ५

अव √चर्, ¶अवचरति मै १, १०, १६, काठ ३६, १०, ¶अव चरन्ति तै ६, ४,२,६, अव[२] •• चरन्ति ऋ १०,५९,९, अवचर पै १३, १२, १-१३

अव-चर- यज्ञ°

*अव-चरन्त[b]–

*अवचरन्त-क[c]-

अवचरन्तिका[d]– -का शौ ५, १३, ९, पै ८, २, ८

अव-चार अनु>अन्व्°

अव चारम् अन्वभि>भ्य्°

अव-चारिन्– अतद्°, ग्राम°

अव √चल्

अव-चाल्य[e]– -यो पै १६, १४८, ९

अव-चापदात्– अव √कार् द्र

अव √चि

¢अव-चित(त>)ती[f]– -ती ऋ

३, ६१, ४

अव √चृत् †अव(चृत) ऋ १, २५, २१, काठ २१, १३, अवचृतेत्, अवचृतेत् ¶तै ६, १, ३, ८

¶अव √च्-छिद्, अवच्छिन्द्यात् काठ २४, ८, क ३८, १

अव च्छिद्यते तै २, २, ५, ४, ३, २, १, १, २

अव च्छित्ति अन्°

अव च्छिन्न वि>व्य्°

?अव जह्नी अव √हन् द्र

अव √जि

अव जय– अन्°, अनु>न्व्°

अवट[g]– -०ट मा ११, ६१, का १२, ६, १, तै ४, १, ६, १, मै २, ७, ६, ३, १, ८, ४, ९, १, काठ १६, ६, –ट पै ११, ७, ६, –टम् तै ४, १, ५, ५[२‡h], काठ ३७ १६[¶], कौ २,९५४‡[i], –टस्य कौ २, ९५३‡[j], –‡[k]टे कौ १, ११७, २, ९५२ जै १, १३, ३, –टेषु मा १३,७, का १४, १, ७, तै ४, २, ८, ३, मै २ ७, १५, काठ १६, १५ क २५, ६ [°ट-यूप°]

अवट्य,ट्या[l]– -ट्याम्य तै ७, ४, १३, १ काठ ४४, २, –ट्याय मा १६, ३८, का १७, ६, २ तै ४, ५, ७, २, मै २, ९, ६, काठ १७, १५, क २७, ५.

अवत् √अव् द्र

१?अवत[m]– -त खि १, ४, ८

२†अवत[n]– -त ऋ [८, ४९,६, ५०, ६], खि ३,१,६,२,६ –तम् ऋ १ ८५,१०,११,११६,९ १३०, २, २, २४, ४, ३, ४६, ४ ८, ७२, १०, १२ १०, १०१, ५-७, मा ३३, १९, ७१९, का ३२, २, २, ६, २९, काठ ३८, १४, –तस्य ऋ ८, ७२, ११, –ता ऋ ४, ५०, ३, शौ २०, ८८, ३, –तात् ऋ १, ११६, २२, –तान् ऋ ८, ६२, ६, १०, २५, ४, –ताम ऋ १,५५,८, –ते ऋ ४, १७,१६

अव तत-, अव-तत्य अव √तन् द्र

अव √तन्,अव तनोमि शौ ६,४२, १, २, पै ४, २१, ३ अव तन्मसि मा १६, ५४-६३, का १७,८,८-१७, तै ४,५,११, १, २, मै २, ९, ४[१०], काठ १७,१६[१०], क २७,६[१०], †अव तनुष्व ऋ २, ३३, १४, मा १६, ५०, का १७, ८, ४, तै ४, ५, १०, ४, मै २, ९, ९

a) गग केन् प्र इत् प्रत्य च (पा ३, ४,१४, ६ १, ११७, २, ११९)। पाठ तु °शेन् प्र (पा ३, ४, १५)। पृथक् प्रयू गार्थधातुकत्वमात्रस्य यत् प्रत्यय निरन्तरेषु, र्विन्त्यम्। स्वरविशेषग्रहात्।

b) भाउ स्यु औणदिर्द द्र। उप शत>भन प्र उग (भाउ ३, १२(उउ)। विस्वरः।

c) कुत्सार्थे कः प्र. स्वर्र्य (पा ५, ३, ७४)।

d) स्त्री आदि यात् पूर्वस्मात् इत्वं द्र (पा ७, ३, ४४, वे ३ ।।। ।। प्रयू <अवचरन्तिका इति)।

e) भवत् प्र स्वर्र्थ (भाउ ४, ७८)।

f) गग सस्वान-कृत् प्रत्य प्री डीप् उदन्तात् च (पा ६, १, १६६, ३, ११०, १,१४१)।

g) गग अव+√अद्+अष् प्र घार्थादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४, निप ३, २३ तदुपरि दे च)। घञन्त्यादित्वेन परम्पर (तु टि १अवत)।

h) 'अवतम्' इति ऋ. (१०, १०१, ५, ६) पाभे।

i) 'अवतम्' इति ऋ. (८, ७२, १०) पाभे।

j) 'अवतस्य' इति ऋ. (८, ७२, ११) पाभे।

k) 'अवतम्' इति ऋ. (८, ७२, १२) पाभे।

l) स्वार्थिकः यत् प्र नित्-स्वरश्च (पा ६ १,१८५)।

m) ऋर्थः स्वैरात्तद् दवि (=√अव्+अतच् प्र) स्वरम्पद।

n) गग [औणादि अव्+अतच् प्र (तु वेनो) क्षेत्रे ..नांवादे कुत्सी ..प्र (तु वं..)]

काठ १७, १६, क २७, ६, अवतनुहि ऋ १०, १३४, २, †अव तनुहि ऋ [४, ४, ५, ८, १९, २०, १०, ११६, ५], मा १३, १३, १५, ४०, का १४, १, १३, १६, ५, २२, तै १, २, १४, २, मै २, ७, १५, काठ १६, १५, क २५, ६, कौ २, ४४२, ९१०, जै ३, ५६, १७, अव···तनु शौ ७, ९५, ३ अव(तन्यताम्)[a], अव[२](तन्येताम्)[b] शौ ६, ६५, १

अव-तत[c]– -त पै १, ६७, ३, -तम् शौ २, ७, ३

अवतत ध(नुस्→)न्वन्[d]– -न्वा मा ३, ६१, का ३, ८, ६, तै १, ८, ६, २, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७, क ८, १०

अव-तत्य[e] मा १६, १३, का १७, १, १३, तै ४, ५, १, ४, मै २, ९, २, ९, काठ १७, ११, क २७, १, पै १४, २, १४

अव √तप्, अवतपति शौ १२, ४, ३९

¶अव √तम्

अव-तान्त[c]– -न्तम् तै ५, ६, २, २

*अव-तर[f]-

अव-तरम्[g] ऋ १, १२९, ६

अव तस्थिवस्– अव √स्था द्र

¶अव √तृद्, अवातृणत् मै १, ९, ३, काठ ९, ११[२]

अव √तृ>तर,>तिर,>तारि, अवतर[h] मा १७, ६ का १८, १, ७, मै २, १०, १ काठ १७, १७, क २८, १

¶अवतिरति तै ६ १, १०, १, काठ २४, ६[२], क ३७, ७[२]

अव···तिर ऋ १०, १३३, ५, अवातिरत् ऋ ६, ९, १, शौ ५, १८, ११, अवातिरत् ऋ १, १०१, ५ †अवातिर ऋ १, ११, ७, ८, ९६, १७, शौ २०, १३७, ११, †अवातिर ऋ [१, १३१, ४[२], (१७४, २, ६, २०, १०)], शौ २०, ७५, २[२], †अवातिरतम् ऋ १, ९३ ४, १५२, १, मै ४, १४, १०, ¶अवतिरेत् तै ६, १, १०, १

†अवतारी ऋ ६, २५, २, मै ४, १४, १२

अव 'तारयन्ति शौ ७, ११२, १

अव-तारिन् प्राग°

१अव-तीर्य(र्यन्>)ती[i]– -ती शौ १९, ९, ८

अव+*अतु-(<√अत्<√*अर्त्) इति कृत्वा शक्न्वादित्व च कृत् प्रस्व च द्र [तु या (७, २६, १०, १३), दे (३, २३), वैतु सा (ऋ १, ८५, १०) उप <√वन् (तमनु 'अवट' [यद्र] इत्यत्र रूपान्तरमात्रे प्राति मूर्धन्यादेशो दुर्वच स्यात्। मौस्थितस्वरात् पूर्ववर्तिनो रेफस्याऽलाभे मूर्ध यादश निमित्ताऽभावादित्यभिसंधे), ऽऽ ऽऽ (१, २७५) कूपवैशिष्ट्यवर्तीसती श्रुतिमुपादाय जलस्रोतस्तया प्रवृत्तिमुपकल्पमान सन् √*(अ)वद् उन्दने इत्यतः व्युत्पादुक]।

[a]) तु शौ ६, ४२, २।

[b]) वैतु सा 'आयता' इत्येतत् पद प्र२ सत् प्र३ इति कृत्वा तत्पर पृथग् वाक्य कुर्वाण ।

[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

[d]) बस समासान्तोऽसङ्घादेश पूपप्रस्व च (पा ५, ४, १३२, ६, २, १)।

[e]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९३ २, १३९)।

[f]) व्यु च वा च तु अन्तर- इति। एतदुपजीव्यैव नाउ विधि मध्यदेतेति कृत्वा तत्रैव वक्तव्या मुपन्यसनत् र्न्ने। द्र। कदाऽपि यत्र औतर इत्येतस्य अवतिष्ठमानाद् अस्य वन्वनानाप्रनमनिशाना मितिद्द मिरी मत्तान्वा-पद्नदेणिनि दिह। पाप्र अन्येत्य सिद्ध भवनि। अस्य द्रव्यप्रकर्षेऽद्रव्यप्रकर्षे च समान तरपि सिद्ध स्याद्द्रव्यप्रकर्षे नामनिष्पन्नात् प्राति-द्रव्याऽऽमकाना नाप त्रि असतोऽद्रव्याऽऽमकाना ततो भिन्नाना(=विप किप च) वि सन अमु च आमु च प्र अनुशिष्टौ भवेयातामिति। एविय न्यायेषु प्राति अय विषय-विभागा भवति। यदा तानि द्रव्यप्रकर्षमाचक्षीरंस्तदा तेषु तरपि वा प्रकृतिस्तत्र स्वर इति। यदा च तान्यद्रव्यप्रकर्षमाचक्षीरन्, तदा तेभ्य् अन्तोदात्त इति विकल्पेन दीर्घोपध च चति। प्रकृत च गवेष्यमाण आम् प्र मूलत अग मुभिद्यायमानात् अम् इत्यतोऽभिन्न एव स्यादित्यप्यनुसधेय द्र।

[g]) नापू भदाऽभेदो नाग्नि गतार्थौ द्र।

[h]) 'अवत्तरम्' इति गधु तै (४, ६, १, -) पा यद्र।

[i]) 'अवतीर्यंती' इति मुपा चिन्त्यो भवनि (तु पगदु मान च)। बहुवचनस्य दुरन्वद प्रगद्यात्। अथाऽपि गतिपूर्वस्वरैकत्वात्मकस्याऽस्य द्वैस्वर्यं दुरपपद भवति। यत्तु 'अवतीर्यन्ती' इति ऽऽ शोधपाठाग (तु प्रऽऽ), तद् अन्यथा गार याऽपि स्वरतो दुष्ट भवनि। क्रियां 'शतुरनुम' (पा ६, १, १७३) इत्यनुशिष्टस्य नदीस्वरस्य चरितार्थ्याऽऽशङ्कितत्वात्। 'अवतीर्यन्ती' इति मन्शिथावयिषन् स्मस्मैकस्तरां तावत् समर्थयत्। स्पन्तम्य-मन्नमादत्तात् तु द्र यन यपाठ मूल 'भूमा अवत यती' इत्यादासित्वा कच्चिनर्निरभूत्। त्य यमु-द्वैस्वर्ये च यत्र द्वैस्य च (अवर्ती। यती इत्याद्यत्र।

अव-तोका[a]- -काम् मा ३०, १५, का ३४, १, २, शौ ८, ६, ९, पै १६, ७९, ९

अवत्-क- √अव्>अवत्- द्र

अवसर- √अव>अवत्- द्र.

अव√त्सर्, अवत्सरत् ऋ १, ७१,५

अव-त्सार[b]- -रस्य ऋ ५, ४४, १०

अ-वदत्[c]- -दत ऋ १०, ११७, ७, -दते तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३

?अवदंत्य[d] पै ६, ३, ९

अव√दय्, ¶अवदयते तै ६,३, १०, ५, मै १, ७,५ काठ ९, २, क ८,५, अवदये शौ १६, ७,११

अव√दह्, अवादह ऋ १, ३३,७

अव√२दा<√दो, ¶अवद्यति तै २ ६, ६,५ ६, ३, १०, ४, ४, १,४, मै १, ११, ९[२], ३, १०, २-४, ¶अवद्यति तै ?, ३, २, ? ६, ?, १३, ३ ४, ११, ५, ६, ६, ५[२] ३, ४, १ ४ ५, ७, १, ६, २, ?, २ ३ १०, ३[३], ४[२], ६, ४ १, १[२], ४, मै १, १०, १८ ?, १, ९ २, २ ३, ७ ४, ५ ३, ९, ६[१] १०, ? ३[१] ४ काठ ११ १, १२, १[२], ४[२], १३, १०, २३, ८, २९, २[२], ३६, १३, क ४५, ३[२], ¶अव द्यति मै ४, ८, ९, ¶अवद्यन्ति तै २, ६, ६, ५, ¶अवद्यन्ति तै ५, ३, १२, २, ६, ६, ४, ६, ३, ७, ४, ७, ४, ९, १, काठ १४,९[२], २६, ७, क ४१, ५, ¶अवद्येत् तै २, ६, ८, ४, ३, ४, १, ३[३], मै २, १, ९, ३, १०, ३, ४, ८, ९[२], ¶अवद्येत् तै २, २,११, ३, ५,३,५,६,८,४, ३,१,३,२, ४,१,३, मै २,१,९,२,५, ४,८, ९[६], काठ १०,११,११,१[२],१२, ५, १३,१०[४],३०,१, क ४६,४ अव···दिषीय ऋ २, ३३, ५, ¶अवादात् मै ३, १०, ४, अव[२] अदिमहि[e] तै १, ८, ६, २, मै १, १०, ४, २०, काठ ९, ७, ३६,१४, क ८,१०, अव[२] ··अदीमहि मा ३, ५८, का ३, ८, २

¶अव त्त[f]- -त्तम् तै ६ ३, १०, ४, मै ३, १०, १, ३[५], काठ १३, १०, क ४७,३[२], -त्तानाम् रि ५, ७, २, ६, मा २१, ४३-४५ का२३, ५, ३[१] मै ४, १३, ७, काठ १८, २१ [°त्त अन्°, चतुर्°, सकृत्°]

°अव त्ति- निर्°

¶अव-दान[g]- -नम् तै ३, १,३,२, मै ३, ४,३, १०,४, ४, ८,९ काठ ११, ४, -नानाम् तै ६ ३, १०,५, -नानि तै ६, ३, ३, १०, ५, मै ३, १०, ३[२], ४, १०, ३, मै ३, १०, ३[२], ४, ८, ९[२], काठ १३, १०, २६, ८[२], ३०, १, क ४१, ६[१],४६, ४, -ने काठ ११,१, -नेषु काठ १३, १०, -नै तै ६, ३, १०, ५, मै ३, ९, ५[२], काठ २१, १२ [°न- हस्त°]

¶अवदान-स्व[h]- -स्वम् तै ६,३, १०, ५.

अवदानीय- अन्°

¶अव-द्राय[i] तै २, २, ११,३[१], ६, ८,४, ६, १, ४, ५, ३, १०,४, मै १, १०, १८, ३, १०, ३[१], काठ ११, १, ३६, १२ [°य निर्°]

अव दीयमान[j]- -नस्य तै ६, ३, १०, ३, -ने काठ ९, १४

¶अव-द्वेय[k]- -यम् तै २, ५, ३,४ मै ३, १०, १

¶अव-द्यत्[l]- -द्यन् तै २,२,११,२[१]

गृह पाम च) वामति पुषि कल्पयेदुरिति विविचन्तु सुधिय ।

[a]) बस पूर्वपद-प्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[b]) गस उप घञ् प्र थाथादि स्वरथ (पा ६,२,१४४)।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[d]) पा [१]। 'अवदंत्य' इत्यत्र शोधो विमृश्यां विचाराय द्र ।

[e]) इत्थामुन्नमीवारोऽपि पठन् [तु मै प्रभृ नति, मा का गधु क्प (=काठ क) च]। उ म च (मा) मा च (वा) √अद् इत्यस्य शुद्ध वा लुनशिष्ट वा इत्याहुः [तु ???, वेतु आ मा ? च (तै) यनि इति (तु. काठी [५, १०, १२] अदनाम् जघान् पूर्वत्वेना ??? ??? (विजय कुर्यात्))। यद्वा ??? ??? ??? ??? मीनिवः माह (तु नति मै १, १०, ४, क ८, १०) इति कृत्वा ??? ??? ??? √अद् इत्यस्य शृत ??? तर्हि<अव√धा इति द्र । तथाहि, जन्यत्वेन काथी (५, १०, १२) मन्त्रस्याऽस्य विनियोगो भवति [तस्याऽर्थस्य च अव√धा इत्यनेन नेदीयानिव सबन्ध इत्यभिसन्धि (तु अव√धा इत्यस्य लुङ्गत एतत् रू)]।

[f]) गस उप कर्मणि क्ते धातो 'त्' आदेश, अन्तरगति-स्वरथ (पा ७, ४, ४७, ६, २, ४९)।

[g]) गस ल्युडन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[h]) आर इव प्र तत्-स्वरथ (पा ५,१,११९)।

[i]) गस ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।

[j]) गस शानजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[k]) गस यदन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,२१३;२,१३९)।

[l]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१८६,२,१३९)।

अव√दिश्, अवदिदिष्टन ऋ १०, ११२, ६, अवदेदिशम् ऋ ८, ७४, १५
अव-दीयमान- अव√२दा द्र
अव√दुह्, अव···धुक्षस्व ऋ ८,१३, २५[a], अवधुक्षत ऋ ६,४८,१३[b].
अव√दृ, अवदर्पत् ऋ ९, ७४, ७.
अव-देय- अव√२दा द्र
अ-वद्य[c]– -द्यम् ऋ ४, १८, ५, ७, ५,५३, १४, ८, ६८,१९,१०, १४, ८, मा ६,१७†, मै १,२, १, शौ ७, ९४, ३, १८, ३, ५८†, पै १, ३३, ३, ४, २५, ५, ६, ३, ९, १०, –द्यात् ऋ १, ९३, ५, ११५, ६, १६७, ८, १८५, १०, ३, ३१, ८, ४, ४, १५, [६, १५, १२, ७, ४, ९], ७, १२, २, मा ४, १५, ३३,४२†, का ४, ५,७, ३२, ३, १३†, †तै १, २, १४, ६, २, ३, १४, २, †मै ४, १०,१, ११, ५, १४,४, †काठ ४,१६, ६,११, †कौ २,६५५, †जै ३, ५४,५, शौ २, १०, ६, ५, ६, ८, १२, २, ४७, ४८, पै १, १०९, २, २, ३, ५, ७०, ४, ६, ११, १०, –द्यानि ऋ ६, ६६, ४, शौ ५, ११, ७, पै ८, १, ७, –द्ये ऋ ८, ८०, ८ [°द्य- अन्°, आरे°, गुहत्°]
अवद्य गोहन[d]– -॰ना ऋ १,३४,३
अवद्य-प- मिथस्>थो°
अवद्य-भी[e]– -भिया[f] ऋ १०, १०७, ३
अवद्य-व(त्>)ती[g]– -त्या शौ ७, १०८, १
अव-द्युत्- अव√२दा द्र
अव√द्रा
अव-द्राण- अन्°
अ-वध[h]– -धम् ऋ १, १८५, २
अव-धर्ष्य- अन्°
अव√धा >दधा, ¶अवदधाति तै २, ३, १३, ३, ५, १, ९, ५[२], २, २, ५, ६, १, ७, २, मै ३, ९, ३, काठ ११, ८, १४, ७, १९, १०[२], २४, ५[४], २७, ५ क ३०, ८, ३७, ६[४], ४२, ५, ¶अवदधाति मै ४, ६, २, अव ···दधाति पै ३, १,३, ¶अवदधति मै १, ११, ७, अवदध्म. शौ १९, ७२, १, अवधेहि शौ ९, ५, ५, पै १६, ९१, ३[i], अव धेहि मा २३, २१, का २५, ६, १, ¶अवादधात् मै १, ६, १२, अव···अधत्तम् ऋ १, १८०, ३, ¶अवदध्यात् तै ५, १, ९, ३, ४[२], मै ३, १, ९[२], काठ १९, १०[४], क ३०, ८[५], ¶अवदध्यात् तै ६, १, ७, २ अवदधु शौ ५,३१,८, †अवाधु ऋ ४, १३, ४, मै ४, १२, ५, काठ ११, १३, अवाधु ऋ १, १५८, ५, अव[२] अधीमहि[j]
¶अव-धाय[k] तै ३, २, ६, ३, ६, १, ७, १, ३, ११, १, ४, २,२, मै १, ६, १२, ३, ७, ५[३], ८, २, १०, ३, ४, ८, २, ७, काठ ३७, १६ [°य वि>व्यु°]
अव धि[l]– -धिम् पै १५, १६, १
अव धीयमा(न>)ना[m]– -ना शौ १२, ८, ३, पै १६, १४४, ३
¶अव धेय[n]– -य· मै १, ८, ५[२]
अव-हित,ता[o]– -त ऋ १, १०५, १७, –†तम् ऋ १०, १३७,१, मै ४, १४, २, शौ ४, १३, १,

---

[a]) यथा नाउ 'भरद्वाजाय' इति च१ श्रूयते, एवमिहाऽपि 'न' इति च३ भवतीति सुवचम्। एस्थि 'अव' (<√अव्) इति लोटि मपु१ इतीव कल्पयन्तो वाक्यान्तरं च प्रकुर्वाणा अर्वाञ्च PW प्रमृ च नितराम् उपेक्ष्या (तु सा)।
[b]) एवम् अनिरूपयन् GW. चिन्त्यो भवेत् (तु सा PW MW. च)।
[c]) तस अन्तोदात्त. (पा ६, २, १६०)। उप यद्र।
[d]) उस उप स्यु प्र कृत्-प्रस्व. च (पा ३,१,१३४, ६, १, १९३, २, १३९)। यत्तु उप धा उपधायामृत्वस्य (पा ६, ४, ८९) अभावं छान्दसतया सा प्रमृ प्रतिपद्येरन्, तच्चेष्टम्। मौस्थि √गु(>गो)ह्, √°गूह् इत्येतयो सजातत्वे सति परस्पर सुवेचत्वादित्यभिमधे (तु यस्था टि)।
[e]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।
[f]) अनित्यसमास इति कृत्वा विभक्ति-स्वर-विकल्प द्र. [पा ६, १, १६९ (वैतु L ३८१ समासनित्यानित्यत्वपर विवेकमुपेक्षमाण सन् समासाभावमिवाऽतिदिशुक। भवतु वाऽनित्यसमासवृत्तिस्वरवैशेष्यस्य मौस्थि तदुक्तैवोपपत्ति। तथापि यनि. हान्यदर्शनादिति दिक्)]।
[g]) तु टि २अ दिति-> आदित्य- यत्-।
[h]) बस अन्तोदात्त [पा ६, २, १७२ (वैतु GW तस इति वदथिस्य-स्वर)]। उप यद्र।
[i]) 'उपधेहि' इति शौ (११, १, २३) पाभे.।
[j]) तु टि. अव√दो> अव[२] ···अदिमहि?।
[k]) गस ल्यबन्त- कृत्-प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९)।
[l]) गस उप कि प्रत्यय (पा ३, ३, ९२)।
[m]) गस शानजन्त- कृत्-प्रस्व (पा६१,१८६,२,१३९)।
[n]) गस यदन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६,१,२१३,२,१३९)।
[o]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६,२, ४९)।

पै ५, १८, १, -¶ता तै १, ७, ११

?अवधा[a] मै ३, २, १

अव√धाव्, ¦अवधावति ऋ १, १६२, ११, मा २५, ३४, का २७, १२, ३, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ५, शौ २, ३, १६

?अवधिकम्[b] पै ९, ६, ६

अव√धी>दीधी, अवदीधेत् ऋ १०, १४४, ३

अव√धू, अव…धवन्ते ऋ ६, ४७, १४

अव…दुधुवीत ऋ ८, ७०, ११

अवधूनुते शौ ५, १९, ७, पै ९, १८, १०, ¶अवधूनुते मै ३, ९, ५ अव…धूनुते शौ १९, ३६, ४, ¶अवधूनोति तै २, ४, १०, ३, काठ ११, १०, ¶अव धून्वते मै ३, ९, ५, अवधूनुपे ऋ १, ७८, ४, अव धूनुषे[c] ऋ १०, १३४, ४, जै ३, १३, १०¦[d], अवधूनुष्व शौ १९, ४६, २, पै ४, २३, २, १३, ३, १०, अव धुनुहि ऋ १०, १३४, ३, अवधूनुत>ता ऋ १०, ९९, १४, ¶अवाधूनुत काठ १२, ३, ¦अव अधूनुया ऋ ८, १४, १४, शौ २०, २९, ४

अवाधूष्ट पै १६, १५०, २

¦अव…अधूषत ऋ १, ८२, २, मा ३, ५१, का ३, ७, १, तै १, ८, ५, २, मै १, १०, ३, काठ ९, ६, क ८, ९, कौ १, ४१५, जै १, ४०, ७, शौ १८, ४, ६१

अव धूत, ता[e]- -तम् मा १, १४, १९, का १, ५, १, ७, १, तै १, १, १, ६, १, मै १, १, ६, ७, ४, १, ६, ७, काठ १, ५, ६, ३१, ४, ५, क १, ५, ६, ४७, ४, ५, -ता मै १, १, ६, ७, काठ १, ५, ६, ३१, ४, ५, क १, ५, ६, ४७, ४, ५, -ता मा १, १४, १९, का १, ५, १, ७, १, तै १, १, ५, १, ६, १

अव धून्वान्[f]- -न ऋ ६, ४७, १७

*अव√धृ ?अव*प्र- टि द्र

अव√धृष्

अव धर्ष्य- अन्°

अव धेय अव√धा द्र

अन्‌ध्यध्य[g]- -ध्यम् मा ८, ४६, १७, २४, तै ४, ६, २, ६, मै ८, १०, २, काठ १८, २, क २८, २, पै ३, २७, २, -ध्यस्य काठ ११, ५,

अवध्या(ध्य अ)द[h]- -दम् पै ६, १४, १.

?अव*ध्र[i]- -भ्रम् ऋ [७, ८२, १०, ८३, १०]

अ-वध्रि[j]- -ध्रि पै ५, ३२, ८[k]

अव√ध्वस्, ध्वस्, अवदध्वस ऋ १०, ११३, ७

अव ध्वस[l]- -स शौ ५, २२, ३, पै १३, १, ४

अव√नक्ष्, अवनक्षय- ऋ १, १८०, २

अव√नम्

अव-नत- उप°

अव√२नश्>नाशि, अव नाशय खि ४, ५, ६

अव√नह्

अव-नद्ध°- -द्धम् ऋ १, ११६, २४, शौ ९, ३, ८

अवनि- √अव द्र

¶अव√निज्, अवनेनिक्ते मै ३, ६, ९, ४, ५, ३, काठ ३१, ३, क ४७, ३, अवनेनिक्ते मै ३, ४, ९, अवनेनिजते मै ३, ६, ९, अवनेनिजीत मै १, ५, ७, ३, ६, ९, ४, २, १, काठ २३, ५

अव निज्य[m] मै १, ४, ५, ४ २, १ काठ ८, ९, ३१, १५, क ७, ५

अव नेग प्रातर्°

अव-नेजन- हस्त°

---

[a]) 'अव धा' इत्येव प्रकरणगत शोध द्र ।

[b]) 'अवधिक्रम्' इति 'अभीत्मम्' इति चेह पूर्वापरोत्तरार्थाद् शोधौ यद. विमृश्येयाताम् ।

[c]) अनुपपन्न योग मन्यमानौ PW GW उपेक्ष्यौ ।

[d]) 'अव धूनुहि' इति ऋ. (१०, १३४, ३) पाभे ।

[e]) कर्मणि क्तेऽन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९) ।

[f]) गस आनमन्त-नृप्र प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

[g]) गस कृत्तोदात्त (पा ६, २, १६०) । उप यह ।

[h]) 'अवध्याद्म्' इति शुद्ध शुन्धोप द्र. । उप *१भद्- (<√अद्) यच्या द्र ।

[i]) अनु ? । तत्पूर्व्व गप. उप च निर्मे इति कर्मणि <√वध् इति सा प्रम् । तया गति चावादिषु उग (पा ६, २, १६०) । यस उप च तद्वदेव पा *वध्र इति भावे निष्पन्नमिति कृत्वाऽन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इत्यृचीयान् पथ्या । यद्वा यनि विभागे *अव√धृ+कर्तरि क. प्र इति कृत्वा गस थाथादि स्वर (पा ६, २, १४४, येषु पथा नञ्पूर्वमिवाऽनि गदपानोऽनवग्राह्य.) ।

[j]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२, यत्र अ-बाधृ इति पाठ) । उप <√*वध् यह ।

[k]) 'अवध्र' इति शुद्ध चिन्त्य (यद्व टि) ।

[l]) गस उप. यस्त्रे थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४) ।

[m]) गस ल्यबन्त-नृप्र प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९) ।

अव नि√धा, अवनिदध्मसि पै १, ६८, ४

अव√नी, ¶अवनयति तै ६, १, ६, ५ २, १०, ३², ११, २², ३, ४, १, ५, ०, ३, मै ४, ६, ५², ६², काठ २७, १०, २८, १², क ४४, १², ¶अवनयति तै ६, ५, २, २, मै ४, ६, ९, ८, ९, ¶अवनयन्ति काठ २३, १०, क ३७, १, अवनयामि मा ५, २५, ७, २५, का ५, ६, ४, ७, १०, ३, तै १, ३, २, २, मै ४, ९, १०, ‡ᵃअव नयामसि तै ३, २, ८, ६, काठ ३५, ७, क ४८, ९, शौ ७, ९९, १, ¶अवनयत् तै ६, ५, १, ४, ५², मै ४, ६, ५², काठ २७, १०², २८, १², ३५, १६², १९, क ४४, १², ४८, १४², १७, ¶अवनयेत् मै ४, ६, ६

अव-नीतᵇ– -तम् ऋ १, ११६, ८, –ताय ऋ १, ११८, ७

¶अव-नीयᶜ मै १, ८, ३, काठ ६, ३, क ४, २²

¶अव-नीयᵈ– -य तै ६, ५, २, ३², मै ४, ६, ६

अव√नु, अव न्यन्त ऋ ९, ८६, २७

अव-नेग- प्रातर्°

अव-नेजन- हस्त°

अव√१पत्>पाति, अव पतन्तु ऋ १०, १३४, ५.

अवपतिन्यति पै १६, ५६, १, २, ५

अवपातय पै १६, ८०, ७

†अव-पत(त्>)न्तीᵉ– -न्ती ऋ १०, ९७, १७, मा १२, ९१ᶠ, तै ४, २, ६, ५, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, पै १३, १३, ८

अव√पद्>पादि, अवपद्यते ऋ [४, १३, ५, १४, ५], ६, ५४, ३, मै १, ५, ९¶, काठ २८, ६¶, क ४४, ६¶, अवपद्यते तै ५, ५, १, ६¶, शौ ६, १३६, ३, ¶अवपद्यन्ते तै ६, ३, ९, ५, मै १, ८, ६, ४, ५, ६, अवपद्यन्ते मै ३, १०, १¶, शौ ५, १७, ७, पै ९, १५, ७, अवपदाति ऋ ९, ७३, ९, अव पद्यताम् शौ १, ११, ४–६, पै १, ५, ५ अव-पद्यन्ताम् शौ ८, ८, २०, पै १६, ३०, १०, अवापद्यत मै १, ६, १२¶, अवापद्यन्त मै ४, ६, ३¶, ¶अवपद्येत मै १, ६, ८ अवपेदु. मै ४, ६, ३¶, अव-पत्स्यते पै १६, ५६, १९, ¶अव-पत्स्यन्ति काठ २९, १, क ४७, २, †अव पदीष्ट ऋ ७, १०४, १७, शौ ८, ४, १७ पै १६, १०, ७, अवपादि ऋ १ १०५, ३, शौ ८, ६, २०, पै १६, ८१, १, ¶अवापादि मै १, ८, ६, अवपद्या शौ ८, १, ४, पै १६, १, ४, अवपद्मि शौ ६, १२०, २, पै १६, ५०, १०

अवपादय शौ ९, २, १०, पै १६, ७१, ९ अव·· पादयशौ ८, ६, १६

†अव पदस्(>)ᵍ ऋ २, २९, ६, मा ३३, ५१, का ३२, ४, ८, मै ४, १२, ६

अव पदयमा(न>)नाʰ– -नाम् शौ ७, १७, ४, पै ९, १५, ४

अव-पद्यⁱ– -द्येभ्य तै ७, ३, १९, १, २०, १, काठ ४३, ९, १० [°द्य कीट°, स्वयम्°]

अव-पाद– -दात् काठ ३३, ६² [°द- अन्°]

अव√पश्, अवपश्यते शौ ९, ४, १९, अवपश्यति ऋ [(१, २५, ११) ८ ६, २९] अवपश्यामि मा १, ३०, का १, १०, २, काठ १, ६, १०, ३१, ५, क १, ६, १० ४७, ५ अवपश्यत् पै ३, ८, २, अवपश्यत ऋ १०, १०९, १, शौ ७, ७५, १†, १८, ४, ३७, ¶अवापश्यत् मै ३, ७, ८

†अव-पश्यत्ʲ– -श्यन् ऋ ७, ४९, ३, तै ५, ६, १, १, मै २, १३, १, शौ १, ३३, २, पै १, ०५, २६, १४, १, ३

अव√१पा

†अव-पानᵏ– -नम् ऋ ७, ९८, १, ८, ४, १०, १०, ४३, २, शौ २०, १७, ३, ८७, १, –नात् ऋ १०, १०६, २, –नेषु ऋ १, १३६, ४

अव√पू

अव पूत नग°

अव√पृष

अव पृग- अन्°

ᵃ) 'अभि मृशामसि' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पाभे।

ᵇ) गस कर्मणि सेऽनन्तरगति-स्वर (पा ६, २, ४९)।

ᶜ) गस स्यबन्त इद्-प्रस्व (पा ६, १, १९३, ७, ११९)।

ᵈ) गस उप कस्कादिविषयेऽपि बयर् प्र उम इद्-प्रस्व च (पा ३, १, ११७, ६, २, ११९)।

ᵉ) गस शत्रन्त-इद्-प्रस्व (पा ६, १, १८६ २, ११९)।

ᶠ) मधु मा १२. ६. १७ 'अव पुनी' पा अवे (व√इ) दृष्य इ।

ᵍ) गस कमुबन्त इद् प्रस्व (पा ६, १, १९७ ७, ११९)।

ʰ) गस शानजन्त इद् प्रस्व (पा ६, १, १८६ १०, २, ११९)।

ⁱ) प्रग पूर्वप्रस्व (पा ६, २, २)। उप यः।

ʲ) गस शत्रन्त इद्-प्रस्व (पा ६, १, १८६ १९७, २, ११०)

ᵏ) गस ल्युडन्त इद् प्रस्व (पा ६, १, १९३, ७, ११०)।

अव प्र √भ्रंश्
 अवप्र भ्रशन[a]– -नम् शौ १९, ३९, ८

अच प्रे(प्र √इ)
 अवप्र-युत्[b]– -यन् तै ४, ४, ९, १

°अव √वाढ् (>ह्)[c]
 अव-वाढ[d]– -ढ तै १, ३, २, १, काठ २, ११[२], २५, ९[२], क २, ५[२], ४०, २[२]

अव √बाध्, ¶अवबाधते मै ४, ६, ३, काठ २५, ९, क ४०, २, पै १, ६९, २७, ¶अवबाधन्ते मै ३, २, ५, अवबाधे मा ६, १६, का ६, ३, ६, मै १, २, १६, ३, १२, ३, १०, १, काठ ३, ६, क २, १३, शौ ४, ३५, ७, अव वाधे तै ३, ५, ३, १, काठ ३१, १४, पै १६, १३१, १-१०, †अवबाधामहे ऋ १०,१२८,९, मा ३४, ४६, का ३३, २, ६, तै ४, ७, १४, ४, काठ ४०, १०, शौ ५, ३, १०, अवबाधस्व शौ ४, २२, ७, ¶अवाबाधत मै ४, ६, ३ अव • बबाधे ऋ २, १४, ४

अव √बुध्, अवबोध पै १४, ४,५[e]

अव √भ्र
 °अव-भ्रव[f]- अन्°

¶अव √भज्, अव भेजाते काठ ३३, ७

†अव √भा, अवभाति ऋ १, १५४, ६[g], तै १, ३, ६, २, मै १, २, १४, काठ ३, ३, क २, १०

?‡अवभारि[h] मा ६, ३, का ६, १,३

अव √भिद्, अव भेत् ऋ १, ५९, ६, [(१, ५४, ८) ७, १८, २०] अवभिन्दन्ति तै ७, ५, १०, १[२]१, शौ ५, १८, ९, पै ९, १८,२, अवाभिनत् ऋ २,११, १८, अवाभिनत् ऋ २, ११, २, ४, १९,४, १०, ८,९, अव• •••अभिनत् ऋ १०, ६९, ११, अव •भिनत् ऋ [१, ५४, ४, (७, १८, २०)], ¶अवभिन्धात् मै १, ८, ३, काठ ६, ३[i], क ४, २

अव भिन्दत्[j]– -न्दते[k] तै ७, ५, ६, २, मै २, ९, ६

अव भेदिन्[l]– -दिने मा १६, ३४, का १७, ५, ३, काठ १७,१४, क २७, ४

अव √भृ(<√ह), अव भरते ऋ ८, १,१०४,३[२], अव(भरते) ऋ ८, १९, २३, अव • भरत् ऋ २, २०, ६, अव भर ऋ १०, १७१, २, †अवभर ऋ ३,३९, ३, मा ३४, १४, का ३३,१,८,

[a]) गस ल्युडन्त- कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)। यनि किल सा पिपठिषुर् व्याचष्टे । 'नावः प्रभ्रशनम्' इत्यत्र क्वाचित्कात् मूलो पाठात् 'न। अव। भ्र' इत्येवप्रकारकाच्च मूलो यथा एतत् प्रतीयेत, यथा 'प्रभ्रशनम्' इति पद पृथग् भवति तत प्राग्-वर्ती श्रुत्लशश्च पृथग् भवतीति । तत्राऽपि 'अव ' इत्यस्यैव पृथग्-र्भावत्वेऽभ्युपेते गति गदन्वयाऽदर्शनात् 'नाव ' इत्यनैव श्रुत्यभिप्राय स्याद् इतीव W अभिसदधानो मानव्या आख्यायिकाया नौबन्धिन्या गर्व प्रथम सकेतमिह पश्येत् । तदिद सर्वं विमृश्यमिति दिक् ।

[b]) गस दाप्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) √वाधृ इत्येनत्-नामगा सन् यद्र [वैतु मा (१)<√वाढ प्रयत्ने इति कृ वाऽपि [illegible] प्रपथयन् [illegible] (तु पा ७, २,१८) वाढु-[illegible] (तदर्थं √°वाढ[>ह्] विद्-[illegible] √कृप् [illegible] [illegible] (वेतु [illegible] √°वाढ>ह् [illegible] [illegible])] । [illegible] वाढु-<√°अप् [illegible] (७, १७१) [illegible],

तदपि प्रत्याख्येय सद् यद । PW प्रभृ <अव √बह् उत्स्वनने इत्येव कल्पयन्त सन्त धा अनुनासिकोप-धत्वस्य प्रयोजन च प्रकृतार्थसबन्धञ्च प्रति पर्यनुयोज्या (√वह् विच्छाव् इत्येतन्मात्रस्य ते॰ प्रतिपादितत्वाच्चा ऽवोदो नि पर्यायत्वाभावाच्चेत्यभिसधे) ।

[d]) गस कर्मणि क्तेऽन्-तरगति-स्वर (पा ६,२,४९)।

[e]) 'नियोध' इति शौ (१९, ४९, ५) पाभे ।

[f]) गस भावे अप् प्र थाथादि स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।

[g]) नाउ [illegible] द्र ।

[h]) पा ?। अव √भा>°भाति(लट् प्र१) इति ऋ.(१, १५४,६) पाभे भवति। ततो नैव वर्णविकारमात्र [illegible] ध्येत (तु उ म च) । यद्वा, अव √भृ इत्यस्य लुङि [illegible] स्यात् (तु पपा PW. MW द्र च)। [illegible] द्वितीये कल्पे √भृ इत्यस्य यथा प्रकाशनाऽर्थे वृत्ति [illegible] √भा इत्यस्य √°भा इत्येतद्रा [illegible] द्र ।

[i]) 'भिद्यात्' इति मुपा प्रमादज ।

[j]) गस दाप्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[k]) विभक्तिस्वरः भवति (पा ६, १, १७३)।

[l]) गस [illegible]-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

अवाभरत् ऋ १, १३०, ७; १०, ११३, ५.

अव···भ्रियाते[a] ऋ ५,३१,१२.

१अव-भृथ[b]- -थ मा ३, ४८; ८,२७; २०, १८; का ३, ५, ४; ९, ४, ४; २२, १, ४; तै १, ४, ४५, २; ६, ६, ३, ४; मै १, ३, ३९; ४, ८, ५; काठ ४, १३; २९, ३; ३८, ५; क ३, ११; -थः मा १८, २१; १९, २८; का १९, ७, ३; २१, २, १७; तै १, ७, ५, ३¶; ४, ७, ८, १; ५, ४, ८, ४; मै २, ११, ५; ३, ४, १; ४, ८, ५²¶; काठ १८, ११; २१, ११; क २८, ११; -थम् ऋ ८, ९३, २३; ¶तै १, ७, ५, ४; २, ३, १२, २; ३, ३, ८, १²; ४, ४, ९, १६; ६, ५, १०, ३; ६, ३, १; ¶मै १, १०, १३²; ३, ६, २; ७; ८, ४²; ४, ४, ७; ८, ५²; ¶काठ २९, ३; ३५, १६; ३६, ७²; ¶क ४५, ४; ४८, १४; †कौ १, १५१; †जै १, १६, ७; पै १६, ११६, ९; -¶थाः काठ ३७, १; -¶थात् काठ २२, ११; २३, ९; क ३५, ५; ३६, ६; -थाय मा ८, ५८; का ९, ७, ७; काठ ४५, ७; ८; -¶थे काठ २२, ११; ३४, १६; -थेन तै ५, ५, ७, ५¶; काठ २२, ८; क ३५, २.

¶अवभृथ-यजुस्[c]- -जूंषि तै ६, ६, ३, १.

२अव-भृथ[d]- -थम् शौ ९, ११, ५.

अव-भेदिन्- अव√भिद् द्र.

अव-भ्र- अन्°

अव√भ्रंश्, अव···भ्रंशत् खि ५, १६, ६[e]; शौ २०, १३३, ६[f].

अवम, मा[g]- -मः ऋ ४, १, ५; मा २१, ४; का २३, १, ४; तै २, ५, १२, ३; ५, ५, १, ४¶, ७, १, ३, ३¶; मै ४, १०, ४; १४, १७; काठ २२, १३; ३४, १९; -मम् ऋ १, १०५, ४; ७, ३२, १६; तै ७, १, ३, ३¶; †कौ १, २७०; †जै १, २८, ८; शौ ५, १३, २; १०, ७, ८; पै ८, २, २; -मस्य ऋ ६, २१, ५; -मस्याम् ऋ १, १०८, ९; १०; ७, ७१, ३; -मा ऋ ३, ५४, ५; ६, २५, १; १०, ८१, ५; मा १७, २१; का १८, २, ६; तै ४, ६, २, ५; ६, २, ३, १; मै २, १०, २; ३, ९, २¶; काठ १८, २; क २८, २; §शौ १८, २, ४८; -माः शौ १९, ४७, ५; पै ६, २०, ५; -मान् शौ ६, १०३, २; -माभिः ऋ ६, ६२, ११; -माय ऋ २, ३५, १२; -मे ऋ १, १०१, ८; १८५, ११; ५, ६०, ६; मै ४, १४, ७; -मैः ऋ ३, ३०, १६.

¶अवम-तम- -मः मै ४, ७, ६.

¶अव√मा

अव-माय[h] तै ६, २, ४, ५.

†अव√मिह्, अवमेहन्ति ऋ ९, ७४, ४; काठ ३५, ६; क ४८, ७.

अव√मुच्>च्य्

अव-मुच्यत्[i]- -यन् शौ ८, २, २; पै १६, ३, २.

अव-मुच्यमान[j]- -नः शौ ८, १, ४; पै १६, १, ४.

¶अव√मुष्, अवमुष्णात् काठ २३, ५.

अव√मृज्, ¶अवमार्ष्टि मै १, ८, ५; ¶अवमृज्यात् मै ४, १, ११; ५, ५; काठ २७, १; क ४२, १.

†अव-मार्जन[k]- -नानि ऋ १,

---

a) तु. टि. ?अवमारि।

b) गस. उप. कथन् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पाउ २, ३; पा ६, २, १४४; तु. पाका. प्रमृ.)।

c) तस. सामस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. दर.।

d) थाथादिस्वरस्य छान्दसेऽनवकाशो द्र्द्-उत्तरस्व. (पा ६, १, १९७; २, ११९)। १भात् गत्वाद् अपनेव विशेषः द्र.।

e) 'अवभ्रशात्' इति मुता. मात. शौ. प्रामाण्येन (=दनि.) शु-शोधः द्र. ('इव' इत्यस्यैव 'अव' इत्यस्य स्थाने स्वरलोपश्चेति माधी सम्बाधभिसंधेः)। 'अव भ्रशात्' इति कतिचित् मूको. सम्पन्नतापन् (गु. एव ऐकमती सेवः)।

f) 'अवयकस्मिव' इति पाठ्. मुता. मा. शि. मत्वारेव शु-शोधीत्व (तु. सपा.) 'अव' इत्यस्य दनि. योगः मुलमः द्र. (तु. इत्स्य-> -इत्यम् सस्य. टि.)।

g) व्यु. ? √अव्+अमच् प्र. उसं. (पाउ ५, ६८) इति वा, २अव्-म् (दश)+मः(=°इमच्)प्र. सन्तोष(पावा ४, ३,८) इति वा प्राची मतिः[वि. दे.(२,१९)√अव्+मः प्र. इति वदन् माध्यमिकाऽप्योजस्ति प्रति पर्नुयोज्यः]। 'अव' इत्यस्य श्लिष्टलक्षणः (तु. टि. अप-म-, २अव-म-)। अथवा मौलिक. अव+मं- (<√मा) इति कृत्वा .मम. उत्तरस्व. स्यात् (भूयसे विलोपेव तु. टि. अप-म-)।

h) तस. क्त्वान्त-कृत्-स्वर. (पा ६, १, १९३; २, ११९)।

i) तस. शत्रन्त-कृत्-स्वर. (पा ६, १, १८६; २, ११९)।

j) नाप्र. मन्॰. द्र.। उप. शानच् प्र. इति विशेषः।

k) तस. ल्युडन्त-कृत्-स्वर. (पा ६, १, १९३; २, ११९)।

१६३,५, मा २९,१६, का ३१, ३,५, तै ४,६,७,२, काठ४०,६

¶अव√मृद्, अवमृद्येत मै २, २,५

अव√मृश् >मर्शि, ¶अवमृशेत् तै ३, २, ६, २[२]

अवामृक्षत् काठ ३५, ४[२], क ४८, ५[२], शौ ७, ६६, २

¶अवमर्शयेत् मै ३, ७, १०[२]

¶अव-मृशत्– -शान् काठ २५, ७, क ३९, ५, -शान्त काठ २५,५

अव-मृश्य प्रति>त्य्°

अव√यज्, ¶अवयजते तै २, ३, १२, २,५, २,४, ३, ६, ३,१, ६,६, ३, १, ४, काठ १०, ६ २१, ६[६], २९, ३, ३६ ३ ६[२], ७, क ३१,२१[६],४७,४, ¶अव-यजति मै १, १०, ८, ११, २, ५, ६ ३, ३, ४[४], ९, १ ४[२] १०, ७, †अव[२]···यजति ऋ १, १३३, ७, शौ २०, ६७, १, ¶अवयनत मै १, १०, ११[४], काठ ३६, ६[४], अवयने तै २, ३, १३, १[२], ३[२], मै २, ३, १[४], ३[४], ६,१,४,९,१०[१], काठ ११, ११[२], १२, ६[२], १५, १, १७, १९[४], अवयजामहे मा ३, ४५, का ३, ५, २, काठ ९, ४, ३८, १३, क ८, ७, अव यजस्व[a] का ७, २ १, अव यज काठ ७,१२, शौ १९, ३,४, अवयजे मै ४, ३, १, ¶अवायनत् मै १, १०, १०, काठ ३६, ५, अव यजेत ऋ ७, ६०, ९

†अवयक्ष्व ऋ ४,१,५, मा २१, ४, का २३,१,४, तै २,५,१२, ३ मै ४, १०, ४, १४, १७, काठ ३४, १९ अव इक्ष्व[b] काठ ३५, १, क ४८, २[c]

अव[२] अयाट् तै १, ४, ४५, २, काठ ३८, ५, ¶अवायाषु मै १, १०, १२, काठ ३६ ६

अव[२] अयक्षि मा २०,१८ का २२, १,४, अव[२] यक्षि मै १, ३, ३९, काठ ४, १३ क ३, ११

अव-यजन[d]– -नम् मा ८,१३[६] २०, १७, का २२, १, ४, तै १, ८ ३, १, ३, २, ५, ७, मै १,१०, २, काठ ३८, ५.

¶अव-युज्य° मै १, १०, १४, १७, ४, ३, १

?अव-या[f] तै १, ८, ३,१‡[g] ३,२, ८, ३[h], मै २, ३,८[h], काठ ९ ४‡[i], क ८, ७‡[i], शौ २, ३५ १[h], पै १, ८८, ३[h]

?अव-या[j] ऋ १, १७३ १२

[a]) 'आ यजस्व' इति मा (७,४) पाभे ।

[b]) 'अव यन' इति शौ (१९, ३, ४) पाभे ।

[c]) 'ईप्स' इति मूको ।

[d]) गम स्युडन्त-कृत् स्वरः (पा ६, १,१९३,२,१३९)।

[e]) सस्व नाप्. ि द्र । उप ल्यप् प्र इति विशेष ।

[f]) व्यु[?] तु नाउ विसर्गान्तस्य मरूपस्य टि ।

[g]) 'अव-या' इति ऋ.(१,१७३,१२) पाभ (तु नाउ)।

[h]) तु यथालब्धि पपा, वैतु सा (शौ), WC (४०६) विसर्गान्त रू प्रतिपादुकौ।

[i]) वैतु 'यव्या' इति ऋ. (१, १७३, १२) पाभे ।

[j]) व्यु ? प्रकृतौ मताऽभेदेऽपि साधने मतभेदात् । तद् यथा । यथोपक्रम ३१ एव रू सति °अव-युाज् इत्येव मूलं मत पदन्वे भाविनि °अव-युम् इत्येव परिणाम उपभाद्यर्थेऽपेटलाम इत्येके प्रागवाद यक. (पा ३, २, ७२, पावा ३, २, ७१, पा ६,४,१४) । अति गौणिलरूपान्त्यलम इय (तु नम्र.) °अव-युाज् इत्यत एव 'यु' इत्यस्य प्र स्थाने ग्लोपरत्वनादागनिहृति स्वर माप्नुत 'या' इत्येवं प्र हुस्वेष्टसिद्धिरिति द्वितीय प्रकार [तु मा मै (उभयो स्थ विशरणा द्विलोपे)]। °अव-युाज्+सु (३१)रिति स्थित सकारलोपेऽग्नम्नपाद्‌स्य व्याकरणस्य ... [illegible] [तु w.(४०६), MVG (१८३)] । °अव-युज् +सु इति स्थिते नैव जकारसकारयो समापत्ती सकारमानाऽवसाने तत पूर्वस्याऽकारस्य दीर्घ इति तृतीयोऽर्वाग्वाद (तु GS\ ११, L४६३, ZDMG २७, ७०९) । एरिस्थ अपि यस्य विमर्शात् क्वचित् °अव-युान्- इत्यस्य हविष °अव-युानम् इत्यस्य कृत्तविकारमात्रमुपलभ्यतेति तु मत भवति । तथाहि । ऋ १, १७३, १२ इत्यत्र सुपा २यस्य पादस्य छन्दोमानतोऽक्षरोनस्य मूलत 'अस्ति हि ष्मा, ते शुष्मिन्नवयान' इत्येव सतोऽवसाने °अव यानस्->°अवयान >°याभ >°या° इति च (तु तै १, ८, ३, १) इति च विकल्पितविसर्गसाहित्य राहित्याभ्या विशिष्ट नैव विपरिणाम सभाव्येत [अन्यथा छन्दोदोषानैरूत्यसमवादित्यभिसधे (शाखान्तरेषु [तु मै १, १०, २, काठ ९, ४, क ८, ७] प्रकृतात् पादात् 'हि' इत्यस्य पदस्य च्युतेरप्येतद् भूय पुष्मिव भवति यथाऽत्र पा सभावितविस्मराय सुलभ इति) वैतु GW ORN AVM (१०१) यथावस्तानम 'अव युाक:' इति चतुरक्षरमनुमन्यमाना अपि °?अव-युाज इत्यस्य ३१ इतीव प्रतिपादुका राताथिन्त्या (यमन्तोऽन्त्यासातसमासादित्यभिसधे [तु अति-याज्, अनु याज्, अभि-याज्, प्र-याज् इति बाहुवा एव निर्णा,

मा ३, ४६†; का ३, ५, ३†; मै १, १०, २†; काठ ९, ४†; ३५, १२; क ८, ७†; ४८, १२.

¶अवे(व-इ)ज्य काठ ३६, ८; ११.

भुवे(व-इ)ष्टa– -ष्टम् काठ ३६, ६; -ष्टाः मा १०,१०; का ११, ५, १; तै १, ८, १४,१; ५, ६, ३, १¶; मै २, ६,१०; ¶४, ३,२; ४,४; काठ १५,७. [°ष्ट- अन्°]

¶भुवे(व-इ)ष्टिb– -ष्टयः मै ४, ४, ६; -ष्टिः मै १, १०, १०; २, १, ४; काठ ३६, ५; -ष्टिम् मै १, १०, १२; ३, ६, ४; काठ ३६, ६; -ष्टयै मै १, १०, १०–१३; काठ ३६, ६²; ७.

अव-युत्- अवे द्र.

अव√यम्, (अुव···अयंस्त ऋ १, ५६, १.)

अव√यस्

अव-यासc– -साय तै १, ४, ३५, १; काठ ४५, ६.

√°अवयास्d, भुवयासत्e ऋ ६, ६६, ५.

†भुवयामिसीष्ठाःf ऋ ४, १,४; मा २१, ३; का २३, १, ३; तै २, ५, १२, ३; मै ४, १०, ४; १४, १७; काठ ३४, १९; भुव[1]···अयासिषम्[f] मा ३, ४८; ८, २७; का ३, ५, ५; ९, ४, ४.

अव-यस्- अव√यज् > !अव-याः टि. द्र.

अव√या

†अव-यात्b– -ताम्[i] ऋ १, ९४, १२; मै १२, १, १२.

पा ६, २, १४४]; गपू. चत्वारोऽपि वादाय छन्दोमानसाकल्पसुरेत्नुकाः] । काठ ९, ४; क ८, ७ इत्युभयत्र द्वितीयमिव यदेतच्छ्रूयेत तस्य मौस्थि [=°यवीया (तु. AVM १३६)]>यव्या>अव्या>अवया इति नैप्र. विश्वरमात्रतयाऽऽस्थेयत्वादाभासिकमात्रत्वं द्र. (तु. ऋ १, १७३, १२; मै १, १०,२) । यच्च नापू. तै ३, २, ८, ३ प्रभृ. सटिप्पणेषु स्थ. श्रूयेत, तद् °अव-याज्- इत्यस्य प्र१ इत्येव सत् नैप्र. लुप्तान्त्यवर्णं द्र. (=°अवयाद् >°अवया) । ननु °अव-याजस्- इत्यनेनैवेहाऽपि निर्वाहः कोऽर्थः कल्पनाऽन्तरेणेति । नेति । कुत इति । तै. 'इयम्' इत्यतोऽन्यत्र 'या' इत्यतः (सर्वत्र च छन्दोविनिर्गतः 'इयं या' इत्येवं पदयुग्मतया सु-शोधात् सतः) वि. स्त्री. प्राति. भावग्राहिनत्वोपगमाय 'अव-याजम्-' इत्यस्य च न.मतोऽन्यथा वसंभवाय °अव-याज्- इत्येव मुख्यं सदत्र सुसंगतमिति । यन्तत्तो यच्च काठ ३५, १२; क ४८, १२ इत्युभयत्र च श्रूयेत, तस्याऽपि नापू.निगमस्येवाऽन्त्यवर्णलोपाऽऽनन्तर्यामानत्वं सुयत्नं द्र. (आगतेऽप्यस्थाने '°अवयाशोऽस्मि' इत्यस्य मौलिकस्य पा. सतः 'अवया असि' इत्येवं दुर्गतिरोमन्वर्थदिर्त्वनिर्गमे:) । एवंच. °अव-याज्-, °अव-याजम्- इत्येतयो. प्राति. यद्र. पाव. अव√यज् इत्यतः भावे [illegible] द्र. च °असुन् प्र. च द्र. । मौस्थि. तु अव√याज् इत्यतः [illegible] च असुन् [illegible] (इत्युक्त्वा [illegible]) । यनि. स्प. स्थंत्र अव√या>°अव-[illegible] इति [illegible] [illegible] । एवं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [तु. टि. √°अवयास्

>°अव-याम्-, °अव-यासम्-, यया-; ORN. ऋ. (१, १६५, १५); w. शौ (२, ३५, १); NW. च] ।

a) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,४९) ।

b) गस. क्तिन्नन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २,५०) ।

c) गस. उप. घञन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६, २,१४४) ।

d) मौस्थि. √°याज् इत्यस्य सस्वरः सन् सकर्मकः या. √यम् इत्यस्याऽकर्मकस्य च सतः सजन्मा तद्वद् √या(<√°यु) इत्येतद्वर्गीयः यङ्. (तु. °अवयाज्-, °अव-याजम्- ययोः स्थाने उच्चारणोच्चारणयोः संभेदात् °अव-याम्-, °अव-यामम्- इत्येते प्राति. अपि मुख्ये द्र.) ।

e) तु. सा. अव√यम् इत्येतत्-पर्यायत्ववचनेन यनि. नेदीय इव स्पर्शुकः; वैतु. PW. प्रभृ. अव√या इत्येतद्-वृत्तत्वं प्रतिपादुकाः सन्तश्चिन्त्याः (सकर्मकत्वगतद्यावप्रयोगकत्वादिति । ननु 'अवेन' योगेऽस्य सकर्मकता स्यादिति । नेति । यथामिति । पृथग्-भावदर्शिन्यपेक्षया कर्मणा तानं कृतभावुकत्वसामान्यात् सकर्मकत्वाऽसंभवादिति) ।

f) तु. दस्प. भा. ग्रा. उ. म. च √यम्>√यापि इत्यस्य [illegible] इत्याऽऽपर्पणः यनि. एव [illegible]; वैतु. पाम. (३, १, ३७), PW. प्रभृ. च अव√या इत्यस्य [illegible] प्रतिपन्नाः सन्, स्त. टि. विमृश्याः । [illegible] [illegible] [illegible] इत्यने सत् इत्यस्य [illegible] [illegible] प्रयोजनं [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] तु. सात. (३, ८३) ।

g) PW. प्रभृ. [illegible] स. टि. [illegible] द्र. ।

h) [illegible] [illegible] (पा ६, १, ११९) ।

i) विभक्तिस्वरः [illegible] (पा ६, १, १७१) ।

*अव-यात[a]-

अवयात हेळ(ड)स्[b]- -ळा ऋ १, १७१, ६

अव-यातृ[c]- -ता ऋ १, १२९,११, ८,४८,२, शौ२,२,२, पै१,७,२

अव-यान[d]- -नम् ऋ १, १८५, ८, शौ ८, १, ६, पै १६,१,६

*अव-यापयितृ- अव-यातृ- टि द्र

*अव-यापित- अव यान- टि द्र

अव-यै° ऋ ८, ४७, १२

?अव-या, ?अव-या ,अव-याज् , ?अव याज-,अव-यानस् अव√यज् द्र

*अव-या , अव-यात्- अव√या द्र.

अव-यास्- अव-यास् , अव-यासस्- अव√यस् द्र

अव√यु>यावि, अव अयुवन्त पै १९,५,५

अव…यावयामसि पै ७, ८,२

अ-वयुन[f]- -नम् ऋ ६, २१, ३

अव(वा)र(व√*अ[आ]र्,ऋ),अवा रम् तै २, ६, ३, ४

अव ऋति[g]- यै मा ३०,१२, का ३४, २,४

?अव(व ऋ)र्ति[h]- -र्ति ¶मै ३, ७, ४,४,६,६, शौ ४,३४,३, १०, २, १०, १२,८,१०, पै ६,२२, ४, १६, ६०, २, १४४, ९, -र्तिम् ऋ [१, ११८, ३, ३, ५८, ३] ५, ७६, २, ¶तै ७, २, १, ४, ४, २, १[२], २, ¶मै १, ६,३, ८,८, ¶काठ २४,६[२], ¶क ३७, ७[२], कौ २, ११०३[i], शौ ९, २, ३, ४, ४,१७, १९, ३१,११[2i], पै २,३,५ १६,७६, ३,१४९,१०,-र्त्या ऋ ४,१८, १३ तै १, ५, ३, २, काठ ८, १४, क ८,२, शौ १२ २,१५

अवर्ति-मत्- -मत् पै ९,१८,४

अवा(व-आ)र[l]- -राय मा ३०, १६ का ३४,३,३, -रे तै ७,३,१६ १, काठ ३४, १६, ४३, ६ पै २, १९, २ [°र- अन्°]

अवार्-वस्(>)[k]ऋ१०,१५६

अवारीय[l]- -तीयेभ्य काठ४३,६

?अवार्य[m]- -र्या मा २५,१ का २७,१,२, मै ३,१५,१, -र्याणि मा २५, १, का २७ १, २ मै ३,१५,१, -र्याय मा १६, ४२ का १७,७,१, तै ४, ५ ८,२, मै २,९,८, काठ १७,१५, क २७, ५ -र्येभ्य तै ७, ३, १६,१

a) नैप्र. *अव-यापित इत्यस्य विपरिणाम इति कृत्वा गस कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वर द्र [पा ६, २,४९ (तु NW)] । यद्वा पाप्र वस (पावा २, २, २४) पूप्रस्व द्र (='अव-गत यात वेगो यस्य तादृशं हेळो यस्य' इति नाउ परपरित सबन्ध)।

b) बस पूप्रस्व (पा ६ २, १)। उप यद्र ।

c) गस तृजन्त-कृत् प्रस्व (पा ६,१,१९३,२,१३९) अर्थत *अव-यापयितृ-इत्यस्य नैप्र सुगम परिणाम द्र।

d) गस कृत् प्रस्व (पा ६, १, १९३, २, १३९)। उप करणे ल्युट् प्र (वैतु PW प्रभृ भावे इति)।

e) गस उप कै प्र उस कृत् प्रस्व च [पा ३, ४, १०, ६, २. १३९ (तु PW प्रभृ)] । अर्थविरोधस्त्वेव शङ्क्येत । काम्यमानस्य भद्रस्योपयान विषयकनिवृत्तेरपि प्रसङ्गात् । न च कस्याऽपि 'भद्र मां मोपयातु' इति कामो भवति । एवं च कः गतिरिति । आप सुगमं द्र, किन्तु *अव-या इति कर्तरि निष्प [illegible] 'रक्षमित्र' इत्यनेन समानाधिकरण [=दूरवर्तिने वा समीपवर्तिने वा [illegible] समान महा [illegible] (तु गा [illegible])]। अस्मिन् दर्शने [illegible] (पा ६, ४,१४०)। इदं च ऋति ऋ १, १०१, ११ (तु टि. ?अव-या) [illegible] (तु [illegible]) [illegible] दिक् ।

f) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

g) गस क्तिन्नन्तेऽनन्तरगति स्वर (पा ६, २, ५०)। प्रकृतिभाव शाखाविशेषनिष्ठ (पा ६,१,१२८,वैतु नाउ)।

h) व्यु ? विप्रतिपत्तेर्भूयोविमर्शस्य साऽवकाशत्वात् । तथाहि । ?अ+?वृर्ति-(<√वृत्) इति तस नञ्-स्वर इति सा (शौ ४, ३४,३) । अव+√ऋ(>√अर्)+क्तिन् प्र अनन्तरगतिस्वरश्च इतीव प्रतिपत्ता PW प्रभृ ऋति इति वा ?अर्ति- इति धा उप इति कृत्वा गुण पद्या वा स्यु शकन्ध्वादिवत्पद्या वेति दिक् ।

i) 'अमतिम्' इति पाण्डु पठति । WR तु यनु । तदन्यतरसाधीयस्त्व विमृश्यम् ।

j) व्यु ? गस उप √*अर्+घञ् प्र थाथादि स्वरश्च (पा ६,२,१४४, तु NW)। यद्वा, <अव√तृ सति माध्यमिकस्य तकारस्य नैप्र लोप द्र (तु [illegible] अवर- यत्र तीवरी स्थितिर्नभूत्वपि [illegible] नेदीय इव स्पर्शुका स्यात्)।

k) तमिल् प्र लित्स्वरश्च [पा ६, १, १९३ (वैतु सा ?अ+वार् [<√*वृ] इति कृत्वा तस ?अ वार- इति भिन्न प्राति. उपक्ल्प्तु)] ।

l) छ>ईय प्र उस (पा ४,४,११७)। 'अवार्य> -र्येभ्यः' इति तै (७, ३,१६, १) पाभे ।

m) [illegible] प्र [illegible]-स्वरश्च (पा ४ ४, ११०; ६, १, १८५)। यद्वा ढे प्र नैप्र *अवारीय

अवुर्[a]॰ -व ऋ १, १३३, ६

अवर,रा[b]- -रे ऋ १, १६३, ९, १०, ८८, १७, १९, मा २९, २०, का ३१, ३, ९, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३, शौ १८, २, ३२§ -रम् ऋ १,[१५५, ३, (९, ७५, २)] १६८, ६, १०, ५५, ४, ८६, ३, १२०, ७, मै १, ६, १०¶, ४, ९, १२, काठ १४, ६, २८, १०, २९, २, ¶क ४५, १, ३, शौ १, ८, ३, ५, ११, ५ ७, ३६, ३, ८, ३, ३†, १०, ८, ८, पै ४, ४, ९, ५, ९, ५, ६, १, ७†, ८, १, ५, १६, ६, ३†, १०१, ३, -रा शौ ७, ४२, १, -रा पै १५, ९, ४, -राणि ऋ ८, ९६, ६, ९, ९६, ७, कौ २, २९५, जै ३, २४, ११, -रात् ऋ ७, ६, ७, -रान् ऋ २, ३४, १४ ८, ७५, १५ ९, ९७, १७, १०, ८१, १, मा ११, ७१, १७, १७, का १२, ७, ६ १८, २, २, तै २, ६, ११, ४, ४, १, ९, २, मै २, ७, ७, १०, २, काठ १६, ७, १८, १, क २८, २, शौ १२, २, २१§, -राय शौ १, १२, ४, -रास ऋ ६, २१, ६, -रासु ऋ १, १४१, ५, -रे ऋ २, ९, ३, १२, ८, २४, ११, ४, २५ ८, १०, १५, १, †मा १७, ७५, १९, ४९, †का १८, ६, ११, २१, ४, १, तै २, ६, १२, ३†, ४, ३, ३, २, ६, ५, ४†, ¶६, ४, ६, २, ३, मै २, ७, २०[b], १०, ६†, ४, १०, ६†, काठ १२, ८, १८, ४†, २३ ८, क २८, ४†, ३६, ५¶, शौ ५ २, ६‡[c], २४, १६, १०, ७, २१, १८, १, ४४†, २०, ३४, ८†, १०७, ९‡[c], पै १३, ७, ८†, -०रे तै ३, ४, ५, १, शौ १, १७, २, -रेण ऋ १, १६४, १७, १८, ४३, ६, ९, २, शौ ९, १४, १७ १८, १५, २५, १३, १, ४१§, पै ७, ३, ७§, ८, १, ५§, १६, ६७, ७, ८, -रेभ्य मा ५, ४२, २३, ४४, का ५, १०, २, २५, ८, ६, तै ५, २, १२, २, मै १, २, १४, ३, ९, २¶, काठ ३, २, २६, ३[2], ३९, ७, ५०, ६, क २, ९, -¶रेषाम् तै २, २, २, ४, -रेषु ऋ १०, ५६, ६, ७, -रै मा ७, ५, का ७, २, २, तै १, ३, ५, १, ४, ३, १, ६, ३, ३, १[2], ४, ६, २, ३, मै १, ३, ५, काठ ४, १, क ३, १

॰अवरतस्पर् एउ टि द्र

अवर-पर्[d]- -रम् शौ ११, ३, २०, पै १६, ५४, १३

अवर-स्-पर्[e]- -रम् मै ४, ४, ६¶, -राय मा ३०, १९, का ३४, ४ १

अव√र(<>ल)म्भ्

अव-रम्बमाण- -ण ऋ ८, १, ३४

अव√राध्, अव॰॰॰अरात्सी शौ ५, ६, ६, पै ६, ११, ८

>॰अवारिभ->यनि इति कृत्वा स्वरितविपरिणाम द्र [पा ८, २, ४ (तु टि पार्थै-)]। २य सरूप यद्र ।

[a]) अव+॰अुर्- (=√॰अर्+भावे क्विप्) इति कृत्वा गस शकन्ध्वादित्वम् उपप्रस्व च (पा६,२,१३९)। वा क्विवि इति न द्वि१ एवोपलभ्यते [तु टि अघस्॰, अवस्॰, ११ १४ १, १३, वैनु पा (८, २, १७) अवस्॰ इत्यतोऽभेदे सति साहितिकनिपातनमात्र रेफान्तत्वमिति(तु परि टि अघस्)]।

[b]) व्यु १ क संदेह इति। स सति तदवयवयोरिति। न स इनि। कुत इति। पपा अनवग्रहादिति। नेति। कुत इति। अवयवयो स्पष्टेतरत्वेऽप्य याप्यसहितत्वेऽपि तथोपलम्भात् तथात्वस्याऽनैकान्तिकत्वादिति। तर्हि स असत्येव √अव् इत्येतज्ज कृत् स्यादिति। नेति। कुत इति। सबन्धाऽभावादिति। तर्हि सब धात् क उपगम इति। 'अव' इत्येतदर्थक इति। तर्थवयवयो संदेह इति न वक्तव्यमिति। कथ वक्तव्यमिति। उत्तराऽवयव इति। आमिति (तु ११ १,१३)। कः सदेहप्रकार इति। उप √तृ>भावे ॰तर- इति वा √ऋ>भावे ॰अर इति वेति। क स इति। बस इति। प्रथमे कल्पे नैप्र तकारलोपे सति शकन्ध्वादित्वम् उत्तरे कल्पे च मूलत एव तदिति विवक। उभयथाऽपि पूपप्रस्व समान। अथवा ऽवयवयोरेव सदेह इति। कथमिति। ६अु+√वृ>वर- [=आच्छादितत्वे सति विप्रकृष्टपर्याय (तु अभा)] इति वा √पृ>पुर- (व्याप्तत्वे सति विप्रकृष्टपर्याय सन् नैप्र वकारितपकार) इति वा कृत्वा तस नम्-स्वर इति। अथापि वा(√॰अर्>भावे)॰अुर्-(तु √॰अर्भ्,√॰अवर् इत्यत्राऽऽद्यावयव)+(√॰भृ>भावे) भर- इति कृत्वा ॰अुर्भर- इति बस पूपप्रस्व नैप्र यनि वर्णविपरिणामश्च द्र (अपि च तु टि १अु पर, अवार्-)।

[c]) 'अवरम्' इति ऋ. (१०, १२०, ७) पाभे।

[d]) द्वस एकवत्त्वम् उसं सासस्व च (पा २, ४, १२, ६, १, २२३)। वा क्विवि द्र।

[e]) सुट् उस [पा ६, १, १४४ (तु पपा, PW. प्रभृ च)]। मौस्यि तु ॰अवरतस्पर्- इत्यस्य सत नैप्र त-लोप द्र। एस्यि ॰अवर-तस्+पुर- (=भावे)

¶अव √रिफ्

अव रिफत्– -फन्तौ काठ २७, ८

अव √रुच्, अवरोचते शौ ३, ७, ३, पै ३, २, ३

अव रोकिन्[a]– -किण मा २४, ६, का २६, २, १, मै ३, १३, ५

¶अ-वरुण[b]– -णम् मै २, १, २, ५, ६, काठ १०, ३, १३, १

¶अ-वरुणगृहीत[c]– -त मै २, ५, ६, काठ १३, २, २२, ११, –तौ मै १, १०, १२, काठ ३६, ६

¶अ वरुणग्राह[c]– -हाय तै ६, ६, ५, ४.

¶अ-वरुण्य[d]– -ण्यम् मै ४, १, ५, काठ ३१, ३, क ४७, ३

¶अव √रुध् > रुरुत्स, अवरुन्धे तै १, ५, २, १, ५, ४, ४, ७, २^{२}, ५, ८, १, ४^{२}, ६, ७, ३, ७, ४, २, २, १, १, ५^{२}, २, ६, ४, २, ७, २, ५, ६, ७, ३, ४, ५^{२}, ६, ७, ८, २, ४, ५, २, ४, ५, ८, ५, ७^{२}, ९, ४, १०, २, ११, १, ५^{२}, ३, २, ३, ७^{२}, ८^{२}, ९, ७, २^{२}, ३^{५}, ९, ३, ४, ९, ३, ११, १, ६^{४}, ५, ३, २, ४, ४, ५, ३, ७, ३, ४, १०, ३^{२}, ४^{२}, ११, २^{१}, ६, १, १^{४}, २^{४}, २, ६, ९, १, ३, १, ५, १, २, ३, ४, १, २, ५, २, ३^{४}, ४^{१}, ४, १, ४, ३, ३, ८, १^{१}, २^{२}, ९, ३, ५, ५, २, ३, ४, ४, ७, २, ९, ३, १०, २, ५, १, १, १, २, २^{२}, ८, २–५, ९, २, ५^{१}, ६, १०, २, २, १, २, ६, ३, २, ४, ६, ५, ५, ६^{१}, ६, १^{१}, ३, ५,

८, ७, ९, १^{२}, ३; ५, ६, १०, ७, ३, १, ३, २, ४, ४, ७, ७, २, ८, १^{२}, २, ३, १०, १^{२}, ११, २, ३, ४, १, २^{२}, ३, ४, १, ५, ६, ३^{२}, ५, ६, ७, ४, ६, ७^{२}, ८, १^{२}, २, ३^{२}, ४^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ९, २, ३, ४^{२}, ११, २, ४^{२}, ५, १, ५, ७, ६, ३^{२}, ६, २, ३^{२}, ६^{२}, ६, ४, १०, २, ७, २, २, ३, ३, ४, १, ८, ३, १०, ३, ६, १, १, २, ६, २, १, ४, ७, ३, १, २, ४, ४, १^{२}, ४, ८, ५, २, ७, ३, ८, १^{२}, २, ४, ९, २^{२}, ३, ५, ६^{२}, १०, २, २, १, ३, २, २, ४, १, ५, ६, ४, ७, २, ३^{२}, ८, ३, ९, ४, ३, ३, ६, ६, २, ७, ३, १०, ३, ११, ३, ५, ४, १, ३, २, ५, ३, २^{२}, ४, २^{२}, ३, ५, ४, १, ६, ५, ६, ४, ५, ५, २, १०, १, ११, ३, ६^{२}, ७, १, २, १, ४, २, ८, २, ९, १^{२}, १०, ४^{२}, २, २, १, २^{२}, ३, १^{२}, २^{२}, ५, ५^{२}, मै १, ४, ७, ४, ९, १०^{२}, १४^{२}, १५, ५, ६^{२}, ७^{२}, ११, ६, ३, ४^{५}, ५^{५}, ७, ८^{६}, ९^{२}, १०, ११^{२}, ७, २^{२}, ३^{२}, ४^{२}, ५, ८, १, ४, ५, ६^{२}, ८, ९^{२}, ९, ७^{२}, १०, ६, ११, ६^{२}, ८, ९^{२}, २, १, ८, २, १, ८^{२}, ३, १^{२}, ४, ४, ८, ५, १^{६}, २, ५^{२}, ७, १०, ११, ३, १, ५, ९^{१}, २, १^{२}, २^{२}, ३, ५^{५}, ६^{४}, ७, ८, ३, २^{१}, ३^{१}, ४, ८, ०, ४, १^{१}, २^{५}, ३^{५}, ४, ६^{१}, ७, ८, १०, ६, ३^{२}, ५^{१}, १०, ७,

१, २^{२}, ४^{५}, ५, ६^{२}, १०^{१}, ८, ५^{२}, ६^{२}, ७, १०, ४, ४, १, १, ९, १३^{२}, १४, २, ४, ७, ८, १०, ११^{२}, ३, ३^{२}, ६, ७, १^{१}, २, ४, ७^{२}, ९, ५, १, ३, ५, ७, ६, ७, ९^{२}, ७, ३–५, ८, ८, काठ ६, ८^{३}, ७, ८^{२}, ९, १४^{१}, ८, २^{१}, ५, ८, १०, ११, १२^{४}, १३, १५, ९, १^{३}, ३, १५^{१}, १६, १०, २, ८, १०, ११ ११, १, २^{६}, ४, १२, १^{६}, ४^{५}, ५, ७, ११, १२, १३^{२}, १३, १^{४}, ४, १२^{१}, १४, ६^{२}, ८^{३}, १९, ६^{२}, ८, १०^{५}, ११^{२}, १२^{२}, २०, १^{४}, ३^{४}, ४^{१}, ५^{१}, ७^{४}, १०, १२, १३^{४}; २१, १^{३}, २^{१}, ३, ४, ७^{२}, ८^{४}, ९^{२}, ११^{११}, १२^{४}, २२, ६^{१}, ७, ८, २३, १, २^{४}, ३, ४, ८, २४, २^{२}, ४^{२}, ५, ८, २५, २, ४, ५, ६, ७^{१}, ८, २८, ४, ६, ९, २९, २, ३०, १०, ३१, ७, १०, ११^{२}, १५^{२}, ३२, १^{५}, ६, ७^{१}, ३४, ३, ५, ६, १०^{१}, १२^{२}, ३५, १६, ३६, १, ७, ३७, १, ७^{२}, १७^{५}, क ४, ७^{१}, ६, ३६, ७^{१}, ७, १, २, ६, ७^{४}, ८, ८, १, ३, ४^{२}, ३०, ४, ६, ८^{१}, ३१, १^{१}–३^{१}, ५^{६}–७^{१}, ९^{२}, १२, १४–१६, १७^{१}, १८, १९, ३४, १^{५}, ३५, १; ७, ८^{१}, ३६, १, ३७, ३^{१}, ५^{२०}, ६; ३८, १, ५, ३९, १–३; ५^{१}, ४०, १, ४४, ४, ६, ९, ४५, ३; ४६, ८, ४७, ७, १०, ११^{४}, ४८, १४, शौ ९, ५, २१;

इति इत्या सम साम्रस्य. चेति दिक् (वैतु PW. प्रभृ मग. इव परपन्त स्वरतश्चोद्या)।

[a]) सम उप कर्तरि विनुण् प्र कृत्यं पुरस्य च (पा ३, २, १४१, ७, १, ५२)। तरस्यर । उ म. च अव /[illegible] विपरतमपि मूल ।

[b]) यस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र । चा द्विवि. द।

[c]) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[d]) तस अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप यद्र ।

[e]) एकतरत्र 'अवरुन्ध' इति मुद्रा सति बोधनारोप ।

६, ९; ९, २; ४; ६; ८; १२, ३, ४१; १५, ११, ३; ४; ६; ८; १०; १३, २; ४; ६; ८; १०; §पै ९, २१, १–७; ९–१२; १६, १११, ११; ११२, ७; ८; ११४, १^{२}–४^{२}; अवरुन्धे तै ३, ३, ६, १; §शौ ९, ९, २; ४; ६; ८; अव…रुन्धे तै १, ७, ६, ७; ५, २, ९, ६; ४, ४, ५; ७, २; ३; ५. ६, २; काठ २१, ७; §पै ९, २०, १–१२; अवरुन्धाते मै १, ८, ९; अवरुन्धते तै ६, ५, ९, ४; ७, २, १, २^{२}; ६, २; ३; ३, ३, २; ५, ३; ६, २; ७, ४; ८, १; २; ४, १, २; ३; २, ३; ५; ३, २; ४; ६; ४, ३; ५, २; ३; ६, २; ३; ११, २; ५, ३, १; २; ४, १; ५, २; ६, ४^{२}; ८, १; २; ४; ९, १; ३^{२}; ४; १०, १; मै ४, ३, ८; काठ ३३, २; ४; ८^{४}; ३४, ५^{२}; ७; ९^{२}; §शौ १३, २, १५; अवरुणधै काठ ८, ३; क ६, ८; अवारुन्ध तै २, ५, ३, २; ५, २, १, २; ६; ३, ४; ३, ८, १; ६, ६, ४, ५; ७, १, ८, २; २, २, १; ४, ३, १; ५, ९, १; मै १, १०, १२; २, २, ८; ३, २; ३, ३, १; काठ १०, १०; १२, ५; १९, ११; १२; २०, १; ३६, ६^{२}; क ३१, १–३; अवारुन्धत तै ३, ३, ६, १; ५, ४, १, २; ७, २, ६, १; ५, २, २; ८, १; काठ ३३, १; §अव…अरुन्धत खि १, ११, ४; अवरुन्धीत तै ५, १, ९, २; अवरुन्धीमहि तै ७, २, ६, १.

§अव…रुधत् ऋ १०, १०५, १[a]; कौ १, २२८[a]; जै १, २४, ८[a]; अवारुद्ध मै १, ५, १०; ११^{२}; ३, ७, १; काठ २०, ५; क ३१, ७; अव…अरुत्सत काठ ३३, २; अव…अरुत्स्महि तै ७, ५, २, १; काठ ३३, १; §पै १६, १४९, १२?[b]; अवारुध्म मै १, ६, ५.

अवरुध्यते मै १, ११, ६; ४, ३, ३; ४, ७; अवरुध्यन्ते मै ३, १०, १.

अव-रुद्ध, द्धा°– -द्धः §ऋ १०, २८, १०; मै ३, ९, ४; काठ २४, ८^{२}; क ३८, १^{२}; -द्धम् तै ५, ४, ९, २; ७, ५, १, २; मै १, ११, ९; क ३७, ३[d]; -द्धा तै ३, ४, ३, ८; काठ ६, ८; १३, १२; क ४, ७; -द्धाः तै २, ३, ९, ३; ५, ७, ५; ३, ४, ८, २; मै ३, १०, १; काठ ३४, १७; -द्धानि तै २, ५, १०, ४; मै ३, २, ५; -द्धेन तै ५, २, ५, ६. [°द्ध-अन्°]

अव-रुद्धि[c]– -द्धयै तै १, ५, ४, २; २, १, ९, ३; ४, ६, २; ९, १; २; ४; ५, १०, ४; ३, ३, ६, १; ५, १, १, ४^{२}; २, ५, ५^{२}; ६; ६, ३; ८, ६; ९, ३; ४, ५, २; ९, २^{२}; ६, ३, २; ६, १, ८, १; १०, २; २, ९, ४; ३, ७, ५; ७, १, ४, २; १०, ४^{२}; २, १, ३; २, १; २^{२}; ३, २^{२}; ५, ५; ३, ४, १; ४, ३, ४; ५, ३; ७, २; ५, ८, ३; ९, ३^{२}; ४; मै १, १०, १२^{२}; ११, ८^{२}; ९^{२}; २, ४, ८^{२}; ३, १, १^{२}; २^{६}; ४^{२}; ७; १०; २, २; ५; ३, १; ६^{२}; ४, १; ३^{२}; ६, ९^{२}; ७, ४; ८, ५; ८; ९, ६; १०, २; ४, २, ४^{४}§; ३, २; ४, ९; ५, ३; ६, ५; ७, ३; ९; काठ ८, ३; ८^{२}; १२, १३; १३, ७; १४, ८; ९^{२}; १०; १९, १^{२}; २^{२}; ६; २१, ११^{२}; २३, १; ५^{२}; २६, ६; २८, ९^{२}; २९, ३; ७; ३२, १^{२}; ३३, ४; ३४, ५; ९; ३६, ६; क ६, ८; ७, २^{२}; २९, ८^{२}; ३०, ४; ३५, ७; ४१, ४; ४४, ९^{२}; ४५, ८.

अव-रुधम्[f] तै २, ३, ७, १; ५, ४, १, २.

अव-रुध्य[g] तै १, ५, १, ४^{२}; ३, ४, ३, ४; ५, २, ५, ६; ७, ८, ३; १०, २; ६, ६, ११, ४; ७, ३, १, ४; काठ ७, ९^{२}; १०, १; ११, २; २१, ११; ३७, १. [°ध्य अन्°]

अव-रुध्य[h]– -ध्यम् काठ २४, २; -ध्याः तै १, ६, ७, ३.

अव-रुन्धम्[i] मै १, १०, १२; ३, ८, ६.

अव-रुन्धान[j]– -नाः काठ ३३, ३.

---

[a]) द्र. AVJI. (९८) यदनु 'आ' इति वैराजस्य सतः १भस्य पादस्याऽन्ते द्र. ।

[b]) '?अनुत्स्महि' इत्यत्र टि. द्र. ।

[c]) गस. कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।

[d]) सपु. काठ. (२४, २) '-ध्यम्' इति पाभे. (यद्र.) ।

[e]) गस. उप. क्तिन्नन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ५०)।

[f]) गस. कमुलन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[g]) सस्व. नापू. टि. द्र. । उप. ल्यबन्तम् ।

[h]) गस. उप. क्यप् प्र. उसं. कृत्-प्रस्व. च (पा ३, १, १०९; ६, २, १३९) । सपु. क. (३७, २) '-द्धम्' इति पाभे. [तु. यस्था. संटि. (विधिवाक्यत्वात् क्यबन्तत्वं तु मौलिकतरं स्यादिति मतम्)] ।

[i]) गस. उप. णमुल् प्र. उसं. कृत्-प्रस्व. च (पा ३, ४, १२; ६, १, १९३; २, १३९)। णित्त्वेन सार्वधातुकत्वात् श्नम् विकरणः द्र. ।

[j]) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

अव रुरुत्समान[a]– -नः काठ १२, ५; —नाः तै १,५,१,१.

अव-रोध[b]– -धेः मै ४, ४, २.

§अव-रोधन[c]– -नम् ऋ ९, ११३, ८.

अव √रुह्, ¶अवरोहति मै ३, ३, ६; काठ २१,७; अवरोह तै १, ३, १३, १; अव…रोह कौ १, ५३२‡[d]; जै १,५४, ८‡[d].

अवारुक्षत् पै १४, २, २.

अव-रूढ[e]– -ढौ शौ ६, १४०,१.

अव-रूढि[f]- प्रति>त्यु°

अव-रोह– -हस्य पै १३, ३, ३. [°ह- प्रति>त्यु°]

अव-रोहत्[g]– -हन् ऋ ५, ७८, ४; -हन्तम् पै १४,२,१;१० [°हत्- अभि>भ्यु°, प्रति>त्यु°]

अव-रोहिन्- प्रति>त्यु°

?अव-रोधा[h]– -धा काठ २६, ११; पै ३, २१, २.

अव-रोकिन्- अव √रुच् द्र.

¶अ-वर्चस्[i]– -र्चसम् शौ ४, २२, ३; पै ३, २१, २.

?अ-वर्जिंयस्[j]-

अवर्जुषी– -षीणाम् शौ ७ ५२,२

?अवर्ति- अवर् द्र.

[1]अ-वर्त्र[l]– -त्रैः ऋ ६, १२, ३; मै ४, १४, १५.

अ-वर्मन्[l]– -र्मणः शौ ११,१२,२३.

*अ-वर्ष[k]-

१अवर्ष्य[l]– -र्ष्याय मा १६, ३८; का १७, ६, २; तै ४,५,७, २; मै २, ९, ७; काठ १७,१५; क २७,५.

¶अ-वर्षिष्यत्[m]– -ष्यन् तै २,४,१०, ३; काठ ११, १०.

¶अवर्षिष्यन्ती– -न्ती काठ २५, १०; क ४०, ३.

¶अ-वर्षुक[n]– -कः तै ५, ४, १, ४; ६, ३, ४, ६; ४, ५, ६; ५, ६, ५; मै १, १०, ७.

२अ-व(र्ष्य>)र्ष्या[o]– -र्ष्याभ्यः तै ७, ४, १३, १; काठ ४४, २.

¶अव √लिप् >म्प्, अवालिम्पत् क ३९, १[p].

अव-लिप्त[q]– -प्तम् मै २, ५, ५¶; —प्ताः मा २४, ३; का २६, १, ६; तै ५, ६, २३, १; मै ३, १३, ४; काठ ५०, ३.

¶अव √लिह्, अवालेट् मै ३,१०,६; काठ २९, १; क ४५, २.

¶अव √लुप् >म्प्, अवलुम्पन्ति तै ३, २, २, १.

¶अव √वद्, अववदेत् काठ २५, ८; क ४०, १.

अव √वा, अववाति ऋ १, ५८, ५; १०, ६०, ११.

---

a) गस. शानजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९७;२,१३९)।

b) गस. उप. घञन्ते थाथादि-स्वरः (पा ६,२,१४४)।

c) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१९३;२,१३९)।

d) 'अव…सीद' इति याकृचः (९, ९६,१३) पाभे.।

e) तु. टि. १अव-गत-।

f) गस. उप. तिन्नन्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६,२,५०)।

g) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १,१८६;२,१३९)।

h) विकृतः पा. इति कृत्वेह 'इव रुंधा' इति द्विपदः शोधः सुवचः (तु. ऋ ४, १, ३)। स्वतन्त्रा मतीयं शु. शोधयितुमनर्हति मा शङ्कि। तथा सति सार्थक्स्य पा. दुर्लभत्वात्।

i) बस अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

j) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। कुतः संदेह इति। उप. स्वरूपत इति। रूपमिति। √वृज् इत्यतः क्वसौ प्र. ववर्जिवस्- इत्यस्य न्याय्यत्वादिति (तु ऋ १,१३४,६)। ननु नेह √वृज् इत्यस्य वृत्तम्, किन्तु समस्ते सद् २भवृन्- + √गृष् इत्यस्येति। कुत इति। 'देववर्जनाम्' इति पै.गधु. पाथे. इति कृत्वाऽस्य पैनरन्त्येनाऽर्थगतेरिति (तु.सा ७१)। चेति। नद्. पै. वर्ज माऽभ्यर्थेनत्वेन वा.निर्धारः, किं तर्हि देवनत्वेनेति। कुत इति। अस्मर्दन्तृत्वतो देवतात्वमेव मते नव पृत्स्यदीक्षित्वाच्च देवार्थेनत्वाऽवगत्या- चेति। एरिय. प्रकृतेऽभ्यासवकारस्य नैव च्युतिः संभाव्येत (तु.VV १,१८३)। ततः पादं गताऽऽनुष्टुभमानपूर्तिश्चेह संभवन्ती संभावनाया अस्याः प्रोद्बलनाय कल्पताम्। अथ श्रूयमाणस्य वर्जनामात्रस्य द्यूतविषयत्वं प्रसक्तऽऽस्थितमित्यपरोक्षम् (तु. टि. √वृज्>ववर्जिवस्->-र्जुषी-)।

k) नाउ. व्युत्पत्त्यौपयिकं प्राति. द्र.।

l) तद्धिते यति तित-स्वरः (पा ६, १, १८५)। '२अ-वर्ष्य-' इत्यतः स्वरतो विविक्तमनुर्वाणौ PW. MW. च चिन्त्यौ।

m) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

n) सस्व. 'अ-क्षोधुक-' इत्यत्र टि. द्र.।

o) तस. 'ययतोः' (पा ६, २, १५६) इत्युत्तरपदान्तोदात्तः।

p) 'आलिम्पत्' इति काठ. (२५, १) पाभे.।

q) गस.उप.यथा.गतः पौटिल्पत्वात् √लिप् (तु.पंजा. √लिफ्) इत्यतः कर्तरि क्तः प्रादादित्वाद् अन्तोदात्तः (पा ६, २, १४७ (भा. अकर्मकत्वगात्रे तु. म.[मा.] गतौ वे शति परयन्, भा.च[ते.] अन्यदीयत्वेन स्वरूपको शतिमुदाहरन्; वैतु.भा., गा., MW., K. उपदेशने शतिमतः सकर्मकात् गतः गद्. पा. कर्मणि क्तं प्र. वदन्तः स्वरतिरस्था.))।

अव-वि √मुच्>म्च्, अुव ··· विमुञ्चामि शौ ५, १३, ६.

†अव √वी, अुववेति ऋ १०,२३,४; शौ २०, ७३, ५.

¶अव √वृज्, अववृजेयुः काठ ३४,२.

अव-वृक्त- -क्तम् काठ १३, ३.

अव-वृज्य काठ १३, ३; क ३६, १.

अव √वृष्

अव-वर्षत्[a]- -र्षते मा २२,२६; का २४, १२, १.

¶अुव-वृष्ट[b]- -ष्टेन काठ ३५, १९; क ४८, १७.

अव √व्यध्>विध्, ¶अवविध्यति तै २, ५, ५,६[2]; ७, ४, ५, १[2]; अुव ··· विध्यति ऋ ९, ७३, ८.

†अुव-विद्ध[b]- -द्धम् ऋ १, १८२, ६;७, ६९, ७; मै ४, १४, १०.

†अव √व्ये

अव-व्ययत्[a]- -यन् ऋ ४, १३, ४; मै ४, १२, ५[c]; काठ ११, १३.

अव √व्रश्च्>वृश्च्, अुव ··· वृश्च ऋ १, ५१, ७; अुव ··· अवृश्चत् ऋ ७, १८, १७.

अ-वश[d]- -शः शौ ६, ४२, ३; ४३, ३.

अव √शंस्

अव-शस्[e]- -†शसा शौ ६,४५,२.

अ-वशा[f]- -शा शौ १२, ४, ४२; -शाम् शौ १२, ४, १७.

अव √*शीय्[g], ¶अवशीयन्ते तै १, ८, १, १; मै ४, ३, ७; काठ १५, १; अुवशीयताम् शौ १८, ३, ६०.

¶अव √शॄ>शिर्, अवशीर्यते[h] क ४८, १४; अुवशीर्येत मै ४, ८, १०; काठ ३०, ५.

अव √शो>शिशी, अुव ··· शिशीहि ऋ १०, १०५, ८.

†अव √श्रथ्, अुव(श्रथाय) ऋ १, २४,१५; मा १२,१२; का १३, १, १३, तै १,५, ११, ३; ४, २, १, ३; मै १, २, १८; ४, १४, १७; काठ ३, ८; १६, ८; ४०, ११; क २, १५; कौ ३, १, ४; जै २, ५, १; शौ ७, ८८, ३; १८, ४, ६९.

अव √श्वस्

अव-श्वसम्[i] शौ ४, ३७, ३; पै १३, ४, ३.

?अव √श्वि[j] अुव ··· अश्वैत् ऋ १, १२४, ११.

१अुवस्- √अव् द्र.

२†अुवस्[k]- -वः ऋ १, ८३, २; १६३, ६; १६४, १७; १८; ५, ४०, ६; ६, ९, ३; ८,४०, ८;९, ७४,६; १०, १७,१३;२७,२१; ६७, ४; मा २९, १७; का ३१, ३, ६; तै ४, ६, ७, २; काठ ३५, ८; ४६, ३; शौ ९, १४, १७; १८[2]; १३, १, ४१; २०, २५, २; ९१, ४; पै १६, ६७, ७; ८.

अुवस्-तात्[l] ऋ ३, २२, ३; १०, ८८, १४; १२९, ५; मा ८, ९; १२, ४९†; ३३, ७४†; का ८, ६, २; १३, ४, ५†; ३२, ६, ५†; तै ३, ५, ५, १; ४, २, ४, २†; ¶७, २, ५, ५; ३, १०, १[2]; २; ४, २, २; ४; ¶मै १, ३, २६; ८, ५[2]; २, ७, ११†; ३, ६, १; ८, ८[2];९, ४; ४, ३, १; ¶काठ १३, ५[2]; १६, ११†; २०, ३; ३३, ६[4]; क २५, २†; पै ११, ५, ७.

---

[a]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१८६;२,१३९)।

[b]) कर्मणि केऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[c]) 'अुवव्ययन्' इति सुपा. स्वरो भ्रष्टः ।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र. ।

[e]) गस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१६२;२,१३९)। 'युद्, आशुसा' इति ऋ. (१०, १६४, ३) विशिष्टः पाभे. । यत्तु सा.√शास् इत्यस्य रू. आह, तद्विमृश्यम् ।

[f]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[g]) मौस्थि.√शॄ>√*शीर्य्>यनि. इति नैप्र. क्रमः द्र. [वैतु. पा. (७,३,७८) √शद् इत्यस्य साधा. आदेशमात्रमिति प्रतिपादुकः; PW. प्रमृ. च √शी इत्येतस्य यगन्त-रूपेण संभेदुकाः (तु. w. [शौ १८, ३, ६०])] ।

[h]) 'अपिशीर्यते' इति काठ. (२५, १६) पाभे. ।

[i]) णमुल्-कमुल्-सकसोऽलिद् अमुः प्र. उसं. (पा ३, ४, १२) । यद्वा, उप. भावे अप् प्र. थाथादि-स्वरश्च (पा ६, २, १४४) । वा. क्रिवि. द्र. ।

[j]) प्राग्दिगवाऽऽसेस्तदुपलक्षणभूतगोयोगश्रुतिमंत्रेतिताया: प्राकरणिकत्वाद् गत्यर्थः √श्वि सा. अनु निरदेशि, PW.प्रमृ. अभियुक्तैः समादृतो वर्णार्थः √श्वित् च नाऽऽदृत इति विविचो विमृशन्तु ।

[k]) व्यु. ? मौस्थि. अुव+*अुस्- (=√१अस्+ भावे क्विप्) इति कृत्वा गस. शकन्ध्वादित्वम् उपप्रस्व. च द्र. (पा ६, २, १३९) । वा. क्रिवि. इति कृत्वोपलब्धेश्च अव्य. इति प्राक्तनो व्यवहारो भवति। वस्तुतस्तु न. द्वि१ द्र. [वैतु. पा. (५,३, ३९) अुवर->*अव्+असिः प्र. इति (वैतु. टि. अधस्-ं; WW १, १३)] ।

[l]) 'अवस्तात्' इत्यत्रत्यं न्यायमनु (तु. यस्या. टि.) तातिल् प्र. उसं. [तु. WW १, १३; १५; १०४; वैतु. पा. (५, ३, ४१) अुवर->अव्-ं+अस्तातिः प्र. इति]।

अ(वस्>)वो देव[a]- -वम् ऋ ८, १९, १२

अवस- √अव् द्र

†अव-सं√स्वृ, अव'''समस्वरन् ऋ ९, ७३, ४[2b], काठ ३८, १४

अव√सद्>सीद, ¶अवसीदति काठ २३, ६, ¶अवसीदन्ति तै २, ६, १, १, अव सीद ऋ ९, ९६, १२

¶अव-स(न>)ना[c]- -नाम् मै ३, ६, १०

अव-सर्जन- अव√सृज् द्र

अव-सातृ अव√सो द्र

१अव-सान ,अवसानीय-,अवसान्य , अव-साय, अव-सायिनी , अव-सास्य अव√सो द्र

२अ-वसा(न>)ना[d]- -ना ऋ ३, १, ६

अव√सिच्>ञ्च्, ¶अवसिञ्चति मै ३, ८,८[2],९, ९, २, काठ २५, ९,१०, २६, ५, क ४०, २, ३, ४१, ३, अवसिञ्चामि मै १, २, ११, काठ २, ११, २५, ९, क २, ५, ४०, २

अव-सित- अव√सो द्र

अव√सृज्, अव'''ससृज्यात् ऋ १, २४, १३

अवसृजन्ति ऋ ५, ३०, १२, अवसृजथ ऋ १०, ६५, १२, अव सृजत् ऋ १, ५५, ६, १०, ११३, ४, अव सृजत् ऋ १, १७४, ४, अवसृजात् ऋ १०, १०८,५ अवसृज ऋ १, १८९, ५, अव सृजन्तु ऋ ५, २,५, ६, अवसृज>जा ऋ १, १३, ११, मा २७, २१†[e], का २९,२,११†[e], तै ४,१,८,३†[e], मै २,१२,६†[e], काठ १८,१७†[e], क २९,५†[e], शौ ५,२७,११†[e], १८,२,१०†, पै ९, १,११†[e], अव सृज>जा ऋ ७, ८६, ५[2], शौ १, ११, ३, ४, १५, १२[2], ६, २६, १, पै १, ५,३, १५, १[2f], ५, ७,११, अव सृज>जा ऋ १, ८०, ४, ७, ८६, ५, अव सृजतम् ऋ १, १५१, ६[b], ५, ६२, ३, अवसृजतात् मै ४, १३, ४, †अवासृजत् ऋ २,१२,१२ ८ ३२, २५ १०, ८९, १३, शौ १४, १, १३$, २०, ३४, १३, पै ६, ३, १, १३, ७,१३, अवासृजत् तै ६, २, ३, २, अवासृजन्त ऋ [(३, ३२, ११) ४, १९, २, (६, ३०, ४)] अवासृजन् शौ ४,६,७, पै १, १०७, ६, ५, ८, ६, †अवासृज ऋ १, [३२, १२, (२, १२, १२)] ५७, ६, [(३, ३२, ११,४,१९, २) ६, ३०, ४] १०, १३३,२, १३८, २, मै ४, १४, १८, काठ ३८, ७, कौ २, ११५२, जै ४, १, ५, शौ २०, १५, ६, ५५, ३, पै १३, ६, १२, अवासृज ऋ ६, ४३, ३ ¶अव सृजेत् मै १, ६,४, काठ २६,६[2], क ४१, ४[2]

¶अवस्रक्ष्यति मै ३, ८, १, अव असृक्षत शौ १४,२,५२, †अवासाक्[i] पै २, ५२, ५.

अव-सर्जन[j]- -नाय मा १२ ६४,

---

[a]) बस पूपप्रस्व (पावा २,२, २४, पा ६, २,१)। 'वृचस् ' इत्यस्य वि 'उपरि-मर्त्य ' (यद्ध) इत्यस्य प्रतियोगि च [=अवोगता (स्वस्य च यजमानस्य चाऽभीष्टफलस्य प्रदायुक्तया) सामीप्य गता (नीता) देवा येन(स्तोतृयजमानयोरवस्थितेर्देवलोकाऽपेक्षयाऽवोवर्तित्वात्तत्सामीप्यपरागो देवानामवोगतिरित्यभिसंधि [तु ऋ १, १४२, ११,३,४,१०, १०,११,१० यत्र वनस्पतिकर्तृक देवाना मुपावसर्जनमाख्यायते]), तु PW GW BW. प्रमृ ,वैतु या LRV GRV. NW च 'अवस्ताद् देवानाम्' इतीव व्याचक्षाणा यस अस अभिसंदधाना स्वरत (तु टि अप-ईस-) चोद्याः (भूयोऽपि विमर्शीय तु टि उपरि मर्त्य)]।

[b]) मुग्ना विमृश्य । 'अव' इत्यस्य स्थाने शौ (५,६,३) 'मघु' इत्यस्य च, पै (६, ११, ४) 'अभि' इत्यस्य च धृयमणापाठः तन्मूलस्वस्थाने मदेहादिति यावत् ।

[c]) १अव-सान- टि द्र. ।

[d]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√२वस् द्र।

[e]) 'उप · अवसृज' इति ऋ (३, ४, १०) पाभे ।

[f]) इह सा 'अवनीचीरपोऽपसृजे' इत्येव शिथावधि पन् 'अवनीची ' इत्येतद् एक पदम् अव-न्यंञ्च्- इत्यस्य शासि रूपमाह, अथ अप√सृज् इत्यस्य वृत्तमन्त्य क्रियापदमिति च मेने। तद् विमृश्यम् । ग्रैन्थभावाद् पुरणी हि सायणीय पाठमाकाङ्क्षततरामिति दिक् ।

[g]) 'इव सृजम्' इति शौ (१, १४, १) पाभे । तत्र उपु वा प्रकृते च मपु वा इति भेदमुपेदमाग मूत्रो विमृश्यमानश्च 'अव सृजम्' इति मुग्ना मु-शोध द्र ।

[h]) 'अव सृजतम्' इत्येव पठन् GW चिन्त्यः ।

[i]) 'आवाक्' इति मूको । ततः अ प्रप इति ध्रुवमिव प्राय समाप्येत । दीक्षाया वि पारस्कृतग्रहेणेति चिन्त्या भवति मुग्ना ।

[j]) गस ब्युत्पत्ति-इन् प्रत्य (पा ६,१,१९३,३,११५)।

का १३, ५, ३; तै ४, २, ५, ३; काठ १६, १२; क २५, ३; शौ ६, ८४, १.

¶अव-सृज्य[a]– -ज्यः मै १, ६, ४.

१अुव-सृष्ट, ष्टा[b]– -ष्टः ऋ १०, ४, ३; मा २०, ४५; का २२, ४, १०; मै ३, ११, १; काठ ३८, ६; -ष्टम् तै २, ४, ७, १; काठ ११, १३; -†ष्टा ऋ ६, ७५, १६; ७, ४६, ३; मा १७, ४५; का १८, ४, १३; तै ४, ६, ४, ४; कौ २, १२१३; शौ १, ३, ९§; ३, १९, ८; §पै १, ५६, ४; ३, १०, ३; ४, १४, ५; -ष्टाः काठ ३८, ५; शौ १७, १, २८; -ष्टाम् शौ १४, २, ५३–५८. [°ष्ट- उप°, रुद्र°]

२†अव-सृष्ट[c]– -ष्टान् ऋ १०, २८, ११; -ष्टासः ऋ १०, ९१, १४; मा २०, ७८; का २२, ७, १२; मै ३, ११, ४.

अव √सृप्, अवसर्पति मा १६, ७; का १७, १, ७; तै ४, ५, १, ३; मै २, ९, २; काठ १७, ११; क २७, १; अुवसर्पतु तै ४, २, ७, १; अुवसर्पन्तु शौ ११, १, १७; पै १६, ९०, ७.

अुवसृपः शौ ८, ६, ३; पै १६, ७९, ३.

अव-सै नाउ. द्र.

अव √सो > सा, > सायि, > सि, > स्, अुवस्यति ऋ १०, ६१, २०; ¶तै २, ५, ६, १; ६, २, ९, १; मै ४, ६, ५¶; ¶काठ ८, १; १३, १२, २९, ८[२]; क ६, ६¶; अुवस्यन्ति शौ ९, २, १४; पै १६, ७७, ४; अुव ··· साद् ऋ ७, २८, ४; अुवस्य ऋ ४, १६, २; ६, ४०, १; तै १, २, ३, ३; शौ २०, ७७, २†; †अुवस्यतम् ऋ ६, ७४, ३; तै १, ८, २२, ५; मै ४, ११, २; काठ ११, १२; शौ ७, ४३, २; पै १, १०९, ४; ¶अुवस्येद् तै २, ५, १, ३.

अुवासुः[d] ऋ १, १७९, २. [निर्°]

अव-सातृ[e]– -तारम् ऋ १०, २७, ९.

१अव-सान[f]– -†नम् ऋ १०, १४, ९; मा १२, ४५; ३५, १; का १३, ४, १; ३५, ४, २; तै ४, २, ४, १; मै २, ७, ११; ३, २, ३; काठ १६, ११; ३४, ९¶; क २५, २; शौ १८, १, ५५; २, ३७§; §१९, १४, १; §पै २, २३, ३; १०, १, ११; -¶ने तै २, ५, ६, १. [°न- नव°]

अवसान-दर्श[g]– -र्शः शौ ७, ४२, १.

?अवसान-म(द>)दा– -दाः?[h] पै १४, ४, २.

अवसानीय- उद्°

अवसान्य[i]– -न्याय मा १६, ३३; का १७, ५, २; तै ४, ५, ६, १; मै २, ९, ६; काठ १७, १४; क २७, ४.

अव-साय[i] ऋ १, १०४, १; मै ४, १, ६¶; ¶काठ ६, ६; ३१, ४; ¶क ४, ५; ४७, ४. [°य अधि > घ्य्°, अनु > न्य्°]

अव-सायिनी- अनु > न्य्°

¶अव-साय्य[i] तै ३, ४, ८, ७.

अुव-सित[b]– -†तस्य ऋ १, १२, १५; मै ४, १४, १३; पै १३, ६, १५;

---

[a]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, १, ११०; ६, २, १३९)।

[b]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९)।

[c]) गस. उप. अधिकरणे क्तः प्रवृद्धादित्वाद् अन्तोदात्तः (पा ६, २, १४७)।

[d]) 'अुव । असुः ।' इति पपा. भवति । लुङि प्रपु३ द्र.।

[e]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १६३; २, १३९)।

[f]) गस. ल्युडन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

[g]) उस. अजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ३, १, १३४; ६, २, १३९)।

[h]) 'रात्री' इत्येतेन प्र१ समानाधिकरणं '-दा' इत्याधाह्रियते न तु '-दाम्' (पुं. पं१) इति । तद् '-दा आद्' इति द्वे पदे स्यातामिति प्रथमः कल्पः । अर्थतः धापाठाऽभावाच्च सधु. शौ. (१९, ४९, २) मूको. भूयस्त्वमिव विहितस्य सतोऽपीह शाखान्तरामावाच्च न स्वयं मत्युपनिपात् । एरिघ. मूको. अस्मिन्नंशे विहतः स्यादित्यतरः कल्प एव सुपचः [तु. गदृ. सधु. शौ. यत्र मनु. (पाण्डु.) पा. छन्दस्तो विमाने सति च्युताक्षरानिकरः "°अनुसामम(द>)दा-> -दा(प्र१)' इति समस्तपदात्मकः शोधो भवति (अनुशब्दादुपरि माशब्दध्वनी गाद्यमामस्य्समुपुष्टत्वात् तत्स्थाने 'मा' इत्यस्य श्रावणाप्याऽनौचित्याच्च [तु. WR.; वैप १, १९४ यत्र यनि. शोधः द्र.] समानेन हेतुना °मद्र- इत्यस्य गाण्यर्थकः गमः स्थाने मद्र- इत्यस्य श्रावणाप्याऽनौचित्याच्च [तु. WR. प्रमृ.] यनि. च्युतत्वौ संभवन्त्यां पादान्तेऽपुष्ट्य गतः 'कामिः' इति पदस्य श्रावणस्याऽनौचित्याच्च, पाण्डु. मनु निर्दिश्यमाने सति मा. पा. 'क्षगम्' इति पदस्य श्रावणाप्याऽनौचित्याच्च [क्षगमित्यस्य मनु इत्यस्य च व्याख्यानत्वात्मादृशयोगाऽभिप्रेत्य सहीदम् पा. दुर्ज्ञेयमानाऽभिसंवेद्येति दिक्])]।

[i]) तन्नभरिके पनि निर्-स्वरः (पा ६, १, १६०)।

[j]) गस. ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

–तासः ऋ ४, २५, ८; –¶ते ते ५, २, २४. [°त- प्रतिचीन°]

अव-सृ[a] ऋ ३, ५३, २०.

२अव-स्युंत्[b]– -स्यन् काठ १३, १२. [°स्यत्- अधि>४यु°, अन्°]

अव√स्कु

अव-स्कव[c]– -वम् शौ २, ३१, ४; पै २, १५, ४.

अव√स्तम्भ्>भु, अव···अस्तम्नात् रि ५, ५, ११.

अवुस्-तात् २अवस्- द्र.

¶अव√स्तृ>स्तृ, अुवस्तृणाति ते ६, २, १०, ३; ११, ३; ३, ४, २; अवस्तृणाति मै ३, ८, ८; ९[?]; ९, ३; अुव···स्तृणाति मै ३, ८, ८; काठ २५, ९; क ४०, २; §अुवस्तृणामि मा ५, २५; का ५, ६, ४; तै १, ३, २, २; मै १, २, ११[?]; १४; काठ २, ११; २५, ९; क २, ५; ४०, २.

अव-स्तीर्य[d] ते ६, २, १०, ४. [°र्य अन्°]

अव√स्था>तिष्ठ, अुवतिष्ठति ऋ ८, २४, १०; अवतिुष्ठति शौ ६, ४१, २; ७, ८०, ३; ¶अुवातिष्ठत् काठ १२, ११; †अुव··· अतिष्ठत् ऋ ८, ९६, १३; काठ २८, ४; क ४४, ४; कौ १, ३२३; जै १, ३४, १; शौ २०, १३७, ७; ¶अुवतिष्ठेत् मै ३, ९, ४.

अुवतस्थे ऋ ५, ४४, ९; १०, ४८, ५; अुव···स्थात् ऋ ७, ८७, ६; अुवस्थात ऋ ५, ५३, ८; अुवस्थाम् ऋ [२, २७, १७; २८, ११; २९, ७].

†अव-तस्थिवुस्[e]– -षांसम् ऋ ८, ९६, १४; शौ २०, १३७, ८.

अव-स्थु[f]– -स्थम् पै २, ८४, ७; –स्थस्य शौ ७, ९०, ३.

अव-स्था[g]– -स्था मै २, १३, २१; पै २, ५६, ४; –स्थाः ऋ ५, १९, १.

¶अव-स्थावन्[h]– -वा ते ५, ५, १०, २; –वानः ते ५, ५, १०, ४.

¶अव-स्थित– -ताय काठ २४, ७; क ३७, ८.

अव√स्पृ, अवस्पुरत् ऋ ६, ४२, ४; अुव···स्पः ऋ ९, ७०, १०. अुवस्पृधि ऋ ५, ३, ९; ८, ६६, १४; अुवस्पृतम् ऋ १०, ३९, ६.

अव-स्पर्तृ[i]– -र्तः ऋ २, २३, ८.

अव√स्फूर्ज्, अवास्फूर्जत् पै २, ७०, ४.

अव-स्फूर्जत्[j]– -र्जत् मै २, ८, १०; काठ १७, ९; –र्जते मा २२, २६; का २४, १२, १; –र्जन् मा १५, १९; का १६, ४, ९; ते २, ४, ७, १; ३; ४, ४, ३, २; मै २, ४, ७[1]; काठ ११, ९[?]; क २६, ८.

अव√स्मि, अुवस्मयन्त ऋ १, १६८, ८.

√अवस्यु, १अवस्युत्- √अव् द्र.

२अवस्युंत्- अव√सो द्र.

अवस्यु- √अव् द्र.

अव√स्रंस्>स्रस्

अव-स्रुस्[k]– -स्रसः ऋ २, १७, ५.

अव√स्रु, अवस्रव पै ५, १०, ३; अुवस्रवेत्, अुव···स्रवेत् ऋ १, १२९, ६.

अुवस्-वत्-, अुवस्वद्-वत्-, अवस्व-द्रुन्-नेत्र- १अवस्- द्र.

अव√स्वन्, अुव···अुस्वनीत् ऋ ४, २७, ३.

अव-स्वुन्[l]-

अवस्वन्यं[m]– -न्याय मा १६, ३१; का १७, ४, ५; ते ४, ५, ५, २; मै २, ९, ५; काठ १७, १४; क २७, ४.

अव√स्वप्, अवस्वाप्सीत् पै ९, २५, १६.

†अव√स्वृ, अुवस्वराति ऋ ८, ६९, ९; शौ २०, ९२, ६; अवस्वुरात् कौ २, ७९१‡[n].

¶अव√हुन्>जघ्न्, अुवहन्ति ते ५, २, ८, ७; काठ २९, ३; ¶अुव···हुन्ति ते १, ६, ९, ३; अुव···हन्मि शौ १२, १, ५८; अवहन्तु पै ५, ११, ४[o]; अुव···(हन्तु) शौ ६,

a) 'अव√पा>अव-पु' इत्यत्रार्थं टि. द्र.।

b) गस. थाथन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८९; १९७; २, १३९)।

c) गस. उप. अजन्तो घाथादि-स्वरः (पा ३, १, १३४; ६, २, १४४)। पस. अवग्रहाऽभावश्चिन्त्यः।

d) गस क्त्वन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, १, १९१; २, १३९)।

e) गस. क्वस्वन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। 'अवतस्थि-वुस्-' इति पपा ।

f) गस. उप. क: प्र. थाथादि- स्वरश्च (पा ६, २, १४४)।

g) स्त्री. आत् अङि टाप् कृत्-प्रस्व. च (पा ३, ३, १०६; ६, २, १३९)।

h) गस. वनिबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

i) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १९३; २, १३९)।

j) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, १, १८९; २, १३९)।

k) गस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। PW. प्रभृ. कसुन्नन्तं मन्वाना चिन्त्याः।

l) नाउ. स्यु. औपयिकं प्राति. द्र.।

m) तात्रभविके यति तित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।

n) 'अवस्पुरत्' इति ऋ. (६, ४२, ४) पाभे.।

o) 'अुवहन्तु' इति शौ. (६, ११४, १) पाभे.।

१३४, १; पै ५, ३३, ४; अव-जहि शौ ५, १४, २; १३, १, ३०; पै १०, १०, २; १६, १५२,१०; अव…जहि ऋ १, १३३, ३; ८, ६४, १; ९, ८५, २; खि २, ५, १;६[२], २४; †कौ १,१९४; २,७०४; †जै १,२१, ·१; ४, ७, ९; शौ ५, १४, १; २; २१,१; १०, ४, ३; १३, १, ३०; ३२[२]; १९, ६५, १; २०, ९३,१†; पै १२, १, ९†[a]; १६, १५, ४;१५०, ४; अव… हन्तन ऋ २, ३४, ९; अवाहन् ऋ ४, ३०, १४; १०, ७३, ६; †अवाहन् ऋ ५, ४०, ६; [(१, ८४, १३)९, ६१, १]; कौ १, ४९५; २, ५६०; जै १, ५१, ९; ३, ४५, २; †अव…हन् ऋ ५, २९, ४; ३२, १; ६,२६, ५; कौ १, ३१५; जै १, ३३, ३; अव…अहनम् ऋ १०, ४८,६.
अवजिघ्नते ऋ १, ८०,५.
अव…जघन्थ ऋ ६, ३१, ४.
अवजङ्घनी पै २, ६५, ३?; अवजङ्घनीहि शौ ५ २०, ८; पै ९, २४, ७.
अव-घ्न(घ्नत्>)ती[b]– -ती ऋ १, १९१, २; शौ ११, १, ९; पै ४, १६, ३†; १६, ८९, ९.
अव-हत[c]– -त. काठ ४,१३;२९, ३; शौ ६,१३४,२; पै ५, ३३, ५; –तम् काठ ३७,१२; –तस्य पै ६, १५, ५. [°त- वि>व्य्°]
अव-हन्तु[d]– -न्ता ऋ ४, २५, ६.
अव √१हा>हापि, अवाहाः[e] ऋ १, ११६, ३.
¶अवहीयते काठ २६, ९; क ४१,७; अवहीये ऋ१०,३४,५.
¶अवहास्यते काठ २६, ९; क ४१, ७.
अवजीहिपः ऋ ३, ५३, १९.
अव-हाय[f] तै ५,७,९,१; मै १,६,१; काठ ७, १२[२]; क ६, २; शौ ७, ५५, ४; १६, ४,३. [°य अन्°]
अव-हीय- पाप°
अव-हित- अव √धा द्र
अव √हु, अव…जुहुति ऋ ५, ७, ५
अव √हृ>मृ, ¶अवहरति काठ २५, १०; २६, ५[२]; क ४०, ३; ४१, ३[२]; ¶अवाहरत् मै १, ८, १, ¶अवहरेयुः काठ ११, ५.
†अव…जभार ऋ १, ३२, ९; पै १३, ६, ९.
अव-हरत्-,अव-हृत-,अव-हृत्य उप°
अव-ह्रियमाण- अभि>भ्य्°, उप°
अव √हृ
अव-ह्वर- अन्°
अव √ह्वे, अवह्वये ऋ ५, ५६, १.
*?अवा ?अवाश्वक्ष- टि. द्र.
अवाका[g]– -कया तै ४, ६, १, १.
अवा(व-आ) √कृ, अव…आकृधि ऋ ८,५३, ४; खि ३, ५, ४; जै ४, १८, ८.
अवा(व-आ) √गम्, अवाजगाम पै २, ५७, १.
अवा(व √अ)ञ्च्, ञ्च्
¶अवाच्,ञ्च्[h]– -वाक् काठ २७, ३; क ४२, ३; –वाङ् तै ३, २, ५, ३; ६, ३, १, ५; ५, २, २; मै १, ९, ३; ३, ६, ३; ४, ६, ६; काठ ९, ११[२]; २७, २; ५, २८, १; क ४२, २; ५; पै १, ७१,३§, –वाचः ऋ ४,२५, ६§; मै ४, ७, ५; –वाञ्चः मै १, ९, ३; काठ ९, ११; ३७, १६; –वाञ्चम् मै ३, ६, ३; –वाञ्चौ तै ५, ३, २, ५; काठ २७, २; क ४२, २.
अवाची– -¶ची मै १, ८, ५; २, १३, २१; काठ १३,४[२]; –ची. शौ १०, २, ११; पै १६, ६०, ३; –¶चीम् तै ६, ३, ४, ६[२]; काठ २६, ६; क ४१, ४; –च्यै मा २२, २४; का २४, १०, १; –च्यौ पै २, ८७, ४.
अवाचीन[i]– -नम् ¶तै ६, १, ३, ४; ¶मै १,८,५; ३,६,७; ४,१, १३;५,५; ८, १[२]; ¶काठ २३, ४; २६, १; २७,१; ¶क ३६, १; ४०, ४; ४२, १; शौ १०, ४, २५; पै १६, १७, ३; –नाः पै १३, १०, २; –नान् शौ १३, १, ३०.
अवा(व √अ)ज्, अवाजति ऋ १, १६१, १०.
अ-वाजिन्[j]– -जिनम् ऋ ३,५३,२३.

[a]) 'अप…जहि' इति ऋ. (१, ९४, ९) पामे. ।
[b]) गस. शत्रन्त-कृद्-प्रस्व. स्त्री. ङीप उदात्तत्वञ्च (स्क. पा ६, २, १३९; १, १७३) ।
[c]) कर्मणि क्तेऽनन्तरगति-स्वरः (पा ६, २, ४९) ।
[d]) गस. तृजन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,१,१६३;२,१३९) ।
[e]) लुङि प्रपु१. द्र. (=अवाहास्त्) । एतत् क्र. <अव √हा इत्येवं प्रदर्शुकः PW. चिन्त्यः । पूर्वकारविशिष्टा- ऽऽकाराऽऽनकारापाऽसंगतेः ।
[f]) गस. ल्यबन्त-कृद्-प्रस्व (पा ६,१,१९३;२,१३९)।
[g]) व्यु ? आ √वृ>*२आ-वर->*२आवर-का-(यद.) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु. टि. अवका- यत्र *१आ-वर->*१आवर-का-(यद.) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामं प्रयोजुकः दोषः सुवचः] ।
[h]) गस.उप क्विबन्ते पूपप्रस्व. (पा ३,२,५९;६,२,५२)।
[i]) ख>ईनः प्र. (पा ५,४,८;७,१,२) । तत्-स्वरः ।
[j]) दस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद. ।

†१अ-चात, ता[a]– -तः ऋ ६, १६, २०;१८, १;९, ८९, ७;९६, ८;११; मा १९,५३; का २१, ४, ३; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २०, १४; २१, १४; –ता ऋ ६, ६४,५; –ताः ऋ ६, ६७, ७; पै २, ५५, ५.

२अ-चात, ता[b]– -तः ऋ ८, ७९,७; –तम् ऋ १०, १२९, २; –ताः ऋ १, ५२,४; ६२,१०; –ताय शौ २०, १३६,३?[c]; –ताम् ऋ १, ३८, ७; –ते ऋ ६,६४,४.

¶अचा(व√१अ)न्

अचाँ(व-आँ)नम्[d] काठ २६, ८; क ४१, ६. [°नम् अन्°, नि>न्यू°]

अचा(व-अ)न्तर[e]– -रः पै १३, १२, २; –¶रम् तै ७, ४,५,३;५,४, २;७,१; मै २,५,१; ४, ५, ८[1].

अवान्तर-दिशा[f]– -¶शाः तै २, ४, ९,२; ७, २,३, १; ५, २५, १; काठ ४५, ५; –शाभ्यः मा २४, २६; का २६, ६, १; तै ७, १, १५, १; मै ३, १४, ७; काठ ४१, ६.

¶अवान्तर-दीक्षा[f]– -क्षया तै ६, २, २, ७; मै ३, ७, १०; काठ २४, ९[2]; क ३८, २[2]; –क्षा तै ६, २, ३, ५[1]; –क्षाम् तै ६, २, २, ७; ३, ५[1]; क्षायाम् काठ ३४, १४.

¶अवान्तर-दाफ[f]– -फः तै ५, २, ६, ५.

अचा(व-आ)√भृ(<ह)

अवा-भृत– -तम् पै ९,८, ३.

अवाय-, अवा-युत-, अवायन-,अवायिन्- १अवे(व√इ) द्र.

अचा(व-आ)√या, अव…आ…ययुः ऋ १, १६८, ४[g].

अवार- अवर् द्र.

*अवारिक- १अवार्य- टि. द्र.

अवारीय- अवर् द्र.

अवार्च्छ(व√ऋ>ऋच्छ), अवार्च्छति तै २, ६, ३, ४.

¶अचा(व√अ)र्ज्, अवार्जति काठ २८, १; क ४४, १.

१अवार्य- अवर् द्र.

*२अ-वार्य[h]-

†अवार्य-क्रतु[i]– -तुम् ऋ ८,९२,८; कौ २,९९३; जै ४, २७, २.

अवा(व-आ)√१लभ्>लिप्स

अवा-लिप्स– -प्सः पै १,६९,१,२; –प्सम् पै १, ६९, ३.

?अवावपन[j]– -नम् मै ३, १२, १९.

अवा(व-अ)व√सृज्

?अवावसृ(ष्ट>)ष्टा[k]– -ष्टा पै १, ९५, ४.

*अवा(व-आ)√?ष्टञ्ज् नाउ. टि. द्र.

¶?अवा?ष्टङ्ग[l]– -ङ्गः तै २, १, ८, ५.

अवा(व√२अ)स्, ¶अवास्यति तै ६, ३,४,२; ¶अवास्यति मै ३, ८,९; ९, ३[1]; काठ २१,७, २६, ५; क ४१, ३.

अवा(व-अ)स्य[m] ऋ १, १४०,१०; ¶तै ३, २, २, १.

१अ-चास्तु[n]– -स्तु तै ३, ४,१०,२.

२अ-चास्तु[b]– -स्तुम् शौ १२, ९, ७; पै १६, १४५, ७.

---

[a]) तग.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.<√वा हिंसायां (वैतु. PW.प्रमृ.,NW.,WW १,२११√वन् + क्तः)।

[b]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[c]) 'अयानाय'इत्यपि मूको.। 'आ-तृप्य'इति WR.संशोधयतः। सर्वंसमही सात. शोध-मूलाऽविवेककर उपेक्ष्यः।

[d]) गस.णमुलन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[e]) बस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६,२,१६६)। उप. यद्र.।

[f]) बस. सागस्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्र.।

[g]) द्र. सा.; वैतु वें. 'अव' इत्यस्य श्रुतिमुपेक्षुक इव, PW. GW. 'आ' इत्येतम् धातवन्तौ (कम्. असौ 'दिव.' इत्येतदन्वित इतीवाऽभिसंधानौ)।

[h]) १वृ+°१वार्य-(<√°१वृ) इति तग. वा बस. वा द्र.। तग. नावत् उप. गतिवृद्धी। तद्धितान्तं वा (=√°१वृ>°१वार-+यत्) कृदन्तं वा (=√°१वृ>वारि+यत्)। उभयथाऽप्याद्युदात्तस्य सतः (पा ६,१,२११) बस. स. अन्तोदात्तः (यक. पा ६,२,१५६;१६०)। अथ बस. उप. भावे निष्ठमिति अन्तोदात्तं (पा ६,२,१७२) इति च विशेषः।

[i]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) सुपा. विकृतो भवति तु. संटि., पपा. शाखान्तरीयं सादृश्यम्, सश्रु. आ-वपन- इति च।

[k]) अत्र सुपा. शोधाऽर्हः, मूको. चाऽऽदराऽर्हः द्र. [तु. टि. 'प्र√हि>प्रहिते(त-इ)षु-सस्(>:)']।

[l]) व्यु. ? ?°अवा(=अव+आ)+शृङ्ग- इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः (पावा २, २, २४; पा ६, २, १७७) इति वा, ?अवा√?ष्टञ्ज्+कर्तरि अचि न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वं धाथीयः स्वरश्च (यक.पा ७,३,५३;६,२,१४४) इति वा। अथवा नेत्र. पूप. २अव-गात- इत्यस्यैवैतोपदर्शनस्य सतः परिणामः स्यात् (वैतु. पपा. अनवगम इति कृत्वाऽनमदरहितः; भा. अव>अवा इति वा, अवाक्- >अवाक् इति वा पूप., स्वरस्तु निरुदकादित्वात् इ (पा ६,२,१८४) इति च; MW. २अवग्र- इति पूप. इति च)।

[m]) गस.ल्यबन्त-कृत्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।

[n]) तग. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

१अवि- √अव्, ?अविप- टि च द्र

२अवि°- ¶वय तै ६, ५, १०, १, काठ २८, १०, ३५, १५, क ४७, १, पै १, ४०, ४§. -विः ऋ ९, ७८, १, मा १९, १०, २१, ३०, २३, १२, ५४, का २१, ६, ११, २३, ४, २, २५, ३, ९, १०, २, तै ¶२, १, २, २², ७, १, १, ५¶, ४, १८, १, ¶मै १, ५, २, १०, ८, १, २, ५, २⁴, §३, ११, २, ९; १२, १९, ४, ५, ७, ¶काठ ६, २; ७, ७, १२, १३[b], ३४, ७, ३८, ३, ४४, ७, ¶क ४, १, ४२, २, शौ ३, २९, १, २, ५, १९, २, १२, २, ५३, -†विभि ऋ २, ३६, १, ९, ८६, ११, ९१, २, १०७, २, कौ २, ३८२, ६६४, जै ३, ३१, २, ५५, ५, पै ११, १, १०§, -विम् मा १२, ७१, १३, ४४[c], का १३, ५, १०, १४, ४, ७, तै ¶२, १, २, ३², २, ६, ३², ४, २, ५, ६, १०, ३, ¶मै २, ५, २, §७, १२, १७, ३, १०, २, ४, ८, ३, ८², काठ १६, १२, १७, २८, ५, क २५, ३, ४४, ५¶, शौ ३, १७, ३, २९, ३-५, ५, ८, ४, ६, ७१, १, ७, ५°, ५, पै २, २८, २, ७, १८, ५, -वी तै ५, ६, २१, १, काठ ५०, १, -वी. तै ७, ३, १४, १, काठ २८, १०, ४३, ४, क ४७, १¶, -वीनाम् ऋ ९, १०७, ८, १०९, ७, १०, २६, ६, ¶तै २, १, १, ५, ५, ५, १, ३, †कौ १, ४३६, ५१५, २, ३४७, †जै १, ५३, ५, ३, २९, ४, शौ १९, ४७, ६, पै २, ३७, ४, ६, १५, ८, २०, ६, -¶वेः मै २, ५, १, काठ १३, १, क ६, ७, -व्य ऋ ८, २, २, ९, ६, १, ७, ६, १२, ४, [१६, ८, २८, १, (६४, २५) १०६, १०, ७, ७४, ९], [२०, १, ३८, १], ५०, ३, ५२, २, ६३, १०, १९, ६८, ७, ७४, ९, ८६, ४८, [१०१, १६, १०८, ५], १०७, ६, -व्या खि १, ७, २, काठ ८, २, ‡कौ[d] १, ५०६, ५१९, ५८४, २, ८५, ३१८, ४८३, ५४९, ५५७, ६२४, ‡जै[d] १, ५२, १०, ५३, ९, ५९, ७, ३, ८, ११, २६, ४, ३६ ८, ४०, १, ४३, ५, ४४, ३, ५२, ४, पै १, ७२, २; -व्याम् शौ ५, ३१, २, १२, २, १९, २० [°वि- अज°, अति> त्य्°, त्रि>त्र्य्°, पञ्चन्°, शत°]

अवि-का(<क)[e]- -का ऋ १, १२६, ७, खि ५, १५, ५, -का शौ २०, १२९, १७[f]

अवि-पाल[g]- -लम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अवि-मत्- -मत. शौ ६, ३७, १[h], -¶मन्तम् मै १, ४, ८, काठ ३२, ६, -†मान् ऋ ४, २, ५, तै १, ६, ६, ४, ७, ६, ७, ३, १, ११, १, मै १, ४, ३, ८, काठ ५, ६, ३२, ६

अवि-वृत्[i]- -वृतः[j] खि ४, ५, २१.

१अव्य[k]- -व्यम् ऋ ९, १३, ६, ६१, १७, ६७, ५, ६९, ९, ९७, ४, [(८५, ५) ५६], १०७, १७, १०९, १६, †कौ १, ५२०, ५३४‡[l], ५३५, ५७२‡[m], २, २४०, २९०‡[m], ५१०, ५४१, ६३०‡[n], †जै १, ५३, १२,

[a]) व्यु ? <√अव् इति स्यान्न वा स्यात्। तत्सभवेऽपि द्वौ कल्पौ स्याताम्। १अवि- इत्यस्यैवाऽऽर्थिक. परिणाम इति प्रथम। बधा सत √अव् इत्यस्माद् १अवि- इत्येतद्गतार्थभिन्नार्थवृत्तेर्निगम इत्यपर। ननु भो कोऽसावर्थ इति। अद्याप्यध्यवसेयकल्प इति। अथवा √अव् इत्यनेन सबन्धाभावे *अ॒ा व्रि- [आगतो *व्रि॒- (<√*वृ) आच्छादनं यत इति कृत्वा बस पूपप्रस्व] इत्यस्य नैप्र विपरिणाम स्यात् [तु w.w. (१, १६७) सिद्धवदुपवर्णुक्त]।

[b]) 'आवि॒म्°>वि' इति ब्रुवाण SIM नितरामुपेक्ष्य।

[c]) पुरुषादिपशुपशुभक्तेतस्य ४१तमान्मन्त्रादारभ्य प्रकृतत्वादतत्पर सन् देवताविशेषीयोऽर्थ इह नैव समान्वियेत [तु टि १अवि->-वि शौ (१०, ८, ३१), वैतु.MW]।

[d]) 'अ॒व्य' इति ऋ. (९, ६, १) पाभे।

[e]) स्वार्थे क प्र तत्स्वरश्च (पा ५, ४, २८)।

[f]) तु टि *अ॒जक-, ?१अरु॒क-।

[g]) उस अण्णन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। उप. √२पा>पा॒ल्->√पा॒लि द्र।

[h]) तु 'अ॒वि-वृत.' इति खि (४, ५, २१) पाभे। यस्या टि. च द्र।

[i]) बस. पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र.।

[j]) तु अ॒वि-मत इति शौ. (६, ३७, १) पाभे। तत्मापेक्ष्यात् प्रकृते द्वि२ सभवत्यपि प१ रू इत्येव सुवचम्।

[k]) तद्धिते यति प्र. आद्युदात्त (पा ४, ४, ११०, ६, १, २१३)।

[l]) 'अ॒व्यान्' इति ऋ (९, ९७, ३१) पाभे।

[m]) 'अ॒व्य' इति ऋ (९, १०६, १०) पाभे।

[n]) 'अ॒व्य' इति ऋ (९, २८, १) पाभे।

†१अ-वात, ता^a— -तः ऋ ६, १६, २०;१८, १; ९, ८९, ७; ९६, ८;११; मा १९, ५३; का २१, ४, ३; तै २, ६, १२, १; मै ४, १०, ६; काठ २०, १४; २१, १४; —ता ऋ ६, ६४, ५; —ताः ऋ ६, ६७, ७; पै २, ५५, ५.
२अ-वात, ता^b— -तः ऋ ८, ७९, ७; —तम् ऋ १०, १२९, २; —ताः ऋ १, ५२,४; ६२,१०; —ताय शौ २०, १३६,३!^c; —ताम् ऋ १, ३८, ७; —ते ऋ ६,६४,४.
¶अवा(व√१अ)न्
अवाँ(व-आँ)नम्^d काठ २६, ८; क ४१, ६. [°नम् अन्°, वि>व्य्°]
अवा(व-अ)न्तर^e— -रः पै १३, १२, २; —¶रम् तै ७, ४,५,३;५,४, २;७,१; मै २,५,१; ४, ५, ८^2.
अवान्तर-दिशा^f— -¶शाः तै २, ४, ९,२; ७, २,३, १; ५, २५, १; काठ ४५, ५; —शाभ्यः मा २४, २६; का २६, ६, १; तै ७, १, १५, १; मै ३, १४, ७; काठ ४१, ६.
¶अवान्तर-दीक्षा^f— -क्षया तै ६, २, २, ७; मै ३, ७, १०; काठ २४, ९^2; क ३८, २^2; —क्षा तै ६, २, ३, ५^2; —क्षाम् तै ६, २, २, ७; ३, ५^2; क्षायाम् काठ ३४, १४.
¶अवान्तर-शफ^f— -फः तै ५, २, ६, ५.
अवा(व-आ)√भृ(<हृ)
अवा-भृत— -तम् पै ९,८, ३.
अवाय-, अवा-यत-, अवायन-,अवा-यिन्- १अवे(व√इ) द्र.
अवा(व-आ)√या, अव…आ…ययुः ऋ १, १६८, ४^g.
अवार- अवर् द्र.
*अवारिक- १अवार्य- टि. द्र.
अवारीय- अवर् द्र.
अवार्च्छ(व√ऋ>ऋच्छ), अवार्च्छति तै २, ६, ३, ४.
¶अवा(व√अ)र्ज्, अवार्जति काठ २८, १; क ४४, १.
१अवार्य- अवर् द्र.
*२अ-वार्य^h-
†अवार्य-क्रतु^i— -तुम् ऋ ८,९२,८; कौ २,९९३; जै ४, २७, २.
अवा(व-आ)√१लभ्>लिप्स
अवा-लिप्स— -प्सः पै १,६९,१;२; —प्सम् पै १, ६९, ३.
?अवावपन^j— -नम् मै ३, १२, १९.
अवा(व-अ)व√सृज्
?अवावस(ह>)हा^k— -हा पै १, ९५, ४.
*अवा(व-आ)√शृञ्ज् नाउ. टि. द्र.
¶!अवाशृङ्ग^l— -ङ्गः तै २, १, ८, ५.
अवा(व√२अ)स्, ¶अवास्यति तै ६, ३,४,२; ¶अवास्यति मै ३, ८,९; ९, ३^2; काठ २९,७; २६, ५; क ४१, ३.
अवा(व-अ)स्य^m ऋ १, १४०,१०; ¶तै ३, २, २, १.
१अ-वास्तु^n— -स्तु तै ३, ४,१०,२.
२अ-वास्तु^b—,-स्तुम् शौ १२, ५, ७; पै १६, १४५, ७.

---

^a) तस.नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.<√वा हिंसाया (वैतु. PW.प्रमृ ,NW.,WW १,२११√वन् + क्तः)।
^b) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।
^c) 'अवानाय'इत्यपि मूको.। 'आ-तराय'इति WR.संशोधयतः। सर्वसंग्रही सात. दोष-मूलाऽविवेककर उपेक्ष्यः।
^d) गस.णमुलन्त-कृन्-प्रस्व.(पा ६,१,१९३;२,१३९)।
^e) बस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६,२,१६६)। उप. यद्र.।
^f) कस. सास्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद्र.।
^g) तु. सा.; वैतु वें. 'अव' इत्यस्य श्रुतिमुपेक्षुक इव, PW. GW. 'आ' इत्येतच्च भावयन्तौ (कप्र. असौ 'दिव्-' इत्येतदन्वित इतीवाऽभिसंदधानौ)।
^h) अभु+°१वार्य-(<√°१वृ) इति तस. वा बस. वा द्र.। तस. तावत् उप. गतिद्वयी। तद्धितान्तं वा (=√°१वृ>°१वार-+यत्) कृदन्तं वा (=√°१वृ> वारि+यत्)। उभयथाऽप्याद्युदात्तस्य सतः (पा ६,१,२१३) यथा स. अन्तोदात्तः (यक. पा ६,२,१५६;१६०)। अथ बस. उप. भावे निपातनमिति चान्तोदात्तं (पा ६,२,१७२) इति च विशेषः।
^i) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।
^j) मुपा. विकृतो भवति तु. संटि., पपा. शाखान्तरीयं साद्यम्, सस्थ. आ-वपन- इति च।
^k) अत्र मुपा. शोधार्हः, मूको. चाऽऽदरार्हः द्र. [तु. टि. 'प्र√हि>प्रहिते(त-इ)पु-तसु(>:)']।
^l) व्यु. ? ?°अवा(=अव+आ)+शृङ्ग- इति कृत्वा बस. अन्तोदात्तः (पावा २, २, २४; पा ६, २, १७७) इति वा, ?अवा√शृञ्ज्+कर्तरि अचि न्यङ्क्वादित्वात् कुत्वं यापीयः स्वरश्च (यक.पा ७,३,५३;६,२,१४४) इति वा। अथवा नैप्र. पूप. २अव-वात- इत्यस्यैवैकोपग्रहस्य सतः परिणामः स्यात् (वैतु. पपा. अनवगम इति कृत्वाऽवप्रहरहितः; मा. अव>अवा इति वा, अवाच्->अवाक् इति वा पूप., स्वरस्तु निरुदकादित्वात् इ (पा ६,२,१८४) इति च; MW. २अवस्- इति पूप. इति च)।
^m) गस. ल्यबन्त-कृन्-प्रस्व.(पा ६,१,१९९;२,१३९)।
^n) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

अवि- √अव्, ?अविप- टि. च द्र.

२अवि[a]– -¶वयः तै ६, ५, १०, १; काठ २८, १०; ३५, १५; क ४५, १; पै १, ४०, ४§; –विः ऋ ९, ७८, १; मा १९, ९०; २१, ३०; २३, १२; ५४; का २१, ६, ११; २३, ४, २; २५, ३, ९; १०, २; तै ¶२, १, २, २[२]; ७, १, १, ५¶; ४, १८, १; ¶मै १, ५,२; १०; ८,१; २,५, २[४]; §३, ११, २; ९; १२,१९; ४, ५, ७; ¶काठ ६, २; ७, ७; १२, १३[३b]; ३४, ७; ३८, ३; ४४, ७; ¶क ४, १; ४२, २; शौ ३, २९, १; २; ५, १९, २; १२, २, ५३; –†विभिः ऋ २, ३६, १; ९, ८६, ११; ९१, २; १०७, २; कौ २, ३८२; ६६४; जै ३, ३१, २; ५५, ५; पै ११, १, १०§; –विम् मा १२, ७१; १३, ४४[c]; का १३, ५, १०; १४, ४, ७; तै ¶२, १, २, ३[२]; २, ६, ३[२]; ४, २, ५, ६; १०,३; ¶मै २, ५,२; §७,१२; १७; ३, १०, २; ४, ८, ३; ८[२]; काठ १६, १२; १७; २८, ५; क २५,३; ४४,५¶; शौ ३, १७, ३; २९, ३-५; ५, ८, ४; ६, ७१, १; ७, ५२, ५; पै २, २८, २; ७, १८,५; –वी तै ५, ६, २१, १; काठ ५०, १; –वीः तै ७, ३,१४,१; काठ २८,१०; ४३, ४; क ४५, १¶; –वीनाम् ऋ ९, १०७, ८; १०९, ७;१०, २६, ६; ¶तै २, १, १, ५; ५, ५, १, ३; †कौ १, ४३६;५१५; २, ३४७; †जै १, ४३, ५; ३, २९, ४; शौ १९, ४७, ६; पै २, ३७, ४; ६, १५, ८; २०, ६; –¶वेः मै २, ५, १; काठ १३, १; क ६, ७; –व्यः ऋ ८, २, २; ९, ६, १; ७, ६; १२, ४; [१६, ८; २८, १; (६४, २५) १०६, १०; ७, ७४, ९]; [२०, १; ३८, १]; ५०, ३; ५२, २; ६३, १०; १९; ६८, ७; ७४, ९; ८६, ४८; [१०१, १६; १०८, ५]; १०७, ६; –व्याः खि १,७, २; काठ ८, २; ‡कौ[d] १, ५०६; ५१९; ५८४; २, ८५; ३१८; ४८३; ५४९; ५५७; ६२४; ‡जै[d] १, ५२,१०; ५३,९; ५९, ७; ३, ८, ११; २६, ४; ३६ ८; ४०, १; ४३, ५; ४४, ३; ५२, ४; पै १, ७२, २; –व्याम् शौ ५, ३१, २; १२,२, १९; २०. [°वि- अज°, अति>त्य्°, नि>न्य्°, पञ्चन्°, शत°]

अवि-का(<क)[e]– -का ऋ १,१२६, ७; खि ५, १५, ५; –काः शौ २०, १२९, १७[f].

अवि-पाल[g]– -लम् मा ३०, ११; का ३४, २, ३.

अवि-मत्– -मतः शौ ६, ३७, १[h]; –¶मन्तम् मै १,४,८; काठ ३२, ६; –†मान् ऋ ४, २, ५; तै १, ६, ६, ४; ७, ६, ७; ३, १, ११,१; मै १, ४, ३; ८; काठ ५, ६; ३२, ६.

अवि-वृत्[i]– -वृतः[j] खि ४, ५, २१.

१अव्य[k]– -व्यम् ऋ ९, १३, ६; ६१,१७; ६७, ५; ६९,९; ९७, ४; [(८५, ५) ५६]; १०७,१७; १०९, १६; †कौ १, ५२०; ५३४‡[l]; ५३५; ५७२‡[m]; २, २४०; २९०‡[m]; ५१०; ५४१; ६३०‡[n]; †जै १, ५३, १२;

[a]) व्यु.? <√अव् इति स्यान्न वा स्यात्। तत्संभवेऽपि द्वौ कल्पौ स्याताम्। १अवि- इत्यस्यैवाऽऽर्थिकः परिणाम इति प्रथमः। बधा. सतः √अव् इत्यस्माद् १अवि- इत्येतद्गतार्थभिन्नार्थवृत्तेर्निगम इत्यपरः। ननु भोः कोऽसावर्थ इति। अद्याप्यध्यवसेयकल्प इति। अथवा √अव् इत्यनेन संबन्धाभावे *आ-वि- [आगतो *विः (<√*वृ) आच्छादनं यत इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व.] इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु. ww. (१, १६७) सिद्धवदुपवर्णुकः]।

[b]) 'आविस्->विः' इति ब्रुवाणः SIM.निनरासुपेद्यः।

[c]) पुरुषादिपञ्चपशुसंकेतस्य ४१तमान्मन्त्रादारभ्य प्रकृतत्वादतत्परः सन् देवताविशेषीयोऽर्थ इह नैव संभाव्येत [तु. टि. १अवि->-विः शौ. (१०,८,३१); वैतु.NW.]।

[d]) 'अव्यः' इति ऋ. (९, ६, १) पाभे.।

[e]) स्वार्थे कः प्र. तत्स्वरश्च (पा ५, ४, २८)।

[f]) तु. टि. *अजक-, ?१अरुक-।

[g]) उस. अण्णन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। उप. √२पा>पाल->√पालि द्र.।

[h]) तु. 'अवि-वृतः' इति खि. (४, ५, २१) पाभे.। यस्या. टि. च द्र.।

[i]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) तु. अवि-मतः इति शौ. (६,३७,१) पाभे.। तत्सापेक्ष्यात् प्रकृते द्विः संभवन्त्यपि य१ रु. इत्येव सुवचम्।

[k]) तद्धिते यति प्र. आद्युदात्तः (पा ४, ४, ११०; ६, १, २१३)।

[l]) 'अव्यान्' इति ऋ. (९, ९७, ३१) पाभे.।

[m]) 'अव्यः' इति ऋ. (९, १०६, १०) पाभे.।

[n]) 'अव्यः' इनि ऋ. (९, २८, १) पाभे.।

५५, २‡[a]; ३; ५८, ७‡[b]; ३, २१,५; २४, ६‡[b]; ४०,६; ४२, ८; ५१, ८‡[c]; –व्या ऋ ९, ७५,४; ८८, ६; –¶व्याः तै २, १, १,५; ५, ५, १, ३; –व्यान् ऋ ९, ९७, ३१; –†व्ये ऋ ९, ५०, २; ६६, ९; ६९, ३; ७०, ८; ८६, १३; २५; [९१, १; ९२, ४]; ९६, १३; ९७, ३; १२; [१६; १९]; [(८६, ३) ४०]; ९८, ३; कौ १, ५२९; ५३२; ५४३; २, ३७१; ५५६; ५९०; ६०३; ७५१; जै १, ५४, ५; ८; ५५, १२; ३, ३०, १४; ४४, २; ४८,५; ४९, १.

१†अव्युय[d]– -यम् ऋ ९, ३७, ३; ४९,४; ६६, २८; ६७,२०; ६९, ४; ८२,१; [८५, ५; (९७,६)]; ८६, ८; ३१; ९८, २; १००, ४; कौ १, ५६२; २, ६४४; ६६६; ७२२, ७८८; जै १, ५७, ७; ३, ५३, २; ५५, ७, ५९, १४; ४, ३०, २; –या ऋ १, १३५, ६[२]; [९, ६२, ८; ६७, ४; १०७, १०]; [१०३, २. (१०७, २२)]; कौ १, ५११; २, ३३०; १०३९; जै १, ५३, ३; ३, २७,६; –ये ऋ ९, १६, ६; [३६,४; ६४,५]; ६६, ११; [८६, ३; (९७,४०)]; ९९, ५; १०३, ३; [(१०३,२) १०७, २२]; ११०, १०; कौ २, ८; ३८५; ४३०; जै ३, १, १०; ३१, ५; ३३, ५; ५३, ७.

अव्युयी– -यी ऋ ९, ७०, ७.

२†अुव्यय[e]– -यम् ऋ ८, ९७, २; शौ २०, ५५, ३; –यानि ऋ ९, ८६, ३४.

¶अु-विकृत[f]– -तम् तै १, ५, ९, १.

अु-विक्रीत[f]– -तः ऋ ४, २४, ९.

अु-विक्षित[g]– -तम् ऋ ८, ३२, ८; –तासः ऋ ७, १, २४.

¶अु-विक्षुब्ध[h]– -ब्धम् मै १, ४, १२; ३, १०, २; काठ ३२, २.

¶अु-विक्षोभ[f]– -भाय मै २, ५, ३; काठ ३१, १४.

अ-विचर्त्यु[i]– -र्त्यम् तै ४, २, ५, ३; मै २, ७, १२; काठ १६, १२; क २५, ३.

अु-विचाचल[f]– -लाः शौ १०, ८,४; पै १६, १०१, ७.

‡अु-विचाचलत्[j]– -लत् मै २, ७, ८; काठ १६, ८; ३५,७[2k], क ४८, ९; शौ ६, ८७, १; २.

†अु-विचाचलि[f]– -लिः ऋ १०, १७३, १; २; मा १२, ११; का १३, १, १२; तै ४, २, १, ४; ५, २, १, ४; क ४८, ९.

¶अु-विचित[f]– -तः मै ३, ९, ५; –तानाम् मै २, १, ६.

अ-विचृत्यु[l]– -त्यम् मा १२, ६५; का १३, ५, ४.

अ-विचेतनु[m]– -नानि ऋ ८, १००, १०; खि ५, २०, २; शौ २०, १३५, ७[n].

अु-विचेतस्[f]– -तसः ऋ ९,६४,२१.

¶अु-विच्छिन्दत्[o]– -न्दन् मै ४, ८, ४.

¶अु-विच्छिन्न[f]– -न्नः काठ २४, ८[२]; क ३८, १[२]; –न्नम् मै ३, ४, १; ९, ३; काठ ९, १२; ३१, १३; –न्नाः काठ २३, ६; –न्नान् काठ २६, ९; क ४१,७; –न्नौ मै १, ४, ९; ६, १०.

¶अु-विच्छेद[f]– -दाय तै ५, ५,१,१; मै ३, १, १०; ४, १; ५, ४; ४, ४, ७; ६, २; ७, ७; ८, ४;

a) 'अुव्यान्' इति ऋ. (९, ९७, ३१) पाभे.।

b) 'अुव्यः' इति ऋ. (९, १०६, १०) पाभे.।

c) 'अुव्यः' इति ऋ. (९, २८, १) पाभे.।

d) पाव. विकाराऽर्थे यपद् प्र. उसं., तस्मिन् परत इकारलोपश्च (पा ४, ३, १५०; ६, ४, १४८)। प्रस्व. द्र.। मौरिय. तु °अवि-मुय->°अविमुय>यनि. इत्येवं नैव. स्वरसंगतिः (तु. टि. गव्युय-, हिरण्युय-)।

e) यपद् प्र. उसं. निरस्वरश्च (पा ४, ३, १५०; ६,१,१९७)। नाप्. वि. इदं च विशेष्यगर्भं वि. (=अंग.) भूयत इति विवेकः द्र.। अथवा समूहाऽर्थे प्र. (पा ५, ४, ३३; वैप्. सा. प्रभृ. इमं विवेकमदृष्टाः)। यदपि सा. प्रथमे स्थ. नभादि समस्तं पदमिति कृत्वा विनाशरहित-तया व्याचष्टे, तदप्राकरणिकत्वाद् दुर्बहं द्र.। मवाश्वाऽस्य-मानां आत्मविवचने भूयमानानां च प्रत्येकं समानं संप. सतामेव च भागशब्देन सामानाधिकरण्यं संभाव्येतेति दिक्।

f) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

g) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. वि√१क्षि+क्तः द्र.।

h) उप. वि√क्षुभ्+क्तः। शिष्टम् एपूटि. द्र.।

i) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. वि√चृत्+कर्मणि ण्यत् प्र.।

j) 'अुविचाचलिः' इति ऋ. (१०, १७३,१) पाभे.।

k) एकत्र 'अुविचाचलिः' इति ऋ.(१०,१७३,२)पाभे.।

l) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. वि√चृत्+क्यप् प्र. उसं. (पा ३, १, ११०)।

m) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

n) 'भुहानेतरस्सम्' इति सस्थ. टि. द्र.।

o) तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२)। उप.वि√छिद्+शतृ-प्रत्ययः द्र.।

काठ १९, ८; २१, ११; २४, ८; २६, ५; ९; २७, १; २९, ३; ३०, ७; क ३८, १; ४१, ३; ७; ४२, १; ४५, ४; §शौ ९, ८, ८; §पै १६, ११३, ११.

अ-विजा(त>)ता[a]– -ताम् मा ३०, १५; का ३४, ३, २.

अ-विजानत्[a]– -नन् ऋ १, १६४, ५; शौ ९, ९, ६; पै १६, ६६, ५.

अ-विज्ञात[a]– -¶तः तै ६, ५, १०, २; काठ २७, ९; –ताः मा २४, ५; ९; का २६, १, ९; २, ४; मै ३, १३, ६; १०; –¶तेन तै ६, ५, १०, ३; मै ४, ६, ४; काठ २७, ९.

अविज्ञात-ग(द>)दा[b]– -दा शौ १२, ४, १६.

*अवितरी- अवि(तृ>)त्री- टि. द्र.

अवितवे, अवितृ>ता √अव् द्र.

अ-वितारि(न्>)णी[a]– -णीम् ऋ ८, ५, ६.

अवितृ,त्री- √अव् द्र.

¶अ-वितृएण– -एणे काठ २५, ९[२]; क ४०, २[१].

?अवित्त[c]– -त्तम् पै १०, १, १.

अ-वित्ति[a]– -त्तेः शौ १६, ६, १०.

¶अ-वित्त्वा[d] मै १, १०, १५[e]; काठ ३६, ९; ३७, १.

अ-विथुर[a]– -राः ऋ १, ८७, १.

अ-विदस्य[f]– -स्यम् ऋ ७, ३९, ६.

¶अ-विदहत्[g]– -हता तै २, ६, ३, ४.

अ-विदीधयु[h]– -युम् ऋ ४, ३१, ७.

†अ-विदुष्टर[i]– -रासः ऋ १०, २, ४; तै १, १, १४, ४; मै ४, १०, २; काठ ३५, ९; शौ १९, ५९, २.

¶अ-विदोह[j]– -हाय मै २, ४, २; काठ १२, १२.

अ-विद्या[a]– -द्यया खि ४, २, ७; मा ४०, १४; का ४०, १, १०; ११; –द्याः शौ ११, १०, २३; पै ६, ३, २; १६, ८७, ३; –द्याम् मा ४०, १२; १४; का ४०, १, ९; ११; –द्यायाः मा ४०, १३.

†अ-विद्रि(य>)या[k]– -याभिः ऋ १, ४६, १५; मा ३४, २८; का ३३, १, २२.

अ-विद्वस्[a]– -दुषः शौ ४, १८, २; पै २, ३८, ३; ५, २४, २; ७, १, ६; १०, ३, ३; –¶दुषा मै ४, १, १४; –द्वांसः ऋ ६, १५, १०; तै २, ५, १२, ५†; ४, ७, १५, ६‡[l]; †काठ ७, १६; शौ ६, ११५, १; पै ९, २२, २३; १६, ४९, ४; –द्वान् ऋ १, १२०, २; ५, ३०, ३; १०, ७९, ६; मा ८, १३; ¶तै ३, २, ७, ३; ५, २, ८, २; ७, १, ७, २; ¶मै १, ८, २; ९, ४[५]; ११, ९; ३, ८, १०[२], १०, ७; ४, १, २; ११; ¶काठ ९, १२[६]; १४, ९; २०, ६; ३१, १; १३; ३४, १८; ¶क ३१, ८; ४७, १; पै ५, ३६, ४; ८.

अ-विद्विषे[m] शौ १, ३४, ५; पै २, ९, ३.

अ-विद्वेष[n]– -षम् शौ ३, ३०, १; पै ५, १९, १.

अ-विधवा[o]– -वा खि ३, १७[१], १; काठ १, १०; पै ११, ७, १०; –वाः ऋ १०, १८, ७; शौ १२, २, ३१†; १८, ३, ५७.

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) वस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[c]) संदिग्धः संस्करणान्तरसापेक्षः मुपा. भवति।

[d]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. √२विद्+क्त्वा प्र.।

[e]) 'अविता' इति मुपा. शोधाऽपेक्षः (तु. सपु. तैब्रा १, ६, ७, २)।

[f]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. <वि√दह्।

[h]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. वि√धी>दीधी+उः प्र. उसं. (पाउ १, ७)।

[i]) सस्व. एपूटि. द्र.। उप. विद्वस्-+तरपि संप्रसारणार्थं छान्दसं भत्वम् (पा १, ४, २०; ६, ४, १३१)।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र.। उप. वि√दुह्+घञ् प्र.।

[k]) तस. अन्तोदात्तः उसं. (पा ६, २, १५५)। उप. *विद्रिय-<*विद्रु- (<√विद् वा √विध् वा यद्र.) +घच् प्र. उसं. [पा ५, १, ६३; (वैतु. सा. अ-विद्रि- [उप.<वि√द्रा]+या-[<√या] इति कृत्वा उस. इति वदन् कृत्-प्रस्व. च ह्युपसर्गादूर्ध्वमवग्रहस्य च [तु. पपा. अवि-दस्यु- प्रमृ.] अभावं प्रति चोद्यः। म. च [मा. स्य. उ. लब्धसंकेतः सन् यनि.] GW. च तस. अभिप्रयन्तावपि उप. <वि√दृ [GW. धावंशो मुद्रणभ्रष्टः] इति ब्रुवाणौ नञ्-स्वरस्य चोक्ताऽवग्रहस्य चाऽभावं प्रति दुर्वारनिग्रहौ द्र.। यदपि ORN. [ARV. अनु] श्रुतिभ्रेपतामिवाऽनुमन्येत, तदप्यप्रमाणं वच इति दिक्)]।

[l]) 'अचित्तिभिः' इति कृ. (४, १२, ४) पामे.।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. वि√द्विष्+क्विप् प्र., था. च१। यद्वा केनन्तं द्र.।

[n]) सस्व. नापूटि. द्र.। उप. वि√द्विष्+भावे घञ् प्र.। था. क्रिवि. भवति।

[o]) तस. चार्वादिषु उसं. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०)। उप. यद्र.।

अ विधान- -नानि पै १४, ३, ८

¶अ विधृ(त>)ता- -ता काठ २७, ४, क ३९, ४, ४२, ४

अ विनष्ट[a]- -ष्टान् मै १,५,१४[२], काठ ७, ३, क ५, २

अ विप्र[b]- -प्र ऋ ८, ६१ ९, -प्रे ऋ ६, ४५, २

¶अ-विमक्त,क्ता[a]- -क्त मै १, ६,४, -क्ता काठ २३,२ क ३५, ८

‡अ विभूति- ति जै ४,५, १[c]

¶अ विमुक्त[a]- क्त तै ६, २, १, १ काठ २४, ८[२], क ३८, १[२], -क्तम् काठ २७,५ क ४२, ५ -क्तौ काठ २४, ८, क ३८, १

¶अ विमुच्य[a] तै ६, २, १, १

¶अ विमुच्यमान[a]- -न तै ५, ५, १०, ६

अ विमोक्य[d]- -क्यम् शौ ६, ६३,१, -क्यै पै ३, ३, ६

अ विमोचन[a]- -नाय खि २, १०,६

अ विरण[e]- -णाय ऋ १, १७४, ८

अ विराधय(त्>)न्ती[f]- -न्ती शौ २, ३६, ४, पै २, २१, ४

अ-विरुद्ध- -द्धा पै १६ ५७, १८

¶अ विवाक्य[g]- -क्ये तै ७, ३, १, १, २[२]

¶अ विवादिन्[h]- -दिन मै ४, ३, ७

¶अविवादिनी- -नीम् मै २, १,९, ५, ८

*अ विवेन- एउ टि द्र

अ विवेनत्[i]- -नन् ऋ ४, २४, ६

अ विवेनम्[j] ऋ ४, २५, ३

†अ विशस्तृ[k]- -स्ता ऋ १, १६२, २०, मा २५, ४३, तै ४, ६, ९, ४, काठ ४६, ५

?अविशीरि[l] पै १, ८७, २

*अ विश्वमिन्व- एउ टि द्र

†अ विश्वमिन्व,न्वा[m]- न्वम् ऋ २,४०,३, मै ४,१४,१, -न्वाम् ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०

‡अ विश्ववि(न्न>)न्ना[n]- -न्नाम् शौ ९, १४, १०

---

a) तस नञ्-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।

b) तस चार्वादिषु उस अन्तोदात्त (पा ६,२,१६०)। उप यद्र ।

c) 'अभिभूति' इति ऋ (८, १६, ८) पाभे ।

d) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप वि√मुच्+कर्मणि ण्यत् प्र ।

e) तस नञ-स्वर (पा ६,२,२)। उप <वि√१रण्।

f) सस्व नापूनि द्र । उप <वि√राध्>राधि।

g) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप वि-वाक्य॰ इत्यत्र विवचनात्मकशब्दसञ्ज्ञाया कर्मणि ण्यति प्र गस कृत् प्रस्व [पा ६, १, १८५, २, १३९, (द्र *अनु-वाक्य-, वि-वचन, वि वाचन) वैतु सा ग्राम इति कृत्वा व्याचक्षाण सजातपर्यायभूतशब्दान्तरश्रुतिसादृश्यमुपेक्षुक सन् स्वरतश्चोद्य । तद्दर्शने हि पूप्रस्व स्यान्नोक्त उपप्रस्व इति] । यदपि भा पक्षे तस स्वरवन् उप अधिकरणे कृत्य प्र चोक्त्वा त्वाक्षितविषयेण सूत्रेण (पा ६, २, १५६) अन्तोदात्तत्व च गिराधयिषितवांस्तदुभय नोपपद्येत । अशब्दसञ्ज्ञायां कृत्वाऽनुपपत्त (पा ७, ३, ६७) उपस्य सौवरसूत्रस्य दृष्टोत्तरे तस अनुपयोगाच्च । भा प्रत्याख्यानमनुदृष्टोत्तरं तस वदन्तः PW प्रमृ अपि प्रत्याख्याता द्र । यद्योक्त पदऽप्यापद्येत्, तर्हि उप *वि-वाच्->वि-वाक्य इत्येषा तादृशी इति समाश्रयणीया । दर्शयस्यास्वरस्य पशो मन्त्राऽऽस्तविशेष इति दिक् ।

h) सस्व द्विपू॰ द्र । उप वि√वद्+णिनि प्र ।

i) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <वि√वेन्, वैतु MVG६८णमुलन्ततया (=नाउ) पपा शोधमिच्छु (भूयसे विस्तराय तु ORN)।

j) सस्व नापूटि द्र । उप णमुल् प्र इति नापू विवेक । यद्वा क्रिवि इति कृत्वा *अ विवेन इत्यस्य प्राति विप सत न द्वि१ रू. इति वक्तव्यम्। पक्ष चैनमनुसधाय *वि-वेन इत्यत्र बस सति उप *२वेन इति भावे निष्पन्न द्र । √विवेन् इति च तत नाधा सुवच इति दिक्।

k) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६१)। उप वि√शस्+तृन् प्र ।

l) सस्वरणान्तराऽपेक्ष पा भवति।

m) तस नञ्-स्वर (पा ६ २,२)। उप *विश्व मिन्व॰ [तु पपा, वैतु सा ऋ (१,१६४,१०) उम इति कृत्वा व्याचक्षाणोऽन्तोदात्ततयैव शिश्रावयिषु, GW प्रमृ विश्वम् इन्व इतीवाऽवगृह्णन्त उप <√इन्व् इति दर्शयन्त (तु ORN)] इत्यत्र बस पूप्रस्व द्र (पा ६, २, १)। तत्राऽपि उप *मिन्व- इत्यस्य मूलभूत √मिन्व् इति मान परिच्छेदनमित्यस्मिन्नर्थे पाधा उस । परमते नञ्पूर्वत्वे सति दिम्यरथवाग् यतरविशेषणाभावाऽनुपयोगो मा भूदिति 'अ। विश्वम्-इन्व(न्वा)म्' इत्यय श्रुतेर्मूलत आकार इतीय या कल्पना भवति (तु ORN) साऽपि यदिष सूपपत्तिसभवादन्यथासिद्धा द्र. (तु माउ टि)।

n) सस्व नापूनि द्र । उप विश्व-विन्न-(<√२विद्)

११अविष- √अव् द्र

२अ विप्र°–-प खि २, १४, २, ३, –पम् मा २, २०, का २,५, १, मै १, ६, २, काठ १, १२, ३१, १२, क १, १२, ४७, ११, शौ ८, २, १९, पै ५, १६, ४,१२, ३, १४, १६, ४, ९, –पस्य ऋ ८,२५,२०, –पा ऋ ६,३९,५.

¶अ विष्कन्द्ᵇ–-न्द पै १, ४६, ३

अविष्ट, √अविष्य्, अविष्यत्-, अविष्या-, अविष्यु √अव् द्र.

अविस्- ? परि. अविष्यत्- टि द्र

¶अ विसृष्ट°–-ष्टम् तै १, ७, ६,६

¶अ विस्रंस°–-साय तै ७,३,१०,३

°अ-विहर्यत°-

अंविहर्यत क्रतु°– -॰तो ऋ १, ६३, २

¶अ विहित°–-त मै १, ९, ६

अ-विह्रुत,ता°–-तम् ऋ ५, ६६, २,१०, १७०,१, मा ३३, ३०, का ३२, ३, १, मै १, २, ८, काठ २, ९, क २, ३, कौ २, ८०३, ३, ५, २, जै २, ३, ३, ४, २, ९, शौ ६, २६, १९, –ता मै ४, २, १०, पै २, १३, ५, –तान् मै १, ५, १४[1], काठ ७, ३, क ५, २

अ-विह्वरत्ᶠ–-रन्तम् ऋ ४, ३६,२

अ-वी(त>)ता°–-ता ऋ ४, ४८,१

†अ-वीर,राᵍ–-रा ऋ ७,४, ६,६१, ४, –राम् ऋ १०, ८६, ९, शौ २०, १२६, ९, –रे ऋ १०, ९५, ३

अवीर-ताᵇ–-ता[i] ऋ ७, १, ११, –तायै ऋ ३, १६, ५

°?अवीर-ताति- नापू टि द्र

°अवीर-त्[j]– -ते ऋ ७, १,१९

¶अ-वीरस्थ°–-स्या मै ४, ३, ६[1], काठ १२, ८[1]

अ-वीरहन्°– -हणौ मा ४, ३३, का ४,१०,४, तै १, २, ८, २, काठ २, ७, क २, १, –हा ऋ १, ९१, १९, मा ४, ३७, का ४, १०, ८, तै १, २, १०, १, मै ४, १२, ४[k], काठ ११, १३, §शौ १, १६, ४, ६, १४, ३, §पै १, १०, ४, १४, २, ३

अवीरघ्नी–-घ्नी शौ ६, ८३, २, १४, १, ३९, पै १, ७१, ३

¶अ-वीर्य°–-र्ये काठ ३५, १७, क ४८, १५.

¶अ-वीर्यव(त>)ती°–-ती मै ३, ८, १

°?अवु- ?अव्- टि द्र

†अ-वृक,काᵃ–-क. ऋ ४, १६, १८, ६, २, ७, १५, ३, –कम् ऋ [१, ४८, १५, ८, ९, १], ६, ४८,१८, ७,८८,५, ८,२७,४, १०, ३६, ३, १४४, ५, मै ४, १४, ९ शौ २०, १३९, १,

---

इत्यत्र तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) द्र । अयमेव वास्तविक पाभे (तु ऋ १, १६४, १०, पै १६, ६६, १०) वा स्यात्, °भिन्व- इत्यस्य °°भिन्न इत्येतद्द्वारक वर्णविकारमात्र वेत्यत्र भूयसी विमृद् सावसरा द्र ।

ᵃ) यम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप यद्र ।

ᵇ) उप <वि√स्कन्द् द्र । '°न्ध-' इति मुपा चिन्त्य ।

ᶜ) तम नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

ᵈ) सस्व नापूटि द्र । उप वि√सम्+घञ् प्र ।

ᵉ) यस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

ᶠ) सस्व द्विपूटि द्र । उप <वि√ह्वृ ।

ᵍ) यम पाप्र पराद्युदात्तवप्रकरणे उप वा पूप वा उस द्र (यक पा ६, २, ११६, १२०) ।

ʰ) भावे तप् प्र उम (पा ५, १, ११९) । पाप्र तु नञ् पूर्वे तम 'वा छन्दसि' (पामवा ५, १, ११९) इति स्वतन्त्र्यां नञ्-समासविप्रतिषेधाऽभावविकल्पे ?°वीरु-ता इत्यस्य तलन्तस्याऽपि उप नापूटि दि आद्युदात्तत्वम् उम (यक. पा ६, २, ११६, १२०) ।

ⁱ) वृ१ द्र [°तया>°तभा>°ता इत्येव छन्दोऽनुरूपो वर्णविपरिवर्तनसम्भ इत्यभिगाधि (यत 'मानुषमो अवीरता परि ष्वा' इत्येव नैष्टुभ पादो मूलत आस्ये- तेति सङ्केतलाभ), वैतु ११. (Mc प्रमाणत) °?अ-वीरताति >°ताता>°ता (तु नाउ टि) इत्येव व्यर्थं वृ१ स्थाने स१ उपकल्पुक-] ।

ʲ) यनि च१ सत रू उपपत्त्यर्थं हलन्तमेतत् प्राति. मुकल्प भवति । तस्य रू प्रादुर्भावश्च त्रैष्टुभपादऽधिकाक्षरनिविवर्तिषाप्रयोजित सन् °तायै>°ताइ>यनि. इत्येत क्रमेण सभाव्येत [तु 'देवतातये>°ताते' इति समानप्रकृतिक रू वैतु L ३५९, ४६६ उहम्य वर्णविपरिणामस्य विषये शब्दाऽऽदौ वर्तमानाया नञ श्रुतेर्विस्पष्टप्रतीत्युन्नमनाऽऽम्नक्रमसङ्केतु प्रदर्शक (पूर्वसवर्णैकादेशे सत्यवर्णे ऽश्रूयमाणेऽप्युभयथा ['मा नो अग्नेऽवीरतायै परा दा' इत्यत्र च 'माऽवीरतायै नो अग्ने परा दा' इत्यत्र च] समानमेव स्वरतो नञ्पूर्वत्वस्य प्रत्याय्यमानत्वादित्यभिमध) ११ [Mc प्रमापयन्] °?अ-वीरताति-(यत्र पाप्र °वीरताति- इति उप अवीर-ता- इत्येतद्वत् पराद्युदात्तत्वम् उम) इति प्राति उपकल्प्य (तु. नापू. टि) तातये>°ताते>°त इत्येवमपार्थमाप्यभिव्यापितापरमिवाऽनुव्यनुह] ।

ᵏ) '-हा' इत्येवमन्तोदात्त मुपा. चिन्त्य (तु सपा)।

–कस्य ऋ १, १५५, ४; –काः ऋ ४,४, १२; १०, १५, १; मा १९, ४९; का २१, ४, १; तै १, २, १४, ५; २,६, १२, ४; मै ४, १०, ६; ११, ५; काठ ६, ११; शौ १८, १, ४४; –काणि ऋ १, ५५, ६; –काभिः ऋ २, ३१, ३; –काय ऋ १, ३१, १३; ७, ६६, ८; कौ २, ४१८; जै ३, ३२, ८; –कासः ऋ ७, ७४, ६; –के ऋ ६, ४, ४; तै १, ३, १४, ७; –केभिः ऋ ६, ४, ८; ७, १९, ७; तै १, ६, १२, ६; मै ४, १२, ३; शौ २०, ३७, ७.

अवृक-तम- -मः ऋ १, १७४, १०.

¶अ-वृक्ण[a]– -क्णः मै ३, ९, ३.

अ-वृजिन[a]– -नाः ऋ २, २७, २; मै ४, १२, १‡[b].

†अ-वृत[c]– -तः ऋ [१, १३३, ७; ८, ३२, १८]; ६, १४, ५^{२}; ८, ३३, ६; १०; जै ४, २०, ३; शौ २०, ६७, १; –तम् ऋ ८, १०२, १४; काठ ४०, १४; कौ २, ९२१; जै ४, ६, ६; –¶ताः मै ३, ९, ८.

अ-वृत्त[a]– -त्ताः मै ४, ६, ४.

अ-वृद्ध°– -द्धान् ऋ ७, ६, ३.

°अ-वृष्टि-

¶वृष्टि-द(त>)त्ता[d]– -त्ता पै ५, ३१, ३.

१अवे(व√इ), ¶अवायते[e] पै ८, १५, १३; अव···अयत् ऋ ५, ३७, २; अवायन्ताम् शौ ११,१२,८. ¶अवैति तै १, ७, ५, ४; २, ३, १२, २; ६, ६ ३, १; काठ १०, ५; ९; ३६, ७^{२}; ३७,१^{२}; ¶अवैति तै ३, ३, ८, १; †अव···एति ऋ ८, ४, ३; कौ १, २५२; २, १०७१; जै १, २६, १०; अव (एति) ऋ १, १६४, ५१; ¶अवयन्ति तै ६, ५, १०, ३; मै ३, ८, ७; ४, ५, १; ६, २; अवयन्ति मै ४, ४, ७; काठ २९, ३; क ४५, ४^{२}; अवैतु ऋ ५, ४९, ५; शौ १, ११, ४; पै १, ५, ४, १३, ५, ७; १५, ६, ६; अवेहि ऋ ५, ७८, ८; ¶अवेयात् काठ १०,९; अव··· इयाम् ऋ ७, ८६, ४.

अव-य(त>)ती[f]– -तीः का १३, ६, १७‡[g].

अवा(व-अ)य- अन्°

†अ(व>)वा-य(त>)ती[h]– -ती ऋ ८, ९१, १; पै ४, २६, १.

अवा(व-अ)यन- अभि>भ्यु°

अवा(व-आ)यिन्- अनु>न्व्°

अवे(व-इ)त- अन्°

अवे(व-इ)त्य अनु>न्व्°

अवे(व-इ)त्य– -त्यः, –त्या३ः काठ ३७, १.

अवे(व-ए)तुम् अनु>न्व्°

¶अवे(व-ए)त्युत्[i]– -त्यम् तै ३, ३, ८, १.

२अवे(व√ई), अव···ईमहे ऋ १,२४, १४; ७, ५८, ५; मा १६, ६; का १७, १, ६; तै १, ५, ११, ३†; ४, ५, १, ३; मै २, ९,२; ४, १४, १७†; काठ १७, ११; ४०, ११†; क २७, १; पै १४, २, ९; †अव(ईमहे) ऋ १, २४, १४; तै १, ५, ११, ३; १२, १; ४, २, ११, २; मै ४, १४, ३; १७; काठ ४०, ११.

¶अवे(व√ई)क्ष्, अवेक्षते तै २, ३, ११, २; ५, १, १०, ५; ७, १, ३; मै ४, १, १२; काठ ६, ७; २२, ८; २९, २^{२}; ३१, ९^{४}; क ४, ६; ३५, २; ४५, ३^{२}; ४७, ९^{४}; पै १६, ११२, ५§; अवेक्षते मै ३, २, ७; ४, १, १२; अवेक्षन्ते तै ६, ६, ७, २; पै १५, १९, ७§; §अवेक्षे तै १, १, १०, ३; मै १, १,७;११; ४, १,७; अवैक्षत मै २, १, ११; काठ १०,५; ३१, ९; क ४७, ९; अवेक्षेत तै ३, २, ३, ३^{२}; ४; ६, ६, ७, २^{२}; मै १, ८, ४; ४, ६, ९; काठ ६, ७; २९, २; क ४, ६; ४५, ३; अवेक्षेत मै ३, २, ७.

---

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद.।

[b]) 'अरध्रमञः' इति ऋ. (२, २७, ९) पाभे.।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद.।

[d]) 'अवृष्टिनिवृत्त्यै दत्ता' इति मध्यमपदलोपः स्यात्। एरिष.अपि 'अवोषृ-' इति मूको. 'अवूर्णदत्ता' इति कौस. (६२,२१) पा.उपलभ्यमानौ मुपा.संदिग्ध इत्येव सूचयेताम्।

[e]) यनि. मुपा. चिन्त्यः। सति च१ सतः 'पृच्छन्' इत्यस्य नाप्. पदस्य नकारान्ततया मुथावपिपाया अन्याय्यत्वात्। एरिष. नापृ. पदे मूलतस्तकारान्ते सति परादिनकारप्रभावजा साहितिकी तकारस्य नकाराऽऽपत्तिः सुवचेति कृत्वा मूको. अनु 'न चायते(<√धै)' इति पदद्वयाऽऽत्मकः शोध-प्रस्तावो विमृश्यताम्।

[f]) गस. शत्रन्त-कृत्-प्रस्व. स्त्री. ङीप उदात्तत्वं च (यक. पा ६, २, १३९; १, १७३)।

[g]) 'अवपतन्तीः' इति ऋ. (१०, ९७, १७) पाभे.।

[h]) शाखान्तरनिम्नः साहितिको दीर्घः (यनु. ऋप्रा ९, २३; ORN.)। सस्व. एपृटि. द्र.।

[i]) गस. तुदः याम्नादेशो कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)।

§अवे(व ई)क्ष्य पै ५, २८, ७
अवेज्य- अव√यज् द्र.
अवेण √अव्>११अव- द्र
अवेत, अवेत्य, अवेत्य- १अवे द्र.
अ-वेनत्ᵃ- -न्तम् ऋ १०,२७,१६
अवे(व√इ)न्व्, अव'''इन्वतम् ऋ ७, ६४, २ᵇ
अवे(व√ई)ल् >लि, अवेलय शौ ६, १६, ३
अव' ऐलयीत् शौ ६, १६, ३
अवे(व√ई)श्, अव ईक्षे ऋ ८, ७९, ९ᶜ.
अवेष्ट-, अवेष्टि अव√यज् द्र.
अवेतुम् १अवे द्र
¶अ-वैमीदकᵃ- -क मै २, १, ६
अ-वैरहत्यᵈ- -त्याय शौ ६, २९, ३
अवैष्यत्- १अवे द्र.
अवो √अव्>१अव्- द्र
¶अवो(व√उ)क्ष्, अवोक्षति तै ५ २, ३, २ ४, ५, २ᶜ, ३, मै ३, २, ३ काठ २१, ७, अव उक्षति तै ६, २, ७, ४, काठ २१, ७
अवो(व-उ)क्ष्य काठ ८, ७, क ७, ४
अवो-देय- २अवस्ᵉ- द्र
¶अवो(व√१ऊ)ह्, अवोहेत् तै ६,३, ४, ६ᶜ, मै ३, ९, ४
अवो(व-ऊ)ह्यᵉ मै ४, ४, ६
१अव्य- २अवि- द्र
?२अव्य, अ-पात्य- द्र
¶अ-व्यतिहार- -राय काठ २७, १, क ४२, १
अ-व्य(त>)तीᶠ- ध्यै ऋ १०,९५,५.
अ-व्यथ- -थाय काठ १७, ८ᵍ
अ-व्यथमा(न>)नाᵉ- -ना मा ११, ६१, १३, १६, का १२, ६, ४, १४, २, १, तै ४, २, ९, १, मै २, ७, ६, १५, ३, १, ८, काठ १६, ६, १६, १९, ७, क ३०, ५ -नाम् मा १४, ११ का १५, ४, १, तै ४, ३, ६, १, ५, ३, २ १९ᵍ, मै २, ८, १, ३,२, ९, काठ १७, ३, २०,११, क २६, २, ३१, १३
अ-व्यथय(त्>)न्तीᵉ- न्ती तै ४, ४, २, ३
अ-व्यथाᵉ- -थायै मा १०, २१, १५, १०-१४, का ११, ७, १, १६, ३, २, ५, ८, ११, १४, मै २, ८, ९ᵍ, क २६, ७ᵍ
१अ-व्यथिᶠ- थ्यै काठ ३५, १०ᶦ, क ४८, १२ᶦ
२१अ-व्यथिᵍ- -थि ऋ १, ११७, १५ ९, ४८, ३, -थिभि ऋ १, ११२, ६, ७, ६९, ७, मै ४, १४, १०, -थिषु ऋ ८, २, २४ᵇ, -थी कौ २, १८८‡ᵍ, जै ३, १७, ९‡ᵍ
°१अव्यथि-याʲ- -थी ऋ १०, २७, २१

ᵃ) तत्र नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।
ᵇ) तु सा. GW MW च, वैतु PW 'अव' इत्यस्य पृथगन्वय इतीवोपेक्ष्यवचन।
ᶜ) मपु१ इडभाव उस [पा ७, २,७७ (तु ऋ ४, २०, ८, ६, १९, १०, ORN च मतान्तरमुभिय सत्नुक्त., वैतु सा √ईक्ष् इत्यस्य उपु१ वा मपु१ वेति, GW उपु१ इति)]। यद्रोगीयस्तिन्निधानाऽभावश्च द्र।
ᵈ) तत्र उप वैरहत्य (यद्र) <°वीर-हति +स्वार्थे ष्यम् प्र अन्तोदात्तवप्रकरणे उस च द्र (पा ५, १, १२४, ६, २,१५६, वैतु PW प्रभृ उप <वीर हन् इत्यर्थं वदन्त। वीरमारकत्वाऽभावाऽपेक्षया वीरमारणाऽभावस्य नेदीय इव प्रकरण स्पर्शुकत्वादनुपद सु-वीरता इति भावनिष्ठपन पदेन भूयोऽप्येव संवलितत्वाच्च। पया अवैर हत्य- इत्याकारकोऽथमह इति यथात्र विवेक सुगम।
ᵉ) तत्र स्वयन्त-कृत् स्वर (पा ६,१,१९३ २,११९)।
ᶠ) तत्र नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप √व्यथ्+ भावे इन् प्र (पाउ ४, ११८)।
ᵍ) तत्र अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप नञ् द्र।
ʰ) विशाष्यगर्भे वि द्र (वैतु PW प्रभृ १स्त्याकेन सरूपेण सभेदुक्त)।
ⁱ) 'अव्यथि' इति ऋ. (९, ४८,३) पाभे। तस्यैव °थिर्भरत्> °थिम्भरत्> °थी भरत् इति नैत्र विपरिणाम समाप्यत। स्यादिममेव निगम लक्षयित्वाऽऽचार्यं १अ+√व्यथ् इत्यतो नया युक्तदेव मत इति प्र शाशास (पा ३,२,१५७) यथा प्रस्व स्यादिति (वैतु पाम ६, १, १५८ यत्रैव महानिर्दिष्टस्य नञ स्वरो बनीयानिति प्रत्यपादि स्वोहिविरुद्धस्वरध्यायमेव निगम उदाहृति)। एतस्य प्रकृत्त <°१अव्यथिन् इत्येवमुक्त भवतीति पत्र विशेषस्तत्त्वनारतम्यापेक्षया भूयाविन्नोदनार्ह द्र।
ʲ) 'तदव्यथिया, जरिमाणस्तरन्ति' इत्येव मूलतोऽधिकारे मति मैत्रभे पद स्वरपुरस्कृतदभिभारवशात् °१अव्यथिया (=अग्ग पूपनस्य व्यथाहितप्रतिनति तात्पर्यं च द्र.) >-या (°हितया>-या) इत्येतत् द्र. 'अव्यथी' इत्येव विनिश्चितानि स्वभाव्येन [=तद् (तृतीयान्तार्थ थव) व्यथाहित्यन (यथास्वय) प्रत्युत्तन जरिमाण(अगोरन्ति परिलक्षमाण [वैतु सा व्यथानुपयोगिन्द्र इत्यत्र जरमाण इत्यर्थेन सभेदुक्त])तरन्ति वैतु वे त च १अ-व्यथि इत्यस्य प्रा इत्य व्यपगमे, PW

*?अव्य(थि-ई)थी[a]- -थी[b] ऋ १०, ३१, १०
*?अव्यथिन्- *?अव्यथि-या- टि द्र
?अ-व्युथिपे[c] मै १, २, १७
अ-व्यथिष्यै काठ ३, ७, क २, १४
अव्यथी, २अ-व्यथि , *?अव्यथि-या- द्र
अ-व्यथेय[d]- -यम् खि १, ११, ५.
अ व्यथ्य[e]- -थ्याय ऋ २, ३५, ५
†अ-व्यनत्[f]- -नत् ऋ १०, १२०, ७, खि ४, ५, १५, कौ २, ८३४, जै ४, ५, ६, शौ ५, २, २, २०, १०७, ५, पै ६, ९, २
१अ-व्यय , २अव्यय २अवि- द्र

¶अ-व्यर्धुक[g]- -क ते ५, ३, ६, ३, मै ४, ५, ६
¶अ-व्यवच्छिन्न[h]- -न्नम् मै ४, १, ११, -न्नानि ते ७, ५, १, ४
¶अ-व्यवानत्[i]- -नता मै ४, ७, ७, -नन् मै १, १०, ९[j].
¶अ-व्यवानम्[k] मै ४, ७, ७
?अव्यपसूता[l] पै १२, ३, १५
अ-व्य(च?)स्[m]- -व्य(च?)स शौ १९, ६८, १
*अव्या- अव√यज् > ?अव-या टि द्र
¶अ-व्याकृ(त>)ता[n]- -ता ते ६, ४, ७, ३.
¶अ-व्याकृत्य[n] काठ ८, ६, क ७, २

¶अ-व्यायुक[g]- -क मै ४, १, ५, काठ ३१, ३, क ४७, ३
¶अ-व्यावृत्त,त्ता[o]- -त्त काठ २०, ५, क ३१, ७, -त्तम् ते ५, ३, ४, ७, ६, ४, ८, ३, मै ३, २, ५, ४, ६, ४, ६,७, -त्ता मै ४, ५, ८, -त्ता काठ ३४, ७
अ-व्युतकेश[p]-
¶अ-व्युतवह[q]- -ह , -हा मै २, ५, ९
†अ-व्यु(ष>)षा[h]- -षा ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९
¶अ-व्युष्टि[h]- -ष्ट्यै ते १, ५, ७, ५
अ-व्यृद्ध[h]- -द्धम् मै २, ४, २
अ-व्यृद्धि[h]- -द्धि शौ १०, २, १०,

प्रमृ च *१अ-व्यथि इत्यस्य भावपरस्य प्राति अभिप्राय तस्तत्सभिन्नस्य मत २अ-व्यथि इत्यस्यैव स्त्री सत प्राति तृ१ इति तात्पर्यवन्त)] ।

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप *ई- [<√ई+भावे क्विप् प्र (=*?अव्यथि-या-)] । स्तरी- इत्यस्य वि द्र ।

[b]) प्र१ द्र [=स्थिरस्वभावाऽपि सती व्यथि (=न द्वि१<व्यथिम्- यद्र) अकरोदिति वा (वैतु सा प्रमृ [तु ORV PW प्रमृ] २अ-व्यथि- इत्यनेन सभेदुका स्त्री द्वि३ इति वदन्त वा कृते 'व्यथि ' इति कर्तरि निष्पन्नस्य मत व्यथि इत्यस्य स्त्री प्र१ इति सत्तापुका सन्तश्चोद्या [कर्तृभावाऽन्यतराऽर्थे व्यु अपेक्ष्य २अ व्यथि- इत्यत्र व्यथि इत्यस्य भाव एवाऽऽद्युदात्तत्वेन प्रकृतिस्वा- भाव्योपगमात्] NW च वा नेदीय इव सवदमानोऽपि *अ-व्यथिष् इत्यस्य रू ब्रुवाण संहिताया नत्वभावं यथाकथमपि समाधित्सुर्विमृश्य)] ।

[c]) पपा नञ् रहित स्वरहीनश्च भवति (तु मा ६,१८ इत्यत्र 'व्यथिषत्' इति) । एव मुपा परादिस्वर स्वरत स्वरूपतश्च प्रमाण्यमपेक्षो भवति। नाउ शाखान्तरीयो ऽपर पाभे सटि च द्र ।

[d]) अश्व- इत्यनेन सामानाधिकरण्य द्र । तस अन्तो- दात्त (पा ६, २, १६०) । उप कृत्य-समानाऽर्थे एय प्र भवति (तु दित्स्रेय-) । व्यथा-+ढ>एय प्र इत्येव तद्दिमतेऽपि सति (तु सभेय) तद्धिताऽभिव्यज्यमानगुणप्रतिषेधेऽन्तोदात्त एव द्र (पा ६, २, १५५) । यत्तु स '?अव्यथा इयम्' इति पदद्वयमाह, तच्चिन्त्यम् । निष्प्रमाण पदपार्थक्यस्याऽभ्युपेयत्वेऽपि मात्र- पदसमानाधिकरणतयाऽभीष्टस्य सत प्रथमस्य पदस्येहा ऽन्तोदात्तत्वेन निर्देष्टव्यत्वात् (पा ६, २, १७२) ।

[e]) सस्व नापूटि द्र । उप √व्यथ्+क्यप् प्र (पा ३, १, ११४) ।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <वि√१अन् ।

[g]) तु टि अ क्षोधुक- ।

[h]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र ।

[i]) सस्व नापूनि द्र । उप <व्यवा- (व√१अ)न् ।

[j]) 'अव्यवानम्' इति मूको पाभे (तु BW) ।

[k]) सस्व द्विपूनि द्र । उप णमुल् प्र इति विशेष ।

[l]) सस्करणान्तरसापेक्ष सुपा द्र ।

[m]) 'अवि-अस् ' इति पपा । तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप वि√२अस्+भावे क्विप् । यत्तु सा WR 'अ-व्यचम् इत्यतश् चकारलोपे यनि प्राति आहु , तद्विमृश्यम् । यनि गतार्थत्वात् ।

[n]) सस्व नापूनि द्र । उप. <व्या (वि-आ)√कृ

[o]) सस्व एपूटि द्र. । उप <व्या(वि आ)√वृत् ।

[p]) तु नि व्युप्त-केश यदनु पराभिप्रेत सद् नञ् पूर्व व नेष्ट भवति ।

[q]) तस नञ् स्वर (पा ६, २ २)। उप व्युप्त-वह- इत्यत्र बस पूर्वपदान्तोदात्तत्वम् (पा ६,२,११०)। तत्रापि उप √वह्+करणे घ प्र (पा ३, ३, ११९) ।

पै १६, ६०, २[a].

अ-न्येष्यत्[b]- -ष्यन् शौ १२, ४, ९.

अ-म्रण[c]- -णम् मा ४०, ८; का ४०, १, ८.

१अ-व्रत[d]- -तम् कौ १, २९८; जै १, ३१, ६.

२अ-व्रत,ता[e]- -तः ऋ ८, ९७, ३; कौ १, ४४१; जै १, ४६, ५; शौ ६, २०, १; ७, १२१, २; -तम् ऋ १, १०१, २; १३२, ४[१]; [१७५, ३: ९, ४१, २]; ६, १४, ३; कौ २, २४३;७८४; जै ३, २१, ८; -ता खि ४, ५, १६; -तान् ऋ १, ३३, ५; ५१, ८; १३०, ८; ९, ७३, ५; ८.

¶अ-व्रत्य[e]- -त्यः काठ ६, ६; क ४, ५; -त्यम् तै २, २, २, २; ६, १, ४, ६; काठ १०, ५[१].

अ-व्रात्य[f]- -त्यः शौ १५, १३, ११.

√१अश्[g], अशोम ऋ ५, ३०, २. अष्टु मा ७, ३; ६; ८. ६०[१]; का ७, १, ३;२, २; ९,७, ९[१]; तै १,४,२, १; ३, १; ६, ४, ५, ५; मै १, ३, ४; ४, ५, ५; काठ ४, १[२]; २७, १; २; क ३, १[२]; ४२, १[२]; ?अष्टात्[h] मै ४, ५, १२[२]; माष्ट तै २, ३, १४, ६[१]; काठ १०, १३[१]; अश्यात् का ९, २, ७; ८[१]; मै ४, १३, ९; अश्युः ऋ २, १९, ८; अशीथाः मै १, ६,१;६; अश्याः ऋ १, ६९, ३; ७०, १;

[a]) 'अतिवृद्धिः' इत्यस्य मुपा. स्थाने छन्दोदृष्ट्या शोधः द्र.।

[b]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. वि√इ+ लृटः शत्रादेशः।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[e]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप. यद्र.।

[f]) सस्व. एपृटि. द्र.। उप. यद्र.। अन्तोदात्तः (पा ६, २,१५६) न भवति। तद्धितार्थस्य सामान्यविशेषणतापरस्य वाच्यविशेषनिरूढेः विशेषणमात्रत्वाऽपहानादिति दिक्।

[g]) बधा. भवति। नैप्र. √*अर्श् इत्येतत्साध्यत्वेन √*अर् इत्यस्य शब्दान्तरयोगानुगतक्षयवृद्धिरूपतयाऽस्य प्रतिपत्तेः, यावन्तः √*अर् इत्यस्य प्रभेदाः स्युस्तावन्त एवास्याऽपि संभवेयुरित्यभिसंधिः। एस्थि. यथा √*अर् इत्यत्र प्रभेदविवेकस्याऽद्यापि परिणिष्ठेयस्वरूपत्वात् सामान्येन निर्देशोऽकारि, एवमिहाऽपि सामान्येनैव निर्देशस्य कर्तव्यतया प्राप्तावपि यत् १मश्च २यश्च प्रभेदौ विविच्येयाता तत्राऽभियुक्ताना प्रायेण व्याप्ति-भोजनाऽर्थकतया भिन्नयोः सतोर्द्वयोरेव धा. विषये परिचितित्वमात्रं निमित्तं द्र.। एवं तावदिह प्रकृते धा. पूर्वप्रसिद्ध्यनुरोधादेव भुज्यर्थकसरूपप्रभेदमात्रं विरहय्य यथासंभवं भेदान्तरसर्वस्वस्येत ऊर्ध्वं वैप. वाऽन्यत्र वा क्वचिदाकाङ्क्ष्यमाणविवेचनप्रयत्नस्य सामान्येनाऽन्तर्भावो भवति। शब्दान्तरसामान्येन वक्तृप्रवृत्तिविशेषलक्षणश्च '?अनुशामहै, आनश्याम्, आनशे, आनंश, आनशु', आनाश' इत्येभिस्तिङ्भिः, अंश-,अंशु- इत्याभ्या कृद्भ्या च समर्प्यमाणसद्भावसंकेतः सानुनासिकोपक्रमः √*अंश् इत्ययमपरोऽपि बधा.पाधा.उसं. सन्निह परि. निर्दिश्यमानः यद्र.। तदनु अंश- इत्यत्र गपू. टि. च कियानपि विशेष आधेय. (तु. वैप ३, ४टिb)। किं च, नैप्र. सकृत्समिव विपरिणम्यमानः √*१आश् इति दीर्घादिरपरोऽपि बधा. पाधा. उसं.। ततश्च १आशा- (=वैप २,२१७; २आशा- यत्र स्वरतः संख्यातश्च शोधः द्र.), आशु- इत्येतयोः व्यु. यस्था. निर्देश्यमाना द्र.। यत्तु GW. अशन्-, अश्मन्-, अशनि- इत्येतेषां व्यु. कृते √*?२अश् इति पृथगुपकल्पयेत्, तन्नेष्टम्। तदभिप्रेततदीयतैक्ष्ण्यपरत्वस्य √*अर् इत्यस्य हिंसार्थीये ६ठे प्रभेदेऽन्तर्भावस्य सुवचत्वात् तदभिमतस्य मौस्थि. √शा(=√शो) इत्यनेन संबन्धस्य प्रकृतस्य धा. आद्यज्मात्रेण तत्प्रतिनिधिना सता विज्ञापिते सत्यवशिष्यमाणस्य शकारस्य सामर्थ्याऽर्थतया प्रतिपिपादयिष्यमाणस्य √*२शृ इत्यस्य वंश्यस्य सतस्तद्दर्शनतो दुर्वचत्वाच्चेति दिक्।

[h]) मुपा. आद्यक्षरं प्रति संदेहः। कथमिति। १मे स्थ. साक्षाद् दीर्घश्रुतेः २ये स्थ. अपि 'वा आष्टात्' इत्येवं व्यवच्छेदसंभवाद् उभयत्राऽऽकारादि रू. इति १मः कल्पः (तु. संटि.१२ '?आष्टा' इति BC., 'आष्टाम्' इति पाभे.)। अथ 'नो' (तु. संटि.) इत्येवं १मे स्थ. नापू. पदस्य पाभे. उपलब्धेस्तदुत्तरवर्तिनोऽस्य रू. अकारादित्वं संभाव्येतेति २यः कल्पः (तु. संटि.२१ यदनु २ये स्थ. पपा. अकारादित्वमेव श्राव्येत)। एस्थि. १मे कल्पे आ इत्यनेनोपसृष्टस्य २ये कल्पे चाऽनुपसृष्टस्य सतोऽस्य यनि. एतत् तावद्धि रू. इति द्र.। उभयथाऽपि प्रस्व. भवति। १मे स्थ. च-लोपवशाद् २ये स्थ. च वा-योगवशात् प्रकृतस्य तिङो निघाताऽभावविकल्पे सति १मे कल्पे ग. निघातात् (पा ८, १, ७१) २ये कल्पे च प्रस्व. सतिशिष्टत्वादिति दिक् (वैतु. संटि.२१ यदनु पपा. २ये स्थ. तिङ्निघात-विकल्प इव श्राव्येत)।

[i]) तु. सस्थ. टि. अभि।

२, ३१, ७. अशीय ऋ २, ३३, २,६, मा ३,१८, ४,१८,५,७ ७, ४७[४], ८, १०, ६२, ३९, ४, का ३, ३, १०, ४, ६, २, ५, २, ६, ८, ६, ४, ३९, २, २, तै १, २, १, १, ४, १,११, १, ३, ११, १, ५, ५, ४, ७, ५, ६, ३, १, २, ६, २, २, ५, मे १,२,१,४,७,५,७[२],३,९,९, ४[५],३,६,२[२],७,५ ४,२,५, काठ २,१,५,८,३,८,५,२[२], ६, ९[२], ७,९[२], ९, ९[६], १३, १५ २४, ३,३२,३, क १,१३,१७,२,२, १५ ४,८[२],८,१२[१], ३७,४, शौ १६,४,६, १९, ६१,१, पै १६, १४९,१२, अश्याम्[a] ऋ ५,६४, ३, तै १, ३,१४, ३, †अश्याम् ऋ १,९२, ८, २,२७, ११, १४,५,४, १०, ६, १, १३, तै १, ४, ४६,१, २, १,११,६, मै ४,१३,६,१४,११‡[b],१४, काठ १८,२०, †अशीमहि ऋ ५, ४७, ७, खि ४, २,४, शौ १९, ११, ६, अशीमहि ऋ ७, ३२, २६, १०, ३६, ४, ३७, ६, ४०, १२, खि २, ६, १०, १४, ३, मा ३८, २८, का ३८, ६, २, तै ७, ५, ७, ४†, मै ४, ९, १३[१०], काठ ३३, ७†, †कौ १, २५९, २, ८०६, †जे १, २७, ७, ४, १०, ६, शौ १३, १, ६०‡[d], १४, २, ५†, १८, ३, ६७†, १९, ४७, २[२], २०, ७१, ११†, पै ६, २०, २[२], १३, ८,१६, †अश्याम[a] ऋ १,११४, ३, २, १९,७, २७,१०, ६,५, ७[४०], ७,६५,२,८, २७,२२ ९, ९८, १२[f], मा १८,७४[४०], ३८, १६[g], का२०,५, ७[४०],३८,३,२, तै १, ३, १४, ३[४०], मै ४, ९, ९§ काठ ४०, ११, कौ २, १०३०, जै ४,१७,३,†अश्याम ऋ १, ११४, २, १३६, ७, ४, ४, १४, ५८, ११, ५, ४१,१८, ७०, २, ७, ४७, २, ९, ९१, ५, मा १७, ९९, का १९,१,१२, तै १,२,१४,६, ४, ५, १०, २, मै ४, ११,५, काठ ६,११,४०,७,११, कौ२,३३६, जै ३, २८, ८, पै ८, १३,११ अश्नुते[b] ¶तै ५, १,२, ४, ¶मै २, ५, ४, ३, ६, ४, शौ १९, ३८, १, अश्नुते ऋ ६, २८, ४, [८, ५१, ६, (५२, ६)], ९, ८३, १, खि ३ ,३, ६, मा ४०, ११, १४, का ४०,१,११, १४, ¶तै ६, ४, ५, ५, १०, ६[२], ¶मै २, ५, ४, ३, ६, ४, ¶काठ ९, १, १३, १६†, १९, ९, २३, १, २४, ३[२], २५, ६, ८, २९, १, ३३,८, ¶क ८,४, ३०, ७, ३५, ७, ३७, ४[२], ३९, ४, ४०, १, ४५, २, †कौ १, ५६५ २, २२५, †जे १, ५७, १२, ३, २०, ९, शौ ४, ९, ५, २१, ४†, ९,५,२६, १९, ३८, १, पै ८, ३, ५,१२, ३, १०, †अश्नोति ऋ १, ९४, २, ३, ५९, २, ९, ८१, २; १०, ३९, ११, ६२, ९, तै ३, ४, ११, ५ मै ४, १०, २, काठ २३,१२, पै१२,१,२, अश्नुत[h] मा ८, ५, का ८,२, १, तै ३,२, ८,४, शौ१४,२,९, ¶अश्नुवते[h] तै ७, ४,६, ३, अश्नुवते ऋ ७, १०३, ९, †अश्नुपे ऋ ९, ९५, ६, कौ २,१३५, जै ३,१३,११, पै १५, १५, ३‡[i], †अश्नुथ[j] खि १, ९, २, अश्नुथ ऋ ५, ५४,१०, †अश्नुवे ऋ १,१६४, ३७, शौ ९, १५, १५, पै १६, ६९,६, †अश्नवत् ऋ १, १, ३, ४०, ६, ७,११३, १८, २,२३, ४, तै ३, १, ११, १, ४, ३, १३, ५, मै ४, १०, ४, १४, १६, पै १६, ३,९§, ¶अश्नुवद् मे ३, ८, ५, ¶अश्नवतै तै ६ २, ७, १, ¶अश्नवातै काठ २५, ६[२], क ३९, ३, ४, अश्नवन्त ऋ ७ ३०,४, अश्नवैधे[k] ऋ ७, ७०, ४, अश्नुताम् शौ ८,२,८, अश्नुताम् मा ३२,१६, का ३५, ३,१२, तै ३, २, ८,४, ¶अश्न-वावहै[l] मै४,६,२[१], अश्नवामहै[k] मे २, ७, १३‡[i], †अश्नवामहै[k] ऋ १०, ९७,१७, मा १२, ९१,

a) याशुदात्तो यासुडागम (पा ३, ४, १०३)।

b) 'ऋध्याम्' इति ऋ. (७, ६०, १) पाभे ।

c) 'अमि । मुयि' इति पदद्वयाऽऽमत्र पदा चिएं ।

d) 'नशीमहि' इति ऋ. (१०, ५७, २) पाभे ।

e) मु गस्य ति अमि ।

f) 'अर्धमि पिबेम' इत्यर्थे √२अश् इत्यस्य क मत्वन गा चिन्त्य । 'अनेम' इत्यनन्तरधुते प्रापय धेमावसरत्यसकेतोपलम्भात् ।

g) <√२भज् इति मत्वान उ उपेक्ष्य ।

h) विकरणस्य स्वराभावे प्रस्व (पामवा ६,१,१५८)।

i) 'अश्नवामहै' इति ऋ. (१०, ९७, १७) पाभे ।

j) 'अश्नुपः' इति शोध द्र ।

k) प्र त्रिश्वाभिप्रते विकरण-स्वर (पा ३ ४,९२)।

l) यमु पुरापदे निपाताऽभावे यथा कथंचिदभ्युपेने-ऽपि स्वरोऽनापपिकः (तु नाउ क)।

का १३, ६, १७, तै ४, २, ६, ५, काठ १६, १३, क २५, ४, शौ ६, १०१, २, पै १३, १३, ८, †अश्नुवाम[a] ऋ ६,४९,१५; ९, ९७,५१, कौ २, ७७८, ¶आश्नुव तै ७, ४, ६, ३, ¶आश्नुवाताम्[b] मै ४, ८, ९, ¶आश्नुवत मै ३, ८, ५[i], ¶अश्नुवीत[c] तै ६, ४, १०, ६. आश ऋ ८, ४७, ६[d], आशाते[e] ऋ ५, ६६, २, आशाते[f] ऋ १, २५, ६, १३६, ३, १४४, ६[g], ५, ६८, ४, ५, ८, ३१, ६, मै ३, ८, २¶, †कौ २, २६१, ८१६, ८१७, †जै ३, २२, ८, ५७,६,७, आशतु ऋ८,२५,८, आशु ऋ ४,३३,४, †आशाथे[h] ऋ १, २,८, १५, ६, १५१,८, ९, ५, ६७, १, कौ २, १७८, जै ३ १८,५ †अष्ट ऋ [७, ८४, ५, ८५, ५], १०, १२६, १, कौ १, ४२६, जै १, ४१, ८, शौ २०, ९२, २०, पै ५, ३९, १, आष्ट[b] ऋ १, १२१,६[i], तै ४, ३, ११, ४, आष्ट खि ३, २२, ३, तै २, ३, १४, ६, काठ १०, १३, ३९, १०, आष्ट्र (अभ्यश् द्र), अक्षत[j] ऋ १०,११,७, अशिषत पै १४,४, १०, आनट्[k],आनट्[k], †आशत[b] ऋ १,८, ६, ८७,५, १०, ९२, ३, शौ २०, ७१, २, आशत ऋ १, २०, २, [८५, २, ८, ५९, २] २, २१, ५, ३, ४५, ३, ७, ६६, ११, ८, ४३, १७, ६९, १८[l], ९७, ९, ९, [६, ४, २४, २], १८, ३, २१, ४, २२, ६[l], ६७, ७, ६९, ७, ७३, ९, ८३, ४, १०, ९२, ७,९४,२, खि १,६,२, मा २०, ७२, का २२, ७, ६, मै ३, ११, ४, काठ ३८,९, कौ २,२८९‡[m], ३१०†, ४४५†, ४७५‡[n], ६१७‡[o], ७१३‡[p], जै ३, २४, ५‡[m], २५, ८†, ३४,३†, ३६, १‡[l], ५०, ५‡[m], ५८, १०‡[n], शौ २०,९२,१५†, [b]†आक्षिषु[q] ऋ १, १६३, १०, मा २९, २१, का ३१, ३, १०, तै ४, ६, ७, ४, काठ ४६, ३ [अनु>न्व्°, अभि>भ्य्°,आ°, उद्°,उप°,उप-सम्°,परि>र्य्°, प्र°, वि>व्य्°, सम्°]

°अश्- अश्मला-, अश्रु , अश्वत्थ-, अश्विन्-, अष्ठीवत्-, १अस्थि- टि द्र

†अशन्[r]— -श्न. ऋ १०,२७,१५, –श्ना ऋ २, ३०, ४, ४, २८, ५, १०,६८,८, शौ २०,१६,८

अशनि[s]— -नि ऋ १, १४३, ५, १७६, ३, ४, १६, १७, ६, ६, ५, १८, १०, ८, २७, १८, १०, ८७, ५, खि ४, ५, २२, ¶काठ ८, ७, ¶क ६,७, शौ ३, २७,४, ६,३७,२, १४२,१,७, ५२,१, ८,३,४†, पै ३ २४,६,

---

[a]) स्व कृते तु टि अश्नुवामहे ।

[b]) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

[c]) विकरणे स्वराभावे प्रस्व (पावा ६, १, १५८) ।

[d]) 'आश । व ' इति पपा पदद्वय भवति । सा तु तत्रैकपद ब्रुवाण स रू अनुजिगमयिषेत् । तच्चिन्त्यम् । तथात्वे साधीयोऽन्वयस्य दौर्लभ्यात् ।

[e]) लाऽऽदेशस्य लिङ्विषयत्वेऽपि छान्दस सार्वधातुक त्वमिति ङित उत्तरवर्तिनस्तस्य निघात द्र (पा ३,४,११५, ११७, ६, १, १८६) । हि-योगे तिङ्निघाताऽभावाच्च धास्व सुस्थ [पा ८, १,३४ (तु MVG ३५९टि१५)] ।

[f]) छन्दोऽपेक्षया'आशाते इति सुश्रवम् (तु GW AVM)।

[g]) 'आशाथे'इति मपुर इव पिपठिषु GW चिन्त्य ।

[h]) छन्दोऽपेक्षया'आशाथे'इति सुश्रवम् (तु GW AVM)।

[i]) <√२अश् इति सा । तुरीय-चरणाद् अभिर् उपाऽऽकृष्येहोपसर्जनीय इतीव GW. ORN च पश्यत । तयोरुपस्थिर् मृग्या भवति । श्रौताऽन्वयस्वारस्य- पीडनप्रसङ्गात् ।

[j]) लेटि सिप्-अडागमयोर्निघाने धास्व ।यद्योगे तिङ्स्वर [पा ८,१,३० (तु टि √दृश्>अदृश्यत् शौ १८,१,२४‡)]।

[k]) √१नश् इत्यत्रैतत् रू द्र ।

[l]) तु सस्थ टि अनु ।

[m]) 'आनशु ' इति ऋ. (९, १०८, ४) पाभे ।

[n]) 'आसत' इति ऋ. (९, १०, ७) पाभे ।

[o]) 'आसते' इति ऋ (९, १५, २) पाभे ।

[p]) 'आनशु ' इति ऋ (८, ३, १६) पाभे. ।

[q]) <√२अक्ष् इत्यपि सुकल्प भवेत् (यतु पाधा)।

[r]) कनिन् प्र उस नित्स्वरश्च (पाउ १,१५६, पा ६,१, १९७) । यद्वा मौस्थि 'अश्मन् >अश्मन , अश्मना> °अश्मन , °अश्मना >अश्न , अश्ना' इति नैप्र सद्- जप्रवृत्तिसभवात् यनि रू अश्मन्- इत्येतदीये सती प्रकृत प्राति अन्यथासिद्धतामवतारयेताम् । इतश्चाऽश्च तानि प्राति मौस्थि मश्नन्ततयेव सुग्रहाणि स्युरित्यस्मिन् सकेतग्रहे लाघवदर्शने सत्यपि तेषा तेषामन्योन्याऽन्तर्भाव्य-जन्मना सता प्राति यथोपलब्धाऽन्वाख्यानमात्रप्रयोजन पृथक् निर्देशो युक्तऽऽदर द्र. (तु MVG २०५) ।

[s]) अनि प्र (पाउ २, १०२) । तन्-स्वर । यत्तु

८, १५, ११, १६, ६, ४†, –†निभि ऋ १०, ८७, ४, शौ ८, ३, ६, पै १६, ६, ५, –निम् ऋ १, ५८, ४, ८०, १३, ३, ३०, १६, [७, १०४, २०, २५], मा २५, २, ३९, ८, का २७, २, १, ३९, ६, १, तै ५, ७, १२, १, मै ३, १५, २, काठ ५३, २, †शौ ८, ४, २०, २५, पै १०, १, ८, १९, २२, ४, ५, ८, २३, ३, ४, १३, †१६, १०, ९, ११, ५, –न्या ऋ २, १४, -, शौ ७, ११४, ४, –न्या मै ४, ४, ४¶, पै २, ७०, ४, –न्यै शौ १२, ३, ५८ [°नि अन्°, अश्मन्°]

अशनि-मत्– -मान् ऋ ४, १७, १३

¶अशनि-हत°– -तस्य काठ ८, २, क ६, ७

†अशस्[b]– -शस ऋ २, ३४, ९, ४, ४, १५, तै १, २, १४, ६, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११

अशिन- अश्ना°

†अश्न°[a]– -श्न· ऋ १, १६४, १, १७३, २, शौ ९, १४, १, पै १६, ६६, १, –श्नम् ऋ २, १४, ५, –श्नस्य ऋ [२, २०, ५, ६, ४, ३] –श्नै ऋ ८, २, २, कौ २, ८५, जै ३, ८, ११

√*अश्नि नाउ व्यु औप द

*?अश्नया[d]– -या कौ १, ३०५ जै १, ३२, ३

†अश्नुवत्[e]– -वन् ऋ १, ११६, २५ काठ १७, १८

अश्नुविन्- वि>व्य्°

अश्मन्[f]– -श्मन् ऋ ७, ८८, २, मा १७, १[२], का १८, १, १[२], तै ४, ६, १, १[२], ५, ४, ४, १[२], मै २, १०, १[२], ३, ३, ५[२]¶, काठ १७, १७[२], २१, ७[२], क २८, १[२], –†श्मन ऋ २, १, १, ३, २९, ६, ६, ४३, ३, ९, १०८, ६, १०, ६८, ४, मा ११, २७, का १२, २, १६, तै ४, १, २, ५, मै २, ७, २, काठ १६, २, शौ ६, ४२, २ऽ, २०, १६, ४, –श्मना ऋ १, १९१, १५, २, १४, ६, शौ ५, २३, १३, ६, १३८, ५, ७, ३६, २, १३, १, ३२, पै १, ६८, १, ४, १७, ५†, ७, २, १०, –श्मनि ऋ १, १३०, ३[२], २, २४, ७, मै २, १३, १३, काठ ४०, ३, कौ १, ५८५‡[g], जै‡[g] १, ५९, ८, ३, ४०, २, पै ३, १२, १, –श्मने खि ४, ४, १, शौ १, १३, १, पै १५, २०, ८, –†श्मनो ऋ २, १२, ३, मै ४, १४, ५ शौ २०, ३४, ३, पै १३, ७, ३, –श्मभि ऋ ९, ११२, २, –श्मसु शौ ३, २१, १, १२, १, १९, –श्मा ऋ १, १७२, २, ५, ४७, ३, ६, ७५, १२, १०, ८९, १२, मा १७, ६०†, १८, १३, २९, ४९†, का १८, ५, ११†, १९, ५, १, तै ४, †६, ३, ४, ६, ४, ७, ५, १, ५, ४, ६, ५†, मै २, १०, ५†, ११, ५, †३, ४, ४, १६, १, काठ १८, ३†, १०, २१, ८†, १२[२], †, ३७, १५, ४६, १†, क २८, ३†, १०,

---

अश्नी अमा √२अश् इत्यत आहतु, तच्चिन्त्यम्।

a) तृतस पूपस्व (पा ६ २, ४८)। उप यद्र।

b) असि प्र (पाउ ४, २२२)। प्रस्व [वैतु सा (१मे स्य) <√२अश इति (भुजित्वाऽविशिण्वधसामान्याऽभिमयन्यश्रुने यनि एव पर्याप्तन्वादित्यभिमधि), वै १सु+शस्- (भावे <√शस्) इति कृत्वा बस इति यदधिन्त्य (स्वरतोऽदुष्टोऽपि गमर्थनैरपेक्ष्यत उपेक्षणीयत्वात्), उप शरीरि इति कृत्वा तम इतीव व्याचक्षाणा पा प्रभृ नितरामुपक्ष्या (स्वरतोऽनुपपन्नत्वादर्थत प्रकरणाऽनपेक्षितत्वाच्च)।

c) मन् प्र डस (पा ३, २, ९१, यद्वा पाउ ३, १०)। निस्वर (पा ६, १, १९७)। यथा सम्धगूल पादस्य सङ्घर्षता नैर्गिर्का भवति। न तु गस्याभेदेन तद्विवेक इष्यते। तत्त्वकरणार्थविवक्षया प्रागभियुपमतभेदस्याजुनिरस्य गत वेत्र एव पुरुषन्येन गभाव्यमानत्वात्। अत √२अश् इत्येतदीयत्वेन वेर्शाविभिणमानो ग्रन्थान्तर्गेह तत्पृथङ्निर्देशो नाऽऽदर इति दिक्।

d) भावे स्त्री उदात्त शप् प्र उस (पा ३, ३, १००)। टापि प्रस्व तदवस्थ। तृ१ -युया> -या इति नैप्र वर्णलोपश्च स्वरसङ्क्रमश्च सभाव्यमानौ स तौ सप्रकारे सति *अश्ण (अनङ्कितचर सन् स्वर यस्या उस) >√*अश्णि>*अश्णया->(तृ१) -या इत्यत्राऽतिदेश्यौ [वैतु वैप १, १४ ठित यदनु पाप्र इहाऽप्यतिदेश्यमानानी तारतम्यतो विमृश्येत। यद्वोभयत्र √या> *य(>या)- इति उप इति कृत्वा तस सागस्व (पा ६, १, २२३)। तृ१ स्यात् नैप्र यनि स्मान विपर्ययभाक् (तु टि अनुम् >*२अशु-या- वैतु भ पदान्तरे अश इत्यस्यैव द्वि२ इति, भव प्रभृ अश्मन्- इत्यस्य पूर्णमिति)]।

e) शतृ प्रत्ययस्त स्वरश्च (पा ३, १, २)।

f) मनिन् प्र निस्वरश्च (पाउ ४, १४७, पा ६, १, १९७)।

g) 'अश्मन' इति ऋ (९, १०८, ६) पाभे.।

शौ १, २६, १, २, १३, ४, ४, १०, ७ १०, ५, २०, १२, १, २६, १८, ४, ५४, पै ५, ३६, ७, १५ ५,७, १६, १०३, ७†, १२९, ८, -श्मान शौ ४, १८, ३, ११, ९, २१, पं ५, ०४, ३, १६,८४, १, -श्मानम् ऋ १, १२१, ९, २, ३०, ५, ४, १६, ६, २२, १, ५, ३०, ४, ८, ७, १०४, १९, तै ५, ४, ६, ५¶, ७, ३, १, ¶मै ३, ३, ५, ८, काठ ८, १६†, २१, ८, ३७, १६[१], शौ १, २, २, २, १३, ४, ७, ३६, ३, ८, ४, १९†, १३,७,१३, १४,१,४७, २०,७७,६†, पै १,८६,७, १०, १,८,१५,५,७ १६ १०,१०†.

अ॒श्म-चक्र[a]- -क्रम् ऋ १०, १०१, ७

अ॒श्म दिद्यु[a]- -द्यव ऋ ५, ५४, ३

¶अ॒श्म नव(म>)मा[c]- -मा मै ३, ४, ४

†अश्मन्-म॒य[b]- -यानि ऋ १०, ६७, ३ तै ३, ४, ११, ३, मै ४, १२, ६, काठ २३, १२, शौ २०, ९१, ३

अश्मन्म॒यी- -यीनाम् ऋ ४, ३०, २०, -यीभि ऋ १०, १०१, १०

†अ॒श्मन्-व(त्>)ती[c]- -ती ऋ १०, ५३, ८, मा ३५, १०, का ३५,४,९,शौ१२,२,२६,२७§

¶अश्म-मु॒(य>)यी[d]- -यीनाम् मै ३, ८, ३, काठ २५, २, क ३८, ५.

अश्म(ल>)ला[e]- -लाम् पै १, २९, ४, ८९, ३

अश्म-व॒र्मन्[f]- -र्म शौ ५, १०, १-७, पै ६, १२,९-११, १३, १-३.

अ॒श्म व्रज[a]- -जा ऋ [४, १, १३, (५, ५१,३)], -जानाम् ऋ १०, १३९, ६

†अ॒श्म हन्मन्[g]- -न्मभि ऋ ७, १०४, ५, शौ ८, ४, ५, पै १६, ९, ४

अश्मा(श्म अ)शनि- -निम् पै १०, १२, १[h]

अश्मा(श्म-आ)स्य[a]- -स्यम् ऋ २ २४, ४

अ॒श्व,श्वा[i]- -०श्व खि ५, १४, ४, शौ २०, १२८, १५ -श्व ऋ १, ३६, ८, १६१, ३, १६२, २२, १६४, २, १७३, ३, ३, २६, ३, २७, १४, २९, ६, ४, २, ८, ६, ३, ४, ४१, २६, ७, ३, २, ७०, १, ८, २, २,[४९, ५, (५०, ५)], ९, ६४, ३,७१, ६, ९७, २८, १०१, २, १०९, १०, ११२, ४, १०, ६१, २४, ११६, ५ खि ३ १, ५ ४, ७[१], ८, ५, १३,५, ६, मा १४, १९, १५,६२†, २२, १९, २३, १२,५४,२४,१,२५,४५, २९, ९,१०, का १५, ५,५, १६, ७, ५†, २४,६,१, २५,३,९, १०, २ २६, १, १, ३१, १,९,१०, ¶तै १,५,७,३, ८, ८,१, २,३, ७,४, १२,२[२], ४, ९,४, ३,२, ६, ३, ४, ३, ७, १§, ४, ३, ३†, ६, ९, ४†, ५, १, २, २, ३, ६, ७, १, §११, ३,४, २, ६, ५, ८, १, ३, २,२, ७, ४, १२, १,२, ४, १२, १[२], २[१], ३, ५, १०, ६, २३, १§, ७, १, २[२], ३, ६, ६, ११, ६, ७, १, १, ६[२], १२, १§, ४, १८, १§, ५, २५, २, ¶मै १, ५, १०, ६,४[२],१२, ८, १[२],§, २, ३, ३[६], ५, ४, ८, ५, ९, ६, ४, ६, ८, ३§, १४†, १३, १४§, ३, १, ३[२], ७[२],७, ९[२]§, §१२, ४, १९, २०, १३, २§, १६, २[२]§, ४, १, २, ४, ८[२], ८, ३, काठ ६, २[२], ७, ४, ५, ७, ८, २, ५[४], ९, १४, १२, ६[४], १३, ३, १४, ६, १५, ३, ५, ९, १७, ३,१०†, १९,२[२], ३, ६, २०,५,६, ११, २१, ३, २२,८[२],२४,८,२५,७, २९,४, ३१, १, ३४, ७, ३९,४, ४१, ३ ४४,७,४६,२[२],५†,४८,२,

[a]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[b]) मयट् प्र तत्-स्वरश्च । अयस्मयादित्वाद् भत्व ततो नलोपाऽभाव (पा १, ४, २०)।

[c]) म(>व)तुप् प्र । नलोपाऽभावार्थं नापूटि द्र ।

[d]) नलोप इति विशेष । शेषम् एपूटि द्र ।

[e]) उस उप √रा<>ला+क प्र थाथादिस्वरश्च [पा ६, २, १४४ (तु अश्म-र॒- [ww १, २९])]। यद्वा √१अश्+अलच् प्र उस मुडागमश्च (पाउ १, १०९)। मौस्वि तु °अश्- +अर- (=√मृ+अप्) इति कृत्वा थाथीयस्वरस्य सत °अश्-अर॒- इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम स्यात ।

[f]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र. ।

[g]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप <√हन् यद्र (तु [1]GG OR\, वैतु सा PW प्रमृ तस इति वदन्त स्वरतश्चिन्त्या)।

[h]) अश्माशान- इति मूको पा ।

[i]) क्वन् प्र नित्स्वरश्च [पाउ १,१४०, पा ६,१,१९७, (वैतु या २,२७, [१√२अश्])]।

¶क ४, १^{२}, ५, ३, ४, ६, ७, ७, १^{४}, २४, ८, २६, २§, ९†, २९, ८^{२}, ३०, १, ४, ३१, ७, ८, १३, १८, ३५, २^{२}, ३८, १, ३९, ५ ४५, ५ ४७, १, †कौ १, ४३०, २, ४८, ८५, १३३, ५७०; ६८२, ८८९, †जै १, ४२, ४, ३, ५, ७, ८, ११, १३, ९, ४६, ५, ५६, १०, ४, १३, ४, शौ २, ३०, ५, ५, ५, ८, ८, २, २५, ९, १४, २†, १०, १, १९, १०, १६, ११, ७, १८, १२, १, ५७, २, ५०, १३, ३, १८, १९, ५३, १, ५७, ४^{२}, २०, १०२, २†, १२८, १०, ११, १३६, ५, पै १, ५५, २, २, १७, २, ४, २०, ६, ५, २८, ६^{२a}, ३८, ५†, ६, ४, ८, ८, ६, ५, १०, ३, १, १२, २, १, १६, ५, ५, ३६, ९, ६६, २†, १०८, ७, १५४, ४, ८, –श्रम् ऋ १, २५, ३, २७, १, ११६, ६, ११७, ४, [९, ७, ७१, ५], [११८, ९, १०, ३९, १०], १६१, ७, १६२, ४, १३, १५, १६३, २, ३, ५३, ११, २४, ४, १०, १, ३७, ८, ३९, ५, ५७, १, ६, ४६, २, ७, ७, १, ७७, ३, ८, ४, २१, १४, ३, १७, १५, ७४, १०, ७८, २, ९७, २, १०३, ७, ९, ९, ९, ६१, ३, ६२, ६, ६४, १०, ८७, १, ८९, ४, ९४, ५, १०८, ७, १०, १८, १४, ६५, ११, ६८, ११, ९७, ४, १०७, ७, १०, ११९, १, १४३, १, २, १४९, १ [(९, ६२, १८) १८८, १]

खि १, २, २, २, ६, २, ५, १४, ५, मा ९, ७, १२, ७८†, १३, ४२, १५, ४४†, १७, ७७†, २२, ४, १९, २३, ७, २५, २७, ३६, ३७, २७, ३८†, २९, १३†, का १०, २, ४, १३, ६, ४†, १४, ४, ५, १६, ५, २६†, १८, ६, १३†, २४, १, ४, ६, २, २५, ३, ३, २७, १२, ४, १३, ५, ६, २९, ५, ७†, ३१, ३, २†, ¶तै १, १, १४, २†, ७, ७, २§, ८, १८, १, २, २, ६, ३, ३, १२, १^{२}, ३, २, ६, ३, ४, २, १०, १§, ४, ४, ७†, †६, ७, १, ८, २, ९, १, २, ५, १, २, १, ३, २, ६, ५^{४}, ८, १, ३, २, १, ७, ४, ७, १, ३^{२}, १०, १, ७, १, १२, १§, ४, २०, १§, ५, २५, २, ¶मै १, ६, ४^{४}, ९, ४^{२}, १०, ३†, ११, १§, २, ३, ३, ७, १७§, †१३, ८, ९, ३, १, ३^{४}, ४, २, ५^{२}, ६, १०, २^{२}, §१२, १, ४, १८, १६, १^{३}†, ४, ८, ३, ८^{२}, काठ ४, १५†, ८, ५^{१०}, ९, ९, ११, १२^{२}, १२, ६^{४}, १३, १४, १६, १७, १९, २, ८, २०, ५^{२}, ६, ११, २१, ३, २२, ८, २८, ४, ५, ३७, ७, ३९, १२†, ४०, ६†, ४१, ३, ४४, ९, ४६, ४^{२}†, ५†, ¶क ७, १^{१०}, ८, १२§, २९, ८, ३१, ७^{२}, ८, १३, १८, ३५, २, ४४, ४, ५ †कौ १, १७, ४३४, ४८१, ५२३, ५८०, २. २७, १६०, ३६०, ५६२, ७४४, ९३४, ९८४, ११२७ ११८६, †जै १,

२, ७, १८, ८§, ४२, ८, ५०, ५, ५४, १, ५९, ३, ३, ३, ६, १५, ८, २०, ४, ३०, ३, ४५, ४, ४, ११, ७, १९, १०, २४, ५; शौ १, १६, ४, ४, ९, ७†, ३६, १०, ५, १४, ६, २९, १, ६, ७१, १, ८, ७, ११, १०, १, १७, २९†, †२०, १६, ११, २७, ३, ५५, ३, ९८, २, पै १, १०, ४^{b}, १००, २, २, २८, २, ३५, ४, ५, ३६, ६, ७, १, १२, १५, ५, ८, ३, १३†, १२, ८, ९, ७, ६, २२, १५, २५, ११, १३, ९, २, १६, १३, १, ३६, ७, ३७, १०, –†श्वया ऋ ९, १०७, ८, कौ १, ५१५, २, ३४७, जै १, ५३, ५, ३, २९, ४, –श्वयो ऋ ६, ४७, ९, –श्वस्य>स्या ऋ १, ५३, २, ८४, १४, ११६, [७, ११७, ६, (७)], १२, १२१, २, १६२, ९, १८, १९, १६४, ३४, ३५, २, ३५, ६, ४, ३९, ३, ६, ५, ८३, ६, ८, ३२, ५, ५२, ५ ६१, ६, १०, ३४, ३, खि ३, ४, ५, ४, ७, ६, ७^{२}, ९, ५, १५, ५, २२, १३, मा २३, ३२†, ३७, ६१†, ६२, २५, ३२, ४१, ४२, ३७, ९^{१}, का २५, ६, १२†, ७, ५, १०, ९†, १०, २७, १३, १ ३७, १, ९^{१}, †तै १, ५, ११, ४, ६२, ४, ७, २, ९, ४, ३, १, ११, ७, ४, ६, ८, ३, ९, ३^{१}, ५, ¶२, ६, ५, ९, ४, ११, १§, ¶३, १२, १, २^{१}, ¶४, १२, २, ३^{१}, ७, ४, १८, २^{१}, १९, ४, ¶५, २५, १^{१}, २^{१}, मै १, ५, १†, ९, ४¶, २, ४, ७, ८,

a) 'सह गो अश्वो विना' इति मुपा. मु-स्रोप द्र. (मु मदष ऽ दुविम्- > -विना)।

b) यथा सादिरधमया विशतोऽपि मुपा. 'यदि इसत् अधम्' इति चिन्त्यो भवति, तथा √हस् > हसि इत्यत्रान्य तस्य ऽ द्र।

५, १†, १३, ६, ३, १, ४¶,
१२, २१, १६, १†, ४, ८,
८¶, ९, १², काठ ६, ९†, ७,
१६†, ८, २, ११, १०², १३†,
१३, १, २०, ८, २८, १०, ३६,
१५, ३७, १३, १४, ३९, १२†,
४४, ७²†, †४६, ४, ५², ५०,
५, ¶क ४, ८†, ६, ७, ३१, १०,
४५, १, †कौ १, ३५८, २,
२६४, ९३०, ११९४ऽ, †जै १,
३७, ७, ३, २३, ११, शौ ४,
४, ८, १५, ११†, ५ ५, ९,
६, ३८, ४, ७२, ३, †९, १५,
१३, १४, १०, ४, २, ११,
२, २७, १९, ४९, ४, †२०,
२१, २, ४१, २, ११८, २,
१२९, १८ऽ, १३७, ३; पै १,
९४, १, ४, ५, ६, ५, ७, १०,
६, ४, ९, ११, ७, १२, १४, ४,
४, १६, १५, २, †६९, ३, ४,
१०६, २, –श्वा ऋ १, १७४,
५, ३, ३५, ३, ४, ३३, १०,
३४, ९, ५२, २, ६, ५९, ३,
६७, ४, ७, १०४, ६, १०,
२२, ४, ५, ७५, ७, मा २१,
३३, ३७, १२, का २३, ४, ५,
३७, २, २, मै ३, ११, २, ४,
९, १, कौ ७, १०७, †, शौ ८,
४, ६†, पै १२, ३, ५ª, १६, ९,
६†, –श्वा ऋ १, ११५, ३,
११८, ५, १६३, १०, १६४, ३,
१८०, १, ३, १, ४, ६, ८, ९, ७,
२, ६१, २, ५, ५३, ७, ५४, १०,
५९, ५, ६१, २, ६, ६, ४, २४,
६, ३७, ३, ७५, ७, ७, १८, १,
४१, ६, ६७, ४, ७५, ६, ९७,
६, ८, २३; ११, ९, ७८, ७,
१०, ६, ६, ४४, ७, ९०, १०,
९५, ८, ९७, ३ १०७, ११,
११९, ३, खि १, ७, ४, २, ९,
१, ५, १५, १, †मा १२,
७७, २९, २१, ४४, ३१, ८,
३४, ३९, †का १३, ६, ३,
३१, ३, १०, ३ª, १, ८, तै १,
७, ७, २‡ᵇ, †४, २, ६, १, ६, ६,
३, ७, ४, †मै १, ११, १‡ᵇ, ६¶,
२, ३, ३¶, ७, १३, ३, १६, ३,
४, १०, २, १२, १, ४, १४, ४,
†काठ १३, १४‡ᵇ, १६, १३,
१७, १८, ¶२८, ४, १०, ४६,
१, ३, ¶क २५, ४†, ४४, ४,
४५, १, †कौ १, ६८, †जै १, ७,
६, शौ २, २६, ३, ३, १६, ६,
९, १४, ३, ११, २, ९, ३, ५,
१३, १, २४, २, ६, ७, १८,
४, १०, १९, ६, १२, ३८, २,
२०, १३, ४†, ९४, ७†, १२९,
१, १३०, १९, १३१, ५, पै १,
४०, ४, २, १२, ३, ४, ३१,
६†, ८, ८, १०, ९, ५, १०†, २३,
९, ११, ६, ३†, १५, १०, ७†,
१६, ५३, १०, ६६, ३†, १०४,
९, –०श्वा ‡ᵇ मा ९, ६, का
१०, २, ३, शौ १, ४, ४, १९,
२, ४, –०श्वा खि ५, ११, २,
काठ ३१, ३, क ४८, ४, शौ
२०, १२७, १७, –श्वात् ऋ १,
१६१, ७, ३, ५३, २३, १०,
७३, १०, ¶तै ५, १, २, १, ३,
पै ८, २, ११, ९, ९, ३, –श्वान्
ऋ १, ९७, १५, १०३, ५,
१०४, १, १२६, २, १७१, १,
२, ३४, ३, ८, ४, ४३, ६;
४५, ६ ५, ३१, १०, ५५, ६,
५८, ७, ५९, १, ६२, १, ८३,
३, ६, ४७, २३, ५९, ५ ७५,
१३, ७, ३४, ४, ८, १, ३१,
४१, ६, ६८, १७, ७५, १, ९,
९७, ५०, १०, ३४, ११, ७९,
७, १०१, ७, १४९, ४, खि १,
१०, ४, ४, ११, ६, †मा १३,
३७, २९, ५०, ३३, ४, ३४,
६ऽ, †का १४, ३, ११, ३१, २,
११, ३२, १, ४, तै १, ७, ८, १,
२, ३, १२, १¶, ६, ११, १†,
†४, २, ९, ५, ६, ६, ५, ७,
३, १४, १, मै १, ११, ६¶, †२,
७, १७, †३, १६, ३, ४, २, ११¶,
काठ ७, १७†, १२, ६, १४,
६, २२, ५†, २८, १०, ३८,
१२, ४३, ४, ४६, १†, क
४५, १¶, †कौ २, ७७७,
१०८३, शौ ६, ७७, १, पै ३,
१९, २, १५, ११, ५†,
–श्वानाम् ऋ १, १०१, ४, ५,
१८, ५, ६, ६३, १०, ७, १०४,
१०, ८, ३६, ५, ४६, २९,
५६, ४, खि ३, ८, ४, ¶तै २,
१, १, ५, ५, ५, १, ३, शौ ४,
९, २, ८, ४, १०†, १२, १, ५,
१९, ४७, ७, पै २, ३७, ४,
६, २०, ६, ८, ३, ३, १६, ९,
१०†, –श्वाम् ऋ २, ३४, ६,
–श्वाय ऋ १, १६२, १६, ५,
३१, ४, ८, ३०, ४, ९२, २५,
मा ३, ५९, ११, ७५, २५ ३९,
का ३, ८, ३, १२, ७, १०,
२७, १४, १, तै १, ६, १२, ६†,
८, ६, १, ४, १, १०, १, ६,
९, २†, ७, ४, १६, १, मे १, १०,
४, २०, २, ७, ७, ३, १६, १†,
४, ७, ४¶, १२, २†, काठ ८,
१६†, ९, ७, १६, ७, ३६, १४,
४४, ५, ४६, ५†, क ८, १०,

ª) 'अधैव' इति मुपा चिन्त्य । मूको एवम् इति चेद् । किं तत इति । शनश उत सहस्रश शोघान्त- राणा स अङ्गीकृतपूर्वत्वादिति यावत् ।

ᵇ) 'दुवा' इति ऋ (१, २३, १९) पामे ।

†कौ १, ११८, ४४०, †जै १, १३, ४, ४६, ४, शौ ३, १५, ८, १९, ५५, १, ६, पै २, ९, ४ –†श्वास ऋ १, ३८, १२, १४८, ३, १८१, २, २, १२, ७, [४, १४, ४, ४५, २], ५, ५९, ७, ६२, ४, ७५, ६, ६, १६, ४३, २९, २, ६३, ७, ७, ७४, ४, ७८, ४, ८, १, ९, ५५, ४, १०, ७८, ५, ९१, १४, ९५, ९, खि १, ३, ३, ३, ७, ४, मा १३, ३६, २०, ७८, का १४, ३, १०, २२, ७, १२, तै ४, ३, ९, ५, मै २, ७, १७, ३, ११, ४, काठ २२, ५, ३८, ९, कौ १, २५, २, ७३३, जै १, ३, ५, ४, १०, ७, शौ २०, ३४, ७, पै १३, ७, ७, –श्वे ऋ ३, ३३, १ [(१, ३०, २१) ४, ५२, २] –श्वे ऋ [१, ३०, २१, (४, ५२, २)], –श्वेन ऋ १, १६२, ३, मा २५, २६, का २७, १२, ३, तै ४, ४, ८, १, ६, ८, १†, ५, १, २, २¶, ¶मै १, ६, ४, ३, १, ३[१] १६, १†, ¶काठ ८, ५[१], १९, २[१], ४६, ४†, ¶क ७, १[१], २९, ८[१], –श्वेभि ऋ ७, ५४, २, [१०, ६, १०, १०८, ७] ८, ५, ७, [१३, ११, ८७, ५], ४६, २६, मा २०, ७३, का २२, ७, ७, मै ३, ११, ४, ४, १४, ९, काठ ३८, ९, शौ ६, १०८, १, –श्वेभ्य मा १६, २४, का १७, ३, ३, तै ४, ५, ३,

२, ७, ५, २३, २, काठ १७, १३, ४५, २०, क २७, ३, शौ ३, २८, ३, ९, ३, १३, १२, २, १६, १९, ४७, ९, पै ६, २०, ९; १०, ११, १०, १६, ४०, ५, –श्वेषु ऋ १, २९, १–७, ११४, ८, मा १३, २३, १६, १६†, १८, ४७, २०, १०, का १४, २, ८, १७, १, १६†, २०, २, १०, २१, ७, ९, तै ३, ४, ११, ३†, ४, २, ९, ४, ५, १०, ३†, ५, ७, ६, ३, मै २, ७, १६, ३, ११, ८, ४, १२, ६†, काठ १०, १२†, १६, १६ २३, १२†, ३५, १२[२a], ३६, १५, ३८, ४, क ४८, १२, शौ ४, २२, ७, ९, १, १८, १२, १, १९ २५, २, १५, †२०, ७४, १–७, पै २, १८, २, ३५, २, ३, २१, ३, ४, १०, ७, ५, २९, ४, ८ १०, ४, ९, २२, १६ १६, ३३, ६, १०६, १, –श्वै ऋ १, १६, ९, ८८, २, ११३, १४, ११७, १४, १७५, ४ २, १५, ४ ३, ३०, १२ [२०, ५०, ४] [(१, ११८, ३) ५८, ३], ४, ५१, ५, ५, २९, ९, ५५, १, ५८, ६, ६ ३९, ४, ६२, ३, ६५, २, ७, १८, २, ४१, ३, ४५, १ ६९, १, ७१, ३, ८, ५, ३५, ७, २७, ९, १६, ११, १०, ३, ७, ७, २, ११, ७, ६८, १२, ७०, २, ३, मा १९, ५३† २६,

१९, ३४, ३६†, का २१, ४, ३†, २८, ११, १ तै २, ६, १२, १† ४, ७, १५, ३, ७, ५, ७३, २, मै २, ८, १४[१], ९, १३, १६, ५†, ४, १०, ६, १४, ६, १०, काठ १७, १९† २१, १४†, ३५, ३, ४५, २०, क ४८, ४, †शौ ३, १६, ३, $७, ८६, ४, ५, १८, १, २४ २०, १६, १२, पै ३, २२, ६, ४, ३१, ३† ८, १६, ११, १०, ४, १, ८, –¶श्वै तै ५, ७, १, २, काठ २२, ८, २८, २, क ३५, ९, ४४, २ [°श्व- अघ°, अज°, अनृ°, अरुण°, आशु>स्व्°, इष्ट°, ऋज्र°, गो°, जीर°, देव°, द्रवत्°, द्रोणि>ण्यू°, नाग°, निन्दित°, पिशङ्ग°, पीवन्°, पृषत्°, मारुत°, युक्त°, राजन्°, रासभ°, रोहित्°, वध्रि>ध्र्य्°, वाध्रि>ध्र्य्°, वाह°, वि>व्य्°, वृषन्°, शत°, श्याव°, स°, सत्°, सप्तन्°, समृत°, सु>स्व्°, हरि>र्यू°, हस्ति>स्त्य्°]

१आश्विन[b]– -नम् शौ ६, १३१, ३

अश्व-बु[c]– -क. मा २३, १८, का २५, ५, १, तै ७, ४, १९, १, २[१], ३[१], मै ३, १२, २०, काठ ४४, ८[१].

¶अश्व-कुणप[d]– -पम् तै ७, २, १०, २

अश्व क्रन्द– -न्दस्य पै ८, ७, २

---

a) एतच्छून्य सुपा चिन्त्य। मूको च शाखान्तरस्य च (तु क ४८, १२) साहचर्यतोऽर्थवैशद्यकरस्याऽस्य पठितु योग्यत्वात्।

b) पाव -नम्>इन प्र डम (पा ५, २, ११, ७, १, २)। मित्स्वर [पा ६, १, १९७ (तु ३ ११. प्रभृ, पंतु सा [पगृह] अश्विन- इत्यत इव निष्पादयन् २आश्विन्- इत्येतन अभिमुख:)]। मीरिय तु √१अश् इत्येतत्- समानार्थ मन √°१आन् (दड) इत्यतो निष्पाद्य °१आन्- इति पूप च √विन्द्>(भावे) °विन्द्- इत्येतद् नैव (°विन्न->°१विन->) °१विन्- इत्येव विपरिणत सत् उप चेति कृत्वा विशेष्यगर्भ परा [=आशा (वाटेन) विन् (प्राप्ति) यस्य (=दूरदेश)] द्र इति दिक् (तु टि २आश्विन्- <अश्विन्, ३आश्विन- <√°१आन्)।

c) कुगाद्यर्थे क प्र (पा ५, ३, ७४)। तत्-स्वर।

d) तग. सागम्य (पा ६, १, २२३)। उप गट।

*?अश्व-क्षु- नाउ ?ि द्र

?अश्व क्ष(भ>)भा[a]– -भा शौ १९, ४९, १

अश्व-क्ष(र>)रा[b]– -रा पै १४, ४, १

¶अश्व-गर्दभ– -भयो काठ १९, २, क २९, ८

*अश्व घ्न[c]-

आश्वघ्न[d]– -घ्नस्य ऋ १०, ६१, २१

अश्व जित्[e]– -जित् ऋ ९, ५९, १, खि ४, ३,१, तै ४, ७, १४, ४, मै २,७,१७, काठ ३८, १४,४०,१०, शौ ५,३,११,७, ५२,८, पै १,४९,१, २,२२,६, ५,४,१०, –जिते ऋ २,२१,१

अश्व-तर[f]– -र ¶तै ७, १, १,२, ३, मै १, ५,१०¶, काठ ७,७¶, पै १२, ७, १३, –रस्य शौ ४, ४, ८, –रान् पै ९, ६, ४, –री पै २, ८७, ४

अश्वतरी[g]– -यै शौ ८, ८, २२, पै १६, ३१, १

¶अश्वतरी-रथ[h]– -थ तै ७, ३, १, ४.

¶अश्व त्व[i]– -त्वम् तै ५, ३,१२, १

¶अश्व दक्षिणा[j]– -णा मै ४, २, ६

अश्व-दा(<द)[k]– -दा ऋ १, ११३,१८, ५, ४२,८, १०, १०७,२, –दायै खि २,६[२],१८ [°दा- अन्°]

अश्वदा-वर– -र ऋ ८, ७४, १५

अश्व-दावन्[l]– -॰वन् ऋ ५, १८, ३

अश्व-निर्णिज्[m]– -र्णिजि ऋ १०, ७६, ३

अश्व-प[k]– -पम् मा ३०, ११, का ३४, २, ३

अश्व-पति[n]– -तिभ्य मा १६, २४, का १७, ३,३, तै ४, ५,३,२, मै २, ९,४, काठ १७, १३, क २७, ३, –ि॰ते ऋ ८, २१, ३, कौ १,४०२, जै १, ४५, ४

¶अश्व पर(शु>)शूं[o]– -रश्वां मै ४, १, २

†अश्व-पर्ण[i]– -र्णां ऋ ६, ४७,३१, मा २९,५७, तै ४,६, ६, ७, मै ३, १६, ३, काठ ४६, १, शौ ६, १२६, ३, पै १५, १२, १, –र्णैं ऋ १, ८८, १

[a]) उस थाथादि स्वर (पा ६, २, १४४)। यद्यपि उप *क्ष(भ>)भा-[<√*क्षभ्+अच् (पा ३,१,१३४)] इत्येव यमु अनु सुकल्प तथाऽपि तत्र सदेहो भवति। √*क्षभ् इत्यस्याऽप्रसिद्धेरर्थतोऽध्यवसेयमात्रत्वस्य तदव स्यत्वाऽनिर्मोकात्। एस्थि नाउ सन्त शाखान्तरीय पाभे अनुसधाय √क्षर् इत्येतत्पूर्वाऽशस्य सत √*क्षर्भ् इत्यस्य नैप्र विपरिणाम इति कृत्वा √*क्षभ् इत्यय पाधा उस.। अस्य √क्षप् इत्यनेन साजान्याच्च तज्जे क्षपा- इत्यत्र यो गुण सामान्येनाऽभिप्रेतो भवति तस्यैवेहाऽप्यश्वविषयत्वमात्रविशेषेण रात्र्यनुयोगितया सकेतग्रह द्र [वैतु सा *?अश्वक्षु-+भा- इत्येव वा, अश्व-+(?√क्षै,√क्षि>)क्ष +भा इत्यव वाऽवयवत साउक सम्भवग्रहे पपा च सकाराद्युत्तरपदतया विस्पग्दर्शनेन नाउ पाभे चाऽनभीष्टविरोधाच्चिन्त्य , WR व्यु अनी- शानाविव सन्तौ 'विश्व व्यचस्' इति निजिगमयिषन्ता- वुपेक्ष्यौ (सबन्धाऽभावादित्यभिसधे), ता (४२) उप √क्षुभ्>*?क्षु(भ)भा इत्यन्ययासिद्धमिवोपकल्पुक (मौस्थि √*क्षृ इत्येतदात्मकपूर्वांऽशात √*क्षर्भ् इत्यस्य √क्षुभ् इत्यनेन मानाभ्याभिसधेरभिप्रेताऽर्थतो यथाश्रुत- नैव निर्वाहसमवादिति दिक्)]।

[b]) उस उप <√क्षर् यद्र। शाखान्तरीयस्य पाभे इने तु नाउ. टि।

[c]) उस. थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। उप √हन्+क प्र (पावा ३,२,५)। नाउ व्यु औप द्र।

[d]) अपत्येऽर्थे अण् प्र उस (पा ४, १, ११२)। तत्स्वर। आश्व घ्न- इति पपा द्र।

[e]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[f]) ष्टरच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,३,९१,६,१,१६३)।

[g]) स्त्रियां ङीषि (पा ४, १, ४१) प्रस्व।

[h]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[i]) भावे त्व प्र तत्-स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[j]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[k]) उस उप क प्र थाथादि-स्वरश्च (पा ६,२,१४४)।

[l]) उस वनिबन्त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[m]) सस्व द्विपूटि द्र। उप निर् √निज्+कर्मणि क्विप्।

[n]) तस पूपप्रस्व (पा ६, २, १८)। उप यद्र।

[o]) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। यत्तु मुपा '–र्-' इत्येव स्वर प्रादर्शि, तद् अप्रमाणम्। अलक्षण- त्वात्। उप प्रकृतिस्वरेण वाऽपि निर्दिष्टसामान्यसमास- स्वरेण वाऽप्य् अन्तोदात्तस्यैव प्राप्तेरिति यावत्। श्री तृ१ 'उदात्तयण' (पा ६, १, १७४) इति विभक्ति स्वर द्र। मूको –रश्वा इत्येकदेशीया लिपिरप्युक्तस्याऽन्तोदा- त्तस्य सकेतनायाऽलभूष्णु द्र।

¶अश्व-प(र्शु>)र्शू[a]- -र्श्वा काठ ३१, १; क ४७, १.

अ॒श्व-पस्त्य[b]- -स्त्यम् ऋ ९, ८६, ४१.

¦अश्व-पू(र्व>)र्वा[c]- -र्वाम् खि २, ६, ३.

अ॒श्व-पृष्ठ[b]- -ष्ठम् ऋ ८, २६, २४.

अ॒श्व-पेशस्[b]- -शसम् ऋ [२, १, १६; २, १३].

अ॒श्व-बु(ध्न>)ध्ना[b]- -ध्नाः ऋ १०, ८, ३.

अ॒श्व-बुध्य[d]- -ध्यम् ऋ १, ९२,८; -ध्यान् ऋ १, ९२,७; १२१, १४.

अश्व-मातृ- -ता पै ११, ७, ९.

¦अ॒श्वमि(म्-इ)ष्टि[e]- -ष्टये ऋ ८, ६१, ७; कौ १, २४०; २, ९३१; जै १, २५,८; -ष्टे ऋ २, ६, २.

१अ॒श्व-मेध[f]- -धस्य ऋ ५, २७, ५, -धाय ऋ ५, २७, ४, -धे ऋ ५, २७, ६.

आश्वमेध[g]- -धस्य ऋ ८, ६८, १५, -धे ऋ ८, ६८, १६.

२अश्व-मेध[h]- -धः मा १८, २२; का १९,७,८; तै ४, ७,९, १; ¶५, ४,१२,३, ७, ५,३; मै २, २, ९[5]¶; ११, ६; काठ १०, ९; १८,११; ३५, ११; क २८, ११; ४८, ११; -धम् पै १४, ३, २७; -धेन ¶तै ५, ३, १२, १[2]; २; [°ध- अर्क°]

¶अश्वमेध-वत्[i]- -वते मै २, २, ९[5]; काठ १०, ९.

अश्व-यु॒ज्[j]- -युजः ऋ ५, ५४, २; -युजौ तै ४, ४, १०, ३; मै २, १३, २०; काठ ३९, १३; शौ १९, ७, ५.

¦अश्व-यू॒प[k]- -पाय ऋ १, १६२,६; मा २५,२९; का २७, १२, ६; तै ४, ६, ८, २, मै ३, १६, १; काठ ४६, ४.

अ॒श्व-यो(ग>)गा[b]- -गाः ऋ १, १८६, ७.

¶अश्व-रथ॒[k]- -थ. तै ७,३, १, ४.

अ॒श्व-राधस्[b]- -धसः ऋ ५, १०, ४; १०, २१, २.

अ॒श्व-वत्- -वत् ऋ ८, ४६, ५; ९, १०५, ४; मा ८, ६३‡[l]; काठ ४०, ५, †कौ १, ५७४; २, २४५; ९६१, †जै १, ५८, ९, ३, २१, १०; ४, २, ५; शौ १८, ३, ६१; २०, ७, ३†; पै १, ९६, ३; -वान् खि १, १०, ३, शौ ६, ६८, ३; पै २, ५२,१. [°वत्- वि>व्यू°]

¶अश्व-वार॒[k]- -राः मै ३, ७, ९.

¶आ॒श्ववार[m]- -रः मै ३, ७, ९.

¶अश्व-वाल॒[k]- -लाः तै ६, २, १, ५; काठ २४, ८[3], क ३८, १.

¶आ॒श्ववाल[m]- -ल· तै ६,२, १, ५; काठ २४, ८[3], क ३८, १[3].

†अश्व-वि॒द्[n]- -वित् ऋ ९, ५५, ३; ६१, ३; कौ २, ३२७, ५६२; जै ३, २७, ३; ४५, ४.

¶अश्व-वृष[o]- -षेण काठ ३५, १५.

¶अश्व-शक॒[p]- -केन तै ५, १, ७, १, मै ३, १, ७[2]; काठ १९, ६; क ३०, ४.

---

[a]) तु. टि. अश्व-परशुं- यत्राऽश्वत्यम् उप. स्यत्तर सन् मूको. भवतीति समकेति ।

[b]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

[c]) पा. चिन्त्यः । बस. इति कृत्वा पूपप्रस्व. प्रामत्वात् । 'अश्व-पू(र्ण>)र्णा-' इति वा प्राति.(तु.संटि.)। तथात्वेऽपि तृनप.इति कृत्वा पूपप्रस्व.एव स्यात्(पा६,२,४८)इति दिक्।

[d]) सस्व. एपुटि.द्र. । उप.√बुध्+कर्मणि क्यप् प्र. ।

[e]) बस. वा तस. वा पूपप्रस्व. (पा ६, २, १; ४२) । इह मकारोपजनमप्यत्वं भवति' नाऽलुर्-समासः । द्वितीयाया अमोऽलुगत्रादिति दिक् ।

[f]) बस. [अश्वानां मेधाः (=तत्स्वालम्भविशिष्टयागविशेषाः) यस्येति वैयधिकरण्यं वा उस., अश्वालम्भाभिनिर्वृत्तयागानां विद्यारा मेधा यस्येति विकारार्थीयायाः प. वा न. द्र.] पूपप्रस्व. (पावा २, २,२४; पा ६, २, १)।

[g]) अपत्याऽर्थे अण् प्र.उसं.(पा४,१,११२)तत्-स्वरः ।

[h]) तस. सासस्व. (पा ६, १, २२३) । यद्वा कास. उप. अधिकरणे घञि अन्तोदात्त· (पा ६,२,१४४; तु.वाच.) ।

[i]) तु. टि. २अ॒-दिति->आदित्य॒-वत्- ।

[j]) उस. क्वियन्त कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९) ।

[k]) तस सासस्व. (पा ६, १, २२३) । उप. यद्र. ।

[l]) 'अ॒श्वावत्' इति ऋ. (९, ६३, १८) पाभे. ।

[m]) विकारार्थे अञ् प्र. मिन्-स्वरश्च (पा ४,३,१४०; ६, १, १९७) ।

[n]) उस. उप. √२विद्+क्विप् प्र. कृत्-प्रस्व. च (पा ६, २, १३९) ।

[o]) कस. विशेष्यस्य पूर्वनिपातः द्र. (पा २, १, ५९)।

[p]) तस. सासस्व. (पा ६, १, २२३)। उप अदन्तं शकृत्-पर्यायभूतं यद्र. ।

अश्वश्च(-स्‌-चन्द्र>)न्द्रा[a]– -न्द्रा ऋ ६, ३५, ४

अश्व-सनि[b]– -नि मा ८, १२ का ८, ७, २० तै ३, २,५, ७, मै १, ३, ३९, काठ ४,१३, क ३, ११

†अश्व-सा[c]– -सा ऋ ९, [२,१०,(६,५३,१०)] ६१,२० काठ ३५, ६ क ४८, ७, कौ २, १६६,३९५ जै ३, १६,२,३१, १५, -साम्‌ ऋ [६, ५३, १०, (९, २, १०)] कौ २, ९४३

अश्वसा-तम[d]– -म ऋ १, १७५, ५

अश्व-साद्[e]– -दम्‌ मा ३०, १३ का ३४, २, ५

*†अश्व-सूनृ(त>)ता[f]– -०ते ऋ [५, ७९, १-१०] कौ १,४२१, २, १०९०, १०९१, १०९२, जै १, ४१, ३

§अश्व-स्तोम– -मस्य पै १४, ४, ५[g]

अश्व-हय[h]– -य ऋ १०, २६, ५ -यै ऋ ९, ९६, २

¶अश्व-हविस्‌– विवा मै २, ३, ३

†अश्वा(श्व-अ)ज(न>)नी[i]– -०नि ऋ ६, ७५, १३, मा २९, ५०, का ३१, २, ११, तै १, ७, ८,१६,४,६,६,५ मै ३,१६ ३, काठ ४६, १, पै १५, ११, ५, -नी ऋ ५, ६२, ७

अश्वा(श्व-अ)भिधा(न>) नी[j]– -नीम्‌ तै ५, १, २, १¶ -न्या शौ ४, ३६, १०, ५, १४, ६, पै १,१००,२, २,३५, ४ ७, १, १२, ९, ७, ६

अश्वा-मघ[k]– -घा ऋ ७, ७१, १

†अश्वा-वत्‌[l]– -वत्‌ ऋ १, ४८, १२, २, ४१, ७, ५, ५७, ७,७, २७,५ ७५, ८, ७७, ५ ९४, ९, ८, २२, १७, ७२, ६, [९३, ३, ९, ६९, ८], ९ [४१, ४, ४२, ६ (६१, ३)] ६३, १८, मा २०, ८१, का २२, ८, २, काठ ४, १५ ८, १४§, क ८, -§ कौ २ ८०२ -वत ऋ १, १२२, ८, ७, १००, २ -वता ऋ ७, ७२, १, -वति ऋ [१, ८३, १, (२, २५, ४)] शौ २०, २५, १, -वते ऋ १०, ४०, ५, -वन्त ऋ ८, ४५, ११, -वन्तम्‌ ऋ १, ८३, ४, ४, ४९, ४, ८, २, २४, १०, ४७, ५, तै ३, ३, ११, १, मै ४, १२, १, १४,८, काठ १०, १३, शौ २०, २५,४

†अश्वावती– -०ति ऋ १, ९२, १४, कौ २, १०८२, -§ती शौ ३,१२,२, पै ३,२०, २, -वती ऋ १,४८,२, १२३, १२, [७ ४१, ७, ८०, ३], ८, ५, १०, खि १, १२, १, मा ३४ ४०, शौ ३, १६, ७, पै ४, ३१, ७, -वतीम्‌ ऋ १०, ९७, ७, मा १२, ८१, का १३, ६, ७, त ४, २, ६, ४, मै २, ७, १३, ४, १४, ६, काठ १६, १३, क २५, ४, शौ १८, २, ३१§, पै ११, ६, १०, -वत्या ऋ १, ३०, १७ ५३, ५

a) बस पूप्रस्व (पा ६,२,१)। उप यद्र। 'अश्व चन्द्रा' इति पपा। स इस्वात्' (पा ६,१,१५१) इति सुडागम।

b) उस इन्नन्त-कृन् प्रस्व (पा ३, २, २७, ६, १, १९७, २, १३९)।

c) उस विड्न्त-कृन् प्रस्व (पा ६ ४,४१, २,१३९)।

d) तमप्‌ प्र पिशिह्त सन्‌ नापू स्वरतोऽभेदुक। 'अश्व-सुतम-' इति पपा अवग्रह प्रक्रियान्तरमात्र-सूचक द्र। तथाहि। यनि नापू एवाऽऽतिशायनिक श्रावण स्यात्, पपा ऋतु त्वतिशयितस्य सत मा-गुण-विशिष्टस्याऽश्वविषयत्वेन श्रावणमिति विवेक।

e) उस कृन्‌ प्रस्व (पा ६,२,१३९)। उप √सद्> सादि+अण्‌ प्र। यद्वा √सादि>साद्‌ इत्यस्य नेत्र विपरिणाम द्र।

f) तृतस पूप्रस्व [पा ६,२,२ (वैतु सा.वस)]। उप गुणवचनस्य (तु वैत्र) सतोऽग्यसन्तत्गुणत्वाऽभिमधे (तु ि अरि भावम्‌)।

g) तु 'अस्य स्तोमस्य' इति शौ (१९ ४९,५) पा। इहाऽपि तथैव श्रूयमाणस्य विकृतिरिय प्रामादिकीति मस्क-रणान्तराऽपेक्ष सुपा द्र। शौ अपि अश्वेत्येकदेशीय मूक्तो भवतीति कृत्वा वस्तुस्थितिं प्रति सदह इति चेन्‌। न। अनुपद श्रूयमाणस्य स्तोमेस्येतद्विशेषणभूतस्य यदिति सर्वनाम्न इदमिति सर्वनाम प्रत्य् भावग्राहात्यर्थं सापेक्षत्वो पलम्भात्, यस्थि सुपा अर्थत मगत्यदर्शनास्यानि दिक्‌।

h) उस थाथीय स्वर: (पा ६, २, १४४)। उप √हि+अच्‌ प्र।

i) तस सामस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

j) काम उप करणे ल्युट्‌ प्र इन्‌ प्रस्व च (पा ६, १, १९३, २,१३९)।

k) बस पूप्रस्व (पा ६, २, १)। पूर दीर्घत्वम्‌ (पा ६, ३, १३७)। उप यद्र।

l) मतुपि पाक्षिको दीर्घ उस (पा ६, ३, १३१)। (तु अश्व-वत्‌-)।

मै २, २, ६[?], काठ १०,१२, शौ २०, २१, ५

अश्वे(श्व-इ)पित[b]– -तम् ऋ ८, ४६, २८

√*अश्वय्[c]

†अश्वया[d]– -या° ऋ ८, ४६, १०, ९, ६४, ४, कौ १, १८६, ४८२ २, ३८४, जै १, २०, २, ५०, ६, ३, ३१, ४

†अश्वयु[f]– -यु ऋ १, ५१, १४, ४, ३१, १४, ८, ५३, ८, ७८, ९, ९, ३६, ६, खि ३, ५, ८

√अश्वाय्[g]

†अश्वायत्[h]– -यते[h] ऋ ६, ४५, २६, -यन्त ऋ [४, १७, १६, १०, १३१, ३] ७, ३२, २३, १०, १६०, ५, मा २७, ३६, का २९, ५, ५, मै २, १३ ९, काठ ३९, १२, कौ २, ३१, जै ३, ४, २, शौ २०, ९६, ५, १२१, २, १२५, ३

१अश्वियु[i]– -या ऋ ४, १७, ११

२[अ]श्विय[j]– -यम् तै १, ८, २१, ४[k], २, २, १२, ८ [°य- [?]आशु> श्व°]

१[अ]श्व्य[l]– -श्व्य ऋ १, ३२, १२, ७४, ७, ८, ६६, ३, पै १३, ६, १२, -श्व्यम् ऋ १, ११७, २२, ११९, ९, ४, २८, ५, ७, ५२, १७, ६१, ५, ७, ९२, ३, ८, २१, १०, ३४, १६, ९, ७२, ९, १०८, ६, १०, ४८, ४, ९३, १२, मा २७, २७, का २९, ३, ४, मै ४, १०, ६, काठ १०, १२, कौ १, ५८५, जै १, ७९, ८, ३, ४०, २, शौ २०, १४, ४, ६२, ४, -श्व्यस्य ऋ ४, ४१, १०, ८, ४६, २२, -श्व्या ऋ [५, ७९, (६) ७], ७, १६, १०, ६७, ९, ८, २७, ६, ३४, १४, -श्व्यानाम् ऋ ८, २५, २३, -श्व्यानि ऋ ६, ४४, १२, ७, १८, १९, -श्व्ये ऋ ८, १३, २२, -श्व्येन ऋ १०, ८७, १६, शौ ८, ३, १५, पै १६, ७, ६, -श्व्यै ऋ [६, ६०, १४, ८, ७३, १४], ८, ७३, १५ [°श्व्य- [?]आशु> श्व°]

२[अ]श्व्य[m]– -श्व्य ऋ ८, ४६, २१, -श्व्यम् ऋ १, ११२, १०, ८, ४६, ३३, -श्व्यस्य ऋ ८, २४, १४, कौ २, ८६०

अश्विन्[n]– -श्विन- ऋ ८, ३२, ९,

[a]) 'अश्वया' इति सुपा अग्रमध्य इव भवति (तु ऋ १, ५३, ५)। यसु अनर्थकत्वात् छन्दोभङ्गकरत्वाच्च।

[b]) तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)। उप √१इष् +कर्मणि क्त प्र।

[c]) पाप्र परेच्छाविषयेऽनादिष्टाऽऽत्वतया क्यजन्त (पावा ३, १, ८) नाधा उस (पा ७, ४, ३७)। दीर्घत्वाऽप्रवादसामान्यस्य (पा ७, ४, ३५) गोचरश्च सन् द्विउ सम्पदेशीयात् ना ग पृथक् द्र।

[d]) स्त्री अ प्र (पा ३, ३, १०२)। तत्स्वरप् टाप् च।

[e]) तृ१(तु टि अश्वस्->२अश्व-या-> -सुया, [?]अश्वया-।

[f]) उ प्र तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)।

[g]) क्वचि आत्वमात्रेण (पा ७, ४, ३७) गपू सम्पात् सुभेद नाधा द्र। पश्च तुभयत्र सामान्येनाऽऽत्वादर्शनादुभयो सभेद इव क्रियमाणश्चिन्त्य। मौलिय क्यच्-स्थानिन गपू उप √या> °य- इत्येतदात्मकत्वेह च √अय्> °अय- इत्येतत्स्वरूपत्वेन प्रतिपत्तेरनयो सम्पदस्त्र्योरपि सतो नाधा स्यु भिन्नस्रोतस्तयाऽर्थविशेषितः इतीह दिङ्मात्रं द्र।

[h]) तु टि. अपायुत्-> -यते।

[i]) गम्येऽर्थे अश्व> इयः प्र उस चित् स्वरश्च (पा ४, २, ४८, ६, १, १६३)।

[j]) वनि द्वयो एव स्थाने माउ '१अश्वय-' इति बाह्वृच [५, ६, १० ([?]आश्वश्व्य- टि. द्र), ७, ९२, ३] पाभे द्र। तेनेह यत्नन्त पृथक् प्राति वाऽऽश्वीयमुत शाखाविशेषाऽन्येतृप्रकृतिविशेष निमित्तीकृत्य बाह्वृचस्य य-कारस्य स्थाने तै इ-पूर्वतयोच्चारणविशेषमात्रतया व्याख्येयमित्यत्र तु टि १अश्विय- यदन्विहापि विमर्शो वर्तयितव्य इति दिक्।

[k]) एतत् रू. पृथक् पदमुत उप इति संदिग्धेत (तु सस्थ टि [?]आश्वधिय)।

[l]) इदमर्थीय यत् प्र उस यतोऽनावाय स्वरश्च (पा ४, २, १२१, ६, १, २१३)।

[m]) नापू विवेक्कृदपत्यार्थीय य प्र उस (पा ४, १, १०५)। तत्-स्वर।

[n]) कर्तरि विनि प्र उस (पा ३, २, १५६)। तत्स्वर [तु माराग्न (४, १, ५, १६), या (१२, १), सा (ऋ ९, ८६, ४), वेतु औण (या गद्) प्रमृ (तु सा [ऋ १, ३, २] PW प्रमृ च) अश्व- इत्यतस्तद्धितयन्त]। मौलिय तु √१अश् >(भावे)°अश- इत्युपपदे सति √विन्द्> °२विन्द- इत्येतत् नैव °विन-> °२विन्- इत्येव विपरिणतमित्यभिमधि (तु टि १अश्विन)। एविय °अश्-विन्द- इत्यत्र धाथीयस्य स्वरस्य धाद्समेऽविरुद्धे गत्यरश प्राति मूलमन्वेष्यम् (तु टि °अश्विन)।

–श्विनम् ऋ ४,३७, ५, ५, ४, ११, [८, ६, १, ९, ६२, १२, ६३, १२], ९, ४, १०, ६७,६, १३,४, १०, [२५, ५, ६२,७], ७५,१ १५६, ३, तै १, ४, ४६, ११†, मै १, ४, ८¶, काठ १०, १२†, ३२, ६, †कौ २, ४०६, ८७१, †जै ३, ३१,२६, –श्विना ऋ १, २२, २, ४४, ८, ५३, ४, ८९, ३, १११, ४, १५६, ४, [१५७, १, १०, ३५, ६], १६१, ६, १८१, २, ३, २०, १, ५, ५८, ४, ४, २, ४, ३४, १, ४५, ५, ५, ३६, १, ४३, ८, ४६, ४,५१, ११,७६, २, ३, ७७, १, २, ६, ६२, १, ७, १, ५, ३५, ४, ४१, १, ४४, १, २, ५१, ३, ७३, १, ७४, ५, ८, ५, ४, ८, ८, १, १७, १९, १०, ३, १८, ८, २०, २२, ३, ११, १३, १५, २५, १४, २६, १०, १३, ७३, ६, १७, १४, ४, ९, ७, ७, ८, २, ८१,४, १०,३५,११,४०,२, १४, ६४, ३, ६६,५, ७३, ३, ४, ८५, ८, १, २६, १३, ६, ७, १३५, १, १२८, ७, १३१, ५, १८४, ३, खि १, २, ५, १२, २, ५, १, २, ७, ३, ८, ४, ८[१], १८[१], ५, ११, मा १०, ३४†, १२,७४, १४,१–५ ७[१], १९, १२; १८, ३३, ३४, ८०, ८३, ८८, ९३, २०, ५६–५९, ६३, ६४, ६७–६९,७१, ७७†, ८०, ९०, २१, २९, ३०, ३३, ३९, ४२, ४३, ४८, ५४, ५८, ६०, २८, ११†, २७, १, २८, १९, ३४, ३४†, ३८, ११, क ११, १०, ४†, १३, ५, १३, १५, १, १–५, २, १[०], २१, २, १, ७, ३, ३, ६, १, ३, ९ १४ २२, ६, २–४ ९, १०, ७, १–३, ७, ११†, ८, १, ११, २३, ४, १, २, ४–११, ५, २, ३, ६, १–७, ११, १३, २७, ११, ३†, २२, १, ९, ३०, २, ८, ३८, २, ७, तै ४, १, ७, ४, ३, ४, १[२]–३[२], ७, १४, ३†, ७, १, ८, ६, ६, ४, १[२], मै १, ९, १, ४[२], २, ८, १[०], १२, ३ ५ ३, ४, ४[२], ६[¶], ११, २[१], ३[१], ४[०]; †,५[८], ७, ९[४], ४, ९, ९, १२, ६[२], †[२], १३, ८†, १४, ११†, काठ ९, ८, ११[२], १६, २१, १७, १[०], १८, १९, १८, १६, २१[२], १९, १३, २२, १, ५ ६, १५, ३५, ५, ३८, २[२], ३[४], ८[१], ९[०], ४०, १०†, ७३, ३, क ८, ११, २५, १०[०],२९, ४, ३४, १[¶], ४८, ६, †कौ १, १७४, २, ४८४,५२९,११०३, ११०४, ११०८, ११३५, †जै १,१८,१०, ३,३६, ९, ४१,५, शौ ३, ३, ४, ४, ४, १६, ११†, २३, ४, ४, ३०, ११†, ५, ३, ९†, ३५, ३[‡०], ६, ३, ३, ८३, २, १०३, १, १४१, २, ७, ५५, १, ९, १२, १९, १९, ८, ४, १०, ५ १४, १, ८†, ९†, २०†, ३५ ५४, २, ११,१९,१०,४†,२०,१,†२०, २१, ४, १२५, ५, १४२,२,४, पै १, १०८, १ २, ३, १, ३०, २†, ६१, १, ७४, ४, ७८, २, ७९, २, ८०, ४, ८१, ४, ३, १, ४, ३७,१, ४, १०,२, ३१, ११†, ५, ४, ८†, ८, १०,१, ६, ९, ११, ३, १२, १[३], १०, १८, ६, २०, १, २, ११, १०, २, २, १२, ३, ४, ७, ६, २, ४, ५, १४†, ७, १०, १३, २, ४, ८, ४†, १४, ३, ३[१०], १५, १३, ३, १६, ५३, ६, ८५, ५, –०श्विना ऋ १, ३,१, २,१५, ११, २२, ३, ४, ४७, ३, १२, १६, ३, ५८, ७–९, [७, ७४, १०, (८, ७३, ७)], [७५, ३, ८, ८, १, ८५, १], ७८, २,३, ८,८[५, (४२, ६)], १६, १८, १९, २२, ६, २६, १९, २७, ८, [३५, १९–२१] ८३, ७, ८५,९,८७,६, खि १,५,१,१०, १, १२, १, ३, १५, ८, मा ७, ११†,३३,४०†, ३८, १२, का ७, ५, ९†, ३२, ४, ४†, ३८, २,६, तै १,४, ६, ९†, मै १,३, ८†, ४, ५,१, १२, ६, काठ ४, २†, †कौ २, १०८४, १०९५, शौ ५, २६,१२, ६, ६९,२, ९, १,१९, १४, १,३६, –०श्विना ऋ १, ३०, १८, ३४, १–८, ११, १२, ४६, १, ६, [७,१५, ८, ७३, १] ४७,१, [२, ८,८, ११, १४] [४, ८, ५, १७], ६ १०, ८९, ४, [९९, १७, १५७, ४], १०१, ४, ११२, [१–२३] २५, ११६, ३, ६, ८, १८, २१, ११७, १, २, ४, ५, ८–११,१५ १६, १८–२४, [२५ २, ३९, ८] ११८, १,

[a]) छन्दस्तः 'अश्विनी' इत्येव मूलतः पाठः स्यादिति ...इतरेषु स्थलेषु ...तया ...'श्विना प्रदेशेऽपि ... मुद्र. ... [तु. सस्थ. टि

अश्- > -श्वा, 'अश्विनी' इति ऋ. (१०,१८४,३) प्रभृ. [५४४c]।

[b]) 'रश्मिना' इति शोध. द्र. (तु. सस्थ., मन्त्र)।

*) 'अश्विना' इति गद्यपाठे द्विवचनस्य रूपं स्यात् । दिरयेनम् इत्यु शोध इ ।

१, १५, १२, ४, १६, २४, ७, ३३, १, ७०, १, ७, –श्विनौ ऋ १, [२२, १, (५, ७५, ७, ७८, १)], १८६, १०, २, ३१, ४, ३, ५८, १, ४, २५, ३, ८, ८, १२, ९, १३, १०, २, १०, १७, २, १३२, १, १८४, २[a], खि ४, ८, २, मा ९, ३१, १९, ३३, २०, ५८, २१, ४१–४३, २५, ३, ३१, २२, का १०, ६, १, २१, ३, २, २३, ५, १–३, २७, ३, २, ३५, २, ६, ¶तै १, ७, ११, १$, २, १, ९, ४^{२}, १०, १^{२}, ३, ११, २, ६, ३, ६, ४, १, $४, ४, १०, ३, ७, ६, २, १५, ४, ५, ३, १, १, ७, १३, १$, ६, २, १०, १, ३, ६, ३, ४, ४, १, ९, १, ७, २, ७, ७^{२}, मै १, ९, २, ११, १०^{२}, २, ४, १^{२}¶, ¶५, ६^{४}, ९^{२}, १३, २०, ३, २, ९¶, ४, ६¶, ८, ८¶, ९, ६¶, ११, ३, ४, ७, १५, ३, १६, ५, ४, १, २^{२}, ¶, ५, ४¶, ६, २^{२}¶, १२, ५, ¶काठ ९, १०, १२, १०^{२}, १२, १३, ५^{२}, ६^{२}, ७^{४}, १४, ४^{२}, २७, ४, ३०, ३^{२}, ३८, २, ८, ३९ ११, ¶क ३१, १२, ४२, ४, ४४, ५, ४६, ६^{२}, शौ १०, ६, १२, १२, १, १०, १८, २, ३३†, १९, १६, २, २७, १५, २०, १४१, ३†, पै २, ९, ५, ५, ११, ६, ८, १०, ११, १०, ८, ५, १२, ७, १०, १३, ३, १६; १६, ४३, ५, –†ॖश्विनौ ऋ [(१, २२, १) ५, ७५, ७, ७८, १], खि १, २, ६, तै १, ४, ७, १, –०श्विनौ ऋ १, ३०, १७, ११६, ५, १३, २५, ११७, ७, १७, ११८, ७, १५७, ५, १८०, ७ ८; १८ २, ७, [१८३, ६, १८४, ६], १८४, ५, ७, ७५, १, ७, ४०, ५, [६७, १० ६९, ८], ७२, ४, ७३, २, ८, १०, ५, १०, ३९, १४, तै ३, २, १०, २, काठ १७, १८, †कौ १, ४१८; २, १०९३, जै १, ४०, १०†, –श्विभिः ऋ ६, ४५, २१, –श्विभ्याम् ऋ १, ४४, २, [१४, (७, ६६, १०, १०, ६५, ७) ५, ५१, ८], १६४, २७, १८२, ६, ७, ७३, १०, खि १, ४, ७, मा ७, ११, १०, ३१, ३२, १२, ७२, १९, १, ६, १५, २६, ८९, ९४, ९५, २०, ३३^{२}, ६०, ६५, २१, ३४, ४०, ५५–५७, ५९^{२}, ६०, २४, २३, ३८, ४, का ७, ५, १, ११, १०, १, २, १३, ५, ११, २१, १, १, ५, ७, ४, १५, ६, १०, १५, १६, २२, ३, २^{२}, ६, ६, ११, २३, ४, ६, १२, ६, ८–१०, १२^{२}, १३, २६, ५, ३, ३८, १, ४, तै १, ४, ६, १, ७, १^{९}, ८, १९, १¶, २१, १ ७, ५, २२, १¶ मै १, ३, ८, ११, १०, २, ३, ८^{२}, ६, १३, ३, ११, २^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ७, ९^{२}, १४, ४, १५, ११, ४, ९, ७^{२}, काठ ४, २^{२}, ५, ५, १२, ९^{४}, १५, ९, १६ १२, १९, १३, ३७, १८^{२}, ३८, ३^{२}, ८, ४५, १९, क ३, २^{२}, २५, ३, कौ २, ११३१†, जै ४, ११, ९†, शौ ७, ७७, ८†, ९, १५, ५, पै १६, ६८, ५† –श्वी ऋ २ २७, १६, ४, २, ५, ७, १, १०, ८, ४, ९, तै १, ६, ६, ४, ७, ६, ७, ३, १, ११, १, मै १, ४, ३, ८, काठ ५, ६, ३२, ६, कौ १, ९७७, जै १, २९, ७, $पै ३, ३०, ४^{२}, ६, ६, ६

अश्विनी– -†नी ऋ ५, ४६, ८, मै ४, १३, १०; शौ ७, ५१, २, –¶नीः तै ५, ३, १, १

२आश्विन[b]– -नः मा १८, १९, २४, ३६, ३९, ५, का १९, ७, १, २६, ८, १, ३९, ३, १, तै ४, ७, ७, १, ५, ६, २२, १¶, ¶६, ४, ९, १, २, ४, मै २, ६, ५¶, ११, ५, ३, १४, १७, ¶४, ३, ८, ५, ९, ६, १^{२}, ८, ७$, ¶काठ १२, १०, १२, १५, ४$, १८, ११$, २७, ४, ५^{३}, २८, १०, ५०, २, क २८, ११, ¶४२, ४, ५^{२}, ¶४५, १, –नम् मा १९, ८, का २१, १, ७, ¶तै १, ८, ९, २, २१, २, २, १, १०, १, ६, ३, ६, ६, ४, ९, १, २, ४, मै १, ८, १०, ¶२, ३, ९, ४, २, ५, ६^{२}, ९^{२}, ¶४, ६, १, ¶काठ १२, १०, १२, १३, ५^{२}, ६, ७^{२}, २८, १०^{२}, ३४, १६, ३७, १८, क ४५, १^{२}¶, –¶नस्य काठ २७, ५, क ४२, ५, –ना मा २४, ३, का २६, १, ५, तै ५, ६, १३, १, मै ३, १३, ४, काठ ४९, ३, –¶नानि तै ७, ४, ५, २, ७, ३, –¶ने तै २, १, १०, ३; मै २, ५, ११^{२}, ४, ६, २, –नौ मा २४, १, का २६, १, २, तै ३, १, ६, २, मै ३, १३, २, ४, ६, २¶, काठ २८, ५¶, क ४४, ५¶

a) तु. टि. अश्विना शौ (५, २५, ३)।

b) साऽस्यदेवतायेर्थे अण् प्र (पा ४, २, २४, ३, १२०)। तत्-स्वर (तु अश्व->१आश्विन-, √१आश्> २आश्विन)।

¶आश्विनी- -नी मै २, ४, १, -नी मै ३, २, ९[२], काठ २०, १०[१], क ३१, १२[२], -नीभि मै ४, ६, २, -नीम् तै २, १, ९, ४

¶आश्विना(न-अ)म्र[a]- -म्रान् तै ७, २, ५, २, मै ४, ८, ९, काठ ३०, ३, क ४६, ६

अश्वि-ताप- -पम् पै ३, ३९, १

°अश्वि(श्‌° वि)न[b]-

अश्विन कृत[c]- -तस्य मा २०, ३५, का २२, ३, ४

२अष्ट सम्°

अष्टवे[d] ऋ ४, ३०, १९

अष्टि[e]- -ष्टये शौ ६, ५४, १ [°ष्टि-जरत्°, वि>व्य्°, सम्°]

अष्टुम् सम्°

अष्ट्रा[f]- √अज् द्र

√२अश्[g], ¶अश्नाति[h] तै १, ६ ७, ३, ६, १, १, ४, मै १, ४, १०[२], ८, ५, १०, १६[२], २, १, १०, ३, ४, ९, ६, २[२], ४, १, ६, काठ २२, १३[२], §शौ ९,८, १-६, अश्नाति ऋ ९, ६७, ३१, १०, ८५, ३, ४, ¶तै १, ६, ५, ३, ४[२], ६, १, १, ३, ¶मै १, ८,९, १०,१६, ¶काठ ६, ७ २४, ७[१], ३२, ७[२],३६, १०[२] ¶क ४, ६, ३७, ८[२], †कौ २,६४८, शौ ९, ८,१-६, †१४,१,३,५, पै ६, २२, २०, १६, ११३, ७[२]-९[२], अश्नाती३[i], अश्नाती३[i], मै १, ८, ९¶, ¶अश्नीत[j] मै १, ८, ९, काठ ३१, १५, अश्नन्ति[j] मै ३, ६, ६¶, काठ ३१, ४¶, क ४७, ४¶, शौ ९, ७, ८, ९, ११, १२, १४, पै १२, ३, १३, १६, ११३, २ ३ अश्नासि[h] शौ ८, २, १९, पै १६, ४, ९, अश्नामि[h] शौ ६, १३५,१, ७, १०६, १, अश्नामि मा २, ११, पै ५,३३,७, अश्नातु पै ७, १९, ८, अश्नीतम्[j] ऋ ७, ७३, २, ¶आश्नात् मै १, ६,१२[१] २, १, १२, काठ ७, १५, ११, ६[२], २५, ४[२], क ६, ५ ३९, १[२], आश्नन्[k] ऋ १०, १०६, १, आश्नाम् ऋ १०, ९५, १६, ¶अश्नीयात्[l] तै १, ६, ७, ४ ५, २, ५, ६, ७, ६, १, मै १, ८, ८, १०, १६, २, १, ६, ३, २, ५ ४, ८, ६, २, ४, ३, २, काठ ८, १२, शौ ४, ११, ३६ अश्नीयात् तै २, ५, ५,६¶ ¶मै १ ४,१०[२], ८,८, ९,७,२,१,६ ३,४,८,६,२,६,४,३,२, ¶काठ ८, १२, ९, १५ ११, ५ १०, १२, ७, २३, ९, २९, १, ८,

[a]) बस पूप्रस्व (पा ६ २, १)। उप यद्र।

[b]) मौस्थि °अश् वि-द- इत्येतस्यत्वे सति अश्वि (श्° वि)न- इत्यस्य जनकम् [तु पि अश्विन् यदत्र 'गवादिषु' (पावा ३,१,१३८) इत्यत्र उस इह नेष्यते (अथ यथा उप श प्र इति कृत्वाऽन्तोदात्त स्यादित्य निराऽपत्तिरिति यावत्)। एस्थि पाप्र उस उप √विन्द्+कर्तरि अन् उस (पाउ ५, ३३)। कृद्-उप-प्रस्व नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यत आद्युदात्तत्व निर्बाध स्यादिति दिक् (तु नाउ पि मतान्तरे ऋयमाने)]।

[c]) तृतस पूप्रस्व (पा ६, २, ४८)। यदिह पूप नकार उपजन इति उ प्रमृ (तु PW प्रमृ) आहुस्त-दनुपपन्नमिव भवति। तस्य कौनस्यस्य विषये साकाङ्क्षया ऽनिर्देशे। यदपि म पूप स्वार्थे अण् प्र इत्याह, तत्र हृदपभावे यथाकथमप्युपेक्षितेऽपि मनि स्वरतो निनरा-मनुपपत्ति, अन्तोदात्तयप्रसङ्गादिति दिक्।

[d]) तवन् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, ४,९ ६,१,१९७)।

[e]) क्तिन् प्र इति विशेष। शिष्ट नापूपि द्र।

[f]) यस्य √अज् (तु ९२) इत्यत्र द्र इति समावेश बोध गन्तव्य। इ। केचन क्लिष्टिनाशनिना √१अश् इत्यनन भक्षपरस्य मे दर्शनाऽभिसंधि। यदपि तत्र पाउ (४, १५९) अनु ष्ट्रन् प्र व्यधायि, तदपि नाऽऽद्रियेत। प्र आदिभूतस्योष्मण धा अन्यतया प्रतीयमानत्वात्तदभावे तकारादौ प्र इण्वर्णविपरिणामाऽसिद्धेश्चेति दिक्।

[g]) प्राक्प्रसिद्धात् पृथक् निर्देश द्र [तु पि √१अश् यत मौस्थि अस्य √°अश् इत्यस्य ६ठेन हिंसार्थकेन प्रभेदेन सबन्धो गृह्यत (हिंसिक्रियावद् भुजिक्रियाया अपि स्वविषयभूतस्य पदार्थस्य स्वरूपतो विलोपकत्वाद् उक्तस्य हिंसापरस्य √°अश् इत्यस्यैव भुजिपरतया-ऽप्यर्थातिशययोगपरिणाम इत्यभिसंधि)। यद्वा √°अश् इत्यस्य ९म भोजनार्थे पृथक् सकल्प्य]।

[h]) प्र पित्त्वाद् विकरण-स्वर।

[i]) उदात्तप्लुत (पा ८, २, ९७)। एकतरत्र नापूपि दि विकरण-स्वर इति कृत्वा स्वरद्वय द्र।

[j]) विकरणस्य स्वराऽभावे प्रस्व (पामवा ६,१,१५८)।

[k]) 'अश्नन्' इति गया पया च स्वरतश्च पदरतश्च चिन्त्य। आडभाव प्रस्व प्रासवादानुपद्भ्रमणदस्यैव पदोनतापत्तधनि यावत् (तु GW, वैतु सा 'अश्नन्' इत्येतत्स्थानिकतया व्याचक्षाणोऽप्युपगमवदेव विषय गमान बोध)।

[l]) यासुडागम उदात्त (पा ३, ४, १०३)।

३२,७[२], ३६,१०, ¶क ७, ७[२], ३६, ६, ४५, २, शौ ९, ७, ७[२], ८, ७–९, १२, ४, ४३, ४४, ४६, पै ३, २५, ५ ८, १५, ५, १२, ३, ३, १६, ११३, १०,११, ¶अक्षीयाताम् मै १,४,५; ¶अक्षीयाम्[a] मै १, ६, १२

†आश[b] ऋ १, १६२, ९, मा २५,३२, का २७,१३,१, तै ४, ६, ८, ४, मै ३, १६, १, काठ ४६, ४, आशु[c] मा १९,६१[d], का २१, ४, ११, मै ४,१०,६, आशिम>मा पै ९, २२, ९, २१, २२, †अशीत् ऋ १०, ८७,१७, पै १६, ७,७, आशीत् शौ ८, ३, १७, पै १६, ५७, १–१६, अशिष्म काठ ३६, ९

¶आशिष्यम्[e] काठ ११,६ [प्र°]

१अशन[f]– -¶नम् तै २, ५, ६, ६ ६, १, १, ४, मे ३, ६, २, ६ –ने शौ ५, २९, ६, ७, पै १३, ९, ८, ९ [°न- प्रातर्°, स°, सायम्°]

अशन-कृत्[g]– तम् शौ ९, ६, १३, पै १६, १११, १३

‡अशना(न-अ)नशन[h]– -ने कौ ३, ४, ४, जै २,३,७, शौ १९, ६, ?, पै ९, ५, २ [°न- स°]

२अशन- हुत°

अशित ता[i]– -¶तम् तै १, ६, ७, ४, काठ २५, १०[२], क ४०, ३ –ता शौ १२, ८, १०, ११, पै १६, १४४, ९, १० [°त अन्°, आ°, प्र°]

अशिता-वत्[j]– -वति शौ ९,८, ८, पै १६, ११३, ११

¶अशितव्य[k]– -व्यम् म १, ५,७[२], ३, ४, ८ ७, ८[२], काठ १२, ७, २४, ७[४], क ३७, ८[४]

अशितृ प्र°

¶अशित्र– -त्रम् काठ ७, ५[२], क ५, ४[२] [°त्र- प्र°]

¶अशित्वा[l] मै १, ६, १२

अश्नत्[m]– -श्नन्ता ऋ ७, ६७,७, –श्न-तौ ऋ ८, ५, ३१ [°श्नत् अन्°, प्र°]

¶अश्नती[n]– -त्या मै १,६,१२

‡अश्नान[o]– -ना कौ १, ५५५ जै १, ५७, २

अश्य प्र°

¶अश्य[p]– श्ये मै ३, १०, १. [°श्य- प्र°]

अश्यत्- वि>त्र्य्°

अश्यमा(न>)ना[q]– -ना शौ १२, ८, १०, पै १६, १४४, ९

अष्टृ[r]– -ष्टा ऋ १, १२१, ८

आश- प्र°

?आशिन्[s]– -शिनाम् पै ६, २२, २४

¶आश्य[t]– -श्यम् तै २, ५, १, ४[२], ६, १, ११, ६[२]

अ-शत्रु[u]– -त्रु ऋ ५, २, १२, शौ ६, ४०, २[४], –त्रु ऋ [१, १०२, ८, (८, २१, १३) १०, १३३, २], कौ २,११५२, जै ४,१,५, शौ २०, ९५, ३, –त्रुभ्य ऋ ८, ९६, १६, कौ १, ३२६, जै १, ३४, ४, शौ २०, १३७, १०, –त्रुम् ऋ १०, २८, ६, पै १, २७, ४, –०त्रो ऋ ८, ८२, ४ पै २ ७, २

१अशन-, २अशन- √२अश् द्र

अ शपत्[v]– -पत खि ४,५,१७, शौ ६, ३७, ३, ७, ६१, १

[a]) यासुडागम उदात्त (पा ३ ४, १०३)।
[b]) णलो लित्त्वात् प्र पूर्वमुदात्त (पा ६, १, १९३)।
[c]) प्रस्व (पा ३ १, ३)।
[d]) तु उ, वैतु म GRI च <√१अश् इति।
[e]) आडागम उदात्त (पाँ ६, ४, ७२)।
[f]) ल्युट् प्र लित् स्वरश्च (पा ६ १, १९३)।
[g]) उम किब त कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)।
[h]) द्वस सामस्व (पा ६,१,२२३)। उप तस भवति। 'सानानानशने' इति ऋ (१०, ९०, ४) पाभे।
[i]) कर्मणि क्त प्र तस्वरश्च।
[j]) तु ग्ि २अ-दिति->आदित्य-वत्। पूप दीर्घवम् उस (पा ६, ३, १३१)।
[k]) तव्यति प्र तित् स्वर (पा ६, १, १८५)।
[l]) क्त्वा प्र तत्-स्वरश्च।
[m]) शतृ प्रत्यय आकारलोपे प्रस्व (पा ६,४,११२)।
[n]) स्त्री ङीप उदात्तत्वम् (पा ६, १, १७३)।
[o]) शानचि प्र चित्-स्वर (पा ६ १, १६३)। विशिष्ट इह याह्व (९ ७९, १) पाभे।
[p]) क्यप् वा स्यात् यत् वा स्यात् कृत्य। प्रथमे प्र पित्त्वा-न्निघाते धाम्व। उत्तरे यतोऽनावीय स्वर (पा६,१,२१३)।
[q]) कर्मणि शानचो निघाते विकरण-स्वर (पा६,१,१८६)।
[r]) तृचि चित्-स्वर (पा ६, १, १६३)।
[s]) पा सन्दिग्धस्थलीय भवति।
[t]) ण्यति तित्-स्वर (पा ३,१,१२४, ६,१,१८५)।
[u]) बस अन्तोदात्त [पा ६,२,१७२ (वैतु PW प्रमृ. तम इति, तथात्वे यनि स्वरस्याऽनुपपत्ते)]। उप यद्र।
[v]) विसर्गान्त पा इतीव कृत्वा इन्द्रस्य वि इति सा आह। यनि तु 'अभयम्' इत्यनेन समानाधिकरण हृ द्र इति विवेक।
[w]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २,२)। उप यद्र।

अ-शम्[a] शौ २, २५, १, पै ४, १३, १ ६, २२, २०[2]

अशा-तर- -रम् पै ५, ३४, १

¶अ-शरमय[a]- -यम् मै २, १, ६

अशस्- √१अश् द्र

अ-शस्त[a]- -स्तानि शौ ६, ४५, १

अशस्त-वार[b]- -र ऋ १०,९९,५.

अ शस्ति[a]- -स्तय शौ ७, ११९,२, -स्ति काठ १९,२¶,४०,१०, क २९,८¶[c], शौ १,२०,१, ५, ३, ६, -स्तिम् ऋ [१०, १८२, १-३] शौ ८, २, २, १७, १, ८, १७, पै १६, ३, ७, १४९, १२, -स्ती ऋ १, १००, १०, ४,४८,२, ६, ४८,१७, ६८,६, ७, १८, ५, मा ११, १५, का १२, २, ४, तै ४,१, २, २, ५, १, २, ३, मै २, ७, २, ३, १, ३[2],¶, काठ १६, १, १९, २, क २९, ८, -स्त्या शौ १२, २, १२

अशस्ति-सुद- -द् काठ ७, १३

¦अशस्ति हन्[d]- हा ऋ ८, ८९, २, ९९, ५, ९, ६२, ११, ८७,२, १०, ५५, ८, मा ३३, ६६, ९५8, का ३२, ५, १२, मै १,२, १०8, कौ १, ३११, २, २८, ९८७ जै १, ३२, ९, ३, ३, ७, शौ २०, १०५, १

¶अ-शाख- -ख काठ २६, ३, क ४१, १

¶अ-शान्त,न्ता[a]- -न्त तै २, २, ५, २, ७, ५, १५, १[2], मै १, ८, ५[1], ३, ६, २, ७, ८, ८, ७, ९, ३, ४, ४, १, ९, ७, ६[2], काठ १०, १०, २६, १, ३१, ७, ३७, १४, क ४०, ४, -न्तम् तै ६, ५, ८, ५ मै १, ८, २, ३, ४, २, ९, काठ ६, ३,८, क ४,२ ७, -न्तस्य मै ३, १,६, ४,१, -न्ता काठ १३,६, -न्ता तै ३, १, १, २, ६, १, २, ३, मै २, ३, १, ३, ८, २, १०, १, ४, ४, १, काठ २४, १०, २७, ४, क ३८, ३, ४२, ४, -न्तानि मै ४, ३, ६, काठ १२, ८, -न्ते मै ४, २, १२[2], -न्तौ तै २, ५, ८, १, मै ३, २, ३

¶अ शान्ति- -न्त्यै काठ २४, ९, क ३८, २

अ-शास्य[e]- स्यम् ऋ ८, ३३, १७

अशित-, अशितव्य, अशितृ, अशित्र- अशित्वा √२अश् द्र

¶अ शिथिर(<>ल)त्व[f]- -त्वाय मै २,२,३, ३, ५,२, ७,२, ४, ३, ९, ४, २, ७, ६[2] ८, ७, १०

¶अ-शिथिलत्व- -त्वाय काठ ८, ८, २६, ४, २९ २, ३०,५, क ७, ३, ४१, २, ४५ ३

¶अ-शिथिलम्भा(म्-भा)व[e]- -वाय तै ७, १, ५, ४, २, ४, २

अशिन्- √१अश् द्र

अ शिप(द>)दा[g]- -दा ऋ ७, ५०, ४

अ शिमिद,दा[e]- -दा ऋ ७,५०,४, -दाय मा ३८,७, का ३८,२,१

अ-शिव,वा[a]- -व ऋ १०, १२४,२, -वस्य ऋ १, ११७, ३, ६, ४४, २२, -¦वा ऋ १०, २३, ५, शौ २०, ७३, ६, -वा ऋ ५, १२, ५, मा ३५ १०¦[h], का ३५, ४, ९¦[h], मै १,६,९¶, शौ ७, ४४, १, १२, ३, २७, -¦वास ऋ ७, ३२, २७ १०, ९५, १५ खि ४, ५, १३[i], कौ २, ८०७, जै ४, ३०, ७, शौ २०, ७९, २, -वेन ऋ १, ११६, २४, ११७, १७

अ शिशिलत्[a]- -क्षुम् शौ २०, १३४, ६.

°अ शि(थ>थक>)थिका- नाउ टि द्र

¦अ शि(थि>)श्वी[j]- -श्वी ऋ १, १२०, ८, ३, ५५, १६

a) तस नम्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

b) बस पूरप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

c) 'माशस्ति' इति दीर्घाऽऽदि मुपा शोधाऽपेक्ष ।

d) उस क्विप्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पृप उ (मा ३३, ६६) अभि-शस्ति > अ-शस्ति- (अभेगाभ्याय) इत्याह । यनु तत्रैव म पूप बस इत्येतदाह, तनाली अ-शस्ति इत्यपर शाति उपकल्प्यमानोऽप्रामाणिक । तत्सम्भवमात्रवन्नताऽभावाद् ब्युत्पत्त्यन्तरसद्भाव तदनिबार्यत्वाऽभावादपि दिक् ।

e) तस इन्द्रोदात्त स्वर (पा ६,२,१६०)। उप यद्र ।

f) तस, नम्-स्वर (पा ६, २, २)। अत्र स्वरनिदर्श 'वा छन्दसि' (पावा ६, १, ११९) इति नम्-समासात् स्वस्य विप्रतिषेध विकल्पित ।

g) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

h) 'भुद्रोवा' इति ऋ (१०, ५३, ८) पाभे ।

i) अत्र सुपा अन्तोदात्तत्वदर्शनात् बस वा स्यात् प्रमादज स्वरो वा स्यात् ।

j) तस नम् स्वर (पा ६,२,२)। उप प्रति सदक्ष । यनि पाम शिशु इत्येतदन्तर्गतरसलिनय सनिर्णितस्य च सन (यनु √°शिश् >) °शिशिव (तु मु शिशिर) इत्येतस्य ङीपन्त (पावा ४,१,४५) °शिश्वी- इति द्र । अपि पूर्वसवर्णदीर्घ (पा ६, १, १०१) । मौरिव शिशु इत्येतद्- अपूरभूतं °शिश्व- (वौ > °शिशिवका) इति उप इति कृत्वा दनि क °°अशि-

अशिपत् √१अश् द्र
अ शिष्ट[a]- -ष्टम् मै १,७,३¶, -ष्टान् शौ २, ३१, ३
अशिप्म √२अश् द्र
*अशी- त्रिउ टि. द्र
*अ शीत[b]-
अशीत तनु[c]- ०नो तै १,१,१२,३
*अशीत-म[d]- -०म मा २, २०, का २, ५, १
अशीति[e]- -तय शौ ११, ३, २१, -ति खि ४, २,२, मा २३,५८, का २५, १०, ६, शौ ५, १५, ८ १९, ४१, ३, पै ६, २०, ३, ८,५, ८, -तिभि शौ २, १२, ४, पै २, ५, ४, -त्या ऋ २, १८, ६ -त्यै तै ७, २, ११, १, १२, १, १४, १, १७, १, १८, १, काठ ४२, १, ३, ५-८ [°ति- अष्टन्°, एक°, एकान्न°, चतुर्°, नवन्°, पञ्चन्°]
¶अशीत्य(ति अ)क्षर[f]- -रम् मै ३, २, ५
¶अशीत्यक्षर-त्व[g]- -त्वम् मै ३, २, ५
*अ-शीर्त[b]
*अशीर्त-तनु[c]- -०नो काठ १,१२, ३१, १२, क १, १२, ४७,११
अ-शीर्षक[b]- -काय तै ७, ५, १२, १, काठ ४५, ३
अ-शीर्षन्[i]- -र्षा ऋ ४, १, ११, -र्षाण खि ३, २१, २, कौ २, १२२१, शौ ६ ६७,२ -र्षाणम् शौ १९, ४७, ८, ५०, १, पै ६, २०, ८, १४, ४, ११
¶अ शुक्र[j]- -क्रम् मै ३ ८,१०,४,६,९
अ शुचि[j]-
¶अशुचि-तर- -र मै १, ८,९
अ शुद्ध,द्धा[b]- -द्ध का १, ४,४, मै १,१, ६, ४, १,६, काठ १, ५, क १, ५, -द्धा मा १, १३, -द्धाम् पै ९ २२, १७
‡अ शुन[k]- -नम् शौ १४, २, १६
अ शुन्ध- -न्धात् पै ४, १८, ३
?अ शु(म>)मा[l]- मा खि २ ६[३],२२
*अ-शुर्, *अशुभ्रं नापू ग्नि द्र
?अशुप[m]- पम् ऋ १,१०१,२,१७४, ३,२,१४,५,१९,६,४,१६,१२, ६,३१,३ -पस्य ऋ ६,२० ४

धिका >-का' इन्यस्य मूलत सत प्र३ रू नैप्र विपरिणाम स्यात्। यत्तु शिशु इति उप इति परसाधारणी दृष्टिर्भवति(तु सा प्रभृ.),तत्रापि पाप्र अनुरोधेन विशेषग्रिम रयमपरो विशेषोऽवश्यमवधेयो यथा पा लोकमात्रगोचरतयाऽन्तोदात्तश्रुतिकमेतत् प्राति इतावाभिप्रेयादिति। कुत इति। यनि आद्युदात्ततया वेदे श्रूयमाणस्यैव सतस्तद्विभिन्नश्रुतिकतया लोक उपलब्धिमपद्य तथात्वेन प्रतिपादनार्थं ङीष प्रकरण (पा४,१,६२) समावेशस्यौचित्यादिति [वैतु सा अपार्थमेव ङीषन्त सरूप वेदे श्रावुक सन् स्वरतो दुष्परिहरपर्यनुयोग (तु ऋ.यस्थ)]। एस्थि शिशु इति उप इत्यास्यायाऽपि वेदे पूर्वं ङीषन्तताम् (पावा ४, १, ४५) आपन्नेन सता *शिश्वी इत्येतेन नञ यनि आद्युदात्तकर तस भवति, लोके तु नञ्-पूर्वस्य तस सत 'अशिशु' इत्यतो ङीप् प्र इष्यत इत्येतद्विवेक्तृत्व सप्रदाय इति सुवचम् [वैतु सा प्राकरणिक शिशुभिन्नत्व समर्थयितुमसमर्थ इव बस इति कृत्वा शिशुरहिते श्रुतितात्पर्यमिति निगमनार्थं *शिश्वी इति उप तद्धितवृत्त्या साधुकतया वा, नितान्तमसबद्धमिव कृद्वृत्त्या √शी इत्यतो निष्पादुकतया वोभययाऽपि मोघप्रयत्न (तु PW प्रभृ. अपि बस इति वदन्त स्वरत समान चोद्या) LRV 'सुशिश्वी' इत्येवमुभयो स्थ पिपठिषु सअन्यथासिद्धमिव सन्त शोध प्रस्तावुक (तु ORN)]।

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप २शिष्ट यद्र।

[b]) सस्व नापू ग्नि. द्र। उप यद्र।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[d]) सस्व नापूटि द्र। उप *म (<√मा) इति दीप्तिपर्याय यद्र [तु सश्रु नापू, वैतु सा (क्र यद्र) उ म PW प्रभृ च *?अशिन् (<√१अश् वा √२अश् वा) इत्यस्य तमपि प्र दीर्घ इत्येवमास्थायुका]।

[e]) पाप्र *अशी (<अष्टन् +दशत्)+ति प्र प्रस्व च (पा ५,१,५९)। मौस्थि तु अष्टन् +*दशीति (यद्र) इति स्थित सासस्व द्विस आस्थेय। उभयत्र नैप्र आश्रयणीयत्वसामान्येऽप्युत्तरे कल्पेऽस्ति कश्चिल्लघीयस्तेति दिक्।

[f]) द्विपूग्नि सस्व। स्वरित (पा ८ २,४) द्र।

[g]) भावे त्व प्र तत्स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[h]) तु ग्नि अ रेतस्क- इति।

[i]) बस अन्तोदात्त (पा ६ २, १७२)। उप यद्र।

[j]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६१)। उप यद्र।

[k]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र। 'शुनम्' इति ऋ. (३ ३३, १३) पाभे।

[l]) तस। पाप्र यमु स्वर चिन्त्य। अथवा उप चार्वादिषु उस कृत्वा समाधेय (पा ६,२,१६०)। मौस्थि तु *अ-शुर (=तस उप भाप <√*शृ दाप्ती यद्र)+(√*मृ [मरणे]>कर्तरि) *भ्र इति स्थित उस उपप्रस्व सत *अशुभ्रं(द्र प्र)- इत्यस्य विपरिणाम इति दिक्।

[m]) व्यु ? नञ्पूर्व बस इति सा [वैतु (ऋ १,१७४,३) आ>अ इत्येवमप्यादिमअकार विकल्पुकश्च नञ्पूर्व तस अपि पदे प्रतिपादुकश्च] स्वरतश्च बाहुलकाश्रय

°अ-शुष्क-
¶अशुष्का(ष्क-अ)ग्र- -ग्रः काठ २६, ३; क ४१, १.
अ-शूद्र- -द्राः मा ३०, २२; का ३४, ४, ४.
°अ-शून्य-
अशून्यो(न्य-उ)पस्था- -स्था खि २, ११, २.
¶अ-शृ(ऋ>)ङ्गा- -ङ्गाः तै ७, ५, १, १; २, १.
अ-शृण्वत्- -ण्वते तै ७, ५, १२, १; काठ ४५, ३.
¶अ-शृत- -तः तै २, ६, ३, ४; -तम् तै ६, ३, १०, १; मै १, ८, ३; ४, ७, ४; काठ ६, ७, २८, ९; क ४, ६; ४४, ९; -तान् काठ २८, ८; क ४४, ८.
अ-शृथित- -ताः ऋ १०, ९४, ११.
अ-शेव,वा- -वा ऋ ७, ३४, १३; -वाः ऋ १०, ५३, ८.
अ-शेपस्- -पसः ऋ ७, १, ११.
°अ-शो(क>)का-
आशोकेयु- -यः मै ३, ५, ४.
¶अ-शोचत्- -चन् तै ५, ४, ४, १.
अ-शोचन- -नम् पै ५, १९, ७.
अ-शोण- -णाः शौ १९, ६०, १.
√°अश्च्
√°अश्छ्, अश्छसि पै १०, १, १.
अश्न- √१अश् द्र.
ौअश्नन् √२अश् द्र.
अश्नया,अश्नवते,अश्नवैथे √१अश् द्र.
°अश्-भर- अश्मला- टि. द्र.
अश्मन्-, अश्मला- √१अश् द्र.
¶अ-श्मशानचित्- -चित् तै ५, २, ८, ५; मै ३, २, ६; ७; ५, १.
अश्य-,अश्यत्-,अश्यमान-√२अश् द्र.
¶अ-श्रद्धान- -नः तै २, ६, १०, १.
अ-श्रद्धु- -द्धाः शौ १२, २, ५१; -द्धान् ऋ ७, ६, ३.
अ-श्रद्धा- -¶द्धया तै ७, ५, २, २; काठ ३३, १; -द्धा शौ ११, १०, २२; पै १६, ८७, २; -द्धाम् मा १९, ७७; का २१, ५, ४; मै ३, ११, ६; काठ ३८, १.
१अ-श्रम- -मासः ऋ ६, ३१, १२.
२अ-श्रम- -मैः ऋ ७, ६९, ७; मै ४, १४, १०.
अ-श्रमण- -णाः ऋ १०, ९४, ११.
†अ-श्रमिष्ठ- -ष्ठः ऋ ४, ४, १२; तै १, २, १४, ५; मै ४, ११, ५; काठ ६, ११.
ौअ-श्रवि(ष्ठ>)ष्ठा- -ष्ठा पै १४, ४, २.
अ-श्रात- -तः ऋ १०, १७९, १; -तम् शौ ७, ७५, १.
अ-श्रान्त- -न्तस्य शौ १९, २५, १; -न्ताः ऋ १०, ६३, ११.
अ-श्राम- -मः पै १, २२, ३.
¶अश्रि- -श्रयः मै ४, ७, ९; काठ २६, ४; २९, ८; -श्रिः तै ६, ३, ४, ३; -श्रिम् तै ६, ३, ४, ३-५. [°श्रि- अष्टन्°, चतुर्°, निर्°, नवन्°शत°]
अ-श्रित- -तम् ऋ ४, ७, ६.
°अ-श्री-
†अश्री-र,रा- -रः ऋ ८, २, २०; -रम् ऋ ६, २८, ६; शौ ४, २१, ६; -रा ऋ १०, ८९, ३०.

(पा ६, २, १९९)। एतदपेक्षया उसं. (पा ६, २, ११६) सुवचतरं द्र.। प्रकरणतः प्रदाहार्थप्राधान्यस्य प्रतिपत्तेस्तु तदर्थवृत्तेः सतः √१अश् इत्यतोऽस्य जन्म द्र. (वैतु. PW. प्रभृ. <√२अश् इति)।

a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

b) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.। मुपा. द्वितीयः स्वरश्चिन्त्यः।

c) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

d) तस नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. √°श्रथ्+क्तः।

e) बस. पराद्युदात्तत्वम् उसं. (पा ६, २, ११६)।

f) अपत्येऽर्थे ढक्>एयः प्र. कित्स्वरश्च (पा ४, १, १२३; ६, १, १६५)।

g) धातुः पूर्वेऽस्ते √१अश् इत्यतोऽनर्थान्तरं सन् नापू. यथा. इति कृत्वा पाधा. उसं.। यनि. च धा. नैप्र. वर्णविपरिणामनः नापू. जातः सन् गपू. √°अश्छ् इत्यत्र परतो वर्णविपरिणामे द्वारायमाणः द्र (तु.टि. √°अश्छ्)।

h) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. भोपपदात् √१चि+कर्मणि क्विप् (पा ३, २, ९२)।

i) सस्व. नापूटि द्र.। उप. √श्रम्+कर्तरि अच् प्र.।

j) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. √श्रम्+भावे ल्युट् प्र.।

k) सस्व.द्विपूटि.द्र.। उप √श्रम्>श्रमितृ-+इष्ठन् प्र.।

l) नञ्पूर्वत्वं संदिग्धं भवति (वैतु. शौ १९, ४९, २ यत्रत्याः सर्वेऽपि पाभे. नञ्-रहिता भवन्ति)। प्राकरणिकसंगतिविघातक इवाऽयं नञ् प्रतिभातीति दिक्।

m) 'अ-श्रातः' इति ऋ. (१०, १७९, १) पाभे.।

n) 'अक्षामः' इति शौ. (१, ३१, ३) पाभे. (स. व्यु. च कृते तु. तत्रत्यं टि.)।

o) √१अश्+क्रिन् प्र. (पाउ ४, ६६) इति प्रथम कल्पः (तु. WW १, २८)। आ√श्रि+इन् प्र. आङो ह्रस्वत्वं च (पाउ ४, १३८) इत्यपरः कल्पः। उभयथाऽपि नित्-स्वरः (पा ६, १, १९७)।

p) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। नाउ. व्यु. औपयिकं द्र.। नञ् चेह वैपरीत्यलक्षणः सन् प्राति. कुत्सितभाववाचकं करोति (तु. नाउटि.)।

q) उग. इन्-प्रस्व. (पा ६, २, ११६)। उप. √°श्र+

°अ-श्रीवि[a]-
 अश्रीवी[b]- -वीः मै १, ११,१०.
अश्रु[c]- -श्रु ऋ १०, ९५, १२; १३; ¶तै १,५,१,१; मै २,१,१०[2]¶; काठ ३४, १२¶; -श्रुभिः मा २५, ९; का २७, ९, १; तै ५, ७, २०,१; मै ३, १५, ८; काठ ५३, १०; -श्रूणि शौ ५, १९, १३ [°श्रु- अन्°]
 ¶अश्रु-ज[d]- -जम् तै १, ५, १, २.
 अश्रु-मु(ख>)खी[e]- -खी शौ ११, ११, ७.
अ-श्रेष्मन्[f]- -ष्माणः शौ ३, ९, २.
अ-श्रोण,णा[g]- -णः खि २, १०, २; पै १, २२, ३; -णा[h] मै ३,७,४.
¶अ-श्रोत्रिय[g]- -याः मै ४, ५, ८; -याय काठ २८, ४; ५: क ४४, ४; ५.
°अ-श्लीं(=श्री)[g]-
 अश्ली-ल,ला[i]- -¶लम् मै २, ३,९; ५, २; ३, १, ९; ६, ७[2]; काठ १२,१०; १९,१०; २३,६[2]; क ३०,८; -ला शौ १४,१,२७[j].
?अश्लेषम्[k] पै १६, ७९, २.
अ-श्लेष्मन्- -ष्माणः पै ३, ७, ३[l].
अ-श्लोण,णा[g]- -णः शौ १, ३१,३; -णया तै ६, १, ६, ७¶; -णाः शौ ६, १२०,३; पै १६,५१,१.
अश्व- √१अश् द्र.
?अश्वथ[m]- -थः ऋ ६, ४७, २४.
अश्वत्थ[n]- -ऽत्थ शौ ३, ६,५; पै ३, ३, ६; -ऽत्थ शौ ३, ६, २-४; ६; ८, ८, ३; पै १, ७९, १;३, ३, २-५; १६, २९, ४; -त्थः खि ५, १५, १४; ¶तै २, ३, १, ५; ३, ५, ७, २; ३; ५,१, १०, २; ¶मै १, ६, १२; काठ ७, १२; ८, २¶; ३९, १३; क ६, २; ७¶; शौ ३, ६, १; ५, ४, ३; ६, ११, १; ९५, १; ८, ७, २०; १९, ३९, ६; २०, १३१, १७, पै ३, ३, १; ७, ५, ४; १०, ६; ९, २५, १; १६, १३, १०; -त्थम् ऋ १, १३५, ८; ¶मै १, ६, ५; २, २, १; ४, २, १२; ४, २; काठ ११,६¶; पै २, ५५,१; -त्थस्य मै १, ६, १२¶; काठ ८, २¶;

कर्तरि कः प्र. [पावा ३,२,५ (वैतु. सा. [ऋ ८,२,२०] मत्वर्थीयः रः प्र. इति कृत्वा तद्धितवृत्तेन व्याख्यायुक्तो नञमभावमात्रवचनतया प्रतिपन्नः संश्चिन्त्यः [भावात्मकस्य हि सतः पदार्थस्य योगे तद्वतो मतुबर्थेन प्र. व्यवहार्यत्वादित्यभिसंधेः]; PW. प्रमृ. च ६अ+°?श्रीर- इति कृत्वा तस. इति वदन्तः स्वरतः समाधिसाकाङ्क्षयमुपेक्षुकाः)] ।

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२) । नाउ. औपयिकं द्र. (तु. अ-स्रीवि- तत्रत्यं टि. च) ।

[b]) =अस्रीवी- यद्र. । यत्तु MW. इहापि दन्त्यादिद्वितीयाक्षरतया निर्दिदेश, तद् विमृश्यम् । मूको. उभयविधसंकेतोपलम्भात् (यतु. संटि) ।

[c]) व्यु. ? °अक्ष्-त्रु- [=बस.पूपप्रस्व.(पूप.<√२अक्ष् [यद्र.] उप. च √तृ+भावे कुः प्र. [=अक्ष्णोऽवद्यस्त्रुराद्रता यस्मात्])] इत्यस्य नैप्र. वर्णविपरिणामः द्र. (तु.पंजा.अथ्रु) । मौस्थि. च √२अक्ष् इत्यस्य √१अश् इत्यस्य कार्योपचयस्वरूपत्वात् तावताऽंशेनेदं प्राति. <√१अश् इत्यपि संकेतलाभः स्यात् [तु. पाउ. (५, २९)] । यद्वा √°अश् इत्यस्य दीप्त्यर्थे ३ये प्रभेदे √°१घृ इत्यस्याप्यवान्तरमूलतया संनिवेशः गपू. टि. उसं. । ततश्च प्रकृते मौस्थि.पूप. दाहशोकादितात्पर्यकं सत् °घश्-(<√°घश्) इत्यतः परममूलतो विपरिणतम् °अश्- (<√१अश्) इति स्यादिति कृत्वा भाषान्तरीयतवर्ग-टवर्गाऽन्यतरादि-सजन्मनामपि विषये व्यु. अस्याप्तिः द्र. [तु. WW १,३३ (उक्रमजन्मपरिचयमात्रे)] । अथापि वा [√°घृ>°घर्-(=दाह-)+(√°क्षु [अवक्षरणे]>भावे) °क्षु- इति कृत्वा बस. पूपप्रस्व. सतः] °घर्क्षु- इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात् (तु.टि. अस्र-) ।

[d]) उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९) । उप. √जन्+डः प्र. (पा ३, २, ९८) ।

[e]) बस. अन्तोदात्तात् स्त्री. ङीप् प्र. तत्स्वरश्च (पा ६, २, १६७; ४, १, ५४) ।

[f]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२) । उप. (=श्लेष्मन्-) √श्लिष्+मनिः प्र. उसं. (पाउ ४,१५२) ।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[h]) यद्यपि मुपा. इहाऽशुद्धो न भवति, तथाप्यसावशुद्धयभावो घुणाक्षरीयो भवति न तु सांकल्पिकः (तु.टि.अ-काणा-)।

[i]) तु. टि. अश्री-र- । रलयोरभेद इत्येव विशेषः ।

[j]) 'अश्रीरा' इति ऋ. (१०, ८५, ३०) पाभे. ।

[k]) मुपा. शोधाऽपेक्षः द्र. । 'आश्लेषम्' इति शौ. (८, ६, २) पाभे ।

[l]) 'अश्लेष्माणः' इति शौ. (३, ९, २) पाभे. ।

[m]) वैसं. । व्यु.? ६अ+°श्वथ-(भावे<√°श्वथ्) इति कृत्वा बस.अन्तोदात्तः(पा ६,२,१७२) स्यादिति विमृश्यम् ।

[n]) व्यु. ? पाप्र. अश्व- +°स्थ-(=अधिकरणे √स्था+कः प्र. >नैप्र. °?त्थ-) इति कृत्वा उस. थाथादिस्वर इतीवैकः कल्पः (तु. GW. [KZ १, ४६७]) । °अश्-(<√१अश्)+°अर्थ-(<√°ऋ)>नैप्र. °वर्थ->°वत्थ- इत्येवं सति सस्व. प्राग्वदित्यपरः कल्पः । ६अ+

क ६, ७¶, शौ ३, ६, ८, पै ३, ३, ८, ९, २५, १० १६, १३, ३, ३, –त्था शौ ४, ३७, ४, पै १३, ४, ७, –त्थात् शौ ५, ५, ५, पै १, ६६, ३ १३, ३, १, –त्थान् पै ९, २५, १४, –ऽत्थे ऋ १०, ९७, ५, खि ४, ७, ५ ७², ४, मा १२, ७९, ३५, ४, का १३, ६, ५, ३५, ४, ४, तै ४, २, ६, २, मै १, ६, १२²¶, २, ७, १३, काठ ७, १५¶ १६, १३, क ६, ५¶, २५, ४, पै ६, ४, ४$, ९, १०, ३$, ११, ६, ६, –त्थेन काठ ३५, १५, पै २, ५५, ४

¶आश्वत्थ[a]– -त्थ तै ३, ४, ८, ४, –त्थम् काठ १९, ५, –त्था तै २, ३, १, ५, मै २ २, १, काठ ११, ६², –त्थान् तै २, ३, १, ५, –त्थानि काठ ८, २, क ६, ७ –त्थे तै १, ८, ९, २, –त्थेन मै ४, ४, २

¶आश्वत्थी– -त्थी तै ३, ५, ७, २, ३, ७, २, १, ३, –त्थी मै १, ६, ५², –त्थीम् तै ५, १, १०, २, काठ १९, १०, क ३०, ८

¶अश्वत्थ त्व[b]– -त्वम् मै १, ६, १२, काठ ८, २, क ६, ७

अश्वत्थ पलाश[c]– -शम् शौ २०, १३४, ३.

अश्वत्थ-मित्र[d]– -त्रम् पै २ ५५ ५

अश्वत्थ-शाखा[e]– -खाया मै २ ६, ६, काठ १५, ५

√अश्वय्, अश्वया-, अश्वयु √१अश् द्र

?अश्वयोपदानि[f] पै ११, ३, ८

?अश्वस्याव[g]– -व पै ९, ६, १

√अश्वाय्-, अश्वायत्, अश्विन्, १अश्विय-, २अश्विय- √१अश् द्र

?अश्वेनायाम्[h] पै २, १८, ३.

अश्वेषित-, १अश्व्य-, २अश्व्य √१अश् द्र

√*?अष्[i]

*?अष[j]– -?ष पै १, ५९, ४[k]

*?अष-तर– -रा ऋ १, १७३, ४

?*श्वत्थ- (=श्वस् +स्थ-) इति कृत्वा तस इतीवाऽप्यपर कल्प (यत्र स्वरसिद्ध्यर्थं पाग्र नञ् समासस्य पूर्वविप्रतिषेधीया परिभाषा चरितार्थयेत [तु पामवा ५, १, ११९])। पपा अनवग्रहोऽस्यातिपरोक्षत्वे लिङ्गम्।

[a]) विकारार्थे अञ् प्र ञित् स्वरश्च (पा ४, ३, १४०, ६, १, १९७)।

[b]) भावे त्व प्र तत् स्वरश्च (पा ५, १, ११९)।

[c]) द्वस मासस्व धा एकत्वं च (पा ६, १, २२३ २, ४, १२)।

[d]) तस वा यस वेति संदेह। कथमिति। सस्वारत उभयथाऽपि सम्भवादिति। एस्थि उच्यते। यस एवाऽत्र भवितुमर्हतीति। अस्व यदेवताकर्तृकर्मैक्या शिदाया हि स यामनिष्टवारणस्य तत्प्रसादजस्य सम्भवादिति दिक्।

[e]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र।

[f]) यदिय छन्दोवैषम्य प्रतिपत्त्यभावश्च। शौ १९, १४, ८ इत्यत्रत्येन 'अथ। उपदान' इत्यनेन द्विपदात्मकेन वा 'अथ। उपदा। म' इत्यनेन त्रिपदात्मकेन वा पा संमम्य यथायथ शोधः कर्तव्य।

[g]) गदिग्धश्चलीय प्राति भवति। विकल्पवश्य-व्यक्ति-विशेषवचनमिति गभाव्येत।

[h]) संदिग्धश्चमीय पा (द्र शौ ६, १८, ४)। 'अश्वे। ना' इत्याकारको द्विपदकत्वपरः शोधः द्र।

[i]) ?नात्र व्यु सीतपिश्च सन् सदिग्धमानश्रुति मेव √अर्द् इत्यस्य विनिर्णामभूता यथा द्र।

[j]) ?नात्र धर्मनिघानिरूपगत्वन्त निगम प्रति नात् वा कर्मादि निगमानिति कृत्वा भत् प्र कर्म (पा ३, १, १३४ उत) धास्व च। अथ च प्र सत्य् आद्युदात्तत्वार्थे वृषादिषु उस [पा ६, १, २०३, तु सा, KZ ३४, २७१ (ORN), MW, L ३४८, वैतु GW प्राति ऊरीकुर्वाणोऽपि √२अक्ष् इत्यतो वा √१अश् इत्यतो वा व्यु दर्शुक, वै GRI च <√२इष् इतीव योजयन्तौ]। व्योतन् इत्येतेन सामानाधिकरण्यमिति कृत्वा तु (वैतु सा वाक्यभेदतोऽर्थवैपरीत्यमिव कारक [तु व्योतन्]) 'प्र'''भरन्ते' इति क्रिप अर्धर्चव्यापकत्वात् 'कर्म' इत्यस्या भिन्नपुरुषाया सत्या कि पृथगपेक्षाया अभाव द्र (वैतु पपा प्रभृ तद्भाव प्रतिपन्ना)। 'कर्म' इत्येतत् शब्दरूप यनि एव पूर्वांशतया व्याख्येयम्। तत् कथ मिति। उच्यते। '*?कर्माप-' <*घर्माप- (=घर्म + *?अप [<अर्प- भावे <√अर्प्] इति कृत्वा यस पूर्वपदस्व [=प्रकाशवद्गतिमत्त्वेन विशाप्यगर्भ सद्भविव सकेतक्रम्])इति समाश्येत। यद्वा मौस्थि अनुरोधत *घर्मर्- [<*घर (भावे <√*घृ)+*मर-(कर्तरि <√*मृ) इति कृत्वा उस कृत्-प्रत्यव (पा ६, २, १३९)]+भावे(√*अृ > *अर- > *अृ- > *पृ >) *प- इति कृत्वा यस पूर्वपदस्व (पा ६, २, १) *घर्मर्प- (नैप्र >घर्माप) इति पूर्ववत् कराादितया विपरिणत स्यादिति (वैतु ORN एतत् <कल्माष- इत्येव शब्दतो नेदीय इत्येवकल्पुयोऽप्यपित सव पाभावानुवेदव)। यस्ने मन्त्रे बृहतीमानतया समाम्नयमाने (तु १म पाद) १मथ ४र्थश्च पादावानुष्टुभौ २यस त्रैष्टुभ इति कृत्वैव पादः 'ना कर्माणतया भरन्ते' इत्येवं गुरुत्व द्र (वैतु ORN)।

[k]) 'अष' इति शोधो विमृश्य।

१अपाढ,ढा(ळ्ह,ळ्हा)[a]– -ढः ऋ ३, १५, ४; ७, २०, ३; २८, २; ९, ९०, ३; तै १, ५, १०, १; †कौ २, ७५९; –ढम् ऋ १, ५५, ८; ९१, २१; ६, १८, १; ८, ७०, ४; १०, ४८, ११; मा ३४, २०; का ३३, १, १४; मै ४,१४, १; काठ २६,९¶; क ४१, ७¶; कौ २, ५०६; जै ३, ३९,५; शौ २०,९२, १९; –ढा मा १३, २६; का १४, २, १२; तै ४,२,९,२; मै २,७,१६; काठ १६, १६; –ढाय ऋ [२, २१, २; ७, ४६, १]; ८, ३२, २७; –ढेन ऋ ६, १९, २.

°२अपाढ[b]-

अपाढा- -ढाः तै ४, ४, १०, २^{2}; मै २, १३, २०^{2}; काठ ३९, १३^{2}; शौ १९, ७, ४.

१अष्ट- √१अश् द्र.

२अष्ट- √१अश् द्र.

अष्टका[c]- -का काठ ३९, १२; ३९, १०; शौ १५, १६, २; –¶काम् मै ४, २, १२; –कासु क ४८, १२. [°का-एक°, वि>व्यू°]

अष्टन्[d]- -ष्ट[e] ऋ ८, २, ४१; १०, २७, १५; ¶मै ३, २,३; ३, २; ४, ५†; शौ ५, १५, ८; ८,९, २१^{2}; २३; ११, १०, २९; पै ८, ५, ८; १६,१९, ९; २०,२; ८७,१०; –¶ष्टभिः काठ १९,४; –¶ष्टसु क ६,८; –ष्टाभिः[f] ऋ २,१८,४; ¶तै ५, १,४, ५; ४, ४,३; ७, ५,७, ३; ¶मै ३, १, १; ¶काठ २१,७; ३३,७; ¶क ३०, २; –ष्टाभ्यः[f] तै ७, २, ११, १; १३, १; १५, १; १९, १; काठ ४२, १; ३; ५; ९; –ष्टासु काठ ८, ३¶; –ष्टौ[g] ऋ १, ३५,८; १२६, ५; १०, ७२, ८; खि ४, २, २; मा १८,२५^{2}; ३०, २२; ३४, २४†; का १९, ८, २^{2}; ३३, १, १८†; ३४, ४, ४; ¶तै २, ४, ९, १; ३, ४, ९, ६; ५, २, ३; ४, ७, ११, २ऽ; ५, १, १, २; ३; २, ३, ५^{2}; ४, ८, ६; १०, ४; ६, ७, ३; ६, १, २, ६^{2}; ४, ५ १; ७, २, ९, २; ३; ¶मै १, ५,८; १०, ८; ११, १०ऽ; २,४, ८^{2}; ११, ६ऽ; ३, १, १^{2}; ४, २^{2}ऽ; ५; ६; ८, १; ४, १, ८^{2}; १२; ७,१४!; ५,५^{2}; ६, ९†, १३, १; ¶काठ ११, १०; १२, १^{2}; १४, ४^{2}; १८, १२^{2}; १९^{2}; २०,१^{2}; २१,५; ११^{2}; १२^{2}; २२,२^{2}; १०; २३,२^{2}; २६, ९; १०^{2}; ३१,६^{2}; ९; ३४, ७; ८^{2}; ३६, २; ३७,२; १७; ¶क २९, १^{2}ऽ; ७^{2}; ३१, ३^{2}; २०; ३५, ४; ८^{2}; ४१, ७; ८^{2}; ४७,६; ९; शौ २,१२, ७; १९, ४७, ३; पै २, ५, ८; ६, २०, ३; १५, १२,१०; १६, १९, ९; –¶ष्टौ-ष्टौ तै ५, ४, ११, ४; ६, ४, ५, २; मै १, ११, १०; ३, ४, ४; काठ २६, १०; क ४१, ८.

१अष्ट-क[h]- -कैः खि १, २, १२.

°१अष्ट-कर्ण[i]-

[a]) व्यु. ? √°अर्प् > °अर्प- (=भावे घञ्)+°अर्ध- (=भावे < √°अर्ध्) इति कृत्वा बम. पूपप्रस्व. °अर्पार्ध- इत्यस्य सतः नैप्र. विपरिणामः स्यात् [तु टि. √°१अप् > °१अप- (एतदनु वैप २, १५२ शोधः द्र.); वैतु. सा. प्रमृ. ६अ+°साढ- (=√सह्+क्तः 'साढ्ये' [पा ६, ३, ११३ इत्यस्यौपलक्षणिकत्वदर्शनेन]) इति कृत्वा तस. पूप्रस्व. (पा ६, २, २) इति वदन्तः पत्वोपपत्तिं प्रति समाधिमलम्भुकाः]। अर्थतश्चेह √°अर् इत्यस्य ६ठः प्रभेदः संगतः स्यादिति दिक्।

[b]) नाउ. वा. नित्यस्त्रीत्वेन प्रयोग इति कृत्वा तदौपयिकं यनि. प्राति. पृथक् सुकल्पं द्र.। उस. थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४) इति १संख्याकात् विवेकः सुकरः। पूप. √°अर् इत्यस्य ३यः प्रभेदः द्र.। उप. कर्मणि घञ् (पा ३, ३, १९) वा √°अर्धि इत्यतः कर्तरि अचि कृपादिषु उसं. (पा ३, १, १३४; ६, १, २०३) वा द्र. [वैतु. भोउ. (२, २, १२१) प्रमृ. (तु. PW. प्रमृ.) नापू. दि. एवावयवौ प्रतिपन्नाः नञा बम. इति कृत्वा स्वरतः कथंचित् चतुरस्रिताः (पा ६,२,१७२) सन्तोऽपि (वैतु. पाउना. [१,९६] यस्य तम. इतीव व्याख्यायुक्तस्य सत एतदपि नैव सुवचं स्यात्) नञ उत्तरस्य सस्य षत्वविपरिणामस्य तात्त्विकं समाधिं प्रति यथापूर्वमेव चोद्याः]।

[c]) √१अश्+तकन् प्र. स्त्री. टापि कात्पूर्वस्याऽवर्णस्येत्त्वाऽभावश्च [पाउ ३, १४८; पावा ७, ३, ४५ (तु. MW. प्रमृ.; वैतु. वाच. प्रमृ. < √२अश्)]।

[d]) व्यु.°? [तु. पाउ. (१, १५७) < √१अश्; सनाभ्यन्तरार्थम् WW. (१, १७२उ)]।

[e]) मूलत एतत् रू. अष्टौ इत्यस्यैव कायसंकोचः स्यादिति विमृश्यम् (तु. L३४२)।

[f]) आत्वं विभक्तेरुदात्तत्वं च द्र.(पा७,२,८४; ६,१,१७२)।

[g]) अश्शसोः 'औश्' इत्यादेशः (पा ७, १, २१)।

[h]) कः प्र. उसं. (पा ५, १, ५८)। तत्स्वरः।

[i]) अवयवौ च स. च प्रति संदेहः। तथाहि। पूप. संख्याविशेषवाचकं सत्तदङ्कस्योपलक्षणं स्यात् [तु. PW.

अष्ट-कर्णी[a]– -र्ण्यः ऋ १०, ६२, ७.

अष्ट-कृत्वस्(>:)[b] शौ ११, २, ९; पै १६, १०४, ९.

अष्ट-घा[c] मा ८, ६२; शौ १३, ३, १९.

अष्ट-चु(त्र>)त्रा[d]– -त्रा खि ३, १७[२], ३; मै १, ५, ८¶, शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९.

अष्ट-म[e]– -मः शौ १३,५,५; –मम् ऋ २, ५, २; १०, ११४, ९; ¶तै ७, २, ८, ४; ¶मै ४, १, ८; ¶काठ ३१, ६; ३४, ६; ¶क ४७, ६; –मे मा ३९, ६; का ३९, ४, ५; ¶तै ७, २, ८, ४; ७; ¶काठ ३०, २; ३४, १; ¶क ४६, ५; –¶मेन तै ७, ३, २,२; काठ ३४, १०. [°म-सप्तन्°]

अष्टमी[f]– -मी मा २५, ४; ५; २६, १; का २७, ४, १; ५, १; २८, १, १; तै ५, ७, २१, १; २२, १; मै ३, १५, ४; ५; काठ ५३, ११; १२; पै ५, ३५,१२; –मीम् मै १, ८, २¶; शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९; –म्या पै ९, २०, ८[२].

अष्ट-यू(थ>)था[d]– -था मै ४, २, १४.

अष्ट-योनि[d]– -निः शौ ८, ९, २१; पै १६, १९, ९.

¶अष्ट-रात्र[g]– -त्रः तै ७, २, ३, १[२]; –त्रम्, -त्रेण तै ७,२,३,१.

अष्ट(ष्ट-ऋ)र्च[h]– -र्चेभ्यः शौ १९, २३, ५.

अष्ट-वृष[i]– -षः शौ ५, १६, ८; पै ८, ४, ८.

अष्ट-शराव– -वम् पै ९, २१, ८.

?अष्ट-षष्ट[j]– -ष्टम् खि १, २, १३.

¶अष्ट-स्तना[k]– -ना मै ३, १, ७.

¶अष्टा-कपाल[l]– -लः $मा २९, ६०[२]; $का ३१, ५, १[२]; तै २, २, ५, ३; ५; ९, ५; ३, ३, ४; ५, ३, २; ६, ३, ३; ३, ५, ४, ४; ५, ५, १, ५; ६, ५, १; ७, ५, १४, १; २१, १[२]; २२, १; मै १, ७, ४[२]; १०, १८$; १०; $२, ६, १; ३, ५[२]; १३[४]; ३, ६, १; ४, ३, १[२]; ८[२]; ८, ६; काठ ९, ३[२]; ४[२]; ५[२]; १०, २; ५; १५, १[२]; २[२]; ४[२]; ५[२]; ९[४]; २२, ३; १३; २९, ४[m]; ३६, ५; ३७, २[९]; ३[२]; ४५, १०; १८[२]; १९; क ८, ६[२]; ७[२]; ८[२]; ४५, ५; –लम् तै १, ८, १, १; २; २, १; ४, १; २; ७, १; ९, १; १०, १; १७, १[२]; १९, १; २०, १[२]; २, २, २, १; २[२]; ३[२]; ४, ५[२]; ३, १[२]-४[२]; ४, १[२]; २[२]; ४; ५[२]; ६; ७; ५, ५; ९, ५; ११, ६[२]; ३, २, ३; ८;

प्रभृ. (पा ६, ३, ११५ इत्यतो गृहीतसंकेताः); वैतु. सा. (ऋ १०,६२,७) √१अश्+क्तः इति, MW. √१अक्ष्+क्तः इति]। यद्वाऽऽचार्यानुशासनगत-विष्ट-भिन्न-छिन्न-छिद्रेत्येतच्छन्दान्तरवत्तत्पर्यायभावमापद्यमानम् √१अशू इत्यतः क्तान्तमात्रमिति भूयोविमर्शसहं द्र.। उप. अपि १कर्ण- इति श्रोत्रपरं वा स्यात् २कर्ण- इति कृत्तपर्यायान्तरं वेति विशयः (भूयसे विमर्शाय तु. नाउ. टि.)।

[a]) स्त्री. विकल्पितः ङीप् प्र. तत्स्वरश्च (पा ४, १, ५५)। मौलिय. नैप्र. '-र्णक-'>'-र्णिका'>इत्येवमेतद्विपरिणतमित्यभिसंधेः उस. उपप्रस्व. संभाव्येत (=अष्टं प्रविद्धं वाऽष्टसंख्यतयाऽङ्कितं वा यथा स्यात्तथा कर्णः कृतः)। यद्वोक्ताऽभिसंधावपि १कर्ण- इत्येव उप. सति बस. इति कृत्वाऽन्तोदात्तः ङसं॰ (पा ६, २, १६३उत्त)।

[b]) पाप्र. कृत्वसिः प्र. उसं. तत्स्वरश्च [पा ५, ४, १७; (वैतु. वैप २, ३६२ टि., इहत्यं च तच्छोधपरमिव टि. कृत्वस्-)]।

[c]) 'अधिकरण-'(पा ५, ३, ४३) इति धा प्र.तत्-स्वरश्च।

[d]) बस. पूरप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[e]) पूरणार्थे डटि मडागमः तत्-स्वरश्च (पा ५, २, ४८; ४९)।

[f]) स्त्री. टित्वप्रयोजिते ङीपि उदात्तनिवृत्ति-स्वरः (पा ४, १, १५; ६, १, १६१)।

[g]) तस. समासान्ते अचि चित्-स्वरः (पा ५, ४, ८७; ६, १, १६३)।

[h]) बस. समासान्तः अः प्र.तत्-स्वरश्च (पा ५,४,७४)।

[i]) उस. वा कस. वा थाथादि-स्वरः [पा ६, २,१४४ (तु. W. 'अष्ट[धा]-वृषः' इति; वैतु. BW. MW. बस. ब्रुवाणौ चिन्त्यौ। अन्तोदात्तानुपपत्तेरिति दिक्)]।

[j]) अष्टस्वर आद्युदात्तः स्यादिति संटि. यद्र.। डट्-प्रत्ययान्तः [पा ५, २, ४८ (=अष्ट-षष्ठितमः)] स्यादन्तोदात्त इति तु संभाव्येत।

[k]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६४)। उप. यद्र.। (तु. अष्टा-स्तना-)।

[l]) कस. पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च [पा ६, २, २९; ३, १२६ (तु. उप. अपेक्ष्य नियमार्थं पाम ६,३,४६)]। उप. यद्र.। पपा. 'अष्टा' इति दीर्घान्तमेव पूप. भवति [वैतु पा. (६,३,११४) यदनु शिष्यमाणमस्य दीर्घस्य संहितामात्रपरत्वं भूयोविवेच्यविषयं द्र. (तु.टि.विश्वा-नर-, विश्वामित्र- प्रभृ. अन्यतः, विश्वा-वसु- प्रभृ. चाऽन्यतः)]।

[m]) मुपा. अदीर्घान्तं पूप. चिन्त्यम् (तु. क ४५, ५)।

३,१-३; ८,१[४]; ११,१; ४, १, २; ३; ३, ३; १०, २; ५, ३, १; ४,५; ५,२; ३,४, ३, १[२]; ५, ६, ५, १; ७, ५, ७, २[२]; मै १, ४, १५; ८, ८[२]; ९[५]; २, १,३[६]; ७; १०[६]; ११[२]; २,६; ७; १३[६]; ३, १; ५; ६[६]; ४, ६; ८; ५, ९; ६,१; ६[२]; ऽ३,१५, १०; ११; काठ १०, १; २; ५[४]; ६[१०]; ७[१२]; ९[२]; ११, १[४]; २[६]; ३; ८; १०; १३, ३; २२, ३; ३३, ७[२]; -लान् तै ७, ५, ६, ४; -लेन मै २, ६, १; ४, ३, १.

अष्टा(ष्ट-अ)क्षर,रा[a]- -¶रम् मै ३, ६, ५; -¶रया मै १, ११, १०[२]; काठ १४,४[२]; -¶रा तै २, २, ५, ५; ९, ५; ३, ४, ९, ७; ५,४,४; ५, १,१,२; ४, ५; २, ३, ५[२]; ४, ४, ४; १०, ४; ६, ५, १; ६, १, २, ६; ६, ३; ३, ३, ६; ४, ५, १; ७, २, ३, १; मै ३,१, १[२]; ७,३; ३,२; ४,४; ५[२]; ४, ५, ५[२]; काठ ८, ३; ९, ३; १८, १९; १९, ४; २०, १[५]; ४; २१, ७; १२; २२, २[६]; ३; २३, १०; २६, १०; २९, ४; ३७, २; क ६, ८; ८, ६; २९, ७; ३०, २; ३१, ३[२]; ६; ३७, १; ४१, ८; ४५, ५; -¶राणि तै ६, १, २, ६; मै ३, ६,५; काठ २३, २; क ३५, ८; -राम् तै ७, ३, २,२¶; मै १, ११,१०; काठ १४,४; ३४,१०; -राय मै १, ११, १०; -रेण मा ९, ३२; का १०, ६, २; तै १, ७, ११, १.

अष्टा-चक्र,क्रा[a]- -क्रम् शौ ११,६, २२; पै १६, २३, २; -क्रा शौ १०, २, ३१; पै १६, ६२, ३.

अष्टा-चत्वारिंशत्[b]- -शत् मा १८, २५; का १९,८,२; तै ४,७,११, २; काठ १८, १२; ३४, ९; क २९, १; -शतः ¶तै ५, ४, ८, ६; ७, ४, ७, ३; मै २, ११, ६; ३,४, २¶; काठ २१,११§; -¶शतम् तै २, ५, १०, ४; -शते काठ ४२, ३; ५.

¶अष्टाचत्वारिंशद(त्-अ)क्ष(र>)रा[c]- -रा तै २,५,१०,४; ५,४, ८,६; ७,२, ६, ३; मै ३, ४, २; काठ २१, ११; ३४, ९.

अष्टाचत्वारिंश[d]- -शः मा १४, २३; का १५, ७, २; तै ४, ३, ८, १; ५, ३, ४, ५; ७, २, ६, ३¶; मै २, ८, ४; काठ १७, ४; २१, १; क २६, ३; ३१, १६.

अष्टाँ-त्रिंशत्[b]- -शते काठ ४२,३.

अष्टा-दशन्[b]- -¶श तै ७,४, ११, ४; काठ ३३,३; -शभ्यः° तै ७, २, ११,१;१३,१; काठ ४२,३.

अष्टादश(श-ऋ)र्च[f]- -चेभ्यः शौ १९, २३, १५.

अष्टा-दश[g]- -शः मा १४, २३; का १५, ७, १; तै ४, ३, ८, १; ¶५, ३, ३, २; मै २, ८, ४; काठ १७, ४; २०, १३; क २६, ३; ३१, १४.

अष्टा-नवति[b]- -त्यै तै ७, २, १३, १; काठ ४२, ३.

अष्टा-प(क्ष>)क्षा[a]- -क्षाम् शौ ९, ३, २१; पै १६, ४०, ८.

अष्टाँ-पञ्चाशत्[b]- -शते काठ ४२, ३.

°अष्टा-पा(द>)द्[b]-

अष्टापदी[i]- -दी ऋ १, १६४, ४१; खि ४,५,१६; तै ३,३,१०, २; ४, १, ४¶; मै ४, ८, ९¶; काठ १३, १०[२]¶; शौ ५, १९, ७; ९, १५, २१†; १०, १, २४; १३, १, ४२†; पै ९,१८, १०; १६, ३७, ४, ६९, ११†; -दीः पै ९,२१,८; -दीभिः ऋ २, ७, ५; -दीम् ऋ ८, ७६, १२; मा ८, ३०; का ९, ५, ३; कौ २, ३४०†; जै ३, २८, १२†; शौ २०, ४२,१†; पै ९, २१, ८.

!अष्टा-पृड[j]- -डम् मै २, ६, ११; काठ १३, १०[२].

¶अष्टा-प्रूप्[k]- -प्रूट् तै ३, ४, १, ४.

[a]) बस.पूपप्रस्व.पूप.दीर्घत्वं च (पा ६,२,१;३,१२६)। उप. यद.।

[b]) द्वस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ३५)। उप. यद.। पूप. 'आ' इत्यादेशो दीर्घत्व-पर्यवसानः (पा ६, ३, ४७)।

[c]) सस्व. एपुटि. द्र.। उप. यद.।

[d]) पूरणेऽर्थे पाक्षिकः डट् प्र.तत्-स्वरश्च (पा ५,२,५६)।

[e]) 'झलि' (पा ६, १, १८०) इत्युपोत्तम-स्वरः।

[f]) तु. टि. 'अष्टर्च-'।

[g]) पूरणेऽर्थे डट् प्र. पूप. दीर्घत्वं प्रस्व. च (पा ५, २, ४८; ६, ३, ४७)।

[h]) बस. लोपः समासान्तः पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ५, ४, १४०; ६, २, १; ३, १२६)। उप. यद.।

[i]) स्त्री. ङीपि पदादेशः निपात्यते (पा ५, ४, १३९)।

[j]) बस. पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १; ३, १२६)। भूयान् पाभे. भवति (तु. संटि.)। 'अष्टा-स्पृडम्' इति BW. पिपठिषेत्।

[k]) सस्व. नापुटि. द्र.। उप. √प्रुष् इत्यतो निष्पन्नस

अष्टा-योग[a]- -गा?[b] पै ९, ९, १; -गैः शौ ६, ९१, १.
*अष्टा(?ष्ट-अ)र[c]- -रौ पै १६,५३, १४.
¶अष्टा(?ष्ट-अ)रत्नि[c]- -त्निः मै ३, ९, २; काठ २६, ४; क४१, २.
अष्टा-वन्धुर[c]- -रम् ऋ१०,५३,७.
अष्टा-विंशति[d]- -तिः मा१८,२५[२]; का १९, ८, २[२]; तै ४, ७, ११, २; -त्यै काठ ४२, ५.
अष्टा-विश[e]- -शाम् (?शा) शौ १९, ७, १[f]; -शानि शौ १९, ८, २.
¶अष्टा-शफ[c]- -फः काठ १९, ८; -फाः तै ५, ४, ११, ४; काठ २०, ४; क ३१, ६; -फान् काठ १९, ८.
*अष्टा(ष्ट-अ)शीति[g]- -त्यै काठ ४२, ३; ५.
¶अष्टा(?ष्ट-अ)श्रि[c]- -श्रयः मै ३, ९, ३; क ४१, २; -श्रिः तै ६, ३, ३, ६; मै ३, ९, ३.
*अष्टा-षष्टि[h]- -ष्ट्यै काठ ४२, ३; ५.
*अष्टा-सप्तति[h]- -त्यै काठ ४२, ३.
अष्टा-स्तना[i]- -नाम् तै ५, १, ६, ४; काठ १९, ६; क ३०, ४.
अष्टवे, अष्टि-, अष्टु-, अष्ट्रा- √१अश् द्र.
*?अष्ठि[j]-
*अष्ठि(श्-थि <*श्थि)र्[k]-
*अष्ठिर्- नापू. टि. द्र.
*अष्ठील- एपू. टि. द्र.
*अष्ठिव- नाउ. टि. द्र.
*अष्ठीव[l]- ऊरु > वॅ°
*?अष्ठिव(र्-व)त्[m]-
?अष्ठीवत्[n]- -वद्भ्याम् ऋ १०,

दीर्घत्वं छान्दसं द्र.।

[a]) उस. विशेवि. इति कृत्वा संज्ञात्वसामान्यात् पूप. दीर्घत्व याधीयः स्वरश्च (पा ६, ३, १२५; २, १४४)। उप. अभिकरणे घञ् [पा ३,३,१२१, (वैतु. सा. [शौ.] कर्मणि प्र. इति वदंश्चिन्त्यः। रथहलान्यतरानुयोगितया गवाश्वादियुजिकर्मतोपयुक्तेत्यभिसंधेः)]।

[b]) '-गाः' इत्येवं मुपा. सुशोधः।

[c]) बस. पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १; ३, १२६)। उप. यद्र.।

[d]) द्वस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ३५)। उप. यद्र.। पूप. 'आ' इत्यादेशो दीर्घत्व-पर्यवसानः (पा ६,३,४७)।

[e]) पूरणेऽर्थे डट् प्र. पूप. दीर्घत्वं प्रस्व. च (पा ५, २, ४८; ६, ३, ४७)।

[f]) यनि. पा. स्यादिति कृत्वा यत् WR. 'तुर्मिशाम्' (तु. पाएडु.) इति मूको. सा. चोपेतेयाताम्, तन्नेष्टम्। नाक-विशेषणतयाऽर्थतश्चतुरक्षरतया छन्दस्तश्च सागत्यसंभवेऽपि प्रमाणाऽभावादर्थतश्च च्छन्दस्तश्च यस्थि. मूको. श्यपि ततो विशिष्टतराया उपपत्तेश्च (तु. सस्थ. टि. *अस्तुर्मिन्-, तुर्मिन्-)।

[g]) द्वस. पूपप्रस्व. अशीति- इत्येतत्- परतः पूप. दीर्घान्तत्वाभावश्च द्र. (पा ६, २, ३५; ३, ४७)।

[h]) सस्व. नापूटि. द्र. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६,३,४७)।

[i]) बस. उप. अन्तोदात्तत्वाभावपक्षे पूपप्रस्व. पूप. दीर्घत्वं च (पा ६, २, १६४; १; ३, १२६)। उप. यद्र. (तु. अष्ट-स्तना-)।

[j]) अस्थि- इत्यस्यैव पाप्र. ?अष्ठीवत्- इत्यत्र श्रौप. गनतिर्क रूपान्तरम् (पा ८, २, १२) इतीवाऽऽश्यीयमानं सत् तस्यनोऽनाम्येयमिव द्र.।

[k]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। नाउउ. व्यु. श्रौप. द्र.। पूप. √१अश् > *अश्- इति अस्थि- (यद्र.) इत्येतदीयस्य पूप. पर्यायः द्र.। उप. च *स्थिर्- [√स्था+भावे किरिः प्र. (तु. पाउ १, ५३ [=मौस्थि. √*स्थ् इति भावे क्विबन्तः])] इति नैप्र. > *थिर्- इति द्र. [एस्थि. यनि. अस्थ्न तात्पर्यमिति भावः (तु. [*अष्ठिर्->] पंजा. टिह्ला हिं. टीला [<*अष्ठील-])]।

[l]) =*अष्ठिव(र्-व)- (तु. टि. *?अष्ठिवत्-)। उप. मत्वर्थीयो वः प्र. (पावा ५, २, १०९)। मौस्थि. उप. <*व- <*वर्- <√वृ द्र. (वैतु. उ. म. VV २,८६ <?अष्ठीवत्-)।

[m]) उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)। नैप्र. नाउ. व्यु. औपयिकं द्र.। उप. *वत्- [√*वत् (=नैप्र. √वर्त्)+कर्तरि क्विप् प्र.] इति सद् वलनकर्तरि तात्पर्यवत् द्र [वैतु. WW. (१,१५७) एतदपश्यन् प्राति. आद्यंशे √*अर् इत्यस्य ८मं प्रभेदं किंचित् संदिहानोऽपि योजुक इव]।

[n]) नैप्र. नापू. अनर्थान्तरं द्र. [वैतु. पा. (८, २, १२) *अस्थि-मत्- इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम इतीव शासुकः सन् नतितश्च दीर्घतश्च स्वरतश्च (वैतु. पा ६, १, १७६) तात्त्विकं समाधिं प्रति पर्यनुयोज्यः। ननु मतुपोऽभावे सर्वनामस्थानीये रू. (तु. '-वन्ता' प्रमृ) कुतो नुमिति। उच्यते। √वर्त् > *वर्त्- इत्यतः नैप्र. अन्यतः *वत्- इत्यन्यतश्च *वन्त्- इति विपरिणाम-स्वाभाव्यात् (तु. प्राभा. जन्मन्- इत्येतत्-सजाताः सन्तः नभा. जन्म-, जर्म-, जम्म- इत्याकारकाः विपरिणामाः) उभयोः रू. समयेन समेदात् मौस्थि. *अष्ठिव(र्-व)न्त्- > *अष्ठीवन्त्- > -वन्ता प्रमृ. इति प्रकमः स्यादिति]।

१६३, ४; तै ५, ७, १५, १; ७, ३, १६, २; काठ ४३, ६; ५३, ५; शौ २, ३३, ५†; ११, ४, १४[२]; २०, ९६, २१†; पै ४, ७, ६†; ८, १६, ४†; ९, ३, १३; १६, ५५, १५; ५६, १५; ५७, १५; –वन्ता मै ४, १३, ४; काठ १६, २१; –वन्तौ ऋ ७, ५०, २; काठ ३९, २[३]; शौ ९, ४, १२; १२, १०; १०, २, २; ९, २१; ११, १०, १४; पै १६, २५, २; ५९, २; ८६, ५; १३८, १; १३९, ११.

*अष्ठिवन्त्- नापू. टि. द्र

*अष्ठीवन्त्- एपू. टि. द्र.

√१अस्[a], अस्ति[b] ऋ १, २२, ४; ३३, २; ३६, १२; ३७, १५; १००, २; १०८, २; १४९, २; १६२, ९; १०; १६७, ७; १७०, १; १७३, १२; १७८, १; १९०, ३; २, २७, ६; ३३, ७; ३, २९, १[२]; ३६, ९; ४, [१८, ४; ६, १८, १२[c]]; २०, ७; ४५, ७; ५८, १; ५, ७, ९; ३१, २; ३९, १; ३; ४२, २; ४; ६५, ४; ७०, १; ७४, ६; ६, १८, ३; ६; १५; २५, १; २९, १; ३४, २; [४४, १–३]; ६२, ८; ६५, ४; ७४, ३; ७, २२, २; २७, २; ३; ३२, १९; ५६, १८; २१; ६८, ५; ७१, ४; ८६, ६; ९७, ४; ८, १, ३१; ९, १५; १८, १९; २०, २२; २३, १०; २४, ९; २७, १०[२]; ३०, १; ३३, ६; ४६, ९; ४७, १३; ५४, ५; ६६, १३; ६७, ३; ६; ७[२]; ७०, ८; ८१, ८; ९४, ४; १००, ३; १०२, १९; १०, ८२, ५; १३१, ३; १४१, १[२]; खि ३, ६, ५; †मा ३, ४६; ८, १५; ३६§; १७, २९; ८९; २५, ३२; ३३; †का ३, ५, ३; ८, ११, १§; ९, ३, १; १८, ३, ५; १९, १, ३; २७, १३, १; २; तै †१, ४, ४४, १; ७, १३, ३; ८, २२, ५; ¶२, ४, १२, ३; ४; ५, ४, २; ३, ५, ४, १; १०, १; ४, ६, ८, ४[२]†; ¶६, १, १, १; ३, २, ३; ५, १, १[२]; २; ३, ४; ¶७, ३, २, २; ५, ५, २; ¶मै १, २, १०§; ४, १४; ६, २†; ९, ७; १०, २०; २, ४, ३[५]; १०, ३†; ३, ४, ३; १०; ८, ३§; १६, १[२]†; ४, ६, ५; ७; १२, ३†; १४, १४†; काठ ४, १२; ६, १; १०; ८, १६; ११, ८[२]; १८, १[२]†; ‡; ३५, १०; ३८, १४; †कौ १, १७४; ३४५; ३५१; २, २७८; ३३५; ५२२; ५२४; ११३५; ११४७; †जै १, १८, १०; ३६, ४; १०; ३, २३, ११; २८, ७; ४०, १८; १९; शौ १, १८, ३; ४, १२, २; ५, ६, ११–१४; ११, ६[d]; ७, ५, ४; १०२, २†; १०, ७, ३१; ११, १२, २७; १२, ३, ४८; १४, २, १२; १९, ५, १†; †२०, ८२, २; ११७, २; १२५, ३; १४१, ५; अस्ति ऋ १, २७, ८; [४०, ८; ६, ६६, ८; (२५, ४)]; ४१, ४; ६२, ६; [८४, १९; ८, ६६, १३[e]]; [१०५, १३; ८, १०, ३]; १०९, १; १६४, १; १६५, ९; २, १२, ५; २४, ७; ३३, १०; ४, ३०, १; ५, ३, ५; २९, १४; ७७, २; ६, १८, ३; १२; २१, १०; २४, ५; ३०, ४; ७, ३, २; ४, ७; २९, ३; ४०, ३; ६०, ७; ८, १४, ४; ३२, १६; ६६, ९, ६७, १९; ७४, १५; ७८, ७; १००, ३; १०, [२७, २१; ३१, ८]; ७१, ६; ११७, ४; खि ७, २, ४; मा ६, ३७†; १५, ६२†; ३२, ३; ३३, ७९†; ४०, २; का ६, ८, ८†; १६, ७, ५†; ३२, ६, १०†; ३५, ३, ३; ४०, १, २; ¶तै १, ५, ९, ७; ३, ५, १०, १; ४, ४, ३, ३†; ५, ७, ५, ३–५; ६[२]; ६, ६, ११, १; ७, ३, १, ४; २, २; ५, ५, २; ¶मै १, ३, ३८†; ४, ३§, ५, ६; ८, १; ३; ५; २, २, ७; ३, ५[२]; १३, १०§; ३, ३, ३[२];

[a]) मौस्थि. वधा. √१अश् इत्यस्य सनाभिः सस्तद्ध-दाद्याऽकारत आम्नीयाम् √*अद् इत्येतन्मूलकतां संस्मारकः द्र.। एस्थि. यथाऽयं पाधा. भ्वा. सतो दीप्त्यायर्थेषु पठितस्य सरूपस्य च अदा. सनो भ्वर्थे पठितस्य सरूपस्य च संग्राहको भवत्येवमपरेषामपि केषाञ्चित् प्राग्दृष्टि-सरणिमनागतानामपि तत्त्वानुसंधानतोऽनिवार्याऽऽस्थेय-भूतानां सतां सरूपाणां संग्राहकः द्र. (तु. टि. २अस्त-)। यथा च मौस्थि. अपेक्षया संख्याङ्कोऽन्यथासिद्धोऽपि सन् पाप्र. प्रसिद्ध्यनुरोधेन समादरं भाजितस्तथा संकेतित-चराऽऽश्रुतिमात्रमपि मत् (तु. टि. √१,२अश्) पुनरु-परि संकेतयिष्यमाणं द्र. (तु. टि. √२अस्)।

[b]) प्र. पित्त्वाभिघाते धास्व. (पा ६, १, १६२)।

[c]) इह 'अस्ति' इति स्वरहीनः पा. यद्र.।

[d]) मूको. निहतमपि रु. भवति। तस्यैव च याथार्थ्यं संभाव्येत (तु. W R. सात. च)। सन्त्यपि अन्य- इत्यस्य श्रवणे तत्समानार्थस्य एक- इत्यस्याऽश्रवणात् (पा ८, १, ६५)।

[e]) इह 'अस्ति' इति मस्वरः शपू. पा. द्र.।

४,८[२], ४, १,३, १२, ४,४,७,
६,८,८,९, ४†, ११,२†, ३†,
१२,६†, १४,१८†, काठ ६,२,
६,७,८[२], ७, ५ ९, १८, ११,
२, १२,१२,३[२], १७,१८,२२,
४[२],६[२], २४, १[२], २६,९, २७,
१०[२], २८,१०,३०,७, ३१,२,
९, ३४,४[२],१०[२], ३७,५,१२[१],
३८, ७, ४०, ७, ४६, ४[२], ¶क
३,१०†,१२, ४, १,५ ६ ७[२],
५,४ २८,२[२]†,‡ ३४,१[२],३७,
२[२], ४१, ७, ४५, १, ४७, २,
९, †कौ १, २०३, २८७, २,
५७०, ७६६, १०७३, †जै १,
२१, १०, २६, ५, ३, ४६, ५,
शौ ३, ६, ७, ४, १९, २, ५,
११, ५ ७, ८, १ ५८, ६ ८
९, २२, ९, २, १२, १४, १†,
११, २, २५, १२, २, ३६
१९, ५३, ४, †२०, २७, ४,
३४, ५, ९७, ३, १३५, ४S,
पै १, ४८, २, ९१,३, २, २८,
३, ५८, ६, ३, ३, ७, ७, १,
४, २४, ४, ८, १, ५, ६, ९,
१०, ११[a], १२, ९, १३, १†,
९, ६, ३, १०, १, ५, ११,
१, ७, १३, ७, ५†, १५,
२०, ५†, ७, २१, ३, १६,
६६, १†, ७७, २, १०६, ५,
सुन्ति[b] ऋ १,८,९, ११,८,३७,
१४, ८५,१२, ९१, ९,[१६४,
५०,१०,९०,१६], १८६, १०,
२,२३,९[c], ३,६,८, ४,२३,८,
३८,१,[४७,४, ६,६०,८] ५,
३३,४, ३५,२, ४२, ८, ५२,
२, ११; ६, १, ११, १०, ५[d],
२९, ४, ६६, ३, ६७, ५; ७,
३, ८, ३९, ४[e], ४८, ३[e], ५३,
३, ६०, ५, ८, १, ९, १८,
२, २०, २०, २१, ६[२], ३१,
१३, ४६, ७, ५४, ७, ९, ६१,
३०, ७८, २, १०, ४४, ७,७८,
८, १००, १२, १११, १, ११५,
४[e],७[e], †मा३१,१६,†का ३५,
१, १६, †तै १, ५, ११, ५. ३,
५, ५, ३S, ११,५ ४, १, ११,
१, ६, ४, ७, २¶, मै ¶१, ४,
११, १०,१३, †४,९,९S,१०,
३[२],४,११,१, १३,६, १४,१८,
काठ २, १४, ४, १५, ८, १७,
१८,२०, †कौ २, १३०;३४२,
६०२, †जै ३, १३,६,२८,१४,
४, १०, ७, शौ ६, १०४, २,
११२, ३, ७, ५, १, ११, २,
२८, १९, ४७, ३, †२०,
६०, ५, ७१, ५, ९४, ७,
सन्ति ऋ १, १४५, १, ३,
३८, ५, ४. १, ७, २३, ९, ५,
१२, ४, ८, १९, ८, ९, ७३,४,
१०, ५४, ४, ९५, १५, १०८,
५, खि ३, ६, ७, ४, ५, ३३
तै ३, ५, ४, ३¶, काठ १९,
१२, ३२, ६, ३६, ७, ३८,
१४, शौ ५, ६,३†,१०,१,२०,
पै १, ७०,४, ९,३४,३,६,२२,
१०, ९, ६,२, १६, १०६, ८,
असि[f] ऋ १,[१,४,९७,६] १२,
३.[१३,४, १४,११], [१५,३,
७,१६,६] ४४,२,९,१०[२], ५९,
३, ७४, ४, ८१, २[२], [८७, ४,
२, २३, ११], ९४, ७, १२९,
२, १४४, ७, १६३, ३[४],१८९,
६, २,[१, २, १०, ९१, १०]
९, ४, ३२, ६, ३, ३, ७, ९,
३, ५३, १८, ४, ६, १[e], १३,
१३, ७१, ४६, १, ५, ९, ४,
२८, ५, ३५, ४, ६, २, ७,
४, ४, १३, २, ४०, ५, ४८,
८, १९, ७१, २, ७, ३२, २४
८, ४, १, ६, ४१, [११, ८,
४३, ७१], १२,१८,[१३,१५,
९७, ४], १४, ११, २३, २९,
२४, २, ३९, ३, ४३, २८,
४४, २४, २९, ६१, १४, ६५,
७, ९०, २, ९२, २८, ९३,
३३, ९५, ३, ९७, ५, ९८, ५,
६, ९, ६५, ४, ८५, २, ९७,
५५[१], १०, १, ४, २४, ३ ३५,
७, ९८,१, मा १, २७[२], ८,३८,
९, २८‡[g], २१, ६१, २६,
२१†, २९, ३[२], १४[४]†, ३४,
१०†, का १, ९, ५[२], ७, १,
१, १०, ५,४‡[g], २३, ६, १४,
३१, १, ३[२], ३, ३[४]†, ३३, १,
४†, तै १, ३, १४, ७†, ४,
४६, २†, ५, ७, ६, २, ३,
१०, २, ३, १, ११, ३†, †४,
१, ११,१, ६,७,१[४], ५,१,११,
१[२]¶, ६, २,४, ३¶, ४,५,४,
७,१, २०, १, मै १,२,८[१], ४,
३[h], ८, २,३,८, १३,१६[४], ३
८,५¶, ४, २,५ ६,६,१०,३†,
११,[e]४†, १२,६†, १३, ९[२]†,
काठ२,९[२],१४,२९,१३,†कौ१,
१०, २३२ २६४, २७९ ४८०

[a]) 'असि' इति शौ (५, ११, ११) पाभे ।
[b]) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।
[c]) तु सस्थ टि असि ।
[d]) तु सस्थ टि. असि ।
[e]) तु सस्थ टि पुरि ।
[f]) प्र पित्वाभिघाते धास्व (पा ६, १, १६२) ।
[g]) 'असि' इति ऋ (१०, १४१, १) पाभे ।
[h]) पणा निघात श्रूयमाणाद् चिन्त्य स्यात् (पा ८, १, ५९) । द्वितीयाया क्रियाया अनिवार्यत्वेनाऽऽक्षेप्य-त्वाच् च-युताया प्रथमाया क्रियाया निघाताऽनर्हत्वात् ।

२, १३४, १४२, १७४, ३५३^{३}, ५१७, ५८१, ५९८, ५९९, ६७२, ७००, ८४३, ११३१, †जै १, १, १०, २८, २, ५०, ४, २, २, ५, ३, १३, १०, १४, ३, १६, १२, २९, १०^{३}, ४०, १३, ४८, १४, १५, ५७, ४, ४, १०, २, ११, ९, १८, १०, २९, ६, शौ १, २५, २, ३, ४. ९, १०, ३३, ६†, ५, ५, २, ११, ९, १४, ७, १६, १-११, ६, १६, २, ४६, १, ७, ३९, ५, ४८, १, ३, ९, ३, ९, १०, १, २९, ११, ६, १८, १३, ७, १७, १७, १, २१, १८, १, ३८, १९, ३८, २^{a}, †२०, २९, १, ५६, २^{१}, ६०, १, ६४, २, ३, १०१, ३, १०४, ४, १११, ३, १२०, १, १३५, ४ऽ१[b], असि ऋ १, १५, १०, २७, ६, ३१, १०, १२, १६, ३६, [५, ४४, ९[c]] ९ [१२, ४, ९, १], ५०, ४, ५३, २, ५९, १, [५, ३, ३४, २], ६२, १२, ७१, ३, ४, ९१, [३^{२}, ९, ८८, ८^{२}], ५^{२}, ९४, ५, ६, ११^{१}, [१०२, ८, ८, २१, १३, (१०, १३३, २)], १३२, ३, १६९, १, १८८, ३, २, १, ३, ५ ७, १०-१२, ७, ५, १२, १५, १३, [२-१२] २०, २, २३, २, ४, २७, १०, ३३, ३, ४१, २, ३, ३, १०,

९, ३, २५, १, २८, ३, ३०, ३१, ४५, ५, ४६, २, ४७, १, ४, ४, १, २०, ८^{२}, ३०, २, ७, २२, ३२, २, १९, ५२, ३^{२}, ५, १३, ४, ६, २८, ४, ३९, १, ४०, ७, ४४, २, ६, ४४, १२, २१, ४५, ५, ४६, ४७, २६, ३०, ४८, ९, ५५, ३, ५६, ५, ५८, १, ७, [११, १, १०, १०४, ६], १९, १, २२, ७, २९, ४, ३१, ६, ७, ३२, १७, ३३, ११, ३७, ५, ९८, ६, ८, १, ६, ७, २, ९, ४, १, ११, १, २, १३, १५, २६, १९, ३१, [२३, ३०, ९०, ५] [३३, १०, ९, ६४, २], ३६, १, ५, ५१, ७, ६०, ३, ५, ६, १९, ६१, ६, ६४, २, ६९, १२, ७१, २, ७९, ३, ८०, ३, ७, ८८, ४^{d}, ८९, ६, ९०, २, ९५, ४, ९७, ९, [९८, २^{२}, १०, १५३, ५], ९९, ५, १०१, ११^{१}, १२^{२}, ९, २, १०, १८, १, ४७, ५, ६१, २०, ६४, १, ६६, ३, १६, ६७, १, १३, ८६, २८, २९, ३८, ३९, ८८, ३, ४^{२}, १०४, ५, १०९, ६, १०, १, २, २, १, २, ४, १, २, १०, १३, ११, ५, ५४, ५, ५६, ३, ६१, २४, ७९, ५, ८४, ४, ९१, ३^{२}, ९७, १८, २३, १००, ५, १०२,

१२, ११०, १, ३, १३३, ३, ४, १४१, १, १४१, ५, १५२, १, १५३, २, ३, १५६, ५, १८०, १, १८६, २, खि ३, ३, ७, १५, १८, ४, ४, ३^{e}, ५, १५, ७, १^{२f}, ४, ७, ७^{२}, १^{२}, २, ३^{२}, ५, ६, ९, १०, ५, ७^{१}, ११, ४, १५, १९, १, मा १, २^{८}, ३^{२}, ८^{२}, ९, १४^{४}, १५^{२}-१८^{२}, १९^{८}, २०^{२}, २२, २४^{२}, २७^{२}, २८, २९^{२}, ३०^{२}, ३१^{५}, २, १^{३}, २^{२}, ३^{४}, ५, ६^{१}, ८, १६, २१, २३, २६^{२}, ३, १७^{३}, २२, ३४†, ४८, ५९, ६३, ४, २, ३^{४}, ९, १०^{४}, १६†, १७, १८^{४}, १९^{७}, २१^{५}, २२, २४, २६, ३०, ३४, ३६^{३}, ५, १^{३}, २^{४}, ५, ९^{३}, १०^{३}, १२^{५}, १३^{४}, २१^{४}, २२^{२}, २४^{४}, २५, २६^{३}, २८^{२}, ३०, ३१^{४}, ३२^{९}, ३३^{६}, ३५^{२}, ६, १^{३}, २, ६^{२}, ७, १०, १६, १८, १९, २८, ३०, ७, १, ३, ४, ६, ८, ९, ११, १२^{२}; १३, १६, १७, १८, २०^{२}, २२, २५^{२}, २६, २९^{४}, ३०^{११}, ३१-३३, ३४†, ३५ ३६^{२}, ३७, ३८^{२}, ३९, ४०, ८, १, २†, ७^{१}. ८^{२}, ९, १०, ११^{२}, १३^{१}, २७^{२}, ३३-३५, ३८, ३९, ४०^{२}, ४१, ४४-४७, ५२, ९, २^{१}, ३-५, २२^{१}, १०, २^{४}, ३^{४}, ५, ६^{२}, ८^{१}, १५^{४}, १६^{२}, १९^{१}, २०^{२}, २१, २५^{५},

a) 'भ्रसि' इति पाएडु मुपा चिन्त्य । असगतत्वात् ।
b) पा ? तु सस्थ टि ?प्रस्तुदसि ।
c) इह भुसि इति सस्वर पा गपू द्र ।
d) तु सस्थ ? अभि ।
e) अन्नत्यस्य 'निहितापि नासि' इत्यस्य स्थाने '-सि नाभि ' इति शौ (१,१३,३) पाभे । तन प्रथमे मन्त्रनिके पर्जन्यपरतया चतुर्थे चाऽन्तिमे मन्त्रेऽशनिपरतया व्याख्याए सा चिन्त्यो भवति । सकलस्याऽपि सूक्तस्याऽशनिपरतयैव सूचितत्वात् तुरीयमन्त्रे स्पष्टश्रावितस्य स्त्रीत्वविशेषणस्य पूर्ववर्तिषु त्रिष्वपि मन्त्रेषु श्रूयमाणा स्त्रीपुंसोभयसमानलक्षणा शब्दा अपि स्त्रीत्ववत्तयैव बोद्धव्या इत्यस्य सूचकत्वाच्च । एस्थ इहत्य निहिता इति पदम् अशनेर्विशेषण स्यान्न तु 'नाभि ' इत्यस्याऽनुपद श्रूयमाणस्य पदस्येति कृत्वा 'न्नाभि ' इत्यस्य मूलत सतो नाभिर् इत्यथ सा प्राचीनतरो विकार स्यादिति बोध स्यात् ।
f) एकतरत्र मुपा स्वरो भ्रग. ।

२६[३], २८[७], ३२, ११, १०[२],
२९, ३२; ३७†, ४३†, ५७,
५८[६], ५९, ६९, १२, ४[२], ५[४],
३७[२], ४६[२], ५३[२], ५९, ९२,
९७[२], ९९, १०१, १३, २,
९†, १६, १७, १८[२], २५,
२६[२], ३४, ३५[२], ४०, १४,
१, ४, ५ ६, १३[५], १५, १६,
२१[२], २२[२], २४[४], २५[४], २६[२],
२७, १५, ३, ८[४], ९[६], १०–१४,
५७, ६५[४], १७, ६, ७२, १८,
२८, ४५[२], ५४, ६७, १९, १, ६,
७, ८, ९[६], २०, १[२], ४[२], १७, १८,
२१, ३३, ३४, २२, १, ३[२], १९[११],
२३, २, ४, २६, ३, ४–६, ७†, ८,
९, १०, २७, २९†, ४५[६], †२९,
२५, २८ ५२, ५६, †३३, २७§,
३६, ३९[३], ४०[२], †३४, १०, १३,
३५, २२, ३७, १, ८[२], ११[२], १२,
३८, १, ३[२], ६[२], १४, १७†,
२५[२], का १, १, ३, २, १[२],
२[२], ३, ४, ५[२], ५, १[२], २[२]
३–६, ६, १ २, ३[२], ७, १[२],
२[२], ३–५, ८, २, ९, १[२], २,
५[२], ६, १०, १[२], २[२], ३, ४[४],
२, १, १[२], २[२], ४[२], ६, ८[२],
२, ३, ३, ७, ८[२], ४, ४, ५, ६, ७
६, ५[२], ९[२], ३, २, ८, ३, ७[२],
१३, २६†, ५, ५, ८, ३, ४,
१, ३, २, १[४], ४, २[२], ३[२], ५,
८†, ६, १, २[४], ३[४], ७, १[५],
२, ८, २, ९, २, १०, १, ५,
७[२], ५, १, १[२], २[४], २, २, ३,
१[२], २[२], ४, २[२], ३[२], ४[५], ५,
९[४], ६, १[२], ३[४], ५, ७, १[२], २,
४[२], ६[४], ८, १[४]–४[४], ५, ९, १[२],
६, १, १[२], २, ७[२], २, १, ४, ३,
५, ४, १, ३, ७, ६, ८, १, ७, १,
२, २, १, २, ३, २, ४, १†,
५, १, ६, १, २[२]; ७, १, ३[२], ८,

२[२], ९, १, १०, २[२], ११, १, १२,
१[११], १३, १, १४, १, १५,
१, १६, १†, १७, १, १८, १,
१९, १, २०, १, २१, १, २२,
१, ८ १, १†, ४, १[२], ५, १[२],
६, १, ४, ७, १[२], ८, १, ९,
१, १०, १, १२, १[२], १३, १[२],
१४, १[२], १५, १[२], १६, १[२],
१७, १[२], १८, १, १९, १, २०,
१, २१, १, २२, १, ९, १,
४[४], ४, ४[२], १०, १, २, ३[२],
४ ५, २, १, ४, ५[२], ११,
२, २[४], ४, १, २[२], ४[४],
५[२], ५, ६[४], ७[२], ६, ४[२], ६[२],
७, १, ५[५], ८, १[२], ३[२], ४[४], ५,
१०, २, १२, १, १०[२], ३, २, ४,
१०†, ४, ६†, ५, ९[१०], ७, ४,
१३, १, ४, ६[५], ३, ८[२], ४,
२[२], ९[२], १५, ६, १८†, २१[२],
२५†, १४, १, २, ९†, २, १,
२, ३[२], ११, १२[२], १३, ३, ८,
९[२], ४, ३, १५, १, १, ४, ५[२],
४, ३[४], ६, १[२], २, ८, १[२]–४[२],
५[२], १६, १, ३, २, ५[४]–७[४],
३ १, ४ ७, १०, १३, ७, १,
७[४], १८, १, ७, ६, ८, १९,
९, २, २०, २, ८[२], ३, ४, ४,
९, २१, १, १, ५–७, ८[१], ७,
१[२], ३[२], २२, १, ४[२], ७[२], ३,
२, ३, २४, १, १[२], ३[२], ६,
१[११], २५, १, २, २, २, २८,
२, १, ३, १, ४, १, ५, १,
६, १, ७, १, ८, १[२], ९, १,
१२, १, २९, ३, ७†, ६, १[५],
२, †३१, २, ९, ४, १, ४,
†३२, २, १०, ३, ७, १०[२],
११[२], ५, १२, ३३, १, ७†,
३५, ४, २१, ३७, १, १, ८[२],
२, १[२], २, ३, ६, ३८, १, १,
३[२], ६[२], २, ८, ४, १†, ५, ७[२],

तै १, १, २, १[२], २[२], ३, १[६],
४, १[२], ५, १, २[५], ६, १[४], ७,
१[४], २, ८, १[२], ९, १[२], ३[७],
१०, २, ३[६], ११, १[६], २, १२,
१[२], १३, २[२], १४, ४†, २, १,
१[२], २[२], २, २[२], ३, १†, २[४],
३[२], ४, १[५], २[४], ५, १[६], ६,
१, ७, १, ८, १, २[२], ९, १[२],
१०, १[३], २[२], ११, १, १२,
१[२], २[५], ३[८], १३, ३[५], १४,
१†, ३, १, १[२], २[५], २, १[४],
२[२], ३, १[१६], ४, १†, २, ३,
६, १[२], २, ७, १[४], ८, १, ९,
२, १०, १, २, ११, १, १३,
२, ४, १, १, २, १[२], ३, १[२],
४, १[२], ५–९, १, १०, १[२], ११,
१[२], १२, १, १३, १[२], १४, १[२],
१५–१८, १, १९, १[२], २०,
१, २१, १, २२, १[२]†, २३–२६,
१, २८–३०, १, ३१, १[२],
३७–४२, १, ४५, २, ३[२], ५,
५, ३, ४[२], ६, २, ४†, ७, ४[२],
६, ८, २, ४†, ६, १, १[६], २[२],
२, १[२], २[२], ४, ३, १[२], २, ३[२],
४, ४[५], ५, १[४], २[४], ६, १[२],
१०, १[२], ५, ६, ११, ६, ७,
३, ३, ४, ४, ६[२], ५, ३, ४,
६, १[२], ७, १, २[२], ८, १[२], ९,
१[२], २[२], १०, २†, १२, १[२],
२, ८, १, १, ३, १, ६, १,
१०, २[२], १२, १[२], २, १४, १[२],
२, १५, १[५], २[५], १६, १[८], २[४],
१७, १[२], १८, ३, २१, १, २,
२, १२, ४, ३, ९, १[५], ३[२],
१०, १[४], ११, २¶, ३[२], ४, २,
१¶, ३, १[२], २[४], ७, १, २, ८,
२[२], ९, १, ४, १०, ३[२], १४,
१[२], ५, ७, ४[२], ९, १, ३, ११,
५¶, १२, ४†, ६, ४, १, ४[१]¶,
५, ६¶, ७, ६[१]¶, ३, १, ६,

२[५]; ३[५]; ९, ३; २, १, १[३]; ३;
३, २[२]; ५, १; ७[३]; ६, १[४]; ७,
१; २; ३[२]; ८, ५[२]; १०, १[६]; २[२];
३, १, १; २[२]; ३, ३; ४,
३; ५, १[५]; २; ३[४]; ४, २, २[३];
३, ५; ६¶; ७; ११, ४†;
५, २, १; २[२]; ३[५]; ४[४]; ५[७];
६, २; ८, १; ९, २; १०, १;
४, १, १, ३; ४[२]; ३, १; २;
३†; ४, २†; ५, ३[३]; ४[४]; ९,
२; १०, ५[२]; ११, ३†; २, १,
१[३]; २; ३, ३[२]; ४, १[३]; ४[२]; ५,
१; ६, ५†; ८, १; ९, १[६]; २–४;
११, ३†; ३, ४, १; २[२]; ३;
६, २[८]; ७, २[८]; ९, १[८]; २[४];
१२, १; †१३, १[२]; ३; ४; ४, १,
१[९]; २[८]; ३[१४]; २, १[३]; २[३]; ५,
१; ६, १[२]; २[१०]; ७, १[११]; ११,
१; ३[५]; ६, १, २; ५, ३; †६,
५; ७; ७, १२, ३[१]; १३, १;
२; ५, १, ४, १; ५, ३†; ६,
३; १०, ५¶; २, १, १; ६,
५¶; ३, २, ५¶; ४, २[२]–५[२];
¶६, १; २[२]; ३[८]; १०, १; ११,
१[८]¶; २[२]; ४, ३, १; ९, ४;
¶५, ७, ५; १०, १[३]; २[३]; ६,
१, ४; २, ६; ७, ३, १; ६, १;
२[२]; ६, १, १, ३; ३, ७;
४, ६†; ८; ७, २; ४[५]; ५[४], ८, १[२];
९, ३; १०, ३; ११, २; ५; २,
१, २[३]; २, ३; ७, २[२]; ३; ४;
८, १[३]; २[३]; ६; ९, ४[४]; १०,
१[२]¶; ३; ५; ७[२]; ३, २, २†;
४; ४, २; ५, २; ३[२]; ६, १;
४; ९, २; ४, ३, ४; ५, ३;
४; ६, ३; ७, ३; ५, १, ३; ३,
४[२]; ७, ३[२]; ८, ३; ६, ३, ५[२];
७, १, ७, ३[२]; ११, १[६]; १२,
१[११]; १८, १; २०, १[५]; ४, १६,
१; ५, १६, १; १७, १; १९,

२[६]; मै १, १, २[३]–५[३]; ६[६]; ७[७];
८[६]; ९; १०[४]; ११[१३]; १२[९]; १३[४];
२, १[८]; २[८]; ३†; ४[१८]; ५[२];
६[१२]; ७[८]; ८[१८]; ९[६]; १०[८]; ११[५];
१२[१८]; १३†; १४[४]; १५[६]; १६;
१७[९]; ३, १; ३; ४[१]; ५; ६[२];
७; ८; ९[४]; १०; ११; १२[५];
१३[३]; १४[२]; १५[२]; १६–२१;
२२[३]†; २३–२५; २६[३]†; २७[२];
२८[२]; २९; ३०[३]; ३१–३६;
३९[२]; ४, २[८]; ३[२]; ४; ७[५]; ९;
१०; १२¶; ५, २[१०]; ३[३]; ४[५];
८[४]; ९[६]; १०[३]; ११[४]†; ६, १[२];
२[४]; ६; ७; १३¶; ८, ५; ८[२];
१०, २; १३[२]; ११, ४[७]; †; २, १,
११[७]; ३, २[८]; ४[१०]; ५[२]; ¶; ८[५];
४, ७; ८; ६, ३; ७[३]; ८[३]; ९[६];
१०; ११[३]; १२[१०]; ७, १[३]; ३[२]; †;
४†; ६[१०]; ७, ८[६]; १०[२]; ११[६];
१३‡[८]; १५[५]; †; १६[८]; १७; ८,
१[३]; ३[१०]; ५[१०]; ७; ९[५]; १२[२];
१३[१८]; १४[१४]; १०, १; ६; १२,
३[४]; १३, २; १५[८]; १८[१०]; २१[६];
३, १, ५[२]; †; ७[४]; ९; २, १; ३[२];
६[५]; ९; १०; ३, ३; ९; ४, ३[२];
७; ५, २[४]; ६, २[२]; ३: ६; ९¶;
७, ४; ५[१०]; ¶[३]; ६[४]; ८[३]; ९[३];
८, ३; ५[१८]; ¶[३]; ७[४]; ८[३]; ९;
९, ३; ५[७]; ६; ७; १०, १; ११,
७; १०; १२, १[३]; ४[११]; १३;
१६; १७; १९, २[४]; ३[२]†; ४,
१, २[४]; ३[४]; ४; ५[३]; ६[८]; ७[४];
८[४]; ९[३]; १२; १३[८]¶; १४[७]; २,
५[३]; ९; ३, ४[२]¶; ४, २[३]; ३[६];
४; ५[३]; ६[३३]; ५, २¶; ४; ५[२]¶;
६, ३[४]; ५[३]; ६[१०]; ७, १; २;
८†; ८, १[८]¶; ५[६]; ९, १[६];
३[७]†; ४[११]; ५[६]; ६[२]; ७[७]; ९[३];
१०[४]; ११[२]; १५; १८[८]; २७[६];
†१०, १[४]; २[१]; ३; ५[६]; ६;

†११, १; २[२]; ४; १२, २[६];
३[२]; †; †१३, २; ३; ५; १४,
५†; १५; काठ १, १; २[४];
३[७]; ४[४]; ५[६]; ६[४]; ७[५]; ८[२]; ९[४];
१०[११]; ११[९]; १२[३]; २, १[६]; २;
३[५]; ४; ५[१८]; ६[३]; ७[९]; ८[४];
९[१५]; १०[६]; ११[५]; १२[८]; १३[१७];
१४[४]; १५; ३, १[३]; ३[१]; ४[५];
५; ६; ७[२]; ९; ४, १[८]; २[७];
३[२]; ४[६]; ५[४]; ६[१२]; ७[१४]; ८[७];
१०[७]; ११[७]; १३[४]; १४[२]; १५;
५, १; ३; ४[४]; ५[९]: ६; ६, ९[६];
१०; ७, १; २[४]; ६[४]; ७[२]; ९[५];
१०; १३[६]; १४[३]; ८, ६; १२[४];
१७[३]; ९, ७[३]; १०, ७[७]; १०;
१३; ११, ७; ८; ९[४]; १०;
१२, २[५]; ९[४]; १३, ११[३]; १२[३];
१६; १४, २; ३[७]: १५, २;
६[६]; ७[९], ८[१८]; १६, १[३]; ३[३]; ४;
५[१०]; ७; ८[६]; १०[९]; ११[६]; १३;
१५[२]; १६[१०]; २०[२]; १७, १[३];
३[१०]; ४[१०]; ६; ७[३१]; ८[८]; १०[६];
१७, १९; १८, ४; १२; १४[३];
१५; २१; १९, ४[२]; ५; ६[२];
११; १३[२]; २०, ५; ६; ८; ११[२];
१२[२]; १५; २१, १[९]; २: ६[२]; ९;
१२; २२, ५[१४]; १०; २३, ३[९];
४; ५[२]; २४, ३[८]; ४[४]; ५; ६[२]; ८[३];
२५, १; ६[१२]; ८[५]; ९[४]; १०[४];
२६, २; ५; ६; ७[५]; ८; १०[३];
२७, १[३]; २[३]; ७[९]; ८[३]; २८,
७; २९, २; ३[३]; ५; ३०, १;
४[१]; ५[९]; ३१, १[४]; २[७]; ३[५];
४[६]; ५[८]; ६[७]; ७; ८; १०[४]; ११[९];
१४; १५; ३२, १; ३; ४; ५[९];
६; ७; ३४, १९[२]; ३५, ३;
६; ७[६]; ९; १०[६]; १२[३]; १८;
३६, ७[१]; १४[१]; १५[८]; ३७, १[९];
१३[१०]; १४[९]; १५; १७[१९]; १८[४];
३८, ४[६]; ५[५]; ७; १२; १३;

१४[४], ३९, १[२], २, ३[१०], ५[२६], ६[१७], ९[११], ४०, ३[२], ४[७], ५[५], ६[१०], १२[२], १४, ४१, २[६], ३[१२], ९[६], ११[६], ४४, ५, ४५, ११, १२, १३, १५[६], ४६, १[२], २[२], क १, १[२], २[४], ३[८], ४[८], ५[६], ६[५], ७[५], ८[२], ९[२], १०[९], ११[७], १२[२], १३[६], १४, १५[८], १६†, १७[१२], १८[६], १९[३], २, १[७], २[४], ३[१७], ४[६], ५[५], ६[५], ७[१७], ८[३], †, १०[३], ११[५], १२, १३, १४[२], १६, १७, ३, १[५], २[७], ३[९], ४[९], ५[१६], ६[७], †, ८[७], †, ९[७], ११[४], ४, ८[७], ५, १, २[८], †, ५[४], ८, ९¶, ६, ३[३], ४[४], ७, २, ८, १[४], १०[४], २५, १[२], २[६], ६[२], †, १०[३], २६, २[१०], ३[१०], ५, ६[१२], ७[५], ९[१०], २८, १, ४, २९, १, ३[३], ४, ३०, २[३], ३†, ४[२], ३१, १, ७, ८, १०, १३[६], १४, १६[२], १७, २१[३], ३५, ४, ९, ३६, १, २†, ३७, ४[८], ७[४], ६, ७[२], ३८, १[२], ४¶, ३९, ३[५], ४[७], ४०, १[८], २[३], ३[४], ५, ४१, ३, ४, ५[५], ६, ८[२], ४२, १[४], २[२], ४४, ७ ४५, ३, ६, ४६, ४¶, ७[१], ८[२], ४७, १[४], २[५], ३[५], ४[१], ५[८], ६[५], ८[२], १०[४], ११[२], ४८, १, ४, ७†, ९[५], ‡[७], १०†, १२, १६, †कौ १, २३, ३९, ४१, ४२, ७५ ११०, २४८, २६३, २७१, २७६[३], २७९, २९२, ३००, ३११, ३४६, ३९९, ४७५ ५०४, २, ११३, ११२, १६६, २३३, ३०५, ३०६, ३७६[२], ३९५, ४४३–४४५, ५८१, ५९३, ६७३, ७०५, ७३९ ७५७ ७६१, ७८०, ८४३, ८४८, ८८१, ८८५, ८८६, ९३०, ९७३, ९८७, १०७७[२], ११३८[२], ११३९[२], ११४२, ११५३, ११७३, ११९१, ३, २, ६७, ५, ९, †जै १, ३, ३, ४, ५, ७, ८, ८, ३, १३, ६, २६, ६, २८, १, ९, २९, ४[३], ५[२], ३०, १०, ३१, ८, ३२, ९, ३६, ५, ४५, १, ४९, ९, ५२, ८, ३, १३, ७, ८, १६, २, २०, १७, २५, १, २, २८, ३, ३०, १९[२], ३१, १५, ३४, १–३, ४७, ७[२], ४८, ९, ५५, १३, ५६, १, ४, १, ६, २, १, ३, २[३], ३[२], ७, १०, १०, ५, १२, २, १५, १३, १, १६, १०, १८, १०, १९, ३, २०, ३, २८, ८, ३०, ५, शौ १, १३, ३, २०, ४†, २३, १, ३, २५, २, ३, ३४, १, २, ३, २, ११, १[३], २[३], ४[२], ५[४], १७, १–७, १८, १–५, २७, १, ३, ५, ८, १०, १३, १२, ३, ५, १८, ५†, २०, २†, ४, ३, १ ४ ५[२] ६, ८, ७, ६, ९, १, २, ३[२], १०, ६[२], १२, १, १९, १[२], २ ३[२], २०, ३, ७, ३१, ४†, ५, ४, ७[२], ९, ५, १[२], ३ ४, ६ ७, ८, ६, ४, ९, ११–१४, १०, १–७, ११, २, ९, ११, †१२, १, ३, १३, १०, ११, १६, १–११, २०, १०, २२, ५, २५, ७, ८, २९, १, ६, १५, १†, ४[१], २१, २ ४४, ३[१], ४६, १[१], २[१], ४८, १, २, ३, ८१, १, ८६, ३[२], ९५, ३, ९८, ३[१], १००, ३[१], १०८, १, १२५, १†, १२६, २†, १३३, २[२], १३६, १, १३८, १, ७, १३, २, ३९, ३, ८६, ३, ४[३], ९३, १[२], ९४, ४[३], ११६, १ ११८, २[२], ८, २, २८[२], ५, ११, ९ २, १९–२२, २३[३], २४, ३ ७, ५, १०, १६[३], १०, ४, २४[२], ५, २५–३५, ४४ ८, २७, ११, १, ३५, १२, १, ६१ १३, २, १९†, २९†, ३०, ८, १, २, १४, १, ५१, २, १५, १६, १, ६, २, ६, ४, २, ५, १, २[३], ४[३], ५[३], ६[३], ७[३], ८, ९[२], १७, १, ११ १२ २०[३], २१[२], १८, १, १५†, २२†, ३, ५, ३६[३], ३७[३], ४, ६८, १९, ३१, ११, १२[३], १३ ३२, ३, ५, ३४, १[२], ३५, ३, ३९, ४, ९, ४४, १, ५ ४८, ६, ४९, ८, ५२, २, ५७, ३[D], ५९, १, †२०, ११, २, १८, ६, २१, २, ३४, १८, ३७, १, ४७, १६, ५८, ३[१], ४[१], ६२, ६[२], ७३, १, ८७, ६ ९२, ९, ९३, २, ५, ६ ८ ९५, ४, १०४, ४, १०५, १, ११४, १, ११८, २, १२०, १, पै १, ८, २, ४[२], १६, १, ३०, २, ३१, ३, ३२, २[२], ३, ३८, २, ४[१], ४३, २, ५१, ४, ५४, १[१], ५७, १[१], २[४], ४, ७[४], ५९, ३, ६३, ३, ४, ६७, १, ६८, २, ४, ७९, १[१], ८६, ६, ८७, १, ९३, १, ४, २, १, ५, ८, ६, ९, ९१ १६, १, २०, ५[१], ३२, २[१], ३[१], ३९, ३, ४५, १–५ ४६, १[१]–५[१], ४९, १–५ ५८, १,

a) 'अयुम्' इति ऋ (१०, १७१, ४) पाभे ।

b) भुयिष्ठेभ्योन्यित्र पा भवति । एरिय निहत- मिद रूपम् (तु पाण्ड) आहो न (तु ॥) इति दुर्बोधम् ।

६४, १[१], ७९, ५, ८८, १†, ३,
१६, १–३, १७, १, २०, ३,
५, २२, १, ६; २८, ६[२], २९,
१[२], ६, ३०, ४, ३४, ३†, ३७,
१[२], ३८, ९[२], ४०, २, ४, ५,
२[२], ५[२], १२, ४†, १४, ६[२],
१५, ४[२], १७, १[२], २१, २,
२४, ५, २५, २, २९, ६, ५,
१, ७, २, ७, ३, ४, ८, ७,
१४, १, ३, १६, ७, २०, ७,
२५, १[२], २, ३[२], ३२, ६, ३३,
२[२], ६, ४, १[२], २, ३[२], ६, ८, ९, ६,
३, ८, १, ३, ९, १०, ११,
६[५], ११, १२, १–४, २१, ६,
२२, ११, ७, १, ११, ४, ९,
७, ४, ६, १०, ४, ९, १२, ५,
६, १९, १, ८, १, २, ३, २,
३, ८[३], १०, ४, १[२]–११[२], ६, ३,
५, ८, ७, ४[a], १२, ४[२], ९,
७, ७, १०, ६, ११, १०[२],
१४, १०, ३, ६, ५, ११, १२[२],
१३, १०, १, ११, ३, १[२], ४,
३, १२, †१, ५–७, १३[२],
४, ५, १३, १, ७, ९, २, ६,
३, ७, ५, ६[४], ७, १६†,
९, २, १४, ४, ८, १५, ३,
१, ५, †११, ८, १०, १२,
४†, १५, ३[२], ४, १६, २,
३[२], ४–९, १७, १–७, २०,
२†, २३, १, ७, १८, १६, १७,
६[१], २२, ८, २८, १, ३४, ३[१],
५, ३८, १, ३९, ७, ९,
४६, १[२]–१०[२], ४७, १[२]–१०[२],
४८, १[२]–५[२], ७७, ८, ७८,
१–६, ८१, २, ९२, ५, ९७,
१०, ९८, ७[१], १०३, ४, १३१,
१–१०; १३२, १०, स्थ[b] ऋ
१, १७, २, [४७, ७, ८, ८,
१४, (१, १३७, ७, ५, ७९, ८,
८, १०१, २)], १०८, ८–११,
३, ५४, १६, ५, ७३, १, ८,
१०, १, ५, ३८, १, ९, १९,
२, १०, १०६, २, मा ११,
३०[२], का १२, ३, ३[२], मै २,
७, ३, ३, १, ६†, †कौ २,
३५१, ४२३, †जै ३, ७९, ८,
३२, १३, स्थ ऋ १, १०८,
३, १५७, ६[२], २, ३०, ६,
५, ७२, २, ६, ६९, ६, ८,
७३, ४ खि १, ११, ७[२], मा
१, १२, २, ५, १९[२], ४, ९,
३६, ५, २, ७१, ९, ४[२], १०,
६, ११, ३०, का १, ४, १, २,
१, ६, ४, ६[२], ४, ४, १, १०,
७, ५, १, २, ५, ९, तै १, १,
११, २, २, २, १, १३, ३, ३,
७, १, २, ५, २, ३¶, ३, २,
४, ३, ४, १, ३, १, २, ५,
३, ५, १, ६, ३, ६, १, ३,
१, ३, ५, २, ४, ९, १¶, मै १,
१, १२, २, २, ७, ९, २, ७,
३, ८, १४, ३, १, ५[२], ३, ४,
८, ७, ९, ५, ४, १, ५,
१३, ९, १, काठ १, ५, ११,
२, ३, १०, ३, ४, १६, ३[२],
१९, ४[२], २३, ३, २५, ८, २६,
७, २७, ४, ३०, १[२], ३१, ४,
१०, ११, ४०, ३, क १, ५ ११,
१५ २, ४, ११, ३०, २[२], ४०,
१, ४१, ५, ४२, ४¶, ४६,
४[१]¶, ४७, ४, १०, ४८, ६†, पै
१, ८६, ५[२], ९७, १, ६, ११, १४[c],
स्थ>स्था[b] ऋ १, १५, २, १३९,
११[१], १७१, २, ४, ३४, ६,
३६, ७, ५, ६०, ६, ६, ५०,
७, ५१, ६, १५, ५२, १३, ७
४३, ४, ८, ७, १७, ३०, २, ८३, ९,
१०, ९, १, १८, ६, ३०, १२,
३६, १०, ६१, २७, ६३, २,
†मा ७, १९[२], ११, ५०, १२,
४५§, ३३, ५३, ३६, १४§,
†का ७, ८, १[२], १२ ५, १,
१३, ४, १§, ३२, ४, १०,
३६, १, १४§, तै १, ३, १३,
२, ४, १०, १[३]†, ८, १०, २,
३, २, ५, ६[२], ४, १, ५, १†,
७, ४, १‡[d], ५, ६, १, ४†, ६,
४, ११, १, ७, ४, १९, ४†,
मै १, ३, १३[२]†, २, २, ६, ४,
७, ८¶, ७, ११, १३, १†, १६,
४, १, १, ६, ४, ९, २७†,
काठ ४, ५[१], ९, ६, ३५, ३, ५, ६,
कौ २, ११८७†, शौ १, ५, १†,
३०, ३, २, १२, २, १४, ५[२],
२४, १–८, ३, २६, १–६, ६,
२१, ३, ५०, ३, १०, १, ३०,
१२, २, २४‡[e], १८, ३, २०,
२५–३५, ४, १६–२४, ८६[f],
१९, २७, ११–१३, स्थ>स्था
ऋ २, २९, ४, ५, ५७, २, ६१, १,
८, ५५, ४, ६७, ५, १०, १४, ११,
९७, ९, खि ३, ७, ४, ४, ५, ३३,
८, ५ ५, ५, ७[२], मा १, १, १३,
१८, २, १८, ३४, ३, २०[४], ७,
२५ ३४, ६, २४[१], २७, ३०, ३४,
८, ११, १०, ३[१], ४[११], १२,
४६, ८३†, १७, ३[२], १९, ११[२],
३७, ६, का १, १, १, ४, ३
६, ४, २, ४, ६, ७, ७, ३, ३,
११[२], १२[२], ५, ६, ५, ८, ५,
६, ६, २[१], ७, ५, ८, १, ५,

[a]) 'ीअमीय' इत्यत्र शोध-स्वर टि यद्र. ।
[b]) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।
[c]) 'स्तम्' इति शौ (५, ९, ८) पाभे ।
[d]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १४, ९) पाभे ।
[e]) सश पन्थाऽमावमात्रम् ऋ. पाभे मूचक द्र ।
[f]) यदत्र w. निहत पदमाह, तच्चिन्त्यम् । प्रयोगाद्

८, ७, १, १०, १, ६^{२}, ११, २, ३^{२५}, १३, ४, ?, ६, ९†, १८, १, ४^{२}, २१, १, ११^{२}, ३७, १, ६, तै १, १, १, १^{२}, ५, १, ७, २, १३, १, ?, ३, १२, १^{३}, ४, १, १, २८, १, ५, ६, १^{४}, ३, ८, १^{४}, ७, ८, १, ८, ११, १^{१४}, १२, ३, २, ४, १४, ५†, ३, १, ८, १, २, ४, १, ५, ५, ४, २, ६, २†, ७, ४, ४, १०, १, ११, ४, ५, ५ १०, ३¶, ४^{५}¶, ६, १, २, ६, ४, २, ६, ४, २, ७, ४, १२, १, मै १, १, १, ४, १२^{२}, १३, ३, १^{६}, २, ३, ५, २^{४}, ३, ९^{४}, १०, ८, ४, २, ६, ७^{१५}, ९, ७, ५†, ११^{२}, १३, १, २०^{२}, ३, ५, ३^{२}, ४, १, ८^{२}, १४, २, ३, ७, ४, ३, ५, ४, ६, ४^{४}¶, ८, ७^{३}, ९, ७^{२०}, काठ १, १^{२}, ७, १०, ११^{२}, १२, २, १^{२}, ३, ९^{५}, १०^{२}, ४, ११, ६, ७^{२}, ७, १^{५}, ६, ७^{५}, ८, ९, ७, १६, १५, ६^{१९}, ७, १६, ४, ११^{२}, १३, १७, १०^{२}, १९, ५, २७, ९, ३०, १०^{२}, ३१, ६, ९–११, ३५, ३, ३७ १०, १५, १८^{२}, ३८, १२, ३९, १^{१८}, २, १३, ४४, १, ८, क १, १^{२}, ७, १०, ११^{२}, १३^{२}, २, ३, १६^{२}, १७^{२}, ३, ४^{२}†, ९, ४, ६^{२}, ५, १^{५}, ५, ८, ९, २५, २^{२}, ४†, २६, ९^{२}, ३०, ३†, ४६, ८^{२}, ४७, ९, १०, ४८, ४†, ७, शौ ३, १, २, ११, १, ७, ७९, २, १०, ५, १^{५}–५^{५}, ६^{२}, ७–१४, १६, २, २, ४, ७, १९, ६९, १–४, तै १, ३८,

३^{२}, ५१, १, २, ४, २, ५, ३, ४२, १–८, ५६, १–५, ९१, १–५ ३, ४, १, ६, २, ११, १–६, ९, ११, ५, ३९, ३‡^{b}, ९, २५, १३, †१०, ८, १–३, १६, ३८, २, १२७, १^{६}–५^{६}, १२८ १–९, अस्मि° ऋ १, १६४, ३७, ६, १९, १२, ७, २५, ४, १०४, १५, ८, ७५, १५, खि २, ६, ४, मा २, २८, ११, ७१†, ८१, का २, ६, १०, १२, ७, ६†, १६, तै २, ४, १२, ६¶, ६, ११, ४†, ४, १, ९, ३†, १०, ३, मै २, ७, ७^{२}, †, काठ ४, १४, शौ ३, १९, १, ४, ५, ११, १०, ६, ११७, १, १२३, ३, १३३, ३, ८, ४, १४‡^{d}, १५†, ९, १५, १५†, पै १, ४, ११^{२} अस्मि ऋ १, १०५, ७, १२६, ७, ३, २६, ७^{२}, ४, २६, १ [५, ४४, १४, १५], ७, १००, ६, १०४, १६, ८, १००, ४, १०, २७, १, ३३, ७ ६१, १९, ८३, ६, ८६, ९, ९५, २, ११९, १२, १४५, ५, १५९, ३, १६६, २, खि २, ६, ७, ३, १५, २०, मा २, २८, १८, ६६^{२}, ६७^{२} २०, ९, २३, ५०, ५२ का २, ६, १०, २१, ७, ९, २५, ९, ६, ८, ४०, १, १६, तै २, २, १२, ५†, ५, ६, ३¶, ६, ४, ८, १¶, मै २, १३, १०, ३, ११, ८, ४, १०, १†, ५, ८¶, ६, ४^{२}¶, १२, ५^{४}†, काठ १६, ७^{२}, २७, ४, २८, ७, ३१, १५, ३५ १८, ३७, १५, १६, ३८, ४, क ४२, ४¶, ४४, ७¶, ४८, १९^{२}, †कौ २, ९७५

११७६, ११७७, ३, १, १$, ३, १२^{२}, †जै २, २, ७^{२}, ४, २३, ७, शौ १, ७, ४, ३४, ४, ३, १८, ५†, ४, †३२, ५ ६, ३६, ६, ५, ९, ७, ११, ३, १०, ६, ३९, ३, ५८, ३, १२३, ३ ७, ८४?, ८४, १६†, ९, २२, ११, १, १९, १२, १, ५४^{२}, ५८, १४, २, ७१^{२}, १६, ३, ६, १८, १, १३, १९, ३२, ५, २०, १२६, ९†, पै १, ६४, ३, १०३, ४, २, ४१, ३†, ६६, २ ३, १९, १, ३, ४, ४, ४, ३२, ५, ६, ५, ३३, ३, ६, ८, २, १२, ५ ७, ८, १, ३, १०, १६, १०, १०, ४, ६, ९, ९, १२, ४, ५ १६, १०, ४–६†, १९, १०, ४६ १–१०, ४७, १–१०, ४८, १–५ ५१, ८^{२}, ६९, ६†, ९०, १०, ¶स्व तै २, ५, २, ३, ६, ७, १ स्म° ऋ ८, २१, ६, तै १, ८, ६, १, २, ५, ९, ५, ३, ३, ७, १¶, ६, २, २, १¶, ४, ६, २, ६, १, ४¶, ¶मै १, ४, ११^{२}, ३, ३, ८, काठ ९, ६, ¶स्म तै २, १, ४, ४, मै ३, १, ७, २, २, काठ ८ ११^{२}, २४, १०, २७, ८, २९, १, क ७, ८^{१}, ८, ९$, ३८, ३, ४५, २, शौ १८, ४, ८७$, †स्मसि° ऋ १, [२९, १, २, ४१, १६] ३७, १५, ५, ७४, ६, ८, १८, २२, ४६, १, ९, ९७, २७, कौ १, १९३, जै १, २०, ९, शौ २०, ७४, १, †स्मसि ऋ १, ५७, ५, [(१, २९, १) २, ४१, १६] ६, ५४, ९, ८, ४८, ८, १२, ३२, मा ३४, ४१, का ३३, २, ४,

निपाताऽभावविषयत्वात् ।

a) एकतरत्र पा. 'स्थः' इति मपुर क ममवेति, मद्रिमूरयम् ।

b) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १११, ३) पाभे ।

c) प्र विस्वाभिघाते धास्व (पा ६, १, १६२) ।

d) 'आस' इति ऋ. (७, १०४, १४) पाभे ।

e) प्रस्व (पा ३, १, ३) ।

शौ ७, १०, ३, १९, ४८, ४६, २०, १५, ५, पै ६, २१, ४६ असति[a] ऋ ६, २३, ९, ४५, १४, ८, २०, १५, १०, ८५, २५ १९१, ४, तै १, ८, ६, २ मै १, १०, ४[b], २, २, ६†, काठ ९, ७, १०, १२†, शौ ६, ६४, ३†, १११, १, ३, ७, ३७, १, १४, १, १८†, असति ऋ ५, ५३, १५, क ८, १०, पै १, ५८, ४, ५, १, ५, १८, ५‡[c], असत्[a] ऋ १, ९, ५ ८९, ५, १०७, १, ११४, १, १४३, ६, १७३, ९, १७६, ५ १८६, ३, २, २३, १४, ३, ७३, ३, ५१, ११, ४, १६, २०, ६, २३, ५, १०, ३४, ५, ७, २०, ८, ५३, ३, ८५, ४, ८, ३१, १८, ९, ८९, ६, १०, २७ १, २९, २, ३७, १०, १०१, ३, १३७, ५, १४१, ४, खि ४, ६, ८, मा २, ३३, ८, ४†, ४६, १२, ६८†, १६, ४, ४८†, १७, २४, २५ १८†, ३३, ६८, ८६†, का २, ७, ६, ८, १, ३†, २१, १, १३, ५, ७†, १७, १, ४, ८, २†, १८, २, ९, २७, ११, ५†, ३२, ५, १४, तै १,

२, १३, १, १४, ३†, ४, ७२, १†, ८, २७, ४†, २, १, ११, ४†, ३, १०, ३, ११, ५, ४, १४, ७, ३, २, ८, ६[2], ४, २, ५, ६†, ५, १, ७ १०, १†, ६, २, ६, मै १, २, ९, ३, १५, २६, ११, ४†, २, २, ६, ३, ४[d], ७, १२†, ९, २ ९†, १०, २ ३, ७, १९, ४, ११, २†, १२, ३, काठ ४, १०, ११, ७, ८, १२, १७, ११, १६, १८, २, ३६, १५, कौ २, ८८†, जै ३, ९, ३†, शौ १, २२, ७, २, ७८, ५, ३, २०, ६†, ७३, ५ ४, १३, ४†, ६, ७५, ३, ७, ४३, २‡[e], ९५, ३, ८, ५, २१, ७, २२, १०, ७, १०, २५, १६, ६, ११, १८, २, ३०, १९, ३१, २†, †२०, ७१, ११, ७६, २, पै २, ७२, १†, १४, २, ६, असत् ऋ १, ५७, २ १७५, २, १७९, ८, १६४, १६, १७३, १०, ४, २, १०, ४, ७, ८, ७०, १७, २८, ४, ३३, ३, ६१, ४, ८९, ४, १०, १०, ११, ८९, १४, खि २, १०, ६, ४, १०, २, १०[2], ७ मा ४, ११ १७, ५१[?], ३२, ९, का ४, ५, २ १८, ५,

७[2], ३५, ३, ६, तै १, २, ३, १, ¶२, ३, ६, १, ४, १, २, ६, ६, ७, १०, १, ४, ६, ३, १[2], ५, ४, ८, १, ¶६, १, ४, ४, २, ८, ५, ५, ६, २, मै १, २, ३, ८, ४¶, २, १, ३¶, १०, ४[2], ३, ४, १, ८, ६¶, ४, ४, ६, †१७, ३, ५, काठ २, ४, ६, ११, ८, १६, १०, ७, १२, १३, ४, १४, २, १६, १२, १८, ३[2], २१, ११, २३, ८, क १, १६, ३, ८, २५, ३†, २७, १ ६†, २८, २†, ३[2], ३६, ५¶, जै ४, २३, ३†, शौ १, २६, १, २, १, २, ३, १७, २‡[f], ६, ५, २, ७, ५८, ८, ९, १४, १५†, १०, ४, १८, १४, २, १५, २१, १८, १, १२†, १९, ४६, ७[g], २०, १५, २†, पै २, ६, २, ६१, १, ७७, ४, ३, १४, ५, ३४, ७†, ४, १०, ४, १७, २, ५, १७, ६, ३०, ९, ६, ९, ५, ८, १८, ६, १०, ५, २, ११, ५, १, १५, ५, ३, १६, १४, १, १६, ८, २८, १०, ६७, ६†, असाव्[a] शौ ६, १२८, १, असा३व्[b] मै ३, ७, ५[i]¶, असत[a] शौ १८, ४, ५५[i], असन्[a] ऋ १, ८९, १, ५, ३३, ३[i], ७, ८, ५, ८, ४५,

[a]) लेटि सपि ल्सार्वधातुकनिघाते धास्व (पा ६, १, १८६)।

[b]) 'भासति' इति पपा चिन्त्य (तु तै १, ८, ६, २)।

[c]) 'असत्' इति ऋ. (१०, १३७, ५) पाभे ।

[d]) सपा च पपा. च निहत स्व चिन्त्य भवति (तु तै २ ३, १०, ३)।

[e]) 'अस्ति' इति ऋ. (६, ७४, ३) पाभे ।

[f]) 'असत्' इति ऋ. (१०, १०१, ३) पाभे ।

[g]) एतस्थाने ॥R 'अस' इति मपु१ थावयत । तथान्वयेऽन्वये साधीयसि सत्यपि सा प्रपु१ पठति, तद्विमृश्यम्। मूको साध्याऽभावात्। यत् सात 'असम' इति मूको आह, तत्तु ॥R. कोषस्य प्रतिलिपिमात्रत्वादप्रमाणमिति ।

[h]) टेरुदात्त प्लुत (पा ८, २, ९७)।

[i]) 'अ-सत' इति मूको ऐकदेशिक । ॥ अप्येव शिश्रावयिषुद् भवति । तच्चिन्त्यम् । अप्राकरणिकत्वात् । 'यथा पञ्च मानवा यमाय हर्म्यं कृतवन्तस्तथा कश्चित् स्वपितृभ्यो भूरिसख्याकत्वेन प्रत्यक्षत्वेन संकल्प्यमानेभ्यो हर्म्यं कुर्वाण एवमाह' इत्यस्योत्तरया प्रत्यक्षकृतया श्रुत्या भूय पुष्टि गतस्य विषयस्य स्पष्ट सभाव्यमानत्वात्। नेह कश्चिद् आमन और्ध्वदेहिकलाभविशेषमुद्दिश्य व्यापारवानिव भवेदिति प्रेतकृत्यप्रकरणत प्रतायतेति दिक्।

[j]) तु सस्थ टि अभि।

३३, १०, २९, ४, ५३, ८, खि ५, २०, २[2a] †मा २५, १४, ३५, १०, का २, ५, ८, २७, ११, ११†, ३५, ४, ९†, तै ३, २, ८, ६‡[b], शौ ११, १, १३, १२, २, २६†, १७, २०, ७६, ४†, १३५, ७[22a], असन् ऋ १, ३८, १५, खि १, ४, १०, मा ३०, २१, का ३४, २, ५, तै ३, ३, ८, २, ¶६, १, ५, १, ४, ७, ३ ¶काठ २२, ७, २६, ११, ¶क ३५, १, ३६, १ पै १६, १०, ३, सन् ऋ ५, १९, ५ असुसि° ऋ २, २६, २, ४, ५७, ६[2], १०, १७४, ३, शौ १, २९, ३†, २, ३, १, ६ १११, २, ४, ७, ११८, २, पै १, ११, ३, ४, २७, ४, असु° ऋ ६, ३६, ५[d], ७, २४, १, [८, १००, २, (१०, ८३, ७)] १०, ४४, ४, ५०, ५ ८५, २६, ३६, १२४, १, काठ ३६, १५[e], ३७, ९, †कौ १, ३१४, †जै १, ३३, २, शौ १, १६, ४, ३४, २, ५[2], २, ३०, १[2], ३, १७, ८‡[f], २५, ५, ४, १, ७, ८, ६, ६, ८, १[2], २[2], ३[2], ९, २, ७, ३८, १, ३९, ४, ११८, १, ८, २, १३, १४, †१, ७०, ५०, २, ७५, १९, ४६, ७ २०, ९४, ४†, असु काठ २८, ७¶, क ४४, ७¶, शौ ३, १२, ५

६, १३१, ३, १८, २, ३०, पै १, १०, ४, २८, २, २, ९, २, १७, १, ६५, १, ७७, १, ९०, ३, ३, २०, ५, २७, ४, २९, ४[2], ५, ४, २, ७, २३, ७[2], ५, २१, ४, ३२, ६, ८, १, ९[g], ३, २[h], १५, २०, ४, १६, ४, ३, २८, ८, असुथ ° ऋ ६, ६३, १, †असुथ° ऋ ५, ६१, ४, १०, १०३, १३, मा १७, ४६, का १८, ४, १४, तै ४, ६, ४, ४, कौ २, १२१२, †असथ ऋ ८, ३०, २, १०, ९७, ५, मा १२, ७९, ३५, ४, का १३, ६, ५, ३५, ४, ४, तै ४, २, ६, २, मै २, ७, १३, काठ १६, १३, क २५, ४, पै १, ५६, १§, ११, ६, ६, असाथ शौ ३, ८, ४, १४, १, ३२, पै १, १८, ४, असम्[i] मा ३४, ५२, का ३३, २, १५, असु[j] ऋ १, १३९, १, तै †१, ६, ११, १, २[2]§, ३, ४, ८, ३, १‡; २ १, ७, २¶, †३, ३, ७, २ ३, ५, २, ३, ३¶ ६, २, ४, ४¶, ७, १, ६, १[3]¶, मै १, ४, ११, ६, १२[2]¶, १०, २‡[k], ३, २, ३¶, ४, १, ११†, ९, ९, काठ ९, ४‡[k], कौ १, ४६१†, जै १, ४८, ७†, शौ १९, ७, २, अस्तु ऋ १, [७, १०, १३, १०], ८, ५, १६, ७, २४, ९, २६, ७, २७, ९[2], ३०, ५ १२, ३९, २, ४,

५५, ७, ८२, ५, ८६, ७, १०, ७, ८, ९१, १९, ९८, ३ [१००, १९, १०२, ११] १०८, २, ११४, १०, १२५, ७, १४०, ११, १४७, ४, १६२, ११, १६५, १०, १७२, १, १८४, ४, १८५, ११, २, १४, ११ २०, ३, ३, ३०, ६, १८ ४४, १, ५४, ३, १८, २१, ४, १, १८, २, ७, ४, ७, १५, ९ २१, १, [३७, ६, ८, १९, ९] ४६, ७, ५७, ३, ५, ११, ५ ३४, ९, ४७, ७[2], ५३, ९, ७४, ९ ६, १६, २६ १८, ५ [३३, ३, ४४, १५], २६, ८, २९, ६, ३७, ५, ४८, १८ २०, ५८, १, ६६, १, ७, ६७, ८, ७, ४, २ [२०, १०, २१, १०], २५, ३, ३४, १५, २२, ३५, २[2], ३, ४, ५[2], ६, ७, ९[2], १०, ११, ११[2], ३८, ३[1], ४०, ३, ४१, ५ ५६, ५ १७, २४, ५७, [४[2], ७०, ५], ६७, ६, ८५, ४, ८६, ८[2], १०१, ५, १०४, ३, ८, ११[2], ८, १७, ६[2], १०, ६६, १५, ८३, ४, ९३, १८, ९६, ७, १००, २, १०२, २१, ९, ६३, ३, ९२, ५, १०, ७, ४, १५, ३, ३२, ९, ३४, १४, ३५, ११, ४२, ३, ४३, २, ४४, ९, ५१, ८, ९, ५९, ४, ६२, १, ७७, ७, ८०, २, ८१, ६, ८५, ३३,

[a]) एकतरत्र पा शोधस्य इते तु टि ?अहानेतरसम्।
[b]) 'असम्' इति ऋ. (१०, १४१, ४) पाभे ।
[c]) लेटि शपि लगावर्धातुकनिघाते धास्व (पा६, १, १८६)।
[d]) तु गस्थ टि मसि ।
[e]) तु शौ (४, ८, ६)। पपासी इति मूको, यथा-सा(?) इति तैमा (२, ७, १५, ४) पाभे (तु माटि)।
[f]) 'असमि' इति ऋ (४, ५७, ६) पाभे ।
[g]) 'असि' इति शौ (५, ११, ९) पाभे ।
[h]) 'असि' इति शौ (४, ९, ३) पाभे ।
[i]) यथासम् इति सुपा । तत्र 'यथा । असम्' इति पदविभाग कुर्वाणौ उ म च चिन्त्यौ (तु पपा द च)। अथवा 'भूयासम्' इति साध्यर्थं सुपाणावदोषी सन्तौ सौ म प्रमाद दोषवन्ताविव प्रदर्शितौ भवत । एव इते तु टि असमि इदेव।
[j]) म पित्याधिघाते धास्य (पा ६, १, १६२)।
[k]) 'असित' इति ऋ. (१, १७३, १२) पाभे ।
[l]) तु गस्थ टि. असि ।

१७, २०, २३, १००, ४, ९,
१०, १०२, ११, १०८, ६,
१२८, १–४, [(६, ७४, १, ७,
५४, १, १०, ८५, ४३, ४४),
१६५, १], २–४, १८०, १, १८५,
१, १९१, ४, खि २, १, ८, ९,
४, २, ६[२], ३०, ११, २, १३,
६, १४, ८, १०, ३, १५, १,
४[२], १८, ४, २, ४, ४, १[२], ३,
४, ११, १–१३, १३, ३ '२, १,
५[८], ३, ६, ७[२], ७, ५, १४, ३,
२०, ५[२], ६, ३, ४, ७, २, २,
३, १, ४, ९, मा ३, ३१†, ६२,
६३, ४, ९, ३७†, ७, ३४, ६,
२३, ९, २२, १०, २०, ११,
३९, ६९, ७३†, ७४†, १२
६२, ६७ १०१ १३, ६, २८†,
२९†, १५, १५–१९, १६, ८
५२, ६४[२]–६६[२], १७, ११
२२†, १८, ३१†, ५३, १९,
४८, ६८†, २०, ४७†, २३,
४४[१], ६५ २७, ३४, २६, १,
२७, ४ ३३, ५-†, ३४, १–६,
३८†, ३६, ८, २०, २१[२], ३७,
२०, ३८, १६ का ३, ३, २३†, ९,
४, ४, ४, २, १०, ८†, ५, ८, ५ ६,
६, १ ८, २०, १†, १०, ४, ४, ११,
६, ५†, १२, ४, २, ७, ४, ८[a], ९†,
१३, ५, १, †६, २२, २५ १४, १,
६ †३, २, ३, १६, ४, ३, ४, ६, ८,
१०, १७, १, ८, ८, ६, १८[६], १८,
१, १२, २, ८†, २०, १, २†, ३,
३, २१, ३, १९, ४, १७†, २२,
५, १†, २५, ८, ६[२], १०, १३†,
२७, १३, ३, २८, १, २ २२,
१, ४, ४, ४†, ३२, ४, ९†,
३३, १, १ ३६, १, ८ २०

२१[२], ३७, ३, ६, ३८, ३, २,
तै १, २, ३, ३, १०, १†, १४,
३†, ३, १२, १, ४, ४५, १†,
५, १०, २, ६, १२, १†, ८,
१४, २†, २, ५, १०, २¶, ६,
३, १¶, १२, ४†, ३, १, १,
४, ४, १¶, ९, ३, ११, १†, २,
५ ७†, ८, २, ३, ९, १, १०,
२, ४, ११, ४†, ४, १, ४, १,
७, २, ९, २, १०, १[२]†, ‡[b], ११,
३†, २, ४, १, ५, ४, ६, ५†, ८,
३†, ९, ३[१]†, ४, ५, २[३], १२,
२–४, ५[२], ५, १, १, ३, ४, १०,
३†, ५ ६, १, ३, २, ६†, ४, ५‡[c],
८, ४†, ७, १२, १†, १३, २, †१४,
१[३], २, ७, १, ५, १, २, १२, २,
५, ९, ३, ७, २, ४, ४, ३,
४, ६, ४, २, ४, ५, ६, २¶,
मै १, १, ३[२], २, २[२], १२; ३,
१ ३९†, ४, १†, ३, ५†,
†५, ४, ११, ८, ४¶, ५, २,
२, ६†, ६, १२†, ७, ४, ७[२], †, ‡[b],
१२, १५†, १६[२]†, ८, १०[४],
१४‡[d], ९, २, ९[a], १०[२], १०,
२†, १२, १, ३, ५, १३, ७†,
१३[५], २१[६], ३, १, ५, ४,
१¶, ६, १¶, ६, ७, १¶, ¶८,
१, ५, ६[२], ११, १०, १६,
४[८] ४, ३, ८[२]¶, ¶५, ८[४],
९, ¶६, ३, ३ ७, ४¶, ९, ६,
९, ११, २७[२], †१०, ३, ६,
†११, १, ३–५, १२, २, ३[१]†,
४[२]†, †१३, २, १०[३], †१४, १,
५, ७, ११, काठ २, ३[२], १३,
३, ९, ४, १२, १३, १४[२],
१५, ६, ७, १०, ११ ७, २,
९, १२[४] १४, ८, १७[३], ९, १८,

१०, ७, १०, १२, ११, ६, ७[६],
१३, १२, ७, १४, १३, ९, १५,
१५, ८, १३, १६, ४, ७[२], १२,
१५, १७, १०, ११, १६[a], १७,
१९, १८, २, १३, १५, १६, १९,
५[२], २०, १५, २१, १३, २२,
१४[४], १५, २४, ७, २६, ११,
२७, १, ४, ८, ३०, ८, ३१,
१३–१५, ३५, १, ७[२], ३६, १५[८],
३७, ९, १०, ३८, २, ७, ३९, ३[२],
४०, ३[४], ५[२], १०[४], ४६, ५, ५०,
६, क १, १५[२], २, ७, १६, ३, १०,
११†, ४, ६, ७, २†, ६, २[३],
८, ७‡[e], २५, ३, ६, २६, ९‡[d],
२७, १, ६[a], २८, १, २†,
२९, २, ४[२], ३०, ३[२], ३७,
८¶, ४२, १, ४¶, ४४, ३[a],
४८, २, ९, १२, †कौ १, ७५,
१४०, १६६, १९२, २२४,
२, ७०२, ७६७[२], ९३९,
९५०, ९६९, ९७०, १२१४§,
३, ४, १२§, †जै १, ८, ३,
१२, ९§, १५, ६, १८, २,
२०, ८, २४, २, २, १, ८, ३,
४६, ८, शौ १, १, २, ३, ३,
१–५, ९, २, १०, २, १२, ४[२],
१३, १[२], ३, ४, २५, ४, २६,
१, २, ३१, ४[२], २, २, १, १०,
२, ३५, ४, ३६, १, ४, ३,
१०, २, ६, १४, ४, १५, १[३],
४[२], १६, ५†, १९, १, ५, २१,
१–७, २७, १–६, ३०, ७, ४,
२२, २, ३[२], ३४, ८, ३८, ६,
५, †३, १, ३–५, ७, १, ३,
२०, ७, २८, ६, २९, ६–९,
३०, १२, ६, १२, ३, १३, १,
१५, १†, २०, १, २, †२७,

[a]) दाशतय्या पदस्याऽस्याऽभाव द्र ।
[b]) विशिष्ट इह ऋ. (८, १०२, २०) पाभे ।
[c]) 'कृणोतु' इति ऋ. (६, ७५, १८) पाभे ।
[d]) 'अस्ति' इति ऋ. (७, ३, २) पाभे ।
[e]) 'अस्ति' इति ऋ. (१, १७३, १०) पाभे ।

१–३, २८, ३, २९, २, ३२,
३, ४०, १[२], ५६, २, ५७, ३[२],
६३, २[२], ६४, ३†, ६६, १, ६८,
३, ७१, ३, ७३, २, ३, ८४,
३, ९७, २, ९८, २. ११६,
१, ३, १२८, २[२], १४१, २,
७, ९, १, ४२, २, ८४, ४†,
८५, ३†, ८७, ३, ९२, १,
१०६, १ १११, १, ८, १, १,
१८, २, १, ७, १६, †४, ३,
८, ११[२], ९, ४, २०, ५,
१२, १०, १, ५, ३, २, ११,
१, १५, २, ८, १५[२], १८, २२,
६, ७[२], ८, २३, १२, ४, १२,
१, ११, ४२, २, ९[a], ३, ११[२],
३२, ३९, ४, ४५, १३, १,
१७–१९, २७, ८, ३, ५, ६,
९, १, २, ४, १४, १, १९,
५२, ६०, २, ६३, १५, ११,
२[२], ६, ८, १०, १६, २, ६,
१८, १, ४६†, २, ३१, ३६[२],
३, ६१; ७१, ४, १५, ४८,
१९, ३, ४, ४, २[२], ७, ३, ८,
२, ३, ७[२], ९, २[२], ३–५, ९,
१३[२], १४, †१०, २[२], ३,
४, ५[२], ६, ७, ९[२], १०$
†११, २, ३[२], ६[२], १४, १,
१५, ३, ५, ४६, ५, ४९, ५
५८, १, ६४, ३, †२०, ४,
३[२], ५, ४, १७, २, ३९, १,
४५, २, ७०, १६, ७१, १,
८९, ३, ९४, ९, १२८, १४$,
१३५, १०[२]$, १४३, ८, पै १,
७, १, ९, २, १७, ४[२], १९, २,
२२, ४[२], २६, ४, २७, १[२], २,
३२, ४, ४५, २, ४, ५१, २,
५३, १, ४, ६७, ४, ७०, २,
७८, १, ८६, ४, ६, ९९, ३,
१०४, २, १०५, २, ११०, १,
११२, ४; २, ३, २[२], १३, २,
१९, ५, २१, ४, २३, २–४,
३०, ३†, ३४, ४[२], ५[२], ३७,
५, ४०, १, ५२, १, ३; ५८,
२, ३, ५, ५९, ४, ७२, ५, ७६,
३; ३, १२, १–७, १३, ८,
१९, ५, २१, २, ३, २३, १,
२, ३[२], ५[२], २४, १–६, २७,
१[b], ३३, ४, ३५, ३, ५, ४०,
२, ३, ४, १०, १, ११, १, ३[२],
४, ५, १४, ˚३, १८, ७, २३,
४, २४, ७, ३१, ५†, ५, †४,
१, ३–५, ९$, १०, ३, ६,
१६, ५, ७, १९, ८, २५, २°,
२७, ४, २८, ७, ३०, ४, ३५,
१२, ३६, १–९, ४०, २,
५–७, ६, ९, १०, १०, ८[२], ९,
१२, १–४, ९–११, १३, १–३,
२२, ९, २०, २१[२], ७, १, ५,
९, ४, ७, ८, ११, १०, २०,
३, ९, ४, १–३, १०, १२, ७,
५, १४, २, २२, २७, २४, ८,
२५, ७[२], १०, ४, ४[२], ९, ६,
३, ११, १२, २, ४, १३, १,
२, †८, २[२], ३, ४, ५[२], ६$,
७, ९[२], १०, १२, १३[२], १६$[२],
९, ७, ८, १४, २, ११, ३, २,
४, ५ १५, १, ५ ७, २, १–३,
१२, ८, १५, २†, २०, ८[२] २२,
८, २३, ११, १६, १, १, २, ७,
३, १, ७, ४, ६, ५, ७ †९, ३,
८; १०, १[२]†, १९, १०, २१,
२, ७, ८[२], २३, ३, २५, १०,
४९, ७, ९, ६३, २, ७१, ५,
७२, ५, ७, ८[२], ९[२], १०[२],
७३, १[२], १०, ५, १०४, ८,
१०५, ५[२], ८, १०६, २,
स्ताम्[d] शौ ६, ७८, २, स्ताम्
तै २, ६, ९, ६, मै ३, १६,
३‡°, ४, १३, ९, शौ २, १०,
१–८, ३, ४, ५, ७, ५५, २,
८, २, १४, १८, ९, ४, १०,
१०, ९, २५, पै ६, २२, २५,
१६, ४, ४, ८, १३८, ६, सन्तु[f]
ऋ ४, १०, ८, सन्तु ऋ १, ५,
७, २१, ५, २६, ९, ३०, १३,
३८, १२, ३९, ९, [७३, १०,
(४, २, २०)], ९०, ६, १३१,
१, १३२, २, १३५, ८, १७१,
३, ३, ५६, ८, ४, ३७, २,
५, २, १०, २८, ३, ४१, ९,
७३, १०, ६, [१, १२, ७४,
२, (९, ८७, ९)], १५, १९, ५२,
२, ७, [३, १०, ४, १०, (६०,
६)], १२, ३, १६, ७, [२२,
९, १०, २३, ७] २८, १, ३५,
२–४, ७, ८, १२, ५१, २,
[६२, ६, ६३, ६] १०१, ५
८, २, ७, ३३, १५ ६०, ६,
७७, २, ८३, २, ९, ७०, ३[g],
७४, ६[h], ८५, १, १०, १८, १२,
२२, १३, ३८, ३, ४४, ७,
५१, ९ ६६, ६, ८५, २३,

[a]) तु टि अपि (ऋ १०, ७१, ६)।
[b]) तु टि अ प्रतिघात्य–।
[c]) 'भस्ति' इति शौ (४, १९, २) पाभे ।
[d]) यनि सुगं भवति । तथा चाऽसौ चिन्त्य । निघातविषयत्वात् (पा ८, १, २८), मूको निहतस्य रू काचिन्नगाद्यस्य सद्भावाच्च। शुद्धाऽशुद्धाऽन्यतरप्राप्तत्व-विवेके कर्त्तव्ये काचित्कस्याऽपि शुद्धसाद्यस्य बलवत्तरत्वादित्यभिसंधि । स्व एउटि द्र ।
[e]) विशिष्ट इह ऋ (६, ७५, १०) पाभे ।
[f]) प्रस्व (पा ३, १, ३)।
[g]) तु सस्थ टि भुनु ।
[h]) 'भुव'इत्यनेन योगमिच्छु वें सा चिन्त्यौ(तु PW प्रमृ)।

१०३, ११; १०८, ६; ११६, ८; १२८, २; खि १, २, ६; २, ९, ४; ४, २, २; १२, १; मा २, १०[२]; २७; ४, १; ६, २२[२]; ९, २२; १२, ८; ४४; १३, २७†; १७, २; ४६†; १८, ३६; २०, १९[२]; २७, २; †३३, १२; १४; ३५, १२[२]; ३६, २३[२]; ३८, १३; २३[२]; का २, २, ९[२]; ५, ३; ६, ७; ४, १, २; ६, ५, ४[२]; १०, ४, ४; १२, ७, १९; १३, १, ९; ३, १५; १४, ३, १†; १८, १, २; ३; ४, १४†; २०, १, ७; २२, १, ४[२]; २९, १, २; †३२, १, १२; १४; ३५, ४, ११[२]; १९; ३६, १, २३[२]; ३८, २, ७; ५, ६[२]; तै १, २, १४, ७†; ४, ४५, ३; ६, ३, २; १२, ३; ७, १३, ५†; †२, २, १२, ८; ४, १४, ४; ३, १, ४, २; ३; २, ७, १; ४, २, २; ३, ५; ४, १, ७, १; २, १, ३; ३, ४; ९, ३†; ४, ११, ३; ४[२]; ६, ४, ४†; ७, १२, २; १४, १†; ५, ४, २, ४¶; ७, २, १; मै १, २, १८[२]; ४, १; ७, १†; २, ४, ३[२]; ७, १६†; ८, १४[२]; १२, १; ५; ३, ३, ४; ९, ४¶; †४, ११, १; ३; १२, ३[२]§; ४; १३, ६; १४, १५[२]; काठ २, १[२]; १५; ३, ८; ५, २; ७, १२; ८, १६; १७; ११, १२; १३, ११; १६, ८; १७, १०[२]; १८, १३; १९; २०, २०, १५; २१, ६; २८, १; ३०, ८; ३१, १४[२]; ३२, २; ३७, १०; ३८, १२;

३९, ३; ४०, २; १०; क १, १३†[३]; २, १५; ६, २; २६, ९[२]; २९, २; ४; ४४, १; †कौ १, ३८; १५३; ५५५‡[a]; ५६१; २, ४९‡[b]; ४३४; ६५६; ७७५; १२१२; †जै १, ४, ४; १६, ९; ५७, २‡[a]; १०; ३, ५, ८‡[b]; १३, ९; ५४, ६; ४, १६, ८; शौ १, ६, ४[२]; २, ६, २; १२, ६†; १४, ३; ३, १९, ७†; ४, १८, १; ५, ३, ३†; ६, ९; १४, ५; ६, ६६, ३; ७७, ३; १४२, ३[२]; ७, १३, २; ७७, १०†; ८, २, १५; ६, १६; ७, ८; १७; ९, २, १०; ४, ६; २०[२]; १०, ९, ३; ११, ८, ९; २२; ११, २; १२, ७; १२, १, ६२; ३, ४२; १४, १, ३४†; ४०; १८, २, २०; ३, ५१†; ६८; ६९; ४, २५; २६; ३४; ४२; ४३; १९, २, १[२]; २; ८, १; ९, १; ९; †१०, २; ३; ४; ७; ८§; ११, १†; १६, २; २०, २; २७, १५; ४०, ३; ४२, ३; †२०, ६९, ५; ९४, ७; १२२, १; पै १, ४१, २; ५४, १; ५६, १; १०८, २; २, ४, ५; ५, ६†; २०, २; २२, ३; ७०, १; ७३, १; ७६, ६; ८७, १; ३, २१, ६; २३, ५; २६, ६; ३३, २; ५, ४, ३†; ८, ६; २४, १; ६, ११, ४‡[c]; ११; २०, ३[d]; ७, ८, ५; ८, ८, ३; ७[२]; ८; ९, ४, ५; १०, ८, ५; १३, †३, ११; १६; ५, ४; †८, २-४; ७, ११; १५, १४, १०; १५, ६; १६, ४, ४; ५, १; १२, ८; १३, १; ९; २४,

६; २५, १०[२]; ३५, ५; ७६, ९; ८०, ७; १३६, ३; एधि ऋ १, ९१, १५; ४, १, ५; ५, ९, ७; १०, ७; १६, ५; १७, ५; ६, १७, १४; ७, ५४, २, ५५, १; १०, ५६, १; ८४, २; ६; ८५, ४४; [(७, ३२, ११) १०३, ४]; १७३, १; २; खि ३, १७, १; मा ४, १९; ७, ४७[४]; ९, ८; १०, १७, १४, ३; १७, ३६†; २१, ४†; २७, ५; ३५, १७; ३६, १७; का ९, २, ८[४]; १०, २, ५; ६; ११, ६, १; १५, १, ३; १८, ४, ४†; २३, १, ४†; २९, १, ५; ३५, ४, १५; तै १, ३, १४, ४†; ६, २, २; २, ३, १४, ५; ४, १४, २; ५, १२, ४†; ३, ३, ८, १; ४, १०, १†; ४, १, ७, २; ३, ४, १; ६, ४, २†; मै १, ५, २[e]; ८; १३†; ८, ९; २, ३, २[४]; ४[४]; ५¶; ८, १; ९, ९; १०, ४†; ४, ७, ३[२]; १०, ४†; १२, २; १४, १७†; काठ ६, ९; ८, १७; १३, १९; १७, १; १८, ५†; २२, १४; ३४, १९†, †३५, ७; १७; ३८, १२; क ४, ८; २५, १०; २८, ५†; †४८, ९; १५; †कौ १, ६५; २, १२०२; जै १, ७, ३†; शौ ३, २८, ३: †४, ३१, २; ६; ५, ३०, ६; ६, ८७, २†; १४२, २; ७, ८३, १; ११, १, ७; २२; १२, २, १०; ४९; १४, १, ४३; ४४‡[f]; २, १८; १८, ३, ७†; ४, ३८[२]; १९, १३, ८†; ५५, ३; ४; पै †४, १२, २; ६;

---

[a]) विशिष्ट इह ऋ. (९, ७९, १) पाभे. ।
[b]) विशिष्ट इह ऋ (९, १०१, ३) पाभे. ।
[c]) 'सन्ति' इति ऋ. (९, ७३, ४) पाभे. ।
[d]) 'मन्ति' इति शौ. (१९, ४७, ३) पाभे ।
[e]) मूको.'पृधि' इति क्वाचित्कमनिहतं रू.चिन्त्यं भवति ।
[f]) 'भव' इति ऋ. (१०, ८५, ४६) पाभे. ।

६, १६, ३‡[a], ७, ४, ८†, ६, ८, १०‡[b], १३, ३, १०, १६, ७१, ३, ९०, ९, ९८, १, स्तम् ऋ १०, ८५, ४२, मै १, १, १३, शौ ३, ११, ६, ५, ९, ८[२], १४, १, २८†, पै १, ६१, ४, ६, ११, १४, स्त>स्ता मा ३, २१, का ३, ३, १३, तै १, ५, ६, १, ८, २, कौ ३, ४, १२, जै २, १, ८, शौ ६, ७३, ३, ७, ६२, ४, ६, ७, स्थन[c] ऋ १, १०५, ५, ५, ८७, ६, ८, ३०, ४, ९, ६९, ८, १०, ६३, ६, कौ १, ३६८†, जै १, ३८, ९†, शौ १, ३१, २, ३, ८, ५, ६, २४, ३, ९४, १, पै १, ७२, ७, †स्थन ऋ ५, ५९, ३, ८, १८, ९५, १०, ९४, १०[२], ९७, ९, मा १२, ८३, का १३, ६, ९, तै ४, २, ६, ३, मै २, ७, १३, काठ १०, १२, क २५, ४, शौ ६, ६६, २$, पै ११, ६, ५, असानि[d] तै २, ५, २, ५¶, शौ १, ७९, ५, ३, ५, ५, ८, २, ७, ३९, २, ८, ५, १९, १९, ३१, ६[e], ¶असानि तै १, ५, १, ७, ५, २, ९, ३, ५, २, २[२], ७, १, ३$, ६, २, ३, २, मै ३, २, ६, ९[२]$, ३, २$, ४, १, ४, ६, ४, काठ ८, ८[२], २३, ४ क ७, ३[१], ३६, १ $पै १,

११, ४, १८, २, ३, १३, ५, १०, ५, ६, ¶असाव तै २, ५, ६, ५, मै ४, ३, ४, असाम[d] ऋ १, ५३, ११, १७३, ९, ४, २, १०, शौ १९, ४९, ६, २०, २१, ११†, आ[f] ऋ १०, ६१, ५, †आ ऋ १०, ८५, ७[२], १२९, ३, १४९, २, शौ १४, १, ६[२], आसीत्[g] ऋ १, ३२, ११, ५, ३०, १५, १०, १७, २, ७१, १, ८८, ४, १२१, ८, १२९, ३, ४, १८१, ७, मा २७, २६†, का २९, ४, ४†, ¶तै १, ५, ९, २[२], ६, ९, १, २, १, २, ३, ५, १, ४, १२, ८[२], ३-५, ५, १, २, ८, १, ५, ११, ८, ६, ६, ४, ३, ४, ६, १, ५, १, २, ४, १, ८, ६†, ५, २, ३, ३[२], ४, २, ३, ६, १, १, ७, ३, ४, ८, ४, २, ३, १०, १, ५ १, २, ७, १, ५, ७, ¶मै १, ५, ८, १२, ६, ३, ४, १२, ८, २, ९, ४[२], १०, १३, २, ३, २, ४, १, २, ३[७], ५, ३, ५ ६, ९[२], १०, ३, ६, ३, १०[२], ७, १, ८, ३, ५, ९, १$, ३, ४[२], ४, १, १०$, २, ३, ३, २, ४, ३, ५, ८[२], ६, ७, ७, ६, ९, काठ ६, १, ८, २, ९, १२, ११, ९, २३, २, ४, शौ ८, ९, १४, ११, ५[h], १३, २[h], ६[h], १०[h], १४[h], १४, २[h], ६[h], १०[h], १४[h],

११, १०, ७, १२, १, ८, १३, ३, १२, १८, २, ३३†, ३, ३, १९, ५२, १†, ५३, ८, आसीत् ऋ १, ३२, ९, १६३, ९ १६४, ९, १६५, ६, ४, १८, १२, ७, १८, ६, ८, ५८, १, १०, ३३, १, ३४, २, ५१, १, ८१, ७[२], ८५, ६-८, १०[२], १५, ९०, ६, १२, १४, १०२, ६, १०८, १, १०९, २ १२१, १, १२९, १[४], २[२], ३, १३०, ३[४], खि ४, ६, १०[२], ५, १४, १, मा १३, ४†, १४ २८[४], २९[४], ३०[२], ३१[२], १७, १८[२]†, २३, १†, ११[४], १२[४], ५७[२], ५३[२], ५४[२], २५, १०†, २९, २०†, †३१, १०‡[i], ११ १३, १४, ३२, १२, ३७, ५ का १४, १, ४†, १५, ९, १[४], २[१]-४[१], १८, २, ३[२]†, २९ १, १†, ३, ८[४], ९[४], ४, ६[२], १०, १[४], २[४], २७, १०, ९† ३१, ३, ९ा, ३५, †१, १०‡[i], ११, १३, १४, ३, ९, ¶तै १, ६, ९, २, २, १, १, ४, २, ८, ५ ३, ४, २, ४, १२, २, ३, ५, १, १, ६, ९, ४, ३, ३, ९, १$, ५, ७, १, ४, १, ८, ३†, २, ८, २†, $३, १०, १[४], २[१], ३[४], †६, २, ४[२], ५, ७, ४, ५, १, ४, ४, ३, ४, ७, ६, ४, २, ७, ५, ३, २६, १$, ६, ३, ४, ४, ५, ३, ४, ३, ४, ८, ७, २, ४, ८, ३, ६, २, ३, ११, २,

a) विशिष्ट इद ऋ. (१, १८७, ३) पाभे ।
b) 'भव' इति ऋ. (७, ५४, १) पाभे ।
c) प्रत्य मपुर थनादेशश्च (पा ३, १, ३, ७, १, ४५)।
d) प्र. निघातनिपाते धात्व (पा ६, १, १६२)।
e) मूले भूयिष्ठ गादयम् अनिहत इ समर्पयेत्। तदेव ॥ निराठिवति। पाण्डु गात च निहत इ मुपाणी चिन्त्यौ।
f) 'अग्निमित्र' (पा ७, १, ९६, ९७) इति बाहुलका- दीदोऽभावश्च लिङो लोप (पा ६, १, ६८) इ । स्वरे (इ माऽदि) निघाताऽभावश्च यथायोग मावगदः इ ।
g) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२)।
h) निघाताऽभावो दुरुपपदो भवति। यद्योग आदे- शस्य इतीव पाण्डु मेने। यद्वा सरूप स्वरमात्रे भिन्न क्रियाद्वयमत्र इ । तथा सति प्रथमाया क्रियाया गम्य मानत्वे द्वितीयाया वाक्यादित्वाद् निघाताऽभाव स्यात्। यद्यपि ॥ अत्र निहत इ निराठिवति तथापि गति मभवे मूले गादय समादरणीयमिति कृत्वा मुपा- उपपादयितुमिष्ट ।
i) विशिष्ट इद ऋ (१०, ९०, ११) पाभे ।

७, १,५,१, १०, १, २, ५, २,
१०,१, ३, ६, १,७,१,१०, १,
४, ४, ३, १, $१८, १[८], २,
¶मै १, ६, ३[१], ६, ९, १३, ९,
३[२], ५, १०, १३, ११,७, २,
७, २, ४, १, ३[२], ५, २, ७,
१०$, ७,१५†, ८,६[११]$, १०,
२[१]†,‡[a],१३,२३†, ३,१,९,४,
६,६, ५ ६, ८$, १०,७,८, ८,
१,३[१], १०, ९,३[१], १ १०,४,
१२, १६†, १९[८]$, ४, १, १,
६[२], १०[२], १२[८],२, १,३[१], ९[२],
४,३,५, ७, ८, ६,१, ७, ७,१,
६, ९, १$, ११, ३†, काठ ४,
१६,६, १, ७, ६, १०, ८,२[२],
४,९,१०, ९, ११[४], १५, १८,
१०,६,११,४,५,६,१२,५[२],७,
१०[२],१२[२],१३,१३,४[२],५[१],९[२],
१२,१५,१४,७, १६,१५,१७,
५[११],१८,२[१], १९,४,१२, २३,
७[२],२४,१,७,८, २५,४,६[४],७,
८, २६,१[१], ४[१],७,८, २७,१[२],
३[१], ४, ५[२], ६, ८, २८, ७,
९, ३०,१, ५, ९, १०, ३१,
४, ८[२], ९[२], ३४, ३, ३६, ७[२],
३७, १४, ४०, १, ४४, ७[८],
४५, ४[२], ११, ४६,३, ¶क ३,
१२[२], ५, ५, ९, ६, ७[२], ९,७,
५, ६, २५, ६†, २६, ४[११]$,
२८,२[१]‡[a],†[१], ३०,२, ३१, २,
३६, १, ४[२], ३७, २, ८, ३८,
१, ३९, १, ३[१], ४[१], ५, ४०,
१, ४[१], ४१, २[१], ५ ६, ४२,
१[१], ३[१], ४, ५[१], ६, ४४, ७,
९ ४६, ४, ८, ४७, ४, ८[१],

९[२], जै २, ४, ११†, शौ ४,
२, ६[?b], ७†, ८, ५, १७, २†,
६, ३०, १, ७, ८५, ४, ८, ८,
५ ८, १०,१, ९, ४,१३ १५,
१४,९†,१०,८,३९,४०,†१४,
१,६-८, १०[२],१४, १५, १,१,
१८,२,२७, †१९,६,६,८,१०,
२०, १२८, १२, पै १, ३०,१,
१०२, १, ३, १६, ४, ५, २३,
२, २८, ३, ४, १, ११†, ८, ९,
९, †५, ६,८, ८,२,११,६[२],७,
१५,२†, १२,२,८, ३,८, १३,
†६,९,११,१४,१६, १५, १७,
६, १६,१९,४, २५,३,४, २९,
५,८,६६,९†, ८५,१०,१६,४,
१३३, १०, १३५, १-८,१४५,
१७, †आसीइत्व[c] ऋ१०,१२९,
५, मा ३३, ७४, का ३२,६,५,
आसीइत्व[d] शौ १२, १०, ४,
†आसीइत्व[e] ऋ १०, १२९,५,
मा ३३, ७४, का ३२, ६, ५,
आस्ताम्[f] ¶तै २,६,४,१,६,२,
१०,१, ३,६,३, ४, ४, १, ¶मै
१,६,९,३,२,३,६,६[२],४,१,७,
८,१, शौ ८,११,६, १५,३,४,
५, आस्ताम् ऋ ८,५९,२,१०,
८५, ९-११, मा १४, ३०, का
१५, ९, ३, ¶तै २, १, १०,१,
५, ८, २, ३, ४, ३, १, ४,३,
१०,२$, ५,२,३,३, ¶मै १,८,
२, २, ८, ६$, ४, ६, २, ३,
काठ ६, १, ३, ९, १५, १३,
६, १२[१], १७, ५ २७, ४, ६,
३०, १, ३१, ५ ¶क ३, १२,
४, २, २६, ४$, ४२, ४, ६,

४६,४, ४७,५, शौ९ ४,१२[२],
१३, ११, १०,२,६,† १४, १,
९-११, पै १३, १४,१७, १६,
२५, २[२], ३, ८५,२, ६, १३३,
१०, आसन्[f] ऋ १, १०९, ७,
[१०९,२, (१०, १५४,४)], ३,
३२,४, ५,३०,१०, ७,९१,१
¶तै २,४,१,३[१], ६,१,५, ९,४,
३,१,९,५, ५,३,५,३, ११,१,
६,३,१,४[२], ४,१०,१,३,४,६,
११,५,७,५,१,१,२,१, ¶मै १,
५, ८,६, १$, ३,६[१], १०,१३,
११,९, २,५,७, ३,७,१०, ८,
१,६,१०[२],१०,५[२], ४, १,१२,
६,३,७,५[२], १४, २†, काठ ७,
१२,१०,७[४],२३,१,३[१], शौ ५,
१८,१०, ६, ११२, २, ११,
१०, १०, १२, १, ३७, १५,३,
१०, आसन् ऋ १, [१६४,४३,
५०,१०,९०,१६],१७१,४,४,
४२,८, ५,५२,१२, ७,३९,४,
३३,६, ७६,३,४, १०, २७,४,
८५,८, ९०,१५, १२९,५[१], मा
१४, २९-३१, †३१,१५,१६,
३३,७४[१]†, का १५, ९,२,४[२],
३२,६,५[१]†,†३५,१,१५,१६,
¶तै १,५,१,१,२,२,११,५[२],३,
५,१,७,१,४,१,१, २,१,३,१,
५,१,१,६,४, ६,६,१, ३,४,४,
१, ५, ११, ५†, ५, ३, ११,
१, ४, १, १, ६, ३, ५, ३, ३,
४, १, ७, ३, १, ६,२,२,१[१],६,
३, १, ८, ४, ३, ५, १, १०,
५, ६, ८, २, ७, २, ५, ३,४,
२, १, ¶मै १,५,८[१],६,३,१०,

[a]) 'आस' इति ऋ. (१०, ८१, ४) पाभे ।

[b]) एव हिल पठन्तो भूयिष्ठ मूको ,पाठद् ,गात च चिन्त्या स्तु । यद्योगीयस्य निघाताभावस्य दुर्वारत्वापत्तेर् वा- दिति दिक् [द्र ॥। , गात (पाभे) च 'भ्रामीत्' इति] ।

[c]) 'विचार्यमाणानाम्'(पा८,२,९७) इत्युदात्त प्लुत ।

[d]) यद्योगे तिङ्स्वर । एतदन्तस्य वाक्यस्य प्रश्न-ऽविषयत्वात् मूको अनु क्रियमाण प्लुतिनिर्देशाधिन्त्य (द्र पा ८, २, १००) ।

[e]) अनुदात्त प्लुतो भवति (पा ८, २, १०२) ।

[f]) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

१०, ५^{२}, ११,१५, १६^{२},२,५, ३,८, ६^{२}७, ३,४,७,८,१,१०, ९,५, १०,४,५, ४, ५,७,८,८, १,१०, ३†, ¶काठ ६, ६, ८, ?,७–९; १५,१०, ७^{२}, १०^{४}, १२,२^{२}, १३,१३,४^{२};१५,१४, ९, १५,१२, १७,५^{२},१९,११, २१,२,४,२२,९, २३,४^{a}, ८, २४, ८, १०^{२}, २५, २,६^{२}, ७, २६,७,२७,१,८, ९, २८,९^{२}, २९,१^{२}, ७^{३}, ३०,१^{२}, ३४, ७, ९^{२}, ३५,३,२०^{२}, ३६, ७^{२}, ९, १०, ३७, ११, १४^{२}, ३९, २, ¶क ४, ५, ६, ६, ७, ७, ३–५, २६,४^{३}६, ३१, १,१७, १९, ३५, ३, ७, ३६, ५, ३८, १, ३^{२}, ५, ३९, ३, ४^{२}, ५, ४१, ५ ४४, ९^{२}, ४५, २^{२}, ८^{२}, ४६, ४^{२}, ४८, १८^{२}, जै २, ४, २†, शी ३, १३, ५, ५, ४, ५^{२}, ६, ३०, १, ११७, २, ७, ५, ११†, ९,४,१४, १५, २५†, १०, २, ४, ८, ३५, ४०, ११, ७, १४, १०, १, २, ५, १३, १, ४६, १४, १, ८†, १९,६, १५†, पै १, १०१, १, २, २, ७३, ५, ९, ५, १३†, ८, २, ११, ७, १८, ५, १३, १४, ६, १६, २५ ५, ५९, ४, ८५, १, २, ५, ९, १५४, ३, आसी ऋ १०, १५, ५, का ३७, १, ५, काठ ७, १२, आस्तम्^{b} ऋ १,१२०,७, आसम्^{b} ऋ १०, २७, ४, स्यात्^{c} ऋ १,१७, ६, [३,१,२३ ५,११,६, ११, ७,११,१५,७, २२,५,२३,५], ७, ३४, २१, ८, २, १३, १९, २६, खि ३, १७^{२}, ५, मा १२, ५१†, का १३, ४, ७†, ¶तै १,५, ८, ५^{२}, ७, ६, ५, ६, २, १, १, ५, २, १, ४, ३, ५, ४, १, ४, ६, ५, १, ५, ८, १, ९, ४, २, ७, ४, ८, १, ३, ६, ९, १, ५, ६^{२}, १०, १, ११, ६, १२, ८†, ३, १, ३, २, ३, ६, ३, २, ४, ३, ४, ५, ३, ७, २, ८, १, ११, १, १२, २, १३, २, ४, १, ३, २, ३, ३, ३, ४, १, ३, ५, ४, २, ६, ३, ५, ६, ३, ३, १, ३, २, ७, ३^{२}, ४, ३, ८, ६, २, ८, २, ७, ४, ?, ४, ३†, ९, १, ९, ४, २, ५, ६, ५, १, २, ४, २^{२}, ६, १, ७, ५, ९, १, ६, ६, ७, २,७, २, ४, ३, ५, ४, ७,३, ¶मै १, ४,५,१०, १२, ५,१३, ६, ५^{२}, ६^{२},८,९^{२},१२,१३,८,३^{२}, १०, २०,२,१,४,५^{२}, २,१,२^{२}, ३^{३}, ४^{२},५,७,१३,३,३^{२},६,७,४,६, ५, २, ३^{२}, ५, ६, ९, १०, ७,११†, ३,१, १०^{२}, २,२,६^{d}, ७, ३,२^{d}, ३, ७, ४, ४, ५^{२},६, ६^{२}, ९, ७, २^{२}, १०, ८, ४^{२}, ५, ९, ४, ४, १, १, २, ३, ७, १०, १३, ३, ७, ५,१४, ५,५, ८^{d}, ६,३;४, ८^{२०}, ७,७, ८,९, १०,†१३,२,८, काठ ८, १२^{२}, ९,१६,१०,७,११,६,२२,१३, २३,३,२४,५, †कौ १,७६,२, ११५४, जै १ ८,४†, शी १२, ४,१३,४०, स्यात् ऋ १,३८,४, ३,६२,३, ६, ६८,७,८,१४,१, १०,३१,४, खि५,७,३,१०,७^{३}, १, ७^{५}, १२, ¶तै १,६,७,३,४ ७, १, ३, ४, २, ३, ६, १, ११, ५, ५ ६, ४, ९, ५, ११, ७ ६, ५, ३; ४, ६, ६, ८, २, ९,२^{३}, ६. ३, १, ५, १, २, २, २, ६, २, ९, २, ४, १०, ३, ५ ५, १, १, २^{२}, ३, २, ४, ५, ५,२, ९, ३, ४, २, १, ४, ६, ३, ४, ८,४^{२}, ९,१,३,४, ३,१,४^{२}, ४, १,४,५,१,१०,१,५,३,२,६,७, १,२^{४},९^{२},८,२,७, १०,३^{३}, ६, १,१,६, ३,८, ५,५ ६, ७^{४}, ७, ५^{३},६,८,३, ५^{२},९,२^{२},६, १०, ५,२, ३, ५, ६, २–४, ९, २, १०, ४, ३, १, ५^{२}, ६, २, ५, ३, ४^{४}, ४, २, ६^{३}, ५, २, ८, १, ९, ३^{२}, ११, ५^{२}, ४, १, १, २, १, ५, ६, ३, १,५, ६^{३}, ६, ३, ४, ९, ४, १०,६,५,६, ५^{२}, ६,३,५^{२}, ४, २, ७,२, ७,१,५, ४, ६, ५^{२}, ६, २, २, ३^{२}, १०, ३, ३, ३, २, ५, २, ७, ३, ९, ३, ४, ५, ३, ¶मै १, ४, १२^{२}, ५, १३, ६, ४^{३}, ५, ७, ८^{२}, १०, ११^{५}, १२, ८, ३^{२}, १०, ७, ११, १३, १४, १७, २, १, ६, ८, ९, ११, २, ३, ४, १०, ३, १^{२}, ४, ३, ३, १, १, ३^{२}, ४, ८, ९^{२}, १०^{२}, २, १, ३, ५, ६, ७^{२}, ३, १, २^{१०}, ७,१०, ४, ४, ७, ८^{२}, ६, ५, ६, ७^{२}, ८, ९ ७,२^{२},४^{५}, ६^{२},७,८^{२}, १०^{२},

^{a}) 'असन्' इति शोध (तु गर्नि क २६,१) अनवगर ।

^{b}) आडागम उदात्त (पा ६, ४, ७२) ।

^{c}) यासुडागम उदात्त (पा ३, ४, १०३) ।

^{d}) पद. (१९२) 'अन्य नि-√१(अ)स् >··· स्यात् ··· स्यात्' इत्यत्र यनि शोधः द्र. । 'भुति' इति एवं इत्येव सुवचम् [तु टि अनु (मै ३, २, ६)] ।

^{e}) युद्- इत्यस्य 'युथा' इत्यस्य वा वाक्यादौ गम्यमानत्वस्य स्पष्टत्वात् तदाश्रया निघाताऽभाव द्र ।

^{f}) एकतरत्र युथा चिन्त्यः [तु टि 'भु-काणा > -णा' (मै ३, ७, ४)] ।

८, ९, ५, ६, ९, १०[२], ९, १. २, ४[२], १०, ३, ४[२], ६[२], ४, १ ३[२], ५ ९[२], १०, १२[२], १४, ७, ९[२], १०, १३, ३, २, ४, ९, ५, २[२], ५, ७, ६, २, ३, ६, ८, ९; ७, ४, ९, ८, १, ५, ६, काठ ६, ३, ६[२], ७, ७, ९, ८, ८, ११, १२, ९, ११, १४, १०, ३, ८, १०, ११[२], ११, १, २[४], ३, ४[३], ५[३], १२, १, ५[२], ६, १३, ५[२], ६, १५, १३, १६, ११†, १८, १९, १९, ४, ५, ११, १३, २०, ३, ४[२], ५, ७, ८[२], १०[२], २१, ५[२], १०[२], २२, १, ७[२], ७[२], १३[२], २३, २, ३, ५, ७, ९, २४, १, २[२], ३[४], ४, ५[२], ६[२], ८[२], २५, १, २[२], ३, ७, १०[२], २६, ७, ३[२], ४[२], ५ ६[२], २७, ५ ६[२], ८, ९, २८, २, ३, ४, ६, ८, २९, १[२], २[२], ३[२], ६, ८[२], ३०, ३, ५ ७, ३१, १[२], ३, ७, ८, ३२, ७[२], ३३, ७, ३४, १[२], २[२], ३, ५[२], ९, १८[२], ३५, १७, १८[२], १९[२], ३६, ६, ७, १४[२], ३७, १२[२], १६, ¶क ४, २, ५[२], ६, ५, ८, ७, ३, ७[१], ८, २५, ९†, २९, ५, ३०, ७, ३, ३१, १, ५ ६[२], ७, ९, १०[२], १२[२], २०[२], ३५, १[२], ८, ९, ३६, ४, ६, ३७, २ ३, ४[२], ५, ६[२], ७[२], ३८, १[२], ४, ५[२], ६, ३९, ५ ४०, ३[२], ५ ४१, १, २[२], ३, ४, ४२, ५, ६[२], ४४, २–४, ६, ८, ४५, २[२], १[२], ४, ७, ४६, ६, ४७, २[२], ३, ८, ४८, १५ १९[८]

१७[२], †ऋ १,१२२, २,११८४, †जै १, १३, ८, शौ ३, २८, २, १०, ७, २४, ८, २३, ११, ६, २१[२], २०, २७, १†, पै १, ९९, ४†[a], ८, १८, ७, ९, ११, १३, १३, ५, १३, १४, १६, २३, १[२], १०२, १०, ११९, १–३, ¶स्याताम्[b] तै २, ६, ३, ५, ७, १, ४, ३, ५, ५, १, मै १, ६, ८, स्याताम् ऋ १, १०४, ३, ४, ४१, ६, ¶मै २, १, ४, ७, ३[४], ११, ३, ३, १०, ४, २, १४[२], ¶काठ १०, ११, ११, ४[२], १९, ८, २३, ९, २४, ८, ३४, ४, १८, ¶क ३६ ६, ३८, १, स्यु[b] ऋ २, ४, ९[c], ८, ४४, २३, ७०, ५, ¶तै २, ३, १, ३, ४, ४, १४, ३†, ५, ५, २, ७, ५ ३, ४, ८, ७, ६, २, ३, ४, ५, १, ६, ३, ७, ३, १, ३, ५, २, ७, ३, ९, ३, १०, २[२], ५, ४, ३, १, ७, ३, ¶मै १, ५, १३, ८, ९, २, १, ८, ११, २, ११, १३[२], ३, ३, ३, १, १, ७, ४[२], ८, २, ४, २, १०, ३, ६, काठ १२, १५†, †कौ १, २७८, २, २१२, †जै १, २९, ८, ३, १९, ७, †शौ २०, ८१, १, ९२, २०, स्यु ऋ १, २४, ७, १२३, १३, ६, २८, १, ६३, १०, १०, २०, ८, ¶तै १, ६, ८, २, २, २, ८, ३, ३, ४, १, ३, ७, ६, २[१], ७, १, ८, ३[२], २, ९, ६, ४, १०, १, ६, ९, १, ७, ९, २, ६, १, १, ३, ३, ८, ४, ७, ७, २, १०, ४, ४, ७, ७, ५, ३, ३,

¶मै १, ६, ९, ८, ४, ५, १०, १६, १९, २, २, १, ५, ३, २, ५, ११[२], ३, २, १, ६, ८, ९, ७, ७[२], ५, १०, ८, ९[२], ५, ९, ७, १०, १, ४, २, ७, ३, ६, ८, ४, ७, ६, ६, ७, ४, ८, ८[२], काठ ६, ७, ८, १, ८, ११, ४, १३, ७, १९, ८[२], ११, २०, ५, २२, ७, २३, ६, २५, १, २, ५, २६, १, ४, २८, १, ६, २९, ४, ७, ३४, १, ३६, १०, ३७, १७, ¶क ४, ६, ६, ६ ३०, ६[२], ३१, १, ७, ३५, १, ३८, ४, ५, ३९, २, ४०, ४, ४१, २, ४४, १, ६, ४७, ५, शौ ४, २१, १†, स्या[b] ऋ ८, ४४, ७३, स्या ऋ १, १७४, १०, ४, १६, १८, ६, ३३, ५, ७, १, ८, ९, [१०, ११, ९, १२, ९] मै २, ४, ५¶, शौ ८, १, १६, १८, १, ७५†, पै ३, १, ४, ३३, ५ ४, १४, ७, १६, २, ६, स्यातम् ऋ १, १२०, ७, ३, ३८, ९, स्यात[b] ऋ ५, ८७, ९, स्यात मा १, १, का १, १, ३, तै १, १, १, १, मै १, १, १, ३, ३९, ४, १, १, काठ १, १, ३०, १०, क १, १, ४६, ८, स्यातन[d] ऋ १, ३८, ४, †स्याम[b] ऋ ६, ५०, ९, ८, १४, ७, १९, २५, ४४, ७३, शौ २, ११८५, शौ २०, २७, २, स्याम् ऋ १, ११९, ७७, ३, १५, १, ६, ५०, ९, ६३, ११, ८, ४४, १८, मा ३, १७, ११, ४९†, का १२, ४, १३†, ¶तै १, ८, ७२, ७†, २, १, ६, १, २,

[a]) मुस 'स्यात्' इति दनि सु शोध द्र (तु मस्य टि. भिन्नो)।

[b]) यामुदागम उदात्त (पा ३, ४, १०३)।

[c]) तु मस्य टि. भ्मि।

[d]) मतुः स्थान तनबादेश (पा ७, १, ४५)। स्वा एत्ति द्र।

४, १[२], २, ४, ५, ३, ४, ३, ३, ४, १, ५, १†, ९, ३[a], ३, १२, १३, ५, ४, ११, १३, ७, १, १०, २[२], २, २, १, ३, १, ३, ८, १, ¶मै १, ४, १४, १५, ६, ९, २, १, १०, ?, ५, १२ ५, ११[२], ७, ५†, ४, ?, १. ३, काठ ८, १, १०, ६[२], ८, ११, ४, १३, ४, १३[४], १६, ४, १७, १८, २०, ११, २१, ४, २४, ९, १३[२], ४०, १४†, ¶क ६, ६, ३१, १३, १९, जै २, ८८३†, ३, ३, १०, जै २ २, २†, शौ ६, ५८, १, १९ ४९, ३[b], पै १, २७, ४, †स्याम॰ ऋ [१, ४, ६, ८, ४७, ५] २, ११, १, १३, ५, ३१, १३, ३८, ५[२], ५३, १४, १९, ६५ ५, ७, १८, ३, २०, ८, ४०, १, ६६, १३, ८१, ४, ८, १९, ७, ३५, ४४, २४[d], ६३, १०, ९, ६१, २४, १०, ३८, २, ६६, १२, १?६, ४, तै १, ४, ४६, २, मै ४, १२, ६४, १३, ८, को २, ५८९ जै ३, ४४, ७, ४८, ६, शौ ५, ८, १४, २०, ६८, ६, स्याम ऋ १, २४, १५, ५१, १५ ७३, ८, १४, [१३, ०, ६०, ५] १५, १८, १ १२१, १५, १५०, ३, [११४, ४०, ७, ४१, ५] १८०, ९, २, ३, १२, ११, १२, १८, ८[e], २४, १५ २७, ११[f], २८, २, ३; ३८, १०, ३, [१, ३१[e], ५९, ४[d], ६, ४७, ११[d], १०, १४, ६[e], १११, ७[d]] १०, १८ १०, ? ८,

५५, २२, ५९, ३, ४, ८, ५, [१६, २१, १७, २१ १९, ११ २०, ११, २१, ११, २२, ११, २३, ११, २४, ११, ५६, ४], १७, ९, २९, ५ ४१, [१०, ७ ४, ७] ११, [५०, ६, ५, ५५, १०, ८, ४०, १२, ४८, १३, १०, १२१, १०] ५१, [१०, ६, ४७, १? ९, ८९, ७, ९५, ५, १०, १३१, ६] ११, ५६, ४, ५, ४, ८, ६, ८, ?०, ४[२], [४२, १७, ४३, १६], ४५, ११, ४९, ४, ५४, १३, ६२, ९ ७०, २, ८५, ८, ६, १९, १३, २६, ८, ३३, ५ ५?, ५ ७१, २, ६, ७, [१, ?०, २५] ४, ४, [१४, ३, १७, ७] १९, ७, ?१, ९, ३४, २४ [२५ ५६, २५, १०, ६६, ९] ३७ ४, ४१, ४[२], ५२, १ ५४, २ ५६, २५ ६०, १ ६६, ९, ८७, ७ ९?, ४ ८, ४३, ३०, ४८ १३, ५३, ७ ९, ८६, ३८ १०, ??, १२, ३१, १ ३५, १४, ३६, १? ६४, ११, १२८, ३, १४८, ३ सि ३, ५, ७, ११, २, ५, ७[१], ५, मा ७, १४, ८, ६†, ५३ १०, २०† ११, २१, १२, १०†, १०, १, ?, १९ ४४, ५०†, ५४†, ६१, †२०, ५१, ५?, २३, ६५ २६, ७†, ३३, १७†, ३४, ३६ ३७[e]†, ३८†, ३६ ?४†, का ७, ६, ३, ७, ४, ८, ३, १†, ११, ६, ५†, १२, २, १०, १३, १, १३†, १६ १, १ ?,

२१, ३, १५, ४, ४†, ११, २२, ५, ५, ६†, २५ १०, १३†, २८, ७, १†, २९, ४, ४†, ३२, १, १७†, तै †१, ४, २३, १, ५, ११, ३, ४, ६, ६, ४, १२, ६, ७, १३, ५[२], ८, १४, २, †२, २, १२, २, ६ १२, २, ६, ३, १, ८, २, ९, २[२], २, ३, १ ५, ७†, ७, २†, ४, ११, ६†, ४, १, २, ४, २, १, ४†, ३, १२, १, ७, १४, २†, ५, ७, २, ४[२], ९, १, ७, २, ६, १¶, मै १, २, १८†, ३, १२, ३६, १०, ३, २, ६, १२†, ७, ?, ८, ७[२], ३, ११, १०, †४, १०, २, ६, ११, १, २, १२, १–४, ५[२], १४ १, ३, ६, ९, १०, १२†, १४, १७, काठ ३, ८†, ४, ४, १३, १६†, ६, १०, ७, १६†, †८, १६[२], १७[२], ११, १२†, १२, १५†, १३, १५[१], १० ८†, १६, २, ८, १७, ६[१], १८, १९, १९, १३, †२१, १४ २३, १२, २५, ६[१], ३०, ६[२], ३४, ९, ३८, २†, ४०, ५, १०, ११, क २, १५†, ३, ३, २६, ५[२], ३०, ४[६], †को २, ३०६, ३३६, ४१९, ३, १, ४, †जै २, ५, १, ३, २५, २, २८, ८, ३३, ९, ४, ११, २ शौ ३, १०, ५, ७, †१६, ४[१], ५, ५, ३, ५†, ६, ३९, २, ४७, १, २, ५५, २, ३†, ५८, २, ६२, २, ७९, ३, ९३, १ ११७, ३, ७, २१, ३, ६; ३५, १, ७०, ३; ७७, ११†, ८८, ४†; ८५, ३†, ८८, ३†; ९६, १

a) मु पाठ फि अस्तु॰।
b) वसु ध.म 'स्वा' इति पा॰ भ्यन्द्रुः, रम्यन्तिव।
c) बापुराणय उक्ताः (पा ३. ४, १०१)।
d) मु पाठ फ्रि अपि।
e) मु पाठ फ्रि उप।
f) मु पाठ फ्रि आ।

१७, ९†, ११४, ६, ९, १५, २०, १०, ९, २७, १२, १, ६२, ३, १७, १३, ?, ३७, १४, २, ३६, १७, १, ८, ११, १८, १, ५८†, ३, १७, ४, ६९, †२०, ३७, ७, ८८, ६, १२५, ६, ७, पै १, ६५, १, ९६, २, १०३, ३, १०५, १, १०६, ३, २, २०, ३[१], ३८, १, ३९, ५, ४, ९, १, ३१, ४, ५, †५, ४, ५, ३९, ७, ७, ३, ८, १८, ८, †१२, १, १३, १५, १६, ५०, २, ६९, १०, १३८, ८
†आस[a] ऋ ५, २, ५, ७, १, २, ८, २०, १५, १०, २७, ११, काठ ३९, १५, कौ २, ७२४, जै ३, ५९, १७, शौ ७, ६८, १९, †आस ऋ ४, ३५, ४, ५६, ३, ५, ४४, २, ५३, १, ६, ४७, २, ७, ८६, ४, १०, [३१, ७, ८१, ४], ८३, २, ११०, १, १२४, ६, १२९, २, मा १७, २०, ३३, ८०, का ८, ६, ?९, १८, २, ५, ३२, ६, ११, मै १, ५, ८¶, ४, १२, ३, १४, ७, कौ २, ८३३, शौ ४, २२, २, ५, २, १, २०, १०७, ४, पै ४, ३२, २९, ६, १, १, आसतु ऋ १, १६१, १२, आसु[b] ऋ ६, १९, ४, २१, ५, ११, आसु ऋ ४, ५१, ७, १०, १२, ३, तै ५, ६, १, ३, आसिय[c] ऋ ६ ४५, ११, १७, आसिय शौ १, २४, १, पै १, २६, १, ५९, ३, २, ३२, ३, ७, १९, ६, आसथु ऋ १०, ३९, ५, आस[a] ऋ ७, १०४, १४, आस ऋ १०, ६१, १८, आमिम[b] शौ ७, ६७, ३, पै ९, २२, ७, ८, १३, १४ [अति>त्य्°, अनु>न्व्°, अप°, अपि>प्य्°, अभि>भ्य्°, आविस्>र्°, उप°, परि>र्य्°, प्र°, प्रति>त्य्°, सम्°]

°अस्- अभ्रस्-, अर्णस्-, २अवस्-, असन्-, असु-, १असुर-, असृज्-, अस्या, १अस्थि-, अस्मद्- टि द्र

°१अस्-वर- १असुर- टि द्र.

°२अस्-वर- २असुर- टि द्र

°?अस्त्रि- स्ति- टि द्र

सत्[d]- सत् ऋ १, १६४, ४६, २, ४१, १०°, ४, ५, १०, ५, ४४, ३, ६, १८, ४, २४, ५, २७, २[e], ७, १०४, १२, ८, ७३ [१-१८], ९, ६१, १०, १०, ५, ७, ७२, २, १२९, १, खि ४, ६, १०, मा ६, १०, १९, ८८, २५, २, २६, १६†, ३२, ८, ९, का ६, ९, ४, २१, ६, ९, २७, २, १, ३५, ३, ५, ६, तै १, ६, ५, १[२], ७, ५, ३[२], ¶२, १, ५, ४[२], २, ८, ४, ४, १३, १, ३, २, ८, २, ४, ६, ३, १‡[f], ५, ७, १२, १ ¶७ २, ९ ३[३], मै १, ?, १५, १७, ४, २[२], ७[२], ६, ७¶, ८, १०, २, ४, २¶, ६, १२, १०, ३‡[f], ३, ९, ६, ११, ९, १५, ?, ४, ४, ६[३]¶, काठ ५, ५[१], ७, ४[४g], ११, १, १२, १२, १८, १‡[h], १९, ११, २७, ७, ३४, ८[४], ३८, ३, ५३, २, ¶क ५, ३[४g], २८, २‡[h], ३१, १, ३६, ५, †कौ १, २००, ४६७, २, ?२, †जै १, २१, ७, ४९, १, ३, ३, १, शौ ५, १९, ९, ८, ४, १२†, ९, १५, २८†, १०, २, २२, २३, ७, १०, ?१, ८, ६, १७, १, १९, †२०, ९०, ५[1], ५७, ८, पै ९, १७, ५, १७, २, ५, १६, १०, २†, ६१, १, १०१, ९, सत[i] ऋ १, ३५, ३, ९६, ७, ४, ६, ६, ७, ३२, २४[e], ८७, ६, १०४, २१, ८, २३, २६, १०१, ११, ९, १९, ७, २१, ७, ३१, ६, ८६, ५, ६, १०, २७, ४, ५३, १०, १२९, ४, खि ३, २२, १, ४, १०, ३, मा २, ३९, १३, ३, ३३, ३९†, का १४, १, ३, ३२, ३ १०†, तै ४, २, ८, २, ३, १३, १†, ६, २, १‡[f], मै १, ८, ९¶, २, ७, १५, १०, ३‡[f], ४, २, १४¶, काठ ७, १९¶, १६, ५, १८, १‡[f], ३८, १४, क २५, ६, २८, २‡[f], †कौ १,

---

[a]) णलि लित्स्वर (पा ६, १, १९३)।
[b]) प्रस्व (पा ३, १, ३)।
[c]) सेटि यल्य् आदिरुदात्त (पा ६, १, १९६)।
[d]) शतरि धात्वाद्यका लोप प्रस्व च (पा ६, ४, १११)। इह तावदाख्यानभाजुकस्यैवाऽस्य निर्देशो भवति। एतदीयस्य नामीभावमुपाश्रित्य प्रवृत्तस्य सामासिकस्य तद्धितस्य च वृत्तस्य निर्देशास्तु यथा एव द्र (तु ?सतीक-, ?सतीन्-, ?सत्त्व-, सन्-पति-, ?१सत्वन्-, ?२सत्वन्-, ?सद्वन्-)।
[e]) तु मस्थ टि अभि।
[f]) विशिष्ट इह बाह्वृच (१०, ८२, ३) पाभे।
[g]) तु सटि मै १, ५ ५।
[h]) तु सस्थ टि. अभि। विशिष्ट इह बाह्वृच (१०, ८२, ३) पाभे।
[i]) तु टि अभि (ऋ २, ४१, १०)। यत्तु सा √सद् इत्यस्य लङि रू इत्यप्याह, तदुपेक्ष्यम्।
[j]) विभक्तेरुदात्त व भवति (पा ६, १, १७३)।

२११‡[a], २७६, ३०९, ३२१$, २, २३७, २३८, ७०८‡[b], ११३८, †जै १, ७३,६‡[a], २९, ४, ३२,७, ३३,९$, ३,२१,२, ३,५८,५‡[b], ४,३,२, शौ ४,१, १,५,६,१,८,४,२१†,२० ५८, ३†, पै ५,२,२, ६,११,१,१५, २,५, १६, ११,१†, १५०, १, सत् -सतः ऋ ३, ३१, ८, सता° ऋ ८, ४३, १४, का ९,२,९, तै १, ४, ४६, ३†, २, ५, २, ७[२]¶, ३, ५, ११, ५†, मै ४, १०, २†, काठ १५, १२†, जै ३, ४६, १†, सताम्° ऋ १,१७३,७,२,१,३, १६,१,६,६७,१, मै १,५,४‡[d], शौ १, ८, ४, सति° काठ १९, ११¶, क ३१, १¶, शौ १७, १, १९, पै ९, २२,३, सते° ऋ १, १२४, १२, ५, ७, ४, ६, ४७, २०, ६४, ६, १०, ११५, ६, खि १, २, १०, तै ३, ५, ८, १, ७, १, ११, १, मै १, ३, ३५, ३, १, १¶, काठ २६, १२, २९, ५, ३५,१४†, ४१, २, क ४५,६,४८,१३†, पै ११, ३, ८[e], सन्तु[f] काठ ९, १६, सन् ऋ १, ६९, १, २, ७१, ४, १०, ७६, ५, ९४, ७, १००, ४, १२९, ११, १६५,३,१७०, ३, ३, ९, २, २२, १, ३०, ५, ३९, १२, ४, १५, १, २७, १, ६, १, २, २, ६, ३७, ३, ७, १८, ७, २८, २, ३२, १, ६८, ५ ८८, ६, ८, १६, ८, १७, १५[8], ३३, ९, ४३, ९, १४, ९, १९,३, ६६, १६, ९६,१७, १०, ४, ४, २२, १५ ४२, ६, ८३, ५, ११७, २,१२३, ५, †मा १२, ३६, ४७, ३३, २७, †का १३, ३, ७, ४, ३, ३२ २, १०, ¶तै १, ४, ४६, ३†, ७,६,७, २, १, १,३, २,६, ५, ३,४, ८,४, २,१,१, २, १[२],२, ५, २, ४, ८, ६, ३, १, १, ३, ३, ८, २$,४, ४,३,४, ५, ११, ५†, †४, २, ३,३, ४,२, ११, ३, ४, ८, १$, ५, ३, १०, २, ६, १, ४, ७, ३, २, ४, ५, ४, ५, ४,८,१ ७, २, ९, ३ ¶मै १, ४, ३[२]$ ११[२], $[२], ९, ५[२], ६, २, १, १[२], १०[२] ४, १, ५, ४[५], ५ ८, ११, †७, १०,११, ३, २, ८[२], ६, २, ६, ७, ८, ४, २,२, ५, ८$, ६, ५$ १०, २†, ११,३†,†१३,४, ६ काठ ४,१४,५ ४[२], ८,११, ९,१३[२], १७ १८, १०,४,५[२], ११,४ ५, १२, १[२], १३, २, ४, ८[२],१४, १०, १५, १२, †१६, १०, ११, २१, १८, २०, २२, १३, २३,५,२७,४, २९, २, ३०, ३, ३१, १५[२], ३४, १९[२], ३७, २, ३, ३८, १२, ¶क ७, ८, †२[e], १, २, ३६, २, ४२, ४, ४७, ३, ४६, ६, †कौ १, ५३, ८३, १२०‡[b], २८४, ५०७‡[i], २. ३५०, ५२५, १०२५, १०४८, †जै १, ५, ९, ९, ३, १३, ६‡[b], ३०, २, ५३, ११‡[i], ३,२९,७, ४१, १, ४६, १, ४, ५, १, २६, ४, शौ ४ ११,३, ३२,५†, ५, ८,३, २२, ९, ६, २६, १, ८, २, ७, ११, ९, ३, १३, १, ३९[२], १७, १, १२, १८, ४, ५९†, १९, ५३, ४, †२०, ५३, ३, ५७, १३, ८९, ६, पै ३, २५,५, ४, ३२, ५, ७, १८, ३, १२, १,७†, २, ४, १३,१,३, १६,३,७,८२,३, सन्त ऋ १, ११०, ४, १३८, ३, ४, ५, ५, १६, १९[6], ५, १२,५, ६,६६,४, १०, ३४,९ ६७,१०, मा २, ३०, का २, ७, २, तै ३, १, ४, २, ¶७, ३,१, २, ५,१,१, ६, ३,११, २¶, मै १, १०, ३, ¶३, २, ९, ३, ९, ४,१२,१†, ¶काठ १९,८,२७, १[२], २८, २, ३०, ८, ¶क ४२, १[२], ४४, २, शौ २, ३४, ४, ६, ११७, २, २०, ९१, १०†, पै १, १०६, २, १६, ५०, १ सन्तम् ऋ १, ७२, २[j], ८४, १७, ११०, ३, १२९, १, ७, १४१, ३, १४८, ५, २, १३, १२, ३, ५, १०, ४, १, १५[j], ७, ६, ५, ८, ३, ४०, ७, ६, १७, ५[j], ८, ११, ४, ४५,१७, ७१, १३, ८०, ४, ८६, ४,९३, ८, ९, ९,५[6], १०, २७,४,५५, ५, ९३, ११, ११४, ५, १२४, २, ६, १७१, ४, मा ९, ३,

[a]) 'सती' इति ऋ. (८, ५, १) पाभे ।

[b]) 'सु । मु' इति पददयाऽऽत्मक ऋ (९,१७,३८) पाभे ।

[c]) विभक्तेर्स्तात्तत्वं भवति (पा ६, १, १७१) ।

[d]) 'स मु' इति ऋ (१०, १८५, २) पाभे ।

[e]) 'मनने' इति शौ (१९, ३४, ८) पाभे ।

[f]) 'सावेकाच' (पा ६, १, १६८) इति विभक्तेरुदात्तता ।

[g]) तु सस्थ टि अभि ।

[h]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५३, २) पाभे ।

[i]) विशिष्ट इह ऋ (९, ४७, १) पाभे ।

[j]) तु सस्थ टि पुरि ।

का १०,१,४; ¶तै १,२,१,२६; २, १, १, १; ३, ४; ५; ९, १; ४, १३, १; ३, ३, ११, २†; ६, १, ११, २; ५, ७, २; ७, ५, ६, ३; ¶मै १, २, २६; ९, ७; २, १, १२; ३, ७, ८; ९, ७; ४,९,१२†; काठ २,२; २७, १०; ३०, ९; क १, १४; †कौ १, ३२५; २, ९९३; ११३२; †जै १, ३४, ३; ४, २७, २; शौ ३, ३, २; ९, १५, ९†; १०, १, १८; ८, ३२[२]; १३, १, ३३; १९, ५३, ३[a]; पै २, ७४, २; ६, २२, १०; १२, १, ३; १६, ३६, ८; ६८, ८†; सन्त्वा ऋ १, २१, ४; ४, ३६, ३; ९, ६८, ५; सन्तौ ऋ १, १८४, १; १०, ११७, ९; मै १, ६, १२¶; काठ २७, ८; सा(<स)-न्ति[b] ऋ २, २८, १; ८, ८, २३[c]. सती[d]– -ती ऋ २, १७, ७; ४, ३, ९; ६, ४७, २०; ८, ५, १; खि ३, १७[२], ५; मा ६, ३५; का ६, ८, ६; तै १, ४, १, २; ४, ३, ११, ५; ¶६, १, ६, २[२]; ३; ४; ४, ११, ४; ¶मै १, १०, ११; २, ५, ४; १३, १०६; ३, २, ८; ६, ५; ४, ३, ४; ६, ९; काठ १३, ६[४]; १४, ३; १९, ४; २३, १०[४]; ३६, ५; ३९, १०; ¶क ३०, २; ३७, १[४]; शौ ११, १०, १७; १२, ४, १६; पै १३, ५, १८; १५, २३, ५; ६; १६, ८६, ७; –ती: ऋ १, १६४, १६; ३, ३१, ५; ५, २९, ५; ८, ६, ८; १४, ८; ९, ८७, ८; १०, १६९, ४; मा २९, ५; का ३१, १, ५; ¶तै ५, १, ११, २; ६, ३, ६, १; ७, ४, १७, २†; ५, १, १; २, १; मै १, ७, ३¶; ३, १६, २; काठ ९, १; २५, १; ४६, २; ¶क ८, ४; ३८, ४, †कौ २, ९९१; शौ ९, १४, १५†; १२, ३, २६; †२०, २८, २; ३९, ३; पै १६, ६७, ६†; –तीम् पै ९, ११, ४; –त्योः[e] तै ६, २, ६, ४¶; -त्याः मै ३, ६, ५¶.

√२अस्[f], अस्यति[g] ऋ २, २४, ८; मै ४, ७, ७¶; अस्यति ऋ ३, ५३, २२; ¶मै ३, २, ४[h]; ४, ४, ५; काठ २१, ७¶[h]; शौ १३, ७, १३; अस्यतः शौ १२, ४, १७; अस्यन्ति[i] शौ ५, १८, ९; अस्यन्ति शौ १२, ३, २९; पै ९, १८, २; अस्यसि[g] खि ४, ४, १; शौ १, १३, १; ११, २, २५; पै १६, १०६, ५; अस्यथ[i] ऋ १, १७२, २; शौ १, २६, १; ६, ६५, २; अस्यद् ऋ १०, ६१, ८; अस्यान् पै ९, १६, ५; अस्यतु ऋ १, ११४, ४; तै ६, २, ३, २¶; काठ ४०, ११†; अस्यताम् शौ १०, १, २३; पै १०, ११, ५; ८; १२, १; १६, ३७, ३; अस्य ऋ १, १०३, ३[j]; १२१, १०[k]; ३, ३०, १७; ६, ५२, ३; †अस्यतम् ऋ ७, १०४, २५; शौ ८, ४, २५; पै १६, ११, ५; अस्यत पै ९, ४, ७; आस्यत्[l] शौ ४, ६, ४; ६, ९०, १; आस्यन्[l] शौ ४, ६, ७; पै ५, ८, ६. असिष्यति तै ६, २, ३, १¶. अस्यते[m] शौ ५, १९, ५. [अधि-नि>न्यू°, अनु>न्वू°, अनु-प्र°, अप°, अपि>प्यू°, अभि>भ्यू°, अव°, आ°, उप°, नि>न्यू°, निर्°, परा°, परि>र्यू°, प्र°, प्रति>त्यू°, वि>व्यू°, सम्°, सम्-नि>न्यू°]

a) 'सन्तु' इति पठन् पाएडु. चिन्त्यः।

b) सं. छान्दसो दीर्घः (तु. ऋप्रा ९, ४७)।

c) 'आनिम्' इत्यनेन संयोजुकः पाठिकं किप. च मुष्याः मा. चिन्त्यः। अपलचणद्वैस्वर्याऽऽपत्तेः।

d) स्त्री. ङीप् प्र. उदात्तः (पा ४,१,६; ६,१,१०३)।

e) पूर्वोदात्तविसर्गिणामजन्य-परस्वरस्वरूप-भेदस्य शाखाभेदकत्वम् द्रसं. (पा ६, १, १७४; ८, २, ४)। तेनेह स्वरितः (वैतु. माउ. स्., तत्रैव स्थ. सती+ओः>°त्यो° इति संधिः)।

f) धात. दिवा. गतः क्षेपणार्थकतया प्रसिद्धिविशेषात् पृथक् निर्देशः द्र.। मौलिक. तु √१अस् इत्यस्यैव क्षेपणार्थे गमनार्थेपणमात्रदमेव भावे क्विबन्तो गाथा-ऽऽदुरान्तरक्रिया-बद्धस्य सन् पुनरन्तर्गतो यो क्विबन्तः गाथा. इत्येवं धातु. पुनरादधदेव्याऽपि मुख्यम्। एवम्. चैतद्गतिदेशेन समग्रस्यापि पाधा. दिवा. पृथक् निर्देशो ऽन्यथासिद्धायमानः सुधीभिः पर्यालोच्यतामिति दिक् (तु. टि. √१अस्, √१,२अस्)।

g) प्र. तिङ्ङाभिमाने श्यनि निस्वरः (पा ६,१,१९७)।

h) तु. मन्त्र. टि. अधि।

i) श्यनि तमार्थचतुर्थनिपाते निस्वरः (पा ६,१,१८६; १९७)।

j) तु. वें, PW. प्रभृ. च, वैतु. सा. <इदम्– इति।

k) तु GW. प्रभृ.; वैतु. सा. यथान्यो <इदम्– इति।

l) आडागम उदात्तः (पा ६, ४, ७२)।

m) √२अस् >अस्यते इति लोप-प्रस्तावोऽन्यथा-सिद्धः (तु. ZAL२०१)। अस्यार्थेऽभिमर्शनेऽपि मौलिक. √२अस् इत्येतस्यार्थस्य √२अस् इत्येतस्मादनन्येन-गमात् इति, इति यथेष्टार्थसंग्रहनिर्णयसद्भावोऽपि दिक्।

अ॒सन॑[a]– -नाय ऋ १,१३०,८, खि ४,४,४, शौ १, १३, ४, -ने ऋ १, ११२, २१ [°न- सम्°]
†असिष्यु॑त्[b]– -ष्यन् ऋ ६, ३, ५, मै ४, १४, १५
१अस्तु॒ स्ता॒[c]– -स्तम् मै ४, ४, ५ –स्तया शौ ५,३१,१२,–स्ता मै ३,८,१¶, –स्ता शौ १,१९,२, पै १,२०,२,७,८,७, –स्ताम् मै ३,८,१¶, शौ ६,५९,३,१२,२, ४७,४,५२ [°स्त– अभि>भ्यु°, निर्°,प्रति>त्यु°,वि>व्यु°]
अ॒स्तवे॑[d] मा १६,३, का १७, १,३, तै ४,५,१,२, मै २, ९,२, काठ १७,११, क२७,१, पै१४,२,५
अस्तवै निर्°
अस्तिका– नि>न्यु°
*अ॒स्तु– द्विपू टि द्र
अ॒स्तृ॑[e]– -०स्त मै १,२,५,–†स्ता ऋ १, ६१, ७, ७०, ६, ७१, ५, २, ४२, २, ४,४, १, २७, ३, ३१, १३, ३६, ६, ६, ३, ५, २०, ९, ६४, ३, १०, ४२, १, ८७, ६, १०३,३, ११३,३, मा १३, ९, १७, ३५, का १४, १, ९, १८,४, ३, तै १, २, १४, १, ४, ६, ८, १, मै २,७, १५, १०, ४, ४, १४, १५, काठ १६,१५,१८,५, क २५,६, २८,५, कौ २,११५३,१२०१, जै ४, १,६, शौ ६,९३,१$, ८, ३, ५, १९, १३, ४, ३४, ३$, २०, ३५, ७, ८९ १, ९५,४, १२७, ६$, पै ७, ४, ४, ११, ३,३$, –स्तार ऋ १,६४,१०, –†स्तारम् ऋ ८,९३,१, कौ १, १७५ २, ८००, जै १, १४, १, ४,२,३, शौ २०,७,१ –स्तु ऋ १,६६,४,१४८,४,१५५,२, ९,७७,९, –†स्तृभि ऋ १,८, ४, शौ २०,७०,२०, –स्तॄन् ऋ १०, ६४,८, –स्त्रा ऋ ८, ९६, २, काठ ९, १९†, शौ ११, २, ७, पै २ २५,४[2], १६,१०४,७, –स्त्रे शौ ६, ९३, २
अ॒सिष्ठ[f]– -ष्ठौ शौ ४, २८, २, पै ४, ३७, २
?अस्त्वा[g] पै ४, १४ ५ १६,६,६‡[h].
+अस्य उद्°, नि>न्य°, प्र°
अ॒स्यत्[i]– स्यत शौ ६, ९०, ३ पै १,३७,२ –स्यत्रय मा १६, २२, का १७, ३, १, तै ४, ५, ३, २, मै २ ९, ४, काठ १७, १३, क २७, ३ –स्यन् ऋ ४ २२,२, १०, ४२, १, १५८,१ शौ २०, ८९, १†, पै १, १०७ १ १०, १४, ८, ९, –स्यन्त शौ ६, ६६, २, पै १०, १३, ७,८, १४, १–६, –स्यन्तम् शौ ११, २,१७, पै १४, २,१, १६, १०५, ७ –स्यन्ति पै १०,१४ १०, –स्यन्तौ पै १० १३ २–६ ९, १४, ७ [°स्यत्- वि>व्य°]
अस्यन्ती– -न्ती पै १०, १३, १, १० [°न्ती– परि>र्य्°]
अस्यमान– प्रति>त्य्°
*अ॒स्– √१अस् द्र
*अ॒स– १असना–> -नाम् टि द्र
अ॒ संयत्[j]– -यत् शौ १८, १, १४
¶अ॒ सयत[k]– -तम् तै ५, २,१०, ६
अ॒-संयतात्मन्[l]– -त्मा खि ४, ९, ५
†अ॒ संयत्त[m]– -त्त ऋ १, ८३, ३, शौ २०, २५, ३
अ॒-सयाज्य[n]– -ज्या खि ३,१०[1],८
¶अ॒-सयु(क>)का[m]– -का तै २,५, ७, ५
¶अ॒-सरोह[m]– -हाय तै २ ५,११,२
¶अ॒-संशार[m]– -र मै ४,४,१०, रा[?] काठ २७,१, क ४२ १
¶अ॒ संशारुक– -का काठ २८, ९[1], क ४४, ९[1]

---

[a]) स्युटि ञित्-स्वरः (पा ६, १, १९३)।
[b]) धातुनिघाते विकरण-स्वर (पा ६,१,१८६)।
[c]) कर्मणि क्त प्र तरस्वरश्च (पा ३, १, ३)।
[d]) तवेन् प्र नित्-स्वरश्च (पा ३, ४, ९, ६, १, १९७)। *अ॒स्तु– इति तुमन्तस्य भावार्थस्य कृतो वा गत ...१ द्र (तुमुन् तुमन्तस्यैव द्वि१ स्यादित्यभिमत)।
[e]) तृनि नित्-स्वर (पा ३,२,१३५ ६,१,१९७)।
[f]) आतिशायनिक इष्ठन् प्र तुट् लोपो नित्स्वरश्च (पा ५ ३, ५५, ६, ४, १५४, १, १९७)।
[g]) [illegible]
[h]) 'अ॒स्त्वा' इति मूः (१०, ८७, ६) पाठ।
[i]) शतरि धातुस्वरेणैव नित्-स्वर (पा६,१,१८६ १९७)।
[j]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप कर्तरि <सम्√इ। या 'एतद्' इ यनेनाऽनुवादेन सताऽस्य विधेयतासम्बन्ध इति कृत्वा वि द्र [तु ...., ...] या 'असुम्। यत्' इति पदद्वय विभाज्यैव भावुक, ... गप्, अनुवादविधेयसम्बन्ध विपर्यस्यन् उप भावे निपा दुक (यतु टि उप), ... अन्तोदात्ततया धातुक (तु मूको एवदेश)]।
[k]) यस्व नापूटि द्र। उप स√१यम्+क्त प्र।
[l]) यस्व इत तु टि अ॒-कृतात्मन्–।
[m]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप ...।
[n]) यस्व नापूटि द्र। उप यत्। मुता ...अरः।

¶अ-संशि(त>)ता[a]- -ता तै २, २, ८, १

¶अ-संश्लिष्ट[a]- -ष्ट काठ ३४, ९, -ष्टा काठ २७, १[1], क ४२, १[1], -ष्टान् क ४२, १

अ-संसर्ग[a]- -र्गाय काठ १०, ११, १३, ३

°?अ-संसृक[b]-

?असमृक्त गिर्[c]- -रेम्य पै १६, १०६, १०

?असमृक्त-गिल्[d]- -ल्भ्य शौ ११, ७, १०

अ-संसृष्टि[a]- -ष्टया मै १, ४, १३

¶अ-संस्थित[a]- -त काठ २३, ९, ३०, १, क ३६, ६, ४६, ४, -तम् मै १, ८, ७, ३, ५, ४, शौ ६,५०,२३, -ता मै १,१०, ९, काठ २७, ५, ३६, ४, क ४२, ५, -ते तै ६, ३, १, ६

¶अ-संस्पृष्ट,ष्टा[a]- -ष्टा तै ७, ४, १, ४, -ष्टौ तै ६, ४, ६, ४

असकौ अदस्- द्र

?अ-स(क>)का[f]- -काम् ऋ ६, ६३, ८

अ-संख्यात[a]- -¶तम् काठ २७, ८, क ४०, १, -ता मा १६, ५४, का १७, ८, ८, मै २, ९, ९, काठ १७, १६, क २७, ६, -ता शौ १२, ३, २८.

अ संख्येय[g]- -यम् शौ १०, ८, २४, पै १६ १०३, १

°?अ-सच- नाउ नि द्र

अ-सचद्विष्[b]- -०द्विष ऋ ८, २०, २४

असच्छाखा- अ-सत्- द्र

अ-सजन्य[a]- -न्य मै १, २, १०

अ-सजात[a]- -त मा ५, २३, का ५, ६, २, मै १,२,१०, काठ १२,१

अ-सजा त्य>)त्या[i]- -त्या ऋ १०, ३९, ६

अ-संज्ञा[a]- ज्ञा शौ १२, ८, ७

¶अ-सज्ञान[a]- -नम् तै ५, ३, १, ४, -ने काठ २०, १०, क ३१, १२

अ-सत्[a]- -सत् ऋ ६, २४, ५, ७, १०४ १२[2], १३[1], १०, ५, ७,

[a]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) सस्व नापृटि द्र.। उप? तन्कृते एड नि द्र ।

[c]) रलयोरभेदे सति नाउ सन् तत एवाऽवधेयम् ।

[d]) उस कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)। पूप उत्तराऽवयवस्य ब्यु ? स-मुम्यानुपसृष्टे मति √वच् इत्यत्र वा (तु मा, ॥?), √मुन इत्यत्र वा [तु PW ॥ च (यद्योरयमभिमधि भभाव्येत)] √°मुच्(मौलिथ √पच् इत्यस्य पितृव्यभूत यद्र) इत्यत्र वा तन्मूलमभवाद् उत्तरकल्पद्वयेऽन्यतरथाऽपि °मसु मुक्त-इति स्थिते नैव मस्य वत्वे चाऽउभयस्यस्य वस्य लोपे चोत्तरयो सवर्ण-दीर्घे चप्रकृपसंपत्तिरिति यावत् [वैतु ता ४३ √स्वाद्> √मृद्+क्त इति कृत्वा °?सृक्त-(तु मुक्त-, विक्त-) इति स्थिते क>क्त इत्याद्याकस्माहृतिकविपरिणामाऽऽभागतोऽर्थाकृना स>क्त इत्याकारिका ससहतमन्यापत्तिरिति वदधिन्त्य (मौलिथ √स्वाद् इत्यस्य मुन्पूर्वेण √मद् इत्येमन्-मनभिना √°भाद् इत्यनेनाऽभेदनिपत्तेरनवगतेऽपि यथाकथचित् गत्माग्ते ममवति °?मुक्त-इत्यत्र दीर्घोऽनुपपन्ने))। यद्या मस्यस्य √°मुच्(मौलिय √मुर् इत्येतन्-मगोत्रस्य यद्र) इत्यस्य विस्तर द्र । कन्तमथ √वच् इत्यस्यतरनोगयो कल्पानमन्यन्न वर्धिर्धदेव पुन कल्पद्वय भवति। तत्र च तरतम्य विवेको नि र>)ल- इत्यस्य उप तत्पर्दत्तनिषयमरेयो भवति। तद् यथा। √मु इत्यस्य तरदनिगदनोर्गति गुणो तत्परतर्मुपेऽभिमते प्रथम कल्प स्वान्त निरर्-त्वदूपेऽभिमते बोध्य कल्प इति उभयथाऽपि उप क प्र उस (पा ३,१,१३५) इति दिक् (वैतु सा पचाद्यजन्तत्व ब्रुवाणोऽपार्थमस्वरविपरिणाम प्रस्तावुक)।

[e]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप स √स्था+क्त ।

[f]) सस्व नापृटि द्र । उप स्वरूपत गदेद । मम् √क्रम्+विट् प्र तत्राऽनुनासिकस्यानीयदार्घोऽऽकारान्तमितीव वा [६,२९ प्रमृ (तु दे [४,३] मा)]। सति (तु पना स्नायव) इत्यर्थाम (तु ॥॥ [२,४७३])। तदेतद् भूयोविमृश्य गन् यस्या अपि द्र ।

[g]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप स √स्था+यत् प्र ।

[h]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप उस यद्र। इह 'यथा वय युष्माक सचा भवामो यूय च मचद्विष इत्यादि' इताथाभिप्रयन्ती स्तोतृणां सख्यभिलाषया प्रसिद्धा भवथ' इतावाभिप्रयता स्तोतृणां सख्य-दाराधनपरमभिक कल्याणभावना प्राचरणिका स्यादिति कृत्वा दनि कादर इति दिक् (तु BW वैतु मा, PW GW °?अ-सच- इति पूप मति उस दर्शका, MW. रूपदयमायन् पराञ्चाऽनुप-)।

[i]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[j]) 'कुम्भ्यामन्' इति पा। 'कुर्तिन । अमन्' इति पद विच्छेदो भवति। तर्हि अर्धपाऽऽदयस्य 'हन्ति। अ। अ-मन्' इति विभक्तितया आद्योऽक्षरयस्य युवन्-त्वदर्शनम्। अत्र न गर्भेषु अपि मौनस्योऽपि पत्नी विनिम्। दन्ति दर्शन 'कुन्ति। का (<अ-मन्' इति विभक्तिनिमित्तो भवति (तु GW प्रमृ) तदर्थे तदर्थ-ऽऽदरवमात्रमत्र सुवच द्र ।

१२९, १, खि ४, ६, १०, ¶तै २, १, ५, ४, ५, ४, ६, ४, मै २, ५, ४¶, काठ ३१, २¶, क ४७, २¶, शौ ४, १९, ६, †८, ४, १२², १३, पै ५, २५, ६, †१६, १०, २², ३, -सत ऋ ५, १२, ४, ७, १०४, ८ᵃ, [१०, ७२, २, ३], खि ३, २२, १, मा १३, ३, का १४, १, ३, तै २, १, ५, ४²¶, ४, २, ८, २, मै २, ७, १५ ४, १, ३¶, काठ १६, १५, ३१, ७, ३८, १४, क २५, ६, ४७, २¶, शौ १, ३२१, जै १, ३३, ९, शौ ४, १, १, ५, ६, १, ८, ४, ८, ४, ८†, १०, ७, २५, पै ३, २, २, ६, ११, १, पै १६, ९, ८†, १५०, १, -सता ऋ ४, ५, १४, -सति ऋ १०, १२९, ४, तै ५, १, २, १¶, शौ १७, १, १९, -सते तै ३, ५, ८, १, ७, १, ११, १, मै १, ३, ३५, काठ २६, १२, २९, ५, ४१, २, क ४५, ६, -सन् ऋ ७, १०४, ८, मै ४, १, ३¶, शौ ८, ४, ८†, ११, ९, ३, पै १६, ९, ८†, ८२, ३

असती- -तीम्य शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

असच्छा(त्-शा)खाᵇ- -खाम् शौ १०, ७, २१

असत्त(त्-त)र,राᶜ- -र तै ५, १, २, १¶, -रा शौ ७, ८०, १, पै १, २१, १

ⁱअसन्म(त्-म)न्त्रुᵈ- -न्त्रात्ᵉ शौ ४, ९, ६

असन्मन्त्यᶠ- -न्त्यात् पै ८, ३, ६

अ-सत्युᵍ- -त्या ऋ ४, ५, ५ [°त्य- न°]

¶अ सत्त्रᵇ- -त्रम् तै ७, ३, ६, २, ८, १, ४, १, २, २, ३, ६, २

ⁱअ-सुत्वᶦ-

असन्ʲ- -स्न ᵏ खि ४, ७², ९ˡ, मै ४, २, ९¶, काठ ३४, ८¶, शौ ५, ५, ९ᵐ, १९, ३ पै ४, १४, ३, ६, ४, ९ᵐ, ९, १८, ९, -स्ना खि ४, ७², ९ⁿ, मा २५, ९, का २७, ९, १, तै ६, ३, ९, २¶, मै ३, १५, ८, ४, १, ७¶, १३, ४, काठ १६, २१, ३१, ४, क ४७, ४¶, शौ ५, ५, ८ᵒ, पै ४, १५, ३, ६, ४, ८, -¶स्नाम् मै ३, ९, ६

असन- √२अस् द्र

१असनाᵖ- -ना ऋ १०, ९५, ३ᵒ,

ᵃ) आसत इति सांहितिको दीर्घ ।

ᵇ) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

ᶜ) तरप पित्त्वाभिघाते स्वरेऽविशेष ।

ᵈ) वस (तु PW प्रभृ) गामस्व (पा ६, १,२२३)। गाधायिक प्राति द्र (तु नाउटि)।

ᵉ) सा अनु पै. (=नाउ) च य-प्रत्ययान्त पा भवति। यनि अपि नञ्-पूर्वं यम मध्यन्तोदात्त इति कृत्वा वा सभवेदित्यपि द्र । तथा मति उप °ⁱसन्मन्त्र- इति कम इति विवेक ।

ᶠ) तु नापृटि ।

ᵍ) यम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

ʰ) तत नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

ⁱ) यनि प्राति द्र [तु टि °सुत्व->-त्वम् (शौ १०, ४८, ३)]।

ʲ) ब्यु ! पाठ सुरगृ- (वट) इत्यस्य स्थाने धामादिषु प्र आदेशमात्र भवेत (पा ६, १, ६३)। मौलिक तु (√१अस् °क्षिपाणाम्>) °असृ-+(√सन् °सरणे>) °सन-(=स्थानि हित) इति स्थित (अग शरत्रादिवर्णान्तरत्वात् गमन नि कृत्वा) उस उपप्रजा (पा ६, १, ११९) अर्न नैव पूर्वस्य नवास्य भाव स्यात्। असृज्- इत्यादेशमात्र न वे सति च्यु किंचित् पार्थक्य भवतीति कृत्वा तन्निर्देश यद्र [वैतु WW. (१, १६२) उभे प्राति समेदुक]।

ᵏ) अलोप उदात्तनिवृत्तिस्वर. (पा ६, ४, १३४; १, १६१)।

ˡ) =शौ ५, ५, ९। 'असृन' इति तकारमध्य सुपा यनि सुबोध स्यात्। यद्वा (√तन्>) °तुन्- इति उप सत्यु °असर्जन्- इत्यस्य सनाभि सद् °असर्तन्- इत्यपर पर्यायभूत प्राति. इति कृत्वा नैव तत °अस्तन्- इत्यस्य जन्म द्र (तु एपृटि)।

ᵐ) तु पपा, PW WI प्रभृ. च, वैतु W आसुन्-> -स्न इति पाठुक.।

ⁿ) '-स्न' खि ४, ७, ९ इत्यत्रत्येन टि सविषयत्व द्र ।

ᵒ) -स्न शौ ५, ५, ९ इत्यत्रत्येन टि विषयसामान्य द्र ।

ᵖ) व्यु ! पाठ √१अस्+स्त्री युच्>अन प्र उस (पा ३, ३, १०७) इति गतन्तमात्र सद् भूयोविमर्शगद द्र (तु नाउद. टि)।

ᵍ) वा ! भाव इति च प१ सत् =असनायै इति च कृत्वा १मे पादे वा इति सा। एतदादि १४ पादस्तत्र अंतत् भाव सद् रुद्धि- इत्येतट्टिप्पणि HLR. । एतद् पत सत् तथेति PW. प्रभृ। वि सत् भाव सता रुद्धि- इत्यनेन सुश्रमिति तु प्रदेश (तु ऋ १०, १७८, ३)।

-नाम् ऋ १, १४८,४[a], १५५, ७[b]

°१२अस-ना- नापू टि द्र

अ-सनाभि[c]- -भि काठ २, ११, क २, ५.

¶अ सतत[d]- -त काठ २४, ८, क ३८, १

अ-संताप,पा[e]- -पम् शौ १६, ३, ६, -पे शौ ४, २६,३, ८, २, १४, पै ४, ३६, ६, १६, ४,४

¶अ-संतृ(मृ-तृण>)ण्णा[f]- -ण्णे तै ६, २, ११, २

†अ-संदित[g]- -त ऋ ४, ४, २, मा १३, १०, का १४, १, १०, ते १, २, १४, १, मै २, ७,१५, काठ १६, १५, क २५, ६.

†अ-सदिन[h]- -नम् ऋ ८, १०२, १४, काठ ४०, १४, कौ २, ९२१, जै ४, ६, ६

अ सदृश[i]- -शम् पै १, ७०, २

¶अ-सन्न,न्ना[c]- -न्न तै ६, ४, ५, ७, मै ४, ५,५, ७,४, -न्नम् मै ४,५,५, काठ २८, ७, क ४४ ७ -न्ना मै ४, ६, ७[2], ७, १,४, काठ २७, २, २८,७, क ४२, २, ४४, ७, -न्नात् तै ६, ५, ६, ५, ७, १, ८,५ -न्नौ मै ४, ५,७, काठ २७, २, क ४२, २

१अ-सपत्न[c]- -त्न शौ १, १९, ४

२अ-सपत्न,त्ना[j]- -त्न ऋ १०, १७४, [(१५९, ४) ४] ५, मै ३, २, ७¶, काठ ५, १, ३२, १[2], शौ १, २९, ५ १०, ६, ३०, १९, ४६, ७, पै १, ११, ४, ४, २३, ७, १३, ३, ११‡[k], १६, ४५, १, -त्नम् खि २, २, ४, ४, ५, २४, मा ९, ४०, १०, १८, का ११, ३, १, ६, २, मै २, ६, ६¶, काठ १५, ५, शौ ८, ५, १७[1], ९, २, ७, ८, १२, १, ४१, १९, १६, १, २७, १४, पै १०, ८, ४, १३, ३, १५, १६, २८, ७[2], ७६,६, ७, -त्ना ऋ १०, १५९, [४ (१७४, ४)] ५, मै ३, २, ७¶, †पै २, ४१,४,५ -त्ना मा ७, २५ का ७,१०, ३, तै ७, ३, ५, २९, शौ १९, १४,१, पै २, ७२, १, १६, १५०, ८, १५२, ५.

¶अ-सप्तदश(न>)शा[c]- -श्या तै ६, १, ६, ७, मै ३, ७, ४[l]

अ सबन्धु[c]- -न्धु खि ४, ५, २०, मा ७, २३, का ७, ६, २, मै १, २, १०, काठ २, ११, क २, ५ शौ ६, १५, २, ५४, ३, पै १, २०, ४, ६६, ४

¶अ सभ[l]- -भ तै १, ७, ६, ७

अ सम,मा[m]- -म ऋ ६, ३६,४, ८, ६२, २, शौ १२, ३, ३८, -मम् ऋ १, ५४, ८, १०,४७, ८, ८९, ३, -मा ऋ १, ५४, ८, ६, ६७, १, -मा ऋ २, १३, ७, १०, ७१, ७, -मानि ऋ ७, ४२, १

असम-रथ[n]- -थ मा १७, १७, का १६, ४,५, ते ४,४,३,१, मै २, ८, १०, काठ १७, ९, क २६, ८

अ समन,ना[i]- -ना° ऋ १, १४०, ४,७,५,३, -ने ऋ ६,४६,१३.

---

a) वि. गच् प्रायां- इत्यनेन सप सना सबद्धम् (तु मा, वैतु वें √२सम् इत्यत भाप इति, PW प्रभृ नस एव संप इति)।

b) गप गत् प्रति घोयुमान- इत्यनेन विशिष्टमिति कृत्वा °१२अस-ना- [°अस- (=√१अस्+अप् प्र)+°ना- (=√°ना [=√नी इत्येतत्-समार्थ]+क्विप् प्र) इति भित्ते उस उपप्रस्व (पा ६,२,१३९)] इत्यपर प्राति गभावेन (वैतु GW OR च घन्दस्तो विर्निमाणमिव गर् प्रति घोयमा न>)ना- इत्येव प्रकृति प्रत्यापादुक्ते)। तत्र परे प्रकृतस्य प्राति √२अस् इत्यत स्यु इत्यत (तु WW १, १२४) तत्रापि विशपाऽभाव द्र। √२अस् इत्यस्यापि सीमिप √१अस् इत्येतदर्थ तयापमाप्रवेन पर्यालितुं बेवात्।

c) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप दः।

d) सस्व सप्तृटि द्र। उप. स√तन्+घञ् उप्र। समो महाराज लोपाऽभाव (पामसा ६, १, १४४, तु स-तत-)।

e) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप स√तप्+घञ् प्र।

f) सस्व द्विपूटि द्र। उप स√तृद्+क्त प्र.।

g) सस्व त्रिपूटि द्र। उप स√दा(बन्धने)+क्त प्र।

h) वैकल्पिक निष्ठानत्वम् उस (पा८,२,५६)। शेष नापूटि द्र।

i) 'सदृश' इत्यस्य वि भवत्।

j) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप दः।

k) 'अहम्। अस्मि' इति द्विपादाऽन्यत्र ऋ. (१०, १६६, २) पाभ।

l) मिथ्यास्वरदुष्टत्वात् मूला.चिन्त्यः (तु टि अ सम्-)।

m) तस नञ्-स्वर [पा ६, २, २ (वैतु PW प्रभृ. बस इतीव विमृष्टा)]। उप दः।

n) बस पूर्वपद (पा ६, २, १)। उप. दः।

o) तु PW प्रभृ. वैतु १मे वत सा सु-समम्- इति उप इति पूर्व वचन स्वरपातुक।

अ-समर्ति[a]– -र्त्यै तै ३, ३, ८, २

अ-समष्ट[b]–

असमष्ट-काव्य[c]– -व्य ऋ २, २१, ४, ९, ७६, ४

अ-समाप्ति[d]– -प्तिम् ऋ १०, ६०, २, शौ ६, ७९, १[e], -प्तिपु ऋ १०, ६०, ५

असमात्यो(ति ओ)जस्[f]– -जा ऋ ६, २९, ६

अ-समान[g]– -न मा ५, २३, का ५, ६, २, तै १, ३, २, १[२], ६, २, ११, २[२], मै १, २, १०[२], ३, ८, ८[२]¶, काठ २, ५, ९, ११[२], १२, ३, ३, २५, ९[२], क २, ५[२], ४०, २[२], पै १, २०, ३

¶अ-समिध्यमान[g]– -न मै १, ६, ५

¶अ-समुद्रि(य>)या[g]– -या मै ४, ४, १

अ-समृद्ध[g]– -द्धा शौ १, २७, २, ३ पै २, ३१, २, ५

अ-समृद्धि[g]– -द्धय शौ १४, २, ४९, -द्धये शौ ५, ७, १, -द्धिम् खि २, ६, ८, पै १०, ११, ३, -०द्धे शौ ५, ७, ७, पै ७, ९, ६, -द्धै पै ७, ९, १

अ-संपृच्छान[g]– -नौ मै १, ४, २

¶अ-सम्प्रताप्य[h] तै ३, ४, १०, ४

¶अ-संप्रत्त[i]– -त्त तै २, ६, ९, २

*१अ-संबा(ध>)धा[j]– -धे मै ४, १३, ९

२अ-संबाध,धा[k]– -धम् शौ १२, १, २, -धा मै ४, १४, ११, -धे शौ १८, २, २०

अ-संभव[g]– -वात् मा ४०, १०, का ४०, १, १३

अ संभव्य[l]– व्यम् शौ ५, १८, १२, १९, ११ पै ९, १८, ७, १९, ५

?¶अ संभाव[m]– -वात् काठ ३३, ४

¶अ-संभिन्दत्[n]– -न्दन् तै ६, ४, १, १, मै ३, १०, ४, -न्दन्त काठ २५, ९, क ४०, २

¶अ-संभिन्न[n]– -न्ना तै ६, २, ११, २, -न्ने मै १, १०, १२, काठ ३६, ७

अ-संभूति[g]– -तिम् मा ४०, ९, का ४०, १, १२

¶अ-संभृत– -त. काठ २३, २, क ३५, ८

¶अ-संभेद[n]– -दाय तै ६, ४, १, १, मै ३, १०, ४, काठ २५, ९, क ४०, २

*अ-संभोजन[o]– -नात् खि ३, १०[३], २

*अ-संमित– यज्ञ-पुरुष[o]

अ-संमृष्ट[p]– -ष्ट ऋ ५, ११, ३, तै १, ३, ३, १, मै १, २, १२, काठ २, १३, क २, ७

¶अ-सयोनि– -नि काठ ८, ८, क ७, ३

?अ-सरत्[q]– -रन् शौ २०, १३६, ५

*असर्जन्–, *असर्तन्– असन्– > ऋक्ष टि द्र

अ सर्ववीर[g]– -र शौ ९, २, १४, पै १६, ७७, ४

---

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप सम् √*अर्द् +भावे क्तिन् प्र ।

[b]) सस्व नापूटि द्र । उप <सम् √१अश् यद्र ।

[c]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। ननु तस स्यात् स्वरेऽविशेषादिति मा भ्रमि। देवताऽऽराधनतत्परेण तद्गुणकीर्तनैकध्यानेन भाव्यमिति कृत्वा स्तोतुर् देवताऽभीष्टगुणहीनाऽधिकरणान्तरभेदवर्णनरुचित्वस्य दवीयोऽध्वगतिक्लेशमात्रफलस्याऽसभाव्यमानत्वात् (तु GW, वैतु PW MW च)।

[d]) सस्व द्विपूटि द्र । उप *?२समाप्ति– इति विप यद्र ।

[e]) इह उप *?१समाप्ति– इति भाप सत् मथु (तै ३, ३, ८, २) उप श्रूयमाणस्य *समर्ति– इत्यस्यैव नैप्र रूपान्तर ध्रुवयम् (तु. BW ; वैतु. भा. W प्रतयाता-दिनापि मन्त्री उप भार इत्यत्र समतौ)।

[f]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

[g]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[h]) सस्व नापूटि द्र। उप स-प्र √क्षै > क्षापि+ल्यप् प्र।

[i]) सस्व एपूटि द्र। उप स प्र √दा(दान)+क्तः प्र।

[j]) सस्व द्विपूटि द्र । उप यद्र । सुपा -सुबा- इत्यत्र स्वरो भ्रष्ट इव स्यात् ।

[k]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[l]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप स √भू+यत् प्र । वा किवि द्र ।

[m]) तस नञ्-पूर्व द्र । उप मूको सं-भव– इत्येव सत् यनि शोध-फल द्र (तु सटि)। उभयथाऽपि प्राप्त। उप भाप इति कृत्वाऽन्यतरथापि समाने निर्वाहे समवति तु शोधाऽनपेक्षा स्यात्। यस्थि. पा एव स्वारसिकत्वाच्च सटि पाका (६, १, ८३) सगमय्य 'भामीत्' इत्यस्य पदस्य यनि स्थाने स्थापनप्रस्तावोऽपि समानमनपेक्षित द्र ।

[n]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <स √भिद्।

[o]) बस इतीव दृवा सुपा यदन्तोदात्तो निरदेशि, तदुपेक्ष्यम् ।

[p]) सस्व. एपूटि द्र । उप. <स √मृज् द्र (वैतु GW प्रमृ क स्य <स √मृश् इति)।

[q]) 'असरत' 'असरन्' इत्यपि मूको । तद् सति साधनविशेषमायुज्ये सहकरणान्तराऽपेक्षाऽत्र द्र ।

१अ-सश्चत्[a]–
अुसश्चन्ती[b]– -न्ती ऋ ३, ५७, ६; ६, ७०, २; ८, ३१, ४.
२†अ-सश्चत्[c]– -श्चतः ऋ १, [१३, ६; १४२, ६]; ११२, २; २, २५,४; ९, [५७, १; ६२,२८]; [७३, ४; ८५, १०]; ७४, ६; ८६, २७; काठ ३८,१४; कौ २, ११११; जै ४, ७, ५; शौ ५, ६, ३; पै ६,११,४; –श्चतम् ऋ २,३२,३; –श्चता ऋ १, १६०, २; ७, ६७, ९; १०, ६९, ८.
अु-सश्चिवस्[d]–
†अुसश्चुषी– -षी ऋ ९, ८६,१८; कौ २, ५०४; जै ३,३९, ३.
अु-ससत्[e]– -सन्तः ऋ १, १४३,३.
अ-सह्य[f]– -ह्यौ कौ २, १२१९.
¶अु-साकमेध[g]– -धाः मै १, १०, १६; काठ ३६, १०.
अ-साद्[h]– -दाः शौ ११, १२, २४.
¶अ-सामन्[b]– -मा तै १, ५, ७, १; २, ५, ८, १.
†अु-सामि[i]– -मि ऋ १, [२५, १५; १०,२२,२]; ३९, ९; १०[2]; ६, १९, २; ३८, ५; १०, २२, ३; ७४, ३; ९६, ५; शौ २०, ३०, ५; –मिभिः ऋ १, ३९, ९.
अुसामि-शवस्[j]– -वसः ऋ ५, ५२, ५.
?असामे[k] पै १०, १, ३.
१असि[l]– -सयः खि ४, ५, ३३; शौ १०, १, २०; पै १६, ३६,१०; –सिः ऋ १०, ७९,६; ८९, ८; मै २, ६, ५¶; काठ १५, ४¶; –सिना ऋ १, १६२, २०; मा २५, ४३†; तै ४, ६, ९, ४†; काठ ४६, ५†; शौ ९, ५, ४; पै ५,१५,९; १६,९७,३; –†सिम् ऋ १०,८६,१८; शौ २०,१२६, १८; –सीन् शौ ११, ११, १.
असि-मुत्[m]– -मद्भ्यः मा १६,२१; का १७,२,५; तै ४,५,३,१; मै २, ९,३, काठ १७,१२; क २७,२.
*२अुसि– १,२असिक्नी–; २,३असित– टि. द्र.
१अुसिक्किका– एउ. टि. द्र.
२असिक्निका– २असिक्नी– टि. द्र.
१अुसिक्नी[n]– -ᳲक्नि शौ १, २३, १; पै १, १६, १; –क्नी शौ १,२३, ३; –क्नीः ऋ ७, ५, ३; शौ ८, ७, १; पै १६, १३,१; –†क्नीम् ऋ ९,७३,५; १०,३,१; कौ २, ८९६; जै ४,१३,९; –क्न्या[o] शौ ५, १३, ८; पै ८, २, ७;

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २,२) । उप. √सश्च् > १सश्चत्– यद्र. ।

[b]) स्त्री. नुम् [पा ७, १, ८१ (वैतु. L४६७√सश्च् इत्यभ्यस्तम् अदा. च धा. इह पश्यन् [तु. GW.] नुमं प्रति कृच्छ्रमापन्नः [यथा त्वत्राऽयं धा. भ्वा. भवति नाऽभ्यस्तश्च अदा. चेत्येतद्विस्तरः यद्र.])] ।

[c]) बस. अन्तोदात्तः [पा ६, २, १७२ (तु. मा. L४६७; वैतु. PW. प्रमृ. तस. इतीव मानुक्ताः स्वरतश्चोद्याः)] । उप. २सश्चत्– [=(√सस् > भावे) *सस्–+(√चत् > भावे वा कर्तरि वा) *चत्– इति कृत्वा बस. उपपस्व. (पा ६, २, १३९)] इत्यस्य परेः (मा. प्रमृ.) √सश्च् (स्रज्) इत्यतः [यथा. सनः (तु. WW २, ४७३)] व्यु. सत्यां १सश्चत्– इत्यनेन शत्रन्तेन सरूपेण संभेद्यमानस्यास्य मतो विमर्शः यद्र. ।

[d]) सस्व. द्विपूटि. द्र. । उप. √सश्च्+क्वसुः प्र. ।

[e]) सस्व. त्रिपूटि. द्र. । उप. √सस्+शतृ-प्रत्ययः ।

[f]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १६०) । उप. √सह्+ कर्मणि यत् (पा ३, १, ९९) ।

[g]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[h]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२) । उप. यद्र. ।

[i]) सस्व. एपूटि. द्र. । उप. यद्र. । वा. किवि. द्र. ।

[j]) बस. पूरप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

[k]) अतीव दुरूहः संस्करणान्तराऽपेक्षः पा. भवति ।

[l]) पाप्र. √*१अस्+इः प्र. पाउ. (४, १४०) प्रस्व. भ्वादेशाऽभावश्च द्र. (तु. असु–) । यनि. धा. आर्यशानः √*अर् इत्यस्य ६ठं प्रभेदं प्राहुः द्र [तु. हि. कसि, पंजा. कहि; वैतु. पाउना. (गपू) प्रमृ. √२अस् इत्यतः व्यु. इच्छन्तश्चिन्त्याः (क्षेप्तृकरत्रियोगमहत्त्वतदेषणार्थस्या- संबन्धादित्यभिसंधेः), WW. (१, १३४; ३२४) मूलतः यनि. धा. सनाभेः सतः √*अंस् इत्यतः व्यु. ब्रुवाणः प्रकृतेऽनुनासिकोपयोगाऽभावतश्चोद्यः] ।

[m]) मतुप् प्र. उदात्तः (पा ६, १, १७६) ।

[n]) व्यु.? पाप्र. २असित– इत्यस्य स्त्री. ङीपि प्र. क्नादेशः (पावा ४, १, ३९) । मौलिय. १अ+*सिक्नि–[=विप. <*सिक्नि– (=[दीप्तौ √*सिच् > भावे] *सिच्–+ [दीप्तौ √*कन् कर्तरि *१कनि–>] *?किनि– इति कृत्वा तस. सामस्व. [पा ६, १, २२३])] इति कृत्वा तस. नञ्-स्वरः (पा ६,२,२) । ततः स्त्री. ङीपि स्वार्थिके कॆ प्र. पूर्वस्य ह्रस्वे (पा ७,४,१३) सति नैप. *?असिक्किका– इत्यस्य सनि. विपरिणामः द्र. [यस्य पाप्र. अनुपादः ङीष् प्र. उसं. (पा ४,१,४०) इति कृत्वा सुवचः] । यद्वा *२असि–(तु. टि. २असित–)+*२क्नि– (=मात्र.) इति कृत्वा बस. पूरप्रस्व. द्र. (पा ६, २, १) ।

[o]) अर्धर्चपरान्तस्थ 'जाला दासी असिक्न्याः'

-क्न्या सि ५, १५, ६, शौ २०, १३०, २[a], -क्न्याम् ऋ ४, १७, १५, ८, २०, २५, शौ १२, २, २०

२असिक्नी[b]– -क्न्या ऋ १०, ७५, ५

१अ-सित[c]– -ताय तै ७, ४, २२, १, काठ ४५, १, –तेषु काठ ४०, ४

२असित[d]– -त ऋ १, ४६, १०, पै १, ६७, ४[e], –तम् ऋ ४, १३, ४, ५१, ९, मा १९, ८९, का २१, ६, १०, तै ३, २, २, २, मै ३, ११, ९, ४, १२, ५[f], काठ ११, १३[f], ३८, ३, शौ १, २३, ३[1], ११, २, १८, पै १, १६, ३, ४, १८, ५, २४, २[2f], १६, १५, ५, १६, ३, १०५, ७, –तस्य शौ १, १४, ४, ६, १३७, १, पै १, १५, ४, ९०, १, ८, ७, ८, ११, ७, ४, –ता[g] शौ ५, १३, ५, पै ८, २, ५, –तान् पै ८, ७, ५, –तानाम् पै ८, ७, ३

असित-ग्रीव[h]– -व मा २३, १३, का २५, ४, १.

असित-ज्ञु[i]– -ज्ञवे तै ७ ३, १७, १; काठ ४३, ७

असितज्ञू[j]– -ज्ञू शौ १२, १, २१

‡असित-वर्ण[k]– -र्णा तै ३, १, ११, ४

*असिता(त-अ)ञ्च्–

असिताची[l]– -चीम् पै १५, १८, ३

३असित[m]– -त मा २४, ३७ का २६, ८, २, तै ५, ५, १०, १¶ १४, १, मै २, १३, २१ ३, १४, १८, काठ ४७, ४, शौ ३ २७, १, ६, ७२, १, पै ३, २४, १, –तम् शौ १०, ४, ५, १३ –तस्य शौ ५ १३, ६, पै १, ४४, १ ८ २, ४ –ता शौ ६, १३७,

---

इति पाद सु-शोध द्र.। एस्थि प्रकृतस्य रू प१ सत उरु-(गु<) कूलाया. (तु पै ८, २, ७) इत्यनेन समानाधिकरणता भवति (तु पाएडु मूको, W च वैतु L ३६८ तृ१ इति वदश्विन्त्स वा अस्पष्टत्वात्)।

[a]) 'असिद्या, असिद्या' प्रमृ भूयास पाभे भवन्ति (तु सटि)।

[b]) व्यु[2] नापू सहपाद् विवेकार्थं पाप्र पक्ष ङीप् प्र ङस (पावा ४, १, ३९)। मौस्थि अपि ६अ+*सिक्नि– [=कस भाप (यत्र उप अपि *२कुनि– इत्येतज्ज सत् माप द्र [तु नापूटि])] इति कृत्वा बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। तस्य च स्त्री नापू टि दि एव *२असिक्निका– इत्येव सत नैप्र. यनि विपरिणाम इति प्रथम कल्प द्र। *२असि–+*१क्नि–(=विप) इति कृत्वा तस सासस्व (पा ६, १, २२३) इति चोत्तरे कल्पे विशेष इति दिक् [वैतु. WW (१, ३२४) स्वरभेदमविवेचुक]।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप <√सि बन्धने यद्र।

[d]) व्यु ? सस्व नापूटि. दि स्यातामिति कृत्वा उप १सित– दीप्तितदन्यतरपर्यायभूत चित्र– इत्येतत्-समाभि सत् (दीप्त्यर्थ √*सृ>) *सिर–+[√तृ> (भावे वा कर्तरि वा) *तर–> *त्र–> *त–>] *त– इति स्थिते तस. सासस्व (पा ६ १, २२३)। इति कृत्वा मौस्थि *सित्र– इत्येतच्च सत् नैप्र यनि विपरिणाम द्र (तु पञ्चा चित्र)। न सम्-मूलं न कृत-ये [तु GW. PW. च <√अस् इति, WW (१, १२४) सम-पर्यायम् *२असि– इति कृत्वा तद्वि-स्तरकरस्तत्कारोपजन इति (गस्थि अपि WW परकीयत्वेन सङ्केतिताद् अनवद्यनार्थात् [अस्मदीयात् √१अस् इत्यनैव समावेशयन्वे सति √*भृ इत्येतज्जात् √*भस् इत्यत नैप्र प्रादुर्भूतात् सत०] √१अस् इत्यत एव भस्म-पर्यायभूतस्य *२असि– इत्यस्य व्यु सुवचा स्यात्। ततश्चोक्तप्रकारेण व्युत्पन्नस्य सत ३सित– इत्यस्य प्रकृतेन प्राति नैव कोऽपि साक्षात् सबन्धोपलम्भ इति दिक् [वैतु MW]) तु टि १असिक्नी–]।

[e]) यद्यपि मुपा स्वरो नाऽऽह्नि तथाप्यर्थत सामान्येनाऽऽद्युदात्तवर्गेणाऽभिसबन्ध स्यादिति कृत्वा रू इदमत्र निरदेशि (वैतु शौ ६, १३७, ७ यत्र असिता इति प्र३ अन्तोदात्त श्रूयते)।

[f]) '(अग्नि। तत्। नाम) असि। तम्' इति वा पदविभाग स्यात्।

[g]) प्र३ द्र [वैतु W.,B प्रमृ २असित– इत्यस्य स१ इति (तु सस्थ टि अलीक–>-का)]।

[h]) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र।

[i]) सस्व नापूटि द्र। उप पाप्र ज्ञानु–>ज्ञु– उस (पा ५, ४, १२९ उ)। मौस्थि तु ज्ञानु– इत्येतत् सजन्मन सतो *ज्ञनु– इत्यस्य बस स्वरपूर्वमक्रमज कायसंकोच यद्र।

[j]) स्त्री. ऊङ् प्र ङस (पा ४, १, ६७)। तत्-स्वर।

[k]) सस्व द्विपूटि द्र। उप यद्र। विशिष्ट इद ऋ (१, १६४, ४७) पाभे।

[l]) तु टि अभ्या(भ्य्>)ची–।

[m]) व्यु ? [तु टि. २असित– यदनु १अ+३सित– इति

२; ३, —तान् शौ ७, ५८, १, —ताय शौ ६, ५६, २, १२, ३, ५५

४॰असित॰— —ताय काठ २२, ११, क ३५, ५

असिन्व,न्वा॰— —न्वम् ऋ ५, ३२, ८, —न्वा ऋ १०, ८९, १२

असिन्वत्॰— —न्वन् ऋ २, १३, ४, ७, ३९, ६, ८, ४५, ३८, १०, ७९, २

असिन्वती— —ती ऋ १०, ७९, १

असिर॰— —रेण ऋ ९, ७६, ४

असिष्ठ—, असिष्यत्— √२अस् द्र

?असीय॰ पै ८, ७, ४

असु॰— —सव मै ३, ६, ६¶, शौ ८, २, २६, १८, ३, ६२, पै १६, ५, ६ —सवे मा २७, ३०, का २४, १७, १, मै ३, १२, ११, काठ ३५, ८, १०, क ४८, ८, ९, शौ १९, ४४, ४, पै १५, ३, ४ —सु कौ १, ४६६‡[8], —सु ऋ १, ११३, १६, १६४, ४, १०, १२१, ७, मा ८, ५८, १८, २, २७, २५†, का ९, ७, ६, १९, २, २, २९, ४, ३†, तै ४, १, ८, ६†, ४, ९, १, ७, १, २, मै २, ११, २, १३, २३†, ३, ४, ४¶, ४, २, १¶, काठ ७, १३¶, १८, ७, २१, १०¶, ४०, १†, क २८, ७, शौ ५, १, ७, ६, ५३, २, ८, १, ३ ९, १४, ४†, पै १६, १, ३, ६६, ४†, —सुना मै ४, २, १¶ शौ ६, १०४, १ ८, १, १ पै १६, १, १, —सुम् ऋ १, १४०, ८, १८२, ३, २, २२, ४, १०, १२, १, १४, १२, १५, १, ५९, ७, मा ८, १९, १९, ४९†, का ९, ३, ५, २१, ४, १†, तै २ ६, १२, ३† मै १, ३, ३८ †४, १०, ६, १३, ४, काठ १, १२, ४, १२, ७, १२² १६ २१, २१, १२, ३७, १३, १४, क ३, १०, जै १, ४८, ६† शौ २, १०, ८, ५, २९, ५ ३०, १, ७, २, १, ८, १, १५ २, १, †१८, १, २९, ४४, २, १३ पै २, ८०, २, ३, ९, ११, २, ३, १३, १, १०, ९, १०†, १३, ९, ६, १६ २, ५ ३, १, —सून् शौ ६ १०४, १,

स्थिते सम अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) इति वा *२असि-+*त-(तु गपू ११११) इति स्थिते तस सामस्त्व (=शाप्र तस उपप्रस्व) इति वा द्र (एतस्य चोत्तरकल्पस्य नापू वस इति विवेक स्पष्ट स्यात्)]।

[b]) सुगा स्वराऽङ्कणाऽभावाद् आद्यन्तोदात्तविवेकस्याऽसुलभत्वाद् अत्र पृथङ् निर्देश द्र । ननु हि अनुदात्त भवति तद्विशिष्ट चाऽन्तोदात्तमिति विमिश्राऽनङ्कित-स्वराणि द्र प्रकरणाऽनुसंधानतो विविच्याऽऽद्यन्ताऽन्यतरोदात्तवर्गीयतया न निर्दिष्टानीति । उच्यते । नायमैकान्तिक इव विवेक उपलभ्यते यत् सर्वं हि अनुदात्त तद्विशिष्ट चाऽन्तोदात्तमिति । तद् यथा । शौ ६,११७, २, ३, इत्यत्र हि ऋरि सद् अन्तोदात्त श्रूयते । ऋ ८, २०, २५ इत्यत्र च नदात्मके तद्विशिष्टेऽप्य् अभिप्रेतस्य आद्युदात्ता श्रुतिर् भवति । एतस्य अङ्कित-स्वराणां च प्रथम वाच्यस्वरूपतो विवेक कर्तव्यस्तदनुगतेषु चोत्तरम् अनङ्कितस्वराणि च विविच्य यथाऽन्वय निर्दिश्येरन् । एतच सर्वं सविस्तर सोदाहरणं च वैप एव अवगतं स्याद् इति कृत्वाऽत्रैवावमानमैवर्गेण मन्यमहेऽत्र निर्णीतोऽस्त्यन्ति द्र ।

[c]) तस पर्व हिसु उस (पा ६, २, १६०) अन्तोदात्त । तत्र सिन्व- <√*सिन्व् कर्मणि यत् [तु वै, द, ११८ ९१, ११११ (२,४४४) √सि इत्य परस्मिन् स्तु दर्शना वेदु … √२अस् इत्यत्र प्राति वर्तुक (वैतु अ-सुन्व्- इत्यत्रान्य दत्तर पद)]।

[c]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप नापूर्दि द्र ।

[d]) √१अस्+किरन् प्र उस नित्-स्वरश्च (पाउ १, ५२, पा ६, १, १९७)।

[e]) ' भेषजी, मसीय विषदूषणी' इत्येव मौलिकी श्रुति समाश्रयेत । प्रथमपादान्ते यत् सुपा यत् अकारि, तदुपेदस्म्, छन्दोभङ्गाऽऽपत्ते ।

[f]) स्तु । √*१अस् > असु- +(√*मर् > *मर्- > *म्र- > *मु- > *वु- >) *वु- इति स्थिते वस इति कृत्वा पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १) सति उप विन्स्वर मत् नैव *उ- इत्येव विपरिणत स्यात् । पाश्च दर्शि धा आर्षधातुकत्वेऽपि सुभावाऽप्रयोजक उन् प्र. नित्स्वरश्च (पाउ १, १०, पा ६, १, १९७) इति सुवचम् । [वैतु पाउना पाउवृ (१,१०) √२अस् इत्यतोऽयोग्य-मिव सती स्तु श्रुवती] । ननु दर्शि धा कस्मादोऽशार √*अर् इत्यस्य कल्पनस्य प्रभवस्य स्वाभाव्यं इति । असुरस्य परवाच्यमभिधानात् १म: प्रश्नयं (दृ) प्रभेदा च द्र. मताम्नायुर्नाश्चीपात् प्रमेनो वा √*अर् इत्येन सुवचं सत् वस (तु √१अस् , दद-ऽऽदस्यादि सस्मस्त्व द्र., वैतु GW आ अर्थे-मत्रा० √१अस् इत्य स्तु …)।

[g]) 'असुम्' इति पृ (२, १२, ४) पर्व ।

१२,२,५५, १८,२,२७, –०मो शौ १९, ४४, ४, पै १५,३,४, –सो काठ ७, १३, शौ ११,९, १६, १८, २, २४, पै १६, ८३, ६[a]. [°सु– अदब्ध°, अमृत°, अरिष्ट°, गत°, नष्ट°]

असु-त(प>)पा[b]– -पा शौ १९, ४९, ७

†असु-तृप्[c]– -तृप ऋ १०, ८२, ७, ८७, १४, मा १७, ३१, का १८, ३, ७, तै ४, ६, २, २, मै २, १०, ३, काठ १८, १, क २८, २, शौ ८, ३, १३, १०, ५, ४९$, पै १६, ७, ३, –तृपौ ऋ १०, १४, १२[d], शौ १८, २, १३, पै १०, ९, १०

असु-नीत[e]– -ताय शौ १८,२,५६

असु नीति[f]– -ति शौ १८, ३, ५९; –ातिम् ऋ १०, १२, ४, १५,१४, १६,२, मा १९, ६०, का २१,४,१०, शौ १८,१,३१, २, ५, –०ते ऋ १०,५९, ५ ६

¶असु-मत्[g]– -मान् मै ४, २, १.

असुमती– -तीम् पै ५, १०, १०

?असुड्मती[h] पै ९, १६, ३

अ-सुत[i]– -त ऋ ७, २६, १, पै २, ३९, ३, –तात् ऋ ६, ४१,४, –ातानाम् ऋ ८, ६४, ३, कौ २, ७०६, जै ४, ८,१, शौ २०, ९३, ३ [°त– सुत°]

अ-सुन्वत्[j]– -न्वत ऋ १,१०१,४, ५, ३४, ६, ८, ६२, १२, –न्वता ऋ ४, २५,७, ५, ३४

५, १०, ४२, ४, –न्वताम् ऋ [१, ११०, ७, (७, ५९, २)] –न्वन्तम् ऋ १, १७६, ४, मा १२, ६२, का १३,५,१, तै ४, २, ५, ४, मै २, ७, १२ काठ १६, १२, क २५, ३, पै ५, २७, ६

†अ-सु(न्व>)न्वा[j]– -न्वाम् ऋ ८, १४, १५, शौ २०, २९, ५

असुन्व (क>)का[k]– -का पै ५, २७, ७

अ-सुम्न[i]– -म्ना मा ३५, १, का ३५, ४, १

१असुर[l]– -०र ऋ १, २४, १४, १५१, ४, १७४, १, २, २७, १०, २८, ७, ४, २, ५, ८, १९,२३ ९०,६, १०,९६,११,

[a]) मूको असौ इतीव श्रूयमाण पा मौस्थि विमृश्य ।
[b]) उस थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। उप मूलविभुजादिषु उस (पावा ३,२,५) क प्र । स्त्री पित्वा-भिहते टापि स्वरेऽविशेष द्र । यत्त्वत्र सा नञ्-पूर्वस् तस इति विकल्पेन व्याख्यत् तत्तदीयाऽनध्यवसायस्य सूचक सत् लक्षणतोऽपि नितराम् असत् द्र । नञ्-स्वरा-पत्ते (पा ६, २, २)। ननु मूको मूल प्रति वैकृतभूय-स्त्वोपलम्भाद् यथालक्षण स्वरोऽत्र श्राव्येतेति चेत्। न। प्रथम तावत् मूको आद्युदात्तत्वपोषकमेव साक्ष्य नोपलभ्यते। अथापि यद्युपालप्स्यताकिञ्चित्करमेवा-ऽभविष्यत्। प्रथमस्य कारकोत्तर-कृत्-प्रकृतिस्वरत्वपरस्य तदीयस्याप्यविकल्पस्य नैर्मूल्यापत्तेश् चोद्यस्य ताद-वस्थ्यादिति यावत्। यच्चेह WR असु-तप– इति श्रावयितु-मिच्छत , तद् अर्थवत् सदपि तदुपज्ञमात्रत्वाद् अप्रमाणम्।
[c]) उस क्विबन्त कृत्-स्वर (पा ६, २, १३९)।
[d]) 'असुतृपा' इति यत् GW पिपठिषेत्, तच्चिन्त्यम्।
[e]) बस पूपस्व (पा ६, २, १)। उप भावे वा स्यात् पूप समानाधिकरण वि वा स्यात् पर निपातितम् (पा २, २, ३७)।
[f]) सस्व नापूर्द्र । यत्तु सा ऋ. (१०,५९,५प्रमृ) अमुना नीति(=नेतृ) इतीव तस व्यवृणोत्, तन्मन्दम्, कारकोत्तर-कृत् प्रकृतिस्वरापत्ते (पा ६, २, १३९)।
[g]) मतुप पित्त्वानिघाते स्वरेऽविशेष ।

[h]) संस्करणाऽन्तराऽपेक्ष सुपा । अ शुम्भती– इति शोधो विमृश्य ।
[i]) तस नञ्-स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।
[j]) तस चार्वादिषु उस (पा ६ २,१६०) अन्तोदात्त । उप <√°सुम्व् कर्तरि यद्र । यद्वा भावे द्र । तथा सति बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) स्यात् (तु अ सिन्व–)।
[k]) स्वराङ्कणाऽभावेऽनिर्देश्याऽनुबन्ध क्षेपार्थे क प्र द्र (पा ५,३,७४)। नञ्-समासस्य पूर्वविप्रतिषेध उस (पामवा ५,१,११९)। तदभावे प्रत्ययार्थस्याऽसङ्गते ।
[l]) व्यु ? येऽप्यस्यार्थो भवन्ति (तु NW), सर्वेऽपि √°१असु>°असु– इत्येतन्मूलकतया सुवचा इति कृत्वा मौस्थि °असु–+(√°वृ>)वर–[=बस पूप-प्रस्व (पा ६, २, १)] इत्यस्य सत नैप्र यनि विपरि णाम सभाव्येत [तु पाप्र उरन् प्र इति व्यवहारः (पाउ [१, ४२], दे [१, १०], वैतु पदे या [३, ८] दे [गपू.] च असु–+रः प्र मत्वर्थ इति वा, असु–+र– [<√रम् वा √रा वा] इति अ यद् तौ स्वरतश्चिन्त्यौ [उभयथाऽप्यन्तोदात्तप्रसङ्गादिति यावत्] दे [गपू.] १अ+°सुर–[<√°सुर तुदा] इति कृत्वा नञ्-स्वर , PW प्रमृ च √१अस् इत्यस्य प्राणिस्वपर्यवसायि॰था ॥ ॥ [१, ६८] च तस्यैव सानुनासिकाक्रमस्य सत सुमतिपरया वृत्त्या तत्तदर्थपत्ति व्याख्यायुक्ता सत

९९, १२; १३२, ४; तै १, ५, ११, ३; ६, ६, ४; ३, १, ११, १; मै १, ४, ३; ८¶; ४, १०, ४; १४, १७; काठ ५, ६; ४०, ११; कौ २, ७६२; शौ २०, १२, १; –रः ऋ १, ३५, ७; १०; ५४, ३; १३१, १; २, १, ६; ३, ३, ४; ५, १५, १; २७, १; ४२, १; ५१, ११; ८३, ६; ७, ३०, ३; ५६, २४; ८, ४२, १; ९, ७३, १; ७४, ७; १०, ११, ६; ७४, २; मा ८, ५५; २७, १२; ३४, २६†; का ९, ७, २; २९, २, २; ३३, १, २०†; तै १, ३, १४, १†; ३, १, ११, ७†; ४, १, ८, १; ४, ९, १; मै २, १२, ६; ४, १४, १४; काठ ८, १२¶; ११, १२; ११†; १८, १७; ¶२५, ४; ८; २६, १; ३१, ८¶[१]; ३२, ६¶; ३४, १४¶; ¶क १, १९†; ७, ७; २९, ५४; ३९, १; ४०, १; ४; ४२, २; ४४, ४; ४७, ८[१]; शौ १, १०, १; ४, १५, १२†; ५, २७, १; ८, ६, ५; १८, १, २३†; पै १, ९, १; ९८, १; ५, ७, १०; ८, १२, ५; ९, १, २; १०, ३, ६; १६, ७९, ५; –रम् ऋ ५, ४२, ११; ७, २, ३; १०, ५६, ६; मै २, १०, ३¶[१]; शौ २०, ११५, १०; –रस्य ऋ १, ११०, ३; १२२, १; १२६, २; २, ३०, ४; ३, २९, १४; ३८, ४; [५३, ७; (७, १०३, १०) १०, ६७, २]; ५६, ८; ४, ५३, १; ५, ४९, २; ६३, ३; ७; ७, ६, १; ९९, ५; ८, २०, १७; १०, १०, २; ११, ६; ९२, ६; ११८, ३;

१७७, १; मा १३, ४४; ३३, २२†; का १४, ४, ७; ३२, २, ५†; तै ३, २, ११, ३†; ४, २, १०, ३; मै २, ७, १७; ४, १२, ५; १४, १२; काठ १६, १७; ३७, ९†; कौ १, ७८†; जै १, ८, ६†; शौ ४, ८, ३†; ६, ७२, १; १८, १, २†; १९, ५६, १; २०, ९१, २†; पै ३, ८, १; १८, ५; ४, २, ३†; १५, २३, १; –रा ऋ ७, ६५, २; ८, २५, ४; –॰रा ऋ १, १५१, ४; ७, ३६, २; –राः ऋ १, ६४, २; ८, ९६, ९; १०, १२४, ५; मा २, २९; ३०; का २, ७, १; २; ¶तै १, ५, ९, २; ७, १, १; ३; ३, ३[२]; २, ३, ७, १; ४, १, १: ३; ३, १; ५, ४, १; २; ८, ५; ११, ९; ६, १, ५; ३, २, २, २; ३[२]; ३, ७, २; ४, ६, १; २; ५, २, ८, ३; ३, ३, १[३]; ११, १; २; ४, १, १; ७, ३, १; ६, २, १, ५; ५, ३; ७, ४; ११, १; ३, १, ४[२]; १०, ६; ४, ६, १[२]; १०, १[२]; ३; ४; ११, १; ५, २, २; ६, ४, ४; ९, १[२]; ७, २, ५, ४; ¶मै १, ४, १०; १४; ६, ३; ९[१]; १०; १३[२]; ९, ३[१]; ८[४]; १०, ५; १५[१]; ११, ९[२]; २, १, ११[२]; ३, २; ५, ३[१]; ९[२]; ३, २, १[१]; ७[१]; ४, १; ७; ६, १०[१]; ७, १०; ८, १; ३; ५; ८; १०[२]; ९, १; १०, ५[१]; ६[२]; ४, १, ६; १०; १२; २, १[१]; ३[१]; ११; ३, ४[१]; ५, ५; ६[१]; ६, ३; ४[१]; ८; ७, ४; ६; ७[१]; ८, १[१]; काठ ६, ७[१]; ८, १; ८; ११[१]; १५; ९, ११; १५[१]; १०, ७[१];

१०[२]; १२, २[२]; ३; १३, ४[४]; ५; १४, ९[२]; १९, १०; ११; २०, ६[२]; १३[४]; २३, ७[४]; २४, ९[१]; १०[२]; २५, २; ६[१]; ९[२]; २६, १०[४]; २७, ८[३]; ९[२]; २८, ४; ९; २९, १[४]; ३०, १[२]; ७[३]; ३१, ४; ८[१]; ९[२]; ३२, ७; ३४, ५; ३५, २०; ३६, ९; ३७, ११; १२[४]; १४[२]; १६[२]; ¶क ४, ६[२]; ६, ६; ७, ३; ८, १[३]; ३; ३०, ८; ३१, १; ८[२]; १५[४]; ३६, ४[४]; ३८, २[३]; ३[२]; ५[२]; ३९, ३[१]; ४; ४०, २[१]; ४१, ८[४]; ४४, ४; ९; ४५, २[४]; ४६, ४[१]; ४७, ४; ८[१]; ९[१]; ४८, १८; शौ २, १, ३; ६, १०८, ३; १०९, ३; ८, १३, १; ४; १०, १०, २६; ११, १२, १५; १९, ६६, १; पै ६, २, ६; १६, १०९, ६; १३५, १[१]; १५०, ५; –॰राः ऋ ८, २७, २०; –राणाम् ¶तै १, ५, ७, ६; ९, २; ७, १, ५; ४, ६; २, ३, ७, १; ४, ३, २[१]; ५, १, १; ८, ५; ६; ११, ८; ३, ४, ६, १; ४, ३, ११, ३९; ५, ४, ७, ४; ६, २, ३, १; ४, ३[१]; ५, ४; ४, १०, १; ६, ११, ५; ¶मै १, १०, १६[१]; २, ३, २; ७; ४, १; ५, ९; ९, १९; ३, २, ६; ४, १; ६, १; ८, १; ३[४]; ५[१]; १०, ५; ४, १, १०[१]; २, १[१]; ९; ३, ४; ६, ३; ७, ५; ७[१]; ८, १; काठ ७, ६; ९, १५; १०, ७; १२, २[१]; ५; १०; १३, ४; १९, ११[१]; २०, ६; २४, १०; २५, २; ६; २७, ८; ३१, ८[१]; ३४, ४; ३६, ९; १०; ३७, ११; १४; ३९, १०; ¶क ५, ५; ३१, १[१]; ८;

उप. बोल्पांसी का प्रति मैनमुद्रिताः)]।

*) 'असुरः' इति ऋ. (१०, ८३, ५) पामे.।

३८, ३, ५, ३९, ३, ४७, ८², कौ २, १२१९, शौ ४,२३, ५, ६, ७, ३, ८६, ३, १००, ३, १०, ३, २, ६, १०, १९, १३, १, पै १, १०६, ४, ४, ३३, ५, ७, ३, ९, ४, १, १६, ४३,२, ६३, २, -रान् ऋ १०, ५३, ४, १५७, ४, खि २ १४, ११, ¶तै १, ६, १०, २, ११, ६, ७, १, १, ३, ८, २, २, २, ६, १, ४, १, २³, २, १, ६,१, ३, ३, ३, ७, १, ४, ४, १, ६, २², ५,१,१०, ४ ४,६,४, ६, २, २, ७, ३, २, ३, ८, १²,३, ७, १, १०,५, ६, ९, १, ७, ३, १, २, ७, १, ५, २५, २, ¶मै १, ४, ७, १४, ६, ४, ६², ९, ३⁴, ५, ६, १०, ५², १५, २, ७, २, ५, ३, ९, ३, २, १², ३, ७, ४, ७, ६, ६, ८, १, ४, ५, ४, १, १०, १२, २, १², ५, ६, ६, ३ ९, १४, ११, काठ ८, ४¹, ५, ९, ११⁴, १४², १५ १०, ७², १३, ३, ४³, ५, १९, ७, १०, २१, ४, १०, २३, ८, २६, १, २७, ८², २८, २-४, ६, २९, १, ६, ३०, १, ३१, ९, ३२, १, ५, ३⁰, २०³, ३६, ९, ३७, १४, ¶क ६, ९¹, ७, १, २९, ८, ३०, ८, ३१, ११, ३६, ५ ३८, ५ ४०, ४,४४, २-४, ६, ४५, २, ७, ४६, ४, ४७, ९, ४८, १८², शौ ४, १९, ४, ६, ७, २, ८, ५, ३, ९, २४, १३, १, ९, ७, १७, १८, १०, ३, ११, ११, ७, ७, १२, १, ५, †२०, ६३, २, १२४, ५, पै ५, २५, ४, ९, २५, १४, ११, ५, ११, १६, २०, १, २७, ३, ६४ २, ७७, ६, ७, १३५, १, १५३, ७, -राय ऋ ५, १२, १, ४१, ३, ९, ९९, १, १०, १२४, ३, कौ १, ५५१†, जै १, ५६,३†, शौ ५, ११, १, १३, ७, १४, पै ८, १, १, -रे ऋ १०,९३, १४ -रेण पै ४,२०,२, -रेभ्य ऋ ८, ९७, १, ¶तै २, ५, १, १, ६, २, २, १, ७, ३, ७, १, ¶मै १, ६, ३, ९, ८², ३, ३, १,९, ४, ७, ६, १, ८,३, काठ १०, ९, १२, ३, २१, ४, ९, ३७, १६, ¶क ३१, १९, कौ १, २५४†, जै १, २७, २†, शौ २, २७, ३ ४, ६, ६५, ३, १९, ५६, ३, २०, ५५, २†, पै १, ८९, १, २, १६,२, ३, ४१, ४‡*, ३,८,३, ४,१८, ४, ७, १२, ८, -रेषु ऋ १०, १५१, ३, ¶तै ६, ३, ७, २, ६, ११, ५, ७, ३, ९, १, ¶मै ३, ६, ८, ४, २, ३, ७, ५¹, ¶काठ १३, ५, ३७, १४², -रै ऋ १, १०८,६, १०,८२, ५, मा १७, २९†, का १८,३, ५†, ते २,४,२, ३⁵, ४,६,२, ३†, ¶मै १, ७, ९, ४, ४, ९, काठ १०, १०²¶, १८, १†, क २८,२†,पै ५,२६,९ [°र-देव°]

आसुरु[b]- -र ऋ ३, ३९, ११,[५,४०,५, ९] ¶तै २,१, २, २, ६, ९, ४, ¶मै २, १,५, ५,२, ३, ८,१०, ४,१,१०, २, ९, ५, ७, ८, ३, ¶काठ ११ ५, १२, १३, २७, २, २८ ४, -¶रम् तै २, ५, ११,१ ६,९, ५, -रस्य ऋ ५,८५,५ शौ ३, २२, ४, -रात् मा १९, ३४, २०, ६७, का २१, ३, २ २२ ७, १, मै ३, ११, ४, ७, काठ ३८,२,९, -†रे ऋ १०,१३१, ४, मा १०, ३३, २०, ६८ ७६, का ११, १०, ३, २२, ७, २$, १०, मै ३, ११, ४ काठ १७, ११, ३८, ९², शौ २०, १२५,४, -रै पै १५, १८,१

आसुरी[c]- -री मा ११, ६९, का १२, ७, ४, तै ४, १, ९, २, मै २, ५, ९ ७, ७ ३ १, ९, काठ १६, ७, शौ १, २४, १, २, ७, ३९, २ पै १, २६,१,२, -री शौ ८,५,९, पै १६,२७,९, -र्यां[d] मै २ ५,९

असुर-क्षयण[e]- -णम् शौ ११,११, १०, १२, १३.

असुर-क्षिति[f]- -तिम् शौ १० ६ १२-२८, पै १६, ४४, ५-७

असुर-घ्नु[h]- -घ्नम् ति २, ४, १

असुर-त्वु[i]- -त्वम् ऋ [३ ५५ १-२२, १०, ५५, ४] मै ४ २, १², -त्वा ऋ १०, ९९, २

[a]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५९, ४) पाभे ।

[b]) तस्येदमित्यर्थे अण् प्र (पा४.३,१२०)। तद्-स्वर ।

[c]) स्त्री डीप् (४,१,१५) नित्यादि पाने स्वरेऽविशेष ।

[d]) स्वरितः (पा ८, २, ४) । स्पष्टोऽयम् इति कृत्वा ... यत्र मुता यदि यु-स्थाने इ (तु टि १असुर->-री-)।

[e]) भाग स्तुस्वत्व इतु प्रप्र (पा ६,१,१९१,२,११९)।

[f]) यस पूर्वप्रस्व (पा ६, २, १)। उप <√क्षि इते।

[g]) 'क्षतिम्' इत्यपि क्वचित् मूको पा ।

[h]) उस उप कर्तरि पाथादि-स्वर (पावा ३ १,१ पा ६, २, १४४)।

[i]) भाव त्व प्र (पा ५,१,११९)। तद्-स्वर । ... तत्र देवानाम् असुर-त्वस्य अपगात् सुर त्वस्य ...

¶असुर-ब्रह्म- -ह्माभ्याम् काठ २७, ८; -ह्मौ काठ ३०, १[२]; क ४६, ४[२].

असु -माया[a]- -यया शौ ३, ९, ४; पै ३, ७, ५; -या मै ३, १, ९¶; -ये मै ४, ८, १¶.

¶असुर-योनि[a]- -निम् तै ५, २, ८, ४; काठ २०, ६; क ३१, ८.

¶असुर-लोक[a]- -कः, -कम् मै १, ११, ९; काठ १४, ९.

°असुर-वैर-

असुरवैरि[न्][b]- -रिणे खि ७, ३, २

असु -हन्[c]- -घ्नः। ऋ ६, २२, ४; शौ २०, ३६, ४; -घ्ने ऋ ७, १३, १; -हणम् काठ ३९, ५; -हा। ऋ १०, १७०, २; कौ २, ८०४; जै ४, २, १०.

¶असुरघ्नी[d]- -घ्नी मै ४, १, ६; काठ ३१, ४; क ४७, ४.

१असुर्य,र्या॑[e]- -०र्य ऋ २, २३, २; १०, १०५, ११; -र्यैः ऋ ८, १०१, १२; मा ३३, ४०; का ३२, ३, ११; काठ ३४, ३¶; कौ २, ११३९; जै ४, ३, ३; शौ २०, ५८, ४; -र्यम् ऋ २, २७, ४; ३३, ९; ३, ३८, ७; ५, १०, २; ६६, २; ६, २०, २; ३०, २; ३६, १; ७४, १; ७, ५, ६; ६५, १, ९, ७१, २; मा ८, २४; का ९, ४, २; तै १, ४, ४५, १; २, १, ११, ५†; ९, १, ७, ४¶; मै १, ८, ३¶, ४, ७, ४¶; ११, २†; १२, १†; काठ ४, १३; ६, ३¶; ११, १२[२]†; २९, ७¶, क ३, ११; ४, २¶; ३०, ५¶; पै १, १०९, ३; -र्यस्य ऋ २, ३५, २; ७, २२, ५; काठ १२, १५; कौ २, ११४९; -र्या ऋ १, १६७, ५, १६८, ७; ७, ९६, १; ¶काठ २५, ८; ¶क ४०, १; -र्याणि ऋ ४, ४२, २; १०, ५४, ४; -र्यात् ऋ १, १३४, ५; -¶र्यान् मै १, ३, ३९; काठ २४, १०; क ३८, ३; -र्याय ऋ ४, १६, २; ७, २१, ७; [६६, २; ८, २५, ३]; १०, ५०, ३; जै ३, ५४, ८; शौ २०, ७७, २; -¶र्यौ मै ४, ६, ३.

°२असुर[f]-

°असु(र-र>)रिका[g]-

असुरी[h]- -र्यः। मै १, ६, ३.

°१३असुर[i]-

°असुरिक[k]-

२¶असुर्य,र्या॑[l]- -र्यैः मै १, ६, १०; काठ १३, ८; -र्यम् मै ३, ६,

---

णान् सुर- इत्यवाङ्कनं प्राति. भवन्त् आमासिकत्वप्रतिश्रुतीतीवाऽभिसंदधाना अर्वाञ्चः PW. प्रभृ. द्र. (तु. १असित-)। अत इह 'स्वतल्म्याम्' (पामवा ५, १, ११९) इत्यस्याऽवमराऽभावो नञ्-समासाऽभावादिति दिक्। ननु विरुद्धार्थप्रतीतिर् मा भूद् इति देवानां प्रसङ्गे नञ्-समासो न स्याद् राक्षसानां प्रसङ्गे त्वनुपपत्त्यप्रसङ्गात् तादृशो नञ्-समासोऽनुमन्येतेति चेत्। न। सुर- इत्यस्य सुरा- इत्यतोऽन्यत्र श्रवणस्य नितरामनुपलभ्यमानत्वात् तादृश्या अनुमतेः प्रागितरत्वकैमुतिकत्वादिति यावत्।

a) पस. मागम्व. (पा ६, १, २२३)। उप. यद.।

b) मत्वर्थे इनिः प्र. तत्स्वरश्च (पा ५, २, ११५)।

c) उस. क्विबन्त-हन्-प्रम्व. (पा ६, २, १३९)।

d) स्त्री. ङीप् उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा ६, १, १६१)।

e) तद्धिते यति तित्-स्वरः (पा ६, १, १८५)।

f) मौलिस. °२असु-यत्- [=उस. थाथादि-स्वरः (पा ६, २, १४४)] इति विशेषे सति १असुर- इत्यत्र निर्दिष्ट दि. एवाऽभिप्रेरया। एउ. म्यु. कौर.द्र. (तु. एउ.टि.)।

g) नाउ. म्यु. नेव. औपविकं द्र.।

h) पाव. १असुर- इत्यतः ङीपः क्वच. (पा ४, १, ४१) यथेदृशाभ संभवत्यपि मौलिप. स्त्री. तदनुज्यमानस्येकारस्य स्वरभावाऽभावतो यथायोगं मूलशब्द-मस्वरविस्वराऽन्त्याऽकारस्थानितया प्रतिपत्तेरिदं कल्पना-गौरवमिह लब्धाऽऽदरमिति दिक् [तु. टि. १असुर->आसु(र>)री->-र्यौ (मे २, ५, ९)]।

i) जमि स्वरसंक्रमः (पा ८, २, ४)।

i) नाप्र. सत्यपोरन्योन्यं स. विषयभेदे सत्यप्यर्थतः सजातीयत्वं भवति। तयोरुभयोः प्रकाशगाहित्यवति तात्पर्यात्। प्रकृतं तु प्रकाशराहित्यवति तात्पर्यात् ततो विजानीयं द्र.। एवमर्थतः सिद्धेऽपि विवेके व्यु स्वरस्य च विषये संदेहो भवति। तथाहि। यनि. उम. थाथादि-स्वरः स्यात् (पा ६, २, १४४)। उप. च नाप्र. सकृत् सद् भावे वा कर्तरि वा <√पृ काष्ठादने (वैतु. नाप्र. सरुपदोः उप. कर्तरि <√°पृ<√मृ) इति स्यात्। यद्वा तस. नञ्-स्वरेण °१४असु-सुर- इत्येवं वा निर्देश्यम्, यत्र उप. (√°पृ प्रयोगे>) °सुर- इति भाव. द्र.। नाउ. म्यु. चैतत् कौर. द्र.।

k) स्वार्थेऽर्थविशेषे ठ>इकः प्र.उसं. (पा ५, ३, १२०)। तत्स्वरः। मौलिस. नाउ. म्यु. कौर.द्र. (तु. °१असुरिक-)।

l) नेव. वर्णविपरिणामे सति स्वरसंक्रमः (पा ८, २, ४)। यद्वा पाव. एव. वा भाव. वा यति प्र. तित्स्वरः (पा ६, १, १८५)।

६[१९a], काठ ३४,२, –र्या मै १, ८,६ ३,६,६, काठ ८,१, क ६, ८,–र्या मा४०,३,का४०,१,३
*१४अ-सुर- नापू टि द्र
असुरिक- *१३असुर- द्र
असुरिका- *२असुर- द्र
१,२असुर्य- १,*१३असुर- द्र
¶अ-सुवर्ग्य[b]- -र्ग्ये तै ५, ५, ३,२, –र्ग्यम् तै ५,२,१०,७, ५,४,४
*अ-सुषिर[b]-
¶असुषिर-त्व[c]- -त्वाय मै ३,१०,२

अ-सुष्वि[b]- -ष्वीन् ऋ ४, २४, ५ ६,४४,११, –ष्वे ऋ ४,२५,६
अ-सू[d]- -सूम् मा ३०,१४, का ३४, ३, १, -स्वम्[e] ऋ १,११२,३, १०, ६१, १७, शौ ७, ३६, ३
असू-सू[f]- -स्व[g] शौ १०, १०, २३, पै १६, १०९, ३
*अ-सूतक- नाउ व्यु श्रौप द्र
असूतिका[h]- -का शौ ६, ८३, ३, पै १, २१, ४
?असूपधि ?अस्मथत्व° ि द्र

*असूय[i]-
√असूय् नाउ. व्यु औप द्र
असूयत्[j]- -यन् ऋ १०,१३५,२
असूया[k]- -या पै ४ २४, ३[l]
?असूयेकप्स्तु[m] पै ४, २४, ३
अ-सूर[n]- -रे ऋ ८, १०, ४
*?असूरिक[o]-
?१असूर्य[p]- -र्यम् मै ३, ६ ६[२q]
असूर्त[r]- -र्तम् शौ १०, ३,९, पै १६, ६३, ८, –र्ते ऋ १०, ८२ ४, मा १७, २८, का १८ ३ ४

[a]) तु सस्थ टि अ-सूर्->?असूर्य->-र्यम्।
[b]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।
[c]) 'वा छन्दसि' (पामवा ५, १, ११९) इति प्रस्व बाधित्वा नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। वस्तुतस्तु भावप्रत्ययान्ततया निष्पन्नेन सता नञ स च त स्वरश्चेत्येव सुवचम्।
[d]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२) । उप √सू(प्राणिप्रसवे)+भावे क्विप् । यद्वा तस उप कर्तरि क्विबन्त चार्वादिषु उस (पा ६, २, १६०)।
[e]) स्वरसक्रमात् स्वरित (पा ८, २, ४)। शाखाभेदेन रू यण्-भावाऽभावौ द्र ।
[f]) पपा अवग्रहाऽभावो भवति। तेनाऽभ्यस्तीभावमिव स्वार्थिक नञ्पूर्वमिति सभाव्य PW प्रभृ एतत् =नापू इत्यभिसदधिरे। यथा यनि पक्षेऽवग्रहाऽभावो नोपपद्येत,एव परपक्षेऽप्य् अभ्यासहस्वाऽभावो धा मूर्धन्यादेशाऽभावश्च नोपपद्येयातामित्युभयो पक्षयोश् चोद्यदुष्परिहरत्वसामान्यात् प्रकरणाऽनुसधानतोऽन्यतरपक्षपरिग्रहो निर्णीयेत । एष्विध• वशाया सामान्येनाऽस्व सत्या सू-भावोदये श्राविते सत्येव तद् गर्भश्रुतिरुपपद्यत चमत्कृति-सहकृता च भवेद् इति युज्येतैव समासपक्ष इति मत भवति (तु W)। यनि अ-सू- इत्यस्य नञ्-युक्तस्यैव पूर्वपदीभाव इति उस क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६ २,१३९)।
[g]) स्व कृते तु एपूि ।
[h]) बस समासान्ते कपि कात्पूर्वस्याऽकारस्येत्त्व ह्रस्वान्तेऽन्त्यात्पूर्वीय स्वरश्च (यक पा ५, ४, १५४, ७, ३, ४४, ६ २, १७४)।
[i]) स्यु १ पाप्र असु- इरयतो बयप ताद् वा यगन्ताद् वा नाभा गत (पा ३, १, २७, पाम ३ १, १३) पचाद्यच्त प्राति द्र (तु ि √यमु्)। मौरिथ तु १असुर->१असुर्य- इरयत नेत्र यनि विपरिणाम द्र (तु माशब्रा १, २,५,४)। नाउउ व्यु श्रौप द्र ।
[j]) शतुर्निघाते तुदा विकरणस्य स्वर (पा ६,१,१८६)।
[k]) स्त्री भावे अ प्र टाप् च (पा ३, ३, १०३)।
[l]) पा ? तृ१ सत् लुप्तैकयकार सभाव्येत (तु नाउ टि)।
[m]) पा ? 'असूया (=असूयया) एकपस्तु' इति पदद्वय स्यादिति तत्पर शोध द्र (पञ्चपन्मातृत्वादेकपद्विषयाऽसूयेत्यभिसधि) । अधिकाक्षरनिविवर्तिषाप्रयोजित यनि पा विकार द्र ।
[n]) बस अन्तोदात्त (पा ६,२,१७२)। उप यद्र ।
[o]) *असुरिक- इत्यत्रत्य ि द्र ।
[p]) २असुर्य- इत्यत्रत्य टि द्र
[q]) एव किल मूको (तु सि)। प्रकरणतस्तु *१३असुर्->२असुर्य- इत्यस्य रू द्र । एवमप्यन्यतरत् किवि (=मक्तम् इत्येतत्सकक्षम्) अन्यतरच कप इति विवेक द्र।
[r]) व्यु ? *अस्वूर्त- [=(√१अस् [<√*अस् (तु २असि-, पजा अस्]>) *अस्-(=भाप धूलिपर्याय)+(√वृ>)*वूर-[भाप (=वूर->ऊर- इत्यत्र तु *वूर्णा->ऊर्णा-, पजा [*वुर्णु->*उर्णु->]उन्नु) इति कृत्वा *अस्वुर्-इति तस सासस्व (पा ६,१,२२३) सति (√तृ>)त्र-(भाप) इत्यनेन बस पूपप्रस्व (पा ६, २,१)] इत्यस्य (धूलिधूसरितवचनस्य सत) नैप्र यनि विपरिणाम स्यात् [तु टि असूर्ति-, *सुवुर-, सूर्त-, *सूर्ति-, शौ (१०, ३, ९) च यत्त एतन्निगमान्तरेऽपि रजस्- इत्यस्यैव वि भवतीति स्पष्टम् वैतु या (६,१५) प्रभृ असु- इति पूप ? (तु दे [४, ३], स्क, दु, सा [ति, का] उ म), √ईर इत्येतत् क्तान्त सत् उप चेति श्रुत्वा सृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८) अभावतधोया, नञ्-पूर्वे बस वा (तु सा [ऋ.]) तस वा (तु PW, GW, ORN, AH, MW) इति

असूर्ति[a]- -र्त्या तै ४, ६,२,२; मै २, १०,३; काठ १८,१; क २८,२.
¶१असूर्य- अ-सुर- द्र.
२अ-सूर्य[b]- -र्ये ऋ ५, ३२, ६.
असृज्[c]- -सृक् ऋ १, १६४, ४; खि ४, ५, १४; ७, १, ६; मै ४, २,९[2]¶; काठ ३४,८[2];१२; शौ ४, १२, ४; ५; ९, १४, ४†; पै ४, १५, ३; ७, ११,४; १६, ६६, ४†; -सृग् पै १५, २३, २; -सृजाम् पै ८, ७, ८; -सृता[d] तै ७, ४, ९, १¶.
¶असृक्-त्व[e]- -त्वम् मै ४, २, ९; काठ ३४, ८.
असृक्-पावन्[f]- -वानम् शौ २, २५, ३; पै ४, १३, ६.
असृङ्-मुख[g]- -खः मै ४, ९, १९; -खान् शौ ११, ११, १७.
¶असृगादा[h] पै ९, ६, ६.
¶असृत् असृज्- द्र.
¶अ-सृष्ट,ष्टा[i]- -ष्टः मै १,६,६; -ष्टम् मै ४, २, ९; -ष्टाः मै १, १०, ५; काठ ३५, २०; क ४८,१८; -ष्टान् पै २, १५, ३S.
अ-सेन्य[j]- -न्या ऋ १०, १०८, ६.
¶अ-सोम- -मः काठ २७, ४; क ४२, ४.
¶अ-सोमप[i]- -पाः मै १,४,६; काठ २६,९[2]; क ४१, ७[2]; -पैः काठ २६, ९[2]; क ४१, ७[2]; -पौ तै २, १, १०, १; मै ४, ६, २; काठ १३, ६; २६, ९; २७,४; क ४२, ४.
¶अ-सोमपीथ- -थः काठ ११,१०.
¶अ-सोमयाजिन्[i]- -जी तै २, ५, ५, १[2].
¶अ-सोम्य- -म्यस्य काठ ५, २.
असौ अदस्- द्र.
¶अ-स्कन्द[i]- -न्दाय तै १, ५,८,५; २, ५, ८, ६; ५, ६, ८, ४; ७, ६, ५; ६, ३, ८, १; ३; ४, ५, २; मै ४, १, ३;१०; काठ १३, १०; १९, ४; २३, ३; २५, ४; ३१, २[2]; ८; क ३०, २; ४७, २[2].
°अ-स्कन्दयत्- मस्कन्दी(क>)का[k]- -के पै १५, १८, ७.
अ-स्कन्न[i]- -न्नम् मा २,८; का २, २, २; ¶तै २, ६, १, ७; ६, ३,८, १; ३; ४, ५, २; मै ¶१, ४, १२; ३, १०,२; ¶४, १,२; २, १४[2]; ¶काठ ६, ३; २३, ३; ३१, १; ३२, २; ¶क ४, २; ४७,१; -¶न्नाः मै ३, १०, १; ४, ५, ५[2].
¶अस्कन्न-त्व[i]- -त्वाय मै १, ८, ३; ३, ४, ७; ८, १०; ९, ७[2]; ४, ५, २, ८, ९.
¶अस्कन्न-हविस्[i]- -विः तै १, ६, ८, २.
अ-स्कम्भन[h]- -ने ऋ १०, १४९,१.
¶अ-स्कृधोयु[m]- -यु ऋ ६,६७,११; ७, ५१, ३; -युः ऋ ६,२२,३; शौ २०, ३६, ३.
१अस्त- √२अस् द्र.

---

[a]) सूर्त- (√सृ इत्यतो वा [तु. पाम.(८,२,६१),सा.(ऋ.), PW.] √स्तृ इत्यतो वा [तु. ORN., GW, NW.]) इति उप.चेत्यपि स्वरतोऽसाधु वचः। बस.अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२) तस.च आद्युदात्तः (पा६,२,२) स्यादित्यभिसंधेः]।

[b]) स्पु.! °अस्पूर्ति- (=उप. °स्रि- इत्येव नापू. विशेषः) इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्यात्। ननु द्विमितीदं नापू. पृथक् प्राति. इति [वैतु. सा. (तै. इथ.) 'भूतानि' इत्येन समानाधिकरणं सत् पनि. इ. नापू. न.द्वि१ इति]। 'असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते' (ऋ १०, ८२, ४) इत्येतस्य मौलिकस्य सतः पा. स्थाने प्रकृतस्य पा. पर्यायान्तरमात्रकामिप्रायेणेति। तथमिति। यथा तत्र 'असूर्ते' इति स१ सद् रजसि इत्यस्य वि. भवति (वैतु. भस्प. सा. प्रभृ. एकारान्तं पुं. प्र१ सद् अव्ययः इत्येतन्-समानाधिकरणमिति), तथैव '(रजसो) विमाने' इत्यनेन स१ सता 'असूर्ता' (=°र्तौ) शब्दस्य अकारो मानपेक्षो पुंवद्भावश्च (पा ७, १, ७४) इति (तु. टि. °सूर्ति-, निषत्त-)।

[c]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. द्र.।

[c]) (√१अस्>)°अस्-+(√सृज्>)°सृज्-(भाप.) इति स्थिते नैप्र. एकसकारलोपे सति बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) द्र. (तु. टि. असृत्-)।

[d]) सृक्त-, सृक्न- इत्येतदीयाऽऽभागवन्यः ज्>स् इति विपरिणाम इति (तु.L५२१) पा, पृथक् प्राति. इदम् (उप. √सृ>भाप. °सृत्- इत्यंशमात्रे असृज्- इत्यतो विशिष्टं मतेन सम्भु) इति वा विमृश्यम्।

[e]) भावे त्वः प्र. (पा ५, १, ११९)। तत्-स्वरः।

[f]) उप. वनिबन्त-कृत्-स्वरः. (पा ६, २, १३९)।

[g]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. द्र.।

[h]) आदिस्वरबलीयं प्राति. स्वरूपतश्च अन्वयतश्च विमृश्यम्।

[i]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. द्र.।

[j]) तस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १५६)। उप. द्र.।

[k]) तस. उप. तद्विकारणं च द्र.।

[l]) तु. टि. असुमिर-न्व-।

[m]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. स्कृधोयु- द्र. [तु. अन्यतः दे. (४, १) अन्. चान्यतः WH. (२, ५९०) च उप. विनिगमका अपि पुरा. संमताः]।

२अस्त[a]– -स्त.[b] पै ५,३०,७, –स्तम् ऋ १, ६६, ५, ११६, ५, २५, १३०, १, ३, ५३, ४, ६, ४, १६, १०, ३४, ५ ५, ६, १[२], ३०, १३, ६, ४९, १२, ७, ३७, ४, ६, ८, [३, २३, (७४, १४)], ९१, १, ९, ६६, १२, ९७, ८, १०, १४, ८, २८, १, ३४, १०, ८५, ३३, ८६, २०, २१, ९५, २, ४, १३, १११, १०, खि १, २, १[२], ३, १९, १, ५, २२, ६, मा ३, ४७, १५, ४१[३]†, का ३ ५, ४, १६ ५, २३[१]†, तै १, ८, ३, १, मै १, ६, २, ७[२], १०, २, २, १३, ७[३]†, काठ ७, १४, ९, ४, १७, १८†, ३९, १४[३]†, क ६, ३, ८, ७, †कौ १, ४२५[१], २, ९, ४६७, १०८७[३], †जै १, ४१, ७[३], ३, १, ११, ३४, २, ५३, ८, शौ ४, १५, ६, १०, ८, १६, १४, १, ४३, २, १३, २९†, १८, ३, ५८†, †२०, १२६, २०, २१, पै १, ७२, २, ४, २६, १†, ५, ७, ३, ८, १५, १२, १६, १०२, ५, –स्तां‡[c] कौ १, ४५९ जै १, ४८, ३, –[?]स्ता मै ३ ८, १‡[d], –†स्ते ऋ ७, १, २, काठ ३९, १५ कौ २, ७२४, जै ३ ५९, १७

अस्त-क[e]– -कम् खि २, ९, ५ शौ २, २६, ५, पै २, १२, ५

अस्त-ताति[f]– -तिम् ऋ ५, ७, ६

अस्तम्[g]

अस्तमि(म् √इ)

अस्त-युत्[h]– -यते[i] शौ १७, १, २३, –यन् शौ ९, १०, ५, पै १६, ११५, २, ३

अस्तमि(म्-इ)त[j]– -ताय शौ १७, १, २३

अस्तमे(म्-ए)प्युत्[h]– -प्यते[i] शौ १७, १, २३

अस्तमी(म् √°ई)क्[k]

अस्तमी(म्-ई)क[l]– -के ऋ १ १२९, ९

[a]) व्यु[?] पाप्र √१अस्+तन् प्र उस न्वादेशाभावश्च (पाउ ३, ८६)। नित्स्वर (पा ६, १, १९७)। यनि. एव यथा च स्वामित्वविशिष्टोपवेशनाऽर्थक सन् √आम् इत्यस्य च √°निश् (तु २निष्कृत–, नीड–) इत्यस्य च सनाभिरिति कृत्वा √°अर् इत्यस्य रत्तार्थस्य ७मस्य प्रभेदस्योक्तार्थतावैशिष्ट्येन तदवान्तरप्रभेदतया सुवचस्य सत कायविस्तर स्यात् [वैतु दे (३, ४) भू-गति-दीप्त्या(सि श्रा)दान-त्तेपणानामन्यतममर्थमपेतुक सन्ननिर्णीतवचा, सा (ऋ १, ६६, ५) प्रभृ त्तेपणार्थम् √२अस् इत्येतमुपयुञ्जाना, WW (२, ३३४) √°नस् इत्यत व्यु पश्यस्तदादिनकारलोपमिव सकेतुक सश्चिन्त्य (मौस्यि अकारादथ नकारादेश्च धा समानमूलभूतस्य √°अर् इत्यस्याऽननुनासिकादितया सानुनासिकादितया चोच्चारणाद्वैस्वाभाव्य तदधीनश्चान्यतोऽकारादेशाऽन्यतो नकारादेश्च धा पारिणामिक प्रादुर्भाव इति कृत्वा तयो परस्पर मानाभ्य न तु जन्यजनकभाव इत्यभिमधे)]।

[b]) पा [?] 'इहैवाधिनोर् अस्त स्यात्' इत्येव तृतीय पाद सुन्शोध, चकारोपक्रमथ त्रुटिताक्षरयुग्मथ ४थ पादो भूयोविमर्शमह द्र।

[c]) 'अुम्नम्' इति ऋ. (१, ११०, १) पाभे।

[d]) 'अस्था' इति वाङ्च (८,९६,७) पाभे। यस्थि अपि गुणा भिन्नो भर्वति। 'अस्ता' इत्यस्यैव न प्रत्यावर्णिगत्वगभवात्। काचुदात्तत्वोपलम्भाद् अस्य पाभे वैकल्पिकमात्रग्य च गमाध्येयमिति दिश्।

[e]) स्वार्थे कन् प्र उस निरस्वरश्च (पा ५, ४, २९; ६, १, १९७)।

[f]) सकल विशेषणान्तरसाम्येन करेऽर्थे तातिप् प्र उस [पा ४, ४, १४३ (वैतु सा करेऽर्थे PW प्रभृ च स्वार्थे तातिल् प्र इत्यन्तो लित्स्वरस्य (पा ६, १, १९३) अभाव प्रति पर्यनुयोज्या)]।

[g]) मूलत द्वि१ सद् मान्तम् अव्य इति व्यवहारमुपैति। तदेतत् स पूप मत् उप प्रति मौस्थि क्वि इति कृत्वा तत्-सनद्धं सत् ग इति कृत्वा व्यवहार्यते (पा १, ४, ६८)।

[h]) गस शत्रन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[i]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७३)।

[j]) सस्व कृते तु टि १भुव-गत–।

[k]) √°ईक् इति धा मौस्थि √°ऋ इत्यत्र लब्धमूल सन् √°ईर्क् इत्यस्य नैप्र विपरिणाम यद्।

[l]) गस उप अधिकरणे घञि थाथादि-स्वर (पा ६, २, १४४)। यद्वा नाप् समस्तस्य धा अनञीकारे सति यनि द्र अस सामस्त्य च सुपोऽलुकि सप्तम्या स्थाने वैकल्पिकोऽभावाऽभावश्च (पा ६, १, २२३, २ ४, ८४) द्र [तु सस्यु अभीक–, प्रतीक–, समीक–, यत्र स्वरभेदत न व्यवस्थे अस्तन्पर वहुचरे प्रकरणे (तु टि अभीक–) प्रकरणा दि विशेषाभानपर शोधश्च द्र, वैतु दे (२, १६) अस्त √मा(माने)+ईकन् प्र उस (पाउ ४, २६) इति इत्या धा लोप कुर्वाणो निरस्वरस्य (पा ६, १, १९७) अभावं चाऽन्यपरिदस्य धा कल्पनां च प्रति पर्यनुयोज्य]।

अस्तः नि√स्तॄ द्र.
*अस्तन्– असन्–> -स्नः टि. द्र.
¶अ-स्तना[a]– -नाः मै ४, १, १४.
*अस्तरि–> *अस्तरि-क– नाउ. व्यु. औप. द्र.
?अस्त(र्य>)र्या[b]– -¶र्या मै १,५, १०; –र्या(:)[c] पै २, २३, ५.
अस्तवे, अस्तवै, अस्तिका–, *अस्तु– √२अस् द्र.
अ-स्तुत,ता[d]– -तः ऋ ५, ६१, ८; ६७, ५; काठ ७, १०¶; क ५, ९¶; –तम् खि २,७,४; मै ३,८, १०¶; –¶तया ते ७,५,८,४.
*अस्तुर्– नाउ. व्यु. औप. द्र.
*?अस्तुर्-मिश्[e]– -शम् शौ १९,७,१.
अस्तृ– √२अस् द्र.
१अ-स्तृत,ता[d]– -०त शौ १९, ४६, २[f]; पै ४, २३,२; –तः ऋ १, ४१, ६; ६, १६, २०; ८, ९३, ९; १५; ९, २७, ४; मै २,१३, ६†; काठ १२, ३¶; २०,१४†; ३७, १५; १६; ३९, १२†; †कौ २, ५७४; ६१३‡[g]; ६३९; ६७४‡[h]; †जै ३, ४६,१२,५०, १‡[g];५१,५;५६,२‡[h]; शौ १९, ४६,१-७; †२०,४७,३;१३७, १४; पै ४, २३, १-७; ६,१२, ५; ६; –तम् ऋ १, ४, ४;१५, ५; १४०, ८; ८, १, ११; ६६, १०; ९, ९, ५; १०, ४८,११; तै ३, २, ६, २; कौ १,२२९†; जै १,२४,५†; शौ १९, ४६,१; २०,६८,४†; पै ४,२३,१; –ता तै ४,२,९,१; काठ १६,१६;–ते शौ १९, ४६, ५; पै ४, २३,४.
अस्तृत-यज्वन्[i]– -ज्वनः ऋ ८, ७३, १; –ज्वा खि ५, ५, १०.
२अ-स्तृत[j]– -तः शौ १, २०, ४‡[k]; ५, ९, ७.
¶अ-स्तृति[d]– -त्यै मै २, १, ७.
¶अ-स्तोमभाज्[l]– -भाजः मै ३,९,४; ४,७,१; काठ २८,७; क ४४,७.
अस्त्र[m]– -स्त्रम् शौ ११,१२,१६;पै १०, ११,८; –स्त्राणाम् पै ५, ३७,१.
*?अस्त्र-बुध्न– नाउ. व्यु. औप. द्र.
आस्त्रबुध्न[n]– -ध्नाय ऋ १०, १७१, ३.
अस्त्रा(स्त्र-आ)स्त्रण[o]– -णम् पै ९, २५, ५.
अ-स्त्रैण[a]– -णाः शौ ८, ६, १६; पै १६, ८०, ७.
अस्त्वा √२अस् द्र.
अस्थ्– *?अस्था टि. द्र.
अस्थन्[p]– -स्थन् मै ४, २, १३;

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६,२,१७२)। उप. यद्र.।

[b]) व्यु? ६अ+√स्तृ हिंसायां>स्तर्य– (तु. पाम ३,१,१२३) इति कृत्वा तस. 'कृत्य-' (पा ६, २,१६०) इत्यन्तोदात्ते प्राप्ते स्वरितः उसं.। अथवा √अस् (*दीप्तौ)>भावे *अस्–+(√तॄ *धरणे>कर्तरि) *तरि– इति स्थिते उस. कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)। *अस्तरि– इत्यतः प्रागिवीये उसं. (पा ५,३,७) कपि प्र. निष्पन्नस्य सतः *अस्तरि-क– इत्यस्य नैप्र. विपरिणामः स्वरसंक्रमः (पा ८, २, ४) चेति दिक्।

[c]) अपार्थमिव मुपा. रू. प्रति संदिश्येत। नाउ.श्रूयमाणेन शरदः इत्यनेन सामानाधिकरण्यस्य निगदस्पष्टत्वादिति दिक्।

[d]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप यद्र.।

[e]) 'अस्तृभिः (=स्तृभिः =स्तृभिः)मिशति' इति कृत्वा उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६,२,१३९)। एस्थि. चतुरक्षरतया छन्दो नाक-विशेषणतया चार्थः सुसंगतः (वैतु. ता. (७४) तुर्(=स्तृ-)विन्नाम् इति शोधमुखः, WR. च अष्टाविंन्नु–> -शाम् इति पठन्तौ यद्र.)।

[f]) मूको. 'अस्तृत। इमम्' इति पपा. भवति। यत्तत्र पाण्डु. अस्तृतः इति स्वोपज्ञं शोधम् उदपीपदत् तद् अनपेक्षितमिव भवति। वाक्यादित्वात् पाक्षिकस्याऽऽमन्त्रिताऽऽद्युदात्तस्य (पा ६,१,१९८) मूलपदयोरनन्यमात् एस्थि. आष्टमिकमामन्त्रितनिघातमिव (पा ८, १, १९) श्रावयन्तावेह WR. अपि चिन्त्यौ द्र.।

[g]) 'अस्पृतः' इति ऋ. (९, ३, ८) पाभे.।

[h]) विशिष्ट इह ऋ. (९, ६७, २) पाभे.।

[i]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[j]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। इह उप. भावे क्तः प्र.। १म-संख्याके तु कर्मणीति सुवेचम्।

[k]) 'अद्भुतः' इति ऋ. (१०, १५२, १) पाभे.।

[l]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. स्तोम–+ √भज्+ण्विः प्र. (पा ३, २, ६२)।

[m]) √१अस+त्रः प्र.उसं. तत्-स्वरश्च (पाउ ४,१६७)।

[n]) अपत्यार्थीयः अण् प्र. तत्स्वरश्च (पा ४,१,११२)।

[o]) उप. मौलिथ. <आ√*स्तृ इत्येवं व्याचिख्यास्यमानं सत् यद्र. (तु. टि. वैत१ अपि)।

[p]) व्यु.? *अस्– (तु टि. १अस्थि–)+(√*स्थृ स्थैर्ये> *स्थर्–>) *थर्– इति स्थिते तस. सामस्व. (पा ६, १, २२३) *अस्थर्– (तु. *अस्थिर्–) इति पूस. (√*मृ मरणे> *मर्ण्–>) *मन्– इति उप चेति कृत्वा बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१) सतः (*अस्थमन्–>) *अस्थमन्– इत्यस्य यनि. विपरिणामः स्यात्।

–?स्थभिः ऋ १, ८४, १३; तै ५, ६, ६, ३; ७, १८, १$; मै २, १३, ६; काठ ३९, १२; ५३, ८$; कौ १, १७९; २, २६३; जै १, १९, ५; ३, २२, १०; शौ २०, ४१,१; –स्थभ्यः मा २३, ४४; ३९, १०^{२}; का २५, ८, ६; ३९, ८,१^{२}; तै ५, २, १२, २; ७, ३, १६, २; काठ ५०, ६; –¶स्थानि तै ४, ७, १, २$; ५, ६, ६, ३; ६, २, ८, ५; ६; ७, ५, २५, १; मै २, ५, २; ११, २$; ३, ८, ५; ६; ९, ६; काठ १३, २; १८, ७; –स्नुः[a] शौ ४,१२,१; पै ४,१५,४; –¶स्ना[a] तै ६,५, २, २; मै ४, ६, ६; काठ २८, १¶; ३८, १४; पै ४, १५, २. [°स्थन्>स्थ– अन्°, पुरुष°]

अस्थन्-वृत्[b]– -न्वते तै ७, ५,१२, २; काठ ४५, ३; –¶न्वन्तः तै ६, २, ८, ५; मै ३, ७, ५; ८, ६; काठ २४, ५; क ३७, ६; –न्वन्तम् ऋ १,१६४,४; मै २, ३, १¶; काठ १२, १¶; शौ ९, १४, ४†; पै १६, ६६, ४†.

¶अस्थन्वती– -तीः तै ६, १, ७, १^{२}.

*अस्थमन्–, *अस्थर्–, *अस्थर्मन्– अस्थन्– टि. द्र.

*?अस्था[c] ऋ १०, ४८, १०.

?अस्थापू[d] पै ११, १, ८.

१अस्थि[e]– -स्थि मा १९, ८२; २०, १३; का २१,६,३; ७,१४; ¶तै २, ६,३,४; ३, ४,१,४; ५,२, ३,७;७,४,९,१; मै ३, ३,३¶; ११,८; ९; ४, १, ९¶; ¶काठ १३, १०; २०, १^{२}; २१, ४; २५, ६; ३१, ७; ३४, ११; १२; ३८, ३; ४; ¶क ३१,३^{२}, १९; ३९, ४; ४७, ७; शौ ४, १०, ७; १२, ३–५; १०, ९, १८; ११, १०, ११; २९; पै ४, १४, २; १५, २; ५; २५, ७; ७, ७, ४; १४, ३, २९; १६,५३,१३;६१,७;८; ८६,२; ८७, १०; –स्थिभ्यः काठ ४३, ६; पै ४, ७,५; –स्थिषु पै १६, १४९,४; –स्थीनि मा १८, ३; का १९, २, ३; क २८, ७, शौ ९, ५,२३; ११, १०,१२; १२, ११, ९; पै १६, ८६,१; १००, १; १३७, ८. [°स्थि– अन्°]

अस्थि-चित्[f]– -चित् मै ३, ५, १. [°चित्– अन्°]

अस्थि-ज[g]– -जम् पै १,२६,४; -जस्य शौ १,२३,४; –जाः पै९,६,१०.

अस्थि-भूयस्[h]– -यान् शौ ५,१८, १३; पै ९, १७, ४.

अस्थि-मज्ज– रुधिर°

*अस्थि-मत्– ?अष्ठीवत्– टि. द्र.

अस्थि-स्रंस[i]– -सम् शौ ६, १४,१.

?२अस्थि[j]– -स्थिभ्यः शौ २, ३३,६.

---

[a]) अल्लोप उदात्तनिवृत्तिस्वरः (पा६,४,१३४;१,१६१)।

[b]) सस्व. कृते तु. टि. अक्षण्वत्–।

[c]) *अस्– [= √अस् > *अस्– इति पूर्वांशो हिंसा-दीप्त्यन्यतरपर्यायः, *थ्– इत्युत्तरांशश्च *तृ– (<√तृ) इत्यस्य *थ्र–>*त– इत्येतद्-द्वारकः नैप्र. विपरिणाम इति कृत्वा समपरः समुदितोऽर्थः द्र.] इत्यस्येन्द्रकर्तृकाविष्करणे साधनवचनस्य सतः द्१ पावैद्यचीयः स्वरश्च (पा ६,१,१६८) संभाव्येत [वैतु. सा. कर्षतो नेदीयानपि सन् √२अस् इत्यतः व्यु. ब्रुवाणो भिन्नप्रस्थानः, GW., ORV., NW., MVG. (२५२,४२८) च अस्थन्–, १अस्थि–, नञ्-पूर्वः √स्था इत्याद्यन्यतममूलतया वा, था-प्रत्ययान्ततया वा व्यु. संकेतुकाः सन्तः स्वरूपमात्रतः यनि. अपि प्रदर्शयन्त.]।

[d]) पा.? स्तम्भमान् द्वितीयपादीयमिश्रपदरीप्रयुक्तं निर्दिश्यमानमनुष्टुभयोः पादयोर्मध्येऽन्तर्गच्छमानं सद्पाठरूपेणैव पु-भांशं द्र. (तु. मालसं १, ११, १)।

[e]) व्यु ? (तु. भाभा १, १८५ उ)। √२अस्+ क्थिन् प्र. नित्स्वरश्च (पाउ ३,१५४; पा ६, १,१९७) इति मैत्रायनः। भंपि.तु (यथा. √अस् हिंसायां >) *अस्– (=तैक्ष्ण्यविशिष्टत्वे सति हिंसाकर्तरि पाषाणादौ तात्पर्याद् *अश्– इत्यस्य पर्यायश्चाऽऽकारतः अद्रि– इत्येतेन सागोत्र्यभाक् च द्र.)+(√*स्थृ स्थैर्ये > भावे *स्थिर्–> *स्थि–> *स्थि–>) *थि– इति स्थिते बस. पूपप्रस्व. द्र. [पा ६,२,१ (तु. टि. *अष्ठिर्–, अस्थन्(–)]।

[f]) उस. क्विबन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[g]) सस्व.नापूटि.द्र। उप. √जन्+डः प्र.(पा३,२,९८)।

[h]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[i]) उस. अण्णन्त-कृत्-प्रस्व. (पा ६, २, १३९)।

[j]) पाभ. क्थिप् प्र. उसं. नित्स्वरश्च (पाउ ३,१५४; पा ६, १, १९७) इति कृत्वा मौलिप. सग. नागस्व. सति (पा ६, १, २२३) नाद्, रूपान्तरमात्रतया मुखचक्षेऽप्यस्य सत्तां प्रति संदेहः। नाद्, गम्यस्य श्रुतिगुणितेऽप्येतस्य ग्रन्थान्तरस्य नितरां दुर्गिरार। एपि. मज्जन्–, स्नावन्– इत्येतयोरन्तयोः सतोरनुपदिवात् नादृश्यतां मूलो. अनुष्टेऽपि सन् अस्थन्–> नपन्थाः इति शोधः नातरः संभाव्येत (वैतु. MVG २८०, <१अस्थि– इति)।

¶अ-स्थि(त>)ता[a]– -ता मै ३,४,६.
!अस्थिवांस[b]– -सेभिः पै ९, २५,९.
¶१अ-स्थूरि[c]– -रिः तै ७, १, १,१; -रिणा तै ७, १, १, २.
!२अ-स्थूरि[d]– -रि° ऋ ६, १५,१९; मा २, २७; का २, ६, ७; तै ५, ७, २, १; मै १, ४, २; ४, १४, १५!; काठ ५, ५; ७, ३; २२, ६; ४०, २!; क ५, २; ३४,१; शौ २०, १३०, १९[f].
अ-स्थेयस्[e]– -¶यसः तै ५, २, ६, २; काठ २०, ४; क ३१, ६; -!यसाम् ऋ १०, १५९, ५; पै २, ४१, ५.
अस्नः, अस्ना असन्– द्र.
अ-स्नातृ[g]– -ता ऋ १०, ४, ५; -तारा ऋ ४, ३०, १७; -तॄन् ऋ २, १५, ५.
अ-स्नावक[h]– -काय तै ७, ५,१२,२; काठ ४५, ३.
अ-स्नाविर[i]– -रम् मा ४०, ८; का ४०, १, ८.
अ-स्पन्दमान[c]– -नः ऋ ४, ३, १०.
*अस्पुर्– द्रिउ. टि. द्र.
√*अस्पृ एउ. व्यु. औप. द्र.
*अपुर्– नाउ. व्यु. औप. द्र.
*अपुव[j]–
√अपुवाय[k], ¶अपुवायते तै ६, २, २,५; ¶अपुवायेत तै ६, ३, २, ३.
अपूप[l]– -पः खि ५, ७, ४, १-३; मै १, ६, ५¶; ३, १०, ६; काठ २९, १; क ४५, २; -!पम् ऋ [३, (४७, २), ५२, ७]; १०, ४५, ९; मा १२,२६; का १३, २,९; तै ३, ३,८,४¶; ४, २, २, ३, मै २, ७, ९; काठ १६, ९. [°प– पश्चन्°]
अपूप-कूला– -लाः काठ ४०, १३.
अपूप-नाभि[m]– -भिम् शौ १०, ९, ५; पै १६, १३६, ७.
अपूप-वत्[n]– -!वन्तम् ऋ [३,५२,१;८,९१,२]; मा २०, २९; का २२, २, ६; कौ १, २१०; जै १, २२, ७; पै ४, २६, २; -वान् शौ १८, ४, १६-२४.
अपूपा(प-अ)पिहित[o]– -वान् शौ १८, ३, ६८; ४,२५.
अ-स्पृत[c]– -तः ऋ [(८, ८२, ९) ९, ३, ८]; -तम् ऋ [८, ८२, ९; (९, ३, ८)].
अस्म–, अस्मत् अस्मद्– द्र.
अस्मथत्वसुपधिर्[p] पै १, ९८, ४.
अस्मद्[q]–
!अव्–>अवोः √अव् द्र.
अस्म– -स्मभ्यम् ऋ १, ७,६; १०, ८; १७, ८; २४, १४; ३४, ३; ४८,९; ६३, ८; ७९,५; ८१,६;

[a]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. भावे क्तान्तं यद्र.।

[b]) सुपा. संस्करणान्तरसापेक्षः। प्रकरणतः अस्थि-मांस– इति शोधः सूहः द्र.।

[c]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.। यत्तु नापू. इति सा. अभिप्रेयाय, तन्न। नञ्-स्वराऽऽपत्तेः।

[e]) प्र३ इति भा. सा. च। वा. किवि. इत्येव तु मतं पुष्टं भवति।

[f]) 'अस्थिरः' इति पाण्डु. सुपा. चिन्त्यः।

[g]) तस. वैभाषिकोऽन्तोदात्तः (पा ६, २, १६१)। उप. √स्ना+तृन् प्र.। यद्वा. उप. भाप. इति कृत्वा नञ्-पूर्वे बस. अन्तोदात्तः द्र. (पा ६, २, १७२)।

[h]) तु. टि. अ-रेतस्क–।

[i]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २, १७२)। उप. यद्र.।

[j]) *अस्पुर्–>*अफुर्–>*अपुर्– इत्यतो मौस्थि. प्रतिपिपादयिषितात् √पूय्>२पूति– इत्येतस्य पर्याय-भूतस्य दूरसनाभेश्च सतः प्राति. मत्वर्थीये वे प्र. (पा ५, २, १०९) *अपुर्व–>*अपुव्व–>*अपुव–> यनि. इति नैप्र. सिद्धं सत् नाउ. व्यु. औप. द्र.।

[k]) भृशादिषु उसं. (पा ३,१,१२) क्यङ्डन्तो नाधा. द्र. (वैतु. भा. पूप. 'अप' इत्येतस्य वर्णविकारत उद्भूतो वा तत्पर्यायभूतः स्वतन्त्रो वोकारान्तः ग., उप. √वा इत्यतः कर्तृयकि पाक्षिकस्वरवत्तया निष्पन्नं वा √वै इत्यतो वा तुदा. च आत्म. च सतः यनि. आख्यातिकं वृत्तमिति)।

[l]) एपूटि. दि. प्रादुर्भूते *अपुव– इत्युपपदे सति उप. √पा(रक्षणे)+कः प्र. थाथीयः स्वरश्च (पा ३, २, ३; ६, २, १४४)। नैप्र. वर्णलोपदीर्घत्वविपर्ययत्वादिह च नापू. चाऽन्याय्यत्वमिव विभाव्य पपा. अवग्रहाऽभाव उपपाद्येत। यत्त्वन्ये वाच. प्रभृ. ६अ+पूप– इतीवाऽवयावयेयुस्तद-निष्टम्। तथा हि सत्यन्तोदात्तो नैव स्यात् किं तर्हि नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) स्यात्। नापि सुप्रसिद्धः पूप– इत्येतत्-पर्यायभावः प्रसिध्येदिति दिक्।

[m]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १)। उप. यद्र.।

[n]) स्व. कृते तु. टि. आदित्य-वत्–।

[o]) तृतस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, ४८)। उप. यद्र.।

[p]) 'अस्मद् अथ त्व् असुपधिर्....' इत्येवं शोधः संभाव्येत।

[q]) पाप्र. निर्देशः। व्यु.? पाप्र. √१अस्+मदिक् प्र. (पाउ १, १२९)। तत्स्वरः। १अ–+स्म इति

८५,१२,१०,३,[९२, १३, ४, ५५, ९, (९, ७४, ५)] [१०२, ४, ६, ४४, १८], १०८, १३, १११, ३, ११४, ५, ११७, २, १३२, ४, १४०, ११, १५९, ५, १७०, ३, १७६, ४, १८७, ११, १८९, ३ २, ११, १९, [१३, १३, १४, १२], १८, ८, ३८, ११, ४०, ४ ३, ३०, २१, [२१, (३१, १४, ४, २२, १०)], ३६, ९, ५०, ३, ५४, ११, ५७, ६, ६२, १४, ४, १, ३[२], २०, ७, २२, ९, १०[२], ३१, १३, ३६, ८, [३७, ७, (९, १०, ६)], ५५, ८, ५, १०, १, [३५, १ ७, ९४, ७, (८, ५३, ७)], ३८, ४[२], ४४, ६, ४७, ७, ५३, १३, [५५, ९, ६, ५१, ५, (१०, ७८, ८)]

६, १९, ६, ४६, ८, १२, १५ [५३, ५-७], ७१, ६, ७५, ११, ७, ५०, ४, ६८, ३, ७४, ५, ७८, १, ७९, ४, ८१, ६, १०४, १४, ८, ५, १२, ११, १०, २६, १५, ३०, ४, ४६, १९, ६७, १९, ८१, ९, ८३, १, ८४, ६, ९, २, ९, ७, ९, २१, ५, [३३, ६, ४०, ३ (६२, १२, ६३, १) ६५, २१] [४३, ४, ६३, ११], [४६, ५, ६५, १३], ४९, ३, ६२, ३, ८६, ४१, ९०, ४, ९१, ६, ९७, २१, १०१, [१०, १०६, ६], ११, १०४, ८, १०, १४, १२, ३०, ११, ४७, [१-८] ५६, २, ८४, ७, ११६, ९, १२६, ७, १३३, ७, १६९, ३, मा ३, ३८, ४, १२, ८, ६†,

९, २३, ११, ८०, १५, ३६†, १७ ४, ५, ७, ११, ११२५, ४६‡[a], २७, ६, २९, ४८†, ३४, ३३† ३६, २०, का ३, ४, २, ४, १, ४, ८, ३, १†, १०, ५, १, १२, ७, १५ १६, ५, १८†, १८, १, ५ ६ ८ १२, १५, २७, १५ १‡[a] २८, १२, १[२], २९, १, ६, ३१, २, ८†, ३३, २, २†, ३६, १, २०, तै १, १, १०, १, ४, २३, १†, †५, ११, ३, ५, ७, १३, ३†, ८ ६, १, २, २, १२, २†, ४, ५, २, ६, १२, २‡[b], ३, ५, १, २, ४, १, ७, ३, १०, ३, ४, ४, ५†, ६, १, १[२], ३[२]‡[c], ५, ६, ४†, ५, ४, ४, ५, ७, ४, १७ १†, मै १, ४, १, १०, ४, ११, ४, २, २, ६, ७, ७,

(सार्वनामिक उपजन)+अत् इति (सना सुप्प्रातिरूप उपजन) इत्तावाऽर्वागभिसंधि (तु ॥ W २, ३२०)। इह *न्->१अ्- इत्येषा कल्पना तूपस्थायुकैव सती नितरामपोद्या। मौलिय अँ>न्- इत्यस्य विपरिणामस्य शाब्दस्वाभाव्यात्तद्विपर्यस्तस्य विपरिणामस्य चाऽतथात्वादिति यावत्। आमार्थे पर्यवसन्न सन् √*अर्>*अुर्- इत्येतच् शब्दरूप साक्षाद्वा पारम्पर्यतो वा समग्रस्याऽस्मदो विस्तरस्य मूलमिति यथा विपश्चिता विमर्शसह स्यात् तथा क्वचिद्विवेदैतदीयव्यवहार्येतत्तत्-स्वरूपाभिसंबन्धेन सकेत्यते। तथाहि। *अुर्-+(√*घृ दीप्तौ>) *घ्रर्- इति स्थिते *अघ्रर्->*अघ्र- (तु Gk ego lat ego Germ ich) इत्यनेन तस सासत्व. [पा ६, १, २२३ (आत्मप्रकाश-पर्यायभूतेन च)] सना (√*मृ माने >*म्रर्- >*म्र->) *म्- इत्यस्य वस पूर्वग्रस्व (पा ६,२,१) सति *अघ्र-म- इत्यस्य नैत्र अनयर्गोरपूर्वः अहम्- इति विपरिणाम द्र। एतच्च मौलिय प्राणि सन् प्र१ इति कृत्वा व्यवहार लभते। एवम् आवम्, आवाम् इति द्र. *अुर्-+(√मृ मरणे>) *म्रर्-+*म्रर्- इत्यतो विपरिणते। आवयोः इति द्र. अपि *अुर्-+*म्रर्- इत्यात्मक एव पूर्वांश। 'वयम्' इत्यत्र मैत्र आदितः *अुर्- इत्यस्य लोपः 'व' इति

च *भ्रर- इत्यस्याऽवशेषविपरिणाम द्र (तु हि आप इत्यात्मपर्याय)। 'अस्म' इत्युपक्रमेषु रू *अुस्- इति पूर्वाऽवयव (यथा *अुर्- इत्येतेन गर्भितस्तथा √१अस् इत्यत्र द्र)। *म- इत्युत्तरावयवश्च गपू *भ्रर्- इत्यस्य वा *म्रर्- इत्यस्य वा स्थानमापन्न द्र। अस्मद्- इत्यत्र दकार (√*धृ धरणे>*ध्रर्->*ध्र->) *ध- इत्यस्य विपरिणाम द्र (अनया दिशा 'स्म' इति क्वचित् सार्वनामिक उपजनो भवतीति प्रत्युक्तमित्यभिसंधि)। 'नस्' इत्यत्र नौ' इत्यत्र च '*न्-' इति सानुनासिकस्य सत *अँर्- इत्यस्य (*नर्->*न्र->*न्- >*न्- इत्येवक्रम) विपरिणामा भवति [यत १अ्-, २अँ- इत्येतयो गपू स्थाने *अुर्-, *अँर्-(अन्वादेशेऽनुदात्त) इत्येव निर्देश-दोषोऽपि सुलभ स्यात्]। यथा 'वयम्' इत्यत्र *अुर्- इत्यस्याद्यव यभूतस्य लोपो भवति तथा मत् प्रभृ मकारादिषु द्र *अुस्- इत्यस्य लोप द्र [तेनेद मकारादित्व पारिणामिक भवति न मौलिकमित्यागत भवति (वैतु ॥ ॥ [२, २३६])]।

a) विशिष्ट इह ऋ (१०, १५७, ३) पाभे।
b) 'म' इति ऋ (१०, १५, ४) पाभे।
c) विशिष्ट इह ऋ (१०, १४२, ७) पाभे।

१०, ९[५], १२, ३, ५, १३, ८ा,
३, १, ९, ३, ६¶, ४, ९¶, १६,
३†, ४, ९, ६, १०, ४[१]†, १२, ७†,
३, †१४, १, ३, ५, ८[५], ११,
१२ऽ, १७, काठ ७, ३, ६, १०,
७, १२, १६, ८, १७, ९, ६, ७,
१३, १५[२], १४, २, १६, ७,
१७, १७[५], १९, १८, १६,
१९, १०, २६, ११[२], ३७, ९,
३९, १५, ४०, ८, ११, ४४,
६, ४६, १, क ८, ९, १०,
२८, १[८], २९, ४, ३०, ८,
†श्री १, १०ऽ, ८१, १३८,
३१७, ५४८, ५७५ २, १८२,
२२१, २७६, ३४६, ३९६,
४५१, ४५३, ४६२‡[a], ४८६,
७६०, ७८७, ९०१, ९१२,
९७१, १०८१, †जै १, १,
१०ऽ, ९, १, १५, ४, ३३,
५, ५६, ६, ५८, १०, ३, १७,
३, २०, ३, २३, ८, २९, ३,
३१, १६, ३४, ९, ११, २०‡[a],
३७, १, ४, १४, ५, १५, ५,
३०, १, शौ १, १६, १, १८,
२, २६, २, २, ६, ५, ३, ५,
३, ८, १, १२, ५, ४, १८, ६,
३१, ७†, ५, ३१, ११, ६,
९२, ३†, ११०, १†, १२८,
३, ७, १५, ३, २५, १, ५२,
४†, ८३, २, १२०, ३, ८, ४,
१४†, ९, २, ३, ४, ६, २२,
५, १२, १२, १, ६२, १४,
१, ६२, १८, २, १३†, ३,
१४, ४, ६२, १९, ११, ६†,
२०, ७०, १२†, वै १, १८, १,
४२, ४, ४५, ३, ५१, १, ३,
९५, ४, ३, १०, ५, ३३, ६,
३६, ५†, ४, १२, ७†, ५, ४,
११, २४, ५ ३९, ४†, †६,

३, ४, १६, ११, १०, ९, १०†,
१२, ३, ७, १३, ८, १६, १५,
११, २†, १६, १०, ४†, २४,
६, २६, २ ७६, ३, ९८, १,
–स्मान् ऋ १, ९, ६, १७, ७, २४,
१७, ३१, १८, ४७, ५, (८, ५९,
११)], ८१, ३, ८४, २०, ९५, ९,
९८, ३, १०९, ७, ८, १११,
५, ११७, २५, १६५, १४,
१७४, १, १८९, १, २, २,
[१, १६, २, १३] ११, १५
२८, १०, ३०, ५, ६, ८ ३९,
४, ३, ८, १०, २३, ६ ५३,
२०, ६२, ३[२], ४, ४, १५ ९,
८, १७, ४, ३१, १०[३], ११,
१२[२], ५, ४, ६, ३३, ५, ५५,
४, १०, ६, १९, ३, ४१, ५,
[(१, ११०, ९) ४४, ९], ४५,
३०, ७, १, ७७, १२, २, १५,
३, १८, २, १९, ९, २३, २,
३४, १९, ४८, - ५४, १,
[५५, ३, ४], ९३, ६, [१०४,
२३, १०, ५३, ५] ८, २, १९,
३, १, २, ८, २१, २२, ४,
२५, २१, ३३, १६, ४०, १२,
४८, ३, ११, ५४, ७, ५९, ५,
६३, १२, ७०, ६, ८०, ६,
१००, ११, ९, [५२, ४, (६४,
७७) १०, (१३३, ४) १३४,
७] ८५, २, १०, १५, ५,
१७, ५, १०, १९, १, ६१,
२२, ७३, ११, ७८, ८, ९७,
२३, १०३, ११, ११२, १०,
१५२, ४, १६५, ३, १७४, १,
सि १, ६, ५, २, ७, १, ८, १,
३, ६, ७, ४, ५, ३, १६, २०,
७ ७, ४, मा १, ८, २५, ३६[२],
२, १०†, १५[२], २५[२], ३, ३६,
४, २†, ५, ७, ३६†, ६, २२,

७, ४३†, ८, ४४†, ११, ८०,
१२, ७०, १०१, १६, ११,
१२, १७, ४३†, १८, ७०†,
१०, ५७†, ५८, २०, १९,
२६ १०, ३३ ५०†, ३४,
३०†, ३५, १२, ३६, २३,
३८, २३, ४०, १६†, का १, ३,
४, ९ ३, ४[२], २, ७, ९, ४,
१[२], ६, ३[१], ३, २, ७, ३, २८,
९, १, ४, १, २†, ५, २, ६,
९, ७†, ६, ५, ४ ८, १८, १†,
९, २, ३†, १२, ७ १५, १३,
५, ९, ६, २५†, १७, १, ११,
१९, १८, ४, ११†, २०, ५,
३†, २१, ४, ६†, ९, २२, १,
४, २८, ९, १ ३२, ४, ७†,
३३, १, २४†, ३०, ४, ११,
३६, १, ७३, ३८, ५, ६, ४०,
१, १८†, त १, १, ४, १, ९,
१, २[२] †१४, ३, ४, २, १, १†,
५, १, १४, ६†, ३, १, १, ९,
२, ११, १, ४, ४१, १, ४३,
१†, ७, ४५, ३, ६, ३, २†,
६, ४, १२, ३†, २, ६, १२,
३†, ३, १, ९, १, २, २, ५,
४†, ७, २, ८, २, ४, १०,
१†, ५, ३, १, ४, १, १०, ३,
२, ५, ६, ४, १२, १[१], ५, १,
४[१], ६, ४, ४†, ७, १५, ७†,
५, ५, ५, १[१]¶, ७, ९, १, ६,
१, ६, ६¶, ८, ४, २, १०, ७,
३, ९, ७, ६, १, ४¶, ७, ३,
११, १[१], मै १, १, ४, १०[१],
७, ६, १३†, १८, ३, ३, ३६,
३७, ४, १, ५, ७[५], ४[१], †, ११[१],
१३†, ६, १, १०, १६[१]¶, २,
४, ३[१], ७, ७, १७, ९, ७[१],
१०, ४†, ३, १६, ४[१], ५†,
४, ७, ७, ८, ७, ९, २, १०; १७[१]b;

a) 'अस्मातुरम्' इति ऋ. (१०, १५७, ३) पामे । | b) तु सस्य टि अस्मद्- ।

१९, २७, १०, ९†, ६†, १०, ११, २‡[a], ३†, ५†, १२, २, ३†, ४†, १३, ५ १४, ७, ९†, १६†, १७, काठ १, ४, ९^{२}, २, १, ७, १५^{२}, ३, १, ८, १०, ४, ९, १३, ५, २, ५ ६, ९^{५}, १०, ११, ७, २^{४}, ६, १२, १३ ८, १७, ९, १८, १९^{२}, १६, १२, १७, १७, ११^{२}, १८, ५, १९, १०, २१, १४^{२}, २२, १४^{३}, २३, ११, ३०, ६^{२}, ७, ३२, २, ५, ३६, ९^{२}, ३८, ५, ४३, १^{२}, क १, ४, ९^{३}, १३†, २, ८†, १५, १७, ३, ७, ११, ४, ८^{५}, ५, २^{४}, †, ५, ६, २, २९, ३, २७, १^{२}, २८, ५†, ३०, ८, †कौ १, २३९, ३१९, ४१४, २, २१३, ३५४, ४४२, ६५५, ७३१, ७७१, ७७२, १०७४, १२०९, १२१५$, १२१८, †जै १, २५, ७, ३३, ७, ४०, ६, २, १, ५, ३, १९, ८, २९, ११, ५४, ५, शौ १, १, ४, १९, ३, २१, २†, २९, १†, २, ११, ३, १९–२३, १–५, ३५, ४, ३, १, ३, २, ६, २७, १–६ ४, १०, ५, १९, ५, ४०, १–८, ५, ६, ८–१०, १४, २, ६, ६, १, १५, १†, २, १९, ३‡[b], २७, ३†, ४७, १, २, ५१, २†, ५४, ३, ६६, १, ११६, ३, ७, १०, २†, २८, १, ६८, १, ७९, २, ८६, ५, ६, ११४, ४^{१}, ८, ४, २३†, ५, ४, ९, ३, ३५, ४, ७, १०, १, ७ २१, ५, १५–२१ २७–१७

१२, १, २५, ७, १२, ३३, १६, १, ५, ७, ५, १८, ३, ४५†, ४, ८७, १९, ४, ४, १३, ११†, २०, १, ३, ३५, ४, ४५, ५, ४९, ३, ५०, ४, ६, ५८, २, ६४, २, †२०, १२, २, ३७, ९, ५६, ३ ७१, १२, ८१, २, ९२, २१, पै १, ३६, १–३, ५७, ३, ६३, ५, ६५, १, ८६, ३, ८८, ४, ९७, १, १००, ३, १०८, १, ३, ११०, २, २, १६, ४, ४८, १–५ ८८, ३†, ३, ५, ६, ६, ३, २४, १–६ २५, १३, ५, २२, ६, २५, ५, ६, ३, ३†, ५, ११, १०–१२, १२, ९–११, १३, १–३, १८, २–९ १९, १–९, ७, १, २, ३, ८, ९, ४, ११†, ६, १०†, ८, १४, ९†, ११, ४, ४, १४, २, १६, १७, ४, ३, १४, १६, १५, १, १, २, ४, ५, १६, ११, ३†, २४, ८, २७, ४, ३५, ७, ४९, ९, ५२, २, ७८, ७ १२९, १–१० १३१, १–१०, –स्मान्-स्मान् ऋ ४, ३२, ४, –स्माभि ऋ १, ११३, ११, ३, ६२, ७, ६, ३४, २, ८, ८१, ८ १०, ३८, ३, ११२, ३, खि ४, ५, ४ १६, ३६, तै १, ४, ३३, १†, शौ ६, १२२, १, १२, ३, ४२, पै २, ६०, २, १६ ५१, ५ –स्माम्य °पै ३, ३९, २[१], –स्मासु ऋ १, ४८, १२, ६४, १५, १२३, ११^{१}; १३९, ८, २, २, ६, [२३, १५, (१०, ३७, १०)] ४, ५१, १०, ५७, २, ८, ५८, १०, ५, ४,

१०, ६, ७, ३, ४७, ६, ७, ७७, ६, ८, ४७, १०, ५९, ७, १०, ५९, ५, ६, ८३, ४, १४४, २, खि १, ६, ७, ५, १, २, मा ८, ५१, १७, १८†, १९, ४८, २६, ३†, ३७, २०, का ९, ६, ३ १९, १, ११†, २१, ३, १९, २८ २, १†, तै १, १, १४, ३†, ४, ४६, १†, ६, ३, २^{२}, ४, ३, ८, २२, ३†, २, ३, १४, ४, ४, १२, ४¶, ५¶, ७, ४, २, ५, ६†, ३, १३, २†, ६, ६, ७, २, मै १, २ ३, ३, ३^{२}, ४, १, ५¶, ९, १, २, ४, ३^{२}, ३, ११, १०, ४, ७ २, १२, ४, १४, ४†, काठ ३, १०, ४, १५, १६^{२}, ५ २, ६, ८, ९, ६, ८, १०, १२, १३, २९, ५, ३०, ४, ३२, २, ३३, १, ३८, २, ४०, ७, ११, क २, १७, ४, ७, ८, ९, ११, ४५, ३, ४६, ७†, शौ ४, ३२, ४†, ५, ६, ८, ६, ८४, २, ७, ५, २, ५४, १, ८१, २†. ८७, १†, १०, ५, ७–१४, ११, ७, २५ १२, २, ४६, १९, ३, ३, ३१, ३, ४५, २, ५७, २, ४, ६४, ४, २०, ६७, २† पै १, १०६, ६, १०९, ४, ३, ३, २, ३०, ५ ४, ३२, ४, ३४, ५, ६, ११, १०, १३, १२, ८, ८, १३, १०†; १०, ५, १३, १५, ४, २, १६, १२८, १–९, १५५, ५, –स्मे[d] ऋ १, ९, ७, [८ ४४, २, ८, ६५, ९], २४, ७, [१०, २२, १०, २४, १], १४, ४, १८, १५ ४३, ७, ४४, २

[a]) विनिट इह ऋ (६, ७४, ४) पाभे ।
[b]) 'ग्राम्' इति ऋ. (९, ६७, २५) पाभे ।
[c]) पा संदिग्ध शाकल्यस्यागोरेव द । 'परमा-
ऽस्मन्य म' इत्याकारक शोधो विमृश्य ।
[d]) 'से' प्र (पा ७,१,३९) प्रयुज्यप्रयोजक [पा १, १,११ (वैतु टि अस्मे-इति–)] ।

४६, ६, ४७, ६, ५४, ११, ७१, २, ७२, २, ७४, १, ७९, ४, ९२, १४, ९३, १२, १०२, २, ११२, २४, ११३, १७, ११४, ९, १०, ११७, २३, ११८, २, ११, १२२, १४, १२४, ९, १२९, ८, १३५, ८, १४१, ११, १५३, १, १५८, २, १६०, ५, १६५, ३, ७, १६७, ९, १६९, ३, १७३, १३, १८४, [२, (४, १४, ४)], ४, १८६, ११, २, ३, ९, ४, ८, ९, ६, ११, ४, १३, १४, २१, ६, ३३, १२, ३५, ४, ३९, ६, ४०, ४, ३, १, १९, [२३, ५, ११, ६, ११, ७, ११, १५, ७, २२, ५, २३, ५], ४, १, ८, ६, [१०, ८, (१३, ७)] ३०, १८, १९, ३५, १, ३६, १०^{२}, ३९, २, ६२, ३^{२}, ४, ४, ८, ८, ७*, १७, २०, २२, ९, ३२, १४, ३३, १०, ११, ३४, २, [(१, १५९, ५) १०, ६, ६८, ६, ७, ८४, ४], [४३, ७, ४४, ७] ४४, ६, ४७, ४, ४९, ४, ५०, १०, ११, ५३, ६, ७, ५, ४, २, ७^{२}, ६, १०, ५३, ९, ५४, १३, ७३, ४, ६, १, ११, १२, [१२, ७४, २, (९, ८७, ९)], ६, ७, [१९, ९, ३५, २], २३, ८, २८, १, ४४, ९, [४७, १३ (७, ५८, ६) १०, (७०, ६) १३१, ७] ५०, ३, ५२, १६, ६०, ३, ६८, ११, ६९, ६ ७०, २, ५ ६, ७४, ३, ७, ५ ८, २१, ८, [२२, ९, १०, २३, ७] २४, ४, २५, ३, २६, ४, ३४, २१, ४२, ६, ४५, ४ ४८, १ ४,

५३, ३, ५६, १७, २०, २४, [५७, ४, ७०, ५], ६७, २, ४, ७, ७०, ४, ५, ७१, २, ८, ७६, ७, ७७, ५, [(१, ३६, ४, ४०, ५) ८२, १०, ८३, १०] ८३, ९, ९१, ४, ५, १०१, २, ५, ८, २, १०, [५, १५, (७, १३)] ०२, १६, ४७, २, ३, १४, ४८, १०, ५१, १०^{२}, ५४, २, ५७, ४, ६३, १२, ८२, ६, [९७, ८^{२}], ९, १२, ९, ३२, ६ ६३, १, ३०, ६६, २१, [६८, १०, (९७, ३६) १०, ४५, १२], ६९, ७, ८९, १, ९७, ३, १०, ६, ६, ७, ४, १०, ३, १७, ८, १८, ९, १९, १, २२, २, १२, १३, ३५, १३, ३६, १३, [(१५, ४) ३७, ११], ४२, ६, ७, ४४, ५, ६१, २५ ६६, १४, ६९, ४, ७०, ४, ८४, ३, ९१, १५, ९३, १०, ९५, १३, ९८, ३, ९, ९९, ८, १००, ४, १०६, ४, १११, १०, १४०, ४, १४३, ६, सि ३, ३, १०^{२}, ६, २, २२, ९, मा ३, ११, ४, २२^{१}, २६, ८, १८, ३८†, ९, २२^{१}, २५, १०, ३०, १२, २९, ५१†, ६९†, १०९†, १४, ४, १५, ३, ३५†, १८, ३१†, †२०, ५२, ७९, २७, २०, †३३, २७, ५०, ५२, ३४, २९†, ३७, १६, ३८, १४ का ३, ३, १, ४, ७, ३^{१}, ९, १, ८, १३, १†, ९, ३, ४, १०, ४, ४^{१}, ५, ९, १३, २, १२†, ४, ७†, ५ ८, ७, ८†, १५, १, ४, १६, १, ३, ५, १७†, २०, १, २†, †२२, ५, ६, ७, १३, २९, ३, १०, ५, ७†,

†३२, ७, १०, ४, ७, ९, ३३, १, ४३†, ३७, ३, ३, ३८, २, ८, †तै १, २, ५, २§, ७, १^{२}§, १४, ४, ३, १४, ८, ४, ४४, २§, ५, ५, १, २, ६, ६, ७, ७, १०, १§, १३, ४, ५, ८, २२, ५, २, ७, १२, ३, ३, १, ११, २, २, ८, ४§, ३, ११, १, ४, ११, १, ५, ६, १§, ४, १, ८, ३§, २, ४, ३, ७, २, ३, ४, २§, १२, १§, १३, ७, ४, ४, ५, ५, १०, ३, ६, १, ५, ७, १२, १, §६, १, ८, ४, १०, ४, मै १, २, ४^{१}, ५^{२}, ६, ३, ३८, ५, १^{१}†, २, ४, ८¶, ७, ८‡*, ९, ११†, १२, १४†, ८, १, ७, १२, १, ६ १३, ८†, ३, ७, ९¶, ११, ४†, १६, ४, †४, १०, ५, ११, २^{१}, ३^{२}, ४, ५, १२, १, ६, १३, ६^{१}, ७, १४, १, ५, ६§, ८, ९§, ११§, १५, १८, काठ ७, ५^{१}, ६^{१}, ८, ३, १, ४, १२, १५, ६, ९, ११, ७, १६, ८, १६, १७^{१}, ९, १८^{१}, १९^{१}, १०, १३, ११, १२^{१}, १३, १६^{१}, १४, २, १६, ८, ११, १४, १७, १, ६, १८, १८, १७‡^{b}, २०^{१}, १९, ११, २१, १३, २३, ११, १२, २४, ४^{१}, ६^{१}, ३८, ७, ९, १२^{१}, ३९, १५, क १, १८^{१}, १९^{१}, २, २, ८, ३, १०, ४, ८†, २५, ९†, ७†, १०, २६, ५, २०, ७, ५‡^{b}, ३१, ११†, ३७, ७^{१}, ७^{१}, †पै १, ७६, ९९, ७०१, २, ५५३, ७२९, ७७१, ८७०, ९११, ९६०^{१}, १०८७, ११३१, ११६९, †कै १, ८, ४, ११, ३,

^{a}) त्रिष्टुप् १८ स्त्र. (१०, १७३, १) पामे ।

^{b}) त्रिष्टुप् १८ स्त्र (१, १४२, १०) पामे. ।

३, ४३, ९, ४, ३, १०, ११, ९, १२, ७, १५, ४, १९, २९, २१, ९, शौ ५ २१, ११†, ७, १, ३, १८, †१, ३ ४२, ४, ४६ १९, ४०, ४, †२०, १३, १, ७१, १३, १४, ८९, ६, ७, ९४, ५, ११९, २२, १४३, ६, ७, पै १, ५४, १, ४, १२, ३†, ६, २, ३ ९, १ १०, १२, ६, १४†

†अस्म-त्रा[a] ऋ १, १३२, २, [१३७, १, ३] ४, ३२, १८, ४१, १०, ८, १८, १४, ६३, ४, १०, ४४, ३, शौ २० ९४, ३

अस्मत्रा(त्रा अ)ञ्चू[b]– -त्राञ्च ऋ ६, ४४, १९

अस्म द्रुह्[c]– -ध्रुक् ऋ १, ३६, १६, १७६, ३, ८, ६०, ७

√*अस्मयु[d]

अस्मयु[e]– -यु ऋ १०, ९३, १४, –यु † ऋ १, १३१, ७, १३५, २ [२, (७, ९०, १, ८ ८२, ५)], १४२, १०, ३, ४१, ७ ४२, १, ५, ७४, ८, ६, ४८, २, [७, १५, ८, ८, १९, ७] ७०, १२[२], ९, २, ५, ६, १, १४, ८, ६४, १८, ७८, ५ १०, ९३, ११, मा २७, ४४, का २९, ५, १२, मै २, १३, ९, काठ ३९, १२, कौ १, ५०६, २, ५४, ३९१, जै १, ५२, १०, ३, ५, १३, ३१, ११, शौ २०, २३, ७, २४, १, –युम् ऋ २, २३, ८, मा ११, १३, का १२, २, २, तै ४, १, २, १, मै २, ७, २, काठ १६, १, –यू ऋ १, १३५, ५, १९१, ७ ७, ७४, ४, ८, २६, १४, खि १, ५, १

अस्मद्[f]– -स्मत् ऋ १, २४, ९, १५, ३३, ३, ६०, ३, ६३, ५ ९०, १६, ११४, ४, १२१, १५, १२९, ६, १०, १३४, २, १३९, ५ ८[१], १४४, ३, १८९, १, ३, २, ६, ४, ३३, [२, ६, ४४, १६] ११, ३, ८, २, ४१, ८, ५८, २, ४, १, ४, ४, ५ ११, ६, [१२, ६, १०, १२६, ८], ४१, १, ५, २, ७, ३३, ३, ५६, ३, ५७, १, ७७, २ ६ ७४, ३, ७, १, २१ २२, ६, ३२, १, ३४, १, ३८, ७, ४४, ३, ५६, ९, ७१, १, २, ८८, ७ १००, ६, ८ २, ६, २०, २६, ८, ८, ११, ३, १८, ११ १६, ४५, ३७, ४७, १३, ६१, १६, ६७, १५, ७४, ७, ७५, १३, ९, ८१, ३, १०४, ६, १०५, ६, १०, ५, १, २०, ८, ३७, ४, ४५, १, ५३, १ ५४, ३, ६३, १२, ९१, १२, ९९, ७ १३४, ५, १४४, ६, १६४, ३ मा ५, २६, ३६†, ६, १, ७, ४३†, ९, १६†, १२, १२†, १८, ४३, ६२, १३, १३† १६, १२, ५२, १७, ७, ११ १५ २१, ३†, १०, ३५, ११, ३६, २०, ४०, १६†, का ५, ७, १, ९, ७†, ६, १, १, ९, २, ३†, १०, ३, ९†, १३, १, १३†, ३, १४, ५, १ १४, १, १३†, १५, २, १†, १७, १, ११, ८, ६, १८ १, ८, १२, १५, २३, १, ३†, १०, ३५, ४, १०, ३६, १, २०, ४०, १, १८† †तै १, १, १४, ३, २, १, १‡[g], १४, २, ३, १, १$ २, २$, ६, १$, १४, ५ ४, ४३, १, ४५, १, ५, ११, ३, ७, ८, २, ८, २७, ५[२], ‡[h], २, २, १२, ५, ५, १२, ३, ६, ११, ३, ३, २, ४, ४$ ४, २, १, ३, २, १, ३, ४, ५, ४$, ३, १३ ४$, ५, १, ४$ १०, ३, ५$ ६, १, ३[२], ‡[i], ५$, ७, १५, ७ ५ २, १, ३, ४, ४, ५$, †मै १, २, १०, ११$, १३, १४$, १८, ३, ३९, ४, ९¶, ११, २, २, ७, ८,

---

[a]) श्रा प्र उम तत्स्वरश्च [पा ५, ४, ५६ (वैतु सा [ऋ १, १३७, १] √त्रा >*त्र– इति कृत्वा पद्वे ग्मसन्तस्य ह्रस्वाऽकारान्तस्य च सत प्राति प्र२ इतीव व्याचक्षाण)]। अव्ययत्वेनोपाचारश्च द्र । इह च नाउउ च पत्रा पूप अस्म– इत्येव द्र ।

[b]) श्वरकाऽर्थस्याऽपि कारकत्वमिति कृत्वा सप्तम्यन्तार्थे श्राऽन्ते कारक उपपदे मति क्विबन्त कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[c]) उग क्विबन्त-कृत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[d]) नपअन्त नाधा [पा ३, १, ८ (तु या [६, २७])]।

ईत्वदीर्घत्वाऽभाव [पा ७, ४, ३५ (तु √अभित्रयु)]। वस्तुतस्तु अस्म– इत्यस्य *अस्मद्– इत्येतमत्वाव यनि √*अस्मयु इत्येतज्ज्वल द्र ।

[e]) उ प्र तत्स्वरश्च (पा ३, २, १७०)। पत्रा अस्म-यु– इत्येव मूलप्रकृतिप्रत्ययविवेचनाऽर्थक मावग्रहो निर्देश द्र ।

[f]) तु टि अस्मद्– ।

[g]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १७, १०) पाभे ।

[h]) विशिष्ट इह ऋ (६, ७४, २) पाभे ।

[i]) विशिष्ट इह ऋ (१०, १४२, ७) पाभे ।

९, १०, १२६, १५ ९, ९६, १०, १‍^९, ३, २, १, ३, ६९, १६, ५, ४, १०, १, ४[१], ११, १ २[२] ९, ६, १२, ५, ६, १३, १ १४, ३, १७[५], ६[१], काठ २, १२, ३, १, ३, ८, ६, १०, ११, १२, १३, १४ १५, १०, १६, ८, ९, १०, १२, १५, १७, ११, १६, १७[५], १९, ११, २१, १३, ३८, १३, ४० ११[२], ४६, १, क २, ६, ८†, १०, ११†, ३ ११†, २०, १†, ३, ६†, २७, १, ६, २८, १[५], ३१ १†, कौ १, २८४, २८७, २, ८५४९, ९६३, ९७१, १००९, १०२५ १०८४, ११५०, ३, १, ४, †जै १, ३०, २, ५, २, ५, १, ४, १६, ७, २३, ७, २६, ४, शौ १, २, ३ ९, २, ४, १८, ४ १९, १, २, २०, २, २६, १ ३, ७, ७, ४, १७, ५ ६, २०, १, २६, ३, ४५, २†, ७३, ३, ८४, ३, ९३, २, ९७, २†, १२१, १[२], १२४, ३ ७, ९४, १, ४३, १†, २†[१], ‡[a], ५५, १, ६२, ४, ६, ८२, ३, ८८, ३†, ४[२], ९७, १‡[b], १२०, २, ८, ७, १४, १०, १, १६, ५, २४[२], ११, २, १९ २६, १२, १, ४९, ५०, ३, ४०, ४३, १३, १, ३१ १४, २, ४८, १६, १, १०, ११, १८, १, ४०†, ४, ६९, ७०, १९, ३१, ११, ३३, ३, †२०, २३, ८, ३४, १६, ६७, २[२], १२५, ७, पै १, १९, ४ २०, १, २, ६४, ३[c], ८६, २, ६, १०९, १, २, ३७, २, ३, २, ६ १०, ३, २६, ३ ४, २४, ३ ५, २१, १, २२, १–९, २७, ६, ३९, ८†, १०, ५, ११, १२, ५, ३, १५, २०, १[२], †, ३‡[d], ६[२], ९, १६, १३, ४, ३६, ६, ५१, २, १०५, ९, १०६, ६, १३०, २[२], १५०, २

अस्म(द्>)ज् जिघांसा[e]– -सया खि ४, ५, १५

अस्मद्-सखि[f]– -खा ऋ ६, ४७, २६, मा ८, ५०, २९, ५२† का ८, २२, ४, ३१, २, ९†, ते ३, ३, ३, ३, ४, ६, ६, ५†, मै १, ३, ३६, ३, १६, ३†, काठ ३०, ६, शौ ६, १२५, १†, पै १५, ११, ८†, –खाय पै १, ४४, ४

अस्मत्-सुतष्ट[g]– -ष्ट मै ४, ९, १४

अस्मद्-दा(त्र>)त्रा[h]– -त्रा ते १, ४, ४३, २, ६, ६, १, ४

अस्मद्-द्विप्[i]– -द्विष मै ४, ९, १८

°अस्मद् ध्रि– नाउ टि द्र

°अस्मध्रि[i] नाउउ व्यु श्चौप द्र

अस्मद्रियच्[j]– -द्रियक् ते १, ४, २१, १, ३, ४, ११, १

†अस्मद्यु(द्रि अ)च्, ञ्च्[k]– -ध्रूक् ऋ [३, ५४, २२, ५, ४, २, ६, १९, ३], ४, २२, ८, ६, १९, १, ७, ७९, ५, ९, १३, ४, १०, ११६, ६, मा ७, ३९, का ७, २१, १, मै १, ३, २५, ४, १२, ६, काठ ४, ८, १३, १५, २३, १२, क ३, ६, –द्रयञ्च ऋ ७, १९, १०, शौ २०, ३७, १०

a) 'अस्मे' इति ऋ. (६, ७४, ३) पाभे ।

b) 'अस्मे' इति ऋ (६, ४७, १३) पाभे ।

c) 'अस्मि' इति सुपा स्थाने शोध द्र ।

d) विशिष्ट इह ऋ (७, ३३, ३) पाभे ।

e) तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र । '°जिघांसा–' इति सुपा स्वरो भ्रष्ट ।

f) बस पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

g) एव किल सुपा ऐक्स्वर्याद् एकपदत्वेन निरदेशि (वैतु सटि पपा, तैत्रा ४, १७, १)। द्वैपद्य तावन् निष्क्लेशोऽन्वयश्च द्र । यनि तृतस पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)।

h) सस्व एपूनि द्र। उप √दा (दाने)> कर्तरि °दात्र– इति पाप्र सुवचम् (तु पाउ ४, १५९उउ)। मौस्य तु -दार्त्रु–>'-°त्र्'>'-त्रा' इति कृत्वा तत्कारेफमध्यस्याऽवर्णलोप उस [पा ६, ४, १३४ (वैतु भा °दात्रृ > त्र– इनि प्राति समासान्ताऽजन्त [यस्मिन् पक्षेऽन्तोदात्तापत्ति] इति वाऽकारोपजननान्तमिति वा, सा च दत्र–> दात्र– इतीवाऽभिसधाय तृतस (=°पा ६, २, ४८ इत्यस्य विषय) इति ।

i) व्यु ² पपा अवग्रहाऽभाव । मौस्थि अस्मद्–+ °ध्रि–(<√धृ) इति तस सासस्व (पा ६, १, २२३)। उप. रि– इत्याकारतया श्रुत्यवशेषो भवतीति तु संभाव्यमाने यनि प्राति °अस्मद् ध्रि– इत्यस्य नैत्र विपरिणाम स्यात् (वैतु GW पक्षे °द्रि– इत्युत्तराऽशतया श्रूयमाण शब्दरूपम् आ√द इत्यत आदरार्थादपि व्युपाद्युक)।

j) शाखाभेदेनैकारस्य इयङादेश इत्येव नाऽत्र विशेष द्र ।

k) बस पूपप्रस्व सन् स्वरिततत्वेन विपरिणत द्र (पा ८, २, ४)। उप भावे निष्पन्न भवति [वैतु पा (६, ३, ९२) उस इतीव कृत्वा उप कर्तरि निष्पादयन् उपप्रस्व (पा ६, २, १३९) अभाव प्रति चोद्य]। एवंत्थि उपपदाऽभावेऽपि √अञ्च् इत्यत क्विन् प्र सुवच स्यात् (वैतु पा ३, २, ५९)।

अस्मद्-यक्ष्म[a]- -क्ष्मम् मै ४, १४, १७

अस्मद्-रथ[b]- -थानाम्[c] मै ४, ९, ११

अस्मद्-रा(त>)ता[d]- -ता काठ ४,९, २८,४, क ३,७, ४४,४, -ता मा ७,४६, का ९, २,७, मै १, ३, ३७, ४, ८, २¶.

*अस्मय्- अस्मे- टि द्र

*अस्मद्- अस्मद्- टि द्र

*अस्मर्के- नाउ टि. द्र

१अस्माक[e]- -कम्[f] ऋ १, [७, १०, १३, १०] २५, १५, २७, २, ३०,११, ३३,१, ७९, ११,९४,८, ११४,३, १२९,१, १३२, ६, १३८, २, १३९, ९, १४०, [१०, ६, ८, ६], १२, १५२, ७, १७४, १०, १८७, ७, ३, [(३०, २१) ३१, १४, ४,२२,१०], ३९,४, ४,१,१३, ९,७[२], २२,१०, ३१,१४, ३२, १५,५,४, [९, ७,३२,११,१०, १०३,४], ३५,७,८, ४१,१६, ६५,६,७४,९, ६, [(१,१४३,८) ८, ७], [४५, ३०, ८, ५, १८], [४६, ४, ७, ३२, २५], ४७, ३१, ५४, ६, ७, २८, १, ५१, २, ५७,२, ५९,३,६९,६, ८२, ९, ८,१,१५, [(१,३०,१) १८, ८८, ८६], ६, ४२, १२, १७, १७, ४, २६, २०; ३३, १५, ५२, ८, ५४, ८, ६४, ६, ६७, १९,९२,३२, १०,२६,४, ३७, ११; ८१, ६, ८४,५, ९७,२३, १०३,७, ११[२], १०८,५, ११२, ७, १३३, १, १३६, ३, १५७, ३, खि २, ७, ३, ९, ४, ५, ३, ४, ८, ६, ८, मा २, १०, ४, १२, ८, ५३†, ९, ४०, १०, १८, १२, १०१, †१७, २२, ३६, ३९, ४३[१], २९, ५७†, का २, २, ९, ४, ५, ४, ८, २०, १†, ९, ६, ५†, ११, ३, ३, ६, ३, १३, ६, २५†, †१८, २, ८, ४, ४, ७, ११[४], †तै १, ६, १, ३$, १२, १, ७, १३, ५, $८, १०, २, १२, २, ३, १, ११, १, २, ८, ६‡[g], ४, ६, २, ६, ४, २, ३[१], ४, ६, ७, ६, ५, ६, २[२]¶, मै १, २, ३, ४ १, ५, १४[१], ६, १२¶, १०,३, २ ४,३[२],५,९¶, ६,९, †१०,२,४[४], ३, १६, ३, ४, २, ३¶, ४, ३, १०, ११ †११, १,४, †१४,२ ७$ १२ १४, काठ ४, १६, ५, २, ८, १७, ९,९, १५,७, १८,२,५[५], २१,१३, २४,१[२], ३२,२,३८, १२,१३, ४०,८, ११, ४६, १, क ५,२,†२८,२,५[४],३७,२[२]¶, †कौ १, २४१, ९३९, ९७०, ९८५,११५१, १२०२ १२०५, १२०९[२], †जै १, २५,९, ४ १, ४, ६, २, १०, १, २४, ६, शौ २, २६, ४, ५, ३, १०, १३, ४, ३१, ५†, ५, ३, ११, ६ १५, ११, ९३, १, १२६, ३, ७, ४२, २, १२, ३, ५५-६०, १६, ८, १[४], ५[४]-३०[४], १८, ४, ६८, †१९, १३, ७, ८, ११[२], †२०, ४, १, ३९, १, ६३, २, ७०, १६, ९५, २, १११, २, १२४, ५, पै २, १२, ४,५,१५,५,७०,३,४,१२,५†, ५,४,९,१६,७,३८,३†,६,१६, २१,७,४,७†,८†,११[१],१०,१, १०, १२, १,८†, ६,११, १५, १२, ११, २०, ९, १६,१३,१, ७२, ५, ७, ९, १०, ७३,१,३

२अस्माक[h]- -कम् ऋ १,२७,४, ९४,१६,१०२,४,५,

---

[a]) तस मासस्व. (पा ६, १, २२३) द्र । उप यक्ष्म- यद्र । अत एव च 'अस्मत् । यक्ष्मम्' इति पपा चिन्त्यो भवति ।

[b]) तस्य नापू॰ द्र. । उप यद्र ।

[c]) विभक्तिरुदात्ता भवति (पा ६, १, १७७) ।

[d]) तृतस. पूप्रस्व (पा ६, २, ४८) । उप यद्र ।

[e]) एद्+तस्येदमीयेऽर्थे टल् प्र तस्य च कादेश दस निस्वरश्च (यक पा ४,३,१२०, ७,३,५१,६,१, १९३) । एरिप *अस्मर्के- इत्यस्य यनि नैश विप्रिणाम द्र [वैतु गा (ऋ १,९७,३) पा (४, ३, २) इत्यनो मरूपमाश्र सन् 'अस्मद्- >अस्माक-' इत्यव मुखाग्र गाण्यगर्भ देशुमिवाऽऽमागुक] ।

[f]) यनि प्रति विर इति कृत्वा तथात् क तेन तेन सप समानाधिकरणतया श्रूयते । प्रकृतस्य रू तूभयी श्रुतिर्भवति । सप सामानाधिकरण्येन (तु नाउ) च वैयधिकरण्येन च । यत्र वैयधिकरण्य भवति तत्र क समाधिरिति । तत्राऽस्य रू मूलत वा मिवि सत कालेन भाषातत्त्वविकासपरपरया प३ इति कृत्वा व्यवहारवैशिष्ट्यमभव स्यादिति दिक् । तदेतद् व्यधिकरणमात्र रू इह समानाधिकरण रू च पृथक् नाउ इति विवेक द्र । अस्य नाउ च सख्याभेदोऽनन्त्र ।

[g]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १४१, ४) पाभे ।

[h]) गत्याऽनन्त्रा सती वैरायमानप्रयोजनी (तु नाउ, टि) । नाउ >अस्माकम् इयेतत्स्थानीयवन भूयमाणतया प्राभिरभिप्रेत सत् *१अस्माद्->-स्माक इयत्र प्रयुक्त द्र ।

१२९,४², १५२, ७, १५७, २, २,२,१०; ३०, ४, ३१,१, ३, ६२, १५, ४, ९, ७, २०, ३, ३१, १५, ३२, १, ४२, ८, ५, [(६, ५२, १२, ७, ४२, ५) ४, ८] ३५, ७, ८, ४४, ७, ८, १, [३, (१५, १२, ६८, ५)], ३३, १५ ४५, ९, ५७, २, ६४, ६, १०, २२, ७, २६, ९, ३२, १, ३६, ६, ९७, २०, १५१, ३, खि १,४,३, २,२,२, †मा १२, ९५, ३३, ६५, †का १३, ६, २२, ३२,५, ११, †तै १, ५, ११,२, ४, २, ६,५, मै १, ४,४, ९, ९, १², ४, ५, ¶३, ७, ९, ८, ३², †४, ९, ११, ११, ४, १३, १०, १४, १०, काठ ५, ६, ६, १०†, ३२, ६†, क ८, १२¶, †की १, २८, १८१, १९८, २, ८४७, ११०९, †जै १, ३, ८, १९, ७, ३१, ६, ४, ११, १०, शौ २, १२, २, ३ ३१, ५ ७, ५२, ४†, १०, ५, ३६², १६, ८, १⁶, ५⁶-३०⁶, ९, १², १९, ३४, १, ५७,५, २०,८५, ३†, पै १, ६७, ३, २,५, २, ३, ३९, ३, ३, ३०, ६, ३६, ४, ५, ४, १८, ७, ५, ४, १०, ८, १६, ९, ११, ३, १, १२, १, १६†, १७, १५, २†, -†कास ऋ[१,९७,३,५,१०, ६], ६, २५, ७, ७, ७८, ५, काठ १७, १८, शौ ४, ३३, ३, पै ४, २९, ३, -†केन ऋ ६, ४५, १५, [१०, ४२, १०,४३, १०, ४४, १०], शौ २०, १७, १०, ९४, १०, -केभि ऋ १, १००, ६, २, ३०, १०, [(५, ४१, १०) ६, १२, ४] ८, [(१, ३) १५, १२, (६८, ५)] ४०, ७

आस्मार्क^a- -क मा ४, २४, का ४,८,२, मै १,२,५,३, ७, ४, काठ २, ६, २४, ५, क १, १९, ३७, ६, -कम् काठ ७, ३ [°क- अन्°]

*१अस्माक्^b-

*१अस्माका^c ऋ १, १७३, १०, शौ १, ७, ६, ३, २४,४, ७, ८२, १†^d

√*अस्मर्य √*अस्मय टि द्र.

*अस्मर्य- नाउ टि द्र

अस्मे^e-

अस्मे हिति^f- -ति ऋ १०, १०८, १

अहम्^g ऋ १, ११, ६, १७,१, ७, [२३, २२, १०,९,८] ३३,२, ४४,५,५०,१३,१०५,७,१२०, ६, १०, १२६, ७, १३८, १, १६५,६, ८, १०, १७१,१, ४, १७९, १, २, १४, १०,[२७, १७,२८,११, २९, ७] २८९,

^a) स्वार्थे अण् प्र उस प्रस्व च [पा ५, ४, ३८, वैतु पा (४, ३, २) यनि प्र (तस्येदमीये सति [पा ४, ३, १२०]) परत प्रकृत्यशे अस्मद्->अस्माक- इतीव शामुक सश्चिन्त्य (तु १अस्माक- टि)]।

^b) नैप्र २अस्माक- इत्यस्याऽन्त्याऽकारस्य लोप इति मान ततो विशेष । नाउ औप द्र ।

^c) तृ१ सन् वा क्रिवि द्र (वैतु यनि स्थ सर्वत्र '१अस्माक' इति पपा, तच्च शब्दरूप लुप्तान्त्यमकार सत् 'अस्माकम्' इति रू एवेयेव सा प्रस्र व्याख्यान च)। ननु किमिति तत्र नैवाऽऽदर इति। तथात्वे मूलतोऽभ्युपेयमाने शौ स्थ छन्दोवैयमी प्रसज्यतेति। कथमिति। उच्यते। तथाहि। १मे स्थ २यस्य पादस्याऽऽदित १मस्य पादस्याऽन्त्येनाऽचैकरूपताया सुवाराया सत्या व्यव च्छदे 'अस्माकमर्याय जज्ञिषे' इति नवाक्षरोऽनुष्टुप्पादो जायेत। अपि च। यत्र नैप्र अज्मध्यस्थो हल् लुप्यते, तत्राऽनुदात्तोदयोऽसौ भवति। इह तु न तथेत्येतदपर पराऽभिप्राये बाधक द्र। अथ २ये स्थ धान्य- इत्यस्य *धानिक- (व्यु यद्र) इत्ये तन्मूलकत्वेनेति कृत्वा ४प्रप्रस्तावेन च मगमव्य मौरिय 'एवास्माकमिदु धानिकम्' इत्यधिकाक्षर पाद सज्ञायेत। ३ये स्थ तावत् परामिप्रायतोऽधिकाक्षरत्व निगदयेत। एव शौ स्थ सर्वत्र छन्दोदशा यनि सुवचतरसिद्धम्। एव शौ स्थ अपि 'अस्माका असदिन्द्रो त्वेनाभ्युपेयत्वे सति ऋ. स्थ अपि 'अस्माका असदिन्द्रो वज्रहस्त' इतीद पादस्य मौलिक स्वरूप द्र इति दिक्।

^d) '*१युस्माका' इति ऋ (७, ५९, ९) पाभे।

^e) *अस्मद्- +(√*यु [गतौ] >भावे) *य- इति स्थिते बस पूपप्रस्व मति *अस्मर्य- इत्यत्र नैप्र *अस्मय्- इत्येव विपरिणते च वा त्रिवि इति कृत्वा न द्वि१ व्यवहियमाणे चाऽवसाने अय्>ए इति सकम द्र। एव व्यु पार्थक्याद् निर्देशपार्थक्ये प्राप्तेऽपि यथाप्रसिद्धि स्थलानुक्रमण त्वस्य अस्म- इत्यत्रैव गप् द्र (तु तत्र टि पाप्र श्रापे)।

^f) बम पूपप्रस्व [=अस्मे (=अस्मद्गता) यया स्थात्या हिति यत]। उप १ <√धा धारणे इति वा <√हि गतौ इति वा (तु यन्य सा)।

^g) व्यु कृते तु ८ अस्मद्-। 'त्वाहौ सौ' (पा ७, २, ९४) इत्यू अस्मद आदेशमात्रमिति विकारमात्रमिति वा प्राय आहु। मौलिकक्रमव्यत्ययादितीय पृथक् प्राति. इत्यवोध (तु १११ १, ११५)।

६[२], ८, ९, १२, १३[४], ८, १७[२], ९, १८[३], १०, ६, ११, ६, १२, २[०], १४, १३, १६[३], १४, ५, १५, १[२], २, १६, ४, ७[३], १२, १३[२], १४, १७, ११, १९[२], १८, ४[३], १३, १८, १९, १०, २०, ४, २१, ७, ९, १४, २३, ८[२], ११, २४, ४, २५, १, २[२], ९[२], १०, २६, २, ५ २७, ३[२], ४, ५[२], २८, ७, २९, ८, ३०, १, ३१, ७, ११[२], १४[५], ३२, १[११], २, ३[२], ४, ५[२], ७, ३४, ७, १७[२], १८[२], ३५, ११, १८[२], ३६, १५[१२], ३७, ११[६], १३, १५[२], १६[२], ३८, २[२], १३[२], ४०, ९[६], १०, ४१, ९, ४३, १[५], ४४, ४, ५, ८, क १, १२[२], १३, १६, १८[२], २, ३, ५[६], ६, ८, १०, १३[५], ४, ४¶, ६, ८, ५, १, २[५], ५[२], ¶, ६, २[३], २५, ३, ४[२]†, ५, २७, १, २८, ४[३], २९, २, ६, ३०, ८¶, ३१, ६, ३६, ५¶, ३७, ५ ¶३८, ४, ५[२], ४०, २[३], ३, ५, ४१, ३, ४२, ३[२]¶, ४¶, ५[२], ४४, ७¶, ४६ ४¶, ४७, ७¶, ११[२], ४८, ११, १६[४], †कौ १, १२२, १५२[२], ३०७, ३१०, ५१६, २, २७२, २७३ ३४०, ८५०[२], ८५१, १०५४, ११४६, ११७६, ११७७, ११८४, ११८५, §३, १, ९[२], ३, १०, †जै १, १३, ८, १६, ८[२], ३३, ५, ८, ५३, ६, §२ २, २[२], ४, ७, ३, २३, ४, ५, २८, १२, ४८, १८, ४, १२, ३[२], ४ शौ १, ९, ४ १०, ३, २९, ५ ६†, २, १०, २-८, २५, २ २७, ५, ३०, ५[२], ३२, ३, ३ ५, २, ५ ६, १ ३ ५ ७, ६

८, ३, ६, १५, १, †१८, ४, ५ १९, २[२], ३, ५, २२, ६, २४, १, २, २९, ८, ३१, १-११, ४, ४, ७, ५, ७, ६, ४ ५, ९, ७[२]†, १४, ३[५], १८, ५, २०, २, ४, ८, २६, ३, २८, ३, †३०, १[५], २, ३, ५[२], ६[२], ७, ८, ३२, ५†, ३६, ७, ९, ५, ३, ४†, ७, ५, ७, ८, ८, ९, ९, ७, ११, ३[२], १० १३, ३, ६, २३, १०, ३०, ८, ६, १५, २, ३, २१, १, २३, १, ३९, ३, ५८, ३, ६१, २[४], ३[२], ६५, २, ७१, १, ७६, २ ८४, १, ९४, २, ९७, १, १०१, ३, १०२, २, १०८, २, ११७, २, ११९, १, १२२, ५ १२४, १, १२७, २, १३०, ३, १३३, ३[२], ७, १३, ३, १६, १, ३६, २, ३९, २, ४, ५०, १, ५२, १, ७८, १, ३, ८४, २, १००, २, १०५, १, ११५, २, ११९, १ ८, २, ३, ६, ४, १४†, ७, ६, १८, ८, ८, ९, २२, ९, २, २, ३, २, १५ १३, १०, ११, १२, १९, २०, १०, १, ४, ३२, ३, १०, ४, २१, ५, २५-३६, ७, ४३, ८, १६, ३८[२], ९, २७, १०, ३[२], ११, १, १९, २७, ३, ३०, ४, १-१८, ११, ४, १२, ९, १३, १२, १, ११, १२, ५४, २, ३२[२], ३३, ३, ४७[२], १३, १, १९, ३८, २, ४४, ४५ १४, १, ३८, ५१, ५७, २, १९, ७१[२], १६, ३, १, ४, १ ७, ८, १७, १, ६, २०, २१, ०४†, २७, २८, २९[२], १८, १, १३, ४५†, ३, ५२†, १९, ९, १४, ३१, ४, ५, ६, ११ ३२, ४ ५ ७, ३६, ६,

४०, २, ५१, १[५], ७०, १, †२०, २७, १, २, ४२, १, ८२, १, ११५, १[२], २, १२६, ९, ११, १२, १४, १२८, ४§, १४१, ३, १४२, १, पै १, ६, ४, ९, ३, ११, ४, ५, १५, १, ३७, १, ३८, १, ४३, १, ५९, ३[२], ५[२], ६०, १ ३[२], ६६, ४, ८३, ४, ९०, २, ९४, १, ९५, ४, १००, २, १०३, ४, ११२, १, २, २, ४, १६, ३, १७, २[२], १९, ५, २७, ५, ३५, १, ३७, ५, †४१, १, २[३], ३, ६८, ६, ७६, ३, ७७, १[३], ७८, ३, ८१, ५, ३, २, ५, ३, १, ६, ९, २-५, १३, २, ४, ५, १९, ४[२], ४, ५, २९, ३, ५, ३६, ४, ३७ १, ३८, ८[२], ४०, ४, ४, ६, ७, १०, ७, ११, ३[२], २०, ३-५, २२, १, २४, ४, ३२, ४, ५, ४, ४†, ८, ३, ४, १४, ६, १६, ८, २०, १, २४, ६, २७, ५, ६, २८, ३, २९, १, ८, ३०, २, ३३, ३[२], ८, ९, ३४, २[१४], ३७, ७, ६, ६, ५-७, ७, ७, ८, २[२], १२, ५, १५, १, २, ९, ७, ३, ८, ९, ७, १२, ३†, १८, ८, ८, १, ३[२], ३, १, ६, २, ४, ८, १०, १-५ ११, १, ११, २०, ४, ८, ९, ९, ६, १, ९, १०, ४, १२, १३, ८, २५, १५, १०, ४, २[२], ३, ४, ६, ५, ५ ६, १३, ६, ८, १०, ४, ५, ११, १, १, २, १, ९, १२, †६, १, ७, १२, ४, ५, ७, १३, ५, २६[२], २७[२], १३, १, १४, ९[b], १४, २, ११, १५, १८, ८, १६, ३, ३, ६, १०, ४†, १३, ७, १७, १, १९, ८, १०, २९, ८, ३५, ४, ३८, ४, ३९, २, ५०, ६, ५७, १[२]-१८[२], ७४, १०,

a) तु टि ?२महस्त-> -स्ताम्याम्।

b) तु सस्य टि. ?मह पिघरक्क ।

७५, १, ९, १०, ७६, ७, ९०, १०, ९१, ७, ९८, ६[२], १०२, ५ १०७, ३[२], १३१, १-१०, १३८, ८

√*अहंयु[a]

अहयु[b]- -यु ऋ १,१६७,७

अह सन[c]- ०न[d] ऋ ८, ६१, ९ -०ना ऋ ५, ७२, २[20]

अहमु(म्-उ)त्तर[f]- -रे शौ १२, ४, ५०, -रेषु शौ ४, २२, १[b], पै ३, २१, १

*?अहमुत्तर-त्व[b]- -त्वे शौ ३, ८, ३, पै १, १८, ३

?अह-नमस्[i]- -मा पै १, १८, ३[21]

अह-पूर्व[k]- -र्वे ऋ १,१८१,३

आव[1*]- -¶वत् तै २, ५, ६, ६, ६ ४, ८, ३, काठ ८, १, -¶वम् तै २, ५, २, ३, ५, ६, ५, ६, ७, १, मै १, ६, १२, -¶वयो तै २, १, ९, ४, ५ २, ५, मै १, ६, १३, -वाभ्याम् काठ १२, ७, -¶वाम् काठ ८, १०, क ७, ६

*न् (<*२अँ<*अँद्)[1]- न ऋ १, १, ९, २, ९, ३, ६, [१०, ६, ६१, ४] ४, २, ३, ५, ६, ५, ३[२], [८, ८, ४४, १९] १०, ७, ४ ६, १०, ३, ४-६ ११, १२, ३ १० [१०, ३, १०, ८] [११, ८, २४, ३, ९, ४०, ५ ६१, ६], [१२, (८, ४३, १६)] १३, १, २, [७ ८, ६५ ६, १०, १८८, १] [८, १४२, ८, १८८, ७], [१४, ११, २६, १], १५, ३, ८, १०, १६, [४, ३, ४२, १, ५, ७१, ३] ५ [९, (८ ६४, ६)], १७, [१, ४, ५७, १, ६, ६०, ५] १८, २, ३, [३, ७, ९४, ८] २०, ७ २२, ८, ११, १३[२], १५, १६ २३, [६, ३, ५३, १३], [९, २, २३, १०, ७, ९४, ७, १०, २५, ७] १२[२], १७, १८, २४, १ २, ११, २५, ७ १२[२], २१, २६, २, ४, ५, ७-९, २७, २, ३, ५ ११, १२ २८, ८ २९, १-७,

[a]) क्यजन्त नाधा द्र (तु टि √*अस्मयु)।

[b]) व्यु च पपा च कृते तु टि अस्मयु- [वैतु पा (५, २, १४०) यनि भिन्नात् तत्प्रतिरूपकात्कृतादिव सत प्राति मत्वर्थ युस् प्र इत्यन्यथासिद्धमिव सन्त दवीयास पन्थान यायुर]।

[c]) तस मासस्व (पा ६,१,२२३)। अथवा उस उप √सन्+अच् इति कृत्वा थाथीय स्वर (पा ६, २, १४४)। पूप समासस्य च कृते तु टि अह पूर्व-।

[d]) पूर्वाऽऽमन्त्रिताऽविद्यमानवत्त्वाऽभ्युपगमात् पादादित्वाद् पाष्ठिक आद्युदात्त द्र.(पा ८,१,७२,६,१,१९८)।

[e]) पपा च सा. च 'अहम्। सुना' इति पदद्वयमत्र पिपाठयिषत । तथा स्थितेऽर्थस्य नितरा विशदेतरत्वात् यनि च देवताविशेषणतौपयिकत्वाद् अर्वाचा समस्तैकपदत्वे प्रायिक्यभिमतिर्भवति । एरिय अपि स्वरादिनिर्दिष्टि प्रति भवन्येव कियानपि मतभेद (यतु OR\ )।

[f]) तस मासस्व (पा ६, १, २२३)। उप यद्र ।

[g]) एव किल पपा प्रकरणाऽनुरोधश्च भवति (वैतु मा अत्र पदद्वयमिव पठित्वा व्याचक्षाण)। यथात्र देवानामप्युपरि स्व यजमान प्रतिष्ठापयितुमत्नभूत्नपुरुषि पुनरस्य आशा यथप्रतिष्ठायै देवानामेवाऽयनमस्य यात्मा मिथ ना कारयेति स्फुटतरार्थप्रतिपत्तिकरत्वाद् अतिनरामिवाशद्दयम् ।

[h]) भाव त्व प्र (पा ५, १, ११९)। अत्र 'अहम्। उत्तरत्वे' इति पदद्वय ऽऽम्नात सुगा भवति। मा पन्थि पयेरे पठितव्य इत्यत्रे । प्रकरणाऽनुरोधात् यनि प्राति मौलिकतया सभाव्यते । तद् विमृश्यम् ।

[i]) '-नमा इव>नमेव' इत्यभिसाधिक सुपा द्र [तु शौ (३,८,३) यत्र 'दीर्घमेव' इति पा श्राव्यते]। 'अहनम् एव' इति सुपा त्वत्र प्रतिपत्तिशून्य इव भवति। यनि शोधे समासादिकार्यम् अहमुत्तर- प्रभृ समाननिष्पत्तिकेषु प्राति उक्तया दि एव विधिन्मात्र भेदपूर्वक व्याख्येयमिति पिष्टपेषणे नादर । अगे वि एतदिति तु विशेष द्र ।

[j]) छान्दसेऽत्र सधाव् इव इति वा एव इति वोत्तराश द्र।

[k]) अत्राऽविहितलक्षणो मयूरव्यसकाद्याकृतिगणीय तस मासस्व च द्र (पा २, १, ७२, ६, १, २२३)। 'पुहीनादय' (पाग त) इत्येतदनु चान्यपदार्थे वृत्तिर्भवति। अथवा, 'अह पूर्वे' इत्याकारक शब्दोच्चारणमस्मिन्नस्ताति *अह पूर्व- इत्याकारक बस मूलत आस्थेयो वचनपर । ततस्तद्वति माच्येऽर्शआदीयोऽच् प्र चित्स्वरश्च द्र (पा ५, २, १२७, ६, १, १६३)। पुन अहम् इत्येतच्छब्दानुकृते प्राधान्येन प्रदर्शयितुमिष्टत्वाद् अस्मद्- इत्यस्य मूलस्य प्राति स्थाने अहम् इत्यस्यैव च व्यवहार इति प्राक्प्रक्रियायामपरो विशेष द्र । यद्वा अहम् इत्यस्य सर्वनामप्रतिरूपकस्य स्वरादित्वम् उम (पा १, १, ३७)। अर्वाच प्रक्रियायां त्वा देशादिशिभावस्याऽनभिमतत्वाद् आदेशतया प्रतिपन्नानां प्रातिपदिकगतास्यानन्यविशाखयाऽभिमतत्वान्नेह विभिद् विशेषाऽवधयनिश भवतीति दिक् ।

[l]) व्यु इते तु टि. अस्मद्- ।

७१, ६, ७२, ५, ७३, ५, ७४,
८, ७६, ७, ७७, ६, ७८, ५,
७९, ५, ८०, ३, ८४, ५, ८५, ५,
८६, ८, ८७, ७, ८८, ७, ९०,
७, ९१, ७, ९२, ५, ९३, ८,
९५, ६, ९७, १०, ९८, ७, ९९,
७, १००, ७, १०१, ६, ९,
९०, ६, ९७, ३, ६, ६०, ६५,
१५, ६६, १५, १२२, ८],
२२, २४, २, १, ६, ७, ३, ७,
८, [१०, ४, १०, (६०, ६)],
४, ४, ८, ५, ९^{२}, ७, १, ८, ३,
९, २, ३, १०, ४, ११, ३, १२,
२^{२}, १४, ३, १५, १, ३, ४,
६, ११, [१३, ८, ४४, ११], १४,
१६, ५, ६, ८, ९, १७, ५, ७,
१८, १, ४, १९, ७, ०, १,
७, ९, २१, १, ५^{२}, २४, १,
[३, (८, ७९, ४)], [४, ८, ८,
१, (१८, ८७, ३)], ५, २५,
२^{२}, २६, १, २७, १, ४^{२}, २८,
१, ४^{२}, २९, ४, ३०, १, ३१, ३–५
३२, १, ५, ९, २६^{२}, २७, ३४,
१४, १५, १८, २०, २१, २२^{२},
२३^{२}, [२५, ५६, २५, (६०, ६६,
९)] ३५, १^{२}, २^{५}, ३^{५}, ४^{४}, ५^{४},
६^{२}, ७^{५}, ८^{४}, ९^{५}, १०^{२}, ११^{२},
१२^{४}, १३^{४}, १४, [१५, ६०, ६५,
(१४) १५, ६६, १५] ३६, ७^{२},
८, ३७, २ [५, ८, ९७, १५]
६^{२}, ८^{२}, ३८, ३, ५–८, ३९, १,
३, [७, ४०, ७, ६२, ३] ४०,
२ ४, ४१, ३^{२}, ५ ६ [७
८०, ३] ४२, ५ ४३, ३, ५
४४, ५^{२}, ४५, ३^{२}, ४६, १ २^{२},
३^{२}, ४^{२}, ४७, ४, ४८, ४^{२} ५०,
१, ५१, २, ५२, ३, ५३, २,
५४, १^{२} २^{२}, ३^{२}, ५५, १ ६,
५६, ९, १६, १७, २१, २२,
५७, ५ ६, ७^{२}, ५८, ३, [३,

८४, ३], ७ ५९, ६^{२}, ८, ६०,
७, १०, [१२, ६१, ७], ६२,
२^{२}, ३^{२}, ५^{२}, ६^{२}, ६४, १, २, ३^{२},
६५, २, ६६, १, ३, ५, ६७, ५, ६^{२},
६८, १, २, ६९, ५, ७०, १,
७१, २, ४, ७२, २^{२}, ७३, ४,
[४, ७४, ३] ७५, २, ८^{२}, ७६,
६, ७७, [४, ९, ७८, ५], ५^{२},
८२, १, ८३, २, ५, ८४, २,
३^{२}, ८५, १, ८६, ५, ८, ८९,
५ ९०, ६, ९२, १, ३, ९३,
४, ६, ९४, ३, [३, ८, ८, १३]
८, ९६, २, ९७, २^{२}, ४^{२}, ५,
१००, २, १०२, १, ३ १०३,
१०, १०४, ७, १०, ११,
२३, [२३, ६०, ५३, ५]
८, १, ९, २१, ३, १, [१, ५४,
५], २^{२}, ११, [(२, १३, ९) १२]
१८, ४, ३, १५ १६^{२}, ५, ४,
[७, ४९, ५ ५०, ५] १०,
[२०, ३०] २१, ३२, ३६, ६,
[२३, ९, ६५, १३] [२५ ४५
३३] ३६, ७, ११, [(५, १५)
१३] २७, ३२ ८, ४, [५ ३४,
११] [(६, ५९, १०) ७, (१२,
२३)] ९, १३^{२}, २०, ९,
११^{२}, १०, ३, १२, ६
१३, ३, ५^{२}, १६, [१८, ९२,
२१ ९, ६१, १४], २२, [(७,
३) २५, (५४, ७ ९, ६१,
१५)] १५, १३, १६, ११
१२^{२}, १७, २, ४ १८, ६–१०,
[१२ ६७, १८] १३, १७
१८ २१, [२२ ६०, ५९, ५]
१९, ४, १९ २७ २०, २ ८,
१०, १८, २२–२४ २६ [२६,
६७, ६] २१, २ ६, ८ ९ १०
१२, २२, ७, १० [१४, ६०,
८] १७, २३, १०, १२^{२},
[२७ ६०, १४] २९, २४, ७,

११^{२}, २६, २५, १०, ११, १४,
२६, ७, २०, २५, २७, २–६,
९, १०, १४^{२}, २८, ३, ३०,
३^{२}, ३१, १३, ३२, ७–९, १२,
३४, ६^{२}, ७, १२, १४, १५,
३५, [४–६] [१०–१२], ३९,
१, १०, ४०, १, २, ९, ४२,
२^{२}, [४३, २२, ६०, २६,
९] ४४, २, ५, १४, २२,
३०, ४५, ८, १८, १९,
३४, ४६, ९–११, १३, २५,
४७, ५, ८, ९, ११, ४८, ४^{२},
७, ८, [८, ६०, ५९, ६], ९^{२},
१२, १४^{२}, १५^{२}, ४९, ४, ७,
५१, ५, ५२, ५^{२}, ५३, ३,
५४, ३^{२}, ६ ५९, ७, ६०,
९ १०, ११^{२}, १२, [(८, १, ४)
१८], २०, ६१, १, १३^{२}, १५^{२},
१६, १७^{२}, ६५, ५, ६६, ८,
१४^{२} ६७, २, ५, ८^{२}, ९, ११,
१२, १४, १५, २०, ६८,
१२^{२}, ७०, ९, १०, १५, ७१,
३, ७, ९, १०, १३, १५,
७५, २, ८, ९, ११^{२}, १३,
७८, १–३, ७९, ७^{२}, ८^{२}, ८०,
१–६, ९ ८१, ४, ६^{२}, ८३,
२–४, ७, ८४, ६, ८६, [१–५],
९०, १, ६, ९१, ४, ६, ९२,
३, ९^{२}, १०, १५, १९, २६,
२७, ३१, ९३, ३, १०, १८,
१९, २१, २८ २९, [२९,
६०, १९१, १], ३०, [३१^{२}, ३२,
३३] ३४, ९५, ८, ९, ९६, ८,
२०, ९७, [७^{२}] ७^{२}, १३ ९८,
४, १०, ११, १००, ११, १०१,
४^{२}, ९, १०, १०२, २,
८, ९, १०३, १, ९, १२,
९, १, ५ ४, [१–१०], ५,
१०, ८, २, ७, ८, ९, ७, १०,
८, ११, ३, ९^{२}, १३, ४,

a) 'न' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पाभे ।

b) 'न' इति ऋ (१०, १७३, ६) पाभे ।

३१, ३४‡[a], ४०, ५१†,५२†,
५८, ६०^{१},६८†,८९†,११४†,
१३, ११†, १२†, २०, २२^{१},
२३, २७†, २८†, २९^{२}†,
३२^{२}†, १५, १^{२}, २^{३}, १४^{३};
१६^{२}–१९^{२},३०†, ३८†,४३†,
४६^{२}†, ४८†, ५५, ५६†,
१६, २, ४†, ७, १३, १५^{६}†,
१६^{४}†, ४७, ४९, ५०†. ५१,
६४^{३}–६६^{३}, १७, १, ६, ९^{२}†,
१६†,१७†, २३†,२७†, ४७,
४८†, ५३, ५७, ६६, ७६†,
८४^{२}, ९८†, १८, ३०, ३१†,
३२^{२}, ३३, ३४, ३८–४४,
४६^{२}, ४७, ४८^{२}, ४९†,
५५–५७, ६२–६५ ६७,७०†,
७२^{२}, ७३†, ७६, †१९, ३८,
४२, ४९–५२, ५३^{२}, ५५,
५८S, ६१S, ६२, ६४S,
६९, २०, १८, १९, २९†,
३८, ३९, ४७†,४८^{२}†,४९^{२}†,
५०†, ५४^{२}†, ६२, ६८, ७४,
८३†, ८४†, ८९†, †२१, २,
३, ४^{२}, ८, ९^{२}, १०, ११,
२१S, ५६S, २२, २, ९†,
१५†, २२^{२}, २३, ७, १३,
२३, ३२^{२}†, ५१, ६५†, †२७,
१४^{२}, १५^{२}, १६–१८, १९^{४},
२०, २२^{१}, २४, २९, ३५,
४५^{१}, ४६, ४७, ४८^{२}S, २६,
८, १४^{२}, १७†, १९, २१†,
२४†, २७, ३^{२},७†,१७,१८^{२},
२०, २७†,२८^{२}†, ३८, ३९†,
४१†, ४३†, २८, २२,†२९,
८^{१}S,२६,३३ ४७^{१}, ४९^{२},५४,
५६,५७,३०,१^{२},२†,३†, ३२,
१०,†३३, ३, ११, १८, २७,
३४^{१}, ४२ ४६, ४७ ५१,
५२, ६१, ६५, ६९^{२}, ७७^{१},
७८, ८४^{२}, ८५, ८६, ८८,
८९, ९४^{२}, ९७, †३४, ८^{३}S,
९S, १०, १३ १७, २३,
२७^{२}, २८, २९^{२}, ३०, ३६^{२},
३८, ३९, ४०, ४२, ४६, ५३,
५४, ५८^{२}, ३५, ६ ७†, १२,
१३, १६†,२१^{३}†, †३६, २S.
३, ४, ६, ७, ८, ९^{४}, १०^{३}S,
११^{४}, १२^{२}, १३^{२}, १४, १५
१६, २२^{२}S, २३S, ३७, ७†,
२०^{२},३८,२०^{२},२२†,४०,१०,
१३, का २ २, ९, ६, ७^{२}, ८
७, ४, ३, †३, ४, १६^{२}, १७,
१८^{२}, २१, २२^{२}, २७, ४, ६,
७,५,३†,७,४‡[b],५†,८,२^{३},६,
४, १,२†, ५,२ ३^{२}, ६^{२},९, ६,
३,९,३ ५, १,३^{२},४,६,२^{४},९,
३,४, १०,१, ६,५,३^{२}, ६,३†,
७, १, १, ३, १†,४,२†, १०,
३‡[c], २०,१†, †८,८,१, १२,
१, १८, १, १९,१ ९, २, ४,
३, १†, ५, ५^{२}†, ६, १ ५†,
१०, १, १^{२}, २,१, ६, †३ ९,
१०, ५, ३, ४^{३}†,६^{२}†, ११,६,
५†, १२, १, ७^{२}, ८, २, ८,
†४, ४, ५,११, †५,१–३, ७,
१५ १८^{२}, १३, १, ९^{२}, १०,
३, २, ५‡[a], ११, ४, ७†, ८†,
१४, १६^{२}, ५, ७†, ६, १५†,
७, १३†, १४, †१, ११, १२,
२,५, ७^{२}, ८, †३, १, २ ३^{२},
६^{२}, १६,१,१^{२},२^{२}, ४,२^{२}, ४^{२},
६^{२}, ८^{२}, १०^{२}, ५, ११, २०†,
२५ २८^{२}†,३०†,६,७,१७,१,
२,४†, ७, १३, १५^{१}†, १६^{२}†,
८,१ ३,४†,५ १८^{२}, १८,
१,१ ७, १०^{२}† †२, १,७
३, ३†, ४, १५, १६†, ५, ४,
८, ६, २, १२†,७,५^{२}, १९, १,
११†, २०, १,१,२†,३^{२},४,५,
२,१–७, ९^{२}, १०, ११^{२},१२†,
३, ५–७, ४, ५–९,५,३†,५^{२},
६†, ९, †२१, ३, ९, १३, ४,
१–३,५ ९S,११S,१२S,१४,
१९, २२, १, ४^{२}, २, ६†, ४,
३ ४, †५, १S, २^{२}, ३^{२}, ४†,
८^{२}, ६, ८, १०, ७,८, †८,४,
५, १०, २३, †१, २S,३, ४^{३},
८, ९^{२}, १०–१२, २, १०, ६,
९, २४, १, २ ४, १†, ७, ८,
३^{१}, २५, ३, ४, ४, २, ६, ३,
१२^{२}, ९, ७,१०, १३†, †२७,
११,१^{२}, २^{२}, ३–५ ६^{४},७,९^{२},
१२, १, ६, १३, ४, १५, १,
२ २८, ६,१, ११,१, १२, १,
२९, १,३, ७^{२}†,२,७, ८^{२},१०,
†३, ४,९^{२},४,४^{३}, ४,४^{२}†,†५,
१, ७,८,१०, ३०,२,११, ३१,
१, ८^{३}, †४, २, ९, †३२, १,
३, १३, २, १, १०, ३, ५^{२},
१३, ४,३, ४^{२},८,९, ५,७,११,
१५, ६, ८^{२}, ९, १५^{२}, †३३,१,
३^{१}S, ४, ७, ११, १७, २१^{२},
२३^{२}, २४, २, ५, ९S, १६,
१७, २१^{२}, ३४, १, १^{२}, २†,
३†, ३५, ३,७, †४,६, ११S,
१२S,१४, २०^{१},२१, †३६,१,
२S,३,४,६,७,८S,९^{४},१०^{१}S,
११^{४}, १२^{२}, १३^{२}, १४–१६,
२२^{१}S,२३S,३७,१,७, ३,६^{२};
३८,५,३^{१},६, ४०,१,१०,१३,
ते १, १, ४, २, १३, २, ३^{२},
†१४, २^{१}, ३, ४, २, १, १†,
२, १, ३, ९^{१}, ४, २, ७,
१, ९, १, ११, २, १३, १.

a) अत्र 'शिवो न' इति पदद्वयात्मकस्य पा स्थाने 'शुशोच' इति विरिाट ऋ. (७, ८, ४) पाभे ।

b) 'त' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पाभे ।

c) 'ते' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पाभे ।

†१४, १, २, ५^{२}, ६, ३, २, १^{२},
४, १^{२}, ११, १^{२}, †१४, २^{२}, ७,
८^{३}, ४, २, १, ३, १, ४, १†, २४,
१^{२}†, २९, १†, ३२, १†, ४१,
१, ४२, १†, ४३, २, ४४,
१^{३}†, ३, ४५, २^{२}, ३, ४६, ३^{२}†,
५, १, १^{२}¶, ३, ८, ३^{४}, †५,
२^{२}, ३^{२}, ६, १, २^{२}†, ३†, ४†,
९, ३¶, †११, १^{२}, §, २, ४^{२},
५^{२}, ६, ३, २^{३}, ३, ४, ३, ६,
२†, †१२, १, ३–६, ७, १,
४, ५, ७, १^{३}, २, ८, २^{३}†,
१०, २^{७}, †१३, ३^{२}, ५, ८,
३, १†, ५, ३^{२}†, ‡[a], ६, २^{४},
७, १^{२}, ९, २, १०, २, १४,
२†, †२२, १^{२}, २^{२}, ३^{४}, ५^{२}§,
२, १, ११, १^{२}†, २^{३}, ३, ६†,
†२, १२, ५, ६^{२}–८^{२}, ३, ५,
२¶, १४, १^{२}†, ३†, ५^{२}, ४,
¶१, १, २, २, १^{२}¶, ५, १^{७},
८, १, २, १४, १, ४†, ५, २,
६¶, ३, ६¶, १२, १^{२}, २^{२}†,
३^{४}, ४^{३}†, ‡[b], ५†, ¶६, ३,
१, ६, २^{२}, ८, ३^{२}, १०, १,
†११, १, २^{२}, ३^{४}, ४, †१२,
१^{२}, २, ४^{२}, ६, ३, १, ९, १–३,
१०, ३, †११, १, ०^{३}, ४, ७^{२},
२, ३, १†, ४, १, ५, ७†, ८,
२, ३^{१}, ६^{१}, †, ‡[c], १०, ०, †११,
१–३, ३, ३, ३, ४, ३, ८, ९^{४},
३^{४}, ५, ६, ९, १, २, १०, २^{२}†,
११, १^{१}†, ०^{१}, ३^{१}, ४^{५}, ५^{४}†,
४, १, २†, ०, १†, ७, ०, ३,
१०, १^{०}†, †११, १^{१}, २^{४}, ३^{१},
६, ५, १, १^{१}, ५, २, ८, १,

†११, १, ३^{४}, ४, १, १, ३^{३},
४, २, ३, ४, १†, २†, ४, ५,
१^{३}†, ७, २^{२}, ३, ८, २^{३}, ३,
१०, ३, †११, १^{३}, २^{३}, ४^{४},
२, १, २, ३^{३}, ३, १^{३}, २‡[a],
४^{२}, ‡[d], †४, ३, ४, ५, १^{२}, २^{२},
६^{२}†, ६, ४†, ५‡[e], ७, १†,
२, ९, २, ३^{६}†, ४^{२}, †११,
२, ३^{३}, ३, ३, २^{२}, ४, १, ११,
५, १२, १^{३}, †१३, २^{२}, ३^{२}, ९^{२},
६, ४, ३, २, ३, †४, ४, ६,
७^{२}, ८, ११, ३^{२}, १२, १^{३}, ३,
४^{६}, ५^{७}, ५, १, १^{२}, २–४,
१०, १^{२}, २†, ३^{७}†, ४^{२},
११, २^{२}, ६, १, १, २, ३^{२}†,
५^{२}†, २, १^{३}†, ‡[f], ६†, ३,
२, ३, ४, ५†, ५, १, ४†,
६^{२}, †६, ४^{६}, ६, ७^{२}, †८, १, ३,
†९, १, ४^{३}, ७, १२, १^{४}, २,
१३, २, ४, ५†, †१४, २, ३^{३},
४^{३}, १५, १^{२}, २^{३}, ३^{४}, ४^{४}, ५^{५},
६^{४}, ७†, ९, १, ५, ३†, ९,
११, ३^{३}¶, २, २, १^{२}, ८,
३¶, ६†, ३, ५, १, ४, ६, ३,
७, ३†, ९, १^{२}¶, ¶५, ४, ४†,
५, १^{२}, ७, ५ ९, १^{१}, १०, १^{२},
२, ३§, ५^{१}, ६, १, १^{२}, २, ५^{४},
७, २, १^{२}, ४^{४}, ५, ३, १^{२}, ५,
७¶, ६, ३^{१}, ४, ७, २, ३^{५}, ८,
२, ३, ९, १, २४, १, ६, १, ०,
३, ४, ४, ११, १, २, ¶२, १, २,
४, ४¶^{१}, ८, ५^{१}¶, ११, ०,
३, २, २, ४, ७¶, ५, ४, १०,
२¶, ४, २, १, ५, ४, ६, २¶,
¶७, १, ३, ८, ३¶, ५, ३,

१¶, †७, १, ५, ३¶, २, ७,
४, ४, १७, २, १९, ४^{५}, २०,
१§, ५, १, १¶, ७, ४^{२}, १८,
१^{२}§, २४, १^{२}, मै ६, १, ५,
१३^{२}, २, २, ३^{८}, ४, ६^{३}, ७^{३},
९, १३^{३}, †^{९}, १४, १५, १८^{३},
३, ४, ६†, १५, २३†, २६^{२},
२७^{२}†, ३१†, ३७^{२}, ३८^{३}†,
३९^{३}, ४, १, ३^{७}, १२¶, ५, १^{६}†,
३^{८}, †^{५}, ४†, १०^{३}, †, १३†^{४},
६, १^{३}, †^{३}, २^{८}, १०^{२}†, १२¶,
७, १^{८}, २^{२}¶, ४, ५^{३}, ८, ८,
९, ५¶, १०, २^{२}, †, ३^{५}, †, ४^{५},
११, १, २^{३}, †^{२}, ४^{८}, †^{७}, २,
१, ४^{२}¶, ९, २, ६^{३}, ३, ८^{२},
४, ४†, ७^{४}, ५, ९¶, १०, ६,
३^{१०}, १२^{२}, †, ७, २, ३†, ४†,
५^{४}, †^{३}, ७, ८, १०^{२}, ‡[g], ११^{३}, †,
१२^{३}, †, १३^{३}, †, १४^{१}, †, १५^{१},
†^{३}, १६^{९}, †^{६}, २०^{१०}, ८, ७^{४}, १०^{१०},
९, १^{११}, २^{४}, ९^{९}, †, ‡[h], २^{१}†,
३^{२}†, ‡[i], ५, ६†, ११, १^{६}, १२,
१^{१}, २^{५}, ३^{२}–५^{२}, ६^{४}, †, १३, १^{१},
‡[i], ५, ६†, ७†, ८^{२}†, ९^{४}†, १०,
११†, १२, २१^{११}, २२^{६}, २३†,
३, १, ९, २, ३, ४, १०, ३,
८, ९^{३}, ४, ८^{३}, †, ६, ४, ७,
५, ७¶, ८, १०^{३}¶, ¶८, ५^{४},
६, ८, १०, ९, ४^{३}¶, १०,
२¶, ११, १^{२}, २, ३^{१}, ५, ११,
१२, १, ६^{३}, १८, १६, २^{१}, ३^{१०}†,
४^{१८}, †, ५^{११}, †, ७, १, ५,
१०¶, १४¶, २, १¶, ५^{४}, ८^{३},
१०^{१}, ३, २¶, ४^{१}, ५¶, ४, ६,
¶५, ६, ८^{१}, ९^{१}, ६, ३¶,

a) 'मे' इति ऋ. (१०, ५७, ४) पामे ।
b) विशिष्ट द्र. ऋ. (७, ८, ४) पामे. ।
c) 'मे' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पामे ।
d) 'मे' इति ऋ (१, १४७, १) पामे ।
e) विशिष्ट द्र. ऋ. (१, ९७, १८) पामे ।
f) विशिष्ट द्र. ऋ. (१०, ८०, ३) पामे ।
g) 'शिवो न' इत्यस्य स्थाने 'सुनीथ' इति विशिष्टः ऋ. (७, ८, ४) पामे ।
h) ऋ. (१, ११४, १) प्रहर्न पदमतनोरम्भ्यो ।
i) विशिष्ट द्र. ऋ (७, ४०, ३) पामे ।

a) एकतरत्र नाउ उदात्तस्वयोपोद्गलिका श्रुति 'ना' इति।

b) 'ब' इति शु (७, ५७, ६) पामे।

c) अत्र न्यवशिष्ट मगा द्र।

d) 'ते' इति शु (१०, ५७, ४) पामे।

e) विशिष्ट द्र शु (७,८,४) पामे।

f) विशिष्ट द्र शु (१०, ८२, ३) पामे।

g) 'त' इति शु (१०, १७३, ६) पामे।

h) विशिष्ट द्र शु (१०, ९, ४) पामे।

i) विशिष्ट द्र शु (६, ७, १) पामे।

j) 'नु' इति शु (१, ८, ५) पामे।

k) विशिष्ट द्र शु (८, २, १९) पामे।

l) विशिष्ट द्र शु (१, ७४, १) पामे।

[a]) 'मे' इति ऋ (८, ९२, २९) पाभे ।
[b]) विशिष्ट इह ऋ. (६, ७, १) पाभे ।
[c]) 'न' इति ऋ. (९., १७, ४२) पाभे ।
[d]) 'मु' इति ऋ. (६, ८, १) पाभे ।
[e]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, ९, ४) पाभे ।
[f]) 'मु' इति ऋ (१, ८, ५) पाभे ।
[g]) विशिष्ट इह ऋ. (८, २, १९) पाभे ।
[h]) विशिष्ट इह ऋ (९., ७९, १) पाभे ।
[i]) 'मे' इति ऋ (८, ८३, १६) पाभे ।
[j]) ऋ. (९., ८२, २) इति अधिक पा ।

१९, १, ३†, ४, २०, १^{२}, †२१, १, २, २५, १, २, ३, २६, ३, ४, २९, २^{२}†, ३१, २, ३, ४^{२}, ३३, १–४, ३४, १, २, १, ३†, ३, ६, ४, २, ३, ६, ५, ४, ६, ३, ७, २, ३, ४^{३}, ५, १८, ४, ६†, १३, २, २५, १, २७, ७^{२}, २९, ३, ४, ३५, १, २, ३६, १^{२}, ३, १, १, २, १, ४, २, ४, १०, १†, २, ३, ७, ८, १३, १२, ४, १५, १^{२}, ४^{२}, †, ७, †१६, ३^{२}, ५, ७^{२}, १७, २†, ४†, ८^{२}†, ९, १९, ३, †२०, १, २^{४}[a], ३[b], ५^{२}, ६^{२}, §, ८§, २२, १^{२}–६^{२}, २८, ३, ५, ६, ४, ७, ७, ९, ६, १०, १०, १, ३, ४, ६, ११, ५, १५, १०, १८†, १७, २, २३, १, २^{२}, ३–७, २४, १–७, २५, १–६, ७^{२}, २६, १–७, २७, १–७, २८, १–६, ७^{२}, २९, १–७, †३१, २, ६, ३२, २†, ३†, ५‡[c], ६^{२}‡[d], ७‡[e], †३३, १^{२}, २–६, ७^{२}, ८^{२}, ३६, १^{२}, २, ३८, ३^{२}, ५, ५, ३, २†, ५‡[f], ६^{२}, †, ७^{२}, ८^{२}†, १०^{२}†, ‡[g], ११ ५, ५, ९, ६, २, ५, ६, ७, ७, १^{२}, ३, ६^{२}, ११, ११, †१२, २, ८, १८, १४, १९, ९, २१, ८, १२, ८२, ९, १०, २७, ८, ९^{२}, १०, २९, २, ६, १, ३, ३, १^{२}, २^{२}, ३^{२}, ४, १, ३^{२}, ६, २, ३†, ७, १,

२^{२}, ३, २३, ३, २४, ३, २६, १, २, †२७, १, २^{४}, ‡[h], ३^{२}, ‡[i], २८, १†, २९, २, ३२, १, ३, ३३, ३, †३४, १–५, ३५, १^{२}, २, ३७, २^{२}, ३^{२}, ३८, १–४, ३९, २^{२}, ४०, १^{४}, २^{२}, ३^{३}, ४१, ३^{४}, ४५, ३†, ४६, २, ४७, १, ३, †५१, २, ३, ५३, १, २^{२}, ३^{२}, ५५, २^{२}, ५६, १, ५७, २, ३^{४}, ५९, ३, ६२, १^{२}, ६३, ४†, ६५, १, ७७, ३, ७९, १^{२}, २, ३^{२}, ९३, ३, ९६, १†, ३, ९९, २, ३, १०४, २, ३, १०६, २, ३, १०७, १^{२}–४^{२}, १०८, १^{३}, ११४, १; २, ११५, १, ११६, १, २, ३, ११८, १, २^{२}, ११९, १, १२०, १, २^{२}, १२१, २, १२३, ५, १२५, ३†, १२६, २†, ३, १२८, २^{४}, ४, १३१, ३, १३३, १^{२}; ४^{२}, ७, २, १, ५, ५ ७, २, १०, ४†, १२, १ १८, १^{२}, ४, १९, १, २१, १, २^{२}, ४^{२}, ६, २३, १, २५, १, २७, ३, २९, १, ३२, १^{२}†, ४०, १, ४२, २, †४३, १, २, ४८, १†, ४९, १, २^{२}, †५०, १, २, ५१, १^{२}†, ५२, ३†, ५३, १^{२}†, ५४, १, ५५, ६, ५७, २ ६१, १^{२}, ६२, २, ३, ५, ६५, १, ७०, १, ७१, १, ७२, १^{४}, ७३,

३, †७७, ७, ९, ८२, २†, ८४, १^{२}, ३, ४†, ८५, २, ३†, ८७, १।, ८८, २^{२}, ८९, १, ९१, १†, ९६, १^{२}, ९९, १‡[k], १००, २†, ८, १११, १^{२}, ११३, १^{३}, २, ११४, १ ५^{२}, ७, ११५, ३, ११७, १, १२०, २, ८, २, १७, †३, १, १९ २०, †४, १०, २३^{२}, ५, १७^{३}, ७, १७, ९, ७, १७, ९, ३, ६, २४, ४, २, २२^{२}, २३‡[l], २४^{२}, ५, २, १७, १९, १५, ४, १२^{२}‡[m], १०, १, ६, २०, २२, २९, ३, ८, ५, २३, ४५, ६, ४, ५, ११, १, १७, २, १, ८^{३}, ११, १९^{२}, २०^{३}, २१^{२}, २६^{२}, २९^{६}†, ३१^{३}, ६, ५, ६^{२}, ९, ८, १–६, ८–२२, ११, २, २३, १२, २६, १२, १, १^{२}, २^{२}, ३–१०, १२^{३}, १३, १४^{२}, १६, १८^{३}, २२–२५, ३०^{२}, ३२^{२}, ३४, ३६, ४०, ४१, ४३, ४४, ४६^{२}, ४७, ५२, ६२, २, ३^{२}, ७‡[n], १३, १५^{२}, १८, २२†, २३, ४९, ३, १०, ११, १२^{३}, १५, १६, १७^{३}, २६, ३१, ४५, ४६; ४८, ५५^{१}–६०^{१}, ४, ४९, १३, १, १७^{१}, १८, १९^{२}, २९, ५९†, २, ३७, १४, १, १४†, ६०, २, १‡[o], ३८†, ४०†, ४५, ५१, ६७, १६, ७, ३–७, १०, ६, ४, १७, १, ६–१९, २४,

[a]) एतत्पदम् एवविशिष्ट मपा. द्र ।
[b]) अत्र एवविशिष्ट मपा द्र ।
[c]) 'मा' इति ऋ (१०, ८३, ५) पाभे ।
[d]) 'मा, माम्' इति ऋ (१०, ८३, ६) पाभे ।
[e]) 'मे' इति ऋ. (१०, ८३, ७) पाभे ।
[f]) 'म, पतुम्' इति मुपा स्थाने 'पूर्वे' इति ऋ (१०, १२८, १) पाभे ।
[g]) 'मा' इति ऋ. (१०, १२८, ९) पाभे ।
[h]) 'गृहम्, म' इति मुपा स्थाने 'गृहेषु' इति ऋ. (१०, १६५, २) पाभे ।
[i]) 'च' इति ऋ. (१०, १६७, ३) पाभे ।
[j]) ऋ. (६, ४७, १२) यनि कपिद पा ।
[k]) 'ते' इति ऋ. (१०, १७३, ६) पाभे ।
[l]) विशिष्ट इह ऋ. (६, २८, ८) पाभे. ।
[m]) 'म' इति ऋ. (१, १६४, ३३) पाभे ।
[n]) 'च' इति ऋ. (१०, १६, १०) पाभे ।
[o]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, ८५, ३८) पाभे. ।

a) 'मे' इति ऋ. (१०, ११, ?) पाभे ।
b) इद 'मु, पुत्र' इति ऋ. (१०, ३१, ९) पाभे. ।
c) विष्टि इद ऋ. (१०, १५, ९) पाभे ।
d) 'परिवृरम्, म' इति द्विपदाऽस्मकस्य पा स्थान 'परिवृरम्' इति ऋ (४, १, १७) पाभे. ।
e) 'च, मः' इति द्विपदाऽस्मकस्य पा. स्थाने 'अुधा' इति ऋ. (१०, १५, ११) पाभे ।
f) ऋ. (१०, १५, ५) यनि ऋभिष पा ।
g) विशिष्ट इद ऋ. (१०, १५, १४) पाभे ।
h) एकस्वर भव्यविशिष्ट अता इ. ।

११, १^{२}, ३, ४, ५^{२}, ६, ७, ३, ६, ७^{२}, ८, १०^{२}†, ११. ५, १०, ६, २, ६, ८^{२}, १०^{२}†, ७, १, २ ४–६, ९, ८, १, २^{२}, ४ ७, ९, १^{२}, ४, ८^{३}, १२, ५, १५, १०, १९, ९, ८, १, ९, ११, १ ५, ३, ४^{२}, ६, १०, ११, २, ५ १३, १०†, १४, ११^{२}†, १५, ३, ८^{२}, १८, ११, ९, १, ७, ८^{२}, १०, ३, १, ७, ७, ८, १२, २, ४, ५^{२}, १०–१२, १७, ९, २२, २७^{२}, १०, १, ११, ५, २, ३, १३ १४^{२}, ६, १, २, ३^{४}, १०, ११^{२}, ८, ४, ९, ५ ११, १, १२, ८, ११, २, ९, ३, ४, ५, ४, २, ५, ९, १०, ७, ७^{a}, ११, १२, †१, १, १२, १६, ३, ४, १३, १४, १५^{२}, ४, ६, ९, १०, ५, १, ६, १०, १२, १४†, १३, १, ३, १०, ३, १४, १५, ५, २, ३^{३}, ८, ८, १^{३}, २^{५} ३^{५}, ४^{४}, ५^{४}, ६^{३}, ७^{५}, ८^{४}, ९^{५}, १०^{४}, ११^{३}, १२^{४}, १३^{४}, १४, १५^{३}, ९, १२, १०, ३, ७^{३}, १३, ९, १४, ६, ९, ११, १४, १, १–१७, २, ६–८, १४, ३, १, ४, १३, ४, ५, ६^{२}, १२, १७^{२}, १५, १, ३, ९^{२}, १०^{२}, २, १, २^{२}, ३, ४, ५^{३}, ८, ३, ४ ९, ४, २, ५, १, ६, ६, १०, १०^{३}†, †११, १^{२}, ७, १०, १२, १†, ७, १३, १–५, ७–९, १४, १–७, ८^{२}, ९–११, १५, ८,

२०, ३^{३}† ‡[b], ४^{३}, ‡[c], २१, १, ३, ६, ९ २२, २, ५–७ ९, २३, ४†, ११, १३, १६, १, ९ ४, १०, ५, ४, ६, १†, †७, ९, १०, †८, ५ ११^{२}, ९, १०†, ११, ३^{२}†, १३, ३, ९, १७, ४, १८, ७, १९ ७, १०^{२}, २१, ५ ६^{२}, ९, २४, २, २६, २, ३^{२}, २८, ७^{३}, ३५ ६. ३६, १० ३७, १, २, १०, ४१, २, ४२, ४^{२}, ५ ४६, १^{३}–१०^{३}, ४७, १^{३}, २^{३}, ३^{४}, ४^{३}–७^{३}, ८^{४}, ९^{३}, १०^{३}, ४८, १^{३}–५^{३}, ४९, १, २ ४, ७–९, ५०, ३ ४^{२}, ६, ७, १०^{३}, ५१, १०, ५२, ५, ६४, ९, ६८, ४†, ६९, २^{३}†, ७०, ८, ९, ७१, १, ७३, ३^{२}, ४, ९२, ७, ९८, ८, ९९, ५ १००, ३, १०३, १०, १०४, १, ८^{३}, १०५, १, ९^{२}, १०^{३}, १०६, १^{२}, ६^{२}, ९^{६}, १३०, ३, १३२, ७, १३८, ८, १४९, ११, १५०, ७, १५१, ९, नौ[d] ऋ ७, ८८, ५, ८, ६२, ११, १०, १०, ४, ५^{२}, ८५, ४७^{२}, ८८, १७, ९५, १, मा २, २७, ४, ३४, ५, ६, ४०, का ४, १०, ५, ५, २, ४, ९, ७, तै १, २, ११, २, ३, २, १, ४, ३, ७, ९, १, २, ५, ८, ३¶, ५, २, ३, ३¶, ¶६, ४, ९, १, १०, १, ७, ४, १५, १†, मै १, २, ७, १३^{२}, ४, २, २, ६, ११, ३, २, ३¶, ¶४, ३, २^{३}, ४,

४, ४९, ५, ८, ६, ७^{२}, ३, ८, १^{२}, १४, ९†, काठ २, ८ ११, ४, ९, ५, ५ ७, ३^{२}, १२, ७^{२}, १५, ८, २७, ४^{३}, ८^{२} ३०, १^{४}, ४०, २^{२}, ४४, ४, क २, २, ५, ३, ७ ५ ७^{२}, ३७, ८^{२}¶, ४०, ७, ४२, ४^{२}¶ ४६, ४¶, शौ ७, ११, १०^{२}, ७, ३७, १^{३}, १६, १, ३५ १३, १, १८, १४, २ ७२‡[e], †१८, १, ४^{२}, ५^{२}, पै ८, १, १०, १६, ९२, ५

मुद्– मद्[f] ऋ २, २८, ५, ६, ७९, १, ५, ७, ८, ६, ६७, २, १०, १०, ८, १०, १२, ८६, ६^{२}, ९५, ८, १६६, ३, मा २३, ५२, का २५, ९, ८, तै १, ५, १०, १, ६, १, ३, ६¶; ४, ८, २¶, मै ३, ६, ८¶, ४, १४, ९^{२}†, काठ ३१, १४^{४g}, क ५, २, शौ १, ३४, ५, २, ७, १, ३०, १, ४, १९, ७, ६, ८, १, २, ३, ११८, ३, ७, ६२, १, ६७, १, १०, १, १०, १३, ११, ६, २६^{२}, १२, ३, ४६, १८, †१, ९, ११, १३, २०, १२६, ६^{३}†, पै २, २६, ४, ७, २३, ४, १३, १२, २, १६, २३, ६^{२}, ३५, १०, ३६, ३, ५०, ५

†मु(द्>)त्-कृत[h]– -तानि ऋ २, २८, ९, मै ४, १४, ९.

¶मु(द्>)त् प्रायण[i]– -ण काठ २३, ८, क ३६, ५, -णा तै ६, १, ५, १

[a]) तु सस्य टि अहि->-हिना।
[b]) विशिष्ट इह ऋ. (२, ३३, ४) पाभे.।
[c]) विशिष्ट इह ऋ. (२, ३३, ७) पाभे ।
[d]) तु नानू रू टि ।
[e]) 'नु' इति ऋ (७, ९६, ४) पाभे ।
[f]) व्यु कृते तु टि अस्मद्–। प्राग्भिर् अस्मद्– इत्यस्याऽऽदेशातया (पा ७, २, ९७) अर्वाग्भिर्य नापूर्दि अस्मदर्थकशब्दान्तरतयाऽभिमतस्य (तु ॥ ॥ २, २३६) °म– इत्यस्य प१ द्र (पा ७, १, ३२)।
[g]) 'मन्-मपसा' इति ममस्त पद मन्वान SIM चिन्त्य (तु तैत्रा ३, ७, ६, ९)।
[h]) नृतम पूपप्रस्व (पा ६, २, ४८)।
[i]) बग पूपप्रम्य (पा ६, २, १)। उप यद्र ।

म(द्>)त्-सखि[a]- -खा ऋ १०,८६,१, शौ २०,१२६,१†.

¶मद्(द्-अ)म्र[a]- -म्रा तै ६,४, ७, १, मै ४, ५, ८, काठ २७, ३, क ४२, ३

¶मद्रु(द् उ)दयन[a]- -न काठ २३, ८, क ३६, ५, -ना तै ६, १, ५, १

*मद्दे(द्-दे)वता[b]-

*मद्देवतिक[c]-

¶मद्देवत्य,त्या[d]- -त्य मै १, ७,२, -त्यम् तै १, ५,१, २, मै ३,७,१^{२}, काठ ८,१५ क ८,३, -त्या मै १, ८,४ -त्या तै ६,४,७,१, -त्यानि तै ६,४, ७, २, मै ४, ५, ८, काठ २७, ३, क ४२, ३

*मद्-ध्रि- नाउउ व्यु द्यौप द्र

*मद्रि- नाउ व्यु द्यौप द्र

†मद्रिच्[e]- -द्रिक् ऋ १, १७७,१, ३, ६, ३१, ५ मै ४, १४, १८, काठ ३८, ७

मद्र्य(द्रि अ)च्,ञ्च्[f]- -द्र्यक् ऋ ३, ४१, १ ६, ३८, २, शौ २०, २३, १†, पै ९, ४, १२, -द्र्यञ्चम् ऋ ७, २४, ३

*मध्य(द्रि-अ)द्रि[g]-

*मध्यञ्(द्रि-अ)च्[h]-

मध्यद्रिच्[i]- -द्रिक् ऋ ६,२२,११, शौ २०, ३६,११†.

मुमद्[j]- -म ऋ १, १०, ९, २३, [८, २,४१,१५] [२१, १०,९, ७], ५०, ११, ११०,२, १४२, ४, १४८, २, १८२,४, २,१८, ७ ४१, ४, ३, [२४, ३, ८, १७, १, (१९, २५, ७५, ३)] ४२, ३, ६२, ८, ४, १८, ७, २४, १०, [२६,२,(१०,६,७)], ४२, १, [५, ७५, १-९], ६, ५०, १५ ५२, १४, ५५, ५, ७५, १९, ७, ३१, ५, ८, १, १५ १८, २९^{२},३,३, [५,३०, ८, ६] ६, १२, १८, ९, ८, १७, १, १९, २९, ३३, १६, ३८, ६, ४३, १७, ४४,५,२२, ६०, ६, ७८, ९, ९१, ६, ९, ६९, ८, १० २५, २, २७, ५, २८, १, ३३, ८, ४२, ३, ४७, ७, ४८, ३, ५३, ४, ५, ६६, ११, १२६, ५, १२५, ७, १२८, १, २^{२}, ४, १४५, ३, १५९, २, ३, खि २, ६, १, १३, १४ ६^{२}, २९, ६^{३}, २७, २८, ३, १५, १^{३}, ४^{२}, ४, २, ४, ५, ३७, ४०^{२}, १२, २, ५ ११, १, ७, ७, ?, ६^{२}, मा ३, ४, ५, ६, ४०, ७, ९†, १३,२५, १४, ६; १५, १६, २७ १५, ५७, २०, ७, १३, ३३, ८१†, का ३, १, ४, ५, २, ४, ९, ७, ७, ४, १†, १४, २, ११, १५,१, ५, ४, ३^{२}, ८,५, १६, ७,१, २१,७,६, १४, ३२, ६, १२†, तै १, १, १०, २, २,३, २^{४}, ३^{२}, ११, १, ३, ४,३, ४, ५, १†, ५, १०, १^{२}, ¶२, ३, ६, १, ४, ४,२, ५, २, ३, ६, १०, १, ¶३, १, ९, ५, ६, ४, २, ४, २, ३, ११, ४, ४, ११, १, †७, १४, १^{२}, २, ६, १, ४, ८, ¶७, १, ६, १, ५, मै १, २, ७, १३, ३, ७†, †४,१, ५, ६, १†, २, २, ¶२, ४ ८, ८, १२^{२}, ९, १, १३, ९†, ३, ९, १, ११,८^{२}, ४,१०,२†, १२, १, १४, ८†, काठ २, ८, ३, १, †४, २, १४, ७, ३^{२}, ११^{२}, १२^{२},†, १४, ८, १६, १०,११,१२,१५†, १७,१०^{२}, २८, ९, ३१, १५, ३५, १०,

[a]) घस पूपप्रस्व (पा ६, २, १) । उप यद्र ।

[b]) वस सासस्व (पा ६, १, २२३) । उप यद्र ।

[c]) मत्वर्थे निरनुबन्धप् ठ>इक प्र उस (पा ५, २, ११५) । प्रस्व ।

[d]) नैप्र नापू. अजमध्यस्थककारलोप इकारस्य यणादेशश्चोत्तरस्याऽनुदात्तस्य स्वरितविपरिणामश्च (पा ८, २,४) द्र । पाप्र तु एपू यति प्र तित्-स्वर (पा ५, ४, २४, ६, १, १८५) इति विशेष ।

[e]) नैप्र नाउ उत्तरादिलोपाऽऽत्मको विपरिणामो भवतीतीदमीया व्यु तदीयया व्यु एव गतार्था द्र । वा किवि ।

[f]) व्यु इते तु टि अस्मद्र्यञ्च्- ।

[g]) नाउउ पूर भवति (तु एउ टि) ।

[h]) नाउ मूलतया सुकल्पम् । सस्व उप च कृते तु मद्र्यच्,ञ्च्- (इह पूप स इति कृत्वा व्यधिकरण बस इति विशेषस्तु द्र)। पूप *अद्रि- इति अर्धे- इत्येतत्सजातस्याऽऽश्रयपर्यायभूतस्य च सत अध्रि- इत्यस्य नैप्र विपरिणाम द्र [वैतु सा अद्र्यद्रि- इति द्विरुक्तस्याऽऽदेशस्य उस (पा ६, ३, ९२) इति, GW 'द्रि' इत्यस्य द्विरुक्त च प्रथमे तच्छ्रवणेऽन्तेऽकारश्चेति] ।

[i]) नैप्र नापू विपरिणाम मंहत्तेनैव गतार्थ द्र. (तु टि मद्रिच्-) ।

[j]) मौलिय *अस्मभेद्-> यनि प्राति. *मुमद्- इत्यस्य (किवि >२१ इत्येव) व्यवहारदशायां मुम> मुम इति विपरिणाम [वैतु पा. (७, २, ९६) अस्मद्- (>मुम [पा ६, १, २११])+इस् (अ) इति] ।

३८,४[२];४०,१०[६]†; क२,२;८; ३,२†; ५,२[२]; ६,१[२]; २; ३; २६,९[२]; ४८,१२; †कौ १,५२; ११९; २५०; ४१८; २,१६; २६०; ८५२; ८९२; ९५७; १०९३; १०९४; १०९५§;१२२२; ३,३,९; †जै १,५८; २०,७; २६,८;४०, १०;२,२,४; ४,७§; ३,२,७; २२,७; ४,१२,५; १३,७; २०,६; २९,२; शौ १,६,३†; १२,४; १९,२; ३; ४†; ३४, २[२]; ३,८,६[२]; १८,४; २५, ५[२]; ६; ४,३०,७†; ३६,८; ५,†३,१; ३[२]; ४; ७,२; ८,३; २३,२; ६,९,२[२];३७, १; ४२,३; ४३,३; ६५,३; ९४,२[२]; १३०,३; १३९,१; ७,२१,१; ३८,१[२]; ३९,४; ५२,२; ८,७,७; १९; ९,२, १; ४; ५; ७[२]; ९; १०; ११; १६–१८;४,१२; १०,३,१५; ८,२५; १२,३,४७; १३,१, २८; १४,१,५२; १८,२,३७[२]; ४,४९; १९,८,१; १५,६; ४९,७; ५७,३; †२०,३,१; १८,५; २४,३; ३८,१; ४७, ७; ८९,३; १०४,१; ११५,३; १२७,११§;१३६,८§[a]; १४०, ३; पै १,२०,४; ४०,१[४];२[१]; ३[४]; ४[६]; ५५,४; ६०,४; ६४, १[२]; ९८,४; २,३५,१; †४१, २; ३; ७७,१; ९०,३; ३, १९,१; २९,४; ५; ३०,३; ३५,६; ५,†४,१;३[२];४;५[२]; २६,२; ६,९,२; ७,२,२; ९; ९,२; १०; १८,३; ८,७, ६; ९,७,७; २५,१–४;५[२]; ६–१०; ११[२]; १२; १३[२]; १४; १५; १६[२]; १७; १०,१२,१०; १३,१–१०; १४,१–१०; १४,२,५; ३,२; १६,१२, ७; १३,८; २५,२; ७३,५;७६, १;४–६; ८–१०; ७७,१;६;७; १०३,२; १५२,६; –०म[b] मा २३,१९; का २५,५,२; तै ७, ४,१२,१; मै ३,१२,२०; काठ ४४,१[३]; –०माइ काठ ४४,९; –०माइम्[c] तै ७,४,२०,१.

*माम–

माम-क[d]– -कः ऋ १०, १५९,१; पै २,४१,१†,४,५,९; –कम् ऋ १०,१७,१४; काठ ३५,४†; शौ १,२९,५†[e]; ३, २४,१†; ४,४,२; १८,३, ५६†; पै १,११,४; ३,१०, ६; ५,३०,१†; –काः मा १९, ४६; का २१,३,१७; मै ३, ११,१०; काठ ३८,२; –कान् शौ ३,६,१; ५; ४,३७,१०; १३,१,३०; पै ३,३,१; ६; १३,४,१४; –†कानाम् ऋ १०,१०३,१०; मा १७,४२; का १८,४,१०; तै ४,६,४, ४; कौ २,१२०८; पै १,५६,२.

मामकी[f]– -की[g] पै ६,६,८.

मम-क[h]– -कस्य ऋ १,३१, ११; –काय ऋ १,३४,६.

†मम-सत्य[i]– -स्येषु ऋ १०, ४२,४; शौ २०,८९,४.

१मय्[j]– मया ऋ ८,१००,१;१०, ८५,३६; १२५,४; खि ३, १५,८;२०; २२;१७,१; मा २, २७; १९,११; का २,६,६;२१, १,१०; तै १,५,६,४; ६,६,२[२]; ३;७,६,३;९,२[२];३,२,४,५;४, ४,५,१; ¶६,२,७,१; ८,१;४, ७,२; मै १,४,२[२];७[¶];५,१४[३]; २,१३,१५[c]; ४,६,४[¶];१४, १७; काठ ५,५[२]; ७,३; २०, ६; २५,६[२]; ३२,५[२]; ४०,२; क ५,२; ३१,८[¶]; ¶३९,३; ४; शौ ३,५,८; १४,५; ६;

[a]) नम° इति शंपा. मुपा.।

[b]) पञ्चम्यन्तस्य पूर्वाङ्गवद्भावः (पावा २,१,२) द्र.।

[c]) 'अप.' (पा ८,४,५७) इत्यनुनासिकः शाखाभेदेन विकल्पितः द्र. (वैतु. नापू. काठ. स्.)। उदात्तप्लुतिः (पा ८,२,८४) अनुनासिकवती सती क्वचित् ४ इत्येतदङ्कवती मुद्रापिता भवति। तदयमङ्कभेदो विमृश्यः (तु. मैसू. सं.)। यच्चिह भा. 'परमपि छन्दसि' (पावा २,१,२) इति षष्ठ्यन्तस्य पूर्वाङ्गवद्भावात् पञ्चामन्त्रितसमुदायस्य स्वर इत्याह, तद् दृष्टविरोधाच् चिन्त्यं भवति। अत्रोदात्तप्लुतौ सत्यामपि पूर्वस्य 'मुनः' इत्यस्याऽनुदात्तत्वेनोपलम्भात्। स्याद् अयन्यः पा. संस्करणान्तराऽपेक्षो भवति। 'त्रयाणाम्' इत्यादिभास्करीयोत्तरग्रन्थस्याप्य् उपलभ्यमानस्थितिविरोधदर्शनात्। तद् एतत् सर्वं सम्यगालोचनीयं भवति। (तु. स्राज्विन्–, शाचिन्–)।

[d]) प्राग्दीव्यतीयः कः प्र.उसं.(पा ५,३,७०)। ह्रस्व [वैतु. पा.(४,३,३) अस्मद्–> *ममक–+अण् प्र.ह्रस्व.चेति]।

[e]) 'मामकः' इति ऋ. (१०,१५९,१) पाभे.।

[f]) स्त्री. ङीप् प्र. (पा ४,१,३०)।

[g]) सप्तमीविभक्तेर्लुग् भवति (पा ७,१,३९)।

[h]) प्र. स्व. च निपूटि. द्र.।

[i]) तस. सामस्व. (पा ६,१,२२३)। उप. यद्द.।

[j]) मौलिय. <*मयं–<*अस्मयंद्– द्र.। प्राक्-प्रक्रियाऽस्मदोऽन्त्यभागस्य दयराऽऽपत्तिः द्र.

४, ३०, ८†, ७, ६२, ७, १४, १, ४८, ५०†, ५२, १९, ७१, १, पै २, १३ ३, ३, १५, ६, १०, ४, ८, १२, ३, १६, -यि ऋ १, [२३, २२, १०, ९, ८] ८, ५०, १०, ९, ६६, २१, १०, ४८, ३, १२८, ३^{२}, सि २, ६, १०, ११, ६^{२}, २५, ८, १, ३, २, १०, १५, ३, १८, २१^{२}, २६, १७, १, ४, ५, ३५, ६, १०, ८, ४, ६, ३, १^{२}, मा २, १०, ३, २७, ४, १०, ५, ६, ४०^{२}, ८, ७, १०, ३८†, १०, २५^{३}, ११, ५८^{४}, १२, ४६, १३, १, १७, १, १८, ४८, १९ ९^{५}, ४६, २०, २३, ३२, ३२, १६, ३६, १, ३७, २०, ३८, २५, २६, २७^{२}, ३९, ४, का २, २, ९, ३, ८, ३, ३, १९, ५, २, ४, ९, ७^{२}, ६, ५, ५†, ८, ४, १, ६, ४, १३, १†, ११, ७, ५, १२, ५, ९^{४}, १३, ४, २, १४, १, १, १८, १, १ २०, २, ११, २१, १, ८^{६}, ३, १७, २२, १, ७, ३, १, २९, ५, २†, ३५, ३, १२, ३६, १, १, ३७, ३, ६, ३८, ५, ७, ६, १, २^{१}, ३९, २, २, तै १, २, १, २, ७, १, ११, २, ३, ४, ३^{२}, १४, ८†, ४, ४५, ३, ५, ५, ३†, ६, २, ४, ६, ६, १, ३†, ८, १५, २, १२, ४, १२, ४, ५, ५, २, ४, ७, ३, ३, ३, १, १०, २^{१}, २, १०, २^{१}, ३, १, २^{१}, २, १^{१}, ८, २, ४, ४, १, ५, ६, २, ४, १, ७, १४, १^{१}†, ०, ५, २, २, ६, १,

२, ७, ६, ४, ९, १^{३}, २, ६ ¶५, १, १^{२}, २, ९, १, ६, ३, ५, ७, ४, १६, १, ५, १९, २^{३}, मै १, २, २, ७, १३^{३}, ५, १†, २^{२}, ९, ६, १^{३}, २, ६, १२, ७, ६^{४}, ११, १०, १, १३, १, २३, ३, ३, ५, ४, ८, ९, १^{२}, ११, १०, ४, २, १^{२}¶, ३, २¶, ४, ६, ७, ४¶, ९, ५, १३^{६}, १२, १, काठ २, ३, ८, ३, १^{२}, ४, १३, ५, २^{२}, ५^{२}, ६, ९, ७, १^{२}, ६, ७, ८, १९^{३}, १६, ८, १३, १७, ९, ७, १०, १०, १२, २, ३^{२}, ७, १३, १५, १६, १६, ५^{४}, ११, १९, ६, २७, १०^{२}, २८, ९, २९, ३, ३२, २, ५, ३६, ७, १४, ३८, २, ५, ४०, १, १०, १३, ४४, ५, ४५, १५, क १, १५, २, २, ८^{२}, ३, ११, ४, ८, ५, १^{२}, ६, २^{३}, ८, १, १०, २५, २, ३०, ४, ४४, ९¶, कौ २, ८७०†, ३, ३, १, जै २, १, ४, †४, ३, १०, १२, ७, शौ १, १, २^{२}, ३^{२}, २, १२, १, २६, ४, ३, ५, २^{२}, १०, ६, १४, २, ४, २२, ५, ५, ३, ५^{३}†, ६, ६९, १, ३^{२}, ७३, २, ३, १०२, २, १०८, ३, ११९, २, ७, १३, ४, २०, १, ८४, २^{१}, ८७, २^{४}, ९४, ४, ९, १, १८, १०, ६, ३३, ११, ६, २६, ९, ३, ५, १२, १४, १२, २, ३३, १४, १, ५७, १६, १, १३, ९, ४, १७, १, ३०, १८, २, ५२, ३, ६१, १९, ३१, ६, १३, पै १, ३३, ४, ६३, ५,

९२, ३, १०३, ४^{२}, १०५, २, ११२, ४^{२}, २, ५, १, १२, ४, १३, २, ३, ३५, २, ४५, १-५, ४७, १-५, ७७, १, ४, ८१, ३, ९०, ३, ३, ३, ३^{१८}, १३, १, २^{२}, १८, ६, २८, ३, २९, ४^{३}, ५, २९, १-७, ८^{४}, ९, २२, ३, १०, ५, ६, १२^{२}, ६, ८, १०, १६, २३, ६, ३३, ६, ८२, ३, ५, ८३, २, ४, ८६, ५[b], ६[c], १४९, १९^{२}

रमय्- मे[a] ऋ १, १०, ९, २३, [२०, १०, ९, ६], २४, २५, ४, १६-१९, ५०, १२, ९३, १, १०५, [१-१८], ९, ११०, १, ११७, २३, १२२, ४, [६, ७, ६२, ५], १२४, १३, १२६, १, ७^{२}, १३१, ६, १३९, ७, ९^{२}, १४५, ३, १४७, २, १६२, ७, १६३, ४, १६४, १६, ३३^{२}, १६५, ४^{२}, १०-१२, [१३, ४, ९३, ४], १८१, ७, [१८३, ५, ८, ८५, १], १८४, २, २, ४, ५, ६, १, १०, २, १४, १०, १८, ८, २४, १५, २७, २, २८, ५, १०, ३०, ७, ३२, १, ३५, १, ३६, [६, ८, ३५, ४], [४०, ५, ६, ५२, १६], [४१, १३, ६, ५२, ७, ८, ७३, १०], ३, १५, २, २६, ७^{२}, ३३, ५, ३८, ८, ४३, ५, ५१, २, ५३, ३, १६, ५४, २, १६, २१, ५५, ३, ५७, १, ६२, २, ४, ५, ६, ८, १८, २, ११, २४, १०, ३२, २४, ४१, ८, १, ५, २, ५, [८, १०, ३८, ६], १२, ३, १४, ५, १८, ५, २७, १, २, ४, २^{०}, १,

(पा ७, २, ८९)।

[a]) अत्र मे>मयि इति पुराणो विचार [illegible] समाधत्ते द्र [?] विचार्य-, विचार्य-द्रोपन्।

[b]) 'मही' इति शौ (११, ८, १५) पामे।

[c]) 'मूहत्' इति शौ. (११, ८, १६) पामे.।

[d]) माध्यपाद विशेषणत्वेन (पा ८, १, २२) द्र।

७, २, ८, ५, १०, २[५], ३, ३,
३[३], ५, १[४], ८, ६[३], ५, ५, १,
६, २, ४, १, १०, ३, २, †६,
१, ३, ८, १, ११, ३†, ३, ४,
३[८], ६, २[१०], ४, ५,२[३], ७,१[३],
२[३], ११, ३, ४[२], १२, ३,
६,३,४[२], ७,२†, ८,३†, ७,१,
१[१३], २[३३], २, १[१६],२[२२],३,१[१६],
२[२०], ४,१[१६],२[२२], ५,१[१६], २[१५],
६, १[१६], २[२४], ७, १[१६], २[१२],
८, १[२२], ९, १[२०], १०,१[१६],२[४],
११, १[१६], २[१३], १४, २[२]†,‡[a],
५, १, १०, २¶, ४, २, ४¶,
८, १, २[२], ३[२], ४[१], ५[४], ५,९,
२, ३[२], ६, १, २, ६, २¶, ७,
४, ४‡[b], ६, १, २[२], ६, १, १,
३, २, २, ४, ३, ५¶[२], ७, २[२],
८, ५[१]¶, ४, १, ४, ३, ३, ८,
१¶, ११, ३¶, ¶५, १,१[२], २,
६, १[२], २, ६, ७, २[२], ७, ¶१,
३, १[२], ३, ६, १, ३, १३, १[४],
४, १, १¶, ५, १९, २[१], मै १,
१, १२, १३[१], २, १[४], २, ७,
८[२], १०[१], ३, १[२], २[११], ९[२], ४,
१[१], २[४], ३[२], ५, ७[४], ११,
१२[१]¶, १४¶, ५, १[२], †, २[*],
८, ९[*], १२, १४[११],६,२[१],९¶,
१२[१]¶, ८, ३¶, ४[२], १०, २[२],
१, १६¶, २, ¶२, ४,९, १०,
३, २[४], ४, ३¶, ५, ११[२]¶, ६,
१०, १२[१], ७, १, ७[१], १०,
१३[१]†, १५[१], ८,२[५],३[१०],१४[३],
११, २[४०], ३[४८], ४[४८],५[११८],६[२],
१२, १[१], १३, १, ३, १, ९, २,
२, ३, ४, ८¶, ४, १[१], ¶, ७,
९, २, ३, ६, ९, ¶७, १, १०,
¶८, १, ५[१]४, ६[१] ८ १०,

२, ११, ८[११], १०[२], १६, १†,
४, ४, १, १४[४], २, ४[४],५, ७[४],
८[४], १२, ३, ४¶, ४, ४, ६[३],
५, २[३], ८[५]¶, ६, ६[२], ७, २[३]
¶८, १[२], ६, ९, १, ३[६], ५[३],
९, २४[४], †१०, २, ४[२], †११,
१, २, ३[६], १२, १[३], †[२], ४[४],
†[३], ५†, १३, ५, ९, †१४,१,
७, ९[२], नाठ १, १२[४], २, १[३],
२, ३[२], ५[२], १४, ३, ८, ९[२],
१०[११], ४, १३, १४[२],१६[३], ५,
२[९], ३[२], ४[४], ५[९], ६, ४[२], ५[३]
९[६], १०[२], ७,१,३[११],६[५],११[१५],
१४[३], ८ १, २, १३[४], ९, ५[३],
१७[२], १८[६], १९, १०, ६, ७,
१०[२], ११, ४, ६, १२[२], १३
१२, २[३], ३[२], १५[३], १३,४,५
१५ १६, १५, ७, ८[४], ११,
१६, ७[२], १०, १३[२], १७, १[५],
३[१०], १०[२], १८, ३[२], ७[४८],८[४८],
९[४९], १०[६८], ११[४५],१२[३५], १३,
१९, १०, १२, १३, २०, ६,
११[२], २१, ४, ६, ८,११, १३,
२२, ७[२], १०, १३, १४, २३,
३-५ २४, ४, २७, ४, १०[२],
२९, २[३], ७[१], ३१, ११[२],१४[४],
१५, ३२, २[२], ३[२],४,५[२], ३४,
१९[१], ३५, २, ३, ७[६], १०,
३६, ४, १०, १५[११], ३७,१०,
१३, १४, १५[११], १६[४], ३८,
२[१], ४[१५], १४[२], ३९, २[९], ३[२],
४०, ३[४], ५[३], ६, १०, ११,
४३, ३[४], ४५, १५[५], ४६, ४,
प १,१२[२],१३[१], १४, १८, २,
१५,१६[१], १७[११], ४,१[२],¶,४[१],
८[१], ५, १,२[५],५[५], ६, १[०],६¶,
७¶, ८, १[३] ८[१], २[५],१† ४[१]†,

१०[५], २६, २[१०], ९[२] २८, ३[२],
७[४०], ८[४८], ९[४८], १०[६८], ११[४५],
२९,१[३६],२[२], ३०, ८ ३१ २†,
१३[२], १९, ३५, १[२]¶, ३६,
१¶ ३७, ५, ४२, ४¶, ४५,
३[३], ८[२]¶, ४७,११[२], ४८, १[२],
३, ९[२],१२,१६, †त्रौ १,१०६,
१२२, २९२[२], ३३०, ३४५‡[c],
४१७, २,२७९,५८२‡[c],९३५
९७७[२], ११८४, ३, ३, १२[२],
†जै १, ११,१०, १३, ८ ३०,
१०[२], ३४, ८, ३६, ४‡[c], ४०,
९, २, २, ७[२], ३, २३, १०,
४०, १८‡[c], ४, २३, ८[१],
शौ १,१,१,६,२†,१२,४[१],१५,
१-४, १६, २, ३०,२, ३३,४,
३४, २, ३[८], २, २, ३, ५, ४,
७, ४, १५, १-६, १७, १-७,
१८,१-३, ४, ५ ३०, ३, ३,
६, ६, ८, २, १५, ५, ६ १६,
६‡[d], १७, ७‡[e], †१८, २[२], ५,
१९, १, २०, ३‡[f],९,१०, २२,
४, ४, १३, ६[२]†, २०,४, २१,
५।, २२, १, २५, ५, २६,
२-६, २७, १, ३४, ८[१], ३५,
७[२], ३६, ४, ३९, २,४, ६, ८,
५, ३, ४†, ४, ६[२], ७, ६,
११-१४, ८, १, २[२], ९, ७,
८[१], १०, १-७, ११, ३, ८,
०[१], १३, ३,५[२], १५,१[१]-१०[१],
११[२], २३, १[२], २८, ११, ६,
२, १, ४, १, ६, १, ९, १, ३,
२४, २, ४५, १, ५०, ३, ५३,
१, ५४, ३, ७१, २, ९४, ३[१],
९५, ३, १११, १, १२२, ५,
१३०, २[१], १३८, १, ७, १३,
२ ३१, १[१], ३३, १, ३४, १,

[a]) 'म ' इति ऋ. (१०, १२८, ४) पाभे ।
[b]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, ८२, २) पाभे ।
[c]) विशिष्ट इह ऋ. (५, ३९, १) पाभे ।
[d]) 'मः' इति ऋ (७, ४१, ६) पाभे ।
[e]) विशिष्ट इह ऋ (४, ५७, ५) पाभे ।
[f]) 'म ' इति ऋ. (१०, १४१, २) पाभे ।

३५, १, ५२, ८^{२}, ५९, १^{२}, ९४,
२†, १०६, १, ११४, ३^{२}, ८,
२, २०, ५, ५, ६, १८^{३}, १९,
९, १, ११–१३, १५–१७, २,
२^{२}, ७, १५ १४, १५, १५,
२४†, १०, १, २८ ३, १, ८^{३},
९, ११^{२}, १२^{२}, १३, १४,
१७–२५, ४, १०, १६, १७,
५, ६ ३७^{२}–४१^{२}, ४७, ५०,
६, १९, ३०^{२}, ९, २७ ११, १,
२७, २८^{२}, ३३, १२, ४, १२,
१, १०, ३३, ४४, ४५ ५३^{२},
५९, १३, १, १२, ३२, ४३,
१४, २, ९, ४२, ५०^{२}, ६३,
१५, ३, २, १६, १, १२, २,
३, ३, ५, ६, ४, ७^{२}, १८, १,
१२†, १४, ३१†, २, ३२ ३,
११^{२}, १२, ४, ४०, ५५, ८९†,
१९, १, १२, ४, २, ४, ७, २,
३, ४^{२}, ५^{४}, ८, २, ३^{२}, ४, ९,
५, १९^{४}, १३^{३}, १४^{२}, १४, १^{२},
१६, २ २०, २, ४^{२}, २७, १५,
२८, ५^{४}–१०^{४}, २९, १^{४}–९^{४},
३१, १ ३, ५, ९, १०, १२,
३२, ६, ३७, १, २, ४०, १,
४३, १–६, ८, ४९, ८, ५१,
१^{६}, ५५, ५ ६०, १, २, ६१,
१^{२}, ६४, १, ३, †२०, १२, १,
१७, १, २, ०७, १, ६०, ०, ७२,
३, ११७, ३ १२६, ५^{२}, ७^{३}, १४^{२},
पै १, ६, १, ७, ३, १०, १,
१८, २, १९, १, २४, १–३
२५, ४, ३१, १, ३३, २,
४, ३७, ४, ४३, ३ ४४, २,
४५ १, ४६, ४, ४९, १^{२}, ४,
५०, १, ५४ २, ३ ५०, ३^{३},

६०, ३, ६४, १, ६८, २, ९१,
१–३, ९६, ४, १०८, २, ४^{२},
११२, ४, २, ७, ५, ८, १, ९,
२, ४, ५^{३}, १३, ५, ३०, ४,
३१, ६, ३२, ३ ३३, २, ३४,
४^{३}, ५^{३}, ४१, ३^{२}†, ४४, १–५,
५९, ९, ६१, १, ६२, १, ६५,
३, ६९, १–१, ७६, १^{३}, २^{२},
३^{३}, ४^{३}, ५^{२}, ७७, ३, ७९, ५,
८१, ४, ८६ १–६, ९०, १, २,
४, ३, ३, ४, १३, ३ १६, ६
१८, ५ १९, १^{२}, २१, १, २८,
२, ३४, १०^{२}, ३९, २ ४०, ४,
४, ५, ८, १९, ६, २०, २,
२२, ५^{२}, ६, ७, २६, ५†, ३०,
१–९, ३४, ५, ३५, १ ३६,
२–६, ३७, २–७, ५, ४, ४† १२
११, ४, १७, ६, १८, ७^{३}†,
२६, ४, ७, २७, १, ३०, ४,
३७, ६ ४०, १, ७, ६, ५,
१^{२}–१३^{२}, ६, १^{३}†, २ १० ८,
९, ११, १४^{३}, १२, १–४ ७ ८,
१८, १–९, २२, ९^{२}, ७, २, १^{२},
१८, १, २^{३}, ८, १, ३ ८, २,
१, ५, ५, १–११, ६, ४, ११,
९–११, १५, ९, १८, २, ८,
२०, ३, ६, ११^{२}, ९, ९, ६,
१०, ८, २२, २, १०, ४, ६, ७,
५ १, ३, ५, ९, १०, ८, ५,
९, ४, १०, २, ११, ७^{२}–९^{२}, १०,
१२, १, २^{२}, ३, ४^{२}, १५, १–१०,
१६, १–१०, ११, ५, ६, ७,
६, २†, १२, ४, ६, ६, ५†,
१३, ३, २, १६, ५, २७, ९,
१७, १०, ९, ११, ५^{४}–१८^{४},
१२, १^{२}, ३, ४^{२}, ५^{२}, ६, ७ ८^{२},

९, १०^{२}–१२^{२}, १३, १३, १,
२, ५, ७†, १४, १, ५, ३,
६, १५, १, ८, १६, २,
२१, २^{२a}, २२, १, २३, २^{३},
१६, १५, १०, १६, ६, ७,
३३, १, २, ५–८, ३७, ९,
६३, ८^{४}, ९^{३}, ६४, १^{३}, २,
८–१०, ६५, १, ४, ६७, ६†, ७१,
५, ६, ७६, २^{२}, ६, ७, ७७, ५,
९०, ७, ९१, ७, ८^{२}, ९२, ३,
१२७, १–५, १३२, २^{२}–६^{२};
११, ११०, ८, १०, १५१, ६,
१५२, ५^{२}, ६, ८–१०.

मह्य[b]– ह्यम् ऋ १, २३, १५, २४,
१२, ५०, १३, १०९, १, १२२,
८, १२६, ६, १६५, ११, २,
२८, १०, २९, ४, ४, ५, २,
३, ४२, २, ७, ४२, [१६,
४३, १५] ५२, १०, ६, २७,
८, [४६, ९, ९, ३२, ६], ४७,
१०, ८, १, ३२, ३३, २६, १२,
५६, २, १००, १, १०, ३४,
१, २, ३९, ६, ४८, ३, ४९,
१, ८५, ३६, ४१, १२८, १,
२, ४, १६९, ४, खि २, ६^{२},
२१, २३, ३, १५, १, २^{४}, ३,
९, १७, १, ४, ८, १, ६^{२},
५, १५, १३, मा २, २१, ७,
४७^{८}, १२, १७, १८, ३६, का
१, ७, ५, ९, २, ७, ८^{२}, १३,
१, १८, २०, १, ७, तै ३, १,
९, ६^{२}, २, ७, १, २, ३^{२}, ५,
५, ३, ४, १, ९, ३, २, १, ५,
७, १२, २, †१४, १^{२}, २,
५, ४, ९, १^{२}, ^{२}६, ४, ७, ३,
८, २, ७, ४, १७, २†, ५,

a) पा २ '(प्रसूति->)प्रसूतौ यत्र जह्म(त ?>)थ =शोध), ततो मेऽस्मा(=गृहे)पर वृषा(=वृषौ') [=स्व-कर्तृकहत्याक्षेप्तान् पर यथा स्यात्था मम गृहे वृषौ (कामप्रदौ) गत्तौ पशुपती अधिभूतमिति पूर्वार्धर्चे वा द्र.]।

b) मौरिय <'अस्मभ्यम् द्र । पात्र च१ अस्मदो मपर्यन्तस्य 'मह्य' इत्यादेश. (पा ७, २, ९५)। केषुचित् स्थलेषु छन्दोऽनुरोधादिव G।। 'मह्य' इत्य-न्यनामिक्यर ह्निदंन गिरोठिरेत्, तदपि विचारार्ह द्र.।

१३, १, २३, १, २, मै १, २, १५^{४}, ४, १†, ९, ४^{१०}, २, ७, ८ १२, १ ४, ५, ८¶, ८, ७^{२}¶, ९, ९, २७, ११, ३†, १४, ९†, ११, काठ ४, १४, ९, ९^{६}, १८, १९, १०, ६, १६, ८, १८, १३, २७, २^{२}, ३^{१}, ३०, ६ ३१, १४^{२}, ३८, १३, ४०, ५ ९^{४}, १०^{३}, ४४, ६, ४५, ९^{२}, १०^{८} क ८, १२^{२}, २९, २ ¶४२ १^{८}, ३^{१}, कौ १, २६६†, जै १, २८, ४†, शौ १, २९, ४, २, १२, २ ३, ५, ६, ७, १५, १, २२, १ ४, ३०, १०, ३९, १, ३, ५, ७, ५, †३, १, ३, ४, १३, १, ६, २४, १, ६१, १^{४} ६३, २, ७१, ३, ८२, ३, ८४, ३, ८९, ३^{१}, ७, ३९, ५, ९, २, ७, ८, ११^{१}, १०, ६, २, २१, ११, १, २०, १२, १, १६, ३१, ३, ११, १४, १, ५०†, ५२, २, ४†, १७, १, ६, २४†, १९, ८, ६, ३१, ६, ७१, १, २०, ४८, ३†, ८३, १†, १३१, १३, पै १, ३४, १–४, ९६, ३, २, ५, ३, २२, ५†, २३, ४, ३५, ५^{१}, ६२, २, ३, ७६, १, २^{१}, ४–६ ७९, ५, १०, ५^{१} ३, १८, १, २९, ६, ४, २०, २, ७, †४, १, ३, ४, ५†^{०}, ३१, ८, ३५, १–११, ४०, ६, ८, १, ९, ९, २२, २, २५, १०, १४, १५, १०, ५, ६, ११, ५, १२, १६, ४२, २, ७१, ६, ७, १०^{१}, ११, १

[३९, १, ४०, १] ४२, ५^{२}, ५, २, ३, ३०, ८, ४०, ७, ६, ५२, ४, ७, [४९, १–४] ५०, १, [१–३] ८३, ३, ८, ६, ३२, ७४, १४, ९, ६७, २१, २५, २७, १०७, १^{९}, ११३, ७, [८–११] १०, १८, १४, २७, ५ २८, ६, ३३, १, ४८, १, ३, ४९, २, ५२, ४, [(४, ३१, ४) ८३, ६], ८६, ९, ९८, २^{२}, १२५, ४, १४५, ६, १८३, २, खि १, २, ११, २, १, ८, ६, ७, ७, १, ३, १०, ५, १२, १–३, १५ १७, ४, २, ११, ६, १, ३, ४, ९, ७, ५, ६, ८, ३, ९, ७, २२, ९, ६, ३, १, ७, ७, ३, मा २, ६, १०–१२, १३, १, १९, ४३†, ३२, १४, ३४, ५०, का १, ७, ३, २, १, ९, २, ७, ३, १०, १४, १, १, २१, ३, १४†, ३३, २, १३, ३५, ३, ११, तै १, १, ११, २, २, ३, २, ५, ५, ४, १०, २, ३†, ६, ३, १, ८, ५, ३, १५, २ २, ३, ९, १ २ ४, ४, २¶, १२, ६¶ ५, २, ३¶, ८, ६^{२}¶, ६, ९, ३, ३, २, ३, १, ५, ६, ३, १, १^{१}, २^{१}, ४, ३, ११, ३ ७, १५, १, ६, १, ४, ७, ५, ४, २¶, ७, ३, ११ १^{२}, ४, १६, १, मै १, १, १२, ४, ३, १५^{२}¶ ५, २, ८, ६, ५¶, ७, ३¶, ८, ९, २, २, ५^{१}, ३, २^{४}, ४, ३¶, ६, १२, ¯१३, २२, ३, ७, १^{१}¶, ¶८, ३ ५^{१}, ११, १०†, १६, ५ ४, १, ११ ७, ३^{१}, ९, २, ५ ९, २७, ११, ३† काठ १, ९ ११, ६, ९, ७,

६ ९ १८, १०, १२ १२, २^{३}, १७, १९, २२, १५ २५, ६^{२}, २८, २^{२}, ३४, १, ३५, २ ६, ९, ३८, २, ३९, ४^{२}, ९^{२}, १०, ४०, ९, १२, ४३, १^{९}, ४४, ५, क १, ११, ४८, ५, ५, ¶३९, ३, ४; ४४, २^{२}¶, ४८, ३, ७, १०, कौ १, ५१६†, २, २७२†, ३, १, ६, जै १, ५३, ६†, २, ५, ३, ३, २३, ४†, शौ १, ३४, ४, ५, २, ७, ४, २७, ७, ३०, १, ३, ६, १, ३, ५, १८, ६†, २२, ३, ६, ४, ३०, ४†, ६, ८, १^{२}, २, ३, ९, १, ८२, २, ८९, २, १०२, १, १०८, ४, १२४, १ १३०, १–४, १३१, १, २, १३३, ५, १३९, २–४ ७, १३, ३, ३७, १, ८४, २, १०, ६, ३१ ११, ३, ३०, १२, ३, १२, १३, १, ५७, ५८, १६, ४, ३, १८, ३, १०, ११, १९, ५२, ४, २०, १२६, ९†, १३६, ११, १२^{२}, १३, पै १, ३०, ४, ५३, २, ५५ ४, ६०, ४, ९७, ४ १०२, ४, १०३, ४, २, ९, २^{१}, १६, ५, १७, १^{२}, १९, ५^{१}, ३५, ३, ७७, ४, ७८, २, ९०, २, ३, ३, १, ६, १६, ६, १८, ३, ४, २०, ७, २१, ६ २२, १, २४, ६, ५, ४, ४‡^{०}, १२, १४†, ५, १–९, १४, ७, २५, ८, ३३, ११, ६, ६, २, १९, १–९ ७, ३, ९, ८, ८ ८, २०, २^{१}, ४, ९, २२, २४, २५ २१, १–२१, २५, ८, १०, ११, ५ १२, ११, १३, ९, ९, १५, ४, २ १६ २१, ४, १४, ४^{१}, ५

^{१}मा^{०}– माम् ऋ १, १५८, ४^{१}, १६५, ६ १८५, ९^{१} ४, २७, २, २, ८७, ९७) द्र ।

^{१}) 'मृवि' इति ऋ. (१०, १२८, ३) पाभ ।

^{२}) मु.पा. मृष्। सनि पार्षदेर्निर्देशवशरेव (पा ७,

^{३}) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १२८, ४) पाभे ।

५७, १-१८, ६४, ८-१०, ६५ १-४, १५२, ४^{२}

*(माम्>)मा-पश[a]-
माफ्श्य[b]- -श्यम् शौ ७, ३९, १

२मा- मा[c] ऋ १, २३, [२३, १०, ९, ९] २४, ४८, २, १०५, ७, [८, १०, ३३, २], १८, १२०, ११, १२२, १५[d], १२६, ३, १५८, ५, १६४, २१, ३७ १६५, ११, १२, १७९, ४, २, २८, ६, २९, ५^{२}, ३०, ७^{२}, ३३, ६, ७, ३, १, १, ३२, १४, ४३, ५^{२}, ४, ४, ११, १५, ७, २६, १, २७, १, ४२, ६, [६, १०, ४८, ४], ५, २७, ५, ३०, ९, १३, ३३, ८^{२}, ४०, ७, ४२, १५, ६, ४७, १०, ४८, १६, ५२, ४^{२}, ५९, ८, ७, १८, २३^{२}, ३३, १, ५९, ७, ८३, ५, ८८, २, १०१, ६, १०४, ८, १५ १६, ८, १०, ५ ४६, ३०, ४८, ५^{२}, ६, १०, ६८, १४, ९७, १५, १००, १, ४^{२}, ५ १०१, १६, ९, ६७, २७^{२}, १०, १०, ७, १७, १४, २८, ६, २९, ३, ३३, १, ५, ३४, १, २, ३५, ८, ४२, ३, ४८, ५ ७, ११, ४९, ५ ७, ५१, २, ४, ५२, १, ८३, ५, ६, ८७, १७, ९५, ५, १३, ९७, १६, ११९, [२, ३] ४, १२४, ५, [(७१, ३) १२५, ३] १२७, ७, १२८, ९, १६६, १, खि १, ४, ८, ५, ९, २, ६, ३ १८^{२}, ७, ३^{२}, ८, १, ४, ३, १०, ३, ५^{२}, १५, ११^{२}, १३[e], २९, १६, ६, ४, ४, १, ५, ३, ६, १०^{२}, ७^{२}, ४, ९, ६, ३, २^{२}, मा २, १५^{२}, १९ २०, ३, २२, ६३^{२}, ४, ४^{३} ९^{२} १०, २८^{२}, ९, ५, ९^{२}, ३३^{२}, ३४^{४}, ३९, ४२, ६, १७ ३०, ८, ४२, ४३, ६०^{२}, ९, ४^{२}, १९^{२}, १०, २३, १२, ७ ९०, १०२‡[f], १०५ १३, २६, १५, ४०, ४४ १७, ६३ १८, ३३, ३४, ३५^{२}, ४५^{२}, ५३, १९, ७, ११^{२}, ३७^{३}, ३९^{२}, ४० ४१ ४२†, २०, १, ११, १४-१६, २०, २१†, २२†, २१, ९‡[g], २३, १८, २६, २, ३२, ३, ३४, ४६†, ३६, १७, १८^{२}, १९, ३७, १२, २०, ३८, १६, का २, ४, १^{२}, ६, ५, १, ६, ९, ३, ३, १३ २८, ९, १, ४, २, २^{३}, ४, १, २, ४, ५, ७, ९, ५^{२}, ५, २, ३, ३, १^{२}, ६, ८, १, ९, ६, १, २, ७, ९^{४}, १०, १, ६^{२}, ३, १२^{२}, ११, ७, ३, १३, १, ८, ६, १६†, ७, १‡[f], ४, १४, २, १२, १८, ५, १४, २०, १, ४, ५, ६^{२}, २, ८^{३}, ३, ३ २१, १, ६, ११^{२}, ३, ७^{२}, ८, १०^{२}†, ११, १२, १४†, ७, १, ११, २२, १, १-३, ५, ७†, २३ १, ९‡[g], २५, ५, १, २८, १, ३, ३३, २, ९, ३६, १, १८^{२}, १९, ३७, २, ७ ३, ६, ३८, ३, २, तै १, १, १२, १^{३}, १३, १, ३^{२} ७, १, २, २, १, २^{३}, ३^{२}, १०, २, १२, १^{२}, १४, ५†, ३, ३, १^{३}, १२, १, †४, ४५, ३, ४६, २, ५, ६, २, ३^{२}, ८, ४, ९, ४¶, १०, २, ६, १, १, २, २, ३^{६} ३, १, ४, २, १०, ६^{२}, १२, ३†, ७, ८, २, ४, ८, ५, ३, १२, ३^{४}, १४, १^{२}, १६, १, २, २, ८, ६¶, १२, ३†, ३, २, ४¶, ३, १, ४, ४, २¶, ७, २, ¶१२, ४-६, ७§, ५, ३, ४¶, १२, ५†, ¶६, ६, १, ८, ६^{२}, ७, ३, १, १, २, ४, ३, ७, १^{२}, ८, १^{२}, ३, ¶९, ४, ६, १०, १, २, १, १^{३}, ४, १^{४}, २ ३^{२}, ४^{२}, ५, १, २^{२}, ५ ६, १, ७, १, २^{२}, ३^{२}, ८, ५, ३, १, १, २^{२}, २, ३^{२}, ४, ५, १^{४}, ५, २, १¶, ४, १^{२}, २,

---

[a]) कम सामस्व (पा ६, १, २२३)। पूप अर्थतो ऽस्मदीयेन्येतत्पर्यायभूतमिव सत् उप वि द्र । °पश- इति उप च पाश- इत्येतत्-सनात सद् ब धनार्थात् √पश् इत्यतो निष्पन्न यद्र । नाउ व्यु श्रौप द्र ।

[b]) नापू मयडर्थे य प्र उम (पा ४, ४, १३८)। तत्स्वर । अस्मदीयपाशमय भेषनमिति कृत्वा प्रस्रणत सगति सुवचा भवति [तु अनुपदम् अभि√रध>'अभिरो रद्ध(धि)म्' इत्यपर समानाधिकरण विप (एतद्विषये यस्या [वैप १, ३५५] शोध सुकर) वैतु मा उप दर्शनार्थात् √पश् इत्यतोऽन्तर्भावितण्यर्थे व्यु पाठुक ५, २४९ (तु ॥) [i]सांपश्य- इति प्राति पाठुक साधिन्त्य (तु ॥ B अन्यथाऽकिंचित्कर), ॥ IS साधिन्त्य (अर्थत सगत्यभावादिति यावत्)]।

[c]) तु ि मत् । पदात् परस्याऽस्मद द्वि१ अनुदात्तमा- देशमात्रम् इति प्राक्पक्षीयो विशेष द्र (पा ८, १, २३)।

[d]) 'माम् । अवादी' इति LR१ शोधार्थे तु ि मवातुर-।

[e]) पा ? सधु शौ (७, १३, १) मवाद्योभयत्र पाद मु शोध द्र । तद् यथा । ऋक्स्ने 'मम् भामाविमुन्' >'व मा सुमितिद्' इति मप्यन, शौ च 'ठभे' इति पददानेनाऽत्तन (तु मा) इति ।

[f]) 'न' इति ऋ (१०, १२१, ९) पाभे ।

[g]) 'न' इति ऋ (७, ६२, ५) पाभे ।

५,१[२], ६, २, ४,२,८,१, ९,३, ६, ३, ४, ७, १२, २[२], ३[२], १३, २ १४, ४†, १७, ५ ५ ४, ६, ६, ५, ¶२, १, २, ३[२] ९, ३, ६, १ २, ४[२], ८, १[२] ७, ४, ४, ¶५, ४, ६, ६, २[३], ६, १, ३, ७, ६, २¶, २, ४ २¶, ७, १¶ २[२] ४,११,७¶ ७, १, ६, ६[२]¶ ८ ७,१[३] २[२], ३[५], ३, १३, १[९] ४, १६, १ १९, १, २[३],३[२],५, १९, १[२],२, मै १, १, ११, १३[२],२,१[४] ‡[२a], २[७], ७, ८, १२[२], ३, २[१४],३९ ४, १[४], २, ३[२], ४[८], ५, १,२[५] ३[२], ४[१०], ८[२], ९ १०[२], ११[२], ¶६, ३, १२, ७, १ ¶१०, ७. १७, ११, ३[४], ७ २, १, ४¶, २, ४¶, ९[३], ¶, ३, ८, ४, ३[६], ¶[३], ६¶, ५, ३¶, ७, १५[३], १६, ८, १४[३], ९, १०[३], १०, ५, १२, १[४], ३[३], १३,१[३] १०, १६[५], ३, ३, ८ ४, ८¶, ६, २[१‡a], ६[२], ७ ३¶, ८, ३[¶], ४¶, ५ ११, १०[१८] १२ २०, १६, ५, ४, ७, ३ ५[२] १३[२]¶ ४, ८¶, ¶६, ४ ५ ७, ३[२] ९, २, ३, ५[८], ६ ७[४] ९, ११[२], २३[४] २५[३], †११ ७[३], ३[२] ५ †१२,३ ६[२],१४,१८†, काठ १ १०[३], १२[४], २, १[२], २[२], ३[२], ८, ९, १३[२], १७ ३, १०[२], ४, १३[२], १४[०], ७, ७[२], ३[२], ४,५, ६[५], ६, ९[२], ११, ७, १[५], २[४] ६, ७, ८[२], ९[२], १०, १३[२], ८, २, १३ १६ ९, १८[२], १९ १०, ११, ११, ९[४], १२, २[२], १४, १[४], ७, १६ १६ १७,

१९[२], १८, ३ १३[६],१४[२], १५[२], २०, १, ६; २१, ४, ८, २२, ७[२], १०, २३, १०[९], २४, ३, २५, २[२], ३, ६, ७[५], २६, ९[३], २७, ९, २९,९, ३१, ८,११[२], १५[३], ३२,२[३], ३,४, ३४,१७, ३५, १, २, ३[२], ६, ९, १८, ३६ २ १५[४], ३७, १[४], १०[४], ११[८], १६, १७[२], १८[४], ३८, २[८], ४[२], ५[५],७, १२[२], ३९,१, २[७] ३, १०[२], ४०, ३[४], ५, १०[२] १३[२], ४३, ३[९], ४४,५, ८ ४५, १५[२], क १,१०,१२[३], १३†, १४[२], १५[७], १७, २, २, ३[२], ७[३], ३, ११, ४, ८[२], ५, १[८], २[१०], ५ ८, ९[२], ६, ३[२], ७¶, ८, ३¶, २८, ३, २९, २[३], ३[३], ४[२], ६, ३१, १९¶, ३५,१[२], ४, ३७,४, ¶३८,५[२], ६, ३९, ३, ४१ ७[३]¶, ४७, ११[३], ४८, ३, ४[२],७,१०, १६, कौ ३, १, ९, ३, १० [b], जै २, २, २[३], ४, ५, शौ १, ३३, ४ २, ४, ५, १२,५[२], १६, १–५, ३, ५, १, ५, १०, ७, १३, ५, ६[२], १५, २, ४, २०, १०,२२, २, २५, ४, ४, १९, ८[२], २०, ६, २४, १, २६, ७ ३०, २†, ३६, ९, ५, ३, ४‡[c], ९, ८[२], १०, १–७, ११, ८, २४, १–१७, २८, ७, १४, २९, ६–९ ६, १९, १[२], २, २६, १[२], ३९, १, ४८, १–३, ५५, १, ५८, १[२], ६९, ७, ७१, ७, ९६, २†, ९९, ३, १०७,१–४, ११५, ७, ३, ११९, ३, १२९, १[२] २, ३, ७ १३, १[२], १४,

२ ३४, १[२], ५२, ९, ५७, १, ६६, १, २, ६९, १ ७९, २, ८६, ३, ९४, १, ७†, १०२, ४; १०७, १, २, १२०, २ ८, ४, ७‡[d], ८†, ११‡[e], १५†, १६†, ५, २०, ७, १३ ९,१, १४†, १५, १९, २४, १४, २७†, १५, १५†, १०, १, १०, ३, १०, १७[२]–२५[२], ५ ६, २२, ४६, ४७ ६, २, २२, २३, २४[२] २५–२८, ३१,३३, ११, ८, ७[२], १२, १,२१–२४, ३०, ४१, ५८, ६३[२], २, ४०, ३, १७, ४, ३७, १३, १, १२–१४, ५७, ८, ३, ५ ६, ९, १, २ ४, १६, १, १२, २, ५, ३, २[२], ३[२], ४[१] ४, ४, ५ ७, ९, २, १७, १, ६[२], ७[३], ८–१९, २४–२६, २८–३०, १८, १, ८, ३, १०[२],११,१२[२], २५–२८, ३८ ५६† १९, १६, १[२], २[९], १७, १[३]–१०[३], १८, १–१०, २०, ४ २७, १४[२] १५[२], ३१, २, ७[२], १२, १३[२], ३२, ८, ३५, ४[८], ४३, १–६, ७[२], ८, ४४, ६, ४५, ६–१०, ५२, ४, ६२, १[२],७२, १, †२०, ७६, ३, ८९, ३, १३९,५, पै १, २५, ४, ३०, ४, ३३, १, २, ४, ५[२], ४९, २, ५५, १, २, ८८, २, ९६, ४[२], ९७, २, ३, १०२, ३, १०३, ३, १०८, ४, २, ५,५[२], २३, १, ४, २८, ३, १३, ४, ५[२], ४३, १–५, ७५, १–५ ८५, २[२], ३, ८६, १–६, ३, ४, ५ ६ १३, ५ ६ १८, २, ४,

[a]) 'अस्मान्, म ' इति स्व. (१०, १७,१०) पामे ।
[b]) तु म, मैतु सा द्वितीयपादस्थ स्म निहत गदति 'मा' इति निरुपार्थीयम स्वस्य समद्रुह गन् वा चिन्त्य ।
[c]) विशिष्ट इह स्व. (१०, १२८, ४) पामे ।
[d]) 'म ' इति स्व. (७, १०८, ७) पामे ।
[e]) 'म ' इति स्व. (७, १०४, ११) पामे ।

४, ३, २; ३; १०, ८[a]; २०, २^{२}; ३०, १–९; ३२, ६; ३६, ७; ३९, १; ५, २३, २; २५, ८; ३३, १^{२}; ६, ६, ५; ६; ७^{२}; ११, १४^{२}; १२, ७; १८, १^{२}; २^{२}; ३; ४^{२}–९^{२}; १९, १–७; ८^{२}; ९^{२}; २२, ८; ७, ८, ८^{२}; ९, ७; १२, ५; १४, १–११; १५, १; १६, १^{३}–१०^{३}; १७, १–१०; ८, १, ८; ६, ७^{२}; ११, १०^{२}; १६, ११; २०, १^{२}; २; ३; ६–८; १०^{४}; ९, २२, १; ३–२३; २८; १०, ४, ४^{५}; ५, २; ७^{२}; १२; १३^{२}; ६, ४; ५^{४}; ६^{२}; ८; ९; ८, ४^{२}; ५^{२}; ९, २; ३?[b]; ४; ५; ६^{२}; ७; ८^{३}; ११, २–४; ६; १२, ५–७; ११^{२}; ११, ५, १४; ६, १०‡?[c]; १२, ४, ८; १३, ३, १५^{२}; १६^{२}; ५, १४; ९, १७^{२}; १०, १२; १४, १, ५; १५, ३, ६; ४, ६–१०; १५, ७, १–१०; ८, १–९; ९, १–४; १३, ६^{२}; १५, ७; १६, ४, ८; †९, ७; ८; १०, १‡[d]; ५†; ६†; ३३, ४; ५; ९; ३४, ९; ३५, १०; ४२, २; ४९, ५; ६; ५०, १; ९; ५१, ९?[e]; ६३, ७; १०; ६४, ८–१०; ६५, १–४; ६७, १२†; ६९, ६†; ७०, ६^{३}?[f]; १०५, १०^{३}; १२७, १–५; १३०, १; १४९, ९; ११; १२;

वयम्[g] ऋ १, १, ७; ७, ५; ८, ३; ४^{२}; १७, ६; २३, ४; २४, २; ५; १५; २६, ७; ३०, १०; २१; ३१, १०; ३७, १५; ५०, १०; ५७, ४; ६०, ५; ६६, ५; ७३, ८; [८२, ३; १०, १५८, ५]; ८६, ६; ८९, २; ३; ५; ९१, ११; ९३, ४, ९४, [१–१४]; ४; ९७, ४; १०१, ११; १०२, ४; १०५, १९; ११४, ४; ९; १३०, १; १३२, १; १३६, ७^{२}; १४१, १०; १३; १५७, २; १५९, ५; [१६४, ४०; ७, ४१, ५]; १६५, ५; १६७, १०^{३}; १७८, ५; १८०, ७, [१०; ४, ४४, १]; १८७, २; ११; १८९, ८; १९१, [१०–१२; (१३)]; २, २, १०; ५, ७; ८; ७, ३; ८, ६; [१२, १५; ८, ४८, १४]; १७, ८; २०, १; २३, ९; १०; २७, १४; ३, [१, २१; ५९, ४; ६, ४७, १३; १०, १४, ६; १३१, ७]; ३, ९; ८, ११; १४, ५; २१, ५; २६, ५; २७, ३; १५; २९, ४; ३३, ४; ६; ३५, ५; ४०, १; [४१, ७; ७, ३१, ४; १०, १३३, ६]; ५९, ३; ४; ६२, ११; ४, २, १४; ३, २; ४, १४; १७, १८; २०, ३; १०; २९, ५; ३२, ४^{२}; [१३; ८, ६५, ७; ४३, २३]; १८; ३६, ९; ४२, १०; ४९, ५; [५०, ६; ५, ५५, १०; ८, ४०, १२; ४८, १३; १०, १२१, १०]; ५१, १९; ५७, १; ५८, २; ५, ३, ६^{२}; ४, ७; [७; ७, १४, २]; ८; ८, ४; १६, ५; ३०, ३; [३३, ५; ७, ३०, ४]; ३५, ८; ३९, २; ४८, १; ५; ५६, ८; ६५, ५; ६६, ६; ७०, २; ७२, १; ७४, ३; ८२, १; ६, १, ६; ८, ६; १५, १९; १६, ३८; १९, १३; २३, ५; २६, ८; ४४, १०; ४५, ५; [४६, ३; ८, ५१, ५]; [४८, १; (८, ७४, ५)]; ५३, १; ५४, ८; ९; ५७, १; ५; ५९, ३; ७१, २; ७५, ८; ७, १, २४; ४, ६; १४, १^{२}; २; [(४, ४, १५)२]; १५, ८; २०, ८; २५, ५; ३२, २७; ३७, ४; ४१, २; ४; ४३, ५; ४७, १; ५५, ७; ६०, १; ६५, २; ७८, ५; ८१, ४; ८२, १; ८६, ५; ८७, ७; ८, ३, २; ६, ३३; १२, २३; [१४, ६; ९, ६५, ९]; १७, ३; १९, १६; ३५; २१, १; ४; ६; ७; [११; १०२, ३]; २२, ११; २४, ८; २५, १२; २६, [९; ८७, ६]; २२; २७, ७; २०; ३२, ७; ३३, १; ४०, ६; ७; ४३, १२; २३; ४४, २७; ४५, १७; ४६, १; २५; [४७, १८; १०, १६४, ५]; [४८, ९;

a) पा.? अस्मदोऽपत्तयेदमः रू. योग्यतरत्वं स्यादिति कृत्वा ईम् इत्येतदभिप्रायुक्तः शोधः द्र. (तु. सस्य. टि. आ√अञ्ज्>आनज्मि)।

b) पा.? एकः माशब्दो निषेधवचनः सन् यद्र. [तु. सस्य. टि. मा, आ√ऋ>आरीव, (=कृत-शोधः सुपा. ?आसीव), हृद-याजरस-> -सम्]।

c) पा.? तु. सस्य. टि. इतः। 'अस्मैं' इति ऋ. (१०, ९७, ७) पाभे.।

d) 'न.' इति ऋ. (७, १०४, ११) पाभे.।

e) पा.? तृतीये पादे द्वितीय-पदतया विमृश्यम् (तु. सस्य. टि. मा, ?भेजते)।

f) अत्र मूको. समानोपष्टम्भः 'यन् मेऽभिराव्णां यन् मेऽभिकृस्वराणां यन्मेऽभिमन्यूनाम्' इत्येवं शोधः 'इदं… सीधेम्' इत्युत्तरस्य 'यद्' इत्यस्य सामानाधिकरण्यं च द्र.।

g) व्यु कृते तु.टि. अस्मद्-। अर्वाक्-पदे मूलभूतस्य °वे- इत्यस्य प्राति. °वै- इत्याकारतया वैशेष्ये सतीदं रू. द्र. (तु. ५ ४४ २२०)। प्राड्पञ्चायमकेतार्थं (पा ७, २, ९३) द्र.।

१०,२,४] [११, ६ ६१,१४] ५३, ७, ५४, ८, ६०, १०, ६४, ६^{२}, ६५, ६, ६६, ५ ७, ११, ६७, १६, ७१, १६, ८३, १, ६ ९२, [(६, ४५, २५), १२], २७, ३२, ९ ८, ९, ३१, ६, ४७, ३, ६१ ४, ०३, [२९, ६६, १४] ७९, २ ८६, ३८, ९७, ८३, ५८, ९८, १२ १०, २, २, ४, ४, १२, ८, १८, ९, २६, ४, २७, ९, ३१, १, ३६, ९, ३७, ८, ३८, २, ३, ३९, १, ४१, १, ४२, ६ [१०, ४३, १०, ४४, १०], ५३, ८, ५७, १, ६; ७२, १, ८४, ४, ८७, ९२, ८९, १७, ९४, १, १०१, ५, १२० ५ १२६, २, १२७, ४, १२८, १, १३६, ३ १६०, ५, १६९, ४, खि ३, ३, ५, ६, ४ ४ ५, २, ६, ८ १०, ४ ११, २, २०, १, ७, ११, ४^{२}, मा १, ८, १६, २५, २६^{२}, २, १४, ११^{२}, २५^{२}, ३, २२†, ४५ ५२†, ५६, ४, १४ २२, ७, ४३†, ६, १३, २२, ७, १०†, ८, २०‡^{a}, ९, २३ ३०, ४०†, २२‡^{b}, ११, २, १०, १९, २१, २६†, १२, १८†, १३, २१, १७, २, १७, ९०†, १८, ५१, ७५†, १९, ८४, ५०†, ०४†, ६१, २०, १८-१७ १९, २१†, ५८†, २३, ६७ †२५, १५, १६, १८, २६, १९, २७, १०; ४२†, २९, ४५†, †३४, १५, ३५, ३७, ३८, ४१, ३७, १०†, १२, १४†; ३६, ३३, ३८, १९, २१, ३३, २४†, मा १, १, ४, ५, ५, ९, १ ४^{२},

२, ३, ९, ४, १, ६, ३^{२}, ३, ३, १४†, ५, २, †७, २, ६, ४, ५, ६, ७, ४, ५, १०, ११†, ६ ३, २, ५, ४, ७, ४, २†, ९, ३, ६‡^{a} १०, ३, १^{२}, ५, ५, १ ११, ६, ११†, ७, २‡^{b} १२, १, २; १०, २, ८, १०, १५†, १३, १, १३†, १४, २, ६, १६, १, २, १९, १, ४† २०, ५, ८†, २१, ३, १५, ४ ४†, ११, २२, १, १-३, ४^{२}, ६†, ५, ६†, २७, १०, १३†, †२७, ११, २, ३, ५, २८, ११, १, †२९, १, १०, ४, ४, ५, ११, †३३, १, ९, २, ३, ४, ३५, ८, ९†, ११, १३†, ३६, १, २३, ३८, ५, २, ४, ६, ७†, तै १, १, १०, १, २, २, ४, १, ५, २, ९, १, २^{२}, †१४, २^{२}, ४, २, ३, १, ५, १, १४, ६†, ३, १, १, ५, १†, ८, २, ९, २, ११, १, ४, २२, १, ४५, ३, †५, ६, २, ४, ८, ५, १०, १$, ११, २, ३, ६, २, १, ६, ४† ७, १०, १, १३, ३†, ४, ५†, †८, ३, १$, ५, १, १४, २, २२, ३, २, १, ४, ४¶, ५, ९, ५, १२, ३†, ६, ९, ८^{२}, ११, ४†, †१२, २, ६, ३, १ ९, २, †२, ५, ७, ७, २, ३, ७, १, ११, ३, ४, ५, ३, १, २, ४, १^{२}, २, ६, १, ११, १†, ४, १, १, १, ४, २, ३, ४, ५†, ७, ४†, २, १, ४†, ५, ५†, ९, २, ३, १२, १; १३, ५†, ६, ६, ३†, ७, १३, १, १४, १¶, १५, ६‡^{c}, ५, १, ८, ६, ५, ¶२, ५, ६^{२}, ७, २, ४, ९, १, २४, १, ६, १, ४, ६, ८,

४, २, १०, २, ३, ३ ३†, ९, २, ४, ६ २, ६, १, ४¶ ७, २, ७, ४, १७, २†, मै १, १, २†, ४, ६; १०^{२} ११, २, ३^{२}, ६, ७ १४†, १६, १८†, ४, १^{२}, †, ३^{६}, ५, २^{७}, ३†, ४^{२}, ११^{२}, ६, २^{२}†, ५¶, ७†, १२¶, १०, २^{२}, ३†, १९†, ११, १, ४, ७, २, ६, १२†, ७ १^{२}, २^{२}, †, ३†, १५, ८, ७, १२, ३^{२}, ५†, १३, ९^{२}†, २२, ३, ४, ६†, ६, ९¶, ११, १०^{४}, ४, १, २†, ६, १०, २, ११^{४}, ३, २¶, ७, २, ९, २, १०^{५}, १९, ०७†, †१०, १, २^{२}, ४, ५, ६^{२}, $, †११, १^{२}, २^{२} ३-५, १२, १, ४^{२}†, ५†, ६^{२}, †^{२}, †१३, ५, ६^{२}, ९, १४, १†, २^{२}†, १२, १७†, काठ १, २ ४ ५, ९^{२}, २, ४, ७, १४, ३, २†, ६, ८^{२}, ४, १४^{२}, १५, १६ ९, ५, ६^{२}, ६, ९^{५}, १०, ११, ७, १, २^{२}, ३, ६, ८, १०^{२}, ८ १६, १७, ९, ४^{२}, ६^{२}, १८, १९, १२, ७, १४, १३, १४, १५^{२}, १४, २, ७, १५, ८, ११, १२, १६, १, २^{२}, ८, १६, २१, १७, ६, १८^{२}, १९^{२}, १८, १५^{२}; १६, २०^{२}, १९, ३, २१, १४^{२}, २२, १, ८, २३, ५, ११, २५, ७, २६, ३†, २९, २, ३०, १, ६, ३१, १†, ४, ३२, ५, ६^{२}, ३५, ९, १२, ३६, १३, ३८, २; ५^{२}, १२-१४, ३९, १२, ४०, ५^{२}, ७, ८^{२}, १०, ११^{२}, १२, १४^{२}, ४४, ९, ४५, १६, ४६, १, क १, २†, ४, ५, ९^{२}, १६, २, ९†, ११, १५^{२}†, ४, ८^{२}, ७, १†,

a) विशिष्ट इह द्र. (३, २९, १६) पाने.।
b) विशिष्ट इह द्र. (५, ३३, ३) पाने।
c) 'विग्, वि' इति पदद्वयाऽऽगमः द्र. (४, १२, ४) पाने.।

२[२]; ५; ६, २; ८, ७[२]; ९[२]; २६, ५; २९, ४[३]; †; ३०, १†; ३५, २¶; ३९, ५¶; ४१, १†; ४५, ३; ४६, ६‡[a]; ४७, १†; ४; †४८, १०; १२; †क्षौ १, १४; २६‡[b]; ३५; ६६; १३०; १३२; १३८; १५७; १९३; २०२; २३०; २६१; २७२; २८६; ३७३; ४०३; ४०८; २, १८; ५३; ५८; ६९; १२९; १३७; १४३; २१४; ३०६; ३३६; ४१४; ४१५[२]; ४१६; ५२१; ५२३; ५३५; ५८९; ६७२; ७७२; ८०७; ८९०; ९६९; १०३०; १०४१; १०५६; ११०९; ३, १, ४; ५; †जै १, २, ४; ३, ६‡[b]; ४, १; ७, ४; १४, ६; ८; १५, ४; १७, ३; २०, ९; २१, ९; २४, ६; २७, ९; २८, १०; ३०, ४; ३९, ४; ४५, ५; १०; २, ५, १; २; ३, २, ९; ५, १२; ६, ४; ७, ७; १३, ५; १३; १४, ४; १९, ९; २५, २; २८, ८; ३२, ४-६; ४०, २०; ४२, १; ४४, ८; ४८, ६; ५४, २; ५५, १३; ४, १, ९; १३, ५; १७, ३; ३०, ७; शौ १, १८, ३; २७, १; ३१, १; ३५, ४; २, ४, १; ११, ३; १९-२३, १-५; ३३, ७; ३, ६, ४; १०, ५; ११[९]; १५, ७; †१६, २; ४, ५; २४, २; २७, १-६; ३१, ११; ४, ३, ४; ४, १; ५, १†; १७, ६; ७; १८, ८; ३१, ४†; ३२, १[c]; ३३, ४†; ३७, २; ५, २, ५†; ३, १†; ७, ३; १४, ७; ९; ६, २६, २; ४१, १; २; ४७, २; ५५, ३†; ५८, २; ६२, ३; ८५, २; ९०, १; २; ११४, १; ११५, १; १३५, २; ३; ७, १०, ३†; १८, २; २१, ३; ३५, १; †५२, ४; ७; ५५, ७†; ६३, २; ६७, ३; ७०, २; ७४, १†; ७७, १; ११†; ७८, ४; ८४, ४; ८५, २; ३†; ८६, ५[२]; ८८, ३†; ९५, २†; ९७, १†; ९८, १; ११४, ६; ८, ३, २२; ९, १८; ९, १५, २०; १०, ३, ८; ४, ६[२]; ११; १२; ५, १५-२१; २५-३५; ४२; ९, २७; १२, १, ६२; २, १३; ३३; १३, १, २९; ५९†; २, ४३; ८, २; ५; ६; ९, १-३; १४, २, ३६; ५०; ६६; ६७; ६९; १६, १, ५; ६, १†, ७, ५; १८, †१, ३६; ५८; २, ५९†; ४, ६९; ८७[२]; १९, १५, २; ५०, ३; ५५, ३; ५८, १, २; ५९, २†; †२०, १, १; ३, ३; ६, १; १३, ३; १४, १; १५, ४; १७, १०; १८, १; ४; २३, ७; २७, ६; ३४, १८; ३८, ३; ४७, ९; ५२, १; ५७, १४; ६२, १; ७०, ११; १९; २०[२]; ७९, २; ८८, ६; ८९, ६; १०; ९४, १०; ९६, ५; २३‡[d]; ९७, १; १०२, ३; १०७, ८; १२५, ७, १२७, १४[२]§; १३६, १०§[e]; १४३, १; पै १, २२, १; ३२, ४; ४५, ३; ५७, ३; ६३, ५; ६५, २; ६६, १; ९०, ३; ९५, ३; ९६, २; ३; १००, ३; १०५, १; ३; ११०, १; २; २, ८, ५; २०, ३[२]; २३, ५![f]; †३०, १; २; ३८, १; ३९, ५; ४८, १-५; ५०, १-५; ५१, १-५; ५५, ३; ७१, १; ७८, १[९]; ३, ३, ५; १०, ६; २४, १-६; २५, १३; ३५ २; ३६, ५†; ३९, ६; ४, ५, १; ६, १†; ७, ७; ९, १; १०, २; १२, ४†; १६, ६; †१९, १-६; २५, ४; २९, ४; †३१, २; ४; ५; ३२, १; ५, १, ६; ४, १†; ६, ३; ९†; ९, २; ११, २; २०, ४; २३, ८; ३०, २; ३८, ३†; ३९, २†; †६, १, ५; १६, २; ११; ७, ५, ११; ९, ४; १५, ४; ८, १३, २†; १८, ७; ९, ७, ९; १०, ६; १०; २२, ५; ११; २२; १०, ६, ७; ११, २, १०; १२, †१, २; ३[२]; ४-१४; ७, ९; १३, ४, २; ७, १६†; १४, ४, १३; १५, १०, ८†; १६, ८, २†; १५, ६[२]; १६, १; २; ४९, १; ४; ५१, ९[?g]; ५२, २; ६३, ९; ६९, १०; ७३, १†; १२९, १-१०; १३१, १-१०; १३२, ८; १२; १३३, १; १३८, ८;

वयुम्-वयम् ऋ १०, ८२, १२.

घाम्[h]– वाम् ऋ ६, ५५, १.

*[1]अ-स्मृत[i]–

असमृत-ध्रु[j]– -ध्रू ऋ १०, ६१, ४.

---

[a]) विशिष्ट इह ऋ. (६, ६१, १४) पाभे. ।

[b]) 'देव' इति ऋ. (७, १५, ७) पाभे. ।

[c]) ऋ. (१०, ८३, १) दनि. अधिकः पा. ।

[d]) विशिष्ट इह ऋ. (१०, १८३, ६) पाभे. ।

[e]) 'इदुम्' इति सि. (५, २२, ८) 'अयुम्' इति च शांगं. पा. ।

[f]) 'यं भागो भागपतिश्च देवाः' इति मुपा. >'वयं भागं भागपतेश्च (तु. मूको.) देवाः' इति मु-शोधः द्र. ।

[g]) तु. सस्थ. टि. मा । 'मावयम्' इति मुपा. >'माऽवयजान्' इत्येवं मु-शोधः द्र. ।

[h]) =भावाम् (व्यु. कृते तु टि. अस्मुद्–) यस्याऽऽद्य-क्षरस्य छान्दसः (=यतिपुरस्कारितत्वेन विपरिणित-वान्) लोपः द्र. [तु. सा. (पद्ये पाभे.), ZDMG १००] ।

[i]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

[j]) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. *ध्रु– भावे (तु. सा.;

! स्मृति[a]- -ति शौ ७, १११, १
.अ स्मे(र)>रा[b]- -रा ऋ २, ३५, ४, तै २,५,१२,२, मै ४,१२,४
.स्यत्- √२अस् द्र
.अस्याजनिष्टमिष्टर्गा[c] पै ६, ८, ८
.अस्यौ[d] पै ६, १४, ६
.अस्र[e]- -स्र (?स्रै)र(?) पै २, ८५, १
‡अ-स्रव(त्>)न्ती[b]- -न्तीम् ऋ १०, ६३, १०, मा २१, ६ ७ का २३, १, ६, ७, तै १, ५, ११, ५, मै ४, १०, १, काठ २, ३, शौ ७, ७, १
अ-स्राम[f]- -म शौ १, ३१, ३
*?अस्रि- असीवि- टि द्र.
‡अ-स्रिध्[g]- -स्रिध ऋ १, ३, ९, [१३,९,५५,८] ४,४५,४, ५, ४६,४, ८,५०,८, खि ३, २,८, मै ४,१०,३, -स्रिधम् ऋ १,८९, ३,९,८६,१८, मा २५,१६, का २७,११,३, पै २,३०,२, -स्रिधा ऋ ३, ५८, ७, ४, ३३, २४
‡अ-स्रिधान[h]- -नै ऋ ७, ६९, ७, मै ४, १४, १०
*?अस्री वयस्[i]-
अ-स्त्रीवि[j]- -वय मा १४, १८, का १५,५,२, काठ १७,३, ३९,४, क २६,२, -वि तै ४, ३,७,१

वैतु MW कर्तरि)<*१धुट्-(=नैप्र)<√*धृ (वियोगप्रयोजके) गतिप्रकृत्य [तु पाधा √धोर्त्, वैतु GW नञ्पूर्वं तस. इति, सा, BW, ORN, NW <√दुह् इति यद्र दि जन्य सन्त जनकयन्त]।

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६,२,२)। उप यद्र । वा किवि ।

[b]) सस्व नापूटि द्र । उप यद्र ।

[c]) दुरुह दुष्पठ च स्थ द्र । 'अस्या । जनिष्ट । मिष्टा । गौ' इत्येव पदानि विमृश्यानि ।

[d]) अतीव दुष्पठ स्थ द्र ।

[e]) पा? 'असु (?म्) भूणान्य् (?नि) अर्पय, स्वय पाशान् याऽयसी (?ति>स्य्) अस्र (?स्रै)र(?)' इत्येवमुत्तरार्ध सु-शोध स्यादिति कृत्वा यनि प्राति अश्रु- इत्यस्य सजात सत् व्यु विषये तेनैव गतार्थ द्र । मौस्थि. इह उप √*क्षु>*क्षू->*श्रु->*स्रु- इतिमात्र ततो निर्दिष्ट इत्यभिसधि (तु तनतया चरमा व्यु)।

[f]) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप मौस्थि √*क्षृ पतने>√*दृ>√*सृ>*स्रा-+(√*भृ भरणे>) *भ्र- इति स्थिते तस सामस्व (पा ६, १,२२३) सत *स्रा-भ्र- इत्यस्य नैप्र विपरिणाम इत्येव सभाव्यमान सत् यद्र [तु पै (१, २२, ३) अ-श्राम- इति पाभे]।

[g]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र.।

[h]) गस्व एपूटि द्र । उप √स्रिध्+शानच् प्र ।

[i]) पराऽभिमतमपि गद् अतितरामिव सांदेधसत्ताक प्राति नाऽवटि द्र ।

[j]) सस्व. द्विपूटि. द्र । उप <√स्रि(>स्री)व् भावि इ-प्रत्ययान्त औणादिकी द्र (तु किकिदीवि-)। यत्तु मारामा (८,१,३,५) अस्य प्राति अश्रम् इति वाच्यतया प्रतिपाद्य 'तद् यद् एतु एकेनुत्य् अश्र तद् अर्थाद्वयोऽथो यद् एष्यो ... स्त्रवति तद् असीवयः' इति धर्मार्थ भवति, तत्रोऽत्र वयम्- इत्यस्ववाचक प्राति उप धर्मिमनभिपाऽऽभाग सुग्रहा भवति । एवमेवैतद् अभिमन्यमानौ उ म च यस्थ व्याचकतु । अथ PW सदिहानोऽपि वस्तु-स्थितिमलभमान इव तदनुवादितामेवोपययौ । यत्विह म पूप असी-< अस्ति- <√२अस् इति छान्दसदीर्घसहकृताम् औणादिकीं निष्पत्तिं ददर्श, तत्तस्य स्वोपज्ञमेव दर्शन बभूव नैवाऽनुविवदिषितश्रुत्युपष्टम्भमिति विवेक कर्त्तव्य । श्रुतौ हि तस्या विकल्पद्वयमुपस्थापित भवति । उभयत्र च अश्रम् इत्यस्य विशेष्यतया श्रूयमाणत्वात् तद्वाचकतया प्रसिद्ध वयस्- इति प्राति उप भवतीति श्रुत्यभिमतमिव प्रतीयेत । यथैतल्लोकाऽधिकरणकत्वविशिष्ट तद् वय प्रथमे कल्पे श्रूयते, एवम् एतल्लोकाऽपादानकस्रवणधर्मकत्वविशिष्ट च तदुत्तरे कल्पे श्रूयेत । एस्थि 'एतु' इत्येतत् सना रू एव प्राकृतिकविकारत *?अस्ति- इति विपरिणतमिति । तत्र च अ स्रि- इति साऽवयवे कल्पे 'अ' इति प्रथमोऽवयव प्राकृतिक्या प्रक्रियया 'एष्य' इति सना रू विपरिणत *स्रि- इति द्वितीयोऽवयवश्च<√स्रु इत्य औणादिक कृदितीवाऽभिसधि सभाव्यते । विशेषणसमासस्य (पा २, १,५७) सामान्येनोपलभ्यमानत्वात् तस सासस्व (पा ६, १, २२३) प्राप्तौ गतिहीनगतीयमानेन बाहुलकेन (पा ६,२,१९९) निर्वाहाऽऽपत्तेश्च मा यस्थ पपा समासलक्षणभूतस्याऽवग्रहस्याऽदर्शनाच्च *असी वयस्- इतीवोपकल्प्यमानस्य प्राति सद्भावोऽपुष्ट द्र । अन्यच्च । शाखान्तरीय साद्यमपि यनि नञ्-पूर्वम् इवर्णान्त प्राति एव पुष्णाति । तद् यथा। सत्र तै (४, ३, ७, १) प्र१ म. उपलभ्यमानं सत् मा का काठ क इत्यतेषूपलभ्यमानम् 'असीवय' इत्येतदपि तस्यैव प्राति प्र१ इत्येतदुपबृहयेत् । स्त्री. द्वि१ अपि नाउ द्र । एव तावदनुपलीयमानेऽस्मिन् विषये यत् AIII. पुं प्राति एतदिति च वि- इति पक्षिवाचक चेह उप इति चाऽऽह, तत् प्रामादिकमेव द्र । अत्र भूयसी पुष्टिरपि श्रुत्यन्तरीयोपलभ्यमाना नाउ द्र ।

अस्रीवी[a]– -वी मै २, ८, ३, १३, १४, काठ १४ ४
अ-स्रुत– -ताय क ४७, ८
अ-स्रेधत्[b]– -धता ऋ ३, १४, ५, मा १८, ७५, का २०, ५, ८, -धद्भि ऋ ८, ६०, ८, -धन्त ऋ ३ २९, ९, ७, ५९, ६
अस्रगन्ती[c]– -न्ती ऋ ५, ८०, ३, ८, २७, १८
†अ-स्रेमन्[d]– -मा ऋ १०, ८, २, -माणम् ऋ ३, २९, १३, काठ ३८, १३
¶अ-स्व[e]– -स्व मै ४, ५, ६[1], काठ २७, ६, क ४२, ६
अ-स्वग[f]– -गाम् शौ १२, ९, ७, पै १६, १४५, ७
अस्वग ता[g]– ता शौ १२, ९, २, पै १६, १४५, २, -ताम् शौ ९, २, ३, पै १६, ७६, ३
१अ-स्वप्न[e]– -०म काठ ३७, १०[2], ¶, -म काठ ३७, १०[2], ¶, शौ ५, ३०, १०, ८, १, १३, पै ९, १३, १०, १६, ७, ३, -म्ना मै ४, १४, ११, शौ १२, १, ७
१२अ-स्वप्न[h]– -प्नेन शौ १९, ५६, ५, पै ३, ८, ५
अ-स्वप्नज्[i]– -प्नज ऋ २, २७, ९, ४, ४, १२, तै १, २, १४, ५, मै ४, ११, ५, काठ ६, ११, -प्नजौ मा ३४, ५५, का ३३, २, १८, पै १६, १०३, ११
¶अ-स्वर्ग्य[b]– -र्ग्य मै ३, २, ३, ४, ८, १०, ४, काठ २२, ७, क ३५, १
अ-स्ववेश[j]– -शम् ऋ ७, ३७, ७
*अस्वुर्त्र– असूर्त– टि द्र
*अस्वुर्त्रि– असूर्ति– टि द्र
१√*१अह्[k]
१√*२अह्[l]

a) स्त्री ङीप् प्र (पावा४, १, ४५)। तत्स्वर। जश्शसो सामान्येन प्रत्ययाऽकारस्य पूर्वसवर्णदीर्घापत्तिश्चोपलभ्य-मानाऽस्य प्राति पार्थक्ये विनिगमनी भवति। एस्थि यद् एतत् प्राति नापू सर्वथाऽन्यत् पु चेति उप स्री–< √वी इति च MW आह, तदपि नापूटि दि एवोपन्दय द्र।

b) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र।

c) स्त्री ङीपि पिन्निहिते स्वरेऽभेद। नुमागम (पा ७, १, ८१)।

d) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप √स्रिव्+ मनिन् प्र व-लोपश्च (पाउ ४, १४५, पा ६, १, १६६)।

e) सस्व नापूटि द्र। उप. यद्र।

f) सस्व त्रिपूटि द्र। उप स्व–+√गम्+ड प्र।

g) भावे तलि लित्स्वर (पा ६, १, १९३)। अत्र नञ्-पूर्वस्य समासस्य भाव श्रावयितुमिष्ट द्र। अतोऽत्र 'स्वतल्प्याम्' (पामवा ५, १, ११९) इति नञ् प्रत्ययाऽन्य तत्स्वरनियम प्रसक्त द्र।

h) प्राति १ सपा च सर्वे पपा च भूयिष्ठे मूको च नञ्-पूर्वस्य उपलम्भितत्वेऽपि तदाऽऽदायैव च सा म अन्या पूर्वप्रतीते। स्वानाय यतमानेऽपि स्वरतोऽर्थतथाऽसमगतत्वप्रतीते। स्वरतस्तावत्। प्रकरणत तस इति कृत्वा नञ्-स्वर एव स्यात तु यनि अपलक्षण उत्तराऽऽद्युदात्त। अर्थतोऽपि सगम्यभाव स्पष्ट। स्वप्नाऽभाव मनि स्वप्नप्रथाऽप्रकृष्ट पुण्यानवलक्षणमास्यमभवात् (वैतु सा दु स्वप्नदर्शना ऽभावाऽऽत्मकमर्थ मन्वानोऽपि शब्दार्थस्वरसाधिरस्य)। एरिय बा ग्निरिति। नञ्-निरासिपुरस्सर स्वप्न->-प्नेन इति भाषार्थ-स्वुत्तनया पाठसम्मितिः। नैव्हमपरस्य मितिर्नृनिथ (वैतु WR कि लम इति। 'स्वप्नेन' इत्येव पाठुकौ सन्तौ छन्दस्त पर्यनुयोज्यौ) सा मीयानिव वा चेति। क्थ या इति। 'यस्य (=नापू मन्त्रे श्रूयमाणस्य वरुणानुशिष्याऽऽदित्यैराहितस्य सत स्वप्नस्य) स्वपनेन दुष्कृत क्रूर सुकृतश्च पुण्यमायुरभजन्त' इति (एव च तत्तत्कर्माऽऽयत्तसुफलदुष्फलोभयप्राप्तिमंवेतु-कत्वेन स्वप्नम्योभयविध्यप्रदर्शनपरत्व श्रुते स्वारसिक द्र इत्यभिसधि)।

i) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप अवयवविभागोऽप्यत्रमयरत्र द्र। तद् यथा। पपा जकारात् पूर्वमवग्रह [तु उ म (मा स्य) तदाधारेणैवाऽन्ते √जन्> *१न्– इति कृत्वा व्याचक्षाणौ]। पाप्र नकारायश प्र तत पूर्वं च प्रकृतिरिति (पा ३, २, १७२)। GW तु √भज्> *१भज्– इत्युत्तरोंऽश इति कृत्वा *१स्वप्नाऽज्– इत्यम्य सन यनि नैप्र विपरिणाम इति प्रतिपन्न (तु गटि अ-तृष्णज्–)। नकारायश बधा बन्धनायात् सन √*नज्>कर्तरि *नज्– (यद्र.) इति स्यादित्येवमपि सभाव्येत [तु टि तृष्ण (प्-न)ज्–]।

j) सस्व नापूटि द्र। उप स्व–+√विश्+घञ् प्र।

k) यनि ? 'अहेवन, अहेम, अहेम, अहेषत' इत्येतेषा लुङ्विषयाणा रू सता √हि इत्यनेन निर्देश्य-त्वात् (तु MW MWC) यनि धा अन्यथासिद्धत्वात् (वैतु PW GW विकल्पमस्तावित)।

l) √१अह् इत्यस्याऽननुनासिकोपक्रम प्रतिरूपक-भूत 'अहेम' इत्यस्य रू मूलतयोपकल्प्यमान (तु WR १, ६२) चिन्त्य। वा असगत [तु नापू टि. यदत्र तस्य रू भूतिरिदन्वे यनि √हि इत्यनेन गतार्थ (तु टि अहन्–, अहना–) भवति]।

१√*३अह्*
अह[b] ऋ १, ६, ४, ४८, ४, ५२, ११, ८४, १५, ११९, ३, ८, १३५, ८, १४०, ९[२], १४६, ५,[१४७, ३, ४, ४, १३] १५१, ७, १५४, ६, २, १०, २, २५, ३, ३१, ७, ३, ३३, ११, ३६, ४, ४, २२, ७, ३०, ७, १०, ५, ३, १२, ७, ५, ९, ५, ३४, ३, ५२, ६, ५४, ४, १०[१], ८३, ३, ६, ३८, ४, ७, २०, २, १०३, २, ८, ११, ४, २०, २०, २८, १, ३३, १७, ४३, ३, ८, ९, ७७, २, १०, २८, १, ४२, ८, ४३, ६, ५१, २, ६१, १९ ७१, ८, ८६, २, ८९, १३, खि ५, ७[४], १८, १२, ४[१c], १५, २, †मा ३, ८, ६, ३, †का ३, १, ८, ६, १, ३, ¶तै १, ३, ६, २†, ६, ७, १, ७, १३, १†, ५, ३, १, १, ४, ३, ४, ७, ८, १, ६, ३, १, ६, ७, २, १०, १, ¶मै १, २, १४†, ४, ५, १४, १०, १५[२], ११, ५ २, १, ९, ४, ३, ७, ७$, १३, ६†, ३, १, ९, ३, ४, ४, ११, ५†, †काठ ३, ३, ६, ११, ७, १३, २९, २¶, ३६, ९[२]¶, ३९, १२, †क २, १०, ६, ४, †कौ १, १४७, २, २०१, २६५, ७२८, ११०७, ३, ५, ६, †जै १, १६, ३, २, ६, ५, ३, १८, ८, २२, १२, ५९, २०, शौ १, ३४, २, ४, १८, ७, ७, ३९, ४, १९, २, ४[२], †२०, १७, ६, ४०, ३, ४१, ३, ६९, १२, ८९, ८, १२६, २, १२८, ४$[१d], १२९, ६$[१e], १३५, १३$[१f], पै २, ३५, ३, ७३, ५, ७७, १[१g], ९०, ३[१g], ४, १८, १, ५, २४, ७, ८, ८, १०[२]

अह– अहन्– द्र

√*अहंय़, अहयु–, अह-सन्–
 अस्मद्–> द्र.

अ-हत,ता[b]– -त काठ ३०, ७[१], शौ १२, १, ११, पै १, २९, २[१],
 -¶ता काठ १३, १५, -ताम् काठ ३०, ७¶, -तौ मा १९, ११, का २१, १, १०

अ-हति[h]– -तये ऋ ९, ९६, ४

अहन्[k]–

---

[a]) यनि ? (तु टि √आह्) ।

[b]) इह द्वयोर्मूलत स्वतन्त्रयो सतो कालेन सरूपता गतयोश्च नि सकलन द्र. । अन्यस्तावद्दर्पशोकाद्यावेशजन्य-तीव्रोष्मान्तकण्ठ्यध्वनिमात्रस्वरूप इति सभाव्येत [तु. WW १, ११५ (मूलतो घकारवत्तया निर्देशे तु प्रमाणाऽभाव· द्र)] । अन्यश्वाऽध्यवसायजातीयार्थवचन √आह्>(उपु१) आह इत्यस्य मूलत क्विप सत नैत्र ह्रस्वादितया विपरिणाम सन् नि इति कृत्वा लब्धव्यवहार इत्येव सभाव्येत [तु पजा एतत्पर्याय-कल्पम् अस्ते, वैतु. WW (१, ९८) 'ह' इत्यस्य मूलत सतोऽकार पुरस्तादुपजन इत्येव प्रमापुक सश्चिन्त्य (यनि नैत्र आदिलोपे सति 'ह' इत्यस्य तदवशेषत्वेन सुवचत्वात् । अन्यथा तस्य व्यु निश्चेयमानत्व-तादवस्थ्यादिति दिक्)] । अथवा स्वीकारार्थेन नि मूलत भवन्त्र (तु पू १७ c d) इति विसर्जनीयमात्रपर्यन्त-गतकण्ठ्यध्वनिमात्रस्वरूपः सन् कालेन कण्ठ्योष्मान्ततया नैत्र विपरिणत इति कृत्वा पूर्वोक्ताभ्यामुभाभ्यां सरूपाभ्यां नि भिन्न एवायपि विमृश्यम् (तु टि आम्, ओम्) ।

[c]) =शौ २०, १२८, ४ । तत्रस्य टि अनु 'अहुम्' इति मुपा यनि शोधाऽर्ह द्र ।

[d]) 'अहुम्' इति पठन् शपा यनि (तु WR) शोधाऽर्हः द्र, 'मुभुम' इत्यनेन किम् सबन्धाऽभावान् वा बाधाऽऽपन्ने ।

[e]) अहत्तम् इत्युत्तरेणैकपद्यमिच्छु शपा तम् इति पृथक् पठित्वा यनि (तु. WR) सु-शोध स्यात् । अन्यथा 'अहत्तम्, पुरास्य' इत्येतयो क्रिययोरन्योन्यविविक्तौ कर्त्तारौ मृग्यौ स्याताम् प्रथमे क्विप अनिघातश्च साध्यो भवेदिति दिक् ।

[f]) यनि (WR) 'उ । ह' इत्येव पदद्वयमापाद्य सु-शोधम् [तु खि (५, २१, ३), वैतु शपा विस्वरम् 'अह' इति नितरामुपेक्ष्य] ।

[g]) यथेह 'अपि' इति शोध उपयुज्येत तथा 'अप' (पै ३, २९, ४?) इत्यत्र टि अनुसधेयम् ।

[h]) तस नञ्-स्वर (पा ६, २, २) । उप यद्र. ।

[i]) (?अ)-हत (तु तै ६, ६, ९, १ यत्र सप्र हति-प्रतियोगिन √जीव् इत्यस्य श्रवण भवति) ।

[j]) दुरूह पा सस्करणान्तरापेक्ष द्र ।

[k]) व्यु ? पाप्र √*२अह् [तु टि अहन्(–)+ कनिन् प्र उस निरस्वरश्च (पाउ १, १५६, पा ६, १, १९७) । मौस्थि *घर्घं(र्-घ)मंन्– [=(√*घृ>) *घर्– (=ध्रियमाण– वा दीप्यमान– वा)+(√*घृ>) *१घर्मन्– (=प्रकाश– वा) *२घर्मन्– (=सूर्य– वा) यस्मिन्निति कृत्वा यग पूर्वपदप्रकृतिस्वर (पा ६, २, १)] इत्यस्य सतः नैत्र बहुम्यूहो विपरिणामः स्यात् । एव मूलत स्वातन्त्र्यभाजामपि सतां प्राग्सिद्धिमात्राऽपेक्षयेह प्रकृताऽवान्तरप्रभेदतया निर्दिश्यमानानामपरेषां त्रयाणां प्राति

अह– -ह[a] ऋ १, १२, ३[b]; १०, १८९, ३![c]; –हानाम् ऋ ८, २२, १३. [°ह– अनु>न्व्°, अनूचीन°, एक°, एकादशन्°, चतुर्°, त्रयस्त्रिंशत्°, त्रि>त्र्य्°, दशन्°, द्वादशन्°, द्वि>द्व्य्°, पञ्चन्°, पुण्य°, भद्र°, विश्व°]

°ीअहिन– नाउ. टि द्र.

¶१अहीन[d]– -नस्य तै ६, २, ५, १[१]; मै ३, ८, २[२]![e]; ४, ७, ६[१]; काठ २४, १०[२]; क ३८, ३[२]; –ने तै ६, २, ३, ४; काठ २९, १; क ४५, २.

अहन्– -हन् ऋ १, ३४, ३; १००, ६; ११७, १२; १८६, ४; २, ३२, २; ३, ४, २; ४, १२, १; १६, ११; ५४, ६; ६, २६, १; ९, ८६, १८; १०, ६१, १[f]; ६८, ११; ९५, १; ११; खि ५, ५, ४; मा २३, २; ३९, ६; का २५, १, २; ३९, ४, १; ¶तै ३, ५, १०, ३[१]; ७, १, ४, २; ३[२]; २, ८, १[१]; २[२]; ३; ४[१]; ५; ६; ७[१]; ३, १, १; २[१]; ¶मै १, ६, ९; ९, ७; ३, ७, ६; १६, ४§; ४, ७, ६[१]; ¶काठ ९, १५; ३०, २[५]; ३३, २; ४[१]; ६[१]; ३४, १[१]; ३५, १८; ¶क ४६, ५[५]; ४८, १६; †कौ २, ५०४; †जै ३, ३९, ३; –हनि ऋ १, [११०, ७; ७, ५९, २]; १२२, १; १०, १८, १४; तै ४, ४, १२, १; ¶मै २, १, १०; ४, ८, १०; काठ २२, १४; शौ ७, ५४, २; पै ७, ३, ९![g]; १५, १, ३; †–हनी ऋ १, १२३, ७; १८५, १; [४, ५५, ३; १०, ७६, १]; ५, ८२, ८; ६, ५८, १; १०, ३९, १२; तै ४, १, ११, ३; मै ४, १०. ३; काठ ४, १५; ३३, ८¶; कौ १, ७५; जै १, ८, ३; शौ १३, २, ३§; †–हभिः ऋ १, १४१, ९; १६४, ५१; ४, ४५, ६; ५३, ७; ५, ६२, २; ७, २८, ४; ९, ५५, ३; १०, ७, ४; १०, ९; मै १, ६, १§; ४, १४, १०; कौ २, ३२७; जै ३, २७, ३; शौ १८, १, १०; †–हभ्यः ऋ ७, ८७, १; १०, ८९, ११; काठ १२, १५; –हसु ऋ १, १२४, ९; –हा ऋ १, ५०, ७, ११६, ४; १३०, २; ९; १४०, १३; ३, ३२, ९; ५४, २२; ४, ३०, ३; ३३, ६; ५, ४८, ३; ५८, ५; ६, ६१, ९; ७, ३०, ३; ३४, ५[h]; ६५, २; ८, १, ३; ४३, ३०; ६१, १७; ९६, १९; १०, १२, ४; ३२, ८; तै ४, २, ५, ५![i]; ६, २, ६; ५, ५, ४, ३¶; मै ४, १४, १८†; काठ १३, १५†; †कौ २, ८०८; ३, ५, १२; शौ ५, १, १[f]; १८, १, ३१†; २०, ८५, ३†; १३५, ७![k]; पै ५, १, २; ६, २, १; १०, १६, १; –हानि ऋ १, ५२, ११; ८८, ४; १७१, ३; ३, ३४, ४; १०; ५, ४९, ३; ५४, ४; ७, ११, २; ७५, ४; ७६, ३; ८, ४८, ७; १०, १८, ५; ३१, ७; ३७, २; खि ५, २०, २; मा ११, १७; ३६, ११; का १२, २, ६; ३६, १, ११; तै ४, १, २, २; ¶५, ५, २, ५–७; ¶७, ४, ११, ३; ४[२]; मे ¶१, ५, १३; ७, ३; ८, ९§; ९, ६; ¶३, ७, ६; ४, ९, २७; १५, ५; काठ ६, ६; ९, १; १६, २; १७, १९; २५, १[१]; २९, १०; ३३, २; ३[४]; ४[१]; ६; ३४, १; ८; ¶क ४, ५;

अपि स्यु. उत्तसाजात्येनाऽतिदेश्येत। तद् यथा। अह– इति °अर्ध(र्-घ)र्– इति °अर्ध(र्-घ)– इत्यस्य, अहर्– इति च °अर्ध(र्-घ)म्– इत्यस्य च इत्यस्य, अहम्– इति च °घ्र– इति °घर्– इति °घ्रम्– विपरिणामा स्युः, यत्र °घ्र– इति °घर्– इति °घ्रम्– इति च दक. उप. द्र. [वैतु. पाउ. (१, १५८) ई अ+ √हा (त्यागे) + कनिन् प्र. इत्यर्थनित्यत्वाद्धित्येन प्रातिमश्री ध्वनिमात्रनित्या स्यु.]।

[a]) टि१ द्र. [तु. जुम्मन्– >जुम्म (ऋ २, ६, ७; ५, ४१, १४; १०, ६४, १६)]।

[b]) तु. ऋ १, ११०, २ (तु. L१४८; वैतु. PW. प्रमृ. =अह इति)।

[c]) तु. 'अहर' इति शौ. (२०, ४८, ६) पाभे. (वैतु. सा. =अह इति)।

[d]) न>ईनः प्र. टिलोपश्च (पावा ४, २, ४२; पा ६, ४, १४५)। प्रस्व.। आद्युदात्तं प्राति. इदमिति भाषमाणः MW. चिन्त्यो भवति।

[e]) सुपा.! अत्र °ीअहिन– इति यनि. पर्यायभूतं शाखाविशेषे प्राप्रचारं पृथक् प्राति. भवतीति वा लिपिकारप्रमादजन्म भ्रेषमात्रमिति वा स्यात्।

[f]) √हन् इत्यस्य लङि रू. इति GRI.। तच्चिन्त्यम्।

[g]) यनु. पा. साधुत्वे सति प्रकरणसंगतिर् अन्वेष्या द्र.।

[h]) तु. बें. द.; वैतु. पग. गा. च 'अह, इव' इति।

[i]) विशिष्ट ह्ह ऋ.(१०, १०१, ५) पाभे.।

[j]) तु. पै ६, २, १ यत्राप्येतन् रू. श्रूयेतेति संभाव्येत (तु. टि. द्द्व)।

[k]) तु. टि. ीमहानेरामम्।

८,४, ३८, ४^{२}, ४६,३, शौ ७, ७२, १, ८७, ४, ५, १२, २, २५†, १८, १,२७, २८, १९, ७, १, †२०, ११, ४, १०, पै १, ४६, २, -ह्न ऋ १, ११६, १९, १२३, ९, ३, ३२, १४, ५६, ६, ४, १०, ५, १६, १२, ३३, ११, ५४, १, ५, ७६, ३, ८, ७२, ११, ९, ८६, १९, १०, १०, ६, ४२, ५, ९५, ५, १६, १२९, २, १३०, ५, मा ८, ४८, २४, ३६, का ८, २२, २, २६, ८, १, तै १, ६, १२, ३†, ३, २, ४, ४, ३,२,२, ४, १^{२}¶, ¶५, ७, १,२^{२}, ¶६, १, ३, २, २, ३, ३, ¶७, १,४,३, ५, ४^{२}, ५, ३, १, ¶मै १, ३, ३६§, २, ५, ७, ३, ६, ६, ८, १^{२}, §१४, ६,१७, ४, २,११^{२}, ७, ६^{२}, ८, १०, १२, ३†, ५§, ¶काठ ७, १०, ८, १६†, ११, २, ६, १३, ५^{२}, २४, १०, ३०,६§, ३३,५,६, ३४,१८†, ३८, ७†, ¶क ७, ९, ३८, ३, कौ २, ११०४†, ३, ३, ७, जै २, २, ६†, शौ ८, ९, ६, १३, ७, १, १६, ४,४, १८, १,७†, २०, ८९, ५†, पै १, ९७, ४, १६, १८, ६, -ह्ना ऋ ४, १६, ३, १०, ३७, १०, मा १५, ६, का १६, २, २, ¶तै ७, ४,५,३, ७, १,४, १, ३, २, १, मै २, ४, १^{२}, ३, १६, ४^{३}; काठ ६, ८, ९, ११, १३ १७, ३१, ९, २३, ५, ३४ १, १०, क ४, ७, शौ ४, १८, १, १०,१८, ५ २०, ७७, ३†, पै ५, २४, १, ९, १२, ४, १०, १७, ३, १३, १०, १७, -ह्ना-ह्ना ऋ १०, ३७, ९, -ह्नाम् ऋ १, १२६, ३, १८५, ४, २, १९, ३,२१, ६, ३, ८, ५, २३, ४, ३४,४, ४, ३४, १, ५, ३५, ६, ३७,१, ७, १, ४, ५, ३, ६, ८०, २,६, ७, ५, ३९, ३, ७, ५, ५, ४१, ४, ७७, २, ८८, ४ ९, ८६, ४२, ४५, ९७, ३०, १०, ७०, १, ८५, १९, ८८, १२, ११०, ४, †मा २९, २९, ३४, ३७, का ३१, ४, ५†, तै २, ४, १४,१†, ३, ३, ८,४¶, ४, १, ३, ४†, ३, ११, ५, ४, १२, १-४, ५, १, ४, ५ ¶५, ६, १, २, मै २, ७, ३†; १३, १०, ३, १६,४, ४, १२, २†, †१३, १, ३, काठ १०, १२, १६,३†, २०, १९, ४†, २२, १४^{४}, २९, १०¶, ३९, १०, क ३०, २†, ४६,३¶, कौ १, ५५९‡[a], २, १७१‡[a], ९६६†, जै १, ५७, ६‡[a], ३,१६,९‡[a], ४,२०, ९†, शौ ३, १६, ४†, ५, १२, ४†, ६, १२८, २, ७, ८५, ४, ८६, २†, १४, १, २४, १८, ४, ५८‡, २०, ११, ४†, पै १, १०२, १, ४, ३१, ४†, १५, १, २, ५, ७, २, २, -ह्नि शौ ६, ११०, ३, १९, ५६, २, पै ३, ८, २, १२, ३, १३, १४, ४, ५[b], -ह्ने ऋ ९, ९२, ५ १०, ४०, ५, ९, मा ९, २०, १८, २८, २४, २५, ३०, २१, का १०, ४, १, १९, ९, १, २६, ५, ५, ३४, ४, ३, तै ४, ४, १,१, ५, ५, १५ १, ७, १, १७, १, मै १, ८, १¶, २, ८, ८, ३, ३, ९¶, १४, ६, ४,९,९, काठ ६, १¶, १७, ७, ३७, १३^{२}, १४^{२},¶, १५, १६, ४१, ८, ४७, ५, क ३, १२ २६, ६, शौ ८, २, २०, १९, ४८, २, ५०, ७, पै १, ६३, ३ ९७, २, ६, २१, २, १४, ४, १७, १६, ४, १०, -ह्नो मै १, ६, १०¶, शौ १६, ८, २५ [°हन्- अपर°, नि>न्य्°, पूर्व°, स°, सर्व°]

अहन्यं°- -न्य ऋ १, १६८, ५, १९०, ३, -न्येभि ऋ ५, ४८, ३

अह्निय- तिरस्>रो°

अह्नत्- तिरस्>रो°, महस°

अह्नय्- -ह ऋ १, ७१, ७, ३, ४८, २, ६, ९, १, ४८, १७, ७, ६६, ११, १०३, ७, १०, १६८, ३, खि ३, १५,३१[d], मा १५, ६, ३७, २१, ३८, १२, १६, का १६, २, २, ३७, ३, ७, ३८, २, ६, ३, २, ¶तै १, ५, ९, २, ३, २, १, ७, ३, ४, ५, ६, ३, ४, ४, १, १§, ७, ३, ६, १, ४, ९, ३, १२, १, ३, ७, २०, १§, ६, ४, २, ४, ८, ३, ७, १, ४, २^{१}, ३^{१}, ५, ४^{२}, २, २, ३, ८, १^{१}, २, ३, ४^{२}, ५, ६, ७^{२}, ३, १, १^{१},

---

[a]) 'भुङ्क्ष' इति ऋ (९, ८६, १९) पाभे ।

[b]) यथा पादान्तरगाम्या रेखया त्रैष्टुभी मिति स्यात्, यथा च स्वैनाऽर्थ गुणगत इत्यादिनि कृत्वा 'वन्दे' इति पदं च्युत समाध्येन (वेपु शर्मा, ११. शौ १०., ४९., ५)। यथा च ज्ञिनु-मूर्ध- इत्येक तामन्त पदं न भवति पृथग्भूते द्वे पदे च भवत इत्यादिसंकेतार्थं तत्रत्य टि द्र ।

[c]) भवेऽर्थे यत् प्र टित्रोगाऽभावम् तित् स्वरश्च (पा ४, ४, ११०, ६, ४, १६८, १, १८५) ।

[d]) सुपा. स्वरो भ्रन. द्र ।

३,१,४,५,२[२], ७,२,५,६, १[४] २[२], ३[२], ४, ७,२, २५,२ ¶मै १, ४,५ ५, ९[२], १२, ६, ९[४], ८, ९, ९, ७, १०,१७, २, ८, ८ऽ, ३, १, ६, २, २[२], ८, ३, ९, ६, ९, ७, ६, ७, १०, ८, १, ४, १, ६, ४, ९, ५, १, ६, ७, ७, ४, ६[२], १६, ८, १[२], १०[२], ९, ८ऽ, काठ ६, ८[४], ७, ६[२], १०, ८, ३[२], १२, ३[२], १३, १५ १७, ७, २२, ६, २७, ८, ३०, ५[२], ३१, १५, ३३, २, ५ ७[२], ८[६], ३४, १[८], ६[१०], १६, ३७,११, ३७, १०, १४, १६, ३८, १२,५३, १०, ¶क ४, ७[४], ९, ५, ९,६, ८[२], २६, ६ऽ, ३४, १, ४८, ११ऽ, शौ २, १५, २, ४, १, ५, ६, ३१,२†[a], ८, ५,६,१८, ९,२ १० १० २, १६, ११, ६, २१, १३, २,२२†[b] ७, १, १५, २, ५, १३, १९, २०, २५, १७, १, २५ २६, १९, २०, ४, ४८, २, ५०, ७, २०, ४७, १९†[b], ४८, ६†[a], पै १,१०७,४,१०८,४, २,७२, २, ८०, २, ५, २, ६, ६, ५, ४, २१, २, ९, १२, १२[१०], १३, १४, ३, १४, ४, १७, १६, २३, १, २७, ६, ६०, ९, -ह -ह ऋ १, १२३, ९, २, ३०, १, ८, २४, २४, २६,१२, १०, ५२, २, ३, मा ११ ७५, का १२, ७, १०, ¶तै १, ५, ९, ६[२], ७, २, ५, ६, २ ६, ¶काठ ६, ६, ८, १२, ¶क ४, ५ ७, ७, कौ १, ३९६† जै १, ४४, ६†, शौ १६, ७, ११ १९, ५५, ६, २०, ६६, २†

अहर्-जात[d]– -तस्य शौ ३, १४, १, ७, २८, १२, पै २, १३, ४, ५९, ११

अहर् दिव्[e]– -दिवि ऋ ९,८६, ४१, शौ ५, २१, ६, पै ५ ११, २

अहर्-दृश[f]– -दृश. ऋ ८,६६, १०

¶अहर्-पति[g]– -तये मा ९,२०, १८, २८, का १०, ४, १, १९, ९, १, मै १, ११, २

°अहर्भर्-त्रि– नापू टि द्र.

¶अहर्-भाज्[h]– -भाज तै ७, ४, ५, १

अहर्-विद्[f]– -विद ऋ १, २, २, -विदम् ऋ १, १५६, ४, -०विदा ऋ ८, ५, ९, २१

अहस्– -ह सु ¶तै ३, ३, ६, २[२], ७, २, २, २, ३, ४, ५, ४, ५, ४, २, -होभि ऋ १, १३०, १० १० १४,९, मा ३५,१†,

---

[a]) 'अुह' इति ऋ (१०, १८९, ३) पाभे. ।

[b]) 'अुहा' इति ऋ (१, ५०, ७) पाभे ।

[c]) 'रहर्' इति मुपा यनि सु शोध द्र (तु सस्य टि रुहस्->रह , √मा>मिमाय) ।

[d]) बस [=अह्ना वाऽह्नि वा जात (=भाप) यस्येति वा, अहो जात यत इति वा (तु प्रातर्जित्– इति स-विषय त्रि [शौ ३, १६,२]) इति कृत्वा प्रथम स्य सौभगस्य द्वितीये स्य च भगस्य वाचक स्यात् (तु ता ४४)] पूपग्रस्व [पा ६,२,१ (वैतु सा प्रमृ [तु ता] सतस इति कृत्वा व्याचक्षाणाश्चिन्त्या । तयात्वे पूपग्रस्व [पा ६, २, २] बाधप्रसङ्गादन्तोदात्ता- थाथीयस्वरेण [पा ६, २, १४४] बाधप्रसङ्गाऽऽपत्ति [तु नक्त-जात्–, पुरु-जात्–, सद्यो जात्– प्रमृ तस , वैतु ऋत्-जात–, गो-जात–, देव-जात– प्रमृ बस च])] ।

[e]) द्वस पूपग्रस्व उस (पा ६,२,१७) । उप यद ।

[f]) उस क्विबन्त-कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) ।

[g]) स १ उप सदह्नात् । पति– इति सप. उप मति पतय इति सम्प्रदाय (तु पपा , पाग्रा ८,२,७०) । न त्वेव यनि. स्वर समञ्जसेन । तथात्वे हि पूपग्रस्व वा गागम्य वा प्रगञ्येन (यक. पा ६, २, १८उ, १,२२२) । एवंच का गतिरिति । पाग्र उस कृत्-प्रस्व (पा ६, २, १३९) स्यादिति। कथमिति। उप [=√पा रक्षणे+इति प्र (पाउ ४,५७)] सप असति क्रियागुणप्रधाने कृन्मात्रे च सति प्रस्व इति । मौस्यि तु पति– इति (√*भृ भरणे>) *भर्–+(√तृ विस्तारे>) *त्रि– इति स्थिते बस पूपग्रस्व (पा ६,२,१) सति *मात्रि(र् त्रि)– इत्यस्य नैग्र विपरिणाम [तु १भर्तृ– वैतु WIV (२, ७७) पकारादित्यैव पर्यवसायुक] इति कृत्वा स *भर्– इत्यस्य अहर्– इत्यनेनाऽर्थमनिकर्षविशेषे सति *अहर्भ(र्-भ)र्– इति सामस्व तम इह पूप द्र । एभ्यि च *त्रि– इति उप सति बस पूपग्रस्व इति सुवचम् [=अह्नो भरस् त्रियंत (एव च भाद्रदमासे तात्पर्यमिति यद् वच [तु म. द्वितीये स्थ] तदपि समञ्जसं [*मर्भे->*माद्– इत्यभि- सन्धे]) तु समान-स्वरेषु १क्रतु-पति– प्रमृ पतिशब्द- मौलिनिर्विभागाश्रयय स्यु मतिरयमाना] । मौस्यि पक्षरात् पूर्वं रेफश्रुतिरपि मेनिहासा मतो मूपरभेति चपरा दिर् [वैतु पाग्रा (८,२,७०) यावदुपलभ्यश्रौत- सन्ध्याऽसुर्गो मप्पतो विसर्गध्वनिमपि विकल्पुक)] ।

[h]) उस उप ण्वि प्र कृत् प्रस्व च (पा ३,२,६२, ६, २, १३९) ।

मा ३५, ४, २१, तै ७, ५, १, ४¶, काठ ३७, ९, १०, शौ १८, १,५५१, पै ४, ३, ६, -होम्य मा ६, १५, का ६, ३, ४, -होम्याम् तै १, ३, ९, २, ६, ३, ९, १¶

¶अह(न्>)र्-दास(>) काठ ३३, २[१]

अ(हस्>)हो-रात्र[a]- -त्रयो मा २४,२५, का २६,५,५, तै ४, ७,९,१,५,७,१८,१, ¶६,१,३, १,४,२,४, ¶मै ३, १, ६, २, ८, ४, ६, ७, ¶काठ ७, ६, १३, ५, २३, ३, ३०, ७,५३, ८४, शौ १०, ६, १८, १६, ८, २४, -त्रा खि ४, ५, २८, मा २७, ४५, का २९, ६, १, शौ ४, ३५, ४[b], -त्राणि ऋ १०, १९०, २, मा २३, ४१, का २५, ८, ३, ¶तै २, १, ५, २, ३, ३, ४, १०, २², ५, २, १२, १४, ६, ७, ३, ९, ३, ७, ६,६, ¶मै १, ५, १२, १३, ८, ६, ३, ३, ३, ४, ५, ३, काठ ¶६, ६,७, १५, १०¶, ¶२१, ३, ५, ४०, ६, ५०, ६[c], ¶क ४, ५, ६, ३१, १८, २०, पै १६,७२,४,७८,२, -त्राभ्याम् ¶तै २, १, ७, ३², ४², ४, १०, १, २, ५, १, १०, ४², ७, १, ३, ६, १, १, ७, २, ३, ४, ३, ९, १, ४, १, २, ¶मै १, ५, १४², २,४,८, ३,१,८,२,१,५, ८,१,४,४,३, ¶काठ १९,११, ३४, ४, क ३१, १०¶, शौ ६, १२८, ३, १३, २, ४३, १४, २, ४०, १[d], १९, ८, २, ७, -त्रे मा ६, २१, १४, ३०, १८, २३, ३१, २२, का ६, ५, १, १५, ९, ३, १९, ७, ५ ३५, २, ६, तै १, ३, ११, १, ५, ९, ७¶, २, ४, १०, १¶, ४, ३, १०, २, ५, ४, ९, ३¶, ६, ४, १, ३², ७, ४, ४, ३¶, ५, २०, १, २५, १¶, ¶मै १, २, १८, ५, १४², २, ४, ३, ५, ७⁴, ८, ६, ११, ६, ३, १, ८, २, ५, ३, ९, ४, ३², ३, ४², ६, ६², ७, ८, १०, ७²४, ४, ४, ३, ५, १, २², ९, १८, काठ ३, ८, ६, १, ११, २², १०², १३, ८⁴, १७, ५, १८, ११, २१, ९¹, २३, ३, २५, १०, ४५, १७, क २, १५ ३, १२¶, ६, १¶, २६, ४, २८, ११, ३८, ३¶, शौ १०, ७, ६, ८, २३, ११, ७, २०, ८, ५, ७, ९, १४, १२, १, ९, ३६, ५२, २, ४९, १३, २, ५, ३३, १५, ६, १७, १८, ४, पै २, १०, ५, ९, २३, ४, १०, १३, १०, १५, १३, ५, ६, १६, ३१, ३, ५४, ६, ८३, ४, १०२, १०, १५२, ९, १५४, १०, -त्रेभ्य मा २२, २८, का २४, १४, १, तै ७, १, १५, १, मै ३, १२,७, काठ ४१, ६, -त्रै मै ४,१०,६, शौ १३,३,६

?अहन[e]- -नेषु पै ८, १६, ५

*अह(न>)ना[f]- -ना ऋ १,१२३,४

अ॒हन्ति[g]- -न्त्यै मा १६, १८, का १७, २, २.

अ॒-हन्त्य[g]- -न्त्याय तै ४, ५, ३, १

अ॒-हन्त्व[g]- -न्त्वाय मै २, ९,३, काठ १७, १२, क २७, २

अहन्य- अहन्- द्र

?अह-नमस्- अस्मद्-> द्र

अहमून[h]- -न तै ४, ३, ३,२, मै २, ७, २०

अहम् अस्मद्-> द्र.

?अहंपिचरुकः[i] पै १३, १४, ९

---

a) द्वन्द्व समासान्त अच् प्र चित्-स्वरश्च (पा ५,४, ८७, ६, १, १६३)। 'अह्नो ह्रविधौ' (पावा ८,२,६८) इति रुत्व यथायथ पु न च द्र (पा २, ४, २८,२९)।

b) वैतु पपा केवल मूको च '-रात्रा' इति विसर्गहीन पा दर्शयत ।

c) 'अहोरात्राग्नि' इति मुपा भद्र ।

d) 'आजरसाय' इति ऋ. (१०, ८५, ४३) पामे ।

e) व्यु ? √अप्>अपन- इत्यस्य प्राति विकृत स्व समाव्येत [तु टि ?अनग(न>)ग्रा-, ?पृक्षन्-, ?पारी य>)या-, ?हामिद्(त्>)गा-] ।

f) व्यु ? मौलिक *धर्षर- [>अहर-(तु टि अहन्-)] +(√*धृ धारणे>*ध्र->)*घ्र-(>*अहघ्र->यनि) इति नियम नस सामस्य (पा ६,१,२२३) द्र । उपगधे-तन्मूलत वि सत् कालन तद्वाचकभूत सप जातमिति सभाव्येत (तु नि १, ८, GW , वैतु MW अहन्-इत्यस्य तृ१ इति, ORN आहनस्- इत्यस्य रूपान्तरमिति च)। पाप्र √*२अह् इत्यतो मरडनार्थे √*अर्घ इत्यतत्-स्थानीयात् सतो युच् प्र चित् स्वरश्च (पा ३,२, १५१,६,१,१६३) द्र [वैतु दे (१,८) √अह् गतौ भ्वा इत्यतो वा √अह् व्याप्तौ स्वा इत्यतो वा युच् प्र (तु पाउ ३,२०) इति] ।

g) तस नञ्-स्वर (पा ६,२,२)। उप <√हन् द्र।

h) व्यु ? ऋषिविशेषस्य न भवति ।

i) पा ? 'अहमपि चार च' इत्येव त्रैष्टुभे पादे शोधः समाव्येत (पूर्वार्धर्च द्र्ने ऋहेय्य- मिलधि)।

अ-हरित[a]– -तः शौ १, २२, २; पै १, २८, २.
अ-हल्[b]– -॰ल शौ २०, १३१, ६.
अ-हविस्[c]– -विः ऋ १, १८२, ३; काठ २९, २¶; क ४५, ३¶.
¶अ-हव्यवाह्[a]– -वाद् मै ४, ६, ४[2].
?अ-हस्त,स्ता[d]– -॰स्त मै १, २,५; †-स्तः ऋ १, ३२, ७; पै १३, ६, ७; †-स्तम् ऋ ३, ३०, ८; मा १८, ६९; का २०, ५, २; -स्ता ऋ १०, २२, १४; -स्तासः ऋ १०, ३४, ९.
?२अहस्त[e]– -स्ताभ्याम् पै ५,३४,२.
अहाः √हा द्र.
?अहातायद्[f] पै ८, २, ११.
?अहानेतरसम्[g] शौ २०, १३५, ७.
*?अहि *?अहि-शुष्म– टि. द्र.
१अहि[h]– -हयः खि ३,२१,२; कौ २, १२२१; शौ ६, ६७, २; १०, ४, ९; पै ११, ७, १२; १६, १५, ९; †-हये ऋ [५, ३१, ४; ८, ९६, ५]; ७, १०४, ९; तै १, ६, १२, ६; मै ४,१२,२; काठ ८,१६; कौ १,४३९; जै १, ४६,३; शौ ८, ४, ९; पै १६,९, ९; -हिः ऋ १, ३२, [५;(१०, ८९, १४)];८;१३; ७९, १; ६, ७५, १४; ९, ८६, ४४; मा ६, १२; ८, २३; २३, ५६; २९, ५१†; का ६,२,८;९,४,१;२५, १०, ४; ३१, २, ६†; †तै ३, १, ११, ४; ४, ६, ६, ५; †मै ३, १६, ३; ४, १२, ३; काठ ४६, १†; कौ २,९६५†; जै ४, २०, १०†; शौ ४, ९, ८; ६, ५६, १; १०, ४, २६; पै १, ४६, ३; ३, १६, ४; ५[2]; ६, २२, २४; ८, ३, ७; १३, †६, ५; ८; १३; १०, ४; ५; १५, ११, ४; १६, १७, ४; ७; -हिना ऋ [२, ११, २; ७, २१, ३]; [४, १७, १; १०, १११, ९]; १०, ११३, ३; मै ४, ११, ४†; काठ ६, १०†; पै ११, ७, ७![1]; १५, १६, ५;

[a]) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २)। उप. यद्र.।

[b]) बस. वैकल्पिकः समासान्तः अच् प्र. चित्-स्वरश्च (पा ५,४,१२१; ६, १, १६३)। 'आहलकुः' इति खि. (५, १५, १८) पाभे. यद्र.।

[c]) सस्व. एपुटि. द्र. (वैतु. सा. प्रभृ. बस. इत्युत्तन्त्रं मुवाणाः)। वा. किवि.।

[d]) बस. अन्तोदात्तः (पा ६, २,१७२)। उप. यद्र.।

[e]) पा.? यनि. नञ्-पूर्वः तस. स्यात्। न तु तेन कोऽप्यर्थः सिध्यति। वा. असंभवात्। एस्थि. 'लिप्सामि अहं हस्ताभ्याम्' इति सु-शोधः सन् मूलत आनुष्टुभः पादः संभाव्येत (मूको. उत्तरवर्णसाम्यजन्यभ्रान्त्या 'अहं' इत्यस्य द्वितीयस्याऽक्षरस्य पात इत्यभिसंधिः)।

[f]) पा.? 'त्रायमाणा सहमाना सहस्वती' इति पूर्वः पादः सु-शोधः द्र. [त्रिष्वपि पदेषु प्र१ स्याच्च तु यमु. द्वि१ इत्यभिसंधिः (वैतु. शौ ८, २, ६ यत्र द्वि१ एवैन-द्वैपरीत्येन प्राकरणिकं भवति)]। एस्थि. प्रकृते 'महा-तायद्' इति पा.? स्वरूपे सति 'महत् तद् यद्' (=चिरम्) इति त्रिपदीयदः शोधः द्र.।

[g]) पा.? '(अहन्–>) अहा, न, इव, (√१नम्>) अनम्, अविचेतनानि' इति सु-शोधानि सन्ति पदा-नीति कृत्वा 'अहा नेदुमम्नविचेतनानि' इत्येवं पादः संभाव्येत। RV., WR. इत्यत्र 'नेत सन्' पुरुष इति संभाव्येत। सा, WR. इत्यत्र 'नेत सुन्' इति गुरा. विमृश्यः। अन्यपदत्वात् (अन्यनामान्तरे तु. संपा.)।

[h]) मधु? पाठ. बभा. इति कृत्वा मपाठकलं सम्यक्-प्रधानात् सतः √*२अह् इत्यतः इन् प्र.उसं. नित्स्वरश्च (पाउ ४, ११८; पा ६,१,१९७)। मौस्थि. तु प्रकरण-विवेकतः √*२अह् इत्यस्य तत्तत्प्रभेदोऽतीव दुरूहो भवति। एस्थि. अपि सर्पवृत्तित्वे प्रकृते सति हिंसार्थस्य प्राधान्येन विवक्षां संभाव्य √*२अह् (=√*अघ्) इत्यस्य हिंसार्थकस्य प्रभेदस्य इत्यकारतः √*अह् इत्यस्य √*घृ इत्यस्य हकारतश्च √हन् इत्येतन्मूलभूतस्य संस्माहक इत्युच्येत [उत्तराऽशस्य मूलतो घकारात्मतायां तु. GW., MW., WW. (१, ३८); वैतु. या. (२, १७) उत्तराऽशे सवचाः सन् पूर्वांऽशे आ>अ इत्येवं दर्शुकः]। अयमपरो विशेषोऽपि सुवचो यथेह हकारस्य घकार-मूलकत्वं नैकान्तिकमिति। धकारभकारयोरपि मौलिक-तायाः संकेतस्य लाभात्। तथाहि। पंजा. (*शूर्पर–>) 'सहल' इति सर्पकल्पो जन्तुविशेष उच्यते। ततः यनि. *शूर्भि– इत्यस्य नैप्र. विपरिणाम इत्युच्येत। अथ पार. (*शूर्भि–>) अफि इति सर्प उच्यते। ततो हकारो भकाराऽवशेष इति गृह्येत [एवं चाऽन्यतः ह>म> ह>भ इत्यन्यतश्च म>ह इति वर्णविपरिणामक्रमः संभाव्येत (तु. टि. सर्प–)]। अथाऽपि मेषप्रकरणे अभ्र– इत्येतन्-मजातं सत् *अभि– इति यनि. गाहान्मूलमित्यु-देश्येत [वैतु. या. (२,१७) प्रभृ *?१अ-हि–<आ√हन् इति, दे. (१, १०)<√इ वा √अप् वा √अंह् वा √अह् वा आ√हन् इति च, १अ+*?१हि–(<√हन्) इति चेत्येवं बहु विमृशुः]।

[i]) 'न हि मा नि मः' इति मूको. अनु गुरा-

-हिम् ऋ १, ३२, १, २, ५१, ४, ८०, १, ११, १०३, २, ७, १८७, ६, २, ११, ५, १२, [३, ४, २८, १, १०, ६७, १२], ११, [(१, ३२, ३) १५, १], १९, ७, ३, [३२, ११, ४, १९, २, ६, ३०, ४], ३३, ७, ४, [१७, ७, १९, ३], १९, ९, २२, ५ ५, २९, २, [३, (३०, ११)], ८, ३०, ६, ३१, ७, ३२, २, ६, १५, ९, १०, २० - २, ७२, ३, ७, ३४, १६, ३८, ७, ८, ३, २०, ९३, २, १०, ९६, ४, ११३, ८, १३३, २, खि २, १, १, ५, ५, ११, मा ९, १६†, २१, १०, का १०, ३, ९†, २३, १, १०, तै १, ७, ८, २१†, †मै १, ११, २, ४, ११, २, १४, ५, १३[२], १८, काठ ९, १९, १३, १४, ३८, ७, ४०, ८, †कौ १, ४१०, २, ८०१. १९५७, ३, ३, ११, †जै १, ४०, २, २, ३, १, ४, १, ५, २, ४, शौ †२, ५, ५, ६, ४, ३, ४, २४, ६, ६, ११९, ५, ७, ९३, १, १०, ४, ९, १०[२], १६, १७, १९, ४७, ८, ५०, १, †२०, ७, २, ३०, ४ ३४, ३, ११, ९१, १२, ९५, ३, पै २, ८, ५, ७०, १, ४, ३९, ६, ५, २७, २, ६, १६, ६ २०, ८, †१३, ६, १, २, ७, ३, ११, १४, ४, ११, १६, १५, ९, १०[२], ८०, ५ -हीशौ १०, ४, ८, पै १६, १५, ८, -हीन् मा १६, ५, का १७, १, ५ तै ४, ५, १, २, मै २, ९, २, काठ १७, ११, क २७, १, शौ १०, ४, ६, पै २, ७०, ३, ८, २, ७, ११, ७, ३, ९, १६, १५, ६, १६ ६, ७, -हीनाम् ऋ १, ३२, [३, (२, १५, १)], ४, शौ २, ५, ७†, ६, १२, १ १०, ४, १, ३, ४, २०, २३, पै १, १११, ३, ८, ७, १, †१३, ६, ३, ४, १६, १५, १-४, १६, १०, १७, ५, -ऽहेशौ ५ १३, ४, १०, ४, २१, -ऽहे शौ ६, ५६, ३, १०, ४, १८, पै ८ २, ३, ११, १६, १६, ८, १७, १, २, -हे ऋ १, ३२, १४, ५२, १०, ८, ९३, १४, १०, ४८, २, शौ १०, ४, ११, २६, पै ८, ७, ३, ११, ७, ८, १३, ६, १४†, १५, १२, २१[a], १६, १६, ९, १७, ७, -हौ तै ५, ६, १ २ मै २, ११, १, काठ ३९, २ शौ ३, १३, १, पै ३, ४, १. [°हि- अन्ध°, लोहित°]

आहेय[b]- -यम् पै १, ४४, ४ १११, ३ ३, ९, १-६

†अहि-गो(प>)पा[c]- -पा ऋ १, ३२, ११, पै १३, ६, ११

†१अहि-घ्न[d]- -घ्ने ऋ ६, १८, १४, मै ४, १२, ३, काठ ८, १६

*[?]२अहि घ्न°-

*[?]अहिघ्न्य[f]- -घ्न्या[3] पै १६, १५, ७

अहि-जम्भ- -म्भा पै ११, ७, १

अहि-दष्ट- -ष्ट पै ९, ८, ८

अहि-नामत्°- -नाम्नाम् ऋ ९, ८८, ४

अहि-नासिक- -कम् पै ६, १४, २

अहि भानु[b]- -ऽनव ऋ १, १७२, १

अहि-मन्यु[c]- -न्यव. ऋ १, ६४, ८, ९

†अहि-माय°- -यस्य ऋ ६, २०, ७, -या ऋ ६, ५२, १५ १०, ६३, ४, काठ १३, १५ -यान् ऋ १, १९०, ४

*[?]१अहि शुष्म[i]-

*[?]२अहि-शुष्म- नाद ,नाउ च ि द

'[illegible]ऽहिनाऽऽऽति न' इति पञ्चुण्डाऽऽस्मक [illegible] मुवच (भुवनेऽपि गरव [illegible] तु टि अपि √लिह्> लिप्तिम्लिह्यते)।

a) 'पूर्वेष' इति ऋ. (५, ३१, १) पाभे ।

b) तायभवित घ>ण्य म (पा ४, ३, ५६)।

c) बस पूरप्रम्व (पा ६, २, १)। उप यः ।

d) मारव नार्[illegible], द । उप √हन्> *घ्न- इति भावे निपात यद । [illegible]

e) पा १ पनि [illegible] द । उप [illegible] द ।

f) तत्रगाधवीयो यत् प्र (पा ४, ४, ९८)।

g) 'पदा' इत्येतत्-समानाधिकरण वि द (तु [illegible] टि उ)।

h) बस पूरप्रम्व (पा ६, २, १)। उप. <√भा यः [illegible]

i) [illegible]

अहिशुष्म-सत्वन्[a]- -त्वा ऋ ५, ३३, ५

१अहि-हत्य[b]- -त्याय ऋ १, १३०, ४, -त्ये ऋ १, ६१, ८, १६५, ६, ३, ३२, १२, ४७, ४, मा ३३, ६३, का ३२, ५, ९, मै ४, ११, ३, काठ ९, १८, शौ २०, ३५, ८

अहि हन्[c]- -घ्ने[d] ऋ २, ३०, १, -०हन् ऋ २, १३, ५, -हनम् ऋ १, ११७, ९, ११८, ९, -हा ऋ २, १९, ३

अहिघ्नी[e]- -घ्न्य शौ १०, ४, ७

*२अहि-(बुध्निय-, बुध्न्य-)[a] -हि (-ध्निय, ध्न्य) ऋ १, १८६, ५, २, ३१, ६, [५, ४१, १६, ७, ३४, १७], ६, ४९, १४, ५०, १४, ७, ३५, १३, ३८, ५, १०, [६४, ४, ९२, १२] ६६, ११, ९३, ५, मा ५, ३३, ३४, ५३f, का ५, ८, ३, ३२, २, १६f, तै १, ३, ३, १, ४, ४, १०, ३, मै १, २, १२, ६, २f, २, १३, २०, काठ २, १३, ३९, १३, क २, ७, शौ १९, ११, ३f, पै १३, ८, १३f, -हिना(-ध्न्येन) ऋ ४, ५५, ६, -हिम्(-ध्नियम्, ध्न्यम्) मा १०, १९, का ११, ६, ४, तै १, ८, १४, २, मै २, ६, ११, काठ १५, ७, -०हे(-०ध्न्य) काठ ७, १३, क ६, २

*३अहि[f]-

*१अही[g]- -हीनाम्[h] ऋ १०, १३९, ६, मै ४, ९, ११, -ह्यं

नेप्र विपरिणामे सति (वैतु सा *१७अहि- इति सर्पस्यापत्यवचन विप., PW प्रमृ च १अहि- इति सर्पवाचक पूप इति) पूपप्रस्व (पा ६, २, १)। पतस इति द्वितीय कल्प । अत्र वृत्रवाचके १अहि- इति पूप सति सासस्व (पा ६, १, २२३) इति धृत्वा *१२अहि शुष्म- इत्येव निर्देश कर्त्तव्य इति दिक् (तु नाउ टि)।

[a]) उस उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। *११अहि-) उस उपप्रस्व (पा ६, २, १३९)। *१२अहि-शुष्म- इति पूप सत् विवि (= अहिशुष्म यथा शुष्म- इति पूप सत् विवि (= अहिशुष्म यथा स्यात्तथा') युक्त स्यात् । अथवा *१२अहि-शुष्म- इति पूप मत् कर्मभूतमुपपदमिति वक्तव्यम् (तु ऋ ९, १९, ७)। उप च पाधा उस हिंसार्थात् √*सत् इत्यत कर्तरि वनिपि निष्पन्न यद्र [वैतु पपा, सा, GRI च पूप स१ सत् पृथक् पदमिति ब्रुवाणाश्चिन्त्या (पूर्वार्धेनाऽऽत्मनश्चाऽऽत्मीयानां चेन्द्रप्रतियोगित्वेन सम-र्पितयतामस्मद्वाच्याना स्तोतॄणामुत्तरार्धीयाया आशिष इन्द्रस्यैव न त्वन्यस्य तदीयस्य किं वाऽऽत्मीयस्य मृत्यादे कस्यचिदागमनोपाऽऽगमनपरत्वेन प्रकरणसंगतेस्यम्नाऽवच्छेदात् [यथा च द्र सुस्वा भवतीयेत [-र्ते तु ऋ १, १७२, ५ प्रमृ]) P\\ प्रमृ पूपप्रस्व (पा ६, २, १) [illegible] इति कृत्य द्रस्य [illegible] अहिशुष्मन्व मुदो- [illegible] पयस्तो [illegible] शिरस्थयमयुक्त इव द्र. (मूलत शुष्म्- इत्यस्य विर मतो [illegible] [illegible] प्रमाणदिति दिक्)]।

[b]) उस [illegible]-सूत् प्रास (पा ६, २, १३९)।

[c]) उस क्विबन्त-सूत् प्रस्व (पा ६, २, १३९)।

[d]) उदात्तनिवृत्तिस्वर (पा ६, १, १६१)।

[e]) उदात्तनिवृत्तिस्वर (पा ६, १, १६१)।

[f]) स्यु १ १अहि- इत्येतत्पदा [illegible]

व्यु, गतार्थता स्यात् । एव तर्हि किमिति पृथक् निर्देश इति । विवेक स्यादिति । कथमिति । जलवत्त्वसामान्ये-ऽप्यभ्रादत्र विशिष्यते । वर्षत्यन्यद् न च वर्षत्यन्यदिति । तत किमिति । यदवर्षुक सत् प्राणभृता क्लेशैककृत्तया-ऽसरत्वेन प्रतीतिगोचर स्यात्, तन्निगमसमाहकम् १अहि- इति । यत्तु जलप्रदानेन प्राणिना भरणपरतया दवत्वेन प्रतीयेत (तु नि ५, ४, या १०, ४४), तन्निगमसग्रह इह द्र इति । एव विविच्यमानस्य सत-श्चास्याऽऽनुपदिक सद् बुध्निय- इति वा बुध्न्य- इति वा (एक सदपि वक्रप्रवृत्तिभेदतो द्विरूप च √*भृ इत्यन सुप्रतिष्ठितमूल च) प्राति समानाधिकरणतया श्लाघ्यते यथा भूय इव विवेक प्रतीयतेति (तु टि *बुध्निक-> बुध्निय-, बुध्न्य-)।

[f]) अर्थत सरूपान्तरविवित्तये पृथग् निर्देश । स्यु (तु नाउ टि)।

[g]) नापू, स्त्री ङीष् प्र (पावा ४, १, ४५)।

[h]) दीर्घस्वरान्तस्य सत या प१ द्र. (वैतु वें सा GW. च पु मत प१ १अहि- इत्यस्य,ग\\\\ *१२अही- इत्यस्य च पु मत प१ १अहि- इत्यस्य, [illegible]। प्रकरणतो मतद् नदी-पर्यायो इत्येव ब्रुवाणाश्च स्यु । प्रथम पाद श्रुतपूर्वेण 'नदीनाम्' इत्यनेन समाना- धिकरण सत् विप वा स्यात् (तु ४थ मन्त्रेऽप्येव पूर्व विधा यमुना [illegible] पथार्थे [illegible] गमनं श्लाघ्यमाण)। अथ १अहि- इत्यस्मा- [illegible] [illegible]। [illegible] ऽऽनुपातस्य [illegible] भनुसरते]। [illegible] (√*मृ मारणे> भवे) *मृद-+(√*मृ [illegible] (√*मृ मारणे> कर्मणि) *म्रि- इति स्थिते [illegible] (६, १, २२३) *म(म्रि>) म्री- इत्यस्य [illegible] [illegible] स्यन्द् [तु मृगम्-, मृगम्बरी-, मुरभि- (म> इ> म

ऋ ९, ७७, ३ª, १०, १३८, १ᵇ, १४४, ४ᶜ

°४अहि–, °५अ हि– एपू टिटि द्र

°¹६अ-हि– १अहि– टि द्र.

°७अहि– ¹१अहिशुष्म– टि द्र

°८, °९अहि– १अहे टि द्र

°१०अहि– ¹१अहि– टि द्र

अ हिंसत्ᵃ– -सन् मा ३,६१, का ३, ८, ६, –सन्त शौ ६, ५०, २, १२, ३, ३१, –सन्तम् खि ४, ९,३, मा ११,२८, का १२,३, १ तै ४, १,३,१, ५, १, ४,१, मै २, ७, २, ३, १, ४, काठ १६, ३

अहिंसती,न्ती– -तीम् शौ ९, ३, २२, पै १६, ४१, ४, –न्ती पै ६, १०, ६, –न्ती ऋ १०, २२, १३, शौ ९,१३,१३–१८, पै ५, १, ५, १६, ७५, ३–८, –न्तीम् पै ५, ३१,९, ७,१५, १०

अ हिंसाᵃ– -सा पै १,६४,१, –सायै¶ तै ५, २, ८, ७, ६, ६, १ ७, ६, १, मै १, ५, ११, ८, ५, ८, ११, ७, २, २,७, ३,३, ३, १, ८², २, १, ३, ४², ४, ७², ६, २, ९, ७, ८², ८,१०, ९, १², ३², ४, ५, १०, १², ४, १, १, २⁴, ५, १०, १२, १३, ३, ४, ५, काठ ११, २, २०, ९, २३, ६, २६, ३², ७, ३१, १², ७,८, ११, ३७,१६, क ३१, ११, ४१, १², ५

इत्यन्यत भि>हि इत्यन्यतश्चेत्यभिसधि [²तु हृदु–])]।

ª) प्र३ स्वरितविपरिणाम (पा ८, २, ४) द्र [इन्दुधाराणा च नदीना च सरणसाधर्म्याद् नद्युपमामुखेने दुस्तुति (√चर् गतौ>चारु– इत्यभिमधि)]। यद्वा यथा ज्वलनवृत्ते सत √°चर्>चारु– इति च त्रियश्च सुदीप्तय सन्य उपमानधर्माण स्युरिति च कृत्वा (√°भृ दीप्तौ>भावे) °भृर्+(√°भृ भरणे माने वा>कर्तरि) °भ्रि– इति स्थिते तस सासस्व (पा ६, १, २२१) सत °भ(र्भ्रि–>)र्भ्री–> °१अह्री–(<°४अहि–) इति विपरिणाम स्यात् (तु नभा मातृ-पर्याया माभी, वीयी, वेत्रे प्रभृ, वैतु वें, सा यर्थे संवदमानावपि मन्तौ आ√हन् इत्यत व्यु षदन्तौ १अहि– इत्यस्यैव वृत्तिवैशिष्ट्यमानमिवाभि प्रयन्तौ)। अथवा गाव इह उपमानधर्माण इति कृत्वा (√°धृ चरणे>भावे)°क्षर्– इत्येत पूर्वस्य तस सामस्व च सत °क्षभ्रि–> इत्यस्य वा गवार्थवृत्ते गत (तु ORN) °१अह्री–(<°४अहि–) इत्यस्यैव वा °४अह्री– (<°५अ-हि–) इत्यस्य वा विपरिणाम स्यात् [तु दे (२, ११) यर्थे गरादुक्तोऽपि सन् व्यु १अहि– इत्येनेनैव यभीष्टनिर्वाह (तु स नि)। एव च वें सा दे च °¹५अह्री–(<°¹६अ-हि–) इति च, PW. प्रभृ. °¹२अह्री– इति च व्यु १अहि– इत्येतस्मै यपी [illegible] स्त्री [illegible] पु इति कृत्वा सुवेने इति दिक्]।

ᵇ) द्वि१ [=दे द्र। [illegible]] [illegible] (=√दसु मोषणे [तु दे (२, १) [illegible]] >[illegible] [तु पूर्वार्धे [illegible]] [illegible] [तु PW. प्रभृ; वैतु नि [२,१ (पा ४,१५)] [illegible]

इति वा द्र [तु ORN, वैतु स्क प्रभृ यनि ऋ वा गपू नि या वा टीकाकृत उत्तरार्धाऽनेकवाक्यतामापादयन्तोऽप्यन्योन्य विमता सन्त यनि. रू. १अहि– >°¹१अह्री–>प्र१ इति वा (तु स्क), १अहि– इत्यस्य (तत्रस्थवृत्ते स्त्री च सत ¹) द्वि३ इति वा (तु दु), १अहि–>प१ इति वा (तु सा) विवदमाना, PW प्रभृ च °¹२अह्री–>द्वि३ इति]। नाउ मन्त्रे सकृत्प्रयोगेण सता लक्ष रू प्राचुर्यमपि गपू. वा विज्ञापुक द्र। व्यु चेह नापूर्ति दि एव यथायोग समर्थयितव्या भवति। ननु भो यनि स्वरो दुरुपपद स्यात्। शसि विभक्तिस्वरस्य (पा ६, १, १७४) प्राप्तत्वादिति। नेति। कथमिति। लक्षणस्य (=पात्र) यथाल्दय सु शोधन्वदर्शनादिति। कथमिति। स्त्री यण्विषयत्वेन प्रतीतिगोचराणा सतां प्राति शसि द्वयी गतिर्लक्ष्यते। प्र अच पूर्वरूपैकादेशे सति प्राति स्वर इति (तु देव्री->-व्री) वा, यणादेशे सति स्वरितविपरिणाम इति [पा ८, २, ४ (तु देह्री->-ह्र्यः)] वा। एवमेतद्गतिद्वयमात्रोपलब्धेरशाम् इति पद गत् मूल उम इति [वस्तुतस्तु मुयजमेतत् सुस द्र। देव्–>देवृिका–>देव्री– इत्यत्रापि दि नैव स्त्री ईकारान्तानां प्राति विपरिणामाऽऽम्नवत्वेन सभाव्यमानत्वाद् यदा मौलिकेन सता देवृिका– इत्येतत्प्रकारकेण प्राति गुण्योगस्तदा देवृिका>देव्री, देवृिया >°देवृिया>देव्या इत्येवंजातीय पूर्वगवर्ण-लोपाऽन्य [illegible] स्वरविपरिणाम (पा ६, १, १६१), यदा च देव्री– इति कृत्वा स्वस्य विपरिणाम पूर्वेण सता [illegible] (पा ८,२,४) इत्येव सुवैषम्याणीति दिक्]।

ᶜ) [illegible] (तु नि °¹२अह्री–)।

ᵈ) [illegible] (पा ६, २, २)। [illegible]

४७,१²; ७; ८; ११.
अ-हिंसान*- -नस्य ऋ ५, ६४,३.
अ-हिंसि(त>)ता- -ता पै ८, १८, ५.
अ-हिंस्यमान*- -नः ऋ १, १४१, ५.
!अहिंस्रो^b पै २, १०, १.
अ-हित*- -तम् पै १५,१८,३; -तेन ऋ ८, ६२, ३.
अहिन- अहन्- द्र.
*अ-हिरण्यव^c- -वः खि ५, १३,१; शौ २०, १२८, ६.
!अहिश्यावसोमनुसारिश्छस्^d पै ७, १०, ९.
१,!२,*३,*४,*!५अही- ३अहि- >*१अही-> -ह्यः टि. द्र.

*!६अ-ही- !अहीशू- टि. द्र.
१अहीन- अहन्- द्र.
२अँ-हीन*- -नः काठ १, १२; ३१, ११; क १, १२; ४७, ११.
*अही-शुर्-
*अहीशु(र्-व)वं-
*अहीशुव-
!अहीशू(<शुव्)^e- -शुवः^f ऋ १०, १४४, ३; -शुवम् ऋ ८, ३२, २; २६; ७७, २.
अ-हुत,ता*- -तः काठ ८, ७; -तम् तै ६, १, ४, ५¶; ¶मै १,८,७; ९^४; ¶काठ ६,३^६; २१,७;२३, ५²; २४, ९²; ३६, ९; ¶क४, ५²; २; ३८, २²; शौ ६, ७१, २; १५, १२, १०^h; पै २, २८, ३; १७, २१,७; क ८,१¶; २८,१; -तस्य ¶तै २,६,६,२²;६,२,८, ५²; काठ ३५, ५²; क ४८, ६²; -¶तात् मै १, ८, २²; काठ ६, २; ८, ११; क ४,१; -ताम् शौ १२, ४, ५३; पै १३, ५, १; -¶तासु मै १, ४, १०²; काठ ३२, ७², -¶ते तै २, २,४, ७; मै १, ५, ७²; ८, ८^४; काठ ६, ६²; क ४, ५²; -तेभ्यः शौ ७, १०२, ७. [°त- हुत°]
१अहुता(त-अ)द्^i- -ताद् तै ३, ३; ८, २; -तादः मा १७, १३, का १८, १, १३; तै ४, ६, १, ४; ¶५,४,५,२²; ५,१०,५²; मै २, १०, १; काठ ८, १३; १७,

---

a) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

b) शोध-सापेक्षः मुपा. भवति । 'अधि रक्षसो माझाश्च' इत्येवं मूलतः पादः संभाव्येत (तु. शौ २, ९,१) । आदितम् तृतीयचतुर्थाऽक्षरयोः प्रामादिके भ्रंशे 'अधिसो>अहिंस्रो' इत्येवं काल्पनिकः प्रयासो लब्धाऽवसर इत्यभिसंधिः ।

c) सस्व. एपुटि. द्र. । उप. हिरण्य- + वः प्र. (पावा ५, २, १०९) । मुपा. स्वरो भ्रष्टः । अ-हिरण्यवत्- >-वान् इति WR. मुपा. ।

d) तु. शौ १९, ३९, ९ । उभयत्र वैकल्पीगंतुल्य इव पा. शोध-सापेक्षः द्र. । अत्राऽऽदौ 'अपि । त्वा । वसः' इत्येषा पदत्रयी संभाव्येत । ततः 'अनु' इति द्वयोर् वैकारिक आगमस्ततः 'मारिः' इति वैसं. स्यादित्येवं विग्रहयम् । यद्वा 'अहिश वसोऽनु मारिश' इत्येवं स्यात् । सत्राऽऽदौ अहि- इत्यन्ते अनुमारि- इति वा सारि- इति वा द्वे वैसं. स्याताम् । उत्तरे 'नु' इति चान्य. द्र. ।

e) ऋ.? पस. अनवग्रहार् । १अही- + (√*शृ हिंसायाम्>मारे) *शुर्- इति स्थिते सस. [illegible] (पा ६, १, २२३) [illegible] *अही-शुर्- [illegible] पूप. नापि (√*शृ [illegible]>मारे) *शु- इत्यस्मिन् उप. च [illegible] पूप. (पा ६,२,१) [illegible] *अहीशु(र्-व)वं- [illegible] *अहीशुव- [illegible] [illegible]

(तु. टि. औणंवाभ-) सामान्येन च (तु. ऋ १०, १४४, ३ यत्र जातिपरं बहुत्वं श्रूयेत) विशेषेण च (तु. इतरत्रैकत्वेन श्रूयमाणं) समर्पणे यनि. प्राति. शक्तिरित्यभिसंधिः (वैतु. सा. [ऋ गप्.] *!६अ ही- [=अ-हीन-]+[√श्वि गतिवृद्ध्योः>] *!शु- इति स्थिते *!अही-शु- इति बस. इति कृत्वा पुनरादिपरतया व्याचक्षाणः सधिन्त्यः, अन्तोदात्ताऽनुपपत्तेश्च । इतरत्र *अहीशुव- इत्यस्य संर. निर्दिष्टनिष्पत्तेः गतः द्वि१ इत्युक्तेश्च [तु PW. प्रमृ. अपि सर. इति कृत्वा सामान्येनानिर्दुषाणाः (वैतु गप् ORN. पूर्वभागं एतत्-परतया संदेहुक इव)] ।

*४मही- (यद्र.) इत्येतत्-परतया संदेहुक इव)] ।

f) द्वि१ द्र. [तु. मा. ORN. MW.; वैतु. PW. प्रमृ. *अहीशुव- इत्यस्य प्र१ इति (=इषुः [=इन्द्रः =गोम इति)] अहीशुवोऽर्दोषेर् (तु. सा.; वैतु. ORN. [=वर्मन इन्द्रोऽहिमान् कुर्याद् यथा दिव्या नदी [illegible] (तु. ऋ १, ३२, ८)] इति वा. निष्पूर्व प्रयत्न्तु (तु. ऋ १, ३२, ८)] इति वा. स्वरेण इति कृत्वा विन. √धा धारणे>धी>दीर्घा इत्यस्य ऋ. द्र. [वैतु. मा. प्रमृ. [illegible] पार्थक्यानुपपत्तेः (तु. ORN.)])] ।

g) '-हुते' इति मुपा. [illegible] शु-शोधः (तु. सपू. क ४, १) ।

h) '-तम्' इति मुपा. स्वरः [illegible] शु-शोधः ।

i) उप. [illegible] (पा ६, २, ११९) ।

शौ १, ३०, ४, १८, २, २८, पै १, १४, ४, ५ १५,१, १३, १४, १३

२अ-हुताद्[a]– -ताद मै १, ४, ६[2]¶

¶अ हुताद्य[b]– -द्य काठ ८, ११, क ७, ८

¶अ हुत्वा[a] तै३,४,१०,३, मै४,५,६[2]

अ-हृत[a]– -त क ७, ४¶, –ता ऋ १०, १०७, ९

¶अ-हृच्छ[c]– -च्र्छाय मै ४, १, १४

अ-हृणान[d]– -न ऋ ७, ८६, २, १०, ११६, ७

अ हृणीयमान ना[e]– -न ऋ १०, १०९, २, शौ ५, १७, २†, ६, ७४, ३, पै ९, १५, २†, –ना ऋ ५, ६२, ६, काठ १३, १५

–ना तै २, १, ११, ३, शौ १ ३५,४,६,७४,३,८,२,२१,१८, ४,६, पै ५,१६,५, ९, १२, ४, १६, ५१, –ने पै १, ९१, ४

¶अ हृत[a]– -त तै ५, ३, १०, २

अ-हृद्य– -द्य पै १६, ७२, ९

?अहे[f] तै ३, २, ४, ४

अ हेडत्[a]– -डता ऋ २, ३२,३, ७, ६७, ७, १०, ७०, ४, काठ ५, ३[g], –डन् ऋ १, ९१, ४, १०, ३२, ८, मा १५, १†, का १६, १, १†, तै २,३,१४,१†, ४,३, १२, १, मै २, ८, ७, ४, १०,३†, काठ १३, १५†,१७, ६, क २६, ५

†अ हेडमान[a]– -न ऋ १,२४,११

१३८,३,४, ६ ४१, १, मा १८, ४९, २१, २, का २०, २, १२, २३, १, २, तै २, १, ११, ६, मै ३, ४, ८, ४, १४, १७, काठ ४, १६, ४०, ११.

अ-हेडयत्[a]– -यन् ऋ १०, ३७, ५

?अहेनमानाभ्यैनस्[h] पै १६,७३,२

¶अ-होतव्य[i]– -व्यम् मै १, ६, १०, ८, ७

अ होतृ[a]– -ता शौ ९, ११, ४, पै १६, ११६, ५

अ ह्वाय्य[j]– -य्यम् ऋ ८,४५,२७

अह्निय–, अह्नय– अहन्– द्र

*?१अह्य– *१अही– > -ये टि द्र

*?२अह्य[k]– -ह्य ऋ १०, १४४, ४

अह्य *१अही– द्र

---

[a]) तस नञ् स्वर (पा ६, २, २)। उप यद्र ।

[b]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[c]) सस्व एपूटि द्र । उप √हुर्च्छ्+घञ् प्र उपधादीर्घश्च (पा ८, २, ७८)।

[d]) सस्व द्विपूटि द्र । उप पाधा क्या उस (दीप्त्यर्थात् √*घृ>) √*हृ+शानच् प्र ।

[e]) सस्व त्रिपूटि द्र । उप (√*घृ>*घृणि–> *हृणि–>) नाधा √*हृणीय+शानच् प्र यद्र ।

[f]) स्वरूपत ? (√*घृ गलने वा शब्दे वा >कर्मणि) *घृत्– (=मल वा शब्दो वा)+(√*धृ धारणे>भावे)*धि– इति स्थिते बस पूपप्रस्व (पा६,२,१) सति घृधि– इत्यस्य नैप्र विपरिणामस्य सत *८अहि– इत्यस्य (=गर्दभ– इत्येतत्-सजातस्य) स१ सत् रूपे नि इति कृत्वा व्यवह्रियमाणा कालेन नैप्र ध्याद्याऽकारलोपे सति *१हे इत्येव विपरिणतमिति सभाव्येत (तु टि अह, वैतु भा सा च १अहि– इत्यस्य भा√हन् इत्यत स्वाभिमतायां सत्यां व्यु कल्पनेव तृणे शक्ति पश्यन्तौ तस्य स१ इति)। ननु भो अर्थेऽपि सबोधनीय हे इति नि प्रसिद्ध इति । किं तत इति । कथ तस्य व्यु इति । भञ्– इत्येतत् सजातस्य सतः *अर्धि– इत्यस्य नैप्र *१अहि– इत्यस्य विप सत (तु टि ?१अहि–) विपरिणामस्य सतः स१ इति कृत्वा ततो विपरिणतं सत् *१हे इत्येतद् मताऽस्मत्प्राण पृथक् निर्दश्यमिति (वैतु ।।। प्रस्तु अभ्युपगमवादमिवराऽऽस्थायुना)।

[g]) तु 'हेडता' इति मूको अरेडता (मै १, ४, १) इति च । एव खलु रफहकारीयाल् लिपिविषयाद् भ्रमाद् इह शाखाभेद समजनीत्यपि सभाव्येत । न हि तयोर्वर्णयोरुच्चारणविषय सामीप्यविशेष इव भवति यमादायाऽय पाभे उपपादयितुमुपलभ्येतेति विविचा विचाराय द्र ।

[h]) 'अ हेडमाना । अभि । एन ' इत्येव शोध पुरस्कृत पा इह सुलभ द्र । श्रुति-विक्रियायां लिपिभ्रमप्रभावोऽत्र स्पष्ट प्रतीयेत (तु नापूटि)।

[i]) तस अन्तोदात्त (पा ६, २, १६०)। उप यद्र । सुपा °तव्य– इति स्वरो दुरुपपदत्वादलक्षणो भवति।

[j]) सस्व नापूटि द्र । उप √हु>*ह्व–>नाधा √ह्वयि+ण्यत् प्र आद्यादिशश्च उस (पा ३,१,१२७ उउ)।

[k]) प्राति मूलस्वरूपम् ? । शतचक्र यो ह्यो वर्तनि ' इत्यापाततो नवाऽक्षर पादो भवति (वैतु सा गायत्र्यनुक्रम प्रतिशब्दुर । न च 'वर्तनि >वर्तिनि इति कृत्वा पठनीयमिति वक्तव्यम् । तथा सत्याव-सानिको गायत्रो ग-ल ग-क्रमो दुष्यदिति)। अवसानतरं जागत पादो मूलत सभाव्येतेति कृत्वा 'शतचक्र यो, अभ्यर्धिको वर्तनि ' (=य सुपर्ण शतचक्रो यथा स्या-त्तथा या तुरगृहाभिमुखो भूत्वा वार्तयमान) इत्येव मौलिक-पादोऽभूदिति शोधाऽवगत्य विमृश्यम्। एतस्य च मध्यत *अभ्यर्धिक–>अभ्यर्धिक इत्येव सतः ह *अह्य इत्येतद्-द्वारक यनि नैप्र. वर्णस्वरविपरिणाम इत्यभिमाय

अह्यम्॰ खि ३, ११, २, शौ ४,१,२, पै ५, २, १

ाअह्यपूं°– -र्पूणाम् ऋ २, ३८, ३

॰अह्यार्याः ॰१०अर्घ्य टि द्र

ाअ-ह्रय°– -य ऋ १, ७४, ८, ८, ७०, १२ १०, ९३,९[१३], -यम् ऋ ३, २, ४, ५, ७९, ५, ७, ६७, ६, ८, ५४, ८, ५६, १, ६०, १६, खि ३, ६, ८, ८, १, -या ऋ [५, ७९, ६, (७)] ८, ८, १२, -ये ऋ १०, १४७, ३

॰अ ह्रयस्– नापू नि द्र

ाअ-ह्रयाण,णा°– -०ण ऋ ४,४,१४, तै १, २, १४, ६, मं ४, ११, ५, काठ ६, ११, -णाम् ऋ १, ६२, १०, -णा ऋ २, ८०, २

११ाअहि°– ह्य क ९, ५४, १, मा ३,१६, का ३, ३, ६, तै १, ५,

[वैनु मा १अहि– इत्यस्य प१ इति वा (√अह् गतौ>) अह्य– इत्यस्य प्र१ इति वा विकल्पयन्नुभयथाऽप्यनुप पन्नस्वरित , PW प्रभृ च १२अह्री– इत्यस्य द्वि३ वा प१ वेति विप्रतिपद्यमाना अर्थत सशयदोलामिवारूढा वर्तते इत्यस्य स्थाने अवर्तनि इति वा विवर्तनि इति वा (तु ORN) पिपठिषुका]।

॰) अनवगमात् स्वरूपतश्च स्वरतश्च[१]। √१अह् इत्यत कृदृत्त्या वा अहन्– इत्यतस् तद्धितवृत्त्या वा यत् प्र इति कृत्वाऽऽद्युदात्तमिव (पा ६, १, २१३) सन् विप इति सा । √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति सन् विप इति सा । √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति ॥ । मूको ध्रनु प्रायिकी निघातश्रुतिर्भवति । धर्मा-वाचिक्ययेव चाऽऽद्युदात्तश्रुतिरन्तोदात्तश्रुतिश्च । धर्मा-ऽऽस्ल्यहर्विशेषीय च 'मुरूचा' इत्येनद्विशेषणान्तरसक्त च द्वार्-मह्य->-ह्याम् इत्येकमेव समस्त विप स्यादिति तु विमृश्यमान सत् स्वरूपतश्च स्वरतश्च सग च्छतेति तु समावनीयम् । कथमिति । (√॰घृ तापे>भावे) ॰घुर्–+(√॰भृ भरणे>भावे) ॰भार– इति स्थिते तम मामस्व [पा ६, १, २२३ (=पात्र उम उप तम समासस्व [पा ६, २, १४४])] ॰धुर्भार्– घञन्तत्वात् थाथीयस्वरे [पा ६, २, १४४])] ॰घुर्भार्– (तु नभा घुवार, वैनु सा प्रभृ <√द्द्द कौत्सिये इति)>नैत्र ॰द्वार्– इत्यस्मिन् पूप सति √मह्>भावे ॰मह्य– इत्यस्मिन् उप च सति मग पूपप्रस्व [पा ६, २, १ (=नापमारे महस्व यस्येति [तु गिरि √मह्> ॰मह्य–, द्वार्-मह्य– च])] ।

॰) ध्यु ग च[१] यथा अवग्रहाऽभावात् । १अहि– +(√॰अर्प्>कर्मणि)॰१अर्पु– इति स्थिते ह्रस्वान्त उम इति सा [उप भाव इति कृत्वा यन इतीव व्याख्यान PW प्रभृ (तु ORN)]। [न्या पूपप्रस्व (पा ६, २ १) काले (तु ORN)]। मौस्य अभि √॰अट् गतौ >॰अभ्युट्– (=अप)+ (√॰गृ प्राणी>भावे) ॰गृ– इति स्थितेऽभिमतार्णन नवनाव वन च पूपस्व च मन ॰अभ्युर्णु– इत्यत्र नैव विर्णिष्टम् इत्यमिति विमृश्यम् ।

॰) मम स्वर (पा ६, १, १)। उप ॰ह्रय– इति तथा उम च वधा च √ह्वे इत्येतन्मन्वच

सन √॰ह्रय् इत्यत कर्तर् अचि प्र निष्पन्नतया सभाव्यमान यद्र ।

॰) प्राति[१] यति वा असारल्यात् (तु सा प्र१ सत् द्वि३ रू इति कृत्वा व्याचक्षाण)। एरिथ ६अ+[॰ह्रय– इत्येतत्-सनाभि (तु नापू नि) भाप सत्] ॰ह्रयस्– (तु समोत्रप्राय सत् ह्रयस्– इति) इति स्थिते तस पूपप्रस्व (पा ६,२,२) सत ॰अ-ह्रयस्– इत्यस्य कर्मणि द्वि१ रू इति मुवचम्(तु ORN , AW अह्रय– इत्यत्र)। छन्दस्त पूर्वार्धे नैष्टुभश्च गायनश्चोत्तरार्धे नैष्टुभश्च जागतश्च पादा द्र । एव च प्रकृते प्रथमे पाद आवमानिक्या गयुग्मताया 'सवित' इत्यत्र नैत्र तिरोभाव सभाव्येत [मौस्थि माध्यमिकस्य 'त्रि' इत्यस्य √॰भृ दीप्तौ >॰भिर्– इत्ये-तत्स्थानीयत्वदर्शनात् (तु नि सवितृ–, वैनु ORN [तु ZDMG ६१,८३५] 'कृधी' इत्यत्र स्वरतामुपकल्प्य जागत पादमभिनिर्वर्तक सथिन्त्य [तथा सत्यप्यावसानि-क्या अभीष्टगागतस्वरूपताया असिद्धयभिसधे])।

॰) सस्व एपुनि द्र । उप √॰ह्रय् (तु एप्र टि) >॰ह्रयाण– इति शानजन्त सन् यद्र (वैनु मा ५, १५ यान– इति उप इत्यवान्तर प्रविभज्य समासमुखेन व्याचक्षाणोऽपि तत्त्वमपरि-हापुक)।

॰) प्राति च ध्यु च वा च[१] दवतार्थे पय प्रभृति-दोहप्रदाने प्रक्रियमाणे गाव एव तत्कर्तृत्वे प्रतिष्ठिता सन्य श्रुतिप्रसिद्धा भवन्ति (तु ऋ ८, ७, १०, ६२, २, ९ ११, ५ ७०, १) इति ता एवेहापि दनि प्र१ इति कृत्वा धात्वेरथिति सभाव्यमाने सति 'अघ्न्या' (सोमस्य) प्रत्नां अग्नमनु पुक पय महत्तमामृत (=गाः, मनश्चरतेषु पुरुश्चरेषु च दोहार्थ समर्थनदृग-) √दुह् इत्यस्य प्रति-बेधर्थ इह टि समर्थ्यमाना मन ... [illegible] ... इति वा स्यात् । अह्यो ...) दुदुह्रे (=दोहन ...) इति वा स्यात् । (√॰भृ भरण>कर्मणि) ... ॰भुर्– इत्यस्मिन् ... [illegible]

शौ १, ३०, ४, १८, २, २८, पै १, १४, ४, ७ १५,१, १३, १४, १३

२अ हुताद्[a]- -ताद् मै १, ४, ६[3]¶

¶अ हुताद्य[b]- -द्य काठ ८, ११, क ७, ८

¶अ हुत्वा[a] तै३,४,१०,३, मै४,५,६[2]

अ हृत[a]- -त क७,४¶, -ता ऋ १०, १०७, ९

¶अ-हृच्छं[c]- -र्च्छाय मै ४, १, १४

अ-हृणान[d]- -न ऋ ७, ८६, २, १०, ११६, ७

अ हृणीयमान ना[e]- -न ऋ १०, १०९, २, शौ ५, १७, २†, ६, ७४, ३, पै ९, १५, ८†, -ना ऋ ५, ६२, ६, काठ १३ १५

-ना तै २, १, ११, ३, शौ १, ३५ ४,६,७४,३,८,२,२१ १८, ४,६, पै ५,१६,५, ९, १२, ४, १६, ५१, -ने पै १, ९१, ४

¶अ हृत[a]- -त तै ५, ३, १०, २

अ हृद्य- -द्य पै १६, ७२, ९

?अहे[f] तै ३, २, ४, ४

अ हेडत्[a]- -डता ऋ २, ३२,३, ७, ६७, ७, १०, ७०, ४ काठ ५ ३[g], -डन् ऋ १ ९१, ४, १०, ३२, ८, मा १५, ११†, का १६, १, ११†, तै २,३,१४,१†, ४,३ १२, १ मै २, ८ ७, ४, १०,३† काठ १३, १५†,१७, ६, क २६, ५

?अ हेडमान[h]- न ऋ १,२४,११

१३८,३,४, ६,४१, १, मा १८, ४९, २१, २, का २०, ३, १२, २३ १, २ तै २, १, ११, ६, मै ३, ४, ८, ४, १४, १७, काठ ४, १६, ४०, ११

अ-हेडयत्[a]- यन् ऋ १०, ३७, ५

?अहेन्नमानाभ्यैनस्[h] पै १६,७३,२

¶अ होतव्य[i]- -व्यम् मै १, ६, १०, ८, ७

अ होतृ[a]- -ता शौ ९, ११, ४, पै १६, ११६, ५

अ ह्वाय्य[j]- -य्यम् ऋ ८,४५,२७

अह्रिय-, अह्रय- अहन्- द्र

*?१अर्ह- *१अर्ही->-र्ह टि द्र

*?२अर्ह[k]- ह्य ऋ १०, १४४, ४

अर्ह्य *१अर्ही- द्र

---

[a]) तस नञ्स्वर (पा ६ २, २)। उप यद्र ।

[b]) बस अन्तोदात्त (पा ६, २, १७२)। उप यद्र ।

[c]) मस्व एपूनि द्र । उप √ह्रुर्च्छ्+घञ् प्र उपधादीर्घश्च (पा ८, २, ७८)।

[d]) मस्व द्विपूनि द्र । उप पाधा क्रया उस (दीप्त्यर्थात् √*घृ>) √*हृ+शानच् प्र ।

[e]) मस्व त्रिपूटि द्र । उप (√*घृ>*घृणि-> *हृणि->) नाधा √*हृणीय+शानच् प्र यद्र ।

[f]) स्वरूपन ? (√*घृ गमने वा शब्दे वा >कर्मणि) *घर्- (=मल वा शब्दो वा)+(√*घृ धारणे>भावे)*घ्रि- इति स्थिते बस पूपप्रस्व (पा६,२,१) सति घ्रीध्रि- इत्यस्य नैप्र विपरिणामस्य सत *८अहि- इत्यस्य (=गर्दभ- इत्येतत्-समानतस्य) स१ सत् चपे नि इति कृत्वा व्यवह्रियमाणे कानेन नैप्र ख्यायाऽऽरालापे सति *१हे इत्यत्र विपरिणतमिति सभाव्येत (तु टि अह, पैतु भा मा च १अहि- इत्यस्य आ√हन् इत्यत स्वाभमताया सत्या व्यु बनर्नत्र तृणे शर्ति परयन्ती तस्य स१ इति)। ननु भा अत्रापऽपि सचोधनीय द्र इति नि प्रसिद्ध इति । किं तत इति । कथ तस्य व्यु इति । भनु- इत्येतद् समानस्य सन *अर्धि- इत्यस्य नैप्र *अहि- इत्यस्य वि सन (तु टि ?१अहि-) विपरिणमस्य सत स१ इति कृत्वा ततो विपरिणत सत् *१हे इत्यतद् मन्त्रऽऽमन्त्रण पृथक् निर्देश्यमिति (वेतु पभ्र मन्त्र अस्मुत्तरवादमिवहाऽऽदरथायुक्त)।

[g]) तु 'ईडता' इति मूको अरडता (मै १, ४, १) इति च । एव खलु रफहकारीयाठू लिपिविषयाद् प्रमाद् इह शासाभेद समजनीत्यपि सभाव्येत । न हि तयोर्वर्णयोरुच्चारणविषय सामीप्यविशेष इव भवति यमादायाऽय पाभे उपपादयितुमुपलभ्येतेति विविचा विचाराय द्र ।

[h]) 'अ हेडमाना । अभि । एन ' इत्येव शोध पुरस्कृत पा इह सुलभ द्र । श्रुति-विक्रियाया लिपिभ्रमप्रभावोऽत्र स्पष्ट प्रतीयेत (तु नापूटि)।

[i]) तस अन्तोदात्त (पा ६,२, १६०)। उप यद्र । सुपा °तव्य- इति स्वरो दुरुपपदत्वादलक्षणो भवति।

[j]) सस्व नापूटि द्र । उप √हु>*ह्रुव->नाधा √ह्ववि+ण्यत् प्र आयादशश्च उस (पा ३,१,१२७ उउ)।

[k]) प्राति मूलस्वरूपम् ? । 'शतचक्र यो ह्य वर्तनि ' इत्यापाततो नवाऽक्षर पादो भवति (वैतु सा गायत्र्यनुक्रम प्रतिशब्दुर) । न च 'वर्तनि >वर्ति इति कृत्वा पठनीयमिति वक्तव्यम् । तथा सत्यापि गानिशो गायत्रो ग-ल ग क्रमो दुष्यदिति)। अवसानतरतु जागत पादो मूलत समाव्येतनि कृत्वा 'शतचक्र यो, अस्यहिको वर्तनि ' (=य सुपर्णे शतचक्रो यथा स्या- तथा यानुरुग्राहाभिमुखो भूत्वा वाह्यमान) इत्यय मौलिक पादाऽभूदिति शोधाऽवगत्व विमृश्यम् । एस्य च मध्यत *अस्यह्रिक->अस्यह्रिक इत्येव सतः ह *अह्य इत्येतद् आरक यनि नैप्र वर्णस्वरविपरिणाम इत्यभिसाप

?अह्राम्* खि ३, ११, २; शौ ४,१,२; पै ५, २, १.

?अह्रापूb– -पूंणाम् ऋ २, ३८, ३.

*अह्रार्हः *१२अर्ध टि. द्र.

?अ-ह्रय[a]– -य. ऋ १, ७४, ८; ८, ७०, १३; १०, ९३, ९?[d]; –यम् ऋ ३, २, ४; [e], ७९, ५; ७, ६७, ६; ८, ५४, ८; ५६, १; ६०, १६; खि ३, ६, ८; ८, १; –या ऋ [५, ७९, ६; (७)], ८, ८, १३; –ये ऋ १०, १४७, ३.

*अ-ह्रयस्– नापू. टि. द्र.

?अ-ह्रयाण,णा[e]– -०ण ऋ ४,४,१४; ते १, २, १४, ६; मै ४, ११, [e]; काठ ६, ११; –णम् ऋ १, ६२, १०; –णा ऋ २, ८०, २.

?१?अहि[f]– -ह्रयः ऋ ९, ५४, १; मा ३,१६; का ३, ३, ६; तै १, ५,

[वैतु.मा १अहि– इत्यस्य प१ इति वा (√अह् गतौ>) अह्रा– इत्यस्य प्र१ इति वा विकल्पयन्नुभयथाऽप्यनुपपन्नस्वरितः, PW. प्रभृ. च ?२अह्री– इत्यस्य द्वि३ वा प१ वेति विप्रतिपद्यमाना अर्थतः संशयदोलामिवाल्टाः चर्तनिः इत्यस्य स्थाने अवर्तनिः इति वा विवर्तनिः इति वा (तु. ORN.) पिपठिषुकाः] ।

[a]) अनवगमात् स्वरूपतश्च स्वरतश्च ! । √१अंह् इत्यतः कृद्वृत्त्या वा अहन्– इत्यतस् तद्धितवृत्त्या वा यत् प्र. इति कृत्वाऽऽद्युदात्तमिव (पा ६, १, २१३) सत् विप. इति सा. । √हि इत्यस्य लङि उपु१ इति W. । मूको. अनु प्रायिकी निघातश्रुतिर्भवति । धर्मावाचिन्क्यवेव चाऽऽद्युदात्तश्रुतिरन्तोदात्तश्रुतिश्च । धर्मा-ऽऽस्यहविर्विशेषार्थायं च 'मुरुचा' इत्येनद्विशेषणान्तरसकचं च द्वार्-मह्र–>-ह्राम् इत्येकमेव समस्तं विप. स्यादिति विमृश्यमानं मत् स्वरूपतश्च स्वरतश्च संगच्छेतेति तु संभावनीयम् । कथमिति । (√*घृ तापे>भावे) *घुर्–+(√*मृ भरणे>भावे) *मार्– इति स्थिते तस. गामस्व [पा ६, १, २२३ (=पात्र. उस. उप. *घुर्मार्– घत्रन्तत्वात् थाथीयस्वरे [पा ६, २, १४४])] *घुर्मार्– (तु. नभा. घुयार; वैतु. सा. प्रभृ. <√दृ कौटिल्ये इति)>नैप्र. *द्वार्– इत्यस्मिन् पूप.गति √मह्>भावे *मह्र– इत्यस्मिन् उप. च सति बस. पूपप्रस्व. [पा ६, २, १ (=नापभारे महत्त्वं दृश्येति [द्र. टिटि. √मह्> *मह्र–, द्वार्-मह्र– च]))] ।

सनः √*ह्रय् इत्यतः कर्तर्यू अचि प्र. निष्पन्नतया संभाव्यमानं यद्र. ।

[d]) प्राति.? यनि. वा. असारल्यात् (तु. मा. प्र१ सत् द्वि३ रू. इति कृत्वा व्याचक्षाणः) । एस्थि.६अ+[*ह्रय– इत्येतत्-मनाभि (तु. नापूटि.) भाप. मन्] *ह्रयम्– (तु. सगोत्रप्रायं सत् ह्रयम्– इति) इति स्थिते तस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,२) सतः *अ-ह्रयम्– इत्यस्य कर्मणि द्वि१ रू.इति मुवचम्(तु.ORN., NW.अह्रय– इत्यत्र) । छन्दस्तः पूर्वार्धे त्रैष्टुभश्च गायत्रश्चोत्तरार्धे त्रैष्टुभश्च जागतश्च पादाः द्र. । एवं च प्रकृते प्रथमे पाद आवमानिक्या ग-युग्मतायाः 'सवितः' इत्यत्र नैप्र. तिरोभावः संभाव्येत [मौस्थि. माध्यमिकस्य 'वि' इत्यस्य √*भृ दीप्तौ >*भिर्– इत्येतत्स्थानीयत्वदर्शनात् (तु. टि. सवितृ–; वैतु. ORN. [तु ZDMG ६१,८३५] 'कृधी' इत्यत्र ध्यक्षरतामुपकल्प्य जागतं पादमभिनिर्वर्तुकः संश्चिन्त्यः [तथा मन्यप्यावमानिक्या अभीष्टजागतस्वरूपताया अभिदपभिसंधेः])] ।

[e]) सस्व. एपूटि. द्र. । उप. √*ह्रय् (तु. एपू. टि.) >*ह्रयाण– इति शानजन्तं सत् यद्र. (वैतु. या ५, १५ यान– इति उप. इत्यवान्तरं प्रविभज्य समासमुखेन व्याचक्षाणोऽपि स्वरमपरिहापुकः) ।

[f]) प्राति. च व्यु. च. वा. च ! देवनार्थ पयःप्रभृति-दोहप्रदाने प्रक्रियमाणे गाव एव तत्कर्तृत्वे प्रतिष्ठिताः सत्यः श्रुतिप्रसिद्धा भवन्ति (तु. ऋ ८, ७, १०; १२,

५, १; मै १, ५, १; काठ ६, ९; क ४, ८; कौ २, १०५; जै ३, ११; १.

*?२अ-हि– } ?अ-ह्री– } नापू. टि. द्र.

*अ-ह्रीत–

¶अह्रीत-मु(ख>)खी– -खी काठ २६, १, क ४०, ४ª.

अ-ह्रुत,ता^b– -तः ऋ ६, ६१, ८; १०, ५६, २; तै १, १, १२,१; मै १, १, १३; ४, १, १४; काठ १, १२; ३१, ११; ३५, ५; क १, १२; ४७, ११; ४८, ६; शौ ६, ९२, ३†; –तम् मा १, ९; का १, ३, ५; तै १, १, ४, १; मै १, १, ५, ४, १, ५; काठ १, ४; ३१, ३; क १, ४; ४७, ३; –ता मा ८, २९; का ९, ५, २; तै ३, ३, १०, १; काठ १, ३; १३, ९; १०; ३१, २; क १, ३; ४७, २; –ताः ऋ ९, ३४, ६; शौ ६, १२०, ३; पै १६, ५१, १.

अह्रुत-प्सु^c– -प्सवः ऋ १, ५२, ४; ८, २०, ७.

?अह्रणी^d पै ५, २०, ३.

*अह्वयवसे १अवस्–> -वसे टि. द्र.

इति वैदिकपदानुक्रमकोषे सांहितिके प्रथमे विभागे

प्रथमः खण्डः समाप्तः ।

(√*घृ दाने>भावे) *घ्रि– इत्यस्मिन् उप.च सति बस. पूपप्रस्व. (पा ६,२,१) गवार्थे वि. च सतः *अघ्रि–इत्यस्य नैप्र. *अघ्रि– इत्येवसभावितपूर्वक्रमश्च १०अहि–इत्येतदुत्तरक्रमश्च विपरिणामः स्यात् [तु. अभि. भद्र–(=गो– इति) टि च ?अहे; वैतु. इह गपू. (पृ १५४d उउ.) ?अ-घ्रि– इत्येवं पराभिमताऽवयवविभागोट्टङ्कनपूर्वक्रमस्य प्राति. खण्डनं (यस्मिन् विषये प्रकृतमनुरुध्योऽधुना शोधः द्र. [=*अघ्रि– इत्यस्मिन् वि. पूप सत्यन्यतः (√*गृ>*गुरु–>*घ्रु–>) *गु– इत्यस्मिन् उप. सति (वैतु. पा. [१, २, ४८] गो–>*गु– इत्येवं शामुकः) बस. पूपप्रस्व. अघ्रि-गु– इत्यन्यतश्च (√*गृ >*गर्व–>*गाव–>*गाव्–>) *गौ– इत्यस्मिन् (=मौलिय. गो– इत्यतो विभिन्ने सति तत्-सगोत्रे) उप. च सति बस. पूपप्रस्व. *अघ्रि-गौ– इति द्वे पृथक् प्राति. इत्यभिसंधिः]), भा. (तै.) ऋत्विग्वर्यदोग्धर्थे सति नञ्-पूर्वः तस. इति कृत्वा उप. कर्तरि <√ह्री लज्जायाम् इति (तु. ?PW., GW., ORN. प्रमृ. [वैतु. NW. अ-ह्रय–>(प्र१)-यः (?-याः) इत्येवम्, Bg. (ORN.) च अ ह्रय–> (द्विवि.) -यः (?यम्) इत्येवं भिन्ननिर्देशौ सन्तावभिमतगंतोधौ]), पक्षे च प्रकृत एवार्थे सति √मद् स्पानौ+कर्तरि क्विन् प्र. उभं. निरस्वरश्च (पाउ ५, ४९; पा ६, १, १९७) इति कृत्वा यनि. प्राति. निष्पादुकः (तु. द. [मा.]), द. म. च गवार्थे सति ६अ+(√ह्री लज्जायाम्>) ह्री– इति स्थिते बस. सतः *?अ ह्री–(>*?२अ-ह्रि–) इत्यस्य रू. इतीव प्रतिपादुकौ चिन्त्यौ, अन्तोदात्तापत्तेः (पा ६, २,१७२), अभीष्टस्य पूपप्रस्व (पा ६, २, १) अनुपपत्तेश्च, सा. (?ऋ. का. च) म. च (पक्षे मा.) नापू. प्रकृत एवार्थे सति व्यु. तथा वदन्तौ पूर्ववत् स्वरतश्चोद्यौ] । अथ गपू. वा. [वैतु. उ. च म. च (=गवार्थकल्पे), सा. च (?ऋ.) 'सहस्रसाम् ऋषिम्' इति पदद्वयं (भिन्नलिङ्गेन सतापि) 'पयः' इत्यनेन समानाधिकरणमिति, ऋत्विग्वर्यदोग्धर्थे च सा. (का.) म. पक्षे सहस्रसा– इत्येतद्-विशिष्टं सत् ऋषि– इति गोपर्याय इति, अन्यत्र म. प्रकृतं पदद्वयं (विभक्तिलिङ्गवचनव्यत्ययेन) अह्रयः इत्यस्य वि. इति, उक्तं पदद्वयं स्त्री. सत् *?अनु-घुव–>-तम् इत्यनेन समानाधिकरणमिति भा. (तै.), घुव्–>-तम् इत्यनेन तथेति द. (मा.) चेति (ऋत्विग्वर्यदोग्धर्थे सति सर्वत्र √दुह् इत्यस्य आत्म. सतः पर. इति कृत्वा योगश्चिन्त्योऽपितो भवतीत्यप्यपरा दिक्)] ।

ª) वैकारिकात् मूको. (तु. संटि.) उद्गीत-मुखी– इत्येवं मौलिकः पा. अपि संभाव्येत ।

^b) तस. नञ्-स्वरः (पा ६, २, २) । उप. यद्र. ।

^c) बस. पूपप्रस्व. (पा ६, २, १) । उप. यद्र. ।

^d) दुष्पठः मुपा. शोध-सापेक्षः द्र. (तु. नस्य. टि. अन्यतम्) ।